✠
BIBLIOTECA
DEL REAL MONASTERIO
DE HUERTA.
Núm. 301.

Signt.ª Top.ª
Est. 4 7
Tab. 8
Núm. 4

Fo 927

PATRIS INSOMNIVM

GALENI DOCTORES

HEPATICI COGNITIO

GALENI
LIBRORVM
QVARTA CLASSIS

SIGNA QVIBVS TVM DIGNOSCERE morbos & locos affectos, tum præscire futura possimus, docet.

SEPTIMA HAC NOSTRA EDITIONE, *non parum ornamenti adepta locis pluribus quam in alijs editionibus ad græcorum librorum fidem emendatis.*

Locis etiam Hippocratis in margine indicatis, quos Galenus sparsim in contextu citat.

Et nouis alijs annotationibus additis.

Librorum Catalogum sequens folium continet.

Τὸ Σημειωτικόν.

BIBLIOTECA PROVINCIAL
SORIA

VENETIIS APVD IVNTAS, M D XCVII.

CRISIS PRAECOGNITIO

AMANTIS DIGNOTIO

PALESTRITE CVRATIO

QVARTA CLASSIS HÆC CONTINET.

GALENI de Locis affectis Libri ſex, Gulielmo Copo Baſilienſi interprete. 2
De Pulſibus ad Tirones Liber, Hermanno Cruſerio Campenſi interprete. 43
De Differentijs pulſuum Libri quatuor, eodem interprete. 46
De Dignotione pulſuum Libri quatuor, eodem interprete. 70
De Cauſis pulſuum Libri quatuor, eodem interprete. 86
De Præcognitione ex pulſibus, eodem interprete. 104
SYNOPSIS Librorum ſuorum Sexdecim, de Pulſibus, cuius ipſe meminit in fine Artis medicinalis, & in libro de Proprijs libris Capite quinto: nuperrime ab Auguſtino Gadaldino tranſlata græce impreſſa non habetur. cxxiij.
De Vrinis liber, Ioſepho Struthio Polono interprete. 122
De Criſibus libri tres, Nicolao Leoniceno interprete. 125
De Diebus decretorijs libri tres, Ioanne Andernaco interprete. 145
In primum Prorrheticorum librum commentarij tres, Ioanne Vaſęo Meldenſi interprete. 160
In Prognoſtica Hippocratis commentarij tres, Laurentio Laurentiano Florentino interprete. 189
De Præſagijs ex inſomnijs ſumendis Libellus, Auguſtino Gadaldino interprete. 213
De Præcognitione liber Iul. Martiano Rota interprete. 213

Totam hanc Claſſem quàmplurimis in locis primum expurgauit Auguſtinus Gadaldinus, mox Recognouit Ioannes Coſtæus, nunc poſtremum ſeptima hac editione Fabius Paulinus Medicus & græc. literarum profeſſor publicus Venetys ex græcorum fide emendauit.

GALENI
DE LOCIS AFFECTIS
LIBRI SEX

Gulielmo Copo Baſilienſi interprete.

Ab Auguſtino Gadaldino in quinta editione pluribus locis emendati, adhibitis etiam vetuſtiſsimis codicibus græcis, ſumma cura hinc inde conquiſitis.

ARGVMENTVM LIBRI PRIMI

Docet Methodum vniuerſalem dignoſcendi Locos affectos, qui ſenſum effugiunt, vnà cum multis exemplis particularum quarundam.

Quæ ſint prima capita, quibus ſedes affecta, quæ ſenſum latet, intelligitur: ac de inutilibus veterum quæſtionibus. CAP. 1.

C LOcos nominant ipſas corporis particulas non recentiores ſolum, ſed veterum quoque medicorũ non pauci: † ac affectus ipſis euenire ſolitos dignoſcere ſtudent, propterea, q̃ pro locorum dĩia, curationem quoque uariari contingit. Sed, quàm utilis ad curationẽ ſit hmõi notitia, in eo libro, quem de curandi uia, & ratione cõſcripſimus, videre eſt: nunc uero, quomodo affectæ particulæ poſſint dignoſci, explicare duntaxat propoſuimus." Igitur partes in ſuperficie conſtitutæ, vnà cum affectuum ſuorum idea, ſpecieve, facile ſenſibus deprehenduntur: quæ uero in imo corpore latent, exercitatum ratione virum deſiderãt, cum in partium & actionibus & utilitatibus, tum uel maxime in præcedentibus eas corporum diſſectionibus: quippe hæ nos docuerunt cũ alia permulta, tum cuiuſlibet partis eſſentiæ proprietatem. Corpus igitur quoddam cartilagineum eſt ſecundum aſperas pulmonis arterias, quod bronchion appellãt:" cuius proprietatẽ hi duntaxat, qui ipſum uiderunt, cognoſcere poſſunt. Id ſi aliquando tuſſiendo expuatur, maximũ ulcus vel ab eroſione, vel putredine, in pulmone eſſe exiſtimamus. eſt enim & per totum colum inter pha
D ryngem & pulmonem media, talis corporis natura: tam grandis tũ ulceratio in ipſo haud quaquam fieri poteſt, quin prius mors animal occupet: in pulmone uero talis fieri poteſt, vtpote qui & facile putreſcere ob humiditatem; & à uitioſis humoribus prompte erodi conſueuit; & bronchia ipſa admodum exigua habet, neque autẽ ulla particula ipſorum putreſcere poteſt; ſed totũ bronchium reijcere neceſſe eſt, membranoſis uinculis, quæ ipſum cum alijs cõiungunt, à ſua cõtinuitate abſolutis, quæ ſanè ſuis bronchijs multo celerius afficiuntur: hæc enim & cartilaginea, & dura, & craſſa ſunt: membranæ uero, quæ ipſa coniungunt, tenues, & infirmæ. Quin etiam fruſtum quoddam uaſis, haud paruũ, tuſſiendo reijci uidimus, quod ex pulmone fuiſſe eductũ plane intelligebant, qui diſſectoriæ artis haud erãt imperiti: quotquot.n. ad aſperam arteriã in collo perueniunt uaſa, omnia capillorum ferè ſpeciẽ referunt. Proinde non ſolum eſsentiæ proprietas, ſed magnitudo quoque, ſæpenumero affectum locum haud obſcure indicare poteſt. "Sic enim, cũ inteſtini tunicam per dyſenteriam aluo deiectam cõſpexeris, q̃ ſit & latitudine & craſſitudine ijs, q̃ tenuia conſtituunt, multo maior; non abs re conijcies ulcerationẽ in craſſis inteſtinis conſiſtere. Ita, cũ adoleſcentulũ tuſſiendo, tunicã craſsam lubricamque reijcere uideremus, coniecimus eã internam eſse gutturis partem, q̃ ligulam (græci *epiglottida uocant) conſtituit: ac ſanatus eſt adoleſcentulus, quãuis id non admodũ ſperaremus: mãſit tũ uox uitiata." Præterea per eſsentiæ proprietatẽ, à ueſicæ ulceribus ea, quæ in renibus conſiſtunt, diſtingui poſsunt.

Auicenna ex noſtra editione lib. 1. Fen. 2. doctrina 1. c. 8. fol. 30. litera c

A. l. 1. f. 2. d. 3. c. 1. fo. 43. f

A. ibid. Et ſ. 3. t. 16. c. 1. 2. & 3. c

A. l. 3. f. 19. t. 1. c. 25. f. 365 d.

†Græce eſt πάθη. quæ uox proprie paſsio eſt. paſsio autẽ eſt motus, & propterea in fieri. cui opponitur διάθεσις, affectus, qui alteratio eſt poſt paſsionem relicta. ſed ſicut διάθεσις. i. affectus extenſo ſignificatu de ijs quoque uſurpatur quę ſunt in fieri, nẽpe de cauſis et leſis actionibus, ita & πάθος de vitijs tã in facto eſſe quam in fieri toto hoc opere ſumitur à Galeno. obid interpres πάθη affectus, & πάσχειν affici. toto hoc opere conuertit.

Scripſit.n.in aphoriſmis Hippocrates:‖Si ea, quæ cũ vrinis excernuntur, lamarũ ſpeciẽ referãt, E
in veſica ulcus eſſe,ſcire licet: ſi uero carunculis ſimilentur,id erit in renibus.Neq; non à rebus in
particulis quibuſdã contẽtis,creberrime locus affectus deprehenditur.Nã Mitylenis adoleſcens
quidã ſcd'm ſedem vulneratus gladio,vulnere ſatis ꝓfundo,tribus primis diebus neq; cibũ, ne-
que potũ ingeſſit: quarta uero die, adhibitis prius remedijs, cibũ sũpſit ac bibit quoque: deinde
occidẽte ſole, iterũ adhibita curatione, vrinæ circiter quatuor heminas ꝓ uulnus excreuit, quũ
antea,ex quo uulneratus erat,nihil urinę reddidiſſet:tũ uero ab onere,quo circa pubẽ grauaba
tur,ſe ꝓfecte liberatũ eſſe dixit.Itaq; proculdubio cõſtabat ueſicã in hoc fuiſſe uulneratã.Quem-
admodũ,vbi ſtercus per uulnus excernit,inteſtinorũ alicui uulnus eſſe illatum, haud dubiũ eſt.
Sic ẽt,quum cibus egreditur,in uentriculo uulnus eſſe manifeſtũ eſt.Iam ortũ ſupra inguina pa-
nũ,ac ſuppuratũ quũ medicus incideret, ſtercus ſubſecutum, in colo abſceſſum eſſe declarauit.
Atque in hoc genere cõtinet ſpũs efflatus vulnerato thorace, & ſanguis ab arteria profluẽs: nã,
quũ interdũ uulneratũ corpus ſenſu deprehendi non pot,exactã ab his cõſequimur notitiã.Igi-
tur,vt ex thoracẽ ſpũs inter reſpirandũ efflatus membranã coſtas ſuccingentem uulneratã eſſe
ſignificat,"ita ſanguis ſaliendo eiaculatus,arteriã:ſed hic protinus eo,qui ex uenis erũpit, & ca A.l.4.f.4.t.
lidior,& magis tenuis,& flauior eſt.At,veluti horũ non incertæ ſunt notæ, ſic eodẽ modo,ſi ali- F 2.c.16.f.469.
qñ omentũ,aut inteſtinorũ aliquod excidere per uulnus uideat,peritonæũ diſciſſum eſſe nemo g.
ambigere debet.Si uero pulmonis aliqua fibra,extremã ſui partẽ à uulnere exerere uideat, tho-
racem confoſſum eſſe oſtendit:atqui nihil refert,ſiue ſuccingẽtẽ membranam uulneratam, ſiue
thoracem confoſſum eſſe dixeris. Iam uero ex ijs ẽt rebus, quæ adnaſcuntur,affectæ ſedis notæ
qñque petuntur:proprietas.n.eſſentiæ eſt eorum,quæ adnaſcuntur,"quemadmodum fungi fra A.l.3.f.1.t.2.
cturis capitis,qñ meninx,id eſt membrana cerebrum cuſtodiens, fuerit affecta. Atq; rurſus alia c.14.f.200.
proprietas conſpicitur,oſſe particulæ cuiuſpiã uitiato. Huius præterea generis eſt cruſtula quæ- b
dam,ephelcis Græce uocata,ꝙ eius particulæ,à qua excerni uidetur,vlcerationem oſtendat,vt
vrinæ inſtrumentorum,ſi cum vrina:ſpiritalium inſtrumẽtorum, ſi tuſſiendo reijciatur: gulæ ac
ventriculi,ſi vomitione excernatur:quemadmodum, ſi cum alui excrementis deijcitur, inteſti-
norum aliquod ulceratũ eſſe ſignificat."Eſt præterea ex indicijs quibuſdã alius notitiæ modus, A.l.1.f.2.d.
quum videlicet in alieno ſpatio aliqd præter naturã continet,vt in renibus,aut ueſica lapis,aut 3.c.1.fol.43.
pus in thorace:ex eodẽ genere cenſetur,& ſanguinis grumus(græce thrombos,) vbicunq; cõti- f.
neatur,aut alius quidam humor moleſtus in animalis corpore genitus, vel extrinſecus ei adue-
niens.Vnde iuniorũ medicorum complures quæſtionem ad medicæ artis opera nihil conferen G
tem,ſed logicam potius habentem contemplationẽ,mouere ſolent,vtrum huiuſmodi res in no-
bis præter naturam genitæ, ex affectis ſint ſedibus, an loco nullo affecto, animal à cauſa præter
naturã male afficiat.Sed,ꝙ inutilis (vt dixi) ſit hmõi quæſtio,cognitu facile eſt, ſi conſideraue-
ris, quantum dignotiones ad artem conferant. Subijciamus ergo aliquem tribus diebus nihil
†Symptomatis, ſic paſſim pro ſymptomate accidens uertit. vrinæ reddidiſſe,nonne ꝓtinus,in qua corporis parte ſit huiuſmodi †accidẽtis cauſa,inueſtiga-
bimus,an in renibus,aut ureteribus,aut ueſica,aut urinæ fiſtula? neq;.n.in hepate pulmone,lie-
ne,vẽtriculo,corde,aut alia quauis particula ipsã quæremus,ꝙ nulla ipſarũ ſit metendi inſtru-
mẽtum. Vnde, niſi nouerimus primam urinæ ſecretionẽ in renibus fieri,deinde eam per vrete-
ras ad veſicam peruenire,ac demum inde excerni(quemadmodũ iam antea in diſputationibus
naturalium actionum oſtendimus) nihil huiuſmodi inuenire poterimus. Verũ hucusq; proceſ-
ſiſſe,haud ſatis eſſe videtur:quin potius perpendere oportet,quæ nam ſit dictorũ cauſa, propter
quam urina ſupprimit.Eſt autem uia contemplationis hæc.Intueri oportet omnia tum præteri-
ta,tũ præſentia accidentia: præſentia quidem ipſemet medicus inſpicere debet: præterita uero
non ſolũ à laborante,ſed ẽt ab ipſius familiaribus,interrogando perdiſcere.Sit igitur (exempli H
gra)tumor aliquis in pube, ſatis euidenter in circũſcriptione ueſicam impletam eſſe oſtẽdens,
nihilq; excernat:nonne plane cõſtat, aut excretoriã vrinæ actionem neceſſario reſolutam, aut
vrinæ fiſtulam eſſe conſtipatam? In primis igitur conſiderandum eſt,num fieri potuerit,vt reſo-
lutæ facultatis nomine id acciderit, vbi prius meminerimus, quomodo per bonam ualetudinẽ
†Fit ad uoluntatis noſtræ imperium. volentibus nobis vrina excernat:"muſculus enim ceruicem ueſicæ circundans, ab actione qui- A.l.3.f.19.t.
dem tunc quieſcit,fungit aũt veſica ſuo munere.Muſculi autem actio,†voluntatis noſtræ impe- 1.c.1.f.363.
rium imitatur:at ueſicæ actio,& inuoluntaria eſt,& naturalis: nãque in cõmentarijs de natura- e.
libus facultatibus iam declaratum eſt, in omnibus ferè corporis particulis eſſe uim, qua excre-
menta excernant:hæc quãuis ſemper ipſis adſit,non tñ vtunt ea,niſi cum urgẽtur ab excremen
tis.Ea ergo ui excretrice laborante contingit aliqñ ἰσχουριαν.i.vrinæ ſuppreſſionẽ,fieri.Proinde,
ſi hominẽ ita figuraueris, vt decliuis ſit ceruicis ueſicæ poſitio,ac manibus tumorem præter na-
turam cõpreſſeris,expelletur vrina:quòd,ſi ita faciendo nihil profeceris, à cauſa, qua reſoluta
uis eſſe putabat,deſiſtere,atq; vrinę fiſtulam conſtipatam eſſe,ſuſpicari oportet:quippe,muſcu-
lus ei circundatus ſi reſoluatur, ipſe non cohibitæ, ſed prẽter voluntatẽ emiſsę urinę, cauſa eſt.
Itaque,quot modis contingat, ceruicis ueſicę meatum (quem ὀυρηθραν, ideſt urinę fiſtulam, uo-
cant)ſtipari,deinceps conſiderandum eſt.Equidẽ" tres in uniuerſum eſſe cenſeo. aut enim cor- A.l.3.f.19.t.
pus ipſius in tantum tumorem prẽter naturam attollitur,ut meatus inde occupetur: aut aliquid 2.c.6.f.466.
h.

ei prẽter

A.l.3.f.19.t.2.c.6.fo.366 h.

A ei præter naturam, vt uel carũcula, vel callus, innaſcitur: aut à re quapiã obſtruitur meatus. Cor
pus quidem ipſius ad inſignem tumorem attollitur, ſi vel inflãmatione, vel ſcirrho, vel abſceſſu,
vel alio quouis tumore fuerit affectũ: in meatu autẽ caro quidem oritur, ſi præceſſerit vlcus: alia
vero res longo temporis ſpacio ex craſſo lentoq; humore paulatim naſci põt: at obſtruitur mea-
tus uel lapide, vel grumo, vel pure, vel craſſo lentoq; humore. Igitur hæc oĩa diſtinguere opor-
tet, non ſolum ex præſentibus accidentibus, ſed ẽt ex ijs, quæ præterierunt. Age igitur ſubijcia-

A.l.3.f.19.t.1.c.5.f.363.h.

mus, vt puer laboret: apparuerint uero antea calculi indicia, vrina quidem aquę ſimilis, in qua
ſubſident fabuloſa quædã: ipſe inſuper aſſidue pudendum ſcalpat, idque uel laxum, vel intẽtum
præter rationẽ: poſtea urina de repente ſupprimatur: non ſine ratione certe conieceris, huic cal

A. ibidem. h

culũ in ueſicæ ceruicẽ incidiſſe. Itaque ſupino figurato puero, cruribusq; reliquo corpore mul-
to ſublimioribus redditis, multifariã ipſum concuties, hoc fatagens, vt lapis ex meatu recedat.
Quibus peractis, iube, vt puer vrinã reddere tẽtet: idq; ſi bene ſucceſſerit, profluatq; urina, præ-
ter exactam cauſæ notitiã, curationis quoque modum inueniſſe te, haud dubia erit coniectura:
quòd, ſi nihilominus urina ſupprimit̃, rurſus concute, ſed uehemẽtius: atque, ſi ſic quoq; permã-

A.ibi. f.364.a.

ſerit, tum' demiſſa fiſtula (Græci catheterẽ uocant) ſimul & lapidem à ueſicæ ceruice repelles, &
B vrinæ iter præbebis. At nulla calculi nota retentam urinã præcedente, † ſi ſanguis efluxerit, par

† Præcedente autem ſanguinis excretione.

A.l.3.f.19.t.1.c.15.f.365d.

eſt, vt grumus urinæ fiſtulam obturet: at fieri etiã poteſt, vbi ' ulcerata eſt ueſica, ut paulatim in
ipſa grumus concreſcat, vel non præcedente ſanguinis fluore: accidit etiã, vt ſanguis ex renibus
per ureteras in ueſicam defluens, grumum efficiat. Atq; in huiuſmodi coniecturis magnus eſt fi-
ſtulæ uſus, haud ſecus, ac cum uel pus, vel craſſium, lentumq; humorem meatũ obſtruxiſſe ſuſpi-
camur. In hmõi uero coniecturam, ex præcedẽtium notitia, hoc pacto inducemur. Etenim, ſiue
ueſica, ſiue renes antea affectu aliquo laboraueſint, per quẽ tale tantumq; pus colligi potuerit,
vt par ſit ab ipſo meatum fuiſſe obſtructum, probabiliter conijcies, hanc ob cauſam urinam ſup-
primi: aut ſi etiam in parte aliqua renibus ſuperiore fuerit abſceſſus, quo erupto, haud abſurde
pus in rene tranſumptum eſſe putaueris. Quòd ſi nihil hmõi præceſſerit, victus rationem inqui-

A.l.3.f.19.t.2.c 20.f.370 f.

rere oportet, an " in ocio educatus, vel multis cibis, craſſos, viſcoſosq; humores generare poten
tibus, fuerit uſus. Sic ẽt, ubi ob carunculam aliquam ab vlcere innatam, veſicæ ceruicem obſtru-
ctam eſſe putamus, & ex præcedentibus ulceris notis, & ex eo, quòd demiſſa fiſtula urina uacua-
tur, intelligere poſſumus. Nam & hunc affectum aliqñ uidimus: quippe demiſſa fiſtula dolorem
mouit, in ea uidelicet meatus parte, vbi antea ulcus eſſe conijciebamus: fractaq; ſub fiſtula car-
C ne, ſecuta ſunt urinæ excretionẽ, & cruor aliquis, & carnis fragmenta. Atq; hæc diximus, vt quæ
ad inſtitutum opus proprie pertineant. Cõſtat autem, q̃ paulo ante citata à nobis quæſtio, logi-
ca duntaxat ſit, quodq; nihil ad artis opera cõducat. Id.n. utile fuerit, vt cognoſcamus meatum
eſſe obſtructum à grumo, ſi ita contigerit, aut lapide: at quærere, vtrum affectum eſſe meatũ, an
cauſam aliquam ſuppreſsæ urinæ in meatu contineri, dicendũ ſit, nihil ad artẽ utilitatis cõferre
poteſt. Itaq; Archigenem ſatis mirari non poſsum, qui non ſolum in hmõi quæſtionibus multus
ſit, verumetiam de ijſdem adeo obſcure ſcripſerit, vt intelligatur à nemine. Igitur rurſus propoſi
tum ſermonẽ reſumentes, conſequentia tractemus, qũo ſcilicet, tum ex præcedentibus, tum ex
pñtibus accidentibus, cauſa, cur urina reddi non poſſit, deprehẽdat. Percuſsus ergo ualide quidã
in ea parte, quæ femen appellatur (Græci perinæon dicunt) inflãmatione ſuborta ex percuſ-
ſione, vrinam reddere non potuit: ac ueſica ipſa, vtpote plena, manifeſte ſcd̃m circũſcriptionẽ

A.l.3.f.19.t.2.c.8.f.368.a.

intenta erat. Huic, ne" irritaretur inflãmatio, fiſtulam adhibere noluimus, ſed aqua calida adfu-
ſa, oleo perungere ſatius eſſe putauimus: quumq; tribus horis, ſic eum tractaſsemus, tẽſione nõ
parum relaxata, ac dolore, vt ipſemet fatebatur, non ita grauiter infeſtante, iuſſimus, vt urinam
reddere tentaret: interim, quũ nos ueſicæ tumorẽ ad inferiores partes impellendo, ſenſim p̃me-
D remus, iuuenis urinã reddidit. Atq; in his, q̃ ſic afficiũtur, cauſa ſuppreſsæ urinæ facile deprehẽ
dit: quãuis in alijs quibuſdã nõ adeo manifeſte dignoſcat: in q̃bus artificioſa coniectura abo-
ĩbus uocata nobis perq̃ utilis eſt, vtpote quæ inter exactam notitiã, & omnifariam ignorãtiam,
media quodãmodo putatur. Proinde fieri non põt, vt in omnibus morbis colligãtur notæ, q̃ pa
thognomonicæ ſyndromæ, ideſt concurſus affectuum indices, ab empiricis nominantur: ſed ue
riſsimum eſt id, quod Eraſiſtratus dicere ſolebat: Oportet (inquit) hominẽ exercitatum ratione
eſſe, qui uoluerit non ſolum affectus ipſius qualitatẽ, ſed affectum quoque locũ, probe digno-
ſcere. Verum, vt ad huiuſmodi exercitationem decenter perueniamus, haudquaquã quærendũ
eſt, an dicere oporteat, veſicæ ceruicẽ, ſi uel lapide, vel grumo obſtructa ſit, affectam eſſe: an ipſa
non affecta, actionẽ ipſius læſam eſſe. Igitur in huiuſmodi quæſtionibus ad artẽ omnino ſuper-
uacaneis, Archigenes uerſari conſueuit. Alij uero ultra hæc procedentes, ne læſam quidem eſſe
actionẽ dicunt, fieri.n. ipſam muſculo, qui ueſicæ ceruicem conſtringit, laxato, veſica autem cir-
ca vrinam in ſe contentã contracta, muſculis uero abdominis ſimul exprimẽtibus: quum itaque
& ueſica citra noxam munere ſuo fungitur; & muſculi uoluntatis imperio ſic obediunt, vt ſupe-
riores intendanť, is, vero, qui ceruicem circundat, laxetur; qũo (inquiũt) recte poterit aliquis ſu
ſpicari, læſam eſſe actionem? Quapropter iſti dicere coguntur iſchuriæ affectũ fieri non læſa, ſed

impedita meiendi actione: tanquam arti medicinæ opem ferant, si uocabulũ, lædi, transmutantes, impediri dixerint. Sed huiusmodi quæstiones (vt diximus) ad logicã pertinent ac ad mẽtis exercitationẽ magis, q̃ vel ad affectus ipsius dignotionẽ, vel ad sedis affectæ inuẽtionẽ, accõmodãtur. Verũ ea, quã nuper proposuimus, ad institutũ opus proprie pertinet: intelligitur autẽ ex ipsa, ꝙ in primis per artem secãdi corpora accurate cognoscere oportet, qualis sit cuiuslibet partis essentia: deinde uero & actionem, & κοινωνίαν. i. societatem, quam cũ proximis habet, quæ ẽt in θέσεως, id est, positionis, vocabulo cõprehẽditur, intelligere. Quinetiã ipse quoq; partiũ usus ad affectorũ locorum inuentionem magnifice conducit: actiones enim motus sunt partiũ factiui: vsus uero omnibus insunt, vel nihil agentibus. Ergo, quod ad" vrinæ redditionẽ pertinet, excretionis actio fit à uesicæ contractione, concurrente interdum musculorũ abdominis auxilio, quum uidelicet admodum exigua continetur urina, aut uesica ipsa infirma est: reliquæ uero partes oẽs utiles sunt ad actionem: nisi. n. uesica ipsa cum toto spatio sic figurata fuisset, ac ceruix ipsius tota fuisset perforata, & ureteres oblique implantati in ipsam fuissent, frustra habuisset cõtrahendi motum. Ex horũ itaq; notitia, & affectæ partes, & affectus ipsarũ, deprehendi possunt, non ex ea quæstione, qua inuestigatur, vtrum dicere oporteat, obstructum instrumentũ esse affectum, an omnino noxa carere. Haud absimilis huic est alia quæstio, & quidem † de affectis iam partibus, sed quibus nondum inest propria dispositio: vocant autẽ propriam dispositionẽ, quæ, separata causa, quæ ipsam fecit, permanet. Hac igit̃ consideratione rursus dicunt nonnulli nequaquàm affectũ esse caput per eos capitis dolores, qui à bilioso humore in uentriculo contẽto proueniunt, ꝙ per uomitum eiecta bile capitis dolor protinus quiescat: quemadmodum, si post uomitum nihilominus permãserit, tũ dicunt affectum esse caput: idq; multo magis, quũ similia suffusioni accidentia oculos infestant, cumulatis in ore uentriculi excremẽtis, hæc. n. veluti umbras quasdam esse affectuũ. In omnibus his quæstionibus plurimũ occupati maiores nostri, per quàm pauca de affectorũ locorũ dignotione scripserunt. Nos uero diuersa incedentes uia, exercebimus, aut (vt dixerit quispiã) instruemus studiosos, quomodo sedes affectas dignoscere possint. Igitur, quemadmodum paulo ante propositum est, ꝙ intenta uesica homo urinã reddere nõ posset, ita in præsentiarum subijciatur, citra uesicæ tumorẽ, vrinã suppressam esse. Ergo necesse est, quũ sic retenta sit urina, vel ureteras, vel renes esse obstructos. Quapropter rursus hic intueri oportet, nũ ante, q̃ supprimeretur urina, aut lapidis, aut inflãmationis, aut alterius cuiuspiam mali præcesserint accidẽtia: neq; negligẽda est uniuersi corporis dispositio, vt possimus (quoad artificiosa coniectura ꝑmiserit) distinguere, vtrũ in ipsis renibus à lapide, vel crassis humoribus fuerit obstructio: an in vocatis vreteribus, id est meatibus, qui à renibus ad uesicam protenduntur. Quædam nanq; sunt, q̃ ad exquisitam perducũt notitiã, veluti paulo ante dicebamus de ijs, quæ affectæ essentiæ proprietatẽ declarant: quædã uero artificiosæ coniecturæ subiacent. Vnde prolixiorem esse disputationẽ accidit, ẽt si sophistas ualere sinas: quemadmodũ hoc loco Asclepiadem negleximus, qui de urinæ in uesica collectione (vt alibi deteximus) scripsit absurda. Porrò ea ẽt, quæ de principe animæ ui scripta sunt ab ijs, qui eam in corde consistere existimãt, oẽs dissectores iam damnarunt. Et Archigenes sanè, cum ab hac opinione haud quaquàm dimoueri potuerit, quamuis eam redargui uideat cum per alia multa, tum vel maxime in phreniticorũ, lethargicorumq; curatione, tum sursum, tum deorsum sermones suos conuertit, modo hoc, modo illud dicens, quãuis nihil omnino declaret: atq; huius generis est tertius Archigenis liber, quem de locis affectis conscripsit. A nobis uero de principe animæ ui, in libris de Hippocratis Platonisq; placitis, copiosissime dictum est: nunc vero hac ueluti demonstrata, affectarum partiũ contemplationem perficiemus. Quod autem omnibus affectis locis commune est, id non ad logicam, sed necessariam quæstionem porrectum, iam enarrare aggrediar.

† περὶ ἀπασχόντων μὲν ἤδη μορίων. *de partibus quæ adhuc patiuntur.*

A.l.1.f.2.d.3 c.1.fol.43.c

A.l.3.f.19.t.1.c.1.f.363.d

A.l.3.f.19.t.2.c.6.f.366.h Et 367.b

A.l. de me. cor. t.1.c.1.f 557.h

Actionem lædi, quia pars, qua editur, est læsa: ac quot sint modi primi læsionum. CAP. 2.

† ἐκ ἐμπεφυκότων, *non hærentem.* In Prog. com. 3.t.30.4.210.c In Prog. com. 3.t.334.211.a

† *Hypochõdriũ. Sic passim pro hypochondrijs uertit præcordia, quod & Corn. Cels. Præcordia tamen Plin lib.11.nat. hu. 37. Græcis uocari ait phrenas, quæ uox pro diaphragmate à medicis sumitur.*

QVælibet" in animantis corpore actio peculiarem habet particulam, per quam perficitur: eoq̃ actionem lædi necesse est, instrumento ipsam efficiẽte quomodolibet affecto. Atq; interdum adeo facile affectus soluitur, vt simul, atque opifex causa fuerit separata, ipse quiescat: interdum tanta est soluendi difficultas, vt diutius permaneat, causa etiam ablata. Accidit etiam nonnunq̃, vt efficiens causa pertransiens, † non firmum in particula faciat affectum, quẽ Archigenes cum umbra affectus comparat: veluti cum suffusis" similia quædã oculi imaginantur collecto in ore uentriculi tenui excremento, vnde uaporibus quibusdã in oculos subleuatis, in eos uisifica facultas incidens, ijsdem imaginibus, quibus per suffusiones, afficitur: idq; maxime euenire solet ijs, quibus oculorũ humor exquisite purus est, aut uisifica facultas, q̃ facillime sentit. Eandem ob causam, vbi sanguinis eruptio, aut uomitus per morbos expectatur, huiusmodi accidentia interdũ apparent, de quibus Hippocrates in præsagijs hunc in modũ scripsit: ‖ Cuicunq; inqt, in non lethali febre caput dolet, aut ante oculos obscura quædã obuersant, si cardiogmos ʒ.i. cordis, seu oris uentriculi morsus ʒ accidit, is bilẽ euomet. Ac paulo post: ‖ Quibus uero in huiusce modi febre caput dolet, oculi uero obscuras illas imagines nõ uidẽt, sed caligatione hebetantur, aut splendentia quædã ipsis obijciũtur, ac pro cardiogmo, in alterutra parte † præcordia tendun-

A.l.1.f.2.d.3 sum. 1. c. 1. fol.43.e

A.l.3.f.1.t.1. c.6.f.183.a. & f.3.t.1.c. 3.f.22.

A tendũtur, neque dolore neq; inflãmatione infeſtante; his pro uomitu ſanguis è naribus effluet. Hæc eſt verborum Hippocratis ſeries, quibus docuit ſæpenumero contingere, vt ab humoribus in vẽtriculo collectis, imagines quædam oculis obijcianť. Quòd, ſi nihil omnino ab humoribus aſcendat ad oculos, nullũ huiuſmodi accidentiũ euenire ſolet: quemadmodum, vbi neq; vel ad auriũ, vel ad nariũ meatus, vel ẽt ad linguę corpus, quicq̃ transferť. Vnde manifeſtũ eſt, ꝙ oportet oculos participes fieri eius diſpoſitionis, quæ ventriculũ infeſtat, ſi vidẽdo debeat animal errare. Cũ itaq; rurſus dicat Hippocrates, ‖ Quibus deiectiones bilioſæ exeũt, ſurditate ſuperueniẽte finiuntur: &, quibus ſurditas præceſſerit, deſinit, ſi deiectiones ſequũtur bilioſæ; quis eſt adeo demens interpres, vt omittat in huius ſermonis enarratione aurium affectũ: ac tum dicat naſci ſurditatem, quũ bilis, quæ ante ꝑ aluũ uacuari cõſueuerat, ad oculos efferaťʔ Igiť ſemper incipere oportet à læſæ actionis inſtrumento: deinde quærere, quis ſit noxæ modus, vtrũ videlicet diſpoſitio iam ſtabilis ac firma, an adhuc quidem fiens, ſtabilitatem autẽ ac firmitatẽ nondum ſit adepta: quòd ſi nunc quoque fiat; vtrũ cauſa, quæ affectum efficit, in ipſa parte cõtineaťʔ, an per ipſam tranſeat, inueſtigandũ eſt. Etenim arefacto immodice humore, quẽ cryſtalloidẽ uocant, perſeuerans erit noxa, & eſſentiæ ipſius proprius affectus: ſi vero craſſus humor in pupilla cõſti- B terit, eſſentia quidẽ nondũ læſa eſt, verũ accidentis cã in oculo ipſo cõtineť: ſed tũ ꝑ ipſum tranſire dr̃, cũ euaporans humor conſiſtit in ventriculo. Qui vero partẽ quampiã tunc ſolũ arbitraťʔ eſſe affectã, cũ in eſſentia ipſius ꝑmanens fuerit diſpoſitio, legiſlatoris munere, qui patrijs nominibus propria ſignificata inſtituit, fungi vr̃. Nã, vbi uehemens dolor inteſtinum infeſtat, firmato in una quapiã parte dolore, vt quaſi perforari uideaťʔ, quo pacto uel nequaq̃ affectũ eſſe inteſtinũ, aut affectũ in ipſo non eſſe qs dixerit, quãuis interdũ hmõi dolores, excreto vitreo quodam humore, vel unico tẽporis momento finiantur: nec vero aliud quidpiã dolorẽ concitaſſe putandum eſt, præter humorem excretum. Quo.n. excreto ilico dolor ſiſtitur, hoc ex cõi hominũ opinione doloris cauſam cenſeri par eſt, idq̃; ob naturale quoddã axioma (id eſt enũciatũ,) quod ex ſeipſo ad hmõi cauſarũ dignotionẽ, fidem hr̃e uideť. Id.n. quo nos tangente hic aliquis affectus fit, & quo ſeparato ſtatim ceſſat, cauſam eſſe, apud oẽs hoĩes in confeſſo eſt: ſic enim & ignẽ uſtulationis, & gladiũ ſectionis, cauſam eſſe credimus: atq; de ſingulis alijs ſimiliter dicendũ eſt. Ergo & uacuatum humorẽ, fientis affectus cauſam fuiſſe, quo tꝑ in particula continebatur, putandum eſt: ſed, an ob id, ꝙ vehementer infrigidaret, aut calfaceret, aut in totum per intẽperaturam locum infeſtaret: an quia per continua corpora tranſiret, ea ad excretionẽ ui quadam exci- C tans; aut ob flatuoſum ſpm̃ ab eo exortum, qui cõtinentẽ partem extẽderet, aut quia uiolenter impactus eſſet: an ꝗa eroderet, & morderet, nondum ex euacuationis ope manifeſtum eſt: quippe id ſolum conſtat, ꝙ, cum cõtinebatur, moleſtiã inferebat. Igiť non ſolũ putare oportet huiuſmodi humorẽ eſſe cauſam doloris, verũ partẽ quoque, in qua continebatur, illo tꝑ affici, quo ob humoris pñtiam dolore cruciabatur. Sic ẽt affici aliquẽ dicimus, cum aliꝗd extrinſecus incidit, vel calfaciens ut ignis, vel refrigerans ut nix, vel cõtundens ut lapis, quo ſeparato protinus finitus fuerit affectus, nemine ꝓꝓ hoc dicente, partem non fuiſſe affectam, ꝙ in ipſa nulla ſit relicta diſpoſitio. Igitur hoc uno ſuppoſito, ꝙ & nomine affectus, & verbo affici, ad hunc modũ utamur, ita dicendis animũ adhibe, quo vtilitatem tũ in præſagio, tum in curationis ratione conſequaris. Quippe ſit nonnunq̃ à cauſa quapiã affectus, ſed ita fit, vt ſeparata cauſa, haud quaquàm permanentem habeat diſpoſitionem: interdum aũt partim iam factus eſt, partim etiamdum fit: ſæpenumero fieri deſijt abeunte cauſa, iam uero perſeuerans manet diſpoſitio: Veluti in dyſenteria, mordax humor cauſa eſt affectus, vtpote ꝗ ab initio, & abſterget & abradit, dein temporis tractu ulcerat inteſtinum: ꝙ, ſi antea, quã vlcus induxerit, effluere deſinat, affectus ipſe nõdum dyſenteria dicetur: ſi vero vlcere præoccupet inteſtinũ, quãuis humor finiatur, non tñ factus, ſi- D mul cũ ipſo finitur affectus. Neq; eſt, ꝙ in preſentia ratione ex minutatim coaceruatis contexta, quem & ſoriten, id eſt acerualẽ uocant, moueamur: quippe multa ad uitam haud inutilia, cõem ex ipſa ſortiuntur dubitationẽ, de quibus priores, tum medici, tum philoſophi locuti ſunt: proin de ſuperuacaneũ eſſet ea nunc percurrere, mihi præſertim, ꝗ propoſui in ipſa hac parte artis, ambiguitatem oſtendere: ꝙ enim tẽpore ad effectuum generationem ſit opus, inter oẽs conuenit: an uero, quemadmodũ, cum domus fit, nondum eſt domus, ſed totum hoc ſimul, fiens domus: eodem etiam pacto quilibet affectus, dum fit, fiens quidẽ ſit, nondum tñ exiſtat, haud ab re quæriť. Neque enim omniũ, quæ fiunt, eadẽ natura eſt: quippe res ſimilares nullam naturalem figuram requirentes, protinus ab initio eadẽ conſtant eſſentia: diſſimilares uero, & quibus uaria eſt forma, eſſentiam generatione poſteriorem habere poſſunt. Neque.n. quum domus conſtruitur, ſimul fiunt fundamẽta, parietes, faſtigium, tegulæ, ianuæ, feneſtræ, ex quibus omnibus eo modo compoſitis, atque in unã formam redactis, domus ipſius eſſentia compoſita eſt: morbus uero & calidus, & frigidus, & humidus, & ſiccus, protinus ab initio, cum primum corpus temperaturæ, quæ bonæ ualetudini debetur, limites exceſſerit, eãdem ſibi ipſi naturam habet. Quamuis.n. interdũ adeo ſit exiguus, vt neque à nobis cognoſci, neq; laborantiũ ſenſu percipi poſſit, nihilominus tamen propriam habet ſpeciem. Haud aliter inflammatio quoque, in quacunque animalis

4. Aphor. 28. Ext. ord. 30. d

A. l. 3. f. 16. t. 2. c. 7. f. 339. a.

parte conſtiterit, ſiue maxima, ſiue minima fuerit, vnus atque idem eſt affectus, non ſpecie quidem, ſed magnitudine uarius. Cæterum, quòd poſſint aliquæ affectiones in corpore cõſiſtere, quæ ob exiguitatem nondum appareant, argumento eſt gutta longo tempotis tractu ſaxum excauans, de qua recte carmen hoc proditum eſt. E

Mollior aſſiduis ſaxum cauat ictibus unda.

Neque enim uel unus, vel duo, vel tres, vel quattuor aquæ ictus ſaxum feriẽtes: cũ ne cẽteſimus quidẽ, ſenſibiliter uideatur ſaxũ euacuare: neq; ẽt fieri poteſt, vt primo nihil efficiente, alter aliquid faciat, quippe qui habet eandẽ, quam primus habuit, ad ſaxum rationẽ. Ergo, ſi ſecundus ictus in ſaxum quippiam effecerit, ipſum à primo mutatũ quid fuiſſe neceſſe eſt, vt nõ oĩno idẽ, quale ab initio fuerat, permanſerit, etenim, ſi ipſum undequaque idẽ permaneat, atque agens quoq; in ipſum cauſa, nẽpe aquæ ſtilla; neceſſe eſt, quemadmodũ à primo ictu nõ affectũ eſt, ita neq; à ſecũdo: quod ſi fateare, neq; tertius quoq; ipsũ afficiet: haud ſecus de quarto, & quinto, & reliquis deinceps oĩbus dicẽdum eſt, quippe de omnibus eadem ratio eſt: etenim quoad eodẽ modo ſe habente ſaxo, eadẽ quoque cauſa acceſſerit, nihil amplius efficietur. Quòd ſi à milleſimo ictu ſenſibilis uideaẽ in ſaxo concauitas, ad ſingulos ictus, affectus in ſaxo nunc primum ſenſibiliter apparentis, milleſima pars referenda eſt. Quum itaq; cauſæ agunt in corpus, ſpecies affectus ab initio eſt eadem, tñ ob exiguitatẽ non apparet. At uero huiuſmodi affectus, qui adeo ſunt exigui, ſeparatis cauſis facientibus, ilico finiuntur, natura uidelicet ipſos ſanãte: quippe illi duntaxat externo egent auxilio, quos ob magnitudinẽ natura uincere nõ poteſt. Igitur hac ratione, quum primum mordax humor aliquod inteſtinorum deraſerit, quãuis id, quod factũ eſt, nondum uideatur, nihilominus diſpoſitio ipſa ſub dyſenteriæ ſpecie comprehẽditur. Quemadmodum igitur natura, parua quædam ulcera, quæ nonnunquam eueniũt, nullo adhibito medicamẽto ſanauit, ita & inteſtinorum abraſiones. Hac ergo ratione, neq; uerũ eſt omnino, quod à quibuſdam dicitur, nullũ per huiuſmodi ſymptomata, in corpore relinqui affectum. Quod ſi uerum eſſet, tñ inteſtina tum fuiſſe affecta haudquaquam negandum eſt, quum ab acredine eorum, quæ deijciũtur, corroſis inteſtinis, dolor notatu dignus euenire percipiebatur. Hoc igitur ad oĩa, quæ poſthac dicturi ſumus, veluti elementum quoddam, obſeruare debetis: ſitq; hoc initiũ methodi, qua inueniri debent ſedes affectæ, nullam actionẽ unq̃ lædi, niſi pars, quę ipſam facit, affecta ſit: ſi enim quũ uel dolor, vel tumor præter naturã aliqs eã infeſtat, omnino aliqua re affecta eſt, affectã eſſe multo magis eam læſa actione fatendum eſt. Atque iam ſupra dictũ eſt, qꝑ ab excretorum natura, affectæ ſedis coniecturã facere poſſumus: id uero bifariam fieri conſtat, vel ab excretæ eſſentiæ proprietate, vel ab ijs, quæ in ipſa parte cõtinenẽ. Similiter diximus ab adnatis interdum rebus, de locis affectis coniecturã ſumi poſſe: *item ab accidentium quoque genere, quæ quidem non mediocrem habent inter ſe differentiam: quæ poſtea explicabimus. F G

In quot genera, affectus & ipſorum cauſæ diſtinguendæ ſint, vt patiens locus recte intelligitur. CAP. 3.

NVnc uero rurſus ad principium ſermone reducto, in ſingulis partibus tentemus inuenire notas, affectus earum iudicantes, tum eos, qui in ipſarum propria eſſentia conſiſtunt, tũ illos, qui ipſis ueluti inſtrumẽtis accidunt. Rurſus in utriſq; ſeparemus, & diſcernamus à factis iã affectibus, eos qui etiamdum fiunt, †pertinaciter aũt non inhærẽt: itẽ cauſas, quæ in affecta parte continentur, ab ijs, quæ ea tanquam trãſitu duntaxat utuntur. Quòd uero ex dictis alij cõponantur modi, ſatis conſtat. Præterea diſtinguere oportet eos, "qui per cõſenſum alterius particulæ accidunt, à propriJs: nam magis proprium fuerit idiopathian, id eſt proprium affectũ, quàm (vt medici ſolent) protopathian, id eſt primarium affectũ, nominare, ex aduerſo ſcilicet diuiſo affectu per conſenſum, à proprio. Ergo, qui proprie vocabulis vti voluerit, primogenio quidem affectui, ſecundarium, aut poſteriorem opponet: ei vero, qui per conſenſum infeſtat, proprium. Et quidẽ quanquã ſæpenumero contingere poteſt, vt aliquis ſimul & per conſenſum & propria affectione laboret, cũ in affecta per cõſenſum particula ꝑmanens ineſt diſpoſitio: neq; n. primario, ſed ſecundario & propie, ipſam tum affici dicemus. Id vero haud obſcure in partibus externis videri põt, quemadmodum quum in corpore plethorico, oborto ingenti bubone ab vlcere, vlcus inductum fuerit cicatrice, permanet autẽ etiamdum bubon, vel in ſuppuratam inflammationẽ tranſiens, vel in ſchirrhoſam diſpoſitionem, quã chœrada, id eſt ſtrumam, appellãt. Nemo igitur primarios dixerit hmõi morbos, qui ob alium præcedentẽ euenerunt: quippe per conſenſum facti ad huiuſmodi permutantur idiopathian, perinde, ac ſi protinus ab initio protopathia, id eſt primaria affectio, ipſis accidiſſet. Cæterum in præſentia non inutile fuerit meminiſſe eorũ, quæ in libro de medicis nominibus diximus, vbi de ſignificatis eſt ſermo, quæ peſſime à recentioribus, tum medicis, tum philoſophis, confunduntur. Maxime. n. proprius vocabuli affectus, vſus eſt contrarius, & è diametro pugnat cum voce actionis: quippe id agere dicitur, quod ex ſe ipſo motum obtinet: affici uero, quod motum habet ab alio. Quum itaque duo ſint motus genera, alterationis, & lationis: vbi ad permanẽtem diſpoſitionẽ alteratio peruenerit, appellatur morbus; ſi videlicet ſit diſpoſitio præter naturã: quàmuis per abuſionem interdũ, eandem diſpoſi-

* *Codices impreſſi Græci, & plerique habẽt,* ἔστι δὲ ἐκ τῶν γένους τῶν συμπτωμάτων καὶ παθῶν τ.λ. *ſunt autem ex genere accidentiũ & hæc, & ita uetus tralatio. Aliqua tamen exemplaria habent,* ἔτι δὲ ἐκ τῶν, *&c. vt vertit Copus.*

† *Et permanentem nondum habent diſpoſitionem.*

A. l. 1. f. 2. d. 1. c. 8. fol. 30. c

A ſpoſitionem nonnulli affectum quoq; nominẽt: qui, ſi more græcorũ, patrio nomine vterentur, partes ipſas potius affici dicerẽt, dum motum ſuſtinent præter naturam: quum verò diſpoſitiones iam hñt præter naturam, ſi proprie quis loquatur, ægrotare eas potius, q̃ affici, dicet: ꝙ, ſi ab vſu receſſerit, non ſolum ægrotare, ſed affici quoque, dicere poterit. Equidem, qđ ſemper dicere conſueui, nunc quoq; dicam, ꝙ in eis doctrinis, in quibus ſcientia acquiritur, ſatis eſt, ſi quis vocabulũ, atq; ſignificatũ eius, pro doctoris voluntate proferẽs, procedat deinceps ad rerũ enarrationem. Admonui ãt nunc ſignificatorum eo, ꝙ nõnulli non ſolum patriorum vocabulorũ ſignificata peruertunt, verũ ẽt eos, qui recte ipſis vti tentant, calumnia proſequuntur: de quorũ numero ſunt ij quoque, qui dicunt, interdum læſa actione partẽ ipſam non affici eo, ꝙ nondũ permanẽtem hẽt diſpoſitionem, veluti vbi ꝓꝓ humores in vẽtriculo contentos caput dolet. Quòd, ſi cõmutata ratione, de nominibus certare deſieris, magis proprie interpretãdo, dices affici quidem caput, q̃ ventriculo cõſentit: ægrotare vero, cum proprio affectu laborat: Similiter vẽtriculum affici quidem, quum a vitioſis moleſtatur humoribus: ægrotare, vero, aut per propriã intemperiem, aut quum inflammationem, vel vlcus, vel abſceſſum hẽt, præter naturam. Quòd, ſi oĩno volueris accuratiori ſcrutinio hmõi quæſtiones enodare, interdũ ſimul, atq; alimenta fue

B rint corrupta, coctionis quoq; actionẽ læſam eſſe dices: interdum hanc quidem illæſam eſſe, illa vero eſſe corruptã. "Quippe corruptionis ciborũ tres primæ ac veluti generaliſſimę ſunt differentiæ, vna quidem fit per proprios ventriculi morbos, altera a vitioſis humoribus in ipſo accumulatis, tertia ab alimẽtorum qualitate inducit̃. Hæc igitur, quum ſuapte natura, aut nidoroſa, aut acida, aut fętori, aut putredini, aut oĩno corruptioni fuerint obnoxia, aut ex præparationis modo ad hmõi diſpoſitionẽ aliquam deducta, certũ eſt ea in ventriculo corrumpi: atq; hoc modo inconcocta † eſſe fortaſſe dixeris. Sed oritur protinus diſcordia, nunquid affecta ſit tum ob hæc concoquendi facultas: quippe nonnulli per hmõi inconcoctiones eam haud quaquã affici contendunt; alij vero è cõtrario. Atq; inuenitur tertia quoq; ſecta eorum, qui huiuſmodi alimẽta non dicant inconcocta eſſe, ſed ſolum non concocta eſſe: tanquam non ſit idem per negationem aliquid enunciare, aut per priuatoriam vocatam a dialecticis dictionem. Idem intellexiſſe Eraſiſtratum puto, quum acinos, & ſeſama, & reliqua oĩa, quæ omnino imputria, & immutata deijciuntur, nullam dixit indicare in animalibus factam eſſe inconcoctionem, ſed hoc ipſum dumtaxat, ꝙ non eſſent concocta.

ἐνέργειαν. actio.

A.l.3. f.13.t. 3.c.2. f.297. g.h

Quæ adhibenda ratiocinatio, vt affecta ſedes ex exeramentis

C *deprehendi queat.* CAP. 4.

QVare in his negligenter verſari non oportet, ſed mente adhibita dijudicandum eſt, q̃ quæſtiones tanq̃ logicę prætermittendæ ſint: contra, quæ ad affectæ ſedis notitiam cõferant, atq; idcirco accuratius tractari debeãt: hinc.n.& id, quod futurũ eſt, præſagire, & affectũ iã factum decenter curare poterimus: Itaq; ſine contentioſis nominibus, ex rebus ipſis vtilitatem conſequi licet, hoc modo: Eſto, vt quiſpiã mane exurgẽs dicat nidoroſum ſe ructum emittere, aut aliquid hmõi, vt ab ouis ffrictis, aut alia quapiam re magis fętente, & putri. Ille itaque, qui nidoroſum ructum percepit, fateatur ſe à cęna placentã nidoroſam comediſſe, quales ſunt, quæ ex oleo, & itrijs, & alijs hmõi præparantur: alter vero confiteatur fricta oua ingeſſiſſe, atq; nunc illorum nidorem eructare: deinde alius complures radiculas comederit, vt fętẽs putriſq; exeat ab eo ructus. Igitur cibos in ijs non bene fuiſſe concoctos nemo negat, quamuis ex hac re ventriculus haudquaquam fuerit affectus: neq; etiam, quod ad ipſius rationem pertinet, circa actionem errauerit, veluti neque vbi quis integros acinos per aluum deiecerit. Si enim humani ventriculi officium eſſet acinos tranſmutare, accuſaremus ob hoc ventriculi corpus, ipſumq; vitiatum eſſe putaremus: cum vero id ſui muneris non ſit, ſed acinorum eſſentiæ accidat,

D vt concoqui nequeat, haud ab re dicemus, hos quidem non eſſe concoctos, ventriculi vero corpus naturaliter ſe habere: Quod ſanè, & noſſe, & definire ad medicum haud inutiliter pertinet: ſed quærere, an dicendum ſit actionem ipſius per huiuſcemodi deiectiones fuiſſe læſam, an contrà, ad medicæ artis opera ſuperuacaneum eſt. Age rurſus, vt quiſpiam nidoroſum "ructum emittat, nihilq; nidoroſum comederit, nimirum huic igneum quendam calorem in ventriculo eſſe dicemus. Ac deinde rurſus diſtinguendo inueſtigabimus, vtrum ab intemperie corporis, ipſius ventriculi hoc eueniat: aut a flaua bile, eaque vel in ipſius ſpatio contenta, aut in tunicas ita, vt vix abſtergi poſſit, demiſſa. Ac ne hic quidem conſiſtemus, ſed quæremus, an "iocinore male ſuo officio fungente huiuſmodi humor accumuletur, an is ex vniuerſo defluat corpore, an etiam in ipſomet gignatur ventriculo. Hæc ſunt cognitu perquàm neceſſaria, ſed quæ viro indigent exercitatæ rationis, qui res ipſas potius, quàm nomina, quibus explicantur, ſcire ſtuduerit. Non enim, quemadmodum corruptionis forma efficientem cauſam aperte oſtendit, ſic etiam licet inuenire definitam indicationem eius generationis, quæ circa formam illam eſt. Igitur, ſi in "ventriculo cibi in nidorem tranſeunt non ſuapte natura, efficientem cauſam calidam: ſi vero aceſcunt, eam frigidam eſſe neceſſe eſt: ſed non protinus conſtat, vtrum intemperies aliqua, an vitioſus quiſpiam humor, ventriculi corpus infeſtet. Proinde diſtinguendum eſt:

A.l.3.f.13.t.1 c.17.f.288.a

A.l.3. f.13. t. 3.c.2.f.298.a

A.l.3. f.13.t. 3.c.4. f.298. e

ac dandum

ac dandum cibos, qui ſuapte natura modo corruptionis q̃ maxime aduerſentur, vt panem, aut E
chondron (gratia exempli) illis, quibus in nidorem tranſmutari cibi conſueuerunt: mel ãt ijs, q̃
bus aceſcunt. Deinde conſiderandum tum ea, quæ vomuntur, tum quæ per aluum deijciuntur, A.ibidem.g
nũ humor aliquis, cum illis quidẽ bilioſus, & calidus, cum his vero pituitoſus ac frigidus, ſimul
excernat̃: an nullo vacuato humore, ipſa exiguã quandam mutationem habuerint. Quippe, vbi
igneo calore vẽtriculus ſine humore infeſtat̃, panẽ aut chondron deijci videbis, perq̃ exigua in
ipſis facta tranſmutatione: ſi verò humor quidã prauus ſit, qui cibũ corrumpat, vñr cibi in hmõi
humore ſubmerſi, & ab ipſius actione manifeſtius alterati: Id, quod a vomitione clarius diſcer-
nit̃, ſi laborans ſuapte natura facile vomere poſsit: nam cogere eum, qui vomere non põt, abſur A.l.3.f.13.t.j
dum eſt. Atq; hæc ita deprehenduntur, ſi in ſpatio ventriculi noxius humor innatet. Si vero " in c.17.f.181.g
tunicas ipſius refunditur, nauſea quidẽ oĩno conſequitur: ſitis vero magis in calidioribus, quẽ-
modũ ciborum cupiditas in frigidioribus, ſubſequi ſolet. Verũ conſiderare oportet, vtrum illæ-
ſum ſit hepar, an affectu quopiã laboret: & qualis ſit ipſius affectus, vtrum calidus, an frigidus.
haud ſecus de ſplene quoque: quippe ex horũ oĩum cõſideratione, ſimul cũ quotidiana ciborũ
potionũq; experientia, exquiſite poterit quis inuenire non ſolũ locũ affectũ, ſed ẽt ipſius diſpo
ſitionẽ. Huius ãt notitia eo eſt vtilior, quatenus curationis ſpecies per ipſam figuratur: etenim ca F
lida diſpoſitio, vbicunq; fuerit, ſemper refrigerãda eſt: ſed quouſque, aut qũo, aut qua materia,
refrigerare conueniat, locus affectus cõmõſtrat. Igit̃, ſi id ipſum, qđ moleſtat, nihil aliud fuerit,
q̃ intemperatura, calidam refrigerando, & frigidã calfaciẽdo, ilico iuueris hoĩem: neq; nudam
duntaxat opinionem, verum ẽt ſcientiam, & quidem haud obſcuram, ſuſceptæ habebis conie-
cturæ: idq; multo magis, ſi vtrinq; ipſam examinaueris, refrigerantibus quidẽ tum medicamen
tis, tum victus ratione videndo hoĩem iuuari: calorificis vero lædi. † Quòd, ſi humor quiſpiã in
ipſis ventriculi tunicis contineatur, nauſea quidẽ vexabit, ſed inanis, & ſine vomitu, & quæ tur-
† Ex quibuſdã cod. græcis antiquis, hæc, & ſi parui referãt, videntur addẽda. vel e contra a calefaciẽtibus quidem iuuari, a refrigerãtibus autem lædi. bat ac conuellit duntaxat, nullum humorem euacuans: quẽadmodum fieri ſolet, vbi ſecundũ in
ternam ſpatij latitudinem in ventriculo humor continetur: cæterũ ructus ab alijs acidi, ab alijs
nidoroſi emittuntur." Auxiliatur ãt, illis quidem medicamentum ex tribus piperis generibus in A.ib.f.288.d
ſtitutum, aut aliud, quod hmõi habeat facultatem, ex aqua vel vino epotum: his vero tũ abſyn-
thium, tum hiera ex aloe facta, quam nonnulli picram quoq; appellant. Igitur, ſi per primã pro
tinus experientiam, a familiaribus medicamentis in vtroq; humore manifeſtum videatur auxi
lium, ſimul habebis, & firmam dignotionem, & ſcientificam, & modum curationis: ſi.n. ipſis vti
perſeueraueris, homo ſanitati reſtituetur. Quòd ſi a ſolitis auxiliari medicamentis, vtranq; di- G
ſpoſitionem noxa conſequatur, deceptum te circa notionem inuenies: quippe certiſsima oĩum
hmõi diſpoſitionum notitia ab ijs deprehenditur, qui exacte intelligunt, quibus quælibet prẽſi
dijs ad bonam valetudinem reduci poſsit. Sic equidem quoſdam colicos vocatos ſanaui, dato
in potu medicamento ex aloe: quippe conijciens " mordacem humorem ad affecti inteſtini tu- A.l.3.f.16.t.4
nicas defluxiſſe, dato medicamento, ſperaui oĩno hmõi diſpoſitionem fore quietiorem: qđ vbi c.16.f.345.c
contigit, intelligens recta me ductũ coniectura, rurſus plus ipſius exhibui. Sed, quid me ad hãc
coniecturam promouerit, operæprecium fuerit enarrare. Vidi hominem a calidis tum cibis, tũ
medicamẽtis, atq; ab omni calorifica victus ratione irritari: rurſus iuuari ab alimentis boni ſucci, & κατακρασικοῖς. i. temperantibus nominatis: inſuper" inediam ei noxam inferre: doloris ve
ro ſpeciẽ percontanti mihi, mordacem eſſe reſpondit. Qua de re multo magis ſperans ad veram A.ibidem.e
me peruenisſe notitiam, auſus ſum amarum ei medicamentum exhibere. Poſtremo conſpiciens
hominem mirifice adiutũ, quæ fuerit diſpoſitio, efficaciter me deprehẽdiſſe putaui." Fuit alter, A.l.3.f.10.t.
quem cibi concoctu faciles irritabant: hic de p̃cedentibus interrogatus, reſpõdit ſe in hãc deduc- 2.c.2.f.333.
tum diſpoſitionem, ſumpto purgante medicamento. Rurſus interrogans, quid ipſum ad ſumẽ- b
dum medicamentũ promouiſſet, intellexi mordaces erodentesq; dolores multo tpe in locis ad H
ventriculũ ſpectantibus perſeuerantes, fuiſſe in cauſa." Coniectans itaq; vitiatum fuiſſe a purgã
te medicamẽto inteſtinum, ac in rheumaticam iã deueniſſe diſpoſitionem, & facile in ſe ipſum A.l.3.f.10.t.
iecoris excrementa recipere, eaq; poſtea corrũpere, cibum exhibui haud facile corruptibilẽ, & 2.c.6.f.338.f
adſtringẽtem: vñ & mordaces dolores mitigati ſunt, & nihil poſtea deiecit, quũ antea ſemper, Et c.7.f.339.
vt mordacitatem ſentiebat, corrupta q̃dã, & liquida, & fœtẽtia excernere cogeretur. Quumque h
multo poſt mordicationẽ tpe ea deijci audijſlem, ad ſuperiora inteſtina diſpoſitionem ipſam p
tinere conieci. Ita in alio quoque, vbi celeriter a mordicatione ſequebat̃ excretio, diſpoſitionẽ
ad inferiora retuli inteſtina. Hunc igitur iniecto medicamento: illũ vero dictis iam cibis exhibi
tis, ſanaui: quippe certo ſciebam, q̃ proximæ ventriculo partes, exhibitis ſuperne tum cibis tum
potibus: quæ vero non ita multum a ſede diſtant, inferne iniectis medicamentis, prõptius adiua-
rent̃. Non ſimpliciter itaq; hoc ſolũ conſiderare conuenit, vẽter ne affectus ſit, an aliqđ inte-
ſtinorum: ſed quiſnam ſit affectus: tũ quæ notæ propriæ ſint affectuum, quæq; locorum affecto-
rum, diſtinguere oportet: Quemadmodũ inconcoctio, ventriculi eſt accidens: at ciborum ad ni-
doroſum, vel acidũ ructum conuerſio, ad cauſas, & affectus ipſius referenda eſt. Sic autẽ de inte-
ſtinis, & tempus exitus, & excretorum ſpecies, atq; accidentiũ differentia cum ijs, quę præceſſe-

runt

A runt, & nunc in experientiam ducuntur, simul & affectum ipsum, & partem, in qua cõsistit, ostẽdent. Ergo age, vt per ventrem excrementa quædam deijciãtur, aliqñ quidem ramenta, aut veluti membranarũ rasura, aliqñ cruentum aliquid, ac aliqñ simul omnia, intestinũ vlcere affectũ nemo dubitauerit: at vero, vtrum in exilibus intestinis, ac crassis vlcus consistat, nondum manifestum est: sed, vt nuper dicebamus, & ex rasuræ specie, & exitus tpe, & (vt tertium addatur) ex mixtione cum stercore, vt modo magis, modo minus, interdum nequaq̃ misceatur, distinguere oportet. Quippe infirmarum partium vlcera nullas omnino vlcerũ habẽt notas, alui excrementis admixtas: earum vero partium, quæ paulo altius collocatæ sunt, vlcera mixtas quidem cum stercore hñt notas, sed id leuiter dũtaxat: quemadmodũ, si multo sint altiores, vehementior erit mixtura: præcipue vero in supremis intestinis, vlceris notæ vehementer stercori vñr admixtæ.

Quinq; capita, quibus affecti loci, & affectuum ipsorum notæ continentur. CAP. 5.

POrrò accidit sæpenumero, vt ex vno indicio, simul & locus, & dispositio deprehendant̃: aut locus vna cũ causa: veluti locorum notæ, & ab actione læsa, & excretis, & positu, & doloris proprietate, & proprijs accidentibus sumuntur: affectuum vero, & ab excretorum specie, & loci natura, & doloris proprietate, & proprijs accidentibus. Sanè actio læsa affectam partem in-
B dicare põt, & quidem hoc modo. Si.n. accidens aliquod circa cernendi officium euenerit, oculũ affici constat: verũ, an proprio affectu, an per consensum, aut vtroq; modo laboret, alia consideratione inquirendum est. Excretorum species affectam partẽ indicat (veluti iã antea dictum
A.l.1.f.2.d.3 est) & per partiũ ipsius essentiam, & per contenta in ipsa. "Ac positus quoq; affectam partem ni
6.1.f.43.g mirũ commostrare sufficienter põt: quippe durus in dextra præcordiorũ parte tumor, non lienis, sed iocinoris affecti, nota est, quemadmodum, si fuerit in sinistra, non hepatis, sed splenis affectum indicat. † Ac positus interdum, vbi similiter se hñt excreta, affectam partem commonstrat. Si.n. membranosæ tunicæ frustulum excernatur, id vlcus esse alicubi ostendit: verũ, in qua sit particula, ex positu discere poteris: nam, si vomendo fuerit reiectum, aut gulæ, aut ventriculi: si tussiendo, gutturis, aut asperę arteriæ: si screando, fauciũ: si cum vrina, eius fistulæ: si a sede, alicuius intestinorum: si per mulieris pudenda, vteri affectũ significat. Ita veto etiã constat, q̃ singuli dolores, pro positus varietate, affectum locum ostendere possunt (hoc ẽt pacto ea, quæ supra proposuimus, distinguere oportet) quippe apparentibus per vomitũ ulceris notis, animad uertendũ est, utrũ anteriores partes circa præcordia, aut posteriores circa dorsum, dolor aliquis infestet: dignoscemus aũt id hac ratione: etenim, qui in anterioribus percipitur, ventriculũ: qui
C vero in posterioribus, gulam occupare censetur. Haud aliter os uentriculi a spatio ipsius, & a gu
A.l.3.f.13.t. la distinguendũ est, si deuoratis quibusdam acribus, hoc quidem in ore uentriculi: hoc vero in
4.c.13. parte inferiore mordicationem excitet: illud uero in transitu gulæ, quæ secũm thoracem est: oĩa enim hæc positu distinguuntur: quemadmodum alia ex doloris specie. Verum de doloribus latius in secundo libro dicemus. Sed nunc exemplum aliqd̃ afferre operæpretium vr̃, qũo. s. locus affectus ex proprijs accidentibus innotescat: nam supra diximus singula, quæ ulceribus adnascunt̃, propriã ostensionem habere: id uero in præsentia subijciendum est. Ore quidem vẽtriculi affecto, fastidiũ infestat: "per hepatis vero imbecillitatem, excremẽta per aluũ deiecta, aquæ,
A.l.1.f.1.d.3 in qua mactatę nuper carnes ablutæ fuerunt, similant̃: "item maxillæ rubrę apparẽt in peripneu
c.1.f.42.h monicis. Quin ẽt propriæ affectuum ipsorũ notæ in excretis deprehenduntur, ut ramentum, ul-
A.l.1.f.2.d.3. ceris: si in urina sabulosum residet, lapidis: cucurbitæ uero seminibus similia excrementa, lato-
c.1.f.43.b Et rum uerminũ indicia sunt. Atq; locis ipsis morborũ indicia sumũtur eo q̃ quibusdam solis mor-
l.3.f.19.t.4. bus hic accidat, quibusdã vero solis non eueniat: quippe soli oculi suffusione laborant: lapis, in
c.12.f.270.f renibus, & vesica nascitur, atq; (ut nonnullis placet) ẽt in colo: lumbrici in intestinis gignuntur:
A.l.3.f.11.t.j rursus impossibile est, ut abscessum cor sustineat: quemadmodum neq; pulmo neq; ligamenta
c.1.f.276.b
D dolorem. Ab accidẽtium quoq; proprietate, affectuum indicia oriũtur: nã quibusdam per tabi-
A.l.4.f.1.t.3. ficos morbos "ungues aduncì euadũt: sine ratione inuadens rigor una cum febre, inflãmationis
c.3.f.432.b ad suppurationem transeuntis, indicium est: lingua nigricans, ardentem febrem significat: sic ẽt
A.l.1.f.2.d.3 coloris in uniuerso corpore proprietas, alia "quidẽ per hepatis, alia uero per splenis affectus ap
c.3.f.45.f paret ita, ut doctum medicum haudquaq̃ possit, fallere, sicut ne color quidẽ, quem hæmorrhoides induxerunt. Cęterum paucæ admodum sunt ipsorũ affectuum propriæ notæ, quę simul locũ affectum † ostẽdant: etenim actionis noxæ affectã dũtaxat particulã: earum uero differentiæ, † *Addendum, ut in Græco, non.* ipsius affectũ declarãt. Ea ergo sola sunt affectuum propria signa, q̃ † per aliquod accidens ipsos † *Legendum videtur nõ per aliquod accidens. Considera.* sequunt̃: id vero clarius in uniuerso huius operis discursu patebit: nec nõ uidebũtur coẽs quoq; notæ, q̃ simul, & affectũ, & sedẽ affectã, aut duos affectus, aut duas particulas, indicare possint.

Qua ratione morbi per consensum a proprijs discernantur: ac qui fit, vt aliquando deperdatur motus sine sensu, aut sensus sine motu. CAP. 7.

HVic itaq; libro in præsentia finem imponere statui, si de proprijs affectibus, & ijs, qui per consensum eueniunt, aliquid addidero, admonens in primis, q̃ affectus, qui a reliquis medicis primarij uocantur, equidem commodius proprios affectus appellauerim: quanquam nihil refert, si eos primarios nominare uolueris; quippe satius est rerum differentias intelligere,

quàm

quàm cõtẽdere de nominibus. Sanè, quum vel vaporibus vitioſis, vel ipſis quoq; humoribus à E
ventriculo ad cerebrũ aſcendentibus dianœa. i. cogitatio lædit, primogenio quidem affectu cerebrũ tum laborare dicet nemo: q̃ q̃ oĩ affectu carere ipſum, haudquaquã defendi põt. Verum, qđ per verbũ ſympaſchan, id eſt, per cõſenſum affici, apud illos ipſos eſt in confeſſo, id oĩno veriſimum eſt: quippe ex verbo per conſenſum affici, partem non penitus ab affectu eſſe liberam, ſed ipſam cum alia affici, declaratur, atqui melius clariusq; enarraueris, ſi eã partem, quę per cõſenſum afficitur, ob alterã affici dixeris. Igitur, qđ multi medicorum veluti ſomniantes obſcure intellexerunt, atq; ipſum, vt potè non intelligentes, haudquaq̃ clare enunciauerunt, id equidẽ veluti inſtituto operi perq̃ neceſſarium docere aggredior, hinc ſumpto initio." Sunt nonnullæ A.l.1.f.2.d.3 c.2.f.43.g
actiones, quæ ex idonea genitæ materia, ipſam ab alijs partibus præparatam accipiunt: qua de re interdum optima rõne fit, vt nulla exiſtente in actionis cuiuſpiam proprijs inſtrumentis† noxa, actionẽ ipſam perire contingat, defectu. ſ. materiæ, ex qua fieri conſueuit: veluti in voce res ſeſe hẽt. Nam in libro, quem de ipſa conſcripſimus, oſtenſum iam eſt, ꝙ exufflatio materia quidem vocis eſt, & efficiunt eam contracto thorace" intercoſtales muſculi: igitur his nihil agentibus, aĩal vocem amittit, & quidem nullo interdum in proprijs vocis particulis genito affectu. A.l.3.f.10.t.a c.1.f.262.h
Sunt verò hmõi partes, ſummatim quidem loquendo totus larynx: ſi vero particulatim explicare volueris, ſunt tres cartilagines: &, qui eas mouent, muſculi: quibus accedunt nerni a cerebro demiſſi: ac præterea in gutture ligula, Græci *epiglottida vocant: ex maxime propriũ vocis inſtrm eſt. Etenim, quum hęc a muſculis moderate & aperiẽ, & cõmittitur, vocem efficit, q̃ q̃ vocem reddi impoſsibile eſt, niſi vehementer ſpiritus egrediatur: id vero, intercoſtales muſculi p̃ficiunt. Cecidit quidam ab alto in terram ita, vt dorſi initium affligeretur: is tertia die exiguam admodum vocem emiſit: quarto deinde die oĩno obmutuit, reſolutaq; ſimul fuerunt crura, manibus oĩno illęſis, ſed neq; ſpirationẽ amittebat, neq; difficulter ſpirabat. Quum. n. tota ſua ceruice ſpinalis medulla eſſet reſoluta, accidit thoraci, vt tum per ſeptum tranſuerſum, & muſculos ſupernos numero quidem ſex, moueretur, quippe nerui ex ſpinali medulla, quæ in ceruice eſt, ipſis adueniunt: at intercoſtalium muſculorũ nerui, per quos exufflationẽ fieri diximus, oẽs affecti erãt. Quum itaq; fruſtra medici negociũ ſubirent circa crura quidem, vt potè reſoluta: circa guttur vero, p̃p vocis affectum: equidem id interdixi, atque affecto dũtaxat loco curationem adhibui, proinde finita tandem ſpinalis medullę inflammatione: a ſeptima die vox reſtituita eſt iuueni, & crura motionis facultatem recuperauerunt. Hmõi ergo noxæ ſpeciem, magis proprie per conſenſum euenire dixeris, q̃ vbi ab humoribus in ventriculo contentis caput dolore tenG
tur: quippe per hmõi diſpoſitiones, eleuatur ad ipſum aliquid: ſed in dictis nuper diſpoſitionibus nihil noxium ad crura defertur, ſed contra priuantur ea facultate, quam antea ſpinalis medulla ipſis ſuppeditabat. Guttur vero, quum vox oblata eſt, non oĩno priuatur ſpiritu: quippe ſpirare aĩal per ipſum etiamdum videmus: at vero exufflationem amittit, quæ ſane eſt multi ſpiritus extra aĩal per guttur affatim facta emiſſio. Sed de nominibus contendere cęteris permittamus: nobis. n. res, quas illi penitus ignorant, p̃tractare ſatis fuerit. Quippe aliter dolet caput, vbi contenti in ventriculo humores eleuantur, qui ſimul, & calfacere, & diſtendere ea, quæ ſunt in capite poſſunt: atq; aliter ſuffuſorum apparent viſa quædam, neq; calfactis, neq; diſtẽtis oculis, ſed ſolo vapore per ipſos trãſeunte: præterea aliter affici vĩ is, qui, eo ꝙ meatus a cerebro deſcẽdens, obſtructus eſt, non videt: aliter ille (quãuis huic quodam modo ſit ſimilis) cui p̃p ſpinalis medullæ inflãmationẽ reſoluta ſunt crura, atq; alter is, cui vox aut perijt, aut vitiata eſt. Etenim ad crura facultas quędã citra eſſentiam, deſcendere prohibita eſt: ad oculos vero cum eſſentia: verũ, ad guttur quãuis materia perueniat, ſufficiẽs tñ ipſius quantitas haudquaquam accedit: qui vero ob intercoſtaliũ muſculorum perforationẽ obmutuit, is totã vocis materiã amiſit. Porrò, quemadmodũ crura per dictas ſpinalis medullæ diſpoſitiones reſoluuntur, ita ẽt guttur vocaliH
bus neruis vel inciſis, vel laqueo interceptis, vocare ãt vocales neruos cõſueui eos, quos ipſe inveni, nã p̃ceptores mei eos duntaxat, qui apud arterias ſunt, cognoſcebant, Igiẽ ob horũ quoq; vitia vox perire ſolet, qm̃ proprij gutturis nerui, quos equidem recurrentes nominare ſum ſolitus, ipſorũ eſſentiæ pars ſunt: ſed, quum ad multas alias partes diſtribuantur, nullam habeo aliã magis propriã appellationẽ, ea qua vocales ipſos nominaui: quippe ad inſtrumẽta vocẽ cõcinnãtia, proprie pertinẽt. Atq; idẽ eſt modus, quo gutturis muſculi lædunt, ſiue recurrẽtes nerui, ſiue ij, qui iuxta arterias ſunt, vitiẽtur: vtrunq;. n. aĩalis facultas deſideratur, ſine qua a cõſilio, & voluntatis imperio moueri illos nõ contingit. Et quidẽ inciſis muſculis, qui *epiglottida, i. liguIã mouent, aĩal penitus mutũ euadit, ſed neq; ſimili oĩno mõ, neq; ẽt in totũ diuerſo ab eo, quo læſis neruis: nam hñt vtriq; hanc cõem noxam, ꝙ ligula continuitate, quam ad mouens principium hẽt, priuatur: id vero fieri ſolet, ſiue neruus, ſiue muſculus incidatur, aut laqueo intercipiatur, aut contendatur, aut qũolibet aliter vitietur. Equidem" vocẽ vitiatam fuiſſe memini adeo A.l.3.f.10.t.
vt pene perderet, infrigiditatis vehemẽter neruis recurrẽtibus, quũ p̃ hyemẽ in collo adhibita 2.c.1.f.263.
fuiſſet q̃dã chirurgia; qđ quũ intelligerẽ, calorificis remedijs naturalẽ tẽperaturam neruis reſtituens, vocem reuocaui. Cęterũ, vt ob materiæ priuationẽ perforato thorace, ita ẽt aſpera arteria tota

† τῶν: idem propria noxa, ſeu affectu.

Legendum γλωτtida, ſic Veſalius & rectè lib. 3. cap. 38. & lib. 4. cap. 6.

A ria tota inciſa, vox perit, ꝙ nullus ſuperſit ſpiritus, qui ad propriũ vocis inſtrumentum tranſmittatur. Idẽ efficit, ſed alio modo, laqueus toti collo circundatus: verum hic non ſolum mutũ reddit aĩal, ſed ẽt ſuffocat, tollendo. ſ. ſpirationem. Arteria ãt diſſecta voci quidẽ nocet, ſed aĩal reſpiratione nõ priuat. Angina vero vocata, quum ſit internarũ gutturis partiũ inflãmatio, ſtrangulationi proportione reſpondens, reſpirationẽ tollere põt ipſius meatum obſtruendo: iccirco vocalis inſtrumenti, maxime proprius affectus eſt, † ac deinceps externorum ipſius muſculorũ noxa eſt: cæteras vero partes oẽs, quarum meminimus, non proprie, ſed per conſenſum potius afficit." Quum ergo ex ceruice quidam cheradas, i. ſtrumas in profundo incumbẽtes excideret, ac deinceps inter ſecandum quoddam vas, membranas non ſpecillo ſecaret, ſed vnguibus euelleret, imprudens ob ignorantiam ſimul recurrentes neruos diſtraxit: atq; hoc pacto puerulũ liberauit a ſtrumis, ſed mutum reddidit. Quidam alius, in alio puero ſectionem faciens, ipſum ſimiliter ſemimutum reddidit, læſo videlicet altero duntaxat neruo. Mirabãtur vero oẽs, quo pacto neq; aſpera arteria, neque gutture quicquam affecto, vocem lædi cõtingeret: qui, quũ vocales neruos, me oſtendente, conſpicerent, admirari deſierunt. Quibus igit̃ partibus, vel materiæ, vel facultatis ſuppeditatio corrumpitur, actionem lædi probabiliter dixeris, parte ipſam facien

B te nequaquam læſa: at vero, ſi vel a vaporibus, vel humoribus aliunde ad ipſam venientibus lędatur, eam non recte dixeris illæſam. Neq; minus ẽt probabile eſt, partem vel materia vel facultate priuatam læſam eſſe, ſi, quum hæc recipiebat, diſpenſationem ſecundum naturam habebat. Proinde ex hmõi in vtranque partem epichēemate ſeu conatu, logicorum problematum conſideratio neq; ad effectuũ notitiam, neq; ad curationem, neq; ẽt ad futurorum euentuum præſagia, quicquam vtilitatis afferre poſſe videtur. Animaduertas ergo, velim qũo equidẽ curationem ex affecti loci notitia inuentam, hac conſideratione neglecta, narrare aggredior." Occurrit mihi quidam medicamentum tribus digitis adhibitum oſtendens: dixitq; triginta iam diebus ipſorum ſenſum ſe amiſiſſe, illæſa ſeruata motione, ſed nihil præſidij ab impoſitis medicamẽtis percipere." Ego vero id, quod in hmõi caſibus facere cõſueui, ne tunc quidem obliuioni tradidi: quippe vocato medico, ꝙ digitorũ curationẽ ſuſceperat, interrogaui, cuiuſmodi remedia adhibuiſſet: quæ quum intelligerem ad hanc rem eſſe idonea, cauſam inueſtigare cœpi, cur nullum ab ipſis homo præſidium conſequutus fuiſſet. Inquirens itaq; quę præceſſerant accidẽtia, inueni, ipſo dicente, neq; inflammationem, neq; refrigerationem, neq; ictum præceſſiſſe, ſed ipſum paulatim ſenſum perdidiſſe. Captus itaq; admiratione, rurſus interrogaui, num ſuperiorũ

C partium aliqua icta fuiſſet: ille reſpondit, manum quidem non fuiſſe ictam, ſed dorſi initium fuiſſe afflictum. Deinde, qũo & quando id accidiſſet, quum interrogarem, reſpondit, ſe, quũ Romam proficiſceretur, a vehiculo decidiſſe, ac non multo poſt digitorum incœpiſſe affectũ. Quo circa cõiecturam feci, in primo exortu nerui poſt ſeptimam vertebam prodeuntis, partem quãpiam obictum fuiſſe inflammatam, ac tunc ſcirrhoſam habere diſpoſitionem. Id vero intellexi, doctus ex arte ſecandi corpora, ꝙ nerui per propriam circũſcriptionem, veluti venæ, exoriri videntur adeo, vt vnumquemq; eorum exquiſite vnum eſſe putares, quemadmodũ, & venam: verum protinus ab origine multi ſunt ſimul concreti, & cõibus inuolucris contenti, quæ † a cerebri membranis ęxoriuntur. Ergo neruorũ, qui a ceruice prodeunt vltimi, humilior pars ad minores peruenit digitos, per cutem diſperſa ipſos continentem, ac prętera per medij digiti medietatẽ. Qũ vero cæteros medicos in maximam duxit admirationem, ꝙ dimidia duntaxat pars videretur affecta, id mihi perſuaſit, potiſsimum eam tantum nerui partem, quæ in cubito ab ipſo egrediens iam propoſitis digitis finitur, eſſe affectam. Igitur adhibitum ei medicamentũ abijcere iubens, illi præcipue ſpinæ parti, quæ affectæ particulæ initium, & originem obtinebat, ipſum adaptaui: ſecutaq; eſt res (vt aſpicientibus videbatur) & admirabilis, & inopinata, ꝙ digiti

D man⁹, adhibitis ſpinæ medicamentis, eſſent curati. Verum affectu oĩno ſummoto, orta eſt inter medicos quæſtio, quænam ſit eiuſmodi neruorum diſpoſitio, vt per ipſam ſeruato eorum motu, ſenſus pereat. Equidem id ipſum dicebam, quod priores medici dicere ſolebant, quòd ſcilicet ſenſus in patiendo, motus vero in faciendo aliquid, fit: quapropter, vt quis moueatur, opus eſt robore: ſed, vt ſentiat, vel minima facultas ſufficit. Cumque rectè me hunc dixiſſe ſermonem putarent, quid igitur (inquam) num vidiſtis aliquando contra euenire, vt ſeruato ſenſu, motus periret? Tum cæteris omnibus ſe nunquam conſpexiſſe dicentibus, vnus id confitebatur, ac nomine laborantis citato, teſtes quoque adhibere pollicebatur: quod cum pugnare videretur cum ijs, quæ dicta ſunt de partibus, quæ mouentur quidem, non vero ſentiunt: etenim, quod ad hãc rationem pertinet, fieri haud quaquam poteſt, vt perdito ſenſu, motus a voluntatis imperio prodiens ſeruetur: rurſus orabant, vt cauſam explicarem, quamobrem vtraq; appareant. Ea vero (vt planè intelligunt ij, qui neruorum diſſectionem didicerunt) talis eſt." Omnis volũtarius motus ad muſculorum officium pertinet: quippe nullus neruorum per ſe ſine muſculo vllam huiuſmodi in animantis particulis actionem efficere poteſt, ſed per muſculos, oẽs a conſilio, & voluntate prodeuntes motus perficiunt. Ad partes vero mouendas, muſculi ipſi aliquando quidẽ manifeſte perueniunt: aliquãdo vero per medios tẽdones, quos aponeuroſes, i. deneruationes

aliqui

† *Ex græcis ita vertẽdum. Deinceps verò noxa externorum muſculorũ gutturis (ſ. paſsio propria eſt vocaliũ inſtrumẽtorũ:) cęterarum vero partiũ, quarum meminimus, noxa, non propria eſt paſsio (ſ. vocaliũ inſtrumentorũ,) ſed per cõſenſum potius: & ita vt legiſſe vetus interpres.*

† ἀπὸ τῶν μηνίγγων, *quod magis de ſpinalis medulla, quàm cerebri mẽbranis, hoc in loco intelligẽdum eſſe videtur.*

A.l.3.f.10.t.2 c.1.f.263.b Etl.4.f.3.t.2 c.10.f.459.a

A.l.j.f.2.d.3. c.1. fol.43.g

A.l.3.f.3.c.4 fol.213.g

A.l.j.f.1.d.5. c.1.f.10.b

aliqui cognominant: atq; ex hoc genere ſunt tendones rotundi, quibus digiti mouentur, haud E
abſimiles ijs, qui Ptoni ab Hippocrate nominantur. Si itaq; muſculorum neruos affici cõtingat,
motus digitorũ perit: ſi vero eos, qui ad cutem perueniunt, tangendi ſenſus corrũpitur: ſed, vbi
tota reſoluuntur membra, cum videlicet cõe principium affectum eſt, ſimul, & ſenſus, & motus
pereunt. Et locum quidem primario affectum, ex læſorum neruorum multitudine duntaxat in
uenire poteris, idque, ſi exquiſite cognoueris cõia ipſorũ principia, quæ in neruorum diſſectio-
ne percurrimus, cum nullus ante me huiuſmodi diſſectionem accurare tractaſſet, ſed alij quidẽ
plus, alij vero minus, erraſſent. Igitur ſolus ille, qui in ipſis fuerit exercitatus, exquiſite conſide-
rare poterit, in qua vertebra ſpinalis medulla ſit affecta, ſiue tota, ſiue altera eius pars ſit: nam
accidit, vt dextra ipſius duntaxat affecta ſit, altera oĩno illæſa: aut è contrario vt illa manente
integra, ſola ſiniſtra affectũ ſuſtineat: atq; hac ratione interdum tota pars ſiniſtra reſoluitur, dex
tra parte manente illæſa: interdum contra, dextra pars duntaxat, & affecta eſt, & reſoluta. Vbi
vero non affecta ſpinali medulla, tantum vnus nerui proceſſus læſus eſt, eas duntaxat partes re
ſolutio conſequitur, in quas neruus ille diſtributus eſt: accidit.n. interdum, vt duo, aut tres dun-
taxat neruorum proceſſus affecti ſint, quum interim ſpinalem medullã nulla noxa infeſtet. Sic
quidem affectus erat is, qui per reliquas quidem manus partes oẽs ita fuit reſolutus, vt neq; ſen F
tiret, neq; moueretur, ſed in ſolis digitis ſenſum habebat integrum. Porrò cuidam alteri non ſo-
lum ij manſerunt illæſi, ſed ẽt eorum muſculorum, in quos neruorum propago ſub ſeptima ver-
tebra exorta diſtribuitur, motiones ſeruatæ ſunt. Atq; alius ob caſum ab alto vehementer affli-
ctus, ſolos eos muſculos reſolutos habuit, qui huius nerui partes ſuſcipiunt: idem ẽt in ijs dun-
taxat cutis partibus ſenſum amiſit, ad quas prædicti nerui diſtributiones demittuntur. Igitur, ſi
ſcire deſideras, in qua vertebra ſit affectus, vtrum in ſola nerui cuiuſpiam propagine, an in ſpi-
nali quoq; medulla, in neruorũ diſſectione te exercitatũ eſſe oportet, cõmunemq; habere me-
thodum, qua reſolutos muſculos vna cũ cute, quæ ſenſum amiſerit, obſeruos. Nã, ſi ſpinalis me-
dulla in aliqua vertebrarum, tota affecta ſit, oẽs partes inferiores reſoluuntur: ſi vero in altera
parte læſa ſit, altera manente illæſa, partes duntaxat, quæ illi è directo reſpondent, reſolutio in
feſtabit: ſi vero nerui radix affecta ſit, reliquæ partes oẽs affecto loco inferiores nihil afficiẽtur,
ſed ſolæ illæ partes reſoluentur, in quas ſinguli nerui diſtribuuntur. Hęc ſi accuratè didiceris, cir
ca reſoluta mẽbra, relicta ſpina, non amplius occupaberis: ſed huic adhibitis remedijs, partẽ af-
fectam curabis. Sic ẽt, ſi non circa ſpinam, ſed in regione illam ſequente, neruus affectus ſit, ex
muſculis, & ex cute q̃rendæ ſunt notæ. Cutem quidẽ facile eſt cognoſcere, nam oculis ſubijcit: G
muſculi vero ex actione, quæ perijt, deprehenduntur. Proinde neceſſe eſt, circa muſculorum ſe
ctionem te exercites, & cognoſcas, cuius quilibet actionis ſit inſtrumentum: ſic.n. duntaxat di-
ſcernere poteris, quarum partium actio pereat, nullo morbo corporalem ipſarum eſſentiam in
feſtante, & in quibus præcedet morbus, vel fiens, vel factus. Verum morborum genera, & diffe-
rentias oẽs ex eo didiciſti libro, qui de morborum differẽtijs inſcriptus eſt, atq; ſimiliter ex alio
accidentium differentias: at de cauſis vtrorumque ẽt ſeparatim ſcriptum eſt, in vno quidem de
morborum, in tribus vero de accidentium cauſis: in quibus oĩbus exercitari oportet eum, qui
facile voluerit inuenire diſcernereq́ue, & cauſam, & affectũ, & ſedẽ affectã. Etenim fieri nõ põt,
vt oĩa per ſyndromas, i. concurſus doceantur, quamuis eorum, qui ab experientia empirici vo-
cantur, hmõi fuerit opinio: qui vero accurate, & præcedentia, & præſentia cognouerit acciden-
tia, atq; ſic ad curandorum morborũ experientiã via, & ratione peruenerit, inueniet & locum
affectum, & ſimul ipſam diſpoſitionem. Sed id maxima ex parte accidit partibus, quæ in intimo
corpore cõſtituuntur, veluti paulo ante de ijs, qui ſenſum vel motum perdunt, oſtendimus: atq;
non ab re fortaſſe fuerit narrare quædam, quæ iam facta fuerunt, cuiuſmodi hæc ſunt. Puer an-
norum fere ſex, inuitus per aluum excrementa deijcere incœpit, reſoluto derepẽte circa ſedem H
muſculo: quinetiam ſeni quondam hmõi euenit accidens: atq; rurſus alius puer, ætatis ferè an-
norum quatuordecim excrementa inuitus per aluum deiecit, infeſtante ſimul veſicam dolore.
Atq; alteri vrina quoq; fuit ſupreſſa: contra alius vrinam inuitus excreuit: atque alius non ſolũ
vrinam, ſed alui quoque † excrementa, inuitus deiecit. In huiuſmodi omnibus ea, quæ præceſſe-
runt, ſcrutari oportet: nam in totum aut refrigeratam aut ictam ipſorum ſpinam arbitrandum
eſt. Sed frigus quidem, vni duntaxat affecto muſculo nocet: ictus vero, magna ex parte pluri-
bus noxam infert, nam perrarum eſt, vt icta ſpina vnus afficiatur muſculus, quoniã nerui ex ſpi-
nali medulla orti, in plures muſculos diuiduntur. Verum, vbi obictum affectus eſt muſculus, ſi
ſuperueniens inflammatio ob negligentiam in ſcirrhũ coierit, reſolui ipſum contingit, quamq̃
id rarò accidere videatur: at vero frigus ſæpenumero vnum lædit muſculum, maxime eum, qui
in ſuperficie ſedis eſt, ſiue ſederit quis ſuper lapidem frigidum, ſiue in aqua frigida ſupra modũ
fuerit verſatus. Igitur puer, cuius & veſica, & ſedes læſa fuit, cum in fluuio piſces venaretur, ſic
fuit affectus: nonnullis etiam in aqua frigida natantibus, itidem accidit. Hos itaque ſic affe-
ctos curare oportet, calorifica auxilia locis affectis adhibendo. Quibus vero neruorum à
dorſi medulla ortorum quiſpiam fuerit affectus, ſpinæ adhibenda ſunt remedia. Sæpenumero

etiam

de Artic. con. j. tex. 47. 48. 7. 258. e Et cõ. 3. t. 9. 7. 269. f Et cõ. 3. t. 31. 35. 7 271. e. Et cõ. 3. t. 36. 7. 272. a Et cõ. 3. t. 59. 7 274. d. Et 2. Epid. ſect. 4. Et in lib. de natu. oſſium.

† *Omnino, n. vel refrigeratio aliqua, vel icta iuxta ipſorum ſpinã præceſſit.*

A etiam,vbi ab alto loco quis cecidit,aut vehementem,fortemq; ictum ſpina ſubijt, inflammatio ad plures partes extenſa,non ſolum muſculis,ſed veſicæ quoque, noxam intulit,atq; illi ob veſicæ ipſius affectum vrina ſupprimitur. Sunt,quibus non ſolum vrina,ſed alui quoq; excrementa,penitus retinentur,affectis ſcilicet inteſtinis:nam,vt muſculi affecti actiones à conſilio,& voluntate pendentes,ita & veſica,& inteſtina naturales actiones lædunt, eò q, dum ipſa contrahuntur, excernuntur ea, quæ continent.

Quid Naturalia inſtrumenta ab Animalibus differant: ac de læſionibus vtrorunque diſcernendis. CAP. 7.

ATq; in hac re plurimum differunt naturalia ab animalibus inſtrumētis:ſiquidem naturalibus cognatam actionis vim eſſe,animalibus vero inſtrumentis à principio(veluti lumen à Sole)ipſam defluere iam oſtēſum eſt.Ergo,vt magneti lapidis vis ineſt,qua ferrū attrahere poteſt,ita naturalia quoq; inſtrumenta omnia facultatem habent,qua actionem ſuam perficiunt. Proinde,ſi permanēs eſſet ipſorū eſſentia,neq; arterijs,neq; venis indigerent:verū, quia nutrimento egent,ſeruareq; oportet innati caloris ſymmetriam,hanc ob cauſam, & venis indigent, & arterijs:ſic etiā muſculi,vt eſſentiam ſuam ſeruare poſſint, non ſecus, q naturalia inſtrumēta, B & venis,& arterijs indigent:at,quia cognatum ſenſus,& motus principium nō habent, idcirco neruis ſemper indigent,qui illis ea ſuppeditent,quēadmodum Sol omnibus rebus, quas illuminat,ſplendorem affert.Quamobrē ſolis partibus,quæ & ſentiendi,& mouēdi vim habent, accidit,vt ipſis interdū haudquaq affectis nihilo minus eorū actio pereat: id quod naturalibꝰ inſtrumentis accidere non ſolet,quoties enim horum actio læditur, ſemper primario affectu laborāt: verum animalibus inſtrumentis omnibus naturalis quędā diſpenſatio ineſt,quippe,& arteriarum,& venarum adminiculo indigent ad eſſentiam ipſorum ſeruandam. Ideo accuratiſſime intueri,ac diſcernere oportet,q accidentia eis ea rōne,qua aut naturalia,aut animata ſunt, ſoleāt euenire:veluti alterari(vt ita dicam)à vicinis ipſius,vt naturalibus:alterationem vero ſentire, vt animatis,euenit.Sic oculis quoq; ſæpenumero contingit: nam vapores à ventriculo elati ipſos omnino alterant:verum tam exigua alteratio non ab omnibus ſentitur, niſi exactā habeant ſenſifica facultatem:voco autem exactam,quæ minimas quaſque res cernere poteſt.

GALENI DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM LIBRI.

Dolorum exemplo docet exercitationem propoſitæ methodi: ac in Archigenem inuehitur,qui in doloribus dignoſcendis aberrauit.

Tres modi, quibus vniuerſa continetur affectorum locorum notitia. CAP. 1.

D SCopus eſt, hortante ſemper Eraſiſtrato, exercere mētem cum in alijs artis operibus,tū vero in ea,quam nunc propoſuimus, affectorum locorū notitia. Circa quā tres ſunt exercitationis modi: vnus circa ſingulas corporis partes,quas locos nomināt: alter circa cauſas, & diſpoſitiones:tertius eſt circa accidētiū differētias:igit à locis ſumptus modus hmōi eſt. Affecto cerebro,huiuſmodi ſeparatim eueniunt accidētia:vētriculo affecto,hęc ſunt ppria:colo affecto,hęc:atq; in reliquis ſimiliter.A diſpoſitionibꝰ, & cauſis,talis eſt:Inflāmationis ſeorſum,hmōi ſunt accidētia:ſcirrhi, huiuſmodi: refrigerationis,hæc:plenitudinis,hæc:διαφθορᾶς, id eſt corruptionis ciborum,hæc.Ab accidentibus,vt hoc doloris genus haſce diſpoſitiones ſignificat, aut hoſce locos: tuſſis vero hæc: ita & vomitus,ſanguinis profluuium,fluor alui, conuulſio, rigor, § quæ eſt concuſſio totius corporis§ horror,deliriū:quum.n.hęc omnia inter ſe hoc pacto diſtinguūtur, facile intelligetur, quid vel bene,vel male dictū fuerit.Quòd vero ſic ſeſe res habeat,planè diſces, ſi ſingula conſideraueris.

Perperam dixiſſe Archigenem ſtupidum dolorem ad neruos tantum pertinere: ac quid proprie ſit ſtupor. CAP. 2.

EXempli cauſa, ne te longius ſuſpenſum teneam, Quum in hoc genere, multus ſit Archigenes,qui ex dolorum differentijs locos affectos ſignificari exiſtimauit,exacte ſuper his conſiderandum eſt. Nam ſtupidum quidem dolorem in neruis fieri dicit, ſed planè peccat: quippe cum ſtupor à frigida diſpoſitione oriatur non in neruis duntaxat,ſed & in venis,arterijs, carnibus,membranis,tunicis,& cute.Igitur,ſi ob id, quòd hæc omnia per neruos ſenſum habent, ad neruos diſpoſitionem refert, cur non reliquas omnes dolorum differentias proprie ad neruos pertinere dicit? quippe dolor,triſtis ſenſus eſt:ſicuti voluptas,blandus eſt ſenſus.Ergo non ſolū ſtupidus dolor in neruis eſt. verum etiam reliquorum dolorū omnium,quos ipſe quoq; Archi-

genes

A.t.1.d med. cor.c.10. fol. 560.g

A.l.1.f.2.d.3 c.20.f.42.2

A. ibidem.c. 23.f.42.c

genes deſcripſit, vnuſquiſque. Quòd, ſi rẽ accuratius inſpexeris, haud quaq̃ doloris ſpecies dicẽ- E
dus eſt ſtupidus dolor, veluti, neq; vlceris ſpecies vlcus inflãmatũ: ſed duarũ potius rerũ, in his
quidem vlceris, & inflammationis, in illis vero doloris, & ſtuporis, cõcurſus eſt. Etenim "ſtupor A.l.3.t.1.c
refrigeratio inſignis eſt, idcirco corporibus ita diſpoſitis, & ſenſus, & motus difficultatẽ inducit: fol.218.k
quemadmodum completa refrigeratio, & ſenſum, & motum omnino tollit. Sed, q̃ ſtupor diſpo
5ª. Aph. 25. Ex ſitionis ſit nomen, non ſenſus, aut doloris, ſic dicente Hippocrate declaratur: ||Stupor enim me- "
tra. ord. 39. g diocris dolorem ſoluere poteſt. nam ſtupor ob refrigerationẽ fit, vt planè videre eſt in his, qui
in hyeme per frigora proficiſcuntur, atq; in "refrigerantibus quoq; medicamẽtis nam, ſi extrin- A.ibi.f.21
ſecus immodice adhibeãtur, particula ipſa ſtupida euadit; q̃ deinde ſenſum quoq; oĩno amittit,
ſi vehementiſſime refrigeretur, idq̃; nõ ſolũ à medicamento, ſed etiam à circunfuſo nobis aere.
Equidem noui quoſdam adeo refrigeratis pedibus, vt primum quidem ſenſus periret, ſequenti-
bus vero deinde diebus emortui pedes putreſcerent. Ergo, vt perfecta refrigeratio & ſenſum pe
nitus aufert, & motum, ſic moderatior & ſenſus, & motus difficultatem inducit: nominaturq̃
(vt dixi) huiuſmodi refrigeratio, ſtupor. Itaq; ſtupidum dolorem diſpoſitio efficit frigida ſimul,
& dolorifica, indicante nomine non doloris (vt dixi) differentiam, ſed dolorem ſimul, & frigi-
dam diſpoſitionem, aut ab ipſa particulę inductam & ſenſus, & motus difficultatem. Conſtat au- F
tem, q̃ conſtrictas vehemẽter particulas, atq; eos quoque, qui "torpedinem animal, dũ adhuc A.ibidem.
viuit, tetigerint, ſtupor infeſtare ſolet. Et, quibus membrum aliquod ſtupidũ fuerit, ij, quicquid
tetigerint, obſcuro, & hebeti ſenſu percipiunt, neq; moueri poſſunt: ſi vero moueri cogãtur, do-
lent: at circa hoc, q̃ moueri tentent, affectum ipſum ſtuporis haud obſcure ſentiunt, ſed tum ne-
quaq̃ dolent, Proinde male Archigenes enunciauit ſtupidum dolorem ad neruos proprie per-
tinere: ſtupor enim diſpoſitionis, non loci affecti, indicium eſt: atqui paulo poſt rurſus Archige-
nes proprie ipſum ad muſculos pertinere ait. Habet autẽ dictio vtraq; ad hunc modũ, prior qui-
dem: Nerui autem contorti, diſtenduntur, & indurantur, atq; hi ſtupidos inducũt dolores, atq; "
dure intendentes: Deinde paulo poſt in hũc ſermonẽ prorũpit: Muſculi carnis, neruorũq; mixtu "
ra, tanq̃ propria ſubſtantia, conſtituti, arteriarum quoq; in doloribus miſtionem præ ſe ferunt, "
ſtringẽtes (vt ita dixeris) atq; diſtẽti, ac ſtupide pulſantes cũ capaci latitudine. In horũ ſermonũ "
priore neruos ait ſtupidos inferre dolores; in altero vero, muſculos ſtupide pulſare, ſtupidũ nõ
ad affectus, ſed ad partes referens. Sed, vt dicebam, ſtupor non particulæ cuiuſpiã proprius affe-
ctus eſt, ſed diſpoſitio; quę quidẽ in omnibus corporibus fieri poteſt; ſed non in omnibus ſenſibi
liter apparet: quippe in his duntaxat apparet, quæ ſuos affectus ſentire, & pro volũtatis imperio G
moueri, nata ſunt. Sed & his, quę manifeſte in muſculis apparent, ſermo ipſius repugnat; quin-
etiam indiſtincte prolatus eſt; ac fortaſſe nõ intelligit nuſquam in corpore carnem ipſam per ſe
inueniri. Nam muſculorum id, quod neruoſum eſt, in plurimis vel capitibus, vel extremis parti-
bus neruoſum eſt, vbi etiam tendones inueniuntur; id vero totum, quod in medio continetur,
omnes homines carnem nominant, nemine intelligente, quum exquiſite diſſecatur, non eſſe ſo
lam carnẽ, ſed cum tenuiſſimis quibuſdam veluti fibris, in quas neruoſum genus reſolutum eſt.
Voco autem neruoſum genus, in vnicam appellationem cogens tum vincula tum tonos; quip-
pe ex his per carnem diſperſis, muſculorum oſtendimus eſſentiam conſiſtere; quæ, vt permane-
re poſſet, venis indigebat, & arterijs.

In quibus partibus Pulſatorius dolor, ac quibus ex cauſis poſſit excitari. CAP. 3.

CAeterum citra dolorẽ pulſare, ad ſolas arterias pertinet, animali etiamdũ bene valẽte: vbi
vero ingens oborta eſt inflãmatio, vel eryſipelas, vel abſceſſus, arteriarum pulſum cũ dolo
re ſentimus, quum antea per bonam valetudinẽ, neq; cum dolore, neq; ſine dolore ipſum ſenti
remus. Etenim res ad hunc modum ſe habet. Duabus præcipue occaſionibus vehemens dolor
inflammatis partibus infertur, aut quũ mouentur, aut quũ à re quapiam cõprimũtur. "Inflamma H A.l.j.f.2.d.3.
to igitur toto muſculo duplici modo, dum attolluntur arteriæ, dolorem ſentimus; nam & mo- c.20.f.42.a
uentur, & ab adiacente carne cõprimuntur, & ipſam cõprimunt. Atq; hac ratione partes inflam
matæ pulſant, quem veterrimi quiq; ſolum vocant pulſum; poſteriores vero omnem arteriarũ
motum, quem ſenſus percipere poſſet, ſimiliter nominauerunt. Sed non protinus ſtupide pulſa-
re, inſeparabiliter, aut omnino proprie ad muſculos affectos pertinet, quum ne pulſare quidem
proprium eorũ oĩno ſit, ſi q̃dẽ pulſus (vt prius dictũ eſt) dolorẽ quendã inſinuat. Nã in ſcirrhis, &
œdematis, proprie appellatis, atq; in intẽperiebus, quę ſine tumore conſiſtunt, motus arteriarum
dolorẽ haud quaq̃ excitat; & in inflammatorijs affectibus, non ſemper cũ dolore eſt, ſed quum,
maiores effecti ſunt; quinetiam ſine muſculo arteria ipſa per ſe inflammatoriũ ſuſtinens affectũ,
cũ dolore pulſat: dico aũt inflãmatoriũ affectũ, vt ſimul cũ inflãmatione, & eryſipelas & abſceſſ⁹
intelligatur. Huiuſmodi igit affectuũ, quũ maiores fuerint, pulſus accidẽs eſſe cenſetur. Quòd, ſi
qñ in ijs pulſus, ipſi ſcilicet laboranti, ſtupidus eſſe videatur (hic. n. ſtuporis affectum ſentire po-
teſt) tum ſcire licet diſpoſitionem in muſculi neruis conſiſtere, ſed ita cõſiſtere, vt ad paralyſin,
id eſt reſolutionem tendant; quippe ſtupida diſpoſitio inter reſolutionem, & integram vale-
tudinem media eſt. At pulſus cum dolore factus ſequitur inflammatorios affectus notatu
dignos, idq̃ ſemper in ipſis arterijs, atque in continentibus ipſas partibus, quas, & ob angu-

ſtiam

Astiam premunt, &, quum attolluntur, modo pars affecta sentire nata sit, veluti percutiunt. Ergo neq; in peripneumonia, neq; in pleuritide dolor pulsatorius euenire potest, idq; ob partiū naturam: nanq; pulmo sensum non habet: pleuritis vero mēbranæ costas succingentis, morbus est, quæ, vbi costis quidē vicina est, necessario cōprimitur: at media ipsius tota pars cōprimi non potest, sed inflāmationis duntaxat ratione dolet: atq; in hoc spatio arteriæ sunt, q̄ per intercostalia uocata spatia, & per crassas laxasq; laterū partes extendunt, ac in profundo magis delitescunt, ut succingentem costas tunicam, haudquaquā attingant. Harum igitur arteriarū motus in pleuritide ab ægrotante, sensu non percipit, tm̄ abest, ut ei dolorem inferat. Nā inflammatis interdū intercostalibus musculis, arteriarū eleuationem dolorem inferre necesse est: proinde laborans ipsum facile percipiat: atq; pro inflammationis magnitudine, sentiet in parte inflammata pulsationē. Ob hanc quoq; causam, vbi uehementissima fuerit pulsatio, suppuratur inflāmata particula, consequente suppuratione ingentes duntaxat inflāmationes. Constat igit̄ ex ijs, q̄ iam diximus, q̄ pulsatorius, siue pulsatiuus à medicis uocatus dolor, per inflāmatorios affectus fiat, atq; in corporibus sensibilibus: idq; uel per se, proprie, uel primario affectu in arterijs, nominet enim quilibet, ut uoluerit: in reliquis uero partibus sensibilibus omnibus, eo, q̄ à uicinorum contactu premantur. Quare neq; in hepate, neque in renibus unquam huiusmodi pulsatio apparet, quoniam nec in illis nerui, per tota uiscera dispergunturs, sicuti nec in pulmone.

A.l.3.f.10.t.4 c.2.fo.268.f

B

A.l.1.f.1.d.5. c.1.fo.9.c

De causis doloris, in quo grauitas, ac partium extensio sentitur. CAP. 4.

QVocirca grauitas in ipsis sētitur, quū tumoris præter naturam genus aliquod ea infestaue rit: nam in horum uiscerum quolibet, circumambiēs membrana, per quam neruus dispergitur, sensu potitur: quia uero à tumore, qui est in uiscere, ipsa extendiur, doloris speciem appellatione dorauit. Proinde Hippocrates primus omnium scripsit: ‖ in renē dolor grauis. Post hunc uero optimorum medicorum non pauci, non acuti doloris, sed grauitatis sensum in prædictorum uiscerum inflammationibus fieri dixerunt. Quinetiam membranas, ut quibus nullę sunt arteriæ, non pulsare, rationi consentaneum est: quemadmodū, neq; cutem, ēt si uehemens sit inflāmatio: atq; eadem ratione, neq; adenes, quibus nullæ sunt arteriæ. Sed huiusmodi partes, quum inflammatæ sunt vnico duntaxat doloris modo uexantur, extensionis: quippe huiusmodi doloris species à nullo sentientium corporum in inflammatorijs dispositionibus separari potest.

A.l.1.f.2.d.3. c.21.fo.42.a & l.3.f.18.t. 2.c.2.f.357.g

6.Epid.cō.1.t.6 3.155.c

De doloribus, qui ex intemperie, tensione, compressione, contusione, vulnere, crassis humoribus, flatu, lapide, & punctione oriuntur. CAP. 5.

CReliqui vero doloris modi quibusdam partibus insunt, quibusdam non insunt. Igitur meminisse eorum semper oportet: ac cognoscentes singulorum locorum naturam, intueri, quis vnicuiq; parti modus doloris peculiariter conueniat, quis vero contra. Proinde resumentes rursus ipsos, dicamus. Quippe unus doloris modus est, qui per inæqualem intemperiem in affecta parte consistit, vel nulla re ipsa extrinsecus attingente. Alius, qui ob tensionem fit, non amplius soli affectæ parti proprius, vt qui ob vicinas partes interdum eueniat. Est item dolor, qui à tangentibus duntaxat, in affecta particula generatur, quum videlicet uel cōpressa, uel cōtusa, uel à re quapiam superueniente vulnerata, dolet. Atq; is doloris modus, q̄ à motu ꝓcedit (quemadmodū paulo ante de arteria dictū est) à re quadā media dolorē efficiente pēdet: etenim, quæ per se mouetur pars, tenditur: & ad vicinas accedens, comprimitur interim, & contunditur, & uulneratur: si vero nulli inciderit, eam sola tensione dolere necesse est: veluti partes oēs ab alijs motę, si nihil extrinsecus ipsas tangat, nullo præter eum, qui necessarius est, dolore afficiuntur. Cęterū alibi me frequenter dixisse memini, primas doloris species duas esse, quū affatim temperies alteratur, atq; quum soluitur continuitas. Quæ cū iam dictis haudquaq̄ pugnant: nanq; pars distenta, aut compressa, aut contusa, aut vulnerata, dolet ob continuitatis solutionem. Neq; n. quum

A.l.1.f.2.d.3. c.20.fo.41.h

A.l.1.f.2.d.3. c.20.f.41.g

D acu quispiā vulneratur, alio affectu laborat, quam si ab acri humore facta fuisset erosio, utpote per vtrunq; affectū corrupta continuitate. Igitur non eandē doloris speciem excitant, mordax humor, ac multus: nam ille rodendo dolorē excitat: hic vero distendendo, flatuosi spūs exēplo, ac veluti vrina vesicam distendit, quum non redditur. Verum in erysipelate, & inflammatione, atq; in totum in affectibus inflammatorijs, nō solum, quia distentę sunt, ob repletionem partes laborant, verum etiam quia intemperie affectæ sunt, non exiguam ne hac quidem ad dolorē inducendum vim habente: Id quod declarant ij, qui per uehementem hyemem profecti, manus ad ignem affatim calefacere tentant: intolerabilē nimirum sentiunt dolorē, & quidem maxime in vnguium radice. Porrò memini mihi ipsi accidisse dolorem uehementissimum, ut mihi uiderer in intimo ventre terebro perforari, in eo potissimū spatio, per quod à renibus ad vesicā ureteras scimus extendi. Iniecto deinde rutaceo oleo, quū id paulo post excernere tentarē, excreui simul grauissimo cū dolore humorem uitreum à Praxagora appellatum: quippe uitro fuso, tum colore, tum substātia, haud absimilis erat: atq; id alijs quoq; accidere cōspexi. Quòd uero hic humor sit frigidissimus, iam à Praxagora dictū est, qui uitrei nomen ipsi imposuit: id. n. haud obscure percipitur sensu tactus tum ipsorū, qui illum excernūt, tum aliorū, si quis cōfestim ipsum tangere voluerit. Sed dignū vtiq; admiratione est, qūo frigidus excidat, neq; ab excretionis violen-

tia, quum excidit, calidus euadat. Equidem putabam lapidem in altero vreterum impactũ: adeo E
erat, vt mihi videbat, doloris ipsius ſpecies perforanti ſimilis. Atqui vacuato humore, doloreq́;
ſedato, manifeſte conſtabat neq; lapidem fuiſſe cauſſam, neq; vreteras aut renes fuiſſe affectos,
ſed aliquod inteſtinorum & forte magis craſſorũ. Neq;. n. tanq̃ per tenue corpus, breui tp̃is ſpa
tio p̃tranſibat, ſed tanq̃ à profundo per craſſius quoddã corpus, q̃ ſit tenuium inteſtinorũ tunica, ferebatur. Ideoq́; hmõi dolores, oẽs ferè medici colicos nominare vſ̃r, quanquam, qd̃ ad re
gionem attinet, qua dolor ſentitur, nullum indicium ſumi põt, q̃ magis colon, quàm tenue inte-
ſtinum, dolor afficiat. Hmõi" ſanè dolores perinde, ac ſi terebro partes perforẽtur, moleſtare ſo A.l.3.f.16.t.
lent, narrãtibus ita infirmis: alij vero veluti palo infixo fieri vſ̃r, qui & ipſi corpus affectũ craſ- 3. c. 7. fol.
ſum eſſe ſignificant. Differũt aũt inter ſe, aut multitudine, aut craſſitudine, aut motu, aut poten- 344.e
tia rei dolorem facientis, ſiue ea humor fuerit, ſiue ſpiritus flatuoſus: quippe paucus multo, & te-
nuis craſſo, & permanens moto, minorem dolorẽ excitare ſolet: atque, qui ad uehementẽ refri-
gerandi uim, haud quaquam accedit, uehementiſſime refrigerante minus cruciat, Verũ hoc do-
loris genus ad craſſum inteſtinum referendum eſt, ſiue palum ibi infixum, ſiue terebro perfora-
ri locum quis putauerit. Atqui hmõi dolores ab eo, quo lapis impactus eſt, diſcerni non p̃nt, niſi
quis accidentia, quæ poſtea conſequuntur, expectauerit. Non tñ ob hmõi ignorãtiam, quod ad F
doloris mitigationem attinet, ullam laboranti noxam inducimus: ſiquidem utriuſq; doloris pr̃e
ſidia omnia cõia ſunt, & quidem calorifica in primis, ſiue ea extrinſecus adhibeantur, ſiue inij-
ciantur: deinde, niſi mitigatus dolor fuerit, eorum medicamentorum, quæ dolorem obtundere
poſſunt, aliquod adhibẽdum eſt, cuiuſmodi eſt id, quod à Philone inſtitutum eſt. Verum, ſi lapis
"dolorem excitauerit, ipſe interdum ſolus, interdum unà cum cruore excernitur: etenim radit
ea corpora, per quæ tranſit, maxime ſi uel aſper, uel acutus fuerit lapis: ac, ſi poſtea urinas inſpe- A.ibid.c.18
xeris, fabuloſa quædam ſubſidere inuenies. Quòd, ſi in colo affectus conſtiterit, neq; lapis, neq; fo.344.g
arena, neq; cruor, ſed humor aliquis, qualis iam dictus eſt, ſubſidere uidetur: atq; alia, quæ ad af-
fectum inteſtinum p̃tinent, apparent accidentia. Protinus. n. inflatio quædã, & diſtentio, uel fla
tus complures p̃ſertim poſtmodum, & tormina, & excrementa flatibus plena uidebunt: diſcer-
nes aũt ipſa, ſi ſuper aqua natent, bubulo" ſtercori ſimilia. Quin ẽt cibi tum cupiditas, tum conco A. ibidem.
ctio deterior, tum quæ præcedit morbum, tum quę comitatur, quæq́; conſequitur, qm̃ uentricu
lus per continuitatis cõitatem, ſimul cum ea parte, quæ primario laborat, afficitur. Inſuper coli-
cos nominatos affectus magna ex parte præcedit & cruditas, & flatulentia, & "uomitus, & nau- A.l.3.f.16.t.
ſea, quæ multo t̃pe inanis permanet, & in præcordijs mordacitas, & faſtidium, & iactatio pluri- G c.7. fo.344.
ma. Igitur ex hmõi quidem doloribus ij, qui uehementiſſimi ſunt, haud ab re in craſſis inteſtinis
conſiſtere putantur: qui uero mitiores ſunt, ex duobus alterum neceſſarium eſt, aut q̃ in his ipſis
ſint, ſed à leuiori cauſa: aut q̃ in tenuibus conſiſtant inteſtinis: ſed, qui mordaces ſunt, à morda-
ci humore inteſtinum erodente fieri ſolent. Vnde dyſenteriam ſemper hmõi dolores præcedũt
eam inquam, quæ cum inteſtinorum ulceratione fit: quam uel ſolam, tum recentiores medici,
tum antiquorum non pauci, dyſenteriam nominant. Ex his nonnulli, non ſolum hanc, ſed aliã
quoque, quæ cruenta, ob excretorum ſpeciem, nominatur, dyſenteriam appellant: nam interdũ
ſyncerus multuſq́; ſanguis, interdum veluti limus, & fex ipſius, non paruæ quantitatis excerni-
tur. Verum hæc affecti iocinoris accidens eſſe cenſetur: ea uero, per quã ſyncerus multuſq́; ſan-
guis excernitur, vniuerſum corpus plerunq; euacuat, haud ſecus, quàm hæmorrhoides, aut mu
liebris purgatio. Verum de his poſt hac rurſus nobis agere licebit: nunc ad dolorum ſpecies redi
re oportet, eas enim in hoc libro perſequi potiſſimum propoſuimus. Igitur iterũ incipiamus ab
eo dolore, quem punctorium uocant, qui circa membranas potiſſimum conſiſtit, ipſius affectus
ueluti radice eo loco fixa, vbi membrana pungitur: dolore uero circa locum punctum, ad ma-
gnum ſpatium circulatim ſe fundente. Atq; hoc modo in laterali morbo dolorem punctorium H
eſſe, & in inflammatione pulſatiuum, apud omnes ferè medicos in confeſſo eſt.

Aduerſus Archigenem, qui ſaporum nomina doloribus accommodauit. CAP. 6.

NOn tamẽ hæmodiæ. i. dentium ſtupori, ſimile quid dolor membranoſorum corporum ha
bet, vt Archigenes ſcripſit: haud. n. ignoramus ori duntaxat, neq; toti tñ ori, accidere: ſed
dentes" gingiuasq́; infeſtare ſolet affectus quidam, quem hæmodiam uocamus. Hanc uero ora- A.l.3.f.7.c.1.
tione quidẽ enarrare impoſſibile eſt: ſed, cum quiſpiã & auſteros" & acidos cibos ingeſſerit, ita, fo.247.g
vt affectus aliquis ſequatur in dentibus & gingiuis, eũ in oĩbus eundẽ eſſe credimus: ſiquidem A.ibid.c.23
videmus nos magna ex parte ſimiles eſſe in affectibus habendis, ita, ut ab ijſdẽ cauſis eadẽ ſuſti- fo.251.b
neamus. Talem quidem dolorem in ore duntaxat fieri ſcimus, alia uero quędã dolorum gña ab
Archigene perſcripta, neq;, dum fiunt, cognoſci: neque, dũ proferuntur, intelligi poſſunt: veluti
holcimos id eſt tractorius, auſterus, dulcis, leuiter acutus, falſus, uiſcoſus, ſerus, ſtringens. Atque
hmõi nomina in libro de Pulſibus ſcripta poſteritati reliquit: q̃ auditores nihilo doctiores red-
dere poſſũt eò, q̃ doctrina quęq; {ſciẽtifica} propria deſiderat noĩa. Si. n. de ſaporibus, aut oĩno
de proprijs, quę lingua iudicant, ſenſilibus differamus, dicemus vtiq; auſterũ, & acerbũ, & ſtrin
gẽtem, & mordacem, & ſalſum, & dulcem, & amarũ: ſi vero de ijs, quæ tactu iudicãtur, humidũ

corpus

A corpus & aridum,& calidum & frigidum, & aſperum & læue, & molle & durum, & acutum & obtuſum:haud ſecus de ijs,quæ viſu diſcernuntur,rubrum, flauum, nigrum,album, fuſcum, aut aliud quidpiam huiuſmodi.Quòd,ſi appellationes ipſorum permutaueris,quid dicas, auditorũ intelliget nemo,ueluti de adſtringẽte,aut auſtero dolore:quippe fieri non poteſt,ut, quid ſit dulcis dolor,intelligatur:nam dolor ſemper moleſtare laborãtem ſolet, atqui dulcia quæq; iucunda ſunt. Igitur q̃ ueriſſimum eſt Archigenem, circa medicæ artis opera fuiſſe ſtudioſum:quo pacto uero in hmõi nomina inciderit,quum ſæpenumero inueſtigauerim,inuenire non potui.

Cenſura loci Archigenis, ubi multis dolorum generibus propoſitis, docere inſtituit, quæ quibus particulis ſint propria. CAP. 7.

VIdeamus ergo,q̃d manifeſte ex ipſis colligere poſſimus, ueluti paulo ante de torpido labore iam feciſſe uidemus. Nã iuſtum eſt,ut obſcura nomina in dubio derelicta,inutilia reputentur perinde,ac ſi nunquam ſcripta fuiſſent:quæ uero clara ſunt,iudicenẽ non ratione duntaxat,ſed multo etiam præcedente experimento. Quanquã huiuſmodi iudiciũ perdifficile eſt: nãplerunq; alijs nos credere oportet,q̃ ſuos affectus ob animi mollitiem neq; cõſequi planè,neq; ſi conſequantur,eos enarrare poſſunt,aut quia oratione,quid patiantur,declarare omnino neB queunt(quippe non paruæ facultatis ea res exiſtimatur:)aut quia affectus ipſe ineffabilis eſt.Ergo relinquitur, q̃ nemo ſingulorum dolorum ſpecies cõſcribere põt,niſi ipſemet paſſus fuerit, ſitq; medicus,qui interpretandi alijs facultatẽ habeat,& qui prudenter,& ſine mollitie comprehendere poſſit ſuos affectus,dum laborat. Atqui nemo inuentus eſt,qui per totum ætatis ſuæ decurſum oẽs affectus ſuſtinuerit,ẽt ſi perquam morboſus fuerit.Proinde non poſſum non mirari, quum eorum proprietates ab Archigene ſcriptas lego,ita ſcilicet ipſo narrãte, tanq̃ oẽs paſſus fuiſſet,quanq̃ non admodum morboſus erat Archigenes:q̃ ſi ẽt unam aliquam partem, & infirmam,& morbidam habuit,non protinus omnibus laborauit, ueluti nec reliquorum mortalium ullus.Neq;.n.inuenire eſt hominem eundem,qui ſimul,& caput habeat infirmum,& thoracem, & pulmonem,& hepar,& lienem,& uentriculum, & inteſtinum ieiunum , & colon,& ueſicam, atq; reliquas id genus partes. Videtur itaq; Archigenes proprijs quibuſdã excogitationibus,& quidem logicis potius credidiſſe,q̃ experientiæ eorũ,qui perpeſſi ſunt,qui dolorum dſias, ut poterant,enarrarent. Vt igit̃ ſtudioſi maiori , adhuc à nobis copia dotati recedant, propoſita eius oratione,electisq; iis ſolis,quæ uera ſimul ſunt & manifeſta,eos,qui in arte exercentur, adhortabor,ut ijs quidem habeant fidem:quæ uero ſecus habent,ea prætereant.Igitur Archigenes,quũ
C reprehendiſſet Aſclepiadem dicentem in articuli morbo neruum affectum, dolore haudquaquam cruciari,q̃ nihil omnino ſentiat:carnẽ autem,quanquam non affectam,dolere tamen,ut
" poteà parte uicina compreſſam:poſtea ad uerbum ita ſcribit:Porrò uaſa ſolide compreſſa,capi
" tis dolores ſine inflammatione obortos arcent,ueluti prohibita in ipſa incurſione,id quod bar
" baricum uinculum tum maxime perficere poteſt.Sphacelodes uero hemicranias,ideſt altera capitis parte dolores,præciſio" eorum,ſed maxime arteriæ,circunſcribit. Quæ primo affecta,pul-
A.l 1.f.2.d.3. c.20.fo.42.2 ſatorium,& διαίσσοντα,i.turgidũ dolorem inducit,ac rotunda euadit,inſigniter ſubhorreſcens,
" quemadmodum uenæ quædam ueluti uaricoſæ fiunt. Nerui uerò contorti diſtenduntur, ac in-
" durantur:atq; hi ſtupidos inferunt dolores,& dure diſtendentes,& profundos, & infixos, & an-
" guſtiæ plenos,& minime fuſos.Membranæ in latum diſcurrentes,& inæquales dolores excitant,
" atq; ita laborant, ut & hæmodiæ ſimile quidpiã habeant, tranſmiſſionis uidelicet aſperitatem.
" Dolet uero ſæpenumero hoc modo etiam ſuperficies: & membranæ in media carne contentæ
" quæ dilaniantes quoq; dolores inferunt. Dolores uero à mẽbranis oſſa circundantibus depen
" dentes,perinde affligere comperiuntur,ac ſi in oſſibus ipſis cõſiſterent.Auenis,graues & detra
" hentes , & æqualiter infarcti dolores ſuſcitantur. A carne autem,& fuſi & laxiores,quapropter
D non adeo extendi uidentur,ſed arbitratur laborans ſenſum aſperis quibuſdã rebus impleri.Mu
" ſculi carnis,neruorumq; mixtura,tanq̃ ꝓpria ſubſtantia cõſtituti, arteriarũ quoq; in doloribus
" mixtionẽ præ ſe ferunt σφίγγοντας(ut ita dixeris)hoc eſt ſtringẽtes,& cũ capaci latitudine diſten
" ti,& ſtupide pulſantes." Et reliquis uero ulceroſus quidẽ dolor , & in ulceribus graciliter acutus
A.ibidem. & non minime dulcior,& qui pruriginẽ inducere poteſt, ad ſuperficiem pertinere uidetur." Pun
A.ibidem. h " ctorius aũt profundas partes infeſtat:ἐνηρεισμὸν autẽ.i.infixus,cum ſinus acceſſerit. Stimulans an
" tem,partim eorũ,quæ in loco ſunt,aliquid effectum eſſe declarat: partim cõtra,utpote q̃ haud-
" quaquã in profundo ſubſiſtit. Laceransaũt eſt,q̃ in ſinibus conſiſtit. Hic eſt primus Archigenis ſermo ex libro primo de locis affectis,quo docere conaẽ,qũo ex dolorũ differentijs partes affectæ poſſint inueniri. Igitur rurſus ab initio ipſum examinemus, non obiter & tranſuerſim. Sphacelodes(inquit)hemicranias,uaſorum diſſectio circunſcribit. Igit̃,quos dolores nominet ſphacelodes,inuentu difficile eſt:non.n.inter omnes conuenit, quid hæc uox, ſphacelos, ſignificet. Sunt enim, qui dicunt, ipſam uehementẽ dolorem declarare: alij tantũ inflammationis exceſſum,ut partem ad corruptionis periculum inducat,quæ diſpoſitio à nonnullis gangræna appellatur: alij partis affectæ corruptionem ipſam, ſphacelon dici uolunt: alij conuulſionem:alij non ſimpliciter conuulſionem,ſed neruoſorum corporum, quæ inflammatione laborant:nonnulli

non eam, quæ fit, conuulsionẽ, sed, quæ ex inflammationis magnitudine expectatur: alij simpli- E
citer fortem tentionem: alij putredinem. Ergo vocabulum sphacelodes, in iam proposita Archi
genis oratione scriptum, ad tantam peruenit obscuritatem, vt nihil per ipsum explicari posse vi
deatur, ipso nusquam medicorum nominum enarrationem conscribente. Per verbum autem,
circũscribit, fortasse intelliget quispiã dictũ esse ab eo, veluti celeriter, vel ex toto sanat: ac subij
ciamus, vt ita dicatur: nam quid facere poterit is, qui intelligere cupit ea, quæ ne is quidem, qui
scripsit, intelligi voluit? Deinde pulsatorium, & turgidum dolorem arterias inferre dicit, cũ ipsæ
videlicet ꝑ sphacelodes heterocranias. i. altera capitis parte dolores, primogenia affectione la
borant. Itaq; qualis sit pulsatorius dolor, superius enarrauimus, quamuis ante nostrã enarratio
nem oĩbus medicis notus sit: siquidẽ ingentiũ inflãmationũ accidens ipsum esse perhibent. Tur
gidus aũt dolor est, qui à parte primario affecta, ueluti à radice incipiẽs, celeriter in partes adia
centes transfertur: id uero non solum in heterocrania uehemẽtissima (ut Archigeni placuit) sed
in cephalæa quoq; uocata, euenire solet, etenim in hac nõnunq; arteriæ primario affectæ hmõi
qualem dixit Archigenes dolore uexantur, ita, ut fateantur nonnulli, uasorũ ipsorum se dolorẽ
sentire: quod interpretari tentans, arteriam subhorrentem, fieri rotundam dixit. Igitur inquirẽ
dum est, utrum, ueluti per sphacelodes heterocranias arterias ita affici dicit, ad eũdem modum F
de uenis eum sensisse existimandum sit, ꝙ per hunc solum morbum ueluti uaricosæ fiant: an cõ
mune sint accidens uenarum, uel quomodolibet affectarum, uel dũtaxat inflammatarum. Ex eo
enim, ꝙ sermoni de arterijs iungit sermonem de uenis, par est, ut conijciamus de eodem affectu
ipsum fuisse loquutũ: ex eo aũt, quòd mox in uniuersum de neruis, atq; de alijs huiusmodi par-
tibus scribit, non adaptans uni morbo sermonem de ipsis habitum, eadẽ ratione putandũ est,
itidem de uenis quoq; fuisse dictum. Itaq; in hac ambiguitate satius fuerit, ut existimemus in eo
sermone, quem de hemicrania conscripsit, simul cum arterijs, ipsarum uenarum quoq; mentio-
nem fecisse: simpliciter uero reliquorum instrũmorum, sine ullo distincto affectu, neq; in neruis, ne
que in iis partibus, quæ illos deinceps consequuntur: in quibus dixit uenas, graues ac detrahen-
tes, atq; æqualiter infarctos dolores inferre. Verũ hæc non nihil ambiguitatis continent. Quod
uero deinceps sequitur, ubi dicit, nerui uero distenduntur, & contorti indurantur, recedit quidẽ
manifẽste ab heterocranica dispositione: definit autem id in uniuersum ad neruos quomodoli-
bet affectos pertinere: quod planè mendacium est, neq; n. quilibet neruorum affectus, ipsorum
essentiam indurat, atq; intorquet. Sunt. n. nonnulli, per quos laxiores euadunt nerui: † quemad-
† Græce ὥσπερ ἀτροφία σαφῶς. i. ut atrophia manifeste. interpres insecutus est ueterem translationem.
modum per alios quosdam, aridiores: quinetiam sæpenumero nullam sensu perceptibilem ha- G
bent differentiam, ita, ut exquisitæ sani uideantur, nihilominus neq; sensum, neq; motum præ-
stant subiectis corporibus. Itaq; in solis fortasse inflammatoribus, aut inflãmatorijs morbis, aut
præter naturam tumoribus, dixit neruos & indurari, & contorqueri, qñquidem in ijs quidem
manifeste apparet neruos intendi: nam & laborantibus ipsis, & nobis aspicientibus, intenti ner-
ui apparent: quapropter, nisi curentur, & conuulsiones, & tetani ad ipsos sequuntur. Atque om-
nium, quæ in tumorem attolluntur, commune accidens esse uidetur, ut intendantur: nam & ar- A.l.3.f.2 d.1. c.5.f.29.d
terias, & uenas inflammatione affectas manifeste intendi uidimus: venas quidem, ubi per sum-
ma membra, orta inflammatione, bubon exurgit: plerunque enim totum uas intentum uidetur,
ac rubere magis & calere, atq; maiori dolore, si tangãtur, affectum: vt sit manifestum totum in-
flammari, incipiẽdo ab ea parte, quę primario affecta est, usq; ad alas & inguina. Proinde recte
dixerunt omnes fere medici. Inflammatis partibus accidit, ut rubescant, tendantur, renitantur,
intumescant & doleant: pulsus vero non oĩbus, ut diximus, sed iis duntaxat accidit, in ꝙbus ar-
teriæ notatu dignæ sunt: & pars sensu prædita est: & notabilis magnitudinis inflammatio, tunc
enim pulsatorium dolorem sentiunt laborantes, uel nullo existente sensibili uase in affecto cor-
pore. Sed interrogabis me fortasse, quæ sint singulorum instrũmorum propria accidentia. Id vero H
iam antea, neq; semel duntaxat, explicatum est, ꝙ uidelicet propria actionis noxa, qualicunque
sit specie, cuiuslibet partis proprium est accidens: neq;. n. aliud eis ex necessitate accidens, neq;
etiã noxarum dũiæ existunt: sed differentiæ quidem uariant pro affectus, tum specie, tum magni
tudine: accidentis uero ad uitiatam actionem pertinentis, siue genus, siue species, aut utcunque
nominare uolueris, semper ꝑmanet. Cæterum satius fuisset, Archigenem, totũ uia & ratione cõ-
plectendo, abundantius hæc persequi, præsertim cum ab alijs negligentius essent tradita: quorũ
non pauca in plurimis alijs libris cõscripsimus, quemadmodum & posthac deinceps dicentur:
sed breuiori quidem compendio ea, quæ exacte alibi fuerunt exarata: longiori uero disputatio-
ne hic tractabuntur ea, quæ alibi breuiori stylo percurrimus. Nunc uero reliquas dolorum diffe
rentias, quarum in ꝑscripto sermone Archigenes mentionẽ fecit, persequamur. Quod. n. pecca
uerit, dicens torpidos dolores neruis euenire, quodq; stupor nõ unius cuiusꝑ partis proprius
sit affectus, sed causæ potius, ac dispositionis rationẽ habeat, iã anteà dictum est: ꝙ uero dolores
dure distendentes in ipsis fieri dicit, recte dictũ est: quanq; melius erat, si simpliciter dixisset, di-
stendentes, nõ addendo, dure: nã neruorũ dolores utrinq; uehementer distendere pñt, quia ad
utraq; extrema tenduntur tum id à quo incipiunt, tum illud in quod finiuntur, non secus, quàm

chordæ

A chordæ in cithara, quæ ſæpenumero, vbi nimis intenduntur, dirumpi ſolent: & propterea citha riſtę, quum inſtrumenta ſua poſt uſum reponere uoluerint, chordas relaxant. Et ſanè, ꝙ eæ à contrarijs, tum cauſis, tum diſpoſitionibus intendantur, planè conſtat, ſiue humidus fuerit ambiens aer, ut rigare ipſas & implere poſſit, ſiue uehementer aridus: ab utraq; enim ambientis aeris tẽperie ad ultimam tenſionem perueniunt: vnde non mirum, ſi rumpantur. Proinde recte dixit Hippocrates ‖ neruorum cõuulſiones, & à plenitudine, & ab inanitione euenire, utpote quæ ſint immodicæ neruorum tenſiones. Sed, quod profundos dixit eſſe eorum dolores, id ab accidentibus, quæ plurimis neruis eueniunt, ſumptum eſt. Etenim, ″ quum venæ quidem ſemper priores in ſuperficie ſint, deinde poſt eas arteriæ, quibus poſtea nerui ſubduntur, idcirco laborantes eorum tenſionem in imo ſentiunt: quanquã multi tendones (qui ob id, quòd neruoſa ſunt corpora, à non nullis planè nerui nominantur) non profundos, ſed in ſuperficie, dolores habẽt, ſiquando ipſos quoq; ſic intendi contigerit: ut ſunt illi, qui digitos extendunt: ſunt autẽ, & qui illos incuruant, in ſuperficie quidem, ſed non ſimiliter, ut extendentes. Porrò Archigenes neruorũ dolores infixos eſſe dicit, quum huiuſmodi doloris ſpecies, ut antea diximus, ad colon magis pertineat: atq; accidit ẽt auri cum quadam pulſatione, atq; dentibus molaribus, quinetiã qñque ocB lis: minime uero neruis infixus dolor euenire poteſt, etenim magna ex parte utroq; extenduntẽ, & ad ſupernas, & ad infernas animantis partes. Quod uero deinceps ab Archigene dictum eſt, neruos anguſtiæ plenos habere dolores, ineptè quidem dictum eſt: nam nihil amplius declarat, q̃ quũ deinceps dicit, & minime fuſos. Re uera.n. minimè fuſos, hoc eſt, in latitudine porrectos, dolores nerui non habẽt, ſed magis quodammodo circunſcriptos, utpote perueniente ipſorũ tenſione, & ad ſupernas & ad infernas partes, magis uerò ſurſum, uſq; ad caput: ac tum primũ ipſos uniuerſi corporis, & conuulſiones, & diſtentiones comitantur, nulla nerui tentione huiuſmodi accidentium aliquod inducere potente antea, quàm caput ipſum attingat. Poſt hæc conſequenter ſcripſit Archigenes de membranis· & quòd quidem in latum diſcurrant ipſis dolores, quum afficiuntur, uerum dicit: quòd uero aliquid hæmodiæ ſimile habeant, non uerum dicit, ut antea dictum eſt. Neque″ etiam in totum uerum eſt, quòd membranarum dolores ſint inæquales: ſiquidem contrarium magis ueritati conſonat: quippe ex propria earum ratione uidentur æquales inducere dolores, eo, quòd uniuerſum ipſarum corpus æquale eſt. Nam, quòd ob communicationem cum uicinis, inæqualitatem quandam afferunt, id interdum per accidens euenire ſolet. Quum.n. ad affectam ipſarum partem ducuntur & tenduntur circumiacentes, inæquaC lem fieri dolorẽ neceſſe eſt: vbi enim intenta particula acutiori ſenſu eſt, ibi dolore uehementiore cruciantur: vbi uero ſenſum habet hebetiorem, ibi minus dolent. Atq; ex eo quoque, ꝙ, quæ tẽditur membrana, os ipſum uel attingit, uel non attingit; non ab re dolorum dria deprehenditur. Atq; hac ratione nonnulli pleuriticorum, iugulum dolent, porrecta in hunc locum membrana coſtas ſuccingente: aliquando tñ non ad iugulum, ſed ad præcordia, dolor tranſit, percepto ipſius ſenſu in ſepto tranſuerſo (utpote quod neceſſario mouetur, quum pleuritici reſpirant) magis, quàm in cęteris thoracis partibus. Quum.n. ueluti radix doloris in latere conſiſtit. tum laborantes muſculis, qui illic ſunt, reſpirare pigritant: quare tum ſoli ſepto tranſuerſo natura reſpirationis officium committit, quemadmodum in bene ualentibus, qui libera utuntur reſpiratione, cõtingere ſolet. Igitur, quum in partibus laterum infernis oritur inflammatio ſeptum tranſuerſum intentum magis dolet, quum uero in partibus ſupernis, tum iugulum potius dolor infeſtat: cæterum ſeptum tranſuerſum, quia mouetur: iugulum autem, quia durum eſt, dolorem efficit. Vbi uero ingens in hepate oritur inflammatio, aut vbi ipſum induratũ eſt, dolor, qui tum iugulum in dextra parte infeſtat, concauæ venæ magis, q̃ membranarum, tentionem ſequit. Quum autẽ dixit, hoc modo ſæpenumero ſuperficiem quoque dolere, quod eſt habere ea, quæ ſunt propriaD membranarũ affectarũ, plane declarat, vnde motus Archigenes dixerit ipſas dolores habere hęmodiæ non diſſimiles. Quia enim ſimul cum hæmodiæ proprietate, ſtuporis etiam ſenſus percipitur perinde, ac ſi ab eadem cauſa vterq; affectus fiat: membrana autem, quę in ſuperficie cuti ſubſtrata eſt, ſæpenumero ſtupido dolore afficitur, vtpote q̃ ab externis cauſis & quidẽ frigidis celerius noxã ſubit, idcirco deceptus Archigenes diſpoſitionis cõmunitate, cæteras membranas hæmodię ſimile quidpiam pati dixit, ac ſæpenumero ſuperficiem quoque, non ſecundum affectæ particulæ eſſentiã facto dolore, ſed ob mẽbranarum ipſarum eſſentiam, quę exanguis eſt, & frigida, quapropter facile à frigidis affectibus infeſtantur. Quia uero affectum ipſum, huiuſmodi dolores comitantur, idcirco ſæpenumero dixit fieri hmõi dolores, non ueluti per affectæ particulæ eſſentiam, ſic.n. inſeparabiles eſſent, ſed per accidens ſuperuenientes. Subſtrata igitur cuti mẽbrana, quæ cum ipſa ſimul excoriatur, dolores facit tenſiuos & torpidos. membranæ uero, quæ in media ſunt carne, ueluti dilaniantes dolores excitant, ſunt.n. plurimæ, & inæquabiliter inſitæ, atq; eã circundãtes: quumq; aliqñ ex contrarijs † ſcdm naturam ξ tendi carnem contigerit, hmõi dolores euenire neceſſe eſt. Sanè à multis exercitationibus aut tenſiui, ″ aut ulceroſi proueniunt dolores, qui totos muſculos occupare conſueuerunt, inter quorũ partes, carnes quoq; numerantur: verũ de hmõi doloribus ſatis in ſalubribus p̃ceptis iã dictum eſt. Sed, ꝙ membranarum, quæ

6. Aph. 39. Ext. ord. 50. f.

A.l.1.f.1.d.5. & 5.fo.24.b

A.l.1.f.2.d.3. & 60.2.f.41.b

A.l.1.f.2.d.3. ſum 2.c.20.f. 42.b

† καταφύσεων eſt i antiquo codice, ideſt implãtationibus, & ita omnino legẽdum eſt, ita etiam legis uetus interpres.

ossibus adiacent, dolores & profundi sunt, id est in intimo corpore sensum excitantes, & ossium E
ipsorum ueluti dolentium inducunt imaginem, haudquaquã mirandũ est. Nam ij à quàm plurimis ostocopi, id est ossium labores nominantur, & magna ex parte ab exercitationibus euenire solent, quamuis interdum uel à frigore, uel plenitudine, fieri possint. Insuper uenas dixit graues & detrahentes, & æquabiliter infixos inferre dolores: uerum ab initio, ubi hemicranię mentionem fecit, uenas uaricosas fieri ait. Ergo in hoc solo morbo fortasse accipere oportet, ipsum hoc dicere. Atqui scire proprium arteriæ uenæq; dolorem, extensi scdm longitudinem corporis, ueluti chordę cuiusdã, speciem referre, nulla utiq; profunditate simul apparente. Aequabiliter aũt infigi uenarum dolores, admodum obscurum est: quippe infigi ad nihil, quod ipsis accidere solet, referri potest. Deinde de carnibus dicit, ꝙ & fusos & laxiores inducant dolores. Atqui in totum nullus dolor laxus est, nisi eos fortasse, qui minus intenduntur laxiores uocitet, qm̃ & uasorum, & membranarũ dolores magis intendi uideatur. Id.n. confitetur eos non adeo extentos conspici ob hoc, ꝙ carneæ musculorum partes breuibus lineamentis contineatur. Sed id, qđ deinceps scribit, uideri tactum ueluti asperitatibus quibusdã plenũ, an proprie ad dolores, qui in carnibus consistunt, pertineat, inquirendum est. Nam, ꝙ interdum aliquid huiusmodi per ipsarum dolores eueniat, à ueritate haudquaquam abhorret: at, quia non semper euenit, ad unam F
potius quandam dispositionem magna ex parte in ipsis factam, non ad earum substantiam, proprie referendum uidetur: neq; simpliciter intelligendum est, eam dispositionem esse affectũ inflãmatorium, sed qui ẽt cũ humore aliquo fit, exasperare suapte natura potente. Porrò deinceps de musculis scribens Archigenes, eos carnis, neruorum q́; mixtam proprietatẽ referre dicit, tanquam peculiari ipsorũ essentia ex his consistente. Addit uero arterias, qm̃ in ipsis inueniuntur: atqui hoc pacto uenas quoq; dicere debuit, atq; membranas. Vocabulum autem, *adstringẽtes, patrio sermone de ijs dicitur, qui cum bono corporis habitu pleni sunt: atq; idcirco de iunioribus duntaxat dici consueuit, de senibus uerò minimè, ꝙ non possit ipsorum corpus, boni habitus plenitudinem suscipere: at uero, in quam rem hoc uocabulum Archigenes referre uelit, inuenire non est facile, maxime quia confundere, & corrumpere solet patriorum nominum significata. Quòd, si, *adstringentes, de ijs dici intellexeris partibus, quæ à plenitudine intẽduntur, non proprie ad musculos, sed cõiter ad omnia repleta corpora pertinebit. Quum uero eos capaci cũ latitudine extendi dixit, puto ipsum hanc à neruorum plenitudine uoluisse seiungere. Torpide autem pulsare, haudquaquam fuisse recte dictum, iam antea declaratum est. Reliquorum uero dolorum, ulcerosus, inquit, graciliter ″acutus est. Est autem hæc quoq; oratio obscura, neq; per G A.l.1.f.2.d.3. c.20.fo.41.g
se quicquam docere potest, haud aliter, quàm cæteræ ipsius obscuræ orationes: quas ne explanare quidem possibile est, nisi qui rem ipsam per se intelligẽs, eam orationi adaptare conetur. Quum itaq; sciueris, tum medicos, tũ gymnastas, eos dolores uocare ulcerosos, per quos intermouendum, uel tangendum lassatas partes, sensus excitatur, qualis in ulceratis partibus percipi solet, facile intelliges per dolorẽ graciliter acutũ, hmõi quãpiã speciẽ significari, qualis ab acutæ acus punctura fieri consueuit: ergo cõstat ipsum, neq; continuũ esse, neq; æqualiter per oẽs partes porrectũ. Hunc itaq; dulciorẽ esse dicit, quum dicere deberet, imbecilliorẽ, aut obtusiorẽ, aut non uehementẽ, aut minus molestum, aut id genus aliud quippiam: nihil.n. quod molestum est, proprie dulcius appellari potest. Id aũt, quod dicit, & pruriginẽ inducere potest, inarticulate dictum est: quippe haud obscura est inter pruriginosam sensationem dispositionem q́;, & ulcerosam dria: uerũ, quia crebro pruriginosa ulcerosam antecedit, atq; soluta quiescẽteq́; ulcerosa, in pruriginosam transmutatio fieri solet, inde est, ꝙ de ipsis confuse indefiniteq́; Archigenes scripsit, ut qui neq; causas utrarũq́; dispositionũ exacte alicubi tractauerit. Verũ nos eas ĩ libris salubriũ p̃ceptorum ꝑfecte exarauimus. Igit̃ ulcerosus dolor, non solũ ad cutẽ, sed ad imas
quoq; partes, ut ossa, extendit̃: pruriginosus ″aũt re uera ad solã superficiẽ ꝑtinet, non tñ prima H A.ibidem.
rio, pro ratione ipsius ꝓpria, sed per accidens, eò, ꝙ densior subiectis sibi partibus, cutis est. Horum ergo dolorum uterque propriæ dispositionis est accidens: fiunt autem ob acres quosdã humores: atq; tantum ipsi, quantũ dispositiones ipsæ, inter seſe differunt. Sed, ut dixi, satis de ipsis in libro salubrium præceptorum definitũ est. Punctorius ″uero (inquit) dolor in profundo est: sed A.ibidem.
non recte, nam ad membranas, nõ ad imas partes, proprie pertinet: *infixus autem (inquit) quũ
τἀλόγως πάνυ. omnino præter rationem. sinus accesserit. Hic sermo † non omnino absurdus esse uidetur: quippe sinus, concauitas quædam est, quum partium antea coniunctarum altera distat ab altera. Quum itaq; fluxione impletur ita, ut adiacentes partes distendantur, tum tensiuum dolorem sentiunt laborantes, non quidem secundum longitudinem latius exporrectum, sed proprijs limitibus conscriptum: at excreto quomodolibet è sinu humore, protinus dolor conquiescit, nisi sicuti ambientia sinum corpora adeo distendantur, dilatenturq;, ut inflammatoria dispositione torqueantur. Hæc sunt, q́ proprie ad sinus pertinent: quod uero ab Archigene dictum est, aliud ab his est: uerum, quid intelleserit, quum ita scriberet, haud facile inueniri potest. At, quod deinceps scriptũ est, non minorẽ habet dubitationẽ. Nam stimulans (inquit) dolor non in imo subsistit. Hic.n. sermo cum eo, quẽ in initio prẽmisit, pugnare videt̃, quo in hunc modum scripsit: stimulans autem, partim eorum,

quæ

A quæ in loco ſunt, q̄dpiã affectũ eſſe declarat, partim cõtra: id.n. fieri põt ſcd̄m ꝓfundũ in parte oſſiũ maxime uicina, & in cute, atq; oĩno in medio, hmõi dolore facto ab humore mordaci, ſenſibiliũ partiũ aliquã erodẽte. Deinde, qd̄ in fine eiuſdẽ or̃onis ſic ſcriptũ eſt, lacerãs aũt eſt, q̄ in finibus cõſiſtit, ſi lacerans quidẽ idẽ ſignificat, qd̄ diuellens, mendaciũ eſt: nã illi, q̄ in ſinu eſt, id minime contingere ſolet. Quòd, ſi non hoc, ſed aliud quidpiã dicere uoluerit, qũo id poterit inueniri? Atq; huiuſcemodi ſunt, quæ in p̄ſcripto ſermone Archigenes poſteris memorię ꝓdidit.

Examinat alium Archigenis locum, in quo hepatis, ſplenis, renum, ueſicæ, & uteri dolores traduntur. CAP. 8.

" IGitur tranſeamus ad alium, q̄ & ipſe ex dolorũ dr̃ia affectas partes cognoſcere docet: eſt aũt
" ipſius dictio hmõi: Hepatis uero dolor holcimos, i. tractorius, & inhærens, & ſtupidus eſt, at-
" que atrocius* moleſtãs. Splenis aũt acutus nõ eſt, ſed grauitatẽ ſimul, & extẽſionẽ hẽt: atq; ſimi-
" lis v̄r ei, q̄ ad eliſionẽ quidẽ, atq; expreſſionẽ, ſed extrinſecus incũbentẽ, renitiẽ. Renes & auſte-
" ros dolores inducunt, & cũ ꝓmanẽte aſtrictione pungẽtes. Veſica uehemẽter adſtringẽtibus uti
" tur doloribus, atq; tenſionibus pũctorijs. Vterus aũt acutis, turgidis, pungẽtibus, diſtendẽtibus,
" torminatim incidẽtibus: q̄ppe q̄ hmõi mixtione dolere natus eſt: quãobr̃ idiomatis quoq; am
B biguitatẽ inducit. In hoc ſermone iterũ Archigenes, ꝓtinus ab initio, hepatis dolorẽ holcimõ. i. tractoriũ, eſſe dicit. Verũ hoc uocabulũ, holcimos, apud Græcos in uſu nõ eſt: proinde, q̄d ſignificet, haud facile inuenire eſt, nã uocabulorũ ſigñationes ex longo uſu deprehenduntur. Atqui ui deo eos, q̄ illo utũtur, uiſcidũ per ipſum uelle ſigñare, quale uiſcũ eſſe v̄r, ut cuius una parte tracta, põt per ipſam reliqua illi continua ſimul attrahi: ſic paſta quoq; ex frumento, holcima dicit̃, maxime ſi accuratiſſime ſubacta fuerit: ſed ex hordeis, aut milio paſta, holcima nõ dicẽt. Atqui ſub hac ſignificatione, hepatis dolor haud quaq̄ holcimos euadet: proinde aliã ſignificationem q̄rere oportet. Itaq; unus ex ijs, qui Archigenis ſectã reliquis p̄ponere conãtur, holcimon hepatis dolorẽ dici aſſerit, quũ hepar uel induratũ, uel inflãmatũ, detrahere iugulum v̄r: alius, quum diuturno morbo laborat: alius, quũ mediocri dolore afficitur. Sunt, q̄ tardum ipſum ſignificare uelint, vtpote q̄ acuto aduerſetur: atq; urgentẽ, & adeo uehementẽ, ut nullam admittat requiẽ, hunc acutum eũ uocare ſolitũ: contrariũ uero, nẽpe tardũ, holcimon dixiſſe autumant. Nonnulli eũ dolorem holcimon, uel grauem dicunt, q̄ grauitatis ſpeciẽ refert: uſu. n. receptum putant, ut de grauitate holce. i. tractus, dicat̃. Multa inſuper alia uarie explicant admirandi illi quidẽ enarratores, ſed q̄ intelligantur à nemine. Conſtat igitur hoc uocabulum, holcimos, qd̄ in propoſitæ
C or̃onis initio inuenitur, nihil nos poſſe docere. At uero deinceps conſideremus, q̄d utiq; ſit dolor inhęrens: nã hunc quoq; hepatis propriũ eſſe dixit. Mihi quidẽ facile perſuaſum eſt turgido dolore inhærentem per contrarietatẽ opponi, ipſum dicere uoluiſſe: quid. n. aliud conijcere q̄s poſſet? Etenim hepatis dolor, ſi quiſpiam alius, vicina corpora ad conſenſum inducit: nam & ad iugulum uſq; porrigitur, & ſpirandi difficultatem crebro affert, atq; interdum tuſſim quoque ac dyſenteriam, neq; raro nothas coſtas infeſtat: igitur quonam pacto uere dicetur eodem in loco permanere? At fortaſſe ſatius fuerit putare, ꝙ inhærẽtem dolorem dixerit, ueluti infixum: atqui hepatis dolor, ut nuper oſtendimus, haud quaq̄ hmõi eſt. Similiter antea iam declaratum eſt, ne torpidũ quidem dolorẽ, particulæ cuiuſquã proprium eſſe, ſed diſpoſitionis potius: ꝙ ſi ẽt partis cuiuſdam ſit proprius, at ſanè nequaq̄ iecoris, ſed certe neruoſorũ potius corporum. Porrò atro citer moleſtans cũ torpido pugnat, utpote qui uiolentus eſt, atq; cõtinuus: ſed nec hmõi quidẽ, hepatis dolor eſt, ſed potius grauis: at nẽ grauis quidem peculiariter proprius hepati eſt, ſed ſpleni quoque, ac renibus inflammatis cõis. At Archigenes (haud ſcio quo pacto) in liene duntaxat iſtius ſpeciei doloris mentionẽ fecit: nec audiuit Hippocratem dicentẽ: ‖ Et in renem dolor gra 6. Epid. cõ. 1. t. 6
uis. Verum hoc peccatũ exiguum forte cenſebitur: at longe maximum eſt illud, quod cõmittere 3. 155. c
D in multis ſolet, nomina ſcribens cæteris ſenſibus peculiaria: quemadmodũ nunc de renibus quidem auſteros ſcribit dolores, de ueſica uero adſtringentes: hæc. n. ſaporum ſunt nomina, qui lingua, ut inſtro, & guſtandi ſenſu dignoſcuntur. Igitur res quædam declaratur, generatim quidem per hoc uocabulum adſtringens, ſed magis particulatim per auſterũ & acerbum: quippe ambo adſtringũt, ſed magis acerbũ, qualis eſt omphacia uocata galla. Porrò auſtera ſunt multa, ut mali punici genera, atq; cotonea mala, ac reliqua cõplura eſui apta. Sanè acerba, haud quaquã ſunt iucunda, non ſolum ea, q̄ medicamentorum ſpeciem referunt, veluti hypocyſtis, & balauſtium, & galla, & rhus, ſed ẽt illa, quæ, quum ſint hmõi, recipiuntur tũ in cibos. Quapropter non excogitari quidem poteſt, quid uel auſterum uel acerbum dolorem dicere uoluerit Archigenes, non magis, quã aut cæruleum, aut rubrum aut fuſcum, aut alium aliquem à coloribus nominatũ. Nũc aũt, quid dixerit doctor quidam ex Archigenis familia, tempus eſt conſiderare. Nam dolorum proprietates Archigenem arrogãtia motum interpretari uoluiſſe cenſet: at, quia re uera ineffabiles ſunt, eum in hmõi nomina abſurda incidiſſe, non intelligentem unam quãq; qualitatũ, ſiue guſtabilem, ſiue tangibilem, effari poſſe: vbi uero multę qualitates circa unã eſſentiã apparent, ibi & proprietatem fieri contingit, idq̄; maxime in guſtu, cum uerbi gratia, & amaritudinem, & dulcorem, & auſteritatem, & acrimoniam in una eſſentia apparere contigerit. Sic enim in guſtu

proprietas quæ dã orit, ineffabilis illa quidem, si unico noïe ipsam explicare tẽtaueris, sed quę E
dici tñ potest, si per singulas qualitates discurras, eo addito, q; & magis & minus declarare haud
impossibile est. Ita & herbas uniuersas, & reliquam quoq; materiam enarrauerunt medicorum
non pauci, singulas qualitates, quæ enũciatis rebus insunt, explicantes. Ergo Archigenes, si uni-
uersam quidem essentiæ proprietatem unico nomine comprehendere uoluisset, indoctus oĩno
fuisset, id quod de Archigene nequaquã sẽtiendum est: si aũt simplices qualitates, ipsæ quidem
ineffabiles non sunt, earum uero quantitas exacta quidem mensura ineffabilis est, quanq̃ sub la
titudine quadã explicari põt. Igitur longiori sermone uti non oportet, quũ ea species ob oculos
omnibus sit posita, qua, uti debet is, qui quamlibet rerũ sensibilium interpretari aggreditur: q; p
pe omnium tangibilium qualitatũ propria habemus noïa haud secus, quam gustabilium, uisibi
lium, & audibilium: atq; oĩbus ijs patrio more uti debemus, & neq; adstringentem, neq; auste-
rum nominare dolorem, utpote quæ saporum propriæ appellationes sunt. Plurimi. n. medici ab
Archigene stantes, quũ dolorum dĩas conscriberent, haudquaquam ausi sunt à cõsuetudine in
nominum usu recedere, quæ ab ipsis laborantibus audire licet: qui perinde se dolere interdum
aiunt, quasi acu pungantur: ac rursus perinde, ac si terebro perforent: quinetiã uideri sibi aiunt
contundi sese, & diuelli, & tendi, & retrahi, & detrahi, & prauitatis cuiusdã sensum p̃cipere, qua F
interdum subiectarũ partium aliqua suspendi vĩ, interdum uero circundantibus incumbere. Igit
hmõdi omnia cõsueta sunt: adstringentes uero, & austeri, & acerbi dolores in insolitorũ, ac inu-
tilium numero habentur. Hæc intelligere debuit Archigenes, quum docere nos uellet, qũo loci
affecti possint cognosci: nam omnis, qui de doloribus habetur sermo, uanus nugarumq; plenus
esse censetur, nisi ex ijs, quæ laborantes ipsi dicunt, eos cognouerimus. Ergo, si ab ipsis, quomo-
do doleant, discere oportet: nunquam uero dicunt acerbum, aut austerum, aut atrocem, aut hol
cimon dolorem, rursus inutilis erit huiusmodi doctrina. Præterea ex eo loco, quo dicunt Archi-
genem interpretari uelle dolorum proprietates, hæc docendi ratio, tum impossibilis, tum inuti-
lis esse planè uidetur. Primum. n. uel ipsis authoribus omnis proprietas enunciari nõ potest: qd̃
cum ita sit, omnino fieri non potest, ut ad doctrinam aliquid conferat, utpote quam ij duntaxat,
qui sensibiliter ip sam percipiũt, noscere possunt. Deinde, ea nobis ignota sit, necesse est, qua nõ
laborauerimus: nisi fortasse Archigenes omnes sui corporis partes habuerit affectas: quod licet
concesserimus, fieri tamen non potest, ut credamus unum hominem omnes singularium partiũ
affectus fuisse expertum. Donemus tamen (si uolueris) hoc quoque, quanquam impossibile est,
ac uteri saltem affectus nunquam scilicet percepit Archigenes: nihilominus huius proprietates G
conscripsit, quę à solis mulieribus expertis dignoscuntur. Itaq; admirationem (ita dij me amẽt)
sæpenumero mihi induxit, ex qua tandem ratiocinatione, tam absurdam hanc doctrinam colle
gerit: quam & si ueram contendis, nihil tamen ex ea utilitatis prouenire fateri cogeris, nullo in-
firmo suos affectus per Archigenica nomina interpretante. Nam, quod nonnulli laborantium
fastidire stomachum aiunt, id nobis eo, quòd aliquando ita fuimus affecti, planè notum est: sicut
etiam mœstitia torqueri, quippe quosdam sic fuisse affectos satis constat: an uerò austero dolo-
re ab Archigene dicto, qui spiam fuerit affectus, intelligi non potest, utpote nemine sciente, cui-
nam rei nomen hoc adaptauerit. Nam punctorium, & distendentem, atq; eos, qui conformiter
nominantur, atq; ijs multo magis uehementem, & fortem, & uiolentum, & continuum, & inter
mittentem, nemo est, qui non nouerit, utpote qui per nomina à consuetudine non abhorrentia
enarrantur, & quos quotidie plurimis euenire uidemus: at austerum, & adstringentem, & atro-
cem, & holcimon, ut nemo profert, ita, si quis fortasse proferat, non intelliget. Cæterum oportet
& affectum esse communem, & appellationem ipsum declarantem ab auditorum cõsuetudine
non aberrare: ueluti quum stomachum premi dicimus, id, quod nemo non dicere solet: quippe
tali" sæpenumero sensu afficimur, qualem extrinsecus onus aliquod incumbens inducere põt, H A.l.3.f.13.t. 1.c.1.f.285.a
idq̃ue in nonnullis oris uentriculi dispositionibus, quod per abusionem, non solum populares,
sed probatissimi quoq; medici, stomachon appellant. Quinetiã inter" uehementer respirandũ, A.l.3.f.14.t. 2.c.5.f.313.c
non nunquam grauitatem in dextra præcordiorũ parte sentimus: id, si citra febrim eueniat, aut
obstructione, aut scirrhosa dispositione hepar laborare, aut abscessus generationem imminere
conijciendum est: ueluti, cum id inflammatione infestatur, febrim comitari necesse est. Itaq; oĩa
huiusmodi & dici possunt, & manifesta sunt omnibus medicis Archigene prioribus, atq; sine ab
surdis illis nominibus doceri possunt: Archigenis uero doctrina, hoc habet exacte proprium, ut
non nouarum rerum, sed nominum rem nullam declarantium enarrationi studeat. Nã tractatio
nem de pulsibus, huiusmodi nominibus impleuit, quamuis illa (ut in commentarijs de pulsibus
ostendimus) haudquaquam impropriorum nominum metaphora indigeat.

Qua methodo affectæ partes cognosci queant, ac primogenij affectus ab ijs, qui per consensum eueniunt, distingui. CAP. 9.

EQuidem uoluissem Archigenem tantorum medicorum successorem, aliquid lucis doctri-
næ addidisse: sed eam ita obscurauit, ut ne nos quidem, qui in artis operibus iam senuimus,
dicta ipsius intelligere ualeamus. Quod igitur illius erat officij, id nos præstare nitamur, atque

in

A in primis in vniuersum ostendere uiã,& rationẽ,cuius adminiculo, & ipse affectos locos inuenire,& cæteris uiam ostendere possis. Igitur,ut in priore libro dictũ iã est, uia & ratio hmõi est. In primis.n. quærere oportet,vtrum singulorũ locorũ propria signa,qũocunq; afficiãtur,inueniri possint; an per singulos affectus alterentur: deinde vtrum singulorũ affectuum propria sint signa,an circa quãlibet partem uarientur. Atq; ita oportet,& loci,& affectus nõ immemores, deinceps signa ꝓstringere: Veluti,si ita acciderit,ut pulmo inflãmatione laboret,tanta inducet spirandi difficultas,tantaq; anguſtia,ut suffocari laborantes uideantur, ac recti sedere conent, quem affectum orthophnœã nominant:quinetiam calidam sentiũt expirationẽ,idq; maxime, si erysipelatis particeps fuerit inflãmatio;quocirca,ubi plurimum efflant,iuuari vñr,ac multum aerem frigidum attrahere concupiscunt:atq; inter tussiendum sputũ expuunt; idq; mõ hoc, mõ alio colore infectũ, ut interdũ rubrũ, interdũ flauum, aut rufum,ac spumosum quoq; & nigrum, & liuidum appareat:in super grauitatis cuiusdam thoraci incumbentis sensum sæpenumero ꝓcipiunt,ac dolorem eximo ad ipsum peruenire,& ad os pectorale,& ad spinam:prꝛterea acuta est ipsis febris:pulsum uero hñt,qualem in libris de pulsibus diximus. Sic,vbi membrana costas succingens inflammata est, acuta febris infestat,accedente pulsus ea,quam in cõmentarijs B de pulsibus diximus,proprietate:est ãt dolor punctorius una cum spiritus difficultate:ac magna ex parte sputum colore infectum mox apparet haud secus,q̃ in peripneumonia. Igit utrosque affectus spirandi difficultas necessario comitatur, eo, ꝙ affecta particula spiritus sit instrumentum:oritur ãt febris,& ꝓꝓ affectum ipsum,& ꝓꝓ positũ, nã & pulmo & succingens costas membrana prope cor constituũntur,inflammatio vero calidus affectus est:sic etiam tussis ipsis, ut spiritalibus,inest:sed,ꝙ aliquid expuatur,id ab affectu ipso procedit,quippe iam ostendimus oẽm inflammationem ex affluente fieri sanguine: quapropter, si bilioſus fuerit sanguis, flauum, aut pallidum erit sputum:si pituitosus,& spumans,& candidum:si melãcholicus, aut nigum aut liuidũ:si nihil horum sanguinem infecerit,rubrum.Quinetiam in pleuritide sæpenumero magis bilioſum:in peripneumonia uero magis pituitosum sputum sequi consueuit: sed de hoc satis iã declaratum est. Quòd ãt inflammatarum partium excrementa per asperam arteriã referũtur, eius rei causa tum ad positum tum ad formationẽ referenda est,quippe quæ per solam hãc uiã effluere possunt. At vero ventriculus duos hẽt meatus,unum,per quem natantes in ipso humores euomuntur:alterum,per quem humores ad inferiora delabuntur:verum id, quod in eo uitiosum inuenitur,ac supernatat,magis uomitione reijci consueuit,reliqua per intestina deijciũ C tur:ueluti renũ vesicæq; excrementa meiendo excernuntur:cerebri vero redũdantia per nares præcipue,nõ nunquam vero per palatum,& aures uacuãtur. Indicia igitur locorũ affectorũ ab accidentibus quidem oĩa:differentiæ uero ipsorum sunt & ab actione læsa, & excrementorum qualitate,& a tumoribus prꝛter naturã,& doloribus,& a coloris uitio,quod sequitur uel in uniuerso corpore,uel in una quapiã,uel parte,uel duabus,idq; maxime in oculis, & lingua: extra horũ numerũ sunt indicia,q̃ colligunt scđm eã,quæ proprie sympathꝛa,si ita uelis,appellãt,veluti in priori libro iã diximus. At nũc tps esse vr,ut amicos,quorum petitioni obtemperãs, hos cõmentarios scribere aggressus sum,ad exercitationem inducam. Fit ãt exercitatio oĩs, quum particularia sub eandem uiam,& rationem ducuntur.Hmõi ãt doctrinę specie(ut persæpe ostẽdimus)non aliud inuenitur utilius: quippe uiæ, & rationes, ubi solæ sine multifaria scđm ipsas exercitatione cognoscuntur,haudquaq̃ possunt perfectos efficere discipulos. Altius igit uiã & rationem dicere aggressi,ad exercitationis modum accedamus.In primis quidem intueri oportet,num actio aliqua sit læsa:quippe cum ipsa proprium actionis instrumẽtum affici necesse est. Deinde,ubi actionem læsam esse perspexeris, ad modũ lædionis accedendo considera,ad quã affectionem proprie pertineat.Postea affectã particulã nota, nũ tumore quopiã aut dolore in- D festetur,& quidẽ accurate cuiuslibet horũ speciẽ inuestigando: didiciſti.n.nõ solum tumorum, uerum ẽt dolorum quoq; uarios esse modos.Aspice subinde affectæ partis excremẽta,ꝙ quem meatum vacuent:ac vide,num aliquid essentię ab affecta parte secernatur.Postea ẽt,vtrũ oĩno incocta sint ipsius excrementa,an mediocriter cocta. Ac tum,quibus ex ea uniuersum corpus, quibus priuatim quædam corporis partes fruantur:qđ partim ab actione,partim a colore, & figura deprehendes.Esto.n.vt quispiam inter respirandum in notharũ costarum loco doleat,nõ protinus hunc esse pleuriticum suspicari debes,sed in primis quidem, an tussiendo aliquid expuat,intueri:id.n.si coloratum, ut dictum est, uideris, tum ipsum pleuriticum esse dices. Quòd si tussiẽdo nihil oĩno expuat,fieri põt,ut nihilominus pleuriticus sit ille quidem, sed inflammationem habeat & incoctam,& strictam adeo,ut nihil ab ea foras ejici possit:ac fieri quoq; põt, ut ob hepatis inflammationem dolor in iam dicta sede excitetur:intentis.n.intro uinculis,quibus non nullorũ iecur costis alligatur,contingit dolorem ad succingentem costas membranã peruenire.Verũ nequaq̃ similis est pulsus in hepatis,& membranæ costas succingentis inflammatione:ac ne alui quidẽ sedimenta similia sunt: q̃ q̃ nõ in qualibet iecinoris inflãmatione ea dẽ sunt,sed in iis affectibus,q̃ proprie iecorarii nominantur. Igĩ,in q̃bus nihil excernitur,a quo indiciũ aliqđ sumi possit,satius fuerit prꝛcordiorum dextram partẽ tãgere;ꝙ,si nullus apparet tumor,

A.l.3.f.10.t.4 c.11.f.270.e

A.l.3.f.10.c.4 c.1. fol.268.e Et c.2.f A.ibidem.f

Nõ sunt in græco nec debẽt esse.

Antiquus interpres legit, τινος ἐστ παθος ἴδιον idest cuius est affectio propria.

tumor,ne ſic quidē deſiſtere oportet:quippe fieri pōt,vt in ſola ſima hepatis parte ſit inflāma- E
tio: poteſt ēt in gibbis partibus, ſed non in oībus, verum in ijs duntaxat exiſtere, quæ à nothis coſtis conteguntur. Itaq; laborantem,vt uehementer reſpiret,monere oportet:deinde interro
gare,nū grauitatem ſentiat,aut ſuſpenſam ac ſuperioribus,aut incumbētem vicinis. "Non nūq̄ A.l.3,ſ.10.t.3
ſanè,quibus illic eſt tumor præter naturam, ij difficulter ſpirant ob ſepti tranſuerſi anguſtiam, c.1.ſ.264.d
& ab exigua tuſſi irritātur. Ergo hmōi diſpoſitionibus,ſolidum firmumq̄; diſcernendi indicium per oē tp̄s morbi,a pulſu ſumendum eſt:deinde tractu temporis reliqua quoq; accidentia conſi
deranda ſunt:nam & linguæ,& uniuerſi corporis color alteratur,ubi hepar uitiatū eſt:ſicut rur-
ſus thorace affecto tuſſis increſcit,atq; tpe oīno apparent ea,quæ tuſsiendo expuuntur. Igitur,
quemadmodum fieri non pōt,vt illæſis ſpirandi tum partibus,tum inſtrumentis difficilis fiat re-
ſpiratio:accidit āt interdum,nullo exiſtente in ipſis proprio morbo,ſed trā ſuerſo ſepto aut de-
tracto,aut oppreſſo,ut homo difficulter ſpiret: ita ēt vſu uenire ſolet in ea ſede,quæ principē in
ſe aīæ facultatem continet:nam,cum & ſcientia,& opinio, atq; cogitatio oīs in ipſa conſiſtat,ſi
harum aliqua læſa uideatur,protinus ipſam quoq; affectu quopiam laborare arbitramur. Nā
ubi uel in pleuritide,vel peripneumonia delirium incidit,nemo uel a coſta,uel a pulmone acci
dens hoc prouenisſe dixerit:quippe uniuerſi eam partem,in qua princeps aīæ uis reſidet,ſimul F
affectam eſſe putant,ac nituntur modum conſenſus ſectæ ſuæ conformem oſtendere:verum in
alijs affectibus nō conſentire,ſed primogenio ipſam affectu laborare aiunt.veluti in lethargo,
& phrenitide:at vero undiq; affici,ubi propriarum ipſius actionum aliqua læditur: proprias āt
actiones dico,quæ per nullam aliam partem,ut per inſtrumentum,fiunt.Nam re vera,& uide-
re illam,& audire haudquaquam negādum eſt,ſed uidere oculis,& audire auribus,atqui,ut co-
gitet,& reminiſcatur,& exiſtimet,& eligat,neq; oculis, neq; lingua, neq; alia quapiā parte uti-
tur.Quòd,ſi hæc aīæ pars ita eſt in continente ipſam corpore,ut nos in domo aliqua,in primis
fortaſſe nullam ei noxam afferri putaremus a loco:qm̄ uero ipſam lædi videmus,qūo lædatur,
eſſet inueſtigandum:Si uero veluti forma quædam corporis eſt,ab ipſo inſeparabilis, eā lædi
non inficiaremur ob ſuſcipientis ipſam corporis alterationem. At,quia de hac re inter philoſo
phos ingens pugna eſt,alijs eam ueluti in domicilio contineri dicentibus,aliis vero ipſam cor-
poris formam eſſe putantibus,idcirco,qūo lædatur,inuentu perdifficile eſt.Quòd verò lędatur,
ab experientia dicere licet:etenim,ubi fracto capitis oſsi terebra adacta eſt, ſi quis vehemētius
comprimat,protinus ſenſum oēm,& motum amittit laborans:quin ēt,ſi inflammatio quædam
oriatur,hæc ēt euenire interdū uidemus:& cogitationis læſio perpetuo euenit: Præterea nō nul G
li per vehementem capitis vſtionem delirauerunt:atq; per fortes ictus capiti adactos, ſæpenu-
mero caros,id eſt ſoporem ſequi videre eſt.Multi quoq; affectus in capite conſiſtentes,cogita-
tionem haud obſcure uitiant,adeo,vt ēt populares,quum aut delirare aliquē, aut cogitationē
qūolibet affici conſpiciunt,capiti remedia adhibenda eſſe cenſeant.Verū enim uero,q̄ princi-
pium ſenſus,& motionis ab impetu prodeuntis ſedem in cerebro habeat, & q̄ hoc a mēbranis
(Græci meninges uocant)contegatur,id in aliis commentariis,quàm ueriſſimum eſſe declara
tum eſt: Nunc uero,qūo diſtinguantur affectus primitiui ab iis,qui per conſenſum eueniunt,cō
ſiderandum eſt.nam hmōi ſpeculatio proprie ad hoc noſtrum inſtitutum pertinere vī, & q̄dē
non ſine manifeſta utilitate:quippe q̄ ad curandi rationem in primis pertinet, cuinam parti re
media ſint adaptanda,cognouiſſe.Nam per ſolum conſenſum læſo cerebro,ſi ea pars,q̄ primiti
uo affectu laborat,fuerit curata prius,q̄ cerebro propria aliqua eueniat diſpoſitio,nullū in ip-
ſo relinquīt accidens:q̄ ſi ex conſenſu aliqua permanens fiat in ipſo diſpoſitio,tū non ſolū par-
ti,quæ primitiuo affectu laborat,ſed capiti quoq; remedia adhibere oportet. Ob hæc āt ipſum
exacte definire,utrum cerebrū,an membranæ ipſius primitiue afficiantur, haud magnam utili-
tatem afferre pōt:in utraque.n.diſpoſitione capiti auxilia adhibentur.Igitur huic rei non ita ue H
hemēs ſtudiū adhibere oportet,ſed potius eſſentiā,qualis ſit,inuenire:quippe humidum exicca
re,aridum humectare,frigidum calfacere,calidum refrigerare opus eſt; ac, ſi coniugatus fuerit
affectus,per contrariam coniugationem ipſum curare conuenit: ut calidum, & ſiccum, hume-
ctare,& refrigerare:humidum frigidumq̄ue,exiccare,& calfacere:atque in reliquis duobus cō-
iugationibus ad portionē:ac in cæteris morbis omnibus eadem rōne ſimiliter facere, quorum
uniuſcuiuſq; ſpeciē in libro De morborum differentiis perſecuti ſumus. Quum itaque,& cere-
bri,& membranarum eius iidem morbi ſimili curatione indigeant, logica magis, quàm ad cu-
rationem utilis,eſſe uidetur quæſtio,in utro illorum contineatur princeps aīæ facultas;uerum,
an in corde ſit ea facultas, longe diuerſa, atque omnino re differens eſt quæſtio. Eſto enim ut
a flaua bile in corde,& accumulata, & putredine affecta, phrenitis ſit excitata, nonne delirare
uidebitur is,qui caput "oxyrrhodino ξid eſt oleo roſaceo cum aceto ξperfundere iuſſerit? nam, A.l.3.f.1.t.1.
ſi hoc præſidio phrenitidis cauſa ſanari poſsit, non capiti, ſed thoraci ipſum adhibere debue- c.3.fo.197.g
rat: neque uniuerſo thoraci, ſed illi duntaxat parti, in qua cor continetur. Hæc igitur recte a
nobis definita ſunt, atque hoc item, quòd non ſolum affectum locum, uerum etiam cauſam
illi noxam inferentem,conſiderare oportet:ut exempli gratia,delirium eſt accidens eius actio

nis,

A nis,quæ a loco†mentis compote? prodit:ſimiliter coma,& ſopor,ſed a contrarijs cauſis oriunt. † παραφρονοῦντα eſt in impreſſis: quam dictionem alij verterant mentis impote. Copus tamen videtur legiſſe, φρονοῦντα veteres, interpretẽ imitatus, qui habet, Alienatio eſt accidẽs ſequẽs læſionẽ loci rationis.

A.l.3.f.1.t.1. c.7.fol.184.a Quippe & uigilias,& delirium cauſa poteſtate calida efficit: at,quotquot ſomnolẽti,& comato ſi ſunt affectus, oẽs a frigida cauſa proueniunt: id quod ex medicamentorum natura planè diſcere licet:quippe frigida ſtuporẽ ſoporemq; calida uero uigilias,& uarias motiones iiducunt.

A.l.1.f.3.d.2 c.5.fl.61.e Sed quid opus eſt fortia medicamenta memorare,cum quotidie uideamus,& lactucas,& potabiliũ calidarumq; aquarum balneas,& uinum modice dilutum,ſomnum inducere,reliquorum medicamentorum exemplo,quæ & humectare, & refrigerare poſſunt: quæ uero his contraria ſunt,uigilias excitare? Itaq; tenuis ratio uictus,& uinum meracius,uigilias inducunt:idq; multo magis, cum uinum meracum aut ſuapte natura fuerit calidum, aut ualde antiquum, ueluti apud noſtrates Pergami olim accidiſſe memoriæ proditum eſt:neq; ab ſurda vī hiſtoriæ ipſius narratio.Grãmaticus quidã ſingulis diebus balneum petens,unum ex pueris ſecum ducebat, altero domi relicto,qui rem familiarem ſeruaret:atq; ea,quæ ad uictum eſſent neceſſaria,prępararet. Puer itaq; domum cuſtodiens,quum uehementi ſiti cruciaretur,nec eſſet ei aquæ copia, uinum antiquũ liberaliter potauit: atq; ex reliquo tpe uigil oĩno permanſit: poſtea correptus febre,una cum uigilijs oborto delirio,perijt. Cæterum animantia,q̃ frigidiori ſunt natura, per
B hyemẽ ob frigoris uim, perinde, ac ſi mortua eſſent,latitare ſolent, Atq; tum uiperas quoque uideas ſi manibus tractẽ,deferanturq; haudquaquam mordere:nã per æſtatem tum hoc animal,tum ſerpentes reliqui omnes, maxime ſub caniculæ feruore, quum uehementer æſtuant, furorem præ ſe ferre uidentur adeo,ut ne exiguo quidem momẽto quieſcere poſſint. Quod intelligens Nicander ſic de cenchride cecinit.

Non temere offendas calcando cenchridis artus,
Dum furijs agitur.

Verum de his alibi pleniorẽ inuenies,& enarrationẽ,& demonſtrationem,Siquidem calida
A.l.1.f.1.d.6. c.3.fol.29.f cauſa motũ excitat,atq; idcirco uigilias affert,frigus ät,ocioſum, & ad motiones pigrũ reddit aĩal,ob idq; ſomnum comaq; inducit. Igitur qui hæc intelligit, quum per ardentium febriũ uigorem hoĩem uiderit,& uigilare,& delirare,deinde inclinante iã febre,& dormire,& recte ſapere,in capite nullam propriam eſſe diſpoſitionem,ſed a febris abundanti calore deliriũ fieri exiſtimabit. Sic ẽt in peripneumonia,& laterali morbo,quũ ad uigorẽ febris peruenerit,delirium ſequi ſolet,nullo exiſtente in capite proprio affectu:quippe tum affectus proprius eſſe putandus eſt,cum permanere in parte quapiam cõſpicitur.Vñ,ſi in laterali morbo permanẽs eue
C niat deliriũ,caput proprium hãre morbum perpẽde ita,ut,quãuis lateris morbus quieſcat,poſſit
A.l.1.f.2.d.3. c.2.f.43.h Et 44.a.Et 45.b tñ capitis morbus permanere: ſæpenumero.n.uidimus bubonem ob ulcus aliquod obortum, ulcere curato deinde diutius infeſtare.Ergo, quũ pars aliqua ſimul cum alia ſic afficitur,ut irritata quidem una,altera uehementius moleſtetur,remiſſa uero irritatione quieſcat, eam per cõ ſenſum affici putandum eſt.Hæc quidem una coniectura cõis eſt:ſed de cerebro,ut dictum eſt,
A.l.4.f.1.t.2 c.5.f.417.g proprium ſumitur indicium,ſi nõ aſſidue deliriũ permaneat,ſed auctam febrim ſequatur. Atq; eadem ratione fieri ſolet,ut,quum febrium acceſſiones irruere incipiũt,ſopore & comate grauentur laborantes, φ hoc tempore cerebrum uehementer refrigeretur:quippe quod alioq; paratiſſimum eſt,ut noxam huiuſmodi ſubeat,quum intemperiem habeat frigidam,non uero tantam,ut hæc ſola prędictorum accidentium poſſit eſſe cauſa:ſed,quũ acceſſio ab initio proceſſerit,frigus adeo increſcit,ut cataphoram,uel ſoporem queat inducere:id uero, ut dixi, fieri conſueuit,uel ab intemperie frigida,uel a pituita in cerebro exuperante.

GALENI DE LOCIS AFFECTIS
D
LIBER TERTIVS

ARGVMENTVM LIBRI

Reiectis ueterum erroribus, ad dignoſcendos Cerebri affectus pertranſit.

Quo pacto partem lædi ac affici contingat, ac quot modis afficiatur per conſenſum. CAP. 1.

DE affectis locis (ſic enim uocant corporis partes) pauci admodum medici ſcribere aggreſſi ſunt, ac multo plura, quàm attigerint, omiſerunt. Itaque cæteris ſilentio præteritis, unius Archigenis, haud indigni, qui omnibus præferretur,meminimus. Diximus autem eum ſermonem, quo ipſe aſſerit, actiones quaſdam lædi,illæſa ea corporis particula, quæ ipſis deputata eſt: diſtinctione egere: defendi enim poſſe,ſi pars per alterius conſenſum læſa, nondum permanentem habeat diſpoſitionem, ſed, ueluti umbra quædam, ut ipſe dicebat, ei hæc ipſa inſit affectio. Nam, ſi ad ignem quis propius acceſſerit, ut ferè combur atur,non tamen adhuc comburatur,dolebit quidem uehementer,ſed ea,quæ calefit,parte nihil adhuc patiente.Sic etiam,ubi ambiens aer uehementer frigidus, aut aqua exacte

frigida,

frigida, aut nix infestat, grauis admodum dolor excitatur: atqui ablata re, quæ nocuit, protinus E cõquiescit affectio. Quamobrem satius fuerit, ut dicamus (ueluti, & ipsum indicat nomen) affici quodammodo eam partem, quæ alteri consentit: neq; n. pars, quæ nihil patitur, sed ea, quę cum alia patit, consentientis uocabulo significatur. Itaque, quũ affecto stomacho oculi similibus infestant casibus, quales in suffusionibus apparere solent, dicẽdum est illos pati, elato ad cerebrũ ab humoribus in ventriculo contentis fumoso quopiam uapore: non tñ adeo afficiuntur, ut ablata re, q̃ molestiam intulit, propria curatione egeant. Verũ hmõi disputatio, ut dixi, ad logicã potius pertinet: quæcunq; n. quæstiones usum transcendunt, qualis sit rerum natura secundum propriam essentiã indagantes, haud dubie logicæ esse cẽsentur: Sic ẽt Chrysippus philosophus de animi passionibus scripsit unum quidẽ de curandi ratione librum, quo. s. maxime ad earum curationem indigemus: cui tres alios subiunxit, qui logicas cõtinent quæstiones. Qd̃ ãt melius fuerat, & huic nostro instituto cõmodius, Archigenes parum exacte declarauit, quot certe modis actio læsi possit: sic. n. & primario affectæ partes, aut proprio uitio laborantes, aut qũocũq; quis nominare uoluerit, deprehendantur, & curandi ratio abũde nobis suppeditari possit. Ego uero in uocalibus instrumentis id iam exposui, ac in eo quoque, qui in manu sensum amisit digitorum, ipsis non affectis, quippe inuenta in dorsi initio pars, quæ primo afficiebatur, idoneã cu- F

†aliter enim.

rationem ostendit. †Sed aliter eueniunt suffusionis accidentia affecto uentriculo: atq; aliter ei, qui ab alto decidit, nullo existente in uocalibus instrumentis uitio, uox offensa est: denique alia consensus specie laborat is, cuius digiti sensum amiserant: Siquidem oculi uexabantur, ꝙ ascenderet ad os aliquid: uox ãt, ꝙ materia eius esset oblæsa: sed digiti idcirco torpebant, ꝙ sentiendi facultas ad ipsos non descendebat. Proindeq; satius fortasse fuerit, ut uocalia instrumẽta digitosq; nulla prorsus affectione laborasse existimes, q̃ oculos: nã his affectus ipse inest, quòd fumosa quadã exhalatione replentur: vocalium uero instrumentorum atq; digitorum officiũ læditur, non ꝙ ueniat ad eos quippiam præter naturam, sed ꝙ careant eo, quod secundum naturã ad ipsos peruenire solet. Sanè uis sentiendi digitis non influit, exortu nerui iuxta spinalem medullam læso: & guttur resolutis intercostalibus musculis efflatum spiritum non recipit: nihilominus recte dixeris in ipsis hanc esse passionem, ꝙ non perueniant ad ipsas partes ea, quæ antea, quum scd̃m naturã se haberent, uenire solebant. Etenim fontes affici haud absurde putaueris, si nõ perueniat ad ipsos aqua: sic cerealium quoq; frugum è terra prodeuntium, squallor immodicus passio est: & animalium, cibi potionisq; penuria: nam, quod alicui ad naturalem eius gubernationem quomodocunq; deficit, ipsum sanè quispiam passionẽ illius merito putarit. Sed G hui usmodi quæstiones (ut iam dixi) ad logicam potius pertinent.

Quàm multa post habeant medici, qui sectis addicti sunt, ac de remedijs ex uera demonstratione inueniendis. CAP. 2.

CAeterum magna medicorum pars negligit eas cõsiderationes, quæ uel læsis, uel depditis actionibus necessariæ sunt. Quum. n. duæ tresve fuerint aliqñ hmõi actiones, accidit interdum, ut una particula affecta, reliquæ illi consentientes in suis actionibus simul lædantur: interdum uero, vt oẽs eodem modo afficiantur: Atq; accidit interdum, ut harum aliquæ dispositionẽ habeãt (ut ita dicam) hecticam §. i. quæ tenaciter hæret: §reliquæ uero (ut sic dixeris) cata schesin §id est, quæ facile discutitur: §de quibus secundo libro de uiuorũ dissectione, atq; in eo, qui hunc præcedit, iam diximus, ac non nihil in sequentibus quoq; dicemus, ut uidelicet futurum sermonem, qui sine hmõi distinctionibus explicari non põt, perficiamus. Sed iam enarrare aggrediamur id, quod admodum utile fuerit prædixisse p. p eos, qui uerbo quidẽ demonstrare nituntur affectorum locorum inuestigationem medicis esse necessariam, opere uero illam euertunt: atq; unum aliquem affectum pro exemplo sumamus, sitq; is pleuritis, in qua latus esse affectũ dolor ipsius declarat. Sed, vtrum, quæ succingens appellari solet siue mẽbrana siue tunica (nihil. n. re H fert) inflammetur in pleuriticis, an alia quædam laterum particula: præterea utrũ pulmo secundum fibras necessario afficiatur, an oĩno affectionis sit expers, scire, nihil ad rem pertinere autumant ij, qui usum, & experimenta præferunt. Dicunt. n. multos se uidisse pleuriticos tum à præceptoribus, tum a se ipsis curatos, obseruatis ijs præceptis, ‖ quæ ab Hippocrate in libro de ratione uictus in acutis morbis præscripta sunt: Item, quid ipsis prosit, & quid noceat, noscere: distinctionesq; græce διορισμους, habere, quæ ex signis euidenter apparentibus in memoriã reuocẽt, cui uenã secare oporteat, & cui non: Insuper de fomentis, cataplasmatis, uictus ratione, alui ductione, nihil sibi ad completam notitiam deesse, idq; ex longa experientia: Igitur, quid uel Hippocratem, uel alium quempiam illo priorẽ induxerit, ut hæc inueniret auxilia, se penitus ignorare: satis ipsis esse, si iam dictis remedijs commode utantur: id quod alios quoque artifices facere uidem⁹, neq; enim faber, siue lignarius siue ærarius, neq; cerdo, quo pacto artes suę fuerint inuentæ, inquirunt: sed a p̃ceptoribus edocti, usu eas probant, & confirmant, atq; sic clarum nomen assequuntur. Equidem, ut uerum fatear, quum medicos, qui se empiricos ab experiẽtia nominant, talia proferentes audio, inducor certe, ut probabiles putem eorum rationes: uidẽturq; mihi dogmatici contra illos parum idonea se respõsione tueri. Proinde, ut cæteris in rebus omnibus

A. l. 1. f. 2. d. 4 c. 1 f. 43 h. Et l. 3. f. 1. t. 2. c. 6 fol. 190. c

De uict. rat. in morb. ac. com. 1. Et. 2. 7. 110 h Et lib. 2. de morbis.

A nibus temerarium aſſenſum ſemper refugi: ita de his in inueſtigandis ſingulorum moborũ remedijs, diu multumq́; apud me inquiſiui, an logica indicatione indigerem: an ſufficerent ea p̃cepta, quæ ab experientia, & à pręceptoribus, atq; ex me ipſo didiceram. Igitur ea, q̃ diutina inquiſitione optima iudicaui, ita me dij ament, ueritatis amatores docere non grauabor. Nihil.n. cauſæ eſt, quamobrem mentiar: qđ facere ſolent ij, qui uni ſectæ addicti, omnem ex ipſa gloriã quærunt: quippe contentioſe eos defendere oportet eam ſectã ueram eſſe, quam unicam nouerunt, nam ex nullo alio diſciplinarũ genere gloriam ſperare poſſunt. Ego vero re ipſa, & publice, & priuatim, apud eos videlicet, qui ſectã quamlibet a me diſcere cupiebant, oſtendi in oĩum ſectarum ſcientia (ne maius quicquam dixerim) me eſſe poſthabendum nemini. Quòd, ſi uni ſectarum patrocinium facere velim, quamuis ex tpe ac pro re nata dicendum fuerit, haud tamẽ facile ab aliquo conuinci me rationum penuria patiar. Non.n. (ut nõ nulli faciunt) ex libris eas didici, ſed præſtantiſſimis in vnaquaq; ſecta præceptoribus uſus ſum. Neq; ſanè odiſſe poſſim empiricos, quorũ ſermonibus ſum inſtitutus: neq; ullos dogmaticos: pari.n. ſtudio omnibus de di operam, verſatusq́; ſum cum præſtantiſſimis in unaquaq; ſecta præceptoribus. Itaq; innotui Romæ, tum primoribus eius urbis ciuibus, tum Imperatoribus deinceps oĩbus, & quidem ob ar-
B tis opera, non ob ſophiſticas rationes. Quamobrẽ nihil ꝓhibet, quo minus de vnaquaq; ſecta uere dicã, quæ ſentio. Igitur per artis exercitationem comperi eam remediorum inuentionem, quæ ex uera indicatione procedit, in ijs, quæ raro accidunt, empiricæ cognitioni præſtare. Vnde multos morbos curaui maxime contrarijs præſidijs, interdum ijs, quæ experientia, & uſu cognita ſunt: quæ quidem in libro de curandi uia, & ratione latius explicaui.

Quibus præceptis vtendum ad ſedem affectam, & eius affectionis remedia inuenienda. CAP. 3.

NVnc vero ea duntaxat perſtringam, quæ noſtro propoſito magis accõmodata uidebunt. Nam comperi læſas actiones non ſolum ob ſimilares, a quibus eduntur, ægrotantes: verum ẽt ob alias particulas, quæ, licet actionem non habeant, vſum tñ quendam pręſtant. Sic ẽt inſtrumentaliũ partium morbos, actioni nocentes deprehendi: quibus pręcognitis, inueni deinceps morbos quoſdam continenter plurimos hoĩes infeſtantes, alios uero raro accidentes. At cõſpexi empiricam medicinam, non qđ raro, ſed quod crebro accidit, in memoria, & imitatione collocare: quocirca diſpoſitionũ raro euenientium non ſolum curationem, verum ẽt præuenientes ipſarum notiones, negligere. Proinde primum inueſtigaui, qũo cognoſcẽdæ ſint: inue-
C niq́; earum quaſdam ſcientifica deprehendi poſſe notitia: nõ nullas uero artificioſa uocata cõiectura, atq; idcirco ipſas magna ex parte rectas, eiuſmodi.n. eſt artificioſæ coniecturæ uis. Verum, & has ipſas, & diſpoſitiones eis priores, quæ uidelicet ſcientificam notitiam admittunt, indigere ſemper inueni affectarum partium notione. Itaq; medicinã hoc pacto profeſſus uſq; ad ſenectutem, nullam in hodiernum vſq; diẽ calumniam ſubij, neq; curando, neque pręſagiẽdo, id quod celeberrimis quibuſdam medicis interdũ accidere memini. Quòd, ſi quis gloriã ab artis operibus, nõ à ſophiſticis ſermonibus, aſſequi voluerit, is nullo negocio facili cõpendio colligere poterit ea, quæ per oẽm ętatem diligẽti inquiſitione inueni: idq́ue ſibi perſuaſum habeat hac uia, & ratione, medicamenta me inueniſſe, quibus morbos raro eueniẽtes curarẽ, quũ antea neq; præceptorem uidiſſem hmõi morbos curantem, neq; ipſe aliquod expertum haberẽ remedium. Sint igitur huius ſermonis dij immortales mihi teſtes. Quippe vitiata actione, ſemp inueſtigare ſtudebã, quænam ſedes, uel ipſa afficeretur, uel alteri conſentiret: quumq́; eam inueniſſe perſuaſum mihi eſſet, tum diſpoſitionem quærere: atq; ex his ſtatim utriſq; totius curatiui generis indicationem ſumere, ſimul remediorum & quantitatẽ, & qualitatem, & idoneã materiam inuenire. Præterea cum prædictis, & ætatẽ, & naturam laborantis, tum anni tps, & regio-
D nem, & id genus alia, quorum in Hippocraticorum librorum enarratione memini, perpẽdere operæpretiũ ducebam. Verum ſuperioribus duobus libris hunc p̃cedentibus (niſi fluxa admodũ fuit memoria) didiciſtis affectas ſedes† ſ quinq; modis ſ poſſe dꝑhẽdi nẽpe ab excretis, atq; ijs, quæ affectis partibus adnaſcuntur, item actionum læſione, quibus connumerantur, & color præter naturam, & figuræ. Sed excreta trifariam diuiduntur: aliqñ enim affectarum ſediũ partes, ipſarum uidelicet eſſentia, uel ſoluta, uel confracta, excernuntur: interdum ea, quæ in ipſis continentur: nonnunquam aliquid, qđ morboſas diſpoſitiones ſequitur, idq́; uel ſolas, uel ſẽper, uel magna ex parte. Cũ itaq; in quibuſdam affectibus nulla alia mihi pateret uia, ſola actionis læſio ſatis cõducebat ad affectarum partium inuentionem. Igitur, cum deperditam cuiuſdã memoriam reſtituere oporteret: eſſemq; adhuc iunior: ac neq; pręceptorem unquã uidiſſem, q hmõi affectionem curaſſet, neque apud ullum antiquorum curationem legiſſem: primũ quidẽ apud me ipſum inueſtigaui, quænã pars eſſet effecta, cui topica ideſt localia uocata remedia adhiberẽ, prius uidelicet uniuerſi corporis curatione præmiſſa (id enim cõe præceptum eſt, qđ in oĩbus morbis obſeruare oportet:) deinde, qua uia, & ratione, remediorum ſingula inuenirem. Cæterũ affectam ſedem eam ipſam exiſtimaui, qua princeps animæ uis cõtinetur: medicamẽta aũt ea adhibenda eſſe, quę huius ſedis diſpoſitioni aduerſarentur. Interim oratos habere velim omnes,

† *Hæc addit interpres.*

omnes,qui in horum cõmentariorum lectionem inciderint,ut ſcabiem,uel rabiem, uel inſaniã, E quam de ſectis conceperunt,deponant:deinde ſic,vt probos uiros decet,dicendorum ſeriẽ cõſiderent. Equidem,quum ea,quæ iam ſupra propoſui,perpenderem,accepi,Archigenẽ librum quendam de oblæſæ memorię inſtauratione edidiſſe:quocirca oẽs bibliothecas ilico percurri, cõueniq́; biliopolas oẽs,atq; medicos quoq; quos ſcriptorum eius uiri ſtudioſos eſſe ſciebam, quo eius libri copia mihi daretur,ut mihi quidpiam conferret ad remediorum,nõ ad locį affecti inuentionem. q̃ plane ſcirem nullam aliam a corde ſedem huic affectioni ipſum deſtinaſſe, ſecta ipſius conſtanter defendente,principem animę uim in ea parte ſedem ſibi vendicare.

Quàm abſurda ſit deperditæ memoriæ curatio ab Archigene conſcripta. CAP. 4.

POrrò intelligere cupiebam,quod intemperãtiæ genus,eius affectionis cauſam eſſe putaret: neq; enim dubitabam, quin diſtemperantiam aliquam pro cauſa afferret, vtpote q̃ ſectã eius non ignorarem.Sciens itaq; octo intemperantiæ genera in qualibet particula poſſe conſiſtere,quatuor ſimplices:& quatuor compoſitas,noſcere cupiebam,quod intemperantię genus Archigenes læſæ actionis cauſam eſſe declararet:friguſne, an humiditatẽ ſpiritus in corde, an compoſitum ex frigore,& humiditate, aut ariditatem cum frigore, putaret hmõi poſſe actionẽ producere:etenim manifeſtum erat,eum in hac re nihil tribuiſſe calori.Sed,quid demum mihi F acciderit,ijs,qui huius ſectæ inſaniam abſterſerint,deinceps narrabo:ubi primas dictiones adſcripſero eius libri,in quo Archigenes curationẽ ſcribere aggreditur deletę recordationis,ſiue obliuionis,ſiue memoriæ amiſſæ,aut læſæ,uel utcunq; eam,quã ſupra propoſui affectionem,nominare uolueris:aut,ſi non affectionem,ſed morbum,aut accidens,aut infirmitatem appellaueris.talia.n.a ſophiſtis tractãtur,quæ ne minimam quidem utilitatem ad curationis rationẽ afferunt.Verum,quo clariora reddãtur ea,quæ poſthac dicemus,hoc prędicere neceſſe erat,Archigenem undecim libros epiſtolarum ſcripſiſſe,in quorum primo extat ad Marſum epiſtola, qua conſulit,ut patri memoria″ reſtituenda ſit:atq; ab initio ſtatim poſt proœmiũ,ubi curationẽ tractare incipit,ita ad uerbum ſcriptum eſt:detractionem igitur ſanguinis moderatã, & eiuſdẽ iteratam detractionem feciſſe uos, incipiente interceptione, mihi perſuadeo, niſi imbecillitas q̃ dã obſtiterit.Deinceps rurſus:Puto ãt, q̃ & irrrigationibus opportune uſi fuiſtis, & fotibus totius corporis,& capitis deraſione,& cucurbitularum″ appoſitione.His ita lectis(ut uerũ fatear) obſcura uertigine conturbatus ſum:idq́; non ab re, q̃ ſpe,quam de uiro conceperam, fruſtratũ me uiderem:quippe qui millies in multis commentarijs ſuis,affectorũ locorum,atq; diſpoſitionis ipſorum ſcientiã neceſſariam ad rectam curationẽ eſſe dixiſſet. Sed quid utilitatis inde con G ſequemur,niſi ab ipſis ad remediorum inuẽtionem dirigamur? Qua igitur ò Archigenes q̃ babili ratione perſuaſi, caput aggrediamur, relicto corde, cuius cõgenitũ quoddam opus memoria eſt:affectus uero actionis eius eſt deperditio?quam diſpoſitionem ſanando,cucurbitula capiti adhibita,memoriã reuocat?qua ratione hmõi ſuades remedia? Ita nunc quoq; inter viſitandũ ægros,per cões conſultationes,uideo medicos ad inuicẽ interrogãtes, qua rõne hoc potius q̃ illud,adhibere ſuaſerit:atq; hi ne minima quidem negligunt,tm̃ abeſt,ut tam grandia,qualis eſt cucurbitula capiti adhibita,prætereãt. Neq; uideo,ſi thoraci è regione cordis fuiſſet adhibita,qua rõne Marſi patrem iuuare potuiſſet.Præterea propoſita iam verborum ſeries nõ explicat,utrum conciſa ante ſcalpello, an integra cute, cucurbitulas thoraci aptatas fuiſſe uoluerit. Si.n.forte fortuna,ut non nunquam euenire ſolet,frigida aridaq́; fuerit diſpoſitio,ſanguinis q̃dem detractio ad extremum ducit periculum: ſolæ uero cucurbitulæ nõ alio nomine, q̃ caloris excitandi gratia,utiles eſſe cenſentur: cucurbitulæ.n.attrahunt ad ſeſe humorem ex imo, id q̃d aridæ diſpoſitioni maxime aduerſatẽ.Ignota itaq; adhuc exiſtente diſpoſitione, quæ uel caput, uel mẽbra nas ipſius afficit,haudquaquam tutum fuerit in exteriores caluariæ partes materiam retrahere.Sic.n.prædicere debuerat:ſi frigida humidaq́; affectio fuerit, capite hoc modo diſpo H ſito,curationis ſummã in calfaciendo exiccandoq́; ſtatuere, atq; præſidiorum materiam, quæ hmõi habeant facultatẽ,adhibere oportet. Quumq́; uix ex obſcura me uertigine recollegiſſem, ſequentia ẽt legere aggreſſus ſum,inuenire me poſſe ſperans,ſi non per ordinem, ſaltẽ ſine ordine,hmõi aliquem ſermonem,qualis is erat,quẽ nuper exempli cauſa percurrimus.Deprehẽdi itaq; vniuerſum præſidiorum catalogum,vehementer calfacientẽ,& exiccantem,adeo,ut totum caput,& ipſo ẽt ſinapiſmo a ſe uocato,calfaceret,& eo quidẽ ipſo vehementiſſimo,quippe ablato ſinapi,caput nitro conſpergere,mox aqua calida rigare iubet:quo medicamine nullũ in arte medica uiolẽtius inuenies,ſiquidem dolorẽ,ueluti cauterium,excitat, ſed diutius durat eius operatio.Itaq; Archigenes inferẽs,inquit:Igitur intolerabilem hẽt dolorem,neq; ulli,uel maximorũ præſidiorũ cedit hoc medicamentũ.Ãt uero ex ſinapi,naſturtio,grano cnidio, vua taminia (ſtaphidagriã Græci uocãt)apophlegmatiſmos inſtituit:ac ſternutamẽta mouere,& potiones propinare iubet,utraq; ex uehementer calidis,aridisq́; medicamentis componẽs:ut facile cõſtet ipſum credidiſſe,ad humiditatẽ,& frigiditatẽ,uel cerebri,uel mẽbranarũ,hãc diſpoſitionẽ pertinere,neq;.n.hmõi diſpoſitio,ſi caluariam tm̃ affecerit,hominẽ memoria priuabit. Verum hæc obiter propterea dixerim, q̃ exiccãtia calorifica q́; remedia inducit;quãquam nuſquã

A.l.1.f.4.c.21. fol.8.g

A.l.1.f.2.d.2 c.1.fol.40.b

ab

A ab ipſo explicatum eſt,humore frigoreq; obliuionem conſtare. Quis igit̃ non indignarei̇ uidẽs caput tantis vexari negocijs, alia uidelicet parte affecta ? Cæterum id, quod de cucurbitulis ab initio indeterminate protulit,poſtea pergens,hmõi verborũ ſerie manifeſtiſſime declarat:Irri
" tationesq; ex ſinapi & cucurbitulis leuibus,ſæpius quidem mitibus,interdum ãt admodum va-
" lidis facere oportet:efficaciores ãt ſunt illæ, quæ cum ſcarificationibus adaptantur. Verũ ò clariſſime Archigenes,nulla tibi ſuffragari ratio põt, quamobrem capiti iſta adhibeas, ſi affectio cõſiſtat in corde:neq; ab experimẽto,ut interim empiricos alloquamur,talia poſſunt inueniri. Aeſtuans quiſpiam ſub ardente febri, frigidam aquam per intemperantiam ingeſſit,& non ni hil præſidij expertus, medicis imitationis uiam ſine rationali indicatione aperuit. Cucurbitula uero,nulla occaſione duce,ſed ſola indicante ratione adhibetur:neque.n.ſua ſpõte cucurbitula vnquã gigni,neq; ẽt,ſi hoc detur,per occaſionem aliquam capiti applicari potuit,præſertim in ea affectione,quæ raro euenire ſolet:Interroganti igit̃ mihi noſtræ tẽpeſtatis medicos,p̃cipue ſenes,& exercitatos,curaſſentne unquam hmõi affectum,omnes penè reſponderunt nũquam id ſe tẽtaſſe,vno duntaxat excepto, qui diceret, curationem quidem aliq̃ ſe aggreſſum, nihil vero profeciſſe. Quo pacto igitur eorum,quæ caſu quodam accidunt, auxilia, vel experi-
B mento,uel imitatione cognoſcemus,cum raro eueniat hmõi affectus: neq; fieri poſſit, ut cucurbitula per occaſionem capiti adaptetur? Frigidæ enim potio,cętera q; id genus remedia,quorũ quotidie in multis creberrimum facimus periculum, per experimenta inueniri poſſunt:ſed cucurbitulæ appoſitio,ſiue conciſa prius cute,ſiue ea integra fiat, ab experiẽtia occaſione accipere non potuit:quum.n.aliarum affectionum multarum ſedes affecta,quamuis non exacte,ad inuentionem tñ remediorũ ſatis,ſenſibus dignoſcaẽ,in memoria id concediẽ minime. Alias dico affectiones,ut lateralem morbũ,peripneumoniã,nephritidem,diſpoſitionem colicam,hepatitam,ſplenicam,aut ueſicæ,aut uteri affectus,atq; id genus cæterarũ partium: in quibus oĩbus & dolores,& ea,quæ per meatus excernunẽ,& ſi non exactiſſime,ſaltem in latitudine ſedem affectam declarant. In laterali.n.morbo facile eſt uniuerſo lateri adhibere,quid volueris: ſimiliter ventri in colica:quemadmodũ,ſi hepar,aut lien inflammeẽ,præcordijs: atq; haud ſecus in cæteris partibus:deperdita vero memoria nullum affecti loci ſignũ,neq; tumor pręter naturã,neq; dolor aliquis, neq; excretio,neq; aliud quippiam extat: quemadmodum neq; in melãcholia, phrenitide,mania, morbo comitiali; lethargo,ſopore,& in ea affectione,quã recentiores medici catochen§i.vigilantem ſoporem§nominãt,atq; cataleplim§i.occupationẽ:§Ac ne in totius
C corporis ſpaſmis,uel in ſaltibus,uel in dimidij corporis paralyſi,id,qđ ueluti radix eſt,ullum ſignum prodit,uel ex tumore præter naturam,uel ex dolore,uel ex colore mutato, uel ex aliquo excretorum. Quare, neq; in his Archigenica remediorũ inuentio fieri potuit, ſiquidẽ nugaces ſunt empiricorũ occaſiones,atq; Archigenis ſermo nos ducit ad cor. Verũ cõcedamus ab experientia affectionum auxilia prodijſſe, nunquid non manifeſte deprehẽdetur falſa illorum arrogantia, qui dogmatici uocanẽ? ac ne ſimplex quidẽ illa reprehẽſio erit,ſed gemina,atq; vtraq; fortis. Si.n.vſq; adeo utile eſt experimentum,ut nõ ſolũ citra rationem inueniat remedia, verũ ẽt coarguat rationem tanquam aperte falſam, tñ abeſt, ut ratio dogmaticis medicis ſit uſui, vt ẽt nocere videatur. Sed(ut aiunt) ſatis reprehenditur id,quod inutile eſſe oſtenditur: q̃, ſi ratio etiam nocere uideatur,quod maius argumentũ deſideras,quo rationis uitium oſtendatur? Porrò multas de principe ui animæ rationes,dialectico more interrogando inductas, una cũ affectorum locorum uſu, quibus euincere poſſis in animalibus affectibus auxilia cordi adhibenda eſſe,ita ſubito contempſit Archigenes,alioqui in curandi ratione exercitatiſſimus,ut neglecto pectore,capiti cucurbitulas adaptaret:ipſumq; licet haudquaquã affectum,& incideret,& vreret. Num igitur per Iouem mentitus ſum paulo ante,cum dicerẽ,rationalem uiam, quod ad re-
D mediorum inuentionem pertinet,omnino prodi ab ijs ſcilicet,qui patriæ,q̃ ſectæ ſuæ,proditionem ęquiori ferrent animo? quippe proditionem eſſe arbitrantur, ſi uera dicendo diſſentiẽdũ ſit ijs,quibus ea ſecta defenditur. Igit̃,ut in præſentia turpem cõtentionem manifeſtè declarãt, ſic etiam haud obſcure dementiam ſuam produnt,cum putant oĩa ſua decreta turbari, ſi aliq̃ uel in uno reprehendantur. Placitorum enim alia mutua conſequentia cohærent, alia inter ſe pugnant,alia neque conſequuntur ſeſe,neque pugnant neceſſario, ut in hac ipſa de principali animæ poteſtate,quæſtione. Siue enim in corde,ſiue in capite,ſedẽ ei ſtatueris,poteris de naturæ elementis,quamcunq; uolueris,eligere opinionem,cum priore ſentẽtia,neq; pugnãdo,neque conſequens aliqđ adducendo:haud ſecus de generatione quoq; & corruptione. de animę eſſentia,de dijs,de prouidentia,de fato:item genitusne ſit mundus an ingenitus,finitus an infinitus:præterea an plures ſint mundi,numeroq; incomprehenſibiles,an vnus duntaxat: quippe nulli iam dictorum placitorum repugnat,neque ad ullum ipſorum ſequitur ea, quæ de animę, ui principali habetur opinio,ſiue in corde,ſiue in cerebro,eam contineri dixeris. Itaque uniuerſam ſuam ſectam dogmatici produnt,qui huiuſmodi ſcribunt curationes:cum de præcipua animi ui adeo manifeſtæ ſint demonſtrationes,ut omnibus ferè hominibus nota ſit pars,in qua re ſi det:ſolis medicis ſummisque philoſophis,qui in corde eam collocant,non appareat. demon

ſtrationes

ſtrationes vero ipſas in cõmentarijs, quos de Hippocratis Platonisq; decretis edidi, iã dixi. Porrò rationalem animæ uim in cerebro, uirilem uero, atq; iraſcibilem in corde, concupiſcibilem in iecore ſitam eſſe, nemini non perſuaſum eſt, id, qđ quotidie dicentes audiendo, diſcere licet quippe fatuum, aiunt cerebrum non habere: timido, & puſillanimi, cor deeſſe. Tytio uero iecur ab vulture eroſum, non ſolum poetæ, verum etiam pictores, ſculptoresq; fingunt.

Memoriæ, & intellectus læſionem, Somnolentas item ac vigiles diſpoſitiones in cerebro eſſe, ac de ratione ipſarum inueniendarum. CAP. 5.

SEd tps eſt, ut ad propoſitum redeamus. Sanè, cum in confeſſo ſit oĩbus medicis ex ipſis operibus, q̃ in oĩbus rõnalis poteſtatis affectionibus faciunt, caput ſedẽ ipſius eſſe, conueniens erat conſiderare, qualis in quacũq; affectione diſpoſitio ſit, uerbi gratia, memoriæ læſio, qm̃ de ipſa loqui inſtituimus: ipſa.n. ſæpe una cum læſione quadã rõnis fieri conſpiciẽ, quemadmodũ & rationis læſio una cum memoria læſa, utriuſq; noxa ab eadem diſpoſitione procedente: quę vbi vehementius intenditur, ſimul cum memoria ratio quoq; deperditur, q̃ affectio ſtultitia nominãt. Sic in lethargo ẽt, atq; oĩbus ſoporoſis affectionibus, utræq; pereunt: atq; diſpoſitionem ipſorum eiuſdem eſſe generis neceſſe eſt: ac per primum quidẽ genus, qm̃ intemperies eſt: iam enim explicauimus eam ſimilarium partium, quæ primo operantur, cõem eſſe diſpoſitionem: ſecundum vero alterum genus, "qm̃ frigida oĩno intemperies eſt: hæc enim animales actiones, torpidas efficit: id, quod aĩalia, quę per frigora latere coguntur, haud obſcure declarant. Id etiã in frigidis medicamẽtis uidere eſt, ac frigidis quoq; cibis: ſiquidem lactuca cataphoricos inducit ſomnos, ſi multam ipſius quantitatem quis ingeſſerit. Verum ẽt capitis grauitates, quæ uidelicet ſine mordaci infeſtant dolore, ſomnũ* ſoporemq́; afferunt, quibus apophlegmatiſmi magnifice opitulari vñr. Ad hæc, non mediocri argumento ſunt capitis, & ardor, & refrigeratio: ſi quidẽ" ardor, uigilias: refrigeratio,* ſoporem inducit. Item bilioſi, calidiq́; morbi, vigilias, deliria, phrenitidas: contra, pituitoſi frigidiq́; ignauiam, cataphoram efficiunt. Quippe quod ad uigilias* ſoporesq́; per morbos pertinet, calida frigidaq́; intẽperies primam ſibi facultatẽ vẽdicat: altera uero ab hac, quæ ad humiditatem, ariditatemq́; refertur. Nam balneæ, eo, q̃ caput madefaciunt, ſoporiferæ ſunt, haud ſecus uini * moderata potio, & oẽs cibi humectantes. Atque ex ætatibus pueritia quidem, ob humiditatem ſomnolenta eſt: ſenes uero, ob ariditatem, uigilijs vexanẽ. Igitur oĩa hæc argumento eſſe poſſunt, ad animi ignauiam inducendam, humiditatem p̃ter naturam, ſecundas partes obtinere: frigiditatem uero priores. Proinde humiditas ſola abũdans, lõgos profundosq́; ſomnos: ſicuti, & ariditas quoq; ſola uigilias efficit: de quibus diſpoſitionibus ab Hippocrate dictum eſt. Somnus aut uigilia, ſi alterutrũ modum exceſſit, malum eſt. " Si uero, frigus cum humiditate uehementer coniungaẽ, * ſoporẽ ſtuporemq́; conſtituit, ſine hac vero memoriæ nocet, ſtultitiam q́; inducit. Quum itaque nõ ſolum in frigiditate humiditateq́; verum ẽt in ariditate, & calore, non paruum, ſecundum magis, & minus, ſit diſcrimen, nihil mirum, ſi multifariẽ inueniantur cauſę, quæ animales actiones lædere poſſint. Cęterum clarioris doctrinæ gratia, rationalis animæ actiones, principales: irrationalis vero, morales uocẽt, quas in præſentia ſilentio præterire decreuimus; non.n. uel cordis, uel iecoris affectus tractare ꝓponimus. Igitur quemadmodum ſomnus, & uigilia, ſi modum exceſſerint, ille ob humiditatẽ, hæc uero ob intẽperantiã fit aridam, ita & in his ipſis, & maior, uel minor tum ſomnus tum uigilia ſequitur maiorem, uel minorem aut humiditatem, aut ſiccitatem. Cumq́; bifariã (ut iam declaratum eſt) fiant hmõi intemperies, duplex quoque erit utriuſque diſpoſitionis modus: unus quidem in humidis ſiccisq; humoribus: alter uero in corporibus ſolidis, ſi aliquando in eaſdem intemperies ſolidæ partes cum humoribus inciderint. Præterea ultra iam dictas intemperies contrarias, alia quædam fit mixta ex utriſq; ut in uigilanti comate, quum pituitoſus bilioſusque humor abundauerit. Ita in calidi frigidiq; contrarietate, eoſdem quoque modos inuenire licet, tũ ſimpliciũ intemperantiarum, tũ ex ambabus mixtæ: pituitæ.n. ſi bilis miſceatur, flauã dico, mixta fit ex calido frigidoque diſpoſitio. Quòd ſi in ſolidis corporis partibus mixtam in contrarijs diſpoſitionem fieri fateamur, tres ab ipſa prodibunt ex utraque contrarietate intemperies. Igr hmõi affectus oẽs cerebro aduenire ſolent: ſed inter ſe differũt non ſolum mixtionis uarietate, aut eo, q̃ magis minusve intenduntur tum in ſimplicibus, tum in mixtis diſpoſitionibus, uerũ etiam q̃ uentriculi cerebri interdum afficiuntur huiuſmodi intemperantijs, interdum uniuerſa eius uaſa, aut humiditas quæ per corpus cerebri diſperſa eſt, & quarto inſuper modo, quum videlicet ipſummet corpus cerebri intemperatum redditur. Quorum itaq; uel memoria, uel intellectus perijt, ſomnos obſeruare oportet (quippe intellectus amiſſio ſtultitia eſt) utrum uehementer, an modice ſomnolenti ſint: aut omnino non ſomnolenti, ſed, quantum ad ſomnũ pertinet, ſecundum naturam ſeſe habeant: ſic enim uincentem inuenies intemperiẽ. Præterea conſiderandum eſt, utrum excernant quippiam, vel ex naribus uel ab ore, quod a capite defluat: an aridæ huiuſmodi partes ſint: quippe ex his diſpoſitionem ipſam coniectura conſequi poterimus, quemadmodum in deſtillatione, & grauedine uſu uenit: ſiquidem in his, & qualitas, & quantitas excretorum, atque cauſarum, quæ proceſſerunt, contemplatio, capitis diſpoſitionẽ declarat,

A.l.1.f.1.d.6. c.3.f.26. f. Et f.2.d. 3.c.3.f. 45.b.Et.l 3.f. 1.t.1.c.17.fo. 186.a.b

A.l.3.f.1 t.4. c.4.fol.201.e

* Aliàr modice diluti.

2.Apho. 3. Ex. ord. 11.e Et 7. Aph.67. Ex or. 60.e

declarat, siue calida fuerit, ut in ustione: siue frigida, ut in refrigeratione: nisi.n. omnia hæc discrete cognoueris, idoneã dispositioni curationẽ haudquaquã inuenies. Cum igitur uel perijt, uel grauiter læsa est memoria, frigida omnino intẽperies est: quocirca calefacere ipsam oportet: at uero exiccare, aut humectare non necessarium est: sed, si humiditati copuletur, arefacere: si ariditati, madefacere: cæterum, si inter has mediũ obtinet, ipsum conseruare oportet. Equidẽ noui quendã, qui *ob* laborem in studijs, atq; uigilias, memoriam penè amiserat, læsa ẽt ratione: item agricolã, qui *ob* labores, quos uites colendo subierat, ac tenuem uictum, eodem modo affectus est. Atq; ij, certũ est, ꝙ exiccantibus calorificisq; oĩno lædebantur: madefacientia uero, quę calefaciendi quoq; uim haberent, haud mediocri ipsis erant præsidio. Itaq; læduntur ẽt cum febri principales aĩæ functiones, ut in phrenitide & lethargo: interdum sine febri uitium est, ut in mania & melancholia: quemadmodũ modo per cõsensum, modo primaria affectione cerebri. Quum igitur proprijs accidentibus exacte discernuntur hmõi uitia, & perpetua sunt, neq; alijs præcedentibus superuenerunt, primogenia affectione: quum uero proprijs accidentibus discerni non possunt, neq; perpetuo permanent, atq; ad alias affectiones cõsequuntur, per cõsensum ipsa constare dicimus. Neq; latere nos debet, ubi per consensum quis afficitur, ipsaq; affectio inheri habeat esse, ꝙ deletis efficientibus ipsam causis, ipsa quoq; simul deletur: si uero cõsentientes partes permanentem iam habuerint dispositionem, quamuis quiescat causa efficiens, ipsa tñ permanebit affectio. Igitur, ꝙ in cerebro consistãt omnes principalium animæ actionum affectus, in confesso habent omnes medici, nisi quis uni fortasse sectæ addictus, aliter in animo sentiat, aliter depromat ex ore: at, qualis sit intemperies, non sine negocio inuenitur, medicusq; requiritur, non qui laboret, qũo antiquis contradicat de animæ principatu, re adeo aperta & perspicua, vt eam in cerebro esse etiam inter priuatos conueniat, sed qui laborioſus sit, & inquirendo non defatigetur. Sed philosophis fortasse, in angulo sedẽtibus, facilius pro hoc errore qs ueniam dederit: medicis uero, qui iam in artis operibus ad senectutem usq; uersati sunt, ignosci sua contendendi libido, vel, fortasse dicam uerius, impudentia, non debet: quippe qui uigilantibus, delirãtibus, phreniticis, lethargicis, caput irrigare cõsueuerũt. Nam & Archigenes quoque, ubi uitiata memoria medicanda est, aut stultum medicari aggreditur, capiti remedia adhibet. Quis unq; exercitatus medicus apoplexiam, morbũ comitialem, opisthotonon, emprosthotonon, tetanon, aliter curauit: quis deniq; dimidiam partẽ corporis resolutam? Nunquid uero in spasmosis affectibus omnes medici uel ẽt experimenta professi, summam curationis esse non censent, primis vertebris remedia adhibere, quemadmodũ ubi dimidia quoq; uniuersi corporis pars resoluta est? Porrò cerebrũ quoq; calfaciunt, quemadmodũ apoplecticos quoq; curare cõsueuerunt. Sic ẽt per morbũ comitialem, cum uel ob stomachũ, uel ob aliquam aliam particulam affectio fit, eã maxime & in primis curare ꝑcipiunt: cerebrum uero ita præparant, ut non ita facile afficiatur. Hæc itaq; potissimum inquirenda sunt, non principalis animæ uis, quã nemo, nisi peruersa fuerit mente, non apertissime cognoscit: neq; neruorum originem, diuinantium more, à dijs petere, sed ab experto dissectore discere oportet.

A.l.3.f.1.t 4. c.14.f.203.b

A.l.1.f.2.d.3 c.2.fol 43.h

A

B

C

D

De Neruorum ortu, ac de conuulsione. CAP. 6.

SVnt enim non nulli, qui sibi iam persuaserũt neruos à corde oriri, eò, ꝙ nequeunt inter synde smum. i. copulã, neruumq; discernere: quibus non nihil etiã suffragari uidẽt ipsa homonymia, quippe copulæ à multis medicorum colligantes nerui appellantẽ. Verum nulla uexabimur nominis inuidia, si modo non copulas ipsas, sed uoluntarios (vt ipsi aiunt) neruos intelligant, quos scilicet à cerebro initiũ accipere dicimus: neq; enim illi aut conuulsionẽ, aut paralysin, ad colligantes neruos referunt: sed eorũ neruorũ, qui uoluntatis imperio obediunt, affectionẽ esse dicunt. Conuulso. n. uniuerso corpore, omnes quidem autumant affici talem quampiam partẽ, quæ, vt in arbore caudex ramorum, sic ipsa sit omnium neruorum communis ueluti caudex, nõ paucorum in una parte, quemadmodum ramus: veluti, qñ uel crus, uel altera manus, forte fortuna conuellit, totius membri conuulsio, neruorũ, qui ad ipsum ꝓueniunt, originẽ affectam fuisse declarat, rami cuiuspiã exemplo in arbore: Qñ autẽ uniuersum corpus afficitur, cõmunẽ originem omnium infra faciẽ neruorũ, quę arboris caudici proportione respondet, affectam esse putandum est, quæ sunt primæ spinalis medullæ partes: proinde exercitatissimi quiq; medici huic remedia adaptant, cordis uero in hac affectione nullam oĩno mẽtionem faciunt: Si uero simul cum uniuerso corpore facies quoq; conuulsa uideatur, non solum exortum spinalis medullę, uerumetiã cerebrũ ipsum, curamus. Etenim labra quoq; sæpenumero conuulsa uidemus, itẽ oculos, frontis cutem, totas mandibulas, similiter & linguæ radicem: at, quia oẽs iam dictas partes à musculis ex cerebro neruos suscipientibus moueri, ex anatome didicimus, cerebrum ipsis laborantibus credimus esse affectum: vbi uero ipsis illæsis cæteras partes conuelli uiderimus, dorsalis medullæ initiũ affectum esse fatemur. Hæc igitur sunt, quæ prompte discere, mox ipsorũ dispositiones considerare oportet. Sed sunt nonnulli medici, qui dispositiones ipsas ne aggrediũtur quidẽ disquirere, sed certant super rebus manifeste apparentibus iacturamq; tẽporis nos facere cogunt, quod non erat consumendum rũdendo ijs, qui recta medicorum ueterum decreta

A.l.3 f.2.c.7. fo.117.a

A.ibidem.

A.l.3.f.2.c.5. fo.216.a

euertunt; ſed inueniẽdo potius ea, q̃ illi ſilentio præterierũt, uel nihil omnino diſſerẽtes de qui E buſdã rebus, vel ſine demõſtratione, vel ſine idonea determinatione, vel non ſatis abunde ex-
6. Apho. 39. Ex. ord. 50. f plicantes: quemadmodũ Hippocrates, vbi‖neruorum conuulſionem uel ob plenitudinem, vel ob uacuitatẽ, fieri dicit. Etenim uerus eſt ſermo eius: q̃bus uero rationib⁹ fulciat̃, ut fides ei adhi benda ſit, non popularibus, ſed doctis dũtaxat uiris, & qui diligenter prima medicinæ rudimen ta didicerũt, notum eſt. Hæc igitur quum didiciſſem, facile mihi perſuaſi conuulſionem fieri ob eas cauſas, quæ ab Hippocrate dictæ ſunt. Quippe, ″ſi omnis motus, qui à voluntate ꝓcedit, at- A.l.1.f.1.d.ſ. c 1.fo.10.b tractis muſculis in eas, quibus inna ſcũtur, partes, fieri uidetur: neq; poteſt fieri attractio, niſi ad A l.3.f.2.c.ſ. ſuam originem retrahat̃ muſculus: conſtat″ conuulſionem in conuulſis partibus factam, hac ſola fo.215.d ratione à motu ſecundum naturam differre, q̃ præter uoluntatem noſtrã fiat. Itaq;, quemadmo dum in eo, qui ſecundum naturam habet, voluntas in cerebro iuxta neruorũ originem ordina- ta, motionis principium primis dat neruis, ac per ipſos muſculis, ita, ſi ſine huiuſmodi principio inuenerimus, quæ cauſa neruos conuellere poſſit, modum, quo conuulſio fiat, nos iam ſcire non temere profitebimur. Etenim, ſi videris aliquãdo neruoſa corpora, vt lyræ chordas, ob ambien tis aeris immodicã intemperiẽ adeo vehementer, vt rumpantur, intẽtas, haud difficulter intelli ges idem in animantium quoq; neruis poſſe contingere. Sed quomodo affecto aere tenduntur F chordæ, vt rumpantur? ſi uel″ nimis aridus, uel admodum humidus ſit: nempe humor madefacit A.ibidem. ipſas, vt in tumorem prẽter naturam attollantur, qui mox eas tendit: ac, veluti Sol tergora arefa ciens contrahit, ita ſiccitas chordas & trahit & tendit: ſic″ lora quoq;, quum ad ignem exiccanť, A.ibidem.e contrahi tendiq́; videnť. His ita prẽcognitis, haud difficile inuentu fuerit, vtrũ ab ariditate, q̃ eſt humidæ eſſentiæ defectus & uacuatio: an ab humoris plenitudine, quæ eſt affectio egeſtati ad- uerſans, & ab Hippocrate repletio nominata eſt, affectus ipſe prodierit. Quippe, quũ conuulſio fit vel à labore, vel uigilijs, ″vel fame, vel ſolicitudiue, vel arida ęſtuanteq́; febri, qualem in phre niticis uidere eſt, cauſam eius eſſe ariditatẽ uacuationemq́; recte putaueris: ſi uero temulento A.ibidem.h cuipiã, ac oĩno pleno homini, qui videlicet in otio degit, id euenire conſpexeris, non ab re à cõ traria cauſa conuulſionem ortum habuiſſe iudicabis. Atqui euacuationi contraria eſt repletio.

Qui humores, in quibus cerebri partibus, quos morbos pariant: ac de melancholia & morbo comitiali. CAP. 7.

ATque″ morbus quoq; comitialis, cõuulſio eſt omnium corporis partium non perpetua, ut A.l.3.f.1.t.ſ. in emproſthotono, & opiſthotono, atq; tetano uidere eſt, ſed quæ ex tẽporum accidit in c.8.fol.208.e teruallis: neque ſolum hac re, ſed mentis quoque ac ſenſuum obleſione, à iam dictis conuulſio- G nũ generibus differt: vnde conſtat in ſupremis corporis partibus, cerebro videlicet, hunc affec tum generari. Quoniam″ uero & uelociter ceſſat, in uentriculis ipſius potius conſentaneum eſt A.l.3.f.2.c.ſ. fo.215.f à craſſo humore uias ſpũs obſtruente, tunc affectum procreari, neruorũ principio ſe ipſum qua tiente, quo excutiat ea, quæ noxia ſunt: fortaſſe uero & irrigato ſingulorum neruorum exortu, ſimiliter ijs, quæ à ſpinali medulla principiũ habent, conuulſionibus, epilepticorum quoq; con uulſio fit. Verum non″ ab ariditate uacuationeq́ue, ſed à craſſo ſemper humore, hãc affectionem A.l.3.f.2.t.1. induci argumento eſt, q̃ ſubito fit, & ſoluitur confeſtim: nam ſubitaria meatuum obſtructio, à c.1.fo.213.d craſſo viſcoſove humore fiat quidem: vt autem uel cerebrum, uel tenuior ipſius membrana ad tantam perueniat ariditatem, ut corio ſimile quippiam pati uideatur, non ſine multo tẽpore fie ri poſſit. Accedit ad hæc, ut is, qui ſic laborat, neq; uideat neq; audiat, neq; ullo ſenſu quicquam percipiat, ac ne conſequi quidẽ poſſit, quid factum ſit: ſed cum memoriæ uiribus ratio quoque læditur. Ex his igitur omnibus rationi conſentaneum eſt in cerebro hanc affectionẽ fieri, impe diente humore animalem ſpiritum, qui in uentriculis eius continetur, quo minus poſſit exire. Porrò, quamobrem hic ſpiritus uocetur animalis, aut quæ ſit eius potentia, in eis commẽtarijs, quos de Hippocratis Platonisq́; placitis ſcripſimus, iam demonſtratum eſt. Sanè, quum ea, quæ H per diſſectiones apparere ſolent, accurate conſideraremus, rationi conſonum uidebatur, animã in cerebri corpore ſedem obtinere, atq; in ipſo & rationis uim & ſenſibilium imaginum memo riam reſidere: ac primum ipſius inſtrumentum, tum in ſenſibilibus actionibus omnibus, tum in ijs, quæ à cõſilio & uoluntate prodeunt, ſpiritum eſſe, qui in ipſius uentriculis, maximeq́; in po- ſtremo continetur: quamuis non contemnendus ſit medius uentriculus, perinde, quaſi non no- bilifſimus ſit, multis enim rationibus inducimur, ut hũc amplectamur, duos uero anteriores de- ſeramus. Verum exacta horum notitia ad curationis inuentionem nihil ferè conducit: nam ſa- tis fuerit ad probe curandum, noſſe ſedem affectam eſſe cerebrum, atque in eius uentriculis hu- morem craſſum, uel uiſcidum comprehẽdi. Igitur, quẽadmodum hæc ad curationes, quarũ gra tia & affectas ſedes, & earum diſpoſitiones inquirimus, ſunt utilia, ſic craſſorum quoq; humorũ differentiæ, vtrum uidelicet pituitoſi ſint, an melancholici, haud mediocriter ad curationẽ con- ferre uidentur: ſi tamen in præſentia non obliuiſcamur pituitoſos quidem eos nominari, quũ ſimpliciter ita dicim⁹, in quibus humiditas frigiditasq́ue, melãcholicos uero, in quibus ſiccitas, atq; frigiditas dominantur: quamuis magnæ peculiaresq́; interim differentiæ, tum pituitoſorũ tum melancholicorum humorum inueniatur. Pituitæ quidem unum genus eſt, quod quotidie

vel

A vel ſcreando,vel uomendo,vel emungendo educit, uaporoſo ſcilicet ſpiritu plenum,vt ne ſenſum quidem lateat,ipſum eſſe diſſimilare. Alia uero pituita,ſimilaris quidem uidet,licet fortaſſe non ſit ſimilaris: qualis etiã eſt crudus humor, q̃ in urinis ſubſtat,tũ is, qui à Praxagora uitreus appellatur:atq; ex hoc genere eſſe uidetur ſaliua,quę neq; fluida admodum eſt,neq; aquoſa. Verum, nec ſaliua unica duntaxat qualitate guſtum afficit,nedum uniuerſa pituita: ſępenumero.n. acrem,& acidam,& ſalſam in ore ſaliuam manifeſte deprehendimus:veluti,cũ ſani maxime degimus,nulla qualitate infecta,ſed perinde,quaſi aquoſa,ſaliua guſtui offertur. Sic & melancholicus humor ſcdm ſubſtantiæ uarietatem non obſcuras habet dĩas. Nam alius eſt ueluti fęx ſanguinis:qui admodum ſpiſſus eſt, fęcibus uini haud abſimilis. Alius uero,q̃ ſuperior,eſſentiæ eſt multo tenuioris: atque uomentibus eum,& olfacientibus acidus uidetur: qui ẽt terram radit attollit & fermentat,atq; ampullas,quales feruentibus iuſculis ſupernatare uidemus, excitat. Sed is,quẽ craſſæ fęci ſimilem eſſe dixi,in terrã effuſus non inducit fermentationẽ, niſi forte in ardẽte febri ipſum maximopere præaſſari cõtingat:neq; ulla etiam acida qualitate participat:quam obrem & ipſum nominare conſueui melancholicum ſuccum, aut melancholicum ſanguinem: hic enim,meo quidem iudicio,non recte adhuc atra bilis appellari poteſt. Prouenit autem hu-

B iuſmodi humor in quibuſdam plurimus,uel à temperie ab initio comparata,uel à cibis,qui,quũ in venis concoquuntur,in hmõi humorem tranſmutari ſolent. Igitur, ut craſſus pituitæ ſuccus, ita hic quoq; comitialem morbum ſolet efficere, ubi in meatibus uentriculorum cerebri retinetur,ſiue is medius ſit,ſiue poſtremus:vbi″ vero in ipſo cerebri corpore abundat, ξeã inſaniæ ſpeA.l.3. f.1.t.4. c.18. fo.264.c ciem,quam Græci uocant ξmelancholicam efficit:quemadmodũ alter atræ bilis ſuccus, qui præaſſata flaua bile naſcitur,ferina deliramenta inducit,modo ſine febre,modo cum febre,in cerebri corpore abundans. Atq; hanc ob cauſam phrenitis nõnunquam mitior eſt, quum uidelicet à pallida bile ortum contraxit:interdum uehementior,quum flaua bilis eam peperit:atq; inſup alia nõnumq̃ dementia occurrit ferina & melancholica,flaua bile præaſſata. Deliria autẽ,quæ per febrium uigores accidunt,non propria cerebri affectione,ſed per conſenſum fiunt:proinde eos παραπαῖσαι,παραφρονῆσαι,παρακόψαι,i.delirare,& deſipere,& uacillare,nõ ſolũ medici,ſed priuati quoq; dicere conſueuerunt:phreniticos uero hos non noĩant,eo,q̃ phreniticorũ deliriũ non quieſcit,mitigato febriũ uigore. Igitur,quemadmodũ phreniticorum febris unum quoddã accidens diſpoſitionũ cerebri cenſeẽ,ſic è conuerſo ardentiũ febriũ delirium,multis elatis adipſum uaporibus calidis. Haud ſecus fit ea affectio,q̃ ſuffuſionĩ in accidẽtibus ſimilaẽ, à uentriculi

A.l.1.f.2.d.3. t.2.fo.44.a C diſpoſitionibus ortũ trahens:nam cerebrum″ ventriculo & ventriculus cerebro,ſuas affectiones tranſmittit,idq̃; ꝓp neruorũ à cerebro ad os uentriculi deſcendentiũ magnitudinem: per quos etiã,ſenſus huic particulæ, quam ulli reliquarum corporis partium,acutior eſt. Quocirca capitis fracturas,quum ad membranas uſq; peruenĩunt,bilioſus uomitus, ac interdum dolores capitis quocunq; fiant,ſubuerſioq̃; ſtomachi,& morſio comitaẽ. Hypochõdriacas uero,& flatuoſas uocatas affectiones melancholica triſtitia ſequitur,haud ſecus,q̃ acutam febrem delirium, & quaſ

A.l.1.f.2.d.3. c.10.f.46.d. dam oris uentriculi diſpoſitiones,ea, quæ in accidẽtibus ſuffuſioni ſimilatur affectio. Sic″ neruoſis partibus inflammatis,promptius,q̃ reliquis, delirium ſuperuenire ſolet idq; aſcendẽte ad caput interdum per continuas partes ſolo calore:interdum uero ſpiritu uaporoſo, uel fumoſo,aut fuliginoſo. Porrò, quemadmodum hæ paſſiones, quibus caput per conſenſum,afficitur,ita illæ quoq; quæ primogeniæ ipſius affectiones ſunt,non parum inter ſe differunt. Igitur craſſi humores,qui in cerebri ſubſtantia abundant,interdum ei,ut inſtrumentali: interdum, ut ſimilari parti,nocent:quum enim meatus obſtruuntur,ut inſtrumentali: quum uero temperamentũ alteratur, vt ſimilari. Proinde totus hic ſermo in fine ſexti libri de uulgaribus morbis præſcriptus eſt:

A.l.3.f.1.t.5. c.10.f.208.g ‖Melancholici″ magna ex parte comitiali morbo afficiuntur:& contra,morbo comitiali laborã D tes,efficiuntur melancholici. Atq; horum utrũlibet magis accidit,prout uel in hanc,uel in illam partem,infirmitas repit:ſi enim in corpus,epileptici: ſi uero in mentẽ, melancholici redduntur. Hoc ſermone primum quidem declarauit,q̃ nõ ſemper,ſed magna ex parte, horum affectuum

A.ibidem h alter in alterum tranſit:quippe″ non ſolum melancholicus ſuccus,uerum etiam pituitoſus, morbum comitialem committit. Igitur is,quem melancholicus ſuccus,conſtituit, in melancholiam tranſit:qui uero à pituitoſo partus eſt,in aliam affectionẽ,de qua paulo poſt dicturus ſum, ꝓmutatur,melãcholiam uero haudquaquã efficit. Altera uero Hippocratici ſermonis pars nõ paruũ contemplandi locum deſiderat. Quippe,quum anima ſit aut temperamentũ actiuarum qualitatum,aut ab ipſarum temperamento alteretur,bilẽ,quum cerebro ueluti parti inſtrumentali nocet,ad cerebri corpus conuerti ait,id quod in obſtructionibus fieri conſtat:quum uero temperamentum mutando,ei ut ſimilari nocet,ad mentem eam repere dicit. Verum hoc, quod medici dereliquerunt,definire in primis neceſſarium eſſe uidetur. Nẽpe,ut in manifeſtis corporis partibus,interdum omnibus, eadem apparet temperies, ut in morbo regio, & elephante ſic uocato, & aqua inter cutem,& malo habitu,quæ à Græcis cachexia dicitur, inſuper in ijs, quę ab hepate,atq; ſplene pendent, colorum uitijs: interdum uero unius duntaxat partis,quæ uidelicet, aut bilioſum,aut pituitoſum,aut melancholicum humorẽ ſuſcipit, temperies permutatur: ita etiam

6. Epid. ſect.7. ad libri finem

cerebro accidit, ut nonnunquã uniuerſo in uenis ſanguine melancholico effecto,″ ob cõe uitiũ E A.l.3.f.1.t.5. c.8.fo.209.a
ipſum quoq; lędatur: nonnunquã uero, reliqui corporis ſanguine prorſus innocuo, ſolus is, qui in cerebro contentus eſt, alteretur: idq; bifariam fit, aut.n. aliunde in ipſum deriuatur, aut in ipſomet melancholicus humor genitus eſt, quum uidelicet multus eius loci calor aut flauã bilem, aut craſſum, atrumq; ſanguinem ſuperaſſauit. At hæc diſtinctio non paruum habet in curatione momentum, ſiquidem, vbi uniuerſum corpus ſanguinem melancholicum continet, curationem à uenæ ſectione incipere oportet: ubi uero ſolum cerebrum, infirmus (quod ad hãc diſpoſitionẽ attinet) ſanguinis detractione non indiget, quamuis ob aliam quampiam cauſam ſanguis mitti poſſit. Vtrum uero melancholicus ſanguis uniuerſum corpus, an ſolum cerebrum occupet, ita diſcernendum eſt. In primis uniuerſi corporis habitũ, qualis ſit, conſideres, uelim: meminerisq;, q; molles, & candidi, & obeſi nequaquã humorem habent melancholicum: macri uero, & nigri, & hirſuti, & quibus latæ ſunt uenæ, aptiſſimi ſunt, ut huiuſmodi in ipſis humor cumuletur: fitque interdũ, ut prærubro colore homines, affatim in melancholicã temperiẽ decidant, atq; poſt hos flaui, idque maxime, qñ & uigilijs, & multis laboribus, & ſolicitudine, & tenui uictu fuerint educati: quibus hæ quoq; notæ conueniunt, an hæmorrhois aliqua reſtricta ſit, aut alia quæpiam cõ ſueta ſanguinis uacuatio, aut mulierum menſtrua: inſuper quibus″ cibis quis fuerit uſus, utrum F A.l.3.f.1.t.4. c.18.fo.204.f
ijs, qui ſuapte natura melancholicum ſanguinem pariunt, an è diuerſo. Porrò, qui melancholicũ ſanguinem efficiunt, hi fere ſunt: caprina, bubulaq; caro, magisq; hircinæ & taurinæ, ſed maxime aſinorũ camelarumq; carnes, nã & his nonnulli ueſcuntur: item vulpinæ caninæq; carnes: atq; non minimã in hmõi ſanguinis generatione uim obtinet ex lepore cibus, ſed multo magis ex apris: ac limaces quoq; melancholicum ſanguinem pariunt, ſi frequens ſit eorum uſus: præterea oẽs terrenorum animalium carnes ſale conditæ: aquatiliũ quoq; carnes, vt thunni, balenæ, vituli marini, delphini, canis, atq; cetaceorum oĩum. Ex oleribus autem, braſſica fere ſola hmõi ſanguinem gignere cõſueuit: quemadmodum & arborum germina, vbi uel muria, uel oxyhalme condiuntur, præcipue lentiſci terebinthi, rubi, canis rubi. Leguminum uero omnium maxime lentes inter melancholicos cibos numerantur: mox panis furfuraceus, & qui ex tipha atque uitiatis ſeminibus factus eſt, quorum apud quaſdam nationes uſus loco frumenti habetur: uerũ de his in primo libro de ciborum facultatibus iam dictum eſt. Præterea uina craſſa nigraq; aptiſſima ſunt, ut ex ipſis melancholicus humor fiat: p̃ſertim ſiquis abunde ipſa ingerens, oblata occaſione in multo corpus calore contineat. Vetus deniq; caſeus, ubi forte fortuna in corpore fuerit ſupercalefactus, facile huiuſcemodi parit humorem. Igitur, ſi quis antea, quàm in morbũ inci G derit, huiuſmodi uictus ratione fuerit educatus, maiorẽ quandam inde licet facere coniecturam: ſi uero boni ſucci cibis uſus fuerit, cõſiderare oportet exercitationes ipſius, meſtitiam,″ uigilias, A.ibidem.
ſolicitudines. Sunt etiam nõ nulli, qui per febriles (vt dictum eſt) morbos melãcholicum humorem contraxerunt. Atq; ad efficaciorem notitiam non parum confert anni tempus, ac præterita præſensq; conſtitutio, itẽ regio, ac laborantis ætas. His itaq; omnibus præmeditatis, quum ſperaueris in uniuerſi corporis uenis melancholicum″ ſanguinem contineri, quo certiorem habeas A.ibi. c.20.
notitiam, cubiti uenam ſeca, præcipueq; mediam, quoniam communis eſt & ei, q̃ humeralis nominatur, & ei, q̃ per axillam ad manum fertur. Quòd,″ ſi tum fluens ſanguis non uideatur melan Oppoſitum.
cholicus, ſtatim ſupprimatur: ſi uero talis appareat, uacua, quantum pro laborantis corporis habitu ſatis eſſe conieceris. Eſt præterea tertium melancholiæ genus morbi comitialis exemplo, quũ ortum à uentriculo habuerit: ſolentq; medicorum aliqui hanc diſpoſitionẽ hypochõdriacum, flatuoſumq; morbum nominare. Verum ſatis mihi fuerit ea accidentia percurrere, quæ à Diocle preſcripta ſunt illi aſſidere, in libro, cui titulus eſt. Affectio cauſa curatio: in quo Diocles ad verbũ ita ſcripſit: Porrò alius oritur circa uentriculũ morbus, qui ſupra propoſitis* non diſſi- „
milis eſt, nominaturq; ab alijs melãcholicus, ab alijs flatuoſus: quẽ ſumpto cibo maxime coctu H
difficili & cauſtico, ſputum humidum, idemq; multũ comitatur: item ructus acidus, flatus, æſtus „
in hypochondrijs, fluctuatio non ilico, ſed quũ retinuerit: interdũ uentriculi quoq; uehemen- „
tes dolores, qui non nullis ad dorſum uſque procedunt: concoctis deinde cibis quieſcunt, mox „
alijs ingeſtis eadem rurſus reuertuntur accidentia, quæ interdum ieiunos, interdum etiam à cœ „
na moleſtant, atque euomunt crudos cibos, & phlegmata ſubamara, & calida, & acida adeo, ut „
non nunquam dentes torpedine afficiantur. Atq; horum plurima ab ineunte ſtatim ætate eue- „
niunt: vtcunq; tamen acciderint, omnibus in tempus producuntur. Hæc præfatus Diocles mox „
cauſam ſubiungens, ita ſcribit: Cæterum flatuoſos″ uocatos ſuſpicandũ eſt plus caloris, quã de- „A.l.3.f.13.t.5
cet, hĩe in ijs uenis, quæ alimentum à uentriculo excipiunt, ſanguinemq; in ipſis craſſiorem fa „c.1.fo.302.b
ctum. Quippe conſtat has uenas eſſe obſtructas, uel hoc argõ, q; alimentum corpori non diſtri- „
buitur, ſed in uentriculo manet incõfectum, quũ antea ipſum à meatibus ſuſciperetur, magnaq; „
ipſius pars in imum uentrem excerneretur: tum q; poſtero die uomitu reijcitur, utpote non dige „
ſtis per corpus cibis. Sed, quòd calor id, quod ſecundum naturã eſt, excedat, facillime intelligẽs „
tum ab æſtu, qui ipſis accidit, tum ab iis, quæ ingeruntur: ſiquidem iuuari uidentur à frigidis ci- „
bis, qui uidelicet calorem refrigerare extingueréq; ſolẽt. Deinde alia quoque Diocles iam pro „

poſitis

A. ibi. c. 19. b A positis in hoc sermone addidit: Aiunt" aũt non nulli os uentriculi, quod intestinis continuatur,
" in huiusmodi passionibus inflammari, ac ob inflammationem ipsam & obstrui, & prohibere, ne
" alimenta statuto tempore ad intestinũ descendant: quamobrẽ diutius, quã decet, in ventriculo
" manentia, & tumores, & æstus, atq; reliqua, quæ prædicta sunt, efficiunt. Hæc sunt, quæ Diocles quidem literis prodidit: verum in hoc symptomatum catalogo præcipua totius concursus accidentia silentio præterijt, quæ videlicet & melancholiam & flatuosam, hypochondricamq; affectionẽ, tãquã charactere quodam, designant: atq; omisit (ut puto) huiuscemodi accidentia, eo, q
" ex morbi ipsius nomine manifeste declarantur. Etenim ab Hippocrate didicimus: ‖ Si metus & 6. Apho. 23. Exord. 48. e
" mœstitia longo tempore teneant, melãcholicus est huiuscemodi affectus. Verum haud absurda quæstio est, quare Diocles, quum causas aliorum accidentiũ redderet, causam, ob quã mens lædatur, non scripserit: siue. n. uenarum, quæ ad uentriculum sunt, calor exuperat, siue partes, quę sunt ad portam ξ Græci pyloron uocant ξ inflammatione laborant, quid causæ sit, cur melancholica comitentur accidẽtia, dereliquit. Etenim, q uenter flatuoso spiritu impleatur, ac deinde eructando ipsum leuetur, ac præterea uomitione a Diocle memorata iuuetur, uel nihil ipso dicẽte manifestum est: at propria melancholiæ accidentia simul cũ dicta uentriculi dispositione scribere, haud ita facile ei fuit. Id itaq; addere, ac simul, qualis sit in huiuscemodi affectibus uentriculi dispositio, manifesta interperatione enarrare aggrediamur. Atq; uidetur quidem in ipso inflãmatio" esse: sanguis autem in parte inflammata contentus, & crassior, & magis melancholicus.
A. l. 3. f. 13. t. 3. c. 1. f. 302. b Itaq;, quemadmodum elato ex uentriculo ad oculos fuliginoso quodam, aut fumoso halitu, aut crassis quoq; uaporibus, similia, ut in suffusione, accidentia cõtingunt, eadem ratione sublata ad cerebũ ab atra bile euaporatione ueluti fuliginosa, fumosaque, melancholica eueniẽt in mente accidentia. Quinetiam quã frequentissime uidemus flaua in uẽtriculo bile contenta, caput dolore affici: mox ea per uomitum eiecta, ilico dolorem mitigari. Atq; hmõi dolorũ genera mordendo exedendoq; infestant, quemadmodum alia grauitate, alia tensione, alia cum cataphora molestare uidentur. Atq; inter optimos medicos conuenit non solum hæc accidẽtia, uerum etiam
A. ibi. c. 19. h morbum comitialem, capiti a uentriculo procedere. Igitur, ut melancholicos timor nunquã deserit, ita præter naturam eis per imaginationem uisa, non semper eodem genere contingit. Si quidem alius testam factum putauit, atque idcirco obuiantibus cedebat, ne collideretur. Alter gallos cantare audiens, vt hi alarũ ante cantũ, sic ille brachiorũ plausũ latera quatiens, animantium sonum imitatus est. Fuit item alter, timens, ne Atlas, qui mundum sustinere dicitur, grauatus sub tanto onere, ipsum a se excuteret, atq; ipse cum illo collideretur, ac nos quoq; cum ipso
A. ibi. c. 19. a periremus. Sunt alia hmõi infinita eorum uisa. Differunt" autem inter se melancholici: nam oẽs timent, mœrent, uitam damnant, odio habent homines: sed non omnes mori cupiunt, etenim hoc ipsum nonnullis melancholiæ caput est, q mortem pertimescũt: quosdam etiam alieno admodum, atq; extraneo videbis animo, vtpote qui simul & mortem metuant, & tamen mortem sibi consciscant. Proinde recte uidetur Hippocrates omnia ipsorũ symptomata in duo hæc coegisse, metum, & mœstitiam. Mœstitia nimirum eos inducit, ut odio prosequantur omnes, quotquot uiderint, nunquam non tristitiam præ se ferentes: ac terrẽtur, ut in tenebris profundis pueri, atq; ex adultis *indocti. Sanè, quẽadmodum externæ tenebrę omnibus fere hominibus pauorem inducunt, nisi uel audaces admodum, uel docti fuerint, sic atræ bilis color, mentis sedẽ tenebris similem reddens, timorẽ efficit. Etenim summis, tum medicis, tum philosophis in confesso est, & humores, & omnino corporis temperaturã animæ actiones inalterare: id, quod nos quoque unico commentario docuimus, quo demonstratum est, q animæ potentiæ corporis tẽperaturam sequuntur. Quocirca humorum uim ignorantes (in quorũ numero & Erasistratus est) ne scribere quidem de melancholia quicquam ausi sunt. Neq; indignum est admirari, tum communes hominũ notiones, tum plurima quoque dogmata, quæ & philosophi & medici per ignorantiam præterierunt. Igitur ab omnibus, affectus ipse melancholia uocitatũ, indicante nomine humorem, qui ipsius causa est. Quumq; circa uentriculum prima inceperint accidentia, ipsisq; auctis melancholicę sequantur affectiones, deinde alui deiectione, & uomitu, flatibus per inferna emissis, ructibusq; leuetur is, qui laborat, hypochondriacum, flatuosumq; morbum ipsum nominabimus: accidentia uero ipsius dicemus, & mestitiam & metum. Quum autem propria melancholiæ accidentia magna uidentur, circa uẽtriculum uero, aut nulla, aut parua admodum sunt, haud absre existimaueris primitiuam in cerebro affectionem cõsistere, ob atram bilem in ipso congestam. Cæterũ, quibus signis discernat, utrũ in solo cerebro, an in uniuerso corpore, huiuscemodi humor contineatur, paulo ante dictum est. Interim monendi sunt mihi amici, qui me curantem uiderunt, frequentibus balneis, uictuq; humido boniq; succi, nullo alio adhibito præsidio, huiusmodi me morbum curasse; ubi nondum ob longum temporis tractum nocuus humor multum uacuationi resisteret: quum enim diuturnus iam factus est morbus, fortiora prędictis oportet adhibere remedia. Fit autem huiusmodi melancholiæ species, affecto prius calidis dispositionibus cerebro, aut æstuatione, aut phlegmonosa passione, aut etiam phrenitide, interdum uerò a solicitudine, mœstitia, cum uigilijs. Verum satis fuerit hæc de melancholia dixisse.

Atque de morbo comitiali deinceps, quandoquidem hic quoque interdum ipſomet affecto cerebro, interdū alijs conſentiente euenire ſolet, accurate diſtinguendum eſt: ut enim tria melancholiæ genera, ita hunc quoq; morbum tribus cōtentum differentijs, omnes fere medici diſtinguere neglexerunt. Verum omnibus commune eſt, quòd cerebrum afficitur uel conſiſtente in ipſo affectu, id, quod pluribus epilepticis accidit: aut à uētriculi ore (quod ſtomachū uocare ſolent medici) ad cerebrum per conſenſum aſcēdente: atq; hoc genus proportione reſpondet accidentibus, quæ oculis à ſtomacho adueniunt, ueluti in ſuffuſionibus. Fiet etiam, ſed raro, tertia morbi comitialis ſpecies (nec refert, ſiue etiam genus ſiue differentiam nominaueris) cum à parte aliqua, cui fortè accidit, incipit affectus, qui deinde ſentiente ægro ad cerebrum uſque aſcendit. A.l.3.f.1 t.5, c.8.f.209.b Atque hoc genus primum uidi in puero, qui decimumtertium ætatis annum agebat, quum equidē adoleſcens etiamdum cū optimis eius tempeſtatis medicis conueniſſem ad ipſius curationem. Audiui igitur tum narrante puero, diſpoſitionem ipſam ex tibia initium capere: mox illinc recta aſcendere per femur, & ſuperpoſita illi ilia, ac per latera ad ceruicem, donec ad caput peruenireț: qđ quū primum tangeret, ipſum haudquaquam ſibi conſtare. A. l.3.f.1 t.4, c. 8.fo.202.d Interrogantibus autē medicis, quale eſſet id, quod ferebatur ad caput, nihil habuit puer, quod reſponderet. Alius deinde adoleſcens compos mentis (ꝙppe qui ſatis poterat & ſentire, qđ fiebat, & alteri enarrare) dicebat ueluti frigidam quandam auram eſſe id, quod aſcendebat. Vnde ex duobus alterum Pelopi præceptori placuit, aut quòd qualitas quędam, alteratis per continuationem partibus, aut ſpiritalis quædam ſubſtantia, tranſmitteretur: neq; mirandum eſſe dicebat ualidam uim eſſe humori, qui in affecta parte præter naturam genitus fuiſſet, qualis pernicioſarum ferarum uenenis ineſt. A.l.3.fo.1.t.5 c.6.fo.190.d & t. 5.c.8.fol 209.b Quis.n. crederet uel à ſcorpionibus infixo aculeo, uel à phalangiorum paruorū ictibus totū corpus ingēti & inuſitata mutatione affici, niſi ſæpenumero id accidere uideret, præſertim minimam quandam ſubſtantiam feris in ipſum demittentibus? Quum itaq; phalangium, aliquē momordit, quamuis paruum ſit animal, exiſtimare tñ debemus, uenenum ex ipſius ore in morſum corpus deſcendiſſe. Porrò marinę turturis quemadmodum & terreni ſcorpionis, aculeus, in partem extremam acutiſſimam illam quidem finitur, ubi nullum foramen eſt, per quod uenenū dejici poſſit: neceſſe tamen eſt, vt excogitemus ſubſtantiam quādam eſſe, aut ſpiritalem, aut humidam, quæ, vt mole minima, ita facultate quàm maxima eſt. Etenim, quū nuper ictus quidam eſſet à ſcorpione, videor mihi uidere, inquit, ꝙ grandine percuſſus ſim: eratq; omnino frigidus, ſudore etiam frigido accedente: ſed tandem debitis adhibitis remedijs, nō ſine negocio ſeruatus eſt. A. l.4.f.6.t.5, c.3.f.503.b Itaq; Pelops, non impoſſibile eſt, inquit, in corpore ſimilem aliquam eſſentiam generari, nō accedente cauſa extranea: quę, vbi neruoſam aliquā partem occupauerit, per continuas partes uſque ad neruorum principium uim ſuam tranſmittit, ſiue id per alterationem (ut ipſe dicebat) fiat, ſiue ſpiritali eſſentia ueluti aura ad ipſum elata: ſæpenumero.n. infigente aculeum ſcorpione aut in neruum, aut uenam, aut arteriā, manifeſte uidemus percuſſos uehementiſſimis infeſtari accidentibus. A.ibidem.c Atqui ſcorpionis aculeus totam cutem penetrando, ad profundum uſq; poteſt peruenire: phalangiorum uero paruorum morſus ſolam afficit ſuperficiem: vnde conſtat, interdum à ſola cute ueneni uim ad totū corpus deferri, quippe tota cutis & continua eſt, & neruoſa. Proinde haudquaquam impoſſibile eſt, quū ex icta parte per totā ipſam celeriter diſtributa fuerit ueneni uis, eam inde eodem rurſus contactu in ſingulas ſubiectarum partium recipi, mox ex illis in alias continuas, atq; iterum ex ijs, quæ afficiuntur, in alias: quumq; ad dominantium partium aliquam peruenerit, tum mortis periculum homini inſtare. A. ibidem. Ad hanc rem in primis conferunt uincula ſuperioribus partibus iniecta, ab ijs.n. præſentaneum præſidium expectatur: id qđ in uiperarum, ſcorpionumq; ictibus expertus ſum, item aſpidum quoque, quod propter imminens ſubitarię mortis periculum, magis incredibile eſt. Etenim, quum Alexandriæ eſſem, ruſticus quidam non longe ab urbe in uno manus digitorum ictus, eius radicem apud poſtbrachiale ualidiſſimo uinculo ligauit: accurrensq; ad urbem, ac familiarem ſibi medicum, totum digitū ab ipſa dearticulatione, quæ ad poſtbrachiale eſt, abſcidendū præbuit, ſperans inde nihil ſe mali paſſurum: neque fruſtratus eſt ſua ſpe, quippe nihil aliud faciens ſaluus euaſit. Similiter alium noui, qui epoto ex uiperis medicamento, reſciſſo prius digito, à periculo liberatus eſt. Vidi præterea ruſticum, cuius totum digitum uipera momorderat, qui falce quā tūc forte habebat (erat enim uinitor) ab ultimo articulo ictam partem reſecans, deinde inducta uſitatis pharmacis in digito cicatrice, nullo epoto medicamine, ſanatus eſt. Sed puerū quoque, cuius morbus comitialis à tibia oriri conſueuerat, medici, qui tunc ad curationem eius conuenerant, ſanare ſperabant, ſi in primis uacuato uniuerſo corpore, medicamen ex thapſia, aut ſinapi, parti adhiberēt, ligato in medio membro, ſupra eam uidelicet partē, quæ primaria diſpoſitione erat affecta: atq; hoc pacto acceſſionē reuerti prohibuerunt, quāuis antea quotidie puerum infeſtare cōſueuiſſet. Verū hæc obiter, atq; ex abundantia dicta ſint, ne quis miretur, quo pacto ab ignobili aliqua parte tā tus morbus ortum contrahere poſſit. Supereſt, ut cauſam inueſtigemus, quāobrem in huiuſmodi per conſenſum affectionibus epilepticæ fiant conuulſiones: nam ne Pelops quidē ullā ad hanc rem attulit probabilem perſuaſionem: neq; etiam alius quiſquam, cum quo nobis aliqua fuerit conſuetudo.

A consuetudo. Mihi vero ꝓ huiusmodi consensum uidenti aliquando laborantem sine vehemẽti conuulsione concidere, simul ꝙ ꝓ interualla breuibus quibusdã motibus, quateretur, probabile
A.l.3.f.1.t.5. c.8. fo.208.f uisum est, quemadmodum "frequentissime singultum fieri cernimus affecto stomacho, ita hanc
A ibidem.fo. 209.b quoque dispositionem euenire. Etenim me ipsum" quoque singultus ilico inuadere solet, si piperis aliquando immodicam quantitatem ingessero, id, quod alijs quibusdam non paucis, quibus scilicet facilis erat oris uentriculi sensus, accidisse meminimus: atqui iã supra memoratũ est id non solum medicis, uerum etiam uniuersis hominibus, stomachum appellari. Itaq; quum cecidissent, qui non ex propria cerebri affectione, sed per cõsensum, comitiali morbo laborabãt, eos citra perpetuam conuulsionem, ueluti palpitando, per interualla concuti uidebam. Proinde
A. ibidem. existimaui similem aliquẽ cerebro motum euenire, qualis stomacho interdum à re quapiã molestato accidere solet: quippe qui, quũ à ciborum mole grauatur, aut ubi corruptis cibis mordicus infestatur, tum singultu affici conspicitur: atq; acrem quoq; humorem non singultum modo, uerum etiam conuulsionem, per uniuersum corpus efficere sæpenumero consideramus: deinde uomitu eiecto eo, quod mordicabat, ilico quiescere. Quo minus mirandum est, si neruorũ principium huiuscemodi motu concutiatur, ut à se expellat quicquid fuerit id, quod à parte primo
B affecta ad ipsum effertur. Ad hunc modũ reliqua quoq; accidentia omnia, quibus neruosum genus concutitur, fieri putauerim: vbi uero deperdito sensu, quis cõciderit, non accidente motu, quo uel conuelli, uel palpitare uideatur, id à uehementi frigore ortum trahere censeo, quo in genere lethargus quoq; continetur. apoplexiæ autem, ꝙ subito eueniat, aut frigidũ humorem, aut crassum, aut uiscidum, qui principaliores cerebri uentriculos affatim implet, non totius substãtiæ intẽperiem, causam esse manifestum est, ueluti lethargi, phrenitidis, maniæ, melãcholiæ, stultitię, amissæ memoriæ, sensuũ hebetationis, resoluti motus. Porrò in oĩbus huiuscemodi affectibus, in quorum numero apoplexia quoq; continetur, periculi magnitudinẽ ex anhelitus nocumento conijcere oportet. Sanè, quemadmodũ dormientes spirant, quamuis nulla alia accidente actione, quæ à consilio prodeat, nimirum quum supini iaceant in cubili, ita in soporosis affectibus omnibus, quamuis neq; sentiat corpus, neq; moueatur, tñ sola spiratio, quæ musculorum pectus mouentium munus est, saluatur: cuius rei firmam ac demonstratiua lege stabilitam habemus scientiam, quemadmodum etiam, ꝙ musculis omnibus motus principium ab insertis ipsis
A.l.1.f.1.d.5. c.1.fo.9.a. Et fo.21.b neruis accedit. Atqui" ex anatome didicimus, neruos omnes à cerebro primarium sumere initium: neque uero simpliciter initium dixi, sed primarium, spinalis medullæ gratia orationi adie
C ci: quamuis.n. permulti ex ea nerui prodire uideantur, uim tñ omnem, quam habet, cerebrũ ipsi suppeditat. Quum itaq; spirationem uehementer impeditam, difficulterq; procedẽtem uideris, non paruam in cerebro morbidam dispositionem esse conijcere debes, idq; in soporiferis morbis, quos nimirum omnes in cerebro fieri manifestum est.

De Vertigine. *CAP. 8.*

A.l.3.f.1.t.5. c.1.f.207.c AFfectus" aũt, qui scotomaticus, id est tenebricosus, seu uertiginosus, uocatus est, ex ipsa appellatione, qualis sit, manifestatur. Quippe à parua occasione obtenebrãtur ij, qui sic laborant, adeo, ut interdum cadant, maxime si aliqñ in circum rotentur: siquidẽ ipsis ab una rotatione euenit id, quod cæteris à pluribus accidere solet. Quin etiã obtenebrantur, siue alium quem-
A.ibidem. piam, siue rotam, aut id genus aliud quidpiam, aut ipsos quoq;, quos uocant, in fluminibus" uortices, circumagi uiderint: id uero maxime, quum uel sub Sole æstuauerint, uel aliam ob causam calefacto fuerint capite. Quod itaq; aliis, quum in circo frequẽter uertuntur, accidit, hoc ipsis citra circuitionem euenire uidetur: atqui, ubi quis crebro uertitur, inæqualem, & turbulentum, & inordinatum motum, tum humorum tum spiritus, in eo fieri in confesso est: rationi igitus consonum est, huiusmodi accidentia vertigine affectis itidem euenire. Quamobrem nonnulli horũ ab
D arteriarum sectione præsidium petierunt, totas arterias pone aures ad tãtam scilicet altitudinẽ secantes, ut medius inter duas partes locus cicatrice induceretur. Sed constat non oẽs huius auxilii beneficio fuisse curatos: etenim aliæ arteriæ, iis maiores ad cerebrũ ex ipsius basi pretiformem plexum ascendunt, per quas hmõi affectionem fieri rationi cõsentaneum est, elato per ip-
A.ibidem. e sas uaporoso, calidoq; spiritu, atq; implente cerebrum. atque fieri etiam potest, ut inæqualis" cerebri intemperies huiusmodi spiritum producat. Igitur hanc affectionẽ ad cerebrum pertinere,
A.ibid. c.2.f ex ipso obtenebratorum sensu manifestum est. Oritur uero interdum cerebro primogenio affectu laborante: interdum uero, quũ ori uentriculi consentit: id, quod Archigenes quoq; fatetur,
" qui libro primo de lõgarum affectionum notitia, ita de scotomatica hac passione scribit: Porrò
" ea bifariam oritur, aut.n. ab ipso capite, aut ab iis partibus, quæ circa hypochondria sunt. Mox genera eius distinguere aggreditur. Nã, vbi ex" primaria cerebri affectione obtenebratio depẽ
" det, aurium sonos, & capitis dolores, grauitatesq; præcedere dicit, itẽ olfactus uel alterius alicu
A.ibidem. g " ius sensus inde prodeuntis oblæsionem (huic.n, sermoni adnexuit ille, inde prodeuntis, eos sensus, ut equidem puto, significare uolens, qui à capite initium sumũt:) ubi uero" ab ore uentriculi oritur, cordis morsionem nauseamq; ꝓsentiri. Verũ, ut iam antea sæpenumero monuimus, licet caput per alterius partis consensum qñq; afficiatur, affectio tñ nihilo minus ipsi adscribenda est.

De Cephalæa, hemicrania, & reliquis capitis doloribus. CAP. 9. E

ATque de ea quoque, quæ cephalæa à medicis nominat̃, nemo dubitauerit, quin cerebri sit morbus. Est enim (vt breuiter q̃s dixerit) affectus hic, dolor capitis diuturnus, difficulterq́; solubilis, qui a parua occasione uehementes habet accessiones, vt neq; strepitum, neq; uocẽ uehementiorem, neq; luminis splendorem, neq; motum tolerare possit infirmus: sed tranquillitatem, obscurumq́; cubiculum quęrat, idq́; ob doloris uehementiam. Quippe nonnulli ueluti malleo se percuti arbitrantur: alij caput contundi, distendiq; sentiunt: non paucis ad oculorũ quoq; radices dolor extenditur. Quin hmõi accessiones, ueluti in morbo comitiali, intermissiones habent, interceditq́; tempus, quo perfecte liberari uidentur. Igitur constat, quòd, sicuti in cephalalgia, id est capitis dolore, ita in hoc morbo caput facillime afficitur: §atque hoc est ipsis cõmune§ uerum per cephalæam affectæ partes multo reddunt̃, quàm in cephalalgia, debiliores. Cæterũ inter† capitis dolores non nihil discriminis inuenitur: nã sunt non nulli, quibus caput aptissimũ est, ut impleatur, ac uniuersi quoq; corporis habitus ad ipsum implendum admodũ est idoneus: †Alij, omnes capitis partes aptas habent, ut afficiantur: quibus, ubi uitioso uictu utuntur, accidit, ut cephalęa arripiantur: †Quo minus" mirandum est, si horum alijs mẽbranæ cerebrũ continentes dolore afficiantur: alijs pericranion, id est exterior caluariæ membrana. Discrimen autẽ ab F oculorum radicibus sumitur, considerando, utrum ueniat ad eas malum, necne: siquidem cõsentaneum est, ut, quibus intra caluariam dispositio est, ijs ad oculorum usq; fundamenta dolor extendatur, eo, q̃ & à cerebro, & ab utraq; membrana, atq; à uasis, quæ in ipsis continentur, ueluti germina quædam deducuntur. Sed &" eorum, quibus dimidia capitis pars dolore infestatur (solent autẽ uocari hemicranici) alij extra caluariam, alij in capitis intimis partibus, dolorem sentiunt: at uerò dextrã capitis partẽ, à sinistra distinguit sutura per longitudinem ipsius protracta, sub qua intra capitis ossa linea medium cerebrũ diuidens protenditur, ad quam etiam peruenit anteriorum duorum uentriculorum septum. Porrò ea corpora suapte natura idonea sunt, ut ipsis caput impleatur, in quibus uaporosus, calidusq́; spiritus generatur: aut quibus biliosa excrementa cumulantur in ore uentriculi. Atqui spiritus dolores inducunt tẽsiuos, qui idcirco sic uocati sunt, q̃ extensionis sensum inducunt, biliosa excrementa dolore mordaci afficiũt. Dolores autem a plenitudine procedẽtes grauitatis sensum afferũt: quibus si rubor accedat, atque calor, calidos, sed sine his, non calidos humores significãt. Sunt, q̃bus caput assidue dolet, ubi uel paulo liberalius uinum ingesserint, uel meracius, idq́; magis, si suapte natura calidum fuerit. Præterea calidi" odores omnes, quicunq; styrace, aut cyphi, aut in totum aromatibus omnibus suffi- G tis fiunt, capitis dolorem pariunt, adeo, ut nonnulli ne thuris quidem odorẽ ferre possint. Neq; uero absurdum est, ut quosdam ob sensus exuperantiam dolor infestet, quemadmodum in ore uentriculi accidit: sunt.n. nonnulli, in quibus id tam exacte sentit, ut neq; acre acetum, neque sinapi, neque aliud huiusmodi ferat: alij uero contra, ipsum penè insensile habent: quippe uidentur aliqui uel ructare, uel uomere quædam, usque adeo uitiosa qualitate infecta, ut nos ne odorẽ quidem sustinere possimus, quum tamen ipsi interea nullam alicuius momenti mordacitatẽ sentiant. Nihil igitur prohibet, quo minus in hominum cerebro similes notentur differentiæ, vt eosdem odores aliqui impune sustineant perinde, ac si omnino ab ipsis distarent, alii eos sine molestia ferre non possint. Igitur, quòd omnes huiusmodi affectiones ad caput pertineant, iam manifestum esse uidetur.

De Apoplexia, neruorum resolutione & conuulsione, & olfactus læsione. CAP. 10.

ATuero neruorum resolutio, & per uniuersum corpus eorum conuulsio, in quo genere neruorum etiam rigor §Græci tetanon uocant§ continetur, sensu, ut prædictæ affectiones, cognosci non possunt: sed ratione, quæ nos doceat, est opus. Itaq;, si aliquando per totum corpus neruorũ actio uitiosa redditur, ipsorum principiũ affectum esse cõstat: id uero ex sola anatome H dignosci potest. Quum igitur oẽs pariter nerui, tum sensum, tũ motũ amiserint, apoplexia huiusmodi affectio appellatur. Vbi uero" alteri laterũ, aut dextro, aut sinistro, id accidit, resolutio nominatur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus, interdũ dextræ, interdum sinistræ. Quòd, si in aliquo membrorum idem euenerit, eiusdem mẽbri resolutio esse dicetur: nã & tota manus, & totum crus, interdum resoluitur: atq; solus in crure pes, & quæ sub genu sunt, sic etiam de tota manu similiter proportione dicendum est. Cæterum ex anatome didicimus, q̃ omnes animantis partes sub ceruice positæ, quæ à consilio & uoluntatis imperio moueri p̃nt, neruos habent, qui eas moueant, procedentes ex spinali uocata medulla. Atqui sæpenumero audistis eam spinalẽ uocari medullã, addita scilicet medullæ appellatione, ĩterdũ uero sine additione, simpliciter spinalem nuncupari. Vidistis etiam in corporis dissectionibus, neruos, q̃ thoracẽ mouent, ex ea spinalis medullæ parte, q̃ in ceruice est, ortum deducere, ipsa uero ex transuerso incisa, si tota fuerit dissecta, oẽs, q̃ sub ipsa sunt corporis partes sensu motuq́; priuari, utpote suscipiente spinali medulla à cerebro uim tũ sentiendi, tũ mouẽdi p̃ arbitrio. Præterea in anatome uidistis, ubi p̃ transuersas spinalis medullę incisiones ad medium usq; secundũ lõgitudinem secarẽt, nõ oẽs suppositas corporis partes, sed eas dũtaxat, quę è regione sectionis erant, resolutas, dextras quidem

† *Eos q̃ cephalalgia laborãt.* κεφαλαλγικῶν ἐνίων δὲ καὶ αὐτὰ τὰ πεφυκότα πάσχειν ἐπιτήδεια. καὶ συμβαίνει, &c. *Ad uerbũ. alijs aũt & ipsa nata apta pati, & accidit &c. In q̃bus uidetur deesse ad quod referatur ea uox,* τὰ ἀυτὰ. *sed referenda ad caput & corpus, quorum proxime meminit. Ac fortasse, quando hoc ut diuersum a superiori mẽbro ponitur, legẽdũ negatiue. ũt hic sit sensus. Alij (contra quã superiores) inepti quidẽ natura sunt cephalalgiæ, sed ex uitioso tamen uictu nõ in cephalalgiã modo incidũt, sed ẽt in cephalæam. considera.*

† οὐκ ἀπεικὸς δὲ. *nõ absurdũ autem est.*

A.l.3.f.1.t.1. c.2.fo.181.c

A.l.3.f.1.t.1 c.1.fo.189.c Et t.3.c.37. 196.a

A.ibidem.c

A.l.3.f.2.c.1. fo.213.f

A quidem dextra ſpinalis medullæ parte diſſecta: ſiniſtras vero, ubi reliqua pars eſſet inciſa. Itaq; manifeſtum eſt; ꝙ circa″ primum ſpinalis medullæ proceſſum facta aliqua diſpoſitione, per q̃ cerebri facultas, quo minus ad ipſam perueniat, prohibetur, oĩa inferiora membra, dempta facie, ſenſu motuq́; priuabuntur: vbi uero dimidia eius proceſſus pars fuerit affecta, non oẽs inferiores partes reſoluentur, ſed uel ſiniſtræ duntaxat, uel dextræ. Videntur autem huiuſmodi reſolutionum aliquæ faciẽ quoq; infeſtare: ſed tum latus ad alteram faciei partẽ trahitur. Quũq; ex anatome didiceritis neruos, qui per faciei partes ſparſi ſunt, a cerebro dimitti, ſi earũ aliqua ſimul cum toto corpore reſoluta eſt, haud quaquam uos latere dẽt, reſolutionis diſpoſitionẽ in ipſo cerebro conſiſtere: ubi uero illæ permanſerint, ſpinalis medullæ initium affici ſciendum eſt. Accidit vero nõnullis, ut faciei partes duntaxat afficiantur, quemadmodũ & una aliqua particula, ut lingua, oculus, mandibula, labrum: etenim non omnibus ab uno loco principium influit, vtpote quæ ex diuerſis cerebri partibus neruos ſuſcipiũt: id, quod in anatome haud obſcure conſpicitur. Igitur apoplexia omnibus animalibus actionibus noxam inferens, cerebrum affectum eſſe manifeſte declarat. Diſcernitur ãt affectionis magnitudo ex noxæ, quam ſpiratio ni infert, uehementia: quum.n. naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: quum uero
B paulum impedimenti eſt, paruam in cerebro noxam eſſe cõijcere oportet. Sanè oĩum peſſima ſpiratio putanda eſt, quæ & intermittitur, & magna cum uiolentia trahitur. Et ſanè mori cõtingit apoplecticos ob id, ꝙ ſpirare non poſſunt: ſicuti partium immobilitas ad uitæ quidem functiones inutilem reddit hominẽ, non tñ acutam infert mortem. Itaq; uidimus″ quendã, qui reliquis partibus omnibus reſolutis, nullam, quæ ad faciei partes pertineret, actionem amiſit, ſeruata etiam ſpiratione: quomodo.n. uiuere diutius potuiſſet ipſa deperdita? in quo primario affici putauimus illam ſpinalis medullæ partem, quæ paulo inferior eſt proceſſu neruorum ad ſeptũ tranſuerſum tendentium: quinetiam, & urinam & alui ſedimina ipſum præter uoluntatis imperium emiſiſſe manifeſtum eſt. Inſuper uidimus alium, cui ꝑ ꝑ caſum oẽs inferiores partes, demptis manibus, erant reſolutæ. Quemadmodũ ãt reſolutio, quando in toto fit corpore, faciei partibus illæſis, indicat paſſionem in ſpinalis medullæ initio eſſe, ad eundem modum, ſi toti corpori conuulſio acciderit, eundem ſpinalis medullæ locum affectum eſſe declarat, faciei partibus, omnino ſeruatis illæſis: ſi vero hæ quoq; afficiantur, in cerebro noxam eſſe oſtenditur. Vbi ve-
A.l.1.f.1.d.5. c.1.fol.10.b. ro″ pars aliqua cõuulſa eſt, neruum, qui eius motioni deputatus eſt, aut muſculum, affici neceſſe eſt. Igitur, ſi ex anatome neruorum ad ſingulas partes uenientium principia didiceris, melius ea
C rum, & ſenſum & motum deperditum curabis. Verum hæc indeterminata relicta ſunt, & Herophilo, & Eudemo, qui primi poſt Hippocratem neruorum anatomen accurate ſcribentes, non mediocrem medicis dubitandi occaſionem præbuerunt, quo pacto per neruorum reſolutionẽ interdum ſenſus duntaxat, interdum motus, non nunquam ambo ſimul pereant. Itaque neruorum reſolutio potiſſimum dicitur, ubi motus deperditus eſt: ubi uero partium aliquarum ſenſus perijt, eam partem ſenſus expertem eſſe, reſolutam uero, non adeo dicere cõſueuimus: quã quam ſunt non nulli, qui hanc affectionem ſenſus reſolutionem uocitant. Nos vero ſemꝑ hortamur, ut cuique quidem nominibus pro arbitrio uti liceat: hoc autem ſit nobis propoſitum, vt affectam ſcilicet ſedem, ſimulque diſpoſitionem eius inueniamus: niſi enim hęc accurate cognouerimus, nequaquam eas partes, quibus uel ſenſus, uel motus uitiatus eſt, recte curabimus. Sanè Pauſanias Syrus ſophiſta, quum Romam aliquando ueniſſet, ſecundum duos minores ſiniſtræ manus digitos, atque medij partem dimidiam, ſenſum in primis quidem difficilẽ habebat, poſtea male curantibus medicis, ſenſum omnino amiſit. Quibus equidem cognitis, omnia, quæ præceſſerant, inueſtigaui: atque ipſum, quum per uiam duceretur, uehiculo excidiſſe, atq; in dorſi initio læſum, mox partem læſam breui quidem curatam, ſed auctum in digitis ſenſus ui
D tium, audiui. Igitur remedia, quæ illi digitis adaptauerant, læſę parti adhibere iuſſi: atque ſic vir ille celeriter ſanitati reſtitutus eſt. Primo autem, quòd nerui per uniuerſę manus cutem diſperſi, quibus ſentiendi ad ipſam facultas defertur, proprias quaſdam habeãt radices, quodq; neruorum muſculos mouentium ſunt alię, medici ignorant. Verum latius, quàm propoſueramus, iam noſtra expatiata eſt oratio: proinde quieſcere eam decet. Quippe noſtra intentio erat, ut hoc commentario omnes affectiones, quę caput, maxime uero cerebrum, infeſtare conſueuerunt, inueniremus: at, quia ab ipſo nerui originem ducunt, per conſequentiam ad neruorum uſque affectiones ſermo peruenit: cui etiam finẽ imponendo, paſſiones, quæ reliquis capitis partibus accidere ſolent, ſcribere aggrediamur, ſi prius hoc tantillum ſuperioribus addiderimus,
A.l.3.f.5.t.1. c.4.fol.239.f Quòd, ubi″ olfaciendi uis lędit, non eorum meatuum, qui in naribus cõſpiciuntur, ſed uel anteriorum cerebri uentriculorum, quum intemperantia quadam afficiuntur, affectio eſt uel eorum meatuum, qui in ijs oſſibus ſunt, quæ ethmoide ideſt cola, uocantur, ſi aliquando obturantur: ſiquidem odoratorum ſenſus in prioribus cerebri ſinibus perficitur, elatis ad ipſos per coli foramina uaporibus: quemadmodum in eo libro, quem de olfactus ſenſorio conſcripſimus, iam declaratum eſt.

GALENI DE LOCIS AFFECTIS E LIBER QVARTVS

ARGVMENTVM LIBRI

Faciei partium affectus venatur, Spinalis item medullæ, Pulmonis, & reliquarum partium, cum respiratio vitiatur, sanguis expuitur, & vox, ac partes ad loquelam attinentes læduntur.

Quid hoc libro agendum, quidq; superioribus actum sit. CAP. 1.

Iam quidem, & rationem uniuersalem, qua ad affectas sedes dignoscendas, utimur, primis duobus libris, cum multis definitarum partium exemplis satis perscrutati sumus. Quoniam vero (ut iam diximus, atq; in alijs libris sæpe monstrauimus) circa res particulares exercitari oportet eum qui in artis operibus singula, quæ uniuersali uia, & ratione didicit, tuto F & celeriter exercere uoluerit, operæprecium facturus mihi uideor, si rationales quasdam dignotiones omnium corporis particularum, quę sensum effugiunt, cum quomodolibet afficiuntur, perscripsero, sumpto a capite initio. Igitur de memoria, & cogitatione uitiata, atq; reliquis animę functionibus, quas principes nominare consueuimus, in huius commẽtationis libro tertio iam diximus, si mul in non paucis affectuum generibus, uia & ratione inducto exercitationis modo. Nam & de delirio tum phrenitidis proprio, tum eo, quod citra febrem accidit, maniam ideſt insaniam, nominant: præterea de lethargo, sopore, morbo comitiali, melancholia, uertigine, quemadmodum, & cephalæa, hemicrania, apoplexia, & similibus, ibi iam dictum est.

De affectibus oculorum, linguæ, aurium, & reliquarum faciei partium dignoscendis. Item de sopore, & reliquis affectibus cerebri, in quibus sensus vel motus offenditur. CAP. 2.

AT in præsenti libro, qui huius cõmẽtarij quartus est, de faciei partibus, q̃ intrinsecus afficiuntur, sermonem faciemus, ab oculis incipiẽdo. Nam modo ipsorum sensus, modo motus, ac non nunquam tam sensus q̃ motus, resoluitur: idq; interdũ in altero, interdũ in utroq; accidit oculo: non nunquã ãt & in uno aliqñ quidem sola palpebra affecta est: aliqñ uero ẽt eius G partis, quam proprie oculum uocamus, uel sensus, uel motus læditur. Cum" igitur nullo in oculis malo apparente, cernendi sensus deperditus est descendens a cerebro in ipsum neruus causam in se continet, cum uel inflãmatione, uel scirrho laborat, uel alioquin ex humorum defluxione afficitur, aut aliter qũolibet foramẽ" ipsius obturaẽ. Atq; huiuscemodi affectus ipsi, ut instrumentali parti, accidere necesse est: qui uero ei, ut similari, adueniunt, octo intemperantiæ generibus continentur. Præterea aliud quoq; {ipsorum} vitium est, quum uel nihil oĩno, uel exiguum admodum lucidi spiritus a principio, quod in cerebro cõsistit, {ad eos} immittitur. Si vero uteruis oculorum motum duntaxat amiserit, secundæ coniugationis neruum, qui a cerebro oritur, molestari necesse est, ab aliquo uidelicet eorum affectuũ, quos alteri neruo, qui a prima coniugatione nascitur, nuper accidere diximus. Qm̃" uero (ut ex anatome didicimus) musculi oculum mouentes, senario numero constant: ac p̃ter eos alij quoq; sunt, qui descendentis in ipsum meatus (πόρον Græci uocant, quo nomine dissectores primæ coniugationis neruũ, eo, q̃ ipsi soli manifestũ sit foramen, nuncupare consueuerunt) radicem amplectuntur: accidit sæpe, quãuis ipse haudquaquam afficiaẽ, ut musculorũ aliquis aut in propria essentia, aut in neruo ad ipsum descendente, ab aliquo nuper dictorũ affectuum infestetur: siquidẽ singulis horum musculorũ, H pars quædam nerui a secunda coniugatione orti trãsmittitur, haud secus, quam iis quoque musculis, qui meatũ ipsum cõprehendunt, siue ii duo, siue tres, siue unus dũtaxat dicendus sit: id, n. in præsentia non refert, mõ nouerimus horũ musculorum munus esse, ut & sursum trahant oculum, & firment, ne mollis ille neruus, quem & opticũ. i. visificum, & meatum nominant, ullo pacto in itinere peruertatur. Quum itaq; sex inueniantur oculum mouentes musculi, si is quidem, qui ipsum sursum attrahere solet, afficiatur, totus oculus delapsus uidebitur: si vero is, q̃ ipsum detrahere põt, affectus est, oculus sursum attractus apparebit: ita ẽt, si minoris anguli musculus uitiaẽ, ad maiorem: si uero maioris, ad illum oculus deflectitur. at si uoluentiũ musculorum quispiam resoluitur, obliqua erit totius oculi peruersio. Cæterum" quum alii præterea sint musculi A.l.3.f.3.t.2. c.30.fo.227.h mollem neruũ illum circũdantes, scire licet, ipsis resolutis, totum oculum procidere. Ac pleriq; eorum, qui sic affecti sunt, sensim quidem intento molli neruo, sed nequaquam affecto citra noxam cernere possunt: qui ubi quoquo modo afficitur, uisum efficit deteriorem: ubi uero adhuc magis ipsius malum ingrauescit, constat eos, qui sic afficiũtur, nihil omnino cernere posse. Porrò in oculorum peruersionibus, si ad alterutrũ angulum fiat cõuersio, innocua permanebit cernendi facultas: si uero aut sursum, aut deorsum, aut in obliquum quoq; uertantur, quicquid ipsis

A.l.3.f.4.t.4. c.1.fol.231.g

A. ibidem.c. 2.fol.234.d

A.l.1.f.1.d.§ c.4.fol.16.e

obieceris,

A obieceris,id oē duplum eſſe uidebitur.Qm̄ vero muſculi ſupernam palpebram mouentes(nam inferior immobilis eſt,)perquàm parui ſunt,adeo,ut in maioribus quoq; animalibus uix manifeſte proſpici poſſint,nihil mirum,ſi nerui ipſis inſerti difficulter videantur.Nihilominus,quem admodum in muſculis,quorum iam ſupra meminimus,ita & in his quoq; euenire neceſſe eſt,ut interdum muſculi ipſi peculiari aliquo affectu ex ijs, quos ad muſculos pertinere nouimus, interdum vero nerui ipſis inſerti infeſtētur. Igitur A.l.1 f.1.d.5 c.5.fol.16.f ſi muſculus ipſam ſurſum attrahens exoluitur, laxam efficiet palpebram adeo,ut oculus aperiri non poſſit;Si uero detrahētes(gemini.n.ſunt) reſoluuntur,oculum claudere non poterunt: quorum ſi alter duntaxat afficitur, ad oppoſitum muſculū palpebra deflectetur, ut fracta uideatur, in fine videlicet circa mediā vtriuſq; lineam quippe ea pars, quæ iuxta muſculum affectum eſt, ſurſum trahi:quæ uero iuxta illæſum eſt, detrahi videt.Hi ſunt partium oculi peculiares affectus,qui latentibus locis inſident:ac ſunt præterea alij,qui ex ex alijs partibus ei per conſenſum adueniunt. Igitur accidentia ſuffuſorum uiſis ſimilia uidentur,oculis non propria affectione moleſtatis:ſed aut oris uentriculi,aut cerebri cognatione id accidere ſolet.Verum hæc ipſa ab ijs,quæ a uentre oriuntur, diſtinguenda ſunt primum quidem ex eo,q; uel alter duntaxat oculus,uel uterq; ſimiliter uiſis occupetur. Siquidem A.l.3.f.3.t.4. c.10.fo.232.f B in uniuerſum uiſa ob humorum in uentriculo contentorum uitium oborta,utriq; oculo ſimiliter accidunt:quæ uero per ſuffuſiones apparent, neq; incipiunt ſimul in utroque, neque ſimiliter apparent. Deinde ex tempore quoque diſtinguuntur.Si enim tribus,quatuorve,aut etiam pluribus menſibus ſuffuſionis apparuerint accidentia, contemplantiq; tibi pupillam nihil tenebroſum uideatur,ab ore uentriculi affectum procedere inuenies.Si uero non ita multū temporis interceſſit,quærendum eſt in primis,vtrum,ex quo incepit affectus,ſingulis diebus perpetuo huiuſcemodi apparitio perſeuerauerit,nullo ſcilicet interueniente die,qui omni reprehēſione caruerit,an diebus quibuſdam intermedijs laborans exacte uiſus ſit ſibi conualuiſſe:nam aſſiduitas,ſuffuſionem indicat:intermiſſio vero,quòd malum a uentriculo prodierit,ſuſpicionē excitat,idq; magis, ſi perfecte quis concoquens, nullum ſibi uiſum apparere fatetur: ſed multo magis,ſi, quum apparuerunt uiſa, mordicus in ore uentriculi doluit · adhuc vero magis, ſi poſt hæc uomendo,eiecta re mordente,ceſſauerint accidentia.Hęc ſunt,quę primo ſtatim die:quū uideris hominem,interrogando diſcere debes,quando(ut iam diximus)exquiſite ſecundū naturam ſe habuerint oculi.Vbi uero altera pupilla tenebroſior,aut turbidior,aut(ut breuiter dicam)non exacte pura uidetur,ſuffuſionis eſſe initium cenſendum eſt. Si uero quiſpiam ſuapte, C natura pupillas ipſas non admodū puras habuerit,conſidera,num ambarum ſimilis ſit affect°: ad hæc,an non ita multum temporis a ſuffuſionis accidentibus præterierit:q; ſi ita eſt, impera, vt minus cibi,quàm pro conſuetudine,ingerat,eumq; nihil mali ſucci habentem. Poſtero die, ubi probe concoxerit,qualia apparuerint uiſa interroga: ſi enim uel omnino nulla,uel debiliora uideantur,ad uentriculum referendum eſt accidens:at,ſi ſimilia permanſerint,non per conſenſum,ſed ex propria diſpoſitione ſciendum eſt hmōi accidentia oculos infeſtare:idq; magis, vbi ſumpto ex aloe medicamento,nihil uariauerint:uoco autem medicamētum ex aloe, quod alij hieram picram,alij ſimpliciter picram appellant. Quippe,ſi a uentriculo prouenerit accidens,huiuſmodi medicamento potui dato,facillime curatur,accedente ſimul bona concoctione:ut in idem conueniant,& affectæ ſedis notitia,& ipſius curatio. Equidem quoſdam ſic affectos, quamuis (ut ſcitis) non uiderem, quum in alienis eſſent terris, per literas curaui. Nam quum non nulli ex Iberia, Celtica, Aſia,Thracia,atq; alijs regionibus per epiſtolas a me petiiſſent,ut ſi ad ſuffuſionis initium,nullo adhuc uitio in pupilla apparente, probatū aliquod haberem medicamentum,id eis tranſmitterem,uolui prius certiorem me redderent, num ex multo tempore ita fuiſſent affecti:præterea de aliis quoque,quorum paulo ante mentionem fecimus. D Qui quum per epiſtolas reſponderent,ſex menſes aut annum iam exactum eſſe: utrumque oculum ſimiliter affici: quum probe concoxiſſent, melius ſeſe habere: per cruditates, atque ſtomacho mordicus dolente,grauius irritari: educta uero per uomitum bile, quieſcere: nulla facta de pupilla quæſtione, ſatis efficaciter me cognoſcere putaui non proprio affectu, ſed per uentriculi conſenſum oculos infeſtari. Mittens itaque picram, ipſos quidem in primis,atque præcipue:per eos autem, alios quoque multos ipſorum conterraneos ſanaui.Quum enim omnes,quotquot epiſtolas meas acceperūt, docti eſſent,affectorumq; locorū notas ex literis meis didiciſſent,hos deinde, & facile cognouerunt, & amaro medicamento curauerunt. Atſimilia quoque ſuffuſioni accidentia in quibuſdam phrenitidis ſpeciebus,affecto ſcilicet cerebro, ſæpenumero euenire ſolent: nec refert,utrum ſpecies an differentias nominaueris, nam ſimplices quidem duæ inueniuntur, ex quibus deinde tertia componitur. Quippe ſunt phrenitici quidam,qui de iis, quæ oculis offeruntur, recte (quantum ad ſenſitiuam notitiam pertinet) iudicant,cogitando uero a naturali iudicio aberrant:alii rurſus cogitatione quidem falluntur minime,ſenſibus tamē differmiter mouentur:ſunt præterea,qui & ſenſus ſimul & cogitationis uitio laborant.Itaq; utriuſq; læſionis modum ſic accipe. Quum Romæ quidam domi cum lanifici puero cōtineretur,ſurgens a cubili uenit ad feneſtram,per quam & ipſe uideri, & p̄tereūtes,

videre

uidere potuit. Deinde ex uitreis uasis singula ostendens, interrogauit, imperarētne, ut ea proij E
ceret: illi vero ridentes plaudentesq; ut ea proiiceret, rogabant: tum ipse deinceps oīa arripiēs
eiecit, at illi magnis acclamationibus riserūt. Postea, iuberētne puerum quoq; proiici, quū eos
interrogasset, atq; id illi iussissent, ilico ipsum deiecit: quem ab alto cadentē uidētes, suppresso
statim risu, accurrerunt, & confractū iā puerum sustulerunt. At contrariā affectionem non so-
lum in alijs, uerum in me ipso, quum adolescens adhuc essem, expertus sum. "Quum enim per
æstatem ardente febri laborarem, & festucas atro colore ex cubili eminere, & floccos similiter
in uestibus esse putarem, quos auferre tentās, nihilq; sub digitis eductum inueniens, accuratius,
vehementiusq; id efficere conatus sum. Audiens itaq; duos ex amicis, qui tum aderant, dicen-
tes, uidesne hunc iā & floccos euellere, & festucas colligere? statim intellexi, id ipsum, qđ dice-
bant, me fecisse. Quum uero sic animo constarem, ut rationalis in me facultas non uacillaret, re
ēte, inquam, dicitis: proinde, ne phrenitis me arripiat, auxilio estote. Illi autem, quum idoneis
rigationibus caput fouerēt, tota die, sequentiq; nocte grauibus insomnijs turbatus sum, ut inte-
rim, & clamare, & exilire uiderer: uerum postero die mitigata sunt omnia accidentia. Igitur con
stat, quòd ab una eademq; causa secundum speciem accidentia proueniunt, nō autem ab eadē
sede, quæ primario affecta sit, emergunt, in ijs, qui ex cerebro, atq; illis, qui per uentriculi con- F
sensum, ut dictum est, laborant. Quum enim in cerebro cuiuspiam bilios⁹ succus collectus fue-
rit una cum febre perurēte, is afficitur perinde, ac ea, quæ ad ignem torrentur: oriturque tum fu-
mus quidam, veluti in lucernis ab oleo, qui per uasa, quæ ad oculum tendunt, delapsus, uisorum
ipsis causa censetur. Siquidem in anatomice uidistis, q; arteriæ, & venæ ab ijs uasis, ex quibus
choroides membrana contexta est, simul cum neruis ad oculum descendunt. Verum huic ser-
moni, utpote satis iam definito, finem imponētes, de reliquis oculi passionibus id in uniuersum
dixerimus, nostri instituti non esse earum particularum, quæ manifeste sensu percipiuntur, si à
naturali constitutione aberrauerint, notas perscribere, sed illarum, quæ, quum affectæ fuerint,
sensum latent. Nam, quum pupilla manifeste uidetur aut fracta, aut distorta, aut præter naturā
uel aucta, uel imminuta, haud difficile est affectā particulam cognoscere: at uero, quæ sit dispo-
sitio, hmōi faciens affectum, scire ad artem medicam spectat: verum de ijs in libro de causis acci-
dentium iā scriptum est, Proinde non opus esse uidetur, ut in hoc libro uel affectas sedes in ocu
lis, quas sensus cōsequi pōt, uel affectus in ipsis, declarare aggrediar: quippe affectuum nomina
uno paruo uolumine, cui titulus est, quo modo noscantur oculorum affectus, perscripta sunt:
causas āt, ut diximus, in libro de accidentium causis inuenies. Tempus igitur est, ut ad linguam G
nostra conuertatur oratio. Atqui "uidemus interdum ipsius motum, interdum gustandi sensum A.l.3. f.3 c.3
lædi, atq; non nunquam cum eo tactum quoque. Nō āt alijs gustus, atque alijs tactus, neruis uti fol.244.g
tur, ut in motu uidere est, nerui.n. a tertia coniugatione orti non solum tangendi, uerum etiam
gustandi, uim obtinent: uerum crebrius lædit gustandi, q̄ tangendi, facultas, quamuis iisdem
neruis utraq; utatur, nam ad gustum quidem exactiore iudicio opus est: Tangendi enim senso-
rium est crassissimum: sicuti cernendi, tenuissimum: auditus uero sensorium, ut in tenuitate a ui-
su: ita sensorium gustus in crassitudine, a tactu secundum locum obtinet: olfaciendi uero senso-
rium in illorum quatuor medio constituitur. Mouendi autem uis linguæ aduenit a septima ner-
uorum a cerebro ortorum coniugatione, nō longe a spinalis medullæ initio. Quumq; "hoc in lo A.l.3.f.2.c.3
co utraq; cerebri pars tam dextra, quam sinistra, afficitur, apoplectica infert pericula: ubi uero fo.213.b
altera tātum, in paraplegiam ⸗seu paralysim⸗ finit. Ea interdum alterā duntaxat linguę media-
tatem a motu prohibet: interdum partes sub capite constitutas, & quidem modo has, modo il-
las infestat: non nunquam alterum latus per uniuersum corpus usq; ad extremas pedum partes
afficit. Igitur ex faciei partibus sola lingua sæpenumero uidetur iam dicta noxa molestari, quū
nulla sit, neq; in tactu ipsius, neque in gustu læsio. Cuius rei causa haud obscura est, uobis præ- H
cipue, qui uidistis neruorum a cerebro processum, ad faciem quidem a parte eius anteriore: ad
partes uero totius animalis sub facie omnes ab altera parte nempe posteriore: a qua etiā eorū
neruorum, qui ad linguæ musculos ueniunt, coniugatio procedit, quibus ipsa motum ab electio
ne perficit. Itaque nō ab re, quum anterior duntaxat cerebri pars afficitur, sola linguæ motio vi
tio caret: reliquæ uero faciei partes omnes in altera parte dextra aut sinistra, & sensum & motū
ab electione amittunt. Quod, si "aliqñ sola anterior cerebri pars afficiatur, supremum ipsius ven A.l.3.f 1.t.4.
trem ei consentire necesse est, atque cogitandi quoque actiones uitiare. Et, qui ita affectus est, c.1.fol.200.g
neq; sensus neque motionis munere fungitur: spirandi tamen facultas haudquaquam la ditur,
uocaturq; hic affectus caros, id est sopor. si uero "adeo uehemēter spirationē opprimat, vt quis A.ibidem.c.3
vel magno conatu vix spirare possit, eorum exemplo, qui per grauem somnum stertere solent, fol.201.b
apoplexia nominatur. Atq; solutæ "apoplexiæ creberrime succedere solet uocata paraplegia:
sopore vero finito, bona valetudo magna ex parte subsequi consueuit. Fit autem ‖ sopor, Hippo A.l.3.f 1.t.3.
crate authore, musculis temporum affectis: præter in ‖ acutis quoque morbis, ut idem Hippo- c.8.fo.209.f
crates scribit. Inter soporem vero & apoplexiam, morbus comitialis medius est, cōuulsionē af- Et ca. 12.fol.
ferens uniuerso corpori, sed in paraplegiam non finitur. Horū igitur trium morborū, frigid⁹ ac 212.d

de Artic.com 2. t.9.7.263 f.Et 1. Epi.cō.3.t.28.3. 125.c.Et in Coacis not.non longe a libri fine.

crassus

A crassus aut oĩno viscidus humor,causa ẽ. Verũ & in sopore,& morbo comitiali vẽtres magis,cerebri corp⁹ min⁹:in apoplexia uero, corp⁹ magis affici solet.& ĩ sopore q̃dẽ anterior pars magis,ĩ apoplexia,& morbo comitiali utraq; afficit. In catalepsi vero,& catoche dicta,posteriora cerebri poti⁹ affi ciunt. Quũ ãt osse quopiam terebra ꝓforato medius uẽtriculus fuerit cõtusus,sopor hoĩem occupat, sed neq; cõuulsione,neq; difficili facta spiratiõe:quarũ hæc q̃dẽ apoplexiæ,illa uero morbo comitia li peculiaris ẽ,haud secus,q̃ catalepsi,soporiq́; seruata scd̃m naturã spiratio:uerũ, ut ꝓ sopore palpebræ claudunt,ita in catalepsi manẽt apertæ.Quẽadmodũ ãt,iter ꝓforãdũ,quũ q̃s mẽbranã negligenter,ac ultra,q̃ res expostulat,meningophylacen.i.mẽbranæ custodẽ ꝑmẽdo,uiolauerit, sopor accidit ita,ubi os caluariæ vehemẽter attritũ,ipsi⁹ uẽtriculos cõprimat maxĩeq́; mediũ,sopor supuenit.Quin ẽt ad vehemẽtes dolores hic affectus sequit̃,concidẽte videlicet robore spũs aĩalis:voco ãt sic(ut scitis)id,q̃d̃ est in cerebri uentriculis primũ aĩæ instrm̃,ad sensum & motũ in uniuersas corporis partes trãsmittẽdos. Hos cerebri affectus,tũ ꝙ iã proposito sermoni familiaritate cõiungunt̃,tum ẽt ꝙ antea nõ satis declarati fuerunt,operæprecium duximus in p̃sentia definire. Sed ad linguæ affectus redeundũ nobis ẽ:quorũ alij quidẽ cões sunt ꝓ cõicationẽ,q̃ cum cerebro & neruis hẽt: alij ipsius duntaxat proprij cẽsent̃. Igit̃,q̃d̃ ad cõicationẽ,quã cũ cerebro,& neruis hẽt,pertinet,ut ꝓ septimã neruorum B cõiugationẽ motus ipsius vitiat̃:ita sensus impediri põt ꝓ tertiã:quẽ neruũ dissectores mollem appellãt,descendẽtẽ dispersumq́;(ut scitis)in tunicã,q̃ linguã cõprehendit:quẽadmodum is,qui a septima cõiugatione ortũ hẽt,musculis ipsam mouẽtibus distribuit̃.Proprij ãt solius linguæ affectus,ex iis,quę iã supra de oculorũ propriis affectibus diximus,haud difficulter inuenient̃. Quippe musculorũ ipsius intẽperantię,tanq̃ similariũ,motũ impediũt,sicuti ambiẽtis ipsam extrinsecus mẽbranę intemperies & tãgendi, & gustãdi simul sensum uitiat:tanq̃ ãt instrumentaliũ affectionũ,inflammationes, scirrhi, œdemata,erysipelata,suppurationes: De his uero,utpote q̃ tum uisu,tũ tactu discerni põt,nihil aliud in hisce cõmẽtariis dicemus:quippe eas dũtaxat affectas partes hoc ĩ libro ꝓsequi ꝓpositum,q̃ neq; uisu,neq; tactu,sed ꝓ q̃dã signa,& indicatione,atq;(ut summatim dicã)rõnali uia inueniri põt. Eadẽ quoq; rõne in sensũ auditus,q̃cunq; affectus in auriũ obiecta oculis cõcauitate oriunt̃, rationali inuestigatione nõ indigẽt:illęso vero apparẽte auriũ foramine,si audiẽdi facultas lędit̃,simili uia,& rõne inquirendæ sunt notæ.Vbi.n.ꝑter hãc nihil læsum est,neruũ propriũ affectũ esse,haud absurde cõiicimus:ubi uero reliquæ faciei particulæ simul cũ ipsa lædunt̃,in cerebro dispõnem ꝑter naturã esse existimamus,ipso,uel ut similari,uel ut instrumẽtali parte, affecto. Sed,& reliquorũ oĩum locorũ qui in facie sunt,nõ solũ motus,uerũ ẽt sensus,aut ꝓdit̃ oĩno, aut uitiat̃; interdũ quidẽ partibus, q̃ læsas hñt, C actiones,proprio affectu laborantibus:interdum uero neruis,qui ad eas a cerebro deferunt̃: aut ẽt ipsomet interdũ affecto cerebro:quorũ discrimẽ ꝓ copulata ipsis accidentia,facile deprehendit̃. Quippe,si forte fortuna una quæpiã particula in sentiendi,aut mouẽdi, aut utraq; facultate lædat̃, ea sola cãm dispõis cõtinet:idq; aut suis ipsius partibus,uel instrumentaliter,uel per intẽperiẽ laborantibus: aut neruis,qui ad ipsam ex tertia coniugatione ferunt̃: At,vbi plures simul afficiunt̃ particulæ, considerare oportet,utrũ ex una neruorũ origine aut pluribus,sensum motumve, quũ in naturali sunt habitu,fortiant̃.Vidimus.n.ex dissectionib⁹,tꝑalibusq́; & mãsoriis musculis,itẽ labris, & narium pinnis sensum,& motũ:linguæ uero , oĩbusq́; oris partibus sensum duntaxat, a tertia neruorũ coniugatione procedere:a secunda vero,oculorũ musculis motum,sicuti a prima oculis ipsis cernendi sensum,suppeditari.Igit̃,ubi particulæ,quibus a tertia coniugatione nerui adueniunt,& quidem oẽs,sed in alter utra duntaxat parte læsæ vñr(nunq̃ ãt huius p̃ceptionis,uel nihil dicentibus nobis,obliuiscaris)neruũ ipsum primario affectũ esse putandũ est . Si vero vtranq; simul partem lædi contigerit, non nerui proprius,sed eius in cerebro loci,a quo nerui procedunt,oĩno affectus est. Affectio ãt in utraq; parte tam dextra q̃ siniſtra,cerebro,in eo videlicet spatio,vñ tertia neruorũ coniugatio prodit, oẽs vicinæ D partes simul affici cõsueuerunt,proinde,& secundæ,& primæ cõiugationis nerui:vñ sequit̃,ut oculorũ quoq; partes lædant̃. Quòd si vnus duntaxat,vel musculus,vel neruus quoquo mõ,siue primaria affectione,siue ꝓ cõsensum,fuerit affectus,pars ipsa in aduersum trahit̃ musculũ:nam resoluto musculo,q̃ dextrũ labrũ mouet,ipsũ ad siniſtrã deflectit̃:at,si is,q̃ siniſtrũ mouet,resoluit̃,ipsum trahitur ad dextrã.Haud secus,& totã mãdibulã,& nariũ pinnas,& buccas vtrasque quas a musculosa latitudine moueri didiciſtis,ĩ aduersã partẽ ei,q̃ resoluta ẽ,deflecti cõtingit. Ad hãc vero latitudinẽ musculosã nerui nõ itẽ a tertia cõiugatione veniũt,sed a vertebris ceruicis in totã ferè eã, parte quadã ipsius exigua excepta,ĩ quã nerui a q̃nta cõiugatione ĩserunt̃,vbi ẽt altissima hui⁹ musculosę latitudinis regio.

De ſpinalis medullæ affectibus: ac de generibus Anginæ. CAP. 3.

SEd iãtps ẽ,ut spinalis medullæ affectus ꝓsequamur.Igitur spinalis medullæ affectus, quantũ ad p̃sentẽ inquisitionẽ ꝓtinet,cõpẽdiosam hñt doctrinã:ea vero,q̃ ex actionibus hr̃ cognitio,non itẽ. Etenim,nisi q̃s neruorũ ab ipsa ꝓcedẽtiũ cõiugationes ita memoria teneat,vt ad quam corporis partẽ singulæ ꝓueniãt,cognoscat,discernere nõ poterit,ſm quam vertebrã ipsa sit affecta: uelut è contrario,si illarũ meminerit,facilis erit affectæ sedis notitia.Quinetiã,si reliquarũ quoq; partium oĩum notitiã q̃ris,vt neruorũ,qui a spinali medulla oriunt̃,memineris necesse est: veluti, ubi primæ vertebræ afficiũtur,licet raro,euenire tñ interdũ angina põt,idq́; in pueris magis,q̃ adultis:de qua Hippocrates libro scd̃o d̃ morbis populariter uagãtib⁹ ĩ hũc modũ scripsit: Erãt anginosorũ affectiões hmõi. Ceruicis vertebræ ad interna cõuersæ sunt,aliis q̃dẽ plus,aliis verò minus: atq; in partibus exteriori

A.l. 3.f.1. t.3. cap.8. f.199.a

A.l.3.f.4. t.1. ca.4.f. 235.d

A.l. 3.f.9. cap.8. fol. 253 d

2.Epi.sec.2

bus

bus manifesta uidebaꝫ ceruice cõcauitas:dolorẽ laborãs,ubi illic tãgebatur,ſentiebat. Accidit ẽt angi E
na cuidã ſub ea vertebra,quã[a] dẽtẽ noĩant,verũ nõ adeo acuta: quibuſdã uero ob rotũditatis magni „
tudinẽ,oĩno*cõſpicua. Fauces,licet inflãmatio nõ augeret,ipæ tñ moleſtia minime carebãt,Ea,q̃ ſub „
buccis erãt,tumebãt q dẽ,ſed inflãmatione laborãtib[9] haud erãt cõſimilia. [b]Bubonas nullus dolor cru „
ciabat,ſed naturali potius habitu ꝓmanebãt. [c]Lingua haud facile cõuertebaꝫ,atq; aucta ipſis uidebaꝫ „
atq; exerta. Venæ ſub lingua manifeſtæ. Deglutire,niſi magno cũ labore,nequibãt:at,ſi ui quadã de- „
uorare conarenꝫ,ꝓ nares effluebat id,qd̃ ĩgeſſerãt. Ex naribus loquebanꝫ. [d]Spũs ipſis non admodum „
elat[9]. Nõ nullis capitis,tꝑ orũ,atq; ceruicis venæ attollebanꝫ:atq; horũ quibuſdã,q b[9]*dolores[e]recru „
deſcebãt,tꝑa paululũ calebãt,quãuis alioq̃ nõ febricitarẽt. Plurimi nõ ſuffocabantur,niſi quũ uel ſpu „
tũ,vel aliud quidpiã deglutire tẽtarẽt. Neq; ſubſidebãt oculi. [f]Igr̃,quibus tumor nõ in alterutram par- „
tẽ deflexus,ſed rectus erat,nequaq̃ paraplectici euadebãt. Horũ ſi quẽpiã perijſſe mihi conſtiterit,id „
referre grauabor minime:nã,quotquot memoria nũc cõſequi poſſum,oẽs ſupſtites ꝓmãſerũt. Atq; „
alij q̃ celerrime ſanitati ſunt reſtituti. alij nõ pauci quadrageſimũ diẽ ꝑterierũt: atq; horũ plurimos, „
febris oĩno nõ arripuit. [g]Plurimis ẽt uſq; in lõgũ tꝑs,pars q̃dã tumoris ꝓtracta ẽt,cuius rei ſignũ, & à „
deglutitione,& a uoce ſumi poterat:atq; eliquatæ quoq; columellæ,malæ ſignõis nũciũ ꝑſtabãt, q̃q̃ „
nihil mali hr̃e arbitrabanꝫ. At uero,q̃bus alterutra pars afficiebaꝫ,ii ea parte, a qua uertebræ inclina „
tæ erãt,paralytici euadebãt,atq; hæc ipſa verſus alterã trahebaꝫ. [h]Porrò hæc tũ ĩ facie,tũ ore,& ſepto F
qd̃ gurgulionẽ diſtinguit,euidenter deꝑhẽdebãtur:quinetiã inferiores buccæ ꝓ rõne mutabãtur. [k]Pa „
raplegiæ ãt nõ ꝓ totũ corp[9] fiebãt,ut ex aliis,ſed vſq; ad manũ,q̃ ab anginoſa parte erat. [l]Hi & cõco- „
cta expuebãt,& parũ uix. [m]Quibus ãt in rectũ tumor erat,ii ſine labore expuebãt. [n] Quib[9] uero & cum „
febre,hi multo magis,& difficulter ſpirabãt,& inter loquẽdũ ſaliuã fundebãt: & uenæ his magis ela- „
tæ. [o] Et pedes oĩum q dẽ frigidiores,horũ vero maxime. Horum ſi aliqui nõ ilico mortui ſunt,hi tñ eri
gere ſeſe haudquaq̃ potuerũt. Verũ oẽs,quotquot eq dẽ nouerĩ,morte obierũt. Totã huius ſermonis
ſeriẽ in ſcdo libro eius cõmẽtarii, quẽ in ſm librũ de morbis populariter uagãtibus, perſcripſimus,
ad verbũ ferè enarrauim[9]:atq; idcirco eã totã hic ĩſeruimus eo, ꝙ Hippoc. multis oñdit accidiſſe an-
ginã nobis raro uiſam,nullo exiſtẽte ĩ gutture ꝓprio affectu: q netiã ꝙ circa primas oritur uertebras
a quarũ ſcda pars q̃dã dẽtiformis vocata,ꝓcedit:uñ nõ nulli ipſam totã uocauere dẽtẽ. At nunc ſub
hac quoq; vertebra inqt factã q dẽ anginã,ſed nõ æq; acutã,vt ea,q̃ circa ſecundã″ fieri ſolet:ſiquidẽ A. ibidem
cõſtat,ꝙ ſpinalis medullæ partes,quo fuerint altiores,eo ſunt pſtãtiores: ꝓinde,quo inferior primis
duab[9] vertebris fuerit diſpõ,eo minorẽ inferet noxã. Nã ex arte ſecãdi corpora didicimus ſepti tranſ
Alias in xer quartã & quintam vertebrã. vide li. de neru. diſ. ca. 15 Et lib. de cau. reſp. uerſi neruos†ſub quarta ac q nta vertebra emergere:ꝑterea ex cõmẽtariis de ſpirationis cauſis edo-
cti ſumꝰ liberã ſpirationẽ a ſolo fieri ſepto trãſuerſo, accedẽte ad hãc intercoſtaliũ quoq; muſculorũ G
actione,ubi uidelicet uehemẽtiori opus ẽ ſpiratione: ꝙ, ſi vehemẽtiſſima ſpiratione indiguerimus, ſu
periores ẽt muſculos cõcurrere oportet. Verũ non ſolũ ob magnã,aut maximã ſpirationẽ horum mu
ſculorũ actionẽ requirimus,ſed ob alias quoq; cãs,de q bus latiꝰ in libris de dyſpnæa §.i. Spirãdi diffi
cultate §iã dictũ ẽ. In ꝑſentia uero ſatis fuerit à ꝑſcripto Hippocratis ſermone tm̃ accipere, quãtum ad
affectorũ locorũ notitiã neceſſarium ẽ: ſi prius eius uerbi, qd̃ in libro de articulis a nobis explicatum
eſt,

Quo clarius locꝰ hic Hippocratis intelligereꝫ,annotationes quaſdã excerptas ſortaſſe ex cõmẽtarijs Galeni in ſecundũ Epidemiorũ tibi traduximus. De hac ẽt Angina a Galeno tradiꝫ plurib[9] alijs ĩ locis. ut li. 3. de difficultate reſpirationis capite 11. & li 1. prrh. cõ. 11 & lib. 2. prorrh. cõm. 55. & 4. part. aph. expoſitione aph 35. & alibi.

A Dẽtẽ nominãt ueteres proceſſum dẽtiformẽ ſecũdæ uertebrę, qui caluariæ dearticulatur: factus ãt a natura eſt, vt caput anterior ſum retrorſumq; deducat: nam primæ vertebrę ad caluariã de articulatio caput in dextra, & ſiniſtra circumfert.

B Bubonas uocat nũc Hip. phlegmonas,ĩ glãdulis tõſillarũ ortas.

C Nã,cũ fauces ĩpellerẽt,cõtinuõ ẽt lingua ĩpellebaꝫ,& extra os
pueniebat,grãdiq; erat:vñ nec facile ipſã vertebãt ob ſucci craſ
ſitiẽ:cui[9] ſanè & illud erat ĩdiciũ, ꝙ ſub ipſã uenę cõſpicuę erãt.

D Sublimis q dẽ erat ſpũs,ob anguſtiã: nõ admodũ ãt, ꝓpterea. ꝙ affectus nõ erat proprius particularũ reſpirationi deſeruiẽtiũ.

E Παλίγκοτα πάθη. i. recrudeſcẽtes affect[9] dicit, qui nullã firmitudinem habent,qui inſtabiles ac infidi ſunt,in his igitur ait, ali qua erat capitis caliditas, etiam ſi alioqui non febricitarent.

F Nã,cũ uertebræ trãſpõ uel maior uel minor fiat,de minori differens,ait eos,qui habebãt tranſpõnem in rectũ. i. ad anteriora, nũq̃. ſ. vergẽte,ita, ut nec ad dextra nec ad ſiniſtra uergeret, nullã ſuſtinuiſſe reſolutionẽ: hoc. n. ſignãt paraplecti: curꝰ qa neruorum proceſſus non cõprimebantur. Non ergo deficiebat facultatis influxio. vnde nec priuatio, aut ſenſus aut motus contigit.

G In quibus crudus ſuccus,& frigidus, erat, qui tumorẽ faceret, ij multo tpe extumeſcentiam habuerunt. Indicia autem horum (quamuis ægrotantes nihil mali ſe habere arbitrarentur) erant tum deglutitionis anguſtia, tum non bene loqui.

H Hæc particula ſm q dẽ naturã ſe hñs, γανερεὸν. i. gurgulio uocaꝫ: morbo ãt affecta, qñ eius extremitas phlegmone laborãs, ſimilis acino uuæ reddit, ςαφυλὴ. i. vua uocaꝫ: qñ tota, κίον. i. colũna: quando vero exilis fit. ἰμὰς. i. lorum appellatur: liqueſcit autẽ acribus ſuccis, & excrementis in ipſam currentibus.

I Hæc ãt maxime cõſpicua erant. i. paraplegia, & in palato, qd̃ ipſe os uocauit, & in gurgulione. Afficiebãtur ãt hę particulę ꝓpea, ꝙ pars neruorũ tertiæ cõiugationis dorſalis medullæ miſcetur cũ parte eorũ, qui a tertia cerebri coniugatione in hæc loca ferũtur ac diſtribuũtur: conſequenter igiꝫ, cũ tertia cõiugatio neruorum dorſalis medullæ afficiꝫ, partes ẽt hæ neceſſario afficiũtur.

K Paraplegię, inqt nõ ꝓ totũ corpus fiebãt, ſicuti ex illis cauſis, qñ ac diminiũ dorſalis medullæ obſtructio, verbi gra, uel ſectio fit, ſed vſq; ad manũ in ea parte, in qua angina erat: ſcimus. n. manũ ab extrema ceruicis vertebra dorſiq; principio neruos ſuſcipe. H

L Hi uero expuebãt concocta, & parũ uix. Expuebant quidem, ꝙ humiditas a tumore tranſudabat: concocta uero, ꝙ tempore de inceps natura regebat ipſa ac ornabat: parum uix autem (græce βραχυμέως.) hoc eſt cũ uiolẽtia ac conamine, vel q ceruix anguſtabatur, quia facultas ipſius motiua, imbecilla reddita erat.

M Quibus uero æqualr uergẽs erat trãſpõ, ij ſine labore expuebãt cũ. n. nulla ipſis euenifſet reſolutio, facultatẽ imbecillã nõ hẽbãt.

N Febre nimirũ fundẽte impactũ ſuccum. At primo quidẽ difficulter ſpirabant propter febrẽ; poſtea uero, qa refrigerari uolebant infeſtante febre, humiditas autem cõſuſionem ſuſcipiebat, circa os colligebant, ſaliuam fundebant. Nam, cum natura infirma eſſet, ornatus quoque corporis, gubernatioq; negligebatur. Venæ autem elatæ erant ob febrem multis ſubortis uaporibus.

O Et pedes oĩum quidẽ erãt frigidiores, maxime uero horũ. Oĩũ quidẽ ꝓpea, ꝙ, vt oſtẽſum eſt, & rõne & experimẽto, infirmorũ pedes ſæpe ſunt frigidi: horũ vero præcipue, cũ calidũ innatũ a febre diriperetur, & prę imbecillitate nõ poſſet ad extrema uſq; peruenire. Ob id recti ſtare nõ poterant. i. ambulare ac cõſueta munera peragere. Et, qa oẽs quidẽ obierũt, ſed alij ſtatĩ, alij poſterius, inquit, qui nõ ſtatim moriebãtur, recti ſtare nõ poterãt.

A est, meminerimus, ubi inquit: ‖ Vertebrarum aũt, quæ in ſpina ſunt, quæcunque per morbos in gibbum trahuntur. Vult nimirum non ſolum ad interna uertebrarum luxationem, quam lordoſin, ideſt excauationẽ, vocãt, ſed eã quoque, qua foras uertebræ labũtur, comitari tẽſiones, q̃ ad partes fiunt internas, trahentibus, qui ibi præter naturam conſiſtunt, tumoribus, neruoſa corpora. Igit, ubi unica duntaxat uertebra, aut ẽt duæ, aut tres ſeſe deinceps conſequentes diſtrahuntur, ea parte ſpinam cauari cõtingit: ubi uero inter diſtractas uertebras, vel vna uel plures illæſæ permãſerint, ſic affectis gibbus accidere ſolet: at ſi in alterutram partem, vel dextrã, vel ſiniſtram, diſtrahatur † ibidẽ in obliquum torquebitur ſpina. Atq; in eo, quẽ præmiſimus, ſermone, utriuſq; mentionẽ fecit Hippocrates, excauationis quidem, cum dixit, ‖ quibus ſecũdm rectitudinem tumor incedit: obliquæ uero torſionis, dicens, quibus uero alterutra pars afficiebatur. Porrò exacte admodum atq; utiliter nobis (ſi legerimus) hæc conſcripſit, per excauationem quidẽ, neminem fieri paraplecticũ, qđ fit, ubi pars aliqua reſoluitur: per obliquã uero torſionem, malũ ad manus vſq; procedere, ſignificans ipſum ad infernas partes, ut coſtas, lũbos, crura, nõ poſſe deſcẽdere. In primis itaq; hoc nobis ſciendum eſt, alia quidẽ ſequi accidentia laborante ſpinali medulla proprio affectu, ſiue id ex ſola intemperie fiat, ſiue ſimul humore quopiam affluente, vt in eryſipilate, inflammatione, atq; ulcere putri: alia uero, contuſa, quia una uel plures vertebræ ſuo loco commouẽtur. Quippe, ubi proprio affectu ſpinalis medulla ipſa laborat, ſiue id in dextra, ſiue ſiniſtra parte eueniat, citra tñ uertebrarum luxationem, & quidem ſi in altera parte duntaxat afficiatur, oĩum inferiorum corporis partium, quæ è regione nocumẽti conſtituuntur, tam ſenſus, q̃ motus læditur: ſi uero utraq; pars affecta eſt, oẽs particulæ, tam in dextra, q̃ in ſiniſtra parte, ei, quæ lędit, ſubiectę, ſimiliter reſoluũtur: at luxata, uel ad gibbum, uel ad concauũ uertebra, fieri põt, ut nulla omnino partium inferiorum, uel in ſentiendi, uel mouendi facultate uitium percipiat: atq; fieri etiam põt, ut lædatur eo uidelicet modo, qui ab Hippocrate in libro De articulorũ affectibus definitis iam eſt. Quum igitur ‖ anguloſa, (ut ipſe nominat) fit † ſpinalis, medullæ luxatio: id eſt quũ non paulatim, ſed affatim perinde, ac ſi frangeretur, pars aliqua curuatur, ſubiectas partes oẽs lędi neceſſe eſt, paulatim uero facta luxatione, atq; in orbem magis, nihil notatu dignum patiuntur partes, quæ commotæ uertebræ ſupponuntur: ſed in obliquum luxatio, lædit omnino partes eas, ad quas nerui ex luxatis uertebris procedẽtes perueniũt: idq; magis in ceruice, in thorace minus, ſed multo minus in lumbis, accidere ſolet. Siquidẽ in ceruice uertebræ inter ſe connexæ æqualiter utręq; cõferunt foramini, unde neruus procedit: in thorace ãt ſuperior magis, inferior minus: ſed in lumbis totus neruus ex ſuperiori excidit vertebra.

C Quare, ſi hic quidem tranſuerſa eueniat uertebrarum luxatio, eadem ſecum trahens, & ſpinalẽ medullam, & neruum, illæſum ſeruat ipſius ſecundum naturam ortum: in ceruice vero, ex loco medio inter duas uertebras procedentes nerui, per obliquãs luxationes in ea quidem parte, ad quam ſpina ipſa deflectitur, opprimuntur, in altera uero tẽduntur. Porrò tenſiones quidem, ubi ingẽs quoq; inflãmatio acceſſerit, cõuulſio comitatur: ad cõpreſſiones uerò earum partium, ad quas oppreſſus neruus peruenit, paralyſis. i. reſolutio ſequitur. Igitur non ab re in ea angina, cuius in præmiſſo ſermone hiſtoria narrata eſt, ad manus uſq; ſuperuenit paraplegia, utpote ꝓcedentibus neruis ex fine ceruicis ad manus: quippe ſub ceruice thorax eſt, a cuius uertebris emergentes nerui nõ ad manus, ſed ad ſpatia intercoſtalia tranſmittuntur, paucis q̃buſdã, q̃ ex primis procedunt, exceptis. Igitur ꝑ eas, quas nuper diximus uertebrarum luxationes, reliquæ faciei partes oẽs, neq; in ſenſu, neq; in motu noxã ſubeunt: buccæ ãt duntaxat ſine mãdibula lædũtur, ut q̃ a muſculoſa latitudine, i. lato muſculo mouentur. Cõſtat itaque, ꝙ muſculi, quibus mouendi uis aduenit ꝑ neruos, qui a ceruicis uertebris orti in ipſos diſperguntur, noxã nõ euadunt, ſi & ſpinalẽ medullam, & proueniẽtes ab ipſa neruos, affectus quiſpiam infeſtauerit. Verũ, qui, & quot ſint huiuſmodi muſculi, ex neruorum, qui a ſpinali medulla orientur, diſſectione didici

D ſtis: ueluti alia quoq; cognitu neceſſaria accidentia, quæ ſequuntur, ubi ſpinæ ipſius uertebrę uel in gibbum uel concauum, uel etiam tranſuerſum luxantur, ex † ſecunda particula commentariorũ, quos in librum De articulis edidimus, oĩa cum ꝓprijs demonſtrationibus accurate conſcripta habetis: quorum ſummas in prẽſentia commemoraſſe operæprecium fuerit. Equidem non nulla iam percurri: ſupereſt itaque, ut ea, quæ nondum tacta ſunt, tractemus, ut nihil orationi noſtræ deeſſe uideatur. Porrò ſcire debetis uertebras a ſuo poſitu luxari, aut ob caſum, aut ictũ, aut tumorem p̃ter naturã, neruoſa corpora uertebris ipſis atq; ſpinali medullæ connata, extendentem. Horum duo ſunt genera: aliud enim eſt partium, quæ ſecundum naturam ſunt: aliud tumorum quorundã, qui p̃ter naturã accidunt, quos Hippocrates uno uocabulo cõprehendens, apepta ‖ phymata. i. cruda tubercula, nominauit. Igitur manifeſtũ eſt, ꝙ in p̃miſſa cõſtõne, q̃ libro ſecundo De uulgaribus morbis deſcripſit, ceruicis uertebris adiacẽtes muſculi afficiebãtur: potuit ẽt tuberculi naturã hñs aliquis tumor accedere: ob quẽ cõcocta nõ nullos ſpuere dicit, facta uidelicet tuberũ cõcoctione. Cur igitur eos anginoſos appellauit? an q̃ difficulter ſpirabãt, nullo exiſtente, uel in thorace, uel pulmone uitio? quippe hac in re differt anginoſus concurſus a peripneumonoſo & laterali: atq; ex eo, ꝙ anguſtiæ ſenſus in gutture eſt. Præterea in p̃ſagiorũ libro vr anginæ noĩe appellare oẽs affectus huic loco accedẽtes, quos ſpirãdi difficultas comitatur:

inquit

A.l.3 f.2. c.2. fol.213.h

de Art.cõ.3.t.1. 2.7.268.ef

† ad eam.

2. Epid. ſect.2.

de Artic.cõ.3.t. 51.7.274.e

† πρώτου, i. dorſi, eſt in antiquis.

† tertia.

de Artic com.3 t.9.7.269.f

in Prog. com. 3. t. 16. 4. 209. a

inq; t. n. ‖ Angina periculosissima ē, celeriterq; enecat, si neq; in faucibus, neq; in ceruice q; cq̄ ap- E
pareat, si dolor vehemētissimus ē, si nō nisi recta ceruice ſpūs trahit: etenim eodē die iugulat, li- „
cet interdū vsq; ad alterū, aut tertiū, aut ēt quartū protrahat. Quæ vero in reliquis, non minore „
quidē dolore afficit, extumescit āt, & in faucibus ruborē mouet, ſuperiori nō minus periculoſa „
ē: ſed lōgius ſpatiū habebit, p̄cipue ſi vehemens fuerit rubor. Sed tū præcipue malū prolongat, „
quū non ſolū fauces, ſed ceruicē quoq; rubor occupat. Maxime uero pōt ab ea ſecunda ualetu- „
do contingere, ſi rubor ſimul, & ceruicem, & pectus comprehendat, neq; ad interna reuertatur „
eryſipelas. Igr̄ ex his verbis haud dubia cōiectura eſt, oēs affectus, qui huic loco accidunt, ſi ſpi- „
rationem quoquo modo reddant deteriorem, ab ipſo cynanchas. i. anginas nominari, nondum
ſolitis medicis cynanchē, per c, ſynanchen uero p ſ, nominare: tm̄ abeſt, ut uel paracynanchē,
uel paraſynanchen dicerent: quippe tū primum hoīes res ipſas neglexerūt, quum nimio ſtudio
nomina q̄rere inceperunt. Itaq; quatuor inuentis nominibus, quatuor affectus ſignificari dice-
bant: ac notas ipſorū ſcribētes, genus illud, qd̄ ſupra tractauimus, quū ſermonē ex libro vulga-
rium morborum ſcīo explicaremus, oīno dereliquerūt. Atque hęc ſunt quatuor eorū genera, A. l. 3. f. 9. c. fol. 253. d
primum, ubi fauces inflāmantur, fauces āt uoco internum oris locum, ubi ſimul conueniunt, & A. ibid. c. 1. 252. c
gulæ, & gutturis partes extremæ: alterum, cū neq; fauces, neq; reliquæ oris partes, neq; ēt exter F
narū partium ulla inflammata vr̄, laborās tm̄ ſuffocationis periculum in gutture ſentit: tertium,
ubi extrinſecus circa fauces inflammatio apparet: quartum, ubi gutturis partes tū externæ, tum
internæ ſimiliter affectæ ſunt. At ſupereſt adhuc alius ceruicis affectus, quem ipſi ſilentio præte
rierunt, ubi ad interiores partes uertebræ luxantur, & quidē ſolis interdum muſculis, q; cū ipſis
cōmunicant, tumore p̄ter naturam affectis, uel nato ibi tuberculo: interdum ēt gula pariter uitia
ta: non nunq; muſculis quoq; qui gulā gutturi iungunt: quinetiā proprijs aliqñ gutturis muſcu-
lis, qui ipſum aperiunt, oblæſis. Per oēs id genus affectus ſpirandi quidem difficultas oboritur,
ſed citra ſuffocationis periculū: laborātes āt difficulter deglutiunt, atq; dolore afficiūtur, idq; p
2. Epi. ſect. 2. Et in Prog. cō. 3. t. 17. 4. 209. b. cipue, cū potus eis p nares reſilit. Accidit ēt interdum, ut aſcendente inflāmatione, & lingua ‖ &
fauces in tum orē attollātur, quē admodū, & Hippocrates ipſe tradidit. Verum huiuſcemodi co
gnationū enarratio ppoſito nr̄o nihil cōferre uī: nā līgua affecta, alię quoq; actiones depdūt.

De ijs ſpinalis medullæ affectibus, quibus reſpiratio vitiatur, ac cęteræ partes læduntur, quæ ex ipſa neruos ſuſcipiunt. CAP. 4.

AT, ubi unica duntaxat actio læſa eſt, & ſedes affectæ plures, tū noſtri inſtituti eſt, ut ex reli- G
quorum accidentium uarietate eas diſcernēdo, inueniamus: quippe nullo ſpiritalium in
ſtrumētorum quoquo modo, neq; primario neq; per cōſenſum, affecto, fieri minime pōt, ut ſpi
ratio lædatur. Quum itaq; multa ſint ſpirandi inſtrumētā, ac numeroſa quoq; partium multitu-
do, quibus ipſa conſentire conſueuerunt, nō ab re multa diſcretione indiget is, qui, & primario
affectas ſedes, & conſentientes inuenire conatur. Igitur ex ſola ſpirandi ſpecie ilico nō nihil, &
de affecta ſede, & de ipſa diſpoſitione, conijcere licet. Quippe, ſi uideatur laborans inter ſpirā-
dum totū mouere thoracem, ut in parte quidem anteriore ad iugulum, in utroq; latere ad epo-
midas. i. ſuperhumerales, in parte poſteriore ad ſcapulas uſq; mot⁹ ipſius, aſcēdat, tres ex hmōi A. l. 3 f. 10. t. c. 9. f. 259. c
ſpiratione diſpoſitiones ſignificātur: una eſt, flammea in pulmone atq; corde caliditas: altera, in
aliquo ſpiritalium inſtrumentorum anguſtia: tertia eſt facultatis muſculos thoracis mouētis de
bilitas. Quum igitur huiuſmodi ſpirationem cōſpexeris, in primis pulſus perpēdere oportet, hi
enim, quantus ſit calor, indicabunt, ſicut in libro De præſagijs a pulſu iā ſcriptum eſt: deinde ex
ſpirationem ipſam conſidera, ām multa, an conferta, an exuſſluando fiat; poſtremo thoracē, in
pectore tange, quē ſi ardentem inueneris, iam oēs copioſi caloris notas te habere non dubita:
quibus ex abundanti accedit faciei oculorūq; rubor, capitis ardor, ſitis uehemens, lingua arida
& ſalebroſa, & q; dicat infirmus ſeſe ardere. Vbi uero incendij ſignis modū ſeruantibus thorax H
uehementer dilatatur, anguſtiam in ſpiritalibus inſtrumentis eſſe ſignificat: quare uel pars ali-
qua ad guttur affecta eſt: uel multis humoribus pulmo, aut thorax eſt oppletus: uel aliqd̄ tuber-
culū in ipſis eſt natū, quo in genere ēt abſceſſus numerantur. Atqui gutturis affectus tum prima
rios, tum eos, quibus per cōſenſum infeſtatur, iā percurrimus: pulmonis āt thoracisq; uitia pau
lo poſt accuratius perſequemur: nam in præſentia ſpinalis medullæ duntaxat affectus tractare
propoſuimus, tum alios, tū illos, qui ei per imbecillitatem uocatam accidere ſolent. Porrò ſolet
imbecillitas accidere, interdum cerebri uitio, utpote a quo & ſentiendi, & mouēdi facultatem
recipit: interdum ipſa duntaxat ſpinalis medulla primario affectu laborante, idq; ob peculiarē
intemperiē uel toti ipſi, uel diuerſis ipſius partibus, aduenientem: quam multorū medicorū mē
tes nequaquam comprehendere ualent, quū tm̄ creberrime uideant laborantes quoſdā adeo
reſolutos, ut uix digitos manus poſſint mouere, quamuis omnibus thoracis partibus ſpirent, nul
lo ardente calore ad magnam ſpirationem ipſos cogēte: id uero ob hmōi cauſam eis accidit.
Nam, dum quieſcit animans, liberam ſpirationem ſolum ſeptū tranſuerſum, modo ualeat, effi- A. ibidem. c. 8. fol. 258. h
cere ſolet: ubi uero infirmum eſt, ipſum ſanè ſolum ſpirandi munus perficere non ualet, uerum
intercoſtalium muſculorum concurrit auxilium: quod, ſi præterea maiori animal inſpiratio-
ne egeat, tunc ſuperni muſculi omnes, quorum maximi ſcapulas ſecum manifeſte mouent,

ad

A ad ſpirandi actionem requiruntur. Quum itaq; hominem ſpirandi opus omnibus thoracis partibus perficere uideris, non fuerit tñ conferta inſpiratio, quantũ thorax dilatetur, perpende: inſup & nariũ pinnas, has.n. ipſũ contrahere uidebis, & paruã thoracis facere dilatationẽ, non quẽadmodũ in ardentibus febribus ob caloris copiã faciunt ij, q uiribus ualẽt, nã in ijs totus thorax plurimũ dilatari conſueuit: neq; ẽt, vt in illis, quibus id euenit ob aliquam ſpiritaliũ inſtrumentorũ anguſtiã, vt in anginis, atq; in dyſpnœa, quam fluxio multa, & affatim deſcendens induxit: neque, q̃bus ab utraq; cauſa prouenit, vt in peripneumonia, quippe hoc morbo affecti, & maxima, & frequentiſſima ſpiratione utuntur. Cæterum quemadmodum ob uiriũ infirmitatem, † ita ob unius quoq; particulæ imbecillitatem particularem omnes thoracis partes dilatari coguntẽ.

† Athleta enim nomine Secundus, qui ſatis, quid pateret, intelligebat, ſentire ſe manifeſte in ſepto trãſuerſo dixit imbecillitatem: atq; idcirco cogebatur intercoſtales muſculos ſine intermiſſione mouere, atq; non nunq̃ ſuperiores quoque: interdũ aũt zonã circundans p̃cordiorũ partibus, ſola tranſuerſi ſepti motione ſufficienter ſpirabat, quo tpe q̃eſcebat. Verũ, an ad ſepti tranſuerſi muſculum, an ad neruos, qui ad ipſum peruenĩũt, an ad aggregatũ ex utriſque, pertineret huiuſmodi imbecillitas, mihi quidẽ explicatu perdifficile uidebat. Idẽ ſpirationis genus ẽt in alio
B quodam notaui, quem aliquando equus in præcordiorũ regione calcitrauit adeo atrociter, vt oborta in ſepto tranſuerſo inflammatione, mortis periculũ immineret: is, licet euaſerit à periculo tutus, ab imbecillitate tñ liberari nequiuit. In alio ẽt, qui à uehementi peripneumonia conualeſcebat, brachij tã poſteriores, q̃ internę partes, & cubiti maxima pars eodẽ modo ad ſummos vſq; digitos, ſenſus difficultate laborauerũt, atq; motus quoq; aliquorũ digitorũ non nihil læſus eſt. Huic, nerui, q̃ in primo, atq; ſecundo intercoſtali loco inueniuntẽ, noxã ſubierunt: quorũ primus nõ contẽnendæ magnitudinis, p̃ intimas partes abditus deferẽ, ſed ei, q̃ ipſum præcedit, admixtus, atq; multifariã diuiſus, ut in arte ſecãdi corpora uidere eſt, cuius ẽt partes aliquę p̃ interiorẽ cubiti regionẽ, uſq; ad digitorũ extrema p̃ueniunt: ſecũdus uero neruus tenuis quidẽ, nulliq; admixtus, p̃ axillã ſub cute ad brachiũ deferẽ, diſperſus per cutis, tã poſteriores, q̃ internas partes. Huic homini celeriter ſanitas reddita eſt, adhibito medicamẽto ei loco, unde nerui prodeũt, iuxta primũ, ac ſcd'm intercoſtale ſpatiũ. Iam ſanati ſunt quoq; non nulli, quibus utrunq; crus paululũ reſolutũ erat, adaptato lũbis medicamẽto, in eo ſpinalis medullę loco, vñ cruribus nerui aduenĩunt, nullũ reſolutis cruribus medicamen adhibendo: neq;.n. ipſorum, ſed medullę, proprius erat affectus. Vidimus aliũ, cui magna oborta ſuppuratione in altera nate iuxta cruris
C initiũ, nerui eiuſdem cruris per chirurgiã nudati ſunt: ſed ea parte ſanata, toti membro mouendi difficultas accidit. Itaq; conijciens ſcirrhoſum quidpiã à priori inflammatione in neruo derelictum, quod hmõi diſpoſitionẽ induceret, affecto loco ſoli idoneum medicamẽ adhibendo, hominem p̃fecte ſanaui. Quod aũt de partibus faciei dictum eſt, id de reliquis quoq; omnibus eſt intelligendũ. Quippe vnica duntaxat p̃eunte actione, ſolum muſculũ, q̃ ipſam efficere ſolet, aut neruum ipſius, affectum eſſe putandum eſt: at, ubi plures actiones uitiatæ ſunt nõ eodem in loco, accidit interdum omnes eius muſculos à cõi aliqua cauſa lædi: fieri ẽt poteſt, ut neruus aliquis, qui muſculis illis cõis eſt, afficiatur. Quippe piſcator quidam, quum in fluuio piſces uenans adeo circa ſedem, & ueſicam infrigidatus fuiſſet, ut ipſo inuito effluerent, & alui excremẽta, & urina, per calida remedia affectis muſculis adhibita, celeriter ſanus euaſit. Item alius eiſdem moleſtus accidentibus, ſine tñ manifeſta cauſa, læſis circa os ſacrum neruis, multo tempore per multa præſidia uix ſanatus eſt. Igitur, quod protinus ab initio dicebam, illius nunc quoq; mentionẽ faciendo ad alia me diuertam. Etenim, ſi ex arte, quæ corpora ſecare docet, ad quam particulã deſcendant ſinguli nerui à ſpinali medulla prodeuntes, cognoueris, affectas ſedes q̃ facillime inuenies. Ex artis aũt actionibus horum omniũ examen re ipſa deprehendiſtis: nanq; ſæpenumero
D uidiſtis ex hmõi notitia manifeſte iuuari laborantes. Quippe nõ ſolum crura, & manus temere ac fruſtra multi medici tota die, noctuq́; calefacientibus medicamentis perfricant, negligẽtes locum, vbi uel ſpinalis medulla, uel neruus aliquis ex ipſa emergens, lædit: verum ẽt caput cuiuſdam, non ita pridẽ, impoſitis medicamẽtis uehemẽter calefacientibus, ulcerauerunt, putantes ſenſum ipſius grauiter læſum hoc pacto poſſe reuocari. Atq; hũc ipſum ſanauimus inuenta ſede affecta, tũ ex reliq s accidentibus, tũ ex p̃cataretĩcis. i. euidentibus cauſis, nã ſup ſingulis interrogauim⁹: quare una hmõi erat: quũ ſub multa pluuia, ac uẽto impetuoſo ambulaſſet, palliũ circa ceruicẽ madefactũ aiebat adeo, vt uehemẽti ſe frigore ĩ ea parte affectũ ſentiret. Itaq; ſi ſcieris ex primis ſpinæ uertebris quatuor neruos ad caput aſcendere, à q̃bus pellis ipſum ambiens, ſenſum accipit, facile ſedẽ affectã inuenies. Hac igit ſanata, capitis quoq; pellis pariter ſanata eſt, utpote quæ nulla primaria affectione laborabat. Medici uero, neq; hmõi neruos, neq; eos, q̃ p̃ ſingulas cutis partes diſperſi ſunt, cognoſcentes, cũm in promptu eis eſſet minimæ particulæ iuxta nerui initium adhibere remedia, partes illæſas multo negocio moleſtãt. Ego uero ſępenumero uos monui, alios quidẽ in ipſa ſpinali medulla, ueluti radicem habere: alios uero, ut ex magnis ramis, atq; ipſis quoq; è ſpinali medulla exortis, p̃cedere: q̃ rurſus diuiſi diſtribuunt, atq; alij p̃ ualde multas cutis partes, alij p̃ pauciores. Quo magis miror diſſectores ipſos, illos non cognoſcere, atq; in neruorũ reſolutione quærere, quã ob cauſam reſolutarũ partium non ſemp̃ & mo

† *Antiqua tralatio addit, omnium muſculorum pectoris.*

† *Græc. Ὁ γοῦν γυμναστὴς σεκοῦνδος, iã uero Gymnaſtes Secundus. non athleta erat, ſed magiſter omnes exercitationes docẽs, ut Gale. 2. de tut. Val. & Plato. xi. de legib.*

tus & ſenſus pereat: ſed aliqñ ſenſus dũtaxat, aliqñ motus. aliqñ & ſenſus & motus ſimul deper- E
datur. Arbitrãtur nãq; neruorũ, qui per muſculos diſperſi ſunt, reliquias ad cutẽ tẽdere: ob idq;, cum neruus per muſculum diſtributus affectus eſt, ſiquidem uehemens fuerit uitium, & ſenſum & motum ſimul lædi: ſin leuius fuerit malũ, ſeruari quidem ſenſum, vtpote qui non tñ roboris deſideret, motum uero, eò, q̃ robuſtis egeat uiribus, perire. Interdum.n. unus muſculus uel totum crus uel manum mouet, ac proinde uiribus indiget: qui ſi ita afficiatur, vt munus ſuum perficere nequeat, membrum ipſum totũ immobile relinquit, ſentiẽdi uero facultas partiũ affectiones diſcernẽs, illæſa tunc permanet, ut quę non ita ualidis egeat uiribus: q̃ppe nihil minus, immo magis etiã, pati poſſunt partes, quũ debiles fuerint, dignotioq̃; affectionis ſufficienter fit ẽt per imbecillas uires. Igitur ratio ipſorum in hmõi quidẽ neruorũ paralyſi ꝓbabilis eſt: vbi uero deperdita ſentiẽdi facultate, motus nõ perit, nõnulli q̃dẽ adeo uanas adduxere rõnes, vt ſatius fuiſſet eos conticeſcere: non nulli uero cognita huius qõnis difficultate nõ grauati ſunt dicere, huiuſcemodi paralyſis ſpeciẽ, qua ſeruato motu ſenſus perderetur, neminẽ unquã uidiſſe. Sanè, q̃ arroganter ſibi ſectæ alicuius principatũ uſurpant, artis uero opera nunq̃ in exercitationis uſum duxerunt, ijs nihil tum difficile uidetur, quod non intrepide profiteantur: verum maxima ex parte mentiuntur: atq;, vt ſcribunt non nulla, perinde, ac ſi frequenter conſpexerint, quorũ tñ ne ſom F
nia quidem unq̃ viderunt, ita plurima nunq̃ uidiſſe aiunt, quamuis creberrime conſpexerint.

De loco affecto, cum ſanguis expuitur, aut alio pacto exire à corpore videtur. CAP. 5.

ATque conuenit quidem inter medicos ſanguinem ̃ è gula, uentriculoq̃; uomitione, ex ſpiri talibus partibus tuſſi, ex faucibus & gurgulione ſcreatu, ex ore ſimplici expuitione expelli: nos uero ſanguinẽ, qui à capite per gurgulionis præcipue partes internas, ad fauces, affatim deſcendebat, tuſſiendo educi ſæpenumero conſpeximus: quippe ſubito gutturi irruens, tuſſim mouet. Quare diligenter aduertere animũ oportet, ne aliquando hmõi ſanguinẽ ex ſpiritalibus inſtrumentis aſcendiſſe putemus † exemplo illorũ medicorum, quos equidem noui non recte erroris accuſare præſtantiſſimos medicos, quũ ipſimet errarent, credentes huiuſmodi ſanguinis eruptionem eſſe q̃ periculoſiſſimã, tanq̃ pulmone uehemẽter affecto: neq; enim par eſt, exigua uena dirupta, tñ effluere ſanguinẽ. Cæterũ contingit plerunq;, ut uel eroſa, uel exeſa, uel utcunq; nominare uolueris, uena, ſanguis affatim tuſſiẽdo eijciatur. Quum.n. retroactis temporibus q̃s ex interuallis quotidie non ita multum ſanguinẽ tuſſiendo expuere conſueuerit: ſuperueniatq̃; ei poſtea multi ſanguinis inter tuſſiẽdum eruptio, & quidem neq; ab alto cadenti, neq; in certamine, neq; palæſtra grauiter vulnerato, neq; etiam ſub ullo graui pondere oppreſſo thorace, re G
liquum fuerit, ut conijciamus ob inſignem eroſionẽ plurimum ſanguinẽ inter tuſſiendum fuiſſe reiectum. Atq; nõ pauci ſic affecti, pulmonis quaſdam particulas ſimul cum ſanguine eiecerũt. Quocirca diligenter conſiderare oportet, an ̃ ſpumoſum quippiam ſimul educatur: id.n. efficaciſſimum fuerit indicium, q̃ ex pulmone facta ſit excretio: haud ſecus, ſi bronchij pars quędam, aut arteriæ aut uenæ tunica, aut etiam pulmonis ipſius caruncula eijcitur: quippe nihil horum accidit ijs, qui ex thorace ſanguinem tuſſiendo producunt. Ac ne dolor quidẽ infeſtat eos, quibus à pulmone ſanguis erumpit, utpote qui duos neruos, perquam tenues à ſexta neruorũ à cerebro ortorum coniugatione recipit, extrinſecus per membranam ipſum continentem diſperſos, & qui per uiſceris profunditatem non extenduntur: verum thoraci (ut ſcitis) multi ab internis, multi etiã ab externis partibus aduenium nerui, quibus facile dolores percipi poſſunt. Prętera thorax muſculis, oſſibusq̃; abundat: pulmo uero laxus eſt, atque à compreſſione, aut contuſione tutus. Proinde thoracis dolores intenſiores ſunt, pulmonis remiſſiores. Quum igitur dolente thoracis parte, quapiam ſanguinem quis ſpuendo reiecerit, neq; multum, neque rubrum, ſed nigricantem, grumoſumq̃;, huic thorax primaria affectione infeſtatur. At ſanguis, affecto thorace, per pulmonem tuſſi educitur: vt in ſuppuratis affectibus pus, quod inter thoracem, & pul- H
monem ſenſus iudicio contineri percipitur. ad eundem modum pleuriticis ſputum coloratum poſt apparet, at quomodo in his expuatur, in quinto huius commentationis libro utcunq; dicemus. Conſequens eſt, ut de ulceribus, quæ ſanguinis reiectioni ſuperuenire conſueuerunt. deinceps, dicere aggrediamur. Ea in ̃ pulmone creberrime fieri poſſunt, ac curationem (ut quibuſdã uidẽt) nequaq̃ admittunt, aut (ut alij putant) difficulter admodum ſananẽ: at in ̃ thorace dirupta uaſa, à quibus ſanguis expuitur, magna ex parte conglutinanẽ, nunquam enim huiuſcemodi ulcera, uel diuturna, curationi omnino reſiſtunt: quæ uero in pulmone longo iam tempore permãſerunt, quamuis aliqñ curentur, relinquitur tamen in ipſo res quædã calloſa fiſtuloſaque, quæ tractu temporis à leui occaſione excoriatur: atque cum ijs, quæ inde expuuntur, miſcetur interdum ephelcis, id eſt ramentum, à medicis uocata, ac cruoris exigua quædam guttula: qua in re cum ulceribus in alijs ſedibus genitis communicant. Verum ex gula uentriculoq̃;, uomitu: ex renibus & ueſica, cum urina; ex inteſtinis uero, deiectione excernuntur: ſed ex ſpiritalibus inſtrumentis, nihil ſine tuſſi expui poteſt. Quòd, ſi pluribus deinceps diebus aliquis cruorem & ſcreauerit & emunxerit, idq̃; citra capitis uel dolorem, uel grauitatem, ſiue præſente m, ſiue prætaritam, neq; is ex ictu procedat, huius & totum per nares meatum, atque eam oris partem, qua ad nares foramen tendit, accurate conſiderare oportet: nam fieri poteſt huiuſmodi accidens

A.l.3.f.10.c.4.fo.26.

Cod. græci omnes, quos uiderim, hũc habent ſenſum

Quẽadmodũ ſane quoſdã noui medicos falſo opinatos, ex quibus ipſi decepti ſunt, credentes non recte multos præſtãtiſſimos medicos aſſeruiſſe, hmõi ſanguinis &c. & ita etiam uidẽtur legiſſe ueteres interpretes.

A. ibidẽ. c. 5. fo. 266. a

A. l. 3. f. 101. 3. c. 4. f. 265. A. l. 3. f. 102. c. 18. f. 271.

A.l.3.f 10.t. 3.c.4.f.265.g A.l.3.f.9.c.6. fol.252.h

A hirudine huic loco adhærente, q̃ quidē in dies augeri ſolet: quāuis.n. primis diebus, utpote exigua, ſenſum effugiat, tertio tñ, quartove die, haud obſcure uideri poteſt. Eadem rōne ex ventriculo quoq; cruor epota ſanguiſuga euomit: ſed eſt hmōi cruor tenuis, ſanieiq; ſpeciem refert, ſiue is e uentriculo, ſiue ex naribus, ſiue ex ore feratur. Igit, cum talē uideris, ac hoīs conſiderato habitu, ſuper pteritis cū interrogaueris, ex oībus rei ipſius ueritatem facile conijcies. Equidem, quum uiderē hoīem integra ualetudine hmōi cruorē euomentem, interrogaui, qua uictus rōne antea fuiſſet uſus: ille uero inter alia, quæ narrauit, hoc quoq; addidit, ꝙ, cum nocte quadam ſitiret, miſſo puero, qui aquam afferret, ex immūdo fonte bibiſſet. Quibus auditis, ſciſcitatus ſum, apparuiſſentne aliq̃ ſanguiſugæ in ipſo fonte: qui, quū id quoq; fateret, epoto ſubinde idoneo pharmaco hirudinē uomitione reiecit. Porrò, quum alius quiſpiam hmōi cruorem emungeret, & expueret, ipſo narrante audiui, eū rure, æſtatis tempore, in ſtagno quodam cum cæteris iuuenibus iuuenili ludo, qualē adoleſcentes in aqua ludere ſolent, exercitatum. Tum ego ſciēs in eo ſtagno ſanguiſugas eſſe, duxi laborantem ad ſplendorē: conuerſoq; directe ad ſolis radios nariū foramine, in eo loco, vbi naſus ad oris regionem perforatur, hirudinis in meatu latentis caudam conſpexi. Has igitur hiſtorias, utpote perq̃ conducibiles, uobis narrare operæprecium duxi.

B *De loco affecto, cum vox, vel aliqua partium ad ipſam, ac ad loquelam attinentium, læditur.* CAP. 6.

QVòd in propoſito ſermone læſionem putare oporteat, etiā ſi non penitus tota partis actio ſecundum naturam deperditur, ſæpenumero iam diximus: nec ab re fuerit, id in præſentia monuiſſe. Præterea (quamuis non ignoretis) monitos uos uelim, non eandem eſſe rem, uocem & ſermonē: ſiquidem uox uocaliū inſtrorum munus eſt: ſermo uero eorū, quæ ſermoni deputata ſunt, inter q̃ lingua principatū obtinet, cui non parum conferunt & nares, & labra, & dētes: ſic ēt uocis inſtrumenta ſunt guttur, & muſculi ipſum mouentes, atq; nerui, qui à cerebro ipſis uim deferunt. Igit, ſi uel claudentes, uel aperientes guttur muſculi immobiles reddantur, qui ſic afficit, obmuteſcet: vbi vero uel difficulter mouent, uel palpitant, aut tremūt, pro affectionis ipſius modo, uox ipſa lædet: ſimiliter, ſi uel conuellendo, uel quatiendo mouent, & ſanè ſi imbecillæ fuerint ipſis uires, ſiue ob ſuā ipſorū, ſiue ob neruorum ipſos mouētium affectionē, obſcurā, & paruā efficient uocē: ꝙ, ſi alius quiſpiā ex mouentibus guttur muſculis, quoquo modo afficitur, lædetur quidē uox, ſed paruum erit uitium: atq; ſic affectus, neq; obmuteſcet oīno, neq; ita exiguam habebit uocē. Igitur, vt ex muſculis guttur mouentibus p̄cipui habentur ij, qui ipſum ape

A.l.1.f.1.d.5 c.4.fo.11.f

A.l.3.f.10.t. 2.c.1.f.263.a

C riūt & claudūt, ita ex uocalibus neruis ij, quos recurrentes uocamus, q̃ & ipſi portio quidē ſunt ſextæ coniugationis neruorum, qui à cerebro oriunt, quemadmodū & alij, q̃ in ipſum inferuntur: differunt tñ ab illis, eò, ꝙ non in ceruice à neruis ſextæ coniugationis, ſed cum ad thoracis regionē peruenerint, propagant. Nullus itaq; tā ineptus diſſector eſt, q̃ ſextā coniugationē totam ſecet inuitus, q̃uis recurrentes nerui, ob imperitiā, non nunquā diuellantur. Accidit uero interdū in magnis aſperæ arteriæ uulneribus, vt unà cū ipſa arteria, uel alter, uel uterq̃; incidat. Porrò p̄ chirurgiam quoq; infrigidati tantiſper uocē impedient, donec calefacti naturalē temperiē recuperauerint. Quinetiam uitiari uocē haud obſcure cōtingit, quum uel acutior uel maior redditur, ob id, ꝙ fauces à ſuis muſculis nequeant intēdi. Itē uehementer læditur uox, ubi mēbrana, q̃ fauci

A.ibidem. A.ibid.c

bus, & gutturi cōis eſt, multa humiditate rigatur. Quòd ēt deſtillationes eadem ratione uocem raucam efficere poſſint, nemo non intelligit. Vehemens quoq; exclamatio ſimiliter uocē afficit, utpote quę ſimilem inflammationi circa iam dictā membranā, atq; gutturis muſculos, parit affectum. Cæterum, quum gutturis interni muſculi inflāmantur, eum affectum anginam eſſe conſtat, quæ ſimul & uocē & ſpirationē lædit. Ac idē quoq; in uniuerſum facere ſolent oēs præter naturam tumores, ſiue in ſpiritalibus viis exoriantur, ſiue extrinſecus ipſas comprimant. Sic. n. gula

D quoque, vbi inflammatione affecta eſt, ut comprimat aſperæ arteriæ tunicam, qua cartilaginum ipſius partes extremę, Sigmoides uocatæ ξ id eſt quæ ſigma literæ figuram referunt ζ coniungunt, & ſpirationi & uoci noxam afferre conſueuit. Haud abſimile quoq; uitiū inducit uertebrarum ceruicis in anteriorem partem luxatio: ſed de his iam antea dictū eſt. Igitur oēs huiuſmodi affectus uoci aduenient proprijs ipſius inſtrumentis familiari aliquo uitio, ſiue primogenia affectione, ſiue per conſenſum laborantibus, nam id ad propoſitum ſermonem nihil conducit. Sunt præterea alij affectus, cum peculiari ſua materia priuatur: atq; in commentariis de uoce dictum iam eſt, quòd propria huius actionis materia, generatim quidem loquendo, eſt expiratio: ſecundum ſpeciem uero, atq; propriam differentiam, exufflatio, quæ quidem eſt, quum affatim ſpiritus foras effertur per muſculorum intercoſtalium actionem. Vnde fit, vt per uehemētia thoracis uulnera, atq; omnino ipſius in altera parte reſolutionem, in primis quidem ſemiſpirans, ac mox ſe miuocale animal euadat, idq; per accidēs. In apoplexia uero, ſopore, morbo comitiali, catoche, i. uigilanti ſopore, communi ratione earū actionum, q̃ ab impetu, & uoluntatis imperio procedunt, uocē lædi cōtingit, ſiue ſpinalis medullæ partes primæ, ſiue ſimul cū ijs cerebrū quoq; afficiat. His itaq; quinq; inter ſe cōſequentia quadam cōuenientibus, expiratione, exufflatione citra ſtrepitū, ſtrepēti exufflatione, uoce, loquela, ſi earū prima lædatur, reliquas oēs lædi neceſſe eſt:

vltima uero læſa, reliquæ haudquaq; lædunt: at, cũ ſecunda, tres reliquæ læduntur: cũ tertia, duę E
vltimæ: cũ quarta uero ſola, poſtrema lædit. Etenim, ſi nihil omnino expiret animal, uel ex utriſ-
que thoracis partibus, vel ex altera parte duntaxat: ſi quidem ex vtriſque, celerrime ſuffocabit: ſi
vero ex altera tm̃, ſemiſpirans atq; ſemiuocale reddet, perdetq; ſimul reliquarũ deinceps duarũ
actionum partẽ dimidiam, quarũ alteram exufflationẽ citra ſtrepitũ, alteram uero ſtrepentem,
noïare conſueuimus. Quòd ſi expiratione ſeruata corrumpatur exufflatio, reliquæ tres actiones,
ſtrepens exufflatio, uox, & loquela ſimul corrũpentur: ſicut uoce pereunte, loquelam quoq; pe-
rire neceſſe eſt. Cũ itaq; dictarũ actionum opifices muſculos cognoueritis, ſupereſt, conſiderare,
qui ex ipſis proprio affectu laborẽt, & quorũ actio lædat̃ per accidens. Quòd ſi quidpiã eorum, q̃
ex corporũ diſſectione uidiſtis, obliuioni tradideritis, admonebunt uos ij, quos de reſpirationis
cauſis, atq; de uoce perſcripſimus, cõmentarij: atq; de his ipſis in ſecundo libro de uiuorũ diſſe-
ctione etiã dictum eſt. Sanè expirationem faciunt uniuerſi thoracem contrahentes muſculi: exuf-
flationem (quæ uehemens expiratio eſt) intercoſtales maxime: ſtrepentem exufflationem ij, qui
in faucibus ſunt: vocẽ uero ipſam gutturis muſculi efficiunt. Sed lingua articulatim uocẽ diſtin-
guens, loquendi uſum præſtat: atq; non nihil ad hanc rem conferre uidenẽ dentes, labra, narium
foramina, palatum, gurgulio, præterea ſymmetrũ linguæ ipſius uinculum. Itaq; balbis, blæſisq;, F
atq; alijs, qui impedita ſunt loquela, loquutionis inſtr̃orum aliquod, aut cum natura ipſum for-
maret, aut poſtea, lædi certum eſt, ueluti quum uel polypus, uel aliud quidpiam narium foramina
obſtruit, aut ex primis dentibus, aliquis deperditus eſt, aut ubi labia fuerint mutilata. Verum, quo
pacto quidem tenuem obtineant uocẽ, ac præterea qũo aliæ uocis, tum dr̃ię, tum affectiones fieri
poſſunt, vt rauca, reſonans, tenuis, aſpera, * obſcura, in cõmentariis, de uoce ſufficienter diximus.

* μελαίνης. i. nigra, eſt in impreſſis græcis: & ita etiã uertit tralator uetus ad uerbum ex græco. De qua uoce uide etiam. 1. pror. comm. 3. Quædã tamen græca exẽplaria habent μεγάλης. id eſt magna.

Quæ loca afficiantur in reliquis ſpirandi difficultatibus, quæ ſuperius omiſſa ſunt. CAP. 7.

ATque de dyſpnœa, id eſt difficili reſpiratione, iam antea, ubi ſpinalis medullæ paſſiones p-
currimus, multa dicta ſunt: quibus nũc in memoriam reuocatis, q̃ ad pr̃item contemplatio-
nem ſuperſunt, ſubiungam. Itaq; in uniuerſum expedite uos meminiſſe uelim muſculorum thora
cem mouentium, neruorumq́ue qui ad ipſos perueniunt, quos in corporũ diſſectione uidiſtis. Igi
tur introeuntes ad hominem difficulter ſpirantẽ, in primis conſiderare, an oẽs thoracis muſcu-
li moueanẽ: an ſoli intercoſtales ſine ſuperioribus: atq; an ſimul cũ intercoſtalibus ſeptũ tranſuer
ſum quoq; moueatur. Quũ itaq; conſpexeritis oẽs moueri, unam ex tribus, quas dicemus, cauſis,
hmõi motionẽ efficere putandũ eſt, ac deinde, quæ ſit illa, q̃ nunc infeſtat, ꝑpendere oportet: ꝙ
ſi non oẽs mouentur, aliter definire. Subiiciamus igitur aliquẽ oẽs ſimul mouere muſculos, ut pe G
ctus unà cũ ſcapulis manifeſte ſubleuetur. In hoc "ex tribus, unum aliqd̃ coniicere neceſſe eſt, aut A.l.3.f.10.t.1
uirium imbecillitatẽ, aut uiarum ſpũs anguſtiã, aut uehementem in corde & pulmone calorem: c.8.fol.259.a
quamuis interdum duæ, ac non nunquam (licet raro) tres quoq; ex iam dictis cauſis concurrere
poſſint. Atqui tribus quidẽ ſimul conuenientibus, proximã mortẽ timere oportet: vbi uero duæ
fuerint, difficile eſt ægrũ ſeruare: ſed una duntaxat infeſtãte, peculiari opus eſt finitione, ut ſcia-
tur, utrum ad ſanitatem peruenturus ſit æger, an malo ſuccubiturus. Igitur, vbi uirtus duntaxat fue
rit infirma, ad tria mouentiũ muſculorũ gña uenire, eosq́; oẽs ad motionẽ excitate ſolet, ꝙ unum
genus uehementer mouere ipſa nequeat: qppe, ſi ſeptum tranſuerſum ſolũ, ſufficienter mouere
poſſet uirtus, veluti quum ſcd̃m naturã ſe hẽbat, neq; intercoſtalibus, neque ſuperioribus muſcu
lis indigeret: qm̃ uero imbecilla eſt, oẽs ſenſim mouet, ſed neq; frequẽtem, neq; rarã ualde facit
actionẽ. His igit̃ adhibẽda eſt mẽs, nã cætera haud difficulter ꝑ ea diſcernuntur. Sanè plurimũ au
cto in ſpiritalibus inſtr̃is calore, oĩbus quidem thoracis muſculis agit animal, ſed & uelox & fre
quens & uehemens eſt eorũ actio, qm̃ uidelicet citra uiriũ imbecillitatẽ calor infeſtat: At uirium
imbecillitatẽ, ubi flãmeus calor non acceſſerit, neq; uelox, neq; frequens ualde comitatur motus:
proinde nõ ita in multũ oẽs thoracis partes dilatat: quippe hoc dyſpnœæ genus cũ ea, q̃ ob nimiã H
incenſionẽ facta eſt, vnũ ſolum cõe habent, ꝙ oẽs thoracis muſculi per ipſam agunt. Quinetiam,
ubi, ob plurimũ calorem ſpiratio difficilis eſt, p̃ter magnitudinem: frequentiam, & celeritatẽ hoc
quoq; accedit, ꝙ calidus, feruensq́; ſpiritus exufflando producitur. At in"uirium imbecillitate, A.l.3.f.10.t.1
nulla ab ore facta exufflatione, ſpiritus ex ſolis naribus emitti ſolet: ꝙ, ſi per inſpirationem cui- c.21.fo.260.d
piam narium pinnæ manifeſte contrahi uideantur, id uero efficax imbecillæ facultatis indicium
eſt. Ob ſpiritalium uero inſtrumentorum anguſtiam totus quidem thorax ut plurimum, celeriter
& frequenter dilatatur: ſed, qui ſic laborant, ſine exufflatione ſpiritum reddunt. Si uero ſimul con
ueniunt in ſpiritalibus inſtrumentis, & calor & anguſtia, ut in peripneumonia, tum neq; maxi-
ma, neq; frequentiſſima, neq; etiam celerrima ſpiratio ſufficere poteſt: ſed reſidere tentant ſic la
borantes, etenim ſentiunt hoc pacto totum thoracem facilius dilatari, quippe qui decumbenti-
bus in ſeſe concidit, eo, quòd pectoris partes ad ſpinam declinant, qua erecta thorax etiam ſimul
fertur, non amplius ſe ipſum grauans. Ac ſimiliter quoq; reſpirare ſolent ij, quibus aſperę pulmo
nis arteriæ plurima defluxione oppletæ ſunt, aut ubi ex proximis locis in ipſas aliquid deriua-
tum eſt: à iã dicta uero ſpiratione, unica duntaxat re differunt, quòd neq; exuffiant, neq; calidũ
ſpiritũ emittunt. Sic ẽt iis, quibus inter thoracem, pulmonemq́; magna puris quantitas collecta

eſt,

A est,quos suppuratos uocãt,totus thorax attollitur:sed neq; calidus est ipsorum spiritus,neque ẽt exufflando emitti solet,nisi adurens fortasse febris accesserit:uerũ hi celerrime suffocanr̃,tum ob † multitudinẽ ipsam,tum q̃ uires oĩbus suppuratis ex necessitate imbecilliores redditæ sunt. Sed non necessario in fluxionibus,q̃ ad pulmonẽ irruunt, aut peripneumonia, aut asthmate.i.anhelatione,uires imbecilliores redditæ sunt:nã contra,per anhelantes solos affectus, crassis & uisco sis humoribus pulmoni impactis,uires robustæ constantesq̃; permanserunt. Atq;,si tuberculum coctu difficile,aliqñ in ipso natũ fuerit,thorax maxime quidẽ dilatabit̃, sed non ita multum inspirabit aerẽ:ideoq; cõtinenter spirare cogitur:non tñ exufflare solet,id.n.aucti caloris propriũ est. In eandẽ dispnœæ speciẽ,sed alia rõne,labũtur ij quoq;,quos angina molestat,ob angustiã, quæ non sit in cõcauitatibus,q̃ inspirationem suscipiunt,sed in ijs,q̃ ipsam transmittunt. Quibus″ uero & absc̃essus,& inflãmatio,atq; humorum plenitudo in thoracis, aut pulmonis cauernis consistit, nulla obstructione,accidente in gutture,neq; in aspera arteria: sed in illis cauitatibus,q̃ inspiratũ aerẽ suscipiunt,angustia genita,ex necessitate sequetur magna thoracis dilatatio, sed non ita multus trahetur spũs:proinde laborãtẽ,& celeriter,& frequẽter spirare necesse est: præ oĩbus.n. uos meminisse uelim magnæ respirationis geminas esse dr̃ias, interdũ quidẽ ob dilatationis tho
B racis magnitudinẽ,interdũ uerò ob inspirati aeris multã essentiã. Sciendum aũt,q̃ sępenumero uos admoneo earũ rerũ,q̃ à prioribus omissæ sunt:nam, quas ipsi persecuti sunt,earũ p̃p̃ scriptorum multitudinẽ facilis,atq; in promptu est memoria;q̃ uero ab Hippocrate (quãuis optime de dyspœnea scripserit)nõ sunt definita,ea posteriorũ nemo explicauit,definiitve: idcirco necessariũ esse putaui crebr̃rime illorum uos admonere. Igitur,quicũq; sine inflãmatione,uel omnino sine aliquo p̃ter naturã tumore,aut angustia spiritalium instr̃orum, per febres ardentes difficulter spirant, his inspirati aeris quantitas magnitudini dilatationis thoracis proportione respondet:quibus uero uel tumor,uel angustia sine flãmeo calore in spiritalibus est, in his thoracis quidem dilatatio maxima est:id uero, quod inspiratur, non solũ dilatationẽ proportione non assequitur, uerumetiam minus, q̃ secundum naturam inspirari solet,attrahitur. At sine distinctione unam dispositionem ostendit magna thoracis dilatatio,si raritatẽ simul acceperit. Verũ animad uertere oportet,ne aliqñ in hac decipiamini, putantes,eam spirationem, quę ob uirium imbecillitatem omnibus agentibus musculis efficitur,eandem esse cum magna: quam equidem,quo clarior esset interpretatio,aliqñ sublimem uocare uolui:& mihi facile tunc fuit intelligere. Hippocratem eum sublimem uocare spiritum, qui sublimioribus thoracis partibus inspiratur: quẽad-
C modum,quum inquit: ‖ Magnus spiritus,& ex longis interuallis delirium, declarat: constat eum magnũ pro multo dixisse. Is uero bifariam fieri põt,uel sine superiorum musculorũ actione, uel ipsa quoq; concurrente:nam plerunq; intercostales musculi unà cum septo transuerso ad maximam thoracis eleuationẽ,qua multus spũs alliciatur, superiorũ musculorũ auxilio non indigent. Quòd uero hmõi eleuationis species delirium portendat, in cõmentarijs De dispnœa iam ostendimus,ubi ẽt cuiuslibet difficultatis anhelitus dispositio declarata est. Nunc uero,ut compendio quodam hic explicamus eos affectus, quos in alijs commentarijs iam percurrimus, ita & de dyspnœæ differentiis,partim quidẽ dictũ est, partim uero in sequentibus dicemus. Nam magnarũ respirationum alia quidẽ crebra est,atq; huic sunt dr̃iæ cõplures, quarũ aliæ alias dispõnes indicant:alia uero rara, vnicam indicans dispositionẽ. Sic etiam de exigua dicendum est, q̃ rara quidem spiritualium instr̃orum frigiditatem:frequens uero non solum spiritualiũ,sed eorum quoq;, quæ cum″ ipsis mouentur,vt hepatis,lienis,uentriculi, gulæ, laborẽ indicat. Quũ igitur plures sint dispositiones,quas per uehementes motus dolor comitatur,ex aliis notis & considerandũ & deniendũ est,siue inflãmatio q̃dam,siue erysipelas, siue ulcus, siue absc̃essus dolorẽ efficiat. Quinetiã didicistis,q̃ inæquales intẽperantię,dolores excitare sæpenumero solẽt:similiter spũs″ crudi
D flatuosiq̃; copia, qui arctatus aliqñ partes ipsum ambientes distendit,aliqñ uero uiolẽter egreditur. Præterea calidi & acris, aut frigidi & lenti humoris abũdantia,si aliqñ retẽtus succus ambiẽtia corpora distendat, aut inde uiolenter exeat, dolores efficere põt:q̃, si grauius affecta fuerint instr̃a, in quibus hmõi res continentur,dolent uel non mota:si uero leuior fuerit affectus; qñ mouentur. Verum in libris de dyspœna causam explicauimus, cur exiguæ spirationis frequens quidem spiritus, motorũ per respirationẽ instr̃orum laborẽ significet:rarus uero uehemẽtem refrigerationẽ,& quidẽ spiritalium duntaxat,præcipue pulmonis,& cordis. Est ẽt alia dyspnœæ species,quũueluti breui quadã quiete intercipitur opus thoracis,idq̃; non nunquã inspirando, non nunq̃ uero expirando,siue hoc accidat ob musculorum thoracis conuulsionẽ siue ob caloris copiam,cogentis laborãtem continenter uel inspirare uel expirare. Est insuper alius respirationis affectus,quẽ apnœã ξquasi nõ spirationẽ dixeris ξnoĩant,nulla,ut aspicientibus vr̃, facta respiratione:uerũ ut rei ipsius natura declarat,eã non fieri incredibile est: nã impossibile vr̃, vt animal omni spiratione exacte priuatũ in uita seruari possit,quãuis ea aĩalia, quæ in cauernis latere consueuerunt,thoracem mouere uideantur minime. Proinde duorũ alterum coniicere oportet, aut adeo exiguam fieri spirationem, ut sensum effugiat: aut huiusmodi animalia tũc spiratione omnino non indigere,sed eam transpirationẽ,quæ per uniuersum corpus fit, sufficere:quippe hanc

† πάθος affectum.

A.l.3.fol.10. t.4. c.14.fol. 270.h

in Prog. cõ.1.t. 24.4.194h.

A.l.1.f.2.d.3 c.24. fo. 42.c

A.ibi.c.26.d

cor ipſum per arterias efficit: reſpirationem uero per thoracem cerebrū efficere conſtat. Atue E A.l.3. f.19.c.
ro diſpoſitio, q̄ apnœā facere, poteſt, omnibus animalis partibus communis eſſe uidetur, veluti 7.fol.258.g
in apoplexia, ſopore, morbo comitiali, catalepſi: nā in his omnibus nullus ꝑprius affectus ſpiri
talia inſtrumēta præ cæteris infeſtat, non magis, q̄ uocis aut locutionis aut progreſſionis inſtru-
menta, ſed affecto principio, omnia, quibus uires ſuæ, per quas reguntur, ab ipſo ſuppeditari cō
ſueuerunt, ei conſentire neceſſe eſt. Verum de apnœa iam & particulatim, & per ſe diximus:
quamorbem tempus eſt, vt nunc ad alia tranſeamus.

De affectibus Pulmonis. CAP. 8.

QVum autē exercitationis uia, qua ad affectorum locorum notitiā peruenitur, duplex ſit, al-
tera quidem ab apparentibus accidētibus, altera uero à corporis partibus, ſi quis ꝑ utraſq;
voluerit exercitari, eadem bis dicet, quamuis alio & alio mō: Vt v.g. de pulmonis affectib⁹ dictū
eſt, vbi de dolorum ratione, pr̄eterea etiam ubi de ſanguinis reiectione, ac de diſpnœa diximus,
atque in pūtia quoque dicemus. Etenim vehementi dolore nunquam cruciat, verū & grauita- A.l.1. f.1.d.
tis ſenſum, & aliqñ extenſionē quandā, uel ad os pectoris, uel ad ſpinā peruenientem, percipere c.1.fol.9.c
poteſt: ibi.n. membranæ ipſum ambientes ſuſpenduntur. Sæpenumero ēt anguſtia moleſtantur A.l.3. f.10.
laborantes, atq; ob hoc cerebro celeriterq; ſpirant, ac thoracē uehementer attollūt, ſed non ita F 4. ca. 14. fol.
multū aerem attrahūt. Hęc ſi citra febrem acciderint, aut crudū tuberculū, aut lentorū, craſſorū 270.h
ve, aut quorundā aliorū humorū plenitudinē, in eo exiſtere: aut pus, aut aliū quendam humorē
vel lentum, vel craſſum, vel multū, circa ipſum effuſum fuiſſe declarāt: verum ea inter ſe ꝑ præ-
terita accidentia diſcernere licebit. Nanque, ſi q̄s per bonam ualetudinē, quum ſolitas actiones
facere poteſt, ſic difficulter ſpirare inceperit, augeaturq; accidēs, neq; inter reſpirandū ſtertere
videat, crudi tuberculi ortum ſuſpicari oportet. Si uero ſtertendo ſtrepitū fecerit, lētorum craſ-
ſorumq; humorum pertinaciter impactorum multitudinem, pulmonis bronchia moleſtare indi
cium eſt. Quòd, ſi ilico ab anguſtiæ ſenſu quis difficulter ſpirauerit, fluxionem uel a cerebro, vel
à uicinis ſedibus in pulmonē irruentē oſtendit. Sed, quū fluentibus in pulmonē uel uiſcoſis, vel
craſſis, vel multis humoribus, hominē difficulter ſpirare dico, in bronchijs eos contineri intelli
gas, velim: vt.n. in totū uiſcus læuis arteria diuiditur, ita etiam bronchiorum eſſentia in totū pul
monē ab aſpera arteria procedit: vocant autē à diſſectoribus bronchia, aſperæ arteriæ cartila-
gines, ſigma literæ figuram referentes. At, vbi pleuritis præceſſit, mox remiſſa febris uehemētia A.l.3. f.10.
intra latera grauitas in imo thoracis derelicta ſentitur: ac, vbi quis affatim à decubitu tranſmu- 4.c.7. f.269.
tatur, idq; maxime ſi ab uno latere in aliud ſe conuertens defluere aliq̄d ſentiat, puris multitu- G
dinē ibi contineri haud dubia coniectura eſt · quinetiā in ijs fluctuatio ſepenumero haud obſcu
re auditur: accedit ad iam propoſitas notas hoc quoq; indiciū, ſi uehementi ꝓgreſſa pleuritide,
nihil penè laborans expuerit. Si uero citra febrim, alius quiſpiā ſeroſus, aut pituitoſus humor in
thoracis ſpacium ſubito defluēs, ſpirandi difficultatē excitauerint, laborans tenue ſputum, idq; A.l.4. f.11.
ab initio quidem exiguū, ſed cū uehemēti tuſſi: vbi uero concoctum eſt, plus atq; craſſius, & cum c.7.fol.418.
mitiore tuſſi expuere ſolet. Quippe bifariā accidere pōt, ut uehementer tuſſiendo pauca quis ex A.l.3.fol.10.
puat: alij.n. ob lentum craſſum ve humorem, alij ob tenuem id facere uidētur: ſiquidem tenuis t. 1. ca.5. fol.
humor, quum ſubleuatus eſt, inter tuſſiendū à ſpiritu diuiſus refluit: lentus uero, aut ualde craſſus 258.b
difficulter efferī, utpote q̄ non tā facile à corporibus, q̄ bus impactus eſt, abſtergi, neq; ēt à qua-
uis occurentis ſpūs uiolētia impelli pōt: niſi.n. ſpūs, q̄ tuſſiendo effertur, & multus & uehemens
fuerit, nihil ſecū educet. Igitur ſputū, quod neq; liquidū, aut aquoſum admodū fuerit, neq; craſ-
ſum ualde ēt aut lentum, id facile efferri ſolet, maxime ubi ualidæ fuerint uires: etenim ſine ue-
hementi thoracis contractione uehementer tuſſire nemo pōt: at ſine ualida tuſſi craſſos lētosq;
humores efferri impoſſibile eſt. Qñ uero cū ſpirandi difficultate, cui & anguſtia & grauitas con-
iuncta eſt, acuta quoq; febris inciderit, is affectus inflāmatio pulmonis eſt. At, ſi intolerabile fue H
rit incendiū, anguſtiæ uero grauitatisq; ſenſus minor, eryſipelas ipſum uexare cenſendum eſt.
Extremis aūt id definitis, q̄d ſit eryſipelas phlegmonodes, aut inflāmatio eryſipelatodes, haud
difficulter deprehendēt. Sunt alij pulmonis affectus, ubi citra humorū affluentiā intemperies ip
ſum infeſtat, ſiue æqualis ea fuerit, ſiue inæqualis. Igitur inęqualis tuſſim excitat: æqualis uero, ſi
moderata eſt, rhythmō reſpirationis imutat: at, ſi uehemēs, idq; uincēte calore, frigidi aeris, atq;
potionis cupiditatē inducit, ac tractu tēporis finit in febrim. Per frigidā aūt intēperiē contraria
euenire ſolēt: q̄ppe, ſi modū ſeruauerit, calida aeris ac calidę potionis deſideriū excitat: ſi uero
modū exceſſerit: replet uiſcus ipſum fluxionibus. Cæterum de ſanguinis ex ipſo ꝑ tuſſim reiectio
ne, q̄ fit uel exeſo uel rupto uaſe aliquo, uel ore alicuius uenæ patefacto, antea, ubi de ſanguinis
ſputo mentionē fecimus, iā dictū aliq̄d eſt: atq; nūc quoq; pauca q̄dā dicemus. Porrò ruptiones
in ipſo deprehendes, tū ex multi ſanguinis fluxione, tū ex magna notabiliq; aliqua cā, q̄ p̄ceſſit,
ſi ſubito aduenerit: uoco aūt p̄cedentes cās, ut quū aliquis ex alto, uel in ludo, uel certamine ceci-
derit, aut quū alter ſuper alterū cadit, aut ubi ex inanimatis corporibus aliq̄d graue, ut uel lapis
uel lignum, thoracem læſit: nonnullis ira cum clamore præceſſit. Quinetiam citharœdis, tragœ
diſq; certantibus, aut acuta uehementiq; uoce clamātibus, uaſa interdū dirūpuntur, maxime ubi

non

A non præmiſſa pulmonis per p̃cedẽtes exclamationes lenitione, uiolẽter clamare conant̃. Vt. n. luctatoribus, ſi certamen aggrediãtur, muſculis prius neq; calefactis, neq; per frictiones, aut moderatas motiones explanatis, partes q̃dam rumpũtur, atq; cõuelluntur, ita ẽt pulmoni accidere ſolet: quem quidẽ frictionibus ad uehementes motiones præparare non licet, per exclamationes aũt, quæ frictionibus proportione rñdent, id afficere ſtudemus. Inſuper nulla manifeſta extrinſecus adueniente cauſa, ut in cæteris corporis particulis, ita in pulmone quoq; uas aliquod ob ſanguinis abundantiam dirumpi poteſt: quum uidelicet extenſioni reſiſtit, aut ob frigus ãui
" cinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem. Ita Hippocrates, ‖ Venas, inquit, frangit frigidum. At qui ipſum per ſe rupturas non facit, ſed quia uenarum tunicas frigiditate ſua duras, & extendi contumaces reddens, ut rumpãtur paratiores efficit: ruptionis uero cauſa eſt, aut uehementes motus, aut humorũ abundantia, qui uel per ſe, uel unà cũ crudo, & frigido & flatuoſo ſpiritu venas extendunt. Verum fractionis ab hmõi haud obſcurum indicium præbet ſubita cumulati, ac uniuerſim fluentis ſanguinis uacuatio. Quum uero uenarum ora aperiuntur non frigidæ, ſed è contrario calidæ diſpoſitiones p̃cedunt: ueluti ubi multis eiſdemq; calidis balneis homo utitur, atq; terram inhabitat calidam, fueritq; anni tẽpus eiuſmodi, ſimiliter quoq; alimẽ
B ta & potiones. At, quæ eroſo uaſe aliquo, affatim accidunt ſanguinis euacuationes, eas p̃cedere
A.l.3.f.10.t.4 c.22.fo.272.b ſolent exigua ſputa, atq; acres in pulmonem à capite fluxiones: nonnunq̃ uero & " pulmonis aliqua pars, aut ramentum ſimul efferri uidetur, ut neminem latere poſſit ad pulmonem hunc affectum pertinere. Orto uero in aſpera arteria ulcere, præter hoc, q̃ ſputum purulẽtum apparet, dolorẽ quoq; in loco affecto laborans ſentire conſueuit: ipſum uero per ea, quæ ſcreãtur, quia exigua ſũt, ab ulcere, qd̃ in pulmone natum eſt, diſcerni poteſt: quippe ab ulceribus pulmonis plus ſputi reijcitur: Atq;, vt ex pulmone educta particula, viſceris ipſius ulcerationẽ ſignificat, ita ex gutture videmus interdum corpuſculũ aliquod à ligula (Græci* epigliottida uocant) per ulcerationem excreari. Id uero non ſolum hoc indicio deprehenditur, uerũ etiam ex eo, q̃ in ulcerato loco doloris ſenſu laborans infeſtatur, ueluti de aſpera arteria dictum iam eſt: etenim pulmonis ulcera dolor non comitatur: ea uero, quæ in his ſedibus oriuntur, dolorẽ quidem inducunt, ſed non uehementẽ: vt, ſi alicui ſuapte natura hebes fuerit ſenſus, ipſum planè non percipiat. Igitur perſæpe uidimus eos, quos iam ſupra propoſuimus, affectus, & qui pulmoni, & ſpatio thoracis, & aſperæ arteriæ, & gutturi accidere poſſunt, quippe oĩum horum, ſermonis cõitate inducti, mẽtionem fecimus: qui uero deinceps dicentur, non ita crebro nobis apparuerunt. Quidam humo
C rem repente expuit, liquidæ bili in colore perq̃ ſimilem, mediũ uidelicet inter flauũ ac pallidũ, at nulla acredine infectum: atq; ita quotidie maiorem eius quantitatẽ expuit: deinde leui ſuborta febricula tabeſcere incepit adeo, ut purulẽta ſcrearet. Poſtea tractu tẽporis, quatuor uidelicet menſium, exiguũ cũ pure cruorẽ reiecit, atq; ſic aucta febre magis cõſumebatur: ac iterum, atq; ĩterũ plus expuebat, adeo, ut magnã ſputi quãtitatẽ redderet: quocirca magis increſcente febre ac reſolutis uiribus, eorũ, qui tabe marceſcunt, exẽplo, mortem obijt. Deinde alium uidi, eodem fere modo ſex menſibus, ac aliũ quoq; diutius laborantẽ. Igitur, q̃ primus quũ cõſpicerem⁹, ei quidem nihil mali habere, ſed tandẽ peſſime affici uiſus eſt: alterum uero nobis occurrit, initio ſtatim ab initio cognito malo, p̃ſenti medicamento ſuccurrere tentauimus: ac multo migis etiã tertio. At, quãuis multo negocio utrunq; liberare conaremur, nihilomin⁹ neq; horũ ullus, neq; alius poſt eos ſeruari potuit: quum. n. morti iam proximi eſſent, pulmonis ipſius putres quaſdã partes expuebant. Proinde facile cognoui, haud abſimili eos affectu laborare, qualem in externis partibus uidere ſolemus, quũ à putrefaciente quopiã humore inficiuntur: uerũ has & abſcindere & urere poſſumus, pulmoni uero horũ auxiliorũ neutrum adhibere licet: quapropter oẽs perire neceſſe eſt. At uero, poſtremũ quum uiderẽ, ad uiſceris fortẽ exiccationẽ ſollicito me aĩo
D conuerti, & quidem odoribus, atq; potionibus ad id efficacibus. Proinde medicamentum, quod hedychroum uocãt, interdiu naribus ipſius iugiter adhibere iuſſi: ad ſomnum uero ſeſe conuertenti præſcripſi, ut nariũ foramina ex aliquo præcioſorum unguẽtorũ illinerentur, qualia uideli cet Romæ præparari ſolent, uocant uero ea & foliata, & ſpicata: atq; dedi in potu medicamẽta, mithridaticã uocatam cõpoſitionẽ, ambroſiã, athanaſiam, theriacã. Itaq; ꝑpetuo anno ſic educatus, tandẽ ſimiliter, ut reliqui tabidi, uitã finiuit: quã fortaſſe ob iam dictã educationem lõgio
A.l.3.f.10.t.1 c.1.fol.264.e. Et t.4.c.22.f. 272.b ri tꝑe protraxerat. Præterea alium hmõi affectũ in pulmone notaui. Quidam " diuturna tuſſi uexatus, & exiguum lentumq́; pus expuens, fruſtum quoddã paruo grandinis grano haud abſimile excreauit, ac deferens illud mihi oñdit, atq; rurſus nõ ita multo poſt aliud quoq; attulit: vnde conieci lentũ illum humorẽ, quẽ antea expuere ſolebat, ſiccatum induratumq́;, hmõi ſubſtantia perueniſſe. Quamobrẽ medicamentum ei in potu dedi, quod aſthmaticis auxiliatur: atq; ita factum eſt, ut minorem expueret grandinem, atq; longiori, quàm antea, interuallo: neq; pluribus deinceps annis adeo mitigari potuit affectus, quin tandem moreretur. Cæterum grandines ipſę magna ex parte erui magnitudinem æquabant, quamuis interdum maiores, interdum minores eſſe uiderentur. Atq; alios quoque ſimiliter quidem ſpuere, ſed nihilominus in multos annos uitam extendere, uidimus: quorum alij aliam ob cauſam, alij uero ob ſpiritalium inſtrumento-

6. Epid. com.3. t.14.3. 172.c

rum affectum mortui ſunt, quamuis nihil cruoris excrearent. Ea uero, quæ Antipatro medico E
acciderũt, nemo eſt, qui neſciat, vtpote q̃ medicam artem publice apud Romanos profeſſus eſt.
Agebat hic ætatem ſexaginta quidem annis minorem, ſed quinquaginta iã annos exceſſerat,
is correptus aliqñ febre quadã ephemera, idq; ab euidenti cauſa, declinante iam febre, vt quid
ſibi facto opus eſſet, intelligeret, pulſum ipſe ſuum tangere aggreſſus eſt. Quum igitur omne in-
æqualitatis genus in arteriarum motione inueniret, in primis quidem territus eſt: deinde uero,
quum ſeſe non frebrire plane ſentiret, ilico balneũ ſubijt, quippe laboribus ac uigilijs corpus fa
tigauerat. Atq; tenui quoq; uictu, donec diem tertiũ præteriſſet, vſus eſt: quo, quum nulla appa-
reret febris, ad ſolita negocia pertractanda prodijt: atq; arteriã in extrema brachij ſui parte tan
gens, admiratus eſt perſeuerantem in pulſibus inæqualitatem. Occurrens itaq; mihi, extẽdit ma
num ridens, iuſſitq; pulſum tangere. At ego ſubridens, quid, inquam, ſibi vult hoc, quod propo-
nis ænigma? ille iterum ridens obnixe orauit, ut tangerem. Igitur inter tãgendum omnigenam
in pulſu inueni inęqualitatem, non ſolum in multarum pulſationum cumulo, quã ſyſtematicen
§id eſt congregatricem§ uocant, verum etiam in una arteriæ diſtinctione. Proinde miratus, quo
modo adhuc uiueret, quum talem haberet pulſum, interrogaui, num difficilis aliqua eſſet ei re-
ſpiratio: illo uero nullam ſe ſentire reſpõdẽte, obſeruaui equidem, an aliqñ mutaretur, quippe F
ſex menſium ſpatio aſſidue arteriam tãgebam. Quumq; ab initio interrogaret, quænam corpo
ris diſpoſitio mihi uideret̃ poſſe hmõi pulſum efficere, atq; per quem modum, idq; citra febrim,
ad eam quæſtionem reſpõdi, in cõmentarijs de pulſibus iam declaraſſe me huiuſmodi inæqua
litatem: nanq; ob magnarum in pulmone arteriarum anguſtiam id euenire putaui: anguſtiæ ue-
ro cauſam eſſe dixi uiſceris inflammationẽ: at tibi hanc ob cauſam, id nũc accidiſſe impoſſibile
eſt, quippe febre fuiſſes affectus. Relinquitur igitur uel obſtructione ex liquidis, & craſſis & ui-
ſcoſis humoribus, vel crudi cuiuſpiam tuberculi ortum, in hmõi te diſpoſitionẽ induxiſſe. Tum
ille reſpondens, oportuiſſet (inquit) me ſuſpirioſa orthopnœa laborare. At ego probabilia dixi
ipſum loqui, ſed à ueritate aberrare: quippe fieri nõ nunquam hmõi orthopnęam ob eam, quã
diximus, cauſam, id uero, quum in aſperis, non in læuibus arterijs, craſſus & lentus humor cu-
mulatur. Proinde omnem eí uictus rationẽ, atq; medicamẽta quoq; haud aliter, q̃ aſthmaticis,
adhibere iuſſimus. Deinde ſex (ut dixi) menſibus elapſis, leui quadam ſpirandi difficultate affe-
ctus eſt, accedente ſimul cordis palpitatione, in primis quidem ſemel, deinde bis, atq; ter, poſtea
quater, ac ſæpius quoque, aucta ſimul ſpirãdi difficultate ad quindecimum uſq; diem: poſt quẽ
difficillima derepente obortat ſpiratione, exolutus ſtatim obijt, aliorum quorundam exemplo, G
qui cordis affectibus laborant: de quibus poſthac ſermonem faciemus.

GALENI DE LOCIS AFFECTIS
LIBER QVINTVS

ARGVMENTVM LIBRI

Affectus chordis, thoracis, ſepti tranſuerſi, gulæ, oris uentriculi, & iocinoris explicantur.

Ob Cordis tantum læſionem ſubitam oriri mortem poſſe, non uero ſi aliqua cæterarum partium lædatur. CAP. 1.

IN præcedenti libro, quũ de pulmonis affectibus ageremus, ſermonis cõita
te & thoracis, & cordis aliquantulũ meminimus: pleniorẽ uero, abſolutio-
remq; de ipſis ſermonẽ in quintũ hunc librũ diſtulimus. Qñ uero quartus H
liber in accidentibus, quæ Antipatro medico euenerunt, finẽ ſortitus eſt,
læſo in primis ipſius pulmone, deinde ad cor ẽt tranſeunte affectu, operæ-
pretium me facturũ arbitror, ſi oẽs eius affectus percurram. Igitur, quẽad-
modũ de cæteris corporis partibus, ita de corde quoq; definiendũ eſt, quę
nam ipſi proprie uel primario affecto, uel utcũq; noĩare uolueris, fiãt acci
dentia: quænã uero ipſo cæteris partibus cõſentiente. Id aũt exijs intelligi pót, quæ prius in alijs
libris demonſtrauimus, ubi iã declaratũ eſt innati caloris cor uelut fontẽ eſſe, neq; animal mori
oĩno poſſe, ni cor afficiatur. Quũ itaq; tres ſint principes partes, quibus gubernatur aĩal (quippe
" præter cordis principatum, oſtenſum eſt, & ſenſum & motũ uniuerſis corporis partibus à cere- A.l.1.f.1.d.5. c.1.f.9.f
bro ſuppeditari, iecur uero nutricis facultatis eſſe principium) ſemper mors ad immodicas ſe-
quitur cordis intẽperantias: ſimul.n. cum ipſo oẽs uitiantur partes. Quum" enim (ut oſtendimus) A.l.1.f.1.d.6 c.4.fo.27.b
ipſæ peculiari cordis temperie actiones ſuas perficiant, hac pereunte, actiones quoq; ipſarũ pe-
rire neceſſe eſt, ac proinde cerebri quoque, & iecoris: horum uero temperie deperdita nõ opor
tet cordis ſimul actionem perire. †Si enim" neque ſentiẽdi neq; mouendi ab electione facultatẽ A.l.1.f.1.d.6 c.4.fo.27.b
animal habuerit, neq; nutriatur, ueluti in latẽtibus euenit animalibus, nihil ominus uiuere ipſum

†*Licet enim, neq; ſentiendi neque monẽdi ab electione actiones aĩal etiamnum ſeruet.*

poſſe,

A posse,quoad cor manserit illæsum,haudquaquã negãdum est.Quin uidemus sæpenumero multis deinceps diebus alios neq; intelligere,neq; sentire,neq; etiã moueri,at nihilominus uiuere: quemadmodum vbi quis ob viriũ hepatis imbecillitatẽ sine alimento permanens, diutius etiã sufficere põt:at uero,si cor respiratione priuetur,hominẽ ilico perire necesse est. Igitur,qui ad spirandi functionẽ nihil conferre thoracem putãt, ij causam reddere nequeunt, cur per uehementẽ apoplexiam,superno duntaxat principio uitiato,laborantes subito moriãtur. At uobis eã inuenire haud difficile est (utpote quibus efficaciter persuasum est,musculos, qui motionis principiũ a neruis in ipsos a spinali medulla,quæ in ceruice est,delatis suscipiunt,thoracem attollere)priuatis tunc musculis mouendi facultate, quæ ex cerebro ipsis influere solebat: ut,nisi ad spirandi functionẽ ambo principia simul iuncta concurrerent,possimus utiq; uiuere,priuati interdum superno principio.Igitur ex quibus causis inuenimus, cur affecto cerebro in uehemẽti apoplexia,cor quoq; lædat,ex ijsdem ipsis,secundum aliũ modũ,cãm quis inueniet,quamobrem in apoplexia minore,catalepsi,sopore, morbo comitiali, lethargo, animal ita affectũ nõ pereat.Nanq; si diligenter consideraueris,inuenies per hmõi affectus,quo spirent laborantes: quippe uidebis,& uiolentiam,& difficilem spirationem perinde,ac si uinculo quodã cõstrictus B thorax attolli prohiberetur.Atq; huius rei sufficientẽ fecimus mentionem in libris de musculorum motione:nanq; similis est hęc quæstio, ei,quæ de somno fit, in quo oẽs musculorum actiones exoluuntur,& sola actio, quæ ad thoracis musculos pertinet, seruatur: nũc uero ea dũtaxat dixisse satis fuerit,quæ in p̃sentia proposito nostro cõducere uidebanẽ.Porrò,qua ratione homines per somnum spirãt reliquis musculis oĩbus quiescentibus, eadem quoq; ratione per minorem apoplexiam,atq; alios ei uicinos affectus spirare possunt:ubi uero uel apoplexia,uel aliꝙ qui spiam affectus adeo uehementer increuerit, ut musculorũ thoracis actio oĩno deperdatur, perire simul respirationẽ necesse est:uñ cordis quoq; temperamẽtum soluitur:quo fit tandẽ, ut etiã animalis ipsius necessario sequatur interitus:atq; hac ratione per uehemẽtes superni principij læsiones animalia perire uidemus.Iã ex iocinoris quoq; affectu mori accidit,sed alia ratione,atrophia scilicet:uñ longiore temporis spacio in huiusmodi affectibus uitam protelare possunt.Atq; mori contingit non nullos per alium quendã modũ,in syncopa,stomachi uitio eueniente,& uehemẽti dolore,& timore graui,& uoluptate maxima: etenim, quibus uitale robur infirmum est,animi uero affectiones ob imperitiam fortes,his animæ essentia facile dissolui p̃t. Atq; aliqui ob mæstitiã interierunt,sed non ilico,ut de superioribus diximus. At uir magnanimus neq; ob mœstitiã,neq; ob aliam aliquam animi ægritudinẽ mæstitia fortiorem, unquã succubuit:utpote cuius animæ robur ualidum est, affectus uero non adeo uehementes.

C

De proprijs cordis,& pericardij affectibus. CAP. 2.

A.l.3.f.11.t.1.c.2.f.276.c A.l.3.f.11 t.2.c.1.f.278.c

CAeterum proprio quoq; affectu cor laborare solet,uel ob simplicẽ intemperiem,siue inæqualis siue æqualis ea fuerit: uel inflãmationẽ, uel erysipelas,idq; dũ fieri incipit:ilico .n.antea,quàm augeanẽ huiusmodi affectus,animal corrũpitur.Atq; hos affectus rursus cardiaca syncopa sequitur:quemadmodum,que stomachi uitio fiunt syncopę,ad eos affectus,quibus os uentriculi(stomachum non nulli appellant)infestatur,sequi solent:uerum hæ quoq; consentiente corde eueniunt.Porro utriusq; partis,tum oris uentriculi,tum cordis,dispositiones, aut a forti duntaxat intemperie,aut uenenoso humore nõ nunquã ab erysipelate, aut inflãmatione, aut alio quopiã tali p̃ter naturã tumore fieri solent. Igitur exiguæ quidẽ cordis intemperantiæ, pulsus arteriarum,pro sua quæq; natura,uariant,de quibus in tractatione de pulsibus iã dictum est:maiores uero p̃ proprias quidẽ similariũ partiũ intẽperies subitã mortẽ nõ inducunt: p̃ eas uero,quæ ad instrumentales partes pertinent,subito enecare possunt,sed præcedentibus prius signis quibusdam:quorum unum est,quod & ab Hippocrate dictũ est: Qui sæpe & multũ exol- 2.Apho.41.Ex.ord.18.a

A.ibidem.c D uuntur sine causa manifesta,ij repente moriunẽ:aliud uero, palpitatio uidelicet cordis aut p̃ se eueniens, aut significatione quadã, q̃ in humore cor ipsum moueatur. Neque.n.mirum uideri dẽt tantam humoris multitudinẽ cumulari aliquãdo in ambiente cor tunica,ut ipsum, ne attollatur,impedire possit:quippe in animalibus diflectis uidimus plerunq; plurimum humoris urinæ speciẽ referentis,in eo,qui ipsum inuoluit,panniculo cõtineri. Etenim simia quædam,quũ emaciari in dies uideretur, eã tñ necessarijs nostris negocijs impediti secare in t̃pe non potuimus:post mortẽ uero reliquis corporis partibus oĩbus illæsis,inuentus est in ambiẽte cor tunica tumor p̃ter naturã,humorẽ in se continens,qualẽ pustulæ(Græci hydatidas uocant)emitte re solent.Atq; in gallo quoq; uidimus aliqñ cordis tunicam hmõi scirrhoso tumore affectã,p- inde ac si plures crassæ mẽbranæ inuolutæ altera alteri fuissent:uerũ in eo nihil humoris cõtinebatur:uñ ueri similis cõiectura elicitur,hoĩes ẽt similibꝰ posse affectibus infestari.Inflãmato aũt manifeste corde gladiatores uidimꝰ haud aliter, quã qui cardiaca syncopa pereunt,obijsse.Igr si ad ventrem cordis uulnus aliqñ penetrauerit,protinus magno cũ sanguinis fluore hominem mori necesse est,idq; p̃cipue, si sinistræ partis uenter fuerit uulneratus: si uero nõ ad uẽtrẽ usq; pertingat,sed in cordis substantia consistat uulnus,ex ita affectis aliqui non solũ ea die,qua uulnerati fuerunt,sed sequẽti quoq; nocte uiuere potuerũt: qui inflammationis rõne extincti sunt:

atque

A.l.3.f.11.t.1.c.2.f.276.c

A.l.3.f.11.t.2.cõ.1.f.278.

A. ibidem.a

atq; ēt ij, quandiu uixerunt, mentis compotes inuenti ſunt: vnde euidens quoq; ſibi teſtimoniū E
ſumere pōt antiqua ea ſecta, quæ negat rōnalē aīæ uim in corde conſiſtere. Palpitatio ātuiſce-
ris huius pluribus integra ualetudine degentibus, tum adoleſcētibus, tū adultis, ſubito, ſine alio
manifeſto accidente euenire uiſa eſt: atq; oēs eos ſanguinis ″detractio iuuit. Atq; hoc accidente A.l.3.f.11
planè liberati ſunt, qui poſt ſanguinis miſſionem uſi ſunt uictu, & medicamentis, quibus eſſet 2.c.3.f.27
extenuandi facultas: horū uero nōnulli, quos rurſus hmōi accidens infeſtabat, ſimili curatione A.ibidem.
ſoſpites euaſerunt. Cæterū noui quendā quotannis ″uerno tempore hmōi palpitationis accidē
te uexatū, qui, quum per tres annos a ſanguinis detractione ſe adiutum intelligeret, anno quar
to antea, q̄ accidens ipſum inuaderet, ſanguinē miſit, idq́; pluribus deinceps annis faciēdo, ido-
nea ēt poſt ſanguinis detractionē medicamēta adhibuit. At nihilomin⁹ hic quoq; ante ſenectu-
tē morte præuētus eſt, ſicut & reliqui oēs: quorū alij quidē per acutas febres, alij uero, cum ſani
degerent, affatim ſyncopa intercepti interierūt: quāuis vnus, uel duo citra ſyncopā, alia quadā
† apoplexię mō inqt Aegineta in lib. 3. hunc lo cū transferens. †mortis ſpecie perierint. At vero ſic affectorū magna pars ætatē agebat, quinquaginta quidem
annis inferiorē, ſed quæ quadraginta annos excederet. Porrò panniculus cor ambiens, qūocū
que affectus ſit, inter ignobiles partes reputatur, niſi qñ ipſo inflammatione infeſtato, diſpoſitio
per conſenſum ad cor tranſcurrat: cum.n. ipſe ſolus afficitur, exēplo reliquarū oīum partiū, quę F
ad cuſtodiam, & tegumentū cæterarum nobiliorum factæ ſunt, nullū affert periculum. Cæterū
nulla a corde ſpirandi difficultas oritur p̄ter eas, quas in priori libro diximus, cū de dyſpęa ſer-
monē haberemus. Etenim ſupercalfactū ſpirationem efficit magnam, & denſam, atq; celerem,
ac calidum inſuper ſpiritum reflat: contra refrigeratum, exiguam reddit ſpirationem & raram.

De thoracis affectibus, ac in quot abſurda inciderit Eraſiſtratus, cum tranſumptionis puris, & ſangui-
nis ex thoracis ſpacio in aſperam arteriam, rationem reddere conaretur. CAP. 3.

* *Intelligit thora-*
cē, vt manifeſte apparet, cū tamē nulla ſuperius de eo facta fuerit, mentio. Colligi tur ergo Gale-
nū titulos præ-
fixiſſe capitib⁹ in his libris, ſi-
cuti ēt in anti-
quiſſimis gra-
cis exemplari-
bus videre li-
cet, vt hoc in lo
co, De Thora-
cis affectibus.

ATq; *huic quoq; parti, uel primario affectę, uel alijs conſentienti, quemadmodum reliqs
oībus, affectus quidam ſuperueniunt, quos oēs in reſpirationis læſionē deſinere neceſſe
eſt: quippe propriū reſpirationis organū eam eſſe iā monſtratū eſt. Igitur, ubi dolorificis affecti
bus moleſtatur, exiguam denſamq́; reddit ſpirationem, ueluti in cōmentationibus de difficulta
te ſpirationis oſtendimus: id uero & uicinis quoq; partibus, & ijs, q̄ ſimul mouentur, affectis eue
nire ſolet: diximus autem antea in ſpinalis medullæ affectibus, reſpirationem interdū læ di, tho
race proprio affectu nequaquam laborante, ſed uel neruo quopiam a ſpinali medulla procedē
te, uel ſpinali medulla ipſa affecta. Eorum uero, qui proprie ad thoracem pertinent, affectuū, q̄-
dā in ipſius muſculis, quidā uero in mēbrana coſtas ſuccingente cōſiſtunt: nam de ijs affectibus, G
qui uel in cute, uel in coſtarum oſſibus conſiſtunt, hic agere non propoſuimus, in quibus locus
affectus ſenſibus ſubijciatur. Igitur, quum ex muſculis alii ſpacia intercoſtalia uocata repleant,
alij uero extrinſecus extēdantur, dolorificæ externorū muſculorū diſpoſitiones, ut ulcera, cōtu
ſiones, abſceſſus, eryſipelas, inflammatio, haud difficulter a medicis manū adhibentibus diſcer
nuntur: at intercoſtalium muſculorū inflāmationes, eorū maxime, qui in intima parte cōſiſtunt,
(duo.n. ut ſcitis, ſunt huiuſmodi muſculorū genera) tactu cōſequi non poſſumus: atq; ii grauio-
ri, quā externi, dolore cruciantur: ac aliquid fluxionis, quæ inflammationē induxit, ad interna
p̄ eā, quæ coſtas cingit membranam, trāſmittunt, quā tunc pariter cum ipſis inflāmari neceſſe
eſt: ueluti rurſus, vbi ipſa aliqñ primario affectu infeſtatur, intercoſtaliū muſculorum partes in- A.l.3.f.11
ternæ ſimiliter ei conſentiunt. Verum exquiſita ″pleuritis fit, ubi cingens coſtas membrana pri- 4.c.1.f.26
mario affectu laborat: proinde dolor, uel ad iugulum, uel ad p̄cordia peruenit: ad iugulum qui-
dem, ſuperioribus eius partibus affectis: ad præcordia uero, ubi inferiores afficiuntur. Atque ue
hemens quoq; febris hmōi inflammationem perpetuo ſequitur, quia ſedes affecta, & parum di
ſtat a corde, & cum panniculo ipſum inuoluente, ſicuti cum ſepto tranſuerſo, cognationem ha-
bet. Cæterum, afficiatur ne magis cingens membrana, an muſculi ipſam cōtingentes, a pulſibus H
indicium petere oportet: nanq; muſculi minus, cingens uerò mēbrana magis, & tendit, & indu A.ibidem.
rat arteriā: vt in affectibus pulmonis nulla penitus apparet hmōi durities: at effuſa ″in thoracis
ſpaciū ſanies, & in aſperas pulmonis arterias trāſumpta, tuſſiendo, excreatur qualis ſit, qui inflā
mationem fecit humor, declarans, an uidelicet biliоſus, aut melancholicus, aut pituitoſus, aut
cruentus: etenim, ſi bilis abūdat, pallidum aut flauum: ſi atra bilis, nigrum: ſi pituita, ſpumoſum,
& cādicās: ſi ſanguis rubrū ″ſputum reiicitur. Quòd vero tuſſiēdo ex thoracis ſpacio aliq̄ d inter A.l.3.f.11
dū expuatur, facile intelliget is, qui eas diſpoſitiones cōſiderauerit, q̄bus ab exterioribus ad in- 4.c.6.f.26
tima pectoris vlcus penetrare contingit: ſiue id ob uulnus penetrans nō conglutinatū eueniat:
ſiue ob magnū abſceſſum utrinq; eruptū: uel perinde quidem diſſectū, ac externas dūtaxat par-
tes efficeret, facta uero ſectione inueniat cingēs coſtas mēbrana eroſa, aut coſta ob ſphacelū. i.
cariē exciſa, aut eo, q̄ medici cingētē mēbranā, utpote, quā eroſam putreſcentē q́; quodāmō in
uenerint, ſeruare illę ſam nō potuerūt. In oīb⁹. n. iā ꝓpoſitionibus, ſi aqua mulſa in thoracis ſpa
ciū infundatur, mox tuſſiendo expuitur, & laborans ipſe aq̄ mulsā eſſe ex ſapore deprehendit.
Quo pacto āt hoc fieri poſſit, atq; p̄ quos meatus ipſa in aſperā arteriā ingrediatur, perpēdere
dēt is, qui errorē illū, in quē multi in cauſæ inueſtigctione inciderunt, effugere uoluerit: ii nāque

ex

A ex thoracis ſpacio in pulmonem quippiam recipi, impoſſibile eſſe iam ſibi p ſua ſerunt, fortaſſe
ita ſe ſentire ſimulãtes, ne uideanť de re quapiam dubitare. Cæterum credere oportet hmõi fie
ri tranſumptionem, quippe ꝑ uulnera penetrãtia haud obſcure apparet: deinde, quo pacto ea
fieri poſſit, inueſtigare, vt quum inuenerimus, aĩo ſimus quietiori: ſed, inter quærendum, quan-
diu nihil nos inueniſſe putauerimus, ruditatem potius noſtram accuſare, q̃ veritatem ipſam ne
gare debemus. Atq; uidemus etiam conglutinatis cruentis uulneribus penetrantibus, in ſputo
notas quaſdam fluentis ex uulnere cruoris ad ſpacium, quod inter pulmonem eſt, & thoracem:
præterea ſupputari, in hoc ipſo ſpacio pus continere, & ipſum expuere haud obſcure videntur:
atqui rationi conſentaneum eſt, ut eodem modo tum cruor, tum pus ex thorace expuatur. Quo
" rũ uiam inquirés Eraſiſtratus incredibilia q̃dã ſcripſit in eo libro, cui titulus, De ſanguinis edu
" ctione eſt, ſub hac uerborum ſerie: Via ãt, per quam incedunt ea, quæ ab ijs ſedibus reijciuntur,
" hmõi eſt. Ab ea arteria, quæ ſpinæ adiacet, uaſa quædam ad utrunq; latus, tam dextrum q̃ ſini-
" ſtrum, ſimiliter procedunt: deinde in loca uicina, multiplici diuiſione diſperſa tandẽ adeo eua
" dunt exigua, ut ſenſum lateant. Quũ itaq; ſangnis in hmõi arterias inciderit, nõnunquam ꝑ con-
" cauã arteriã ad loca, quę circa pulmonẽ ſunt, atq; ad eos nexus, per quos pulmo apud ſpinã ar-
B teriæ coniungiť, aſcẽdit: quippe ea, quæ huc inciderint, hac uia ad pulmonẽ aſcẽdere ſolent. Ve
" rum, quomodo ex pulmone deinde reijciantur, antea dictum eſt. In his verbis manifeſte decla
" rauit Eraſiſtratus, eas arterias, quæ a magna arteria ad ſingula intercoſtalia loca procedunt, ꝑ
ora, quæ ad inflammatam partem perueniũt, ſanguinem ſuſcipere, ipſumq; ad magnam arteriã
quæ a corde orta per ſpinam extenditur, referre, atq; ab ipſa rurſus ad ea loca, quę circa pulmo
nem ſunt, tranſitum fieri: ſed neq; modum, quo hmõi tranſitus fiat, neq; viam explicauit, uerum
deinceps ſcribẽs, atq; ꝑ eos nexus, per quos pulmo arteriæ circa ſpinã adhær et. fit. n. inquit, hac
quoq; uia, eorũ, quæ inciderunt, in pulmonẽ aſcẽſus: at, qũo, & ꝑ quæ* cõceptacula, id fieri poſ-
ſit, non oſtẽdit. Proinde manet adhuc eadem quæſtio, nihil planè ad ipſam diſſoluẽdã afferẽte
Eraſiſtrato: quãuis, ut in cæteris libris oĩbus, ita in hoc ipſo de ſanguinis eductione, perſpicuam
pollicitus fuerit interpretationem. Quocirca multo magis uitioſum quiſpiam hmõi ſermonem
reputauerit, utpote qui ipſi quoq; Eraſiſtrato fuerit ſuſpectus. Apparet itaq; ex induſtria eũ uo-
luiſſe obſcuris uti ſermonibus, ut aliquid dixiſſe uideretur, quum nihil diceret: nanq; hoc in lo-
co, queſtionis enarrationẽ dereliquit: ut qui, quo pacto quidem ſanguis ex lateribus ad magnã
arteriã pueniat, manifeſte declarauerit: at, quo pacto rurſus ab hac ad eas ſedes, quæ circa pul-
C monẽ ſunt (ut ipſe dicebat) aſcẽdat, haud quaquam expoſuerit. Conſtat ãt & ex eo, q̃ dixit, loca,
quæ circa pulmonẽ ſunt, quũ dicere, pulmonẽ, potuiſſet, eũ haud inuitũ ſermonis obſcuritatem,
affectaſſe: id, qđ poſtea declarauit, dicẽs; ex pulmone ãt qũo ad deductionẽ aſcẽdat, iã antea di
ctũ eſt. Perinde. n. ac ſi in pulmonẽ ex magna arteria ſanguis iã delatus ſit, qũo inde reiiciaťur, vel
le nos admonere vĩr. Quòd uero de expuitione, quæ ex pulmone fit, iã antea dictum ſit, nõ igno
ramus, ac perſpicuã fuiſſe narrationẽ teſtificamur: uerũ optaremus, ut de ea, q̃ ex magna arte-
ria in pulmonẽ fit, trãſumptione dixiſſet: quemadmodũ, cũ inquit, per eos quoq; nexus, ꝑ quos
pulmo arteriæ apud ſpinam coniungitur, fieri circa pulmonẽ ſanguinis reiectionẽ: non. n. hic,
quos meatus dicat, declarauit. Etenim, ſi vel per membranas, uel, per fibroſa quædam corpora
fiant, ad ſanguinis magna contenti arteria in pulmones delationem nihil cõferunt, quippe ne
ceſſe eſt ex arteria oriri uaſa quędam, per quæ ſanguis in pulmonem transferať, quemadmodũ
Eraſiſtrati ſecta hoc ipſum per arteriam pulmoni ſubſtratũ fieri autumant. Huius enim arteriæ,
extremæ partes, & quidem exiguæ, ad aſperam arteriã tranſire vñr: atqui ipſa quoq; ex magna
arteria antea, q̃ ad ſpinam perueniat, initium ſumit. Itaq; duplici quadam ratione Eraſiſtrato,
ab hac arteria auxilium ſuppeditare conãtur ſectæ ipſius profeſſores, in præſentia quidẽ ad ſã-
D guinis ex thorace eductionem, alibi vero ad inflammationis in pulmone generationem: nã &
hanc obiiciunt eis, qui aliter ſentiunt, utpote quam ita, ut Eraſiſtratus docuit, fieri ſit impoſſibi-
le. Nanq; ubi docet, qũo fiat inflammatio, putat incidentem in arteria ſanguinem, ſpiritui, qui a
corde defertur, obuium fieri, atq; ſic ad extremas arteriarum partes repelli: niſi vbi vulneratæ
aliq̃ quædam arteriæ, uacuato ex ipſis per uulnus ſpiritu, ex ea, quæ ad uacuatum ſpiritum fit
ſequela, ſanguinem ſuſcipiũt. Hac itaq; ratione non fieri inflammationem in pulmonis arteriis
dicunt: quippe, ſi aliq̃ ſanguis, in eas inciderit, nulli ipſum ſpiritui obuiare, q̃ in ſolas pulmonis
arterias nullũ a corde ferri ſpiritum Eraſiſtratus cõtendat, quãuis reliquas arterias oẽs a corde
ſpiritũ ſuſcipere fateať: uerum e cõtrario, ipſas cordi ſpiritum ſuppeditare, quẽ per inſpirationẽ
ab aſperis læues arteriæ ſuſcipiunt. Hanc igitur arteriam, quæ a maiori arteria ſpinæ incũbente
in pulmonem fertur, inflãmationem in extremis partibus ſuſtinere: atq; ut ſanguis ex thorace,
reiiciatur, efficere dicũt Eraſiſtrati ſectatores. Sed inflãmationis rationẽ hoc in loco tractare nõ
propoſuimus. Cæterum, quòd ex magna arteria in pulmonem ſanguinis trãſumptionem fieri
Eraſiſtrati ſectatores dicunt, a ueritate deuiare vĩr. In primis enim ſanguinem ex intercoſtalib⁹
locis in magnam arteriam trãsferri impoſſibile eſt, quippe a ſpiritu, qui a corde per magnã ar-
teriam ad hæc loca tranſmittiť, repulſus, ilico reuertetur: ſi conceſſerimus autem hoc ita fieri, ac

demus

demus in magnam ipſum arteriam deferri, multo abſurdior ex Eraſiſtraticæ ſectæ fundamẽtis E
ſermo euadet. Etenim ſpiritũ, ſeruantem incurſionis impetum, a corde hanc arteriã expreſſum
in totũ deferri corpus per ortas ab ipſo arterias autumat; ita, vt ex una arteriæ cõpreſſione, ſpi-
ritus delatio ad extremas uſq; pedum partes perueniat, a delationis celeritate vehemẽtiſſimos
uentos ſuperari putans. Quòd igitur tanta vehementia ſanguinem in magna arteria contẽtum,
†*Ex græcis antiquis clarius. Hi vero ipſum (i ſanguinem) in vnam arteriã ſuo ſermone, eam inquã, quæ in pulmonem fertur, cõpellunt, ac ſi is mentem hẽat, ſciatque, qua via facillime ſit euacuãdus. In impreſſis .n. legitur. οὐ δὲ in antiquis. ὁιδὲ.*
ad quãlibet corporis partẽ non ſtatim impellat, impoſſibile eſt† neq; ulla ratione dici põt ipſũ
in unam arteriam, quæ in pulmonẽ feratur, compelli: ita enim is impetus mentis ſit particeps,
atq; intelligat, qua uia, quàm facillime vacuari poſſit. Id ipſum uero rurſus pugnare uidetur cũ
præſenti ſermone, qui ſanguinem q̃ celerrime vacuari per aſperam arteriam concedit. Nam, ſi
tam facilis eſt p extremas harum arteriarum partes tranſitus, ut incidens in eas ſanguis, tam ce
leriter uacuetur, fieri non poteſt, ut impactus inflammationem excitet, eò, q impingi, & excide
re, inter ſe ſint contraria. Id uero multo maiori admiratione dignum eſt, q, quum Eraſiſtratus q̃
diligentiſſime deinceps de puris vacuatione conſcribat, ſiue in pleuriticis, ſiue in ſuppuratis cõ
tineatur, ipſe pugnam hanc, qua uidelicet ſermones eius tum nobis, tum reliquis hominibus oĩ
bus inter ſe certare uidentur, non intellexerit. Ea facile deprehẽdetur, ſi ſermonem eius, qui ad
uerbũ ſic ſe hẽt, hic ſubſcripſerimus. Atq; in his ipſis affectibus, multi interdum puris expurga- F
tio fit: cauſa, uenarum natura eſt: epilogiſmus autem horum huiuſmodi eſt. Magna quædã vena „
ex corde naſcitur, adiacens ſpinæ, ac in eo loco, ubi a uertebris ſeptum tranſuerſum naſcitur, fi- „
nem accipit: ab hoc vero venæ, quæ ad latera extenſæ ſunt, atq; arterijs adiacent, oriri uidẽtur. „
Igitur, quum uel ulcus, vel abſceſſus in his locis euenit, multũ puris congregans, id quidẽ haud „
facile ad ſpacium, quod inter latera, & pulmonem eſt, effundi poteſt, q ſuccingens latera mem „
brana, neruoſa eſt, & fortis, ac diuidi contumax: proinde coerceẽ ad vaſa mẽbranæ intrinſecus „
ſubiecta. Quum itaq; tenuis magis ac imbecillior uena ſit, quàm arteria, hæc uaſa prius diuidũ „
tur, q̃ ipſæ arteriæ: atque per has diuiſiones pus effundiẽ in uenas: per inferiores uero ſedes pus „
deijci non põt, quia ad eas uenarum natura non peruenit, ſed finem ſortiuntur, ut dictum eſt, „
circa ſepti tranſuerſi ortum: quum ſemper ãt continuæ ſedes repleantur, neceſſe eſt, ut per ſupe „
riores meatus exitum capiat. Perpendenda igitur eſt actio, quam pulmo inter reſpirandũ effi- „
cit, ac quomodo tum ſpiritum tum humores, & attrahit, & expellit: quippe eodem modo pus a „
lateribus ad pulmonem aſcendere ſolet. Sed, quo modo demũ a pulmone reiiciaẽ, antea dictũ „
eſt. In hoc ſermone, q pus in uenas tranſumptũ non poſſit ad loca ſepto tranſuerſo inferiora p- „
uenire, recte ab Eraſiſtrato dictum eſt, utpote uena, quę octo inferioribus thoracis coſtis alimẽ- G
tum præbet (non enim oẽs alere poteſt) ad ſeptũ tranſuerſum perueniente: neq; enim in præſẽ
tia cõtẽdere uelim, an exigua aliqua eius particula inde exiliat. At, quo modo hmõi pus expua-
tur, neutiquam dicere aggreſſus eſt: ſimiliter nec ſectatorum eius quiſquam: neq; enim, quem-
admodum arteriam quandam a magna deductam in pulmonẽ ferri affirmant, ita de uena dixe
rint. Etenim arteria, tametſi non manifeſte in uiſcus ipſum ramis diſtribuiẽ, ei tñ ſubſterni, atq;
ad aſperam uſq; arteriam ramuſculos emittere vr̃: uerum a magna uena, quæ ſpinæ incumbit,
uenam aliquam in pulmonem tranſire neq; nos unquam uidimus, neq; diſſectorũ quiſquã ſcri
pſit, ac ne Eraſiſtratus quidem id affirmare auſus eſt: quippe inter oẽs conuenit, q a dextro cor-
dis uentriculo per unum duntaxat uas pulmo ſanguinem recipit. Oportet igitur pus, quod a co-
ſtis in eam fertur uenam, quæ ſpinę adiacet, in primis quidem peruenire ad cor: deinde ad uenã
quæ ab hoc orta in pulmonẽ trãſit: poſtea ex hac in aſperas arteriας, q̃ per ipſum diſperſę ſunt,
tranſumi: poſtremo tuſſi indigere, quæ. ſ. ipſum uſq; ad os efferre poſſit. Quo ãt pacto puris ſan-
guini permixti ab ipſo fiat ſecretio, tanquam exiguũ quippiam ac vulgare, & qđ ad uniuerſam
ipſius rationem firmandam parum conducat, p̃teriens dicere neglexit. Neq; defendi ẽt poteſt,
q ſanguinis in uena, quæ circa ſpinã eſt, cõtentus, ad cor ipſum referaẽ: nã è contrario, uena hęc H
a dextra cordis auricula initium ſumens, ſanguinẽ ſecũ defert, qui oĩbus thoracis partibus, quę
circa octo coſtas conſiſtunt, alimẽtũ p̃beat, nõ ãt illis, q̃ ſunt circa ſuperiores quatuor: nã uenæ,
quæ eas partes nutriunt, ab ea uena, q̃ ad iugulũ aſcẽdit, medio inter, cor & clauiculas loco, exo
riuntur. Præterea, & hoc quoq; nõ minus abſurdũ ad Eraſiſtrati uerba ſequitur: nã pus, qđ a ſup
nis quatuor thoracis coſtis in cõcauã venã referẽ, maxime quidẽ ad eas venas ducẽ, q̃ ad cerui
cẽ, & ſcapulas, & caput, & manus, immo potius ad uniuerſas aĩalis partes perueniunt. Hæc ſunt
ferè abſurda, quæ ad Eraſiſtrati ſcripta ſequi uñr. Accedit ad hęc, q cãm in hac perpenſione pe
nitus non attigit. Dicens .n. non facile pus effundiẽ in ſpaciũ, quod inter coſtas eſt, & pulmonẽ,
quia ſuccingens coſtas membrana neruoſa eſt, & fortis, atq; diuidi contumax, pus aliqñ in hoc
ſpaciũ effundi poſſe nõ negauit: quippe, q uerbis ſuis, nõ facile, addiderit. Oportebat .n. huiuſce
rei, quę nõ facile quidẽ fit, ſed aliqñ tñ fit, cãm reddere, oſtenſa uia, qua ſuppurati pus expuere
poſſint. Vt .n. ex ijs nõ paucos perire, ita & ″ alios cõplures ſeruari uidim⁹: quorũ ſiqs p ſingulos A.l.3.f.10 4.c.17.f.171.
dies reiecti puris quãtitatẽ collegerit, ĩterdũ ſex aut octo heminas, interdũ decẽ, atq; ĩterdũ plu
res, totã ſummã ęquare inueniet. Cęterũ id, qđ quã creberrime dicere conſueui, nũc quoque di
cam, q multi medici, rerum, q̃ manifeſte vñr, cãm reddere nequeũtes, eas eſſe omnino negant:

quan-

A quanquam(ut dixi)oēs,quotquot in thorace conſoſſi ſunt, iniectam ꝑ vulnus aquam mulſam, ilico per tuſſim expuere ſolent:nō nulli etiam medendi modo,& qui cruentis adhibetur, & glutinario dicto,haud paucis perforationibus curati,in primis quidem diebus purulenta quædam expuunt,niſi recte ac exquiſite uniuerſus ſanguis per vulnus(quatiendo uidelicet hominē, qui ſic vulneratus eſt)fuerit effuſus. At uero membrana coſtas ſuccingens,& ualida eſt,& neruoſa ac diuidi cōtumax:ſin autem uoles,adde ſermoni etiam membranam pulmonē ambiente, quæ eandem cum illa naturam hēt:eoq; liquores in uacua thoracis infuſos hæc quidem nō tranſmittit,illa non tranſumit.Itaq; ad eundem modum dicas cutem,quæ membranis multo fortior atque craſſior eſt,in fracturis oſſium callo obducendis,ſanguineū humorem,quo minus ꝑ ipſam penetrando egrediatur,prohibere:hunc tamen in non nullis uidemus adeo copioſe effundi,ut totas ēt uittas irriget:quod quum ita fieri uideamus, idem haud abſurde per tenues quoq; membranas fieri ſatendum eſt. Atque ſatius fuiſſet Eraſiſtratum nō de hac re dubitare, ſed id potius abundanter intelligere,humorem inter thoracem,& pulmonem contentum,in aſperas pulmonis arterias recipi,ad læues uero arterias,atq; ad venas non peruenire:nam & ipſo Eraſiſtrato authore tria hæc vaſa ſimul extenduntur,atq; ſimul diuiſa terminantur,ſuo extremo quodlibet
B ore,in adiacentem pulmoni membranam.Cum ergo tria hæc ora inter ſe proxima ſint,cur in vnum duntaxat fiat tranſumptio, quærere debuit Eraſiſtratus:nam longe præſtantius erat ea, quæ fiunt,quomodo fiant,quærere,quàm,ꝙ fiant,negare. Quanquam neq; dubia,neq; inuētu difficilis mihi vī eorum, quæ in thorace continentur,in pulmonem tranſumptio: quæ quidem in aſperæ arteriæ partibus extremis fieri poteſt,quippe quæ non adeo anguſtæ ſunt, vt leuium arteriarum atque venarum partes extremę:& ꝙ magna ex parte aſperarum arteriarū eſſentia cartilago eſt,quæ concidere atq; concludi omnifariam non poteſt:ꝙ etiam earum, quā duorū uaſorum reliquorum, ora multo ſunt ampliora. Cum igitur ipſorum circa pulmonem diuiſiones numero ſunt æquales,rationi conſentaneū eſt aſperę arterię ueluti ramos,reliquorū duorum generū partes proportione ſuperare:id vero manifeſte apparet per uiſceris ipſius diſſectionem,nam uicina quęq; uaſa eandem inter ſe ſeruant in magnitudinis exceſſu proportionē,quā ab initio maximę eorum partes habere conſpiciunt. Hæc ſunt, quę dicere debuit Eraſiſtratus: ac deinceps,utrum inſpirationis,an expirationis,an quietis tempore, pus ex thoracis ſpacio in pulmonem recipiat,explicare:ac deinde,quum id neq; per inſpirationem,neq; per quietē fieri docuiſſet,oſtendere ipſum expirationis tempore recipi:id,quod facillimum erat demōſtrare
C ei,cui prius perſuaſum eſſet,reſpirationis actionem ad thoracem pertinere,pulmone nullā ꝓpriam habente motionem:quippe qui per conſequentiā dilatato thorace pariter attollitur:eo uero conſtricto ipſe ſpongiarum exemplo, quas manibus exprimimus, in ſeſe reſidere ſolet: Etenim hoc pacto per magna vulnera penetrantia,fibra ipſius per uulnus procidere vī:verum circa uulnus thorax uehementer conſtrictus,humorem, qui in eo ſpatio, quod inter ipſum, & pulmonem eſt,cōtinetur,in aſperas ipſius arterias comprimendo cogit.Nec credas uelim,huic orationi,uehementer, fruſtra fuiſſe inſertum: niſi enim vehementer admodum thorax pulmonem ex omni parte comprimat,humor in aſperarum arteriarum ora recipi non poterit.Quam obrē natura,quo robuſtior fieret expreſſio,tuſſi vocata, donauit animalia; quæ cū naturale ſit accidens,ſternutamentum,& ſingultum,& nauſeam,ſimilitudine quadam imitatur: de quibus in libris de cauſis accidentium ſatis dictum eſt.Verum,quia uiribus opus eſt,quibus hmōi accidens naturale excitetur,contingit creberrime per ſuppuratos affectus mori laborantes imbecillioribus iam antea redditis uiribus:ualidiſſima.n.thoracis conſtrictione,eademq; celerrima tuſſis excitatur:atqui uires imbecillę,neq; ualide neq; celeriter agere poſſunt.Ergo de expuitione,quæ ex ſpatio thoracis procedit,ſatis fuerit hæc dixiſſe:redeamus igitur rurſus ad eum, quē
A.l.3.f.10.t. 4.c.2.f.268.c D ab initio propoſuimus,ſermonem.Sanè,quæ in ſuccingente coſtas membrana ac muſculis illi continuis fiunt inflammationes,morbum,quem lateralem uocant,efficere ſolent. Huius accidentia inſeparabilia ſunt,febris acuta,dolor perinde,ac ſi locus,uel intendat,uel pūgatur:ſpiratio frequens, & exigua: pulſus paruus, arteriam & duram, & quodammodo tenſam indicans: tuſſis maxima eſt parte cum ſputis coloratis,non nunquam uero ſine his;has*incoctas pleuritides nominant,quæ uel celeriter hominem rapiunt,uel longo temporis ſpatio finiuntur.Ac dolor plerunq; ad iugulum,uel ad præcordia peruenire uidetur.Sūt pręterea alij laterum cum febre dolores,ꝑ quos ſpirationem frequentem,& exiguam reddi neceſſe eſt, ſed nullū redditur ſputum:ut in ea re nihil a pleuritide ſine ſputo conſtante,differre uideatur. Verum hi facile ab illis diſcerni poſſunt:in his enim nulla omnino tuſſis eſt:illi uero,qui ſine ſputo pleuritide labo-
A.ibid.c.3.h rant:ficca moleſtantur:deinde ꝙ neque tēſionem,neque duritiē ullā refert pulſus:poſtremo, ꝙ non æq; acuta febri laborant,neq; adeo difficulter ſpirant. Sunt etiam nōnulli qui preſſo a nobis extrinſecus inflammato loco dolere ſeſe fatentur: atq; hi per ſputum non purgantur, quia ab initio nihil eius ſucci,qui inflammationem excitauit ad thoracis ſpatium peruenire ſolet: at concocta inflammatione,niſi pus prius diſcutiatur,ad cutem uſq; attollitur, atque inciditur.

* *Ex antiquis cod. græcis & ambobus interpretibus antiquis legendum eſt ἀπτύους. i.ſputo carētes. vt patet ēt ex ſequentibus.*

De

De Septi transuersi affectibus: ac quo pacto deliria, quæ ex ipso fiunt, a delirijs phreniticorum distinguantur. CAP. 4.

TErminum, quo thoracis pars inferior finitur, antiqui phrenas. i. mẽtem appellauerũt: siue simpliciter de ipsis in animum venerit, siue (ut aliqui putant) quia eo inflammatione affecto, mẽs lædatur. A Platone aũt diaphragma uocari incepit, qui sane, & ipse alijs veteribus similiter, phrenas appellauit: putauit autem hunc in animalibus usum habere diaphragma, ut irascibilẽ aĩæ uim in corde contentam ab appetitoria, quæ in iecore sedem hẽt, septo distinguat. Postea medici, neglecto prisco nomine, diaphragma ipsum appellare cõsueuerũt, id, quod in dorsali quoq; medulla eos feciſſe constat: quippe huic quoq; propriæ substantiæ nomen, medulla est, quemadmodum instrumentum, cuius nunc mentionem fecimus, phrenes nũcupatur. Verũ, quo clarior esset dignotio, illi dorsalis, quemadmodum & ceruicalis, & spinalis, atq; lumbalis, cognomenta addiderunt: postea ferè oẽs simpliciter dorsalẽ appellare consueuerũt. Sic in p̃senti quoque proposito, phrenum nomine reiecto, diaphragma. i. septũ trãsuersum, nominare magis placuit. Aristoteles aũt hãc animalis particulam ὑποζωμα. i. succinct urã appellat, nescius ipsam magnæ, ac perquàm necessariæ actioni in animalibus esse, deputatam, quippe quę spirationis sit instrumentum: Igitur non immerito, cum afficitur, spirationem lędit: ut supra, cum de spirandi difficultate ageremus, diximus: ubi proprios eos affectus una cum ijs, qui per consensum cũ spinali medulla, & neruis ab ea exortis, in ipso fiunt, tradidimus. At uero nunc eos affectus, qui superno consentiente principio, ei adueniunt, perstringamus. Igitur antea, quã aliquis deliret, frequentem ac exiguum, infestante uero iam delirio, multa uarietate inæqualẽ spiritũ reddit: ut in libris De spirandi difficultate iam dictum est. Atq; delirare etiam solẽt nõ nulli ob uitium, quod in ore uentriculi consistit, & febribus ardẽtibus, & pleuritide, & peripneumonia: sed, quæ ob septi transuersi affectum accidunt deliria, nõ multum distant a phrenitide. Quippe per cæterarum partium affectus, atque p febres ardentes, delirium mitigari solet, quoties morbus declinare vr: at phrenitidis propria, præcipuaq; nota est, ne in declinatione q dẽ febriũ delirium quiescere: neq; n. per consensum sub huiusmodi morbo cerebrũ afficitur, sed ppria primariaq; affectione laborat: ac proinde paulatim constituitur hæc passio, nec subito delirãt, vel affatim, ut ex alijs partibus, quarũ nuper mentionem fecimus; ac eius constitutionem p̃cedunt accidentia non pauca, eaq; oĩa phrenitica indicia uocantur: quę ab iis, quoque omnibus, q me præcesserunt, conscripta sunt. Nam interdum uigilias præcedere: siue etiam somnum manifestis imaginibus turbatum, ut & clament non nulli, & exiliant, uidere est: interdũ uero irrationalis accedit obliuio, ut laborãtes aliqui, quum matellam petiuissent, meiere tũ neglexerint: aut, quum lotium emitterent, matellam ipsam prodere haudquaquam meminerint: interdũ maiori cum tumultu, aut temeritate respondent, præsertim, ubi aliquis antea fuerit mansuetus. Atq; hi oẽs exiguo utuntur potu: spiratio ipsis rara est, & magna: pulsus minores, magisq; neruosos habent: non nunquam occiput dolor infestat. Quum uero iam proxime ad phrenitidem accedunt, oculi eis vehemẽter euadunt squallidi, aut ex altero ipsorũ acris lachryma effunditur, ac deinde lippitudo innatat, & uenæ ipsorũ sanguine plenæ uidentur, & sanguis stillat è naribus: quo tempore nihil, quod exacte ad prudentiam pertineat, respondent: & floccos auellũt, & festucas carpũt; atq; aridiore febri, cui non ita magnę in alterutram partem mutationes accedũt, torquẽtur: quemadmodum in aliis quibusdam febribus uidere est, quæ per uigorem quidẽ grauissime infestant, inclinationes vero habent mitiores. Ad hæc lingua quoque salebrosa est: nõ nulli interdum audiendo falli uidentur, ac interdum mesti iacent, uix quicquã respõdẽtes: atq; dispositione dolorifica affecti: uel acrius premente aliquo, eam haudquaquam sentiunt. Ergo hoc mõ p cerebri affectũ paulatim phrenitis euenire solet. Ab aliarũ vero partiũ nulla ppetuũ delirium procedit, dempto solo septo transuerso: cuius uitio excitatum deliriũ, parũ a continuo distat, adeo, ut ueteres putauerint, hac parte {inflammatione} affecta, homines phreniticos euadere: atque ob eandem suspicionem, phrenas. i. mentem eam appellauerũt, tanquã φρονοῦντι. i. sapienti parti conferat quippiam. Verum deliriũ, quod hmõi uitio accidit, a phrenitide distinguitur, & oculorũ accidẽtibus, & sanguinis a naribus stillis, atq; spirationis specie; quippe phreniticorũ spiratio magna est, & ex longis semper interuallis; contra, ubi a septo deliriũ oritur, inæqualis, ut modo exigua sit, atq; frequens, modo magna, & angustiosa: nã incipiente septi transuersi inflammatione, prius, quã delirent laborantes. exiguũ ac frequentem reddunt spiritũ: contra ijs, qui ob affectum cerebrum delirant, magna, pdit, raraq; spiratio. Atq; ut summatim dicã, veluti eorum accidentium, quæ phrenitidem antecedere diximus, aut nullũ apparet, aut, si apparuerit aliquod, id perexiguum est in iis, quibus septum transuersum inflammatione laborare incipit, ita rursus sursum reuelli hypochondrion, septi trãsuersi ilico ab initio affecti propriũ indiciũ est: id, qd affecto cerebro posterius accidit, non incipiente uidelicet affectu, sed quum factus iam fuerit: atq; calor quoque circa caput, & faciem uehementior est iis, qui ob cerebri uitium delirant. Reliqui septi transuersi affectus, siue primarii sint, siue per cõsensum illi eueniãt, partim quidem ab hoc nostro proposito sunt alieni (nempe qui manifeste apparent, ut sunt tũ

A. l. 3. f. 1[illegible] 4. c. 2. f. 2[illegible]

A. l. 3. f. 1[illegible] c. 2. f. 297.

A. ibidem.

alia

A alia accidentia, tum abſceſſus in ipſo exorti,) partim uero iam antea dicti ſunt.

De Gulæ affectibus dignoſcendis. CAP. 5.

A.l.3 f. 13.t. 1.c.2.3.4.5.f. 285.b.c

EAm″ partem quæ inter fauces,& os vẽtriculi media eſt, quam ueteres œſophagon nomina bant, qui poſt Ariſtotelis ſeculum ſcripſerunt, ſtomachon, nos gulam dicimus, appellare cõ ſueuerũt: quamuis Ariſtoteles priſco ſemper uocabulo hãc animalis particulam † nominauerit, Eius duplex eſt uſus, unus, ꝙ veluti uia eſt eorum, quæ deuorantur: alter, † ꝙ circa utranq; uiam actionem quandam efficere uidetur, tum eorum, quæ ab ore ad ventriculum deferuntur, tũ eo

A.l. 3. f.13.t. 1.c.1.f.284.b

rum, quæ ab hoc ad os eleuãtur. Cũ enim″ geminæ ſint ei partes (quas diſſectores tunicas appel lant) altera ad cibi, potusq; deglutitionẽ utitur: altera ad eã, quæ uomendo fit expulſionem. Pro inde rationi conſentaneum eſt, duo eſſe affectuum ipſius genera, unum ut uiæ eorum, quæ inge runtur: alterum, ut inſtrumenti eorum, tũ quæ euomuntur, tũ quę deuorantur. Conſtat uero duo rum iam memoratorum vſuum alterum quidem ſemper eſſe neceſſarium, alterum uero ꝑꝑ oc caſiones qualdam. Igr̃ eorum accidentium, quæ ipſum, tanquam uiam ciborũ, infeſtant, genus

A. ibidẽ. c.2. fo.285.b

vnum eſt, quum″ ob tumorem aliquem præter naturam anguſtior fit ipſius meatus: alterũ, quũ

A.ibidem.b

proprias actiones perficere nequit. Porrò iã antea ubi de angina, quæ ad uertebrarũ in ceruice

B luxationem ſequitur, ſermo habebatur, diximus, quòd acqſititia ei anguſtia accidit, ubi″ a uerte bris ipſius cõprimitur: cuius rei nunc, quoq; admonitum te eſſe uelim. Nec obliuioni tradas tu mores eorum muſculorũ, qui gulã ipſam inuoluunt, quomodocunq; fiãt: nam de oĩbus in libro De tumoribus præter naturam dictum iam eſt: cęterum in his oĩbus commune eſt, ꝙ tanta ſępe numero inter deuorandum infeſtat anguſtia, ut potus ad nares remittatur. Quum vero inflammatione affecta gula, familiari, propriaq; anguſtia, nõ a uicinis partibus acquiſita torquetur, tũ grauiſſimus inter deglutiendum dolor infeſtat, accedente quoq; perquam difficili tranſitu: ꝑ ſertim ſi ſupinus, qui laborat, iacens tranſglutire quippiam conetur. Quocirca ſic affecti habitũ transformare, atq; erigere ſeſe ſtudent, ex accidente ipſo edocti faciliorem ita fieri deglutitio nem, adeo, ut haud parum habitus hic ad ciborũ in decliues partes delationem conferre uideatur, utpote quæ poſſit ſæpenumero uel ſola fieri, ſi prius ex ore uſq; ad gulæ initium facta fuerit expreſſio: aut ſupino decubitu nullũ ſperatur auxiliũ, quo facilius ad infernas partes ferãtur alimenta, quippe ꝙ tum a ſola gulæ actione deuorandi munus perficitur. Neque uero latet uos, ꝙ partium inflammatione affectarum nulla nõ dolet, quum ſuo munere fungitur: contra, ubi qę uerit, dolor mitigari ſolet. Ergo, quũ gula ſentiendi facultate ſit prædita, eo ipſo quoque uti lice

C bit quaſi auctario partis, unde paſſiones eius dignoſcantur; id, quod a laborãte inter reſpondẽ dũ deprehendere licet, niſi adeo fuerit ſaxeus, ut, quid ipſum lædat, narrare non poſſit: ꝙ ſi eiuſ modi eſt, qui poſſit animi ſenſa interpretari, gulę ſenſus maximum præſtabit corollariũ ad affe ctuum ipſius dignotionem. Etenim imbecillitatem non nunquam percipere ſe dicunt laborantes, ut longo uix temporis ſpatio per gulã tranſeant ea, quæ ingeſta ſunt: quæ aliquando ad pri mum impetum facile deſcendunt, deinde rurſus arcentur, ut uideantur impacta: demum ꝑ reſi duum ſpacium immoleſte, ac facillime labuntur. Horum primum actionis infirmitatem, alterũ particulæ cuiuſpiam anguſtiam indicat: uerum utriuſq; differentias ex reliquis accidentib⁹ in telligere licet. Nam in imbecillitate, quæ a ſola intemperie citra tumorẽ præter naturam fit, ingeſtorũ in tranſitu tarditas, inæqualis eſt, & ſine dolore, & in ſupino decubitu augetur: erecta ue

A. l.3.f.13.t. 1.c.5.

ro ceruice, mitigatur, neq; ullus accedit anguſtiæ ſenſus. Vbi″ vero cum tumore eſt imbecillitas,

A l. 3 f. 12.t. 4.c.2.f. 299.h

unam quampiam particulam anguſtiorem cæteris efficit, atque per eam tardior erit tranſitus. Quod, ſi tumor inflãmationis fuerit particeps, aut eryſipelatis, accedit ei pariter, & dolor, & ″ ſi tis, & multi caloris ſenſus, & febris non admodũ ardens, quæ ẽt ſiti proportione haud quaquam reſpondet. Si uero tumor aliquis ex non ita calidis fuerit, tum citra febrim, & calorem, & ſitim,

D degluti tionis inæqualitas eueniet, retentis in parte quapiam alimentis, præſertim ſi maiuſculũ, atq; ſolidum fuerit id, quod deuoratur: acceditq; dolor aliquis, ſed exiguus. Ergo, quum aliqñ huiuſcemodi accidentia longo temporis tractu nobis apparuiſſent, accedente nõ nunquã ephe mera febre, non nunquam ẽt horrore: & coniecturam feciſſemus abſceſſum cõcoctu difficilem eſſe in gula: accidit, procedente tempore, ut laborãs ruptionis ſenſum ꝑciperet, ac ſubinde pus euomeret, idq; non ſolum eodem, ſed poſtero quoq; die, atq; itidem tertio: deinde ſuccedebãt ei deinceps oĩa ulceratæ gulę indicia. Quippe, ſiue acria, ſiue acida, ſiue ſalſa, ſiue acerba deuora ret, aut uellicationem, aut adſtrictionẽ ſentiebat: dolebatq; hac in parte uel nihil deglutiendo, ſed moderatius: uehementiorem uero dolorem excitabant ea, quibus mordendi aut adſtringẽ di uis erat. Hic ergo longo temporis ſpatio uix ſeruatus eſt. ſ. ætatis beneficio: etenim natu maiores, ferè oẽs perierunt. Sanè, quotquot dolorificum quempiã in gula hñt affectũ, oẽs ex dorſi quoq; dolore ipſum ſignificãter declarant: cuius rei cã haud obſcure eſt ijs, qui gulam ſpinæ incũbentem uiderunt. Conſentaneũ autem eſt, ꝙ ex gulæ uaſis modis eiſdem, quibus ex reliquis oĩbus, ſanguis euomatur. At ſi id ob ruptum uas acciderit, dolor ibi percipitur, ac locum, ubi ali quid ruptũ eſt, indicat: Haud ſecus, ubi uena fuerit eroſa, ſiue diabroſin, ſiue anabroſin, ſiue aliter quomodolibet nominare uolueris: aperto autem uaſis alicuius ore, nullus omnino dolor

ſentitur

† *Addẽda forte particula negatiua etiã in Græco codice, aliogn nos fallit Galenus, cũ Ariſtoteles rarius vocabulo, antiquo, quam nouo vſus inuniatur.*

† *Addatur ex antiquis, & eorum, quæ euomuntur.*

ſentitur:atq; hac re a reliquis diſtinguitur,ac præterea,ꝙ neq; ictus,neque caſus hanc profuſionē præceſſit:id quod rupto uaſe uidere eſt,quanquam ob ſolam ſanguinis plenitudinem, nulla aduenientе extrinſecus cauſa,uaſa interdum dirumpi poſſunt. At uenæ eroſionem ulcus præcedere ſolet. Fit autem ulcus,uel rupto uaſe, uel malignorum humorum influentia,id quod in cute quoque ſæpenumero accidere uidemus.

De affectibus,qui ore ventriculi patiente oriuntur. CAP. 6.

VEteres os ventriculi cor nominabant,ab accidētibus, quæ inducere uī,hanc(ut aiunt)deducentes appellationem:neq; enim″ ſolum,ut cardiacis ſyncopis,ita & ſtomachicis non nulli corripiuntur,ſed ēt conuulſionibus,ſopore,morbo comitiali,& melancholia, nec non accidētibus,qualia per ſuffuſiones infeſtant,ut iam antea,quum de oculis loqueremur, dictū eſt. Atq; omnes hi affectus,conſentientibus ei cæteris partibus†in ipſo ſ; ueri dicuntur: nam ad propriam eius rationem pertinet,& appetentiam prohibere,& natantes cibos corrūpere:† quēad modū,ubi cibi in uentriculi fundo firmanť,præcipue ſi ſuapte natura non ita facile corrumpāť, nihil horum patitur. Igitur exacte animum aduertere oportet, ut diſcernantur affectus, qui ex ipſo per conſenſum eueniūt,ab ijs,qui hmōi particulis, quarum actionibus nocere conſueuit os ventriculi affectum(quod ut ueteres oēs cor appellabant, ita noſtra tempeſtate ſtomachus vocatur)primario accidere cenſenť.Sed hæc inter ſe diſcernere facile poterit is,qui aſſidua exercitatione circa dignotiones uerſatus,ea,quæ præceſſerunt,diligenter conſideraуit. Sunt enim proprietates quædam ineffabiles,ſed quæ accidētibus,quæ narrari pūt,ſuccedunt,quibus certiores,ſtabilioresq; euadunt affectarum partium notæ:ſed has quidē unuſquiſq; per ſe inuenire poterit:quæ uero tanquam fundamenta uniuerſæ dignotionis exiſtunt,atq; ex quibus ſtudioſiſſimi quiq; ineffabiles accidentium proprietates ediſcunt,deinceps explicare aggrediar.Igī, Grammaticus quidam iuuenis,quoties nimis uehementer doceret,aut cogitaret, aut inediā″ ſuſtineret,aut iraſceretur,comitiali morbo corripiebať. Perpendi quidem in hoc os vētriculi(vt pote quod facile ſentiret)affectum eſſe,ac deinde per conſenſum,& totum cerebrum, & corpꝰ uniuerſum,conuulſione concuti. Iuſſi igitur ei probam concoctionē accurate procurare,ac tertia,uel quarta hora panem optimæ præparatum exhibere,atq; hunc quidem ſolū,ſi non ſitiret: ſi uero ſiti cruciaretur,ex uino diluto,& quidem albo,atq; modice adſtringente: nam hmōi uinum,ut uentriculum robuſtum efficit,ita haudquaquam tentat caput,id, quod facere ſolent ea, quæ uehementes uires obtinent.Quum igitur hac uictus ratione utens,non, ut ante, afficeretˉ, exactam iam notitiam me habere arbitratus ſum eorum, quæ prius ſola coniectura conſequebar.Itaq; quolibet″ anno bis,aut ēt ter medicamentum amarum ex aloe ei exhibui: totum enim uentrem a ſuperfluitatibus purgat,& ad proprias actiones roborat. Atq; ita uir ille pluſquā uiginti annis,quibus poſtea ſuperſtes permanſit,integra,inculpataq; ualetudine uitam exegit:ꝙ, ſi aliqñ ob ingruentia negotia diutius a cibo abſtinere cogeretur, breuiſſima quadam cōuulſione uexabatur.Iam alios quoq; uidimus conuulſione comitiali,ob oris″ ſtomachi uitium,correptos,quum aut non probe concoxiſſent,aut uini,& quidem meracioris plurimū potaſſent, aut ubi ueneri immodice operam dediſſent.Quinetiam per″ febres quoſdam cōſpeximus derepēte conuulſione prehendi,nullo,quod eam præſagiret,præcedente indicio:ꝙ bilioſo ſuperueniēte uomitu,protinus ab omni noxa liberati fuerunt.Atq; hoc mō affectorum non nulli res quaſdā fuſcas uomendo reiecerunt;alij humorem porri ſucco ſimilem:quidam etiam uitioſorū eduliorū copia grauati,ſoporoſi permanſerunt,donec ea,quæ os uentriculi opprimebant,oīa euo muiſſent.Atqui horū accidentiū uix ullum crederes a uentriculi ore procedere, quemadmodū ne″ ſyncopas quoque, niſi tā crebro ita euenire uiderentur: quanquā.n.non pauci ad ipſum ex cerebro nerui perueniunt, non tñ tot eſſe vñr, ut per eos tantus ſit principij cum ore uentriculi conſenſus,ut inde conuulſio inferri poſſit;tantum abeſt,ut quis credat cor ipſum tam uehemēter ori uentriculi conſentire,ut acuta protinus ſequatur ſyncopa.Porrò multos non ſolū inſomnia,& ſomni tumultuoſi moleſtant, ſed amētia quoque,ꝑꝑ uitioſum humorem in ore uētriculi aceruatum.De flatuoſo uero uocato,& hypochondriāco morbo nemo nō dixit,quō triſtitiam, deſperationem,mœſtitiā inducat,atque,ut ſummatim dicā,ad melancholiæ accidētia nihil reliqui faciat.Quippe laborantes hmōi morbo,poſt cruditates,dictis accidētibus multo uehemētius infeſtāntur:ac plures ex ipſis ſplenici quoq; ſunt:quocirca″ conijciendū eſt ex hoc ēt uiſcere uitioſam ſaniem in uentriculū irruere. Ergo ea accidentia,quæ uel cerebrū,uel oculos afficiūt, uitioſorū humorū uaporationem ſequuntur.At″ ſyncopa,quæ ſtomachi uitio ſolet euenire, ob dolorū ipſius proprietatē exolutionem inducit,eius quoq; intemperie ad cor fortaſſe ꝓuenientе,quare,cum id quoq; uehementē intemperiem ſuſcipiat, uires agminatim cadere neceſſe ſit. Atq; conſtat ēt,ꝙ κίτται.i. picæ uocatę, mulieribus accidunt, vbi hęc particula affecta eſt: quæ enim,aut canum more,aut nihil oīno,aut malos cibos capiunt,ijs appetentię inſtrumentum lę ſum eſſe certum eſt:id uero os uētriculi eſſe demonſtratū iam eſt. Sic ēt nauſea, cordis dolores, ſingultus″ inter huiuſce partis affectus numerari dñt.Verum oīum harum affectionū cauſas in libro de accidentium cauſis iam diximus, ut nihil nunc opus ſit in earū explicatione temporis iacturam

† Non eſt in cōtextu græco.

† Ex græcis ita vertendum. quandoquidē, ꝙ in fundo ventriculi ſuapte natura firmari ſolent, præcipue ꝙ ſi non facile corrūpatur, nihil horum patiuntur, & ita veteres interp.

A. l. 3. f. 13. 1. cap. 16. fol. 286. h

A. l. 3. f. 13. 1. cap. 33. fol. 290. g

A. l. 3. f. 13. fol. 215. h

A l. 3. f. 13. 5. c. 8. f. 303.

A l. 3. f. 13. 1. cap. 33. fol. 291. a

A. l. 3. f. 13. 1. cap. 16. fol. 286. e

A. ibidem. h

A l. 3. f. 13. c 17. f. 287. e

Et t. 5. cō. 19. fol. 306. b

Acturam facere. Etenim, quæ per intẽperantiam ei ueluti ſimilari corpori morborum differentiæ aduenium, iam ibi enarratæ ſunt: inſtrumentales uero morbi, q̃ ei accidere ſolent, adeo manifeſtas habent notas, ut latere poſſint neminem, qui cões ſignificationes, quæ & in his antea commentarijs, & in alijs quibuſdã p̃ſcriptæ ſunt, memoria tenuerit. Neq; n. abſceſſus, neq; inflãmatio, neq; eryſipelas, neq; ulcera huius loci, in obſcuro ſunt, utpote quorum cões ſunt notę cũ ijs, quę ſupra de gulæ affectionibus dictę ſunt: atq; illis eo manifeſtiores, quo facilior huic parti ſenſus eſt, ac claram quoq; promptam q̃; notionem habet. Similiter, ubi ex hac parte ſanguis reijcitur, indiciorum proprietas cõis eſt cũ illis, quæ de gula iam diximus, verum dignotio longe manifeſtior euadit. Atq; par eſſe uidetur, totum ventriculi ſpatium ſimili diſpoſitione affici, quales
A.l.3 f.13.t.3 c. 1. fol.297.c
ſunt illæ, quas in ipſius ore fieri diximus, atq; ſimilia quoque ei aduenire accidentia. Quòd uero longe maiorem inferunt uiolentiam ea, quæ in ipſius ore contingunt, idcirco medici ea, quæ in parte uentriculi inferiore eueniunt, perinde, ac ſi omnino non fierent, & deſpicere & cõtemnere ſolẽt. At, quia coctionis opus in partibus ab ore ĩferioribus fieri nemo negat, neceſſe eſt hãc
A. ibidem c 7. fol 299.c
ipſam partem quum male diſpoſita fuerit, cruditatum eſſe cauſam: quum uidelicet uel ob inordinatam alimentorum ingeſtionem, aut multitudinem, aut qualitatẽ, homo cõcoquere nequit.

B Morbi uero cæteris partibus omnibus cões, ſiue inſtrumentales ſint, ſiue per ſolam intemperiẽ infeſtent, quorum ſedes affectæ manifeſtæ ſunt, ad hanc præſentem commentationem proprie non pertinent: quippe eas duntaxat partes, quæ ſenſus iudicium effugiunt, conſiderare propoſitum eſt. Sed de ſanguine, qui ex ipſo uomendo reijcitur, non conuenit inter medicos: etenim
A.l.3.f.13.t.1 c. 16. f. 286.c
ſunt, qui putent nequaquã fieri poſſe, ut ſanguis uel ab hepate, uel à liene effluẽs, per ipſum euacuet: ſimiliter de pure quoq; ab ipſis erumpẽte exiſtimant. Verum enimuero per artis exercitationem utranq; opinionem examinanti mihi, uiſa eſt per ipſum fieri euacuatio ex dictis uiſceribus. Cæterum differre uoluimus huius rei doctrinam in eum locum, ubi de ipſis ſermonẽ faciemus: quippe deinceps, & iocinoris, & lienis affectus percurrere propoſitum eſt.

De iocinoris affectibus, præſertim de aquæ inter cutem, & regij morbi dignotione. CAP. 7.

HVic etiam parti, quẽadmodum & cæteris omnibus, duplex morborum genus accidit, vnũ
A.l.3.f.14.t.i c.13.fo.308.a
à ſola intemperie, citra tumorem præter naturã: alterum, vbi unà cum intemperie tumor
A.l.1.f 2.d.3 c. 8. fol. 46.b
quoq; infeſtat, ut inflãmatio, eryſipelas, ſcirrhus, id eſt tumor durus, ſpirituoſæ ſeu flatulentæ diſtentiones, obſtructiones à craſſis, & uiſcoſis humoribus, idq; in extremis uaſorũ partibus, q̃ ex uenæ ipſius portis exoriunt. Has quidẽ obſtructiones ſequit grauitatis ſenſus, quę dextro hypo-
A.l.3.f.14.t.2 c. 5. fo 313.c
Cchondrio incubat: qũ uero *halituoſus quoq; ſpiritus, cui non pateat exitus, ibi concluditur, non ſolum grauitas, ſed tenſionis etiam ſenſus ſequetur. Inflammationes uero, quæ in hoc uiſcere citra ipſius imbecillitatem naſcuntur, ſiquidem in gibba parte conſiſtant, præcipue ſi grandes fuerint, perfacile uel ſolo tactu dignoſci poſſunt: at ſimarum partium inflammationes, per alia potius accidentia, quàm per tactum, inueſtigare oportet. Incipiam igitur ab ijs, quæ in parte gibba oriuntur, ſi prius uos admonuero eorum, quos in corporum diſſectione conſpexiſtis, muſculorum, qui ſub cute tenduntur. Sunt uero octo numero, quatuor contenti cõiugationibus, quarum prima ex muſculis conſtat rectis per totũ carneis, à locis, q̃ circa ſternon ſunt, ad pubis oſſa (ita enim uocant diſſectores) deſcendentibus: at reliquarum trium coniugationum muſculi uſq; ad rectorum contactum, carnea quidẽ parte conſtant: vbi uero primum illos attingerunt, in dener uationes membranoſas degenerare uidentur: horum quidem muſculorum una cõiugatio, quæ quidem reliquis omnibus exterior eſt, à thorace obliqua deducitur, in anteriores partes & deorſum deſcendens: altera huic cõtraria ab infernis exorta partibus, obliqua ad anteriores & ſuperiores aſcendit: huic tertia muſculorum coniugatio ſubijcitur, qui tranſuerſum habent poſitum, atq; peritonæo ſid eſt membranæ, quæ inteſtina continẽt innituntur. Rectorũ ergo muſculorũ
D tumores præter naturam, oblongi, atq; per medium totius uentris extenſi uidentur, vmbilicum, veluti ipſi quoq; muſculi, comprehendentes: quapropter haud obſcura eſt eorũ dignotio, utpote quos & poſitus, & figura declarat: accedente ad hæc, q̃ ipſi à nullo exteriore muſculo contẽguntur. Hæc autem obliquis quoq; muſculis, qui à thorace deſcendunt, ſunt communia: at multo difficilior eſt notitia muſculorum, qui his ſubiecti ſunt, difficillima uero tranſuerſorum: Conſtat autem iecur intra hos ſub peritonæo eſſe poſitum: quod quum tribus contegatur muſculis, fieri non poteſt, vt tactus aliquã ipſius notitiã prẽſtet, niſi uel magna in ipſo oriatur inflãmatio,
A.l.3.f.14 t.3 c. 3. fo.314.h
vel incũbentes ei muſculi extenuati fuerint. Sed iecur affici declarant in dextro hypochondrio
A. ibidem.c 2. fol.314.f
grauitas: dolor totum hypochondrium retrahens, atq; ipſius doloris vſq; ad iugulũ extenſio, nã & hoc non nunquã euenire ſolet: exigua tuſſis: linguæ color in primis quidem magis ruber, deinde uero niger euadens: ingens cibi faſtidium: ſitis inexhauſta: uomitus tũ ſynceræ bilis, tum eius, quæ ouorũ uitellis ſimilatur, quæ poſtea ęruginis aliqñ colorem referre conſpicit: aluus quoq; adſtringitur, niſi unà cũ uiſceris huius imbecillitate inflammationẽ excitari cõtingat. Eryſipelatis autẽ accidentia his ferè ſimilia ſunt: & inſup febris quoq; cũ uehemẽtiſſima ſiti laborãtes cruciat: eas. n. febres, quas καύσους. i. ardẽtes antiq uocabãt, magna ex parte aduenire uidemus iecoris, aut uẽtriculi flãmeis diſpõnibus: atq; in pulmonis inflãmatione eryſipelatis particip (Grẽci
A. ibidem. c. 4 fol. 315.a

φλεγμονὴν ἐρυσιπελατώδη appellant) ardẽtes febres excitantur: quẽadmodũ ubi in uniuerſo quo E
que corpore bilioſi humores † ad immoderatum feruorem perueniunt. Verum hæ, quæ aut ieco-
ris, aut uentriculi occaſione eueniunt, omnium ſunt uehementiſſimę: quibus particulis ita labo-
rantibus febres magna ex parte in marcorem tranſmutantur. Sed de marcore alibi ſeorſum ſcri-
ptum eſt. Quæ in ſimis iocinoris partibus eueniunt inflammationes, ut magis, quàm illæ, quę in A.l.3.f.14.t.3.
eius gibbo fiunt, inappetentiam, nauſeam, uomitum bilioſum, ſitim ingentẽ inducunt, ſic è con- c. 2. fol. 314.f
trario hæ maiori, quã illa, inter ſpirandum dolore (ut dictum eſt) laborantem afficiunt, magisq;
tuſſim excitant, atq; dolorem uſque ad dextræ partis iugulum, adeo ut detrahi uideatur, exten-
dunt. Porrò vtriq; parti, quum dolor adeſt, nothæ coſtæ nonnunquam conſentiunt: atq; hoc eis
commune iure accidit, non omnibus, propterea, ꝙ iecur per membranas non omnibus ad co-
ſtas coniungitur: id qđ non ſolum in ſimijs, ſed in alijs quoq; animalibus uidere eſt, etenim alijs
quidem coniungitur, alijs minime. Igitur, quemadmodum interdum in gibbis dũtaxat, ita & in
ſimis huius uiſceris partibus, inflammatio oritur: quamuis in neutra partium exquiſite diſtincta
poſſit conſiſtere, nam omnium eius partium carnes inter ſeſe continuãtur. Cæterum, quibus na
tura abdomen gracile eſt, qñ morbo gracilius efficitur, in ijs facile eſt uidere ingentem iocino-
ris inflammationem: quæ propriam hanc à muſculis incumbentibus ſortitur differẽtiam, ꝙ mo F
les ſub manibus ad coaceruatam circunſcriptionem deſinit: muſculus.n. quilibet, quum totus
ſibi continuus ſit, inflammationis ipſius molem, quæ ſenſim diminuatur, habet: quippe ſoli iocí-
nori proprium eſt, ut tumoris cumulum comprehenſum habeat circunſcriptum. Vnde manifeſtũ
eſt, quod durus in ipſo tumor § Græci ſcirrhon uocant § multo euidentius dignoſci poteſt, eò, ꝙ
durior ſit ſcirrhi ipſius, q̃ inflammationis, moles: quodq; in huiuſmodi diſpoſitione extenuẽtur
corpora, quæ ei incumbunt. At uero tractu temporis, quamuis magis increſcat ſcirrhi tumor,
non tamen æque facile fuerit per tactum ipſum cognoſcere, intercipiẽte ſcilicet iudicium aqua
inter cutem, quæ ilico ſcirrhum ſequi conſueuit: quippe, niſi hepar afficiatur, haudquaquã fieri
poteſt huiuſmodi affectus. Non tñ ſemper ob primariam eius affectionem excitatur, quãuis prę
cipue admodum ob hoc fiat: etenim, quia ipſum eius facultatis, quæ ſanguinem gignit, inſtru- A.l.3.f.14.t
mentum eſt, conſequens eſt, vt uitiato hoc uiſcere, actio quoq; eius uitietur. Accidit autẽ (ut di- c.1.fo.307.e
xi) quum aliàs aliam partem frigida admodum intemperies afficit, ut hepar quoq; refrigeretur.
Igitur, ſi uel lienis cauſa, vel uentriculi, vel inteſtinorum uniuerſorum, maxime ieiuni, meſente A.ibid.c.13.
ricæ uenæ omnes habituali intemperie afficiantur, facile ẽt unà refrigerare poſſunt omnes ſima fol.309.a
rum iecoris partium uenas, quo fit, vt ad hepatis quoq; corpus uniuerſum intemperies ipſa pue G
niat. Si uero uel pulmonis, vel ſepti trãſuerſi, vel renũ occaſione id accidat, in primis uenæ, quæ A. ibi. Et t.a.
in uiſceris huius partibus gibbis conſiſtunt, per conſenſum afficiunt: deinde tractu temporis to- c. 1. fo. 311.f
tum hepar quoq; eadem diſpoſitione infeſtatur. Ergo, quæ hucuſq; diximus, ſic ſe habere nemo
inficiabitur, niſi forte quis, aut ſuapte natura contentioſus, aut oĩno fuerit indoctus. De obſtru-
tionibus uero non æque certæ habentur coniecturæ. Etenim, ꝙ ſimarum partium uenæ ab ea,
q̃ in porta exoritur, in tenuiſſimas extremitates finiant̃, haud obſcure apparet: atque, ꝙ ad eund̃
locum alię quoque uenarum extremitates, à caua uena in gibbas uiſceris partes diſtributarũ per
ueniant, ſimiliter conſtat: licet, qũo per ſua ora ipſæ inter ſe coniunganť, uidere nequaquã poſſi-
mus. Neq; enim dubitat aliquis, ſed omnes ferè medici ex uno ore enunciant, ꝙ cibus, qui uni-
uerſo corpori diſtribuitur, ex omnibus ſimarum partium uenis exiens, ad gibbas partes per di-
ctas extremitates tranſumitur. Quòd ſi fateamur & hoc, ſanguinis tranſitũ ob tumoris uenarum,
quæ inflẽmatione, & ſcirrho occupantur, molem, conſtringi, rationi conſentaneum eſſe videtur
(vt nõ nullis placuit) vt pars, quæ in ſanguine magis tenuis, atq; aquoſa eſt, tranſmutetur, atq; ue
hatur per uniuerſum corpus: ſyncerus autem ſanguis, qui ꝑꝑ ſuam craſſitudinem in caua uiſce-
ris parte permanet, ei morborũ, q ex plenitudine fieri ſolent, cauſa efficiatur. Perſcrutãtibus ue- H
ro nobis huius ſectæ placita, uidentur partim cũ ijs, quæ iam ſupra dicta ſunt, conſentire: partim
vero non nihil ab ijs, quæ apparere ſolent, differre. Quòd.n. aquoſa ſanguinis pars trãſumpta in
uenam concauam uſquequaq; per corpus diſpergať, conſequi uideť ad ea, quæ iam in confeſſo
eſſe diximus: quemadmodum & craſſiorem ſanguinem in uiſceris uenis præ anguſtia earum re-
tentum ad inteſtinum ieiunum, & tenue, & colon, & cæcum, atq; rectũ deferri, & (ut quiſpiã di-
xerit) in uentrem fortaſſe: nemo tñ id accidiſſe uidit, neque in hepatis præter naturam tumori-
bus, neq; ẽt obſtructionibus. Verum in omnibus corporis partibus, tũ ſupernis, tũ inferioribus, A.l.3.f.14.t.4
pituitoſus ſanguis, contineri conſpiciť in ijs morbis, quos Græci, & anaſarcas, & leucoplegma- c. 4 fo. 319.f
tias, & hyderos noĩare conſueuerunt: ꝑ aluũ aũt nihil cruentũ, neq; in ijs, neq; in aſcite, neq; in
tympania excernitur: ſed ſpatiũ, qđ inter peritonæũ, & partes ei ſubiacentes eſt, aquoſo humo-
re impletur. Proinde rõni magis conſentaneũ eſt, vt ob uiſceris refrigerationẽ cibus, q reliquis
partibus diſtribuitur, in ſanguinẽ non tranſmuteť: quinetiã refrigerẽtur cũ ipſo uniuerſi corpo-
ris uenæ, idq; maxime, ubi nullo plerunq; tumore in iocinore apparẽte, laborãs aqua inter cutẽ
mo leſtari videť, vitio exiſtẽte uel ī liene, uel ieiuno aut tenui inteſtino, aut meſẽterio, uel pulmo A.ibi.f.320.a
ne vel renibus, aut ẽt ubi plurimus per hęmorrhoidas ſanguis excernitur, aut ob muliebre pro- A.ibi.f.319.b

fluuium

† *Addendum eſt ex omnibus cod. græcis, & ex tralationibus ueteribus, ob putredinem.*

A fluxium, aut quum retinentur menſtrua, aut ob aliam ingentem uteri diſpoſitionem. Nam per omnes huiuſcemodi affectus aqua inter cutem hominem uexari contingit, vel nullo exiſtēte in hepate præter naturam tumore. Id uero præcipue intelligitur ab ijs, q̄ didicerunt, quomodo ex intempeſtiua aquæ frigidæ potatione iecur affatim refrigeratū, ſtatim a quam inter cutē induc-
A.l.3.f.14.t.4.c.4.f.319.h cat ante, q̄ ſcilicet in durum tumorem attollatur. Verum ſic affecti nehementi ciborum deſiderio tenentur: nec mirum, quippe ob refrigeratum os uentriculi, hmōi cupiditates accidere iam ante didicimus. Sed de aqua inter cutem, id eſt de hyderis, uel hydropibus, quomodocūnq; qui ſpiam appellare uelit, quantum ad præſens attinet propoſitū, hæc dixiſſe ſatis eſt. Porrò utrum ſemp in morbo regio locus affectus ſit hepar, an alia præterea diſpoſitio hūc affectum efficere poſſit, deinceps percurrendo ſcrutemur. Siquidem uidemus nonnunquam iecinore nequaquā affecto, per morbi iudicationem effundi ad cutem bilē pallidam, quo modo humorū in aliquam partem decubitus quoq; aliqui interdum euenire conſueuerunt. Videmus etiā aliqñ citra morbi iudicationem ſanguinem ab extranea quadam corruptione in bilem uerti: qualis è ferarum morſu fieri ſolet. Etenim Imperialium ſeruorum quidam, qui uiperarum uenationi deputatus
A.l.3.f.15.t.2.c.3.f.325.h erat, quum à uipera morſus eſſet, aliquanto tp̄e medicamenta, quibus uti conſueuerat, potabat:
B cumq̄; uniuerſi corporis color mutaretur adeo, ut porri colorem referret, accedēs ſingula nobis enarrauit: cui, epota theriaca, quàm celerrime color ſecundum naturam reſtitutus eſt. Quia uero medici inueſtigare ſolent, an aſſumpti ueneni propria extent ſigna, eò, q̄ ſæpenumero uideāt citra lethalis ueneni potionem humores ſimiliter, ut epoto ueneno, corrumpi, nō mirū eſt, ſi ſic aliquando mutentur humores, vt uniuerſum corpus auriginoſum euadat. Fieri uero ēt poteſt,
A.l.1.f.2.d.3.c.3.fo.44.f ut iocinoris ſecundum naturam temperie mutata, humores huiuſcemodi uitio afficiantur, & quidem citra obſtructionem, aut inflammationem, aut ſcirrhum. Quinetiam manifeſte quādoque uidemus uniuerſum corpus herbis candenti pallore infectis ſimilari: interdum plumbeū, aut ēt magis fuſcum referre colorem: interdum ēt alias quaſdam ineffabiles colorum proprietates, q̄, iocinore ſuo munere non recte fungente, ſine tumoribus præter naturam accidere ſolēt. Sic ob
A.l.3.f.15.t.6.c.1.f.329.a ſplenis quoq; uitia, huiuſmodi colores eueniunt, ſed multo nigriores, quàm ab hepate: quos ut clara interpretatione enarrare difficillimū, ita cognoſcere facillimū, ijs præſertim, qui illos ſæpenumero conſpexerint. Etenim Steſianus, quum medicorum iudiciū ſubijſſet, neſcio quo pacto eorum non pauci abſceſſum in ipſius hepate conſiſtere crediderunt: ſed poſtea quàm longo temporis ſpatio nihil ſe in melius proficere ſentiret, me quoq; uocauit. Igitur, ſimul atq; domū,
C ubi iacebat, fuiſſem ingreſſus, aſpiciēs eum, hoc (inquam) ſcias uelim, nullum tibi eſſe in uiſcere uitium: ſed, quid aliud te moleſtet, nudatis præcordijs declarare conabor. Inueni ergo in profundis muſculis abſceſſum, contracto iam pure in medio ſpatio eorum muſculorū, qui per trāſuerſum incedunt, atq; illorum, qui oblique ab infernis ſurſum tendunt: qui (ut nouiſtis) medij ſunt inter eos, qui tranſuerſi peritonæo incumbunt, & eos, qui ſub externa cute obliqui deorſum ferunt. Sic ēt alios complures ſcitis me notaſſe, per colorem declarando, modo iecur, modo ſplenē eſſe affectum nulla audita præteritorum accidentium narratione, neq; etiam per tactum inueſtigato uiſcerū affectu. Proinde ſæpenumero audiuiſtis me male imprecantē ijs, qui medicæ ſpeculationis principes ſe eſſe iactabant, nullius uero ægri uolebant aggredi curationē: de quorū numero plurimi fuerunt, tum empirici, tum methodici: quibus ſi quis dixerit fieri poſſe, ut ſolo perſpecto colore affecta ſedes īterdū cognoſcatur, illi aperto ore, atq; rabidi canis exēplo, exerta lingua, impudenter ei reſiſtunt. Verū præſens ſermo haudquaquā ad illos dirigitur. Itaq; ad aliud accidentium genus, quod ſola iecinoris imbecillitate, quæ per ſe, ac ſine inflāmatione eue
nire ſolet, continetur, nunc tranſeamus: quēadmodum & de ipſius inflāmatione, quę citra propriæ facultatis ſuæ imbecillitatem accidit, ſeorſum iam diximus. Qm̄ igitur ſanguinis generatio
D nem hepatis munus eſſe intelligimus, ſi cauſa aliqua fuerit, quæ hunc generare poſſit, eam hepa-
A.l.1.f.2.d.5.6.1.fo.9.c tis propriam facultatem eſſe dicemus propriam autem diximus, propter eas, quæ omnibus corporis noſtri partibus communes eſſe dignoſcuntur, quas in libro de naturalibus facultatibus iā percurrimus, attractricem dico, & retentricē, & expultricem: nanq; quarta generatim quidē, alteratrix, ſpeciatim uero ſanguifica uocaī. Porrò omniū facultatum eſſentiā in peculiaribus partium tēperantijs conſiſtere didiciſtis: proinde, quum iecur ad aliquam octo intēperantiarum labitur, accidet uiribus ipſius noxa, quę illi intēperantiæ peculiariter debetur: ſed de ijs generalē ſcripſimus ſermonem in tertio libro de accidentiū cauſis: proprius aūt cuiuſq; ſcđm ſpeciē partis, cōi ad portionem rñdet. Igitur calidæ iecoris intēperantiæ, tum contentos in ipſo humores,
A.l.3.f.14.t.1.6.15.fol.309.c tum eos, qui per meſenterij uenas deferunt, & aſſant & adurunt: frigidæ autem contentos iam in ipſo humores, craſſos, atq; ad fluxum, & motum contumaces reddunt, id uero, quod ad ipſum fertur, & pituitoſum, & crudum, & ſemicoctum efficiunt. Sic de reliquis quoq; duabus dicendū eſt: arida quidē intēperantia ſicciores, craſſioresque; humida uero magis tenues, aquoſioresq̄; reddit humores. Igit, quū alui ſedimina, aquæ, in qua nuper mactata caro abluta eſt, ſimilia eſſe
A.l.3.f.14.t.2.c.1.f.311.f uideritis, efficaciſſimum hoc uobis ſignum ſit affectionis hepaticæ: ac nominant hepaticæ, eæ præcipue, quę ob imbecillitatem ipſius fiunt: quippe ad iecoris eſſentiā pertinēt hmōi affectus:

atqui didiciſtis cuiuſq; primorum corporum eſſentiam ex quatuor qualitatum cõſtare tempera- E
mento. Sic ẽt, quum fęci ſanguinis ſimilia per aluum excrementa deijciuntur, iecur affectum eſſe
coniiciendum eſt: vt. n. tenue &* ſanioſum excrementũ infirmi iecinoris ſanguinem creare non
potentis: ita id, quod fæci ſimilatur, ſuperaſſantis ſanguinẽ hepatis indicium eſt. Neque. n. à me
moria ueſtra decidit, quum ſæpe uideritis quoſdam in primis quidẽ ſaniem, & cruenta quædã,
dein tractu tẽporis craſſum, ac melancholicũ ſanguinẽ, poſtremo atrã quoq; bilẽ, & quidẽ ſyn-
ceram deiicere. Incipit. n. interdum affectus ob frigidam intemperiem citra febrim, qñ tenuis ſa
nies ſanguinis excernit: deinde tractu tpis, dũ ſanguis in uiſcere corrumpitur, febris ſuperueni-
re ſolet: quæ tñ ab imperitis uſq; adeo negligit, ut laborantem interdũ nequaquã febricitare pu
tent, quippe hũc affectum ob ″inediam accidiſſe exiſtimant: ſi quidẽ, ꝙ nulla ſit ipſis cibi cupidi- A.l.3.f.14.
tas, potius, q̃ ob medicorum inſtitutum, laborantes à cibo abſtinere inuenerunt. Itaq;, quũ inte c.1.15 f.39.
rim nihil excernatur, uideaturq; laborans omnino liber à febre, balneis eũ exponunt, ac debitã
uictus rationẽ pręſcribere negligũt: quocirca rurſus corruptos cibos aluus deiicit, quos deinde
hepaticorum excrementorum non nihil ſequitur. At nõnulli, qui ob frigidam intemperiẽ labo
rare inceperunt, nõ ſolũ non perdunt cibi cupiditatẽ, uerumetiã interdum multo magis, quam
antea, ſe eſurire aiunt. Calidas uero intẽperies nunquam comitatur ciborum ″appetentia, ſed in F A.l.3.f.14.
gens cibi faſtidium, ſitis uehemens, febris inſignis, uitioſorum humorum uomitus. Hęc ſunt pro c. 14.f.39.
pria hepaticorum accidentia: ſic. n. nominari iam dixi eos, q̃bus uiſceris ipſius uires fuerint im-
becilles: qua in re vulgus medicorum errans, hunc affectum putat eſſe dyſenteriam: inflãmatio-
nem aũt alia (ut dictum eſt) ſequunt accidentia. Quum itaq; ambo interdũ affectus conueniant,
utriuſq; accidentia ſimul apparere ſolent: q̃ in promptu medicum hr̃e oportet: ſic. n. non ſolum
laudabunt nos, ſed admirabuntur ẽt ii, qui opera noſtra indiguerint, præſertim ſi accidẽtia quo-
que, q̃ aliis morbis cõia ſunt, inſuper proſpexerimus, ueluti ꝙ dolor ad nothas coſtas peruenit,
ꝙ iugulus detrahi vr̃, ꝙ ſpiratio parua reddit & frequens. Equidem, quum primum Romam ue-
niſſem, magnifice admiratus eſt me Glauco philoſophus ob huiuſmodi quandã dignotionem.
Etenim per uiam mihi occurrens, opportune (inquit) aduenisti: iungensq́; dextram dextræ, pro
ximi ſumus (inquit) laboranti, quem nuper uidi: itaq; oro, ut unà mecum ad ipſum uenias: eſt au-
tem Siculus medicus, quẽ non ita pridem mecum ambulantem uidiſti. Ego uero, quid (inquã)
moleſtat ipſum? Tum ille & copioſe admodũ, & aperte id declarare aggreſſus eſt: neq;. n. adeo
erat uafer, ut aliq̃d me cælare poſſet. Qm̃ heri (inquit) & Gorgias & Apelas mihi nuciauerunt
notiones, præſagiaq́; edidiſſe te, quæ ad diuinationem potius, q̃ ad medicinam, pertinere uide- G
bantur, cupio equidem periculum facere, non adeo, ut tuã experiar doctrinam, q̃ ut ſciam, num
tãta ſit in arte medica, tum cognoſcendi, tum præſagiendi facultas. Interim, quum hæc diceret,
uenimus ad laborantis hoſtium, ut neq; verbo, eius prouocationi rñdere, neq; ẽt ea, quæ ſæpe-
numero me dicere audiuiſtis, effari poſſem: ꝙ ſcilicet interdum nobis fœliciter apparent aliqua
certa ſigna: interdum uero omnia ſunt ambigua, atq; idcirco & alterã, & tertiã quoq; conſide-
rationem expectamus. Itaq; in primo ſtatim aditu obuiã nobis uenit quidam peluim à cubiculo
efferens, continentẽ ″tenuem cruoris ſaniem, carnium, nuper mactatarũ ablutioni haud abſimi- A.l.1.f.2.
† *Ex Græcis tanquam uero nullo modo hoc uidiſſem.* lẽ, euidentiſſimũ affecti iecinoris indiciũ: † qua uix dũ inſpecta ſ vnà cũ Glaucone ad medicũ in- c.1.f.42.
greſſus ſum. Apprehendi itaq; manũ in carpo, id eſt brachiali, quo intelligerem, utrum ẽt inflã-
matio, an ſola imbecillitas eſſet in uiſcere. Quia uero (ut diximus) medicus erat, nup̃ (inq̃t) à de
iectione decubui, itaq; ꝑpende arterias ob id, ꝙ ſurrexerã, crebrius pulſare. Hæc quidem, ille di
xit, ego autẽ deprehendi inflãmationis indiciũ: ꝑſpiciensq́; ad feneſtrã, hyſſopũ ex aqua mulſa
decoctum in olla conſideraui: ꝑindeq́; cogitaui medicũ, ſe pleuriticũ eſſe putare, dolore uidelicet nothas coſtas infeſtãte, qualis iecinoris quoq; inflãmationibus aliqñ accidere cõſueuit. Hũc
itaq; quũ ipſe ſentiret, eſſetq́; ſpiratio & parua, & crebra, atq; exigua tuſſi infeſtaret, pleuriticũ ſe H
eſſe exiſtimabat: quamorbem hyſſopum quoq; ex aqua mulſa p̃parauerat. Intelligẽs itaq; ego,
ꝙ fortuna uiam mihi præberet, qua apud Glauconẽ clarum nomẽ adipiſci poſſem, manum meã
ad nothas in dextro laborãtis latere coſtas detuli, indicatoq́; loco, dixi eũ ibi dolere: qd̃ cũ ipſe
fateret, Glauco ex ſolo arteriarũ pulſu exiſtimãs me ſedem affectã inueniſſe, planè admirari me
cœpit. Verũ, vt uehementius ſtuperet, hæc quoq; addidi: quẽadmodũ hoc in loco dolere te con
feſſus es, ita uelim, fatearis ẽt tuſſiẽdi cupiditate vexari te, & ex longis interuallis tuſſim exiguã,
aridam, & qua nihil expuis, te moleſtare: atq; ita me dicente, incepit forte fortuna, hmõi quadã
tuſſis ſpecie (qualem iam diximus) tuſsire: qua de re tãta admiratione Glauco commotus eſt, ut
continere ſeſe non ualens, magna uoce exclamãdo, in laudes meas prorũperet. Tum ego, ne pu
tetis (inquã) ſola hæc ex arte medica circa ægrotos poſſe p̃ſagiri. ſunt. n. alia quoq;, quæ nunc di
cere aggredior, quibus & laborans ipſe teſtimoniũ feret. Itaq; rurſus incipiens dixi: quũ magnã
trahis ſpirationẽ, dolor ea parte, quã notaui, vehemẽtius te cruciat, ſentisq́; ĩ dextra p̃cordiorũ
parte grauitatem. His auditis, ne infirmus quidem ſeſe potuit cõtinere, quo minus præ uehemẽ-
ti admiratione, vnà cũ Glaucone exclamaret. Itaq; ſentiens equidẽ arridentẽ mihi fortunã, de
iugulo quoque ꝙ uidelicet ad inferiora trahi uideretur, aliq̃d efferre uolebã: at, q̃a magnas inflã

mationes

Amationes,quemadmodũ & ſcirrhum,id comitari ſolet,dicere non ſum auſus, ueritus, ne laudẽ, quam antea de me excitaueram,fauciarẽ. Quumq; animum induxiſſem tuto me aliquid eloquĩ oportere,aſpiciens laborantẽ,haud ita multo poſt(inquã)iugulũ ad infernas partes detrahi ſenties,niſi fortaſſe id iam antea tibi euenerit. At,cũ hoc quoq; fatereꝛ,conuerſis equidem oculis ad ægrotantem mirifice attonitum, una (inquã) addenda eſt p̃ dictis diuinatio:etenim dicam, quã de morbo ſuo laborans ipſe habuerit ſuſpicionẽ. Tum Glauco ne de hac quidẽ diuinatione deſperare ſe aiebat:laborãs aũt incredibili hac pollicitatione in ſtuporem adductus, & acriter me intuens,q̃d eſſem dicturus,attenta mente expectabat. Igiꝛ dicẽte me,q̃ infeſtantẽ morbum pleuritidem eſſe putaſſet,ille ingenti cum admiratione huius quoq; rei ſe teſtem exhibuit:id,quod ẽt affirmabat ex adſtantibus unus, & q̃ paulo ante latus eius ex oleo fouerat. Atq; ex eo t̃pe Glauco,tum de me, tum de uniuerſa arte q̃ optimã concepit opinionem, quum antea nihil magni ab arte expectaret,utpote qui nunquã cũ conſummatis in arte uiris uerſari conſueuiſſet. Hæc ideo dicere uolui,vt intelligatis,q̃ accidentia cuilibet morbo propria ſint,& quæ alijs quoq; morbis cõia:ac præterea, quæ ab utrolibet genere ſint inſeparabilia:itẽ, quæ magna ex parte,& q̃ raro uideri ſoleant:atq; ea,quæ ancipitem habeant euentum:vt, ſi aliq̃ fortuna hmõi uobis occaſio
B nem, qualem mihi fuiſſe oblatam iam dixi, p̃beat,ea cõmode uti ſciatis. Sæpe.n.fortuna non cõtẽnendam adipiſcendæ laudis anſam ſuggerit,ea tñ vulgus medicorum ob imperitiã uti neſcit: ſed doctiſſimus quiſque, quum accidentium aliquod hmõi conſpexerit,haud difficulter reliqua quoq; inueniet,quorum alia quidem neceſſario,alia uero magna ex parte,& locum affectum & morbum ipſum ſequuntur. Verum meminiſſe debetis generalium p̃ceptorum,quæ & uniuerſalia appellantur, & quæ multorum ſpecialium cõia genera ſunt,ut in illis in qualibet materia rerum particularium prouide diſcernendis uos exerceatis. Eſt igitur cõis ſermo, quem dicere propoſui, de naturalibus facultatibus:quas in qualibet parte generatim quatuor eſſe didiciſtis. Primam uoco attractricem,quæ peculiares parti ſuccos,alendi ipſam gratia,& appetere & attrahe
A.l.1.f.11.d.6 c.3.fol.26 re poteſt:altera" deinde eſt, quę alteratrix dr̃, qua ſuccus attractus ſimilis euadit parti,quę alitur:
A ibidem. huic aliæ duæ miniſtrant retentrix," quæ ſuo munere fungitur, qñ pars attractum ſuccũ coquit, in ſuam ipſius naturam eũ mutans:& expultrix, qñ à coctione, quod inutile eſt,excernit,idq̃; excrementum uocatur. Has itaq; facultates in qualibet affecta parte, vtrum ualidæ ſint an infirmæ,
A.l.5.f.14.t. 4.c.5.f.218.c conſideretis,hortor: Vt in" hepate(qm̃ de hoc dicere inſtituimus)uis attrahendi,ſi qũolibet affi
C ciatur,cibum in uentriculo iam in ſuccũ tranſmutatum relinquet,ut per aluũ exacte quidem confectus,verum liquidus & haudquaquã exiccatus excernat̃. Atq; hoc,q̃ ipſa affecta ſit,ſignum uobis erit: quicquid.n.ab aliquo, tanq̃ à cauſa, procedit, id illius ſignum eſſe conſtat. Hunc affectũ non nulli ad meſaræum pertinere autumant,uocãtq̃; ſic laborantes meſaraicos,eò,q̃ uident cibũ per uenas meſaræo,& meſenterio intextas diſtribui nõ poſſe,ut ſolebat,eodem ſeducti errore,quo ij,qui manus eorũ,quos ſyncopa,vel ſtomachica,uel cardiaca proſtrauit,affectus eſſe arbitrantur,vtpote quæ haudquaquã, vt antea, munere ſuo funganꝛ: quippe iecur meſaræi uenis, ueluti manibus, quæ ex uentriculo ei cibum afferant, utitur. Similiter ẽt fallunꝛ nonnulli,ubi crura reſoluta ſunt ob affectum aliquem,eam ſpinalis medullæ partẽ,quæ iuxta lumbos eſt,infeſtãtem:quippe neglecta ſpinali medulla cruribus,remedia adhibent. Igiꝛ,ſi meſenterium uel inflãmatione,uel alio euiſmodi affectu laboret, hũc proprie ad ipſum referemus:ſi uero iecur ob imbecillitatem per uenas ſuas cibũ allicere nequeat,nõ meſenterio ſ̃id eſt lactibus ſ̃ ſed iecinori,remedia ſunt adaptanda:quemadmodũ nec reſolutis quidẽ,uel manibus, uel cruribus ob affectũ, qui in ſpinali medulla conſiſtit. Verum,ubi uel inflammatio,uel eryſipelas meſenterium afficit, haud ita difficile eſt diſcernere, ſi alui excrementa diligenter conſideres. Neq;.n.ſolum,qualia excerni diximus in iecinoris imbecillitate,quũ ad ſeſe cibũ trahere non põt,talia planè deijciũ-
D tur,ſed apparet ẽt,veluti ab inflãmatione,ſanies q̃dam admixta. Nam ab omni parte inflammata,cui ſpiſſum craſſumq̃; tegmen non incumbit,in primis quidẽ tenuis ſanies defluit:q̃ concocta deinde inflãmatione, & craſſior & puri ſimilior reddiꝛ. Quum ergo nulla exiſtẽte in iecore inflãmatione,hmõi quippiam cum excrementis, ſucci ſpeciẽ conſequutis,deijciꝛ,in meſaræo affectum eſſe cenſendum eſt. Quemadmodum aũt non potente ob imbecillitatem hepate ſuccum à
A.l.1.f.2.ſu. 2.d.3.c.13.f. 55.f uentriculo attrahere,attrahendi facultas afficitur:ita,quum retinere nequit,cõprehendens continensq̃; facultas infirma putanda eſt: proinde in primis quidem cruorem ſanioſum excerni uidemus,poſtea uero craſſiorẽ,& ueluti fæculentum. Similiter" aliæ quædã eueniunt excretiones,
A.l.3.f.14.t. 2.c.1.f.218.e non quidem ob imbecillitatem,ſed ob expultricis" facultatis robur,plerunq; quidem integra in omnibus exiſtenti ualetudine,plenitudinis ratione:plerunq; uero parte aliqua affecta per iecur ſeſe expurgante, uiribus ipſius iam factis robuſtioribus:quippe concoctis in ipſa uitioſis humoribus ſequiꝛ ſecretio,ita,ut utiles quidẽ humores retineantur,expellanꝛ uero inutiles. Atq; ſunt
A.ibidem.f nonnulli, qui hmõi uacuationes nominent cruentas dyſenterias: quæ euenire ſolent quibuſdã uel mutilato" aliquo membro, aut ubi quis in exercitatione educatus ad ocium ſe conuerterit. Ac ſolet quoq; mulieribus,retẽtis menſtruis, hmõi per ſeſe uacuatio fieri:atq; interdum per uomitum quoq; eandẽ ob cauſam quibuſdam mulieribus. Verum & his quidem ſyncerus ſanguis

excernitur, ſimilis ei, qui ab hoſtia interfecta profundi cõſueuit, modo inferne per aluum, modo E
per ſuperiores ẽt partes at per eryſipelata, & inflammationes, accedẽte concoctione, vitioſus,
cœnoſus, & putris excernitur. Atq;, vt in hepaticis affectibus (quanquam raro) medicamẽtorũ
auxilio, robuſtiore euadente iecinore, interdũ deijciunt excrementa, tum colore, tũ odore peſ-
ſima, expurgante ſe ita uiſcere: ſic eodem modo urinæ quoq; deteriores redduntur, quibus im-
Τοὺς ἀπείρους i. imperiti, eſt ī ipreſſis codicibus græcis. τοὺς ὁ ἀπ᾽ πείρας, id eſt empirici, eſt in antiquis: & ita etiam uidẽtur legiſſe ueteres interpretes. periti* medici nõ nunquam decepti, grauis morbi periculum ſubeſſe arbitrant. Etenim, quibus
ſine raciocinatione rudis duntaxat experientia ſuffragatur, de ijs, quæ raro eueniunt, experimẽ
ta hẽ non poſſunt: ueluti eorum, q̃ ſæpenumero accidunt, facile meminerunt. Quòd aũt protra
cto per longum ſpatium morbo, apparentibusq; notis concoctionis, hmõi fiant euacuationes,
non ſemel dũtaxat, immo creberrime ex enarrationibus, quas in Hippocratis opera edidimus,
didiciſtis. Quemadmodum autẽ retentrix facultas, quum imbecillior eſt, ac rem, quæ ipſam gra-
uat, retinere non ualet, uis expultrix id, qđ moleſtat, euacuat: ita infirma expultrice res quædam
retineri ſolent, facultate retentrice non admodum grauata: nam in quolibet inſtr̃o aliàs alia fa-
cultas uel fortior fit, uel imbecillior, facta uidelicet ad actionem relatione, ſi modo uniuſcuiuſq;
facultatis notionem intellexerimus. Nam re uera tota ſemper particula agit ſcđm temperamen
ti, quod ei frequentius ineſt, proprietatem: uerum aliq̃ rem grauantem ſuſtinet, ac longo tẽpo F
ris tractu eam uincit, conficit, alterat, & concoquit: deinde rurſus alio tpe rei infeſtãtis, uel qua-
litatem, uel multitudinem ferre non ualens, ad ipſius excretionẽ inſurgit: ſicut è contrario, quum
interim admodum moleſtaẽ, ipſam rem moleſtãtem deijcere cupiens, uiribus grauiſſime infir-
mis, ob imbecillitatẽ id efficere non poteſt. Igitur hæc omnia in quouis naturali inſtr̃o perpẽde
re, atq; mentem in ipſis dignoſcendis exercere debetis. Sic.n. inuenietis partium quarundã affe-
ctus, antea haudquaquam indagatos, ueluti ne folliculi quidem fel continentis. Si.n. (ut oſtendi
mus) bilioſum humorem ad ſe trahit, quemadmodum renes ſanguinis veluti ſerum: & ſplen id,
quod uini fęcibus, aut amurcæ olei ſimilatur: accidet interdum, ut ob huius folliculi imbecillita
tem impurus fiat ſanguis, atq; idcirco alia eueniat regij morbi ſpecies præter eas tres, quas iã ſu
pra propoſuimus: ac non nunquã ita repleatur ẽt (quemadmodum ueſica, quæ urinæ eſt conce
ptaculum) ut euacuari non poſſit, aut q̃a obſtructus eſt, aut q̃a excretoria ipſius facultas eſt im-
becillior: veluti ẽt quum obſtructis, aut infirmis uaſis, quæ ab ipſo exorta, ora ſua in hepar extẽ
dunt, bilioſum humorem interdum attrahere non poteſt. Proinde excrementorum proprietatẽ
in morbo regio conſiderare perquàm neceſſarium eſt: id.n. non mediocre nobis ad huiuſmodi
notitias auxilium ſuppeditabit. Hæc equidem conſiderans inueni quorundã regio morbo affe- G
ctorum excrementa, flaua bile uehementer colorata, quẽadmodum & alijs vrinas: item, per cu
tem quoq;, ut non nullis plurimum flauæ bilis à bálneo profundi, ita alijs plurimum ipſius reti-
neri, ac perquàm exiguum effundi comperimus. Hanc rem ſi accuratiori experimento intellige
re uolueritis, nulla prius adhibita unctione, homini ſudorẽ ſtrigili auferri iubete: videbitis pro-
fecto eundem in omnibus hominibus in ſtrigilis cauitate nõ colligi, verum in alijs magis a quo
ſum, atq; in alis magis bilioſum. Itaq; loci affecti notitia uobis multo erit dilucidior, ſi cum præ-
dictis hanc quoq; notitiam adijciatis. Quidam.n. acuta, bilioſaq; febre laborãs, die ſeptimo mul
ta flaua bile ad cutem tranſmiſſa, à morbo liberatus eſt, manſitq; ſequentibus deinde diebus au-
rigino ſus. Itaq; & excrementa & urinas conſiderauimus: vtriuſq; vero ſcđm naturam ſe haben-
tibus, atq; ob eam cauſam nullum uiſceris affectum declarantibus, uenit in mentẽ fieri poſſe, ut
translata in cutem bilis craſſior eſſet: qua ratione promotus diſcere uolui, qualisnã eſſet ſudor:
illo autem apparente a quoſo, conieci bilem eſſe, diſſipari cõtumacem. Præcepi itaq; laboranti,
ut a quis ſuapte natura calidis, & quibus diſcutiendi uis eſſet, uteretur: ac præterea uictum adhibe
ret humidiorem, qui humorum craſſitudinẽ moderate poſſet extenuare. Hic aũt bonam ualetu
dinem conſequutus eſt, unico auxilio, & notitia confirmata, & curatione abſoluta. Quinetiam H
aliũ multam in ſtrigili bilem relinquere uidimus, unde eã plurimã in uniuerſo corpore ꝓcreari
perpẽdentes, ipſum adhibita idonea curatione ſanauimus. Quibus uero citra febrim morbus re
gius accidit, urgente in dextra præcordiorũ parte grauitatis cuiuſdã ſenſu, ijs omnibus aperiens
(vt ſcitis) obſtructiones, & cibis & potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde medicamen
tum quod bilem ducere poſſet, exhibens, eorum plurimos una die ſanitati reſtitui. Qui uero
purgatione liberari non potuerunt, ijs rurſus ualẽtiore ad aperiendũ data potione, medicamẽ
tũ, quod uehementius purgaret, exhibui: ſic deinde ſub fine purgationis † vel cærulea, uel flaua ζ
† Ex uulgatis græcis habetur, cærulea magis, quàm flaua. bilis cum acri mordacitate excernebatur. In his igitur cõieci fellis folliculum ſimili quopiã affe-
ctu laborare, qualis in ueſica exuberante urina interdũ fieri ſolet, etenim adeo multam nonnun
quam recipit, vt nimis intenta nequeat eam, quæ in ipſa continetur, expellere. Verum in urinæ
receptaculo (neq;.n. abſurdum fuerit ueſicã ita nominare) bifariã id fieri ſolet: interdũ ob excre
toriæ facultatis imbecillitatem: interdum uel ob grauẽ ſomnum, vel negocia quæpiã, tetenta ul
tra, quàm par eſt, urina: quæ deinde ueſicã nimis intẽdens, hac ipſa ratione uires eius ꝓſternere
poteſt. At fellis folliculus, vtpote cui nullum ſuccurrit ab aĩali facultate præſidium, unicũ habet
imbecillitatis principium, veluti cætera quoq; naturalia inſtr̃a, à partis intemperie ortum.

A.l.3.f.19.a.c. 6.fol.36.a

GALENI

GALENI DE LOCIS AFFECTIS LIBER SEXTVS

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de affectibus lienis, inteſtinorum, renum, veſicæ, vteri, & colis.

De Lienis affectibus. CAP. 1.

EX ijs, quæ de iecinore diximus, facile inuenientur notæ, quibus lienis affectus diſcernantur: hoc addito, quòd ipſius inflammationes ob duritiem facile tangendo deprehendantur. Quum itaq; ſplen multa habeat accidentia cum hepate cõia, illa nulla re differre videntur, niſi q̃ quædã magis quædam uero minus, alterutri euenire ſolent. Nam, quod ad coloris rationem pertinet, vniuerſum corpus, vbi ſplen imbecillitate affectus eſt, magis nigricare videtur: nam hoc ei natura officium dedit, vt melancholicum ſanguinem ex hepate ad ſeſe attrahat, quo ipſum ali iã demonſtratũ eſt: igitur attrahendi facultate facta illi imbecilliore, ſanguis ex iecore in uniuersũ corpus impurus trãſmittitur, quocirca calor nigrior euadit. Quinetiã hepatis exemplo, ſæpenumero excremẽta ex ſe reijcit, ita, vt & uomitione, cui nauſea quoq; accedit, melãcholicũ ſanguinẽ aliqñ excernat: q̃ interdũ p̃ inferiora quoq; decedere uidetur. At & citra hmõi euacuationẽ, athymias. i. animi deiectiones, & dyſthymias. i. mœſtitias melancholicas facit: ac non nunq̃, & ciborũ uehemẽtiſſimas appetentias, præcipueq; qñ exquiſite acetoſum ſit id, quod ad uentrẽ fertur excrementũ: ſæpenumero aũt ſubuerſionem, & reſupinationem, qñ aliã quandam habuerit corruptionem. Quòd uero indurato ipſo aqua inter cutem ſuccedere poſſit, conſentiente iecinore, iam antea dictum eſt. Quinetiam laborante aliqñ utroq; uiſcere, regiũ morbũ euenire cõſpeximus, nigriore, q̃ pro conſuetudine, ſubſequente colore, ita, vt putaret flauã bilis fuligini eſſe permixta. Atq; medici quidam iecur nullo affectu tũ laborare exiſtimantes, dubitant, qũo à ſplene morbus regius naſci poſſit: quẽadmodum ſunt, q̃ à ſolo liene indurato, nullo exiſtẽte in iecinore uitio, aquã inter cutẽ fieri poſſe arbitrant̃. Haud ſecus hallucinari conſueuerunt in ea quoq; aquæ inter cutẽ ſpecie, quę ad acutos morbos ſequitur: quippe ab ijs iecur calida, & ſæpenumero ſicca quoq; intẽperie tam grauiter afficitur, ut cibum in ſanguinem tranſmutare nequeat: atqui ne in ijs quidem iecur affici exiſtimant, ab Eraſiſtrato accepta conſuetudine, vt nullã partẽ affici arbitrentur, niſi uel tumor quiſpiam, vel ulcus in ipſo conſiſtat. Verum id illis concedendum eſt, qui exiſtimant nullũ ab intemperie morbum fieri: at medici q̃ ſequũtur ea, quæ manifeſte apparent, qui & refrigerata parte quapiã accidentia quædã fieri ſuſpicant̃, admiratione digni ſunt, q̃ aquã inter cutẽ conſiſtere poſſe putant, ne unico quidẽ loco affecto. Si. n. ob id, q̃ nullus eſt in hepate tumor, ipſum haud quaquam affectũ eſſe exiſtimant: neq; aliarũ partiũ ulla afficiet̃ in iis, qui aqua frigida uitioſa affatim, & intempeſtiue epota, mox aqua inter cutẽ corripiunt̃: quippe noxã infert internis partibus aqua ſic ingeſta aliàs aliis, ſed præcipue & in primis ei, q̃ forte fortuna eo tẽpore reliquis fuerit imbecillior: uerum, niſi ad iecur frigus trãſmittatur, aqua inter cutẽ ſubſequi poteſt minime. Sic ſplenis quoque uitio aqua inter cutem non nunq̃ euenire conſueuit, aut ubi cum tumore refrigeratus eſt, ſicut in ſcirrhis: aut ubi citra tumorem refrigeratus eſt, ut quũ quis aquã frigidam, & uitioſam affatim, & importune potauerit. Quòd uero melancholica mœſtitia, ipſo excremẽta hmõi ad os uẽtriculi tranſmittẽte, ꝓueniat, antea, vbi de ore uẽtriculi tractauimus, iã dictum eſt. Quamobrem in hoc uiſcere diutius nobis immorandũ non eſt, cum eius inſtr̃ales affectus rationali dignotione non indigeant: qui uero ab intemperie proficiſcũtur, partim ex iis, q̃ iam diximus, partim ex ea doctrina, quam ſupra de iecinore propoſuimus, noti ſint: nam alij quidẽ nominatim ſunt explicati: alii uero, qui ſimiliter, ut illi, conſiſtunt, ſimilem quoq; habebunt dignotionem.

A. l. 3. f. 1. t. 4. c. 18. fol. 204. d. f

A. l. 3. f. 14. t. 4. c. 4. f. 320. a

De inteſtinorum affectibus dignoſcendis. CAP. 2.

In translationibus ueteribus hic incipit liber ſextus.

QVum de vẽtriculi affectibus ſuperiore libro loqueremur, in duas maximas ipſum partes ſecari diximus: quarũ altera, q̃ ſuperior eſt, gulæ continua eſt, ex multis neruis ſenſificis contexta: altera uero huic continua, ad inteſtinorum uſque exortum extenditur. Porrò, ſicut utriuſq; in animalibus propria eſt utilitas, ac pro utilitatis differentia diuerſa eis eueniunt accidentia: ad eundem modum, quicunq; affectus cõiter, tum ſimilaribus, tũ inſtrumentalibus partibus aduenire ſolent, ij ẽt his tum inter ſe, tum ẽt cum uniuerſis inteſtinis cões eſſe cenſentur. Verũ accidentiũ ſimilitudo non ſolũ in his inter ſe, ſed ẽt in uicinis quoq; partibus, quæ ipſa attingunt, inuenitur, qualis eſt renũ, & coli cõicatio: atq; horũ nonnulla ſedem affectam habẽt cognitu facilem, ut dyſenteria, & teneſmus. Sanè in p̃ſentia nomen dyſenteriæ proprie audire oportet, ut pote qd̃ ex appellatione ipſa, inteſtinorũ ulcus ſignificat: neq;. n. repẽte, & affatim fit hmõi affectus (id, quod in eo, quẽ hepatis uitio accidere diximus, fieri ſolet) atq; proprias etiam habet no-

tas. Etenim protinus ab ipsius initio, bilis" mordax secernitur, quã deinde interaneorum abrasio E A.l.3.f.14.t.4 c.2.fo.319.c
nes sequuntur, postea paulum cruoris simul excerni uidetur, qñ uidelicet affectus ipse iam dysen teria est. Quum itaq; huiusmodi abrasiones solæ excernuntur, considerandum est, num pingue quippiã simul cum ipsis deijciatur: ita.n. in crassis intestinis ulcus consistere credendum est. Vbi uero cruorem quoq; simul excerni uideris, intueri oportet, vtrum is reliquis excrementis ita sit admixtus, vt uniuersus misceatur uniuersis, an pars eius aliqua reliquis supernatet: etenim, si admixtus est, in superioribus: si uero supernatat, in humilioribus intestinis ulcus esse ostendit. Ac idem quoq; in abrasis excrementis uidere est, verum non ita manifeste, vt in cruore. Similis etiam, si ramenta excernantur, ratio est: nam & ipsa, quod intestinum aliquod fuerit oblæsum, declarant tum ab essentia propria, tum ex modo, quo uel commisceri reliquis excrementis, uel uni eorum parti supernatare uidentur. Non" mediocriter autẽ conducit ad curationẽ, nosse, in qua A.l.3.f.16.t.2 c.6. fol.338.f
intestinorum parte consistat ulcus: nam, si in superioribus intestinis est, ab epotis medicamentis Ett 4.c.11.
præsidium petendum est: si uero in humilioribus, clysterem subiicere conuenit. Atque huiusmodi dysenteriæ ab iis, quæ ab hepate profluunt, ita discernuntur. Nam" ab initio tenuis sanies sangui A.l.3.f.14.t.
nis ab hepate deiicitur, deinde aucto malo crassus humor, fæcibus uini haud absimilis: præterea 4.c.2.f.319.d
in hepatis excretionibus nihil abrasum expellitur: atq; interdũ duorum, aut trium dierum inter- F Et f.16.t.1.c.
uallo supprimitur euacuatio, deinde rursus redit malum, atq; excernuntur excrementa prioribus 3.fo.335.b
multo peiora. Id uero per intestinorum ulcera haud quaquam apparet: quippe in iis, neq; affatim, neq; ex longis tẽporum interuallis, laborantes deiicere consueuerunt. Atq;" ulcera, quæ in recto A.l.3.f.16.t.
intestino oriuntur (tenesmum uocant) uehementi quidẽ tensione, & prompta deiiciendi cupidi c.2.fo.334.b
tate infestant, paucis admodũ sequentibus excrementis: q̃ quidem ab initio pituitosa & pinguia, progressu uero temporis ẽt abrasionis specie deiiciuntur: sed per totum morbi spatium iis, quæ A.l.3.f.16.t.
à supernis descendunt, haud quaquã misceri uidentur. Scribunt" non nulli, q̃ à fortiori excernẽ- 1.c.2 f.334.c
di conatu, p̃cedente dolore uehementi, aliq; lapides callosos deiecerunt, iis, qui in uesica nascun Et f.17.t.3.c.
tur, haud absimiles: id, qđ ego neq; uidi, neq; alium, qui uiderit, unquã audiui. Sed coli uehemen- 6.fol.343.h
tem dolorem sæpenumero conspexi, medicis illum non ad colum, sed ad renes, pertinere putã tibus: ueluti renum quoq; cruciatus, ad colum referre uidentur. Sunt, qui" omnino negent in si- A.l.3.f.16.t.
nistris partibus colicam dispositionem euenire posse. Igitur, ut ab initio, horum affectuũ distinctio difficilis est, ita hoc tempore non ita magnam præsidiorum differentiam ipsi requirunt: ita- 3.c.10.f.344
que accidentia, quorũ magna est in his affectibus copia, diligenter intueri oportet. Nam &" nau A.ibidem.g
sea, & uomitus urgent multo grauiores, & magis assidui dolente colo: euomuntque ita laborãtes G
pituitosa quædam, atq; corrupta, hac in re nephriticos longe superantes: ac retinent etiã magis A.ibidem.
excrementa, ut ne flatum quidem, neq; etiam ructum excernere possint: sæpenumero" ẽt ueluti circuire videtur dolor, atq; ampliorem locum occupare, non nunquã uero in diuersis particulis uehementior fit: nephritici uero dolores eodem in loco stabiles, iugiter infestant. Quum itaque dolor in loco fuerit renibus altiore, manifestum colicæ indicium est: si uero in uno loco, ubi scili cet renes ponuntur, stabilis constiterit, nihil ad notitiam potest positus ipse conferre: proinde cũ his notis, quas nuper percurrimus, urinæ quoq; considerandæ sunt. Nã nephritici ab initio dilutas, purasq; reddunt urinas: deinde sequentibus diebus asperũ aliquid in ipsis subsidere uidetur: demum omnino arenosæ minguntur. At in colica, si quid ab aluo deiicitur, id flatuosum quodã modo est, & sæpenumero aquæ supernatare consueuit, similẽ habens bubulo" stercori consisten- A.ibid.h
tiam. Quinetiam" colicorum cruciatus multo magis, q̃ nephriticorum, laxantibus mitigantur cly A.ibid.h
steribus: atq; euenit interdum, vt frigido aliquo humore simul eiecto, ilico quiescant: eritq; mitigans præsidium, non mitigans tm̃, sed etiam curatiuum, & diagnosticum. Porrò, ut hi frigidum humorẽ aluo excernente, ita nephritici cũ urina lapide exeunte, & à dolore liberantur, & simul locum affectum ostendunt. Itaq; nihil relinquitur, nisi ut prouideatur, ne postea tã facile affici pos- H
sint: nam, vt perseuerante dolore utraq; pars eisdem indiget præsidiis, ita tempore subsequente oportet diuersa auxilia adhibere. Quapropter nullum, qđ ad curationis rationem pertinet, com mittetis errorem, si in prima protinus horum morborum accessione eos difficulter discernatis, eò, q̃ tum neq; extrinsecus, neq; intrinsecus, differentibus egent auxiliis, q̃ satis sit ea, quæ dolo rem lenire possint, adhibere. Cum autem omnia intestina à uentriculo ordine quodam descendant, atq; omnium supremum" ieiunum sit: deinde quod tenue uocatur postea cæcum, quod ad in- A.l.3.f.16.t.
fernas partes extenditur: deinde colum, quod ad superiores reuertitur partes, donec sæpenume- 1.c.1.f.332.d
ro & lienem & iecur attingat: miratus sum, quomodo non solum medici ferè oẽs, sed etiam populares, vehemẽtissimos quosque dolores, in quacunque parte euenerint, ad colum referant. Id quidem mihi quoq; uerisimile uisum est: sed, quum causam quærerem, cur tam uehemens, tamque perseuerans esset dolor, non simpliciter huic assertioni credere potui. Neq; enim similiter, ut in renibus, atq; ureteribus impacto lapide, ingentes dolores in transitu excitantur, sic & in tenuibus" intestinis rationi consentaneum esse censebis, frigidos spiritus retentos, atque similes ijs A.l.3.f.16.t.
humores dolorem in ipsis efficere: nam tenuium intestinorum tunicæ rara tenuiq; essentia con 3.c.6.fol.343 & 344.b
stant, vt non ita diu huiusmodi causas continere possint. Ergo probabile est frigidum, eun-

demq;

A demq; craſſum, aut uiſcoſum humorem, aut flatuoſum ſpiritum, in corpore craſſo, dẽſoq; genitum, ſed egredi nequeuntẽ, dolorem excitare: uehementem quidem, geminam ob cãm, intẽperantiam, & corporum, quibus continetur, tentionem: longum uero, quia difficulter uacuaẽ, nam corporum ipſum ambiẽtium tum craſſitudine; tum ſpiſſitudine arcereẽ. Atq; interdũ alij quoq; dolores, & quidem uehementiſſimi in ſublimioribus inteſtinorum partibus eueniunt, grauiter uomitionibus cruciantes adeo, vt non nulli ſub fine ſtercus quoq; euomere conſpiciant: a quo affectu uix vnquam aliquis potuit ſanus euadere: hunc "εἰλεόν. i. uoluulum uocãt: non nulli etiam chordapſum, quum. ſ. tumor aliqs eminet in tenuium inteſtinorum parte, ut uideatur inteſtinũ ad chordæ ſimilitudinem conuolutũ. Itaq; non ab re uiſum eſt medicis antiquioribus, uel ab inflãmatione, uel obſtructione aridi ſtercoris, hmõi tenuium inteſtinorum affectus oriri. Sunt alia quoque accidentia, quæ quidem haud abſurde, & inteſtinis, & uentriculo ſimul affectis euenire creduntur, ut quas λειωντερίας. i. læuitates inteſtinorum, & κοιλιακὰς. i. uentrales diſpoſitiones nominãt, quum uidelicet materiæ nequa quã ſunt mordaces. Nam, ut mordaces, ob mordẽdi uim, oĩa inteſtina ad excretionem excitant: ita non mordaces inteſtinorum imbecillitatem ſequi cõ ſueuerunt, quia retinere cõtenta ne exiguo quidem tempore poſſunt: ſiquidem ilicò excernunt ea perinde, ac ſi graue aliquod onus deponerent; haud ſecus, quã in ſtrãguria " contingit: nã & in hac modo ab acrimoniam, & uellicationẽ uefica iugiter, quicquid ad eam puenit, ſecernit, modo ob id, quod molem ipſius, uel exiguam ſuſtinere nequit. Cęterum, a quibus cauſis inteſtinorũ læuitas proueniat, alibi particulatim oſtendimus, præter ea, quæ in libris de curãdi uia, & ratione, de naturalibus facultatibus, & de accidentium cauſis iam dixeramus. Etenim hunc librũ non incepimus, ut cauſas, quæ morbos efficiunt, ſed ut affectorum locorũ, qui, & tactus, & uiſus iudicium effugiũt, notas perſtringeremus: at, quia ad exactam horum notitiam ẽt de ipſis diſpoſitionibus interdũ aliquid dicere coactus ſum, idcirco de cauſis quoq; quæ ipſas efficiunt, mentionem facere non ſum grauatus. Itaq; ſermoni de inteſtinorum affectibus finem imponamus: quicunq;. n. affectus in ipſis conſiſtentes, ſunt cognitu faciles, ij cum prædictis cões habent notas, Nam abſceſſuum, inflammationum, ſcirrhorum, inflationũ, eryſipelatum indicia oĩbus cognita, quum in uentriculi locis apparent, & affectus ipſius, atq; ſimul affectæ ſedis notitiam oſtendunt. Sed de his iam antea ſatis dictum eſt.

A.l.3.f.16.t.3. c.6.f.343.b

A.l.3.f.19.t.2.c.10.f.268.

De nephriticis, & eorum ſymptomatis. CAP. 3.

A.l.3.f.16.t.3 c.10.f. 344.g

C IGitur, cum derepẽte nephritis inciderit, lapide notatu digno, uel in renũ, uel in "ureterum ali quo impacto, dolorẽ excitat, colico haud abſimilem. Verũ diſtinguitur ab eo ex nauſeæ tum multitudine tum magnitudine, ſuntq; per uomitum reiecta, & bilioſa, & pituitoſa, quibus ꝑaſſumpti quoq; cibi aliquid admixtum vr̃: ſæpenumero etiam ex loco, quum ſuperiores coli partes afficiuntur: atq; ex eo interdũ, ꝙ non uni loco dolor innititur, ſed reuoluitur, & ad plurimas extenditur partes: præterea, ꝙ ne flatus quidem tranſmittitur: atque omnia hæc colicis duntaxat euenire ſolent, ſed alia quidem magis, alia uero minus. Quum uero ex ijs, quæ in urinis reſident, aut lapide cum urina excreto, plane diſcerni poſſunt, nullus relinquitur quæſtioni locus.

A.ibidem.h

Sunt autem non pauci laborantium, qui dolorem modicum in profundo ilium infeſtantem ſẽtiunt, quamuis ab initio nondũ ſabuloſum quippiam manifeſte excernatur: " quibus (ut ſcitis) dato medicamento, quod lapidem in renibus conterere poſſet, ſimul, & affectum ipſum, & ſedẽ affectam cognouimus, atq; ipſum habuimus curationis principium: quum enim a medicamenti potione in urinis ſabuloſa quædam ſubſidere conſpicerem, nephriticum affectũ eſſe cognoui: atq; deinceps eadem medicamenta exhibendo, reliquam perfeci curationem. Quum aũt " renem quempiam ita affectum eſſe præcognoueris, ſi ẽt dolores cũ horrore interpellato, ineq̃ualiq̃ue infeſtare uideantur, ſequanturq; febres quædam inordinatæ, tum pronum in uẽtrem de-

A.l.3.f.18.t.2 c.2.f.358.a

D cumbere, atq; interdum in alterũ latus, ut ſublimis ſit affectæ partis poſitus, laborantẽ ſeſe uertere iube: ac deinde interroga, num circa renem dolentem ueluti ſuſpenſi cuiuſdã ponderis ſen ſum percipiat. Etenim, quum hæc ei acciderint, abſceſſum iam collectum cõiicere oportet: quo concocto pus mictum, ut laborantem a dolore liberat, ita ulceris in rene periculum affert: pinde exacto ſtudio laborandum eſt, ut inducatur cicatrice: quod niſi ilico contigerit, difficiliorem reddit curationem. Porrò perſeuerantis ulceris notæ ex urina haud obſcure deprehenduntur: adde, ꝙ laborans " creberrime in affecto rene dolorem ſentit: atq; interdũ cum urina exiguum pus, ueluti ab ulcere, excernitur: ſimiliter ramentum non nunquam cum urina expelli vr̃: ac interim ſanguis quoq; qui eroſi iam ulceris indicium eſt, quanquam rupto " aliqñ uaſe aut ob plenitudinẽ, aut caſum, aut " uehementem ictũ, nonnulli magnam ſanguinis copiam meiẽdo profuderunt, id quod aperto etiam interdum uenæ alicuius ore fieri uidere eſt. Sed efficaciſſima ulceratorum renum coniectura eſt, ſi cũ urina exiguæ quædam caruncule excernantur, utpote quas renũ eſſentiæ partes, easq; ob uehemẽtẽ ulceris eroſionẽ auulſas eſſe conſtat. Ea uero, " quæ ‖ pilis ſimilia ſunt Hippocrates quoq; cũ urinis excerni uidit, quẽadmodũ in aphoriſmis ſcripſit: ac ipſi ẽt uidimus aliqñ, q̃ ſemipedis " longitudinem æquarent, interdum ẽt his longiora: † ac non nunq̃ ẽt admodũ exigua, ut mirarer, q̃ in renũ ſpacio talia poſſent cõſiſtere: proinde probabilius

A.ibid.c. 11. fol.359 d

Al.3.f.19.t.2 c.20.f. 370.e

A.ibid.c.20.f

A.l.1.f.2.sũ.2 t.3.c.6.f.341.f

A.l.3.f.10.t.2 c.20.f.370.

Ext.ord.36.b.4 Aph.76.

† *Hæc verba nõ habentur in veteribus græcis, nec in translationibus antiquis.*

bilius mihi uidebatur in uenis hmõi res procreari: quemadmodũ in ″ quodam Arabiæ loco(ut E A.l.4.f.3.c.
aiunt)in tibijs hominum dracunculi uocati naſcuntur:neruoſa natura, colore, craſſitudineq; c.12.f.46o.
lumbricis ſimiles. Igitur,quum multos audiuerim,qui ſeſe uidiſſe eos dicerent,ipſe uero nũquã uiderim,idcirco neq; de ortu,neq; de eſſentia ipſorũ quicquã exacte conijcere poſſum. At,ubi pilos meiendo excretos uidi, tum ex colore, tum ex mole credidi dicentibus eos ex craſſa lentaq; materia,quã calor calefecit,exiccauitq; in uenis conſiſtere:quãq; longitudinis ipſorũ causã nõ intelligo. Verum,quum primum eos uidiſſem,curationem a medicamentis,quæ urinã ciere poſſent,tentaui,quã poſtea experientia cõprobauit:& fermè oẽs,quotquot hmõi affectu laborare conſueuerunt,neq; ante ipſum,neq; rurſus poſt ipſum nephritico aliquo accidente fuerũt moleſtati,qui curati fuerunt medicamentis,quæ ciere urinam poſſunt. Verum,etiamſi alia quæ piam humorum uitia a uenis per urinam expurgẽtur, quemadmodum ſi puris quoq; multa fiat per urinas excretio,nihil ab ijs,uel renes,uel ueſicam,uel ureteras moleſtari cognouimus:ſed in hac re non parũ cum inteſtinis conuenire vñr,quæ in hepaticis diſpoſitionibus nihil patiunt,licet a bile ſyncera lædantur:ueluti contra,ueſica quoq; ubi longo tpe acres per ipſam urinę trã ſeunt,ulceribus affici ſolet. Eſt ẽt ″ alius renum affectus,quo tenuis* ſanies ſanguinis mingitur,ſimilis excrementis,quæ in hepaticorum affectuum initio excernũtur,niſi q; magis vĩ cruenta. Cui F 370.f.Et cap.
us rei cã eſt diſpoſitio haud abſimilis ei,qualẽ in iecore diximus imbecillitatẽ eſſe: inſuper quũ 21.ſol.371.
ora, aut meatus, uel utcunq; nominare uolueris, per quos ex caua uena in renes urina percolatur,ſupra modum dilatantur. Atq; ad renes quoq; pertinere is vĩ affectus, quem alij hydropẽ matellæ,alij urinæ profluuium,alij diabetem,alij dipſacon appellant,qui certe quàm rariſſime euenire ſolet. Equidem eum ante hac bis duntaxat uidere potui, ſupra modum uidelicet ſitientibus infirmis,atq; iccirco exuberanter bibentibus,celeriterq; per urinam id, quod biberunt red- A.l.3.f.
dentibus tale,quale biberunt. Atq; hic renum veſicæq; ″ affectus ſimilis eſt uentriculi inteſtino- 2.c.17.f.
rumq; læuitati. Sed de inteſtinorum læuitate alibi ſeparatim iam dictum eſt:ubi oſtendimus,nõ uentriculum duntaxat,ſed uniuerſa quoq; inteſtina,ad excretionem tum ciborum tum potuum aſſumptorum celeriter excitari,adeo,ut ne pauxillo quidem tpe citra moleſtiã ferre poſſint ipſorũ, aut põdus,aut qualitatem: at,q; affatim,celeriterq; ad ueſicam urina deferatur, id neq; ad uentriculi,neq; inteſtini ieiuni,neq; tenuis,imbecillitatem,tanquam ad cãm,referendum eſt. Si enim ob id,quod potum ſuſtinere non poſſunt,ad excretionem properant,quid obſtat,quo minus per ſedem excernatur? id quod in læuitatibus inteſtinorum fieri planè vĩ: neque enim cibus duntaxat tam celeriter per tam longam inteſtinorum conuolutionem tranſiens deijcitur, G
uerum etiam quæ epota fuere. Porrò tranſmiſſionem a totius uentris partibus ad hepar didicimus neq; per hepatis,aut uenarum in lactibus,aut uentre,quomodo neq; per earum,quæ ab hepate exorte ad renes tendunt,imbecillitatem fieri. Quippe in libris de naturalibus facultatibus iam oſtenſum eſt, iecur ex uentriculo per meſenterij uenas, ueluti arbores a terra per radices, cibum ad ſeſe allicere:ſic etiam oſtẽſum eſt renes trahere id,quod aquoſum in ſanguine eſt: nõ tñ veſicam trahere a renibus,quemadmodum neq; inteſtina a uentriculo, ſed renes quidem p ureteras excernendo in ueſicam mittere,uentriculum ãt in ″ ieiunum per eum proceſſum,quem A.l. 3.f.
Herophilus dodecadactylon uocat,a duodecim digitorũ longitudine nomen ei imponẽs. Itaq; 1.c.1.f.
renum potius imbecillitas accuſanda eſt,utpote qui continere diutius urinam non ualent, non uero aliarum partium, per quas potus tranſire ſolet. Sed rurſus reprehendẽdo dicet quiſpiam: quum infirmi fuerint renes,quomodo fieri poteſt,ut tam celeriter urinã ad ſe attrahant? an dicere poſſumus,quemadmodum in uentriculo quibuſdam liẽtericis vehemẽtiſſima excitatur ciborum cupiditas,ita in renibus quoq; cupiditatem ſimul oriri uehementem,atque hanc ob cauſam eos urinã per cauã uenã ad ſeſe trahere,ſed ilico ab attractionis impetu grauari? quẽadmodum in ijs,qui canina uocata appetentia uexantur, uidemus, ut affatim impleti, paulopoſt aut H
euomant,aut fluore deijciant,id quod non ſolum ijs,qui præter naturam ſe hñt,accidere ſolet, verum ẽt animalibus quibuſdam integra ualetudine degentibus,ut in ″ auiculis, quas noſtrates A.l.3.f.
in Aſia Seleucidas vocant,videre eſt,quippe q̃ iugiter locuſtas edunt,easq; celeriter excernũt. 5.c.8.f.
Ac in alijs quoq; animantibus hmõi accidẽs naturale uidetur. Vt igitur canina cupiditas in ore ventriculi conſiſtens,non potente ipſo deuoratorum pondus ſuſtinere, multa impetuoſe ingerere,atq; ea celeriter excernere cogit,ita in renibus quoq; ſeroſæ humiditatis cupiditas vna cũ virium imbecillitate,& humiditatẽ affatim attrahere cogit,& eius deinde in veſicam excretionem fieri. Sed quæres fortaſſe,quamobrem vrinæ fluor ſubito euenire poſſit, læuitas inteſtinorum nõ poſſit,veluti,neq; canina cupiditas,ſed plurimum dierum numero opus ſit,nam affect⁹ initiũ ab incremento,incremẽtũ a uigore diſtinguitur:qm̃ ventriculi cupiditas, qua cibum potumq; appetit,aĩale officium eſt,quo,citra ſenſum noſtrum,nequaquam fungitur:renũ vero deſiderium naturale eſt,neq; ab ipſo ſenſus noſtri afficiuntur:proinde,quum ad ſtatum peruenit, ne ſenſum quidem mouet,quemadmodum appetentia canina. Quare rationi cõſentaneum uidet paulatim quidẽ incipere:&, dũ maior fit, in primis quidẽ ſerum ſanguinis trahere ex uenis,uel nihil nobis ſentientibus:quẽ quum totum attraxerit, uideaturq; ſanguis in uenis, huiuſ-

modi

A modi humiditate ſpoliatus, exiccata tum vaſa humorē trahere ex hepate, deinde hoc ex inteſti
nis, & ventriculo: quum uero exiccatæ fuerint venæ, quæ in ore uentriculi ſunt, tunc potum deſi
derare hoiem, utpote qui diſpoſitionē ipſam ſentiat: deinde exhibitam potionem uenas ex he-
pate ad ventriculū uenientes, utpote aridas, totam ſtatim rapere, atq; ex his alias deinceps, do-
nec ad renes perueniat tranſumptio. Quippe in libris de naturalibus facultatibus dictum eſt nō
ſolum potionē, uerum ēt cibum, tranſumptione per attractionem facta, per uniuerſum corpus
A.l.3.f.19.t. 2.c.17.f.369.B deferri. Igitur hic affectus, quod ad tranſitus celeritatem pertinet, perſimilis inteſtinorum læui-
tati: atq; ēt ꝙ renum diſpoſitio, uentriculi diſpoſitioni eadem eſt: uerum hoc uno inter ſe diffe-
runt, ꝙ quæ ante renes fit lationis operatio, in naturalibus actionibus numeretur, attractoria fa
cultate ſucceſſione agente: quāuis in una re ſimilitudo inter eas inueniatur, quippe ex caua ue-
na ad renes attractio, primæ deglutioni eorum, quæ ex ore in uentriculum deferunt, haud abſi
milis eſt: at uero actiones, quæ hanc antecedunt, ad urinæ fluorem proprie pertinēt. Non recte
ât putaſſe quoſdam diabetem, uelut, & caninam cupiditatem, ad uētriculū pertinere, manifeſtū
eſt ex ijs, qui præ nimia ſiti ventriculum impleuerunt, & ſeruare in ipſo potionem lōgo tēpore
pñt. Etenim, qui in uehementi ſiti potarunt, quatuor accidentia ſubire ſolent: vnum, & quidem
B primum, uomitio eſt: alterum, uelox per aluum excretio, aut fluore, aut inteſtinorum læuitate:
tertium, ꝙ potus diutius, quàm par eſt, in uentriculo manet: quartum id ipſum, de quo nunc ſer-
mo eſt, ſiue id diabetem, ſiue dipſacon, ſiue urinę fluorem, nominare uolueris: neq; enim, ut ido
neum ei nomen imponamus, ſed ut curationis uiam tum ex loco affecto, tum ex ipſa diſpoſitio-
ne inueniamus, ſcrutari aīus eſt. Atq; alius interdū affectus occurrit, diabeti perq̄ ſimilis, & qui-
dē a multis cibis, qui neq; crudi ſunt, neq; per aluum deijciuntur, neq; plenitudinem efficiunt,
neq; ēt probe alere pñt, ſed diſſipantur, diſcutiunturq́; celeriter. Cuius ut crebrior eſt, q̄ dipſaci
euentus, ita faciliorē admittit curationem: quippe qui prius, q̄ ad ſummū peruenerit, cognitus,
haud ita difficulter curabitur. Nam, ubi quis duplum cōſuetorum alimentorum aſſumſerit, ne-
que corpus ali uideatur, idq́; citra alui fluorem, hunc affectum non ſolum priuati, verum ēt me-
dici paruipendunt, quum uero triplum ingeſſerit, idoneis auxilijs liberari pōt prius, q̄. ſ. ad qua
druplū aut quintuplum perueniat. Igitur rōni conſentaneum eſt hunc affectum a celeri diſſipatio
ne incipere, oībus partibus attractricem, atq; ei coniugatā facultatem, q̄ proprie appetitiua uo-
A.l.3.f.13.t.2 c.20.f.297.a caī, ſeruantibus. At uero ingentis ſitis, q̄ citra diabetē accidit, cā eſt uentriculus, aut calida, aut
ſicca, aut utraq; intēperie affectus, maxime uero os ipſius: proxime uentriculo hepar, ſed maxi-
C me pars eius ſima. ſimul cū eis exæſtuātibus nimirū meſenterio, ieiuno, ipſo uentre, ſtomacho,
& pulmone. Atq; huius accidentis radix inde plerūq; proficiſcitur, ꝙ a diſpōne, eryſipelatis na-
turam referente, ea incenduntur: quæ magna ex parte marcor ſequitur, aliàs alius, ueluti quum
hanc tractaremus materiam, declaratum eſt. Hæc itaq; propter accidentium cōmunicationē ſi-
mul cum renum affectibus dicta ſunt. Porrò diabetes proprius renum affectus eſt, qui caninę in
ore uentriculi cupiditati proportione reſpondet, accedente præterea retētricis facultatis ībe-
cillitate: nam, ſi citra uehementem cupiditatem ipſum fieri diceremus, in primis nihil pene uri-
næ, quod conſideratione dignum eſſet, ad renes peruenire notaretur: ſi uero citra retentricis
facultatis imbecillitatem, non tanta celeritate ſequeretur urinæ profluuium.

De veſicæ affectibus. CAP. 4.

VEſicæ ſuperueniunt accidentia partim cæteris communia, ueluti oēs ipſius præter naturā
tumores, dolores, atq; quæ hos facere poſſunt, affectiones: partim ipſi ſoli ꝓpria, ut iſchu-
ria. i, urinæ retentio, ſtranguria. i. urinæ ſtillicidium, ac alio quoq; modo immoderata urinæ ex-
cretio. Verum hmōi uacuationes (ut de renibus ſupra dictum eſt) ueſica tanquam meatu utun-
tur, ipſa haud quaquam affecta: at uero ſtillicidium, ſi ob urinæ acrimoniam fit, accidens ueſicæ
D eſt, affectus uero minime: ſi uero aut ab ulcere, aut imbecillitate procedit, a ueſicæ affectu factū
A.l.3.f.19.t.2 c.10.f.368.g eſſe dī: quemadmodum, ubi acrimonia in cauſa eſt, aliquando ob renum uitium, aliquando ob
alias partes, quæ cum urinis humorum ſuorum uitia, aut pus, ubi abſceſſus aliquis infeſtauerit,
tranſmittere poſſunt. Euenit etiam interdum urinæ ſtillicidium humoribus, qui in uenis ſunt,
& per renes, & per ueſicam expurgatis. Cæterum quum ab intemperie ueſica fit imbecillior, lę
ditur propria ipſius actio, quæ eſt urinæ excretio: ad quā animal excitari ſolet, quum uel a mul-
titudine contentæ in ipſa materiæ ueſica grauatur, uel a mordacitate moleſtatur: ſed ab horum
utrolibet magis imbecilli, q̄ robuſti, dolere conſueuerunt. Quinetiam inſtrumentales affectus
A.l.3.f.19.t.2 c.6.fol.367.b imbecillitatem interdum inducere poſſunt. Item intemperantiæ omnes cum aliæ, tum maxime
illę, quæ non nullis ſępe eueniunt, quum frigore corripiuntur: tunc enim planè grauari uidēt,
uel pauco admodum contento in ipſa humore. Atque ueſicę etiam ueluti meiendo inſtrumen-
to, iſchurię accidens ſuperuenire ſolet, interdum quidem (ut dictum eſt) quum id, quod in ipſa
continetur: non ita comprehendere ualet, ut ipſum exprimat: interdum ēt obſtructo inferiori
meatu, aut in craſſis humorib⁹, aut impacto lapide: atq; accidit non nunq̄ uel ab inflāmatione,
uel alio hmōi tumore, ut anguſtior reddatur meatus, uel etiam omnino obſtruaī. At uero neq;
neruorū a ſpinali medulla exortorum, neq; etiam ſpinalis medullę ipſius affectus, ueſicę aliquā

imbe-

imbecillitatem afferre pñt,ut urina propterea ſupprimatur: quemadmodum non nulli putaue E
runt,credentes ueſicæ officiū a cōſilio,& electione procedere,q̄.ſ.vrinā retinemus,quoad vo-
luerimus,atq; eam pro volūtatis imperio excernimus. Verum ſatius fuiſſet noſſe nō ueſicę,ſed
meiendi officium,ueluti ēt deijciendi non inteſtinorum munus,ab electione,conſilioq; pende-
re. Quippe veſicæ officium unicum eſt,contractio: at muſculus,″ qui urinæ meatum in circuitu A.l.1.f.1.d.
ſum.2.ca.24.
ambit,in origine ceruicis ueſicæ extentus,inſtrumentum eſt, cuius opus ab electione excitatur, fol.12.b
utpote,qui ambiens veſicæ ceruicē, eam ita exacte ſtringit, ut nihil humoris ex ueſica in meatū
ingredi poſſit.Atq; ſimilem,quoq; & actionem,& utilitatē hēt muſculus,qui recti inteſtini par- A.l.3.f.19.
2.cap.10.fol.
tem extremam ambit.Proinde ipſis″ reſolutis,neq; urinam ueſica,neq; ſtercora aluus, retinere 369.c
pōt,ſed præter uoluntatem paucis oīno interuallis utraq; effluunt. Sicuti autem in reliquis mu-
ſculis,quod a reſolutione fit nobis inuitis,id electio noſtra haud inuita efficere ſolet,ita eadē ra
tione ab horum actione quieſcimus,quum uel ſtercus,uel urinam excernere propoſitū eſt. Atq;
vt non nulli cū urinarum, tum cibi excrementorum deiectionem, totā ab electione procedere
exiſtimantes,errauerunt,ita rurſus alij his è diuerſo,totum hoc opus naturale putantes,a uerita
te deuiauerūt.Etenim cibi a uentriculo in iciunum expreſſio, totū naturæ opus eſt: rurſus oīno
ab electione pendet,& utrorumq; mēbrorū,& cuiuslibet digiti tū extenſio tum inflexio. Dela- F
tio.n.quæ a uentriculo ad ieiunum fit, & quæ ab hoc in tenue inteſtinū, a ſola naturali facultate procedit:at alui deiectio,& urinæ redditio, utroq; inſtrumento proprijs ſuis facultatibus agē
te perficiuntur. Rectum inteſtinum, atq; ueſica naturali utuntur facultate: muſculi uero ea,quæ
& animalis,& voluntaria nominaī:quippe muſculi, qui fluores cohibere ſolent, tunc quieſcunt
ab opere,abdominis muſculis munere ſuo fungentibus,maxime uero medijs. Sunt nōnulli,qui
quum non ita facile deijcere poſſunt,manibus hmōi muſculos comprimunt:neq; non, ubi uri-
na,uel difficulter redditur,uel oīno ſuppreſſa eſt,idem facere conſueuerunt. Quum itaq; nerui,
per quos aīalis facultas ad iā dictos muſculos peruenit,afficiuntur,aut ubi dorſalis″ medulla ip- A. ibidem.d
ſa læſa eſt,reſoluitur muſculorum actio,atq; excernitur, & urina, & ſtercus,uel laborante inui-
to.Quum uero ueſicæ corpus ita fuerit affectū,ut,q̄d in ea continetur,exprimere non poſſit, ſup A.l.3.f.19.c.
primitur urina·noīaturq̄ hoc accidens ipſius,iſchuria. Atq; accidit interdum propter obtusū c.6.fol.367.b
ipſius ſenſum, ut nō reddatur urina citra expultricis facultatis læſionem, ſi proprii ueſicæ nerui
afficiantur,neruis muſculi ceruicem eius ſtringentis,munere ſuo fungentibus, ipſorum.ſ.facul-
tate ſeruata:nam,ſi reſoluantur,proprium indicium,q̄ muſculus hic reſolutus ſit,eſt urinæ præ-
ter uolūtatem excretio.At hmōi eueniente affectu,quū meatus ipſius fuerit obſtructus, utraque G
diſpō cognitu difficilis erit. Proinde,ut exquiſite dignoſcantur,non ſolum hi,ſed reliqui quoq;
oēs ueſicæ affectus,perq̄ neceſſariū eſt præſcire euidentes cauſas extrinſecus adueniētes, quas
†*Eas,quæ præceſſerunt,inquirere oportet.*
De cauſis antecedentibus hic loquitur quas προηγουμένας, vocant,& cod. græci & tralationes veteres ita habent.
De Artic. cō.3. t.51.7.27.4.e
ꝓprie procatarcticas.i.initiatrices medici uocāt. Sed multo ēt accuratiori inueſtigatione †eos,
qui p̄ceſſerunt in animantis corpore affectus,inquirere oportet.Igit cuidā,quum cecidiſſet,ſpi-
na ſinuata eſt:qua ꝓpter urinam reddere non potuit: nam & id aliqñ fieri ſolet, quemadmodū
ab‖Hippocrate dictū eſt:uerū non ilico ſuppreſſa fuit urina,ſed perendie, ob afflictarum uerte-
brarū ad interna luxationem inflammata ueſica.Itaq; dolebat in ea parte uel nemine tangēte,
ſed multo magis,ſi quis manu eum tangere:atq; hunc curauimus,inflammationi remedia adhi A. ibidem.h
bentes.″ Rurſus alter luxatis ad poſteriores partes uertebris urinā inuitus profudit,nullo infeſtā
te ueſicam dolore:in quo coniecimus eius muſculi neruum, qui ueſicā claudit, fuiſſe affectum,
ꝓinde ſpinalem medullam curare uoluimus.Atq; in alio ſimiliter affecto ſuppreſſa fuit urina,
torpente ob affectos neruos ueſicę ſenſu,quum āt inter dormiendū non ſentiret homo ueſicam A.l.3.f.19.c.
2.c.6.f.366.h
impleri,ipſa extēſa nihil excernere potuit.Etenim accidit interdū,ut hoc mō urina″ ſupprimaī
quēadmodū ēt ſanis quibuſdā,uel urgentibus negocijs,uel in concionibus, uel ſenatu, uel foro,
uel conuiuio: tum.n.retenta longo tpe urina extenditur ueſica, atq; urina ſupprimitur, contra- H A.l.3.f.16.2.
c.2.f.334.h
Et f.19.t.1.c.
19.Et t.2.c.7.
Et l.4.f.61.2.
cap.20.
ctrice facultate læſa ꝑ ꝑ immoderatā tenſionem. Quidā″ ēt,quum cecidiſſet,manente ſpina illæ
ſa, in primis quidē magnam ſanguinis copiā cum urina emiſit, poſtea uero oīno ſuppreſſa eſt
urina:cuius rei cām eſſe coniecimus, q̄ concreti ſanguinis grumus intus ſe oppoſuit. Quocirca
demiſſa per colē fiſtula,paulū urinæ reddidit:extracta deinde fiſtula apparuit in ipſius ore gru-
mi indicium. Præterea,quum alios quoſdam diuturni dolores una cum abſceſſuum notis infe-
ſtaſſent finitis abſceſſibus,tenue pus cum urina profluere uiſum eſt:deinde ſubſequēs urinæ re- A.l.3.fol.19.
cap.5.h
tentio coniecturæ occaſionem dedit,q̄ craſſo pure meatus obſtrueretur. Atq; in pueris etiam,
quos lapis in ueſica cruciabat,uidimus ſæpenumero urinam retineri.Eos itaque reſupino″ figu
rato corpore,concuſſimus,ut ita a meatu lapis dimoueretur. Quum uero,id quod iamiam dicā,
ſæpe uideritis,oro,ut ipſum tenaci ſemper memoria ſeruetis:q̄ ad grumos uocatos,non ſolum
eos,qui in ueſica,ſed multo magis illos quoq; q̄ in inteſtinis,uētriculo,atq; thorace nō nunquā
continenī,animi″ defectio,& pallor ſequi ſolet:pulſus uero paruus,obſcurus, frequens apparet: A.l.3.f.15.t.
1.c.19.f.365.
g.Et.t.2.ca.7.
Et f.16.t.1.c.
2.3.Et.l.4.f.6
t.2.cap.20.
& laborās ipſe cū anxietate reſoluit, quēadmodū in magnis muſculorū uulneribus ſæpenume-
ro accidit:ut mirari aliquis poſſit,quænā ſit huius euentus cā,quippe,quū oīum, quæ in corpore
ſunt,ſanguis maxime nobis ſit familiaris,qūo exuaſis ſuis effuſus, tanti mali authorē ſe prēſtet,

ut

Avt & putredo partium, & mortificatio ipſum ſequi poſſit: etenim uidimus, ubi ueſicæ meatum grumus obſtruxerat, eadem ſequi accidentia: grumum uero adeſſe coniecimus hoc argumẽto, q̃ plurimum antea cruorem laborantes cum vrina reddidiſſent. Itaq; medicamentum, quod lapidẽ terere poſſet ex oxymelite, atq; ipſum quoq; oxymeli per ſe, in potu dedimus: at nihilominus alij quidem perierunt, uno quodã ſeruato ſolutis grumis, quos paulatim cũ urina excreuit. Quòd vero non ſatis eſt ad affectæ ſedis inuentionem ea duntaxat accidẽtia, quæ in præſentia in ſeſtant, intueri, ſed & ex ijs, quæ præceſſerunt, ſubinde definimus, facilè intelligetis, ſi eorũ, q̃ antea uidiſtis, memineritis. Igitur, quum multi crebro pus cum urina emitterent, præteritorum accidentium memoria, & ſedem affectã nobis oſtendit, & diſpoſitionem in ipſo conſiſtentẽ declarauit. Quidam. n. quum prius in regione renum ſæpenumero doleret, accedente inordinato horrore, & exiguo rigore, febre correptus eſt: alius circa ueſicæ poſitum ſimul cũ horrore, ac febre dolores præſenſit: non nulli circa ſeptũ tranſuerſum, & thoracem: atq; alij in dextra præcordiorũ parte. Coniecturam itaq; fecimus in iis oĩbus, q̃ pus per renes expurgaretur, vomica. ſ. in loco dolente erupta. Cum indicijs autem ſupra propoſitis non nihil cõfert puris quantitatem, & qũo totum cum urinis miſceatur, utrum confuſum, an contra, conſiderare, veluti iam antea de
B inteſtinis dictum eſt. Nam, vt in illis, ſi a ſuperioribus inteſtinis quidpiam defertur, id ciborum excrementis perinde admixtum videtur, ac ſi cum ipſis ſubactum fuiſſet: ſi uero ab humilioribus, cum una ipſorum parte excernitur: ſimili modo urina, aut tota a pure cum ipſa emiſſo conturbatur aut per partes quaſdam diſperſum pus inæqualiter deferẽ. Plerunq; ẽt ſolum pus ſine vrina excernitur, idq; haud obſcure in ueſica ſuppurationem cõſiſtere indicat: quod uero exacte commixtum eſt, a ſupernis alicunde partibus uenit: ſed, quod mediam inter hæc conditionẽ ſeruauerit, id a renibus deſcendiſſe certum eſt. Similiter ſi erupta uomica, cũ affecti loci indiciis, ulceris quoq; ſignum aliquod appareat: nam, & hoc aliqñ quidem exacte commixtum vr̃, aliquando uero mediocriter, interdum uel nullam hẽt mixtionem, uel quodammodo ſuꝑferẽ, uel ſolum excernitur. Atq; uocatum quidem ramẽtum, ulceris: eſſentiæ uero proprietas, affectæ partis proprium indicium eſt: quippe partes a ueſica auulſæ, laminis: a renibus uero, carunculis, ſunt ſimiles. Ita etiã, ubi ex ſublimioribus pars aliqua affecta eſt, excrementa cũ urinis eiecta intueri, & ea ſuſpectarum partium eſſentiæ comparare oportet. Igitur cum urina expurganẽ gibbæ hepatis partes, atq; omnes, quotquot ſunt his ſuperiores: per aluum uero pars iocinoris reſima, inteſtina, uentriculus, lien. Præter has aliæ quædam fiũt purgationes, ſed raro, ut cũ thorax,
C & pulmo per aluum purgatur: quæ infra ſeptum trãſuerſum poſitæ ſunt partes, per urinas. Quorum cãm cum non nulli ignorent, neq; id unquam in ægrotis accidiſſe uiderint, q̃d a multis uiſum eſt, negãt fieri poſſe, † q̃ abſceſſu interim in pulmone orto pus expurgari per renes poſſit. Nos uero pulmonis uomicã per urinam, thoracis ãt per inteſtina, & aluum expurgari uidimus: quanq̃ in primis ex pulmone per renes tranſitus, nullã reuera dubitationẽ excitare dẽt: etenim ut a caua vena, ita ex magna quoq; arteria, rami deſcẽdunt ad renes. Qm̃ autem Eraſiſtratus putat ſolum ſpiritum in arteriis contineri, hæc quæſtio eius ſectatores non parum urget: nobis vero nihil difficultatis affert, utpote intelligẽtibus, q̃ læuis arteria pulmonis, quãtum puris ex erupta uomica ſuſcipit, id in ſiniſtrum cordis ſinum deferre põt, q̃d inde in magnam ipſius arteriã incidens, per renes tranſit in ueſicam: hoc tñ non ita crebro euenire uidetur, utpote pure prius in aſperas arterias magna ex parte tranſumpto. Itaq; quam ob cauſam pus in pulmone genitũ cum urinis (licet raro) excernatur, iam dictum eſt: id vero, quod per ventrẽ expellitur, aliam, & quidẽ rarã (quæ in corporũ diſſectione apparet) habet cauſam: q̃ppe caua uena, mediãte uaſe quodã ſtelechiæ uocatæ, id eſt uenæ, quæ arboris caudici proportione reſpondeẽ vr̃ interdũ adaptari. Proinde nihil mirũ neq; impoſſibile eſt & ex partib⁹ ſepto trãſuerſo ſuperioribus pus
D in uentrẽ defluere, & ex iis, quę eidem ſupponuntur, ipſum per renes in ueſicam peruenire: nã corporum raras conſtitutiones, par eſt, ut rara etiam accidentia ſequantur.

† *Hæc verba nõ hẽntur in codi. græcis antiquis nec in tralationib. veteribus, ſed gloſſema ſunt quod ab imperito ſcriptore poſtea in contextum poſitum eſt.*

De Vteri affectibus, præſertim de ſeminis, & menſtruorum retentione. CAP. 5.

ATque ne hoc quidem loco ſolicitos eſſe oportet, utrũ uuluam, an uterum appellemus eã partem, quæ mulieribus ad pariẽdum a natura data eſt: neq; rurſus, utrũ numero plurali uuluas, aut uteros, an ſingulari uuluam, aut uterum quis nominauerit. Etenim ſatius fuerit in rebus utilibus tp̃s collocare, ex quibus, uel ad notitiam, uel præſagia, uel curationem, fructum aliquem decerpere poſſumus. Veluti certe, & in eo affectu, quẽ nõ nulli uteri ſuffocationẽ, alii ſpirationis ob uterum ablationem uocant, audire eſt, uolentibus medicis utraq; appellatione unũ quendam affectum explicare. Ego uero multas vidi mulieres hyſtericas. i. uteri affectibus ſubiectas † (nam priores fęminę artẽ medicã profeſſæ, a quibus nomen ipſum audiri potuit, ita ſe ipſas nominare ſolebãt) alias quidẽ ſine ſenſu immobiles iacẽtes, cumq; obſcuriſſimo, minimoq; pulſu, uel oĩno ſine ullo pulſu apparentes: alias ſentientes quidẽ, & moueri potentes, atq; integra rõne, ſed tñ aĩo deficiẽtes, & uix reſpirantes: alias ẽ crura, & brachia contrahentes. Ex q̃bus cõiecturã feci multas eſſe uteri affectuũ differẽtias, uel ꝑ cãę efficiẽtis magnitudine, uel proſpecierũ quarũdã uarietate inter ſe differẽtes. Igit̃ prima ſpẽs, cuius Heraclides Põticus in ſuo com-

† *Rectius ex græcis (ita. n. tũ illæ ſe ipſas nominãt, tũ ante has medicæ fęminæ, a quibus & eas veriſimile eſt hoc nomẽ audiuiſſe.) τὰ κῶλα. membra.*

A. l. 3. f. 6. t. 2 c. 20. f. 496. c

A. l. 3. f. 19. t. 2 a. 6. f. 367. d

A. l. 3. f. 19. t. 2. cap. 21. fol. 370 h

A. l. 3. fol. 18. c. 11. f. 339. c

A. l. 1. f. 2. sũ. 2 d. 3. c. 2. f. 51. d

A. l. 3. f. 19. t. 2. c. 20. f. 370. g Et l. 1. f. 2 d. 3. ſum. 2. c. 6. A. l. 3. f. 10. t. 4 c. 1. f. 268. a

A. l. 3. f. 21. t. 4 c. 16. f. 395. b

cõmentario mẽtionem fecit, multam exhibet de ortu ſuo ambiguitatẽ. Ait enim ſub hac ſpecie E neq; pulſum, neq; ſpirationẽ mulieris deprehendi potuiſſe, atq; ob id duntaxat non uiſam eſſe mortuam, ꝙ exiguum in medijs corporis partibus calorem habere (eſt ãt libri titulus, † apnus, i. perdita ſpiratio, Heraclidis) ac adſtantes quoq; medicos quæſiuiſſe ait, an nondũ eſſet mortua. Rurſus nonnulli Heraclidę poſteriores, credentes ſeruari aliquid ſpirationis, quamuis ipſa nõ appareat, carptæ lanæ flocculos præ naribus ſuſpendi iubent, ut exacte deprehendat, num ſpiritus aliquis inter ſpirandum, tum intro, tum foras rurſum deferatur. Sunt, qui poculum aquæ plenum ori uentriculi imponere præcipiunt, quippe immotum oĩno ſeruari humorem aiunt, ſi tota perierit ſpiratio. Itaq; ſi oẽs ita affectæ mulieres interijſſent, ſimplex eſſet quæſtio: quũ uerò nonnullæ ſeruatæ uideantur, geminam oriri quæſtionẽ neceſſe eſt, inueſtigantibus nobis tũ diſpoſitionẽ, ob quam ſpirationis munus deperditur, tum uel magis, qũo uiuere poſſint, quæ nihil oĩno ſpirant: quippe in confeſſo eſt, & ſpirationem a uita, & uitam a ſpiratione ſeparari nõ poſſe, adeo, ut uiuens oĩno ſpiret, & ſpirans oĩno viuat. Atq; hęc quęſtio, quamquam ſuperiore difficilior vĩ, non eſt tamen perinde difficilis: quippe latebris incluſa animalia, mortuis ſimilia, ſpirationis nihil ſeruare uidentur. Hoc enim cognito, perſpectiſq; manifeſte illis animalibꝰ frigidis, atq; eo demonſtrato, ꝙ maximus reſpirationis uſus eſt, ut intimus calor, & refrigeratione F & uentilatione ſeruetur, haud ita difficile fuerit, perpendere, exiguum illum calorem in ipſis derelictum, arteriarum, cordisq; officio conſeruari: quæ actio a quibuſdã medicis tranſpiratio, ueluti ea, quæ a thoracis pulmonisq; officio prodit, reſpiratio uocatur. Itaq; pereũte ob uteri affectum ſpiratione, quoniam uniuerſum corpus refrigeratur (id enim manifeſte uidetur) fieri poteſt, ut nulla prodeat ab ore ſpiratio, quamuis ea, quæ in arterijs fit, nequaquam intercipiat: poteſt etiam adeo eſſe exigua, ut ſenſum oĩno effugiat. Ergo, ut nihil ad hunc affectum pertinens maneat indiſcuſſum, ſuccedit iterum alia quæſtio, quã ob cauſam corpus refrigeretur. Ea uero haud difficulter diſſolui poterit, ſi cãs, quæ præceſſerunt, diligenter intueamur: ſunt autem huiuſmodi. Conuenit inter oẽs medicos hunc affectum magna ex parte uiduis euenire, ijſq; maxime, quæ, cum antea probe purgarentur, ac parerent, atque uirorum cõcubitu gauderent, oĩbus A. ibidem. his fuerint priuatæ. Quid igitur ex hiſce probabilius quis concludere poſſit, q̃ ꝙ ob retenta menſtrua, uel ſemen cohibitum, huiuſmodi uterinis uocatis diſpoſitionibus mulieres crucientur? ſiue eæ apnęæ. i. non ſpirationes, ſiue ſuffocationes, ſiue etiam contractiones quædam fuerint? & fortaſſe magis ob ſeminis retẽtionem, utpote quod magnam uim obtineat, & in mulieribus humidius ac frigidius ſit, & excretionem requirat in iis, quæ multo ſemine exuberant, ſicuti etiã in G uiris: quippe non parua eſt horum quoque differentia: ſunt enim non nulli, quos protinus a iuuentute concubitus imbecilliores efficit: alii, niſi aſſidue coeant, capitis grauitate moleſtãtur, cibos faſtidiunt, ac febribus obnoxii fiunt, atq; ut deterior eſt ipſis appetentia, ita, & cõcoctio minor: hos Plato arboribus immodice fructiferis comparat. Equidem noui quoſdam, quibus huiuſmodi erat natura, qui prę* pudore, a libidinis uſu abſtinẽtes, torpidi, pigriq; facti ſunt: nõnulli etiam, melancholicorum exemplo, præter modum mœſti ac timidi, cibi ẽt tum cupiditate tũ concoctione uitiata. Quidam uxoris mortem lugens, & a concubitu, quo antea creberrime fuerat vſus, abſtinens, cibi cupiditatem amiſit, atque ne exiguum quidem cibum concoquere potuit: ubi uero ſe ipſum cogendo plus cibi ingerebat, protinus ad uomitũ excitabatur: mæſtus ẽt apparebat, nõ ſolum has ob cauſas, ſed ẽt (ut melancholici ſolent) citra manifeſtam occaſionẽ: uerum hic quàm celerrime liberatus eſt, ad priſtinam conſuetudinem reuerſus. Hæc ergo conſideranti mihi apud me, uiſa eſt longe maior ex retento ſemine, quàm menſtruis, corporis noxa euenire poſſe, præſertim in iis, in quibus ipſum ſuapte natura prauioris ſucci eſt, ac copioſius, & qui in ocio ſunt educati, quiq; cum antea nihil ad libidinem reliqui feciſſent, affatim continere cęperunt. Perpendi autem in his quoque naturalem excernendi ipſum cupiditatem huius H rei cauſam eſſe: quum enim & tale, & tantum fuerit, neminem non ad ſui excretionem ui quadam ſtimulat. Ita Diogenem Cynicum narrant, uirum alioqui omnium mortalium, quod ad cõtinentiam pertinet, conſtantiſſimum, libidini tamen indulſiſſe, non a copulata illi, dum effundi tur, uoluptate, ueluti bono aliquo, illectum, ſed ut noxam, quæ a retento ſemine prouenire ſolet, euitaret. Eum meretrix adire pollicita quum diutius ceſſaret, ipſe manu pudendis admota, ſemen proiecit, ac uenientem deinde mulierculam remiſit, inquiens, manus hymenæum celebrando te præuenit. Atque plane conſtat modeſtos uiros non ob uoluptatem, ſed ut ab impedimento præſeruentur, libidini indulgere, perinde, ac ſi nulla eſſet ei uoluptas coniugata. Sic etiã reliqua animalia ad coitum excitari arbitror, non quòd exiſtiment uoluptatem boni cuiuſpiã ſpeciem præ ſe ferre; ſed ut ſemen, quod ob retentionem ipſa moleſtat, excernant, haud ſecꝰ, q̃ deiiciendi ſtercoris, excernendæq; urinæ deſiderio ſuapte natura moueri conſuerunt. Cogitanti itaque mihi aliquando ſuper hac re, tale quoddam accidens apparuit in muliere ex longo iã tempore uidua, quæ præter cætera mala neruorum quoque diſtentione uexabatur. Ac dicente obſtetrice uterum eſſe retractum, remediis ad huiuſmodi affectus conſuetis uti decreuit: quibus adhibitis, partim ob ipſorum calorem, partim etiam, ꝙ inter curandum manibus tractaren

tur

† *Laertius in vita Empedoclis. Suidas ī dictione ἄπνους.*

A. ibidem.

* *Græ. ὑπ' ἀσχήσεως, quod vetus interpres trãſtulit, ſobrietate.*

A.l. 3. f. 21. & 4. cap. 17. fol. 396. 5

A tur partes muliebres, oborta titillatione, cũ labore, & uoluptate (ueluti per coitũ v ſu venire ſolet) excreuit craſſum, plurimumq; ſemen: atq; ita moleſtia ſua liberata eſt mulier. Proinde manifeſta coniectura aſſequutus ſum, vitiato ſemini maiorẽ, q̃ menſtruis, eſſe uim ad noxã uniuerſo corpori inferendam. Itaq; licet hæc quidem aliqñ profluãt è uiduis, ſuppreſſum nihilominus ſemen moleſtiam, noxamq; ipſis inferre põt. Quibus uero nequaquam perſuaderi põt, exiguũ ſuccum in una parte contentum, tantorum accidentium, quæ uniuerſo corpori eueniũt, eſſe cauſam, ii oĩno immemores eſſe uidentur eorum, quæ quotidie contingunt. Etenim a phalangii ictu totum corpus affici vĩ, exiguo ueneno per minimum foramen iniecto. Sed lõge maiori admiratione dignus eſt ſcorpionis ictus, qui breui admodum tp̃e grauiſſima infert accidentia: & id, quod injicitur dum ipſe pungit, aut perq̃ exiguum eſt, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipſius aculeo. Atqui neceſſarium eſt, non ſimpliciter, quia quis perinde, quaſi acu, pũ
A. l 4. f. 6. t. 5, c. 3. f. 53 b ctus eſt, ut in uniuerſum ſtatim corpus ueluti grandine p̃cuti uideatur, animi ſimul defectione accedente: ſed rationi magis conſentaneum eſt, ut uel a ſpiritu quodam, uel tenui humiditate iniecta, hæc eueniant accidentia. Sunt, qui putant res quaſdã ſolo tactu per qualitatis uim, ea, q̃ eis uicina ſunt, alterare poſſe: idq; planè uideri in marina torpedine, utpote cui tam uehemens
B ſit potentia, ut per piſcatoris tridentẽ tranſmiſſa ad manum alteratione, derepente totã reddat torpidam. His coniecturis facile deprehenditur paruæ molis res quaſdam ſolo tactu maximas
A. l. 3. f. 14. t. 1 c. 1. f. 308 b inducere alterationes: id, quod in heraclio quoq; lapide, quem magnetem nominant, uidere ẽ, ferrũ. n. quod tetigerit, ei adhæret, uel nullo adhibito uinculo: deinde, ſi aliud id, qđ primo tactũ fuerit, tetigerit, ſimiliter, ut primum, illi inhærebit: poſtea tertium ſecundo: ita, ut plane conſtet rebus quibuſdam uehementiſſimas eſſe uires. Reliquum eſt, ut inueſtigemus, an in animãtibus, corruptio aliqua naſci poſſit adeo uehemens, ut ueneni tum qualitatem, tum uires æquet: an id iam medicis enodatũ, diſcuſſumq; eſſe uideatur, qui hanc ſolent proponere quæſtionem, utrũ propriæ ſint notę ueneni, necne. Nam, qui maxime uidentur ſuper hac ambiguitate diſputaſſe, ii eoſdẽ fieri affectus concedunt, & a lethalis ueneni potione, & a corruptione, q̃ a corpore ortum hẽt: uerum facile diſcerni poſſe eos, qui uenenũ ſumpſerũt, ab iis, qui aliunde affecti ſunt. Quũ enim homo ſuapte natura probis humoribus abundans, ac ſanorum more educatus, derepente moritur, ut lethali aſſumpto veneno fieri ſolet: deinde corpus, aut liuens, aut nigricãs, aut uariũ eſt, aut diffluens, aut putredinem moleſtam olet, hunc uenenum ſumpſiſſe aiunt. Igitur, ſi eiuſmodi affectibus nos infeſtari fateamur, qui ex nobiſmet ipſis accepto ſuę originis impetu, ſi
C miles ſint iis, qui pernicioſo epoto ueneno eueniunt, nihil mirum, ſi uitiatum ſemen, aut menſtruũ hmõi, quum retinentur, aut putreſcunt, corporibus ut afficiantur idoneis, grauia inferant accidentia. Quippe facile intelligit a canibus, quantam habeat uim afficiẽdæ rei aptitudo: quũ enim reliquorum animalium nullum rabie capiatur, ſolus canis eo affectu corripitur: atq; tãta fit in ipſo humorum corruptio, ut ſolum eius ſputum, ſi humanum corpus contigerit, rabiem excitare poſſit. Vt igit ab exiguo initio, ſputi uidelicet qualitate, aucta quædam in corpore diſpoſitio, quando ad magnitudinem notatu dignam peruenerit, diſcerni poteſt, idq; poſt ſex mẽſes quum non nunquam ante id tempus nulla nota deprehendatur: ſic eodẽ modo uitioſo humore in animalis corpore genito, paulatim tractu temporis principalium partium aliqua cõsẽtit, a qua deinde uniuerſum corpus celeriter alteratur. Quòd ãt a priſcis iã inde ſeculis optimo iure creditum fuerit, hyſterica dicta accidentia ad uterum, tãquam ad radicem, pertinere; uel maximo argumento eſſe poteſt, quòd & ſolis uiduis, & ijs, quibus menſtrua ſupprimuntur, huiuſmodi affectus euenire conſueuerunt. Quòd uero ad eos excitandos retentum ſemen maiorem, menſtruum uero minorem uim obtineat, facile intelligitur ab ijs mulieribus, quibus, cum non
D ſint uiduæ, purgationes ſupprimuntur: quamuis enim quibuſdã alijs infeſtentur accidentibus, quæ poſthac dicentur, ſpiratione tamen non priuantur, neq; animi defectione uehemẽti, neq; alijs quoq; accidentibus, quæ paulo antea dicta ſunt, laborare uidentur: præterea ex eo, q̃ ſunt viduæ quædam, quæ, licet æq; ut antea, aut paulo minus purgent, nihilominus ſimilibus corri-
A. ibi. c. 16. a piuntur accidentibus. Conſentiunt ãt hiſce ea quoque ſigna, quæ circa uterum ſentiunt medicæ diligenter tangentes: nam ceruix eius inclinata uidetur, interdum quidem ueluti ſurſum retractus ſit totus uterus, interdum uero ueluti ſit tractus ad latus. Proinde quidam, uterum ueluti animal eſſe ſtatuentes, quod creandæ prolis gratia mouetur: ſi priuetur his, q̃ concupiſcit, uniuerſo corpori nocere dicunt. Qua de re Platonem ita ſcripſiſſe comperimus: Ea pars, quæ in mulie
" rib⁹, & uterus, & vulua nominatur, quum ſit animal, prolem generare cupiens, ſi intempeſtiue,
" diuq; infructuoſum fuerit, ſuccenſens ęgre fert: erransq; per totum corpus, & ſpiritus meatum
" obſtruẽs, reſpirareq; nõ ſinens, in extremam anxietatem deijcit, atq; omnifarios alios morbos excitat. Hęc dicente Platone, quidam addiderunt, q̃ poſtea quãm ita per corpus uterus errauerit, ad ſeptum tranſuerſum peruenies, reſpirationẽ impedire ſolet. Alij errare ipſum, ueluti animal, negantes, ubi ſuppreſſa ſunt mẽſtrua, exiccari aiunt: deinde humectari cupientem, ad uiſcera uſq; aſcendere: quum uero aſcendendo non nunquam ſeptum trãſuerſum cõtingat, idcirco animal ſpiratione priuari. Etenim, qui ignorant ea, quæ in diſſectionibus apparẽt, quiq; neque

naturales

naturales, neq; a uoluntate pẽdentes actiones unquã conſiderauerunt, quamuis ea, quę iã dixi E
mus, nulla audiant demonſtratione roborari, fieri tñ poſſe arbitrantur, ut aliquid ex ipſis a ueri
tate nequaquam abhorreat: at uero, qui in utriſq; fuerint exercitati, hanc rationem utpote in-
firmam, uel me tacente deſpiciunt. Nam, ſi aliquid uteri aſcendere uideatur, id perexiguum eſt,
neq; ſufficit ad hoc, ut totũ ipſi⁹ ſpaciũ ne ad ventriculum quidem aſcendiſſe oſtendat: tantum
abeſt, ut hunc prætereundo, ad ſeptum tranſuerſum pertingere poſſit. Quòd, ſi detur ẽt ut attin-
gat, quid momenti habebit id, ut ſpirationẽ attollere, aut animi defectionẽ, aut* membrorũ cõ
tractionem, aut integrũ ſoporem, inducere poſſit? Etenim, cum aliquis ſe impleuerit, uentricu- A.l.3.f.10.
lus intumeſcens, planè vĩ ſeptum tranſuerſum cõprimere, atq; hanc ob rẽ ſpiratio redditur cre c. 31.f. 260.
brior: ſed nullo inſuper alio accidente animal infeſtatur. Atq; prægnãtibus quoq; uterus adeo Et ca. 38. f.
intenditur, ut crebrior fiat ſpiratio, ſed ne has quidem aliunde lædi uidemus. Id ãt, quod dicũt, 26.b
exiccatos uteros humoris deſiderio ad uiſcera aſcendere, nemini nõ abſurdum uideri põt: ſi.n.
ſimpliciter aliqñ uterus requirat humorem, veſicam, atq; craſſi inteſtini partem inferiorẽ totã
ſibi proximam hẽt: ſi uero non ſimpliciter humorem, ſed ſanguineũ humorẽ deſiderat, ad he-
par potius, q̃ ad ſeptum tranſuerſum, ipſum moueri oportebat. At uero q̃d opus eſt, ut alijs ex-
trinſecus irruat partibus, quum a ſpiſſa mẽbrana ipſum ambiẽte contineat? nam oĩa, quæ ad ſe F
ſe ab alijs humiditatem trahunt, per ora q̃ plurima id efficere ſolent: atqui ad uterum multa ad-
modum uenarũ ora perueniunt, per quas ex caua uena, utpote cui ex hepate ſanguis influit, ſan
guinẽ attrahere põt: quam uero aliam fiſtulam hac inſigniorem quis inuenerit, qua ex hepate
in uterũ ſanguis deferatur, aut per quam aliam oĩno vterus ex iocinore quippiã attrahere poſ-
ſit? Quòd ſi hic cauæ uenæ riuus non eſt maximus, ſaltem certe nõ eſt alius: quippe ſola hæc ue-
na partibus ſub tranſuerſo ſepto conſtitutis, ex hepate defert ſanguinẽ. Abſurda igitur oĩno eſt
illorum ratio, cum hoc, q̃ vterum eſſe aĩal, hac ratione aſtruere vñr. Sed, ſi hoc ipſis cõcedatur,
ergo ægreferet uterus priuari ſe eo, quod concupiſcit, ac fortaſſe a cibo quoque abſtinebit,
†καθάπερ ἔνιοι φασὶν τοὺς ἐρῶν τας φοίνικας πάσχειν. i. quẽ admodũ amantes palmas affici nonnulli perhibent. Philoſtratus in leonibus, auctor, eſt palmam fœminã atq; marem ita ſe amare, vt niſi prope ſerantur, atque ſe cõtingant, emaciẽtur, exſiccenturque. Idẽ Theophraſtus. 3. de cãis, plan. c.20. Plinius lib. 13. c.5. & Baſilius homilia 5. in Hexameron. 6. Aph 39. Ext. ord. 50. f
†quemadmodum Phœnices amatores affici perhibentur: uerum ob hoc neque ad ſeptum tran
ſuerſum, neq; ad alium quemuis locũ perueniet: nam (ut cætera omittamus) perquàm arida eſt,
ſepti tranſuerſi temperies: atqui uterus iuxta illorum placita, qui ipſum exiccari dicunt, humida
rum partium communicatione indiget. Sed interrogaueris fortaſſe, quam ob cauſam modo ſur
ſum, modo in latus, retrahi uterus uideatur, id enim obſtetrices aiunt: aut cur ipſo in ſua ſede ſæ
penumero manente, nihilominus mulieres quædã ab hyſtericis accidentibus corripianẽ. Equi
dem huius rei cauſam explicare tentabo, ea, quæ ab Hippocrate dicta ſunt, imitando. Igĩ vteri G
tenſiones in cauſa eſſe dixerim, cur tangentibus obſtetricibus, ceruix modo ſurſum, modo in la-
tus retrahi uideatur: nam ſimul cum utero ceruicem quoq; ipſius retrahi neceſſe eſt. Supereſt er-
go, ut declaremus, quam ob cauſam uterus, uel ſurſum, uel ad latus retrahatur: hoc enim huic
deerat. Ea eſſe cenſetur, uaſorum ad ipſum peruenientium plenitudo una cum eorum uinculis:
etenim oſtendimus in enarratione eius aphoriſmi, quo inquit‖cõuulſionẽ, & a plenitudine fie-
ri, & euacuatione, q̃ plenitudo corpora repletorum, & in latum, & profundum extendit, ſed lon
gitudinem abbreuiat, ergo, quo efficiuntur breuiora, eo magis ad originem retrahuntur: nam
Eraſiſtratus muſculos quoque, ſi ſpiritu impleantur, in latitudine augeri, in lõgitudine uero mi- »
nui, atque ob id etiam retrahi dicit. Vnde ergo oritur plenitudo tum uenarum, tum uinculorũ? »
nempe ex menſtruorum retẽtione. Nam peruenit quidem ad uterum ſanguis, ſed ad interna ip
ſius ingredi non poteſt, aut quia craſſior eſt, quàm ut per ora uaſorum poſſit penetrare, aut quia
clauſa ſunt ora: itaq; multiplicatus in uenis eas extendit, atq; uicina ipſis uincula madefacit: ad
horum autem extenſionem cõtinuo uterum retrahi neceſſe eſt. Igitur, ſi æqualiter undiq; traha-
tur uterus, recta erit, & ſine inclinatione ipſius tranſmutatio: ſi uero inæqualiter, ad partẽ uehe
mentius trahentem intendetur. Non ergo, ueluti animal errabundum, aliàs ad alium locum di- H
ſcurrit in mulieribus uterus, ſed ab extẽſione retrahitur. Quòd, ſi dixerit quiſpiam uteri corpus
tum nõ eſſe affectum, ſed peruerſione laborare, quum aliàs aliorſum trahitur, hic haud abſurda
dicere uidebitur: nam circa reliquas quoq; corporis partes accidit, ut hmõi appareant affect⁹:
& ut ſæpenumero decipiãtur medici, qui peruerſam partem, quia uel incuruari, uel extendi nõ
poſſit, arbitranẽ eſſe affectã. Atq; hoc docuit Hippocrates in eo libro, quẽ de articulis ſcripſit,
de Artic.cõ.3.t. 98.7.279.h vbi etiam de vteri uocato errore mentionem fecit, ita ſcribens: ‖ Si in poſteriorem partem ca- »
put femoris exciderit, quanquam hoc raro fit, extendi non poteſt crus, neque ſecundum luxatũ »
articulum, neque adeo ſecundum poplitem quoque, ijq́; minime, quibus ex uetuſto idem conti »
git, & inguinis, & poplitis articulum extẽdere poſſunt. Hoc ſermone quamuis poplitis articul⁹
de Artic. cõ.3.t. 99.7.280.t haud quaquam afficiaĩ, quia tamen cum inguine communicat, ipſum extendi nõ poſſe ait. Atq;
deinceps ſubiungens, inquit: ‖ Sanè animaduertere hoc oportet: ut.n. utile eſt, ita magna eſt ip- »
ſius habenda ratio: quamuis nõ paucos lateat, q̃ ne ſani quidem extendere poſſunt poplitis arti »
culũ non extenſo inguinis articulo, niſi ſurſum admodũ leuato pede, ita.n. poſſunt: neq; ẽt ſimi- »
d 7 Artic.cõ.3.t. 100.7.280.e liter, ſed longe maiori cum difficultate, flectere poſſunt poplitis articulũ, niſi ſimul flectãt articu »
lũ inguinis. His dictis deinceps ait: ‖ Multa alia quoq; his haud diſſimilia in corpore inueniunt, »

&

A & ſecundum neruorum diſtẽtiones,& muſculorum figuras: quinetiam plurima notatu fortaſſe
" digniora,quàm quis putauerit,contingere ſolent, & ſecundum inteſtinorum naturã, & uniuer-
" ſum uentriculum,atq; uteri, tum errores, tum extenſiones. His uerbis Hippocrates de poplitis
articulo dicere propoſuerat,non potente ſecundum naturã moueri:idq; non ob propriũ ipſius
affectum,ſed quia coxæ conſentit: quinetiam" extenſionũ,quæ utero accidunt, mentionẽ fecit,
A.l.3.f.21.t.3 c.26.f.393.e A.l.3.f.21.t.4 c.16.fo.396.a quum uidelicet ipſe non per ſe tranſmutaẽ, ſed à quibuſdam alijs trahitur. Igitur uteri" peruer-
ſiones,eo,quem diximus,modo,ad ſuppreſſa ſequunt mẽſtrua ipſæ tñ accidentium, quæ in ani
malis corpore apparent,cauſæ non ſunt,quippe quæ communem habent cauſam,plenitudinẽ,
à ſuppreſſa mẽſtruorum purgatione euenientem: quæ uero citra peruerſionem,aut menſtruo-
rum retentionem uiduas moleſtant noxæ,hæ ob retentum ſemen eueniunt. Cæterum pro mul-
titudinis qualitatisve ratione, tum menſtruorum, tum ſeminis, aliàs aliæ accidentium ſpecies
oriri ſolẽt.Etenim noxia cauſa uniuerſum corpus refrigerare potente, adeo uehemẽter infrigi
datur corpus,vt & ſpiratio,& arteriarũ pulſus ſenſu deprehendi nequeant:quæ ſi uel craſſa fue
rit,uel acris,conuulſiones:ſi uero atræ bilis naturam habuerit,mœſtitiam inducet: quemadmo-
dum animi quoq; defectiones,& ad fortes extenſiones,& refrigerationes, & ſtomachi uitia ſe-
B qui conſueuerunt. Conſtat autem, ꝙ in huiuſmodi ſermonibus os uentriculi ſtomachum ſole-
mus appellare: quippe omnium medicorum mos eſt in ſyncopa, quæ ab oris uentriculi uitio
dependet,huiuſmodi uti appellatione:Porrò accidentia,quæ ob adſtricta mẽſtrua infeſtare ſo
lent (nam de his quoq; non nihil me dicturum pollicitus ſum) nũc enarrare aggredior,ſumpto
" initio ab ijs,quæ ab Hippocrate in aphoriſmis ſcripta ſunt,præcipue uero,quum dicit: ‖Si mu- 5.Apho.39.Ex.
lier neq; prægnãs,neq; puerpera lac habet,menſtrua eius defecerunt.At nullo in mammis ap- ord.41.b
parente lacte,menſtrua ſuppreſſa,hiſce notis deprehenduntur:grauitas totum corpus moleſtat:
A. ibid. t.3.c. 26. fol. 393.e item" faſtidium quoq;,& nulla cibi cupiditas: inæqualitas horrida: ꝙ ſi citra horrorem inæqua
litas aliqua fuerit,atq; faſtidium,cupiatq; mulier quædam aliena,iube, ut obſtetrix uteri cerui-
cem tangat,nam,ſi citra duritiem clauſa inueniatur, eam prægnantem eſſe conijcies: ex ijs etiã
nonnullæ cibum euomunt: ac terram, aut extinctos carbones, aut alia quædam hmõi edunt.
Si uero clauſum fuerit os ceruicis uteri, ac duritiem quoque habeat, affectum aliquem in utero
eſſe ſignificat:oportetq; obſtetricem ſpeculari,ad quam partem uel declinet,uel retrahatur, nã
in ea parte affectam uteri ſedem eſſe conijciẽdum eſt:atq; in quibuſdã fœminis, eius partis do
lor cum grauitate,non nihil ſignificare poteſt:quinetiam in coxam dolor tranſit,ac crus ipſum,
C quod è regione eſt, per inceſſum claudit. Quòd, ſi longiori tempore ſupprimantur menſtrua,
nullamq; medicus mulieri uacuationẽ offerat, tumor aliquis præter naturam in ilibus interdũ
exoritur,oſtendens nimirum ex internis partibus quampiam eſſe inflammatam.non nullis pa-
nus in extrema ilium parte excitatur: veluti uiris quoque eodem in loco nonnunquam oriri
A.l.3.f.16.t.1 c.2.f333.f Et l.1.fo.2.d. 3.c.11 ſolet,qui,vbi ſuppuratus aliqñ fuerit,ſecari debet.Videmus" itaq; ipſum,& in hac parte,& in co
lo ſuppuratũ,diſſectumque,interdum ignorantibus medicis inexpertis,q d inciderent, interdũ
uero intelligẽtibus quoque.Atq; ab huiuſmodi tumore ſuppurato in colo,nemo nõ facile ſanus
euaſit:vteri uero ſectiones maiori cum difficultate conglutinãtur. Hmõi ergo accidentia ſequi
ſuppreſſa mẽſtrua conſueuerunt:ac præterea lumborũ,& colli,& ſincipitis dolor,qui etiam ocu
A.l.3.f.21.t. 4. ca..17. fo. 396.d lorum fundamenta infeſtat:item febres ardentes: & urinæ" nigricãtes cum rubra quadã ſanie,
perinde,ac ſi aquæ,ex qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt,fuliginẽ quis miſcuiſſet:q buſ-
dãm urina,aut difficulter redditur,aut omnino ſupprimitur.Quum ergo horum aliquod in mu-
liere conſpexeris,vterum ueluti radicẽ ipſorum conijcere oportet.Quòd,ſi per alium quempiã
corporis locum ſanguis effluxerit,aut inflãmatio,aut eryſipelas excitatur,an menſtrua purgen
tur,interrogare debes:ſiquidem nihil horum accidere ſolet integre purgatis. Igitur,quibus mẽ
A. l.3.f. 21.t. 3. c.3.f.391.c D ſtruorum cohibetur purgatio,ijs hmõi plerunq; eueniunt accidentia.Quum" uero immodice ua
cuantur, ſequitur color fœdus, pedes molli tumore attollũtur, & totum corpus ſubtumidum fit,
vitiatur ciborum, cum concoctio,tum cupiditas:atq; in totum omnia,quotquot immoderatam
ſanguinis uacuationem,ſiue ex hæmorrhoide, ſiue alio quopiam ſanguinis fluere euenientem
ſequi conſueuerunt accidentia, huiuſmodi fœminas infeſtant. Sed accidit interdum fœminis
muliebre uocatum profluuium, uel utero haudquaquã affecto, quũ uidelicet uniuerſum corpus
per ipſum expurgatur,euacuaturq; quemadmodum interdum per renes quoque euacuatur: id
uero potiſſimum fit, ſi mulieres laxis ſint carnibus, & pituitoſæ: quas etiã,intacto utero,ſed uni-
uerſo corpori adhibitis remedijs,ſanauimus:atq; id quod excernitur,non nunquã rubra ſanies
eſt,interdum aquoſa, aut ſubpallida. Quòd, ſi purus fuerit ſanguis, qualis ex diſſecta uena pro-
fluit,diligenter animaduertere oportet,num eroſio ſit in utero: ea uero magna ex parte in cerui
ce potius,q̃ alibi,cõtingere ſolet:diſcerniturq; per excretã ſaniem, ſi fuerit profunda:ſi uero cir
ca os ceruicis conſtiterit, non ſolum per hanc, ſed per tactum quoque cognoſci poteſt. Atque
prægnantes quoque,quum ora uenarum in ceruice aperiuntur, ſanguinem excernunt.‖Si uero 5. Aph 37.Ext. ord.40.h
mulieri utero graui,mammæ ſubito extenuantur,abortus expectandus eſt.‖Atq; geminos ferens, 5. Aph. 38.Ext. ord.41.a
ſi altera mamma extenuetur,alterum amittit:& fere,ſi dextra mamma extenuata eſt, marem. ſi

finiſtra,fœminam amittit:quippe fœtus, qui mares ſunt,parte uteri dextra ut plurimũ cõtinen- E
tur:qui fœminæ, magis finiſtra: atq; raro aliter euenire compertum eſt adeo, vt in animalibus
quoq; quæ ſuapte natura geminos ferre ſolent,itidem accidere uideamus, vt in capris,ouibus,
atq; alijs quadrupedibus non paucis uidere eſt.‖Si mulier prompte quidẽ cõceperit,deindẽ ſe-
5.Aphor.45. cundo,aut tertio,aut quarto imprægnationis menſe,fœtũ eiecerit,circa uteri acetabula humo- A.l.3. f.21.t.
Ext ord.41 g rem pituitoſum abundare,atq; idcirco uenarum,arteriarumq́; in chorio tunica exiſtentium,ad 2.c.8.f.386.c
ora uaſorum in uterum deſcendentium, nexum, debiliorem reddi conijciendum eſt, vt fœtum
ob grauitatem ferre nequeat,ſed facile abrumpatur.

De gonorrhœa,priapiſmo,& reliquis colis affectibus. CAP. 6.

QVemadmodum pauca exijs,quæ per anum excernuntur, vicinorum ipſi locorum affecto A.l.3.f.13.t.1
rum ſigna ſunt:plurima uero ex iis,& inteſtinorum,& uentriculi,& ſplenis,& iecinoris,at- c.17.f.287.b
que non raro humorum in uniuerſo corpore exuperantium,notæ ſunt: eodem modo pauca eo
rum,quę per colem excernuntur,proprium ipſius affectum oſtendunt:ſed complura,veſicæ,re-
num,hepatis,ſplenis,pulmonis,thoracis atq; humorum in uniuerſo corpore,diſpoſitiones ſigni
ficant.Verum huiuſmodi ſigna per alia, quæ unicuique parti affectæ aſſidere diximus, indicia di
ſtinguuntur.Igitur affecti colis hæc erunt indicia.Vlcus quidem ipſius manifeſte deprehenditur F
à dolore ipſum infeſtante: atque ſi aliquid ex iis per urinas excernatur, quæ ulcera comitari ſo-
lent. Id uero ab eo,quod exueſica ſecernitur,ita diſcerni poteſt: nam ipſum in primo protinus
exitu apparens urinam prẽuenire conſueuit,quod uero à ueſica egreditur, vrinæ admixtum ui-
detur: quinetiam aſſidue inter meiendum mordicus dolent pudendorum ulcera, præcipue,
quum uel cruſtula, uel ſordibus ſolutis pura fuerint. Sed longe euidentius ipſius inflammatio-
nes,ac reliquæ huiuſmodi diſpoſitiones, vel ſine indiciis dignoſcuntur. Verum de gonorrhęa
& priapiſmo diffuſe aliquid percurrere ſatius fuerit.Ergo gonorrhœa,eſt ſeminis excretio inui-
ta,quam inuoluntariam quoque nominare licet,ſed ſignificantius dixeris,ſeminis aſſiduam ex
cretionem,cole haudquaquam extenſo. Priapiſmus uero eſt,quũ colis & in longitudine,& cir-
culo totus augetur,nullo ſtimulante ad libidinem,aut deſiderio,aut acquiſito calore, ut quibuſ-
dam accidere conſueuit, qui ſupini decumbunt,ſic enim quidam ipſum deſcripſerunt: at bre-
uiori quoque compendio dicere potes,permanentem colis aut auctionem,aut tumorem. Dedu
cta uero denominatio eſt, à Priapo ſcilicet: nam illum, ut cui ſuapte natura huiuſmodi colis eſ-
ſet,ita finxerunt,atq; pictura deſcripſerunt homines. Gonorrhœæ autem nomen planè compo
ſitũ eſt ex γονῆς quod ſemẽ genitale,& ῥεῖν,quod fluere ſignificat: etenim ſemen modo γονή,mo G
do γόνος,nominari ſolet.Porrò,quemadmodum alia omnia noſtro è corpore duobus modis ua A.l.1.f.1.d.6.
cuantur, interdum.n.à continentibus ipſa corporibus excernuntur, interdum ſponte profluunt c.7 fol.28.b
eo,q̃ ob imbecilitatem ab ipſis corporibus contineri non poſſunt,ita de ſemine quoque dicen
dum eſt: nam in omnibus huiuſmodi, ut excernere tempeſtiue, ita continere, naturæ officium
eſt. Verum excretio quidem fit aperto fluxionis meatu, ac reliquo conceptaculi ſpatio & con-
tracto, & ad apertum iam meatum, quicquid in continente ſpatio continetur,impellente:reten
tio uero fit,quum clauſus permanet meatus, & contentum à cõtinente haudquaquam impelli-
tur,ſed contra per contractionem comprehenditur & retinetur. Hoc modo cõtenti in cauis in-
ſtrumentis humores,in iis,qui integra ualetudine degunt, naturaliter & excernuntur,& retinẽ
tur:in illis autem, qui præter naturam ſe habẽt, retentio quidem ob excretiuæ uirtutis imbecil-
litatem:excretio uero retentricis facultatis infirmitatem euenit,uel ob diſpoſitionem aliquam,
quę haud ſecus,q̃ naturalis ipſa excretoria uis,partes mouere poſſit:id,quod in ſeminariis uaſis
uidere licet,ubi aliquis uel comitiali morbo,uel alia conuulſione uiolenter irruẽte,fuerit corre
ptus. Cæterum uidemus,alias quoq; partes,vt manus,aut pedes, aut digitos, conuelli modo ſi-
mul cum uniuerſi corporis conuulſione,modo ipſis ſolis affectis: proinde haudquaq̃ abſurdum H
fuerit in ſeminariis uaſis,& quidem ſolis aliquando, huiuſmodi diſpoſitionem excitari, quẽad-
modum & gonorrhœam(quæ urinæ,quam quis inuitus emittit,proportione reſpondet)quum
contentricem uidelicet facultatem reſolui contigerit. Igitur gonorrhęa inſtrumẽtorum ſeminis
affectio eſt,non pudendorum,quæ ſeminis genitalis uia ſunt, qua excernatur: priapiſmus uero
planè colis eſt accidens;at fieri põt,ut ẽt nullo præcipuo,proprioq́; ipſum affectu infeſtãte,ad ar
terias ſolas referatur,vtpote quæ ſolæ interdum hmõi habeant præter naturã,diſpoſitionẽ,qua
li uidelicet affici conſueuerunt, quum naturaliter totus colis intenditur. Atqui à ſpiritu in tu- A.l.3.f.20.t.1
morem ipſum attolli,manifeſte patet iis, qui celeritatem eius, & quum intumeſcit,& quum ite- c.1.fo.37.1.g
rum reſidet,perpendunt:quippe nullus humor tam ſubitam in alterutram partem mutationem
efficere poſſet. His ſic ſe habentibus, quum in corporum diſſectione magnæ uideantur arteriæ
in pudendum(exiguam ſcilicet particulam)irruere,ſitq́; colis eſſentia talis,qualem in nulla alia
parte uidere eſt, vtpote cuius corpus neruoſum eſt, atq; undecũq; fiſtuloſum,excepta ea parte,
quam glandẽ uocant, quid aliud excogitauerit quis, quàm q̃uaporoſo ſpiritu arteriis affluen-
te,per extenſiones in tumorem attollatur,ideoq́; glandem æqualem ſemper habere magnitudi
nem, q̃ fiſtuloſus in ipſam neruus nõ ingreditur? Ergo quæ cauſa eſt, quum libidinis impetu

quis

A.l.3.f.20.t.1 c.25.fo.376.2 A quis ſtimulatur, aut ubi ob ſupinum decubitum calfacti ſunt lumbi, vt colis extendatur? nempe hac inuenta facile priapiſmi quoq; diſpoſitionē inuenire nos poſſe ſperamus. Quòd uero princeps cauſa ſit plenitudo uel arteriarum, vel nerui fiſtuloſi, aut etiā utriuſq; quum ex priore conditione mutantē, palàm conſtat: at uero, vtrius eorum magis, aut nū ēt amborum, deinceps conſideremus, hinc ſermonis noſtri ſumpto exordio. Natura, corporis partes fingens, perficiensq; vt ipſæ citra doctrinam proprias actiones aggrederentur, effecit: cuius rei exactiſſimum aliqñ fecimus periculum, hœdum alendo, ſed ita alendo, vt matrem, q̄ ipſum in utero geſtauerat, nunq̄ uidiſſet. Quum.n. capras diſſecarem, diſſectorum quæſtionibus, quibus fœtus in utero formationem ſpeculantur, promotus, inueni elegantem quendam hędum, quem à matre abſolutum, ita pro meo more abſtuli, ut ipſam haudquaquā uideret: atq; in domum quandam, ubi multæ pelues erant, depoſui, quarum aliæ uini, aliæ olei, aliæ mellis, aliæ lactis, aut alterius cuiuſpiā humoris erant plenæ: aderantq; fructus non pauci tū cereales, tum ab arboribus decerpti. Hunc itaq; hędum conſpeximus, in primis quidem, pedibus incedentem perinde, ac ſi audiuiſſet ſibi inceſſus gratia crura fuiſſe conceſſa: deinde excuſſit, quā à matre contraxerat humiditatem: poſtea pede latus ſcalpere, ac deinde ſingula uaſa olfacere uidimus: percepto itaq; ſingulorum odore, lac
B tandem abſorbuit: quibus uiſis oēs exclamauimus, Hippocratem uere dixiſſe ‖ animalium naturas eſſe à nemine doctas. Sic ergo hędum hunc educando, non ſolum lac, ſed multa inſuper alia, quæ forte offerebantur, comeſſe uidimus. At, quia non longe aberat uernale æquinoctium, quū eriperetur hędus à matre, exactis duobus deinde menſibus, tenellos ei, tum fruticum, tum aliarum plantarum ramulos obtuli, quorum omnium quū experiretur odorem, alios quidē cōtempſit, alios uero guſtauit, atq; ſic ad adultarum caprarū cibos conuerſus eſt. Sed hoc fortaſſe non adeo magnum uidetur: at longe maiori admiratione dignum eſt, q̄ poſtea quam & folia, & teneros ramuſculos deuorauerat, paulo poſt ruminare cœpit: quod rurſus oēs, quotquot aderant, uidentes exclamauerunt cum magna facultatum admiratione, q̄ animalibus natura inſunt. Quamuis.n. magnum uidebatur, q̄ impellente fame, per os atq; dentes cibum aſſumeret, multo tamen uehementius admirati ſumus, q̄ cibum in uentriculo iam contentum, in primis quidem ad os ſubleuando reduceret, deinde multo tempore mandendo tereret, poſtremo rurſus ipſum deuoraret, idq; non in eundem, ſed in alium uentriculum. Vulgares autem huiuſmodi naturæ munera diſpiciunt, nihil, niſi peregrina ſpectacula admirantes. Nam quis non miretur, q̄ medici in ſe candis corporibus peritiſſimi quærere ſoleant, à qua cauſa articulus hic extēdatur (ſubijciamus
C uero exempli gratia coxæ articulum) aut à qua cauſa incuruetur, aut quid ſit, q̄ ipſum in utranque partem tranſuerſum abducit, aut quid ipſum utroq; circumuoluat, quum interim hędus ſingulos articulos, ad quamcunq; motionem libitum fuerit, poſſit excitare, quemadmodum homines ipſi, quāuis, à quo muſculo motus efficiatur, non intelligant? Porrò de linguę motione (nam hanc pro exemplo inducimus) quis non mirabitur, ſi diſſectores inter ſe non ſolum de muſculorum numero, ſed de ipſorum etiam actione, pugnantes uiderit, ac uiderit quoq; à natura infantes edoctos, quo pacto uocem, aut aliud hmōi munus imitentur: quo pacto etiam linguam moueant, aut quibus muſculis uocem eandē efficiant? Similiter ēt de omni reliquorum animalium tum uoce, tum reſpiratione. Atq; (ut ſummatim dicamus) miraberis fortaſſe, qūo nullo docente, omnibus, quæ à conſilio & uoluntate pendent, actionibus inſtructa fuerint inſtrumenta; de quibus quidem actionibus licet acris inter diſſectores ſit pugna, qūo fiant, & quibus inſtrumentis, nihilominus omnia animalia, ſimul atq; genita ſunt, & ſpirant, & uocem reddunt. Igitur non mirum eſſe debet genitales partes, eas actiones, quarum gratia à natura inſtitutæ ſunt, protinus ab initio cognoſcere. Etenim quamobrem uterus, quum ſemen genitale conceperit, donec perfectus fuerit fœtus, exacte clauſus permanet: perfecto uero fœtu, plurimum aperitur, ac deinde
D ſic apertus fœtum excludit? Populares autem hæc propter crebrum euentum, & contemnunt, & deſpiciunt, vtpote qui nihil, quod re uera ſit admirabile, ſed ea duntaxat, quæ raro uident, admirari conſueuerunt. Quid autem in rerum natura pōt eſſe admirabilius, quā q̄ nouem perpetuis menſibus clauditur os uteri adeo exacte, vt ne ſpecilli quidē acumen admittat: perfecto autem fœtu, vſq; adeo diſtēditur, vt totum animal per ipſum egredi poſſit? Ne igitur dubites pudendorum facultatem per ſe doctam eſſe ita, vt fiſtuloſum illud, neruoſumq; corpus, ubi ad coitum inſurgit animal, protinus diſtendatur, naturali, quæ ipſum dilatet, præditum facultate: cuius rei ſimile & in corde, & arteria plane uidere eſt, niſi q̄d horum motus perpetuus eſt eò, q̄ neceſſaria ſit nobis eorum actio: fiſtuloſus uero neruus non ſemp mouetur, ſed quū uſus requirit. Quū ergo ſic fuerit diſtēſus, ſequitur ex arterijs ſpūs, quemadmodum ſequitur pulmo thoracē ob eā, quā habet ad motum ipſius ſequelam. Verū poſſes fortaſſe replentis fiſtuloſum neruū ſpiritus uim, quum ad coitum irrumpit animal, ad arterias quoque referre: at multo ſatius eſt, ut huiuſmodi actionem ad neruum, non ad arterias, referamus, ſiquidem actiones ex propria partium eſſentia, non ex earum poſitu, prouenire rationi conſonum eſt: nam cor, ſi in alia quapiam parte poneretur, nihilominus actionem ſuam obtineret: nec aliter de iecinore quoq; liene, ac reliquis omnibus ſentiendum eſt. Vniuerſi igitur corporis arterias eandem habere actionē probabile eſt,

In libro de alimento.

ueluti & eodem quidem tempore omnes totius animalis arterię inter ſeſe ſimiliter dilatantᵉ. Ita E
que haudquaq̃ par eſſe uidetur, vt arteriæ pudendis innatæ aliam aliquã habeant facultatẽ, præ
ter eã, quã antea in toto corpore habebant: ſed rationabile eſt, vt latiora, quam reliquæ arteriæ
ora habeant, vt quæ ad celeritatem ſequelæ ad id, quod euacuatur, ſint præparatæ (ſemper. n. na
tura uidetur unicuiq; actioni id, quod utile eſt, vndequaq; expleuiſſe) cæterum nullam aliam in
ſuper præcipuam habent actionis facultatem, quũ ad pudẽdum peruenerint. Licet calfactis lum A.l.3.f.102.1
bis par ſit, vt & arterię calidiores reddantur, & magis ẽt pateant ipſarum ora: quamobrem non c.2.fol.371.h
exiguam, tunc ſpiritus eſſentiam in fiſtuloſum neruum effundant, qui paulatim impletus colem
intendit, quaſi tota ipſius eſſentia in fiſtuloſo neruo cõſiſtat. His itaque cognitis, ad priapiſmi di-
ſpoſitionem ueniamus: quippe ex ijs, quæ ſupra propoſita ſunt, conſtat uel ob arteriarum ora in
modice patentia, uel uaporoſum ſpiritum in fiſtuloſo neruo ortum, hunc fieri affectum. Sed,
vtrum potius pro cauſa ſit habendum, inquirere oportet: nanq; ab utriſq; ipſe fieri poſſe mihi vi
detur: crebrius tamen arteriarum ora patentia ſequi: quippe facilius eſt hæc dilatari, quàm fla-
tuoſum ſpiritum in neruo fiſtuloſo generari. Ac memini me huiuſmodi quidem nerui diſpoſi-
tionem ſemel uidiſſe: arteriarum uero ſæpenumero: cuius rei coniecturam feci, tum ex ijs, quæ
præceſſerunt, accidẽtibus, tum ex modo curationis. In illo enim, cui aſſidue colis palpitatio præ F
ceſſerat, cauſa erat ſpiritus flatuoſus, ad quem quum omnem curationem conuertiſſem, homi-
nem ſanaui: quibus uero ſupra modum arteriarium ora patebant, in ijs nullum huiuſmodi acci-
dens præcedere ſolebat: acciderat autem ″ cuidam, ut longo tempore præter conſuetudinem à A.l.3.f.102.1
concubitu abſtineret: alteri uero, ut mali ſucci alimentis, acribusque uteretur: alij etiam, ut duo- c.37.fo.377.c
bus menſibus præcinctus peregre proficiſceretur, cum antea nunquam cingi conſueuiſſet. Con
iecimus itaque arteriarum ora nimis patefacta, illis quidem ob humorum uitia, & acrimoniam,
his uero ob flatuoſum ſpiritum, & ſine ordine, & uiolenter commotum. Etenim medicamenta
excitandæ tentiginis uim obtinentia, tum epota, tum etiam perinæo id eſt femini, lumbisque
adhibita, calida omnino atque flatuoſa ſunt: quemadmodum contraria omnia uentoſitatẽ non
excitant, & infrigidant potius, quam calfaciant. Sed aduerte, ne obiter hunc ſermonem præter-
curras: quippe de medicamentis, non de cibis loquutus ſum, quoniam ſunt quædam alimenta,
quæ ob id, quòd plurimum ſeminis pariunt, impetum ad libidinem excitare poſſunt. Hæc ergo
ſermonem illum, quem nuper dicebamus, probabiliorẽ reddere poſſunt, quòd à concubitu ab-
ſtinentes, interdum priapiſmo uexari ſolent: ſiquidem accidit ijs, qui plurimo ſemine abundãt,
& præter conſuetudinem à coitu abſtinent, præſertim quum non ſtudent ut multa exercitatio- G
ne* ſanguinis abundantia diſſipetur: †maxime uero ijs, qui à libidinis cogitatione nondum libe
ri euaſerunt: veluti ſunt quidam ſuapte natura caſti, qui, cum longo iam tempore huiuſmodi
continentia ſeſe exercuerunt, libidinis imagines concipiunt, tum ob ſpectacula, quæ illas moue
re poſſunt, tum ob illarum rememorationem. Nam longe diuerſa eſt huiuſmodi hominũ diſpo
ſitio, quæ in pudendis generatur, ab eorum diſpoſitione, qui nullo pacto libidinis cogitationi
ſunt obnoxij. Atque fuit mihi amicus quidam, cui præter eam, quam antea habuerat conſuetu-
dinem omnino à concubitu abſtinenti, adeo rigidus, tumidusque, factus eſt penis, vt mihi acci-
dens ipſum declarare cogeretur. Miror, inquit, q̃ huic (athletam indicans) ob continentiam ru-
goſus, collapſusque penis euaſerit: mihi uero, ex quo continentiam ſeruare ſtudui, euenerit con
trarium. Tum equidem illi conſului, vt collectum iam genitale ſemen excerneret: poſtea uero,
& à narrationibus, & ſpectaculis, & meditationibus libidinem ſuſcitare potentibus, ſummope-
re caueret. At cantoribus & athletis, qui iam inde ab initio nullam uitę partem uenereis illece-
bris contaminauerunt, nullam admittentes huiuſmodi uel ″ cogitationem, uel imaginationem, A.l.3.fo.102.
ijs pudenda, & exilia, & rugoſa, ueluti ſenibus, fieri conſueuerunt. Nam præter ea, quę accidere 2.c.39.f.377.
ſolent ijs, qui protinus à prima iuuentute immodicæ libidini ſeſe permiſerunt, id etiam euenit, H
ut horum locorum uaſa, amplius patentia, maiorem ad ſe ſanguinis copiam alliciant: & coeun-
di cupiditas magis increſcat, ea uidelicet ratione, quam in cæteris quoque facultatibus uidere
eſt, & quæ à Platone etiam notata eſt, cum inquit: ignauia quidem exoluit, proprij autem officij
exercitatio robur augere ſolet. Sic mammæ quoque in ijs, quę nondum imprægnatæ fuerunt,
contractæ permanent: in alijs uero à partu infantulos lactantibus uaſtiſſimæ redduntur,
atque ita magnæ permanent, lac emittentes, donec puer fuerit ablactatus: tunc enim
haud ita multo poſt à lactis generatione quieſcunt. Igitur, omnia hæc ſi bene
conſiderentur, ac præterea cauſæ, ob quas in ſingulis affectis partibus,
affectus ipſe conſiſtit, definiantur, non inutilem ad curatio-
nis rationem anſam præbere poterunt. Atqui non eſt
nunc tempus ea tractare. Quare adepto huius
operis fine, orationi quoque noſtræ
hic finem impo-
nemus.

* *Al. ſeminis.*
& ita uetus interpres uidetur legiſſe.
† *Ita uertendum, atque ex ijs præcipue, quicunque a libidinis quidem cogitatione liberi non euaſerunt (quemadmodum liberi ſunt, qui & ſuapte natura caſti ſunt, & longo iam tempore in eiuſmodi continentia ſeſe exercuerunt) ad libidinis autẽ imaginem perueniunt, tũ ob ſpectacula, quæ illos mouere poſſunt, tum ob illorum rememorationem.*

GALENI DE PVLSIBVS LIBELLVS AD TYRONES

Hermanno Cruſerio Campenſi interprete

Hic Liber vnà cum alijs, qui de Pulſibus tractant, pluribus locis ab Auguſtino Gadaldino nunc denuo eſt caſtigatus, adhibitis etiam emendatiſsimis codicibus græcis manuſcriptis.

ARGVMENTVM LIBRI

Differentias & cauſas pulſuum abſoluit, quæ Tyroni introducendo ſufficiant.

Quibus in locis arteriarum motus apertior: ac de præſtantia arteriarum carpi in dignoſcendo pulſu. CAP. 1.

C QVæ intereſt tyronum, chariſſime Teuthra, de pulſibus noſſe, hic exponam; eorum autẽ alibi habes totam artem traditam. Igitur omnes inter ſe arteriæ, & cor habent eandem pulſandi rationem: quamobrem ex earum una, colligere de omnibus poſſis. Verum, motum non perinde omnium ſentias, ſed in partibus nulla tectis carne, clarius: in carnoſis, obſcurius. Quæ opertæ craſſa carne ſunt, aut ſub oſſibus latent, aut quibus corpora ſunt alia obiecta, harum, dum ualet animal, motum non percipias. Quòd, ſi uehementer emarcuerit, arteria, quæ ſita eſt ſecundum dorſum, tangentibus abdomẽ, motum ſæpenumero repræſentat. Et quidam ſenſu perceperunt, eas, quæ in† cruribus, & coxis, & tibijs, & brachijs, & cubitis, cum prius non apparerent. At ſemper arteriæ temporum, ac pedum ſecundum plantas, manuum in carporum, ſeu brachialium parte interna, illuſtrem motum habent. His minus, non illæ tamen obſcure, pulſant arteriæ capitis poſt aures, & quæ tenent brachij interiorem regionem, & uero etiam nonnullæ aliæ, quæ non abſtruſæ ſunt ſub ita multa carne. Verum enimuero nullam, neque promptius neque honeſtius, nec uero commodius, ſi carporũ prætereas, tangas: hæ nanq; quòd uacet locus carne, apertiſſimæ ſunt: nec, quod propter alias multas eſt neceſſarium, detegere harum gratia ullam corporis partem neceſſe habeas: ad hæc in rectum ductæ ſunt, id quod non parum ad exactam notitiam refert.

A.l.1.f.2.d.3. c.1.fo.47.a

† Græc. ἐν τοῖς κώλοις.

D *De quantitate diſtentionis.* CAP. 2.

A.l.3.f.20.t.1. c.7.fo.358.e

DIſtendi arteria tangenti uidebitur tibi in omnem dimenſionem. Sunt autem cuiuslibet corporis tres dimenſiones, in lõgitudinem, profunditatem, & latitudinem. Sed enim dum naturalem ſtatũ animal retineat, inuenies arteriam diſtendi, ſanè quàm moderate: ſin autẽ perdiderit eum, nunc deficit, nunc excellit, in quacunq; dimenſione. Hic tibi retinẽdum eſt, qui pulſus naturalis eſſet. Atq; ſi quidem eum reperias, qui præter naturam eſt, latitudine eſſe maiorẽ, appellabis latum: ſi longitudine, longum; ſi profunditate, altũ: & contrarios his, qui naturali minores ſunt, ſimili modo uocabis anguſtum, breuem, humilem. At de his, qui ad ſtatũ præter naturam tribus ex æquo dimenſionibus deflectunt, qui undequaq; eſt imminutus, paruus: qui auctus in oẽm partem, magnus nominatur. Hæ quantitatis diſtentionis in pulſu differentiæ ſunt.

De qualitate motus. CAP. 3.

A. ibidem.c

PRoprie ad motũ ptinent celeritas, & tarditas: quarum hæc motus eſt exolutus, illa incitatus. De his faciundum iudiciũ, ex cõparatione naturalis pulſus eſt. In qualitate occurſus, uehementia conſiſtit & remiſſio: uehementia quidẽ, cũ uiolenter tractus impellit: cũ debiliter, remiſſio. Mollitudo aũt, & durities ſunt tunicę arterię qualitates: mollitudo, cũ arteria quaſi carnoſior in occurſu apparet: durities, ubi ueluti ſiccior, rigidiorq; in modum corij. Atq; hęc quidẽ & dria

pulſuũ unà ſtatim cum arteriæ motu percipiť: non tñ eius eſt, vt tres antedictæ, propria. Illarũ. n. E
dria celeritatis & tarditatis poſita in qualitate erat motus: vehemẽtiæ & remiſſionis, ĩ ictus qua
litate: magnitudinis paruitatisque, in quãtitate diſtẽtionis. Atq; nõ caret motu diſtẽtio: molle ue
ro corpus, atq; durũ, vt ſit tale, nõ requirit motũ. Quatuor ergo has pulſuum dr̃ias inueneris in ictu.

De Tempore quietis. CAP. 4.

QVintam" aliam in ictuũ interuallo: nam ita medici ſolent interpoſitũ tẽpus inter duos ictus, A. ibidem.d
quo diſtendiť contrahiturq́; arteria, appellare. Ego uero congruũ eſſe duxi Tyronibus, vt
ſe primum, quaſi inſenſibilis contractio ſit, exerceant. Vocabo alterum, ictum: alterum, interual
lum. ictum, arteriæ motum tactui occurrentem: interuallum, quietem inter duos ictus, quæ cre-
brum complectitur, rarumq́ue, atque medium utriuſque, in quo quidem naturales pulſus cõtinẽ
tur. Quos ẽt temporis quantitate cognoſces: nam creber eſt, cum quietis ſit breue tempus: rarus,
cum longum. Quietem dicas, an ictuum interuallum, aut contractionem, nihil intererit.

De æqualitate & inæqualitate. CAP. 5.

AEqualitas" & inæqualitas omnibus his dr̃ijs accidunt. Nam continuata harum paritas, eſt A. ibidem.d
æqualitas: vt, cũ inſequentiũ par magnitudo ſit, pulſus magnitudine æqualis diceť: cũ cele
ritas, æqualis celeritate. Ad eundem modũ, ſi vehemẽtia, remiſſio, crebritas. Inæqualitas, parita F
tis corruptela eſt, in quamcunq; cadat dr̃iam pulſuum. Erit. n. quidam magnitudine inæqualis,
alius celeritate, non nullus uehementia, & remiſſione, & crebritate: atque in reliquis ſimiliter.

De ordine, & eius perturbatione. CAP. 6.

NOn nunquã" ẽt ordine quodã, certo ictuum numero, pulſibus paribus unus intercurrit im- A. ibidem.e
par: qd̃ multis modis fit. Etenim tribus paribus quartus impar cõſequiť, idq́; *continue: aut
quatuor quintus. Ad eundẽ modum, quouis in alio numero: ſiquidẽ comitať ſæpe quinq; pares,
impar ſextus: & ẽt ſex pares, ſeptimus impar. Itaq; perdunt hi æqualitatem, quamobrem pulſus
inęqualis fit, tñ ordo retinetur quidã, ideoq́; ordinatus eſt. Cum. n. pari ſemper numero, paribus
pulſibus intercurrit unus impar, æqualitatem corrumpit, ſed proportio circuituum quendam
ordinem conſeruat: nam, ſi circuitus prorſus ſeruetur nullus, inordinatus hic uocatur.

De vnius pulſus inæqualitate. CAP. 7.

AT incidit & in unũ pulſum inæqualitas, tũ pro mutua diſſenſione arteriæ partium in ſitu &
motu, tum pro uniuſcuiuſq; pulſus peculiari motu. In ſitu partiũ conſiſtit inęqualitas, ex eo
q̣ ſurſũ, deorſum, prorſum, retrorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, traducta arteria uideať. In mo
tu, cũ celerius tardius, maturius ſerius uehementius languidius, aut lõgiore tpe, aut breuiore, aut G
ppetuo, aut nihil prorſus, mouet. In ſingulis partibus, cũ interpellatus manifeſte eſt motus, in q̣
bus caprizans eſt: itẽ cũ reciprocať, de q̣bus eſt dicrotus. In motus impari celeritate, cum initio
celerior, ĩ exitu tardior ſit: & è cõtrario, cũ tardior initio, ad poſtremũ celerior. In uehementia,
remiſſione, paruitate, magnitudine, ad eũdẽ modũ: neq; ĩ duo tm̃ tpa motus, ſed & in plura, quo
ad aſſequi ſenſus poſſit; diſtribuitur. Atq; hæ quidẽ ſimplices ſunt, & unius pulſus inæqualitates.

De pulſuum compoſita inæqualitate. CAP. 8.

COmpoſitæ fiũt, quatenus altera p̃t cũ altera, & una cũ una, & cũ pluribus una, deniq; unà cũ A. l 1. f. 2. d
multis multæ cõmiſceri. Quarũ nõnullæ" ꝓprium nomẽ ſunt ſortitæ, ut uermiculãs, formi- c. 1. fol. 47. a
cans, & hecticus. Vermiculãs, cũ ſpẽs exhibeť quaſi perreptãtis arteriã uermis, vndarũ in modũ Et c. 3. f. 48. b
inſurgentis, & nõ uno tpe arteriæ diſtentæ. Si igiť cũ diſtentionis paruitate hoc fiat, vocatur Ver
miculans: ſin aũt cũ magnitudine, vndoſus" ſimpliciter. Eſt uero uermiculãs, ẽt apte lãguidus, & A. ibidẽ. a. &
creber. At, q̣ ad extremã deuenit remiſſionẽ, crebritatẽ, & paruitatẽ, uocať" Formicãs: q̣ ĩ ſpẽm fol. 48. b
quidẽ celer eſt, nec eſt celer tñ. Porrò hecticus pulſus ita, ut febris, vocať, q̣ nõ magnopere ullo A. ibidem.
mõ uariat, cæterũ manet in ꝓpetuũ ſimilis, cohæretque, nec ſoluiť unq̃: ꝙ totus habitus morbũ
induit in eiuſcemodi febribus & pulſibus. Hæc Tyronibus exiſtimo de pulſuum dr̃ijs ſufficere: ꝙ H
ſi cognoſcere hæc exactius aueas, librũ habes à nobis ſolidũ cõſcriptũ De dr̃ijs pulſuũ. Nec ue-
ro ẽt cã eſt, cur de pleno hic, & uacuo pulſu dicam, vel de calido & frigido, uel de rhythmis: illic
n. accurate de his diſſerui: ẽt is ſermo Tyronibus eſt obſcurior. Quare, ſi, q̃ commemorauimus,
ſummatim retractauerimus, reliqua perſequemur. Magnus pulſus eſt, q̣ fit, ubi in longũ arteria,
& latũ, profundumq́; diſtendiť multũ: longus, cũ in longũ duntaxat: latus, cũ in latũ: altus, cum in
altũ. Vehemens eſt pulſus, q̣ ualẽter ferit tactũ: mollis, cũ tunica tenera eſt arteriæ: celer fit, cum
pauco tpe arteria diſtendiť: creber, cũ paruo interpoſito ſpatio: æqualis, qui ꝓpetuo ſibi cõſtat:
ordinatus, qui per circuitũ par eſt: qui in uno eſt ictu impar, inęqualis nominatur in uno ictu. Iam
ẽt horũ cõtrarij ſint aperti, paruus, breuis, anguſtus, humilis, lãguidus dur⁹, tardus, rarus, inæqua-
lis, inordinatus. Nec uero hoc obſcurũ eſt, ſingulorũ aliorũ contrarium mediũ eẽ: æqualis & inæ
qualis mediũ eẽ nullũ, nec ordinati, & inordinati: Præterea aliorũ oĩum, naturæ cõueniẽtes me-
dios eſſe: at in his æqualis, † naturæ ſolus conuenit: alij non cõueniunt, inæqualis & inordinatus. † Alij addendum cenſent, & ordinatus.

De triplici pulſuum mutatione, ac primum de naturali. CAP. 9.

QVando multis modis pulſus uariare poſſunt (neque enim cauſam prope ullam reperias,
quin hos immutet) uiſum eſt mihi trifariam mutationis ſummam diſſerentiam diſtri-
buere,

Abuere, deinde ſeparatim de ſingulis uerba facere. Prima igitur mutatio horum naturalis eſt: altera non illa quidem naturalis, nec tamen iam præter naturam: tertia eſt præter naturam. Comitantur hæ oēs naturales differentias: alij. n. aliter arteria natura mouetur: quas quidem tenere ante oēs debet, qui cognoſcere cupit, qua de cauſa, ac quatenus mutari pulſus contigit: at propriū cuiusq; ad unguē experiundo aſſequaris. Sanè frequēter tangenda arteria eſt, p̄ſertim intra ſanitate prædicti, atq; uacui omnis uehementis motus, necnō cæteris in ſtatibus. Verū, quia oēs experientia aſſequi non eſt (etenim multi iam medicos ſępe deſiderauerunt, cū quibus ſani nullum habuerunt ulum) optimū hercle eſt ēt hic imperito præſtare artificem. Præſtiterit autē, ſi ſcientiam comparauerit eorū, quæ in multis ex æquo inſunt. Eſt aūt quædā, ut ſummatim dicam, cōis uirorum natura, alia mulierum. Etiam, qui calidiore ſunt tēperamento, quiq; frigidiore, habent hi ſuam utriq; cōem naturam. Ad hæc omnium cōis natura eſt gracilium, corpulentorum item cōis eſt. Ac rarum in ſingulis eſt, quas memoraui, communitatibus, quod non aſſimile multis ſit. Proinde etiam, qui probe commune tenet, raro à uero aberret.

A.l.1.f.2.d.3. ſum.2.c.7.fo. 49.b

Viri mulieribus pulſum fere habent longe tum maiorem, tum uehementiorem, paulo tardiorem, ſatisq; rariorem.

A.ibidē.c.8.e B Calidi natura, multo habent maiorē, celeriorē, & crebriorem: uehementiorē non itē multo.

A.ibidē.c.7.c Graciliores maiorem, rarioremq; multo: uehementiorem paulo. Atq; natura ſic differunt.

Porro pro ætatibus hoc pacto immutantur. Infantis pulſus creberrimus eſt, rariſſimus ſenis: omnes, qui inter hos intercedunt, proportionem ſeruat, prout uel ad puerum, uel ad ſenem propius accedunt. Celerrimus item pueri † iuuenisq; pulſus, ſenis tardiſſimus: reliquarū ætatū pulſus inter hos ambigunt. At ſenex à puero longe magis raritate, q̄ celeritate, diſtat. In uehemētię & magnitudinis differentia, maximus eſt, ut in ætatibus, pulſus iuuenum, minimus ſenum, medius, & paulo maior pulſus puerorum. Iam uehementiſſimus iuuenum, languidiſſimus ſenum, medius eſt inter hos puerorum pulſus. Atque pulſus in ætatibus ſic habent.

† *Deeſt in Græco codice Baſ. licet etiam antiqua tranſlatio huic cōſentiat.*

A.ibid.c.9.e Pro anni temporibus: medio uere pulſus maximi ſunt, & uehemētiſſimi, † ut in temporibus: celeritate & crebritate moderati. Pari modo, medio autumno. Progrediens aūt uer nonnihil de magnitudine & uehementia detrahit, ſed auget celeritatem atq; crebritatem: tandemq; ineūte iā æſtate languidi, parui celeres, crebriq; fiunt. Autūni progreſſus cuncta imminuit, magnitudinē, uehementiam, celeritatem, crebritatem. Ita ineunte hyeme in paruitatem conuertunt, & remiſſionem, & tarditatem, & raritatem. Rūdet autem initium ueris fini autumni: illius finis initio C huius. Aeſtatis item principiū ſuo, & principium hyemis ſuo fini. Proinde, q̄ pari ſpatio à media æſtate & media hyeme in utranq; partē deflexerūt, ſimiliter uariant. Porrò media æſtas partim conuenit cū media hyeme, partim diſſidet. Nā parui utrobiq; & languidi ſunt, ſed, celeres atque crebri æſtate, tardi rariq; hyeme: nō perinde tū parui æſtate, ut hyeme, ſed æſtate minus: nec ita hyeme lāguidi, vt ęſtate, cęterū minus hyeme. Ad hunc modum pro temporibus pulſus uariāt.

† *Si reliquis tēporibus cōferas.*

A.ibidem.f Pro regionibus perinde, ut pro temporibus. In uehemēter calidis, ſicut media æſtate. In magnopere frigidis, vt media hyeme. In temperatis, ita, ut medio uere: ad horum proportionem in ijs, quæ medium locum ſunt ſortitæ. Porrò aeris nos circundantis alij ſtatus, qui calidi ſunt, calidis temporibus: frigidi frigidis, medij medio ueri reſpondet.

A.l.1.f.2.d.3. ſum.2.c.15.f Prægnantium maiores, crebriores, celeriores pulſus ſunt: præterea nihil mutantur.

Iā ſomni ēt ſint, ſi q̄d aliud, naturales, q̄ & ipſi uariāt pulſus. Initio minores, languidiores, tardiores, rarioresq; reddūt. Poſtea tarditatē pedetentim augēt & raritatē, p̄ſertim à cibo: at maiores ſunt & uehemētiores. Tandē ad* remiſſionē & paruitatē redeūt tarditatē & raritatē retinēt.

Qui expergiſcuntur, eueſtigio pulſus magnos, uehementes, celeres, crebros, & cum quadam uibratione habent, qui mox mediocritatem aſſequuntur.

D Adſcititiæ habitudines corporis perinde, ut naturales, immutant. Nam gracilis natura, ſi quadratus euaſerit, huic qui talis natura eſt, aſſimilem pulſum habet. Sin autē quadratus, factus gracilis ſit, aſſimilem gracilibus natura. Conſtat uero gracilitatis, & quadrati corporis, citra facultatis immutationem, æſtimandam differentiam eſſe: item q̄; in omnibus alijs: vt unum id tantum ubiq; de quo in præſenti diſputemus, mutetur. Quæ diximus de quadratis, eadem etiam de corpulentis dicta fuiſſe eſt putandum; niſi q̄ magis ſunt intenſa.

Iam ēt tēperamenta corporis adſcititia pulſus ea p̄portione mutāt, qua naturalia tēperamēta.

De pulſuum mutatione, ex cauſa, quæ dicitur non naturalis. CAP. 10.

A.ibid.13.fo. 10.d NVnc alias mutationes, quę cauſas habent nō naturales recēſeamus. Exercitationes primo, quæ moderatæ ſunt, vehementes, magnos, celeres, crebros pulſus efficiunt. Si multæ ſint, & uires excedant laborātis, paruos, languidos, celeres, & crebros in ſummo. Nimium immodicæ, adeo ut ægre iam ſe poſſit mouere, & multis interpoſitis quietibus, aut nihil prorſus poſſit, ſed

A.l.4.f.1.t.1. c.23.f.413.h exolutæ uires impenſe ſint, pulſus mire paruos, & languidos, tardosq; & raros. Quòd ſi ad uirium diſſolutionem perueniant, pulſus creant illis proprios. Quales autem excitet pulſus facultas, quæ diſſoluitur, dicemus paulo inferius.

A.ibid.c.14.c Balneæ calidæ, dum ſint moderatæ pulſus creant magnos, celeres, crebros, * uehementes.

* Al. paulo uehementiores.

† Græc. legitur negatiue ὡς ἐν τούτῳ μὴ παύσαντο. i. si hoc nõ sistãtur. sed si rem consideres, male.

Immodicæ paruos,& languidos,tamen adhuc celeres ac crebos.† Quòd si hic relinquãtur, par E uos,languidos, tardos,atq; raros.

Balneæ frigidæ ilico paruos,ac languidiores,& tardos,rarosq; pulsus efficiunt:postea,prout A ibidem. e id sit,quod induxerunt,omnino uel torporem inducent uel robur. Quæ torporem intulerunt & refrigerarunt,paruos,& languidiores,& tardos,rarosq; efficiunt,Quæ excalfecerunt, & robur conciliarunt,magnos,uehementes,celeritate & crebritate moderatos.

Cibus largus,vt etiam grauet facultatem,pulsus inæquales,atq; inordinatos* cõcitat. Archi A.l.1.f.2.d.3. sum.2.ca.11. genes uult celeriores magis,q̃ crebriores.Modicus,magnos,uehementes,celeres,crebros. Par fo.49.f cior,quàm qui satis nutriat, non æque,ac moderatus,cæterum minus mutat,neq; id diu.

Vinum pulsus cætera,vt cibus,variat: hoc uero interest, q̃ ilico immutet, & citius mutatio à A. ibidem.g vino profecta recedat,quàm illa, quæ à cibo: q̃ item celeritatẽ amplius & magnitudinẽ, quàm vehementiam & crebritatem augeat.Quanto enim uehementius moderatus cibus,cõstãtiusq; robur conciliat,tantum fere uinum extollit magnitudinem.

Aqua minimã oĩum ciborũ & potuũ mutationẽ inducit quamq̃ p̃inde,ut cibi,& hæc mutet. A ibid.ca.11. fol.50.a

Reliqua omnia, quatenus nutrire ualent,uel calfacere,uel refrigerare, hactenus arteriarum motum uariant. Ad hunc modum pulsus ex causis,quæ non naturales appellantur,mutantur. F

De mutatione pulsuum ex causis præter naturam. CAP. II.

NVnc mutationes ex causis præter naturam exponamus,illaq; commemoremus prius, quę iam de causis præter naturam communitate orationis cõscripsimus. Ac aeris status: cibo rum copia,vt facultatem grauet:ad hæc exercitationes,& balneæ,somniq; immodici,præter na turam sunt. Excessus.n.in quantitate naturaliũ causarum,& non naturaliũ, desciscunt ad statum præter naturam. At causarũ,quæ,non quantitate modo,sed & genere sunt præter naturã,immẽ sus est numerus:itaq; nec potest comprehendi. Ars uero in his quoq; cõstat generibus & specie bus,quoad eius fieri potest,certis,infinitum complectens.Etenim quãlibet causam præter natu ram non ab re dixeris,uel dissoluere uitalem facultatẽ,& dissipare,uel quasi deprimere graua reque.Dissoluit facultas,alimẽti inopia,& morborũ malignitate,animiq; affectuũ ui,atq; uehe mentia dolorum,uel diuturnitate,deniq; immodicis uacuationibus.Degrauat à materiæ copia, & ab instrumentorum affectibus,vt inflammationibus,scirrhis,tumoribus,absцessibus, varijsq; corruptionibus.Itaq; fatiscens facultas pulsum paruum,languidum,& crebrũ admodum efficit. Depressa,& quasi degrauata uertit in inęqualitatẽ pulsus,& in ordinẽ perturbatum cum omnẽ alium,tum uero uehementiæ,& magnitudinis.Hæ siquidẽ in primis inæqualitates propriæ sunt G facultatis pressæ:ac grauatę insigniter,in pluribus differentijs: parũ,in paucis. Etiam pulsus plu res paruis magni sunt,& languidis uehementes,cum pusilla sit offensa:contra,si magna. Iam nõ nulli pereunt etiam integri motus in eiuscemodi affectib⁹,intercurruntque:uerum minorem in- tercurrentes noxam,deperditi grauiorem significant.Habes cuiusq; dissolutionis,& depressio nis cões mutationes: Peculiares accipit quæq; ex causa efficiente. Ergo,cũ dissoluta à penuria facultas sit, fiũt pulsus primo languidi,parui,celeres,atq; crebri,in medio languidi, parui,tardi, rariq;:tandem extreme parui,languidi,& crebri,præbentq; celeritatis falsam speciem.Hic ille est,qui uocatur formicans. Vermiculans autem fit ille quidem etiam satiscẽte iam facultate,sed non nihil tñ renitente adhuc:dissidetq; hac re à formicante,q̃ non ita in extremã contractus est remissionem & paruitatem, & q̃ aperte in uno ictu inęqualis est partibus, uel citius, uel tardius incipientibus moueri:quam obrem minus tardus,q̃ paruus est, nõ nunq̃ nequaquã tardus: quo

† Prauus, ex Græc. codice & ex antiqua trã slatione.

circa minime† paruus est. Proinde,quas exitiales febres,& acutæ cõcitant syncopas,hæ pulsum uermiculãtem prorsus non habent.Reliquas facultatis dissolutiones fere comitantẽ uermiculan tes,has potissimũ,quæ febribus non sunt coniunctæ, aut q̃ minutis. Quare cardiacas syncopas, formicantes:choleras, & ualidos uentris fluxus,sanguinis profluuia, profluuium muliebre, oẽs H deniq; uehementer uacuantes affectus,plurimum comitantur uermiculantes:extremos,formi- cantes.Et,si his absint febres, tum uero multo magis uermiculantem pulsum inuenies cum cla- rum,tum admodum diuturnum. Hę causarum præter naturam communissimę mutationes sunt. Nunc speciatim eas explicabimus.

Iræ altus est pulsus,magnus,uehemens,celer,& creber. A.ibid.ca.18. fol.51.a

† Deest in Græco codice, & melius, quãquam antiqua trãslatio huic consentiat.

Lætitiæ magnus,rarus,&† tardus est pulsus,at uehementia nihil differt. A.ibidem.

Tristitiæ paruus,languidus,tardus,& rarus est. A.ibidem.

Timoris recentis,& uehementis celer,& uibratus,& inordinatus est,inæqualisque. Inuetera A.ibidem. tus iam similem habet tristitiæ. Hęc oĩa,si ualde diuturna sint,multumq; uehementia,pulsus,ut dissoluta facultate,consequuntur. Etenim dissoluunt etiam facultatem hæc omnia,statim, si va- lida sint:diuturnitate,si non sint ualida.

Dolor, qui quidem uariat pulsus(variat aũt ingens,aut q̃ principes partes tenet,ut ẽt inflam A.l.1.f.2.d.3. matio)dum paruus est,atq; initio,pulsum edit maiorẽ,uehementiorem,celeriorem, crebriorẽ: sum.2.ca.16. Auctus uero iam & admodum ualidus,vt etiam uitalem contentionem offendat,minorem,lan guidiorem,celerem,crebrum. Ac, quo diuturnior sit, vel uehementior efficiatur, hoc illorum

quodq;

A quodque increſcit magis. Qui vero facultatem iam diſſoluit, in remiſſionē, & paruitatem, & fal
ſam celeritatis ſpeciem, ingentemq; crebritatem commutat.

A.ibid.c.17.g Inflammatio habet omnis cōem pulſum ueluti ſerrantē, ut alia pars † attolli arteriæ, alia non videatur, cum illa. ſ. uideatur durior. Habet ēt uibrationis aliquid hic pulſus: ac celer quidem, & creber eſt, non perpetuo magnus tamen. At uero cuiq; eſt proprius, naſcenti quidem maior iuſto, & uehemētior, & celerior, & crebrior. Augeſcenti adhuc, cum illa omnia increſcunt, tū clare iam durior, & magis uibratus eſt. Vigeſcenti autem* manifeſto eſt, duriorq; atq; uibratus magis: ſed minor eſt, q̄ dudum, non tū languidior, niſi facultatem excedat affectus: ſed & creberrimus fit, & celer. Quæ ſi diuturnior ſit, atq; in ſcirrhum iā indureſcat, accedit illis gracilitas pulſus, & durities. Hæc inflammatio hēt, quæ pulſum per totum corpus immutat, uel quia magna eſt, uel quia principem partem inſidet. Si uero uniuerſum corpus non afficiat, pulſus in parte inflammāta talis erit, qualem diximus. Creſcunt autem, quæ cōmemorauimus ſingula, diminuunturq; aut pro inflammationis quantitate, aut pro ipſius inſtrumēti natura inflammati. Siquidē partes neruoſiores duriores edunt pulſus, magisq; ſerrantes, & minores. Venoſiores uero, & arteroſiores contra: ac inter eos maior eſt in arterioſioribus, atque inæqualis facile fit, inordinatuſque. Ex his liquet, qui pulſus ſit illorum, quibus inflāmatū iecur eſt, uel liē, renes, ueſica, colō, ventriculus: Preterea pleuriticorum, & peripneumonicorum, & breuiter oīum, in quibus partis inflammationem comitatur febris: niſi quibus in locis ob ſymptomatū naturam, que tū neceſſario illos conſequuntur, tum caſu adiuncta ſunt, prout quodque poſſit mutare, ita pulſus contingat uariari: ut miſta ibi mutatio fiat, & quæ inflammationi congrua eſt, & quam loci natura, uel præſentis inducit ſymptomatis. Quibus. n. inflammatum eſt ſeptum tranſuerſum, hi conuulſionibus ſunt opportuni: quibus pulmo, ſuffocationibus: quibus ventriculi os, ſyncopis: quibus iecur, atrophiæ: quibus uentriculus, cruditati: quibus renes, urinæ ſuppreſſioni. Ad hæc partes inſigniore p̄ditę ſenſu, ēt dolorum nomine pulſus mutant: quæ minus ſentiunt, pro affectu tūm. Igitur in inflāmationibus uarie pulſus ex his oībus mutātur. Quæ quēadmodum diſcernēda ſint, cū alio loco exacte tractauimus, tum uero in præſentia, quantū intereſt tyronibus, perſequemur.

† Græ. διεστάλθαι antiqua translatio remitti.

A.l.3.fo.10.t.4.ca.2.f.268.f.g.h Pleuriticorum celer pulſus eſt, & creber, nec admodum magnus. Videatur etiam uehemens, eſſe. Eſt ille uero non languidus quidem, ſed tū non uehemens ſtatim, quod ad affectum refert. Siquidem ubiq; hoc memoria ſeruandū eſt, in quaque re mutationem eſſe, p illa re æſtimādā, diſtinguendumq; quod alia de re, non de illa acciderit. Pulſus itaq; pleuriticorum, quia neruoſiorem quodammodo durioremq; efficit arteriam, quaſi conuerteret in uehemētiam, imperitis imponit, quos, quid interſit inter durum ictum, & uehementem, latet. Ita quoq; uulgus medicorum, q̄ alias etiam differētias pulſuum diſcernere neſciat, has fortaſſis inſtitutiones accuſabit, atq; ex ſua ignorantia damnabit recta præcepta. Verum non faciam, ut hic lōgior ſim, cū ſeparatim de pulſibus dignoſcēdis ſcripſerim. Quare, ut rōnem exerceatis ſimul, & tactū, admoneo, ut in experiendo pulſum ualeat tactus cognoſcere, non diſcernere ſolum ratione. Principiū uero eſt experientię, ſermone expreſſa doctrina. Quippe nequeas, uel crebritatis quātitatē uerbis explicare, tametſi multū interſit, excedat iuſtum pleuritidis modum, an non aſſequaī. Siquidem exceſſus, ubi in peripneumoniam migret, aut denūtiet ſyncopā, neceſſe eſt fieri. Defectus in ſoporē, uel neruorum deſinere læſionem. Simili mō illa inæqualitatis ſpecies, q̄ ſerrantis imaginē p̄bet, in primis pleuritidis propriū eſt ſignū: ſi remiſſa eſt, mollis, & non minime maturandæ: ſi uero magna, difficilis, & admodū crudæ pleuritidis. Tales cum imbecilla quidem facultate cō iunctæ, periculum præſens hñt: ſi cum firma, aut tarde concoquentur, aut ad ſuppurationem deflectent, aut tabidus eas excipiet marcor. Atq; eius, quæ concoquitur, pulſus pedetentim omnē deponit illā præter naturam mutationem. Quæ deflectit ad ſuppurationem, habet pulſus ſuppuratorum proprios. Ita quoque quæ tabide marceſcet, pulſus marcorum.

A.l.3.f.2.d.3 ſum.2.c.17.f.30.h Suppuratorū pulſus initio ſtatim pulſum refert uigeſcentis inflammationis. Hoc enim initiū eſt ſuppurationum. Non nūquam inęqualis eſt, & inordinatus, ſed omnibus hecticus. Cum autem pus prope ſit maturum, cætera ſimilis eſt, niſi q̄ æqualior ſit: at, cum erumpit, languidior, latior, tardior, rariorq;ue.

A.ibidem.h Marceſcentium pulſus nō uno modo uariat. Quare differentijs hi quàm apertiſſimis diſcernendi ſunt. Qui una cum inflammatione, quæ non diſcuſſa ſit, commarcuerint, languidos, & celeriores, mireq; crebros pulſus habent, ac decurtatos magnitudine in uno ictu. Quos Archigenes innuētes, & circūnuentes appellat, ut aperte declaret diſtentionis breuitatem, cū utriuſque extremitatis quaſi inclinatione. Neque. n. ut præciſis affatim, ſed ceu partibus utrinq; inflexis, contrahit decurtatus magnitudine, & in utriſq; partibus. Atque hoc quidem non hi modo, ſed marceſcentes qualibet de occaſione habent ferè oēs: qui ex inflammatione marceſcunt, oēs: & alij item multi, niſi illi ſanè, qui de occulta quapiam inflammatione marceſcūt. Eritq; hic marceſcentium ex inflammatione proprius, nulli cōueniens, qui aliam ob cauſam marcuerit. At hecticus omnibus marceſcentibus pulſus eſt: qui quidem ijs eſt communiſſimus: ſecundū illum, in æqualitas diſtētionis magnitudine decurtata, quæ ēt abeſt pleriſque, deinde crebritas. Etenim

hæc

hæc quoq; oĩbus,qui ex inflammatione marcuerint,perpetua adhæret:omnibusq; adeo,q̃ obE
ſyncopam,ex corde,vel ſtomacho affecto profectam in præſens periculũ venerunt,ac deinde
uini potione declinauerunt periculum, ſed tpe tamen marcuerunt,niſi ſanè hos quoque dicas,
ex paruis infla-nmationibus perire nobis incognitis. Siquidem ſunt inter eos,qui innuentẽ ha
† *Græc. codex & antiquus interpres addit, aut.* beant pulſum:niſi etiam hos dicas ex inflammatione † alios citra inflammationẽ marceſcere.
† *Alias intercedit totum.* Verum hoc in dubio eſt.Pulſum igitur hi hñt hecticum languidum,admodũ crebrũ,quẽ innuen
tem quidam appellant.Atq; alteram hanc marceſcẽtes differentiam pulſuum ſunt ſortiti. Alia
item tertia eſt eorum,qui rarum habent:verũ,& his cum antegreſſa febris pulſus reddidit cre-
bros,tum facultatis extrema diſſolutio abunde efficit crebros. Quod autem† intercedit,omni-
bus§ refrigeratis febribus,nondum tñ extinctis ijs,in raritatem cõmutat. Genus hoc marcoris
ſenibus proprium eſt,præſertim cum aliquid uitij pulmo,& thorax contraxit.Hi febrilem reti-
nent pulſus duritiem,etiam ſi rarus ſit. Omnino paucis marceſcentibus in aliam inæqualitatem
pulſus,ac illam quam diximus,magnitudinis uertitur.

Phthiſicorum,quos uocant,pulſus paruus,& languidus eſt,molliſq̃,& modice celer,atque
hecticus.

Peripneumonicorum″ magnus eſt pulſus,& vndoſi quid habens,& languidus,molliſq; ſimi F A.l.3.f.10.
liter,atq; lethargicorũ pulſus:niſi quatenus prępollet inæqualiter,& in uno pulſu, & collectiua c.11.f.270.
q̃ uocant.In uno ictu,cum ueluti interpellatur,& undoſus eſt, ac dicrotus interim fit:in collecti
ua,cum alias differentias habet,tum modo intermittit,modo intercurrit. Cum autem acute om
nes peripneumonici febricitant,tum non nihil comatis habent: ytrum excellat horum, ex eius
maxime ratione crebritatis quantitas inuenitur.Vbi ardentior febris adiuncta peripneumonię
fit,pulſus abunde creber eſt:ſi comatoſior,minus creber.

Lethargicorũ″ pulſus ſimilis peripneumonicorũ eſt magnitudine,imbecillitate,mollitudine, A.l.3.f.12.
ſed eo eſt tardior,rariorq̃,ac minus inęqualis,intermittens potius,quàm intercurrens.Eſt cũ c.8.fol.115.
dicrotus fiat.At vndoſus ſemper in altis quidem ſoporibus eſt,de quibus hæc dicunt.Morborũ
enim pulſus exponimus,qui oĩbus ſuis indicijs conſtent:quo,ſi qui aliquatenus deficiant, neq;
dum ſint integri,ſatis cognoſcere magnitudinem, & qua iam ſunt præditi, & quæ accedere ijs
põt,ualeamus.Sed,qñ inæqualitatis ſæpe meminimus, raro autem ꝑturbationis ordinis, hoc
in uniuerſum ſciendum eſt,ferè inæqualitates comitari perturbationem ordinis. Ac inæqualẽ
pulſum,qui ſit ordinatus,raro inuenias.Ac nimirum minores offenſæ inæquales, & ordinatos:
maiores inæquales pulſus,atq; inordinatos creant. G

Phreniticorum″ paruus pulſus eſt:rariſſime autem conſpectus eſt magnus eſſe.Contentus eſt A.l.3.f.12.
modice.Durus,& neruoſus eſt:ualde eſt celer,& creber.Habet præterea non nihil undoſi,″ Inte c.2.fol.197.
rim ſubtremere tibi uidebitur:interim etiã præciſus cum conuulſione quadam. Quod.n.febres, A. ibidem.
in celeritate proprium habent ſymptoma,hic obtinet clare in utroq; termino diſtentionis, põi
pue extremo.Inuenias etiam inæqualitatis in poſitu genus inſigniter aliquando in illo appare-
re:immo totam ſubinde arteriã,ſua ſede deſerta,conſpicias attolli,potius cum uibratione ebul
lientem,quàm more pulſus diſtentam:pari modo delabi,detractam potius,q̃ cõtractam. At ue
ro immodica eius crebritas proximam denunciat ſyncopam.

Iam etiam alius eſt affectus,qui ſiue medio loco ponendus ſit inter lethargum, & phrenitim,
ut qui cum neutro in totum conueniat: ſiue cõis eſſe ambobus exiſtimandus, ut ex phrenitidis,
ſpeciebus,& lethargi miſtus,ſuo loco cõſiderabimus.Nũc de eius pulſibus agemus.Ac,ne qua-
ſi ænigma quoddã propoſitum ſit,per ſigna,quæ cũ eo ſunt connexa,eũ ob oculos ponã. Con-
niuent fere oculis, ſomnolenti ſunt,atq; ſtertunt. Rurſus oculis fixis,ac inconniuentibus diutiſ-
ſime,ut catochi,intuent.Et,ſi quid roges,atq; ad colloquium cõpellas,difficiles ſunt,& tardi ad
reſpondendũ.Plerunq; ẽt ſtulte loquuntur,nec recte reſpõdẽt,ac temere nuganť.Is eſt affectus, H
quẽ dico:qui ex ſignis ſibi adiũctis defectu proprij nominis cognoſcit. Pulſus″ eius celeres ſunt A.l.3.f.12.
& crebri,perinde ut phreniticorũ,minus tñ.Et roboris item minus,ac illi,obtinent. Lati ãt ſunt c.12.f.198.
& breues.Externum motum non habent ſubito trũcatũ,ſed alio modo,ueluti intro ſe proripiẽ-
tes,ſubterfugiunt, ac concitant contractionem, & quaſi ſuffurantur diſtentionem: uerum in ea
pulſui phreniticorum non ſunt ſimiles, quòd truncatione illa careant.

Cathochorũ pulſus(κατόχους.n.& κατεχομένους veteres Græci appellabãt:iuniores ipsũ affe
ctũ κατοχὴν,& κατάληψιν uocant)cætera lethargicis ſimiles ſunt magnitudine,tarditate,crebri
tate:ut nec totius huius affectus ſpecies late ab illo diſſidet. Catochorũ tamen non imbecillus,
eſt pulſus,nec mollis:ſed in his ſane multũ differt,ut ẽt in hoc,ꝑ laxatur lethargicis;atq; intume
ſcit uniuerſum corpus:contra ſtipatur,& cogitur catochis. Ad hæc æqualitate,& inæqualitate di
ſtant:æqualis.n.pulſus eſt catochorum,inæqualis lethargicorum. Archigenes arteriæ locũ au-
ctor eſt proprie in ijs inueniri calidiorem, ſicut illis,quibus conuulſio imminet,cum ſopore.

Conuulſorum″ ipſum corpus arteriæ uidetur contractum, ac undequaque coarctatum, non A.l.3.f.2.c.6.
ceu compreſſum ſit abs quopiam, uel conſtipatum: nec etiam ueluti rigidum, ut in febri, præ- fol.216.b
ſertim in acceſſionibus: nec uero, ut præ duritie, ad intentionem contumax, ueluti quod fit

diuturni-

A diuturnitate temporis, præſertim cum quid offenſum ſit, uel uiſcera uitiata: ſed ut corpus neruo-
A.ibidem. ſum, cauumq; ueluti inteſtinum, aut ſimile, ex utroq; fine intentum. Ad eũdem modum inæqua-
lis motus eſt arteriæ, in modum chordæ, ſurſum deorſumq; agitatæ. Neq; enim ſpecies diſten-
tionis, uel contractionis repreſentat, verum uibrationi potius ſimilis eſt, ceu exilientis ſurſum
iterumq; retractæ intro: quod ne conſtituto quidem tpe hẽt, ſed uno ſæpe tpe altera eius pars
vr ferri ſurſum ueluti eiaculata, altera intro ceu a quopiam attracta: atq; una moueri citate, alte-
ra tarde. Iam vehemens quoq; & magnus conuulſorum pulſus uidetur eſſe. Eſt vero hic nõ im-
becillus, neq; paruus: non perinde tñ, ut uidetur uehemens, uel magnus: ictus.n. imponit, dũ ob
tentionem ualidus, ob uibrationem exilire appareat: quamobrem altior interim uidetur, ac ue
luti ſtrepitum quendam ad tactum edit aſperum. Sanè neminẽ, qui quidem ſit expertus, fugiat
hic pulſus: quippe nulli eſt ſimilis, uel tenſione in utranq; partem, uel cõuulſione motus. At, qñ
cum pulſu ſopitorum commixtus eſt, difficillime commixtio deprehẽditur: ſolusq; qui ad amuſ
ſim utrunq; cognoſcere ſeparatim meditatus eſt, poterit confuſos cognoſcere.

A.l.3.f.2.c.2. fol.214.c Paralyticorum paruus pulſus, & imbecillus, tardusq; eſt: non nullis rarus quoque: alijs cre-
ber, ſed non nihil inordinate intermittens.

B Comitialium, & Attonitorum ſimiles pulſus ſunt: quare de comitialibus quæ exponemus, ea-
dẽ de attonitis, ſed cumulatius, accipienda ſunt. Dum modice infeſtatur natura, neq; dum eam,
multum ſuperauit morbus, nullam inuenies mutationem inſignem magnitudinis, uehemẽtię,
celeritatis, crebritatis, duritiei: tantum eſt conuulſis intenta iure utrinq; arteria. Sin autem gra-
uis ſit affectus, ut oneret facultatem, inæqualitatem quandam comparat, atq; tẽſionem ualidã,
ac minor, languidior, †rarus, tarduſq; ξ efficitur. Si comprimat magnopere, & facultatem deij-
ciat, languidos, paruos, †celereſque creat. ξ

† *Al. rarior tardiorque.*

† *Quidam cod. antiqui & tranſlatio ẽt vetus addunt, & crebros: aliloco celeres, legunt crebros.*

A.l.3.f.9.c.8. fol.253.f A.ibidem c.8 fol.254.b Anginæ pulſus tenſione quadam præditus eſt, conuulſiuo ꝓſimilis: magnus eſt, & undoſus
ut pulſus peripneumonicorum: ac, vtrũ inſigniter in eo polleat pro eo expectanda mutatio eſt.
Nam, ſi peripneumonica ſpecies ſuperior ſit, in peripneumoniam: ſi uero conuulſiua, in conuul
ſionem, angina deſinet. Quicunq; autem ex illis uehementer ſuffocantur, paruum hi habent, &
rarum pulſum ubi iam animam agant, crebrum atq; inæqualem.

Orthopnœa acuta inæqualem, & inordinatum pulſum habet, & non nihil deficientem: quæ
mediocriter eſt grauis, crebrum: quæ uiolentiſſima, tardum, & deficientem: quæ iam perimit
hominem, crebrum, & languidum.

A.l.3.f.1.t.3. c.12.f.199.g C Vterinæ ſuffocationis pulſus, ut ſi conuelleretur, protenſus eſt, & rarus: ꝙ, ſi exitialis ſit ſuffo-
catio, creber, inordinatus, & non nihil deficiens.

Stomachus affectus (ut ſic uocemus in præſentia os uẽtriculi, ꝙ is uſus apud vulgus obtinuit)
non uno modo commutat pulſum. Nam, ſi inflammatus ſit duntaxat, ita mutat pulſum, ut cor-
poris neruoſi diximus pulſum ſolere: ſi cõprimatur, uellicetur, *langueſcat, † ſingultiat, uomat, † *Deeſt in Græ. Baſ. habet ta-*
nauſeet, faſtidiat, doleat, pro genere ſymptomatis. Nã uellicationes, uomitus, nauſeæ, ſingultꝰ, *men antiqua tranſlatio.*
languor, *non ſolum paruum, & lãguidum efficiunt, & interim etiam modice celeriorem, uerũ
ẽt admodum crebrum: ſola uero compreſſio, remotis illis omnibus, rarum, tardum, paruum, &
languidum. Ea compreſſio tum a cibis oritur, grauantibus, neque ulla inſigni præditis uirtute,
ſed ſola abundantia moleſtis: tum ab humoribus quibuſdam, qui in eum confluant, non mordi
cantibus: qui ab his ſi ſemel refrigeretur, tum uero uel maxime talis pulſus exiſtet. Ac bulimum
patientium talis pulſus eſt. At omnes quidem affectus, qui in crebritatẽ mutant, ſi diuturni ſint,
uel euaſerint grauiores, pulſum uermiculantem creant. Qui vero in raritatem, præter ꝙ com-
memoratas differentias adaugent, talem præterea ſpeciem inæqualitatis in uno pulſu gene-
rant, ut multis locis pertuſum corpus arterię uideatur, neque eſſe continuum: ac ſentit tactus in
D diſtentione ueluti arenę occurſum.

A.l.3.f.14.t.4 c.9.fol.321.e A.ibid.c.11.f A.ibid.c.10.e Aquę inter cutem pulſus, Aſcitæ, paruus, crebrior, ſubdurus cum quadã tenſione eſt: tympa-
nitæ, longior, non imbecillus, celerior, creber, ſubdurus, cum quadam tenſione: illius, quã hy-
dropem Anaſarca Græci uocant, undoſus, latior, mollisque.

Elephantiaſis pulſus paruus, languidus, tardus, creberque eſt.

A.l.3.f.15.t.1. c.4.fol.326.h Icterĩcorum pulſus eſt, ſi abſit febris, minor, durior, crebrior, non languidus, nec celer.

A.l.4.f.6.t.1. c.16.f.493.a Veratrum qui ſumpſerit, hi paulo ante uomitum, ubi comprimantur, pulſum habent latũ,
rarum, languidiorem, tardiorem. Interea, dum uomunt, & diuelluntur, inæqualem, & inordina
tum. Cum rectius habere cęperint, ordinatum quidem, ſed inęqualem adhuc, minus tamen, qꝫ
antea. Vbi vero iam ad naturalem ſtatum propè reuerterint, ęqualem, ac maiorem quàm du-
dum, uehementioremque. Qui horum ſyncopa corripiuntur, conuelluntur, atq; ſingultiunt: par
uum hi, & languidum, inordinatumque, & celeriorem, atq; multum crebrum habent. Qui ex
his ſuffocantur, paruum, languidum, inordinatum, inęqualem: non autem crebrum, nec celerẽ,
immo potius tardum: repreſentat etiam non nihil undoſi, & lati, atque paruam quandam inter
dum arterię tenſionem.

GAL. DE PVLSVVM DIFFERENTIIS LIBER PRIMVS

Hermanno Cruſerio Campenſi interprete

ARGVMENTVM LIBRI

Genera prima, ac ſingulas pulſuum differentias declarat: ac in primo libro de his pertractat ex propria opinione.

Nomina nihil ad rerum ſcientiam, ſed ad docendum duntaxat facere. CAP. I.

OPtarem res, & percipi, & tradi citra ipſarum nomina poſſe, vt ne ad artis, vel ex ſua ipſius commentatione longitudinem, ueluti cumulus nobis accederet vocabuli negocium. Sed, quòd nominibus neceſſario, quæ uolumus, interpretamur, ſophiſtis hinc commentorum, & inutilis diſputationis copioſa materia ſuppeditatur: cæteri uero, quicunque rerum ſcientia, non uſum uocum, moramur, inuiti quidem tamen compellimur propter ſophiſtarum contumelias de nominibus laborare. Nam nihil ſit melius, quàm quauis condi- G tione de nominibus conuenire, & ad contemplationem properare: quod in libro illo fecimus, quem antea tyronibus de pulſibus deſcripſimus. Sed, quando, qui in nominibus tantum ualent, in operibus artis interim imperitiſſimi, nunquam non interpellant, neque reſpirare nos citra contumeliam ſinunt, neceſſe propè iam nobis eſt, nominibus ut immoremur. Maiores noſtros ſimpliciter uocabulis uideas uti: qui hoc ſemper vnum agunt, ſenſum vt aperiant: Iuniores tantum non in ſingulis ſyllabis argutantur, contendunt, neque de nominibus deſiſtunt digladiari: Exempli gratia (quo una ex parte huius inſtituti ſummam perſpiciamus) quidam pulſum ait ualenter pulſantem, uehementem eſſe: adeſt alius, qui non hunc, cæterum qui magnus ſit, & plenus, celeréque, illum affirmat uehementem eſſe: alius ualidum ſimul ac celerem: & qui hos mira grauitate inſimulans, magnum pariter, & celerem, uehementem eſſe ait: iam alius hunc non ferens, acerbius ēt obiurgat, uultéque plenum ſimul ac uelocem, uehementem eſſe: Et hercle præter hos ſextus, magnum plenumque eſſe vehementem contendit. Quòd, ſi ſeptimus hunc, & octauus, accedant, hic aſſerens inter plenum, & hunc nihil intereſſe, ille eundem cum duro eſſe, quam cēſes pugnam fore? anne talem, qualem frequenter in templo Pacis, & inter ip ſos ægrotos conſpicimus? adeo ut etiam ad manum res ueniat: tantum abeſt: ut turpi dicto ab- H ſtineant. Sed mihi, qui nunc moleſtant, minus ſtomachum faciunt, tametſi ſunt importuniſſimi: qui uero ad commentandum appulerunt, quis ferat? Ad manū enim eſt, inutilis quæſtionis† index: eum tamen illi non cernunt, ſed ſic omnes ſcribunt: Hic pulſus uehemens eſt, ille plenus eſt, is creber: cum, eſt, ſit ſubmouendum, adiungendum autem maxime ſi poteſt, appellatur, quo ſi deficiantur, appelletur, ac tum demum docendum eſt, quid ſoleat is pulſus, quem uehementē forte uocauerunt, ſignificare, Neq; enim, quo appellemus, aut nomen propriū inſtituamus, artem nos de pulſibus tractamus, aut alios docere conamur, ſed ut præſentia cognoſcamus, & futura ægrotis præcognoſcamus: at ex rebus hæc, non ex nominibus earum, inueniuntur. Omnino enim ad rerum cognitionem nihil nomina referunt: tantum ad docendum interſunt: † quod pacto* etiam poteſt confici. Siue enim rebus haudquaquam dederis nomina, eas tamen aſſeq poſſis: &, quid denotare poſſit, planè teneas: hac in re certe nominantibus non conceſſeris: ſiue quando docere inſtitueris, nomina quelibet ponas, ne ſic quidem eris inferior. Equidē, ſi uel Dionem, uel Theonem uelis uehementem pulſum appellare: non fallaris in docendo tamen, quæ illum cauſæ generant, cuius eſt affectus indicium, & quo tandem euadet: nihil te ſic peccare conſuerim. Proinde, qui ita eſt aliquid docturus, huic ſatis ſit nomina inſtituiſſe: qui ad

† *Græce* ἔλεγχος, *itaque melius, vt antiqui interpres, confutatio, eā tamen.*

† *Græ.* ἢν καὶ κατὰ τὴν συνθήκην περαίνεσθαι δύνατον, *antiquus interpres videtur legiſſe* ἀδ υατον, *ſic. n. hēt, ad doctrinam vero ſolum quam, & ſecundum conſenſum & ſine nominibus compleri impoſſibile eſt.*

veteres

A veteres reijcit, illorum tradet institutum: nec hic curiosus sit, proprie, an improprie appellarũt: nec audeat immutare, nec incusẽt: quod faciunt sophistæ: superuacanea sunt enim hæc omnia, & ab nostra arte remota. Neq; sanè hæc nominum est constituendorũ scientia, sed rerum: neq; hos, qui minus probum nomen dant, ad medicos homines remittunt, immo qui requirunt sanitatem. Quamobrem nihil hæc disputatio, ultra vsitata, & nobis, & alijs medicis nomina profitetur: sed præclare etiam cum ea agetur, si hæc mediocriter assequatur.

De nomine pulsus. CAP. 2.

OMnium itaq; quorum ad nos memoria puenit, primus nomẽ pulsus Hippocrates literis prodidit: atq; artis, quam complectitur, non uidẽ ignarus esse: non tamen hanc artis partẽ multũ elaborauit: neq; cuilibet arteriarum motui hoc tribuit nominis: quem uidetur imitari Erasistratus. Sed hæc illic referam, ubi de illis uiris peculiariter sermonem habeo, cui potissimũ nomẽ hoc attribuant, ac inter se quatenus dissentiãt, aut cõsentiant. Autor libri de palpitationibus, Aegimij nomine insigniti, siue ille *Veliensis esset Aegimius, siue alius, proprie hoc nomen vsurpat: atq; longe præter morem non medicorum tantùm, sed & uulgi, quemuis motum arteriarum uocat palpitationem. Praxagore vsus, & Herophili ẽt ad hunc vsq; diem uigent. Pulsum B enim, omnem arteriarum motum sensibilem appellant. Ita etiam omnes eorum successores, tametsi definitionibus dissideant. Sed hoc alio loco ostendemus. Ergo nos quoq; usum, qui obtinuit, sequentes, uideamus iam, quot numero sint omnes pulsuum differentiæ, & quod singulis nomen. Etsi de hac ẽt ipsa dictione quidam cõtẽdunt, quorũ alij ita uolunt, ut ponatur, quot genera sunt pulsuum? Alij non genera aiũt appellanda, sed species: quidam qualitates: non nulli differẽtias. Et, quod cuiq; uisum est, hoc instituto nomine, diu discreptat de eo *constituendo, nihilque non mouet. Iam, sicut de generibus, ita de speciebus, differentijs, qualitatibus, quæstionẽ inducunt non necessariam, obliti usum talis quæstionis. Omnes enim id mea opinione spectauerunt, qui de pulsibus instituerunt commentari, quid denũciare possint: assequi uero cum sine generum, & specierum quæstione, quod intenderent, possent, quiduis potius, quàm hoc, agunt. Verum omissis istorũ nugis, quæstionem in medium ꝓ suo arbitrio proferant, nos utilitatem sectemur. Sed hoc prædicamus etiam, qui pulsuum definitiones, & constitutionem eorũ nominis discere uolunt, in sequentibus hũc primum libris omnia eos tradita habere. Hic liber solum complectitur, quod conducit, nec ullam attingit sophisticam quæstionem. Ita, si quis semel illa uelit repudiare, licet certe. Ad cæteras lucubrationes de dignoscendis pulsibus, de cau C sis, de præsagitione ex ijs, unus hic liber requiritur. Illi aduersus sophistarum importunitatem scripti sunt, & ad intelligenda aliorum scripta, ubi traditur, qua quodque nomen significatione usurpent. Itaque exponamus primum pulsuum prima genera, deinde eorum differentias, hinc auspicati.

* *Aliàs ἥλειος .i. Helius seu Heliẽsis ab vrbe Helide.*

* *Græc. περὶ ὀρθότητος .i. de eius rectitudine, vel de eius recto vsu.*

Prima genera pulsuum. GAP. 3.

A.l.1.f.2.t.3, c.1.f.47.a

QVando" arteriæ corpus est cauum, longũ, & teres, habetq; ꝓpetuũ geminũ motũ ex cõtrarijs constitutum partibus: aut enim in se ipsam undiq; considet, aut in omnem partem distenditur: qui duplex motus, pulsus appellatur: in utroque ei gemina quies accidat necesse est, altera ab distentione prius, quã contrahatur: altera a contractione, antequã distendatur. Quas quidem binas quietes expertorũ tactus cognoscit, nec minus demonstrat ratio. Nam prius contrarium motum arteria, q̃ priorem sedauerit, non exorditur. Atqui sedare, subsistere est, & in-

A.ibidem.b quiete esse. Sic motibus intercedit quies. Exprimit" ergo necessitas quoddã esse tempus propriũ utriusq; motus: aliquod ẽt quietum: & harũ itẽ utriusq; proprium. Iam, quia tres arteria dimen-

A.ibid.c.3.d siones, ut oĩa reliqua corpora, obtinet, longitudinem, latitudinẽ, profunditatem. non põt in singulis dimensionibus non fieri quantitas aliqua distentionis, & contractionis. Et uero ẽt" contẽ D tionem quandam necessario hẽt, ut aut ægre, & languide, aut prompte ualenterq; operetur. Est præterea ipsa arteriæ tunica, aut mollis, aut dura.† Quinetiã capedo interna aut uacua quodam modo est, aut plena. Atq; hæc oĩa aliquando æqualia, aliquando inæqualia sunt. Temporis itẽ distentionis aliqua proportio est cum tẽpore contractionis. Aliam in uno pulsu differentiã cõstituas, præter has, nullam. Siue enim motuum tempus est ẽstimandum, uel quietum: siue dimensionum, in quibus mouentur, quantitas: siue qualitas actionis, aut tunicæ arteriarum, aut cauitatis: siue qui mutuo conueniunt, quę conferri queunt, queunt autem cognata: omnia hęc sunt, recensita, nec quicquam pręterea in ullam partem desiderat oratio: sed sunt omnes, quę in unũ pulsum incidunt, differentię generales, quas retulimus. Quibus duę accedunt alię, quas collectiuas appellant. Ex quibus in plurium pulsuum mutua comparatione ęqualitatem, & inæqualitatem, ordinem, atq; eius perturbationem ẽstimamus.

† *Addit antiquus interpres vel calida, vel frigida.*

Differentiæ pulsuum a tempore motus, & quantitate distentionis sumptæ. CAP 4.

HOrum generum differentię speciatim plures sunt, quas iã exponemus, a genere ipsius motus ingressi: quem aut moderatum esse, & in naturali statu oportet, aut celeriorem, uel tar-

A.ibidem.c diorem. Itaq; hoc" genus efficit tres numero differentias pulsuum: celerem, qui fit, cum modico tempore mouetur arteria: tardum, cum multo: moderatum, cum mediocri. Differentiæ pulsuum

ſuum in diſtentionis quantitate, ſiquidem ſingulis concipiantur dimenſionibus, nouē numero E A.ibidem.h
ſunt, in vnaquaq; trium dimenſionū tres. In longitudine arterię, qui moderatus in ea eſt, & qui hunc excellit, vel eo eſt inferior: uocatur qui excellit, longus: qui inferior eſt, breuis. In latitudine, moderatus in ea, & duo immoderati: latus, qui moderatum excedit: contrarius huic, anguſtus. Itidem in dimenſione profunditatis arteriæ, vnus moderatus eſt, alius altus, & alius humilis. Hę pulſuum ſunt in una dimenſione acceptorum differentię. At differentię pulſuum in trinis ſimul dimenſionibus ſunt vij & xx. Perſpicies has manifeſte in tabella. Vnus enim erit longus ſimul, & latus, altusq; qui oībus præponatur. Alius longus, latus, & profunditate moderata, ſcribaturq; ſecundus. Alius longus, latus, humilis, qui ordine tertius ſit: ſimiliq; oēs reliqui uia, & ratione cognoſcentur: ut duę primæ dimenſiones maneant immotę, trifariam ultima uariet, hoc pacto. Quartus longus, moderata latitudine, & altus. Quintus longus, moderata latitudine, ſimulq; moderata profunditate. Sextus longus, latitudine moderata, humilis. Deinde alij tres, prima dimenſione longum ſeruante, ſecunda anguſtum, tertia trifariam uariāte. In his nouem una dimenſio permanet longitudinis longæ, aliæ omnino commutantur. Mox alteri nouem dimenſione longitudinis in mediocritate conſeruata, variantibus reliquis. Ad hæc nouem, ubi lō gitudinis breuis maneat dimenſio, & aliæ immutentur. F

TABELLA

Hanc tabellam non habet anti qua translatio.

1	Longus	Latus	Altus	Magnus
2	Longus	Latus	Moderatus	
3	Longus	Latus	Humilis	
4	Longus	Moderatus	Altus	Gracilis
5	Longus	Moderatus	Moderatus	Gracilis
6	Longus	Moderatus	Humilis	
7	Longus	Anguſtus	Altus	Gracilis
8	Longus	Anguſtus	Moderatus	Gracilis
9	Longus	Anguſtus	Humilis	
10	Moderatus	Latus	Altus	Turgidus
11	Moderatus	Latus	Moderatus	
12	Moderatus	Latus	Humilis	
13	Moderatus	Moderatus	Altus	
14	Moderatus	Moderatus	Moderatus	Medius
15	Moderatus	Moderatus	Humilis	
16	Moderatus	Anguſtus	Altus	
17	Moderatus	Auguſtus	Moderatus	
18	Moderatus	Anguſtus	Humilis	Gracilis
19	Breuis	Latus	Altus	Turgidus
20	Breuis	Latus	Moderatus	Turgidus
21	Breuis	Latus	Humilis	
22	Breuis	Moderatus	Altus	Turgidus
23	Breuis	Moderatus	Moderatus	Turgidus
24	Breuis	Moderatus	Humilis	
25	Breuis	Anguſtus	Altus	
26	Breuis	Anguſtus	Moderatus	
27	Breuis	Anguſtus	Humilis	Paruus

Atq; inter uigintiſeptē hos pulſus, qui ſunt ſcd'm quantitatem, qui externis dimenſionibus conſtāt, duo ſunt nomina ſortiti ab oībus approbata, qui primus relatus eſt, & q poſtremus: hic paruus appellaī, ille magnus. Reliquus oīs numerus noībus caret. Neq;. n. pulſus, q graciles, & turgidi uocanī, certū ex tabella vnū indicāt, cęterū multis ſimul generatim tribuunī. Nā, in quibus longitudinis dimenſio quodā modo duabus reliquis pſtat, oēs hos graciles uocant. In quibus duæ reliquæ hac, cōtra turgidos hos appellāt. Proinde quintus in tabella, & ſextus, inſuper octauus,

Auus,& nouus,ac octauusdecimus graciles uocantur. E diuerſo turgidi decimus in tabella,& vñ vigeſimus,xx itē,vigeſimus alter,& xxiij. Hæc ergo ſunt nomina generaliora,& pluribus cōia. Iam vocant ēt hoſce pulſus aliter,tenuem,gracilem:& craſſum,turgidum. Quin nec moderati quidem in tribus dimenſionibus, qui vnus naturalis inter xxvij eſt,peculiare nomen habemus, ſed definitione hunc ſignificamus,dicentes aut moderatum tribus dimenſionibus,aut medium magni,& parui,aut naturalem in quantitate diſtentionis,aut quacūque alia rōne ſermonē potiſſimum ſperamus fore clarum. Quare eos mihi in mentem uenit mirari, qui in nominibus tantum excellunt,&, *quo* nomine ſit uocandus is pulſus,per totam uitam quærunt,ſi non uel hac de cā contentionem deponant,ꝙ multos uideant pulſus,qui proprium quidem requirunt nomen, nec hinc quicquam lędi tñ inſtitutionem,cum definitione quidem indicari poſſit. Siquidem,cū pulſum appellēt quidā breuem, anguſtum, humilemq́; perinde faciunt,ac illi,qui dicūt,animal pedeſtre bipes. Nam,ut hic definitio eſt,animal pedeſtre bipes:& rei nomen,cuius hæc eſt definitio,homo:ita in pulſibus,nomen eſt magnus:eius definitio,longus latus altus. Item alius pulſus definitio,breuis latus humilis,ſed nullum habet nomen. Verum de his agemus aliàs.

De differentijs pulſuum ſumptis à qualitate percuſsionis tunicæ arteriæ, & cauitatis arteriæ. CAP. 6.

B

A.ibidem.e IAm nunc″ ad Tertium pulſuum genus,quod in contentione cōſiſtit,deſcendamus,& huius ēt differentias exponamus. Sunt ātres,vnus validus contentione,qui vehemens vocatur:alter imbecillus, quem languidum appellant:medio inter eos proprium non eſt nomen,ſed hūc

A.ibidem.e quoq; explicamus definitione. Quartum genus,quod in arteriæ conſiſtit corpore,diuiditur ēt in tres differentias, uocaturq́; a medicis pleriſq; maxime ab iunioribus, plenum, & uacuum:& qđ inter utrunq; mediū eſt, ne hic quidem ſortitum eſt nomen. A nobis non ita,ſed alter durus, alter mollis appellat:annunciatq́; uterq; arteriæ ſtatum. An uero rectius hoc ſit modo appellā dū,an illo;qui de hoc laborat,inferius diſcet. Nunc,qđ inſtituimus,eſt abſoluendū. Aliud genus erat pulſuum,arterię infuſionē,ut aiunt,declarans:qđ longum requirit mea ſententia ſermonē ad abſolutam notitiam:at, quod ad propoſitum cōducit,atq; ſufficit tyronibus,hoc loco exponemus. Tres & huius generis differentiæ pulſuum finguntur,quorum vnus plenus,alter vacuus

A.ibidem.d appellatur:nam medius utriuſq; nomine peculiari caret. Plenus″ ergo pulſus eſt,ut definit Ar-

A.ibidem.c chigenes, qui arteriam oſtendit pleniorem,& occurſum humidè tumidum:vacuus,qui arteriæ eleuationē facit bulloſam,ut digitorū impreſſioni egreſſus per uacua occurrat. Hęc quinq; pul-

C ſuum genera in vno motu conſiſtunt arteriæ,& ſingulæ eorū æqualitates,atque inæqualitates: quarū exponemus differētias, cū de altera agemus inęqualitate,q̄ in pluribus pulſibus poſita ē.

De differentijs pulſuum,qui in tempore quietis conſiſtunt:& de ſecta,quæ ſe ſolam diſtentionem,ait ſentire. CAP. 7.

ALiæ differentiæ pulſuum his, qui ſe negant contractionē ſentire, in tempore interuallorum conſiſtunt,ita enim tps,qđ inter motus ſenſibiles intercedit,uocant:prętereа in proportione temporis motus,& quietis,nam ita etiam interuallū appellant. At illis,qui ſe contractionem aiūt sētire, & uero etiā medias quietes,quas ἡσυχίας, ἠρεμίας, ἀκινησίασ́; Græce vocāt, aliæ prodeunt,& longe efficiuntur plures. Sed faciēdū mihi eſt,ut de utriſq; ſeparatim planius agam, & primum de his,qui ſe ſolā dicunt diſtentionē ſentire:quo in facilioribus cognitu exercitati, facilius difficiliora aſſequamur. Vbi tactus ab arteria obiecta feritur, cum alia,quæ ante memoraui,ſentimus,tum tempus,quod motu producitur. Inde, quando alter inceperit motus, aliud nos tempus deprehendimus inter exitum prioris motus, atq; alterius principium: ut duo rū ſit tēporū in pulſu abſoluto cognitio:prioris,qđ motus eſt,quē & ictum,& diſtētionē appellant:ſecundi,″ quod quietis eſt,qđ & interuallum,contractionemq́; vocant. Fiat aūt ex prioris

D temporis quantitate aut celer,aut tardus,aut inter eos medius pulſus:ex quantitate″ alterius temporis creber,aut horum medius. Vt ſit celer pulſus,qui,cum modico tpe arteria diſtrahitur,fit: creber,qui,quando paruo interpoſito interuallo:tardus,cum longo tempore arteria diſtendit: rarus, cum interpoſito longo interuallo:medius uelocis, & tardi, qui cum moderato tempore diſtēditur arteria, fiat:medius crebri, & rari,qui fit,cum moderato interpoſito tempore arteria diſtenditur. Siue diſtenditur, ſiue dilatatur,ſiue attollitur,ſiue mouetur,dicamus,nihil intereſſe puto. Liquet igitur, qui creber ſit pulſus illis, & quemadmodum a ueloci diſtet:tum qui rarus, quaq́; ratione a tardo diſcrepet. Comparato autē ictus tempore cum tpe quietis,gignitur rhythmus, quæ proportio temporis eſt ictus ad tempus quietis. Huius etiam admonuimus, nihil apud hos differre ictum uel diſtentionem, uel motum dicere:nec quietem,uel interuallum,uel contractionem. Et vero etiam pro hoc,proportionē temporis diſtentionis ad contractionis tē pus rhythmum eſſe,quidam,ordinem dixerunt,alij conuenientiam duorum eſſe temporum inter ſeſe,ictus cum interualli. Hæc ſunt,quæ priores tradunt.

De altera ſecta,quæ contractionem ſe dicit ſentire. CAP. 8.

TRanſeamus iam ad eos,qui contractionem ſentire ſe dictitant,qui tarditatem quidē & celeritatem nō aliter,atq; illi,in diſtentionis ponunt tempore,& in cōtractionis ēt:crebrita-

tem

tem vero,& raritatem,rhythmumq́; non ẽt perinde ac illi,cæterum crebritatem atq; raritatẽ in E vtraq; quiete:rhythmum in diſtentionis tpe una cum tempore inſequentis eam quietis,ad tps collato contractionis ſimul cum tpe excipientis eam quietis.Non nunquam ſolius diſtentionis tempus cum ſolius comparantes tempore contractionis,rhythmum ita dicunt gigni.Ac de crebritate quidam ex his,ut diximus,ſenſerunt.Aliqui non aliter,ac priores,in diſtẽtionis tempore celeritatem generari,& tarditatem confirmauerunt: in toto reliquo conflato ex binis quietibus,& contractione crebritatem,& tarditatem aiunt conſiſteret.Sũt ẽt,qui rhythmum,æque ac priores,in temporis diſtentionis proportione ad oẽ reliquum non dubitent conſtituere. Verũ inter eos tñ non conuenit in ſentienda omni diſtentione uel contractione, ſed quidã oẽm ſentiri utranq; aiunt,alij nec primas diſtentiones,nec contractiones extremas. Tum ẽt de nominibus contendunt inter ſeſe.Quare,ne quam nos rẽ prætereamus,nec in rebus friuolis immoremur diutius,qd̃ verũ eſt,& conducibile,exponamus. Nomina ponere his prætermittamus,qui de ijs laborant,& artis uera negligunt opera,nec diſtentionis primas partes,nec contractionis poſtremas ſentire ualentibus. Quantũ aũt vtriuſq; ſentiatur,& quamobrẽ,in libris De pulſibus dignoſcẽdis oſtendimus.Eſt vero utile medico,quod ſenſui occurrit: itaq; diſtentionis tempus, vel contractionis ſenſibile neceſſe hẽt cognoſcere.Quo fit,ut quietem,quam uocant ſuperã, q̃ F ſm diſtentionẽ contractionem præcedit,quanta ſit tactu queas adunguem aſſequi: inferã non item planè,q̃ vtrinq; ſibi aſciſcat partes:ad initium,contractionis extremitatẽ: ad finem, principium diſtẽtionis.Recordari porrò horum tẽporum oportet naturalem cuiuſq; magnitudinẽ, & mutuam proportionẽ.†Præterea cognoſcendi requiritur facultas ꝛin morbo quantũ immutentur:& quid quæque ſignificare mutatio ſoleat.† De quibus alio nos loco diſſeruimus.

†*Alias ex antiquis, vt cognoſci poſſit.*

†*Hæc erant in codicib.græcis, qđ & ex cauſa inuẽtione & ex longa experiẽtia ſumitur.*

De differentijs quietis & rhythmi. CAP. 9.

NVnc,ſimulatq́; duorum generũ,de quibus iam uerba fecimus, differentias tum quietis, tũ rhythmi adiecerimus,ad ea,quæ ſequunt̃,tranſibimus.In genere″ quietis arteriæ, tres pulſuum differentiæ conſiſtunt,rarus,creber,medius: quorum paulo ante definitiones docuimus. A.1.1.fo.c.1.fol.7 At generis rhythmi,non eſt perinde abſolute explicare,quę ſint differentiæ:cæterũ″ præ oĩbus pulſum oẽm obtinere modulum quendam,quem rhythmum Græci appellant,eſt oſtendendũ ne deceptus quis pulſuum,qui ἄρυθμοι appellãtur,nomine,adducatur,ut omni eſſe orbatos rhythmo eos pulſus falſo exiſtimet.Nam,ut ἀτράχηλος homo,atq; citharœdus ἄφωνος,ita ẽt ἄρυθμος, pulſus vocatur:uitium enim natiui rhythmi,non abſolutam abolitionem ſignificat.Atq; cõtrarius eſt arhythmo,non enrhythmus(ſiquidem oĩs in aliquo eſt rhythmo pulſus)ſed ille,qui eu- G rhythmus uocatur. Vtriuſq; porrò horũ,arhythmi dico,& eurhythmi, enrhythmus pulſus cõe eſt genus,Atq; enrhythmus quidẽ vn°,& indiuiſus manet:arhythmi tres ſunt oẽs differẽtię,pararhytmus,heterorhythmus,ecrhythmus. Qualis uero quiſq; ſit, exemplo diſces. Suus eſt cuique ætati naturalis pulſus:qui iam de his rhythmũ ſeruat, eurhythmus uocatur: qui labefactat, arhythmus.Atque labefactans,interim rhythmum uicinæ ætatis mutuatur,qui pararhythmus: interim cuiuſuis alterius,ac heterorhythmus hic appellat̃;at, qui rhythmũ prorſus nullius ætatis retinet, hic ecrhythmus.Idem de naturis,ac anni temporibus,& locis, oĩbusq́; alijs ſtatuendũ.Suus eſt.n.cuiq; horum certus quidam rhythmus:qui cũ corrũpit̃, arhythmũ tum intelliges, & quas eius diximus differentias eſſe.Iam″ vero inter oẽs rhythmos hi pari proportione,illi im A.ibidẽ pari conſtant:pari,ubi diſtentionis tps æquet tempus contractionis: impari,ſi alteruter eorum excedat. Id quod modo certis,modo incertis fit exceſſibus:certis bifariam, aut multiplici proportione,aut ut numeri ad numerum,qui ἐπιμόριος,quaſi ſuperpartialis, appellatur:proportio quidẽ multiplex eſt dupla,uel tripla,uel quadrupla,uel aliqua inſequentiũ:ut numeri ad numerũ,cũ,quanta ſunt duo diſtentionis tempora,tanta ſint contractionis tpa,v,uel vij,uel ix,uel xi: incertis,in uniuerſum tripliciter:nã,aut diſtentionis eſt tps incertũ,aut contractionis, aut utrun- H que.Sigillatim quodq; horũ interdũ paululum amplificata hẽt incerta tempora,ſiue plura ſint, ſiue vnum primum:interdum plus:eſt,cum plurimũ.Atqui tempus primum,planum eſt non natura ipſa eſſe,ſed ſenſu accipiendum: ſic etenim apud muſicos ẽt fit. Hęc quidem ſufficiunt in p̃ ſentiarum de rhythmis. Nam,ex hoc pulſuũ genere quid fieri poſſit,& conducat,aut non poſſit, & inutile ſit,in libris de his dignoſcendis,& in libris de præſagiendo dicemus.

De æqualitate,& inæqualitate,ordine & ordinis perturbatione. CAP. 10.

PORrò ad genera iam reliqua duo tranſeamus:alterum,in″ quo æqualitatem ſpectamus & in A.ibidẽ æqualitatem:alterũ,in quo ordinem,& ordinis perturbationẽ.Atq;″æqualitas,& inęqualitas tum in uno pulſu fiunt,tum in pluribus:ordo,& perturbatio ordinis in pluribus dun taxat. Sed enim,q̃ difficilis eſt in uno pulſu,neq; facile animaduertitur inęqualitas,primo loco de ea dicamus, quæ ex multis pulſibus conſtat: ſimulq́; de ordine, & ordinis perturbatione explicemus,quando finitimum eſt hoc genus,& affine:mox ad inæqualitatem nos in uno pulſu referamus,demusq́; operam,ut oẽs eius differẽtias recẽſeamus.Ergo,quæ pluribus in pulſibus æqualitas atq; inæqualitas animaduertuntur,quas collectiuas uocitãt,in comparatione omniũ differentiarum æſtimãtur primi pulſus cũ reliquorũ differentijs. Nã,″pares ſi oĩno maneãt,æqualis A.ibidẽ

abſolute

A absolute is pulsus uocaꝫ:sin omnino impares,inæqualis absolute.Quæ si in una sint uel pluribus pares, & in una uel pluribus impares:quatenus pares sunt, hactenus pulsus æqualis appellabiꝫ: quatenus impares,hactenus inæqualis.Nam absolute æqualem pulsum dicas & inæqualem,an aliquo in genere, multum refert:ꝙ absolute æqualis,neq; magnitudinem,neq; uelocitatem,neque aliud habet impar quicquã. Ille uero, ꝙ in aliquo, cũ illius vult nomine dici,magnitudine æqualis,celeritate æqualis,uehementia,& alio quoquo modo:itidem inęqualis aut magnitudine,aut uelocitate,aut alio quopiã.Non nunquã duobus horũ,uel tribus,uel pluribus,uel oĩbus sæpe simul,cum absolute æquales,uel inæquales uocanꝫ.Habes æqualem & inęqualẽ.Ordinatus ″uero & inordinatus,diuisa inęqualitate in paritatẽ circuituum,& in absolutam imparitatẽ, in utroq; mẽbro generanꝫ:in circuituũ paritate,ordinatus:in absoluta imparitate,inordinatus. Itaq; uniuersum repetamus,ut obscuri ne quid nos fugiat. Sint oẽs unius pulsus dr̃iæ,in sequentium differentijs omni in genere pares,absolute æqualis hic appellabitur. Cõtra oẽs sint oĩbus impares,ĩæqualis absolute ille.Age sint aliqua,uel aliquæ pares,& aliqua uel aliquę impares: in aliqua pulsus,uel aliquibus æqualis erit,in aliqua uel aliquib⁹ inęqualis.Qui″absolute est ęqualis,aut una dr̃ia pluribusve,non recipit partitionem. Qui aũt absolute inæqualis est,hunc ꝑ

B unam, uel plures species diuidentes,circuituum paritate,& imparitate ordinatum reperiemus, & inordinatũ,uel absolute,uel pluribus in differentijs,uel in una . Ac paritatẽ circuituum puto iam clarum esse,ab sese sequentibus distingui paritatibus.Cæterum,ne quid oĩo desideret,addam hoc ẽt,atq; exempli gratia proponam unũ pulsus in magnitudine genus. Sint primus pulsus,& secundus,& tertius magnitudine pares:contra sit in sequentibus quartus impar:eum pulsum liquet magnitudine inæqualẽ esse:ecquid tñ inordinatus sit, nondũ clarum est:sed alij sunt quatuor expectandi: ubi ,si tres illi alteri mutuo sint inter se, & illis prioris circuitus pares, ac mox quarto quartus,ordinatus eiusmodi dr̃ pulsus magnitudine:siquidẽ æque primos duos circuitus,sequentesq; retineat pares oẽs. Quòd si non oẽs alterius circuitus,primi circuitus pulsibus sint pares,ibi pulsus iam dr̃ inordinatus in magnitudine.Eadẽ est rõ in celeritate,crebritate,cęterisq; differẽtijs.Aliqñ pulsuũ duo uel tres circuitus oĩno inter se sunt impares, ꝓximi nõ itẽ,eũ pulsum in confesso est non appellãdũ esse absolute ordinatũ,nõ tñ inordinatum absolute:sed, ecquis ex ordinatis circulatim sit,aĩaduertendũ est.Est,cũ tres uel quatuor inter se circuitus sint impares,& ĩferiores obtineãt ꝓportione pares.Quare,si fiat,ut quartus primo,& quintus secũdo, & sextus tertio,undequaq; adęquẽt,solemus hunc pulsum ordinatũ ꝑ circuitus ap-

C pellare:qui quidẽ inter eos medius, qui absolute ordinati uocanꝫ,& inordinati intercedit:nam uterq; hic cõtrarij expers est,ordinatus ꝑturbationis ordinis,inordinatus ordinis.At per circuitus,qui ordinatus est, aliquã ordinis partem,aliquam ẽt perturbationis ordinis habet:ordinis, quatenus in oĩbus est circuitibus ordo:perturbationis ordinis,quatenus hæc in singulis illis inest. Siquidẽ, qui absolute est ordinatus,pares sortitus est circuitus oẽs:qui circulatim ordinatus est,nõ oẽs ęquales,sed certos.E diuerso inordinatus absolute,nec habet oẽs deinceps pares circuitus,neq; certos:circulatim uero ordinatus ambo hæc nõ habet,alterum hẽt. Ita utriusq; medius fit,ordinati & inordinati,atq; illud utriusq; cõe habet,hoc nõ habet. Dicas ẽt absolute ordinatos eiuscemodi pulsus,si singulos circuitus,qui certo sunt numero in sequentibus pares,in vnum cogas uniuersos magnum circulum.Quanta uero,& qualis fiat uarietas,& concursio circuituum ex diuersis numeris constantium, facilè quis,maxime qui febrium circuitus complicare mutuo est exercitatus, animaduertet. Quare nihil est, quòd latius etiam eorum differentias persequamur:sed ad differentias ueniendum est inæqualitatis:declarandæque primum collectiuæ,deinde unius pulsus,inæqualitates.

A.ibid.c.2.h *De collectiuæ inæqualitatis differentijs:ac primo de æqualibus inæqualitatibus. CAP. 11.*

D COllectiuę″ quidẽ inæqualitates,quę in aceruo,uti diximus,plurium pulsuũ constant,primã hñt differentiã,qua interim ęqualiter,interim inęqualiter fiunt.Neq; admirationis habet quicquam,ꝙ æqualem quandam uocamus inæqualitatem:cum id usu ueniat non pulsibus modo,sed & alijs prope omnibus,quæ pristinam naturã immutantia,siue magnitudine,siue qualitate,æqualia capiunt incrementa,uel inæqualia.Nam,quatenus æqualitatem cõmutant,uocentur inæqualia:sed,quatenus æquam semper mutationem assequuntur,ęqualiter dicantur mutari:sed uero,ꝙ nec pristino constant statu,nec accipiunt parem mutationẽ,hæc semel inæqualia uocaꝫ. Ergo id ipsum pulsibus accidit,seu paulatim perdaꝫ & æqualiter ipsorum æqualitas,seu affatim & aceruatim.Ac in uno id genere,exempli gr̃a,planũ fiat.Sit primo pulsu secundus paulo minor,& tertius tanto secundo,& uero etiam quartus tertio pari modo,idq; ad plures usque deinceps perueniat,hos pulsus Greci τμευρίζοντας″ uocant & μειούρους,hos est mutilos & quasi decurtatos:ꝗà figuris nomen,quę in acutũ terminant,mutuantes. Iam,qui ex ijs perpetuo diminuuntur,nec minui desistunt, ad quietẽ prorsus recidunt deniq; motuque,deficiuntur,quos uocant Deficientes decurtatos. At,qui desinunt, duplici sunt differentia:quidam,in qua primum paruitate diminui desiuerunt, hãc seruant constantissime: alij de integro augentur,quos appellant reciprocos decurtatos.Quorum quidem ipsorũ quidã ad parem pristinę reuertunt magni

A.l.1.f.2.d.3.c.3.fo.48.c

τμευρους per u scribũt cod.gręci. 1. foricicaudas, seu foricis, murisve caudã imitantes. & sic ubique inferius

tudinẽ, aliqui ad minorẽ: ac non nulli, quibus ante exceſſibus ſunt imminuti, his augentꝰ rurſus: E alij minoribus uel maioribus acceſſionibus utuntur. Tot inæqualitatũ ſunt æquales differentię.

De inæqualium inæqualitatum differentijs. CAP. 12.

INæqualiũ inæqualitatũ quædã nullã prorſus æqualitatẽ retinẽt: aliquæ retinẽt ad tres uſq; uel quatuor, uel quinq; pulſus, ſed poſtea amittũt. In quorũ ineſt utriſq; uel ordo, uel perturbatio ordinis: ordo, ſi circuitus ſeruent aliquos pares: ꝓturbatio ordinis, ſi & hos quoq; uiolẽt. Atq; hi quidẽ, & ipſi motibus frequenter deficiũt, ut illi, qui æqualiter *agitãtur: cæterũ illos decurtatos deficiẽtes appellamus, hos inæquales deficiẽtes. Nã in magnitudinis, & paruitatis inę qualitate admodũ medicis eſt decurtatũ nomẽ vſitatũ: at in uehemẽtiæ inæqualitate & remiſſionis, alijsq; gñibus, nõ ita iã celebre eſt. Nihilominꝰ eadẽ rerũ eſt in quoq; gñe cõueniẽtia: nã aut æqualiter æqualitatẽ, aut inæqualiter corrũpũt. Et cæteras hñt q dẽ ſingulares eaſdẽ dr̃ias, ſed eas ſine noĩe pleraſq; nã extra intercurrentẽ & intermittentẽ alius nomen propriũ hẽt nullus. Quorũ intercurrens ex ſola inæqualitate eſt crebritatis: intermittens uero ex inæqualitate conſtat raritatis, atq; paruitatis, alio atq; alio utrobiq; mõ: in raritatis inæqualitate, q quies ſit longiſſime producta: in paruitatis, q diſtentio minimũ ſit dilatata: uel potius ex pulſuũ paruitatibus deficientes conſtãt: intermittẽtes ex raritatibus. Iã pulſibus intermittentibus affines ſunt, F qui reciproci deficientes uocanꝰ, ubi duorũ ſpatium, uel trium, uel plurium ẽt pulſuũ motu oĩno arteria non cieri uiſa, iterum agitari incipiat. Atq; hæ ſunt collectiuæ inæqualitatis ſpecies.

A. ibid. c. 21.

* *Ex ant. græcis, diminuuntur.*

De inæqualitate in uno pulſu ſecundum motionis genus in una parte. CAP. 13.

RElinquũ iã eſt, vt de inęqualitatis dicamus vnius pulſus differẽtijs: eſtq; eadẽ ẽt hic rõ in ſingulis generibus & uniuerſis. Hũc.n. abſolute æqualẽ appellamus, illũ abſolute inæqualẽ, alium pro quoq; genere, in quo perdi paritatem contingit. Igitur explicemus primo loco generis motus differẽtias: nã, ad hoc ſi exercitati ſimus, nullo iam negocio percipiamus reliqua. Ac inæqualitatis motus duæ conſtituẽdæ primæ dr̃iæ ſunt: vna in una arterię parte gignitur, in pluribus altera. Quarum iterum põt utraq; in plures diſtribui: quas ſanè par ſit oẽs recenſere: auſpicabimurq; ab ea, quę unam partẽ tenet, ſed non eodem tꝑe: qui.n. una eademq; pars uno, & eodem tempore non moueri ſimiliter videaꝰ? Cæterũ temporibus diſtinctis motus eiuſdẽ partis ſæpenumero vr̃ non idem: cum initio tardior, poſtremo celerior ſit: & cõtra, initio celerior, tandem tardior. Quæ certe admodum frequẽs inęqualitas, ſæpeq; in pulſibus inueniꝰ, multaq; denotare conſueuit, ut alio loco tradimus. Nunc iam ſingulas eius dr̃ias ob oculos ponemus. Sunt autẽ tres primæ, modo, cum quies interpellat partis motum: modo, cum continuus ille apparet, G non paris tamen uelocitatis: non nunquam, cum recurrit. At hæ habent alias ſingulæ.

De prima differentia inæqualitatis in uno pulſu ſecundum motus rationem. CAP. 14.

DE prima ergo, q̃ primo loco eſt commemorata, agamus: in qua fit, ut a quiete motus interpellentur. Nouem in hac dr̃iæ pulſuũ inueniuntur, quæ hoc pacto fiunt. Sit prior motus celer: alter trifariam conuertatur, fiatq; uel celer, uel tardus, uel moderatus. Hìc tres differẽtię pulſuum emergunt. Rurſus alteræ tres, ubi prior manet tardus, & trifariam ſecundus uariat. Aliæ item tres, ſi permaneat moderatus primus, uarietur autem tribus ſecundus modis.

TABELLA

Motus	*Quies*	*Motus*	*Motus*	*Quies*	*Motus*	*Motus*	*Quies*	*Motus*
1 Celer	Celer		4 Tardus	Tardus		7 Moderatus	Moderatus	
2 Celer	Tardus		5 Tardus	Celer		8 Moderatus	Celer	
3 Celer	Moderatus		6 Tardus	Moderatus		9 Moderatus	Tardus	H

De ſecunda differentia inæqualitatis in uno pulſu ſecundum motum. CAP. 18.

AT uero inter non intermittẽtes diſtẽtione inęquales motu pulſus, ſed ꝑpetuam hñtes, nulla interciſam quiete, inæqualitatẽ, quidã uelociter motũ exordiẽtes, tarditate finiunt: alij cõtra tardi ſunt initio, celeres ſem ꝑ magis, ac magis euadunt: idq; horũ vtriq; hñt, aut æqualiter, aut inæqualiter: nã ſuperius, quẽ admodũ iæqualitas q̃dã æqualis fiat, demõſtratũ eſt. Illorũ ergo, q motũ ęqualiter minuũt, uel augẽt, q dã ab extrema tarditate ad moderatũ motum ꝑueniunt: q dã à moderato motu ad ultimã tarditatẽ. Alij à prima celeritate † ad tarditatẽ extremã: nõnulli ab hac ad ſummã celeritatẽ. Sunt ꝑterea, q utrinq; à moderato motu paululũ deflectũt, hiq; bifariã: modo.n. celeriores, modo tardiores fiunt: vt ſex ſint earum cunctæ dr̃iæ, tametſi excogitari plures poſſunt: uerũ nos, q̃ aduertunt, referamus. Neq;.n. qui ab extrema tarditate ad extremã peruenirꝰ celeritatẽ, q quidẽ de ijs eſſet, qui æqualẽ hñt inæqualitatẽ, pulſum inuenimus ullũ: nec itẽ, qui ad tardiſſimũ motum ex uelociſſimo. Verum, q uariant inæqualiter, in ijs illud, raro tñ, accidit: non etenim quẽlibet affectũ tanta põt mutatio conſequi, ut tardiſſime initio agitata arteria, ad extremã deniq; celeritatẽ ꝑueniat: aut primo cõcitata celerrime, ad ſum-

† *Aliter, ad moderatũ motum: nõ nulli ab hoc, ad ſummam, &c.*

mam

A mam trāſeat tarditatem. Quod cum ſit, mutatio tum nō poteſt nō eſſe inæqualis: eaq; cōfertim magnis mutationibus, & nō pedetentim ſit, veluti exiliente arteria, cū ex tarditate demigrat in celeritatem. Itidem, ut ſi uinciatur & conſtringatur à quopiam, cōprimaturq; ubi ex celeri motu in tarditatem ſubito, mediocritate, q̄ intercedit, ſuperata trāſit. Qui ergo affectus ſint, & quæ cauſæ horū, atq; quo tandem hi deueniant pulſus, illic dicemus, vbi ēt de alijs omnibus uel cauſas, uel quid nunciare ſolent, commentabimur: nunc duntaxat differentias perſequemur.

Differentiæ pulſuum, una in parte inæqualiter inæqualium. CAP. 16.

POſteaq̄ iam inæqualiū, una in parte pulſuum abunde diximus, ubi moliunt̄ æqualē inæqualitatem, *ſex numero eſſe dr̄ias: nec ullum nos de ijs inueniſſe, nec à tardiſſimo motu ad uelociſſimum, neq; ab hoc deueniſſe ad tardiſſimum: de illis nūc, qui inæquali in mutatione ſunt, uerba faciamus: quorum interim duæ, tres interim dr̄ię motus manifeſtē apparent. Nos quartam præterea aliq̄, ſed obſcure animaduertimus. Poſſit, ſi quis diu uerſetur in hac re, ſtudiumq; nauet aſſiduū, & exerceat tactū, cognoſcere clare uel quatuor. Sed de his nunc, quæ manifeſte tum nobis, tū ijs, q̄ artem optime De pulſibus coluerunt, apparuerūt frequenter, ſermo erit: ubi dr̄ias motus arteriæ, duas ſenſibiles, uel tres efficit. Nā, duæ ſi ſint, ſex erunt formæ con-
B curſuum: ſi tres, quatuor & uiginti. Quid aūt, cū in utroq; diſpariū motuum inſint tres pulſus, uelox, tardus, moderatus, ex concurſionibus eorum non nouē dicamus, ſed ſex prodire dr̄ias: hac ratione intelliges, ſi noueris, qui eundem bis deinceps pulſum ponat, nulla intercedēte quiete fieri, unum eum totum æqualem pulſum effecturum. Itaq; de nouem cōmiſſuris tres detrahunt̄, in quibus non inęqualis iam pulſus, ſed redditur ęqualis, uel celer, uel tardus, uel moderatus: id quod eſt ex tabella apertum. Nam ſecundus in ea, & quartus, & nonus ſunt ęquales: celer ſecundus, tardus quartus, nonus moderatus. Quod ſi qua eſt horū ipſorū mūtua inter ſe diuerſitas, inter celerem & celerem: inter tardum, & tardum, id in pūtia prætereat̄: nimirum. n. maiorem obſcuritatem afferret. Verum, quaſi ij dem ſint, atque inter ſe pares, noſtra oratio hæc inſtituatur.

TABELLA

	1	Celer	Tardus
	2	Celer	Celer
	3	Celer	Moderatus
C	4	Tardus	Tardus
	5	Tardus	Celer
	6	Tardus	Moderatus
	7	Moderatus	Tardus
	8	Moderatus	Celer
	9	Moderatus	Moderatus

Eadem ratione, ſi tribus poſitis inter ſe diſparibus motibus, in ſingulis ijs ternos pulſus cōmutatos committas, viginti ſeptem numero formæ erunt: ex quibus tres neceſſe eſt, in æqualitatem recidant. Eſtq̄ę id etiam ipſum ex tabella planum.

TABELLA.

	1	Celer	Celer	Tardus
	2	Celer	Celer	Celer
D	3	Celer	Celer	Moderatus
	4	Celer	Tardus	Celer
	5	Celer	Tardus	Celer
	6	Celer	Tardus	Moderatus
	7	Celer	Moderatus	Tardus
	8	Celer	Moderatus	Celer
	9	Celer	Moderatus	Moderatus
	10	Tardus	Celer	Tardus
	11	Tardus	Celer	Celer
	12	Tardus	Celer	Moderatus
	13	Tardus	Tardus	Tardus
	14	Tardus	Tardus	Celer
	15	Tardus	Tardus	Moderatus

16	Tardus	Moderatus	Tardus	E
17	Tardus	Moderatus	Celer	
18	Tardus	Moderatus	Moderatus	
19	Moderatus	Celer	Tardus	
20	Moderatus	Celer	Celer	
21	Moderatus	Celer	Moderatus	
22	Moderatus	Tardus	Tardus	A.1
23	Moderatus	Tardus	Celer	c.2.
24	Moderatus	Tardus	Moderatus	
25	Moderatus	Moderatus	Tardus	
26	Moderatus	Moderatus	Celer	
27	Moderatus	Moderatus	Moderatus	

Itaq; tres in his ſunt æquales, ſecundus in tabella, & tertiuſdecimus, & vigeſimus ſeptimus. Ce F
ler quidē ſecundus eſt, tardus tertiuſdecimus, medius vltimus. Et iā alij duodecim pulſus in primā tabellā tranſeunt. Nā primo primæ tabellæ, duo fient ſimiles, primus ac quartus alterius tabellæ, hic tarditatis plus, ille celeritatis habens: & tertio, tertius & nonus, ille plus obtinēs celeritatis, hic mediocritatis: Quinto, undecimus & quartuſdecimus, ille maiore celeritate, hic tarditate p̄ditus: Sexto, decimuſquintus atq; decimuſoctauus, hic plus habens mediocritatis, ille tarditatis: Septimo, vigeſimus alter & vigeſimuſquint⁹, hic mediocritate, ille tarditate excellēs: Reliqui de ſcḋa tabella duo, octauo ſunt primæ tabellæ ſimiles, uigeſimus & uigeſimus ſextus, hic mediocritate præſtans, ille celeritate. Atq; controuerſia hic fuerit, q̄ aliqui, ſi duo tm̄ diuerſi in diſtentione motus ſint, tales in priorem tabellam pulſus oēs referant: alij magnitudinum ēt rationem ducant, itaq; illi ſi pares ſint, in priore ponant: ſed, ſi alter duplus ſit, in altera. Equidē, ſi magnopere ducerem ad rem pertinere, hāc pugnam, darem operam, vt dirimerē: uerum, qm̄ tm̄ ſatis eſt declaraſſe, interim alterum motum maiore ſpatio ferri, interim alterū, uel ēt utrunque ex æquo: hoc qui meminerit (ut poſthac, quid ſolet ſignificare quiſq; addiſcat) locet, in utra libet tabella prædictos pulſus licet. Nam duodecim alterius tabellæ reliquos, qui prorſus ſunt inæquales, nihil cum illis prioris tabellæ conſentire clariſſimum eſt, in quibus ipſa eſt inæquali G A.2
tas adſcripta: non quin alij illi duodecim, qui conueniunt cū prima tabella, inæquales ſint: ſunt enim: cæterum, q̄ in ternis hi differentijs motuum aperta inæqualitate ſint prædiți, cum in binis differentijs eam habeant alij. Sunt autem, ſi ordine à primo numeres, quintus, ſextus, ſeptimus, octauus, decimus, duodecimus, decimuſſextus, decimuſeptimus, decimuſnonus, uigeſimus primus, uigeſimus tertius, uigeſimus quartus.

De tertia differentia pulſuum in vna parte inæqualium. CAP. 17.

HAec ego de his eſſe ſatis puto. Siquidē ad reliquā iā & tertiā pulſuū una in parte inęqualiū dr̄iam redibimus, quos ut unū Archigenes deſcribit, uocatq; Dicrotū. Sunt uero plures. Quot aūt ſint, & quales, paulo poſt explicabimus, ſi expēderimus prius, de illis ne ſint, qui ex ar A. l. 1. f. 2. d
teriæ una diſtentione conſtant, an duo ſint continentes impares pulſus. Sed id difficile ſanè ad c. 3. fo. 48. c
iudicandū eſt, ni ad unguē, qui pulſus hic ſit, teneamus, quem Archigenes dicrotum appellauit. Nā in ijs eſſe eū, qui iterū tactū feriunt, planè liquet. Atq; intermittētes in uno ictu obtinēt idipſum. Et, ſi ſolū q̄s ictū attēdens, duos pulſus cenſeat eſſe eū, q̄ bis feriat, in manifeſto errore eſt: nā q̄ in una diſtentione intermittunt, quāq̄ iterū feriunt, nō dixeris duos pulſus eſſe: manifeſte etenim in illis deſtitutus motus cōtinuitate, quiete interrūpit̄ media. Dicrotorū genus non itē: H
ſed, ſimulatq; oēm diſtentionē effecit, ſe pauliſper ſubducit, ac mox pulſat iterū: vt intermittentiū quies media ictus intercipiat: dicroti, cōtractio, vel congreſſus, uel reditus, uel ut libet appellare. Idcirco q̄dā duos pulſus eſſe dicrotū, nō unū autumāt. Hoc affirmabunt illi potiſſimū, q̄ arteriæ cōtractionē non aīaduertūt, ſed ex ictu aiunt pulſum, & interuallo cōſtare. Iidē. n. ab arteriæ primo occurſu fieri breuē quietē contēdunt, ſub quā alterū occurſum: atq; crebritatē dicent eū pulſum inæqualē eſſe. Nā, qui impar hūt, quod ictus diuidit, interuallū, hos crebritate īequales uocant, ut dicemus paulo inferius. Quin nunc ēt, q̄ diſtabunt, uel horū ſnīa ab intermittentibus in una diſtentione pulſus dicroti, faciemus, ut demōſtremus: &, qḋ ponunt illi, contractionē non poſſe ſentiri, dabimus: nā, ut hoc cōcedatur, quin arteria ab interuallis nō uideaī ſe effere paribus, non negaueris certe. Iā in intermittētibus hoc p̄ſpicuū planè eſt: etenim inferne arteria non nunq̄ auſpicata motū, mox, ſimulatq; deſtiterit moueri, initiū iterū facit alterius motus, ubi prior deſijt. Dicroti uero, nō ita pulſant, ſed manifeſte ex altiore ꝓfunditate, & interuallo maior e motus prior vr̄cieri, atq; indidē continenter alter. Hāc ergo ab iſtis aſſenſionem expreſſimus, non eſſe perinde in una diſtētione pulſum intermittere, ac bis, ut dicrotus facit, ferire. At induci illi tm̄ inuiti, ut in uno ictu inæquales appellent dicrotos, non poſſunt. Deſcendent

enim

A enim binorum ictuum ſentiri aperte,nec magnitudinẽ parem, nec tẽpus, immo nec robur quidem.Et pauco tempore dicent ſecundum excipere priorem.Atq; admittent inęqualem illi quidem eſſe hunc pulſum,non vno in ictu tñ:ſed differentias huic inæqualitatis,crebritatis,& paruitatis,& cõtentionis accommodabunt. Qui contractionẽ aũt ſentiunt,deſciſcere hi manifeſte à collectiua,quam uocant,inęqualitate dicrotum animaduertunt.Nã iſta res inſtar habet geminorum ad incudem mallei ictuũ,cum ex multo interuallo prior incutitur,valideq; pulſat,ſecundus porrò,cum quaſi reſultat ab incude malleus,non ita multum,reciditq; in eã nõ ita,vt antea,
A.l.1.f.2.d.3. c.2. fo.48. 2 valenter & breui interuallo. Ex eodem genere ſunt dicroti:nam arteria in occurſu quaſi repellit,moxq; redit.Quod aũt præ cæteris pulſuum dicrotorum clariſſime naturam doceat,& à collectiua inæqualitate ſeiungat,genus eſt receſſus.Neque.n.tum arteria cõtrahitur,ſed,quaſi conCuteretur, decidit:cuius delapſum à primę diſtẽtionis termino nulla dirimit manifeſta quies,vt animaduertit in contractione:ſed,ſimulatque attolli deſtitit,recedit:atq; illa pauliſper vibrata, mox occurrit iterum:id quod ẽt vi tractis ramis, inde dimiſſis, accidit:qui quidem contendunt ad priſtinum locũ:vbi non ſtatim reſiſtunt tñ, ſed eodem,vnde abierunt,reuertunt. Neq; vero æquum ſumunt,ac antea,interuallũ,ſed longe minus:iterumq; ab hoc termino ad propriam ſeB dẽ ſe conferunt:iterumq; recedunt & redeunt, & tertio, & quarto,& ſæpius:dum reditum paulatim imminuendo,ad abſolutam aliqñ euadant quietem. Tale ẽt quid in dicrotis pulſibus motui arteriæ vſu venit. Ego itaq; nõ iam ſemel vidi reuertiſſe,ſed iterum aliqñ:Et breuiter vibrari omnino motũ oportet pulſus dicroti, vt in ipſo primo ictu veluti euecta, atq; ex vniuerſo loco arteria demigrans potius efferat,quàm diſtendatur:huiuſcemodi.n.ſunt vibrati. Quod illis, vbi cum ui aliqua accidit, partes arteriæ aliter,atq; aliter mouentur:ut uerbi gratia,prima,ſecũda,tertia,& frequenter quarta,& quinta eius pars attollatur,& delabatur.Itaq; fit aliqñ,ut uno eodemq; tempore hæ partes attolli,decidere illæ,appareant.Quæ forma cum dicrotorum pulſuum ſit,differentiæ in illis omnibus, quæ retulimus, generibus erunt,plenitudinis,duritiei,magnitudinis, uehementiæ,celeritatis,& contrariorum:tam in ipſo primo motu,quàm in reditu à diſceſſu.Nam magnus poteſt & non magnus,& uehemens,& non uehemens,& celer,& non celer,& aliarum quarumlibet ſpecierum altera eſſe,etiam uel æqualis,uel inæqualis:quę certe cõmutationes multas ſpecies conſtituunt dicrotorum pulſuum. Hæ dicrotorum pulſuũ in una diſtentione ſunt,inæqualitate unam partem occupante,differentiæ.

De inæqualitate diuerſarum partium in vna diſtentione. CAP. 18.

A.ibidem.a CIAm ad inæqualitatem diuerſarum partium tranſeamus, eiusq; explicemus oẽs dr̃ias,ac primas, duas, iuxta quas aut continuus eſt motus, aut interciſus aliqua ex parte:alias,ſingulares ex harum diuiſione genitas. Nam cõtinuus,aut eſt æqualis,aut inæqualis. Docuimus.n.quarõne æqualis fiat,& inæqualis inæqualitas. Aequalis itaq; uel remittat̃ celeritas,uel increſcat à primo modis ſex,neceſſe eſt:uti paulo ante declarauimus.Inęqualis ſunt plures dr̃ię,pro pulſus magnitudine longa,uel breui,uel moderata. Nanq; duobus digitis ſi motus occurrat, ſex dr̃iæ exiſtent:ſi tribus,quatuor & uiginti,ſi quatuor,ſeptuagintaocto. At,quemadmodũ,ſi occurrat duobus digitis,erunt neceſſario ſex dr̃iæ:ſi tribus,uigintiquatuor: duę illę ſuperius delineatæ tabellæ planum faciunt. Iam,quanam ratione,ſi quatuor ẽt,octo & ſeptuaginta fient,aſſequeris, ſi prius perſpexeris quatuor rerum quarumlibet,quarũ ternas ſingulę differentias aſſecutę ſint, coniugationes neceſſe eſſe,numero ut octoginta una ſint. Neq; eſt difficile hoc inuentu,modo noris eorum,quæ tres differentias habent,coniugationes eſſe vigintiſeptem.Si iam quartũ accedat,cui tres ſint differentiæ, unam & octoginta numero ratio poſtulat eſſe.Quibus ſi tres,quæ creant ęquales pulſus,eripias:reliqui quidem ſeptuaginta octo erũt.Itaq; ex ante deſcriptis duaD bus tabellis conſtat,horum uigintiquatuor quoſdam primis ſex futuros ſimiles:atq; illorũ octo & ſeptuaginta, his uigintiquatuor. Præterea,ut in illis,& item quoque in his duæ erunt ſectæ: ut hi conuenire exiſtiment inter tabellas,illi ſecus.

De differentijs motus interrupti. CAP. 19.

REſtat nunc,ut differentias recenſeamus motus interrupti. Erunt autẽ primæ quatuor:quarum ſingularum complures:atque quatuor in hunc modum. Aut primus,& tertius digitus motum ſentiunt,non ſecundus aũt,& quartus:aut primus & tertius & quartus,at non ſecundus: aut primus; ſecundus, quartus, non tertius tñ:aut primus,atq; quartus,ſecundus & tertius minime. Cũ primus & tertius duntaxat ſentiunt, nouenæ in ſingulis generibus dr̃iæ fiunt pulſuum: ubi uero primus & tertius & quartus, uigenæ ſeptenæ:totidem,cum primus ſecũdus & quartus: cum primus & quartus,nouenę. Atqui ſingularũ apertus eſt numerus ex vijs rationibusq; ante traditis.Hæc eſt iam ẽt inæqualitatis diuiſio, quę diuerſis in partibus fit. Commiſcentur porrò uarijs modis ambę inter ſe primę differentiæ,ut non iam diuerſas tñ partes,uerum etiam ſingulas teneat inæqualitas.Iã uero,ſi quis unius generis congruas differentias cum alterius confundere uolet,nec id laboris,dum omnes connexuerit,deprecabitur,operam nõ luſerit. Equidem, cenſeo,niſi hæc obiter, quæ hactenus ſunt tradita,percurreris,id nullo te negocio,conſecuturũ. Hac ratione inæqualitates motus in una diſtentione omnes didiceris.

De inæqualitate quantitatis diſtentionis in diuerſis arteriæ partibus. CAP. 20. E

AT vero inæqualitas quantitatis diſtentionis, diuerſas quidē arteriæ partes occupās, cū animaduertīt crebro, tū percipitur facillime & interrupta & continua, æqualiter & inæqualiter. De quo genere, qui decurtati uocantur, in vna diſtentione ſunt: & illi ēt, qui ab aliquibus innuentes & circūnuētes appellantur. In vna vero arteriæ parte, nō recipiat huius generis inæqualitatē vnus pulſus, ꝙ prius, quàm finem motus attingat, nequa quā liqueat magnitudo: cæterum, quo innoteſcat, hoc vnū pulſuum genus requirit finem. Nā vēhementiā, dū mouet arteria, atq; celeritatem, & duritiem, horumq; cōtraria, & media cognoſcas: magnitudinis & paruitatis differentiam, niſi iam moueri arteria deſtiterit, non poſſis. Nam ſimul, vt deſtitit, quātus eſt pulſus, apertū eſt: antea incertum etiam erat, quouſq; moueretur. Qui fieri igitur poteſt, vt vna efficiat pars inæqualem in hoc genere pulſum? Qui enim, quo cognoſcatur, quis ſit, poſtulat motus exitum, hic in motu etiamnum quomodo perſpiciatur?

Inæqualitatis vitalis contentionis differentiæ. CAP. 21.

INæqualitas vero vitalis contentionis eandem diſtributionem, ac inæqualitas motus, habet. Nam aut eandem partem, aut diſtinctas tenet: eādem tribus modis, aut interrupto motu, aut perpetuo, aut dicroto: diſtinctas bifariā, vel continuo motu, vel interciſo. Singulorum prēterea F horum generum totidem ſunt ſingulares differentiæ, quot motus. Quin commiſceri etiam poſitas vna in parte inæqualitates neceſſe eſt, vt illas, quæ in diuerſis fiunt.

De inæqualitate corporis arteriæ. CAP. 22.

SEd inæqualitas corporis arteriæ, ex qua pulſus, aut mollis, aut durus reddit, in vna quidē nū poteſt parte fieri: in diuerſis fieri duobus modis videt, non aliter, ac inęqualitas motus & cōtentionis: vt aut continuus motus ſit, aut interciſus. Quo fit, ut & differentiæ huius generis ſint eædem, atq; prædictæ illorum. Verū arteriæ pars vna non poteſt initio eſſe diſtentionis mollis, dura in fine: aut cōtra primo dura, in exitu mollis. Quare hactenus quidem ab hoc pulſuum genere duritiei & mollitudinis, duo genera diſſident priora motus & contentionis.

De inæqualitate ab infuſa materia in cauitatem arteriæ. CAP. 23.

PORRÒ pulſuum genus, quod efficit infuſa materia in arteriæ cauitatem, in quo plenus & vacuus eſt, eaſdem habet cōnes, ac ſuperius, quod quantitate cōſtabat diſtentionis: videbit. n. hic quoq; obtinere diuerſas partes poſſe in vno pulſu inæqualitas, eandem non poſſe. Sed quę rit genus totum hoc pulſuum prolixam orationem, neq; eſt huius loci: in cōmentarijs de pulſibus dignoſcendis explicabitur. Iam hoc etiā longiore tractatu opus eſt ad tertiam notionē ple- G nitudinis: cuius cum alij quidam, tum Archigenes author eſt. Proinde hoc quoq; in aliud tēpus reijcimus. Adhuc tamen dictis tantum adijciamus, inde ad reliqua proficiſcamur.

De pulſu caloris qualitatem indicante. CAP. 24.

QVia euidentius in arterię ſede febris calor qualis ſit, quā ſi aliam tangas partem, cognoſcitur: ideo quibuſdam probat inter alia hoc ēt genus pulſuū referri, quo caloris noſcimus qualitatem: cuius quidem generis æqualitas, & inæqualitas uerſantur in vna diſtentione: ac inæqualitatis erunt differentiæ, prima, tum quæ diuerſas partes, tum quæ ſingulas tenet. Quas iterum ſi ex prædictis vijs, & rationibus ſeces, alteræ particulares plures. A. l. 1. f. 2. d. c. 1. fo. 47. b

De inæqualitate a ſede arteriæ. CAP. 25.

ALiud genus eſt vno in pulſu inęqualitatis, nec vllum dictorū pulſuū amplectitur hoc, qđ ab ſede arteriæ proficiſcitur. Siquidem eſt, cū pars eius dextrorſum, pars deflectatur ſiniſtrorſum, alia etiam pars ſurſum, alia deorſum: quod accidit, aut in duobus locis, aut pluribus. Eſt autem hoc in ſpeciem finitimum diſtentionis inæqualitati quantitatis: quæ, vt ſunt diſtinguenda, in libris De pulſibus dignoſcendis explicatur.

De pulſu vndoſo, & vermiculante. CAP. 26. H

ALiud itē inæqualitatis vnius pulſus genus eſt, quod vocatur vndoſum: qđ quale ſit, abūde declarat ipſum nomē. Nihil cauſæ eſt tñ, quin, quo res euadat apertior, aliquid & nos dicamus, Non videtur ſimul arteria in ea inęqualitate diſtendi vniuerſa, ſed primo prima eius pars, deinde ſecunda, mox tertia, ab hac quarta: neque id temere tamē, ſed cum eleuatione quadam vndoſa, altera vnda ſemper priorem excipiēte. Neq; vero ab interrupto motu, qđ hoc genus abſit, ullius eſt negocij deprehendere: nam prioris partis arteriæ diſtentionem, ſecundæ conſequitur, vt interueniat pars à motu libera nulla: verum propemodum quieti ſimilis eſt vndarum finis: at non reperias tamen vllam partem prorſus quieſcere: nam, quæ motus connectunt in alto, veluti vndoſos æſtus, non illæ quidem prorſus immotæ, ſed breuem certe quendam retinēt motum. A vermiculāte hic pulſus magnitudine differt. Etenim maximū vndoſum ſi fingas perpetuo minui, tam puſillum inuenies aliquando redditum, vt, vndoſus ſit, an vermiculans iam, dubites: neque enim qualitas eos, ſed quantitas diſiungit. Eſt vtrique tamen quiddam commune, atq; ſpeciebus eorum omnibus: aliquid etiam proprium vtriuſque. Commune, vnde nomē vterq; inuenit, vndoſo, exurgere quaſi vndas in arteria alteram ab altera: vermiculanti, vermis affimilem eſſe greſſui, quòd ipſum etiam animal in modum vndarum mouetur: vt Democritus A. ibidē. c. 9. fol. 48. b

quodam

A quodam loco dicit,vbi de ijs verba facit,quæ in modũ vndarum progrediũtur. Initium fluctuationis perſpicuũ eſt ſuperne ſemp eſſe,& ad arterię fines terminari. Atq; hoc eſt cõe. Differẽtię vero eorum hoc modo ſpeciatim fiũt. Quibuſdam recta fertur vnda,quibuſdam in obliquũ deflectit. Quidam etiam breui longitudine habent inſignem altitudinem:ſunt contra,qui longiores altitudinem humilẽ:aliqui latam, non nulli anguſtam:alij etiam pari celeritate prædiți,alij ſecus. Et contentionis etiã hæc vnda plus,illa habet minus. Interim ſimul omnium eſt iſtarũ differentiarũ inæqualitas. Sed.n.de nulla alia commemoratarum inæqualitatũ,†id eſt nomen ſortitus,& habent utriq; hi tum vndoſi,tũ vermiculantes,vt tales ſint ex ſola diſtentionis inæqualitate,quantitatis,ac p̃terea nulla. Vna.n.hæc inæqualitas,adiuncto ſibi, vt partium motus alter anteuertat,alter cunctet,huiuſcemodi pulſus gignit. Quo fit,vt hos conſtituant,inæquales quãtitate in diuerſis partibus,& illi,qui non habent omnes ſimul partes motas. Attamẽ hæc inęqualitas,haud dum eſt ſola inuenta,vt prior arteriæ pars p̃ cęteris videretur moueri:cum autem incidat,omnino aliarũ cum illa aliqua,quas ante cõmemorauimus,complicata eſt. Nã,quod dicit Eraſiſtratus, ſemper priorem moueri prius uideri, ſenſus nõ probat:immo vero lõge aliud: ille adductus ſuo dogmate in re aperta mẽtitur. Sicut alia itẽ multa cõmenta,multi qui pro pla
B citis propugnant,pro teſtatis prodiderunt,quæ ne per ſomnium quidem viſa vnquam ſunt.

† *Id ſunt nomẽ ſortiti.*

De pulſu formicante. CAP. 27.

A.ibidem. IAm vero,vt vndoſo" pulſui ſuccedit vermiculans imminuto,ita formicãs uermiculanti,cum motibus amiſſis multis in vnum eumq; prorſus paruũ terminet. Quocirca nec inæqualẽ omnino dicas:quanq̃ eſſe ex genere veriſimile eſt inæqualium,ſed inæqualitas,vt eſt parua,fugit. Nomen inuenit hic formicans à ſimilitudine, q̃ ſibi cum animante eſt formica,vt quidã uolunt, paruitatis:vt alij, ſpeciei motus:vt hic ſit nominatus eadem ratione,ac uermiculãs & caprizãs: cum illi.n.à ſimilitudine motus, quæ ipſis cum animalibus,quorum habent cognomen,intercedit,ſunt nomen ſortiti:tum ipſe hic formicans. Sunt,qui propter vtrunq; ſic aiunt appellari eũ, & quòd paruus eſt,& ob ſpeciem motus. Nos de his non contendemus:at,formicans qualis ſit, explicabimus. Eſt mire paruus,quo haud eſt minor alius,iuxtaq; lãguidiſſimus planè,ac creberrimus:non tamen,vt quibuſdam viſus eſt,celer. At in libris de dignoſcendis pulſibus hoc demõſtrabitur. Nunc,ſi reliquam partem differentiarum pulſuum in vna diſtentione inæqualium addiderimus,ad alios nos conferemus.

De vibrato & conuulſiuo pulſu. CAP. 28.

A.ibidem. d C SVperſunt aũt vibrati" & conuulſiui,qui hactenus quidem ſunt inter ſe ſimiles,q̃ vnum locũ arteria non tenet,ſurſum agitetur,atque deorſum,naturali ſede delerta. Diſtant tñ vel hoc ipſo,q̃ non adeo is affectus in conuulſiuos cadat,in vibratos magnopere,& admodum perſpicue:iam ẽt quatenus ex terminis vtriſq; retrahi,contendiq́; & conuelli videntur conuulſiui, vibrati omni iſto vacant. Ad hæc,magna frequenter eſt vibratis diſtentio,parua ſemp cõuulſiuis. Et partes arteriæ quędam ſuperiora petere,quędam demitti vno eodemq́;tẽpore aperte in vibratis conſpiciuntur:conuulſiuis vero id perpaucis,& obſcure accidit. Breuiter,ſentias veluti fidem quandam intenſam in pulſu conuulſiuo,quæ illi res cum nullo alio conuenit:in vibratis nihil tale animaduertas. Maxime enim iaculis motum eorũ,quæ magna vi emiſſa,celeri impetu vibrãtur,aſſimiles: nam ita crebram illam, & inęqualem cõcuſſionem appellant:qua quidẽ conuulſiui carent. Omnes autem hoſce pulſus,qui præter quinq; illa prima genera in vna diſtẽtione inæquales ſunt:duorũ acceſſio horum conſtituit, quæ ſunt, genus inæqualitatis in arteriæ ſede,& cum maturius aut ſerius motum partes auſpicantur. Primum quidem horum,illum,qui inæqualis eſt, q̃ ſedem partiũ commutet, hoc ipſum ſolum:cæteros cum hoc,tum aliæ quædam inæqualitatum adiunctæ differentiæ primorum quinq; generum. Cõpoſitę enim tam notiones
D horum, quàm generationes ſunt,vndoſi,vermiculantis,vibrati,conuulſiui. Formicans autem inæqualis quidem,vt diximus,eſt:non videtur tamen.

De pulſu caprizante. CAP. 29.

A.ibidem.b ET, qui pulſus caprizans" ab Herophilo eſt appellatus,eſt ille de inęqualibus in vno pulſu: cõpoſitus item eſt,vtriuſq; expers,quæ primis quinq; generibus adiuncta erat,inęqualitatis:verum, vbi motum arteria interpellat quapiam in parte,tum potiſſime exiſtit,non ſimpliciter:neq; enim vniuerſum hoc genus caprizans eſt pulſus, cęterum vbi motus a quiete alter celerior primo & vehementior ſit. Ei ſiquidem ſoli ex ſimilitudine,quam cũ animalibus habet capris, attributum hoc nomen eſt:quippe quę hoc modo videntur ſalire, quaſi geminum quẽdã motum facientes:q̃, vbi aliquantulum ſeſe extulerint, & ſpeciem deſiti alicubi motus prębuerint, alterum motus nec opinatum impetum capiunt,priori longe citatiorem,veluti in ſe ipſas inſilientes. Hę quidem omnes in una diſtentione inęqualitates ſunt.

De inæqualitate crebritatis,& raritatis,& rhythmi in diuerſis pulſibus. CAP. 30.

NVnc de inęqualitate crebritatis,& raritatis,rhythmiq́; agemus. Collectiuas dicunt tantum eſſe eiuſcemodi inęqualitates:ita enim,quę ex pluribus pulſibus conflatę ſunt,appellãt. Primum de his dicemus,quę aceruatim fiunt:deinde ad eas deſcendemus,q̃ in uno pulſu. Atq;

hic unam exempli gratia ſectam de his, quę de crebritate ſunt, quæ ſcilicet eſt clariſſima, ſumamus, quæ ex ictuum cenſet interuallo, hoc genus pulſuum effici. Vbi ergo omnia ordine æqua ſint interualla per omnes pulſus, æqualem hunc dictitant eſſe: ſin partim maiora, partim minora; inæqualem nimirum eſſe in crebritate & raritate. Rhythmum iam etiam eodem modo ex proportione temporis ictus ad interualli tempus conſtantem, cum deinceps maneat eadem, æqualem iam dicunt eſſe: qui primam proportionem ſi uariet, eſſe inæqualem: quomodo, ſi interuallorum, quas & quietes uocant, mutentur magnitudines, inæqualitatem crebritatis raritatisq; fieri. Hæc ſane recte dicunt: atque ab iſta ſecta proficiſcenti ad alias, æqualitatem perſpicere licet, & inæqualitatem utriuſque generis: quæ complures, vt diximus, complectitur pulſus, quam collectiuam uocitant. E

De inæqualitate crebritatis, raritatis, rhythmiq; in uno pulſu. CAP. 13.

INæqualitas uero illorum in uno pulſu, quam neglexerunt omnes, nō perinde iam eſt aperta. Sed, ut præſens lucubratio ne quid deſideret, faciam, hæc etiā ut, quoad eius fieri poterit, clare explicem, ſermonis hinc inducto initio. Partes arteriæ aut oēs unà, motum exordiuntur, aut pars earum maturius, pars tardius. Si iam moueri oēs ſimul cœperint, mox motæ minus æquis temporibus, interdū diſtētionē alteram ſimul inceperint, duorū generum in uno pulſu inęqualitas erit: quæ, qđ fuerit, cognita quidem ſit, ut ſecunda diſtentio cœpit, non tñ in ſecunda contineatur: ſicut nec ipſe rhythmus, nec genus crebritatis & raritatis: cum & hæc ipſa fiant in uno pulſu, tñ omnino deſiderent, quo cognoſcantur, ſecundum: ꝙ quidem ante huius initium, prioris nequeat finis cognoſci. Iam incognito fine, nec crebritatē ualeas, uel raritatem, uel uero rhythmum aſſequi. Quare ad inæqualitatem conſtituendam, quam diximus, nil mirum eſt, ſi ſecundæ diſtentionis principium expectetur. Hac tñ de cauſa, non eſt collectiua nominanda. Scilicet prius, quàm altera diſtentio finiatur, ſtatim in eius principio cognoſcitur, ut nec altero nobis pulſu ſit, nec tertio, nec reliquis opus. Atq; ſic in primo ſolo fit. Itaque diximus, ſi uniuerſæ ſimul partes cœperint in prima & ſecunda diſtentione moueri, nec habeant par tempus motus, generari duorū generum inæqualitatem: vnā crebritatis & raritatis, imparitate interuallorum: alteram rhythmi, proportione temporis ictus ad interualli. Tempus.n. partis, quę omnium partium prima motu deficitur, minimum erit: maximum poſtremæ: media, proportione, inquantum aut à prima, aut à poſtrema abſint. Contra, ac tempora motuum, quietum tempora longiora ſunt in illis, quæ primæ à motu deſiſtunt: in illis, quæ poſtrema, breuiora. Quare tps motus, quē habuit pars, quæ motum prima deſiit, minimum, cum maximo tempore quietis eiuſdem partis compa F ratur: & ultimæ tempus, quod maximum erat omnium motus temporum, ad minimum confertur quietis eiuſdem partis. Et ita rhythmus in ſingulis cōmutatur, quatenus proportio temporis motus ad quietis tempus non eadem in omnibus manet. Quòd uero, ſi prior diſtentio ex omnibus ſimul partibus moueri cœperit, ſed non pari in omnibus tempore: deinde altera diſtētio motum auſpicata ſit, non unà omnium partium, ſed prius quidē eius, quæ prior quieuerat, atq; eo prius, quo prius quieuiſſet: ſecundo motum eius, quæ ſecunda, atq; ita deinceps: inæqualitas quidem ita rhythmi fiet, crebritatis & raritatis non item. Nam quies, cum omnibus æqua ſit, differentiam in crebritate & raritate efficit nullam: non reſpondebit tñ motus tempus tēpori quietis: ſiquidem motus non erat omnibus par tempus, quietis erat: nec ergo idem omnibus rhythmus. Quòd ſi, cū moueri arteriæ ſimul omnes partes cœperunt, non item ſimul omnes alteram diſtentionem ordiantur, neque priorem terminauerint ſimul, ſed ne quies quidem in omnibus æqua ſit, binas in eo neceſſe eſt differentias eſſe. Nam crebritatis & raritatis in alterutra dria inæqualitas fit, at non rhythmi tñ neceſſario: poſſunt enim omnium partium tēpora motus, quietum temporibus reſpondere: et, ſi hoc, erit item rhythmus æqualis. Sin autem eadem in omnibus partibus proportio non conſtet (ſanè.n. poteſt etiam hoc fieri) ſimul perdetur rhythmus. Iā G uero, ubi unà omnes partes moueri cœperint, motæque æquo ſint tempore, ſi alteræ diſtentionis non idem omnes initium partes ordiantur, ſed quædā maturius, quædam inceperint ſerius, non rhythmus iam æqualis erit, neq; crebritatis raritatisq; differentia: hāc enim impares quietes inæqualem efficiunt: rhythmū uero, proportionum commutatio, cùm æquo tempore oēs partes motæ ſint, non æquo tamen quieuerint tempore. Tot ſunt inæqualitatis utriuſque uno in pulſu generis differentiæ, cū omnes unà partes arteriæ diſtendi inceperint. At, vbi hæc primo, illa ſecundo diſtendi cœperit, ſi oēs ſimul quieuerint, ac deinde diſtentionem unà alteram auſpicatæ ſint, inæqualitas in altero tantū genere, neceſſe eſt, ſit, rhythmi: quandoquidem æqua omnibus partibus erunt interualla motuum: ſic inæqualitas in hoc quidem genere nulla erit. Et, ſi cum tempore quietis, quod ſit par in omnibus partibus, impar tempus conferatur cuiſq; partis motus, diuerſis proportionibus cuiuslibet rhythmum partis cōficiet. Quòd ſi alteram diſtentionem arteria iuxta orſa ſit, atq; priorem, vt in utraq; diſtentione eadem pars prior altera, pari interuallo incipiat, idq; in omnibus partibus ſit conſtans, ac illæ unà deſierint priorem diſtentionem, non poteſt non eſſe in utroque genere inæqualitas. Nam omne tempus, quod eſt ex motu & interuallo conflatum, omnibus eſt æquabile arteriæ partibus. Sed motuū proportiones, quod H

totum

A totum corpus in æquas partes non diſtribuatur, non reſpondent quietum proportionibus. Etenim partium, quæ moueri primæ cæperint, tempus motus excedet earum tps, quæ tardiores inceperint, interualli uero minus erit: contra partes, quæ cæperint poſterius, tempus habent motus minus, quietis maius. Quare ſimul inæqualis rhythmus neceſſario erit ſingularum partium: &, quatenus tempora interuallorum differunt, etiam crebritatis atq; raritatis cõiungi cũ ijs inæqualitatem eſt neceſſe. Si vero altera diſtentio perinde, ac prior fecerat, initium motus partiũ ſit orſa. i. ſi eadem vtrobiq; pars incipiat moueri, hæc primo loco, illa poſteriore: non ſit autem finis prioris diſtentionis in omnibus æquus, duæ erunt differentiæ: poteſt enim, & longe quidẽ quieſcere prius, quę prior eſt pars motum auſpicata, poteſt etiam poſterius. Nam, ſi tanto quieuerit prius, quanto cæpit, fiet ita æqualis in vtroque genere pulſus. Sin multo prius, atq; eſt auſpicata, quieuerit, duorum generũ efficiet inęqualem pulſum. At, ſi, quæ prior cæpit, deſiſtat poſterior, duorum generum oĩno inæqualitatem creabit, ſiue multo tardius, ſiue paulo quieuerit. At uero, ſi neq; prioris diſtentionis initium ex omnibus ſimul partibus fiat, neq; ſecũdæ, eſt, cum rhythmus poſſit æqualis eſſe, & uero etiam crebritatis, & raritatis genus: &, ſi quidem ita motuum tẽpora cum quietũ temporibus ſint partita, ut eadem ſit proportio in omnibus, fit æqua-
B lis rhythmus: ſi vero tempora ſola paria fuerint quietum, æqualitas erit in altero genere. Sed hæc infrequentia ſunt, inęqualitates vero ſunt permultæ: nam oẽs poſſunt ſimul partes a motu ceſſare, & non ſimul: ac, cum nõ ceſſant ſimul, hæ prius, illę poſterius: iam etiam vel lõge prius, uel longe tardius. At, quæ & quot hac ratione differentiæ fient, ex ſuperioribus inuenias: quo me oportet breuiorem eſſe. Itaque, ſi commonuerim, quod inſtitutum erat, eſſe demõſtratum, habere ſuas etiam vnum pulſum inæqualitates, tum in genere crebritatis, & raritatis, tum in genere rhythmi, finem hic iam primi libri faciam. Nam quæ in vna nos ſecta, quæ in ictum, & interuallum pulſum partitur, exempli gra retulimus, nullo negocio ad alias traducamus: poſſumus enim perinde per omnes etiam illas in generibus his duobus, de quibus modo dixi, inæqualitates pulſus vnius demonſtrare.

GALENI DE PVLSVVM DIFFERENTIIS LIBER SECVNDVS

ARGVMENTVM LIBRI

C Continet rationem propriorum, & accommodatorum nominum: ac docet, quantum aberrarit Archigenes in nominibus pulſuum, generibus, ac differentijs adhibendis.

Vſus huius libri. CAP. 1.

NOn eundem uſum hic liber pollicetur, ac primus: ſed, quam veratrum rationem habet, uel ſcammonia, cum pane, & carnibus, eandem, quæ nunc dicemus, cum ſuperioribus habent. Nutrire enim mentes illa ſanas, hæc reſecare prauas ſententias ualent, ut morbos quoſdam. Tamen, dum errores deteguntur ſimul bene dictis firma fides conſtituitur. Quare, hanc utilitatem ſi propoſitæ diſputationi addas, inueneris compendij non nihil adiunctum.

De nominum vſu. CAP. 2.

D EST autem primũ mihi cum ſophiſtis ſermo de nominibus vſurpandis. Græcorũ nanq; nos inſtitutum (etenim apud eos alti ſumus) tenemus, elaboramusq; vt clariſſimis sẽper nominibus ſenſum interpretemur. Neq; nos tamen. ſ. in eos querimur, qui hoc floccippendũt: immo vero, ſi vel ſingula voles verba vſurpare barbare, modo vt interpretationis lucẽ ne offendas nihil laboramus. Nam linguę, qua inter nos cõmẽtamur, hoc nomine utimur proprietate, quo mẽtem alterius aſſequamur: atq; vt clariſſime quiſq; mẽtem ſuam poteſt ſignificare, ita ſermone cẽſemus eum uti optime. Noſtrum id eſt inſtitutum, modeſtum ſane, & humanum: uerum interpellant ſophiſtæ: qui, ſicut mutuo de nominibus cõtendunt, res ipſas negligẽtes, & iterũ nos ſemper agitant contumelijs, & illudunt, niſi ipſorum uocabulis utamur. Qui ſi vniuerſi vnã linguam cõſtituãt, eamq; vt nouam monetam, rogatione ferant, conemur fortaſſis Græcę linguæ obliuiſci, ediſcere aũt ab iſtis promulgatã. Quin, ne ſi barbaram quidem linguam aliquã ſtatuerent utẽdam, vt ijs morem vbiq; geram, dubitem diſcere. Quando vero Græcam nullã integrã linguã, nec ẽt ſemel barbarã, ſed confuſam quãdam ex oĩbus, quaſi Carycã, aut ſi qua Caryca varia magis, & abſurdior fieri poteſt, cõponũt: atq; pro ſuo quiſq; voto partim ex Phænicia, & Syria, partim ex Aegypto & Thracia, aut aliunde contrahunt, inde Grẽcorum commiſcent nominibus, nec ijs ſane integris & legitimis, cæterum varie corruptis: equidẽ quid agã me hercle nõ habeo: qui neq; eas linguas poſſum ediſcere, neq; adducere illos, vt vnam addiſcãt linguã Græcam:

Græcam: nec, poſtquam horum neutrum obtineo ab illis, tertium poſſum, & quod eſt vnum E reliquum, ut, in qua ſumus lingua educati, hac vt vtamur, permittant. Atq; hoc quidem habet tantum malum vſus uocum.

De Definitionum vſu aduerſus Sophiſtas. CAP. 3.

ALterum de definitionibus longe hoc eſt difficilius. Sunt enim, qui ne olus quidã citra definitionem mihi videantur empturi, idq; cum nec per tranſennam dialecticã viderint: proferuntq; ut tales ſolent, & in talibus enutriti, ex nominibus aliquod illis præclaris, ex media petitis Syria, vel Cilicia, atq; definiri hoc imperãt: id quod nõ audiuit fortaſſe quiſquã homo Græcus. Hoc ſi hic, vt peregrinum, & barbarũ, ignorat, ille iam ridet, cauillatur, exagitatq; & puerũ & adoleſcentem appellat. Sæpe etiam nomen, quod in medium adductum eſt, Græcum quidẽ eſt, at non, vt eſt rei cuipiam aſſignatum, ita accipiunt miſeri Sophiſtæ, moxq; definitionem poſcunt. Hic ſi quis forte Græcus pro conſuetudine Græcorum definiat, tantum abeſt, ut aſſentiantur (ſane enim tolerabile hoc ſit) ut irrideant etiam, & illudant. At vero tertij, qui nõ in nomine iam & ſignificatione, ſed in ipſa errant re: cum dialecticæ quiſpiam peritus, horũ definitiones aggreditur aut nõ plenas, aut ſuperfluas, aut nõ diſtinctas, aut obſcuras, aut prolixas, aut falſas, aut omnino definitiones non eſſe, probare: ſubito tanquam inſani, acerbe dialecticã accuſant: F ac tum fruſtra ijs, & cũ incommodo videtur illa in omnibus rebus, artibusq; coli. Quare frequẽter hercle obſtupui, ſi, cũ rogamus, ne cum definitionibus omnia conentur & docere & diſcere, illi quidem non adducuntur: Vbi vero definitiones damus, & poſtea, quantũ falluntur, aperimus, ibi nihil conducere aiunt definitiones: neque id uno die aut altero interpoſito, ſed in puncto temporis (vt eſt in prouerbio) mutata pelle, modo definitionem poſiti nominis quærũt, modo eſſe definitiones inutiles cõfirmant. Quartum iam iſtorum in hiſce rebꝰ peccatum eſt, quòd non omnium neſciant eſſe definitiones: ſimulq; ut qui id ignorant, definire ſtudeant cuncta, & inter ſe altercentur, uociferenturq; nequicquam de rebus, quę definitionẽ non recipiunt. Quintus porrò lapſus in definitionibus, quiq; præter cæteros eſt ſingularis, ante quàm homonymiã explicauerint, unam faciunt eorum, quæ uaria ſignificant, definitionem: quaſi uero non rerum ſint, ſed nominum definitiones. Me certe unus aliquãdo de his præclaris Sophiſtis, nihil factum eſt propius, quàm ut enecaret. Cum enim in hunc modum poſuiſſet, Quid eſt plenus pulſus? ſubieci uariæ ſignificationis nomen eſſe: quare nec definitionem unã habere, niſi diſtincta homonymia ſit. Nondum hęc dixeram, cũ ille, neſcio, inquit, quid nugeris: ſatis eſt mihi, ſi de te diſco, quid plenus ſit pulſus: dialecticas mihi iſtas nugas, quæ medicinam contaminant, mitte. At ni- G hil me, inquam, audiuiſti unquã laborare, ut in dialectica definirem. Enimuero id ipſum, inquit, abſurdiſſimũ eſt, quòd neq; definire audetis, & dialecticis nobis nugis nõ deſiſtitis obſtrepere: ſed dic, loquere, reſponde, quis plenus eſt pulſus? Non poteſt fieri, inquam, prius quàm homonymiam explicauerim. Hic ille exclamabat: rurſusq; homonymiam aiebat, atque immenſas nugas adeſſe, quæ medicinam labefactaſſent, ac nos perdidiſſent. Immo non nos, inquam, ſed uos qui definire cuncta uultis, perdiderunt. Ecce autem, inquit, etiam conuitijs nos inceſſit. Nõ magis, inquam, quàm tu me. Ibi ille exilijt, manus allaturus: ſed hic hominem, qui aderant, repreſſerunt. Ille, ubi ſuperbe inſultaſſet, diſceſſit. Senex autem quidam de illis, qui adhuc remanſiſſent, barba ad pectus promiſſa, atque cætera mire tetricus (hæc.n. nunc grauitas habetur) tacete, inquit, pueri: abſq; tumultu agite: ſinite ſocium noſtrum aperire nobis, quid dicat. Ego hominem intuitus, quid uero, inquam, rogas? Id, inquit, ipſum, de quo diſputatis, de pleno pulſu. Vis igitur, inquam, non properare nimium, ut te aſſequar? tardus enim natura ſum, & feſtinantes non conſequor facile. Age, inquit, nihil properauero. Ergo cõcedes, inquam, mihi, ut exẽpli gratia non nihil ex omnibus uobis in communi interrogem? nam, qui ualet, reſpondeat, licebit. Permittit. Ego, ut hoc dediſſet, quid eſt lingua? quærebam. Mox reſpondet quidam, inſtrumentum H animalis guſtui dicatũ. Alter ſermoni dicatum dixit. Tertius quidam, guſtui & ſermoni attributum. Quos ego reſpiciens, etiam calcei, inquam & tibiæ lingua, inſtrumentum eſt animantis guſtui & ſermoni dicatum. Cum ad hoc obticuiſſent, & ſenex ille auſterus, multo redderetur auſterior, iterum orabam, ut unũ adhuc ſimile liceret quęrere. Ille admodum quidem grauiter hoc & ęgre, tulit tamen. Ego uero, ne cunctationem meam non ferret, ueritus, feſtinabundus popoſui, Quid eſt canis? Cum hic ex corona quidam reſponderet, animal quadrupes latrabile. Itaq; marinus, inquam, canis animal eſt quadrupes latrabile: & ſydus item cęleſte: deniq; morbus faciei. Ad hęc ſenex, ut aſinus, aures iam concutiebat. Cęterę coronę aliquid uidebamur dicere, uolebantq; omnes, ut, quo tandem hęc ſpectarent, quæ exquiſiueram, expedirem: qñquidem à primo ſtatim quæſtionem exempli gratia ſequentium receperam inſtituturum. Vbi ſilerent, & mihi aures darent, Tandem uos, inquam, animaduertere puto, accedere ad definiendum ante, quàm homonymiam diſtinxeris, quanta ſit offenſio: neq; enim nominum ſunt, ſed rerum definitiones. Quãdo igitur ab uno nomine res indicantur multę, neceſſario erunt totidẽ definitiones, quot ſunt res. Age ſane, linguę nomen eſt unũ, at tres ſunt ſignificationes, & ſua cuiq; eſt definitio. Cõtra fit, ut duo uniꝰ rei nomina, & uero nõ raro tria ſint, ut hic, enſis, gladius, mucro:

defi-

A definitio vera una,non perinde ac nomina,tres.Semper enim numero rerum reſpõdet definitionum numerus. Quare,ubi multis nominibus res contegatur una,caue poſtules multas definitiones:neque,cum vnum ſit nomen, ſed ſignificationes multæ, unam definitionem flagites: pro numero enim rerum,definitionum ſemper rationem ſubduces. Proinde,ſi nomen plenũ uni rei ſubiectæ ſeruit,tum eius,ſi proponatur, poteſt definitio dari. Si uero Archigenes omniũ ſane minime,denotare nomen,plenum,unam rem admiſit,†nomenq; uarie poſuitq; multas in eo complexus eſt ſignãtiones,non ſumus nos inſimulandi,qui ab definiẽdo deterreamur,ſed princeps,ſ.eius turbationis. Nam proximos medicos inuenio aliquos,ubi declarare,quis ſtat? ſit arteriæ tunicæ,ſtatuerunt,nomine pleni ibi & uacui uti:alios, ubi materiam in capedine contentam,cuius hi quantitatem ſignificari per iſta nomina,illi qualitatem,alij utrunq; ducunt. Verum Archigeni hæc ſcilicet ſola non ſatis faciũt: adiungit enim ſignificationem facultatis ſpiritus.Vnde relinquitur non unam pleni pulſus fieri definitionem poſſe: ſed eius, qui quantitatem,uel qualitatem,uel utranq; infuſæ ſubſtantiæ ſignificat,aliæ definitiones faciendæ ſunt: aliæ eius,qui uim ſpiritus:illius,qui qualitatem tunicæ,aliæ. His ego expoſitis tacui:quia, quod inſtitueram,confectum mihi erat. Illi commentationem inſtabant, quando ſemel inſtitueram, But perſequerer. Illis igitur morem geſſi rogantibus. Quę hoc loco non debeo omnia referre:q; eorum maximam partem,& utiliſſimam ſum expoſiturus in libris De dignoſcendis pulſibus.

† *Græ.impreſſi habẽt,* τάξαντές τε πολυειδῶς τὸν τύπον. *Antiqui,* ταράξαντές τε πολυειδῶς τὸν τύπον. *i.typumq; uarie turbant.*

Aduerſus Archigenem de primis pulſuum generibus,quæ ipſe appellat qualitates. CAP. 4.

QVod ad inſtitutum refert,non præteribo.Nolo definiri omnia:neque cum multas protuleris ſignificationes,facias unam definitionem : in quod Archigenes de pleno pulſu incurrit. Quare cum ipſa eſt eius obſcura definitio, tum de corporene arteriæ dicat, an de ſubſtantia,quæ in eius cauitate continetur, diuinare non habeo : uidetur enim nomen definiuiſſe, non rem:omnino enim,ſi rerum duxiſſet rationem,plures faceret definitiones. Sed nomen illum ſpectare ſolum,uel ex illis perſpicias,quæ ſtatim initio libri De pulſibus ſic dicit: Octo qua
" litates pulſibus comitari,magnitudinem,vehementiam,celeritatem,crebritatem,plenitudinẽ,
" ordinẽ,uel perturbationem ordinis,æqualitatem uel inæqualitatem,rhythmum.Nanq; pleni tudinis ſi nomen de compluribus rebus dicitur,miror,qui octo etiã maneant.Age ſi enim,ſi ſeptem illis alijs,qualitatem corporis arteriæ addas,& infuſionis quam uocant, & etiã ipſius ſpiritus,ac decem iam eſſe omnes qualitates pulſuum dicas,quid tibi reſpondebimus? At hercle, ſi in duo membra partiens infuſam ſubſtantiam,unam quantitati huius, alteram aſſignes quali
C tati qualitatem. Adeo in nominibus Archigenes,non diſtinguendis ſignificationibus,uidetur permanere. Ac par eſt iam prouerbium proferre,plebeium illud quidem,non a propoſito tñ alienum. Cum aqua, inquiunt, ſuffocet,quid ſorbebimus ? Nam, ſi ita Archigenes labitur,ad quem adibimus?quis huius nobis errata corriget?Etenim non in his tantum videtur, ſed(ſi id, quod eſt,dicendum eſt)in alijs offendere paſſim: Vt, nulla duritiei & mollitudinis facta mentione inter primas octo qualitates,poſtea de ijs agit:primo enim loco de magnitudine,ſecũdo de uehementia,tertio de plenitudine,quarto de duritie tractat. Quòd, ſi compoſitam aliquam ex ſimplicibus eam faceret,defendere hominem poſſis, ſi recte initio dicas prætermiſſam, ubi de ſimplicibus duntaxat meminit,ſed mox iure in compoſitas relatam.Nunc quarto eam loco ſtatuit mediam,quantum poteſt maxime,inter ſimplices qualitates,quam exponens,quid nam ſit,occurſum dicit ſolidæ uel diſſolutæ arteriæ.Vnde certe de ſimplicibus illam eſſe uult. Hęc igi tur Archigenes mox ab initio recenſendis primis qualitatibus errata commiſit:quas ne demonſtrare quidem,cur tot ſint numero, uoluit, uerum ita temere ſermonem effutijt. Octo dicuntur qualitates pulſibus comitari αἱ διηχημέναι quidẽ apud καθαρεύους,i.puros.Ego uero,quid ſit ipſũ διηχημέναι,conijcere plane nequeo,neq; enim nomen hoc apud quendam inueni Græcũ.Quo
D minus,cui Archigenes rei tribuat,perſpicio : idque, q; de ſua ipſe lingua librum non conſcripſit:ut fecit Chryſippus de nominibus,quæ in dialectica finxit:hac enim ſola uia eum aſſequeremur.Tñ ex tota oratione,p eo, διηχημέναι,uti eum ſuſpiceris,quod apud omnes eſt peruulgatũ, & creditum. Quanquam ne id quidem ſuſpicari plane potes:nam non apud omnes ait,ſed puros,quos ne ipſos quidem,qui ſint,ſcimus:etſi ſcito.ſ.opus erat,ut diſceptemus, an credendum ijs citra demonſtrationem ſit,necne. Apud Ariſtotelem certe lemmata audiui probabilia,quę omnibus hominibus,uel plurimis,uel ſapientibus probantur, hic an puri pro ſapientibus accipiendi ſint,me quidem præterit.Multo certe preſtaret aliquam apponere,ſi non firmam demõſtrationem,at rationem ſufficientem ſermoni de octo qualitatibus, ut ne quis initio ſtatim,quaſi in Moyſi,& Chriſti ſcholam impingat,leges audiat nulla conſtitutas demonſtratione,idque, ubi minime deceat. Nam,cum dicere de omnibus pulſibus(quod ex ijs,quę ante ſcripſit,conijcias) inſtituiſſet, quot ſint, nulla nos rationali methodo uoluit inducere, ſed diſciplinam inſtituit empiricam,octo apud puros dicens peruulgatas qualitates eſſe. Quid, ſi quaſdam illarum negligentius puri preterierint,ſtatim ne erunt nec ipſa quidem ſua natura plures ? an, quę puris placent,hęc ſatis eſt retuliſſe pro ueris,idque,cum incertum ſit,qui nã iſti ſunt puri? vtrum,q lite ras didicerint,uel primas diſciplinas,an cordati,uel prudẽtes,uel ſapiẽtes?ut remittamus,q

quali-

qualitates appellauit principes & generales pulſuum differentias. Magnitudinis quidem & par E
uitatis certe differentia qualitas non eſt, niſi tricubitale etiam in qualitate pones; equidē quantum putarem. Sed & de magno & paruo non paruam ſcio diſputationem extitiſſe, vtrum quale ſignent, an ad aliquid, an (id quod res habet) ad aliquid in quantitatis prædicamento ſit, nullo tñ pacto in qualitatis, vti nec rhythmus, nec ordinis perturbatio & ordo, nec æqualitas & inæqualitas: q̄ item ex gñe ad aliquid manifeſte ſunt. Nam ēt commune genus exiſtimare magnitudinem magni & parui pulſus, vehementiam vehementis, & languidi, celeritatē celeris & tardi, & crebritatem crebri & rari, itaq; deinceps in ſequentibus, plenitudinem pleni & uacui, duritiam duri & mollis, quis negabit maiorem in modum eſſe abſurda? Quòd ſi uno auet noīe totum genus complecti, quin hoc, in ordine & perturbatione ordinis, in æqualitate & inęqualitate ſuſtinuit? Aut, ſi in his commune prædicamentum non deſiderauit, quæ erat neceſſitas, cur requireret in alijs dīijs? aut, ſi in aliis auſus ſemel eſt Græcorum præterire inſtitutum, quid crebritatem de crebro dixit & raro pulſu, æqualitatem aūt dicere de æquali & de inequali nō fuit auſus. Hęc ego, quemadmodum ſibi conſtent mutuo, libenter didicerim: nam hęc, ut ſi ſuſpiciat Grȩcorum morem, illa, ut ſi contēnat & perturbet, ſcribit. In uno ergo primo gñe, qa uiam ſibi muniuit, oſtēndit in aliis omnibus eandem rōnem habiturum, ſed in audacia non perman- F
ſit. Oportebat uero a primo aut nihil conſuetudinem imminuere, aut perpetuo contra cōſuetudinem audacem eſſe. Nam, qui magnitudinem pulſus gñatim affirmauit dici, etenim paruum ēt habere ſuam magnitudinem, deinde ēt uehementiam confirmauit gñatim, quoddam modo nō ſolum de uehemente, ſed & de languido dici, ſtatim in plenitudine labaſcit, ſcribens ſic. Pleno „
pulſui & vacuo eſt commune quoddam genus, hoc non nunquam plenitudo uocatur. Nam in „
hoc gñe, non nunquam: addidit: quod ſuperiorib. non adiecit, quaſi reprehendens iam ueterē dictionis uſum confuſum. Nam, ſi illi quis obijciat, qui apud Grȩcos eſt educatus: quę bone uir in vacuo plenitudo ineſt? quid hæc deſignas in cōes Græcorum dictiones præter oēm morem. Vt hoc declinaret, addidit, non nunquam uocatur. Enimuero nos rogabimus, qñ autem? ubi? à quibus? hoc. n. vult illud, non nunquam. Ille uero librum producere Græcorum, ex quo vſum illum confirmet, habebit nullum: tantum fortaſſe homini ſatis erit dicere, apud nautas, inſtitores, cauponas, & balneatores: nam ad iſtos ſemper teſtes confugiunt, ubi de nomine quæratur.

Qua ratione nominibus vtendum, ac de Atticæ linguæ dignitate. CAP. 5.

QVæres de nobis: quid? tibi tantine Græcorum eſt uſus, ut nemini permittas de eo ne latū quidem unguem diſcedere? Non equidem, dicam, me hercle & per omnes Deos: im- G
mo, ſi uel βίκος voles panem appellare more Phrygum, noſtra nihil refert, tantum me hoc primum doce idioma linguę tuę, ut aſſequar: neq; dixeris, uocatur: omnino. n. quæram ex te, apud quos? certe quidem non apud Græcos. Sed forſitan dicunt, uocetur. At, ſi, cum hoc dixeris, hiſcere me amplius audias, capitis me damno. Nunc hic, uocatur, dicis, mendacijs uſum Grȩcorū onerās: illic nō abſolute, ſed addito, non nunquam, ut in plenitudine. Nam quid tandē ait, hæc non nunquam plenitudo uocatur? Verum de plenitudine quidem hæc, cum labaſceret iam: ſcripſit, de duritie non ēt labens. Scilicet deiecti iam, uictiq; prorſus iſta verba ſunt. Eſt aūt mollitudinis & duritię pulſus commune quoddam genus: q̄ durities, ſi receptum ſit, uocetur fortaſſe. Neq; hic amplius auſus eſt addere hoc, non nunquam durities uocatur. Tametſi nihilo erat plenitudo duritia præſtantior, ut, quod auſus illic eſt, hic uereretur: ſed, quod dixi, paulatim labentibus ſimilis eſt. Atqui maioris erat ſtrenuitatis, puto, prȩcipitem ruere, non labi pedetētim: neque nobis, neq; ſibi negotia facere. Quę durities, inquit, ſi receptū ſit, uocetur fortaſſe. A quibus fortaſſe, ſi receptum ſit? à tuis fortaſſis hæredibus. Siquidem nos, quemadmodum monetā qualibet in urbe teſſeram eſſe ſcimus emptionis & uenditionis, quam qui adulterant, in hos legisla tores aīa duertunt, ſic linguarum inſignia multa eſſe ſcimus, quarū tueri, quā quiſq; elegerit, uo- H
lumus. Nos defendimus cōem linguam, quam uocant: ſiue una ea Atticorum eſt (multas. n. ſumpſit Athenienſium lingua mutationes) ſiue omnino alia quępiam (nam alio in loco de hac re meam ſnīam aperio) & hanc ſtudemus linguā ſeruare, neq; in eius leges quicquā cōmittere, neque monetam inducere uocis adulterinam, neq; deprauare. qua ſi mecū cupis colloqui, primū eam fac addiſcas. Sin alia quapiā uteris, idipſum demonſtra. Nam, ſi de Grȩcis eſt, ſane nec illa nos fugit, ſiquidem & Ionum, & Aeoliorum, & Doriorum reuoluimus ſcripta. Sin aūt nulla harum, ſed eſt Barbara aliqua, id ipſum dic: tñ ago, eā ut ſerues integrā & puram, quęcunq; illa ſit. Nec tria mihi ex Cilicia uerba affer, quatuor ex Syria, ex Galatia quinque, Athenis ſex. Equidē tot linguas ediſcere nequeo, ut hoīes intelligam adeo multarū linguarum. Δίγλωττος. i. duarū linguarum peritus olim, aliquis dicebatur, quod habebatur miraculū, homo unus duas callens linguas, tu multas nosuis ediſcere, cum ediſcere te oporteat unam, tam propriam, tam uero cōmunem omnibus, tam etiam facundam, tam denique humanam. Quod ſi linguarum uoces barbararū aduertas, perſpicies plane, alias porcorū linguas, alias ranarum, uel gracculorū, uel coruorū repræsētare, turpes & inhoneſtas uel ipſa figura linguę, labiorū, totiusq; adeo oris. Aut. n. ex intimis fȩrè faucib. non aliter, ac q, ſtertūt, loquūtur, aut labia diſtorquēt, ſibilātq; aut ubique

uocem

A vocem intendũt,aut nusq̃ prorſus,aut maxime hiant,& linguam iactant, & os aperire nequaq̃ valent,linguamq́; habent ocioſam,nec facile motam,atq; quaſi vinctã. Et tu iucundiſſimam negligis,humaniſſimamq; linguam,ea florentẽ elegãtia atq; gratia:& ex multis importunis,& ab ſurdis congeris nomina?Vnam longe erat procliuius ornatiſſimã addiſcere,q̃ ſexcẽtas depraua tas.At non tantum ipſi repudiãt,ſed & nos cogũt,in qua creuimus, & inſtituti lingua ſumus, hac dimiſſa,ediſcere ſuam.Quid tu,non uis bone uir addiſcere linguam Græcã? Barbare,ut ue lis,ſonaueris.Tm̃,ut ego permitto ꝓ tuo tibi arbitrio loqui:ſic mihi,ut doctus ſum, concede, ut dicam.Patrem habui,qui ad amuſſim teneret Greçã linguã,eſſetq; doctor,& pẽdagogus Græcus:in his altus uocabulis ſum,neſcio tua.Nec mercatorum mihi,aut cauponum,aut publicanorum vſum nominũ adduce. Non uſus ſum iſta hoĩum natione,à puero in ueterum uerſatus ſum libris. Atq; hæc dico,nec ulli dixi unquã,uel heus tu barbare ſonas,uel ſoloeciſmũ committis, vel parum bene,& proprie appellaſti.Immo loqui,ut uolunt,oĩbus ꝓ me quidem licet,ut etiam gubernator dicat:Adduce pes,nil laboro.Phauorinus hæc,& Dion,non ego reprehẽdo: tantũ ſermonẽ volo intelligere.Qui ſi me qñ perplexũ hẽt,ibi neceſſum quærere mihi eſt, quid interpretari nomen uelit.Si aperit ſenſum,taceo:neq; incuſo,uel exprobro, ꝙ à conſuetudine deſci-
B uerit Græcorum.Vna duntaxat ſum cura,capiendi ſenſum ſermonis.Iſtis hoc,ut uidetur,nõ ſatis eſt:ſed,cũ nos utamur Grecorum noĩbus, tum nos illi primũ accuſant:atq; nunc dialecticos agunt,nunc phyſicos quoſdã,aliàs oratores, nonnunq̃ grãmaticos. Varijs.n.modis nos diuexant.Deinde,cum quis in longiorem cum ijs diſputationẽ neceſſario deductus, imperitiã detegat oĩum,quæ,quaſi noſſent,iactabãt:ſtatim ſui ipſi obliti, q̃ initio eſſe utilia defendebant, hæc ipſa accuſant.Quis eſt de iſtis audacibus,q nobis non inſultet,qũ differentias dicamus pulſuum generum tot eſſe: male dr̃ias contendens nos dixiſſe, & multo ẽt peius generum? Nos autem, vt inanẽ cõtumeliam iſtorũ uitemus:age qualitates,dicimus,eas uocaueris,aut qũocunque cordi tibi ſit:neq; enim de nominibus nos,ſed de rebus diſputamus. Nam, quot pulſuũ ſint prima genera,noſſe refert,ne iam in prima forte diuiſione genus integrũ prætereamus.Hi ne hęc quidem dicere nobis permittunt,ſed ſtatim os obturans,ac rei totius confirmant,nõ nominis,eſſe ignorationem.Inde ea nos in ſe cogunt dicere,q̃ diceremus inuiti. Mox conuicti,primum non de re,ſed de noĩe q̃ri;deinde nominibus vſurpãdis ipſos offendiſſe,nõ nos;indigniſſime ferũt & inutilẽ uocant,uelut de ſomno excitati,argutam illam,& anxiam de nominibus ſedulitatem: quaſi uero aliud nos à primo dixerimus,aut contenderimus: ac non ipſi initium introduxerint
C iſtarũ ineptiarũ.Octo dicis tu qualitates pulſum comitari? Dabo tibi hoc,qualitatis te nomine ordine,& recte uſum:de eo uerbum nõ faciam.Oſtẽdam nõ eſſe octo.Hæc de re quæſtio eſt,ad quam ego egregios hos ſophiſtas prouoco.Iſti,quò hinc ſeſe expediãt,dum ego diſputo,nomẽ aliquod prehendunt.Cum iam in utriſq; coarguti ſint,rebus ſimul,& nominibus, ſtomachãtur. Erat uero praua de rebus ſententia abijcienda,& nominum † utendorum, quemadmodum illis per nos poteſtas eſt,& nobis item facultas ab illis danda.Sed non permittunt. Quare & ego de uoce illorum pauca,neceſſitate adductus,dixi.

† *Additur ex antiquis.quæ ip ſi norunt.*

Quàm aberrarit Archigenes in nominibus pulſuum generibus adhibendis: ac quo pacto ſingula genera ſint appellanda. CAP. 6.

AC nunc etiã orabo,ut depoſita de nominibus cõtentione,concedãt nobis Græcorũ inſtituto loqui:addiſcãtq; male octo ſe qualitates dicere.Neq; enim oĩa prima genera pulſuũ qualitates,ut demonſtrauimus,ſunt.Qũo igitur,inquiunt,dicendum eſt?Hoc non,quo diſcant, q̃runt:ſed anſam ut habeant cõtrouerſiæ.Tu ergo reſpondebis,differentias dicendum eſſe primorum generum pulſuum:aut ſic certe differentiarum pulſuum prima genera. Illi,qualia genera,neceſſario rogabunt,& quæ,& quales dr̃ias?Tu ẽt ad hoc illis reſponde in hunc modum:
D Primum quæſo audi,ꝙ generum:inde audies,ꝙ primorum:poſtea,ꝙ differentiarum.Atq; ꝙ ge nerum,hinc cognoſces. Dicitur quidam magnus pulſus,& ei contrarius paruus,ac quidam inter utrũque medius,moderatus in hoc genere.Et hercle eſt,qui longus uocatur, eſt qui breuis, & latus,& anguſtus,& altus,& humilis,& qui horum medij ſunt moderati. Horũ tibi,quos commemorauimus,vnum eſſe pulſuum genus cenſes qualitatem?Innuent.ſ.audace & cõfidenti uoce:tu caue,hac re cõmoueare:ſume & recita Archigenis illis librum primũ,qui capitis hunc habet primum titulum. De magnitudine pulſus. Deinde initium tractatus ſic ad verbum ſcriptum:

" Magnitudo pulſus generatim dicitur:obtinet enim magnitudinem,& paruus pulſus,& magnus.
" Tum paulum reuolutio librum,& rurſus ex tractatu de vehementia hoc caput recita:Igitur ge-
" nus eſt uehementia:eius ſpecies,uehemens pulſus,& languidus,& medius. Iterũ librũ aliquan-
" tũ reuolue,ac principium recita tractatus de plenitudine,quod eſt huiuſmodi: Plenus pulſus,&
" uacuus cõe habent genus:hæc nonnunquam plenitudo uocatur.Ac pauliſper intermitte recita-
" tionem libri,atq; dic iſtis nihil nouare nos,ſed ſequi Archigenẽ. Eſt enim omni ĩ pulſu cõe plu rium differentiarũ genus:ut hoc loco ſunt ab Archigene tria hæc genera cõmemorata,magnitudo,vehementia,plenitudo.Tũ quartum dic deinceps eum ſcribere genus,duritiem. Atq; ca-
" put recita, quod ita habet: Mollitudinis eſt & duritiei pulſus cõe genus, quæ durities, ſi receptum

ptum ſit,uocetur fortaſſe. Clarius iam ēt in tractatu de ordine, & perturbatione ordinis,æqua- E
litate,& inæqualitate,genera dicēs harum dīarum nomen nō ſortita,hoc modo orditur Hero
philus,q̄ generatim pulſuū protulit alias differētias hoc pacto: Magnitudo,celeritas,uehemen- „
tia,rhythmus:non coniunctim,ſed ſpeciatim ordinis meminit,& perturbationis ordinis, atque „
æqualitatis,& inęqualitatis. Vnde curioſiores illū,q̄ generibus in partitione ſpecies opponat, „
reprehendūt. Hæc ad initium tractatus. Inferius,cū nō Herophili ſ aut alterius cuiuſdam ſ iā opi- „
nionē exponit,cæterum tradit ſuam ipſius ſententiā in capite de ordine & perturbatione ordi- „
nis, quid ait: Citius.n. affirmauerim genus eſſe ſine noīe. Hoc aūt quid ſibi vult,q̄ magnitudinis „
& paruitatis cōe genus magnitudinē appellauit: uehementiæ & remiſſionis,uehementiam: ple
nitudinis,& uacuitatis,plenitudinē: duritiæ & mollitudinis,duritiam: celeritas,& tarditatis,cele
ritatē: crebritatis,& raritatis,crebritatē: at ordinis,& perturbationis ordinis mente quidem cō-
cipit,ſed nomē non poteſt amborū tale exprimere,quale magnitudinis, & paruitatis, magnitu
dinē? Neq; enim,ut illic paruo pulſui magnitudinē ait ſuppetere,& hic dicere audet in inordi-
natū cadere ordinē: neq; vero ēt in inæqualem,æqualitatem. Quare nec genus horum cōe no-
minatur æqualitas. Itaq; nomine ait uacare horū genera differentiarum. Genera ergo ſ ſecūdū ſ
pulſuum differentias non nos modo,ſed Archigenes eſſe dicit,ſed Agathinus,ſed,qui de pulſi- F
bus commentati ſunt,pene oēs. Vbi ergo ab illis diſſidemus? q̄ uocabulis nos magis utimur pro
prijs. Nam,cum quādam Archigenes magnitudinis qualitatē dicat eſſe,alteram vehementiæ,
tertiam plenitudinis,quartam duritiei,& quaſdam p̄terea celeritatis, atq; crebritatis,magnitu-
dinis qualitatē nos quantitatem diſtētionis nominauimus. Neq; eſt enim cōe magnitudinis,&
paruitatis genus magnitudo potius,q̄ albedinis,& nigritiæ,albedo. Sed,ſi harum eſt color ge-
nus, quodnā magni ſit,& parui genus,quærendum eſt: nam aut quantitas eſt,aut ad aliquid, aut
cōiuncta cum ad aliquid quātitas. Neq; enim ſumus neſcij multis generibus eſſe cōe ad aliq̄d:
ſiquidem albius,& nigrius ſunt in genere coloris,& qualitas color eſt: iam ſuperius,atque infe-
rius etiam in genere vbi maturius item, & tardius in genere quādo. Et uero ēt alijs in pluribus
generalibus prædicamentis ad aliquid uerſatur. Quid igitur admirationis habet,ſi & in prædi-
camēto quantitatis locum habet? Sanè nihil mallem,ſi quidem poſſet,q̄ certo termino quan-
titatē diſtentionis appellare,ſicut in multis pedale,cubitale,bicubitale,& eiuſcemodi uocam⁹.
Atqui,qñ eiuſcemodi ex accidētibus nihil inuenimus,q̄ proxime certos acceſſimus. Nam,cum
teneamus quidem pulſum moderatum abſolute,& moderatum ad ſingulos nos: excedētes mo-
dum,& qui infra modū ſunt,damus operā,ut clare nominemus: atq; ſic interim dicimus: aut, ſi G
cum nemine loquamur,nobiſcum certe cogitamus: Hic pulſus aliquando eſt moderato maior:
aliàs,non paulo hic pulſus moderato maior eſt. Idem etiam ſic dicimus,bene maior moderato,
aut ſatis maior: aut etiam abſolute,hic magnus eſt pulſus: vel hoc modo,pulſus hic ſatis magnus
eſt: uel hercle,admodum eſt magnus hic pulſus: aut,cum longius ēt intelligentiam protēdimus,
maiorem in modum dicimus magnum eſſe,aut deniq; maximum. Nam oēs hæ dictiones mode
rato maiorē denuntiantes,maiorem exceſſum,& defectū oſtendunt. Quare optime ualeas mo-
deratum,qui requiritur,oſtendere,modo moderatum cognoſcas. In ipſo enim maiore, q̄ eſt
moderatus,ſatis eſt quinq; facere,aut certe ſex dīas. Eum, qui excedat omnes,qui nobis ani-
maduertendus ēt eſt,nō ſecus,ac moderatus,maximum uocabimus: qui medius eſt inter maxi-
mū,& medium,magnum ſimpliciter. Iam interponendi huic,& illi vtrinq; bini alteri: unus pau-
lo maior moderato,alter,qui magno paulum concedit: alius iam,qui magnum ſuperet,alius,q̄
proximus ſit maximo. Hæc adduxi,ut demonſtrarem magnū,& paruum,ut uideātur eſſe q̄ ma-
xime p̄dicamēti ad aliquid,quantitatē ſignificare. Quocirca nos,qui de luce diſcipulorū labo-
ramus,ex quantitate diſtētionis oīa diximus illa nominata eſſe: ſimulq; vſum eos nominū do-
cemus,nec perturbamus,cum in paruitate dicamus magnitudinē ineſſe. Nam,ſi uel idiota ſis, H
& primarum diſcipliuarum imperitus,quiduis potius, quā hoc concedes: quas ſi antea attigiſti,
profecto millies offendiſti ſcriptas apud Græcos,magnitudinē & paruitatem,eſq; ad cōcipien
dum aſſuetus,magnum hīe magnitudinem; atq; paruum paruitatem. Equidem noui quendam
qui olim Archigenis mihi de pulſibus librum interpretaretur, qui paruo credebat nullam ſup-
petere magnitudinem. Nam,ſi,inquit,cuipiam adſit paruitas,etiam eidem aderunt ambæ. Hic
ego cū conticuiſſem,quātitatem,inquit,aut tale aliquid paruo cogites ſuppetere, magnitudinē
nequaquam. Hæc ego,quia ut parū recta nō ualeo cālumniari, neq; inſtituendos tyrones uolo
importune cōfundere,qñ homonymum eſt magnitudo,& de his,quæ bifariam dicuntur, ſatius
eſſe dicendum duxi,diſtentionis quantitatem multas differentias pulſuum complecti. Nam eū
ſcio paruitatis eſſe apud Græcos vſum,ut quoddam accidens,& inſeparatū a paruis. Itaq; Pla-
to ēt ideas efficiebat magnitudinis, & paruitatis: ac harū uiciſſitudine magnum, & paruum ge-
nerabat ratione. Atq; his ſi qui omnibus præteritis,magnitudinem paruis pulſibus aliquam de
altera homonymorum ſignificatione det infrequentiore: qui longis iam & breuibus, & latis,&
anguſtis,humilibusq; & altis (cum eiuſdem ſint generis cum magno, & paruo) ſuppeditare di-
cat magnitudinem? Nam longus eſt, qui longitudinem naturalem excedit: latus, qui latitudi-

nem:

A ne:altus,quí profunditate:quorũ intelligitur nullus in tribus dimenſionibus arteriæ,citra quas nulla conſtet magnitudo.Siquidẽ quantitas unius dimenſionis,non magnitudo,ſed longitudo eſt,ex qua aliquos longos,& breues uocitamus,non magnos uel paruos.Neq; uero ita lineam vnquam appellamus,ſed aut longam,aut breuem. Verum enimuero illa demum,q̃ trifariã cor pora dimenſa ſint,magna dicimus,& parua. Atq; adeo ipſe Archigenes magnitudinẽ eſſe pul ſus ait,tumorem aſſurgentis arteriæ.Atqui tumore linea caret,quæ ſolis trifariam dimenſis cõ uenit.Proinde omnes clare,uel de illius ſententia,à magnitudinis genere,qui ex una dimenſio ne nomẽ ſortiti pulſus ſunt,reijciuntur. Quare aut peculiare faciat ipſis genus,ut magno,& par uo magnitudinem:aut,niſi faciat,non magni tñ,& parui quærat cõe genus,ſed ẽt longi,& bre uis,lati,& anguſti,alti,& humilis,cæterorumq́; adeo in ijs moderatorum. Verum p̃ter quantitatẽ,quod de omnibus dicatur in cõi,nihil habebit. Atq; ita euadet quoq; clara doctrina, & diſtincta.Nam quis eſt tam plumbeus,vt non aſſequatur,cum dicitur,quantitas arteriarum diſten tionis?Vbi quantitatem vnius dimenſionis demõſtrare uolumus,hæc uſurpamus nomina:eum qui ſuperat naturalem longitudinẽ,longum:qui inferior eſt ea,breuem appellamus.Simili mo do,qui iuſta latitudine eſt latior,latum:qui ei cõtrarius eſt, anguſtum : atq; proportione horum
B altũ,& humilem in profunditatis dimenſione. At uero quantitatem in trinis dimenſionibus ad hunc modũ uocamus:maiorem in modum undiq; ultra moderatum auctum,magnum:& omni ex parte diminutum,paruum:qui modum ſeruet prorſus æquum, moderatũ hunc appellamus: Cum uero a proportione tres illæ dimẽſiones diſcedunt,atq; aliqua,uel aliquę illarũ imminuũ tur, uel exuperant, iiij.& xx. naſcuntur differentiæ pulſuum : quas nos, quo xxvij. eſſe obtinen tiũ tres dimenſiones pulſuũ uniuerſas differentias oſtenderemus, cum prædictis tribus in tabel la propoſuimus.Nanq; hoc viſum mihi eſt horũ referre,qui iam primũ ad cõmentationẽ addi ſcendam de pulſibus appulerunt,omnium tenere eorũ ſingulis in generibus numerum, id quod priores neglexerunt.Sed his ſane uenia danda eſt:quid enim cum iſtis lucteris,qui omnino con ciderunt? Archigenem uerò,qui non iure accuſem? quem ad ea oportebat inueniẽda, dialecti ca uti:ille,ubi minimè decet,illic male eam oſtentat,obtundens tñ diſcipulos,nihil interim do cens.Atqui præſtabat,parata diuidendi componendiq́; uia,& ratione,numerum per eam om nium differentiarum pulſuum inueſtigare:non tñ oſtentare ijs, qui iam ſenes demum ad diſcen dum ſeſe conferunt,ſed ne indicare quidem hoc ipſum tyronibus,eſſe rationem,& uiã, qua cõ ſtat tabella . Nam ijs,qui humanis ſtudijs non ſunt inſtituti,ne quicquam dicas : qui illis imbuti
C ſunt,prius ex rebus ipſis,q̃ tu admoneas,rationem illam,& uiam cognoſcant. Qui ergo factum eſt, ut nemo iſtorum quiſquã diuidendi uideatur ratione uſus ad numerũ cuiuſq; generis diffe rentiarum ineundum,neq; ad inuenienda prima,componendi? Quãquã dialecticis ſolis uten di facultas datur harũ uiarum,rõnumq́; interim ab indiuiſis, & numero infinitis ad primũ illud aſcendentibus oĩum genus,per eas,quæ in medio ſunt,genericasq́; ac ſpeciales differentias: in terim uero ab illo primo genere rurſus ad infinitũ pgentibus per eaſdẽmet,quæ in medio ſunt dr̃ias.Sed horũ eſt auſus nullus ulla conſtituere uia,& rõne numerũ, vel primorum generũ, uel ab his diſtributis proficiſcẽtium dr̃iarum.Verũ nos quidem hoc effecimus, & quaſi uia progre diẽtes,xxvij.pulſuũ reperimus,qui tres habent dimenſiones:& eorum nouem,qui unam: unum cõe genus,quãtitatem diſtentionis arteriæ.Quòd,ſi ẽt contractionem eſt tactu cognoſcere,& in hac quoq; erunt.ſ.totidem dr̃iæ.Sed de hac re in libris De dignoſcẽdis pulſibus diſceptabim⁹.

Quàm aberrarit Archigenes in uenandis Pulſuum differentijs, cum nullum genus à reliquis ſeparatum,ſed omnia confuſa,& indiſtincta pertractarit. CAP. 7.

A † T vero Archigenes(nam hunc,poſt Herophilum quidem appellauerimus,primum in-
D clamantes Homerum :
Vnicus ille ſapit,tibi mens inuoluitur umbris)
non in nominibus modo uidetur,ſed lõgè etiã in rebus prius perplexus eſſe. Quo fit,vt paſſim
“ ſe non percipiat ſecum pugnare.Diſcas id ex his ipſis verbis:Sũt porrò alij pulſus,hiq́; nec me-
“ dij,nec magni,nec parui,ex magnitudine cenſentur,vel ex magnitudinis dimenſionibus. Mox
“ ſubdit.Eſt enim pulſus,cũ longitudine arteria diſtẽditur inſigni,ſed latitudine anguſta, & humi
“ lius eſt ſublata:vocetur longus.Alter,cũ lata quidem diſtentio,ſed humilis,& longitudine bre-
“ uis occurrit:appelletur latus.Tertius,vbi admodum attollitur,anguſta tñ & longitudine eſt bre
uis,eſt aũt hic rarior:vocetur altus.Hic erat illi de ijs propoſitum dicere,qui vnam habẽt dimẽ ſionem,remotis reliquis duabus;ſed de inſtituto argumento abductus eſt,q; de illis etiã ſcribat, qui tribus dimenſionibus intelliguntur.Nam eorum primum non longum modo,verum etiam anguſtum,& humilem fecit,neq; id tantum conceptione,ſed & verbis.Nam quid ait? Cum lon gitudine arteria diſtenditur inſigni,ſed latitudine anguſta,& humilius eſt ſublata. Nam latitudi ne anguſta,anguſtum pulſum ſignificat:& humilius ſublata,humilem. Inde ſecundum, non la tum tãtum,ſed etiam humilem,& breuem fecit,tam intelligẽtia,q̃ verbis.Eodem tertiũ modo non altum ſolũ,verum etiam anguſtum,& breuẽ:cum ſint hi tres de ijs,qui trinis dimẽſionibus dicuntur.xxvij.quos in tabella proſcripſimus . Scriptus eſt autem, qui hic primus relatus eſt,

in

† *Antiqui qui dam cod. hunc habẽt ſenſum. At vero Archi genes (huius.n. ſolius æquum ẽ meminiſſe, poſt Herophilum in clamantis Homericum illud. Vnicus ille &c.*

in tabella nonus, hoc pacto: Longus, anguſtus, humilis. Qui hic ſecundus eſt, primus uigeſimus E
eſt in tabella deſcriptus in hunc modum: Breuis, latus, humilis. Tertius hic, in tabella eſt xxv. q
ſic ſcriptus eſt: Breuis, anguſtus, altus. Quare aut initium de ijs ſermonis immutet, ubi magnitu-
dinem dicit eorum ſpectari: aut magnitudinis certe dimẽſiones ſimpliciter tradat ꝑ magnitu-
dine: aut, qñ appoſitum eſt, ex dimẽſionibus magnitudinis, ne in magnitudinis amplius differẽ
tijs eos numeret. Nã quid quærit, utrum de his illos eſſe, qui trinis ſimul dimenſionibus æſtiman
tur, an de illis, qui tantum una? Vtrobiq; eſt. n. defectus. Si eos, qui trinis æſtimantur dimenſioni
bus, accipimus, cum omnes prætereuntur unius dimenſionis, qui nouem numero ſunt: tum alij
deſiderantur xviij. qui triũ ſimul æſtimantur dimẽſionum. Ita enim, ix, tantum uideatur mentio
nem feciſſe: trium, qui primi cõmemorati ſunt, magni, parui, mediq́; inter eos: deinde triũ, quo
rũ hic meminit: ad hæc trium aliorum, qui his ſunt oppoſiti, quos poſtea adducit. Ad hęc, ſuper-
flue hoc orationi additum eſt, ex magnitudinis dimẽſionibus: ſat. n. dicere abſolute erat, ex ma-
gnitudine. Contra, ſi de his, qui una dimẽſione æſtimantur, ſcriptũ ab eo accipiamus, Primum;
alienũ ſit reliquorum binorum in ſingulis meminiſſe: Deinde, non iam xviij. cæterum quatuor
& xx. illos ex tabella reliquerit: Tertio, male uideatur dicere ex magnitudine cẽſeri eos: cũ non
ex magnitudine ſit dicendum, ſed ex magnitudinis dimenſionibus: ſi quidẽ tumor, vt ipſe aſſe- F
ruit, eſt magnitudo. Quanquam nõ ſolum longitudo per ſe, ſed nec profunditas, uel latitudo eſt
tumor, cęterũ, ut etiam appellatur, dimenſio. Neq; ſanè perinde eſt tumor, & tumoris una dimẽ
ſio. In utrunq; igitur incurrit planè Archigenis oratio, ꝙ nec diſtincte, nec diſtribute dixit, ſed
intelligẽtia ueluti ambigua. Cæterum, in quam ille partem potius acceperit, ſi diuinando opor
tet pronunciare, uel id audebo. Equidem uoluiſſe dixerim hos deſcribere, qui una dimenſione
intelliguntur: idq́; adeo ipſum initio innuiſſe, cum dicit, Vel ex magnitudinis dimenſionibus:
ſed in narrando offendiſſe, uti toto in *libro, & aĩo conturbato fuiſſe, & attonito. Nam, ꝙ homi-
nem lateret eſſe ſeptẽ, & xx. eos, qui tribus ſimul dimenſionibus intelliguntur, maximum eſt ar-
gumentum, craſſa ratione, minimeq́; diſtincta de illis ſtatuiſſe. Nam eius eſſe hoc inſtitutum, &
ab hoc illum deflectere inuitum, ex ſupra poſitis liquet. Nam quid tãdem mox ſubdit? Etenim, ,,
cum ẽt binæ aliquæ ſæpenumero dimenſiones concurrant, ut ſimul, & breuis ſit, & humilis, vel ,,
breuis, & anguſtus: atq; in alia coniugatione, longus, & latus, vel longus, & altus, profecto hinc
planum eſt eos illum, quos diximus, vna tantum dimenſione accipi uelle. Hos ſiquidẽ binis di-
menſionibus duntaxat ſcribit, tertiæ ſtatũ ꝑtermittit. Nam quid dicit? Etenim, cum etiam binæ
aliquæ ſæpenumero dimenſiones concurrant, ut ſimul, & breuis ſit, & humilis, Nam in hac ora G
tione, qui breuis ſimpliciter ſit, cognoſcendum eſt, & qui humilis ſimpliciter: alioqui nos fugiet
breuis ſimul, & humilis. Quin nec longus pariter ac latus, niſi ante utrunq; ſeparatim commen
tere, erit clarus. Primum. n. longus ſeorſum eſt intelligendus, deinde ſeorſum ipſe etiam latus,
poſtea illorũ intelligentiæ committendæ unà ſunt: ac tum dices deniq; longum ſimul, & latum.
Quapropter fit, vt à ſe ipſe quidẽ cõfuſus manifeſte diſſideat. Nam longum non ſatis habuit di-
cere, cũ longitudine arteria diſtenditur inſigni, fieri: etſi hoc vnum ſufficiebat: ſed ſuperflue ad-
didit, ſed latitudine anguſta, & humilius etiam ſublata. Rurſus latum parum erat dicere, cum la
ta quidem diſtẽtio: verũ ſubijcit, ſed humilis, & lõgitudine breuis occurrit. At, ſi hæ mihi ſunt,
Archigenes, notiones obſeruandæ, qui longum eundẽ, & latum intelligam, quod ſubdis, fieri?
Nam à lõgi notione tu ipſe latitudinẽ diſcluſiſti, & à lati longitudinem, ut ſic dicam. Atqui hæc
inter ſe pugnant plane: cùm primo loco a longi notione abſtrahat latum, retineat ſecũdo. Nõ
aliter in lato, & alto, primũ a reliquis duabus dimenſionibus ſeparat longitudinẽ, deinde ſer-
uat. In has ille oẽs offenſiones nominibus exponendis, eò, ꝙ in ipſis rebus multo ante lapſus ſit,
incidit. In nulla enim diſciplina vĩ vſus ratione, uel diuidẽdi, uel componendi. Ne dicã illi vſu
veniſſe, quod vulgo ſolet, & indoctis; ut naturæ frequenter compoſitionem in prima, & ſimpli- H
cia diſſoluere conetur: frequenter autem, quando nihil horum ſeparatim, vel per ſe poteſt eſſe,
reſiſtat, & ſe ad compoſitum recipiat: Rurſus qñ compoſitum indigeſtam, nec diſtinctã obtinet
diſciplinam, omninoq́; plebeiam, & rudem, ni in prima diſſectum ſit, à diuiſione neſciat manũ
abſtinere, inde ad compoſitum iterum diuertat: ꝙ intelligẽtia nequeat diſtinguere ſingula ſim
plicia: Atq; hunc orbem repetens, & volutatus ſemper inter extrema, intelligẽtijs ambigat, nec
ulla ratione his ſe pugnantijs poſſit explicare. Omnino, qui dialecticum ſe facit, hoc uolo medi
tatum planè eſſe, ut, quicquid aggrediatur, ſi ſit compoſitũ, redigat ad prima notione, & ſimpli-
cia: non quo ſeparatim unquam, & ſola appareant (nam hoc effici non poſſit) ſed ꝙ mente ſola
concipi poſſint, nec cogitando hæc cum ulla coniungamus differentia, quibus ſunt neceſſario
alligata. Nam, ut ſimum hominẽ intelligimus, & aquilum: neq; magnus is ſit, an paruus: albus,
an niger: corpulentus, an gracilis ſit, noſſe nobis eſt opus: ſic altum quendam intelligimus pul-
ſum, nõ deſiderantes longitudinem, vel latitudinẽ eius cognoſcere. Quapropter, qui nullũ aiũt
longũ ſimpliciter pulſum ſe cõplecti aĩo (nam oĩno oporteret eum aliqua præditum eſſe latitu
dine, & ꝑfunditate) rudes ſunt primarũ diſciplinarũ: quas didiciſſe eos, & in illis tritos oporte-
bat eſſe, atq; ad nos tum deniq; ſe conferre. Quia enim ſolus non poſſit longus conſiſtere, con

tinuo

* γράμματι. Al. πράγματι. ſic.

Atinuo nec intelligi confirmant ſolũ poſſe. Quin ergo nec ſimum hominem cogitent ſeparatim, nec aquilũ, niſi eius norint omnia reliqua, magnus ſit an paruus, corpulentus an gracilis, niger an albus, Græc⁹ an barbarus, malus an bonus, ualens an ęgrotus, iuuenis an ſenex. Quid hoc autem? non ne importunum eſt, longum ſe quendã & altum & latũ ſimul fateri intelligere, ac uno nomine magnũ appellare, longum nõ poſſe ſeorſum, & ſolum concipere? Quaſi uero nõ eadẽ ratio ſit cum toto pulſu magni, ac lõgi cum magno. Nam, ut longus ſeparatim, ſolus ſtat nullus ſine aliqua ꝓfunditate & latitudine, ita neq; magnus eſt ullus pulſus, niſi ſimul celer, uel tardus, uel uehemens, uel languidus ſit, uel particeps aliarum ſit differentiarum. Immo uero, ut cogites omnibus differentijs arteriam moueri, ſeparatim non poſſit unquam moueri: quis.n. extra corpus arteriam etiam cõſpexit pulſare? Omnino itaq; eſt in toto corpore, & neruo alicui incũbit, isq; qualitatem habet & quãtitatem: ſubijcitur porrò uenæ, & hæc eſt qualitatis, & quantitatis particeps: circunijciuntur iam corpora illi multa: atq; omnia hinc progreſſus, ſine quibus conſiſtere pulſus non ualet, recenſeas. Sed uir prudens, ſi hæc exaudiat differentẽ, de aſſiſtentibus aliquẽ rogauerit. Nũ iſte ſcilicet ludit, uel inſanit, q hæc nugetur? Quid? quæ ſine alijs eſſe nõ pñt, nõ ne mera fatuitas eſt, & magna uanitas, ne cogitatione quidẽ repręſentari citra illa ꝓfiteri?

B Nã longum quidem pulſum, niſi aliqua coniuncta ſit profunditas & latitudo, non eſſe poſſe, nemo cauſam dicit. Atqui hoc non erat propoſitum: ſed an ne intelligi quidẽ poſſit abſq; illis. Nã hoc ſi quis dicat, artes imprudens euertat oẽs, atq; adeo omnem in uita uſum nominũ. Etenim curandi artem quis unquã ueſtrũ pleuritici Dionis didicit? nemo uero. Omnino nõ in homine pleuritico, ſed in commentatione ſpecierum, & generum artes poſitę ſunt: primũ pro ipſo affectu certis ſumptis diſtinctionibus. Siquidem uel ad clauiculam dolorẽ, uel ad pręcordia pertinere cogitemus: neq; hic Dionem uſquã, uel Theonẽ unà concipimus. deinde ſuperiorem ſtatum & præſentem ſpectamus. Abũdantia laborat pleuriticus, aut contra defectu humorum: bonos ſuccos habet, uel malos: atq; utrunq; ſcilicet, nunc ne primũ, an iã pridẽ. Et, ſiiã pridem, utrum à uictus ratione, an ſua ſponte: neq; hic quidẽ uſquam Dion uel Theõ. Neq; uero etiam, ubi de temperamento ægroti agimus, Dionem neceſſe eſt, uel Theonem appellare, aut animo cõcipere, aut aliquo modo deſiderare. Nam ea ratione Geometriã ſuſtolli, quid attinet referre: ſi quis ſe nec lineam, nec ſuperficiem dicat cõcipere, q carere ſolido corpore nõ poſſint. Quid cũctas res mundi, quæ à ſe diuelli mutuo nõ poſſunt, an ne abſurdũ, ſi ne intelligi quidẽ ſeparatim admittas? Sed eam importunitatẽ nunquã ferret Archigenes: immo cõtra facere ille ſemꝑ aduer-

C titur, de ducendis ſingulis in prima & ſimplicia: uerum deflectit ab inſtituto interdũ, & aberrat inuitus, q parum, vt equidem cenſeo, ſit exercitatus. Certe in re ꝓpoſita, quod dico, perſpicias non obſcure. Etenim, cum ẽt duæ, inquit, aliquæ ſæpenumero dimẽſiones concurrant, ut ſimul & breuis ſit & humilis, †nos ſeparauimus hos, qui binis intelliguntur, ab illis, qui ſingulis dimẽſionibus: tum q hos, qui trinis dimenſionibus intelligunt, qui ſunt uigintiſeptem, prius docere non poſſem, quã ſingulas dimenſiones intelligere ſeparatim aſſuefeciſſem, nũc augeri, nũc minui, nunc moderatas eſſe & in naturali ſtatu perſiſtere: tum q multa nos ex una dimenſione cognoſcere poſſumus. Nam, ut certam rem demonſtrare magnus pulſus ſolet, ita ẽt altus ſolus, nõ ſimul cum ipſo alijs dimenſionibus animo conceptis. At uero pulſus binarum dimenſionũ nec ad uiam & rationẽ quicq̃ faciunt eorũ, qui trinis ſimul dimenſionibus intelligunt: & à diuidendi ſunt methodo abducti: unde etiam diſciplinã habent, quæ nulla arte cõſtat, fruſtra tyronem detinentes: ut ſi quis ita doceat, pulſum dicens eſſe aliquem magnum ſimul & celerem, aliũ magnum, ſimulq; uehementem, alium itẽ celerem, & uehemẽtem: itaq; progreſſus, binos copulet: quod ne ipſe fecit Archigenes, ut quod nullius ſit artis, nulliusq; properationis & uſus. Interdũ enim ex omnibus differentijs tũ nos uolumus conſtitutũ intelligere: tum ars requirit, ut cogno-

D ſcamus: ut propoſitę rei totã naturã ꝓſpiciamus. Interdũ in ſimplices reducimus dñias, q abſque eo exacte compoſitum nõ intelligamus. Nam, niſi totã rei naturam in unum complecti, atq; in una differentia, & ſimplici ualeas conſiſtere, nulla erit ars, nulla uia, uel ratio, nulla etiã utilitas.

† *In cod. antiqs græ. plura hic adduntur, ut locus hic ita uertatur. Nos aũt hos, q binis dimenſionibus intelliguntur, nõ appoſuim⁹, ſed ſolis cõtenti fuimus tũ eis, qui ſingulis dimenſionibus, tũ eis, qui trinis ſimul intelliguntur: illis quidẽ, q ſingulis dimenſionibus intelligũtur, tum quod hos &c.*

Qua arte Gal. pulſuum differentias inuenerit in quantitate diſtentionis arteriæ. CAP. 8.

QVamobrem nos primum pulſuum uniuerſam naturam deduximus in differentias, quæ ipſam conſtituunt: atq; hanc quãtitatis diſtẽtionis appellauimus, illam qualitatis ictus, aliã qualitatis tunicę, aliasq; ordine commemoratas. Deinde in his ipſis rurſus ſimplices requiſiuimus notiones, ut, quã habet rationem differentia quantitatis diſtentionis ad totam pulſuũ ex omnibus conflatam naturam, ita aliud reperiamus ſimiliter habens ad hãc ipſam. Nam hoc genus ut uniuerſam pulſus naturam conficit, ita idem iterũ dimenſionẽ efficit quãlibet. Sed binas cõcipere dimenſiones nihil refert, nec ad totũ pulſum abſoluendũ, nec ad unã quantitatẽ diſtẽtionis: unde ſuperuacaneum de ijs ſit ſermonẽ habere: & nos dedita opera prætermiſimus. Contra male Archigenes eum ueluti dilacerauit, & ſex duntaxat commemoratis coniugationibus, alias uigintiunam numero prætерijt. Siquidem differentiæ uniuſcuiuſque dimenſionis ſunt omnes omnibus aliarũ copulandæ: ut in unaquaq; binarum dimenſionum copulatione exiſtãt nouem differẽtiæ, omnes uigintiſeptem. Adſcribam unã, ex qua de reliquis etiam licebit diſcere.

TABELLA E

1	Longus	Latus	4	Latus	Moderatus	5	Breuis	Latus
2	Longus	Moderatus	5	Moderatus	Moderatus	8	Breuis	Moderatus
3	Longus	Anguſtus	6	Anguſtus	Moderatus	9	Breuis	Anguſtus

In hac ergo tabella, longitudinis tres dr̃ias complicantes cum tribus latitudinis, nouem effecimus dr̃ias. Altera erit eodem modo tabella, cũ tribus longitudinis differentijs coniunctas profunditatis tres habens. Tertia p̃terea, in qua profunditatis tribus tres copulabuntur latitudinis. Neq; eſt obſcurũ, quin ſingulæ tabellæ nouenas complectantur coniugationes: itaq; omnes uiginti ſeptem ſint. Iam igitur eſt apertum, horum, qui bini intelligũtur, prætermiſiſſe Archigenẽ permultos, ut ẽt aliorũ. Nos aũt hos omiſimus ob cauſas, quas expoſuimus: ſed tradidimus eos, qui ſingulis dimenſionibus intelliguntur, numero nouem: atq; eos, qui trinis ſimul, quos in tabella deſcripſimus, ſeptem & uiginti. Quorum fecimus omnium cõe genus, nõ magnitudinem, uerum qualitatem diſtentionis, explicamusq; pulſuũ differẽtias quaſdam nominibus, aliquas definitionibus: neq; n. nomina oẽs ſortitæ ſunt: & imponere, ab re ducimus noua, qñ definitiones cõmonſtrare nihilo ſane ſecius ualẽt. Equidem nõ multo peius exiſtimem, ſed multo ẽt docere nominibus definitiones melius, q̃, ut alia omittam, pleraſq; ẽt differentias in alias plures, ut in magno pulſu demõſtrauimus, diffindunt: quippe cuius rurſus ſex concipias differentias, & definitione explices, ſi quendam ex illis maximũ & conceperis & uocaueris eum, q̃ à moderato diſtat quamplurimum: aliquem ſimpliciter magnũ, qui inter maximũ & moderatum mediũ locum tenet: ac inter utrunq; alias duas differentias ſtatuas, licet, unã paulo moderato maiorẽ, alteram, quæ paulum infra maximum ſit. Nam huiuſcemodi diuiſionem, neminem fugit, q̃ operam uel ſtudium in operibus artis poſuit, magno uſui eſſe ad præſagiendũ. Etenim in calido, frigido, ſicco, humido, breuiter oĩbus, quæ ad artẽ pertinent, in minima facultas diuidendi, & parũ uorum exceſſuum obſeruatio, uiri eſt cũ prudentis, tum uero experti in operibus, nihilq; potius ducentis, q̃ ſcopũ artis in anguſtum q̃ maxime cogere. Nõ tñ in principio inſtitutionis ea eſt ſumenda diuiſio, nã diſcipulis ea res minus doctis non parũ cõfuſionis afferet: docti unum ex cõmemoratis intelligent. Quæ cauſa fuit, quamobrem nec eorũ in primo cõmentario memineri- F mus: ſed ne nunc quidem dixerimus, niſi oẽm pulſuum, q̃ ex quantitate nominantur & intelliguntur, ſtatuiſſemus aceruum ob oculos ponere. Siquidem exceſſus pulſuum, qui una dimenſione intelliguntur, & defectus à principio potes diuidere, ut in magno demonſtrauimus. Nam mo- G derati ſoli, ſingulis generibus ſinguli ſunt, & indiuiſi: alij plures diuiſiones recipiunt, ſua quidẽ natura infinitas: quod enim genus maiorẽ, uel minorem exceſſum, & defectũ obtinet, infinitas, neceſſe eſt, habeat dr̃ias. At non ad ſenſum tñ ſic hẽt: ſed, ut ad illos te melius uel peius exercitaueris, ita modo uel minutulas dr̃ias percipere poteris, modo inſignes tñ. Siquidem & muſicus uocis exceſſus non ad tonum & ſemitonum tñ, ſed & ad elementum ipſum uſq; & minimum ſonum ſatis aſſequitur: idiota nec duorum exceſſum tonorum poteſt exaudire. Nam nos quidẽ, ut nunc eſt, noſtrum ſenſum expoſuimus. Aſſequimur in moderati exceſſu, & defectu cuiuſque generis differentias pulſuum ſex: ſed tyronibus primũ unam, aut alterã, ſatis eſt de illis ſentire, & diſcernere à moderato illas poſſe. Tractu certe t̃pis, ſi hac in re uerſẽt diu, primũ in duas partes fortaſſe eas partiri, deinde in tres, & quatuor poterũt. Hæc ideo oĩa, ut multorum pulſuũ eſſe declaremus unum genus, diſſeruimus. Refert tñ etiam ſuo nomine ea cognoſcere: nosq; his, q̃ in diſciplinis profectum iam fecerunt, hæc dicimus, quibus ſcilicet ſolis dictauimus. Ergo eſſe quoddam genus pulſuum, qui in quantitate diſtentionis conſiſtunt, ſatis oſtenſum eſt.

Ratio diſtinguendi prima, & communia genera pulſuum. CAP. 9.

IAm de primis eſſe generibus (memini. n. hoc quoq; recepiſſe demõſtraturum) hac potiſſimũ H ratione perſpicias, ſi in ſingulis perinde alijs generibus coneris commentari, atq; nũc in hoc fecimus. Id quod in hunc modum maxime feceris, ſi in ſingulis tractandis conſideres, ecquod ſu premum genus eſſe poſſit, & huius generis, quod eſt quantitatis diſtentionis, & eius quod cum illo proponitur. Age enim, quandoquidem celer quidam eſt, & tardus, & moderatus in arterię motu pulſus: atq; horum cõe genus qualitas eſt motus (quod in commẽtarijs De dignoſcendis pulſibus demõſtramus) ecquod inuenire commune genus ualeamus qualitatis, & quantitatis, attendendum nobis eſt. Si nequeamus, in prima referemus genera, tum quantitatem diſtentionis, tum qualitatem motus. Sed, quãdo & qualitas corporis arteriæ, aliud genus ſit pulſuum, ſcilicet in quo mollis ſit, & durus, & moderatus in ſtatu arteriæ tunicæ, uidendũ eſt rurſus, quodnã horum ſit commune genus: huius dico, de quo nunc egimus, & illius, qui in diſtentionis quantitate conſiſtit. Si nihil reperiatur, ex primis etiam eſt hoc cenſendum. Nam, q̃ exercitatum requirit in prædicamentis horum commentatio, apertum puto eſſe: ut, cum, quæ in quæſtionẽ uenerunt, in unũ ambo prædicamentum coganẽ, non cõmune tñ ullum genus habeant, ne cõmunitas nos prædicamenti moueat: ut pleroſque, qui ſero ad literas ſe conferunt, & inexercitatos pſeudodialecticos, ubi prædicamentum ſit commune, genus ẽt reperies hìc cõmune exiſtimare

eſſe,

A eſſe,ut qui diſtinguere homonymiam nō ualeāt. Sanè ſic habet in qualitate motus,& corporis arteriæ. Prædicamentū eſt qualitatis cōe utriq; generi:tū genus non item ambo ullum obtinēt commune.Nam per homonymiā utrunq; nō ſynonymiam qualitas dicitur:neq;.n.eadē eſt in ambobus qualitas,ſicut in albo & nigro,atq; frigido,& calido.Cæterū motui peculiaris eſt qualitas,& diuerſa:& corpori arteriæ peculiaris, diuerſaq; ſcilicet nō generis ſunt eiuſdem,motus, & ſtatus corporis arteriæ. Verum de his inferius fortaſſis amplius agetur.De pulſuum nunc genere in quantitate,qua ratione animaduertendum eſt,liquet:primorumne generum,an ſecundorum ſit.Nā à genere motus,corporisq; arteriæ planè diſtat,ſi quidē quātitas à qualitate diſſidet:atq; idcirco etiam à genere cōtentionis,in quo uehemētes quidam,& languidi ſunt pulſus (etenim qualitate hi uel ictus, uel uitalis roboris conſtant) & uero à rhythmo etiam, & à genere ordinis,& perturbationis ordinis,æqualitatis & inæqualitatis:quæ quidem prædicamēto ad aliquid attribuunt uniuerſa. Hoc iam ſupereſt,ut illud comparemus cū genere crebritatis,& raritatis:nam hoc conſtituere quantitas uidetur tēporis quietis. Sed ſub idem,ſic rurſus prædicamentum reducentur,genus ambobus tñ non erit idem:nam genere toto quantitas dimēſionis corporis à quantitate abeſt temporis.Ac nullum eſſe apertū eſt in pulſibus genus altius quanti
B tatis gñe diſtentionis,ut nec aliorum quoquā commemoratorum . At meditatum oportet prius
" eſſe,qui aſſequi hæc uolet,ad prædicamenta.Nā ſcitum eſt Arceſilai dictum:Nemo uellus portat ad fullonē.Ordo eſt.n.ut lanificij,ſic inſtitutionis diſciplinarū.Nec legere quiſquā prius docetur,q̄ ſyllabas oēs didicerit:nec ſyllabas ipſas prius,q̄ uocis cuncta elemēta.Neq; ualidas luctas,ante ſimplices & leues:neq; has ante,q̄ probe ſit frictus:immo ne id quidem,niſi p̄ceſſerit, more Athletarum unctio:ſed omniū horum aliud primum eſt, aliud ſecūm, aliud tertium in oībus artibus.Sic etiam in Dialectica,ante quā quis ad prima ſe & ueluti elementa exercitauerit, inſequentium non ualeat aſſequi demonſtrationem. Sed hæc hoc loco ſatis de his ſunt.

Archigenem,quanquam uſus eſt plerunque nomine differentiæ,perperam tamen primas pulſuum differentias qualitates appellaſſe. CAP. 10.

REſtat,ut de nomine dr̄iæ dicam. Primum in nomine nos nihil innouare oſtendemus:deinde,quid apud authores ſignificet,interpretabimur.Nam noui nos nihil deſignare primus
" eſt Archigenes teſtis, qui in hunc modum in principio ſcribit tractatus de ordine,& perturba-
" tione ordinis,æqualitatis & inæqualitatis: Herophilus,qui generatim pulſuū protulit alias dif-
" ferentias hoc pacto:Magnitudo,celeritas,uehementia,rhythmus,nō coniunctim,ſed ſpeciatim
C ordinis meminit,& perturbationis ordinis,æqualitatisq; & inæqualitatis.Hoc loco aperte Archigenes non modo differentias eſſe in pulſibus, ſed & aliquas generum eſſe,quaſdam ſpecierum,memorauit.Neq; initio hoc tñ fecit,oblitus autē poſtea eſt in toto ſermone:millies.n.nominis meminit dr̄iæ, & generum & ſpecierum,rectiſſime ſentiens,ſciasq; differentiarum quaſdam genericas, quaſdam eſſe ſpecificas:ac harum etiam ipſarū has magis genericas,illas ſpecificas magis. Quare paucula,ut faciamus capita eius,adſcribamus ad confirmandum propoſi-
" tum:primum hoc ex eodem de ordine,& perturbatione ordinis tractatu: Quidam ſanè æquali-
" tatem acceperunt in certis tñ differētijs:ego uero in omnibus,in quibus ordinem . Mox addit:
" Inæqualitas eſt imparitas pulſuum in aliqua ſuccedentium* ei differētiarum:perturbatio uero * *Al.eis.ſ.pul-*
ordinis,conturbatio diſpoſitionis temporaria in aliqua pulſus differētia. Bis in hoc quidē capi *ſibus.*
" te ſcripſit dr̄iæ nomen.Paulo poſt:Neq; aperuerunt,ne de his quidem,an qui omni in differen
" tia ſit par,ſit æqualis dicendus . Inde rurſus:&,qui eſt abſolute ordinatus,hic nobis erit par ma-
" gnitudine uehementia, celeritate,rhythmo,& ſi qua alia eiuſcemodi differentia * diſpoſitus attenditur in omnibus eſſe , ſed aliqua ex parte , qui in una horum dr̄ia diſpoſitus uidetur eſſe,uel duabus,uel pluribus.Hoc rurſus loco nomen differentiæ bis appellauit:cui annectens ſequen-
D tem orationem,primum ſic dicit: Nam illa integra,& omnium differētiarum abſoluta paritas.
" Interim ſic: Et inæqualem pulſum eum,qui prorſus uel una differentia eſt impar,uocamus . In-
" terim hunc in modum:Non nunquam alia per tres,ut dixi,reſpondent. Vehemētia uero,quaſi
" quotidiana eſt,cum ſit æqualis,& per deinceps,aut alia quæpiam reliquarum differentiarū,aut
" alia.Huic ſubdens proximam orationem dicit:Conuenientibus pulſibus,& ſimul omnibus dif
" ferētijs,& una uel pluribus.Poſtea:interim ſunt alia omnia ordinata,aut certe æqualia:una au-
" tem aliqua differentia,ut magnitudo:uel duæ,uel plures ſemel inordinatæ ſunt. Poſt hæc in exi
" tu tractatus: Accipienda ſunt enim,inquit,quæ retuli,de celeritate & tarditate,deniq; de omni
" pulſus alia differentia. Atq; hæc ex hoc tractatu adducta ſint:quid enim plura cites ? Digrediamur iam ad aliam,ut ne ex uno loco teſtimonia uideamur capere. Aſcribamus igitur capita ex inſequentibus,atq; etiam ex præcedentibus.Ac ſequitur quidem hic titulus:quæ ſit uno in pul-
" ſu inæqualitas.Statimq; ſcribit ab initio tractatus in hunc modum:ſunt enim plures differentiæ
" inæqualitatis,puta in uno pulſu. Inde:frequenter autem cum hiſce differētijs,& cū magnitudi-
" nis coniunguntur inæqualitatibus.Mox:Alia porrò eſt differentia in magnitudine unius pulſus
" inæqualis.Hęc ex hoc tractatu p̄feras.Porrò adſcribamus his pauca adhuc,ex ipſo initio libri.
" Vnum quidem eſt caput hoc,Tractatus,de pulſus uehementia.In uehemētia autem eiuſcemodi

inuenias preterea alias differentias. Alterum iam: Hunc in pulſus languidi differentias referas. E
Et inde aliud: Quidam non remiſſus quidē, ſed quaſi impeditus, & intro uergente præditus gra „
uitate, repreſſus, & demerſus, differentia erit uehemētiæ pulſus. Poſtea, ubi de plenitudine agit, „
interim ſic ſcribit: Numerus tot differentiarum. Interim ſic: Differentia tū ad* contrariū ſimpli „
citer æſtimetur. Rurſus in tractatu de crebritate & raritate in hunc modum ſcribit: nonnulli ui- „
dentur turbare differentias. Et ad finem totius tractatus: Habes celeritatis, & tar ditatis differen „
tias. Rurſus, ubi agit, qui ſit pulſus per par & non par: At.n. non eſt hæc peculiaris pulſus diffe- „
rentia, ſed ſpecies eā complectitur, uel rhythmi, uel ordinis. Sed ſatis iam de dīria, ne impruden „
tes forte à propoſito aberremus. Nam, Archigenis ſi de pulſibus uelis totum librum reuoluere,
alterū ex eo librum conficias de nomine differētiæ: nam nunc quidem, ne ex quinta parte qui-
dem hæc excerpſimus: ac multa protulimus capita, nō adeo, quo de nomine dīriæ laboraremus,
ſed ut ſignificationem eſſe uariam oſtenderemus. Etenim genera non raro differētias appella
uit cum prima, tum ſecunda: & ſpecies item generum: Ac, quæ neq; genera, neq; ſtatuit ſpecies
eſſe, quæ quidem differentiæ ſunt ſolæ, etiam uocauit has differētias: quæ pſeudodialecticis res
imponit. Nam, qñ differentiæ, cum apud alios Græcos, tum apud priſcos philoſophos de tribus
his, quæ modo memoraui, accipiantur, de generibus, & ſpeciebus cōius: ſed de illis, quæ in diui F
ſionibus, reperiuntur, q̄ nec ſpecies ſunt nec genera, peculiarius: huius iſti tū ſignificationis me
τὸ τῆς ἀδρα- minerunt, communi omnino neglecta. Enimuero † agitati nemeſiꝫ ſuis ipſorum ſcitis non con-
στείας νεμεσαμε- ſtant. Quapropter nunc non ex alijs græcis nominum ſigñata ſuggero, cum tū mihi promptiſſi
νοι. mum eſſet ab oībus mutuari, ſed ex ijs ipſis pſeudodialecticis. Nam, qui expoſituros nominum
notiones recipiunt, & dialecticæ hoc cōmentationis principiū conſtituunt, cum non exponūt,
ſed ferunt nō aliter, ac leges, hoc noīe ſum ſolitos iſtos appellare. Nam Archigenes, quidē, ſat
ſcio, omnia citius ſubeat, quàm dīriæ nomen attribui ſpeciebus quoq; fateatur. Etenim, ut præ-
teream alia, uel ſecta eorū, ciuitatem prius, quā placitum, ait eſſe prodēdam. At tu, ſi, dum leges
illi ferūt, ſileas, nec reſiſtas quicquā, inde de re quapiam facias poteſtatem differēdi, cū ſuis ipſi
ſtatim decretis pugnant. Quod ſane proauo huius eorū ſectæ frequens eſt Chryſippo: nomina
enim ſanctius ille ſciſcit, q̄ Athenienſibus de appendendis nummis Solon ſuis tabulis: cōfundit
autē ipſe ea primus. Et, ſi q̄ras de ſucceſſoribus eius ſciti, quid non tueatur ſua decreta? abutitur,
inquiunt. At licet, cedo, abuti, nec, qui hoc admittunt, peccant? licet, inquiunt: nam quid dicant
aliud, ubi in puteo (ut in prouerbio eſt) ſint oppreſſi? Qui aūt alijs hoc hoībus minus permittūt?
An uni Chryſippo iſtuc, eiusq́; facere permiſſum eſt æmulis? At quā quæſo ob rem? ꝙ terra ſit G
natus ſcilicet Atticus de Codri familia & Erechthei? Atqui, ſi quidē illorū ſit nepos, non adulte
raret, quaſi nummum aliquem, antiquę inſtitutū uocis. Nunc uero (quod quis ferat?) neq; Athe
* In græcis, Ci- nis natus nec altus, ſed ex * Sicilia pridem aduenies, prius, q̄ probe Græcā uocē didicerit ullā,
licia. Athenienſibus ſtudet legem de nominibus ferre, pica Sirenem imitans: ut picam, non gracculū
dicamus, uel coruum, uel quippiam, aliud, quem uerius appellaueris tā audacem. Sed Chryſip-
pi in linguam Atticam contumelias poſthac fortaſſe detegemus. Archigenis delicta hæc, quæ
nunc in manibus habemus, mire cōfitearis aperta eſſe: qui ueretur dicere prima genera, & pri-
mas differentias, genericasq́; differētias, & genera differentiarū, tametſi frequentia apud Græ
cos hęc ſint nomina, ab Herophilo uero & Herophilijs prope omnibus millies prolata: ſed om
nibus cōe nomen commentus eſt qualitatis, Atqui differentiæ nomen poteſt omnibus aſſigna
ri, qualitatibus, quantitatibus, relationibus, uno uerbo uniuerſis: nam ab eo, ꝙ differat alterum
ab altero, nomen differentiæ factum eſt, & conceptum. Differunt autem quędam ſtatim primis
generibus prædicamentorum, ut homo, album, bicubitale, dextrum: nam unum illorum eſt ſub
ſtantia, alterum qualitas, aliud quātitas, aliud ad aliquid: Quædam ſubiectis generibus ſub his,
ut album & triangulare: color.n. illius eſt genus, huius figura. Hæc rurſus ambo prædicamento H
ſubiecta qualitatis ſunt: itaque albo primum prædicamentum cum triangulari conuenit: eſt.n.
utrunq; qualitas: cæterum generis ſunt diuerſi, hoc figurarū, illud colorum. Alia iam ſpecie dif
ferunt, cum non differant genere: ut album & flauum: genere ſunt.n. eadem, nam colores ſunt:
ſed ſpeciei habent quandam differentiam: nam ſpecies coloris, ut nigrum, rubeum, cæruleum,
ita album, & flauum ſunt. Iam alia differunt indiuiduo, & uno numero: uerbi gratia, albū, quod
oſtendi poteſt, ab hoc albo, quod poteſt oſtendi, peculiari quadam diſtat differētia: ſed eidem
ſpeciei tū ſubditum eſt albo: & idem eorum etiam genus color eſt, atq; cōe prædicamentū qua
litas: adeo quodlibet à quouis, alterum ab altero prorſus aliquatenus differt. Quando igitur dif
ferentia à differendo eſt appellata & inuenta: differre autem, tum indiuidua, tum ſpecies, tum
genera inueniuntur ſubalterna, & ſemel omnia, quæ aliquo modo ſunt: etiam differentia, opor
tet, in omnibus ſit, quæ ſunt: non item qualitas. Male ergo prima genera Archigenes differen-
tiarum pulſuum uocauit qualitates: nos recte atq; ordine cum hæc, tum alia omnia, differentias:
quare etiam uniuerſo operi titulum fecimus De pulſuum differentijs. Quid iam ſupereſt eorū,
quæ diſtulimus? nihil, niſi ut ueterum medicorum, aliorumq́; auctorum uſum nominis differen-
tię declaremus. Nam ſuperior quidem oratio ipſius teſtimonio Archigenis fidem fecit, neq; ex

omni-

A omnibus tamen eius libris,ne ex illo quidem de pulsibus toto. Quòd,si alia opera inspicias Archigenis,et febrium differentias reperias hominẽ appellare, & morborum,uictuumq; atq; utimillies in his,quas memorauimus,rebus,noĩe dfiæ.Quòd,si aliorum medicorum usum,& oĩno Græcorum adscribã,res mihi tam fore uidet prolixa,ut libros conficere maximos possit.Oium ergo primũ sit,ut quisq; excerpat:nam se statim authorum uocabulis assuefecerit,minusq; nobis exhibuerit negocij ad insequentẽ disputationem.Etiam duæ cuilibet ad manum sunt lucubrationes nostræ,& de Atticis nominibus,& de Medicis. Põt fieri,ut de Ionicis quoq; conscribam aliqñ:ut,quæ de dictione & oĩno de noĩbus quærunt,discas ex illis.Nunc seriem orationis persequamur,atq; hunc librum quidem hic finiamus:in sequentibus libris addamus reliqua.

GALENI DE PVLSVVM DIFFERENTIIS LIBER TERTIVS

ARGVMENTVM LIBRI

B Exemplo uehementis pulsus & languidi,pleni & uacui,duri item & mollis,Archigenis, & reliquorum Pneumaticorum tractatio redarguitur.

Inutilem esse Archigenis de nominibus contentionem, ipsumq; aberrasse in uehementiæ pulsuum definitione. CAP. I.

CONtrouersia nobis de rebus, cuipiam necessaria fortasse uideatur esse,alij iusta esse,alicui etiam condonanda. Nam,ut ait Poeta Tragicus,

†Si amor sapientiæ,atque honesti singulis
Iuxta placeret,nulla foret mortalibus
Contentio ambigua.

† *Verior sensus ex antiquis. Si omnibus honestum idem esset ac sapies simul. Non utique esset ambigua hominibus contentio.*

Nunc, quia non uidetur oĩbus, idem neq; honestũ,neq; sapiens esse,neque etiam uerum,necessario existit.s.cõtrouersia. Vt uero philosophus dixit, Ete nim, siuel maxime sint,inquit,definita,non tñ scio,sed est in oĩbus opinio:ex opinione hac par est nasci controuersiam. Vt aũt sentiunt illi,qui scientiam firmã esse,& congruentẽ ducunt,sed C non facile inueniri:qui eam nõ assequitur,huic est habenda uenia. At de nominibus pugnare, nec ullum hic modũ facere,& multũ elaborare, solidosq; implere libros maximos hisce præstigijs,nec necesse esse,nec par,nec uenia dignũ mihi uidetur.Nã,rerum cum sit ea obscuritas,ut, si uel in triplũ hæc uita nostra prorogetur,ne tunc quidẽ exacte nos oĩa cognoscamus,& hac ad ductus re dixerit Hippocrates,‖ Vita breuis,ars longa.quomõ,qui in his,quæ ab re sunt,tempus suum ponit, importunitatis propulsabit uitium? quasi uero tã ei multum superet tẽporis, ut & hunc ei liceat cumulum addiscere,& necessaria per ocium indagare.Quid?hoc nonne faciunt, qui eiuscemodi conscribunt,ut Archigenes in libro de uehemente pulsu? Est uero prolixa eius oratio,nec conuenit omnem hic adscribere:nihilo minus, qui eã requirit,ex opere de pulsibus

1.Aphor.1.Ext. ord.2.b

" legat.Nam quartum est à principio caput, quod orditur in hunc modum:Vehementiam pulsus
" non esse simplicem qualitatem confirmat Magnus.Proinde,quasi hoc de uehemẽtia caput legeris, quę sentio,aggrediar dicere.Miror enim non hoc modo,q̃ de nomine certat:nã hoc quidem delictum pleriſq; prope non medicis tm̃,sed philosophis iam solẽne est:uerum q̃ ne id ipsum quidem percipiat,sibi de nominibus esse litem.Quapropter,cum arbitretur,puto,de re disputare,extendit orationem,quæ præter alia absurda,etiam scripta obscure,librum alium quę D rit,neq; eum paruum,qui ipsam exponat:ut perpetue hæreamus,scilicet de afini umbra ambigentes,neq; tantũ in dialectica nobis sit profectum,ut,quæ de nominibus,quæ de ipsa sit re quę stio,perspiciamus. Siquidem,ubi pulsus aliquis sit uiolento occursu,ut impellat tactum,& euertat,si,qua ipsum rõne dignoscas,quæris,& præterea causas,à quibus proficiscit̃,& quid denunciare is pulsus solet, de re tum commentaris:sin autem,quo sit appellãdus nomine,de nomine. Quò igitur intelligamus,de nominibus laborare,operam esse ludere:ipsas uero res considerare,artes augere:uocemus illum pulsum Dionem.Inde dicamus,quemadmodum exacte dignoscatur,hoc est,si comprimamus arteriam,non leuiter attingamus:deinde robore fieri uitalis facultatis, ut in commentarijs docemus de causis pulsuum:postea signum in morbis salubre esse, & alia quædam:etiam,quas iudicationes solet promittere. Nam,quando in quatuor partes sit omnis distributa de pulsibus commẽtatio:in partem de differẽtijs eorum, de cognoscendis ijs, de causis, & quartam de prę sagitione per eos:ut pulsum ualẽter pulsantẽ, appellemus Dionẽ, illorum nihil labefactatur. Siquidem, quatenus ab alijs distat, perspeximus, siue Theon, siue Dion,siue quid aliud uocetur:& quomodo dignoscitur,& à qua gignitur causa,ac quid significat.Disputet iam licet de ipso in Magnum Archigenes,contaminantẽ,& eum fortasse cõsuetudinem Græcorum in nomine, at tantum certe intelligentem,cõtrouersiam fere cum ueteribus

ſibi de nomine eſſe. Nam quæ ſunt Magni uerba? Debent igitur magnitudinem pulſus inſignẽ E
habere,& plenitudinẽ,uelociterq; digitis occurrere,ſi proprie uocare uehementem pulſum ue „
lis.Probe igitur hoc nouit Magnus,non ſibi de re,ſed de proprio uel nõ proprio nomine cõcer „
tationem cum medicis eſſe. Apertius hoc ẽt inferius declarat:nam Demetrium vult,cui libros
hos de inuentis poſt Themiſonis tempora dicauit, ſimul etiã hoc conſiderare:nempe qui,cum
philoſophus etiam eſſet,& quod proprium nomen eſſet,& quod ſecus,exactius teneret. Atque
eius hęc ſunt uerba:nihil.n.cauſæ eſt,quin ipſa uerba adſcribamus Magni:Qua ratione ergo re „
ẽte in ſimplicibus differentijs hunc ſtatuit, tu mihi expedi:nam ad te pertinet,magis proprieta „
tem uerborum iudicare,& ex nominibus conijcere ſignificatorum ſubſtantiam. Poſtea clarius „
ẽt facit hiſce uerbis:Equidem de mea ſententia hactenus non diſcedo. Tantum dico uehemen- „
tiæ nomen ſignificare non ſimplicem differẽtiam pulſuum,ſed moderatum ex magnitudine,& „
celeritate,atq; plenitudine. Proinde hoc ẽt loco ſe diſceptare fatẽ de hoc,q̃d.ſ.hoc nomẽ,ue „
hemẽtia,ſignificet.Ac oĩno,ſi quis totã uelit diſputationẽ colligere(ſcripta.n.eſt in tertio inuẽ-
torum,poſt Themiſonis tempora,libro) ipſum ſentiẽtem intelliget hãc eſſe de nomine qõnẽ.
* *Al. ex anti-* Fortaſſe ergo cuipiam ueniet in mentem innouationem mirari Magni.* Etenim tranſpoſuiſſe
quis. Quid.n. oportebat nominum ſignificationes,ſiue recte ijs,ſiue ſecus,priſci medici sũt abuſi.Nã medita- F
tranſpoſuiſſe, tionem indagare,quæ ad artis opera intereſt,non ſolum Magno non eſt uertẽdum in uitiũ,ſed
&c. per inter- nec cuiquã,qui facultatem eam habet:ſiue hodie ſit is,ſiue à ſexcentis annis naſcetur . Verũ de
rogationem. noĩbus pugnare,quibus tantarum rerum eſt propoſita cõmẽtatio,alienum eſt. Sed,ſi hæc mire
ris ac reprehendas,facis tu quidem probe,cæterum inſtitutum te uidetur iſtorum hoĩum fuge-
re:nam omnibus,qui Pneumatici uocantur,decreta Stoicorum placẽt. Proinde,ut Chryſippus
eos de nominibus cõtendere, quorum in philoſophia uſus eſt,aſſuefecit,nec in medicis ipſi no
minibus hæc dubitant facere. Iam Zeno uero Citienſis prius ẽt nouare ſuſtinuit,& pterire Græ
corum uſum nominum. Quare nihil habet admirationis,ſi eo deuenerunt cõtentionis de eis iu-
niores philoſophi & medici.Sed quid habes,q̃d de ijs mireris,niſi q; ne de noĩbus ſe quidẽ ani-
maduertunt digladiari? Quemadmodum nec Archigenes,alioqui prudens,uoluit(cum hoc ip
ſum oſtendiſſet in nomine uehemẽtiæ Magnum innouationem facere)tum accedere denique
ad utiliora:ſed ſurſum, atq; deorſum id loci uerſatur, cum ĩ alijs offendẽs,tum q; ipſa uerba nõ
ſemper Magni profert:quę,cum ſua ſint ſcriptura multo apertiora,immutat.Iam uero aliud ma
ius crimen hac de nominibus curioſitate committũt,qui poſt Herophilum de pulſibus ſcripſe-
runt, prope omnes. Nam, cum debuiſſent,uti paulo ante nos diuiſimus,& ipſi item diuidentes, G
ſeorſum de pulſuum differentijs, ſeorſum de dignoſcendis ijs,ſeparatim ẽt de eorum cauſis,ſe
paratim iam de præſagitione per eos,docere:oĩa ſimul(mirum) cõfundunt atque conturbant:
ac partem eorum ſemel omiſerunt,partem leuiter attigerunt:nõ nulla ab re,& pręter modũ ex
tẽderunt:alia temere coegerunt,ut ſi unum ſint,in unum,cum multum interſit inter illa. Atque
hoc ipſo in capite de uehementia Archigenes,ubi ſcribit,ſi per ſe æſtimeẽ,manifeſte apparere
ſua ſponte uehementiam contentionem eſſe,ut dixi, arteriarum motus:cum cauſam explicauit
uehemẽtiæ,ipſam putat ſe aperuiſſe uehementiam.Nam quidem,ſi hoc, Archigenes,eſt uehe-
mentia,da mihi eius cauſam. At non poteris:aut eandem iterum dicere cogeris contentionem:
eritq; contẽtio tibi motus arteriarum ſimul, & cauſa uehementiæ,& ipſa uehemẽtia . Ita multo
ſcripſerunt rectius, qui anteceſſerunt Archigenem,de pulſibus:quorum aliqui reniſum,alij uio
lentiam,alij robur,nonnulli impulſum occurſus arteriarum uocitarunt uehemẽtiam. Nec hoc
quidem ipſum latet Archigenem:nam quid ait? Sunt quibus in tactus ictu uidetur poſita eſſe: „
unde & ictum quidam arteriæ illam appellant.Mox haud ſcio,quomodo putat illorũ ſe ſenten „
tiam premere,ubi ſic ſcribit: Apparet uero per totã diſtentionẽ firmitas impetus:ex qua,ſi obij „
ciamus digitos, etiã firmior occurrit ictus, qui non ad finẽ diſtentionis, ſed etiam ante eum fit. H
Hæc eius ſunt uerba.Iam attendendum eſt,nihil eum efficere contradicẽdo. Nam quid ad rem
facit, ſi etiam ante finem diſtẽtionis qualitas ictus fiat manifeſta, nequaq; ictum arteriæ eſſe ue
hementiã? Nam,hoc ſi illi ante Archigenem dixiſſent,uehemẽtiam eſſe renitentem ictum,qui
in fine diſtentionis fit,recte cõtradiceret,ac ipſe ſubijceret iam ante finem etiã apparere occur
ſus uiolentiam:ſed,quandoquidem dixerunt abſolute,renitentẽ ictum eſſe uehementiam,ſtul-
tum ſit iam ante etiam finem diſtentionis animaduerti talem,demonſtrare.

Ignoraſſe Archigenem uehementem pulſum,ac ipſum cum propria cauſa confudiſſe. CAP. 2.

VErum demus hoc,quod contendit Archigenes,contentionem,& robur quoddam eſſe ue
hementiam,ſed uim ictus non eſſe uehementiam:rogemus eum,quæ ſit cauſa uehemẽtiæ
pulſuum:neq; enim idem uehementia eſt,& uehementiæ cauſa. Nam illa quidem aperta eſt,&
omnis medicus in ægroto quærit:& uero, quãtumlibet imperitus, ſtatim pulſum cognoſcit uel
uehementem,uel languidum eſſe:cauſa non perſpicitur ſtatim tñ. Vnde fit,ut de ea nihil conue
niat.Siquidẽ Herophilus uitalis facultatis robur arteriarũ affirmat causã,uehemẽtis pulſus eſ-
ſe:Athenæus uitalis contentionis uim: Aſclepiades utrunq; deridet,& cõtentiones & uirtutes.
eaq; dicit omnia eſſe inania nomina:at cauſam uehemẽtię ad copiam refert,& ſubtilitatem ſpi-

ritus,

A ritus quemadmodum ēt (ut opinor) Eraſiſtratus. Nam nec hic quicquā tunicis ipſis arteriarum contentæ * uirtutis aſſignat: ſed, cum ſpiritum ualenter cor exprimat, huius per arterias tranſitu reniſum ait in ictu gigni. Sed quo hæc afferimus? cū Magnus, q ſe quoq; eſſe Pneumaticæ ſectæ fingit aliter dicat, ac Archigenes ictus fieri uim, uerū ea diſſenſio non eſt huius loci. Tantum referamus tñ ad rem præſentem, q robur ictus in tactus impulſu, repulſu: ſubuerſioneq; poſitū eſſe, oībus eſt in profeſſo: at à qua cauſa fiat, controuerſum eſt. Ridiculum uero eſt, ubi diſceptaī, quidnam ſit quiſpiam pulſus, non hoc docere, ſed, à quo fiat, tradere: nam, quid ſit, clarū oportet eſſe: a quo gignatur, ratione inueſtigare. Planū eſt ergo, nec quid inter pulſum uehementem interſit, & cauſam, quæ ipſum conſtituit, probe Archigenem tenere. Quapropter in cōtentione motus arteriarum, uehementiam ſtatuit: cum hanc cauſam debuiſſet uehementię dicere eſſe, & illam in ictus qualitate poſitam eſſe, ac uiolentū quendam eſſe & renitētem occurſum. Nam, q confundat res, nec quicquā diſtincte doceat, ex illis, quæ infert, cernas, cū pulſus inſtituiſſet definire. Nam quid ait? Vehemens ergo pulſus eſt, q maiorem contentionem habet motus, & ζοιζώδης, ideſt * ſtridulus eſt: languidus, qui remiſſam habet contentionem, & ictum ἀσυντοφον, ideſt non incitatum. Neq; enim dixit ſimpliciter, uehemens ergo pulſus eſt, q maiorē contentionem Bhēt motus, ſed addidit, & ſtridulus eſt: quod medius fidius non intelligo, q d ſignificet: nam poeticum eſt nomen ſtridor, non ciuile, neq; etiam uulgare eſt: nec, quid denotat, oſtendit. Verum, grammaticis ſi habenda fides eſt enarrantibus, quod eſt apud poetam de Cyclope:

" Ad montem cogit pingues ſtridore bidentes.

celeritatem motus ſtridor ſignificat. At nō hoc ſanè Archigenes ipſe uoluit, qñ in Magnū diſputat: niſi oratorē agit: frequenter reprehendit, quæ nō intelligit. Sed mihi quidē nō fit ueriſimile. Quid tandē igitur eſt, quod ſigñare uult ſtridor, niſi celeritatē? num uim ictus? Atqui ita duorū rurſus fecerit definitionē, cauſæ efficientis, & effectus: ac maior erit hęſitatio, utrunq; ne horum eſſe uelit uehementē pulſum, tū contentionis magnitudinē, tū uim ictus: an ſimul ambo. Nā, ſiue utrūq; ſiue ſimul ambo, non recte. q nequeat, ut oñſum eſt, cauſa eadē eſſe cū ſuo effectu. Sed. n. q d dicit maiorē contentionē motus hīe uehemētem pulſum, obſcurū eſt. Nam, q d uel hic dicat equidē non aſſequor: utrum à maiore cōtentione & robore uehemētē pulſum fieri, an maiorē contentionē eſſe uehementē pulſum. Nā priore ſigñatione, non quid ſit uehemens pulſus, cæterum à quo fiat, explicatū ſit: altera rē obſcurā, & controuerſam inter ſectas docet. Vehemētem uero pulſum oportet, ſi quid aliud, eſſe de rebus ſenſibilibus. Atq cōtentio non eſt ſenſibilis: aut C omnino apud oēs eſſet pro confeſſo: qū ſunt, qui ſe, à nomine contētionis quid ſignificetur, cū intelligant pulſum uehemētem, ſentiantq; plane affirmēt, nō aſſequi: quidā ſe intelligētia aſſequi id, quod diciī, fatentur, ſed negant eſſe. Adeo non idē eſt, contētio motus, & uehemens pulſus: ſiquidem hic ſenſu percipitur: illa nō modo sēſus latet, ſed ambigua eſt, & prorſus obſcura.

In languido pulſu Archigenem aberrare, abreq; grauis pulſus feciſſe mentionem. CAP. 3.

QVid ergo? quod de uehementi pulſu docuit, & obſcurum eſt, & omnibus ſignificationibus falſum: de eius contrario quod ſcribit languido, apertiusne eſt, atq; ueriusē? forte enim ex oppoſitione, aliquid intelligere poterimus eorum, quæ in ſuperiori oratione dixit. Cedo ergo " eius uerba. Languidus eſt, qui remiſſam habet contentionem, nec incitatum ictum. Hic manifeſte quidem magnæ contentioni remiſſam oppoſuit: par erat uero non hanc, ſed paruam opponere, aut male in uehemente magnam dixit: præterea ſtridulo, non incitatum ictum. Iam ſi, quidnam non incitatum ſit, caperem, fortaſſis ſtridulum intelligam: nunc ſtridulo hoc ipſum multo obſcurius eſt. Itaq; neutrum interpretatur alterum: an. n. pro tardo accipiendū ſit nō incitatū, an pro imbecillo, an molli, an facile ſubuerſo, an diſſoluto, q d conijciam, nō habeo. Vnū quidem certe mihi quiddam ꝓfectum, hoc modo arbitror, qualitatem etiam illum ictus ad noD tionem uehementiæ aſſumere: tametſi à primo, cum refelleret Magnum, ſolam cōtētionem dixit arteriarum motus: hic autem etiam non incitatum dixit ictum: atqui cum illis paulo ante pugnabat, qui in tactus plaga eum ponūt. Equidem hęc omnia attoniti eſſe, nihilq; certi, quod diceret, habētis, duco. Tu, ſi quidem ſentis aliter, at proxima, nō dubito, ſi nō ipſe ſane ſophiſta es etiam, ſed medicorum operū ſtudioſus, quin meras nugas dicas. Porrò caput hoc Archigenis " huiuſcemodi eſt. In uehementia autem eiuſcemodi inuenias præterea alias differētias. † Remiſ- † *Additur in* " ſus occurrit ictus, & leuis: quem obtuſum pulſum nūc nonnulli uocitarunt. Alius grauis ille qui *antiquis, ubi* " dem, cæterum remiſſus: hunc in differētias languidi pulſus referas. Quidā nō remiſſus quidem, *ideſt inter quas* " ſed quaſi impeditus, & intro uergente præditus grauitate, repreſſus & demerſus: dīa erit uehe- *remiſſus, &c.* " mentiæ pulſus. Atq; in uehementi quidam fuerit ictus connitens, humidius impellens tactum, " qui maxime à cibo recente efficitur. Alius eſt, qui ægrius frāgitur, ueluti motore cubitis propel " lente. Et qui in affectibus quibuſdam & in carnis ſuperfluitatibus apparet. Hæc per deos utrum miracula dices, an deliramenta? Vitam quidē pro artis prolixitate breuem, hic ſcilicet non breuem facit, ſed plane corrūpit, qui tāto oneret eam aceruo falſæ meditationis. Vnde nobis ergo rurſum hi adſunt pulſus grauis & leuis? Quin hāc initio prodidit, differentiā, cum diceret octo pulſuum qualitates eſſe? Nam, ut magnitudinē, celeritatem, uehemētiam, & reliqua, quo minus

grauitatem quoq; adiungeret,quid cauſę erat? Vnde hęc denuo noua tragœdia? Grauis pulſus E
quis eſt? quot ponderum? ò Archigenes explica nobis:quod ni facias, noīa tū ſcripſeris,rem
dixeris nullam. Eſt quidam uehemens pulſus,utilli tradiderunt,qui monſtra non prodiderunt,
in ictu renitens. Cognoſcas,ſi premas arteriam,non leniter palpes. Caulam alius aliā facit, aliā
etiam uos Pneumatici uim contentionis. De grauitate mihi itidem expedi, naturam,rationem,
dignoſcendi eius cauſam. Nam ridiculoſiſſimus ſis,cum,qui uehemens pulſus ſit,qui celer,qui
magnus exponas,& definias:quos etiam citra definitiones intelligamus,niſi ſemel ſimus græcę
linguæ rudes:grauis uero hic pulſus qui ſit,quem nouum inducis nobis,non exponas,ſed,ſi no-
men ſcripſeris tantum,arbitreris aliquid cōſecuturum te. Enimuero non eſt hoc dicere,ſed bla
terare. Si igitur uis,ut dixit Comicus,eſſe,

Garrire doctus,uerum ineptus dicere,

alia erit ratio: Quòd,ſi non garrire uelis,ſed dicere aliq̄d,ac docere,quonā ſenſu,quaq; rōne in "
notitiā ueniemus grauis huius pulſus,demonſtres,fac,nobis. Equidem certe ne lapidis quidē ua
leo grauitatē, uel ligni cognoſcere,niſi manibus ſuſtollā,uel humeris imponā,uel appendā col
lo. Nū igit ēt manibus noſtris arteria eſt ægroti libranda,aut attollenda,ut cognoſcamus ita de
mum pulſuū grauitatem? aut quid imperas Archigenes? His quidā ab illius ſchola ſenex nona- F
genarius,Heus tu fili,rñdit,remiſſus,& ſegnis,& tardus,& cunctans pulſus erit. Rurſus hic requi
ſiuimus. Quem tu nam remiſſum pater appellas? tardumne,an rarū? nam non aſſequimur. Qui
poſtquam aliquantiſper conticuiſſet,tardum rñdit. Sanè quidem de ſegni,inquam,te non roga
rim,quē planè etiam dices tardum eſſe. Immo ēt cunctans,inquit,tardus mea ſentētia eſt. Hinc
ſenex, cum ex omnibus his quatuor nominibus rem declarari unam animaduertiſſet, tarditatē
pulſus ſtomachari cœpit,rixariq́ue. Atq; primum,quem cunctantem appellaſſet pulſum,nō in
tarditate motus dixit,ſed in quietis longitudine,eſſe poſitum,nā cunctari eſſe,incipere tardare:
deinde remiſſum & ſegnem ueluti imbecillum eſſe,nā remitti,fatiſcere,& imbecillum eſſe atq;
debilem,idem denotare. Tum illi ſubieci:nil laboro. Etenim,ſi iterum ac tertio eandem rē enar
rare uoles,dabimus tibi:ueritatem nos indagamus,non litigamus contentioſe. Age cunctantē,
inquam,de quietis longitudine accipiamus,& remiſſum,ſegnemq́ue de imbecillitate. Proinde
grauem pulſum memineris te remiſſum confirmaſſe eſſe, & ſegnem, & tardum,& cunctantem.
Cumq́; de ſignificationibus explicatius cuperem diſcere,primo planè præter unum tardum ni-
hil demonſtrabat. Nunc autē remiſſum,& ſegnem dicimus,quaſi imbecillum eſſe:cunctantem
de quietis longitudine accipi:tardum,tardum adhuc manere. Quare hoc quoq; mihi denuo re G
ſponde,an rarum eſſe languidum dicas. Verum,inq;t. Quid aūt diu quieſcentem,nonne hunc ēt
dices rarum? Annuit. Igitur ex confeſſis,inquam,efficitur,grauem pulſum,languidum pulſum
ſimul & tardum eſſe,rarumq́ue. Cōticuit ad hæc ſenex ſanè cū magna grauitate. Verum,ſi hoc,
inquam, ſic habet, non erit qualitas diſtincta ab ijs, quas omnes in ore habēt, ea, quæ eſt graui-
tatis, ſed nomen concurſui trium qualitatum attributum: quandoquidem ſimul languidum, &
tardum,atq; rarum eſſe dicimus grauem. Quid dicas,inq;t,non intelligo,& rixas cōcitas inanes:
ſimulq́; his dictis diſceſſit,oculisq́; nos acerbis intuitus eſt,ac ſtomachi plenis. At paucis diebus
apud ęgrotum quēdam cùm hoc ipſo præſente ſene, tum alijs multis magni nominis medicis,
cum de ſymptomatibus, quæ tenerent ægrotum, oēs attoniti eſſent, uentris fluxū prædiximus.
Mox illi,vnde id prædiceremus,requirebant. Quibus reſpondimus:vellus ad fullonem nemo
portauit,innuētes ijs multum abeſſe ipſos,ut hoc intelligerent,qui leuiſſima quidē ſcirent. Pau-
cis poſt diebus de ſiniſtra nare preſagiuimus ſanguinis profluuium,deinde etiam parotidas:po
ſtea alia atq; alia,tum prediximus,tum curauimus,quorum illi erant imperiti. Vbi cum illi inſta
rent,vt,ex qua re eas commentationes prænunciatis & obitis,aperirem,perpetuo ſilui,nec quic
quàm illis reſponſi dedi:ſed nobis ipſis dixi Comici illud, H

Vt ligna tortuoſa nunquam corrigas,
Virides nec arbor uetus, alio ſi transferas,
Produxerit ſtolones.

Potius enim alij omnes decedāt de ſua diſciplina, quàm,qui ſectis ſunt addicti,& cōſecrati, me-
dici & philoſophi. Itaque tandem ego cognoui magnas me,& importunas ineptias lucrari,de
re nulla cum illi diſputando:egoq́; in eo ſum, & ero:& hos libros cum certo ſciam, niſi uni for-
te aut alteri,qui ſingulari ingenio ſit,doctrinaq́; utatur,& meditatione,& præ his omnibus inſa
nia liber ſit illa circa ſectas,nemini propemodum fore uſui:attamē ſcribo,ſimul nec indocte lu
dens, & præſidio obliuioſæ ſenectuti,ut dixit Plato,commentarios mihi ipſe comparans:ſimul
familiarium etiam quorundam precibus gerens morem. At de inſigni imperitia atq; etiam cō
tentione hactenus eſt ſatis.

Grauis nomen,& pleraque,quibus Archigenes eſt uſus ad pulſuum explicandas differentias,obſcura & eſſe inutilia. CAP. 4.

IAm ad inſtitutum redeamus, ac oſtēdamus illis,qui id ualent aſſequi,nomen tātum eſſe gra
uem pulſum,rem uero nullam. Nā,ſi,ut ex Archigenijs noſtra memoria ſapientiſſimus,cum

ad

A ad eum exponendũ compelleretur, ſumebat, languidus erit, & tardus, & rarus: ac, ſi hunc pulſum oſtendere dicant à repletione naturã onerari, atq; eò eſſe appellandum grauem pulſum: eadẽ opera non grauẽ modo, ſed & crudum uocent, & frigidum, ut qui non ſecus, atq; repletionem, cruditatem humorem poſſit, & frigiditatem arguere. Itidẽ certe bilioſum quoq; & pituitoſum pulſum non dubitabimus appellare, ſi ſemel apud nos ſit receptum cauſarum illos efficientium ad eos eſſe nomina trãsferenda. Quare, quod ſemper teſtor, quia apud illos nõ diſtinctũ eſt peculiariter de differentijs pulſuum opus, ſeparatim de dignoſcendis ijs, priuatim de eorum cauſis, priuatim etiam de præſagitione, eò in has ineptias impelluntur. Ac Archigenes quidem in primo omnium genere pulſuum, quod in magnitudine conſiſtit, de cauſis eos efficientibus, uel præſagitione per eos, uerbum nullum fecit: ſed differentias docuit huius generis pulſuum, nomenq; earum cuiuſq; tradidit. pauca quidem nonnullis locis de dignoſcẽdo inferens, ſed ne id quidẽ ſciens, vt inferius demonſtrabimus. At verò de ſecundo genere, quod in uehementia cõſiſtit, ubi agit, tres ſimul tractatus confundit, nõ tñ de differentia, & dignoſcendo, ſed & de cauſis eorũ efficientibus differens: ubi de plenitudine, confuſior eſt etiam. Deinde, qñ de rhythmo tractat, pauculum aſperſit dignoſcendi meditationis, in prima fere perſtitit. In ſolo uero tracta-
B tu de ordine, & perturbatione ordinis, æqualitate, & inæqualitate, primam partem de pulſibus cõmentationis ſeruare ſynceram potuit, nec dignoſcendi rationẽ hic, nec præſagitionẽ ex ijs, immo nec cauſas attigit. At, quo loco de graui, & leui (ut uocat) narrat, inter alia, etiam id mirifice ſcripſit ad hunc modum. Quem obtuſum pulſum nunc nonnulli uocitarunt. Quinam, bone uir, erat dicendum: in qua illi nam nati Scythia: vt cognoſcant nomen ob uſum vltra languidum nihil ſignificare: Græci ἀμαυρὸν illud, hoc ἀμυδρὸν appellant: ambo enim eidem rei tribuũt Græci: ſed apud eos τὸ ἀμυδρὸν eſt frequẽtius. Ita duobus his pulſibus graui, & leui Archigenis muneribus tñ eſt profectum, ut prolati temere ſint: & nullum habeant, quo dignoſcantur, veſtigium. Qui conſequuntur, longè adhuc abſurdius conflati ſunt. Nã, quę ſit differentia pulſuum, quæ grauitatem obtineat intro uergentem, me ſane prẽterit. Quæ me res de integro coegit ex illius diſcipulis quærere, quodnam ſit ænigma. Qui cum intricatius, & abſurdius reſponderent ipſo authore, animaduerti planè eſſe homines, qui, quæ non intelligunt, ſuſpiciant: quo Archigenes cognito, mihi uidetur de induſtria ſcripta ſua obſcurare multis locis. Equidem, quoties uergentis intro grauitatis mihi in mentem uenit, non poſſum me a riſu abſtinere. Apertum eſt enim aliam, quę foras uergit, grauitatem eſſe: atq; hæc cuti. ſ. hominis grauis eſt, altera oſſibus:
C alioqui quomodo vna foras, altera diceretur intro vergere? Quid iam? impeditam, & repreſſam, & ſubmerſam appellare pulſuum aliquam differentiam, nonne interpretes etiam deliderat? Quænam impedita eſt? Sane, quæ tardius, ac par eſt, mouetur, impedita eſt: &, quæ rarior iuſto eſt, tum quæ intermittit, & quæ deficit: Præterea omnis inæqualis & inordinata, arhythma etiam, adhęc iuſto minor, atque languidior: omnino hæc ſcilicet in impeditis ſunt: nam impediri quidem cauſam potius, quàm differentiã pulſus, denunciat. Repreſſa vero vtrũ ipſa quoque languida eſt, an parua? aut quid tãdem a demerſa vult differre? liquidẽ demerſam dixeris paruam aliquam eſſe. At enim tardi prorſus nos fortaſſe ſumus: Archigenes, qua eſt prudentia, tñ non ipſe Mercurius. Ergo eum par erat, quaſi Deus ſit, homines ut doceret, operam dare: nõ ut nomina tantum conſcriberet; ſed, quod in clarioribus fecit, & indicia, quibus dignoſcamus, adſcriberet. Verum, ſi omnino ſtuduiſſet apertis indicijs eos diſcernere, non tam inania verba fudiſſet imprudens: quaſi vero nõ poſſimus nos item alios uerbotenus plures fingere, † & iure quidem ζprimum ſubuolãtem pulſum. Nam, quì illi magis demerſum licebit dicere, quàm ſubuolantem nobis? & hercle mutantem alium. Iam glutinoſum etiam quoddam, & friabilem dicam: præterea nigrum, ſplendidum, purum, turbidum, * difficilem, hilarem. Quinetiam βλι-
D τυρίζομενον pulſum dixero, & σκινδαλιζόμενον, ſi nomina tantum requirũt. Sed enim τὸ βλίτυρι, aiunt, & τὸ σκινδαλὸς planè nihil ſignificant, Archigenis clara ſunt nomina. Quid tu bone uir dedita opera nugaris? Etenim τὸ βλίτυρι pulſationem quandam ſignificat, & τὸ σκινδαλὸς nõ tantum ſerui, ſed etiam inſtrumenti cuiuſdam eſt nomen. Sed quid (dices, ni fallor) hæc ad pulſus? Quid uero, quę tu profers nomina, ad illos faciunt, cum illa, quæ pauloante recenſui, tum ὁ ἀποκεκρημνισμένος, ὁ τρύζων, ὁ ὑγροφανὴς, ὁ ναρκώδης, ὁ βομβῶν, ὁ ἐκτεθαμβημένος, ὁ ἀλυθὴς: ὁ ἀτενὴς, ὁ ἀδηλαινὴς, ὁ ἀποπεπηγὼς, ὁ διαπεφυσημένος, ὁ διηγκωνισμένος, ὁ ἐγκαλυπτόμενος, ὁ ἐξώστης, ὁ ἐμβριθὴς, ὁ ἐγκρίκων, ὁ νοτυλος, ὁ κατανεναγμένος, ὁ διανεναγμένος, ὁ λαγαρίζων: ὁ ὑκοπλεπτομενος, ὁ ῥακώδης, ὁ σεσοβημένος, ὁ σκυθρωπῶς ἀπωχωρῶν, ὁ τετῆς ἀρτηρίας ὀλκίμου προσπιπτούσης §. i. præcipitatus, ſtridens, humidus apparens, ſoporoſus, bombans, ſtupefactus, reſolutus, intẽtus, inefficax, congelat⁹, diflatus, cubitis propellens, occultatus, expulſor, grauis, crepens, madidus, congregatus, diſgregatus, langueſcens, ſubfuratus, lancinoſus, exagitatus, tetrice recedens, & qui eſt cum arteria tractili occurrente § atque id genus nominum immenſus numerus: quæ ſeparatim, & ſola aliquid ſignificant, ſed cum pulſibus nihil ipſis conuenit, ſicut nec quod dicitur humidius impellere quendam pulſum. Nam hoc rurſus loco Archigenes à pulſuum doctrina deflectit, cum humiditatis meminit, rei illius quidem ad præſagiendum conducentis, at non ex pulſum commentatione.

† *Aliter in antiquis* καὶ δηλέγω. *i.* & iã dico.

* *Aliter*, δειλόν. *i.* timidum.

mentatione. Miſcuit ergo eam cum connitente, quem ille uocat, ictu, qui a vehemente pulſu E
nihil diſtat: ac differentiam quandam ſe hanc fingit aliam docere, cum non alia ſit, cæterum
vehemens pulſus cum humiditate. Deinde ignaro ſpeculationis huius imponit, quaſi mirifi-
cum quid ſit, quod adſcripſit, qui à cibo potiſſimum recente efficitur. nam connitens ictus, in-
quit, cum humiditate ab*humidiore cibo potiſſimum recẽte fit. Hic ſubeſt, aliqua, Archigenes,
rõ, dicisq́; uerum: indiſtinte tamen & confuſe, itaq; obſcure, Nam ſic erat dicendũ. ex cibis †re-
center mactatis§ vehemens generatur pulſus cum humiditate: atqui hunc quem alium, ac uehe-
mentem pulſum, dicas, & aliud quiddam, quod oĩno pulſus non eſt. Iam etiam importune hoc
loco tractat de cõmentatione, quæ tractatui cõis eſt De pulſuum cauſis, & De pręſagitione per
eos. Sane præſtabat illic retuliſſe, à cibo qui fiat pulſus: nosq́; Archigenes dicimus, non ſic, ut*
nunc tu, negligenter, ſed adhibitis proprijs diſtinctionibus. Neque enim omnino fit à cibo qui-
dem oĩ uehemens cum humiditate pulſus, ſed modico quantitate, & qualitate humido: nam co
piosior cibus non uehementem pulſum, ſed inæqualẽ ex languidis, & uehemẽtibus, medijsque:
Neque humidũ efficit ſiccus: proinde humiditate alimenti cũ humidior aliquando euaſerit cu-
tis: Neq; enim eo ſemper, ſed ineſt aliqua diſcretio. Etiam moderatum quantitate cum cibũ ex
cipiat vehementia, humiditatem p̃ſtat nequaquam appellare, quæ per ſe quidem pulſus nunq̃ F
immutat: ſed mentione cibi moderati facta, uehemẽtem dicere ex eo pulſum oriri. At hoc, etſi
uerũ ſit, tñ præcipuã ad cõmentationem pertinet pulſuum cauſarũ, deinde ad præſagia. Sed de
his nõ inſtitueras agere. Quòd ſi confuſe datur facultas ſimul, & intẽpeſtiuè ſcribendi, non tan-
tũ à recente cibo ſcito eum pulſum, ſed & à balneis interdũ, & ab exercitationibus, iraq́; gene-
rari: eſt enim, cũ ex his generetur. Atque, quomodo generatur, & qua ratione, ſi expoſuiſſe tan-
tũ habeamus ſatis, nihil ad docendum nobis profectũ eſt: ſi diſtincte explicemus, receſſerimus
ab inſtituta doctrina. Quare inanes iſtas nugas mittamus. At, ſi quam nobis aliã potes differen-
tiam pulſuum, ac ſcimus, tradere, trade: neque tantum nomina profer, ſed ſignificationem etiã
eorum: & totius modum dignoſcendæ rei. Cæterum rurſus, ut hæc omittamus, ijs mox adiungit
τὸν δικνωνισμένον pulſũ, τὸν διεζωσμενόν, id eſt diſcinctũ, relinquens, & ἀποπτιπλεγμενόν, id eſt ap
plicatum, & πρεβεβηκότα, id eſt ꝓgreſſum, & ἀποβεβηκότα, id eſt regreſſum, & λακτίζοντα, id eſt
calcitrantem, & γονατίζοντα, id eſt geniculantem, & γαστρίζοντα, id eſt uentriculantem. Nam quę
eſt iſta nominum lex, quendã uocare δικνωνισμένον, & præterire ceteros? Quin δικνωνισμένον,
inquit, quaſi indignantem pulſum uocamus. Iam male præteris quaſi triſtantem, iraſcentem, &
ſuccẽſentem. Extra iocum, inquit, nam ualidum ſic appellamus. Serio ago bone uir, tu uero, cũ G
validus dicendus ſit, δικνωνισμένον uis nos dicere. Nam ualidum ſi diceres, qui ſit hic ualidus, te
rogem, & qua illum ratione dignoſcamus: nempe uehementem quidem, ubi, cũ premimus ar-
teriam, renititur: & contrariũ illi languidum, cum obſcuratur premẽtibus nobis, dignoſcimus.
Validi vero, ſi etiam explices rationem dignoſcendi, fructum tulerit aliquem tua doctrina: ſi mi
nus, etiam nomen hic modo, rem tradideris nullam. Vbi magna ui, inquit, ſubuertat tactum, &
impellat. Atqui ſubuertebat, & uehemens. At minus, inquit, quàm hic, uiolenter. Ergo intenſe
uehementem appellas ualidum hunc, & δικνωνισμένον pulſum? Scilicet, inquit, hoc ipſum. Igitẽ
iam etiam magnopere uelocem, faciendum eſt nobis, ut non uelociſſimum, ſed aliud quid ap-
pellemus: & magnopere magnum, non maximum, ſed alio nomine: iraq; reliquos. Quòd ſi illis
hoc ſatis eſt, ſi uelociſſimum dicant, & maximum, tardiſſimum, rariſſimũ, creberrimumq́; quin
hic quoque ſufficiat vehementiſſimum dicere? Neque eſt ducendum, finitimã aliquã uehemen
tiæ memorari aliam differentiã: nam, quæ in unoquoque genere fiunt intenſiones, non ſunt ex
tra genus: neque enim admodum album aliud, ac album, eſt: neque admodum nigrum, quicq̃
eſt præter nigrum: itaque nec admodum uehemens, aliud eſt, atque uehemens. Quare ſunt hæc
omnia mera deliramenta, quæ neceſſario conſequuntur, ꝙ iſti ordine non diſtinguant, ac dige H
rant, nec notionem ſingulorum pulſuum, nec cauſas, quæ eos efficiunt. Namq; quod ſæpe iã di-
ximus, qui ueritatem ſpectat, debet ab ipſis rebus ingreſſus, quot hæ ſint, & quæ, explicare,
deinde nomina ipſis ponere, mox de ijs dignoſcendis agere, ab his de cauſis, poſtea de præſagi
tione: id quod nos fecimus. Atque in hoc opere, pulſuum differentias perſecuti omnes ſumus.
In opere de pulſibus dignoſcendis, quo pacto in quaque harũ applicatis digitis, exacte debeãt
ſentiri. Inde lucubrationem de cauſis compoſuimus. Secundum hanc de præſagitione. Sed hoc
loco (quandoquidem agimus de prima, quæ quid referat ad artem cõlẽdam, primo in libro ex
plicauimus) ſummam iam faciamus diſputationis de uehementia.

Qui Galeno ſit uehemens pulſus. CAP. 5.

PVlſus eſt quidam, qui tactum ſubuertit, id eſt ualde, & cum reniſu quodam pulſat. Hunc ſi-
ue uehementem, ſiue contentum, ſiue quicquid uiſum eſt uocare, hoc conſtituto, dignoſci
ſcito eum, ubi plurimum digitos infigimus, non leniter palpamus. Cauſa eius, facultatis robur
pulſus efficientis. Proinde, ſi de medicis uocabulis primo omnis noſtra poteſtas ſit inſtituẽdis,
contentum eum pulſum, non uehementem appellemus: nunc, quia à plurimis iam pridem
vehemens eſt uocitatus, nomen nihil mutamus: tametſi uulgo non ſimus neſcij uehementiæ

nomen

* *Dictio hæc nõ eſt in antiquis græcis.*

† προσφάτοις

§ *Aliter, νοῦς, id eſt cogitas.*

A nomen actioni ſemper tribui ualidæ ſimul,& citatæ:ſiquidem luctæ uocantur uehementes. Et hercle genus leonum appellant omnes vehemens,quoniam huius quoque cõtentam actionẽ, atq; citatam conſpiciunt.Quamobrem,ſi mihi nomen ſit inſtituere liberum,ſimplicem″ pulſuũ qualitatem renitentiam,& euertentium tactum,uim,uel robur,uel cõtentionem appellem,uel quid tale aliud:quæ uero ex hac eſt,& celeritate conflata,uocem uehementiã.Nunc uero,quandoquidem uehementiæ nomen maxima pars medicorum uſurpauit,pro una de primis differẽtijs,eſſe illud ſtatui non uitandũ:atq; ea re pulſantem robuſte pulſum,nominaui vehementem: imbecille,″languidũ.Neq; quicquam intereſt,robuſte dicas,an ualenter,an uiolenter,an cõtẽte.Huius cauſam,*mouẽtis* arterias robur dico facultatis eſſe:dignoſci,ſi digitos alte infigas.Nã, cum ita attrectes, *ualidus* pulſus uidetur ualidior, ꝙ acrius digitis prementibus reſiſtat: at imbecillus adeo *nonnun*quam concidit,& deijcitur ab illis,ut priuatum pulſu hominẽ dicas. Verum in ſequentibus lucubrationibus,de his tractabimus.Hic mihi finis eſto huius diſputationis.

A.t.2. 1. par. cã.f.570. col. 1.d. Et col.2. b

A.ibi. col.2.a

Aduerſus Pneumaticos de pleno,& vacuo pulſu,ac de ratione nominum transferendorum. CAP. 6.

B NAm ad decantatam illam mihi certum eſt plenitudinẽ me cõferre,in qua oẽs ſudarũt me dici iuniores,nec minus nobis certe negocij exhibiturã,non in hoc quidẽ ſolũ opere (nã hoc quidẽ feras)ſed multo plus, ubi de dignoſcendo differemus: cuius fatemur quidẽ eſſe euidentem notionem,ſed notitiam eius repræſentari negamus ſenſui ullam:uerũ de ea dignoſcẽda poſthac dicemus. De notione nunc,quandoquidẽ & hanc ſunt,qui conturbent, uerba faciamus.Itaq; à rebus ipſis exordiamur.Aut arterię corporis erit quędã qualitas,″plenitudo,aut infuſæ ſubſtantiæ.A nominibus hinc maximè incipias.Plenum dicimus dolium uini eſſe,& plenũ farinæ culeum:ſic etiam theatrum,ſic curriculum,uel curiã eſſe plenã hominum dicimus:& cõtra,*vacuam*.Haud aliter uentrem,& os interdum dicimus plena eſſe,interdum uacua.

A.t. 2.1. par. cã.fo.570.co. 2.b

Os tibi ſit plenum Thyrſis mi melle decorum,
Atque fauis plenum, Aegiali tibi carica paſtus.

In ſumma quoduis uas,quod quidem internam habet ullam capedinem,uel plenum,uel uacuũ dicimus eſſe:cum eius ab alio corpore uno,uel pluribus capedo occupetur,plenum: vacuum,ſi præter aerem cõtineat nihil.Ita proprie omnes mortales,& præcipuè uocant.Hinc iam quidã, ad ſuas artes,qui tradiderunt,nõ iã proprie utiq; neq; prima ratione,ſed ſecũda,& tropice,hic C lanam appellauit plenã,uinum ille,alius aliud,vſu quiſq; rem æſtimans:nã illa, quæ perſeuerãtem eum,& conſtantem habet,hanc plenam uocant:Vt,qui uinũ guſtarunt,cum diutiſſime ſentiant qualitatem perdurare:nam,ſi habeat extemplo,& pereat,uel qualitas,vel uis, uel utilitas, uacuum illud uocant.Et uero ſic ſermonem quoq; aliquando falſum,vacuum appellant.Nõ tamen,cum quempiam mente uacuum eſſe dicant,metaphora iam utuntur: nec item, cũ graciles homines corpus habere uacuum carne dicãt,& craſſos plenum: ſed intelligentiã in his uaſis ſeruant,& cõtenti,in quibus(ut expoſuimus)proprie,& præcipuè plenum, & uacuũ recepta ſunt. Iam alia corpora διάκενα hoc eſt fiſtulis inanibus cauernoſa,dicunt, nõ κενὰ.i.uacua, ut ſpongiã & pumicem:nanque aerem nõ numerant corpus, ſed regionem quandam, & locũ vacuum ad excipiẽda corpora appoſitũ.At non,qui ratione quicquam ſunt de aere cõmentati medici iuxta,ac philoſophi,vacuum eum prorſus eſſe putant:ſed quidam,in quorum etiã nos ſnĩa ſumus, vnum eſſe corpus vndique ſibi continuum,quod nuſquam habet quicquã intextum uacui: alij multa corpora in vacuo parua,& prima committi,concurrere,& repelli,non connecti tamen, nec confundi.Sed n.vacuũ pulſum,ita non queas appellare,ac vulgus dicit vere vacuum:quippe tale nõ ſit quicq̃ in orbe,ne ꝓ excellẽtiam quidem:nam,cum nullum exiſtat omnino uacuũ D in mundo,qui ſit per excellentiam quicq̃ vacuũ? Quare vacuum relinquitur,vt vocemus,qũo culeum,uel utrem,uel calathũ,uel ſaccum,uel omnino quodlibet uas. Quòd ſi ita accipiamus, bifariã talem pulſum interpretabimur:uno modo,ut dolium, ubi aerem contineat tñ: altero, ut utrem,uel culeũ, uel aliud tale, cuius poſſunt tunicæ conſidere: quemadmodum inflatus uter uino manet perpetuo uacuus,ſed aeris plenus:quem ſi tñ euacues,ut undiq; conſidat plane, ibi fit uacuus.Itaq; arteriã eſſe,aut eo modo uacuã dicemus,ut q̃ aerẽ contineat: ut, q̃q̃ ſit plurimũ inflata,& diſtenta,uacua ſit tñ appellanda: aut non ſic, uerũ ut de utribus retulimus, qñ & aerẽ ijs exhaurias.Prima quidẽ ſignificatione uacuus pulſus erit talis,qualẽ Eraſiſtratus natura ſemper aſſerit ipſum:altera, nihil à paruo differet:nã tertiã ſignificationẽ,nec Archigenes,nec Agathinus,nec Mignus,nec Athenæus,nec alius ex Pneumaticis medicis agnoſcet ullus, cũ pauca, inquã,corpora arteria contineat,regionem autẽ uacuam plurimam:nullam enim in mundo reperiri exiſtimant talem:unitã uero ſibi totam ſubſtantiã. Reſtat ergo,ſicuti diximus,ut aut paruum pulſum,aut aereum uocemus uacuũ:itemq; contrarios ijs,plenos,magnum,& eum,qui humidã ſpeciem habet,ὑγροφανῆ Græci appellant:Sed hos.ſ.infuſæ ſubſtantiæ ratione, cuius quidẽ maximè ratione appelles proprie,uel plenũ,uel uacuũ uas:at aliter arteriæ corporis ratione, id eſt,eius tunicarum,quas rectius ſanè duras,& molles,non plenas uoces,uel uacuas, ꝙ ſimila-

re

re corpus(niſi per metaphorã,q̃ ab diſciplina ableganda eſt ſciẽtiali)quod vacuũ uocetur, uel E
plenũ,ſit nullum. At,ſi noĩa propria ſuppetant,his uti nos par ſit:ſi non,definitione præſtet ſingulas res explicare,q̃ à metaphora nomina mutuari:ſiquidẽ docere inſtituas,nõ obtũdere. Tamen apud eum quidem,qui iam rem didicit, quo cõpendioſius explices nominibus à metapho ra ſumptis,& ab uſu,nihil eſt cauſæ,quin rem exprimas:uerum omnium doctrina prima rerum artificia liũ,quò aperta ſit,& diſtincta,propria nomina quærit. Ergo arteriæ corpus,hoc eſt eiꝰ tunica,aut iuſto durior eſt, aut mollior, aut moderata certe,& in natiuo ſtatu. Nec verò in hoc ipſo iã,vel aeream quandã dicemus,uel humidã contineri ſubſtantiam:vnũ eſt enim,quod undequaque ſibi cohæret, niſi foraminibus quibuſdam præditum ſit ualde minutis,quæ tũ omni no cõplectantur etiam,neceſſe eſt,uel aeream ſubſtãtiam,uel humidam,uel halituoſam:uel cõſideant vndique. Verum,quæ conſiderũt,inſtar ſunt nulla planè obtinentiũ foramina:quæ hu „
morem vero,vel uaporem,vel aerem continent,mollius reddunt corpus arteriæ. Itaque eodẽ reuoluimur,quod dicebamus à principio,aut durã eſſe arteriæ tunicam, aut mollem: nam, qui intercurrit ſermo,nullam demonſtrat tertiam naturam aliã,ſed duarum commemoratarum diuerſas generationis cauſas. Sed hæc res,quam dico,nihil ad inſtitutum pertinet. Equidem vel omnes libẽter expoſuerim duorum, & mollium generationes, ſi id mihi ullũ fructum poſſet ad F
præſens inſtitutum ferre:idq̃; dabo operã,ut,quantum facere poſſim,breuiſſime explicẽ. Quando omnia corpora ex terra,aqua,aere,& igne cõflata ſunt:in quibus exuperat, uel terreſtre elementum,uel aquoſum,ſi gelu cõcreuerit,non poſſunt ea nõ dura eſſe:in quibus igneum,uel aereum,uel humidum elementum inconcretum excellat,mollia hæc omnia eſſe. Et item,ſi foraminibus ſint p̃dita,uel meatibus:ſi ſuperior ibi ſit terreſtris ſubſtantia,uel aquoſa concreta, facit neceſſario ad totius corporis duritiem:ſin ſubtilis,vel humida, ſed non cõcreta,ad mollitiẽ. Quæ cum ſic habeant, iure iam de illis quæſierimus, cui nam potiſſimum rei ſubiectæ aſſignent nomen plenitudinis. Sanè enim,aut duritiem uocant plenitudinẽ abſolute, aut aliquam de cõmemoratis eius differentijs: dr̃iæ erant, cum uel ſiccitas excellit terreſtris, uel concretio humida. Aut ergo meatus quoſdam hæc res habet,aut non habet. Similiter,uacuitatem,utrum mollitiem uocent,an aliquã eius differentiam:cuius quidẽ erant etiã differentiæ in excellentia, aut ſubſtantiæ ſubtilis,aut aquoſæ inconcretæ. Verum nullam committent,vt reſpondeant harum: nam ita,nihil profecto eſſe plenitudinem aliud,ac duritiam,ſtatuerint, & vacuitatẽ nihil aliud, ac mollitudinem. Recedunt uerò à ratione omnibus modis quidam impudẽtius,nonnulli ſanè uerecunde:fuga honeſta quidem illa ad ſpiritus recipit ſe facultatem: nam, quẽadmodũ uini, G
aiunt,qualitas dicitur plenitudo,ſic ſpiritus quædã eſt plenitudo. Atqui cum iam hìc petimus, vini quam plenitudinem appellent,vt declarent:non poſſe dicũt rẽ explicari. Quomodo igitur,cedo,audetis nominare,quod explicari non ualet,aut diſcere de uobis nos ſperatis? Nã,ſi nec docere rem ualetis,nec explicare oratione,qui tãdem aliquid diſcamus de ſcriptis veſtris, aut iudicemus? Enimuero,en uobis,inquiunt,in ægrotis oſtendo plenum pulſum. Rectè igitur feceris,mihi crede,ſiquidẽ exprimi oratione nequeat,ſed monſtrari,ſi nihil de eo cõſcripſeris, rem autem nudam oſtenderis nobis. At,& ſcribis,ut ſi explicare poſſis,& oſtendere nõ uales:ſi quidẽ doctrina conſtare citra interpretationem in oſtẽdendo nulla poteſt. Admouere igit̃ me digitos iubes,ſcilicet arteriæ,inde ſubijcis: En tibi plenus hic pulſus eſt, quem nunc ſentis. At hoc,ſi ſimplex accidat,& una pulſibus qualitas,rectè dicatur: nunc, quando uariæ hæ uel ueſtra ſententia ſint,occurant uero repente omnes:abſque interpretatione,non poteſt fieri,ut iam ullã ex illis intelligamus. Atqui iam tango,ut uis,arteriam:ſed,quia,quid tu ex accidentibus eius uoces plenitudinem,me latet,nihilo ego ex tua oſtenſione intelligo clarius rem,ac nuper, cum oſtenderes nihil. Diſtendatur ſanè,cum admoueam pulſui digitos, plurimum in longitudinẽ, & circulatim:ſi ſtringam etiã,& premam,uiolentius in tactum incurrat: videatur præterea du- H
rus & velox. Et,ſi violentum eius occurſum putem plenitudinẽ appellari,quid,an non res oſtẽſioni accidat abſurda? nam,quem ante didicimus vehementem pulſum uocare,hũc iam obliuiſcimur,ac diſcimus appellare plenum. Quare aut aliud ſymptoma diſtentionis arteriæ adduce, cui plenitudinis me iubes uocabulum tribuere:aut,ſi nullum præterea ſit aliud, nomen inuehis pulſibus,rem doces nullam. Nam,ſi tibi hoc ſatisfacit,ſi rem dicas nõ poſſe explicari oratione, dabis certe mihi quoque,ut dicam alias eſſe præter illas,quas uos recẽſuiſtis,qualitates pulſuũ q̃ in diſtentione arteriæ aduertãtur,numero tres,male à uobis neglectas. Si me rogetis,quasnã has? nominibus proprijs exprimi dicam nõ poſſe:ſed metaphora,ſi uultis,audebo docere. Nã, vt uocem quãdam albam,eſſe aliquã nigrã dicimus,ſic pulſum etiã quendam albũ dixero eſſe, quendam nigrũ:atq; hanc primam ſtatim qualitatem à uobis eſſe prætermiſſam:alteram porrò ſecundam,ex qua uel dulcedo aliqua eorum,uel amaritudo conſpicitur:Eſſe autem p̃ metaphoram accipienda etiam hæc nomina,q̃ exprimi oratione res non poſſit, demonſtrari poſſit tamen. Ecce tibi pulſum oſtendo hunc amarum. Iam tertia qualitas eſt,non illa quidem uerbis expreſſa,ſed quæ tñ poſſit monſtrari. Voco eam,ut eam deſcribam, acerbitatem:nam in guſtu ut animaduertimus acerbũ ſuccum, ita in tactu arteriæ occurſum quaſi acerbũ. Qua ſi quis uia

inſiſtat,

A insistat, vel triginta dicat, nedum tres pulsuum differentias esse ꝑteritas. Et hoc mihi præter cætera, fac attendas, esse humorem, qui proprie acerbus appelletur: plenũ vinum proprie nullũ, ꝙ si sic quis appellet, metaphora vtitur, quẽadmodum superius exposuimus. Sanè omnibus homi nibus à proprijs nominibus potestas est trãsferendi: à translatitijs autẽ alias ducendi metaphoras, nõ item: neq; n. hoc est permittendum, ne poetis quidem, nedũ his, qui scientiam aliq̃, & disciplinam profitentur. Quare ab humoribus transferenti ad tactum nomẽ acerbũ, quod ab humoribus proprie incepit, ignoscendum est. At, si à plenitudine, quæ in gustu est, ad plenitudinẽ velis traducere, quæ percipiatur tactu, parũ legitime sanè facies transitũ. Quin etiã, qui ducit alteram à prima metaphora, licentiã is superat poetarũ. Nam, hoc si semel concessum sit, hercle etiã tertiã ab secunda audebit, & quartã à tertia, atq; quintã à quarta facere metaphorã, ut plane enecentur, quos obtundũt. Tametsi nec à proprijs licet quibuslibet nec poetis transferre: immo, si vel Pindarus sis, & Oceani folia dicas fontes, nõ collaudere: ac multo minus, cũ, Veracem aũt super incudẽ fabricare linguã, aut aliud quid tale dicas. Sed enim nihil ita loquacitatẽ efficit, vt qui designat quicquã, & temerarius est in illis, quæ ignorat. Nam differentias cuiusq; rei, quot sint numero, qualesq; specie, viri est inuenire, logicã nauiter meditati: deinde nomina eis
B instituere, rhetoris partes, aut verius dialectici sunt. Vbi ergo homines, qui nec logicam speculationem exacte tenent, nec interpretari valent, ad res aspirare, quæ superant ipsorũ facultatẽ, audent: cum ipsi verba funditant, tũ reprehensores impellunt, licet maxime studeant breuitati, in eandem orationis prolixitatẽ: id. s. quod mihi nunc vsu venit. Siquidẽ à mea perpetua breuitate diuellit ipsorum me numerus erratorũ: tamen faciam etiam hic, ut sim, quantum possum, breuis: quod quidem assequar, si generalia peccata, atq; cõmunia omniũ reprehendam, & singulorũ priuata prætermittã. Cõmunia & generalia hęc sunt: utrũ certam qualitatẽ arteriæ tunicæ denunciet plenus pulsus, an infusæ substantiæ quãtitatem, uel qualitatem, an innati spiritus (nã & hoc sunt ausi quidã dicere) aut facultatẽ quãdam, aut qualitatem. Ipsius. n. corporis arteriæ qualitates, quod paulo ante demonstraui, neq; plenitudo uocari, neq; vacuitas, sed duritia, & mollitudo iustius debuerunt: ipsius uero infusæ quantitatẽ substantiæ, recte quidẽ plenitudinem uoces, & vacuitatẽ: at inter has nihil interest, & magnitudinẽ paruitatẽque. Quòd si nõ quantitatẽ, sed qualitatẽ substãtiæ cõtentæ in illis denotari à nominibus istis dixerint, haudquaquã appellauerint proprie: esse tñ confirmauerint quandam differentiam, sed eam sensui incognitam: ut in libris De dignoscendis pulsibus ostendemus. Spiritus uerò plenitudo, & uacuitas sola, longè
C ẽt minus ꝑcipi põt. Nam, si quis, ut causam, eã in ostendendo sumat, roboris eius uehementem pulsum statuet signum, & imbecillitatis languidum: qui aũt hæc posuerit, de secta erit pneumatica. Quare uel hic, quod liquet, nec cõem notionem, nec sensus affectum ad cognitionẽ perue nientem proferet, sed suum placitum colet. Atqui non est in explicanda rei notione, neq; in dignoscenda ea admittendum placitum, sunt. n. cõia omniũ: sed in solis causis prædicãdum: quod nos faciemus in commentarijs De causis pulsuum: in quibus, ut causas, q̃ pulsus uariant, omnes referamus, placita attingere cogemur: hoc loco cõtra, nullum debet oratio, uel leuissime, attingere decretũ. Hæc duco hic de plenitudine, & uacuitate sufficere, quarũ in libris De dignoscendis pulsibus amplioręmentionem faciemus. Et ẽt, quę longissimè nugatur de ijs Archigenes, in examinando eius libro De pulsibus, explicabimus. Nam ita à primo statuerã, ut quatuor his lucubrationibus essem contentus, quarum iam mentionẽ frequenter feci, primæ huius, quã nunc in manibus habemus, alteræ de dignoscendis pulsibus, tertiæ de causis, quartę de præsagitione. Verum, quia alij me multi induxerunt & impulerunt, ut in librum Archigenis De pulsibus scriberẽ: † atq; demonstrauerunt modo bene illum duxisse, alicubi ẽt offendisse: reddiderunt hanc
D nobis compendiosiorem narrationem. Nam hic à singulis seorsum discedemus, ac ipsa generalia posthac persequemur: non perinde, ut in secundo ante hunc. Etiam hoc ipso in libro, quo loci de uehementia dixi, ut errata declararem, ipsa uerba citaui Archigenis.

† *Aliter ex antiquis græcis, ostendens, quænam recte ab ipso, & quænam non recte dicta sunt, reddiderunt, &c.*

Quæ propriè sint duri, & mollis significationes, quàmq; in ipsis intelligendis Pneumatici decepti sunt. CAP. 7.

QVare ad disputationem iam de duritia, & mollitudine digressus, faciam, ut hic quoq; istos ostendam in nominibus esse lapsos: quam ob rem in dignoscendo etiam, pręsagiendoq; sunt nallucinati. Nam, cum una significatio sit propria utriusque nominis, miror è metaphoris hos metaphoras ducere. Nã quem fugit, ferrum, lapidem, lignũ, dura nos corpora uocare: oleũ uero, & lac, & aquã, mollia? Arbitrum. n. oẽs nos homines habemus duri corporis, & mollis, tactum. Hunc cũ extrinsecus obiectis applicamus, quæ illũ offendimus recipere, & quasi subeunti cedere, mollia appellamus. cõtra, quæ uim afferunt cuti nostræ, & protrudunt, si hæc cedens urgentia intus excipiat, dura illa uocamus. Nam, omnino si cedat, & deijciatur ab urgente, q̃d cõcidit, imbecillius omnes: quod deijcit, ualidius uocant: nam hoc modo ualidus uentus non nos tñ prosternere, & deturbare solet, uerumetiã arbores maximas, atq; naues. Et ẽt nos ipsi, ęs, ferrũ, lapides, ligna, & si q̃d his sit durius, si modica sint mole, facile diruimus. Atq; hactenus distat à duro ualidũ: hoc. n. ut modo diximus, exturbat pristina sede, & euertit, si quid attingant: durum,

rum,ſed non validum,non exturbat quidē,ſed ſubit rem molliorē,excauans,ſuffodiēs,cogēsq; E
eam.Atq; hæc Plato ēt dixit dura eſſe,quibus cedit noſtra caro:mollia, q̄ carni. At multo hæc
Ariſtoteles elimatius,qui nō,quod cedit,uocat molle:ſed ei addit,modo quod in ſe ipſum,mo-
do,qđ loco non mouetur. Siue.n.ſic dicamus,Molle eſt,quod in ſe ipſum cedit:ſiue hoc modo,
Molle eſt,qđ cedit,nec de loco migrat:bene definierimus. Iam,ſi ēt ſimul utrunq; addamus,ut
in ſecundo libro Ariſtoteles De generatione,& interitu fecit, ac Molle dicamus eſſe, qđ cedit
in ſe ipſum,nec migrat: adhuc definiemus apertius: ꝙ duobus proprijs ſymptomatibus ob ocu-
los ponamus molle:etenim tum in ſe ipſum cedit,tū loco non mouetur. Vtrunq; aūt ſoli accidit
illi:nā cedere quidem cōe ſymptoma eſt mollis, & imbecilli:at in ſeipſum, ſolius eſt mollis: vt
non in ſeipſum,imbecilli tm̄.Itemq; ut in uicinum locum migratio,proprium infirmi eſt:ita nō
demigrare,unius mollis.Proinde,quod cedit in ſeipſum,nec migrat tm̄,oēs uocant molle:& id,
quod eo illud adigit,durum.Neq; ſunt,ut aliorū quorūdam nominum,diuerſæ ſignificationes,
ſi propriè appelles,non tropice,mollis,& duri.Omnino.n.ea peritiſſimus omnium in diſtinguē
diſſignificationibus exponeret Ariſtoteles:quomodo inferius hoc in ipſo ſecūdo libro De ge
neratione,& interitu differēs,de humido,& ſicco,utrunq; docuit hoc uarias ſignificationes ha-
bere:at non durum,& molle,nec ullo in libro multis dixit attribui, neq; uero alio in ullo: nec ēt F
Plato.Cæterum nominis unam utriuſq; ambo illi uiri repererunt ſignificationem:ſiquidem ꝓ-
prie,ut diximus,utaris non tropice.Metaphora enim immenſum ſignificationum numerū ſup-
peditabit,non horum tantum nominum,ſed & ſignificationum aliarum omnium. Adeoq; Pla
to ipſe ait in Sophiſta: Duros mihi narras,& renitentes hoīes,neutrum corpori quidem uoca-
bulum tribuens,nec durum,nec renitens,uerum aīo,eiusq; præſertim moribus. Ad eundē mo-
dum vinum dixeris durum,per metaphoram quidem:& uocem duram,ſtudium etiam, & uitā:
præterea inſtitutum,legem,uentum,aquam,ſi aūt ſæuum,aut ſolitarium, aut moroſum, aut tri-
ſte,aut concoctu,aut ſuperatu difficile,aut eiuſcemodi, quid aliud, ex metaphora uoces: At du-
rum corpus,quod propriè & primariè appellatur,renititur,& nihil tāgenti cedit. Eodem verò
modo hominem durū uocant,qui eſt ſolitarius,& difficilis, atq; vbiq; repugnat: Legem etiam
duram,& iudicē,qui à uenia danda ſunt omnino alieni: At uinum durum, cum forti ſit qualita-
te,& uiolenter pungat uel caput,uel ſenſum guſtatorem:Iam aquā duram,quæ non facilè con-
coquitur,tardeq; in corpus permeat,& diutiſſime ſecundū p̄cordia ſubſiſtit: & quicquid aliud,
quod durum uocamus,non quidē proprie uel præcipue,ſed per accidens,& à quadā traducen-
tes ſimilitudine,eo pacto appellamus.Quia uero multa corpori duro accidūt,unūquodq; eorū G
metaphoras ſuppeditat:nihilo magis iccirco tñ prima eſt negligenda ſignificatio & propria.Tā
gibile eſt etenim durum,ac durities qualitas tangibilis. Cū ad guſtum iam, uel olfactum, uel ui-
ſum,uel auditum deriues in oratione nomen,ibi auditorem oportet ſimilitudinem cū proprio
recordari.Etenim examen hoc eſt metaphorarū,recte ſint,an ſecus ſumptæ:nā, apertam q̄ ſimi
litudinē,illuſtremq; habeant,probamus:obſcuras,& tectas repudiamus omnes. At neque quic
quam norunt aliud recentiores medici probatæ interpretationis,quo illis fit, ut nihil ſit obſcu
rius:neq; ꝙ metaphoræ,niſi in tēpore,nō ſunt uſurpandę.Sed.n.ſi obſcura ſint duntaxat ſcripta
iſtorū,minus fortaſſe culpes:nunc,qñ ipſam rerū ueritatem, quas aggrediuntur docere, ineptis
iſtis metaphoris labefactāt,acerbius eos iure reprehēdas.Cū verò eo inſuper quis deueniat ſtu
poris,ut,cum prima,& peculiariſſima nomina ſuis aſſignet rebus,accipiat per metaphorā ſigni
ficationes,qui feras? Nam uocem albam ex metaphora intelliges, cæterum colorē album etiā
æque ex metaphora non accipere potes:nam, hic niſi proprie albus dicatur, quid iam aliud ex
illis,quæ proprie dicuntur? Sic etiam hominem acerbum uocamus per metaphoram: uinū ue-
ro acerbum non item per metaphoram,ſed præcipuè,& propriè. Nā,ut,ſi quis uinum theræū,
acerbum uocet:mox reprehenſus ſit ꝑperam cēſere,qui uinū dulce,quod prorſus abeſt ab om- H
ni acerbitate,ſic uocet:ineptus uideatur, ſi ea ſe ſignificatione dicat uſurpaſſe acerbū uinū, qua
homines interim eſſe dicimus acerbos,perinde ac iniucūdos:Ita,ſi quis tangibile aliquod cor-
pus appellauerit durum:ac eo modo uocabulum uelit interpretari,qūo uinum dr̄ durū:hic ſanè
parum mihi ſapere uideatur.Nam,poſteaquā oēs qualitates tangibiles ſortitæ nomina ſunt,ex
metaphora ſtultū eſt alia illis accommodare.In olfactu uero nō omniū qualitatū ſunt nomina:
vbi translatitijs nominibus permittas uti.In tactu omnibus ſua nomina ſunt:id quod quodā lo-
co Ariſtoteles docuit, atq; noīa eorum ordine oīa expoſuit: quæ ipſe quoque narrabo : Calor
frigus,ſiccitas,humiditas,grauitas,leuitas,durities,mollitudo,lēctor,friabilitas, aſperitas,læuor,
craſſities,tenuitas.Itaq; exprimi tāgibiles oēs qualitates poſſunt, & corpora nō ſecus ijs p̄dita:
quippe horum pariter ſeptem ſunt oppoſitæ cōiugationes,& nomina xiiij.Prima eſt oppoſitio
calidi,& frigidi,altera ſicci,& humidi,tertia grauis,& leuis,quarta duri, & mollis, quinta lenti,
& friabilis,ſexta aſperi,& læuis,ſeptima craſſi,atq; tenuis.Quare inſulſi nihil,obſecro,nugeris,
nec vocabulis latinis,& omniū cōmunibus domo,& abs te imponas ſignificationes, ſed corp⁹
arteriæ,uel durum,uel molle primo die,& præcipuè: at pulſum, eius ſtatum denunciantem non
proprie nec primo,ſed per accidēs durum,uel mollem uoces,licet. Siue.n.ipſe arteriarū motus

pulſus

A pulſus eſt,nõ proprie dixeris,ſi motum appelles durũ.Siue is,quẽ tactui noſtro infligit,ictus: ſiue ſenſus ictus,nihilo magis hic ꝓprie,& præcipue durus dicitur: ſed denominatĩ.ſ.duri corporis durus pulſus:illud uero ſolũ nõ aliunde denominantes, neq; per accidens aut per metaphoram,aut abuſum,appellamus durum,cæterum proprie,& præcipue. Proinde,ubi quis pulſum durum,aut ex qualitate ſpiritus dicat repræſentari talem,aut ex proprietate caloris, aut alia de re,quæ enunciari uerbis ualet,non doceri tamen,reijciemus eum, qui iſta nugetur, & garriat: quod etiam facit Archigenes in ſuo de pulſibus libro,& in ſecundo de ſignis febris.

GALENI DE PVLSVVM DIFFERENTIIS LIBER QVARTVS

ARGVMENTVM LIBRI

Refelluntur veterum definitiones, quibus ſectæ vnuſquiſque propriæ placitis adhærens, pulſuum ſe notitiam tradere opinabatur.

B

Quid Galenum coegerit cum Pneumaticorum nugis pugnare, ac quid proprie ſit pulſus. CAP. 1.

QVantum ad artis opera complexus ſit utilitatis primus liber, diximus initio ſtatim ſecundi libri.Etenim,quantus ſit uniuerſus numerus pulſuum, declarauimus:atq; appellationes, quorum quidem appellationes ſunt, recenſuimus: iuſſiq; illi, qui ad commentationis huius uoluerit commoditatem aſpirare,opus reuoluere de pulſibus dignoſcendis, quod ſecundum hoc quatuor libris eſt explicatum: ab illo, de cauſis lucubrationem quatuor libris:denique ad præſagitionem ex ijs inſtitutam pergere,quæ quatuor etiam libris continetur. Nam,quæ in hoc opere de differentijs pulſuum à primo libro diſputaui,& hercle,quæ nunc inſtitui ſcribere,propter recentiorum medicorum inanem loquacitatem differui, amicorum, quibus equidem multum reluctatus ſum, precibus adductus.Satius enim ſtatuebam eſſe nequaquam inania,& ſuperuacanea attingere,
C nec uolentem cum nugatoribus pugnare nugis: ſed enim quidam audacia ſunt intoleranda: qui, neſcij cum ſint, quantum in definiendo inſit difficultatis, temere tñ definiunt non pulſus tñ, ſed alia cũcta,tametſi definitionũ ſit nullus uſus,ubi res ipſæ & ante definitiones intelligunt, vt in pulſus noĩe,qđ intelligunt etiam omnes mortales,nedũ medici. Nã,ubi manũ protẽdẽtes ijs porrigunt carpũ,medicosq; iubent pulſum tangere, eſt uero tũ arbitrandũ pulſus eos nomẽ vſurpare,ut ſi σκινδαλὸν dicerent,aut rẽ aliq̃ deſignantes,eã uocẽ proferrẽt? Equidẽ rectius dixerim,rem eos certam intelligere,illiq; aſſignare nomẽ pulſus.Vtrũ iam ita proferunt pulſum, vt Hippocentaurũ,& Sirenas,uel Scyllã:an rei certæ,quæ extat,nomẽ tribuunt? Rectius eſt hic quoq; dicẽdũ,ſi quid ſentio,certæ rei,quæ reperiatur,eos attribuere nomen pulſus: atq; hãc rẽ eſſe arteriarũ motum:quas quidem moueri omnibus hominibus,dum uiuunt, conſpiciunt omni in parte corporis,ubi certe inſunt. Iã in partibus etiã inflãmatis pulſum quendã ſe aiunt animaduertere:ad hæc tẽpora pulſare per febres urẽtes,& à potu meri largiore,præterea in q̃buſdam doloribus capitis,maxime à ſolis ardore profectis.Quæ cũ ſibi inuicẽ declarant,non requirunt multa uerba,quibus ſcatent iuniorũ medicorũ libri cũ p̃claris iſtis cõfutationibus, quas in
D uicẽ inſtituunt de definitione pulſus,& de ſingulis eius differẽtijs,ut uehemente,magno,pleno æquali,ordinato,& reliquis:de quibus amplius in illis diſputaui cõmẽtarijs, quibus enarro pariter,& examino Archigenis de pulſibus librũ: quando etiã cũ alijs medicis iunioribus hunc ipſum τῆς φιλοτιμίας morbus eſt depaſtus, ut nouã in re noua vocẽ uſurpem.Etſi iſto malo Archigenes eſſet indignus,in colẽda arte uir nõ ignauus.Sed,ut pſora,& lippitudine, qui ꝓpius accedunt, quidã corripiuntur inuiti, ſic ad iſtas definitionũ nugas uir ille illectus eſt, tametſi ad artẽ colendã præter cæteros ille contenderet.Quòd ergo,quę maxime ignorãt,hęc affectant,breui illis oſtẽdo,iubeoq; ut nomẽ quorũlibet ponãt.Deide,vbi hęc egerint,uerſiculorũ ab ijs numerũ requiro,quãto uelint interuallo ꝓcurrere definitionẽ ei⁹,qua de re agit̃.Sane,q̃q̃ mire ſtupidi ſunt,pũgit hoc tñ illos ſpecimẽ.Nam,hęc ſi de omnibus perinde dicamus,ſingulis de nominibus,ſinguli libri conſcribi poſſint:ſint porrò uerſiculi amplius mille.At nũc indignãrem uidear ſubijſſe,qui inducar,quo illorum inanes nugas detegam, de pulſibus mihi aliquid proponere.

Quàm variæ extiterint pulſus definitiones à veteribus traditæ, ac de ratione veræ definitionis inueniendæ. CAP. 2.

SIt ergo hoc ipſum primũ atq; clariſſimum, pulſus:in quo demonſtrem, in quam inciderunt loquacitatem,ſimul de alijs apertus erit ſermo. Pulſum igitur motum definiuerũt arteriarũ eſſe.In quos diſputantes aliqui,primum peccatum eſſe in definitione cõtendunt, ꝙ præteritum

ſit,

ſit,& cordis:nam in hunc modum definitum oportebat: Pulſus eſt arteriarum,& cordis motus. E
Alij non cordis aiunt,ſed arterioſæ cordis partis addendũ eſſe,ut hæc ſit definitio: Pulſus eſt ar
teriarum motus,& uentriculi in corde arterioſi. Aut hercle ſic:Pulſus eſt arteriarum motus,& ar
terioſi ventriculi cordis. Quos rurſus inſimulant alij,qui volũt male dictũ eſſe,pulſum eſſe mo-
tum abſolute:eſſe.ſ.præterea arteriarum alios motus,& cordis: ut qui cõcoquit ſanguinem in il
lis contentum,& attrahit eũ,apponitq;:præterea qui excernit recremẽta:quare definitioni adij
ciendum fuiſſe genus arteriarum motus:ut propria illorum,& non multorum motuum, ſit cõis.
Itaq; hanc definitionẽ inſtituerunt:Pulſus eſt arteriarum,& cordis diſtentio atq; cõtractio. Cu-
ius quidem etiã definitionis tot fuerunt correctiones, quot ſuperioris:cum ei quidã adiungerẽt
cordis:alij nõ ſimpliciter,cordis,ſed arterioſæ partis cordis:nõ nulli arterioſi uentriculi:alij ſini
ſtri ventriculi:ſunt enim qui,& hoc annectant: vt tot exiſtant definitiones: Pulſus eſt arteriarũ
& cordis diſtentio cõtractioque. Pulſus eſt arteriarũ,& cordis arterioſæ partis diſtẽtio, & cõtra
ctio. Pulſus eſt arteriarũ arterioſiq; uentriculi cordis diſtentio,& cõtractio. Pulſus eſt arteriarũ
& ſiniſtri ventriculi cordis diſtentio contractioque. Iam cũ omnibus his bellum eſt,alij uirorũ
cateruæ,qui non tantum hæc,ſed & mẽbranas cerebri confirmant pulſare:ſunt,qui ẽt cerebrũ:
alij vtraque:aliqui præcipue cerebrum,membranas per accidens. Cõtra alij nec mẽbranas cẽ F
ſent,nec cerebrũ pulſare præcipue,cæterum ad arterias hoc pertinere,atq; per accidẽs ad illa:
nam attolli illa unà cum arteriis aiunt,quas habent frequentes. Quam ob rem,ſi cum illis tantũ
attolluntur,nullam ipſa obtinentia facultatem eius,quem cõmemorauimus,motus, nihil ſupe-
riores definitiones amplius acceſſionis deſiderant. Quòd ſi quã,ut arterię,obtinẽt facultatẽ pe
culiarẽ,cerebri & eius mẽbranarũ in definitione erit neceſſaria mẽtio, atq; tota definitio hæc
erit:Pulſus eſt diſtentio,& contractio cordis,& arteriarum,atque cerebri,& eius membranarũ.
Sin autem alterum modo illorum ea eſt facultate,eius faciemus unius mentionẽ,atq; uel hũc in
modum definiemus:Pulſus eſt diſtẽtio,& cõtractio cordis,& arteriarũ,menyngumque,vel ſic:
Pulſus eſt diſtentio,& contractio cordis,arteriarũ,cerebrique. Ac ſimilis unoquoq; in genere cõ
memoratarum definitionum acceſſio fier:nam quibuſdam ſatis,ut dixi,fuit dixiſſe, Pulſus eſt di
ſtentio,& contractio cordis,& arteriarum:quidã non ita abſolute,ſed uel arterioſi cordis uẽtri-
culi,uel ſiniſtri,uel partis arterioſæ eius adiecerunt. Iam cuilibet harum definitionũ, hi cerebrũ
illi menyngas,alij utrunq; adiungent,exiſtetq; definitionũ numerus nõ paucarum. At uero de
cordis ventriculis eſt non minor illis diſceptatio,quia aliqui dextrũ non arbitrãtur pulſare,alij
pulſare quidem,at non primo & ſua ſponte,ſed unà cũ illo,qui ſpiritualis uocatur,moueri. Pro- G
inde,qui ſiniſtri uẽtriculi cordis,aut arterioſi,aut quoquo modo aliter appellẽt, fecerint mẽtio
nẽ,ab illis hi diſſidebunt,qui etiã putant dextrũ pulſare. Alia præterea maior diſſenſio medicis
iam olim de arteriis fuit:nam eas quidam ſua ſponte dicebant pulſare,ingenita p̃ditas,perinde
ac cor,ea ui:de qua Praxagoras natione eſt. Alii pulſare quidem:nã ipſam diſtendi tunicã earũ,
contrahiq; non ſecus ac cor:ſed facultatem non habere,quæ hoc agũt,innatã,ſed cordi referre
acceptã:in qua opinione Herophilus eſt. Eraſiſtratus neutrũ probat:contendit.n. pulſare cõtra
ac cor,arterias:illud,cũ diſtenditur,repleri eo,qđ cõſequit ad uacuatũ:arterias,cũ replentur,di
ſtẽdi:repleri aũt immiſſo à corde dicũt ſpiritu. Simul itaq; fieri utranq; eſt neceſſe,diſtẽtionẽ,&
repletionem earum,uerũ alteram antecedere alteri rõnẽ cauſæ obtinẽtem,in corde diſtẽtionẽ,
repletionem in arteriis;ut cernitur & in externis rebus. Folles fabrorũ,quia diſtendũtur,proin-
de replentur:ſacci,culei,utres,q; impleantur,idcirco diſtẽduntur. Quare definitio,quæ totã rei
eſſentiam eſt ob oculos poſitura,nihil debet eorũ,q̃ illi p̃cipua ſunt, & propria maximè, omit-
tere. Sed,quãdoq; dẽ cõtrouerſia de eſſentia eſt,neceſſario ſua erit cuiq; ſectę definitio. Proĩde
eſt Eraſiſtrati diſcipulis ita definiẽdum, ut Eraſiſtrati peculiare placitũ in pulſuũ eſſentia ſimul
appareat:Herophili aſſeclis,ut peculiare Herophili:aliisq; ſimiliter oĩb⁹ definitio ſigillatim ef H
ficieda eſt ſuo placito conſtans:ſed hoc uero ipſum,qui ſciat,eſt illorũ prope nemo. Iam illo eſt
operæpreciũ magis:ſcire,definitionũ eſſe genera duo prima:alterũ, quod planè rei notionẽ ex
plicat:quã,qui ponunt rei nomen,habẽt:alterum,ut dictũ eſt,qđ docet eſſentiam. Virtus eſt ſua
vtriq; definitioni:illi,quæ notionẽ explicat,ut oĩbus ſit teſtata,qui eadem utuntur lingua, & ad
rei eſſentiam ne aſpiret:huic,quæ eſſentiã docet,ut ei,quæ notionẽ ſubiicit,cõſentiat: non ſit tũ
cum ea eadẽ. Itaq; hoc tibi primũ ſit indiciũ hominum inaniũ,& uanorũ, ubi eos rei propoſitæ
afferre vnã definitionẽ audias. Nam ſunt,in quibus nõ iam duas,ſed tres pręſtat,uel quatuor fa
cere,Primã,quæ eiuſdem linguæ omnibus hominibus ſit cõfeſſa,quæ quidem de rei eſſentia ni
hil ſtatuit,ſed in nuda limitatur notione:alteram iam,quæ aliquantum recedat de notione,atq;
nõ nihil accedat ad eſſentiã:ad hæc tertiam,quæ amplius cũ de notione, tũ de eſſentia aperiat;
poſtremo quartam,q̃ doceat totam eſſentiam. Atq; hac quidẽ oſtendendum eſt ad tertiam re-
ferri,quã rurſus ad ſecundã,atq; illam quoq; ad primã. Prima uero debet ex ſe ipſa habere fidẽ
res perſpicuas explicans,manifeſtasque. Vnde definitionẽ eã Ariſtoteles nominis appellauit:
vt ſi definitionem diceret nomen interpretantẽ:alteram definitionem(quidã eſsẽtialẽ uocaue
runt)definitionẽ dicit eſſe,q̃,quid ſit,explanat:nã,quæ ſit cuiuſq; definiti eſſentia,hanc dicit do-

cere.

Al. cauſam. A cere: propria uero accidentia eius, unà complecti definitionem notionis. Putat aliam præterea eſſe definitionẽ, quæ eſſentiam rei doceat. Sed quid oſonem produco tantis de rebus, q̃ cõmẽtaria flagitauerunt duo, q̃ in Ariſtotelis librũ ſcd̃m conſcripſi ſecũdorum analiticorum? In ipſo tibi pulſu hæc faciam, ut ſigillatim, quã potero breuiſſime, ob oculos ponam: qui uero uerſatus prius eſt in illis cõmentarijs, facilius, quæ paro dicere, aſſequetur. Quibuſdam in partibus cutis percipimus motum quendã, non modo ſi attingamus, ſed interim oculis etiam. Hic in omnibus ualentibus motus, multis corporis partibus cernitur, de quibus eſt carpus manus. Atque palàm quidem animaduertimus quiddam de profundo aſcẽdere, & nos ferire: ab ictu interdum aperte id recedere, inde req̃ſcere. Interdum à primo ſtatim ſpecies repræſentatur requieſcẽtis, ac deinde aſcendentis iterum, ferientisq́; atq; mox recipientis ſe rurſus, atq; quieſcentis: idq́; iam inde à natiuitate hominis ad obitum uſq; facientis. Eum motũ oẽs homines pulſum appellant. Hunc qui breuibus poterit interpretari, optime definitionẽ ille notionis effecerit: modo ut prætereat nihil, nec quicquã addat ſuperflui, ultra quæ cõmemoraui modo. Nam, ſi quid ẽt puſillũ addiderit, ſi quidẽ additio ſit inutilis, inaniter garriat: ſi uero ſit utilis, diſcedat ea re ab notione ad rei eſſentiã: Vt ſi dicat, talẽ motum arteriarum eſſe pulſum. Ea.n. definitio non motũ tm̃, ſed
B& quorum eſt, declarat: cum aperte ſentiat quidem vulgus eſſe talem in corpore motũ, ſed nõ corpus ipſum cognoſcat, quod mouet̃. Quòd, ſi quis non ſolum ſic leuiter arteriæ uiderit detracta cute externam figurã: ſed tunicas ẽt, quot ſint & quales, & perſpexerit: hic p̃tergreſſus notionem eſt, & longe uero ẽt illo priore magis, qui foris eam tm̃ uiderat. At uero, ſi facultatem quoque repererit, qua pulſant arteriæ: atq; motus utrum principium ab ſe ipſæ habeãt, an à corde: ac, ſi ab hoc, qui tandem, ſpiritualemne materiẽ immittẽte in uaſorum internam cauitatem, an facultatẽ quandam per tunicas illarum: ad hæc, q̃ uſus demum ſit earũ motus: is planè tenebit .ſ. uniuerſam eſſentiam pulſuum generationis. Veruntamen iſta quidẽ nequeas definitione uniuerſa complecti: neq;.n. uolũt definitiones, quibus illæ ſunt cordi, adeo eſſe immẽſas, Vnde fit, ut nulla pulſuum ſit definitio prorſus eſſentialis: aut prælonga erit. Addidi prorſus. q̃, cum illorum, quæ ad eſſentiam pertinent, quidam ex proximis medicis, alijs aliud adiecerũt, eſſentialẽ arbitrantur ſe definitionem pulſus explicauiſſe. Vbi præterea in eo maxime peccãt, q̃ ſolam definitionem protulerunt, quam uocant, ipſi eſſentialẽ: nec ante dederũt definitionẽ, quæ explicet notionem: quam, ubi de his egimus, arbitram nos definitionis eſſentialis oſtẽdimus. Ad huius ẽt ignorationem merito pronunciant, quod ſtulte in mentem ipſis uenit. Quare de integro
C exordiamur ab notionis definitionibus: quas, præter quod perſpectũ eſt omnibus hominibus, nihil demonſtrauimus explicare. Talem aũt inuenio nullam proditã, ne ab Empiricis quidem, quorum erat p̃ter cæteros hiſce uti definitionibus: quas artifices iſti* graues in appellationibus, ne quidem definitiones dignant̃, ſed deſcriptiones & illuſtrationes uocare: Ac fiant quidem deſcriptiones tales: Motus inuoluntarius, qui in partibus eſt quibuſdam animalium ſanguine præditorum quiete interpellatus. Quinetiã, ſi naturalem dixeris eum motum, uel non uoluntarium, uel citra appetitionem, nihil refert. Si item ad paruas partes cutis fieri, aut nõ diuturnum eſſe, in deſcriptione colligas, integriorẽ notionem reddas. Iam, ſi nõdum declinaueris ſophiſtarum calumnias, appones motus nomini, ſenſibilis: quanquã hercle ſtultum potius timorẽ iſtæ additiones, quã probatã fiduciã, arguunt. Nã motus nomen oẽs homines, illi ſolẽt tribuere, quẽ aperte ſẽſus aĩaduertit: qñquidem illos, quos ratione p̃ſpicimus, argm̃ eſt quoddam probabile, quod ſemper adeſſe omnibus corporibus, licet non uideantur moueri, demonſtrat. Iam ipſum nomẽ hoc, ſenſibile, quod denotat, rẽ ſenſui repræſentari iam nunc, quo tẽpore dicatur: alteramq́; ẽt, quæ, licet non ſentiatur in præſenti, poſſit tm̃: quo modo lapidem in alto dicimus ſenſibilẽ ſua ſponte eſſe, nimirum, q̃ de natura ſit ſenſibilium. Sẽſibilis ergo motus, quem quibuſdam in par
D tibus corporis per totã uitã animaduertimus, pulſus appellatur. Hic quiete, ut diximus, interpelatur: quod cautius quidã medici putant dici, quã diſtentione, & cõtractione conſtare totũ motũ. Et quidẽ nihil eſt apertius, quã motũ in altũ, latũ, & longũ extẽdi in gracilibus, magnisq́; pulſibus. Porrò alij his timidiores, peculiares affectus ſentire ſe tactus aiunt, pronunciare ueriti rẽ externã ullã eſſe: quò illos ſcepticorũ & hæſitantiũ, q̃ uocantur, induxit inſtitutio. Quare ab his diſcedamus: fortaſſis enim ne hoc, ullum ſe p̃cipere motum, dicere ſuſtinebunt, ſi iſtis hæſitatoribus credunt undequaque. Sunt quidẽ certe non nulli in his, qui ne ſuos quidem ipſorum affectus p̃be fatẽtur ſe agnoſcere, quos uocãt iure ἀγροικοπυῤῥονίους, hoc eſt agreſtes pyrrhonios. Ad illos uero nos conferamus, q̃ nõ diſſimulanter motũ uidere ſe putant cuiuſdam ſubter cutẽ corporis in longũ, latũ, profundumq́; extenſi, q̃ alijs ſunt cõmodiores: atq; admoneamus eos diſciſſa cute, uel de induſtria noſtra, uel caſu aliquando, ut attẽdant, quid ſit, ſub ea, quod moueri uidetur. Sanè enim uas aperte cernent aſſimile uenæ, niſi quatenus duplicem tunicam, & longe robuſtiorem habet, quam arteriam uocamus. Clare etiam, quod obſcurius uidebant antea, perſpicient, hoc uas in omnes partes diſtẽdi. Haud aliter denudatum moueri cor conſpicieẽt, ac cerebrũ etiam: ut audeant dicere tandẽ, motum, quem in pulſuum generatione animaduertũt, in corporibus fieri, quæ commemorauimus: ſed, primone, & per ſe cordis dexter uẽtriculus, an

*Al. δειλοὶ. id eſt timidi.

vnà cum ſiniſtro motus,ijſdem,atq; ille,modulis pulſare uideatur,nolèt inq̄rere,q̄ primo trā- E
ſitu ab notione vulgari ꝓgreſſus eſt ad eſſentiam.Nec ſecus in pulſu,qui in cerebro animaduer
titur,indagare deprecabitur,utrū primo id & ꝑ ſe agat,an unà cum ſuis arterijs attollatur mul-
tis illis ac ingētibus.Qui autē hoc eſt audacior in decernēdo de pulſibus,iſtud addet etiam .In-
tegram definitionem pulſus facias, ſi ſuperioribus coniungas uſum eorum generationis:quem
in commētario nos de vſu pulſuum, innati caloris eſſe diximus tutelam:ſi quidē ſciat qui eam
definitionē facit, quo fiat pacto,ut natiui caloris mediocritas ſeruetur:utrum, quòd motu uenti
letur:an quòd frigidi aeris cogatur occurſu, ut digerat difficilius:an quòd ſumoſis purgetur,at-
que fuliginoſis excrementis.Facere præterea ad animalē procreādū ſpiritū oſtēdimus ſubſtan
tiam,quā ſpiritualē habent arteriæ.Iam & ad eſſentiam pulſuum pertinet,utrū,cū arteriæ diſtē
duntur,tum accidat in ipſas materias allici:an,ubi conſideant. Atque de excretione alicuius ex
arterijs,eadē eſt ratio:ſiquidē attrahi demonſtrauimus, cum diſtēduntur:& cum contrahuntur,
excerni: Qui uero de ſecta ſunt,quam pneumaticā uocant,in contractione putant attrahi:in di
ſtētione excerni.Alius porrò his in definiēdo pulſū cauſam eius efficientē addet:de qua in quæ
ſtionē uenit,vitalis ne ſit,an animalis facultas,an omninò ne facultas quidē,ut aſſerit Aſclepia
des. Quare definitionem,quā uocat,eſſentialem,quæ eſt oratio eſſentiam rei docens,planū eſt F
genus explicaturam eſſe, & differentias,& uſum generationis,cauſam item efficiētē,ad hęc ma
terialem,aut inſtrumētalem,aut quoquo modo uelis appellare:Vt genus,aut motum,aut actio
nem,aut paſſionem arteriarum:Differentias,quòd per diſtentionem,& cōtractionem,quodq;
ſponte: Vſum,q̄ innati caloris nomine, uel ſpiritus uitalis generādi,aut hercle etiam animalis:
Cauſam efficientē, q̄ vis ſit quædā cor diſtendēs & arterias, aut uitalis,aut animalis,aut utraq;
Materialem, & inſtrumētalem,cōformationem arteriarum ad actionē declarandū,quā memo
raui,appoſitam.Ita ſuam quæq; ſecta rationalis ſortietur definitionē.Nanq; pulſum dicet Era-
ſiſtratus motum eſſe arteriarum per diſtētionem,& cōtractionem, quem facultas efficit vitalis
& animalis,ad implendas arterias ſpiritum continentes uitalem:Aſclepiades,motum eſſe arte
riarū per diſtentionē & contractionem, quæ ſpiritu implentur,cum extenuantur:cum cōſidunt
earū tunicæ,euacuātur: Nos uero dicemus actionem eſſe pulſum peculiarē,præcipue cordis,de
inde arteriarū, quæ diſtentione & cōtractione mouētur a facultate vitali,quò caloris natiui me
diocritas retineatur,generetur autem in cerebro ſpiritus animalis. Atque ad modum harū defi
nitionum,qui de alijs ſectis ſunt,definiēt pulſum ubiq; pro ſuis quiſque ſuppoſitionibus.Proin-
de,ſi perfecte definiāt,cōſenſerint mutuo:ſin anguſtius,uel latius,uel aliqua ex parte minus be- G
ne,non conuenerint.Huius habes argumētum maximum,q̄ Herophili diſcipuli,qui quidē pul-
ſum aggreſſi principes sūt definire, inter ſe diſceptarunt:tū uero ēt,q̄ cū his Eraſiſtrati diſcipuli
digladiantes(nam floruerūt ambæ hæ ſcholæ ab Herophili obitu)aliam etiam pulſus definitio
nem inſtituunt,diſſidētes & inter ſe mutuo,& ab diſcipulis Herophili. Nā ueteres quidē relictis
definitionibus docebant,ſignificationes declarantes nominū,quibus utebantur,ea interpretan
di forma,qua Homeri dictiones grāmatici,aliorumq; antiquorū oīum,explicant.Nā in hac in-
terpretatione,quod haud dum liquet,ex altera declaratur:Vt in dictione πίσυρες:nā hoc in uer
ſu,Πίσσυρες εὐρυαύχενες ἵπποι.nōdū,q̄d ſignificet,cōſtat. Sed ibi: Ἐνθεν τέσσαρα μὲν σάκε᾽ ἔλοντο,
δούρατα δ᾽ ὀκτὼ,καὶ πίσυρας κυνέας.explicatum eſt. Dum.n.eſſent,qui armarentur,quatuor,tum
ſcuta illos quatuor accepiſſe dicit,tum galeas ēt quatuor.Hoc modo,qñ legimus apud ueterem
† *In aliquibus cod. græcis dictio hæc nō habetur.* aliquem medicū,*ſolam pulſare inflammatā partem,aut motū tm̄ in inflāmmatione arteriarū
appellare eos pulſum: in corpore aūt ſano hoc uocabulo uti nunquā:non oēm motū arteriarū,
colligimus, ſed aut magnū,& uehementē,aut quē ipſe pōt ægrotus animaduertere,pulſum uo-
cari.In hunc modum vr̄,& Eraſiſtratus pulſus nomē uſurpauiſſe. Sed.n.ubi legimus rurſus Ae-
gimij De palpitationibus librū,quē hic pulſum nos uocamus,palpitationem ab illo inuenimus H
appellari. Atuero Herophilū contra,uideas ſtatim à principio libri de pulſibus,à palpitatione
pulſum ſeparare:vr̄.n. omnem uir ille motū arteriarum,quē hīe nos à primis uitæ tēporibus ad
mortem uſq; perſpicimus,pulſum appellare:ex quo præſentē ſtatū cognoſcimus,præſcimusq;
uenientē:nec pulſum,q̄ in corde eſt,uel in cerebro,uel in mēbranis eius,requirimus. Sic præci-
pua pulſus eſt omnibus huius ætatis medicis notio, quā nunc explicauimus:nēp e hāc, ut modo
dixi,deſiderant:qđ hanc ſequit̄,omne iam cauillationibus plenum eſt.Quo minus eiuſce modi
res definiēdæ ſunt:nec ſe ipſum dēt quiſquā conijcere in definitiones,de quibus nec inter ipſos
conuenit dialecticos: & quæ, ut oībus numeris abſoluas, uſum magnū poſtulant:ne dicā nihil
opus eſſe ad tradēdas diſciplinas definitione eſſentiali. Definitiones,quas uocāt,notionis,his,
qui iam rē cognoſcunt,ſunt ſuperuacaneæ:ignorantibus nō neceſſariæ,q̄ doceri certe pluribus
uerbis pñt apertius. Nam,notionē q̄ rei ſignificatę à uocabulo,anguſta poteſt,& aperta oīone
accurate cōplecti,doctor ſithic quidem præſtantiſſimus:nō tm̄,qui abeſt ab illa perfectione,ma
lus eſt:nec uero,qui minus probe interpretatur.Nam ita aperte rē ob oculos ponere,ut Lyſias,
& Demoſthenes oratores fecerunt, optimum ſit:non contemnendi ſunt tm̄,qui nunc in iudicijs
cauſas agunt.Equidem nihil obſiſto illa facultate pręditis,quin clare ſimul & compēdioſe,quę

A singulis nominibus denotantur, declarent ignorãtibus. Quippe qui hoc uideor ipse agere: sed q̃ inanem ibi laborem subeas, ubi oẽs iam cognoscunt, quod instituis declarare. Omnino uero apud Tyrones cuiusuis disciplinæ, ne proferendæ quidẽ definitiones essentiales sunt: uerũ, ubi ab notione exorsi, ad essentiæ eos notitiam deducamus, hic iam promptæ memoriæ gratia rem uniuersam limitata complecti oõne fuerit cõmodum. Quare, quicunq; medici & philosophi, initiatis primum cuiuspiã disciplinæ initium faciunt docendi ab essentialibus definitionibus, ut eloquentissimi sint, ut clare interpretentur, obscuri euadunt tñ: q̃ assequi auditores, quæ amplã explanationem, quo intelligantur, quærunt, cũ restrictis hæc definitionibus referunt, nequeãt. Longa. n. oratione prius rei, qua de agitur, aperienda essentia est: quo cognita iam & perspecta breuibus tandem uerbis accipiatur. Hæc ergo quia iure exprobro illis semper, qui definitionibus omnia docere conantur, huc exempli gratia ueni: qui re ipsa declaraui multis locis, quodcũque quis ponat nomen, solidum librũ esse faciendum, ut declaret, quomodo sit res, quæ ab illo significatur, definiẽda. Itaq; de pulsus definitione agamus de integro, ac, qui recte definire uisi sunt eum, nos nominatim appellemus. Ergo huius curiositatis discipuli Herophili, ut dixi, principes fuerunt: quibus successerunt de Erasistrati familia nonnulli: secuti sunt, q̃ pneumatici uo-
B cantur, & ex methodicis quidam: quos oẽs si appellem, duobus erit, non uno libro, opus. Quia uero certum est mihi hanc uerbosam, inanemq; disputationem uno uolumine limitare, tot sufficiet definitiones recensuisse, unà cum earum authoribus, quot liber sit capiundis: nam ex his iudicium etiam de alijs facias, licet.

Heraclidis Tarentini descriptio pulsus. CAP. 3.

NAm Tarentinus quidẽ Heraclides, Empirico descriptionẽ dignã faciẽs, Pulsum, inq̃t, motum arteriarũ esse & cordis. Atq; nõ latet nos, q̃ sunt in Empirica secta, nequaquã de definitione laborare, sed declinant & describunt. Ita. n.* definitiones illi eas appellant, q̃ breuibus notionem subijciunt rei, cuius appellationẽ proferimus. Atq; hanc ille homines putat notionẽ de pulsus noïe habere, eosq; protendere manũ interdũ, ac tangendam præbere medico. Cũ uero quem ἄσφυκτον, hoc est priuatum pulsu, dicamus, hoc nomẽ designare illum arbitramur, qui ita est affectus, ut nullus motus sub nostrũ sensum cadat in ulla corporis parte cuiuscunq; arteriæ. Si quis alius est motus in arterijs augendis, nutriendis, implendis, & uacuandis, hoc non laborat: q̃ fugiat id genus motuum oẽs nostros sensus, q̃d quidem assequimur ratione. Quo adducti stirpes oẽs, qui de natura commentantur, perpetuo confirmãt moueri, atq; adeo cũcta alia,
C uel durissimos lapides: etenim & ab his defluit perpetuo aliquid. Quidã hæc concerni ẽt ex aere autumant. Quare hunc motum non modo adhuc uiuenti, sed demortuo etiam homini, ut placet physicis, qui de horum natura tractant, oportet adesse. Itaq; non moueri arterias male dicemus de mortuis, & non pulsare in quibusdam uideri adhuc superstitibus. Quòd si omnes sic loquantur, motum constet nos eum, & appellare, & intelligere, non ratione perspectum, cæterum q̃ apertam notitiã præbet status. His adducti rationibus cũ Tarentinus Heraclides, tum Empirici nonnulli alij, pulsum descripserunt esse motum arteriarũ, & cordis: qñ hoc planè uidebant non secus, ac arterias, moueri. Cum his pugnant quidã Dogmatici, qui nolunt ẽstimari solo sẽsu motum, sed interim & ratione: nam Soli, Lunæ, Stellis omnibus motum ab omnibus mortalibus tribui: neq;. n. tñ spatium uideri citra motum ab oriente ad occidentem obire: tñ motus eorum non apparet. Quare, inquiunt, si nihil aliud, hoc certe Empiricorum definitioni oportebat adiectum, motum arteriarũ cordisq; sensibilem esse: debebantq; dicere, Pulsum esse motum arteriarũ & cordis sensibilem. Huic definitioni quidã intercedentes, motus sensibiles in corde, & arterijs confirmant, non tantum q̃ pulsent, animaduerti, sed & qui palpitent. Itaq; comprehendi etiam hi erãt in pulsũ descriptione, siue absolute dicant arteriarũ & cordis esse pulsum
D motum: siue adijciant sensibilem. Sunt, q̃ conuulsiones, tremoresq; narrent: quippe hos quoq; interdũ motus in arterijs fieri & in corde, præter naturam q̃dem. Quamobrem addi definitioni uolunt, naturalis, atq; totam eam efficiunt eiuscemodi: Pulsus est & arteriarũ & cordis motus naturalis. Ab his dissident, qui pro definitione Tarentini propugnant: qui in arterijs negant & corde tales unquã motus existere, ad neruosa aũt corpora pertinere. At cõuulsionẽ tremorẽq; in solis fieri neruis equidem comprobo: palpitationẽ uero insidere perspicue ẽt in cute cernas: clare autem etiam in carnosis partibus, quæ particulæ sunt musculorum: etiã in timore & angore planè cor uideẽ palpitare. Iam contentio de affectibus his nõ parua Herophilo aduersus prę ceptorem suũ extitit Praxagoram, q̃ in affectus arteriarũ aggregauit palpitationẽ, & tremorẽ, & conuulsionem: ac nõ genere cõfirmauit à motu earũ pulsante differre, cæterũ magnitudine. Nam, cum in natura sua constant extra oẽm casum, fieri pulsum: aucto uero præter naturã motu, primum effici cõuulsionem, deinde tremorem, mox palpitationẽ: magnitudine inter se omnes hos affectus distantes. Quamobrẽ initio statim Herophilus operis de pulsibus, magistri sui euertere sententiam molitur, uerum, quod solenne Herophilo est, obscura oratione: quã ipsius discipuli mutantes, apertius scripserũt ijs in lucubrationibus, quas de Herophili secta cõscripserunt. Quòd si referre hic ipsa uerba Herophili uelim, quæ in principio libri primi de pulsibus se-

cit,aut quæ attulerunt eius discipuli,requirant integrum librum,qui hęc accurate persequatur: E cũ uel nulla de his facta mentione integer meus liber extet,De tremore,palpitatione,cõuulsione,& rigore.Mihi uero hoc quoq; loco satis sit,numero definitionum explicato, quæ in præsẽtem quæstionem conuehi possunt,illa prętęrire.Tantum dicam:cum ualemus,cordis & arteriarum motus,quando illa distenduntur undequaq; rursusq; in se considunt,obeuntur:sin autem ægrotemus,ut palpitans, ut concutiens,uel conuulsiuus,uel tremulus motus arteriarũ appareat, quid noui est,si pulsum uocemus modo conuulsiuum, modo uibratũ, interdũ palpitantem,interdum tremulum ? Quinimmo uocare quendam solemus uibratũ pulsum:qui aperte identidẽ conspicitur:cuius in libro primo huius operis declaraui naturã. Sic uel hac ratione apposueris parum recte definitioni pulsus,naturalis.De sẽsibili uero,posteaq; hoc quoq; additum nõnulli uolunt:quod sæpe apud Aristotelem refertur,operępretium est meminisse.Nam rem ille uir cumulate nonnunquam persecutus,addẽdum ei dicit,aliud quiddam ob sophisticas cauillationes externi,quod uideatur semper ad definitionem facere.Atq; ob id ego ferè pulsum describo arteriarum esse, & cordis sẽsibilem motum:maxime,q̃ ἀσφύκτους appellemus,hoc est pulsu priuatos,quibus motus non sentitur:tametsi ille sæpe seruetur,quòd ad suam pertinet essentiam:neque enim uiuerent,si omnis perijsset motus cordis,& arteriarum. F

Alexandri Philalethis definitiones. CAP. 4.

AT Herophilius tñ Alexãder, Philalethes cognomine,quò istas calũnias declinaret,definitionem duplicem pulsus fecit:Alteram ex ipsius rei propria natura,quã,ut in subiectis,appellat:alteram,ut in consideratione. Ac pulsum,ut in subiectis,esse cordis ait,& arteriarum contractionem,atq; dilatationem spontaneam, quæ animaduerti possit:pulsum uero,ut in consideratione,ictum ex arteriarum ꝓpetuò spontaneo motu ad tactũ, & interuallum, quod ictum excipit.Porrò confirmat hæc rationibus,ut putat,probabilibus quinto in libro Placitorum. Quod etiam fecit Heraclides Tarantinus,ubi librum confutat Herophili De pulsibus,Multis aũt argumentis Philalethis definitionem,q̃ eius memoriam secuti sunt,oppugnauerunt,quibusdã illis mire leuibus,ac planè contentiosis:aliquibus plus,& minus probabilibus:quę quidam de illius familia cõfutauerunt,multaq; uerba ultro citroq; facta sunt.De his ego summatim paulo inferius fortasse pertractabo. Adscribam tamen prius definitiones Demosthenis,qui & ipse non secus,ac eius doctor,Philalethes cognominabatur.

Demosthenis Philalethis definitiones. CAP. 5.

* περὶ ὀφθαλμῶν. forte περὶ σφυγμῶν, ideſt, de pulsibus, uel περὶ παλμῶν. ideſt de palpitationibus.

HIc tres reliquit de*oculis libros apud multos commendatos. Qui quidem ẽt pulsum iuxta, G ac Alexander,diuidit:dicitq; illũ quidem ꝑ subiecto,esse cordis & arteriarũ distentionẽ, uel contractionẽ naturalem,quæ ualeat aĩaduerti:alterũ uero,ex quo considerationes instituimus,cordis uel arteriarũ ad tactum,ictũ naturalem,interuallumq; q̃ ictũ excipit.Hic in definitionibus coniunctione utitur disiunctiua,uel arbitratus copulatiuã, &,quod ex ambobus constituit,tñ definire,utrunq; uero separatim non definire. Est aũt eius sententia,arteriarũ motũ per se solũ esse pulsum:& cordis itẽ per se solum esse:esse ẽt utrunq; simul pulsum:ita solã distentionẽ uocari pulsum,& contractionẽ,& utranq; simul. Inductus est sic pulsum appellari, ꝙ ex distẽtione magnus uocaẽ & paruus, uehemensq; & languidus, celer & tardus:ex contractione rarus atq; creber.Proinde,ubi pro subiecto partes pulsus exponit, distentionẽ & contractionẽ uocat: cũ uero,pro cõsideratione,ictũ & interuallum:sensu putans cõtractionem nõ posse ꝑcipi. At uero magna hic denuo contentio medicis fuit,non iã de noĩe* tñ,uti multæ superius:nec uero anxia & inanis, ut pleræq; illarum:uerum quæ ad caput ipsum,& summã ꝑtinet commentationis. Equidẽ, cum meo instituto expenderẽ, citra pronunciationem tñ,ut alia, q̃ apud medicos sunt controuersa, sic hoc quoq; per multos annos hæsitatio mea nõ potuit explicari: tandem aliqñ reperi causam eorũ dissensionis:unumq; de hoc solo librũ scripsi,primum De dignoscẽdis pul- H sibus:ubi explicatum est,qui contractionem pulsus sensibilem obtineant,& qui non. Vnde uniuersa disputatio illius libri ad eos planè dirigiẽ, qui ex ictu pulsũ,& interuallo putant constare: nam sunt,qui ẽt absq; distinctione definitionis pro subiecto,ab definitione pro cõsiderationibus,absolute dixerunt pulsum,ex ictu & interuallo conflatũ esse.Atqui,ut dicatur ex distentione & contractione constare, q̃stio existit quædã de quietibus,& quã à distentione ante cõtractionem,& quã ante distentionem à contractione cor molitur,& arteriæ. Quòd si qñ etiam cordis nomen prætereamus,solas autẽ cõmemoremus arterias,interpretandum est de illo dici eadẽ: quemadmodum,si de corde quid referamus,omissis arterijs,accipere oportet dictũ de illis idẽ, Eandem habet perplexitatẽ in respiratione quies duplex respiratoriorum instrũmorum: quiescũt enim & thorax & pulmo id temporis,quod intercedit inter ingressum spiritus & exitum:atque pro tempore quidem harum quietum raram appellant,uel crebram respirationem.Verũtamẽ non similiter hæ quietes dignoscuntur, atq; pulsuum:perspicuæ.n.semper in respiratione sunt: at quietes in pulsibus quidam dixerunt nullo posse modo dignosci:quidam solam externã, quã quidem & nos uocamus sensibilem,at non in omnibus tamen pulsibus. Itaq; ut respiratio crebra & rara in signis est magnis, ita etiã pulsus creber atq; rarus, ut disces in præfagitione ex ijs:

* In aliquibus antiquis non est illa dictio.

quietes

A quietes autem partesne totius reſpirationis ſint & pulſuum, in controuerſia eſt. Etenim nõ primo, ſed per accidens, qui in ea opinione ſunt, in partibus numerant harum functionũ, quietes: nam in inſpirationibus quidem, expirationibuſq; perſpicuo operari inſtra reſpirationis: in pulſibus, diſtento, & cõtracto corde: quietes aũt interpellantes has actiones inſtar eſſe quietis, quæ illis ẽt in defunctis ineſt. Quemadmodum etiam, qui pulſum aſſerũt actionẽ eſſe arteriarum & cordis, uel motum arteriarũ & cordis, uel diſtentionem, & contractionem arteriarum, atq; cordis, omittere quietes uidebunt, quæ non paruum ad præſagiendum momẽtum hñt. Rarus itaq; & creber pulſus cum æqualitate ſua & inæqualitate, cum perturbatione & ordinis, & ordine, sũt huius generis, qui non parua nunciant. Itidem intermittens pulſus, & intercurrens, ex eodẽ hoc genere, futurorum ſunt non parua ſigna. Ergo, ſi definiendo pulſui uoles orationem de quietibus inſerere, partesne habendæ illæ ſint pulſuum, an ſecus: ꝙ ſi partes ſint, utrum primæ & per ſe, an per accidens: multum profecto temporis in eo pones. Verum, quod in alijs fecimus, ut, cũ progreſſi uſq; ad detectam ubiq; loquacitatem eſſemus, ad aliud tranſiremus, idem nunc faciemus, reuerſi ad Alexandri & Demoſthenis, quas De pulſibus fecerũt, definitiones. Sanè uidet, ſi non uerbis, at ſententia, cum doctore ſuo Demoſthenes conſentire. Nãq; functionem Alexã
B der pulſuum ſpontaneam eſſe dixit, hic naturalem: & ille, quæ poſſit animaduerti, hic, quæ animaduerti ualeat. Nec uero aliter in definitione pulſus pro ſubiecto, cũ magiſtro uideas Demoſthenem ſentire: eodem modo in definitione pro conſiderationibus. Conſtat enim, ictum dicas an percuſſum, nil intereſſe: nec etiam, ſpontaneam dicas an naturalem. Nam eo tantum, ꝙ conIunctionem, uel, in definitione intulit, ante diximus à præceptore eum diſſidere, quaq; id ratione fecit. Deinceps iam, quas attulerunt alij Herophilij, attendamus definitiones.

Bacchij definitio. CAP. 6.

BAcchius quidem alijs in auſcultationibus pulſum dicit diſtentionem, & cõtractionem eſſe, quæ ſimul fiat in omnibus arterijs. In hanc definitionem diſputarunt cum contumelia Eraſiſtratij, poſtulare ab ſuo errore inſtituentes. Siquidem illorum eſt opinio, cor primũ præ oĩbus arterijs diſtendi, atq; contrahi, immiſſo autem in arterias ſpiritu, ab illo, ſimul atq; impleanẽ, diſtendi, primum ipſi cordi uicinas, deinde q̃ has conſequunẽ, mox his proximas, atq; ita cõtinenter ad extremas omnium arterias motũ penetrare, omni ipſis arterijs facultate uacantibus, tum peculiari, tum à corde ipſis ſuppeditata, cuius ſe ipſæ ope diſtendant, ut cor, cõtrahantq;. At He
C rophilo in arterias placet, quia ſunt cum corde continẽtes, ꝑ tunicas influere ab illo uim, cuius ope perinde, atq; cor, dum diſtenduntur, ex omnibus partibus, unde poſſint, attrahunt, quod impleturum ſuam capedinẽ ſit: dum contrahunẽ, reddunt: itaq; eas ſimul uno tempore oẽs uideri diſtendi, & contrahi: idemq; conſtitutum, ac cor, utriuſq; motus ſeruare. Eraſiſtrato autem conſentaneum eſt, non unà uideri cor, & arterias diſtendi, contrahiq; quod res ipſa aperte negat. Quo minus Eraſiſtratij probe Bacchium accuſarunt, id aſſerentẽ, quod res ipſa monſtrat. Illi cõtradicerent melius, qui ſolorum naturalium pulſuum contendunt inſtitutam ab eo definitionẽ: nam, cum ægrotat animal, attendi interim non ſimul pulſare omnes arterias.

Ariſtoxeni definitio. CAP. 7.

QVod Ariſtoxenus Herophilius non ſolum reprehẽdit, uerum etiam genus pulſuum in definitione deſiderari, ex eius uero diuiſione aliquid dictum de diſtẽtione, & contractione eſſe. Nam pulſum ille dicere vult functionem arteriarum eſſe: ſcilicet primum hoc genus eſſe. Deinde, quia functiones arterijs præterea aliæ ſunt (creſcunt enim & nutriuntur) addit peculiarem. Ita hæc eſt tota definitio: Pulſus eſt functio cordis, & arteriarum peculiaris. Sanè genus rei, quamcunq; definiamus, exprimẽdum in definitione eſſe ante alia, recte Ariſtoxenus dixit.
D At, quia quoddam eius eſt genus continuum, ita.n. uocant, ante quod nullum aliud intercedit: quoddam autem uno uel altero intercedente, aut etiam omnium ſupremum: quodnam genus, non parum quæſitum eſt, cæteris in definitione ſit præponendũ: ſupremum ne genus, à quo amplius nullum eſt generalius, an continuum, an aliquod etiam, quod inter hæc intercedat, ubi ſit utroq; manifeſtius. Quamobrem merito quidam cõtenti fuerunt continuum, & proximum genus pulſuum motum dixiſſe. Sed.n. ꝙ motus uarij ſunt (nam latio, & alteratio, auctio, tabes, adhęc generatio interitusque, uidentur motus eſſe) quemnam uelint motum eſſe pulſum, parerat aperire. Dicent ſanè lationẽ. Deinde, ꝙa multas habet latio dñias, addendũ erat, quam lationẽ uelint eſſe efficientium pulſus inſtrumẽtorum. Superne aliquis à primo genere exorſus, ſi dialecticos ſequi uolet, definiat pulſum cordis, & arteriarum functionẽ eſſe, quæ motu lationis obitur, diſtentis illis cõtractisque. Erit fortaſſe, ꝙ his quietes cenſebit addendas, ut certe uoluerunt, ꝙdam: alij contra detrahunt, quaſi quæ per accidens, nõ primo fiant. Verũ in Ariſtoxenum hęc ſufficiunt, qui, cũ dialectice uoluit definire, leges præteriit ipſe dialecticas. Volunt enim iſti, qui uẽditant definitiones, à primo nos genere exordiri, deinde ꝑ media progredi, itaq; facere definitionem. Equidem exemplum fortaſſis adducerẽ iſtiuſmodi definitionũ, niſi Platonis, extarẽt duo libri, quos habent omnes in manibus: in quibus docet nos, atq; exercet, ut ex diuidẽdi uia & ratione faciamus definitiones. Titulum dedit horum librorum, alteri Sophiſta, alteri Ciuilis.

Zenonis definitio. CAP. 8. E

SEd ad Zenonis nos definitionem,uiri Herophiliorum nemini ſecundi,conferamus. Hic pulſum dicit eſſe partium arterioſarũ miſtam ex contractione, & dilatatione functionẽ: ex qua eundem omnibus in partibus ordinẽ conſonũ fuit eſſe, ſiue æqualibus illa,ſiue inæqualibus tẽporibus abſoluatur.Itaq; functionẽ ille dicendo miſtam eſſe,non genus modo dixit pulſuũ,ſed & proximam,ut credit,dr̃iam: ubi præterijt,q̃ motu functio obeatur,eoq́; lationis:meminit autẽ lationis ſpecierum uel differentiarum, diſtentionis & contractionis,neq;.n.obſcurũ eſt dilatationem pro diſtentione eum accepiſſe. At nõ male miſtum dixit eſſe motum,non ſimplicem neq; unius formæ:ſiquidem ex contrarijs partibus conſtat,ut motus in reſpiratione. Etiã illud liquet,alteram partẽ illum nolle compoſiti huius motus appellare pulſum,cæterum pulſus partem. Nam,qui putant,quia magnus pulſus ex diſtentione denominatur,continuo diſtentionẽ etiam totum appellari pulſum,hi non animaduertunt interdũ ex his,quæ accidunt partibus,totum inuenire cognomẽ:ut hìc, ſimus homo, aquilus,cæſius,χαροπὸς,id eſt flauidis oculis,caluus: in alijsq́; permultis,à partiũ affectu cognomen totum mutuatur. Iam,cum alij Herophilij propè oẽs uel arteriarum,uel cordis,uel horum amborum diſtentionẽ,& contractionem appellẽt pulſum,hic nõ cordis, & arteriarũ,ſed partium dixit arterioſarum,qõne,quã dixi ſuperius,quæ F de corde eſt,adductus.Exoritur.n.animãtis maxima arteria,ex cordis ſiniſtro ſinu. Huius ſinus corpus non eſſe idẽ arteriarũ corpori uel illi fatenr̃,qui arterioſum eũ uocant.Nã,ut neruoſum appellamus aliqd̃ corpus, quod tñ diſtat à neruo:ſic arterioſum hunc ſinũ uocauerunt,ſubſtantia planè diuerſa præditum ab arterijs. Verum non obtinent ab aduerſarijs,ut recte uel arterioſus uocetur:q̃ eadẽ natura ſit, ac dexter, q̃ eſt carneus:quocirca cor quidam in muſculis poſuerunt: quorum errorẽ,alio loco deteximus. Id aũt,ut dicere auderẽt,ſimilitudo eos corporis ſubſtantiæ induxit,quæ illis eſt:repræſentat.n.ita,ut maxime,corpus cordis duros muſculos. Et uero ẽt manifeſte utroq; ſinu vr̃ pulſare,& dum in corpore adhuc eſt,& cũ exemptũ eſt,aliquãtiſper.Quinetiã,q̃ pulſum naturalem tñ Zeno definiuit,merito & in eo eſt culpatus.Nã eundem in oĩbus partibus eſſe ordinẽ motus arteriarum,in ualentibus quidẽ uerũ eſt:in affectis,fit,cum falſum ſit. Inſimulat porrò Ariſtoxenus Zenonẽ,ut multos alios,de additione ſuperuacua hac, cũ dicat,ſiue æqualibus illa,ſiue inæqualibus abſoluat̃ tẽporibus,ſiquidẽ cõem notionem,& generalem pulſuũ nõ complecti nec hoc,nec aliud prorſus quicq̃ eorũ,q̃ ex diuiſione rei,quæ definienda eſt,proficiſcuntur.Nam,hominẽ qui animal eſſe dixit,inde ei addidit dr̃iam pedeſtre, poſtea bipes,non opus habet,etiã dr̃ias ipſorum hominum ut addat:ut hęc ſit definitio: Homo G eſt animal pedeſtre,bipes:in quo artifices,& inertes,ſapientes & indocti,continentur.Solorum enim hæ hoĩum quidẽ ſunt dr̃ię, inutiles illæ tñ,q̃ ad propriam definitionem attinet:q̃ ſufficiat uel animal pedeſtre bipes dicere,uel animal rationale mortale.Neq;.n.quæ definienda res ꝓponitur, eſt,ut dixi,partienda,ſed genus eius:atq; hactenus diuidendum,dum,quod intẽdimus, aſſequamur. Cuius ſi exacte notio completa ſit,definitioq́ue abũde eſſentiam declaret,inutile eſt,quicquid deinde addatur,maxime ſi ex diuiſione eius rei adijciatur,q̃ definienda eſt. Nãq; quod cõe eſt omnibus pulſibus,id debet ĩ definitione proferri:quæ eſt res,per quam pulſus cõcipiuntur & dr̃r:non per quam certi quidam pulſus.Nam,ſi quã attingat dr̃iam definitio ſubiectam propoſitæ rei,reprehendendi cuiuis anſam præbebit,non recte prętermiſſas cęteras eſſe. Nam,ſicut Zeno adiecit, ſiue in æqualibus, ſiue in inæqualibus temporibus abſoluatur, tẽporis pulſuum ſcilicet ſubijciens differentiam: ita alius addet magnitudinis, alius uehementiæ: erit, q̃ crebritatis,alius numeri:deniq; omnes dr̃ias reliquas alius atq; alius. Quamobrẽ iure illi definitionem Zenonis nimium exuberantem,& ſuperfluam conſciderunt. Habuiſſent etiam,ſi libuiſſet,illa obijcere,quæ dialectici,prodiderunt de definitione,in qua dictio abundat.Demonſtrãt enim uiri illi dictionis acceſſionem, de re,quæ definitur,detrahere,ut hominẽ ſi dicas eſſe H animal pedeſtre bipes geometriæ peritum:nam, geometræ qui non ſunt, non erunt homines. Nunc,quando confutationem huius definitionis, quàm porrò poſſit produci,aperuimus,tranſeamus à Zenone ad Chryſermum,cuius hæc eſt definitio pulſus.

Chryſermi definitio. CAP. 9.

PVlſus eſt dilatatio,& contractio arteriarũ,exurgente undiq; tunica,& in ſe ipſam rurſus conſidente,ab animali facultate atq; uitali, comitans perpetuò tam ſanitatem,q̃ morbũ,ad ſẽ ſum*tenuis, Videtur enim hic etiam uir prætereiſſe cor,& tunicæ arteriarum circularẽ eleuationem & concidentiam pulſum appellare.quas pleriq; diſtentionem, & cõtractionẽ uocauerũt. Quod uero prætermiſerunt quidam de familia Herophili, hic addidit:ab animali.n.& uitali,inquit, facultate hunc arteriarum motum proficiſci:ſuperflue illud additum quidem, ſi definitioni,quam uocant notionis, aſſignes:quod tñ non abundat his,qui definitiones eſſentiales poſtulant.Nam rerum,quæ poſitę in generatione ſunt,definitio cauſam complectens efficientẽ,optima habetur:de quibus eſt pulſus, qui,ut cæteri motus,dũ fit,eſt. At rectè ne an ſecus,ab animali & uitali facultate effici dixerit pulſum, non paruam ea oratio quæſtionem habet:quã quidem, qui omnia uult ubiq; dicere,præſenti lucubrationi ĩſereret,etſi nõ ſit neceſſariũ. Nã,quæ rei ex

ponunt

† *Al.* ληπτὴ, *ideſt perceptibilis. & ſic ubiq; inferius.*

A ponunt essentiam definitiones, placita consequuntur definientium: quæ conrutari priuatim debent, non eorum nomine negociũ definitioni facessere, ut nõ legitime factæ: at, ubi ueritas illorum agitur, illic uerbosa hęc disputatio locum habet. Quòd si quis uitio uertendum ducat, quod in unam ambas definitiones cõfuderit: & notionis, ut uocant, quę posita est in cõmuni intelligentia: & essentialem, quam uocant, quæ essentiam rei aperit: recte sanè accusabit: & uero etiã complures definitiones, quas retulimus, isti crimini obnoxiæ sunt affines esse. Nam omnis disciplina ab aliqua notionis definitione ducere initium debebat: ab illa uel paulatim ad essentiales progredi, aut repente ad eam, quæ adamussim explicet rei propositæ essentiam. Equidem initio statim dixi huius libri, qualis esse notionis definitio debeat: quales autem, quæ pedetentim ab illa recedunt: quo est hic minus nobis inhærendum, q̃ cum hoc declaratum ante sit, tum alia etiam omnia, quæ in definitione Chrysermus posuit.

Heraclidis Erythræi definitio. CAP. 10.

AT Erythræus Heraclides clarissimus eius discipulorũ, parũ vr̃ magistri definitionem probare: distẽtionem.n. dixit, & contractionem arteriarum, atq; cordis pulsum esse, à uitali, & animali facultate plurimum ualẽte effectũ. Nam, q̃ distẽtionem dixit pro dilatatione, uerbo
B tñ dissidet ab illo, non re: q̃ uero de illa detraxit, comitans perpetuo tam sanitatem, q̃ morbũ, in re dissentit. Omittit hoc.n. pro superuacaneo, sicut illud, ad sensum* tenuem esse illum motum arteriarum & cordis, tametsi perpetuo in sanitate animaduerti pulsum ad eius ptinet notionẽ, nec non in alijs plerisq; ægritudinibus, at non in omnibus. Illud uero, ad sensum* tenuẽ esse motum eorum, declarauimus antea, quã requirat discretionem, eo loco, ubi definitiones Alexandri, & Demosthenis examinaremus. Demit præterea, insurgẽte undiq; tunica, & ĩ se ipsam rursus considente: q̃ illa. s. per distentionem, & contractionem significẽtur. Ad illud uero, quod dixit Chrysermus, à uitali, & animali facultate effici pulsum, adiungit Heraclides, plurimum ualẽte: quatenus alia ẽt quędam facere ad generandum pulsum, cum ipse confirmat Herophilus, tũ oẽs, qui ab eo sunt Herophilij nominati: tametsi reprehendat Aristoxenus, & hunc & Apollonium Murem, qui etiam addit, plurimum ualente. Neq;. n. inquit, quod erat cõe cuiuslibet naturalis functionis, par erat, ut proprium pulsibus attribuere. Reprehendit ẽt, undiq; tunicam arteriæ circulatim dilatari, in definitione dictum esse, non modo, ut Heraclides, tãquam superuacaneum, sed q̃ ẽt pulsus quidam non naturales arteriæ distentionẽ non æqualem moliuntur, ueluti sui partem. Sed uero calumniatur hunc planissime. Nam, si ipse in definitione Chrysermus
C poneret, æqualiter, iusta sit eius obiectio subijcientis præditos pulsus motibus inæqualibus: uerum, qñ simpliciter dixit, insurgente undiq; tunica, & in se ipsam rursus considente, nullus crimini relictus est locus. Omnino, si id agebat, ut Chrysermum reprehẽderet, præstiterat oñem ad illos pulsus deflectere, in quibus in modum fidis vr̃ tensa arteriæ tunica: ubi fertur sursum deorsum arteria, nõ distenditur tñ: nam hoc dixerunt quidam ad declarandum eum pulsum, non abre illi quidẽ, parum tñ ad absolutam scientiam. Atqui, ut prorsus non distendantur, nec contrahantur uiuo adhuc animali arteriæ, planè fieri non põt: quo minus autem animaduertatur hoc arterias hr̃e, fieri potest de breuitate distẽtionis, & adiuncta ijs arterijs uibratione. Diximus itaque tum contentarum fidium arterias speciem hr̃e, attolliq; atq; demitti, non distendi tñ & cõtrahi aperte. Sic ne hac quidẽ ratione mendacij postulet Chysermum de circulari distentione, & contractione arteriarum: qui non de sensibili eorum motu definitionẽ, sed de essentiali substantia pulsus, fecerit. At, cui ẽt hæc cordi est uel ipsi legere, quæ illi uiri scripta reliquerunt: uel in commentarios referre, Erythręi septimum librum legat de Herophili secta, Apollonij uigesimumnonum, Aristoxeni tertiumdecimũ. Mihi quidem satis est, si in singulis dissensionibus capita orationum prodam, itaq; aliò me conferam: sic.n. fiet tandem, ut totum librum conficiam.
D Sed fuerit non incongruum, si hoc apponam. Ipse Aristoxenus, qui Alexãdri Philalethis fuisset discipulus, & priorũ se oẽs, ut putabat, definitiones coarguisset, atq; hanc confirmasset esse optimam, Pulsus est functio cordis, & arteriarum peculiaris: idem postea tamen, nihil causæ est, inquit, quin ẽt talem definitionẽ faciamus: Pulsus est cordis, & arteriarum functio peculiaris, mista, & inuolũtaria. Hanc ẽt extollit definitionem, ut priore clariorem: illi compendium tribuit, & artificium. Ducit.n. sæpe inuoluntarios motus habere tñ aliquid uoluntarij: quod quidẽ, non obscurum est, quã multis implicatum sit controuersijs & quæstionibus. Sed de istis cum* utrisq; sectis, disceptat hic & reliq. Herophilij. Ab ipso autẽ Herophilo diffidere in eo uideatur, q̃ pulsum esse existimet functionẽ arteriarũ & cordis: & partes eius statuat distentionẽ & contractionem, non nunq̃ ẽt quietes. Nam, si undequaq; Herophili placita tueatur, cõtractio sit functio arteriarum, dilatatio in propriũ statum & naturalem earum corporis reditus: nã eius hæc est sententia, quemadmodũ distenta in demortuis cernitur tunica arteriæ, & in uiuis item, quãtum ex se ipsa est, distẽtam esse. In cõtraria opinione est Asclepiades. Hic uir cor, & arterias arbitratur distendi, cum spiritu implentur in ea influente per subtilẽ contextũ, quo prædita intus sunt: ubi iam in eorum os repletorum nihil influat amplius, ibi recidere tunicam in priorẽ suum statum illum naturalem. Atq; hęc obiter subire quæstio sophistis potest, qui sermonẽ in immensum uo

* *Al. alijs.*

lunt producere. Et, ut uerbo ſam materiam tibi hic paratã habes, ita, ſi, q̃ Philonides Siculus ſcri E
pta reliquit in libro de medicina decimooctauo, in manus accipias (quorũ etiã Agathinus bre-
uibus meminit, ei obijciens, primum, q̃ male pulſum aſſeruit in ſolis arterijs fieri: deinde, q̃ Bac
chium parum recte ſecum coniũgat) magnum certe cumulum loquacitatis hac ratione addide
ris orationi. Primũ enim epicheremata ſunt commemorãda, quibus adductus arteriarum ſola-
rum Philonides pulſum arbitratẽ: deinde illa refellenda: tertio Bacchiũ demõſtrabimus in hunc
modum locutum in auſcultationibus, Pulſum eſſe contractionem & diſtẽſionem omnium arte „
riarum. In compendio uero pulſuum ſic ad uerbum ſcribit: Pulſus, & omnis pulſus affectus, arte „
rijs duntaxat & cordi accidit. Rurſus paulo poſt: Nã pulſus, quod dictũ eſt, dilatatio eſt arteriæ, „
uel arterioſæ partis cordis. In primis hoc tibi, fac, hæreat, hacten⁹ ſolorũ fere Herophiliorũ nos „
cõmemoraſſe definitiones: cum ẽt Eraſiſtratij multas, & Aſclepiadij fecerint. Etiã hercle Athe
† Al. tales. næi Attalenſis aſſeclæ, quos pneumaticos uocant, etſi non ita multas definitiones, tñ non † parũ
multas ſ fecerunt. Agathinus quidẽ certe, de quo paulo ante feci mentionem, quanquam impro
bet iſtos, qui omnia definitionibus ſtudent docere, ipſe tñ librum primum conſcripſit de pulſi-
bus, ubi ſingula, quæ ad pulſum pertinent, nomina, cum proprijs definitionibus rerum interpre
tatur. Cæterum alias quidem prætereo: nam hoc in libro ſolius pulſus ſtatui definitionẽ memo F
rare. Certe quidem demonſtraui ego multis in locis, librum de ſingulis differẽtijs pulſuũ poſſe,
non ſecus ac hunc, confici, ſi magnum pulſum definias unà cum his, quæ ei ex quantitate diſten
tionis ſunt coniuncta: & paruum unà cum adiunctis ex hac: atque hoc modo omnes alios. Sed
in præſenti, ut dixi, de ſolo pulſu ſtatui ſummatim uerba facere.

Agathini definitiones. CAP. II.

HIc ergo Agathinus, qui eos accuſat, pulſum qui uolunt omnino definire, tñ in loquacita-
tem & ipſe incidit in anem: atq; etiam liquido in eo oſtendit, q̃ homonymum pulſum pu-
tarit eſſe. Alio.n.loco ait: Cordis & arteriarum motum dicimus pulſum eſſe. Alias ſenſum illũ; „
quem in inflammationibus ægrotus percipit: nam & hunc ait pulſum per homonymiam uoca „
ri: quinetiam ſolam arteriæ diſtentionem nominari pulſum, qñ uel magnum, uel uehementem „
eum dicimus eſſe: qui in contractione non fiunt. Et uero etiam Athenæum ait cenſere contra-
ctionem quoq; pulſum appellari: quam ſignificationem iubet Herodotum attendere: huic.n.ui
ro ſuum librum nuncupauit, ſuo quidem diſcipulo, apud Romanos tñ in medicina exercenda
claro. Sed conflatum ex compluribus diſtentionibus appellari pulſum dicit: ad hæc non ſolum
ex diſtentionibus conſtitutum, ſed & ex contractionibus. Quid, inquit, ſi etiam, qui proprius eſt G
carpi, uocetur pulſus? Equidem exiſtimo, inquit, pulſum dici etiam euidentium arteriarum mo
tum. Ab his oĩbus palpitationis ſecundum præcordia meminit, ecquid hãc quoq; par ſit appel
lare pulſum: quam quidem habeant nonnulli deliri: eſſe aũt craſſæ dorſi arteriæ. Quem ſi motũ,
inquit, uocamus, non pulſum, uerum palpitationem: erit iam quidam arteriarum motus, qui nõ
pulſus, ſed palpitatio appelletur: qua ẽt ſignificatione Aegimius Veliẽſis inſcripſit librũ de pal
pitationibus, in quo tractat de pulſibus. Sed hoc rurſus loco obrepit aliud argumentum his, qui
ſermones ſtudent ducere, ſi diſceptent, an Aegimij ille germanus liber ſit: aut utrum cęterorum
Aegimius ſcripſerit de pulſibus primus, an alius ante illum. Hoc uero omnino eſt friuolum: il-
lud fortaſſe non inane cenſebitur, tametſi eſt inane, indagare, unumne à pulſus nomine, an mul
ta denotentur: uidetur.n.etiam Archigenes in eo cum præceptore ſentire, multis modis putans
pulſum dici. De quibus ſermonibus quo aliquis cognoſcat, ad genera eum in ſpecies & differẽ
tias partienda neceſſarium eſt meditatum eſſe: nam propriarum & communium ſignificationũ
nominum, hæc una eſt uia inueniendi. Itaq; multis mihi locis uidẽtur, etiam qui illuſtres in dia
lectica ſunt, lapſi eſſe, qui totidem eſſe generalium nominum ſignificationes sũt arbitrati, quot
in ijs ſingulis contineantur propriæ ſpecies. Dico autem, ſi quis putauerit nomen animal non H
rem unam ſignificare: aliter enim dici animal immortale, aliter mortale: & rationale aliter, ex-
pers rationis aliter: & ferum etiam, manſuetumq́; ad hæc gregale, & ſolitarium: & id genus re-
liqua. Proinde, ſi hanc diſputationem perſequare, diſcipulumq́; exercites ad multa exempla, ut
ſtatim, quod multis cõmune eſt, cernat, & quod unicuiq; proprium, non parum impendes tẽpo
ris. Atqui ſine tali inſtitutione oſtendi non poteſt, pulſus uocabulum unam rem ſignificare, ut
animalis, etſi ex utriuſq; diuiſione, quàmplurimę prodeant differentiæ. Itaq; hic iam perſpicias
etiã longitudinem ſermonis, qui integrum item librum requiret, ſi exponere uelis, unde indu-
cti illi pulſum multis modis putant dici: & quid ſit, quod ijs impoſuit. De quibus ego nonnihil
etiam in primo commentariorum, quæ in librũ Archigenis de pulſibus cõſcripſi, numero octo,
dixi: hic ſatis erit, ſicut antea, ſi unam ſermonis prolixitatem demonſtrem, qui ei habebitur, ſi
quis talia perſequi omnia uelit. Nam uidetur Agathinus, etſi incuſet illos quàm uehementiſſi-
me, qui pulſum conantur definire, ex ſuis ipſius uerbis, nunc functionem arteriarum, & cordis
eum putare eſſe, nunc motum arteriarum & cordis, nonnunquam diſtentionem, & contractio-
nem arteriarum & cordis: non quòd inter ſe hę definitiones pugnent, ſed quòd una eſt, ut ita di
cam, generalior, aliæ ſpecialiores.

Archigenis

Archigenis definitio. CAP. 12.

A ETiam† Archigenes, qui cõmentationem putatur, de pulsibus confeciſſe, in cuiuſdam initio prægrandis libri definitionem hanc ſcripſit: Pulſus eſt cordis, & arteriarũ diſtentio atq; cõtractio naturalis. Addidit hanc dictionẽ, naturalis, ad definitionem Agathini, ob cauſam, quam ante explicaui. Ex diſtentione, atq; contractione, ut partibus, arbitrantur cõſtare pulſum pneumatici omnes, actionẽ putantes vtrunq; motũ eſſe: cum Herophilus, & Aſclepiades haud æquè ſentire uideantur. Ac Herophilus quidẽ de diſtẽtione, & cõtractione arteriarũ peculiarẽ qõnẽ inſtituere vĩ prolixiorẽ: nam ſubinde putabis eum, & diſtẽtionẽ, & cõtractionem cenſere actionem eſſe: ferè tñ unam contractionem. Aſclepiadis uerò, qui nullam ducit facultatem eſſe, abs qua cor, & arteriæ moueantur, uaria eſt oratio, cũ in alijs functionibus naturalibus aĩalibusq́ue omnibus, tum in hac. Dicas. n. interim ſtatuere eas illum ne actiones quidẽ eſſe: quanquam hoc cõſequens eſt ſuppoſitionibus ipſius: interim uerò functiones eſſe ponere, ueluti abutentẽ nomine, aut conſuetudini concedentẽ. At uerò familia Athenęi, ut dixi, omnis utrunq; motum in functionibus habet, & diſtentionis, & contractionis. In qua ẽt nos ſententia ſumus: neque tantum de arterijs, & corde, ſed etiã de thorace: quippe quẽ etiam demonſtrauimus agere diſtendẽdo
B ſe, & contrahendo. Diſtinguo autem tum in thorace, tũ in arterijs lationes in medium ſtatũ ab extremis, q̃ nunc citra actionem, nunc cum illa fiunt. Horum ſi iam demonſtrationes in hunc ſermonem coniicias, hac re ad longitudinem tibi multũ proficietur. Ad hæc, ſi nominum varietatem, qua in definiendo ſunt uſi, & hercle quas adduxerunt probabiles cauſas, recenſueris: deinde quemadmodum eas quidem reprehenderunt, poſtea, quomodo dicta ſua alij defenderunt: hinc orationi accedet friuolæ prolixitatis cumulus.

† *Vertendũ ex græcis. Et iam Archigenes, q̃ commentationẽ de pulſibus in uno prægrandi libro confeciſſe exiſtimatur, in eiuſdem initio definitionem, &c.*

Magni definitio. CAP. 13.

MAgnus itaq; non diſtentionem, & contractionem, ſed etiam inflationem, & conſidentiam ſenſibilem cordis, eorumq́; quæ illi afficiuntur ſimiliter, dixit pulſum eſſe.

Athenæi definitio. CAP. 14.

AT ipſe ſectæ illorum princeps Athenæus, pulſum definiuit motum per diſtentionẽ naturalem, & inuoluntariam* ſpiritus eius, qui in arteriis eſt, & in corde, quiq́; ex ſe ipſo, & in ſe ipſum mouetur, unaq́; cor mouet, & arterias. Vbi nõ eſſentialem modo definitionem fecit, ſed addidit, & cauſam: quemadmodum definiri dialectici uolunt ea, quæ, dum fiunt, ſunt. Et compẽdioſius etiam, pulſum dicit eſſe manifeſtum perſpiratum, ad ſenſum per ſe quidem* tenuem, cor
C dis, & arteriarum. Iam Athenæi etiam hæc eſt definitio: Pulſus eſt diſtentio, & contractio cum perſpiratu cordis, & arteriarum. Si cui autem cordi eſt, hiſce definitionibus confutandis, confirmandiſq́; longiſſime orationẽ extendat, licet. Iam verò alii quidam de pneumatica ſecta definitiones pulſus fecerunt, aliquantum† vt dixi variantes: quo minus eas commemorare ſtatui, quòd perſtringere quàm breuiſſime orationem ſtudeam.

* At θερμου, id eſt caloris.

† *Alex antiqs. ab antedictis.*

Aſclepiadis, eiusq́; diſcipulorum definitiones. CAP. 15.

ASclepiadis etiam diſcipuli fuerũt inter ſe diſcordes: quòd definitionibus quidã Aſclepiadis aliquid adijcerent, alii detraherent, alii immutarẽt. Nam ipſe Aſclepiades quidẽ pulſum dicit eſſe diſtentionẽ, & contractionẽ cordis, & arteriarum. Hic multi eius diſcipuli addũt: quæ non ſemel, ſed identidem in una inſpiratione fiat. Vt tota definitio hæc ſit: Pulſus eſt diſtentio, & contractio cordis, & arteriarum, quæ non ſemel, ſed identidem in una inſpiratione fiat. Sed decepti quidã ſunt ab eo, q̃ in libro ſuo de reſpiratione, & pulſibus ſcripſerit in eũ modum iſta uerba, obliti orationis, ubi hoc ſcripſit. Nam demonſtrare inſtituit, quæ ſimili modo fiunt in reſpirationibus, & pulſibus, & quæ alio diuerſoq; ac, ubi diuerſitatem declarat, iſta cõmemorata uerba ſunt ſcripta: quo reſpirationem ſepararet à pulſibus, quibus hoc eſt adſcriptum: quæ
D non ſemel, ſed itentidem in una inſpiratione fiat.

Moſchionis correctoris definitio. CAP. 16.

ALii porrò quædã adiecerunt præterea, de quibus Moſchion eſt cognomine corrector: q̃ Aſclepiadis ſcripta quædã corrigeret, non ubiq; cum eo ſentiens: ſicut nec cũ Herophilo Alexander. Ego uerò ſimul, ut Moſchionis definitionem narrauero, recedã ab ſchola Aſclepiadis: Pulſus eſt motus peculiares cordis, arteriarum, uenarum, cerebri, ambientisq́; hoc mẽbranæ: qui in una inſpiratione non ſemel, ſed identidem, fiat. Atqui non puto deſiderare te interpretem horum, quæ definitio habet, ſi quid memores hactenus dictorum.

Eraſiſtrati diſcipulorum definitiones. CAP. 17.

QVare ſit operæpretium fortaſſe tranſire ad Eraſiſtrati diſcipulos, qui inter ſe non min⁹, ac alij, diſcordauerunt. Siquidẽ hoc quidem mireris, non tantum diuerſarum ſectarum medicos, ſed illos etiam, qui unum uirum ſectarentur, diſſenſiſſe pleroſq́ue. Quoſdam etiam duas & tres definitiones conſcripſiſſe: vt Apollonius Stratonis filius, vnam hanc: Pulſus eſt dilatatio arteriæ, quæ completione fit ſpiritus à corde emiſſi. Alteram hanc: Pulſus eſt arteriæ dilatatio, & contractio, à facultate, quæ illi cõiuncta eſt, ac proportione reſpondet. Ac tertiam aliam: Pulſus eſt dilatatio, quæ facit, ut tactum arteria feriat. Atque hanc definitionẽ tertiã æquipolle

re

re definitioni pulſus in cõſideratione poſiti, nuper ab Alexandro allatæ, nemo eſt, qui neſciat. E
Prima aũt, quam ſcripſit eſſentialis eſt, cõſentiens Eraſiſtrati ſententiæ: quando quidẽ putat ar
terias, vt ſuperius etiã memini, ideo diſtendi, ꝙ compleantur ſpiritu à corde ſuppeditato. Nam
completionem uolunt nos, non impletionem dicere, ne quis oẽm in cõtractionibus exiſtimet
ſpiritũ euacuari. Secunda definitio facultatum etiam ſermonem tangit: quam alij rectius Eraſi
ſtratij fecerunt, qui pulſum eſſe dixerunt diſtentionem, & cõtractionem arteriarum, & cordis,
quam uitalis facultas, & animalis efficit. Nã ipſe Eraſiſtratus in commẽtariis de febribus aper-
te affirmauit, etiã animalem eſſe in corde, ne dum uitalem facultatem. Nonnullis illorum ſatis
fuit dixiſſe, pulſum cõmunem actionem eſſe cordis atque arteriarum. Quidam anxie magis di-
ſtentionem arteriarum, cordi contrariã, eſſe pulſum affimauerunt: quando attollitur cor, eodẽ
tempore contrahi arterias exiſtimantes: &, cum illud contrahitur, tum diſtẽdi arterias. At verò
Apollonij prima definitio ſolam declarat diſtentionem eſſe pulſum, quã dilatationẽ appella-
uit, hiſce verbis: Pulſus eſt dilatatio arteriæ, quæ cõpletione fit ſpiritus à corde emiſſi. Eraſiſtra-
tus verò vĩ nõ naturalem arteriarũ motum appellare pulſum, uerum motum duntaxat in inflã-
matione. Id, quod eius uerba arguunt in primo commentario de febribus: ubi uocat motum ar
teriarum, quem naturalem nos pulſum appellamus: quẽ verò in inflammatione ille immutatio F
nem dicit habere, pulſum uidetur uocare: non cenſens ſcilicet cuiuis arteriarum motui eſſe pul-
ſus nomen attribuendum, ſed ſoli ei, qui ab affectu in inflammatione à naturali ſtatu deducitur.
Cernis igitur uerborum copiã, qua abundabis, ſi cuncta hæc perſequare: &, quæ in ſe Eraſiſtra
tii mutuo, ac quę in alios diſputarunt, commemores: & quæ item illi reſponderunt his. Cum igi
tur in capitibus ego tantum recenſendis librum iam totum confecerim, idq; multis etiam præ-
teritis illorũ definitionibus, quid, qui exequi omnia uelit, nonne tres libros, atq; adeo quatuor
habebit conficiendos? Fac vero confectos eſſe: & adoleſcentem quempiam, qui in nugatorẽ in
curriſſet præceptorem, qui omnia dicere velit, nihilq; præterire eorum quicquã, quæ tradide-
runt medici, longo tempore illa, & ſummo ſtudio edidiciſſe: poſtea congreſſum apud ęgrotũ ali
quem eſſe cum alio adoleſcente, de alio magiſtro rationem docto cuiuſq; pulſus dignoſcẽdi, &
quid denuntiare ſoleant: vtrum dices cõmodi aliquid inuenturum ad præſagiendũ de ægroto?
aut, utrum nomen aſſecuturum apud ægrotũ, & prẹſentes? Nam alter adoleſcens, qui pulſus ſit
definiendus, multis uerbis aget: at, morbus periculo ne uacet, an cũ periculo ſit: & diuturnus ne
ſit futurus, an breui iudicatio ſit expectanda, planè neſciet. Alter adoleſcens exacte hęc præſen
tiet, prædicetq; præſentibus, ſed eũ ratio definiendi pulſus fugiet. Hæc autem apertè declarabit G
contentio, quæ ratio docendi utilis, quæ inutilis ſit. Verum, ut eſt in prouerbio, Dulce bellum in
experto, ſic iſti uidẽtur mihi, qui omnia uolunt definire, prorſus quæſtiones ignorare, quas dia
lectici de ratione definiẽdi inſtituerunt. Nam definitione quidẽ ſignificationẽ explicare propo
ſiti nominis, ſi quidem propoſitã rem non omnes planè aſſequantur, non dico conducit, ſed ne
ceſſarium eſt. Neceſſarium etiam, ubi quis uel uerſutia de induſtria, uel imprudens præ ſtupidi-
tate, ſignificationes commutet nominum, tribuens alijs rebus ea, ac omnes homines. Si abſque
utroque horum ſit, omnino res definitione nõ eſt aperienda, ꝙ ſuum ipſam nomen abunde de
claret: nam definire planè quidque, ad ſophiſticam diſciplinam pertinet, uelle. Mihi quidẽ hęc
licet dicere, qui frequentiſſime in quæſtionibus im,puiſis feci periculum: nam de quauis re ad
definiendum propoſita dici demonſtraui poſſe totum diem. Quare non, quo uerbis deficiar ad
definiendum accommodatis, in abundantes quæror: ſed, cum ,pbaui omnium me ad eã loqua
citatem eſſe inſtructiſſimum, humanitatis duxi eſſe, ſi artibus inſudantium haberẽ rationem, ue
ritatemq; aperirem: non quod pleriq; faciunt ſcioli, qui ſuſpici, ꝙ ſciunt, quærunt, & uero etiam
ampliores ſe ipſi apud alios putãt fore: ſed, quæ cognouiſſem ſemper, diſtinguerẽ utilia ab inu
tilibus. Omnes enim (cum à paucis diſceſſum eſt) qui artes tradunt, nugis omnia referſerunt: de H
quibus hoc eſt, quod hactenus tractauimus. Nam peruaſit philoriſtæ morbus non medicos tan
tum, ac philoſophos, ſed oratores etiam, & muſicos, grammaticosque. Quibus ego, ſi ſapiãt, om
nibus uno de pulſibus exemplo medicinam ſanè præſentem feci. Quòd, ſi quando per ocium
multum ſit uiſum omnes perſequi, & diiudicare controuerſias de definitionibus, ne id quidem
facere dubitabo: ſiquidem inutiles quidam dictitant illas eſſe: alii utiles illas quidem, ſed de ra-
tione diſceptant definiendi. Sed iam libros etiam de his duos conſcripſi, tertium & quartũ cõ-
mentarium in ſecundum librum Ariſtotelis De demonſtratione. Cui libro titulum multi indi-
derunt Analyticorum ſecundorum: ſicut & libro De ſyllogiſmo, priorum Analyticorum.

GAL. DE DIGNOSCENDIS PVLSIBVS LIBRI QVATVOR

Hermano Cruſerio Campenſi interprete.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Docet, quæcunque in pulſu in noſtram notitiam ueniant: ac in primo libro pertractat de Diſtentione, ac Contractione, primis,& principibus pulſus partibus,per ſenſum dignoſcendis.

Partitio Commentationis de pulſibus: & quibus in partibus medici, quibus philoſophi, elaborarunt: poſtea de difficultate dignoſcendorum pulſuum. CAP. I.

E pulſibus commentationem in quatuor partes ſumus partiti. Prima, ſpecierum & generum illorum differentias recenſet. Altera, quæ eſt hæc ipſa, quam nunc in manibus habemus, agit de ijs dignoſcendis. Tertia cauſas aperit, à quibus quiſq; generatur. Quarta & poſtrema, quid denuntiare ſolent, medicis ſanè præ cæteris honoratiſſima: quo fit, ut reliquas partes huius nomine tractent: & philoſophis, qui ſcientiam naturalem inueſtigarunt, non planè neglecta. Quam ob rem merito omnium prima pars, ad medicos iuxta, & ad philoſophos pertinet, ſed ſecunda, & quarta medicis eſt peculiarior, vt tertia philoſophis. Quocirca magnopere utriq; ue in tertia elaborarunt, quòd hi honoratiſſimam partem eſſe cenſerent: illi proximam ſtatuerent honoratiſſimæ. In quarta non perinde quidem, ac in hac, eò, quòd ſoli de ea medici ſcripſerunt: plus tamen, quàm in reliquis, laboratum eſt. At in prima ſophiſtis plus ſatis: medicis, qui magis artis opera ſpectant, quam nugas, ſatis inter diſputandum laboris fuit. Reliquã ſecundam partem, nec philoſophorum (neque enim ad tertiam, ſed ad quartam facie bat) nec medicorũ præter Archigenem, idq; planè leuiter, attigit quiſquam. Flagitat autem hęc non prolixam quidẽ orationem, ſed tempus alijs ſimul omnibus longius. Nã, cum tactu nobis opus eſt exercitato, vt paruam etiam exacte differentiam ſentiamus, tũ non eſt in manu noſtra eius exercitatio. Nam compaginũ vſum, & inſtrumentorum, & vero diſſectiones, vſumq; faſcia
D rum, & laqueorum, præterea reliquas chirurgias medico neceſſarias, citra tuã operã fortaſſe diſcas: Et ſanè multa ipſi hoc pacto obimus, imitamẽta molientes, per quæ etſi ad ſummam peruenire non poſſumus, at plurimum tamen progredi, ac prope finem peruenire poſſumus: In medi tando vero ad pulſus, quid inuenias, quod caprizantem, vel uermiculantẽ, uel omnino quenq; imitetur minus frequentium, non vulgarẽ tamen rem indicantium? nihil hercle, nec quod acce dat quidem. Sed ad naturã eorum alius alio præſtat oratione declarandum: ut exerceas autẽ re ad quempiã facillime ſimul, & exacte dignoſcẽdum, niſi ipſe tuã operam naues, nihil reperias machinæ à medicis, ita commentũ, ut in cæteris fecerunt operibus manu obeundis. Itaque cũ ob id, tẽpus requirit longũ, tum ob abſolutã naturæ rerũ ſcientiam. Nam, ſi figuli pictoresq; viſum, ſi caupones & coci guſtũ: olfactũ vnguentarij, auditum muſici, tametſi artis habent vbiq; promptã materiam, multos nõ dies dico, aut menſes, ſed annos, ut accurate artẽ calleant, meditãtur, ad tactum exercendũ quantum. ſ. cenſeas temporis medicũ quærere? cui plurimi uno tempore affectus arteriæ ſunt attendendi, nõ ut figulis ſolæ figuræ, aut vi pictoribus colores: ſed primũ diſtentionis quãtitas, deinde qualitas, & tẽpus motus, tum mouentis eã cõtentio facultatis, poſtea ipſius tunicæ arteriæ ſtatus. Hæc ſimul, atq; illa attollitur, omnia ſunt cognoſcẽda. Quinetiã caloris qualitatẽ, occurſus arteriæ motu excitatus apertius indicat: & ẽt, æqualiter an inęqualiter:

illa

illa,quæ memorauimus omnia,una in parte & in diuerſis fiant. Atq; in diſtentione hæc conſide E
randa ſunt. In contractione ſanè ſimilia illis: præterea tẽpus inter utranq; mediũ,quo quieſcit, duplex illud,unum à diſtentione ante contractionẽ, alterum a cõtractione ante diſtentionẽ: & horum mutuã proportionem,tẽporis motus ad tempus motus,tẽporis quietis ad tẽpus quietis, & vtriuſq; ſimul ad vtrunque: quæ ſunt uniuerſa ante alterũ arteriæ ictum cognoſcẽda cõfecto
† *Al. ex antiqs hæc ipſa.* in primo pulſu. Nam,cum iam alter inceperit,cum †ipſa prima ſunt attendẽda,quæ declarata iam primo ſunt: tum uero,quo æqualitatem eorum,& inæqualitatẽ perſpicias,oẽsq; differẽtias, quæ in illo ſunt expoſita,cũ ijs,quæ in hoc,cõferenda ſunt. Inde tres,quatuor,quinq; atq; adeo multi deinceps pulſus ſunt uidendi,ut ordo tibi,atq; cõfuſio ſit explorata. Quid hæc,quãtæ cenſes eſſe omnia exercitationis? Equidem,ut uerũ dicã,ad exactiſſimam quidẽ,& abſolutiſſimam cognitionẽ requiri totam humanã uitam putẽ: ut autẽ tantã aſſequaris, quantã nũc parauimus nobis,non ſex menſes tm̃, quibus uniuerſam medicinã profitentur ſapiẽtiſſimi ſe iſti methodici A
tradituros, ſed annos permultos. Mihi quidem certè,ut primũ medicis cœpi operã dare,primis adhuc ætatis temporibus mirifica cupiditas inceſſit artis de pulſibus cognoſcendæ: atque inde uſque in hanc diem,eam commentatus,haud dum mihi oẽm artem uideor aſſecutus. Siquidem multos annos etiã dignoſcere ne eſſet tactu clare arteriæ cõtractionẽ,incertus erã. Quin hære- F
bam ẽt,an Archigenes,Herophilus,an vero Agathinus,omnisq; prope natio empiricorũ ve ra dicerẽt: tm̃ aberat,ut planè ſcirem,poſſet ne tota ſentiri,an pars aliqua,eaq; quãta. Iã in diſtẽ tione de ſimilibus perinde implicatus tenebar,cum tm̃ hæc fundamẽta ſint,& veluti elemẽta to tius de pulſibus artis: quibus incognitis nihil eſſet p̃terea quicquã, quod cognoſci certo poſſit. Tantum ſenſu noueram dignoſcere diſtendi arteriam,non aſcendere,& deſcẽdere, quod cõfir mant iſti,qui Empirici uocantur,probari,atque id eſſe uerum. Neq; enim diſtentionem,ſed ictũ tm̃ percipere tactũ: aſcendentis ne cuiuſpiã,an diſtenti,non item animaduerti. Hoc quidẽ multis annis propè ſolum aſſecutus ſum: poſtea unum etiam, uehementem pulſum: alia me omnia adhuc fugiebant. Itaq; in profunda hæſitatione multos annos uolutatus,nihilo magis indagare deſtiti: ſed,cum acrius ẽt,atq; etiã in id incubui, tandem aliquando * ſpecies cõtractionis tactui aperte repræſentata eſt. Deinde,cũ in ea meditatione diutius immorarer, nõ ſpeciẽ adhuc obſcurã, ſed clariſſimam notitiã eius non concedentẽ diſtentionis notitiæ cõſecutus ſum. Poſtea, quid cõmemorem,q̃ alia ſim cito aſſecutus? Omnia enim ultro ſe offerebant,& planè poſthac p̃ſpicua erant,ut cum in ſummis tenebris lux ſubito ſplẽdida eluxit. Quòd ſi quis hæc accipiat, ut uera,& nõ ut fabulã,magnum fructũ capit, ne eum deſperatio ſubeat inueniendi, quæ inda- G
gat: neq; eò deterreatur,q̃ multis etiã annis inquirendo nihil dũ profecerit. Nam quidam in q̃- rendo clam obducitur callus,uſusq; comparatur, qui progreditur pedetentim, neq; prius,q̃ ab ſolutus ſit,unquã cœpiſſe apparet: Simul,atq; completus eſt,cumulate fert omniũ exhauſtorum laborum,q̃ citiſſime fructũ,adeoque,ut rudius dicã,cũ ipſa uſura. Iam,cum poſteris noſtris non mediocre momentũ acceſſerit promptitudo noſtra,atq; induſtria in hiſce rebus,qui nõ dubita uerim,uel ipſos affectus tactus aperire oratione: breuiore tẽpore ad artem ſe exerceant pulſuũ, & minore cum labore. Faciã enim,ut p̃ter alia uiam muniã, qua totum aſſequaris potiſſimũ: liceat tm̃ ab immenſa diuitiarũ,atq; gloriæ ſiti,quæ nunc dominatur,mortales abducere. Neq; ſanè quicquã erit profectũ hac lucubratione, ſi ueritatis ſtudioſos deſiderabit: quos ſcilicet hactenus deſiderabit,dũ uoluptas ſuperior ſit,& regnet,honeſtas aũt nulli curæ, nullo numero ſit: neq; enim uoluptarios hæc cõmẽtatio,ſed egregiè gnauos induſtrioſq; quærit. At talis quotuſ quiſq; eſt? Sed enim,ut dixit Heraclitus, Vnus mihi inſtar eſt mille. Profecto libentius cũ uno illo egero,ac cũ iſtis mille,qui unum,uel etiam nullum ualent: nam nõ numero ueritas, ſed ſapiẽ tia æſtimatur. Ergo ad vnum hunc uerba nunc facimus cupidũ ueritatis, quiſquis ille ſiue nunc ſit, ſiue poſthac exiſtet: Primum multa ad ſenſum pertinentia, fieri non poſſe, ut uerbis non ex- H
planentur: Deinde,tametſi non poſſit fieri,nihil eo tamen cauſæ eſſe, quam ob rẽ noſtræ te diligentiæ pœniteat. Nam,ſi minus undequaque accurate ſermone ad eorum notitiã,propius tamen,quàm nihil,aſpiraueris. Nam quis tandem faciem cuiusque hominis depingere oratione exacte poſſit? haud ſanè quiſquam: tamen ſeruos fugitiuos quotidie ex notis faciei proclamant. Adeoq; fuit,cui hoc eſſet ſatis tantum exaudiſſe:

Craſſus erat,nigris humeris,criſpisq; capillis.

Atque ego,cum prius dulce Falernum,q̃ Romam profectus eſſem,nunquam guſtaſſem: tamen
* Caryinum eſt in græcis. me,cum eſt primum oblatum mihi,non fefellit,q̃ ſignis deprehenderem id,quæ legeram. Quidam etiam meus familiaris uinum,quod creſcit in Lydia (dulce,* Seſaminũ uocatur ab incolis) facile cognouit,hoc dũtaxat à me admonitus,dulce uinũ Creticũ, & quod Scybellite appellãt, colore repreſentare,& dulcedine,craſſitieque: p̃terea mirificã quandã iucundiſſimamque ad ſtringendi uim p̃ter illa habere. Huiuſcemodi nos quoq; ſigna recipimus pulſuum dignoſcẽdorum tradituros: Ad hęc, manus qua nã ratione erit cuiq; pulſui admouenda: ſiquidem hic firmius infigenda eſt, illic lenius applicanda: ut in uehemente & languido pulſu. Nam illum, niſi premas arteriam,non dignoſcas: hunc,tantum abeſt,ut cognoſcas premẽdo,ut ſemel etiã,ſi ita

facias,

A facias, videatur immotus. Nec vero magnorum ſimul, & languidorum pulſuũ, quos lethargici habent, cognoueris magnitudinem, niſi admodum attingas molliter. Quòd autem à turgidis & magnis, & duris, vehemẽtibusq; altos oratio diſcernere poſſit docere, ſi magnũ dicã tibi hũc eſſe, qui increuit ex æquo in tres dimẽſiones, in longitudinẽ, latitudinem, profunditatẽque: turgidum autẽ, qui in duas tantum, latitudinem, & profunditatẽ: altum, qui in unam tm̃, altam: & durũ uiolentũ ictum efficere qualitate arteriæ tunicæ: vehementem uitalis robore contentionis: haud dixeris, prudenté uirum, atq; gnauũ, oĩno ab his initijs ingreſſum, nõ poſſe dignoſcẽdorũ illorũ cõfirmatam ſcientiã parare, modo ad principia, & veluti elemẽta artis huius probe exercitatus ſit. De q̃bus nos primo loco dicemus, deinde cõgruo ordine ad reliqua progrediemur.

De quatuor elementis dignoſcendorum pulſuum. CAP. 2.

SVnt hæc quatuor. Omnium primũ, quod empiricos diximus contentioſe potius, q̃ uere, aſſerere, ictum ſe tantum ſentire, diſtentionem autem ignorare arteriæ. Quocirca pulſum quidã de illis definiunt, memoriã affectuum tactus ex arteriarum motu. Nam non ex diſtentione arteriæ, ſed ex motu, dixerunt, nulla de re alia, quàm q̃ diſtentionẽ ſe negant ſentire. Verũ ratione,
B inquiũt, conſtituas eã, licet, nõ percipit tamẽ eã tactus. Contra uero debebant omnino dicere, ſi id tantum agebant, ut contenderent: tactũ arteriæ diſtentionem ſentire, ſed, uere ne diſtendatur, hoc ſe non plane ſcire: nã confirmare non percipi, mentientium eſt de ſenſu. Etenim, ſi iſtos roges, quis tandẽ conuulſiuus pulſus uideatur, quid aliud reſpondeant, ac intentæ utrique arteriæ, quaſi fidis, quendam occurſum illũ efficere tactui, quæ ne priſtinam quidem ſedẽ plane retineat, ſed ſenſim ſurſum deorſumq; iactetur? Iã etiã, ſi de uibrato requiramus, fatebuntur hunc quoque, ſi quidem illis certe tactus affectus non exciderunt, fieri, cũ deſeruit arteria ſuam regionem. Nam in ijs pulſib⁹ ſurſum ferri arteriam, atq; deorſum ſentimus plane. Quinimmo pulſus inæqualitatem eã, in qua arteriæ quædam partes editiore loco appareant, quædã humiliore, ſi neſcire ſe dicant, experientiæ deprehendentur inanes, quã ſemper uẽdicant. Neque enim de illis hoc eſt, quæ ratione oſtenduntur: cæterũ tactus id percipit dilucide: in cuius quærenda cauſa medici, qui uocantur Dogmatici, diſſentiunt mutuo, diſſenſuri etiã in eo, an percipiatur, niſi ea ſit rei euidentia. Quinetiam eſt, cum magnitudine inæqualis pulſus fiat in una diſtentione, cum eius partes quædã plus, quædã minus, diſtendantur: qui non fieret, niſi diſtendi arteriam re uera uideremus. At intelligo ꝓducere illis me ingenioſius fortaſſe ſermonem, q̃ aperte agere: nã
C ſatis hoc ſit dixiſſe, longum uel breuem, altum uel humilem, latum uel anguſtum, magnum uel paruum, craſſum uel gracilem, & præterea horũ medios fieri non poſſe, cum non omni ex parte diſtendi arteria cõſpiciatur, quoniam ſolum fieri motũ arbitrantur: tantum, vel altus, uel humilis fieret, uel eorum medius: alius nullus. Igitur, qualis cõuulſiuus pulſus eſt, qui eſt infrequẽs, tales contendunt, qui negant ſenſibilẽ diſtentionẽ eſſe, ſemper omnes uideri: re uera. n. in conuulſiuo, aut nequaquã ſentitur diſtentio, aut parũ & obſcure, arteria in fidis modum ſurſum deorſumq; iactata. At uero, quod tradit Archigenes, hominũ gracilium in partibus nõ carnoſis, oculis cerni arterias diſtendi, & cõtrahi, apud homines quidã uerecũdos recte dicitur: apud eos uero, qui de rebus cõſpicuis, quãdo ſibi ipſis libuerit, nõ laborant, ſecus. Etenim uel conſpici negabunt hoc, q̃ quidem eorundem ſit illorum hoc quoque inficias ire: aut, ſi etiã annuant, oculis uideri dicent arteriam diſtendi, tactu non item: atqui de hoc quæſtionem eſſe. Quare non ad uiſum ſermonẽ deriuemus: verum propoſitis his, quæ tactu percipiuntur, placare homines conemur. Atque, ut uerũ dicam, non tã iſtorum nomine, q̃ ut ueram traderem rationẽ dignoſcendi tyronibus huius meditationis affectus ſenſibiles, memini pulſuum manifeſtam diſtentionẽ arteriæ obtinentium, & obſcuram, de quibus conuulſiui ſunt: præterea ut pulſuum, qui in quãtitate
D poſiti diſtentionis ſunt, ne confundant conſiderationẽ: ſed ſemper in memoria habitis tribus dimenſionibus contendere præſentẽ pulſum cum ſuperiori ualeant, in tribus ne dimenſionib⁹ illi, an in eorum aliquibus, uel aliqua, reſpondeat. Nam, qui ex diſtentionis quãtitate xxvij. puls⁹ cõſtãt, quos in tabella libro primo De pulſuũ differẽtijs propoſui, hac maxime ratione cognoſcas, ſi dimenſionũ quantitatẽ ſingularum teneas memoria. Porro aũt tũ hæc ipſa, quæ nũc commemorauimus, tũ reliqua, quæ poſthac dicẽda ſunt, oĩa præcedere ille liber debet, ut initio ſtatim huius libri admonuimus. Itaque, prius huc qui ſe cõferat, q̃ illa edidicerit, errat planiſſime: atq; hoc ſit in toto ſermone conſtitutum. Nũc, quod inſtituimus, exigamus: apertè diſtentionem arteriæ à tactu, non ictum modo (quod, qui cũ omnibus diſceptant, affirmãt Empirici) animaduerti. Quare adducti rationibus meis contra, ac prius, dicentes, fateantur (ni ſophiſtæ certe, & arguti geſtiant haberi) arteriæ aĩa duerti quidẽ abs tactu diſtentionẽ, tm̃, ita ne re uera habeat, ſe hæſitare: ſane. n. hæc conſentanea magis ſint cum eorum ſecta. Aut quam ob rem cum omnibus alijs in diſputationibus, quod cernunt, conſtituunt, de natura uero hęrent: hic non faciunt idẽ? Atqui, ſi hoc faciãt, nõ eſt, quod dicãt, diſtenditur fortaſſis arteria, ſed nõ eſt conſpicuũ. Verũ è diuerſo, fortaſſis non diſtenditur illa, tm̃ percipitur: ſiquidẽ conſentit hoc cũ illis, qui, quod cernunt tm̃, & non qd̃ cohęret, cum placito ſuo ponunt. Siquidem, quod conſpicimus, ubiq; locorum,

rum,vt dixit Timon,ualet:quì fit igitur,quo minus nunc quod cernitur,ualeat? Atqui,ſiquidem E
ualet ubique,pro cõi igitur principio aperte dilatari arteriã ſumpto, cũ.ſ.non cõuulſiue mouea
tur,inde diſſentiamus fortaſſe inter nos,an fidem illi nos habebimus,illi nõ habebũt. Fortaſſis
hìc quoque,ſi ſuã illis authoritatẽ ſubijciamus,ad cõcordiam in cõmuni ineundã authores fue-
rimus. Quid nam igitur uolunt?nihil aliud, q̃ ſingula euidentia conſpici, & ſcrupulum habere
maximum,an,qualia uidentur,etiã ſint:deinde an ulla etiam ratione ſint. Sũpſerint ſanè,& id à
nobis cõfeſſum,nihil enim illis denegatum uolumus.Quin nec,ecquid omnino ſit ſol,luna,ter
ra,nec an mare,neque an uigilemus:ſed ne an ſapiamus quidem,uel uiuamus:nec quicquã no-
bis prorſus,qua ſit natura,conſtare.Equidem haud ſciam,hac quam deſiderent maiorẽ hæſita-
tionem.Obtinuerunt hãc à nobis libentibus,ſuperſedeãt hoc labore orationis,ut demonſtrent:
habeant ſuam naturę ignorationem,ac abunde fruantur,licet. Tm̃ reſpondeant nobis rẽ nõ ſa
nè prolixam,An ſimul de uſu nos rerum ad uitam pertinẽtium hæſitare uelint:neque, ubi Solẽ
ꝑſpicue oriri cernam⁹,obire ſolita nos negotia,ſi dies ſit,an in grabato cõquieſcere, dubitãtes
nox ne etiã,an dies:Nec,cũ nauẽ conſcenderimus,ac ſimus in alto,hoc agere: ſed nihil creden
tes,audere in mare proſilire,quaſi id fortaſſis mare,fortaſſis non ſit:Neque,ubi in portum ex al
to inuehamur,appellaturq̃; nauis ad terram, omnesq̃; uideamus in terrã exire, fidẽ dare ſenſi- F
bus uſque ad ipſum vſum:cæterũ intus nos continere hæſitãtes,& dubitantes,dicentesque,For
te quidem uidetur nobis terra,nõ eſt tamen. Atque omnia illa ipſis illis authoribus ad experiẽ
tiam vſque fidem habent:at de natura in dubitationẽ adducuntur. Quin hoc nos ſcilicet ipſi uo
lumus,ut eis pro certis utamur:quod vero excedit uſum, ſuperfluũ dicimus eſſe. Quam ob rem
ſi,quod cupimus,nobis dant:de quo amplius diſſideamus inuenio nihil.Quod ad naturam ꝑti-
net,de eo ſcilicet inquiunt.Deſine,quæſo,nec de eo uerbũ unquã faciemus,ſi uoles.Immo uel
ad fœdus feriendũ te adhortemur:& procedant poſthac,ſi uultis,non minus nobis, q̃ alijs mor
talibus,quà res,quà verba:qũ vos ẽt ipſos animaduerto elaborare,ne quid de illis,q̃ omnibus
hominibus teſtata in uita ſunt,euertatis. Proinde,ſicut illi negocia obeunt,& itẽ nos obeamus:
nec curioſi ſimus ulla in re,quæ aperte conſpicitur:ſed ſtatim credamus,& aſſentiamur.Vt,ſi q̃s
annunciet ab imbribus,qui deciderunt,fluuiũ auctum euertiſſe pontem,hìc qui ſpiam, de uobis
præſto ita uetet abſolute,ab imbribus,qui deciderunt,dicere,ſed qui viſi ſunt decidere: neque
fluuium,ſed qui uidetur,& apparet:neq; auctum, uerum,qui uidebatur auctus eſſe: neq; diruiſſe
pontem,ſed uideri diruiſſe,quis hunc ſanum dicat? Quid igitur, qũ cum cæteris omnibus mor-
talibus alio modo diſputetis, negocia ſolis nobis faceſſitis, cum ijſdem utamur ſenſibus,tam in G
arte medica,q̃ reliqua in uita?Et utrẽ,verbi gratia,& ueſicam,culeum,atq; fabrorũ folles quid
diſtendi dicitis,ac contrahi,uideri prætermittis:arteriæ uerò ſoli innocenti eſtis moleſti, atque
in ea de apparentibus ſcrupulũ iniicis,quo minus abſolute pronuncietis,diſtenta eſt, & diſten-
ditur,contracta eſt, & contrahitur,ſed uidetur diſtendi,uerè ne diſtẽdatur,me latet? Deſiſtite ꝑ
deos tandẽ aliquando in anibus nugis artẽ onerare,uel ſua ſponte longã.Si ociamini,& uitã nõ
labefactare,ſed eſſe uſui inſtituiſtis:artemq̃; non interpellare,ſed augere conamini:rebus hanc
cõmodioribus contentionem reſeruate.Multa offenditis in medicina,quæ magnæ ſint quæſtio
nis,huc conferte uim ueſtram,hic ingenium oſtendite: & dubitationẽ de rebus euidentibus tan
dem abijcite,qũ nihil ea re profectus ſitis facturi. Compellimini enim,uelitis nolitis,euidentia
pro certis habere,aut ne hiſcere quidem nobis poteſtas erit:nam,cum,ſiue quæramus,ſiue non
quæramus,idem cõſequitur uſus,ne quicquã inquiramus.Sunt uero permultæ aliæ hominibus
tum ſenſus,tum rationis exercitationes,hic elaborate, in his tempus ponite: res autem euiden-
tes citra ſcrupulum pro ijs,quæ eſſe illæ uideantur,numerate. Facite itaque,ut mihi arteriã con
cedatis in longum,latum,& profundum diſtendi:poſtea iã diſpicite, an ſentire contractionem,
nec ne,poſſitis.Vos uero,ut nec hoc,nec aliud inquireretis quicquã,ſint ne omnino res euiden- H
tes,in dubium uocaſtis:unde uobis ſuppeditat magnus quidem uerborum aceruus, non poteſt
labefactare tamẽ,neq; conuellere uſum euidentiũ.Nos igitur cõtra faciemus,ac uos. Omnibus,
quæ lucide cernuntur,utemur,citra ullam hæſitantiam,& credemus talia eſſe, qualia uidentur:
quæ obſcurius,hæc in quæſtionẽ uocabimus,atq; partim ratione, partim ſenſibus, partim etiã
amborum ope aggrediemur eruere.Verum horum uiam inueniẽdi alio loco amplius tradim⁹:
hic tantum,quod ad inſtitutum noſtrum intereſt,referemus.

Contractionis inueſtigatio Galeni. CAP. 3.

NAm,cũ Agathinus dicat,arteriæ non poſſe contractionẽ ſentiri.Herophilus aũt conſtan- A.l.1.ſ.
tiſſime,ut de re ſẽſibili differat:res hercle plena erat difficultatis uni magis,q̃ alteri, acce c.1 ſolu.
dere,ꝑſertim quorum tantũ uterq; ſtudij cum ad alias partes medicinæ contuliſſet,tum ad artẽ
† παρὰ μικρὸν. de pulſibus augendã,& verò etiam rationẽ multis annis,ſenſumq̃; mire exercitaſſet. Itaq; ope
ræpretium eſſe duxi, ut primum † ad paruam ξ differentiam ſentiendam tactum aſſuefacerem:
ut,ſi quando nobis ipſis manifeſte cõtractio appareret,alium ne teſtem deſideraremus:deinde
ut ueterum ſcripta reuolueremus.Nã,ſi plurimi hanc,atq; probatiſſimi ſentiri cõfirmarent,ſi ne
quàm diutiſſime quidem cõmentantibus,haud dum uideretur tamẽ nobis ſentiri,deſiſterem⁹,

&

A & deponeremus ſpē inueniendi. Sin autem nullus alius,ut planè pauci,ac leues hoc aſſererent, nobisq; in hoc incūbentibus non dignoſci uideretur poſſe:abijceremus iā tum eius ſpem inueniēdæ,atq; non ſentiri poſſe fateremur.Ergo,cum familiā inueniremus Herophili prope oēm ſentiri affirmantem:nationē autem Eraſiſtratiorum partim annuentē, partim euntem inficias: ac tertios illos ab Athenæo Attalenſi, de q̄bus Agathinus erat, inter ſe eodē modo diſſidētes, nihil nos ſanè ex ueterum ſcriptis quidem cōſecuti opis ſumus,q̄ numero,& dignitate,qui affirmarent,eos,q̄ negarent,propemodū æquarent. Itaq; apud me adhibitis p̄ceptoribus cōſiderabam:qui etiam ſe negabant ipſos in apertam cognitionem ueniſſe unquam contractionis. Iam hæc etiam nō nullos ratio,ut fit,mouebat,ac ijs probabatur omnibus, ut recedentē tactus arteriam ſentiat, fieri non poſſe: quippe aut motum ipſum in diſtentione, aut coniunctum eum eo ictum,nos ſentire:atqui neq; ictum iā nos,ubi recipiat ſe illa,cōtrahituŕque, neq; ſentire motū: ſcilicet ea illum,quæ conſuetudinē habent ſecum,adeuntq; ac cōtingunt,non,quæ diſcedāt,dignoſcere:alioqui ad remotorum aſpirare notitiā poſſe,ſi hoc ſit ei ſemel conceſſum, quæ nō tāgantur,ſentire.His & talibus me uerbis facile in ſuam ſentētiam adduxerunt, ut qui teſtem à ſe ut iactabant,tactum haberent:neq; enim contractionem ſentiebam arteriæ. Sic nihil factū eſt
B propius,quam ut ab illa me remouerē,ut ea,quæ ſentiri non poſſet:niſi mihi tandem,ueluti ex aſſidua colliſione,ignis incenſus,& elucēs clare ueritatem monſtraſſet:ut alios iam teſtes nō q̄rerem:nec arbitros,ſed mihi ipſe ſatisfacerem. Sed rē omnē explicabo,hinc adeo exorſus, unde me ipſum ratio duxit.Quando corpora tangentia partim leniter ſeſe mutuo tangunt,palpātia tantū:partim uero urgent,impellunt,euertuntq́ue,itaq; q̄ fortius eſt,& durius, ueluti ſubit imbecillius & mollius,alterum autem cedit,euertituŕque,ac ueluti amplectitur id,quod urget:diſceſſus eorum mutuus nō poteſt eodem modo effici.Cæterum,quæ in ſuperficie tangunt,diſcedunt ſubito:at,quæ cedente molliore longius progreſſa illud ueluti intrant,non reuertunt item ſubito:ſed,quanto à primo occurſū progreſſa penitius urgebant,tantum illis diſcedētibus ſenſibile ſupereſt. Tempus nanque intercedet inter primum impetum diſcedendi,& extremum finem,ſecundū quem non diſcedere amplius,ſed diſceſſiſſe iam dicentur. Quo tēpore toto,paulatim diſcedente altero,paulatim etiam alterius remiſſo preſſu, utriuſque ſentietur motus. Iā,ſi hoc accedat,ut,quod ab imo mouetur,feratur ſurſum:&,quod tangit, ſuperne incumbat: præter quòd preſſus ei,quod incūbit,detrahetur,etiā accidet ei,ut ueluti ſubſidat:quia, quod prius excipiebat & ſurſum impellebat,nunc defertur.

C *Declaratio contractionis per alia uaſa.* CAP. 4.

HOrum,ſi rem oratio tibi parū clare repræſentat,ut ueſicis, vtribus, follibus, & id genus inſtrumentis omnibus periculū facias,licet. Nam in omnibus inuenies,vbi languidus eſt tāgentium cōcurſus,ibi momento tēporis fieri diſceſſionem:at,alterum ſi ualidius ſit,quanto ſpatio impellebatur infirmius,tanto mouebitur.ſubi ſe,quod urgeret,recipiat:at uero,ſi ex inferiore loco ēt premens aſcendat,longe tunc procliuius ſanè,& citius comitabitur infirmius fortius, ſocio ad perſequendū adiuncto momento ad inferna. Poteris autē,ſi humida materia,uel aere utrem,uel ueſicam,uel ſimile uas impleueris,leniter attingere,auferēdis,ac rurſum admouēdis digitis:deinde ēt trudere,& impellere prorſum,amouendis hic quoq; uiciſſim,applicādisq; digitis.Profecto alterum diſceſſum,cū tantum palpaueris,clariſſime animaduerteris momēto tēporis fieri:alterum à preſſu,nunquā citra aliquod ſpatiū. Præterea in priore nihil moueri cōſpexeris,ſiue admoueas digitum,ſiue remoueas:at uero in altero moueri,nō modo ſi imprimas digitū,ſed & ſi retrahas.Age iam cōpares arteriam digito,& uaſi corpus,quod arteriam cōtingit: ac eo,quod arteriā contingit,de loco ſuo nihil moto,arteria mota accedat,& recedat. Ac nunc occurrat arteria corpori,quod foris eam tangit,quaſi palpet contrectetq́ue,q̄ in lāguidis pul-
D ſibus uſu uenit:nunc non palpet tm̄,ſed & in altum impellat,ut in vehementibus: Hic in priore occurſu,neceſſe eſt,ubi arteria cōtrahitur,hoc poſſis dicere,receſſiſſe illam ab eo,quod eā foris tangebat:hoc non poſſis,nunc recedere:tempus enim ea cognitio poſtulat: diſcedunt aūt ſubito,q̄ leuiter ſeſe corpora tangunt,momentoq; temporis,quod nequeas attēdere: Sed in altero arteriæ occurſu in uehementibus pulſibus,à quo fit,ut tactus noſter repellat, prius recedere ſentimus,deinde receſſiſſe iam dignoſcimus:id quod nō ſenſus ēt animaduertit,ſed mēs ibi ex eo, quod affectus abijt ipſius ſenſus, colligit,quod tum recederet,nunc receſſiſſe.At leuiter attingētis animaduertere diſceſſum non poſsis,diſceſsiſſe etiam ibi coniicias.

Primum ſentimus affectus corporis noſtri: deinde illa,quæ eis induxerunt. CAP. 5.

PORrò autem non accedentis,uel recedentis,uel prementis,uel tangentis, uel repulſi primū nos ſenſum habere,ſed affectuum corporis noſtri,neminem etiam eſſe puto,quem fugiat. Sentimus enim ab impreſsione uehementium pulſuum carnē noſtrā unà cum ambiente illā cute impelli:huic autem eſt adiuncta moti,& prementis cognitio.Quinetiam recedente arteria ſentimus in ipſo corpore noſtro motum:ſiquidem intro compreſſa, ſiue ea cutis eſt,ſiue carnis pars,arteriam diſcedentem comitatur,priſtinam ſedem,qua deiecta erat,occupans:ſimulq; fit, ut in receſſus cognitionem ueniamus. Nā ſentimus primos omnium affectus corporum noſtro

rum:

rum:deinde,quæ hos induxerunt,foris obiecta.Quare,cum recedit à premendo arteria,quia ſe- E
cundum partes noſtras attingentes eam motam ſentimus primum in vehemẽtibus pulſibus,ea
dicimus ratione contractionem etiam occurrere ſenſui:conceſſo.ſ.ut,quæ affectus nobis creãt,
† *Quidã codi. antiq. habent. atq́, compreſſionis ſecundæ ad primã, vel primæ ad eã, quæ poſt ipſam eſt inæqualitas, &c.* ſenſibilia appellemus:†atq; preſſus inæqualitas ꝓmentis annunciat reditũ: neq; enim uel ro
bur,vel motum eius,quicquam erat,quo cogno ſceremus,niſi preſſus inæqualis.Nam,vehemẽ-
tibus pulſibus,vbi digitos in ijcimus,primus occurſus admodũ impellit parum tactũ, ab hoc ẽt
atque etiam ad finem uſque comprimit magis:unde ſanè motus arguitur,& robur eius,quod re
pellitur.Mira enim res eſt,quò nam modo languidi pulſus(ut ſint maximi)non parui tantum,ſi
premas,videantur,verum etiam omnino ſenſum fugiant.Quòd,ſi quis leniter eſſe illos tangen
dos ignoret,fortaſſe abolitum homini pulſum dicat eſſe:qui quidem mentiatur inde, ꝙ non re-
ctè eos tetigerit.Contra planè uehementes, quo ipſorum deprehendatur robur, reꝙrunt,ut,ꝙ
tangunt,digitos valide infigant:repelli enim hoc tibi,tũ magis uidebũtur, quo eos urgeas ma-
gis.Vnde etiam contractionem omnes uehementes pulſus ſenſibilem habent:languidorum ue
rò nullus:atque inter uehementes alius alio magis,prout maior,uel minor ſit vehementia, aut
pro magnitudine,& paruitate,aut pro duritie,& mollitie,aut pro celeritate,& tarditate. Nã,ꝙ
maximus ſimul,& vehementiſſimus,durusq́; ſit (quatenus coniungi cum magnitudine durities F
valeat)atque non uelox,hic apertiſſimam habet contractionem. Omnes alij,quatenus plus uel
minus de illorum aliquo habeant adiunctum,hactenus facilius percipiẽtur,uel ægrius. Addidi-
mus aũt eò in cõmiſcenda duritie,& magnitudine,quatenus ualeat,ne adducatur quis poſſe un
quam fieri,ut idem ſimul pulſus,tum maximus,& vehementiſſimus, tum euadat duriſſimus: ne-
que enim coniugatur, ſicut cum vehementia magnitudo, ita cum duritie. In maximos enim,&
uehementiſſimos pulſus ſubinde incurras:at duriſſimos,eoſdemq́; maximos nũquam reperias,
ac ne duros quidem pariter,& maximos cæterum,qui inter durum,& mollẽ medius eſt pulſus,
qui & moderatus eſt ſecundũ naturã,cũ maximo connexus frequenter inuenitur. Etiam durum
ſimul,ac vehementẽ nõ raro eundẽ cernas:adeoq́; durus,idẽq́; vehementiſſimus nonnunq̃ exi
ſtit:at vehementiſſimũ,& duriſſimum nunq̃ eundem inuenias:neq; ẽt,qui maximus,& idem ue
hementiſſimus,tardiſſimusq́; ſit:ſed maximi,& vehementiſſimi,plurimum etiã celeres ſunt: ſin
minus,at non tardi. Atqui,ſi idem poſſet pulſus vehemẽtiſsimus fieri,& maximus,& duriſsimꝰ,
& tardiſsimus,appareret in talibus pulſibus omniũ apertiſſima contractio.Quæ quando nõ po
teſt miſtio fieri,vehementiſſimus adhuc & maximus,qui neq; mollis,neque uelox ſit,clariſſimã
adducet contractionem:Claram etiam vehementiſſimus certe,& magnus,& durus:Et etiam ue G
hementes ſimul,& magni,& duri,quorum minus quidem,q̃ ſuperiorũ,manifeſta adhuc ſatis tñ
contractio eſt:Præterea his minus,ſed euidens tamen contractio uehementis,magni,& mollis:
Manifeſta adhuc vehementis ſimul,& moderati magnitudine,& duritia: ſed hoc obſcuriorem
habet contractionem,nõ tamen quin poſſit dignoſci magnus,& moderatus in reliquis duabus
differentijs.Immo uero,qui tribus differentijs eſt moderatus, perſpicuam adhuc contractionẽ
habet.Verum non facile uehementis,& parui contractio cognoſcitur:qui omnino ẽt durus eſt.
Ac parui,duriq́ue ſed cõtentione moderata,ẽt eſt obſcurior. Iã,ſi paruus,nec durus ſit,& mode
rato robore,ut deprehendatur is,ſenſum flagitat probe exercitatũ:Atq; adhuc magis,ꝙ paruꝰ,
& mollis,contentusq́; moderate ſit. At languidus pulſus,neq; cũ magno cõiunctus,neq; cũ par
uo,apertã obtinet cõtractionẽ. Omnino is cũ maximo nunq̃ cõmiſcetur,nec verò cum duriſſi
mo:cũ magno fit,vt cõmiſceatur,ſed prorſus eũ mollem oportet eſſe:ꝙ,ſi cũ duro coniungatur,
is,neceſſe eſt,ſit minimus. Quare,qui exercitare tactũ uolet ad manifeſte ſentiendã contractio-
nem,hoc in primis ſcire debet,qđ ꝑteritũ ab antiquis eſt,non cuiuſuis pulſus poſſe cõtractionẽ
ſentiri:nec,quorũ poſſit, perinde omniũ eſſe claram. Ad hæc diſtinctiones,quas tradidi modo,
memoria ſunt tenendæ,ut ne,ubi ſentiri nequeat,inuenire auens,deinde depoſita ſpe,omnem H
tandem,ut non ſenſibilem,relinquat:neq; ubi poſſit ſentiri,non aperte tamẽ, hos primo aggre
diens,cũ horũ deſperet inuentionẽ,tum alios eũ planè pigeat inueſtigare.Verũ,in quibus aper
tiſſima cerni cõtractio ſolet,ab his initiũ ſumat,atq; manũ,ut ꝑſcripſimus, applicet,cum memo
ria propoſitorũ,q̃ tradidimus,planè uel uehementẽ,uel non languidum certe oportere eſſe,qui
ſenſibilẽ tãgentibus ſit repreſentaturus cõtractionem,atq; hoc habere fixum debet,& certum:
ad clariorem autem notitiam,non parum magnitudinem referre,accedere item à duritie non
nullã opem,& hercle abs tarditate etiã:Proinde nec in languido vnquã pulſu ſentiri cõtractio-
nẽ,nec in vehementi non ſentiri:idq́; magis,& minus clare,prout ipſa uitalis,ut uocant,contẽ-
tio maior ſit uel minor,& pro diſtentionis quantitate,ac pro qualitate arteriæ tunicę,& motus.

Pulſus,qui apertam contractionem habent,quibus in ſanis,& ægrotis inſint. CAP. 6.

QVare, ut ſtudioſi abſolutam exercitandi uiam habeant, non ſolum generale præceptum
explicauiſſe contenti ſimus, à quibus iam initium ordiendum ſit tactus in contractione
indaganda exercendi:ſed etiã,quibus hi inſint in ægrotis,& valentibus, deinceps ape-
riamus.Nam,hoc ſi etiã didicerint,minori negocio uotum,arbitror,aſſequentur. Ac de ſanis ꝙ
dem, qui moderato ſunt habitu, & natura temperata, in vigore ætatis, maxime uero ex anni

tempo-

A temporibus, regionemq; incolũt temperatã, robuſtiq; ſunt,& omni mœrore, metu, ſaturitate, motu uacui, hi pulſum uehementẽ & magnum oẽs habent. Qui, ſe moderate ſi exercitauerint, fotiq; ſint modicis balneis, uel uini non per multum hauſerint, uel irati ſint, uel operam ſtrenuã aliquã nauauerint, non magnos iam & uehementes tm̃, ſed q̃ maximos, uehemẽtiſſimosq; pulſus habebunt. Itidẽ, ſi laborent ſyncera tertiana, uel ardẽte miti & ſimplici, aut qua alia magno pere calida & ueluti feruente febre, præterea diariarum aliqua, quæ ex bubone proficiſcunt̃, & ex adũſtionibus, modicisq; laſſitudinibus, maximos etiam tum & uehementiſſimos pulſus habebunt. Porrò, ſi quædam horũ, quæ retuli, eos teneat, q̃dam non, uehementes quidẽ & magnos uel tum obtinebunt, non perinde tñ. Exempli gratia. Si cuius iuuenis, qui ſanus ſit, nõ tñ habitu moderato, ſed uel pinguis, uel gracilis, loci incolæ frigidi pulſus tangas, uehementes eos, & magnos inuenies, at nõ ſimiles tñ prioribus. Verum enimuero in ijs omnibus, in quibus pulſus adhuc manet uehemens & magnus, ſi, ut iuſſi, tangas arterias, ſenties cõtractionem: clariſſime autẽ in illis, quibus maximum eſſe & uehementiſſimum diximus. Atq; ſi ſit uehementiſſimus, facere maiorem eum ſic in tactu impreſſionẽ, itaq; manifeſtiorem eſſe eius impetum, ſuperius explicauimus. Quin etiam, ſi maximus ſit, hac facillime uia cognoſcas: ſi intelligas tãtum in contractio-
B nibus ſolere arteriam deſcendere, quantum in diſtentionibus aſcenderit. Quod ſi eſt, nõ poteſt maximis interuallis non ferri uterq; motus, ſurſum, dum diſtendit̃: dum contrahitur, deorſum: ita ut ille quã lõgiſſime ſurſum currat, hic recedat. Diximus aũt nos ſentire recedere arteriam, non receſſiſſe: itaque, ut maximũ receſſus ſpatiũ & tẽpus erit, ita eius erit apertiſſima cognitio. Quod fuit in cauſa, cur dicerem eſſe primam tactus exercitationẽ, non in uehementiſſimis tm̃, ſed & in maximis ſimul pulſibus ſubeundam, qui non perinde moueantur uelociter. Diximus etiam non nihil ad contractionem percipiendã facere duritiem: cuius tm̃ illic cauſam præteriuimus, quam hoc loco, nihil cauſæ eſt, quin adſcribamus: nam uim ictus magnopere refert durities quoq; arteriæ tunicæ. Id etiã in rebus extra corpus poſitis aperte perſpexeris, ſi ęquis uiribus uel lapidem cuipiã duriſſimum impegeris, uel lignum, uel aliud, quod molle ſit. Sane multo citius & magis prematur, neceſſe eſt, ab lapide, & euertat̃, quod impetũ ſuſtinet, quã à ligno. Iã, q̃ uiolentiæ diſtentionis ſemper rñdeat contractionis ſenſus, hoc contractiones clarius dignoſcentur, quo uiolentioribus ſuccedãt diſtentionibus. At nec facile magnus pulſus commiſcetur cum duro: & affectus, in quibus congrediuntur, in opere de cauſis pulſuum, & in opere de præſagitione per eos, explicabimus: hoc loco tantũ ſatis ſit tyronibus exempli gratia didiciſſe: Qui-
C bus ualida facultas uitalis eſt (quam eãdem quidã medici uitalem cõtentionem appellant) ſed in uictu offendunt, & nõ nullis in alijs, imprimis in uini intempeſtiuo potu, his tales pulſus accidunt. Itaq; in his, ita ut in prioribus, aperta eſt arteriæ contractio. Iam etiam tarditatem, quantũ tempus auget receſſus, tanto oſtẽſuram eſſe manifeſtiorem motum, ne id quidẽ collectu eſt difficile: quam ob rem & hæc uſum ad cognitionẽ aliquem præſtat. Ac, qui debeat pulſus eſſe, qui ſenſibilem contractionem eſt redditurus, abunde declarauimus.

Ratio applicandæ manus arteriæ in contractione. *CAP. 7.*

DEinceps, quo modo ſit applicanda manus, nobis inquirendum eſt: an perpetuo ſuper arteriam, an ſubter, aliqñ hoc modo, aliqñ illo: & utrum comprimẽdo, an palpãdo, an applicãdo tantũ, an interdum hoc modo, interdum illo, ut natura pulſus ferat: nam nec de his quicq̃ maiores noſtri explicarunt. Nos autem, his inquirendis, quæ ratione, & uſu conſecuti ſumus, in medium proferemus. quo, ſi ſufficere quidẽ uideantur, omnibus ſuis partibus & numeris doctrina à nobis ſit abſoluta: ſin minus, complurium quidem, & utilium inuentorum certe ope, alius atq; alius, quod reliquum eſt, inuenerit. Itaq; ſi cõprimendo applicemus tactum, nulla differen
D tia ſenſibilis ex manus ſuper arteriam, uel ſubter applicatione inueniatur: uel, ſi palpando tm̃, ueluti ſuſpenſis digitis, ne tum quidem ullam animaduertamus differentiã: Ac tertius applicandi modus, qui medius eſt inter compreſſionem, & palpitationẽ leuẽ, ne obiri quidem poteſt, ſi inferne tangas arteriam: ſiquidem liberare oportet tum manũ omnibus uoluntarijs motibus, & ueluti languidam admouere: quòd, ſi fecerimus, ne arteriam contrectet, à grauitate depreſſa delabetur. Proinde hoc modo attingendi ſuperne tm̃ licebit, inferne nunq̃ tangere. In eo autẽ frequenter contractio multum aperte patet, ſæpe etiam obſcura exiſtit, non tamen quin exercitatis animaduerti poſſit. In uehemẽtibus & magnis, nec uelocibus manifeſta eſt. In moderatis per omnia hęc dicta genera, obſcura. Nã ſi uehemẽtes, & magnos, nec ueloces pulſus cõprimamus, fore manifeſtiſſimam omnium contractionem nuper diximus. Quorum cauſas exijs, quæ de illis narrauimus, facile inuenies. Nam, quatenus tactũ ab arteriæ diſtẽtione accidit repelli, hactenus recedente ea ſenſibilis contractio fiat, neceſſe eſt: qui repellitur, ſi compreſſeris maiorem in modum, in pulſibus quidem commemoratis: ſin palpaueris tantũ, perinde ac nihil: at in manus applicationibus medijs inter illas, quas fieri quaſi remiſſa manu diximus, moderate repelliẽ. Quo magis contractionem comprimendo, quã tm̃ attingẽdo, ſenties: nec minus, ſi inferne tangamus, quã ſi ſuperne: q̃ perinde utrobiq; arteriæ contractionem tactus ſequatur. At. n. manus, quæ tangat, nõ modo prompte ſentiat, oportet, uerum etiam mollis ſit: nam ſic demum

facile conſequatur, ut motus uel minimos animaduertat. Nam, hoc ſane quemadmodũ natura E
eſt cõparatum, ut alio alius uideamus melius deteriusq́; & audiamus, ita etiã tãgere nos, equidem fugere neminem puto. Huc iam ſi ſtatus quidã mollis accedat carnoſæ digitorum naturæ, promptius & magis in occurſu arteriæ euerſa, interuallo maiore, dũ contrahit illa, fore, ut ablegetur, nec hoc puto ante dictorum memori obſcurum eſſe. Nec uero etiam, cum per lõgius fertur interuallum, clarius ſenſuram eſſe contractionẽ, hoc fugit quẽquam. Quare molliorem manum duriore, ſi reliquorũ æqua ſors ſit, ratio dictat exactius contractionem ſentire. Itaq; ſi ſummam orationis fecerimus, aliò tranſibimus. Quando quidẽ inter medicos cõtrouerſia eſt de arterię contractione: quorũ pars eam ſentiri confirmat, pars non ſentiri: oſtendimus nos neq; perpetuo ſenſibilem, neq; perpetuo inſenſibilẽ eſſe: ubi primum pulſus, in quibus ſentitur, aperuimus, deinde ſtatus, in quibus illos indagabimus, pulſus: denique, q ſentire plane cõtractionem cupiat, quomodo tangere ille debeat, qualemq́ eſſe manum conueniat applicandam.

Initium diſtentionis & finem contractionis non ſentiri. CAP. 8.

HIs conſtitutis, deinceps erit explicandũ, totam ne ſentiamus diſtentionem, atq; contractionem, an pars nos utriuſq; fugiat: &, ſi fugiat, quæ, hæc ſit & quanta. Atq; huius etiam inſtituemus orationis initiũ à motu diſtentionis. Ac primum nobiſcum repetemus ſæpenumero in F
multis ægrotis, quibus pulſus parui ſunt languidiq́; (quales habent p̃ cæteris ij, qui ſyncopa corripiuntur, & qui de uita decedunt, prope omnes) quoſdam medicos motum aliquantiſper ſentire, alios haudquaquã: Secundo loco, prout accurate & ſedulo, uel ſegniter, atq; negligenter tangit, eundẽ medicum interim motũ ſentire, interim non ſentire. Proinde, cum eandem arteriam quidam medicus non pulſare, alius pulſare etiamnũ dicat: atq; idem frequenter medicus eodẽ tempore, pro diuerſis manus applicationibus uiciſſim contraria dicat: partẽ motus fugere conſtat tactum. Dices, pręclariſſima natura præditum, & manum rectiſſime applicantem, experientemq́; totam ſentire diſtentionẽ. At hunc quomodo inueniemus? Quis nobis humanam naturam ſpondebit eam integritatem ſenſus aſſecutam, ut nihil illam ne ſubtiliſſimum quidẽ præterreat? Ego quidem certe nec exteriorum corporum horum, quæ, licet, præter ullum impedimentum ipſa tangas, iactem, conſummatã notitiã eſſe, nedum corporis, quod adeps, membranæ, cutis munit, craſſior ipſo ſubinde corpore arteriæ. Quòd, ſi quis tam ſit audax & arrogãs, ut dictitet in diſtentionibus arteriæ primum ſe motus cognoſcere impetum, libẽter de iſto quęſierim, qua nam ipſe hunc manus applicatione deprehendat: utrũ leuiter palpando, an premendo, an nulla ui admouendo. Sane, ſi de magnis illis ſophiſtis forte ſit, qui in arti nauãda opera hactenꝰ G
uerſati ſunt, ut, omnino an homo febricitet, ignoret, uerborumq́; ratione ipſam ueritatem ſuperent: haud iſte ſcilicet, nec an plures ſint applicãdę manus rationes, nec an īter ſe illę mutuo diſtẽt, nouerit: noſtraq́; ſtomachũ illi fecerint, nec ullo modo me ſuſtinuerit audire. Verũ enimuero, uti alia, quæ ante tradidimus, ita hæc ueritatis ſtudioſo, ẽt ſi ſolus ſit, dictemus. Nempe media applicatio, q̃ citra ullam uim fit, hactenus motũ ſentiet in pulſibus certe non languidis, quatenus uiſus: in languidis uero ſentiendis etiam uiſui concedet: Altera, cum premimus, in languidis ſupra primam, motum arteriæ obſcurabit: in uehementibus præ cęteris percipiet: At tertia, qua ueluti ſuſpẽdimus manum, motum ſane quàm breuem ſentiet. Sed hæc, faciamus quoq; ut demonſtrationibus cõfirmemus, ab rebus euidẽtibus ingreſſi. Quid uero clarius hoc fit, quã oẽs arterias, nec uiſu, nec tactu moueri uideri, ſed eas duntaxat, quas cutis contegit, neq; ea craſſior? at ſub carne abditas, aut ſub alijs corporibus, occultũ habere motũ: niſi qñ magnopere intabuerint, quibus ſunt illæ ſubiectæ, corpora, itaq; ſentiantur? Immo uero, quarũ ſentitur motus, quo ſunt arteriarum nudiores partes ipſi ſubiectę cuti, hoc uiſui clariorẽ motũ, tactuiq́; repręſentãt. At maxime quidem arteriæ, quæ ſecũdum dorſum ſita eſt, cuius fugit pridem motus, ſimulatq; cõtabuit animal, ad abdomen motus apparet. Vnde liquet leuiora corpora arterias facile, ubi H
diſtenduntur, unà ſecum ſuſtollere: grauiora ægrius: prægrauia uero nõ mouere prorſus. Quod dico multo animaduertes manifeſtius, ſi arterijs p̃ditis illuſtri motu, foris corpus aliud ſubtile ad cutem imponas, ut ſolium, mẽbranam, linteum, panniculum, aut aliud tale quid: ſcilicet unà cum arteria diſtenta moueri cernes: Si iterum priori tantũdem apponas, iam multo amborum obſcurior motus erit: Si uero tertium addas, adhuc longe obſcurior: Itidem, ſi quartum & quintum, tandem impoſitorum motum omnino abolitum putabis. Iam, ſi uehemẽtior pulſus ſit, plurium onus corporum feret: ſin minus uehemens, pauciorum: q, ſi nequaquã ſit uehemens, fieri poteſt, ut nullo onerari corpore ſuſtineat. At uero, ſi præterea languidum eſſe finxeris, non modo foris cuti corpus impoſitum non mouebit, ſed nec ipſam interdum cutem. Id quod ſic conſtat habere: nam arteria, quàm fuerit cõtentiſſima, tàm maxime cutẽ cõſpicies moueri: contra cum exoluta multum contentio fit, plane non moueri uidebis. Cum igitur arteriæ ualidior motus etiam multorum externorum onus corporum, nedum cutem, ſecum mouere ualuit: languidior autem tantum cutem: &, qui ſit multo hoc imbecillior, ne cutẽ quidem: quid habet admirationis, ſi alius etiam hoc infirmior exiſtat, qui neque membranas, quæ arterias contegunt, neq; adipem ſubuehere poſſit? At quis tanget hũc motum tactus? nempe nullus. Neque uero ad hæc

illud

A illud reſpondeant, comprimẽdam digitis cutẽ eſſe, quæ arteriam tegit, ut pulſui non ſatis aſcẽ
denti occurramus: * cũ in his, quorũ ſentitur motus, ſed languidis tamen, ſi cutem comprimas,
ſemel pulſus conſiſtat: quid iam illa, cedo, arteria fiet, quę ne cutem quidem poteſt mouere, ſi di * *Al. ex anti-*
gitis eam inſuper degraues? an non reliquam partem motus etiam amittet? Ne multis: nõ mihi *quis. Si enim*
ſcire iſti uidentur arteriarum ſedem, quæ ex diſſectione perſpicitur, qui primam diſtẽtionis par *in his, &c.*
tem ſenſibilem putant eſſe: cum cutem nulla ex illis attingat. Immo, ſi quæ admodum uidentur
conſpicuæ eſſe, eiq; propinquæ, has uelis excoriatas utrinq; inſpicere, multum cernes ſpatij in
ter cutem, & tunicam arteriarum interpoſitum. Etenim temere hoc natura unũ condidiſſet, quę
tamen citra rationem molita nihil eſt: ſi inſtrumẽtum creaſſet, quod in omnem partẽ poſſet di
ſtendi: neq; locum ei, ubi moueretur, attribuiſſet ullum. Atqui aliter res ſe habet, & longe qui-
dem. Siquidem monſtrãt diſſectiones cingere arteriam regionẽ ſatis amplam, quam caro, ubi
plus iuſto auctum corpus ſit, inſidens, ne diſtendatur uas, quantum ſolet, interpellat. Vnde fit, ut
craſſis paruus pulſus ſit, quòd longitudo eius imminuatur, & latitudo fiat limitatior, cum à mul-
ta carne conſtringatur: aſcenſus item ubertate corporum incumbentium depreſſus inhibetur.
Illorum uero, qui gracili corpore ſunt, alioqui robuſti, inſignem latitudinem, & lõgitudinẽ pul
B ſus habet, inſignem etiam aſcenſum. Ac magis ẽt in his, quibus cutis * remiſſa eſt, perſpicuum in * *Laxa.*
teriallum eſt inter eam, & arteriæ tunicam. Nam eius, qui in ſtatu illo eſt, ſi uehemẽs pulſus, aut
non languidus certe ſit, poteris membro conuertendo, atque interim ſupino, interim prono fi-
gurando, differentias, quas nunc retuli, arteriæ dimẽſionum, manifeſte premendo aſſequi: nã
longitudine & latitudine pronam figuram attendes præſtare, altitudine & tempore ſupinam.
Cauſa utriuſq; cutis eſt * remiſſio: ut quæ in ſupinis manus figuris ſuperne incũbat, & decidat in * *Laxitas.*
arteriam: in pronis deorſum uergat, & depẽdeat, plurimumq; diſtet. Quamobrem in ſupinis fi-
guris, cum diſtẽditur arteria, in obliquũ ex altioribus circumfluens complicatur, & quaſi rugas
agit: atq; hìc in magnum aceruũ collecta, magnitudini pulſus in his maxime partibus obſiſtit:
In pronis uero, quia minime deprimit, nec interpellat arteriæ motum, nihil quoq; de pulſus de
trahit magnitudine. Qũo ergo non & hìc plus in profunditate item diſtendi pulſus uidetur: aut,
ſi non amplius, at æque, ut in ſupina figura? & ſcilicet ſub latitudinis longitudinisq; incremẽto
latet profunditas. Et alioqui, cum (cuius hęc omnia nomine commemorantur) longiori tempo
re uideatur, quantũ ad conſpectum, arteria moueri, quæ in ſuperioribus artus regionibus loca-
ta eſt, ſimul intelligitur maior in altum ẽt aſcenſus fieri. Quod.n. in aſcendendo longius tempus
C uidetur ponere, hoc facile uiſum inducit longiore ſe ſpatio profectũ eſſe. Atqui hoc uehitur, per
æquale ſpatium, ut uult quidem ueritas, quomodocunq; locata arteria ſit: ſed, quia prior nimirũ
in ſupinis figuris motus ſub cutẽ fuit diſſipatus, tempus auctum diſtentionis, quantum uiſus iu-
dicat, ſpeciem ſimul auget profunditatis. Atque hæc q̃dem euidentia exempla, aliaq; id genus
declarant diſtentionis primas partes effugere aciem. Quantum autẽ hoc in motu à uiſu ſentiẽ,
tantundem etiã in non uiolenta tactione in uehementibus certe pulſibus: nam in languidis qui
dem ſubinde minus. Siquidem in conſpicuo eſt non eſſe eo attingendi modo primas diſtentio
nis partes ſentiendas: ac ne ſi palpes quidem leniter, uelut ſuſpenſa manu. Reſtat igitur, ſi modo
poſſit, ut manibus cũ preſſu applicatis ſentiri primæ partes diſtentionis poſſint. Atqui non in
omnibus pulſibus poſſe: ſed, ſi quidem poſſint, tum in ſolis uehementibus: ſi quam memoriam
habemus ſuperiorum, planè teſtatum eſt. Ac hoc quidem hactenus ductum eſt, eò q̃ aliam ma-
nus applicationem nullam in confeſſo fit, nec aliũ pulſum (ſi à manus applicatione, quæ preſſu
in uehemẽtibus pulſibus obitur, diſceſſum ſit) diſtentionis initium offerre ſenſibus poſſe. Dein-
ceps uero uideamus, an id, quod præſtari uidetur poſſe, planè ſit uerum, an ueriſimile tantum.
Equidem uel in his latere nos cenſeo diſtentionis principium, ſed non perinde tamẽ, atq; alijs
D in pulſibus: uerum eſſe, quod fugiat, quàm minimum. Id intelliges, ſi cum animo tuo cogitaue-
ris motum, quem arteria orditur, impertiri neceſſario primum corporibus, quæ illam cingunt,
deinde uniuerſæ cuti, tum digitis noſtris denique. Quamobrem non poteſt in illa diſtributio-
ne motus nihil poni temporis. Et, ſi hoc uerè dictum eſt, neceſſe eſt, motus initium lateat. Immo
etiam (quia tactus quietem percipit, quæ poſtquàm conſederit arteria, ante diſtentionem fit,
multo illa quiete longiorem, quæ ab diſtentione prius, quàm conſideat, fit) recte putes hoc eò
conſequi, quòd interni motus nos aliquæ prætereant partes. Neque enim hoc obſcurum eſt, ſi
initium deprehendi diſtentionis non poteſt, quin contractionis quoque incognitus finis ſit. Ete
nim ampliorem nunquam, aut maiorem motum in contractione ſentiat arteria: præclare.n. agi
tur ſcilicet, ſi parem liceat, ac in diſtentione, ſentire. Teſtes huic rei illi ſunt, qui planè illã negãt
percipi poſſe ſenſu: quorum numerus late patet, uirorum ſanè in artis commentatione non cõ
temnẽdorum. Nos uero ſentiri illam, & quando potiſſimum, iandudum docuimus: ſimulq; de-
monſtrauimus ampliori motui non eſſe tactum ſentiendo in contractionibus, quàm in diſtẽdio
nibus: niſi fiat, ut quantitas diſtentionis, uel cõtractionis incidat in mutationem: quod quidem
in collectiuis inæqualitatibus uſu uenit. Age iam hoc conſtitutum etiam eſto, ſenſum aliquãdo
ob internæ quietis magnitudinem, tum finẽ fugere cõtractionis, tum diſtentionis initium: ſicq;

iam altera nobis quæſtio recte atque ordine eſto cõfecta. Nam quæſtioni, quam de diſtẽtione, E an tota ſentiatur, habuimus, proximum erat de contractione ſimiliter quærere: ſed, cum tractaui de diſtentione, uideor mihi etiam, quod de contractione erat dicendum, aſſecutus eſſe. Nam, maiorem motum ſi in contractionibus non ſentimus, ſed uel parem, ac in diſtentionibus, uel, quod uerum eſt, minorem: omnem autem in diſtentionibus non percipimus: planum eſt nec totum nos in contractionibus ſenſuros.

Quanta pars diſtentionis & contractionis non ſentiatur. CAP. 9.

POrrò de duabus quæſtionibus, quæ etiã reſtabant, ut, quanta diſtentionis pars non ſentiatur, explicaremus, & quanta contractionis, uidemur ex antedictis ſummam iam conſecuti. Tantam ſcilicet partem oſtendit oratio non ſentiri diſtentionis, quanta inter arteriæ primum impetum motus, & ictus uſque ad noſtrum tactum diſtributionem, intercedit. Quam, ſi ſpeciatim diſſecemus, plurimam in languidis ſimul & magnis, quos tangimus leuiter, reperiemus: minimam in uehementibus, quos comprimendo dignoſcimus: mediam inter utranque in manus medijs applicationibus: in hisque, prout uehemens erit, uel non uehemens pulſus, imparem. F Iam, quando tantam ſentimus contractionis partem, quantam diſtentionis, aut paulo minorẽ, erit etiam contractionis pars illa, quæ non ſentitur, par diſtentionis parti, aut aliquanto maior. Habes de primis quæſtionibus, & ueluti elementis diſputationis.

De quietibus dignoſcendis. CAP. 10.

QVæ de pulſus principibus partibus dicenda erant, penè iam percurrimus: nam duæ, quæ reliquæ ſunt, per accidens potius, non proprie, nec per ſe, partes pulſus ſunt, arteriæ externa & interna quies: ſed, quoniam quædam denunciant, de ijs dignoſcendis operęprecium eſt, ut uerba faciamus. Ac externam quidem quietem, tantum manu admouenda, maxime, quanta ſit, percipias: aut, ſi premere etiam libeat, in uehementibus quidem pulſibus, hactenus urgendo, ut ne motui obſis: internam autem, ſi premas, quoad tibi per præſentem uehementiam liceat, ita maxime dignoſces. Externam certe totam quietem, ſi ordine attingas, plane animaduertes: Internam, quod etiam ante dictum eſt, unà cum partibus, quæ non poſſint ſentiri, utriuſque motus, fine contractionis, & initio diſtentionis. Quorum cauſas non magno negocio G etiam quilibet inueniat, ſi attente auſcultauit ſuperiora: faciam tamen, ut ſummatim ipſe quoque explicem. Nam poſtea, quàm fieri non poſſit, ut cognoſcamus, quantam pulſus externam quietem effecturus ſit, ſi moueri arteriam, quatenus poteſt, prohibeamus (prohibemus porrò, ubi nimium comprimamus) profecto, quam magna ſit externa quies, ſi præter quàm concedit nobis præſens uehementia, premamus, non percipiemus perſpicue unquam. At fortaſſe dices diſtentionis magnitudinem compreſſione prohiberi, motum tamen perpetuo apparere, reijci enim ab aſcendente arteria tactum, ibique deſiſtere primum impelli ab ea, mouerique, ubi illa ſimul quieuerit. Sed hoc falſum eſſe, ſi uniuerſe dicatur, ac requirere diſtinctionẽ facile perſpiciemus, ſi quid priorum meminimus, cum diceremus, arteria dum mouetur, fieri interim, ut ſecum incumbentia ſibi corpora nõ moueat, eorum oppreſſa onere. Quare nec, cum premamus, ratio dictat tam diu ſenſum durare eius motus in omnibus pulſibus, quàm diu, cum non premeretur, uel urgeretur, progrediebatur. Proinde, cum arteria ſua ipſius ratione mouetur, quieſcere iam nos ſubinde arbitrabimur pulſus, atque eò quietem ocyus ingredi, quò ſenſibili motu prohibiti fuerunt. Nunc quando, quantum tactum pulſus in diſtentione arteriæ impellit tanta, cum contrahitur, pars ſentiatur, omnino neceſſe eſt, cum finis non ſentiatur diſtentionis, nec H contractionis initium ſentiri. Qui ergo non conuenienter tangit, quomodo dignoſcere plane externam quietem poſſit? Nam quantitas preſſus ad robur metienda arteriæ eſt: ut eatenus cõprimamus, ut ne extrema motus pars ſenſum ulla fugiat. Vnde conſtat non eſſe in quibuſuis premendum, ſed ſolis in uehementibus: neque hìc tamen adeo, ut ui applicatæ manus, arteriæ ſuperetur robur. Quare cautiſſimum erit, ubi dignoſcere externam quietem uoles, citra ullam uim applicare tactum: contra internam, ni urgeas comprimas ſque, non cognoſcas: nam contractioni arteriæ conſtantiſſime tactus adhærere debet: premere uero, niſi in uehementibus, non licet. Ita liquet in his etiam ſolis dignoſci poſſe internam quietem: immo ne hìc quidem exacte, ſed nunc multo maiorem, quàm re uera eſt, nunc paulo, attamen adhuc eam maiorem animaduertes. Neceſſario enim duo ei tempora accedunt, partium inſenſibilium utriuſque motus, & quod ad finem contractionis eſt, & quod in principio diſtentionis: quæ cum aliam aliàs longitudinem habeant, ut ante explicauimus, neque parem ſemper acceſſionem tempus internæ quietis habebit, neque exacte unquam dignoſcetur.

GALENI

GALENI DE DIGNOSCENDIS PVLSIBVS LIBER SECVNDVS

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de ijs, quæ in Diſtentione pulſus conſiderantur: ac de ratione moderati pulſus in unoquoque genere inueniendi.

Quemadmodum partes diſtentionis ſint dignoſcendæ. CAP. 1.

B SVperiore commentario de partibus pulſuum dignoſcendis egimus: nunc explicabimus rationem, qua in partibus ipſis, quæ inſunt, poſſis perſpicere, adeoq; initio ducto orationis ab diſtentione: quòd maxime princeps hęc pulſus partium ſit, & plurimam habeat cognitionis uarietatem, plurimum etiam ad præſagiendum ex ſe præſtet uſum. Nam, quando, complura ſunt, quæ in diſtentionibus inſunt, præter cætera eſt peculiaris, proprieq; ad eas, ex ratione ſubſtantię pulſuum, motus pertinet. Omnis porrò motus tempus habet, quo fit: & celeritatem uel tarditatem, & æqualitatem uel inæqualitatem: adhæc ubi feratur, ſpatium. Quare de his dicamus primum. Neq; enim putauit medicorum maxima pars, diſtinctam rationem eſſe tempus motus dignoſcendi, & celeritatis, tarditatisq; : nam, ſi, quantum tempus eſt, perſpectum ſit, ſtatim etiam, celer ne, an tardus, an moderatus motus ſit, planum aiũt eſſe. Mihi uero aliter tempus uidetur dignoſci, aliter tarditas & celeritas: neq; enim, ſi motus ſit breuius tempus, continuo pulſum dixero celeriorem eſſe. Sanè, quod illis impoſuit, qui in illa opinione ſunt, ego definitionem eſſe celeris, & tardi pulſus duco: quæ ſi, ut illi accipiunt, ita ſignificat, non ualet: ſin, ut eam nos intelligimus, hæc conſtat, illi parum bene aſſequuntur. Definitio hæc eſt: Celer pulſus eſt, qui pauco tempore motum finit: tardus, qui multo. Nam, cum paucum & multum ad aliquid referant̃, hi pulſuum tempora inter ſe mutuo arbitrantur conferri. At res ſe ita non habet: quia motus lõgiore tempore prædi ti pulſus, eſt nõ raro uelocior eo, qui breuius obtinet. Sane multas res & præclaras, quæ ex præſagitione p̱ pulſus aperiuntur, niſi hoc probe dignoſcas, ignorabis. At, qui quidem noſtri fecerunt periculum, cum in ipſis ęgro
C tis ſæpe locos affectos prius declararemus, qua partes inſpexiſſemus: p̃terea unãquãq;, cauſam, & ſymptomata, quæ conſequebantur, anteceſſerantq; his nihil, ſat ſcio, eorum, quę nunc narrabo, nouum uidebitur, nam hi habuerint fidem omnium certiſſimam, adducti prædictorum ueritate: alijs aũt primo ſuſpecta erit oõ, & temeraria uidebitur, ſi tot talesq; medicos in pulſu celeri & tardo dignoſcendo lapſos dicemus. Quòd, ſi quis ſuſtineat, & animũ inducat, q̃ dicam, audire: profecto, ſi nõ oĩno fidẽ faciã illi, ab eo deducam certè, ne ſemel fidem uerbis meis deroget: neq;. n. q̃ apud multos conceſſa iãdiu, & certa habita ſunt, de his facile eſt quempiam abducere: idq; maxime, cum adeo multã ſpeculationẽ, accuratamq; poſtulent. Quin, ſi ſpeculatione etiã ea aſſequaris tñ, ut experientia quoq; æſtimes, omnino multũ deſideres tactum exercitatũ. Nã pulſus, qui formicans appellatur, cũ ſenſum, quo dignoſcaẽ, exactum quærat (quippe qui in extremã recidat imbecillitatẽ paruitatemq;) ſemel lateat in tãgendo rudes, adeo, ut homines frequenter confirment, in quibus eos pulſus animaduertũt, pulſum nõ habere. Itaq; ſi his, qui celerem eũ defendunt eſſe, refutẽ: & unde factum ſit, declarẽ, ut errarint: quem nam feram iudicẽ? Nã eos, q̃ ne hoc quidẽ dignoſcere ualẽt, adſit ne omnino hic pulſus ęgroto, qua ratione qualis
D ſit, docebo? Quãobrem non faciam, ut † de iſtiuſmodi ſpeculatione narrem: ſatis eſt enim, ſi operibus comprobem eſſe eum. Sed uero, quod initio teſtati ſumus, quia hoſce libros uulgo nõ paramus: ſed unum, qui inſtar ſit mille, expectãt: commentationẽ, eius noĩe ſcriptis mandabimus: quæ prius, ut abſurda & inſolentia, ſexcentis conuitijs conſcindent̃, q̃ incident in dignũ. Talem uero ego in præsẽtia, qualis Archigenes erat, deſiderẽ auditorem, ut ita hominẽ appellẽ: Quid
„ tu hæc tandẽ uir egregie in libro tuo de pulſibus ſcribis, cum de pulſu formicante his uerbis diſſeris? Cõſtare mihi ex paruitate, imbecillitate, crebritate uidetur, & uero neceſſario ex celeritate. Non enim extremum illud omnium, ſatis, quid uelit, capio: nã priora aſſequor, proboq; ueriſſima eſſe, & perſonam tuam decere: hoc uero, Cum formicante cõiunctam neceſſario celeritatem eſſe, quomodo interpreteris, quæro. Nam plus ualet, ac ſi abſolute dictũ ſit, non addito neceſſario: tamẽ ſit mendaciũ nihilominus: ſed, ſi nihil eſſet adiectum, error manaſſe ex tactus offenſione uideatur: nunc, quando additum, neceſſario, eſt, rationalem præ ſe fert aliquã ſuſpicionem. Quæ autem hæc ſit, diſcere optarem. Equidem nullã uideo neceſſitatem, qua adductus imbecillum, crebrum, & paruum motum, ſtatim putem celerem eſſe. Neque uero ipſa, de qua nomẽ pulſus inuenit, formica celeriter mouet̃: ſed breues eius eſſe, & lãguidos motus, crebrosq; conſpicimus: celeres autem nequaquam. Quam autem harum celeritas neceſſario comitat̃? imbecillitatem ne? immo uero mirabor, ſi quicquam, cum cætera omnino pari momento ſint, ob

† *Additur in antiquis, ſæpius.*

uirium imbecillitatem mouebitur uelociter:cum plane contra, alijs ſimili in ſorte poſitis robur E
facultatis coniunctum,motum celerem reddat:quod in cauſis pulſuũ oſtendimus.Quin nec cre
britas cauſa celeritatis eſt:nam quis Athenis iter Piræum crebro faciens,continuo ẽt currat ne
ceſſario?etenim crebræ actionis aliæ ſunt cauſæ,aliæ celeris.Sed paruitatem fortaſſe dicet eſſe
in cauſa,cur neceſſario formicans pulſus celer ſit. an qđ aliud excogites? Habet ſane hoc cer
tam quandã rationẽ:ſed, uerumne ẽt ſit,hìc quærimus:nam fieri non põt,quin arteria,quæ bre
uiſſimo uehatur interuallo, minus cõſumat temporis, q̃ cum feratur maximo:nihilo magis tñ,
qui pauco tempore motus circunſcribitur,ſimul celeris neceſſario erit. Quid tu,quæres,nũ er-
go,qui multo tẽpore fiat,eſſe dicis celerem?Ego uero neq; hunc dico:omnino.n.nõ modo di-
co rationem habendam quantitatis tẽporis,ſed & ſpatij.Cum iam motum,qui pauco obitur tẽ
pore,de me quæras, qualem dicam eſſe:quò reſpõſum tibi dem,continuo quãtitatem,fac,ſpa-
tij addas. Si ſupprimes,addam ego,atq; diſtincte dicã,cauteq̃; motus,qui breui tempore obeũ
tur,non eſſe prorſus his citatiores,qui maiore efficiuntur. At,ſi proportioni temporum,ſpatio-
rum reſpondeat proportio,neuter alterum anteuertit:q̃, ſi uero aut temporis ad tempus,aut in
terualli ad interuallum maior proportio ſit, tum unum celeriorem fore,alterum tardiorem mo
tum dico. Habes rem uniuerſam:quam tu ſi es aſſecutus,recte forſitan hic finem faciam oratio F
nis:ſi non intellexiſti,accipe prolixius,quod paucis perſtrinxi. Qui pari tẽpore par ſpatium con
ficiunt,motus hos ἰσοχρόνους & ἰσοδρόμους appellamus,hoc eſt æque diuturnos & celeres:qui ue
ro pari tempore maiora interualla emetiuntur,hos celeriores,haud aliter, qui par ſpatium,ſed
minore tempore. Atq; exempli gratia,ſtadia duo, quinquaginta una hora percurrãt,æque uelo
ces hos dixeris.Sin alter una hora hæc*confecerit,alter triginta*horis,liquet celerius ſe priorẽ
mouiſſe,qui maius pari tempore ſpatium percurrerit. At uero,ſi quinquaginta ſtadia,hic una
hora,alter tribus perficiat, plane prior celerior eſt:ſiquidem par ſpatium confecit citius.Nihil
hic difficultatis ineſt,ſed poſthac erit fortaſſe,niſi animum intendas:nam nihilo ſecius,attẽden
tibus illa non ſecus,atq; hæc,aperta erunt. Ergo faciamus in duobus motibus,alterum una ho-
ra quinquaginta,alterum horis tribus centum quinquaginta conficere ſtadia:quid hos,nonne
æquè celeres eſſe dicemus ? Verum:nã,ſi ille,q̃ cõfecerat una hora,ſtadia quinquaginta,tres ſit
horas motus,oĩno ẽt ſupra quinquaginta confeciſſet centum. Si item,qui tribus horis hæc per-
curreret,unam tñ horam fuiſſet motus,hic ſcilicet quoq; quinquaginta ſola ꝓgreſſus eſſet. Sic
æque erunt celeres,qui paria ſpatia paribus temporibus obeunt.Quare aduertendæ ſpatiorum
ſunt longitudines,& temporum,ut,ſi,qũo ſpatium ſpatio,ita tempori reſpondeat tempus,æque G
celeres eſſe dicamus motus.Si uero maiorem proportionem habeat ſpatium ad ſpatium,q̃ tẽ-
pus ad tempus:uel tempus ad tempus, q̃ ſpatium ad ſpatium:nõ amplius æque celeres hos mo-
tus eſſe exiſtimamus.Nam ſit ſpatium ſpatij quadruplum,tps uero temporis duplum:certum eſt
ſpatij proportionem ad ſpatium maiorem eſſe,q̃ temporis ad tẽpus.Itaq; alter motus uelocior
erit.Iam illius eſto ſpatium cubitorum quadringentorum,huius centum,ac tempus prioris dua
rum alterius, unius horæ:ſi iam duabus horis alter motus cubita quadringenta confecerit,alter
centum una:conſtat, ſi priorem centũ tñ cubita moueri fingamus, hora dimidia confecturum:
itaq; altero erit celerior,ꝑ par ſpatiũ breuiori tẽpore emenſus ſit.Si uero ſcđm quadraginta fa
ciamus progredi,quatuor hic horas requiret:quo nomine erit priore tardior,quippe q̃ par ſpa
tium percurret longiore tpe.In conſpicuo igit eſt,ubi ſpatij cum ſpatio collati maior ſit propor
tio,quàm tpis comparati cum tpe,eum motum neceſſario celeriorẽ eſſe.Contrà,ſi prioris mo-
tus ſpatium minorẽ habeat proportionem ad ſpatium alterius,quàm tps ad tempus:priorẽ ne-
ceſſe ſit tardiorem eſſe.Atq; huius etiam exemplum proponam.Fac mihi prioris motus ſpatiũ
ſpatij ſecundi motus duplum eſſe,tempus autem tẽporis quadruplum. Si iam prior quatuor cu
bita progrediatur quatuor horis,alter una hora duo:planũ eſt,ſi duo tñ cubita priorem finga- H
mus progredi,duabus ea horis confecturum:quo tardior altero erit, qui eadem duo cubita per
curreret una hora : Et alterum,ſi quatuor cubita emetiatur,duabus id horis facturũ:unde illo,q̃
quatuor cubita,quatuor progreſſus horis eſt,uelocior erit,ſi quidem par ſpatium ocyus confe-
cerit.Quo quidem conſtituto,duos iam fingamus aſcenſu impares pulſus(nam hanc in primis
dimẽſionem in hac diſputatione quærimus) ac faciamus,ſi lubet,exẽpli gratia,eſſe profundita
tem,profunditatis decuplam, & tempus temporis duplum:nõne aperte perſpicies,modo ſupe
riorum memineris,pulſum,cuius decupla eſt altitudo,multo fore altero celeriorẽ? Nam humi-
lis,ſi in eodem conſtans motu,decuplo in profunditatis dimenſione increuerit,fiet illi quidem
æque ac alter altus, ſed tpe lõge maiore, quàm ille.Inuẽtus igitur quidã eſt humilis pulſus breui
tempore durans, q̃ alto diuturno ſit tardior:id quod eſt, de quo initio agebatur,aliam rationẽ
dignoſcendi tẽporis eſſe motus,aliam tẽporis celeritatis. At.n.hæc uerbotenus fortaſſis fingun
tur,à uero aũt abſunt.Immo,ſi*iuuenis ualentis compares pulſum cum pueri formicante,decu-
plum aſcenſum offendes.Quòd,ſi hunc ipſum excalfacias * iuuenẽ uel balneis,uel frictionibus,
exercitationibusve,ac tum bilem moueas illi,& ſtomachum facias,non decuplã,ſed quindecu
plam eius profunditatem inueneris humilis dimenſionis pulſus in puero formicantis. Verũ in

puero

Quinquaginta ſtadia.

**Nec eſt ĩ textu, & perperã uidetur adiectum.*

ἐκμάζοντος.

A puero formicans,ne ſit ſemel tardus,ſubſidium ab ætate habet:at in ſene formicantẽ,ſi pulſum noſti tangere,celerem non magis dicas,quã uermiculãtem.Nam hoc,haud ſcio,an tardior clare ullus pulſus uideatur.Formicans.n.qua eſt breuitate,apertam cognitionẽ fugit:uermiculans non obſcure quidem eſt tardus,ſed,ſiquis alius,abunde perſpicuus.Quid igit̃ inter celeres hunc quoq; pleriq; referunt,*niſi conſenſionẽ* cum formicante ſtudentes ſeruare,eos non ſentiri ſtatuunt? Nã,qñ in ſe *facile hi* pulſus mutuo conuertunt̃, & uermiculantis facile extremus delapſus formicantẽ gignit *ſimiliter*,primũ formicantis incrementũ uermiculantẽ,planè illi nouum putauerunt,ſi eorũ *alterum* dicerent celerem,tardum alterũ.Ac,q a ſemel non probe celerẽ appellarunt formicantem, idcirco rem ex conſequenti tam falsã, tam ẽt planè diſſonam ſuſtinuerunt admittere,uermiculantem ẽt celerem eſſe,Et quidem uermis eum greſſui cõparant,& formicantem item formicæ,animantium,uide q̃ uelocium?&,qui ſimul ita comparãt,ſimul eſſe celeres cõtendunt,nec animaduertunt,q̃ ſecũ pugnent. Poſtq̃ uero in tantos ſe errores ſemel demiſerunt,nõ dubitant ẽt in ſtomachicis affectibus confirmare oẽs eſſe pulſus celeres,cum ne hi quidem ſint celeres oẽs:& uero alios etiam ſexcentos, de quibus alio loco dicere magis conuenit.*Qui errores* mutuo conſecuti illos ſunt ob notionẽ non diſtributam,nec diſtinctam celerita
B tis,prorſusq; confuſam. Nam,cum illi de celeri pulſu ex ſola temporis exiſtimarent breuitate, neq; etiam de eius magnitudine ſtatuerent, quæ falſo illis in mentem uenerant, hæc in errorẽ *ipſos* in dignoſcendo impulerunt. Sed nos clare,ni fallor,alium oſtendimus breui tẽpore durãtem eſſe,ut ſic appellem, pulſum:alium celerem:ſimiliter contrarios his,alium diuturnũ,alium tardum eſſe. Hic tu putas fortaſſe abſolutã omnibus partibus eſſe diſputationẽ, teq; manifeſto cognoſcere,celerẽ puiſum differre à tardo.Ego uero nihil magis in uotis habeam,q̃ ut de commentatione tanta diſputatio detrahatur. At re uera nõ ita habet,ſed eſt habita oratio ad celerẽ pulſum & tardum dignoſcendum,ueluti quoddam præludiũ. Nam per totam hanc quidem habitam orationẽ duobus inter ſe motibus conferendis unum tardiorem eſſe,alterum celeriorem oñdimus:nuſquam uerba fecimus tñ de tardo & celeri. Sanè quamplurimum intereſt,tardiorẽ dicas motum,an tardũ:necnon celeriorẽ,an celerẽ. Exempli gratia:ſi quis aliquẽ dicat motum tardiorẽ eſſe, quærimus,quonam dicat eſſe tardiorem eũ:ſemper.n.qui tardior eſt,alio dr̃ tardior:ſin tardum dicat aliquem motum eſſe,haudquaquã interrogamus,quonam,nã ridiculi habeamur. Sic,ſi pulſum tardiorem eſſe dicamus,aut celeriorem, erit omnino,qui de nobis,quonam tardiorem dicamus, uel celeriorem,requiret:ſed,tardum cum dicimus,uel celerem,nullus
C iam rogat,quonã.Nunquid igit̃ celer,& tardus abſoluto ſermone proferuntur:at celerior uero, tardiorq; referuntur ad alterũ?Sane hoc fortaſſe,q̃s prompte pro uero probabit.Mea uero lõge alia ratio eſt. Adeo multæ eſt res cogitationis deliberationisq; cum alijs de cauſis, tum q̃ ad plures res ꝑtinet ea ſpeculatio:neq;.n. de celeri & tardo,uel celeriore,& tardiore,diſtĩcto & definito eſt opus:de magno aũt paruoq; & maiore atq; minore, alijsq; quorũ idem uſus eſt,negligere par eſt. Immo attendẽdũ eſt,perinde ne ſit,ſi maiorem dicas,ac magnum pulſum,& item minorem ac paruum:an diuerſæ res ſub his nominibus lateant. Maiorem quidẽ ſemper accipimus minore maiorem,atq; minorem,maiore minorem: magnũ uero nullo magnum,ſed abſolute:itemq; paruum,nullo paruum,cæterum abſolute. Eodem modo de breuiore & breui,longiore & longo,latiore atq; lato,anguſtiore anguſtoq; & hercle etiam de molliore & molli,duriore & duro, denique de omnibus alijs,quæ in eum uſurpantur modum,diſtinctione eſt opus. Quippe hæc cõſideratio pene pertinet cum ad totam medicinã,tum uero ad alias artes omnes: etenim calidius dicimus & calidum, frigidius & frigidum, ſiccius & ſiccum, humidius & humidum,deniq; plus & multum,ſimiliterq; minus & parum.Vna igitur in re ſermonem pro exemplo explorabimus, ubi,ſi indagando,nobis q̃d profectum ſit,ad alia tum omnia uiam,& ratio-
D nem hanc faciemus, ut traducamus:ſin hæreamus,ipſam etiam hanc hæſitationẽ transferemus ad omnia. Alterutrũ quidẽ certe,aut uiam rationemq; inuenerimus ad multa accõmodiſſimã: aut inanem ſcientiæ eorũ perſuaſionem,quæ ignoramus, depoſuerimus. Age iam ſumamus in manus magnum & paruum,ut expendamus,quatenus à maiore & minore diſtent. Et primum de rebus omnibus mundi, in q̃bus quidẽ uerſati ſumus & educati,quid,intelligamus magnũ & quid paruũ,nobis ipſis ſubijciamus:†ſimili modo, q̃d maius & minus. Nõne maius,ut quiſquã abſolute dicat, non ferimus, niſi addat quo dicat maius:magnum aũt abſoluto ſermone, & ipſi proferimus,& alios citra additionem audimus?Nunquid igitur per ſe dicuntur & abſoluto ſermone magnũ & paruum? At,ſi eſt,nimirum uel ſubſtantiã ſcilicet denotabunt, uel qualitatem, uel aliquod aliud p̃dicamentum? Atqui ſubſtantiam nõ ſignificãt,ut Socrates, Plato,equus,homo.Nec uero ẽt qualitatem ullam:neq; figuram igit̃,neq; colorem;neq; poſitionẽ,neq; cõformationem,& paucis,nihil iſtius generis. Quin nec ubi,indicare,uel qñ,poſſint,nec item ſitum, nec habitum,nec actionem,nec paſſionem.Sed in illis hæc ſolis ſunt quærẽda,quæ in prædicamento quãtitatis,aut ad aliquid, ſunt. Atque ſi (quę nuper noſtra ſentẽtia erat) non uideant̃ ad prædicamentum relationis pertinere,in quantitatis erunt quærenda.Porrò plenum eſt difficultatis ſtatuere,quantum intelligere utrũq; oporteat:an ne inſtar ſtadij magnũ,& cubitale paruũ.

†Ex antiqs cod. ita uertendum. utrũne magnũ idem, quod maius , & paruum idẽ , qđ minus: an maius,ut q̃ſquam abſolute &c.

Atqui montem, ēt ſi magnitudine ſit ſtadij, paruum dicimus:& formicam magnā, longe quidē E
cubito minorem. Dices fortaſſe(quod familiari cuidam meo ſatisfecit)quātitatem quidem ab
ijs ſignificari,non certam tñ illam,ut pedale:cæterum,ut ille dicebat,latam & indefinitam. Nū
quid igit̄ finibus altitudinem eorū amplecti poſſumus,ut alia id genus,nimirum chori,ciuitatis,
montis,exercitus,ſtagni?quippe q̄ cum quatitate incerta omnia dicant̄. Poſſumus dicere non
tres nos,aut quatuor ſaltatores chorum intelligere, non tamen iam mille:nec etiam ciuitatem,
ſi qua tribus conſtet domibus, nec quæ mille ſtadijs exporrecta eſt:neq; montem,qui cubitalis
ſit, ſed qui maior,neq; tamen qui lunam attingat:neq; ſtagnum,collectionem aquæ trium am-
phorarum,non tantum tamen,ut uniuerſam terram inundet. Nam,uniuſcuiuſq; horum quan-
quam adamuſſim nequeas quantitatem conſtituere,multa tamen inuenias corpora,quæ ab eo
rum notione utrinque deflexerunt:hæc, quòd nondum:illa,quòd non amplius ſint talia.

Termini magni & parui. CAP. 2.

QVi ergo termini magno,& paruo ſtatuantur,ut commemoratis omnibus,non eſt,quid di
camus: immo uero adeo intelligentia patet late magni, ut ipſo etiam vniuerſo mundo,
uerbi gratia, ſi quid excogitari maius poſſit, hoc magni ſit obtenturum nomen. Nihilominus
formica,culex,milium,& ſi quod hoc minus ſit animal,uel granum,accipiat magni nomen:ne- F
que.n.formica tm̄,ſed & milium,& culex,magnus dr̄. Tantum ergo conſtat,unamquamq; rem
cū eiuſdem generis rebus collatā,uel paruam,uel magnā dici:abſolute nihil. Atq; hoc quidē in
ter maius intereſt,& magnū,q̄ maius omni minore poſſit maius dici; magnū uero nō quolibet
maius,ſed tm̄ eis,q̄ ſunt eiuſdē generis.Eadem de minore,& paruo diſtinctio eſt,nec non de ce
leri & celeriore, nec ſecus de tardo,& tardiore:ſiquidem equus quiſpiā tardus dicatur,& formi
ca uelox. Simili ratione alia cuncta uidebis appellata eſſe cū in pulſuum oībus generibus, tum
p totā medicinā, & hercle per totā mortaliū uitam, durum durius, molle mollius, crebrum cre-
brius, breuiter alia id genus oīa, partim cum altero quolibet cōparata, partim cum ijs tm̄, cum
q̄bus conueniunt gñe. Quid iam igit̄?ſummāne aſſecuti ſumus,an uero hic ēt ſermo poſtulat di
ſtinctionē?neq;.n.ſi cum omnibus,quæ ſunt eiuſdē generis,magnum cōparemus ſtatim ſic no-
minamus. Neq;.n.ſimul Achilles,& Aiax dicent̄ magni,nec Polydamas & Milo,ſi quidem Aia
ce Achilles,Milone erat maior Polydamas:ſed plane cum medio,& mediocri atq; moderato,
quod uocant,unoquoq; in genere,ueluti cum regula,arbitroq́; cætera conferemus:tum,quæ il
lud excedunt,magna eſſe dicemus omnia:quæ contra,parua. Id quod uſu uenit in omni uita,in
artibus quidem utiq; maxime: nam ad moderati oēs examen referuntur:atq; hoc ſuppeditare G
eſſentijs,in quibus uerſantur,ſtudent. Ac multū cibi dicit medicus ſumpſiſſe quempiā,ubi cor
poris naturam nutriendi excedat: rurſus parum,ubi infra mediocritatem eius ſit.Nā ea ratione
athletæ duas minus carnis parū dicimus eſſe:& frequēter ægroto interdicimus cremoris ptiſa-
næ peluim exorbere,ut ſupra mediocritatē.Ita magnum ēt pulſum,& paruū dicimus,qui à me
diocritate deflectit:atq; huius utriuſq; magnum numerum eſſe:moderatum unum,qui indagan
dus nobis,& ob memoriā ponendus, omnibusq; alijs applicandus eſt,ueluti menſura quædam
æqua ab ipſa conſtituta natura. Quem qūo inuenire poſſimus,reliquum eſt,ut conſideremus:
nam eo tota oīo properat,cuius quidē nomine retulimus,quicquid ante dictum eſt. Inueneri-
mus aūtillum,modo poſſimus,uia & ratione. Quippe hoc ad illud intereſt,ut unā uiam ad oīa
moderata, unamq́; rationē habeamus:nec denuo neceſſe habeamus q̄rere, quo pacto inueniē
dus ſit in motu moderatus,quo pacto in quiete,uel in contentione,uel in arteriæ corpore. Ac
primū hoc uideamus, vtrū ſinguli in ſingulis generibus q̄rendi pulſus moderati ſint,an plures,
alius pro ætate moderatus,alius pro habitibus corporis,alius pro temperamētis,alius pro anni
tēporibus,alius pro locis,ſtatibus,uitæ inſtitutis,uel animi affectibus. Pro his.n.omnibus alios
magnos, alios paruos, alios moderatos dicimus pulſus eſſe:iā hos celeres, illos tardos,quoſdā H
moderatos:pariq́; modo in cæteris differentijs.Forſan aūt hoc probabilius dices eſſe,magisq́;
conſonum uſui,ſi cuilibet generi unū aſſignemus moderatū.Ergo accuratius hoc diſceptemus,
atq; unū ſumamus genus pulſuum pro exēplo, ſcilicet magnorū & paruorū, de quibus egimus
paulo ſuperius:ac medium eorum & moderatum, demus operam,ut inueniamus,ſigillatim pro
ætatibus,ſigillatim pro anni temporibus,regionibus,naturis temperamentis,alijsque id genus
oībus:nam hoc, nihil deſideremus ad uſum amplius, ſi inuentum ſit, ſiue proprium inſtituamus
cuiuſq; memoratorum pulſum ſcire,ſiue ēt eius à natura flexus dignoſcere. Quod præſens no-
bis doctrina uidetur ſuppeditare.Quare etiā,atq; etiam uideamus,poſſitne hoc inueniri. Mihi
quidem ſanè difficillimum uidetur,atq; adeo non poſſe fortaſſe inueniri:ac difficultas quidem
in eo eſt,q̄ nihil ex his,quæ commemorauimus,ſeparatum licet & ſolum ſumere. Nam,quādo
ſeparatim,& ſolam cernas pulſuum pro temporibus anni differentiam citra corpus,quod iam
ſuum temperamentum habeat,& habitum,& ætatem,& alia,quæ diximus?Itaq; fit,ut non poſ-
ſis dicere, hic pulſus peculiaris ueri eſt, ille æſtati:nam te quis roget, quo tu nam in corpore di-
cas,ī calidiore tēperatura,an frigidiore:gracili,an corpulēto:iuuenis,an ſenis:in frigida regio
ne,an calida:& uiri,an mulieris:nec ſecus in reliquis differētijs. Quocirca in omni natura uide

tur

Atur propoſitum corporum proprius eſſe animaduertendus pulſus,& nõ proprius, quo ſciamus Dionis,verbi gratia,pulſus talis natura eſt:Theonis talis.At hoc abſurdũ ſit,non tantum q̃a ne ceſſe eſſet,qui peculiares ſingulis hominibus pulſus ſint,& qui nõ peculiares,ſeparatim memi niſſe,& nihil nos poſſe de quoq̃,niſi vſus nobis cum eo interceſſiſſet,cognoſcere:uerũ etiam,q̃ ne in ipſo Dione quidem,verbi gratia,unum hunc propriũ pulſum in unoquoq; genere ſepa ratim poſſemus,& præter rerum externas circunſtantias ſumere.Nam qñ ſumes tandem?Dio nisne hyeme,an Dionis æſtate:& utrum Dionis Romæ,an in Africa:iam gracilioris, an corpu lentioris? prẽterea eius,qui ocioſus egerit,an laborioſius:durius, an lautius uixerit? tum uinum an aquam potauerit,an ſitiuerit? Neque enim eſt ab his,alijsq; circunſtantiis ſexcẽtis ſeparatũ ſumere,& ſolum corpus Dionis.Itaque nondum explicata prima dubitatio eſt. Siquidem pul ſum toti naturæ propoſiti corporis proprium, quem quidem moderatum, hoc eſt mediocrem appellauimus,non ualemus inuenire. Præſtiterit igitur non ambire hac ratione pulſuũ notitiã, ſed,ut præſcripſit tyronibus,in ſingulis,quas narraui,cauſis ediſcere uariationẽ.Nã aliquã poſ ſis eius uiam,atque rationem inuenire,quam hoc loco prius adnotabimus:deinde inſpiciemus, vtrum omnia præſtare queat,an aliqua ex parte etiã claudicet.Porrò uia ratioq̃; hæc ſit,ut exẽ
B pli gratia uiam ſumamus de cauſis,quæ alterandis ſunt pulſibus,ut exercitationem. Nam,ſi cõſi derandum uenit,quemadmodum pulſus exercitatio immutet,delige hominem, cuius attendas prius omnes pulſus,inde exercites,tumq̃; de integro attendas,† quem illorum teneas,quo defi ciaris,& quãtũ:itaq; inueneris,quatenus poſſit pulſus exercitatio cõuertere.Haud aliter in bal neis,potu, cibisq̃; omnibus, facto de ſingulis hominibus periculo, facile alterationes inuenie mus.Hæc facillima experientia eſt:uerum,quæ ab experientia ineundæ rationes ſunt, non per inde faciles.Nam,quod eſt in omni experientia,id hic item,ne,dum nihil diſtinguimus,& cõfu ſe rẽ tractamus,offendamus,periculum eſt. Quod ſit bifariam,ut res nõ diſtributa, vel diſtincta ſit:partim q̃ cõmune non diſpartiamus in ſuas omnes partes;partim,q̃ alterantibus cauſis non attendamus,q̃ præcipuè, uel primo,uel quocunque uelis nomine uocare: & quæ per accidens ſucceſſerunt.Atq; cõmune non ſecare in omnes ſuas differẽtias tale eſt: nempe requirit oratio ad claritatem exemplũ.Siquis exercitatorum tales dicat eſſe pulſus,neq; diſtinxerit,nec cui di cat nã exercitato,nec quemadmodũ exercitato,neque quando,neque quantũ:hic,eo,q̃ non di uiſit cõe in differentias,lapſus eſt, Cui nam exercitato inquam,qua ætate,quo robore,aut infir mitate, quibus humoribus prædito, quo corpore, qua temperatura, qua compagine corporis
C partium,quã ad exercitationem cõſueto:ſcilicet in tot mẽbra diuiditur,cui nã. Iam, quomodo exercitatus eſt,in alias ẽt differẽtias ſcinditur,an valide,nec ne:celeriter,nec ne:æqualiter, nec ne:in quibus omnibus nõ eodem modo mutabitur.Iam ẽt diuerſam eſſe pro tempore alteratio nem oportet:neq; enim à cibo ſubire exercitationem perinde eſt, ac ieiunum: nec perinde eſt triſtem,atque hilarem:alacrem,ac ſegnem:rigidũ,ac excalfactũ:item eum,qui plus iuſto,ac qui intra modũ,vel mediocriter,dormiuit. Similes immutationis differentiæ manabunt ex quãtita te exercitationum:ſiquidẽ moderatæ aliter,atq; plures,uel pauciores,cõmutant pulſus. At per accidens,an per ſe,mutatio fiat,ita eſt diſtinguendum: ecquid fuiſſet excrementis plenus, &, cũ cœpit exercitari,fluente in ventrem uitioſorum humorum copia,uellicari contigit os uentricu li humorum uitio,aut copia opprimi,aut euerti,ac nauſeare,eoq̃; uel fatiſcere hominẽ, uel lan gueſcere,uel refrigerari,uel ſuffocari:horum enim alterat quodque pulſus,quos aliquis forſitã ab exercitatione exiſtimabit ꝓfectos.Nã,ſi,qui plethoricus ſit,ac thorace,& pulmone affecto, ſimul,ut cœpit uelociter exercitari,in diſpnœam inciderit,pro diſpnœa uariabunt pulſus; & tu putabis fortaſſis pro exercitationibus.Ergo,ut in experiũdo nõ fallaris, quomodo ſit diſtinguẽ dum,etſi alio loco ſim longius perſecutus,ſummatim hic tamen perſtringam.Omnes comme-
D moratas differentias ad tres has reducemus generales:corpus propoſitum deſignabim⁹ ad ex periẽtiam,cum ſanum ſit,ac nulli obnoxium externæ alterationi: tum exercitationẽ, qua ad id vtemur,moderatam quantitate ſeruabimus;atq; in mutatione hoc attendemus,ecquid caſu in ciderit,nõ ex ipſa natura exercitationis.Si.n.tria hæc reſpicias,nullo negocio inueneris,quẽad modum,& quatenus aduẽtitia cauſa immutet.Itaque ſi omni in genere cauſæ,alterationẽ expe riundo addideris,utendi tibi ad dignoſcẽdos in morbis pulſus facultas erit,facile, quantũ ab extern is cauſis alterati pulſus ſunt,exploranti,quantum itẽ à morbo.Itaq; nihil erit, q̃ labores, ut,qualis ſit,qui natura moderatus eſt,p̃ſcias:ſed,ſi,qui ſit ſingulis,de quibus agitur, peculiaris, teneas,quatenus mutatus hic eſt,cum ab alijs cauſis,tum uero ab ipſo morbo,noſſe poteris. At qui,niſi adhæc vſus nobis moderati pulſus erit,nequicquã eũ quęremus.Qua igitur ratione ali quẽ magnũ dicemus,uel celerẽ incognito moderato?nã manere etiamnum uidetur prima du bitatio.Quid aũt magnum nobis opus eſt,aut celerem dicere,cum alterationum nobis tantum modo ſatis ſit meminiſſe,ut dicamus in hunc modũ?Exercitationes moderatæ pulſus in magni tudinem,celeritatem,uehementiam,& crebritatem conuertunt. Quod dicemus alios quoque, cũ id ſignificare uolunt,in exercitationibus dicere,magnos,celeres,uehemẽtes, crebrosq̃; fieri pulſus.Nos uero primũ,non abſolute in exercitationibus dicemus,ſed in moderatis addemus.

† *Al. qui illorũ ſit intenſus, & quis exolutus, & quantum.*

Nam

Nam,naturã q̃ corporis exercitati excedunt,pulſus in aliud uertunt genus mutationis. Deinde E
nõ ita dicem⁹ abſoluto ſermone magnos,& celeres,ſed maiores,celeriores,vehemẽtiores,cre
briores,aliaq́; dicemus ita eſſe omnia uſurpanda:ut,Pro ætatibus,maximos iuuenum eſſe,ſenũ
minimos:eorum,quorum præcipitat ætas,& vergit,maiores quidẽ,quã ſenũ,tñ minores,quàm
iuuenum. Pro regionibus eodem modo,& pro reliquis omnibus idem p̃ſcribemus:inter ſe om
ni in genere pulſus conferentes,nõ abſolute de ijs decernentes: Ac empirico forſitã ſatisfaciat
hæc inſtitutio,de qua accuratius nos paulopoſt uiderimus. At,qui primas ſtudeat,& continen-
tes,quas uocant,cauſas inueſtigare cuiuſque pulſus, & ratione artẽ uiaq́; tractet, huic cuiuſque
generis moderatum operæpreciũ eſt noſſe.Quæratur.n.cur paruus pueris ſit pulſus,deinde cau
ſæ nos probabiles deficiant:nẽpe.n.deficiemur illis,ni ſedulo prius cauſas,quę magnos pulſus
& paruos gignunt,expenderimus:neq; enim in pueris cauſas reperiamus,quæ paruos generẽt:
Atqui,ſi uel una in re,quamuis leui,cauſæ ratio claudicet, ſimul in reliquis, ubi uideatur abun-
dare,merito titubabit:ubique enim ſibi,ſi quidem uera eſt, conſtare illa debet. Quo magis ne-
ceſſarium eſt noſſe moderatum:nam poteſt etiam pueri pulſus moderatũ ſuperare. Herophil⁹
† *Additur ex antiquis, interdum vero ſatis magnum vt ẽt apparet inferi⁹.* certè inſigniter magnum interdũ hunc pulſum uocat.† Quid tãdem igitur,quæres,paruum Ar-
chigenes illum nominat? Fortaſſe cauſam tibi diſſenſionis aperiam, ſi noueris prius inſtitutum F
probatũ eſſe, debere ad cõmentandas pulſuum cauſas uirum,qui rationem ſequatur,& cum cau
ſæ conſideratione omnia inſtituat ſcire, pulſum moderatum tenere.Sed hoc leuius eſt fortaſſe:
dices.n.nolle rationalem te eſſe.Quod verò paulo ante reiecimus,ut rem magnæ conſideratio
nis, nunc diſcutiamus: niſi uere moderatũ prius pulſum inuenerit, neminem poſſe empiricum
diligenter obſeruationẽ,& accurate inſtituere.Nam,poſteaquam propoſitum eſt illi,nõ modo
an mutet in celeritatem pulſus,uel magnitudinẽ,uel quid aliud,præſens circũſtantia, ut cogno
ſcat:uerum etiam quatenus alteret) nam præſagiendi ex pulſibus in hoc potiſſimũ omnis uſus
uertitur)quatenus autem alteret,niſi naturam perſpexerit,nulla ratione cognoſcat:neceſſe erit,
cuiuſque ægroti naturam præſciat,modo noſſe magnitudinem uelit præſentis alterationis. At
enim non omnium ægrotorum uſus eſt conſuetudine per ſanitatem,quo experiẽtia eã addiſce
ret,& inde memor,illius cum ægrotantibus compararet naturam.Qua igitur ratione poterit ẽt
experientia,quo intendit,aſpirare? an hic etiam ex cõmunitatibus quibuſdã erit obſeruatio? At
quomodo,& quo nã pacto? neq; enim perinde hic,atq; in cauſis externis,alia fixa ſerues:unũ,
quod obſeruas,immutes.Quippe colores,figuræ,odores,longitudines,latitudines, profundita
tes corporum,gracilitates,corpulentiæ,differentia generum,ætatum,regionũ, temporũ anni, G
præſentis etiam ſtatus,neceſſario omnibus adſunt hominibus.Quare,quãdoquidẽ,quin habeat
hæc, reperias neminem:difficulterq́; ſub pauca illa, quæ paulo ante recenſui,reducas horũ ob
ſeruationem:in externarũ cauſarum mutationibus,alia nobis opus eſt uia,& ratione.Iam,q̃ ar-
dua ſit horum obſeruatio,cognoſces,ſi non ratione tantum, ſed & uelis experiũdo inueſtigare
duos viros ſemper una aliqua in re differentes,in alijs omnibus conuenientes: ſanè enim ægre
inuenias:ut omittam,quàm multæ exiſtant alterationum coniugationes, & quantum obſerua-
tio temporis requirat,quantam autem memoriam,& q̃ præclaram. Nam præter alia etiã, quæ
nihil referunt ad pulſuum mutationem,obſeruare empiricos q̃ diutiſſime oportet,ut hoc ſaltẽ
intereſſe nihil,certo ſciant:atque hoc illud eſt, quod in primis obſeruationẽ iſtam à ratione, &
compendio remotam in immenſam prolixitatem temporis producit. Quod eſt,cur ſemp cla-
memus,ut etiam aliàs docuimus,ut obſeruatione tantum artem conſtituas,remota ratione,fie-
ri minime poſſe . Et,ut iſta omnia admittantur certe,quòd nullum habeamus certum modum,
ad quem exceſſus,& defectus referamus, magnitudinem alterationis in ijs ſingulis nunquã cõ-
plectetur memoria.Qui.n.poſſit quiſquam memoria hæc omnia tenere,cõnexis inter ſeſe his,
quæ corporibus neceſſario comitantur unà cum quantitate ſingulorũ? Omnino cõmiſſura hu- H
iuſcemodi erit:albo eatenus,lato pectore eatenus,itẽ corpulento hactenus, corporis latitudine
& profunditate tanta,maſculo,& puero,tempore æſtiuo,in loco natura frigido,in ſtatu ſicco ta
lis pulſus erit. Eas enim complicationes infinitas numero(quas nemo mortaliũ nec obſeruaue
rit,nec complexus memoria fuerit, ſed in diſputãdo tantum comparari poſſe ſophiſtę iactẽt, in
arte vero adminiſtranda inanes deprehẽdãtur,nec ullo poſſe facultate parari) erit cõtexere,ne
ceſſe.Iam,ſi plus & minus in omnibus,quæ narrauimus,iſtæ inter ſe coniugationes different, ut
certe differunt,in quam obſeruationem diſputationem coniicient,apertũ puto eſſe.Proinde ſa
tius fortaſſe ſit,ne hìc longior ſim, nec immorer in demõſtranda difficultate empiricæ obſerua
tionis,& immenſa longitudine:uerũ rationẽ,ut aliquam,& uiam tradã, cuius præſidio oẽm fa-
cile,quẽ experientia oſtendit,fructum capiamus.Quæ nã tandẽ eſt illa uia? hæc eſt.Vbi optimã
conſtitutionẽ inuenerimus corporis noſtri,primũ animaduertendum eſt, qui eius pulſus ſunt,
neque obiter id uel negligenter: ſed in eo ſtatu hoĩem accipiemus,ubi ſuum proprium motum
pulſus ab nulla externa cauſa immutati retineant.Hoc fiat,ſi nõ in lõgo ocio ſit uerſatus nec re A.I.1.f.2.d.
cẽs exercitatus,nec verò ẽt diu ieiunauerit,uel modo comederit:aer p̃terea tẽperatus ſit, opor- c.1.fol.47.b
tet,ipſeq; oĩbus liber animi affectibus,& trãquilliſſimã mẽtẽ habeat.Poſtea inueſtigandę ſunt

corporis

A corporũ vitioſæ cõſtitutiones:tumq; primum earũ recenſebis differentias:deinde,quos in illis exceſſus repereris,atq; defectus,hos ad moderatã,& optimã cõferes.Iamque,cũ animo reputabis primũ,quantũ oporteat iſtarũ naturarũ pulſus diſſidere ab optimæ pulſu, deinde ipſa experientia rationẽ hanc,ſi cõſtet ueritati,explorabis. Quod cũ ſubinde feceris,& lõgo vſu rationẽ exercitaueris,& tactũ,tum putabis demũ certo te moderatũ tenere in oĩ genere pulſuũ, illosq; ẽt,qui aliquo modo ultra hunc ſunt,& citra.Habes ſummã.Proinde,quicunq; aut corporis noſtri optimã naturã,aut uitioſas nõ nouit:aut ratione quidẽ ꝑſpexit eas,ſed, vſu ut dignoſceret, nõ laborauit:nihil huic fructꝰ feret hic ſermo:ſiquidẽ illa prius ſunt ediſcẽda, poſtea huc ueniẽdũ.Etenim in non paruã incidet cõtrouerſiã,quã ueteres medici de his inter ſe habuerunt:& iuniores nõ ſolũ inter ſe,ſed cũ veteribus ẽt.Nam nec,optima natura,q̃ ſit,inter omnes conuenit: neq; dum uitioſarum eſt inuentus numerus:& ſigna,quibus uel optimas,uel prauas cognoſcas, admodum pauci medici literis prodiderunt.Quòd ſi uel hæc oĩa apud maiores noſtros cõfeſſa ſint,& ordine inuenta,deberent tamen naturas diſcere prius experiundo,itaque ad artem ſe de pulſibus conferre.Erunt fortaſſe,quibus lõgitudo diſplicebit huius,quã induco,cõtẽplationis. Nos vero,ſi inſtitutũ meũ ſugillent,non offendemur: neq; enim probatũ unquã iri ſperauimus
B omnibus,aut vſui futurũ.Nã,cum admodũ liquido,& certo ſcirem,ꝑter vnũ veritatis amatorẽ, reliquos omnes pro nugis meris habituros,quæ doceo,tũ aggreſſus ſum ad hæc explicanda, ac vnũ illũ multis præpoſui.Porrò autẽ,ſi nos ipſos quis de ægrotis uidit præterita,& futura prædicere,hunc ẽt puto,niſi planè ſit fucus,etiã ſi videatur longior, cum tam utilem exitum, tamque præclarum polliceatur,hanc commentationem amplexaturum.

Optima natura moderatum pulſum habet, ad quem alij collati, exceſſuum, & defectuum nominibus appellantur. CAP. 3.

QVi ergo ante intellexit naturam corporis noſtri optimã cognoſcendã eſſe(cuius nos alio loco indicia prodidimus)huius ſciat pulſum eſſe inter omnes alios medium:& ueluti mẽſuram quandam regulamque,in omnibus lucubrationibus de pulſibus,hũc moderatum,& medium a nobis meminerit appellari:cũ quo vbi alios omnes cõparamus,celeres,tardos,magnos paruos dicimꝰ eſſe.At pulſum moderatæ naturæ,& undequaq; optimæ,nõ recte uocaueris magnũ,paruũ,celerem,tardum:nec etiam durũ,uel mollẽ,nec quoquã alio nomine,quod immoderationem interpretetur.Immo,ut in opere de temperamentis,omniũ optimã temperaturam nec calidam eſſe docuimus,nec frigidam,nec ſiccam,nec humidã,neque mollem,neque durã,
C(quippe haſce omnes quibuſdam exceſſibus defectibusq; conſtare unius illius tẽperatæ,& moderatæ)ſic nunc etiam,nec magnum,nec paruum,nec celerẽ,nec tardũ, nec quicquid aliud, qđ à mediocritate deflectit,pulſum optimæ naturæ,uel appellabimus,uel intelligemus. Nec vero etiam ipſum hominem,in quo eum pulſum reperimus,ullo nomine,quod quidem moderationem non ſignificet,nominabimus.Non enim craſſum,nõ gracilẽ,non calidũ,frigidũ,humidũ, ſiccum, nullo denique alio nomine:ſuerum nominamus omnibus partibus corporis tẽperatũ, & moderatũ:Ad quem,cum dignoſcere quidẽ illum didiciſti,pulſuum omnes differentię ꝑpenſæ,caue,excidant:&,ubi æſtimes ad illas reliquos omnes pulſus,uel duros ita,uel molles,uel raros,uel crebros,uel alio nomine ad eundem modum uoca.Nunc ergo,quando ſummã conſecuti uidemur eſſe,nõ ſanè incõmodũ erit,ſi dubitationẽ quandã neceſſariam excitem:quò,ſi nihil dum inuentũ arbitremur,explicationẽ ſermoni apponere conemur,quę adducat nos, ſimulq; doceat,primum ſummam nos iam obtinuiſſe:deinde abſolutiſſimam eorum notitiã,de quibus agimus,cõmonſtret.Ac exordienda quidẽ modo dubitatio eſt,dicẽdumque, nõ poſſe omnes,q̃ in corpore ſunt,arterias neq; eſſe æquales inter ſe,nec æqualiter diſtendi.Qui enim poſſet dor
D ſi arteria arterijs colli,aut alarum,& inguinũ,uel ipſa par eſſe, uel eius diſtentio illarũ diſtentionibus?ac multo uero minus arterijs ulnarũ,atq; poplitum: adhucq; etiam minus arterijs carporum,& tarſorũ:adhucq; minus arterijs temporum,digitorumque.Non poteſt itaque pulſus unꝰ in quantitate diſtentionis moderatus eſſe,ne ſi optima quidẽ ſit natura,ſed in motu, & robore, cæterisq; generibus unus eſſe ꝑ omnes arterias poteſt.Neq; enim poſſunt,dũ in natura ſua conſtat homo,ꝑſertim ſi optimã adeptus conſtitutionẽ ſit,quædã celerius arteriæ,aliæ tardius,uehemẽtius,languidius,durius,mollius,crebrius,rarius pulſare: ſed ſimilẽ cum inter ſe mutuo, tũ cũ corde motũ omnes,neceſſe eſt,habeant:magnitudine uerò,ut eorũ differant corpora, ita diſtentiones par eſt diuerſas eſſe. Putabis igitur ad manũ eſſe ſolutionem hæſitationis: q̃ nihil cauſæ ſit,quin,qui carporũ tũ arterias ſemper tangat,quantus in optimis naturis ſit pulſus earum,noſcat:& vero ẽt quantus in alijs quiſque,ſi cũ hoc cõparetur.Et hercle,ſi uelis arterias ẽt tarſorũ pedum tangere,aut partiũ aliarum corporis, diſtentionis retinenda quantitas eſt in optima q̃dem natura,quo poſſis ad hos æſtimare earundem partium pulſus,qui in alias naturas incidũt: neque hic quicquã conſecuturũ abſurditatis,aut difficultatis, neq; multũ laboris in cognoſcendo fore.Verum,hæc q̃ dicit,in libro De optima corporis cõſtitutione ignorat demonſtratũ eſſe,æque in magnis corporibus,ac in paruis,cõſtare eam naturam poſſe. Quod ſi ſciret,nequaq̃ neque ipſas arterias ſingularum partiũ duceret,neq; diſtentiones earũ, parẽ poſſidere in omnibus

A l. 1. f. 2. d. 3. c. 1 fol. 48. d

bus optimis naturis magnitudinem: cæterum, prout magna ſint corpora vel parua, ita uariare: E
Vnde fit, ut nondum diſcuſſa prima ſit hæſitatio, quia moderatum unũ inuenire in diſtentionis
quantitate non ualemus. Proinde operæpreciũ eſt, quando hic prorſus hæremus, oẽs medicos
demirari, qui magnos temere appellant perpetuo, & paruos pulſus: quantus aũt moderatus ſit,
ex cuius cõparatione alios reperiemus, non tradunt. Videãtur enim parum diſtincte illi eiuſce
modi pulſum cõcepiſſe, ſed referẽtes potius ad aliquid, magnũ uel paruũ dicere, ꝓinde ut maio
rẽ, & minorẽ. Equidẽ ẽt noſtræ memoriæ ſoleo præſtantiſſimos medicos, ubi tãgendo aliquo:
magnũ vel paruũ eſſe dicant, frequenter rogare, quò nam illum dicant maiorem, aut quo mino
rem. Illi naturali reſpondent. Iterum cum quæſiui, quo illo naturali, non modo exiſtimant non
dignã inueſtigatione quæſtionem, verũ ãt demirantur, ſi cuius putem eos alius dicere, ac ipſius
ægroti, quem in præſenti tetigerint. Quin hoc latere ne pueros quidẽ autumant, alio alium per
cõmodam ualetudinem maiorem & minorem pulſum habere.† Atque hæc quidẽ hi dictitant,
Quid autem illi, qui his p̃ſtant, qui libros nobis de pulſibus reliquerunt conſcriptos, alia ne sũt
in opinione, an in eadẽ illa? Hi quidẽ certe dicũt ueris mediũ, & autumni efficere maximos pul
ſus, hyemis, & æſtatis minimos: quæ inter hæc tẽpora intercedunt, medios inter magnos, & par
uos. Nã videnť mihi ne hi quidẽ abſoluto ſermone ꝓferre magnos uel paruos, ſed referre ali F
quo. Itaque ſunt in illis, pro anni tẽporibus, qui adſcribant, in hunc modũ: Veris medium, & au-
tumni maximos, pro anni tẽporibus quidẽ, pulſus efficiunt. Iidẽ nec in ętatibus ſcribunt abſolu
te, ut alij magnos eſſe iuuenũ, puerorũ paruos, & ſenũ: ſed addunt hic quoque pro ætatibus. Pro
inde ſic pronunciant magnos, & paruos, ut ſi maiores dicant, & minores: nimirũ eos cõparãtes
mutuò, non moderato. Nã mutuò, ipſam puto demonſtrare rerũ, de quibus diſſerunt naturã: nã
non omnium mortalium medio uere ęquæ pulſus maximi ſint, ſed cuiuſque pro ſua natura. Por
rò id ipſum quoque craſſa ratione omnino indiſtinctũ, & confuſum: nugæ enim ſint meræ, ſi cẽ
ſeas illi, qui bilioſa, ſicca, calida, & aduſta natura eſt: aut contra, qui pituitoſa atq; frigida, maxi
mos medio uere pulſus eſſe. In diſputationibus ita utique, & uerbotenus forſitã uideantur habe
re: quod ſi periculũ facias, non reperiantur. Quippe calidiores, & ſicciores tẽperamento nõ ex
pectare conſpicias mediũ uer, ſed multo habere ante, ſuos maximos pulſus: iam cõtrarios his hu
midiores & frigidiores longe ultra mediũ uer, ineunte iam æſtate: ſoli uerò, qui optimã ſunt na
cti cõſtitutionẽ corporis, inueniãtur medio verę maximos ſuos pulſus obtinere. Eadẽ in ætati-
bus ratio eſt: inter quas tẽperatæ medio uere: intẽperatæ añ, uel poſt hñt pulſus maximos. Verũ
nullus hæc quiſquam medicus diſtinxit: adeo ut, ſi omnes homines parem ſtatum in*utroq; an- G
ni tẽpore haberent, ita reſpondeãt. Tametſi Hippocratis ſcripta neminẽ puto latere, quę illę, &
quàm multa de anni temporibus reliquerit: qui aperte oſtendit, ‖ nec naturas, nec ætates ab ijſ-
dẽ anni tẽporibꝰ ꝓinde oẽs affici, quoſdã. n. robuſtiores ſimul hyems ſanioresque, & in oẽs par
tes meliores: aliquos æſtas reddit. Qui fiet igitur, ut, quod cõmodat iuxta, atque id, quòd officit,
mutet pulſus? Quin autẽ illos pudet adeo nobis nude ſcribere, & præter omnẽ diſtinctionẽ: Me
diũ uer pulſus creat maximos? nã, ni additũ ſit, quibus nã maximos, nihil didicerimus. Quin por
rò, cum dicãt, æſtate & hyeme paruos pulſus fieri, hoc certe, utrũ tẽpus reddat minores pulſus,
ſuſtinent adiungere? Neque uero paruũ ſcilicet peccatũ dicent, ſi hyeme putes æſtatẽ minores
pulſus efficere, hęc uero forte maiores efficiat: uel, ſi hyemẽ ęſtate, cũ cõtra ſe res habeat. Nam,
quodcunq; dicas de his tribꝰ, ſiue æſtatem hyeme, ſiue hyemẽ ęſtate, ſiue pares utrobiq; pulſus
eſſe, niſi addas, quibus, mentieris. Sin appoſueris, & diſtinxeris pro naturis corporũ, & ętatibus,
vnumquodq; ex tribus uerum ſit: quema dmodũ nos, ubi de his priuatim egimus, explicauimꝰ.
At neque ſe ipſum quiſque, neque ſeſe illi mutuo potuerunt hic arguere, ꝙ tum multa falſa, tũ
multa indiſtincta dixerint: quod illis nulla alia re uſu uenit: prẽter ꝙ moderatũ cuiuſq; generis
pulſum ignorarẽt prorſus. Nã quã ob rẽ, cũ inter ſe mutuo tam decertent acerbe, de hoc ne uer H
bũ quidẽ faciunt, ſed prętermittunt miſere? Nullam ſane aliã ob cauſam, niſi quia nihil eorum
cũ intelligerent liquido, ſed confuſe omnia, & minime diſtincte, unũ ſcilicet, qui primo halluci
natus eſt, ſecuti oẽs ſunt: & de illis, q̃ nihil prope artis adminiſtrationibus nec obſunt, nec accõ
modant, acriter non mutuo tantũ inter ſe, ſed cũ Herophilo etiã digladiãtur: idq; cũ cõtentio il
lis de rebus obſcuris exiſtat, q̃ longã quærunt, quo declarentur, & prolixã orationẽ: de rebus ue
ro tã illuſtribus clariſque, ut uel ſolo ſenſu deprehẽdi poſſint, neq; ſcribunt elimate, neq; repre
hendunt errantes: nec uero, ſi quis veterũ quicquã ſcripſit, quod ab ſua ſentẽtia abhorreat, me-
minerunt. Cæterũ pueri eſſe cõfirmauerunt paruũ pulſum, & itẽ ſenis paruũ: utrius aũt ſit eorũ
minor, prętereunt: tametſi de utroq; Herophilus plane, ſi diligenter eius libros reuoluas, cõſcri
pſit. At ridiculus ſim, qui hęc explicata ab illis poſtulem, cum ne prima quidẽ, nec ſimpliciſſima
recte atque ordine tradiderint. Itaque paruum dicunt pulſum pueri, quem nunquã Herophilus
paruũ appellauit, ſed modo ſatis magnũ, mõ ſigniter, uel eiuſcemodi quopiã nomine vocauit.
Tũ, q̃ cauſa ſit, inquirunt, quę arterias moueat: & eorum, quę de hoc ſcripſit Herophilus, prẽter
mittũt nihil: de p̃ceptis vero, q̃ ad artis o ꝓa interſunt, recte ne Herophilus, an ſecus tractauerit,
verbũ nullũ, ò dij immortales, fecerũt. Atqui nõ ne lõge p̃ſtiterat, ſi, ꝙ quatuor ſtatuit Herophilꝰ

facul-

† *Al. An ſic quidem hi: qui uero his p̃ſtãt, qui libros &c.*

* *Al. unoquoq;.*

3. aph. 2. 3. 10. 11 12. 14. 18. Ext. ord. 20. a. A de aere, aq. & loc. 4. b c. Et in lib. de humorib. nõ longe à fine.

A facultates, quæ animalibus moderantur, de hoc nihil quærerent, nec atrociter rixarentᵉ, vel eũ oppugnarent: sed, si confutatum hoiem vellent, & conuictũ inaniũ suarũ nugarũ, ea proferrẽt, quæ refraganᵗ his, quæ sunt plane euidẽtia, idq; cũ aduersus illũ tm̃ possint cogere testiũ numerum? Etenim cũ illos, qui post Herophili ætatẽ de pulsibus sunt cõmentati, tum superstites penè oẽs testes habebunt, pulsum puerorum minorẽ senũ esse, atq; adeo multo quidem minorẽ. Etiam quidam mihi nuper ridens, uniuersam quæstionem dictitabat nõ dignam esse rẽ, de qua disputetᵉ: longe siquidem puerorum minores esse: quo rectius nihil de his proditum literis esse. Tales cum habeant sexcentos testes, & alioqui Herophilũ ꝑpetuo oppugnent, ista, miror, quid semel ꝑterierint, nec ẽt, an hæc scripserit, sciant. Nimirum non multum de medicina laborant, sed de his duntaxat sententijs, quæ nugas accumulare in disputationibus pñt. Quare hæc tantũ ex Herophili scriptis capita decerpunt, cætera repudiant prorsus: quod in causa est, cur ignorẽt Herophili scripta, si q̃ mirifice ad artis opera faciunt, sed repugnãt suis decretis. Ideoq; de rhythmis ẽt, quæ prima ætate debebant in musicis ludis addiscere, hæc temere inferunt libris medicinæ. Quibus accidit, qđ sero discentibus solet. Nam tacere, ẽt si ad aliam artem spectet, non ualent: rhythmus uero, quæ suppeditet signa, nemo scripsit illorum ullus. At Herophilus, qui aliã
B viã, ac illi, secutus est, prætermittit, quæ discenda de musicis erant, imbutis probe in arte: mox, ut si ea teneant, apud eos differit, qđ medicinæ conducit ex ijs accipiẽs. Illi vero, ut p̃clarã istã, quẽadmodum isti appellant, τεχνολογίαν de rhythmis enarrarunt, nihil postea studẽt ostendere qua ratione ex illis præsagiendi quid, vel denunciandi cõpares facultatẽ. Itaq; ẽt puerorũ esse aiunt paruum pulsum, contradicente Herophilo: nec uero hactenus student perpendere, ut, quę apud mortales magna, & parua distentio dicatur, queãt assequi. Quippe uesicarũ, follium fabrorum, utrium, utrorum, oĩum deniq; rerum, quæ prædita cauitate aliqua sunt, magnas, & paruas distentiones solemus uocare. Itaq; paruum sæpe esse tumorem uentris dicimus, magnum ẽt, uerbi gratia, uesicæ: & paruũ utris, uentris magnum. Dicemus ẽt interdum magnopere uesicam intumuisse, & distentam esse maxime: utrem ãt, & saccum qui xx eiusce modi uesicas capiant, non dum maximam distentionẽ esse consecutos. Censemus.n. ni fallor, ad cuiusq; cauitatem corporis esse distentionẽ æstimandã, non absolute pronũciandã ad eundem ubiq; modum? nam est certus in qualibet re modus, in quo nec contendi tunicas, quę cauitatẽ ipsam cõplectuntur, nec remitti contingit: Ergo, ubi aduertitur tensio in illis, uel cauitas, tum magnas dicimus, & parũas distentiones esse: quandiu nec sensibilem ẽt cauitatẽ cernere possis, neq; dum tunicę laborent
C distẽtę, modicã illã, & moderatã, & natiuã corporis distentionẽ dicimus esse. Quid ergo est difficultatis ex his progressos arteriã intelligere, cum sit corpus, & hoc concauum, habere terminos oportere motus sui in utranq; partem, nec nimium distendi (rumpatur.n.) neque in arctissimũ considere: obstare scilicet naturam tunicarum duram, quę ęgre contrahitur?

Quis sit moderatus pulsus in quantitate distentionis: & quæ sit eius dignotio. CAP. 4.

QVare est quędam iusta arterię distentio, ut neq; contendatur, neq; laxam quãpiã suã partem relinquat, quam esse moderatã, & naturalẽ dicemus: sin minus, in uno eodemq; homine dicamus, necesse erit, magnos, paruos, & moderatos pulsus esse. Atqui in optima natura absurdum est non oẽs moderatos esse: & longe hercle absurdius, si idem sit pulsus magn⁹ simul & paruus ac moderatus: magnus, si cum minoribus cõparetur: si cũ maioribus, paruus: utrisque simul, moderatus. Oportebat uero, cum minori confertur, eum maiorẽ appellare: cũ maioribus, minorẽ: cũ utrisque, mediũ. Eo.n. pacto nobis uocare licet optimarũ naturarũ pulsus, inter se illos quidẽ maiores, & minores, oẽs tm̃ moderatos: si quid ante dictorũ meminimus, cũ naturã diceremus ꝑpositi corporis spectandã esse, ubi indagare moderatũ, magnũ, & paruũ instituimus. Quòd si corporum inter se simpliciter comparemus magnitudines, maius, minus, medium inter
D utrunq; nominabimus: magnũ ãt, uel paruum, uel moderatũ haudquaquam: maius.n. est, quod minus excedit: at maguũ, quod moderatũ sui generis. Itaq; refertur utrunq; ad aliquid: sed maiꝰ ad cũcta minora comparamus: magnum ad unum duntaxat eiusdem generis moderatum, quo si maius sit, uocatur magnum. Idem uice uersa in minore, & paruo accipiendum est. Moderatũ, & mediocre esse dicendũ est, qđ in sua propria natura constat: & immoderatũ immodicũq;e, quod naturam suam relinquit. Quando igitur corpus est cauũ arteria, distentio eius, necesse est, interim proprie, & moderate, ut postulat usus, cuius gratia creata ab natura talis est, præterea ut eius postulãt tunicæ: interim immodice, perficiatur. Ostẽdi aũt alio loco hactenus eã in optimis naturis solere dilatari, quoad usus largiter impleatur, & nihil offendãtur tunicæ. Proinde, qui regulam uelit attendere in magnis pulsibus, & paruis dignoscendis, optima natura inuẽta, cognitoq; unius in illa arteriæ cuiuscunq; tumore, corporis atq; distentionis, recordandũ illi, & æstimandũ est, arteriã hac maiorẽ quanto oporteat maiorem habere distentionẽ in optimis naturis. Quæ si tanta reperiatur esse, quantã fore conijciebat, sic moderatũ pulsum appellabit: sin uel maiorẽ hac, vel minorẽ, magnũ uel paruũ. Arterię deprehẽdat in optima natura magnitudinẽ aut ꝑ dissectionẽ, siue ea casu, siue de industria fiat: aut colligendo ex signis, q̃ in libello de optima corporis constitutione ꝑdidimus. Quòd si nesciat ẽt, quãta sit arteria p̃ditis optima natura,

pulsus

pulſus q̃dē certe eorū memor,ſi in alterū poſtea incidat,& colligere poſſit,utrū par ſit maiores E hunc,an minores,q̃ illum habere arterias,cum tumore iã diſtentionis conferre poterit,atq; cõiectare,an magnus,an paruus,an moderatus pulſus ſit. Etenim,ſi,quo uidetur arterias maiores habere homo,qui comparatur,hoc maiorem etiam habeat diſtentionem, moderatum dicem⁹ pulſum eſſe. Quòd ſi arteriæ magnitudo videatur ſuperare magnitudinem diſtentionis,aut ſit minor,magnum tunc vel paruum vocabimus: ſi arteriæ appareat maius corpus eſſe, q̃ pulſus, paruum:ſin arteriæ minus,& pulſus maior,magnū: Haud aliter in reliquis generibus pulſuum, vt in genere ipſius motus,in quo celeritatem,& tarditatem dignoſcimus: in genere quietis, in quo crebritatē,& raritatem:contentionis in quo uehementiam,& remiſſionem: ad hæc corporis arteriæ,in quo duritiem,& mollitudinem. Nam per hæc omnia,tum moderatum inueniem⁹ in optima natura:tum immoderatos uel ob exceſſum,uel ob defectum,non inter ſe, ſed cum moderato comparabimus.

GALENI DE DIGNOSCENDIS PVLSIBVS LIBER TERTIVS. F

ARGVMENTVM LIBRI

Rationem docet dignoſcendorum pulſuum, qui in qualitate motus, in quantitate item diſtentionis, ac proportione motuum, & quietum conſiſtunt.

Declaratio definitionum celeris & tardi pulſus: Ratioq́; eorum dignoſcendorum. CAP. I.

MOderatum pulſum in quouis genere, intelligentia, & dignotione priorem immoderatis eſſe, atq; arterias in corporibus optime comparatis cum mediocritate quadam pulſare,in ſuperiore libro declarauimus. At,quæ reſpiciẽda ſint indicia, & quomodo pulſibus applicãdi digiti, ut tactum exerceas ad facile prompteq́; cum mediocritatem eorum dignoſcendam, tum exceſſus,& defectus, deinceps dicemus, inducto a genere motus exordio. Atque temporis quantitatem ſolam moderati motus, & immoderati nõ idoneum ſignum eſſe,ſed & per quæ uectum interualla ſit,quod mouetur,reſpiciendum eſſe, ſupra abunde demonſtrauimus:quo ẽt loco illos confutauimus,qui definitionem perperam celeris pulſus G interpretantur:at nos tñ ipſi,quemadmodum potiſſimum accipienda ſit, non aperuimus: itaq; nunc id faciemus. Neque enim multis uerbis opus erit,quòd, quæ ad eam pertinent intelligendam,iam ante expoſuimus:nam ẽt intereſt ad rem præſentem hæc narrauiſſe. Cum ergo quis terminat pulſus pauco tempore motū nobis,celer uocetur:& tardus,qui multo. Ante horum nominũ explicatas ſignificationes non iniuria quidam ſunt hallucinati, exiſtimantes idem multũ ac plus, paucum & paucius,ſignificare,nunc, quia oſtẽdimus hæc quidem ad rem quãlibet ſemper referri,illa uero ad moderatum tm̃ ſui generis,omnis iam ſublata eſt difficultas intelligẽdi, quemadmodum celeris pulſus pauco tp̃e motum dicamus terminari,& multo motū tardi. Nã, ſi hoc prius nobis conſtet,moderatus pulſus quanto tp̃e quantum confecerit ſpatiũ: deinde alterius offendamus,qui par habuit tp̃s,minus interuallum:multo hunc tempore dicemus motum eſſe. Atqui nemo mirari debet,ſi duorum motuum,quorum temporis quantitas par ſit,alterum tantũ multo tempore dicamus factum eſſe,non perinde utrũque. Etenim,ſi duo pueri dimiſſi in diuerſos locos ſint,& ſimul reuerſi:alterũ q̃ iter pauco tempore abſoluerit,collaudamus:alterũ culpamus,q̃ multo:nam ex uiæ longitudine æſtimamus,cum paucũ uel multum temporis dicamus,non abſoluto ſermone. Eodẽ etiam modo pulſum dicemus, qui pauco tempore fit, celerẽ H eſſe:ac tardum,qui multo:definitionesq́; probabimus illas ita interpretãdo,ut diximus. Quòd ſi cui modus ille uideatur coactior,memoria repetat demonſtraſſe nos,ſi altera ſignificatione, dictio accipiatur,definitiones falſas eſſe:detq́; operam,ut alias definitiones fingat. Neq;.n.qũo definiendum ſit,hic inſtituimus diſceptare,cæterum ut rerum diligenter, atque accurate notiones conſtituamus:ut ne,ſi in his offenderimus,ſimul in dignoſcendis pulſibus offendamus. Proinde,quid requiratur ad dignoſcendum,declaratum a nobis eſt. Iam,ſi diſcere ẽt cupias hęc definire,non illa quidẽ fortaſſis ingrata exercitatio ſit,non ad inſtitutũ tm̃ neceſſaria. Quo nos minus de iſtorum pulſuum rõne definiendi agemus:etenim cum oĩno nõ eſt neceſſarium,tum ẽt, ſi cui neceſſarium uideatur,nihil cum hac inſtituta cõmentatione eſt coniunctũ:uerum in quarto libro de pulſuum differentijs large nos de his tractauimus. Notionis tantum in præſenti,qm̃ inſtituimus mentionem facere,ſeriem orationis perſequamur:nam nunc quidẽ, quod in ijs inuenimus,locus eſt dicendi,ad eum dignoſcendum magnopere faciens:atq; adeo,ſi uerum dicẽdum eſt,ſummã iã aperiam. Nec quantitatem temporis,nec interualli reſpiciendam cenſem⁹: immo ne proportiones quidem,illorum,de quibus uerba fecimus in ſuperiore libro,cum celeriorem pulſum,& tardiorem doceremus. Illic enim non potui illa præterire,quo errorem præciderem

A ciderem his, qui ex ſolius temporis quantitate de ijs exiſtimant, quę ad dignoſcendũ laborioſa mihi, & longa, difficilisq; æſtimationis, & iudicij, adeoq; impoſſibilia prope viſa ſunt. Nã celeritatem quidem, & tarditatem, ut primum occurrit arteria, noſcimus: rationem uero temporis ad tps, & interualli ad interuallum, ut exploremus, opus nobis lõgo tpe eſt. Itaq; iſta nihil nos morãtur, vt expendamus ad pulſus in ægrotis dignoſcendos. Sed, ut, ſi ante oculos quempiã uideamus, impetus motus celeritatem põt oſtendere: ita uſu uenit in arteria, nam aut incitatum, aut remiſſum eius motum inuenias. Oĩa enim corpora, quæ mouentur, ex locis, ubi mouentur ſemper, dignoſcimus qũo moueantur: quæ ubi in locis remorantur, tardum eſſe motum prædicamus: ubi facile diſcedunt, celerem. Hic ſcio futurum, ut quæſtio ſe phyſica offerat, an corpus, dũ mouetur, ẽt maneat aliquo modo: atqui in cõmentarijs de motu illud ita, ut quod maxime, probatur verum eſſe. At a tãtis in præſens quæſtionibus declinemus, ne implicemus nos. Qđ infor
mat tantum ſenſus ad dignoſcendos celeres, & tardos pulſus, hoc, ſatis eſt, ſi dicamus: nimirum unum motum cedere uideri locis facile, in quibus ſemper fit, alium diutius inibi commorari: ita que hunc tardum, illum celerem uocari. Nam ex locorum tranſitu ſenſus dignoſcit, non ex totius motus tpe, nec ſeparatim, & ſolo, nec quatenus cum quantitate comparatur. Itaq; celerita-
B tis, & tarditatis facile notitiam conſequimur, non perinde conſecuturi, ſi quantitate temporis, & interuallorum aucupata, eorum ſuſtineremus ꝓportiones obſeruare. Enimuero nõ ſuſtinemus: nam, ut primum aciem intendimus, momento temporis moram nos corporis, quod mouetur, deprehendimus: ex qua conijcimus tranſitum. Quo fit, ut, quæ eminus cernimus, hæc nobis interim diutius uideantur conſiſtere, licet agitentur uelociſſime: unde liquet ratione nos motũ colligere, non ſenſu deprehendere. Siquidem cũ prima quæq; ſenſibilis pars corporis, qđ mouetur, in primo ſenſibili loco ſubſiſtat, primo ſenſibili tempore, tum immobile, quod cernim⁹, videtur eſſe: at vero, ubi prima ſenſibilis pars, in primo ſenſibili loco, quàm primo ſenſibili tempore, ſubſiſtat breuiore tpe, tum uidetur moueri. Singula enim, quæ diximus, diſſecari, quod ad naturam attinet, in infinitum poſſunt: ſenſu uero ſi æſtimes, primas certas habent, & indiuiſas partes. Quod planum facit, ratione oẽm motum, non ſenſu dignoſci. Quia vero ſenſui ratio cõiuncta eſt, & mentis eſt tranſcurſus uelociſſimus, ſæpenumero non ratione, ſed deprehendi ſenſu videtur. Nam, quorum primo ſenſibili tempore, prima ſenſibilis pars, in primo ſenſibili loco manet, horum tm̃ nos motus aperte fatemur non ſenſibus, ſed ratione animaduertere, ut gnomonis umbræ, Lunæ, Solis, omniumq; ſiderum, quæ a nobis longiſſime remota ſunt. Quorum
C autem, ut dixi, breuius eſt tempus primo ſenſibili, nullo tempore prædita horum manſio migratioq; uidetur: quippe, quod minus primo ſenſibili tempus habet, omni mora hoc putaẽ carere. Sed hęc priuatim præſtiterit cõmentari eum, qui cum hæc, de quibus agimus, aueat probe ediſcere, tum alia in medicina multa. Nobis uero ſatis hęc erunt ad demonſtrandum non eſſe tẽporum, & interuallorum reſpiciendam quantitatem, ſed ipſam qualitatẽ motus: quæ eſt explicatu quidem difficilis, ſed horũ, quæ docuimus, ope (niſi ſis prorſus ſtupidus, & iners) non magno negocio verum, ut homini licet, conſequere. Multoq; magis, ſi dignoſcẽdos inæquales celeritate & tarditate pulſus mediteris, originem ducere eos inuenias ex qualitate motus. Ac vnius quidẽ diſtentionis ſæpe initium motus planè celerius uidetur, proximum tardius, iterũ finis celerior: nec hìc quantitates quaſdã aut temporũ, aut interuallorum, ſed ipſam vnam motus qualitatẽ attendimus. Quo minus leuiter palpandum eſt, ubi genus hoc perpendimus pulſuum: nimirũ ſic extremum motus finem ſentiamus duntaxat, nõ integrũ motum. Ex quibus iã liquet eiuſcemodi pulſus prorſus non oportere paruos eſſe, nec lãguidos: neq;. n. trifariã poſſis motũ diſſecare neç in paruis interuallis, nec in facultatib⁹ imbecillis: q̃ obſtet illis paruitas, quę diuidi ſenſibiles partes non patiẽt: hìc impediat facultatis infirmitas, quæ concidit ad preſſum. Quamobrem
D nec in pulſibus lethargicis deprehenderis inęqualitatẽ, q̃ tm̃ adeſt forſitã, quia oĩno, quo dignoſcatur, vult comprimi: at hoc præ imbecillitate non ſuſtinet. Quare qui cuiq; pulſui inuenturus ſit contrectationem appoſitam, hunc ſingulari prudentia eſſe, & expertum in dignoſcẽdo oportet. Nã, ſi maximus pariter & vehemẽtiſſimus validam fert compreſſionem: atq; alius quiſque, quantum a vehementia uel magnitudine abeſt, tanto minorem: primũ, quantũ a maximo, & uehementiſſimo receſſerunt, ad unguẽ perſpiciendum eſt: deinde ratio ineunda eſt, quantum ſuffi ciat compreſſionis id genus pulſibus impertiuiſſe: utrobiq;. n. offendamus, neceſſe eſt, ſiue excedamus proportionem, ſiue non aſſequamur: q̃, ubi minus iam premamus, prẽteritura nos ſit interni pars motus: ubi uero amplius, externi. Itaq; primũ, motum aliqñ inæqualẽ eſſe non percipiemus: deinde male ẽt de toto motu ſæpe iudicabimus, eo q̃ male perpenderimus partes. Si. n. vel pars eius prima, uel altera celerior ſit, & nobis earum tm̃ altera ſit explorata, non poſſumus primum uniuerſum inæqualem motum eſſe ſcire: deinde uel celerem, uel tardum arbitrabimur eum eſſe, cum neuter planum ſit: ſiquidem, cuius celeris erat pars prima, & altera tarda, hũc nec celerem abſolute, nec tardum iure uocaueris. Quare (ut oratione in ſummam collecta, alio me conferã) in optima conſtitutione moderatus motu pulſus erat, nõ ex interualli nec tẽporũ quãtitate explorãdus: ſed ex ipſa, ut diximus, qualitate, quo pacto diſcedat ex locis, dicebamus animaduerten-

maduertendum esse:cuius memores,qui decedere celerius uideatur,celerem:qui tardius: tardũ E
appellemus:repręsentari ãt hoc,ut primũ est admotus tactus,prius q̃ totum arteria spatiũ cõfecerit. Proinde,si pulsus æqualis sit, non expectamus uniuersam distentionem, sed ex parte eius facere de tota cõiecturã possumus:qui si inæqualis sit,oẽm assequi dicebamus oportere,tactũq; pro magnitudine pulsus:& vehementia uarie applicare. Atq; de genere motus hæc in p̃sentia
† *Al. de præcognitione ex pulsibus.* satis sunt:eius enim nos iterum†in pulsibus dignoscendis mentionem,necesse est,faciamus.

De quantitate distentionis dignoscenda. CAP. 2.

DEinceps de quantitate distentionis agam⁹:nam,cũ corporis arteriæ dimẽsiones tres sint, longitudo,latitudo,& profunditas,nullam possumus totam sentire. De lõgitudine apertissimũ est:utrinq;.n.arteria usque ad terminum extremũ pulsat. At paruæ eius parti inijcimus tactum,quanta extat ex obiecti corporis mole,quæ quidem ipsa efficit,ut longus uel breuis pulsus sit,eò q̃ non possit attingi oĩs arteriæ longitudo.Sic tñ hic ẽt aliquid in quolibet corporis natura,q̃d̃ eluceſcat sub cute,in optima natura moderatum:si quid supra hoc sit, longum : siquid infra,breuem reddit pulsum,qui nõ põt numero digitorũ definiri:sicuti quidã, si quatuor digitis obuiet,esse dicunt longum:si tribus,medium:si duobus,breuem. Neque.n.corporis optimæ naturæ vna est mensura,sed in una qualibet facile quantitatem assequere,unius ope,modo col F
ligere proportionẽ possis:cum qua postea si alios hoĩes conferas partes totius corporis magnitudine,dices uel longos:uel breues pulsus habere:eodem modo latos,angustos,altos,humiles: ac in tribus simul dimensionibus,magnos,uel paruos:ubiq;.n.ad moderatum referemus, cum alios æstimamus. At.n.singulos esse in singulis alijs pulsuum generibus moderatos : sed in sola quantitate non planè unum,sed suum cuiq; corporis parti,antea explicauimus. Hoc tñ non est huius loci,sed uolui dicti uos admonere:itaq; ad institutum iam par est reuerti.Institui uero docere,sensu nullius dimẽsionis exacte dignosci posse quantitatẽ: cuius rei cã partim oĩbus cõis, partim sua cuiq; est.Primo loco cõem exponam.Nã qñ inter arterias,quę nuda sit,nulla est:sed vestiunt eas multis locis pauciora,& subtiliora corpora,multis ẽt locis plura, & crassiora: planè in aperto est,nõ perinde oẽs arteriarũ motus posse sentiri,sed illarum magis,quas pauciora tenuioraque:harũ minus,quas circũijciũt plura ac crassiora corpora.Atq; hæc cõis est. Propria singularum dimensionum:longitudinis,q̃ permultũ interſit inter uerã,& apparentem: latitudinis,q̃ parum:profunditatis,q̃ minimum. Nam cum sæpe longa tres cubitos uniuersa arteria sit, tres uel quatuor duntaxat digiti percipiunt arteriæ motũ:reliqua pars a corporum obiectorum numero occultat.In latitudine,cũ præ corporibus,quæ illam utrinq; cingunt,multis illis,& crasG
sis,neq; tactus ipsi corpori arterię applicari possit,neq; per crassitiem illorum,& multitudinem foras motus perrumpat,multis locis oĩno motus perit, multis ẽt in maxime angustũ cogitur:totum uero,quia arteria nullo loco est,uideas nusquam. At uero,ne profunditas quidẽ usquã plane est nuda,ut possis saltem in ea elucere eius uniuersus motus:sed,si nihil aliud, cutis certe ambit eã, per quam pulsum sentimus: itaq; tecta fuerit hæc quoq; certe aliquatenus. Quæ cum ita sint,dabimus operam, ut optimam rationem monstremus dignoscendarum singularũ dimẽsionum:ac primo dicemus de longitudine. Atq; esse hanc censendam optimã, quę motus maximã partem sentiat,clarissimum est:nam,ut,si sentiri oĩs ualeat,primum hoc sit: ita, posteaquã hoc non põt,ubi nulla pars eius,quæ quidem animaduerti possit,lateat, tactionẽ existimamus optimam esse. Qũo ãt eam possis instituere,faciam,ut declarẽ:si ob oculos prius proponã in tribus his oẽs positas esse sensibilium cognitionum differentias,in natura,exercitatione, & modo applicationis.Nam,qui tactum natura appositissimum ad sentiendum,& probè exercitatum hẽt, tũ ẽt sensibilibus decenter admouet,optimus hic explorator sit eorum, quæ intus sunt condita: qui hoc est aliquatenus inferior,q̃ maxime ab illo abest,tam pessime absolutam cognitionẽ cõ sequet. Explicabo igitur huic,qui optime natura cõparatus est,& exercitatus non segniter,qua H
applicatione tactus ad unguẽ(vt homo põt)motum sentiat arteriæ.Et,quia de prima dimensione,uidelicet longitudine,institui dicere,accommodatissimum huic modum tactionis aperiam. Oĩno nõ premat,immo sæpe leuiter palpet,& ueluti suspẽdat manum. Accommodatus est hic imprimis modus paruis pariter,& imbecillis pulsibus:nã,hos si aliquatenus premas,motus pereat magna ex parte,& sæpe vero ẽt uniuersus. Nam pro quantitate pressus,& qualitate præterea arterię contentionis,modo multum imminuitur eius motus,modo minus:est, cum perit totus.Quocirca ad longitudinem dignoscendã summa cautio est,ut prẽter oẽm pressum, tactũ ad moueas:etenim modicum pressum non grauiter ferunt quidẽ pulsus vehementes:non lædẽtur tñ nec hi quidẽ,si in palpando nihil premas.Qui modus attingendi qñ optimus est languidis pulsibus,nec incommodus etiam uehementibus,caue,præponas illi alium. Porrò est illud ẽt explicandum,quod non obscure aduertitur,ubi diuersas partes premas longitudinis arteriæ, motũ nõ perinde uideri in oĩbus offensum:cęterũ in partibus altioribus maior est noxa,minor in inferioribus.Et uero frequenter noxa non animaduertit in vehemẽtibus pulsibus, secus in lãguidis:nã,in his si inferiorem partem presserimus,luculenta superioribus noxa datur. Superiores aũt & inferiores qũo hoc loco accipiendæ sunt,nõ est obscurũ; ut remotissimæ a corde partes,

inferiores:

A inferiores:& uiciniores appellentur ſuperiores:hoc in artubus quidem perquã eſt ſolenne, nõ item in capitis partibus,& colli. Itaq; ad oẽs pertinet,ut diximus,cordi uiciniores,ſi premãtur, magnam iniuriam ſubiectis facere:remotiores,ſepenumero nullã, quę aĩaduerti poſſit,ſi bene uehemens pulſus ſit:interim tñ manifeſtã,in non uehementibus. Atq; de longitudine hæc ſatis ſint. Nunc de reliquis duabus agamus,quas non ita oportet duas numerare,ut,ſicut in quadrangularib⁹, & quadratis corporibus,uideas ſeparatim latitudinem, ſeparatim profunditatẽ diſtinctam:ſed, ſicut in circulo,& globo,confuſa ſunt oĩa, una uerò quædam uel lineæ,uel ſuperficiei uidetur circunferentia:ſic eſſe in arteria putes:cuius cernitur in diſſectionibus figura, multis locis cylindrũ,multis ẽt conum referre. Quò igitur medicis in mentem uenit ſeorſum de latitudine, ſeorſum de profunditate diſſerere,cum deberent,ut eſt,& conſpicitur ex partitionibus,unã lõgitudinem eius appellare,alterũ circulum,ut certe multi frequenter uocant? Nõ ꝑpetuo poſſunt tñ,nec hi,nec alius quisq̃,cum de exemplis euidentibus narrant,longitudinẽ,& circulũ tantum appellare:ſed exprimet ſæpe neceſſitas,ut diſtentionem altam quandã uocent,& anguſtã: contra ẽt aliam,humilem,latamq; etenim hoc ita clarum eſt,ut ambigat nemo. Sic ꝑꝑ hæc manifeſta euenta habere diuerſas latitudinis,& profunditatis notiones coacti ſumus. Porrò,ſicut
B ſenſu percipimus eas differentias,ita circularẽ nos figurã ſæpe aĩaduertere clare fatemur. Itaq; de utraq; iam differentia dicemus in communi,qua potiſſimum ratione applicãdorum digitorum ad eas peruenire dignoſcendas queas. Neq;.n. in ijs dignoſcẽdis mediocris ineſſe ſcrupul⁹ uideatur,ꝙ nulla admouendi tactus rõne ualeamus ſentire interuallum totum;neq; cum leniter palpemus(nam ea externas tñ partes ſentiat motus:quę ꝑcedebat,ignoret uniuersã)neq; cum premimus multum. Vt.n. omittam hoc in uehementibus tñ pulſibus permiſſum eſſe,contra,ac prior,poſtremã partem ignorabit interualli,tñ ſentiet primam. Iã,ſi alia utamur applicatione inter illas media,& prima pars interualli,& poſtrema nos fugiet. Hoc uerũ eſſe quiſq; experiẽtia diſcat. Nam,uehementes pulſus ſi premas (hoc.n. premere ſolos fas eſt) neſcies,quãti ſint.ꝙ pereat fere in preſſibus,ut ante ſignificauimus,aliquid ẽt de ipſo motu:ac interuallũ non iã parua ex parte,ſed prope corrũpatur uniuerſum: Cõtra,ſi leniter palpes,per quãtũ interualli ſit motus delatus,non diuines. Habes difficultatẽ,quę ſic explicatur. ſi,ut prorſus diſtentionis quãtitatẽ ſenſu dignoſcamus,nõ laboremus,ſed & rõne* quędã poſſimus nihil leſa eſſe exiſtimare. Ne
* Al. ex antiquis, quadam.
que.n. hoc nos quærimus, ut ſenſu omnino, quæ accidunt pulſibus, cognoſcamus,ſed ut ſimpliciter cognoſcamus. Ergo ſenſum requirit quidem oĩs talis notitia,attñ nõ hunc ſolũ,neq; quaſi
C ſemper ualeat quidlibet inuenire:ſed ſatis eſt frequenter, ſi ſenſibilis affectus unus totius rei denunciet eſſentiam. Eadẽ ratio eorum eſt,de quibus nunc agimus. Nã,ſi leniter palpes,aut pluribus in partibus occurſum arteriæ, neceſſe eſt, ſentias, aut in pauciorĩbus:quo cognito, ad ſenſum ratio adiũcta, nobis magnã diſtẽtionem ſuggerit eſſe,quę multis partibus mouet tactũ:paruam,quę paucis. Age fac circularẽ eius occurſum eſſe,quid, non ne clarum eſt,ſi inſigni ſit circũferentia circuli magnitudine,totã ẽt craſſam eſſe diſtentionẽ arterię:& uniuerſam diſtentionẽ gracilẽ,ſi circũferẽtia ſit parua? Neq;.n. magnis circunſcribi circulis gracilis diſtentio põt,nec craſſa minutis: cæterum quantitati diſtentionis neceſſario reſpõdet circuli circumſcribentis eã quantitas. Haud aliter ẽt,ſi uerus non ſit,& exactus circulus finis diſtentionis,ſed quaſi mutilus partim:id quod in altis, & anguſtis, uel humilibus, & latis uſu uenit:ratio ſimiliter ſubducitur quãtitatis diſtẽtionis. Nã tũ diſtentionis, tũ aſcenſus fines, particulæ prorſus erunt,circuli:hiq; prout appareant maiores uel minores utrinq; uel cõcauiores hac circunferentia,uel gibboſiores,oĩno uel lõgiorẽ,uel breuiorẽ,uel anguſtiorẽ,uel latiorẽ,q̃ eſt exacte circularis,hanc lineã, quę in præſentia cernitur,oſtendunt. Vñ inæqualitatẽ nos latitudinis,& profunditatis,totiusq; quantitatẽ diſtentionis æſtimabimus. Age.n. uideãtur gibboſiores ac ꝓruptiores obliqui occur
D ſus arterię,ꝓterea cauior quodãmodo,& humilior in profunditate, adeo ut ne circuli quidẽ uideatur circũferẽtia manere, ſed ueluti recta linea eſſe, profecto apertũ eſt,talẽ pulſum latũ fore & humilẽ. Nam motus in latũ amplius exporrectus,latum merito efficiat:at motus aſcenſu prohibitus,humilẽ: E diuerſo,ſi motus obliqui partes longe citra mediũ conſtiterint,ac medium ipſum ſatis uideatur gibboſum eſſe, planè is pulſus erit altus anguſtusque, ſi ſemel anguſtus eius in latitudine occurſus euadat, ut non modo imminutus eſſe obliquus motus, ſed & totus ſemel uideaẽ perijſſe,difficilis cognitu eſt,uel potius cognoſci nõ põt,quantum in his eſt,qualis ſit pulſus. Nã niſi diſtinctiones adhibeamus quaſdã,nõ aſſequemur,altus ne ſit,an humilis,an moderatus ꝓfunditate:nã oĩa eſſe põt. Etenim,ſi humilis ſit pariter,& anguſtus,talis uidebiẽ eſſe,& ſi altus ſimul, & anguſtus, eiuſcemodi apparebit:deniq; ſi moderatus profunditate unà,& anguſtus,talẽ dicas eſſe:nã anguſtiã is pulſus prorſus ex motu inhibito in latitudine contraxit. Difficultas uerò reſidet in ꝓfunditate:quę & ſi ex lõgo interuallo,& ſi ex breui,uel moderato motũ ordiaẽ,eãdẽ tñ tangentibus repræſentabit ſpeciẽ:nã anguſtũ motũ percipient. Qua ergo ratione explorabitur? frequenter quidẽ ẽt tactus affectibus,perpetuo tamen ratione. Primũ de tact⁹ affectibus dicemus,in quibus poſſis per eũ manifeſti deprehẽdere aliquid:licet autem in uehementibus pulſibus,qui,ut ſæpe monuimus,ſoli preſſa arteria non labefactantur. Prompta ergo

in illis quidem notitiam profunditatis eſt pulſus. Nã,ſi preſſeris,forſitan uel ipſo tactu,ſi exerci E
tatus ſit, & mollis, ſuaq; ſpõte exacte ſentiat, in notitiam aliquam peruenies interualli motus:
ſin minus,tẽpus certe motus,quantitatẽ declarabit interualli. Nã ſi diſcernere ſigillatim motus
qualitatem poteris,in qua differentiam celeritatis,& tarditatis reperimus:ſigillatim ẽttẽporis
q̃titatẽ,ubi breues motus aĩa duertimus:neutra te harũ,ſi premas,fugiet. Quòd ſi ambas aſſecu-
tus ſis,facile de interuallo conijcies. Eſto celer motus,& diuturnus,ſanè apertiſſimum eſt maxi-
mo eũ ſpatio delatum eſſe:contra tardus eſto, & breuis, ſit utiq; & hic minimo ſpatio deuectus.
Atq; hoc pacto,ſi uehemens ſit pulſus,profunditatis quãtitatẽ dignoſcimus:qui ſi languidus ſit,
nihil iã nobis ſenſus adiumenti adferre poterit,q̃ motus in eiuſcemodi pulſibus preſſu perditur
uniuerſus:quare ratione hic tota res inueſtiganda eſt. Dicem⁹ aũt de cauſis pulſuum,nõ oẽs cum
oĩbus differentijs poſſe confundi:diſtinguemusq́; quæ illæ ſint,& qũ,& quemadmodũ. Itaque
ex alijs,quæ aperte ſunt conſpicua,quomodo etiam aliquid de obſcuris deprehendas,inibi do
cebimus:ad hæc,cur anguſtus ſimul,& languidus pulſus altus nunquam ſit. Sed de his hactenus.

De rhythmis dignoſcendis. CAP. 3.

POſthac de rhythmis uerba faciemus:quem ordinem ſecuti ſumus docendi, q̃ coniũcta eius
cum ſuperioris eſt exploratio. Nã natura quidem rerũ ferebat,ut quæ una in parte pulſus, F
maxime diſtentione, genera conſiſtunt; prius exponeremus,quod in cõmentarijs de differen-
tijs pulſuũ fecimus:uerum,quia genera in una parte poſita,quæ de ſuperioribus adhuc reliqua
ſunt,flagitant communem tractatum:rhythmorum aũt genus adiunctã cũ ſuperioribus duobus
generibus hẽt cognitionẽ (ut ipſe de his ſermo docebit)ideo poſthac de rhythmis narrabim⁹,
de duritie,& uehementia reijciemus in proximũ librum:ut abſolutam cõplectantur *ſinguli cõ
mentarij generum diſciplinam,quę coniuncta cognitione ſunt. Quia iã in cõparatione tẽporis
diſtentionis cũ contractionis tẽpore rhythmus conſiſtit, prius parãda ſeparatim nobis utriuſq́;
tẽporis notitia eſt. Hoc uerò parũ facile eſt:nã (memoriã ſi conſeruauimus eorũ, q̃ primo in li- *Aliter utriq;
bro retulimus,ubi q̃reremus,ecquid ſentire totã diſtentionẽ,& contractionẽ poſſimus,an pars
nos fugiat utriuſq; motus) ſciemus,q̃ ſit laborioſum,adeoq́; præter oẽm nr̃am facultatem,ut no
titiam cõparare oĩs harũ tpis poſſimus. Quo loco principium diſtẽtionis oſtendimus,& finem
contractionis non cognoſci poſſe. Iam quatenus aliquid nos motus latet,hactenus ẽt tempus. ſ.
præteribit. Primum id eſt ipm repetendum,declarandumq́; idem nõ eſſe,quod in primo libro
q̃reretur, ac quod paulo ſuperius:nam illic de diſtentione quærebatur abſolute,hic de tẽporis
eius quantitate. Proinde,cum abſolute q̃ritur,an oĩs ſentiri diſtẽtio poſſit:quæ tactum fugit mo G
tus pars, hanc confirmauimus non dignoſci:in exploranda autẽ eius quantitate, q̃ tũ promota
ſpatij ſit,aduertimus. Ac nõ ita dudũ diximus,mõ finis diſtentionis habeamus ueram notitiã, ra
tionẽ nobis cũ ſenſu coniunctã ſubiecturã eſſe eius q̃titatẽ. Itaq; poſſumus,q̃uis,niſi externum
finẽ motus,partẽ aliã nullã ſentiamus,quãtũ is habeat tpis ignorare:at tñ ſcire,q̃ tum interualli
peruectus ſit. Horum alterum in primo libro diſcuſſum eſt:alterum nõ ita diu eſt,cũ explicaui-
mus. Ergo iterũ ad memoriã reuocemus,q̃ in uehemẽtibus pulſibus,ſi modice arteriam cõpreſ
ſerimus,perſpiciemus quidẽ initiũ motus,ſed quantitatẽ ignorabimus interualli. Nec uerò hoc
pterearnus,quod initio ſtatim ſecundi tradidimus, nõ idem eſſe quãtitatem tpis examinare,ac
celeritatem uel tarditatem dignoſcere. His.n.nobis in præsẽtia oĩbus opus eſt:quo planè,& di
ſtincte perſpiciamus,ecquid inter ſpatij dignotionem,quo fertur arteria,& tpis interſit:& pter
utranq; quandã eſſe aliam uel celeritatis uel tarditatis eſtimatricem. Siquidem prima,quam cõ
memorauimus, explorat interualli quãtitatem:quãtitatem altera motus tpis, tertia qualitatem
motus. Ad rhythmum igitur dignoſcendum nec primam quærimus,nec etiam tertiã,ſed ipſam
tantummodo ſecundam. Quare inſtituenda manus ea applicatio eſt,q̃ arteriæ motũ accuratiſ-
ſime intuetur oẽm. Itaq; primo libro quæ expoſita ſunt,cum quæreremus,poſſit ne ſentiri uni- H
uerſus motus, memoria repetenda ſunt:ſciendumq́; unam uirtute eſſe, & eandem quæſtionem
illam atq; hanc,licet diuerſis uerbis ponatur. Quæ oĩa ſi cum aĩs nr̃is prius cogitemus,pñtis diffi
cultatis aſſequemur explicationem. Sit pulſus quidam magnus,ſed languidus:huius nequeas. ſ.
deprehendere totius diſtentionis motum,cæterum externi finis tantum:ſic etiam contractionis
(ſi modo tm̃ poſſit) initium duntaxat,& receſſum,præterea nihil. Proinde leniter ſunt iſtiuſmo
di pulſus, ut iam dixi ſæpe, palpandi:qua tactus applicatione quantitatẽ aĩa duertere interualli
diſtentionis poteris,tpis motus non poteris; At uero in cõtractione non tantum temporis mo-
tus non inuenias qnantitatem, ſed ne ipſius quidem interualli:nam,illa ubi inſenſibilis euadat,
omnium ſimul,quę poſſidet,neceſſe eſt,fiat iactura. Adeo non mõ interualli,quantitas atq; tpis
motus, ſed & qualitas,in qua celeritatis, & tarditatis cõtinentur indicia,nulla ex parte à nobis
ſentietur. Qui.n.motus etiamnũ qualitas dignoſcatur,uniuerſo ſenſum latente motu? nimirũ re
quiritur prius eſſentia rei, quã ipſa qualitas:quę qñ eſſentia prſus ſenſũ pterit,non põt qualita
tis parari notitia. Quæ ergo iã eſt in his pulſibus rõ,qua cõſequi notitiã rhythmi poſſis,ubi fun-
ditus contractio perijt,& de diſtentione ſaluus,& integer ſolus externus finis eſt? atqui nec ſen-
tire contractionem in ullo languido alio poſſis. Itaque quandoquidem motum diſtẽtionis atq;

contra-

A contractionis arteriæ noſcimus tñ in his, qui languidi nõ ſunt, in horum etiam ſolorum notitiã rhythmi ueniemus, digitis ita moderate applicãdis (uti diximus antea) ut externi motus ne q̃d interpellent. Nã ſi plus iuſto arteriam cõpreſſerimus, conſiſtere eius motum cogemus: niſi ẽt in his rhythmus non poſſit dignoſci: ſiquidem perpetuò initium nos diſtentionis, & cõtractionis finis latet: & niſi oĩno parum, quod præterit, ſit, magnopere rhythmus lædetur. Nam hoc quidẽ fortaſſis ẽt admittas, diſtincta oratione tñ opus eſt. In uehementiſſimis. n. pulſibus uera eſt oĩo: in alijs ſecus habet, præſertim qui uehementiæ paruam partem hñt, q̃ ſatis magna pars ſenſum in his effugiat, quæ iam offendere rhythmum ualeat. Ita hoc iam oĩa, quæ attulimus, fecerunt planum, dignoſci in ſolis uehemẽtiſſimis pulſibus rhythmos: in alijs uerò oĩbus, aut prorſus incognitos eſſe, ut in languidis: aut longe ab abſoluta notitia abeſſe, id quod uſu uenit in minus uehementibus, nõ iã languidis tñ. Atq; ſcrupulus quidẽ hic eſt: hunc nos pro uiribus faciemus, ut tollamus. Primũ, quia non cadit in pulſus languidos, & eos, qui non ſunt uehementes, ſimile diſtentionis, & contractionis incõmodum, lenit hoc difficultatem non nihil. Nã, quã habet rationẽ totum diſtentionis tempus ad totum cõtractionis, eandem cũ rõnẽ habeant, inter ſe quidẽ partes, q̃ tactum latent, ẽt, quæ ſaluæ ſunt, eandem habebunt inter ſeſe rationẽ. Itaq; ex illis

A.l.r.f.2.d.3. c.1.fo.47.a B præſentire nõ multum interpellabimur. Nã, cum duplum ſit, uerbi gratia, oẽ cõtractionis tẽpus cum oĩ diſtentionis cõparatum: duplũ item ſit, quod eſt ſaluum, cum cõparetur: per rhythmos præſenſionibus non aliter abundabimus, ex partibus motus, quæ ſentiuntur, ac ſi totus is ſaluus ſit. At in languidis non perinde difficultatem explices: quippe, quod inueſtigant, qui diſtentionis tẽpus cum toto reliquo cõferunt, remedium, adulterinum eſt: qd̃ uobis, prius faciã, ut declarẽ, deinde aperiã, ubi culpẽ id. Nã, cum pulſus quatuor partes ſint, diſtentio, contractio, & duæ quietes, una à diſtentione ante contractionem, altera à contractione ante diſtentionẽ: qui eſſe cõtendunt incognitã cõtractionẽ, † diſtentionis tempus quod motus appellant, ſeparant, à reliquis* duabus partibus, quas quietẽ, & contractionẽ uocant: horum* trium tẽporum mutuã proportionẽ rhythmũ eſſe cõfirmãt. Qui uerò cõtractionẽ dicunt ſentiri, horum alij diſtẽtionis tñ tẽpore cõparato cum tẽpore cõtractionis, rhythmum dicunt fieri: alij utriq; motui tempus attribuunt quietis, q̃ ipſum ſequitur. Atq; cum tres hæ ſint de pulſuum rhythmis opiniones: qui à ſecunda ſtant, ad dubia illa aperte ſe fatẽtur, quid dicant, nõ habere: qui à prima, & tertia, nõ defici conſilio fortaſſis uideantur: Illi, quia conſpicui motus tẽpus reliquo oĩ cõparant quietis, ut ipſi uocant: hi uerò, q̃ conſpicui motus tẽpus unà cum tẽpore cõſequentis q̃etis reliquo, initiũ cõ

C tractionis ſtatuentis terminum cõiunctionis priorum duorum tẽporum. Operæpretiũ autẽ eſt utroſq; demirari: primos, ſi ea tñ meminerũt, q̃ de cõtractione ſunt dicta: q̃ de diſtentione, hæc exciderunt: nã, quantum ſit in diſtentione interuallum, in languidis pulſibus rõne demõſtrauimus ſciri: tẽpus uerò motus nõ poſſe cognoſci, q̃ eius tñ externi fines ad ſenſum perueniãt. Miror igiẽ, quemadmodum cõparare ſe dicant tp̃s diſtẽtionis cum tẽpore oĩ reliquo: cuius tp̃s q̃d ſentiri poſſit, oĩno ſit paucum: niſi q̃dẽ hoc ſanè ipſum tñ cõparatum cum reliquo toto uolunt. Itaq; rhythmus illis proportio ſit cõſpicui tẽporis motus in diſtentione ad reliquum oẽ. Quod ſi dicunt, rẽ dicũt illã quidẽ, quæ fieri poſſit, ſed tñ inutilem: q̃ p̃cognoſci ex tali rhythmo nihil poſſit, in quo tp̃s manifeſtæ partis diſtẽtionis cum reliquo uniuerſo cõparatur, quòd ex tp̃e cõſtat externæ quietis, contractionisq; & tertio internæ quietis, p̃terea quarto partis diſtentionis, q̃ conſpicua non eſt. Præterquã uerò q̃ nihil oĩno commodi ex iſtiuſmodi doctrina percipi poteſt, notionem & rhythmi hi confundunt, ut ſi quis, muſicum qui ageret, non temporis eleuationis ad poſitionis tp̃s proportionem eſſe diceret rhythmũ, ſed partis manifeſtæ eleuationis ad reliquũ totum. Nec minus errant illi à tertia ſecta, qui eo duntaxat, q̃ tp̃s externæ quietis tẽpori diſtentionis addunt, illis ſunt ſapientiores. Quòd uerò ẽt ipſi in obliuionẽ uenerunt* contra

D ctionis tp̃s ſenſum in languidis pulſibus non dignoſcere, æque peccauerunt. Porro tertium etiã hi inſigne ponunt, cõtractionis primum motum p̃petuo ſentiri, cum ne ille quidem in lãguidis pulſibus ſentiri poſſit. Itaq; ex his oĩbus hæſitationes, q̃ frequẽtes in ſectis ſunt, cõcurrãt in pulſibus dignoſcendis, neceſſe eſt. Quo factũ puto, ut non aggreſſi ſcribere quid ſint Herophili ſucceſſores in præſagitionem ex illis. Ipſe Herophilus rhythmos frequẽter ad præſagiendum adducit: uerum, quid interpretetur rhythmum, difficile eſt inuẽtu: temporis ne diſtẽtionis ſolius ad tẽpus cõtractionis ſolius proportionẽ: an ipſum ẽt quietis tempus, quæ comitatur utrunq; motum, ijs attribuat. Vnde inter Herophilios, qui ab illo cognomen inuenerunt, non cõuenit, utrũ de illis decẽter ſentiat: neutrum. n. eius oratio planè oſtẽdit: neq; cõfirmare rerum natura põt. Quòd ſi iã alterã ſententiã tueamur inſtituto muſicorum, tẽpora quietum p̃cedẽtibus motibus adijciemus: ſin quod facit ad præſagiendum, cum motu motum cõparãtes, ſeparatim quietum tẽpus æſtimabimus. Cum igitur alterutrum ſit neceſſe, aut notionem noĩs labefactare, aut puertere uſum, utrum faciamus potius, implicati tenemur. Tñ, qñquidem alterum eligẽdum eſt, repudiato muſicorum nomine, quod cõducit ad præſagiendum potius ducam: nam quid tandem faciemus damni, ſi, cum motuum ex proportione tempus p̃ſciamus, nomen nobis, quo id appellemus deficiat? Etenim nõ eò, † q̃ in nominibus hæreamus ſ, ſed quia p̃ſagire nequeamus, ideo

† *Al. ex antiquis. priuatim quidẽ diſtẽtionis tempus ponũt, quod ſane motionis appellant: priuatim uero tẽpus reliquarũ * duarũ partium, quod quietẽ & contractionem uocant.*

* Al. tribus.

* Al. duorum.

† *Al. diſtentionis.*

† *Al. quòd nominibus deficiamur.*

ars lædetur. Ergo faciamus utilitatis noīe conſiſtere rhythmum in proportione tp̄is motuum, ac expendamus ſuo loco Herophili ſnīam. Tñ, & ſi hoc poſitum ſit, manere adhuc dubitatio vr̄, q̄, niſi in uehementiſſimis pulſibus, nec omne tp̄s poſſit diſtentionis innoteſcere, nec cōtractionis ubique principium ſentiatur. Cur ergo tp̄s quoddam ad ſenſum princeps Herophilus ſtatuit, ad quod alia æſtimans, duorum, trium, quatuor, uel plurium dicit eſſe: horūq; aut integrorum, &, ut uocant illi, ἀπαραύξων: aut diminutorū* ēt aliquantū, uel plus, uel plurimum? Quaſi. n. in oībus pulſibus ad unguem tp̄a dignoſceret, ſiue motuum ſolorum, ſiue ēt comitantium illos quietum (nihil. n. ad propoſitam dubitationem refert) ita vr̄ hæc ſcribere: niſi uero eum non de oībus, ſed in quibus poſſunt dignoſci, de his tm̄modo exiſtimādum eſt iſta ſcribere. At hoc quidem inferius fortaſſe aliqñ ſuo loco conſiderabimus. Nunc (quia non inſtituimus, quid Herophilus ſentiat, quærere, ſed, quid uerū ſit ſimul & utile, indagare) hoc clare aggrediar ad explicandum, qūo in ipſis rebus experiundo inuenimus. Nam ſic habeto: cum qualitatem motus diſtentionis cum qualitate conferimus contractionis motus, nouē inuenimus primas dr̄ias, quas in tabella propoſuimus: atq; ſigillatim multas alias, quas oīone non exprimas, ſed experiendo exceſſum, & defectum dignoſcas. Quid uero ſoleat quæq; denūciare dr̄ia, dicemus in commentarijs De præſagitione. Sed nunc primum tabellam pr̄ſcribemus, quam intelligent facile, qui in primo commentario ſe de differentijs pulſuum exercitauerint: deinde oſtendemus, quemadmodum multas ſingulæ differēt̄as conſtituant, quantitate diſpares, tametſi eiuſdē generis ſint.

* Al. παρηυξημένον.

TABELLA

Diſtentio	*Contractio*	*Diſtentio*	*Contractio*	*Diſtentio*	*Contractio*
Celeris	Celeris	Moderata	Celeris	Tarda	Celeris
Celeris	Moderata	Moderata	Moderata	Tarda	Moderata
Celeris	Tarda	Moderata	Tarda	Tarda	Tarda

Ac, cum primæ quidem deſcriptæ in tabella dr̄iæ uterq; celer motus eſt, pōt motus diſtentionis maxime cōcitatus eſſe, at motus cōtractionis paulo moderato, & medio eſſe ſuperior: Aut contra, paulū motus diſtentionis cū ſuperare: motus uero contractionis permultum: Aut uterque paulū, aut uterq; permultum: Aut hic paulum, ille plus: aut paulo minus, aut multo, aut alio quoquo modo: nam uarietas aperta eſt. Neq; dicas uel non hoc cerni fieri, uel ſignare nihil: immo & fit, & denunciat res maximas. Ex qua nos notitia potuimus p̄ſentire: neque quicq̄ nobis opus fuit primis tp̄ibus integris, & amplificatis. Nam eam cognitionem totum non deſiderare motū, ſed parari ex qualibet eius parte poſſe, nemini obſcurū eſt, niſi ſi qñ inæqualis ſit: tum. n. pars toto haudquaq̄ ſimilis eſt. At nec in pulſibus ad ſummum languidis hac uti licet: in his. n. ne primum quidem initium cognoſcas contractionis, nedum inſignem eius ullam partem.

GALENI DE DIGNOSCENDIS PVLSIBVS LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM LIBRI

Exponit, quo pacto ictus in pulſu comprehendatur: ac refellit Archigenem, & Agathinum, qui aberrarunt in pleno pulſu dignoſcendo.

De ictu dignoſcendo. CAP. I.

QVæ pulſibus inſunt pro ſubſtantiæ eorum propria rōne, antea oīa expoſuimus: nunc de cæteris, q̄ nec citra motum arteriarum pñt dignoſci, neq; eius tñ ſunt propria, narrabimus. Eſt quidam in diſtentione arteriæ ueluti ictus, qui, cum tangimus, tactum ferit: hunc, ubi uiolentus ſit, proprie exiſtimabis ictum uocari: uocāt ita tamen, etſi careat uiolentia. De hoc igitur uero ictu, quem uiolentum occurſum dicimus eſſe, magna diligentia attendendum eſt: neq; enim parum multarum pulſuum ſpecierum uidetur comes eſſe, duri, uehemēt̄is, magni, celeris, alti, conuulſiui, & uibrati. Ne ergo deceptus quis communi ſymptomate in ijs dignoſcendis labatur, ſedulo oēs, & accurate æſtimandi ſunt: nam, ſi alijs illi notis diſcerni poſſint, & has didicerimus, id, quod totum eſt, aſſecuti fuerimus: ſi non poſſint, hoc certe ſatis erit noſſe, cōe hoc compluribus pulſibus eſſe. Huius commentationis principium optimum ſit, ut quamobrem unus tam multis pulſibus communis comitari affectus uideatur, uiolentia ictus, cauſam diſcamus, hoc modo. Qñ impelli a pulſu tactum, modo ſit eius occurſum ſenſurus, neceſſe eſt: impellitur autē non perinde ſemper, ſed nunc plus, nunc minus, interdum ut

palpet

A palpet tantum: quicunque motus eum protrudunt, & ſubmouent longe, uiolenti hi ſpeciē ictus repræſentant. Ac protrudere longe poteſt motus & duræ arteriæ, ueluti contrudens tactum: & qui roboris mouentis illam facultatis ueluti euertit: præterea, qui magnitudine diſtentionis plurimum progreditur: iā etiam, qui, qua fertur celeritate, impellit ualenter: & qui præ altitudine ueluti ſubit ac intrat: ad hæc qui, ꝙ tenſus ſit, ægre mouetur: deniq; qui ob uibrationem, ſimul tenſionis, & duritiei, celerisq; occurſus ſpeciē præbet. Quocirca incidas in multos quotidie medicos, qui illos oēs pulſus dicant uehementes eſſe. Qui ſi quidē animaduerterent, q̄ hi diſtent, quomodocunq; in cōmuni oēs uelint appellare, non laboramus: ſed, quia, ſicut nomen attribuunt cōmune, ſic naturā putant unam omnium eſſe, conabimur dolum illis detegere, à clariſſimis, & apertiſſimis ingreſſi, exempli gratia, à ueloci. Nā hinc facile errorem deprehendat, qui certe intelligere poteſt, celeritatē occurſus non eandem eſſe, & uiolentiam ictus: nam, ut omittam alia, nec longius celer impellere ualet tactum, ni ſimul magnus ſit. Vnde liquet non hoc eū ſua ſponte obtinere ſymptoma: nam, quod illi, cum celer tantum eſſet, nō etiā magnus, nō aderat, ſed preſentia magnitudinis ei acceſſit, qua ratione ei proprium dices? quippe celer ſimul, & paruus nō longe tactū impellit: ſed longe impellere, magis ad magnitudinē pertinet, uel etiā ad
B hanc per accidens. Nam, ſi colligamus, quæ de dignoſcēda magnitudine diximus: non eò, ꝙ lōgius intret, ſed quia multis in partibus longitudinis pariter, & latitudinis, & profunditatis attingat tactum, cognoſcebatur. Vt enim circularem pulſus circunferētiam, quæ ſatis magna eſt, ſenſu perceperimus: ex illo deinceps aſcenſum, qui ex multa profunditate uenit, coniiciemus: ubi non totum tactus interuallū aſſequitur, cæterum externum tantum ſentit finem. Itaque, ſi inde vſq; à primo impetu, cum diſtēditur arteria, uelimus motum ſentire, magnitudinem magna ex parte, uti ante diximus, interpellabimus: ut ne magnum quidem iam pulſum eſſe arbitremur. Id quod non in omnibus tamen magnis facias, cæterum in his, qui cum magnitudine uehementiā aliqua ex parte coniunctā habent. Nam magnis quidem tantum, nec uehementibus tamen, ne occurrere quidem aſcendentibus poteris, neque premere arteriam: pereant enim mox toti. Vñ planum eſt nō hinc magnum, quo longiſſime intro tactum protrudit, dignoſci, ſed ꝙ multis partibus longitudinis, & circuli arteriæ occurrat. Quid igitur, intimè ne altus impellit? atqui, quod in tribus dimenſionibus magnus, hoc poſſidet hic in una: proinde, ſi non ille, minime hic. At magnum oſtendimus, niſi uehemēs quoque ſit, tactum non poſſe protrudere longius: quo minus altus. Quòd, ſi cum magno frequenter imbecillitas adiuncta eſt: & cum alto, qui magnus nō ſit,
C ferè uehemētia, imbecillitas nunquam: alia hęc ratio eſt. Habebit. n. (ut dixi) ſemper hoc altus, ut longius impellat: uerum non ſua tamen ſponte, immo quòd omnino uehemens, aut non imbecillus certe ſit. Omnes ergo illi pulſus, ut longe tactum impellant, planè uehementiam requirunt. Vnde etiam, qui ex illis cum uehementia perpetuo coniuncti ſunt, ſemp uiolenter feriunt: qui uerò non ſemper, ſed frequenter, hi quia uidentur fere uiolenti eſſe, qui hæc expendunt negligentius, adducuntur, ut credāt eos nunquā nō tales eſſe. Iam alij pulſus, abs quibus diuelli duritiem non poteſt, uiolenter feriūt, ut uibratus, & cōuulſiuus: nec hi enim aliunde uiolentū ictum cōpararunt, q̄ à perpetua ſua duritie. Quam ob rem duo hæc tantū genera habentur pulſuum uiolēter feriētium, uehemētium, atq; durorum. Sunt tñ, qui his ēt neceſſariam præter duritiem dixerunt uehementiam eſſe: nec. n. poſſe ſolam uiolentum efficere ictum, ueluti nec ſi lapidem admoueas leniter: qui etiam ad ualide feriendum aliquid deſiderat cōtentionis. Verum de his, æquum eſt, ut quæramus, quid tādem ſibi uelint, nullum ne prorſus corpus eſſe durum, nomen uero hoc duri nequicquā ab hominibus uſurpatum, cui nulla ſit res ſubiecta? an rem eſſe certam, cui tribuatur, at dignoſci nequaquam ſenſu poſſe: an alio illam ſenſu, non noſci tactu. Profecto ſunt abſurda oīa, & corpus nullum durum eſſe, & ratione potius, q̄ ſenſu, dignoſci, & ſen
D ſu tamē alio quopiā potius, ac tactu. Atqui, ſi durū concedant eſſe, & dignoſci tactu, quid aliud poſtea, quā de nomine contendere inuenientur, qui ſine contentione negāt uiolentum ab illo ictum edi? nam, ſi nec uiolentum appellare uolēt omnino, contundentem certe, aut repellentē, aut ſubuertentem uocent, neceſſe eſt: nam de contentione q̄dem controuerſia eſt. Omnino. n. quæ inſit in animantiū corporibus contentio, non ſtatuitur ab illis, qui in minima, uel indiuidua, uel incompacta decerpunt totam ſubſtantiam: tantum conuenit inter hos, qui unitam eſſe defendunt eam. Vnde nec ſenſu dignoſci contentio poterit: ſed, ſi poterit, à ſigno quodā, uel à ſignis, uel ab indicatione, uel demonſtratione, fidem capiet: at durum, & molle corpus ſenſu omnes nos homines dignoſcimus. Itaque quæſtio inſtitui de eſſentia eorum non debet, ſed de ratione dignoſcendi: atque adeo non de haç, immo de eo, qua potiſſimum ratione alteri interpretetur aliquis tactus ſui affectum, in occurſu durorum corporum, ac quatenus à uehementibus hæc diſtent. Verum, quia hoc neglexerunt, qui nos præceſſerunt, id nos faciamus, orationē exorſi ab ijs, quæ inter omnes mortales conſtant. Quando uehementia quædam non animalia modo uocamus, ut leones, & tauros: ſed & inanimata quædam, ut fluuiorum decurſus, uentosq; magnos: alia porrò dura, ut æs, ferrum, lapides: memorare oportet, cur ab utriſque his, ubi nos attingant, diuerſi corporibus affectus inferantur. Nā occurſus uiolentus communis utriſq; eſt,

tam uehementibus uentis,q̃ duris corporibus. Sed hñt hoc præ cæteris ſcilicet uenti,& fluuio- E
rũ fluctus,ut euertamur ab ijs:lapides,& ligna,ut premamur,& cõtundamur. Aduerſos illos.n.
etiã ſi magna ui contendamus ire cõtra, prorſus prohibemur, atq; euertimur,repellimurq; uio
lenter, ſed præter ullum preſſum,uel cõtuſionem,uel repreſſionem corporis partium:in alteris
uerò pollet preſſus,& contuſio,& repreſſio. Perſpicies maxime,ſi cui corporis parti lapidẽ im-
ponas nõ ita grauem,quem,ſi uelimus,facile abijciamus:cognoſces profecto quemadmodum
impoſitus grauet, premat,contundat,& ueluti cutem ſubeat:deiectus autem relinquat quoddã
corpori ueſtigium,& preſſus ſignum:nam aut cauiorem reddet partem ſolito,& ut ueſtigiũ diu
ſeruet,aut liuidã prẽterea. At non uentus,ut uehementiſſimus ſit,ut maxime euertat,ut deijciat,
cõprimit,cauatq; corporis ullam partem:quippe, qui mollis ſit, facile circũ corpus diffundit̃,&
circumfluit. Quapropter maximas facile naues impellit,& uerò deturbat ſæpe:tñ nullum cauat
in ijs lignum,ut ſi lapis uel ferrum impingatur:hæc enim rumpere poſſunt,& cõminuere:at re-
pellere,ut uenti,& euertere non poſſint. An igitur,quibus carnis noſtræ natura cedit,dura hæc
nũcupamus:q ipſi carni,ut aqua,hæc uocata mollia ſunt? Atq; id eſt,q̃d Plato dicebat,dura eſ-
ſe,quibus caro nr̃a cedit:& mollia,quæ carni.Nã,ſi incidat in humidum rem aliquam tactus no
ſter,clariſſimum eſt tactum eam diuiſurũ eſſe,humidam uerò ceſſuram,& excepturam:at in du- F
ram ſi incurrat,omnino ille potius cedet,cauabiturq;. Atq; ut orationẽ tandem concludamus,
fingamus manum noſtram nunc aquæ rapido fluctui,uel uento uehementi ex aduerſo occurre-
re:nũc lapidi,quẽ altera manus ſenſim admoueat:aperte à prioribus perſpicies euerti,nõ preſ-
ſam tñ:& lapidẽ ab hac euerti,ſed preſſa ab illo.Nã durum quidem,quo minus progrediamur,
obſtare per ſe nõ poteſt, ſed aut per põdus, aut motum acquiſititium impedire interdũ poterit:
uehementis uerò notio hoc ipſum obſtaculum, impedimentum,repulſionem,atq; euerſionem
complectitur. Liquet ergo aliud nos,cum uehementia tãgimus,aliud,cum dura,ſentire:nã hęc
premunt carnem tãtum,illa impediunt progreſſum. At,quia ſæpe fit ut ambo conueniant:atq;
quod occurrit,durum ſit,pariterq; uehementer moueatur,non poteſt ſenſus etiã nõ duplex no-
bis offerri,unus ueluti premẽtis,alter ueluti euertentis. Quæ ſi ſunt ita,ut ſunt certe,duri pulſus
in premẽdo tactu dignotio ponẽda eſt, ut uiolentia utriſq; conueniat:ſed proprium duri ſit pre
mere,euertere uehementis. Hi ſunt affectus tactus,hæc etiam uſitata*latinis illorum nomina.

De Pleno,& Vacuopulſu. CAP. 2.

ATqui poſſis alijs quoq; hæc nominibus interpretari:quod facile illi facient certe, qui cõti
nuitatem totius ſubſtantæ interpolãt uacuo:id eſt omnes,qui corpora ipſa parua;& indi- G
uiſa,indiuidua q̃; & incõpacta, quòd modo concreſcant,modo diuellantur,ideo generationes
& interitus contendunt efficere.Qui,ut ſi nullam agnoſcant uitalem contentionem,ubi confer
tim, multa,& uelociter ferantur hæc parua corpora,tum ictum creare hæc uiolentum cofirmãt,
quemadmodũ in uentis,& fluctibus contingit decurrentibus.Conferta dicere,& multa,denſa-
que, perinde eſſe dicunt, ac paucum immiſtũ eſſe uacui:quod tãtũ ualere, quantum ſolidas ſub
ſtantias capedinẽ impleſſe arteriarũ:uacuitatem enim eius ut ipſum declarat nomen,eſſe à ua-
cuo dictum:hoc enim in omnibus quidẽ concretionibus ſemper contineri:at, pro ut id augetur
uel imminuitur,ita nũc dura,nũc mollia corpora effici,ac nũc plenus fieri eorũ internos uentri-
culos,rurſus forte uacuos. Ita tunicã quidẽ dicent arteriæ durã uel mollem fieri ex quantitate
admiſti concretioni uacui:internã capedinem plenam, & uacuam, ob quantitatem hic iterum
commiſti cum illa uacui.Magnum autem dicent quendam eſſe pulſum,ſed reniſum non habere
in occurſu,ubi multum in cauitate arteriæ uacui ſit,ipſaq; pauca ſint prima corpora.At uerò ma
gnum eſſe,& euertere,cum parum uacui,& frequentia corpora ſint.Itaq; iam apertum eſt,nihil
apud illos intereſſe inter plenum pulſum,& uehementem,quippe tactus unum eſſe affectum,&
unã naturam pulſus: Nam,cum parum in capedinibus arteriarum inſit uacui,ob multitudinem H
tumorum, plenum pulſum dici, & ob ictus uiolẽtiam,uehementem:proinde ex nominibus illis
alterum eſſentiam denotare pulſus, alterum qualitatẽ occurſus:non igitur diuerſos eſſe pulſus
plenum & uehementẽ,duobus enim unam rem nominibus ſignificari,pro diuerſis notionibus.
Nos uerò, qui contentionem quãdam ſtatuimus uitalem, geminam non poterimus non fateri
pulſuum naturam eſſe,ſi dignoſcendi rationem eorum diligentius attendamus. Eſt autẽ plena
difficultatis hæc cõmentatio,q̃ nihil oratione dignum ueteres de dignoſcendis pulſibus ſcripſe
runt:ſed alij prorſus præterierunt, alij ſanè quàm leuiter attigerũt. Nã Herophilus,qui affectus
ſenſus conſcriberet,nuſquam plenitudinis,quam ſenſit nunquam,meminit.Qui uerò dicti ab il
lo Herophilij ſunt,oĩa potius exiſtentes,q̃ id,quod dici uolunt,ſophiſtę ſanè,& loquaces hoĩes
penè oẽs·& cum nullũ aliud Herophili præceptũ in ipſis artis operibus probare ſtuduerunt, tũ
præter alia, quibus artem polluerunt, etiam plenum nobis pulſum inuexerũt:ut, quaſi parua ſit
ipſa ars,haberemus nunc,quod ageremus. Neq;.n.pulſum præterire fas eſt,à uiris conſtitutum
tã claris:neque, quem experiundo nunquam inuenimus,poſſe prompte dignoſci ſtatuendum
nobis eſt,alienas ſequẽtibus aſſeuerationes. Verum oſtẽdẽdum eſt primum,ad notionem uſq;
hunc pulſum progredi:deinde ne Herophilum quidem in eius notitiam ſenſu unquã pueniſſe.

Quòd

A Quòd ſi iam nihil illi ſignificationem confudiſſent nominis, haberem nũc aliquid dicere de illis, quæ dicturum recipio: ſed, quando uarijs eã modis conturbarunt, nec inter ſe mutuo cõſentientes, nec ſecum quiſque: cogimur primo loco diſpicere de ſignatione, ne quid imprudentes, ut corui & graculi, dum uoces edimus tm, res ipſas, quibus attributæ ſunt, prorſus ignoremus. Et, cum nomẽ pleni pulſus multi ſcripſerint, cæteros certum mihi eſt prætermittere, niſi ſi quando, ſi ita ſeries orationis ferat, ſtrictim attingam: Archigenis autem, & Agathini, mihi ſatis erit
" ſcripta in manus ſumere examinanda. Ac de eo Archigenes in hunc modum loquitur: Ἐὰν δὲ
" πλήρης μὲν σφυγμὸς ὁ νασοτέραν ἐπιδεικνὺς τὴν ἀρτηρίαν, καὶ τὴν ὑπόπτωσιν αὐτῆς διασεσαγμένην
" ἐγχύλως. κενὸς δὲ, ὁ πομφολυγώδη τὴν ἔγερσιν τῆς ἀρτηρίας ποιούμενος, ὥστε κατὰ τὸν ἐπιπιεσμὸν
" τῶν δακτύλων κενεμβάτησιν ὑποπίπτειν. In ea definitione primũ qd τὸ νασοτέραν denotet, parũ liq do noui, q̃ inſolens apud Græcos ſit, ut eiuſcemodi de re uſurpetur. Nã genus quoddã panis appellabant νασὸν: aliud corpus ab ijs ita ullũ appellari haud ſcio. Ipſe Archigenes (nã decet de illo nos eius uſum nominũ diſcere (τὸ νασὸν pro pleno mihi uidetur uſurpare: nam in libro De
" uehementia pulſus, exponens Magni uerba, ſic ad uerbum ſcribit: Omnino, inquit, uehemens
" ictus non fit, niſi νασὸν ſit, quod occurrat, & magnum, & celere inferatur. A quibus paulo poſt in
B hunc modum ſcribit: Et uehementia pulſus, ex celeritate, magnitudine, uehementia, plenitudi-
" ne, conflata eſt: nam, quod ſupra νασὸν, id plenum hic uocauit: ut nihil differat, hoc pacto, an illo dicas. Et uero ubiq; mihi ita uidetur nomine τοῦ νασοῦ uti. At mutemus iam τὸ νασοτέραν in ple
" niorem, ut, quid dicat, intelligamus. Verba eius hæc ſunt: Plenus pulſus eſt, qui pleniorẽ oſten-
" dit arteriam. Atqui hoc uel ſua ſpõte clarum eſt, nec nos noui quicquam docet. Præſtat ergo totum hoc νασοτέραν relinquere, ac, quod in definitione ſequitur, conſiderare. Καὶ τὴν ὑπόπτωσιν αὐτοῦ διασεσαγμένην ἐγχύλως. Tale quiddam ſignificare hæc clauſula uidetur, plenũ pulſum in occurſu arteriam oſtẽdere διασεσαγμένην ἐγχύλως. Hic iterum τὸ διασεσαγμένην, idẽne ſit, ac plenum, an aliud quid indicet, planè nõ habeo conijcere. Quinetiam, cum opponeret poſtea definitioni pleni, & τοῦ νασοτέρου definitionem uacui, nec contrarium τῷ νασοτέραν ſumpſit, neque τῷ διασεσαγμένην: quod quidem, ſi rem contrariam definiret, ſumendum erat. At non ſumpſit, ſed quid ait? Κενὸς δὲ, ὁ πομφολυγώδη τὴν ἔγερσιν τῆς ἀρτηρίας ποιούμενος. Hoc enim πομφολυγώδη, nec τῷ νασοτέραν, nec τῷ διασεσαγμένην cõtrarium eſt, ſed, ſicui alij, certe ſoli τῷ ἐγχύλῳ cõtrarium eſt: ut τὸ ἔγχυλον ueluti humidius quodammodo ſit: & τὸ πομφολυγῶδες magis aereum. Iam uacui ẽt definitioni additũ eſt, ὥς τε κατὰ τὸν ἐπιπιεσμὸν τῶν δακτύλων κενεμβάτησιν ὑποπίπτειν:
C cui uerbo in definitione pleni, quod contrarium ſit, non reperias. Nam τῆς κενεμβατήσεως nomini rectiſſime ἀντίβασιν opponeret: at hoc in pleni definitione prętermiſſum eſt uniuerſum: idq; cum in eũdem modũ poſſet dici, ὥστε κατὰ τὸν ἐπιπιεσμὸν τῶν δακτύλων ἀντίβασιν ὑποπίπτειν. At non dixit, niſi id forte, pleniorem oſtendere arteriam, hoc eſt, ut in utraque definitione, non quid plenus pulſus ſit, declaretur, ſed quæ ſit eius dignoſcẽdi ratio. Quod ſi eſt, aſſequamur fortaſſis. Nam, ſi affectuum tactus noſtri hæc definitio expoſitio eſt, nec rei ipſius uſquam naturam attingit, meminiſſe omnium poſſum, quæ in diſtentione arteriæ patitur tactus: fortaſſe itaq; aſſequemur Archigenis mentem: nam, quæ patitur, hæc ſunt. Occurrens ſibi ſentit aliquandiu corpus motum: idque modo multis in partibus uidetur ſibi occurrere, modo non: ac nunc premere, nunc non premere: ac, cum nos premimus, reniti, uel uinci. Hi primi affectus tactus ſunt, ac ueluti elementa totius de pulſibus commentationis: nã reliqua oĩa, partim ex his conſtant, partim in relatione intelliguntur, ſiue partes cõmemoratas mutuo compares, ſiue tota cũ totis. At de quonam horum pleni nomen dr: an de ipſo motu? atqui celeritas in illo, & tarditas erãt, rhythmiq; illic naſcebantur. An ubi in multis partibus diſtentionem tactus ſentit? immo longi hinc, lati, alti, magniq; prodeunt pulſus. An cũ in paucis? contrarij uero tum commemoratorũ.
D An cum premitur? durus. An cum ſummouetur? uehemens. Quid. n. de contrarijs horum & medijs multa diſputem? Qñ ergo exiſtet plenus, aut quem patietur pulſus affectum? tum ne ubi calorem largiorem, uel acriorem ſentiat? atqui non ex pulſuum differentijs id dignoſcitur. An cũ humiditatem uel ſiccitatem? ſed nec hi ſunt affectus drĩarum pulſuum: cum hæc uel citra pulſus, ſi manum admoueas corpori laborantis, explorare poſſis. Ecquod ergo reniſus genus aliud in uehementibus, aliud in plenis appellant? nam poteſt tale quid etiam Agathinus ſentire: uerũ, ſi hoc ſentiebat, aperire debebat nobis non Sphingis proponere ænigmata. An uero non ſolũ res, uolunt, ut inquiramus tam difficiles, ſed ut pro cumulo, quid dicant, expendamus, ac infinitum tempus in eo ponamus, an in rebus ipſis inueniendis? At expendamus Agathini iam uerba, atque hoc quæramus, an reniſus aliud in uehemẽtibus genus, aliud in plenis ſtatuat. Adeo-
" que hæc eius uerba ſunt: Conſequitur enim in conſideratione plenitudinis, & uacuitatis pulſus:
" pleno tenſum & contentum perpetuo ſpiritum repræſentante: uacuo diffluentem, & in reniſu
" euaneſcentem, ut inſtar ſit aquoſæ bullæ, quæ rumpitur. Huic quidem eo noĩe gratias hẽmus, q̃ Sphingis non ponat ænigmata, ut fecit Archigenes, alijque non pauci: nã, recte, an ſecus dixit, per ociũ expendamus, licet. Verba quidem certe eius clara ſunt. Vult. n. tenſum & contentũ perpetuo ſpiritum in plenis apparere pulſibus: infirmum & fractum, nec quicquam renitentem in

vacuis:at, natiuuſne ſpiritus atq; uitalis ſit,qui per corpora,ut illi contendunt,tenſus eſt:an ae- E
reus, & materialis, qui cõtinetur in capedinibus, parum uerba declarãt:tñ ex tota illorũ uirorũ
ſnĩa ipſum uitalem conijcias dici . Sed ſiue hic ſit,ſiue ille,tñ in præſenti admonebimus illum,
eiusq; aſſeclas,ne placita cum ſenſus affectibus commiſceant,ſed ut decet empiricum . Neq;.n.
† *Al. ex anti-quis. quæ ad ta ſtum apparent.* experientiæ imminuerint dignitatem,ſi explicauerint prius nobis hæc,† quæ de tactione attule
runt ipſi;ac deinde,qũo ab ijs oratione ad placita proficiſci oporteat,docuerint. Qui igitur sẽ
ſus affectus in ea erunt,ſi nomen ſpũs immutemus,& ictum appellemus?erit.n.hæc oratio : Ple-
nus pulſus tenſum & contentum perpetuo ictum repræſentat: uacuus uero diffluentem & in re
niſu euaneſcentẽ,ut inſtar ſit aquoſæ bullæ,q̃ rumpitur. His tam bene mutatis,proferamus hic
paruum eius librũ,ut,quid de uehemente,& languido pulſu dicat,uideamus. Verba eius ſic ha-
bent;Nam,ꝙ uehemens ẽt pulſus ſit,qui uiolẽter ferit tactum,& in occurſu fortiter euertit eum, „
conſtat hinc,& conuenit inter multos. Mox ſubijcit : Contraria intelliguntur de lãguido,nam „
debiliter,& languide occurrit tactui.Hæc recte quidem Agathinus,ſed nihil ab ijs,q̃ de pleno, „
& uacuo ſunt dicta, differunt:nam contentum perpetuo ictum eſſe, nihil eſt aliud, ac uiolenter
ferire tactum, & fortiter euertere:quorum illud quidem de pleno, hoc uero uehemẽte,dictum
eſt. Iam ẽt in reniſu euaneſcere,idem eſt,quod debiliter,& languide occurrere tactui:quorum F
ẽt illud de vacuo,hoc de languido eſt dictum. Atque Agathinus in hunc modum expoſuit affe
ctus tactus in uehementibus pulſibus, & languidis . Archigenes alio modo:nam hic ſic ſcribit:
Itaque,ſi per ſe ęſtimetur,manifeſte apparet ſua ſponte uehemẽtiam contentionem eſſe,ut dixi „
mus,arteriarum motus.Inde addit:Apparet porrò per totam diſtẽtionem firmitas impetus,ex „
qua,arteriam ſi comprimamus digitis,firmior occurrit ictus . Hæc quidem ſic ſunt aperta,quæ „
dixit de affectibus tactus: in quibus nullum hẽbimus proprium affectum monſtrare plenitudi-
nis, niſi ſanè,ut quidam dixerunt huius ætatis hoĩes, cum plurimum pulſus eleuatus renitatur,
Atqui hæ duę ſunt ſpecies pulſuum,non una:nam,cum plurimum attollitur,ſi quidem in tribus
dimenſionibus fiat, magnũ efficit pulſum:in una duntaxat,uel longũ,uel latum,uel altum:nam
reniti idem eſt,qđ uehemẽtem eſſe . Quòd ſi quis magnum ſimul,& uehemẽtẽ uolet uno noĩe
uocare pleni,uocet,licet:de nomine enim non contendimus:tm̃ ſciat,nihil ſe nouæ differentiæ
alicũde præter commemoratas in præſenti,adducere. Nam,ſi duas aut tres earũ accipiat diffe
rentias,quas peculiaribus nominibus appellet,nulla inuidia eſt:uerum de nominibus non agi-
mus, ſed de rebus:de quibus, ſi quis habeat, quod, præter quæ nos diximus,afferat,libenter di-
dicerimus. Excogitare uero dr̃iam quãdam pulſuum ex arteriæ infuſione(ſic enim,quod in ea G
cõtinetur humoris, appellãt)equidem comprobo:ac intelligere eam poſſum modo craſſiorẽ,
modo tenuiorem,& hercle etiam lentiorem,uel aquoſam,uel copioſiorem, uel pauciorem, uel
aeream, uel aliam, qualiſqualis ſit:ſiquidem ſpiritum cogito tantum eas cõtinere,atq; hunc in
terim purum,& ſerenum,interim caliginoſum,nebuloſumq;. Sed hoc non eſt inſtituti noſtri,ut
animo concipiamus, quæ eſſe poſſunt,immo de eſſentia agimus eorum:cum uel cõtraria liceat
concipere:ut ſimul ſint, fieri non poteſt:ut ſanguinẽ cogitemus continere arterias,& non conti
nere:neque enim quæreremus de eo,quod nequaquã concipimus animo. At non eſt huic quę
ſtioni propoſitum,ut in notionem eorum ueniamus,ſed eſſe monſtremus:neque enim eſt quiſ
quam,quin in arterijs poſſit intelligere ſanguinem cõtineri:ſed,an re uera,&,cũ naturæ legẽ di
ſpenſatur animal,ſanguinem contineãt:hæc quærimus. Ac multa de eo ſcio Archigenẽ uerba
facere:uerũ,ſi id poteſt deprehẽdere sẽſus,nequicquam multa nugatur:cũ aperte mentiri dice
re liceat Eraſiſtratũ, qui id agit, ut, quæ ſenſu didicimus,hæc ſuadeat oratione aliter habere:ue
rum nemo auſus eſt confirmare peruenire ad tactũ humorem,qui in arterijs eſt. Sanè nihil ma
lim, q̃ ut hoc obtinere poſſem, ne, cum inueſtigo ratione ueritatem, negocium mihi exhibere
tur:at,quid tandem dicant,planè nõ intelligo:Plenus eſt pulſus,qui occurſum arteriæ humidæ H
tumidũ oſtendit. Vtrũ,ceu ipſe hoc tactus poſſit cognoſcere:an,ceu hic patiatur quod patitur,
affectus aperire uiam poſſit ſtatus arterię cognoſcendi?At,hoc ſi dicat,ex affectibus tactus con
ijcere aliquid de ſtatu arteriæ licere, ego nõ contradico:etenim Praxagoras hoc,& Herophi-
lus facit,ac prope omnes partim plus,partim minus:partim ẽt deterius,partim melius.Praxago
ram autem forſitan etiam mireris, qui, cum humores neget contineri in arterijs,ex pulſibus tñ
colligere quaſdam eorum ſpecies molitur: at affectum ſenſus haudquaquam cõmunem adduc-
cit: Ea enim ratione ænigma faciat orationem ſuam,ut q̃ legat nec intelligat,proſundi aliquid
uerbis, & mirandi arbitretur ſubeſſe:ibiq; ætatem conterat, nimirum perpetuo quærendo,nec
tamen quicquam inueniendo:nam quomodo inueniatur,quod nuſquam exiſtit? Quin tu non
2 Epid.ſec.5.cui uena in cubito pulſarit. tantum humorum ſpecies cedo ex pulſuum differentijs diſcerne,ſed animi etiã ‖ mores,ut, Hip-
pocrates conatur:tantum, quæ ſenſus patitur, mihi ſerua:nec, quæ haudquaq̃ patitur, falſo au-
de ei tribuere:neque ex uno affectu diuerſos pulſus iacta te cognoſcere . Eſt quidam pulſus,qui
* *Al. νικηθῆν ai. ſi uincatur.* multum renititur; adeo ut,ſi premas etiam arteriam,non * moueatur à manu:hũc retine,ac,quo
uis, uoca nomine:nam , ſi modo uehementem , modo plenum uocas, interdum alio nomine,
exiſtimasq́ue numero nominum multas te res efficere, quis te feret ? Habeo ſigna ego etiam

ex pul-

A ex pulſibus de ſpecie humorum,& de affectibus animi:tñ ex ſenſibilibus,quos nuper cõmemo-
raui,affectibus omnia conor dignoſcere: nec dico vſquam pulſum præruptum, grauem, lenẽ,
aquoſæ ſpeciei,flatuoſum,λιγκωνισμένον,diſtentũ,μογυλὸν,ſtrictũ,κατάνευγμένον,περιλελωσμέ-
νον,ῥοπαλώδη,neque quicquam aliud,quæ iſti ratione excogitant,nec percipiunt affectibus ſen-
ſibilibus. Adeo iam etiam,quæ ſentit auditus tantum,ad tactum traducunt:nam quid aliud,cum
ſtridentes dicant,& ſtrepentes,& reſonantes pulſus,quàm de tactu ceu de auditu diſputant? ita
que efficiũt denique,vt fides ẽt veris detrahatur. Ac vir quidã huius ætatis minime malus,ver-
boſitatẽ dixit eſſe cõmẽtationẽ pulſuum: qui hercle dixit rectiſſime, q̃ multa verba funditent,
nec quicquam doceãt cõmodi. Qui hoc,ſi non in diſputationibus,in ſcriptis certe debebant vi-
« tare,quod dixit Comicus: Garrire doctus,uerum ineptus dicere. Et mihi plenũ pulſum ſcribis,
nec tantillum mihi potes,vt exponas mentem tuam:tunicæ ne arteriæ ſignifices qualitatem,an
quantitatẽ infuſæ in eas ſubſtantiæ,an qualitatem ſpiritus,an deniq; caloris facultatẽ quandã,
vel qualitatẽ;nã oĩa mihi uideris dicere nõ diſtribute,& confuſe. Aut quò plenitudinis mihi vi
« ni mẽtionẽ facis pro exemplo? Quid etiã in tractatu de plenitudine in hæc verba loqueris? Ita
« que,ſi plenum nõ ſubſtãtia ſed facultate velis æſtimare.& paulo poſt:Sopor facultatis in talibus
B plenũ pulſum deſignant,q̃ nomina ſunt intẽperiei ſpiritus. Et,quẽadmodũ,ut guſtarunt vinũ gu
« ſtatores uini, plenum dignoſcunt: ita pulſum periti,plenũ ex facultatis ſapore, ẽt ſi ſemiuacuus
« ſit,anima duertũt. In his ad facultatẽ referre mihi pleni pulſus notionẽ videtur: tñ,ubi de pleni-
tudine agit,uniuerſa mihi videtur cõfundere,& miſcere. Id adeo ex ei⁹ verbis intelliges, q̃ hæc
« ſunt:Quemadmodũ autẽ lanarũ contextus inde* tenuis eſt,ex quo uacuæ, & plenæ dicuntur, &
« uini qualitas nõ* pungens, ſed illinc admota lingua dignoſcitur,qua plena,& vacua vina diſtin
« guimus,& ipſum etiã corpus apprehendimus,tũ vacuũ,tũ plenum, tam in eo, quod naturaliter
« alius aliud habeat,q̃ in morboſis affectibus,ut in inflãmatione,œdemate, inflatione:ita etiã in-
« exercitatas carnes diſcernimus ab exercitatis. Rurſus in hac oratione,quę de vino dñr conueni
re cum plenitudine facultatis videantur:&,quæ de inflãmatione,& œdemate, cũ plenitudine,
quę in ipſo eſt corpore arterię. At vero exemplum lanarum omnino non intelligo: neminẽ.n.
ego vnquam audiui,plenam,& vacuã lanã qui diceret,ut rogarem,quemadmodũ diceret: im-
mo nec de inflãmatione,& œdemate,ex quoq̃ audiui,niſi ex Archigene. Tñ ex his intelligere
poſſum,quid ſignificare velit nomen plenũ:nã,quod cõtrariũ laxo eſt,vocatur plenum. Vacua
verò quædam,& plena corpora mangones, & pædotribas audiui dicere: uerum non in modũ
C œdematum,& inflãmationũ,ſed,ut in primis proprie, & uſitatę dicũtur, perinde ac vaſa plena
vacuaque, appellabãt:ac cutẽ prehendentes reuellebant,vt viderent,remiſſa eſſet,an contẽta:
itaq; ex laxa uacuũ,ex contenta plenũ conijciebant: & verò eum etiam, qui gracilior craſſiore
eſſet,ex ijs indicijs pleniorem vocabant. Has nugas cogimur agere propter eos,qui primi ea,q̃
nihil ad rẽ faciunt,ſunt nugati. Quaſi enim nomina Archigenes interpretaretur,& non declara
re res inſtitueret,multa coegit in vnum exempla,& nomina,quæ nec vni rei oĩa congrua ſunt,
nec ex vſu authorum appellata:nam apud quos authores,aut uinũ,aut lanas plenas,& vacuas,
inuenias ſcriptum? Reſtat ergo,ut cauponas,mulieresq̃; adeamus requiſitum,quomodo inter-
pretentur,& quò nã hoc conducat. Certe,ſi uti pleni nomine geſtiebat,modo rem declaraſſet
aperte,cui nomẽ tribueret,non eſſent neceſſaria exempla. Cæterũ de nominis uſu etiam tertio
in libro De pulſuum differentijs abunde tractauimus, ac nunc etiam meminimus, ut Archige-
nis in docendo confuſionem aperirem. Neque enim multa cõplicare,& infinita garrire opor
tebat, cum pauculis uerſiculis totum tradi facillime poſſet in hunc modum: nam, quod obſcu-
re ille multis uerbis conſcripſit,breuibus,faciam,ut plane explicem.

* ἁπτὸν. i. perceptibilis eſt in græcis.
† προσάττουσα eſt in impreſſis. προσαράττουσα in antiquis.

Explicatio Galeni de pleno pulſu. CAP. 3.

D GEnus eſt pulſuũ,quod ipſum arteriæ corpus, quo ſtatu ſit declarat: alterũ quod qualitatẽ
ſubſtantiæ,quam continent:ac tertium natiui ſpiritus eius oſtendit facultatem. His tribus
generibus plenitudo nomen eſt. hæc * ſi ſcripſiſſet,& aperte,ſcripſiſſet,& compendioſe:nec hic
nos enecaret,dum inquirimus,primum quid dicat,deinde† ecquid erret:ξſed mentẽ eius aſſecu
ti planè,ad inueſtigandũ nos,ecquid erret, conferremus, iterum in hunc modum rationẽ inſti-
tuentes. Horũ triũ generũ Archigenes primum,quod in ſtatu poſitum eſt arteriæ, tum eſt, tum
cognoſcitur:uerũtamen plenitudo ab authoribus nõ appellatur:quod in tertio cõmentario de
differentijs pulſuũ demonſtrauimus. Illic.n.egimus de nominibus:nõ de nominibus hoc loco,
at de ipſis pulſibus dignoſcẽdis,diſceptamus:tu id pro tuo arbitrio uoca. Dabis autem nobis,ut
uocibus utamur conſuetis,& approbatis,ac durum quẽdã pulſum appellemus:atq; mollẽ, alte
rũ ei contrariũ:præterea tertiũ,in medio utriuſq; poſitum,moderatũ,& natiuũ in ſtatu corporis
arteriæ. Ergo,quẽ plenum tu,ego durũ uoco,quibus nã affectibus tactus,qui ſentiri poſſint, de-
prehendemus? nam arteriæ tunicã nemo ambigit,quin neceſſe ſit uel cõtẽtã eſſe,uel remiſſam:
uerum hoc nunc non quærimus,immo uerò,quæ eius ſit ratio dignoſcendi. Hoc nos clare,fac,
doceas nullis inuolucris utens. Atq nõ facis,neq; uerò te eo accuſamus: Neq; q̃a affici aperte ta
ctũ explicauim⁹ aliter in uehemẽtib⁹,aliter hiſce in pulſib⁹,ideo iactamus. Nã uobis ſeniorib⁹,
qui

* τᾶυτα eſt in impreſſis. ut uertit interpres: clarius tamen, οὕτω. i. hoc pacto, ut eſt in antiquis.
† εἰ καλῶς λέγει, eſt in impreſſis, melior tamen eſt lectio ueterum cod. qui habent, εἰ καλῶς λέγει, ideſt ecquid recte dicat. & ita paulo poſt: quanq̃ hæc pauci momenti ſunt.

qui hæc magna cura inueſtigaſtis, referimus acceptũ, ſi quid nos inuenimus boni, nõ inuenturi E
certe, niſi ad veſtra ſcripta, qui glaciẽ ſecuiſtis, & viã nobis ad ea aperuiſtis, meditati ſimus. Qua
re hoc relinquamus, q̃ affectu tactus, puta preſſu, diſcernitur, & ſecluditur à vehemente: ſubuer
tendi.n. uim illi & reniſum tribuimus. Iam quæramus ſecundũ illud de duobus plenitudinis reli-
quis generibus: quorum pri⁹, quod de ipſo ſpiritu, ut vultis, intelligitur, quod nã ſit, nec hoc poſ
ſumus intelligere: ut ẽt tertio in libro De pulſuũ differentijs demõſtrauimus. Verũ (quia, illic q̃
ſumus latius proſecuti, hic breuibus volo perſtringere) aut caloris ardorẽ, aut cõtentionẽ eius
dicitis: hæ nanq; ex verbis veſtris quaſi oraculis tortuoſis Apollinis Loxiæ eruere potuimus: iã
horũ, reliquum eſt, ut ſigna tradamus. Contentionis quidẽ iam indicia didicimus, gratiasq; agi
mus: ſcilicet renititur preſſui, ut confirmatis, tactumq; ſubmouet. Ardorẽ autẽ hũc caloris nihil
requirimus, niſi vt doceamur, quouſq; tactus noſter animaduertat: neq; ſanè ulla tactum noſtrũ
latebit differentia caloris. At non poſſumus hic nos nõ mirari, ſi in pulſuũ differentijs ea, & nõ
in febriũ aggregabitis. At hoc mittamus in præſentia, nec de eo contendamus. Reliquum gen⁹
quemadmodum dignoſcatur, attendamus, plenitudinis. Hic tactu, nõ habeo, quid conijciã, nec
an ſpiritus arterijs ſolus, nec an etiam quidam humores contineantur: immo non valetis, ut de-
monſtraui antea, ſi quando Eraſiſtratum refellitis, vel Praxagoram, cum aſſeritis ſanguinẽ in F
arterijs eſſe, ſenſum appellare teſtem: haudquaquã id prætermiſſuri, ſi cõſpicuum ſit. Nec verò
illorum etiam ad ſenſum quiſquam confugit teſtem, vt cõfirmaret arterias eſſe humoribus va-
cuas, ſpiritusq; tantũ inſtrumenta: & recte ſane, quippe tactus ſpiritus ne in arteriis tantum ſit,
an ſimul humores aliqui, non valet declarare. Itaq; inanibus nugis horũ repudiatis, ipſi dicam⁹
apud nos ſoli, nullũ prorſus ſenſum eſſe, quo dignoſcas, in arteriis contentus ſanguis q̃ ſit mul-
tus, & qualis. Ac primo loco nobiſcum repetemus nõ poſſe in aqua inter cutem nos, humor ſit,
an ſpiritus, qui in regionibus ventris cõtinetur, tactu explorare, niſi cauata preſſu cute. Et uerò
frequenter non curari cõſpicias in ſynceris aſcitis, & aqua inter cutem, quem tympanitem uo-
cant: ſed ad ueram notitiam comparandã pulſare cogimur abdomen, ut attendamus, ſi, ueluti
tympanũ, reſonet: ſecundo loco aliter cõponere hominẽ, & in latera cõuertere, quo fluctuatio
nem aliquam exaudiamus: Ac nobis ſtrepitus in modum tympani, ſpiritũ annunciat, fluctuatio
humorem: uno uerò admoto tactu diſtentũ abdomen, non deprehẽdas, ex aere ſit, an ex aqua
tametſi cutis his, & quicquid carnoſum erat ſecundum peritonæum, contabuit: ac multo fuiſſet
facilius, tum ob circumiectarũ partium extenuationem, tum ob materiæ contentæ copiam, cõie
ctari tactu, utrũ humor, an ſpiritus ſit id, quod in eis cõtinetur: attamen hic etiã ſoli tactui parum G
tuto fidẽ habeas: quo igitur in arteria, tam craſſa munita tunica, ut peritonęi ſit ſextupla, & quã
cutis ſæpe tegat bene craſſa? nec.n. ægroti, quos uiſimus, ſemper tabidi ſunt. Cum prætea tertius
accedat motus, qui etiã non parũ ad confundendã notitiam ualeat, quid tandẽ tactu cõperire
exacte poterimus? & ſi ad conturbandum notitiam eius, quod continetur, ſatis erat arteriæ per-
petuus motus: quo ergo licebit ſigno aut quãtitatẽ cõtenti in arteriis humoris, aut qualitatẽ co-
gnoſcere? nam magnitudine quidem pulſus, cõtenti humoris cognoſcimus copiã, ſed nõ ppe-
tuo hinc nobis humidum eſſe ipſum humorem conſtat: duritie uerò ſtatũ arteriæ corporis: reni
ſus ictus non craſſitiẽ ſubſtantiæ ſignificat, ſed robur uitalis contentionis. Nam ridiculum ſit, ſi
adeo continere unquã craſſum adducaris humorẽ, arteriarum capedinem, ut renitatur preſſui:
immo, ſi uel ſit lutum, facile cedat prementi, niſi lapides in arteriis, & arenam putamus contine
ri: nã ita renitetur deniq; materiæ craſſities prementibus, aliter nullo modo. Equidem libenter
utrem repletum humida materia his, qui ita elimatum tactum iactant, ut uerbis ueritatem ſupe-
rẽt, explorandũ offerrẽ, q̃ inſit in illo materia: nam ne aquam quidem tenuem à craſſo uino di-
ſcernant. Neq; uero, ſi unus uter picis humidæ ſit plenus, alter aere, ſic etiã deprehendant: ſolæ
enim fluctuationes, & ſtrepitus facultatẽ habent diſcernendi, quid ſit, quod contineatur: ſenſus H
autem tactus uſquequaq; manet ſimilis. Quin qualitates humorum ne fluctuationes quidẽ an-
nunciant, uerum hoc ipſum duntaxat cõe, humorem, qui continetur, non ſpiritum eſſe. Et qũo
credas, qui nec ualent per unicam utris tunicam dignoſcere contenti qualitatem, p cutẽ poſſe
non minus utre craſſam, membranasq; minimũ binas, ac per tunicas neceſſario duas, humorẽ,
qui in arteria eſt, dignoſcere? Atq; hæc quidem illi dicant, nec Herophilum onerent mẽdaciis:
neq; graui nomine rudes territent Herophili librorum: neque hinc fidem uerbis parẽt: turpe.n.
eſt, quaſi ad ſubſellia, teſtibus certare. Si demonſtrationem afferre potes, audiemus te libenter:
Herophilum uerò, eiusq; aſſeclas proferre teſtes, declinantis eſt rectũ certamẽ, & cauſas, exce
ptiones, technasq; commentantis, ne detegaris. Cõſtat nõ iã inquirendę rei gratia, ſed hiſtoriæ
ſupponi falſo citatos teſtes. Hęc ne dicit Herophilus? minime uerò: †immo nõ tu aufugeris. oſtẽ
de, quemadmodũ mentiar: oſtende, qũo dicat: deinde dictio forte ambigua profertur, eoq; bel
lũ cõuertitur, quid nã ſignificet dictio, & quid uelit. Ibiq; in dicto, & ſententia uertuntur epich-
remata quædã rhetorica: in amphibologia itẽ alia: & hercle in ſyllogiſmis etiã alia: immo oẽm
ſic rhetoricã huc transferunt, ut ſi argumentũ aliquod meditarentur, nec propoſitum ſtuderent
efficere. Quid.n. non adduxerunt recẽtiores medici ad quæſtionẽ, cum quidam ſcire Herophi-

† Alex. gr. immo tu fugeris.

lum

A lum defendant,& hanc pulſus differentiam: contra quidam neſcire conentur probare. Miſeri
certe utrique,& miſericordia digni:Illi,q̃ imperiti:hi,q̃ ſunt contentioſi.Nō minus nos tñ infe-
lices,quibus,ſi artis colamus commentationem,non eſt ſatis:ſed,& quid Herophilus,quid He- * *Al.ex antiqs*
raclides,& Chryſermus,& Hegetor non probe expoſuit:quid porrò Apollonius dixit,* & Bac- *contradixit.*
chius,Ariſtoxenusq́ue,uolumus ſcire:&,ſi deprecamur, cōpellimur planè: duobusq́; exercita-
mur malis,tum q̃ ab re nugamur,tum q̃ inuiti hoc facimus,quod illi. Nunc quidem certe alte-
rutrum mihi neceſſe eſt,aut ut Archigeni videar, & Herophilo, ſexcentisq́; alijs refragari: aut
demōſtrem,nullum de Herophili ſnīa,plenum pulſum eſſe. Ac,ſi id,ut operępretium,tractē,nō
aliter,ac illi,de inani ſedulitate reprehendendus ſim.Nunc,quando ex ipſa rerum veritate illo
rum ſnīam coargui,qui ad ipſa artis opera properant,ad ea dimittam, quia iam propoſitā quæ
ſtionem abſoluimus.Quòd ſi qui auent ētueterum ſcripta cognoſcere,temporeq́; ad id abun-
dant:omnia adiiciam,ac̄ declarabo nuſquam Herophilum adullam rem uti pleno pulſu.Et pri
mum ab ipſo capite exordiar,quod illi proferunt: quod ab Herophilo libro primo De pulſib⁹
" eſt ſcriptum,quod mihi ſolum uidentur legiſſe. Atq; ſic habet: In ſumma, differre mihi uidetur
" pulſus a pulſu,πλήθει,magnitudine,celeritate,uehemētia,rhythmo. Hoc in multis prolato,quid
B πλῆθος ſit,quærūt:quaſi uero ſi neſciamus, quid πλήθει ſignificetur, cum neceſſario πληρότης ab
eo,i.plenitudo,ſignificetur. Itaq; ego ipſis lepide,ni fallor, reſpōdeo:nam τῷ πλήθει crebritatē
illum affirmo deſignare.Rurſus utiq;,alijs rñdeam,τῷ πλήθει vehemētiam denotare:ac quiduis
potius,quàm plenitudinem,dicam:ut uideant, nugari uolentibus quanta licentia ſit. Nam cur
plenitudinem potius, q̃ crebritatem,τὸ πλῆθος denotabit? num q̃a primam ſyllabam τῆς πλη
ρότητος,& πλήθους ijſdem elemētis proferimus? Quod ſi eſt,ēt ἡ πλευρή,τὸ πλησίον,ἡ πλησμονή,τὸ
πλῆκτρον,τὸ πλημμυρεῖν, ſexcentaq́; ſunt alia,quorum ex iiſdem elemētis prima ſyllaba cōſtat.
At.n.longe,inquiunt remotæ horum ſignificationes ſunt a τοῦ πλήθους. Qui autē minus,pleni-
tudinis ſignificatio a τοῦ πλήθους ſignificatione procul abeſt?Immo probabile eſt,inquiūt,diffe
rentiam plenitudinis, quæ eſt in pulſibus, commemorari nunc,atque ab Herophilo cognoſci.
Quin potius ueriſimile eſt* duritiam cognoſci,& appellari,cum & hæ pulſuum dr̄ię ſint, easq́ue * *Al. ex anti-*
prorſus Herophilus cognoſceret. Vnde igitur dr̄iam plenitudinis dicat, multo præſtabat mea *quis, & differē*
ſententia,reuoluiſſe antea oēs eius de pulſibus libros. Mihi quidem hanc legem ſtatui,ut unum *tiam duritiæ.*
queniq; ſcriptorem ex ſe ipſo declarem,nec inanibus ſuſpicionibus,& affirmationibus demō-
ſtratione vacuis delirem,quid aliquis dicat. Atq; quo inueniſti apud Herophilum alio loco no
C men pleni,cum crebri inuenias millies? Proinde,cum dr̄ia plenitudinis, & incognita ſit(ut de-
monſtrauimus) nec eius alibi Herophilus meminerit; dr̄ia porro crebritatis cum apud omnes
in confeſſo ſit,tum eam Herophilus ſcribere millies comperiatur: probabilius multo ſit crebri-
tatem appellare putare illum,q̃ plenitudinem. Neque hoc dico τῷ πλήθει Herophilum pro cre
britate ſcripſiſſe(hoc.n.ſi dicam,ridiculus ſim non ſecus,ac illi,interpres)uerum eſſe longe pro
cliuius declaratu crebritatē,& duritiem,adeoq́; quiduis potius,quàm plenitudinem, ſignifica-
ri.E quidem,quod Herophilo τῷ πλήθει ſignificet,aliàs puto aperte declaratum eſſe:nūc nō de
notare plenitudinem,quonam pacto demonſtramus hoc?Primum ſtatim hęc ſubdit:nam,quo
mireris magis hoīum demētiam,qui pro plenitudine πλήθει accipiunt,apponam totum caput.
" Atque in ſumma differre mihi uidetur pulſus a pulſu magnitudine, celeritate vehementia,
" rhythmo.Quia in his differunt,conſpicuus interim fit,& proprius,& nō proprius. Videtur por-
" ro differre,& diſcerni uniuerſe pulſus alter ab altero,ut dictum eſt,celeritate,magnitudine,ve-
" hementia·quem poſſis locupletiorem adducere Herophilo teſtem Herophili ſententię? Vide-
tur,inquit alter pulſus differre ab altero,ut eſt declaratum, rhythmo, magnitudine, celeritate,
D vehementia.Quanam igitur ratione,ſi omnino pulſuum certam differētiam τῷ πλήθει indicat,
eam hoc loco præteriit,cum orationem repetat non obiter,aut negligenter,ſed addat, ut dictū
eſt? Quì autem fit,ut eiuſdem rhythmi pulſus dicat,celeritate,magnitudine, uehementiaq́ue di
ſtare? Quomodo poſtea,cum exponat differentias pro ætatibus,reliquas differentias pulſus di
ſtinguit,omiſit autem plenitudinem? Præterea pro affectibus,temporibus anni, vitæ inſtitutis,
& pro ratione aliorum omnium,quando diſcernit pulſus, cæteras vbiq; omnes memorat diffe
rentias,plenitudinem nuſquam. Et,quod maius eſt,qui hac ipſam ſingulis iis ferę adſcribit ora
tionem,nuſquam addit τῷ πλήθει:ſed in primo tantum libro,non in omnibus locis:certe non p̃
termiſſurus,ſiquidem nomen differentiæ ſit pulſuum.Hæc pro compendio habeto eorum,quæ
in libris de diffentijs pulſuum ſecundum Herophilum differuimus: in illis enim latius Hero-
phili uſum nominum pulſuum explicauimus. Iam igitur finem faciam ſermonis de pulſibus di-
gnoſcendis:nam,ſi,quæ de arteriarum peruerſo ſitu,aut de qua alia ſingulari re ad hanc diſpu
tationem reieci, hæc in proximis duabus lucubrationibus declarabo, de pulſuum cauſis, & de
præſagione ex illis:quarum complectetur utraque quatuor libros.

GALENI DE CAVSIS PVLSVVM LIBRI QVATVOR

Hermanno Cruſerio Campenſi interprete.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Quæ cauſæ ſint vehementis, duri, magni, celeris, & crebri pulſus: tum quemadmodum hi, atque horum contrarij, ab una uel pluribus cauſis oriantur.

Genera cauſarum pulſuum. CAP. 1.

Cauſarum, quæ pulſus uariant, aliæ generationis eorum ſunt cauſæ, aliæ tantum alterationis. Generationis, tum vſus, cuius gratia fiunt: tum facultas, abs qua: tum inſtrumenta, per quæ* diſtenduntur. Alterationis cæteræ omnes, & quæ præcedentes appellantur: † &, quæ his ſuccedunt,* externæ. § Nam triplex quidem eſt cauſarum genus nõ in pulſibus modo, ſed & in alijs cunctis: Vnum, quod primum eſt, & præcipuum, quod quidem etiam continens appellant: cuius inde appellatio deducta eſt, quòd illorum eſſentiam contineat, quæ (ut modo diximus) generationis eſt cauſa: Reliqua duo genera, ut fiant pulſus, in cauſa non ſunt, ſed cauſa ſunt illorum, qui iã geniti ſunt, mutationis. Nam humorum craſſitudo, abundantia, lẽtor, acredo, efficere non ualent pulſus, alterare ualent: ita frigidum balneum vel calidum, & hyems eſtasque, breuiter frigus, & calor, alterandorum pulſuum ſunt, non generandorum cauſæ. † Ac, quas nunc commemorauimus, * externæ appellantur: quæ has etiam præcedunt, quæ quidem in humoribus ſunt, præcedentes. Breuiter ſic habeto: quæcunque extra corpus poſitæ quicquam in corpore alterant, externæ uocantur: quæ has etiam antecedunt præcedentes cauſę corporis affectuum. § Hi affectus, ubi continentes moueant, euadũt præcedentes illarum cauſæ.

Denſetur.n. ab occurſu externi frigoris cutis, cuius denſitas naturalem halitus digeſtionẽ reprimat, repreſſus ille coaceruetur, tandem accendat febrẽ, ob quã vſus pulſuum mouetur, itaq; etiã ipſi pulſus: hic externa cauſa eſt occurſus externi frigoris: cæteræ vſq; ad vſum pulſuũ oẽs præcedentes. Cauſa igitur externa* intercedẽtibus cauſis p̃cedẽtibus, quia uariat vſum pulſuũ, quæ una ex continentibus cauſis eſt, etiam immutat ipſos pulſus: neque enim poſſit ulla continens cauſa mutari, ut immutabilis maneat effectus eius: ſed prius, quàm continentes attingat alteratio, non poſſunt immutari pulſus. Ideoq; principes hæ, & præcipuæ ſunt primæ cauſę pulſuum, cæteræ ſunt harum gratia: nam, quòd † externa* illa alteratio ad continentes penetrauit, propterea pulſuum cauſæ dicuntur: cum ſua ſponte, & per ſe alterare illos nequaquam poſſint. Quare, qui peritus euadere artis de pulſibus uolet, hic verſatus in cauſarum omnibus generibus mirifice debet eſſe, ut quicquid propoſitum ipſi ſit, explicare pulſuum alterationem poſſit. Principium exercitationis optimum eſt, ut continentes cauſas quamobrem generare quæque pulſum poſſit perpendas. Qua.n. ratione generandorum eorum ſunt origines, eadem etiam alterandorum: ſiquidem cauſarum in quantitate, & qualitate differentiæ, pulſuum differentias in qualitate, & quantitate efficiunt.

* *Dictio hæc in quibuſdã cod. græcis non habetur.*

† Al. γὰ τὰ τούτων ἔτι προκατάρχοντα. quaſi uertas, & quæ has adhuc antegrediuntur. Interpres autẽ cauſas procatarcticas, externas vocat.

† Al. ac, quæ nũc commemoratæ ſunt, procatarcticæ appellantur: quæ vero ante has (ſcilicet dictę ſunt), quę in humorib. ſunt, præcedẽtes. Breuiter ſic habeto: quæcunque extra corpus poſitæ quicquã in corpore alterãt, procatarcticæ, ſeu antegreſſæ vocãtur: utpote quæ eas, quæ in corpore ſunt, diſpoſitiones antegrediuntur.

† *Al.* ἐξ αὐτῶν. *ideſt ex ipſis ſcilicet cæteris cauſis.*

De cauſa pulſuum ex facultate. CAP. 2.

VIdetur porrò perpetuo cum omnibus arterijs cor motum illum pulſatilem, ut uocant, dũ ſuperſtes animans ſit, habere: ubi interijt, nec ullam arteriam, nec uero ipſum cor ampliꝰ pulſare uideas: Quo fuiſſe tum quandam conſtat cauſam, à qua moueretur: at, quæ hæc ſit, non procliue inuentu eſt. Vnus natiuum calorem, alius contentionem, alius temperamenti proprietatem, hic vniuerſam ſtructuram corporum, ille ſpiritum tantum: eſt, qui quædam horum, alius

etiam

A etiam omnia ſimul affirmat. Et verò quidã etiã facultatẽ quandã nullo præditã corpore introduxerunt, quæ peculiaribus inſtrumentis motus, quę retulimus, utatur, uel oĩbus, uel pluribus, vel vno. Hanc cauſam, quæ pulſus molitur, quæcunq; illa ſit, licet eius nos fugiat eſſentia, q̃ facultatẽ habeat pulſus efficiẽdi, facultatẽ illã uocauimus: ut quãlibet, puto, aliã facultatẽ à facultate faciendi, cuius habet facultatẽ, ſolemus noĩare: alicuius enim eſt facultas, & eius notio eſt relationi ſubiecta. Itaque, qñ eſsẽtia ipſius incognita nobis ſit, hoc appellam⁹ eã nomine. At uerò, cũ robur facultatis, uel virtutẽ dicimus, aut contra infirmitatẽ, & uitioſitatẽ, ad functionem hæc nomina ſunt referenda: quippe, q̃ obit, & efficit, creatq́; functionẽ cauſa, interim ad eã melius eſt appoſita, interim deterius. Quo fit, ut modo præclarius, poſtea, ſi res ferat, deterius functio adminiſtretur: ac præſtantior ad functionem diſpoſitio facultatis, uirtus eſt, & robur: deterior, infirmitas atq; uitioſitas. Sed de facultate pulſus effectrice, hæc ſatis eſt hoc loco noſſe.

De cauſa pulſuum ex vſu. CAP. 3.

A. ibidem. e

DE vſu eorũ illa ſunt, "q̃ alio loco demõſtrauimus cõmemorãda: q̃ tuẽdi cauſa caloris uniuerſi corporis creati ſunt, quẽ refrigerẽt: &, ſiq̃d ſit fuliginis ex ſuccorũ aduſtione contractũ, id excernant è ueſtigio. Etiã illo loco hoc dictũ eſt, ad gignendũ hos referre aĩalẽ ſpiritum.

De cauſa ex inſtrumentis. CAP. 4.

B

A. ibid. c. 6. e

RElIqua, & tertia gignendorũ pulſuum continẽs cauſa ipſum eſt arteriarũ corpus: nã oĩs facultas, quę alicuius cauſa agit, inſtrumenta quęrit ad opus appoſita: erat" autẽ hic accõmodatũ inſtrumentũ, quod ſpiſſis tunicis, & cauũ eſſet intus. Nã, ut artifices hi: quos in urbibus conſpicimus, ſutores, excuſores, pictores, certis inſtrumentis opus ſuũ efficiunt, ita, q̃ pulſus efficit facultas, ſuũ opus, tutelã natiui caloris, inſtrumẽtis peragit arterijs. Hoc tñ inter hãc, & alios opifices intereſt, q̃ inſtris hæc indita eſt, ac p ea tota permanauit: nõ foris, ut illi, attingit. Itaque, vbi refrigerantẽ ſubſtantiã trahit, arteriarũ diſtendit corpus: cũ fuliginoſam expurgat, cõtrahitur. Iã p̃pollet modo diſtentionis vſus, modo contractionis: ac conſequitur oĩno alterã motus partẽ reliqua. Itaque, cũ ex his cauſis pulſus proficiſcãtur, oẽs illorũ uariationes cauſarum, neceſſe eſt, comites ſint alterationum: unde tot primæ ſunt, & generales pulſuũ differentiæ, quot ſunt cauſarũ. Et facultatis q̃dem differẽtiæ, robur, & imbecillitas: natiui caloris aduſtio, refrigeratioque: arteriæ tunicæ, duritia ac mollitudo: atq; prę his oĩbus in ſingulis generib⁹ cõmemoratorũ mediocritates. Verũ mediocritates naturales efficiũt pulſus, qui mediũ locũ obtinẽt inter excedẽtes: exceſſus verò, pulſus p̃ter naturã: atq; alij p̃ſpicui ſunt. Qui autẽ in firmitate conſiſtunt fa-

C

A. l. 1. f. 2. d. 3. c. 3. fol. 44. g

cultatis, quiddã dignũ hñt quæſtione, quod progreſſus diſputationis diſpiciet. Porro robur facultatis "neceſſario vehemẽtẽ pulſum facit, infirmitas lãguidũ: & inſtrumẽtorũ duritia durum, mollitudo mollẽ. Non tñ incremento natiui caloris, uel imminutioni unũ ſemper, & idem pulſuum genus ex neceſſitate conſequitur: nec. n. celer, quod non nulli ſunt opinati: nec magnus, vel creber ſemper incidit, ubi aduriẽ natura: nec, cũ extinguitur, tardus, vel paru⁹, uel rarus. Sed de his, qui ambigunt, perinde, ac Archigenes, errãt, qui in Magnũ diſputat de pulſus celeritate, q̃ nõ à robore potius, q̃ ab imbecillitate proficiſcatur facultatis: nã neutrum ſequiẽ neceſſario. At tñ peculiaris magis eſt celeritas quidẽ robori facultatis, & caloris abũdãtiæ, præterea molli

A. 2. 1. par. cãſ. 70. col. 22

tudini inſtrumentorum: tarditas uerò "cõtrarijs. Eodẽ mõ validæ facultati magnitudo, & copiæ caloris, tũ ẽt mollibus inſtris eſt familiaris: paruitas verò contrariis. Crebritas item nulli neceſſario de cõmemoratis adhæret, magis tamen propria facultatis eſt imbecillitati, copiæ caloris, duritiei inſtrumentorum: & raritas item magis ad contraria ſpectat, non annexa illis eſt perpetuo tamen. Faciam autem, ut hæc, repetita ab initio oratione, ſigillatim demonſtrem.

Calor quos efficiat pulſus. CAP. 5.

D

A. l. 1. f. 2. d. 3. 44. fo. 48. c

SI amplior in corpore ſit collectus calor, animãti opus erit cũ maiore reſpiratione, tum maioribus pulſibus: & quia maioribus, continuo etiã celerioribus, & crebrioribus: Vt, qui ſitiunt, non multũ modo, ſed & celeriter potant, ac crebro: ſic, qui indigent refrigerio, copioſum ſimul id, & celeriter, crebroq́; attrahũt. Quamobrẽ peculiares dixi eſſe pulſus copioſo calori magnũ, celerem, crebrumq́ue: nõ tñ neceſſario concomitari: poſtulant. n. quo tales euadant, facultatem ualidam, atque inſtrumenta mollia." Sin infirma facultas, aut durum ſit inſtrumentũ, neque magni eſſe, neq; celeres poſſint, quod inſtrumẽtum ſit per duritiam aduerſus mouentem facultatẽ cõtumax: illa verò attollere, quatenus oportet, arterias per imbecilitatẽ impos. Quare, ut celer pulſus, uel magnus fiat, tria, oportet, cauſarum genera inter ſe conſpirent: ut vſus illorũ gñationis urgeat, facultas valida ſit, molleſq́; arteriarũ tunicæ, aut certe nõ duræ, ſ ſed moderatæ, ſ Vt enim impellere velociter, aut multũ progredi, ut maxime concitato motu indigeant, nec ſenes valent, nec parui pueri, ita nec imbecilla facultas, etiã ſi vſus poſtulet, vel celeriter, uel multũ attollere arterias poteſt. Iã ẽt, ſicut mollis ueſica prompte multum diſtenditur: dura, neſi admodũ quidẽ ẽt atq; ẽt cõtendas, ſic arteriarum tunica, mollis quidem perfacile attollitur plurimũ uel facultate infirma: at dura, licet facultas ſummopere illã impellat, reſiſtit facultati motrici, reniti turq́ue. Via omniũ horum, ratioq́; vna eſt: nam, ut cauſa, quæ in examẽ uenit, ſola cõuertatur, reliquæ maneant omnes in eodem ſtatu, ita diſcernes alterationes pulſuum. Nam, ſi cum multæ

immutatæ

immutatæ ſunt, attendes, primum obſcurum erit, propter aceruumne oĩum in vnum cõtracta- E
rum, mutatio euenerit, an ꝑ unam quandam ex illis: deinde, ut conueniat propter unam, quæ ſit nam hæc vna de illis, nondum conſtat. Nam, ſi calor increuerit ſolus, & maneant facultas, tu-
nicæq́; arteriarum immotæ, pulſus neceſſario maiores & celeriores fient, unaq́; cum calore, dũ
ad maximam perueniant diſtentionem, augebuntur: celerrimi vero ne ſic quidem prius, quàm
maximam calor diſtentionem ſuperauerit, apparebunt. Tunc autem ultra maximam diſtentio
nem extẽdetur, cum ab ea refrigeratur parcius: quare celeritate motus reſarcitur defectus, ita-
que pulſus fiunt celerrimi. Iam vero neque hæc ſatisfaciunt calori vehementer incenſo, ſed, qđ
ante temporis inter duos motus quieſcebat, nunc quid præſecat etiam. Subinde ẽt tam reddit
breue, ut perpetuos putes motus eſſe, nulla quiete interpellatos: ſed hoc accidit, vbi ad vltimum
incenſus calor ſit. Et, cum tres ſint in omnibus exceſſibus rationes opis, omnibus ſimul utitur:
nam conſequitur ſe refrigerantis ſubſtantiæ cum plurimum, tum celerrime, & maxime conti-
nenter: quorum primum maximos pulſus creat, alterum celerrimos, creberrimos tertium. Ne-
que, vbi liberaliter illum magnitudo refrigerat diſtentionis, irritat celeritatem: neque crebrita
tem, vbi ad ambabus auxilium conſequitur: alterius enim illarum ſemper defectus corrigitur
altera: magnitudinis, celeritate: celeritatis, crebritate. Quid multis? crebritatis pulſuum cauſa F
vna eſt prioris actionis defectus. Accidit id cum alijs de cauſis, quas deinceps recenſebimus:
tum de copia caloris, uti modo eſt oſtenſum. Propemodum iam, quod erat inſtitutum, confe-
ctum eſt. Declarauimus enim abundantiam caloris nullum conſequi neceſſario pulſum ma-
gnum, celerem, crebrum: ſed peculiares eſſe illi in primis magnum & celerem, & nõ nunquam
crebrum etiam, ſed per accidens quoddam.

Defectus caloris natiui quos habeat pulſus. CAP. 6.

PVto iam quoq; de pulſibus conſtare, qui defectum comitantur natiui caloris, quem. ſ. nullus
etiam comitatur neceſſario. Familiares tamẽ ſunt ei paruus, & tardus præcipue, mox etiam
rarus. Nam, ut natura, quæ iam pridem refrigerata eſt, nec multum requirit, nec celere refrige-
rium, ſic nec breuibus interuallis. Breuibus interuallis idem eſt, quod crebrum: & longis inter-
uallis idem, quod rarum.

An medius pulſus inter vehementem, & languidum, ſit ſecundum naturam. CAP. 7.

SEd, qñ ſatis de his dictum eſt, ſi, qđ produximus dudum, quantũ diſputationi conducat per-
ſpexerimus, ſeriem oĩonis proſequemur. Inter magnũ pulſum & paruum naturalis interce
dit, & moderatus: cum quo comparantes & æſtimantes reliquos oẽs, qui maiores ſunt eo, hos G
magnos vocamus: qui minores, paruos. Itidẽ inter celerẽ & tardum, medius moderatusq́; natu-
ralis eſt: ſic inter crebrum & rarũ. Ad hæc inter durum & mollem medij naturales ſunt. At na- A.1.c.1.
turalis non item vĩ, qui inter vehementem medius eſt, & languidum: ualidæ. n. eſt facultatis o- c.4.fol.
pus vehemens pulſus, ut languidus infirmæ. Cuius ſane firmitas non eſt contra naturam: immo
hæc virtus eſt, & ſcđm naturam: infirmitas uero facultatis, uitioſitas, præterq́; naturã eſt. Quan-
tum iam in via, q̃ intercedit inter robur & imbecillitatem, eſt ab altero ad alterum, in confinio
alicubi utriuſque poſitum, tanto id ꝑſtat infirmitate, quanto robore inferius eſt: contraq́; tñ fir
mitati cedit, quantum ſuperat infirmitatem. Proinde non hic q̃rendum aiunt eſſe naturalẽ pul-
† *Additur ex antiquis, medium quidem.* ſum, ſed in ſummo & ualido: atq; ex hoc prouenire uehementẽ pulſum. Sunt, qui verum fatean-
tur hoc eſſe, ſed dubitãt hoc undequaq; ita hr̃e: quorum hæc ſnĩa eſt, naturalem pulſum † in hoc
gñe fieri quoq; ipſum ab ſummo & optimo ſtatu non ſecus, ac alios in oĩbus gñibus: non ſum-
mum tñ & extremum eſſe, ſed eſſe ex non naturalibus quendam alium hoc vehementiorẽ. Nã
ſingulare quiddam huic pulſuum gñi accidiſſe, ac extra ordinem autumant: quo factum eſſe, ut
in hæſitationem illi, errores q̃ſque, qui aſſequi illud non poſſent, incurrerint: ſiquidem fieri quidẽ
valente facultate uehementem pulſum, attñ certum eſſe & huius modum vehementiæ: quem ſi H
ꝑtereat, de natura recedat. Certe quidem in ira dñt, ſubindeq́; in exercitationibus, atque potio
nibus vini, vehementius offendi, ac natura poſtulat, motas arterias: at hoc inter oẽs conuenire,
naturaliter pulſum ad unguem comparatum, in aĩante eſſe ſpectãdum, in requiete poſito oĩum
magnarum, ac validarum alterationum: validam aũt alterationem ira, exercitatio, vinum cõci
tant: quare non nunc eſſe naturalem, ſed qui ualente natura ſimul, & per extraneam cãm, q̃ uio
lenta ſit, nullam, commota fiat: itaq; quadam rõne eſſe medium, quadam nõ eſſe naturalem in
hoc gñe pulſum. Quatenus eo. n. alij quidam ſunt uehementiores pulſus, & vero alij minus ue-
hementes, hactenus eſſe medium: quatenus aũt, cum tres ſunt huius gñis dr̃iæ, vehementia, im-
becillitas, & vtriuſque medium, non ex medio eſt, ſed ex una de ſummis, hactenus medium non
eſſe: oĩno ergo eſſe reliquum, rẽcte de illo pariter, ac vere dictum eſſe, naturalem pulſum huius
generis, medium locum in altera extrema dr̃ia obtinere. Sunt, qui hoc impugnent etiam: qui
aiunt vehementes pulſus non fieri ijs temporibus, quæ commemorata ſunt, ſed uideri fieri: fal-
li autem illos, qui negligentius tangunt, a celeritate cum ijs coniuncta, & magnitudine, atq; inte
rim ẽt altitudine, ut fit in ira. At huius controuerſiæ conſtat iudiciũ ad dignotionem pertinere.
Quæ eſt ergo uera dignotio? Dicendum eſt. n. qđ perſpicimus: uino potato, modice certe pul-

ſus

A ſus aperte cũ maiores & celeriores, tum uehementiores euadunt: in ira uero, & in modicis exercitationibus, non perinde aperte. Immo ſi quid illis accedat vehementiæ, id adeo eſt minutum, ut aĩaduerti ægre poſſit. Vtcunq; ſit, quin, quod in manibus hẽmus, cõficiamus, nihil cauſæ eſt, hoc ſi tñ q̃ramus: an magnitudo, celeritasq; pulſuum pertineant ad robuſtã facultatem: quod eſſe his vĩ, qui ſumma cura æſtimant ex ipſa rerum natura. Qñ.n. in confeſſo eſt diſtẽdi a facultate arterias, plus eas probabile eſt validam attollere, & infirmam parum: celerius item validã tardius infirmam: quod quidem vel nobis ipſis conſpicitur, cum ambulamus, currimus, metimus, fodimus, deniq; quicquid agimus. Nam in his, qui fortior eſt, nõ maiorem modo, ſed, & celeriorem operam p̃ſtat, ſiquidem alia vtrique paria ſint: ꝙ ſi infirmiorẽ ad opus neceſſitas vrgeat: fortior autem, aut planè eo nihil indigeat, aut q̃ pauciſſimo: celerius ſic imbecillior aget. Sed inepta iſta eſt comparatio: immo, ſi, ut ante eſt dictum, alia utriq; paria ſint, & vnum tñmodo quodque, quod quoq; loco in diſquiſitionem venit, commutetur. Vt, ſi imminẽtibus latronibus fugiendum ſit, profecto non paria conficient ſpacia, nec æquali uelocitate current iuuenis valens, atq; imbecillus ſenex. Quòd ſi tñ motum ſenis, qui inuaſionem timet latronum, ad iuuenis motum conferas, qui ſegniter in urbe obambulat, uelocior ſic, atq; maior tibi ſenis uideaĩ:
B non quo celerius moueri iuuene poſſit, uel magis artus transferre, cæterum ꝙ motu indigeat concitatiore ob metum, a quo compulſus oẽs vires accommodat ad opus. Iuuenis uiribus eſt quidem robuſtioribus, ſed ad opus eas nõ requirit: nã, ſi opus ipſi, ut ſeni, ſit, hoc celerius aget, atq; magis, quo vires illi ſunt melius comparatæ. Quamobrem accuſare hic operæpretium eſt tum Archigenem, tum Magnum, tñ longe Archigenem magis: nam Magnus quidem, etſi non vndequaq; uerum, certe aliqua ex parte, aĩaduertit. Archigenes uero, cum, quod deſiderabaĩ, deberet addere, ét quod recte eſſet inuentum, ſtudet labefactare: qui ita ſcribit, æquum eſt.n. ut
" adſcribam ipſa verba: Nam infantes paruum prorſus pulſum hẽt, nec uehementem, tum mire
" crebrum, & celerem. Magnus eum negat eſſe celerem: in perpetuum conſtituere uolens hoc, nõ proprium imbecillitati celere pulſum eſſe, ſed crebrum: ſunt.n. imbecilli illi. Ac paulo inferius Archigenes, Mihi quidem non in robore, inquit, uĩ celeritas poſita eſſe, cum in cholericis repe-
" riam, & cardiacis arteriarum contractum motum. Hæc Archigenis uerba ſunt, multum quidem
" probabilia, quæ facile auditorem circumueniant, utpote ex lemmatibus collecta, quæ uulgus medicorum comprobat: ſiquidem in hac ſnĩa ſunt penè oẽs, cholericorum & cardiacorũ celerem pulſum eſſe. Nos uero ſatis in primo libro De pulſibus dignoſcendis diximus de celeritate
C & tarditate: ubi alium monſtrauimus celerem eſſe, alium non diuturnum pulſum: itidem de tarditate, non eundem tardum eſſe, atque diuturnum. Nihil eſt igitur, quòd eadem hic repetamus: ſed concluſione duntaxat commemorata, in illis affectibus non diuturnum quidem pulſum eſſe, tñ non celerem, tum ad inſtitutum eſt redeundum. Iam.n. Archigeni nihil obiicietur, cum negatum ſit pulſus in cholericis cardiacisq; affectibus eſſe celeres. Et quidẽ (ut hoc conceſſum ſit) nõ fuerit facultatis roboris certum ſignum celeritas, ſed, familiare illi quin ſit, nihil obſtat: qñquidem iam ſatis aperte declarauimus, quoſdam neceſſario pulſus conſequi continentes cãs: aliquos eſſe illis familiares, neceſſario coniunctos non eſſe. Nam, quorum pulſuũ poſtulat generatio unam cãm, hanc perpetuo illi comitabuntur, & hercle indicium erunt cauſæ fideliſſimum, ut uehemens ualentis facultatis, languidus infirmæ: at, quorum, niſi plures cõcurrant cauſæ, conſtitui generatio nequeat, hos familiares eſſe cauſis dicemus, non aũt ſignãre certam ex illis aliquam. Eodem modo, ſi ex una aliqñ cauſa pulſus proficiſcatur, ſed non ab eadem perpetuo, familiaris quidem oĩbus cauſis erit, quæ efficiunt eum, conſtanter uero ex illis indicabit nullam. Neque, ſi celeritas ſit pulſuum, ſtatim robur quoque neceſſario facultatis erit: immo eſt, cũ maior ſit uſus generationis aĩalis ſpiritus: & eſt, cum caloris ſit copia, uel inſtrorum mol-
D lities, uel horum quædam, uel oĩa ſimul. Haud aliter, ſi magnitudo ſit pulſuum, erit uel robur facultatis, uel impendium animalis ſpiritus maius, uel calor in corde abundantior, uel inſtrumentorum mollitudo, uel quædam horum, uel etiam uniuerſa. Itaque Magnus, qui familiarem eſſe celeritatem dixit facultati ualidæ, nihil peccat: ſiquidem eſt, cum uelocior huius occaſione pulſus fiat. Archigenes uero, qui eum oppugnat, errat primum, ꝙ in eo mentiatur, quod perſpicuũ eſt, qui oẽs ducat non diuturnos pulſus eſſe celeres: deinde, ꝙ ſi ſint celeres, hoc exiſtimat conſequi, haud quaquam ualidæ facultati eos familiares eſſe: id quod planè falſum eſt. Neque.n. quin pulſus celeres aliquando a robore facultatis proficiſcantur, uerum, ꝙ ab illo non ſemper ſolo: conſequetur, ut illos, quos diximus, pulſus fateamur celeres eſſe. Quòd ſi exiſtimauit non familiares eſſe tñ ualẽti facultati Magnus pulſus celeres, ſed etiam, ut ſignis in perpetuum eſt uſus, lapſus eſt: etenim non, ſi celeritas eſt pulſuum, continuo robur etiam eſt facultatis: immo uero (ut ſupra diximus) ſi uel uſus urgeat, uel ſint molliora inſtrumenta, uelocius arterię mouentur. Omnino, qñ robur facultatis ſequitur celeritas, & qñ caloris copiam, aut exhauſtum aĩalem ſpiritum, aut mollitiem inſtrumentorum, melius feciſſet Archigenes, ſi Magni ſermoni inueſtigatum adiunxiſſet; ita enim abſolutus ſit, ſatisq; ad omnes dignotiones. Quod ille quando prætermiſit, etſi prius ab Herophilo motum: nos, quibus bene Magnus, & melius etiam Herophilus

ſcripſit,

ſcripſit, reſiduum addemus: ac doctrinam dignoſcẽdarum, quæ celeritatem, efficiunt, cauſarum E
oĩbus ſuis numeris abſoluemus. Prius tñ faciendum mihi eſt, ut illorum admoneam, quæ in ſe-
cundo De pulſibus dignoſcendis libro docuimus, quo ſignificationes aſſequẽtes horum nomi
num, nihil ſecus in ſermone accipiamus. Celeres dicimus pulſus, itemq; tardos nõ ægrotis mo-
do, verum ẽt valentibus non nullis: quod naturaliter quidem ijs ineſſe dicimus: quẽadmodũ ẽt
alios, quibus cõparatum optime corpus eſt, nec tardos, nec citatos, ſed moderatos natura habe
re pulſus: eoſdẽque, nec magnos, nec paruos, ſed medios inter utroſq; moderatos: neq; itẽ cre-
bros, vel raros, ſed & in hoc genere moderatos. Atq; de hoc, qui corpore optime eſt conſtituto
priore loco dicamus, ut q regula ſit, & modus cæterorũ oĩum hominũ: magnos.n. & paruos pul
ſus, celeres, tardos, deniq; qui ad hunc modũ ſingulis in generibus appellantur, ac exceſſus de-
notant, ad nullũ aliũ quẽquã, p̃ter hũc, cum illos noĩamus, referimus. Hic ergo homo ſi calidior
ſolito euaſerit, atq; hac re ſit tñ alteratus, vehemẽtiã is pulſuũ nõ immutauerit: immo nec duri
tiæ, & mollitudinis genus: at in magnitudinẽ, & celeritatem vertet: interim ẽt in crebritatẽ, pro
vt magis uel min⁹ calor increuerit. Paulo.n.ſi, q̃ ſolet, factus calidior ſit, manifeſto pulſus habe
bit maiores, veruntamen non celeriores aperte. Quòd, ſi amplius illi calor increuerit, unà cum
illo magnitudo pulſuum proportione augebitur: ad hæc elucebit celeritas. At, ſi calor plurimũ F
auctus ſit, maximi erunt pulſus, celerrimi verò nondum: ſed, ut antea tradidimus, tum demum,
vbi maximam exceſſerit diſtentionem: iam tum crebritas quoq; clare aĩaduertitur. Horum, cur
ita appareant, rationẽ partim iam ante explicauimus, partim non magno negocio ex cõmemo
ratis inuenias. At, ſi frigidior iuſto is homo factus ſit, primum raritas perſpicua erit, deinde tar-
ditas, poſtremo paruitas. Putauerit aliquis hæc euidentia euenta, & inter ſe & cũ poſitis cauſis
pugnare: par eſſe.n. ut quemadmodum in calore prima erat magnitudo: celeritas altera, crebri
tas tertia: & in frigiditate item prima paruitas, ſecunda tarditas, tertia raritas ſit. Ergo quę ratio
eſt explicandi huius nodi? Quòd cũ ualida facultas eſt, etſi paulo minor ſit uſus, primã actionẽ
nec paruã neceſſe eſt, nec tardã eſſe: alterã uerò multo poſt, ſi uſus non flagitet, ueriſimile eſt fo
re. Vt.n. cũ urgebat, facultatẽ ſtimulabat, & excitabat ad officiũ, ita ẽt quietẽ longiſſimã conce-
dit, ubi nõ urgeat. Iam, ſi maior refrigeratio ſit, eoq; uſus ſit magnopere remiſſus, unà elangue-
ſcet celeritas motus, atq; minor ſtatim erit diſtentio. Si plurimũ progreſſa refrigeratio ſit, rariſſi
mi quidem, ſed non tardiſſimi tamen, & minimi, neceſſe erit, ut ſint pulſus. ſed ſat eſt, ſi tardio-
res ſemper, & minores fiant natiuis: exacte quidem certe tardi uel parui, ſi ualida facultas ſit,
quãuis multum ſit uſus remiſſus, nunquam fiant. Eadem cæteris actionibus uideas uſui uenire: G
ut ambulationi aucta neceſſitate, id eſt ſi multa ſingulis diebus ſint ſtadia conficienda, uelocius,
& magis progredimur, nec in diuerſorijs diu cõmoramur. Sin adeo ſit imminuta, ut ſingulis die
bus habeamus quina dena ſtadia, uerbi gratia, duntaxat perficienda, diutiſſime ſubſiſtimus in
diuerſorijs: attamen non ad extremam tarditatem, & paruitatem actionem remittimus. Eadem
in reſpiratione ratio eſt, de qua late egimus in commentarijs De dyſpnœa.

Pulſus ab vſu vna cum facultate profecti, quatuor habent coniugationes. CAP. 8.

AD pulſus redeamus: ac repetamus, qñ aut per ſolum calorem, aut frigiditatem alterãtur,
nec cauſa alia cõtinens à priſtina natura deſciſcat ulla, alteratio eorũ talis neceſſario exi
ſtet, qualem diximus. At, ubi non mõ uſus, uerum etiam mutatur facultas, quatuor tum in uni-
uerſum differentiæ diuerſæ erunt, in quarum ſingulis moueri arteriæ in hunc modũ uidentur. In
debiliore pariter, & calida, ſi multũ ab utraq; cauſa uincatur, ut magnopere imbecillis ſit facul-
tas, & calor igneus, parui, & tardi pulſus, creberrimiq; fiunt: ſin modica noxa ſit, æque fiunt cre
bri, ſed moderati in diſtentione, & motu. Quid aũt crebri perinde, non aũt ex æquo parui, nec
tardi? quoniam nihil extrema crebrius eſt crebritate† ubi ſimiliter habeant ambo. Quod qui-
dẽ ſi hac fieri ẽt alia frequentior poſſet, oĩno eam imbecillimi haberent hoc quidẽ nomine, q̃ H
nondũ uſum cõpleant. Quid uerò in modicis offenſionibus tum facultatis, tũ caloris pulſus fre-
quentes fiunt, ſed nequaquã parui, neq; ẽt tardi, uerũ moderati? an quia, cum imbecilla facultas
ſit, non plane tñ deiecta, moderata diſtentio, & motus nõ nũquam fiet, ſicut hominibus debilio
rib⁹ quidem, ſed compulſis neceſſitate, moderata eſt ambulatio? quod.n. robuſtis citra inſignẽ
neceſſitatẽ accidit, eo compelluntur imbecilliores. Idem hi hoc habent, ut, ubi uſus inſtet, & uelu
ti compellat, in perpetua ſint actione: nihilominus hi, tametſi ægre, at uſum implent. Qui uerò
plane ſunt imbecilli, ẽt ſi maxime contendant, q̃ plurimũ poſſint augere actionis magnitudinẽ,
celeritatem, crebritatemque, ne ſic quidẽ reſpõdent uſui. Porrò pulſum, quibus debilis eſt facul
tas, oĩbus languidum eſſe diximus antea, & tam languidiſſimũ, quã maxime affecta facultas ſit.
Atque de pulſu deprauato per caloris copiam, & infirmitatem facultatis hæc ſufficiunt: Iam ad
alterã nos coniugationem conferamus, quæ in imbecillitate conſtat, & refrigeratione, cui pul-
ſus cõpetit cum imbecillus pro offenſa quidẽ facultatis, tum paruus, tardusque, ſicut pulſus prio
ris coniugationis: ſed non æque, ut illi, ad extremam deuenit crebritatẽ: præterq̃ ſi qñ omnino
facultas p̃ſtrata ſit, tũc plane pulſus minimus erit, intermittetque, & deficiet frequẽter. At, mo-
dice ſi facultas infirma ſit, ualidaq; refrigeratio, creber minime euadit pulſus, utiq; qđ ſatis eſſi

ciat

† *Alex antiqs, quam ſimiliter habent ambo.*

A ciat uel eiuſcemodi facultas uſui. Tertia eſt coniugatio pulſuum alterationis, cum ſimul caro in creſcit & facultas, quam uehementiſſimi pulſus & maximi comitantur, ſed non perinde celerri mi, creberrimi uero fere non ſunt aperte: eſt tñ, cum perſpicue naturã excedant, id quod incidit, ubi plurimum calor increuit: tunc.n. etſi pulſus ſit maximus celerrimusq; tñ, quæ copia eſt calo ris, non rñdet uſui. Reliqua eſt & quarta alterationis, quæ in hoc incidit genus pulſuũ, coniuga tio, ubi coierint robur facultatis & caloris defectus. Hi magnitudine moderata ſunt, ſed tardio res, & bene rari, maxime ubi præpolleat refrigeratio: nam, cum ſit paucus tum pulſuum uſus, uniuerſumq; magnitudo diſtẽtionis facile tueatur, recte ſanè diutiſſime quieſcunt arteriæ. Ete nim, ut, cum uſus flagitabat, illarum erat perpetuus motus, ita nunc, cum eſt remiſſus, longis in teruallis fit: tñ, ob facultatis robur, diſtentionis non impeditur aperte, uel dilucide quãtitas. At nec multum tarditas eadem de cauſa pollet: ſiquidem ualens facultas naturales motionis tuetur modos ẽt ſi nõ poſtulet uſus. Omnino, ut manifeſte pulſus minor euadat, magnopere diſſolutũ oportet uſum eſſe, frigore admodũ ſuperante plerunq; uero diſtentionis tuẽ naturalem quan titatem: aut paulum, neq; id admodum perſpicuo, imminuit. Cæterum multo tardior, q̃ minor, in refrigerationibus apparet, perinde atq; illi, qui iter faciunt, cum non opus ſit cõcitato motu:
B hi.n. minus de magnitudine greſſus, quàm de celeritate, detrahũt: q̃, ſi qñ feſtinato opus ſit plus ad magnitudinem addũt, quàm ad celeritatem. Hìc, ne male hæc accipiamus, & quolibet in ſta tu ducamus uariationem magnitudinis & paruitatis mutationem ſuperare celeritatis & tardita tis, animo etiam, atq; etiam opus eſt attẽto: neque.n. perpetuo præſtat, cæterum promptior eſt, itaq; prior: nam à moderato conuerſionẽm ad magnitudinem & paruitatem procliuius uideas fieri hac, quæ ad celeritatem tarditatemq;. Attamen, ſi, cum ad inſignem magnitudinẽ mutatio peruenit, adhuc fiat, ut creſcat calor, celeritas tum affatim extendit: quod, ſicut diximus prius, non immerito accidit, nam ad implendum uſum ſatis eſt cordi, ſi diſtẽtionis augeat magnitudi nem: neq; uelocitatem perinde, ac illam, requirit auctam. Cum uero luculenta iam, ſit magnitu do, præterea urgeat uſus, hìc tum omne, quod deſideratur, adijcit celeritas: ſin parum ſit ea cõ tentum, perpetuos ciet motus, quod perinde eſt, ac crebros facit. Atque de his hactenus.

Pulſuum cauſæ ex differentijs inſtrumentorum. CAP. 9.

TRanſeamus iam ad inſtrorum differentias, ac inſpiciamus primũ peculiares utriuſque ea rum pulſus: deinde aliarum etiam cauſarum immutationes, uti fecimus paulo ante. Quòd
A.l.1.f.2.d.3. igit̃, cũ durius ſolito uel mollius euaſerit corpus arteriæ, ipſos pulſus id ibi ſimul reddat uel du
c.6.10.48.f C ros, uel molles, ante explicatũ eſt: nec q̃rit hoc longiorem probationẽ, cũ id omnia perſpicua euenta approbent, ferientis naturæ reſpondere qualitatẽ ictus. Quòd uero mollitudini inſtru mentorum familiaris ſit magnitudo, paruitasq; duritiei, quanq̃ de his antea uerba fecimus, tñ, quia ita fluit ſeries orationis etiã hoc loco exponemus. Molle inſtrumentum, quoniã prompte extenditur in omnem partem, facile diſtenditur: durum, non abſque magno negocio. Iã comes eſt prõptitudinis diſtentionis magnitudo: reniſus, & cõtumaciæ, paruitas. Itemq; celeritas prio ris, tarditas alterius generis eſt comes: nõ tñ ex æquo, ac magnitudo, & paruitas. Paulo.n. celerior pulſus eſt ex mollitudine profectus inſtrumẽtorũ, pulſu, quẽ creat durities: maior permulto. Quia corporis arteriæ mẽbranoſitas, quamuis durior interim ſit, ad celeritatẽ quãdam motus parata eſt, & facilis: ad magnitudine m uerò diſtentionis omnium ineptiſſima: nã opus eſt, ut in oẽm partẽ extendatur facile, quod maximam diſtentionẽ ſit effecturum: huiuſmodi molle eſt. Cumq; à natura longiſſime, aut ad mollitudinẽ, aut ad duritiem corpus arteriarũ receſſerit, tar dior fit mollis pulſus duro: nã corpus paulo mollius iuſto, quia paulo duriore ad magnitudinẽ ſequacius eſt, idcirco etiã ad motus uelocitatẽ. At uerò, quod ad extremã diſſolutum mollitu dinẽ eſt, & ueluti laxum, & in ſe ipſum per nimiã humiditatem cõfidet: neq; ad diſtentionis ma
D gnitudinem perinde ſequax eſt, neq; ad celeritatem motus: itaq; celeritate cedit duro: magni tudine tñ nunc non durũ tñ ſuperat, ſed ipſum ẽt, quod in naturali ſtatu eſt. Et eiuſcemodi cer
q. ibidem.h te ſtatus, qui ad immodicum arterias exceſſum adducũt duritiei & mollitudinis, non fiunt ſine mutatione aliarum continentium cauſarũ: neq;.n. conſtare amplius facultas in ſuo robore, nec in terminis calor à natura præſcriptis poterit. Quamobrẽ, ubi ipſius ſolius, uel mollitiei, uel du ritiei, remotis alijs cauſis, proprios pulſus pronũciamus, maiores & celeriores dicemus à molli tudine, minores tardioresq; à duritie fieri: & multo q̃dẽ maiores, q̃ celeriores, ob cauſam, quã explicauimus nuper: crebritate uero ac raritate tñ à ſe mutuo & à mediocri uariare, quantum magnitudine, paruitate, celeritate, tarditate à natura recedunt. Dictũ p̃terea ante eſt, unã omni no cauſam eſſe crebritatis omniũ actionum, cũ quenq; uſum non aſſequant̃. Atq; durorum in ſtrumentorum eſt minor diſtentio, itaq; minor uſu actio obitur: molliũ contra inſignis eſt diſtẽ tio, impletur abunde uſus: iure itaq; cũ duris pulſibus crebritates, cum mollibus rariores cohæ rent. Quòd ſi qñ incidat, ut cũ duritie refrigeratio cõcurrat, & calor cũ mollitudine, tum pulſus duri mollibus euadent rariores: hæc tñ pulſuũ alteratio fit, concurrentibus differentijs continẽ tium cauſarum. Quando autẽ huc defluxit oratio, ut primam cõmemorarem duritiei & refrige rationis complexionem, ſummam eius explicemus. Si durum corpus arteriarum ſit coniunctũ

cũ innati caloris refrigeratione, pulſus efficiet iuſto minores & tardiores: ſi ſuperet durities, mi- E
nores magis, q̃ tardiores: ſin aũt refrigeratio, cõtra tardiores magis, q̃ minores. Ad eũdem mo
dũ crebriores. ſi durities refrigeratione ſuperior ſit: ſin uincat refrigeratio, rariores: at, ſi par fue
rit utriuſque à natura flexus, tãto reddit minores, quãto tardiores, à raritate uero & crebritate
naturali nõ abducet: ſiquidẽ, quantum uſus eorum generationis detraxit ob refrigerationẽ, tã-
tundem ſimul de quantitate diſtẽtionis, temporeq́; motus abſtulit: quare nihil cauſæ eſt, cur ar
teriarum magis natura cõtinuet motũ, ſicut in pleriſque paruis pulſibus, ubi infra uſum manet
diſtentio. Quòd ſi tñ inſignis durities, & pauca oĩno fuerit frigiditas, tum id ipſum exiſtet, quod
cõmemorauimus, nempe diſtentionẽ, quæ uſum non aſſequitur, perpetuos creare motus. At, ſi
contra accidat, ut permultum ſit frigiditatis, duritiesq́; naturali pulſu quàmminimo minor, tum
pulſus multo rariores, neceſſe eſt, ſint, quã minores, ꝙ uſus etiã lõge inferior ſit quãtitate diſten
tionis. Habes cauſarum primam cõiugationem. Altera erat, in qua cum calore pollebat molli-
tudo, quæ etiã tres neceſſario primas differẽtias producit: interim enim par mollitudinis eſt, &
caloris mutatio: interim præpollet uel mollitudo, uel calor. Quare, ſi, quantũ naturã mollitudo
relinquat, tãtundem deſciſcat ab ea etiã calor, magnos neceſſe eſt, & celeres fieri pulſus, nõ ſta-
tim tamen crebros: uerum, ubi generandorum eorum uſus ſuperet magnitudinẽ diſtentionis, ſi B
mollitudo præſtet, magnitudo etiã uincet celeritatem: ſi calor, non itẽ ſtatuẽdum eſt abſolute,
ſed diſtincto eſt opus. Si ita abundet calor, ut uſum actio cõplere nequeat, multo celeriores fiãt,
neceſſe eſt, quã maiores pulſus, ſimulq́; etiã crebri: ubi uero naturæ ſatisfacit uſus, æque magni
atque celeres. Porrò autẽ tertia erit cauſarum cõplexio, quæ pulſum in hoc genere uariant, ubi
calori adiuncta durities ſit. Atq; cũ uterq; multũ de natura deflectit, pulſus erunt celerrimi, cre-
berrimiq́ue; minimi aũt nequaq̃, niſi ſimul facultas affecta ſit (ſed id hic nõ poſuimus) ſed mino
res illi quidem iuſto, non ad ultimã tamen paruitatem delabentur. At, ſi immodicus calor ſit, &
inſtrumentum non magnopere durũ, uerũ paululum à moderato uariet, tantũ abeſt, ut iuſto fiat
diſtentio arteriarũ minor, ut etiam maior euadat. Nam, cum peculiaris duritiæ inſtrumentorũ
paruus ſit, & magnus immodico calori, iure pulſus in iſtis ſtatibus fit magnus, aſſimilatus uincẽ
ti: ſicut, cũ præpolleat durities, paruus. At celeris erit, utra cauſarũ excellat, maxime tñ cũ calor:
tũ uero etiam luculentior erit crebritas. Reſtat coniugatio in propoſitis pulſuum generibus, ubi
cõcurrãt mollities frigiditasq́ue. Quia uero magnus pulſus hic quoq; mollitudini peculiaris eſt,
& paruus frigiditati, utra longius à natura deflectat, illi, neceſſe eſt, pulſus aſſimilentur. Itaq; ma
gni inſtrumentorũ præpollẽte mollitudine, parui in frigiditatibus erunt: moderati autem, cum C
quantũ à mollitudine in magnitudinẽ producantur, tantundem à frigore contrahantur in par
uitatem. Nam, ut ſemel dicã, moderati pulſus nõ ex hiſce tantum cauſis, ſed & ex cæteris præter
naturã omnibus fiunt, cum ambæ, quę in contrarias partes diſtrahunt eos, parem uim habeant:
unde falſo illos, qui in eum modũ laborãt, uulgus putat medicorum naturaliter comparatos eſ-
ſe: uerũ de his diffuſius dicam in commẽtarijs De præſagitione ex pulſibus. In præſentia hoc tã
tum ſatis eſt declaraſſe (quod quidẽ ad hanc cõmẽtationem pertinet) omnes naturales pulſus,
inter exceſſus medios moderatosq́; eſſe: nõ tamẽ, quicũq; moderati ſunt, etiã naturales omnes
eſſe. Rari quidem & tardi certe id genus omnes ſunt pulſus, maxime ſi ſuperior ſit frigiditas.

Pulſus quos inſtrumentorum differentiæ cum facultatis differentijs efficiunt. CAP. 10.

SEd qñ & de his, quæ par erat, expoſuimus, deinceps inſtrumentorum differentias euariem⁹
differentijs facultatis: † atq; illud in memoriã reuocemus, § quot excellentiã caloris affectus
ſequuntur pulſuum, tot ẽt generandi animalis ſpiritus uſus. † Sic″ inſtr̃orum durities coniuncta
imbecillitati facultatis, paruos pulſus, & tardos, & crebros cõcitat: robori, paruos atq; crebros,
non etiam tardos, immo lõge interim iuſto celeriores: quod, quantum diſtentionis mediocri-
tati propter duritiem organorum deficiat, tñ à celeritate reſarcitur & à crebritate. Si uero in- H
ſtr̃m molle ſit, facultas autem ualida, maiores quidem manifeſto pulſus fiunt, at aliquanto tar-
diores, rarioresq́ue. Quòd, ſi ad mollitudinem inſtr̃orum infirmitas adiuncta ſit facultatis, ſi qui
dem æquus utriuſq; ſimulq́; modicus fuerit à natura flexus, & moderatos uidentur & naturales
planè hi pulſus referre, præter quantum uarient mollitudine: ſin ualde immodicus ſit parui &
tardi, & crebri fiunt. Haud aliter, ſi multo imbecillitas p̃polleat: etenim tum quoq; generantur
parui, tardi, crebri. Verum, ſi ſuperior mollitudo ſit, accedũt pulſus ad moderatos, ꝙ facultas, cũ
paulo, quã naturæ lex poſtulat, debilior ſit, nihil habeat obſtaculi, quin retineat & quãtitatẽ di
ſtentionis, & qualitatem motus, ſicut cum incurrat in duritiem inſtr̃orum: ſiquidem cum impe-
ditur ibi diſtentio, tum uero tanto fiunt neceſſario crebriores pulſus, quãto actio quoq; fiat im-
perfectior. Cũ aũt facultas aliquantũ imbecilla, & molles tunicæ arteriarũ ſint, q̃a nihilo fit tar-
dior motus, neq; minor diſtentio, ideoq́; ſatis uſui efficiẽ, nulla fit pulſuũ in crebritatẽ mutatio.

** Aliter ex antiquis illud pri⁹ in memoriã reuocantes.*

† Hæc addũtur in quibuſdã codicibus antiquis ita ut, quot ſũt uſus refrigerãdi animalis ſpũs, tot etiam & generandi & augẽdi ipſius. Exempli cauſa, celeritas & magnitudo ſunt cauſa refrigerandi ſpiritus, eędẽ eiuſdẽ ſpũs generandi & augẽdi cauſæ erunt.

Complexiones omnium cauſarum continentium. CAP. 11.

REſtat iam, ut oẽs ſimul committamus continentiũ cauſarum dr̃ias, & fiunt complexiones
numero octo: duæ cum remiſſa facultate pariter & uſu, modo mollius ſolito ſit inſtrumen-
tũ, modo durius: duæ alteræ, ubi langueſcat facultas, & uſus auctus ſit, inſtrumẽtaque uel mollia,

uel

A uel dura: præterea aliæ duæ, quando ualida ſit facultas, ſed remiſſus uſus, unà cũ uariante inſtrumentorum differentia: reliquæ duæ, cum ualens facultas ſit, auctus uſus, accedatq; inſtrumentorum, quam diximus, differentia. Ac languida quidem facultate ſimul & remiſſo uſu, omnino in paruitatẽ & tarditatem mutantur in utraq; differentia inſtr̃orum pulſus: cęterum nõ redduntur neceſſario crebri, uel rari: ſed uiciſſim hoc pro inſtrumentorũ ijs differentia cõtingit, & ꝓ quantitate offenſionis ſingularũ cauſarũ cõtinentiũ. Nam, ſi parua facultatis offenſio ſit, nec inſignis inſtrumentorũ duritia nihil crebritate pulſus uariãt: nã hoc docuimus ante, non pulſus modo, ſed oẽs planè actiones fieri crebriores ex defectu, q̃ accidit cuique. Iã defectũ uſu æſtimari, id ſupra expoſuimus. Cũ ergo remiſſus hic ſit, paruaq; læſio facultatis, niſi per inſtr̃orum nimiam duritiẽ, nihil deſiderabit in actione. Atqui, ſi facultas magnopere ſit læſa, modice remiſſus uſus, inſtrumẽta bene dura euaſerint, nõ poterunt pulſus nõ fieri, q̃ uſus poſtulat, minores, itaq; imperfectũ ſimul officium, ac, quanto quidẽ imperfectius, tanto etiã crebrius. Iam uero nec ipſa horũ pulſuũ paruitas & tarditas poteſt ꝑpetuo ſimilis eſſe: nã, prout facultas plus uel minus, aut uſus offenſus eſt, ẽt pulſus ipſi, neceſſe eſt, plus uel minus ad paruitatẽ trãſeant, & ad tarditatẽ: minores. n. redduntur & ob facultatis imbecillitatem, & ob uſum remiſſum, & duritiẽ inſtrumentorũ.

Alibidem. f

B Hoc tñ pro quantitate alterationis cauſarũ, aut ſingularũ, aut binarũ, aut uniuerſarũ affectarum, plus uel minus habent: Singularũ, ubi minimus factus pulſus ſit, uel uſu penitus remiſſo, uel inſtrumentis durioribus redditis, uel facultate prorſus infirma: ualet. n. uel alterutrũ eorum, ut dictum eſt, ſi oſtẽſum ſit, minorem efficere pulſum: Binarum, ut cũ prorſus factus paruus ſit, neutra tñ ex memoratis cauſis ſumme læſa ſit, ſed utraq; earũ hactenus abſit ab extrema offenſione, ut pulſus, quẽ ambæ conſtituunt, perinde alteret, atq; is, quẽ altera ſumme offenſa. Ita ẽt, ſi tria genera cauſarũ ad unũ concurrant pulſum conſtituendũ, inducãt interim tantã alterationẽ, quantam cõmittat etiã una de illis maxime offenſa: quod memoria per omnẽ diſputationẽ tenendũ eſt, ut ne falſus quiſpiam alterationẽ putet, quæ ex omnibus offenſis cauſis cõſtat, maiorẽ oportere ea eſſe, quam facit una: ualẽt. n. ſicut docuimus, uel de una qualibet cauſa, q̃ prorſus læſa ſit, ad ultimam pulſus deuenire alterationem. Facultatis igit̃ ad extremũ deiectio minimos efficit pulſus, ẽt ſi molles quidem tunicæ ſint inſtr̃orũ, urgeat aũt uſus. Quare uel huius iterum operæpretium eſt in uniuerſum meminiſſe, ad pulſus extremos conſtituendos identidem plures cauſas requiri, identidem ſatis eſſe unam: nam maximus fieri ob facultatis ſummum robur nõ poſſit citra cæterarũ opem, minimus autẽ non nunq̃ ob imbecillitatẽ poſſit: &, quod eo nouius eſt,

C licet reliquæ cauſæ frequenter diuerſiſſimũ pulſum habeant peculiarem, tñ ex unius earum uictoria fit mutatio. Vincit autẽ aliàs alia: modo, uerbi gratia, imbecillitas facultatis, ex qua ortus minimus pulſus eſt: modo inſtr̃orum durities: interdum remiſſio uſus. Nam, ut languida ſemel facultate, magnitudinẽ nec mollitudo inſtrumentorũ, nec incitatio uſus augeat, ſic inſtr̃is deficcatis, nil conferet ad magnitudinem nec facultas ualida, nec uſus incitatio. Et, ut per unam cauſam, quæ offenſa omnino ſit, pulſuum ſæpe extrema mutatio accidit, ſic interdum, etiã ſi cõiunctæ ſint cunctæ cauſæ ad unum pulſum generandũ, pulſus, quem conſtituunt, haud quaq̃ ſummã aſſequatur alterationẽ. Nam, ſi ſimul & imbecilla facultas, & dura ſint inſtrumenta, & uerè etiã diſſolutus uſus, tametſi oẽs hæ ualent cauſæ pulſum paruũ reddere, tñ nefic quidẽ minimum neceſſe eſt pulſum fieri: uerũ, ſi nec ulla inter illas ſumme læſa ſit, neq; collectus ex omnibus aceruus æquet maximam unius offenſionem, non poterit fieri pulſus minimus. Quamobrem, ut dixi, ante oĩa in pulſuum alterationibus attendenda quantitas eſt cauſarũ offenſionis. Sed de hoc etiã in libris de præſagitione ex pulſibus agemus. Nũc ad tertiam & quartam octo cõmemoratarũ coniugationẽ digrediamur, atq; hic aliqñ dicẽdi finẽ faciamus de duabus primis: etenim, ſi quid ſit in ijs præteritum, facile ex ijs, q̃ ante diximus, inuenies. Ergo, ubi langueſcat facultas,

D urgeat uſus, durumq́; inſtr̃m ſit, potiſſimum ad crebritatem, deinde ad paruitatẽ, poſtea ad tarditatem pulſus uidebis uergere: nõ neceſſario tñ nec perpetuo, nec ẽt in quolibet illorum, nec ſimul concurrunt omnia. Siquidem, ubi læſæ inſigniter ſint oẽs cauſæ, minimi, & creberrimi, & tardi pulſus fiunt: tardi, ꝙ ſit infirma facultas: minimi, cum ob hanc, tum uero ob duritiã inſtr̃orum: qui, ꝙ tales ſint, idcirco ſunt ijdem creberrimi, adeoq́; quia impellit uſus: quinetiam citra eum, facultatis, imbecillitas, & inſtr̃orum durities coniunctę minimos poſſunt creberrimosque pulſus reddere. Huc ſi cumulus acceſſerit uis uſus, non paruum erit illud quidem ad exitum momentum, nihilo tñ pulſus efficiet crebriores: cũ ſint uel ſine hoc frequẽtiſſimi. At, ſi offenſio ſit inſtr̃orum & facultatis parua, ac generationis eorum multus uſus, hi non erunt iuſto minores, nec tardiores, immo interdum manifeſte celeriores: maiores autẽ, ſi nõ aperte, pares certe perſpicuo moderatis. Etenim, ubi multũ inſtat uſus, quamuis ſit imbecillior iuſto facultas, celeriter mouetur: ac longe uero acturus ultra celeritatem magnitudinem erat, ni durities impedimento ſit: nunc eo apertior euadit celeritas magnitudine, quòd huic nulli impedimẽto fit paulo inſtrumẽtũ durius ſolito: ac hoc magnitudini repugnat præter cętera. Crebri porrò in eo genere pulſus fiunt, ut uſus impleatur: qui quidem ſi etiam paulũ diuertat ab natura, omnino parua, ut dignoſci uix poſſit, erit crebritas, ꝙ uſui tum ſatisfaciat celeritas & magnitudo. Et quid multis? in

hac coniugatione comparãda cũ quantitate uſus functio eſt,quã per organa obit facultas. Quã E
to.n.inferior functio uſu eſt, tñ creſcit in crebritatem:contra, tanto minores fiunt & tardiores
ita comparatis,quãtum uel facultas,uel inſtrumenta naturalem relinquãt modũ. At de cauſarũ
tertia uariatione ſatis hæc ſunt. Accedamus iã ad quartã coniugationem,ubi infirma facultas
eſt,& maior eſt uſus,unà cũ inſtrumentorũ mollitudine. Sanè in hac quoq; ſi permultum uſus
increſcat,& nõ multũ ab natura facultas diſcedat & inſtrumẽta,omnino lõge magis ĩ magnitu
dinẽ increſcẽt pulſus,quã in celeritatẽ,Nam durities inſtrumẽtorũ in proxima ſuperiore cõple
xione magnitudini diſtentionis reſiſtebat:in hac non tñ non officit diſtẽtioni mollities illorũ,
ſed præ cæteris adiuuat etiã:itaq; iuſto maior planè pulſus erit,ſed non perinde celer aperte.Iã
crebrior etiã iuſto erit pulſus,nec tamẽ hic,perinde ac ille,tertij cõplexus,q̃ uſu hìc magis,q̃ il-
lic,ſatis fiat.Quòd ſi paululũ uſus & facultas à naturali ſtatu deflectant,inſtrumenta uero multũ
ad mollitiẽ deſciſcant, ad mediocritatẽ pulſus horũ affectuũ accedẽt,tum quãtitate diſtẽtionis,
tũ motus qualitate,præterea quietis tempore:una tñ occurſus mollitudine(nã hoc propriũ ijs
inſeparabile)excedẽt ſtatũ naturalẽ. Quòd,ſi nõ ita deflectãt multũ uſus inſtr̃a,facultas autem
uehemẽter laboret,tales pulſus bene parui erũt & crebri,modice uero tardi. Atq; hacten⁹ ſatis
etiã ſit de hac concurſione egiſſe.Conferamus nos iam ad proximas duas,quę commune habẽt F
robur facultatis,uſumq; pulſuũ generandorũ remiſſum, ſed diſtant inſtrumentis. Itaque altera
illarum, in qua durum inſtr̃m eſt,ualida facultas,minor uſus,minores planè pulſus creat,nõ tar
diores tñ,nec crebriores neceſſario. Verũ,ſi admodũ remiſſus ſit uſus,& dura modice inſtrumẽ
ta,non minores modo,uerũetiã perſpicuo tardiores rarioresq; fient.Sin uitium inſtrumentorũ
uincat uitium uſus, abunde fit is pulſus paruus, itaq; creber,eademq; de cauſa minus tardus illo
* *In græcis eſt* ὑυρωτος.ἰualida. prioris ſtatus:ſi.n.nec uſus cõpletur,&* imbecilla eſt facultas,nõ ita inſigniter fiet tardus. Atqui
nõ completur uſus propter diſtentionis paruitatẽ,quę quidẽ duritiem comitabatur inſtr̃orum:
hæc.n.ſi mollia eſsẽt nõ minor,quod animaduerti poſſet,foret naturali,niſi ſingulariter uſus ſit
imminutus:& oĩno hoc rarior apparebit,quo diſſolutior ſit uſus. Et uero etiã tardus aperte q̃
dem in mutationibus inſignibus uſus,non aperte in minoribus.At,quando & ſatis de his cõcur-
ſibus diſputauimus,ad reliquos iam duos accedamus:in quibus tunicæ arteriæ,uſu aucto,ualẽte
facultate,nunc molles ſunt,nũc duræ.At,molles ſi ſint prorſus pulſus magni & celeres erũt:cre-
bri non ſemper,ſed ubi immodicũ uſus ſit incrementũ:nã tũ quidẽ nec magnitudo diſtentionis
nec celeritas motus,cõplẽdo eſt uſui:ubi uero paruus exceſſus ſit,abũde uel ſola ſuppeditat ma-
gnitudo.Nã,ſi arteriarũ duræ ſint tunicæ,uarie in eiuſcemodi ſtatibus mutãtur pulſus. Paruam. G
ſi durities ſit, ſed uſus inſignis mutatio,maiores,celeriores,crebrioresq; q̃ iuſtũ ſit,euadent.Sin
aũt æquo utraq; cã interuallo deflexerit à natura,neutraq; admodũ lõgo,pares quidẽ naturali-
bus,ſed celeriores atq; crebriores fiũt.Iã,ſi inſignis offenſio uſus & inſtr̃orũ ſit,ut hæc plane du-
riora ſint reddita, ille urgeat nimiũ,celeriores etiãnũ erũt moderatis,at minores ac crebriores.

Vſus exercitationis in cauſis pulſuum. CAP. 12.

QVia uero,quæ de his dicenda erant,diximus,ſupereſt,ut pulſum unum aliquem proponamus,in quo doceamus uſum & fructum huius exercitationis.Sit uero celer,quem peculiarem robori facultatis eſſe,uſuiq; urgenti,& mollitudini inſtrumentorum docuimus. Quonam hunc pacto,cum eum offenderimus, in uno ægroto explorabimus,quando ex una illarũ cauſarum,qñ ex duabus,quando etiã ex omnibus natus ſit?ad hunc modũ. Quando à ualida facultate uehemens non poteſt diſcludi,nec à mollibus inſtrumentis mollis,ſi cum neutro horũ ſit celeritas coniuncta,ab uſu ſolo prouenit urgẽte. Vbi uero cũ altero,omnino,ex illo oritur,quod ſignum hoc edit,& etiã neceſſario ex uſus incremẽto,oſtenſum.n.eſt ante,celeres pulſus nõ poſſe exiſtere,nec uero etiam magnos,niſi poſtulet uſus:at, quatenus ad robur,uel imbecillitatẽ facultas tranſit,ex proprijs eius pulſibus dignoſcas,licet. Eadem eſt ratio in qualitate inſtrumẽto H
rum:etenim hanc ẽt,pulſus habemus,qui prodant.Quantus autẽ generationis eorũ ſit uſus,con- Al.t.f.
iectandũ eſt atque colligendum ex commutatione magnitudinis,crebritatis,& celeritatis. Si.n. 61.fo.4
maximus pariter & creberrimus idem ſit,& celerrimus etiam,ſumme urget uſus:ſin magnus tantum,& paulo celerior, nec etiam maximus & creber,uſus nõ ſit magna immutatio. Etiã poterit ex alijs quoq; ſignis citra pulſus,ut uſus habeat,præſciri. Siue.n.copioſus ſit calor,ſiue exhauriatur animalis ſpiritus, haud id magno negocio explorabis, quòd tactũ calor nõ fugiat,& hercle ſæpenumero etiã ex forma difficultatis ſpirandi, ſitiq; prodatur,atque interno laborãtis ſenſu animalis autem ſpiritus cõſumitur in exercitationibus, & immodicis per halitũ digeſtionibus, fluxionibusq; intro uergentibus,quorum nihil eſt,quod medicũ præterire poſſit.Nec hoc loco iſta longiorem quærũt orationem:neque.n.ad propoſitam commentationẽ,niſi obiter,ſed ad præſagitionem pertinet ea diſputatio. Attigimus autẽ hìc eam,quo Archigeni oſtenderemus cum erraſſe ipſum in prodenda celeris pulſus origine,tum in prõptu ſemper eſſe efficiẽtis cauſæ inuentionẽ.Eritq; id ipſum ex ſequentibus multo apertius,ſi prius de origine narremus reliquorum pulſuum,ut inordinatorum, arrhythmorum, & inæqualium, quos uocant:præcipue ſi tales in arteriæ una diſtentione ſint.

GALENI DE CAVSIS PVLSVVM LIBER SECVNDVS

ARGVMENTVM LIBRI

Inæqualium pulſuum cauſæ, ac eorum quoque, qui ordinem, & rhythmum ſeruant, uel euertunt, explicantur.

De cauſis inæqualium pulſuum, ac primum de inæqualitate ex uſu. CAP. I.

AC de uehementi quidem pulſu, & duro, atq; magno, præterea celeri, crebro, contrarijsq; horum, in primo libro explicauimus, quæ cuiuſq; origo ſit, & quot indigeat cauſis, tum quemadmodum inter ſe conſpirantibus: ad hæc, qui illorum neceſſario efficientes comitentur cauſas, ac qui familiares quidem ſint ijs, non conſequantur tñ neceſſario. Reliquum eſt, de cæterorum pulſuum ut agamus generatione, atque primum inæqualium. Quia uero quidam de his æqualitatem in arteriæ uno motu labefactant, alij in pluribus: quam medici collectiuam inæqualitatem ſolent appellare: quoniam eſt longe hæc apertior inæqualitate unius pulſus, ſatius primo loco ſit de hac tractare. Sanè comites ſunt eiuſcemodi pulſus, ut uno uerbo dicam, inæqualis temperiei cordis, atq; uitiorum inſtrumentorum uel facultatis: nam aut oppilationes, aut compreſſiones, aut duritias, aut †nimios humores ſubſequuntur: ut nimios nunc humores accipias, qui ad facultatem ęſtimantur. At non ſatis eſt hoc de illis noſſe, ſed ſunt ſingulæ partes explicandę, ſuisq; confirmandæ demonſtrationibus. Itaq; cum tres cauſæ ſint continentes pulſuum generationes, inſtrumentum, facultas, uſus, non poterit ex uſus alteratione conſtitui in pulſibus collectiua, quæ aperta ſit, inæqualitas: q̃ nec repente, nec cumulate adeo unquam immutari uſus poſſit, ut pulſus, uerbi gratia, prior ſit magnus, uel celer, uel crebrior: alter tardus, paruus, uel rarus. Siue.n. aũgeaẽ innatus calor, ſiue imminuatur: ſiue plus animalis ſpiritus, ſiue minus exhauriatur: horum nihil adeo affatim mutetur, utinę quales efficiat pulſus. Id quod planè ex acceſſionibus in omnibus lenibus febribus perſpicias, ueluti ijs, quæ ex bubonibus concitantur, & ſynceris tertianis, ijsq́ue etiam, quæ ex aduſtione, uel frigore, uel quocunque alio eius generis oriuntur. Totum.n. inde uſq; à principio eorum tẽpus ad uigorem pro incremento caloris pulſus conuertens in magnitudinem, celeritatem, crebritatem q́; nuſquam ſecundum pulſum clare à primo uariat: uerum, ſi multum temporis interponas, dilucide maior, celerior, crebrior apparet. Eueſtigio autem diuerſus non uidebitur, niſi quãdo ex illis, quæ commemorauimus, aliquod acceſſerit: uel nimij humores, illi, inquam, qui ad facultatem intelligunt: uel obſtructio, uel compreſſio, uel durities inſtrumẽtorum, uel ipſius cordis aliqua inæqualis intemperies: quæ certe excedunt iam lenem morbum. Siquidem ipſis etiam ualentibus, ubi lauerint, uel exercitationem ſubierint, exhauſto ſpiritu, calore aucto, maiores, celeriores, crebriores iuſto, uidentur pulſus eſſe: at manifeſte nunquam à primo differt ſecundus. Si quis inæquales eſſe etiam eos pulſus contendat, licet non uideantur, hic, dum uſum nominum repudiat, nihil tñ ad doctrinam affert lucis: neq; enim, quos ratio eſſe collegit impares, eos ſolemus inæquales uocare, cæterum quos dilucide ſenſu cõperimus tales eſſe. At uocaueris uel hos inæquales, uerũ hoc ſcito, in ſenſibilibus inæqualitatibus, quæ ex alteratione uſus fiat, eſſe nullam. Ac fortaſſe quidem hæc ſufficiebat dixiſſe ad probandum collectiuã, quam uocant, inæqualitatem uariationi nunquam uſus ſuccedere: adijciamus tñ & hoc, quod animaduertitur non nunquam in ira, quando uidetur & hæc innati caloris eſſe ueluti quidam feruor. Sane habet inæquales interdum hæc quoq; pulſus, non illos quidem ſua ſponte (ſemper enim haberet tales) ſed ubi adiunctus ad eã aliquis timor ſit. Iure ergo uarij tũc & inæquales apparent, cum non tantum ab diuerſis cauſis alterentur, ſed etiam natura contrarijs: nam propter uindictæ cupiditatem alti, magni, celeres, uehementes: quia uero timor eſt maior accipiendi mali, q̃ ſpes dandi, parui, humiles, languidi, & tardi fiunt. Quare inuicem utriq; pro cauſæ præpollentis natura uidẽtur euariari: ac excellit modo ira, modo metus: quinimo ipſe timor, ſi quidem ingẽs ſit, q̃ lędatur facultas, & alteretur uſus, pulſus reddit inæquales. Qũo ergo pulſus facultas affecta inæquales facit? nam hoc deinceps eſt dicendum. Quòd non imperet* omnibus inſtrumentis: nam, cum imperat, cunctos ſimiles efficit & pares: ſicubi autem offendat in agẽdo, & ueluti claudicet, ibi euertit qualitatem. Quòd dico, diligenter attendendum eſt, ne omni putes offenſioni facultatis neceſſario ſuccedere collectiuam inæqualitatem: nam aliter ſe res habet: ſed, cum per ſe infirma ſit, creat pulſus non ita crebro inæquales: ubi uero ualida ſit ſua ſponte, opprimatur autem à copia humorum, aut plane contumacia habeat inſtrumenta, ibi illam efficit inęqualitatem. Mentem meam exemplo perſpicies facilius. Ob oculos ponamus duos homines, qui incedunt pedetentim: ſit alter robuſtiſſimus ſimul & florentiſſima ętate, uerum pondus portet grauiſſimum. alter prorſus nihil baiulet, at ualde ſit imbecillis ex morbo, aut ex ſenectute:

† πλῆθη.

Alt. f. 2. d. 3. & f. 48. h

* *In manuſcriptis quibuſdam græcis cod. legitur* πάντων, *omnibus. In Aldino autẽ,* πάντη. *i. omnino.*

ctute: iam nec multũ progrediantur hi, nec celeriter: ita nihil differentin actione: ſed in eo dif- E
ferent, ꝙ æquis plerunq; paſſibus procedet imbecillis: diuerſis ualidus ac inæqualibus, & alias alijs. Nã ille quidẽ, ne ſi contendat quidẽ, poterit unquã uel magnã, uel celerem actionẽ obire: robuſtus uero etiam ferè perinde, interim tñ maiore alacritate celerius aliquantiſper, & magis aget, deinde ab onere preſſus, ad primã tarditatem, & actionis paruitatẽ redibit. Idem uſu uenit arteriarũ actioni. Nam, cũ eſt delapſa in imbecillitatem facultas inſignẽ, pulſus eduntur* langui di, parui, tardi: ſin illa, quãtum in ea eſt, ualeat, ſed alia copia degrauetur, uarios tũ, inæqualesq; efficit: plurimos, cum graui onere preſſa ſit,* languidos, & tardos, & paruos, cũ leui, pleroſq; uehementes, celeres, magnos: cum uero nec admodũ grauis, nec nimiũ leuis offenſio ſit, ferè, ut in copia, cõtrarios: ut nec plures poſſis dicere, nec pauciores, uel uehemẽtes eſſe * imbecillibus, uel magnos paruis, uel celeres tardis. Atq; hunc in modũ pulſus inæquales facultatis noxę efficiũt.

Inſtrumentorum uitia quomodo inæquales pulſus efficiant. CAP. 2.

INſtrumentorum uitia in hũc modum. Vbi circumiectas regiones arteriæ, quæ ad hoc creatæ ſunt, ut eam diſtentã excipiant, aliud corpus inſederit, nõ poſſunt per illud coarctatæ arteriæ A.ibide
ſatis diſtẽdi. Itaq; ſingularũ actionũ defectio ſummam interim magnam coaceruat, ut longe ab uſu abſit officiũ. Ibi iam uiolenter agere, & uehementer facultas cogitur, reijcere & propellere B
illa ſtudens, quæ ſua inſtrumenta obſederunt, & motu prohibuerunt: ubi maiorem prioribus, & uehementiorem, & etiam celeriorem neceſſe eſt pulſum euadere: crebrior non nunc primũ, ſed ſtatim à principio fuerat. Oſtendimus enim in ſuperiori libro, imparium uſui actionũ, neceſſario comitem eſſe crebritatem pulſuũ. Itaque, ſi parem impetum facultas in omnibus, quę conſequunt, diſtentionibus retineret, æque magni ſemper fierent, & uehementes, & celeres: nũc, quia non ſeruat, ſed refert ſe ad priſtinum motũ, uaria hìc inæqualitas exiſtit & continua. Quo minus cõſeruet, in cauſa eſt, ꝙ, cũ nihil ferè proficiat, nequicq; defatigẽt. Ac, ſi humor ſit aliquis of fuſus arterijs, uehemẽtibus, & uiolentis motibus propulſus, de loco in locũ cogitur defluere, dũ in meatũ impingat, qui educere ipſum poſſit, itaq; emanet ex corpore: uel etiam tẽpore tenua tus, aut totus reſolutus, in halitũ digeratur. Vbi diuerſa etiam & continens inæqualitas neceſſario fit: ꝙ nec pari copia humores perpetuo deinceps maneãt, nec eaſdẽ coarctent arteriας, ſed ex partibus ſæpe ignobilioribus in nobiliores, atq; ex ijſdẽ rurſus migrẽt ĩ ignobiliores. Quòd ſi qua inflãmmatio, aut abſceſſus, aut ſcirrhus arterijs circũfuſa corpora afficiat, à quo cõprimã tur & coarctentur, tum longioribus cogũtur interuallis inæquales pulſus interpolare æquales: ſemper. n. earundem arteriarum premuntur eędem partes ab ijſdem uel paribus magnitudine, G
uel ſimilibus tumoribus. Accidit etiam pulſuum inæqualitas interim ex ſanguinis copia, qui aut A.ibidem
in uenas, aut arterias ipſas ſit infuſus: at hæc quidem ſanguinis miſſione ſedatur facillime: etenim copia illa in uenis, arterias nõ ſecus, ac tumor prẽter naturam, utpote ijs uicinas, premit & coarctat: uacuata per ſanguinis miſſionem, ilico uenarum tumorem contrahit, ſtatimq; etiã locum arterijs amplum ad motum dat: ubi, quia ſolitam functionem, nemine interpellãte, tenent, ſimul cum ea æqualitatẽ naturalem pulſuum recuperant. At uero hic ſanguis, qui in arterijs eſt, quemadmodum occupet ſpũs riuos, quid refert narrare? potiſſimum ſi craſſus, uel lentus, uel ſi extremis earum finibus ſit impactus: tunc. n. quia nec allicere ſpm̃, nec reddere ualent, diuerſas ſimul & difficillimas, faciunt inæqualitates, p̃cipue ſi uel prope ipſum cor, uel procul quidẽ, ſed in nobiles partes impingant, obſtruantq; illi ſucci. Quare, ut uno uerbo dicam, cum aut ualide comprimuntur arteriæ, aut cũ obſtruunt, ut integra oĩno facultas ſit, inæqualitas quædam corripit pulſus. At, ſi facultas unà ſit affecta cum eo affectu inſtrorum, clariſſimum eſt magis uariã oportere inæqualitatem exiſtere: itemq; ſi ipſum cor infeſtet inæqualis intemperies, de qua ac curatiſſime in libris de præſagitione ſcribam. At uero, ſi inſtrorum illæſus ſtatus ſit, ſed magnopere facultas infirma, inæqualitas illa, de qua iam diximus, non exiſtet, ſed mutila & decurtata, H
quam uocãt, inæqualitas: ab admotis. n. digitis uicta facultas, minores ſemper, imbecillioresq; pulſus creat. Demonſtrationem oratio ampliorem non quærit, cum abunde in libris de digno ſcendis pulſibus declarauerim: quod uero refert ad hunc locum, hoc faciam, ut adijciam.

Pro facultatis offenſione, aliæ atque aliæ inæqualitates oriuntur. CAP. 3.

FAcultatis, quę creat pulſus, non eſt neceſſe imbecillitatem in omnibus affectionibus parem eſſe: ſed in ea permagnus eſt exceſſus & defectus: nã prima quidem, & parua minores, languidioresque non aũt decurtatos pulſus facit: quæ uero eſt hac tanto maior, ut iam facultati ſint oneri applicati digiti, hæc pulſuum decurtatorum author eſt. Sed, quia duplex eſt in his ipſis diſ ferentia (quidam enim illorum ad priſtinum motum reuertuntur, quos decurtatos uocant reciprocos: aliqui illic alicubi permanẽt) priores ſcito minorem annũciare imbecillitatem: adhuc enim reſiſtit quodammodo facultas, & ueluti colligẽs ſe ipſam, & ſæpe cõcitans, magnitudinẽ ita auget pulſuum: auget item contentionem. At, qui permanẽt in extrema paruitate, nec oĩno recipiunt ſeſe, languidiorem, q̃ in his, oſtendunt facultatẽ eſſe. Sic, ſi prorſus deficiant, ſignificabunt ultimam quandam imbecillitatem. Verum hæc explorari omnia applicandis digitis arteriæ, nequaquã ſuſpenſis, apertiſſimũ eſt: nam, ſi eleuatis ijs, & mox applicatis inueniamus in ſingulis

A gulis applicationibus motum deficientem, ueram abolitionem pulſus uocamus, non deficiẽtẽ pulſum. Equidem longe abeſſe abolitionem puto à pulſu deficiente: illa.n. uelut eſt defectus, ut ſenſus quidem indicat, totius functionis: hic dimidiatæ amiſſio. Ergo, ubi admouenti digitos uideat̃ motus exolutus, & tenenti applicatos paulatim prorſus deſinat, eos pulſus uocamus deficientes: illumq; ſtatum mediũ numeramus inter decurtatos pulſus, & perfectã pulſus abolitionẽ: &, quanto decurtatis grauiorẽ, tanto leuiorẽ pulſus abolitione. Ac hi quidẽ tres ſtatus quantitate noxæ differunt. Quartus reciprocorum eſt decurtatorũ, qui eſt omnium leuiſſimus. Quintus his addatur, intermittentium, qui præcedit deficientium ſtatum: quod.n. in uno, aut altero erat, aut certe in numero pulſuũ certo, id ſtatus deficientium in omnibus efficit. Manifeſtæ etiã ipſorum intermittentiũ differentiæ ſunt: grauius enim facultas offenſa eſt, ubi plures: leuius, ubi pauciores motus deficiunt. Iam uero intercurrentium, quos uocant, pulſuũ affectio cõtraria eſt affectioni intermittentiũ: qui quidem item inter inæquales, q̃ aceruatim fiunt, ſunt: inciduntq; ubi facultas ualens copia humorum, uel inſtrumentorum oppilatione impeditur. Vt ergo adrepellenda, q̃ moleſtant, maiores ſæpe, & uehemẽtiores edit, celerioresq; pulſus: ita plures quoque, in eiuſcemodi præſertim ſtatibus, atq; alti pulſus fiunt, itaq; portendunt decretoriam exB cretionem. Porrò non ſolum facultatis infirmitas inducit intermittentem pulſum, ſed & inſtrumentorum ualida oppilatio, aut compreſſio, & conſtrictio: ubi in ſe nihil prorſus arteriæ allicere ualeant. Hactenus de pulſuum inæqualitate collectiua ſatis dictum eſt.

A ibidem. h

Cauſæ inæqualitatis unius pulſus. CAP. 4.

NVnc de inæqualitate unius pulſus agendum eſt, cuius ſunt cõplures ſingulares differentiæ. Has laborandum nobis eſt, ut ad uniuerſales reducamus cũctas: q̃bus perſpectis, etiam ſi quid deſideretur ſingulare, ex antedictis prompte reliqua inuenientur. Orationis etiam idẽ ſit initium, quod in ſermone de differentijs illorum fuit, ubi initium fecimus à diuidenda primum motus inæqualitate, qui uel interpellatur, uel perpetuus eſt, uel reciprocus. Ac nouẽ differẽtias docuimus fieri, cum diſtentionem arteriæ quies aliqua interſecans, totam eam in tria partiatur tẽpora. Ergo hìc ſingulas ordine cõſideremus, ut cauſas inueniamus: ac primo quidẽ loco, quã illarũ primã expoſuimus: cũ celeriter primũ concitata arteria, deinde parua interpoſita requiete, reſiduum deniq; addat diſtẽtioni tarde mota. Hoc.n. accidit, cũ uſus urgeat, & facultas, quãtum in ea eſt, obſequatur, ſed aut ab uitio interrumpatur inſtr̃orum, aut ab humorũ inſigni abũdantia: nã, ni interrumpatur uſquã diſtentio quietẽ, omnino magna ſit: qualis nunquam, niſi flaC gitet uſus, & morem gerat facultas, fiat. Nam paruã diſtentionẽ quiete intercipi non poſſe perſpicias, ſi intelligas nullũ eſſe quenquã paruum pulſum, qui diſſecari in partes duas, ut animaduertere poſſis, ualeat: at hic uero, de quo nũc agimus, in duos manifeſtos eſt diuiſus pulſus, alterum ante quietem, qui celer eſt: & alterũ à quiete, qui tardus. Ac, ſi quidẽ inſigni uterq; magnitudine præditus ſit, tũ erit totus ex maximis: ſin minus, nõ paruus certe eſt prorſus, licet ex paruis quidẽ duobus conſtare intelligatur. Porrò facultatis robur prioris motus demonſtrat celeritas, & uſum etiam urgentem motus indicat ille ſecundũ quietem: nam, ſi abſq; eo eſſet, nunquã inceptum motũ facultas abſolueret: ſed, ubi inhibitus primum motus eius eſſet, ibi deſineret diſtentionem, unumq; hunc faceret paruum pulſum. Quomodo millies in collectiuis inæqualitatibus paruum factũ cernas pulſum, non quin moueri facultas poſſit, ſed q̃ impediatur: unde ſequentem ſæpe maximũ afficit, concitans, ut ita dicam, ſe ipſam, & ueluti colligens, uiresq; recuperans, deniq; omnem cõtentionem, uimq; aduocans. Hoc autem cũ poſſet ẽt hic moliri, quia non fecit, uſum declarauit urgere, At unde, q̃ immodici humores, uel inſtrumentorũ cõpreſſio aut oppilatio motum impediant? primũ hinc, q̃ ualeat facultas, & uſus inſtet: neq;.n. extra illa, quod noxã inducat, reliquũ quicquã ſit. Deinde etiã ex ipſa natura illorũ: nam, ſiue copia ſit huD morum, quæ degrauet, nihil obſtabit, quo minus in media diſtẽtione ſubſiſtat facultas, & quaſi reſpiret, atque inde reſiduũ apponat: ſiue ſit ualida inſtrumẽtorum obſtructio, ſiue compreſſio uiolenta, retineri hactenus ueriſimile eſt motũ, quatenus ſpiritu deficitur locum diſtentionis impleturo. At, quia omnino cõſiſtere & retineri, omnino ſignificat obſtructas eſſe ſemitas ſpiritus, ideo etiam compreſſionem & obſtructionem ualidam eſſe dicimus. Atq; hoc omnibus diſtẽtionibus commune eſt, quas quies diuidit: ſingulis autẽ ſeparatim ea, quæ nũc exponemus: primæ, admodũ onerari à copia humorũ facultatem, ubi ex abũdantia certe humorum gignatur is pulſus: poſterior.n. motus, qui ſecundum quietem fit, cũ prior eſſet celer, nõ poſſet tardus fieri, niſi oppreſſa tum & grauiter onerata facultas ſit ab humorũ copia. Copia eſt in altera differentia, in qua motus utrinq; celer eſt: uidetur.n. attollere facultas, & retinere cõtentionem, copiæq; humorem repugnare. Iam medius eſt inter utrunque ſtatus, ubi motus quoq; ſecundus medius eſt inter celerem & tardum, quod eſt, moderatus. Hæ ſunt diſtentionum quiete interpellatarũ tres differentiæ. Alteræ tres ſunt differentiæ, ubi priore motu tardo, alter trifariam uariet, ut aut tardus, aut celer, aut moderatus fiat. Sane hìc quoq; peſſimus eſt, qui utrunq; motũ tardum habet: ac longe hoc commodior, in quo celer alter: medius inter utrunq; ubi ſit moderatus. Haud aliter, cum à primo motu moderato alter tribus modis cõuertatur, cõmodiorem ſignificabit ſtatũ

celer motus,pernicialiorem tardus,medium moderatus. Omnium harum nouem differẽtiarũ, E
à quacunq; cauſa proficiſcantur, quæ eſt utroque motu tardo,deterrima eſt:commodiſſima,cu
ius celer eſt uterq; motus:media, in qua uterq; moderatus:iã aliæ,quæ intercedunt inter mediã
& extremam utranque, proportione. Quin etiam tempus hoc quietis,quo ſit in quaque nouẽ
harum differentiarum longius, hoc eſt deterius: è diuerſo diuturnius motuum tempus meliorẽ
declarat ſtatum.Præterea utriuſq; diſtentionis magnitudo optima:contra peſſima eſt paruitas.
Similiter uehementia optima,remiſſio peſſima.Quòd ſi omnia,quę cõmemorauimus mala,in
uno pulſu conueniant,hic illorum ſcilicet peſſimus erit:contra,ſi omnia commoda,optimus.Il
le enim, ſi copia humorum ſit, quæ facultatẽ oneret,ualde declarat ſuperatam naturam eſſe:ſi
oppilatio arteriarũ,cum p̃cipuarum eſſe harum,nec remotarũ longe à principio,tum hanc op-
pilationẽ indicat inſignem eſſe:ſi compreſſio ſit & cõſtrictio, innuit arteriarum locum occupa
tum penè oẽm. At uero cõmodiſſimus inter illos,cuius in quam,uterq; eſt motus celer,magnus
uehemens,ac quietis breue tempus,cum facultatem denunciabit ſuperiorẽ abundantia humo-
rum eſſe,tum oppilationes & compreſſiones arteriarum uel paruas,uel nõ in nobilioribus par-
tibus,uel procul à principio.Sed hæc ad contemplationem proprie pertinẽt præſagiendi:nos,
quòd non aliena à propoſito erant,adſcripſimus. F

Continuorum motuum,ſed diſparis celeritatis cauſæ. CAP. 5.

NVnc ad pulſus commẽtandos tranſeamus, qui totius diſtentionis habent quidẽ perpetuũ
motum,non uniuerſum tamẽ pari celeritate:de quibus in libro de differentijs pulſuũ abũ
diximus,& quot oẽs huius generis differentiæ ſint,quotq; in quaq; earũ pulſus. Quominus
horum hic numerus recenſendus eſt, ſed ad cauſas illorũ accedamus,easq; quo breuior tota di A. i
ſputatio ſit,quoad eius aſſeq; poterimus,generatim explicemus. Ac, qui iã inde ab initio ad fi- 49.1
nem uſq; in celeritatem inſurgunt,minus onerari annũciant facultatem:qui cõtra,magis:uerũ
tamen* oppreſſa quidã facultate nullus horũ exiſtit:ſiquidẽ omnes magni ſunt,præſertim qua-
tenus in tria interualla,triaq; tẽpora aut quatuor,quæ ſentiri poſſint,motus ualet extendi. Eſt
autẽ proprium ijs, qui in contraria affatim mutuãtur, nõ ſolũ grauari facultatẽ,ſed etiã obſtrui,
& premi inſtrumenta.In contraria affatim mutari dico,ſi,cũ moueãtur celeriter,ſubito fiãt tar-
di:aut qui ex tardo primo motu euadant celeres. Oriuntur enim hi cum ex obſtructionibus qui
buſdã & conſtrictionibus, ſed minus difficilibus, q̃ intermittẽtibus:tũ ex facultate ipſa copioſis
humoribus onerata:minus illa tñ, quã in intermittẽtibus,etenim nõ æque magnũ eſt incommo
dũ mutari motũ,ac impediri.Sed enim,huius generis inęqualitatis ſinguli pulſus qua re mutuo G
differãt,quiq; iter eos exitialiſſimi ſint, quiq; leniſſimi,quiuis prõpte uel de uulgo,adminiculo
illorum,quæ de intermittentibus tradidimus,inueniat:faciã tamen,ut in commẽtarijs de præſa
gitione ex pulſibus aperiam:nam propoſita quidem diſputatio non requirit iam eos, ut qui pro
communi genere communes habeant generationis cauſas,de quibus modo dixi.

**In græcis impſſis legitur* λυομένης. *i. reſoluta. in quibuſdã uero manuſcriptis,* λυμαινομένης. *i. uitiata. in alijs* κωλυομένης, *i. impedita, quod forte melius eſt.*

Vibratorum & dicrotorum pulſuum cauſæ. CAP. 6. A ii

POrrò ad reliquum iam genus inæqualitatis in una parte poſitæ, quos dicrotos pulſus uoca-
mus,pergendum eſt. Hos diximus non poſſe eſſe,niſi uibrati ſint:quam ob rem eorum cau- A.ibid.
ſas nulla ratione exacte inuenias prius,quã uibrati cauſas accurate perſpexeris. Fit" autem hic,
ubi ualida ſit facultas, inſtrumentum durũ, urgeatq; uſus:quorũ certe unũ ſi abſit,nõ fiat uibra-
tus: quæ.n.conſtituit eius generationem, eſt uiolenta diſtentio duræ arteriæ:nã, niſi ambo ſint
hæc coniuncta,nõ uibretur,& undequaq; concutiatur. Quòd ſi arteria indurata ſit ſola,nec co-
gatur diſtẽdere eam plurimum facultas, nulla erit planè uibratio,ſed hoc tñ,durus,quẽ uocãt,
pulſus.Sin plurimũ dilatare arterias facultas ſtudeat,illæ autẽ moderata mollitudine cõſequan
tur,magnus tũc erit,nõ uibratus,minimeq; durus. Quare,ſi fiet,ut uibratus ſit,planè diſtendere
amplius eas,q̃ poſſint,facultas molietur.Atqui,niſi ab uſu urgeatur & compellatur,uiolentã fa H
cultas actionẽ nũquã obeat. Recte ergo robuſta facultate diximus opus eſſe,induratis arterijs, A.ib
atque urgente uſu.Vt autem urgeat,à quà nam procedat cauſa,exponendum eſt:hoc enim mi-
nime eſt prætermitendum.una eſt,ut ſic dicam, finitima cauſa, cuius multæ autores ſunt. Quæ
tandem hæc una eſt,& quæ multæ illæ? una hæc eſt,cum uſum functio non impleat:multæ illæ
huius autores,breuiter imbecillitas facultatis,inſtrumentorum cõtumacia,& maior uſus. At de
propoſito pulſuũ genere demenda facultatis imbecillitas eſt, nãque eam probauimus firmam
eſſe. Relinquitur igitur,ut uel uſu increſcente,uel inſtrumentis renitentibus,uel utriſque copula
tis diſtentio in uibratis pulſibus non aſſequatur uſum. Atqui uſus abundantia caloris augetur,
uel exhauſto animali ſpiritu:contumacia inſtrumenta fiunt per oppilationes, cõpreſſiones, &
duritiẽ:atque hæc durities exiſtit,ſi inflammata ſint,induruerint,deſiccata ſint,refrigerata,con- A.i
tenta inſtrumenta.Itaque omnes iam inuenimus cauſas originis uibratorum pulſuum:nam,in-
tẽperata inæqualitas ſi progrediatur, augebit quidem uibrationem,non tamen cauſa eſt eorũ
generationis.Cæterum inæqualitas pulſuum in diuerſis arteriæ partibus comitatur proxime ta
lem intemperiẽ,q;,ubi humidior ſimul & calidior ſit pars arteriæ,maior illic,citatiorq; fiat pul-
ſus: ubi uel frigidior uel durior, ibidem minor & tardior. Iam etiam ad motum prius concita-

tur

Atur pars illa prior, poſtea orditur altera. Quare ex eo cũ augebit ſimul vibratos, tũ erit finitima cauſa inæqualis in partibus diuerſis arteriarum motus. Igitur pulſus, qui uocatur Dicrotus (vt tandem aliqñ ad hunc veniamus) ad hũc modum fit. Vbi partes arteriæ, quã attingimus, durio res ſint, frigidioresque, itaq; difficilius ẽt moueãt partes vtrinque, quas nõ attingimus: ac deinde partem mediam præ ipſis in diſtentione concitatam retrahant intro, iterumq; ſecũ attollãt: his, neceſſe eſt, feriat tactus. Eiuſcemodi pulſus dicrotus eſt duntaxat, non aũt vibratus ſpicue. Alter, qui iuxta, & ſatis vibratus eſt, & dicrotus, fit ad hunc modum. Vbi cum uibratione ſublatæ arteriæ pars ea, q̃ ſola cute tecta eſt, facile attollat: aliæ aũt vtrinq; partes craſſitudine, numeroq; onerentur corporũ incumbentium, adeo vt ne motus quidem earum tangentibus occurrat: neceſſe tũ ex parte hac, quæ aperta eſt, oĩ iã ſublata, partes illas nõ manifeſtas, quę vtrinque ſunt, adhuc attolli: Itaq; mediam, quæ delata iam dudum eſt, de integro una cũ illis, quæ utrinq; ſunt, attolli ita, ut redeat, & occurrat iterum foris ipſam tangentibus. Proinde conſtat cũ dicrotum futurũ, qui in eo tm̃ uincit uibratum, q̃ motus inęqualitatem in magnis obtineat partibus arteriæ: cũ.n. pars, quæ digitis occurrit, oĩs, niſi quatenus uibratur, æqualiter moueatur, ac partes ex utroq; latere ab illa differãt, efficitur dicrotus: uibratus, cui nihil ſuppetit amplius, quã q̃
B vibrantur, concutiunturq; paulatim oẽs partes, motus in tam magnis partibus diuerſitate, quã hẽt dicrotus, vacat. Planum eſt igitur ex prædictis dicrotum interim ex magna intemperie oriũ dũ eſſe, paruaq; duritie arteriæ in eum modum motæ: interim ex ingenti duritie coniuncta cum quadam ſimbecilli ſintemperie, vel craſſitudine, uel abundantia humorum, & carnis.

Caprizantis pulſus cauſæ. CAP. 7.

A. ibid. f. 48. 49. h. a

CAprizanti″ vero, quem vocant, hoc cũ dicroto conuenit, q̃ bis pulſat: non conuenit cauſa. Neq;.n. cum inſtrumentorũ duritia, neceſſe illi eſt, nec cũ intemperie ut coniungatur. Verũ, ubi retineat facultas: quantum illa quidem præſtare põt contentionem natiuã, arceatur autẽ a motu, vel ob humorum immodicam copiam, vel ob oppilationem, vel cõpreſſionẽ inſtrumẽtorum: quies tunc diſtentionem interpellat. Iure itaq; altera eius pars ſecundũ quietẽ robuſtior illa, quæ eam antecedit, vr̃. Siquidem, ubi ſeſe facultas, quæ prius fuit uicta, collegit, ut ita dicam, & confirmauit, uiresq; reparauit, imminet grauius, &, ut ſuperet, reijciatque, q̃ moleſta ſunt, contendit: id qđ frequenter facit. Quòd ſi in altero ẽt impetu ſit inferior, fuerit is ſane caprizãte deterior pulſus. Nomen hic non eſt ſortitus: tametſi hos quidam oẽs, quorum continuitatẽ diſtentionis interpellat quies, appellent caprizantes. Nos quidem de nominibus minime laboramus,
C niſi quatenus flagitet inſtitutionis perſpicuitas.

Vndoſorum pulſuum, & vermiculantium differentia, & cauſæ. CAP. 8.

NVnc, qñ res aperte declarata eſt, ad aliud genus digrediamur pulſuum inęqualiũ, quos undoſos, non nunquam ẽt uermiculantes uocant. Diximus uero de his quoq; ſola eos diſtare quantitate, ſub uno tm̃ ambos genere poſitos eſſe: ac ſunt quidem in eorum numero, q̃ in diuerſis partibus arteriæ inæqualitatem, idq; in una diſtentione, habeant. Cauſæ″ ſunt illorum ge
A ibid. 49. a nerationis facultatis imbecillitas, uel copia humorũ, uel ſumma inſtrumentorũ mollitudo: nã, cum a principio in ſingulas arterias permeans contentio, pari firmitate totum attollere uas nequeat, hic propinquior principi parti motum orditur primum, remotior ſerius: atqui, ęqualiter ſi hoc fiat per oẽs arterias, eius ſemper prior pars prius uidebitur moueri: ueluti ſi fluente quopiam per eas libere, uel ſpiritu uel humore, pulſus contingeret effici. Quod quidem Eraſiſtrat⁹ perpetuum autumat eſſe, in quo mentitur de rebus euidentibus: aliorũ vero nullus non modo medicorũ, ſed nec philoſophorum, nec imperitorum: oẽs.n. clare cernunt oẽs partes arteriarũ eodem diſtendi tpe: raro, & iam præter naturam, partes cordi uiciniores moueri prius, deinde longinquiores. Ãt talis pulſus non undoſus iam, nec uermiculans eſt: uerum, cum ei hoc acceſ-
D ſerit, ut, quod ſpeciem hẽt fluentis per arterias, remorari alicubi, & ſubſiſtere uideatur, quieſcereque: mox iterũ fluere, iterumq; retineri, atq; per totam hoc arteriam accidere: is pulſus, uel
A. ibidem. undoſus, uel″ uermiculans eſt: nam, cum ſinguli motus ſemper terminent quiete, ſeriem ueluti undarum, uel uermis perrepentis ſpeciem contingit repræſentari. Si igitur facultas a copia humorum oneretur, hæc moratur contentionem, ac interpellat, atq; diffindit illic, quò plurima cõfluxit. Itaque exiſtunt multæ diſtentiones in modum undarum ſeſe mutuo excipientes: atque, quo loci diuiſa contentio eſt, illic terminat undam quies. Quòd ſi ipſa facultas ẽt citra humorẽ langueſcat ſola, nec uniuerſam poſſit arteriam diſtẽdere, ſed hoc particulatim faciat, & tum exiſtent ueluti undarum quarundam multæ circumſcriptiones ſuccedentium mutuo diſtẽtionum. Porrò, quod inter hos pulſus intereſt, & illos, quos copia humorum conſtituit, magnitudo eſt:
A. ibidem. b vnde hi ob paruitatem uermiculantes, ob magnitudinem illi undoſi uocati ſunt. Et cauſam habent illi facultatis imbecillitatem, hi humorum abundantiam. Iam″ conſequuntur ẽt extremam mollitudinem inſtrumẽtorum eiuſcemodi pulſus, ſimili modo, ac in mollibus ac tenellis uirgis, quæ cum ex uertice apprehenduntur, quædam partes, præcipue uicinæ parti præhenſæ, una attolluntur: quędã, cum flectũtur, adhuc demiſſę manẽt, & humi: at uero duris uirgis, & ſiccis hoc non accidit: ſed, pari cõtẽtione ſi attollere uelis, quacunq; parte prehẽdas, tota ſimul attollitur.

Idem

Idem arterijs vſu venit, cum multa humiditate imbutæ ſunt. Neq; n. tum a principio contentionem æqualiter oĩbus partibus accipiunt, ſed, quaſi flecterentur, & frangerẽtur, multis partibus diſſecant: in eoq; vndoſus plerũque, nõ nunquã vermiculans erit, Nã ualidã facultatem hẽt undoſus, quippe magnas ſic partes arteriarum poterit attollere: imbecilliorẽ uermiculans, ꝙ paruis interuallis tũ cõtentio vincatur. Cæterũ ſtatim hũc neceſſe eſt inæqualẽ alioqui, & ẽt intermittentẽ fieri; ut fit in hydropicis, quibus cũ reſiſtat adhuc contentio, quemadmodum inferius, vbi tractabimus de illis, dicemus, latus undoſusq; eſt: ubi vero ſit uicta, uarie fit inæqualis. A. ibidem.

Decurtatorum pulſuum cauſa. CAP. 9.

SEd, quia ſatis eſt dictũ de his, de decurtatis iam agamus, qui imbecillitatẽ cõſequũtur facultatis, e qua pulſus creantur: cum. n. a corde permeans in ſingulas arterias contentio magis ac magis in partibus remotioribus diſſoluit, minores tũ, languidioresq; neceſſario earũ motus fiũt. Qui tandẽ igr in partibus quidã principio propinquioribus inueniri aiunt nõ nũquam minores motus? neq; n. hic poterimus dicere, contentionem, quę ex principio oritur, in uiciniori-
bus magis, q̃ in remotioribus remitti. Equidem puto ijs, aut ꝓꝓ arteriarum inæqualem ſitũ eã ſpeciẽ oblatam eſſe: aut, ſi planè vera prædicant, intemperiei inæqualitati origo oĩum iſtorum pulſuum referenda accepta eſt: vt a principe parte facultas in arterias diffuſa, partibus earũ tẽperatis merito utatur melius, intemperatis deterius: ſiquidem inſtrumentum a pari robore eodemq́ue, ſi humiditate, & calore ſit modico temperatum, facilius ac magis mouetur: ſqualidũ, aut nimium humidum, aut frigidum, lentius, minusq́ue.

Innuentium, & Circumnuentium pulſuum cauſæ. CAP. 10.

IGitur naturam innuentiũ & circumnuentium pulſuum ſimili rõne commentabimur. Poſſint forſitan pari modo ac ſimili aliqñ fieri: nam ſæpe luculenter mihi certe apparuerunt alijs de cauſis accidiſſe. Vbi. n. imbecilla ſit facultas, corpora aũt, quæ ambiunt arterias, marceſcãt: qua parte illorum maxime marcida, atq; eo leuiſſima, emicare motus poſſit, ibi ẽt maxime eluceſcit eius magnitudo: cõparata. n. huius partis diſtẽtione alijs utrinq; minoribus, decurtatũ in vtriſque partibus motum oſtendit. Hoc fieri in ualidiſſimis facultatibus non põt, † ꝙ immotã oportet etiam eſſe. ¶ nec ſuſtinere incumbẽtium corporum pondus, ut manifeſtam efficiat excellentiam diſtentionis in partibus nudioribus prę illis, quæ ſunt in partibus oneratis.

† *Al. ex antiquis, quòd facile ſuperari eã eam oporteat.*

Inæqualitatis ex ſitu arteriæ cauſæ. CAP. 11.

De Art com. 3. t. 100. 7. 280. e

ATqũo ex ſitu arteriæ fit pulſuũ inæqualitas? hoc. n. deeſſe orationi adhuc vĩ. Qui vero aliter, ac dixit Hippocrates, ‖ qui de omni nos diſtortione in cõi docuit? Etenim vterus ſimiliter, & ſpina, muſculiq; diſtorquentur, cum in corporis illas partes tenduntur, in quas diſtorqueantur: ſed, quia multæ cauſæ ſunt, quæ tenſionem inducunt, uniuerſum pleriſque ueteribus medicis difficillimum fuit inueſtigatu. Inflammationes. n. ſcirrhi, abſceſſus, ac crudorum quorũ dam generatio tuberculorum, breuiter oẽs præter naturam tumores, uicinas partes ad ſe retrahere ualent. Præterea ſqualida ſiccitas, frigusq; immodicum, quiddam faciat in modũ gelu, & conuulſiua intentio: quorum aliàs aliud arterias diſtorquet. Præter cætera diſtorquere inæqualis intemperies cenſenda eſt. G A.l.3.f.12. fol.217.

Conuulſiui pulſus cauſæ. CAP. 12.

SEd, qũ de his, quæ nobis uiſa ſunt, expoſuimus, iam de conuulſiuo pulſu ẽt diſputandum eſt: qui nomen recte inuenit ex ipſa ſpecie, & affectu, quem ſolet denotare: tendi. n. ad vtrũque terminum arteriam putaueris, & ſtatim corripit hoĩem cõuulſio. At quis tandem hic ſcrupulus eſt, & ob quid propoſitus? Si, ut arteriarum cor, ſic neruorũ eſt fons, nihil eſt ſcrupuli, & fruſtra eſt propoſitus: ſin aliud principiũ neruorũ, aliud arteriarum: atq; harũ pulſus functio eſt, illorũ ſenſus & motus voluntarius: ut functionum illis nulla ſocietas eſt, ita nec erit affectuum. An uero errant in eo & mentiuntur, qui putarũt, illis nullum cõmercium eſſe? Nam princeps quidem huius placiti diuinus ille Hippocrates, ‖ Confluxio una, inquit, eſt conſpiratio una, oĩa oĩbus cõ ſentiunt, natura cõis: nam, niſi hoc eſſet, duo aĩalia eſſet, nec vnum, quiſq; noſtrum. Nunc arterias magnas cor cerebro uinculum ſocietatis tranſmittit, cerebrũ neruos cordi: qui q̃q̃ nõ magni ſint, mandatum tñ rationis poſſunt perficere. Ad hęc ſingulis arterijs fibrę a neruis deductæ ad ſocietatem veniunt, per quas ſe ſinunt mutuo in conſenſum uenire, non modo actionũ, ſed affectuum ẽt. Nec iam quicquam hẽt admirationis, ſi, cum uniuerſum neruoſum genus coniunctum cum arterijs ſit, ſinguliq; eorum ramuli ſibi mutuo immiſti, principia q́; (ut dictum eſt) inter ſe coniuncta ſint, communis appareat affectus. H

In libro de Alimento.

Cauſæ alti, humilis, lati, anguſti, longi, & breuis pulſus. CAP. 13.

SEd, quia de conuulſiuo pulſu diximus, reſiduum ad commẽtationem omnium inęqualitatũ adijciam. Supereſt nimirum, quemadmodum alti, humiles, lati, anguſti, lõgi, & breues pulſus fiant: maximus eſt. n. horũ numerus, & variant maxime oẽs inæqualitate cũ in uno pulſu, tũ uero longe magis in aceruo. Accidit aũt tale quippiã, dũ diſtendũtur arteriæ, & in ualẽtibus oĩbus & ægrotis pleriſque, ut ſupernam ipſam ſuperficiẽ moueri clarius ſentiamus, quàm partes obliquas, ꝙ propior illa ſit noſtrum tactum, & congrediatur minus multis interpoſitis corporib⁹:

partes

A partes ex utroq; latere huius cum remotiores ſunt, tũ pluribus corporibus, q̃ interpoſita ſunt, indutæ. Proinde ipſe naturalis pulſus, ſi diligenter expendas, altior eſt: q̃ deficiat ſemper eius in latũ motus, præpolleat autem motus in altum. Verum, quia menſura nobis hæc eſt, reliquorũq; regula aliorum, nec altum eũ, nec anguſtum appellamus: ſed, vt par eſt, & poſtulat æquitas, moderatum, & inter oẽs exceſſus medium. Cui quia aſſueti nos ſumus, & unà cum eo creuimus, ac ſæpe eũ inuenimus, non in ſanis modo, ſed & in ægrotis facile cognoſcimus, qui ſuperantur ab eo, & qui eum ſuperant in quacunq; dimenſione: etenim longus, & breuis ad hunc collatus dr̃. Ac, quicunque non eſt in hoc uerſatus, non tm̃ nõ alti, humilis, lati anguſti, ſit probus explorator, ſed nec longi & breuis. Nam, ut hoiem dicimus aliquem vndequaq; moderatum, nõ obuia illa ad ſenſum paritate lõgum cũ lato & profundo cõparantes, ſed paritate in poteſtate: neq;. n. tam eſt quiſquam breuis, vt concedat lõgitudo latitudini: ſic vocamus moderatum, pulſum, naturalem proportionẽ, & mediocritatem, normam æqualitatis, nõ ſenſum faciẽtes. In hoc oĩno longitudo præſtat profunditati, atq; hæc latitudini. Nam, ſi ipſam ſolam arteriã fingamus oĩbꝰ circumiectis corporibus nudatam, æquabit profunditatem latitudo: atq; adeo in ea certe nec dicere poterimus quidem, quæ latitudo, quæ profunditas ſit: ſed, ſicut undiq; ſibi eſt ſimile cor-

B pus planè circulare, ita nulla dimenſionum differẽtia eſt. At, ſi in alio ſit corpore ea collocata, deorſum iam dicetur, quibus partibus ſuſtentatur & defixa eſt: ſurſum, quod eſt è regione: quod interponitur his interuallis eximo ſurſum, intelligũt altitudinem: & deſuper deorſum, profunditatem: ubi aũt altitudo, & latitudo eſt, illic alterutra dimenſionũ profunditas & latitudo eſt. Quòd ſi non tantum fulciatur aliqua parte, ſed ẽt ex ipſis obliquis partibus, & ſuperioribus cõplectatur quædam corpora, planiſſime partes, quas per pauciora tegmẽta cõtingimus, apertiorem motum, q̃ quæ tangimus per plura, edent. Atqui, quæ arteriæ ſub cute poſitæ ſunt (tales ãt ſunt, quas dignoſcendis pulſibus attingimus) harum ſuperiorem partem interpoſita ſola cute tangimus: partes utrinq; alias, quantũ recedunt in obliquum, tanto per longius interuallũ & p plura interpoſita corpora. Qua neceſſitate fit, ut oĩs pulſus, qui naturalis ſit, ſi mutuo cõpares dimenſiones, ſit ſemper longior: uocatur aũt moderatus & aliorũ regula, ut Polycleti regula: nã, ut, cũ alias ſtatuas ad hãc cõferimus, craſſas, graciles, latas & anguſtas uocamus, aut ſi quo alio exceſſus nomine: ſic pulſus, cum naturali cõparantes, altos, humiles, latos, anguſtos, lõgos, breues, craſſos, graciles, magnos atq; paruos appellamus. At quænam ſunt cauſæ, vnde oriãtur? qd̃ inſtitueramus dicere. Ad manum erat quidem, ut in inſtrumentorũ intemperiem inæqualẽ cau-

C ſam conferremus, aut diſtortionem ſitus: ſiquidem, quẽadmodum appareant in eiuſmodi affectibus motus inæquales, declaratum eſt. Sed altos ego in ira, & ante iudicationes cõperio fieri: latos plurimum in decretorijs excretionibus. Non poſſum igitur inſtrõrum iam intemperiem, aut diſtortum ſitum ſolos in culpa ponere: ſanè quidem interim ẽt de aliqua harum cauſarũ incidat. Verum pleriq; affectus, in quibus inueniuntur eiuſcemodi pulſus, ſunt expertes cauſarum, quas diximus: neque. n. temperamenti inæqualitas, quę immutat adeo naturam inſtrõrum, ut inæquales efficiat pulſus: nec vero ſitus immutatio unq̃ inueniatur citra ingentem noxã, tẽpusq; longũ: quorum ſuppetit nihil nec iratis, nec modo iudicatis, nec iam iamq; iudicandis. Sed, qd̃ illis accidit, hoc eſt. Magnum pulſum ⟨natura⟩ creat iratis, & iudicandis: non tm̃, quãto quicquid maius euadit, tm̃ ẽt animaduertitur: motus. n. in altum & diſtentio arterię, quouſq; progrediat, uniuerſa conſpicua eſt: motus obliquus ferè occultat, eodem. ſ. modo, quo inculpata valetudine præditis ſemper oſtendimus prępollere motum in altum. Itaq; memores illius ſtatus pulſuũ, quos moderatos appellamus, ſi iam comperiamus bene auctã altitudinẽ motus, nec multũ latitudinem, ſed oĩno parum, uel nihil prorſus, recte uocamus eos pulſus altos. Quòd ſi manifeſtũ accedat incrementum latitudini, magnos ſimul & altos uocamus: ſin oĩno obſcurum, altos tm̃.

D Si ambo increuerint altitudo & latitudo, ſed nõ multũ latitudinẽ uincat altitudo, hos uocamus magnos tm̃: cum. n. eadem proportione altitudo adaucta uincat latitudinem, qua ẽt in naturali pulſu ſuperaret, eandem ſpeciem, ac moderatus, quem uocant, retineat hic oportet. Itaque non altus, ut nec ille, ſed maior tm̃ illo vr̃: ſiquidem eorum, quæ eandem ſeruant formam, non decet vnum moderatum, alterũ uocare altũ: ſed, ſi eadem vndequaque proportione alter creuit, maiorem tm̃. Quinetiã in longitudine eadem eſt ratio: quæ, cum eadem proportione augetur, qua profunditas & latitudo, uniuerſum pulſum, uti diximus modo, maiorem repræſentat. Vnde, ut magnus fiat pulſus, non requiritur, ut planè pares ſint motus, qui in tribus dimenſionibus augẽtur, uerũ ut proportione ſint æquales. Quare, qui triti ſunt in naturali proportione, nullo negocio, quantũ acceſſio diſceſſit a proportione, perſpicient. Hoc pacto generantur propoſiti pulsꝰ. Reſtat, ut cauſas aperiamus, quamobrem naturalis eorum proportio conſtare vel perire ſolet. Conſtat ſanè, ubi nulla p̃ter naturam inſignis in craſſitudinẽ mutatio, aut in gracilitatem corporis fiat: præterea nec ſiccitas immodica, uel humiditas, uel neceſſitas quædam maximæ prorſus diſtentionis: perit uero atq; conturbatur, cuiuſpiã horũ præſentia. Exempli gratia: Reliqua oĩa ſe recte habeant, facultas aũt compellatur ita magnam diſtentionem facere, ut eius tumorẽ circumiecta arterijs loca non capiant: in eo utiq; ſtatu, ut alia ſint inculpata omnia, altus pulſus appareat,

pareat,oportet.Dum.n.in eã attolliẽ magnitudinem diſtentio arteriæ,vt non dum coarctẽ, na E turalem tuebiẽ trium dimẽſionum proportionem:ac coarctata, tm̃ detrahet de illa dimẽſione, quantum progreſſu prohibita eſt.Quocirca iratis,licet corpore ſint optime comparato,fit pulſus altus:diſtentionis.n.ſummum exceſſum ne is quidem cõmode ferat habitus: ſed iam ex imo premitur,& ex obliquo arteria.Sola ergo pars illius ea,q̃ inſtrata ſola cute eſt,oẽm calorem ex cipit. Vbi vero in alijs oĩbus impedita diſtẽtio ſit,pars aũt eius dũtaxat ſuperna ſeruetur ſoluta, & libera,non poterit illius motus non præſtare cęteris,qđ aliud erat nihil,ac altus pulſus. Quia porrò valentibus cunctis,& ægrotantibus pleriſque, in maximis diſtẽtionibus arteriarũ manifeſtarum,quas tangimus,partes cõprimuntur alię oẽs,& in anguſtum coguntur,ac ſuo motu libero prohibentur:partes aũt eminentes liberum obtinẽt, & diſſolutum motũ: hinc factum eſt, ut obſeruauerint medici,& ſcriptis prodiderint,pulſum iratorum altum eſſe.Qui certe aut rarũ exemplum non animaduerterunt,aut negligenter attenderunt, aut hunc duxerunt ſingulis affectibus pulſum proprium, quem cum ijs cernerent frequenter eſſe coiunctum. Quidam ẽt ultro rara exempla, ubi cã deficiũtur,reticent,quos hoc ſanè nomine accuſes,ſi alia omnia ignoſcas, ita enim ſcitu digna infinita præteribuntur.Quin ueritatis ſtudioſus oẽ dẽt, quod conſpiciat, ẽt ſi eum angat cã,ſedulo exponere. At,quod tandem eſt illud euidens exemplum? Multis gracili F corpore,nec facultate admodum firma,pulſus,ſi iraſcantur,magni,& non alti vñr eſſe.Quæ uero tandem huius eſt cauſa?neque enim multum uidetur ab illis, quæ initio iam poſita ſunt, abeſſe:ſiquidem robur facultatis diximus eſſe tm̃ debere in altis pulſibus, ut maximam diſtentionem poſſit moliri,nec loca cingentia arterias capere eam ualeant. Quod ſi eſt,in commemoratos affectus planiſſimum eſt non poſſe altum pulſum incidere:cum nec ualeat facultas, & circũ arterias loca ſint ampliſſima ex marcore.Sed,hæc quando nec opinato inuenta eſt,apertũ arbitror ſimul cum hac eſſe,quænam latorum pulſuum ſit cauſa:nam,cum naturali robore facultas aliquatenus deficiatur,& latitudo ſit inſignis locorũ, põdusq́ accedat arterijs ex ſuperioribus partibus,hic pulſus collatus ad moderatum,latior eſt. Põdus hoc,quod acceſſit, ſæpe ſunt ipſius cutis rugæ:quod accidit ſenibus, & gracilibus, qui tm̃ habitu non ſunt deſiccato: de quo genere ſunt,& qui recẽter ſunt iudicati.Sæpe ẽt ex humiditate,præcipue ſi irrigua ſint ipſa corpora arteriarum,ut fit in hydropicis:partes.n.earum, quæ in ſummo cacumine ſunt poſitæ, delabũtur,demittunturq́; partim in ipſam arteriarum cauitatem,partim in obliquũ.Quare hactenus aſcenſu,neceſſe eſt,pulſus prohibeãtur,quatenus infra arteriæ dorſum demittitur. Ac nimirum latitudinem iam bifariam oportet præpollere,tum q̃ in obliquum dilabantur arterię par- G tes,ac cõprimant,atque eo inferiorem regionem dilatẽt:tũ vero q̃ imminuta ipſa altitudo ſit: quarũ certe vel altera reddere pulſum latũ valeat,aut imminuta altitudo, aut latitudo aucta:q̃a uerò ambæ coniunctæ ſunt, hinc clara in eiuſcemodi affectibus, & ampla conſpicitur latitudo. Qũo iam pulſus fit longus, quem uocant? inuenitur.n.motus non nunquã, qui quatuor digitis, occurrat,ſed ita anguſtus & non profundus, ut ſpeciem referat ſubtilis fidis. At ne hoc quidem ex ijs,quæ diximus,inuentu difficile eſt:ſiue.n.fidem tenuem quandam occurſus, ſiue pilum repræſentet,durities ex eo arteriarum tunicæ ingens ſignificatur. Verum non ea modo, durus.n. tm̃ pulſus ſit:immo,quia anguſtus,humilisq́; eſt,oportet imbecilliorem facultatem eſſe,q̃, quæ magna vi inſtrumentum diſtendere p̃ duritiem contumax,poſſit. Quid iam,ſi hoc uerum eſt, num & longus continuo is pulſus eſt? an huius ẽt cauſam inuenerimus, ſi affectus commemoremus,qui pręditi eo pulſu ſunt? Qui tandẽ ſunt illi affectus? habitus corporis tenuis,circumtenta, aliquantoq́; ſiccior cutis:proinde,ſi laxa & craſſa magnam partem motus tegit,tenuis,cõtẽtaq́; prorſus oẽm conſeruat.Vnde liquet,conſpirare gracilitatem totius habitus oportere,& duritiẽ cutis,ad hæc duritiem inſtrõrum, tum imbecillitatẽ facultatis, non ultimam tamen: perdiderit enim ſic pulſum homo, non longum habuerit: oĩno enim non attollit in ſenſibilem motum fa- H cultas prorſus languida neuas quidẽ molle,nedũ durũ.Sanè per excellentiã longus pulſus hoc nomen ſortitus eſt:propriũ ãt nomen eſt tenuis,& gracilis.Qui abſolute eſt,& proprie longus, cum quo quantitatẽ non concipimus dimenſionum duarum reliquarũ,aut ex corporis tenuitate,aut ex ſua ipſius magnitudine talis euadit. Porrò aũt breuis ſit,ubi in parte quapiã parua,arteria ſola cute muniatur, & partes ex utroq; illius latere oẽs in profundũ affatim demergãtur: nanq; pars eius illa ſublimis,quæ ſubter cutem eſt,aperte oẽm motũ prodat,oportet,profundę contra,q̃ multa obiecta ſint corpora,occultẽtur.Hoc multis ſpõte ſuppeditat:in morboſis affectibus,ſanè paucis,cũ in ſitu diſtorqueatur aliquo modo arteria,ac parua ſit eius pars cõſpicua, reliquæ intro oẽs in profundũ depreſſæ ſint.Eſt vero & hic pulſus de illis, qui breues per excellentiã dicuntur:nã propriũ huius nomen eſt,craſſus, & turgidus: quandoquidẽ, qui ſimpliciter breuis eſt,uel ex corpulentia naſcitur,uel ex paruitate.Percurri iam omnes penè, quę inæqualitatem inducunt,cauſas:q̃ ſi qua res parua præterita ſit,facile inuenias ex commemoratis.

Ordinati,& inordinati cauſæ. CAP. 14.

PRoximum eſt,ut de inordinatis,& ordinatis dicamus.Hi pulſus,qñ inæquales omnes ſunt, commode docuimus in libris de differentijs pulſuum: ſed in eo uariant, quod paritatem

in

A in certis orbibus tueantur, illi confusi vndequaq; sint. Hoc in cõi vnũ breue caput de oĩbus ijs cognoscendum est, cãm, quæcunq; inæqualitatem efficiat, semper firmam in ordinatis & fixã esse: in pulsibus inordinatis, non fixam. Insuper ordo, vt æqualitas, naturæ, si quid aliud familiaris est. quare, si alterum eorum si conturbatum, minorem designat offensam: sin utrũque, maiorem: concurrunt autem in inordinatis ambo: alterum in ordinatis, qui inæquales sunt.

Rhythmorum mutatorum causæ. CAP. 15.

PRorrò & mutationum rhythmorum causas (hæ.n. restant explicandæ) si persequare superiora, facile inuenias. Si.n. recte demonstratum est, allici per distẽtiones arteriarum aereã quãdam substantiam: in contractionibus aũt excrementa excerni, & quasi fuligines adustorum humorum: necesse est, cum distentionis usus instet, maiorem fieri celerioremq; distẽtionem: cum contractionis, contractionem. Quamobrem, quibus in ætatibus mulli humores insumunt, quæ sunt usq; ad iuuentutem, in his parum distentio cedit contractioni: in quibus pauciſſimi, quod in senibus fit, longe in his maius est cõtractionis tempore distentionis tempus: siquidem diffla-
tus per totum corpus contractionis est arteriarũ munus. In distentionibus enim in se attrahunt vt alijs omnibus oscillis, ita illis ẽt, quæ ad cutem pertinent: nihil ergo hic quicquam ex corpo-
B re excernitur, immo uero prorsus intro trahitur. Contra in concoctionibus excernitur, attrahitur autem nihil. Iam, in quibus ætatibus humores natura non ad nutrimentum modo, sed etiam ad incrementum conficit, in his excrementa oportere magis affluere, in aperto est: semper.n. quantitati confectorum succorum quantitas respondet excrementorum. Proinde, ubi plurimi conficiuntur, illic plurima sunt excrementa: & vbi plurima excrementa, perpetua hic, & multa opus est euacuatione: ut, scilicet in uentris & vesicæ excrementis fit. Cæterum horum excretiones perspicimus sensibus: excremẽtorum uero euacuationes in arterijs, assequitur ratio. Ac miror, ecquis erit, qui aut per externam superficiem negabit arterias uacuari, aut non, quo dixi mus, modo. Demonstraui autem hęc, quoad eius res postularet, in libro de vsu pulsuum: ad propositam uero disputationem hæc satis sunt.

GALENI DE CAVSIS PVLSVVM LIBER TERTIVS.

C

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de Naturalibus ac non naturalibus (quas uocant) Causis, quæ non per se, sed continentibus ac primis mutatis, causæ pulsuum dicuntur: Apponuntur capita ex introductorio pulsuum, & explicantur.

Quid actum superioribus libris, quid hic agendum. CAP. 1.

POstquam de pulsuum alterationibus, quæ ex primis, & præcipuis causis proficiscuntur, satis superiori sermone disputauimus, illas nunc explicabimus, quæ ab aliis omnibus fiunt: quæ non per se planè, sed quòd mutent primas, causæ pulsuum uocantur. Hæ autem quia partim præter naturam sunt, partim naturales, partim etiam inter has mediæ, quas non naturales uocant, ut à naturalibus exordiamur, par est, eodemq; ordine dicamus, quem in libro tyronibus descripto instituimus. Nam præter alia, enarrabuntur etiam, quæ illic recte tradidimus: simulque ostendentur, quæ congrue illic sunt præterita. Ac reliquimus
D quædam prorsus: aliqua hactenus, ut non distincte explicaremus: quicquid.n. initiatis huic commentationi allaturum erat obscuritatem, hoc visum est prętetire: potissimum autem omissa est causarũ explicatio. Prętabat.n. initiatis in ipsis exerceri operibus primum per experientiã: deinde uniuersam aliquando perdiscere ratione essentiam rei. Itaque, ut exercitatis iã illis, & assequentibus absolutiorem narrationem, hanc lucubrationem conscripsi: quæ prioribus duobus cõmentarijs, quantum de causis, quas cõtinentes appellant, satis erat, disseruit: duobus reliquis hoc & proximo, cætera omnia plana faciet. Itaque ingrediamur narrationẽ, ac singula capita, quę in illo libro cõscripsimus, proponamus, eaq; inde interpretemur. Primum ex iis, quæ accõmodata instituto nostro sunt, hoc sit.

Virorum pulsus. CAP. 2.

Viri mulieribus pulsum fere habẽt lõge tũ maiorẽ, tũ vehemẽtiorẽ, paulo tardiorẽ, satisq; rariorẽ.

Hoc est caput. Cur autem accõmodatior hęc oratio sit, ut primo loco referatur, in illo libro est explicatum. Itaque, quia non est nostri instituti sępius de rebus iisdem scribere, ad causas iã pergendum est: declarandũque, quæ imponatur necessitas naturę rei, quamobrem uirorum, &
A. 1.1. primæ pra. cã. f. 567. mulierum pulsus aliter atque aliter comparati sint, ad hunc modum. Quandoquidem calidior & siccior fœmina mas est, ut præstantissimi quique senserunt ueterum medicorum, & philosophorum,

losophorum,nosq; aliàs demonstrauimus, usum generationis pulsuum, & instrorum præpara E
tionem differre in illis oportet:q; si hæc,tum ipsos et pulsus:etenim copioso calori,in superioribus libris ostẽdi magnum pulsum familiarẽ esse.Itaque,si calidior mas fœmina est,et pulsus statim habebit maiores:si multo calidior,multo maiores: at.n.tũ calidior, tum multo est calidior, proinde & maiores,& multo maiores pulsus obtinebit. Nam calidiorem esse,cũ in libris,quos De temperamẽtis iam edidimus, tum uero antea etiam in ueterum scriptis,satis probatum est: iam vero multo calidiorem,id nondum nec uos,nec quisquam demonstrauit alius:quare faciũ dum nunc id nobis est, ut demonstremus,alioqui nequaquam constituta erit,& confirmata tota oratio.Primum initium capitis commemorandum est,atq; ipsum totum legendũ,singulaque verba attendenda.Nam quid dicit?Viri mulieribus pulsum fere hñt longe tum maiorem.Quid hoc sit,fere,summa diligentia expendendum est:certe.n.nõ temere quidem appositum est, sed totum firmamentum in eo,& cardo uersatur orationis.Nã,quia nec inde ab initio perinde nos temperati oẽs sumus,nec vitæ institutis ijsdem,nec uictu usi,uniuersalis affirmatio tollitur: cum inueniri interim possit mulier,cuius non solum nõ multo minor pulsus, sed omnino ne paruus quidem sit,nec par,sed planè et,quàm quorundam uirorum maior.Fac,uirum mihi fingas natura pituitosiore: frigidum hoc erit temperamentum,humidumque, si cũ muliere conferas natu- F
ra biliosiore,i.calidiore & sicciore.Nec hic consistamus,sed incolat ille Pontum,hęc Aegyptũ: pręterea vir in vmbra viuat,& ocio,ac multis in delitijs,molliterque:mulier ruri agat,ac multa in exercitationibus sit & uictu utatur modico:huius mulieris pulsus,q; uiri,maior erit. Verum, si, ut postulat natura,viuentem vtrunq; obserues, & in sua propria ab initio tẽperatura cõstitutũ, unaq; & eadẽ cõmorantem in regione,non maior tm̃, sed multo et maior sit huius uiri pulsus: nam pro naturali quidem tẽperamento,maior tm̃,nõ multo maior erit. Verum,cũ accessit a peculiaribus vitæ institutis utriq; differentia: illa in ocio uiuat,hic in multis laboribus: multo sanè ita calidior uir efficitur,itaq; pulsibus est multo,q; mulier,maioribus. Additum est aũt capiti,ferè,quod sagacioribus tyronibus pro stimulo quodam excitante est, & ad totius rei perscrutandam naturam inuestigante. Statim.n.de naturali differẽtia viri,& mulieris meditabunt̃,& intuebuntur uniuersum genus in oĩbus animantibus,masculinum ualentius fœminino esse: atque fœmellę esse officia cõcipere,lactareque,deniq; fœtus naturales educare;maris uero nutrimẽta ijs suppeditare,&,si petãtur insidijs,defendere.Vñ perspicient semper differentiam,ut maris ad fe A.l.
mellam,maiores tm̃ pulsus creare:at differentiam,ut uiri ad mulierem,multo maiores. Sic etiã c.7.
vehementiores tm̃,si naturam spectes,pulsus marium:longe vero uehementiores uirorum præ G
ut mulierum:quia contentionem illis naturalem in laboribus crescere oportet:his,quia ociantur,remitti.Horum et si aperte nihil tua sponte inueneris, at in opinionem eorũ inquirendo venies:aut certe,ueluti siti eorum ardens,quæ cupis inuenire,neq; dum inueniſti,si ad magistrum, qui docere ea ualeat,applicaueris,& citissime disces,optime memoria complectere.Atq; hæc sic hñt.Robur iam facultas,quod maribus adest,conferet aliquid & ipsum pulsibus magnitudinis:quare non solum ex caloris abundantia, uerum et ex robore,marium maiores pulsus fient. Sed hoc et in libro primo probaui,ualidis facultatibus esse magnos pulsus peculiares.Quid iã, uiri nunquid hactenus tm̃ a mulieribus distant in cauſis pulsuum : an et momentum utrisque ex corporis habitu non leue accedit?Illi.n.totum corpus ad perspiratum hñt probe comparatum, A.l.fi.
purum,excrementis vacuum,nõ compressum : His contra arcte interuasa regiones sunt,quas c.3.fi.
adeps,mollisq; caro,atq; excrementa quædam occupant pituitosa:ad hæc spissum est,& male per halitum digerit corpus: præterea coguntur quidã in plerisq; corporis partibus, illaborati, crassi,crudiq; humores:a quibus comprimi oĩbus arterias earũ sua natura alioqui longe minore mole præditas,coarctariq; necesse est.Quare habit9 iis oĩno est undequaq; ad paruita tẽ pul suum dispositus. Vnum modo ad magnitudinem consecutæ sunt appositum,mollitudinem in- H
strumentorum,quæ illis et nulli usui est:primum,quia sunt plures paruitatis fortioresq; causæ: deinde,q; cũ late in illis uiri a mulieribus distent,minimum dissideant in mollitudine instrorũ. Neq;.n.perinde siccius virorum dr̃ corpus,collatum ad mulierẽ, ut si, verbi gratia,lapis sit cœno siccius:neq; multum inuenias excessum in arteriarum ipsis tunicis : immo vero instrumentũ uirorum ita comparatum est,ut ad functionem sit sequax. Quin,si maior excessus sit, & multo mulieris instrumentum mollius,id ipsum sanè sit in cã,cur minores fiant pulsus . Siquidem,ubi nihil est,quod grauet,uel comprimat,uel coarctet, illic accommodatius ad magnam distentionem est mollius instrumentum:at,ubi (ut modo in mulierum ostendimus habitu) pressus, pondera,atq; coarctationes multæ,hìc instrumentum mollius,ut quod omnibus,quæ infestãt, facile cedat,ad distentionem est ineptius.Verũ de corporibus hæc oĩa optime constitutis referri,& constitutioni uiuentibus conuenienter,vel ex his planum est,quæ commemorauimus: at absoluta de his & integra disputatio,ac demonstratione confirmata,in secundo libro de pulsibus dignoscendis prodita est:quare, qui commẽtationem probe de pulsibus gestit assequi,ei illo opere opus est reuoluto. Iam vero et de celeri pulsu est in tertio illorum cõmentariorũ demonstratum , quantus error sit plurimorum in eo dignoscendo , qui pulsum breui tempore durantem

statim

A ſtatim ẽt uelocem arbitrantur eſſe. Et nimirum mulieris pulſum (nam cauſa præſentis diſputationis memini, quæ demonſtraui illic) bene celerem putant eſſe: eſt vero ille celerior quidẽ, nõ inſigni tñ & magna differẽtia excellit pulſum virorum. Sic ſe res hẽt, & recte tyronibus ſcriptũ eſt, paulo eſſe uirorum tardiorem pulſum, q̃ mulierum: at cauſa illic, ut in omnibus eo loco traditis, omiſſa eſt, quam nũc aperiemus. Quatenus quidem infirmior facultas eſt, & calor parcior mulierum, debebat tardior ẽt pulſus eſſe, q̃ eum utriq; huic cauſæ oſtendimus eſſe peculiarem: cæterum, quia multo eſt minor, coq; minus uſui ſatis fit, auget, quantum põt, celeritatem: quippe hoc primus liber eſſe neceſſarium probauit: itaque cui illa exciderũt, quæ in illo libro docuimus, nequicquam hæc legit. At, ſi quidem celeritatis tanta acceſſio ſit, vt oĩ vſui foret complendo, non quæreretur crebritas: ſed, qm̃ multũ vſui cedit functio ob diſtentionis paruitatẽ, aliquã tum aũt adiuuatur a celeritate, oportet, etiam ſatis pulſus ſit creber: id quod ẽt in primo libro eſt declaratũ. Ergo mulieres ad hunc modum a uiris pulſu diſtant. Maſculi infantis ad fœmellam ſimilis ratio eſt: non undiq; tñ eadem, ſed qũo diximus antea: nam maiorem tñ, vehementiorẽ, rariorem, non multo item, pulſum habet maſculus, q̃ fœmella. Atq; de his hactenus. Nunc ad proximum caput digrediamur, quod de differentia docet ex temperamento.

B *Calidi natura pulſus.* CAP. 3.

Calidi natura multo habent maiorem, celeriorem, crebriorem, vehementiorem non item multo.

Complectit, & hæc oratio quæſtionem maximam, cui ne attendere quidem, niſi præditus ſingulari prudentia ſit, ullus tyronum animũ põt: etenim, qui natura calidi ſunt, partim eos eſſe humidos aiunt, partim ſiccos. Quo minus abſoluto ſermone pronunciatos oportuit eorum pulſus, qui natura calidi ſunt: ſed prius illorum, qui ſimul humidi ſunt, ſecundo loco eorum, qui ſiccitate: neq; n. qui natura calida ſunt, eundem oẽs pulſum edunt: immo uero ſunt quidam tertij, temperati illi quidem humiditate & ſiccitate, at calore intẽperati: at eos neglexiſſe parũ recte, qui ante nos temperamenta diſcreuerunt, in commẽtarijs, quos ſcripſi de temperamentis, oſtẽdi. Ergo hos moris eſt calidos uocari, qui de quatuor temperamentis vnum hoc ſolum vincens reliqua obtinẽt: qui quidẽ, quo calidiores ſunt temperatis, hoc maiores hñt, & celeriores pulſus: crebrioresq́ue. Cauſa, ſi retinuiſti, quę prodidimus in primo libro, aperta eſt. At q̃d vehemẽtio res diximus non multo eſſe eos pulſus, cũ in huius operis primo libro quæſierimus, ecquis poſſit pulſus, citra opem roboris facultatis uehementior fieri? Qm̃ hi pulſus tyronibus omnes vñr vehemẽtiores eſſe, adiacet. n. quodãmodo prima ſpecie celer ſimul, & magnus pulſus vehemẽ
C ti: quare quidam ẽt medici, qui libros nobis ſcriptos reliquerunt, alium negauerunt eſſe vehementem pulſum, ac conflatũ ex magnitudine & celeritate. Proinde tyronibus non erant mouẽdæ tantæ quęſtiones: incertum. n. identidem illis, nec diſtributũ confuſumq́ue, cõducibilius certo eſt & definito, vbi profundam hoc contemplationem poſtulet, declarationemq́; prolixã ac longum tps. Verum, quando abunde in primo libro huius operis diſſeruimus de his, dicturi ẽt non nihil poſthac, cum perduxerimus ad rhythmos ſermonem, hic enarrationem in præſentia finiam, ac me iam conferam ad aliud caput.

Graciliũm pulſus. CAP. 4.

Graciliores maiorem, rariorem q̃, multo, vehementiorem paulo. Atque natura ſic differunt.

Accipiendi hic ẽt abſque ullo affectu alio ſunt graciles: nã, ſi ex conuerſo temperamẽto, vel facultate: vel ex alio affectu graciliores facti ſint, pulſuũ cõpoſita immutatio erit, nõ vero ex una gracilitate. At gracilitas, quia ſua ſponte ſola magis regiones arteriarum dilatat, atq; leuiora impoſita corpora reddit, magnitudinem pulſibus non contemnendam conciliat. Atqui, vbi pari relicto uſu creſcit magnitudo, hic rariores, neceſſe eſt, pulſus fiant, idq; tãto, quanto. ſ. ſint maiores: maiores vero erant multo, proinde rariores ẽt multo erũt: at vehemẽtiores hoc inue
D nient, quo tangentibus per ſubtiliora occurrant corpora, Quamobrẽ, non q̃ acquiſierint ullã cõtentionem, ſed q̃ magis, quam obtinent, prodant, tales vñr eſſe. De celeritate, & tarditate nihil hic memini, q̃ neutram de his gracilitati acceptam referant, ſed perinde habeãt, ut craſſiores, cum illis robore & uſu reſpondeant. De ætatibus deinceps in hunc modum eſt ſcriptum.

Pulſuum pro ætatibus mutatio. CAP. 5.

Porro pro ætatibus hoc pacto immutantur. Infantis pulſus creberrimus eſt: rariſſimus ſenis: omnes, qui inter hos intercedunt, proportionẽ ſeruant, prout vel ad puerum, vel ad ſenẽ, proprius accedant. celerrimus itẽ pueri inuenis q̃ pulſus: ſenis tardiſſimus: reliquarum ætatũ pulſus, ambigunt inter hos: at ſenex a puero longe magis raritate, quàm celeritate, diſtat. In vehemẽtiæ, & magnitudinis differẽtia maximus eſt, vt in ætatibus, pulſus iuuenum: minimus ſenum: medius & paulo maior pulſus puerorũ. Iam vehementiſſimus iuuenum: languidiſſimus ſenum: medius eſt inter hos, puerorum pulſus.*

* Deeſt in græco cod. Baſ. licet etiam antiqua tranſlatio huic cõſentiat.

Bifariam crebritatem & raritatem intelligi, aliter ab illis, qui & contractionẽ confirmãt ſentiri, aliter ab illis qui negant, apertius in libris de differentijs pulſuum diſputauimus: & vero ẽt in ipſo hoc tyronibus deſcripto libro declaratum eſt. Sanè illos uolebamus prius in contractione, quaſi in ſenſibili, uerſari. Ac multo quidem tutius eſt, pariterq́ue commodius, ſi in quietum quantitate, ponas genus hoc pulſuum: ita enim fiet, ut ſimul in notitiam exactam veniamus

mus rhythmorum: verũ, ꝙ ſtatus, qui crebri, vel rari pulſus ſunt authores, ferè talem eũ utrique huic ſectę repræſentãt, erit cauſæ ẽt vtriq; aſſignatio cõis. At præſtiterit, ut eam ad veritatẽ reducamus, hancq; in hoc ſermone ſectemur: qñquidem propoſitũ opus minime ad Tyrones dirigit, ſed planè docet uerum. Ergo, cum calore pueri non pauco prædi ti ſint, ſubſtãtiam quoq; quæ refrigeret illum, non paucam requirunt: quapropter magnis egent pulſibus. Quia vero humores ẽt exhauriũt quãplurimos (quippe qui illis non ad nutrimentũ modo, verumetiam ad incrementum ſuppetant) neceſſario in cõficiendis ijs contrahent per totũ corpus vaporoſorum, & ut ita dicam, fuliginoſorũ aceruum excrementorũ: itaq; ẽt deſiderant maximas arteriarũ cõtractiones. Et uero ẽt animalis ſpũs non tm̃ nutriri ſubſtantiã oportet, ſicut in adultis, ſed vna ẽt cũ inſtrumentis augeri: itaq; uel hoc nomine maiores diſtentiones flagitabunt. Adeoq; vſus contractionis arteriarum in infantibus æquat pene vſum diſtentionis: etenim ſunt abundãtiſſima excrementa, itaq; maiorem quærunt contractionem. Calor ãt, ut non ſit omnino copioſiſſimus, at, ꝙ augeatur animalis ſpiritus, æquat in illis diſtentionis vſum ei, quẽ poſtulat plurimus calor: quo.n. iuuenibus cedũt exuperantibus aduentitio calore, hoc vſu, quẽ imponit ſpiritus, reſarcitur. Maximum ergo, ſimulq; celerrimum pueri vtrunq; motũ requirũt: ficq; infra vſum eſt functio in ijs: nam, licet q̃ maxime celeres ſint & magni, nõ ſatis efficiunt tm̃ vſui: quare hic crebris opus motibus eſt. In ſenibus planè contra hẽt: calor paucus, cui par eſt generatio fuliginoſorum excrementorum, ſpiritusq; animalis nutritio: iure hñt ergo contrarios illis pulſus paruos, tardos, raros. Hic meminiſſe oportet eorum, quę in ſecũdo libro De pulſibus dignoſcẽdis diximus: ut, quo adducti errore, intelligamus, complures medici puerorũ pulſus putauerunt paruos eſſe, tametſi ſint magni, ſi cum magnitudine eos arteriarum cõpares: parui, ſi ex prima ſpecie æſtimes. i. ſi quantitatem tm̃ diſtentionis ſpectes, eamq; conferas ad iuuenum pulſus. Sed tm̃ non maximos habẽt pulſus pueri, ne ſi ad magnitudinem quidem eos arteriarũ perpendas: ſiquidem, ꝙ nec facultas eorum ꝙueniat ad ſummũ robur, & coarctentur etiãnum molles arteriarum tunicæ, multum de maxima diſtentione detrahitur: nihilominus tm̃ tantum retinent pulſum, ut medium ſuperet. Ac celeritatem hñt parem in diſtentione & cõtractione: nam & motus vtriuſq; par vſus eſt, non ut in ſenibus: quo.n. minor contractionis vſus eſt, q̃ diſtentionis, hoc contractio tardior diſtentione eſt. Nec iniuria quidem ſenes minorem habẽt, qm̃ parum oĩno aut nihil ex aduſtis humoribus excrementi prouenit, eſt enim imbecillus calor: pręterea, ꝙ nõ magnopere nutriantur, nec ullo modo augeantur. Tamen vſus diſtentionis, etſi nõ magnus, mediocris tm̃ adhuc ſenibus manet: etenim uentilatum oportet innatũ calorẽ, atq; nutritũ aĩalem ſpiritũ. Quia vero uſus pulſuum non cõpletur tm̃ vndequaq; à functione, ſed & exolutus per ſe eſt oĩno, longe magis in raritatem immutant pulſus ſenes, quàm in tarditatem: quare hic oportet longiſſimam quietem fieri: qũo, cũ non impleret, præter ꝙ magnopere augebat, perpetuos ẽt concitabat motus. Nam nõ ſolum in infantibus non eſſe auctũ ad ſummũ, uſum generandorum pulſuũ, uerum ẽt de maxima diſtentione, quæ compleret forſitan una uſum, non parum diſceſſiſſe, ante demonſtrauimus, cum tm̃ detrahi diceremus, quantũ facultas ab ſummo robore abſit, ac degrauentur coarctenturq; inſtrumenta, quæ infantes ex humiditate hñt mollia. Sanè hoc quoq; diximus ſupra, inſtrõrum mollitudines, quæ remotæ a preſſu ſunt, nec grauãtur uel coarctantur, referre ad pulſuum magnitudinem: quæ uero his coniunctæ ſunt, ad paruitatẽ, præcipue ſi robore facultas deficiatur. At, quantum ſenũ pulſus ex puerorũ degenerauit crebritate in raritatẽ, tantundem propè motus contractionis in tarditatem ex celeritate. Nec obſcura eſt cã: ſiquidem ſemel uſum contractionis exolutũ eſſe recte docuimus in ijs ætatibus, non tm̃ diſtentionis uſus periit totus: nam hoc ẽt tradidimus: quo minus eſt in hac tardus motus, q̃ in contractione: atq; hanc tyro ſolam poterat dignoſcere. Probe ergo dictũ eſt: ſenex a puero lõge magis raritate, quã celeritate, diſtat. Iam oẽ declaratũ eſt, qđ deficiebat huic ipſi differentię: pręterea, qđ mutationi rhythmorum pro ætatibus: quos (qm̃ obſcuriorẽ eſſe ſermonem, quã qui tyronibus accõmodatus eſſet, arbitratus ſum) non attigimus. Nam, ut de crebritate, ita de rhythmis extiterunt duæ ſectæ: una prorſus negabat ſentiri contractionem, q̃ diſtentionis tps cõparabat cũ toto reliquo, qđ non tm̃ conſtat ex contractione, ſed ex binis ẽt quietibus: altera ſentiri contendebat, ac rhythmos in motuum temporibus ponebat. Hæc quanto ſecta ſit perfectior, & utilior ad præſagiendum, clarius in proxima lucubratione aperiemus: nec tm̃ nũc obſcurũ eſt, niſi obiter ſuperiora & negligẽter attendiſti: nam ex ijſdem, ẽt differentiæ rhythmorum pro ætatibus, a qua proficiſcũtur cã, nullo negocio inuenias. Cum.n. utriuſq; motus plurimus infantibus uſus ſit, minimus ſenibus: & oẽ interpoſitum tps ætatum utrunque uſum exoluat, magis tamẽ contractionis: rationi conſonum eſt, ut, quantum a pueris recedant ad ſenes, tanto ſemper utrunque motum habeant tardiorem, magis aũt contractionis. Ex his naſcuntur differentiæ rhythmorũ pro ætatibus, de quibus latius in commẽtarijs De præſagitione ex pulſibus agemus. Iam etiam quamobrem uehementiſſimus ſit iuuenum pulſus, ſenum contra languidiſſimus, in aperto eſt: iuuenibus.n. ualidiſſima facultas eſt, ſenibus uero debiliſſima. Eadem etiam alijs in ætatibus ratione, pro robore earum, uel imbecillitate pulſus remiſſione, & uehementia differunt.

Pulſuum pro temporibus anni mutatio. CAP. 6.

A "PRo anni temporibus. Medio uere pulſus maximi ſunt,& uehementiſſimi,ut in tẽporibus:c e
" leritate,& crebritate moderati:pari modo medio autumno:progrediẽs autem uer,nõnihil
" de magnitudine,& uehementia detrahit, ſed auget celeritatem atq; crebritatẽ:tandemq; ineũ
" te iam ętate lãguidi,parui,celeres,crebriq; fiunt.Autumni progreſſus cuncta imminuit,magni
" tudinem,uehementiam, celeritatem, crebritatem: ita ineũte hyeme,in paruitatem conuertun-
" tur,& remiſſionem,& tarditatem,& raritatẽ.Reſpondet autem initium ueris fini autumni,illius
" finis initio huius:Aeſtatis item principium ſuo,& principium hyemis ſuo fini.Proinde quæ pa-
" ri ſpatio à media æſtate,& media hyeme in utranq; partem deflexerunt,ſimiliter uariãt. Porrò
" media æſtas partim conuenit cum media hyeme, partim diſſidet:nam parui utrobique, & lan-
" guidi ſunt:ſed celeres atque crebri æſtate,tardi rariq́ue hyeme:non perinde tamen parui æſta-
" te ut hyeme,ſed æſtate minus:Nec ita hyeme languidi,ut æſtate,cæterum minus hyeme.

A.ibid.f Quæ accidunt ex tẽporibus,in tres referuntur haſce cauſas,in uſum,facultatem,& inſtrumẽ
ta.Nam prout in ijs hæc ſingula uariant,mutantur pulſus.Ac medio uere ſtatus aeris nos ample
ctentis tẽperatiſſimus eſt,itaq; corpora ẽt ſunt ſalubria. Hoc.n.ſemper memoria tenẽdum eſt,
B hoc tempore præ cæteris, à quibus animãs afficitur, facultatem robuſtiſſimam eſſe,& calorem
temperatiſſimum, & ẽt inſtrumenta in ſumma mediocritate eſſe, & nec humiditate immodica
madeant,nec ſiccitate ſqualleant,neq; ueluti rigeãt gelu,ac congelaſcant,neq; calore quaſi re
mittanẽ,langueſcantque.Vnde & pulſus corporibus quidem optimè comparatis maximi,& ue
hementiſſimi fiunt.Nam in illis pulſuum pro ætatibus,temporibus,regionibus,& id genus alijs
mutationes prodidiſſe literis medicos declaraui,ut alia loca ne citẽ, in ſecundo libro De pulſi-
bus dignoſcendis: Itemq́; eos,qui eius ſtatus ſunt,magnos eſſe edituros,& uehementes pulſus,
in primo libro docuimus.Siquidem hi facultati ualidæ peculiares ſunt,& moderato uſui,inſtru-
mentisq́; naturali lege conſtitutis.Nam,ſi quid mediocritatem uſus excedat,non magni ſolùm
& uehementes,ſed & celeres fient. Si uerò longius excedant,ut uſum iam actio non compleat,
illico mutatio addetur in crebritatem.Quia uerò uſus eſt moderatus,non tendunt nec ad celeri
tatem,nec ad crebritatem. At enim adiecimus orationi,ut in temporibus,rectè ſanè. Neque.n.
ſimpliciter maximi tum,atque uehementiſſimi fiunt:cùm multò illis alij pulſus in naturis uehe-
mentiores atq; maiores reperiantur.Sed ſi pulſus cum alijs temporibus compares,tales medio
uere euadunt.Nam æſtate quidem creſcit uſus,ſed langueſcit facultas.Quamobrem aliquatenꝰ
C decreſcit illa uehementia ſimul,& magnitudo:ſed tamẽ hæc minus:nam quia urget uſus,auge-
tur nonnihil:idemq́; momentum celeritati,& crebritati non leue adfert. Contrà hyeme eſt,ac
æſtate ualidior facultas,non æquè tamen ac uere:ſed uſus remittitur generationis pulſuũ.Quare
languidiores pulſus hyeme,quàm uere ſunt,& uehementiores quàm æſtate:atque ueluti me-
dium locum occupant inter utraque tempora,nempe quòd & facultas teneat locum medium.
Verum ſatis ſunt parui: quoniam cùm facultas infra ſummum robur eſt,tum uſus inſigniter eſt
remiſſus.Quæ ipſa in cauſa remiſſio eſt,cur ſimul tardi,& rari ſint. Hìc rurſus memoria tenẽdũ
eſt dictum,quod aliquando declaraui. Hippocratis:Vſus eſt enim eius in mutationibus ex ętati
bus,tẽporibus,regionibus,ſtatibus,omnibusque eius generis:ne me quis cum illo exiſtimet pu-
" gnare.Neque enim ille abſolutè dixit:‖ Quæ augẽtur,plurimum habent calidi,ſed,innati,addi-
dit,ut qui alterum ſciret calidum acquiſititium eſſe,quod plurimum iuuenibus ſuppeditat: ‖ Nã 1. Aph.14. Ext.
tẽperatus eſt natiuus calor:acquiſititius autem intẽperatus,& quaſi igneus eſt. Sic etiam: Ven- ord.7.a.
" tres,inquit,hyeme,& uere calidiſſimi natura ſunt. Immo ne hi quidem calidiſſimi abſolutè,ſed 1. Aph.15. Ext.
" calore natiuo.Aeſtate pauciſſimum hũc habent:abundant uero aduentitio calore,& ſqualido, ord.8.a
qui colliquat potius,quàm nutriat corpus. Præterea functiones tantum abeſt,ut meliores red-
D dat,ut illæ ne æquent quidem illas,quæ in moderato obeuntur.Hæc ſi retinuerint lectores,ni-
hil me nec in hac oratione,nec in reliquis diſſidere ab Hippocrate ullus arbitrabitur. Poſthac
de regionibus,& ſtatibus præſcriptum eſt tyronibus . Quæ oratio ex ſuperioribus clara eſt,ac
cauſam habet apertiſſimam.Itaque ſolum ipſum adſcribam caput,quod hoc eſt.

Pulſuum pro regionibus,& ſtatibus mutatio. CAP. 7.

A.ibid.10.f "PRo regionibus perinde,ut pro temporibus.In uehementer calidis,ſicut media æſtate. In ma
gnopere frigidis,ut media hyeme.In temperatis,ita ut medio uere. Ad harum proportionẽ
in ijs,quæ medium locum ſunt ſortitæ.Porrò aeris nos circundantis alij ſtatus,qui calidi ſunt ca
lidis temporibus:frigidi frigidis,medij medio ueri reſpondent.

Prægnantium pulſus. CAP. 8.

PRægnantium maiores,crebriores,celerioresque pulſus ſunt.Præterea nihil mutatur. In præ
gnantibus præter uſum,mutatum priorum nihil eſt . Quicunque hic ſit,omnino increſcit,&
augetur:quod mulier nõ ſibi iam ſoli reſpiret,& pulſet,ſed fœtui etiam cogatur. Rationis ergo
eſt,ut celeriores,& maiores ſint,crebrioresque. Nihilo tamen uehementiores ſunt,uel languidi-
diores,uel duriores,uel molliores,pro ipſa ſanè conceptus ratione. Neque enim,ut ex eo,ulla
facultatis,uel inſtrumenti,prægnantium facta mutatio eſt.

Pulſuum ex ſomno mutatio. CAP. 9. E

IAm ſomni etiam ſint, ſi quid aliud, ſecundum naturam, qui & ipſi uariant pulſus: initio minores, languidiores, tardiores, rariores q; reddunt. poſtea tarditatem pedetētim augent, & raritatem, præſertim à cibo: at maiores ſunt, & uehementiores. Tandem ad remiſſionem, & paruitatem redeunt, tarditatem, & raritatem retinent.

Quæ ſit cauſa, cur concoctiones per ſomnū meliores ſint non in uentriculo modo, uerumetiã in uenis, in arterijs, in oī deniq; aīalis habitu, non eſt huius loci explicare. Neq; n. de cauſa, quę nam illa ſit, conuenit inter oēs medicos. equidē hoc in præſentiarū de illa breuiter dico. Facultas concoctrix ſe intrò p ſomnum recipit magis, & in altum. ergo, quia intrò mouetur, & materiam conficit: primò ueluti imbecillior redditur, ac oneratur: paulò pòſt cùm fruitur alimento, quod conficit, roboraī ipſa, ac calor creſcit aīantis: ut qui frigidiores cibos comederūt, illico frigidiores ſe aīaduertunt, multiq; adeo illorum manifeſtè, & horrent, & rigent, haud multò poſt fiunt calidiores. Proinde ſi natiuus calor eſt, qui concoquit cibos: ac qui huic præſunt motus, ut ratio fuit Hippocratis, qui foras tēdunt, uigilias: qui intrò, ſomnos conciliant: facillimè rationē ac naturam commetemur pulſuum mutationis, quę ex ſomno proficiſcitur. Quòd ſi qua eſt alia huiūs molitrix facultas, certè, quia conſenſum eſſe traditum eſt mutuum omnium facultatū, q̄ F aīali moderātur: non mirum eſt, ſi quid hęc facultas naturalis cōſentiat cū illa. Sed hoc ſi ſemel admiſſum ſit roborari, & debilitari uiciſſim facultatē, quæ pulſum creat, promptè expedias cauſam. Nā quia oneratur illa initio ſomni, atq; debilitatur, minores, & languidiores pulſus oportet exiſtere. At mox ea roborata, è diuerſo, maiores uehemētioresq; At. n. q̄d ſimul tardiores & rariores fiunt? Eraſiſtratus quidem cauſam confert in motuū uoluntariorum requietem, quę idcirco concoquat probè: non ſomnum in cauſa ponit. Hippocrates ‖ ac cęteri, qui uergere calorem intrò ferunt per ſomnum, qui quidem medicorum ac philoſophorum ſunt planè omniū ꝓbatiſſimi, in huius incrementa, & decrementa, motuſq; diuerſos cauſas cōferunt. Imminui. n. dicunt, ac ueluti ſuffocari, ubi in aceruum ſubitò incurrat ingeſtæ materiæ: qūo ignē quoq; cum in lignorū ingētē ſtruem incidat. Atq; ut idē ignis, ubi ſuperior euaſit materia, roboratur ac in magnitudinē eleuatur: ſic innatus calor, cū fruatur alimento, confectis iam ſuccis, in quos inuaſerat, copioſior q̄ antè fit, & ualidior. At cauſas adhuc tarditatis, & raritatis non expediuimus: immo uerò aliter me iudice res habet. Qñ dormientibus motus caloris, qui foras tendit, imminutus eſt, uigent aūt qui intrò: contractionem oportet celeriorem fieri, diſtentionem uerò tardiorem. Ac ſic quidē manifeſtò fit. Qui contractionem non aſſequuntur arteriarū, ſed diſcernūt G ex ſola diſtentione pulſus, hi tardum abſolutè uolunt dormientium pulſum eſſe. Ille autem abſolutè non eſt tardus, ſed altera ex parte tardus, totus non tardus potius, q̄ celer. Nam cuius tarda diſtentio, & celeris eſt cōtractio, is neutro horum nominū appellādus eſt, nec celer, nec tardus, ſed ſunt diſtinguendæ eius partes. Quòd in reſpiratione fecit Hippocrates. ‖ Iā uerò ēt altera ſui parte paruus eſt dormientium pulſus: ſiquidē plurimū contrahitur. diſtenditur aūt nō plurimū. ſed quantum contrarius motus neceſſe habet reddere cōtractioni. Porrò arteria in pari ſemp interuallo mouetur in contractione ac diſtētione: niſi q̄ñ rhythmum ſubitò immutet: terminis uerò unde proficiſcitur, & quibus finitur, uariat. Nā cū motus, qui intrò pergit, præpolleat, atq; prorſus confideat, rurſusq; inde incipiat, qui foras tēdit motus, haud quaq̄ hic diſtētionem plurimū producit: Contra cùm p̄polleat motus qui foras concitatur, cōtrario exiſtente debili, minimè tunc ab extremo orditur collapſu in diſtētione, ac ſummam tādem magnitudinē aſſequitur. Cumq; inde inceperit denuò qui intrò fertur motus, finem cōtractionis, unde incepit diſtēdi, facit. Ita cū facit ſemper ueluti motuum quendā orbem, modò intrò magis, modò foras ferī, Quam ob rem, qui duntaxat diſtētionem ſentiunt, his pulſus neceſſe eſt in ſomnis paruus, & tardus uideatur. Iiſdem neceſſe eſt, ut imperitioribus in dignoſcēdo, puſillam partem conſpici mo H tus diſtentionis, & fugere maximam. Quippe in eo motu arteriarum, internos motuū terminos ne exercitatiſſimi quidem attendunt: ſed contractionis hos finis fugit, & principium diſtentionis. Quo magis imperitos immēſam partem motus pręterire par eſt, totā propè cōtractionē, & partem non mediocrem diſtentionis. Quæ autem pars motus lateat, quam non ſentiant, qui tāgunt, ea cū adiungatur ad tempus quietum, ſpeciem p̄bet pulſus rari: tametſi rē uera dormientiū pulſus nihilo rarior ſit: ut nec reſpiratio: ſed apertè ēt in hac expiratio, quæ cum exufflatione fiat, maior eſt: quietis tempori nullum accedit incrementum. Explicaui iam ſummā ferè de ſomnis: tñ quò res clarior ſit, addam reliquum. Pulſus dormientium, in externa quidem quiete ſimiles ſunt uigilantium pulſibus: in interna uerò, permultum uidentur diſtare: q̄ terminos internos motuum non aſſequitur noſter ſenſus: ſed tum minor eſt, tum languidior q̄ pulſus uigilātium: præſertim à principio ſtatim. Nam poſtea magnitudo ei quædam, & uehementia adiūgitur, & iam tardus in diſtentionibus eſt, in contractionibus uelox: & in ſumma, intrò magis mouetur. Quare ſi uehementē in contractionibus eum dicas, nihil erres: Etenim excremētum ſuccorum confectorum ueluti ſuliginoſum excernere arteria per ſomnos, q̄ copioſius tum collectum ſit, uehementius auet: unde motus, qui intrò fertur, uel hoc nomine præpollet. At uerò

ubi abſolutè

6. Epid. com. 4. t. 14. 3. 183. c. & 193. h. cō. 5. t. 30

1. Epid. com. 3. t. 18. 3. 121. b
3. Edid. ſect. 3.
1. Prorr. com. 3. t. 72 4. 188. d
In Prog. com. 2. t. 56. 4. 203. g

A ubi abſolutè ſucci cõfecti ſunt,ſi in ſomno homo pmaneat,immoderatus erit utiq; talis ſomn⁹. Motus autẽ meritò fit uterq; minor,tardus,imbecillus,rarus.Somnus.n.(quod uel ex poetis audias)mortis eſt frater. Vna illi hæc conuenit cũ uiuentibus,cõfectio alimenti. Reliqua mortuis ſunt ſimilia,non uidere,non audire,nihil intelligere,uel cogitare,ſuel loqui,ſuel ſentire,ratione carere,proiectum eſſe. Et uerò quid aliud,(ſi illud unũ quod cõmune adhuc cũ uiuẽtibus habet,ſit ablatum)niſi rectè uia ad mortem dicatur? Iam ẽt primũ eſſe,& natiuum caloris motũ, cũ foras,& extra ſeipſum mouetur:ſecundum,cũ intrò,& in ſeipſum,qui propter nutrimentum cõparatus eſt,id iam pridem multis locis diximus.Qui ubi non amplius in nutrimento detinea-tur, neq; proprium ſuum motum, quo fertur foras, repetat, ſed ocioſus ſit utrinque:habet tum certe imaginem mortis,exoluiturq; eius contentio,unde oritur languidus pulſus:diſſoluit porrò motus,quã ob rem paruus,& tardus,& ẽt rarus fit. Quòd ſi increſcat ẽt atq; ẽt paruitas,tarditas,raritasq; propemodũ nihil mouebitur.at hæc mors erat.Habes oĩa de ſomnis.Quanq̃ præterea Archigenes pleniſſimos dicat pulſus in ſomnis uideri,Apollonides inaniſſimos,mihi certum eſt de his non producere orationem, cũ in ſuperioribus lucubrationibus falſo hoc probauerimus genus pulſuum inductum ab Herophili ſucceſſoribus eſſe,ſicut multa alia.Neque quic B quam habet admirationis,ſi in re, quæ planè diſcerni nequit,inter ſe Archigenes,& Apollonides diſſideant.Neque enim communis ſenſus affectum,ſed ſuas uterque opiniones ſcripſit.

Expergiſcentium pulſus. CAP. 10.

" QVi expergiſcuntur,è ueſtigio pulſus magnos, uehementes, celeres, crebros, & cum quadam uibratione habent:qui mox mediocritatem aſſequuntur.

" Non perinde in ſomnum incidimus uigiles, ac ex ſomno euigilamus:q̃ hoc fere ſubitò, illud oĩno pedetentim fiat. Etenim turbulenta inſomnia,uel ſi quis uociferetur,perſtrepat,tãgat dormientem,celerem,& ſubitaneam concitãt mutationem.Quocirca pulſus illos,quos cõmemorauimus,qui in eum modum immutantur,clariſſimè percipiũt.Nec tñ in alijs,qui,motu innati caloris foras progrediente,excitati ſunt,fugiunt exercitatos. Nã ſomnus incidit,cũ natiuus calor aut ex fatigatione, & nimia ſiccitate ad alimentum ſe cõuertat, aut ob immodicam humiditatẽ foras nequeat progredi.Quorum eſt ſalubris primus,& naturalis. Alter,quem memorauimus, ueluti ſomnus,qui eſt in comatibus,& lethargis. Cui oppoſita eſt phrenitidum,& uigiliarum † ſnon naturalium ſuigilantia:ubi ſuperſiccatus natiuus calor eſt,& quaſi ignitus,atq; idcirco foras quoq; mouetur immodicè. Sed affectus præter naturam,quos nec uigilantiam,nec ſomnũ, C ſed uigilias,& comata potius uoces,relinquam in præſenti. At ſomni naturales,ſimulq; uigilantiæ ita,qũo ante diximus,gignuntur.Nam cum indigeat,ſimulq; deſideret naturalis animalium calor copioſam humiditatem,ideoq; in uiſcera conueniat,& uentrem,fit ſomnus.qui ſimul atque ea ſatis fruitus eſt,ut naturalem iam qualitatem recuperauerit, expergiſcuntur:quo quidẽ tempore illæ conuerſiones nullo modo citra uim aliquam fiãt.Nam in alimento concoquẽdo quia ſuccreſcit humiditas uaporoſa largè cũ in ipſa cute, tum in poris,corporibusq; ad externã ſupficiem uſq; interpoſitis omnibus,nõ perinde iã calori procliuis eſt ad externa motus. Quare ut hanc diſcutiat, remoueatq; & meatus repurget,& etiam corpus undequaq; ſibi penetrabile reddat,poſtulat primos uehementes atq; uiolentos motus. Quod ubi perſpirabile,purumq; reddidit,mediocritatis naturalis reminiſcit. Hinc pulſus illico experrectis ex ſomno magni,& uehementes,& celeres eduntur. Præterea ob motus uim,nõnihil uibrantur.Paulò pòſt ad natiuam mediocritatem reuertunt. Deinceps tyronibus ſcripſimus de corporis aduentitijs habitudinibus:quas græcè σχέσεις nos Hippocratẽ ſecuti appellamus, qui in libro De articulis dixit: " Cæterum refert etiam nonnihil corporis habitudo. Ac pulſus nos in utraq; illarum maxime cõ D ſpicuos prodemus,quorũ facilè nunc ſit adiungere cauſas ex comemoratis. Nam quæ de naturalibus differẽtijs corporis tradita ſunt,eadem dicentur de aduentitijs. Quo breuior ero,ſolumque ipſum illinc caput ſubijciendarum cauſa rerum huc transferam,quod ita habet.

† παρὰ φύσιν.i. præter naturã. ſuperius. n. Galenus inter παρὰ φύσιν, & οὐ φύσει differẽtiam poſuerat.

De Art com. 1. t.26.7.256.d

Pro aſcititijs habitudinibus pulſus. CAP. 11.

" ASciticiæ habitudines corporis perinde pulſus,ut naturales immutãt. Nam gracilis natura
" ſi quadratus euaſerit,huic,qui talis natura eſt,aſſimilẽ pulſum habet. Sin quadratus fact⁹
" gracilis ſit,aſſimilem gracilibus natura. Cõſtat autem gracilitatis,& quadrati corporis citra fa
" cultatis immutationem, æſtimandam differentiam eſſe:itaque in omnibus alijs,ut unum id tan
" tum ubique,de quo in præſenti diſputemus,mutetur. Quæ diximus de quadratis,eadem etiam
" de corpulentis dicta nobis dixiſſe,eſt putandum, niſi quòd magis ſunt intenſa.

In eum illic modum de habitudinibus corporis diſſeruimus. Appoſuimus itidem de temperamentis:caput etiam hìc memoriæ gratia ſatis eſt adſcripſiſſe.Eſt autem hoc.

Pro aſcititijs corporis temperamentis pulſus. CAP. 12.

" IAm temperamenta corporis aſcititia pulſus ea porportione mutant, qua naturalia tempe-
" ramenta.

Scilicet ad eundẽ hìc modum,ut de anni temporibus diximus:Calida calidis,frigida frigidis aſſimiles pulſus creant. Nam temperamentorum in humiditate,& ſiccitate differẽtia cõtineba

tur in habitudinibus corporibus: ſiquidē ſiccis gracillitas, corpulētia eſt humidis familiaris. Ve- E
rum hæc in libris De temperamentis declarauimus. Præterea hoc quoque, corporis duritiam temperamentis ſiccis, mollitudinem comitari humidis. Itaque pulſus his mollis eſt, illis durus.

Pulſuum pro exercitationibus mutatio. CAP. 13.

NVnc alias mutationes, quæ cauſas habent non naturales, recēſeamus. Exercitationes primo, quæ moderatæ ſunt uehementes, magnos, celeres, crebros pulſus efficiunt: ſi multæ ſint, & uires excedant laborantis, paruos, languidos, celeres, & crebros in ſummo. Nimium immodicæ, adeo ut ægrè iam ſe poſſit mouere, & multis interpoſitis quietibus: aut nihil prorſus poſſit, ſed exolutæ uires impenſe ſint, pulſus mirè paruos, & languidos, tardosq́; & raros: quod ſi ad uirium diſſolutionem perueniant, pulſus creāt illius proprios. Quales autem excitet pulſus facultas quæ diſſoluitur, dicemus paulo inferius.

Habes caput, quod illo in libro conſcripſi. Nunc iam addam cauſam. Facultas in exercitationibus uniuerſam adhibet contentionem, unde pulſus uehementes excitantur: uſus autem increſcit, unde magni, celeresque. Hic qñquidem binis acceſſionibus augetur, ſpiritu hauriendo, & caloris incremento, ideo etiā, qm̄ non ſatis ꝓ magnitudine illorum, & celeritate completur crebri fiunt. At quæ uires excedunt exercitantis ſe, efficiunt paruos, & languidos propter earū F
imbecillitatē: tn̄ illos quidem adhuc, quia urget uſus, crebros: at nō celerrimos, propter facultatis infirmitatem, ſed pro his creberrimos: idq́; quatenus actio longè uſu inferior eſt. Quòd ſi adeo quis cogat laborare, ut nō modo ſuperiores facultate labores ſint, ſed cōtinenter neceſſe habeat interquieſcere, huic refrigerat uniuerſum corpus. Pulſus aūt ob imbecillam facultatē lā guidi ſunt, & parui: ob frigus nec celeres, nec crebri. In aperto ratio eſt, ſi memineris priorum.

A.I.1. c.11.f.

Ex balneis calidis pulſuum mutatio. CAP. 14.

* Al. καὶ βραχὺ σφοδροτέρους. i. & paulo uehementiores.

BAlneæ calidæ, dum ſint moderatæ, pulſus creant magnos, celeres, crebros, * uehemētes. Immodicæ, paruos, & languidos, tamen adhuc celeres ac crebros. Quòd ſi hic * non relinquātur, paruos, languidos, tardos, atque raros.

* In antiquis codicibus, & in trā ſlatione ueteri il lud, Non, non legitur, nec legi debet.

Ex balneis, ſi in tempore utaris, omnino corpus cōmoditatē aliquam percipit. Nam cum defeſſi ſimus, incaluerimus, ſimus refrigerati, deſiccati, nauſeam, * aut temperiem inæqualem sētiamus, deniq; ſi uacuatione opus ſit nobis, illas nos ſubimus. In illis aūt oībus temporibus corpori reſtituitur mediocritas temperamenti, uires corriguntur, opportunus augetur quidam calor, ac pars digeritur ſpiritus unà cū ſudoribus. Quare calidæ balneæ par eſt, ſi ſint moderatæ, ut ad eum modum mutēt pulſum, ſicut declarauimus immutari, cum facultati cōmodatur, & augetur G
uſus. Immoderatas, planum eſt facultatem diſſoluere, uſumque præter modum intēdere: unde fit ut creberrimos creēt: celeres aūt perinde, ut priores: niſi ſanè facultas ad extremum uſum deuenerit: nam tum quidē formicantes, quos appellant, prodibūt. Quòd ſi ab immodicis balneis deſtiterint, nec lauentur amplius, † ſanè refrigerabitur corpus, ac facultas opprimetur. Quam ob rem mutatio pulſuum ea exiſtet, quam in libro primo docuimus excipere facultatis imbecillitatem, & uſus remiſſionem. Hoc enim in præſenti ſatis eſt ſi demonſtrem, quemadmodum ex ſingulis præcedentibus, & externis cauſis ad primas, & præcipuas, & continentes uocatas mutatio penetret: ut autem ex illis pulſus neceſſariò alterentur, in primo aperuimus libro.

A.ib

* Al. ἄσης.

† In cod. græcis, & i antiqua trās latione, legitur i ꝑterito tpe hoc mō, ſane, & habitus corporis refrigeratus eſt, & facultas diſſoluta.

Ex balneis frigidis pulſuum mutatio. CAP. 15.

FRigidæ balneæ illico paruos, ac lāguidiores, & tardos, rarosq́; pulſus efficiunt. Poſtea, ꝓut id ſit, quod induxerunt, omnino uel torporem inducent, uel robur. Quę torporem intulerūt & refrigerarunt, paruos, & languidiores, & tardos, rarosque efficiunt. Quę excalfecerunt, & robur conciliarunt, magnos, uehementes, celeritate, & crebritate moderatos.

Balneæ frigidæ è ueſtigio refrigerant omnino: poſtea uel roborant, uel obruunt facultatem, unaque perfrigerant: nam id eſt torporem inducere. Itaque, & pulſus pro ratione cauſarum im H
mutantur. Quòd uero non poterat tum tyronibus explicari, id nunc declarabo. In frigida lotione arteriarum motus plus intro, quā foras fertur, quòd, & calor illuc illico magis feratur. Quòd ſi intus arterias poſſemus contingere, omnia quæ alias in diſtentionibus animaduertimus, hæc in contractionibus hic apparerent, magnitudo, celeritas, uehementia: ſed hoc quia nō pōt ulla rōne, ab ijs, q̄ in diſtētionibus ꝓcipimus, totos pulſus ſic appellamus. Paruos, quia multo minor diſtentio id tēporis eſt, quàm ante: tardos item, quòd apertè exolutus eſt motus: iam raros quoque, quòd alij etiam omnes, in quibus plus motus intro fertur, tales eſſe uiſi ſint contractionem non ſentientibus. Cauſa ante explicata eſt. Languidos non diximus abſolutè, ſed ſcripſimus languidiores: qua uoce paruam mutationem ſignificauimus in remiſſionem eſſe.

Pulſuum mutatio ex cibis. CAP. 16.

CIbus largus, ut etiam grauet facultatem, pulſus inæquales, atque inordinatos concitat: Archigenes uult celeriores, quàm crebriores. Modicus, magnos, celeres, crebros, uehementes. Parcior, quàm qui ſatis nutriat, non æquę ac moderatus, cæterum minus mutat, neq; id diu.

Cùm poſſimus in ſingulis capitibus in hoc libro p̄ſcriptis, primū, quæ alij de ijs cēſuerunt, cō memorare, deinde eſſe falſos confutare, non hoc facimus: ſed ſtatim ad id, quod probatum

& uerum

A & uerum eſt, accedimus, id agentes, ut operis, quoad eius fieri poſſit, prolixitatē contrahamus. Quod cum nunc & ſua ſponte longum ſit, quid fiet, ſi ueterum præterea opiniones una cū conſutatione congrua complectatur, nonne in immenſum ducetur? At, qui tempore ad diſciplinas abundat, ardetq; cupiditate medicorum oēs opiniones cognoſcendi, huic lucubratio hæc, certo ſcio, uiam muniet, ut per ſe inueniat, ubi bene ſentiant, & ubi errent. Et quidem alio ipſi loco multa ſcripſimus, quæ his, qui in ea uoluntate ſint, conducent. De propoſita qōne in libris, ubi inquirimus in Eraſiſtrati artem de pulſibus, opinionis errorem, ut puto, clarè prodidimus. Ad hæc ubi diſcrepamus ab illis, qui peritiſſimi habentur in arte de pulſibus, de his item uir, qui ſapientia ſit præditus, facilè mihi uidetur horum præſidio, quæ nunc tradidimus, exiſtimaturus. Inueniet. n. ea ferè partim in ſola dictione, partim in exactis, & diſtinctis explicationibus conſiſtere: etiā hæc, de quibus nunc agimus. Nam, cum ſcribat Archigenes in hunc modum de cibo
" facultatem onerante: Hic, quia premit, languidiores minoresque pulſus concitat, & celeriores
" quàm crebriores. Nos non ſic, ſed quomodo ſcripſimus? Cibus largus, ut etiam grauet facultatem, pulſus inæquales, atq; inordinatos concitat. Qui autē opera artis diligenter obſeruat, non in cibo tantum, ſed & in alijs affectibus omnibus, in quibus oneratur facultas, reperiet inæqua-
A.l.1.f.2.d.3. B les pulſus. Atq; hoc ſcilicet ipſum eſt, quod imbecillā facultatem ab onerata diſtinguat: ſimulq;
c.11.f.49.g cum eo proditur & noxæ magnitudo. Si enim inter multos magnos, & uehemētes, pauci offendantur parui languidiq́ue, puſilla eſt offenſio facultatis: contra, ſi pauci magni, & uehementes, parui autem atq; languidi multi ſint, ingenti in eiuſcemodi affectibus onere opprimitur facultas. At uero parui, & languidi pulſus perpetuò fiunt, nullo interpellante contrariorum, non in ijs, quæ onerantur, ſed in ijs quæ diſſoluūtur facultatibus. Dum uerò per ſe quidem ualidæ ſint, ſed abs quopiam grauentur, & premantur, oīno uehementes, & languidi pulſus cōmiſcentur, ēt ſi ſummè offenſæ ſint. Incurioſe igitur ſcribit Archigenes, lāguidiores, & minores pulſus fieri, quum facultates cibo grauantur: hæc enim, ꝙ facultas diſſoluatur, nō ꝙ prematur, ſigna ſunt. Atq; ut in differentijs magnitudinis, & uehementiæ ſunt inæquales, ſic in differētijs crebritatis & celeritatis. Quare ne iſtuc quidem queo conijcere, quemadmodū Archigenes ſcripſerit, celeriores eos, q̄ frequētiores eſſe: niſi ſi hoc dicere uelit, licet ſint hi inæquales, maiore numero tñ celeres tardos uincunt, q̄ raros crebri. Etſi ne hoc quidem uerum eſt, ſi ita nude proferatur, nec diſtinctè: Immo offenſiones leuiores, celeres magis, q̄ crebros: grauiores è diuerſo crebriores pulſus, q̄ celeriores reddunt. Cauſa in aperto eſt ex demonſtratis in primo libro. Siquidem cele
C ritas facultati peculiaris ualidæ eſt, crebritas imbecillæ. Iam aliorum etiam, de quibus deinceps dicemus, niſi exciderunt ea tibi, quæ primo in libro docuimus, in promptu eſt cauſa.

Pulſuum ex uino mutatio. CAP. 17.

A.ibid.g.h *VInum" pulſus cætera quidem ut cibus uariat: hoc uero intereſt, quòd illico immutet, & citius mutatio à uino profecta recedat, quàm illa quæ à cibo: quod ita celeritatem amplius, & magnitudinem, quàm uehementiam, & crebritatem augeat. Quanto enim uehementius moderatus cibus conſtantius q̄ robur conciliat, tantum ferè uinum extollit magnitudinem.*

Hęc quoq; oratio ſeipſam interpretatur, ac oīa ſubijcit nobis, q̄ de uini uirtute ſunt ab omnibus medicis prodita. Appoſitio enim, quam facit, celeris eſt, ꝙ humidum ſit, & calidū. ‖ Quicūq; enim celerem, inquit, requirunt, appoſitionem, his humidum medetur. Quando uero calor ēt dux eſt humiditatis, multo iam magis. Adhæc, q̄ affatim ſubitoq́; nutriūt, hæc celeriter ꝑmeant. Quam ob rem ut celerem, ita minimè diuturnam à uino appoſitionē corpora accipiunt. Facile enim digeritur per halitum. Porrò, ꝙ nutriat, pulſus ita ut cibus uariabit: ꝙ autem amplius quàm ille calfaciat, inſigniorem adijciet illis, & magnitudinem, & celeritatem: id quod planè apertū eſt illis, qui retinuerunt, quæ in primis exēplis docuimus. Ac reliquorum, q̄ in iſagoge prodidi-
D mus, ſi memoria teneas, quæ in primo libro ſcripſimus, omnes claræ ſunt cauſæ. Quare præterita illorum magna parte, cauſas tantum illorum, quæ ſunt obſcuriora referamus: de quibus hoc eſt. Cur choleras, magnos alui fluores, profluuiū muliebre uocatū, deniq́; omnia, q̄ ex corpore uacuādo facultatē diſſoluunt, comitentur pulſus uermiculantes: at facultatē, q̄ a febri cacoethe diſſoluitur, formicantes conſequantur? An quia pulſus, quò uermiculās ſit, tardus eſſe oīno, & rarus debet? neque. n. poſſit fieri, ut prior arteriæ pars prius moueri uideatur, neq; ut fiāt ueluti circunſcriptiones in unà diſtentione multæ, ni tardus ſimulq́; rarus ſit motus. At in acutis febribus (neque enim poſſunt cacoethes non acutæ eſſe) non ſuſtinet pulſum caloris copia, uel tardum in ſummo, uel ſemel fieri rarum: cæterum tardus eſt, aut non celer certè pulſus, cum diſſoluitur facultas, (tametſi in eo quidam dignoſcendo hallucinentur) ſed non ſummè tardus tamē: rarus autem haudquaquam: immo creber ſemper, ac ubi uis urgeat caloris, magnopere eſt creber. Mihi quidem iam uiſum eſt tertij huius libri hìc finem facere. Reliqua in quarto perſequar, ab affectionibus animi exorſus.

In libro de Alimento.

GALENI DE CAVSIS PVLSVVM
LIBER QVARTVS

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de cauſis præter naturam, quæ tum animi, tum corporis affectione pulſus immutant.

Quæ pulſuum cauſæ ſuperioribus libris explicatæ ſunt, quæ hoc libro explicandæ. CAP. 1.

INter cauſas, unde pulſus alterantur, quæcunque mutationem moliuntur per ſe, continentes eorum generationem, ex quo ſunt continentes appellatæ, prioribus duobus libris expoſuimus. Quæ has præcedunt, quarum conſiſtit pars in ipſis animalium corporibus, pars extrinſecus accidit, has cum inſtituiſſemus duobus proximis explicare, (quia ante etiã in libro illo, quem tyronibus ſcripſimus de pulſibus, ſummatim de his, & citra demonſtrationem B tractauimus) operæpretium mihi eſt uiſum, ut hic quoq; de ijs agerem citatis ipſis capitibus, atque diſtinctè explicarem, ſimulq; cauſas adderem. Ac in tertio quidem libro de ætatibus, regionibus, anni t̃pibus, naturis, præterea de exercitijs, quæ uocant, & cibo, potuq; diximus. In hoc quarto, qui huius commentationis eſt poſtremus, de cauſis præter naturam ſermonem habebo, exorſus ab affectibus animi: deinde etiam de corporis affectibus dicturus. Iam hic quoque ad ſingula capita clauſulas traducam ex libro tyronibus ſcripto.

Iræ pulſus. CAP. 2.

IRæ altus eſt pulſus, magnus, uehemens, celer, creber. A l.1.ſ. c.18.ſ.

Qui ſuperiorum eſt memor, huic etiam quæ de ira dñr, aperta ſunt. At de quo ante haud dũ diximus hoc eſt in præſentia adijciendũ: uehementior ne tm̃ appareat pulſus iratorum, an eiuſcemodi ſit uerè. Id.n. omiſimus, etſi latius in primo libro diſputaremus, fere dubium. Neq; enim ita quis fidem tum haberet, ſi diceremus non apparere ſolum, ſed eſſe etiam uehemẽtiorem, ut iam adducetur, cum ante in ſermone interpoſito multa ordine audierit, quæ referunt ad fidẽ, præſertim quæ de inæqualitatibus narrauimus, in quibus pulſus uiciſſim clare uidetur fieri languidus, & uehemens: non quo tam repente facultas in imbecillitatẽ uariet & robur, ſed q̃ cum C cauſis, quæ ſe moleſtant, decertet, nec ſuperet perpetuo eas. Apertiſſime autẽ pulſus per bonas iudicationes uehementes fiunt. Etenim facultas tum, ut, quæ moleſtiam exhibent, repellat, excitat ſeipſam. quod & in animali cernas facultate, non tm̃ uitali. Exoluti enim quidem extremè, uel per ſenectutem, uel per morbum, uel aliam quampiam, quæ anteceſſerit, laſſitudinem, ſi latrones ſubito conſpiciant ingruere, uel hoſtes, uel feram aliquam, concitato curſu aufugiũt periculum, neque in eo ualidis concedunt. Itemq; in terræ motu ex ædibus exiliunt, aut per incendium, atque ocyſſime diſcurrunt: dum antea per infirmitatem progredi uix poſſent. Ex quibus omnibus liquet, facultates animalis moderatrices, ſi quando impendeat neceſſitas, maiore ui obire ſuas functiones. Quo minus mirum eſt, ſi in ira hoc contingat, cum uideatur merito fieri: ut & in his etiam animaduertas, qui exercitationem ſubeunt, aut quam aliam nauant operam, pulſus non in magnitudinem modo, ſed & in uehementiam conuerti.

Lætitiæ pulſus. CAP. 3.

LAetitiæ magnus, rarus, & tardus eſt pulſus, at uehementia nihil differt. Ibidem

LÆtis diffunditur per uniuerſum corpus calor: atq; plus foras eius motus fertur, at in triſtibus intro. Vnde maior fit merito pulſus illorum, at non uehementior item. Neq;. n. aſcititius ex H affectu comparatur, neq; ualidioris actionis uſus. Planum autẽ eſt, hæc intelligi debere, de moderata lætitia quæ propria rõne pulſus alterat. Nam ſi nimia quidem lætitia ſit, ut facultatẽ diſſoluat, pulſus ſæpe per accidens contrarij exiſtunt. At tunc pulſus fient, qui dum uirtus diſſoluitur, fieri ſolent. Diximus enim ante, qui inter affectus ſunt uehementiores, hos totam alterationem pulſuum per ſeipſos moliri.

Triſtitiæ pulſus. CAP. 4.

TRiſtitiæ paruus, languidus, tardus, & rarus eſt. Ibidem

TEt triſtitia enim refrigerat, & calorem intro concitat. Itaque non iniuria contrarios pulſus efficit ſuperioribus, quos conſequi lætitiam dicebamus.

Timoris pulſus. CAP. 5. Ibidem

TImoris recentis uehemẽtis celer, & uibratus, & inordinatus eſt, inæqualis q̃. Inueteratus iam ſimilem habet triſtitiæ.

Timor è ueſtigio, quia ſtatim multã mentis cõturbationẽ facit, iure inæquales edit pulſus. Nã ante de hoc uerba fecimus. Tpis diuturnitate pulſus tales creat, quales triſtitia. Neq; quicquã a triſtitia abeſt diuturnus timor. Omnibus autem hic, ſi diuturna ſint, aut admodum ſint uehementia,

A mentia, pulſus ſuccedunt, ut ſolent dum facultas diſſoluitur. Etenim diſſoluunt omnia hæc facultatem, breui quidem uehementia, tempore uero contraria. Atqui paulo ante idem ex illis, quæ de lætitia retulimus, oſtendebatur: nunc etiam adſcripſimus, q̃ illis hoc in iſagoge ſubiunximus, & etiam q̃ de ſimilibus uniuerſaliter ſtatuendum eſt item. Longiorem uerò interpretationem hæc oratio non quærit: quare ad ea iam, quæ conſequuntur, tranſeamus.

Ex dolore pulſus uariatio. CAP. 6.

A.l.1.fo.2.d. 3.c.16.f.50.f. *Dolor, qui" quidem uariat pulſus, (uariat autem ingens, aut qui principes partes tenet, ut etiã inflãmatio) dum paruus eſt, atque initio, pulſum edit maiorem, uehementiorẽ, celeriorem, crebriorem. Auctus uero iam, & admodum ualidus, ut etiam uitalem contentionem offendat, minorem, languidiorem, celerem, crebrum. Ac quo diuturnior ſit, uel uehementior efficiatur, hoc illorum quod̃, increſcit magis. Qui uero facultatem iam diſſoluit, in remiſſionem, & paruitatem, & falſam celeritatis ſpeciem, ingentemq̃ crebritatem commutat.*

Vt in omni moleſtia facultas, ita in doloribus ſeſe ſolet, ad depugnandum, & reijciendum id, quod infeſtat, concitare. Optimo igitur iure in magnitudinem, & celeritatem, uehementiamq̃;
B pulſus mutat. Quæ ſi in eo nihil proficiat, ueluti ex inani labore uis eius, & contentio diſſoluitur. Itaque in remiſſionem motus, ſuperata ab infeſtantibus facultate, recidũt. Quid autem falſam celeritatis ſpeciem dixerim, in tertio libro De dignoſcendis pulſibus declaratum eſt. Iam etiam demonſtrauimus in horum commentariorum libro primo, cur paruis pulſibus penè omnibus adiuncta crebritas ſit.

Inflammationis pulſus. CAP. 7.

A.ibi.c.19.g *INflammatio habet omnis communem pulſum ueluti ſerrantem: ut alia pars attolli arteriæ, alia non uideatur, cum illa ſcilicet uideatur durior. Habet etiam uibrationis aliquid his pulſus, ac celer quidẽ & creber eſt, non perpetuo magnus tamen. At ſingulis eſt ſuus proprius. Naſcentibus quidem maior iuſto, & uehementior, & celerior, & crebrior. Vigeſcentibus adhuc cum illa omnia increſcunt, tum clarè iam durior, & magis uibratus eſt. Vigeſcentibus autem manifeſtior eſt, duriorq̃, atque uibratus magis, ſed minor eſt, quàm dudum, non tamen languidior, niſi facultatem excedat affectus: quinetiam crebrior fit & celer. quæ ſi diuturnior ſit, atque in ſcirrhum iam indureſcat, accedit illis gracilitas pulſus, & duricies. Hæc inflammatio habet, quæ pulſum per totum corpus immutat, uel quia magna eſt, uel quia prin*
C *cipem partem inſidet. Si uero uniuerſum corpus non afficiat, pulſus in parte inflammata talis erit, qualem diximus. Creſcunt autem, quæ commemorauimus ſingula, diminuunturque, aut pro inflammationis quantitate, aut pro ipſius inſtrumenti natura inflammati. Siquidem partes neruoſiores, duriores edunt pulſus, magisque ſerrantes, & minores uenoſiores uerò & arterioſiores, contra. Ac inter hos maior eſt in arterioſioribus, atque inæqualis facile fit, inordinatusque. Ex his liquet, qui pulſus ſit illorum, quibus inflammatum iecur eſt, uel lien, renes, ueſica, cœlon, uentriculus: Præterea pleuriticorum, & peripneumonicorum, & breuiter omnium, in quibus partis inflammationem comitatur febris. Niſi quibus in locis ob ſymptomatum naturam, quæ tum neceſſario ijs conſequantur, tum caſu adiuncta ſunt, prout quodque poſſit mutare, ita pulſus contingat uariari: ut miſtã ibi mutatio fiat, & quæ inflammationi congrua eſt, & quam loci natura, uel præſentis inducit ſymptomatis. Quibus enim inflammatum eſt ſeptũ tranſuerſum, hi cõuulſionibus ſunt opportuni: quibus pulmo, ſuffocationibus: quibus uentriculi os, ſyncopis: quibus iecur, atrophiæ: quibus uentriculus, cruditati: quibus renes, urinæ ſuppreſioni. Adhæc partes inſigniore præditæ ſenſu, etiam dolorum nomine pulſus mutant: quæ minus ſentiunt, pro affectu tantum. Igitur in inflammationibus uariè pulſus ex his omnibus mutantur. Quæ quemadmodum diſcernenda ſunt, cum alio loco exactè tractauimus, tum uero in præſentia, quantum intereſt tyrombus,*
D *perſequemur.*

Hoc caput eſt ex iſagoge, quod pulſuum affectam ab inflammationibus mutationem clare docet. Porrò ut primæ cauſæ, & generationem eorum continentes afficiantur ab inflammatione, ut illam mutationem inducant, explicare conſequẽs eſt hinc exorſos. Omni parti, q̃ inflammata ſit, hæc neceſſario duo accidũt, calor immodicus, & tẽſio. Quæ uniuerſo corpori impartit ambo, ubi pars nobilis ſit, uel inſigni prædita inflammatione. Atqui immodicus calor, qui uniuerſum corpus occupet, febris eſt: quæ uſum pulſuum alterabit dilucidè. At partis inflammatæ tenſio peruadit etiam arterias. Quamobrem durior pulſus erit: eoq̃; ſanè in neruoſis partibus durior, q̃ præter cæteras hæ in inflammationibus tendantur, ut quæ ſint ſua ſponte etiam tenſæ: atque una ſecum partes uicinas, quia ſunt. f. fortiores, intendunt. Nimium calorem autem oſtẽdimus efficere per ſe pulſum celerem, & maiorem: quòd ſi quid deficiat uſui, ibi etiam crebrum. Rectè igitur omnes, quos ex inflammatione febris arripuit, habent pulſum durum, &
A.l.3.f.10.t. 4.c.a.f.268.f uero etiam ob intemperiem arteriarum, in uno occurſu inæqualem. Quæ ſi ambo coniuncta ſint, exiſtet dubio procul ſpecies illa" pulſus, quæ ueluti ſerrat tactum. eam enim oportet, qui tangit, ut imaginem concipiat, ubi inæqualiter inſtrumentum durum occurrat. Erit porrò, ut diximus, manifeſtè celerior: ac, niſi reſiſtat durities, planè maior: Sin quid reſiſtat, tantum ſibi

conciliabit uibrati motus, quantum imminuta magnitudo ſit. Iam ẽt tanto hũc fore crebriorẽ, quanto minus diſtentio uſum compleuit, noſti, ſi, quæ ante demonſtrauimus, recordaris. Præterea magnitudinibus paribus inflammationum uariationem pulſuum non parum comitari, ſed inflammationes partium† §conſitarum uenis, §pulſus creare maiores, partium neruoſarum minores, ſed eos duriores, magisq; ſerrantes. Nihil eſt.n. in his, quod non clarum ſit, ſi retineamus arterias magis tendi oportere a partibus inflammatis, quæ ſint neruoſæ. Partes autẽ† §arterijs abundantes, § plane ẽt copiam caloris in arterijs, utpote calidioribus adaugebunt amplius, atq; maximos idcirco excitant pulſus. Et ſi qua alicunde inæqualitas exoriatur, eam detegent manifeſtius. Duas, ni fallor, cauſas eſſe docuimus inæqualiũ pulſuum, facultatis, quæ arterias mouet, ob nimios humores, qui ipſam degrauent, imbecillitatem: præterea ob ipſorum inſtrumentorũ affectus, oppilationes inquam, & conſtrictiones, atque tẽſiones, preſſusque. Quare nihil eſt mirum, ſi inæquales in arterioſis partibus inflammatis pulſus fiant: cum molitrix facultas illorum facillimè in talibus defatigetur, ipſaq; inſtrumenta ſint affecta. Reliqua, quæ in libro tyronibus nuncupato ſcripſimus de mutatis ab inflammatione pulſibus, nõ puto deſiderare interpretem. Itaq; ad unum nunc de proximis capitibus eſt digrediendum.

† neruoſarum.

† arterioſæ.

E

F

Pleuriticorum pulſus. CAP. 8.

PLeuriticorum celer pulſus eſt, & creber, nec admodum magnus, uideatur etiã uehemens eſſe. Eſt ille uerò non languidus quidem, ſed tamen non uehemens ſtatim, quod ad affectum refert. Siquidẽ ubique hoc memoria ſeruandum eſt: in unaquaque re mutationem eſſe pro illa re æſtimandam, diſtinguendumque, quod alia de re, non de illa acciderit. Pulſus itaque pleuriticorum, quia neruoſiorem quodammodo, durioremque efficit arteriam, quaſi conuerteret in uehementiam, imperitis imponit, quos, quid interſit inter durum ictum, & uehementem, latet. Ita quoque uulgus medicorum, quòd alias etiam differentias pulſuum diſcernere neſciat, has fortaſsis inſtitutiones accuſabit, atque ex ſua ignorantia damnabit recta præcepta. Verum non faciam, ut hic longior ſim, cum ſeparatim de pulſibus dignoſcendis ſcripſerim. Quare ut rationem exerceatis ſimul & tactum, admoneo, ut in experiundo pulſum ualeat tactus cognoſcere, non diſcernere ſolum ratione. Principium uero eſt experiẽtiæ, ſermone expreſſa doctrina. Quippe nequeas uel crebritatis quantitatem uerbis explicare: tametſi multum interſit, excedat iuſtum pleuritidis modum, an non aſſequatur. Siquidem exceſſus, ubi in peripneumoniam migret, aut denuntiet ſyncopam, neceſſe eſt fieri: defectus in ſoporem, uel neruorum deſinere læſionem. Simili modo illa inæqualitatis G *ſpecies, quæ ſerrantis imaginem præbet, in primis pleuritidis proprium eſt ſignum, ſi remiſſa eſt, mollis & probe maturandæ: ſi uero magna, difficilis & admodum crudæ pleuritidis. Tales cum imbecilli facultate cõiunctæ periculum præſens habent: Si cum firma, aut tarde concoquentur, aut ad ſuppurationem deflectent, aut tabidus eas excipiet marcor. Atque eius, quæ concoquitur, pulſus pedetentim omnem deponit illam præter naturam mutationem. Quæ deflectit ad ſuppurationem, habet pulſus ſuppuratorum proprios: Ita quoque quæ tabide marceſcet, pulſus marcorum.*

Caput ex iſagoge hoc eſt, ac quæ apertè accidunt pleuriticis, declarat: cauſas autem non itẽ aperit. Quamobrẽ eas hic exponam, Pleuritis inflammatio eſt ſuccingẽtis coſtas mẽbranæ, itaque febricitant acutè: quippe uicina eſt cordi. Quia uerò ad eum modum febricitant, ideo hñt pulſum celerem. Quòd neruoſa ẽt pars ſit, quæ eſt affecta, hinc inſigniter durus eſt. Iam, quia ita habet, ideo minor eſt quoq; q̃ febri cõueniat. Quare, ut & creber fiat, par eſt: quòd magnos pulſus calor poſtulet, refragetur durities: diximus autem antè quantũ ab uſu abſit magnitudo pulſus, rẽſarcire crebritatem. Inæqualis in ijs eſt crebritas, q̃ nec humorum qui inflammationẽ cõmittunt, una ſit ſpecies. Quare ſi ſint bilioſiores, ẽt febris acutior erit, ac offenſio quædam cõſequetur facultatis. Sin pituitoſiores, & lenior erit febris, & procliuior ad ſoporem. Nũquã enim in pleuritide, & peripneumonia fit, ut caput non lædatur, quòd humorum excipiat in inflammationibus putrium fuliginem. Verùm cùm putris humor ſit bilioſus, uaporẽ habet in modum fuliginis acrem: qui mordicat, & erodit, irritatq; cerebrum: itaq; ad delirium perducit: ſi pituitoſus ſit, nec fumo acri ſimilis, ſed caligini craſſæ turbulentæ, quaſi nubem quandam ad caput attollens, humectat, id, grauatque cerebrum, cogitq; in grauem ſomnum deferri, ac ſopiri hominem. Rectè ergo cum pulſus in maiorem crebritatem mutantur, aut peripneumoniam, aut ſyncopam annunciant: peripneumoniam, quòd occupet ſemper, offendatque lateris inflãmatio uicinas partes: ut quæ à calido gignatur feruenteque humore, atque facilè moto: Syncopam uero ex affecta facultate uel per neruorum læſionem, uel ſoporem: cùm ex pituitoſis humoribus uaporantibus cerebrum repletur. Iam hoc etiam ſi propellere offenſam ad ramulos ualeat, cõſequetur læſio neruorum: & ſopor, ſi nequeat. Ac talibus quidem humoribus rariores, contrarijs, puta bilioſis, crebriores iuſto modo pleuritidis pulſus eueniunt. Porrò autem medius eſt inter raritatem, & crebritatem modus in pleuritide, ubi qui morbum committit humor, ſanguineus ſit. Sic etiam modus medius duritiei ex tali humore, ac moderata inflammatione oritur;

H Ad 3. 4. c. 6.

augetur

A augetur uero, aut ob inflammationis nimiam magnitudinem, aut ob humores bilioſos. Itemq; per cõtraria imminuitur. Iam hoc quoque liquet, duris pulſibus euidentius conſecuturam ſpeciem occurſus veluti ſerrantis.

Suppuratorum pulſus. CAP. 9.

SVppuratorum pulſus initio ſtatim pulſum refert uigeſcentis inflãmationis: ipſa enim initiũ eſt ſuppurationum. Nonnunquam inæqualis eſt, & inordinatus, ſed omnibus hecticus. Cum autem pus ꝓpè ſit maturum, cætera ſimilis eſt: niſi quod æquali r ſit: at cùm erũpit, lãguidior, latior, tardior, rarior.

Qui multum puris in capedine inter thoracem, & pulmonẽ collectum habẽt, hos Græci quidam ἐμπύους, alij ἐμπυικούς (Latini ſuppuratos) appellant: qui fiunt, cùm magna ad coſtas inflã
2 matio ſuppurat. Interim etiam comitantur peripneumonias. Deniq; oẽs, quibus inflammatum uiſcus aliquod ſuppurauit, ſuppuratos uocant. Hoc ergo caput de ſuppuratis, quod ex iſagoge propoſuimus, cùm præcipuè eſt in primis, quos cõmemorauimus, uerum, tum uero in reliquis omnibus. Nam vbi ſuppurat inflammatio, quòd inſtrumenta uitiata, & debilitata ſit facultas, non poteſt non pulſibus inæqualitas quædam, & ordinis perturbatio moueri: huic cumulus ac-
B cedit naturæ cum ſymptomate certamen. Humor enim putridus, qui modo huc, modo illuc ſine ordine confluit, tum ſpiritum tranſitu intercludit, tum ad propulſanda naturam incitat, quæ moleſta ſunt: unde magni, vehementesque, & alti, celeresq; pulſus oriũtur. Paulo poſt aũt
3 vbi defatigaẽ pugnãdo facultas, aut ſi qua firmius pars obſtruatur, in contraria recidunt: dũ ſeipſam concitet vitalis facultas, ac ad reijcienda, quæ ſibi ſunt infeſta, ſe conuertat: vbi denuò altiores, atq; uehementiores prioribus euadunt pulſus. Ergo cùm perpetua hæc ſit mutatio, inæqualitas in ijs neceſſario quædam, & ordinis perturbatio naſcitur, eaque, dum fiat eruptio, perdurat. Quam ob rem hecticus eſt dictus pulſus illorum: quod quidem nomen recentioribus medicis ſignificat conſtanter manere illum eundem, & non in orbem ueluti acceſſiones quaſdam facere, rurſusque interualla, quod in alijs fit febribus. Perpetua eſt enim illa in motu arteriarum agitatio, donec fiat eruptio: at dirupta parte, quæ ſuppurat, planè erũt omnia contraria. His recordanda ſunt, quæ de lato pulſu in ſecundo libro, & de alto docuimus: neque hoc poſtulandum, ut de omnibus ſæpius repetamus. Nam uaſa iam erũpente pure deſinunt tendi, facultasque defeſſa depugnando eſt, ac neceſſario homo eſt attenuatus: q̃ ubi conuenerunt, latus fit pulſus. Augebit porrò multo magis ad ſenſum quidem eius ſpeciem, aſcenſus ante eru-
C ptionem arteriarum. Siquidem quia illius adhuc ſumus memores, eiq; comparamus, quæ nunc apparent, pulſum reddi bene latum arbitramur.

Marceſcentium pulſus. CAP. 10.

PRoximũ eſt de marceſcentibus caput: de quo etiam quæ ad cãm inueniendã faciunt, primo loco tradam, deinde caput ipſum ex Iſagoge aſcribam. Nomen hic affectus inuenit ab flammis marceſcentibus, quæ difficultate nutrimenti extinguuntur. Ac ubi calor eodem modo marceſcit natiuus animantium, pulſus oportet eſſe languidos. Nam ita affectis facultas efficitur debilis. Quocircà etiam parui fiunt: iam celeritate etiam quadam uidentur præditi: quòd nec hæc abeſſe ab febricitantibus poſſit. Quia autem, & febricitant, & facultate ſunt imbecilla, itaq; pulſum habent paruum, neceſſario iam ſimul crebrum obtinent: id quod, & in libris prioribus eſt oſtenſum. Imbecillitati autem facultatis comitari item pulſum circumnuentem declarauimus, qui decurtatus eſt in vtraq; parte. Atq; planum eſt, eos ſemper pulſum habituros undequaq; ſimilem: quòd non ex humoribus affectus, nec ex ſpiritu procedat, ſed in ipſis cõſiſtat ſolidis partibus. In his enim corporis habitus uniuerſus, ut carbo quidam factus eſt: qua de re hecticos iuniores medici hos pulſus appellant. At quibus iam calor †{extinctus eſt}{totus, quod accidit po- † extinguitur.
D tiſſimum ſenibus, rarior quoq; pulſus fit. Hunc marcorem Philippus uocat ex morbo ſenium: quem fere habent ſeneſcentes, & interim iuuenes etiam. De quibus optimè Philippus ſcripſit, non planè ignitis carbonibus hunc affectum ſimilem eſſe, ſed his, qui ita extinguuntur, ut in cinerem iam uertantur. Hæc viro prudentia prædito certè ad reliqua intelligẽda ſatis ſunt: itaq; caput nunc ex iſagoge adſcribemus.

MArceſcentium pulſus non uno modo variat. Quare differentijs hi quàm apertiſſimis diſcernendi ſunt. Qui una cum inflammatione, quæ non diſcuſſa ſit, commarcuerint, languidos, & celeriores, valdeque crebros pulſus habent, ac decurtatos magnitudine in uno ictu. Quos Archigenes innuentes, & circumnuentes appellat, vt aperte declaret diſtentionis breuitatem cum vtriusque extremitatis quaſi inclinatione. Neque enim vt præciſis affatim, ſed ceu partibus, vtrinque inflexis contrahitur decurtatus magnitudine, & in vtriſque partibus. Atque hoc quidem non hi modo, ſed marceſcentes qualibet de occaſione habent ferè omnes: qui ex inflammatione marceſcant, omnes: & alij item multi: niſi illi ſane, qui de occulta quapiam inflammatione marceſcunt. Eritq; hic marceſcentium ex inflammatione proprius, nulli conueniens, qui aliã ob cauſam marcuerit. At hecticus omnibus marceſcentibus pulſus eſt, qui quidem ijs eſt communiſſimus. Secundum illum inæqualitas ſecundum magnitudinem diſtentionis decurtata, quæ etiam adeſt pleriſque. deinde crebritas. etenim hæc quoque omnibus, qui ex inflammatione marcuerint,

marcuerint, perpetua adhæret: omnibus ſ́, adeo, qui ob ſyncopam ex corde, vel ſtomacho affecto profectam E
in præſens periculum venerunt, ac deinde vini potione præceps declinauerunt periculum, ſed tempore ta-
* Aliquot cod. legunt non μικροῖς. i. paruis, ſed μακραῖς .i. longis.
men marcuerunt. niſi ſanè hos quoque dicas ex paruis inflammationibus perire, nobis incognitis. Siqui-*dem ſunt inter eos, qui innuentem habeant pulſum: niſi etiam hos dicas ex inflammatione, alios citra in-*
flammationem marceſcere. Verùm hoc in dubio eſt. Pulſum igitur hi habent hecticum, languidum, ad-
modum crebrum, quem innuentem quidam appellant: atque alteram hanc marceſcentes differentiam
pulſuum ſunt ſortiti. Alia item tertia eſt eorum, qui rarum habent: Verùm, & his cum antegreſſa febris
* Al. totum.
pulſus reddidit crebros: tum facultatis extrema diſſolutio abundè efficit crebros. Quod autem intercedit, omnibus refrigeratis febribus, nondum tamen extinctis ijs, in raritatem commutat. genus hoc mar-*coris ſenibus proprium eſt, præſertim cùm aliquid vitij pulmo, & thorax contraxit. Hi febrilem retinent*
pulſus duritiem, etiam ſi rarus ſit. Omnino paucis marceſcentibus in aliam inæqualitatem pulſus, ac il-
lam, quam diximus, magnitudinis, vertitur.

Phthiſicorum pulſus. CAP. 11.

PHthiſicorum quos vocant, pulſus paruus, & languidus eſt, mollisque, & modicè celer, atque hecticus. F

Proxima eſt oratio de phthiſicis, quos vocant, qui pulſum facultatis imbecillitate paruũ, & languidum habent, at non nimium celerem, ut plerique febricitantes: quòd non detinea ntur vrente febre. Hi habent etiam pulſum hecticum, quòd, & febrem habeant hecticam: ſic à febre, quæ corporis occupauit vniuerſum habitum, appellatur pulſus: ab his in libro ad tyrones ſcripto caput ſequitur de peripneumonicis. Quod quidem hic viſum mihi eſt adſcribere: habet autem ad hunc modum.

Peripneumonicorum pulſus. CAP. 12.

PEripneumonicorum magnus eſt pulſus, & vndoſi quid habens, & languidus, mollisque, ſimiliter
atque lethargicorum pulſus: niſi quatenus præpollet inæqualitate, & in vno pulſu, & collectiua, q̃
vocant. In vno ictu, cùm veluti interpellatur, & vndoſus eſt, ac dicrotus interim fit: in collectiua, cùm
alias differentias habet, tum modo intermittit, modo intercurrit.

Hoc caput eſt, quod accuratè, quæ peripneumonicis accidunt, docet. Cauſas uero, ſi memoriam habes eorum, quæ docuimus in primis cõmentarijs, nullo negocio inueneris. Neq; enim eſt mirum, uel magnum eſſe pulſum illorum, vel languidum, vel inæqualem ob pulmonis inflã G
mationem, uiſceris tam laxi, & mollis, fiſtulisque in anibus undique infinitis caui, tam porrò ui
cini cordi. Nam quia laxum eſt, & molle, & undique uacuum, à pituitoſiore atque craſſiore ſan
guine inflammatur: cùm ſubtilis bilioſusque fluat ferè, nec cum uiſcere ulla ratione cohæreſce
re poſſit. talis fluxio, pituitoſa inquam, tunicam irrigat uaſorum, frangit autem uim facultatis,
quæ in illis eſt. Quo fit, ut magnos ſimul, & languidos pulſus reddat. Quia uerò cum corde etiam
uiſcus continens eſt, multiformis generatur inæqualitas. Siquidem compreſſionibus arteria-
rum, & conſtrictionibus, denique affectibus plethoricis oſtendimus inæqualitatem ſuccedere,
potiſſimùm ſi finitimæ ſint cordi. Atqui, quòd in peripneumonia comprimãtur, & degrauentur,
cõſtringanturque, atq; debiles ſint pulmonis arteriæ, quid refert dicere? Quapropter pulſus ijs
dicrotus infrequens eſt, quãuis aliam hẽant multam inæqualitatem: & dicrotus ferè ſemper ua-
ſis requirat quandam duritiem, quam quidem non contrahat ex pituitoſa fluxione. Siquidem
bilioſioris munus eſt cogere, ſiccare, tendere, indurare. Quæ quando minus ſæpe pulmonem in
feſtat, ſanè erit rara quoque durities, & ſi hæc, ſimul dicrotus pulſus etiam. Iam pro offenſæ ma
gnitudine uel intermittẽtes pulſus, uel intercurrentes fore, etiam in ſecundo libro declaratum
eſt. quæ ſi exciderunt, nequicquam hæc legas: ſi retines, prolixiorem interpretationem non pu H
to iam te deſiderare. Nam, quę in iſagoge deinceps de peripneumonicis retulimus, ſi primorũ
memoriam retines, non habent obſcuras cauſas: quando hic quoque ipſum ſatis ſit caput dun-
taxat adſcripſiſſe.

CVm autem febre teneantur acuta omnes peripneumonici, atque habeant adiũctum nonnihil coma
tis, vtrum ſuperius horum ſit, pro eius ratione potiſſimum quantitas crebritatis inuenitur. Nã inſi
gniorem ſi peripneumonia febrem habeat, pulſus erit multùm creber: ſi maius coma, minus creber erit.

Lethargicorum pulſus. CAP. 13.

LEthargicorum pulſus ſimilis peripneumonicorum eſt, magnitudine, imbecillitate, mollitudine: ſed eo
eſt tardior, rariorque, ac minus inæqualis, intermittens potius quàm intercurrens. Eſt, cum dicrotus
fiat: at vndoſus ſemper in altis quidem ſoporibus eſt, de quibus hæc dicũtur. Morborũ enim pulſus expo-
nimus, qui omnibus ſuis iudicijs conſtẽt: quo, ſi qui aliquatenus deficiant, neque dum ſint integri, ſatis co
gnoſcere magnitudinem, & quia iam ſunt præditi, & quæ accidere ijs poteſt, valeamus.

Lethargũ quoq; ex humore pituitoſo gigni, in commentarijs, quos ſeparatim ſcripſimus De

morbis

A morbis oſtenſum eſt: unde merito eius pulſus ſimillimus eſt peripneumonicorum, verũ hoc tardior, quòd procul à corde remotum eſt crebrum. Nam pulmo quidem, ob uicinitatem, quæ ipſi intercedit cum corde, pulſus ſuo iure, cum calidior ſit, celeriores, ac crebriores creat. Iã verò etiam magis inæquales eos merito eſſe, ne hoc quidem eſt obſcurum, ſi prima retinuiſti. Itaque intermittens eſt potius, quàm intercurrẽs pulſus lethargicorum, longè enim frigidior, & ut ita dicam, *lethalior peripneumonia eſt morbus lethargicis. Atqui frigido erat affectui ꝓprius, facultatiq; valde refrigeratæ pulſus intermittens.

A.l.1.ſ.1.t.3.c.8.fol.199.a

*νεκρωδέστερος. quam dictione alij vertũt, mortuo, ſeu cadaueri ſimilior.

Phreniticorum pulſus. CAP. 14.

A.l.3.ſ.1.t.3.c.11.fo.197.a

PHreniticorum paruus pulſus eſt, (rariſsime autem conſpectus eſt magnus eſſe: & cõtentus eſt modice, durus, & neruoſus eſt, valde eſt celer, & creber: habet præterea nonnihil undoſi, interimque vel ſubtremere tibi videbitur, interim etiam præciſus cum conuulſione quadam. Quod enim febres in celeritate proprium habent ſymptoma, hic obtinet clariſsime, in vtroque termino diſtẽtionis, præcipue externo. Inuenias etiam inæqualitatis in poſitu genus inſigniter aliquando in illo apparere: immo totam ſubinde arteriam ſua ſede deſertam conſpicias attolli potius cum vibratione ebullientem, quàm more pulſus diſtentam: pari modo delabi detractam potius, quàm contractam. At vero immodica eius crebritas proxi-

B *mam denuntiat ſyncopam.*

Neq; hic quidẽ cauſas illorum, quæ dixim⁹, inuenire magni laboris fuerit, ſi ſcias generari a bilioſo humore phrenitin, vt lethargum à pituitoſo: ſi item hoc teneas, lethargũ ex ipſo potius cerebro, phrenitin præcipue gigni ex tenui meninge, & ex ſepto tranſuerſo. Quę ſi memineris, etiam paruos meritò pulſus, & duros eſſe, non habebis neceſſe diſcere: atqui ſi affectus calidus eſt, pulſus autem parui, omnino etiam crebri ſunt. Etenim prioris diſtentionis defectum, demõ ſtrauimus ante in crebritatem pulſus mutare. Porrò, ut peripneumonicus pulſus rarò dicrotus ſit, quòd nihil prorſus habeat duritiei: ſic phreniticus rariſſimè undoſus efficitur, propterea quòd, & hic plane vacet mollitudine. Nam, quòd ſubtremere facultatis ſit ſignum imbecillæ, alijs locis oſtendimus. Vbi ergo, quę in arterijs eſt facultas, amplius diſtendere eas conetur, (nam hoc ob caloris abundantiam deſiderat) idq́ue duritia tunicæ prohibeat, uidetur pulſus quodammodo ſubtremere. Planè tunc hoc potiſſimũ accidit, ubi immineat ſyncopa: quomodo ubi conuulſio, etiam motus eſt pulſuum conuulſiuus. At hoc phrenitici habent perpetuum, ut cum conuulſione quadam motus abrumpatur, non deſinat paulatim: uiget enim calor, ſuntq́ue dura inſtrumenta. Cum enim cupiat arterias amplius facultas diſtẽdere, obſtat tunicarum

G durities: vnde uiolentia procedit, & præciſio illa conuulſiua. Sic incipiunt etiam arteriæ diſtendi ſubito, & affatim, quaſi exilientes magis, quàm pedetentim diſtentæ. Sic etiam ex inflammatione febricitantibus cunctis id his plus, illis minus videtur accidere: non in motus tantum fine, ſed ab initio ſtatim. Omnium horum cauſa eſt communis, vſus pulſuum auctus, unà cum duritia tunicę. Nam cùm inſtet vſus, eoq́ue quaſi in magnam facultas, celeremq́ue erumpat diſtentionem, renitatur autem durities inſtrumentorum, in ideam illam, quam retulimus, neceſſe eſt vt incidat motus. Quin etiam, ob eandem hanc ſiccitatem, & duritiam, tentionemq́ue vaſorum, non mirum eſt, ſi intelligant, qui priora meminerunt, uideri pulſum in ſitu inæqualem. At ne hoc quidem, inſignem crebritatem inſtare, ſignificare ſyncopã. Ab imbecilla enim facultate oſtendimus oriri crebritatem.

Affectus pulſus conflati ex phrenitide, & lethargo. CAP. 15.

Poſthac ſermo mihi eſt de affectu, qui miſtus eſſe ex phrenitide, & lethargo uidetur: qui ideo etiam pulſus habet inter vtrunque affectum ambigentes. Naturam huius affectus alibi declaraui mus. Itaq; pulſus eum merito habere miſtos, cum ſit etiam ipſe natura miſta, non mirum eſt. Quam ob rem ſi id noris, non requiras iam lõgiorem interpretationem: ſed ſi caput hic quoq;

D aſcripſero ex iſagoge, ſatis erit. Habet autem ad hunc modum.

A.l.3.ſ.1.t.3.c.11.fo.199.g

IAm etiam alius eſt affectus, qui ſiue medio loco ponendus ſit inter lethargum, & phrenitin, vt qui cum neutro in totum conueniat: ſiue communis eſſe ambobus exiſtimandus, vt ex phrenitidis ſpeciebus, & lethargi miſtus, ſuo loco conſiderabimus. Nunc de eius pulſibus agemus: at ne quaſi ænigma quoddam propoſitum ſit, per ſigna, quæ cum eo ſunt connexa, eum ob oculos ponam. Conniuent fere oculis, ſomnolenti ſunt, atque ſtertunt, rurſus oculis fixis, ac inconniuentibus diutiſsime, vt catochi, intuentur: & ſi quid roges, atque ad colloquium compellas: difficiles ſunt ad reſpondendum, & tardi. Plerunque etiam ſtultè loquuntur, nec rectè reſpondent, ac temere nugantur. Is eſt affectus, quem dico, qui ex ſignis ſibi adiunctis defectu proprij nominis, cognoſcitur. Pulſus eius celeres ſunt, & crebri, perinde vt phreniticorum, minus tamen: & roboris item minus, ac illi obtinent. Lati autem ſunt, & breues: externum motum non habent ſubito truncatum: ſed alio modo veluti intro ſe proripientes ſubterfugiunt, ac concitant contractionem, & quaſi ſuffurantur diſtentionem: verum in ea pulſui phreniticorum non ſunt ſimiles, quòd trũcatione illa careant.

Catochorum pulſus. CAP. 16.

CAatochorũ pulſus, (κατόχους enim, & κατεχομένους veteres Græci appellabant: Iuniores ipsũ affectũ κατοχήν, & κατάληψιν vocãt:) cætera lethargicis ſimiles ſunt, magnitudine, tarditate, crebritate:

tate: vt nec totius huius affectus ſpecies late ab eo diſsidet. Catochorum tamen non imbecillus eſt pul- E
ſus, nec mollis, ſed in his ſane multum differt: vt etiam in hoc, quòd laxatur lethargicis, atque intumeſcit vniuerſum corpus: contra ſtipatur, & cogitur catochus. Ad hæc inæqualitate, & æqualitate inter ſe diſtant. Aequalis enim pulſus eſt catochorũ, inæqualis lethargicorum. Archigenes arteriæ locum author eſt proprie in ijs inueniri calidiorem: ſicut illis, quibus conuulſio imminet, cum ſopore.

Vniuerſa pene alia cum lethargicis conueniunt catochis, præter quòd intumeſcat habitus, & veluti obſtupeſcat. unde, & pulſibus mutatur remiſſio, & mollitudo: illa, quòd cum intemperies nondum vniuerſum habitũ occupauit, firma ſit facultas. Nec verò mollitudinem habẽt, q; nec tunicam etiam arteriæ mollem. Arteriæ uerò regionem non ſemper equidem reperi calidiorem, fere tamen inuenitur manifeſtè calidior. Cauſa eſt, & in hoc affectu, & in alijs, ubi inuenitur idem ſymptoma, q; refrigeratio habitus non æque arterias attigerit. Etenim inæquali intemperiei multa talia vſu veniunt. Ac videtur quidem calidior locus arteriarum finitimis circum circa, modo quòd caleat magis: modo quòd minus, quàm circumpoſita, ſit frigidus.

Conuulſorum pulſus. *CAP. 17.*

CONuulſorum ipſum corpus arteriæ videtur contractũ, & vndequaq; coarctatum, non ceu compreſ F
ſum ſit abs quopiã, vel conſtipatũ, nec ẽt veluti rigidũ, vt in febri, præſertim in acceſsionibus, nec vero vt præ duritie ad intentionẽ cõtumax: veluti quod ſit diuturnitate tpis, præſertim cũ quid offensũ ſit, vel viſcera vitiata: ſed vt corpus neruoſum, cauũq;, veluti inteſtinũ, aut ſimile, ex vtro q; ſine intẽtũ. Ad eundem modum inæqualis motus eſt arteriæ in modum chordæ ſurſum deorſumq; agitatæ. Neq; enim ſpecies diſtentionis, vel contractionis repræſentatur: verũ vibrationi potius ſimilis eſt, ceu exilientis ſurſum, iterumque retractæ intro. Quòd ne cõſtituto quidem tempore habet: ſed vno ſæpe tempore alia eius pars videtur ferri ſurſum, veluti eiaculata, altera intro ceu à quopiã attracta: atq; vna moueri citate, altera tarde. Iam vehemens quoque, & magnus conuulſorũ pulſus videtur eſſe. Eſt vero hic nõ imbecillus, neque paruus: non perinde tamen, vt videtur, vehemẽs, vel magnus. Ictus enim imponit, dum obtenſionem validus, ob uibrationem exilire appareat. Quamobrem altior interim videtur, ac veluti ſtrepitum quendam ad tactum edit aſperum. Sanè neminem, qui quidem ſit expers, fugiat hic pulſus. Quippe nulli eſt ſimilis, vel tenſione in vtranque partem, vel conuulſione motus. At quando cum pulſu ſopitorum commiſtus eſt, difficillime motus deprehenditur: ſolus q; qui ad amuſsim vtrunque cognoſcere ſeparatim meditatus eſt, poterit confuſos cognoſcere.

Habes caput exiſagoge. Cauſa autem illorum aperta eſt, ſi memineris inter ſe principia G
conſentire.

Paralyticorum pulſus. *CAP. 18.*

PAralyticorum paruus pulſus, & languidus, tardusque eſt. Nonnullis rarus quoque, alijs creber, ſed nonnihil inordinate intermittens.

Pulſus paralyticorum, quia frigidus morbus eſt, paruus eſt, & tardus: languidus etiam, quòd facultas ĩfirmior ſit. † Quòd ſi maior illic paralyſis exoriat, creber ſimul, & inçqualis erit, ĩtermit tensque nonnihil inordinate. Cauſa eſt ante expoſita in ſecũdo libro horum commentariorũ.

† Codices oẽs quos vidi, legũt κατάλυσις. id eſt diſſolutio. antiqui tamen loco ἐν ἀυτῷ legunt ἐν ἀυτῇ. i. in ipſa, vt ſic vertatur. Quod ſi maior ĩipſa (facultate) diſſolutio facta ſit, creber &c.

Comitialium, & attonitorum pulſus. *CAP. 19.*

COmitialium, & attonitorum ſimiles pulſus ſunt. Quare de comitialibus, quæ exponemus, eadẽ de attonitis, ſed cumulatius accipienda ſunt. Dum modicè infeſtatur natura, neque dum eam multũ ſuperauit morbus, nullam inuenias mutationem inſignem, magnitudinis, vehemẽtiæ, celeritatis, crebritatis, & duritiei: tantum eſt conuulſis intenta iure vtrinque arteria. Sin autem grauis ſit affectus, vt oneret facultatem, inæqualitatem quandam comparat atq; tentionem validam, ac minor, languidior, †ξrarus, tardusque ξ efficitur. Si comprimat magnopere, & facultatem deijciat, languidos, paruos, †celeresque creat. H

† Al. rarior, tardiorque.

Caput hoc eſt. At tantum abeſt ut nouam interpretationem hi pulſus deſiderent ad cauſas inueniendas, ut etiam dilucide illa confirment, quæ in horum commentariorum primo, & ſecundo tradidimus.

† Quidam cod. antiqui & tranſlatio etiam vetus addunt, & crebros, alij loco, celeres, legunt crebros.

Anginæ pulſus. *CAP. 20.*

ANginæ pulſus tenſione quadam præditus eſt cõuulſiuo perſimili, magnus eſt, & vndoſus, vt pulſus peripneumonicorum; ac, vtrum inſigniter in eo polleat, pro eo expectanda mutatio eſt. Nam ſi peripneumonica ſpecies ſuperior ſit, in peripneumoniam: ſi vero conuulſiua, in ſpaſmum angina deſinet. Quicunque autem ex illis vehementer ſuffocantur, paruam hi habent, & rarum pulſum: vbi iam animam agant, crebrum, atque inæqualem.

Omnis inflãmatio, quę conſentiens ſibi principium habet, commune obtinet ſymptoma, tẽtionem pulſuum: verum hoc faciunt præcipuè inflammationes neruoſorum corporum, & quæ ſunt principio finitimæ: itaq; nec anginæ pulſus uacat tenſione, ſed vel plus, vel minus eius hẽt: quòd ex humore fit cõfluente, qui vel bilioſior, vel pituitoſior fit, & ex ipſorum etiã inſtrumentorum

A torum in aſperitate diuerſitate. Siquidem neruoſiora, & contentiora vehementius pulſum tendunt, carnoſa & remiſſa vndoſiorem reddunt. Cætera clara ſunt huius capitis, niſi quod dictum ad exitum eſt, Qui illorum ſuffocantur, hos pulſum habere paruum, & rarum: inter moriendum crebrum, ac inæqualem. Sic.n. res habet: cum incipiunt ſuffocari, fiunt arteriarum minores, & rariores diſtentiones: q̃ imbecilla iam facultas ſit, & vſus imminutus. Inde vbi ad mortem ſpectent, molitur quidem facultas attrahere crebrius, q̃ ſubſtantia deficiat iam ſpiritus aīalis: ſed cum imbecilla ſit, paruas diſtentiones neceſſario efficit: & quia paruas, ideo crebras. Nā de hoc diximus ante. Poſtea ſubito veluti uicta, ſæpe ſubſiſtit, ſæpe cupit ſubſiſtere: Quorum alterum intermittentem, alterum rarum pulſum creat, ambo inæqualem in huius generis differentia.

Orthopnææ pulſus. CAP. 21.

ORthopnœa acuta inæqualem, & inordinatum pulſum habet, & nonnihil deficientem. Quæ mediocriter eſt grauis, crebrum: quæ violentiſſima, tardum, & deficientem: quæ iam perimit hominem, crebrum, & languidum.

Al.3.fo.10.t. 1.c.3.8.f.261 a

Diuturni morbi, quam orthopnœam appellāt, acutæ ſunt acceſſiones, vt morbi comitialis. Ergo cum in his, tum maximè in cæteris orthopnœis oībus, quæ quocunque modo fiunt nec B opinato, pulſus oīno inæquales, & inordinati ſunt, & nonnihil deficientes, propter cauſas, quas commemoraui paulo ante. Iam pro diuerſitate offenſæ, vel crebri magis, vel rari. Nam celeres quidem ob facultatis imbecillitatem fiunt nunquam. At, ſi mediocris offenſa ſit, creber magis, ſimulq; inæqualis, ac nonnihil deficiens. Nam in orationis principio hæc dicta ſunt, ut in ſeparata. Quamobrem autē ubi vrgeat vſus, & facultas ſit imbecilla, creber fiat, ante declarauimus: ſicut cum extincta iam facultas ſit, tardus ſimul & deficiens: ambo.n. adiuncta hæc facultati ſunt, quæ moueri amplius nequeat. At in morte iam, cum ſpiritum animalē natura impenſiſſime requirat, imbecilla autem facultas ſit, ad mouendum impellente vſu ſe cōfert: quia vero at tollere tantum arteriam, quantum poſtulat vſus, non valet, neceſſario pulſus reddit crebros. ibique non ita diu, cum omnes ſuas uires explicauerit, ſtatim extinguitur vniuerſa.

Vterinæ ſuffocationis pulſus. CAP. 22.

VTerinæ ſuffocationis pulſus, vt ſi conuelleretur, protenſus eſt, & rarus: q̃ ſi exitialis ſit ſuffocatio, creber, inordinatus, & nonnihil deficiens.

Ne hic quidem difficilis eſt cauſa, ſi priorum memoriam retineas. Cum.n. neruoſus ſit locus affectus, par eſt, ut protendatur pulſus, quaſi conuulſus ſit. Quia vero affectus frigidus eſt, adiun C cta eſt raritas. At ubi iam prorſus diſſoluatur facultas, rectè creber fit, ſimulq; inęqualis, & nonnihil deficiens. Nam de his ante declarauimus, vbi urgeat vſus, & affecta facultas ſit, neceſſario eum pulſum generari.

Stomachi affecti pulſus. CAP. 23.

STomachus affectus, (vt ſic etiam vocemus in præſentia os ventriculi, q̃ is vſus apud vulgus obtinuit) non vno modo commutet pulſum. Nam, ſi inflammatus ſit duntaxat, ita mutat pulſum, vt corporis neruoſi diximus inflammationem ſolere: ſi comprimatur, vellicetur, langueſcat, ſingultiat, vomat, nauſeet, faſtidiat, doleat: pro genere ſymptomatis. Nam vellicationes, vomitus, nauſeæ, ſingultus & languor, non ſolum paruum & languidum efficiunt, & interim etiam modice celeriorem, verum etiam admodum crebrum. Sola vero compreſſio, remotis illis omnibus, rarum, tardum, paruum, & languidum, ea compreſſio tum a cibis oritur grauantibus, neque vlla inſigni præditis virtute, ſed ſola abundantia moleſtis: tum ab humoribus quibuſdam, qui in eum confluant, non mordicantibus. Qui ſi ab his ſimul refrigeretur, tum vero vel maxime talis pulſus exiſtet. Ac † ξ caninæ famis ξ talis pulſus eſt. At omnes quidem affectus, qui in crebritatem mutant, ſi diuturni ſint, vel euaſerint grauiores, pulſum vermiculantem creant. Qui vero in raritatem, præter q̃ commemoratas differentias adaugent, talem præterea D ſpeciem inæqualitatis in vno pulſu gener āt, vt multis locis pertuſum corpus arteriæ videatur, neque eſſe continuum: ac ſentit tactus in diſtentione veluti arenæ occurſum.

† bulimum patiē tium.

Caput exiſagoge hoc eſt: Cauſas illorū, q̃cunq; valde perſpicuæ ſunt memori priorū, præteribo: exponam autem obſcuriores. Cum enim debilitetur facultas, aut per ſe, puta ex intemperie: aut de cauſa aliqua externa, vt uel grauetur, uel irritetur prauè: grauata quidem paruum tardum, rarum pulſum edit: paruum, quòd facultas læſa ſit: tardum, cum ob hoc, tum ob uſum diſſolutum. Frigidi ſunt enim, qui facultatem onerant, affectus: itaque rarus quoque eſt. Nam diſſoluto uſu, talem oſtendimus pulſum gigni. At ex irritantibus duntaxat, & moleſtantibus facultatem affectibus paruus etiam fit, & languidus ob offenſionem facultatis: & creber, quòd languidus ſit. Nonnunquam aliquanto etiam celerior eſt. Quomodo ſcilicet nos etiam, ubi imbecilliores ſimus, ac neceſſitate quapiam compellamur, plurimum quidem pedibus progredi nequimus, ſed quoad poſſimus, progreſſum noſtrum magis concitamus, & continuamus: Ad eundem modum facultas, quæ arterias mouet, ubi ad motum adigatur ab uſu, & ſit imbecilla, non poterit moliri magnas diſtentiones, ſed aliquanto celeriores, ac tanto crebriores, quanto minus uſum compleant diſtentiones. Quare par eſt, ut cum affectus ſtomachi qui in crebritatem pulſum conuertunt, increſcant, hos uermiculans, quē uocant, conſequatur pulſus.

Hic

Hic enim facultati, quæ diſſoluitur peculiaris erat: at ijs, qui in raritatem, ille, qui veluti pertu- E
ſus eſt, comitatur, qui ex intemperie ipſorum inſtrumentorum oritur.

Hydropicorum pulſus. CAP. 24.

AQuæ inter cutem pulſus: Aſcitæ paruus, crebrior, ſubdurus cum quadã tenſione eſt: Tym- »
panitæ, longior, non imbecillus, celerior, creber, ſubdurus, cum quadam tenſione: illius »
quam hydropen anaſarca Græci vocant, vndoſus, latior, mollisque. »

Aqua inter cutem, qui Aſcites appellatur, copiam aceruans nõ modicam ſecundum uentrẽ »
humoris a quoſi, vnà ſecum magnas arteras afficit, vt intendat pariter, & *grauet, refrigeretur- E
que. Tendit autem vnà cùm alijs, quæ id loci ſunt: grauat* ob pondus: refrigerat ob nimiam hu-
miditatem: ac tenſionis quidem nomine pulſum reddit meritò cum quadam tenſione ſubdu-
rum: Quia uerò facultas læſa, & refrigerata eſt, minorem: Iam quo minorem iuſto, hoc etiam
crebriorem, præſertim ubi adiuncta ſit febris. Tympanites minus grauat, & magnas arterias, &
ſemel uniuerſam facultatem, uerum non minus tendit. quæ res facit, ut perinde ac in Aſcitis,
pulſus ſubdurus ſit cũ quadam tenſione. At aliquanto illo eſt celerior, minusq; imbecillus: cre-
ber uerò ijſdem de cauſis atq; ille: longior ob leuitatem tegentium arterias corporum. Siquidẽ
breuem pulſum in libro ſecundo oſtendimus fieri, ubi pondere, & numero incumbentium cor F
porum arteriæ, & circundantium ipſas premantur: longum ex cõtrarijs cauſis, quarum eſt ſum
ma incumbentium corporum leuitas: quæ quidem fit etiã in tympanite. Etenim ſpiritu uniuer-
ſum corpus implet. Reſtat aqua illa inter cutem, quæ κατὰ σάρκα, & ἀνασάρκα appellatur. Hæc,
quia imbuit totum habitum humiditate copioſa, tum tunicas reddit arteriarum molles, tum pul
ſus molles, undoſos, latioresque facit.

* Al. θλίβειν. i. comprimat. * Al. cõprimat.

Elephantiaſis pulſus. CAP. 25.

ELephantiaſis pulſus paruus, languidus, tardus, creberque eſt. »
Qui Elephantiaſi laborant, pulſum habent, nõ ſtatim ab initio, ſed ubi plurimum creuerit
offenſa, ut facultas infirma ijs ſit, paruum, languidum, tardum & rarum. Hos enim facultati una
cum frigiditate læſæ demonſtrauimus peculiares eſſe.

Ictericorum pulſus. CAP. 26.

ICteticorum pulſus eſt, ſi abſit febris, minor, durior, crebrior, non languidus, nec celer. »
Vi quadam p̃ditus eſt flauæ bilis ſuccus exiccandi, ut muria, & mare. Quamobrẽ tunicã arte-
riarum indurando, & deſiccando, pulſum quoque facit duriorem ſimulque minorem: quòd du
ra inſtrumenta ſcilicet perfectè diſtendi nequeãt. Proinde rationis eæ, ut quantò fiat, quàm par G
eſt, minor, tantò etiam crebrior euadat: non languidus eſt tamen; neque enim imbecilla facul-
tas eſt. Neque verò etiam celer, quòd abſint febres: nam illæſi adiunctæ ſint, propterea quòd ur
geat uſus, celer etiam fiat.

Eorum, qui veratrum ſumpſerunt, pulſus. CAP. 27.

VEratrum qui ſumpſerunt, hi paulo ante uomitum, ubi comprimantur, pulſum habent la- »
tum, rarum, languidiorem, tardiorem. Interea dum uomunt, & diuelluntur, inæqualẽ, & »
inordinatum. Cùm rectius habere cœperint, ordinatum quidem, ſed inæqualem adhuc, minus »
tamen quàm antea. Vbi uero iam ad naturalem ſtatum propè reuerterint, æqualem, ac maiorẽ »
quàm dudum, uehementiorem que. Qui horum ſyncopa corripiuntur, conuelluntur, atque ſin »
gultiunt: paruum hi, & languidum, inordinatumque, & celeriorem, atque multum crebrum ha- »
bent. Qui ex his ſuffocantur, paruum, languidum, inordinatum, inæqualem, non autem crebrũ, »
nec celerem, immo potius tardum: Repræſentat etiam nonnihil undoſi & lati, atque paruam »
quandam interdum arteriæ tenſionem. »

Ne in his quidem, qui ſumpſerunt ueratrum, a ratione alienum eſt, ſi pulſus, dum præmun
tur adhuc, tardiores, rariores, languidioresque fiant: nam ſunt hi omnibus preſſibus H
communes. At propria ijs eſt latitudo, quæ hinc oritur, quòd ſpiritus cum ca-
lore intrò retrahatur uniuerſus. Nam concitatæ facultati foras
familiaris eſt pulſus altus. Ruenti uero, & intrò re-
tractæ, humilis. Atq; hic quidem eſt, qui
ſpeciem præbet latitudinis. Re-
liqua horum ſym-
ptomata,
ſi, quæ tradidimus antea, re-
tinuiſti, plana
ſunt.

GALENI DE PRAESAGITIONE EX PVLSIBVS LIBRI QVATVOR.

B

Hermanno Cruſerio Campenſi interprete.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Quo pacto ex pulſibus, qui in diſtentione arteriæ conſiſtunt, præſens diſpoſitio, & præcedentes ipſius cauſæ, & externæ deprehendantur.

De ratione præſagiendi ex pulſus in magnitudinem mutatione. CAP. 1.

NOn eſſe futurorum tantum præſcientiam, ſed præſentium etiam, atque præteritorũ, ſatis id olim † demõſtrauit Hippocrates. Neque.n. dicere, q̃ vis ſit præſcientiæ, hoc loco, niſi obiter, ſtatui: ſed quibus eſt perſpectũ, quid valeat, de preſagitione per pulſus, q̃ mihi perſpecta ſunt, exponã. Quia vero bipartita eſt eorũ diſciplina, vt itẽ remediorũ: altera ex peculiaribus facultatibus eorũ, altera ex ipſo affectu: in vtraq; operepretiũ mihi viſũ eſt exercitari, vt quocunq; propoſito affectu, eius in prõptu habeamus pulſus. Rurſusq; perpetuo qui pulſus, quos prodidi ſingulorũ affectuũ, breuiter admoneo quibus ſoleant accidere. Si quis.n. in vtriſq; probè verſatus ſit, ac meditatus ſingulos accuratè pulſus dignoſcere, hic demũ eorũ ſit abſolutam ſcĩam aſſecutus. Itaq; ẽt qui recte volet in hiſce libris verſari, huic reuoluendũ prius eſt, qđ cõſcripſimus opus de dignoſcendis pulſibus, ac ante illud, de pulſuum differentijs: vbi quot ſint uniuerſi, & qualis quiſque, atque quod ſortitus nomen, aperuimus. Tertium iam opus de pulſuum cauſis eſt: quæ idem hic omnia requiruntur. Nam ſi primum abſit, nihil omnino quid dicatur aſſequere, cum quæ nomina quibus rebus aſſignentur, non teneas prius: Secundum uero ſi te lateat, omnis cum eo huius commentationis fructus perit. Etenim ego ſi celerem pulſum, uel magnum, uel uehementem, uel quem alium deſignare tradam certam rem præteritam, aut præſentem, aut impendentem, niſi eos norit lector in experiundo dignoſcere, nec de ueritate eorum, quæ dicuntur poterit iudicium facere, nec ex illis unquam præſagire quicquam. Tertia lucubratio, quæ cauſas docet, D unde uariantur pulſus, tum ad demonſtrationem eſt his, quæ dicenda ſunt, neceſſaria, tum ad memoriam, & reminiſcentiam. Id quod ẽt intelligemus apertius, propoſito aliquo pulſu, uerbi gratia, magno. Hic homonymiam primum diſtinguemus, q̃quidẽ bifariam dicitur pulſus magnus. deinde in utraq; attendemus ſignificatione, quid annuntiare præſens, uel præteritũ, uel ueniens poſſit. quæ quidem duæ ſignificationes hæ ſunt. Magnus uocatur pulſus, nunc cum moderato comparatus, & naturali: nunc cum quolibet. Iam quæ preſciuntur ex utroque partim incõi pertinent ad ambos pulſus, partim utrique ſunt propria. Ac uero iam omnia perſequamur, exorſi a cõibus. Sanè horum in primis eſt procliuis inuentio, ſi retinueris, quæ in lucubratione De pulſuum cauſis docuimus: ubi hæc demonſtrauimus, cauſarum nõ eſſe unum genus eos alterantium, ſed unum eſſe continuum, ut aiunt, generati oni: quod.ſ. naturale eſt: alterum contrarium eſſe, ac eſt cauſarum præter naturam. Poſtea tertium exiſtit aliud, cauſarum non naturalium. Atq; hæc referuntur ad ueram illorum eſſentiam, & naturam: Aliud quartum ad apparentem in ſpecie: quod quia proprium in primis eſt commentationi præſagiẽdi, diligentiſſimè eſt explicandum. Nam ex eo ꝙ talis, uel talis quiſque appareat pulſus, initium nobis datur præſagiendi. Atqui non apparet perpetuo is, qui uerè eſt. De hoc etſi uerba iam fecimus in libro ſecundo De pulſuum cauſis ad exitum libri: & etiam in tertio breuiter attigimus, ubi agemus de

† in Prog. cõ. 1. t. 2. 4. 189. c

de gracilibus:tamen nunc quoq; paulò inferius declarabimus, ſi prius de cauſis, quæ immutant E
pulſus, diſſeruerimus. Nõ poſſe pulſum mutari vllum, in primo libro De cauſis pulſuum demon
ſtrauimus, niſi ẽt effectrix eius facultas, vel tunica arteriæ, vel vſus, quamobrẽ ſit, in aliqua ſint
mutatione & alteratione. Ita ẽt in propoſita in magnitudinem pulſuum mutatione quodnam
de illis, aut quænam immutata ſunt, aduertemus: facultas ne robuſtior ſit, (didicimus.n.eã, q̃tũ
in ipſa ſit, pulſum maiorem reddere) an hęc eadem mãſerit, mollis aũt euaſerit tunica arterię,
ſi quidem hoc quoq; accepimus, in magnitudinem, molliorem tunicã attollere pulſum: An q̃
increuerit vſus, ea mutatio inciderit. Ergo facultas ſi robuſta ſit, planè ſit vehemẽtior: poſuimus
aũt maiorẽ duntaxat factũ eſſe: Quod ſi tunica tm̃ arteriæ mollita ſit, neceſſariò mollior erit. Iã
ſi neutrum appareat, clarum eſt, nec facultatem, nec arterię tunicam immutatam eſſe. Reſtat igi
tur, mutatum aliquatenus eſſe, & variaſſe uſum pulſuum generandorum. Quorum eſſe docui-
mus vſum duplicem: primum atq; maximum, tutelam natiui caloris: alterum, animalis ſpiritus
generationem: ſic nunc voco, quo vtitur anima ad functiones voluntarias. Ac horum omnino
præter ſuperiora, aliquid eſt mutatum, ubi in magnitudinem conuerſus pulſus ſit. At uerò ſi par
uus fiat à natura flexus ob uſum, ſola perſpicua erit magnitudo, nondum aũt celeritas: ſi maior, F
increſcet magis magnitudo, & clarè celeritas apparebit: ſi adhuc amplificabitur, magnitudo ce-
leritaſq; augebuntur, atq; accedet crebritas, ut planum eſt ex opere De cauſis pulſuum. Quare
pulſus ſi uariaſſe magnitudine ſola videatur, (nam hoc nunc propoſitum eſt) neceſſarium eſt
vſum paululum eſſe immutatũ. Sin autẽ nõ ſit factus maior pulſus, ſed videtur maior, gracilius
ſolito aliqua de cauſa euaſit hominis corpus. His iam cognitis, ad examinandũ accedas, primũ
in corporibus ſimpliciter ſanis: mox in ijs, ubi adiunctus eſt aliquis aſcititius motus: poſtea, in
corporibus, quæ ægrotant tm̃: poſtremò in ijs, ubi alteratio quępiam adeſt externa. In corpori
bus.n.quæ ſunt ſanitate inculpata, docebit magnus pulſus & temperamentum hominis, & cor-
poris habitudinem. In corporibus, ubi adiunctus eſt aduentitius ſtatus, illum præpollere motũ,
cui peculiaris magnus pulſus eſt. De oĩbus hiſce motibus, in opere De cauſis pulſuum diximus.
Nec aliter in ægrotantibus, ſi quidem ęgrotant tm̃, indicabit magnus pulſus morbi calidũ affe-
ctum eſſe. Sin recens aliqua adſit alteratio, illum uincere motum, cui ſit familiaris magnus pul-
ſus: ut exempli gratia: In ſanis, qui pulſum magnum obtinẽt, ad moderatum ſcilicet relatum, ad
memoriam eſt reuocandum, primùm hoc quidem, qui ſit in hoc genere moderatus pulſus, &
qua in corporis natura. Oſtendimus in ſecundo libro De pulſibus dignoſcendis, in corporib⁹
optimè comparatis pulſum eſſe moderatum: non in his tm̃ perpetuò: uerùm cũ omni qualitate G
aduentitia corpus liberum ſit, omniq; motu, quæ fiunt ex aliqua exercitatione, aut cibo, potu,
balneis, medicamentis, animi affectu. Quare reuocandus eſt ad memoriam moderatus pulſus:
& quem nunc inuenimus, magnus, ut in comparatione illius conſiderandus eſt, ex qua cauſa in
magnitudinem increuit. Aut.n.ex gracilitate corporis, aut ex calore temperamenti, aut ex aſci-
titio motu. Cæterum motus aſcititij mox deſinunt, permanent verò amplius ob gracilitatem &
temperamentum. Hac igitur ipſa re diſtinguendus eſt, alijsque, quas dicã inferius: tm̃ præmone
bo nonnihil, quod neceſſarium ad omnem inſequentem doctrinã eſt: quod præmonere inſti
tui, hoc eſt. Omnium alterationum, quæ corpori accidunt, certiſſimam aſſequimur in illis cor-
poribus cognitionem, quorum neſcimus naturam. Quantum.n.à natura diſceſſerint ob cauſas
præter naturam, & illas ẽt, quæ non naturales appellãtur, nulla poteris exactè inuenire alia ra
tione. Sed.n.non cognoſcimus hanc ſemper: quare nec in exactam ubiq; cognitionem ueniemus:
uerum à cognitione abſoluta tm̃ aberimus, quantum ab naturalis ſtatus diſtemus cognitione. At ſtatuamus primum explorationem in hac diſputatione inſtitui hominis naturę, hocq;
habeat eximium unum, ut maior ſit pulſus moderato citra ullam alterationem aſcititiã. Hic ho- H
mo neceſſe eſt ſit homine optime natura comparato, uel calidior, uel gracilior, ſi quã habemus
priorum duarum lucubrationum memoriam De dignoſcendis pulſibus, & De pulſuum cauſis.
Atq; huius quoque duxi admonendum eſſe, in eiuſcemodi omnibus orationibus, licet coniun-
ctione diſiunctiua utamur, uel oẽs tamen poſſe partes in unũ conuenire: ſiue duæ, ut nunc, calor
& gracilitas, ſiue plures uideantur, quæ mutationem efficiunt. Ac pulſus quidem, qui abſolutè
dicitur magnus, quem ad eum, qui abſolute eſt moderatus, oſtendimus conferri, aut temperamẽtum, aut præſentem declarabit corporis ſtatum. Qui uerò magnus dicitur comparatus cum
naturali uniuſcuiuſq; pulſu, ẽt hic annunciabit aut calorem aliquẽ acceſſiſſe illius corporis ſta-
tui naturali, aut gracilitatem. At uerò mutationes pulſuũ ex cauſa externa in hunc modũ ſunt
diſcernendæ. Quæ ex balneis, curſibus, frictionibus, cæterisq; motibus fit, nõ eſt diuturna, ſed
mox ad priſtinum ſtatum reuertitur. Itaq; tangendo pulſu, iterumq; tangendo paulo poſt pote-
ris in manifeſtam mutationis cognitionem uenire. altera.n.tactio, ut breuiſſimum interponatur
ſpatium, à priore uidetur diuerſa eſſe. At magnitudo pulſuum ex uino & cibo profecta, diutur-
na eſt. Hæc ex uehementia exploratur, quæ illi eſt coniuncta: neque.n.his uehemẽs minus, atq;
magnus eſt pulſus. Nunc aũt is poſitus eſt, qui dũtaxat ſit maior: itaq; non eſt ab his immutatus.
Iã ẽt magnitudo, quã ira concitat, adiuncta habet uehemẽtiã: quæ alioqui prudentẽ nõ lateat, ſi

oculos

A oculos reſpiciat, vniuerſumq; vultum: q, ſi quis reprimere iram & tegere uelit, ſit inæqualis pul
ſus, magisq; inæqualis his, qui anguntur, & uerentur. Porrò magnitudinis incrementum, q uod
fit, cum ſemicocti in corpore humores concoquantur, alantq; naturam, perinde, ut his, qui cibū
ſumpſerunt, unà ſecū auget uehementiam. Haud aliter, ſi quis in ſole aut ad ignem calfactus ſit,
non ſolū nō durat diu alteratio, uerū ēt cutis ijs eſt ſqualida, nec humida, ut erit à balneis. Atq;
hi quidem, qđ ad mollitudinem, & humiditatem cutis attinet, contrà ſe habent, ac loti. Medium
inter utroſq; locum ſunt ſortiti in cutis mutatione humiditatis ac ſiccitatis, fricti atq; exercitati.
Iā uero ēt calor hic copioſior ſcđm pectus eſt exercitatis & iratis, lotis parcior, adeoq; ad extre
mas uſq; partes æquabiliter cū humiditate, & mollitudine extenſus. Sic ēt, ſi inunctus homo in-
terea fuit medicamento calido, inter tangendū mordacē calorē ſenties: quanquā fortaſſis, nec
illita cuti ex medicamento pinguendo te fallat. Hi ſunt artificiales modi cauſarū dignoſcēdarū,
quæ in magnitudinem pulſum ſanis, & ægrotis conuertunt. Externi ſunt, partim per inueſtiga-
tionem, cū ſcilicet apud inimicos, aut inſidiatores, aut malignos tentatores quęſtionē habeatis:
partim ex eo, q non diſceſſerit ab ęgroto medicus: quos quidē optimos cōfirmamus eſſe digno
ſcendi modos: nam, qui ſunt, cū non ſemper ægrotis medicus præſto fuerit, neq; uerū illi decla
B rare uoluerint, hi ſunt difficillimi, & medicum requirunt egregie prudentem. Etenim mihi uſu
uenit, cum reliqua diſtinxiſſem ueſtigijs illis, quæ commemoraui ante, ut reſtaret quærendū, an
ægrotus medicamētum calfaciens abſentibus nobis ſumpſiſſet, an ratione acceſſionis magnitu
dinē pulſus nactus eſſet. His uero temporibus undiq; exploranda eſt & obſeruanda ueritas. Pri-
mus in illo genere ſcopus eſt, tempus acceſſionis, deinde ægroti cōſuetudo & mores. Nā, ſi alio
tēpore, & non acceſſionis, maior ſit pulſus, à medicamēto calfaciēte probabilius eſt, q̄ ratione
acceſſionis, incidiſſe alterationem: ſin acceſſionis tempore, ueriſimilius eſt p̄p acceſſionem. Ex
ploraueris aūt exacte, ſi paulo poſt iterum tetigeris: nam, ſi calor à medicamēto p̄ceſſit, à quo
auctus ſit pulſus, diuturnitate magis ſp, ac magis remittetur: qui uero ab acceſſione, increſcet.
Verum hic modus dignoſcendi p̄tinet ad artem. Huc notitia, quā conſuetudo præbet, & mores
ægrotorum, pro cumulo accedit. Quidam.n. ſunt inſueti & abhorrent à medicamentorū potio-
ne: alij ſunt adeo aſſueti, ut uiuere ſine medicamentis nō ſuſtineant: itaq; p̄ſagitio ſumptum eſſe
medicamentum calfaciens, in his, q ab illis abhorreāt, difficilis eſt: in ijs uero, q ſunt aſſueti, faci
lis. At uero mores ēt ægrotantis ad talem p̄ſagitionem non mediocriter interſunt. Quidā.n. na
tura inſidiantur, & familiaribus imponūt, atq; elaborant, ut coarguant nihil quemquam firmi
C ſcire: quidā ſimplices ſunt, modeſtiq; atq; oīa faciunt aperte, nec quicquam diſſimulant, uel te-
gunt. In his nihil factum clam ſuſpicandum eſt: apud inſidiantes omnia habenda ſunt ſuſpecta,
ac circunſpicienda ſunt, & diſtinguenda, tum q̄ propria artis ratione p̄tineant ad dignoſcēdū,
tum q̄ extrinſecus adueniunt. Quod mihi fuit quondā neceſſarium facere in homine diuite, q
gaudebat medicamentis, eaq; aſſidue ſumebat: qui eo erat ingenio, ut libenter argueret familia
res nullius certæ ſciētiæ. Huius cum offendiſſem in magnitudinem pulſum increuiſſe, ab alijsq;
oībus, quas cōmemorauimus, cauſis diſtinxiſſem, ac una mihi maneret diſtinctio, utrum à calfa
ciente medicamēto, an acceſſionis ratione febrilis id accidiſſet (circa tempus.n. erat febrilis ac-
ceſſionis) iuſſi, ut linguam mihi oſtenderet: quam cum à medicamento cōſpexiſſem infectam,
iterum attigi eius pulſum, nihil ſuſpicans ēt. Interea occurrit mihi, medicamentum me, cum uo-
luiſſet potare pridie, interdixiſſe: itaq; homini dixi ſtatim, eū medicamentum bibiſſe. Quod ille
cum aīaduertiſſet, à linguæ me colore coniecturam feciſſe, alias iterum pilulas paruas medica-
menti fecit, quas deuorauit, ut lingua ne tingeretur: at hoc quoq; deprehendi eius cōmentum.
Nam, cum linguā inſpexiſſem, ac tetigiſſem iterum pulſum, atq; reliqua, qui nup expoſui diſcuſ
ſiſſem, equidem ſuſpicionem ad medicamentum potiſſimum conuerti, retraxiq; manum, ac ite-
D rum paulo poſt inieci pulſui (noueram.n. hominis puerſitatem) itaq; deprehēdi factum, nec du
bitaui illi dicere, At tu medicamentum mihi ſumpſiſſe uideris: ille cōſtantiſſime inficias ibat, ſi-
mulq; ſeruos, qui permanſerant, appellabat teſtes. Ego manum eius tenens, & pulſum tangēs,
Ergo, inquam, ſuſtinebis cōceptis uerbis iurare mihi, ut tibi dictabo? Ad hoc non prompte ille
rīdebat, ac arteriarum habebat, ut in angore, inequalem motum. Profecto, inquam, tu medica
mentum planè ſumpſiſti, caue iures. Igitur aduerſus iſtos quidem ineptos, ingenio opus eſt me-
dico: at idiotæ ferè non tm̄ medicis non renituntur in explicandis, & explorandis cauſis extern-
nis, ſed & adiuuant, ultroq; exponunt omnia. Sed de pulſuum nos incremēto magnitudinis ſa-
tis principia expoſuimus: reſtat, ut oīonis ſeriem perſequamur. Quia nō ad unum modum ma-
gnus pulſus dicitur, ſed nunc, ut ad moderatum, nunc ad quemlibet, cōfertur: ac cum duplex ſit
hic quilibet, aut minor moderato, aut maior: deinceps de magnitudinis incremēto dicendū eſt
utriuſq; pulſus, minoris, inquā, eo, qui moderatus eſt, & maioris. Cōe igitur eſt omnis incremen
ti ad magnitudinem ſolum auctum calorem eſſe, quo ſcilicet t̄pe, nec facultas affecta ſit, nec in-
ſtrumēta, ac immotus ſit ægrotus. Proprium aūt eſt deflexui eius à natura, unius magnitudinis
incrementum: reliquorum duorum etiam, celeritatis non nunquam crebritatis quoq;. Age ue-
ro, illius hominis pulſus, exempli gratia, quē modo reliquimus, cui facti eſſent maiores, offen-

damus amplius auctos esse, huic calorem ēt necesse est esse auctum: siquidem incrementis omnibus magnitudinis hoc cōe erat: ac proprium præter commune, immutatam celeritatem esse &, si adhuc magis crescat magnitudo pulsuum, non celeritatem modo, sed iam crebritatem ēt. Ostēdimus.n. in primo libro de causis pulsuum, sicubi paulo auctus calor sit, manifestum magnitudinis incrementum esse, celeritatis non manifestum. Si amplius crescat ille, nō solum magnitudinem accumulabit, sed crescet etiam euidenter celeritas: præterea non nihil acquiret crebritatis. Sic, si augeatur plurimum, & pulsuum usus generādorum superet maximam distentionē, magnitudinem non auget, ubi auctus ad summum sit: sed celeritatem cum crebritate, quantum potest, accumulat: ac, ubi augeri celeritas amplius nequeat, concitat crebritatem. Iam alius sit ægrotus, cuius nec facultas, nec instrumentum læsa sint, sed minorem iusto pulsum habeat: deinde huic quoq; remoto externo motu, maior fiat: huic ēt liquido dixeris ampliorem nunc calorem, q̄ dudum, esse. Ac in eo quidem cōe habebit cum bis iam commemorato responsum: proprium autem habebit, non ex paruo tantum pulsum in magnitudinē increuisse (fieri.n. non possit, nisi simul tardior, rariorq̄; fiat, ut minor unquam iusto reddatur) sed nec maiorem tantū fieri potuisse, nisi etiam fieret celerior & crebrior. Nam affectum, in quo pulsus plus iusto imminutus sit, raritatem etiam & tarditatem complecti, perspectum illi est, qui eorum meminit, quæ docuimus in libro primo De pulsuum causis.

Pulsuum commutatio in paruitatem. CAP. 2.

HIs ergo relictis, de pulsuum commutatione in paruitatem considerabimus: cuius item sunt tres numero omnes dīæ. Aut.n. ex naturali, & moderato, quem uocant, aut ex maiore q̄ hic sit, aut ex minore, mutatione in paruitatē contingit fieri: uocat aūt, q moderato maior est, absolute magnus: qui minor, paruus. Exordiamur igitur hic de integro ab ijs, q̄ in his cōia sunt, deinde iā ad propria sigillatim nos conferamus: statim.n. cōis commentatio complectitur priorū inueniendorum uiā. Sit pulsus cuipiam huomini minor, quā dudum, mutatione prēditus præterea nulla ullius generis: tum quæratur, quomodo nuper affectus esset, atq; quomodo nūc. Via inquirendi hæc est. Minor solito pulsus fit, aut cum imbecillior facta sit facultas, aut instrumenta duriora, aut usus remissus. Sed enim nec imbecillior facta nūc facultas est, alioquin oīno coniuncta sit cum paruitate remissio: nec corpus durius arteriæ, neq;.n. tum minor tm̄, sed & durior pulsus esset. supereſt ergo solum alteratum esse usum: ac, si id temporis quietus homo fuerit, quantitati refrigerationis quantitatem respōdere mutationis. Iam uero ex maiore, quam naturalis sit pulsus, eam mutationem necessario accidisse norunt, qui retinent demōstrata in primo libro de causis pulsuum. Nam de naturali statu ob frigiditatem mutatio ad paruitatem, simul ēt rariorē eum, atq; tardiorem reddit: & moderati imminutio ex magno supra modum aucto, statim* adiungit sibi celeritatis aliquid & crebritatis, q̄, qui multū ultra modum sit auctus, tribus in gūibus uariet. Quamobrē, qui magnitudinē tm̄ imminuit pulsus, & reliqua seruat immota, hic est, qui paulo maior sit iusto: hic.n. solus ex paruo caloris incremento constat. Reliquorum, qui in magnitudinē mutantur, nisi simul celeritatē assumat, uel crebritatem, talis euadit nullus: quare nec quisquā præter hunc alius magnitudinem diminuet. Qui.n. huius accepit solius incrementum ex calore, unam eam ex refrigeratione imminuet: qui uero hactenus est alteratus à calore, ut non magnitudinem modo, uerum etiam celeritatem, & crebritatem immutet, contrariū iter p ea sdē genere alterationes tenebit: ita nō modo minor, sed & tardior erit, ac prius, rariorq̄ue. Pari modo mutatio minorem ex moderato, & mutatio quoque ex hoc in eum, qui minor ēt fit, continuo rariorem solito & tardiorem efficit pulsum: siquidem mediocritatem habet quādam distentionis, pulsus hominū naturalem statum tenentium: quam, si calidius aut frigidius solito euaserit corpus, necessario amittit. Non idem tm̄ amissionis modus est. nam, cum calfit, magnitudo planè prima, mox celeritas, inde crebritas accedit: contrà, cum refrigeratur, raritas manifeste prima, altera tarditas, postrema paruitas. De his abunde in primo libro De causis pulsuū diximus: quo minus hic iam immorandum est. Itaq; seriem orationis persequamur, ac secundum cōmemorata, explicemus causas, quæ refrigerant, q̄ totidem genere sunt, quot illæ, quæ calfaciunt. Aer etenim frigidus, qui foris occurrit, quemadmodū & aqua frigida, uel balneū, uel medicamentum corpori inunctum, refrigerat: quin ēt longa quies, & ueluti latebrę, corpus refrigerant: præterea, quæ intro recipiuntur, ut aer respiratione attractus, qui frigidus sit, cibus pituitosus, medicamentum natura frigidum, aquæ frigidæ immodicus usus: ex animi affectibus, metus diuturnus: ex contentis in corpore humoribus, q frigidi tēperamento, cum antea quiescerent, nunc cōmoti sunt, aut omnino tenuiores quodāmodo calidis facti sunt. Hæc seorsum ita pōt distingui, ut de calfacientibus causis diximus: neq;.n. ut de similibus bis dicamus, sit operæpretium. Atq; pulsuum in magnitudine, & paruitate mutatio abs talibus, & tot causis gignitur, quod certe ad naturā pertinet ipsius rei: qñ, quod ad nostram attinet cognitionē, adhuc desideret aliquid. Sæpe enim arteria, quod in se est, maxime distēditur, sed occultatur magnitudo distentionis, uel interpellatur à numero, uel crassitie, uel duritie circumiacentiū corporum, uel obiectorum. Hæc enim essentia magnorū, uel paruorum pulsuum in arteriæ circulo consistit, ubi longitudo

* *In antiquis est ἀφαιρεῖ. i. imminuit.*

A. 1. 1. 1. fol. col. 2. 3

Agitudo perpetuo par eſt:at non tamen apparet par,ſed deliteſcit quædam eius pars. De quo q̃dem etſi iam ſecundo in libro De cauſis pulſuum expoſuimus, nihilo minus, quod ad propoſitum intereſt,reminiſcentiæ gratia exponemus.

Dimenſiones diſtentionis non ſemper tantæ apparent,quantæ ſunt. CAP. 3.

ARteriæ altitudo ſemper æqualem latitudini diſtentionẽ habet:ſed fit,ut occultetur,aut arceaẽ ſæpe à corporibus circũiectis & appoſitis, uel uniuerſus motus, uel certe eius quædã pars:ac pars illa,q̃ arcetur, aut in profunditate magis,aut in latitudine,aut ſimul in utraq; ſimili ter apparet. Cũ ergo nõ percipiatur noſtro quidẽ tactui motus,atq; hoc p̃ totũ animal accidat, ut nulla uſquã arteria uideatur moueri, uocatur is affectus ἀσφυξία, hoc eſt priuatio pulſus:quæ quidẽ,ſi ad ueritatẽ exigas, in corpus nunquã uiuum cadit,neq; eſt.n.unquã,quin cor unà cũ arterijs oĩbus agitetur:at, ſi referas ad noſtrũ tactũ foris iectũ,in multis reperiatur ſanè frequenter:obiecta.n.arteriarũ corpori ſunt, oĩno certæ membranæ, & cutis,multis etiam locis adeps, atq; caro,à quibus uſu uenit pulſui,ut nõ occultetur modo,ſed & impediatur. Ac ſic quidem,ſi motus occultetur oĩs,atq; in omnibus id partibus accidat omniũ arteriarũ,ἀσφυξίαν appellant affectum:at, ſi quibuſdã in partibus uideantur moueri,in quibuſdã non uideantur,hìc dr̃iam in
B longitudine habent pulſus. Et nimirũ uocantur longi, quibus ſenſibilis motus lõgitudo natura lẽ excedit:breues,quibus infra naturalẽ ſtatũ eſt:quibus par eſt naturali ſtatui,moderati. Tantũ enim anima duertitur ſemper de motu arteriarũ,quãtũ oppoſita corpora permittunt:quamobrem fit,ut corpulẽtis pulſus breues:gracilibus uero longi:quẽadmodũ & quadratis moderatisque eſſe uidenẽ moderati.Iam ẽt apparentis motus his nõ ſemper æq; ut profunditas,impeditur latitudo:uerum,ubi arteriam regiones in latera,uel adipis,uel carnis,uel uaporũ,uel humorum plenæ ſint, ac incũbens ſuperne cutis nihil eas oneret, latitudinis tantũ obſcuraẽ motus:ac magis,ſi uehemens pulſus & magnus, quantũ in ipſo eſt,ſit:cũ uero regiones uicinæ ſunt mundæ,rugoſa aũt, q̃ eas tegit,cutis,magis profunditatis motus latet in eo corpore,ac magis,ſi non uehemẽs pulſus & magnus,quantum in eo eſt,ſit.Si ergo pulſum inuenias longiorẽ iuſto,ſi quidẽ unà latitudo eius & p̃funditas increuerit,uide,gracilior homo ſolito,an calidior euaſerit,remoto aduẽtitio motu:nam,ſi factus gracilior ſit,idq; tanto,quanto eſt pulſus maior,unũ hoc tãtum eũ immutauit:ſin aũt non tanto,non hoc modo eſt cauſa,uerum ẽt calor. Quòd ſi in eadem conſtiterit corpus habitudine, ſolus mutatus eſt calor:ſin craſſior euaſerit, duplo auctum æſtima calorem:at, quanam de cauſa ſit auctus,explorandum ex illis eſt,quæ expoſuimus. Sin lon-
C gior factus pulſus ſit, & latior,nõ uero perinde profunditate auctus,ſed permaneat moderatus, præter ſuperiores notas,hoc illiẽt extra ordinem,neceſſe eſt,adſit,rugoſiorem euaſiſſe ſuperne arteriæ incumbentẽ cutem:ac,ſi conuertas membrũ:ut, q̃ eius pars modo ſuperior erat,nunc ſit inferior, nulla tum p̃funditas re uidebitur impedita. Atq; hi q̃dẽ duo pulſus in primo libro de eorum dr̃ijs omnium primi inter uigintiſeptem pulſus in tabellam ſunt relati, quã de illis fecimus,qui conſtant ex ternis ſimul dimenſionibus quantitatis diſtentionis.Ab his deſcriptus tertius eſt,qui longitudine & latitudine excellit naturalẽ,ac in p̃funditatis dimẽſione eſt humilis: qui ſanè eſt infrequẽs. Fit.n.cum arteria magnopere obiectorum corporum mole oneratur:id quod nunquã eueniat, niſi facultas ſimul imbecillior ſit,& ſumme mollis tunica arteriæ:quorũ illud imbecilliorẽ iuſto,hoc molliorẽ pulſum efficit. Itaq; cũ his quidẽ erit aliqñ lõgus ſimul & latus & humilis,alia ratione nunquã fiet:immo uero,ẽt cum uideaẽ talis,ne tum quidem procul à natura,nec ad humilius,nec ad latius deflectit:neq;.n.ad ſummum arteria in profunditate grauetur, & in latitudine nequaquã:neq; itẽ plurimum aſcendat altitudo, prorſus uero cõtrahatur in anguſtũ:etenim ferè fit ut plus altitudo creſcat, p̃ſertim ſi uehemẽs ſit pulſus,at non hactenus tñ,ut idẽ altiſſimus ſimul & anguſtiſſimus ſit.Quòd,ſi hìc quoq; membrum inuertas,ut,quæ mo
D do partes ſuperiores eſſent, ſint nunc inferiores,& profunditatis eorũ dimẽſio incrementũ habebit, nec uidebitur amplius humilis:ſed, ut longus & latus, ita ẽt erit altus, quod eſt magnus: nam,qui tribus eſt dimenſionibus auctus,magnus uocaẽ. Proinde diſtinctiones in hoc ſunt adhibẽdæ præter has,quas nunc expoſuimus,ẽt illæ,quæ in primis omniũ ſunt adhibitæ. Iã illud quoq; eſt animaduertendũ,ecquid de latitudine ſimul detrahaẽ,cũ inuerſum ſit membrum:etenim hoc fit non nunquã,demonſtratq; quãto antea ultra proportionẽ p̃funditatis dilataretur uas. Iã quartus qui lõgus ſimul,& altus,& in latitudine eſt moderatus,qd ad ſe attinet,latus eſt, quemadmodũ & altus:ſed, quia in lateribus coarctaẽ arteria,ideo ſic eius motus impeditus eſt. Omnino.n.ubi latitudo profunditatis proportionẽ excedat,aut p̃funditas proportionẽ latitudinis, altera impeditur earũ aut p̃p multitudinẽ, aut craſſitiem, aut duritiẽ corporũ obiectorũ, quæ interpoſita ſunt inter arteriã,& admotum tactũ. Et hercle ẽt rugoſitas numerum impoſitorum corporũ auget,rugis cutem conduplicans.Itaq; is pulſus,aut,cum uere magnus ſit,ſed m latitudinem obſtaculum habet:aut, cũ uideri in macilẽto corpore magnus poſſit, non uidetur tñ, q̃ una dimenſio eius ſit reſtricta.Qui quintum in tabella locũ habet,longior iuſto,in reliquis autem duabus dimenſionibus moderatus, graciliorem annunciat ſolito hoĩem eſſe factum:& pulſum,quantum in eo eſt,iuſto minorem.Quando.n.longus pulſus aut ob propriam ſuam magni

A.t.i.1.par. tin. fol.570. col.2.a

tudinem,aut propter tenuitatem uideatur eiuſcemodi eſſe:nunc uero non appareat talis ex ma E
gnitudine eſſe (eſſet.n.ſimul altus & latus,aut alteruter certe horum) reſtat,ut per maciē factus
ſit longus. Cæterum,cum graciliores habere uideātur pulſus iuſto maiores,plane pulſus,qđ ad
ſe pertinet,anguſtior æquo & humilior:itaque etiam minor,quod ad ſe attinet. Qui ſub hunc
ſcriptus eſt, ſextus, puta lōgus,& humilis, atq; latitudine moderatus:cum de cauſis ante expoſi-
tis minor ſit iuſto:quantū in eo eſt,ob gracilitatem apparet lōgus eſſe. Sed hoc commune cum
quinto habet:propriū aūt hoc peculiariter,profunditatē ob cauſam paulo ante memoratā eſſe
imminutam. Septimus in tabella pulſus erat,longus pariter & anguſtus,altusq́; qui uideri,pe-
rinde ac omnium primus,magnus poſſet,niſi ſit reſtricta latitudo:cætera hic ita,ut in primo om
nium,ſunt diſcernēda. Et etiam,quæ in tertio explicauimus,ea ſunt in hunc locū cōferenda,nō
ſæpenumero.ſ.hunc pulſum eſſe,neq; cū incidat,plurimum moderatum altitudine ſuperare,&
inferiorem latitudine eſſe. Ab illo octauum,longum unà,& anguſtum,& moderata profundita
te, natura quidem eſſe paruū ex ijs conſtat, q̄ in quinto iam retulimus:at,quia marcuit corpus,
longior uidetur:eximium uero hoc præter quintum habet,ꝙ conſtrictam hic arteriā latitudinis
anguſtia declarat.Nonus pulſus,longus,anguſtus,humilis,longe etiam magis oſtēditur ſua na-
tura eſſe paruus,uerū uideri ꝓ marcorē corporis,longus:ferè adiūcta illi*remiſſio eſt,duritiesq́; F
qui,ſi neq; durus ſit,neq; admodū languidus,ab refrigeratione gignitur.Itaq; nouē,quos nunc
percurrimus,pulſus omnes lōgitudinē habēt æquo longiorē,duabus differētijs reliquis uariāt:
nouem proximi longitudine moderata ſunt,profunditatē autē & latitudinē immutant.Ac deci
mus quidem, qui altus ſimul & latus uidetur, uno in homine,ſi cū moderato cōparetur,nunquā
exiſtat:niſi quando(id qđ rarum eſt)omnino arteria de ſede ſua migret.Sin autē cōferatur ad
eū,qui eſt abſolute moderatus,poteſt incidere,ac cauſa eius generandi in proprietatē cōforma
tionis confertur:ſiquidē ſymptoma arteriæ eſt, q̄ ſub profunda carne utrinq; occultetur, ſed in
media parua parte ſublimis extet.Vndecimus,q̄ una re differt à ſuperiore,ꝙ profunditatē mo-
derato parē habeat,pro cumulo cauſam demittēdi huius habet adiunctā:cætera cū decimo con
ueniunt. Duodecimus,latus,humilis cū moderata longitudine inuerſo fit membro:aut.n.unde
quaq; uidebitur moderatus,aut magnus. Ac,ſi oīno uideatur moderatus,altitudinem declara
bit prius non nihil cōpreſſam eſſe,productaq́; ob mollitiē arteriæ latitudinē:ſin magnus,pluri
mum fuiſſe cōpreſſam altitudinē. Decimus tertius,altus,idemq́; dimenſionibus duabus reliquis
moderatus, perinde ut decimus,& ex naturali cōformatione cōficitur,& etiā ex naturalis ſedis
mutatione:eximium autem habet,præter illum,latitudinis anguſtiā. Decimumquartū,qui om- G
nibus tribus dimēſionibus moderatus eſt,oībus apertū eſt referre naturalem:an uerò ſit par re
uera naturali,exploratur ex corporis habitudine. Nā,macrior ſi iuſto ſit,ſic,cū ſit pulſus ſua na-
tura minor,par apparet moderato eſſe:ſin craſſius æquo ſit corpus,pulſus tum de ſua quidē na
tura magnus eſt, ſed, ꝙ per corpulētiam coerceatur,eſſe moderatus uidet:ꝙ,ſi nec ad gracilita-
tem corpus,nec ad corpulentiam deflectat,moderata in eo nō ſolum repræſentari pulſum,ue-
rum etiā neceſſe eſt eſſe.Sanè demonſtrauimus in ſecūdo libro De pulſibus dignoſcendis,cæte
ros pulſus ad hunc oēs relatos, magnos,paruos,lōgos;breues,latos,anguſtos,altos,humiles ap
pellari.Quintusdecimus,qui humilis profunditate,eſt,reliquis duabus dimenſionibus modera
tus,omnino ſimilis ſuperiori eſt decimoquarto,præter ꝙ huius cōpreſſa eſt profunditas:proin-
de,quæ illic prius expoſuimus,ea duces hic quoq; dicta eſſe.Hoc uerò eſt in hiſce omnibus me-
moria tenēdū,nō amplius conuerſo membro uideri humilem. Sextusdecimus,qui moderatus
eſt lōgitudine, anguſtus, altusq́; aut ex cōformationis ꝓprietate fit talis natura, aut per affectū
aliquem compreſſis ad latera arterijs.Septimumdecimū,qui eſt moderatus longitudine & pro
funditate,in reliqua dimenſione anguſtus,in latera cōtractum eſſe declarat moderata profun-
ditas:in reliquis omnibus decimoquarto & decimoquinto reſpondet. Octauusdecimus,qui lō H
gitudine moderata eſt, & anguſtus, humilisq; ſua quidē natura paruus eſt:uidetur autē eſſe ob
gracilitatem moderata lōgitudine. Breuiter.n.cum præter profunditatis proportionē,& latitu
dinis,extenſa longitudo ſit,ſignificat corporis gracilitatē:nō tamē,ubi cōtracta præter propor
tionem profunditatis eſt, corpulētiam denotat,ſed uel naturalem quāpiam cōformationē,uel
ſitum arteriæ inæqualem. Nonusdecimus,breuis,latus,& altus,aut ob conformationis proprie
tatem talis natura uidetur,aut ex affectu arteriæ in ſitu diſtortæ. Vigeſimus iam alijs duabus di-
mēſionibus ſimilis eſt nonodecimo,ſed profunditate eſt moderata.Hic habet hoc præcipuum,
impeditā ſuam altitudinē. Vigeſimusprimus,breuis,latus,& humilis,præter eaſdē cauſas,etiā il
las adiunget ſibi,q̄ latū ſimul & humilē efficiunt pulſum. Ad eundē modū uigeſimuſecundus,
breuis ſimul, & altus,atq; latitudine moderata,aſſumet ad eaſdē cauſas,eas,q̄ moderatū latitu-
dine creant humilemq́; pulſum.Sic etiā uigeſimustertius,breuis ille quidem lōgitudine, uerum
dimenſionibus duabus reliquis moderatis,ad eaſdē cauſas reducetur.Vigeſimusquartus ſortie
tur præter eaſdē cauſas,extra ordinē cauſam,quæ altitudinē deprimit.Ad eūdē modū proximi
duo ad antedictas referēt cauſas:ut memoria teneamus, ī quibuſcūq; pulſibus cedat lōgitudo
ꝓportioni latitudinis & ꝓfunditatis,in his causā aut naturali cōformationi,aut arteriæ puerſo

ſitui

A ſitui eſſe attribuendã. Demonſtrauimus porrò, ubi latitudinis, uel profunditatis proportionem lõgitudo uincat, aut obſiſtere alteri earum ſolam anguſtiam, aut auctã ẽt alterã eſſe: atq; obſtaculũ frequenter accidere, incremẽtũ raro, in latitudine quidẽ, ubi ꝑ mollẽ arterię tunicã degra uet altitudo, ſimulq; nec uehementẽ eſſe eiuſcemodi pulſum: in profunditate uero, ubi coarcte tur latitudo, & pulſus uehemens ſimul & magnus ex ſua natura ſit. Reliquus eſt poſt oẽs uigeſimus ſeptimus, breuis, anguſtus, humilisq; qui utiq; paruus uel apparet eſſe, uel ſua natura eſt: ac, quę quidẽ in omniũ primo diſtincta ſunt, magno, eadẽ ſunt hic quoq; diſtinguenda. Si naturali ter comparata corporis ſit habitudo, hic pulſus nõ modo uidetur paruus, ſed ẽt eſt uere. At, cũ craſſior ſit, ſi, quo homo euaſit ſe ipſo craſſior, hoc ſit pulſus minor, erit tũ quidẽ, quod ad ipſum attinet, moderatus: ſed ꝑ corporis craſſitudinem minor uidetur moderato. Si longe ſit craſſior, quã pulſus minor, is pulſus, quãtũ in ipſo eſt, mediocri erit maior. Sin aũt minus ſit craſſus, q̃ par uus, pulſus hic, ſi eius naturã ſpectes, minor erit naturali. Quòd, ſi gracilius corpus ſit, q̃ uideatur pulſus paruus, is ſanè eſt natura paruus, ſed nõ perinde uidẽ paruus, ac uere eſt: ꝙ corporis gracilitas, quatenus deceſſit de natura, hactenus ei magnitudinis addit ſpeciem. Quæ de paruo & magno pulſu adhibita diſtinctio eſt, eadẽ in alijs eſt adhibenda oĩbus: ſciẽdũq; illorũ quẽq; uel B paruũ eſſe natura, uel magnũ, uel moderatũ. Ac tres hi pulſus in quantitate diſtentionis poſiti ſunt, qd̃ attinet ad ipſius rei naturã. Videñ uero eſſe uigintiſeptẽ ob craſſitudinẽ uel gracilitatẽ corporis, uel ob cutẽ rugoſiorẽ, uel regionũ arteriarũ inæqualẽ anguſtiam, uel proprietatẽ conformationis. Itaq; unũquẽq; oportet, q̃ nõ inania uerba ambit, ſed ipſa opera ſtudet meditari, omniũ memorẽ, quæ iã percurri, ſimul atq; aliquẽ aĩaduertat pulſum, qui in quantitate cõſiſtit diſtẽtionis, primũ, q̃ ſit de uigintiſeptẽ, attendere: deinde, ubi ab eo, quæ ex uicinis corporibus oriũtur, alterationes ſecreuerit, indagare, an moderatus ſit, an magnus, an paruus: poſtea ſtatus, qui talẽ genuere, ſiquidẽ docent hi & præterita & futura, ut in longo, & anguſto, & humili: nam exempli gratia in hoc, qd̃ dico, docebimus. Hunc, quãtum in ipſo eſt, liquet paruum eſſe, ex eo, ꝙ eius imminuta eſt circularis dimẽſio, & aucta dimenſio lõgitudinis. Si. n. duabus de cauſis minor circulus diſtentionis apparet, ob corpulentiam, & ꝙ minor re uera ſit pulſus: nũc aũt abeſt corpulentia, ſanè. n. nõ ſolum longitudo non creuiſſet, ſed ẽt imminuta eſſet: planum eſt, pulſum ſua natura eſſe paruũ. Cum igitur remota ſit longitudinis ſpecies, quã contraxit ex corporis habitudine, cũ de ſua natura paruus ſit, uideamus iam, quà nam de cauſa ſit factus paruus. Hic plurimi intereſt noſſe paruitatis quãtitatẽ, & longitudinis: aut. n. paulo eſt naturali minor, aut mul C to, aut, ut ita dicam, modico: ſic etiã in longitudine, aut parum, aut modice, aut longe naturales ſuperat. Iam altera ex parte ad maximam longitudinem producatur: ẽt ad maximum deueniat paruitatem, ideſt anguſtus & humilis ſit: hic pulſus natura longe eſt, quã apparet, minor, ſed eã quidẽ ex nimia gracilitate comparauit ſpeciem: ut uero ſit natura minor, ex cauſis, quæ efficiunt minorem, frigiditate, imbecillitate, *gracilitate. At quæ tãdẽ cauſa eſt, uel cauſæ inter has, unde pulſus, qui nobis nunc cernitur, longus, anguſtus, humilisq; generetur? Declarauimus quidẽ ante, ſignum eſſe ꝑpetuum arteriarũ duritiei pulſum durũ, infirmæ facultatis languidum, qui ẽt remiſſus & imbecillus uocatur: ut, qui ei eſt contrarius, uehemens, contentus, ualidus. Verũ ſciendum & hoc eſt in hoc pulſu, neceſſario eum languidũ eſſe: nunquam. n. ualente facultate paruus ad ſummum pulſus fiat: at duritiẽ nihil eſt neceſſe coniunctam eſſe. De frigiditate uero nõ abſolute eſt ſtatuẽdum: ſed illud primum noſſe oportet, intereſſe, cor unà eſſe cum arterijs refrigeratũ, & refrigerari: ac ꝙ, refrigeratum eſſe læſam eſſe facultatem, ſit: refrigerari aũtẽ, mutari uſum. Hic animo mihi opus eſt planè attento, ſciendumq; nõ modo ad præſagitiones ex pulſibus, ſed ad alias ẽt penè oẽs eo nihil eſſe conducibilius. Procedit aũt uniuerſus hic ſermo ex cognitione eſſentiæ facultatis, quam in commentarijs De cauſis pulſuũ, ꝙ operæ pretium non eſſet, ꝑteriui D mus. Hoc loco, quia ad exacte intelligenda ea, quæ poſthac docebimus, hanc refert noſſe, uiſũ mihi eſt illam exponere: neq; hic tũ cum ſuis demonſtrationibus (quippe alio eam loco proſecuti latius ſumus) ſed quantum ſummatim explicatum ad inſtitutum noſtrum conducat.

Antiqui habent σκληρότητα. i. duritiẽ. & ſic uidetur legẽdum.

De eſſentia facultatis, ac de reliquis pulſibus, qui in quantitate diſtentionis conſiſtunt. CAP. 4.

FAcultatis eſſentia ſingularum partium, in ſingularum illarum poſita cõmodo tẽperameto eſt: nam tum demum ſuum quæq; munus obit ſtrenue, ubi ſit tẽperatiſſima: cõtra male ſungitur, ſi intemperata ſit: atq; hactenus male, quatenus ſit intemperata. Ad eundem modum cordis corpus, cum immodice refrigeratũ ſit, calfactum, humectatum, deſiccatũ, pulſus pro ſuæ intemperiei modo facit languidos: id quod illi eſt, offenſam facultatẽ eſſe. At uero cõſuetudinem cũ ſanguine habere in ipſius contento ſinibus, & cũ ſpiritu, q̃ calidior longe, ac naturalis ſtatus requirit, ſit: aut cum eo, qui in inuolucro cor ambiente eſt, uel in pulmone: aut cum ipſo ẽt inuolucro cor ambiẽte, & pulmone: uſum eſt tñ uariaſſe citra offenſionem facultatis. Eandem hẽt, rationem refrigeratum eſſe & refrigerari: ubi in ipſo cordis corpore tẽperando pr̃epolleat elementum frigidum, læditur facultas: ſin in tunica cor ambiente, & in pulmone, & ſanguine, ſpirituq; ue, quos eius uentriculi continent, uſus eſt remiſſio. Iam humiditates & ſiccitates, ſi in ipſo

corpore cordis consistant, nocent facultati: si in quopiam uicino, non immutant usum: siquidē E
proba temperatura, & intemperies ex quatuor fiūt elemētis: usus uero accessiones, uel remissiones ex calido & frigido dūtaxat. Vbi iam ad ultimā usus exolutionem deueniat, corporibus uicinis cordi uehementer refrigeratis, non poterit etiā cordis corpus nō intēperatū esse: id quod nihil est aliud, q̄ debiliorem fieri facultatē. Quāobrem dicebam fieri nō posse, ut de frigiditate uno uerbo pronuntiarem. Neq; ut sola prostratione facultatis, uel induratione sola instrumēto rum, pulsus interim minor fit: ita etiā ob solā frigiditatē, quomodo nūc diximus,* nō accepta refrigeratione de usus exsolutione: neq; n. eò unq̄ cor, ut refrigeretur uehemēter, deueniat, nisi sit ipsum refrigeratū. Quod dico intelligas clarissime, si eos, qui in itinere ex ingēti frigore obeūt, cōsideres: oēs. n. simul ut frigidū expirāt aerē, pulsum quoq; minorem habent: minimū tamē illorū prius nullus, quā ad extremā refrigerationē sit perductus, obtinet: ubi non tantum usus est immutatus generandorū pulsuum, quod aderat à primo illis, uerū etiā, quia perditur iā naturale cordis & moderatū temperamentū, debilitatur facultas. id qđ solet plerūq; ijs subito accidere, nō, ut in alijs affectibus, paulatim: de quibus est unus, quē hoc loco hēmus in manibus, per quē pariter & lōgus pulsus apparet, & angustus, humilisq́; in lōgis morbis. Qui. n. ita habēt, in periculū hi non minus præsens ueniunt, quā illi, qui in itinere decedunt. non repente his tñ paruus F
pulsus, sed pedetentim uenit marcescentibus: unū enim & hoc genus est marcoris, qđ Philippꝰ senium ex morbo appellat. Nā nō ex frigiditate torridus marcor, cæterum ex facultatis sola imbecillitate, imbecillos pulsūs & paruos creat. Separatur à priore, motus uelocitate & crebritate & duritia, calorisq́; feruore. Verū de his nō est huius disputationis differere, sed ad institutū reuertor. Longus, angustus, humilisq́; pulsus, cū longius ab natura trinis dimēsionibus discesserit, si talis citra duritiē appareat, à quibus nā procedat, & quot causis, abūde aperuimus. At, ubi" cū A.1.1
duritie coniunctus est, unā iā hic adest, uel languidus pulsus, uel medius inter languidū & uehementē: qui nec euertat tactū, nec ab eo euertatur: ut memores simus nullū alioquin inter languidū & uehementē mediū esse: declaratur autē in corpore is affectus esse, qui reddit arteriā" durā. A.t.c.
Hæc est siccitas, uel* cōstrictio à frigore, uel tensio. Siccitas quidē in ardentissimis febribus, ubi
* πῆξις.
† *In impressis est, certisq́; melācholicarū & quartanarū febriū generibus, in aliquibus tamen antiquis legitur, ut uertit interpres.*
maligne producūtur, & præcipue ex torrido marcore, †certisq́; melācholiæ & quartanę febris generibus. Constrictio ex frigore fit per frigidæ intēpestiuū potū, & immodicū, uel per balneas similes, ex refrigerātibus itē pomis intēpestiuis ingestis, uel præter modū: deniq; ex ijs, quæcunque multū solent frigidæ pituitæ gignere, quē Praxagoras uitreū succū solet appellare. Tēsio ex conuellentibus affectibus, & ingentibus inflāmationibus. Ex scirrhis uero* cōstrictio arteriarū, G
atq; tensio nascitur: quod quidē accidit potissimum ex iecinore & liene: ex his. n. uisceribus pulsus apertissime uidentur & perpetuo duri, scirrho præsertim affectis: & uero etiam in magnis inflāmationibus. Sed tactu eiusmodi affectus deprehendētur, & per urinas, & alui extremēta, per uniuersi corporis deniq; colorē, & linguæ: iā etiā p febrium genus. Qui porrò alij corporis affectus pulsum creāt durū, partim originē ex recentibus offensionibus repentinā trahunt, reliqui omnes pedetētim. Offensiones, quæ inducunt eiuscemodi affectus, sunt uini potio intēpestiua, & frigidæ: sæpe etiā poma refrigerantia, & frigidū balneū. Deprehendes noxā à uino illatā, cū subito pulsus nō durus modo fit, sed maior etiā, & celerior, & uehemētior. Cæteras à uino in cō muni discernes, q̄ nec magnitudinē adiunctam, nec uehementiā, nec celeritatē habeāt. Singulas seorsum, nunc clarius, nūc obscurius & per coniecturam. Clarius, ubi symptoma aliqđ consequatur, quod pomis solet succedere, inflatio uētris in quā, aut mordicatio corruptorū, aut stomachi aliqua cōpressio, aut delirium, ut à pomis uino sis: aut uomitus, aut alui deiectio humidior & largior. Hæc scilicet non per signa, sed ipsam aperte demōstrant substantiā comestorum: q̄, nisi horum quid adsit, nec à uino signorū, aqua frigida est, quæ offendit, uel pota, uel intempesti
ue in ipsa lotos. At uero, ut hæc securius omnia confirmare possis, metuentium & angore corre- H
ptorum pulsus magno indicio sunt. At, si prius dictis postea hoc semper addas, ægrotū aliter, ac præscriptum sit, fecisse, magis confirmatā præstabis, & suspiciendā prædictionē, ut subinde fidē adstantes nō habeant, nec ex pulsibus credant tale quid dictum esse, sed cōsciorum aliquē detu lisse ægroti peccatū. Tangendi autē accurate sunt pulsus, deinde, qđ indicant signa, proferēdū: ac tum denuo sunt tangendi, anima duertendūq́; ecquid ægrotus commotus sit. Qui si omni sit perturbatione liber, uide, nunquid cōmemoratorū signorū aut omiseris, aut parum probe perpēderis. Si uero sit pturbatus, atq; uideaē angi, uel uereri, caue mox signo adhibeas fidē: frequēter. n. fit, ut nō quò conscij sibi talis admissi sint, angantur ægroti, sed, q̄ ita ferè sint cōparati, ut statim expauescāt: at his mox pulsus cōsistit. Qui uero planè in culpa sunt, quā tu diu de eo confirmes quicquā, tā diu metus proprius pulsus apparet. Atq; peccata, quæ hactenus exposuimus, omnia aut inflāmationibus, aut scirrhis, aut siccitatibus, aut uiscerū per frigiditatē * constrictionibus augēdis, alterationē, quam diximus, inducunt. Neruorum uero originem si quid occupet tale, affectum conuulsiuum creat: sic appello illos affectus, qui ante mortē necessario conuulsionis aliquod habent symptoma. Qui quidē moriūtur oēs etiam calidi, contra, ac illi, qui corripiūtur syncopa: hi. n. uehementer etiam frigidi uiuunt adhuc. Quibus uero neruorum propaginem

occupa-

A occupauit conuulſiuus affectus, cum plane iam expirauerunt, diutiſſime permanent calidi. Horum pulſus omniũ ſtatim primo occurſu exercitatis in tangendo tenſionem produnt, & motũ ueluti conuulſiuũ detegunt. Quòd, ſi quis, cui commemoratus pulſus eſt, ab aluo plura deijciat (id quod euenit ex iecinoris ſcirrhis) non amplius hi hñt pulſum lõgum, ſed aut moderato aſſimilem longitudine, aut ẽt breuiorem. Iam hoc quoq; in omnibus duris pulſibus, pariterq; pauis operæpretium eſt noſſe, citiſſime uibratos eos effici: &, qui uibrati non ſunt, uel de uitalis facultatis imbecillitate, uel de remiſſione uſus, uel amborum concurſu non recipere illos eũ motum. Nam, ſiquidem uſus magnam diſtentionem poſtulet: uisq; efficere uitalis ualeat, ſed unum refragetur corpus arteria, quod attolli in magnam diſtentionẽ per duritiam nequeat: uibratio in eum ſtatum incidit. Nulla præterea ratione fiat arteriæ uibratus motus. Quocirca hic pulſus, qui uidẽ uibratione uacare, aut extremam imbecillitatem facultatis, aut exolutionem uſus declarat maximam. At, uibratus ſi ſit, contentionis cõtinuo non nihil annunciat facultatẽ obtinere, nec pulſuum uſum generandorum ſemel eſſe exolutum: nec uero deuenit ad maximam paruitatem, ſicuti diximus propoſitũ pulſum facere. Ad eundem modum, ſi pulſus citra uibrationẽ longior iuſto ſit, anguſtiorq; & humilior, non longiſſime tñ de natura in ſingulis hic diuerterit,
B ſed aliquantũ, attendendum eſt, durus ne ſit & nõ uibratus, aut plane duritia liber ſit: ſi. n. durus ſit, ſed abſq; uibratione, frigiditatem, uel facultatis imbecillitatẽ indicat, uel utranq; ſimul. Hæc diſcernito ex cõſequentibus: nam, cui talis pulſus ex ſola refrigeratione ſit, ſtatim adiunctã tarditatem habet, raritatemq; cui ex imbecillitate facultatis, ſociã ſibi remiſſionẽ habet. Quòd, ſi iam uſus cõſtet immotus, tanto erit pulſus celerior naturali & crebrior, quantum à modo deflexerit paruitas. Sin aũt, quo facultas ſit imbecillior, eo exolutior uſus ſit, pulſus eſſe ſimilis in utraque differẽtia moderato uidebiṫ, nec celerior, nec tardior, uel crebrior, uel rarior: at, ſi excedat alterum, pro exceſſus ratione, ſicut ante eſt dictũ. ſi uero ſimul & durus & uibratus ſit, ſignificabit eoſdem affectus, à quibus diximus ſupra durum pulſum conſtitui, uerum non imbecillam facultatem tñ, ut in illis, neq; exolutũ uſum. Quanta uero utriuſq; ſit noxa in facultate, declarabit uehementiæ & remiſſionis differentia, unà cũ quantitate uibrationis: in uſu uero, differentia celeritatis & crebritatis cũ uibrationis item quantitate. Reliqua ex ante dictis ẽt conijcio. Haud aliter, ſit non paulũ nec multũ tribus differẽtijs de natura deflectat, ſed ſic mediocriter & modice ex dictis diſcrimina notato. At ſæpe in eiuſcemodi pulſibus, ijs dico, qui puſillam à natura in longitudinem, anguſtiam, & humilitatem habẽt mutationẽ, non modo nihil animaduertiṫ du-
C ritiæ, uerum mollitudine ẽt præditi ſunt inſigni: id quod & huic accidit de cauſis genere ijſdem: uariatus aũt quantitate in ſingulis. Siue. n. propter facultatis imbecillitatẽ minus moderato pulſus fiat, facultatis oſtenditur maior offenſio: ſiue p̱p̱ exolutionem uſus, maiùs & huius eſſe uitium: quo. n. tunicæ mollitudo ad diſtentionis magnitudinem eſt promptior, hoc cauſam, q̃ moliatur paruũ pulſum, declarabit eſſe maiorẽ. Sanè, imbecillitas facultatis quã ſit magna, ſatis ex quantitate remiſſionis apparebat: huc cumulus acceſſit, qd̃ nunc diximus. At, uſus exolutio in quantũ inciderit uitium, ex ſolis, q̃ diximus, ſignis inueniṫ: de quibus dicemus ẽt inferius nõnihil, ubi connectemus mutuo pulſuũ genera: in præſentia. n. hoc non inſtituimus, ſed cũ exponere de genere quãtitatis diſtentionis cœpiſſemus, ſimul alia attingere ſumus coacti. Quare redeamus ad primum inſtitutum, ac ad reliqua genera tranſeamus: neq;. n. q̱ alios item ex tabella pulſus percurramus, cauſam arbitror ullam eſſe: uerum eadem ratione & uia, quam inſtituimus in lõgo, anguſto, & humili, reliquos ſingulos explorabimus. Ac primũ remouebimus, qui p̱p̱ corporis habitudinem longitudine, uel latitudine, uel profunditate uariant, ut non magni tñ, uel parui uideantur: deinde cauſas conſiderabimus, per quas aut iuſto maiores fiunt, aut minores. Atque de genere pulſuum quidem, quod conſiſtit in quantitate diſtentionis, ſatis in præſentia.

D *Celer & tardus pulſus, quid denotent.* CAP. 5.

POſthac de illorum in celeritatem & tarditatem mutatione, quod ipſius motus eſt arteriarum genus in primis proprium, agemus. Porrò ſumendum hic quoq; eſt ab diſtinguenda homonymia initium. Nã dicitur celer pulſus, nunc ut cum moderato compareṫ, nũc ut cum quolibet alio. Præterea ipſe ille moderatus interim abſolute dicitur, quem in optima cõſpicimus natura: interim de unoquoq; homine, q̃ inculpata ſit ſanitate. Hic ex cõparatione abſolute moderati æſtimatur, docetq; quod nam ſit temperamentum: ac celerior quidẽ calidius: tardior frigidius declarat temperamentum. Verum ſolam plane non eſt inuenire mutationem in celeritatem & tarditatem, nec in ſanis, nec in affectis corporibus: nã, qui calidiore eſt temperamento, quã ſimpliciter moderatus, ſi pulſum habere uideaṫ celeriorem, eũ habet neceſſario ẽt maiorem: &, cui pulſus eſt aliqua occaſione ſolito celerior, omnino etiam maior eſt. Neuter tñ eſt horũ neceſſario crebrior: ſiquidẽ crebritas illis, ubi calor accumuletur copioſior, accedit. Itaq; cũ celeritate modo magnitudo, modo etiam crebritas coniuncta eſt: atq; etiam interdum ſola crebritas: cũ aliquem prætereuntes, qui maximam, quæ eo tempore contingat, diſtentionem obtineat, deinde reuerſi parem offendamus magnitudinem, ſed celeritatem maiorem: huic enim ſimul crebritatem neceſſe eſt increuiſſe. Quòd, ſi quem relinquamus, qui uſum habeat pulſuum exolu-

tum,ac reuerſi in celeritatẽ pulſum inueniamus auctum, tum nõ auctus tm̃ celeritate eſt,ſed & E crebritate plane,& magnitudine:quãdoquidẽ uſus exolutio in raritatẽ clarius,deinde in tarditatẽ,poſtea in paruitatẽ,pulſum cõuertit. Et item quoq; mutationes in paruitatẽ pulſuũ,partim ex moderato ſtatim in raritatẽ ſimul mutãtur,ſubinde etiam in paruitatem,ubi amplius uſus ſit imminutus:partim ex ſtatibus nõ naturalibus nũc aucto uſu,ſæpe unà cũ mutatione in paruitatẽ,interim cũ raritate,nonnunquã cũ mutatione in utranq; nunc diminuto uſu mutationes fiunt pulſuũ in tarditatem cũ raritate & paruitate. Habes primas & ſimpliciſſimas pulſuum mutationes in celeritatẽ & tarditatẽ: harumq; cauſæ præcedentes & externæ eadẽ inueniũtur ratione, atq; illæ,quas de magnitudine & paruitate expoſuimus. Miſtæ uero mutationes atq; cõpoſitæ, cũ uehementia & remiſſione,uel duritia,uel mollitudine cõſtant. Quæ ẽt examinãdæ ſunt atq; diſcernendę eadẽ uia,rationeq; quam,cũ de longo,anguſto,&humili diſputaremus,declarauimus,quo cognoſcamus, quæ cauſa ſit,quamobrẽ in celeritatem,uel tarditatem pulſus uariauit: poteſt.n.uti diximus, ob uſum auctum pulſus in celeritatẽ creuiſſe:poteſt ẽt ob mollitudinem arteriæ,& facultatis robur. Sed.n.cũ nõ uariet mollitudine,duritia,uehementia,remiſſione,ſolus mutationẽ uſus induxerit:at, ſi cũ horũ aliquo, cã inquirenda & exploranda p̃pollens eſt, ſicut ante declarauimus.Exẽpli gratia,ſi ſimul & celerior eſſe,& mollior uideaẽ,anima duertẽdũ eſt, F tãto'ne celerior ſit,quanto mollior,an magis. Nã,ſi,quanto eſt mollior,tanto ẽt celerior ſit,alterationẽ ab ſola mollitudine mutuauit:ſin multo celerior, q̃ mollior, nõ à mollitudine tm̃,ſed & ab uſu aucto:cõtra,ſi multo mollior,q̃ celerior,quãto mollior eſt,tm̃ detraxit ſolius uſus exolutio. Ad hunc modum,ſi pariter celerior & uehemẽtior ſit,nũ tãto celerior ſit,quãto uehementior,cõſiderãdũ eſt.ita.n.celeritatis ſolũ facultatis robur cauſa ſit:ſin celerior, quã uehemẽtior, quo celerior eſt,hoc de uſu aucto accepit:at,ſi uehemẽtior multo, quã celerior nõ robur tm̃ facultatis,ſed ẽt frigiditas aliqua alterauit pulſus.Si iam celerior ſimul & mollior,uehementiorq; appareat,ſingulari experientia opus eſt cognituro, utrum tanto celerior moderato, quanta ex ambabus cauſis facta acceſſio eſt ex mollitudine & cõtentione,an nõ tanto. Nã,ſi tanto,ob illa ſola eſt immutatus:ſi magis,acceſſit incrementũ uſus:ſin minus,ẽt propter uſum exolutum. Eadem ratio in pulſuum mutatione in tarditatẽ ineunda eſt, ex uſu'ne duntaxat exoluto, an ex imbecillitate facultatis,an ex duritia inſtr̃orum orta alteratio ſit.Ac ob uſum ſolũ uariaſſe ꝓbabile eſt pulſum,ſi qñ nec durior,nec imbecillior inueniaẽ:ob facultatis infirmitatẽ,ubi quãto languidior ſit,tanto ẽt tardior:atq; ob duritiam item inſtr̃orum, cum tanto ſit tardior, quanto durior.Sin aũt multo tardior moderato uideaẽ,q̃ languidior,in eũ ſtatũ ex imbecillitate & frigidi G tate incidit,cauſamq; in eo exuperãtem ex collatione reperies ad naturalẽ & moderatũ. Si.n. numeris forte quinq; de natura remiſſio deflectere uideaẽ, & quindecim tarditas:p̃ſtare in eo pulſu conſtituendo frigidã cauſam, nõ imbecillitatẽ facultatis eſſe cauſam,dicẽdũ eſt. Sin quindecim tarditas numeris appareat,decẽ aũt remiſſio, in huius pulſus cõſtitutione frigiditatẽ excellit imbecillitas.Si uero minori exceſſu ſit tardior,maiori uero ſit lãguidior,ex facultatis imbecillitate,& calore quoq; is natus ſit.Ac magnitudinẽ quidẽ utriuſq; cauſæ ex ꝓportionis exceſſu inuenies.Atq; hoc memoria tenendum eſt,hęc omnia dici amoto aſcititio motu.Pari modo, ubi cũ mutatione in tarditatẽ inueniẽ aliqua durities, attẽdendũ eſt, ex ſola duritie mutatio, an ex ambabus,incidat.Si.n.quanto tardior ſit pulſus,tanto ẽt uideaẽ durior,alterationis ſola durities cauſa eſt:ſi uero multo tardior, q̃ durior,nõ modo durities, uerum ẽt frigiditas:atq; inuenias ad eundem modũ hìc fortiorẽ cauſam,atq; declaratũ eſt paulo ante.At,ſi magis ſit durior, q̃ tardior,non nomine duritiæ tm̃,uerum caloris etiã,talis euaſit:& uero hic quoq; ex ꝓportionis exceſſu ꝓſpicies cauſæ utriuſq; magnitudinẽ.Iam uero,ſi tardior ſimul & durior ſit,atq; languidior, exercitatũ hìc quoq; oportet eſſe, q̃ ſit ꝓſpecturus,an tãto tardior ſit moderato,quãtũ acceſſit ex utriſq; cauſis imbecillitate & duritia,nec ne. Etenim,ſi tanto,ob illas eſt ſolas mutatus:ꝙ ſi magis,adiuncta iam eſt uſus exolutio:ſi minus,etiam propter uſus incrementum. H

De quatuor generalibus differentijs,quæ ſunt in diſtentione. CAP. 6.

QVando iam ſatis de his tractauimus, quod ad hunc locum attinet, hic diſputationem aliquãtiſper ſiſtamus,ac prius,quã aliud genus in manus ſumamus,quædam faciamus,ut cõmemoremus & ad ſuperiorem & inſequẽtem ſermonem accommoda. Nam,quatuor cum ſint in diſtentione arteriæ generales differentiæ, prima eademque ante cæteras pulſuum propria, quæ in qualitate conſiſtit motus:altera, quæ in quantitate diſtentionis:neque hic nos, neq; in primo De pulſuum differentijs libro de priori magis propria, uerba fecimus, quòd cognitu difficilior ſit,ſed de illa, quam dignoſcant tyrones clarius, & quæ ideo ſit ad denunciandum aliquid utilior. Hæc habet extra ordinem illud quoq; præter alias omnes,ut complecti ſeptem & uiginti uideatur pulſuum differentias,ſint uero re uera tres:nam in cęteris quidem omnibus generibus,quot natura ſunt differentiæ,tot apparent.Reliqua ſunt in diſtentione duo genera pulſuum, alterum facultatem, alterum arteriæ indicat tunicam,quod quidem eſt poſtremum,immo uero nec proprium,nec affine,ſed genus pulſuum aduentitium.Habent autem hoc duo hęc genera, ut cauſam ſemper,à qua generanẽ,oſtendãt aperte:duo illa genera ſuperiora non per

petuo:

A l.3.f.1 c.6.f.28

A. ibidem

A petuo. Etenim duobus obuenit generibus posterioribus, vt ab vna utrunq; cã cõstituaẽ: primis vero duobus, vt ab oĩbus causis, quas tres frequenter demõstrauimus esse: quo ẽt in generibus duobus primis difficilior est oratio, ac pluribus ad causam inueniendã distinctionibus indiget. In reliquis duobus cum genus est causæ vnum vtrobique, tum vero quantitatis notitia certa.

Causæ continentes vehementis, languidi, mollis, & duri pulsus. CAP. 7.

VEhemens pulsus a facultatis semper robore fit, ac, quo sit vehemẽtior, tanto robur significat maius esse facultatis: languidus ex facultatis imbecillitate, ac, quo sit languidior, hoc facultatẽ quoq; imbecilliorem esse demonstrat. Haud aliter durus pulsus efficitur ab arteriæ tunica dura, mollis a molli. Præterea quantitas pulsus duritiæ & mollitudinis, arteriæ declarat q̃titatem duritiæ & mollitudinis. Sed vero, qui medius est inter durum & mollem, qui ẽt vocatur moderatus, primus natura est inter eos, solusq; naturalis. At inter languidum, & vehementem ac ratione medius est nullus: q̃ languidus sit oriundus ex facultate imbecilla, & a natura desciscente, vehemẽs autem ex firma, & recte habente. Verum alio modo, ut ante retulimus, medius sit aliquis inter languidum & vehementem: modus autem dignoscendi per tactum adhibitum est. Nam, cum a pulsu euertitur, vehementem eum vocamus: cum ille euertat pulsum, languidũ,
B vbi neutrum fit, mediũ dicimus hũc sortitum locum esse inter languidum & vehementem: qui quidem non aliter, atque languidus, p̃ter naturam est. Alterationes pulsuum quædã in remissionem, & vehementiam, & solæ fiunt frequenter, & ab una causa: cum. n. tunica arteriæ una cum vsu in naturali constent statu, & non nihil facultatis contentio alterata sit, languidior hic, q̃ vehementior priore, pulsus redditur: de alijs uero generibus cum eo nihil mutatur: atq; hoc pacto solæ fiunt, & ab una causa. Alio modo ab una quidem causa, sed non solæ. nam, ubi dissoluta ad modum facultas sit, uel contenta, ut nondum a causis alijs continentibus sit immutatus, mutari pulsus ab una causa accidet, genus uero non unum cõmutatum esse. Nam, si longe facultas imbecillior sit, non languidum modo, uerum etiam paruũ pulsum creabit: &, quia paruum, statim etiam crebrum: at robustissima cum uehementissimum, tum etiam maiorem excitat pulsum, simulq́, si nihil uariet vsus, rariorem. Mutatio iam pulsuum in duritiem & mollitudinem, siquidem ab una causa procedat, omnino aliquod unà de alijs generibus mutabitur: q̃ si sola cõstet, ex concursu plurium causarum constituitur. Simul autem & sola, & ab una causa nequaquam fiat, nisi minimo planè spatio discesserit de natura, ut quàm minimo fiat pulsus durior, pari tamen magnitudine: at sic nec celeritas mutabitur, nec crebritas. Verum, apertior si fiat, maiorq́;
C durities, non poterit pulsus non esse minor, tantoq́; etiã crebrior, quãto minor. Si uero simul & durior facta sit tunica arteriæ, & calor increuerit, hoc pulsus moderato durior erit, quo arteriæ tunica: at magnitudine æqualis moderato: modo, quantum calor mediocritatem excesserit, tãto tunica arteriæ naturali sit durior. Quando iam de his quoq; satis dictum est, quantum requirit præsens argumentum, deinceps de præcedentibus & externis duorum generum, quæ nunc explicauimus, causis agemus.

Causæ præcedentes, quæ robur augent & opprimunt. CAP. 8.

A. 3. f. 11. t. 3. c. 6. f. 280. b. c. CAusæ præcedentes, quæ robur facultatis augent, partim in ipso insunt corpore: ac humores quidã" sunt semicocti & crudi, qui iam concoquuntur: & naturæ ad iudicationẽ impetus: nisi hic sit etiam in eodem genere: ad hæc ira. Partim extrinsecus adueniunt, ut uinum, cibus, exercitationes modicæ: & ẽt quæ intemperiem corrigunt ipsius corporis, & cordis, & arteriarũ, siue illi cibi sint, siue potus, siue ẽt medicamenta. Dissoluunt uero facultatem" inedia, uigiliæ, solicitudines, mœrores: uacuationes immodicæ per aluũ, uel per urinas, uel uomitũ, uel uterũ, uel profluuium sanguinis: uehemẽtes dolores, uel singulares, *ut quẽ stomachicũ affectũ uocãt, qui syncopam inducit. His adiunge oĩa, quæ cordis, uel arteriarum creant intemperiem, siue in
D corpore illa contineantur, ut in succis, uel solidis partibus: siue foris ẽt his antecedant: quippe hæc dissoluunt oĩa facultatem, immodice humectando, desiccando, calfaciendo, refrigerãdo, digerendo. At uero, quę causæ præcedẽtes, & externæ pulsum durioreni efficiunt, supra exposuimus, cum de longo simul, & angusto, & humili differeremus. Nihil est ergo, cur easdẽ hoc loco recenseamus: sed, tantum si mollis causas addiderimus, finem hic faciemus libri.

In græcis est, αἱ μετά τινος ἰδιότητος γινόμεναι. i. cũ quadam proprietate euenientes.

Causæ præcedentes & externæ mollis pulsus. CAP. 9.

MOllem reddunt arteriã humidus cibus, ac frequentiores balneæ, somni multi, mollior uita, & uoluptates: atq; hæc quidem intra septa manẽt naturæ. Prẽter naturam, in comate, lethargo, aqua inter cutem, & si quę sunt alia, quæ arteriarum tunicas imbuunt larga humiditate, maxime pituitosa: de quibus infra, cum de morbis dicam, prolixius agam. Nunc iam tps est, ut hunc librum finiamus, si in summam, qui in eo sit fructus, subduxerimus: est autem hic. Præsentẽ dispositionem singularum causarum continentium pulsus primam indicant: qua cognita p̃cedentes & externę causæ deprehenduntur † ipsius primę inter illas: atq; in hoc constat p̃teritorum præsagitio: futurorũ uero ex iis, quę dispositiones comitantur, petuntur p̃sagia, quorum quemadmodum unumquodque potissimum fiat, in sequentibus libris declarabo: prius in secundo tamen horum commentariorum, quod restat adhuc, instituimus persequi.

† *Al.* τῆς τροπῆς αὐτῶν *i. mutationis ipsorum.*

GALENI

GALENI DE PRAESAGITIONE EX PVLSIBVS

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM LIBRI

Præſagitio ex pulſibus, qui in contractione arteriæ, in tempore quietis, in inæqualitate, in ordine, ac in ordinis perturbatione intelliguntur.

Quid celeritas, & tarditas contractionis ſignificent. CAP. 1.

E primis quidem, & quaſi maxime elementalibus pulſibus, qui in diſtentione arteriæ dignoſcunt, diſſeruimus ſuperiore libro: nũc de reliquis, exorſi a contractione, tractabimus. Habet quatuor hæc quoque genera pulſuum quot ſcilicet diſtentio: uelocior etenim & tardior, maior minor, vehementior languidior, ſi naturam ipſam ſpectes rei, cõtractionis motus fit: & hercle etiam arteriæ corpus aut durum efficitur aut molle, quare & ob id pulſus durus vel mollis efficitur: haud dignoſcas tamẽ horum generum, præter tarditatem vnam & celeritatem, vllum: immo ne has quidem ubique, ſed in illis pulſibus, vbi ſenſu cõtractio animaduerti poſſit: vt in primo libro De pulſibus dignoſcendis docuimus. Iam etiam in libro de vſu pulſuum arteriæ functionem demonſtrauimus contractionem eſſe non ſecus, ac diſtentionem, utraque enim naturalis* caloris tuetur mediocritatem: diſtentio ueluti inſpiratio quædam exceſſum ardoris refrigerando, & uentilatione, quod extinguitur, incendendo: contractio in modum expirationis fuliginem expurgando. Ergo celeritas contractionis indicio erit, fuliginoſorum excrementorum ingentem colligi copiam, expurgariq; id temporis, quandocunque inueniatur: tarditas contra, nec eius multum excrementi coaceruari, eoq; nec requirere euacuationem. Magna enim copia per putredines humorum aceruatur, quæ febres accendunt neceſſario: cum corpus bonos humores habeat, pauca omnino: in alijs ſtatibus, qui medij inter hos ſunt, pro portione ſingulorum ſtatuum: inter edendum & dormiendum, plus: per uigilias, & inedias, minus. Eadem plane ratione pro ciborum natura: in illis, qui prauos, humores gignũt, plus: in his minus, qui probos. In febribus ad eundem modum, in acceſſionibus, plus: alijs temporibus minus. Adeoq; plus ex craſſis & lentis humoribus, cuiuſmodi pituitoſi ſunt, & quos appellant crudos: ex bilioſis minus, & melancholicis; medio modo ex ſanguine, qui. ſ. etiam putreſcit in inflammationibus: unde oriũtur febres, cum aliis, tum illis, quarum adeo eſt immodicum incendium, ut cutem deurant, & affectum generent, quem carbunculum uocant. Eiuſdem ferè naturæ ſunt herpetes depaſcentes, quos appellauit Hippocrates‖ edẽtes: ſcilicet in omnibus his affectibus putreſcunt humores. Alio ãt iã modo illi, qui putreſcunt in aſperis arterijs, ſucci: pulmonem. n. ſuo uitio contagiunt, ac putreſcit temporis progreſſu, hoc ẽt uiſcus. Ac cõtrahunt in aſperas arterias uel per diſtillationem de capite, uel ex pleuritide, uel peripneumonia, uel pulmonis affectu, uel angina, uel ex empyemate trã ſumpto. Originẽ hinc ducunt putredinis, quòd minus probe expuantur: nam, ut ſunt uitioſi, & locus calidus, maturam deſiderãt euacuationem. Subinde ẽt fit, ut, cum pulmonis rumpatur uas aliquod, immittat ſanguinis in aſperas arterias aliquid: qui quidem putreſcens diuturnitate, excitat tabẽ: quo etiam deuenit celerius, quem uaſa exulcerata emittũt. In oĩbus his, quos collegi, affectibus, aliisque, qui putredine ſint aliqua humorũ prædiți, arteriarum motus, quo intro feruntur, augetur & in quantitate, ut arctius illæ contrahantur: ſed hoc quidem ſenſu planè nõ dignoſcas. At celeritatis clare animaduertitur incrementum, facileq; uiro experto in hoc opere, qui nec ingredi quidẽ ad experiẽdum prius poſſit quæ de dignoſcendo prodidimus, didicerit: quorum nos nihil ex priſcis medicis docuit ullus ſed progrediũtur quidã uſq; ad ueriſimilem orationem, commẽtationes. ſ. Herophilias quaſdã de pulſuum rhythmis conſcribendo: aliqui inanem loquacitatem uocant eam meditationẽ, penitusq; eam repudiant: ueritatem aũt neutri cognouerunt, q. ſ. in celeritatẽ & tarditatem diſtentionis cõtractionisq; reſpicere oportet, quarum multa ualet utraq; indicare; ut ſummatim nũc declarauimus, explicaturi poſthac, cum de morbis agemus, latius.

* *In impreſſis græcis eſt κινήσεως. i. motionis, in aliquibus manuſcriptis ẽ κράσεως. i. temperaturæ.*

4. Aph. 22. Ext. ord. 39. d Et in libr. de uſu humid. in fine.

Quid crebritas & raritas indicent. CAP. 2.

NVnc quidem ad crebritatem me, raritatemq; cõuertam: quarũ duplex eſt utraq; q. etiam quietibus contigit arteriæ duplicibus eſſe. uni ab diſtentione ante contractionẽ, alteri poſt cõtractionem ante diſtẽtionem. At quiddam ambabus eſt cõe, aliquid proprium utrique: Cõe, quòd duabus de cauſis abbreuiantur, uel quòd prior productus ſit motus, uel quòd ſequens, anticipet: contra protenduntur, ſi uel breuior fuerit prior motus, uel ſi remoretur poſterior. Vtrique proprium, quod denotare ſolent: illud autem ab ijs planum eſt ſignificari, quod ex producto altero motu, uel anticipante altero, poteſt prodi: aut contra ex abbreuiato altero motu, & morante altero. Quando enim ſyncerus calor, pauciſſimisque inquinatus excrementis

diſten-

A distentionem concitat maiorem, simulq; celeritatē: contra, qui confusus excrementis est, putridus, contractionem: vbi ex ꝛ anticipatione & ꝛ magnitudine distentionis pulsus crebrior fiat, calorem purum indicabit multum in corpore increuisse: vbi vero, ꝙ maturius incipiat cōtractio, impuri copiā, atq; excrementis referti caloris arguet. Nec aliter, cum rarior pulsus externa quiete sit, si quidem ob distētionis *celeritatem, refrigeratum calorem demōstrabit esse: sin ob moram contractionis, fumosa imminuta esse excrementa: in quiete interna è diuerso, si ex productione contractionis, creber sit pulsus, suppullulare abundantiā famosorum excrementorum: si ob maturiorem distentionis exorsum, auctum calorem esse. At uero cū rarior in hac quiete pulsus est, si ob imminutam contractionem, pauciora annunciabit excrementa: imminutū calorem esse, si ob distentionis morā. Quòd si coniuncta ambo sint, ut & protendatur motus prior, & alter anticipet, siue in externa hoc quiete, siue accidat in interna, compositum declarauerit affectū ex illis, quorum sigillatim significabat utrūque. Itidē, si pulsus sit rarior, in utra hæc coierint ambo quiete, contractionis prior motus, & multum tardans alter, erit status tum quoq; duplex, atq; compositus ex utroque: quæ iā ante declarauimus: cum alteruter diminutus sit motus, tardet aūt, ac multo post incipiat alter. Verū enimuero nō perinde est aperta vtriusq; q̄etis cogni-
B tio: externa.n. clare sentitur: internā uero ne obscure quidem, nedū euidenter, sensu dignoscas: at sola ad hanc aspires coniectura, si colligas ex impetu utriusq; motus, præcipue in iis pulsibus, in quibus clare sensus valet assequi contractionem. Ac de hoc quoque genere, pulsuum, quantum refert ad propositum, diximus.

Quid rhythmi annuncient. CAP. 3.

NVnc postulat sermonis series, ut de rhythmis exponamus: de q̄bus prolixius Herophilus disputauit, obseruationem potius & experientiam prodens, q̄ rationalem docens methodum. Nam rhythmos pulsuum per singulas ferè animaduersos ætates conscribit, nec primum, quibus illos in naturis obseruauerit, nobis declarat: deinde ex ipsa institutione manifestus est, ꝙ confusam habuerit, nec distributam contractionis, atq; quietum notitiam. Nam, si contractionem in senibus usque ad decē prima tempora extendi putet posse, planissime veram cōtractionem sensit nunquam. Hæc.n. interim non tam diuturna est, q̄ distentio: interim q̄ue diuturna: interim, ut scribit ille, diuturna quidem est, non quintuplo tñ, ut autumat, sed paulo maior: Reliqua errata, & confusiones, inauditasq; absurditates, quibus scripta scatent Herophili de rhythmis dignoscendis, partim ex tertio commentario De dignoscendis pulsibus, partim ex illis, q̄
C seorsum in Herophili artem de pulsibus scribam, cognoscas licet. Nunc vero (quia nec historiā hac lucubratione, nec confutationem complector: sed, quæ perspexi, doceo) ad inæquales pulsus conuertam orationem.

Inæquales pulsus quid significent: & primo de intermittente. CAP. 4.

HOrum duplex est genus: quidam in uno ictu inæqualitatem hñt, alij in aceruo, quā iuniores medici inequalitatem solent appellare σησματικήν, σύσημα etiā. s. aceruum appellant. Igitur de inæqualibus pulsibus hoc in cōi omnibus sciendum est, quod in secundo libro de pulsuum causis ostendimus, ex oppilationibus eos, aut ex compressionibus instrumentorum, aut humorum abundantia ad facultatem quidem collata, aut ex cordis inæquali intemperie cōstare: incommodiorem porrò esse vnius pulsus inæqualitatem ea, quæ in aceruo cōsistit. Quinetiā haudquaquam moueri arteriam, quod uocatur intermittere, siue in unum pulsum, siue in aceruum inciderit, periculosum est, ut nulla oīum specierū alia, quæ inæquales sunt. At seorsum de vtriusq; generis oībus speciebus dicendum est: incipiendumq; a pulsuum collectiua inæqualitate. Meditemur uero orationem, primū in inæqualitate collectiua, ꝙ apertior inæqualitate sit vnius pulsus. Intermittentes pulsus facultas, uel ꝙ grauetur ab humorum copia, creat, impedi-
D ta, quo minus motum debito tpe auspicetur: vel per crassitudinem, uel per copiam humorum, q̄ obstruat aut oscilla cordi vicinarum arteriarum, quà attrahit materiā, rursusque emittit: aut ex oscillis quodamtenus uniuersam uasorum capedinem. Sæpe ēt foris illis, quasi uinculum sit, copia eiuscemodi offunditur: nonnunquam instar oneris grauat: interdum ēt spatia, in quibus distenduntur, occupat. Est, cum inflammatio, uel scirrhus, uel alius id genus tumor, qui cingētia arterias corpora teneat, earum arceat distentiones: si uero ipsarum arteriarum tunicis tale quid insederit, maius est discrimē: at vero, si ipsius corpus cordis, hoc iam malū est extremū, etenim hi subito syncopa corripiuntur. At intēperies cordis non est perinde exitialis, immo vero inflā matione longe mitior: cuius quidē imbecillitas facultatis comes est, pulsus languidus, præterq; eum affectū indicat nihil. Nam moderato cor præditum tēperamento, pulsum edit vehemētē: prauo, languidum: ac est in utroq; excessus & defectus, prout maior vel minor sit temperamēti mediocritas, etenim latitudinem demonstrauimus habere, quā pulsus hñt ēt non minus ex maiore, uel minore intemperie. Verum paruum & languidum sola intemperies pulsum reddit, nō statim inæqualem tamen: nisi cum humoribus facultas comparata contentis in ipso corde, & in continentibus cū ipso arterijs uenisque, robore ijs cedat: quod aliud nihil est, ac copia humorū facultate maior. In eiuscemodi. n. affectibus adiuncta necessario ad paruos ac languidos pul-

sus

* τα χύτητι est in impressis cod. & mallis etiam manuscriptis aliqui tamen habet βραχύτητι. i brevitate, & forte melius.

ſus inæqualitas eſt. At cum debilitata duntaxat facultas eſt cordis, non degrauatur tñ ab humo- E
ribus, hic oĩno pulſus parui ſunt & languidi ex facultatis imbecillitate: nulla uero illis adeſt in-
æqualitas, niſi qñ ipſum ẽt corpus cordis inæquali intẽperie detineatur: de qua paulo poſt di-
Al. rariſſimis. cemus. Nunc ad intermittentes me refero, qui* rarioribus finitimi ſunt, verũ ab ijs ſecernuntur,
q̃ rhythmum pulſus totum intermittentes perdiderunt. Quòd ſi non vnius modo tp̃s quieſcat,
ſed diutius ẽt, clarius is intermittere videatur: periculoſiorq̃; hoc erit priore, quo quieſcat diu-
tius. Itaq; cum duorum pulſuũ tp̃s arteria quieſcat, haud ſcio, an ſuperſtes eſſe quiſquam poſſit.
Vnius certe tempus pulſus, aut paulo amplius ſæpenumero conſpeximus, intermittente motu
arteriarum confirmatum hominem eſſe, præſertim cum ætatem ageret ſenilem: quanquã hoc
videri abſurdum poſſit: etenim, ſi vel ſua ſponte imbecillus ſenex eſt, laborantq̃; eius etiam an-
te valetudinis infirmitatem facultates, quem expectemus euentum, ſi ad ætatis imbecillitatem,
altera acceſſerit ex morbo? Nempe hac de re non eſt periculoſum, ſed eo potius leue, q̃ imbecil
læ facultates a paruis ſæpe cauſis, fiat, ut offendantur: at firmæ tantum deijciuntur a maximis.
Itaque, qui habitu ſunt valente, & admodum diu in morbos non inciderunt, periclitantur, ſi in
cidant: at vero imbecilli, quiq̃; aſſidue obiecti ad oẽs cauſas ſunt, facillime ſeruantur: q̃ ſcilicet
de his nemo, cum a qualibet lædatur uel minima, expectet cauſam magnam: robur ualidorum F
oẽm excipit cauſam paruam, ut a ſolis magnis uincatur. Quamobrem intermittentes pulſus mi
nus habẽt ſenes, quã iuuenes, perniciales: mox pueri ab illis, q̃ (quia cum concoctrice facultate
ſint validiſſima, tum corpore molliſſimo, atque facile perſpirabili) concoquant, digerantq̃; per
halitum intemperies inæquales, copiamq̃; humorum, & craſſitudinẽ. Quare etiam hi in minus
periculum veniunt, quam iuuenes, cum pulſus intermittant, duobus nominibus: nam tum, quòd
In Preg. com. 1. t. 25. 4. 194. h facultate, quæ pulſibus præſidet, imbecilliore, q̃ iuuenes, ſint, ut a minoribus cauſis, ſicut ſenes
ſuperentur procliuius: tum q̃ concoctrice firmiore, ut facile offenſæ corrigantur. His additur ‖ p
ſpiratus facilitas, non mediocre ad tollendos morbos momentum: quod etiã Hippocrates cõ-
firmauit. Hæ ſi tibi rationes probantur, utaris, licet: ſin ſecus, at, ut docet experientia, rem ſcito
ita, ut diximus, habere. Itaq; præter cæteros in pulſibus intermittentibus iuuenes, minus his pue
ri, minime ſenes in periculum uocantur. Neque uero quicquam habet admirationis inęqualiũ
perniciofiſſimum eſſe intermittentem: nam cæteri quidem uitioſi aliquatenus ſunt motus: at in
termittens in motus poſitus eſt abolitione: ſi quidem, quo tempore intermittit pulſus, tum *nihil*
arteria mouetur. Ac ferè, quantum inter ſe ſanitas, mors, & morbus differunt, tantum naturalis
motus ab immobilitate, & prauo motu: quòd naturalis motus ſit inſtar ſanitatis, uitioſus motu G
morbi, & immobilitas, imaginem referat mortis. Nam, qui in ipſis functionibus ſtatuunt ſanita
tem & morbum, non in corporis diſpoſitionibus, ex quibus functiones obimus, his non inſtar
eſt ſanitatis motus arteriarum naturalis, cæterum aperte dicetur ſanitas: item q̃; vitioſus motus
non inſtar morbi, ſed ipſe ſcilicet morbus: ac immobilitas extinctio quędam atque mors, ſiqui-
dem integra diutius conſtet: nam, ſi hactenus procedat, ut unius pulſus uel alterius videatur tẽ-
pus quieſcere, inſtar ueterni eſt, aut apoplexiæ cuiuſpiam, aut reſolutionis actionum uoluntа-
S. Apho. 42. Ex. ord. 18. b riarum. Qualia. n. hæc in aliud principium ſunt, quod ſedem habet in cerebro: tale quiddã pul-
ſuum eſt quies aduerſus principium, quod in corde ſitum eſt. Et, ut recte de illo eſt dictum, ‖ apo-
plexiam non poſſe fieri, ut propulſetur, ſi ingens ſit: ſin leuis ſit, non ſine magno negocio: ita ẽt
dicetur hic recte, quies pulſuum, ſi ſit diuturna, ut tollatur non fieri poſſe: ſin breuis ſit, non ci-
tra negocium. Porrò diuturna eſt, quæ excedit duorum pulſuum tempus: breuis, quæ intra duo-
rum pulſuum tempus manet. Quies uero temporum unius pulſus inter omnes intermiſſiones,
moderatiſſima eſt, mulierq̃; ex ea, ſenes pariter, & pueri euaſerunt, iuuenũ autem ne ex hac qui
dem ullus. Verum longam raritatem quidam imperitia adducti, quòd intermiſſionẽ exiſtima-
rent eſſe, ex hoc pulſus uitio quoſdam arbitrati ſunt iuuenes fuiſſe ſuperſtites. Eſt quidem hæc H
quoque grauis, præcipue iuuenibus, non tamen planè exitialis: pueris & ſenibus multo etiam le
uior. Porrò autem mors a pulſibus intermittentibus repentina corripit, nõ aliter, ac ab apople-
xia, utrobique enim cordis calor extinguitur deſtitutus reſpiratione. At raritas quidem ab in-
termittente pulſu diſcernitur prolixitate temporis: interdum etiam, quòd raritas interim ha-
bet æqualitatem coniunctam omnium ictuum: Intermittens autẽ pulſus neceſſario eſt inæqua-
lis: nunc enim in trinis, nunc in quaternis, ac non nunquam in quinis ictibus, uel etiam in pluri-
bus intermittere inuenitur: & quieſcere unum motus tempus, aut etiam plura. Iam ſimul cum
illo aliquod mutatur aliud genus, conuertiturq̃; ad inæqualitatem. Et hoc etiam in raritatibus
diuturnioribus eſt perpetuum, ut tardior, q̃ par eſt, reddatur motus, nunc tanto, quanto raritas,
nunc plus aut minus, prout, qui id pulſus uitium concitat, comparatus affectus ſit. Eſt autem eo-
rum pulſuum ingens frigiditas cauſa generandorum, quæ occupet uel corpus cordis, vel ſpiri-
tum & ſanguinem, quem continent eius ſinus, uel partem aliquam uicinam. Atque, ſi corpus ip
ſum cordis teneat ingens frigiditas, ita lãguidiſſimos reddit pulſus & tardiſſimos, & minimos,
ut maxime hæc uiget: q̃ uerò proficiſcatur ex parte alia, raritatem longius, quàm cætera, quæ
diximus, genera a natura auertit. Itaque quidam in illis ſunt, qui cum pulſus habeant, non lon-

ge

A ge minores iuſto,& tardiores,languidioresque,tñ è veſtigio pereunt. Mors aũt tum minus põt declinari,cum teneat frigiditas corpus ipſum cordis:repentina porrò & in altera differẽtia fit. Ac moriuntur priores illi inter dormiendum potius,ut iam non amplius expergiſcanť:alteri hi cum illo modo:tum ẽt inter loquendum non nulli eorum, ut imperitis cõmode videãtur habere,ſubito,vt qui animo deficiũt,expirant: quorum quibuſdam ſimul prorupit ſudor, aliquibus non prorupit.Hoc ſymptoma atq; hic affectus quoſdam ægrotantes,cum febre liberentur prẽter rationem,ac ẽt non nullos ſanos potiſſimum in ſenectute,arripit. Ac raritas quidem pulſuũ tantam hẽt perniciem:at intermittentes multo maiorem, ſiquidem generantur hi producta raritate:ac,cum procurantur,reuertunt per raritatem ad priſtinam mediocritatem. Nemo.n.fuit quiſquam, qui ab intermittentibus pulſibus alia ratione ſuperſtes eſſet, verum, quo modo dixi,oẽs: producta enim primum admodum raritas excipit intermittentem pulſum, ab illa quies fit etiam atq; etiam breuior,dum reditum ſit ad naturalem mediocritatem.

Crebri,& intercurrentes quid denotent. CAP. 5.

ILlis pulſibus,quos cõmemorauimus,aduerſantur alteri duo,raro creber,intermittenti inter currens:quos illi Archigenes arbitratur pernicialiores eſſe, a crebris falſus, ℔ & p̃cedant & B ſocij ſint ſyncopæ:atq; ab intercurrẽtibus, ℔ peripneumonicis interim, qui in ſtatu periculoſo ſunt,accidant:non nunquam item febribus,in quibus oppilatæ vel cõpreſſæ ſunt principes arteriæ. Atqui,ſi originem reſpicias horum pulſuum,vanam reperias ſentẽtiam Archigenis:nã intercurrens ex crebritate fit inæquali,℔ functionẽ obijt cor minus plenam,ac poſtularet vſus. Iam id ipſum fit,ubi a copia humorum oneratum cor ſit,aut inſtrumẽta obſtructa,aut in arctum coacta:quæ quidem cauſæ erant ẽt intermittentium. Ac diſſidẽt hac re inter ſeſe,℔ repugnat in intercurrentibus,& decertat cum noxijs cauſis facultas,in intermittentibus hoc piget illam facere.Sanè iudicationem ſæpe pulſus intercurrentes attulerunt:eſt.n.& veluti conatus quidã naturæ ad pugnandum paratæ. Quod ſi qui ex eiuſmodi iudicationibus extincti ſunt,non hoc arguit maioris periculi eſſe affectum pulſuum intercurrentium,q̃ intermittentium: multo.n.maior numerus perit ex intermittentibus,& item quoq; ex valde raris,q̃ ex crebris. Certe quidẽ febres oẽs valde urentes pulſum habent crebrum, quorum extra periculum quidam ſunt. Qui uero in ſyncopa ſunt crebri,℔℔ remiſſionem ſunt periculoſi, quæ perpetuo coniuncta eſt cum oĩbus ſyncopis. Et vero languidiſſimi pulſus,ſi qui alij,piculoſi ſunt habẽdi:quales in ſyncopa ſunt.Oĩno attendere conuenit extremitates in omnibus generibus pulſuum:nam exitioſas eſſe C vel Archigenes fatetur.At,quæ ſit exitioſiſſima, nec ille, nec alius gnauiter expẽdit quiſquam, & quidem in confeſſo eſt,quæ pulſuum extremitas cæterarum pernicialiſſima videatur, genus etiam illius exitioſiſſimum merito exiſtimandum reliquorum generum. Ita etiam,ſi cum alterum alteri comparamus,extremitatem alterius inueniamus exitioſiorem, non immerito totum genus affirmemus exitioſius eſſe. At crebritas quidem ſumma non ſecus,ac ſyncopis, adeſt febribus vehementer uirentibus,quæ non prorſus ſunt pernicioſæ.Raritas vero nunquam uacat periculo,ſicut nec remiſſio,nec paruitas:ſiquidem tres hæ pulſuum differentiæ,cum ad ſummũ perueniant, perpetuo periculoſæ ſunt:at non magnitudo, nec uero etiam uehementia:ſed hæc omnium ſola extremorum nõ modo libera periculo eſt,uerum ẽt ſummum commodum eſt, ſi dignoſcere eam queas. Vltima magnitudo,ubi coniuncta ſit cum mollitudine morboſa,periculum creat:ſin cum ſalubri aliquo arteriæ ſtatu, tum nihil ei ſubeſt mali:millies.n.in febribus, tutis illis quidam,at calidis,& ualde vrentibus,pulſus fit,cũ robuſta facultas ſit,maximus. Quare nec ex comparatione extremorum pulſuum genus crebrorũ pernicioſius eſſe raris, uel genus intercurrentium genere intermittentium. Cũ vero huic orationi propoſita eſſet ſolorum horũ demonſtratio,nunc ãt ẽt attigit obiter alia quædam genera nihil eſt factũ dãni,℔ acceſſorium, D ut ſi inſtitutum ſit,perſecuta,ob oculos diſciplinã illam propoſuit de magno, paruo, vehemẽti, languidoq; pulſu.Iã præſtiterit ẽt,ut reliquã illis differentiã addamus tarditatis celeritatisque. Vr̃.n.& hic quoq; velocium genus tardis eſſe ſecurius, ſiquidem extrema celeritas extrema tarditate:etenim ſumma tarditas,non ſecus,atq; raritas,tũ incidit,cum calor natiuus extinguiť. Celeritatis procedit incrementũ ab vſu urgente,atq; oĩno a facultate ualida. Archigenes uero ẽt hic labiť,qui formicantẽ pulſum habeat pro celeri:neq; is.n.pulſus prorſus celer eſt,neq; ſummũ attingit crebritatis:nam leues eſſe crebritatis,magnitudinis, celeritatisq; extremitates hinc perſpicias. Delige iuuenem ſanum,ac uelociſſime iube currere:tres mox extremitates citra ullũ incõmodũ hominis vel præſens,uel imminens,deprehẽderis.Duriſſimus iam pulſus(neq;.n hæc prætereunda differentia eſt,quo ſit integer & abſolutus ſermo)perinde eſt,ut molliſſimꝰ, periculoſus. Nã ex ſcirrho ille,aut inflãmatione inſigni uiſceris.aut ex* cõſtrictione per frigus, aut exſiccitate ab ardentiſſima febre profecta, aut ex ualida cõuulſione: hic ex alto comate, & aqua intercuti,leucophlegmatia,unoq; uerbo ex immodica humiditate habitus gigniť. Quare oratione ſummatim repetita,ſermonis hic finẽ faciamus. Oẽs pulſus,qui lõge a naturali medio critate diſceſſerunt,nõ ſunt boni;languidiſſimus uero,& tardiſſimus, rariſſimusq; oĩum peſſimi ſunt:ab illis minimus,molliſsimus,duriſsimus: inde creberrimus: at non celerrimus, uel maximus,

mus,ſed ſunt hi modice periculoſi:vnus uero inter omnes extremos optimus eſt, vehementiſſimus.Verum de his aliter ſenſit Archigenes,nec ullam tamen demonſtrationē in ſermone protulit:quam.n.haberet?nec ei aſſentiebatur experiētia:ſed impoſitū ei eſt ab illis,quæ paulo ante connumeraui.Cui ergo ſtat opera artis gnauiter obſeruare,meditando ad ægrotos,quæ docuimus,expendat:quod quidem,certo ſcio,facient,qui veritatem colunt. Sed, quoniam ſatis hæc explicauimus,nunc iam de inæqualitate in uno pulſu dicendum eſt.

De intermittente in uno pulſu. CAP. 6.

ESt periculoſiſſima hìc quoq; oīum intermittens. Hæc fit,vbi diſtētionem interpellat qes: cuius multæ ſunt ſpecies,omnes illæ quidē periculoſæ,ſed mutuo plus uel minus diffidentes.Vbi enim uehementior ſecundus motus ſit priore,commodius eſt:ubi languidior,periculoſius.Iā tardior itē,ſignum eſt periculoſius:celerior,cōmodius. Hi.n.pulſus generātur,cum ſimul & certat natura,& impeditur ab inſalubribus cauſis.Ergo cū reijcere illas quodāmodo ualeat, atq; veluti uinculo aliquo ſoluta, motū à quiete p̄ſtet priore potiorē, ſignū eſt cōmodius; cum deteriorē,periculoſius.Melior autem motus eſt uehemens,& celeris,languido,& tardo.At verò prior motus alterū nihil excellit penè in magnitudinis,& paruitatis differētia: poteſt.n.ſimili pariq; affectu,nunc præcedens quietem pars motus maior eſſe, nunc inſequens, nunc ambæ eſſe pares.Cæterum duritia,& mollitudine nunquā diſtent arteriæ duo occurſus, eò quòd maius ſpatiū requirat ea mutatio, cū uel in collectiuis inæqualitatibus raro in una conſideratione pulſum offendas duritia,& mollitie inæqualē. Vibratus tamen magis alter ſæpe occurſus,tū in unius pulſus inæqualitate,tū in collectiua apparet priore:quocirca imperitiores fallat fortaſſe, quaſi durior ſit.Symptoma uero eſt uibratio duræ arteriæ,cū amplius cogitur ui diſtendi: atqui non fit tū re uera durior, ſed uiolenter impulſa,ut diſtendatur amplius, hoc habet ſymptoma. †Atqui eſt quidē uibratus ξoccurſus æquali deterior,niſi tunica arteriæ ex cauſa repētina induruerit:peſſimus uero,cuius tēpus quietis ſit prolixius.Intermittēs in uno pulſu inæqualitas omniū inequalitatum eſt incōmodiſſima: cauſas.n.habet genere eaſdē,ac collectiua,ſed deterior illa eſt multo: nā illa,ſi nihil aliud, at ſimplices motus cōfici præter ullum obſtaculū permittit: hæc ne hos quidē p̄ lege naturæ obiri ſinit,ſed obſtat,motuq; priuat arterias, nō in tertio quoque,uel quarto,uel pluribus ēt pulſibus,ſed in ipſo ſtatim primo . Quæ igitur diximus de illa, hæc ſunt ad hanc omnia transferenda,ſed cū acceſsione,unaq; hac diuerſitate,q̄ preſentē mortem denunciat. In hoc genere pulſuum caprizans eſt, cuius expoſuimus naturam,aliorumq̄ omnium in libro primo De eorum differentiis.

† Legitur in antiquis. καὶ ἐστὶν ἡ σκληρώδης τε καὶ ἡ κλονώδης. i. Atque eſt quidem durus & uibratus.

Quid ſignificent pulſus,qui in vna diſtentione duos habent ictus. CAP. 7.

POrrò aliud pulſuum genus eſt in una diſtentione inæqualium,qui in cōi habent binos ictus, cauſam tamen non habent cōem. Cæterū horū ſunt,ut declarauimus in ſecundo libro De pulſuū cauſis,tres,vnde generātur,cauſæ.† De duabus in illo libro diximus:nunc uero etiā, cōmemorandi gratia,dicemus de tertia:de qua tm̄ iam dictum eſt,inæqualē eam eſſe intemperiē ipſius corporis cordis,uerū totam eius explicationem in hunc locum reiecimus. Nunc iā locus eſt eius declarādæ:atq; ēt reliquos omnes pulſus inæquales,quia oratio cohæret,qui ipſius corporis cordis ſuccedant inęquali intēperiei,hoc ſermone percurrā:inducamq́; hic rurſus orationem ab apertiſsimis inæqualitatibus,quas collectiuas appellant.Corpus cordis facultatem q̄dam obtinet, quę diſtendit,& contrahit,non temere illam quidam,nec fortuito à natura donatam,neq; ocioſam,ſed,ſicut alijs locis demōſtrauimus,tuendi gratia innati caloris.Hæc in cōtractionibus ſuligino ſum excrementū effundit,in diſtentionibus allicit refrigerium . Itaque,cū ex æquo calidum,vel frigidū, uel purum , uel turbidū ſit, oēs eius partes pari impetu ad functionē contendunt:ubi uero aliæ calidiores,aliæ frigidiores ſint eius partes:ac hæ omnino mundæ,illæ abundantia excrementorum confuſæ:non eodem omnes impetu ad munus feruntur,ſed hę anteuertunt,illæ cunctantur.Atq; hic maiorē numerū,& ualidius ad opus contendentem,pauciores imbecillioresq́; cōſequuntur:neq; enim diuelli illæ,neq: diſtrahi ab ſe mutuo,quę unius inſtrumenti ſint partes,poſſunt.Vt autē plures,& maiori ui ad actionē properantes, uniuerſum cor excitant:ita contrà,ubi pauciores ſint, quæ ad motum properant, quæ conſiſtunt , plures : uniuerſum in longiore quiete continent.Iam uero etiam motus qualitatem ex præpollentibus in ſe partibus cōparat totum uiſcus: nā, calidiores ſi motui præſint maturior ſimul, & celerior, maiorq́; fit diſtentio:ſin frigidæ,ſerior,tardior,atq; minor:ac ſubinde motus principatus maiori numero partiū defertur:ſæpe ēt magnitudini uſus:quæ.n.mire quippiam deſiderant,hę expeditiores ad opus,& intentiores ſunt,ēt ſi numerum æquent non requirentium:Quum igitur longe alteræ plures ſint alteris,pro illarū ratione mouetur ꝓpetuo uiſcus,& agit:at, ſi paulo alteræ alteris uel plures ſint,uel planè pares,non poſſunt perpetuo alteræ eſſe ſuperiores,ſed uiciſsim uincunt,atq; uincuntur:itaque uarios efficiunt,& inæquales totius uiſceris motus. Sint.n.exempli gratia,plures,at non multo,partes frigidę calidis:hic primā actionē neceſſe eſt minorē, tardioreq́; eſſe:nec non quietē in harū uictoria longiorē,quā ſi ſuperarent calidæ. Iā etiam altera cordis actio uincentibus frigidis fiat:à qua iterū quietes.Quin etiā tertia,& quarta ꝑterea actio

† *Al.ex antiqs. De duabus ſanè dictum quidem eſt in illo libro, dicetur tamen & nunc cōmemorādi gratia: de tertia uero cā, dictum q dem iā & hoc tantum eſt de ipſa,inæqualē, &c.*

&

A & quies ex frigidarũ victoria obeatur, quid partes calidiores, quibus maiore, pariterq; celerio
re atq; crebriore motu est opus, nõ ne deficient eo, quo indigẽt? Itaq; interea fient calidiores,
ac nõ nihil impartient caloris etiam vicinis: quo minus cordis primus ſtatus ſeruabitur, ſiquidẽ
& plures fient calidiores partes, & magis, quã antea, calidæ: Quod quia perpetuo fit, erit aliquã
do, cum hæ etiam uicturæ contraria ſint, ut & maturius ſe ad opus conferant ob vſus ſtimulũ, ip
ſamq; reddant actionem celeriorem, atq; maiorẽ omnibus prioribus motibus, quibus prȩerãt
frigidæ. Accidet igitur interea, ut, quæ excellebant, iuſto fruantur refrigerio: quæ uero erant fri
gidiores, largius iã refrigerentur: itaq; diuturnitate immutetur iterũ totius cordis ſtatus, ut uin-
cant frigidiores. Nam, cũ abunde calidiores fruantur refrigerio, ipſæ vero frigidiores p̃ter mo-
dum refrigerentur, unaq; finitimis frigiditatem impertiant, non poterũt ſic frigidiores nõ fieri
plures: ſimulq; interim motum totius cordis neceſſe eſt denuo ad taliũ vſum fingi, fieriq; ei⁹ ra
ras, tardas, & paruas diſtẽtiones, quales poſuimus primo fieri. Proinde, q̃ retulimus paulo ante
de illarum immutatione, hæc nũc cõmemorentur iterum: ſimulq; de reditu in priſtinum ſtatũ,
quæ diximus ante, ad memoriã reuoca: nam ita demũ probaturum me puto tibi pulſuum conti-
nentem uariationem, dum intemperies illa in corde conſiſtat. Eodem modo, poſtea quã ob ſu-
B moſorum excrementorũ multitudinem intemperie inæquali uiſcus corripiatur, in collectiuã in
æqualitatem motus pulſuum erumpet. Neque uero mirum eſt, uel inæqualitatem unius pulſus
fieri ob cordis intẽperiem: etenim partes arteriarũ calidioribus eius partibus *oppoſitę, & cali- *κατ' ἐνθὺ.
diores fient alijs, & dilatabuntur magis, celeriusq; mouebuntur: frigidioribus *oppoſitę, & ipſę
erunt frigidiores, & mouebuntur tardius, & minus dilatabũtur. Cũ uero *oppoſitũ fuerit totum
uas calidioribus cordis partibus, tũ celerius mouebitur, tũ magis diſtendetur hoc, quã illa, quæ
frigidioribus *obiecta ſunt. Et etiam præter cor, intemperaturæ quędã arteriarũ peculiariores,
inæqualitates illas cõmemoratas cõcitant magnitudinis, paruitatis, celeritatis, tarditatis, rarita
tis, crebritatis: q̃ ſi longe de natura deflectant, etiã vehementiæ, & remiſſionis. Iam vero etiã in
ipſo corde, omnibusq; præterea arterijs, ex uiſceris illius inæquali intẽperie plures in una diſtẽ
tione motuũ differẽtiæ prodibunt, partim illã ad celeritatem concitantium, partim ſuſtinentiũ
& morari cogentiũ adeo, ut ẽt in medio interim aſcenſu ſubſiſtat. Id quod & illis uſu uenit, qui
in itinere uel alio quouis modo alteros cunctantes trahunt: retracti.n.ab illis inordinate fran-
gunt impetũ, & interpellant, ut non eodem ſemper modo moueãtur, immo reſiſtant frequẽter.
Qui ſi obnitẽtes, ac retrahentes trahant, non modo eorum impeditur motus, ut uel tardius, uel
C nequaquam interdum procedant, verum ẽt retrahuntur aliquando rurſum. Atq; hæc quidem
cordi, & arteriis omnia accidunt per inæqualem intemperiem.

Caprizans pulſus, & Dicrotus quid denotent. CAP. 8.

CAprizans aũt ex genere eſt illorũ quidem, qui in quiete intercipiuntur: nonnunquã tamẽ
eiuſcemodi cordis affectus cõſequitur: ut ẽt dicrotus, qui ex genere eſt intro retractorũ: co
mitatur tñ nonnunquã & ille cordis inæqualẽ intemperiem: atq; adeo, cum collectus ſit in mul-
tis eius partibus ingens excrementorũ fuliginoſorum aceruus. Nam, ſi unà contingat, ut quædã
oĩno ſint prȩcalidæ, aliȩ fumoſa fuligine prȩfocentur, ad contrarios profilient motus: ut alterę
diſtentionẽ moliantur, alteræ confidant. Itaque, ſiue quia, dũ diſtenditur arteria, partes, quæ cõ
trahunt, actione ſint functæ, ſuccedet cõtractio interim diſtentioni uel citra externam quietem,
ſiue quia, dum contrahitur, partes, q̃* contrahunt, actione ſint functæ, † Quorum utrunque pluri- *dilatant.
bus modis fiet. Aut.n.planè vincet ſecũdus motus priorem: aut aliquantum retrahet, uictor autẽ † *Additur ex*
prior modum inſtitutũ cõplebit: ut tres numero differentię fiant, & in diſtentione, & contractio *antiquis ſucce-*
ne, prima, cũ diſtentionẽ, priuſquã menſurã impleuit, contractio excipiat: altera, cũ prorſus cõ- *dit diſtentio cõ*
pletæ ſuccedat externa quiete perdita: tertia, cum diſtentionẽ motus contrarius nõdum abſolu *tractioni citra*
D tã retrahat, qui debilior redditus reliquũ ſinat cõpleri. Haud aliter etiam conractionẽ diſtẽtio *internã quietẽ.*
nunc abſolutã conſequitur, nec permittit conſiſtere: nunc ẽt, priuſquã confecta ſit, impeditã, &
victã excipit: nonnunquã retrahit nonnihil, ſuperatur tñ. Hi motus arteriarũ fiunt interdum, uel
extra affectũ cordis, aut p̃p earũ inęqualẽ intẽperiem, aut facultatis imbecillitatem, aut p̃pter
duritiẽ tunicæ: de quibus, & ſi ſermonẽ iam ante habuimus in ſecundo libro De cauſis pulſuũ,
tñ hìc exponã, ſed ſummatim: ſi huius primum admonuerimus, quod de inęqualis cordis intem
perie modo explicauimus, in hanc nos cõmentationẽ produxiſſe, cũ q̃ ẽt tum inueſtigaremus
de ea, & expenderemus longa experientia, ſicut alia omnia, q̃ dixi, & ſum dicturus tum q̃ nihil
dum in illis commentarijs attuliſſemus de facultatis eſſentia. Neque enim prius hoc decretum,
quã omnibus particularibus reperiſſem cõſentiens, pronunciare fui auſus. Nunc, qñ eſſentiã fa-
cultatũ perſuaſi ſumus nihil eſſe prȩter qualitatem temperamenti, omniaq; & in dignoſcendo,
& prænoſcendo, & curando, conuenire cum hoc decreto animaduertimus, nõ abſurde nos
arbitramur feciſſe, qui pulſus hìc comitantes cordis inęqualẽ intemperiẽ explicauimus. In qui-
bus, ſunt nonnulli, uti dicebamus, qui etiam abſq; illa conſtent. Itaque dicrotus quidã eſt pulſus
vibratus, quem primo quidem unum bis ferire putaui, uerbis deceptus Archigenis, geminis ip-
ſum mallei ictibus ad incudem aſſimilans. Cum enim durũ quiddã reſultare ab altero duro ſta

tuiſſem,

tuiſſem, à quibus adductus ſum circa notionẽ rei in errorem, ex ijſdẽ in dignoſcenda ipſa ſum E
lapſus. At, poſtea quàm incumbens ſemper, & inſtans ſedulo, ut contractionem dignoſcerẽ, tã-
dem arteriam manifeſto ſenſi modo mollẽ, & nõ uibratam cõſidere aliquantum, moxq; diſtẽ-
tionẽ cõficere, poſthac affectus obſeruaui, qui habent eos pulſus: & tandem aliquando à mul-
ta obſeruatione, hæc potui cõperto, quæ nunc expono, affirmare. Sanè mihi videtur etiam Ar-
chigenes accurate pulſus bis ferientes obſeruaſſe, ſed parũ bene eos declarare: & affectus, quos
comitantur, ignorare. Neq; enim ita nude eos, neq; mallei geminis ictibus ad incudem aſſimila
ret: neq; præteriret, unde procedant, originem. Id quod etiam nos multo poſt tempore aſſecu-
† *Al ex anti-* ti ſumus, nec non huius cõmentationis alia cõplura. †Tuq; rem eſſe ita comperies, ſi aliquam di
quis. Tuq; hu- ligentiam inducas, & ſtudium ad opus conferre, quale nos adhibuimus: nã abſq; eo, nec cogno
iuſmodi res in- ſcere de illis quicquam ueri ualeas, & ipſe operã ludas. Tres ergo affectus hactenus, originesq;
uenire poteris, bis ferientium pulſuum inuenimus: Vnam vibratorum, hac ſola re ab illis diſtinctam, q cum
dummodo ali- breuem pulſus longitudinem habeat ex utraq; parte arteriæ, obſcura uibratio ſit: quamobrem
quàm &c. dicrotus, non uibratus uidetur: Alteram, in qua non uibratus eſt pulſus, ſed arteria dura, adeoq;
facultas imbecilla, ut à corporibus incumbentibus degrauetur, tñ aliqua parte ſita ad cutem at-
tollatur libere: hanc enim cũ ſolam ſenſu ꝓcipiant tangentes, erit aliquãdo pulſus dicrotus, ubi F
præ oneris leuitate exilientem illã partes utrinq; conſidentes, nec cõſequentes retrahãt, à cor-
poribus impoſitis grauatæ: q̃ idcirco, nec ſenſibilem cõcitant motum, nec quem concitant, hũc
cõcitant ſimiliter parti arteriæ cõſpicuæ, cæterum cunctantem, & morantẽ: interea enim fit, ut
ab illis, q̃ prius exilijt, retrahatur, cum dura eſt arteria, nã alioqui in eiuſcemodi affectibus non
fiat retractio. Atq; hi quidem duo pulſus tum dicroti ſunt, tum duri. Tertius, qui ex intemperie
naſcitur, haud eſt dicrotus, ſed bis modo pulſans, neq; neceſſario durus: quem ſi uelit quis di-
crotum appellare, nihil refert: hoc tantum meminerit, nõ eſſe ſimilem corporibus duris, q̃ à du-
ris repercutiantur: ſed, vt paulo ante diximus, concertantibus fit mutuo duabus facultatibus, &
q̃ diſtendit, & q̃ contrahit cor. At, quibus in morbis, quibusq; de cauſis, & affectibus ad inæqua
lẽ cor intemperiem deueniat, nihil eſt, quòd nunc dicam, ſed in proximis cõmentarijs explica-
bitur. Tantum hoc loco ſatis ſit, inæqualem intemperiẽ cordis, quæ quidẽ ipſum corpus teneat
uiſceris, comitari pulſum bis ferientem: cõſequi ẽt illum, qui perdidit externam quietẽ: ad hæc
illũ, cuius impeditur diſtẽtio. Præterea demonſtrauimus, illos, quorũ motus interpellatur quie-
te, comitari oẽs inæqualem cordis intemperiẽ. Quinetiam citra interpellatam diſtentionem, q
inæquali repræſentantur tarditate, & crebritate, planè etiam hi præter alias, à quibus gigni eos G
demonſtrauimus, & hanc cauſam obtinebunt, de qua ſermo habetur, inęqualem cordis intem
periem: ſi quando inter ſe adeo contendant calidæ partes cum frigidis, ut ſubſiſtere interim ne
ceſſe habeant calidæ retentæ à frigidis; interim celerius frigidæ moueri à calidis attractæ.

Vndoſus & Vermiculans, quid annuncient. CAP. 9.

ALiud ad ſuperiora genus eſt inæqualitatis in uno pulſu, quod nõ raro animaduertit, nec
in paucis affectibus: immo præter cætera frequenter, atq; in multis. Inuenitur hoc tum, cũ
arteriæ propinquior pars principio prius mouet. In quo genere vndoſus, atq; vermiculãs pul-
ſus ſunt, quos mollis arteria, & facultas non ualida cõſtituunt. Ac uermiculans non modo non
validã, ſed & infirmam facultatem denunciat. Vndoſus interdũ hoc ipſum duntaxat ſignificat,
non firmam eſſe, non ſtatim tñ infirmam: interdum etiam mediocriter firmam, cũ præſertim
decretoriũ ſudorem promittit: in humidis.n. inuenitur, & pituitoſis morbis, cum ipſa ſolida cor
pora nimia humiditate imbuta emollita ſint: id quod potiſſimũ accidit in morbis lethargicis, &
ἐλώδεις τε, καὶ τυφώδεις febribus quotidianis, illisq; etiã, quas †paluſtres, & halituoſas ξappellãt. Iam etiam tarditatẽ, & H
raritatem, magnitudinemq; in his omnibus acquirit pulſus: qui ſi præterea altitudinem, & ve-
hementiam nactus ſit, decretorium ſudorem ſignificabit. Magis hic ſperandus eſt, ſi plures uehe
mentes, & alti appareant, q̃ cõtrarij. Qui ſi ęqualiter appareant, ſalubrem ſimul, & breui ſudorẽ
promittunt, maxime ſi indicia appareant concoctionis morbi: ſiquidẽ liquet vtique nec inflã-
mationem ullã, nec ſcirrhum, nec* conſtrictionẽ ex frigore: nec immodicam ſiccitatẽ, nec affe-
ctum conuellentẽ corpus hoĩs, ſi undoſus ſit pulſus, tenere, q nec indureſcere in eo pulſus, nec
tendi arteria poſſit: etenim molli oĩno, ut modo dictum eſt, ea eſt opus: quo, cum robur, quod
excitat, & diſtendit, claudicet alicubi, illic hæc decidat, atq; velut undæ formã efficiat. At, dura,
& cõtenta ẽt ſicubi, infirma, q̃ ipſam attollit, facultate, ceſſerit, ea ipſa tñ pars unà cũ illis, quę ex
vtroq; latere ſunt, attollit. Proinde in dura arteria, ne ſi quãdo reperias quidẽ eiuſcemodi pul-
ſum, ut prior ſemper eius pars prius diſtendatur, undoſus, tum uel uermiculans fiet: uerũ potius
inæqualitatẽ habebit, q̃ cõſiſtit in prima, & vltima parte arteriæ, quæ mouetur, tunicæ. Vndoſi
& uermiculantes cũ hoc habent, tum uero cumulũ obtinent quaſi undarum formam, qui in hu-
midis occurrunt affectibus, cũ nullum ſcirrhus uiſcus teneat, nec inflammatio. Verum enimue-
ro, & in aqua inter cutẽ, ꝓcipue quæ anaſarca, & leucophlegmatis uocatur, talem perpetuo pul

ſum

A ſum, reperies, niſi, quia induruerint ſcirrho quædã uiſcera, acciderit (quod frequẽs eſt) aqua in tercus. Nam eã quidem, quam ſuppreſſa hæmorrhois, uel mẽſtruorum ſuppreſſio cõmiſit, attẽdimus exactos ſæpe undoſos, & uermiculantes pulſus comitari: quandoquidẽ frequẽter in eiuſcemodi aqua inter cutem nullũ indureſcit ſcirrho uiſcus. Itaq; ut de integro ſermonẽ ſummatim reſumã, undoſus pulſus ex humida molliq́; arteria oriẽ, ſimulq́; ex facultate modice affecta: uermiculans ex molli quidẽ, uerũ ex debilitata inſigniter facultate. Quamobrẽ ẽt ſine febribus ferè ſolet largis uacuationibus ſuccedere, ſanguinisq́; profluijs, & alui fluoribus, choleris, ualidis purgationibus, uomitibus uehementibus, urinis copioſis, deniq; menſiũ immodicis profluuijs, ad hæc uacuationibus per hæmorrohidas, ſanguinisq́; ab utero profluuijs. Iã fluorẽ etiam muliebrem, quẽ uocãt, ſudoresq́; prauos, hic pulſus excipit: Et uero etiam hos, quibus immodica humiditate computruit pulmo, id. ſ. temporis, cum eorum iam laboret facultas. Verum, ſi quã eum affectum inflammatio conſequatur, additur illis durities, neque amplius uidentur uermiculantes. Proinde nec hecticas, quas uocant, febres (in quarum numero marcidæ ſũt omnes, & quæ tabi ſunt adiunctæ) conſequuntur pulſus uermiculantes: conſecuturi omnino, quod ad affectam attinet facultatem, niſi coniuncta hiſce affectibus ſiccitas, arterias redderet duras. At-

B tamen habent illi prorſus huius generis pulſuum inæqualitatem, ubi fuerit inſigniter facultas debilitata, ob quam in priore arteriæ parte diximus prius apparere motum: quod eſſe Eraſiſtratus perpetuum confirmat: uerum ſecus ſe res habere cernitur, ut nunc declarauimus.

Decurtati quid ſignificent. CAP. 10.

POſt prædictos pulſus ſunt illi, quos decurtatos appellãt. Horum duplex eſt genus, alterum in una diſtentione arteriæ, alterum in aceruo. Quod in una diſtentione fit, facultatis imbecillitatem unà cum corporis gracilitate arguit. Eſt autem admotis digitis arteria tangenda: deinde, ſi anima duertat interea in arteriæ primis partibus maior pulſus, uel uehementior, uel uterque: in poſtremis minus, uel languidior, uel ambo: primus digitorum applicatorum eſt attollendus, perſpiciendumq́; utrùm ſimilem illi, qui ante erat, quam hic ſuſtolleretur, ſequentes digiti motum percipiant, an uehemẽtiorem, & maiorem: nam languidiorem quidem certe uel minorẽ, ubi eleuatus ſit primus digitus, omnino ſentire nequeas. Ergo, ſi motum ſimilem digiti ſequentes ſublatum digitum ſentiant, ſua ſponte arteria decurtatam diſtentionem habebat: quod nobis infirmæ facultatis erit ueſtigium, quam in illas docuimus ex corde influere. Nam, illa quando bene comparata eſt, uſq; ad finem arteriarum omnino contentio, quæ attollit eas, ſimiliter

C permeat: at in pulſibus decurtatis paulatim exoluitur, tantoq́; efficitur ſolito imbecillior, quantum eſt à principio remota. Quòd ſi eleuato tu primo digito, poſtea motum percipias, quàm antea, ualidiorem atque maiorem, declarat ille quidem etiamnum facultatis arteriæ debilitatem, ſed minorem certe quàm ille, quem prius diximus: quòd illic facultas exolueretur diſcedens à principio: hic maneat, quantum in ipſa eſt, par, ſed grauata ab iniectis digitis imbecillius moueatur arteria: quod quidem minus habet periculi, neque enim ita ipſius cordis, ut arteriæ, quã tangimus, oſtendit affectum: alterum ipſum potius debile eſſe cor ſignificat, quòd protendere non perinde, ac prius, ab ſe actionem ad extremas uſque partes animãtis queat. Quare in hoc genere pulſuum, ut exquirere ad unguem poſſis totũ arteriarum affectum, uarie admotis opus eſt digitis. Nam, arteriam digiti applicati ſi premant, abolitus eſſe pulſus in hiſce affectibus apparebit: ſin attingas leuiter, imaginem præbebit pulſus decurtati, & uel duobus duntaxat digitis, uel tribus, uel etiam quatuor occurrentis. Hoc ex gracilitate animantis accidet, & facultatis imbecillitate: quod quo ſit gracilius, hoc plus arteria appareat: quo craſſius, hoc minus: Et ex facultate item, quæ quanto eſt firmior, tanto plus: & tanto minus, quanto imbecillior eſt. Atque, in ea ratione tangendæ arteriæ, cum ſublato primo digito non iam ſimilis ad ſecundum pulſus

D permaneat, ſed appareat maior uehementiorq́ue, eſt ualidior quidem cordis contentio, ut quę æqualiter uſque ad finem influat: ſed onerata admoto primo digito arteria deterius, cũ ille adſit, diſtẽditur, quocirca remoto illo, qui degrauabat, melius: Quòd ſi aſſimilis pulſus ad ſecũdum digitũ uideatur, ac uideretur prius, quàm eleuaretur primus, decurtatus motus in ipſis arterijs eſt, & non in exploratione per tactũ: id quod fit, cum, ex corde q̃ influit facultas, remittitur paulatim. Sin moueri arteria ſublato primo digito probius uideatur, non planè tamen ſimiliter, ut ad primũ digitum, ambos affectus denotat cõiunctos eſſe. Et ſanè ſic ferè ſolet fieri ĩ eiuſcemodi inæqualitatibus. Quare multi poſtea ſunt pulſus reſpiciendi, comparandiq́; inter ſe accurate motus: enim, qualis erat in prima applicatione, tales aliqñ omnes fiunt. Sępe uero minores reddũtur, & languidiores, in quibus pariter debilis eſt facultas. Sin deficiant prorſus, tũ multo ſane magis declarabunt facultatis imbecillitatem. Atqui hìc ſunt ſummouẽdi oẽs digiti, deinde ſpatio paruo interpoſito de integro admouendi: etenim inuenies plerunque, cũ iterum digitos admoueris, arterias pulſantes. Nã, ſi oĩno pulſus abolitus uideatur ẽt in hac applicatione, ſcidũ eſt, ipſo illo tẽpore primã applicationẽ factam eſſe, quo arterijs uſu uenit, ad abolitionẽ pulſus tendẽtibus, paruã adhuc portionẽ motus retinere. Sed hoc, ut dixi, eſt rarum: nã ferè ſi paulo poſt iterũ tangamus, offendimus pulſantes. Quare declaratur illas, cum admotos digitos non ſe

rant,ad motus extremam remiſſionem deuenire : atq; hoc in cauſa erat,cur nos pulſus lateret. E Etenim bifariam,& ipſe,aboletur pulſus,uel quia prorſus nō pulſant arterię,quod extremū malum denotat:uel quia pulſant quidem,ſed ita languide,& parum,ut ſenſum fugiant. Sanè eſt hic affectus,ſi remotus ſit ab oī animi defectu repentino,grauiſſimus:ſed uero multo ēt deterior alter,in quo uere non pulſant,deterior autem multo,immo exitioſiſſimus,& peſſimus,nimirū de mortuis iam arterijs. At uerò,ſi diutius applicatis leniter digitis,palpent tantum,reciprocetur motus,is minus exitialis affectus eſt. Reciprocatur modo ad ultimam pulſus abolitionem,mō ad paruum pulſum, & languidum:quamobrem uocātur etiam reciproci utriq; ſed hoc intereſt inter hos, ꝙ illi decurtati ſint reciproci, hi deficientes reciproci.In huiuſcemodi æſtimandis ita debemus partem componere,quamcunq; tangamus,ut ſubter arteriam noſter tactus ſit:ita fiet enim,ut quā minimum à digitis premantur,& ab obiecta cute.Poterit autē re ipſa quilibet ꝓſpicere,quā hæc digitorum applicatio ad dignoſcendum referat obſcurum motum. Equidem nō raro,cum admonuiſſem ſuperne digitos arterijs,nullum motum aīaduerti:quem,ut primum cō uerti membrū,percepi ſtatim. Oīum uero ſunt peſſimi,qui ab amiſſo motu minime reciprocā tur inuerſo membro:minus his,qui inuerſo illo uidētur moueri:quibus ēt minus, qui ſunt decurtati, non tamen perdunt planè omnem motum:iam ēt his minus reciproci decurtati, adeoq; ſi F multis ſimul digitis occurrant.Cui equidem maxime animum aduertendū cenſeo,& attendendum accurate,qua ſit corpus gracilitate.Nā,ſi corpore extreme gracili occurrat motus arteriarū pluribus digitis,nō hoc facultatis robur, cæterum corporis efficit colliquatio:ſed,cum modice eſt gracile, ſi tribus uel quatuor digitis occurrat motus arteriæ,non mediocre, ut in talibus, bonū eſt:uidetur.n.in agendo aliquid retinere contentionis. Numerus autē digitorum, quibus motus eſt occurſurus, ſuus cuique arteriæ eſt:neque enim æque oēs extant, & ſecundum cutem poſitæ ſunt. Ad hanc rem magnopere refert naturā tenere ipſius ægroti:quibuſdam.n.ſua ſpōte pulſus minor eſt, aliquibus breuior:unicuiq; enim modus quantitatis ad ſuam naturam referendus eſt.Hæc ſi nos naturæ ipſius ægroti proprietas lateat,ex communioribus differētijs coniecturam facimus temperamenti corporis,& habitudinis:ac in tēperamēto preſertim calidi,& frigidi differentiā reſpicimus:in habitudine,gracilitatis,& corpulentiæ.Ac fit interdum,ut ambæ inæqualitates pulſuū,tum q̄ in uno pulſu,tum quæ in aceruo conſiſtit,concurrant. Sępe quoque illa,quæ in uno pulſu conſiſtit,non adeſt:quæ autem in aceruo,reperitur manifeſte.Atque, cur lateat inæqualitas unius pulſus, cauſa duplex eſt: aut affectionis paruitas, aut ipſorum pulſuum breuitas. Nam,ſi affectio,quæ decurtatos in aceruo concitat,nō perinde grauis ſit in una G diſtentione eſt æqualis, in pluribus autem decurtatam inæqualitatem acquirit:ſin ingens ſit affectio, breui aūt pulſus quantitate, ut uni duntaxat digito occurrat, ut ueriſſimus ſit certiſſimuſque decurtatus, non perceperis eius inæqualitatem:pluribus.n.digitis occurrat,oportet,quæ in uno pulſu inæqualitas decurtata erit. Ex his igitur liquet,utrunq; genus decurtatorum pulſuum ſignificare facultatis imbecillitatem:uerum, quod in una diſtentione eſt, ægroti etiam gracilitatem corporis demonſtrat:quod autem in aceruo eſt,poſſet nonnunquam uel ſine gracilitate fieri.Magnitudinis noxæ in utroque genere rationem docuimus inueniendæ. Ac de decurtatis pulſibus hactenus.

Contrarius pulſus ſuperioribus quid denotet. CAP. 11.

SVnt,qui memoriæ prodiderunt reperiſſe aliqñ ſe commemoratis genus pulſus contrarium. Nam in carpi arteria,quę ferè ſolet tangi,apparuiſſe ſibi aiūt latiorem pulſum ad inferiorē terminum, decurtatum illum quidem etiam, uerum partem eius tenuiorem non deorſum uerſam ueluti ad digitos eſſe,ſed ſuperiorem regionem,& ſecundum cubitum tenere. Equidē arbitror,illos homines, quos cum eiuſcemodi pulſibus ſe inueniſſe aiunt,nō ob temporaneam cauſam,ſed propter natiuam conformationem partium ſecūdum ipſos habuiſſe. Siquidē raro quidem talis conformatio,ſed reperitur tamen,ut pars arteriæ,quæ ad carpum eſt,collocata ſub ipſam cutem ſit:ſuperna pars eius tota,quæ ſuperior eſt,tecta ſit maiore mole carnis:inferior,quę ad ipſum carpum tendit,affatim demergatur in profunditatem. Hiſce hominibus,nō per morbum ſolum, uerum ēt per ſanitatem pulſus decurtatus uidetur:ſuperne quidem, & ad cubitum, ꝙ anguſtiam habeat:inferne atq; ad carpum,ꝙ latitudinem. At iſtos,qui de hiſce pulſibus,ut in ſalubribus,ſcripſerunt,rem parum diligenter attēdiſſe apertum fit cū ex alijs,quæ prodiderunt, tum ꝙ non adſcripſerunt,quid denotent. Scilicet hoc in aperto eſt,nihil eximium,quod ab ijs pulſibus denotetur, cōperiſſe, quippe qui ex natiua conformatione,nō ex inſalubri affectione, proficiſcantur.Quāobrē ſæpenumero dixi,nihil perinde facere ad dignoſcēdos pulſus,ut pulſus natiui,quē quiſq;hēt,notitiam. Etenim aliæ ēt arteriæ ſunt,quæ contra,ac illæ,comparatæ ſunt,ut ſola cute in ſuperiore regione ſint intectæ,cū uerò deſcenderint ad carpum,demergāt. Itaq; horum etiā uidetur decurtatus pulſus. Aliorū itē natura circumnuens pulſus eſt,& innuēs utrinq; præter communem naturam:quam non morbus,aut ulla denique cauſa præter naturā, ſed creat cōformatio natiua. Quæ niſi caleamus, qñ ex natura ꝓficiſcunt, in maximos errores impingemus. Fit enim uti docuimus,pulſus decurtatus in quibuſdam ex cauſis præter naturam:

in

A in non nullis tamen inuenitur etiam ex propria conformatione: quo etiam innuens, & circumnuens, quem uocant: atque hic quidem, si arteria ita sit conformata, ut eius pars duntaxat media nudæ subiecta cuti sit, partes autem utrinq; altius demergantur. Fit ēt ob imbecillitatem facultatis, quæ attollere onus nequeat: qui qñ affectus ingraueſcat, flexum in alto quendam pulsus repræsentat, nō circuli figurā: quē flexum nō male Archigenes appellauit γωνιωσιν (quasi angulositatem dixeris) nam altitudo arteriæ non ut circuli iam figura, sed ut uertex trianguli mouet tactum. Et magis iam ei hoc accidit horrescenti, & rigenti, ex frigore, uel quōlibet aliter indurate. Ita q; hunc subinde est cernere initio grauium accessionum, cum refrigeratione inuadentium: non in his tamen omnibus uel solis, ut quidam putant. Nam, si arteriarum durities flecti ægre queat, facultas q; imbecilla grauetur utrinq; perdit circuli uelūti circunferentiā, refert autem uerticem triāguli, & propter duritiam arteria nequeat paulatim flecti, & ad profunditatem utrinq; inclinari, sed uibretur potius, quàm flectatur per duritiam. Qui quidem illi affectus frequentes in accessionibus bene refrigerantibus sunt: accidunt tamen interdum sine inuasione accessionis: ut contra in accessiones, quæ non perfrigerant, pulsus talis prorsus non cadit. Sed, quoniā de his latius posthac statuimus dicere, præstiterit non diutius huic loco immorari.

Pulsus tremulus quid significet. CAP. 12.

B PORrò ex horum ēt genere est pulsus tremulus, qui non perinde est conspicuus. Quando uero (ut in secundo libro De causis symptomatum declarauimus) imbecillitatē facultatis consequitur tremor, necessarium est ideo tremulum pulsum ēt languidum simul, & paruum esse: atq; hac de re fugiunt tremuli motus, qui, ut cognoscantur, insignem distentionē requirunt. At tremulus pulsus imperitis interdum vī uibratus: unde adducuntur sæpe eū uidisse. Verum hoc loco non requirunt hæc prolixiorem orationem, q̄ secundo libro De causis symptomatū, quid inter tremorem, & uibrationem intersit, explicaui: ex quibus clare, qui pulsus uibratus sit, intelliges: & hoc etiam, tremulum infrequentem esse, & apparere id temporis tm̄, cum nec facultas semel prostrata sit, atq; arteriæ tunica mollis, habitudo q̄; corporis gracilis. Ita n. futurum est, ut nec pulsus magnopere parui sint, sed parum distantes a naturalibus: nec planè languidi, sed ut innoxie applicationem ferant digitorum, quorum ad hos pulsus dignoscēdos necessario opus est. Quòd si qñ pulsus tremulus incidat, facultatem imbecillam, atq; tunicam arteriæ renunciat mollem, & uero etiam corporis gracilem habitum. Sed de inæqualitate, causis q̄; eam efficientibus hæc sufficiunt: etenim, si quid prætermissum sit, facile assequetur, qui hæc, quæ nunc docuimus, diligenter edidicerit, & illa, quæ in secundo libro De pulsuum causis exposuimus.

C

Quid ordo & eius perturbatio annuncient. CAP. 13.

REstat, ut de ordine, & eius perturbatione dicamus. Sanè uidetur quisq; ordo perturbationi eiusdem generis præstare. Eiusdem generis addidi, q̄ fieri possit, ut perturbatio ordinis ex altero genere præstet ordini alterius generis: Exempli gratia, qui magnitudine inordinatus est, uel celeritate, minus incommodus est intermittēre in ordine aliquo. Item productus rarus, licet ordinem aliquem seruet, deterior est inæquali in uehementia, & magnitudine, & celeritate. At eiusdem generis ordo potior esse perturbatione uidetur, propterea q̄ naturæ nostræ ordo cum primis familiaris sit. Non tamen ita absolute hoc pronunciandum est, sed hac adhibita distinctione: ordo fixam quodammodo causam, & perpetuam esse, uidetur indicare: perturbatio ordinis uariantem, nec in una manentem uel magnitudine, uel specie, uel regione. Talis autem causa non perniciosior, sed incertior censenda est: potest enim hæc commigrādo nunc in regionem ignobiliorem, nunc in nobiliorem se conferre: itaque uel mortem repentinam, uel salutē afferre: ordo uero non inexpectatum habet, sed certum euentum. Ordo enim in incommoda inæqualitate, ut, exempli gratia, in intermittente, certo cum exitio coniunctus est: qui uero est

D in immoderata, ut in æqualitate magnitudinis, & paruitatis, cōstāter est lenis. Perturbatio ordinis, si in nobiliorem partem causa migret, quæ concitat inæqualitatem, lenem potest periculosam reddere: & periculosam contra lenem, si hic quoq; transeat causa in ignobiliores ex nobilioribus. Nihil igitur certi, nihil firmi perturbatio ordinis habet: neque tale, quale ordo, uel bonum, uel malum. Veruntamen, si cum uehementia pulsus fiat aliqua ordinis perturbatio, siue æqualis, siue inæqualis uehementia, cum signa coniuncta sint concoctionis, expectanda aliqua iudicatio est: multoque magis, si huc alia signa iudicationis accesserint. Itaque hac etiam re perturbationes ordinis antecellunt ordinibus, quatenus, cum cætera omnia paria sint, ad iudicationem procliuior natura sit, in ordinis perturbationibus.

GALENI DE PRAESAGITIONE EX PVLSIBVS

LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM LIBRI.

Agit de Præſagitione ex pulſibus, qui in proprijs cordis, & arteriarum affectibus deprehenduntur.

Quid ſuperioribus libris actum, quid hoc agendum: ac qui corporum ſimilarium ſint affectus. CAP. 1.

HActenus, quæ uis inſit in unoquoq; pulſu, declarauimus: nunc de his agemus, qui paſſionibus ſunt peculiares. Paſſionem hic uoco, quicquid præter naturam ſit: ac peculiares cuique pulſus, tum qui perpetuo illum comitentur, tũ qui frequenter. Quoniam autem, quicquid præter naturam eſt, ut aliàs demonſtrauimus, aut affectus ſunt, a quibus primo functio læditur, aut cauſę horum, aut ſymptomata, dicam primo de affectibus. Et, quando hos etiam partim oſtendimus ſimilaribus corporibus proprios eſſe, partim inſtrumentalibus, exordiar de ſimilarium affectibus. Hi ſunt octo numero, ex intemperie omnes profecti: ſed inter eos hoc intereſt, quòd quidam ſimplices ſunt, compoſiti alij. Simplices intemperies ſunt, calor, frigiditas, ſiccitas, humiditas: compoſitæ, frigiditas una cum ſiccitate, calor coniunctus cum ſiccitate, frigiditas cum humiditate, calor cum humiditate. Oſtenſum igitur eſt de hac intemperie in commentarijs De temperamentis: explicauimusque quemadmodum interdum ſanum eſſe, calidum, & humidum dicamus, ac quemadmodum morbum, qui functionem aliquam immodica humiditate, & calore offendat. Huius præterea admonendum eſt, pulſum per intemperiem, niſi affectæ arteriæ ſint, uel cor, nunquam alterari: & poſſe etiam arterias nihil læſo corde affectas eſſe: at affecto corde, ut innoxiæ permaneant arteriæ, haud fieri poſſe, ſed in partem eas neceſſe eſſe uenire intemperiei, uel maiorem, uel minorem. Igitur frigida, & calida intemperies cordis prompte permeat in omnes arterias: humida atque ſicca, ægrius.

Caloris intemperiei, qui pulſus peculiares ſint. CAP. 2.

EXordiar igitur a caloris intemperie, in qua hoc primũ diſtinguã, poſſe, quo hoc tpe fiat, uel naturaliter arterias cõparatas eſſe, uel aliquid ꝑpeſſas: idq; aut oẽs, aut quaſdam. Quæ in naturali ſunt ſtatu, ex æquo cordis intemperiem recipient: q̃ uero ꝑter naturam affectę ſunt, harum miſtus erit ſtatus, ut partim retineant propriũ affectum, partim a corde accipiant. Faciamus primum arterias ab initio liberas eſſe oĩ iniuria, cum cor incaluerit: deinde uideamus iam, quos hic affectus pulſus hẽat neceſſario, & quos plerunque. Atq; hoc rurſus in memoriam reuocemus, in proximo nos libro explicauiſſe, & in opere ẽt de pulſuum cauſis, ꝑpollenti calori pulſus peculiares: eosq; recenſeamus, ut ex ijs æſtimemus, qui huic affectui ſint perpetui, & qui ferè accidant. Peculiares copioſo calori ſunt, magnus, celer, creber. At magnus non tñ calorẽ excellentem, ſed inſtr̃a requirit mollia, atq; facultatem ualidam: itaq; nõ erit calidæ intemperiei perpetuus. Et celer item poſtulat firmam facultatem, ac inſtr̃a, quæ prompte diſtendãtur: ita ne hic quidem perpetuus eſt. Nam creber quidem, ſi large uſui a magnitudine, & celeritate ſatisfactum ſit, nulla fiat rõne, ſiquidem hoc ẽt oñdimus: ſi nõ impleatur uſus, fiat. Proinde perpetuus ne hic quidẽ eſt: quare nec ex peculiaribus ſit ꝑpetuus ullus. At ex illis, qui peculiares ſunt, non perpetui, tñ nunc maior uincet, nunc celerior, nunc crebrior. Nã, ſi calor ſolus increuerit, & in naturali ſtatu maneat facultas, inſtr̃aq; cum mutatio eſt parua, magnitudo tñ pulſuũ augetur. cum maior, ẽt celeritas: cum inſignis, iam ẽt crebritas. Hic aĩaduertendus eſt ẽt, atq; ẽt in unoquoq; gñe pulſuum exceſſus defectusq;. Nam, ſi ad magnitudinem, declinent plus, q̃ ad celeritatem, & crebritatem, non ita copioſum puta eſſe calorem cordis. Si uero ad tres illas iuxta, continuo tum maiorem in modum immutabuntur, tum largum prodent calorem. Quòd ſi magnitudinem ſuperauerit celeritas, multo iam magis: ſi item crebritas, adhuc magis. Si uero maximus pulſus idemq; celerrimus ſit, & creberrimus; ſummum incrementũ ſigñabit caloris. Sic celerrimus, atq; creberrimus, nõ aũt maximus, hoc, niſi facultas ſit imbecillior, uel arteria durior, nulla alia rõne accidat: at eſt pulſibus inſeparabilibus utrunque† perpetuo adiunctum: ꝙnihilominus cordis hic ẽt calorem monſtrat. Iam quoq; ubi ingens ſit crebritas, nec ſimul celeritatis, & magnitudinis par incrementũ, calorem quidem ẽt tunc oportet eſſe copioſum, ſed uel facultatis imbecillitatem, uel inſtr̃orum duritiem. Imbecillitati autẽ adiunctus erit languidus: duritiei durus pariter, & uibratus. Si durus citra uibrationẽ ſit, atq; ſumme creber, imbecillẽ facultatem coniunctam multo calori nunciabit. Oĩno uero hic languidus ẽt erit, & ſyncopæ oñtabit periculum. At commemorandum hic ẽt eſt, qui fieri poſſit, ut calor cor teneat permultus, & ualeat facultas. Nam, ſi robur temperiem, imbecillitas intemperiẽ conſequitur, intemperies in cor unà

† ἀδιόριστον. *indefinitum.*

cum

A cum immodico calore inuadet: proinde debilitari facultatem oportet. Qui tandem igitur, cum pulſus pariter, & maximus, & celerrimus, & creber, uehemẽsq; ſit, nõ mõ calorẽ in corde amplum, uerum etiam facultatis firmitatem eſſe diximus? nẽpe ꝙ cũ alijs locis, tum in febribus dignoſcendis aliud eſſe demonſtrauimus incaleſcere, & incaluiſſe. Nã, ubi corpus cordis à ſubſtãtia calfiat, quã continẽt eius uentriculi, poteſt firma facultas eſſe: quod ẽt eſt in cauſa, cur plurimum, celerrime, & creberrime illi inſpirent: ac maxime, celerrime, creberrimeq; pulſent, repugnãte adhuc calfacienti ſubſtãtiæ corde, & foris alterã, q̃ refrigeret, parẽ calori alliciẽte. Quòd ſi qñ ſuccubuerit, atq; in eundem delapſum ſit, in quo eſt ſubſtantia, quam uentriculi cõtinent, calorẽ, iã tum incaluit, nec poſthac incaleſcit tm̃: cuius ſequit intẽperiẽ imbecillitas facultatis. Ac, ſi largius incaluerit, & per ipſum totum calor febrilis permanauerit, febrem excitat, quã hectícam uocant. Interim cõtra fit, ac nunc expoſuimus, cũ ſubſtantia iuſto frigidior ſit, quã continent ſinus: corpus aũt largius eius incaluerit: id qđ his uſu uenit, qui crudos, frigidosq; humores, & pituitoſos aceruarunt, aut uehementiſſima ira concitati ſunt, aut nimium uigilauerunt cũ graui ſolicitudine, aut ob aerem peſtilentẽ ſpiritu attractum offenſo cordis corpore, deniq; ob uenenoſæ cuiuſpiã proprietatẽ qualitatis, quæ aliquo mõ ad cor penetrauerit. Hæc ego cõme-

B moraui, ut nequis in admirationẽ adducatur, qui poſſit, dominãte calore* uigere cordis robur. Itaq; vñ digreſſi ſumus, reuertamur. Cordis calor pulſus, ut diximus, uariat. Verũ, quia ſpecie duplex eſt, alter quidem à putredine humorum genitus, cuius qualitas acris, & fumoſa eſt: alter cũ humiditate ſuaui exiſtit, quantitate ſola à naturali ſtatu remotus: ille prior cõſtans, & ægre ſolubilis eſt: hic nõ diuturnus, ac balneas, exercitationes, cibũ calidũ, uini potum, aĩq; affectus, uerecũdiã ẽt, atq; irã comitatur. An uero in hoc genere ſint ullę febres, ut illæ quas laſſitudo, uel ſeruor, uel frigus, uel bubo, uel ira cõmittit, in cõtrouerſia eſt. De quibus, & ſi in cõmentarijs de febribus lõgũ ſermonẽ habuimus, tñ hic tm̃ dicã, Calor, qui alterius generis eſt à natiuo, breuem hẽt* internã q̃ etẽ, celeriorẽ autẽ, q̃ pro diſtẽtionis portione, cõtractionẽ· qui aũt quantitate ſola uariat, maiorem ſimul, & celeriorẽ diſtẽtionem cõtractione: ſiq; dẽ eiuſcemodi calor quærit ſolũ refrigeriũ, quod ex diſtentione docuimus ſuppeditari. At fumoſus, cũ hoc maius requirit, tũ uero multo maxime excrementorum expulſionẽ: qđ manus erat contractionis: itaq; diſtentionẽ quoq; hic lõge citatiorẽ reddet, & contractionem longe maxime. Qui eiuſmodi non eſt, contractionem minime commutabit: diſtentionem aũt hactenus, quatenus ſepta tranſilijt moderati tẽperamenti. Cæterũ inferius hæc amplius declarabimus, ubi de febribus tractatio fiet.

* ἀκμάζειν. i. uigere eſt in ipreſſis: in aliquibus tamen antiquis habetur διαμένειν, i permanere.

* Græce τὴν ἐντὸς. i. externã.

C *Cor calidius, & arterias frigidiores qui ſequantur pulſus.* CAP. 3.

NVnc de arterijs diſputemus, cum contra, ac cor, affectæ ſint: illud, in quam, calidius iuſto ſit, arteriæ autem frigidiores, ꝙ aut humores cõtineant frigidos, non dum putreſcẽtes: aut, ſi qua polleat alia frigiditas, his tum neceſſe eſt ex ſuo ꝓprio affectu refrigeratis eſſe, ac calfieri à corde. Quia uero & facultatẽ, q̃ ipſas moueat, ab illo influentẽ hñt: unaq; eſt contentio, q̃ unà cum corde diſtendat arterias, atq; contrahat: quiddam, neceſſe eſt, motui cordis conueniat cũ motu ſingularum arteriarũ, & aliquid inter eos interſit. Nã motuum prima exordia in idem incident tempus, ſiquidẽ ab illo facultatem citra oẽm offenſionem recipiant: at magnitudinem, & celeritatem, & uehementiã nõ ex æquo utraq; obtinebunt: ſed cor tunc ſingulis arterijs maiorem, celeriorem, uehemẽtioremq; pulſum habet. Etenim illæ motus principium à corde habent: rationem uero ſui ſingulæ motus, prout cordi conſentiant. Conſentiunt autem, quæ ſimili ſunt tẽperamento, quocunq; modo cor agat: quæ cõtrario, quatenus ex illo immutatæ fuerint. Quocirca contingit aliqñ, ut arteria, quæ frigida eſt, ſed à corde calefit, nec paruum pulſuum, q frigidæ eſt, edat: nec magnũ, qui calidæ: ſed inter utrunq; mediũ, qui moderatus eſt, & naturalis. Et celeritate ẽt moderata pulſus erit horum affectuum: itemq; uehementia moderata. Quod di-

D co, clare intelliges, ſi altera manu eodem tẽpore cor, altera aliquã arteriam tãgas principia. n. motuũ aĩa duertes unà fieri: ſed diſſidebunt magnitudine, celeritate, & uehementia. Non nunquam accidet, ut arteriæ eodẽ tẽpore nõ accipiãt ex corde influentẽ facultatẽ: uerũ, q̃ cordi propiores ſunt, primæ: poſteriores, q̃ remotiores: quod potiſſimum accidit, ubi incidant in idem tẽporis arteriæ frigidiores, & cor imbecillius. Quòd ſi ẽt ipſarũ arteriarũ frigidiores ſint partes, quæ lõgius à principio diſtãt: quod in acceſſionibus quibuſdã, & febribus accidit lypirijs: non ſolum incipiẽt maturius, uerum ẽt ipſum motum reddent celeriorem, & maiorẽ partes cordi ꝓpinquiores. Ad hæc, cõtentio per eos ſtatus in oĩbus imbecilla vĩ, ſed in remotioribus magis, ita ut in ijs pulſus languidior ſit, quã pro natura ſuperiorum. Nõ nunquã ꝓcipiẽt in corde huiuſcemodi pugnantia tẽperamentorum: nam modo frigidius uiſceris corpus æquo eſt, & in uentriculis contenta ſubſtantia calidior: modo e diuerſo ſubſtantia frigidior, cor autẽ calidius: ubi ẽt pulſus fiunt moderatis ſimiles, nã medius quodãmodo ſtatus hic efficiẽt ex duobus contrarijs conflatus. Qui ſanè affectus, uel optimos medicos fallunt: qđ nunc quoq; in maxima peſtilẽtia accidit. Quidã inde ab initio ad finem uſq; alij per totũ morbũ, probũ pulſum habebant, qui ꝓparum deflexiſſet de natura: qui quidem præter ceteros perierunt: Aĩa duertimusq; eos primis ſtatim dieb⁹, & peſtilẽtia laborare, & peſſime affectos eſſe ex acredine caloris, atq; ipſa caloris

ſpecie, denique q̃ pulſus parum præter naturã immutati, ijs in eo ſtatu perpetuo maneant: nam E
in ſpeciem præcipue hecticarum, quas uocant, febriũ incidunt huiuſcemodi pulſus. Si qui eſſent
† *Verba interpretis.* inter ægrotos, q̃ ſe negarẽt febricitare, his febris, occupato ipſo cordis corpore, planè erat † cõ
firmata, &, ut ita dicam, ℥ in habitu. Etenim febrium hecticarum duo hæc ſunt propria ſigna, ſi
perpetuo ſibi illæ ſimiles ſint, nec inuaſionẽ ullã acceſſionis, nec incremẽtũ, nec uigorẽ, nec re-
miſſionẽ habeãt: ſiq́; febricitare ſe nõ ꝓcipiat ægrotus. Hos pulſus nihil eſt neceſſe maiores iu-
ſto, atq; interim ne crebriores quidẽ eſſe, at oĩno celeres tñ. Itaq; iure ſanè cenſuerunt plurimi
medici atque præſtantiſſimi, celeritatem febricitantium pulſibus perpetuam eſſe, ſed de his ad-
huc dicetur. Quod uero in ſermone præteriuimus, ubi aer, quem ſpirando attrahimus, infectus
putredine ſit, ac putredo corpus cordis attigerit, illi pulſus fiũt. Nec iam quicquam hẽt admira
tionis, ſi eos pulſus, quos memorauimus, tali affecti peſte habeant, nec ſi peſtilentem reſpiratio
nẽ: nec ſi oĩno morituri ſint: quam.n. excogites medicinã ad putredinem, quæ in corde ſit? Nã
quibus calor hic putredinoſus ad humores, quos continent cordis ſinus, magis deflexit, quã ad
corpus ipſum uiſceris, multi horum fuerunt ſuperſtites. Deprehenduntur affecti hac peſte, ſi fe-
brem primum percipiant, deinde ſi non æqualiter perpetuo febricitent, ad hęc ſi pulſum nõ ha
beant prę ualidum: ſiquidem, qui intẽperiei comites ſunt corporis ipſius cordis, imbecilli ſunt F
omnes. Habes pulſus, quos cor intemperatum calore creat.

Frigidæ intemperiei qui pulſus peculiares ſint. CAP. 4.

INtemperaturæ frigidæ planè efficiunt contrarios, paruos, tardos, & raros: hos uel in tres ꝑ-
portione differentias cõmutant, uel aliquas earum, aut aliquam plus uel minus: alias, aut aliã
minus uel plus. At hic eodem modo, ut prius declarauimus, attendẽda eſt, quæ deficiet, uel exu
peret. Primum crebritatem immutabit, deinde celeritatem, poſtea magnitudinẽ, ſiquidẽ illæſa
ſit facultas: nã, ſi quid hæc quoq; offenſa ſit, perſpicies illud ex propria pulſuũ, & perpetua qua
litate, quã remiſſionem appellamus, q̃ ad paruitatem, & tarditatẽ potius, q̃ ad raritatem, pulſus
immutat. Nã, cum facultas plurimum laborat, etſi cõiuncta ſit frigiditas, pulſus extreme quidem
parui fiunt, ſed nõ tardi extreme, immo nõ nunquã moderatis ſimiles: crebritatẽ tñ nõ abijciũt
priſtinã, ſed ẽt adaugent. At, ubi paululũ facultas debilitata ſit, & frigiditas uigeat plurimum, lõ-
giſſime ad raritatem pulſus deflectunt, minimum ad paruitatem, medio modo ad tarditatẽ. Eo
dem ẽt arteriæ modo, ſi in natiuo temperamento conſtent, mouebũtur: nam, ſi, cum cor ſit frigi
dius, hæ calidiores æquo ſint, cordis pulſum tñ alterabunt, quantũ de natura deſciuerint. Itaq;
interdum ẽt ſimilis erit moderato pulſus arteriarũ, quod ad magnitudinẽ, & celeritatẽ attinet: G
cum cordis pulſus minor, & tardior ſit. Iã hoc clarũ eſt, uacare hoſce affectus febre, refrigerato
duntaxat ipſo corde ab ſuccis frigidis, ijſdẽq́; lentis, & craſſis. Sanè infrequẽs eſt hic affectus, tñ
incidit interim, præſertim cũ contineantur in pulmone eiuſcemodi humores. Atq; in eiuſcemo
di affectu contingit ferè pulſibus ſimul eſſe inæqualibus per oppilationes, quas illi ſucci ſecũdũ
oſcilla moliunt uaſorũ ex corde enatorũ. Verũ arteriæ, ſi q̃ñ fiat, ut perinde, atq; cor, frigidiores
iuſto ſint, augebunt remiſſionem eius motuum, in eodẽ retinẽtes genere: ut, cum tardius cor, mi-
nusq; & rarius, q̃ naturæ lex poſtulat, pulſet, illæ ẽt hoc pulſent tardius, minus, rariusq́; & uero
ẽt languidius. Accidit uero aliq̃n iã frigidius iuſto cor eſſe ſimul, & fumoſorũ plenũ excremẽto
rũ: quo tẽpore pariter, & minor, & rarior fit diſtentio, contractio celerior. Videretur ẽt diutius
* *Ex Græcis ita uertẽdum. fit, ut quies, quę actionem præcedit, minus ſit diuturna: quẽadmodũ ẽt fit, ut illa, quæ alterã actionem p̃cedit, dilatationem inquã, ſit longior, quia &c.* ſe arteria intro recipere, ſi in perpetuum eius motus percipi poſſet. Nũc ſenſum id præterit: at ꝑ
duci internæ quietis tempus ultra, quã par eſt, patet uel tangẽtibus. Hoc tempus cõflatũ docui-
mus ex tribus eſſe tẽporibus, primo extremitatis cõtractionis, altero internę quietis, tertio prin
cipij diſtentionis. Ergo prolixe hoc tẽpus per illum affectũ producetur: tẽpus uero externæ q̃e-
tis, aut breuius, quã conueniat, erat: aut moderato aſſimile. Nã cum ſtudeat ſemper pulſuũ, mo-
litrix facultas excremẽta excernere, ꝑperetq́; ad illã actionẽ, cuius hæc nomine illi data facul- H
tas eſt, † fit, ut quies minus ſit diuturna: quo modo illã etiã, quæ alteram actionẽ præcedit, con-
tractionem inquã, extẽdit, qua cor, quod frigidius iã eſt, remiſſe ad actionẽ progreditur, unius
adhuc tñ gratia uſus uentilãdi, altero iã, qui maior erat, refrigerandi amiſſo. Reliquus.n. tertius
cor in his ſolũ affectibus excitat ad actionem, ubi moueatur magnopere aĩal, aut uacuatio acci-
dat larga, † arteriarũ quidẽ admodum reſeratis externis oſcillis, ut in balneis, deniq; ſi quo mõ
largiter ſit ſudatũ: internis uero, in purgationibus, præterea in affectibus, ut choleris, inteſtino
rum difficultatibus, ac cũ uehementer uellicanẽ inteſtina. At uerò, ubi ipſum corpus cordis inci-
derit in intemperiẽ aliquã inæqualem, non poterũt pulſus cum ipſius cordis, tum oĩum animan
tis arteriarũ in uariam non degenerare inæqualitatem. Quin etiam collectiua, quã uocant, illa-
† *Clarius. arteriarum oſcillis admodũ reſeratis, ad interna quidem, in balneis, & ſi q̃ alij quæcunque de cã ſudores multi effuſi fuerint: ad interna uero, in purgationibus &c.* q́ue cuius pulſus omnium erit generum, quòd perpetua fiat in magnitudinem, paruitatem, cele
ritatem, tarditatem, remiſſionem, uehementiam, crebritatem, raritatem mutatio. At in duritiã,
& mollitudinem haud fiat continens unquam mutatio: id quod ſępenumero declarauimus. Nõ
uibratus autem interdum, & uibratus perpetua ſeſe uiciſſitudine in hiſce affectibus excipiunt,
adiuncta ad cordis intemperiem duritia, uel tentione arteriarum. Oſtendimus enim, ſi recte
memini, in huiuſcemodi affectibus, ubi magnopere cor contendat arterias diſtendere, uibratio

nem

A nem in motum incurrere: quo tempore facile dicrotus pulſus exoriatur. In qua diſtentione, multi ſane laboris eſt affectum planè explorare, ꝙ non intemperiem tũ cordis illa inęqualitas, ſed & inſtrumẽtorum læſionem, & copiam humorum comitatur. Nam, hæ inæqualitates, poſtea q̃ obſtructionem ſequũtur cordis oſcillorum, comitãtur porrò ẽt eius intemperiem inæqualem, non eſt procliue deprehẽdere affectum. Ergo pulſus, qui bis feriat, corporis uiſceris proprium eſt ſymptoma intemperiei (ſicut probauimus in ꝓximo libro) ac à dicroto diſtat mollitudine. Verum, ſi durities acceſſerit, iam ẽt ex hoc dignotio labefactatur: etenim in dicrotũ conuertitur communem plurium affectuum. Vibratum uero dicrotũ generari docuimus, ubi pulſus, qui absolute eſt uibratus, diminuta ſit longitudo. Dicrotus uero non uibratus, æque eſt, ac uibratus durus: ſed talis per ſuam tarditatem efficitur, & corporum unus incumbentium. Quocirca permultas uterq; hìc cauſas conſequetur, numero tĩ inter ſe facultãtum, à quibus creantur, & occaſionum differunt: permultos enim uibratus dicrotus, paucos non uibratus comitabitur. At cõmorãdum quidẽ primũ eſt, quot cauſis abſolute uibratus ſuccedat, quas ante oẽs recenſuimus: mox cauſam eius, quaſi continentem, fit. n. ubi amplius cogitur diſtendi durum corpus arteriæ, uel tenſum: ad hæc tertium, ꝙ, cum facultatis imbecillitas huc acceſſit, aut conformatio natiua,

B uibratum* pulſum demonſtrauimus oriri. Iam dicrotus nõ uibratus fiebat ob duritiam arterię, tarditatem pulſus, & pondus corporum incumbentium ex utraq; parte ſenſibilis motus: etenim in huiuſcemodi affectibus, ubi ab utraq; parte mediũ, dum attollit, retrahatur, rurſusq; copulet cum illis, generatur pulſus dicrotus. Hæ ſunt illorum quaſi continentes quædam cauſæ. Præcedentes autem multæ ſunt cuiuſque, quæ ẽt expeditæ, & ad manũ ſunt habendæ illi: qui quicquã ſit præteritorum exploraturus. Pulſus, qui bis ferit, ex inæquali proficiſcitur ipſius corporis cordis intemperie. Tactu uero ad dignoſcendam contractionem planè eſt opus exercitato: cuius ſi rudis ſis dignoſcendæ, nihil inter hunc pulſum tibi, & illũ intererit, q̃ in aſcenſu ſubſiſtit, & quieſcit pauliſper. Dignoſcetur, ſi quid habeat roboris: nam, qui undequaq; eſt remiſſus, huius latet contractio. Sed fit plerunque, ut omnibus pulſibus, qui bis feriant, adſit contẽtio: neq; enim ad eam altitudinem perueniant, ſi omnino deficiantur contentione: aut, multo molliores ſint, quã conueniat, neceſſe eſt, ut languidi ſimul, & non parui appareant: qui quidem etiã in lethargicis affectibus animaduertuntur: at tum quieſcentẽ pauliſper nequeas diſtinguere à bis feriente: ꝓinde nec ipſos quidẽ affectus, ex hoc quidẽ diſcernere poteris. Aliud tĩ eſt indicium, quo poteris: atq; hoc proprium eſt ſignũ uitioſæ temperaturæ ipſius corporis cordis. Nec cauſa eſt, quin

C breuitatis gratia, ut pulſum aliquem uel febrem hecticam, ita inæqualitatem nos hecticã, appellemus: ſi cui minus nomẽ probetur, ſtabilem illam uocet: ſtabilis eſt, ſi deinceps permaneat par. At uero, ſi cætera ſimul oĩa indicia febrẽ hecticã eſſe declarent, multo hercle dignoſces certius *inæqualem intemperiem tenere uiſceris corpus. Sed hæc explicauimus in differẽtijs febrium. Oĩa deniq; ſunt reliqua animaduertenda, præſentia, præcedentia, & externa.* Nã cũ peripneumonia, ſuppuratio, pleuritis, phthiſis, deniq; aliqs illic abſceſſus exortus ſit, uel aſthma, uel morbus quiſpiam ex diſtillatione, uel cruentum ſputum, aut reiectio partis alicuius pulmonis, aut breuiter quoduis, unde redundantia, uel craſſitudo, uel lentor humorum obſideat pulmonẽ, ac curate conſiderandum eſt, ecquid ex arteriarum obſtructione pulſus inæqualis fiat. Sin horum nihil ſit, ipſum eſt uiſcus explorãdum, præſertim ſi anteacta ęgroti uita, nec craſſis ſuccis, nec lẽtis uideatur corpus impleſſe, à quibus aut foris offuſis, aut obſtruentibus arteriarum oſcilla, inæqualitas cõcitetur: nã, ſi quid horum, uti docuimus, uel inflãmatio, uel omnino tumor præter naturã illic exurget, aut affluentia humorũ grauet facultatẽ, incidunt pulſus in inæqualitatem. Quare, ſi nec adſint indicia, quibus noſcuntur hi affectus, nec hectica inæqualitas, & ſtabilis duret, intẽperies exiſtimanda inæqualis in cordis corpore eſſe: q̃ cum ẽt ſit duplex, altera in ſuccis

D eius proprijs, altera in partibus ſolidis: illa ex ſuccis profecta, unà cum totius corporis palpitatione fit: hæc ex ſolidis partibus abſq; palpitatione. Quare, ſi quis hæc, q̃ retulimus, ediſcere cũ arte cupiat, quæ de hecticis febrib⁹ ſcripſimus, colligat diligenter ex commẽtarijs De febribus & libro De marcore: Atq; his ſignis cordis inæqualis intẽperies dignoſcitur, & diſtinguitur à ſimilibus affectibus. Si qua ſit alia intemperies uiſceris, ut aliam ipſum corpus tẽperiẽ habeat, aliam ſanguis, & ſpiritus, qui ſunt in eius ſinibus, inæquales pulſus nunquam efficit: ſed ex affectuum confuſione medium quendam ſtatum ſortiuntur. Confuſiones affectuum modo prorſus inter ſe contrariæ ſunt, modo non prorſus. Prorſus dico affectus cõtrarios inter ſe, temperamẽto: ubi, quo calidior moderato alter ſit, hoc ſit frigidior alter, non prorſus, ubi alter plus altero deflexerit. Poteſt etiam, ſi eiuſdẽ ambo generis ſint, in quantitate eſſe differentia, cum uel calidius cor ipſum ſit materia in ſinibus contenta: uel cũ materia multum, cor aũt parum à naturali ſtatu receſſerit, & frigidius item corpus cordis poteſt eſſe, uel materia. Hi concurſus non perinde omnes dignoſcuntur conſpicue: licet tamen interdum obſcuros aliunde colligere. Prima cõ memorata miſtio, in qua cordis corpus præter modum calidum eſt, materiæ autẽ frigidiores, differentijs tribus conſtat. Aut tanto illud calidius eſt, quanto hæ frigidiores: aut multo illud calidius, quàm hæ frigidiores: aut minus illud calidius, q̃ hæ frigidiores. Prima differentia pulſum

* *dicrotum, eſt in græcis.*

* *Græce eſt ἀνώμαλον. ſed forte legendum eſt ἰσάλιν. i. æqualem.*

repreſentat ad unguem moderatum tum magnitudine,tum celeritate,atq; crebritate:ad remiſ E
ſionem autē tantum permutatur,quanto ſpatio naturalem temperaturam uiſcus reliquit.Equi
dem aīaduerti in hiſce ſubinde affectibus, inſigne etiam incrementum celeritati acceſſiſſe:non
tñ hoc conſpicuum perpetuo eſt. Atque hoc,alterum indicium maius tibi uidetur ſuppeditatu
rum:quantum enim corpus ipſum arteriæ deſciuerit à moderato temperamento,conijcere eſt
ex celeritate:nam procliuius ad motum eſt calidius corpus,ſi reliqua ſint paria. Quare ſi,quòd
corpus ipſum cordis in naturali ſtatu conſtans,uel à materia, quam continent uētriculi eius,aut
cōſuetudine pulmonis inflāmati, uel alia quapiā parte uicina calfiat,pulſus refrigerij gratia in
magnitudinē,celeritatē,crebritatem commutentur,prima tum erit in magnitudinem mutatio,
altera in celeritatem,tertia crebritatem. Sin calidius ſit partibus ſe cōtingentibus,quæ in natu
rali ſtatu ſint,celeritas motus primū increſcit,deinde magnitudo.Vnde,cum pulſus manifeſtum
incrementum celeritatis percipiamus, magnitudinis uerò atq; crebritatis nullam mutationē,
magnopere in hoc corpore deſciuiſſe ad calorem cor cenſemus,uicinaq; ei ad frigiditatem. Iā
ſimul pulſuum inſignis remiſſio,& conſpicua in eiuſcemodi corporibus animaduertitur.Quòd
ſi nec celeritas clara,nec remiſſio ſit,exiguo calore corpus uiſceris puta auctum. Hæ febres cō-
pluribus medicis imponunt:nimirum,ꝙ febre ipſi ſe liberos eſſe ægroti affirment:neque febrē, F
† Hæc non ſunt in quibuſdā co- quia parua eſt,† & quia uiſcus incaluit,ſ corpusq; uiſceris ſ calor ſ inuaſit,aduertunt. Sed de hoc
dd. antiquis. frequenter diximus.Breuiter non eſt magna febris ulla hectica,maxime ſi paucum calorem ui-
ſcus habeat. Qui igitur calor in uniuerſum corpus deriuatur ex corde,hic ſenſum ſolus inducit
ipſis inæqualitatis faſtidioſæ;quamobrem balnea deſiderāt,ut alij faſtidioſi omnes,& inæqua-
les ex laſſitudine, uel aduſtione, lotione intermiſſa,uel exercitatione:& plerique ſcilicet lætan-
tur balneo, recreariq; ſe dicūt:depulſam enim inæqualitatem eſſe totius corporis,nec magno
pere quicquā ſe offendi, balneo referunt acceptum:& ſanè non læduntur forſitā horum quidā.
Verum huius loci non eſt iſta meditatio:in febrium.n.curationibus de omnibus his diſputabi-
mus,ſiue ſeparatim uiſum fuerit eas,ſiue in methodo medendi,tractare:nam ad præſens inſtitu
tum ſolam dignoſcendi uiam tractabimus. Sanè uideatur quibuſdam perplexa,& incognita,ſi
quando,nec differentia ulla pulſuum ſà naturali ſtatuſ deficiat,& ſe ipſe ægrotus febrem nō di
cat percipere:at inæqualitatem,quæ una moleſta erat,balneis procurauit. Et,ut rem difficilio-
rem faciam, ne ex urina quidem petere in eiuſcemodi affectibus firmā notitiam ſemper *licet*:
ſed eſt etiam ferè anceps,colore,& ſedimento ſimilis naturali. Sexcentos tales in peſtilētia diu
turna conſpeximus ubi medicos cerneres nihilo plebe præſtantiores, immo uero imperitiores G
multo non nullos experiente plebeo. Vulgus enim ferē,ſi nihil aliud,at expiratio nē ægrotorū
uideas obſeruare:quæ ſi fœteat,peiorem cauſam expectant. At illi quidem uſu tale ſignum in
peſtilentibus febribus inuenerunt:tu non uſu modo,ſed & ratione æſtima. Iam os etiam atten-
dunt.Quòd ſi illic aliquid coloris peſtilentis cernant,eos peſte confirmant laborare.Equidem
medico hæc puto clariora eſſe, quàm uulgo:partim enim illi colorē eryſipelatoſum,partim co-
lorem habent depaſcentibus herpetibus affimilem, diffuſum per plures partes ſcilicet, quàm à
primo.Et,ſi manum thoraci exercitatus medicus admoueat in explorando febrili calore,ne tū
quidem prætereat eum affectus.Inſpicienda porrò prę cæteris urina eſt.Etenim cōturbata quo
rundam eorum uidetur eſſe,& aquoſior:ac non nullorum multo,quàm pro natura,tenuior,at- A l.4.ſen.c.
que hæc quidem certiſſima eſt:nec non, quæ naturalibus undequaq; ſimilis eſt colore,& craſ 2.fo.434.d
ſitudine, hæc etiam ad ſecundam ſpem certiſſima eſt: quæ ſi ſublimamento probo ſit prædita, A l.4.ſen.c.
multo etiam eſt certior,ſi quidē ſedimētum ſit candidum,læue,& æquabile. Præcipue uerò ſub 8.fo.440.
limamentis animus eſt adhibendus:nam quædam,quæ ſubliuida quodammodo ſunt,latent:&
item alia, quæ aranearum latas telas referunt in modum lanæ congeſtæ.At,ſi quid tale animad
uertas,aut nullum planè ſublimamētum innatare urinis, in peiorem partem hæc interpretare; H
ſi contraria uideas,quæ retuli modo,non poteſt fieri,ut male affectus homo ſit.Ex his igitur di-
ſcernas, utrum inæqualitate quapiam affectus ſit, an peſtilens morbus, & exitialis, qui hecti-
cam febrem habeat,eum prehendat:præterea ex ijs,quæ balneum conſequuntur,etenim cibū
reſpuunt,& ſitiunt prætermodum,ac frigidam poſtulant. Etiam oculi illorum ſunt accurate in-
ſpiciendi:nam inter lauandum manifeſte redduntur calidi,& flammei quidam poſtea tales p-
† *At peſtilētiā, qualis noſtra memoria fuit, & uiget etiānū, nunquam fiat, quæſo, ut homines experiāntur.* manent,quos plane ſciemus teneri peſte.† At in peſtilentia,qualis noſtra memoria fuit,& ui-
get etiamnum,nunquam experiri quiſquam homo poſſit.Sciendum tamen nonnunquam inci
dere ſine peſte has ipſas febres:ut de illis prodiderunt omnes inſigniores medici, uocantque
peſtilentes:de quarum tota natura diſputaui latius in differentijs febrium:nam hoc quidem
loco, non quemadmodum quis optime febres dignoſcat, tractamus, ſed quemadmodum ex
pulſu optime. Quinetiam dixi fortaſſe plus æquo de febribus ex ipſo cordis corpore excita-
tis:quare ad pulſus nos referamus,& quod reſiduum eſt,de febribus hecticis perſequamur. Et-
enim ſunt,ut docuimus, peſtilentes non paucæ inde uſque ab initio hecticæ:diſtantque ab
omnibus alijs febribus,quæ ex magna putredine oriuntur. Præterea etiam mœrorem inter-
dum ſequuntur,& iram à primo quædam hecticæ. Aliter neſcio,an ulla febris inde uſque ab

initio

A initio fiat hectica. At tẽporis diuturnitate multis alijs succedũt, quas dilucide distinguit, ẽt si cum alijs cõnectant, sic ut declarauimus, perpetua æqualitas, & alia, q̃ in libris De differẽtijs febriũ docuimus. Notitia autem ex pulsibus, qũo nuper diximus, initio adhuc, atq; primis diebus non facile paratur, cũ specie adhuc cõem habeant cũ diarijs febribus: uerum elapso triduo iam clariores fiunt ẽt pulsuũ indicio. Si quidẽ aperte hæ celeriores, q̃ deceat, pulsus habent: atq; ut inter eas nihil interfit aliud, febrili quidẽ certe calore manifeste secũdum thoracẽ præditæ sunt: pulsusq; tanto sunt lãguidiores iusto, quãtũ calor creuerit. Hactenus de febribus, in quibus cor tanto, q̃ natura postulat, calidior est, quãto quã cõtinet, materia frigidior. Materiæ addamus se curitatis gratia corpora illa oĩa, quæ cor attingunt: puta ex uisceribus pulmonẽ, ex membranis cũ illã, quæ cor uestit (περικάρδιον uocant) †tũ quicquid thoracem prope cor intersepit. Etiã cõ suetudo huic uisceri intercedit cum aere, quẽ cõtinet tegumentũ, quod cor circunijcit: nec non cũ arterijs, & uenis, quarũ penetrare maxima ostia cernis ad sinus eius. Hæc oĩa nõ aliter, atque materia, pulsum cordis immutãt, uocẽturq; breuitatis gratia oĩa, quæ recẽsuimus, uicina cordi.

†*Clarius. tu ex ijs, quæ thoracẽ intersepiũt, q̃quid prope cor est.*

Qui sint pulsus in ijs febribus, cum cor calidius sit, quàm uicina ei frigidiora, uel è contra. CAP. 5.

B DEinceps de illis febribus dicamus, in quibus cor calidius est, quã uicina ei frigidiora: nã in huiuscemodi affectibus pulsus celeriores simul, & maiores, & crebriores, languidioresq; iusto erunt: longius tñ ad remissionem, & celeritatẽ, minus ad crebritatẽ, & magnitudinẽ, diuertent à natura. Stabilis, & constans harum generatio est, ut cæterarũ hecticarum. Quòd si non ita longe uiscus à natura descisçat ad calorem, uicina ei longius ad frigiditatem, minores pulsus in his, & rariores erunt: celeritate uel similes erunt naturalibus, uel tardiores: similes, si non multo frigidiora uicina sint: tardiores, ubi multo lõgiore interuallo hęc ad frigiditatem à natura defle xerint, q̃ ad calorem cor, *Remissio hic ẽt quantitati caloris respondebit. At uero, si frigidius iusto sit ipsum cordis corpus: materia porrò, reliquaq; uicina, illo, calidiora: erunt, & hic tres numero differentiæ: & uariabunt pulsus in unaquaq; sicut superiores. Primũ æque refrigeratum sit, cor, ut incaluerunt uicina: tardior æquo erit is pulsus, si insignis fuerit alteratio. Huic rñdet* remissio: nam magnitudine nihil de natura decedet, nec uero ẽt crebritate, qđ aĩaduerti possit, aut insigniter. At, cũ nõ multum de natura est discessum in utranq; partem, difficillime, ut ante dixi, exploratur discrimen: atq; in his præsertim corporibus obscurũ est, quorũ ignoramus naturalem statum: nã, hunc si prius nouerimus, poterit ẽt animaduerti breuis mutatio, si quis uer-

C satus sit in explorãdis pulsibus. Vt autem paulo ante, cum uisceris & calidioris, & uicinorũ ei frigidiorum considerauimus pulsum, febrem diximus esse hecticam: ita nunc, si uiscus sit frigidius omnino, q̃ naturalis modus permittat, & uicina calidiora, febricitabit quidem homo, nõ hectica tñ, quam uocant, febre, sed uel diaria, uel ea, quæ putredinem humorum consequitur. Signa uero sunt propria utriusque. Diariæ quidem febris coniunctę cũ frigidiore corpore cordis, ubi ex æquo de natura utrunq; deflexerit, pulsus nihil magnitudine à naturali differt: nec ẽt crebritate penè quicquã, quod perspici possit: nec itẽ celeritate, nisi utriusq; insignis fiat mutatio: languidior uero tanto erit, quanto uiscus frigidius. Eius autẽ febris, q̃ ex putredine humorũ fit, par quidẽ perpetuo est naturali, & ipsa pulsus magnitudo: nõ par autẽ perpetuo ullũ ex alijs generibus, sed, ubi parum quidẽ à natura recesserint, nihil, quod effatu dignũ sit, à naturali pulsus euariat: ubi uero plus recesserint, aperte in contractione pulsus celerior fit, sicut superior in distẽtione: iã ẽt clare in externa quiete crebrior, & languidior apparet tãto, quantũ refrigeratũ est cor. Contra, iam magis refrigeratũ cor sit, quã uicina incaluerũt, ac febris sit diaria: horũ pulsus manifeste languidiores erunt, & minores, tardi non perinde aperte, sed quãto uicinis sibi frigidi⁹ sit corpus cordis: iã ẽt rari ac parui proportione erunt. At uero febris sit ex humorum putredi-

D ne: horũ pulsus languidus erit perinde ut superior, sed illo ẽt minor in distentione, tardiorq; at cõtractio naturali celerior erit, ac magis ẽt incidet id in illa tẽpora accessionis, in quibus est initiũ, & incrementũ: nã in uigoribus quidẽ minus, ac minus ẽt in remissionibus. Porrò autem tertiũ genus cõmutationis ponatur, hoc est, minus ad frigiditatem cor declinauisse, quã ei uicina ad colorẽ, ac febrem esse diariam: pulsus habebit hoc corpus tãto q̃ par est, imbecilliores, quanto corpus cordis sit intemperantius: atq; maiores, & celeriores naturali, sed maiores, q̃ celeriores: adhæc crebriores erunt. Hæc oĩa sunt accipiẽda pulsibus nec in duritiã, nec in mollitudinẽ aperte mutatis: nã, si hic sint ẽt mutati, discessus eorũ ad mollitudinẽ, oĩno magnitudinẽ, & raritatẽ augebit, addet ẽt, & tarditatẽ: discessus aũt ad duritiẽ, cõtraria, nimirũ paruitatem, & crebritatẽ, addet interdũ, & celeritatẽ. Equidẽ iã oẽs mihi uideor febriũ, quas ex pulsibus sumas, differentias percurrisse: si quidẽ sanè earũ essentiã recte in cordis nimio calore posuimus. Iam inter febres affectus non paucos alios attigimus contrarios febribus, in quibus cordi affectus frigiditas est. Præterea de mistis affectib⁹ diximus, quorũ ex cõtrarijs inter se cõplicatis mistio cõstat. Iamq; transeundum alio mihi erat: sed qñ in magnã dissensionẽ, nescio quo pacto, qui de pulsibus cõmentati sunt, inciderunt, propter eos uisum mihi est, q̃ hoc in libro iã tradidimus, in quo de febribus ex pulsibus dignoscẽdis tractaui, summatim repetere. Immo, si uerum fatẽdum est,

potiſſimum hoc propter Archigenem ſtatui facere: nam, cum habitus ſit diligentiſſimus in cō- E
mentatione de febribus, nihil nos propè, non aliter ac Eraſiſtratus, docet. Nēpe eorū, qui nihil
docent, duplex eſt inſtitutū: quidā ad proprietates, quæ exprimi nequeant, confugiunt: alij pro-
ferunt quidē nomina, tū nec, q̄ ſignificant, obſeruant, nec, quā illis ſignificationem attribuāt, in
terpretantur. Nanq; durus pulſus, quem perpetuū Archigenes febricitantibus cōfirmat eſſe, no
men duntaxat eſt, nec rē denotat ullā, nec plane, nec liquido intelligi poteſt. De quo pulſu in li
bris De differentijs pulſuum latius diſputauimus, & ēt in libris De dignoſcēdis ijs: maxime aūt
in ijs commentarijs, quibus interpretamur ſimul, & examinamus, quæ in libro De pulſibus Ar-
chigenes ſcripſit. Sed hic tamen etiam operæpretium eſt non nihil de ijs ſummatim exponere.

De propria nominum ſignificatione, & metaphora. CAP. 6.

VT ſingula alia nomina apud omnes Græcos ſingulas res indicant, ita ēt, q̄ occurrunt ſenſi-
bus, his nomina quædam poſuerunt: ſeparatim, quæ differentias auditus ſignificant: ſepa
ratim, quæ dīas odoratus, uel guſtus, uel tactus. neque igitur alijs tribuunt albū, nigrum, flauum,
ruſum, pallidum, fuſcum, cæruleum, reliquaq̄; colorum nomina, præter quàm ſenſui uiſus obie-
ctis: neque etiam alijs auſterum, dulce, amarum, acerbum, aſtringens, ſalſum, ſalſuginoſum, præ
ter quàm ijs, quæ guſtantur: nec iam ullis alijs calidum, frigidum, ſiccum humidum, molle, durū, F
uerum ijs, quæ tanguntur, omnes attribuunt, Nam, ſi alio traducas hæc nomina, illa uſurpatio
uocatur metaphora. Habent uerò, & alia item metaphoras ex ſimilitudine aliqua, & conueniē-
tia: ex qua ſimilitudine pedes, uertices* lateraq̄; mōtis dicuntur: nam, ut animalium infimæ par *κορυφας. A.l.4.f.1.t.
tes pedes ſunt, uertex omnium ſuprema, ſic in montibus permiſſum eſt poetis ſupremas partes a.f.ol.417
uertices uocare, & infimas pedes. Si quis igitur, cum de animali loquatur, & pedes dicat, uel la-
tera*, noluerit pedes more omnium accipere, neque latera, ut inſtitutum eſt, ſed ita dicat late-
ra accipienda eſſe, quomodo de monte Brilleſo dixit Callimachus,

Brilleſi✲ latera ſunt oræ, quam tenuere.

ſanè quàm ridiculus ſit, duplici utens, & reciproca metaphora ab improrijs ad propria. Haud
aliter, ſi, cū de moribus, aut uino durum dicitur per metaphoram, de corporibus, q̄ tanguntur, di-
ſputans, nolueris, ut ſolent oēs, nomen interpretari, uerum ſicut uinum dicitur durū, aut homo,
aut mores. Huic ſimile eſt, ſi, cum ſermonē habeas de rebus uiſibilibus, atq; album dicas, prohi-
beas ex omniū inſtituto accipi, ſed, q̄ febres aliquas Archigenes albas appellauit, ita eſſe ēt in
telligendum colorem album. At, quemadmodum quidem non uidebitur is ſanus eſſe, ſi, quod
proprie nomen colori tribuit, trāsferre duplici metaphora ad eum ab improprijs ſtudeat, ſic ſa- G
nè, qui de tangibili corpore ſermonem inſtituit, & per metaphorā vult nomē durū accipi. Ete-
nim in ijs omnibus fit orationibus, ut nihil auditores proficiāt, cū & prohibeant proprie dicto,
nec quicquam intelligere aliud poſſint. Quem enim aliū accipias colorem prolato albo, cōſue
to prohibitus, & accipere ex metaphora albarum febrium iuſſus? Sic item durus pulſus, quē Ar
chigenes in re tangibili induxit, niſi propriā ſignificationem habeat, nimirum hanc vulgarem,
ſed ut ille ex metaphora uinorū uult, prorſus obſcurus eſt atq; incognit⁹, talisq̄; ut ſi ſcindapſus
dicatur. Etiam poſſet quoduis aliud nomē proprio febrium pulſui tribuere, & aliquid uideret
dicere, apud homines. ſ. in diſtinguēdis ſignificationibus imperitos, ſimplices autē, & ad id cre
dendum adductos, uirū. ſ. ſenem, q tam clarus eſſet, artemq; multum illuſtraſſet, nō facturū un-
quā, ut talē obſcuritatem temere ſermoni induceret, ut nomina ꝓferret nullius ſignificationis.
Iā uero, ſi quis pulſum febricitantis amarū dicat eſſe: ac nomen amarū, ut ad guſtū referimus, in
terim uelit accipi: nihil ſanè, quod clarius intelligamus, habebimus, quā ſi acerbū, uel auſterum,
uel acidū audiremus pulſum eſſe: ꝙ ex oībus his res moleſta, & præter naturam repræſentetur,
q̄ autē ſit illa, nō declaretur. Quāquā, in eiuſcemodi metaphoris à ꝓprijs ad aliud non propriū
traductio ſit, res, & permiſſa oībus, & uulgaris: at in ſignificatione duri pulſus, cuius author Ar- H
chigenes eſt, quæ nec conceſſa eſt, nec uſitata, nec oīno fuit, aut poterit eſſe, intelligere oportet
nos ſignificationem, ad illā, quæ propria eſt, ex metaphoricis reuerſos: qñ ita nomen quidē au
dias, artem intelligas nullam. Verum quid ſermonem de his producam, cū alias diffuſius de his
diſputauerim? At ſuperiora ſummatim repetamus, ac de omnibus febribus dicamus.

De febribus per pulſus dignoſcendis. CAP. 7.

TRia eſſe in ſumma, genera illarum, alio loco docuimus: quemadmodū uero quodq; ex pul
ſibus dignoſcatur, declarabo hoc loco. Omnes diarię in magnitudinem, celeritatē, crebri
tatemq̄; pulſus, quantum in ipſis eſt, mutant: nam, ſi concurrat alius affectus, miſtam oportebit
eſſe mutationem ex illo, & hoc, qui comitatur febrem. Pari modo, febres hecticæ pulſus in eaſ
dem differentias conuertunt, quantum in ijs eſt, ampliusq̄; in his mutatur celeritas. At, quæ or-
tæ ſunt ex putredine humorum, in uigoribus utrunq; habent motum celerem, & diſtentionis, &
contractionis: præterea crebritatem ex æquo mutant cùm externæ quietis, tum internæ: in ini-
tio acceſſionis non perinde, ſed magis augent contractionis celeritatem: in incrementis cùm
hanc, tum etiam externam quietem plurimum concitāt, ut pulſus in illa creberrimus uideatur.
Habes pulſus, qui ſoli febrium per ſe proprij ſunt: reliqui omnes, qui febricitantibus accidunt,

alium,

A alium potius affectum,q̃ febres,ſequuntur. Quorum ẽt affectuum ſunt duo genera,aut facultatis,aut inſtr̃orum uitium:quippe ad cauſas inueniendas,quæ mutant pulſum, tria hæc ſunt animaduertenda,inſtr̃m, vſus, & facultas: demonſtrauimus enim, quæ ex ſingulis horum generibus de natura deflectẽtibus accidere pulſibus oporteat. Quo minus eſt mirum, ſi inter ſeſe præclari iſti medici diſſideant de febris proprijs pulſibus,errentq; omnes, ut,qui nec genera partiuerint pulſuum, & profectas ex facultatis, uel inſtr̃orum uitio alterationes pulſuum arbitrẽtur proprias ipſis febribus eſſe: Vt inuadẽtis acceſſionis quidam crebros,& paruos,alij adhæc languidos,iam non nulli etiam inæquales,ſunt qui tardos etiam,contra alij celeres, poſuerunt indicia. Tametſi quædam febres incompreſſas,ut iſti uocant,inuaſiones faciunt,in quibus pulſuũ prima mutatio in magnitudinem,& celeritatem fit, mox his ſuccedit augeſcentibus crebritas: reliquorum pulſuum,quos memoraui,in illis nullus apparet,nec initio acceſſionum,nec in incremento,nec uigore. Verum hos nec rigor,nec horror,nec ferè vlla inæqualitas, quin ne frigus quidem partium extremarum,uel ſuperficiei externæ,nec uellicatio,aut grauitas, aut compreſſio ſtomachi una inceſſit: plerosq; vero,uel unum de his,uel plura comitantur: nonnullos paulo poſt uomitus,qui apertè declarat,ex eo,q̃ in ventriculum uitioſi ſucci cõfluxerunt, quoſ
B dam illorũ vellicatos eſſe,alios compreſſos,aliquos nauſeaſſe. Clariſſime.n.recedit in pleriſq; initijs de tota ſuperficie externa ſanguis,confluitq; in viſcera: unde compreſſiones, & obſtructiones fiunt,diſtentionesq; arteriarum præcipuarum, p̃p quas initijs talium acceſſionum cõiuncti ſunt pulſus inæquales: quemadmodum ẽt languidi ob ſtomachum,& facultatem affectã. Ad hunc modum fiunt,& parui ob imbecillitatem facultatis,& ob frigiditatem: & iã tardi quoque ex ingenti frigiditate. Verum contractionem perinde,ac diſtentionem,nullus horum tardam fecit: ſed hoc perpetuum eſt, & præ ceteris proprium inuaſioni febris ex putredine humorum ortæ, ut arteriæ contractio efficiat celerior. Et,ſi quis in cognoſcẽda contractione eſt exercitatus, perpetuum hoc, & conſtans initij acceſſionis ſignum hẽbit, ubi contentione aliqua, ut frequenter admonuimus, pulſus præditus ſit: nam in languidis contractionem docuimus dignoſci non poſſe. Hoc igitur ẽt,atq; etiam exercitandum tibi eſt, ſiquidem cognoſcere ad unguem uelis initium acceſſionis: quẽadmodum aũt ingrediẽda ea ſit exercitatio, copioſiſſime in libris De dignoſcendis pulſibus declarauimus. Certiſſimũ eſt hoc ſignũ,illiq; maxime eſt fidendum, aperte ad dignotiones,conſpicuo. Equidẽ in multis,quorum antea pulſum nunq̃ tetigerã, nec per ſanitatem,nec per ægritudinem, hoc fretus uno ſigno nunquam ſum lapſus. Nam cæteris
C quidem oĩbus; ſiue frigeſcat totum corpus, ſiue os uentriculi (quem per abuſum uocamus ſtomachum) ſiue deferatur ſanguinis in profundum,uel ex mærore,uel metu,vel alia de cã,ſimilis tarditas eſt pulſus,& in arteriæ diſtentione, & contractione. Iam ei ẽt coniuncta eſt in utraque quiete raritas: in ſolis uero inuaſionibus febrium,ut diſtentio interim tardior fiat priore, certe contractio celeritatem nãciſcitur. Ad hæc reſtringit externas quietes, ut hic pulſus crebrior euadat: at non in internas, ſed uel perinde,ut in priore,uel paulo rarior id tp̃is vĩ. Comparanda uero eſt prior quietis,quantum ad tactum,p̃ti: hocq; memoria tenendum,conflatam eſſe eam ex fine contractionis,& initio diſtentionis,atq; ex interpoſita inter has quiete: tum expendendum, quantum utrinq; ei ex parte motuũ deliteſcente acceſſit: id quod exponendum eſt comparando cum contentione. Nam,ſi æque pulſus contentus nunc ſit,ac ante fuit, quanto tp̃s ſenſibilis quietis longius fiat,tñ ẽt eſt putandum eſſe re uera protractam quietem: ſi languidior, q̃ prius,effectus eſt,arbitrandum eſt,& ob hoc partem abſconditam eſſe motuum,q̃ quieti, quam ſentimus,ad uerã inueniendã detrahenda eſt. Nam,ſi paulo pulſus,q̃ ante,lãguidior appareat, multo aũt rarior,ueram quietem puta eſſe productã: ſin multo remiſſior,& rarior pulſus,ut ſenſus iudicat,minime cenſebis protenſam eſſe ueram quietem: eodem modo, ſi, cum paruam re-
D miſſionem aſſecutus pulſus eſt,inſigniter tibi crebritas uideatur aucta,contractam arbitrare ueram quietem. Itaque,in quibus languidior pulſus eſt factus,tempore,quo exploramus,aĩaduertendum eſt: in quibus uero pari eſt contentione, in his facile,uti diximus, ſi animum aduertas, interna q̃es dignoſcitur. Proinde,cũ nihil pulſus uariet,niſi in cõtractione ſit celerior,id habe initij acceſſionis ſignũ perpetuũ: ſimulq; fit hic pulſus in externa quiete crebrior,natura incumbente ad excrementum fumoſum propulſandum: quamobrẽ celerius cõtrahebatur. Ac ſic quidem celeritate tantum contractionis,cum primum id generatur,uariare à priore pulſus vĩ: paulo poſt ẽt fieri creber in externa quiete, q̃ citius arteria conſidere incipiat. At diariæ febres nõ habent hoc,quòd putredine humorum uacent: nec iam etiam hecticæ, q̃, niſi alter cum ijs affectus caſu coeat,ne incipiãt quidẽ unquam. Ita,in quibus præſertim febribus quæritur acceſſionum initium,tenere nos hoc indiuulſum ſignum debemus. Quòd ſi primo die,cum recens de ſanitate homo in morbum incidit,pulſum tangamus, ſtatim nobis genus ẽt febris hoc ſignum ante oculos proponet: una enim inuadere cum febriũ acceſſione, quæ putredinis alicuius humorum comites ſint,perhibent. Iam in differentijs febrium docuimus in eodem genere,quo hunc, pulſus eſſe,qui ab inflãmatione excitantur: ſed à pulſib⁹ ab humorũ putredine concitatis hi ſola duritia diſcernentur,ſiquidẽ pulſuum ortorũ ex inflammationibus durus eſt occurſus. Quare,ſi

durum

a.l.4.f.1.t.2. a.fol.417.a

durum occurſum,quem efficit cõtẽtio arteriæ,diſcernere ab eo vales, quem generat frigiditas & duritia,tres prædicere hinc cauſas ꝓteritas poteris,potum frigidæ, meracius uinum,inflammationem:quam non ſolum ante cauſam fuiſſe acceſſionis,ſed permanere etiã dicemus: frigidæ,atq; largioris meri potum anteceſſiſſe eum quidem,ſed,quem cõcitauit,affectum adhuc durare. Ac indureſcunt quidẽ ex nocuis frigidæ potionibus arteriarum tunicæ,& ab uino immodice poto deſiccantur:nam,ſi neruorum ſimul principium lædat uinum,ẽt intenduntur non aliter,atq; illæ,quæ conuulſionem prænunciant. In inflammationibus uero abſque propria tunicæ duritia tenduntur,uocaturq́; pulſus tum ẽt durus ob uim ictus:non induruit tamẽ per ſe arteria,qũo cum uel deſiccata ſit aliqua ratione, uel magnopere perfrigerata,uel affectum cõparauerit ſcirrhoſum. Atq; hæc quidem ſic diſtinguo:Quæ primo die nequaquam obtinent iſtud ſignum,a febribus putridis ſeparabis,ac uel diarias cenſebis, uel hecticis. At" febris hectica rariſſima a primo exiſtit:quin tñ id temporis poſſit naſci,nihil cauſæ eſt,ſed uidimus ẽt non nunquam tales. Reliqua harum omnia ſigna alio in opere explicata ſunt, ubi de differentiis febriũ tractauimus. Quæ uero pulſus ſuppeditant,nunc perſequemur. Nec magnus pulſus,nec uehemens†cum hecticis febribus unquam concurrunt,ſed ſi* alterutrum habeant horum, non ſunt hecticæ:ſi ſimul*vtrunque hẽant, planè ſunt diariæ,ſi quidem eorum contractio, quemadmodum diximus,non properet. Propria.n.eſt eius,quæ conſequitur putredinem humorum,celeritas:cuius ſingulas dſias in commentariis,quorum memini,ſum perſecutus. Hæ ſunt,ut ſummatim commemorem,oẽs,quæ circulatim accedunt,atque omnes continuæ,ubi tertium diem ſuperent. Eiuſdem generis ſunt,quæ inflammationes comitantur. Ac in declinationibus celeritas contractionis diſſoluitur,præſertim cum ad integritatem,aut prope eam peruenerint:initio acceſſionum generatur,cum aliqua ratione humores intendantur: ac per incrementum augetur: vbi prope iam attigerint uigorem,ſuccenſis humoribus,ferueſcentibuſq; ingens incrementum ſuſcipit diſtentionis celeritas,cõtractionis permanet par celeritas:ubi iam uigeat plane febris, in illa acceſſione ad ſummam celeritatem diſtentio peruenit,& diminuitur celeritas cõtractionis. Verum plerique medici,præcipue qui ſenſu negant contractionem percipi poſſe,longe ab ſunt ab ſigno,quod expoſuimus,oĩum febrium ex putredine ortarum, initijq́; in illis ſingularũ acceſſionum. Non nulli,ſed ſanè pauci,obſcuram imaginem rei vñr conſpexiſſe:quamobrem adeo confuſe,atque obſcure ſcribunt,ut,qui conijcere ualeat,quid dicant,ſit nemo. *In his* Archigenes eſt:quod uidebis,ſi librum eius de pulſibus legere uelis,& commentarios de ſignis febrium, aut certe horum compendium: & uero nos ẽt libros eius de pulſibus una cum interpretatione obſcurorum locorum expendimus,atque examinauimus octo commentarijs. Atvero mihi quidam vñr optime dixiſſe(ſi adiecerimus ſermoni quandam diſtinctionem) pulſuum ex vtraque parte mutationem initij acceſſionis eſſe nunciam. Quam adiunctam diſtinctionem uolo,ea hæc eſt,ſi mutatio citra aliam occaſionem acciderit. Occaſiones autem partim externæ ſunt,non medicis modo,ſed plebi etiam perſpectæ,cibus & potus ſumptus,quiuis motus,& animi affectus iratorum,aut metu percitorum, aut angore, aut quomodolibet aliter commotorũ: partim ex ipſo corpore originem ducũt,de quibus paulo ante verba feci,vbi horroris,rigoris, refrigerationis,atq; confluentium in uentrem mentionem facerem. Nam,ſi laborãti tale nihil acciderit,repentina,in quamcunque rem ſit,mutatio acceſſionẽ præmonet: ſi celerior maiorq́; pulſus fiat,calorem ad arteriarum fontem ſuppullulare:ſi tardior vel minor,frigiditatẽ. Itemq́; conſentiet crebritas cum caloris abundantia,contra cum frigiditate raritas. Et remiſſio etiam, quamuis alio ex ſymptomate oriatur,peculiaris eſt acceſſionum initijs:q̃ in ventrem tum confluant humores uitioſi,atq; offenſo eius ore facultatem afficiãt. At pulſuum inęqualitas, q̃ ferè inuadit una cum acceſſionibus,cõpreſſarum,uel obſtructuram mõ arteriarum,aut copiæ humorum ad facultatem relatæ,eſt ſignum:quæ ẽt ratione acceſſionis poſſunt accidere. Quæ igitur pulſuum mutationes fiunt, cum cordis calor augetur, uel confluunt intro humores, aperte hæ videbuntur acceſſionis initiũ annũciare,ſiquidem,ut diximus, ab alijs occaſionibus ſint remotæ: q̃ uero, cum creſcit frigiditas, hæ non ẽt neceſſario uidebuntur febris acceſſionẽ nunciare: ſed,ſi hic quoq; alias oẽs occaſiones ſecludamus,declarabit frigiditas nobis iam iamq́; febrem iri accenſum:ſuffocatur.n.tunc,q̃ materia,quæ in profundum confluit, mire ſit frigidior, ut periculum ſit,ne ſemel principium extinguatur. Qualia exempla extra corpus multa conſpiciuntur,ſi qñ materiam ſimul & multam,& quæ non facile ſuccendatur,affatim in modicum ignem conijciamus:nam ſtatim periculum eſt,ne extinguatur: ſi non extinctus ſit, ſed reſtiterit, paulo poſt ſuccendere totam materiam incipiet,caloremq́; generabit,primo fumoſum,tãdem etiam flammeum,dum prorſus deuicta materia puram excitet flammã. Nam,ab ea flamma,quod defluit,non ſumus,ſed fuligo eſt: Græcis duo noĩa ſunt αἰθαλος, & λιγνὺς: utrunque enim materiæ aduſtum excrementum, quod in ſublime fertur, ſignificat: quod uero decidit, cinis & fauilla. Ita finge in febribus,ubi aceruus materiæ humidæ initio acceſſionis ad cor peruenerit,primum mortis periculum eſſe:quod periculum maxima mutatio pulſuum in raritatem,tarditatẽ,paruitatemq́; prænunciet. Nam,ſi his inſignis* remiſſio ſucceſſerit,extemplo peribunt:ſin autem

abſit

† *Additur in antiquis.οὐ δ'ει μὴ σκληρὸς. id eſt, neque qui non ſit durus.*
* *quodpiam.*
* *omnia.*

A abſit* remiſſio, contendit natura hanc ſuperare, atq; arteriarum motum maiorem, celeriorem, crebrioremq; excitat, vt vterq; motus celerior quidem fiat, ſed clarius contractionis: increſcat que hic breui manifeſte, dum augeſcat acceſſio: tandem, vbi materiam ſuperauerit, calor quaſi flamma incenditur. Atq; hic eſt uigor acceſſionum, vbi fuliginoſum excrementum expiratione & contractione arteriarum natura expellit: quod uero eſt veluti cineritium, non perinde, quia craſſum eſt, põt excernere, ſed per inſignes quoſdam meatus educit: hoc in partibus inflammatis pus eſt, in ipſis uaſis ſedimentum urinæ. At de his in cõmentarijs De dñiis febrium latius diximus. Pulſus autem illas mutationes ſingulis temporibus acceſſionis, neceſſe eſt, habeant. Iam etiam in initio, ut diximus, non male quidam mutationem eorum in utranq; partem ſtatuerũt. Sed ad oĩmodam illorum ſignorum certitudinem, danda opera eſt, ut ſcias diſcernere pulſuũ oĉs alterationes ex aliis occaſionibus: in quas, quanquam uitet, frequenter incurrit Archigenes. Itaq; in uerboſitatem, & inſtitutionis confuſionem incidit, cum, proprijs, & perpetuis ſingulorum temporum ſignis commiſceat ea, quæ frequenter conſequuntur: quamuis in minimo ſi tu ſint, ſi methodo percipiantur: nam purum calorem motus diſtentionis declarat, atque eum, qui eſt ueluti fumoſus, contractionis. Cæteræ pulſuum alterationes, aut ob facultatis, aut ob
B inſtrumentorum fiunt mutationem: harum autem utraq; ex cauſis quibuſdam præcedentibus, quæ ferè alias ẽt externas comitantur. Ac, quo ſit ſermo clarior, appellabimus, quæ ex corpore procedunt, cauſas, unde uel facultas, uel inſtrumenta alterantur, præcedentes: harum ipſarum, quæ poſitæ extra corpus induxerunt alterationem, cauſæ ſunt externæ. Harum nos methodum omnem in aliis commentariis, quos inſcribimus de cauſis pulſuum, expoſuimus. Itaque nihil miri eſt, ſi expedita hæc quis memoria complexus, meditatusque, uia ſcientiam pariẽte ad prompte dignoſcendos quoſuis pulſus, cauſas interim, quæ præceſſerunt in ægrotis, inueniat. Atque hic quidem finem ſermonis faciamus.

Pulſuum mutatio ex intemperie ſiccitatis, & humiditatis cordis & arteriarum. CAP. 8.

DE intemperie humiditatis, & ſiccitatis, quæ cor teneat, ipſasq; ẽt arterias, & ſingulas ſeparatim, & omnes in cõi, deinceps agam: de quibus etſi ante ego non nihil attigi, tamẽ orationis ſeriem, q̃ tractari hæc ſeparatim poſtulat, ac ſi dixiſſemus nihil, ita abſoluemus. Nam cor qñque, ſi ſiccius euaſerit, q̃ naturalis ſtatus fert, unà omnes ſecum arterias alterabit: qñq; uero in una hoc parte animalis arterijs, uel in pluribus accidet: eſt, cum ſint contra quidem, ac cor, affectæ, quod ad ſe ipſas pertinet, arteriæ, ſed tamen etiam recipiant eius affectionem, ut conſle
C tur illis medius quidam affectus in humiditate, & ſiccitate: ſicut ante in caloris, & frigiditatis intemperie explicauimus. Cauſæ ſunt præcedentes, quæ arterias indurent, a qua ſulfurea, & alumi noſa: & (ne multis) quæcunque uim habent exiccandi, non aquę modo; ſed & medicamenti, diu parti cuipiam corporis applicata: cuiuſcunq; arterias hæc intemperies tenuerit, ipſum pulſum reddit duriorem. Maxime uero in pleriſque atrophis, cum arteriæ partium nutritione defectarum fiunt duriores, tum pulſum creant duriorem. Cor ipſum ad intemperiem inducit victus, ſi diutius ſicco utaris: præterea medicamentorum exiccantium eſus & potio, in quibus eſt uinum merum, defectus cibi, uel alia quapiam de cauſa, uel ob famem publicam: interim etiam ob potum, ut in lõgis nauigationibus: adhæc immodicus labor, ſenium, ſolicitudo, triſtitia, diutinæ uigiliæ, febris hectica, præ cæteris marcida. Hæc igitur, quæ memorauimus omnia, nunc ſingula, nunc bina, nunc terna, nunc plura coniuncta, cor ſiccius efficiunt, tantoque, quàm par eſt, duriorem pulſum, quanto ſit ſiccitas maior. Cauſæ humidæ intemperiei ſunt œdemata, quę partes diutius tenuerunt, aqua inter cutem, leucophlegmatias, qui item cor alterat: deniq; om-
D nia principum uiſcerum œdemata, cum arterias humectant, & cor, tum pulſus efficiunt molles. Pulſuum cauſæ mollitudinis mediocris, nec inſignis hæ ſunt: ciborum copia humidiorum, multum ocium, ſomnus longus, balneæ a cibo. Durorum pulſuum ante demonſtra uimus eſſe paruitatem, mollium magnitudinem; iam etiam has conſequi celeritatem, & tarditatem, adhæc crebritatem, & raritatem. Declarauimus præterea aliarum cauſarum coniugationes: cauſas nunc dico primas & quaſi continentes generationis pulſuum, uſum & facultatem. Itaque accidentium cordis ex intemperie nihil iam reliquum eſt. At non tamen tumores in illo excitantur, qui pulſus alterent in duritiem, quemadmodum in cæteris uiſceribus inflammationes, & ſcirrhi: prius enim pereat homo ſyncopa correptus in illorum tumorum ortu. Omnia igitur, quæ cordi accidunt, quæ pulſus mutent, retuli: quamobrem hic finire hunc librum certum eſt mihi: ac progreſſo ad quartũ, omnium aliarũ corporis partium exponere affectus, quicunq; intemperiem, & tumorem præter naturam comitantur, ac qui ſingulos pulſus conſequitur.

GALENI

GALENI DE PRAESAGITIONE EX PVLSIBVS LIBER QVARTVS

ARGVMENTVM LIBRI

Explicatur præſagitio ex pulſibus, qui reliquis affectis corporis partibus, tracto in conſenſum corde, oriuntur.

Quid tractandum hoc libro: ac de communi præcepto animaduertendo in cordis, & arteriarum alteratione. CAP. 1.

Vartus hic liber nobis eſt de præſagitione ex pulſib. In primis duobus ſingulorum pulſuum poſitorum expẽdimus authores affectus. In tertio ſingulorum affectuum proprios pulſus inueſtigauimus: cœpimus autem ab ijs, quæ cordi accidunt, in quibus ſunt omnes febres, ut in libris, quos de ijs ſcripſimus, probauimus. Quod reliquum eſt adhuc, aliorum omnium partium affectus, quibus cor conſentiens commutat pulſus, omnes ordine explicemus: contrahamusq́ue in methodum eos, quomodo ante feci⁹ mus alios. Atque hoc primum de omnibus in communi eſt ſciendum, totius corporis pulſus prius, quam cõſentiat cor parti prius affectæ, in omnem alterationem fieri non poſſe ut trahantur: in parte aliqua, licet offenſionem cor non ſentiat, arteriarum motus uariare poſſe. Poſtea quam iam huius admonuimus, primo loco inſtrumentorum reſpirationiſeruientium affectus exponamus, deinde nutritiuorum, mox capitis, poſtea artuum, & propatularum animantis partium, poſtremo genitalium.

Pulſus, quos creant pulmonis affectus. CAP. 2.

AC partes aĩalis reſpirationi ſeruiẽtes duę dũtaxat ſunt, pulmo, & thorax: nutritionis multo plura, q̃ duo inſtr̃a, iecur, uentriculus, inteſtina, lien, renes, vtraq; ueſica. Celerrimã cordi, & oĩum maximã noxã dat pulmo: ſedem habet.n. omniũ ei coniunctiſſimã, eiq́; vaſis q̃ maxime affinis eſt, & confluxum habet per maxima oſtia in vtrunq; ſinum. Quãobrem, qñ euaſerit ſolito calidior, continuo & cor calfacit: ſi frigidior ſit, nec hoc* intercalatur: nam humiditatis, & ſiccitatis intemperiem non perinde, ac illas, ſed citius ẽt has tñ, q̃ cætera inſtr̃a, cordi impertit. Tũ plethorici in ipſo morbi, maxime cũ eryſipelas, uel inflãmatio inuaſerit uiſcus, cordis ſtatim functiones alterant. Et affectus quoque, quos in ipſo cõmittit fluxio pituitoſa, in cõſenſio G nẽ ſecũ cor trahunt. Sed ab intẽperie initiũ exordiendũ eſt, q̃ abſit à fluxione: ac primum in manibus ſumã eã, quæ ob calorẽ fit. Ergo, ſi a pulmone excalfacto cor paruum calorem contraxerit, pulſus efficit, qui comites eſſe vſus pulſuum amplificati ſolent: q̃ affectus ſi diuturnior ſit, in periculum uocabitur illud, ne in febrẽ hecticã incidat, cuius nos añ indicia declarauimus: atque perinde pulſus alterabuntur, ſiue ſolũ per ſe cor intẽperatũ ſit, ſiue cõſentiat pulmoni. Iam ẽtre ſpirationis forma in eodẽ erit ſtatu, ſiue febrili intẽperie cor ſolũ affectũ ſit, ſiue pulmoni cõſentiat. Maiorem tñ in toto ſinu thoracis æſtũ percipiet, q̃ ex pulmone laborat: atq; calidam planè aĩam reddet, ſitietq; ãt altero magis, & calidioribus erit faucibus, atq; lingua, eaq́; fere ſiccior: q̃, ſi malũ ingraueſcat, inficietur lingua atro colore, quã oĩno aſperam hẽbit. At, ſi pulmo ſit refrigeratus, cor, quod ei conſentit, pulſus primo in eã adducet alterationem, quã ante conſequi oſtendimus uſum, qui exoluitur: t̃pis longitudine, cum frigiditatem hecticam contraxit, pulſus excitabit, quos huic, ſi polleat, attribuimus. Ac nimirũ cætera conueniunt his, q̃bus ſolũ cor eſt refrigeratum, cum illis, quibus pulmo: alterum.n. neceſſario alteri conſentit: quibus uero refrigeratus eſt primus pulmo, hoc hñt extra ordinem, ut ſentiãt frigidam reſpirationem. Iam, ſi ſiccitate intemperatus pulmo fuerit, à primo pulſus pene nihil alterabit, tandem conſentiente illi H corde, duriores efficiet. His fauces, tametſi nihil ſitiant, prompte areſcunt. Humida intemperies uuidas reddit fauces, ſitim extinguit, & t̃pe ad mollitudinem pulſus traducit. Hẽs pulſus ſimplices intẽperaturas: ex his cognoſce cõpoſitas: nã ad aliud propero genus, quod ex fluxione dixi oriri. Cõem hẽt hoc oĩum inæqualitatem pulſũũ: obſtruuntur.n. facile, & conſtringuntur, atque cõprimuntur per eas fluxiones principes arteriæ: nec minus ob eã humorum copiã, q̃ ad facultatem refertur: q̃. ſ. tam coniunctum pulmoni cor ſit, & confluxum hẽat per magna oſtia. Ac inæqualitas quidem cõis eſt oĩum fluxionum, quæ impingunt in pulmonẽ, eaq́; nunc maior, nũc minor eſt ꝓ craſſitudine humoris, & abũdãtia: minor, ex ſubtilibus, & paucis: inſignior, ex craſſis, & uiſcidis, copioſisq; fluxionibus efficitur, q̃ hæ obſtruãt cõprimantq́ue, ac grauẽt magis. At alterationes pulſuum in cæteris dr̃ias, ex calidioribus fluxionibus, quales ab copioſo calore: ex frigidioribus, quales excitari ante ob defectũ docuimus; Duriores, q̃ oportuit, fiunt per ſiccã intemperiem, & inflãmatorios, atq; ſcirrhoſos pulmonis tumores: cõtra molliores ob œdemato ſas affectiones. Iam nec reſpirationis unum genus eſt per intemperiẽ, & fluxiones. Frigida intemperies paruã, tardam, raramq́; reſpirationẽ creat, non aliter, atq; pulſus: at fluxiones frigidę pulſus ſimiliter mutant: reſpirationẽ, nec paruam, nec tardam, nec raram reddunt. Quia.n. coar

ctatus

Actatus pulmo eſt, paucis ſpiritus recipitur: qui, ꝙ naturæ non ſatis efficit, fit ut altera actio ſtatim celeris efficiatur, & magna. Quæ ſolæ diſpnœæ hñt (quod declarauimus in libris, quos de ijs cõ ſcripſimus) ut thoracis diſtẽtioni q̃ titas attracti ſpũs aduerſetur: maxime.n. thorax dilatat̃, ſed non attrahit̃ ſpũs plurimũ, vti cum apertus pulmo, nec obſtructus eſſet. Genus igitur reſpirandi oẽs fluxiones idem hñt: at non eadem oĩbus ſuffocatio, ſed calidiores comitatur potius, qñquidem largiorem attrahi ſpũm natura tum poſtulat: nam ſolam intemperiem nullum ſuffocationis periculũ excipit. Iam pulſus ẽt præter ſuperiores dr̃ias in aliam incidit, ex eo, ꝙ fluxio nunc in ipſas impingat ſolas aſperas arterias, nunc in læues, & venas: uel inter eas occupet cunctas intercapedines. Si arteriæ tñ aſperæ ſint oppletæ, nihil pulſus duritia uariant: ſin læues, quia totius aĩantis arterię intenduntur, pulſum efficiunt duriorẽ. Oedemata, tñ abeſt, ut indurent eum, vt ẽt molliant, diuturnitate arteriarũ tunicas humectãdo, nec quicq̃ intẽdendo: id qđ in tumoribus inflãmatoriis, & ſcirrhoſis uſu uenit. Quare noli iã noĩa expectare peripneumoniarũ, uel aſthmatũ, vel *aliorũ pulmonis morborũ, cũ affectus teneas pulmonis: nã inſtõnẽ ꝑ noĩa primã hr̃e *ſignationis cõtrouerſiã, alterã, numeri morborũ *ignorõnẽ, multis ſæpe locis declarauim⁹.

Pulſus, quos creat thorax affectus. CAP. 3.

B SEd ad thoracis morbos eadẽ uia, & rõne progrediẽdũ nobis eſt. Intẽperaturæ eaſdẽ altera tiones inducunt, ac paulo añ illæ pulmonis: tumores pro multitudine, & genere ſingulorum humorum, qui efficiant eos. Variãt aũt, ꝙ citius cor, & magis pulmoni cõſentiat: minus atq; tardius thoraci. Alia p̃terea erit uarietas, ꝙ interim affecta pars thoracis ſit muſculus, interim ſuccingens coſtas tunica: maior ſiquidẽ tenſio eſt, ubi duræ partes, & ſpiſſæ intumeſcãt: vñ ẽt pleuritici ſp duriorem pulſum, q̃ peripneumonici, hñt. At æqualis eſt maxima ex parte pulſus in tumoribus, qui conſiſtunt ad coſtas, non, ut in pulmonis tumoribus, oĩariam inæqualis: neque. n. magnis uaſis, neque uicinitate propinqua cum corde coniunctus eſt thorax. De gñe dyſpnœæ hoc loco nihil neceſſe habeo dicere, vt in pulmone oportebat diſtinguere: nã modo cor offenditur primum, modo pulmo. Expoſita eſt enim & facilis eius affecto thorace cognitio.

Qui pulſus fiant affecto iecinore. CAP. 4.

IEcinore affecto pulſus ex intẽperie uariãt, vt ſuperius docuimus. Si excitati ſint tumores prę ter naturam, conueniunt fere ẽt in his, ſed minus ex inflãmationibus indureſcunt, q̃ ex thoracis inflãmationibus: & tanto quidẽ, quanto, q̃ ex pulmonis, magis. Nunq̃ ẽt ex thoracis, uel iecinoris tumore fit mollis pulſus, eo ꝙ nec innaſcit̃ his inſtr̃is œdema pituitoſum. Cõpactior. n.
C thorax eſt, quam qui eã fluxionem admittat: iecur non cõpactius mõ, ſed & innata facultate alterat pituitã: at iecinori procliuius cor, etſi remotius, q̃ thorax ſit, uinculo cauæ uenæ conſentit.

Septo tranſuerſo affecto, qui fiant pulſus. CAP. 5.

COnsẽtit porro, & ſepto trãſuerſo p̃ oĩbus alijs thoracis partibus, ꝙ ex ipſa caua uena ĩ hoc venæ inſeruntur: tenſionem vero nulla perinde alia pars infert arterijs, p̃cipue ſi neruoſa eius pars affecta ſit. Ac, ſi ab ſolis excrementis in ipſo exiſtentibus, citra febres intẽdatur, dolor & dyſpnœa à primo conſequit̃: poſtea putreſcentibus excremẽtis febricitãt: Si ex fluxione, quæ incumbit in ipm, oĩno hæc ſit uel flauæ bilis, uel calidi ſanguinis, & tenuis, oportet: nam craſſum ſanguinẽ, & pituitã lentam ꝓꝓ denſitatẽ nunq̃ recipiat. Hi delirabunt neceſſario, pulſumq́; habebunt inſigniter durum, itaq; ẽt paruum: quia uero ambo hæc, & calor eſt copioſus, ꝓinde creberrimũ quoque. Pulſus iã affecto ſepto tranſuerſo citra febrẽ, durus eſt, & paruus, nõ multo tñ crebrior, *ſed uel admodũ parũ, uel nulla ex parte, in eã incidit mutationem. At uero oĩa, q̃ magnis pleuritidibus accidunt, rñdẽt ſymptomatibus partis neruoſæ ſepti trãſuerſi, tum quòd ſuccingens coſtas tunica multis neruis p̃dita ſit: tũ ꝙ adhæreat ſepto tranſuerſo, membranisq́; thoracẽ interſepiẽtibus, ꝓ quas ad cor cõtinuat̃. Ac maximũ ſanè indiciũ exitialis pleuritidis eſt, ſi
D pulſus ſit magnopere durus, itaq; paruus ẽt, & ob ambo hæc, calorẽq́ue, creberrimus: pleuritic⁹ cũ tali pulſu nemo eſt ſeruatus ullus. Hi minus, q̃ q̃bus inflãmatũ eſt ſeptũ trãſuerſum, delirant: proprius. n. principium emittunt̃ nerui ſepti tranſuerſi. Verũ, qñ de pulſibus dicere inſtitui, non eſt mihi in cæteris ſignis immorandum: in commẽtarijs. n. de locis affectis, latius de his diximus.

Qui pulſus fiant uentriculo affecto. CAP. 6.

VEntriculus affectus intẽperie, pulſus ita, ut ſuperiora, immutabit: ob tumorem uero quem piã, ſi is ſane in fundo cõſtiterit, more aliorũ: ſin ad eius os is cõſtiterit, pulſus ob neruorũ multitudinem erit durior, non ita durus tñ, ut ex ſepto tranſuerſo: multum. n. concedit huic, tametſi non cedat neruorũ magnitudine, ſed q̃a hi nerui inſigni ſenſu ſunt p̃diti: molles ſunt. n. & magni, atq; ex ipſo principio ſunt enati. Verum, quia carnoſa eſt corporis ſubſtantia, duritia inferior eſt & ſuccingẽte, & ſepto trãſuerſo: q̃ corpora contenta ſunt, & dura, ſpiſſaq́ue; vñ, cum in tumeſcunt, vehementius tẽduntur: p̃terea illorũ nerui nõ ſecus, atq; ipſa inſtr̃a, duri cõtentiq́ue ſunt, uentriculi (ut diximus) molles. Quare ex ſepto tranſuerſo, & ſuccingente tunica duriſſimi, itaq; ẽt parui fiũt pulſus; ꝙ, ſi calor quiſpiã cum ij ſdẽ, ut in inflammationibus, & febribus, ſit coniunctus, ſimul creberrimi. Ex ore uentriculi nunq̃ ita durus pulſus fit, ꝙ nec ipſi nerui, nec pars ſit contenta: uerum parui, & ſubinde crebri, quia ꝓꝓ eximium ſenſum defatigatur q̃ primum,

&

* *In græc. dictio hæc non habetur.*

* περὶ τὸ σιμμανόμενον, *eſt in impreſſis, in pleriſq; antiquis ẽ* περὶ τὸ ζητούμενον, *i. rei quæ ſitæ.*

* ἄγνοιαν *eſt in textu: ſed forte* ἔννοιαν. *i. notitiam legendũ eſt.*

& deijcit facultas. Exposuimus.n. quos pulsus dolor, pſertim si facultatē lædat, efficiat. Ac, quē- E admodū ob dolores, q̄ afficiūt vētriculos, ſtatim debilitat facultas, ita nec copiā humorū ſuſtinet ne pauliſp q̄dē, ſed degrauat, & defatigat, pulſusq́; efficit inæquales. Diximꝰ in ſuperioribus libris, facultatē copia materiæ degrauatā, q̄ pulſus comitent, atq; ēt q̄ debilitatā: q̄ offenſiones facultatis cū vētriculi os ambę comitēt, iure pulſus reddit ĩterdū lāguidos, paruos, crebrosq́ue: interdū inæquales cū in illis tribus, q̄ memorauimus, generibus, tum uero in celeritate, & tarditate.

Qui pulſus fiant affectis cæteris nutritionis inſtrumentis. CAP. 7.

PORrò in nutritionis cæteris inſtrīs, nihil iā laboris eſt, mutationes pulſuū inuenire, ſi priora oīa, q̄ exposuimus, quaſi elemēta reſpiciamus, ut nihil obiter prætereamus: quæ.n. propiora cordi ſunt, & magnis uaſis ei copulata, celerius, & magis in cōſenſionē trahent: q̄ remotiora ſunt, & paruis vaſis affixa, minus & tardius. Eodem mō: q̄ dura, & contenta, neruisq́; p̄dita ſunt plurimis duris, facile pulſus hæc efficiunt duros: q̄ contra, molles: q̄ ſenſu vigēt, utroq; incōmodo facultatē afficiunt. Quare nulla difficultate ipſe inuenias tua ſponte, quem q̄que pars quibus in affectibus pulſum creat. Vt, exēpli cā, ueſica & uterus loco inter ſe nihil differunt, ſed durior veſica, & neruoſior eſt, vñ pulſus inflāmata duriores facit, q̄ vterus: uterus celerius eos, & magis cōuertet in magnitudinē paruitatēque, atq; reliquas drīas, maiores.n. arterias hēt uenasque, & F multo prius ex magnis dorſi uaſis expellulant, q̄ q̄ inſerunt ueſicæ. Dolores utriq; inſtīro, quatenus neruo ex æquo prædita ſunt, pares ſunt: quatenus ſpiſſius eſt, & dūrius ueſicæ corpus, maiores ſunt huius. Etenim, qui ob ſepti in ſpiſſioribus corporibus, & conſtipati ſunt humores, hi maiorē dolorē, q̄ qui in rarioribus ſunt, & mollibus, concitant: nimirū q̄ tendāt uiolētius, cuius comes erat doloris magnitudo. Hac rōne, & uia oīum partium inueſtigandæ ſunt differentiæ.

Qui pulſus fiant partibus, quæ extra inguina, & alas ſunt, affectis. CAP. 8.

SEd, exercitandi gīa, drīas ego explicabo aliarū partium, q̄ ſunt extra inguina, & alas: qm̄ & his aliquid quidē à prædictis oībus differens eſt, quemadmodum & inter ſeſe mutuo particulatim: aliquid vero tum ſibi mutuo, tum cum p̄dictis cōe eſt. Nam, q̄ diſtant multum a corde, ambobus eſt cōe, magisq́; inferioribus: ſed inter ſe ſubſtātijs, & officijs differunt, ſicut quiddam hñt inter ſe, & cū ſuperioribus oībus cōe, in oībus drījs, quas commemorauimus. Etenim ſunt ī his ipſis quoq; quędā duriores, & dēſiores, aliquę rariores & molliores: atq; hę plurib. & maioribus, illæ paucioribus minoribusq́; uaſis, & neruis, p̄ditæ ſunt: ac pars earum acutiorem ſenſum hñt, pars ſecus. Diuerſitatem uero in functionibus harum partium, ac p̄cipue earum, quæ ſupra alas ſunt, ignorat nemo. Crura.n. & manus actionum uoluntariarum gīa condita ſunt genere inter ſe ſimiliū: oculi, aures, lingua, menynges, iīpm cerebrū, oēsq́; colli partes, longe ſanè diſſident functionibus ab artuū partibus. Quocirca adiunctā eſſe par eſt ſuam cuiq; ſpēm ſymptomatū, q̄ non ex æquo pulſus alteret: Vt, ſint licet eodem loci cerebrū, menyngesq́ue, ac cæteræ capitis partes, ſi inflāmatæ illæ ſint, febricitent, neceſſe eſt, & delirent: ſi aliæ, nō neceſſario: nam muſculorum tp alium inflammationes, febres, deliria, ſpaſmos, ſopores frequenter inducunt, ſi magnæ ſint, non ſp: neque, cum paruæ ſint, illa ſymptomata concitant. Cerebrum ipſum, ubi in currerit in morboſam intemperiē, ſymptoma neceſſario, qđ intēperiei familiare eſt, inducit: in caloribus immodicis, ſi qñ ſoli hi p ſe ſteterint, delirium. ſi cōiuncti ſint ſiccitate, una cum uigilijs: quod. ſ. eſt proprium ſicciratis ſymptoma, ut humiditatis altus ſomnus, uel coma. Refrigerationis eius: ſymptoma eſt perpetuum fatuitas, quā uocant: ſi concurrant humiditas, ijs comes eſt cataphora: q̄ ſi multo, q̄ modus naturę fert, humidius euaſerit, & calidius, cataphoram inducit cōiunctā cū uigilijs, & delirio. Cuius oēm ſpēm declarauimus alio in libro, q̄ eſt de comate, qđ deſcripſit Hippocrates. Vehemens aūt frigiditas cerebri, ſi accedat ſiccitas, motu priuat uniuerſum corpus: non tñ hi comatoſi ſunt, ſed ſublatis oculis intuent inconniuenter. Iā pulſus, p̄p quos hęc retulimus, ſi abunde ſit calidū cerebrū citra ſiccitatē, in cōſiſtentia arteriæ ſunt mode- H rati, & ſimiles natiuis: magnitudine uero hactenus ſuperāt, & celeritate, & crebritate, quatenus morboſus calor natiuum exceſſerit. Si uero nō mō ſit calidus, ſed & ſiccius p̄ter naturam, ſtatim utiq; ēt menynx ipſa tenuis, quę tegit cerebrū, in eandē uenit affectionē: †unaq; cum illa cuncti nerui, atq; arteriæ pulſum duriorē nanciſcuntur, q̄ eorū tunica cōtendatur, atq; deſiccet: nā de cōſenſu principiorum diſputauimus aliàs. Quòd ſi ex bilioſi humoris aſſluentia in calidum, & ſiccū affectū cerebrū deuenerit, ēt magis tēdūtur arterię. Ita quē inducit calidꝰ ſanguis, & quaſi feruidus, ſiccitas minor, & maior tenſio, cū ipſas menyngas corripit, tū neruos atq; arterias. Bilioſus vero ſuccus, †ſi pallidus ſit, ‡cuius hic mētionem facimus, quia tenuis eſt, & ſubtilis, nō p̄inde in mollibus corporibus inhæreſcit: ita nec in tumorē attollit ea. Sanguis calidus ſepitur ārctius, & obſtruitur: quo excitat tumorē maiorē, & tenſionē ualidiorem. Proinde etiā atque ēt attendendū eſt arteriæ corpus, p̄ ſiccitatē ne, an p tēſionē, videat tunica durior: ſi ob ſiccitatem uideat, alterutrū eſt exiſtimādū obſidere cerebrū, uel intēperiē calidā, & ſiccam, uel copiā bilis: ſi ob tēſionem, inflammationē: ſi p̄p ambo, ipſum ēt affectum puta conflatum eſſe ex ſanguineo & bilioſo humore: qui perpetuo omnes delirant. Differūt inter ſe, q̄ qui intemperie ſola affecti ſunt, modice hoc habeant, & infirmas oēs uoluntarias actiones: qui bilioſo humore, non eas habeant

† *Græc. legitur,* σὺν αὐτῇ δὲ καὶ τὰ νεῦρα σύμπαντα, καὶ ἐκεῖνα καὶ αἱ ἀρτηρίαι σκληρότερον, *&c. ſed forte legendum eſt* μᾶλλον ἐκεῖνα, ἢ καὶ δία, *ut ēt appareat inferius: ut ita uertatur. unaq́, cū illa cūcti nerui, & cor, ac arteria duriorem pulſum habent, qđ earum tunica &c. loquitur.n. de cōſenſu principiorum, cerebri nimirū & cordis.*

† *Al. hoc eſt pallidus.*

A beant infirmas,& mirum in modum delirent.Qui ex atra bile feruente ob putredinem hoc patiuntur,mente ferinè mouentur:quorum etiã ſunt duri pulſus utraque de cauſa,ſiccitate,& tenſione:ſimulq; parui ob duritiẽ:& iuſto celeriores,quia febricitant:ẽt crebri,q; nõ ſatis fiat vſui. Humidę intemperaturę cerebri,molles pulſus diuturnitate efficiunt,ac hominem comatoſum: ſi ad illas acceſſerit febrilis calor,morbus appellatur lethargus,& pulſus eſt non modo mollis, ſed & magnus.Si verò putreſcens pituita ita cerebrum afficiat,erit tũ ẽt morbus lethargus:pulſusq; arteriæ cõtentæ ſpeciẽ quandã præbebit,tametſi ſit mollis.At magni in morbis hiſce oĩbus hactenus erũt,quatenus auctus ſit calor:celeritas aut omnino minima eſt, aut his nihil prorſus creſcit:eodẽq; crebritas mõ.Hæc autẽ unà cũ caloris copia oĩa increſcent.Si vero cõmiſcea tur ex bile & pituita affectus,nec prorſus vigilant,nec in ꝓfundo ſunt comate:ſed in ſopore deferuntur,deſipiũtque,nec palpebras valẽt attollere:& breuibus,comatoſi hi ſunt, & vigilãtes; itaq; & pulſum habent ambigentem inter cõplicatos mutuo affectus.Sin frigiditas morboſa cerebrũ afficiat,cũ illi cor conſentiat,minores,tardiores,atq; rariores ęquo pulſus erunt:ac,ſi abſque materia ſola intemperies cerebri ſit,citra oẽm tenſionẽ:Sin autẽ unà cũ materia,eaq; melãcholica,fiet,ut arteriæ tendantur,itaq; pulſus durior uideatur:Si cũ pituitoſa nõ ſimpliciter,ſed
B ſi craſſa atq; glutinoſa pituita ſit,intendentur: ſcirrhoſos.n.tumores excitat hic humor:ſi humida,& flatuoſa,abs qua generatur potiſſimum œdema,quod vocant,ſine tenſione mollis pulſus erit: Si cõfuſa pituita,& miſta ex utroq; illarum genere fuerit,ſimul mollis erit,& non nihil intẽtus:neq; hoc obſcurum eſt,quin,ſi pulſus ſit mollior,erit ẽt maior,q̃ antea. Iam verò,quod genus illis aliorum ſymptomatum accidet,poteris per te ipſe ex antedictis colligere. Mihi quidẽ non eſt cõſilium diutius hic immorari,cũ illa in cõmentarijs de locis affectis prolixè explicauerim:nam nunc quidem non omnia indicia attendere, ſed quæ ex pulſibus duntaxat comparãtur,propoſui:itaq; pro cumulo,& obiter alia quædam ſymptomata adiecimus aliena. Quare finem hic faciam de his dicẽdi,& me cõuertã ad aliud, quod referat ad inſtitutũ:de quo tametſi longius egi in commentarijs de locis affectis,tamen,ut hic quoque declarem,res poſtulat.

Meningibus affectis,qui pulſus fiant. CAP. 9.

S Vbtilis meninx, quæ cerebrum amplectitur, ſola mihi nullum unquam iſtorum affectuum ſubire vĩ poſſe,niſi unà cũ cerebro:nec etiã cerebrum citra meningem:ſed,ſiue citra fluxionem intẽperies,ſiue ẽt incubuerit fluxio in alterutrũ horum, ſtatim impertiri mea quidem ſententia affectũ oportet alteri. At dura meninx,qm̃ lõgiſſime à cerebro diſſita eſt,affecta eſſe ſo-
C la poteſt. Cuius affectus ſi inſignis ſit,ut cor ad cõſenſionem ſoliciter,& arterias,pulſus in modum cerebri affectuum alterabuntur:calidi.n.affectus vſum augẽt: frigidi cum hunc remittunt, tum arterias pedetentim indurant,præcipue eas,quæ corde ſunt altiores:ſicci intentum, & durum pulſum reddunt:humidi mollem,attamen non ita mollẽ,& durum,ut cerebrum,ſed magis quidem durũ,minus vero mollem.ſiquidem corpora ſua ſponte dura,quæ in affectus indurantes inciderunt,maximã contrahunt duritiem:ſic, quæ natura mollia ſunt, ſi in humectantes, & liquefacientes incurrãt,ſemel exoluunt,molleſcũtque:ſin dura arripiantur humectantibus affectibus,aut mollia indurantibus,nequaq̃ aſſequuntur extremũ contrarij ſibi ſtatus. Hac ratione nũquam ob meningũ œdema pulſus fiet ita mollis,ut ob cerebri,& pulmonis;neq; ex cerebro & pulmone inflammatis perinde durus,ac ex meningibus. Verum his,qui duri per meninges ſunt,ſimilis ille eſt,qui ob ſeptum trãſuerſum,& tunicam ſuccingentẽ. Qui cerebri,& pulmonis gratia molles ſunt,ita ſunt molles,ut nullus alius.His præ cæteris vicinior eſt ille,qui ex iecinore,& liene oritur,œdemate affectis: nam ſcirrho etiã hæc viſcera obſeſſa pulſus ſatis duros effi-
D ciunt:minus,ſi inflãmata ſint,quã ſi laborent ſcirrho.Cerebrũ,& pulmo ſortaſſis ne admittũt q̃dem ſcirrhum:duris enim corporibus,& ſpiſſis hic affectus,non raris,& mollibus,familiaris eſt. In cõmuni autẽ de oĩbus,quæ commemorauimus,licet non referamus ſigillatim, ſciendum eſt, affectus,ſi nimium frigidi ſint,& ſupra oẽm modũ,duros pulſus facere,alioquin nõ:præterea arterias uiciniores in mollitudinem,& duritiẽ tranſire magis,quæ longe diſiunctæ ſunt à locis affectis,aut ſi interpoſitũ ſit cor minus.Quod ſi teneas,nihil eſt,de cæteris morbis facie i,colli,artuũ,q; alia p̃cepta requiras. Nã pars affecta,ſi ſpiſſa,& dura ſit,pulſus efficiet duros,ſi ue inflãmata,ſiue ſcirrho affecta,ſiue ſupra modũ refrigerata ſolicitet arterias:ſi carnoſior ſit,e aq; uel iflãmata ſit,uel ſcirrho induruerit,duros quidem ſed minus ſuperioribus:ſin œdema habuerit,molles.Ac conſentient arterioſis celerius vicinæ oẽs arteriæ,& cor:venoſis ſecundũ has:tardiſſimè autẽ neruoſis:tẽpore.n.hæ,& inſigniter læſæ motum arteriarũ immutant.Nihil mirum ergo eſt abdominis,& thoracis inflãmatis muſculis facile comitari febres:quamobrẽ,& pulſus fiunt magni,celeres,& crebri,ſed durus illis pulſus,uel conuulſiuus nunquã fit. Si ulnæ,uel tibię muſculi inflãmati ſint,maxime qua parte tendines egerminant,facile conuulſione corripiuntur,facillime ẽt pulſus tẽduntur ac indureſcunt,thoracis etenim,& uentris carnoſi muſculi ſunt, ne ruoſiores manuum,& pedum. Adeoq; ue,ſi tendo aliquis in ſummis manibus,uel pedibus inflam matꝰ fit,prompte illis pulſus durus fit,prompte item conuelluntur.Iam uerò admodum duri fiunt pulſus ex ſcirrho iecinoris,uel lienis,ſed ijs,quibus ad eum modum ſunt duri, nullum conuulſionis

pericu-

periculum eſt. Ac, cum inſigni lien ſcirrho affectus eſſet, frequenter conſpeximus non conſecutam aquam inter cutem: iecinori vero ſuccedit neceſſario: fitque tum pulſus, mirum, præditus ſignis vtriuſque affectus, tum tunica ipſa arteriarū humidiore mollioréque, tum indicante aperte tenſionem ex ſcirrho, atque ita duriore. Ipſa ſua ſponte aqua inter cutem citra uiſcerum inflammationem pulſum non intendit: illa exoritur propter hæmorrhoidum immodicam uacuationem, aut inſolitam ſuppreſſionem, itemque menſtruorum ſuppreſſiones, & immodicæ uacuationes aquam inter cutem gignunt. uteri affectus mulierum, declarauimus ante, quemadmodum varient pulſus, cum veſicæ eum compararemus.

Teſtibus affectis qui fiant pulſus. CAP. 10.

† *Addendum ex græcis. vbi inflãmata ſũt.*

VNum etiam reliquum eſt, de teſtibus ut dicamus: nam hæ partes, etſi extra inguina ſũt, ſtatim † febres propter vaſorum vicinitatem accendunt. Etenim ſuperne ab renũ regionib⁹ vena, & arteria deſcendunt per peritonæi foramina ad teſtes, vaſa ſanè magnitudine inſigni: ẽt ipſa tunica erythroides adnata peritonæo eſt. Quare meritò, ſi hæc ſit inflammata, pulſus durus fit, ac proinde minor: ex teſtibus non ita durus, & magnus, cauſa febris. Quæ enim partes arterioſæ, & venoſæ ſunt, febres excitant magis: quæ neruoſæ, aut nullas omnino, aut paruas: atq; tanos generant, & ſpaſmos. Omnia iam, quæ inſtitueramus, abſoluimus: nã ſingularum partiũ omnibus affectibus recenſitis, declarauimus, quem quæque mutatio pulſum creat.

Futura ex quibus ſint præſagienda. CAP. 11.

NVnc ergo, quod in primis operæpretium eſt, compẽdioſe hæc in pauca capita reducam⁹: nam præſentium cognitio, nihil aliud eſt, ac affectuum inuentio: cognitio præteritorũ, nihil etiam aliud, atq; inuentio cauſarum, quæ affectus inducunt. Quare, ſi in his cõmentarijs oẽs affectus explicati ſunt: oẽs autẽ cauſas effectrices partim in alijs commentarijs expoſuimus, partim in ſuperioribus de cauſis pulſuum, nihil iam deſideretur ad præſentienda ꝑterita uel prẽſentia. Nam futurorum ſumi præſagia ex præſentibus etſi ſæpe iam antè monſtrauimus, tamen oĩa nunc etiam ſummatim, neceſſe eſt percurramus, hinc inducto exordio de euentis, quæ expectãtur, dignoſcendis. Vnum eſt ac primum quidem, quo erumpet morbus, ad exitiũ ne an ad ſalutem: alterum ab hoc, quo potiſſimum hoc tempore accidet: tertium iam, qui nam modus erit mortis, & ſalutis. Hæc omnia ex affectibus præſagiuntur: ex ipſis enim, ut oſtendimus, morbi genus, & facultatis imbecillitas uel robur dignoſcitur: hæc ſi inter ſe conferantur, futura ꝑſentiuntur. Morbus enim cognoſcitur ex loco affecto, eiusq; affectu; facultas ex cõmodo temperamento, uel intemperie corporum ſolidorum: nam, ſi imbecillitates quædam ob ſpiritum animalem accidant, breues ſunt illæ, & ſymptomatum ratione conſequuntur. Hæc ſi inter ſe conferantur, ſi facultas uigorẽ morbi eſt ſuſtinendo, oportet ſuperſtitem hominem eſſe, ſiquidẽ nihil erratũ ſit extrinſecus: ſin autem ſit impar, moriatur, neceſſe eſt. Tẽpus, quo utrunq; horum accidet, ex his præſcietur. Euadent, qui erunt ſuperſtites, illo tempore, quo morboſam affectionẽ ſemel ſuperatura eſt natura: moriẽtur tunc temporis, quo facultatẽ morbus adeo proſternet, ut functio aliqua ad uitã neceſſaria pereat. Et uero ẽt modus tum mortis, tum ſalutis indidem præſcietur. Functiones enim, quæ ad uitam requiruntur, abolitæ, partim ſuffocant, partim uitalẽ facultatẽ proſternunt, partim proportione & uitalem proſternũt, & ſuffocant. Vitalem facultatẽ ſuffocãt affectus, qui ex thorace, pulmone, aſpera arteria, gutture, faucibusq; procedunt: nõ nulli ẽt ipm ſtatim cor occupãt. Qui proſternunt facultatẽ, ex ſtomachicis, quos uocant, affectibus, vñ ſyncopa corripiuntur: ex iecinoris ẽt diuturnis, propter quos cibũ nõ ſentiunt: præterea ex longis doloribus, uel vehementibus: ad hæc ex oĩbus hecticis febribus: breuiter corporis cordis ingẽs intẽperies, quoquo modo, ſiue per ſe hæc inde ab initio, ſiue ꝑ alia uiſcera conſtituatur, deijcit vitalem facultatem. Iã verò ẽt animalis facultatis imbecillitates, cerebri ingẽti intemperiei comitantur, eiuſdem quaſi ſuffocationes, impletionibus eius uentriculorum, & obſtructionibus meatuum, qui in eos penetrant. Proinde, cui menſura facultatis perſpecta ad vnguem ſit, locuſque affectus, & eius affectus, hic ad futura præſentienda eſt peritiſſimus. Quemadmodum uero dignoſcendæ ſint partes affectæ, in alijs cõmentarijs explicauimus: Ac quomodo etiam illarũ affectus, cum illis, tum maxime in libris de iudicationibus, & etiã in hac lucubratione: de facultatibus ẽt ſæpe diximus, multisq; locis: atq; ex actionibus cognoſcuntur, & ex agentium intemperie. De cæteris facultatibus egimus alio loco: at de illa, quæ molitur pulſus, quam ſcilicet appellamus uitalem, & in his commentarijs uerba fecimus non pauca, & faciemus etiam nunc.

De facultate vitali cognoſcenda: & de iudicationibus per pulſus præſagiendis. CAP. 12.

CVm omnes pulſus per ſe languidi ſint, infirma facultas eſt: quod per totum corpus fiet, cũ ipſum cordis corpus intemperatum ſit: in vna parte, cum ſola illa pars. Vbi earundẽ arteriarum nunc languidus pulſus ſit, nunc uehemens, facultas nõ eſt per ſe quidem imbecilla, ſed abundantia humorum degrauatur. Solam autem nec in toto corpore hanc inæqualitatem, nec una in parte, inueni unquam, ſed alia ſimul tria genera immutari, fieriq; inæqualia: tria genera inquã, magnitudinis, & paruitatis, celeritatis, & tarditatis, crebritatis, & raritatis: etenim magni

parui

A parui medij, celeres tardi medij, crebri rari medii, non aliter, ac languidi uehementes medii, facultatibus accidunt, q̃ a copia humorum grauantur. Ac, ſi pulſus vehemẽtes, & magni numero contrarios uincant, minus facultas offenditur a copia: ſin parui & languidi, magis. Et inæquales item in uno ictu, tũ quos interpellato quiete motu, tum quos perpetuo manente, diximus fieri, hi oẽs, ſi fines motuum ualidiores, & celeriores efficiant, nunciant facultatem eſſe robuſtiorem oíbus, qui languidiorem, & tardiorem efficiant. De dria decurtatorum ſatis ẽt eſt dictum. Cum ergo in tali ſtatu pulſuum altus pulſus uideatur, apertum eſt, illum per magnum eſſe, ut ante diximus: declarabit ẽt ſuperiorem iam naturam copia eſſe. Languidus igitur pulſus nunquam altus eſt: cæterum magis, & minus uehemens, quò altior ſimul & uehementior euaſerit, robur facultatis nunciabit, liberumq; motum. Simul autem cum ea mutatione mutari prius* neceſſe eſt inæqualitatem, ac primum magnos, & altos pulſus contrarijs multo plures fieri: deinde oẽs ordine æquales: hi excretionibus, neceſſe eſt, iudicentur. Nec altos tantum, & uehementes pulſus hoc comitatur, ſed etiam magnos pariter, & vehementes: at certius & firmius, ſi alti ſint. Hic contractionis motus eſt attendendus: ſemper enim abiicere inuenies eam, priorem celeritatem, & minus hoc, & magis eam facere. Itaque diſcretio tibi hic* modi iudicationis ſuppetit:

B melior enim iudicatio ſolet expectari contractionis celeritate plus remiſſa: &, ſi huc alia ſigna accedant concoctionis (quæ ſum omnia complexus in commentariis De iudicationibus) optimam iudicationem promittit hic ſtatus. Quòd, ſi contractionis celeritas parum ſit remiſſa, *aut morbus haud dum videatur concoctus eſſe, expectanda quidem eſt iudicatio per excretionem, non tamen undequaque probata: ſed aliquid habebit malarum iudicationum, aut unum, aut duo, aut etiam ſimul omnia. At, ſi pulſus ſit magnus & vehemẽs, nec præcedat illa inæqualitas, non ſemper protendit excretionem. Altus ſemper quidem, ſed, ſi non præceſſerit inæqualitas, modicas excretiones ſpondet: copioſas, cum multas ſequatur inæqualitates, quæ declarent facultatem copia onerari. Miraberis optimis iudicationibus altum una, & moderatum celeritate in contractione pulſum, præſertim conſequentibus excretionibus, antecedere: & non in diſtentionibus arteriarum, cum in ſe attrahant, ſed in contractionibus, quando excernunt. Quod mihi videtur præcipue Archigenem adduxiſſe, ut putaret in contractionibus attrahere aliquid in ſe ipſas, in diſtentionibus excernere: at fieri hoc non poſſe, in libro De vſu pulſuum docuimus. Quæ vero ſit cauſa, quamobrem altus ſimul & celer in contractione pulſus promittat decretorias excretiones, hoc loco explanabimus. Non eadem eſt facultas uitalis, quam uocant, & nu-

C tritiua, naturalisque: illius enim hoc unum opus eſt, generatio pulſus: naturalis id, quod familiare eſt ad nutritionem, allicere, &, quod eſt alienum, excernere, præterea retinere, alterareq; familiare alimentum: ad nutrienda enim corpora poſtulat hæc omnia, ſicut ad natiui caloris tuẽ dam mediocritatem, diſtentionem, & contractionem arteriarum, atque cordis. Quam facultatem, nec in ſtirpibus inuenias, nec in animalibus frigidis: cuius generis ſunt oſtrea, & quæ petris, uel aliis duris corporibus adnaſcuntur: animalia calida, potiſſimum ſanguine prædita, apertiſſimam hanc facultatem, & vehementiſſimam obtinent. Hæc ergo in contractionibus pulſuũ eiicit ſolum fuliginoſum excrementum, quod obſtiterit naturalis caloris mediocritati: ſicuti in diſtentionibus, quod ſe refrigeret, allicit. Altera facultas nutritiua conueniens attrahit alimentum, & incommodum excernit. Diſtincta igitur facultatum principia ſunt, ut in commentariis De Hippocratis, & Platonis placitis oſtendi: cæterum in ſingulis inſtrumentis inter ſe confunduntur. Nam arteriæ, quatenus nutriuntur, facultate nutritiua gubernãtur, cuius excernere alimenti excrementa munus eſt: ſicuti alterius uitalis, fumoſa excrementa expellere. Quando igitur hæc abundant, arteriæ maximam ſimul, & celerem contractionem moliuntur. Quòd ſi fieri poſſet, ut digito intro in eas immiſſo, pulſus exploremus, percipiamus eas penitiſſime intro fer-

D ri, ſed, quoniam hoc non poteſt, celeritas primum potiſſimumq; attendenda eſt: deinde contractionis quantitas, ſi probe ad eam dignoſcendam ſis exercitatus. Cum uero hæc excremẽta nulla amplius ſint, concoctiq́ue ſint humores, qui antea putreſcebant, altera facultate naturali cõcoctorum excrementa excernit. Hæc per omnia membra permanauit animantis, perq́ue carnem, & neruos, & ligamenta, oſſaq́ue: non per ſolas arterias, & uenas eſt diſtenſa. Atq; hæc eſt illa facultas, quæ etiam iudicationes efficit: cuius quatenus participes arteriæ ſunt, excrementum expellunt. Altera facultate pulſatrice, quam ſolæ hæ obtinent, in cõtractionibus fumoſum excrementum excernunt, ſicuti in diſtentionibus attrahunt refrigerium. Vſus non perpetuo par vtriuſq; eſt, ſed præpollentis vſus excellit non nunquam: itaque etiã ex ſe pulſum figurat, ſiquidem ei facultas reſpondeat. At vero, ſi fumoſum excrementum præpolleat, plurimum cõtrahitur, diſtenditur autem non plurimum cor cum arteriis: ſed hactenus duntaxat, ut ſatis refrigerii ab extrema contractione ſuppetat iis. Sin autem paucus admodum fuerit fumoſus calor, copioſiſſimus uero mundus, & purus, & quaſi flammeus, in diſtentione plurimum attollunt: & contrahuntur eatenus tantum, quatenus ſatisfiat alteri vſui. Quare ſemper æqua magnitudine diſtentio eſt, atque contractio, niſi, cum digitos caſu admouerimus, repentina fiat muratio. Interest autem, hoc quod nunc foras motus magis feratur, nunc intro: declaratq́ue, quem-

admodum

* Al. priorem.

* Bouσ. i. moris.

* Aliter, &.

admodum diximus,ſi ille,qui intro fertur,præpolleat,eſſe in arterijs fumoſum quendam calo- B
rem:igneum,& purum,ſi ille qui foras. Ob hanc ſanè cauſam altus pulſus excretionem ſignifi-
cat,concoctis iam humoribus,qui inducebant febrem,comitans. Semper porrò omnis excre-
tio naturæ lege perfecta ſequitur concoctionem:etenim in uentre cõſpicitur natura excremẽ-
tum a concoctione excernere. Cæteras omnes excretiones, quæ, ante quàm cibus coctus fue-
rit,fiunt,nunc quòd uellicetur ab illis,quæ continet:nunc quia degrauetur, ante tempus conco
ctionis cogitur moliri. Haud aliter totius corporis facultas, poſtea quàm ſatis familiarem ſuc-
cum concoxerit ſingularum partium,tum demum excrementum excernit, niſi quid eam, ut di-
ximus, irritet ante tempus. Copia excrementorum tum ex plethoricis ſignis, quæ præceſſe-
runt: tum ex præſente flammeo calore præſentitur: ob quem ipſum calorem pulſus magni ui-
dentur, †& alti.§ Quare ſunt peſſimæ excretiones,quæ pulſum nec magnum obtinent,& cele-
rem in contractione oſtendunt. Porrò autem,ſi etiam ſe plus intro recipiat, fumoſi hic excre
menti affluẽtis in primis eſt nuncius,atque ob id crudi morbi.Si præterea ſit pulſus languidus,
periculum eſt ſyncopes. Si uero pituitoſior morbus ſit, cum ab inæqualibus pulſibus mutatio
fiat in plures uehementes & magnos,iudicatio erit per abſceſſum:maxime ſi diuturnus ſit, ma-
giſq; etiam cum adhuc hyeme,& in frigida ætate, natura, & regione. At, in quam potiſſimum F
corporis partem erupturus ſit abſceſſus,non eſt præſagire ex pulſibus.Sed,quod in commenta
rijs De iudicationibus diximus, ſpectandæ ſunt inclinationes naturæ, quas etiam in
libris De iudicationibus a modo motus diximus declarari. Cum enim
pulſus omnino ad excretionem ſpectat,ſi adiuncta habeat pro-
fluuij ſanguinis ſigna, de naribus ſanguis profluet:
his ſi careat, ex alia quapiam parte di-
ſpicienda eſt excretio. Sed de
his omnibus ſatis in
commenta-
riis
De iudicationibus
diſſeruimus.

† *Græca quidã exemplaria manuſcripta non habent* καὶ ὑψηλοὶ. *& alti: alia tamẽ habẽt, ſicuti & in libro* 1. *De die. decr. cap.* 7. *habẽt, ſed motus plures alti, & magni, &c.*

Admonendi sũt lectores,hæc folia,q̃ cõtinent ſynopſim interiecta fuiſſe poſt editum indicem, & ideo ne priores numeri totiꝰ Claſſis uariarẽt, in hac ſynopſi numeros imperiales uocatos appoſuimus,qui quidem ſequuntur ordinem ſuperiorum,ſed diuerſo charactere, præpoſita ob maiorem diſtinctionem littera greca α. & idem etiã fecimus in Iris alphabeti,apponentes quatuor QQQQ, ſed maiuſculo charactere,præpoſita etiam littera græca. α.β.

GALENI SYNOPSIS
LIBRORVM SVORVM SEXDECIM
DE PVLSIBVS,
Auguſtino Gadaldino interprete.

CENSVRA

Galenus in fine libri Artis medicinalis hæc uerba ſcribit. At uerò in aĩo mihi eſt aliũ ſcribere librũ,ueluti Epitomen quandam oĩum horum ſexdecim librorum de pulſibus:quem inſcribam uel Artem de pulſibus, uel Iſagogen,uel Synopſin,uel Epitomen. In libro autem de proprijs Libris cap.5.ait.Librum etiã quendam alium unum,ſexdecim ſupradictorũ librorũ de pulſibus Synopſin ſcripſi.Hunc autem eſſe eum librum,cuius in ijs locis Galenus meminit,præterquàm q̃ doctrina & ſcribẽdi ratio aperte uidentur indicare:facile etiam hinc probari poteſt. Quòd auctor ipſius lectorem nõ raro ad Librũ de pulſibus ad tyrones quem etiam quandoq; Iſagogen appellat, frequentiſſime ad Magnam illã tractationem de pulſibus,quæ ex ſexdecim libris conſtat, ſæpe etiam ad libros de criſibus, & ad alios quoq; non paucos tractatus, releget:quos oẽs libros ſicuti ipſe perpetuo ſuos nominat,ita Galeni eſſe germanos omnibus eſt cõpertum:Quodq; ſæpius ipſe affirmet,eum præcipue ad expeditã rememorationem ijs fore utilem,qui prius Magnam de pulſibus tractationem accurate perlegerint:& capite undecimo dicat,ſtudioſos materiam de pulſibus ſicuti breuiſſimo ſermone ab ipſo conſcriptam habent in Iſagoge,abſolutiſſimo in Magni tractatione,ita medio inter utroſque in hac Synopſi eſſe habituros.

Loci quamplurimi ſparſim in ſtudioſorum gratiam ſunt in margine adnotati, in quibus
C Galenus eadem in alijs ſuis de pulſibus libris ſcripſerat.

In quo præſtent Diexodici libri Epitomis, & cur prius legendi ij ſint. Curq; Galenus hanc Synopſin conſcripſerit. Argumentum ſexdecim librorum de pulſibus. CAP. 1.

PLeriq; hominum appetunt quidem ſcientiam exquiſitam eorum,quæ quotidie diſcunt:uiam tamen,quæ ad ipſam ducit,adire grauantur. Et ob id,cum ſermones per Diexodõ.i.ſuſam enarrationem, interpretatos,tanquam prolixos effugiant:nonnulli quidem Iſagogas,ideſt introductiones, ſeu inſtitutiones,uel Hypographas.i.ſubſcriptiones, uel Hypotypoſeis.i.ſubfigurationes,legunt:nonnulli uerò Epitomas.i.reſectiones,ſeu breuiaria,uel Synopſeis.i.cõpendia, uel Epidromas.i.tranſcurſus.Poſtea deinceps,cùm aliquando in homines artis contradicendi peritos incidunt,nec quæ ab illis dñr,ſoluere queunt,propterea quòd nec eorum ſolutiones diſcere uoluerint,deſiſtunt à ueris. Oportet ergo,ut ipſi(hoc præcipue cognoſcentes,diexodicã nimirum doctrinã cæteris p̃ſtare, quòd non ſolum uera docet,ſed & ipſis demonſtrationes adiungit, & contradictiones, & earũ ſolutiones)cum ab hmõi
D doctrina deſtiterint, deſiſtãt ẽt diſputare cum alijs de ueritate eorũ,quæ didicerunt. Non tñ ita faciunt. & ob id euenit ut per totam uitam eorum ſententiæ agitentur, ueluti nauis fluctibus iactata. Demonſtrationes.n.tanquàm anchoræ ſunt,ut ſciẽtiæ firmiter appellanť,non dimoueãturq;. Ego igitur adhortor,ut diſcant quidem omnia perfecte,uel ſtatim à principio,uel per hypotypoſin, aut ſynopſin prius introducti:cum autem exquiſite didicerint, tunc & epitomas legant,quando paucis uerbis eorum reminiſci uoluerint,quæ antea prolixe didicerant.Omnino ſanè decreueram nullius meæ tractationis epitomen facere,ſatius eſſe exiſtimans,ut qui diexodos accurate perlegiſſent, ſibi ipſis epitomas facerent:utiles enim hoc modo, tum epitomæ tũ ſynopſeis fiunt,iuxta proprium captum unicuiq; ſcriptæ. Quoniam aũt animaduerti alios mearum tractationũ epitomas non recte facere:in quas dum incidunt, qui diexodos legere grauantur,non parum læduntur:in id coactus ipſe ſum ad hoc negocium peruenire,præter eam,quam ab initio habui,ſentẽtiam. Ac primam quidem omnium,tractationem de pulſibus,in ſynopſin redegi. Erat autem tota ipſius diexodus in quatuor partes diuiſa:quarum prima dñiam ipſorũ, ſecunda dignotionem,tertia cauſas, quarta præcognitionem tradit.In prima ergo parte,q̃ eſt de pulſuum differentia,quo modo quis methodo inueniat pulſuum omnium numerum,docet, in ſecunda uerò, qũo unumquenq; ipſorum dignoſcat.nam quidam ipſorum difficulter dignoſcibiles,quidã indignoſcibiles ad tactũ ſunt. Tertia pars, à quibus cauſis unuſquiſq; pulſus fiat docet. Quarta autẽ[a] (cuius gratia omnia hæc tractantur)de præcognitione,quæ p̃ ipſos fit,eſt.

[a] 1. de Dig. p. c.2.pa.70.c

A pag.46. [a] *Argumentum proœmij libri primi de differentia pulſuum. hoc eſt, cur rebus magis quàm nominibus in omni doctrina attendendum ſit.* CAP. 2. E

CVm igitur in unaquaq; parte quatuor à nobis conſcripti ſint libri, ita ut uniuerſi ſint ſexdecim: nũc, ut dicebã, in hoc ſynopſim ipſorum faciam, initio ſumpto à prima parte, q̃ eſt de dria. In qua præpoſitum eſt proœmium, quod oñdit, melius eſſe, rebus ipſis mentẽ adhibere, neglectis hominibus: id quod non in hac tm̃ tractatione, ſed ẽt in alijs omnibus, faciendũ cenſeo. Qui.n. à rei ſubſtantia dr̃ias, quæ in ipſa ſunt, methodo inuenit, ſciẽtiam hic habet firmam, rem quampiã, nec prætermiſſam eſſe, nec ſuperflue dictam. Iis aũt, qui à nominibus initium capiũt, incertum eſt, an aliqua prætermiſſa ſit, an ſuperflue addita. Sæpe.n. unũ nomẽ plures res ſignificat: ſæpe uerò una res plures habet appellationes: nonnullæ aũt nullo prorſus modo nominatæ ſunt à principio: q̃ uel non cognitæ fuerint ſuperioribus, uel paucis omnino cognitæ. Periculum ergo eſt in ijs quæ æquiuoce dicuntur, ne aliqua res prætermiſſa ſit: In multiuocis uerò, ne nominum multitudini, rerum numerus æqualis eſſe uideatur: in quibus autẽ nomen non eſt, ne res quidẽ ipſa non ſit. Et ob id prætermiſſo eo, quod à nominibus capitur principio, melius eſt, ut ab ipſa re auſpicati, ad inquiſitionem accedamus multitudinis differentiarũ, quæ in ipſa ſunt.

B 1. de dif. pul. c. 3. p. 47. c [b] *Pulſum ab hominibus uocari ſenſibilem diaſtolen, & ſyſtolen arteriæ, duoq; prima huic motioni ineſſe, ſpatium per quod fertur id quod mouetur, & tempus in quo mouetur. Quatuor genericas differẽtias in diaſtole arteriæ conſiderari, quantitatem, tempus, tenorem, & corpus uaſis. Et à quantitate uiginti ſeptem ſpeciales differentias, à ſingulis uerò alijs tribus tres tantum ſumi.* CAP. 3. F

EST ſane propoſitæ rei ſubſtãtia, caui & prolixi corporis, ſenſibilis tum diaſtole, tum ſyſtole. Ac cauum quidẽ hoc corpus uocatur à medicis arteria. Prædictam aũt ipſius motionẽ uocant pulſum non medici ſolum, ſed ẽt uniuerſi hoĩes. & niſi hoc quis pulſum uocare uoluerit, ni

C 1. de diff. p. c. 1. p. 46. h hil utiq; ad nos fuerit. non.n. de nominibus altercaturi uenimus: [c] ſed quo modo quis ex ſenſibili arteriarum motione, futura præcognoſcat. Siue ergo pulſum, ſiue palpitationẽ, ſiue quodcũque aliud, uocare quis motionem ipſarum uoluerit, nihil refert, dũmodo præcognitio recte ex ipſa fiat, ad quam à principio properamus. Quænam igitur ſunt, q̃ motioni arteriarũ ex neceſſitate, inſunt, primum conſiderare oportebit: Poſtea, ſiquid ex alijs, quæ nõ ex neceſſitate inſunt, accedit: Inſunt ſanè motioni arteriarum ſcd̃m propriam ipſius rationẽ duo hæc prima, ſpatiũ,

D 1. de diff. p. c. 4. p. 47. c. diffuſe. dico, per quod fertur id quod mouetur, & tempus in quo mouetur. [d] Ac ſpatiũ quidem motionis, quoniam ſcd̃m longitudinem & latitudinem & profunditatẽ fit, tres faciet ſimplices ac primas differentias, unam ſecundum longitudinem, alteram ſecundum latitudinem, & tertiam ſecundum profunditatem, ſeu altitudinẽ: utroq;. n. modo nominatur. Si ergo pulſus qui nunc apparet, in altitudinem aſcendat maiorem, quàm ſit ſecundum naturam, altus uocabitur: quemadmodum ſanè cum in latitudinem maiorem extenditur, quàm ſit ſecundum naturam, latus: ita uerò ſi in longitudinem maiorem, quàm ſit ſecundum naturã, tangentibus ſubijciatur, lõgus. Manifeſti etiam ſunt & qui his ſunt contrarij, humilis, & anguſtus, & breuis. Qui uerò ſecundum unamquamq; trium dimenſionum ſecũdum naturam ſe habet pulſus, ſymmetros. i. moderatus uocabitur ſecundum illam dimenſionem. Neceſſe ergo eſt uniuerſas pulſuum differentias ſeptem & uiginti eſſe, quæ ſcilicet ſubſcriptæ ſunt. G

E Eodem. cap.

	[e] LONGITVDO	LATITVDO	PROFVNDITAS.	
Magnus.	1 Longus	Latus	Altus	
	2 Longus	Latus	Moderatus	
	3 Longus	Latus	Humilis	H
	4 Longus	Moderatus	Altus	
Gracilis.	5 Longus	Moderatus	Moderatus	
Gracilis.	6 Longus	Moderatus	Humilis	
Gracilis.	7 Longus	Anguſtus	Altus	
Gracilis.	8 Longus	Anguſtus	Moderatus	
	9 Longus	Anguſtus	Humilis	
Solidus.	10 Moderatus	Latus	Altus	
	11 Moderatus	Latus	Moderatus	
	12 Moderatus	Latus	Humilis	
	13 Moderatus	Moderatus	Altus	
Medius.	14 Moderatus	Moderatus	Moderatus	
	15 Moderatus	Moderatus	Humilis	
	16 Moderatus	Anguſtus	Altus	
	17 Moderatus	Anguſtus	Moderatus	
Gracilis.	18 Moderatus	Anguſtus	Humilis	

19 Breuis

A	19	Breuis	Latus	Altus
	20	Breuis	Latus	Moderatus
	21	Breuis	Latus	Humilis
	22	Breuis	Moderatus	Altus
	23	Breuis	Moderatus	Moderatus
	24	Breuis	Moderatus	Humilis
	25	Breuis	Anguſtus	Altus
	26	Breuis	Anguſtus	Moderatus
	27	Breuis	Anguſtus	Humilis

[a] Ita ſanè, cùm hi ſeptem & uiginti pulſus ſint, qui ſcd̄m quantitatem in tribus ſimul dimenſionibus conſiſtunt: duo quidē ex ipſis habent nomina ab omnibus recepta medicis, primus in ipſis ſcriptus, & ultimus: nā alter magnus, alter paruus uocat̄: Reliqua uerò tota multitudo, non habet. Neq; n. qui ἰσχνοὶ. i. graciles, & qui ἀδροὶ. i. ſolidi ſeu turgidi dicūtur pulſus, unum aliquem ex tabella oſtendunt, ſed de multis generice prædicantur. In quibus. n. dimenſio ſcd̄m longitudinem reliquas duas excellit, hos oēs graciles uocant: In quibus uerò reliquæ duæ, hos omnes ex aduerſo illis, ſolidos. Ita ut & quintus in tabella, & ſextus, adhuc uerò præter hoc octauus, & nonus, & decimus octauus, graciles uocent̄. Ex aduerſo aūt his, ſolidi, decimus in tabella, & undeuigeſimus, & uigeſim⁹, & præterea uigeſimus ſecundus, & uigeſimus tertius. Ita ut generaliora ſint hæc nomina, & pluribus communia. Vocant aūt & hos ipſos pulſus ēt alio modo: λεπτὸν q. dem. i. tenuem eum, qui gracilis eſt: παχὺν uerò. i. craſſum, eum qui ſolidus eſt. Sed neq; eius, qui ſcd̄m tres dimēſiones moderatus eſt (qui ſanè ſolus ex uiginti ſeptem, eſt ſecundum naturam) proprium habemus nomen: uerum oratione & hunc declaramus, ſiue moderatum eſſe dicētes in tribus dimenſionibus, ſiue medium inter magnum & paruum, ſiue ſecundū naturam in quantitate diaſtoles, uel moderatum in quantitate diaſtoles, uel qūocunq; aliter maxime apertā ſperemus eſſe orationem. [b] Qui uerò ſecundum tps diaſtoles conſiſtunt, non amplius uiginti & ſeptem, nec omnino multi ſunt: ſed quot ſunt differentiæ, quæ ab unaquaq; trium dimenſionū generice cōcipiuntur, tot etiam hos inuenies. Quemadmodum. n. in illis ſecundum longitudinem quidem, & moderatus erat, & longus & breuis: ſecundum latitudinem uerò, & moderatus & latus & anguſtus: ſecundum profunditatem autem, & moderatus, & altus, & humilis: eodem ſanè modo in tempore diaſtoles, & moderatus in hoc genere eſt, & celer, & tardus. [c] Aliud autem poſt prædicta eſt genus differentiæ pulſuum, quod ſecundum τόνον. i. tenorem ſeu firmitudinē eſt: in quo rurſus εὔτονοι. i. tenore p̄diti, ſeu bene firmi, & ἄτονοι. i. tenoris uacui, ſeu infirmi, fiunt pulſus: [d] & tertius quidam, amborum medius, non æque, ac ſuperius dicti, ſecūdum naturam, & moderatus. Nam qui tenore præditus eſt, in hoc genere ſecundum naturam eſt. [e] increſcens autem ex nutrimento, & uini potu, & ira, ab eo quod ſecundum naturam eſt recedit. Hunc ipſum etiam σφοδρὸν, id eſt uehementem nominamus, medicorum ſequentes, cōſuetudinem. quandoquidem ſcimus ab omnibus græcis σφοδρὸν: de eo qui celer ſimul, & tenore præditus ſit, uſitatius dici. [f] Quartum genus differentiæ in diaſtole arteriæ, fit ſecundum ipſum corpus uaſis, quod uel durius, uel mollius, quàm ſecundum naturam ſit, appareat. Erunt ergo, & hìc tres pulſuum differentiæ, moderatus, durus, & mollis.

A eodem ca.

B 1. de diff. p. c. 4. p. 47. d

C 1. de diff. p. c. 6. p. 48. b

D 1. de cauſis p. c. 7. p. 87. c ibidem diffu.

E 3. de diff. p. c. 5. p. 61 h, & 62. ibidem.

F 1. de diff. p. c. 3 p. 47. d, & c. 6. p. 48. b

Probat nullam aliam genericam differentiam præter iam dictas quatuor inueniri poſſe in diaſtole arteriæ, impugnando eos, qui poſuerunt differentias pulſuum à re infuſa. CAP. 4.

DAlia uerò nulla aut excogitari, aut experimēto cognoſci pōt eueniēs nobis sēſibilis paſſio ex corporibus, quæ mouentur: Ita ut in prædictis quatuor generibus uniuerſæ pulſuū differentiæ, quæ ſecundum diaſtolen arteriæ conſiderentur, circunſcribantur. [g] Quod enim eſt in ipſis infuſum, nec quātum, nec quale ſit, ſenſu dignoſci poteſt: Alioqui certe ceſſaret illa q̄ſtio, An uacuæ ſanguinis ſint arteriæ, ſi ſanè dici poſſet, non ſolum ſanguinem cū ſpiritu eas continere, ſed qualem etiam ſanguinem ipſæ contineant, utrum ſeroſum ac tenuem, an craſſum & uiſcidum, an horum medium, qui certe eſt ſanguis ſecundum naturam. Quamquam ſanè aliqui affirmarunt, huius quoq; dignotionem ſenſibilem eſſe: quemadmodum etiam de ipſo ſpiritu, qualis nam facultate ſit, is qui in arterijs continetur. Nonnullis uerò his ēt abſurdiora ſcribunt, quē dam alium, ultra prædictos pulſus, introducendo, quem ipſi πληρῆ. i. plenum appellāt. [h] atq; huius generis tres faciunt dr̄ias: nominant autem hunc quidem plenum, hunc uerò uacuum: medius aūt utrorumq; nullum peculiare nomen ſortitus eſt. Hos ergo ſi redarguere uelis, bifariam aduerſus ipſos ſermonē diuides: primo circa ſignificatū τῆς πληρότητος. i. plenitudinis, poſtea circa ipſius dignotionem. in utroq;. n. oñdimus eos non parū errare: circa ſignificatū quidē, nō in hoc tantum genere pulſuum, ſed etiā in alijs, in [l] ſecundo & [k] tertio de differentia pulſuum libro: circa dignotionem uerò, quæcunq; quidem in plenitudine errāt, in [l] quarto diximus libro de pulſuum dtgnotione: quæcunq; autem in alijs omnibus, in libris ſuperioribus. Nunc autem, quoniam id duntaxat, quod utile ad artē eſt, doceo, prætermiſſa aduerſus eos, qui aliquo modo

G 4. de dign. p. c. 2. & 3. diffuſe.

H 1. de diff. p. c. 6. p. 48. h

I in toto ferè libro.

K cap. 6.

L capit. 2. & 3.

in ipſa errarunt, redargutione, (hoc enim, ut dixi, in epitomis & ſynopſibus ſpectamus) tempus E
eſt ad alias pulſuum differentias, quæcunq; utiles ſunt, tranſire.

Syſtolen quomodo alij ſenſibilem eſſe exiſtimarint, alij inſenſibilem: ac quos utrique ſingulatim, raros, frequentes, & medios pulſus nominarint. CAP. 5.

A 1. de diff. p. c. 7. & 8.

EXcipit autem nos maxima diſſenſio medicorum: cùm nonnulli quidem arbitrẽtur ſenſibilem eſſe ſyſtolen arterię, nonnulli uerò inſenſibilem. Ac illi quidem qui ſenſibilẽ putãt ipſam eſſe: inter finem diaſtoles & principium ſyſtoles quieſcere breui tempore aiunt arteriã, proportione habita quieti illi reſpiratorum inſtrorum, quę poſt inſpirationẽ fit ante expirationẽ: eodem modo & poſt ſyſtolen ante diaſtolen quieſcere rurſus, quemadmodum etiam in reſpiratione quies aliqua fit reſpiratoriorum inſtrumẽtorum in expirantibus ante inſpirationes. Si ergo tpa quietum ſint maiora, quàm ſit id, quod ſecundum naturam eſt, rarum nominant pulſum: ſi minora, frequentem: Vt duæ ſint raritates frequentiæ, altera externa poſt diaſtolen ante ſyſtolen, altera interna poſt ſyſtolen ante diaſtolen. Quicunq; uerò ſibi ipſis inſenſibilẽ eſſe aiũt ſyſtolen, totum hoc tempus, quod utiq; ſit inter ſenſibiles motiones, ei quod ſecũdum naturam eſt, comparantes, ſi minus ſit, frequentem: ſi maius, rarum nominant pulſum: ſi ęquale ei, qđ eſt ſecundum naturam, moderatum. Dictum aũt eſt mihi in [b] primo de dignotione ipſorum, abunde de hac diſſenſione: [c] quodq; diu & ipſe non ſentiebã ſyſtolen: [d] quodq; oĩum pulſuum non eſt ſenſibilis: oſtenſum quoq; eſt, quorum nam eſt ſenſibilis, & quorum non: [e] ac præterea qũo utiq; quis ſe ipſum exercere debeat in ſyſtole dignoſcenda. Sed hæc quidẽ paulo poſt dicẽtur.

B cap. 3.
C capit. 1. p. 70. e f, & c. 3. p. 72. a b.
D cap. 5.
E cap. 6.
F 1. de diff. p. c. 8. 9. & 10. diffuſe.

[f] Rhythmi ſpeculationem fieri ex collatione temporis diaſtoles cum tempore ſyſtoles. Inæqualitatem eſſe, uel in pluribus pulſibus, tuncq; aut inordinatam, aut ordinatam: uel in uno tantum pulſu, tuncq; aut motu remanente continuo, aut interrupto. CAP. 6.

NVnc uerò reliquas dĩas pulſuum percurro: primam quidem eam, quæ eſt rhythmi, muſicorum ſpeculationi ſcđm quid communicantem: ſecundam uerò eam, quę eſt ęqualitatis & inæqualitatis: & tertiam eam, quæ eſt ordinis & inordinationis. Ac rhythmi quidem ſpeculatio fit, ubi inter ſe conferuntur, tps diaſtoles, & tempus ſyſtoles: inæqualitatis autem, ubi corrũpitur ſecundum quid continuata paritas, aliàs ſecundum aliud genus pulſuum, uel etiã duo, uel etiam plura. Quoniam autem aliquando corrumpitur quidem continuata ipſa paritas, & *ob id* inęqualis ipſa motio apparet, quemadmodum in planetis, ſeu errantibus aſtris, inuenitur tñ *ali* qua in circuitibus paritas, quemadmodum in illis ipſis planetis: propter hoc ordinatam quidẽ eſſe dicimus, ſicuti planetarum motionem, ita etiam pulſuum, qui per circuitus, pares ſunt: inordinatam uerò eſſe, qñ nec paritatem in circuitibus ſeruet, pari pulſuum multitudine factam. Veluti, ſi poſt tres magnos pulſus, quartus uideatur paruus, & hoc continuata ſemper ſerie, ordinatum quidem aſſeres eſſe talem pulſum, inęqualem tñ: corrupta enim paritate, ordo quidem ſeruatur. in quibus autem pulſibus, nec ipſe ſeruatur, hos non ſolum inæquales, ſed etiam inordinatos nominamus. Ac quòd nos quidem recte uſi ſimus pulſuum nominibus, conſeruantes, quemadmodum in alijs, ita & in his græcorum conſuetudinem, in [g] ſecundo, & tertio De differẽtia ipſorum oſtenſum eſt. concedimus tñ, ut quomodocunq; quis uelit nominet, dummodo rerũ differẽtia ſeruetur, ac oratione declaretur: quò diſtincta, ac clara fiat doctrina. Traditæ etiam ſunt in primo de differentia pulſuum, inæqualitates ſecundum unam motionem, aliquæ quidem cõtinua ipſa permanente euenientes, aliquæ uerò quiete intercedente, de quibus poſt hæc dicẽt, Nunc autẽ ad ſyſtoles ſermonem perueniam, qui maxime neceſſarius eſt ad præcognitiones, quandoquidem doctrina etiam de frequenti, & raro pulſu cum doctrina de rhythmis uariatur, ac una commutatur. Cum ergo plura de ipſis dicta ſint in [h] primo De differentia pulſuum, ex ipſis hunc in locum quæ maxime utilia ſunt, transferentur: in quibus exercitatus quis, uim doctrinæ opere percipiet: quando ipſe quidem ea quæ in ægrotãtibus euentura ſunt, præcognoſcet: ſinguli uerò alij medici ex diuinatione quadam, non ex medica ſpeculatione, eorum præcognitionem fieri arbitrabuntur.

G per totos fere libros.
H cap. 8. 9. 10. 30. 31.

De dignoſcenda quantitate diaſtoles & ſyſtoles. CAP. 7.

SAnè incipies à quantitate diaſtoles dignoſcenda: hoc aũt tibi inerit, ſi ſuperficietenus digitorum iniectionem feceris & magis, ſi ex infernis [i] partibus arteriæ. ſuperius. n. tactũ injiciens, fortaſſis alicubi grauabis qñq; ac premes ipſam, niſi ualde admodũ mentẽ adhibeas, ut exq;ſite digitos applices, omni compreſſione euitata. Iniectio autem, quæ ex infernis fit partibus, magis poteſt coniectare: propterea quòd nullo modo comprimatur arteria. Quantũ autem ipſas cõpreſſeris, tantũ etiam diaſtoles tumorem impedies, ac præſertim quando tenoris uacuus fuerit pulſus, quemadmodum [k] lethargicis: quorum ſi arteriam digitis compreſſeris, pro maximo minimus apparebit. [l] Si uerò, ut dictum eſt, penitus imbecilla fuerit, uitalis facultas, cũ arteriã compreſſeris, ſine pulſu laborans uidebitur. [m] Contrariũ autẽ in eutonis. i. tenore præditis pulſibus fit: quos & σφοδρούς. i. uehemẽtes nominamus. renititur enim arteria cõprimendo, magis quàm moderate injciendo digitos, indicans robur mouentis ipſam facultatis. Quare, ubi tum cutis laborãtis fuerit dura, tũ arteriæ tunica eodem modo fuerit affecta, pulſus, qui tenore prediti ſunt, carnem iniectorum digitorum unà cũ cuti euertũt: quemadmodum ſi etiam externum aliquod durum corpus molli cuti apponas. [n] In hoc enim ipſo durum à molli diſcernitur: quòd durius in

I 1. de dig. p. c. 7 diff. p. 73. c
K 1. de dig. p. c. 1. p. 71. a
L 1. de dig. p. c. 5. p. 72. e
M ibidem.
N 1. de diff. p. c. 7. diffuse p. 63.

mollius

A mollius ingrediatur. Quod aũt tenore prẽditum ſimpliciter eſt ſine duritie, habet quidẽ ut euer
tat: ut uerò ueluti conſtringat, ac contundat, non habet. Intelliges aũt qđ dico, apertius & in uio
lento uẽti impetu, & ĩ moderata lapilli impoſitione. vẽtus etenim nos & arbores ſæpenumero
haud exiguas euertit: lapillus aũt cuti impoſitus cõſtringere & comprimere ipſam põt, euertere
aũt membrum totum non põt. Quod. n. ſine compreſſione euertitur, regionẽ in qua prius erat,
deſerit: qđ autem à duriori conſtringitur, cedens in ſe ipſum, id quod durum eſt excipit, nequa
quam ſedem quã prius habebat, deſerens. Ita ergo & in arteria durum pulſum à uehementi di
ſtingue: Durum namq; ueluti lapidem, uel lignum ſenties occurrere, qui ab innixu uincitur, niſi
uehemens ẽt ſit: Vehementem uerò è contra, tenore magis p̃ditum, ſi innitaris, conſpicies. Cũ
ergo prius in his diſtinguendis te exercueris, ad ſyſtoles dignotionẽ accede, prius te ipſum exer
cens in pulſibus, [a] qui & magni ſint, & uehemẽtes, & duri. Si. n. hos moderate premas, licebit tibi
primas ſyſtoles partes ſentire. Quicq d igitur cedentis cutis euertebatur, ac ueluti cauabatur oc
currente arteria, illud ea recedente inſequitur uſq; eã, q̃ ſcđm naturã eſt, tum ſedem, tum cõſti
tutionem. quare tanto tp̃e ſyſtolen ſenties, in quanto hoc ipſum fit: reliquum aũt ipſius totum
indignoſcibile tibi erit. Poſtquã aũt te in eiuſmodi pulſibus exercueris, ad magnos ſimul & ue-
B hementes tranſi, quãuis ſint non duri: poſtea ad uehementes, quãuis ſint non magni. [b] Mollem
uerò te hĩe oportet tactum, naturaq́ue bene ſentientẽ: etenim citius ab arteria uiolenter occur
rente, eiuſmodi tactus euertitur: & q̃ in ipſa ſunt paſſiones, magis ſentit. Dictũ aũt eſt fuſiſſime [c]
in primo De pulſuum dignotione, quonam modo potiſſimũ circa ſyſtoles dignotionẽ te exer
cere debeas. Si uerò nequaquam tibi ipſi p̃ſuaſeris, exquiſite primas ſyſtoles partes ſentire: ue-
rum indignoſcibilis oĩno tibi ipſa uideatur, ut qui cutim durã, uel difficulter ſentiẽtem habeas:
ſcias certe ad multas præcognitiones ex hoc te læſum iri: quas procedente ſermone audies. ve-
runtamen ego tibi aliquã conſolationem ad operum uſum porrigã. Oportebit. n. te, totum illud
tp̃s, in quo nullam ſentis motionem, in memoriã reponere, quantum ſit in unaquaq; ætate. Cũ
aũt non exigua ſit dr̃ia hominibus inter ſe mutuo in quãtitate tp̃is quietis, hortor te, ut familia-
res illos, quos opinaris aliqñ ægrotantes te eſſe inſpecturum, [d] ſæpius dum ſani ſunt, tãgas eo ſa
nè tp̃e, in quo corpus nullã extrinſecus ortam motionẽ habet, ex ambulationibus, uel curſibus,
uel lauacro, uel luctа, uel paſtu, uel potu, uel agonia, uel ira aliqua, uel timore: memoriæq́; repo
nens quantitatem tp̃is quietis, illi compares id, qđ aſſidue cõſpicitur, deinde ſi maius fuerit, eũ
pulſum uoces rarum: ſi minus, frequentẽ: ſi ei, qđ ſcđm naturam eſt, ęquale, moderatum. Quem
C admodum aũt non poteſt totum tp̃s ſyſtoles ſentiri: ita nec diaſtoles. oſtenſum aũt & hoc eſt in
primo de dignotione pulſuum. Verum celerem & tardum pulſum licet dignoſcere ex eo, qđ de
diaſtole apparet. Dictum autẽ & de hoc eſt tum in [e] ſcđo de dignotione pulſuum in principio,
tum [f] in tertio diffuſiſſime, in quo ẽt rhythmorum doctrinam [g] inutilem oſtendi: Satis. n. nobis
eſſe ad præcognitiones celeritatem ſolam uel tarditatem dignoſcere motuum arteriæ: quemad
modum etiã & ipſarum quietum tempus quantum ipſum ſit, per quod rarus & frequens pulſus
ſit. Diſces autem hoc in ſequentibus, ubi de prægnotione ex pulſibus ſermo mihi erit.

A 1. de dig p c. 5. p. 72. fg diffuſe. & ſequ capitibus. & 3. de dignо. p. c. 3. p. 81. diffuſe.
B 1. de dig. p. c. 7. p. 73. d
C cap. 7.
D De pulſ. ad Tyr. c. 9. p. 44. a
E cap. 1.
F cap. 1.
G ca. 3. p. 82. e

De dignotione magnitudinis, & paruitatis pulſus, ac cæterarum differentiarum, quæ in diaſtole conſiderantur. CAP. 8.

NVnc de magno & paruo pulſu, ac de cæteris, quicunq; ſcđm quantitatem diaſtoles intelli
guntur, ac dignoſcũtur, ubi quicquid utile eſt adiecero, ad cauſas ipſorũ tranſibo. Etenim
in his pulſibus alia quidẽ communis eſt menſura, quæ in frequenti latitudine ſumitur: alia uerò
in unoquoq; homine peculiaris. In cõi quidem, [h] moderatus ſecundum quamlibet dimenſionẽ
ipſe pulſus erit: & dignoſcetur, ſi eum ad arteriæ [i] tumorem metiaris. nomino autẽ nunc tumo-
rem (hoc eſt ὄγκον) ipſam, quæ in orbem eſt, circunſcriptionem: Aeque uerò ac hic, & qui ſupra
D uel infra moderatos ſecundum unamquamq; dimenſionem ſunt: Peculiariter autẽ in unoquo-
que homine, ex tactu, quem in illo & præcognoueris, & memoriæ teneas. Dictum autem de his
pulſibus eſt in ſecundo de dignotione ipſorum. [k] quam ſanè tractationẽ nemo ante me ſcripſit,
ipſam per ſe ſeparatim ac ſolam diſtinguendo: ſed paucas alicubi res extra ipſius inſtitutũ alius
aliam aggreſſus, diſcordes in ipſis fuerunt. [l] Pueri igitur pulſum Herophilus quidẽ ſatis magnũ
eſſe ait, Archigenes uerò paruũ. Sic ſane & [m] formicantẽ, celerem eſſe ait Archigenes. Herophi
lus autem non celerem. Errorum aũt cauſas in ea tractatione diximus. Quare tibi in primis in
eã eſt accurate incumbendum, ſi tum dignoſcere, tũ præcognoſcere uelis dr̃ias pulſuum, ſicuti
nos facere uidiſti. [n] Nihil. n. eſt in arte, quod diuturniore exercitatione indigeat, maioremq́ue
uim habeat, quàm pulſuum dignotio. Vbi enim [o] Archigenem errare oñdimus, non in celerita-
tis ſolum, ſed etiam magnitudinis dignotione: qua poteris tu ſpem habere ſcientiæ ipſorũ, niſi
ratione q̃dem primo in quatuor libris de dignotione, poſtea uerò uſu ac exercitatione, ueritа-
tẽ quæ in ipſis eſt, ediſcas? Tanquam igitur tu ita facias, capita eorum, q̃ in ipſis dicta ſunt, quem
admodum in prædictis differentijs, ita & in alijs dicam. Cum. n. diaſtole ſenſibilẽ habeat omni-
bus motionem, ubi ſuperficietenus palpaueris, arteria ſine ui comprehendens, & magis, ubi ex
infernis partibus: exquiſita fit ipſa magnitudinis dignotio. Vtrum aũt uehementer, uel obſcure,
& æqualiter, uel inęqualiter mota ſit, firmiter ac exquiſite cognoſcere impoſſibile eſt per prędi
ctam tactus iniectionem. verùm oportet ſenſim arteriam premere. ita enim diuturniori tempo

H 2. de dig. p. c. 3. in fine & c. 4. per totum.
I 2. de dig. p. c. 4. p. 79. d
K 1. de dig. p. c. 1. p. 70. c
L 2. de dig. p. c. 2. p. 77. e. &c. 3. p. 78. h
M 2. de dign. p. c. 1. p. 55. d
N 2. de dign. p. c. 1. p. 70. c. de
O 2. de dign. p. c. 1. diffuſe.

re diaſtolen ſenties,q̃ dũ ſine ui digitos ipſi inijciebas.nõ tñ aũt celeritatis,aut tarditatis dignotio manifeſte apparet,niſi preſſeris(licet ẽt parumper)cutim,q̃ ſuper arteriam incumbit.Si aũt ita feceris,nonnunquam quidẽ æquali celeritate,nonnunquam uero inęquali,tibi uidebit̃ mo ueri:ac nonnunquam quidem primas partes motionis uel medias,tardiores facere,nõnunquã autẽ è contrario:ita ſanè ẽt celeriores,nonnunquam quidem poſtremas partes,nõnunquã uerò q̃ ante has ſunt, uel quæ ſunt omnium primæ:& ſanè ẽt uehementiores & lãguidiores,ſcd̃m eandem rationem.Ideoq̃; & arterię aſcenſionem quiete interceptam ſenties,ita ut cõſiſtere uideatur:& ſecundam appulſionem, poſtquam conſtiterit,nõnunquam quidem ualidiorem,uel celeriorem:nõnunquam autem imbecilliorem,uel tardiorem priore.Cum aũt multæ ẽt ſint in hoc genere particulares dr̃iæ,uniuerſas habes in primo libro tractationis De pulſibus ſcriptas. Sed hic quoque tibi quod utile, unà cum ijs quæ ex ipſis indicantur, dicere q̃ breuiſſime conabor in ſequentibus ſermonibus.Similiter ẽt de alijs,quæ nunc prætermiſſa ſunt,curioſius à medicis inquiſita,in parte prognoſtica huius tractationis audies. Nunc autem tm̃ dixiſſe ſatis eſt. Quicunq; hunc librum ante magnam tractationem legit,poſſe quidem illum ad artis opera,neque prima ipſius parte,quæ de differentia pulſuum eſt,neq; ea,quę de cauſis eſt,egere:habebit enim earũ uim,& hoc in loco comprehenſam.At certe diagnoſtica & prognoſtica tractatio utiliſſimæ ad artis opera ſunt,ſi per diexodum,non per epitomen ſcriptæ legantur. Recte igitur feceris,ſi huic ſoli doctrinæ nõ confideris:q̃ certe ad expeditam rememorationem utilis ijs eſt,q̃ accurrate ea,q̃ per diexodũ in illis ſcripta ſũt,didicerint. De dignotione uerò celeritatis pulſus (in qua Archigenẽ erraſſe monſtrauimus) nõ põt firma dignotio ſumi, niſi tractatio de pulſuũ dignotione non obiter legatur:in qua oſtenditur non nudo,ac ſolo motionis tpe diſtinguendã eſſe celeritatem à tarditate,ſed & aſcenſionis quantitatem conſiderandam eſſe. Nam ſi ſoli tẽpori mentẽ adhibueris, formicantem quem uocãt pulſum,celerẽ eſſe opinaberis, qui nõ celer, ſed oligochronios.i.exigui temporis eſt: ut qui minimam habeat diaſtolem. neq;.n. contingit multo tpe breue ſpatium pertranſiri,quamuis tardum ſit,id,quod mouetur.Teſtudo.n.in minori tpe cubitum peragit,quàm paraſangam equus:ſed lationis [a] impetus(quẽ ῥοῖζον græce dicũt) non eſt æqualis amborum animalium. Aſſueſcere igitur te oportet,ut celeritatem & tarditatẽ tpis dignoſcas. Ac de hoc quidem,ſicuti dicebam,in [b] tertio de dignotione libro copioſiſſime dictum eſt,& in prima parte [c] ſecundi. De ſyſtole aũt in primo [d] abſolutiſſime ſcriptum eſt:ubi oſtendi in languidis pulſibus ipſam dignoſci minime poſſe, ac p̃cipue q̃n tunica arteriæ mollis eſt:in uehememtibus aũt pulſibus poſſe,& in ijs,qui medij ſunt uehemẽtia & magnitudine. De mollitudine aũt arteriæ nihil oportet definiri in uehemẽtibus pulſibus.nunq̃.n.idem pulſus uehemens ſimul eſt & mollis:ſed uel durus,uel moderatus,ac ſcd̃m naturã in hoc gñe. In uehemẽtibus igit̃ pulſibus,ſi leniter arteriam premas ſenties utrum ſtatim recedat ad ſyſtolẽ,externam quietem brachychronion.i.breuis tpis faciens:an longiori tpe, q̃ ſcd̃m naturã ſit, quieſcat.& utrum motio ipſius dum contrahitur, motione quæ ſcd̃m naturã eſt,celerior ſit,an tardior.plurimum enim ex hac dignotione ad præcognoſcẽdum iuuaberis. quod in quatuor libris habes.

A 3.de dig.p.c. 1.p.80.a
B cap.1.
C cap.1.
D ca.5.diffuſe & alijs.

De triplici genere cauſarum pulſuum, continente (de qua nonnulla notatu digna) antecedente, & procatarctica. De uſu diaſtoles & ſyſtoles. CAP. 9.

E 1.de.cauſ.p. c.1.p.87.f g h. 2.de cau.p.ca 1. p 91 h
F 3.de præcog. ex p.c.8.p.119.d
G Adu. Iulianum ca.6. extr. ord.d.
H capit.3.& 4. 2.de præcog. p. c.1.p.109.f

[e] Cauſas aũt,tum quæ pulſus faciunt,tum quæ alterant,alibi percurrimus.illic aũt oſtendo,[f] primas quidem,quæ ueluti συνεκτικαὶ.i.contentiuę,ſeu continentes ipſorum ſunt cauſę:ſecundas aũt,quæ προηγούμεναι.i.præcedẽtes:& tertias, quæ προκαταρχουσαι.i.præcipientes,quas ſanè προκαταρκτικὰς etiam nominant. Conſtat autẽ differre nihil,ſiue fœminino genere dicas αἰτίας,ſiue neutro αἴτια.Meminiſſe ſanè præ omnibus oportet,quemadmodum diximus,nominare nos q̃nque contentiuam cauſam,non proprie certe,ſed appellatione abutentes. [g] Causã enim quæ proprie contentiua dr̃,neq; nominauit quiſpiam alius ante Stoicos,neq; eſſe cõceſſit.Quæ uerò à nobis ueluti contentiuæ dicunt̃,generationis cuiuſdã nõ hyparxeos,hoc eſt ſubſiſtentiæ,cauſæ ſunt(oſtẽſum eſt.n.neq; alterius cuiuſdam rei cauſam priorem ullã eſſe,niſi generationis)ſed nõ oẽm generationis causã,nominamus(ẽt nomine,ut dixi,abutentes)contẽtiuã,ſed illam duntaxat, q̃ factiua eſt eorũ,quæ eſſentiã in fieri obtinent, ut ſaltationis,pugnæ,luctæ,curſus, oĩum deniq; actionum:motiones.n.ſunt actiuæ: ob has uerò & paſſiuæ motiones in fieri ſubſiſtentiã habent. Cùm igitur talis quoq; ſit & in pulſibus ſubſiſtentia:cauſæ factiuæ tres oſtenſæ ſunt,facultas quę mouet arterias,corpus ipſum uaſis,& uſus p̃p quem mouetur.Oñſum eſt aũt in [h] libro De uſu pulſuum,(ut totum breui ſumma complectamur)uſum ipſum pulſuum, innatæ caliditatis eſſe cuſtodiã. Cum.n.duæ ſint pulſus partes,diaſtole & ſyſtole:diaſtolẽ q̃dẽ refrigerandi gr̃a, ut plurimum fieri oſtendimus:raro tñ q̃nq; uentilandi,& accendendi:quẽadmodum & portionem aliquam ipſius exiguã,gratia nutriendi ſpñ qui in cerebro eſt:Syſtolen uerò,effundendi gratia ea excremeta,q̃ ueluti fauilloſa ſunt ac fumoſa. Nam quæ ex frigidioribus ac humidioribus humoribus,(qui uel à caliditate innata cõficiuntur,uel ab ea,q̃ præter naturã eſt,putrefiunt,) in ambientem aerem per tranſpirationẽ ſenſui occultã effluunt,fumo aſſimilantur:quę uerò à calidis uel ſiccis,fauillæ ac fuligini. Ac frigidus quidẽ eſt humor,q̃ ꝓprie ὠμὸς.i.crudus nominatur:humidus aũt & frigidus,ipſum φλέγμα.i.pituita.Plerunq; tñ una appellatione utroſque humores comprehendimus: & tũ φλεγματώδεις tũ φλεγματικοὺς.i. pituitoſos

nomi-

A nominamus. Atræ uerò bilis humor ſiccus eſt: pallidæ autẽ ac flauæ, nõ ſiccus ſolum, ſed & caldus. Aeruginoſa aũt bilis, media inter hos eſt. Cum aũt & bilis atra, tũ generatione, tum facultate duplex ſit: (qñquidẽ & ex flaua bile ſuperaſſata fit, & craſſo ac ueluti limoſo ſanguine, q̃ p portione reſpõdet fæci quæ in vinis eſt:) æruginoſæ ſanè bilis gñatio in pallidæ mutatione fit.

[a] *Quando Diaſtoles, uel Syſtoles vſus augetur, qui pulſus gignantur.* CAP. 10.

A 1. de cauſ. p. c. 4. p. 87. b. 2. de præcog. p. c. 2. p. 109. h. & 110. a

CVm ergo caliditas copioſior in aĩali corpore aucta fuerit, maior euadit vſus diaſtoles arteriarũ: cũ aũt fumoſum uel fuliginoſum excrementũ, ſyſtoles. Vbi uerò ipſe uſus incremẽtũ obtinet, celeritas illic & magnitudo augetur ſpacij, quod percurrit corpus arteriæ, dũ ipſum uel dilatat uel contrahit: quare maior quidẽ pulſus erit, dũ ipſa dilatatur, aucta ſimpliciter ipſa caliditate: plurimũ aũt recedet p̃ ſyſtolas, ubi fumoſum uel fuliginoſum effundit excrementũ. Ac diaſtoles quidẽ magnitudo ut ſenſu dignoſcatur, facillimũ eſt: ſyſtoles aũt impoſſibile. Oſtẽ ſum eſt enim in libris [b] de pulſuum dignotione, plurimã ſyſtoles partẽ ſenſum effugere. Celeritas igitur ſola receſſionis, unà cũ breuitate internæ quietis, indicabit tibi multitudinẽ excremẽtorum, quæ in arterijs ſunt. Oſtẽſum. n. eſt in libris De cauſis pulſuum, naturam ad ſyſtoles actionẽ feſtinare, ubi ab excrementis ſuffocatur. feſtinatio autem tũ externam quietẽ abbreuiat, tum

B ſyſtoles celeritatẽ auget. Oſtenſum eſt etiam arteriã, quæ mediocriter in corporis cõſtitutione ſe habeat, primo quidem magnitudinem augere, ubi nimirũ caliditas intendatur: ſecũdo uerò, celeritatẽ: qñ autẽ ſatis ignita fuerit, magnos ſimul & celeres efficere pulſus: ſi autem plurimũ, etiam frequentes: ubi autem copia quidẽ caliditatis nondũ aucta ſit, fumoſa autẽ & fuliginoſa excremẽta redundent, celeritatẽ quidẽ, nõ magnitudinẽ accedere, cõſtringi aũt frequentiã, ue lociorẽq; manifeſte apparere arteriæ motionẽ, dũ in ſe ipſam coit. Et hoc eſt minime oĩum fallax ſignũ incipiẽtis inuaſionis paroxyſmi, ubi nulla prius* occaſio in laborãte extiterit. Ac apertiſſima quidẽ eſt in ijs, quorũ pulſus prius noueramus: difficilior aũt in alijs: multasq̃ue, ut memoriæ mandetur, requirit cõmunes menſuras eorum corporũ, quorũ pulſus tetigeramus. Cũ enim præcipue in quantitate cognitio ponatur, hæc non eadem eſt omnibus.

B 1. & 2.

Communes pulſuum menſuras in beneualentibus in unoquoque genere ſpectandas eſſe, vt pulſus præter naturam cognoſcantur. CAP. 11.

MEntem ergo adhibere oportet mẽſuris cõmunibus beneualentiũ, ut cũ ſupra has aliqđ genus pulſuum appareat, præter naturã illud iudices, ac alicuius affectionis ſignũ eſſe cẽſeas. Quoniã aũt latitudinem habet cõis hoĩum menſura: ſatius eſt non ſimpliciter in oĩbus, ſed

C per ſpecies & differentias cõſiderare cõmunes pluriũ hoĩum mẽſuras in vnoquoq; genere pulſuũ. Communes aũt hæ menſuræ, vniuerſim quidẽ, in caliditatem & frigiditatem, gracilitatẽ & craſſitudinẽ reducunt̃: particulatim verò eæ ipſæ ſecundũ ætates, & naturas, & ambientis aeris cõſtitutiones, in anni temporibus & regionibus. De his autem didici [c] in eo libro, q̃ De pulſibus ad Tyrones ſcriptus eſt: quẽ ſanè librum melius eſt, ut ante hunc legas. Dicentur tñ & nũc q̃ in eo ſcripta ſunt, quò nihil deſit ex neceſſarijs in hac, q̃ præmanibus eſt, tractatione. Habeãtq̃ue, qui laboris ſtudioſi eſſe uolunt, breuiſſimo quidẽ ſermone contenta, quæ prima ac maxime neceſſaria ſunt, in iſagoge: abſolutiſſima autẽ diexodo, q̃ in magna tradita ſunt tractatione: medio autem inter utroſque, quæ nunc dicuntur.

C cap. 2.

Herophili ſententia de Diaſtole, & Syſtole, ac de Rhythmis examinatur. CAP. 12.

ACſcriptæ quidem ſunt etiam ab Herophilo mẽſuræ, quæ ſunt ſecũdũ tempora, diaſtoles & ſyſtoles, ætatũ cauſa rationẽ in rhythmos redigente. Quemadmodũ. n. illos muſici ſecũdum quoſdã determinatos temporũ ordines conſtituunt, comparantes inter ſe arſim, & theſim: ita quoque Herophilus, arſi quidẽ diaſtolen proportione reſpõdere ſupponens, theſi uero ſyſtolẽ; auſpicatus à nuper nato puerulo, obſeruationẽ fecit, primũ tẽpus ſenſibile ſupponens,

D in quo dilatari arteriã comperit: æquale aũt ipſi & ſyſtoles tẽpus eſſe ait, haud magnopere de utraq; quiete determinans. Quibus. n. inſenſibilis eſt ſyſtole arteriæ, ijs in duo tẽpora uniuerſa rhythmus ipſius pulſus diuiditur, [d] hoc eſt, in tẽpus ſenſibilis motionis, qñ arteria dũ dilatatur, noſtrũ tactum percutit: & in reliquum totum tempus quod componitur tum ex externa quiete, & ſyſtole, quæ poſt ipſam eſt, tũ ex quiete rurſus quæ poſt illam eſt, & ex primis diaſtoles partibus, quæ ſanè & ipſæ ſunt inſenſibiles. Et ob id pulſum in percuſſionem & interuallũ partiunt: in interualli quantitate frequentiã & raritatem ponentes: quemadmodũ in percuſſionis quantitate, celeritatẽ & tarditatem. Quatenus igitur æqualis rhythmi eſſe pulſum in nuper natis ait Herophilus, eatenus etiã dignoſcere mihi viſus eſt principiũ ſyſtoles: quaten⁹ uerò rurſus uſq; ad decem tempora prima extendit ſyſtolem arteriæ ſenum, eatenus nõ amplius dignoſcere uiſus eſt: ſed diaſtolen, ſenſibilibus motionibus agnoſcere (quas, quia noſtros digitos percutiunt dignoſcimus) ſyſtolẽ vero, totum id quod reliquum eſt, ponere, in quo motionẽ non ſentiebat. Sed de Herophili quidem circa pulſus arte prætereundum eſt.

D 1. de diff. p. c. 7. p. 48. c d

Quòd ſyſtole uix aut nullo modo dignoſcatur in pueris nuper natis: progreſſu autem ætatis, quatuor tempora pulſus ſemper augeantur. Quòd ex modo ſyſtoles & diaſtoles, tum febrium inuaſiones, tum putreſcentium humorum ſpecies dignoſci poſſint. CAP. 13.

NVnc aũt quicquid id artis opera ex lõgo experimento memoriæ gratia ſumere utile eſt, dicetur. Cum. n. puerulos tãgerẽ nuperrime natos, in paucis potui aperte dignoſcere princi-

pium

pium ſyſtoles, qđ ſanè arteriæ ἀποχώρησιν. i. receſſionẽ, & ἀπόστασιν. i. abſceſſionẽ, noĩo. tũc. n. ab E
ſcedens à noſtro tactu, in profundum corporis recedit. In quibus aũt non poterã aperte digno-
ſcere receſſionẽ, in ijs tempus ſenſibilis motionis, quã, dũ nobis occurrit arteria, facit, addito ẽt
tpe externæ q̃etis, aliqñ q̃dẽ æquale uiſum eſt mihi reliquo toti, aliqñ aũt minus. In quibus aũt
nullo modo dignoſcibilis erat ſyſtole, in ijs totum illud reliquũ tẽpus, quod interuallum nomi
nant, apertiſſimè quidẽ maius erat, q̃ id ſolum, quod in ſenſibili diaſtole poſitũ eſt. Deinceps ue
rò ſemper per totum illud tempus, quod eſt inter primã diem, in qua puerulus genitus eſt, & ex
tremam, in qua tranſactis oĩbus ætatibus obijt: tẽpora oĩa aucta ſunt: q̃ ſanè quatuor q̃dẽ ſunt,
nõ eadẽ tñ ſecundũ ſubſiſtentiã, & ad noſtrum ſenſum. Ac illa quidem tpa, q̃ ſecundũ ipſam re
rũ naturã ſunt quatuor, ex duabus motionibus, & duabus quietibus cõſtant: motionibus quidẽ,
diaſtole, & ſyſtole: quietibus aũt, tum externa, q̃ fit poſt diaſtolen ante ſyſtolen, tum interna, q̃
fit poſt ſyſtolen ante diaſtolen. Illa verò, q̃ ad ſenſum ſunt, quatuor & ipſa ſunt: Primum quidẽ,
quo plurimũ de diaſtole perſentitur. qñquidẽ oſtendi in libris De dignotione pulſuũ, eius prin
cipiũ à ſenſu percipi nõ poſſe. Deinceps aũt tempus externæ quietis totum ſenſibile, ſi ſanè q̃s
receſſionem perſentiat: Ab his tertium tempus ſyſtoles ſenſibile. nam quæ poſt receſſionẽ ipſi⁹
ſunt, inſenſibilia oĩa eſſe oſtenſum eſt. Quartum aũt eſt ab his tempus, compoſitum tum ex ulti- F
mis ſyſtoles partibus, tum ex interna quieta, tũ ex primis diaſtoles partibus. Oĩa igitur, ut dixi,
tẽpora, plongantur progrediente ętate: q̃ longo quidẽ vſu, memoriæ mandari poſſunt, oratio
ne aũt explicari non poſſunt. Neq;. n. quantũ ſit primum tẽpus, quod in nuper natis dixi nos in-
uenire, neq; quantum procedente ætate augeatur, oratione doceri põt. ſed hoc quiſque ſua dili
gentia indagare dẽt: ita ut multos quidem pueros tãgat, multos ẽt adoleſcentes, multos itẽ ęta-
te vigentes, & declinantes, & ſanè ẽt ſenes. Hoc. n. duntaxat modo poterit cõem latitudinẽ mẽ-
ſurarum memoriæ mandare. Poſt quam menſuram, licet nondũ prius laborantem tetigerit, di-
A 3. de pręcog. ex p c. 7. p. 118. diffuſe. cere tñ poterit, eum præter naturam ſe hr̃e. [a] Contrahitur. n. tum externa quies in inuaſionibus,
tũ receceſſionis tempus. Diaſtole ſanè per has ipſas inuaſiones, tẽpore uidetur breuis. Atq; ubi
hæc inueneris, copiam mihi cogita adeſſe caliditatis in corde, & excremẽta ueluti fumoſa mul-
ta, ob quæ natura externã quietem abbreuiat, ad eorũ excretionem, & ad ſyſtolẽ per quam ex-
cretio fit, feſtinans. In biliоſis aũt febribus, cuiuſmodi eſt, & exquiſita tertiana, diaſtole multum
à naturali ſtatu in magnitudinẽ, & celeritatẽ excedit: externam aũt quietem, & celeritatem re-
ceſſionis, haud proportionalẽ obtinet magnitudini, & celeritati diaſtoles: ſed plurimũ deficit.
Quare ſi principium ſyſtoles aſſuetus es dignoſcere, non ſolum inuaſiones paroxyſmorũ febri G
lium agnoſcere poteris, ſed & ſpeciem putreſcẽtiũ humorum, ex quibus ut plurimum febriles
ægritudines conſiſtunt. Raræ. n. ſunt hecticæ: in medio autem ambarum ſecundum numerum
B 4. aph. 55. ſunt quæ ephemeræ. i. diariæ ab [b] Hippocrate uocantur, in quibus, ut dixi, cognito ſyſtoles prin-
cipio, in lauacrum ſtatim laborantes perduces.

Diaſtoles vſum inſpirationi, ſyſtoles expirationi reſpondere: ex earumq; comparatione magnitudinem læſionis cognoſci poſſe. Pulſus arrythmos, vel ecrhythmos eſſe, vel pararhythmos, vel heterorhythmos. CAP. 14.

SVperuacaneum igitur eſt tempus diaſtoles tẽpori ſyſtoles cõparare, ſiue ſentiat quiſpiã, ſi-
ue non ſentiat primas ſyſtoles partes. Cũ. n. ſciueris alterũ quidẽ eſſe animali diaſtoles uſum
ſicuti ſanè & inſpirationis, alterum uerò ſyſtoles ſicuti & expirationis: ex utriuſque alteration-
C de uſu p. c. 2. & 3. bus affectionem corporis inuenies. Pari modo, & in ijs, qui ſe exercẽt, uel alio quouis modo ſe
vehementer mouent, diaſtole & maior fit, & celerior. [c] Didicimus. n. augeri vſum diaſtoles ar-
teriarum in pulſibus, ſicuti ſanè & thoracis in inſpirationibus, cum uel cõſumptio fit multa ſpiri
tus, uel caliditas larga collecta fuerit in toto animali, uel principaliſſimis, uel plurimis partibus,
ac p̃cipuè ſanè in corde. Ita uerò, & intẽdi vſum ſyſtoles arteriarũ in pulſibus didiciſti, ſicuti & H
thoracis in expirationibus. natura. n. in ambabus motionibus feſtinat, ut turbatũ effundat ſpiri-
tum, aliquando quidem ueluti fumoſis, aliqñ autem ueluti fuliginoſis excrementis adſimilatũ.
Ac fuliginoſum quidẽ excremẽtum eſt, qđ à lucernis, fumoſum uerò, q đ à uiridibus lignis at-
tollitur. Et gignit quidem fuliginoſum, q̃, quæ in flãmã cõſumit materia, p̃fectè cõbuſta ſit: ſicu
ti ſanè, & uaporoſũ, ex humida ſubſtãtia utili, quæ attenuet: fumoſum uerò ex ambabus mixtis:
D 4. de præcog. ex p. c. 7. p. 118. h materiã quidã habens ex terreſtri, & aquoſa ſubſtantia cõmixtã: mutationẽ uerò nõ exquiſitã
quẽ admodũ fuligo, ſed adhuc incipientem. [d] Quòd aũt nihil differat, ſiue ἀιθάλην. i. fauillã, ſiue
λιγνὺν. i. fuliginẽ nomines, itemq; ſiue ἀιθαλῶδες. i. fauilloſum, ſiue λιγνυῶδες. i. fuliginoſum, arbi
tror te non ignorare, ſi modo in græcorũ uocibus fueris enutritus. Dum verò comparatur tem-
pus diaſtoles tempori ſyſtoles, ſicuti Herophilus cenſebat, cognoſci poteſt, tum q̃ præter natu-
ram ſe habeat laborans, tum præterea, q̃ multum, uel parum præter naturam ſe habeat. Magnę
etenim rhythmorum, qui ſunt ſecundum naturam in eos, qui præter naturam ſunt, euerſiones,
magnam ſignificant læſionem: minores verò, minorem. Ac exiguam quidem euerſionem indi
E c. 9 p. 48. g cant pulſus pararhythmi: maiorem heterorhythmi: maximam, echrythmi. [e] Meminiſtis enim
in libro primo De differentijs pulſuũ Echrythmos nominari pulſus, qui nullius ætatis rhythmũ
habent: Pararythmos, qui proximæ ætatis: Heterorhythmos autem, qui alterius cuiuſdam, non
proximæ. Ex his ergo iam dignoſci poteſt læſionis magnitudo; non tamen, quænam ſit affectio

à qua

A à qua mutatio pulſuũ facta fuerit, ex hac certe cõtemplatione cognoſci poteſt: cũ præterea difficilis ſit temporum, quæ in rhythmo ſunt, enumeratio. At via, cui nunc inſiſto, & cognitu facilis eſt, & naturam affectionis quænam ſit, non magnitudinem læſionis ſola docet: quin & hac ipſa via remedia inueniuntur, ut in methodi curatiuæ tractatione oſtenſum eſt.

Pulſuum differentia ex ijs quæ ſecundum naturam ſunt. CAP. 15.

" HIs igitur à nobis prius definitis, dicamus iam ea, quæ in [a] Iſagoge ſcripta ſunt de ea, quæ ſe- A cap 9. p. 44. a
" cundum naturam eſt in pulſibus differentia. ſunt autem hæc. Ac uiri quidem mulieribus bc
" vt plurimum multo, tum maiorẽ, tum uehementiorem habẽt pulſum, tardiorem autem paulo,
" ſatisq; rariorem. Qui verò natura ſunt calidiores, maiorem, & celeriorem, & frequẽtiorem mul
" to, uehementiorem autem non multo. Qui autem ſunt graciliores, maiorem quidem & rariorẽ
" multo, tardiorem autem, & uehementiorem paulo. Ac natura quidem ita uariantur. Porrò per
" ætates etiam mutantur hoc modo. Pueruli quidem nuper nati pulſus frequentiſſimus: ſenis autẽ
" rariſſimus: qui verò intercedunt, proportionẽ habẽt omnes, prout puerulo, uel ſeni propinqo-
" res ſunt. Eodem modo celerrimus quidem pueruli, tardiſſimus autem ſenis: aliarum uerò ætatũ
" pulſus inter hos ſunt medij. Multo autem maior eſt q̃ in raritate eſt differentia ſenis ad puerulũ,
B quàm quæ in tarditate. In ea uerò differentia, quę in magnitudine & uehementia eſt, maximꝰ q̃
" dem, quantum ad ætates pertinet, eſt uigentium: minimus, ſenum: medius autem ipſorum, paulo
" maior, eſt pulſus puerulorum. Et uehementiſſimus quidem, pulſus uigentium: languidiſſimus
" ſenum: medius autem ipſorum, pulſus puerulorum. Ac ita quidem in ætatibus pulſus mutantur.
" Per anni autem tempora, ueris quidem media maximos ſanè & uehementiſſimos faciunt, quan
" tum ad anni tempora attinet, celeritate autem & frequentia moderatos: eodem modo & autũ
" ni media. Progrediens autem uer, aliquid de magnitudine, & uehementia detrahit, celeritati au
" tem & frequentiæ addit: & tandem, ubi iam ſuperuenerit æſtas, languidi, & parui, & celeres, &
" frequentes fiunt. Autumnus autem progrediens de omnibus detrahit, magnitudine inquã, cele
" ritate, uehementia, & frequentia: Ita ut hieme ſuperueniente, in paruitatem, & tarditatem, & lã
" guiditatem, & raritatem mutati ſint. Aſſimilantur autem prima quidem ueris, poſtremis autum
" ni: poſtrema autẽ æſtatis, primis autumni: & prima quidẽ æſtatis, poſtremis æſtatis: prima autẽ
" hiemis, poſtremis hiemis. quare quæ à media æſtate, & media hieme æque in utrãque partẽ di-
" ſtant, ſimili modo mutantur. medium autem æſtatis partim quidẽ ſimili modo, partim uerò cõ-
" trario ſe habet cũ medio hiemis. parui.n. & languidi in utriſque: celeres uerò & frequentes ęſta
Cte: tardi & rari hieme: non tñ ita parui æſtate, ut hieme, ſed minus æſtate: nec ita lãguidi hieme,
" ut ęſtate, ſed minus hieme. Atq; hę quidẽ ſunt pulſuũ ſcd̃m anni tpa mutationes. Secũdũ aũtre
" giones eodẽ modo, quo ſcd̃m anni tẽpora: in ualde quidẽ calidis, ſicuti media æſtate: in ualde
" autẽ frigidis, ſicuti media hieme: in tẽperatis, ſicuti medio uere. ad harũ uerò proportionem, in
" ijs quæ interiacent. Porrò ex aliis quoq; ambientis nos aeris conſtitutionibus, quæ calidæ ſunt,
calidis anni temporibus: quæ frigidæ, frigidis: quæ mediæ, mediis ipſius ueris aſſimilantur.

Res ſecundum naturam in ægrotante oõſiderandas eſſe, quò exquiſita affectionis cognitio habeatur. Quæ ſint ſigna inuaſionis febrium. Quod ſignum certum ſit febris ex Themiſone. CAP. 16.

CVm igitur ad ęgrotantem, quem non prius uideris, accerſitus ingrederis, cõſidera primũ quidem, an mas, uel fęmina ſit: ſecundum ętatem: deinde, ambientem qualis nã ſit: ad hũc enim reducitur & tempus anni, & regio, & cõſtitutio: poſtea, propriam ipſius naturã. Atque ubi omnia cõpoſueris, coniectauerisq; qualem nam pulſum, dũ ſanus erat, ipſum habere ueriſimile erat: magnitudinem euerſionis in ſtatum præter naturã cognoſces. Si uerò & alia, quęcũque in cõmentarijs de criſibus dicta ſunt, propriæ pulſuũ tractationi adieceris, prope accedes ad ex quiſitiſſimã cognitionẽ totius affectionis, quæ in ęgrotante eſt. Vt, uerbi gratia, in adnotationi-
D bus, quas ἐπισημασίας uocãt. Cum ergo quempiam inſpicis, ambiguitatẽ alijs ſignis diſtingue. Quorum unum quidem eſt ac primum, ut magnũ, quæ mediocriter calida ſit, ſuper thoracẽ imponas, ac caliditatis qualitatem conſideres. Nam ubi eã mordacem inueneris, febrire duces laborantem: licet nondũ ex pulſu hoc firmiter cognoueris. Si uerò perfrigeratus quodam modo thorax appareat, (perfrigeratur autem quandoq; una cũ uniuerſo corpore in quibuſdã adnotationibus) non oportet ut ſtatim manũ eleues: ac affirmes hominẽ ſecundũ naturã ſe habere: ſed permittere debes, ut manus ſuper thoracem diutius inhæreat: in hocque animaduertere, an aliqua acris caliditas ex profundo exurgat. [b] Hoc enim ſolũ ſatis fuit Themiſoni, ut certũ ſignũ B 1. de diff. p.c.
eſſet hominem febricitare, ipſa ſcilicet, quæ ex profundo attollitur caliditas. At tuſſicula ẽt quæ 7 p. 33. h
dã exigua, ſubaſpera, una cum perfrigeratione inuadens, & oſcitatio, & pandiculatio, & dolor quidã, & cataphora in ſomnũ, non ſimpliciter *febrẽ, ſed inuaſionẽ adnotationis eſſe ſignifica bit. Atq; hæc quidẽ extrinſecus. [c] In pulſibus autẽ non ſolum prędicta ſigna notę ſunt inuaſionis C 3. de præcog.
febrium, ſed ſi & ipſi intermittant, uel aliam inæqualitatem, aut inordinationem habeant. ex p.c.7.p. 118.
diffuſe.

Inæqualitatem, quæ in unopulſu eſt, nunquam inueniri in mollitie & duritie arteriæ: Quæ in pluribus pulſibus, ſæpiſſime in frequentia & raritate conſpici. Rarumq; pulſum inæqualem, ſiue ordinatus, ſiue inordinatus ſit, facile deſinere in intermittentem: curq; malus us ſemper ſit. CAP. 17.

[d] DVæ enim cũ ſint genere inęqualitates, altera in una diaſtole pulſus, altera in collectione, D 2. de cau. p.c.
multis deinceps pulſibus inuicem collatis: de priore dicã, quæ in collectione eſt, quęq; à 1. p. 91. a & 2. de
plurimis pcog. ex p. c. 4. c

plurimis medicis ſyſtematica.i.congregatiua uocatur. facilius.n.dignoſcitur, & in pluribus ad notationibus apparet.Quatuor aũt cùm ſint differentiæ pulſuum in diaſtole arteriæ,unà in magnitudine,& paruitate,ſcd'a in celeritate, & tarditate, tertia in uehementia, & languiditate, & quarta in duritie,& mollitie : [a] In hac ſanè poſtremo dicta differentia nunquam uiſus eſt pulſus inæqualis:in alijs autẽ tribus,plurimę in iis,qui ex putreſcentibus humoribus febricitant, inæqualitates conſiſtunt.Et quæ in frequentia,& raritate eſt differentia pulſuũ,& ipſa admodũ frequenter in ægrotantibus conſpicitur. & una ſanè ipſorum ideo facile tranſit in intermittentem pulſum : in ambabus nihilominus inæqualitatibus,tum inordinatis,tum ordinatis. Eſto.n.quædam inæqualitas in genere frequentię,& raritatis,quę poſt quatuor frequẽtes,uel moderatos, quintũ rarum habeat:& hoc deinceps conſequenter fiat,ſeruato ſemper ordine,temporeq́; raritatis aucto:talis pulſus,ſiue inordinatus,ſiue ordinatus ſit, non poſt multas periodos erit intermittens.Non multum aũt intereſt,ordinatam eſſe inęqualitatem,uel ordinatam,ad hoc,ut homo ſeruet̃,uel pereat.Sæpenumero.n.uidimus poſt quatuor pulſus, ſiue frequentes, ſiue medios inter rarum,& frequentem,quintum rarũ fieri:poſtea conſequenter ſcd'm eandem periodum, decimum,& decimum quintum, & uigeſimum. Adhuc vero magis, cum quintus factus fuiſſet rarus,nonum uidemus rarum,uel quartumdecimum,uel quempiam alium,non ſeruata periodorum paritate:ſed raro pulſu inordinate intercurrente.In huiuſmodi igitur pulſibus,neque experientia manifeſtam differentiam ad ſalutem,uel mortem,uel morbi longitudinem,aut breuitatem,per inordinatas,& ordinatas inæqualitates,docuit:neq; ratio. In ęqualibus certe nõ parua eſt ab inęqualibus differentia,ſalutis gratia.Potius aũt tãtas differentias comparare nõ oportet,nam qui æqualis eſt,ſcd'm naturam eſt,qui aũt eſt inæqualis, non ſolum præter naturã eſt, ſed ẽt grauis. Ac in adnotationibus iam minus erit paruus:in incrementis aũt,magis:adhuc verò magis,in uigorib⁹ paroxyſmorũ:at in declinationibus,deterrimus. [b] Sed.n.pulſum plurimo tempore quieſcentem deficiens excipit,raritate,ſiue inordinate,ſiue ordinate aucta. nullam.n. in hoc dixi magnam eſſe differentiam,uel experientia,uel ratione compertam.Rationem nũc intelligo,eam,quæ dogmatica eſt:per quam ex rerum natura excitati,præcognitiones facim⁹. Dictum autem,& prius eſt, eiuſmodi rationes nõ admodum repoſci oportere in epitomaticis tractationibus.Nã,ſi cum ijs,quæ ad rem propoſitam utilia ſunt,cauſas quoq; eorum,quæ fiũt, audire q.s uoluerit,nihil de magna tractatione detrahetur: in qua quatuor quidẽ ſunt libri cauſarum,quæ pulſus alterant:quatuor item præcognitionis,quæ ex ipſis habetur. Minime igiũ bona eſt ipſa pulſuum raritas,ſiue æqualis,ſiue inæqualis ſit:multo autem deterior eſt,quando intermittit. [c] fit.n.ut oſtenſum eſt,uirtute uitali ab humorum multitudine grauata,uel quibuſdam arterijs à craſſitie,uel uiſcoſitate obſtructis.fit etiã & ob phlegmonem magnam,conſtipatis earum cauitatibus:uel aliqua re extrinſecus cõprimente,uel grauitate, uel quomodocunq; anguſtante.Ideoq́; in adnotationibus potiſſimũ fiunt in multis ipſæ pulſuũ inæqualitates,recedente ad profundũ ſanguine. Hi ergo pulſus affectiones nuper dictas indicant:refrigerationem autẽ ualidã,rarus.nam qui alia de cauſa euenit,non eſt pernicioſus.Ab ambiente enim per hiemem tales pulſus fiũt:& ob alimentum in uentriculo in pituitam uerſum,in omnibus, qui bulimo laborant. Atſi in febribus periculo nõ uacantibus,raritas pulſus fiat,intermoriẽtis innatæ caliditatis eſt ſignũ.[d] Nonnulli uerò,q ita affecti ſunt,cibũ appetunt:ſiq́; obtuleris, prõpte comedũt: ita ut,q uident,exiſtiment eos ſalubriter ſe habere.Intereunt ſanè ſtatim nonnulli quidẽ in tpe adnotationis,cataphora detẽti:aliq uerò,ſine cataphora uehemẽter refrigerati,nõ ampli⁹ recaluerunt.Nõ ſolũ aũt,ut dixi,genus hoc inęqualitatis inuaſionibus febriliũ paroxyſmorũ contingit:ſed ẽt genus inæqualitatis in magnitudine,& paruitate,in celeritate,& tarditate, in uehementia,& languiditate.Animaduertere aũt diligenter oportet in oĩbus ipſis,quinã plures ſint. cõſtat enim,q́ qui plures ſunt,grauius habent periculũ.ut qñ quatuor languidos quintus ſequiẽ uehemens,uel mediocriter tenore præditus:melius.n.longe eſt,quatuor uehementibus,quintũ intercurrere languidum.Cum autem omnes deinceps languidi apparent,ſi ſanè in aliquo aliorum generum,uel aliquibus inęqualitatem inuenias,arteriã diutius tange,obſeruans ſicubi,uel unus appareat uehemens.Quando uerò æqualiter prauus in oĩbus generibus eſt,ſcias non procul à morte eiuſmodi ęgrotantes abeſſe:Aequaliter aũt prauus eſt pulſus,qui languidiſſimus,& frequentiſſimus eſt.nam celerrimus nunquam fit cum languidiſſimo: tardiſſimus autem unà,& languidus ſi fiat,mirarer utique,ſi non frigiditate iam extremorum ęgrotus laboraret. Sanè, qui languidus unà eſt,& magnus,neceſſario etiam mollis eſt:ſoletq́; unà cũ lethargis,& alijs cataphoris adeſſe : ob humiditatẽ multam,uel uentriculi,& præcipue oris ipſius,uel crebri,uel alterius cuiuſdam principis particulæ,uel etiam totius corporis,talis redditus. Ac facile quidem curari poteſt,qui ex uentriculo,& ſtomacho fit:difficillime autem, qui ob cerebrum languidus unà,& mollis fit: adhuc uerò magis,qui ob totum corporis habitum, qui in œdematoſam affectionem peruenerit,uel ob aliquod ex principibus uiſceribus.Nonnunquam uero multos deinceps raros unus inſequit frequẽs,uel ordinatus,uel inordinatus:fitq́; ſæpenumero talis pulſus, quem peculiariter παρεμπίπτοντα.i.intercurrentẽ nominamus:[e] qui contrario modo,'ac intermittens conſtituitur:ille etenim extenſa raritate,hic autem contracta fit crebritate. Et ubi cum uehementia talis fiat,criticum eſt ſignũ.Intellige autem ex me criſim in omnibus eiuſmodi ſermonibus,

A de diff.p.c.22 p. 51.f. & 2. de pręcog.ex p.c.6. p.111.f

B 2.de præcog. ex p.c.4.p. 110. c,& 111.a

C 2. de cauſ. p. c.1. p.91.b.& c. 92.b, 2. de præcog.ex pul c. 4. p.110 c, & 111.b

D 2. de præcog. ex p.c. 4.p.111.a

E 2.de cau p.c. 8.p.92. a, 2. de præcog. 4. & 5. p.11.diffuſe.

A monibus, ſubitam in morbo mutationem, nõ perpetuo in bonum terminantem. Fit autem talis criſis, uel per excretionem, uel per decubitum, quã ſanè criſim ex alijs ſignis dignoſces, quæ in libris De criſibus dicta ſunt, ſiue bona ſit, ſiue praua. Hi igitur oẽs pulſus in adnotationibus fiunt: & nonnulli ex ijs, qui in una arteriæ diaſtole inæquales ſunt: de quibus iam dicatur.

Cauſæ inæqualitatis in uno pulſu. CAP. 18.

EX[a] inęqualibus arteriæ diaſtolis, nonnullæ quiete interſectam habent motionem: nõ nullæ continuam quidem, at non ſimilarem. De prima igitur dicam, quæ quiete interſecatur. nam & manifeſta eſt ipſius dignotio: cum quilibet, niſi oĩno aſinus ſit, cognoſcere poſſit, quando contigerit, ut arteria dum dilatatur, parũper ſtet: tum ita reliquum diaſtoles addat, quod ſanè in paruis, uel humilibus pulſibus fieri non poteſt. Manifeſtum igitur ex hoc ipſo eſt, neque vſum diaſtoles eſſe exolutum, neque facultatem infirmam eſſe: ſcilicet in hoc ipſo ſolo, qđ nũc dictum eſt, euerſione in ſtatũ præter naturam facta. Quod ſanè non minime, & in alijs omnibus meminiſſe te oportet. Per id enim ſolum, quod ſubinde docetur, tũ dignotio, tum præcognitio fit, alijs omnibus ſecundum naturam ſe habentibus, uel paruam omnino mutationem adeptis. Porrò, quod nunc diximus, uerum eſt, quando arterię tunica ſecundum naturam ſe habet. nam B ubi ipſa immodice mollis reddita fuerit, (qualis in lethargis, & quibuſdam alijs cataphoris cõſpicitur) non eſt uerum à robore facultatis maximũ pulſum effici, & ab vſu, uel aucto, uel oĩno non imminuto. Si enim à duobus his ſolis fieret magnus pulſus, augmento in quam uſus, & robore facultatis, nihil amplius addere ſermoni oporteret. Nunc autẽ, quia cõſiderare etiã oportet arteriæ tunicam, nõ verus erit ſermo ſimpliciter prolatus. Meminiſſe enim te oportet eorũ, quæ dicta ſunt in primo [b] De cauſis pulſuũ (qui liber ſæpius legi debet, ut qui fundamẽta totius ſpeculationis pulſuum contineat, ſine quibus nec conſtitui, nec cognoſci quicquã aliud poteſt) Cauſas enim, ut quiſpiã dicat συνεκτικὰς. i. cõtentiuas, uel προσεχεῖς, i. ꝓximas generationis pulſuum, in tribus his generibus eſſe oſtendi: uſu, propter quem arteria mouetur: facultate, quę mouet, & tunica. Alia enim oĩa, quæ pulſus alterant, per hæc media mutationẽ faciunt. Vbi igitur arteriæ tunica ſecundum naturam ſe habet, in diaſtole uerò quies aliqua facta, inæqualitatem efficiat: tunc, & robur facultatis eſt, & vſus diaſtoles magnæ. Oſtenſum ſanè eſt uſum generationis pulſuum augeri ob caliditatis multitudinẽ, uel ſpiritus animalis inanitionẽ. inanitur aũt ſpiritus ijs, qui ſe exercẽt in miniſteriũ motionum, q̃ per muſculos fiunt. Vbi igitur, ut dixi, tũ uſus generationis pulſuũ auctus fuerit ob quãlibet cauſam, tum facultas, q̃ in corde eſt, à qua arterię C mouentur, ex ſui ipſius ratione ualẽs ꝓmaneat, at grauetur à multitudine humorum, uel craſſitudine arterias magnopere obſtruente, uel premente: inæqualitates in uno pulſu fiunt, quiete cõtinuitatem diaſtoles interſecante. Quo ſanè loco hortor te, ut duabus motionis partibus mentẽ diligenter adhibeas: ex te ipſo conſiderans, tum languiditatem, & uehementiã, tum celeritatẽ, & tarditatem. fiunt. n. in his utriſque nouem differentiæ, ut in primo [c] De differentia pulſuum didiciſti. Indicant aũt præter ea, quæ de affectionibus dicta ſunt, quomodo uitalis facultas ſe habeat. Vbi enim ambæ motiones infirmæ ſint in pulſibus, extremum eſt periculũ. vbi robuſtæ ſalutis eſt ſpes. Si uerò ambæ in medio quodam modo ſint infirmitatis, & roboris, in medio indicant conſiſtere hoĩem perniciei, & ſalutis. Si aũt priori motione languida exiſtẽte, ea, quæ poſt quietem eſt, robuſta appareat, deterius quidem hoc eſt, q̃ ſi duæ motiones fortes exiſterent; minus uerò malum, quàm ſi languidæ eſſent. Si uerò è contrario appareat, ut prior ſit ualida, quæ poſt ipſam eſt, infirma: non bonum eſt. melius. n. eſt, ut poſterior motio priore ſit præſtantior.

A 2. de cau. p.c 4.p. 92.b, diffuſe, & 2. de præcog. ex p. c. 6.p. 111.e,f.

B cap. 1.

C cap. 14.

Ordo nouem inæqualitatum in uno pulſu. CAP. 19.

D[d] EIncepsigitur ordinẽ narrabo nouem harum inæqualitatũ, à mitiſſima ipſarum auſpicatus: poſtea paulatim per medias ad peſſimam perueniens: Ac mitiſſima quidem omnium D eſt, q̃ motiones ambas tenore præditas habet; Secunda, quæ priorem quidem mediam, robuſtã verò poſteriorem: Tertia, quæ priorẽ tenore præditam, mediam uerò poſteriorẽ: Quarta, quæ ambas habet medias: Quinta, quæ priorẽ q̃dem inualidam, poſteriorẽ uerò fortem: Sexta, quæ priorem inualidam, mediam uerò poſteriorem. Septima, quæ priorem robuſtam, infirmã autẽ poſteriorem. Octaua, quæ priorem mediam, infirmã uerò poſteriorem. Nona, quæ peſſima omnium eſt, quæ ambas infirmas habet. Coniugationibus autem in robore, & infirmitate prædictarum duarum partium motionis conſiſtentibus, proportione reſpondẽt coniugationes in celeritate, & tarditate conſiſtentes. Melior etenim eſt in eiuſmodi pulſibus celeritas tarditate: nõ tñ tanto melior, quanto uehementia languiditate. Aperte enim qualitates ipſæ pulſuũ, differẽtias facultatis in robore, & infirmitate indicant. Conſtat aũt maximam quidem ſpem eſſe ſalutis ex facultatis robore: minimã autem, ex infirmitatibus. Sed ad proportionem quandam cum ijs, quæ dicta ſunt, comparatio tibi fiat in differentijs ſecundum tarditatem, & celeritatẽ. ut Prima quidem coniugatio fiat, in qua ambæ motiones celeres ſint: Secunda autem, in qua prior quidem mediam, celer autem poſterior: Tertia, in qua prior q̃dẽ celer, media autẽ poſterior: Quarta, in qua ambæ mediæ ſunt: Quinta, in qua prior tarda, celer poſterior: Eſt poſt ipſam ſexta, in qua priori exiſtente tarda, poſterior media fiat: Septimæ autem coniugationis prior q̃dẽ motio uelox, tarda autem poſterior: Octauæ media quidem prior, tarda autem poſterior: Vltima harum eſt nona, quæ tardas ambas motiones habet.

D 2. de cau. p.c. 4.p. 92.d, diffuſe.

Con-

Coniugationes omnes inæqualitatum in vno pulſu conſiderandas eſſe. Quæ concurrant ad bonam, vel malam criſim faciendam. CAP. 20. E

INſpicere itaq; te oportet ad ambas differentias, menteq; cõſiderare earum complicationes. Quandoq; enim, quę in tarditate, & celeritate conſiſtit coniugatio, grauis redditur: melior ãt quæ in robore & imbecillitate eſt. Ex tali igitur complicatione & [a] qui caprizans nominãt pulſus gignitur: in quo poſterior particula motionis, robuſtior & valentior eſt priore. Fueritq; hic, pulſuum, qui ſecundum diaſtolem arteriæ quiete interſecantur, modeſtiſſimus: & ubi cum ipſo iuncta fuerit aliqua morbi concoctio, criſim bonam annunciat. Quemadmodum autem coniugationes, quæ in vehementia, & languiditate, celeritate, & tarditate conſiſtunt, conſiderare in huiuſmodi pulſibus maxime eſt neceſſarium ad præcognitionem: ſic ẽt eam, quæ in magnitudine, & altitudine uerſatur. Quòd.n. non contingat ex humilibus eſſe pulſibus eum, qui quiete interſecatur, dictum eſt prius: ad quantam verò altitudinem perueniat, conſiderare conuenit. Poteſt.n. aliquis receſſiſſe quidem ab humilibus, adhuc tamen medius eſſe: uel paulo altior medio eſſe, non tñ perfectam habere altitudinem, quam ſi habeat, oĩno annunciat, naturam ad criſim excitari: non tñ bonam omnino fore hanc criſim oſtendit, niſi & alios *ſcopos habeat morbus ad bonam criſim, quos in tractatu de criſibus diximus: inter quos is eſt tum maximus, tum tutiſſimus ſcopus, qui a morbi concoctione ſumitur: poſt ipſum verò, qui a laborãtis robore. duos nanq; hos ſcopos, in præcognoſcenda ſalute uel morte, habendos eſſe didiciſti, fortitudinẽ inquam uirtutis, & concoctionem morbi. citra.n. omne periculum, tutiſſimeq; ſe habent ipſi laborantes, ubi hæc ambo adſunt: pernitioſiſſime, ubi neutrum: in medio, qñ alterutrum. Dum autẽ hæc magis uel minus inter ſe coniunguntur, ſpem quoque ſalutis, uel expectationem mortis, & augent, & minuunt. Quod igitur dicebam utile eſſe, ut in languiditatem & uehementiam, celeritatem & tarditatem partium motionis in eiuſmodi pulſibus inſpiceres: ita ẽt magnitudinem ipſorum & paruitatem inſpicere expedit: & magis ſanè humilitatem, & altitudinem: etiam ſi non ſine alijs duabus dimenſionibus fiant. Propter hoc igitur nec in perfrigerantibus admodũ inuaſionibus paroxyſmorum tales apparent pulſus. humiles.n. hoc tempore & parui reddũtur. Ac ea quidem, quæ ad artis opera excitant, ijs, qui diexodos legunt, dicta ſunt.

A 1. de diff. p.c. 292. de cau. p.c. 7 p. 93. b

F

Iterum, quot ſint pulſus in diaſtole arteriæ conſiderati: quæ in ſingulis ipſorum ſit affectio, quæ ex ipſis præcognitio fiat. CAP. 21.

NVnc uerò rurſus ſermonem ab initio reſumentes, dicamus quot ſint pulſus, qui in diaſtole arteriæ conſpiciuntur: quæq; in ſingulis ipſorum ſit affectio, a qua fiunt: & quæ præcognitio ex ſingulis ipſis fiat. Inijcere aũt te uolo ſuper arterias digitos, qui molles ſint: primumq; nec ſuperficietenus tangas, nec uiolenter premas. poſtea, ſi ipſos uehementer ab arteria, dum dilatatur, percuti ſentias, adhuc etiã magis comprime: ſi uerò dum hoc facis, motus euadat inſenſibilis, omnino ſuperficietenus tange. Validam etenim facultatem pulſus ille indicat, q preſſioni, reſiſtit: inualidam aũt, q decidit ac uincitur. Nõnullos igitur, maximos eſſe comperies, ſi ſuperficietenus tangas: parui tñ, ſi preſſeris, apparent: quandoq; etiam nullo adhuc modo ſeruant, ſed penitus abolentur. ita ut expreſſionis quantitate, quantitas etiã tum imbecillitatis, tum roboris facultatis tibi dignoſcatur. quod eorum, quæ in pulſibus ſunt, maximum exiſtit bonum. Si ergo aliquando inueneris in homine febrili morbo laborante, una cum ſignis concoctionis, ualidã facultatem: citra oẽ prorſus periculum hunc eſſe ſcito, & cito morbum ſolutum iri. Si uerò ualida quidem fuerit facultas, nullum autem in humoribus ſignum concoctionis appareat, in tẽpore diuturniori ægrotaturus ſeruabitur: recordantibus nobis ea, quæ ẽt ſine mea admonitione, ii, qui mentem habent, ſciunt: oĩa. ſ. quæ ad præcognitiones ſpectant, intelligi debere, ſi ægrotantes nõ errauerint, aut nulla noxa extrinſecus euenerit. Magnã uerò dixi habere uim in morbis febrilibus robur facultatis arterias mouentis, quam & uitalem nominamus, quãdoquidem ſæpenumero, ubi periculum ſit ob neruoſum genus, non magnopere cõfert uitalis facultatis tenor. ſed tũc inſpicimus quo modo animalis facultas in robore ſe habeat. Ac melius quidem eſt ambas ualentes eſſe, & præter ipſas tertiam, quæ naturalis appellatur: cuius principium eſt iecur: quemadmodum ſanè uitalis, cor: animalis autem, cerebrum. Principatum autem tenet in unaquaque morbi ſpecie ad præcognitionis ſtabilitatem, robur ipſum propriæ facultatis affectarum partium. Validi igitur pulſus tenorem, qualis ſit, premendo dignoſces. unaq; cum ipſo magnitudo ẽt diaſtoles apparet, exquiſiteq; dignoſcitur. firma etiam magnorum pulſuũ fit cognitio, ſi ſuperficietenus tangas. Scito autem, maximum pulſum illum eſſe, quem ſecundum multas arteriæ partes tangere poſſis, ſeu ſecundũ longitudinem, latitudinem, & profunditatem: ſicuti, & longum, qui ſecundum longitudinem, ſuperat: latum, qui ſecundum latitudinẽ, & altum ſimiliter, qui ſecundum altitudinem, quæ & profunditas dicitur. Quemadmodum autem in toto primo de dignotione pulſuum libro de ſenſibili ſyſtoles parte, & inſenſibili monſtratum eſt: ita etiam [b] in ſecundo, de differentia, quæ in magnitudine, & paruitate conſiſtit: ubi oſtendo quãtitatem diaſtoles cum quantitate circuli arteriæ comparandã eſſe, quo id, quod queris: inuenias nec quærendum eſſe ad quantam magnitudinẽ attollatur arteria latiſſima, anguſtiſſimę collata. Hac eadem ratione, & in pueris nonnulli dicunt pulſum eſſe paruum, diaſtolen non cũ capacitate arterię, ſed cum ea, quæ eſt uigentium, comparãtes. nam ſi quis quantitatẽ circuli arteriæ

G

H

B cap. 2. & 3. dif fuſe.

pue-

A puerorum, & quãtitatem pulſus eorum exiſtimet, is profecto noſcet, Herophilum recte pronũciaſſe, eorum pulſum ſatis eſſe magnum. Duo equidẽ tibi hæc genera pulſuũ in arteriæ diaſtole occurrẽt, ſi eo, quo dictum eſt modo, digitos injicies: alterũ in quantitate longitudinis, latitudinis, & profunditatis: alterum in percuſſionis, tenore. [a] Vocareq; tibi licet eum, qui fortiter tactum percutit, quocunque uoles nomine. nam ſi & ἰσχυρὸν. i. fortem, & σφροδρὸν. i. uehemẽtẽ, & τῦτονον. i. tenore præditũ, & ῥωμαλέον. i. robuſtum nomines, nihil artis opera læſeris. uocamus autem & nos ipſum, σφοδρὸν. i. uehementem pulſum, ſuperiores noſtros ſequuti: & ſi potiſſimũ [b] uehementiæ notio ex fortitudine & celeritate eſt compoſita. Sed quoniã recta præcognitio non ex nominum, ſed ex rerum exquiſita cognitione fit: nominibus quidẽ unuſquiſque ut uelit utatur, in rerum autem ſcientiam ſtudium adhibeat. Quemadmodum autem uehemens pulſus ſẽper robur indicat facultatis: [c] ita durus, uel tenſam eſſe arteriã, uel duram euaſiſſe: niſi forte quis dicat, & quod tenſum eſt corpus, ex eo quòd tenſum ſit, durũ euaſiſſe. ita enim durus pulſus ſem per indicabit qualitatem, quæ in conſtitutione tunicæ arteriæ eſt. Apparet igitur talis pulſus ex phlegmonis, uel obſtructionibus, uel repletionibus, uel tẽſionibus neruoſarum partium, uel ex ſcirrhis, non ſolum neruoſarum partium, ſed & aliarum ſi principes ſint. etenim iecur, & uentriB culus, & lien, & uterus talem efficiunt pulſum, ubi ſcirrhum cõtraxerint: fit etiam & propter ualidam refrigerationem, & ſiccitatem. Et ubi ſanè tibi in primo ingreſſu pulſus uideatur talẽ occurſus mollitiem non habere, qualem, dum ſecundum naturam eſt, habet: aliquem ex prædictis affectibus in homine eſſe exiſtima. Diſcernes autem qui nam ſit, tum ex alijs ſymptomatibus, tum ex cauſis quæ præceſſerunt, qualis eſt frigidus potus præter conſuetudinem, uel diuturna in aqua frigida mora, uel in aere tali, ac præſertim* non prius rarefacto corpore. Sed & quidã, ubi ſeruum manu percuſſiſſet, ac medij digiti tendonem, qui ad primum articulum eſt, cõtudiſſet, ex aliarum cauſarum concurſu febricitauit. ego uero, ubi eius pulſum aperte indicare, tẽſam eſſe arteriam inueniſſem, manumq; lana circumuolutam cõſpexiſſem, quidnam eſſẽt in ipſa, interrogaui: ipſe uero nullam dixit rem in hoc ipſi ineſſe: percuſſus enim ex eo, quod quendã ferijſſet, ceratum ſibi familiare impoſuiſſe. ego igitur nullam aliam cauſam inueniens tenſionis ipſius pulſus, iuſſi ut curationem digiti immutaret, atque ea, quæ ad tales neruorũ affectus cõuenit, uteretur. at uir ille, neglecto meo conſilio, nocte ſequenti conuulſus eſt. [d] Phreniticis quoq; & pleuriticis, quibus ſeptum tranſuerſum phlegmone laborat, durus pulſus apparet, tẽſam eſſe arteriam indicans. quare ubi ambigua ſit horum affectuum adhuc incipientiũ dignotio, nõ parC uam ex talibus pulſibus portionem ad eos dignoſcendos habebis. Si uerò ad diutius iã ægrotãtẽ accedas, cum primum introductus es, ſi pulſus ipſius durus tibi uideatur, obſerua, lienis phlegmonem ſcirrhum iam contrahere: [e] indicabit autẽ ipſam & color faciei: ſicuti ſi & iecur aliquo tali morbo ſit affectum. ꝓprius. n. ex utrisq; uiſceribus gignitur color, qui homini in arte uerſato aperte indicat, utrum eorum affectum ſit. Sed in præſenti non eſt de hoc ſermo. Quæcunque enim ex pulſu ad præcognitionem ſunt utilia, hæc nunc percurrere nobis eſt propoſitum. [f] Si igitur laborãtem inuiſas nõ prius à te uiſum, qui in febrili morbo cõſtitutus ſit ſine ſuperioris principij affectu, cum autem redieris, pulſus appareat durus: hic certe, dum tu abfuiſti, aquã frigidã potauit, uel autumnalem aliquem fructum refrigerantem ingeſſit. Atque hęc quidẽ fieri ſolere ſcito: Vehementem uerò cum inuenias, & æqualem, & magnum pulſum, ſimulq; arteriæ tunicã ſecundum naturam habere: maximum hoc ſignum ad laborantis ſalutem ſit. Nam celeritas, uel tarditas in ijs, qui ita habent, nihil effatu dignum nunc indicabit ad ſalutem uel mortem. Verũ celeritatem q.dẽ ex caliditate maiore fieri comperies: tarditatem autẽ, ex refrigeratione. Atq; hæc quidẽ per febrilem morbum in prædicto pulſu fieri non poſſunt. Celeritas autem frequentiſſime fit, ac magna ex parte in febribus periculo prorſus uacãtibus, ex quibus ſunt & legitimæD tertianæ: magni enim ſunt in his pulſus, & celeres in paroxyſmorũ uigore, hocq; fit ob caliditatis copiam. Dictum autem eſt in [g] tertio de dignotione pulſuũ, & in primis partibus [h] ſecundi, de celeritatis dignotione: ubi oſtendi eos errare, qui diaſtoles magnitudinẽ non cõſiderantes, ex ſolo motionis tẽpore aliq.d de tarditate, uel celeritate pulſuũ pronunciant. non enim abſolute pulſus, q. fit dum in minori tempore arteria dilatatur, eo ocior eſt, qui efficit dum in maiori tẽpore arteria dilatatur. fieri enim poteſt, ut in breuiſſima diaſtole. licet nõ celeriter moueat arteria, breuis tẽporis fiat pulſus: ſicuti rurſus in maxima quidẽ diaſtole, ſed celeriter arteria ſe mouente, multi temporis. Satius igitur dixi eſſe, ut motionis ῥοίζον, hoc eſt impetum, non quantitatem temporis totius diaſtoles attendamus. Ac celer quidẽ ex caliditatis copia fit, ualida nimirũ exiſtente facultate: tardus autẽ, ex refrigeratione. Et ubi ſanè tardus ſimul, & paruus, & tenoris uacuus pulſus ſit, propè ad mortem ueniunt. At in omnibus, quæ ita dicuntur, memento eius differentiæ quæ in ætatibus eſt. Non enim ſolum puerilis phlebopalia, hoc eſt uenarũ ſaltus, ſenimala eſt: ſed etiam ſenilis, puero. Decem igitur temporum (quemadmodum [i] Herophilus metiebatur ipſos pulſus) ſi puerulo fiat aliquando ſpatium illud, quod inter duas eſt percuſſiones, refrigerationis extremæ, & ob id eam extinctionis, eſt ſignum: ſicuti rurſus, ſi ſeni puerulorum pulſus, in quo tempus diaſtoles tempori ſyſtoles eſt æquale, accẽſam eſſe naturã ſignificat. Sed hoc certe nunquam uidi: In puerulo autem ſæpe talis uiſus eſt pulſus. Sanè ſenis pulſus, ubi ita celer fiat, ut tẽpus, quod inter duas eſt percuſſiones, * decuplo ſit maius tẽpore percuſſionis, eſt

A 3. diff. p.c.5. p.61.h

ibid.p.62.a

C 1. de præco. ex p.c.4.p. 107. diffuſe.

D 4.de cau.p.c. 14 p.102.a b,& 4. de præcog. ex p.cap.5.p.120.c

E 1.de præcog. ex p.c.4.p.107. f g

F Ibidem.

G cap.2.

H cap.1.

I Vide ſupra cap.12.

quidem & hoc rarum: Verum non ulterius adhuc procedit: prius.n.moritur. ad hoc autem per- E
ueniens, ad eum quidem pulsum accedit, qui ætatis laborantis proprius est: deinceps aũt ad ra-
riorem. Quo in loco quædam ẽt deceptio oritur ijs, qui circa pulsus non sunt exercitati. Quan-
do à caliditate permultа, in celeritatẽ immoderatã (quatenꝰ ad ætatẽ spectat) pulsus ꝓuenerit,
corde in tali affectione adeo exiccato, ut & lethalem intemperiẽ habeat: necesse est hanc ipsã
caliditatem extingui unà cum ea, quæ scdm naturã est. Iure ergo hoc tpe tardior ipse pulsus fit.
Ac aliquis (ut dicebam) opinabitur ipsam ad naturalem statum redire: quanuis ad mortiferam
refrigerationẽ iter habeat, nõ ad senilem temperaturã. At certe distinguere pulsus, qui ad natu
ralem statum redeunt, ab ijs, qui ad interitum tendũt, haud difficile est. languidior.n. priore sẽ-
per magis ac magis, efficitur pulsus eorũ, qui pernicioſe se habent. Et huic præcipuę notæ men-
tem adhibe in ambiguis oĩbus affectionibus, nõ tres aut quatuor solas arteriæ diastoles cõside
rans, sed ubi in tot diastolis languidus fuerit, alias expectãs. cõspicitur.n. interdum quintus, uel
sextus post ipsas tenore præditus. qd cùm inueneris, scito facultatem nõ ex sua ipsius ratione in
firmã esse, sed à multitudine, uel obstructione, uel cõpressione, uel aliqua oĩno anguſtia, uel gra
uitate prohiberi, ne ualide moueatur: quemadmodũ accidit fortibus hominibus, ubi uel à uin-
culis impediantur, uel ab oneris magnitudine grauẽtur. Et ubi unam illã diastolen, tum tenore F
præditam, tum altam faciat, scito tunc naturam ad noxiorũ humorum excretionẽ excitari. Cum
ergo satis fortis quintus, uel sextus intercurrat pulsus, unà cũ signis cõcoctionis per urinas appa
rentibus, poterit seruari homo: si uerò sine cõcoctione natura ad excretionem impetũ fecerit,
morietur dum iudicatur. [A] In peripneumonijs aũtẽ præcipue tales uidentur pulsus: dico sanè nõ
secundum eam solum inæqualitatẽ quę in uehementia & languiditate, sed & secundum eã quę
in magnitudine & paruitate, celeritate & tarditate conspicit. Dãdumq; est ipsis multũ oxyme-
litis, quod acidiori sit temperamento, unà cũ alijs, quæcunq; febrẽ minime accẽdendo, crassitu-
dinem incidunt humorum. Cum enim arteriæ quæ cordi uicinæ sunt, ab huiusmodi humoribus
obstruãtur, pulsus efficiunt inæquales, non ea solum inæqualitate, quam systematicã. i. cõgrega
tiuam uocant, sed ea etiam, quæ in una est diastole: de qua dictum quidẽ iam & supra est: sed &
nunc quoq; uobis ipsius mentionem faciemus: Sicuti sanè, dum sermo nobis erat de pulsibus, q
inuasionibus febrilium paroxysmorum, & incrementis assident, mẽtionem etiam earũ inęqua
litatum fecimus, quæcunq; sæpenumero in talibus temporibus fiunt secundum magnitudinẽ &
paruitatem, celeritatem & tarditatem, uehementiam & languiditatem.

A 4. de cau. p.c. 12. p 101. f g

De pulsu uibroſo, dicroto, undoſo, uermiculante, capriz ante, & formicante. CAP. 22. G

[B] Differentia autem pulsuum propter arteriæ tunicam eueniens, secundum quã mollis & du
rus pulsus inueniuntur, in neutro genere inæqualitatis apparet. dico autem neutrum, tum
id quod in collectione multorum deinceps pulsuum cõspicitur, tum id, quod in uno solum pul-
su: uerum tamen propter tunicam induratã fit quædam inæqualitas in diuersis arteriæ particu-
lis, qñ tum usus generationis pulsuum urgeat, tum facultas robusta sit. dum enim ipsa cogitur
dilatare arteriæ tunicam, quæ dura sit, uibroſus, [C] efficitur pulsus, hic autem ipse fit quandoque
etiam dicrotus, [D] qñ ea arteriæ pars, quæ apparet, (quippe quę ab incumbẽtibus corporibus nõ
grauetur) in altitudinem eleuata prius fuerit, ab ijs autem, quæ ab utroq; ipsius latere sitæ sunt,
in itinere tardantibus, retrahatur rursus intro propter tunicæ duriciem, postea rursus simul ele
uetur. Ideoq; in ijs præcipue fieri conspicitur talis pulsus, in quibus prolixitas contracta est: cũ
uerò longa ipsa est, dicrotus pulsus nũquam uisus est: quemadmodum, neque uibroſus, ubi bre-
uis ipsa est. Etenim uibroſus similis est iaculorum, & uirgarum uibratui, cum per exiguas parti-
culas arteria ita mouetur: subijcitur autem pulsus uibroſus uel quatuor digitis, uel omnino tri-
bus. quando autem unus, uel duo tñ digiti motionem sentiunt, tunc inæqualitas partium arte-
riæ, quæ utrinq; sunt, latet. præter hoc etiã euenit, ut pars, quæ prius attollebatur, à grauantibus H
non reuellatur. omnes.n. simili modo expositæ sunt, omnes simili modo liberatæ sunt à grauita
te incumbentium corporum. Cum ergo hic pulsus, & robur facultatis, & copiã caliditatis indi-
cet, iure aliquando crisim futurum nunciat. & quò magis utiq; fuerit uibroſus, eò etiã magis cri
sim sperato: utrum autẽ bonam uel malam (semper.n. huius esto memor) ex tractatione de cri-
sibus addisces. Principaliſſimum autem in ipsis est concoctio morbificorum humorum in febri
libus morbis, etenim & huius etiam perpetuo esto, memor. quandoquidẽ ad superioris princi
pij morbos concoctio humorum, qui sunt in uenis, non magnopere conducit. Periculum sanè
quod ex ipsis imminet, quo modo præcognoscere oporteat, tum in commentarijs in prognosti
cum: tum in ijs, quos de crisibus scripsimus, habes. Ex pulsibus aũt tñ utilitates ad eorum mor-
borum tum dignotionem, tum præcognitionem, quãtum ex duro & molli, capi potest. dictum-
que a me superius de ipsis est. Est autem quidam uibroſo pulsui, secũdum quidem eam inęqua-
litatem, quæ in diuersis particulis uersatur, simillimus: contrarius autem secundum tunicæ qua-
litatem: uibroſus enim, durus est: ille uerò, non durus: immo & eo etiam ipso qui secundum natu
ram est, mollior existit: nominamus autem ipsum, [F] undoſum, propterea quòd undis simile ha-
bet inæqualitatem. Apparet autem interdum quidem tenore præditus moderate: interdũ uerò
inter tenore præditos & imbecillos, medius. Dictum uerò est, quòd τὔτονον. i. tenore præditum
pulsum, σφοδρὸν. i. uehemẽtem nominamus, superiores sequuti: quemadmodũ & ἄτονον. i. teno-

B 1. de diff. p.c. 22. p. 61. f & 2. de præcog. ex p. c. 6. p. 111. f

C 2. de cau. p.c. 6. p. 52. g. 2. de præcog. ex p. c. 6 p. 111. f & 3. de præcog. ex p. c. 4 p. 115. h

D in eisdem locis.

F de p. ad Tyr. c. 8. p. 43. g 1. de diff. p. c. 26. p. 51. h 2. de cau. p. c. 8. p 93. cap. 1. de præcog. ex p. c. 8 & 9. p. 112. g

Aris uacuum, ἀμυδρὸν.i.languidum. Hic igitur pulſus,[a] undoſus inquam, ſudorem ut plurimum nunciat:ac tanto magis, quanto mollior quidem fuerit, non tñ tenoris uacuus. Si uerò ipſi inter currat altus, firmiſſimum habebis ſudoris ſignum. Semper.n. hic aliquã excretionem ſignificat: cum undoſo quidem, uel abſolute magno non tñ duro, criticorum ſudorum: cum uibroſo aũt uel abſolute duro, menſtruorum potius, uel eruptionis ſanguinis è naribus, uel per hæmorrhoidas, uel aluo exturbata. quænam uerò excretionum futura ſit, ex ijs, quæ in libris de criſibus ſcripta ſunt, diſcerne. Qñ autem undoſus hic pulſus, languidus fuerit, uermiculans fit, nomenclaturam hanc adeptus à ſimilitudine, quam cum greſſu uermis habet.[b] Tres.n. hos pulſus ſuperiores medici ab animalibus denominarunt, caprizantem, uermiculantem, & formicantem, ob motionis ſimilitudinem ita appellationem imponentes. Sed de caprizante quidem in fine[c] ſermonis oſtendetur. De uermiculante uerò mox dicetur, propterea q̃ minor quidem eſt undoſo, languidus autem ſemper: & p̃p hoc facile trãſit in formicantem uires, ſummopere imbecillas eſſe indicantem: quemadmodum & ille, q̃ in priori arteriæ particula priorem motionem habet, q̃ tãquam beſtiolæ perreptãtis eſſe uideatur. uerum huic nullum proprium, ac peculiare nomẽ poſitum eſt. fit igit ipſe imbecilla exiſtente facultate: ac niſi prius ea roboret, trãſit facile in formicantem omnium pulſuum languidiſſimũ, & minimum, ideoq̃; etiã peſſimum: ut qui imbecillitatem ſacultatis propriam indicet, nõ ob copiã grauantem, uel cõpreſſionem, uel obſtructionem. Eſto autem tibi maximum indicium ad diſcernendum, qñ facultas præ cõpreſſione, uel obſtructione, uel copia non poſſit arteriam in magnitudinem eleuare, ipſa ſcilicet ſcd̃m æqualitatẽ, & inæqualitatem dr̃ia. nam ubi ipſa ob ꝓpriam rationem infirma eſt, pulſus ipſe æqualis pmanet per omnes deinceps diaſtolas: ubi uerò ab alia cauſa impeditur, quin motu ſcd̃m naturam moueatur, motio inæqualis fit. Sanè uermiculãs, & multo magis formicans, nunquam uiſi ſunt collectiua inæqualitate inæquales ob propriam imbecillitatem, facultatis fieri: quemadmodũ certe & qui imaginem refert beſtiolæ perreptãtis: qualẽ pulſum apparere oportebat, ſi, q̃ à corde immittitur ſpiritus, dum per arterias fertur, cauſa fuiſſet diaſtoles. Oñſum autem eſt facultatis, non materiæ ſpirituoſæ, à corde per arteriarũ tunicas diſtributionem fieri. & huius omnes dum participes fiunt, eodem modo, quo cor, ſe ipſas dilatare: trahentes undequaq; unde utiq; pñt. quod ipſarum diaſtolen ſit repleturum.[d] Vt Eraſiſtratus autem dicebat, pulſus fit, cum ſpiritus qui à corde immittitur, per arteriarum cauitates fertur. Cum autem pulſus ſcd̃m diaſtoles quãtitatem ſint ſeptem & uiginti: unus ex ipſis, q̃ utiq; minimus ſit ſcd̃m tres dimenſiones, formicans nominatur: huic autem accidit, ut & languidiſſimus omnium pulſuum ſit, ob idq̃; ipſum minimus: & q̃a minimus eſt, iccirco etiam frequentiſſimus efficitur. Cum.n. facultas extreme in ualida ſit, m inima ſcd̃m tres dimenſiones diaſtoles fit, ipſius nimirum lõgitudine, latitudine, & profunditate in minimum contractis. Dicta etiam eſt cauſa, propter quam pulſus paruos, ut plurimum crebritas comitetur, nimirum ob inſtrumentorum defectum, habita ratione ad facultatem & uſum.[e] Quemadmodum autem in paruo pulſu non exigua ſecũdum magis & minus exiſtit differentia: ita etiam & in alijs ſex & uiginti, de quibus paulo inferius dicetur.

A 1.de præcog. ex p.c.9.p.112.h de criſ c ultimo p.144.d

B de his omnibus pulſibus uide libro, de p.ad tyro.c.7. & 8.p. 43.b, & c.11.p. 44.g, Et 1.de dif. p. ca.26. 27.28. 29.p. 51. & 52. & 2. de cau.p.c. 8.p.93.b c, diffuſe.& 2. de p̃cog ex p. c.8. & 9.p. 112.

C capite 33. in fine.

D lib.4. de diff. p.c.17.diffuſe.& 2. de cau.p. c.8. p.93.c

E 1.de cau p.c. 11.p.90.diffuſe.

F de his pulſibus uide 1. de diff.p c.11.p.49 d 2.de ca.p.c.9. p.93.e 2.de præ cogn.ex.p.c.10. p.113.b d.

[f] *De pulſibus, qui in una diaſtole in diuerſis tamen arteriæ partibus inæqualitatem habent, ut myuris, myuris recurrentibus, myuris deficientibus, deficientibus recurrentibus.* CAP. 23.

NVnc autem addamus pulſus, qui in una diaſtole, ſed in differentibus arteriæ particulis inæqualitatem hñt: inter quos ſunt & qui myuri (quaſi muricaudas, ſeu ſoricicaudas dixeris alij decurtatos uertunt) uocantur, in parte q̃dem q̃ cordi propinquior eſt, diaſtolẽ in tumorem eleuatã facientes: in longinquis autem, imminutam: ita ut tribus iniectis ipſi digitis, quanto primi digiti ad ſecundum motio minor apparet, & latitudine, & profunditate, tanto huius ad tertium: nimirum q̃ tenor facultatis arteriam mouentis, quam cor uniuerſis ipſis ſuppeditat, exoluatur. Interdum autem ſimiliter quidem occurrit iniectis digitis, pulſus: uerum ſecunda motio languidior, quàm prima apparet, & poſt ipſam tertia rurſus languidior, quàm ſecunda: deinde quarta, & quinta, & uniuerſæ cõſequentes detrahunt, quouſq; ad abſolutam immobilitatẽ, ut ad noſtrum ſenſum, peruenerint: deinde digitis ſublatis, paruaq̃; intermiſſione facta, iterum impoſitis, motio ſenſu percipitur. Interdum autem & ſine digitorum ſublatione, redit iterum motio, ita ut ſenſibilis fiat. Contingunt autem, & talia circa pulſus ob facultatis infirmitatem, q̃ iniectionem digitorum non ferat, ſed tanquã ab onere & uincatur & cõcidat. Quapropter & moleſtiſſime tunc tangere debes, ex infernis potius arteriæ partibus digitos injiciẽs, manumq; laborantis conuertens. Si uerò rurſus ſuperficietenus admodum tangas, ſcd̃m alterum modum motionem non ſenties, ob paruitatem diaſtoles. Accurate igit te mentem adhibere tunc oportet quantitati diaſtoles, quam in digitorum applicatione inueniſti. atque ita alternatim, interdũ quidem remittere, ac leuare oportet paululum, interdũ uerò comprimere: quãdoquidem recta talium pulſuum dignotio in exquiſita applicandorũ digitorum ſymmetria conſiſtit: propterea q̃ ea quidẽ attrectatio, quæ ſuperficiaria eſt, nondũ dignoſcat arteriæ diaſtolen, qñ exigua fiat: ea uerò, quę hac uiolentior eſt, obſcuret, abſoluteq̃; perdat dignotionẽ motionis. Nõnulli taliũ pulſuũ qñ perdunt diaſtole paulatim imminuta, rurſus redeunt, uocamusq̃; myuros παλινδρομοῦντας.i.recurrentes. Si igitur, ad extremã breuitatẽ motionis perducti, rurſus ipſam auxerint,

hoc ipſum nunc dictum nomen habent, myiuri recurrentes:ſi uerò ad perfectam immobilitatẽ redacti,illic ſteterint,nec amplius ſenſibilẽ motionẽ fecerint:tales,ἐκλείποντας.i. deficiẽtes nominamus.Si autẽ & poſt immobilitatẽ rurſus inceperint iterũ moueri,& hos nominamus deficientes recurrentes:conſtat autẽ oẽs tales pulſus fieri ob imbecillitatem facultatis,quæ interdũ quidẽ ipſa ſola ex propria ratione infirma ſit,interdum uerò & ob aliquã multitudinem,uel cõpreſſionẽ,uel obſtructionẽ arteriarum cordi uicinarum:ita ut mixta efficiatur affectio.Siq; non omnino pulſus in ipſis lãguidus, & paruus factus eſſet,manifeſte utiq; appareret inæqualitas in una diaſtole.nunc autẽ nõ apparet, ob humilitatẽ motionis,quam facit in diaſtole arteria.ideo q́ue frequentes ut plurimum ſunt tales pulſus ſecundũ illud genus frequentiæ, quod ijs, qui inſenſibilẽ habent ſyſtolem,apparet.[a] Dupliciter enim diximus fieri,& dici frequentẽ ipſum pulſum:uel ubi primas ſyſtoles partes nos ſentim⁹,uel ubi nullo mõ ipſa ſenſibilis eſt. Si igitur primas ſyſtoles partes ſentimus, tempus quod eſt inter finẽ diaſtoles,& principium ſyſtoles,rarũ uel frequentem facit pulſum.[b] Quoniã autem & tenoris quid,& magnitudinis diaſtoles habere oportet arteriã, quò primas ſyſtoles partes ſentiamus:impoſſibile eſt in lãguidis paruiſq; pulſibus ipſam nos unquã ſentire:quare in his tempus internę quietis indignoſcibile erit. Et ꝓpter hoc,totũ illud, quod cõſtat ex hoc,& eo quod eſt ſyſtoles,& quietis,quę eſt poſt ipſam,& primarum partiũ ſenſibilis diaſtoles,inſenſibile exiſtens,uel frequentem,uel rarũ efficit pulſum.Sed de raro ac frequenti pulſu ſecundũ quantitatem externæ quietis,iam in ijs quæ ſuperius ſcripta ſunt,oſtenſum eſt. De nũc autem dicto frequenti & raro,dicere iã tempus eſt,rememorãtibus prius nobis ea,quæ in tractatione de cauſis pulſuũ oſtenſa ſunt.[d] nã cauſam,ut quiſpiam dicat, ſynecticam, id eſt contentiuã frequentiæ pulſuum oſtẽdimus eſſe defectũ diaſtoles:propterea quòd,ubi magnus ſit uſus actionis, hoc completo,arteria moderato quieſcit tẽpore:non cõpleto autem uſu,cogitur ob diaſtoles defectum,ſecundam motionem maturius incipere.Quoniam igitur in paruis admodũ pulſibus incõpletus redditur uſus diaſtoles, quantum deeſt, id natura explere coacta,ſecundã motionem maturius incipit.Quanto autẽ tempus,quod eſt inter diaſtoles,redditur breuius,tanto frequentior pulſus ipſe apparet. Deficiens autẽ redditur uſus diaſtoles in paruis pulſibus,ob paruitatem. Et hoc ex neceſſitate ſequitur perpetuo:non,quemadmodũ in magnis,quãdoque.Copiam enim caloris in his eſſe oportet,uel abſumptionẽ uitalis ſpiritus, ut frequens fiat pulſus.qua ratione rurſus, in quibus ſenſibilis eſt ipſa arteriæ ſyſtole,tẽpus inter ſenſibilem finem receſſionis,& principium diaſtoles,breue redditur. Atque hoc quidem tempus contrahitur,natura ad diaſtolen properante,ubi opus eſt arterijs,ut aerem externũ copioſiorem attrahant.& hoc fit,ut dixi,ob caloris copiam,uel ob ſpiritus abſumptionẽ. Alterum autẽ tempus, quod eſt externæ quietis,per illas affectiones abbreuiatur,in quibus natura feſtinat fuliginoſa & famoſa excremẽta in arterijs collecta euacuare.[e] Et propter hoc in ijs quæ ſuperius ſcripta ſunt, firmiſſimũ dixi eſſe ſignum inuaſionis paroxyſmorum febrilium ex putredine humorum eminẽtium, breuis quidem temporis eſſe externam quietem, uelociorem autem eſſe motionem ſyſtoles.

A 1.de diff. p.c. 78.p.48.

B 1.de dig. p.c. 5.p.74.a f diffuſe.

C ſupra c 6.diffuſe.

D lib.1. ca.5.p. 87.f

E ſupra ca. 13. diffuſe.

De pulſu innuente,circumnuenteve. CAP. 24.

AC de raritate quidẽ,& frequentia pulſuũ hæc ſint ſatis.Ad eos uerò,qui paulo ante dictis pulſibus ſunt congeneres,redeamus.Quidã fanè eſt,qui altius habet medium,ſi lõgitudinẽ ſpectes:ea uerò,quæ ab utraq; ipſi⁹ parte ſunt, humiliora.[f] uocamusq́; ipſum ἐπινευκότα.i. innuentem,& περινευκότα.i.circumnuẽtem. Videtur autem hic pulſus ex imbecillibus facultatibus gigni, quando corporis conſtructio talis ſit natura,ut pauca quidẽ cutis,eaq́; leuis,medio longitudinis arteriæ incumbat:quæ uerò ab utraq; ipſius parte ſunt,ſecundũ longitudinẽ ex ſupernis & infernis partibus grauentur. Ob hoc enim ipſum & craſſorũ pulſus, lõgitudine breuis conſpicitur,quamuis robuſtus ſit:gracilium autem longus,quamuis imbecillior exiſtat.

F 2.de cau.p.c. 10.p. 93.f.2.de præc.ex p.c.11. p.112.h

[g] De uiginti ſeptem pulſibus qui ſupra in tabella deſcripti ſunt. CAP. 25.

G de horũ pulſuum generatione diffuſe tradit Gal.1.de ꝓcog. ex p.c.3. p.106.

ACquodã modo iam rurſus oratio ad id, quod paulo ante reiecim⁹, uenit,hoc eſt,ad ſeptẽ & uiginti pulſus in tabella deſcriptos:quorũ generatio, tãquam ex elemẽtis, eſt ex nouẽ pulſibus:quorum tres ſecundum longitudinem arteriæ cõſiderantur,tres ſecundum latitudinẽ, & tres alij ſecundum profunditatem.Ex horum enim inter ſe cõmiſtione uniuerſæ coniugationes oriuntur pulſuum ſeptem & uiginti:quorum una eſt ſecundum lõgitudinem, de qua nuper dicere inceperamus,oſtendentes ipſam apparere ob differẽtiam,tum corporis in craſſitie & tenuitate,tum facultatis in robore & imbecillitate, tum tertio caliditatis in multitudine & paucitate.Si uero in duo capita ſermonem reducere uelis:ob maiorem uel minorẽ diaſtolen,quæ ſecundum circulum arteriæ fiat:& ob tenuitatem & craſſitiem corporis.Quatenus enim ad ipſam rei naturam attinet, omnium pulſus fiunt ſecundum longitudinem æquales: niſi ſi quando iam morientium refrigerati ſint artus:uidentur autem non eſſe æquales,ob corporum arterijs incũbentium inæqualitatem.[h] Eorum igitur,qui diuturnis in morbis cõtabuerunt,arteria,quæ ſecũdum ſpinam eſt, pulſare conſpicitur, ſi manus ſuper cutim hypochondrij injiciatur : ac magis etiam hoc ijs, qui natura ſunt graciles, accidit:& multo ſane magis,ubi febricitauerint,uel uinũ biberint:propterea quòd eo tempore diaſtole ipſis in magnitudinem attollatur. E contra autẽ craſſis,quãuis fortes facultate ſint, & præcalidi,breuis tamen ſit pulſus ſecundum arterię longi-

H 1. de dign.p. 8.8.p.73.g

tudinem.

A tudinem. quare gracilitas corporis maxime aliorum omnium ad pulſus longitudinem cõfert: ſecunda poſt hanc, fortitudo facultatis: tertia, caliditas. Contraria aũt horũ contrarium faciunt pulſum, quem dixi uocari breuem. Anguſtus autem pulſus fit ob anguſtiam circumpoſitarũ regionum arteriæ, imbecillitatemq́ue facultatis, refrigerationem, inſtr̃iq́; duritiem, & cutis rugoſitatẽ, ac craſſitiẽ. Altus autem ob contraria, robur facultatis, caliditatem multã, inſtr̃i mollitiẽ, cutis tenuitatem, & tẽſionem. Patet autem ex dictis, q̃ decimiquarti pulſus in tabella deſcripti, qui & longitudinem, & latitudinẽ, & profunditatem habet moderatam, uel oĩa ſcd̃m naturam ſunt: uel & aliqua ex ſubcontrarijs miſtio in mediam conſtitutionem ducit diaſtolen: contingit .n. laboranti tãto facultatẽ imbecilliorem eſſe aliquo t̃pe, quanto etiam fuerit habitu corporis graciliore. Ita ut, quantum pulſus in breuitatem ꝓuenit, ob imbecillitatem facultatis, tm̃ ex gracilitate ei addatur. poſſibile eſt etiam, ut quãtum his defecit, tm̃ ob caliditatis copiã reficiat. Rurſus autem per contraria, uiribus robuſtioribus redditis, quantum in longitudinem increuit pulſus, tm̃ etiam ob carnis copiam de eo detrahatur. poſſibile ẽt eſt, ut q̃ in lõgitudinem, quatenus ad alias cauſas, auctus eſt, breuior euaſerit ob refrigerationem. In his autem conſiderationibus aliqua ẽt ratio duritiei tunicæ habenda eſt. Sed ſi, quantum ad hoc, ſcd̃m naturã ſe habeat, nec
B ad corpulentiã uel gracilitatem uideatur mutatio facta eſſe: neq; in languiditatẽ & uehemẽtiã cõuerſio aliqua, ſed in his ſcd̃m naturã ſe habeat, ſi moderatus uſ̃ ſecundum longitudinem & ꝓfunditatem & latitudinem, indicabit tibi neq; caliditatem eſſe copioſam in corpore, neq; abſumptionem ſpũs animalis. Atq; hæc quidem, & ex eo q̃ nullã ualidam actionem laborãs obierit, dignoſcere facillimum eſt: In uoluntarijs.n. motionibus abſumitur ſpũs. Caliditatem aũt in profundo corporis auctam, ſi cætera omnia moderate ſe habeãt, ex pulſu ſolo præcognoſcere potes. Reſpirationis.n. mutatio non fit manifeſta in talibus affectionibus, in quibus parum plus caliditatis ſcd̃m naturã in corde collectum eſt, alijs eodem modo ſe hñtibus. Sed mẽtem hoc in loco adhibere oportet magnitudini, & celeritati pulſus. primum.n. in magnitudinẽ creſcit, ubi tunica arteriæ uel mollior ſit, q̃ ſtatus ſm naturam ſerat, uel moderata: poſtea uerò in celeritatem, aucta caliditate. Vbi uerò præ duritie tunica arteriæ in magnitudinem notabilem non poſſit diſtendi, tunc & incrementum pulſus in celeritatem, maturius ſit. etenim uſus gñationis pulſus auctus, quouſq; magnitudo diaſtoles ſufficiẽs ipſi ſit, nihil penitus ſenſibile, uel omnino parum, motionem in celeritatem alterat: Vbi uerò maioris diaſtoles uſus requiratur, nõ poſſit autem tunica arteriæ extendi ob duritiem, tunc celeritati multa acceſſio fit: Vbi autem nec hoc ſa
C ctis ſit, uibroſus efficitur pulſus, permanente nimirum facultate robuſta.

Cur quandoque in pulſu magnum factum eſſe uideatur incrementum in latitudinem, aut altitudinem, cum tamen breuiſſimum re uera factum ſit. CAP. 26.

A Coẽs quidẽ in tabella deſcriptos pulſus ſigillatim percurrere lõgum iam eſſet, at methodum in ipſis p̃ſcribere cum exercitatione p̃ſtiterit. quod ſanè & in primo[a] de p̃cognitione ex pulſibus feci. Ante q̃ aũt ad hanc accedam, melius eſt de ipſis ſtatuiſſe, aliqñ breuiſſimũ quidem incrementũ, uel in latitudinem, uel in altitudinẽ, uel in cõtraria fieri, multum tm̃ apparere, [b] q̃a nos pulſum, qui nũc apparet, cum eo q̃ prius erat, cõparamus. Hoc ergo & in criſibus euenire conſpicitur, ubi poſt pulſum, q̃ altus apparuerit, ſudoribus multis eruptis, in contrariam ideã mutatio fiat, appareatq́; humilis unà, & latus ipſe pulſus. qua p̃p, & à quibuſdã medicis ſcriptũ eſt, latum pulſum conſpici ſæpenumero in recens iudicatis. ipſe.n. latior apparet in ijs, qui, ut dictum eſt, iudicati ſunt: non tm̃ re uera eo t̃pe fit latior ſicut apparet: p̃p̃ea q̃ prius quidem altitudo aucta eſſet, plus q̃ ſtatus ſcd̃m naturã exigeret: at tẽpore poſt criſim, ne ea ẽt q̃ ſcd̃m naturã eſt, amplius ſeruet. ob euacuationem.n. regiones, q̃ arterijs circumpoſitæ ſunt, laxæ euadunt: cũ prius ipſas anguſtaſſent. & ob id pulſus uere latior apparet. apparet autem multo latior, q̃ re ue
D ra ſit, altitudine in humilitatẽ collapſa: tum q̃a nulla mõ ĩ tumorẽ notabilẽ attollatur diaſtole, tum ẽt quia cutis, q̃ arterijs incumbit, laxa rugoſaq́; fiat: quo t̃pe, ſi conuerſo mẽbro in infernis ipſius partibus arteriam ſtatueris, neq; ita amplius humilis ut prius, neq; ita latus pulſus apparebit. [c] Porrò & in hydrope, in quo totus habitus, quẽadmodũ in mortuis corporibus, intumeſcit (qui ſanè hydrops multum differt à tympania uocato, & ab aſcite) pulſus lati apparent: ac p̃ſertim qñ arteriã tangimus, mẽbro ſcd̃m ſupernã partem, non infernã, collocato. Cõſpicitur ẽt talis qñq; pulſus ĩ lethargicis, q̃ peſſime affecti ſint: effœminatur.n. ĩ his ipſe corporis habitus: ita ut ob multã humiditatẽ, & mollitiem laxum, ac incõſtãs fiat ipſum ẽt dorſum arteriæ, haud potens ſe ipſum cõtinere, neq; ſublime ſe ſuſtinere, ſicuti dum ſcd̃m naturã ſe hẽbat. In his igitur, ut dixi, ſi ex infernis partibus mẽbrũ tangas, pulſus nõ amplius tibi latus apparebit. Hoc aũt diligenter te animaduertere oportet, definireq́; ac cõſiderare, quo modo figurato mẽbro, applicationem manus feceris. ut plurimum.n. arteriam, quæ ad carpũ eſt, tangimus: interdum aũt aliquã ex ijs, quæ uel in t̃pibus ſunt, uel in brachio. Perpendere p̃terea oportet ea, quæ p̃ceſſerunt, ac cũ ijs, q̃ nunc adſunt conferre: inſpicereq́; nunq̃d p̃p illa magis immutatus ſit pulſus, q̃ re uera alteratus appareat. His igitur tibi in memoria habitis, eorum, quæ ſequũtur, ſermonẽ faciã.

Exercet methodum præcedenti capite promiſſam in pulſibus ſecundum omnes dimenſiones diaſtoles, & ſecundum omnes corporis arteriæ conſtitutiones conſideratis. CAP. 27.

E Sto [d] ut ægrotantis cuiuſdam nunc primum à nobis uiſi, pulſus in carpo manus appareat lõ

A cap. 3.

B 2. de cau. p. c. 14. p. 94. c e, diffuſe.

C 1. de cauſis p. c. 14. p. 94. f. & 4. de cau p. c. 24. p. 13. e f

D 2. de p̃cog. ex p. c. 3. p. 106. b

gior:ita ut ad ſex, uel ēt plurium digitorum iniectionem motio ſit ſenſibilis. Iam ergo cōſtat ne E
ceſſariū eſſe, hoīem hunc eſſe gracilem.impoſſibile.n.eſt,bene carnoſo exiſtente corpore,tā lō
gū fieri pulſum.Deinceps igit cōſidera cōſtitutionē tunicæ arteriæ,ad ætatē habitūq; corporis
ægrotantis reſpiciens.Pulſus.n.qui in puerulis eſt,mollior eſt,q̄ q in adultis:q in fœminis,q̄ q
in uiris:q in natura mollioribus & albis,q̄ q in contrarijs. Si igit tibi multo durior,q̄ is,q ſcd̄m
naturā eſt,pulſus factus eſſe uideat, tumorē diaſtoles conſiderato:tumorē aūt nuper nominabā
motionē ſcd̄m totius arteriæ circulū,cuius altitudinē & latitudinē cogitatione ſecamus.neque
.n.in arteria,ſicuti in cubicis corporibus,latitudo ab altitudine diſtincta eſt . Cùm autem talis
ſit ipſe pulſus , oīno quidē neceſſariū eſt quandā eſſe affectionē ex ijs, q̄ durum pulſum efficiūt.
A 2.de pręcog. ex p. c.4. p.107. f g. & i. de diff. feb. c.7. in fine. [A]Has aūt affectiones didiciſti, refrigerationem ualidā,ut corpus arteriæ congeletur,uel excedē
tē ſiccitatē,quēmadmodū in maraſmis,uel alicuius uiſceris ſcirrhum,uel maximā phlegmonē,
uel ſpaſmoſam affectionē in aliqua neruoſa particula .Sed & facies ſtatī tibi indicabit,nūquid
maraſmus ſit, an quid aliud cōſentaneū eſt.n.maraſmū ut incurabilē eſſe, qñ ob ipſum arteria
tantā acquiſierit ſiccitatē . Cauos igitur inſpicies oculos eorū,q ita ſe hūt:ut in orbem emineāt
oſſa,q̄ ipſorū tunicas circunſcribunt:& quæcunq; alia in libro de maraſmo didiciſti.Sed & eos
q ita affecti ſunt,anteq̄; pulſus tāgas,dignoſcere tibi licet uel ex ſola facie. Cū aūt ipſe nō uidea F
tur talis,duritiē pulſus ut plurimū quidem inuenies ob lienen induratū ortā:iā uerò & p̄p aliam
quāpiā principē particulā,quā & tactu prōpte cognoſces:ſymptomataq̄; ēt comitantur,q̄ clare
has ab alijs diſtinguunt. Si.n.iecur ad tm̄ ſcirrhū peruenerit,ut pulsū,qualē dixi, efficiat:hydro-
pum ſymptomata in facie iā tibi apparebūt.Si uerò uenter,uel ueſica,uel inteſtinorū aliqd̄ pa-
tiantur,diarrhœę,hoc eſt alui ꝓfluuia indicabūt: Sicuti ſi diaphragma uel mēbrana ſuccingēs,
ꝓprię eorū ſpirandi difficultates.didiciſti aūt earū ideas in cōmētarijs de difficultate ſpirādi. Si
uerò nihil horū appareat,cōſidera an aliqua adſit ſpaſmoſa affectio. Ac in mulieribus inſpice,
an ſcirrhoſus hic affect⁹ in utero ſit. Cū aūt nihil tale appareat,refrigeratio ualida ac recens uel
ex aq̄ frigidę,uel uini potione.in illis.n.arteria uī ſtupefacta circa motū. Vī aūt in ijs, q ita hūt,
uinū meracū exiccare eorū habitū:ſicut frigida aqua,cōgelare. Iā uerò & fructus autūnales ta-
ctu &facultate frigidi,durū pulsū efficiunt. At noxę,q̄ ab externis cauſis ꝓueniunt,celeriter con
quieſcunt, ſi nos laborantē calefaciamus:& ob id ēt pulſus unà quieſcunt.p̄ſeuerant aūt cū affe
ctionibus q̄ in corpore ſunt,ſi ipſæ curatu difficiles ſint.Si ergo lōgus pulſus unà & durus ſit,con
ſiderationes,ut dictum eſt,facies. Vbi uerò moderatus ipſe ſit ſcd̄m eā dr̄iam,q̄ eſt in duritie &
mollitie,tunc inſuper quantitatē diaſtoles conſidera.ſi.n.arteria ſcd̄m utraſq; dimenſiones,lō- G
gitudinē inq̄ & altitudinē,inſigniter dilatet,idq̄; nō ob recens alimentū,uel uini potionē,uel la
uacrum,uel aliquā aliā motionē euenerit,cōſtat,certe hoīem febricitare. Si uerò & celeritas,&
frequētia unà cū tali uehemētia adſit,patet maiorē ēt ēe febrē. Si aūt ſcd̄m altitudinē & latitu-
dinē moderatus ſit ipſe pulſus,& p̄ter celeritatē ſit ēt ſatis frequēs,multā q dem eſſe indicat cali
ditatē, imbecillā aūt facultatē ſi.n.eſſet ualida, magnitudo utiq; pulſibus ineſſet. Sed & p̄p hoc
ipſum,uelox ſatis fit & frequēs,p̄p ea q uſus ob diaſtoles paruitatē nō cōpletur.Talis āt pulſus,
languidus tibi oīno apparebit:propriū.n.inſeparabile hoc ſignū in pulſibus eſt infirmæ facultā
tis:ut iā cætera oīa,q̄ facultatis imbecillitatē uel robur ſignificāt,ex abundantia cōſiderentur:q̄p
pe ad exq̄ſitā ſcīam ſpeculatiōis pulſuū ſunt utilia, cōprobata,cōprobātia q̄; p̄cognitionē,q̄ ex
lāguidis & uehemētibus pulſibus fit. Dictū aūt ē ſuperius,q ob medicorū cōſuetudinē,uehemē
tes hoc eſt σφοδροὺς noīo pulſus, eos q ἐν τόνοι.i.tenore p̄diti sūt:lāguidos āt, hoc ē ἀμυδροὺς,eos
q̄ ἄτονοι.i.tenoris ſunt uacui.Age.n.cuipiā,q in carnis ſcremēto moderate ſe hēat,pulſus appa
reat moderatus ſcd̄m magnitudinē:tunica ēt ipſa arteriæ moderate ſe hūte in dr̄ia, q̄ eſt ſcd̄m
duritiē & mollitiē, q̄ cōi noīe uocat cōſtō arteriæ:in tali pulſu uirtutē ualere oīno dices, anteq̄ H
noſcas qūo in uehementia ſe hēat.neq;.n.ſanè ſcd̄m oēm tactus iniectionem,ſtatim uehemens
dignoſcit pulſus:ſed ſolū,cū arteriā cōprimimus.Superficiaria.n.attrectatio exq̄ſite q dē digno
ſcit magnitudinē:at nullo mō uehementiā. Si uerò cōpreſſerimus,apte q dem uehemētia appa
ret:quēadmodū ſanè,& languiditas:apparet aūt unà & ipſa magnitudo.Cū.n.aſcendere in alti
tudinem ꝓhibeat arteria ob cōpreſſionē, ſimul q dem tenore p̄ditū facit occurſum, ſimul uerò
imaginē quandā extenſionis in latitudinē:in q̄bus indicatio apparet ꝓhibitionis aſcenſus in al
titudinē ob cōpreſſionem.Verū qñ dura fuerit tunica arteriæ,neq; tunc maxima fit diaſtole.Et
p̄p hoc,cū fuerit principis uiſceris phlegmone,& p̄p ipſam pulſus durus:ſi præter hæc,facultas
q̄ arterias dilatat,robuſta ſit,uibroſus fit pulſus:ubi.n.tum uſus diaſtoles auctus ſit,tum robur ui-
tali facultati ad fuerit,dū uiolenter dilatat arteria,uibratio efficit. Magna tm̄ ex parte in talibus
affectionibus nō eſt robuſta facultas:īmo certe q ſpiam cōtentus eſſe deberet, ſi in corpore ob
morbi longitudinē extenuato,facultas uel mediocrē tenorem hr̄et.p̄p hoc igit,neq; uibroſi ip-
ſis pulſus fiunt.Ijs ſanè,q uinū meracius,uel copioſius biberunt,pulſus uibroſi q̄q; apparent:q
& facultas roboret,& febrilis caliditas augeat. Atq; hi q dē pulſus ſæpenumero cōſpiciunt:ra-
rouerò , q altitudinem q̄dem ſeruāt unà cū latitudine, longitudine aūt ſunt breues:rarius aūt ip
ſis ij, q & lōgitudinem unà cū latitudine cōtrahunt:his adhuc rarius, q altus unà,& anguſtus &
breuis ſit:q in ijs quidē,q dum ſani erāt longum habebant pulſum,ne fieri q dem pōt:in ijs aūt
q breue,ex multitudine cōſiſtit,ualida exiſtēte facultate . Quare ēt ut plurimū inæqualis appa-

ret

A ret ſcd̃m duo gña inæqualitatis. Sicuti.n.uehemens pulſus ualidæ facultatis eſt ſignum:ita poſt ipſum altus,qñ in lõgitudine breuiat̃.Conſtat igit̃ tunc neq; ob tenuitat̃ corporis ipſum in altitudinẽ aſcendere,neq; ob mollitiẽ tunicæ arteriç.nã ſi ob hæc attolleret̃,breuis pulſus nõ eſſet. Magna ergo ex parte altus pulſus ſtatim ẽt latus eſt:ſin minus,at certe moderatus ſcd̃m latitudinẽ.Anguſtatũ aũt hunc ipſum eſſe,altiorẽq; moderato eſſe ſine collectiua inęqualitate,ĩpoſſibile eſt:q̃ ẽt minores numero altos pulſus habeat q̃ moderatos ſcd̃m ꝓfunditatẽ.Sed & ſcd̃m unã diaſtolẽ talis pulſus fit inæqualis:ita ut abſolute altus unà & anguſtus ſine inæqualitate, nõ admodũ frequẽter appareat.Et ſanè altus pulſus,licet ſcd̃m longitudinẽ mutilatus fuerit, nõ tñ tñ,quãtũ formicãs mutilabitur.digiti certe unius iniectionẽ explet,cũ formicãs ne tertiã q̃dem totius cõpleat. Igr̃ altus ſimul & breuis longitudine pulſus,qñ durior unà fuerit,dicrotus etiã ſimul euadit.Verũ nũq̃ à me uiſus eſt lõgus unà & dicrotus.ſed q̃ lõgitudinẽ aſſumpſerit,ex prædictis cauſis uibroſus euadit.Cauſæ ſunt,copia caloris,& robur facultatis,& inſtr̃i durities:nonnũq̃ ẽt & ꝓꝓ affectũ in morbis,ſitus arterię ĩmutatur ac peruertit̃, intẽperie quapiã inęquali in tunicis ipſius,uel circumiacẽtibus corporibus orta:ut alia q̃dẽ pars ſit exiccata,alia uerò non: & alia quidẽ ſit indurata,alia uerò nõ:& alia q̃dẽ ab aliquo circũiacẽtiũ corporũ attracta,ſit tẽſa: B alia uerò de ſuo ſitu extruſa ſit.Sed hæc quidẽ ſunt rara.Quæ aũt fiũt ob caliditatẽ uel refrigerationẽ totius mẽbri una cũ circũiectis partib⁹,aut humiditatẽ & multitudinẽ,aut defectum & ſiccitatẽ,ea ſępenumero cõtingũt.Meminiſſe tñ oportet & eorũ q̃ raro eueniunt,ut qñ peruenieris ad ægrotũ,quẽ haud prius inſpexeris,ab ijs auſpicatus q̃ magna ex parte eueniũt,ad ea trãſeas, q̃ nõ admodũ frequẽter cõſpiciũtur:atq; ita ad alia,uſq; ea q̃ rariſſima ſũt:quẽ admodũ ſanè & in pulſu,q̃ breuis ſcd̃m lõgitudinẽ,& altus ſcd̃m ꝓfunditatẽ eſt, exẽplũ tibi adeſt trãſitionis ab ijs,q̃ ſæpe,ad ea q̃ rariſſime cõſpiciũtur. Rationi igitur conſonũ eſt,ut qñ hic pulſus uiſus fuerit, inſpicias prius,quomodo ſe habeat homo ille in craſſitie:S.i.n.bene carnoſus & pinguis ſatis ſit, pulſus ſcd̃m rõnẽ apparet.paruus.n.erit.Quare in ĩmoderatis carnis incrementis,caro,q̃ effunditur,ꝓhibet dilatari uas,quantũ ex natura poterat.ſed & longitudo ipſius,breuior fit:& latitudo,anguſtior:ꝙ à carnis multitudine cõprimat̃.Eorũ aũt,q̃ habitu ſunt graciles,in cæteris autẽ robuſti,ſatis q̃dẽ magnã latitudinẽ & longitudinẽ pulſus hẽt:notabilẽ quoq; in altitudinẽ aſcẽſum: Adhuc ẽt magis,in quibus laxa eſt cutis,perſpicuũ fit illud ſpatiũ,quod inter ipſam,& arteriæ tunicam intercedit. Ex quo patet leuiora quidem corpora facile ſimul attolli ab arterijs dũ dilatantur:grauiora autem,difficilius:quæ uerò admodum grauia ſunt,ea nullo modo moueri.

C *Pulſuum ab uſu unà cum facultate profectorum coniugationes quatuor.* CAP. 28.

NVnc aũt de pulſibus dicamus ꝓp[a] q̃d ex mediocribus læſionibus facultatis ſimul & calidi tatis,frequẽtes quidẽ fiant,paruiuerò nõ adhuc,neq; tardi,ſed moderati:Quatuor igr̃ cõiugationes diuerſæ oriũtur.uel.n.ob caliditatẽ ſolã,uel ob refrigerationẽ alterant̃. Et ſcd̃m imbecilliorẽ unà & calidã,ſi multũ q̃dã ab ambabus cauſis ſuperet̃,facultas q̃; ſatis imbecilla ſit, & calor igneus:parui & tardi pulſus & frequẽtiſſimi fiũt.Si uerò mediocris ſit læſio:æque quidẽ frequẽtes,ſed moderati ſcd̃m diſtentionẽ & motionẽ.[b] Secunda aũt cõiugatio ex imbecillitate & refrigeratione conſtat.in ipſa lãguidus quidem eatenus fit pulſus,quatenus ẽt male ſe hẽt facultas:paruus itẽ & tardus,quemadmodũ & pulſus prioris coniugationis. non tñ æq̃ ut illi ad extremã frequentiã peruenit:niſi facultas extreme fatigata ſit:tunc.n.conſtat minimum in talibus fore pulſum,& intermittentẽ,& deficientẽ plerũque.[c] Tertia uero coniugatio alterationis pulſuũ eſt,augeſcente ſimul tũ caliditate,tũ facultate:in qua uehemẽtiſſimi quidẽ & maximi,celerrimi tñ non æque fiunt pulſus:frequẽtiſſimi aũt magna quidẽ ex parte nõ euidẽter,qñq; tñ ſupra naturalẽ ſtatũ excedunt.hocq́; fit,ubi caliditas plurimũ aucta fuerit.[d] Reliqua aũt coniugatio alterationis ſcd̃m hoc genus pulſuũ eſt,qñ in idẽ conueniũt robur facultatis,& caliditatis defectus: D fiũtq; hi moderati q̃dẽ magnitudine:tardiores tñ,& admodum rari, ac p̃ſertim cũ refrigeratio multum p̃ualuerit.[e] Diſtentionis ſanè ipſorũ quantitas nõ impeditur manifeſte,nec euidenter, ob facultatis fortitudinẽ.Neq; verò tarditas ẽt multũ p̃pollet,ob eandẽ cauſam:ualens.n.facultas naturales motionis menſuras cõſeruat,quanuis uſus nõ poſtulet:Magnopere etenim uſum eſſe exolutum oportet,frigiditate uehementer præpollente,ut pulſus euidenter minor fiat. Magna tamen ex parte naturalem diſtentionis quãtitatem ſeruat, uel parum quid nec admodum aperte fit minor:multo certe tardior,quàm minor,in refrigerationibus apparet.

A r. de cau.p.c. 8.p. 88. diffuſe.

B Ibidem

C Ibid. p. 89.a

D Ibidem.

E Ibidem.

Febrium per pulſus dignotio. CAP. 29.

REdeamus aũt ad p̃cognitiones q̃ in febribus fiunt:ut qualis ſit ſingularũ ex pulſibus dignotio,hoc in loco dicamus.[f] Ephemeræ igitur oẽs in magnitudinẽ & celeritatẽ & frequẽtiã, pulſus,quantũ in ipſis eſt,mutant. Pari modo & hecticę febres in eaſdẽ differẽtias alterãt pulſus quãtũ in ipſis eſt:& magis in ipſis ĩmutatur celeritas. At quę fiũt ex putredine humorũ,in uigoribus quidẽ ambas hñt motiones celeres,diaſtoles inq̃ & ſyſtoles: pari modo & frequẽtias ãbas æque alterant:in inuaſionibus aũt non æque,ſed ſolũ intendunt ſyſtoles celeritatẽ:in aſcẽſionibus aũt,cũ hanc quidẽ,tũ uero externã quietẽ plurimum cõcitant: ut frequentiſſimus appareat ſm ipſã pulſus.Et hi ſoli febrium ſunt proprii pulſus ex ſui ipſorũ rõne. Alii aũt alias affectiones magis ſequũtur. Duo aũt ſunt genera taliũ affectionũ,uel facultatis,uel inſtr̃orũ uitiũ.ad tria.n. hęc reſpiciendo,cauſas quæ pulſus immutãt,inuenire oportet,inſtrumẽtum,uſum, & facultatẽ.

F 3. de præcog. exp.c.7.p.117.h

Animum

Animum aũt diligenter hoc in loco adhibere oportet: ꝓpea ꝙ differunt inter ſe ſapiẽtes medici de ꝓpriis febris pulſibus. errãtq; cuncti, alterationes ipſas pulſuũ, q̃ ex facultatis, uel inſtrorũ vitio ꝓficiſcũt, ꝓprias ipſarũ febriũ eſſe arbitrãtes. [A] Eſt ãt inſeparabile, maximeq; ꝓpriũ inuaſionibus febris ex putredine humorũ ortæ, ut ſyſtole arteriæ uelocior fiat. & qcũq; in cognoſcẽda ſyſtole fuerit exercitat⁹, hoc hẽbit inſeparabile principij paroxyſmi ſignũ, qñ pulſus aliquẽ hẽt tenorẽ. Quo mõ ãt incipienda ſit exercitatio, copioſiſſime in 1. de dignotione pulſuũ dictũ eſt. [B] Equidẽ in multis multoties, quorũ nunq̃ antea, nec dũ ualerẽt, nec dũ egrotarẽt, pulſus teti gerã, hoc ſolo ſigno fretus, nũq̃ lapſus ſũ. Qñ igit̃ pulſus, in alijs non mutatus, celerior fiat ſcd̃m ſyſtolẽ, prĩcipij paroxyſmi ſignũ ĩſeparabile ſtatuito. fit ãt ſtatĩ talis pulſus, ẽt frequentior ſcd̃m externã qetẽ, incũbẽte natura ad ꝓpulſandũ fumoſũ excremẽtũ: ꝓp qd̃ celerius cõtrahebaṫ. [C] Ephemeris ãt febrib⁹ hoc nõ adeſt, qa ſine putredine humorũ fiũt. Sed nec ẽt hecticis: qñ nec incipiũt unq̃: niſi caſu aliqua alia affectio cũ ipſis coiuerit. Si ãt primo die, cum recẽs de ſanitate in morbũ hõ quiſpiã decidit, pulſũ tãgamus: ſtatim ẽt febris genus ab hoc ſigno indicabiṫ. [D] Diſtinguũtur ãt q ex phlegmonis oriũtur, ab ijs q ex putredine humorũ, ſola ipſa duritie: durus.n. ẽ occurſus in iis, q ex phlegmone. Si igr̃ diſtinguere potes durũ arteriæ occurſum ex tẽſione ortũ, ab eo, qui ex refrigeratione, & duritie fit: tres habebis ex hoc p̃cognitiones cãrũ p̃teritarũ, poſtũ frigidũ, uinũ meracius, & phlegmonẽ, quã nõ ſolum cãm, q̃ ante proxyſmũ extiterit, ſed q̃ ẽt ꝓmaneat, dicim⁹: frigidę uero, & largioris meraci potionẽ, p̃ceſſiſſe eã q dẽ, ſed affectionẽ q̃ ab ipſa fit, ſeruari. Ac indurantur q dẽ ex nocuis frigidę potionibus arteriarum tunicæ: exiccãtur ãt ex largioris uini potionib⁹. [E] Hæc q dẽ ita diſtinguãtur. [F] Quæ uero prima die nequaq̃ hñt p̃dictã notã: eæ uel ephemeræ iudicãdæ ſunt, uel hecticæ. Ac rariſſime quidẽ ſtatim a principio cõſiſtit febris hectica: nõ tñ impoſſibilis ẽt talis gñatio ipſius. ſed uiſę ſunt alicubi a nobis ẽt tales. Ac cũ ẽtas q dẽ ipſarum notas in tractatione de febriũ dr̃ia contemplamur: q̃ uero a pulſibus ſumũtur nunc dicẽtur. Neq; magnus neq; uehemens pulſus una cũ hecticis unq̃ inuadit febribus. ſed ſial terutrum horum inſit ipſis, non ſunt hecticæ: ſi verò ẽt oĩa ſimul adſint, aperte ſunt ephemeræ.

Criſium præcognitio ex pulſibus. CAP. 30.

HIs ita definitis, deinceps cõſiderãdũ ẽ, q d unuſq; ſq; pulſus ĩ his ad criſim ſignificet. [F 3. de criſibus, c. vlt. p. 114. d.] Si igr̃ vndoſus ipſe pulſus fiat, & mollis ĩſigniter, ſperare oportet ſudores. Durus ãt, uomit⁹ magis q̃ ſudores p̃mõſtrare ſolet. Nã alt⁹, oĩs excretionis ẽ nota: quẽadmodũ & vehemẽs. Magn⁹ ãt ſi fuerit, motionis ad externa magis, q̃ ad interna ſignũ ẽ. duplex ãt cũ ſit utraque, ad externa q dẽ p sãguinis eruptionẽ & ſudores, ad interna uerò p uẽtrẽ & ſtomachũ: undoſus quidem pulſus ſudores, magnus uerò ſimpliciter, ſanguinis eruptiones p̃mõſtrabit: motione uerò ad interna ſuperãte, ubi abfuerint uomituũ ſigna, deiectione alui ægrotus iudicabiṫ: ubi adſuerint, p ſudores magis: ſi uerò & hæc adfuerint, & uẽter inſigniter ſubducaṫ, p utraque. Inæqualis ãt pulſ⁹ in plurimis fit criſibus, ac p̃ſertim, ubi aliq d certaminis, & periculi habeant: multo uerò magis, ubi bilioſi humores ad uentrem confluant: ſimulq; adſint alia uomituum ſigna, quæ ab Hippocrate dicta ſunt: & omnino inæquales fiunt, ꝙ mordeatur, grauenturq; ſtomachus.

Qui pulſus fiant affecto pulmone, thorace, membrana ſuccingente coſtas, diaphragmate: iecore, liene, vẽtriculo, veſica, alijs nutritionis inſtrumentis: utero: cerebro, membranis cerebri: muſculis thoracis, epigaſtrij, ulnarum, tibiarum: Erythroide tunica, & teſtibus. CAP. 31.

[G 1. de p̃cog. ex p. c. 4. p. 107. d.] QVoniã ãt ſubſtãtia facultatis ſingularũ particularũ in bona cuiuſq; ipſarũ tẽperatura poſita eſt: (tunc.n. ꝓpriũ opus ſtrenue pficit, cũ temperatiſſima ẽ: & ſanè male ẽt agit, ubi in temperata reddita ſit: & eatenus male, quatenus intemperata ſit:) iõ ꝓpoſitum eſt nobis, deinceps dicere, qualis pulſus ſingulas aliarũ corporis partiũ affectiones ſequaṫ. Diximus ãt de cor de, ubi de febrib⁹ ſermonẽ habuimus. [H 4. de præcog. ex p. c. 2. p. 115. f. diffuſe.] Prope illud ſunt reſpiratoriæ particulæ aĩalis. hæ ãt ſunt pulmo, & thorax: poſtea alimẽti inſtra, hoc ẽ iecur, & uẽter, inteſtina q̃; & liẽ, & renes, & ueſicæ. [H] ambę. Si igr̃ pulmo ſe ipſo fiat aliqñ calidior, ſtatĩ & cor caleſacit. ſiq; frigidior ſit, nec hoc denegat, ſummatim, ſuas ipſius intẽperaturas citius q̃ alia inſtra cordi imptit: Cã huius rei eſt, ꝙ cordi maxime oĩum eſt uicinus, perq; uaſa ei maxime affinis exiſtit, & per maxima oſtia in ambos ſinus confluxũ hẽt. [I] Pulmoni igitur morboſe calefacto, cor cõcalefactũ, pulſus efficit, q̃ ex vſu pulſuum aucto fieri ſolent. Si uero longiori tpe hoc accidat, periculũ ipſi ẽ, ne hecticã cõtrahat febrẽ. [K] Refrigerato ãt pulmone, cor cõpatiẽs, p initia q dẽ in eã alterationẽ ducet pulſus, quam prius oſtẽdimus, dũ vſus exoluitur, cõſtitui. In [L] fluxionibus ãt cõe oĩum eſt, ipſa pulſuum inæqualitas: obſtructioq; prõpte, & conſtipatio, & cõpreſſio principaliſſimarũ arteriarũ ex talibus fit fluxionibus: nec minus ẽt plenitudo, q̃ ad uires refertur: ꝙ tã prope pulmonẽ, ſitum ſit cor, & p magna oſtia cõfluxũ habeat. ac ex tenuibus quidẽ & paucis fluxionibus, minor fit inæqualitas: ex craſſis ãt, & uiſcidis, & multis, maior. etenim hę obſtruũt, & cõprimũt, & grauant magis. [M] Duriores ãt pulſus fiũt, q̃ naturalis ſtat⁹ exiſtit, ex ſiccis intẽperaturis, ac phlegmonoſis, uel ſcirrhoſis tumoribus pulmonis: quẽadmodũ ſanè & molliores ob œdematoſas affectiones. [N] Sanè ĩ pulſibus alia ẽt q̃dã gignitur dr̃ia p̃ter ſuperius dictas, ex eo ꝙ fluxio aliqñ q dẽ in ipſas ſolũ incidat aſperas arterias, aliqñ ãt & in leues, & uenas, uel ẽt intermedias regiones ipſorum uniuerſas occupet. ex aſperis.n. arterijs ſolis repletis, nulla ſcd̃m duritiẽ fit mutatio pulſibus: ex leuib⁹ ãt arterię quę in toto aĩali ſunt, dũ tẽduntur, duriorẽ efficiũt pulſũ. œdemata uero molliorẽ ipſũ reddunt,

[A] ibid. p. 118 b

[B] Ibidem. d

[C] Ibidem.

[D] Ibidem.

[E] Ibidem.

[F] Ibidem.

[G] Ibidem.

[H] Ibidem.

[I] Ibidem.

[K] Ibidem.

[L] Ibidem.

[M] Ibidem.

[N] Ibidẽ. p. 120.

A dunt,tẽſionẽ nullã faciẽtia,quemadmodũ in phlegmonoſis & ſcirrhoſis tumoribus,euenit.[a] Ad taliũ ãt intẽperaturarũ ſimilitudinẽ,thoracis ẽt intẽperaturæ eaſdẽ faciunt alterationes: tumores uerò,ꝓ quãtitate & idea ſingulorũ,q ipſos faciũt humorũ. Tardius ãt thoraci cõpatitur cor: celerius,pulmone affecto. Pleuritici ãt durioré ſp hñt pulſum,q̃ peripneumonici.maior.n.ẽ tẽſio ex duris & denſis partibus in tumorẽ eleuatis. Aequalis ãt ut plurimum,ex tumoribus coſtas occupantibus,ẽ pulſus:ex ijs ãt,q in pulmone ſunt,inæqualis.[b] Iecore ãt ęgrotante ex phlegmonis minus duri fiunt,q̃ ex thoracis phlegmonis,tãto quãto,q̃ ex pulmonis magis:cõpatitur aũt prõptius cor iecori,remotius licet q̃ thorax iacenti,ob venæ cauæ cõionem. Ex diaphragmate ãt male affecto citra febrẽ,durus qdẽ fit pulſus & paruus:nõ tñ multũ frequẽs, ſed vel oĩno parum,vel nullo mõ ad talẽ ꝓuenit mutationẽ.[d] Maxima ãt nota pleuritidis ꝓnicioſæ eſt,ſi durus admodũ pulſus euaſerit,& ob id ẽt paruꝰ:& ob hæc duo,& caliditatẽ, frequẽtiſſimus: nullus.n. pleuriticus ex tali pulſu ſeruatꝰ eſt. Dictũ ãt mihi in iſagoge eſt,pleuriticorũ pulſum,celerem & frequẽtem,nec valde magnũ eſſe,&,quia neruoſioré durioremq́; efficit arteriã, tãq̃ ad uehemẽtiã uertat,inexercitatis imponere,q durã percuſſionẽ a uehemẽti diſcernere nequeũt. Verũ de his ſermonem ꝓtrahere hoc in loco nõ oportet.[f] Ventriculus ãt male affectus, intẽperie quidẽ eo mõ quo p̃dictæ partes,pulſus alterabit: ſi uerò tumor ĩ eius ore ſubortꝰ ſit, durior pulſus erit ob neruorũ multitudinem:nõ tñ ita durus,ut ex diaphragmate.[g] Quemadmodũ ãt ex doloribus oris ventriculi facultas celerrime fatigatur:eadẽ rõne nõ ſuſtinet copiã ne quidẽ pauliſper: ſed grauatur ac fatigatur,pulſuſq́; inæquales efficit.[h] Os ãt vẽtriculi dũ facultatẽ uel grauatã a multudine materiæ,uel debilitatã hẽt: iure ẽt pulſus efficit nõnunq̃ quidẽ lãguidos & frequentes & paruos,nõnunq̃ uero inæquales.[i] Ita & in alijs alimenti inſtrĩs inuenies mutationes pulſuũ, ad p̃dicta reſpiciẽs.quæcũq;.n.dura,& cõtẽta,& neruis plurimis duris p̃dita ſunt, facile hæc pulſus efficiũt duros:q̃ uerò cõtrario mõ ſe hñt,molles.[k] Veſica ãt,& uterꝰ ſitu quidẽ nihil ĩter ſe differũt:durior tñ eſt,& neruoſior ueſica. quare ubi phlegmone laborat,pulſus magis q̃ uterꝰ duros efficit. Alterabit ãt citius,magisq́; ipſum in magnitudinem & paruitatẽ & alias differentias vterus. Percurrã ãt aliorũ inſtrorũ intẽperies, & primo,exercitationis gratia,ĩtẽperies cerebri.[m] Mentem ergo adhibere oportet cõſiſtentiæ arteriæ,utrũ a ſiccitate uel tẽſione tunica appareat dura:deinde,ſi ex ſiccitate appareat,duorũ alterũ cenſendum eſt in cerebro exiſtere, uel intemperiem calidã & ſiccã,uel bilis redundãtiã:ſi ex tẽſione phlegmonoſã affectionẽ: ſi ex utriſque cenſere oportet & ipſã affectionem cõpoſitã eſſe ex ſanguineo,& bilioſo humore.[n] Quicũq; ãt ex nigra bile,q̃ ob putredinẽ ebullierit,tale quid patiũtur,duros hñt pulſus ob ſiccitatẽ & tẽſionẽ:ſtatĩ uero & paruos ob duritiem,& celeriores q̃ qui ſm naturã ſunt,qñ febricitãt:& frequẽtiores,ꝓpea q vſus nõ adimpleatur. Humidę ãt intẽperaturę molles tractu tꝑis pulſus reddunt, & hoĩem ipſũ comatoſũ. Si uero febrilis ipſis cõiũgatur caliditas,letharg⁹ nominatur ipſe morbus:fitq́; pulſus non mollis tñ,ſed ẽt magnus. Si uerò ex putreſcente pituita in cerebro talis gignatur affectio,erit quidẽ & hoc mõ morbus lethargus, hẽbitq; pulſus imaginẽ quãdã tenſæ arteriæ, q̃uis mollis ipſa ſit:& magni eatenꝰ in eiuſmodi morbis oĩbus ſunt,quatenus caliditas aucta ſit:celeritas ãt uel oĩno minima,uel nullo mõ his intenditur:ita uero & frequentia.[p] Refrigeratione ãt morboſa in cerebro eueniente,qñ in ſympathẽ ꝓuenit cor,minores & tardiores & rariores,q̃ qui ſm naturã ſunt,pulſus fient:& ſi quidẽ citra materiã ſola intemperies ſit cerebri, ſine tenſione:ſi uerò cũ materia,melãcholica quidẽ ipſa exiſtente,tendi arterias, & ꝓꝑ hoc duriorem apparere pulſum,cõtinget:pituitoſa ãt,nõ ſimpliciter, ſed ſi quidem craſſa & uiſcida ſit pituita,tẽdentur:ſi uero humida & ſpiritoſa,ſine tenſione mollis erit pulſus: ſi uero permiſta ſit, mollis ſimul & cũ tẽſione quadã. Qm̃ ãt tenuis meninx nõ vĩ unq̃ pati ullum ex p̃dictis morbis ſine cerebro,ſicuti neq; cerebrũ citra meningen,& dura meninx quãplurimũ diſtans a cerebro D ꝑt ẽt ſola pati:ſcito,ſi affectio notabilis ipſius genita fuerit.corq́; in ſympatheiã attraxerit,& arterias,pulſus ꝓinde,ac in cerebri affectionibꝰ alterabitur:niſi q in mollitie & duritie, nõ catenꝰ mollẽ & durũ,quatenus cerebrũ,efficiet:ſed multũ quidẽ durũ, parũ uero mollẽ.[r] Quæcũq;.n. corpora natura dura indurantes ſuſceperunt affectiones,ad maximã peruenĩut duritiẽ:quẽadmodũ & natura mollia,q̃ humectãtes,& fundentes affectiones receperunt,perfecte exoluta fiũt & mollia.[s] Si igr affecta particula,denſa & dura ſit,duros efficit pulſus:ſi uerò carnoſa, ſi quidẽ vel phlegmone correpta ſit,uel ſcirrho,duros, ſed minus q̃ p̃dictæ partes:ſi œdemate laboret, molles. Muſculos ãt abdominis & thoracis, phlegmone tẽtatos, febres quidẽ facile comitãtur: & ꝓꝑ hoc & pulſus magni fiunt & ueloces & frequentes:durus ãt in ipſis abũde pulſus, uel ſpaſmoſus nunq̃ fit.[t] Muſculis vero cubiti,& tibiæ phlegmone tentatis,& p̃ſertim qua parte ipſorũ exoriũtur tẽdones,facile quidẽ eſt corripi & ſpaſmo:facillime ẽt pulſus & tẽdũtur,& indurãtur: adhuc uero magis,ſi tẽdo aliquis ex ijs,qui in extremis ſunt manibus uel pedibus,phlegmone tẽtatus ſit,prõpte quidẽ pulſus ipſis fit durus,prõpte ẽt ſpaſmo corripiũtur.[x] Fiũt ẽt abũde duri & ob iecoris,uel lienis ſcirrhũ.ſed ex his ita duris nullũ ſpaſmi imminet periculum. Ac lieni quidẽ cũ ſcirrho magnopere eſſet affectus,uidimꝰ ẽt multoties nequaq̃ ſupuenire hydropem : iecori uerò neceſſario ſuccedit. tuncq́; pulſus ambarum affectionum ſignis p̃ditus eſt, tunica quidem & humidiori,& molliori,indicante tñ aperte tenſionem ex ſcirrho ortã,& ob id ẽt duriore. Hydrops aũt ipſe ꝓ ſe ipm ſine uiſcerum phlegmone,nullã facit in pulſu tenſionem. Quo mõ autẽ

affectus

[a] A Ibidem ca. 3 p.120.b
[b] B Ibidem.
[c] C Ibidem.c
[d] D Ibidem.
[e] E c.11.p.45.b & 4.de cauſ. p.c.8. p. 100.f
[f] F 4. de præcog. ex p.c.6. p.120. d
[g] G Ibidem.
[h] H Ibidem.
[i] I Ibidem c. 7.e
[k] K Ibidem.
[l] L Ibidem.
[m] M Ibidem h
[n] N Ibid.p.121.a
[o] O Ibidem.
[p] P Ibidem.
[q] Q Ibidem. c. 9. p. 121.b
[r] R Ibidem.
[s] S Ibidem:
[t] T Ibidem,
[v] V Ibidem.
[x] X Ibidem.

affectus vteri pulſus alterãt, dictũ eſt, qñ ipm ueſicæ cõparabamus. [a]Si verò erythroides tunica phlegmone tenteť, durus fit pulſus & minor. Ex teſtibus aũt phlegmone tentatis, non æque durus, & magnus, propter febrem. Et hæc quidem magna ex parte ab internis cauſis efficiuntur.

Traduntur dignotiones cauſarum externarum, a quibus pulſus in magnitudinem vel paruitatem mutantur. CAP. 32.

[b]VItoties aũt & ab aliqua externa cã mutationes pulſuũ fiunt, q̃ in hũc modum diſcernẽdæ ſunt. Ea quidẽ q̃ ex balneis & curſibus, frictionibus, & alijs motionibus fit, breuis tpis eſt: atq; ita celeriter ad priſtinã regredit conſtõnẽ. quare licet tibi, ubi pulſus tetigeris, atq; deinde aliquãtiſper intermiſeris, ac rurſus tetigeris, apertiſſime dignoſcere mutationẽ. [c]Magnitudo aũt pulſuum a uino & alimento orta, diutiſſime ꝑmanet, diſtinguiturq̃; ꝑ coniũctã ipſi uehemẽtiã. uehemens. n. non minus q̃ magnus pulſus his fit. nunc aũt ſupponitur q̃ dũtaxat redditus ſit maior. nõ igr̃ ab his alteratus eſt. [d]Iã & magnitudo ab ira orta, cum vehementia fit, q̃ alioqui prudentẽ nõ lateat, ſi in oculos & uniuerſum vultũ inſpiciat. Ei uero, qui irã uelit occultare, inæqualis pulſus fit: adhucq̃; ẽt magis inæqualis eſt ijs, qui anguntur, & uerecundantur. [e]Magnitudinis aũt incrementum, qđ fit a ſemicoctis in corpore humoribus, qui coquũtur, aluntq; naturã, ꝑinde ut ijs, qui cibũ ſumpſerunt, una ẽt auget uehementiã. Eodẽ ẽt mõ, ſi qs in ſole, uel ad ignẽ calefactus ſit, cutis ipſius ſqualida, & nõ humida, ut a balneis erit. [f]Atq; ij q̃dẽ ſubcõtrario quodã mõ affecti ſunt, ac loti, quod ad mollitiẽ & humiditatẽ cutis attinet. mediũ inter utroſq; locũ obtinent fricti & exercitati. [g]Hæ quidẽ ipſæ ſunt artificiales dignotiones cãrum, q̃ pulſus in magnitudinẽ & in ſanis, & ægrotis uertunt. [h]Externæ uerò, aliæ quidẽ ex indagatione, cum. ſ. inter inimicos, aut inſidiatores, aut malignos tẽtatores, cõſiderationes facitis: [i]Interdũ aũt magnitudinẽ adeptus eſt pulſus, uel quia medicamentũ caleſaciens ęgrotus ſumpſerit, uel ad notationis rõne. In his quidẽ primũ cõſiderare oportet paroxyſmi tꝑs, poſtea laborãtis morem, & cõſuetudinẽ: ſi. n. aliquo alio tꝑe, & nõ paroxyſmi magnitudinẽ pulſus ipe aſſumpſerit, probabile eſt a calfacientibus potius, nõ paroxyſmi rõne factã eſſe alterationẽ: ſi uerò in paroxyſmo, probabilius eſt adnotationis rõne. Diſtingues aũt exquiſite, ſi parũper intermittẽs, rurſus tetigeris. Caliditatẽ. n. a medicamẽto ortã, ꝑꝑ quã pulſus increuit, ſꝑ magis, ac magis exolui cõtingit progrediẽte tꝑe; intẽdi aũt eã, q̃ a paroxyſmo fit. [k]De cõſuetudine ãt & more, ſciẽdũ, quoſdã quidẽ in ſuetos eſſe, formidoloſoſq; ad medicamentorũ potiones, nõnullos aũt cõſuetos: ſimiliter & de moribus. Quidã. n. inſidiatores ſunt, aĩoq; tenentur, ut cũctos tanq̃ nihil firmi ſciẽtes redarguãt, q̃dã uero ſimplices sũt & modeſti. in his ergo ſuſpicãdũ nõ eſt, qcquã clã factũ eſſe: in inſidiãti autẽ [b]9 uerò ſuſpicari oportet oĩa. [l]In primo ãt de cauſis pulſuũ libro oſtẽſum ẽ, ubi paulo augeatur caliditas, in magnitudinẽ q̃dem euidẽter increſcere pulſũ, ĩ celeritatẽ uerò nõ euidẽter: ubi amplius aucta ſit, magnitudinẽ q̃dẽ aſſumere, ſed & in celeritatẽ euidẽter increſcere, & aliq̃d etiã frequentiæ adipiſci: quẽadmodũ ubi plurimũ aucta ſit, & vſus gñationis pulſuũ ſupra maximam ſit diaſtolẽ, in magnitudinẽ q̃dẽ nõ increſcere, qñ ad extremũ auctus ſit, ſed celeritati quãtũ ꝓ una cũ frequẽtia addere: & ubi nõ amplius celeritatẽ intẽdere poſſit, frequẽtiã incitare. [m]Si uero ægroto cuipiã, q̃ minorẽ, quã ſm naturã eſt, pulſũ hẽat, maior poſtea fiat ſine externa motione: huic caliditas amplior priore facta eſt. [n]De minori aũt eadẽ eſt rõ. minor. n. ſe ipſo fit, uel facultate imbecilliori reddita, uel inſtris duriorib9, uel uſu exoluto. Sed neq; facultas imbecillior euaſit nũc, alioqui oĩno lãguiditas una cũ paruitate eſſet: nec corpus arteriæ durius, ita. n. nõ ſolũ minor, ſed ẽt durior eſſet pulſus. ſupeſt ergo uſum tm̃ alteratũ eſſe. Et ſanè ex maiori, quã ſit is qui ſm naturã eſt pulſu, talẽ neceſſario factã eſſe uerſionẽ. notũ eſt ijs, qui memoria tenẽt ea, q̃ oſtenſa ſunt in primo de cauſis pulſuũ libro. Nã: & q̃ ex naturali ſtatu in paruitatẽ fit uerſio ob frigiditatẽ, ſtatĩ ẽt rariorẽ ipm efficit, & tardiorẽ: & quę ex magno ſupra modũ aucto, moderati fit imminutio, ſtatim ẽt celeritatis & frequẽtiæ aliquid detrahit: ꝓpterea q̃, qui multũ ſupra naturalem ſtatũ auctus ſit, in tribus generibus mutetur. Qui ergo de magnitudine tm̃ detraxit pulſus, cætera autẽ immutata ſeruat, paulo maior eſt eo, qui ſm naturam eſt. hic. n. ſolus ex pauco caliditatis augmento conſtat. Aliorũ uero, qui in magnitudinẽ alterãtur, nullus, niſi ſimul celeritatẽ aſſumat, uel frequentiã, talis euadit. Qui uero uſq; adeo eſt alteratus a caliditate, ut nõ magnitudinẽ ſolũ, ſed & celeritatẽ immutet & frequentiã, contrariũ iter tenebit ꝑ ea ſdẽ gñe alterationes. [o]quare nõ ſolũ minor, ſed & tardior & rarior erit, quã pri9. Dũ ãt calefit, magnitudo euidẽter primũ, poſtea celeritas, deĩde frequẽtia ipſa aduenit. Dũ refrigerat, cõtra, raritas q̃dem euidẽter primo, ſo tarditas, vltimo paruitas. [p]Tot. n. sũt, quę refrigerationẽ efficiũt cãę, quot q̃ calefaciũt. Et enim aer frigid9 extrinſecus occurrẽs, quẽadmodũ, & aq̃ frigida, uel lauacrũ, uel medicamẽtũ corpi inũctũ, refrigerat: uel ẽt lõga aliqua q̃es, & veluti latebra, frigidius efficit corpus: Et eorũ q̃ intro recipiunt, ut aer, q̃ inſpirat frigidus, & alimẽtũ pituitoſũ, & medicamentũ aliq̃ frigidũ, & aquæ frigidæ uſus ĩmodicus: & ex aĩ affectib9, diuturnus timor: & ex humorib9 qui in corpore cõtinentur, quicunq; frigidi tẽperamento, q̃eſcentes prius, cõmoti nũc ſint, aut oĩno uali diores aliquo mõ facti ſint calidis. Hæc aũt diſtinguere oportet eo mõ, quo de cauſis calefacientibus diximus. [q]Ipſa q̃dẽ eſſentia magnorũ & paruorũ pulſuũ ſm circulum arteriæ cõſiſtit, ubi lõgitudo par perpetuo ſeruat, nõ tm̃ apparet par, ſed aliqua pars occultatur. Ac dictum quidem eſt de hac re in ſecundo de cauſis pulſuum libro. bis enim de eiſdem dicere non eſt neceſſe.

Quid

A *Quid indicet pulſus rarus, frequens, intermittens, intercurrens, extremitas in ſingulis pulſuum generibus, caprizans pulſus, dicrotus. Inæqualitatem vel in ſitu partium, vel in motione conſiſtere.* CAP. 33.

QVoniã aũt de magnis & paruis pulſibus q̃d ſignificẽt dictũ eſt, [a] iã in p̃ſentia ad ſermonẽ de frequẽtia, & raritate trãſeũdũ eſt. Pura ergo, & minime excremẽtoſa caliditas, diaſtolem efficit maiorem ſimul, & velociorẽ: q̃ uerò putredinoſis turbata eſt excremẽtis, ſyſtolem. [c] Vbi uerò ex magnitudine diaſtoles pulſus fiat frequentior, auctã eſſe ſignat caliditatẽ multam in corpore purã: vbi aũt, q̃ maturius incipiat ſyſtole, impuræ & excrementoſę caliditatis copiã indicabit. Simili mõ, ſi rarior pulſus fiat ſ̃m externam quietẽ: ſi quidẽ ex breuitate diaſtoles, refrigeratã eſſe in aĩali caliditatẽ oſtendit: ſi uero, q̃ tardet ſyſtolẽ, minora reddita eſſe fumoſa excrementa: ſ̃m internam uerò quietẽ, è contra, ſi ſanè ex eo, q̃ ꝓducta ſit ſyſtole, pulſus frequẽs euaſerit, copiã ſubnutriri fumoſorũ excrementorũ: ſi uerò ꝓpea q̃ maturius incipiat diaſtole, auctã eſſe caliditatẽ: rurſus aũt ſ̃m hanc eandem quietẽ rarior cum fit pulſus, ſi ſanè ex eo, q̃ imminuta ſit ſyſtole, pauciora reddita eſſe excrementa oſtẽdet: ſi verò ꝓpea q̃ tardet diaſtole, imminutã eſſe caliditatẽ. [d] Duplex aũt eſt pulſuũ q̃es, lõgi q̃dẽ tp̃is, q̃ duorũ pulſuum tp̃s excedit: B breuis aũt tp̃is, q̃ eſt intra duorũ pulſuũ tp̃s. Quies uerò tẽporum unius pulſus, inter intermiſſiones eſt moderatiſſima: ac multi ex ea ſeruati ſunt tũ ſenes, tũ pueri: ætate aũt florẽs ex hac nullus. verũ ex ignoratione q̃dã longã raritatẽ, intermiſſionẽ eſſe opinãtes, exiſtimãt, ſeruatos eſſe quoſdã ætate florẽtes ex tali pulſus prauitate. Eſt q̃dẽ & hæc grauis, ac p̃cipuè ætate florẽtibus: nõ tñ ꝓnicioſa oĩno: in pueris ſanè & ſenibus adhuc ẽt magis mitis. Mors porrò repẽtina ex intermittentibus euenit pulſibus, quo mõ ex apoplexia. extinguit̃. n. in utriſq; caliditas q̃ in corde eſt, reſpiratione priuata. Ac raritas q̃dẽ ab intermiſſione pulſuũ diſtincta ẽ, ꝓlixitate tp̃is: interdũ uerò ẽt, q̃ raritas cũ æqualitate aliqñ cõſiſtat oĩum p̃cuſſionũ: intermittẽs uerò pulſus neceſſario inęqualis fiat: interdũ. n. ꝓ tres, interdũ ꝓ quatuor, aliqñ ꝓ quinq; p̃cuſſiones, uel ẽt plures intermittere inuenit: & q̃eſcere unũ tp̃s motionis, uel ẽt plura. [e] Quæ igit̃ eſt in ipſo cordis corpore refrigeratio magna, eatenus ẽt pulſus lãguidos efficit, & tardos, & paruos, quatenꝰ & ipa dñat: q̃ uero ab aliqua alia parte, ꝓficiſcit̃, raritatẽ plus, q̃ alia p̃dicta gña, a naturali ſtatu amouet. Vbi ergo corpus ip̃m cordis, refrigerõnẽ ſuſcipiat, mors ineuitabilior eſt. [f] Ac raritas quidẽ pulſuũ eſt uſq; adeo ꝓnicioſa. [g] Huic verò cõtraria eſt, frequẽtia: ſicuti & intermiſſioni, intercurſio. nã intercurrẽs pulſus ex inæquali fit frequẽtia: ꝓpea, q̃ ſæpenumero actionẽ ſuã minus plene ac uſus poſtulat, cor obierit. Iã id ip̃m fit, ubi uel cor a multitudine grauatur, uel inſtr̃a ſunt obſtructa, aut anguſtata. q̃ ſanè, opinor, & intermittentiũ erãt cãæ. [h] Enimuero multoties intercurrẽtes pulſus criſim attulerũt. eſt. n. ueluti conatus quidã naturæ ad certamen ſe paranti. Quòd ſi ex hmõi criſibus perierũt q̃dã, nihil hoc facit, ut grauior ſit intercurrẽtiũ affectio, q̃ intermittentiũ. multo. n. plures ex intermittẽtibꝰ pereunt: eadẽ ẽt rõne ex ualde raris, q̃ ex frequentibus. Et enim febres oẽs perurẽtes frequentẽ hñt pulſuũ, cũ tñ aliq̃ ipſarũ ꝓiculo uacẽt; q̃ autem in ſyncopis ſũt frequẽtes, ob lãguiditatẽ, quæ a nulla unq̃ ſyncope ſeparatur, ſũt ꝓiculoſi. Præſtiterit ãt ut cõſideremus de extremitatibus, quę in oĩbus pulſuũ generibus ſũt. Ac extrema quidẽ frequẽtia nihilo minus q̃ ſyncope laborãtibꝰ, ineſt ijs, qui perurẽter febricitãt, nec ex toto tñ ꝓnicioſe ſe hñt. Raritas aũt nõ eſt vnquã ſine ꝓiculo, ſicuti nec languiditas, nec paruitas. Etenim tres hæ dr̃iæ pulſuũ, cũ ad extremum ꝓueniũt, ꝓpetuo ſunt periculoſæ. extrema aũt magnitudo, ubi una cũ morboſa mollitudine cõſiſtit, periculoſa eſt. ubi aũt cũ aliqua ſalubri tunicę arterię cõſtõne, nihil abſurdi hẽt. [k] Vr̃ aũt & uelociũ pulſuũ genus minus ꝓiculoſũ eẽ, quã tardorũ. ſi quidẽ extrema ẽt celeritas, minꝰ quã extrema tarditas ẽ periculoſa: extrema. n. tarditas, ſicuti ſanè & raritas tũc accidũt, ubi innata caliditas extinguitur. Incremẽtũ aũt in celeritatẽ & ob uſum urgentẽ fit, D & oĩno a facultate ualida. [i] Archigenes uero & hic ẽt falliť, q̃ formicãtẽ pulſũ ſuſpicatur celerẽ eſſe. neq;. n. celer oĩno eſt, neq; ad extremũ uenit frequẽtiæ: ſed oẽs pulſus, q̃ a naturali ſymmetria multũ recedũt, nõ boni ſunt. At certe lãguidiſſimus & tardiſſimus, & rariſſimus, oĩum eſt deterrimus: poſt hos aũt minimus, & molliſſimus, & duriſſimus: poſtea frequentiſſimus. At nõ celerrimus, neq; maximus: ſed hi ſunt modice ꝓiculoſi. Solus aũt ex extremis optimus eſt oĩum, vehementiſſimus. [m] Et ſanè caprizãs pulſus ex gñe eſt eorũ, q̃ q̃etę intercipiũtur: inęqualibusq̃; intẽperiebus interdũ ſuperuenit: ſicuti & dicrotus ex gñe q̃dẽ eſt eorũ, q̃ intro retrahunť: comitaťtñ & ipſe interdũ inęquales cordis intẽperies, & tũ magis, ſi fuliginoſa excrementa multa in multis ipſius particulis ſint. [n] Ipſa ãt inæqualitas cõſiſtit in ſitu partiũ, ex eo, q̃ arteria ſurſũ, vel deorſum, antrorſum uel retrorſum, dextroſum uel ſiniſtroſũ, traducta eſſe uideatur: in motione uero ex eo, q̃ citius uel tardius, maturius uel ſerius, uehementius uel lãguidius, diuturniori tpe uel breuiori, ſp uel nullo mõ, moueaťt: in ſingulis ãt partibus, ex eo q̃ interſectus ꝓſpicue ſit, ex q̃bus eſt & caprizãs: ſimili mõ, ex eo q̃ recurrit, ex q̃bꝰ ẽ & dicrotus. [o] Et caprizãs q̃dẽ eſt ex ijs q̃ ſcd̃m unã diaſtolẽ ſũt inæquales: q̃ñ q̃ poſt q̃etẽ eſt ſcd̃a motio, & ocior & uehemẽtior priore ſit. [p] Tradidimus ãt in tractatione de dr̃ia pulſuum huius nomenclaturæ cãm. [q] At ea q̃dem, q̃ in uno pulſũ intermittit inæqualitas, grauiſſima oĩum eſt inęqualitatũ; nõ ſinit. n. ſimplices motiones fieri ſ̃m naturã: ſed impedimẽto eſt, ac priuat motione arterias, nõ ꝓ tres, aut quatuor, aut per aliquos adhuc plures pulſus, ſed in ipſo ſtatim primo: & mortem propinquam minatur.

A 2. de p̃cog. ex p. 2. p. 109. h
B Ibidem.
C Ibid. p. 110. a
D Ibidem c. 4. p. 110 g
E Ibidem. h
F Ibidem. 111. a
G c. 5. p. 111. a
H Ibidem. b
I Ibidem b c.
K Ibidem.
L Ibidem.
M 2. de præcog. ex p. c. 8. p. 112 c
N Lib. de pul. ad Tyrones c. 7. p. 43. f
O Lib. de differentijs p. c. 29. p. 52. d
P Ibidem.
Q 2. de præcog. ex p. c. 9. p. 111. f

Synopſin

Synopſin eorum, quæ hucuſque dicta ſunt, in pauca capita redigit: docetq; quomodo præſagiẽdum ſit, q; E
erit morbi finis, ſalus an mors: quo tempore erit ſalus vel mors: quis erit modus ſalutis vel mortis.
Et ex conſequenti tradit regulas dignoſcendi, vtrum virtus vitalis ex ſua ipſius ratione in-
firma ſit, an a multitudine grauetur: & vtrum criſis bona vel mala futura ſit: &
num per excretionem, an per abſceſſum. CAP. 34.

A 4. de præcog. ex p.c.1.p.111.e

[a]Acea q dẽ q̃ propoſita ſunt oĩa, iã finẽ hñt. nã cũ ſingularũ particularũ affectiones cũctas

B Ibidem.ca.11. §21.f

p̃curreremus, qualẽ nã pulsũ vnaquæq; verſio faciat, declarauimus. [b]Nũc uerò in pauca capita ſynopſin ipſorũ redigere conemur. Præſentiũ igit̃ dignotio, eſt affectuũ inuentio: p̃terito rũ aũt dignotio, eſt inuẽtio cãrũ, q̃ affectiones faciũt. Si igr̃ uniuerſæ affectiones a nobis abunde diſtinctæ ſunt, traditæq; ſunt oẽs effectrices cauſæ in alijs tractationib⁹: nihil iã reſtare amplius vr̃ ijs, q̃ neceſſaria ſunt ad p̃cognitionẽ uel p̃teritorũ, uel p̃ſentiũ. Quòd aũt futurorũ p̃cognitio ex p̃ſentibus fiat, ſæpius q dẽ iã, & p ea quæ ſuperius dicta ſunt, oſtendimus, & nũc ẽt neceſſe eſt,

C Ibidem.

ut totũ ſermonẽ p capita p̃curramus, initiũ ſumẽtes a dignotione eorũ, quę futura expectam⁹. [c] Ac vnũ q dẽ & primũ eſt, quorſum terminabitur morbus, ad pernicieẽ ne an ad ſalutẽ. Alterũ ab hoc, in quo p̃cipue hoc erit tpe. Tertiũ ab his, qui ſnã modus erit mortis, aut ſalutis. Oĩum ãt horũ p̃cognitio ex affectionibus eſt. ex ipſis. n. (ut oſtendimus) & morbi idea, & facultatis infirmi-

D Ibidem. g

tas, ac robur dignoſcitur. [d]Hæc aũt ſi inter ſe cõferãtur, ea q̃ futura ſunt p̃cognoſcũt. Morbi. n. cognitio ex loco affecto eſt: facultatis ãt, ex eucraſia, & dyſcraſia ſolidorũ corporũ. [e]Hæc autẽ ſi in

E Ibidem.g

ter ſe cõferãtur, ſi q dẽ uigorẽ morbi ferre põt facultas, neceſſe eſt ſeruari hoĩem, ſi nihil extrinſecus ſit erratũ: ſi uerò nõ p̃t, oĩno morietur. Tp̃s ãt, in quo p̃dictorũ utrũq; erit, ex hiſce p̃cognoſcitur. Qui ſũpſtites futuri ſunt, eo tpe ſeruabũtur, in quo natura morboſam affectionẽ p̃fectiſſime ſupabit. Moriẽtur aũt eo tpe, quo morbus adeo erit naturæ ſuperior, ut aliqua ex actionib⁹ ad uitã neceſſariis pereat. At uero ẽt mod⁹ tũ mortis, tũ ſalutis ex eiſdẽ p̃cognoſcetur. Actionũ. n. ad uitã neceſſariarũ, q̃ percũt, nõnullæ q dẽ facultatis uitalis ſuffocationẽ inferũt, nõnullę verò p̃ſternationẽ, nõnullæ ãt q d alterutri p̃portione reſpõdens. Ac illæ q dẽ, q̃ ſuffocationẽ inferũt, ex reſpiratoriis ſunt affectionibus: nõnullæ uero & in ipſo corde protinus cõſiſtunt. Quę uerò proſternationẽ inferũt, ex ſtomachicis, quas uocant, ſunt affectionibus, ob quas ſyncope corripiũtur: & ĩſuper ex iecoris affectionib⁹ diuturnis, ob quas nõ alũtur: & ex dolorib⁹ diuturnis, aut uehemẽtibus, itemq; ex hecticis oĩbus febribus. Aĩalis aũt facultatis imbecillitates magnis cerebri intẽperiebus comitãtur: eiuſdẽ uero quaſi ſuffocationes, impletionibus uẽtriculorũ ipſius, & obſtructionibus meatuũ, qui in ipſos penetrẽt. Quare quicũq; exq̃ſite oĩa dignoſcit, hic G

F. 4. de p̃cog. ex p.ca.12.p.121.h

ẽt futura perfectiſſime p̃cognoſcet. Ante oĩa aũt uitalẽ facultatẽ, q̃ pulſus facit, qũo ſe habeat dignoſcere oportet. [f]Nonnunq̃.n. ex ſua ipſius rõne infirma eſt, nõnunq̃ uero a multitudine grauatur, & tria inæqualitatũ gña cõſtituuntur, ſm magnitudinẽ & paruitatẽ, ſm celeritatem & tar

G Ibid. p.122.a

ditatẽ, ſm frequẽtiam & raritatẽ. [g]Si ergo pulſus uehemẽtes & magni, plures contrariis exiſtant, min⁹ facultas a multitudine fatigata eſt: ſi uerò parui & languidi, magis. Ex pulſibus ãt ſm unam percuſſionẽ inæqualib⁹, tũ quos interſecto quiete motu, tũ quos cõtinuo permanẽte, dixim⁹ fieri, oẽs hi robuſtiorẽ eſſe facultatẽ indicant, q̃ oẽs ii, qui lãguidiorẽ & tardiorẽ motũ faciãt. [h]In

H Ibidem.

tali igitur pulſuũ cõſtõne, altus pulſus mõſtrabit naturã ſuperiorẽ iã eſſe multitudini. [i]Altior uero ſimul & uehementior, tũ robur indicat facultatis, tũ motionẽ minime ĩpeditã. In ſpicere autẽ tũc motionẽ ſyſtoles oportet: hĩcq; criſeos morẽ diſcernere. [k]Melior. n. criſis ſubſeqũ ſolet, celeritate ſyſtoles multũ exoluta. Si uero & alia cõcoctiõis ſigna, q̃ ĩ libris d̃ criſib. ſcripta ſũt, adſint optimã criſim talis p̃mõſtrat cõſtõ. Si uerò celeritas ſyſtoles parũ exoluta ſit, uel nõdũ uideatur

I Ibidem. b c

cõcoct⁹ eẽ morb⁹: fiet q dẽ criſis p excretionẽ, nõ tñ bona oĩno. Sciendũ ãt ẽ, nõ eãdẽ ẽe facultatẽ uitalẽ, & nutritiuã, naturalẽq; illa. n. ſolũ pulſus gignit: nãlis ãt, & q d̃ familiare ad nutritionẽ, trahit, & q d̃ eiuſmodi nõ eſt, excernit: unaq; ẽt nimirũ retinet, ac alterat id q d̃ familiare eſt. Vi-H

K Ibidem. b

talẽ certe nec in ſtirpib⁹ eſt ĩuenire, nec in aĩalibus q̃ frigida ſint, ut ſũt oſtrea, & q̃cũq; petri uel q buſdã alijs ſolidis corporib⁹ adnaſcũtur. q̃cũq; aũt aĩalia calida ſũt, & p̃ſertim ſanguinea, a-

M Ibidem.d

ptiſſimã & uehemẽtiſſimã hãc hñt facultatẽ. [m] Naturalis porrò facultas criſes efficit, & quatenus hui⁹ p̃ticipes ſũt arterię, ſũ pfluũ abiiciũt. Per alterã ãt facultatẽ, pulſatricẽ inq̃, cui⁹ ſolæ arteriæ

N Ibidem.

ſũt p̃ticipes, excernũt in ſyſtolis fumoſũ excremẽtũ: quẽadmodũ in diaſtolis attrahũt, q d̃ ipſas refrigeret. [n] Aequalis ſp ãt magnitudine eſt diaſtole ipſi ſyſtole, niſi forte q̃dã, digitis admotis, repente mutatio fiat. In hoc tñ differunt, q modo q̃ ad interna fit motio ſuperet, mõ q̃ ad externa. ſiq; motio, q̃ ad interna fit, ſuperet, fumoſam aliquã in arteriis eſſe caliditatẽ ſignãt: ſi uero q̃ ad externa, igneã & purã. Ac ob hãc quidẽ cãm pulſus altus excretionis eſt nũcius. Copia uerò excretionis tũ ex eo, q phlethorica p̃fuerint ſigna, tũ ex p̃nti flãmea caliditate p̃cognoſcitur. ob

O Ibidem.g

hancq; eãdẽ caliditatẽ pulſus magni apparẽt & alti. Peſſimæ igit̃ excretionũ ſunt illæ in quibus pulſus, nec magnus eſt, & ueloxin ſyſtole apparet. [o]Vbi uerò incõcoctus exiſtat morbus, ſi pulſus tenoris uacuus ſit, p̃iculũ ĩminet ſyncopes. Vbi aũt pituitoſior morbus ſit, q̃ ex inæqualibus

P Ibidem.

pulſibus mutatio in plures uehementes, & magnos fit, p abſceſſum erit criſis. [p]Vbi uerò cũ pulſu qui excretorius exquiſite ſit, unà ẽt adſint hęmorrhagica uocata ſigna, ex naribus ſanguis erũpet: ubi hæc ipſa adſint, ex alia quadam regione: quemadmodũm in libris de criſibus per diexodum dictum eſt. Et hæc quidem ſunt, quę de pulſibus in Synopſin propoſueramus.

FINIS.

GALENO ASCRIPTVS
LIBER DE VRINIS

Ioſepho Struthio Polono interprete.

Maxima diligentia reſtitutus græcæ fidei.

ARGVMENTVM LIBRI.

Quid ex urinæ ſubſtantia, colore, odoreque, ac ijs, quæ in ipſa continentur, in ſanis, & ægrotantibus iudicandum.

Galenus in primo cõmentario in librũ De humoribus com. 1. dicit ſe librum unũ De urinis cõſcripſiſſe: ſed an hic, ille ſit, aliorum ſit iudicium.

Quæ primæ ſint, ac præcipue urinarum differentiæ. CAP. 1.

B

C

Rinarum differentiæ multæ quidem particulatim exiſtunt: primæ tamẽ, ac præcipuę ſunt duæ, humor. ſ. & † ea, quæ humori inhærent. ʒ Humorẽ autem (græce χῦμα) uoco id, quod re ipſa urina eſt: a uerbo κεχῦσθαι, i. fuſum eſſe, ipſum deducẽs: inhærentia uero ea, quæ diuerſimode in urina apparent. Rurſus uero humoris ipſius differentiæ in totidem ſecantur partes: duæ ſiquidem ſunt, ſubſtantia nempe, & color. Vtrunque autem horum in diuerſa partiri licet: ſubſtantia enim alia eſt tenuis, alia groſſa, alia mediocris. Eam uero, quę mediocris eſt, cum ſecundum naturam ſe ſe habeat, diuidere non licet: cæterum tenuis & groſſa bifariam diuiditur. Vrina quidem tenuis, aut mingitur tenuis, & permanet tenuis: aut mingitur tenuis, ſed turbatur tandem, & efficitur groſſa.

† παρυφιστόμενον. quam dictionem hic interpres uertit inhærentia. & reſidere, & ſedimentum ſeu ſedimen.

Quid indicet urina, quæ mingitur tenuis & manet tenuis: & quæ mingitur tenuis, ſed turbatur. CAP. 2.

PRior quidem extremam indicat cruditatem, natura enim nondum coctionem tentauit: altera autem, quæ ex tenui reddita eſt turbida, indicat naturam iam primo aggreſſam eſſe coctionem. Et tenuis qui dem urina, ita diuiditur, idq; quod diximus ſignificat.

Quid ſignificet, quæ mingitur groſſa, & permanet groſſa: & quæ mingitur groſſa, ſed redditur clara. CAP. 3.

ATgroſſa ſimili mõ, aut mingitur groſſa, & permanet groſſa: aut mingitur groſſa, ſed reddi tur tenuis. Prior quidem indicat uigorem agitationis, q̃ eſt in humoribus groſſis, & flatuoſis, cum qua adeſt, uel affuturus eſt dolor capitis, propter conturbationem, ac euaporationem humorum. Altera autem ʒ ceſſare ʒ ebullitionem groſſorum humorũ, ſed tamen naturam incipere ſecretionem eorum, indicat. Et hæ quidem ſunt humoris, quòd ad ſubſtantiam, differentiæ.

D

Vrinarum differentiæ a colore. CAP. 4.

CVm uero in priore partitione mentionem ẽt fecerimus dr̃iarum, quæ a coloribus capiũt, iam deinceps eas exponamus. Prima igitur eſt urina alba, hãc ſequitur pallida, deinceps rufa, quarta eſt flaua, poſt hanc rubra, ultimo nigra: & extremæ quidem ſunt duę, alba & nigra: reliquę aũt mediæ inter has. Eſt igitur pallida proxima albæ: rufa autem longius diſtat ab alba propior pallidę: è diuerſo aũt, rubeam proxima eſt nigrę, lõgiſſimè diſtans a rufa, & a pallida: flaua aũt peculiarem, ac propriam hẽt miſtionem, ita ut gemini coloris eſſe uideat̃, partim rufi, partim rubei. † Quare in libro De criſibus nõ abs re hmõi urinam ad ſplendorem uergere dixi mus: ʒ ſplendorem, n. a rufo, nitorem aũt, a rubeo, accipit. Ergo ordine quodam mutuo a ſe inuicem urinæ hæ coloribus differunt, alba pallida, rufa, flaua, rubea, nigra. Fit aũt pallida, cũ modicum choleræ ſeroſæ humiditati accedit: rufa aũt fit, qñ plus choleræ additur. rubea fit a ſanguine: nigra uero a nimia exuſtione, & ab alijs cauſis, ut paulo poſt dicetur: alba aũt indicat extremam cruditatem. Hę igitur ſunt chymatis, ſeu humoris, ſimplices differentię in ſubſtantia, & colore. Reliquum eſt, ut complicatas, connexas q̃; dicamus, quales ſcilicet ſint: quę deinceps ſimul connecti poſſunt, quę item non poſſunt: &, ſi connectantur, quid ſignificent.

† Quare & in libro De criſibus ſplendentem ipſam appellauit Galenus: iure. n ſplendet.

De tenui, & alba urina. CAP. 5.

SIt igitur quo ad ſubſtam ſuam minime cocta, talis uero eſt tenuis: cui ita permanenti tenui, annectatur color exquiſite albus, ut ſit ea tenuis, & alba: hæc urina multa ſignat. Aut enim imbecillitatem uirtutis oñdit, ſicut in ſenibus, & in morbis diuturnis: in pluribus, ut plurimum apparent urinæ tenues & albæ. Tales ẽt in non nullis, qui natura imbecilles uires hñt, vñr. Interdum ſignat obſtructionẽ † renũ, qđ cognoſcẽ ex dolore loci affecti: aut obſtructionem hepatis, ut in ijs, qui quartanis affligunt febribus: ⁊ groſſitie. n. ſua melancholici humore obſtruentes uias, ſolẽt hmõi urinas efficere, Indicant uero tales urinæ, & aliud ſummũ malũ: ſi. n. in cauſonide, & urente febre appareat urina tenuis, & alba, ſignat phrenitim. Cum. n. febris ipſa urens indiciũ faciat plenitudinis, & abũdãtię bilioſi humoris, urina uero nõ tingit, manifeſtũ eſt, ꝙ bilioſus humor nõ retinetur in uaſis, ſed leuitate ſua cerebrũ inſilit. Siq dẽ igitur nõdũ adeſt phrenitis, urina exñte tenui, & alba, febre uero cauſonide, prędicimus phrenitim futurã: ſi uero adeſt phrenitis, urina uero eiuſmodi eſt, p̃dicimus mortem, ut plurimum: neq;. n. poterit uirtus cerebri ſeruari, cui ingruit tãtus acutæ mordacisq; choleræ impetus. Hæc igit ſignificat urina tenuis & alba.

† *Sicuti, cum in nephriticis apparet, indicat: & in quartanis ſimiliter, cũ in principijs talis mingitur, obſtructionem ſignificat.*

Quid ſignificet tenuis & pallida. CAP. 6.

SIt iterum urina, quo ad ſubſtantiam, cruda. i. tenuis: quo ad colorem autem, modice cocta, ut ſit pallida: talis debilitatem uirtutis ſignificat. Quo ad colorem enim concoxit, quippe cum hoc facilius ſit: nondum uero quo ad ſubſtantiam, propterea, quòd hoc difficilius eſt.

Quid indicet tenuis & rufa. CAP. 7.

SIt urina tenuis, cui annectatur color rufus: talis melior quidem eſt priore, eſt tamen cruda, quo ad ſubſtantiam.

Quid indicet tenuis & flaua. CAP. 8.

SIt urina tenuis & flaua: hæc non ſolũ cruditatẽ indicat, ſed ẽt defectũ alimenti: id qđ in iuuene ieiuno reperitur. Interdũ oñdit calorẽ multũ in ꝓfundo, bilioſũ ſuccum gignere, id quod in febre tertiana: indicat & uigilias, ac animi perturbationes. † Hæc omnia flaua urina efficit.

† *Hæc oĩa flauã urinã efficiunt.*

Quid ſignificet tenuis & rubea. CAP. 9.

PRoponatur iterum urina cruda, quo ad ſubſtam tenuis, ſed rubea: talis nunq̃ reperitur. Si. n. rubeus color in urina a ſanguine fit, ſanguis uero a coctione, coctio autem ſubſtam ingroſſat, manifeſtum eſt, ꝙ rubedo in urina cum tenuitate conſiſtere non poteſt. Quòd, ſi aliqñ reperiatur tenuis urina cum rubore, color ille exquiſite rubeus non eſt, ſed eſt quiddam ichoroides.

Tenuis nigra. CAP. 10.

VLtima autem eſt connexio tenuis & nigræ: hæc etiam nunquam reperitur. Color. n. niger fit propterea, ꝙ melancholicus humor per urinas purgatur: aut fit a frigiditate nimia, aut a nimia ſanguinis aduſtione: hæc uero tria groſſitiem ſibi uendicant.

Quomodo tenue cum nigro non poteſt conſiſtere. CAP. 11.

QVòd autem tres, quas diximus, urinæ nigræ dr̃iæ, groſſam ſibi ſubſtantiam uendicent, manifeſtũ eſt: in remiſſione. n. febris quartanæ, & ſolutione melancholiæ, urinę apparent nigræ. Redduntur autem nigræ propterea ꝙ humor nigræ bilis per has expurgetur, qui ſua ſubſtantia terreus eſt, & groſſus: quare, & urinas efficit groſſas. Simili modo, & hæ urinæ, quæ exaſſatione aduſtioneq; ſanguinis nigræ fiunt, groſſæ ſunt. Si enim uſtio nimia exiccat humiditatem ſanguinis, cõſtat, quòd etiam groſſam efficit eius ſubſtantiam: quare manifeſtum eſt, quòd & urinæ groſſæ fient: à ſanguine enim, & coloris immutationem accipiunt, & ſubſtantiæ uſti ſanguinis groſſitiem referunt. Frigiditas uero, quia ingroſſat materiam, etiam urinæ ſubſtantiam faciet humori ſimilem. Ita igitur urinæ fiunt groſſæ, ut docui.

Groſſa alba. CAP. 12.

ET de cõnexione ſubſtãtiæ tenuis cũ diuerſis urinæ coloribus, hæc q̃ diximus, ſufficiant. Superęſt, ut de altera ſubſtãtię differentia diſſeramus. Sit igitur urina groſſa, cui ita ꝑmanẽti groſſæ color albus accedat: talis urina magnã eſſe in corpore crudorum humorũ copiã indicat.

Groſſa rufa, groſſa flaua, groſſa pallida. CAP. 13.

PRoponatur groſſa, & pallida: hęc non poteſt in connexionem uenire: neq; etiam groſſa, & rufa, neq; groſſa, & flaua, ſimul conſiſtere poſſunt. Colores enim hi propter defectũ materiæ fiunt, ac debilitatem uirtutis: groſſa autem à cõtrarijs fit cauſis. Quare manifeſtum eſt, quòd rufa, aut pallida, aut flaua, ſimul cum groſſa permanere nequeunt.

Groſſa rubea. CAP. 14.

SIt urina groſſa, & rubea, huiuſmodi enim urina reperitur: ſignificat plenitudinem sãguinis, ut fit in ſynochis febribus.

Groſſa nigra. CAP. 15.

SIt groſſa urina, & nigra: talis ẽt reperitur, & ſignificat euacuationẽ humoris melancholici: id qđ multoties fit in declinatione quartanarũ, & in ſolutione melãcholiæ. De urinis uero nigris, q̃ fiũt aut ab aduſtione, aut à frigiditate, poſtea dicemus. Et hę q̃dẽ ſunt groſſi cum ijs quos diximus, coloribus connexiones. Iam uero incipiamus agere de ijs, quę inhærentia uocauimus.

De

De eo, quod reſidet ab urina, & eſt album, planum, inæquale. CAP. 16.

A ESto igitur primum album, ſupremum locum occupãs, planum, ſed inæquale, id eſt uno die coctum, poſtero die non coctum: tale debilitatem indicat uirtutis, quæ non poteſt ex æquo omni tempore materiam concoquere.

Album non planum inæquale. CAP. 17.

SIt uero album quidem, & inferiorẽ locum tenens, nõ amplius tñ planum, ſed diuulſum, hoc deterius eſt priore: illud.n. oñdebat naturam ſuſtinere inæqualitatẽ multis interiectis diebus: hoc uero in una coctione, id quod deterrimum eſt. Et, ueluti Autumnus propterea malus eſſe dicitur, ꝙ eſt inæqualis: ſi tñ inæqualis fiat quarto, uel quinto quoque die, minus eſt malus, ſi uero una die, longe peior eſt: ſic & ſedimenta diuulſa peiora prioribus ſunt, quoniam indicãt naturam in una coctione defeciſſe ob diſtractionem: diſtrahitur uero natura a flatibus, qui inter ſuccos intercurſant, ac dirimunt continuitatem †eorum adeo, ut reddant illos rebelles. Si igitur ſupponamus ſedimentum habere ſe ſecundum naturam, quò ad colorem, & locum, præter naturam autem in ſubſtantia, quis dubitabit longè deteriorem eſſe defectum ſubſtantiæ? §

†Ex græ. impreſſis ita uertendũ. ſucci, qui concoquitur. Qm̃ igitur ſuppoſuim⁹ id, quod inhæret, habere ſe ſecũdum naturã, quo ad colorem & locum, præter naturam autem in ſubſtantia, manifeſtum eſt, ꝙ in ſubſtantia illius, qđ hæc ita habet, æqualitas, uel inæqualitas eſt.

Non planum æquale. CAP. 18.

B SIt igitur prius, æquale diuulſum: tale proculdubio malum eſt: indicat.n. copiam groſſorum, flatuoſorumque humorum in profundo, qui a natura extenuari non potuerunt.

Non planum inæquale. CAP. 19.

SIt aliud diuulſum inæquale, ideſt alio tpe tale apparẽs, alio diuerſum: hoc priore eſt melius: indicat ſiquidem flatuoſos ſuccos eſſe paucos, quos natura cito diſcutiet, & tenues reddet. Et mirum ſane eſt inter opera naturæ æqualitatem malum eſſe, inæqualitatem bonum: quod merito ſanè ita euenit: mala enim ſi eandem perpetuo uim habeant, deterrima ſunt. Sicut & pulſus arteriarum, ſi ſemper & continuo intermittens exiſtat, deterrimus eſt: ſi uero aliquando intermittens, aliquando non intermittens, minus eſt malum. Eodem modo ſedimentum diuulſum inæquale, minus malum eſt ſedimento diuulſo, & æquali. Et hæc quidem de hac complicatione dicta ſufficiant.

Suſpenſum album, planum, æquale. CAP. 20.

SIt aũt alia complicatio, hæc. Sedimen, quo ad colorem, ſit coctum, & ſit album, non obtinẽs tñ locum inferiorem, ſed medium, planum in ſubſtantia, æquale in tpe: tale indicat coctionem, ſed tñ non perfectam: id.n. non eſt hypoſtaſis, loco tamen ſolum differt ab hypoſtaſi. Cauſa autem diuerſitatis loci eſt abundantia flatus, qui immiſcetur ſuccis: ſi.n. flatus haud exacte per concoctionem fuerit extenuatus, ſed ob craſſitiem incluſus fuerit intra ſedimen, flatus ipſe trudit illud, atq; attollit, aut ad ſupremam ſuperficiem, & tum uocatur nubecula: aut ad mediam regionem, quod tum uocatur ſuſpenſum. At uero, ſi nulli ſunt omnino flatus, ipſum grauitate ſua deorſum fertur, uocaturq; hypoſtaſis. Et de ſuſpenſo quidem id mihi dicendum fuerat.

C

De hypoſtaſi & nubecula. CAP. 21.

✻ TRia hæc igitur, q̃ diximus, diuerſa ſunt tñmodo ſitu: ſitus aũt uariatur per flatum: flatus autem gñatur coctione: coctio uero, qñ ꝓfecta fuerit, flatum attenuabit, & reſoluet: ꝓpterea
✻ hypoſtaſis perfecta perfectam indicat coctionem. Si aũt uentoſitas illa præ groſſitie extenuari,
✻ reſoluiq; non potuerit, relinquetur in humoribus: q̃ erit ueſtigium coctionis humorum non eq̃dem perfectæ, ſed manifeſtæ, & mediæ inter crudos & coctos. Hæc aũt, ſi non multa fuerit, propellet ſedimentum ad regionem mediam: ſi multa, ad locum ſupremum, fietq; nubecula, †quę ẽt ſignum eſt coctionis: quodcunque.n. fuerit, quod ab urina reſidet, coctionem ſignãt, eam tñ minus bonam, ſi multum & groſſum fuerit. § Clarum eſt igitur, ꝙ ex ſitu ſedimentorũ nihil plus diſcimus, quã modum & menſuram eorum, quæ indicantur. Si.n. nigrum erit id, quod reſidet,
D ſignum eſt malum: minus uero eſt malum, ſi ſolum id nigrum eſt, quod in medio iacet: ac multo minus etiam, ſi nubecula: ſi uero id, quod in infimo eſt, ueluti hypoſtaſis, longe eſt peſſimum. Sufficiant uero hæc dicta de ſitu, qui neq; bonum, neq; malum ſignãt, ſed modum & menſuram boni & mali. Cum autem in eo, quod reſidet quatuor nobis conſideranda ſint, color ſcilicet, locus, ſubſtantia, & tempus: ſupereſt, ut de colore iam differamus, cum de ſubſtantia, tempore, & loco, iam ſatis dixerimus. Color autem alius eſt naturalis ei, quod reſidet, & eſt albus: alius præter naturam, qualis eſt niger § fuſcus ſeu § liuidus, pallidus, rubeus: de quibus iam agamus.

†Et indicabit cõ coctionẽ uerum obſcuram, qm̃ multa & craſſa eſt illa uentoſitas.

Color rubeus quid ſignificet. CAP. 22.

SEdimentum rubeum fit a ſanguine ichoroſo de: ſignificat autem coctionis defectum, non tñ mortem: cum enim ſuccus is ſit benignus, & amicus naturæ, § magnum § periculum inferre non ſolet: quia uero indicat cruditatem, ob id etiam morbum diuturnum: id autem ex eo, quod
✻ dicturi ſumus, intelliges. Humores quidam generantur ex phlegmate, ſicut phlegma, & ichor: quidam generantur una cum ſanguine, ſicut flaua bilis, & nigra bilis. Quando igitur in urina ſedimẽtum uidetur rubeum, indicium eſt, quòd ab ichore colorem accepit: ichor autem fit ante, quàm ſanguis fiat (neque enim natura perfectam ſanguini tincturam dedit) manifeſtum eſt, ꝙ nondum coctus eſt: ad hoc autem tempore indiget natura, ut ſanguis coquatur. Quid igitur ſignificet ſedimentum rubeum, iam diximus.

Quid ſignificet nigrum. CAP 23.

SEdimẽtũ aũt nigrũ aliqñ frigiditatis eſt indiciũ,interdũ caliditatis:diſcernẽ uero alterum ab altero hoc mõ.Si añceſſit liuidus,poſtea ſubſecutus eſt color niger,indicationẽ facit frigiditatis:ſi uerò añceſſit * croceus,ſubſequit uero niger,caliditatẽ indicat.§Et quatuor q̃dem in eo, qđ reſidet,inq̃ſiuimus,colorẽ dico,& locũ,& ſubam, & tps:oĩum aũt horũ ſyncriſin fecimus.§

*χλωρὸν.

Quid ſignificet liuidum. CAP. 24.

LIuidum autem frigiditatem indicat,& internitionem uirtutis.

De ſpeciebus urinarum oleaginarum. CAP. 25.

EX oleaginis urinis alia eſt elæochroa,alia elæophanes,alia elæodes.Prima principiũ indicat colliquationis † adipis totius corporis,eſt uero ea colorẽ olei retinẽs.§Elæophanes aũt hẽt† aliq̃d magis ſimile oleo,qđ ſupra urinã ĩſidet:ſignãtq̃; augmẽtũ colliquationis. Elęodes ẽ,q̃ tota ſui ſuba,&*uñquaq; eſt ueluti oleũ:q̃ indicat ſtatũ,& sũmũ uigorẽ colliquationis. Sunt aũt hæ urinæ ẽt ex colliquatione adipis renum. Extãt tñ cautiones,q̃bus hoc diſcernas,quarum meminit Hippocrates in Aphoriſmo de reſolõne adipis renũ,ubi dicit. ‖Quibus hypoſtaſis pinguis,ac ſimul tota,ijs renũ uitiũ ſignãt.Ipſemet docuit diſcernendi modum,cũ addidit ἀθρόν.i.ſimul tota.§In renũ.n.colliquatione celeriter adipes excernunt.§in colliquatione aũt totius corporis adipes colliquati paulatim,i.tarde, & nõ uniuerſim,cũ urina exeũt. Quia.n.recipit adeps à uenis mẽbris uicinis,deinde ab ijs,q̃ cõtinuãtur,& rurſus ab alijs,& alijs,& tandẽ a renibus,& à ueſica,patet multo poſt tpe excerni:adipis uero ĩ renib.colliquati,p̃p uicinitatẽ trãſit9, celerrima ẽ excretio,& nõ paulatim.Hoc igĩ ẽ,qđ dixit Hip.ſimul tota.i.celeriter.Hæc de oleaginis.

† *Nõ eſt in impreſſis græcis.*

†, exquiſitiorem mixtionem olei cum urina.

*colore.

7. Apho.35. Ex. ord.56.

Quid ſignificet hypoſtaſis oroboides. CAP. 26.

CVm autem caro ipſa liquatur,facit hypoſtaſes oroboides.i.ſimiles orobis:quas ut bene diſcernas,aĩum aduerte ad coctionem,aut cruditatem,aut febrem acutam præſentem.Si.n. adeſt febris,totius corporis eſt paſſio:ſi uero non adeſt febris,eſt uitium renũ. Et rurſus, ſi adeſt cruditas urinarum, totius corporis uitium eſt:ſi coctio adeſt, hypoſtaſes uero orobinæ appareant,uitium indicat renum. Nec ſine cauſa cruditas inceſſit,qñ morbus eſt totius corporis:ea enim uaſa,quæ coctionem conficiunt,male affecta ſunt:in uitio autem renum cruditas non adeſt,renes enim non ſunt inſtrumenta coctionis urinæ.Hæc de colliquatione carnis & adipis.

Quid ſignificet hypoſtaſis petaloides. CAP. 27.

QVando ſolida mẽbra male ſunt affecta,abradunt primũ ſuperficiarię partes,& reddũt urinas petaloides.s.i.ſquamoſas:ſunt tñ,& hæ aliqñ à uitio ueſicæ.Diſcernes autem hoc exijs, quæ iam diximus de uitio renum:ſi.n.adfuerit febris, totius corporis eſt uitium:ſi non adfuerit febris,uitium eſt ueſicæ:ſi cruditas adſit,totum corpus eſt affectum:ſi coctio adſit,ueſica.

Quid ſignificet pityroides. CAP. 28.

QVando febris,profunda corporis uaſa corripit,ac dilacerat,hypoſtaſes fiunt pityroides.i. furfuraceę,quę ſtrictiores quidem ſunt ſquamoſis,ſed groſſiores: id uero etiam uitium ueſicæ aliquando indicat. Diſcernitur autem hoc eo,quo diximus,modo:ſi enim adfuerit febris, uitium eſt totius corporis:ſin minus,ueſicæ.

Quid ſignificet crimnodes. CAP. 29.

POſtea quam uero febris ipſa longe lateq; maiori ui,quã in ſuperioribus uitijs,ſolida mẽbra corripuerit,facit ſolidiora ſedimenta,quam erant illa,quæ ſpeciem furfuris referebant,quæ uocantur crimnodea§.i.farinæ,ſiue etiam ſpumæ ſimilia.§ Hæc uero duo ſignificant,aut crematione ſanguinis,aut liquefactionem ſolidorum nimiam. Et,ſiquidẽ alba fuerint,quæ reſidẽt, ſolidorum membrorum eſt uitium:ſi uero rubea extiterint,ſanguinis crematio.

Quid ſignificet ichoroſa urina,& quæ ſandarachæ ſimilis eſt. CAP. 30.

INdicat hepar eſſe ulceratum, cuius ſubſtantia diſſoluitur. Et partes quidem huius ſedimenti ſubtiliores habent colorem ichoroſum: craſſiores autem ſunt ſimiles ſandarachę,quę ut plurimum portendunt mortem infirmis:aut,ſi ſuperuixerint,hydropem.

Quid ſignificet fœtida. CAP. 31.

FOetida urina indicat putrefactionem,& internitionem uirtutis.

Complicationes humoris,& ſedimenti. CAP. 32.

REſtat uero nobis ſpeculari de humoris urinarij cũ ſedimentis cõnexionib.ac dicere,qđ ſignĩent.Hę.n.cõnexiones,quas hucuſq; explicauimus, erãt uel ſolius humoris urinarij,quas primo loco ediſſeruim9:uel ſoli9 ſedimẽti,quas ſcđo loco expoſuim9: Nunc ãt,& humoris,& ſedimẽti ſimul connexiones cõplicemus:& exponamus', quid ſignẽt q̃libet complicationis dria.

De tenui & albo. CAP. 33.

PRoponatur igitur primo urina non cocti humoris,qui eſt tenuis: nec cocti coloris,qui eſt albus:in tali urina nunquam poteſt exiſtere ſedimentum:tenuitas.n.ſignificat defectum materiæ,ex qua fit id,quod reſidet. Ad hęc in tenui,quę permanet tenuis, eſſe ſedimentum, ſimulq; eſſe urinam pallidam,aut rufam,aut flauam, eſt impoſſibile:in ijs.n. natura priuata nutrimento conuertit ſe ad colorem faciendum. Quare ſi uolumus conficere connexiones humoris urinarij cum ſedimentis,tenue abijciamus a propoſito,proponamus uero groſſum.

Groſſum

Groſſum album non planum. CAP. 34.

A SIt uero urina colore alba, ſubſtãtia groſſa: in hac poteſt reſidere ſedimen, quod ſit albũ, ſed non planum, id eſt diuulſum: in talibus enim crudorum ſuccorum copia colligitur, quæ, licet coctionem coloris admittat, ſubſtantiæ tamen minime.

Groſſum rubeum non planum. CAP. 35.

SIt alia groſſa, cui inditus ſit color rubeus: pallido.n.rufo, & flauo, ob eas, quas diximus cauſas, groſſum connecti non poteſt: ſi igitur rubeo miſceatur groſſum (id quod ſæpius accidit in ſynochis febribus) ſignum eſt cruditatis, & in humore, & in ſedimento, tum quo ad ſubſtantiam, tum quo ad colorem utriuſque, humoris ſcilicet, & ſedimenti.

Groſſum nigrum non planum. CAP. 36.

SIt urina alia groſſa, & nigra: hæc non cocta eſt, nec colore, nec ſubſtantia tã humoris urinarij, quam ſedimenti. Et hæ quidem ſunt connexiones urinæ groſſæ, quæ remanet groſſa.

Mediocris ſubſtantia cum quibus coloribus eſſe poſsit. CAP. 37.

SIt uero urina, quo ad ſubam, mediocris, cui annectatur color aliquis: hæc alba eſſe non põt, ſi.n.alba eſt, cruda eſt. Eſto tñ, appareat urina mediocris ſubſtantię, & alba: mirum profecto
B erit, qũo natura mediocrem ſubam faceret, colorem uero non decoqueret, cum illud maioris ſit negocij, & difficultatis. Mediocre igitur cum albo conſiſtere non poteſt: raro autem cum pallido, niſi abundans humiditas aliunde choleræ aduenerit. Color quoq; rufus, aut flauus cũ mediocri urinæ ſubſtantia non poteſt communionem habere: q̃, ſi aliquãdo habeat, in illis tamen nihil reſidet: proinde & has urinarum cum hypoſtaſi complicationes, ut inanes, omittamus.

Quæ urinæ ſunt malæ. CAP. 38.

VIrides, ſeu liuidæ, nigræ, cruẽtæ, nimiũ groſſæ, rufæ ſupra modũ, impermixtę, rufæ ſimul tenues, carentes hypoſtaſi, prauæ ſunt: fętidæ, pingues, oleaginæ, & eæ, quæ excedunt copiam potus.

Nubeculæ & hypoſtaſes malæ. CAP. 39.

LIuidæ, nigræ, *obſcuræ, uariæ, diuulſæ, & hæ, quas anteuocauimus crimnodes, ſanguinolentæ, biliоſæ, & exuſtæ, phlegmaticæ, & fœtidæ: Vrinæ uerò, in quibus nihil reſidet, ſunt omnino prauæ. Hæ igitur ſpecies urinarum ſignificant plurimas cauſas diuerſorum morborum, eorumq; augumenta, declinationem, diſcretionem, cõcretionem, coctionem, cruditatem, modũ inſuper periculorum, quæ futura ſunt. Conſiderare autem medicus debet in his omnibus mul-
C titudinem, & uim cauſarum, ac exuperantiam, quo delictum omne euitetur. * ζοφώδεις.

De differentijs urinarum in hominibus ſanis. CAP. 40.

IN morbis febrilibus utiliſſima eſt urinę indicatio. Qm̃ aũt oẽ, qđ eſt p̃ter naturã, cognoſcitur per id, qđ eſt ſcđm naturã, idcirco urinarum notitia incipere debet ab ijs, quę ſcđm naturã ſe hñt. Optima igitur urina eſt in ijs hoĩbus, qui ſani ſunt, & bonam corporis habitudinem ſortiti ſunt, ſubrufa, aut ſubflaua, mediocris craſſitiei, tali calore permanẽs, quali micta eſt: hypoſtaſim retinens planã, æqualem, albam per oẽ tp̃s, multitudinem aũt pro menſura, & rõne potus. In mulieribus tñ urina ſcđm naturã albioris coloris eſſe debet, q̃ in uiris, hr̃eq; hypoſtaſim maiorem: In puerili uero ætate neceſſe eſt groſſiorem eſſe hypoſtaſim, p̃p edacitatem puerorum, & motus eorum importunos, ac inordinatos. Qñ aũt Hippocrates dicit ‖ hypoſtaſim planam, vult ſignare nõ diuulſam, ſed continuam: qñ dicit æqualem, vult ſignare tum eam, quæ per oẽ tp̃s ſimilis eſt ſui ita, ut, ſi uno die ſit cocta, poſtero die non ſit cruda: tum eam, quę ſedimentum, & humorem urinarium habet totum ſibi æqualem. In urina naturali conſideranda ſunt hæc, ſubſtantia, color, & ea, quæ humori adhærent, qualis eſt nubecula, ſuſpenſum, & ea, quæ in fundo eſt, hypoſtaſis: q̃ ſi aliquid horum in urina immutatum fuerit, indicium erit cruditatis in uenis. In Prog. com. 2. t. 26. 4. 200. b

Qualis urina optima eſt in ægrotantibus. CAP. 41.

D OPtima in ægrotis urina eſt ea, q̃ ſimillima eſt urinę ſanorum hoĩum, ſubpallida, aut ſubflaua, hñs hypoſtaſim albam, planam, æqualem. Ab hac uero iã defecit, quæ ſuſpenſum hẽt album, planum, æquale. Adhuc uero magis deficit, quę nubeculam habet albam, planam, æqualem. In quibus.n.flatus eſt in profundo groſſus & incoctus, ſi paucus is fuerit, permittit materiã ad matellæ fundum deferri. ſi uero abundauerit, effert hypoſtaſim ad ſuperficiem ſummam urinæ, & facit eam, quam dicunt nubeculam. Quanto igitur flatus præualuerit, & magis diſſecuerit, ac magis in altum ſuſtulerit hypoſtaſim, tanto minus cocta dicetur eſſe urina. In tertianis tamen exquiſitis, & in ephemeris febribus, ſola nubecula, aut ſuſpẽſum ad ſolutionem morbi ſæpe ſufficit: interdum ſufficit & ſolus color urinæ bonus.

Quòd non omnis hypoſtaſis alba bonum indicet. CAP. 42.

SAepe aũt albus color eorum, quæ in urina reſidẽt, decipit idiotas ita, ut neſciãt malã eſſe hypoſtaſim, q̃ illis vr̃ bona: ac è diuerſo bonã eſſe, quę illis vr̃ mala. Accidit.n.aliqñ ut albus humor, & crudus excernatur ſimul cum urina, ac in imo ſubſideat, inſtar bonæ hypoſtaſis: aliqñ affecto hepate, aut renibus, pus cum urina excernitur, & ſubſidet, ita ut indoctos decipiat. Sed hoc diſcernet̃ primum per dolorem, qui p̃ceſſit in renibus, aut in hepate, aut in aliquo mẽbro alio, qđ ſolet per urinas expurgari: deinde per fœtorem, quem obtinet pus. Crudus aũt humor diſcernetur a bona hypoſtaſi per inæqualitatem ſubſtantiæ eius, quod inhæret: neq;.n.humor

crudus permanet ſibi cõtinuus, ſed diuidit in exiles, & minutas partes ueluti arenulas, neq; pla- E
nus eſt oĩno, ſicut uera hypoſtaſis. In bonis aũt urinis primum, qđ apparet, eſt nubecula: dein-
de facto aliquo deſcenſu apparet id, qđ uocat ſuſpenſum: in fine aũt ꝫ poſteaq; iã carminata eſt ꝫ
ſubſidet in ꝓfundo, facitq; hypoſtaſim, nimirum cũ iã perfecte cocta fuerit. At in crudis humo-
ribus a principio ſtatim delabit multitudo nõ pauca in profundũ matellæ, interim & totius, uri
næ color eſt malus: deinde paulatim concocta, & extenuata multitudo attollitur in medium hu
moris, facitq; ſuſpẽſum. Poſteaq; uero maximopere extenuata, coctaq; fuerit, inſidet in ſuperfi
cie humoris urinarij, faciens, nubeculã, q̃ idiotis imponit, ut opinentur morbũ labi in deterius.

GALENI DE CRISIBVS LIBRI TRES

Nicolao Leoniceno interprete.

Denuo etiam ab Auguſtino Gadaldino ad optimorum exemplarium Græcorum ueritatem multis in locis emendati.

ARGVMENTVM LIBRI.

Agit de temporibus ægritudinum dignoſcendis, ſiue illa quidem præſentia ſint, ſiue futura: ac ſignorum omnium naturam explicat, quibus uniuerſa iudicationis morborum prænotio conſiſtit.

Quid hoc opere agendum. CAP. 1.

SIue ſubitam in morbo mutationem, ſiue ad meliorem ſtatum inclinationem ſolam, ſiue agitationem, quæ eas antecedit, ſiue omnem morbi ſolutionem, ſiue eam tantum, quæ bona ſit, Criſim uelit quis appellare, non eſt mihi, niſi obiter, hoc in loco diſtinguere propoſitum: ſed, quo pacto hæc omnia quiſpiam optime prænoſcat, percenſere inſtitui. Optimum autem prænotionis eorum principium, quod etiam futuri ſtatus: ſic autem appellatur uehementiſſimum totius ægritudinis tempus.

Quot morbi tempora: ac quibus ex rebus perperam a ueteribus ſciungebantur. CAP. 2.

SVnt enim omnia eius tempora quatuor numero, principium, incrementum, ſtatus, declinatio. Quædam uero ægritudines ob earum malignitatem, atque ob ęgrotantis imbecillitatẽ, ſtatim in tempore incrementi hominem occidunt: ſicut & quædam aliæ in ipſo ſtatu. An uero etiam in declinationis tempore aliquis morbus poſſit occidere, non ſine ratione quæſitum eſt: H
ſed de hoc ꝓcedente ſermone dererminabitur. Has autem quatuor partes quidam etiam tempora uniuerſæ ęgritudinis appellant. Eandem autem ob cauſam tempora etiam uocant uniuerſalia, ut quæ à particularibus differant, in quæ ſingulæ acceſſiones diuiduntur. Definiuntur aũt non dierum ꝫ uel horarum ꝫ (ut quiſpiam exiſtimauerit) numero: neq; enim fieri poteſt, ut morbus, qui in quatuor diebus ſit finiturus, æqualia habeat tempora partium cum eo, qui uſque ad quadrageſimum diem debeat extendi. Et omnes quidem hucuſq; conſentiunt. Quomodo autẽ iudicare, atq; diſtinguere huiuſmodi tempora oporteat, non etiam in hoc omnes inuicem concordant: ſed nonnulli quidem, ſi anticipent, aut ſubſequantur acceſſiones, conſiderant: hi uero ad earum longitudinem reſpiciunt: alij ad magnitudinem, quam etiam uehementiam nominant: quidam & hæc ipſa in remiſſionibus conſiderant: deinceps inuicem altercantur: cum liceat, quæ diximus omnia, coniungere, ac præterea alia, quę dicentur: hac. n. uia uix quiſpiam exquiſitam faceret conſtituti temporis coniecturam. Si uero quidpiam ex his indiſcuſſum prætermittatur, tantum præcognitioni nocebit, quantum uel magnitudinis, uel uirium, quod prætermittitur, obtinebit.

De ratione ſtatus, & incrementi uniuerſæ ægritudinis dignoſcendi. CAP. 3.

NVnquid igitur morbus augeatur, non ex eo tm̃ coniecturari oporteat, ꝙ acceſſiones anticipent: ſed ẽt earum longitudinem oportet annotare, & magnitudinem quoque, ac morẽ,

qui

A qui cũ ſymptomatibus,verbi gratia,uel ſine his,euenit:ſicut etiã in intermiſſione:& de declinatione hæc eadem exiſtimo conſideranda.Voco autem intermiſſionẽ(Græce διάλειμμα)qñ febris in quietem deſierit:declinationem,oẽm eius partẽ,q̃ ſtatum ipſum ſubſequitur vſque ad ſecundæ acceſſionis principiũ.Nã anticipatio ſola per ſe ipſam nõ eſt ſufficiens ſignũ incremẽti, q̃ ſæpe morbi proprietatem conſequitur potius,q̃ eius incremetum:cum & quartani, & tertiani,& quotidiani quidã circuitus vſq; ad integram ſolutionem ita anticipare uiſi fuerint. Cõſueuerunt aũt medici,tales formulas typosve,anticipantes nominare : ſicut alias uocãt tardantes, quęcunq; ſtatim ab initio futuri tẽporis aliquid poſterius aſſumunt.Sed & in his plus,q̃ ꝓportio exigit,uel anticipare,uel ſubſequi,alterũ incremẽti,alterũ declinationis,uidẽt eſſe indicium: ſimpliciter aũt anticipare,uel ſubſequi,neutrius.Cõuenit aũt non ſolum aduertere, nunquid ſecunda acceſſio conſuetã anticipauerit horam,ſed nunquid etiã lõgitudo temporis eadẽ,aut magnitudo æqualis:aut,q̃ nunc adeſt,ſit malignior aut ſimplicior.Hęc ipſa ẽt ſunt in intermiſſionibus,& declinationibus inſpiciẽda. Longitudinẽ quidem temporis facillimum eſt cognoſcere: magnitudinẽ uero,quam & uehementiã uocant,& morem,quẽ ẽt modũ appellant, tum ex propria morbi ſpecie, tum ex ſuperuenientibus ei ſymptomatibus ſpectanda cenſeo. Ex propria
B quidẽ morbi ſpecie,ea quæ propriã ipſius cõplent naturam,cõtemplando:ueluti,exẽpli cauſa, in pleuritide,ad lateris dolorẽ pungentem,& febrem acutam,& tuſſim,& ſpirandi difficultatẽ: Ex ſuperueniẽtibus uerò ſymptomatibus,ſi multa,ſi diuturna,& ualida,atq; maligna ẽt extiterint:aut contra,pauca,ac breuis temporis,& parua,& ſimplicia fuerint.Sic & intermiſſionis,ac declinationis tps,ſi longius p̃cedente,uel breuius:aut toleratu difficilius,uel facilius: aut ſi quod ex acceſſione ſymptoma remanſerit,aut oĩa ceſſarint.Si.n.ijs,q̃ diximus,adſint peiora,morbus augetur manifeſte;ſi uero meliora,declinat.Sit.n.ut acceſſio conſuetam anticipet horam : longior ẽt fiat,atq; uehementior,malignior q̃ue:& cũ multis,prauisq; ſymptomatibus ſperturbet:ſ ſi ẽt,ut declinationis tps breue fiat,neque exquiſite toleratu facile,neq; oĩno à ſymptomatibus acceſſionis liber:neminem futurum arbitror,qui de hm̃oi ægrotantibus q̃rat, nunquid morbus in eis ad magnitudinem creſcat.Rurſus uero fiant oĩa his contraria,nimirum ipſius inſultus iniciũ tardet:lõgitudoq; acceſſionis ac magnitudo imminuatur:malignitas mitigetur:& ea, quę ſuperueniunt ſymptomata,minora ſimplicioraq; fiant,uel neq; oĩno ſuperueniant:intermiſſio ẽt uel declinatio toleratu facilis,lõgaq; ſuccedat,omniaq; deleat acceſſionis ſymptomata:nam & hęc manifeſtiſſima sũt declinationis indicia, ſicuti priora augmẽti.Cũ uero,quę ad acceſſiones
C ambas pertinent,æqualia fuerint:morbũ cõſiſtere demõſtrãt. Nũquid igitur plus,q̃ erat oppor tunũ,à nobis eſt dictũ ? aut aliquid ab Hippocrate p̃termiſſum,ubi docet, quo pacto quiſpiã ex circuitibus inueniat ægritudinis incrementũ ? Ait.n.‖ Acceſſiones eſſe inuicẽ cõferẽdas:ſi citius 2. Epid.ſect.1.
fiant,uel non:ſi in longius tempus,uel non:ſi deniq; magis,uel non. Hoc.n.uerbũ,citius uel nõ, nihil aliud oſtendit,niſi utrum acceſſio horam conſuetam anticipauerit, uel tardior facta ſit: Illud aũt,in longius tempus uel non,nunquid longius perduraverit tps,an breuius.illud uero,magis uel non,reliqua oĩa, quæ à nobis explicata ſunt,in ſe comprehẽdit:nam,& magnitudinẽ, & morem ipſius morbi,& ſuperueniẽtia ei ſymptomata,eorumq; inſuper numerũ,in eo,qđ dicitur,magis ac minus,comprehẽdi exiſtimes: ſic & declinationis(ut q̃ & ipſa ſit totius acceſſionis pars)magis ac minus ex eiſdẽ inuenire oportet intẽtionibus.Incremẽti itaque,& aſcẽſus,& augmenti(his.n.oĩbus nominibus ſecũdũ ægritudinis tps appellant)ſi citius fiat acceſſio, ſi lõgiori tpe duret,ſi magis ẽt,indicia ſunt:ſicut his contraria,declinationis ſigna oſtendunt, ſi uidelicet tardius fiat acceſſio,ſi breuiori tpe duret,ſitq; oĩno præcedente debilior.Statum uero indicãt, ſi in eiſdem permaneãt ac perſiſtant . Et quidẽ ſæpe in morbis nullũ ſenſibile tps inuenitur huiuſmodi,ſed habente adhuc quarta(ſi ita contigerit)acceſſione indicia augmenti, quinta ſup-
D ueniet acceſſio, declinationis principium : qm̃ uidelicet ſtatus momentaneus extiterit adeo, ut nemo,cum adeſſet,agnouerit,ſed,ut exquiſite dignoſcatur, primũ declinationis tẽpus ſit neceſſariũ. Simile quiddã etiã accidit in morborum augmentis:nã interdũ prior acceſſio principium ſimul habuit,& aſcenſum,& ſtatum,ſcilicet in prima ſui parte principium,deinde aſcẽſum,poſtremo uero ſtatum : deinde ſecunda acceſſio manifeſte viſa eſt declinare . Sed præſente quidem ſecunda acceſſione,tunc demum cognoſcere,qualis fuerit illa,q̃ p̃ceſſit,præter id,q̃ unuſquiſq; medicus id facere poteſt,rem ẽt maximi momẽti in vſu medicinæ deſtruit , p̃cognitionẽ ſcilicet,de qua plenius in libris De arte curatiua diximus. Generoſi autẽ medici,atq; arte Hippocratica digni eſt officium,futurum ſtatum præcognoſcere,cum omnem uictus rationem , ad ipſum inſpiciens,inſtituat.Eadem ratione principium morbi atq; augmentum, non,ubi iã perfecta ſunt,cognoſcere,ſed multo antea præſtabit præcognoſcere.

De ratione primi morborum principij dignoſcendi. CAP. 4.

VIdeo tm̃ plurimos medicorũ neq; præſentis ẽt principij notitiã habere, ſicut apprime ad mirabilem Theſſalum,qui in principijs contrahere iubet,ẽt ſi morbus fuerit adſtrictus,ac pro ſui natura egens relaxatione;quo pacto uero quiſpiã ipſum principiũ agnoſcat, tanquã rẽ notiſsimam,dicere prætermiſit.Sed hoc non paruam habet dubitationẽ.Nã,ſi primũ exquiſite

inſultum

in ſultũ pro principio morbi totius ſtatuere oportet, indiuiſibile erit, atq; ſine tpe: ſi vero primã E
acceſſionem, ſcimus hanc aliqñ, & eius augmentum, & ſtatum in ſe ipſa cõprehendere: ꝓter id,
qđ extra oẽm rõnem eſt, ut qui in ſeptem ad ſummũ diebus morbus finiri debet, & qui ad men-
ſes ſex extendi, oẽsque, q in medio tpe terminanť, ſolã hẽant primã pro principio acceſſionẽ.
Sicuti.n.neq; oẽs morbi augmẽtum, aut ſtatum, aut declinationem æqualis hñt tpis, eodẽ arbi-
tror mõ neq; principium. Neq; tñ, ſi quiſpiam primam acceſsionẽ præterierit, iam poterit prin
cipium circumſcribere: nam, ſi ſcđa ſtatim ſubſequať, q̃ hẽat augmẽti indicia, & poſt ipſam ter-
tia, & quarta, & ſic aliæ deinceps oẽs: qui primam omiſerit acceſſionem, tanquã non principiũ:
uel oẽ tps medium uſq; ad ſtatum diceret eſſe principium, atq; ita oĩno tolleret aſcenſum: aut,
ubi primo finiret principium, nõ hret exprimere. Quæ nam eſt huius dubitationis medela? Si q
dem uelint, q̃ ſunt ab Hippocrate ſcripta, perdiſcere, facilis atq; expedita eſſet iſta doctrina: nũc
uero ꝓter id, ꝙ quæ ſunt ab Hippocrate optimè tradita, nolunt addiſcere: illa, q̃ ignorant, dam-
nare conantur. Sed illis quidem inueniri nõ põt ignorantiæ medela, nobis uero perfacile. Inqt
1. Apho. 12. Ex. ord. 5. a .n. ‖ Acceſſiones, & cõſtitutiones, morbi oſtendunt, & anni tempora, & circuituum inuicẽ incre- „
menta. Quòd quidem morborũ conſtitutiones, quandam ueluti eorum ideam ac formã nomi- „
nat, ſm quam ex talibus, & tãtis cõſtituunť uniuerſalibus temporibus, minima quiſpiã hac con- F
1. Epid. com. 3. t. 10. 3. 120. a iectura cõprehenderet: Nam, cum in primo epidemiorum libro antea dixiſſet, ‖ Sunt aũt modi, „
& cõſtitutiones, & acceſſiones harum quarumlibet febrium. deinceps ſubiungit: Statim.n.con- „
tinua, quibus incipiens floreſcit, ac uiget maxime, & ad difficilius attollitur. circa aũt criſim, & „
ſimul cum criſi, extenuatur. Eſt autẽ, cum incipit, mollis ac latens: inſurgit aũt atq; acerbatur ſin „
gulis diebus: circa criſim aũt ſatis emicat. Ex quibus uerbis manifeſtè oſtendit, ſe qualemcunq; „
ex totius morbi tẽporib⁹ cõpoſitionẽ, morbi cõſtitutionẽ nominare. Quo igr mõ morbi, & an-
ni tempora, & circuituũ adinuicem incrementa, uniuerſalia tẽpora morbi cõmonſtrabũt? nã
hoc erat, qđ q̃rebamus. Nam quartana aliqua febris inuadens nõ utiq; hẽt acceſſionem primã
principium: ſicut neq; exquiſita tertiana uſq; ad diẽ ſeptimum, ſuũ põt principium extendere:
eodem pariter modo, & de alijs morbis iudicandum. Nam febris ardẽs, & morbus lateralis, &
inflãmatio pulmonis (Græci καῦσον, πλευρίτιδα, & περιπνευμονίαν uocãt) breuis tpis hñt prin-
cipium: morbus autem comitialis, & articularis, & coxendicum, & renum paſſiones, longi tem-
2. Apho. 25. Ex. ord. 16. a poris. Sic quidẽ à morbis ipſis. A temporibus autem anni, hoc modo: ‖ Aeſtiuæ quartanæ ma- „
gna ex parte breues ſunt, autumnales uerò longæ, & præſertim quæ ad hyemem attingunt. Sic, „
& oĩs morbus alius æſtate quidem breuiorem, hyeme uero diuturniorem hẽt criſim: & princi- G
pium ſic æſtate breuius, hyeme uero longius habebit: ſimilem quoq; ſeruabit in aliis tempori-
bus proportionem. Sic quidem, & anni tempora morborum conſtitutiones prænunciant. Cir-
2. Epid. ſect. 1. cuituum autem incrementa hoc modo: Ait.n. ‖ acceſſiones eſſe inuicem cõferendas, ſi citius fiãt
uel non: ſi in longius tempus uel non: ſi magis uel non: nam, ſi hæc omnia cõiunxerit, ad exqui-
ſitã dignotionẽ propius accedes. Si uero nihil ex iſtis animaduertens, putas poſſe morbi prin-
cipium cognoſcere, ſuel ab aſcenſu diſtinguere, ſ nunquam propè accedes ad ueritatem.

De dignoſcendis morbi temporibus ex Hippocratis ſententia, potiſſimum ex concoctione, & cruditate. CAP. 5.

NVnquid igr hæc ad exquiſitã tẽporũ morbi ſufficiunt cognitionẽ? nequaq̃, ſed hñt aliqđ
quidẽ artificioſæ cõiecturæ: tm̃ uero ab exquiſita rõne deficiunt, quantũ illam, quæ nullo
mõ eſt, ſuperant. Quid uero illis additũ, exquiſitam faciat ꝑcognotionem, ſi totũ leges aphoriſ-
1. Apho. 12. Ex. ord. 5. a mum, intelliges, in quo ita ſcribiť: ‖ Morbi autem acceſsiones, & conſtitutiones, oſtendunt & an „
ni tpa, & circuituũ adinuicẽ incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora in- „
terualla fiant. Sed & ex iis, quæ mox apparent, conijcere oportet: ueluti in laterali morbo ſi ſpu „
tum ſtatim appareat, incipientem morbum facit breuiorem: ſi uero poſterius, longiorem, & uri H
næ, & alui excrementa, & ſudores, uel bonã morborũ iudicationẽ, uel malã, & lõgũ uel breuem „
futurũ morbum, poſt apparẽtia cõmõſtrabunt. Hæc quidem ab Hippocrate in aphoriſmis ſcri „
1. Epid. com. 2. tex. 44. & 45. 3. 111. h. Et 112. a bũtur: in primo ãt libro epidemiorũ, Oẽs ‖ inquit coctiones excrementorum ubiq; eſſe opportu- „
nas, & bonos, iudiciarios q̃; abſceſſus oſtẽdere. Deinde ſubinferẽs inquit: Coctiones celeritaťe „
iudicij, & ſecuritaťe ſanitatis, oſtendunt. Sed coctiones hæ quidẽ oẽs ijs adſunt, q̃ coquũtur: quæ „
nã igr hæc ſunt? Nõ alia ſanè, q̃ illa, q̃ mox apparẽtia nominauit. nã q̃ propria ſunt morbi acci-
dẽtia, ſimul cum morbo inuadunt, ſimulq̃; incipiunt; reliqua uero oĩa mox apparent. Inuadunt
igitur unà cum morbo laterali, & febris acuta, & lateris dolor pũctionis, & difficilis anhelit⁹, &
tuſſis: mox apparent ãt q̃dã, ut ipſi morbo ꝓpria: nõ nulla ãt, ut cõia oĩbus febricitantibus. Vt ꝓ
pria quidẽ ipſius morbi, primum quidem, ſi nihil educatur cum tuſsi, qđ ſufficiens eſt morbi co
ctione carentis indicium: ſecundo autem, ſi educatur quidẽ, ſed nõ bonum: Eſt autem & hoc du
plex, unum q̃dem, qđ ſolum caret coctione: alterum uero, qđ ẽt prauũ exiſtit. Ab his uero omni
bus id, qđ coctum eſt, ſeparatur, qđ ẽt ꝓpriè ſputum appellãt: neq;.n.qđ ſanguineũ eſt ac bilio
ſum, atq; ſpumoſum, ita noĩamus, ſed potius quodammodo ſputamẽ uocamus. cum uero neq;
ſanguini, neque bili pallidæ uel nigræ, cõmiſtum fuerit, id, quod tale fuerit, iã ſputum uocamus.

Quando

A Quãdo igit hoc cito apparuerit, morbum facit breuiorem: cum vero nullo modo educitur, aut crudum, indicat morbum in longius debere protendi: si autem prauum educit ſputamen, periculum imminere ſignat: ſi aũt etiã malignũ fuerit, mortem minatur. Quid igit ſit ſputũ, nũc non eſt opus exponere. Quæ uerò propriè ſputamina nominant, ex his, q̃cunq; ſubflaua, & ſubrufa, & ſubpallida, & ſubſpumoſa, & tenuia exiſtunt, ſolam cruditatem ſignificant, nullum uero inſigne malum p̃nunciant, quæ uero ſine alia cõmiſtione ſunt flaua, ac rufa, craſſa atq; ſpumoſa, & viridia, uiſcoſa, atq; rotunda, atq; his ẽt magis nigra, ſunt praua. Conſiderãdum ẽt, quis ſit eorũ eductionis modus: nam, ſi facile expuantur, conſtat quidem, bona eſſe, contraria uero mala. Et quid oportet nos plura dicere, cum poſſimus uerba, q̃ in libro ꝓgnoſtico ſcribũtur, apponere?

" ‖Sputum oportet in oĩbus doloribus, qui ſunt circa pulmonem ac latera celeriter expui, ac faci In Prog.com.2. t.43.4.202.a
" le, cõmiſtumq́; uideri uehemẽter flauum ſputo. Neq; in dubio eſt, ꝙ hoc loco Hippocrates ſputum uocat id, quod ſecũdum naturam ſe hẽt, cui flauum admiſtum eſſe oportere inquit. Verbũ autem illud, uehementer, non nulli quidem neq; omnino adiungunt: quidam uero ad cõmiſtũ referunt, ut ſermo uterq; ita ſe habeat, cõmiſtumq́; uehementer ſputo uideri flauum: uel flauum uehemẽter, cõmiſtum uideri ſputo: Sed prior ſenſus eſt artificioſior: ſemper.n. inæquales oĩum
B §motus, & §eorum, quæ plurimum diſtant, cõplexiones damnat Hippocrates. Experiẽtia quoq; ita eſſe probatur: neq; ẽt ratio dubia eſt: non tñ eam nunc explicare foret opportunũ. Quod autem uerbum illud, uehementer, ad commiſtum relationem habeat, ex ijs etiã patet, quæ ſubiun
" guntur. ‖Si.n.(inquit) multo poſt doloris principiũ expuatur flauum, uel rufum, uel multam ex- In Prog.com.2. t.45.4.202.c
" citans tuſſim, uel non uehementer cõmiſtum, peius efficitur. Videt.n. in hoc loco Hippocrates,
" quæcunque in ſecũdo ſermone dicuntur, ijs opponere, q̃ in primo dicebant: uerbo quidẽ, celeriter, illa, multo poſt principiũ doloris expuatur: uerbo, facile, illa, multã excitans tuſſim: illis uero, commiſtum uideri flauum uehementer ſputo, impermiſtum ſimpliciter, ac ſolũ flauum, tum quod ex utriſq; cõmiſtũ eſt, colore. ſ. ſputi naturalis, & flauo uel rufo, non tñ uehementer. Sed &
" poſt hæc ſubiungens manifeſtius dicet, ſuã adhuc mentem aperiens, his uerbis: ‖ Nam flauũ im- In Prog.com.2. t.46.4.202.d
" permiſtum exiſtens, periculoſum (impermiſtum eſt aũt id, qđ ſputo nõ cõmiſcetur) albũ autẽ,
" & uiſcoſum, & rotundum, inutile. deinde rurſus paulatim ad difficiliora ſermone progrediens:
" ‖Malum aũt, qđ uiride eſt ualde, & ſpumoſum. Ac deinceps addit: ‖ Si uero ita ſit impermiſtum, In Prog.com.2. t.47.4.202.g
" ut etiã nigrũ appareat, oĩ alio peius eſt. Ex proprijs quidẽ morbi lateralis ita diſtinguere opor In Prog.com. t.48.4.202.g
" tet. Sed p̃terea inſpicienda ſunt oĩa, quæ ſunt morbis acutis cõia, quæ deinceps cõnumerat, ita In Prog.com.2. t.56.4.203.g
C ſcribens: ‖Sunt autẽ hæc bona, Facile perferre ægritudinem, bene ſpirare, & eſſe doloris exper
" tem, & ſputum facile expuere, corpus totum æqualiter calidum eſſe, & molle, & ſitim non habe
" re: urinas aũt, & alui excremẽta, & ſomnos, & ſudores, quemadmodum ſcriptum eſt: hæc omnia
" bona eſſe ſciendum eſt. Hæc itaq; ſunt bona ſigna, tum propria eorũ inſtr̃orum, quibus uis ſpirandi eſt demandata: tum cõmunia oĩbus aliis morbis acutis, cõtinuatim ordine inuicem ſcri-
" pta. Atq; ipſis adiungens ſubinfert. ‖ Mala autem ſunt his cõtraria, Difficulter perferre morbũ, In Prog.com.2. t.56.203.g
" ſpiritum magnum eſſe, ac crebrum, non ceſſaſſe dolorem, uix ſputum expuere, uehementer ſiti
" re, totum corpus ab igne inæqualiter detineri, & uentrem quidẽ ac latera calida eſſe uehemen
" ter, frontem autem ac manus frigidas, & pedes frigidos: urinas uero, & alui excrementa, & ſom
" nos, & ſudores, quemadmodum ſcriptum eſt: ſingula hæc mala eſſe cognoſcere oportet. Scri-
" ptum autem eſt de his in eo uolumine, quod prognoſticon inſcribitur, in quo ſimilem in his ſingulis ipſe tradit doctrinam, qualem, & nunc in ſputaminibus. Sicuti enim in his hoc quidem eſt coctionis ſignum, hoc uero cruditatis, hoc autem mortis: quod coctionis eſt ſignum ſi in principio ſtatim appareat, propere ſalutem ſubſecuturam oſtendit: quod autem cruditatis, morbum in longius tempus extendi debere: quod autem exitiale eſt, hominem moriturum ſignificat: &
D ſi ualde exitiale fuerit, cito: ſi uero remiſſius extiterit, in longo tempore. Eadem in urinis ipſis, & alui excrementis, & reliquis omnibus, de quibus eſt ſermo futurus, diſtinctio eſt adhibita: etenim hæc omnia, non nulla quidem coctionis, non nulla uero cruditatis, & quædam etiam mortis indicia ſunt. Nigrum enim ſputamen, præter id, quòd crudum eſt, etiam mortem protendit; ſic & urina nigra non cruda ſolum, ſed etiam lethalis eſt: eſt autem ſimpliciter cruda, quæ alba eſt ac tenuis, quam aquoſam nominamus.

Quæ prima ſint apud Hippocratem capita, per quæ tempora morbi intelliguntur: ac aduerſus eos, qui principium morbi, primum ipſius inſultum appellabant. CAP. 6.

" RVrſus igitur ad aphoriſmum redeamus, in quo ita ſcribit: ‖ Acceſſiones autem, & conſtitu 1. Apho. 14. Ex. ord. 5.a
" tiones, morbi oſtendunt, & anni tempora, & circuituum adinuicem incrementa, ſiue quotidie fiant, ſiue alternis diebus, ſiue longius tempus intermittant. Sed & ex iis, q̃ poſtea apparuerint, coniecturam accipere oportet: uelut in morbo laterali, ſi ſputũ ſtatim morbo incipiẽte appareat, breuem futurũ ſignificat: ſi uero poſterius, longiorem. Et urinæ etiam, & alui excrementa, & ſudores, & bonã, & malam criſim habituros, & cito uel tarde finituros morbos, cum mox apparent, indicant. Nã hęc aliquid ſunt eorum omnium, quæ in prognoſticis ſcribuntur, compendium: cum antiquus ille author ſola capita eorum, quæ in eo libro particulatim ſcribuntur,

in

in aphoriſmos transferre tẽtauerit. Quæ nã igit̃ ſunt hæc capita: ſæpius.n. repetere, mihi vr̃ me E
lius, ut quis, etſi nunc erubeſcens, diſcat & morbi principium cognoſcere, & futurũ ſtatum præ-
uidere: hoc eſt, ut ipſe dicit, forma morbi, & natura tẽporis acceſſionis circuitus, & q̃ in morbis
mox apparent. Erit aũt mihi ſermo in eodem exemplo, adhibita breui diſtinctione de nomini-
bus, quibus, ut par erat, ueteres utebant̃ ad ſolum mẽtis cõceptũ explicandũ, cũ oĩ ſtudio incum
berent ad exquiſitã rerũ cognitionem: iuniores uero ferè oẽs circa noĩa ſuã conterunt uitã, mi-
nime de rebus ſoliciti. Principium igit̃ morbi, primũ inſultũ indiuiſibilẽ primæ acceſſionis, ue-
luti & ipſum, nunc, qd̃ ſine latitudine eſt, uocant: ſed & iã aliquod tp̃s latũ, quod ẽt in ipſo, nũc,
obſeruamus, qñ dicimus nunc eſſe hyemẽ, uel æſtatẽ, uel aliqd̃ aliud tp̃s. Quòd igit̃ in nullo ſer-
mone tali, qualis eſt is, quẽ antea ſcripſim⁹, aphoriſmus, & multi alij, q̃ poſtea dicent̃, principiũ
2.Epid.ſect.1. uocet Hippocrates primũ illũ, & indiuiſibilẽ morbi inſultũ, unicuiq; liquet. ‖ qũo.n. Circa mor-
borũ principia cõſiderandũ, ſi ſtatim morbus floreſcat, in eo ſignificatu dictũ, q̃ ſpiã poſſet arbi „
A 2. Apho. 29. Ex. ord. 16.f trari? Vel illud? [a] ‖ Incipiẽtibus morbis, ſi q̃d mouendũ vr̃, moue: conſiſtentibus uero, melius eſt „
B in Prog.com. 1.t.8.4.191.e cõquieſcere. Et illud? [b] Si igr̃ in principio morbi facies talis erit. nam facies illa mortuæ ſimilis, „
C 1. Apho. 24. Ex.ord.10.e de qua iſta dñr, neq; illo exquiſite principio morbi unquã fieri potuiſſet. Eodẽ mõ, cum dr̃: [c] In „
D 2. Apho. 30. Ext.ord.16.g acutis morbis raro, & in principijs, utẽdũ purgationib⁹. de principio intelligitur, qd̃ ad tp̃s latũ F
E 4. Apho. 22. Ext.ord 29.f extẽditur. Multo magis cũ ſcribitur: [d] Circa principia, & fines oĩa debiliora, circa ſtatũ fortiora. „
F de Vict. rat. in acut. cõ. 2.t.45. 7.123.d Neq; in alio sẽſu dictũ eſt, [e] In quorũ morborũ principiis nigra bilis uel infra, uel ſupra exierit, „
G 1. Apho. 12. Ext.ord.5.a mortale. Eodẽ mõ in libro De rõne uictus, q̃ ſeruatur in acutis morbis, in connumeratione illo „
rum uehementium accidentiũ ſubintulit: [f] Hæc aũt ſi in principiis appareant, uehementiſſimũ
deliriũ oſtẽdunt: ut plurimum aũt moriuntur. Eodẽ mõ ſe hẽt etiam in aphoriſmo, de quo pau- „
lo ante facta eſt mentio, ubi inquit: [g] Veluti in laterali morbo, ſi ſputũ ſtatim appareat incipien- „
te morbo, morbum oſtendit breuiorem. Neq;.n. dictio illa, incipiente, primum exquiſite inſul- „
tum hoc loco ſignificat, tum quia huic ſenſui rerũ natura repugnat, tum quia dicere non potuiſ
ſet, poſt appareant: quomodo.n. different ab iis, quæ ſimul inuadũt, illa, quæ exquiſite idem ha
bent principium inuicem, & cum uniuerſo morbo? Poſt apparent autem quędam ſtatim in pri
ma die, quædam in ſecunda, q̃dam in tertia, quædã in quarta: quædam, cũ proceſſerit morbus.

Quid proprie principium morbi ab Hippocrate dicatur: ac de iudicijs, quæ ex alui dejectione, vrina, ac ſputo deſumuntur. CAP. 7.

PRincipium uero ſm latitudinem communi quadam, & prompta imaginatione, in qua nul
lum adhuc eſt artificium, in prima acceſſione continetur. Atq; idcirco quędam ſtatim, cum
1.Epid.com.3.t. 10.3.120.a incipiunt, ſtatum accepiſſe dicuntur: quemadmodum in primo epidemiorũ, ubi inquit: ‖ Statim G
.n. continua eſt, quibus incipiens floreſcit ac uiget. Nam uerbum id, incipiens, hoc loco non dr̃ „
de uero morbi tpe, alioqui repugnaret ei, floreſcere atq; uigere, ſed de eo, qd̃ ſubſequitur prin „
cipiũ exquiſite dictũ, quod, ut plurimum, ad tertiũ extenditur diem. Oĩno.n. febris hæc, ubi prin
cipium illud indiuiſibile fecerit, deinde hoc pacto incremento quodam uſa fuerit, proprium re
cipit ſtatum, quædam in prima ſtatim die, quædam in ſecunda, ⸗ quędam in tertia: ⸗ non tñ in pri
mo inſultu primæ acceſſionis poſſet aliqua febris habere ſtatum. Sed, ſiue in primo die, ſiue in
ſecundo, iſtum habeat, atq; hinc uſq; ad integram ſolutionem extendatur, nullum ſenſibilẽ al-
terius acceſſionis inſultum accipiens, hæc ſtatim ab initio proprium habuiſſe ſtatum diceretur.
1.Apho.12. Ex. ord.5.a Et hoc eſt, quod ab Hippocrate dr̃: Statim.n. continua eſt, quæ incipiens floreſcit ac uiget. Tale
igitur eſt: ‖ Si ſputũ in laterali morbo ſtatim poſt apparuerit incipiente morbo, eum facit breuio
rem, id eſt ante, q̃ ſecunda acceſſio inuaſerit: adhuc.n. lateralis morbus diceretur incipere, non
ſolũ, qñ hmõi acceſſio aſcẽſum habeat, uel ſtatũ, ſed in tota declinatione, atq; omnino ante, q̃
ſecunda inuadat acceſſio, quæ ut plurimum in laterali morbo tertio fit die. Quodcũq; igitur co-
ctionis ſignum poſt apparuerit, breuem, & ſalutarem morbum futurum oſtendit. tale quidem H
eſt ſputũ, quod in morbo laterali apparet: nam cuiuſq; partis in corpore ſuperfluitas, eam, q̃ il-
li ineſt, diſpoſitionem oſtendit: ſi cocta quidem fuerit, ſalubrem: cruda autem, ægram. Ita igitur
In Prog.com.2. t.13.4.199.a & illa ſcripta ſunt: ‖ Alui autem excrementa optima ſunt, quæ mollia ſunt, & cohærentia, & quæ „
eandem exitus horam ſeruant, quam in ſanitate habuerũt. Quantitas uero eſſe debet pro ratio- „
ne cibi, qui aſſumitur: nam, ſi exeuntia talia fuerint, uentrem inferiorem ſanum eſſe indicant.
Et ſputum quoque, cum fuerit exquiſite ſimile illi, quod aduenit ſanis, integrã ſanitatem inſtru
mentorum, quibus uis ſpirandi eſt demandata, ſignificat: ſi quo modo autem impediatur, at-
que à naturali receſſerit habitu, tantum eam læſam eſſe demonſtrat, quantum ipſam formam
naturalem amiſerit. Quod uero illi, quod ſecundum naturam eſt, maxime contrarium exiſtit,
crudum eſt, magnamq; oſtendit membrorum patientium imbecillitatem: quòd ſi etiam uitioſę
cauſæ aliquod ſignum habuerit, quemadmodum nigrum, pniciоſiſſimum hoc eſt. Ita etiam in
urinis ſe res habet. Nam & hæ, quæ ſanorum urinis ſimillimæ ſunt, uenoſum inſtrumentorum
genus ſatis robuſtum eſſe demonſtrant: quę uerò crudiores ſunt, eiuſdem imbecillitatem ſi-
gnificant: quę uero maxime ſunt ſanorum urinis contrariæ, hæ quidem omnino ſunt crudę,
& maximam indicant imbecillitatem uenoſi generis uniuerſi: quęcunque uero, & ſu-

perantis

Aperantis cauſæ prauitatem oſtendunt,ueluti nigræ,hæ ſunt extreme exitiales.Hæc igitur tria ſignorum genera propriam cuiuſque membri coctionem ſignificant:inferioris quidē uentris excrementa,quæ ſecundum naturam ſe habuerint: uenoſi uero generis,urinæ: inſtrorum autem duntaxat,quibus ſpiramus,ſputamina.Sicuti vero hæc,locorū ipſorū,ex quibus excernuntur,indicia præbent,eodem,ut arbitror,modo & urinæ renum,& meatuum, p quos urina defluit, & ueſicæ,& penis.‖Sed urinas quidē,quæ in harum partiū morbis accidunt,in aphoriſmis ſeparatim Hippocrates ſcripſit:quæ uero acutis aſſidēt ægritudinib⁹,in prognoſticis, qm̄ hic liber(ut iam ſæpius oſtendimus)de ſolis eſt morbis acutis.Et cum in eodē libro cōpleuiſſet oēm de urinis ſermonem,poſtea in fine ſubiunxit.‖Ne decipiaris aūt,ſi ueſica quopiā uitio affecta,aliquā ex his urinam reddiderit:neq; enim totius ſignum, ſed ipſius per ſe ipſam. Sicuti igitur veſicæ meminit,facto in ea ſermonis exēplo:ita & renes,& uaſa deferentia urinā,& penē,ſubaudire oportet.Maxima aūt ad hæc demonſtratio ſunt,q̄ ab ipſo in aphoriſmis ſunt ſcripta:ſicut.n.ueſicæ,ita & renū ægrotantium,ſigna conſcribit.‖Quibus,inquit,in urina craſſa,carunculæ paruæ aut ueluti capilli exeunt,ijs a renibus excernuntur. Hęc igr̄ tria ſignorum genera,ut dixi,ſingula quæq; coctionis p̄bēt indicium:urinę quidem,eius,quę fit in uenis:deiectiones aūt, eius, quę in uentre:ſputamina uero, eius, q̄ in ſpirandi inſtr̄is: neq; unquā uſu cōtingit, quin bonū aliquod magnum oſtendant coctionis indicia. Sanguinis aūt profluuia,& ſudores,& tumores,qui iuxta aures fiunt,& reliqui decubitus,ſi in tēpore quidē fiant opportuno,prodeſſe poſſunt: intēpeſtiua aūt,nihil iuuant. Quo fit,ut mihi uideat hęc eadē innuere in libro De humoribus ubi ſcribit:‖Decernentia in melius nō ſtatim appareant. Etenim nō hęc tm̄,ſed difficultas anhelit⁹,& deliria,& lachrymę,& uigilię,& comata.i.graues ſomni,& tenebricoſę uertigines,& hallucinationes(quas græce marmarygas dicunt)& anxietates,& oris uentriculi,capitisq; dolores, reliquiue caſus atq; dolores,qui ſingulis partibus corporis eueniunt,exigunt diſtinctionē, & qñ iuuent,& qñ noceant,& qñ nō mō nihil proſint,ſed ēt ſigna ſint deterrima. Quēadmodum igitur principii uocabulum,nullū determinatum tēpus ſignificabat: eodem,arbitror, mō neq; id uerbum ἀυτίκα.i.ſtatim:tantam uero temporis latitudinem obtinet,quantam,& principii nomen. Liquet aūt,q̄ ēt ſæpius pro ἀμέλλω.i.ilicet,aduerbio,ſtatim,utimur:ueluti in eo dicto uidetur uſus Hippocrates:‖In ſunt aūt modi,& cōſtitutiones ſingulis hiſce febribus:ſtatim.n.cōtinua eſt, qui bus floreſcit ac uiget.nā hoc uerbū,ſtatim,nihil ſignificat,q̄ ilicet:quemadmodum,ut arbitror, libro De ratione uictus,q̄ in morbis acutis ſeruatur:ubi ita inquit: Niſi‖ergo q̄ſpiā curet,quantum decet,ſufficientem eſſe modum huiuſmodi ſorbitionis ptiſanæ, ſæpius nocebit, quibus.n. cibus ſtatim obſeratus fuerit,iis ſi quis non ſubducto uentre ſorbitionē dederit,&c.id uerbum, ſtatim,tale aliquid ſignificat. Sūt aūt eius uerbi ſignificatus q̄ plurima exempla apud oēs alios Græcos,& maxime apud Hippocratē.Ad alterum aūt tranſgrediamur.Cū.n.inquit,‖Signa decretoria nō ſtatim appareant.hic,ſtatim,q̄ primū ſignificat,hoc eſt in principio morbi.Nō ſunt autē eadē decretoria,& q̄ coctionis indicia dicuntur:non.n.fieri poteſt,quin iſta oīno uel bene uel male decernant.At uero coctionis ſigna ſalutem quidē hominis,non tm̄ per criſim oīno,futuram oſtendunt:neq;.n.ſi ſubitam in morbo mutationem intellexeris criſim,neq; ſi præcedentem perturbationem, neceſſario coctionis ſigna dictorum erunt: cum illud accidere poſſit, ut morbus in longiori tēpore paulatim coctus,ad integram deueniat ſolutionem.Oſtendetur aūt & in ſequentibus adhuc manifeſtius, qūo differant decretoria ſymptomata a coctionis ſignis: nunc uero hoc tantum oſtendiſſe ſufficiat,q̄ coctionis, quæ in ſpirandi inſtrumentis fit, ſputa: eius uero,quæ in uenis,urinas:illius autem,quæ in uentre,alui excrementa,ſigna ſtatuere oportet: Et quòd in febribus omnibus (quoniam uenoſi generis ſunt paſſiones, nam & arterias in hoc genere comprehendimus)ad urinas præcipue attendere oportet: in iis autem, qui laterali morbo afficiuntur,primum quidem ſputamina,ſecundo loco urinas,quoniam is morbus omnino cum febribus iungitur:in paſſionibus autem uentris,ſi ſine febre fuerint,ſola alui excrementa inſpicere oportet:ſi autem cum febre,etiam urinas.

4.Apho.75.76.77.78.79.80.81. Ext.ord.36.a.b.c.d e.f.g.h. In Prog.com.2.t.37.4.201.d

1.Apho.76.Ex.ord.36.b

De humoribus com.2.t.24.Et 2.Epid.ſect.1.

1.Epid.com.3.t.10.3.120.a

De Vict.rat.in acut.com.1.t.31.

1.Epid.ſect.1.

Quid differant concoctionis indicia, a reliquis, quæ decretoria appellantur. CAP. 8.

PRoprium igitur uniuſcuiuſq; morbi principiū,|coctionis ſignis determinatur. Differt autē ab eo, quod ſecundum laritudinem principium dicitur,quod nullum habet artificium,q̄ ultra tertium diem non extendi intelligitur:ſicuti etiam in libro prognoſticorum manifeſtiſſime oſtenditur.Nam,cum antea dixiſſet,‖Si in principio morbi talis fuerit facies:poſtea ſubiūgit, Si autē longior morbus fuerit,q̄ triduanus,aut quatriduanus. principium ſecūdum latitudinē manifeſte nobis oſtendens uſq; ad tertium diem extendi. Verū aūt uniuſcuiuſq; morbi principiū, quod etiā partē ipſius eſſe diximus,uſq; ad multos quaternarios extendi contingit. tunc.n.primū finitur,cū coctionis ſigna apparuerint.Reliquū uero deinceps tēpus uſq; ad ſtatum, iā alterum tēpus eſt,quod augmentum,& aſcenſus nominatur.Deinde poſt hæc ſtatus, qui eſt uehementiſſima totius morbi pars. Vltima uero oīum eſt declinatio. Coctionis igitur ſigna(ſæpius enim quæ utilia ſunt, repetere conuenit)nunquam male apparent: decretoria autem, eſt, ubi male:neque enim in augmentis,neq; in principijs:ſed in ſtatibus:illa apparere cōuenit.De iis:

In Prog.com.1.to.8.4.191.c.Et 102.d.t.9.

quidem,

quidem,quæ in augmentis ac ſtatibus apparent, poſtea dicemus.Iam uero de ijs,quæ uidentur B
in principijs,dicamus,illud prius ad memoriam reuocantes,q̃ in reliquo ſermone,qui ſeqũtur,
duo principij ſignificata prætermittẽtes,& illud,quod eſt primi inſultus,qui ſine latitudine eſt:
& alterũ,quod eſt primæ acceſſionis:de ſolo tertio differemus,uidelicet cruditatis: nã, & huius
artificioſa quædã dignotio,& magna oſtendere natura apta eſt.Neque igitur ſudores,& uomi
tus,& alui excrementa,neq; tumores poſt aures,neq; profluuia ſanguinis,ſi hoc tpe appareãt,
unquã per criſim ægritudines finierũt.Hæc igit iam ẽt,ueluti cauſæ,morbos finire creduntur,q̃
uero ueluti horum ſigna ſunt indicatiua,deliria exiſtunt, atq; vigiliæ, & ſomni graues, & dolo
res,& lachrymæ,& difficultates ſpirandi,& tenebræ oculis obortæ,& quęcunq; ſimilia:etenim
hæc,ſi abſq; coctionis ſignis apparuerint,ſunt peſſimarum diſpoſitionũ indicia.Hæc igitur uni
uerſa,& q̃ ut cauſæ,& q̃ ut ſigna criſis ſunt, non ſtatim appareant, hoc eſt non in primo morbi
tempore,quando omnino nulla adeſt coctio: reliqua autem tria, quæ coctionem oſtendunt ſi-
gna,etiam ſi in prima protinus acceſſionis hora apparuerint,ad bonum apparent.

Quo pacto Hippocrates principium morbi cognoſcendum docuerit. CAP. 9.

RVrſus ergo repetentes dicamus:Hęc uniuerſalia morbi tempora ex morbis ipſis primum
conięcturari oportet,quantum extendi debeant: deinde ex anni temporibus, & circuituũ F
proportione:& præter hæc oĩa ex poſt apparentibus, in q̃bus prima,& precipua ſunt ſigna co
ctionis,ex quibus circũſcriptum iã principium poſſis exquiſite cognoſcere. Ex hoc aũt futurum
ſtatum conięctura artificioſa,quã paulo poſt aperiemus,agnoſces: uoco aũt cõięcturã artificio
ſam,q̃ prope ad ueritatẽ acceſſerit.Sicut igitur nõ habeẽ exquiſita principii cognitio,añ,q̃ inci
piat aſcenſus:ita neq; aſcenſus ante q̃ ſtatus inuadat. Exercitandum eſt & hoc in loco,ut inua-
dentem ſtatum cognoſcamus,deinde ut p̃cognoſcamus. Qm̃ uerò & horum oĩum dux eſt Hip
pocrates,æquum eſt,ut hoc in loco eius verba exponentes,ſermonem tranſigamus.Præſtat ue-
ro fortaſſis, ante q̃ aggrediamur hæc facere,pauca quædã eorũ,quæ nuper diximꝰ, apponere.
Quod.n.prius,tanquã morbi partẽ,principiũ inuenire quærebamus, utrũ æqualis ſit tpis in om
nibus morbis,aut in ſingulis propriũ tp̃s habeat(de quo diximus Theſſalum,delirum illud inue
niſſe p̃ceptum,Oportet in unoquoq; morbi principio adſtringere, etiam ſi morbꝰ ex cõſtricta
2. Epid. ſect. 2. fuerit cõmunitate) ‖primus oĩum Hippocrates diligentiſſimè oſtendit: non tñ, quid *ille dicat*,
1. Apho. 12. Ex. intelligũt,ob enarrationis breuitatem.In præſentia autem ſufficiat,ex uno dicto priſci authoris „
ord. 5. a mentẽ explanare:nã & alia,niſi quis oĩno indiligens fuerit,ſimili mõ quiſpiam inueniet.In me „
1. Apho. 22. Ex. diũ aũt adducemus iſtũ aphoriſmũ:‖Cocta medicari,& mouere,nõ cruda,neq; in principiis,ni „
ord. 10. b ſi turgeant.qd̃ uerbũ,turgere,propriè de aĩalibus dici cõſueuit,q̃ ad coitũ rapiuntur: translatũ G
autem eſt ad eas,q̃ properant,& celeriter mouentur ægritudines, & pręcipue cũ laborantis ſen
ſus ab inordinata humorum, & ſpirituũ agitatione quodam modo irritatur:nam in his tm̃ quiſ
piam rationabiliter pharmaco in principiis uteretur,cũ coadiuuãtẽ habeat ad facilius attrahẽ-
dum ſuperabundantium humorum motum:quẽadmodum,qui, pręter id q̃ oĩno crudi ſunt,cũ
ſtabiles etiam, & fixi ſint, purgantium medicaminum tractibus difficulter obediunt. Sic ẽt illa
de Vict. rat. in acut. cõ. 4. t. 22. dicta ſunt:‖Quicunq; ea,quę inflãmantur, ſtatim in principio morborum ſoluere medicaměto „
2 137 c tentant,ab eo quidem,quod intentum eſt atque inflammatum, nihil adimunt, neq; enim cedit „
Et in epiſto. ad cruda adhuc paſſio:quę uero morbo reſiſtunt,& ſana ſunt,colliqueſcere faciunt.Sed harum re „
Democritum. rum contemplatio ad eos pertinet libros,in quibus de curandi arte tractatur. Quòd uero Hip-
pocrates uocet principium,totum illud tempus morbi, in quo omnino crudus eſt, iam liquet:
nam cum antea dixiſſet,quòd cocta pharmaco purgare oportet,ſubiunxit,non cruda, neque in „
principiis,ac ſi principium exiſtat,quando crudus incoctusque eſt morbus.

De extremo aſcenſu dignoſcendo: ac de vigoris in morbis acutis perduratione. CAP. 10.

QVomodo igitur(nam rurſus repetenda ſunt, quę prius,cũ de ipſis loqueremur,omiſimꝰ) H
terminum aliquem quiſpiam ita manifeſtum pręfiniet ultimę parti aſcenſus,quemadmo
dum fini principii?qũo aliter quàm ſtatus indicia inſpiciẽdo? Dicit autem hęc Hippocrates in
uno quidem ſermone:‖In principiis quidem omnia ſunt imbecilliora,in ſtatu uero fortiora.In „
3. Apho. 30. Ex. altero uerò,hoc:‖ Vbi quidem peracutus eſt morbus, ſtatim extremos labores habet. Quomo- „
ord. 17. g do igitur hoc ipſum cognoſcimus,quòd nunc fortiſſima ſit ęgritudo,& maximas habeat acceſ-
1. Apho. 7. Ext. ſiones?Si enim ſimulatq; ex toto debeat fieri tranſmutatio(quod κρίνεσθαι.i.iudicari in pręſen-
ord. 4. d tia uocabimus)principium criſis,ultimum aſcenſus terminum eſſe ſtatuendum eſt. Si uero pau-
2. Epid. ſect. 1. latim,ad eas,quę fiunt in periodis,acceſſiones,eſt attendendum:ſi enim‖citius,& longiori tem
pore,& magis(ut ipſe dicebat)fiant,liquet morbum ad ſtatum aſcendere,atq; augeri:ſicut cum
ad contrarium mutatio ſubſequitur,ceſſat atq; declinat. Contingit autem non nunquam duas
acceſſiones, ubi maxime factę fuerint inuicem æquales, ſtatus tempus circumſcribere, non-
nunquam uero unam omnibus aliis præcedentibus,reliquisq; ſequentibus eſſe maiorem. Ad
tres autem extendi acceſſiones ſtatus tempus, in morbis acutis non admodum accidit: in diu-
turnis uero,non modo ad totidem,ſed longe plures. Ita quidem cognoſcere oportet tempora
uniuerſalia,aut cum fiunt,aut nuper facta:ſed,quæ futura ſunt,alio modo.

De

De futuris temporibus morbi dignoſcendis: ac primum de concoctione, & cruditate, quæ ineſt in alui excrementis. CAP. II.

A

« QVi ut magis clareſcat audiẽtibus, neceſſe eſt prius dicere aliquid de alui excremẽtis, & de
« urinis, ſicuti prius diximus de ſputaminibus. ‖ Alui igitur excrementum optimum (ait Hip In Prog. com. 2.
« pocrates) eſt, quod molle, atque coniunctum eſt, quodque ea hora exierit, qua tempore ſanita t. 13. 4. 199. a
« tis conſueuerat: quantitate uero, q̃ ſit pro ratione cibi aſſumpti. Hoc in loco, ab ipſius cõſiſten-
tia, & quantitate, & tpe excretionis, facit dignotionẽ. Quia uero inferiorem uentrẽ ſanum oſtẽ
« dunt hmõi excrementa, idcirco ſubiungens inquit, ‖ Tali. n. exiſtente deiectione, inferior uen- Ibidem.
« ter ſanus eſt. Nunc uero inferiorem uentrẽ uocat, ad dr̃iam thoracis. Propterea igitur neq; colo
ris meminit excrementi, qm̃ nullam uim habet ad inferioris uentris diſpõnem exquiſite indicã
dam. Nam, ꝙ id excrementũ ſit bene concoctum, ſufficiunt indicia prędicta, ꝙ uidelicet ſit mol
le, atq; coniunctum: & non anticipet tempus naturale, neq; poſterius exeat: & eius quantitas ſit
pro ratione ciborum aſſumptorum. Sicuti uero, ſi hęc omnia adſint, omnino coctum eſt, ita non
etiam, ſi horum aliquid non adſit, omnino incoctum eſt: fieri. n. poteſt, ut ipſe quidem uẽter cir-
ca proprium opus robuſtus ſit, ſed uel propter uehementem adiacentium partium caliditatem
B exugatur, atq; exiccetur, quod bene cõcoctum fuerit: aut propter diſtributionis imbecillitatem
humidius, quàm oporteat, egeratur. Quod quidem molle, & coniunctum eſt, concoquẽdi uim
ualidam eſſe liquido oſtendit, ac digeſtionem optime fieri, ac præterea nullam uẽtris partibus
inflammationẽ ineſſe. Si cui uero id uerbum, læue, prætermiſſum eſſe vr̃ (nam quod bene cõco-
ctum ſit, id protinus ẽt læue eſſe oportet) hic non recte diſcernit: nam quod cõiunctum eſt, fieri,
non poteſt, ut etiam læue non ſit: nam unitũ oportet eſſe in partibus omnibus, & ueluti unum
exiſtere exquiſite. Si uero aliquæ quidẽ eius partes integræ, & aſperæ, & duræ uiderentur, aliquæ
autem humida & aqueæ, qũo hæ forent ſimul iunctæ? nam hoc pacto adinuicem diſſoluerẽtur:
& aſperæ quidem, & duræ partes ſeorſum conſiſterent: humidæ aũt tanquam aquæ, & tenues
adhuc remanentes, non poſſent ſolidis alligari, neq; ullã per ſe cũ illis hr̃e cõionem, circunfluẽ-
tes uero undequaq; & defluentes, inæquale neq; ullo pacto coniunctum facerent excrementũ.
Quòd quidẽ tale eſt (dico autẽ molle, atq; coniunctum) oĩno uentris ſanitatem oñdit: ſed ſimul
etiam illud indicat (ut dixi) nullum ex ijs, quæ circũiacent, membris aliquo modo pati: & dig e-
ſtionem optime fieri: nam, ubi ipſa non integre fieret, oĩno humidum eſſet excrementum. Si ue
ro excretionis ſeruetur tps, quod fuerat in ſano corpore, ex eo, li quet, neq; coctionis tarditatẽ
C adeſſe, neq; ullum potentiæ, uel renitentis, uel expellentis errorẽ: nam, ſi tardius, quã oporteat,
excernatur, coctionis, aut motus, quo per inteſtina defertur, tarditas, oſtẽditur: ſi autẽ citius, po-
tentiæ retinentis debilitas: neq;. n. id euenit ꝑ ꝑ robur alteratricis, cum fieri non poſſit, ut, qui ęg-
rotat, acute præſertim, uentrem habeat robuſtiorem, quã ſanitatis tpe: cum bene cum eo aga
tur, ſi nõ multo ſit imbecillior. Si uero cũ aliquo morſu celeriter exeat, id ex irritatione quapiã
cõtingit, neq; robur, aut imbecillitas aliqua exinde ſignificaẽ. Sed, ſi ſine morſu, aut aliquo alio
ſymptomate in tpe opportuno excernatur, tres uentriculi uires uigere demonſtrat, alteratricẽ,
retentricem, & expultricem. Quòd uero quatuor ſunt naturales uires in qualibet noſtri corpo-
ris parte, alibi oſtendimus: neq; nunc oportet aliquid horum, ita incidentium, demonſtratione
perdiſcere, qm̃ de his ſingulis ſeparatim ſcripſimus. Reliquum eſt igitur, ut oſtendamus oporte
re alui excrementa, quæ emittuntur, ad ea, quæ intus aſſumunt, ſeruare proportionẽ. Excremẽ
tum igitur molle, atq; coniunctum, & qd̃ horã, qua excernebatur ſanitatis, tpe, ſeruat, niſi etiã
ſeruauerit ad ea, quę intus aſſumuntur, conuenientẽ proportionem, aliqua eius pars intra cęcũ,
& id quod uocatur colon inteſtinũ, retinetur, aut in alijs tenuibus inuolucris. Non eſt autẽ hoc
neq; ſicuti ſignum, neq; ſicuti cauſa, bonũ: ſicuti ſignũ quidem, qm̃ uim expultricem noĩatam, ac
D propulſoriam, debilem eſſe ſignificat: ſicuti cauſa autẽ, qm̃ ibi q̃dam ſuperfluitates intus rema-
nent, quas potius emitti oportebat: adeo ut, quod habet hæc oĩa prædicta ſigna excrementum,
firmiter indicet inferioris uentris ſanitatem. Quòd, ſi ex his ullum deficiat, non nunq̃ ipſius uen
tris aliquem affectum ſignãt, aliqm̃ autem digeſtionem eſſe offenſam, aut aliquod circunſtantiũ
organorũ non eſſe ſanum, aut aliquod ſymptoma dñari, ſicut & in morſu dicebatur. Quodnam
igitur erit exquiſite ſcd̃m naturam ſe habens excremẽtum? quod neq; in uentre, neq; in circũ-
ſtantibus organis aliquod erratum eſſe ſignificat. Tale autem eſt, quod p̃ter ea, quę prædiximus
« omnia, ẽt illa duo recipit, q̃ Hippocrates ipſe ſcribit deinceps in hunc modum: ‖ Subrufum autẽ In Progn. cõ. 2.
« erit, & non admodum fœtidũ. Si. n. rufum purum, uel nullo modo ſubrufum exti terit, ſed etiam t. 17. 4. 199. c
ſcd̃m ciborum calorẽ, alterum duorum ſignãt, ſcilicet plus rufæ bilis in uentrẽ de fluere, aut ni-
hil oĩno: horum uero primum quidem, ſi circa initia fiat, bilioſiorem morbum oñdit: ſi uero de-
clinationis tẽpore, corpus integre expurgari. De his quidẽ in ſequentibus exqui ſitius dicemus.
Incoctum aũt excremẽtum eſt tenue, & album, & aſperũ, & humoris expers, & comeſtorũ ſeru-
uat qualitatem. Tertiũ præter hæc eſt excrementorũ genus, quod non ex cibor um fit diſpoſitio
ne, ſed ex confluentibus ad uentrẽ ex toto corpore ſuperfluitatibus, qd̃ aliquid poteſt indicare:
ueluti id, qd̃ paulo antea rufum purũ dicebamus. Sed hoc quidẽ, qm̃ rufæ, amaræ q; bilis humor

impermiſtus, & multus ad uentrem fluxerit, exiſtit: uiride autem, eſt æruginoſæ bilis indicium: ſi- E
cuti nigrũ, uel atræ bilis, uel ſanguinis cuiuſpiã in eo loco peruſti: ſi aũt ueluti liuidum quoddam
in excremento apparuerit, ubi non fuerit tale aliq̃d intus aſſumptum, partiũ infernarũ ualidum
frigus, ac uelut mortificationem indicat: ſi uero pingue, ubi non fuerit tale aliquid aſſumptum,
pinguis colliquationis eſt ſignum: quinetiã uiſcoſum, niſi & hoc ex cibi natura tale ſit, colliqua
tionis indicium: ſed, quod quidem pingue eſt, ex pinguedine fit liquefacta, quod uero uiſcoſum
ex ipſis ſolidis animalis partibus contabeſcentibus, quare multo grauius. Et quidẽ, quod fœtet
uehementer, ſi ẽt hoc ex cibo non accidat, uehementem putrefactionem oſtendit. Vt autẽ ſum-
matim dicamus, in oĩbus, niſi pro cibi qualitate talia fuerint excrementa, ita oportet affectionẽ
cõſiderare: adeo ut, ſicubi hoc taceatur, ſubintelligere tñ oporteat (&, quæcunq; ab Hippocrate
in prognoſticis dicuntur, ita dicuntur) ſemper diſtinguentibus nobis, ſi quid ob aliud aliquid,
non p̃p ægritudinem fiat. Reliquum eſt, ut de ſtridente, & ſpumoſo, & uario dicamus. Stridens
quidem ab eo, qui inſit, ſono, cum excernitur, nominatur: indicat aũt ipſum excremẽtũ flatum
cum tenui humiditate habere permiſtum, organa aũt in unum coacta, atq; in anguſtum reſtri-
cta. Spumoſum uero fit (ſicuti ẽt in exterioribus accidit) cum ſ. feruor ineſt, uel aliquis flatuoſus
ſpiritus humiditate commiſtus eſt. Primum, immoderatæ caliditatis corpus colliquantis: ſecun- F
dum uero eſt inæqualis perturbationibus effectus. Varium aũt, uarijs corpus affectibus detineri
indicat: ob hoc igitur & diuturnũ & malignũ exiſtit: multi. n. uarijq̃; affectus ad coctionẽ longio
ri indigent t̃pe, periculumq̃; afferunt multitudini æquale: nã ſimplex affectus facilius concoqui
tur, & minus eſt, quã multiformis, periculoſus. Sic quidem de excrementis indicare oportet.

De urinæ dignotione. CAP. 12.

DEinceps de urinis dicamus. Ex his igitur illa optima eſt, quæ urinæ ſanorum eſt ſimillima:
quæcunque uero non eſt talis, uel ſimpliciter incocta eſt, uel præter hoc & pernicioſa. Co
ctum autem, & incoctum nomine quidem ſunt unum, ſicuti & genere: plurimam uero in eo, q̃
magis aut minus, differentiam habent. His igitur ẽt manifeſtos terminos tẽtemus apponere, q̃
bus, quod eſt in medio, ſecernatur. Quæ quidem optime eſt cocta, in ijs, qui ſupremum ſanitatis
obtinent gradum, cõſiderare oportet: talis. n. eſt ſubrufa, & ſubflaua, magisq̃; ſubrufa, quã ſub-
flaua: ſtatim uero & hæc mediocrem craſſitatem habet. Nam, quæ hac ipſa craſſior eſt, aut te-
nuior, coctionem imperfectam ſignificat: ſiq̃dem altera nondum in humorem conuerſa eſt, al-
tera uero adhuc conturbata eſt. Hoc aũt intelligere licet ex ijs, quæ tenues ac puræ excernunt,
poſthac uero uel remanent ſemper tenues, aut paulo poſt conturbantur, qm̃ utræq; coctione ca- G
rent: eo autem differunt, q̃ altera nondum concoqui cœpit: alteri uero, qm̃ flatuoſi ſpiritus ipſi
permiſti ſunt, perturbatio quædam, ueluti in nouis uinis adhuc ferueſcentibus, ineſt. Nam, cum
triplex ſit urinarum turbidarum dr̃ia, quia uel, cum tales mictæ fuerint, paulo poſt reſident: uel
ſemper ſimiles permanent: uel puræ quidem minguntur, poſtea uero conturbantur: praua qui-
dem ex dictis tertia, mitis autem prima, media uero inter utranq; ſecunda. Qm̃, quę ſtatim qui-
dem reſidet, parum aliquid inæqualis turbulentiæ ſupereſſe demonſtrat: quæ uero ſemper ma-
net ſimilis, uigere adhuc, quæ eſt in ſanguine, agitationem oſtendit: quæ uero extra conturbaĩ,
†*Nondum cõco qui incœpit.* †debet incipere concoqui, quare optimo iure ea peſſima eſt, nam & longiori tempore, & uirtu-
te forti indiget ad coctionem. Sed, quę turbulenta mingitur, ſtatimq̃; ſubſidentiã bonã hẽt, mor
bum haud ita multo poſt cõcoquendum ſignificat, atq; idcirco mitior. Medio aũt loco ſe habet
ſecunda: nam ea, ut quæ uigente fit conturbatione, quantum malitia differt ab ea, quæ adhuc fu
turam perturbationem ſignificat, tm̃ ſuperat eam, quæ iam quieſcentem obtinet. Quæ uero ad
ſummum incocta eſt, has omnes uincit: eſt autem aquoſa exquiſite, neq; iam coqui incipiens,
qualis turbulenta: neque in ſpe, ut coqui debeat, ſicuti quę paulo poſt perturbatur: ſed uelut, de
ſperatę coctionis accidens: quæ talis eſt, uenoſi generis paſſio exiſtit, qualis eſt in uẽtriculo ex- H
trema ipſa cruditas. Cum uero etiam ſtatim tranſcurrit, uocatur à nonnullis hydrops in matel
lam, alij diabetem appellãt, quidam uero alius antiquus in urinas profluuium nominauit: ſed
de nominibus alibi conſideret. Hæc igitur paſſio talis eſt, qualis circa aluum læuitas inteſtino-
rum, mortificatio (ut diceret quiſpiam) utriuſq; uirtutis, & retẽtricis & alteratricis: at hæc inter
oẽs urinas crudas peſſima exiſtit. Sed poſt ipſam eſt aquoſa, quæ, quantum quidem ad crudita-
tem attinet, priori ſimilis eſt: ſed, q̃a nullũ aliud malum cõmonſtrat, minus pernicioſa: illa. n. nõ
modo uirtutis alteratricis ſicuti alba & tenuis ſed & retentricis imbecillitatem ſummã ſignifi-
cat; hæc aũt alterius ſolius, alteratricis. Quanto autem plures inſtrumentorum cuiuſq; generis
actiones, & uires impeditæ fuerint, aut ex toto perierint, tãto deterior eſt morbus: atq; idcirco
peſſimum eſt in urinas profluuiũ, qm̃ duplex eſt uitium. Praua aũt ſufficienter eſt, quæ tenuis &
alba eſt, ſicuti aqua: nã ſimplex quidem eſt diſpõ, ſed ultimæ eſt imbecillitatis indiciũ. Huic pro
xima eſt altera urina, quæ in multis apparet morbis, ut uideatur miſtam hr̃e formam uini abun-
de tenuis, atq; albi: eius autem generatio eſt ex ea, quam nuper diximus, alba & aquoſa, ut quæ
paucũ ichorem ex bili rufa ſuſceperit, nam, & ſi exterius in aquam puram ochrę parum, uel ip-
ſius etiam bilis inieceris, talis tibi aqua repręſentabitur: hęc quidem urina proxime accedit ad

crudam.

A crudam. Post hãc eſt ſubpallida: pallida uero iam, & ſubrufa eſt: ſi.n. in aquam inieceris, uel rufi coloris parum, uel pallidi multum, ſimile tibi uidebit: hæc uero, quantum ad colorẽ attinet, con cocta iam eſt: oportet autẽ tñ eam diſcedere ſub craſſitudine ab aquoſa, quantum colore, ſiqui dem bene concoqui debeat. Optima aũt omnium urina, ſubrufa ac ſubflaua eſt: quemadmodũ & antea diximus: ueluti ſi etiam extra tale quid facere uelles, ſanguinis ſerum, ac bilem ruſam aquæ permiſcens. Sermone aũt non poſſum exprimere miſtionis quantitatẽ, ſed uel ab altero oportet addiſcere de optima urina, aut per te ipſum experiẽtia percipere, qualis ſit urinæ ſecũ dum naturam ſe habentis forma, eã in ſanis corporibus perquirẽdo. Nã, cum adhuc coquit sã guis, urina, q̃ mingit, læuem, & æqualẽ, & albã ſubſidentiam, ac multum facit: iam uero perfecta coctione color quidem urinæ intenditur, minus aũt ſubſidet: &, ſi longiori poſt hoc tpe hoiem à cibo prohibueris, uidebis ipſam fieri continuò magis ruſam. Nam & in commentarijs de po tentijs naturalibus oñdebatur, quicquid alimenti ſupra modũ calefit, & præſertim ſi pingue fue rit & dulce, uerti in amaram bilem. Qm̃ uero & flauam, & rufam, & pallidam nominãt hmõi bi lem: pleniq; ſunt medicorũ libri, in quibus hoc uel illo modo appellatur, ſicuti in quibuſdam in differenter: melius eſt hoc in loco illud rurſus annotare, ut exactius quis dicta aſſequatur, q̃ ru-

B fus color ad flauum proxime accedit: in hoc autẽ differunt, q̃ alter magis ad albũ, alter ad ſplen didum, uergit. Nã & amara bilis aliq̃ ruſa apparet, aliq̃ flaua, ſæpius autẽ, & pallida tibi uide tur eſſe: ſi quidem albior & turbulentior facta ſit, rufa: ſi uero ſplẽdens ſit, & purior, flaua; nam, quod ueluti igneum in bile ſplendet, ipſam reddit flauiorem. Quantum uero flauo rufum eſt al bius, tm̃ illo pallidum: quãtã rurſus minus album eſt flauum, q̃ rufum, tm̃ flauo rubicundũ: quia & ſanguinis color non nunq̃ flauior exiſtit, nõ nunquã rubicũdior apparet: unde & ſanguinem ipſum aliq̃ flauum, aliq̃ rubrũ dicunt. Nunq̃ uero ſanguis maxime flauus eundem habet cũ bile flauiſſima colorẽ: ſed eſt illa quidem flauior, ſanguis uero rubicũdior: nã, q̃ apprime flauus eſt* color, medius eſt inter bilem, ac exquiſitum ſanguinem in ijs, qui ſecũdum naturã ſe habue rint: quare, ſi uterq; humor in ipſo coniungat, nunq̃ fiet exquiſite flauus, ſed ſe ipſo tñ magis fla uus. Hæc igitur cauſa eſt, ut appellationes confundant. Quantũ aũt ad uſum refert, facillimũ in- uenire eſt, q̃ urinarum, quæ ſecundum naturam ſe hñt, terminus eſt in optimè ſanis corporibus primum exquiſitæ coctionis ſanguinis tempus: &, qui hanc fuerit contemplatus, deinde ueluti regulã aliarũ urinarum ſibi ſtatuerit, quæ nam ipſam mutent diſpõnes, facile inueniet. Nam, ſi colorem exquiſite ſeruauerit, ſubſidentiã uero albã, & læuem, & æqualẽ, & multã fecerit, ſic qui

C dem coctionis etiã ſignũ exquiſitũ fuerit: plus aũt de humore, qui crudus noĩatur, euacuari de monſtrat. Propterea & in pueris omnibus ferè, & perfectam ætatẽ hñtibus, qui ocioſam uitam degunt, aut quouis alio modo repleti ſunt, ſatis multã urinæ hñt ſubſidentiam: qm̃ in his omni- bus plus eſt de incõfecto, & crudo humore, his quidem p̃p deſidem uitam, illis uero propter ſa tietatem, pueris uero & ob ſatietatem (uoraciores.n. ſunt) & ob id etiam, q̃ una uentriculi ope- ratio nõ poteſt duobus ſimul ſufficere, augendo ſcilicet, atq; alendo: anteq̃ ergo in ipſo ſufficien ter alimentum coctum ſit, ipſum ad ſe corpus trahit, atq; hinc fit, ut plurimũ crudi humoris coa- ceruet. Hæc quoq; cauſa eſt, ut ijs, q̃ ex ocio & repletione febricitant, ſi ſanitati reſtitui debent, neceſſario plurimũ ſubſideat: contra ij, qui ex inedia & labore, rufæ q̃dẽ, & bilioſæ urinæ ſunt: ſoluitur.n. morbus prius, quã aliq̃d ſubſideat, plerunque: ſufficit.n. in his, & nebula alba, & ſuſpẽ ſio bona, talis autẽ eſt alba & læuis & æqualis: nam & ex ipſis ſanis, q̃ multũ laborãt, & pauciori cibo ueſcũtur, ijs, ſunt urinæ bilioſiores. Quare neq; ſimpliciter Hippocrates uituperauit urinã

" rufam, ſed qñ ſimul cũ rubedine habuerit ſubtilitatẽ: ita igitur inq̃t: ‖ Donec rufa fuerit urina ac In Prog. com. 2.
" tenuis, morbũ crudum ſignat. Liquet aũt, q̃ neq; aliquid ſubſidet hmõi urinis: neq;.n. contingit, t. 30. 4. 200. h
ut, quæ tenuis ſufficienter fuerit, uel ſi multo tpe quieta ſteterit, aliquã recipiat ſecretionẽ, adeo

D ut craſſior pars, quæ in ipſa pendebat, ſubſideat, tenuior uero ſuperferatur: nã hoc ſolum adue- nit ijs, q̃ aliquam craſſitudinem hñt. Nõ tñ, ſi etiam mediocriter craſſa fuerit, & breue q̃cq̃ qđ ſubſideat, habuerit, iam cocta erit: ſi.n. uel farinæ hordei craſſiori, uel ſquammis, uel furfuribus, ſimiles ſubſidentias habuerit, uel nigras, uel uirides, uel liuidas, uel fœtidas præter id, q̃, quæ- cunq; tales ſunt, cruditatem habent, etiam alioquin ſunt perniciosæ. Nã farinæ hordeaceę craſ ſiori ſimiles, duarum ſunt diſpõnum indicia, grandis ſcilicet colliquationis, & caliditatis æſtuo- ſæ, quæ ſanguinem adurit. At, quæ ſquammas repræſentant, ſunt uaſorum partes ſuperficiales, quæ ſcilicet omnino reſoluuntur, ac colliquantur. Ita & furfureæ, præter quàm q̃, quantum hę craſſiores, ac minores ſunt, tm̃ ſquammis ſimiles, latiores ac tenuiores his ſunt. Nigrę uero ſub- ſidentię, uel excedentem caliditatem, atq; igneam oſtendunt, uel ex frigiditate uehementi mor tificationem: ſic.n. & extrinſecus noſtri corporis partes nigro affici colore uidemus, partim ſci- licet, ex nimio calore, ut q̃ ſe Soli ęſtiuo expoſuerunt: partim ex uehemẽti frigore, & ueluti mor tuas, quemadmodũ in ſenibus, aut quibuſcunq; alijs ſupra modũ refrigeratis. Ipſarũ itaq; tota- rũ urinarũ color niger: atq; ẽt eorũ, quę in ipſis ſuſpenduntur: aut earũ, quę ſuprà uehuntur nebu larũ: ad eaſdẽ cãs refert, calorẽ. ſ. immoderatũ, aut mortificationẽ ex refrigeratione uehemen- ti. Peſſima igitur eſt tota urina denigrata, adeo, ut neminem unquam ſeruatũ uiderim ex ijs, q̃

talem urinã minxerũt:minus uero perniciosa, si solum id, quod subsidet, nigrum fuerit:atq; ad- E
huc minus,si solum id,quod in medio iacet:ac multo minus etiã,si nebula. Color uero uiridis fit
in trãsitu ad nigrum, & est quòddam ueluti procemiũ nigri:nam, si morbus malignus fuerit,&
uomitionibus,& alui deiectionibus,& urinis uiridibus,postmodũ nigræ superueniũt.Color au-
tẽ liuidus est solius frigiditatis affectus:Odor uero grauis,putrefactionis. Quòd si ueluti oleum
mingatur,colliquationis est signũ.Tales quidẽ urinæ prauæ sunt.Quæ aũt bene coloratæ sunt,
& subsidentias habent albas, & læues,& æquales,aut nebulas quasdam,aut suspẽsa similia,oẽs
urinas bonitate præcellunt,maxime autem in quibus subsidentia talis fuerit;scd̃m bonitatis ob
tinent locũ,in q̃bus suspensa talia sunt.tertium,in quibus nebulę.Hæ igitur coctionis signa sunt:
reliquæ uero oẽs partim cruditatem,partim perniciem portendunt.Nam,quæ alba est,& quæ
tenuis,& q̃ turbulenta, cruditatem:at, quæ farinæ hordei crassiori,aut squãmis, aut furfuribus
similis est,quæ nigra,aut uiridis,aut liuida est,aut oleaginea,aut fœtida,p̃nicię significat. Quæ
autẽ subrufa, aut subflaua est,adhuc aũt tenuis:quà quidem tenuis,cruda existit:quà uero talem
habet colorem, iam coquit:est autem media inter eas,quæ sunt exquisite crudæ,& coctæ:sicuti
& q̃bus alba quidem sunt,& læuia q̃ suspensa sunt,diuulsa uero & minime continua. Hoc uero
etiam in subsidentibus contemplari oportet,si non modo alba sint & lęuia,sed si omnino ęqua F
lia, & q̃a in nulla parte diuulsa sint, & q̃a omni t̃pe talia sint:nam, si alternatim mingat pura in
In Prog. com.1. t.26 usq; ad 37. 4.200.b subsidentibus,semicoctum esse morbum ostẽdit.‖De hisce igitur omnibus admirabilis Hippo-
crates primus oĩum, quos scimus, optime docuit:& q̃ in uiris quidẽ,& mulieribus nigræ urinæ
pessimæ sunt,in pueris aũt aquæ similes:nam in his magis consuetæ crassiores,in p̃fectis autem
magis rufæ:q̃d uero maxime contrariũ est consuetis,perniciosum. Sed & de subrubentibus uri
nis,& statim habentibus subsidentiam subrubentem, ac læuem,recte dixit,q̃ sunt quidẽ satis sa
lutares,sed diuturniores ijs,quas paulo ante semicoctas nominaui:sanguinis.n.serosa superflui
tas istas intingit:oportet aũt non modo hãc,sed etiã aliquid rufæ bilis admisceri.Si uero calor
naturalis adeo est imbecillis, ut neq; rufam generet bilem, neq; sanguinẽ exquisite coctũ, sed
adhuc serosum,atq; humidum,q̃ quidẽ ad sui coctionẽ t̃pe egeat,est manifestum:q̃ uero hæc di
spositio sine periculo sit,materiæ natura cõmonstrat,quæ neq; tenuis,aut aquæ similis est,neq;
integre crassa,sed neq; acris quidem aut putrida,sed utilis existit,& prope naturam sanguinis.

Vt uigorem & reliqua morbi tempora præsentiamus, ad signorum naturam exacte dignoscendam. CAP. 13.

SEd,postquam ẽt de urinis,quãtum ad p̃ntia erat utile,omnino dictum est,reliquum est,ut di G
camus(quod polliciti sumus facere)p̃cognitionem status,atq; aliorum temporũ morbi.Er
go, si unum q̃dem aliquod tale signum, aũt ẽt plurium collectio,firmiter indicare posset id,q̃d
1. Apho. 1. Ext. ord. 2.b futurum est,neq; ipse Hippocrates dixisset‖artem lõgam,neq; nostri temporis medici admira-
rentur,si possibile est in præcognitionem medicinalem eiuscemodi omnia uenire.Qm̃ uero,ne
que signum ullum,ita fidele est, ut exquisita ostendat singula ex futuris temporibus:sed neque,
quæ scd̃m concursus quosdã signa sunt cõplicata,sola possunt experientia iudicari,multi.n.nu-
mero hoc pacto cõcursus fierẽt,adeo ut nemo eos posset enumerare,neq; obseruare,neq; me-
moria tenere : idcirco necessarium est, signi cuiusq; naturam exquisite considerare,si quis vult
recte p̃cognoscere, ut ex ui uniuscuiusq; præcognitionẽ faciat. Neq;.n.quæ plurima sunt,illa o-
mnino paucioribus sunt potẽtiora sæpe.n. signum unum forte multis debilibus fidelius existit.
In Progn. cõ.3. t.37.4.211.e Hæc igit̃ ẽt admirabilis dicebat Hippocrates in libro prognosticorũ:‖Signa oportet ediscentẽ
oĩa,iudicare uires eorum,inuicem comparantẽ. Quare & rationabiliter scd̃m uires eorũ tradi
dit disciplinã, non simpliciter, deinceps bona signa connumerãs, deinde rursus mala,annotãs
autem in appellationibus uniuscuiusq; naturam,pernicioſum & graue nominans,& grauius,&
grauissimum, & minus graue, & magis graue:sic & prauum,& prauius,& prauissimum,& mor- H
tiferum quoq; per Iouem, & malum simpliciter,non nunquã uero,ualde,adijciens utriq; signo
rũ generi,& ijs,quæ nunc dicta sunt praua,& ijs,quæ bonum aliqd̃ oñdunt. Nam & in illis hoc
quidem optimum dicit,hoc uero bonũ simpliciter,hoc autẽ magis,hoc uero minus. Tale uero
est & quod dicit}bonum}ualde,}&} magnã hr̃e uim ad salutem. Non nunquã uero nihil ex his
addens,q̃ temporis indicium erit,& longæ solutionis meminit,nobis,ut arbitror,de hisce om-
nibus ratiocinandũ relinquens, quæ neq; oĩno praua sunt, neq; penitus extra periculũ, sed cũ
ui quidem forti salutaria:cum debili autẽ,periculosa. Hæc igitur non solũ legenda sunt in Hip-
pocratis libris,sed & memoranda sæpius,atq; obseruanda in ægrotãtibus:nã ex cõtinua inspe-
† Manuscripti græci codic. legunt, ut Leonicenus:ex impressis autẽ, ita alij uertunt eò q̃ alternatim mõ p̃pe illa, mõ procul reperta sũt. ctione ex quisitam eorum potestatis habemus notitiam.Semper autẽ mente reuoluere oportet
ac considerare,quænam sint signa optima,quæ pessima,& q̃ in medio confinio horũ ueluti gra
dus quosdam habentia,non nulla quidem optimis, nõ nulla uero deterrimis proximiora:& q̃
quidem minus,quæ uero sint magnis†proximiora uel remotiora:} & quæ nam exq̃site media
ponenda sint inter bona,& mala signa.Deinde considerandũ,quę nam semper mala sint,& q̃
continue bona:& quæ nã in totius morbi temporibus permutentur, cum aliquando bona fiãt,
aliq̃n mala,& nonnunquã fida, non nunquã uero infida. Etenim hoc ab Hippocrate dictũ est

admi-

A admiratione dignum,‖ Quòd ijs,quæ non ſcđm rationẽ leuant,nõ oportet credere,neq; uereri ualde mala,quæ uenerunt contra rationẽ. Quod niſi quis nouerit,nequaquã poterit manifeſte præcognoſcere:ſed aliquando inſtãte criſi nihil à vulgari quopiã differre uidebit̃,ſed ſimul ꝑturbabitur ac compaueſcet de futuris: nõ nunquã uero exiſtimans liberatũ eſſe à morbo ægrotãtem,atq; ei uictus libertatem permittẽs,magni alicuius mali occaſionẽ afferet. Omnino autẽ male uictũ inſtituet,futurũ ſtatũ non præcognoſcens:niſi quis.n.ad hunc reſpiciens ſtatũ,ab initio uictus modũ adhibuerit, fieri non poteſt, quin magnum malum aliquod afferat ægrotanti. 2. Aphor. 27 Ext.ord.16.b

De ſignorum generibus,ac de ſingulorum natura. CRP. 14.

HAec igitur iam nos dicamus, quemadmodum propoſuimus,ſingula per genera diuidẽtes. Et primum, ꝙ ſignorum omnium triplex eſt differẽtia,trãſigamus,deinde ſingulorum uires,poſtmodum quo pacto quiſpiam morborum tpa præcognoſcat. Triplex quidem ſignorũ omnium natura qualis ſit, mihi antea dictum eſt:ſed nihil deterius eſt nunc repetere, ꝙ nonnulla quidem cruditatis & coctionis,quædam mortis & ſalutis ſunt ſigna.hæc quidem duo ſunt genera:tertium autẽ & aliud genus eſt,quod criſibus adiacet. Coctionis igitur & cruditatis ſigna, alui excrementa,& ſputamina,& urinas ſtatuere oportet. Mortem autẽ atq; ſalutem portendẽ
B tia ſunt, quæ unà cum iſtis excernuntur, & quæ per totum apparent corpus, de quibus latius in libro prognoſticorum Hippocrates ſcribit.Sanè ad criſes aliquid quidẽ ualent,& nonnulla ex his:eſt tñ proprium, atq; præcipuum eorum genus, quod totum in ſequentibus explicabimus. At cruditatis,& coctionis ſigna ſemper ſtabilem habent propriam poteſtatẽ, ſiue ſtatim in primo die,ſiue in ſequentibus,apparuerint. Modi autem morborum ſigna tripartita ſunt:nã quædam(ut ſupra dicebatur)in urinis,& alui excrementis,& ſputis apparent:quædam in diſpoſitione totius corporis inueniuntur:quædam in naturalibus, & animalibus uidẽtur operationibus: hæc uero non omnia fidelia ſunt in omnibus morbi temporibus, ſed deinceps ipſa diuidemus.

Criticorum autem accidẽtium duplex quidem natura eſt,qm̃ aliqua ſunt tanquã cauſæ & ſigna,aliqua tanꝙ ſigna ſolum.Infida uero eſt uniuerſa eorum natura,& cõtraria ſignificãs & faciens in diuerſis morborum temporibus.In his autem totum eſt ꝓcognitionis certamen:nam in alio quidem tempore, ſcđm aliam diſpoſitionem, critica ſunt:ſecundum uero aliam aliquã diſpotionem,uel morbi tempus, accidentia uel ſigna praua fiunt,critica uero neq; omnino ſunt.

De hiſce uero ab Hippocrate etiam ſæpius dictum eſt: ſufficit autem in pñtia unius dicti exſe
" cundo Epidemiorum libro meminiſſe:‖ Decretoria,quæ non decernunt,quędã mortalia ſunt, 2. Epid.ſect. 1.
C q̃dã uero difficulter decernunt. Hoc uero haudquaquã ineſt coctionis,aut cruditatis ſignis,ſed ex his ſingulum, unum atq; idẽ ſemper ſignificat:ut, uerbi gratia, urina,quæ bene colorata eſt, & albam & læuem & æqualem habet ſubſidentiã, coctionis eſt ſignum:tenuis aũt, & quæ nullã ſubſidẽtiam habet urina,ſemper eſt cruditatis ſignum. Et,quæ quidem coctionem ſignificat, bona eſt ſemper:quæ uero cruditatem,nõ bona:ſiquidem eorum,quæ prius diximus,recordamur. Si tñ capitis dolorem,aut delirium,aut uertiginem tenebricoſam,aut difficilem anhelitũ, aut anxietatem,aut grauẽ ſomnum inſpexeris,nihil in his ſtabile,neq; bonum,neq; malum poteris præcognoſcere:ſecundum eandem rationẽ,neq; ſudores,uel uomitus,aut uentris,aut urinæ multum profluuium,aut ſanguinẽ de naribus,uel de vulua,uel de hæmorrhoidibus emanãtem,aut parotidas,aliosq; decubitus.Hæc.n.omnia,& decernentia,& non decernentia ſunt,ſecundum duplicem modum,aut quia nullo modo decernũt,aut quia male.Nam colli dolor,uel temporũ grauitas,uel hallucinationes,atq; tenebricoſę uertigines,& capitis dolores,& lachrymarum inuoluntarius effluxus,faciesq; unà cum oculis rubens, aut inferius labrũ agitatum, uel uigiliæ aliquæ, uel ſomnus grauis, ſunt tm̃ ſigna criſis aliqñ:ſicuti & creber anhelitus, quẽ aſthma Græci uocant,& quædam anxietas,uel difficultas,anhelitus,& † præcordiorum ſuſtractio, † *Hypochõdriũ retractum.*
D & ſtomachi faſtidium quoddam,uel nauſea† ſufficiens,& æſtus,& ſitis uehemens,& oris uentriculi dolor,& non poſſe ferre decubitũ,& delirare,atq; exclamare. Fiunt igitur,& hæc ſæpius iã imminente criſi indicia. Alterum genus non ſolum ſignorũ decretoriorum,ſed ẽt cauſarũ,obtinet uicem. Sunt uero hæc,uomitus,& excrementa alui,& multitudo urinarum,& ſudores,& ſanguinis eruptiones,& parotides,atq; alij decubitus. Contingit autem,neq; in primis accidentibus, quæ tm̃ ſunt ſigna criſis:neq; in ſecundis, quæ & ſignorum & cauſarum uim habent:criſim ex neceſſitate ſequi.Alterum uero genus eſt ſignorum ſimul,atq; accidentiũ,quod neq; decretorium nominatur, qm̃ neq; oſtẽdit,neq; facit criſim:neq; omnino fidum eſt, ſicuti coctiones, neq; infidum ex toto:ſed eſt inuenire inter ea, quædam bona ſemper, quædam autẽ mala:atq; hæc quidem eſſe talia ut plurimum,omnibus ineſt.‖Mente igitur conſtare,atq; ad ea,quæ offe- 2. Apho.3. Ext. ord.17.a
runtur,bene ſe gerere,bonum:‖bonum ẽt facilis anhelitus, & facilis tolerãtia,& pulſuum boni- In Progn.cõ.1.
tas,& facies ſimillima ſanis,decẽs accubitus,& totius corporis æqualitas,& quæcunq; alia Hip t.5.4.190.g.Et
pocrates in prognoſticis ſcribit.‖ His contraria,mala,hoc eſt difficilis tolerãtia,pulſuũ malitia, 193.c.t.13. Et
& ſpirandi difficultas,& maxime quæ per frigidi ſpiritus expirationem fit:atq; alia multa,quæ 194.h.t.24.25.
in prognoſticis ab Hippocrate dicta ſunt,manifeſte definiente ſigni cuiuſq; potentiam:quæ cũ Et com.2. t.56. 203.g
que enim ſimpliciter bona & mala nominat,ſæpius talia exiſtunt.

Signa, quæ à concoctione ſumuntur, fidam, ac certam præbere prænotionem. CAP. 15. E

AT, quæ ab eo optima, & peſſima dicũtur, & quibus præſertim adiunxerit id uerbũ κάρτα. i. ualde, talem uim habent, φ ſp unum quoddam oſtendunt, aut raro non indicãt. Hac igit̃ exiſtente inter ſigna differentia, ſiq; dem impoſſibile eſt diſtinguere, qñ ſigna decretoria criſim oſtendunt: uel quando ea, quæ decernunt accidentia, bonã aut malam aferũt criſim: fruſtra ea uerba pronunciaſſet Hippocrates: ‖ His, quæ non rationabiliter leuant, nõ oportet fidere, neq; uereri multum mala, quæ fiunt præter rationẽ: fruſtra q; nos de criſibus tractare inſtituiſſemus. Si uero neq; aliud quicquam ex oĩbus, neq; hæc, ab Hippocrate fruſtra dicta ſunt, erit omnino aliquod ſignum fidum, quo id, quod ſc̃m rationẽ eſt, ab eo, quod præter rationem, ſeparatur. Sed quid nam hoc ſit, libenter audirem ab ijs, qui ueterem negligunt medicinam. nos. n. credimus uerum id eſſe, quod ab Hippocrate dicitur, φ ‖ Coctio criſis celeritatem, & ſalubrem ſecuritatem ſignificat: cruda aũt, & incocta, & in malos conuerſa abſceſſus, criſium defectum, aut uehementes labores, aut mortes, aut eorũdem malorum reuerſiones. Vnde & principij tps, ſicuti etiam diximus antea, non alio quopiam diſtinguimus. Illi aũt nullum nobis principij indicium dederunt: atq; ob id nequeunt diſtinguere, qñ exitialiter quiſpiam ſe male habet, uel delirat; & qñ imminẽte iam criſi: at ſimiles vulgaribus ſunt, neq; quẽ finẽ ea, quæ fiunt, ſint habitura, præ F noſcentes, neque, quid facere oporteat, inuenientes. Sed de his quidem etiam iterum dicetur.

2. Aph. 27. Ext. ord. 16. b

1. Epid. com. 2. t. 45. 3. 112. b

Quo pacto ſummus morbi uigor poſſit prima die præſentiri. CAP. 16.

QVomodo uero, etiam ſi nõdum adſint uniuerſalia morbi tempora, quiſpiã ipſa prænoſcere queat, cum maxime ad uſum artis ſit neceſſarium, hoc iam tranſigemus. Propoſitum. n. eſt ſtatim a primo die ſaltem tantum cognoſcere, quòd uel in primo quaternario, uel in ſecundo morbus decernetur: nam utrum in decimoquarto, uel uigeſimo die illud fiat, nondum liquet. Verũ hoc haud magna ſequitur in uictus ratione mutatio, quemadmodum ſi quarto, uel quinto die criſis affutura eſſet, ac talẽ aliquis uictũ inſtitueret, qualis, ſi quadrageſimo die morbus finiri deberet, inſtitueretur: hoc. n. maxime eſſet abſurdum. Et, quicunque medicus primo uel ſaltem ſecundo die non præcognoſcit morbum, qui extra primum ſeptenarium nequeat extendi, hũc permultum erraturũ fit ueriſimile. Si igitur ſemel, uel bis tali errore delinqueret, uenia dignus foret: ſi uero putet nullam eſſe futuri ſtatus præcognitionem, hic nec minimã medicinę artis partem eſt aſſecutus. Ego uero tm̃ abſum, ut, quod futurum ſit, penitus incognitũ putem, † ut ſæpe de eo certiſſimam haberi ſciẽtiam exiſtimem. Quid. n. ſi aliquis primo ſtatim die nullum habens ſignum periculoſum, uerum inſuper omnia ſalutaria, acute quidem febricitet, G urinam autẽ mingat bene coloratã, ac mediocriter craſſam? an non in propatulo eſt medico, qui in artis operibus eſt exercitatus, hunc in primis quatuor diebus criſim habiturum: & eo magis, ſi nebula aliqua, uel ſuſpenſio bona ibi afloret: atq; etiã tanto plus, ſi bona ſubſidentia? Sed hoc quidem breuiter dictũ eſt, non tamen breui tempore diſci põt: ‖ omnia enim & bona, & mala ſigna cognoſcere oportet, q id certiſſime ſit præcogniturus, quẽmadmodũ horũ habens ſciẽtiam aiebat Hippocrates: ‖ Et mitiſſimæ febres, quæ cũ ſignis ſecuriſſimis fiũt, quarto die finiũt, uel prius: at, quæ maligniſſimæ ſunt, & cum ſignis grauiſſimis accidunt, quarto die occidunt, uel antea. mites quidem nominans contrarias malignis: &, quòd neutrę quartum tranſcendũt diẽ, ſed hæ quidem omnino ſoluuntur, hæ uero interficiunt, oſtendens. Sicuti igitur, quæ omnia habet ſigna tutiſſima febris acuta, in prima periodo decretoriorum dierũ ſolutionẽ habet; ſic, quę iſti proxime adiacet, diem ſeptimam nõ tranſcendet. Sed quæ nam eſt hęc? illa uidelicet, cui nõ omnia ſunt tutiſſima ſigna. Dictum igitur eſt & antea, φ non idem ſit ſuperlatiue, & ſimpliciter dicere quicquã: nõ igitur ſecurum & ſecuriſſimum, neq; malignum & maligniſſimũ, neq; graue & grauiſſimũ, eãdem uim habent. Sit iam a primo ſtatim die febris acuta, ſed non ſupremẽ, ſimpliciſſimaq; & cum tutiſſimis ſignis, uerum ſimplex & cũ ſignis tutis (quam Hippocrates εὔπλοκ. i. H mitem nominat: ego hãc clarioris doctrinæ gratia ſimplicẽ uoco, fugiens æquiuocationẽ) hęc febris ad ſecundum quaternarium progredietur: nunq d uero uel quinto die, uel ſexto, uel ſeptimo iudicabitur, procedente ſermone determinabitur. Eodẽ modo & maligna, & cũ grauibus facta ſignis: nam & hæc, quantum abeſt à maligniſſima, & cum grauiſſimis ſignis adueniente, tãto & mortem afferet tardiorẽ. Si quis ſimplices & ſimpliciſſimas, & malignas ac maligniſſimas febres diſtinguere neſcit, neq; ſi recte aut ſecus de his Hippocrates dixerit, unquã poterit experiẽtia perpendere. Quòd, ſi neq; ſignorũ uires intelligat, ſed ſimpliciter opinetur hæc quidẽ bona, illa uero mala tantũmodo eſſe, adhuc magis, tanquã uetulæ cantilenã, quæ ab Hippocrate ſcripta ſunt, leget. Ego quidem talibus ab his cõmẽtarijs cẽſeo abſcedendum. at, qui libros prognoſticos Hippocratis accurate legerunt, iſtis deinceps uerba faciã. In primo quidẽ die (ſic uero me ubiq; intelligas, totũ ex die & nocte tẽpus in uiginti ac quatuor horas partitũ accipiẽtẽ) urina quidẽ ſit exquiſite aquea, febris uero debilis: hęc ergo in lõgum tps protrahet̃: ſed, quãtũ hoc erit, in primis diebus cognoſci nõ poteſt: neq; cognitu utile eſt: nã, cuius gratia tali egemus præcognitione, iã id habemus, uictus. ſ. formã conuenientem conſtituere, cum ſtatus poſt multos dies ſit ſubſecuturus. Singulis quidẽ quaternarijs ſigna diligẽter obſeruãs, etiã ipſum ſtatus

tempus,

† *Græce* ὡσ εἰσ ἐπιστήμην βεβαίαν ἐνίοτε ἥκειν αὐτοῦ πείθομαι, *i. ut de eo certã interdum haberi ſcientiã exiſtimem.*

In Prog. com. 3. t. 56. 4. 203. h

Ibidem. 206. h t. 2.

A tempus, exquisitè poteris præcognoscere.‖ Oportet enim (inquit) à primo die considerare, & in singulis quaternarijs adiectis animaduertere: neq; te latebit quo se morbus cõuertet. Hæc q dẽ etiam in sequentibus, pluribus, ac diligentius exequemur. Ad primi uero tẽporis præcognitionem (quod principiũ uocant) inquantũ extendetur tps, iam magnũ aliquid ostensum est in primo die fuisse acceptũ, quod sequenti die adhuc manifestius est distinguere. Similiter n. febre, & urina manentibus, nõ solum q nondũ morbus ascensum inceperit, dicere possumus, sed q neq; ante septimum diẽ sit incepturus: didicisti n. q extreme cruda est aquosa urina. Quare non solũ præsens iã principij tps internoscere datur, uerum etiam sæpius præcognoscere, quo finietur. In Prog. com. 3. t. 6. 4. 207 d

Qui morbi citam, qui tardam præbeant temporum præcognitionem: & quæ sit perfecta, quæ imperfecta concoctio. CAP. 17.

IN his quidem adeo diuturnius satis longum est principij tempus, in peracutis extreme angustum. Nã, si statim in prima die in urinis appareat aliquod signũ coctionis, iam hic principiũ transgressum est. Nunq d igit neq; omnino incepit: an hoc quidẽ impossibile? neq;. n. fieri põt, ut morbus aliquis proprium statum recipiat, nõ præcedente principio, & ascensu. Extreme breue utrunq; horum temporum sæpius fieri cõtingit, adeo ut in primo die morbus ad statum per
B ueniat. Ita igitur acuti principij ne præcognitionem quidẽ finis inquirere oportet, sed satis putare, si, dum adest, cognosci possit: &, cũ primum ad ascensum conuertit, manifeste deprehendatur. Est autem cõis talium principiorum, atq; ascensuum cognitio cum primis accessionis partibus: idem. n. & eius, & uniuersi morbi principiũ, atq; ascensus, nam neq; ipsa statim incipit à statu. Hoc. n. non modo nemo unquã uidit, sed neq; etiã cogitatione assequi põt, febrem uidelicet acutam statim in primo insultu in statu consistere, ac si fulmine foret homo percussus. Qũo igit in primo die febris in statu consistere cognoscetur? qũo aliter, quàm si statim habuerit signa coctionis? Tale. n. quiddam accidit circa humorum crudorum coctionem, quale ẽt partibus, quæ inflammationem patiuntur, aduenit. Ita aũt & de his quodam in loco inquit Hippocrates: ‖ Circa puris generationes, dolores, ac febres cõtingunt, magis quàm ubi iam est generatum. Quemadmodum igitur iam suppurata inflammatione non contingit febrem adhuc in statu esse, aut dolorem obuiare: eodem modo, neq; si quicquã in urinis subsidat exquisite bonũ. Nebula quidem sola, aut quibusdam bonis suspensionibus factis, status tempus nondum adest: ac multo minus, cũ hæc ipsa defuerint, præterquã si bilios us ualde morbus extiterit. Quicunq; igit ijs omnibus, quę à nobis dicta sunt, sæpius in ægrotis mentẽ diligenter adhibuerit, hunc nullũ unquã la
C tebit tps: sed, si quidem acutum fuerit, & dum præsens erit, exacte cognoscet, & statim subsecuturum præcognoscet: si uero diuturnum, ex multo utique tempore coniecturabitur, ac propius accedens, manifestius ẽt præcognoscet. Nam in uniuersum oportet cognoscere, q, nisi manifestũ appareat indicium coctionis, totum illud tps intermedium, est principium morbi. Quantum igitur adhuc præsentibus deficit ad manifestum illud coctionis indicium, & à morbi motu, & natura, & tpe anni, & regione, & ætate, & temperatura ipsius laborantis inuenis. Nam, si morbus natura longus extiterit, quemadmodũ (exempli gratia) febris amphimerina, & uideatur tarde in hoc ægrotante moueri, ac quodã modo succendi, ac suffocari, & tps anni fuerit hyems, & regio frigida, ętasq; atq; natura laborantis ad frigidum declinauerit, multum interim tps erit necessariũ ad manifesti signi gnationem: qđ totum tps principio erit cõtribuendũ. Sit igitur ita, ut hyberno tpe incipiat febris amphimerina in corpore ita se hñte, quemadmodũ nunc diximus, unà cum exquisite crudis & aquosis urinis: non modo neq; intra septimum, sed neq; ẽt decimũ quartum diem, quispiam hre posset manifestũ coctionis signũ: sic autẽ appello ea, q inter debilis sunt, & perfectæ coctionis indicia. Perfecta igitur coctio est, qñ in urinis subsederit aliquid albũ, & læue, æquale, & continuũ: Debilis aũt coctio est, qñ aquosa mediocriter subpallida facta
D fuerit: & quidẽ, si turbulẽta apparuerit, & talis ꝑmanserit, hæc quoq; obscuræ, & debilis coctionis est signum: & rufa etiam ac tenuis ex eodem genere est. Sed nihil horum iã principium esse finitum ostendit: hæc. n. manifestius indicium semꝑ expetunt, uel solam nebulam albam, aut suspensionem æqualem, continuam, atq; albam. Et quidẽ & rubẽs nebula, & subsidentia talis, & sine subsidentia bene colorata urina, & crassitudine mediocris principium finij sse ostendit.

Exemplo lateralis morbi indicatur, quo pacto tempora ægritudinis ex debili, manifesta, ac perfecta concoctione intelligantur: atque ea de re explicatur Hippo. locus de Anaxione, qui eo morbo laborabat. CAP. 18.

SIc & in laterum, & pulmonum passionibus ea, quæ proprie sputamina uocantur, urinarũ subsidentijs assimilantur: nihil uero oĩno expuere, sed tussim tãtummodo siccam hre, tale quiddam est, quale in urinis extreme crudum, quod aquosum nominamus. Quòd, si ab eo, quod est nihil expuere, ad expuere, uerum liquida & omnino cruda, fiat trãsmutatio, liquet, q debilis & obscura omnino est hmõi permutatio, & nondũ est finitum primum ęgritudinis tps, quod principium diximus nominari. Quando igitur hoc quidem cessabit, atq; integre ad augmentũ morbus conuertetur? quãdo cœperit expuere pauca cocta, reliquo uero omni tẽpore ab hinc usq; ad statum, semꝑ eo plura ac meliora, atq; facilius expuente. Cum uero exquisite cocta fuerint,

2. Aphor. 47. Ext. ord. 18. h

& multa,& ſine difficultate educta,tunc ſtatus eſt tempus. Qñ uerò ſimiliter quidē exquiſite cō E
cta, & ſine moleſtia educta:eorū aūt multitudo minuta fuerit,dolorq; non amplius affuerit,tūc
ſtatum ceſſaſſe,iudicare oportet:ſubſequitur.n.declinatio.Supponamus igitur ęgrotum aliquē
à morbo laterali habitum, neq; expuentem aliquid & urinas mingentem tenues quidē,ſed be
ne coloratas:circa uero diem undecimum expuere quędā incipiat,uerum liquida & cruda:hūc
quidē,ꝙ nemo diceret ante diē undecimū eſſe in alio morbi tpe,q̄ in principio,oībus eſt mani
feſtū. In undecimo uero fortaſſis uideret cuiq̄ manifeſte tranſgreſſus:uerū nō ita ſe hēt, nā dies
undecimus quartidecimi index exiſtens, ſcđi tēporis ægritudinis manifeſtū,ac certū principiū
illum habiturum præmonſtrat.Obſeruabis igitur diem decimumquartum,ſi præoſtenſis ab un
decimo concordat:& poſt hūc rurſus decimū ſeptimū, qm̄ & hic uigeſimi eſt index:quēadmo-
dum in libris de diebus decretorijs diximus.Age iam hoc die ſupponamus expuere pauca qui
dem, ſed cocta:huic in die uigeſimo poſſibile eſt aliquā aduenire criſim,nō tñ perfectam,ob ta
lem cauſam,qm̄ nō eādem uim hñt neq; inter indices primi cum poſterioribus,neq; primi de-
cretorij cum ultimis decretorijs:at ualentiores quidem primi ſunt,in lōgum aūt iam protracta
ęgritudine,imbecilliores reddūtur.Oportet igitur procedente morbo,& tū pręcipue,qñ admo
dum crudus extiterit,magnā fieri trāſmutationē,ut ſecura criſis ſperetur.Magna aūt eſt permu- F
tatio,cum perfecte cocta minguntur,atq; expuuntur:talia uero non ſupponebantur in die deci-
moſeptimo affuiſſe:quare nec fieri poteſt, ut hic ægrotus in die uigeſimo liberetur, & perfectā
criſim habeat:ſed mutationem aliquā effatu dignam fieri ſat eſt:poterit.n.in aliquo ex ſequen-
tibus decretorijs diebus integra ſolutio aduenire. Nūquid igitur ſolum ſuppoſitio quædam eſt
hic ſermo:uel eſt uiſus ēt talis ægrotus?Mihi quidem habere hæc oīa,quæ nunc diximus,ille ui-
detur, de quo Hippocrates in tertio epidemiorum,ille inquā ægrotus à peſtilenti cōſtitutione
ordine octauus.Ita autē oīs ſermo ſe habet: ‖ In Abderis erat Anaxion,qui habitabat circa por- „
3.Epid.com.3.t. tas Thracias. Febris acuta inuaſit hoīem:lateris dextri dolor continuus aderat:tuſſis ſicca, neq; „
79.3.150.b expuebat primis diebus:ſitibundus erat:& peruigil:urinæ bene coloratæ,tenues,& multæ.Sex- „
to die delirauit,à cōcalefactionib⁹ nulla fiebat doloris remiſſio.Septimo die grauius ſe habuit: „
nā & febris intendebat, neque dolores minuebantur, & tuſſes infeſtabāt:difficilemq; habebat „
anhelitū. Octauo die uenā in cubito ſecui:ſanguis multus effluxit,qualem oportuit:dolores re- „
miſſi ſunt,tuſſes tñ ſiccæ inſequebātur.Vndecimo die febres minores factæ ſunt, parū circa ca- „
put ſudauit:tuſſes,&,q̄ exibant à pulmone,humidiora erant.Decimoſeptimo cœpit q̄dam pau „
ca cōcocta expuere:leuat⁹ eſt. Vigeſimo ſudauit,febre liberatus eſt:poſt criſim leuatus eſt:ſiticu- G
loſus uero erat,neq; à pulmone bonæ erāt expurgationes.Septimo & uigeſimo febris redijt,& „
tuſſijt:eduxit cōcocta multa:urinis ſubſidentia multa,& alba:ſine ſiti reſtitit,& qñ ſpirans factus „
eſt. Quarto & trigeſimo die ſudauit ꝓ totum corpus:ſine febre reſtitit:atq; ex toto iudicatus eſt. „
Huic ſanè & alia,quēadmodū ſuppoſuimus,vñr aduenisſe.Et de urinis,quāuis nō pluries(quē-
admodum cōſueuit in alijs ægrotis)ſed bis ſalutem mētionem faciens,in principio,ꝙ tenues eſ
ſent:in ſeptimo & uigeſimo die ſubiungens,Vrinis ſubſidentia multa,& alba:palā facit,tum pri „
mum exquiſite coctas urinas minxiſſe:ꝓpea igitur(ut & antea dixi)in die uigeſimo criſim quan „
dam habuit,ſed imperfectā quidē,qm̄ in decimo ſeptimo cœpit quædā cocta expuere,nō tñ in-
tegra criſis ſubſecuta eſt,qm̄ neq; exquiſita coctio urinarū,aut ſputorum;ꝓpterea igitur inquit:
erat autē ſiticuloſus,atq; ex pulmone non erāt bonæ expurgationes.Hic igitur nobis ad memo „
2. Aph.12. Ext. ria reuocans,qđ recte dictum eſt,‖Quæ relinquūtur in morbis poſt criſim,reuerſionē facere cō „
ord.12.d. Et 2. ſueuerunt,de ſeptimo ac uigeſimo die lege enarrationē,quæ ita ſe habet:‖Septimo & uigeſimo „
Epid. ſect.3. Et redijt febris,tuſſijt,eduxit cōcocta multa,urinis multa ſubſidentia alba,ſine ſiti reſtitit. Nam cū „
4.Epi.
3. Epid. com.3. antea dixiſſet, ꝙ in tempore intermedio poſt uigeſimum diem & ſitis remāſit,& à pulmone nō
t.79.3.150.b erāt bonæ expurgationes, deinceps inquit,ꝙ in ſeptimo & uigeſimo die facta reuerſione,febri H
citauit, ſine ſiti autem reſtitit, & bona expuere cœpit,in urinis ſubſidentiam habebat multā,at-
que albam.Hoc igitur eſt,quod prius dicebatur,ꝙ uidelicet in morbis febrilibus tale quid acci
dit,quale in ijs,quæ ſuppurātur,inflammationibus.Sicuti.n.ibi,‖cū generatur pus,& dolores &
2. Aphor. 47. Ext.ord.18.h febres præcipue contingunt:ita & hic,dum concoquuntur humores,qui febrem inducunt. Sic
igitur & in Anaxione,quātum ex prima illa criſi defecta relictū erat,hoc rurſus efferueſcens in
coctionis tempore,illam,quæ anteceſſit ſecundā criſim,febrem generauit.Hoc uero à naturali
calore,non autē febrili,proueniſſe, dierū natura nō minime indicabat: primū.n.undecimus bo
nam,ſed obſcurā incepit coctionem:deinde decimus ſeptimus ſignū coctionis manifeſtius oſtē-
dit:deinde uigeſimus criſim imperfectam:poſt hunc uerò ſeptimus & uigeſimus integræ coctio
3. Epi.com.2.t. nis indicia dedit.Propterea ſubinferēs inquit:‖ Quarto & trigeſimo die ſudauit per totū,ſine ſe „
79.3.150.b bre reſtitit,atq; ex tuto iudicatus eſt. Liquet.n.ꝙ in trigeſimoquarto die,q̄ ſeptimus eſt poſt ſep „
timū & uigeſimum, cōcoctæ ſunt ſimul & excretæ oēs ægritudinis cauſæ, per urinas quidē, quæ
febres faciebant:ꝓ ſputamina uero,q̄ thoracē infeſtabāt.Oportet autē huius meminiſſe ſermo-
nis & ob præſentia,& ob illa,q̄ dicēda ſunt:& hæc tria inuicē differre arbitrandū,& obſcurā co
ctionem, & manifeſtā,atq; ꝓfectā:obſcura.n.in undecimo, manifeſta uero in decimo ſeptimo,

perfe-

A perfecta verò in uigeſimo ſeptimo facta eſt: poſt quem in oĩbus ſeptem diebus morbus ſolutus eſt: & totum hoc tp̃s ſtatus fuit: quemadmodum & in ſequentibus manifeſtius oſtendemus. Hoc igitur ſputum, qđ ſeptimo & uigeſimo die apparuit, ſi quidẽ in primis morbi diebus apparuiſſet cum urinis bonã ſubſidentiam habentibus, fieri nõ potuiſſet, quin in prima ſeptimana morbus iudicaretur. Primos uoco dies ægritudinis, quos primus præfinit quaternarius.

De dignoſcenda primi temporis morbi perdurationẽ. CAP. 19.

ET primũ igitur morbi principium iuxta ſm ſignificatum, in hoc circũſcribi tpe prius dicebam: & hoc eſt, quod inquit: In ‖ lateralem morbum patientibus ſputum ſi ſtatim appareat, incipiente morbo, ipſum breuiorem facit. Nam, cum principium triplex dicatur, ſm unum quidem modum de primo inſultu, qui ſimplex eſt, & latitudine caret: ſecundum alterũ uero de eo, quod ad tertium extẽditur diẽ, qđ ſolum mihi ſomniare vr̃ Theſſalus: & præter hæc ẽt id, quod tanquam pars accipitur totius morbi, qđ manifeſtæ coctionis ſigna definiunt: de oĩbus his Hippocrates uerba facit, quemadmodum ex ijs, quæ antea ſcripſimus, liquet. & in ſequentibus commentarijs manifeſtius oſtendetur. Quòd uero iuxta ſecũdum ſignificatum principium oſtenderit, cum dixit, id ſputum, quod in lateralem morbum patientibus apparet in principio, breuiorẽ facere, neminẽ latere arbitror: ſed hoc ẽt in ſequẽtibus diſtinguemus. Quo pacto uero q ſpiã aut iã præſens atq; perfectum id, quod tanq̃ totius pars morbi principium accipitur, cognoſcere queat, aut iã finiturũ præcognoſcere, mihi iã uideor demonſtraſſe. Nã iam perfecti principij manifeſtum & firmum eſt ſignum, coctio manifeſta: finituri aũt, & ipſius morbi natura, & tp̃s anni, & ætas laborantis: ex ſuperabundanti autem & regio, in qua ægrotat: & modus eius, qui ante ceſſerit, uictus, cũ nondũ morbo correptus eſſet. Specialiora uero indicia futuri finis primo ægritudinis tẽpore, coctionis indicia ſunt. Et, quo pacto hæc præcognoſcere oporteat, qñ maxime futura ſint, dicetur quidem diligentius & in ijs, q̃ ſequuntur: dicẽt aũt & nunc, q̃ conſiderare oportet, quantũ diſtant præſentia cruditatis ſigna ab iis, quæ aderunt in manifeſta coctione: & quisnã ſit in morbo motus, hoc eſt, utrum acute, aut tarde, ac ueluti ſuccenſus moueatur. Vtiliſſimum uerò ad hęc immo uero ſummopere neceſſarum eſt, exquiſite ſcire dignoſcere, quantũ inuicẽ ſuperant ac ſuperantur & coctionis, & cruditatis ſigna: nã & cruditatis ſigna non paruam inter ſe hñt dr̃iam, adhuc aũt magis & coctionis. Si quidem integræ cruditatis indicia in primis quatuor diebus permaneãt, longũ erit huic morbo principii tp̃s: ſi uero obſcurę mediocriter in ipſo apparuerint, longũ quidẽ & hoc erit, ſed non priori ſimiliter: ſi ãt parua fuerint cruditatis ſigna, futurum ẽt principiis tp̃s paucum erit. His addẽda ſunt & illa, quæ ab Hippocrate dicta ſunt, longioris tpis eſſe ſignificatiua, de quibus in ſequẽtibus nobis plenior erit ſermo. Nunc uero gratia exẽpli, huius aphoriſmi meminerimus: Frigidi ‖ ſudores cũ acuta quidẽ febre, mortem ſignificant, cum mitiori uero, morbi prolixitatẽ. Nã, ſi in primis diebus, præualentibus adhuc cruditatis ſignis, aliqua talia ſigna apparuerint, principii tẽpori addent: & liquet ẽt, q tp̃s aſcenſus longius erit: atq; eadem ratione ſtatus poſt multum tempus occurret: ſic autem & morbi ſolutio.

1. Apho. 12. Ex. ord. 5. a

4. Apho. 37. Ex. ord. 32. b

De reliquorum temporum perdurationẽ: ac quid ſequentibus libris eſt agendum. CAP. 20.

QVare nõ ſolum primi tẽporis in primis diebus aliquã habebis artificioſam cõiecturã, ſed ẽt ſequentium. Exquiſitius ãt & magis ipſa præcognoſces, ſi ſuccedentibus quartanariis mentem adhibueris. Nam primus, qui obſcurum coctionis ſignum oſtendit, ipſe manifeſtius reliquum principij tp̃s indicabit: cum iam hoc tibi ſine ulla dubitatione conſtabit, q uniuerſum illud tp̃s, in quo nullum eſt manifeſtum coctionis ſignum, primum eſt ex quatuor morbi temporibus, quod nos principium nominamus. Nã, ſi ad hoc reſpexeris, nihil erit amplius difficile inuenire, ſi in tot primis diebus ab iis, quæ primo die apparuerunt, tot iã abſceſſerint, quot adhuc deruntreliqua trãſigenda uſq; ad manifeſtã coctionem. Inde aũt aſcenſus incipit, ſed in hoc uel aliqua defecta criſis apparebit, quẽadmodum paulo antea in ægroto, qui lateralem morbũ patiebatur, oſtendi: uel, ſi morbus expectauerit integrum ſtatum, ſic & criſis integra erit. Sæpius uero neq; ulla fit criſis in ſtatus tpe, ſed paulatim morbus ſoluitur, longo tpe coctionẽ recipiens. Quo pacto aũt, antequã fiant hæc, futura p̃cognoſcere oporteat, in ſequentibus cõmentariis explicabit: nã in ipſis liquido oſtendã, qñ in aſcenſibus, qñ ẽt in ſtatibus, morbus criſim habeat, & qñ ſine ulla oĩno criſi paulatim coctus diſſoluatur. Et clarũ eſt, q hmõi ſolutionem, neq; criſim nomino: ſi qua uerò uniuerſa fiat permutatio, & multo magis adhuc eã agitationẽ, q̃ ipſam præcedit, ita appellare conſueui. Equidem harũ quoq; præcognitiones in ſequentibus dicam. Melius. n. eſt nõ ſolum, q in hoc tpe integrã morbus habebit ſolutionẽ, ſed ẽt, utrum cũ magna aliqua certatione, uel ſine uexatione, atq; periculo aliquo, intelligere. Hæc igit̃ oĩa in ſequentibus cõmentariis oſtendent̃, & præterea bonarum, & malarum criſium præcognitiones, perfectarũ quoque, ac imperfectarũ. In horum uero oĩum principio præponam ipſorum morborũ inuadẽtium dignotiones. Qm̃. n. & ab ipſo morbo diximus oportere q̃dã de tpibus vniuerſalibus noſſe, ac præterea a tpe anni, & ab aliis, quę diximus: niſi eorũ oĩum ſtatim a primo die aliquam habeamus cognitionẽ, ſimile q ddã multis medicorũ iuniorum patiemur. Nã, ſicuti illi vtrunque igno-

ignotorum, alterum per alterũ monſtrare conantur, vel qđ notius eſt, per id, quod minus notũ eſt: ſic & nobis accidet, niſi uniuſcuiuſq; morbi formam ſtatim a primo die aliquo modo dignoſcamus. Optimũ igitur eſt, ſi in ipſo primo die dignoſcamus, & hoc millies iam fieri poſſe probauimus, & tertianos & quartanos & quotidianos circuitus in primo ſtatim die agnouimus: ſi uero aliqñ in hoc manifeſte dignoſci non poſſit, tunc coniecturam aliquam artificioſam habebimus, ex qua bonam uictus rationem inſtituere incipiemus: exactam autẽ notitiam aſſequemur in ſecundo die, vel omnino in tertio, uel in quarto. Et hoc igitur ipſum melius fuerit oſtendere, & præbere indicia eorum, quorum a primo die ſtatim exquiſitam poſſumus habere cognitionem: eorumq; ẽt, quæ coniectura quadam non inartificioſa dignoſcere ſperamus: ſed exacte in tertio & quarto diſcernimus. Rurſus igitur ab his primo auſpicati in ſecundo libro, reliqua ẽt ſingula, quæ promiſimus, conuenienti ordine proſequemur.

GALENI DE CRISIBVS

LIBER SECVNDVS

ARGVMENTVM LIBRI

Oſtendit, quibus indicijs morborum naturam cognoſcamus, ex qua potiſſimum præſens, ac futura in ipſis mutatio præſentitur.

Quid agendum hoc libro, ac quales auditores adhibendi. CAP. 1.

DIctum quidem & iam ante eſt ab initio, ſed & nunc etiam melius eſt commeminiſſe, quòd, ſiue uniuerſam in morbo tranſmutationem, ſiue ſubitã tantum, ſiue bonam, ſiue eam quę antecedit omnes ueloces alterationes, conturbationem, quiſpiam uelit nominare criſim, non meum eſt hoc in loco propoſitum definire: ſed quo pacto optime quiſpiam has omnes iã præſentes dignoſceret, & futuras adhuc pręcognoſceret id eſt hmõi ſermonis inſtitutum. † At, cum id, quod eſt maximum, ac ſummopere neceſſarium ad hæc omnia, iam oſtenderimus, morborum. ſ. tempora iam præſentia cognoſcere, & futura præcognoſcere, deinde cuiuſq; ægritudinis cognitiones, ac præcognitiones annotauimus. Et, qm̃ eas ex multis fieri demonſtrauimus, quorum, unum eſt ipſius ægritudinis natura, quo pacto & hanc optime quiſpiam poſſet internoſcere, ad hunc ſecundum librum tradere diſtuli. Si quiſpiam nobiſcum affuit in curatione ægrotantium, ex prima acceſſione & quotidianam febrem, & tertianam, & quartanam, & ſemitertianã, & eam, quæ ab ardore καῦσος appellatur, plurimosq; alios morbos prænoſcẽtibus, ex ipſo opere huius contemplationis habuit experientiam: quòd, ſi nunquam talibus prædictionibus interfuit, æquum eſt, hunc neque admirari de ijs, quæ dicemus, antequam ueritatem in ipſis experiatur, ſed neq; etiã dãnare, priusq̃ uniuerſum ſermonẽ nr̃um auſcultauerit, atq; uſu ipſo explorauerit. Audire quidẽ atq; intelligere ea, quæ dicũtur, oĩbus cõe eſt: ita. n. a me clare explicabunt, vt neminẽ latere poſſint: ſermões aũt nr̃os experientia cõprobare, ſiquidẽ nobiſcũ futurus eſt, illi erit q̃ facile: ꝙ ſi ipſe ꝑ ſe ipſum explorare uoluerit, non æq; expeditum. Verũ & in pulſuum dr̃ijs exercitatũ eſſe oportet, atq; oĩum artis operationũ ſufficientem habere experientiam: ueram. n. ſpeculationẽ, non ex iis, qnæ male iudicantur, ſed ex iis, quæ recte pertractantur, compro bari fit ueriſimile. Hos igĩt ſolos ad diſciplinã, atq; eorum, quæ docent, iudicium ſermo noſter admittit: reliquos uero, qui medicinæ artem adeo dedecorarunt, ut eam ſex mẽſium fecerint diſciplinam, hos neque iudices, neque diſcipulos adhibet, alterum. n. non poſſunt, alterum nolũt.

† *Al ex antiqs. At, cum maximum, ac ſummopere neceſſariũ ad hæc oĩa iam demonſtrauerimus, tũ dignoſcere præſẽtia iã morborũ tempora, tũ prægnoſcere futura, deinceps vnuſcuiuſq; tẽporis tum dignotiones, tum præcognitiones ſcripſimus. & ita uetus interpres: & ita videtur legendũ, neq; n. in primo lib. de criſibus, tradidit de cognitione, vel p̃cognitione cuiuſque ægritudinis, ſed temporis ægritudinum.*

De adhibenda diligentia in natura morborum tum ſimplicium, tum compoſitorum dignoſcenda. CAP. 2.

DIcẽdum iã igitur, quo pacto quiſpiã in primo die morbi naturã exacte dignoſcat. Diẽ aũt per totũ hunc ſermonẽ noſtrũ in eo accipiemus ſignificatu, ut non ſolum lucem, ſed noctẽ ẽt complectatur: ſicuti & menſem ex triginta diebus conſtare dicimus: non id tp̃s tm̃, quo Sol ſupra terram fert, appellãtes diem, ſed ẽt illi tp̃s noctis adiicientes: ſic. n. annum quodammodo dicimus trecẽtos & ſexaginta quinq; dies cõplecti. Sicuti aũt de diei noĩe, & de eius ſignificatu diſtinximus, eodẽ, ut arbitror, mõ de ægritudine oſtẽdere oportet, ꝙ eſt diſpoſitio q̃dã præter naturam lædens operationes, & ꝙ duplex ſæpe una cõſiſtit. Hæc uero utraq; in libris de morborũ dr̃iis ſunt demonſtrata. Simplicẽ itaq; diſpoſitionẽ nemo, qui perſpicaci ſit intelligentia, in primo die ignorabit, hẽt. n. propria indicia: eam uero, quæ cõmiſta eſt, non oĩbus per initia contingit agnoſcere. Neq; uero abſurdum eſt ad duplicis diſpoſitionis cognitionem duobus opus eſſe diebus: ſicuti, ſi triplex fuerit, tribus: at uerò unã ſimplicẽ ignorare diſpòſitionẽ abſurdũ, & maxime turpe. Oportet itaq; in oĩbus ſimplicibus diſpoſitionibus exercitari, ut ſingulas ſeorſum, & iam perfectas noſcamus: nam, niſi in hoc accurate antea laborauerimus, neq; incipientẽ & parũ adhuc exiſtẽtẽ agnoſcemus: ſicuti neq; oliuã, uel ficũ, uel q̃rcũ nup terra pullulantem poteris

vnquam

A vnquam internoſcere, ſi iam perfectas plãtas ignoraueris: Quod uero hoc ẽt maius eſt, neq; ip
ſas iam perfectas ſimpliciter cognoſcere ſufficit: ſed, niſi iam ꝓfectas ꝑcognoueris, nullã ex ijs,
quæ nuꝑ natæ ſunt, ſeparatim internoſces: nõ tñ neq; ſtatim, neq; q̃ primũ, cũ in iſtas incideris:
ſed, ſicuti ex ꝓfectis ſingulas non ſemel, neq; raro cõſpicatus, ſufficiens ad prõpte cognoſcendũ
factus es, eodẽ (arbitror) mõ te oportet & ex ijs, q̃ nuꝑ natę ſunt, ſingulas nõ ſemel, neq; bis, ſed
ſæpius contẽplando, ſufficientẽ ipſarum hr̃e notitiam. Quare, ſi q̃d eorũ, q̃ in hoc loco ſcribun
tur, ad exercitationẽ referre tentaueris, prima autem te experientia fefellerit, nõ propterea ſta
tim deſperaueris, quaſi id aſſequi nõ poſſis: neq; à meditatione recedas prius, quã ſæpiſſime in
" eadẽ exercitatione perſtiteris. Neq; n.q̃ ſagittandi artem meditatione aſſequi ſtu dent, licet ſæ
" pius in principio aberrent à meta, uides id ſuum exercitium intermittere, aut ꝓpter aberratio-
nem aĩo contriſtari. Qñ igitur ſagittandi artem, minimã exiſtentem, adeo ut ẽt a mancipiis cõ-
mode pertractẽt, nemo ſtatim incipiens aſſequi integre põt, q̃d de arte Aſclepiadum exiſtima-
re oportet, q̃ tam multa indiget contẽplatione, & tã exquiſita, ac laborioſa in operibus exerci-
tatione? Siquidẽ unus ex eorum numero fueris, q̃ pro rebus pulcherrimis, atq; honeſtiſſimis la-
borare inſtitueris, primũ oĩa, q̃ dicentur in ſingulis morbis, diligenter perdiſces: deinde in ipſis
B operibus exercitaberis: deinde ita de his ferre ſnĩam tẽtabis, nũquid uere, aut falſo dictum ſit.
Quòd ſi (ut diximus) otioſam, & ſecordẽ uitã egeris: uel laborioſam quidẽ, ſed circa deteriora,
diuitias, honorẽ, & ciuilem potentiã ueritati ꝑferendo: melius tibi fuerit, neq; hanc contẽplatio
nem attingere, ne in plenũ cœno puteum aquã puram infundas: nam & aquã corrumpes, neq;
puteum quicquã iuuabis. Simplicẽ igitur morborũ ſingulorũ diſpõnem (iam.n. ad ueritatis ami
cum me conuerto) primo ipſam ꝑ ſe ipſam cognoſcere ſtudeas, ac circa hoc te exerceas, nõ ex
iis ſolum, q̃ ipſi extrinſece adiacẽt, qualis eſt contẽplatio multorũ: ſed primũ quidẽ, ac maxime
ex iis, quæ ſm propriam inſunt ſubam: deinde iam ex iis, q̃ ſæpius accidunt: veluti in ea febre, q̃
tertiana noſatur, non hoc tm̃ aduertas, ſi tertio quoq; die fiant acceſſiones in infebricitationẽ τεταρταῖοι.
deſinentes: nã, ſi duæ tertianæ fierent, aut duæ quartanæ: duæ q̃dẽ tertianę quolibet die, per ter
tium aũt duæ quartanæ, accendunt̃: quare uel duas tertianas unã putabit quotidianã, uel duas
quartanas unã tertianã. Sed formã ipſam febrium te inſpicere iubeo: neq; n.in inſultibus acceſ
ſionũ ſimiles ſunt, neq; aſcẽſibus, neq; ſtatibus, neq; remiſſionibus, neq; in caloris qualitate, ne
que in motu arteriarũ, neq; in iis, quæ ſuperueniunt, accidentibus. Si ergo neq; tertianã ipſã ꝑ
ſe ipſam, neq; quotidianã, unq̃ inſpicere licuiſſet, incerta foret earũ dignotio: ſed, qm̃ & tertia-
C nam ſeparatim datur cõtemplari, exorſam, & progreſſam, & perfectam, & ſolutam: eodemq;
modo quotidianam: non admodum difficile eſt ab una quotidiana duas tertianas diſtinguere:

De tertiana exquiſita, acceſsione prima dignoſcenda, ac reliquis morbis ſeparanda. CAP. 3.

AGe igitur primum incipe exercitari in ueris, atq; exquiſitis typis. Neq; n.aliud quicq̃ fru 4. Apho. 59. Ex.
" ſtra ſcripſit Hippocrates, neq; illud etiam, ꝙ exquiſita ‖ tertiana in ſeptẽ circuitibus, quod ord. 33. g
" longiſſimum eſt, iudicatur. Quæ nam igitur eſt hæc tertiana exquiſita? nullum.n. eius indicium
ſcripſit Hippocrates tale, ut etiam vulgaribus eſſet manifeſtum. Sed, ſi ego te manuduxerim, fa
cile intelliges, quam uocet exquiſitam tertianam: ſi uero te per uolumina circumuolui permiſe
ro, ante quam commode introducaris, non modo nihil utile diſces, neq; de tertiana, neq; de ali
" quo alio morbo, ſed infinita erunt, quæ obaudies. Cũ igitur legeris in aphoriſmis, morbos, ‖ qui 3. Apho. 21. Ex.
" tempore ęſtiuo maxime abundant, eſſe febres continuas, & adurentes, & tertianas plurimas: ord. 24. a
primum aduerte, ne hoc ipſum male accipias: quòd æſtatem intelligit, non, quæ præter naturã
ſe habet, qualem aliquãdo ait fuiſſe in Cranone, cum ‖ pluuię uiolentę per ęſtum toto tempore 2. Epid. ſect. 1.
deſcendiſſent. ſed, ſi ordinem aliquem ac modum in ſingulis temporum ſtatibus annotaſti, tu
nunc ad memoriam reuoca, quòd hyems quidem prę omnibus anni temporibus humidiſſima
D eſt ac frigidiſſima: contraria uero eſtas ipſi eſt calidiſſima, atq; ſicciſſima. Si uero contra, hyems
quidem ſicca, ęſtas uero humida fuerit, temporum ſtatus haud ſecundum naturam ſe habet. Ne
que igitur æſtiuæ ægritudines tempore æſtatis, tunc abundabunt: neq; enim exiſtimare debes,
ꝙ propter anni temporum appellationes, ſingulæ ægritudines accidant, tales. ſ. uel tales, ſed ꝓ
" pter ambientis aeris temperaturam: nam, qualem hic naturã habet, ita etiam nos afficit. Secun-
" dum hoc igitur aiebat, Hippocrates, Cum ‖ uer autumno ſimile factum fuerit, autumnales ægri- 3. Apho. 4. Ext.
" tudines expectare oportet. Calidam autem & ſiccam temperiem æſtatẽ habere oportet, qñ ex ord. 20. c
quiſite ſuam naturã ſeruauerit. Sed, ſi hoc ita ſe habeat, liquet, ꝙ æſtas, quæ maxime talis exiſtit,
plurimas affert febres tertianas. Nunquid igitur ſtatus temporis calidus & ſiccus magnum pro
uentum febriũ tertianarum efficiet: regio aũt calida & ſicca nõ ẽt plus, q̃ frigida & humida, ea-
rundem ferax erit? hoc ẽt omnino clarum eſt. Sed nonne & ægrotãtis temperatura? hoc quoq;
eſt neceſſarium. Quòd ſi uictu calidiori ac ſicciori ẽt uſus fuerit, hoc eſt laboribus, atq; vigiliis,
& curis, atq; triſtitijs, cibiſq; paucioribus ac bilioſioribus, nonne etiam in his ipſe ſe ipſo bilio-
ſior reddetur, & ideo calidior & ſiccior? nã, quòd ex cauſis calidis, ac ſiccis flaua bilis aggrega-
ri conſueuerit, didicimus ab Hippocrate, tũ ex multis aliis, tum ex iis, quibus eã abundare æſta-
te dicit. Hæc à me dicta ſunt, & iam tertianæ febris generationem didiciſtis. Quæ.n. in æſtatis

tempore,

tempore,eoq; præcipue calido,& ſicco aduenerit,cum ēt regio talis fuerit,& laborantis natura ſimilis,& victus,qui anteceſſit,ad idē ſpectauerit,hæ pōt eſſe febris tertiana.Et nos quidem huc vſq; bilioſam febrē ſermone genuimus,nondū aūt tertianā,& id iure. Nam ſi febres cōtinuas, & adurentes(quas Græci καύσους uocāt)& tertianas plurimas,& æſtas ipſa,& aliæ, quas antea cōmemorauimus,cauſæ ſingulæ faciunt,cōmunis eſt uſq; ad hæc cum febribus adurentibus tertianæ generatio. Sed,& hoc ita ſe habere vī:& ipſa tertianæ acceſſio ab acutiſſimis maximeq; adurentibus febribus nullo mō relinquīt:ſed hoc differt, q̄ in hac per totū corpus bilis defert, atq; ideo vehemens fit rigor,biliſq; ſuperuenit uomitus,urinæque,ac ſudores bilioſi ſunt,dictū uero de his alibi eſt:in alijs uero adurentibus febribus,quæ nullā hēt intermiſſionem, flauæ bilis humor in uaſis unà cum ſanguine contineri oſtendebatur.Atque hę ipſæ à tertianis differūt, quamuis eundē,qui eas facit,humorem habeant, q̄ in his quidem intra uenas continetur:in illis uero,cum uehementer moueatur,per ſingulas corporis partes diſſeminatur,quò fit,ut delationis impetu ipſa per ſe ipſam expurgetur.Eadē cauſa eſt,cur febris ſudoribus,atq; uomitibus finiat:in adurentibus aūt febribus ſingulæ acceſſiones ad infebricitationem nō peruenīūt,qm̄ qui earum cauſa eſt,humor non expurgatur.Sed,qñ in his bilis uehementius agitatur,ac ueluti efferueſcit,cumq; impulſa à natura inuale ſcente,per totum corpus vadit,tunc rigor ſuperuenit,F
4. Aphor. 58. Ex.ord.33.g & febris ſoluitur:nam ‖ à febre adurente(inquit Hippocrates)habito,ſuperueniēte rigore,ſolutio.Quòd vero nō mō cauſa frigida,ſed & acris,& calida rigorem faciat,in libro de cauſis accidentiū oſtendimus,addentibus nobis,eos,qui calido,atq; acri medicamēto ulceri impoſito uehementer morſi ſunt,atq; inde rigorem experti: & qui ſuperfluitatibus pleni fuliginoſis,deinde balnea ingreſſi,horruerunt.Sic.n.& febricitanres,& q uehementem cruditatem patiuntur, & oēs,quorum corpus ſuperfluitatibus acribus redundauerit,ſiue balneum,ſiue loca uehementius à Sole calefacta,ingreſſi fuerint,ſiue quocunq; alio citato motu agitentur, ſtatim quidē uidemus horrere,&,ſi diutius in eiſdē perſtiterint,ad rigorem concuſſumq; perduci: qm̄.ſ.ubi ad balnea,atq; exercitia uētū eſt, qui interim humores conquieuerant, uehementius moueantur: hi.n.oēs agitati,& per ſentientia corpora uiolenter delati,ſtimulant,pungunt,ac feriunt, atque hinc ſenſum inæqualem, rigorem,concuſſumq; inuehunt. Hæc quidem igitur alibi dicta ſunt. Tertiana uerò febris, quæ ex flaua bile mota ortum hēt,rationabiliter ſtatim ab initio rigorem affert non mediocrē,hoc ipſo primū à quartanario rigore differentē,qm̄ pūgi vī, ac uulnerari corpus,talis.n.eſt in tertianis febribus rigoris ſenſus: ſicuti in quartana febre uehementem frigefactionem hēt,qualis per gelu tempore hyberno ſentitur:nā,& illud oſtēſum eſt,q̄ in quartana febre atra bilis redundat,ſicuti in quotidiana,pituita.Tertianam itaq; exquiſitam febrē fieri non contingit ſine rigore uehementi pungente,ac feriente carnem. Quartana autem febris nō primo ſtatim die cum rigore inuadit uehementi,nā progrediente ipſa,atq; aucta, unà ēt rigor augetur,ſenſusq; ægrotantibus adeſt,non quaſi pungantur,ſed refrigerentur,& ueluti cōtundātur uſque ad oſſa:nā ita eos audire licet dicentes,quod uideantur oſtocopo.i.oſſium laſſitudine detineri,& carnē habere cōfractā imaginētur.In quotidianis autē nō antecedit rigor,neq; ſtatim ab initio,neq; in progreſſu,ſed ſolum perfrigeratio.Nunquid igitur hæc ſola ſunt tertianarum febrium indicia:uel neq; etiā pulſus ullam hñt cum quartanis ſimilitudinem? hæ enim paruos,& obſcuros,& tardos,& raros adeo pulſus faciunt in inuaſionibus,ſicuti nulla altera diſpoſitio:tertianis uero parui q̄dē,ac obſcuri,tardique,ac rari,cū inuadunt,pulſus neceſſario adſūt, verum tarditas, ac raritas non parum ab ijs abeſt, qui in quartanis accidūt:nam in quartanarū principiis uidebitur tibi arteria quodāmodo eſſe alligata,atq; ad interiora retracta, neq; liberum habere aſcenſum:in tertianis uero,neq; aliquid tale percipitur, tarditasq; ꝓpè accedit ad eum,qui ſecundū naturam eſt motus.Cum uero quartanæ febres inuadunt, quāuis ægrotus iuuenis fuerit,talis fit motus arteriæ,qualis in ætate decrepita. His igitur oībus legitimæ tertianæ H deprehenditur acceſſio:ac præterea certus ordo,atq; æqualitas pulſibus ineſt:neq;.n.in his aliqua in uno motu adeſt inæqualitas,neq; ēt in collectione:quamuis hoc rarū ſit,& quod paucis acceſſionum principiis ſolet accidere.Iam igitur hæc febris,cum primū inuadit,neminem eorū latebit,qui ſępius ipſam ſunt contemplati: ſed adhuc minus in iis,q̄ uocātur aſcenſus, atq; augmenta:nam æqualem & liberam habet celeritatē, ſtatimq; ad magnitudinē, atq; uehementia excitatur,hiſq; oībus frequentiam reſpondentem:neq; ipſi ullum adeſt inflammationis ſignū. Iam igitur,& ſitim inuehit,& hominem exurit,& paulo poſt in uigore conſiſtit: calor æqualiter quaq; uerſus extenditur,nihiloq; plus thorax extremitatibus calet:&,ſi manū impoſueris,in primo occurſu quidē fit calor multus,atq; acris,quiq; ueluti quodā cū vapore afferatur:paulo poſt uero à manu ſuperatur,nō uti in febribus malignis adurētibus accidit:cōtrà.n.illę grauiores,ac moleſtiores,quanto diutius perdurant,apparent.Et iam bibendi tps adeſt ægrotanti:& ſtatim poſt potū plurimus uapor calēs per cutem exhalat, ſudoris nuncius, biliſq; ſuperuenit uomitus venterve ſoluitur,& biliosū mingunt.Nunc ergo uel quiuis exquiſitā tertianā agnoſcat.Supuenit.n.ſudor uaporoſus,ac calid⁹,quēadmodū in balneis:totū uero ipſis corp⁹ ęqualiter ſudat:talisq; eſt pulſus,qualis in iis,q̄ bñ ualētes exercitanr,& balneātur,uelox.ſ.ac magn⁹ & uehemēs,

ac

A ac frequens: erat aũt & ſtatim ab initio æqualis: ſed præter hæc omnia, etiã ad infebricitationẽ deſinit, uniuerſum acceſſionis tp̃s ultra xij. horas nõ extẽdens, nã hoc tp̃s longiſſimum eſt in ue-ris tertianis: ſæpius aũt aliquãdo ſeptẽ horas acceſſio continet, nonnunquam citius, aut tardius, ſed non multo, finitur. Hanc quidem febrem ſi nondũ noueris tertianam, ſed expectaueris deli-ram illam appellatã diatritum, iam neq; eſſes Theſſalicus aſinus, ſed potius lapis. Si verò ẽt ip ſo ægroto mingẽte, urina ſubrufa, uel ſubflaua: & craſſitudine mediocris, apparet: ac paulopoſt, uel albã nebulã, uel ſuſpenſionẽ bonã fecerit: iam non etiã lapis ſimpliciter fores, ſed is, q̃ mo-laris appellatur, ſi quidem hanc tertianã eſſe ignoraueris, & exq̃ſitam tertianam, & quę ultra quartũ circuitũ non progredietur: rufiore uero urina exiſtente, neq; ſuſpenſione aliqua, neque nebula in primo circuitu apparente, ad ſeptem circuitus extẽdetur. Inter oẽs aũt tertianas illa ſimpliciſſima eſt, quæ, cũ omnia illa nuper a me dicta exquiſitæ tertianæ ſigna cõmonſtrauerit, in urinis ẽt ſubſidentiam albam, & læuem, & æqualem ſtatim in primo fecerit die: neq; n. hoc ultra tertium progredietur circuitũ. Age igitur, poſtq̃ diximus omnia exquiſitæ tertianæ ſigna, quãdam ueluti ipſius genealogiam per capita facientes, iam ad aliud trãſgrediamur. Acceſſio quidẽ incipit cũ uehemẽti rigore, faciẽs, quales diximus, pulſus: deinde paulo poſt augetur: pro-B peratq̃; ad ſtatũ cũ ijs, q̃ diximus, omnibus: deinde ſoluitur eo, quo diximus, modo. Ipſius uerò generatio, & tẽpeſtatem aridam, & calentem requirit, &, ut ſummatim dicam, æſtiuum tp̃s: ætatem iam cõſiſtentem: & naturam biliоſam, q̃ in laboribus, uigiliis, curis, & inediis extiterit: &, ſi libet, his ẽt adde id, quod conſueuit Archigenes propter lapideos iſtos methodicos adſcribere, ſit. ſ. ut præſens tẽpeſtas multas tertianas populariter tulerit: ut artificioſis indiciis uulgarẽ q̃dẽ, ueram tñ, coniecturam adiungens, fidem præcognitionis adaugeas. Nũquid per Deos nõdum etiã dicemus hanc eſſe tertianam, ſed lanificorum diatritum expectabimus, quã delirus Theſſa lus inter mulieres educatus, ſub patre flagitioſe lanas pectentes, male audebat dicere, in Hippo cratẽ, & reliquos medicos ueteres ſuperbe inuehens? Qui omnia medicinæ theoremata ſtãtia, ac firma pronunciauit, tertianam febrem inuadentem nequit agnoſcere, ſed diatritũ expectat: hoc ſiquidem admirabile eſt, quæ quidem non erant certa, hæc certa dixit eſſe, omnia autem, quæ uere certa erant, ignorauit. Sed huius quidem uetulæ, nec meminiſſe conuenit.

De exquiſitæ Quartanæ dignotione. CAP. 4.

POſtquã uero exquiſitam tertianam iam patefecimus, ad exquiſitã quartanã tranſire tp̃s eſt. Cuius principium quale ſit, iã diximus antea, q̃ uidelicet nihil ſimile habeat in rigore, ac pul-C ſibus cum tertianæ circuitu: nũc reliqua tranſigamus. Sed neque illud ratione caret, ut pulſus, q̃ in acceſſionib⁹ ſunt, quamuis antea memoratos, iterũ repetamus: ſi. n. cognoueris pulſum ægro tantis naturalẽ, uel in altero ipſius morbo p̃ initia acceſſionis affueris, nihil ampli⁹ expectabis, quin febrem inuadentem quartanã eſſe pronuncies, nam eximia quædam ad tarditatẽ, ac rari tatem conuerſio fit. Ego quidem nõnullos meos familiares, quorũ pulſus exquiſite cognouerã iam ingruente acceſſione contemplatus, q̃ tale principiũ nullius alterius, quã quartanæ febris, fore contingeret, pronunciaui, atque id euenit. Tu uero, ſi artis, quæ circa pulſus uerſat̃, magnã nõ habes peritiã, deinde raritas, ac tarditas eorum te moueat, ſecurius tñ ac exquiſitius uelis diſ-cernere, præcepta Hippocratis hoc in loco ad memoriã reuoca, q̃ tp̃e ‖ æſtiuo tertianas febres, autumnali uero quartanas abundare dixit. Primũ uero hoc ipſum conſidera, nunqd̃ autumnus frigidã, & ſiccã, & inæqualem habuerit temperaturam, & tũc magis ſperabis, quartanos circui tus in ipſo fore frequentiores: poſt hæc, ſi regio ipſa talium febriũ ſit ferax: & ſi ægrotantis natu ra atræ bili obnoxia ſit: talisq̃; ratio uictus anteceſſerit, quæ huiuſmodi humorẽ aggregauerit: & ſi eo tp̃e quartanæ febres populariter fiant. Hęc aũt cũ illis, q̃ deinceps dicẽtur, obſignabis, ſi homo lienoſus fuerit, uel febres erraticas paſſus fuerit, uel ſi augmentũ & ſtat⁹ maxime cõtraria D fuerint tertianis febribus, & ſecundũ caloris motũ, & pulſuũ, & præter hęc omnia, ſi tenues, & al bę, & aquoſę urinę fuerint: hę. n. omnino tertianarum urinis diſſimillimę ſunt. Tertianã quidẽ à quartana, qui primo ſtatim die neſcit diſtinguere, neq; omnino medici meretur nomen.

3. Apho. 21. 22. Ext. ord. 21. c. e

De Quotidiana. CAP. 5.

QVotidianã aũt à tertiana diſcernere facilius eſt: neq; n. primo ſtatim die cũ rigore inuadit, ſed & progreſſu tp̃is perfrigeratio potius, quam rigor, ipſis aduenit: neq; ullus ordo, aut ęqualitas pulſibus aſſidet, cum primũ acceſſiones fiunt. Nouimus aũt, q̃ & in augmentis, motus uelocitas, magnitudo, atq; uehemẽtia, q̃ oĩa tertianis p̃ſpicuo adſunt, quotidianis nõ adſunt: ſed neq; deurunt laborantes, neq; denudare corpora, & pallia iactare cogũt, neq; multũ, aut fre quentes reſpirare, ac ueluti flãmã ex ore efflare, frigidũq; potũ expetere: uerũ iſti, cũ febricitãt, minime ſitiũt, urinęq; ipſis in primis dieb⁹ tales ſunt, quales quartanis incipientib⁹ adſunt: atq; in primis diebus minime ſudant, ſed progrediente tp̃e hoc ẽt illis aduenit. A tertiana quidẽ ad eo manifeſte differt, ut nihil cũ ea ſimile habeat. Ad quartanã aũt propius accedit: ſed & ab hac differt manifeſte, primũ quidẽ & maxime pulſibus, quos in ęgrotis familiaribus quiſpiam exa-cte deprehendat: ſed & rigore etiã, atq; alijs extrinſecis omnibus, propter quę accidit: nã & na tura eget humidiore, uitaq̃; oci oſa, & cũ repletionibus: ſic igit̃ & in pueris maxime exuperat: ac

perrarum

perrarũ eſt,quia & os uentriculi,uel hepar in ipſis male afficiat: ſed & cruditates antecedũt plu- E
rimæ,& coquendi moræ,& acidi ructus:&,cum primum febrire incipiunt, præcordia ultra natu
ralẽ habitũ ex toto intumeſcunt,magna uero ex parte inflantur,ac diſtẽduntur: color his cũ pal-
liditate albus,etiã cũ acceſſio ad ſtatũ uenerit:taliumq; ægritudinũ hybernũ tps ferax eſt, & ſta-
tus temporis humidus,& eiuſdem naturæ loc⁹:& acceſſionũ principium ſub ueſperam inuadit.
Ita quidem quotidiana,tertiana,& quartana,primo die inuicem diſcernuntur.

De dignotione febrium ſimplicium continuarum. CAP. 6.

ATuero continuas quidem,ſed quæ idem genus cum prædictis habent,quiſpiã exercitatus
neque in primo die agnoſcere,ac inter ſeſe diſtinguere impos erit: ſecundo uero,neq; ſi
etiam fuerit imperitus,ſi quidem mentẽ adhibuerit.Dico autẽ febres cõtinuas idem habere ge-
nus cũ ſingulis intermittentibus:cũ tertiana quidã exquiſita, exquiſitam ardentẽ:cum quotidia
na uero eam,quæ quolibet die facit acceſſionẽ,ſed nunquã deſmit ad infebricitationẽ:ſic & cũ
quartana illã,quæ quarto quoque die ſimiliter.Nã exquiſita febris ardẽs,cũ omnia alia ſeruet
exquiſitæ tertianæ indicia,eo ſolo differt,q̃ neq; cũ rigore inuadit,neq; ad infebricitationẽ de
ſinit.Quæ uero quotidie acceſſionẽ facit,qñ & anni tps,& aeris ſtatũ,ætatẽ, & naturam corpo-
ris,& uictus rõnẽ antecedentẽ, ac præterea pulſuũ formã, calorẽq; eundẽ habuerit cũ exquiſitis F
quotidianis,non peruenerit autẽ ad infebricitationẽ,idẽ genus cũ illis obtinet. Eodẽ modo,&
quæ quarto quoq; die acceſſionẽ facit, ad infebricitationẽ autẽ nõ deſinit, eiuſdem eſt generis
cum quartana:& palã eſt,q̃ neq; rigor in ea acceſſiones antecedet,neq; ſequet ſudor: ſicuti ẽt
in febre ardenti horũ neutrũ,neq; ſtatim ab initio,neq; deinceps uſq; ad criſim,fieri poteſt. In
his igitur dignoſcendis quiſpiã prius ſe exerceat,atq; inuicẽ diſtinguere ſtudeat ſimplices,atq;
impermiſtas aliis,q̃ ſint diuerſi generis febres: quas ob hoc ipſum legitimas,atq; exquiſitas ue
teres medici nominarunt.Nam,quæ ob ſolã flauam bilem febris accẽditur ſine aliquo uiſceris
affectu,ſi quidẽ manente adhuc intra uaſa bile accendatur,exquiſita febris ardẽs eſt:ſi uero per
totũ corpus deferatur,tertiana.Sic &,ſi ab atra bile fit febris,cũ mouet,quartana eſt:cũ firmata
eſt,illa,qu e quarto quoq; die excreſcit.Sicuti,ſi ex pituita ortũ habeant,uel quotidianę ſunt,uel
quæ ſingulis diebus accenduntur.Nam,quæ ad infebricitationẽ deſinunt febres tertianæ, quar
tanæ,& quotidianæ,eandẽ hypotheſim cum continuis,de quibus diximus, habent:uno ſolo in
ter ſe differunt,q̃ per uenas,uel per totum corpus in eis deferũtur humores:quare & reliqua ip
ſis comparia adſunt:q̃ uero cũ rigore,uel non cum rigore,& uomitibus quibuſdam,uel ſudori-
bus fiunt,& ſine his,differentiam habent.Continuam quidẽ nomino febrem,quæ ad infebrici- G
tationẽ,antequã ex toto ſoluatur,nõ deſinit,etſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat. Cũ uero
neq; declinatio aliqua ſenſibilis fiat, ſemp uero à primo principio febris uſque ad criſim ſimi-
lis perſeuerauerit,erit & hæc ex genere febrium deurentiũ:ab ijſdẽ uero acutie differt.Sed neq;
in primo die,neq; in ſecundo poſſibile eſt huiuſmodi febrẽ p̃noſcere,neq; alioq; eſt utile;ſuffi-
cit.n.genus agnoſcere,q̃.ſ.bilioſa ſit,atq; deurẽs,& peracuta:neq;.n.ſi etiã ſynochũ ipſam nomi
nauerit(ut quidã medici faciũt) appellationis rõne a febribus deurentibus toto genere differt:
ſicuti neq; ob id,q̃ tres ſynochi differẽtias agnoſcentes,propriũ ſingulis ipſorũ nomẽ impoſue
rũt,has quidem ἐπακμαϛικὰς.i.increſcentes,illas uero ὁμοτόνους:& ἀκμαϛικὰς.i.in eodẽ uigore,
atq; tenore perſeuerantes,alias παρακμαϛικὰς.i.decreſcentes,nominãtes. Iã ex hac diuerſitate
appellationum differre ſecundũ genus eſt exiſtimandũ:quare neq; ad præſentẽ tractatũ eorum
dignotio plurimũ cõfert:hæ.n.oẽs in prima ſeptimana iudicantur. Hic uerò in prẽſenti eſt ne-
ceſſariũ aliq̃ totius morbi cõſtitutionis,ac criſis in primis diebus aſſumere cognitionẽ.Si.n.ter-
tiana pura fuerit,intra ſeptimũ circuitũ:ſi uero exquiſita febris ardens, intra primã ſeptimanã
neceſſario iudicabitur.Oĩno aũt diuturnæ ſunt,& quotidiana intermittens, & illi adhęrens con
tinua,ſicuti,& quartana,& q̃ per quartũ excreſcit.Quare tria erũt uniuerſa ſimpliciũ febrium ge H
nera:ſingula uerò ipſorũ in duas primas dẽias ſecabũtur;uel.n.intermittentes,uel continuę fe-
bres erũt:& primo die dignoſcẽtur,alię ſtatim in primo acceſſionũ inſultu,aliæ uerò in aſcẽſu,
quædam in uigore,quædam in primis declinationibus, uel febre uacantibus intermiſſionibus.

De ratione compoſitarum,& commixtarum febrium dignoſcendarum. CAP. 7.

QVòd morbus cõpoſitus fuerit,non æque facile dignoſcetur: at hic maxime intelligentia,
atque exercitatio eſt neceſſaria.Intelligentiam igitur propriã ſuapte natura poſſidẽs,uel
minime poſſidens,quiſpiam accedet:exercitationẽ autem ea,quę nũc dicetur,meliorem nemo
reperiat.Oportet enim ad hæc exercitari,ut ſimplicem febris ſpeciem agnoſcat,atque ita dein-
ceps ad compoſitas tranſgredi. Dupliciter uero genus febris compoſitũ conſtituitur,in prima
quidem ſectione,uel quia eæ,quas diximus, febres citra alicuius membri paſſionem cõmiſcen-
tur: uel quia ex membri cuiuſpiam inflammatione accenduntur. Nam in utraque harum diffe-
rentiarum alteram rurſus ſectionem fieri contingit. Nam,quæ citra membri paſſionem conſi-
ſtunt,dupliciter commiſcentur: aliquando implicatæ,nonnunquam uerò(ut quis dixerit) per
ſe totas confuſæ,ſic membra quoq; inflammata: nã & ex ipſis quædam quidem ueluti compli-
cantur tantummodo,quædã uerò ueluti confuſionem quandam habent diſpoſitionũ. Primum

igitur

A igitur exercitari oportet ad hoc,ut complicationem cognoſcamus,deinde ipſam confuſionẽ,à febribus incipientes.Febres quædam complicantur unius generis cũ alijs eiuſdem generis, uel unius ſpeciei cũ alijs eiuſdem ſpeciei:contingit uero non nunquam,ut etiã differentes. Nã quotidianæ tertianis,& his quartanæ,&,quæ eandem ſpeciem ſeruant,inuicem plerunq; cõplicantur:quo fit,ut idem homo tres habeat quartanos circuitus:ſed hos quidem nõ eſt admodũ,difficile agnoſcere.Quandoq; uero aliqua ex intermittentium genere cum cõtinua, difficillimã, uixq; explorabilẽ facit miſtionẽ de qua deinceps dicemus,ſi prius oẽs,quas propoſuimus,ſimplices dr̃ias tranſegerimus. Nam,ſicuti febres,ita & patientia loca miſtionẽ recipiunt, uel quia differentia membra propriam ſingula febrẽ accendunt,ut exempli gratia, lien, & iecur:uel q̃a diſpoſitio mixta,ueluti inflammatio cum eryſipelate,aut eryſipelas cum inflammatione,miſcetur.Sed in his oĩbus miſtionibus dignoſcendis exercitari oportet, quando iam exquiſite oẽs earũ formas ſimplices tenuerim⁹.Alia.n.eſt forma febris phreniticæ,& peripneumonicæ,& pleuriticæ,& hepaticæ,itidem & aliarum omnium febrium,quæ ex inflammatis quibuſdam particulis accenduntur.Sed & aliæ rurſus formæ ſunt earum,quæ ex eryſipelatibus accidunt.Et febris ardens maligna,uel pulmonis,uel hepatis,aut uẽtriculi eryſipelatibus ſuperuenit. Diſtinguere
B autem oportet in ſingulis ęgrotantibus, primum quidem, ſi ſine loci paſſione ſit febris, uel ex humorum putredine,uel quia ſolus ſpiritus ſit alteratus:deinde,ſi membrum affectum febris ſit cauſa,& quæ nam ſit eius diſpoſitio.Vbi uero horum notitiam exercitatione comprehenderis, tunc eorum omnium miſtionem inuenies.

Cur abſtinuerit Galenus ab enarratione ſingulorum morborum: ac unde ea doctrina ſit petenda. CAP. 8.

NVnquid igitur à me nunc exiges,ut uel de patientibus locis,uel de omni febrium cõplicatione,recenſeam?at ipſe rurſus operis damnabis prolixitatem:hoc.n.admirandum plurimi hominum patiuntur,ut pauca diſcere expetant,& nihil prætermittere. Decem igitur archigenis de febrium ſignificatione uolumina cum dicunt eſſe longa,ſolum legere cõpendiũ inſtituunt,neq; hoc ipſum oẽs:ſed ſunt,q̃ & eo aliquid breuius poſtulent:ſunt,q̃ & illũ dãnent, qm̃ librum integrum de febris notione conſcripſerit,atq; ideo hũc nolunt attingere : neq; quicquã audire,aut diſcere,quantũ Eraſiſtratus in febris notione aberrauerit.Cum uero exigunt ſibi aliquid de febribus enarrari, primã ſtatim differentiã nõ admittunt, q̃ uidelicet quædã ex locorũ paſſione,quædam aũt ſine illa,conſiſtant.Idem aũt circa criſes patiuntur, ſi quid prætermiſſum
C fuerit,reprehẽdentes,uerborũ tñ damnantes, plixitatẽ:quamuis hęc, quã accuſant, duplex ſit, ueluti hoc loco diſtinguam: quarum utranq; cum ipſi uituperent, magis tñ ſermonum carpunt breuitatem:hanc quidem,ut q̃ aliquid ex ijs,quæ ſunt neceſſaria,prætermittat,uel ſaltem obſcuram tradat doctrinam:prolixitatem uero,quę oĩa enumerat opportuna,atq; unà falſas aliorum opiniones refellit,longas eſſe nugas autumãt:eosq́ue,q̃ ſolũ utilia docent,collaudant:rurſusq; aduerſus eos,qui hæc tñ dicunt,obiiciunt contrarias aliorum opiniones: temeritatemq́; reprehendunt,ſi ſine demonſtratione ſimpliciter proferentibus ſibi fidẽ uelint adhiberi:neq; uero ẽt illos tolerant,qui in docendis utilibus ſermonem extendunt.Quare neq; mirandum,ſi eos,qui de criſibus ſermones habent,eodem modo accuſabunt,breuitatem quidẽ uituperando,ut quæ obſcure doceat,& multa prætermittat:neq; plura audire ſuſtinendo,atq; inſuper,q̃ paulo ante dixi,reprehendendo.Nã & de patientibus locis Archigenes tres libros conſcripſit,optime quidem oĩum,qui circa eandem materiam ante fuere uerſati. hæc igitur ſi in præſentem tractatum transferre tẽtarem,atq; his præterea addere,quæ à nobis inuenta ſunt,prolixitatẽ operis accuſabũt: &,ſi ẽt de febriũ differentiis oĩa hoc loco trãſigerẽ,multo ẽt magis uiderer ipſis eſſe prolixus. Quòd igitur nullus ſcribendi modus mordacitatem poſſit effugere, tam eſt antiquum, q̃
D etiã Plato huius rei meminit. His aũt ita ſe habentibus, mediã ſermonis formã eligere optimũ mihi uiſum eſt.Quid autẽ eſt mediũ?quod ego nunc mihi uideor attingere,omnia illa demonſtrans,quæ oportet eum de neceſſitate cognoſcere,qui recte præuiſurus ſit morbi ſolutionem, qualis & quo tempore futura ſit:non omnia quidem hoc loco tranſigens,ſed ea enarrans,quæ à ſuperioribus obſcure ſunt tradita:quæ uero prætermiſſa,hæc addens:quæcunq; autem manifeſte,ac recte ſunt à ueteribus ſcripta,trãſcribere,aut ijs,quę ſunt ab eiſdẽ male dicta,contradicere,ut longum opus euitare ualeam,ſuperſedi. Poſtquam igitur,dũ in primo libro aphoriſmũ Hippocratis exponeremus,ibi oſtendimus,q̃ ex ipſius morbi natura nõ paruam liceat occaſionem accipere ad futura prænoſcenda:mirum uero multis uideatur,ſi in primo die quiſpiã morbi ſpeciẽ agnouerit,quod nos demonſtrare tentauimus difficile quidem forte eſſe,nõ tñ impoſſibile,uiãq́ue,qua hoc facere oportet,expoſuimus:hìc mihi à ſermonis prolixitate abſtinere uiſum fuit,atq; eos,qui uellent hæc exquiſite cognoſcere, in Archigenis cõmentarijs de locis patiẽtibus exercitari iubere,atq; inſuper in commentarijs de febrium ſignificatione & typis. Nã & forte nos in eoſdẽ typos tractatus edemus, ut ea, quę à ueteribus inuenta ſunt,tranſigamus: ac quędã,quę non recte ſcripta ſunt ab Archigene,ſubtrahamus, omniaq́; dilucide aperiamus. At in præſenti in illis oportet exercitari.

In quot ad ſummum diebus commixtæ febres dignoſcantur: ac quot ſint genera febrium. CAP. 9.

RVrſus igitur,quantum huius intereſt operis,repetentes tranſigamus.Intereſt aũt uiam tradere exercitationis de compoſitis morbis,qualem nuper de ſimplicibus fecimus.Exquiſitas.n.febres,ſiue intermittentes ſint, ſiue continuæ, ſtatim per initia noſcere datur: quæ uero ex miſtione aliarũ variantur,atq; adulterantur,difficile quidem eſt in die primo,nõ tñ impoſſibile agnoſcere:plurimas quidẽ in ſcd'o,vel tertio,uel oĩno quarto die exquiſite poſſumus inuenire.Nulla.n.eſt neq; ſpecies,neq; genus morbi,quod circa tertiã,uel oĩno quartã diẽ,cuius naturæ ſit,non euidẽter innoteſcat. Inuadat igitur febris aliqua horrida ſimul,atq; oĩno inæqualis in pulſibus,atq; in eo,qui per totũ corpus ſentitur, calore, ut ſæpe propius ſtatũ eſſe exiſtimeẽ, vel mediũ augmenti obtinere:rurſus vero horrida fiat,& pulſus minores,& obſcuriores, ac tardiores & rariores habeat,& calorem quidẽ ab extremis partibus recedentẽ, circa uero uẽtrem atq; thoracem redundantem:hanc non abſq; ratione quiſpiã hemitritęum.i.ſemitertianã fore ſperet,uel potus iã eſſe:a multis uero in tertio die noſcetur.Sed hæc quidem miſta eſt ex bilioſa & pituitoſa febre,de quibus antea ſermo habebatur,non iam inuicẽ cõplicatis, ſed per ſe totas cõfuſis. Quæ aũt ex cõplicatione fit,quadrupliciter conſiſtit,uel tertiana quotidianæ cõmiſta: F vel ea,quæ quotidie acceſſionẽ hẽt continua, illi, quæ per tertiũ continua eſt: uel tertiana ei,q̃ ſingulis diebus acceſſionẽ facit,cõtinuæ:uel quotidiana ei,q̃ per tertiũ die cõtinua eſt.Nec vlla ex his miſtionibus in primo die exquiſite cognoſcitur: ſcd'o uero inſtanti die agnoſcere facile eſt:ac multo magis tertio:raroq̃; eſt,ut quarta dies ad id ſit neceſſaria. Fiat.n.(ſi ita cõtigerit)in primo die acceſſio una cum rigore,deinde calida atq; deurens febris accendatur, ſtomachi faſtidiũ afferens,ac ſitibunda,atq; ad ſtatum celeriter properet,pulſus ęquales hñs,magnos atq; ueloces,vehemẽtesque,atq; frequẽtes:ſit aũt una cũ pulſibus & calor æqualis oĩno; deinde cũ vomitu & ſudore finiatur,& quædã infebricitatio ſuccedat: iã manifeſtũ eſt hmõi acceſſionem eſſe tertianæ periodi propriã.Fiat aũt & in ſequenti die quotidianæ acceſſio(neq;.n.de eiſdem millies dicere eſt neceſſarium)hìc mentẽ adhibere oportet ad horas acceſſionum, ut aliq̃d de die tertio prænoſcas.Nã,ſi tertianæ febris acceſſio circa primã horã fieri debeat,circa undecimã aũt quotidianæ,ſic quidẽ manifeſta erunt utriuſq; principia:& magis,ſi longiori interuallo diſiungantur. Si uero utraq; eadẽ hora inuaſerit,erit oĩno miſta acceſſionis forma:& ei,qui diligẽtius inſpicere quiuerit,quædã apparet facta cõfuſio quotidiani & tertiani circuitus: diſtinguit aũt eos manifeſte quartus dies,cũ tñ ab artifice ẽt in ſecundo cognoſci poſſint. Adhuc aũt G perceptione difficilior eſt intermittentium cum continuis miſtio, ut pluribus oĩno impoſſibilis uideaẽ:ſimul.n.& febrẽ intermitti,atq; haud ſine febre hoĩem eſſe,ex tali accidit commiſtione: quo nihil minus poſſibile eſſe vr̃:ſed,ſi quis & hìc exquiſite poſſit cognoſcere utriuſq; febris naturã,manifeſte cõprehendet,q̃ neq: huiuſcemodi miſtio eſt impoſſibilis. Nuper igitur quædã muliercula in paribus diebus horridam acceſſionem hẽbat, ſemitertianæ exquiſitæ propriam; in imparibus uero,mane alteram quandã,ea,quæ præceſſerat,longe minorem:ut altero die ſemitertianæ febris acceſſio ſuper acceſſionem aduenire uideretur,qd̃ in tali febre fieri cõſueuit: circa octauã uero horã diei altera inuadebat acceſſio cũ rigore uehementi, oĩa tertianæ febris indicia exquiſite afferẽs:iã uerò hæc confracta ſudoribus,ac bilis uomitibus hora tertia noctis, mox extendebaẽ ad diei paris horã ſecundã:&,cũ iam infebricitationi appropinquare, rurſus horrida,atq; inæqualis illa acceſſio ſuccedebat, quã in paribus diebus fieri diximus: deinde p totã diẽ maligne cõpreſſa,ac deinceps adaucta,uix occidente Sole ad ſtatũ perueniebat:ac declinare incipiebat hora quarta noctis:deinde mane rurſus ſup abundãtes reliquias additũ augmentum non ualde inæquale,uſq; ad octauã horam intendebatur:&, cum iam manifeſte ſtatũ obtinere febris uideretur, iã febrem hanc febris exquiſite tertianæ acceſſio altera ſuſcipiebat. H Hãc nos febrẽ ſtatim die ſecunda ex cõplicatione ſemitertianę febris,atq; tertianę factã agnouimus:longe uero certiorem tertius dies præbuit cognitionem. Atq; in ſpem uenimus,alterum circuitum,qui erat tertianę febris,cito finem habiturum, alterũ in longius tps debere protẽdi: quod ẽt contigit. Et tunc aperte uiſum eſt in reliqua parte ęgritudinis ſolam ſupereſſe ſemitertianam:quę principiũ quidẽ totius circuitus in pari die faciebat,in die uero impari ſuperaccendebatur.Tales quidẽ miſtiones nõ eſt uniuſcuiuſq; dignoſcere.Si qua uero febris in primo die exquiſite tertiana deprehẽſa,deinde die ſequenti ſimilem priori oĩno fecerit acceſſionem,hęc longe tolerabilior eſt,duplex exiſtens tertiana. Sic aũt & duæ,& tres quartanæ ſępius inuicem cõplicãt,quas acceſſionũ forma à quotidianis diſtinguit:neq;.n.q̃ ſingulis diebus acceſſio fiat, hoc ſufficiens ſignũ eſt ad febres quotidianas iudicandas,ſed febris ipſius,& accidentiũ forma. Oportet igitur in unaquaq; re primum τεχνωθῆναι.i.artificem fieri (quemadmodũ nominabat quidã ex noſtris p̃ceptoribus)deinde ſic ipſa aggredi opera. Artificẽ aũt fieri eſt quidẽ primũ, & maxime totius artis ſubiectæ materię,ſimplices uires agnoſcere,mox ipſarum ẽt mixtiones, quot & quales ſint:nã de medicamẽtorũ cõpoſitione,atq; uſu eadẽ eſt doctrinę uia, quẽadmodũ in cõmẽtarijs de ipſis ſcriptis oſtẽdim⁹.Cũ ãt duplex materia medicis adſit,altera in qua aduenit

A uenit finis, quæ eſt ipſa hoĩum corpora: ſecunda uero auxiliorum, a quibus, uel ex quibus ſit finis: ea quidem, q̃ eſt de medicamentis tractatio, ad ſecundam materiam attinet: at, quæ nũc inſtat, ad primam. Nunc.n. diſcere oportet in ijs, qui de febribus ſermones hñr, q̃ tria ſunt omnia, q̃ ex humorum putredine febrium accenduntur gña: quædam.n. ex flaua bile, hæque plurimæ ſunt: quędam uero ex atra: quædam ex pituita conſiſtunt. Hic uero ſermo haud parui momenti eſt, quidnam patientibus dictis humoribus, febris accendatur, neq;.n. his ſcd̃m naturam ſe habentibus. Sed in hoc ſermone ẽt illud oñſum eſt, q̃ non ſit admiratione dignum, ſi ex frigidis natura humoribus putreſcentibus febris accendit̃: & q̃ oĩs aliarum febrium uarietas ex horum fit commiſtione: ſed & quæ ephemeræ, & hecticæ febres dñr, alia duo gña ſunt, ab ijs, quæ acutæ febres noĩantur, ſeparata: & q̃ febris acuta, uel aliquo dictorum humorum putreſcente, uel membro inflammationem patiente, generatur: & q̃ inflammationis uocabulum non ſcd̃m antiquam conſuetudinem ſit audiendum. Hæc uero oĩa multis digna admiratione vñr: quemadmodum & id, quod paulo añ dicebamus, ſi queat unquam intermittens cum continua cõmiſceri: ſed nihilo minus hoc, ſi nulla in febricitatione ægrotanti adueniente, ſolum intermittẽtes miſceantur. At & hoc manifeſte oñdimus, non tertianis tñ, uel quotidianis intermittẽtibus, ſed ẽt
B quartanis accidere: cum.n. plures inuicẽ cõplicantur, ſiue eiuſdem gñis ſint, ſiue diuerſi, ſcd̃a ſæpenumero anticipat aduenire, anteq̃ prima in infebricitationẽ deſierit: deinde rurſus tertia eidem ſuccedit, anteq̃ & hæc ad infebricitationẽ perueniat. Hoc uero maxime accidit in longioribus acceſſionibus: nã in ijs, q̃ intra primum interſtitium deſinunt (ita aũt uocãt duodecim horarum ſpatium) uel multos neceſſe eſt cõplicari circuitus, uel eã, q̃ ex intermittentibus componitur febrem, impoſſibile eſt ad continuitatem peruenire. Multas uero earũ, q̃ ita cõplicantur, febrium medici, qui circa talia non ſunt exercitati, ſi quidem acutiores uideantur, oẽs uocant ſemitertianas: ſi uero tardius moueantur, erraticas. Cum.n. ſemel ptãtem acceperint putandi in ſemitertianis ſuppreſſiones multas fieri, & erraticis inordinata principia, oẽs ſic febres, in quibus non inueniunt compoſitionem, ſemitertianas, uel erraticas appellãt, cum tñ ſæpius manifeſtiſſimam hẽant proportionis ſimilitudinem. Sicuti adoleſcens, qui circa autumni finẽ, cum in prima die circa quintã horã cœpiſſet febricitare una cum rigore breui, deinde, cum paululũ ſudaſſet multo ueſperi, mox circa horam ſeptimam noctis, priuſquã exacte febris deſiſteret, febricitare rurſus incepit cum rigore breui: deinde paulum ſudauit in ſcd̃o die, ac circa decimã horam iterum ſimiliter acceſſionẽ habuit, & ſtatim ſimiliter ſudauit in nocte: deinde tertia die
C hora ſcd̃a cœpit febricitare ſimul cum rigore, anteq̃ prioris diei declinatio in quietẽ deſineret. Nobis igitur oẽm febris formam diligenter conſiderantibus, uiſa fuit trium complicatio tertianarũm: nam, & q̃ primo die cœperat hora quinta, & quę ſequenti nocte rurſus hora ſeptima, & q̃ in ſcd̃o die hora decima, & pulſus, & caliditatem oĩa propria tertianis hẽbant, ſicuti ẽt rigores, atq; ſudores. Nulla uero ex his ad quietem perueniebat, qm̃ ſequentis ipſam tertianæ acceſſionis principium anticipabat: ſic ut, ut nulla alia febris ſucceſſiſſet, horis tribus, aut quatuor homo ſine febre perſtitiſſet. Trium uero tertianarũ cõplicatio in ſcd̃o ſtatim die nobis uiſa eſt manifeſte: q̃ autem anticipando acceſſiones facerent, tertio die primum cognouimus, nam hora ſcd̃a febris inuaſit, nõ quinta, quemadmodum in primo: tertiani uero circuitus indicia omnia, ijs, quæ in primo die apparuerant, attulit manifeſtiora. Ab hoc uero die deinceps obſeruãtes, oẽs inuenimus acceſſiones duabus, aut tribus horis anticipantes. Quare & illa, quæ primæ proportione rñdebat in circuitus ſucceſſione, quinto die oriente Sole facta eſt: ſeptimo uero multo celerius, ueluti circa horam noctis nonam: deinde, quæ poſt hanc, ſcd̃m eandem proportionem in hora noctis ſeptima: &, quæ ſecuta eſt, hora quarta: atque abhinc rurſus, quæ ſucceſſit, quarta: & quæ poſt hanc, quinta: deinde iterum ſexta: deinde octaua hora, acceſſio a principio
D decima facta eſt. Scd̃m uero ſimilem huic proportionem, & aliæ duæ poſt ſeptimum periodum non ſolum non anticiparunt, ſed ẽt tardius aduenerunt: qñ & mihi, & reliquis oĩbus manifeſte apparuit, qui ſemitertianam febrem eſſe putarunt, quantum ſua opinione aberraſſent. Nam acceſſionum prolixitate ad octo horas contracta, ipſoq̃; acceſſionis inſultu nõ amplius anticipante, ſed potius retardante duabus iam horis, tunc acceſſiones ad infebricitationẽ perfectã deuenerunt. Et ſic iã paulatim a longitudine dementes, ceſſauerunt, primũ quidem, q̃ leuiſſima erat, deinceps quæ magnitudine ſcd̃a erat, & tertia uehementiſſima inter ipſas: quod & ip̃m nõ mediocre fuit indicium, q̃ ſtatim ab initio tres tertianæ extitiſſent. Sed, cuius gratia hæc oĩa dñr, ad hoc rurſus redeo, q̃ oporteat exercitari, ut exquiſite noſcamus oẽs ſimplices diſpõnes, adeo ut cũ ſolæ conſiſtunt, primo die facillime ipſas agnoſcamus: inuicem uero, & ſibi ipſis complicatas, ẽt ſi non in primo die, ſaltem in ſcd̃o, uel tertio, uel oĩno quarto, exacte diſcernamus. Nos igitur haudquaq̃ latuerunt tres iſtæ tertianæ in ſecundo die, nõ ob aliam cãm, niſi q̃ earum naturam exquiſite noſcebamus. Tale.n. quid accidit in morborum notitijs, quod nobis omnibus in tota uita contingit: nam eos amicos, qui nobis familiariſſimi ſunt, ex longo interuallo ſtatim, ac primo intuitu agnoſcimus: ſi uero quempiam ſemel, aut bis tantum uiderimus, uel ſæpe quidẽ, non tñ continue, non iã æque iſtum, neq; ex longo interuallo, neq; primo intuitu ſtatim

agnoſcimus, ſed non nunq̃ diu ambigimus, ac dubitamus nunq̃ d iſte, Coriſcus, an Socrates ſit. E
Ita & in morbis res ipſa ſe hẽt: ſinguli propriũ hũt characterẽ, quẽ quiſpiã ſæpius contẽplatus,
prompte dignoſcit, ac p̃cipue quũ ſimplex, ac ſolus fuerit. Earũ igitur febriũ, q̃ ſine loco patien
te ex humoribus quibuſdã putreſcentibus accẽduntur, tres ſunt primi, ac ſimplices characteres,
& earum. ſ. q̃ ex pituita, & quæ ex atra bile, & quæ ex flaua, ortum hũt: quas ſi quiſpiã exquiſite
dignoſcere ſtuduerit ſingulas ſeorſum, ac ſolas, iã nõ ampli⁹ difficulter earũ miſtiones ĩueniet.

De febribus, quæ ex patientibus locis accenduntur: & quo pacto ex uno indicio multa poſſunt demonſtrari. CAP. 10.

EOrum uero, q̃ ex locis inflammationẽ patientibus accidunt, iã forma cõpoſita eſt: q̃dam. n.
loci indicia præ ſe ferunt: q̃dam aũt eius, ob quam cõſiſtunt, cauſæ. Veluti in morbo latera
li, locus quidem patiens eſt membrana, q̃ coſtis ſubtenditur: &, cum inflammata ſit, neceſſario
dolorem inuehet, qm̃ neruoſa eſt; ſed hunc pungentem, & lõge extenſum, qm̃ pars illa, q̃ patiẽ,
membrana eſt: tales. n. ſunt ſentientium membranarum dolores. Et quidem, qm̃ eadẽ pars unũ
eſt ex ſpirãdi inſtr̃is, neceſſario aĩal difficilem hẽbit reſpirationem. Qm̃ aũt cordi proxima eſt,
facile aliquid inflamminis ei impertiet: q; ſi hoc eſt, febricitabit aĩal: Sicuti, qm̃ pulmoni proxi
ma eſt, facile ſuum illi cõmunicabit affectum: cũ præſertim adeo rarum, ac molle ſit membrum, F
ac oẽm ſubam humidam facile poſſit admittere. Tuſſiet igitur ſtatim homo, non tñ oĩno ſtatim
ſpuet: ſed, ſiquidem multum, ac craſſum ab inflammatione defluxerit, cum tuſſi expuet: ſi uero
paucum & tenue, irritabitur quidem neceſſario, ita ut tuſſis moueatur, non tñ expuet, antequàm
collectum ſimul, atq; concoctum ad multitudinem, craſſitudinemq; peruenerit. Sed hoc quidẽ
ipſius diſpoſitionis indicium eſt, non aũt membri patientis. Nam, cum paſſio exquiſite anguſta
fuerit, & ueluti alligans in ſe ipſa uniuerſum fluxum cohibuerit, tũc facit morbos laterales, qui
aptyſti. i. ſine ſputo noĩantur: ſed, cum ſatis relaxata fuerit, atq; ad pulmonem dimiſerit, tũc iſti
magis tuſſiunt, atq; expuunt: hoc igitur formam inflammationis, non aũt patientem indicat lo
cum. Nunquid uero magis pituitoſus ſit, uel bilioſus humor is, qui inflãmationem facit, ex ſpu-
taminum forma cognoſces: nã & ſpumoſa, & flaua, & rufa, & rubra, & pallida, & nigra expuũt.
†*ſyncerum.* †Ex ijs uero, quæ quidem ſpumoſa ſunt, fluxum magis pituitoſum oſtendunt: flaua autem, *bilio-*
ſum impermiſtum: q̃ uero rufa ſunt, amaram quidem & iſta referunt bilem, ſed non paucam ſe
roſam ſuperfluitatem cum bile commixtam eſſe ſignãnt, & multo ampliorem, qm̃ pallida quis
expuerit: ſic & nigra melancholicum fluxum oñdunt: ſicuti, quæ colore magis quodammõ rubi
da ſunt plurimum quidẽ ſanguinis, minimũ aũt amaræ bilis in eo, qui inflãmationem facit, hu- G
more contineri ſignãnt: atq; ideo inter oĩa ſputamina, hæc ſunt mitiſſima, ſicuti nigra oĩum per
nicioſiſſima. Et quidem in hiſce oĩbus accidentibus magnitudines, diſpõnis magnitudinem iu
dicabunt: breuem aũt diſpõnem indicabunt accidentium paruitates. Non igitur oĩum oĩa, pro-
pria indicia ſunt, ſed ſingula unũ quoddã peculiare demonſtrant. Nam, quæ & duarũ, uel trium
rerum ſignãtiua eſſe vñr, ſi ea diligenter perquiſieris, altero quidem ſuorum accidẽtium patiẽ-
tem locum, altero uero diſpõnem, altero ipſius magnitudinẽ, altero eorum aliquem caſum, q̃
ſubſequuntur, ſignãre reperies. Pulſus igitur laterali morbo laborantium, hæc oĩa indicat, ſed
non eodem mõ oĩa: ſed, qua quidem una cum tenſione durus eſt, neruoſum eſſe locum patien-
tem oñdit: qua uero ſerræ ſimilis eſt, diſpõnem eſſe inflammationẽ: qua uero uelox ſimul & fre-
quens ac magnus, ad inflãmationem conſequi febrẽ: quam uero ſingula, q̃ diximus, maiora aut
minora exiſtunt, uel magnã eſſe, uel paruã oñdunt diſpõnem. Mihi uero hæc exempli gr̃a dixiſ-
ſe ſufficiat: neq;. n. nũc de locis affectis agere propoſuimus, ſicuti neq; de febribus, uel typis, uel
cauſis. Sed horũ ſingulorũ memini, ſimul quidẽ uiã quandã uolens oñdere, qua ſit in ipſis exer-
citandũ, quã ſi quis hẽat (& ſi nos propriũ de ijs, q̃ diximus, tractatũ nõ ſcripſerimus) poſſit per
ſe ipm ex ijs, q̃ ab alijs ſcripta ſunt, ſi mõ perſpicaci ingenio fuerit, & diligentiam adhibuerit, id H
quod ſupereſt, inuenire: ſimul aũt, & utilitatem ſingulorum, quæ dicta ſunt, oñdere uolens, com-
memoraui, & febrium differẽtias, & typos, & diſpoſitiones, & cauſas, ipſasq̃ patientes partes.

Febrium diuiſio: & quid unumquodque genus ſuapte natura portendat. CAP. 11.

†*Antiquus interpres addit, uel ſine loco patiente.*

NAm in his omnibus exercitatum eſſe oportet, qui debeat diligenter in primis nouiſſe die-
bus ægritudinis formam. Vel. n. ſimplex eſt febris, uel compoſita: uel cũ loco patiente† uel
ephemera, uel hectica. Quòd ſi ſimplex fuerit oĩno, humoris indicia affert, ex quo genita eſt: ſi
uero compoſita, ex quot ſimplicibus febribus cõpoſita eſt, totidem numero humorum multitu
dinem indicabit. At, ſi hoc indicet, illud ẽt ſignificabit, nunquid morbus diu durabit, an cito fi-
nietur: nam, ſi humor pituitoſus extiterit, neceſſario diuturnus erit: longe uero magis, ſi atræ bi-
lis naturã afferet: at, ſi ad flauã bilẽ pertinebit, nõ erit diuturnus. Sic, & locus patiens, qui quidẽ
motu multo exercetur, calidus eſt ac rarus, & principatum gerit, acutiorem morbum futurum
portendit: qui uero neque in motu continuo eſt, frigidusq̃; ac denſus & ſine principatu eſt, ad
longius tempus extendi debere ſignificat. Eodem modo, & diſpoſitio, ſiquidem difficilem mo-
tum habuerit, frigidiorque fuerit ac denſior, diu duraturum: ſi autem facile moueatur, calidior-
que fuerit ac rarior, cito ſolutum iri. Eodem modo, & de cauſis iudicandum eſt. Quare, ſi quis

dili-

A diligenter agnouerit totam morbi hypotheſim, non paruum hẽbit ad p̃noſcendum momentũ. Eas igitur, quæ cum magno, & cito ſe inclinante certamine fiunt, morborum ſolutiones (quas præcipue criſes nominari dicebamus) febrium earum, quæ ex calidis humoribus accendũtur, proprias eſſe eſt exiſtimandum: poſt has, earum, quęcunque membrorum ſunt, principatum habentium, facile mobiles, & calidæ diſpoſitiones. Ephemeræ uero & hecticæ febres, & ſine magna perturbatione, & minime ſubitas faciunt permutationes: ſed, quoniam & has per abuſionẽ aliquando criſes appellant, de iſtis etiam deinceps aliquid dicetur. Nũc uero finem imponere ſtatuimus præſenti ſermoni, ad unum omnia, quæ ante diximus, caput redigentes.

Epilogus eorum, quæ hactenus oſtenſa ſunt. CAP. 12.

SVbitas in morbis trã ſmutationes ſi uelis prænoſcere, neceſſarium tibi prius eſt, principij & aſcenſus, ac ſtatus, & declinationis hr̃e dignotionem, & prænotionem. Hæc aũt dignoſces, & ex ægritudinis forma, & regione, & anni t̃pe, una cum illis, quæ his correſpondent: ex circuitu ũm ẽt proportione, atq; ẽt ex mox apparentibus. Ex morbi quidem forma, ad has tres ſimplices & primas febres inſpiciens, ad eam. ſ. quæ ex pituita, & quæ ex atra bile, & quæ ex amara generatur. Prius igitur in ijs dignoſcendis exercearis, q̃ exquiſitæ ſunt, atque legitimæ: ſic. n. aliq̃n
B poteris ẽt compoſitas inuenire. Tunc uero exquiſitæ ſunt, atq; legitimæ, q̃n & ætas, & anni t̃ps, & regio, ac conſtitutio, natura q́ue, atque ea, quæ anteceſſit ratio uictus, p̃tia quoque accidentia, & oĩa ſimpliciter, quæ antea dixi, humoris formæ conuenerint. Manentibus igitur in uenis humoribus, continuæ, ex ipſis febres generantur: ſi uero moueantur, ac per totum corpus deferantur, hæ, quæ cum rigore, atq; horrore incipiunt uehementi, cum ſudore uero oĩno ad infebricitationem deſinentes. Eſt aũt ex ipſis tertiana quidem, & q̃ per tertium accenditur, breuis t̃pis: ſicut quartana, & quę per quartum accenditur, lõgi: minus uero, quã hæc, longa, quotidiana, & q̃ ſingulis diebus facit acceſſionẽ. Si has noueris expedite diſcernere, haudquaq̃ difficulter eas, q̃ ex quorundam locorum paſſione conſiſtunt, inuenies. Nam in oĩbus inflammatis particulis humorum impactio, quæ locum bene difflari prohibet, ſtatim quidem humores putrefacit, ſimulq́; calorem quendam paruum excitat, qualis & in reliquis omnibus putreſcẽtibus oritur. Huius igitur caloris character, cum ſimplex fuerit, earum alicui, quas diximus, febrium ſimplicium neceſſario aſſimilat: uel potius (ſi uerũ uelimus dicere) una ex illis eſt, uel ad amarã bilem, uel ad atrã, uel ad pituitam attinens. Audiuiſti aũt Hippocratem quodam in loco dicentẽ, quòd hos uocant acutos morbos, quorum febres maxima ex parte continuę ſunt. Quare, ſi ſeor
C ſum, ac per ſe ſingulas febres noſſe meditaberis, haudquaq̃ difficulter, neq; cum pulmonis, aut ſplenis, aut hepatis, aut uentriculi, aliqua inflãmatio affuerit, formam ipſius agnoſces: totiusq́; morbi, uſq; ad ſolutionẽ, longitudinem p̃cognoſces. Oĩno. n. fluxus, qui inflammationẽ efficit, uel flauæ bilis eſt, uel atræ, uel pituitæ. Si igitur impermiſtæ, multæq́; flauæ bilis fuerit, tunc facit eryſipelata, & eos, qui herpetes noĩantur: ſicuti nigræ cancros, & phagedænas, aut elephantes, aut aliquẽ ex his adeo curatu difficilibus morbũ: q̃cunq; uero ingruente pituita in tumorem attolluntur, hæc œdemata nuncupanr̃. Simplex igitur & ſolus unuſquiſq; horum, quos diximus, humorũ, quamlibet, harum, quas cõmemorauimus, facit exquiſitã ægritudinẽ. Sanguini uero permiſtus, atq; confuſus, deinde in particulam aliq̃ incumbens, uel ſcirrhoſas, uel œdematoſas uel eryſipelatoſas facit inflãmationes: ſcirrhoſas q̃dẽ melãcholicus: eryſipelatoſas uero, biliоſus: œdematoſas, pituitoſus. Cum uero ipſe ſcd̃m naturam ſe hñs ſanguis, impactus in loco fluxioni obnoxio putruerit, hic quidẽ affectus inflammatio eſt: ſimplex uero ex ipſa febris accenditur, ſimilis maxime ephemeris, quę ex † inflammationibus inguinum accidunt: nam & inguinis inflammatio ex bono ſanguine fit. Liquet aũt, q̃, cum hic putreſcere cœperit, non amplius bonus remanet, ſed iam ad amaræ bilis naturam tranſit. Atq; in hoc illud ſeruatur, triplex eſſe
D genus uniuerſum ſimplicium febrium: quæ. n. ex ſanguine putreſcente fit, iam quodãmõ biliоſa eſt: ſi ſanè in naturalibus ſermonibus recte oñſum eſt, q̃ ſanguis ex moderato calore gñatur, flaua aũt bilis ex maiore, atra uero ex ſufficienter immodico. Quicquid igitur pingue, & tenue in sãguine eſt, fit flaua bilis: craſſum uero, ac ueluti fæx, q̃n immodice calefactũ exaruerit, atra. Flaua ẽt bilis q̃nq; in atrã cõuertitur, cum aſſata fuerit: duplex etenim eius gñationis modus oñſus eſt. Oẽs igitur, q̃ ex particula aliqua affecta febres accendũtur, unum aliquem ex dictis, uel ſimplicem, uel compoſitum hẽbunt characterem: ſimplicẽ quidẽ, q̃n unus aliquis ſufficienter p̃uaſuerit cæteris: non ſimplicẽ uero, q̃n cõmiſti alterius potentia apparuerit. Non nunq̃ aũt nõ ſolus apparet, ſed ex æquo dominatur: & nõ nunq̃ tres ſimul uiribus ęquales cõmiſcentur. Sed, ſicuti, qui ſcit & uinum, & mel, & aquã ſeorſum exquiſite diſcernere, neq; horũ ignorabit tẽperaturam: eodem (ut arbitror) mõ neq; qui facultatem habuit eas, quas antea diximus, febres ſingulas exquiſite noſcendi, earũ miſtionẽ ignorabit. Quare in oĩbus talibus principio illud optimum eſt, tres iſtas febres poſſe exquiſite diſcernere, quotidianam, tertianam, & quartanã: ſimiles. n. ipſis oĩno ſunt continuæ eiuſdem generis adiacentes. Non igitur ad plures, atq; obſcuras intentiones, ſed ad paucas, & manifeſtas, oẽm tibi redegi exercitationem: in his. n. exercitatus, haud quaquam difficulter in primis diebus characterem ægritudinis perſpectum habebis.

De uict. rat. in morb. acu. com. 1. to. 8. 7. 108. h. Et 1. Epi. com. 3. t. 3. 3. 118. f

† *Bubonibus. & intelligitur de oĩbus glandulis inflamatis. & ſic ubiq; inferius.*

De dignotione febrium ephemerarum. CAP. 13. E

DVo quidem genera febrium quo pacto quiſpiam ab initio cognoſcat, expoſui: dico autem duo gña febrium, & quod occaſione membrorũ quorundam patiẽtium, & quod ex putredine humorum tm̃modo accenditur. Reliquum eſt, ut de tertio febrium dicamus genere, quas ephemeras appellari dicimus. Sunt autem hę tm̃modo ſpiritus paſſiones, abſque humorum putredine, aut membri inflammatione, niſi inflãmatis inguinibus accidant. Earum autem generationis occaſiones ſunt, uigiliæ, ac cruditas, & triſtitia, & timor, & ira, & curæ, deuſtioq́; ac refrigeratio, laſſitudo, & ebrietas, & quæcunque ſimilia ſunt. Quo igitur & has in prima die cognoſcere oporteat, deinceps exponam. Cõiter quidem omnium pulſus ad celeritatem, & frequentiam promouetur, & ſæpenumero ad magnitudinem: exquiſite autem ſeruat eam, quæ ſecundum naturam, & æqualitatem, atq; mollitiem, & ordinem. Sic & urinæ, non nullæ quidem ſuſpenſiones, non nullæ uero ſubſidentias bonas hñt, quædam aũt nebulas: omnes uero bene coloratæ ſunt: ſicuti & color in oĩbus uaporoſus eſt, ſed quibuſdam ſtatim quidem in primo contactu, quibuſdam uero poſterius. Atq; oĩbus ipſis abſunt maligna accidentia, de quibus docuit nos Hippocrates in Prognoſtico. Hæc igitur coĩa ſigna ſunt oĩum febrium ephemerarum: propria uero ſingulis, quæ a me dicta ſunt ẽt in primo libro artis curatiuæ ad Glauconem: nunc uero incohabo ſermonem ab affectibus aĩæ, a cura, & timore, & ira, & triſtitia. Siquidem remanẽtibus adhuc animi affectibus conſideratio fiat, ex pulſibus maxime tentãdum eſt facere dignotionem, quemadmodum in libris De pulſibus ſcriptum eſt: poſt autem ẽt ex alijs inueſtigandũ. Quòd ſi illi quidem affectus ſedati fuerint, diſpoſitio uero remanſerit, debile quidem & hic in pulſibus indicium inuenies illarum, quæ febrem anteceſſerunt, paſſionum: tibi autẽ ẽt ſine pulſibus reliqua omnia ſufficient. Cõiter.n. omnibus urinæ rufiores. Adeſt aũt ijs quidem, qui ob triſtitiam febricitant, acritudo potius, q̃ multitudo caloris: ſicuti ijs, qui ob iram, contrario modo. Sed & tenuitas corporis in ijs, qui triſtitia, q̃ in ijs, qui cogitationibus uexati ſunt, manifeſtius apparet, & oculorum concauitas, & quædam inſolita decoloratio. Et hæc quidem cõia oĩum ẽt aliorum, qui quocunque modo cogitationibus impliciti fuerint, indicia ſunt: ſed præcipue ex oculis diſcernendi ſunt: licet.n. ex his ẽt in ſanis animi affectum conijcere, in ægris autem manifeſtiſſima ſigna ſunt ei, qui inſpiciendi hẽat facultatem. Sic quidem illos, qui p̃p diſciplinas, aut p̃p meditationẽ aliqua cogitauerunt, ab ijs, quos triſtitia corripuit, diſcernere oportet. Eos autem, qui nimium vigilarunt, diſtinguit & decolorationis modus, nam ſubtumida ipſis facies ineſt: & oculorum motus* manifeſti, uix.n. attollunt palpebras: & humiditas oculorum: G ſicci.n. contriſtatis fiunt, & cogitantibus. Concauitas uero cõe omnium accidens eſt, triſtitiæ, vigiliæ, curarum, non tñ & iræ: huic.n. neq; oculorum concauitas, neque decoloratio manifeſta: & calor ẽt amplior, & qui celeriter ex profundo efferatur: & pulſuum magnitudo non diminuitur, quemadmodum in uigilijs, triſtitijs, & cogitationibus. Quare iram quidem ab ipſis valde manifeſte diſtingues: illas uero inuicem, quẽadmodum antea diximus. Eorum uero, qui ex laſſitudinibus febricitãt, cutis eſt ſiccior, pluſquã in aliqua alia febriũ ephemerarum. Sed hoc quidem oĩbus, qui ex laſſitudine febricitant, cõe eſt in eo acceſſionis t̃pe, quod uſque ad ſtatum protenditur: at eo tempore, quod ſtatum ſequitur, plurimis quidem, quicunque non ſupra modum fatigati ſunt, humiditates quædam, uel uapor calidus ex profundo attollitur: quibuſdam uero ẽt in ijs, quæ ſtatum ſubſequuntur, tẽporibus ſiccitas remanet. Fit uero hoc maxime ijs, qui ſupra modum fatigati ſunt, uel deuſti, uel refrigerati una cum laſſitudine. Et pulſus ẽt non eodẽ modo in utriſque ſe hñt: parui.n. ijs, qui ſupra modum ſunt fatigati: magni uero alijs ſunt. At, q̃ ex denſata cute febres oriunt̃ (denſatur autem, uel frigefacta, uel qualitate acerba ſubito ipſam inuadente, ueluti accidit eis, qui aqua luminoſa ſe balnearunt) hæ ſolum ex omnibus febribus paſſio adſtricta ſunt. Licet autem ipſas ex tactu dignoſcere, ſicuti & aridas febres, quæ ex laſſitu H dine fiunt: neque enim uel harum dẽſitas tactum lateat exercitatum. Sed & caliditatis motus in ijs quodammodo inaugeſcit: nam in primo manus iniectu mitis apparet, acrior uero poſtmodum euadit, ſi perduraueris. Sed neque urinæ rufæ in talibus, neq; corporis moles collapſa, quare neque oculi concaui, & ſicci apparent: ſed ſunt quibus & humidiores & prominentiores, qui ſecundum naturam eſſe uidebuntur: pulſus uero non, quemadmodum in triſtitia, & curis, & uigilijs, atque immoderatis exercitijs, minores. Earum uero febrium ephemerarum, quæ ex inflammationibus inguinũ accenduntur, pulſus maximi ſunt, & ueloces, atq; frequentes, calorq́; plurimus, & poſt ſtatum ſtatim ex profundo humiditas quædam attollitur calida quidem, ſed ſuauis, nam acrimonia, & mordacitas minime omnium his febribus adeſt: & rubida facies maxima ex parte ipſis ineſt, & in maiori tumore, & urinæ ſubalbæ. Communis uero his febribus ephemeris ineſt æqualitas pulſuum: nam ex ipſis paucæ admodum eam, quæ ſecundum unam percuſſionem eſt, inæqualitatem oſtendunt: ſed neque hæ ualde manifeſte, neq; liquido. Dicta a me ſunt & ipſa febrium ephemerarum indicia. De hecticis autem non eſt præſentis temporis ſermo: nulla enim earum in primis diebus, ſed in progreſſu temporis fit: quare de his quidem in ſequentibus diſſeremus, hic uero libro finem faciemus.

GALENI

GALENI DE CRISIBVS

LIBER TERTIVS

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de fine omnium tum ſalubrium, tum lethalium morborum: ac de futuræ in eis criſis temporis, & modi præcognitione.

In morbis ſex ineſſe genera mutationum: & quo pacto ſingulæ ipſarum appellentur. CAP. 1.

B PRopoſitum noſtrum eſt, ſicuti & prius dicebatur, omnis in morbo mutationis præſentis quidem dignotionis, futuræ uero præcognitiones, dicere. Quia uero ſex modis iſtæ fiunt, tentãdum eſt de ſingulis ſeparatim ſcribere, hac prius facta memoratione, q̃ ſex ſunt in morbis mutationum differentiæ: uel.n. ſubito ad ſanitatem ueniunt, uel ſubito interimunt, uel paulatim horum utrunq; contingit, uel miſtim. Paulatim quidem, uel.ſ. morbo marceſcente, uel ægri uiribus diſſolutis: miſtim uero, q̃n ſubita quidem aliqua ad melius, uel peius commutatio facta fuerit, deinceps uero uſq; ad omnimodam ſolutionem, uel mortem reliquũ totum emarcuerit. De prima igitur, quæ repẽte fit, permutatione dicamus, quoniam omnium, quas antea diximus, optima eſt, atque ideo ipſam per excellentiam criſim nominant, quoniam natura, quæ præter naturam ſunt, ſuperante exquiſite perficitur. Ex alijs autem permutationibus, quæ quidem ad ſubitã mortem, mala criſis eſt: quæ uero aliquam effatu dignam faciũt mutationem, nõ tamen integram ſolutionem, imperfectæ criſes uocantur: ſicuti & quę ſenſim marceſcente uel uirtute, uel morbo contingunt, & hæ ſolutiones ſimpliciter, non criſes nominãtur.

Quæ iudicia præcedere ſoleant excretiones, & abſceſſus iudicatorios. CAP. 2.

SOla igitur ſubita ad ſanitatem conuerſio, ſimpliciter criſis nominatur. Et quidem oĩno fit p manifeſtas quaſdam excretiones, aut effatu dignos abſceſſus: quicunque enim aliter quieuerint, malignius retrocedũt. Antecedit autem huiuſmodi excretiones, & abſceſſus non medio criſis perturbatio in corpore ægrotantis. Nam & difficiles tolerantiæ, & uigiliæ, & deliria, & graues ſomni, & difficiles anhelitus, & uertigines tenebricoſæ, & difficiles ſenſus, dolores capitis,
C colli, & ſtomachi, & multorum aliorum membrorum: non nullis uero aurium ſonitus, & uani ante oculos apparent ſplendores, & lachrymæ inuoluntariæ effluũt, & urina retinetur, & labrum agitatur, aut aliquid aliud tremulum fit, obliuio, & præſentium ignorantia, & uehemens accidit rigor, & plurimum acceſſio conſuetam anticipat horam, & multus æſtus, ſitiſq; intorabilis ſequitur: clamant, & ſaliunt, ſicuti furentes, neq; poſſunt in eodẽ ſitu recũbere: deinde repente multus ſudor erumpit, aut uomitus aliquis non paucus inſequitur, aut uenter ſubito ſoluitur, aut abundans fit fluxus ſanguinis: aut hæc omnia ſimul contingunt, unde non paruus inuadit timor inſpicientes. Et quiſpiam homo uulgaris, cum iſtis adeſſet, ipſe re cogente ita pronunciauit, q̃ iudicium tunc de uita ægrotantis ageretur: neq; enim medicorum aliquis primus inuenit id nomen, ſed omnino neceſſarium fuit, ut, qui præſens eſſet, conturbaretur, atq; ideo exclamaret, & criſim id eſt iudicium, rem ipſam nominaret. Decet autem medicum generoſum neq; turbari, neq; futurum euentum ignorare: melius autem fuerit, ſi ſe ad prænoſcendam futuram criſim exercuerit: neque enim iſta dignotio, quæ habetur de præſentis criſis euentu, multum diſtat a præcognitione eiuſdem futuræ, ſed ex eadem contemplatione utraque perficitur.

De præſentis optimæ criſis indicijs: & quæ ex quibus locis excretiones, & abſceſſus, quos, & quarum partium morbos finire ſoleant. CAP. 3.

D ET iam hæc omnia dicta ſunt, partim quidem in primo libro de diebus iudicatoris, partim in duobus libris, qui iſtum antecedunt: dicam uero, & nunc omnia ſummatim, quæ & præſentem criſim, quo euaſura ſit, oſtendunt, & futuram præmonſtrant. Primum quidem & maximum inter omnia, eſt conſiderare coctiones ex urinis, & alui excrementis, & ſputaminibus: ſiquidem ego millies cum, dum criſes fierent, intereſſem, neminem unquàm uidi intereũtem, qui præcedentibus coctionibus criſim habuiſſet. Non tamen æqua omnium ſignorum dignitas exiſtimanda eſt, ſed in morbis quidem thoracis atque pulmonis præcipuæ ſputamina ſunt animaduertenda: non tamen urinarum contemplatio negligenda: ſed & alui excrementa ſunt inſpicienda. Si uerò tantum febricitent ſine alicuius uiſceris paſſione, aut cum inflammatione hepatis, uel renum, uel ueſicæ, uel ſplenis, maxime urinis animum oportet adhibere: ſicut, ſi circa uẽtriculum paſſio ſit, primũ excrementis alui: deinde neq; urinæ ſunt negligẽdæ. Semper.n. cum febris affuerit, uel ex ſola humorũ putredine accenſa, uel ex membro inflammationẽ patiente, præcipue urinas inſpiciendas cenſeo, atq; deinde coctiones agnoſcendas, ſicuti & prius definiuimus. Primũ quidẽ, & maximũ inſtantis bonæ criſis indiciũ ſunt coctiones. Scãm autẽ, q̃ ab aliqua die indicatoria antea ĩdiceť, cui annexa eſt diei iudicãtis potẽtia. Deinceps ãt inſpi-

cere,oportet,& ſpeciē morbi,& morē:ſpeciē quidē,ſi tertiana,uel quotidiana,uel febris ardēs,E uel pleuritis,uel peripneumonia:morē aūt,ſi moderatus,& mitis,uel prauus atq; malignus. De inde ſi formæ morbi excretio reſpondeat. Si.n.ſit febris ardens,uel ſanguis è naribus profluet, uel poſt uehementē rigorē ſudor multus, & calidus ꝑ totū corpus emanabit, aut ꝑ uomitū, aut per aluū bilioſa excernent. Ita & Tertiana uomitibus,& excrementis alui bilioſis,& ſudoribus multis toto corpore fluētibus,iudicabit. Plurimum aūt pituitæ in quotidianis febribus excernetur,& multi in toto corpore ſudores fient. Iudicat & Phrenitidē ſudor bonus,& præcipue ſi ex capite multus,& calidus fluxerit, ſudante ſimul reliquo corpore:contingit aūt aliq̄n, q̄ ēt per sāguinem è naribus fluentē phrenitis iudicatur. Nō tn̄ Lethargus aut Peripneumonia fluxum ſanguinis amant. Inter ipſas autē Pleuritis medium obtinet locū:minus.n.q̄ febris ardens,& phrenitis, magis aūt, q̄ peripneumonia,atq; lethargus,profluuio ſanguinis ſoluit. Soluit aūt Lienis, & Hepatis inflāmationes ſanguis è naribus profluens, cū hæc uiſcera unà cū acutis febribus habent inflāmationes. Et oēs,quæ in præcordijs fiunt calidæ,atq; acutæ inflāmationes,fluxu ſanguinis iudicantur:Oportet autē per directū fluere ſanguinē,ex dextra q̄dē nare,hepate patiēte, uel locis in dextris p̄cordijs poſitis, ex ſiniſtra,aūt,liene,& locis uicinis. iuuat aūt & ſudor bonus oēs,q̄ ſunt in p̄cordijs,inflāmationes calidas,& acutas. Hepatis uero deuexæ quidem partes in F flāmationem patientes tribus præcipue modis criſis obediunt, fluxibus ſanguinis è nare dextra,& ſudoribus bonis, & urinis abundantibus. Conuexę autem partes excrementis alui bilioſis, atq; ſudoribus, nō nunquā uero, & uomitibus:magis autē expetunt per urinas expurgari,q̄ deuexæ hepatis partes,oīa ea,quæ uel in partibus renum,uel ueſica laborant:ſicuti loca,quę ad thoracem,& pulmonem pertinent,ſputaminibus. Sudores uero oībus febribus proprij ſunt,& præcipue incendentibus. Iuuant aūt non parum,& efferuētes inflāmationes,qñ(ſicut,& antea diximus)unà cū coctionibus emanauerint. Iudicant aūt,& quotidianas febres,ſimul uomitibus, atq; excrementis alui pituitoſis adiunctis. Et quartanas ēt,ſi atra ſimul ac uaria excernuntur:Semitertianas uero,ſi bilioſa ſimul,& pituitoſa. Parotides aūt iudicant Lethargos,& reliquos oēs capitis affectus. Alijq̄; decubitus,oēs febres diuturnas ſecure iudicare cōſueuerunt. Sed nondū de diuturnis morbis dicere propoſuimus:nam repentinæ mutationes acutorū ſunt:quorū optimā,qualis ſit,nunc enarramus,q̄ uidelicet omnino ſine coctione non eſt,& q̄ in aliquo die iudi
†Al. excretionis ſpeciem. catorio fit,ac præterea ab aliquo indicatorio p̄iudicata fuit,& ēt † criſis motū ꝫ facit morbo conuenientē. Præter hæc aūt hortor hoc loco,ut ægrotantis ætatē,atq; naturā,nec nō antecedentē victum,locumq̄; in quo ægrotat,& anni tp̄s,atq; præſentem tp̄is ſtatum,conſideres,Si.n.quem G admodum morbus forte eſt bilioſus,hęc etiam ſingula æque bilioſa ſint,oportet bilem criſi expurgari: ſicut, ſi pituita ſuperabundauerit, pituitam oportet euacuari:uarijs autem humoribus ſuperfluentibus, uariam etiam oportet eſſe euacuationem. Cum uero hæc uniuerſa bene tibi fuerint explorata,tunc euentus iam tibi ſunt conſiderandi. Si enim,dum ægrotans iudicatur,febris ſoluatur, atque alijs accidentibus liberetur,& melius fuerit coloratus pro ratione euacuationis, cum melioribus pulſibus, & ad ſurgendum robuſtior,hæc optima criſis eſt:ſi uero ex his aliquid deſit,tantum ab optima deficit,quanta eſt eius,quod deficit,uis.

De futura criſis optimæ, ac diei, in qua ſoluendus, aut iudicandus eſt morbus, præcognitione. CAP. 4.

SIc quidem dignoſcere oportet optimam criſim p̄tem:futurā uero,hoc modo. Morbi natura conſideranda eſt,an ad amarā bilē pertineat,uel atrā,aut pituitā,uel miſtas,hēat ſigñationes;ſcripta aūt ſunt in libro p̄cedente horum indicia. Poſt hoc autem,tp̄s anni,& laborantis ætas, & temperatura, & q̄cunq; alia eius ordinis ſunt:de quibus paulo ante ſermonē habuimus: unde facta de uno mentione, reliquorū ēt,ſi uel ſilentio prętermittantur,meminiſſe oportet,nā longum eſſet oīa ſp̄ percurrere. Poſt hæc autem,acceſſionum circuitus ſunt conſiderandi,ſi uel H per tertium, uel per quartum, uel per ſingulos dies eueniāt:uel nullo mō eueniāt,ſicuti in ijs accidit febribus,q̄ proprie ſynochæ noīantur. Si.n.properauerint,ac ſp̄ proportionabiliter antici pauerint horam, & multo uehementius infeſtauerint, & per tertium occurſauerint, cito criſim ſubſecuturam denunciant:ſi uero lente moueantur,atq; eadem inuaſerint hora,& ſingulis diebus fiant,poſt longius tp̄s criſim futuram denunciant. Præterea(quod ſane maximū eſt)coctiones inſpicere oportet,& harū p̄cipue effatu dignis tranſmutationibus mentē adhibere. Si.n.in diebus indicatorijs fiant,indicia ſunt,q̄ ſequentes iudicatorij dies ægrotum morbo liberabunt. Summatim.n. (ut in p̄cedentibus ſermonibus,diximus) uniuerſa morbi conſtō per quatuor dicta gña manifeſtatur:de quibus diximus, Hippocratem in aphoriſmis diſſeruiſſe, in hunc mo-
1. Apho. 11. Ex ord. 3. dum: ‖ Acceſſiones aūt, & conſtōnes oſtēdunt morbi:& anni tp̄a:& circuituum adinuicem in- »
crementa,ſiue quotidie,ſiue alternis diebus,ſiue longiore tp̄e,fiant. Deinceps ita inquit:Sed & »
ex poſt apparentibus:ueluti in morbo laterali, ſputum ſi ſtatim ſuperueniat, incipiente morbo »
quidē breuiorem facit:ſi uero mox apparuerit,longiorem. In primo autem libro de ſignis mox »
apparentibus, q̄ quidem ſigna morbi coctionem oſtendunt, plurima diximus:&,quo pacto ab ijs,quæ ſigna,& accidentia iudicatoria uocant,differant,explanauimus. Si igitur ea memoria

retines,

A retines, ſpero te facilius p̄cognoſcendi, ac dignoſcendi optimæ criſis facultatem ex hoc ſermone adepturum. Reliquæ.n. criſes coniectura quadam artificioſa præcognoſcuntur. optimam uero criſim (quam etiam ſolam criſim ſimpliciter uocari diximus) non per cōiecturam, ſed firma præcognitione cōprehendes: omnia.n. ſigna in talibus morbis ſtatim ab initio ſecura uidentur. Cum igitur talia integre fuerint, in primo quaternario criſim futuram denunciant: ſicuti Hippocrates in prognoſtico hiſce uerbis oñdit: ‖ Mitiſſimæ.n. febres, q̄ ſecuriſſimis ſignis fiunt, quar to die finiuntur, uel prius. Neq; n. contingit febrem oīa ſigna ſecuriſſima hñtem, neq; illam in qua ſunt oīa maxime pernicioſa, alteram quidem non ſolui, alteram autē non occidere in primo quaternario ægrotantem: ueluti, ſi hæc quidem parum ab extreme pernicioſis diſceſſerit, illa uero a maxime ſalubribus, hmōi febres ſeptimum diem non cotingit tranſcendere. Si uero criſis uehemens, & cum conflictatione futura ſit, aut potius moderata: uel neque criſis oīno, ſed ſolutio ſimpliciter: non amplius ex pernicioſis ſignis, & ſalutaribus, ſed potius ex alijs, præcognoſcitur. Duo aūt ſunt & horum genera, magnitudo, & motus morbi: in quibus primis diligenter oportet exercitari, ut ipſa noſcamus, & facile a more, ac idea morbi diſtinguere ualeamus. Sed ideam ipſam quo quidem pacto dignoſcamus, in ſecundo uolumine diximus: nā tertiana, & quotidiana, & quartana, & ſemitertiana, & pleuritis, & peripneumonia, & phrenitis, ſunt ſpecies morbi. Si uero benignus, aut malignus ſit morbus, ex ſubſequentibus iſm accidētibus noſcitur: quæ oīa fere Hippocrates in prognoſticis enumerauit. In his aūt annumerare oportet coctionis, & cruditatis ſigna: magnitudo uero & motus morbi, ab his diuerſa ſunt. Debiles quidem, & paruæ febres qñq; ualde malignæ ſunt: & aliæ calidæ, atq; incendentes, ut ſtomacho anguſtiam, & calorem, & ſitim intolerabilem afferant, nihil tñ habent nonnunq̄ periculoſum. Dictum aūt & prius eſt, q̄, ſiue uehementiam, ſiue magnitudinem morbi quiſpiam uelit noīare, nihil differt. Ab hiſce uero oībus differt motus, & ex tempore partium acceſſionis comprehenditur. Cum.n. unaquæque acceſſio quatuor hēat partes, principium, augmentum, ſtatum, & declinationem, uel has omnes breui t̄pe febris percurrit, uel tardo: uel nonnullas quidem citius, non nullas uero ſerius: Si omnes igitur celeriter peragat, manifeſtum inde fit, q̄ ad criſim properat: Et omnino huiuſcemodi febris eſt de numero intermittentium, neque.n. contingit, ut illa, quæ oēs celeriter peragat, amplius continua permaneat. ſicuti neque, ut, quæ in oībus partibus prolixitatem ſeruat, ſit intermittēs: Liquet autem, q̄ eam quidem, q̄ ad infebricitationē deſinit, uoco intermittentem. Continuę uero febris, oīno conuenit, ut pars aliqua, aut duæ, uel omnes longæ ſint: Eius quidem, quæ proprie ſynochus noīatur, longus eſt ſtatus: magis autem tota hæc febris ſtatus eſt. Eius uero, quæ non eſt ſynochus, non tñ deſinit ad infebricitationem, cum ſtatus alijs tēporibus longior exiſtit, motus eſt uelox: q̄ ſi breuior, tardus eſt motus. Cum igitur morbi idea, & magnitudo, & motus, & mos fuerint diſtincti: & idea quidem ex proprijs accidentibus cognita, magnitudo uero ex eorundem quantitate, motus uero ex tempore acceſſionis partiū, mos autem ex accidentibus ſuperuenientibus, his quoq; adiuncta conſideratione t̄pis anni, & naturæ, & regionis, & ſimilium; nunquid morietur æger, aut ſaluabitur, ad hæc tria reſpiciens inuenies, ad ideam, & morem, & magnitudinem: ſed maxime morem inſpicere oportet. Vtrum uero per criſim terminabitur morbus, aut non, primum quidem ex motu, ac magnitudine inſpicies: deinceps autem ex idea ipſius: deinde ex anni tempore, & ex alijs, quæ eiuſdem ſunt ordinis: & ex ſuperuenientibus quidem accidentibus, non omnibus, ſed ijs, quæ paulo ante memoraui, quæ uel una cum criſi ab initio inuadunt, uel paululum anticipant: quæ ipſa iudicatoria ſigna proprie noīamus. Nam, cum ſuperuenientia accidentia trifariam diuidantur, in ea. ſ. quæ morem morbi natura oſtendere apta ſunt: & in ea, quæ affuturam proxime criſim denunciant: & quę non ſolum ſigna, ſed etiam cauſas criſis poſuimus: primum quidem ex his ſimplex eſt genus, nam quædam ipſorum praua, quædam uero bona, perpetuo exiſtunt: ſecundum uero, & tertium non ſemper neque idem facere, neque oſtendere, aptum eſt, ſed ſecundum morbi tempora uariatur. Diximus autem latius de omnibus his in primo libro. Doctrinæ igitur manifeſtioris gratia, ducatur ad exemplum aliquis ægrotus, qui primo die habeat ſigna manifeſtiſſima ſalutis: huic.n. omnino in primo quaternario finietur morbus. Vtrum uero per ſolutionem, uel criſim, magnitudine & paruitate diſtinguitur: ſiquidem magni iudicantur omnino: qui autem parui, ſoluuntur ſolum. Sed dies criſis ex motu inuenietur. Nam, ſi febris ſynochus fuerit, ac nullus error acciderit (nam ſemper huius oportet meminiſſe) in quarto die ſperādum eſt criſim futuram. Si uero continua fuerit, magnitudinem ac motum inſpicere oportet. Contingit.n. in tertio uel quinto die criſim fieri: in tertio quidem, ſi morbus ſit magnus, ac motum uelocem hēat: in quinto autem, ſi neque ualde magnus ſit, neque uelociter moueatur: oportet enim criſim in idem tempus concurrere cum acceſſione. Et ita raro accidit, ut* leuiori die fiat criſis: ut uideatur bis tñ Archigenes in toto tempore uitæ ſuæ id obſeruaſſe, ego uero ad hanc horā ſemel ſolū. Et cauſa eſt (quēmadmodū diximus in libris De diebus iudicatorijs) ut criſis ſæpius ex quarto die ad tertium, & ad quintum tranſmutetur. Nā morbus, qui tam ſubito criſim hēt, oīno peracutus eſt: in oībus autem morbis peracutis neceſſarium eſt febres, uel ſynochos eſſe, uel con-

In Prog. com. 3. t. 2. 4. 206. h

* Al. quarto.

tinuas quidem,ſed q̄ per tertium exacerbantur. Synochi quidem raro eueniunt:&,ubi nullus E
ſit,error, in quarto finiuntur per criſim, natura proprijs circuitibus ad criſim perueniente:rarũ
uero ēt eſt,ut nullus ſit error. Continuæ aũt febres,quæ in acceſſionibus criſim hñt,tertio die,
uel quinto rationabiliter finiuntur:nam,ſi qñq; etiam quarto iudicentur,ratione,eius acceſſio-
nis, q̄ tertio die fit, id patiuntur:quæ.n.circa horam undecimam, ſi ita contigerit, diei tertij ac-
ceſſio inuadit,uel tertia nocte,uel quarto die inuehit criſim. Cũ igitur primo die(rurſus.n.eadē
repetēda)ſignum aliquod coctionis manifeſtum apparuerit,reliquis ēt omnibus periculũ nul-
lum portendentibus, tunc proculdubio ſciemus, ꝙ in primo quaternario morbi ſolutionē ſub-
ſequi ſit neceſſarium.Quòd ſi ēt eius magnitudo inſpecta ſit,ulteriorem habebis notitiã, ꝙ cum
criſi finietur. Ex morbi autem motu te ſperare oportet, ꝙ criſis uel tertio die fiet,uel quarto,uel
quinto:ſi quidem celer ſit motus,tertio:ſi uero quodammõ tardior, in quinto:ſi uero febris fue
rit ſynochus,in quarto. Adiuuat motus celeritatem morbi magnitudo,& anni tẽpus,& regio,&
ætas,& quęcunque alia amaræ bili conueniunt:tarditati autem motus inſunt contraria.Aeſtate
.n.adoleſcens natura calidior,poſt inediam,& labores,& cibos,& potus bilioſos,tertiana criſi
occupabitur, & p̄ſertim ſi is, qui anteceſſerit, tp̄is ſtatus admodum ſqualidus extiterit,& pñs e-
tiam: & locus, in quo ægrotat, fuerit natura calidior: ſi uero & tertianæ criſes tunc abundaue- F
rint,adhuc certior eſt coniectura. Quòd ſi oĩa contraria conuenerint,& motus morbi tardior,
neq; magnitudo ualde effatu digna, & tp̄s anni fuerit hybernum, æger aũt uel natura pituito-
ſior, uel iam declinantis ætatis, ſperandum criſim ad quinti diei acceſſionem peruenturam:ad
huc autem magis,ſi locus natura frigidior,atq; humidior extiterit,& pñs tp̄is ſtatus conſimilis,
& quintanæ criſes abundauerint:& reliqua his proportionabilia, ueluti ocium, repletio,& eſus
ciborum pituitoſorum a plurimo tp̄e. Rurſus igitur alius ægrotus ſubijciatur,qui nullum hēat
ſignum coctionis manifeſtum, neq; in primo die,neq; in ſecũdo:neq; tñ pernicioſum,ſed om-
nino oĩa ſint citra periculum:ſaluabitur quidem & hic,ſed in primo quaternario non liberabi-
tur integre. Oportet igitur mentem diligenter adhibere,nunquid aliquod ſignum manifeſtum
coctionis oñdat:nam, ſi hoc fiat,neceſſe eſt,ut in ſeptimo die æger liberetur,mõ interim nullus
error admittatur. Si uero per criſim,uel ſine criſi ſalus ſit ſecutura,hoc ex morbi magnitudine
noſcitur. Liquet enim, ꝙ,ſi magnus fuerit,omnino per criſim morbus finietur: ꝙ ſi etiam motus
uelocitas adiungatur, multo magis id fiet:ut, ſi etiam aliquis error,non magnus tñ,circa ægro-
tantẽ factus fuerit,oĩno per criſim,& ſic ſperandũ criſim in ſeptimo euenturã.Quòd,ſi non mul-
tum uelociter moueatur,aliquis uero error circa hoĩem interim fiat, ad nonũ diem criſis tranſ- G
fertur.Rurſus itaq; ſupponamus aliquem ſalubri morbo laborare,qui die ſeptima aliquod co-
ctionis ſignum habeat manifeſtum:hic, ſi morbus magnus extiterit, & celeriter moueatur, un-
decimo potius, q̄ decimoquarto die,criſim patietur: ꝙ,ſi minor fuerit,neq; celerem motum ha
buerit,decimoquarto magis,quã undecimo. Simul uero cũ alijs eſt diſtinguendũ,ſi & iuuenis
fuerit,& natura bilioſus,& tp̄s æſtiuum,& in loco calido ægrotauerit:& prior uictus,& quæcun
que p̃ti attinent ſtatui,ad calidius declinauerint:oĩno iſte die undecimo criſim habebit:quem
admodum, ſi oĩa contraria ijs, quæ dicta ſunt, affuerint ægrotanti,in quartodecimo. Quòd ſi
non nulla quidem affuerint,nõ nulla uero nõ,atq; interim aliquis error inciderit,fieri non pót,
ut criſis die undecimo ſubſequatur:ſæpius uero nec die decimoquarto, qñ magis fuerit erratũ.
Sed, ſi nullus error acciderit, miſta uero fuerint accidentia, hic opus erit medico exercitato,ac
perſpicaci,ut ea,q̄ uim maiorem hñt, ſigna diſtinguat:& illi,q̄ ab ipſis oñditur,criſi fidem adhi-
beat certiorem in hiſce adeo ambiguis præcognitionibus.Si aũt,neq; in ipſo ſeptimo die,in a-
lijs certe inter ſeptimum & undecimum, id qđ futurum eſt, exquiſite diſcere licet. Nam,ſi ma-
gnitudo, uel uelocitas motus morbi in eiſdem diebus intendat, ac coctionis ſignis affatu digna
acceſſio facta fuerit, hmõi ægrotus die undecimo criſim patietur:ſicuti, ſi contra ſe habuerint, H
in quartodecimo.Subijciat rurſus ęgrotus,qui in morbo ſalubri in primis diebus tardiorem fe
bris motum hēat, neq; cum nimis uehementi calore,ueruntñ adſint cruditatis ſigna: ꝙ quidem
intra quartumdecimum diem hic non liberabitur morbo,iam manifeſtum eſt. An uero in illa
ipſa die, uel poſtea, ex morbi tp̄ibus diſtinguendum eſt:nam principij quidem ſigna ſi diu per-
manſerint,diuturnum fore morbum ſigñant:Augmenti uero ſi in quarta,uel in ſeptima die ap
paruerint,ſperandũ eſt aliquid in quartodecimo,ſed in undecimo determinabitur.Nam,ſi hæc
tria in eo die coniuncta fuerint,& motus uelocitas,quæ ſufficiens ſumperit incrementum,& fe-
bris magnitudo, ac præterea manifeſtum coctionis indicium,fiet criſis in quartadecima:adhuc
aũt magis, ſi & anni tp̄s,& ætas,& ægrotantis natura,& q̄cunq; alia his ſunt proportionabilia,
ad criſis celeritatem cõtulerint. Si uero ſolum manifeſtum coctionis ſignũ die undecima appa
reat,neq; tñ morbi magnitudo,aut motus uelocitas,feſtinauerint:tunc ultra diẽ decimum quar
tum criſis differẽt.Sed,ſi quidẽ anni tp̄s,& ætas ægrotantis,& q̄cunq; alia his ſunt proportiona
bilia,ad frigidius declinauerint, ſperandũ non eſt morbi ſolutionẽ ante uigeſimum diem ſecu-
turã. Quòd ſi miſta quoquo mõ ſigna affuerint,& dies decimuſquartus coctionẽ inſigniter au-
xerit,die decimoſeptimo criſis occurret. Si uero neq; die quartodecimo aliquid nouatũ fuerit,

tunc

A tunc ad ſeptimum decimum diem eſt reſpiciendum: ſi.n.in eo aliquod ſignum apparuerit, id fidiſſimum erit, quanuis valde exiguum fuerit, uigeſimoque die criſim futuram præmonſtrabit.

Quod maxime facit ad criſis præcognitionem, futuri ſtatus morbi prænotio: ac non poſſe hominem morbi ui, in declinatione ipſius interire. CAP. 5.

QVòd vero hæ criſes uniuerſæ, quas numeraui, omniũ optimæ ſint, hoc eſt ſecuræ, atq; perfectæ, & certæ, ſi quis ea oĩa, quæ a principio dicta ſunt, aſſecutus eſt, nulla amplius egebit demonſtratione. Cum enim poſt ſigna optima, atq; exquiſitã coctionem factæ fuerint, neceſſe eſt, ut optimæ ſint: qm̃ & ſola coctio criſis celeritatem, & ſalubrem ſecuritatem oſtendit: neque .n.uel aĩo cõcipi poteſt, ꝙ, poſt morbi exquiſitam coctionem, criſis mala ſequatur. Exquiſita uero coctio fit tempore ſtatus: atq; idcirco ab initio ipſo nos admonuimus, nulli alteri exercitationi tam eſſe intendendum, q̃ ad morbi ſtatum prænoſcendum. Nam, ſi forma uictus ad illum inſtituitur, & criſis optima in illo fit, atque omnium criſium ipſa eſt regula (quæ.n.huic proximior eſt, altera magis diſtante potior ſemper eſt) in nulla re adeo exercitandus eſt medicus, quantũ in ſtatus præcognitione. Eſto igitur, ut in die quartodecimo ſpes ſit fore ſtatũ, &, aut ob morbi magnitudinem, uel motus uelocitatem, uel ꝑ aliquod aliud extrinſecum irritamentum, criſis
B die undecimo anticipet: neq; ipſam perfectam, neq: oĩno bonam, quimus ſperare: ſed hoc tempore oĩno timẽdum eſt, præſertim ſi neq; in totum morbus periculo uacat. Quòd ſi ſalubris apparuerit, uerendum eſt, ne criſis, uel cum grauibus fiat accidentibus, uel nõ perfecta, uel oĩno reuertatur: adeo magnam hñt uim coctiones, ac propterea ẽt morbi ſtatus. Et quidem, ſi morbi in hoc tempore criſim non habuere, fieri non poteſt, ut in declinatione habeant: quicunq; n.ſtatus tempus ſemel præterierint, hi ſine criſi perſeuerant, & paulatim ſoluuntur. Et nullũ eſt mortis *periculum* tempore ſtatus elapſo, quantum iudicio aſſequi poſſum: & tñ quidam ſunt, qui putant *ſe uidiſſe* ægrotos in declinationib⁹ perijſſe. Sed, ſi experiẽtiæ uel rationi credere oportet, *noui ipſos* alia ratione, q̃ morbi, interijſſe: oẽs ſi quidẽ erroribus interiere, præcipue quidẽ ſuis ipſorum: ſed & aliqñ medicorum. Sic quidem experientia teſtatur, neminem unquam ui morbi in declinationibus perijſſe: ſed adhuc magis ratio: neq;.n. poſſibile eſt, ut poſtq̃ cauſæ morboſę iam coctæ ſunt, ac iam natura ſuperauerit, æger moriatur, modo recta curatio à medicis adhibeatur. Vbi enim natura ſuperior euaſit, & debellauit, & reſtitit uehemẽtiori morbi conatui, & quæ infeſtabant, expugnauit (hoc enim eſt ipſa coctio) fieri non poteſt, ut deinceps ſuccumbat. Quòd, ſi à morbo natura non uincatur, mortem ſubſequi nullo modo contingit, ſi quidem nihil
C aliud mors eſt, niſi omnimoda naturæ proſtratio: ubi uero ipſa perdurat, domi natur, ac uincit, hominem neceſſe eſt liberari. Ex omnibus igitur nos ratio cogit, in id maxime eſſe incumbendum, ut eam morbi partem prænoſcamus, quam ſtatum uocant: nam, ſi moriturus eſt æger, aut non, nemo præcognoſcet, niſi ſtatus tempus præcognouerit. Tunc enim primum mori ægrotantem eſt neceſſarium, qñ uires morbo ſuccubuerint: ſiue autem uires, ſiue naturam dixero, idem te nunc intelligere oportet: & quidem, utrum prius ſuperabitur, ſciri non poteſt, ſi futurum penitus fuerit incertum. Nam, ſi criſis intra unum diem eſſe debeat, ſaluabitur æger, antequam uires à morbo proſternantur. Si uero ante uiginti dies (ita enim contingat) non poſſit ſtatus adue nire, fieri poteſt, ut interim natura fatigetur, adeo ut, cum ęgroti omnino ſimiliter habere uideãtur, alter quidẽ ſaluetur, alter moriatur, ob ſtatus futuri tempus. Si quis uero nos alium modum ſciret edocere, quo morituros à ſaluandis poſſemus diſtinguere, non eſſet fortaſſis ad hoc ſtatus neceſſaria p̃cognitio: ſed cũ alia uia, q̃ nuper dicta, inuenire nequeamus, ægrotis ſimiliter habe
" re apparentibus, quis ſaluabitur, quisve morietur: maxima ex hoc p̃cognoſcendi ſtatus neceſſi
" tas oritur. Hippocrates igitur ita inquit: ‖ Coniectura aſſequi oportet, an æger cũ eo uictu uſque 1. Apho. 9. Ext. ord. 4. g
" ad morbi ſtatum perdurabit: & utrum ipſe prius deficiet, neq; cum eo uictu perdurabit: uel mor
D bus antea finiet, & obtundetur. Videnť quidẽ, & Diocles, & Pliſtonicus, & Praxagoras, & Philotimus, atq; oẽs, ut ita dixerim, probatiſſimi medici nihil aliud melius inueniſſe ad iudicandũ, nunquid æger ſaluabitur, aut morietur: qui uero oĩa bona artis deteriora fecerunt, ii neq; aliqd̃ aliud ſapientius excogitauerũt, & hoc maxime neglexerunt. Quis.n.eorũ eſt, qui aut morbi magnitudinẽ, aut naturæ robur cognoſcere ſtudeat, aut futurum ſtatum p̃cognoſcere? Et quidem ſine horũ trium exacta dignotione nihil de ſalute inueſtigari cõtingit, nõ magis, q̃ hoc, nunquid aliquis portando oneri ſufficiat, ſciri poteſt, hominis robore, oneris magnitudine, & uiæ lõgitudine antea non perſpecta: nam ægri uires portanti onus, morbus uero oneri, tẽpus aũt, quod uſque ad ſtatum extenditur, longitudini viæ reſpondet. Quo pacto igitur de ęgrotãte ſciri poteſt, nunquid ſufficiat, ſi nulla ſtatus p̃cognitio habeatur? Ex omnibus igitur ratio cogit nil tam ſtudioſe eſſe diſcendum, q̃ futuri ſtatus prænotionem. Sic.n.neq; conueniens uictus adhiberi põt, ſi hic non pręcognoſcatur, neq; de ęgri ſalute, uel morte alio modo manifeſtam haberi notitiã cõtingit. Sed neq; de criſi, nunquid futura ſit, aut omnino non erit: & ſi fiat, qñ, & qualis erit ſciri poteſt, ſi pręcognitio ſtatus non habeatur. Quare maximum hoc erit artis opus, & ceteris omnibus anteferendum, ad pręcognoſcendum futurum ſtatum exercitatio. Sed, quomodo hoc fieri poteſt, antea diximus: nunc uero, quod nuper dicebamus, repetendum.

Epilogus

Epilogus eorum, quæ faciunt ad ſalutem, uel mortem præno ſcendam. CAP. 6.

SI Cognouerimus ex magnitudine morbi, & uiribus ęgrotãtis, & tpe ſtatus, nũquid liberabit aut morietur, colligere ita aliq̃d poterimus de criſis tpe, & mõ. Si quidẽ morbus ſalubris in ueniatur, & neq; eius acumẽ, neq; magnitudo feſtinẽt, neq; error aliq̃s circa ægrotũ admittat, ſtatus tps, criſis expectat: & hæc quidem optima criſis eſt, fit.n. morbo iam cocto. Si uero uel pp morbi magnitudinẽ, uel motus celeritatem, uel pp aliquod aliud irritamentum ante ſtatum criſis uenire cogatur, tanto hæc optima deterior erit, q̃to ſtatum anticipauerit. Quòd, ſi neq; uſq; ad ſtatum ſufficere poſſit, neceſſariũ eſt ægrotantem ex hoc morbo interire, nõ tamen omnino prope ſtatum: cõtingit.n. & multo celerius, & ſtatim circa morbi totius initia. Criſis.n. uel in ſtatu, uel parum ante ipſum fit: Mors autem in tribus temporibus, principio, augmento, & ſtatu.

De tribus conualeſcendi, & quatuor moriendi modis. CAP. 7.

CVm uero res plures ſint, cõcedant mihi ſophiſtæ, manifeſtioris doctrinæ gratia, ſingulis pprium nomen imponere. Et, ſi hoc ipſi non cõceſſerint, longe eis ualere iuſſis (neq; n. ipſis, ſed ijs, qui ueritati ſtudent, hic ſermo cõponitur) ita conſideremus. Si quis ſubito morbo liberatur, oĩno huic aliqua euacuatio effatu digna contingit uel per uomitum, uel per uẽtris exonerationem, uel ſudores, uel urinas, uel ſanguinis è naribus profluuiũ, aut ex ſede per hæmorrhoidas, aut in mulieribus per purgationẽ menſtruorum. Sed, & parotides non paucos in tempore opportuno liberarunt, & ad genua, & ad pedes, & ad aliud quodpiam membrũ ignobile decubitus. Et quidẽ antecedit his oĩbus atq; aſſidet, non modica in ægrotantiũ corpore pturbatio: delirant.n. & difficilem hñt anhelitum, & ſtomachi anguſtiã, atq; alia, quæ prius diximus, patiũtur. Vnus quidẽ hic modus eſt morborum ſolutionis, quem non modo nos criſim nominare inſtituimus, manifeſtioris doctrinæ gratia, ſed, oẽs ẽt, qui nos anteceſſerũt, eodem nomine criſim nominabant. Alter uero modus eſt, qui hæc quidem oĩa ſeruat, uno autem tm̃ modo differt, qa non integre a morbo liberat. Nominatur uero, & hic nõ nunquam quidem criſis ſimpliciter, ſicuti, & prior: aliqñ etiam cum additione, criſis imperfecta, uel criſis defecta. Quicunq; autẽ morbi paulatim finiuntur, ſolui quidem in præſentia dicuntur, per criſim autem finiri nequaquam; q̃uis aliqñ per abuſionem hoc ẽt criſim nominari dixerimus. Sed nunc ſingulis triũ eorum, quę diximus, claritatis cauſa, ſit proprium nomen impoſitum: Criſis quidem ſimpliciter, morbi ſolutio ſubita: Defecta uero criſſis, ſubita morbi diminutio: Solutio aũt ſimpliciter, quæ in longiori tempore, & paulatim facta eſt. Sicuti uero uel effatu digna euacuatio, uel oĩno decubitus cum ueloci perturbatione neceſſario in criſibus fiunt: ita in ſolutionibus neq; agitatio aliqua, neq; euacuatio, neq; decubitus accidunt. Tres quidem hi ſunt modi cõmutationis morborum, cũ à morbo liberari debet ægrotus. Tres uero alii proportionaliter oppoſiti iſtis exiſtũt, cum moritu rus eſt: Vel enim ſubito moritur unà cũ turbatione, & agitatione, & quibuſdam excretionibus uel decubitibus effatu dignis: Vel mortem non ſubiit quidem ex iſtis, ſed multo deterius euaſit, uocentur aũt hæ duæ criſes non bonæ, cũ nihil referat, ſiue hoc modo, ſiue malas criſes nominemus: ſeorſum uero, prima quidem perfecta, ſecunda uero imperfecta: Tertia uero ſpecies malę permutationis, q̃ paulatim fit uſq; ad mortẽ, maraſmus. i. marcor, nominetur. Hæc igĩ tria aliis tribus oppoſita ſunt. Quartus modus eſt ſubitæ mutationis ad peius, ſine magnis excretionibus, uel decubitibus: quã neq; criſim appello. Quòd igĩt hũc modũ ab aliis differre dicim⁹, quos cũ agitatione, ac perturbatione, & effatu dignis excretionibus, aut decubitibus fieri dicebamus, unicuiq; manifeſtũ eſt: differt.n. ſine his fieri accidentibus, q̃ prius iudicatoria nominauimus, atq; abſq; excretione uel decubitu: & fieri cũ illis. An uero recte, uel non, huic mõ mortis nomẽ criſis detrahimus, hoc eſt de noĩe, nõ aũt de re ipſa, contendere. Ego aũt quatuor modos docui inuicem differentes, & ſingulis propriũ nomen manifeſtioris doctrinæ gratia, imponendũ cẽſui. Si qs uero melius, uel manifeſtius ſcit nominare, de eius nuncupatione minime diſceptauerimus: docere uero utile aliquid haudquaq̃ in iſto conſiſtit, ſed in dignoſcẽdo hos ſingulos modos, cũ adſint, & futuros p̃noſcendo. Neq; ẽt, ſi horum modorũ cauſas explicare tentarem, deinde quiſpiã eiſdẽ cauſis tanq̃ nõ recte habentibus cõtradicens, putaret ſe aduerſus ipſos modos diſſerere, recte opinaretur. Cognoſcere.n. q̃ tot ſunt modi, quibus ſanẽtur, aut moriãtur ęgrotãtes, ac quòd dictis nominibus nominantur, atq; ubi præſentes fuerint, ipſos dignoſcere, futuros uero præcognoſcere, hæc ipſa ad medendum conferentia ſunt: atque expedit quidem nomina concedere, dignotiones uero ac præcognitiones experientia explorare.

In Aſclepiadem, & reliquos ſophiſtas, qui naturalia principia negantes, criſibus, & reliquis naturæ operibus detrahebant. CAP. 8.

SI uero conãtibus nobis, unde hæc inueniamus, edocerẽ, quiſpiã in contradictionibus exercitatus, qualem habitum admirabilis Aſclepiades acquiſiuit, impediat, ac ſermonẽ meũ interrumpat, meminiſſe oportet, q̃ hic iſtud agens, nõ rem ipſam, ſed q̃ de ea uerba dicuntur cauillatur. Neq; enim, q̃ nullæ repentinæ turbationes fiant aliquãdo circa corpus ægrotantis, põt aſſerere Aſclepiades: neq; q̃ ſæpius poſt ipſas effatu dignæ excretiones non eueniant: neque q̃ magna ex ipſis nõ ſit facta in ægrotantibus permutatio: neque quòd huiuſcemodi res nõ uocetur criſis:

A crisis: sed q, certante natura cõtra causas morbos faciente, ista nõ fiant, hoc demonstrare tenta
bit, non parũ quidẽ etiã hac in parte delirans, propter admirabiles tumores atq; meatus, quos
ipse suppositit: Quorũ causa neq; nouit potentias illas, quibus aĩal gubernatur: neque, q hæ oĩa
ad salutem faciunt tam in sanis, q̃ ẽt in ægrotantibus: neq; q ipsæ sunt, q̃ morbos iudicant. Sed,
cum possit quidem in rebus sensui occultis hniusce modi sermo nugari, nihil tamẽ, quod ad artẽ
medendi pertineat, attingit: neq; n. dignoscere nos crisiũ modos, neq; prænoscere, talia sophis
mata prohibent. In multis quidem igitur sæpius delirabit Asclepiades, & quicunq; non norũt,
naturas esse morborum medicatrices: at nunq̃ poterunt modũ salutis, aut mortis præcognosce-
re. Atqui quo pacto turpe non est medico, instante crisi, more vulgarium perterreri, quẽ decuit
non solũ p̃sentem crisim, quorsum euasura esset, intelligere, sed etiam futurã præcognoscere?
Equidem hic oĩa, quæ ad crisim attinent, uel futura prænoscere, uel iam p̃sentia dignoscere,
ex alijs principijs haud inuenio, q̃ ex ijs, q̃ supposuit Hippocrates. Etenim, q ‖ ea, q̃ sunt in cor- 1. Epid. com. 2.
pore, concoquãtur, uel non concoquantur, Hippocraticis, nõ aũt Asclepiadicis dogmatibus cõ t. 46. 4. 112. c. Et
gruit. ‖ Et, q natura multas potentias habeat, per quas animal gubernatur, unum quoddam est 1. Apho. 22. Ex.
Hippocraticum dogma, & sine hoc præsentem cõtemplationẽ scientia cõprehẽdere minime ord. 10. b Et in
B possumus. Neq; n. numero infinitos expectare oportet signorum concursus, tanquã in singulis libro De huma
ipsorum propriã obseruationẽ assequi possimus, sed potius oĩa particularia ad hãc unã redige ribus.
re intentionem: de qua uerba faciens, coactus sum facere de sophistis mentionem: qui non mõ In libro De ali-
nihil opportunum inuenire student, sed ẽt, quæ bene inuenta sunt, conantur facere deteriora. mento.
Etnõ melius foret, cum nos intuentur, & diem ipsum, in quo crisim morbus subibit, prænoscen-
tes: atq; insuper crisis modum prædicentes: ac iam præsentem ẽt, quem finẽ sit habitura, digno
scentes: tali contemplationi discendæ intendere, ex qua huiusce modi facultas comparatur: ne-
que more vulgarium perterreri, quorsum euasurus sit morbus, ignorantes. Ego quidem sæpius
expertus sum tales medicos, qui de præcognitione nostra sunt admirati, qñ in ægrotis succedẽ-
tem inspexerunt, atq; discere satagentes; sed, qñ quispiam ipsos docere cœperit, aut quippiam
de coctione, aut naturæ robore differuerit, uel de re aliqua alia, sine qua de crisi cõtemplatio cõ
sistere nequit, qũo, inquiunt, mihi suadebis, q sit natura quędã? uel, q omnia agat ad animalium
salutem? uel q, eadẽ natura expellente superfluitates, quidã à morbo liberantur? uel, q calidum
in aĩalibus sit efficacissimum? uel q ex calido, frigido, sicco, & humido, corpora animalium sunt
temperata? Aduersus quos ego dicere soleo: Tu quidẽ ò uir, cœpisti tanq̃ discipulus, audis autẽ
C tanq̃ contradictor. Neque enim tibi sufficit artis operũ, quorum te cœpit admiratio, doctrinã
perdiscere, sed ẽt eius principia iudicare conaris non solum ut medicus, sed ẽt ut naturalis: & tñ
tibi satius fuisset cõtrario modo de principijs iudicare; multo enim præstare arbitror, miranda
opera, quæ ex illis principijs sequuntur, inspicientem, ab eisdem operibus fidem aliquã de ip-
sis principiis assumere. Fides siquidem artium contrà se habent, q̃ inuẽtiones: creduntur enim
ex operibus, inueniuntur ex principiis. Mihi quidem opus aliquod artificiosum inuenire est im
possibile, nisi ueris utar principiis: quare mihi necessarium fuit naturalem scientiam diligenter
perdiscere: tibi uero, iam artis operibus adinuentis, uiam discere sufficit. Quare, nisi tibi suppe-
tat tempus, ut tanq̃ naturalis, oĩa discere possis, tñ saltẽ tibi ratiocinari adsit, quòd nulla altera
sit præter istam, quæ te faciat futuri prę cognitorem: q nulla necessitas vrgeat ad principia scię
tiæ comprehendenda, cum iam frui possis iis, quæ ex scientia proueniunt. Qui enim primus stu-
duit hæc inuenire, magno in periculo fuit, ne frustra tempus cõtereret: neq; enim uerum aliq̃
ex falsis principiis contingit inueniri. Sed, cum tu ab inquirendi labore sis liber: &, quæ iam be
ne inuenta sunt, addiscere concupiscas, superuacaneum foret principiorum scientiam comple
cti, si præsertim ad hæc tempus minime suppetat, neq; cupido te teneat, aliquid eorum, quæ de
D sint, inueniendi, sed tibi solum sufficit inuentis recte uti. Tu itaq; supponens aliquam esse uitalẽ
potentiam, studе, ut agnoscas eius ita in robore, sicuti in imbecillitate, dispositionem: Vbi uero
in his exercitatus fueris, studе deinceps omnes morborum tam in magnitudine, quàm etiam in
more, differentias prompte dignoscere, & post hæc futuri status præcognitionem perdiscere:
Vbi uero hæc omnia didiceris, tunc te exerceas in comprehendendo per exquisitam coniectu-
ram, quantum morbum, quantum uirtutis robur, quãto tempore possit perferre: multum uero
ad hoc te adiuuabit in operibus exercitatio. Prius uero, quàm ea omnia, quæ dixi, diligenter di
diceris, nihil ægrotos intuendo proficies. Sed quomodo hæc omnia perdiscere oportet? nõ ali
ter, quàm sicuti prius à nobis dictum est. Etenim, quòd oporteat, & magnitudinem morbi inue
nire, & morem, insuper etiam statum, exacte recensui. In unaquaque autem potentia, uel imbe-
cillitatem, uel robur in alio libro, ubi de multitudine agitur, antea narraui. Ex illo igitur eorum
dignotiones exquisite discere oportet, uti uero ad medendum, ut in alijs edocui: neque minus
& nunc ad eam, quæ habetur de crisibus, contemplationem.

Quibus morbi temporibus salutem, uel mortem contingat euenire. CAP. 9.

SIcuti enim, qui omnia signa bona p̃ se fert, in primo quaternario integre liberabitur: eodẽ
(ut arbitror) modo, qui omnia mala, hic intra primum quaternariũ morietur. Sed qui q dẽ
liberabitur

liberatur, oĩa morbi tempora uniuerſalia pertranſit, principium, augmẽtum, ſtatum, & declina E
tionem, q̃q̃ nonnullis fieri non uideatur declinatio, ubi repentinæ criſes aduenerint: nã paulo
poſt de iſtis dicetur. Moriturus autẽ ad declinationis tẽpus ꝓſtringere minime põt: nõ tñ neceſ
ſario etiã ad ſtatum perueniet, contingit.n.ipſum in augmenti, & principij ẽt tẽpore mori: cri-
ſim uero ſubire non eſt neceſſarium, & maxime ſi in principio morbi moriatur. Hoc autem acci
dit, ubi natura plurimumà morbo ſuperatur: tunc.n.neq; certare aduerſus ipm aggreditur: ſine
certamine aũt criſis non fit. Hic igitur eſt quartus modus mortis, qui nulli ſalutarium aſſimilat̃.
Nemo ſiquidẽ ſubito morbum euaſit ſine criſi: multi uero ſine hac ſubito intereunt: plurimiq́ue
in acceſſionum principijs, illi præſertim, qui propter materiæ multitudinẽ, uel craſſitiem, aut in
flammationis magnitudinẽ, exitialiter laborant: in declinatione uero propter uiriũ imbecilli-
tatem moriuntur. Hoc ſiquidẽ plus, q̃ quicq̃ aliud, ꝓ ueriſſimo haberi oportet, q̃ in acceſſionũ
particularium declinationibus plurimi pereunt: quod nonnulli uidentes, idcirco opinantur ẽt
uniuerſalis declinationis tpe poſſe aliquem mori. Verum non ita res ſe habet: ubi.n.morbi ſta-
tus præterierit, natura quidẽ iam ſuperior euaſit, neq;.n.aliter morbus declinaſſet, nullus autem
modus mortis tunc aduenientis excogitari poteſt, præterq̃ ex errore. Sed de hoc haudquaquã
nũc conſiderare propoſuimus, ſed an morbi ratione mori contingat. Neq; igit̃ hoc uidi unquã
fieri, neq; id inuenit ratio; ſed particularibus acceſſionibus declinãtibus multos ſæpiſſime inte-
rire uidi. Neque, rõnẽ ſequentibus mirum vr̃, naturæ uim imbecillitatem in principio quidẽ ac
ceſſionis, & augmento, & ſtatu poſſe perdurare, cum adhuc habitus ipſe in unũ ueluti cõpreſſus
cõtineatur: tpe uero declinationis è cõtrario ſe mouente calore, hoc eſt à medio ad extrema re
trocedẽte, naturæ habitũ ſpargi, atq; diſſolui Horũ ita q; nõ nulli ſubita morte opprimunt̃, ut p̃-
ſentes exiſtiment deficere aĩo eos potius, q̃ mori: quidã uero paulatim, non ſubito interierunt:
incipientes quidẽ oẽs à ſtatu acceſſionis: ita uero latẽt multos, ut admodum celeriter, ac citius,
q̃ ſperaſſent, à ſtatu ad declinationẽ tranſire uideantur. Sed manifeſtiſſime ex pulſibus cogno-
ſcunt̃: neq;.n.paruo interſtitio differunt, qui mortis rõne citius, q̃ ſperabatur, ad quãdã falsã de
clinationem perueniunt, ab iis, qui uere declinant: in utriſq;.n.ſubito febrilis calor diſſoluit̃, fit
uero hoc ex cauſis maxime contrariis, ſiquidem naturæ robori maxime contraria eſt imbecilli
tas. Vehementior igitur fit continue magis pulſus, & æqualior, atq; ordinatior in bona declina
ne, expellit.n.natura fortius oẽm ſubito febrilẽ calorẽ: Debilior uero, atq; inordinatior, & inæ-
qualis eſt pulſus in mortalibus declinationibus: nam unà cum aliis tunc calor febrilis expirat,
atq; hinc ſpecies melioris exoritur: deinde paulò poſt, uel cum ad leuãdũ uentrẽ ſurrexerit, ani C
mi defectũ incurrunt: & non nulli pauco ac tenaci ſudore effuſo moriuntur, uel etiam ſine ſurre
ctione. Sic quidẽ in particularium acceſſionũ declinationibus ſine criſi moriuntur; in principiis
uero, propter ſubitũ humorũ ad interiora motũ, ueluti ſuffocata atq; extincta natura, nõ aliter,
q̃ ſi lignorũ uiridiũ aceruũ ſuper flãmas paucas affatim coniicias. Reliquꝰ eſt igitur mortis ſine
criſi modus, exitialibus morbis, tẽpore ſtatus à uehemẽtia acceſſionis natura ſuperata. Sic, & in
augmentis plerunq; moriuntur, nõ alio modo, q̃ ſtatus rõne; omnino.n.qñ à uehemẽtia morbi
natura ſuperatur, rõne ſtatus moriuntur. Contingit uero aliqñ, & in augmentis acceſſionũ, ſed
rarius hoc accidit: atq; idem eſt modus cum illo, qui fit tempore ſtatus. Tres igr̃ ſunt oẽs mortis
modi ijs, qui ſine criſi moriũtur. Primus quidẽ in principiis acceſſionũ: qui in magnis inflamma
tionibus plurimum contingit, quæ membra occupant principalia: uel ob humorum multitudi
nem, craſſitudinem, ac tenacitatem, qui ſubito intro confluunt, ut ſpiritus meatus exacte obſe-
rent. Alter uero iã tempore ſtatus, à morbi ui natura ſuperata. Alius uero iam reliquis in decli-
nationibus, qui rariſſime accidit, uigore uitali ſoluto. Horum uero nullus contingit cum criſi, ne
que.n.morbũ depellere in hmõi mortis modis ab initio natura tentauit; ubi uero tentauerit, ſed
ſuccubuerit, malam criſim, talem euẽtum appello: & fit omnino, uel cũ excretionibus, uel cum H
abſceſſibus effatu dignis, ſimul cum reliqua omni perturbatione, de qua diximus.

Criſis ad mortem præcognitionem, ſumma arte atque prudentia indigere: & qua rationem ipſam intelligere contingat. CAP. 10.

HVIuſcemodi uero criſiũ p̃cognitiones minus ſtabiles ſunt, & ualde prudẽte, & arte inſtru
cto atq; exercitato medico indigent: primum quidem nũquid futuræ ſint: ſecũdo an hoc
die certo: deinde ſi ſtatim hominem interficient, uel tãtummodo nocebunt. Sed priꝰ exercitari
oportet in optimarum criſium p̃cognitione, de quibus prius locutus ſum: deinde in iis, q̃ non
ſunt optimæ, bonæ tñ: ac deinceps ad malas deſcendere. Sicuti enim in his eſt plurima incertitu
do, & cõiectura, ita in bonis ſcientia, & firmitas præualet. Determinati ſiquidem ſunt, atq; ordi
nati naturæ motus, cũ ualida fuerit, & materiæ dominatur, & ſuis propriis rationibus operatur:
indeterminati, uero, atq; inordinati, atq; ideo incogniti, qñ ſuccũbit. Sed, ſiq̃ dẽ integre ſupera-
tur, neque ab initio criſim facere tentat, neq; omnino reſiſtere: &, ſi paulum omnino ſurgat ad
pugnã, ſtatim ſuccumbit. Cauſa uero huius intempeſtiui aſſultus eſt morbi uiolentia, irritatrix
quędã exiſtens, & acuta: uidetur ſiquidẽ natura nihil hmõi poſſe tolerare, ſed ſtatim properare
ad expellendũ, id quod infeſtat: Sicut & ex iis, quæ uentrem aut ſtomachum mordẽt, torquent,

frige-

A frigefaciunt,& grauãt,ſiue quouis alio modo ſtimulant, licet aperte inſpicere:q̃.n.ſupernatant per vomitus expellere tentat:q̃ uero inferiora occupant loca,per ſedẽ excernit: Et hoc eſt quidẽ maximum ſignũ criſis intempeſtiuæ. Quæ.n.in tpe opportuno fiunt(quod ſane idem eſt, ac in ſtatu,& coctionibus)ẽt ſi nullũ adſit irritamentũ, in calidis, & magnis morbis uidemus accidere.Quæcunq; uero‖προκρίνυνται.i.prumpunt(uocat autẽ ſic Hippocrates oĩa,quæ ante ſtatũ ad criſim ruunt)ob aliquod irritamentum id patiuntur:& tanto deterior fit criſis, q̃ illa, quæ in ſtatu fit,quanto magis anticipauit.In exitialibus autem morbis eodem modo res ſe hñt: neq;.n. criſis ſtatus tempus expectat,aut admodũ raro:ſed maxima ex parte in augmentis interficit,uel in principijs.Et,ſi aliqua dies indicatrix futuram criſim præoſtendit,ſimul malam futuram præoſtendit. Age.n.in quarto die uiſa ſit primum nebula in urinis nigra,uel ſuſpẽſio nigra,uel tale aliquid hmõi: ſint uero & omnino alia ſigna,& accidentia pernicioſa: morietur quidem oĩno hic ægrotus.Sed,ſi in imparibus quidem acceſſio facta fuerit,ſeptimo die criſis accidet: ſi uero in diebus paribus, in ſexto. Certiorem uero tibi expectationem faciet morbi motus:ſi.n.acute moueatur,criſim accelerantem conſignificat,hoc eſt,in ſexta uenturam:ſi uero tarde, ad ſeptimam differetur. Cum uero dies indicatrix nullum de mala criſi futura ſignum oſtenderit,neq; B eius prænotitio facilis eſt:oportet tñ hìc animaduertere ea,quæ à me dicentur ſigna. Eſt autẽ primum,& maximũ in morbis mortalibus ſignum, ꝙ ſine criſi mors ſit ſubſecutura, uirium imbecillitas;nam uirtus ita proſtrata,ad pugnam contra morbum nõ excitatur:ſecundum uero,ſi nullum adſit ſignum,uel minimũ,coctionis,& præter hæc,ſi magnus ſit morbus,atq; malignus, *atq; ẽt celeriter moueatur.cũ.n.hæc affuerint,oĩno abſq; criſi mors ſubſequetur.Mortis autem dies prænoſcitur,quanto ſuperat morbus naturam,conſiderando,& grauiores acceſſiones inſpiciendo.Si enim effatu dignus fuerit exceſſus,& parum reſiſtere adhuc vis naturę uideatur, mors cito ſubſequetur:ſi uero cõtraria affuerint,tardius. Sit igitur,gratia exẽpli,multus quidem exceſſus,non tñ manifeſtus,an ad unũ diem,uel duos extendi poterit:hoc uero diſtinguetur acceſſionum circuitibus:quo.n.die debet acceſſio fieri,in illo morietur.Et,qua eiuſdem diei hora accidet,iam eſt dignoſcere facile,ſi meminerimus in uniuerſum eorũ, quæ paulo ante diximus, in quibus morbis principia acceſſionum maxime afferunt mortẽ,in quibus uero ſtatus, & declinationes.Particulatim uero in ſingulis ægrotantibus præcedentium dierum recordatio, tibi plurima cõmonſtrabit.Si enim ex ipſa morbi idea quiſpiam nequeat prænoſcere,in qua parte maxime acceſſionis morietur,ea,quæ in prioribus diebus contigere,ad memoriã reuocãs,qua C maxime eorũ parte grauiſſima atq; exitialia accidentia ſuſtinuerunt, hic ẽt poterit de futuris cõiecturari.Sit rurſus uere cognitum,quòd morbus ſit exitialis,& non multa uirium proſtratio:primum ex hoc conſtat,mortem non eſſe propinquam:deinde inquirẽdum eſt,ſi poſſit fieri criſis. Huius uero inuentio habetur ex contemplatione virtutis,qũo ſe habeat, atq; ipſius morbi motus,ac præterea ſignorum coctionis.Si enim uirtus robuſta fuerit,& morbus velociter moueaẽ, & aliquod ſignum coctionis affuerit,non extra rationẽ eſt,ꝙ natura tentabit criſim.Quod,ſi uirtus quodammodo labet,ac morbus tardum motũ habuerit, nullumq̃; affuerit coctionis ſignũ, in hoc ſubſequi criſim non contingit. Quòd autem, ſi morbus ſit fortior uirtute non neceſſario uirtus ipſa ſit debilis,nos alio oſtẽdimus libro: atq; inde diſcere oportet propria ſigna uirtutis imbecillis:oĩa enim ſimul tranſigi non poſſunt,omnium autem meminiſſe ſimul,& nihil pẽtermittere ex ijs,quæ ſeparatim aliquis didicit,ſed omnia in ſingulis ægrotantibus memoria complecti,nihil difficile,nedum non impoſſibile.Rurſus igitur memoria repetentes ea,quæ in præcedẽtibus diſſeruimus,ad ſequẽtia tranſeamus.Diximus,optimas criſes in ſtatibus fieri:in augmentis uero,ſi ſalus ſit ſubſecutura, uel imperfectas, uel non ſecuras: in morituris autem,uel ſubito interimere,uel magnam ad peius facere mutationem:In principio autem morbi non fieri D criſim:Eſſe uero optimarum criſium exquiſitas prænotitiones: aliarum quidem cum cõiectura,& maxime cum fuerint criſes ἄσημοι:.i.ſigno carẽtes:ita autem nominari diximus,quæcunq; à nullo dierum indicantium antea fuerint indicatæ. Sed,& has,etſi non multo prius tẽpore,ſaltem paulo poſt futuras pcognoſci oportere aſſeruimus;futuram autem pręcognitionem ex eo, ꝙ urgeatur,ac vehementer irritetur natura à morbo, atq; ex ſubita præter rationem circa corpus facta perturbatione.Oĩno.n.fit aliqua nouitas,quando criſis futura eſt, uel circa reſpirationẽ,uel circa mentem,uel auditum,uel uiſum,uel ferendi facilitatem, uel circa aliquod eorum, quæ iã ſæpe diximus,quæ ſane uno nomine ſummatim iudiciaria accidentia, & ſigna appellamus. Quinetiam quod ab Hippocrate in aphoriſmis dicitur: ‖ Quibuſcunque criſis fit,his nox moleſta,quæ antecedit acceſſionem:eſt ipſum,quod nunc nos dicimus.Quando igitur in morbo criſim oſtendente,etiam nox moleſta fuerit, & poſt ipſam acceſſio citius inuaſerit cum quibuſdam inſolitis accidentibus,neceſſe eſt in eadem acceſſione fieri criſim.

In libro de humoribus.

* *Quamuis in græ. impreſſo legatur negatiue, antiqui tamen legũt affirmatiue,ut Leonicenus, & ita etiam uetus interpres.*

2.Apho. 13. Eſt ord. 12.2

De modo futuræ criſis prænoſcendo, atq; ea dere Hippocratis authoritates,ac indicia ex pulſibus,quæ ab ipſo fuere prætermiſſa. CAP. II.

QValis autem erit,hoc eſt utrũ per ſanguinis fluxum,uel uomitum,uel ſudores, uel per aliquod aliud ex iis,q̃ ſæpe antea enumerauim⁹,deinceps explanare tentabo.Hìc quoque initium

initium faciemus ob eo, qui nobis oĩum fuit dux atq; auctor optimarum diſciplinarum, qui pri E
1. Epid. com. 2. t. 52. vſq; ad 59. 3. 112. K mo libro epidemiorũ ſcribit in hunc modũ: ‖ Circa caput, & collũ, & dolores, & grauitates cum »
febribus, & ſine febribus. In phreniticis quidem neruorum diſtentiones, ſed & æruginoſa euo- »
munt, & quidã ex his cito intereũt. In febribus autẽ ardentibus, atq; aliis, quibus adeſt colli do- »
lor, & temporum grauitas, & tenebræ oculis oboriuntur, uel præcordia intenduntur abſque do »
lore, his profluuia ſanguinis fiunt è naribus. Qui uero totius capitis grauitates, & oris uentriculi »
morſus, ac ſtomachũ anxiũ hũt, iſti bilioſa, & pituitoſa euoment. Magna vero ex parte pueris in »
hmõi affectibus accidunt neruorum diſtentiones: mulieribus uero, & hæc, & ex uuluis labores: »
ſenioribus vero, & in quib⁹ iã ſuperatur calor, paraplegiæ, atq; furores, & atræ bilis morbi. & »
oculorũ priuatio. In libro aũt, qui prognoſtica inſcribitur, rurſus Hippocrates in hunc modum »
In Prog. com. 3. t. 23. uſq; ad 30. 4. 209. f. g. h. & 210. a. b. c. d ſcribit: ‖ Quæcunq; autem febres protrahuntur, ſalue affecto homine, neque dolores ex inflãma »
tione ægrum habente, neq; ex alia occaſione manifeſta, huic expectandus eſt abſceſſus cũ œde »
mate, atq; dolore ad vnum aliquem ex articulis, & præcipue ex iis, q in inferioribus locis ſunt. »
Magis uero fiunt, & in minori tẽpore hmõi abſceſſus iunioribus nondum xxx. annos natis. Sta »
tim autẽ attendere oportet abſceſſum, ſi uigeſimum diem febris tranſgreſſa ſit. Senioribus ue- »
ro minus fiunt, febre ẽt diutur niore exiſtente. Oportet autem expectare talem abſceſſum, cum F
febris continua fuerit: in quartanam uero finiturã, ſi intermittens fuerit, & more erraticę inua- »
ſerit, atque oĩa hæc agens autumno appropinquauerit. Sicuti uerò iis, qui ſunt iuniores xxx. an- »
nis, abſceſſus fiunt: ſic iis, qui xxx. annos hẽn, uel etiã ſenioribus, quartanę accidũt. Abſceſſus ue- »
ro ſcire oportet magis hyeme fieri: ac tardius deſinere, & minus reuerti. Sufficiunt quidẽ hæc, »
& ualde manifeſta ſunt, quæ de abſceſſibus dicta. Adiungenda autem ſunt ipſis ea deinceps, q̃
Ibidem t. 30. vſque ad 34. de excretionibus inquit, in hunc modum: ‖ Quicunq; autem in febre non mortali dixerit ſe do- »
lere caput, aut aliquod tenebroſum apparere ante oculos: ſi oris uentriculi morſus huic accide- »
rit, uomitus bilioſus ſubſequetur. Si uero rigor inuaſerit, & partes, quæ ſunt infra præcordia, fri »
gidæ fuerint, celerius adhuc aderit uomitus. Si uero ẽt aliquid biberit, aut comederit circa hoc »
tẽpus, multo ẽt citius euomet. Ex iis uero, qui primo die dolere cœperint, quarto die grauantur »
* Aliter, uel. magis, *quam quinto, ſeptimo uero die liberãtur: plurimi uero ipſorum dolere incipiunt tertio »
die, conflictantur autẽ quinto maxime, liberantur aũt nono, aut undecimo die. Quicunq; uero »
quinto die dolere cœperint, & alia ſecundũ rationẽ priorẽ ipſis affuerint, quartodecimo eua- »
dunt. Fiunt aũt hæc uiris quidem, ac mulieribus in tertianis præcipue: iunioribus uero fiunt qui »
dem & in his, magis uero in febribus continuis, & legitimis tertianis. Quicunq; vero in hmõi fe G
bre caput doluerint, loco aũt tenebroſæ alicui⁹ ante oculos apparitionis, uiſus hebetetur, uel q̃ »
dã ſplendores ante oculos uideantur: pro oris uentriculi uero morſu, in p̃cordiis aliqua fiat ex »
tenſio uel ad dextram partẽ, uel ſiniſtram, neq; cum dolore, neq; cũ inflãmatione: his ſanguinis »
fluxus è naribus pro vomitu eſt expectandus: id magis iunioribus xxx. annis: minus uero in iis, »
qui iam xxx. annos hũt, & ſeniores ſunt, cum in iis uomitus ſint expectandi. Et hæc quidem ſuffi »
ciunt. Præter hæc autem, & illorum nihilominus meminiſſe oportet, q̃ in eodem libro ſcribũtur »
Ibidem. t. 11. & 12. 208. f. g ab Hippocrate: ‖ Capitis autẽ dolores uehementes, atq; continui cum febre, ſi quidem aliquod »
ſignum mortale affuerit, ualde eſt exitiale. Si uero ſine his ſignis dolor ultra uigeſimum diẽ pro »
grediatur, & febris detineat, expectare oportet ſanguinis fluxum è naribus, uel aliũ abſceſſum »
ad inferiores partes. Sed dum recens dolor fuerit, expectare oportet ſanguinis fluxionẽ per na »
res, uel ſuppurationem, multoq̃; magis, ſi dolor circa tempora, & frõtem appareat. Magis uero »
expectare oportet ſanguinis fluxionem in iis, qui iuniores ſunt xxxv. annis: in ſenioribus uero »
In Prog. com. 2. t. 64. uſq; ad 67. 204. h ſuppurationem. Et ẽt in ſermone de peripneumonicis ita inquit: ‖ Quibuſcunq; abſceſſus fiunt »
ex pulmonis morbis, circa aures, & ſuppurantur: uel ad inferiora loca, & ad fiſtulã perueniunt, »
iſti euadunt. Deinde ſubinferẽs, inquit: Cõſiderare autem oportet, & talia hoc modo. Si febris H
detinuerit, & dolor non ceſſauerit, & ſputum non proceſſerit ſecundum rationem, neq; alui ex- »
cremẽta bilioſa fuerint, neq; facile diſſolubilia, & impermiſta fuerint, neq; urina multa ualde, »
& multam habens ſubſidentiã: reliqua autem ſigna ſalutem ſignificauerint: his oportet & tales »
* Phlegmatis. quid aũt ſignifi- cet hoc in loco phlegma, uide 2. Prog. com. 66. & in expla. linguarum Hip & hoc in libro pau lo inferius. abſceſſus futuros ſperare. Fiunt aũt nõ nullis quidẽ ad loca inferiora, quibus aliquid *phlegmo »
nes affuerit circa præcordia: quibuſdam uero in ſuperioribus, quibus præcordia, & mollia, & ſi »
ne dolore perſeuerauerint. Vbi uero aliquod tp̃s difficilem anhelitum habuerit, abſq; alia occa »
ſione quieſcet. Quinetiam de œdematibus circa præcordia uerba faciens, ita inquit: ‖ Significãt »
autẽ humõi œdemata, in principio quidem, mortis non multo poſt ſecuturæ periculum. Si uero »
proceſſerit ultra uiginti dies, & febris detinens, & œdema nõ ſubſidẽs, ad ſuppurationẽ conuer »
tit. Fiũt ãt his in prima periodo, & fluxus ſanguinis ex narib⁹, & fortiter iuuant. Sed interrogare »
In Prog. com. 1. t. 30. uſq; ad 34. 199 a. b. c. d oportet, an doleant capite, aut oculi caligẽt: ſi quid. n. horũ affuerit, huc uergit. Magis uero fluxũ »
ſanguinis è naribus expectare oportet in ijs, qui iuniores ſunt xxxv. annis. Et hæc quidẽ ẽt in p̃ »
In Prog. com. 2 t. 34. 4. 201. b gnoſticis ab Hippocrate dicta ſunt, indicãtia modos, ſecũdũ quos criſis fit: ‖ Quicũq; ãt mingunt »
urinam tenuẽ ac crudã multo tpe, ſi quidem alia ipſis ſigna ſalubria affuerint, his abſceſſum ex- »
pectare oportet ad loca, q̃ ſub ſepto tranſuerſo ſunt. Hæc quidem in prognoſticis breuiter di- »

Acta ſunt ab ipſo futurum criſis modũ prædocente. Addit uero ipſis multa particulatim & libro prædictionum,& epidemiorum,Veluti,φ[a]‖retentiones urinæ,ante rigorem:& φ[b] oculi præruBri ſanguinis fluxum monſtrant. Eodem modo,& de[c] oculis lachrymantibus,& de[d] malis rubidis,& de ipſa[d] nare. Ac præterea,φ[e] labrum inferius agitatum, futurum uomitum ſignificat. Et φ[f] ſomnus grauis cum dolore capitis,& ſurditas ſtatim aduenies,ſunt ſigna parotidũ. Et multa huiuſcemodi alia particulatim ſcribit,quæ oĩa potentia continentur in ijs,q̃ in libro progno ſticorum ſcribuntur. Summatim enim, nihil aliud oportet cõſiderare in modo criſis,præter naturæ inclinationem,quam manifeſte oſtendit Hippocrates in prognoſticis,[g] partim quidẽ oris uentriculi morſum atq; rigorẽ memorans,in quibus uomitus ſubſecuturus eſt, partim ſpirandi difficultatem,& oculorũ hallucinationes,in quibus profluuium ſanguinis è naribus expectatur: ac pter iſta,diſtinguens de urinis,& alui excrementis,in quibus inquit:[h] Neq; bilioſa fuerint alui excrementa,neq; facile ſolubilia,& impermiſta,neq; urina multa ualde, & multã habẽs ſub ſidentiam. Si quid enim tale fuerit,manifeſtum eſt,φ huc repit ęgritudo, & per iſta expurgatur cum uero huc non repit, & protrahitur morbus cum ſignis tñ ſalubribus, futurum abſceſſum expectare oportet. Conięcturare autem in his oportet naturæ motum. Ad[i] loca ſiquidem infeBriora futuros abſceſſus inquit ijs, quibus circa p̃cordia aliquid phlegmones,* id eſt inflãminis, atq; caloris affuerit, quoniam ad inferiora repant ij, qui peripneumoniam humores efficiunt: hunc ſiquidem ſermonem ueluti ad exẽplũ in peripneumonicis Hippocrates trãſigit. Vbi uero nõ repunt ad inferiora,præcordia quidẽ mollia,& ſine dolore erunt ſemp,æger uero ad aliqđ tempus difficilem habebit anhelitum ſine occaſione manifeſta. Et manifeſtũ eſt,φ huic in ſuperioribus abſceſſus ſubſequi eſt neceſſariũ,hoc eſt circa glandulas,quæ ſunt poſt aures:ſtatim.n. ipſi,& aliquod aliud ſignum aderit ex ijs, quæ in ipſo capite accidunt, ueluti grauis ſomnus, & ſurditas repentina,ac præter rationẽ aut grauitas capitis,& temporũ,aut tale aliq̃d aliud. Nullum igitur indiciũ deficit modi futuræ criſis:ſed oĩa ab Hippocrate exceptis pulſibus dicta ſunt. Multi uero priſcam breuitatem aſſequi minime conſueti,quædam deficere arbitrãtur. Nos igitur altero ſermone manifeſte eadem ipſis dicam[9]:forte.n.ſi hoc modo didicerint,neq; impoſſibile eſſe arbitrabuntur præcognoſcere modum futuræ criſis, neq; adhuc circa exercitationẽ torpebunt. Cum igitur,φ criſis aderit,ex ijs, quæ diximus,præcognoueris:deinceps, qualis futura ſit,hoc modo diſtinguẽdum eſt. Primum quidẽ,ſi acutus,& calidus ſit morbus, & ſi criſis fiat in primis periodis:neceſſe eſt.n.in talibus criſibus non abſceſſum,ſed excretionem ſubſequi. SeCcundo autem loco,ſi diuturnus,& tardus:nam hi per abſceſſus quieſcere conſueuerunt:tum præcipue cum urinæ tenues,& crudæ longo tempore exierint. Si.n.multæ,& multam ſubſidentiam habuerint,rationabile eſt morbum potius paulatim debere coqui,non per abſceſſum terminari. His præfinitis deinceps conſiderandum eſt,ſiquidem per excretionẽ debet iudicari, nunquid profluuium aliquod ſanguinis,uel uomitus,uel ſudor, uel alui ſubductio erit:ſi uero per abſceſſum,quod membrum,uel quis articulus,abſceſſum ſuſcipiet. In iis ergo,qui per excretionẽ debent iudicari,dupliciter diſtinguere oportet,& futuræ excretionis ſignis,ſi affuerint:& aliorũ,ſi non affuerint:certius enim ſperabis eum, qui ſemper præoſtenditur,modum excretionis,ſi nullum te aliud diſtraxerit. Me igitur oportet proprium uniuſcuiuſque dicere:te uero in ægrotantibus non hoc ſolum indicere,ſed & ſingula alia conſiderare. Si igitur præter rationem aluus cõprimitur,uel urina,iam prope criſi exiſtẽte,rigorem ſperare oportet. Si is aduenĩat,diſtinguendum eſt,nunquid ſudor poſt ipſum ſequatur,uel uomitus,uel ſubductio uẽtris, uel aliqua horũ, uel omnia. Et primum quidem ad morbi ideam eſt inſpiciendum. Sic.n.exquiſitæ incendẽs fuerit,ſtatim certior erit & rigoris pręcognitio:quod.n.incendit,bilioſum eſt. Dictum eſt autem in præcedentibus,φ humor iſte quando uehementius mouetur,rigorem facit. Poſt hæc autem, & Dillud conſiderandum eſt,nunquid urinis tm̃,uel etiam aluo compreſſa,riguit. Si.n.ambobus,neceſſario ſudor multus ſubſequitur. Si uero urinis ſolis,conſiderare oportet,nunquid alui excremẽta plura,q̃ priora,uel pauciora,ante criſim exierint:ſi.n.plura, manifeſtius motus naturæ ad hunc locum eſt agnoſcendus:ſi pauciora,ad ſudores. Si uero & uomitus ſigna affuerint, per has ambas excretiones iudicabitur:& uel magis per earum alterã,q̃ magis præualebit:uel æque p utrãque,qñ æqualia quodãmodo indicia affuerint. Si uero ſigna uomitus nõ affuerint, ſolos ſudores expectare oportet:& magis,qñ ægrotantes deliraverint,increſcente acceſſione,& partes exteriores calidiores,ac rubidiores extiterint,& uapor q̃dã calidus exeat,qualis antea non aderat. Quòd,ſi pulſus vndoſus fiat,& inſigniter mollis,adhuc ampli[9] ſudores expectare oportet. Durus autem pulſus,uomitus magis,q̃ ſudores,præoſtendere ſolet·altus.n.oĩs excretionis indicium eſt,ſicuti,& uehemẽs. Si uero magnus fuerit,motus ad exteriora potius,q̃ ad interiora, ſignum exiſtit. Cum uero uterq; duplex ſit,hic quidẽ,qui ad exteriora,per fluxum ſanguinis, atq; ſudores:alter autem ad interiora,p aluum & ſtomachum:undoſus quidem pulſus ſudores, magnus autẽ ſimpliciter fluxum ſanguinis præoſtendet. Motu uero ad interiora ſuperante,cũ non aderunt ſigna uomituum,per uentris excremẽta criſis fiet:ſi uero fuerint, per uomitum potius: ſi uero ea affuerint,& uenter inſigniter ſubducatur, per utraq; fiet criſis. inæqualis aũt pulſus in

pluribus

A 6.Epi.com.1. t.10.3. 156.g
B 1 Pror.cõ.3. t.45. 4.185.f
C 1.Epi.com.2. t.80.3. 116.a
DD Malas, naresque rubicundas monſtrare ſanguinis fluxũ non memini me legiſſe apud Hippocratẽ, neque i libris Prædict. neque Epid. ſed de maxillarũ rubore leges 1. Epid.com.3.t.31. 3.126. h.atq; ét 4.& 5.& 7. quin & i Coacis quoque prænotionibus. Ac in ipſis Coacis legitur ſententia de ruboribus circa naſum: ſed plane alui humeſcentis, nõ ſanguinis profluuij, ſigna ſunt.
E de Vict.rat.in morb.acu. com. 2.t.44 7.122. f.
At uomitum id ſignificare,ibi ab Hip.non adſcribitur:ſed a Gal. in fine explan.illius contextus.
F 1.Pror. cõ.3. t.76.4.188.g
G In Prog. cõ. 3.t. 30. & 33. 4. 210 c.211.a
H In Prog. cõ. 2.t 65. 4. 204 h
I Ibidem t. 66. 205.c
* Phlegmatis.

In Prog.com.3. t.30.4.210.c

pluribus quidē crisibus fit,& præcipue cū non fiunt sine pugna,& periculo;multo uero magis, E cum bilioſi humores ad uentriculum confluunt, perſtantibus etiam alijs ‖ uomitus ſignis, quæ Hippocrates ſcripſit: tunc & omnino pulſus fiunt inæquales, cum ſtomachus iam grauatur ac mordetur.Sed ſigna ex pulſibus ſumpta Hippocrates,uel quia non nouerat,uel quia nō magni momenti exiſtimauit,idcirco nō eſt executus.Vomituum autem ſigna ſunt oris uentriculi mor ſus,ſimul cum dolore capitis & uertigines obortæ, cum ijs, quæ obijciuntur oculis, tenebroſis, & cum agitatione labri inferioris,& multo ac tenui ſputo defluente.Hæc uero omnia accidunt cum bilioſus,& mordax humor in uentre ac ſtomacho collectus fuerit,& uentriculi os momorderit(quod etiam priſci cor nominabant)& cum ipſo totum ſtomachum intus,atq; infra diſtra xerit:unde & labrum in ipſis agitatur, & ſputum tenue defluit, & tenebroſa quædam oculis ob uerſantur,& hallucinantur,& uertiginem patiuntur, & caput dolent, euaporante re aliqua ex humore bilioſo,& præterea facta in neruis compaſſione.Propria uero ſigna ‖ fluuii ſanguinis, quidam fulgoris motus oculis apparentes,quoniam humor eſt flauus:obtuſiones autem, quoniam multus,& totus ſimul elatus ad ſuperiora ſpiritus,meatus obſerat.Ita autē & oculi lachrymantur ob fluxus multitudinem:quod etiam accidit in inflammationibus oculorū. Eodē modo rubidi aliquando videntur,cum malis non nunquam,& naribus. Proprium uero ſignū ſangui- F nis fluxus e naribus,eſt etiam præcordiorum tenſio ſine dolore:nam, & hoc non paruum indicium eſt ſanguinis ad ſuperiora tendentis, ſicuti etiam difficultas anhelitus: nam, & hæc ſanguine tranſeunte in thoracem fit.Si uero præcordia cum dolore extendantur,non fluxum ſanguinis futurum,ſed aliquam ibi adeſſe inflammationē ſignificāt. Sed,& dolores capitis,quamuis commune ſignum exiſtant uomituum, & fluxus ſanguinis : qui tamen uelut mordaces ſunt, uomituum:qui uero quodāmodo grauantes,atq; extendentes pulſantesque,& calidi ſanguinis fluxum proprie ſignificant.Sic etiam uiſcerum in præcordiis exiſtentium inflammationes,cauſæ ſunt unà,ac ſigna ſanguinis fluxuū,quando morbus per excretionē debet terminari. ‖ Quòd G
In Prog.com.3. t.33.4.184.d

ſi ad latus diuerſum ſanguinem fluere non eſt bonum : ſecundum directum uero eſt bonum,ut docet Hippocrates,& experientia monſtrat: iam tibi facillimum eſt narem, ex qua fluxurus eſt ſanguis,prædicere,ubi cauſam iā fluxuri ſanguinis inueneris. Dextra enim præcordia ex dextra nare bonam criſim afferunt,ſiniſtra uero ex iniſtra. Didiciſti uero prius,& bonarum,& malarum criſium ſigna.Quid igitur difficile eſt narem,ex qua profluet ſanguinis,prænoſcere cū mē brum patiens poſſis exquiſite dignoſcere:& criſis morem non ignores:& ſigna,quæ fluxū ſanguinis indicant,ſint euidenter manifeſta?Præter hæc omnia,& ætas,& tempus anni,& regio,& C ægrotantis natura,futurum ſanguinis fluxum poſſunt manifeſtare.Sanguinis igitur fluxus,& uomitus propria,& manifeſta ſunt ſigna:poſt hæc uero ſudorum.Si uero per excretionem alui criſis ſit ſubſecutura,manifeſtum quidē nullum eſt ſignum,nec proprium; ſed ex eo,quòd adſunt quidem criſis ſigna,deſunt autem uomituum,uel fluxus ſanguinis, uel ſudorum, colligere licet: Quanquam,etiam ſi nullum horum ſignorum adſit,nondum hoc tantum,ſed etiam per hęmorrhoidas criſes fieri contingit,& mulieribus per menſtrua. Non tamen eſt impoſſibile omnino diſtinguere.Grauitas enim lumborum effatu digna,& dolor,& tenſio hic menſtrua antecedit: hæmorrhoides uero non omnibus conſuetæ ſunt:quibus autem ſunt conſuetæ, in his ſolis non facile quis diſtinguet.Alijs autem omnibus,quando affuerint ſigna coctionis,& criſis, uomitus uero ſigna nō affuerint,uel fluxuum ſanguinis,uel ſudorum, omnino uenter perturbabitur. Ita quidem diſtinguere oportet tum propria, tum communia modorum criſium indicia, in hiſce ſcilicet morbis,qui per excretiones iudicandi ſunt. Si uero ad abſceſſus conuertantur,communia quidem omnium indicia ſunt,ſalutariter ſe habēte ægro,quòd neq; morbus ſoluatur,neq; urina multa,& multam habēs ſubſidētiam,ſed cruda,& tenuis apparet:Propria uero(ubi morbus nō fuerit ualde diuturnus)ſi ſubita difficultas anhelitus laboranti ſuperueniens, mox quie- H ſcat:eamq; grauitas capitis,ac dolor ſubſequatur,& grauis ſomnus, ac ſurditas: huic in glandibus poſt aures neceſſe eſt abſceſſus fieri. Si uero morbus iamdiu durauerit, neque ullum ex his ſignis affuerit:ſed in aliquo ex locis inferioribus,uel grauitas, uel tenſio, uel inflamen, uel do-
In Prog.com.2. t.67.4.205.d

lor apparuerit:huic abſceſſus ad partes inferiores eſt expectandus. ‖ Exemplum uero utriuſque abſceſſus exuno morbo aſſumens Hippocrates in prognoſtico, qui poſſunt eius ſermonē diligenter inſpicere,edocuit,quo pacto oporteat de omnibus abſceſſibus ratiocinari. Quare mihi uiſum eſt hoc in loco facere præſentis ſermonis finem.Si quis enim dictis ab Hippocrate,hæc, quæ modo ſcripſimus,addiderit:nondum uero artem habet prænoſcendi criſes:in libro ſequēti,qui ultimus erit propoſitæ tractationis,ſpero ipſum id,quod deficit,cogniturum:prudentibus enim,& hæc poſſunt ſufficere,neque quarto egent tractatu.

GALENI

GAL. DE DIEBVS DECRETORIIS LIBRI TRES

Ioanne Guinterio Andernaco interprete

Ab Auguſtino Gadaldino accuratè emendati.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Enumerantur iudicatorij dies: vis ipſorum ac facultas oſtenditur: uia quoque ac ratio ipſorum prænoſcendorum explicatur.

Qui morbi, facta criſi, reuerti ſoleant: ac de iudicijs iudicatorijs. CAP. 1.

Vò ſolutiones morborum, qui non paulatim imminuti fuerunt, uerum ſubito finierunt, fidæ ſint, excretio quædam copioſa, uel abſceſſus inſignis, requiritur: nam, qui morbi citra hæc quieuerunt, in ijs recidiua timenda eſt. Quare animum diligenter adhibere conuenit, ægrumque in omni cuſtodia tenere, nihil eorum, qui ijs, qui fideliter ſanati ſunt, uel in cibo, uel in potu, uel balneis, uel motu, uel denique in alijs quibuslibet concedimus, agere ipſum permittentes. Si nanque morbus, qui quieuit, exiguus fuerit, forſan ob tam exactam uictus rationem prorſus ſubſederit, ut poſtea nunquam reuertatur: ſi uero malignior exiſtat, etiam tunc, cum hoc uiuendi modo uſus fueris, redibit, non tamen cum ſummo diſcrimine. At, ſi neglexeris, parumque ſtudioſe animum aduertas tanquam fideliter ſoluto, multo grauior, quàm à principio, euadet. Itaque morbi cuiuſdam magni, & uehementis ſolutionem firmam ſigna, quæ ‖ λυτήρια, id eſt, ſolutoria uocat Hippocrates, præcedere oportet partim ſudores bonos ex toto corpore manantes, uel urinarum copiam, uel alui recrementorum, uel uomituum: partim ſanguinis ex naribus profuſionem, uel aliam quandam eius euacuationem, uelut ex ani uenis fluorem, quas αἱμορροΐδας appellant, uel ex utero: partim in glandulis, quæ auribus ſubiacent, abſceſſus, aut in alia quadam ignobili particula, aut in articulis. Cęterum, quibus nullo huiuſmodi ſigno apparente morbus finijſſe uidetur, de his Hippocrates undequaq; admirabilis, communi quidē ſermone hc ūin modum pronunciauit. ‖ Quæ ſine ſignis finita ſunt, ferè reuertūtur. membratim uero in aphoriſmis, & opere prognoſtico, nec minus in epidemijs perdocuit, quorum nam recidiua exitialis ſit, quorum minus: item quæ nobis curare licet, & prohibere, ne reuertantur. De his ſanè in alijs commētarijs ſnīam ipſius explicauimus. At nunc de ijs morbis, qui ſimul cum ſignis ſolutorijs deſierunt, qui ſanè & iudicati eſſe dicuntur, uerba facienda eſſe cenſeo, illis, qui boni quippiam de decretorijs diebus intellecturi ſunt, cognitu neceſſaria. Etenim nunc in his excretiones uel abſceſſus non mediocris præcedit in ægri corpore perturbatio. Hic ſiquidem frequenter ſpiritum dubito difficilius trahit, uel delirat, uel caliginem, uel ſplendores, ob oculos uerſari putat, uel lachrymas fundit, uel oculos rubētes habet, uel tempora grauia, uel in ceruice dolores percipit, interim uel capite dolet, uel nigra quædam ſeu obſcura oculis offundi quæritur, uel cardiogmo. i. oris uentriculi morſu laborat, uel inferius labrū quaſi tremulum, ac intro cōtractum hēt, uel rigore uehementi cōquaſſat. Quinetiam pleriſq; hypochōdrium attrahitur, ijdē implacidi ſunt, exiliunt, frigidam expetūt, & uri ſe magis, ac antea, dicūt, Non nullis ipſorum acceſſio quoq; maturior incipit, & lōgior uehemētiorq; euadit. Ad hæc cœma, aut aliud quoddā, atq; aliud ſymptoma occupat. Atq; hic iā uniuerſos, q adſunt, in metu eſſe maximo uidere licet, audireq; dicentes, q æger nihil ab ijs, q in foro de morte iudicant, differat. Vnde mihi quidā medicorū ne adfuiſſe quidē hmōi ægrotantiū perturbationibus uidētur: vel non inquirerēt, qd iudicationis uocabulo ſignificaretur, neq; an

In Progn. cō. 3 t 22. 4. 209. e Et in Coacis prænot.

Hæc ſnía cū ea congruere uidetur, quæ legitur 2. Aph. 27. Ext. ordi. 16. b. Et 2. Epid. ſect. 1. Quæ præiudicata ſunt, ſi crude iudicata fuerit, recidiuæ fiunt. Et 4 ét. Qui nō ſincere iudicabantur, recidiuabant. Similiter 2. Prorrhe. Recidiuas aūt expectare oportet ijs, qbus meliu habere contingat, neq; in diebus iudicatorijs neque ſignis bonis conſpectis.

res ita fieri,posset,uel minus. Vtrum.n.morborũ quasdam subitas solutiones cum excretione ali E
qua,uel abscessu,fieri dubitant:an hoc quidem uidisse profitentur,alia uero symptomata,quę an
te paulum recensui,adesse ipsis ignorant? An hæc quoq; intelligunt,nõ autẽ id,qđ accidit,iudi
cationẽ appellandã esse prædicãt? quod si est,nõ de re,sed noĩe disceptatio est. Nã fateri nõ co
gnoscere,turbationes quasdã subitas oboriri ęgro,cardiogmo laborãti,uel exilienti,desipiẽti,
aliaq́; id genus patiẽti:tum paulopost in eis uel sudore, uel sanguinis profluuio, uel alio quodã
simili eueniente,securã morbi solutionẽ consecutã esse:hoc uel à cõtentione,uel à dementia ex
trema nihil distat:si quidem hæc non inter ea numerãtur, quæ raro cõtingunt,sed q̃ potius quo
tidie apparent. Nos sane turbationẽ in morbo adeo subitã,iudiciũ seu crisim appellamus: atq;
finire ipsam plerunq; ad salutẽ,interim ad exitiũ ægrotãtis,affirmamus. Si porrò quis aliud qp
piã,non hoc, iudiciũ esse dicat, & deinde contentiosus sermoni meo obstrepat,is opinionẽ suã,
non me,reprehendit. Præstabat igit̃ scientes,quid tãdem sibi uelit ipsum uocabulũ,de re sermo
nẽ eos instituere. Sed horum insciticæ ac cõtentioni ne Aesculapius quidem ipse mederi possit.
Atq; hæc mihi plura,quàm decebat,aduersus illos dicta sunt. Cæterũ,quibus artis opera curæ
sunt,cum illis iam de proposita hic consideratione disseram.

Eandem inesse differentiam in diebus iudicatorijs, quæ in ipsis iudicationibus. CAP. 2. F

IVdicia.n.seu crises ipsę omnibus diebus accidũt,sed neq; pares numero,neq; ex æquali fide.
Hoc intercedit discriminis inter illas,qp aliæ bonę,aliæ malę,eueniũt:quędã cum pluribus,&
difficilioribus symptomatis,& maiore certamine:nõ nullæ statim ab initio tuto inuadũt. Quin
etiã in hoc plurimũ differunt,qp hæ deficientes, illæ perfectæ sunt:nec minus, qp aliæ certis statu
tisq́; diebus indicatæ prius,fiũt: aliæ repẽte & ex improuiso nõ idiotis modo,sed ẽt artificibus,
eueniunt. Tot sunt iudiciorũ dr̃iæ:tot etiã dierum decretoriorum. In duodecimo.n.& decimo-
sexto nullo unq̃ iudicatũ uidi. In septimo,ne uel numerare omnes adhuc possum. In sexto iudi-
cantur,sed cũ difficilibus symptomatis,& periculo maximo:ad hæc absq; fide,imperfecte,obscu
re,sine notis,& ad malum. Cũ igitur non solũ mihi tot annis obseruanti huiusmodi,quædã die-
rum dr̃ia,sed Archigeni etiã in artis operibus diligenter admodum uersato,inuenta sit:insuper
hoc superiori, Tarentino Heraclidi,qui experientia speculationẽ collegit:postremo etiã Philo
timo & Diocli, alijsq́; ueteribus:tum ante hos uniuersos Hippocrati diuinissimo:quomodo nõ
quis iure in dierum numero differentiã quandam statuat? Nam,quòd in tot annis septimum iu
dicantem subinde simul & absolute,fideliter,tuto,manifeste,cõspicue,& salubriter:sextũ è con
trario uiderim:non paruum quoddam discrmen ostendit. Porrò,qp ego quidem nunquam duo G
decimum uiderim iudicantem:alius autẽ quispiã raro simul & imperfectè,infirmiter,cũ pericu-
lo,obscure,sine signis,& malè:neq; hoc exiguam dierum dr̃iam indicat. Multi siquidem morbi
sunt, qui in septimo die iudicantur absolute, pariter & secure, tuto, aperte,cum bonis signis,&
dextre:in duodecimo rari quidẽ adeo, ut nobis uisi sint nondum:&,si cui aliqñ ante nos in duo
decimo die crisis euenisse uisa est, uel imperfecta, uel infida,uel periculosa,uel obscura,uel sine
signis,uel oĩno ad malum accidere uisa est. Voco imperfectã iudicationẽ,cum ex morbo quip-
piam relinquitur:infidam seu incertam, cum morbi recidiua contingit:periculosam, quæ cum
symptomatis grauibus accidit:obscuram, quæ citra excretionem, uel abscessum quempiã eui-
dentem,euenit:Sine signis fieri dicitur,quæ à nullo priore die indicata est: mala, quòd in ægri
perniciem omnino desinat,non opus est,ut dicam. Rursus absolutam uoco,quæ nihil relinquit
morbi:Fidam,firmam,securam,quæ non amplius redit:Tutam,quæ sine periculosis symptoma
tibus accidit. Sic manifestam,cui excretio quædam,uel abscessus insignis ac conspicuus adest:
cum bonis signis accidit, quæ à contemplatorio prius indicata est:bonam esse, quæ ad sanitatẽ
desinat,non puto quempiam latere. Verum,si hæc ita apparent,maximam esse dierum inuicem
differentiam nullus reclamabit. H

Aduersus eos, qui, quod authores dissentirent, & iudicatorij dies non easdem uires obtinerent, uniuersam ipsorum doctrinam euertebant. CAP. 3.

DIcet forsan aliquis nihil uerũ esse eorum, quæ diximus:sed nos argẽtũ à iudiciarijs diebus
accipiẽtes, ipsos in res medicas introducere,tãq̃ nothos quosdã pueros germano ueroq́;
generi assimilantes. Qua.n.re moti alia,q̃ argento,contra euidentia mentiremur? nõ.n.genere
iudiciarij nobis conueniunt, neq; ciues aut familiares sunt, ut ipsis sine mercede subueniamus.
Quid nanque uel melius esset,uel illis, ut decretorij esse putentur:uel nobis,si,ut sunt ostenderi
mus? At,quemadmodum alia quoq; per experientiam cognita indicamus libere,iniquissimũ
esse putantes ueritatem occultare:sic & dierum differentias, quas crebro spectauimus,dicimus,
uti uidimus. Cum autem optimos medicos simul & homines(ambo enim sunt Diocles & Hip-
pocrates)item alios,quorum prius mentionem fecimus,eadem de ipsis pronunciasse inueniа-
mus,adhuc etiam magis,ut puto confidimus,tanquã uera dicentes. Verum non cõsentiunt uni
uersi hi (inquiunt)de iudiciarijs diebus:sed hi plures, illi pauciores esse dicunt:item quidã hos,
quidam illos iudiciarios esse pronunciat:non eosdem uniuersi,sed ut cuiq; sua est opinio. Quid
igitur per deos,quæso,ad illos dicas? num,in quo dissensum est,hoc omnino non esse dicitur?

Atqui

A Atqui nondũ conueneritis: nam, ꝙ accuratiore experientia, inquiſitione, & iudicio huiuſmodi opus habeant, apud oẽs in confeſſo eſt. At, ꝙ nullus eorum, qui diſſentiunt, uera nũciet, non modo non uos, ò eximij decretoriorum calumniatores, ſed ne Pyrrhoneam quidẽ dubitationẽ ꝓfeſſi, recipiunt, qm̃ hi diſſenſionem ἀνεπίκριτον. i. quæ dijudicari nequeat, nõ ſimpliciter uniuerſam quamlibet, ignoratę rei ſignum eſſe aiunt. An igit̃ impoſſibile eſt dijudicare, quis de diebus decretorijs uera, quis falſa, dicat? An poſſibile quidẽ, ſed non facile, ſiquidẽ & tp̃s longũ, & diligentiã accuratam deſiderat? Nã morborũ initia qñq; ſunt obſcura: &, utrum, in quo quis die criſim inchoauit, tum eſſe decretoriũ ſuſpicandum ſit: an quo primum ſolutus eſt morbus: cõſiderationem quãdã deſiderat. Alius. n. quiſpiã alterũ ipſorũ, arbitror, alius alterũ, ſuſpicabitur: forſan ẽt aliquis neutrũ, ſed, in quem plurimũ iudicij tp̃s peruenit, eundem eſſe decretorium dicet. Qm̃ igitur ad hoc ẽt nobis opus eſt, ut frequenter ipſa inſpexerimus, erat aũt hoc in diebus quibuſdã impoſſibile, qui raro iudicant, uel caſu quopiam: nõ. n. impoſſibilis eſt hypotheſis: ſi quis raris diebus incidat primis: dein prius, q̃ longum iudicium expectarit, de ipſis tanquã decretorijs ferat ſententiam: ex huiuſmodi uniuerſis neceſſariũ eſt ueram dierum iudicij hiſtoriam turbari. Si etenim, in quo quis iudicatus eſt, eum decretoriũ diceremus, facillima ſic eorũ cognitio
B euaderet, & propè oĩbus eſſe decretorijs liceret: Qm̃ uero non ſatis eſt raro iudicantẽ uidiſſe, uerum crebro: tum ut criſis ſit (quemadmodũ recenſui) bona, ꝓfecta, ſecura, manifeſta, ad hæc tuta, & prius indicata: cõſtat uniuerſum in ſoriticam dubitationem incidere. Si. n. quædam ex his, quæ dixi, adſint, quædã abſint: & præſentia æquent̃ abſentibus, uel exiguus aliorum ſit exceſſus: liquet nos de huiuſmodi die abdubitaturos eſſe, decretorium, an non, appellare oporteat: ſiquidem oĩbus, quæ dixi, pñtibus, uel plurimis & maximis, adhuc dubitare ſumma eſt ſtultitia: quem admodum ſi nullum ipſorum, uel oĩno pauca, leuiq; potẽtia p̃dita adfuerint, etenim hic ex non decretorijs numerandus eſt. Quòd ſi parua q̃dam eorum, quæ ei adſunt, & non adſunt, dr̃ia ſit, manifeſtum eſt nos in dubitationẽ uenturos, utrum ex decretorijs hic referendus ſit, an minus. Ego itaq; ipſe ab adoleſcentulo quidem dies decretorios obſeruare incepi, ut ex mea ipſius experientia de ipſorum diſſenſione diiudicarem: non tñ iam ſanè poſſum de quibuſdam clare ꝓnunciare, quantum ad præteritam memoriam ſpectat. Tale ẽt Hippocrati, uiro nimirũ ueraci, diu admodum accidiſſe vr̃, ſi quid ex primo epidemiõn coniecturare oportet, ubi multos dies in unum congeſſit, quos in prognoſtico & aphoriſmis circuncidere vr̃. Demonſtratum autẽ nobis eſt alibi, nec iã minus ex ſequentibus clarũ euadet, prius epidemiõn libros Hippocratẽ ſcri-
C pſiſſe, dum theoremata adhuc experimẽtis exploraret, nec gñatim ſnĩam de eis proferre audaret. Quamobrẽ ij, qui dies iudiciarios tollunt, tanq̃ non exiſtentes, qm̃ de illis inter medicos nõ conueniat, non adeo in artis operibus animum aduertiſſe mihi apparent. Na, ſi aduertiſſent, nõ ſolum in quibuſdam diebus diſcordare, ſcribẽtes de ijs, ſed ẽt in plurimis conuenire ubi cõſiderarint: & deinde experientiæ ſuæ meminerint: inuenirent nimirum alterius eſſe naturæ illos, in ꝙbus conſentiunt, alterius illos, ubi diſcrepant. Quis. n. uel ſeptimum, uel undecimum, uel decimum quartum, uel alios quoſdã ſimiles, non dixerit eſſe iudiciarios? nemo, opinor: apparent. n. oẽs tanquam uno ore de ipſis pronunciare. Atqui, ſi de omnibus inter ſcriptores cõueniret, forſan ipſis oĩbus ordine liceret ſine iudicio, & inq̃ſitione ueritatis imitari aliquem, ꝙ primus de iudiciarijs diebus diſſeruit: cum autem in *plurimis diſcordent, nõ adhuc hmõi quid cogitare licet. Sed mihi mirari ſuccurrit uiros ob ueritatis acquirendæ ſtudium. nempe, ꝙ non eoſdẽ uniuerſi dicant, ſed in quibuſdã diſcrepent, neq; temere, neq; ſine ratione mihi facere vñr. At, qui dies notas iudicationum uniuerſas conſeruant paulo ante à me ſcriptas, in ijs uniuerſi pari mõ conſcribunt: qui uero ambiguitatem aliquam ac dubitationem hñt, inde, ꝙ non nullæ eis notæ adſunt, quædam non, haud ita ſimili modo ab omnibus ſcribũt. Vnde conijcere eſt non obſcu-
D re, decretoriorum dierum naturam quãdam eſſe propriam, eximiã. Quos. n. ſeorſum unuſquiſque noſtrum ad talium experientiam deueniens, iudiciarios pronunciauerit, ex eo ꝙ uniuerſas iudicationum notas cõſeruent, eoſdẽ apud illos quoq; in confeſſo eſſe inuenias: ſicut ẽt, quos experientia nemo põt iudicare, de his eſſe diſſenſionem. Nullum igitur ego his maius indicium de iudiciariorum dierum natura exiſtimo, quàm ꝙ de ijs, qui oẽs iudicationum notas hñt, has quoq; apud illos reperias, oẽsq; conuenire: de quibus quis dubitet, de ijs diſſentire: nam in tali bus controuerſia fidem ijs, qui in confeſſo ſunt, firmam aſtruit. Præſtare ergo ſophiſtis cauillos aliqñ odio proſecutis, de illis, qui oẽs habẽt iudicationum notas, omnibusq; in confeſſo ſunt, prompte ſnĩam dicere, & de reliquis conſiderare: qñquidem propter dubitationẽ, quæ in pauciſſimis eſt, *certitudinem in plurimis adeo conſpicuã peruertere extreme abſurdũ eſt. Age igitur, nos, ſi ueritati ſtudemus, ipſorum iudicio integre manum admoliamur: & primos ſanè tanquam regulas quaſdam, omnes iudiciorum notas habentes, apponamus: ſecundos, his proximos: deinde tertium quendam & quartum ordinem ſtatuamus, & cuiuſq; dignitatẽ indicemus. Etenim huiuſmodi cognitio ad curationes morborum, & ſolutiones non leue momentum adfert: ne uidelicet ijs timeamus, qui fidis diebus iudicati ſunt, aut tenuem uictum præbeamus: ne ue perfidis diebus iudicatos parum diligenter obſeruemus.

1. Epi. com. 2. t. 83. 84. 85. 3. 116 c. Et com. 3. t. 14 120. d.

1. Aphor. 24. Ext. ord. 15. g In Prog. com. 3. t. 3. 4. 207. b

De uiribus dierum iudicatoriorum: ac primo quidem de quarti, septimi, & sexti natura. CAP. 4.

PRimum itaque omniũ dierum decretoriorum ſeptimum dicimus, non numero uidelicet, & ordine primum, ſed potentia & dignitate: omnes enim ſummatim decretoriorũ notas occupat. Etenim plurimos iudicat, & abſolute, itẽ cũ manifeſta excretione, uel abſceſſu, ſine periculo uehementi: & ut plurimum quartus eum prænunciat. Nam, ſi urinę in illo planè, uel ſputi, uel deiectionis, uel appetitus, uel mẽtis, uel ſenſus, uel alteri⁹ cuiuſdã ſimilis, manifeſta contigit mutatio, illã ut nõ ſimilis in ſeptimo iudicatio comitetur, quomodo fieri poſſet: bona, ſi ad ſalutẽ: mala, ſi ad peiora portendat? Plerunq; igit̃ bona iudicia eueniũt in die ſeptimo: etenim hoc ei præter cęteros accedit, q̃ q̃ non nulli etiã in eo moriuntur, & euidenti cõuerſione ad peiora pergentes, in ſequenti quodam decretorio intereunt. Sextum autẽ diẽ, quanto pauciores in eo iudicãtur, quam in ſeptimo, tanto quoque malignioręm inuenio, ut qui fere ex aduerſo natura ſeptimo oppoſitus ſit. Etenim, qui in quarto ad peiorem ſtatũ recidunt, pleriq; ſexto moriuntur. E cõtrario rurſus, ſi bona conuerſio contingat, ſeptimũ criſis expectabit. Et, ſi raro interim ad meliora conuerſionẽ in quarto die euenientẽ ſextus excipiens iudicarit, incredibile eſt, quanta cum perturbatione, periculo, & metu hoc fiat, quaſi æger ſtatim adeo fato ſit functurus. Nã, ſi in delationẽ animi, quã cataphorã dicunt, incidant, ſopori graui, quẽ caron appellãt, ſimile quid ipſis obuenit: fiuntq; tũ omnis ſenſus, tũ uocis, expertes: &, ſiquæ excretio proueniat, animo conſternãtur, pulſus ipſorũ concidunt, color abit, tremunt, collabuntur. At ſeptimus dies sẽper pro excretionis portione reficit ipſos magis ac recreat. Atq; igit̃ ſexto die maligna, acria, fœtida magna ex parte tũ deijciunt, tũ uomunt. Sudores rari quidẽ, q̃ æquales, & toto manantes corpore, & calidi: quales, ſi qñ oboriunt̃, ſępenumero intercipiũtur. Timor inuadit ſpectãtes eius rei ignaros. Interdũ parotides malignæ, uel etiã arquatus, uel alius quidã abſceſſus, alterũ certamẽ, quo diſcutiatur, req̃rẽs, emergit. † Exurinis iudicas? nec interim in his boni q̃ppiã inueneris: etenim crudæ, decolores, tenues, boni nihil, q̃d ſubſidet, habentes, ſed nunc quaſi teſtaceũ, nunc arenoſum: in totũ inæquale, incoctum, ipſa copia tantũ in ſexto die, quibus apparet conducens. Atq; hæc huius diei moderatiſſima leuiſſimaq; ſunt opera, ſi q̃s ſaluari debet: plurimos aũt cõfeſtim in ſyncopen coniecit, uel ſuffocauit largo ſanguinis profluuio, uel euacuatione parũ moderata, item uel quadã catoche, uel inſania, quã *μανίαν* gręci appellant: alios in manifeſtã pernicię inicit, arquatos inducẽs, parotidas nõ bonas excitans, & marcoribus in ſanabilibus interim inuoluens: demũ quod mali genus non adfert? Mihi quidem frequenter in mentẽ uenit ſeptimi diei naturã Regi aſſimilare, ſexti uero, Tyrãno. Ille ſiquidem prouidet, tanquã bonus aliquis princeps, ijs, quos iudicat, ut uel ſupplicij partẽ adimat, uel illuſtret uictoriam: Sextũ uero diẽ e contrario finxeris, uel pernicie illius, quẽ iudicãdũ accepit, gaudere, uel ſalute dolere, q̃rereq́; ubi animum expleat, & male ægrũ, qui in ipſum incidit, tractet, & longa punitione inuoluens exerceat. Agè igitur (ſermo.n. hic mihi ſiſtat prius, q̃ aliorũ dierũ decretoriorũ naturã explicẽ) ſi q̃s roget me de ſeptimo die, an decretorius ſit: dein, ubi hoc affirmarim ex parato, de ſexto rurſus q̃rat, quid ei reſpondero? Nam, ſi eãdẽ huic quoq; appellationẽ imponã, putabit forſan aliqs natura ipſum ſeptimo aſſimilẽ me exiſtimare: ſi uero natura cõtrariũ, ideoq́; ex decretorijs diebus exemerim, forſan opinabitur, eodẽ genere cũ duodecimo, & decimoſexto comprehẽdi: de quibus antea dixi, nunq̃ me uidelicet uidiſſe ipſos iudicantes. De his ſanè: q̃d ſentiam, prõpte, ut de ſeptimo dixi, enunciabo. Illos.n. q̃ nullam decernendi notam hũt, nõ decretorios dicam: hunc, quia oẽs hẽt, decretoriũ eſſe: de ſexto non tã abſolutam enunciationem ſtatuere poſſum, decernit etenim frequẽter de morbis, ſed doloſe & praue. Quapropter, ſi q̃s me cogat de ipſo ferre ſnĩam, non longa oratione uſus, ut paulo ante, cum uniuerſam eius naturã recẽſerem, ſed ſummam complectẽs, ſextũ diem malum eſſe decretorium dixero, quemadmodum ſeptimum bonum. Non tñ ſic conuenit ſimpliciter, atq; anguſta oõne de re non ſimplici pronũciare. Nã præter alia medicorum, pleriq; rei ipſius obliti, de nomine contendunt: nõnulli ſubitam in morbo mutationem iudicationẽ appellant: q̃dam, niſi bene ægro ceſſerit, tale criſim non uocitant: aliqui horum utrunq; iudicij opus eſſe aiũt. At iudicium ipſum, perturbationẽ (quã *σάλον* gręce dicũt) facientẽ cõſpicue mutationẽ in morbo acuto, ex ipſa uidelicet morbi natura ꝓuenientẽ, non extrinſecus, eſſe arbitrantur. Deinde multũ, ac diu de ſignãto cõtendunt: neq; id ipm intelligentes, tanquã à rebus medicis deſciſcentes, uel dialecticis, uel grãmaticis, uel rhetoribus cõuenientẽ ſpeculationẽ recipiunt: ſiquidẽ dialectici munus eſt de noĩum rectitudine diſputare: Rhetorũ & Grãmaticorum eſt inſpicere nomen, an* latinis in uſu ſit. Atq; hæc nõnulli medicorũ factitant, tantã uel dialectices, uel grãmatices, uel rhetorices cognitionẽ, ac intelligentiã habentes, quantã aſinus lyræ. Hi ergo medicorũ res omittentes, & aliena male tractãtes, utrobiq; grauiter peccãt. Nos ſanè, qũo quis medicis nominibus optime utaẽ, alibi mõſtrauimus. In præſenti cõmentario dierũ naturã interpretari ſtatuimus, ſophiſtarum nugas alijs relinquẽtes, qui artis opera parum curant, ſed nugantur, uelut in adoleſcentium diatribis. Dicetur tñ nõ nihil in ſequẽtibus etiam de prædictis nominibus, ut illorum cauillos quis poſſit diluere, homonymias diſtin-

† *Si uero & per urinas quando que iudicet, nec ipſas bonas inueneris.*

A distinguens. Nunc aũt prius ipsam utilitatẽ explicemus, quemadmodũ in oĩbus cõmentarijs fecimus, ut hunc iã tenens, eoq; fruens, ex abundantia, sophistarũ nugas reprehendere condiscas. Nam, ut alia sine longa ipsorum nugacitate, artis candidati pñt edisscere, oẽm adamussim dierũ naturam ex ipsa doctrina opere possunt consequi. Atqui in totum ab eorũ loquacitate tam vulgata abstinere impossibile est: postremo quoq; in priore sermone, uel inuiti ipsam attigimus.

De ordine dierum iudicatoriorum ad uigesimum usque diem. CAP. 5.

PVta itaq; illa, uice procemij alicuius p̃p speculationis celebritatem, mihi esse prælibata: utilitatem autẽ ipsam, & præstantiam ad artis opera, nunc deinceps dicere uniuersam tempus postulat. Quòd quidem utilitas sit, etiã sine appellatione ostenditur: q̃ autem ueritas, nõ statim apparet, sed ex ipsis rebus iudicationem expectat. Quare lectores hoc adhortari opportunum est, ut, postq̃, quẽadmodũ, & nos oĩa hic scripta multo tp̃e iudicauim⁹, ipsi quoq; in ægris eadẽ explorauerint, tum audeant de dictorum ueritate sententiam proferre, prius autem nõ. Rursus igitur initiũ faciamus ab ijs, quæ à principio libri incepimus: dicamusq; quæcunq; quidẽ prius dicta sunt, per capita resumentes, ut solum memoria teneanẽ: quæcunq; uero nõdum diximus, enarratione fusa interpretemur. Hæc aũt dicta sunt: morborũ solõnes, quæ subito, uniuersimq;
B fiunt, excretionem quandam, uel abscessum euidenter requirere: Dierum uero, in quibus eueniunt, naturas esse differentes: etenim septimum & frequenter soluere, & perfecte, & cũ fide, & salubriter, & sine periculo, & clare, & cum bonis signis: sextũ frequenter quidem & ipsum, sed nõ septimo similiter: nam & pauciores ipsum iudicare, & solutionis modo plurimum differre: neq; n. bonas salubresq; ipsas esse, uerũ malitiosas plurimas: neq; si bonas solutiones, oĩno & perfectas: immo neq; si perfectas, statim ẽt cum fide, quia nonnunq̃ morbus reuertitur, exacte licet solutus esse uideatur. Quinetiã cum periculo, & obscure sextũ diem iudicare, idq; ei maxime propriũ esse, hoc quoq; diximus. Attamen sine signis iudicium nõ oĩno sexti proprium est, sed quartus ipsius, ut etiam septimi index est. Hæc igitur præfati sumus: q̃ restant, nunc adijciamus. Septimi naturam decimus quartus maxime imitatur. Proximi his sunt nonus, undecimus, & uigesimus. Prope hos uero decimus septimus, & quintus, post hos quartus, hunc sequuntur tertius, & decimus octauus. At sexti naturã nullus exacte aliorum dierũ imitatur. Si aliquando aut in octauũ diem, uel decimũ subita morbi solutio incidat, similis ferè ei est, quæ in sexta accidat: uerũ raro in his soluitur, nec cũ fide, nec bene, nec perfecte: insuper ad hæc obscure simul & citra notas: unde alterius esse naturæ ipsi cũ supradictis ostẽdũtur. Quemadmodũ in his morbus
C subito nõ soluit, ita nec in ijs, quos statim recensebimus, duodecimo, sextodecimo, & nonodecimo. Medius inter hos ordines dierum subito non soluentiũ, octaui dico, decimi, duodecimi, decimisexti, deciminoni, quos iã retulimus: & tertij, quarti, q̃nti, sexti, septimi, noni, undecimi, decimiquarti, decimiseptimi, decimioctaui, uigesimi, decimustertius maxime uidẽ mihi esse positus, nec scilicet ita reijciendus, sicut, hi, qui scd̃æ sunt notæ: nec ita soluere morbos natus, sicut ij, qui primæ sunt notæ: Huiusmodi quẽdã dictorum dierũ ad uigesimum usq; dr̃ia est. Reliquas ordine deinceps dicturus sum, hoc primũ in memoriã reuocato, quod ante paulum promisi. Nã, quantum ad artis opera attinet, longo ad inuentionem tp̃e opus est, breuissimo autẽ ad doctrinam: quicquid est aliud reliquũ, uel sophistarũ nugæ, uel aduersus hos controuersia est, etsi hæc quoq; deliramentum sit: præstaret. n. ipsos despicere: propter iuuenes tñ, & qui aliqñ cauillationibus circũuenti, à naturali ratiocinatione recedũt, necessario locũ habet. Igit̃, quid proposuerimus, manifeste iã liquet. Nam sine nominibus ẽt his, iudicari, iudicatũ esse, iudiciũ, & decretorium, dr̃ias dierũ interpretatus sum: non à ratione quadam, uel dogmate abditorũ, eas introducens, uerũ ex solo diuturno usu speculationẽ cõstituens, Porrò, quicunq; hoc omisso, uel qũo iudicationem definire conueniat: uel quæ ratio sit, cuius occasione non æque in uniuersis p̃dictis
D diebus iudicia fiunt, disquirit: sophistis controuersiæ ansam præbebit: qui hmõi sermonibus cõtradicentes, rem ipsam se subuertere putant: ueluti si q̃s uidendi causis, quas philosophi dicunt, reclamans, se uisum sustulisse credat: uel si quis de motu quid dicat, nõ habeat, uel de loco, tp̃e, generatione & corruptione, cum sermonibus res quoq; sustulisse arbitretur. Talis est. n. de iudicio, & decretorijs diebus sophistarũ dicendi facultas: qui euidens ipsum sanè amouere non possunt, significata uero transponunt, & ad definitiones quasdam reclamant, postremo placita de natura numerorum proscindunt. Quanquã à nobis nuper scripta doctrina nihil horum attigit: atq; huius rei gratia sophistarum os obturat, utilitatem, usumq; breuiter edocet. Pari modo dierum post uigesimum differentias compendiose tractassem, nisi ratio quædam necessaria obstitisset: quam & ipsam Empirici, qui nihil aliud recipiunt, nisi euidenter apparentia, accurate nouerunt: non tamen qui primum artem recipiunt.

De quintodecimo quid dicendum, cum nullã hic de eo mentionem haberi uideamus?

Solutio rationum, quæ morborum initium, quasi inexplicabile ostendebant. CAP. 6.

HAec aũt ipsa rõ, ea est, q̃ inquirit, quod nam tandẽ sit morborũ principiũ. Etenim uigilãt, cibos fastidiunt, capite grauant̃, segnes, & ad motum pigri fiunt, toto corpore lassitudinẽ sentiunt, aliaq; id genus infinita patiunt̃ plurimi ægrotaturi. Atq; hæc primo adueniũt modice, uerũ semper magis augescunt paulatim, obambulantibus iam, & consueta facientibus. Posteaq̃

uero nimiſquam diſplicere ſibi cœperint,ac ab affectu uicti primũ fuerint,tunc decumbũt. Vn- E
de perſpicuum euadit,morbi principiũ ſtatuere conueniens,nõ leuioris eſſe negotij:quippe ad
amuſſim primum, inſenſibile eſſe:ubi iam decubuerit, non morbi,ſed decubitus,eſſe principiũ.
Etenim,q̃ fortiores quidam ſunt,maliq́; patiẽtes,item quòd detinẽtur aliquo ciuili negocio,lõ
giusq́; eunt, & procul à domo deducuntur,atq; ob alias huiuſmodi cauſas,poſſit quis nõdũ de-
cumbere, ſed male affectus quidẽ eſſe:ſi mollis quiſpiam animo,imbecillis,timidus,& de quali
bet leui cauſa ſuſpicioſus,ſtatim decumbit. Cuius igitur decubitus morbi initium putandus,ne-
mo facile inuenerit.Atqui,ſi neq; primum exacte principiũ capere licet:neq; decubitum,mor-
bi initium cõſiſtere,ratio eſt:cõſtat neq; aliud tempus aliquod,uel ante decubitũ,uel poſt eum.
Siquidem priora omnia inique capientur,primo principio neglecto:quæ poſt decubitum ſunt,
multo iniquius,ſi neq; huius tempus morbi exordium eſt.Huiuſmodi quidem ſunt addubitatio
nes.Porrò ipſorum ſolutiones diuerſæ ſunt:Prima & maxima,Multos morbos repente inuade-
re,uel ſimul cum rigore,uel dolore uehementi,nullo planè ſenſibili ſymptomate eos p̃greſſo.
Morbis itaq; alijs, in q̃bus obſcura principia ſunt, omiſſis, decretorios dies in manifeſtiſſimis
1. Epid. com.3. t.25. 3.124.e experiamur. Etenim &‖cœnatis*facillime pleriſq; &‖exercitatis,‖lotisq́; ſubito morbus aduc-
1. Epid. com.3. t.19.3.121.e nit,quẽadmodum Hippocrates quoq; de multis ęgris ſcriptũ reliq̃t:Vtidẽ author de alijs ęgro E
5. Epi. in hiſtoria Hippoſthenis. tis ſcribere conſueuit,q̃,priusq̃ ægrotare inciperent,ſtando in erectum fatigabantur.Et quidẽ
hoc ipſum dicentes, antequã morbus incepiſſet, inſcij ac imprudentes ueritatẽ confitemur:nã
morbi initium tp̃s illud ipſis putandum eſt, cum manifeſto febricitare incipientes decubuerint.
Non .n.idem ſunt capitis dolor, & febris: ſicut nec uigilia, & cibi faſtidium, & totius corporis
grauitas, uel laſſitudinis ſenſus:uerũ ſingula hæc, diuerſa quædam à febre exiſtentia,febrem de
nunciant.Tu igitur ò ſophiſta mentem his aduerte.Febris inuadẽs,maximeq́; acuta, neq; nos,
neq; idiotam quemlibet latere poteſt. Finge autẽ,ſi uoles,latere nos quoq; ſed mirarer,ſi diu-
tius hora ægrotantem,licet oĩno ſenſus expers ſit,latuerit. Putet itaq; inuaſiſſe hora decima:ſit
autem uerũ initium, quod nõ decima,ſed nona hora contigerit:quid hoc ad dies decretorios?
In hoc artis medicæ opera nimis, uti uides, pereunt, q̃ ægrotantiũ non nullos hora una latuit.
Hippocrates ſane medicorum omnium diligentiſſimus,uniuerſa hæc cum obſeruaſſet,quemad
3. Epi.com.3.t. 26. 3.124.g Et modum,q̃ complures repente nullo prius oborto ſymptomate,quidã‖ſtando in rectum fatiga
3. Epi.com.3.t. 82.3.150.f. Et ti,febricitare inceperunt,memorię prodidit:ita iudicationes euenientes à primo die,quo febri
151.b.t.8.4. citauit hõ, non ab illo,quo capite doluit,uel huiuſmodi aliud quippiam paſſus eſt, accurate in-
ſpexit,quoniam in huiuſmodi principijs decretoriorum dierum experientia medicis eſt.Porrò G
tu,ſi principia ratione cõtemplabilia uis inſpicere,forſan ἀειπαθείας,id eſt, perpetuæ inualetudi
nis,placitum attinges:at nõ Aſclepiadarum medicina talis eſt.Ratione ſiquidem contemplato
rias illi febres neque dignoſcere,neq; curare dignati ſunt:ſenſiles autẽ & claras,& potiſſimũ cũ
acutæ ſint, in quibus & decretoriorum dierum cõtemplationem requirimus,neq; idiotam quẽ
libet,neque medicũ,latere poſſunt.Quid iam tibi uis?an in ijs,qui ſtatim decubuerunt,obſerua
tionẽ facere,uel qui ſtando in erectum defatigati ſunt? Hippocrates etenim in utriſque faciẽs,
eoſdem de ambobus decretorios pronunciauit: non ubi primum capite doluit, ſed cum primũ
febricitauit,morbi initiũ conſtituens:Ita etiam ſinguli alij,quibus ars curę eſt,nõ ſermones fal
ſi probabiliter cõtexti.Iam quidẽ morbi principium medicis facillime cognoſcitur. Siquiſue-
ro ſeipſum ab hac appellatione eximit,nõdumq́; perſuaſum habet:tũ nugari nõ ſolum nos,ſed
etiam Hippocratem, Dioclem,reliquosq; alios,quorum prius mẽtionem fecimus,exiſtimatis
Cadmeam uictoriam uincat.

De facultate dierum iudicatoriorum aduerſus ſophiſtas. CAP. 7.

NOs enim ſophiſtas reprehendere nunc nõ inſtituimus, quoniam ſuperuacuum:uerum ijs,
qui ueritatem ſectantur,ſpeculationem noſtram impertimus. Ponamus iam huiuſmodi H
quendam ægrũ,clarioris doctrinæ gratia,qui decima diei hora acuta febre conflictari incipiat:
unde ſophiſtis quærere iubentes principium ratione contemplatoriũ, ipſi, ſecundũ diẽ,an ali-
quod aliud initium acceſſio altera in ipſo faciat ſenſibile & clarum,obſeruabim⁹: Dein eodem
modo tertium,ut ſiue per triduum ſiue quotidie fiant acceſſiones,cognoſcamus:hoc autem ma
gis,ſiue in paribus,ſiue in imparibus diebus uehemẽtius intendat: Eſto febris continua,per tri-
duũ uero acceſſiones:tertio q̃dẽ die, hora undecima:quinto,noctis hora prima acceſſionẽ ha-
beat:ſeptimo noctis hora tertia: ſemper enim acceſſionem duab⁹ horis poſt uenire ſtatuamus:
quapropter etiam noni diei noctis hora quinta,undecimi ſeptima,fiet acceſſio. Sũto iam huic
alia ſimilia per uniuerſum morbi decurſum à principio aduſq; noctem undecimã. Vndecimo
uero die coloratiores ſimul urinæ reddantur,& quaſi albæ nubeculæ in ijs innatent,prius nõ ui
ſæ. Hic nõ mediocris ſpes eſt uerè medicis morbum in decimoquarto die diſcuſſum iri:euenit
tamen ſubinde ſolutionem in dierũ quendam ſequentium incidere. At,hoc quo pacto fiat,ſer
monis de iudicijs proprium exiſtit,eaq́; de cauſa in illo dicemus: nũc autem de decretorijs die
bus diſſerere propoſuimus. Cuius autem gratia exemplum requirebam,propius uenire appa-
ret. Inuadat enim quotacunq; hora decimætertiæ noctis acceſſio cum totius corporis concuſ-

ſione,

A ſione,quam Græci ῥῖγος nominant:fieri ſiquidem poteſt,ut horam conſuetam præoccupet,aut
non præoccupet:ambo enim eueniunt, magis tñ alterum, ut præoccupet, cum criſis futura eſt.
Sitiam quoq; moleſta, grauisq; ſi placet,tota nox decimatertia facta,quo certius firmiusq; iudi
cium fore ſperemus:qm̃ impoſſibile eſt eum, qui tã grauiter laborarit,in acceſſione,quæ deci-
matertia nocte incepit,nõ iudicari.Iam uero,ut nihil indefinitum ſit,fingamus noctem grauem:
inuadat acceſſio hora octaua cum uehementi corporis cõcuſſione:nullumq; aliud exijs,quæ in
criſibus ſuperueniũt,ſymptoma adſit: pulſus fiat inordinatus,inæqualis:ſed motus plures,elati,
& magni appareant:huiuſmodi æger, ubi acceſſio cum corporis concuſſione inuadens uigorẽ
ſuum receperit, ſudare ſtatim decretorio modo in decimoquarto uidelicet die incipit:ſic.n.eue
nit,ſi decimatertia nocte,hora octaua,acceſſio inuadat. Itaq; iã facilius pro euacuationis ratio-
ne ſpiret moueatq; ſeſe, & pulſus edat meliores:tũ facilis tolerãtia iſta comitet̃:& toto die uni-
uerſum corpus æqualiter inſudet: dein ad ueſperã in totum febri leuetur:talis æger tuto iudica-
tus eſt. Procedente tpe paulatim ipſum recreare cibis & reficere conuenit:nihil ẽt timere,dies
enim fida fuit,omnesq; decretoriæ notæ concurrerunt. Nempe,ꝙ undecimo die in urinis quid
iudicatorium apparuit,ſignum eſt iudicij,quod ἔυσημον.i.cum bonis ſignis,merito nuncupatur:
B item nox grauis, quæ acceſſionem præcedit, & inſultus cum concuſſione, pulſuum commotio
decretoria,ſudores boni:atq; ob hoc, clarum iudicium merito nominatur:ꝙ ſine ſymptomati-
bus horrẽdis euenerit, tutum:quinetiam perfectum, quod febrem perfecte diſcuſſit:bonum ob
hoc ipſum,& ꝙ ſine periculo. Quod igitur iudicio teſtimonium afferẽdum relinquitur?huic mi
hi animum adhibeas,ꝙ fidele eſt iudicium,ſecurum,& à metu de morbi recidiua remotum.Vn-
de hoc accepimus ? nempe ꝙ alia ſingula ex uno quopiã,uel etiam duobus,uel pluribus quidẽ,
ſed non ex uniuerſis factis, oriuntur:uerum ꝙ cum fide, omnibus, quæ commemorantur, indi-
get:in quibus diei quoq; natura eſt,nam, ſi alijs omnibus, quæ retuli,euenientibus,criſis in de-
cimumquintum incidiſſet,nõ perinde ſecura eſſet. Fides igitur exquiſita iudicij à die ſigillatur,
ac obſignatur:atq; hic decretoriorum dierum eſt uſus. At,ſi quis ſolos ipſos omne poſſe exiſti-
met,is nõ ſolum plus ignorat, quã cognoſcit:immo ſophiſtis etiam contradicendi occaſionem
exhibet.Dicunt igit̃ ſtatim:Si fidem in morborũ ſolutionibus decimiquarti diei natura præbe-
ret,fidum ipſum eſſe,uel ſine multis ſudoribus,& ſalubribus oporteret. Qũo autẽ ſermo nugax
ſit, ego ne uel oſtendere prorſus uolui, ſed ſingulos medicorum ſcholam frequentantes tãtum
prius eruditos eſſe,q̃ frequentarent,ut ſaltem cauillos,ac captiones adeo manifeſtas poſſint co
C gnoſcere. Huiuſmodi ſi quidem nugacitas omne peruertit auxilium,neq; uenæ inciſionem nõ
nunquam auxiliari demonſtrãs:ſi nanque auxiliaretur,cur tandem non ſtatim eos,quibus uena
inciſa eſt,in balneum dimittimus, audacterq; nutrimus,uerum in lecto continemus,& tenui ui-
ctus ratione fouemus?quid,ꝙ nec cataplaſma apponimus?etenim hoc repletos,lotos,& ebrios
iuuat:quin nec clyſterem,neq; ex omnibus aliud quodlibet:ſimilis nanque loquacitas eſt. Sed
qm̃ artem tam mirabilem, ac magnam pro Aſclepiadis ueteribus lanifices & telonæ tractant,
oportet uidelicet nos quoq; eã oppugnatã uindicare:dicereq́ue, Si una quæuis cauſa unius rei
efficiens eſſe, & unũ quoduis ſignum unius rei index eſſe dicat̃:ac quiſpiã oſtendat hanc ipſam
cauſam,& hoc ipſum ſignũ mimime p̃ſtare poſſe id, quod de ipſis enunciatum fuerat,ut quę al
terius p̃tiam ſemper requirant:pulchre opinionem reprehendet:ſi uero aut facere,aut indica
re ſimul plura coeũtia,hoc aliq̃d dicatur, nugax eſt,qui ſeorſum ipſorum unumquodq; aggre-
ditur:non.n.unumquodq; ipſorum priuatim tanquã non ſufficiens, ſed uniuerſa ſimul,ſubuer-
tere conuenit:Dixeris equidem ſic,puto,etſi decem aliqui pondus quodlibet attollere poſſint.
ſinguli uero priuatim nullum poſſint,ad operis totius abſolutionem unũ inferri. Quid iam uis?
utrum decretorios dies fidæ morborum ſolutionis eſſe cauſas,an ſigna?in utriſq; ſiquidẽ ſophiſ
D ma prompte deprehenditur. Vis,prius cauſas ſtatuamus:quemadmodum & uenæ ſectionem,&
clyſterem,& cataplaſma,aliaq; ſingula preſidia cauſas ſanitatis eſſe dicimus?uerum,ut illorum
nullũ adeo ualidum,erat,ut ſine alijs reſtituat ſanitatẽ,ita nec decretorius dies. Rurſus igitur,ſi
tibi vr̃, non cauſas,ſed ſigna dicamus,qualia in urinis,alui recremẽtis,ſputo,atq; hmõi alijs uni
uerſis cernunt̃:ſed nec illorum ullum ſolum poterat,uel ſalutem,uel mortem indicare. Atqui,ſi
neq; ut cauſas, neq; ut ſigna,decretorios dies cenſeã ſemper ſolos, aut facere,aut indicare idẽ,
uerũ cum plurium cõgreſſu,nullam adhuc rationẽ ſophiſma ipſorũ habebit. Non.n.hæc decre
toriorum dierũ recta exploratio,ꝙ etiam ſine alijs ſignis decretorijs fidi ſint: uerum alia q̃dam,
quæ ſanè re uera eſt.Nam,ſi alijs uniuerſis indicijs eodẽ modo hñtibus,decretorius dies ſolum
deſtituatur,multum à iudicij fide tolletur:ꝙ ſi uero alijs decernendi ſignis non admodum com-
pletis,decretorium ipſis diem appoſueris,ſolutionis ſecuræ ſpes quædam affulget. Iam uero,ſi
hoc etiam ſolũ decretorijs diebus adſit, nempe cum ipſis frequenter uel plurima & maxima de
cretoria ſigna,uel etiam uniuerſa concurrere,æquum uidelicet eſſet huius tãtum occaſione pro-
priam quandam decretoriorũ dierũ naturam eſſe putare.Cum igitur ad hoc à ſe ipſis quoq; ali
quid adferunt in mediũ,non multo ſanè magis ipſos ab illis,qui nihil inferunt,neq; multis iudi
candi ſignis concurrunt,ſeparabimus,ceu propriã illi,propriam,& hi naturam habeant?mihi

quidē etiam admodū uidetur. Itaque rursus à sophistis, qui artis optima conspurcant, recedentes, memores præscriptæ paulo ante hypotheseos, claritatis doctrinæ gratia, ægrum illum, quē continue febricitātem, per triduum accessionem experiri, ad diem undecimum deducentes sermone, decretorium in urinis posuimus signum habuisse, inde quartodecimo iudicatum esse: Nūc haud ita sic, sed iniudicatum adhuc, in decimamquintam noctē accessionē, quæ in ea accidit, deducentes similiter cum totius corporis concussione inuadentē, pari modo sudore iudicari fingamus in die sextodecimo, ut euidenter cognoscamus, quantā uirtutē dies decretorius obtineat. Primum etenim neque probe sudauerit hic ægrotus, neq; perfecte in illo die febris eū dimiserit: q, si aliquid utiq; præter opinionem euenerit, sine fide omnino crisis est: item, si æger quid peccet, morbus denuo reuertetur.

De regulis, quibus comprehenditur dies iudicatorius, quando iudicium ad multos dies uidetur pertinere. CAP. 8.

ITerum ergo protrahēs eundem ægrotum, quarto die signum decretoriū habuisse ponam, quemadmodum paulo supra de undecimo statuimus: huic crisis septimo expectanda est. Cōtēplatorius enim in secunda septimana, undecimus: in prima, quartus: & indicare natus est, sicut undecimus quartūdecimum, ita quartus septimū, qualis nam erit. Fiat autem accessio in septima nocte hora tertia, sicut prius statutū est: item concussio, pulsuum mutationes eueniant: nocte iā finiēte sudare incipiat: postea toto deinceps die octauo pulchre sudet: postremo febri leuetur ad uesperam. Hic rursus animū mihi aduertas: cuius enim gratia ægrū produxerim, nū paruum est. Siqdē in prima hypothesi decimatertia nocte accessionē expertus more decretorio, deinde quartodecimo febri liberatus, nō decimotertio sed decimoquarto, iudicat⁹ esse diceba tur: nunc aūt, sudores licet ex morbi solutione in octauum diē totum exciderint, tamen septimo die hic iudicatus dici queat. Adhibēdus enim animus est, neq; simpliciter accessionū principijs, etiamsi cum decretorijs notis inuadant: neque cū primum sudare, uel alio quouis pacto incepe rint iudicari: etenim hoc solum fidem nō habet: immo nec cum primū febris decessit: quin nec duo coeuntia reliquo maiorē potentiam necessario habent, etenim tria conuenientia omnē q stionē tollere conspicuum est. Dico autem, si in uno aliquo die accessio cum signis decretorijs inuadat, & iudiciū incipiat, & perfecta solutio sequatur: si quidē partitionem fecerimus, distinguetur primum & maxime diebus, quos indices & contemplatorios appellant. Si nanque uel quarto, uel undecimo indice facto, crisis quolibet modo attigerit uel septimū, uel decimūquartum, illorū ipsam crisim esse arbitrari oportet. Porrò, si perfecte iudiciū extra illos dies cadat, ut neque in illis incipiat, neque compleatur, constat nō adhuc esse dicēdū, morbū in septimo, aut decimoquarto iudicatum, uerum in alio quopiam die, qui totā crisim in se comprehendat. Et, si tamē nullo indice prius habito crisis subito cōtingat, duos attingēs dies, ad notas has respiciēs distingues, utrius nā sit, nempe ad accessionum analogiam, ad dierum naturam, ad decernendi temporum numerum ad ipsum iudicij tempus. Ad accessionum analogiam sic: imparibus diebus si æger magis laborarit, proprium magis diei imparis iudicium: quemadmodū, si paribus, illius proprium: nam in accessionibus plurimum iudicia contingunt. Cæterum ad dierum naturam hoc pacto. si ambigas, utrum noni diei, uel decimi sit iudicium: si enim salubre, ac bonū, perfectum, sine periculo, noni magis est: si imperfectum, malū, & periculosum, decimi. Ad numerū decernendi temporum: quoniam hæc tria erāt, decretorię accessionis initiū, decretoriæ motionis principium, finis ipse iudicij: qui dies tempora duo accipit in sese, magis iudicium sibi uendicat. Sic & ipsum tempus iudicij utra die fuerit longius: illi magis iudicium attribuendum est. Si igitur quatuor quidem hæ notæ uno die introducantur, huic tu quoque iudiciū attribues: &, si una ex his relinquat, sic quoque adhuc adscribes, sed iam & alterum ipsius crisis participē fieri putabis: si uero æquales notæ fuerint, iudiciū quoque utriusque diei cōmune esse censebis. Interim uero nō duos modo, sed tres etiā dies, iudiciū attingit. Iterū igitur hic mediā, quantū ad tēporis longitudinē attinet, præpones: nō tamē uniuersum ei concedes, sed primū quidē, si absq; indice & contemplatorio die crisis fuerit, considerandū est, quoniam diximus maximā hoc potentiā habere: Secundo regulis quoq; alijs, quas modo enarrare desij, utendum est nempe accessionum collatione, dierum natura, decernendi temporum numero, & ipso iudicij tempore.

De prima, ac secunda die: & de nomine crisis uel iudicij. CAP. 9.

QVoniam uero de his abunde satis definitum est, reuersi denuo, uti prius, usq; ad diē uigesimum, ita iam post illū decretorios enumerabimus: tantūmodo prius relatis iā adijciētes, quantum ad præsentem disputationem cōducit, item ne ulla iam commemoratis quæstio desit. Quid autem hoc est? De primo die in morbis, & secundo, nō diximus in superiore sermone, etsi Diocli hi quoque decernere de morbis uisi sunt. Quomodo igitur de hoc intelligendum sit, distinctione docebimus. Nā, si præceps, ac subita in ægrotantis corpore perturbatio, morbi solutionem præcedens, crisis siue iudiciū nominatur, neq; primū diem, neque secundū decretorios esse cēsebimus, quia illa uelut fluctuatio, quæ solutionē præcedit, nequaquā in his est cōspicua: si uero

A Si uero ſolutionem ſimpliciter, iudicium uoces, hi quoq; erunt decretorij. Certe omnes febres diariæ ſolutionem partim in primo ſtatim die, partim in ſecundo, nanciſcuntur. De ſignificatu igitur quæſtio hic magis eſt, q̃ de re ipſa: ipſam.n.rem, liberari uidelicet pleroſq; febribus in primis ſtatim diebus, nemo ignorat. Ad hoc genus quæſtionis pertinet illud quoque. an, cũ perturbatio facta in morbi ſolutionem finierit, criſim eſſe factã dicendum: an, cum inſignis quæpiam mutatio acciderit. Quinetiam, ipſum ſolutionis nomen, utrum, cum ad ſanitatem æger recederit, duntaxat inferendum ſit: an ẽt, ubi mors ſecuta, adhuc morbum ſic quoq; ſolutũ fuiſſe dicendum ſit: magnam inquiſitionem obtinet. Cum uero hmõi diſquirendi otiũ ſuppetet, rurſus exponemus. Nunc aũt in hoc priore commentario ſolam ipſam utilitatem commonſtrare propoſuimus, quã & ſine demonſtrationibus logicis, ex hypotheſi colligere poſſum. Fingamus.n. perturbationem ante exactam ſolutionem, criſim ſimpliciter appellari: aliarũ nulla criſis abſolute, verum quæ ad perniciem tendit, mala criſis totum hoc nominetur: quæ inſigne quidem momentum attulit, morbum uero non ſoluit perfecte, deficiens appelletur: alia, quæ inſigniter ad peiora declinat, imperfecta ſimul, & mala. Sic quidẽ, cũ ſingulas res priuatim abſolute, clareq; indicare uoluerimus. Interdum uero interpretationibus defectius appellatis utentes, iudicia no
B minamus uniuerſas quatuor differentias, citra appoſitionem mali, uel imperfecti. Atq; hanc deficientem interpretationem apud oẽs homines ſatis in uſu eſſe, alibi declaratum eſt copioſius: ſed nunc quoq; dicemus, quantum ad præſens inſtitutum eſt. Chænicem ſanè, & cubitum, & pedem, aut aliam quandam menſuram, neq; cum maior, q̃ par ſit, exiſtat, neque cum minor iuſto, eodem appellaſſe uocabulo conuenit, qm̃ quantitatem aliquam certam unumquodq; tale nomen indicat: attamen eſt, cum chænicem minorem, maioremq́ue, ac cõuenit, nũcupamus: ſimiliter cubitum, pedem, & alias quaſq; menſuras. At, cum exacte interpretamur, non cubitũ ſimpliciter, ſed magnum cubitum, aut paruum, nominamus: abſolute uero, ſolum iuſtum. Aliqñ nõ nulla ſecundum uehementem exceſſum, generis totius appellationem ſortiuntur: quemadmodum etiam, apud poetam ſcribi dicimus, alium præter Homerum, neminem intelligẽtes, infini-
" ti licet alij poetæ ſint. Huius farinæ eſt, quod dr̃ apud comicum: Et rarũ eſt, ut, qui homo, ſit ho-
" mo. Nam agreſtem, belluinum, amentem, ruſticum, non ſecundum hominis naturã eſſe putantes, ad integros in ea natura, & conſummatos nomen transferimus. Siue igitur ſic per exceſſum quendam iudicij nomen dicimus, ſiue iuxta priorem rationem, alterius tẽporis eſt diſputatio. Quod autem ad medicinæ opera momenti afferat, iam colligere eſt ex preſcriptorum nominũ
C hypotheſi. Quod.n.oẽs iudiciorum notas habet, iudiciũ abſoluto ſermone uocatur: alia, cum appoſitione nominis appellabuntur. Iam, ſi non ſubitæ mutationis perturbationem, uerũ ſolã ipſam mutationem uoluerit quiſpiam iudicationem nominare, bona quidẽ ſimulq́; perfecta ſolutio ſimplici ſermone, criſis uocabitur: reliquæ cum appoſitione omnes.

De iudicatorijs diebus, qui poſt vigeſimum enumerantur. CAP. 10.

PRoinde qui poſt uigeſimum diem decretorii? hoc.n.una mihi propoſitum eſt percenſere: Archigenes ſanè, Dioclesq́; uigeſimum primum ante omnes potiſſimũ primo loco dignã tur: etenim Archigenes ipſum vigeſimo præponit: mihi tamen aliter uiſum eſt, ſicut‖& Hippocrati: oſtendetur autem id in ſequentibus. Simili modo ẽt de uigeſimoſeptimo habet: ſi quidẽ ego hunc etiam uigeſimooctauo antepono, illi poſtponũt. Habet autem trigeſimusquartus potentiam mentione dignam, atque hoc magis quadrageſimus. His minus decernunt uigeſimusquartus, & trigeſimusprimus: & multo his adhuc minus trigeſimus ſeptimus, ita, ut in dierũ de- In Prog. cõ. 3. t.3.4.207.b
D cernentium, & eorum, qui non decernunt, medio collocatus eſſe uideatur, & magis ex non decernentibus eſſe. Porrò alia tota dierum multitudo inter uigeſimum, & quadrageſimum, decernendi omnino expers eſt: audi ipſos, iam tibi referuntur: uigeſimus ſecundus, uigeſimus tertius, uigeſimusquintus, uigeſimusſextus, uigeſimusnonus, trigeſimus, trigeſimus ſecundus, trigeſimus tertius, trigeſimusquintus, trigeſimus ſextus, trigeſimusoctauus, trigeſimusnonus: uniuerſi duodecim ſunt. Et uſque ad quartumdecimum quidem magnæ ſunt perturbationes in morbis. Proximo loco ſuccedunt, quæ uſque ad uigeſimum habentur. Quæ poſt hunc ad quadrageſimũ ſuccedunt, paulatim uehementiam efficaciamq́; remittunt. Adeo ut, qui poſt quadrageſimum ſunt omnes, prorſus langueant, concoctione potius & abſceſſibus, quàm excretionibus, morbos finientes. Accidunt in his quoq; p excretiones interdum iudicia, ſed raro, nec magnam habẽt uehementiam: & frequenter pluribus diebus iudicia complentur, maxime cum in abſceſſum finiunt. Atque alios quidem, qui poſt quadrageſimum habentur, Hippocrates planè cõtemnere uidetur: ſexageſimi tamen, & octogeſimi, & cẽteſimiuigeſimi rationem habet. Ab his alios quidem ſeptem menſibus, alios ſeptem annis, finiri ait: alios uero, ut ueriſimile eſt, in binis annorũ hebdomadis, & ternis. Non deſunt, qui etiam quadrageſimiſecundi, & quadrageſimiquinti, in ſuper quadrageſimioctaui, & quorundam aliorum dierum, meminerunt: de quibus uniuerſis, ſermo nobis futurus eſt.

Quæ

Quæ errata crisis diem protrahere aut accelerare soleant: ac de vsu & ratione diei iudicatorij prænoscendi. CAP. II.

ITaque plurimis medicis impossibile uidetur præsagiri diē, quo de morbo decernetur: re uera tamen impossibile nō est, si quis accurate Hippocratis speculatione lecta, artē tractare studeat. At vel si prius, quàm edidicerit, apud ægrotos uersetur, nihil amplius aget, q̄ operam frustra ludet: uel, si ipsam diligenter didicerit, operari uero neglexerit, longè quidē altero, qui nō antea didicit, melior, abest tñ permultum is quoq; a perfectoine. Quapropter, qui præscius esse cogitat diei de morbo iudicaturi, huic in primis examussi cognoscenda sunt, quæ Hippocrates in opere prognostico tradidit; deinde, quæ de cōstitutionibus in alijs libris memoriæ prodidit: postea de ætatibus, naturis, anni temporibus, & locis, quorum non nulla etiam in prognostico perdocuit: ubi iam hæc edidicerit, pulsuum cognitionem adiungens, facili negocio iudicii diem prænoscet: vbi, siquidem morbus acutus nullum periculosum signum referat, & quarto die euidens quædam concoctionis nota comparuerit, septimo crisis futura est. Atque hæc breuibus iam explicata sunt, longe ueriſſima. Porrò, si quis lethalia signa, periculosa, & salutaria ignoret, nihil ex hoc sermone promouebit; quan q̄, si hæc quoq; cognoscat, coctionis autem notas ignoret, etiam nihil hinc frugis relaturus est. Huius rei gratia Hippocratis præsagiorū opus relegendum præcepi. Nam periculosis symptomatis præsentis una cum ⸗aliqua⸗ concoctionis nota quarto die apparente, iudicium, si paribus diebus accessio fiat, sexto expectandum est: quòd si hunc excesserit, octauo: si in imparibus, septimo: bonis signis apparentibus, septimo die morbus discutietur: etenim lethalia signa cum notis concoctionis nunquam euenerint. Hæc autem non minus, quàm periculosa & salutaria inspiciēda sunt: quia, si quarto apparuerint, septimo aderit mors. Dictum autem est, hoc nominari crisim malam. Animum hic aduertas necesse est, lethalium signorū tum magnitudini, tum copiæ. Si nanq; multa, magnaq́; die quarto euenerint, accessionibus distinguendum erit de morte futura: ad hæc cognoscendum hominem quarto die moriturum esse, modo accessio diebus paribus facta sit: si imparibus, septimo. Interdum sextus hominem iugulat, etiam si accessio contigerit in imparibus, propter morbi celeritatem, & magnitudinem, & symptomatum in quarto die euenientium copiam. Quamobrem accidentium magnitudo, quæ ex potentia sumitur, exacte dignoscenda est. Verum, quomodo hæc ab illa, quæ ab imaginatione æstimatur, distinguenda ueniat, in libris de crisi narratur. Omnia in omnibus confundere, & conturbare non oportet, sed, quātum ad dies tantum decretorios proprie pertinet, huc transferēdum est. Cum enim accurate admodum acutos morbos obseruasse-mus, quartum diem septimi esse indicem ex sua natura deprehēdimus. Ex sua natura, inquam, hoc est, si nullum rarum & magnum incidat uel extrinsecus, uel ex ipsa morbi conditione, uel etiam ægrotantis habitu, quartus omnino septimum indicat. Cæterum, si quid extrinsecus præter opinionem accidat, quo de postea mentionem facturi sumus: uel morbus uehementer, uel obscure, ad iudicium propellatur: & ægrotantis uires, aut ualidæ, aut imbecilles extiterint: attēdendum est, distinguendumque, æger periturus ne sit ante diem septimum, an post hunc de ipso decernetur. Siquidem, ubi malum aliquod extrinsecus præter spem euenerit: & morbus nō simpliciter acutus, uerum peracutus sit: ad hæc uires ægri imbecillæ: signum malum, quod in quarto die apparuit, septimum diem non expectat, uerum sexto æger hmōi morietur, præsertim si paribus diebus accessiones acceperit. Quòd si nihil extrinsecus erratū sit, & morbi motus haud ita præceps ac uelox, & æger ualidus, si quidem manifestum in quarto die malum indiciū fuit, septimo interitus comitabitur: si uero obscurum, excedet hunc quoque. Iam uero, si accessiones paribus diebus cōtigerint, octauo: si imparibus, nono æger decedet. Quæ porrò manifesta, quæ obscura indicia uocitem, in libris de crisi exactius monstratū est: quinetiā in hoc, sermone procedente indicaturi sumus: prius autem ad reliquas distinctiones reuertor. Appareat. n. euidēter bonum aliquod in quarto die signum: & nullius periculi circa ægrotum sit suspicio: fieri non potest, quo minus septimo die fiat iudicium, si nihil extrinsecus peccatum fuerit. Quænam igitur sunt, quæ committuntur peccata? quædam sanè ab ipso ægroto uidelicet: quædam a medicis his admirandis, putantibus, si quis introgressus ad ægrum, deinde succingens se uel cataplasma imposuerit, uel perfuderit, adusserit, uel clysterem indiderit, uel uenam inciderit, uel cucurbitulas adiunxerit, uel confricuerit, uel nutriuerit, aut huiusmodi aliud factitauerit, nihil ab ipso gestum esse artificiosum: hi enim, quoties ad ægrum accedunt, toties peccant. Non igitur iudicium in septimo die, ad quem paratum erat, fieri potest, tot interea erroribus admissis: quandoquidem naturæ motus statutis periodis pro sui ratione contingit: interim ab exterioribus peccatis circuitus seruare prohibetur. Sic itaque Hippocrates undequaque admirabilis inquit: ‖Natura omnino sufficit. Peccatur in hanc extrinsecus cataplasmate, inunctione, & totius, & partis insperſione. Sic etiam medicum ‖naturæ ministrum appellat, re uera medicum, non pharmacopolam quendam ex triuio: tantum enim hic a iusta naturæ ministri appellatione abest, ut ēt maxime contrarium nomē ipsi magis conueniat, inimico uidelicet & naturæ ipsius, & ægrotantium hosti iure appellato. Quapropter nos merito, cum quispiam de ægro aliquo euentum

In lib. de Alimēto. 1. Epid. cō. 2. t. 51. 3. 112. f

iubet

A iubet prædicere, cum distinctione id facimus, dicentes: huic morbus soluetur isto die, primum si uictus ratione a nobis, non alio quodam medico, regatur: deinde si nihil ipse peccet, & faciat quæ iunguntur, omnia: postremo si nullus magnus extrinsecus error admissus fuerit. Quæ iam exteriora peccata sint (quoniam hoc quoque diffinire pollicitus sum) opportunum erit dicere vt, si æger incendio domus accidente, aut latronibus inuadentibus, aut fluuio inundante, subito cogatur fugere, quanta ei noxa aduenerit, quorsum attinet referre? Simili modo, si tegmen aliquod delapsum, uel parietē sentiens* extimescat simul, & fugā repente moliatur: item, si per tegulā quippiam defluat, uel pluuia copiosior oborta capiti ægrotantis incidat, uel alius ēt quomodocunq; ipsum irrigauerit, ut locū mutare, uigil esse, & timere cogatur: & hoc nō mediocrē ipsi offensam inducit. Eodē pacto uicinorum tumultus, uel alia quędā talis uigiliæ cā eueniens, aut nuncium aliquod triste, pro noxæ ipsius magnitudine ēt prędictionis perfectionem corrumpit: vigiliæ siquidem ꝓp ipsum morbum intra prædictionem, & crisim ægris aduenientes, nihil præsagia offendunt: quæ uero extrinsecus inopinata ueniunt, horum nihil medicus præcognoscit: unde nec futuram inde offensam conijcere pōt. nec prædictioni secundum morbi rationē facte adiicere. Hæc itaque ipsa Hippocrates statim in aphorismorū principio prēcipit inquiēs, 1. Apho. 1. Ext. ord. 2. b

B Oportet non solum ipsum, quæ res postulat, facere, uerum etiam ægrum, assidentes, & exterio ra. Si nanque, ait, disquirere quippiam & indagare ex nostris cogitas, ipse primum opportuna facito uniuersa. Deinde æger in omnibus præcipienti obtemperet, nihilq; ex intemperātia peccet. Postea ij, qui adsunt ei, nihil erroris cōmittant, ut uel iram ob delicta cōcitent· uel tristitiam ex intempestiuis nunciis afferant, uel offensam, ꝙ imperfectius in re administranda se gerant: sed apparatus oīs ante iudicii tempus prompte statuatur: obsonia pulchre parentur: ministeriū inculpate exhibeatur. Insuper quartum genus eorum, de quibus rationem habendam iussit, apposuit: nominat ipsum uno complexus nomine, exteriora, multiforme licet existat: atque hoc culpa uacet: etenim pluuiæ, tonitrua, fulgura, uicinorum tumultus, canum latratus, insultus latronū, domus ruina, defluens aqua, fluuius irruens, incendia, ictus, atque eius generis uniuersa, exterioribus attribuuntur. Hæc igitur quatuor genera, quorum partes etiam sunt diuersæ, dum naturæ motus impediunt, subinde circuituum ordinem corrumpunt: qm̄, ubi quartus dies euidens iudicii signum attulerit, si neque medicus quid peccauerit, neque æger, neque ministrorū quisquam, immo si neq; extrinsecus error admissus sit: septimo die necessario crisis futura est. Ex quo innotescit, nō aliū quendā esse, qui exacte prēsagierit, alium qui rectam uictus rationem

C instituet, sed in eundem utraq; conuenire necessarium, nisi alterum ab altero corrumpendū sit. Quòd sanè peccatum in uictus modo quodlibet (sic autem nunc nomino uniuersam morbi curam) iudicium impediat, abunde ostēdimus: ꝙ autem nec uictus ratio proba sine status morbi, & crisis præsagio instituti possit, in medendi methodo declaratur. Si igitur hæc mutua opera perpetuo indigent, non alius quispiam medicus recte curauerit, alius exacte præsagiet: uerū, quicūque optimus fuerit, is præsagiet una & curabit. Sed de hmōi in aliis commentariis plenius tractamus. Nunc, quod ab initio statueramus, ad id reuertamur. Quartus dies, cum clarum aliquod indicium bonum asserat, septimo die iudicium fore innuit, nullo (ut diximus) errore interea cōmisso. At, si quis contingat, magnitudo eius inspicienda est. Si etenim exiguus extiterit, erit etiā sic iudiciū septimanū, uerū aliquid de iudiciorum bonitatibus ipsi deerit: dictū est aūt in prioribus, quòd perfecte, salubriter, sine periculo, & similia, bonis adsunt iudicijs. si maiꝰ sit erratum, in septimo die crisim fieri adhuc non permiserit. Animus itaque diligenter adhibendus est hìc omnibus, & offensæ magnitudo signis colligenda: nā interpretari ipsam nō solum difficile, sed prorsus ēt impossibile: artificiosum uero discipulū reddere, ut hęc quoque ex a mussi perdiscat, possibile: sed huius temporis non est, magis ad speculationem de crisi pertinet. Quare rursus ad

D sermonis reliquum redeamus, primam hypothesin in memoriam reuocantes. Quippe positū erat decernēdi signum manifestum, & ualidum, in quarto die morbi, & acuti & natura salubris euenisse: deinde nullo quidē errore cōmisso, bonam omnino crisim ad septimum diem futurā indicari: si porrò leuis planè contigerit, ita quoque in septimo euenturam, non tamē exacte bonam: si uero fuerit magnus, ut a septimo in sequentium aliquem crisis recidat, attendendū esse noxæ magnitudini iubemus: nam exacte huius regula deprehendet clare an, in nonum diem, si ue undecimū, crisis delabetur. Itaq; morbi, qui prorsus sine periculo sunt, ob delicta diuturni esse solent. Qui incolumitatem pollicentur, non tamen sine periculosis symptomatis, ob errata lethales fiunt. Quinetiā illi, qui omni periculo uacant, multis magnisq; deinceps erroribus cōmissis, in lethalium naturam incidunt. Nec mirum esse puto. Cum enim in sanis delicta grandia morborum lethalium causæ fiant, quid in ægrotis expectandum est? Proinde iam clarū est, indicium, & decretoriorum dierum sermonem, quē Hippocrates nos docuit, nō examinari ab alio quodam in apparentium consensu posse, quā qui ex æquo par illi uictus instituendi artifex est: hic enim solus errorum uim disquirit, pernoscitque, tū solus offensæ magnitudinem, & diei iudicaturi delapsum intelligere potest. Quemadmodum uero in morbis periculo uacantibus iudicia tantum remorantur, quantam ex peccatis interim noxā ægri acceperint, ita in lethalibus

præue-

præueniunt. Si enim,cũ dies quartus in lethali morbo ſignum lethale indicarit,in ſeptimũ diẽ E
mala prædicetur criſis:peccatũ uero non ita exiguum interea temporis contigerit: ſeptimũ diẽ
criſis nõ expectabit,ſed interim morbus iudicio malo uidelicet finietur.Sed,an quinto,uel ſex-
to,tũ ex ipſius morbi celeritate,tum ex offenſæ magnitudine, tũ ex acceſſionum figura definie-
tur.Quippe,qñ in imparibus ipſæ fiunt,morbus peracutus eſt, & peccata non admodũ exigua,
in ipſo quarto uidelicet,miraculum non eſt in quinto hominem interire. Qñ in paribus acceſ-
ſiones eueniunt,nec morbus peracutus ſit,nec erratorum magna offenſa,ſextum expectat.Hu-
iuſmodi aũt oĩa indicum,& decretoriorum dierum ſpeculationem confundunt:cum pauci me-
dici rectè uictũ præſcribant:pauci ægri obtẽperẽt : pauci ſuũ miniſterij munus legitime obeãt:
pauciores adhuc,quibus nihil externi aduerſatũ ſit. Quapropter medicum tum accurate curan
di,tum præſagiendi,peritũ eſſe conuenit;accurate uero ẽt læſionis magnitudinem diſcernere,
ut,& ſi aliquando iudicij diem prædicat,ſed interea temporis offendi ægrum contingat,muta-
re ipſe prædictionem exacte poſſit.Hinc perſpicuum euadit,ꝙ quicunque animo* puſillus,hu-
milisq́; fuerit,non ſolum non ſingula,quæ recenſuimus,in ægris cognoſcere ſtudet, ſed ne ſpe-
culationem quidem ipſam ediſcere ſuſtinet.

Quòd magna ex parte horam ipſam ſalutis, & mortis medicum prædicere con- F
tingat:ac de diligentia in prædictione adhibenda. CAP. 12.

AT generoſus aliquis,ueriq́; amator,tum qui labores in optimis quibuſque rebus nõ refu
giat,neq; theorematũ difficultatem,neq; tꝑis prolixitatem,neq; exercitij laborẽ ueritꝰ,
ad commemoratorum perfectionem ueniet: ut non ſolum diem firmiter aliqñ poſſit prædice-
re,ſed ẽt horam ipſam,in qua ægrum quempiam liberari,uel mori neceſſariũ eſt.Poſteaquam
enim diem aliqñ,uerbi gratia,mortis cognoueris,conſiderandum eſt inde,in quo potiſſimũ ac
ceſſionis tꝑe æger maximè grauetur.Si etenim ſtatim inuadente ea refrigeretur uehementius,
ut uix ad calorem reduci poſſit:calor diutiſſimè abſit: pulſus exiguus, aut nullus, aut malus ap-
pareat:motuꝫ pigritia,uel ẽt ſomnus ueternoſus,aut aliud quippiã:hoc maxime tꝑs conſideran-
dum eſt.Quòd ſi hoc quidem moderatum fuerit,in ſtatu autem uel delirantem,† uel cum impe
tu exilientem,uel diſſolutum uideas,aut febris magnitudinem non tolerantem,ſed uehementer
inardeſcentem,uertigine laborantem,capite dolentẽ,cordis.i.ſtomachi morſu laborantẽ,uel
id genus alijs,hoc maxime tꝑs eſſe ſuſpicari cõuenit. Porrò,ſi in principio acceſſionis,uigoreq́;
mediocriter euenientibus,declinatio quædam animi deliquia,ſudores inæquales,frigidos,uel G
circa caput ſolum,uel ceruicẽ,uel pectus inferat:pulſus obſcuros, exiguosq́; efficiat, & his ſimi
lia : hoc præcipue tꝑs obſeruandum eſt, ſciendũq́; manifeſto in peſſimo acceſſionis tꝑe hoĩem
moriturum. Atqui,ſi hoc definitum,cognitumq́; aperte ſit, nullum adhuc eſt negocium mortis
horã dicere:quippe cum ſecundus dies, exempli gratia, & quartus uehementiorem acceſſionẽ
adferat,q̃ primus,tertius,& quintus:ad ſextum diẽ mors prẽmonſtrabitur:appareat uero pars
acceſſionis grauiſſima in ipſius inſultu,eaq́; ſexta hora,in hac moriturum hominem nõ eſt ope
roſum dicere. At hoc non dico,ut quis putet,nunquam tali ſpeculatione fretũ falli poſſe:uerum
maiore ex parte ueritatem aſſequi,non probabili ſermone,ſed re ipſa,oſtendimus.Illud aũt no
ui certo,quoſdã, qui optimis inuident,facere:uolunt.n.futurũ nos ſemper prædicere, licet nul-
lum interim ſignum firmũ hẽamus,quanquam aruſpicibus auguribusq́; denuo augurari,immo
lareq́; concedant. Deinde ſimul quidem obſtrepunt nobis,tanquam maiorẽ,q̃ hominibus con
ueniat,ſpeculationẽ appetentibus:ſimul uero in operibus tam acerbe prædictiones inquirunt,
ut nulli uates ita inquirant.Atqui non illos reſpicere,ſed ueritatem ipſam,& ſignorum facul-
tates diligenti exercitio pernoſcere,oportet:&, ubi hæ tuto definiri poſſunt, prædicere conator:
ſi aũt quid obſcurum fuerit,ſequentẽ diem expectare oportet.Porro,ſi nihil in ipſo firmiter p̃- H
ſagire poſſimus,ſatius eſt tacere,q̃ temere pronunciantem falli.Ego ſanè ex tali ſecuritate mo
tus,haud noui me in prædictionem longo tꝑe erraſſe, etſi in primo ſtatim febris initio ſubinde
de totius ipſius natura pronunciauerim,uel tertianam eſſe hanc inuadentem febrem inquiens,
uel quartanã,uel quotidianam,uel harum quidem nullam,cõtinuam uero,& acutam aliquam,
quartum diem non excedentem.Verum in omni principio futurum cognoſcere non licet,† ni-
ſi quis ex amuſſi morbi ſpeciem perſpectam referat:ξ& hoc ad opus de criſi pertinet.

† *vel cataphoratentatũ, vel inquietatum.*

† *niſi ſi quod principium ex amuſſi morbi, ſpeciem perſpicue oſtendat.*

De uia ac ratione Iudicatorium diem in acutis, ac longis morbis prædicendi. CAP. 13.

ITerum igitur ad inſtitutum reuerſi,dicamus:ſi quis primo die acuta febre infeſtetur, nullum
autem periculoſum ſignũ ipſi adfuerit,ſed in urinis aliqua concoctionis nota inuenta fuerit,
nõ extra quartũ diẽ morbus ſoluetur.Quinetiã,ſi multa lethalia primo die ſtatim deprehendan
tur,morietur planè non extra quartum diem. At,ſi acute febricitet, nullum uero lethale adſit,
immo nec aliqua concoctionis nota,fieri non poteſt,ut hic quartanus decedat. Diſtinguendũ
hic rurſus eſt,utrum,ſicut nulla concoctionis nota adeſt ei, eodem modo neque temporis lõgi

ulla:

A vlla:an,præter q̃ concoctionis indicia deſunt,ẽt temporis ſigna adſunt. Si nanque,ut concoctio
nis,ita temporis oĩno ſigna abſint,in ſecundo quaternione morbus ſtatum accipiet. Quòd ſi lõ
gi temporis indicium adfuerit, excedet omnino ſecundum quaternionem, hoc eſt diem ſepti-
mum. Cæterum, quantum extendetur,hoc non licet ſtatim ab initio cognoſcere:ſed in ſequẽti-
bus diebus diſtinguetur. Tantum aũt ex hac prænotione ad probam uictus rationẽ præcipien- 1. Apho. 7. Ext.
dam acquires, q̃ cognoſces. ſtãtum alimenti mõ conuenire, quantum ſtatu poſt futuro. ‖ Cũ. n. ord. 4. d
morbus peracutus eſt, ſtatim etiam extremos labores hẽt:in quo extreme tenuiſſima uictus ra-
tione vtendum eſt:cum autem ſecus eſt, paulo pleniorem uictum tantum admittere conuenit,
quanto morbus extremis mitior, clementiorq́; ſit. Extrema, ſtatum morbi appellat:ſiquidem
peracutum quoq; morbũ extremos labores ſtatim habere dicit, hoc eſt acceſſiones & ſympto-
mata:id aũt aliud nihil eſt, q̃ morbum uigere. Talis ſanè morbus, qui ſtatim à principio ſecun-
dum quaternionem exceſſurũ ſe indicat, ſcd'o & tertio die accuratius a te intelligetur, in quan-
tam temporis prolixitatem extendetur:in quarto, uel proxime conieceris futurum ſtatũ, & cri-
ſim:nam, ſi cruditatis ſigna & temporis, nihil mentione dignum referunt, ẽt tertio quaternio-
ne longius ægritudo extendetur. Enimuero, ſi claram aliquam mutationem faciat, non tñ iam ſi
B gnum aliq̃ cõcoctionis in primo quaternione appareat, in tertio quaternione criſis expectan
da eſt. At, ſi crudus adhuc uideatur in ſeptimo die, non tñ inſigne quoddam & magnum tempo-
ris indicium hãs, ſperandum in quartum quaternionem, hoc eſt in decimum quartum diem cri
ſim eius extenſum iri:definiendum uero eſt exacte in undecimo:ut. n. quartus ſeptimi, ſic vnde-
cimus decimiquarti index eſt: ubi. n. clarum aliquod & fidum ad amuſſim ſignum concoctionis
iam eo die antea innotuerit, in decimoquarto iudiciũ fore ait:obſcurum ſi eueniat, alijs iã atten
dẽdum eſt. Si nanq; morbus celerem motum obtineat, & aliorum nullum obſtet, forſam etiam
decimus quartus decernet:ſin minus, in decimo ſeptimo criſis erit:at, ſi nihil in undecimo pror-
ſus ante fuerit iudicatum, in decimoquarto iudicium eſſe nequit. Cõſiderandum autem hic to-
tius morbi motus, aliaq́; ſymptomata omnia & indicia, utrum decimo ſeptimo, uel etiam deci-
mo octauo criſis ſperanda ſit, an longius progreſſura: interdum enim in his quoque iudicatur,
plerunque uigeſimo, interim uigeſimo primo: iudex autem amborum eſt decimus ſeptimus, &
magis uigeſimi:decimus octauus autem ſolius uigeſimi primi. Porrò, ſi morbus quiſpiam mox
ab initio non adeo celeriter moueatur, ſed uelut comburens* inuadat:& alia ſigna longioris tẽ- * συνεχόμενον
poris adſint:huius ſtatum præſagire in principijs nemini licet:uerum, q̃ non intra decimũquar
C tum diem criſim accipiet, liquido conſtat:quouſque uero extendetur, non cõſtat, ſed diſtingue
re oportet prius:periculoſusne ſit, an non. Si periculoſus eſt, & præterea uires ægri imbecillæ,
mors ante, quàm in longum extendatur tempus, præuertet: ſi periculo uacat, procul omnino
criſis eſt: non enim fieri poteſt, ut celeriter iudicetur morbus, qui præmonſtrarit notam longi
temporis. Quantum igitur tempus ad amuſſim ei accedet, non modo non primo die, aut ſecun-
do, aut tertio, ſed ne quarto quidem inuenire abſolute ſperandum: uerum in decretoriorũ die-
rum ſequentibus periodis perſpicuum fiet. In ſecundo quidem quaternione latior eſt coniectu
ra, in tertio accuratior. Quòd ſi enim ad ſeptimum uſque diem cruditatis & temporis indicia
vehementiora compareant, ante uigeſimum diẽ criſis eſſe non poteſt: ſi moderatiora eueniũt,
aut permanent æqualia, poteſt. Itaque, ſi ante uigeſimũ diẽ decerni non poſſe, manifeſto noue-
ris, idq́ue temporis notis uehementibus, inſpicere tertium quaternionem;: &, ſi adhuc tẽporis,
cruditatisq́; ſigna in hoc intẽdantur, procul a uigeſimo die criſim productum iri ſpem habeto:
æqualibus ſignis manentibus, hìc quoq; poſt uigeſimum uenturã dicere licet: diem uero ipſum
cognoſcere iam non eſt:tertius autem & quartus quaternio eum indicabit. Si nanque ſemper
magisq́; cruditatis ſigna exoluãtur, primo poſt tertiã ſeptimanã quaternario criſim morbi ſpe-
D rato:ſi nulla inſignis mutatio fiat, in quartam hebdomadem progredietur. Qui autem morbi
ad decimum quartum crudi omnino ſunt, & tardius quodammodo mouentur, non citius qua-
drageſimo iudicantur. Poſt quadrageſimum uero iudicia diſſolui:& lentis concoctionibus ma-
gis, quàm ſubitis mutationibus, morbos ſolui, & nobis quidem prius dictum eſt, & alijs omni-
bus, qui artis opera in obſeruatione habent, ſic uidetur, ut etiam Archigeni. Accidunt quidem
aliquando in his quoque præcipites mutationes, quemadmodũ in ægris ab Hippocrate deſcri
ptis inuenias: præſagiendi autem ipſarum methodus hæc eſt: in ſumma enim ſignorum uires In Prog. cõ. 3.
cognoſcere oportet, ſicut Hippocrates etiam præcepit, ſi quis præſagiendi peritus exacte futu- 2. 37. 4. 211. e
rus eſt. Plerique medici, qui huiuſmodi ſpeculationem audent attingere, ad ſignorum numerũ,
non poteſtates, reſpiciunt. Sed hæc & in opere de criſi tractentur. Tempus autem fuerit diſcor-
diæ ſermonem aggredi, & experientia, ac ratione eum explorare; has ſiquidem alibi etiam o-
ſtendimus omnium, quæ in medicina diſquiruntur, eſſe iudices.

GALENI DE DIEBVS DECRETORIIS

LIBER SECVNDVS

ARGVMENTVM LIBRI

Experientia ac ratione vim explicat dierum iudicatoriorum, indicat item illorum ordinem & proportionem: & qui quos ad morbos pertineant.

Quid hoc libro agendum. CAP. 1.

QVantum sanè ex diebus decretorijs medicinæ operibus cõmoditatis adueniat, superiori commentario uniuersum ostendimus: cur autem non omnes eodem modo de omnibus scripserint, dictum est hoc quoq; antea: at, quo pacto non nulli ipsorum errauerint, alij recte senserint, nondum exposuimus. Hoc ita q; primum nunc repetendum: deinde causa explicanda erit, qua de neq; omnium dierum numerus est decretorius, neque decernere nati eandem habent omnes potentiam. Porrò, cum uniuersæ medicinæ artis speculationes, aliæ experientia, aliæ ratione, aliæ utroque inueniantur probenturq́ue, conabimur hìc quoq; ambobus instrumentis erratum deprehendere: rectè scriptum laudare, approbareq́ue. At, quoniam mentiri forte cuipiam uidear, si ex ægris a me obseruatis prædictos dies ab experientia commendari tibi persuadere coner, satius esse duco illos, quos Hippocrates, uir, ut cæteris fide dignior, ita omnium consensu decernendi peritissimus, animaduertit, sermoni apponere: & primum quidem confusum, ac indefinitum experimento (cuius & antè memini) ad definita reducam.

Hypotheses, ut dierum iudicatoriorum uis, experientia, ac ratione comprobetur. CAP. 2.

DIctũ est in ipsis, primum unum certe, dierum puta decretoriorum inquisitionem in oĩbus deinceps ægrotis fieri non esse necessarium: illos tantũ numerandos probãdosq́ue, in quibus nec ipse medicus, nec æger, quid peccauerit, immo nec assistentes: aut ẽt extrinsecus offensa quæpiam obuenerit: deinde morborum initia non ratione quapiam, sed ex (ipsa euidẽtia capienda, cum primum æger ipse manifesto sensit morbum sic eum inuadentem, ut præsentẽ quẽpiam medicum de hoc consulere desiderarit: tertium, cũ in plures se ordine consequentes dies crisis partita sit, cuius propria dicatur, posse dignoscere. Nisi enim quispiam his definitis experimento decretorios dies disquisiuerit, vehemẽter errabit: & quidem in experientia ipsa iudiciũ tale est: ratione uero quemadmodum iudicari experientiam conuenit, post hæc enarrabo. Naturalem esse conuenit, qui hæc iudicet: & persuasum habere, ‖ naturam prorsus sufficere, & summa quadam prouidentia corpori nostro prospicere: item proprijs ẽt motibus ordinatis siq́d aliud, ita & ipsam uti. Horum quædam ex libris de particularum usũ ratiocinari licet (ostensum enim est ibidem summũ naturæ in aĩali fingendo artificium) quædam in conceptuum incremẽto, perfectione, & partu. Nam cuiusque animantis conceptui suum generis statutum tps exacte seruatur, natura uidelicet ordinatos motus semper habente. Sic etiam post editionem, seu partum unumquodq; animans increscit, absoluitur, & declinat præfinitis temporibus. Iam uero, q̃ libros de naturalibus facultatibus perlegerit, item alios uniuersos, quos particulatim de singulis naturalibus actionibus conscripsimus, persuasũm, opinor, habebit, quantum prouidentiæ simul & ordinationis, naturæ motus habeant. Si iam hęc crediderit, mireturq́; artificiũ pariter, & ordinem naturę, recordatus iterum, quantũ ipsa superetur prouidentia, & ordine a cælestibus, ordinationem quandam, puto, substantiæ nostræ motui connatam tribuet. Atq; pulchrum oẽ, quod hìc pulchrum sit, atque etiam ordinatum, & artificiosum, ex supernis innasci dicet: inordinatum & erraticum ex materia, quæ hic uersatur, prouenire. Atq; hæc primus oĩum, quorum memoria ad nos peruenit, græcorum Hippocrates credidit: post eum philosophorũ præcipui. At, nisi sermo in longum proueheretur, demonstrationes forsan, quas dicunt, ad fidem prædictorũ dogmatum adduxissem. Verum hæc præsenti sermoni sufficiunt. Expedit igitur medicũ, qui Hippocratis arte dignus futurus est, si quid aliud † hoc certe persuasum habere, experientiã iudicare, naturam rem quandam esse ordinatam: ξ &, cum materiam superauerit, proportionibus quibusdam definitis, & periodis ordinatis, motiones ipsius fieri. At, quæ præter rationem incidunt aliquando, ordinemq́; confundunt, tunc ipsi obueniunt, cum non planè materiã uicerit, sed impeditur, prohibeturq́; suis proportionibus moueri. Hoc enim si tibi psuaseris, ac deinde experientia perdidiceris septimo die crisim esse tutam simul & perfectam, sine periculo, cũ bonis signis, & crebram: ad hæc ei, quæ decimoquarto euenit, assimilem: insuper quartum diẽ septimi esse indicem: undecimum uero decimiquarti: subibit statim de septimo considerare quippiam, Vbi. n. prima hebdomade bifariam diuisa, quartus sectionem recipiens, qualis finis futurus erit, prænunciat, & secunda similiter, quomodo nõ quis intelliget septimanã quanq; perfectam

In lib. de Alimẽto.

† hoc certe persuasum habentẽ, naturã rem quandã esse ordinatam, ad iudicandã experientiam accedere.

A ctam quandam esse periodum, cum mediũ ab utroq; extremo exæquo distet, & propterea quo
que ad ambo cõionem similem obtineat? Nam quartus morbos, qui primo die non cessarunt,
soluere conatur: undecimus rursum quos septimus nõ discussit. Quod, si morbus maior sit, q̃ ut
quarto die crisim accipiat, dies quidẽ quartus præparat, finem uero imponit septimus. Pari mo
do, qui septimo non desierunt, undecimus dies soluere molitur: atq; hic uel ipse decernit, uel ip
si decimoquarto præparat. Ego quidẽ hìc in speculatione sisto. Numeri uero an ipsi agere nati
sint, an ordinatos motus sequantur non agentes ipsi, uerũ substantias, quæ in tpis quodam spa
tio agunt, comitantes, philosophis considerandum relinquo. Cum ergo id quis cæperit, quod
utrisq; cõiter in confesso est, uidelicet cœlestes substantias semper suis motus proportionibus
usas apparere: iam uero & in terrenis animantibus, qñ exacta fruuntur ualetudine, aliud aliam
imprægnationis, partus, incrementi, perfectionis, uigoris, inclinationis, & dissolutionis numeri
proportionem possidere: crediderit nimirum, & decretorios dies numerum quendam ordina
tum habere: interim hunc in morbis ex dispositionibus naturæ contrarijs confundi. Nam, si (ut
ante dixi) ad experientiam deuenerit, septimanas nimisquam potentes inueniet: proxime his
quaterniones: inspiciet aũt dies intercalarios, tertium puta, quintum, sextum, nonum, qua rõne
B fiat, ut decernere possint. Ad hæc magis inquiret, inuestigabitq; diem septimum decimum, deci-
mumoctauum, uigesimum, uigesimum primum, omnesq; deinceps his respondentes. Si etenim
in uigesimum diem tres septimanæ finiunt (ut Hippocrates arbitratur) oportet indubie decimũ In Prog. cõ. 3. t.
septimum uigesimi esse indicem: excedere autem è primo dierum decretoriorum ordine deci- 34. 207. b
mumoctauum uigesimum primum. Porrò, si integræ hebdomades connumerandæ sunt, deci-
musoctauus uigesimi primi index erit: rationem uero nullam decretoriam habebunt decimus-
septimus, & uigesimus dies.

De diebus iudicatorijs ex Hippocratis obseruatione primo libro de vulg. morbis. CAP. 3.

PRimũ itaque, quo modo experientia hos cõmendet, percenseamus, deinde sic ad rõnem p
ueniamus. Cęterum experientiæ mentionem ab Hippocratis sententia sumemus, auspicati
a primo libro de morbis uulgaribus. Scripsit itaque de morbis, qui ex secunda aeris mutatione
" prouenerunt, hunc in modũ: ‖ Febres ardentes pauciſſimæ ortæ sunt, minimeque his obnoxij la * 1. Epid. cõ. 2. t.
" borarunt: neq;. n. sanguinis profluuium, nisi exiguum adeo, idq; paucis accidit; neque deliria: re 16. 17. 3. 109 f g.
" liqua omnia facilè tulerunt. Crisis conuenienti admodum ordine plurimis his contigit decimo
septimo die cum remittentibus. Dein ad finem tertiæ constitutionis, exquisitius adhuc de ijs, 1. Epid. com. 2. t.
C qui decimoseptimo die iudicati sunt, ita pronunciat: ‖ Quæ circa iudicia, unde cognoscimus, si- 82. 83. 4. 116. b. c
" milia, aut dissimilia sũt. Quippe fratres duo Epigenis eadẽ simul hora febricitare inceperũt; de-
" cubuerunt iuxta theatrũ. Natu maioris morbus sexto, iunioris septimo die, iudicatus est: remi-
" sit diebus quinq; ‖ alteri, sex alteri. ‖ Inde eadem utrisq; hora simul reuersus est. Post uniuersus
" morbus utriq; pariter decimoseptimo die in crisim incidit. At hoc nondum fidei satis forsan ha
bet, quo decimumseptimum diem ordini decretorio numerandum esse, credamus, q̃ duos iudi- Ibidem.
" cauerit. Adhibeamus igitur animum iis, quæ deinceps dicuntur: ‖ Plurimis sexto die iudiciũ de
" morbo euenit. Remissiones eius diebus sex durarunt. A reditu quinto die crisis subsecuta est.
Hoc iam memoratu dignũ est, si & in secunda aeris constõne septimodecimo nouit permultos
ad iudicium peruenisse. Item in tertia non solum fratres duos, uerum ẽt alios complures sexto,
die crisim sustinuisse primum ait: deinde febrim eis sex diebus remisisse: postea crisim accessisse
" die quinto, hoc est decimoseptimo a morbi exordio. Sed his subiungit: ‖ Quibus septimo die cri Ibidem.
" sis aduenit, septem quoque diebus remissiones habuerunt: post recidiuam tertio iudicati sunt,
" hoc est hi quoque in uniuersum decimoseptimo. Post hæc rursus: ‖ Quibus iudicium quinto die Ibidem.
obuenit, & febris septem diebus remisit: deinde reuersa triduum eos exercuit: rursus die uno re
D misit, altero redijt: & his decimoseptimo die de morbo iudicium cõtigit, Quinetiam alios quos
dam sexto die crisim passos scribit: sex item diebus morbum remisisse: dein reuersum tribus
diebus occupasse: postea remisisse rursus die uno: altero ipsius recidiuam accidisse, i. decimose-
ptimo, in quo iudicium factum fuit. Verũ alios quosdam sexto die iudicatos esse cõmemorat:
vii. diebus morbũ cessasse: post hæc repetiisse: & iiii. die, hoc est in summa xvii, crisi fuisse discus-
sum. Cæterũ non cõtentus toto hoc sermone Hippocrates, & si eo ipso posset magnopere ostẽ
dere decimiseptimi diei fortitudinem in iudicio, intulit, ‖ Nulli ęgroto hac ratione recidiuã esse Ibidem.
factã cognoui. Quare nõ solũ frequẽter decernere decimumseptim⁹, sed ẽt firmiter idoneus est.
Non igitur est ex decretoriis coincidentibus, sed ualidis & primis annumerari dẽt. Atqui, si ex
illis est, proportionẽ quandã ad decimũquartũ seruare, rõni est consentaneum. Si itaq; cõiũctũ
quaternionẽ cogitaueris, & cõseruatũ, ut in xiiij incipiat, in decimũseptimum desinat, habueri-
mus sic conseruatam periodũ. Si porrò disiunxerimus, ut decimusquartus secundæ hebdoma-
dis finis sit, incipiat aũt a decimoquinto tertia, nõ ad decimũseptimũ sic, uerũ ad decimumocta
uũ, primus tertiæ hebdomadis quaternio perueniet. Atqui, si hoc uerũ est, tertia septimana in ui
gesimum necessario finiet: quemadmodum, si ẽt decimũseptimũ statuerimus primi in tertia se-
ptimana quaternionis finẽ esse, ad uigesimũ diẽ huius septimanæ finis producetur. Merito igit

Hip-

Hippocrates præuidit, ſicut decimumſeptimũ experientia inueſtigauit, ita & uigeſimũ experientia explorandum. Cum.n. decretorius inuentus ſit, maximum decimiſeptimi diei teſtimonium erit: ubi ex decretoriorum dierũ numero deciderit, vel planè a uigeſimo primo ſuperetur, queſtionem non exiguam mouebit. Rationi ſiquidem minime conſonum eſſe videt. xvij. quidem fortiorem decimooctauo, uigeſimum uerò imbecilliorẽ uigeſimo primo eſſe. Quapropter poſt illa, quæ de xvij. in primo libro epidemiõn ſcripſit, de xx. hũc in modum ait, ‖ Quibus parotides ortæ ſunt, xx, die criſim habuerunt. Extinctæ aũt ſunt oĩbus, quibus in pus uerſæ non ſunt, uerum ad ueſicam declinauerunt. Atq; de hoc ſatis. Iterum deinceps ait, ‖ Quibuſdã ſeptimus dies iudiciũ attulit, nouẽ diebus remiſſiones fuerunt: poſt repetitionẽ morbi quarto de criſis aduenit, in uniuerſum uidelicet xx. Ad hos deinceps addit non nullos, ‖ q̃bus vij. die criſis apparuit, ſex diebus remiſſiones, mox repetitio morbi, deinde ſeptimo iudicium, ſummatim xx. Poſtea paululũ pgreſſus: ‖ Sunt, ait, q̃ xi. die criſim exceperũt, repetitionẽ xiiij, criſim abſolute xx. His deinde ſubnectit: ‖ Si uero, inquit, non nulli irriguerint in xx, his iudiciũ quadrageſimo cõtigit.

1. Epid com. 2. t. 84. 3. 116. c

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem. t. 85.

Ibidem.

De diebus, qui in reliquis libris Hippocratis obſeruantur: & quopacto ij per integras hebdomadas nequeunt numerari. CAP. 4.

VIdes hic, arbitror, rurſus uiri diligentiam. Nouit.n. q̃, ſi quis ualidis decretorijs, hoc eſt q̃ in quaternionibus, & ſeptimanis augenter, decimumſeptimum aſcribat, cogetur ſtatim uigeſimum & quadrageſimum attribuere, quemadmodũ & uigeſimum quartum* & xxxi. ſiuigeſimũ apponat, ſtatim nimirum cogetur & xiiij, xvij, & quadrageſimum adijcere: quinetiam, quadrageſimũ ſi quis ualide iudicãtibus attribuat, liquet ẽt xvii, & xx, eſſe annumerandum. Etenim vſq; ad decimumquartum nulla de diebus eſt inter medicos diſſenſio: uerum ſequentium hos ordo totus ab illis confunditur, quia non nulli non adeo experientiæ mentem, ſed rationi ſoli, adhibẽt: quo factum eſt, ut integras hebdomadas putent eſſe complicandas. Poſtea, cum ſicuigeſimum primum fortibus decretoriis adiungant, neceſſe eſt ideo decimumoctauum quoq; & quadrageſimum ſecũdum, eos aſcribere; hunc quidem, ut ſeptimanas ſex complẽtem, illum, vt uigeſimi primi indicem. Porrò hac ratione decretoriorum dierum exploratio magnã operam non deſiderat. Si nanq; totus dierum a deſcimoſeptimo ordo ualidior appareat, bifariã ſinguli dies fidẽ habebunt, ex propriis experimentis, & aliorum teſtimonio. At, ſi rurſus a decimooctauo numerus frequenrer decernere inueniatur, & perfecte & firmiter, tum, qui ſeptimũdecimum ſequitur, imbecillior apparebit. Quod cũ intellexiſſet Hippocrates, oẽs omnibus cõtulit, decimumſeptimum (hinc.n. diſcordiæ initium inter medicos ſubortum eſt) decimooctauo, uigeſimo uigeſimum primum, pari modo uigeſimum quartum uigeſimoquinto, rurſus uigeſimũſeptimum uigeſimooctauo, & trigeſimum primum trigeſimoſecundo, trigeſimum quartum trigeſimoquinto, quadrageſimum quadrageſimoſecundo. Quem uero ordinem experiẽtia probet, in epidemijs indicauit, † eadem ipſa aſcribens, q̃ paulo ante citaui, aliisq; in cõmentariis: atq; tertiæ conſtõnis mentionem faciens hoc ferè modo ſcribit: § [a] ‖ His frequenter undecimo die criſis aduenit: ſunt, quibus uigeſimo contigit. Dein ægris noĩatim citatis, [b] Herophontem ordine tertium poſt tres aeris ſtatus ſcriptũ, decimoſeptimo die iudicium accepiſſe ait: [b] Quartam, Philini uxorẽ uigeſimo die mortem oppetiiſſe. Poſt hãc, Epicratis uxoris meminit, de qua adfinẽ totius hiſtoriæ hæc uerba apponit: [b] Quadrageſimo bilem modicã uomuit: octogeſimo febris perfectè iudicata. *† [d] Sextum ordine Cleanactidẽ in libri huius calce adducit: § [c] Octogeſimo, rigore infeſtatus eſt, febris acuta eum prehẽdit, ſudor multus ſubſecutus, in urinis rubrũ & læue redidebat: perfectè iudicatus eſt. [d] Decimus æger eſt Clazomenius, quem & ipſum quadrageſimo, die liberatũ per criſim eſſe ſcribit. Atqui dies quadrageſimus ex ordine decimiſeptimi eſt, quẽ admodum octogeſimus: conueniebat aũt quadrageſimum ſecundum eſſe decretorium. Quod ſi dierum cõputatio ſecundum ſeptimanas integras fieret, non quadrageſimus, uerum quadrageſimus ſecundus dies decretorius inueniendus erat: ſic nõ octogeſimus, ſed octogeſimus quartus. Quare decimiſeptimi diei ordinem altero longe fortiorem eſſe nemo ignorat, non ſolũ, q̃ multos in eo criſim accepiſſe recenſet Hippocrates, ſed q̃ nec decimioctaui, nec uigeſimi primi nec uigeſimiquinti, nec uigeſimioctaui, immo nec trigeſimiſecũdi, nec trigeſimiquinti, nec quadrageſimiſecundi, ſexageſimitertij, nec octogeſimiquarti meminit. Nam in tot ægrorum catalogo, quos partim nominibus proprijs adduxit, partim ſumma quadam comprehendit, in uno quoq; aeris ſtatu, nullum ex commemoratis diebus decretorium eſſe inuẽtum, alterius ordinis euidentem excellentiam indicat. Cum enim ex hoc ordine multi ſæpe perfecte firmiter, bene, & recte inueniantur indicaſſe: ex altero ne unus quidẽ in toto primo epidemiõn libro, qui tuto decreuit, nedum perfectè uel ſalubriter, ut non occidat: inſignem alterius eminentiam eſſe putabimus: An igitur in primo ſic, in tertio aliter ſcriptum reliquit: † Nã & illic, ex ſecundo aeris ſtatu egrotantium mentionem faciens, in ſumma dixit, oẽs ferre ſuperſtites octogeſimo iudicatos eſſe: & per Iouem non nullos ipſorum haud ignobiliter, nec ſine ſignis: ut ægrum tertium, quem in libri principio decripſit, inſ Dearcis horto decumbentem. § Quid enim erit? Quadra-

geſimo

*Al. trigeſimum quartum.

† *ut qui tum hæc ipſa ſcripſerit, quæ paulo ante citaui: tũ uero præter hæc, in tertia quidẽ conſtitutione hoc ferè modo.*

A Ibidem. 115. c. t. 76.

B t. Epid. c. 3. t. 20. 21. 22. 3. 122. a. b. c. d. f. g.

C Ibi. 123. a. t. 23.

*† *Poſt hãc uero ſextum ordine cleonactidẽ cõmemorat, in narrõnis calce hæc ſcribens.*

D Ibid. 124. h. t. 27.

†† *Sic ex græco uertendum. Certe & illic ægrotos quidẽ in cõſtitutione enarratos, una ſumma complectens, dixit oẽs ferè, qui ſuperſtites fuere, octogeſimo iudicatos eſſe: ex particularib. ãt, quorũ noĩatim meminit, aliquos quidem in quadrageſimo iudicatos eſſe dicit: & per Iouẽ non nullos ipſorum haud ignobiliter nec ſine ſignis: ut tertiũ à principio libri ſcriptum in Dealcis horto decumbentem.*

A Agesimo ‖ die pituitosa recrementa, alba, & copiosa deiecit; largiter sudauit per totũ: absolute iu- 3. Epid. com. 1. t.
" dicatus est. Quosdã vero, qui in longum nimis morbum inciderant similiter & ipsos ratione vi- 29. 3. 134. d
" gesimi diei multiplicati, crisim accepisse: quẽadmodum nonum ægrum ex aeris statu Heropy-
thon, ‖ centesimo, & vigesimo die de morbo iudicium perfectum habuisse, refert Hippocrates. 3. Epid. com. 3. t.
Sic aliquos vigesimoquarto die, & vigesimoseptimo, item trigesimoquarto, iudicatos esse bene 80. 3. 150. d
simul, & tuto, & pfecte memoriæ prodidit: in vigesimoquarto sanè decimũ ex aeris statu ægro
" tum, hoc fere mõ scribens: ‖ Vigesimoquarto die vrinam misit copiosam, albam, in qua multum Ibidem. t. 81.
" subsidebat: sudores calidi è corpore toto manabant: vnde febris discussa est: ‖ Vigesimoseptimo Ibidem. t. 78.
" die puellã in Abderis: sed & ipsam sudore largo prorsus febre liberatam esse refert. hãc autem
post aeris constitutionem ægrotasse septimam cõmemorat. Porro trigesimoquarto die octauũ
ex aeris statu ægrum ‖ Anaxionem, sudore quoq; ipsum febre prorsus leuatum fuisse percenset, Ibidem. t. 79.
fidamq; ei crisim obtigisse. Cæterum nullus hoc libro in altero quodam decretoriorũ dierũ or
dine crisim accepit: verũ ‖ Dealcis uxorem in vigesimoprimo decessisse cõmemorat: nec vllum Ibid. 151. to. 86.
in aliquo die, qui in decimooctaui secta cõtinetur, superstitem mansisse. Dicitur itaq; secũdo si-
gnificatu, vti prius interpretati sumus, nõ solum superstes, verum mortuus ẽt, crisim accepisse.
B Sed, vt retuli, non mõ in eis diebus nemo seruatus est, sed ne mortuus quidem, si Dealcis vxorẽ
excipias. In altero ordine complures seruati: quamuis nõ nulli etiam vita defuncti: quemadmo-
dum ‖ mulier, quæ Cyzeco binam fœmininam prolem peperit, decimoseptimo die perijt. ‖ Ado Ibidem. t. 85.
" lescens aũt in Melybea, omniũ postremus ab Hippocrate citatus, vigesimoquarto interijt. At ‖ Ibidem. t. 87.
" Hermocrates secũdus à principio, vigesimoseptimo die fatis concessit. ‖ Apollonius autẽ in Ab 3. Epid. com. 1.
" deris decumbens, decimustertius ex aeris intemperie ægrotus scriptus, trigesimoprimo perijt. t. 5. 3. 130. h
" Vt igitur septimo die, & vigesimo cõplures interire vidit, quippe cum dies ij, qui validam virtu 3. Epid. com. 3.
" tem hñt, non modo seruent, sed ẽt interimant interim: sic vnumquenq; eorũ quos recensui, con t. 84. 151. b
" spexit nunc seruantem aliquos, nunc occidentem. Iam uero secundum ex circunfluo aeris statu
ægrũ octogesimo interijsse ait, & primũ centesimo vigesimo: sicut arbitror, & vltimũ laborantẽ
ante pestilentem constitutionem, decimoquarto die mortuum esse: tres ante ipsum, septimo die
perijsse. Quid opus est multis verbis? nullũ. n. ‖ alium ‖ nec in primo, nec tertio epidemiõn libro,
vel superstitem vel mortuum in ordine dierum, qui à decimooctauo numerantur, inuenies: sed
omnes, qui intra septimum decimum iudicati sunt, iudicium habuere in diebus, quos vniuersus
medicorum chorus decretorios esse consentit. Porrò, qui decimum septimũ excesserunt, illorũ
C vnus tñ vigesimoprimo interijt. Proinde hæc sufficiunt ad demõstrandum, Hippocratem non
ratione quadã persuasum, vt decimum septimum decretorium esse statueret, vigesimo aũt pri-
mo efficaciam adimeret, sed usu, & experientia doctum, causam inquisiuisse. At, qm̃ secundus,
quartus, & sextus epidemiõn liber, uel ipsius Hippocratis est, uel eius filij Thessali, pauca ẽt in-
de sumemus. Inueniemus siquidem & hic in secundo, vigesimum, & quadragesimũ decretorios
esse ab illo positos, sed nec vigesimum primũ, nec aliũ quemuis ei respõdẽtẽ. In quarto, morbo
rum adeo acutorum mentionem facit, vt raro videlicet ad vigesimũ peruenerint, processerint
autẽ semel vlterius, vsq; ad vigesimum quartũ. Vnde iã vigesimũ, & vigesimum quartũ iudicas-
se de morbis licet intelligere, nõ tñ alterius ordinis quendam. Quinetiam in sexto epidemiõn
paucos tũ ægros, tum aeris status, commemorat: neq; hic quenquam in alterius sectæ diebus iu
dicatũ esse nouit. Si iã, & quinti libri meminisse conuenit, cuiuscunq; fuerit, hìc etiam quinqua-
ginta sunt uniuersi ægri: nullus autẽ ipsorũ uel decimooctauo, vel vigesimoprimo, vel, vt sum-
matim dicam, in alio quodã huius generis die iudicatus est. Cũ igitur ipsa experientia decimũ-
septimum, & vigesimum diem, insuper, qui ipsis respondent, uniuersos decretorijs apponat, nõ
nulli medici, qui non adeo euidentibus animum aduertunt, ad perfectæ hebdomadis numerũ,
D tanquam ad faciliorem viam, deuenerunt. Deinde, cum etiam iudicatum aliquem in vigesimo-
primo conspexerint, multo sanè magis opinionem suam confirmarunt.

Dies iudicatorios in euacuationibus, qua duos, aut tres occupant, ac in longis etiam morbis obseruari. CAP. 5.

ET enim, vt discernas, cuius nã diei propriũ, sit iudiciũ, cũ in plures partitum fuerit, distinctio
ne opus est, quemadmodum in superiore libro demonstratum est. Contingit autẽ morbis
inueterascentibus, & iudicia vehementiã perturbationis, & alterationis breuitatem, remitte-
re, & ad duos sæpe dies vel tres extendi. Prõptũ est igitur in hoc crisim, cuicunq; ex tribus die-
bus volueris, attribuere. Multi siquidem medicorũ ne vel numerare quidẽ post decimũ quartũ
dignantur, quot iam diebus ęger decumbat, præsertim si dum febris soluta interea esse videat,
denuo repetat. Nõ nulli vero, etsi numerauerint, iudiciorum in plures dies partitionem indistin
cte, & temere, cui dierum uolunt, annumerant. Quapropter etiam Hippocrates in ęgrotis aliqñ
quidẽ septimo dicit, uel vndecimo, vel decimoquarto, iudicatum esse morbũ: interim vero cir-
" ca vigesimum, uel quadragesimum, vel alium quempiam: sicuti, exẽpli gratia, in prima, & secun
" da constitutione primi epidemiorum. In prima. n. ait, ‖ Iudicabantur aũt, quibus inter hos breuis- 1. Epid. com 1.
" simi essent, circa vigesimũ, plurimis circa quadragesimũ, multis circa octogesimũ. In secũda vero t. 36. 3. 107. b

3. Epid. com. 2. t. 33. 3. 111. a
* *Al. octogesimum.*
Ibid. 114. d. t. 67.

†*Circa quintũ aut septimum, aut nonũ diẽ, nullũ iudicatũ esse, sed simpliciter, uel quinto, uel septimo, uel nono die.*

constitutione, ‖ Quibusdam uero, inquit, ipsorum iudicabantur, ijsque paucis, quibus breuissimi E
essent circa * vigesimũ. In tertia aũt, ‖ Sanguinis, inquit, parũ erumpere cœpit circa vigesimum- »
quartum: & in sanguinis eruptionẽ fiebãt abscessus Antiphonti Critobuli filio: quieuit, & pfe- »
cte iudicatus est circa quadragesimum. Sed horũ verborũ ab initio statim nõ memini, cũ ex pri »
mo epidemiõn quoq; apponerẽ, melius esse ratus oẽs dies, q̃ exacte soli de morbis decernere
visi sunt, prius exponere. Huius rei gratia, nec in ipsius usquã cõmentarijs in totum scriptum est,
† quintũ, aut septimũ, aut nonũ diẽ, de vllo morbo iudicasse, sed simpliciter vel quintũ, vel septi-
mũ, uel nonum: subito.n. & vniuersim hi iudicant. Quanto aũt vlterius morbi excedunt, diutur-
niores q̃; fiunt, perturbatio sanè, q̃ p̃cipitem alterationẽ p̃cedit, conquiescit. Iudicia vero paula-
tim venientia duos, aut tres dies maxima ex parte occupant. Sicut.n. plurimi longi affectus, ne-
que cũ excretione dissolui consueuerunt, sed vel abscessu, vel cõcoctione: ita nec, vbi cũ mani-
festis excretionibus, uel abscessibus ipsorũ solutio contigerit, uno duntaxat die p̃ficitur. Vñ me-
dicorũ quidã diuturnos morbos nequaq̃ iudicari inquiunt: siquidẽ non solutionẽ sermone ab
soluto crisim esse, sed uel subitã, uel q̃ ipsam p̃cedit cõmotionem. Verum, q̃ iudicij signãtum nõ
exacte disquisitum perpetuo seruatur: sed solutionẽ ipsam tm̃, qũocunq; fiat, complures medici
iudicium appellant: ex ipsis Hippocratis libris discere cuiuis est integrum, maxime vero & ex F
ijs, q̃ ueteres alij pertractant. Sic igitur & Diocles primum diem decretorijs annumerat, mani-
festo indicans nihil se aliud, iudicium, quam morbi solutionẽ, noĩare. Fiet autem perspicuum ex
ipsius uerbis, q̃ hunc in modum hñt: Quarum febrium causæ, neq; in ipso corpore uacuatæ, ac »
imminutæ dissoluuntur, neq; exiccantur, neq; subito crudæ educuntur, tẽporum uero periodis »
quibusdã coctæ apparent, per summa quidem extantes, nocte & die iudicantur. Nã pauciss̃imo »
tp̃e causæ ipsarum discutiuntur: quippe putrescentes, & in pus cõuersæ: ad hæc lac, & caro oĩs »
absoluta breuiter: oĩa, quæ in corpore tum fiunt, tum mouentur, & speciatim alterantur, in hoc »
tp̃e primum apparent. Atq; hæc Diocles. Hippocrates aũt non semel, neque bis, sed frequenter
admodum in primo epidemiõn, & potissimum in tertio, morbi solutionem crisim uocat, nulla
neq; excretione, neq; absceſſu euidenter p̃gresso. Non tñ huius gratia putandum est diuturnio-
res morbos sine quauis manifesta excretione iudicari, quẽadmodũ neq; plures dies necessario
1. Epid. com. 3. t. 23. 3. 123. a assumere. Ita que ‖ octogesimo crisim quẽdam accepisse in primo De morbis popularibus Hip-
pocrates cõmemorat, aitq; rigore ip̃m fuisse correptum, acuteq; febricitasse, & sudasse largiter.
Apposui autem paulo ante sn̄iam, cum Cleonactidæ in primo epidemiõn sexti ordine scripti
mentionem facerem. Inuenias aũt alios quoq; ægros hoc sermone iam mihi citatos, item quos G
nequaq̃ apposui, iudicatos euidenter die uno per excretionem in procedente diuturnoq; mor-
bo. His igitur maxime aduertendum est, ut q̃ dierum decretoriorum ordinem exacte doceant.
Si.n. Cleonactides hic, postq̃ octogesimo cum totius corporis concussione, hoc est rigore fuis-
set infestatus, acuteq; febricitasset, per sudorẽ iudicatus est, ‖ liquet uigesimi numerum non me-
diocrẽ quandã potentiã obtinere. Hoc.n. multiplicato octogesimum, sicut & quadragesimum,
& sexagesimum, ad hæc centesimum, & centesimumuigesimum, fieri contigit. Reperies autem
alios ægros, decimumquartũ egressos, per excretionẽ in epidemiõn libris iudicatos fuisse: quo
rum non nullos iã protulimus. Qui autẽ eos, qui subitam fieri crisim vltra quadragesimum non
putant, arguunt, ẽt decretoriorum dierum ordinem ostendunt. Quòd etenim solutio, quæ per
certamen & commotionem fit, in morbis diuturnis paulatim exoluatur, pulchre dictum est: at,
non amplius subitam eorum mutationem vno die fieri, non recte dictum est. Cum enim rigor
vehemens simul cũ accessione antea non factus inuadat, & febris acutissima, vehemẽtissima, ca
lidissima, & toleratu difficilis accedat, sudorq̃; copiosus è corpore manarit, febre hoĩem pror-
sus liberans, si quis hoc crisim non esse dicet, manifeste contentiosus est. Ego sane id genus ho
minibus contradicere diffusius, non cõsueui: sed illud, quod accidit, magis cognoscendum esse H
mihi proposui. Hoc.n. nobis obseruantibus plerunque apparuit, atque in ægris ab Hippocrate
scriptis inuenire licet, huiusmodi morborum longiorum solutiones non, cum deinceps nulla
ex parte intersecantur, incidere, at cum, vbi soluti esse vñr, iterum secundo recidiuã incipiunt.
Contingit autem sæpe diebus quibusdam decretorijs recidiuas incipere: &, cum numerum ali-
quem decretoriorum excesserint, denuo in alio quodam decretorio die iudicari. Hac rõne oẽs
particulares acuti fiunt: postquam vero omnes coierint, diuturni. Interdum interualla ipsorum
numero quodam decretorio circunscribuntur, veluti si quis vndecimo die iudicatum imperfe-
cte, decimoquarto morbus repetat: deinde vigesimo rursum die iudicato parum integre, recí-
diua vigesimoseptimo adueniat: inde postea acute ægrotans, quadragesimo iterum iudicetur.
Hæc igit̃ quisque in ægris ipse videbit, qui diligenter eis assidere uoluerit: ad hæc in ægrotis ab
Hippocrate citatis contempletur. Porrò q̃ decimusseptimus decimooctauo, & vigesimoprimo
vigesimus fortior sit æstimandus, per Hippocratis experimenta demonstratũ est. Si autem mea
quoq; deinceps recensuerim, longior quidem sermo erit, cæterum fidei nihil magis habebit: si
etenim quispiã & ipse, q̃ ægris accidunt, obseruare velit, & ab Hippocrate dictis credere, is ni-
hil adhuc nostra experientia indigebit. At, si vel sophismata euidenter apparentibus digniora

esse

A esse, quibus credaꝫ, existimet, uel Hippocratis dictorum nullam rationem, curamq; habet, talis non mõ nihilo plus frugis ex nostra narratione reportabit, sed ẽt irridere ipsam conabiꝫ: hmõi uero frequenter dixi despiciendos esse. Si uero ueritatis studiosus quis existat, sophistarum nugis relictis ad experientiam ipse ueniens, cum octoginta, uel mille ægros conspexerit, hunc indubie noui non alia de diebus decretorijs pronunciaturum, quàm Hippocrates iudicauit.

Differre inuicem natura, ac usu, iudicatorios dies, qui per quaternionis circuitus numerantur: & qui inter ipsos coincidunt: & ea de re Hippocratis testimonia. CAP. 6.

CVm enim decretoriorum dierum tum vsus, tum natura, duplex sit, Hippocrates quoq; duplicem eorum doctrinã instituit, in aphorismis quidẽ, & prognostico, eorum, quę secundũ quaterniones, & hebdomadas inuicem cõplexi sunt, mentionem faciens: in primo autẽ epidemiorũ nõ horum modo, sed ẽt aliorum oĩum coincidentium. Quorum causam coincidentiæ in sequentibus dicturi sumus: nunc autem, q̃ & natura, & usu inter se mutuo differunt, ostensuri sumus: Natura sanè, q̃ omnibus pulchre euenientibus, ad quaternionis circuitus iudicia maxima ex parte perueniunt: erratis autẽ quibusdã, in coincidentes recidunt: Vsu, q̃ ad futuræ crisis cognitionẽ, quaternionis circuitus sufficit. Ad iam factam uero crisim iudicandã oẽs semper sunt
B cognoscendi: vt, verbi gratia, tutiorem esse crisim, quæ nono, quã q̃ octauo die, accidit: minus fidam, quæ octauo, quã quæ nono contingit, iudicemus. Proinde fides iudicij uel fallacia, ꝯhoc est certitudo uel incertitudo, ꝯad bonã victus rationem iudicatis morbo præscribendam conducit: p̃cognoscere verò, qñ potissimum accidet, ad nondum iudicatos necessariũ est. Dicetur itaque in procedente sermone de hoc ẽt nõ nihil: sed vniuersus sermo ex curãdi methodo pendet. At nunc de decretoriorũ dierũ vsu nihil, nisi obiter, dicemus, sed oẽm eorum potentiã interpretari festinamus. Satis est ideo ad præsentem disputationem, si Hippocratis uerba cõmemorans,

" ad sequentia iam descendam. In prognostico sanè hoc modo scribit: ‖ Febres, siue sanus ab his In Prog. com. 8. t. 3. usque ad 6. 4. 206. d. Et 207 b. c
" quis euadat, siue pereat, æquali dierum numero iudicantur. Vt. n. saluberrimæ febres, quæ uide-
" licet tutissimis fulciuntur notis, die quarto uel antea iudicari solent: ita malignissimæ quæque,
" & quibus periculosissima signa adsunt, die quarto uel citius interficiũt, Primus itaq; earũ insul-
" tus ita finitur, secundus quaternarius in septimũ diẽ producit, tertius in vndecimum, quartus in
" decimum quartũ, quintus in decimum septimũ, sextus in uigesimũ. Hi aũt ex acutissimis morbis
" per quatuor in viginti, ex additione, perueniunt. Verum huiusce modi supputatio per dies inte-
" gros nimirũ fieri non potest: quippe cũ nec annus, nec menses ipsi, integris numerentur diebus
C deinde eadem rõne, atq; additione primus circuitus ad quatuor, & triginta, alter ad quadraginta, tertius ad sexaginta dies perueniet. Hæc quidẽ ex prognostico uerba sunt. In aphorismis, cũ
" prædixisset, acutos morbos in quatuordecim diebus iudicari, mox infert: ‖ Septimorũ quartus 2. Apho. 23. 24. Ex. ord. 15. d. g
" index est, alterius septimanæ octauus initium. Contemplatorius autem rursum vndecimus, hic
" .n. quartus secundæ septimanæ. Cõtẽplatorius iterũ decimus septimus, hic. n. quartus est à deci-
" moquarto, septimus aũt ab vndecimo. Atq; in his duobus cõmentarijs oẽs dierũ decretoriorũ
" circuitus hebdomadis, & quaternionib⁹ adscribit. At in primo epidemiorũ oĩum deinceps me
" minit his uerbis: ‖ Est autẽ primus decretorius circuituũ, qui paribus diebus decernunt, quar- 1. Epid. com. 3. t. 14. 3. 120. d
" tus, sextus, decimus, decimus quartus, decimus octauus, uigesimus, vigesimus quartus, uigesimus-
" octauus, trigesimus, trigesimus quartus, quadragesimus, sexagesimus, octagesimus, centesimus,
" cẽtesimus uigesimus. Eorum, q̃ imparibus circuitibus iudicant, primus est tertius, quintus, septi-
" mus, nonus, undecimus, decimus septimus, uigesimus primus, uigesimus septimus, trigesimus primus. Hippocrates igit oẽs hoc sermone decretorios dies manifesto cõprehendit: recordationi siquidẽ ac memoriæ præparatio hæc cõuenit. Demonstratum. n. nobis sæpius est, epidemiorum
libros prognostico prius, & aphorismis scriptos esse, q̃ memoriã rerum prius obseruatarũ sug-
D gerant. Itaq; in hoc cõmentario oẽs decretorios dies per seriẽ conscripsit: in illis eos tãtum, qui maximã uirtutẽ hñt, & naturæ suæ ratione perfecti sunt (sicut in sequentibus ostendetur) & insuper non mediocrẽ usum ad futuri status, iudicij q̃; prænotionẽ exhibẽt. Cur igitur Hippocrates non unam in oĩbus libris decretoriorum dierum doctrinam tradiderit, iam liquido constat. Nec obscurum, cur alijs medicis de hisce diebus cõtrouersia suscepta sit. Alij etenim, q̃ duplex eorum natura sit, non planè cogitarunt: alij nequaquam obseruarunt, sed rationi totum concesse re: nonnulli vsu ipsos deprehendere conati sunt, verum duplici nomine falsi sunt, uel quòd nihil omnino ante experientiam definierint, vel inconsultius sententiam protulerint.

Iudicatorij dies à Galeno obseruati, aduersus sophistas. CAP. 7.

POrrò nobis, q̃ distinguenda ueniant ante experimenta, dictum est: item de diebus decretorijs ferre iudicium non properandum esse, donec in multis egris, annis compluribus, accurate quis obseruauerit: nam p̃ter alia etiam annalium constitutionum permultæ quædã differentiæ sunt. Ergo in tota æstate interim plures, q̃ quadringentos homines acute ægrotantes uniuersos, uel septimo, uel nono die, crisim habuisse conspexi: in alio rursus anno quosdam decimoquarto, quosdam uigesimo, plurimos post morbi reuersionem: in alio permulos sanguinis fluorum quinto habuisse, perfecte septimo uel nono die iudicatos esse. Vidi etiã in autumno aliqñ

oēs vndecimo iudicatos: ſed hic quidem autumnus bonā criſim attulit: in alio aūt oībus ſexto E die non bonum iudicium accidit. Quapp ēt magis ſubit mihi mirari eos, qui planè nullum in diebus diſcrimen, uerū eiuſdem oēs dignitatis, eſſe arbitrant. Toti ſi quidē ſtatus frequēter, vel ęſtiuorum, uel autumnalium morborum, vnā iudiciorum ſpēm obtinent: quemadmodū in his, quos Hippocrates conſcripſit, manifeſtum eſt. In quibus, ſi quis non oīno ſegnis eſt, interdū ſanè alium decretoriorum dierum ſæpius iudicantem uidebit, quam alium: non tñ octauum, duodecimum, aut decimumſextum, aut huius notæ aliquem. Apparent igitur ſophiſtæ in utriſque, q̄ vniuerſam medicinam conſtituerunt, errare, experientia nempe, & rōne. Neque.n. in q̄bus experientiæ vſus eſt, ipſam expectant, ſed ut cuiq; in mentem uenerit, nugantur, neq; euidēter apparentium cās inueniunt. Huius rei gr̄a alius ex eis, nec decretorium diem, nec oīno iudicium eſſe confirmat: alius iudiciū quidē eſſe quoddā, non tū ēt dies decretorios concedit: tanq̄ rōne magis, quā experientia, decretorios dies, & iudicia inuenire cōueniat: vel quaſi peiores exiſtāt, illi, q̄ p̄ experiētiā vtraq; ſe didiciſſe confitent. Nobis ſanè, qui poſt Herophilū, * Xenophontē, Aſcle piadē nati ſumus, forſan in uiros illos, uel inuidia, uel contentio q̄dam eſſe poſſit. Sed, q̄ſo, vñ nam in mentē uenit ei, qui primo accurate ipſos p̄ experientiam inuenit, quemadmodum epidemiorū libri teſtant, vt p̄cognoſceret ſophiſtas tales quoſdā in poſterū futuros, cū nondū F vlli his ſimiles Hippocratis t̄pibus extiterint, uerum ſinguli pro uiribus artē iuuare, inuenireq; aliquid, non deprauare recte inuenta, ſtuderent? Quinetiam medicos, qui ab experientia empirici noīantur, uidere licet tanq̄ cōes quoſdam oīum dogmaticorum hoſtes, inquirentes, quod mentiantur: non tamen aut decretorios dies, aut iudicia tollentes, ſed ueluti, & aliud quippiam maxime euidens, hæc quoque ambo ſtatuentes. Satis mihi iam eſt ſophiſtarum nugantium.

Epilogus eorum, quæ dicta ſunt de ordine dierum iudicatoriorum. CAP. 8.

QVin magis ad dictorum cohærentiā denuo reuertor, prius uniuerſis, q̄ p̄diximus, in ſummam unam redactis. Decretorius, itaque fortiſſimus oīum eſt dies ſeptimus: prænūciat eū dies quartus, hæc duo hñs, ut decretorius minor ſit, & ſeptimi index. Deinde undecimus, & decimuſq; artus eandem proportionem, & naturam inuicem conſeruāt, quam cum ſeptimo quartus. Deinde frequentes quidem decimus ſeptimus ad uigeſimum, raro autem decimus octauus ad vigeſimum primum, eandem rationem habet, quam cum ſeptimo quartus, & undecimus
In Prog.com. 3, t.3.4.207.b cum decimoquarto. ‖ Hi ergo, vt Hippocrates dixit, per quatuor aucti ad uiginti perueniunt. Coincidunt eis nonus, quintus, & tertius. Plurimos quidem nonus iudicat: ſecūdam uim obtinet quintus: & poſt hunc tertius. De ſexto prius diximus, ut malo decretorio. Decimuſ tertius certe G oīum decretoriorū imbecillimus: oīum uero, qui non decernūt, fortiſſimus, tanq̄ in medio quodā utrorūq; uirtutis ſitus. Cū vehemētiſſima itaq; pugna ſunt criſes, ſicut ēt antea diximus, q̄ vſque ad decimūquartū diē ueniūt: cū minori, q̄ ad uigeſimū uſq; pertingūt: inde vſq; ad quadrageſimum adhuc ēt magis earum vehementia exoluit: ab illo aūt die perfectæ exoluta redditur.

De proportione dierum iudicatoriorum, qui per quaterniones, & ſeptimanas enumerantur. CAP. 9.

PRoportio aūt dierū decretoriorū perpetuo ſeruat. Vt.n. decimuſquartus & ſcd̄æ ſeptimanę finis eſt, & tertiæ principiū, ita trigeſimuſquartus quintæ terminus eſt ſimul, & ſextæ initiū. Quare tres ſeptimanæ viginti diebus ſp̄ deſcribuntur: ideoque ſexageſimus, uti prius declaratū eſt, nō ſexageſimus tertius, decretorius fiet. Pari mō octogeſimus, ☾ & centeſimus, ☾ & centeſimus uigeſimus. Vt.n. iudiciorum vehementia paulatim procedente t̄pe exoluitur, ita & imbecilles decretorios obſcurari planè accidit: ſolos aūt ſp̄ perſiſtere, qui perfectum decretoriorum numerorum circuitum deſcribunt. Vr̄ aūt (ut per experientiā licet condiſcere) primus circuitus perfectus eſſe, qui uiginti diebus conſtat. Si etenim ſp̄ per coniugationem ſeptimi numerus p̄cederet (ut in primis duobus hēt) eſſet hac quoq; rōne hic ſeptimus perfectus primus circuitus. H qm̄ uero ſecundus a primo diſiunctus eſt, & tertius ſcd̄o cohæret, liquet proportionē, q̄ ab initio ſtatuebat, non adhuc poſt decimumquartum diē conſeruari: attñ poſt uigeſimum diē idem circuituū ordo perpetuo conſiſtit. Rñdebit ergo trigeſimuſquartus decimoquarto, quippe qui ex duabus ſeptimanis diſiunctis fiat: & quadrageſimus uigeſimo, vt qui tertiam hebdomadam coniunctā expleat. Quare hoc ipm Hippocrates nos docēs in prognoſtico, vbi de vigeſimo die
In Prog.com. 3, t.5.4.207.c uerba fecerit, deinceps inquit, Poſt ‖ hos eadem rōne, eademque additione, primus ad quatuor „ & triginta dies peruenit. Primum.n. dixit trigeſimum quartum poſt vigeſimū, vt circuitū, nō vt „ diē decretoriū: qm̄ & uigeſimuſquartus, & uigeſimuſſeptimus, & trigeſimuſprimus, poſt vigeſimum eſt decretorius. Sed, qm̄ de minoribus periodis (ſunt aūt quaterniones) abundè ſatis docuit, ad hęc ſeptimanas ipſas expoſuit, reliquos ſtatim duos circuitus uoluit ſimul doctrinæ cauſa adijcere, nēpe & ex duab⁹ ſeptimanis cōpoſitū, & illū, q̄ tribus cōſtat: uerū, q̄ duas continet, velut imperfectū quendā: qui tres, exacte perfectū, Siquidē iā quadrageſimū, ſexageſimū, octogeſimū, ☾ centeſimū, ☾ & centeſimū uigeſimū, ex uigeſimo ſæpius aucto fieri cōtingit. Hoc igit, ipm, & non aliud perfecti circuitus eſt indicium, uel compoſiti ſemp̄ & ſæpius in ſe aucti, q̄ alium non magis requirat. Atqui nec unus eorum, qui vigeſimū p̄cedunt, hoc obtinet: nam, ſeptimus ſi per

ſe ſemper

A se semper auctus sit: ad uigesimumque primum, uigesimumoctauum,& trigesimumquintum,& quadragesimumsecundum excideret:decimusquartus pari modo vigesimumoctauum faceret, & quadragesimumsecundum: Sed & ipse quaternio, si eius compositionē in se faceret,octauū, duodecimum, & decimumsextum, fortes decretorios efficeret. Quapp ipse quartus ne periodus quidē euidenter est, sed periodi uelut dimidium: etenim septimana dupliciter diuisa quartus sectionē accipiens,primi quaternionis terminus est,secundi initium. Forsan quis septimanā hanc iā perfectum circuitū esse putauerit: non.n. & in hac septimū diem scdæ septimanæ initiū esse contingit:sic.n.ad decimumtertium,non decimumquartum,terminus eius perueniret.Sed, cūrursus decimusquartus, terminus simul scdæ septimanæ, & tertiæ principium sit, non adhuc perfectus circuitus septimana sic fuerit: bis.n.se ipsum multiplicauit,ter non potuit. Atqui,si pp duas priores hebdomadas ex disiunctione factas, integrum quendā circuitū putare septimanā conuenit: pp tertiam uero coniunctam, non ēt integrum:vel oīno in dubitationem sermonem incidere necesse est: vel septimanam primum quendam ordine,& simplicem circuitum putandam esse,qui uero ex uiginti diebus componitur,secundum simul & compositum,& perfectum.

De iudicatorijs, qui acutis morbis congruunt: ac quòd unicuique dierum circuitui proprius morbus respondeat. CAP. 10.

B MOnet iā hic sermo nos cōsiderare,qs horū dierū de acutis morbis decernat.Cū.n.Hippocrates in aphorismis‖ acutos morbos ī quatuordecim diebus decerni dicat,magnā inde nugandi occasionē sophistæ arripuerunt: atqui sine illorū nugis oībus, & iudicia oīa psagire,& iā facta explorare potes.Nā,si morbū,exēpli gratia,vigesimo die iudicandum esse psagiens,victus rōnem ei congruā instituas,magnū ægro psidium adferes.Licebit aūt tibi,& acutum,& diuturnū ipm uocare,cū nulla vel cōmoditas,vel offensa ex appellatione ęgro adueniat.Fingamus .n.acutum hmōi morbum uocari,oībus,quæ aduictum ægri pertinent,recte administratis,quid inde peius, vel melius erit? rursus diuturnū ipm,si placet,appella,ut nihil ex hoc,vel iuuari,vel offendi ægrū intelligas. Quemadmodū igitur & in alijs pluribus sophistæ de noībus contendentes dissentiunt,tpsq; discentium conterunt,sic quoq; in acutorū,longorumq; morborum distinctione. Nā, si uerū fateri oportet,non duæ tm morborū drīæ, sed permultæ admodum putandæ sunt: siquidē quartana febris in tot annos incidit, quot alia diebus iudicata est:ad hæc alius quidam morbus in menses multos durauit.Hæc igitur prima drīa triplex: partim.n.morbi diebus, C partim mensibus, partim annis totis iudicantur. Membratim rursus in morbis, qui ad menses, perueniunt, non simile existit, duorū uidelicet mensiū, uel septē solutionē fieri.Ita,cum dierum, uel annorū numero morbi soluunt,permagnum discrimen existit:quid.n.similitudinis,vel tertio,uel uigesimo die iudiciū subijsse, itidē vigesimo uel quadragesimo? Iā uero,si naturalē ipsorum drīam inuenire moliaris, quot dierum decretoriorum circuitus sunt,tot quoque morbi statuendi erunt.Itaq; si alterius naturæ esse dicas(qūadmodum sanè est)non posse primū quaternionē superare, alterius, septimum nō excedere: ita & undecimi,decimiquarti,decimiseptimi, vigesimi,omniumque deinceps decretoriorum proprius cuiusque morbus existimandus est.

De morborum & dierum iudicatoriorum differentijs, quibus victus ratio recte instituitur. CAP. 11.

PRæstat tm doctrinæ gratia maioribus eos terminis cōprehendere, ne plurimi fiant:verū nō ita magis rursus, ut multum differentes inter se mutuo collocentur. Vnde nec eos laudo,qui duas uniuersas morborum species ponunt, neq; utranq; deinde diuidunt: nec illos probo,qui tot esse dīnt, quot dierum decretoriorum circuitus. Quæ igitur pstantissima doctrina fuerit, maximeq; artis vsui idonea? puta siquis sophistarum medicorum accurate medicinam tractare conetur,sublimi illa sede relicta,in qua magni regis cuiuspiam instar sedens,adolescentes remora D tur, hunc satis noui ex ipsa re utilitatem edoctum iri. Sicut igitur & Hippocrates in oībus admi- " randus, ab ipsis euidentibus sermonem capiens, hæc aliqn scribit:[a]‖ Vbi peracutus morbus est, " statim ēt labores extremi adsunt,& extreme tenuissimo victu utendum est.Interdum ita scribit:[b] " Acuti morbi quatuordecim diebus iudicātur. Deinde rursus: [c] Hi ergo per quatuor aucti ad vi- " ginti perueniunt.Iterū postea:[d]Spirandi facilitas maximā uim ad salutem habere existimanda " est in oībus morbis acutis,quibus febris copulatur,quiq; quadraginta diebus iudicantur. Quin etiam [e]sexagesimi,octogesimi,& centesimi,& centesimiuigesimi rursus meminit:atq; his denuo " relictis, [f]ætatis morbos hyeme solui ait,hybernos æstate.Quin & hoc mō inqt:[g] Plurimi pue- " rorū affectus diebus quadraginta iudicantur: quidā septē mensibus,aliqui septē annis,non nul- " li ad pubertatē vsq; perueniunt. Hæ oēs ad doctrinā simul clariorē,& ægrorū vsum admodum utiles sunt drīæ : etenim sua cuiusq; victus species est . Cognoueris aūt maxime ægrū ipm in his oībus, si hypothesin sermoni adiecero. Adolescens ergo quis ualido morbo correptus sit,qui " in primo quaternione iudicabitur: aphorismum in hoc maxime illum imitandum puta: [h] Cum " peracutus morbus fuerit, statim ēt extremi dolores adsunt, & extreme tenuissimo oīum victu utēdū est.neq; alimētū quoduis huic adhibueris, nec melicratū, aut huic simile,īmo ēt ab aqua, quantū pōt,abstinere iubeto.Hunc ipm adolescentē,ubi septimo die crisim habiturū statueris,

A 1.Aph.7.Ex. ord.4.d
B 2.Apho.23. Ex.ord.15.d
C In Prog.c. 3.t.3 4.207.b
D In Prog.c. 1.t.25.4.194.h
E 1.Epid.com. 3.t.14.3 12c.d
F 3.Epid.com. 3.t.88.3.151.h
G 3.Apho.28. Ex.ord.25.h
H 1.Aph.7.Ex. ord.4.d

De Vict. rat. in mor. acut. cō. 3. ubi tractat uini, mulſæ, oxymeitis, & aquæ facultatem.

paululum prædictam victus rationem immuta, uel mulſam exhibens, uel aliam hmōi quandam ‖ potionem morbi naturæ familiarem: vt Hippocrates præcepit. Ipſe autē & hæc inuenies partim a ſignis quibuſdam, † uelut temperamento, conſuetudine, & ætate: ℈ quædam ēt ægrum interrogabis, an ualido ſit uentriculo, qui longā inediam ferre poſſit, an cito offendatur, & facile ſoluatur. Sic ēt habitum hoīs conſiderans, quædam ipſe ex ijs, quæ in opere De temperamentis didiciſti inuenies: alias ex ægro rogando: ſunt.n. quidam ad reſolutionem faciles, atq; ideo diuturniorem inediam nō ferunt, licet uiribus ualidi antea fuerint. Si iā tibi tale quippiam interroganti, & per te ipm conijciēti appareat, & æger facile diſſoluatur, facileq; ſtomachus eius offendatur, ptiſanæ cremorem exacte percolatū quotidie modice exhibebis, memor rurſus hic eius, quod Hippocrates dixit: ‖ Sed aliquid tū cōſuetudinis gratia, tum ēt ne uaſorū magna fiat inanitio, ingerere conuenit. At, ubi ſeptimus dies inſtet, nequaquā ægrum nutrire conuenit, ſed ante unum diē, uel antea, minus exhibendum eſt. Atq; hæc nos adamuſſim ſenex ille in opere de victus rōne in morbis acutis perdocuit. Si quidē adoleſcenti tertio, aut quarto die morbū iudicatum iri ſpes ſit, nullum ſtomachi uitium, aut habitus inanitionem ſuſpicare. Ad hæc ſi præterquā q iuuenis ſit, ēt ualidiſſimas uires habeat, longā facile inediā tolerare fateatur, & ægre diſſolui tibi appareat: inſuper nullus eiuſmodi morbus adſit, ut oxymeli aut mulſam requirat: is omnino ad ſeptimum uſq; diem à cibis abſtinere poteſt. Quòd ſi ad tertium uel quartum quaternionem criſis futura uideatur, non ita abſtinere poteſt, nec ſola potione ſeruari. Quapropter non parua quædam victus mutatio, nec morborum ideo exigua differentia.

De Vict. rat. in morb. acut. cō. 1. t. 21. 7. 112. d

Qui peracuti, qui acuti, apud Hippocratem morbi, qui diuturni, & quæ ipſorum differentiæ. CAP. 12.

VOcetur iam peracutus morbus, qui ad ſeptimū uſq; diem extenditur: qui lōgius procedit, ſimpliciter acutus. At hic quoque differentię in peracuto memoria tenendę ſunt: etenim exacte peracutus is eſt, qui quartū diē attingit: Non exacte, qui ad ſeptimum uſque producitur. eadem ratione inter acutos alius exacte acutus, qui ad uſque decimum quartum porrigitur: non exacte uerò, qui ad uigeſimum uſq; durat, quanquam & ipſe acutus ſit. Adhuc aliud morborum genus, quod ex delapſu acutū, ad quadrageſimum uſq; diem peruenit: ſatius enim eſt ita uocare ipſum, q acuto quodam imperfecte iudicato intra diem uigeſimū, deinde uehementia eius cōfracta, reliquū eius intra quadrageſimum diē ſolui conſueuit: Nō nulli autē ſtatim ab initio uelut prohibiti, tardeq; moti, & nullā interea ſubitam mutationē moliti, ad quadrageſimū producuntur. Duplex autē horum quoq; natura eſt: uel.n. acceſſionū remiſſiones in exactam integritatē finiunt, uel continua febris ſemper perdurat. Atq; hmōi morbi de acutorum natura obtinere uidētur: alij uero manifeſto iam ſunt diuturni. Porrò Archigenes multis nominibus & diuerſis laudandus eſt, maxime uero ſi ſtudium eius artis tractandæ medicæ cognoueris, quoniā non tēporibus ſolis nudis, ſed & motu, & natura magis, acutū & nō acutū morbū appellauerit. Nam, cū ſegni, lentoq; motu cū interuallis à febre remiſſis ad quadrageſimū uſq; extenditur, nemo ſanę mentis acutū, inquit, nominauerit: etenim, ſi ante quadrageſimū ceſſet, hmōi exiſtens, iā diuturnus eſt. Alios uero morbos breues q dē uocat, equū autē eſſe dicit, nec acutos nec diuturnos appellari: quēadmodū paruas has & à periculo remotas febres, quas non diuturnas eſſe nemo ignoret, etſi ab acutorū natura receſſerint: nā acutū eū eſſe ait, q cū uelocitate piculoſus eſt. Videsigitur nos, cum ſolutio interdum eandem temporis præfinitionē habet, uel acutū morbum, uel non acutum, nuncupare: eodē modo quandoq; aliū acutū, aliū diuturnū, ipſo motu ſolo diſtinguentes. Noui igitur cōplures ad quadrageſimū uſq; diē cōtinua febre conflictatos eſſe: ita uoco eā, quæ nunquam ad integritatem deſinit, ita ut hmōi morbum non fuiſſe diuturnum dicere poſſimus: nō tñ ſimpliciter acutū nominare ratio eſt. Sed.n. qm̄ ex decidentia acuti, exactæ ſolutionis terminum habent longiſſimum, diē quadrageſimum: nō nulli uero continua ſemper febre ad hunc uſq; extenſi ſunt: Ponatur & hoc tēpus, aliqn̄ iam diuturnorū manifeſto affectuū, eorum, inquā, qui interuallum habent, ſicut antea diximus: aliqn̄ acutorū eſſe decretoriū. Itaque Hippocrates in prognoſtico his uerbis utit̄: Facilis autē ſpiratio in omnibus acutis morbis, quibus febris copulatur, quiq; intra quadraginta dies iudicari ſolēt, admodum magnum ad ſalutē momentum habere putanda eſt: nō enim ſimpliciter, acutis, dixit, quamuis dicere potuiſſet, ſed cū additione hac, nempe, qui intra quadraginta dies iudicari ſolent, tāquā acuti quidā ſint, qui perfectę ſolutionis gratia ad eū diē prolongentur. Acuti ergo ſimpliciter, nō utiq; ultra decimū quartū diē progrediantur non iudicati: Qui uero in quadrageſimū excidūt, interim hi ipſi ſunt, q intra decimūquartū diē imperfecte prius iudicati fuerāt: interim, quorū paulo ante memini, nō frequēter adeo eueniētes: quinetiā tertiū genus illorū eſt, q manifeſto iā tardi, acutis oppoſiti, quadrageſimū diē hñt decretoriū: ſed de his poſt paulo dicturi ſumus: Cæterū * vniuerſum p̄dictū genus, acutū nominet ex decidētia, q̄ Græci μετάπτωσιν uocāt. Oſtēſum nobis eſt tum alibi, tū in tertio de ſpirādi difficultate potiſſimū, q in ꝓgnoſtico & de ſimpliciter acutis differit, & ad hæc de ijs, q ex illorū decidentia fiūt. Cū igit̄ in vniuerſum quidē ad calcē libri pronunciet, Hęc autē dico de acutis morbis, & qui inde proueniūt: mēbratim uera de aqua inter cutē hunc *

In Prog. com 1. t. 25. 4. 194. h

A sermonem proferēs: ‖ Aqua inter cutem, si ex acuto morbo cœpit, oīs mala est. pari mō, cum de
" purulentis tabidisque uocatis affectibus, itē de ijs, qui ex abscessu in longū tps porriguntur, ver-
" ba faciat, clare innuit propositi se nō oblitū esse, morbos, qui ex acutis diuturni fiunt cōmemo-
" rans. Sic ergo, & illa dicta sunt, ‖ Reliquæ aūt uomicæ magna ex parte rūpuntur: sed alię in die vi
" gesimo, aliæ trigesimo, aliæ quadragesimo, nō nullæ ad sexagesimum usq; perueniūt. Quinetiā
in dierum decretoriorū enumeratione, qui in prognostico recensentur, ad ‖ sexagesimum vsque
diem non ab re processit. Qm̄. n. non de acutis solum, uerum etiā de ijs, qui inde progrediuntur,
sermonem instituit, nec inepte (puto) tum in ipsis decretorijs, tum in doctrina de abscessuum ru-
ptura, sexagesimi diei commeminit. Qui ergo hanc doctrinā non intellexerunt, ij nequicquam
ac frustra q̄stiones in his texunt, dissentire putantes cum ijs, quæ in aphorismis tradiderit, mor-
bos inquiens acutos quatuordecim diebus iudicari: quasi ipse Hippocrates nō accurate sermo-
ne indicasset aliā esse naturā acutorū ex decidentia, quā illā, quæ absolute acutos respicit. Lon-
ge. n. secus est, q̄ illi putant: qm̄, si non acutorū duplicē naturam cognouisset, aliam absolute acu
torum, aliā ex decidentia, non sanè distinxisset, appositione suam sententiam, uerum simpliciter
" dixisset, ‖ Facilis spiratio in acutis morbis ualde magnum ad salutem momentum habere putan
B da est. Nunc autem, cum hmōi dictionē simpliciter acutos indicaturam sciret, non tū ita: verum
cum his ēt alia cōplecti vellet, non sine ratione apposuit, primū, quibus febris copulatur, non ad
scribens, continua, quod absolute acutorum erat proprium: deinde, qui intra quadraginta dies
iudicantur, perinde ac si alij quidā acuti sint, qui diebus quadraginta non iudicentur. Quare vn-
dequaq; morbi naturam, quo de in prognostico tota disputatio est, clare distinxit Hippocrates,
& demonstrauit. At interpretes luculenter dicta, obscura reddere moliuntur. Quòd ergo nomi-
nis appositione q̄stionem, quam cōtextunt, soluere conētur, condonādum est: at hoc faciunt, q̄
ita scribunt: Facilis spiratio in oībus acutis morbis, quibus febris copulatur, quiq̄; intra quadra-
ginta dies iudicātur, magnā sane uim ad salutē obtinere censenda est. Non nulli etiam non ad-
scribunt quiq̄; inaudiendū esse dicentes: ut sermo eius duplex fiat, alter de acutis morbis, quos
in aphorismis exposuit: alter de alijs, qui febrem iunctam hñt, & quadraginta diebus iudicanē.
Quòd uero nec in aphorismis decimumquartū diem decretorium, sed illic quatuordecim om-
nes decretorios dies Hippocratē pronunciasse arbitrentur (esse enim tot, siquis à tertio, qui pri-
mus oīum decernere natus est, ad quadragesimum usq; numerauit) non paruam reprehensio-
nē merētur. Neq;. n. ut medici hoc dicunt, nec vt qui numerare sciāt, aut legere. Nā, si medici es-
C sent, primum sanè nullum exacte acutū morbum ad quadragesimum diem, non prius iudicatū,
peruenire scirent: deinde ne quatuordecim quidē numero esse ad quadragesimū decretorios.
In hoc autē ne uel numerare ipsos nouisse quis iure dixerit: plures nāq; sunt, ac quatuordecim,
ijs sane, qui ueritatem ipsam, rerumq; euidētiam inspiciunt: itē id, quod Hippocrates in primo
epidemion scriptū reliquit. Superius uerba ipsius apposui, q̄bus decretorios dies uniuersos edo
cet: ubi, si quis numerare didicit, plures indubie ad quadragesimum diē euenientes, q̄ quatuor
decim, inueniet. Si quis autē solos eos, qui per quaternionem cōputantur, numeret (forsan. n. er- 1. Epid. com. 3.
rare deprehensi, ad hoc rursus deuenient) pauciores sanè hi sunt, ac quatuordecim. Quòd autē t. 14. 3. 120. d
ne legere quidē nouerint, qui hmōi effutiūt, sic maxime discēs. Si igit̄ in prognostico quadragesi
mū diē decretoriū esse acutorū dixisset, deinde in aphorismis ‖ quatuordecim diebus summatim 2. Apho. 23. 24.
eos iudicari, nūc nimirū tale quippiā cū illis cōsiderare licebat, at, cū in opere prognostico qua Ex. ord. 15. d. g
draginta diebus iudicari eos dicat, & in aphorismis quatuordecim, maxime ridiculū est senten
tiā eius alibi aliter inaudire. Meliores his sunt, qui nō sermones cōsentientes, uerum alterius cu-
iuspiam aphorismos esse, alterius prognosticon, demōstrare conant̄; sed hi ob animi magnitudi
nem sunt nobis miraculo. Quòd iam utilitatem huius doctrinæ sp̄ inspiciens Hippocrates, sim-
D pliciter quidem acutos quatuordecim dierum terminum habere recte dixit: ex decidentia ve-
ro acutos, nunc quadragesimum, nunc sexagesimum diem assequi: abunde ostendimus.

Quo pacto acuti morbi, nunc in xiij, nunc in xx diebus, dicantur iudicari. CAP. 13.

SCiendū autē est cōiter de oībus eiusmodi notæ, q̄, quæ ex quantitatis cuiusdam in particu-
las diuisione fiunt, soreticam dubitationem comitem habent. Itaq; sic diuidendū est, ut nec
particulæ multum alioqui differentes, sibi mutuo cōiungantur, quod, dum q̄is in pauca secatur
quantitas, accidit: nec adeo multas feceris, ut doctrinę utilitas excidat. Quāobrē, siquid optime
diuidi possit, Hippocrates præter cæteros hoc mihi fecisse uidet̄. Primū, peracutos ad septimum
usq; diē peruenire demonstrat, in quibus (uti dixi) in aphorismis [a] ‖ tenui admodū uictu tractan A 1. Aph. 7. Ex.
dos esse p̄cipit: deinde in cōmentario de uictus rōne in morbis acutis, [b] quosdā in oīmoda ine- ord. 4. d
dia seruandos esse usq; ad diē septimū: postea uero [c] quartūdecimū absolute acutis terminū sta- b De Vict. rat.
tuit: post hæc ad [d] uigesimū procedit: rursus alterius speciei morbū ad quadragesimū, alterius iti in mor. ac. cō. 1.
dē ad sexagesimū: postremo decretoriorū dierū supremū finē [e] centesimum, & uigesimū diē cō t. 43. 7. 114. h
stituit, quatuor uidelicet mensiū tps: deinceps alios mensium decretoriorum numero, alios an- C 2. Apho. 23.
norum, solui scribit. Atq; hæc doctrinæ utilitas est. Coincidunt autē non nullæ quæstiones logi- Ext. ord. 15. d
cæ, q̄ consolationē requirunt, sicut & hæc (opinor) q̄ morborū, qui apud oēs acuti habent̄, non D In Prog. cō.
nulli, decimūquartū diē excedere uideant̄: ideoq; Diocles ēt nō decimūquartū, sed uigesimū- 3. t. 5. 4. 207. b
E 1. Epid. com.
3. t. 14. 3. 220. d
† *Castigationē.*

primum,terminũ eius posuit. Atq; hic quidẽ errauit uigesimũ primum magis, q̃ uigesimũ, terminũ ipsis p̃stituens; q̃q̃ non oĩno falsus sit, quartũdecimũ excedendo, nã quosdã, qui acuto morbo laborãt, ‖ decimoseptimo & ‖ uigesimo iudicatos esse cognouimus: uti apud Hippocratẽ quoque in ipsis epidemijs inuenire licet. Quo igitur, si hoc ita hẽt, & quidã acuti morbi ‖ decimumquartũ diẽ excedere vñr, terminũ ipsis hunc diẽ in aphorismis cõstituit? promptũ quidẽ erat dicere: hoc rarenter, illud sæpissime, accidere consueuit. Quinẽt Hippocrates aliqñ solũ id, qd̃ creberrime oculis usurpatũ est, nihil faciens, id, qd̃ raro euenit, ꝓnunciat. At profundiorẽ q̃dã hẽt sñiam ꝓnunciatum, si quis ip̃m cõmode disquisierit. Qui nanq; ad decimũseptimum diẽ, aut uigesimũ prorsus acuti morbi exciderunt, hi planè inceperunt tanq̃ submersi, *lento motu grauique: deinde alij in primo quaternione, alij in scd̃o, exacte acutorum motũ recipientes, ad decimumseptimũ & uigesimum exciderunt: q̃q̃ & hi intra decimum quartũ suũ iudicati sint, nam in dierũ primo quaternione uehemẽtiã incipiẽtes, deinde decimoseptimo iudicati, decimũquartũ suũ diẽ non excesserũt. Nouit hoc quoq; Diocles ipse, & alij ꝓpè oẽs ueteres. Phreniticos sanè a primo die statim nõ adeo fieri ait. Igitur, si q̃s phrenitide quinto die laborare ceperit, & septimo decimo iudicatus fuerit: uel inceperit septimo die, & iudicatus fuerit uigesimo: nulli dubiũ hunc intra decimũquartũ suũ diẽ crisim sustinusse. In hoc iã maxime ẽt uigesimũ diẽ ambiguitatẽ adferre puto, quippe qui potentiæ ancipitem naturã hẽat, tum q̃ sæpe post primos dies morbos acutos factos iudicet: interim de prius iudicatis iterum decernat, nullus.n.a primo die acutus in hunc illabit, qui non prius iudiciũ expertus sit. Quòd in priore quodam die imperfecte iudicatũ, sic prorsus discusserit, nõ impedit, quo minus acutorũ morborum decimusquartus dies terminus exiſtat. Qui uero ab initio submersi, lentiq̃; appareant, & inde ad quadragesimũ tales perdurantes, rursus intendant, hos iure diuturnos appellaueris: Quẽadmodũ acutos q̃dẽ manifesto, sed q̃ añ uigesimũ non secure iudicati sunt, deinde remiserint: post hæc reuersi, mox rursus acuti facti fuerint, nouissime quadragesimo die iudicati: dubitaueris, absolutene, an ex decidentia, acuti noĩandi ueniant: immo magis, an diuturni: Quippe in ambiguis & obscuris certum iudiciũ q̃rere nõ oportet: nã ꝓ rerũ natura sñiam sp ꝓnunciare conuenit: ubi uero rerũ natura simplex ꝓrsus est, ibi & manifesto, & simpliciter ꝓnunciandum est: qm̃ & Hippocrates in ipsis aphorismis, cum decimum quartũ diẽ acutis morbis finem statuisset, statim ẽt decimiseptimi his uerbis meminit: ‖ Contẽplatorius rursum decimus septimus est, hic.n.quartus a decimo quarto, septimus ab undecimo est. sigñat nanque hic uigesimum, tanquàm ſm quendam acutorum terminum. Quoniam uero hic liber magnam satis prolixitatem modo habet, finire ipsum iam cogito. Quod de dierum decretoriorum speculatione reliquum est, id uniuersũ in tertio exequar.

1. Epid. com. 3. t. 20. 3. 122. b. Et 3. Epid. com. 2. t. 2. 3. 135. c

1. Epid. com. 3. t. 21. 4. 122. d

2. Apho. 23. Exord. 15. d

2. Apho. 24. Exord. 15. g

GALENI DE DIEBVS DECRETORIIS LIBER TERTIVS

Nunc primum summa admodum cura quamplurimis in locis emendatus.

ARGVMENTVM LIBRI.

Agit de cœlesti, ac de materiali causa dierum iudicatoriorum, ex quibus & ipsorum ordo, & facultas pendet uniuersa.

Quid ostensum superioribus libris, quid hoc agendum. CAP. 1.

QVi iam causas, cur non in oĩbus diebus morbi iudicentur, cõsiderare melius esse duxerit, is hæc sibi composita esse censeat. Et quidem inuentionis dierum decretoriorũ principia fateri conuenit, quemadmodũ ẽt superiore cõmentario dictum est. Sunt aũt gñe duplicia, nempe experimentũ, & rõ. Experimentum sanè, q̃ non oẽs similiter dies de morbis dercernãt, euidens affert testimonium: quodq̃ue circuitus septimani ualidissima sint uirtute p̃diti: post hos quaternarij: quidam uero extra hos coincidant: immo q̃ nec oẽs septimanę inuicem separentur, sed aliquæ ipsarum etiam coniungantur: nec omnes quaternarij, sed exijs quoque alij seiungantur, alij coniungantur: insuper q̃ acutis morbis impari dierum numero, longis pari, iudicia maxima ex parte accidant. Omnia hmõi, quæ prius recensui, experientia satis approbat. Porrò causas horum ratione nobis indagantibus, duo prima oĩum, quæ fiunt, primordia esse statuenda vñr: Inordinatum uidelicet, quod ex hac mundi materie proficiscitur: ordine uero quodam, ornatuq̃; procedens sp, quod cœlestibus originem refert acceptã: omnia siquidem in hoc orbe ab illis decus ornamentum q̃; capessunt. Atq; iam & nunc ex his duobus principijs, quæ ex experientia cognita sunt, & rõ suppeditauit, oĩum, quæ ꝛrõne, & experientia ipsa ꝛ in diebus decretorijs intelliguntur, cãs inuenire conabimur, hinc facto sermonis exordio.

Deui astrorum in hæc inferiora corpora: & maxime de Solis & Lunæ actione. CAP. 2.

OMniũ certe superiorũ astrorũ potentia fruimur: uerum, qui maxime hunc orbem exornat, & concĩnnat, & disponit, est Sol: quippe ueris, æstatis, autumni, & hyemis author alius ne

mo

Amo extat:nec alius tã manifeſtò,uel ex terreſtri limo aĩalia generare poteſt, neq; fruges matu-
rare,neq; ad coitum,& generis propagationem aĩantia prouocare.Magna ſanè,& Lunę opera
in hanc rerũ ſubſtantiã apparẽt,uerum Solis effectibus poſteriora.Etenim mẽſes hæc perpetuo
diſponit:idq; euidenter adeo in marinis aĩalibus:q̃q̃ & ipſum Solis beneficio hẽt. Nouũ.n.ip-
ſa lumen ſortitur,cum Sole primum fruitur.Tanta vero eius portio ſemper illuminata eſt, quã
tam Sol aſpicit:Prorſus aũt deficit,luciſq; expers redditur,ubi terra ſuo interuentu ipſam obte-
nebrat.Quapropter,ut illa diſtat à Sole oẽs mutationes ſuſcipit: etenim plena eſt, cũ diametra
eſt:æqua portione diuiſa ſeu ſemilunaris,græce dichotomos,cũ quadrãgula eſt: utrinq; gibba,
cũ triangula:& falcatã ſpẽm refert,ubi ſexãgula eſt:atq; tunc primũ noua eſt,cũ poſt Solis con-
greſſum apparet:obſcurata oĩno cum Solis lumine circumuallatur.Igitur fructus auget,increaſ-
ſatq́ue:aĩantia implet;ad hæc mẽſtruorum ſtatum tp̃s mulieribus cõſeruat: item comitia liũ cir
cuitus cuſtodit,inde,q̃ Solis plus,uel minus participat. Oĩa ſiquidẽ,quæ facere nata eſt,ubi fal-
cis figuram repræſentat,languida fiunt:ualida oĩa,cum plena fuerit.Quapropter,& fruges inte
rea adauget,maturatq́; celerrime: mortua corpora putrefacit:ſomnoq́; ſopitis ſub eius lumine
uel aliter diutius immoratis, pallorem, & capitis grauitatem conciliat.Vt igitur Luna Solis au-
B xilio in oĩbus indiget,ita Sol ad nullam rem maximam,uel alterius cuiuſdam aſtri,uel ipſius Lu
næ,operam deſiderat. A nullo enim impeditur,quo minus æſtatem faciat,cũ in uertice noſtro
conſtiterit:aut frigus adducat,ſi humilis feratur:aut æquinoctium utrunque diſponat,ſi media-
criter obliquus ſit: ſed ipſe uelut rex quiſpiam maximus eſt : Luna uero ut hyparchus (quaſi
ſub principem dicas)non exiguus:inter illum enim,& nos media conſtituta , terreſtrem regio-
nem merito gubernat,non potentia cæteros planetas,ſed uicinitate,exuperans. Huius rei gra-
tia omnino frigus locum noſtrum occupat,cum Sol ad hyemalẽ plagam declinauerit,tunc ca-
lor omnino nos exercet,ubi ſupra uerticem noſtrum,aut propè ipſum fertur. Luna uel particu-
lares cuiuſque menſis dies diſponit,paruæ mutationis facultatem habens:[a]†eamq́; non ſimpli-
citer ex ſe,uerum ex Solis aſpectu conſequitur.

A † Antiqua tranſlatio addit. quando cõparatur dominio Solis.

B † Additur ĩ antiquis græc. καὶ τοῦτο εἰκοτως, ideſt hocq́, merito. & ita uetus interpres.

Quo tempore Lunæ actiones fortiores,aut imbecilliores exiſtant. CAP. 3.

dV Ehementiores itaq; mutationes eueniunt,ubi ipſa cũ Sole coit:inſuper in apparitionibus
plenilunij: minores his contingunt,dũ dichotomos ſeu dimidia apparet:imbecillę, dum
vtrinque gibba,& falcata,vĩ,[b]†Nam ualidiſſima eorum,quæ prius erant, mutatio committitur
dum Luna cũ Sole coit,ac eius lumine circumuallatur,quippe,quæ prius apparebat,nunc nulli
C cõſpicitur.Dein diametra Lunæ ſtatio tanq̃ diſtinguens,in binasq́; partes ſecans cõtrarias ma
ximæ Lunæ diſpoſitiones,aliarũ oĩum eſt ualidiſſima: q̃ uero incremẽtũ, diminutioni maxime
ſit cõtraria diſpõ,oñdere nõ eſt op[o]:Deinde poſt hũc cõgreſſum,& plenilunĩũ,duæ dichotomi,
mediũ utraq; ſecãs,augmẽti tp̃s prior,diminutionis altera.At oĩum extremæ,imbecillimæq́: ae
ris nos ambiẽtis cõuerſiones in falcatis,& in utrinq; gibbis apparitionibus fiunt: magis autẽ in
utrinq; gibbis,nulla ſiquidẽ in eis magna mutatio, ſicut in falcatis apparet. Quare nec Aratus
male ipſas neglexit,tãq̃ imbecillas exñtes:cõuenitq́; eos laudare,q̃ de eis ſcripſerunt,tanq̃ ne
uel min imũ qdẽ omittẽtes.At in plenilunijs cõuerſiones,& his adhuc magis in cõgreſſibus,pro
priũ hoc p̃ter cæteras hñt:illa ſiquidẽ celerrimas ſtatim mutationes faciũt;cõgreſſus,uero,[c]inę-
quales,& diuturnas:quid.n.ante Lunã apparentẽ manifeſto ꝓnuncies,nõ eſt.Lõgũ aũt hoc tp̃s
occultationis eſt,ĩtegri ferè ſigni ſpatiũ explens:mutationẽ uerò ex incremẽto ad diminutionẽ
pũctũ exacte definit,liquetq́; hoc Lunã momẽtaneo tp̃e ꝓtranſire,Itẽq; uere celeres plenilunij
mutationes ſunt:diuturnæ,cõiunctionales.nam occultationis tp̃s ſibi ipſi ſimile eſt,& primæ ap
paritionis tp̃s,occultationi uicinum eſt,tum propter paruitatem eius particulæ,quæ de tota Lu
na apparet,tum ob luminis imbecillitatem,tum ob breuitatẽ temporis, quo ſupra terrã fertur.

*C * Antiqua trãſlatio habet; æquales.*

D † Ex græco ita uertendum. Certũ ergo iudiciũ cõſtitutionis in toto menſe futuræ,in ſecundo die perficitur, quo primo & cætera . uetus trãslatio,Quod ergo accidit de mutuatione in menſe toto, etiã nõ diſtinguitur, nec declaratur oſtenſione certa, niſi in die ſecunda poſt apparitionẽ Lunæ, & eſt prima hora &c.

D *Quo tempore Luna in nos agere incipiat,quotque diebus.* CAP. 4.

TVta igitur criſis euadet,cũ in toto menſe ſtatus in ſecundo die accidet:quo primo,& mani-
feſto Luna,& lõgo ſatis tp̃e,ſup terrã iã apparet,& lumẽ sẽſibile de ſe mittit,ad hęc umbrã
euidenter oſtendit.Primus aũt dies tãdiu Lunã ſupra terrã uagantẽ hẽt, quandiu is adhuc quo-
que Solis lumẽ,qđ poſt occaſum eſt,retinet:quare in hoc Luna ſimul cum Solis lumine occidit,
ſæpe uero,& prior eſt occidua:primũ uero manifeſta in ſecundo die apparet,nũc quidẽ magis,
nunc uero minus:Atq; hoc ei accidit[e]†tum lõgitudine a Sole receſſus, qui ob peculiarem Lunæ
motum fit(nõ.n.ex æquo ſemp mouẽt)tum pp latitudinis immutationem,tum propter ſigno-
rum occaſum nõ æquali tpe eueniẽtẽ,inſup ob p̃teriti congreſſus tp̃s. Vnde nõ ſemper unum
tp̃s eſt,quo clare Luna cõſpicitur:[h]†ſæpiſſime autẽ triduo in coitu Solis remorata, planè inuiſi-
bilis eſt,quo nõdũ hæc terrena immutare põt. Et quodã modo tp̃s,tũ peculiaris eius circuitus,
tum in nos actionis, in idẽ recidit: etenim circuitus uicenis diebus, ſeptenisq́; & tertia ferè diei
parte peragitur,in tanto.n.tpe totũ ſigniferi circulum percurrit:at quo nobis luceſcit,circuitus,
q̃ is quoq; eidem conueniat numero, planè intelliges, ſi occultationis tempus de toto mẽſtruo
eximas.Quòd autem menſtruum tempus non omnino triginta diebus conſtet, ſed minus unius
diei ferè dimidio , Hyparchus integro vno libro demonſtrauit. Quin & vulgus iam pro-

E † Clarius:pro quantitate diſtantiæ a Sole: hæc autem ipſa quantitas diſtãtiæ, tũ propter peculiarem Lunæ motũ fit non enim,&c.

F † Clarius . ut plurimũ tamen tribus diebus,q̃ circa congreſſum ſunt,planè inuiſibilis fit,in quib. nondum, &c.

pè

pè uniuerſum nouit menſiũ alium, quẽ κυλλὸν græci noĩant, quaſi mutilũ, & imperfectũ, dies ui. E
gintinouem obtinere: alium, nempè abſolutum, triginta. Nam uniuerſos amborum dies quin-
quagintanouem eſſe oportet, ſiquidem uterq; oĩno triginta, minus dimidia diei parte cõtinet.

Menſem, & inferiora omnia per ſeptimanas a Luna immutari. CAP. 5.

QVemadmodum igitur annum integrum Sol diſponit, ita Luna menſem, immutatione p
ſeptimanas ei accidente. Nã a prima apparitione ad dichotomũ, & ab hac ad pleniluniũ,
vtrũq; quidem per ſe tps dierũ eſt ſeptẽ, ambo uero ſimul quatuordecim. Simili modo, ſi inde,
ubi ipſa æquali portione menſem diuidit, vſq; ad ſecundam dichotomum connumeraueris, ſe-
ptem & hos inuenies dies reliquos etiam, qui vſq; ad abſolutã Lunæ occultationẽ ſunt, ſeptẽ.
Cæterũ aera nos ambientẽ magnas ſuſcipere mutationes, dũ Luna primũ occultatur, & rurſus
primũ apparet, nemo mortalium ignorat: maxime ij, quibus hoc ſtudij eſt, agricolæ & nautę, q
στάσιν. i. ſtatũ aeris tunc vocãt, cũ Luna primũ apparẽs, ſm aliquem uentũ ſtet. Quãobrẽ Aratus
quodã loco ueriſſime ſcribit de Luna, ubi primũ poſt coitionẽ apparuerit, hoc modo inquiens.

Cynthia ſi cornu, quod ſe ſuſtollit in altum, F
Incuruum ſpecie velut annuat, adfore cœlo
Sæua procelloſi prædicet flabra Aquilonis. ∴ »
Rurſus eo ueniet pluuius Notus, hanc ubi partem ∴ »
Ponè ſupinari conſpexeris, inque recliuem »
Sponte habitum: uerum ſi lumen tertius ortus »
Proferat, atque Deæ conuoluat circulus oras ∴ ∴ »
Suffuſus rutilo, mox tempeſtate ſonora »
Spumoſum late pelagus caneſcere cernes. »
Quinetiam hæc in eodem libro ſcribit: ∴ ∴ »
Non unum deprehenſa diem tibi ſigna loquuntur. »
Sed, quæ ſigna nouo dederit nox tertia motu ∴ »
Quartaue, ſuſtollat medios dum Cynthia vultus, »
Durabunt cœlo: medio quæ edixerit ore, ∴ ∴ »
Altera prouiſæ ſignantur tempora Lunæ. »
Illa dehinc, donec germani luminis igneis »
Accedat Phœbe, menſis poſtrema notabunt. »

Nõ ad oẽ tps, qđ ab initio eſt uſq; ad finẽ, primæ apparitionis ſigna ſufficere ait: ſed dichoto G
mos, & pleniluniamutationes quaſdã afferre. Oĩs autẽ uelox mutatio, Criſis appellatur: & ſta-
tum quidẽ in Luna falcata potiſſimũ dicunt: deinde ad plenilunium transferunt ſimiliter uocã
tes, hoc.n. ualidas uires ẽt obtinet: hoc autem imbecilliores quidẽ ſunt ſemilunares ſtationes,
attamen, & hæ quoq; de aere decernunt. Quare menſem à Luna immutari ſm ſeptimanas, iam
eſt perſpicuum. Quòd autẽ aliæ res uniuerſæ inde quoq; mutanẽ, oĩbus nõ perinde conſtat: ſed
ijs, qui hmõi accurate obſeruauerint, in confeſſo eſt. Ad hæc poſt ſeminis cõceptionẽ oĩs impg-
natio: Inſuper nihilo minus hac, & poſt partim adauctio: Item omne actionis initium, magnas
alterationes in ſeptimanos circuitus obtinet. Quæ nãq; quotidie oĩbus, q̃ ſubſiſtunt, incidũt, ho
rũ cauſam Luna habere obſeruata eſt: maximeq̃; tetragonis: & diametris ſtationibus eaimmu-
tans. Nã, ſi Luna in Tauro exiſtente ſemen cõcipiatur, uel partus, uel oĩno alterius cuiuſdã prin-
cipium contigerit, magnas eius mutationes faciet, qñ Signiferũ percurrẽs, in Leone, Scorpio,
& Aquario fuerit: Verũ in Leone tetragonos. i. quadrata ſtatio, ſeptimanæ unius exiſtit: In Scor
pio diametra duas ſeptimanas hẽt: Ita quoq; in Aquario ſecũda quadrangularis ſtatio in tertiã
ſeptimanã procedit: idq; neceſſario, q̃ Luna (ſicut ante diximus) nouenis diebus, ſeptenisque, &
particula quadã adiecta, maxime tertia diei parte, uniuerſum Signiferi ambitũ peragit. Si nãq; H
in toto tẽpore totũ orbem pertranſire oportet, conſtat quartam ipſius partem in ſeptem prope
diebus eam expedituram. Proinde huius te admodum meminiſſe ad futura conuenit, nempe
Lunæ tranſpoſitionem tetragonon non diebus ſeptem integris circunſcribi.

Qui ſalutares, aut infeſti dies ſanis, aut ægrotis futuri ſunt, ex Luna prænunciari poſſe. CAP. 6.

POrrò illud denuo repetendum eſt, quod nos quoq; obſeruantes, ueriſſimũ ſemper eſſe com
perimus, ab Aegyptijs aſtronomis inuentũ, Lunã non mõ ægris, ſed ẽt ſanis, dies, quales tã
dẽ futuri ſint, poſſe pnũciare. Si etenĩ ad planetas tẽperatos ſteterit (quos iã, & ἀγαθοποιοὺς græ-
ci nominant, ſalutares latini) fauſtos ac bonos dies producere. ſi ad intemperatos, graues mole
ſtosque. Fingamus. n. hoĩe quodam naſcẽte ſalutares planetas in Ariete, malignos in Tauro eſ
ſe: is homo nimirũ, cũ Luna in Ariete, Cãcro, Libra, & Capricorno fuerit, pulchre deget: cum ue
ro Taurũ ipſum, uel terragonũ aliquod, uel diametrũ ſignũ occupat, male tunc, & moleſte uitã
trãſiget. Atq; iã morborũ initia huic, cũ Luna in Tauro, Leone, Scorpio, & Aquario fuerit, peſſi
ma: ſine piculo ãt, & ſalutaria sũt, cũ Arietẽ, Cancrũ, Librã, & Capricornũ Luna pmeat. Ad hæc
alterationes magnas quas in terragonis, & diametris p ſeptimanas fieri dixim⁹: ĩ lethalib⁹ q̃dẽ
morbis lethales & ipſas, in ſalubrib⁹ bonas, euenire neceſſe eſt. Quãobrẽ Hippocrates ẽt dãnat

maxime

A maxime mutationes, quæ in diebus decretorijs ad peiora declinant: quippe, ꝙ lethalis morbi symptoma sit, quemadmodū (ut arbitror) benigni, contrarium. Quòd, si quis, & huius ipsius causam, cur quadratæ, & diametræ stationes sint potentissimæ, quærat, his lōgissime à proposita disputatione digreditur. Nā in præsentia non primas causas oīum, quæ ad astronomiā pertinent, sed q̄ proposito nostro utiles sunt, inquirere cogitamus. Vtiles autē causæ sunt, quæ septimanæ naturā interpretant: rursus igitur eas in summā colligamus. Lunæ tetragonæ, & diametrę stationes in principijs bonis bonas faciunt alterationes: in malis, malas. Atq; hoc, præterquā ꝙ astronomis in confesso est, integrū est & tibi obseruare. Sin aūt hmōi nec obseruare uolueris, nec ijs qui obseruarunt, fidē adhibere, indubie sophistarū ubiq; nunc obstrepentium aliquis es, qui rō ne manifesto apparētia nos approbare postulāt, cū è cōtrario ex euidenter apparētibus, de abditis ratiocinandum esset. Ita suo quæq; res principio circuitus sequētes uniuersos cōsonos hēt.

1. Epid. com. 2. t. 25. 3. 110. c

In acutis morbis summam uim obtinere septimanas: in diuturnis ortus syderum, quibus anni tempora uariantur. Item q̄ illis coincidentes plures inesse iudicatorios, in his circuitu magis septimanarum fieri iudicationem. CAP. 7.

B Circuitū uero alij numero quodā dierum constant, alijs mensiū. Iā uero, qui dierum numero constant, septimani sunt, & Lunæ modo incedunt: qui aūt mēsiū, ad Solē referunt, eodē mō euenientes. Iterum n. ab Hippocratis uerbis initium sumendū, [a] ‖ æstiuos morbos dicentis hyeme solui, hyemales æstate. Hoc quidē lōgorū morborū, & quasi dicas annaliū iudicij statū tps est, quemadmodū acutorū decimus quartus dies. Tps enim, quod à mēsis principio ad vsq; pleniluniū est, totius lunaris circuitus dimidiū existens, eandem rōnem hēt cum interuallo, q̄d ab hyeme ad æstatem usq; intercedit: quinetiā à plenilunio ad usq; occultationē tps, spatio, q̄d ab æstate ad hyemē usq; porrigitur, proportione respōdet. Sed horum utrunq; bifariā sectū, in acutis morbis septimana est: in diuturnis clarissimorū syderū* exortus; quorum rōne uer, æstas, hyems, & autumnus describuntur. Nō etenim pari dierum numero hæc secundū ullius æstronomi sententiam diuisa sunt, uerum manifestis circumflui aeris mutationibus distinguuntur. Rursus & alio mō. Quēadmodū septimana acutorū morborum decretoria est, sic tpis annui mutatio diuturnorū morborū erit solutoria: ut in hyeme quidē constitutū morbū uer soluat: in uere cōflatum, æstas: simili ratione p æstatē cōtractū, autumnus: in hoc paratum, hyems. Cæterum singularum partiū bifariā diuisarum partes mensis quaternionibus proportione respōdent. Quin astrologis ēt dr̄, quē in modum anni tpis cuiusq; & initium, & finis, syderum clarorum ortu & Coccasu describit, in eundē quoq; cuiusq; medietas, alterius rursus syderis* exortu* distinguitur. Itaq; uniuersas particulares morborū mutationes, uel tanq̄ ad proprium ipsorum principium, uel tanq̄ ad ambientis nos aeris cōuersionem, euenire necesse est. Quæ igitur ceu ex proprio ipsorum principio fiunt, Lunā sequuntur; quæ uero ab aeris nobis circumflui conuersione, in toto quidē anno Solē, in singulis autē mensibus Lunā. [a]† Hic iam accidit mutationes ualidissimas esse, q̄ uidelicet cuiq; per septenos dies proprie cōtingunt: q̄ uis etiā ipsis quodāmodo cōmisceātur, quas aer excitat. Quare merito inde, ꝙ semper eodē mō accidant, in id, ut in plurimis morbis fiant, decidūt. ¶ Adhuc autē magis ipsarū ordinē perturbat accessionū uiolentia, crises p̄rumpere cōpellens, ut in sermonis processu dicemus: Ad hæc uarius in ægrotos admissus error tum ab ipsis medicis, si medici appellandi sunt, nō artis corruptores, qui hoc seculo permulti sunt: tū nihilominus ex ijs, q̄ laborātes peccāt: quin & p̄p minister iū q̄nque: & propter aliq̄d eorum, q̄ extrinsecus accidunt, uti prius diximus. Igit̄ septimanorū circuituum uirtutē mirari conuenit, si tot causis eos interrumpētibus, multo tū alijs fortiores inueniunt. In acutis quidē morbis coincidētes decretorij plures sunt, qm̄ & corpus mutationi accōmodū est, in motu, & perturbatione uehemēti constitutum: in longioribus, uia & ordine magis septimanarum circuitus p̄cedit.

a 1. Epid. com. 3. t. 88. 3. 151. h

* ἐπισημασίαι, quæ tā de occasu, quā de ortu intelligūtur, ut habetur à Gal. 1. Epide. sect. 2. com. 2. & alibi.

** Apparitione.

A † Clarius. Hinc iam accidit ualidissimas quidē mutationes esse, q̄ cuiq; propriæ cōtingūt, quæ. s. per septimanas fiunt: ueruntamen ēt ipsis quodammodo commisceri, quæ ex ambiente euenit. quare merito ab eo euentu decidūt, qui perpetuo eodem modo fit, in eū, qui ut plurimū.

b 1. Epid. cō. 3. t. 14. 3. 120. d

B † Clarius. q̄p pe qui, ubi per initia operis p̄gnostici scriptū est de facie emortua, (iudicatur in die, & nocte. si ob has cās talis facies fit) nō intelligūt uerbum iudicatur, loco, & cæt.

c In Prog. cō. 1. t. 84. 191. e

C † Decernunt aūt non minus quarto die tertius, & quinus (licet coicidāt) nulla alia rōne, quam quòd indicia cum accessionibus fiūt hoc enim ipsum &c.

D *Primum diem inter iudicatorios non enumerari: & quæ causa dierum coincidentium.* CAP. 8.

Quapropter ab acutis denuo incipiamus omnium cōsequenter decernentiū dierū causas inuestigātes. Iā quidē in primo febres diarias solui cōtingit, non tū iā cum certamine, & perturbatione effatu digna, q̄q̄ nō nulli Hippocratē [b] quoq; dies decretorios in epidemiōn primo enumerantem, & primi meminisse putant, duplici nomine errantes. Circuitus n. primus, & nō dies primus, manifesto scriptus est in parium, impariūq; dierū catalogo. Quemadmodū igit̄ in parium enumeratione primū circuitū præfatus, quartū diē inducit: ita in mētione imparium, " tertiū. Adhuc uero magis ignorant, [b] †ꝙ à fronte operis prognostici descriptum reliquerit [c] ‖ de facie emortua. Quòd, si ob hmōi causas hæc faciei species orta est, una die nocteq̄ue iudicatur. non intelligentes loco uerbi, probatur & cognoscitur, dictum esse. Hos igitur missos faciamus. Principium autem dierum, qui cum agitatione quadam acute morbos mutant, tertium à principio statuere oportet, ueluti prius ēt dictum est: qui nullam iam cum prima septimana communionem habet, sed ex coincidentibus existit. Siquidem quaternio, quòd septimana in duas partes secta, absoluitur, ideoq; permagnā facultatē obtinet, in priore sermone dictus est. [c] †Tertius uero, & quintus licet alia nulla ratione, quā ꝙ iudicia cum accessionibus fiunt, coincidant;

non

non minus quarto die decernunt: qm̃ hoc ipſum, & ab experientia teſtimonium hẽt: & ratione E
contẽplantibus nõ obſcura eius cauſa eſt. Nã perturbationis uiolentia naturam ea, q̃ moleſtãt
ẽt ante tp̃s propulſare cõpellit: quippe uirtus ipſa eſt alienorum expultrix: quẽadmodũ in ope
re de naturalibus facultatibus antea demõſtratum eſt. Tp̃s autem actionis poſt finẽ alteratoriæ
facultatis eſt: tunc enim functionem obire oĩbus ſecundum naturam abſolutis, oſtendebatur,
cum illa ab actione deſtiterit. Verum ante perfectam coctionem interim, q̃ offendunt, amoliri
cogitur: ut interdũ concoctione iã abſoluta, moratur adhuc, & lente propter imbecillitatẽ mu-
nus ſubit. Vtrunq; aũt in uentriculo clare licet contẽplari: inſtigatus enim, concoctionis tp̃s nõ
expectat, ſed protinus ẽt idoneum cum eo, quod moleſtat, excernit: &, ubi iam ſatis concoxerit,
interdũ lẽte, ac cunctanter ſuperfluum, imbecillitatis uitio, expellit. At, cum naturali habitu frui
tur, perfectæ concoctionis tp̃s, ipſius recrementorum expulſionis terminus eſt; quem neq; præ-
uertit, neq; præſentem adhuc moratur. Cæterum, ut in uentriculo, ſic in ſingulis totius corporis
partibus alienorũ expultrix facultas eſſe oſtendebatur: quæ meo ſanè iudicio, & criſim in mor-
bis efficit: atq; propterea optimæ fiunt criſes, cum iam oĩa in aĩantis corpore concocta fuerint.
In libro De humoribus. Præuenire aũt criſim, qd̃ Hippocrates ‖προκρίνεσθαι, quaſi dicas prærũpere, appellare conſue
uit, malum eſt: nam idonea ſimul cum iis, quæ lædunt, excernuntur: fitq; hoc natura incitata uel F
ab exteriore quodã, uel ab ijs, quæ in ipſo corpore detinentur. Extrinſecus igiẽ eſt medicus, qui
parum recte quippiã fecerit, æger, famuli, atq; alia, q̃ propriæ exteriora nominãtur: in ipſo aũt
corpore ſunt morbi ipſi, eorumq; cauſæ, & acceſſiones. Cõſidera iãmihi tale quid in natura ac-
cidiſſe, quod hominibus infirmis contigit: qui à fortioribus quibusdam intẽpeſtiue ad congreſ
ſum irritati, imparati, pugnando ſuperantur. Quinetiã onus deponere quis uolens, interim uel
inuitus cũ eo concidit. Item uehementius quis currens, deinde ſe ipſum retinere nequiens, inui
tus in conuallẽ delatus eſt. Oĩa hæc exẽpla ſunt malorum iudiciorum: de quibus in opere de cri
ſibus copioſius dicturi ſumus. Sed nunc quoq; neceſſariũ dicetur, cnm inſtituerim, quid nam uer
bo προκρίνεσθαι Hippocrates ſibi uelit, interpretari. Etenim fieri nõ poteſt, ut, q̃ de diebus de
cretorijs quippiã referre aggreſſus ſit, nihil de criſi ẽt dicat: uel qui de criſi doceat, non ẽt de die
bus decretorijs uerba faciat. Verum ſermo ad propoſitã inſtitutionem ſemper reuocãdus eſt:
& tantam adhærentium mentionem facere oportet, quanta neceſſaria eſſe uidetur. Vnũ iã ex
illis, quæ naturam ſtimulant, & ueluti prouocant, acceſſio eſt, nullã quietẽ, nec morã cõcedens,
uerum incitãs mouensq́, & ueluti dixeris, pugnã indicens. Vnde acutorum morborum in die-
bus imparibus iudicium contingit, in his.n. & acceſſiones ſunt. Quæ igitur cauſa ſit, ob quam in G
acutis morbis tertio quoq; die plurimũ acceſſiones fiant, in longis autẽ, uel quotidie, uel quar-
to quoq; die, nõ promptum eſt inuenire; nec in preſentia diſquirere neceſſarium. quod uero ſic
eueniunt, oculis uſurpare licet, ‖& ad præſentia rationẽ ex principio habet: ‖ſi.n. ponamus, ut ẽt
apparet, ſecunda ab initio acceſſio, ad tertium diem delabetur, tertia ad quintum, quarta ad ſe
ptimum, quinta ad nonum: oẽs autem in impares incidunt. Cum ergo natura non conuenienti
† *Ex græc. ita uertendũ. inter quas, quæ frequentiſſime in morbis acutis euenit, eſt ipſa acceſſio, oſtẽſa &c. & ita uetus interpres.* ſemper tempore de morbis decernat, ſed concitata plerunq; alias ab alijs cauſis, † à quibus ac-
ceſſio in morbis acutis maxime continua redditur (oſtenſa uero eſt in impares incidere) in im-
paribus acutorum morborum plurima iudicia fieri ratio eſt. Nõ q̃ dies ipſi primariã decernen
di uirtutẽ nõ habeant (ſemper.n. huic animum adhibere oportet) ſed quia per accidẽs aliquod
ſic eueniat. Prædixi autẽ, opinor, manifeſto iam hoc accidens: ſiquidem ratione, qua morborũ
iudicia frequentiſſime in acceſſionibus accidunt, hæ autẽ in dies impares incidũt, eadẽ in mor-
bis acutis imparibus diebus criſes contingunt. At, ſi dierum numerus ipſe decernendi facultatẽ
haberet, nõ frequenter diebus imparibus, raro paribus, uerũ perpetuo imparibus, nunq̃ pari-
bus, de acutis morbis iudiciũ fieri oporteret. Neq;.n. ſeptimi, uel quarti numerus, criſis author
eſt: ſed, q̃ Luna innouante, & immutante terrena, motuum quoq; circuitus ad hos principes nu H
meros uenire contingat, merito in ipſis tanq̃ ſtata alterationũ tẽpora inueniuntur. Quippe nõ
à numeris, ſed à Luna mutationes terrenis adueniunt: at cũ in motũ mutans conſiſtat, tp̃s muta
tionibus neceſſario coniunctũ eſt, quare ẽt numerus neceſſario. Nõ igiẽ, q̃ oĩs par numerus fœ-
minã, impar maſculũ, referat, acutorũ iudicia imparibus diebus accidunt: neque.n. impar abſo-
lute pari fortior eſt: neque, ſi fortior, iã fœmininus imbecillior: neque, ſi fœmininus q̃dẽ hic, ma
ſculus aũt alter ſit, acutos morbos in maſculis numeris iudicari, diuturnos in fœmininis, rõni
cõſentaneũ eſt. Oĩa ſiquidẽ, q̃ de numerorũ uirtute nugãt, tã facile abſurda eſſe deprehẽdim⁹,
† *An Pythagoras ille ita, & ſimul ſapiens eſſet uir, & ſimul tantũ poſſe numeros exiſtimaret.* ut mihi ſubinde mirari ſubeat † Pythagorã illũ tã ſapiẽtẽ uirũ numeris tñ tribuiſſe: ‖Atq; nũc ad
uerſus ipſos ẽt nobis nugari nõ uacat: nã ſatis eſt ad rẽ inſtitutã terrena Lunam alterare, & in ſe
ptimanis potiſſimũ magnas parere mutationes: poſt, ĩ quaternionib⁹ exiguas: ad hæc criſim ac-
ceſſione plurimũ ĩdigere: itẽ acceſſiões tertio quoq; die ĩ morbis acutis euenire: his etenim ſub
iectis acutos morbos ĩ ĩparibus dieb⁹ magis ad iudiciũ tẽdere neceſſitas erit. Hui⁹ rei gra terti⁹
& q̃ntus merito decernũt, nõ ex lunari circuitu decernẽdi potẽtiã ſortiti, ſed uel q̃ ob uiolentiã
acceſſionis terti⁹ criſim quarto die futurã p̃uertat: uel &, p̃ Iouem, q̃ natura, dũ quarto die laſſa
nec incitata cõquieſcit, quinto ad iudiciũ cõmoueat: nã hic uero decretorio tardius uenire, ter-

tius

A tius paulo magis anticipare conſpiciẽt:atq; ambo criſim obtinuiſſe,q̃ uicini ambo vere decreto rio,acceſſiones ſuſceperint. Iã uero,& nonus inter duos decretorios ſeptimũ,& undecimũ, medius,uel nõ factum in ſeptimo die iudicium,uel undecimo futurum,ipſe ſibi uendicat:rarius qui dẽ ſeptimi,ſæpe undecimi,criſim aſſumit. Etenim ſeptimi diei propria criſis,non ad nonũ, mõ pauci errores cõmiſſi ſint,unq̃ puenerit:ſed hoc in libris de criſib⁹ declarauimus: undecimi uero è contrario,cum & exacte oĩa geſta ſint,& uiolenta noni diei acceſſio inuadat.† Porrò iudicia in hmõi diebus propter acceſſionum uehementias incidere clariſſime demonſtrat,q̃ uideli cet in diuturnis morbis non ſimiliter eueniunt. Sicut.n. acceſſionum uehementia,ita dierũ quoque coincidentium numerus,in illis exoluitur:† ſic rurſus acceſſionis uehementia criſim alio,q̃ ſtatu,tpe fieri cõpellit. Quare in oĩbus ferè diebus peracutos morbos iudicari,uidere licet, qm̃ ultimus ipſorum dies decretorius eſt ſeptimus:& ante hunc non quartus modo,ſed etiã tertius, quintus,& ſextus aliqñ,decernunt. Quin,& de primo,an decerneret,inter medicos,ut dicebaẽ, quæſitum eſt. Reliquus itaq; ſecundus ordine decretorio indubie elapſus eſt:ſit autẽ, ſi uis,& primus:Sed tertius,quartus,quintus,ſextus,ſeptimus,oẽs decernunt. Ac oẽs dies poſt morbi principium in peracutis,propter acceſſionũ vehementiam decernere videntur. Ergo ſextus ẽt,etſi
B nec inter decretorios,qui circuitu cõſtant,nec impari numero aſcribatur,tñ & ipſe ꝑpe decernit:qm̃ intra peracutorum terminum cõtinetur. Vniuerſi aũt tales morbi,alterum duorũ habẽt uel ſynochon.i.febrem cõtinẽtem(ita.n.appellant, q̃ à prima cõſtitutione eundem tenorem ſine manifeſta declinatione ad criſim uſque, uti diximus, ſeruat) uel febrẽ aliã, q̃ etſi manifeſtas habeat declinationes, & acceſſiones, nõ tñ tertio quoq; die manifeſtas tm̃ habet,uerum in ipſorum dierum quoq; medijs,quemadmodũ,& ſemitertiana. Proinde prima peracutorũ differentia,uelut una quædã eſt acceſſio:quãobrem nihil,quantum ad acceſſionem pertinet, impares paribus ꝑſtabunt,cũ febris ſingulis diebus æqualis exiſtat: Secunda,etſi per triduũ magnas habeat acceſſiones,& ueluti principia circuituũ,tñ medius ipſorum dies tantam, & ipſe in peracutis morbis acceſſionem frequenter affert,ut ẽt magnis aliorum quorundam morborum acceſſionibus nihilo ſit inferior. Cum igitur morbus uelut ad ſeptimum feſtinat,& ſecũdum ipſius rationẽ in eodẽ iudicandus eſt:mediæ uero acceſſionis magnitudo naturã ad criſim ante ſuum tp̃s uenire cõpellit:uel extrinſecus aliquid euenit,ipſam irritans:ſic criſis ſexto die prærumpet. Atq; hæc tanto peior eſt ea,q̃ ſeptimo futura erat,quanto magis ipſam præuertit. Peſſima uero criſis ſecundum aliã rationem ſexto die accidit: quã in opere de iudicijs plenius enarrabimus.
C quippe ad illud proprie pertinet bona,malaq; iudicia diſtinguere:hic tm̃ de diebus decretorijs diſſerere ſtatuimus. Sed,quia ſemel de ſexto die uniuerſa dicere parauimus,hoc quoque adhuc ſummatim adiungemus. Inuadunt quidã morbi ſecundum diem primo grauiorem habentes, quartum tertio,& totas acceſſiones in diebus paribus:qui longorum quidẽ morborum naturã, quẽadmodum in cõmentarijs de criſibus oſtendemus,hñt:iudicium tñ præuertunt,ut acuti,propter acceſſionis uehementiam:hi etiam ſecundo die interficiunt,& quarto,ſed ſexto plurimos. Etenim in ſecundo die natura quodammodo ualida adhuc eſt: itẽ in quarto adhuc ualida magis,quàm in ſexto,ſed nondum in certamen uenire audet: at in ſexto acceſſionis uehemẽtia frequenter eam ad certationem prouocat. Quare alterum è duobus ſuſtinet:uel in ea concidit, & prius quàm,quæ offendunt,excreuerit,extinguitur:uel plurimum ex eis propulſat,reliquum uero adhuc non poteſt,uerum imbecilla,& defatigata prorſus cadit,& languida iacet. Deinde,ſi quo modo poſtero tempore recreari,ac refici potuerit, paulatim morbum concoquit: quòd ſi morbi reliquiæ eius robore maiores ſint,tandiu æger ſuperuiuet,quandiu natura adhuc ſufficere poteſt:morietur tamen poſtea. Iam uero de diebus coincidentibus abunde dictum eſt.

† *Ex cod. quidẽ græc. poſſet uerti . Porrò propter acceſſionũ uehemẽtias hmõi coincidere dies clariſſime demonſtratur, quòd uidelicet in diuturnis morbis non ſimiliter euenit. ex ueteri tamen tranſlatione , ita uertit Andernacus.*

† *Adeo autem ſanè uiolẽti q̃d hẽt, uehemẽtia acceſſionis ad criſim, ut in oĩbus fere dieb⁹, peracutos morbos iudicari uidere liceat: nã ultimus ipſorũ dies, qui eſt ſeptimus, iudicãdi uim obtinet, & ante hũc nõ quartus modo ſed & tertius, & quintus, & ſextus criſes quandoq; excipiunt.*

D

Cur uigeſimus fortior uigeſimoprimo: & quòd ſeptimanæ, ac cætera tempora iudicatoria, integris diebus nequeant numerari. CAP. 9.

CVr aũt,& uigeſimus,& uigeſimusprimus,multo magis uigeſimus,decernat,explicabo. Primũ,qm̃ hmõi morbus diuturnus iam eſt,ipſas acceſsiones dies pares excipiunt: deinde,ꝑ ſeptimana nõ integris ſeptẽ diebus cõſtet(ueluti prius expoſitũ eſt) nouit hoc quoq; Hippocrates. Cum.n. dixiſſet in opere prognoſtico, ‖ Hi uero ex acutiſsimis morbis ꝑ quatuor in uiginti ex additione perueniunt:his ſubiungit:‖ Verum hmõi ſupputatio per integros dies nimirum fieri nõ põt:quippe cũ nec annus,nec mẽſes ipſi integris diebus numerari poſsint. Vt igitur annus ad trecẽtos ſexaginta quinq; dies particulam diei,maiorem quarta,adiectã habet:tum mẽſis ad triginta dies abſoluẽdos unius dimidium deſiderat:ſic,& ſeptimana, ſexta maxime diei parte, ut ſeptem integros habeat,indiget. Quamobrẽ fit,ut tres ſeptimanæ non unum, & uiginti dies integros,ſed minus ferè tota dimidia parte unius conſequantur:Ob quod ẽt numerũ hmõi non magis uiginti,q̃ uni & uiginti diebus uicinũ,utriq; parti cõuenire uideas, Nam,cũ totus lunaris circuit⁹ ſeptẽ,& uiginti diebus,& adhuc tertia unius parte abſoluatur, ideoq; ſeptimana q̃libet ſeptẽ diebus minus ſextante cõſtet,tres ſeptimanæ uiginti dies,& dimidiũ habebunt, † Qm̃ igr̃ uigeſimus exactã periodũ ꝑpinquã ſibi uendicat,tales iam morbi inueteraſcẽt, & acceſsiones paribus diebus accipiunt:quorũ uero acceſsiones in imparibus eueniũt,horũ,& iudicia ad uigeſi-

In Prog. com. 3. t. 3. 4. 207 b

Ibidem.

† *Igitur uigeſimus exacta periodum propinquam ſibi uendicat, quoniam tales, &c.*

geſimum primum delabuntur. Non ſolum aũt Lunæ circuitus, ſed menſtruum etiã tp̃s apparitio E
nis, virtutẽ quandã in nos poſſidet, uti prius docuimus: ipſe etenim ſigniferi circuitus accommo
datiſſimus eſt unicuiq; rei ꝑprijs principijs: menſtruale uero tp̃s, quo Luna conſpiciẽ, ambien-
tẽ nos aerẽ immutans, oĩbus ex æquo hoĩbus cõem effectum oñdit. Demonſtratũ eſt aũt & hoc
tp̃s uiginti, & ſeptẽ dies ꝑpemodum continere: ideoq; ſeptimana eius minor adhuc prius dicta
merito euadet. Siue. n. a triginta, tres illos, qui circa coitionẽ ſunt dies, in quibus nihil adhuc de
aere decernit, auferre cogites: ſiue a uigintinouẽ, & dimidio, reliquũ tp̃s, quo Luna manifeſtum
de ſe lumen p̃bet: priore mõ ſeptẽ & uiginti dies, altero uigintiſex & dimidium, hẽbit. Qm̃ ergo
mutationes corporibus nr̃is accidere diximus, quaſdã proprias, quaſdã cões: proprias, q̃ tanq̃
A † *Et in idem utroſque &c. ita uetus inter.* ad propria principia ſpectent: cões, quæ ad cõem ambientis uſum.[a] † ad eundem modum utroſ-
que Lunæ circuitus fieri contingit, & cões proprijs paulo breuiores eſſe. } Atque } ſic iam ex ſe-
ptimanæ numero quippiã auferetur.[b] † Nã, ſi propriẽ cõis admiſceatur, ſitq; paulo diuturnior,
ita quoq; ſeptimanã imminui, & ueluti in medio quodã propriæ, & cõis conſiſtere, neceſſe eſt.
Voco aũt propriam, q̃ ex ſigniferi circuitu proficiſcitur, nã is cuiq; nr̃m virtutẽ affert: cõem, ex
menſtruo tpe ortam, quam ſupra recenſui nequaq̃ ſeptẽ, & uiginti dierum eſſe. Nam, ſi a men- F
ſtrui tpe exacto, quod ad triginta dies integros unius dimidium maxime requirere dicebatur,
tres, qui circa coitum ſunt, dies ademeris, reliqui uidelicet uigintiſeptem minus diei dimidio
erunt. Itaq; hoc tp̃s non menſtruale totum in ſeptimanas diuiditur. Quare cõe tp̃s ſeptimanæ,
qđ aerem immutat, minus erit eo, qđ ſingulis eſt proprium: q̃q̃ & hoc uirtutẽ hẽre dicebatur,
ideoq́ue non nihil ex alterius ſeptimanæ tpe confringere: ut mediũ utriuſque, quod uelut mi-
ſtũ ex eis,[c] † plus ſexta parte ſeptimanæ demat. Ac exactã quidẽ, uel miſturam, uel ablationem
Deus tm̃ nouit: quantum uero humana coniectura indipiſci licet, p̃ſtat circuitum earum cõem,
medium inter utraſq; collocari. Cum ergo apparitionis manifeſtæ, & efficacis tp̃s, ſit dies uigeſi
mus ſextus, & dimidius: Signiferi uero circuitus expleant uigintiſeptẽ dies cum tertia unius par-
te: liquet medium ipſorum fore uigeſimum ſextum diem, ad hæc dimidiũ, & tertiam maxime, &
duodecimã unius diei partẽ. Siquidẽ, ubi utroq; tẽpore cõiuncto dimidium acceperis, medium
ipſum inuenies. At hoc tp̃s medium à uigintiſeptem diebus duodecim maxime unius diei parte
deficit: quia, ſi in quatuor iꝑm diuidas, exactum ſeptimanæ tp̃s offendens, non ſexta * mõ unius
diei parte, ſed etiã maiore indigens.[d] † Sumatur. n. ex uigintiſex diebus, & dimidio pars quarta,
& ex unius diei tertia, & duodecima: erit autem tp̃s dierum ſex dimidij quinta pars, & particulis
alijs minoribus inſuper adiectis, quæ ſunt ſexageſima prima, dein centeſima uigeſima, ducente G
ſima quadrageſima. Idem tp̃s, & hoc dici poſſit dierum ſex, & dimidij, & ſextæ partis diei, & ui-
geſimæ quartæ, & quadrageſimæ octauæ. Abeſt aũt hmõi tp̃s à ſeptẽ diebus unius diei quadran
te, &, ſi exacte cõputes,[e] † ſexageſima parte, centeſima uigeſima, & ducẽteſima quadrageſima. }
Quæ cum ita ſe habeant, tres ſeptimanæ uiginti diebus, & ſexta unius diei parte,[f] † comprehen-
dentur. Proinde, ſi hunc in modum exacte rationem ineamus, trium ſeptimanarum numerus
paululum uiginti dies excedet: atq; his multo magis, quàm uiginti, & uni, erit proprius. Iam ſa-
nè oſtendi ſecundum rerum ueritatem, & ‖ Hippocratis ſententiam, nullam horum ſupputatio-
nem per dies integros fieri poſſe, hoc eſt abſolute citraq́; fracturam, neque ſeptimanam, neq;
quaternionem, neque menſem, neque annum, neque alium quemuis numerum.

Quibus, & qua de cauſa tertium hunc de diebus iudicatorijs librum Galenus compoſuerit. CAP. 10.

QVi iam diſputationis huius ſubtilitati ſuccẽſet, ac difficilem eam exiſtimat, hunc nemo ip
ſam addiſcere cogit: uerum primus huius operis liber ei ſufficit. Quòd, ſi nõ laboris fugi-
tantior ſit, ſecundum quoq; adijciat, à tertio autem abſtineat. Nos ſiquidem hæc paucis planè,
ijſq; inuitos, ſcripſiſſe affirmam⁹. Vos ò Dij immortales nouiſtis, uos in teſtimonium uoco, hęc H
me amicorum quorundam precibus uehementer adactum ſcriptis mandaſſe.

Aduerſus eos, qui nugantur de numerorum dignitate. CAP. 11.

NAm ſtulti nimirum eſſemus, ſi hmõi ſermonem uulgo conuenire arbitremur: qm̃ illi unio
nem, matris expertem, dualitatem * numerum * inaudire ſuauius eſt: & alia ratione unitatẽ
formam eſſe, dualitatem materiam infinitam: deinde trinitatem abſolutam harmoniã, uel ꝑfe-
ctum numerum, & primum, aut ſolidum, aut planum. Quicquid enim in mentem ipſis uenit, di-
cunt, alij aliud, & Mineruam aliquẽ numerum appellant, alterum Dianam, alium Apollinem.
Quemadmodum igit hoc non ignoramus, ita dicere dedignamur, cum nullam demõſtrationẽ
ſcientificã hmõi placitis adducere queamus. Et amicis frequenter ipſa re oſtẽdimus, hmõi frigi
dis ſermonibus utenti, ſiue quemuis numerum laudare, ſiue reprehendere uoluerit, procliue eſ
ſe. Nã periculũ eſt, ne eo ſtupiditatis ueniant, q hmõi nugãtur, ut, cũ uel de ſeptimana, uel de alio
quouis, dixerint, nõ cõtenti ſolis hmõi ineptijs, addant Pleiadas ſeptẽ, & utrãq; Vrſam ἑπτάσ-
τον. i. ſeptiſtellam: etenim ſic nominant, immo & Thebarum ἑπτάπυλων, quaſi dicas, ſeptiporta
rum meminerunt. At quid ad rem propoſitam ſpectat, ſi Pleiades ſeptem ſint, Dionem laterali
morbo laborantem ſeptimo die de morbo iudiciũ ſuſtinuiſſe? etenim aliàs nono, aliàs decimo
die

B † *Nam, cum propria cõmunis admiſceatur, ſitq; paulo breuioris tẽporis, ita quoque aliquid de ſeptimanæ numero cõfringi, & ueluti in medio quodã propriæ, & cõis conſiſtere, neceſſe eſt: uoco aũt propriũ, qui ex Signiferi circuitu proficiſcitur, nã is cuiq; noſtrũ uirtute affert communem, qui ex circuitu menſtruo fit, quem ſupra &c.*

C † *Alij legunt, pl⁹ quarta parte unius diei de ſeptimana demat.*

* *Al. quarta.*

D † *Al. Sumatur. n. ex uiginti ſex diebus, & dimidio, & ex unius diei tertia & duodecima parte, pars quarta: erit ſanè tẽpus dierũ, ſex & dimidij, & quinta partis, & particularum minorum inſuper adiectarũ, quæ ſunt, primum ſexageſima, deinde.*

E † *Etiam quadrageſimaoctaua parte.*

F † *Addendũ, & quadrageſimaoctaua.*

In Prog. com. 3. t. 4. 4. 207. b

** *Audaciam eſſe.*

A die crisim habuit. Quid aũt similitudinis est, si septẽ Nili sint ostia, Theonẽ pulmonis uitio egrotantẽ, septimo die iudicatum fuisse? nã aliqñ quarto, interdum quinto, morbi iudicium accipit. Verũ, ut in alijs oĩbus duplex uitij cuiusque, ac prauitatis natura est, excessus, & defectus: ita hic quoq; Nõ nulli eos, qui ueritatẽ de septimana dicere conantur, prorsus auersantur, quippe qui sermonẽ, quẽlibet summo odio, prosequuntur: Non nulli in tantã nugacitatẽ incidunt, ut ẽt ea, q̃ ad rẽ nihil pertinent, cõmemorẽt: utriq; Vrsæ, inquiũt, septẽ stellæ sunt: primũ fanè uerũ non est, sed hoc extremã eorũ insciti am coarguit. Esto iã uerũ, sed neq; Bootes, neq; q̃ p ipsas Vrsas trãsit Draco, septem stellas obtinet. Pari mõ nec* Corona, nec Ophiuchus, nec Cãcer, uel Leo, nec oĩno ullũ ex duodecim signis, in quibus planetę feruntur: Etsi illa, terrena exornare atq; ẽt disponere nõ astronomis modo, sed ẽt philosophis clarissimis, in confesso habetur. Quamobrẽ nec recipiendi sunt nugatores: nec cogendi, qui huiusmodi speculationem semper refugiunt.

* *Engonasis.*

Quæ hactenus monstrata sunt, & cur quaterniones aliqui cæteris necessario iungantur, aliqui separentur. CAP. 12.

AMe itaq; ueritatem ipsam, quantum homini licet, inuentã esse puto: quam quidem, & Hippocrates prius cognouerat, sicut & præscriptis uerbis indicaui: uulgare autem medicorũ B genus præsegnitie ea subticuit. Enimuero nec aliud quippiam ab Hippocrate frustra scriptũ in uenio, nec illud, q̃ ‖ vlla horum cõputatio totis diebus fieri nequit: Atq; principium nõ astronomis tm̃, uel naturalibus philosophis, sed agricolis quoque, & nautis, hominibusq; oĩbus receptũ assumi, Lunã uidelicet terrestrẽ plagam ueluti hyparchũ quendã magni regis Solis, gubernare. Huiusce circuitus dies decretorios sequi monstrauimus; ad hæc coincidentium dierũ causas indicauimus: item, cur tres septimanas ad uigesimum, nõ ad uigesimum primum, potius Hippocrates uoluerit deducere. Cæterum his demõstratis, nullum adhuc negociũ est, inuenire, quare primam septimanam à secunda separet, hanc autem tertiæ coniungat. Neq; n. secundã primæ, crisi ad quartũdecimum diem peruenientẽ, coniungere ratio postulabat: neq; tertiam à secunda remouere, cum uigesimus magis, q̃ uigesimus primus, iudicia excipiat. Quoniam uero inter septimanas ipsas duæ quidem primæ separantur, tertia uero copulatur, perspicuum est quaternio nes quoq; non nullos necessario coniungi, alios separari. Itaque secundus quaternio & prim⁹ coniungent̃, q̃ unius septimanæ primæ bifariam diuisæ particula uterq; sit: tertius à secundo di iungetur, quoniam, & septimana secunda à priore separata est. Tertius autẽ quarto copulabitur, quoniam secundæ septimanæ uterq; particula est. Hic itaq; rursum quartus propter tertiã C septimanam secundæ coniunctam, quinto copulabitur. Adiungetur etiam sextus quaternio quinto, in decimo septimo die, tanquam tertiæ septimanæ pars uterque existens.

In Prog. com. 3. t. 4. 4. 207. b

Quis proprie acutus morbus, quis tardus, quis breuis, quis longi temporis dicatur. CAP. 13.

QVapropter ad bonam victus rationẽ instituendã utilissimum est, iudicij tps præcognoscere: num uero acutũ, uel diuturnũ, uel alio modo, morbũ nominare cõueniat, qui uigesimo die, uerbi gratia, iudicandus est, id nihil ægro præsidij affert. potest. n. quispiam ne locutus quidẽ immo qui nec prorsus cogitauerit, qui nã ipse uocandus sit, probũ uictus modũ ægro instituere, modo nihil ex alijs præterierit, quæ huc conferre uidentur. Iam sanè ueritatem simul, & utilitatem exposui: sophisticarũ aũt nugarum finis iam esto, post hæc ostendentibus nobis hoc in loco, quantum pleriq; medici ea, quæ cõueniant, ignorent. Putant. n. acutum uocari morbum, quì celeriter* iudicatur: contrarium huius, diuturnum. At ueritas non ita hẽt: Est siquidem morbus quidã breui tpe durans (græci brachychronion appellant) non tñ oĩno acutus: Huic contrari⁹ est morbus diuturnus, uel multo tpe durans (græce chronios, uel polychronios, uel qũocunque aliter quis uocare ipsum malit:) acuto alia morbi natura nullũ propriũ nomen sortita, opposita D est, idq; merito euenit: nam acuti morbi (qui, ut Archigenes quidẽ describebat, cum uelocitate est ‖ periculosus: ut Hippocrates aũt, cum febre ‖ continua euenit) accidens necessario erit, ut celeriter iudicetur.* Etenim ex motus specie acutus nuncupatur. Quiescere aũt celeriter ipsi est nec cesse, ut qui ad proprium finẽ properet: nam idẽ est celeriter moueri, ac ad terminũ confluere. Erit iã oĩno brachychronius: alia tñ atq; alia ratione, & acutus, & brachychronius dicetur: nã propter motus celeritatẽ acutus: q̃ uero diu morari is, qui celeriter mouetur, nõ potest, brachychronius appellabit̃.† At ei natura alia morbi cõiuncta est: ‖ multæ siquidẽ febres diariæ ex frigore quodam, uel adustione partiũ exteriorũ, uel labore breui, uel uigilia, uel tristitia, uel ebrietate, uel ira, uel id genus similibus, proueniunt, paruæ simul, & breues, & periculis prorsus uacuæ: atq; nemo has, uel idiota, uel medicus acutũ morbũ uocare cõsueuit. Itaq; acutus à brachychronio morbo clare in his ipsis distinctus est: Tardus aũt cũ polychronio, seu longo confusus est, q̃q̃ non eandem notionem obtinet: siquidem acutus tardo, oligochronios. i. exigui temporis, polychronio oppositus est. Omnis ergo acutus planè exigui temporis morbus est, & omnis diuturnus necessario tardus: non tamen, si breuis temporis, acutus statim est: neque, si tardus, longi temporis. Proinde ex tali immutatione nõ ad modum manifesta compluribus medicis, non appellationes tantum, sed rerum quoque ipsarum dignotiones, confusæ fuerunt.

* *Græ. κρινόμενον. sed forte legendũ κινούμενον, id est moueatur.*

De Vict. rat. in morb. acut. com. 1 t. 8. 7. 108. h

† *Græ. κρίνεσθαι sed forte κινεῖσθαι. i. moueatur.*

† *Al. ex antiq. At ei proxima est natura alia morbi brachychronij quidẽ non tamen acuti: & ita ueius interpres.*

GALENI

GAL. IN PRIMVM PRORRHETICI LIBRVM HIPPOCRATI ATTRIBVTVM COMMENTARII TRES

Ioanne Vaſſæo Medenſi interprete

Plurimis locis ad veterum Codicum Græcorum fidem ab Auguſtino Gadaldino nunc rurſum emendati.

CENSVRA

Ex multis, quæ habet liber falſa, diminuta, empirica, & quæ ad uniuerſales prædicendi regulas reduci nequeant, non eſſe Hippocratis exiſtimatur. Eſt tamen Authoris, eiuſdem cum Hippocrate artis, & ex Galeni commentarijs, multis ſummæ vtilitatis documentis refertus.

ARGVMENTVM

Totus ferè hic liber in Delirij, & Spaſmi prædictionem expenditur, vt etiam habetur à Gal.com.xxj. tertij huius commentarij 182. f

COMMENTARIVS PRIMVS. G

Sunt, qui putãt hic deeſſe principium.

NOn tamen etiam Herophili ſententiam, qui τὴν πρόγνωσιν, i. præſenſionem, prægnitionem ve, ἀπὸ τῆς προρρήσεως. i. a prædictione, certo & incerto diſtinguere conatur, probare oportet: præſentimus ſiquidẽ modo utroque, & prædicimus, ueluti & cætera omnia, omni in arte. Imbres ſiquidem, ſiccitates q́ue, & frigora, & æſtus, & uentos, & uentorum tranquillitates, quibuſdam ex ſignis præſentiunt, tum nauium rectores, tum ruſtici: atque interdum quidem, tum exacte, tum certo, interdum & ad probabilem uſque expectationem. De ſignis autem huiuſmodi cum alij plerique, tum Aratus in libri, eorum quæ in aere conſpiciuntur, calce ſcripſit. At quonam quis pacto futura prædicere ualebit, niſi ea prægnouerit? Quod ſane demonſtrauit etiam Hippocrates in exordio prognoſtici, ita ſcribens: ‖ Præſentiens enim & prædicens coram ægris. Præſenſio autem in anima eſt noſtra: Prædictio uero eorum, quæ ſunt prægnita, per uocem efficitur: conſtatq́; non alia quidem in anima nos opinari, alia uero prædicere. Cæterum, quonam pacto liber inſcribatur, cæteris, qui opera artis non ualde curauerunt, perueſtigandum relinquentes, † quæ in libris ſingulis ſunt conſcripta, ipſi ꝯ contemplemur: quomodo in alijs quoque fecimus, * quæ antea expoſuimus, alijs quidem diſtinctiones aliquas neceſſarias a ſcriptore prætermiſſas adiicientes, alia uero non eſſe uniuerſalia demonſtrantes, quamuis dictiones charactere formaue, tanquã de eiuſmodi, author diſſerere uideatur.

In Prog.com.1. t.2.4.180.c

† ipſi quæ in libro ſunt cõſcripta ſingula. * quos.

Qui Comatoſi inter initia fiunt, cum capitis, lumborum, hypochondrij, colliq́; dolore nigilantes, phrenitici ne exiſtant? Stillatio è naribus his perniciosa, tum alias, tum ſi quarto cæperit die.

†Forte clarius. ut nec ipſi ægrotanti conſpicue appareat, parſa ne eſt, ut ab illo quidẽ tanquã futura pcognoſcatur, a nobis aũt tanquã iã facta cognoſcatur, quandoquidẽ res hæc. uide etiam infra cõ. 5 an fine.

Cõplura ueterũ exẽplaria uerbo, phrenitici, verbũ, exiſtant, nõ hũt adiectum. Hinc exorta eſt qõ, vtrũne eos, q́ ita hũt, quis iã phreniticos appellabit, an fore expectabit. Adiecto uero uerbo exiſtãt, atq; in hũc modũ ſimul ſcripta oõne, phreniticine exiſtant è qõ eſt, an, q́ ita affecti ſunt, iã phrenitici ſint, uel nõ ſint. Qõni aũt eiuſmodi iã & alia q̃dã non momentanea annectitur qõ, quã & de febrilium acceſſionum principia mouerunt. Nempe in illis rõni cõſentaneũ eſſe uĩ, non poſtea uenturã pcognoſcere nos acceſſionem, ſed incipientẽ iam dignoſcere ex alteratione pulſuũ. Qm̃ uero nondum inſignẽ acceperit magnitudinẽ † vt ægro quidẽ tanq̃ dicenda cõſpicue uideat, a nobis uero, ut tanq̃ iã facta cognoſcat, res hæc non aliter, quàm plantæ recens e terra ortæ, dignoſcitur: quas ruſticus quidam, uel qui in plantis omnibus dignoſcẽdis eſt peritus, confeſtim internoſcit: cæteris uero incognitæ manẽt. Agros ſiquidem herbas germinatione

A ne ſimillimas ſepius ferre conſpicimus: quas nos quidē non interno ſcimus, ruſtici uero interno
uerunt, quid nam ſcilicet ex his * herba ſit, q̄d triticum nuper enatum, quid hordeum, quid zea,
& quid nam aliorum unumq̄d q̄que. Ad hunc quoq; modum res hēt in arboribus: nempe & eas,
cum oīb⁹ ſuis partibus abſolutæ ſunt, uniuerſi cognoſcimus: cum uero enaſci incipiunt, oīno
à paucis cognoſcuntur. Sermo igitur hic, ueluti admodum probabilis, recipiendus eſt. Sed dein
ceps eſt inquirēdum, quid nam per phrenitim oporteat intelligere. Nēpe Hippocrates in libris
epidemiorum, ut in eorum docuimus commentarijs, ‖ cōtinuam eam, quæ cum acuta febre eſt, 3. Epi. com. 3. t.
dementiam, phrenitim appellare uidetur: continuam autem dixi, q̄ a nō nunquam in uehemen- 45. 46. 3. 144. c
tium febrium uigoribus deſipientiæ ſuperueniunt, ſed in declinationibus confeſtim deſiſtunt.
Μαίνεσθαι ſiquidem, id eſt inſanire, oēs hoīes dicūt eos, qui deſipiunt citra febrem: φρενιτίζειν ue
ro, qui cum febre id patiuntur: quod uero in febris uehementis uigore accidit, appellāt & παρα-
κόψαι, & παραχθῆναι, & παραλυρῆσαι, & παραφρονῆσαι: phrenitim uero nō appellant, niſi febriat
æger, & continue deliret. Continuitate igitur dementiæ, quod q̄; ſimul cum febre fiat, phrenitim
agnoſcemus: nihilo vero minus phreniticos eſſe dicimus, quicūq; comatoſi cū ſint, nō ſapiunt,
ſed delira loquunt̄, atq; à pūtibus expergefacti ſtupefactis ſimiles vñr. In hunc itaq; modum, &
« in epidemiorū tertio ita ait, ‖ Nullus autē phreniticorū uehementer inſaniuit, ut in alijs, ſed alia 3. Epid. com. 3. t.
« quadā veternoſa in ſomnū delatione capite grauati moriebant̄. Sermonem itaq; hunc tā quam 45. 3. 144. e
B maxime probabilem recipio, uocariq; oēs ab Hipp. phreniticos exiſtimo, q̄ mente læſi cōtinue
fuerint, quo modo & q̄ inſaniunt, ſola febre ab his diſcrepantes. Sed, q̄m his magna ex parte in-
ſit, ut palpebris apertis uigilent, ob id q̄ plurimi medicorum uigiliam etiam hmōi inter ea, quæ
phrenitidem indicant, ſcripſerunt. Dixi, hmōi. q̄m & cum comate vigiliæ fiant, ut Hippocrates
« ipſe in epidemiorum tertio oſtendit, inquiens, ‖ Prehendebat aūt eos uel coma continuum non 3. Epid. com. 3.
« ſomniculoſum, uel peruigilium laborioſum. Vt coma ſit in ſomnum delatio, nequeuntibus, qui t 39. 3. 144. b
ab hoc occupantur ſymptomate, uigilantium munia obire, ſed tum palpebras claudere cupien-
tibus, tum dormire ſperantibus. Contingit aūt interdum horum quibuſdā, vt clauſis palpebris
dormire nequeant, ſed plurimum uigilent: q̄d Hippocrates coma non ſomniculoſum appella-
uit. De eo autem, quod per uocabulum coma ſignificat̄, librum habes integrum noſtrū: in quo
pluribus teſtimonijs Hippocratem cataphorā oēm, id eſt ad ſomnum delationem, coma appel
lare demonſtrauimus. Quo fit, ut in pūtia eoſdem comatoſos, & uigilantes dici mirum non ſit.
Si. n. comatoſi quidem, ſed abſq; uigilijs fuiſſent, non quæſiſſet, phreniticos ne eos uocare opor
C teat, uel iam exiſtētes, uel futuros. Perpetuo ſiquidē ita me audias, ob ea, q̄ primam rerum oīum
generationem, nō ſolarum affectionum, p̄grediuntur. Iam uero, ſi neruoſæ partes male cum vi-
gilia ſine comate inter morbi initia affectæ fuiſſent, nec ita q̄dem q̄ſijſſet, an phreniticos, eos ap
pellare opus ſit. Nēpe, qui ſine uigilia comatoſi exiſtunt, nullo pacto ſunt phrenitici: at, qui ſine
comate peruigilant, ſi id per initia cum p̄dictarū partium dolore perpeſſi fuerint, de neceſſita-
te phrenitici exiſtunt. Si uero uigilia comati annexa fuerit, ambiguitatē res habet: atque ob id in
oīone ἄρα coniunctionem, ideſt ne, adiecit: qua tono circūflexo utimur, cum de q̄buſdam rebus
addubitamus. Quod autē & in ſequentibus memoria tenere cōmodum exiſtit, id ſemel intellec-
tum, perpetuo hīre in promptu debemus: & quæ p̄p̄ cauſarum externarum aliquā facta ſint, &
q̄ morbi ratione ſuperueniāt, diſtinguētes. Nā, ſi quis, ubi cōtente ambulauerit, uel alia ex actio-
ne laſſitudinem ſenſerit, uel & unà cum his exuſtus fuerit, ſimul febrire cēperit, capite item dole
re, & lumbis, hypochōdrio, & ceruice, nullā magnam p̄fecto ex his accepturum te uel ad futu-
rarum, uel iam natarū affectionum diſcretionem, ſperaueris notam. Verum, ſi abſq; externa cā
prædictas partes infeſtauerint dolores: ſi uigiliæ quidem ægro cōtigerint, abſq; ea, quæ in ſom
num fit, delatione: deliraturum eum ſperabis. Quòd ſi unà cum comate coniunganꝫ, tunc diem
D unum expectes, in quo, motionem ægritudinis dignoſcas, oportet. Phrenitis ſiquidem, quæ ex-
quiſita eſt, & nulli alteri morbo permiſcetur, fit, cum bilis flaua locum, in quo princēps aīæ pars
reſidet, prehenderit: Lethargus uero cum locum eundem humectarit, diluerit q̄; pituita: nā, quæ
partibus in alijs ex bile & pituita noxæ cerebrum ipſum ad ſympathiam trahere p̄nt, continuæ
næ non ſunt. Quoties igitur uterq; humor cerebro moleſtus fuerit, prehendunt cōtraria hoīem
ſymptomata, ita ut tum uigilet, tum leniter in ſomnum deferatur. Cum uero & ad ſomnum de-
fertur, ſimul & deſipit, miſtam ipſi permanere affectionem eſt putandum. Nonnunquā & in ho
rum alterum res ita deflexit, ut uel bilis, uel pituita ſuperior ſit, ægerq̄; reddatur, aut phreniticus
exquiſite, aut lethargicus. Ego uero, quoties ad finem uſq; tum deſipientia, tum coma p̄ſiſtunt,
affectionem hāc ex phrenitide, & lethargo miſtam appello: quidam typhomanian vocauerūt,
ut & in libro de ‖ morbis ab Hippocrate ſcriptū eſt. In tertio uero epidemiorū (vt paulo ante di-
xi) phreniticos oēs appellat, q̄ continue deſipiunt cū febre. Iā reliquum eſt, ut q̄ramus, quā ob
cauſam dictionis principio dixerit, qui comatoſi inter initia fiunt. in calce autem, Tum aliās, tum
ſi quarto cœperit die. Nēpe principij nomen indicat q̄dem, & primum morbi ingreſſum in ſul-
tumque: indicat q̄; & eum, qui ſm latitudinem ad tertium vſque, uel quartum extenditur diem:
indicat p̄terea, & primum morbi t̄ps, cum morbum in quatuor diuidentes tempora, conſtare

Typhomania apud Hipp. in libris, qui de morbis iſcribuntur, non memini legiſſe: ſed de ipſa affectione lib. 1. de mor. circa finē (vbi ipſe Hippo. agit de phrenitide) videt̄ neſcio quid innuere: uerum ibi deeſſe aliquid arbitror, & ea de cā in Aldina editione appoſuerūt aſteriſcum. Lib. aūt. 4. Epi. ī hiſtoria in Attici puero legitur τυφλομανίη in græcis cod. impreſſis additō λ: ſed hic apud Gal. & in lib. de Comate, & ī explanatione ling. Hippo. ſcribitur τυφομανίη ſine λ: & in lib. cui titulus eſt, finitiones medicæ Gale. aſcriptæ, ſcriptum eſt, nō typhomaniam, ſed typhoniam eſſe uel lethargū delirum, uel delirium lethargicum.

ex principio, incremento, ſtatu, & declinatione, pronunciamus. Sed de his ex principij nomine E ſigñatis in primo De iudicationibus eſt demonſtratum. Nunc autē, in quo ſignificatu dictū hoc nomen ſit, conſideremus. Arbitror equidem, Hippocratē in prima dictionis parte ἀρχὴν. i. principium dixiſſe, morbi totius ingreſſum, qui ꝑm latitudinem intelligitur: in calce autem cum ait, tum alias, tum ſi quarto cœperit die, dicere tunc ἄρχεσθαι. i. incipere, prædicta ſola ſymptomata, ęgro iam quatuor ante diebus febre correpto, ut in eo, qđ ꝑm latitudinem ſumitur, principio generetur tum coma, tum uigilia, tum partium neruoſarū dolores. Nempe primo, vel ſecundo die prę copia ſanguinis, qui ꝓp bilis permiſtionē acrimoniam quandā mordacē habeat, poteſt reddi idem æger, tum comatoſus, tum uigilans, grauata quidē ob ſanguinis copiā cerebri facultate, ſed à bile uſque adeo irritata, ut ſomnus inhibeatur. Quarto vero die copia iā imminuta, & pſertim ſi medicus eam uacuare pręuerterit, atq; acrimonia cocta, deſinere utrunq; ſymptoma, tū coma, tū uigilias par eſt. Si ergo, quo tꝑe ceſſaſſe debuerunt, ea fieri uideanī, bilē * uel pituitā cerebrū inuaſiſſe, non ſanguinis copiā, id cōmonſtrat. De potētia aūt quarti diei in libris De diebus iudicatorijs eſt dictū, cum inibi mentem Hippocratis explicaremus, qūo & in ꝓgnoſtici cōmentarijs: Nēpe hunc ait‖ indicem ſeptimi eſſe: qđ eſt, eā hr̄e naturā, ut, qualis nam ſeptimus futurus ſit, indicet. Cum ergo ſignū malum quarto apparuerit die, malus de neceſſitate ſeptimus F eſt futurus: ſi uero ſalubre & bonū, ſeptimus bonus erit: nā ꝓportione virtutis ſigni, tum magis, tum minus, uel bonum, uel malū fore ſeptimū ſequens eſt. Quæ aūt ſigna magis minusq; tū pnicioſa, tum ſalutaria exiſtunt, in prognoſtico oñſum eſt. Septimum igit̄ ꝓportione quarti, magis minusq; tum bonum, tū malū fieri cōtinget. Cum itaq; ſtillatio è naribus ſemꝑ malum ſignum ſit, abſolutiſſima morbi malitia ſignificat̄, ſi quarto fiat die: vī ſiquidem natura collectā in cerebro abundantiam conata eſſe, ut expelleret, ſed nequiuiſſe. Talium aūt ſignorum genus deterrimum eſſe cōſtat: nēpe q̄ uel tubercula, uel puſtulæ ex imo ad cutē enata recurrerunt, grauiſſima oīum exiſtūt: ſudores quoq; q̄ cęperunt quidem, ſed ꝓtinus ceſſauerunt, praui ſunt: deiectiones item, & q̄ per † ſanguinis eruptiones, ξ uel in mulieribus per uterum uacuanī: oīa ſiquidem hæc deteriora his ſunt, q̄ nullo apparent pacto, ſi, ubi cœperint, ceſſent. Cōtingit. n. interdum coquētem adhuc contriſtantia naturam nondum ad horum expulſionem excitari: in illis uero, quæ cęperunt quidem, ſed protinus deſierunt, apparet ueluti excitatio quædam, conante natura excernere, quæ moleſta ſunt, atque ita ob imbecillitatem, quod propoſuerat, perficere nequeunte.

* *forte*, ὅ.

2. Aphor. 24. Ext. ord. 15. g

† *Al. hæmorrhoidas.*

2 Ventris ualde rubens proluuies male quidem in omnibus morbis, non minime uero in prædictis. G

Signorum ſingulorū uires docet in prognoſtico Hippocrates: vultq; in calce libri, uiribus dictorum ſignorum æſtimatis, perpenſisq; id eſt inter ſe collatis, fieri ita prenotionē. Nēpe ſignorum quædam ὁμοειδῆ, id eſt ſpeciei eiuſdem, exiſtunt (cum autem ὁμοειδῆ dico, quaſi & ὁμογενῆ id eſt eiuſdem generis, iam dixerim, ita me audias) alia uero neq; genus habent idem, neq; ſpeciē. Speciei ergo eiuſdem ſunt, q̄ in una aliqua fiunt affectione. Quæ quidē per ſputa excernuntur, affectionis tū pulmonū, tum thoracis, tum aſperę arteriæ, tum gutturis, atq; (ut in ſumma dicam) reſpirationi ſubſeruientium inſtr̄orum ſigna ſunt: horum autem ipſorum, quæ & in reſpiratione uitium per ſe & primum contraxerunt: nam ab his ſeparantur, q̄ per conſenſum afficiuntur. Cerebri quoq; & mēbranarū ipſum tegentiū, quo nam afficiantur modo, ſigna ſunt, per ea quidē q̄ excernunt̄, q̄ per nares & palatū uacuant̄: per functionum vero leſionem, q̄ in cataphoris, uel uigilijs, uel deliriētijs, uel conuulſionibus, uel totius corporis tremoribus uiſuntur. Si quis igit̄ ſimul tū deſipiat, tū cōuellat̄, ꝓ affectio ea grauior ſit, q̄ alterum illorum dūtaxat fuerit, liquido conſtat oībus: pari modo ſi difficulter ſpirans protinus, & nigra expuat. Sed forſan hæc nō recte inter ſe quis permiſcuerit iuxta eam, quæ in libris eſſe debet, doctrinā: ſufficit. n. cuiuslibet virtutem recenſere, permiſſa diſcētis arbitrio oīum in ęgrotantibus contēplatione. Signorum aūt H diuerſi generis connexio prorſus inutilis eſt, & cum in libris ſcribitur, & cum in exercitationem per eam, q̄ ſermonibus fit, conuentionem uenit. Nempe definita cuiuſq; ſimplicium uirtute ſatis eſt, poſtea ſemel duntaxat dicere, quod dixit Hippocrates, ‖ perpendēdas ſcilicet ſignorū uires, conferendasq; inter ſe, ut de ægrotantibus quippiam enuncietur. Si quis autē ſignū malum eſſe urinas nigras dixerit, adieceritq; & peius eſſe, ſi nigra quoq; expuerit: & deinceps hoc rurſum peius, ſi & nigra deiecerit, atq; ſi inter initia id cōtigerit: ꝑterea & peius adhuc eſſe, ſi quarto id fuerit die: adieceritq; & his, tum quod in exordio ꝓgnoſtici eſt ſcriptum, ‖ tum faciem illā, quā priuatim mortiferam medici appellant: vanam ſanè ſignorū permiſtionem ſcripſerit. Nullus ſiquidem ita amens, ut non intelligat minus male eum hr̄e, cuius pulmonē, uel thoracem morbo ſa urget affectio: deterius uero eū, cuius partē utranq; fatigat: ſicuti & adhuc deterius, quem vna cum his uentris exercet affectio: atq; adhuc deterius, quem uel iecoris, uel cerebri affectus ꝑmit. Quę igitur uniuerſi uel non ſcripta norunt, ea fruſtra temereq; ſcribuntur: niſi quis, vel chartas, uel tꝑs perdere uoluerit: quod ꝑpetua ſeruari memoria uelim. Sed ad inſtitutum redeamus. Capite dolētibus nō abſq; rōne lumborum dolores, ceruicisq; & hypochōdrij adiecit: nēpe pluribus generis eiuſdē ſimul factis ſignis, non ſolū ſpecies, uel genus affectionis cōpertius erit, verū

In Progn. cō 3. t. 37. 4. 211. e

In Prog. cō. 1. t. 6. 7. 4. 191. a. b

quoque

A quoq; & magnitudo ipſius dignoſcetur. Cum autē deſipientiæ coma adiunctum fuerit, eaq; cerebrum male habere demonſtret, ſecurior noſtra erit cognitio, uidebiturq; affectio maior. Cū uero & è naribus ſtillatio acceſſerit, iam nō ſecuriorem cognitionem eſſe dixerim, ſed ſcientificam & certā, cum ſigna victā à morbo cerebri facultatem cōmonſtret. Quòd ſi & quarto die factum eſſe id, adiectum fuerit, certiſſime ita cerebrum in magna quidē eſſe affectione conſtabit, ſed pnicioſe hoīem hr̄e. Quibus ſi adiecerit q̄s frigidum cum è naribus, tum ex ore expiratum, pnicioſum quidē in oībus eſt, nō minime aūt in p̄dictis: & uerum quidem aliq̄d enunciabit, ſed doctrinæ, qua liber pollere debet, ſuperuacaneum: Quo modo & ſi his adiecerit nigra ſputa: nēpe & hæc quidē mala ſunt, ſed alterā à prædictis commōſtrant affectionem, ueluti & urinæ: nā & hæ, ſi nigræ fuerint, uitioſam præſtant notā, affectionem tñ aliā oſtendunt. In prognoſtico igitur ſeorſum ſignorum ſingulorum uirtus declaratur: atq; eorum, quæ affectionē unam indicāt, concurſus aliqñ eſt ſcriptus, ut in exordio quidē in ea facie, quæ mortē portendit, infra uero in ſuppurationibus, hyderis, & alijs quibuſdā: in hoc aūt libro ſæpius in una diuerſi generis ſignorum concurſione complura ſuperflue implicātur. Valde rubens igitur proluuies, quę in iecoris fit affectionibus, perperam hoc in loco cerebri uitijs adiuncta eſt: eſt ſanè & ea per ſe non bonū
B ſignū, iecinoris ſcilicet imbecillitatē oſtendens: ſed adiecta cerebri affectioni, duas ob ualentes affectiones periclitari hoīem prænunciabit. Sed quid nam hoc? nam ſi pleuritis, & peripneumonia uno fiant tpe, periculoſius id exiſtit, q̄ ſi horum alterum duntaxat factum ſit: nec minus, ſi præter hæc, dyſenteria quoq; æger uexetur, aut q̄is alia cū his oboriat affectio. Sed nemo permiſtiones huiuſmodi, in libris docet. Ventris autem περιπλύσεις ἐξερύθρους ideſt proluuies ualde rubentes, appellat tenuium ſubſtantia humiditatum deiectiones, ut ſi quis ventrē ſanguine conſperſum aqua abluerit, aquāq; excreuerit: ſic & bilioſa dī proluuies, cum, qd excernitur, tale apparet, quaſi ex aqua, & pauca bile miſtis fiat. Imbecillitas aūt retentricis facultatis eſt hepatis, atque ut plurimum ſanguificæ ſymptoma comitatur: hoc aūt ſuperfluis, quę reuomuntur, proportione reſpondet. Nam, cum uentris concoctio inculpata fuerit, nullum ſymptoma hmōi ſubſequitur: cum uero ob copiam, uel corruptionē, uel & ſuperfluas humiditates non ualde utiles in ore uentris relictas, grauatur uenter, ad horum excretionem inſurgit, uomitum facit. Tale quippiam, & cum ſanguis in iecinore generatur, contingit: atq; ob id cruentæ interdū fiunt deiectiones: interdum autem & impenſe rubentes proluuies, a quoſo ſcilicet ſimul & cruento ichore ex hepate in uentrem confluente: uel modico ſanguine tum acri, tum mordente, & uelut ſemico-
C cto tenuibus & aquoſis humiditatibus permiſto, atque colorem illis præſtante.

3 Denſæ linguæ, atque aridæ, phreniticæ.

Scriptum eſſe τραχεῖαι ideſt aſperæ, non δασεῖαι id eſt denſæ, erat melius. Nam cū lingua cōnatam ex tum uaſis, tum glandulis, quas à fundēda ſaliua σιαλοχόους uocant, humiditatē habeat: primus quidem ipſius defectus denſam eam facit: maior uero aſperam: immoderatior autē ſiccitas perrumpit eam nō ſecus, q̄ pinguem terram diutini ſqualores: quapropter, ut lingua ſicca ſimul & denſa ſit, fieri non poteſt. Melius eſt igitur, ut retuli, aſperam ſcribere. Quare alterum eſt è duobus: nempe aut ſcriptor neglectim enunciauit: aut, qui primus adſcripſit dictionem, vitiauit. Talis uero lingua ſiccitatis immoderatæ nota eſt: quo fit, ut & ardentibus ſuperueniat febribus. Hocque docuiſſe, ei, qui ſm prognoſtici legem ad doctrinam accedit, fuerit ſatis: nam qui diſcit, ſiccam linguam ratione eadem fieri intelligit tum in huiuſmodi febribus, tum in phreniti
D co: ſi quidem & phrenitica affectio, quam flaua bilis parit, calida & ſicca eſt. Præſtat igitur, mea ſententia, dictionem uitiatā eſſe affirmare, quomodo & alias multas ita uitiatas eſſe demonſtrauimus apud pleroſq; me ſuperiores ueteres, nō medicos modo, uerum quoq; & philoſophos, & grammaticos, & rhetoricos. Sunt tñ ex libri expoſitoribus, qui hoc ipſum defendere ſunt conati, linguas denſas dici, quæ denſam efficerent uocem, affirmantes: nempe uoces quaſdam ita appellari aiunt, à quibus, qui eas proferunt, δασυσόμους ideſt denſi oris, appellitari dicunt. Voces ergo huiuſmodi cum ſicca lingua phreniticas eſſe aiunt, perinde quaſi ſcriptor dicere non potuiſſet, denſæ uoces cum ſicca lingua phreniticæ. Sed pro uocibus linguam dicere extraneū eſt: nēpe & hoc pacto quis dixerit, tum graues, tum acutas, cū paruas, tum magnas linguas, ubi uel grauem uel acutam, uel magnam, uel paruam indicare uocē uoluerit. Adde, q̄ neq; uoces ullas dēſas appellari audierim, quēadmodū * nigras & * albas audiui, per metaphorā quibuſdam ita appellantibus: proinde nec noui quidē, quas nā uocent denſas. Raucas quidem & nigras, in libro de uoce, pp uoci deputatorum organorum humiditatem, fieri oſtendi. Dēſas uero ſi alias quaſdam præter has dicant, explicare debuerūt: & ſi ex his aliquas uoces, ſanè eiuſmodi ob humiditatē potius, nō ob ſiccitatē fiunt: ſicuti tū acutæ, tū clangentes, ob uocaliū inſtrumentorū, quæ circa guttur ſita ſunt, ariditatem. Cæterum linguam non uocale, ſed dialecticon, ideſt locutionis inſtrumentum, eſſe conſtat: atq; ob id, cum ea patitur, balbutiē, blæſitatem q̄; in locutionibus fieri contingit, & non raucam habere uocē, uel nigram: cuius generis eſſe quoſdam ſuſpicor eas exiſtimare, quas ipſi appellant denſas. Ego enim, ut retuli, neminē, qui ita vocaret, audiui: tametſi

* *De uoce nigra uide etiam lib. 4 de locis affectis ī fine ſexti capitis, hæc claſſe pagina 26. f quaquam interpres uerterat, obſcura.*

* *De alba autē uide lib. 3. de differētijs pulſuū ca. vlt. hac claſſe pa. 63. 2*

plerosque medicos audiuerim dicentes, palpebras densas, quæ asperitatem quandam exiguam haberent, sicuti est densa lingua: nempe absolutas dēsitates in palpebris non amplius densitates appellant, sed asperitates: proportione igitur linguæ asperitati hæc respondent.

A * ἐφιδρῶσιν. huius autē uerbi ἐφιδροῦν, quēadmodū & τῆς ἐφιδρώσεως frequētius mētio fiet, & declaratio in hoc opere.

4 *Vrinæ in turbulentis uigilibusq́ decolores, nigræ, sublime petentes, atq́ in** sudoribus, phreniticæ.*

Solœco in dictione participant nō paucæ libri huius orationes: ut ob eā rē iure suspicati quidam sint librum Hippocratis non esse: [b]† nempe & ob sermonis breuitatē reiectus erat, mochli co quidē inter libros Hippocratis cōfesso, receptoq́ue: neq; eo solum, uerū quoq; & aphorismis ipsis: qui quanquā maxima cū breuitate enunciētur, nō tñ, qđ solœci particeps sit, in ipsis repetias: adde, q̄ enunciationes adeo excellunt, ut plane dicāt grauē eius libri authorē esse. Presens uero liber alienā in multis orationibus habet enunciationē: Vt cum in pręsenti dictione de urinis ait: nempe hoc pacto improprie dictum est, sublime petētes, cum, quæ vrinis inuehunt, dici ita debeant, non urinæ ipsæ. Ob eam causam nō nulli permutata dictione ita scripserunt, Vrinæ in turbulētis uigilibusq́; decolores, nigris sublime petentes. Sed proculdubio reperitur & in ea scriptura solœcophanes, etsi q̄ maxime uitare ipsum uideant, q̄ dictionē permutant: nēpe hæc oratio, sublime petētes, manifestā ad urinas relationē habet. Hæ igitur ipsæ & phreniticæ dicūtur, id est phrenitim uel significantes, uel facientes: q̄ faciāt, nō consentaneū uidetur: q̄ significent, non uacat ratione. Quòd si significēt, [c]† phrenitidē cū effectrice causa quadātenus cōicare signi ficant. Demonstratū autē est, nigras urinas ob serum bilis atræ vnà cū excremētis aquosis emissum, procreari. Gemina uero bilis atræ existit generatio: nēpe uel flaua bile supra modū exusta assataq́; uel crasso sanguine: supra modū autē assatur, propter uehemētē caliditatē. Iure ergo in febribus, quæ causi appellant, & phrenitidibus, tales meiuntur, cū tū calidę, tū siccę affectiones eiusmodi existant. inter urinas autē, quæ per se totas nigrę sunt, deteriores his habētur, q̄ enęorema dūtaxat nigrū habēt: in pręsenti tñ dictione, neq; hoc aperte distinctū est, an urinas totas nigras dicat, an sola enæoremata. Vult autē dictionis huius author, quicūq; fuerit, urinas hmōi, cum in turbulentis, uigilibusq́; apparuerint, phrenitidē indicare: vt παραχωδεις, id est turbulentos, eos intelligamus, qui [d]† nō insigniter ζturbātur, quod offensa leuiter mente fieri consueuit: adaucta uero hmōi, quę exigua fuerat, offensa, nō παραφρονοῦντες simpliciter, sed iā παραχωδεις id est desipientes, tum dicūtur, tum sunt. De uigilia autem quid attinet dicere, q̄ ex phreniticis symptomatis unum sit? Superuacaneū prætercea in dictione est verbum hoc, decolores in vrinis, cū per nigras consignificatū sit. Quod uero dictum est, in* sudoribus, ostēdit quidē sudores circa caput fieri, præ copia ipsum cōflictari indicātes: sitq́, inter cætera & hoc phreniticū signū: improprie tamē enunciatū est, cum, quid nam intelligere oporteat, excogitare nequeamus, vbi dī, in* sudoribus, an urinas, quāquā ex ipsa totius enūciationis sequela hoc uideat maxime uerisimile intellectu: an affecta corpora: an p̄ter hæc, & affectiones. Sed quouis mō q̄s intellexerit, q̄ enunciatio impropria non sit, effugi nō potest. Omissa igit̄ ea, quouis modo habuerit, scripta cōsideremus. Vigiliæ igit̄, & turbationes ægrotantiū reuera sunt phreniticæ: urinæ vero, &* sudores, nullo pacto. Nempe, qūo succi tū arteriarū, tum uenarū habeant, vrinæ indicāt: signa vero phrenitica, cerebri ostendunt affectionem. Pari modo sudores, aliarū quarundam affectionum notæ existunt, de quibus mentionē sępius fecimus, non tñ cerebri affectionem sufficienter mōstrare possunt. Sunt sane non nulli ex ijs, qui librū hunc exposuerunt, qui ex scriptis in libris epidemiorū ægris desipientes collligant, quibus pati qui spiā cōtigit eorum, quæ hic referuntur, tū symptomatum, tū signorū, uel in deiectionibus, uel urinis, uel uomitibus, uel sudoribus, vel pustulis, uel sputis, uel partem aliquā infestātiū: cū sanè talia signa phrenitica nō sint, quanq̄ ęgris de necessitate insint, fieri siquidē non poterat, vt talis vel non talis urina in his nō inueniretur: Pari modo, & de sputis, deiectionibusq́; & cæteris omnibus est dicendū. Si igitur in ægro quopiā deiectio eiusmodi, uel tale aliud quippiā unà cū signis phreniticis uisum fuerit, atq; deinde ęger phreniticus reddatur, perperam quis ea omnia phrenitidis iudicatoria esse pronūciauerit. Necesse est. n. ut proprijs morborū signis alterū è duobus insit: nempe ut uel perpetuo, uel solis, contingant: cum autē neq; solis insint, neq; perpetuo, propria illorum non sunt. Ob eā causam phreniticorū signorū ea sunt certissima, q̄ perpetuo, & solis insunt phreniticis. Deinde ab his, q̄ perpetuo quidē, sed non solis: quæ in suis tractationibus distincte sunt tradita à nobis: demonstratumq́; neq; in urinis, neq; in deiectionibus, neq; in sudoribus, neq; in sputis, neq; in vomitibus phrenitica esse signa. Consueuerūt autē libri interpretes propemodū oēs, vt dixi, adnotare ex epidemijs ægros, neque solum in pręsenti dictione, uerum quoq; & similibus huic omnibus. Eam ob causam, qui sese eorū æmulos præstant, ij apud ægros quotidie multa quidē effutiunt: sed, quantū ad prænotionē attinet, idiotis conspiciuntur similes: nempe, q̄ in omnibus prognosticis speciei morborum signis in affectorum locorum methodo exercitati esse debeāt, est ppetuum. De ea autem methodo à me seorsum scriptum est, ueluti & de ijs, quæ iudicationes significant. In quibus parum exercitati quidā, ueterum libros exponere audent, planè ignorantes, q̄ bonum enarratorem oporteat esse idoneū prius iudicare, quę bene, & quę perperā ab authore dicta

B † Ex græcis ipressis. ob sermonis.n. breuitatem recessisse à mochlico, qui est inter receptos Hippocratis libros: nec solum ab ipso, sed & ab aphorismis.

ex antiquis aūt. nā ob sermonis breuitatem mochlicum aiunt à propria enunciatione recessisse librorū, qui Hippocratis esse cōcessi sunt, & nō solū aliorū sed & aphorismorū quoque &c.

C † cum ipsa cā, quæ phrenitidem facit; aliqua in re ipsæ communicant.

D † In impressis codi. ἀλόγως. i. præter rationē legitur. Interpres uidetur legisse, οὐκ ἀξιολογως.

A dicta ſunt, ne ijs quæ perperā dicta ſunt, patrocinatus, opinionem uel ignorantiæ vel contētionis reportet. Verum, qm̄ non in hac dictione ſolum, ſed etiam per librum totum inſerunt, quos ex epidemijs collegerunt ægros, præſentem ſermonem totum ad finem vſq; perducere ſatius eſſe arbitror. Quòd ſi quis prolixitatem moleſte tulerit, proprium dictionis huius ſermonem, non libri totius cōmunem eſſe exiſtimans, vbi à nobis audierit, quo nā pacto expoſitoribus quidem in oībus ferè dictionum expoſitionibus, quas perperam in medium afferunt, non prolixus modo, ſed ediſcentibus ēt ipſis nocuus ſermo ſit: quæ uero à me nunc ſemel dicta, & cōmodiſſima ſint, & dicendorum oīum breuem compendioſamq; faciant explanationem: deſinet certe prolixitatem incuſare, habebitq; mihi gratiam tum ob eorū, quæ oſtenſa ſunt, utilitatē: tum ob eorum, quæ dicentur, breuitatem. Erit aūt ſermo, tanquā in exemplo phrenitidis, ſed morborū omniū communis. Qm̄ igitur phrenitica ſigna omnia methodo inuenire propoſuimus, ab affectionis notione exordiemur: nempe, q̄ optimum omnium dicendorum principium ſit, rei, quæ inquiritur, notio, in libris de demonſtratione eſt oſtenſum. Cū ergo phrenitim mortales omnes eam appellitent affectionem, in qua φρένες ideſt mentem, læſam eſſe uideant, quam tum νοῦν, tū διάνοιαν, id eſt intellectum & intelligentiam etiam vocant: prius, qua corporis in parte animę in
B telligētia ſit, inuenire oportet: id quod primum in libris de Hippocratis & Platonis placitis demonſtrauimus: quare ab ipſis nunc exorſi, ſummatim quandā velut epitomen eorum, quæ in libro de affectis locis deſcripta ſūt, recenſeamus. Neceſſe etenim dico eſſe, ut affectio, ſiue cū incipit, ſiue cum abſoluta iam eſt, ex functionū partis affectæ noxa, & ex ijs, q̄ in ea apparent, reperiatur: dixi aūt & ante, exordientis affectionis notas, prognoſtica ſigna eſſe eius, quæ iam cōpleta eſt. Qui igitur cerebri naturaliter habentis munia nouerit, is ex offenſa horum, primū, q̄ perpeſſum ſit, deinde, qualis nam is morbus ſit, inuenire ualebit: inuenta aūt à nobis ſunt hæc, arbitraria functio, intelligentia, ſenſus, & memoria. Offenſæ igitur horū cerebrum ipſum tali vexari malo, qualis fuerit offenſæ ſpecies demonſtrabunt: Verbi gratia, Functionum arbitrariarum inſtrumēta muſculi exiſtunt: Fiunt aūt hæ tum ijs, qui per manus crura q̄ agunt munera: tum ijs, qui caput ſpinamq; mouent: atq; ijs, qui loquuntur, uociferantur, & reſpirant: demonſtrata eſt enim & hæc functio primū motionis initiū habere per neruos à cerebro ad thoracis muſculos peruenientes. Cum igitur functio quædam ex dictis læſa eſſe uidebitur, inquirendum eſt tibi, an affectio ea propria ſit eorum, qui functionē hanc obeunt, muſculorum: an ob eam, quæ à principio in ipſos procedit, uirtutē, offenſa hæc oriatur. Deinde, ſi offenſam, ob eā, quę à principio eſt,
C facultatem, eſſe inueneris morbum quempiā, qui principium infeſtet, reperiendum eſſe puta, ſi, quæ apparet, offenſa non leuis fuerit, incrementumq; effatu dignū habuerit: Verbi gratia, vt ſermo cōſpicuus fiat, ubi thoracis muſculi, à quibus reſpiratio conficit, affectione vacauerint, perueſtiga, num quædā cæterarum partium, per quas ſpiritus in reſpirationibus tum intro, tum foras feratur, perpeſſa ſit: nam, ſi nullam ex his læſam inueneris, cerebrum læſum eſſe exiſtimabis. Vt autem & res exquiſite definiatur, conſidera quoq; & quæ unà cum thorace moueantur partes: nempe & eas reſpirationē lędere in libro de difficultate ſpirandi eſt demonſtratum. Si ergo hæ oēs planè morbi expertes inuentæ fuerint, tunc difficultatis ſpirandi ſpeciē inſpice, quā nā ſcilicet cerebri affectionē indicare poſſit: quomodo, ut exemplum integrum ſit, ait in prognoſti
co Hippocrates: ‖ Spiritus frequens quidem ſignificat dolorem, aut inflammationem, quę locos ſepto tranſuerſo ſuperiores fatiget: magnus uero & ex longis interuallis, delirium. Vocat autem ſpiritum ex longis interuallis, etiā rarū, ut in commentarijs de difficultate ſpirandi oſtendimus: nam magnus & rarus propriū ſimul & inſeparabile deſipientię eſt ſignū: demōſtrauimus quoq; & in libris epidemiorum, oēs, quibus magna & rara reſpiratio fuerit, deſipuiſſe. Si quis igitur in urinis, uel deiectionibus, uel ſputis, uel uomitibus, uel ſudoribus, uel aliorum quopiā, ſignū ali-
D quod demonſtrare poſſit, quod ſeorſum deſipientiæ ſoli proprium inſit: uel, ſi nō ſoli quidē, ab ea tñ inſeparabile: iure id phrenitica inter ſigna collocauerit. Si uero neq; ex rei natura demonſtrationem aliquam expromere poſſit, neq; in libris epidemiorum, deſipientijs oībus ineſſe, uel perpetuo: uel ſi nō perpetuo, ſaltem his ſolis oſtendere queat: non rationabiliter ſignum huiuſmodi inter phrenitica cōſtituit: hoc quidem unum duntaxat aſſerere poteſt, q̄ phreniticis quibuſdam adfuiſſe viſum ſit. Eadem vero ratione contraria phreniticis ſigna eſſe intelligimus. Iā age, ponamus uiſos à nobis phreniticos, quorum alijs ſupprimi aluum: alijs plura, quā naturæ iuſtum ſit, excerni contigerit: nempe & cum ſignis phreniticis ſcribat aliquis alui ſuppreſſionē: deinde exiſtimet, aliquis huius rei teſtimoniū eſſe, eos phreniticos, quibus aluus ſuppreſſa ſit. Nam ſi proteruus quidam in ſuis enūciationibus ſuppreſſam aluum phreniticum eſſe ſignum ſcripſerit, poteſt ſanè & alter, qui etiā proteruus ſit, ſermoni nō ſubſcribere, eosq; aſſerere phreniticos eſſe, quibus perturbatam aluum conſpexerit. Sanè, cū Hippocrates in epidemijs ſcribat omnia, q̄ ægris contingunt, neceſſe eſt, quo modo in phreniticis, ita & peripneumonicis, & cynāchicis, alijsq; oībus, ut, his quidē ſi aluus ſuppreſſa ſit, uel fluat, unà cum proprijs morbi indicijs, & hæc ſcribat: expoſitores uero ea morbi eſſe ſigna exiſtiment, nō cognoſcentes alia quidē eſſe pathognomonica, id eſt, affectionē indicantia, prognoſticaq; morbi ꝓpria: alia uero & īſeparabilia:

In Prog. com. 1. t. 24. 4. 194. h

veluti paulo ante dixi in ea, quæ magna & rara eſt, reſpiratione: At, cum de his nõ dubitamus, q̃ nullum inquiramus proprium, vel inſeparabile morbi indicium, ſed an pernicioſe, ſalubriterve æger habeat, tunc neceſſaria conſideratio ipſi erit omnium, quę in corpore apparẽt, ſignorũ, & ſymptomatum. Continenter autem in his, & quæ iudicationes præmonſtrant. Sed rurſus oratio nem ad principiũ reuocantes, dicamus, quomodo author in propoſita dictione, vrinæ in turbu lentis, uigilibusq́; decolores, nigre, ſublime petẽtes, atq; in* ſudoribus, phrenitice, ꝓpria & inſe parabilia phrenitidis ſigna ſcripſit, cũ inq̃t, in turbulentis vigilibusque: nõ inſeparabilia uero, neq; ei ſoli propria, cum ait, atq; in* ſudoribus: quanquam* ſudor, cum affectum occupauerit lo cum, vnà cum prædictis demonſtrare poſſit. Quę de vrinis dicta ſunt, à phreniticis quidem ſepa rata ſunt: ſed ad inſpiciendum, utrũ ꝓnicioſe, an ſalubriter æger habuerit, conducunt. Immo ve ro, cum ad ægros introducimur, primũ inueniri cõuenit, an laborante vno ex principijs tribus, vel duobus, vel etiã omnibus, æger pernicioſe ægrotet: vel principiorum quidem nullum affe ctum ſit, ſed quippiã eorum, quæ ab horum aliquo enata ſunt, uel quouis modo ſocietate cõiun cta obſtrictáque. Si ergo, cũ in turbulentis uigilibusq́; vrinas inſpicis, nullum in ipſis prauum ſi gnum videatur, neq; etiam in pulſibus (nempe & id dignotionis exactiſſimæ gratia adieciſſe eſt neceſſe) nihilo quidem minus ita affectum hominem, † phreniticum fieri poſſe contingit, vbi F phrenitidis ſigna huic affuerint: verum inter hos periclitantur minus, qui principes facultates reliquorum duorum principiorum illæſas habent. Hæc, vt dixi, ſemel à me ſint dicta: totoque li bro memoria non excidant, velim, ne ſæpius ea cogar repetere.

† *Clarius ex antiquis. phreniticum factũ eſſe contingit, quãdo quidem phreniticis ſigna huic adſunt: minus ta men ipſe periclitabitur, illæſas habẽs principaliſſimas reliquorũ duorũ principiorum actiones.*

5 Inſomnia quoque in phreniticis conſpicua.

Satyrus Quinti diſcipulus, quem ante Pelopem habui præceptorem, dictionẽ hanc ita expo ſuit: Eorũ, quę in phreniticis cõſpicue uidentur, atq; ab ipſis fiunt, quęcunq; & cerni, & fieri no bis videntur, re uera non exiſtunt: ſed inſomnia oĩa cõſpicua. Quòd ergo & alij quidã è ſomno ſurgentes obambulent, dormientes quidẽ, ſed apertos, uigilantiũ inſtar, oculos hñtes, in multis eſt narratum, ſcriptũque. Si vero talia ſint, q̃ à phreniticis fiunt, inter ea, quę nobis manifeſta nõ ſunt, reponunt. Sed, quouis modo uerum hoc ſit, ita tñ expoſuiſſe nihil ad prænotionem contu lerit. Si uero ego prægredientia phreniticorũ inſomnia cõſpici dico euidenter ita, ut exturben tur è ſomno, exilientes, uel loquentes ꝓꝓ uiſorum conſpicuitatem, p̃ſenſioni morbi huius adiu mentum id confert: nempe ſiccitas ipſa uigiliæ cauſa eſt, & conſpicuitatis ſomniorum. Sic ſanè & melancholicis ob ſiccitatem prorſus conſpicua vñr in ſomnis phantaſmata: atq; ex ſanorum G genere, his quidem, qui ieiune parciuſq́; ſunt cibati, ſomnia conſpicua fiunt: repletis uero temu lentisq́; ita, ut uiſis uidui, deſtitutiq́; uideãtur, phãtaſmatibus ꝓꝓ obſcuritatem paruitatemque, ita effluentibus, ut ne reliquias quidem, & ueſtigia in memoria relinquãt: ſic & affectiones, quæ cum cerebri humiditate fiunt, comatoſæ ſunt, ſomniculoſæ, & uiſis deſtitutę. Prauus itaq; eſt eo rum ſermo, qui neque ſomnium phreniticis videri cõſpicuum putant, q̃ utiq; ut dicunt, ij veluti ſomno deſtituti, ſomnia prorſus non videant. Primũ ſiquidem prõpte illud adſumunt, ſolos ui delicet eos morbos, qui cum ſuis magnitudinibus abſoluti ſint, ꝓprijs nominibus appellari, *cõ firmantes nõ paruum ſermonẽ eum, q̃ inter initia à nobis dictus eſt: nempe, q̃ nullum futurum pathema à medicis p̃ſentiatur: verum eorum, q̃ iam principium quidem generationis hñt, ſed nõdum multis ꝓꝓ paruitatem cognita ſint, facta ab artificibus cognitio, idiotisq́; pronunciata, præſenſio apud illos exiſtit ita, ut & phrenitici iam ab artificibus cognoſcãtur, affectione in ce rebro nuper cõſiſtente: poſtea uero, ẽt ſi quis non ꝓmiſerit iã phreniticos appellari eos, qui nõ dum cõſpicue delirãt, tñ, q̃ phrenitici fient, prę noſcere ex inſomnijs eſt poſſibile: vt dici in p̃ti dictione potuerit, in futuris phreniticis ſomnia prægredientia omnibus his conſpicua uideri. H

6 Screatus frequens, & ſi aliud quodpiam ſignum affuerit, ſunt phrenitica.

Commodius forſan erat, ſi ſermoni adiectum fuiſſet, nullo per eũ exeunte ſputo. Nam, ſi qd̃ expueretur, qũo in deſtillationibus interdum uſu euenit, ob id, quod in os confluit per confora tiones, quæ in nares peruenĩut, fieri id conſueuit. Cõtingit aũt & aliqñ frequens hmõi ſcreatus, ubi reſpirationis robur externũ q̃ppiã attraxerit, ipſiſque q̃ fm conforationes ſunt, meatibus, uel adhæſerit, vel impactũ fuerit. Sed, qd̃ antea dixi, ꝓꝓ eos, qui uel negligentius, vel ſimplicius citra diſtinctionẽ, enarrant, quæcunq; in hmõi doctrinis dñr, q̃ ea oĩa ſeclusis externis dicant, meminiſſe oportet. Ob eã igit̃ cauſam ſcreatus, qui ex arbitrarijs functionibus via exiſtit, fre quens redditur oblæſa cogitatione, qũo & arbitraria alia quæuis functio. Non nulli quidem cũ ſtrepitu flatum excernunt, qui, cum extra morbũ ſunt, ſummopere ſibi cauent, ne id agant, idq; prę ſertim ſi quis audiat: alij manũ abſq; ratione mouẽt, uel crus, aut quiduis aliud ſimile, ꝛvel ꝛfa ciunt ꝛuel dicunt. ꝛ Cõi igitur ratione functionum arbitrij omnium præter rationem uel exupe rantium, uel deficientium, phrenitica inter ſigna ſcreatio annumeratur: quanquã non uſq; adeo ualens ſit, ut uigilia, & potiſſimum, quæ παραχώδης ideſt turbulenta, exiſtit: nempe propria hæc phreniticorũ eſt. Turbulenta autẽ exiſtit, ut dixi, cum per uiſiones uel exclamãt, vel exiliunt, &

Non ſunt in antiquis.

vix

A vix familiares agnoſcunt. Bene itaque in ſcreatione adiecit, & ſi aliud quodpiã ſignum adfuerit nempe ſignum hoc, ꝙ parum momenti habeat, alia, quæ ſubſcribant, patrocinenturque, expoſtulat. Quando igitur frequens ſcreatio contigerit, & ob glutinoſum ſputum, quod in canalibus à naribus ad eos pertingentibus infarctum ſit, vt ea deliraturis quibuſdam propter calidam, & ſiccam celebri affectionem pariter obtingat, impoſſibile non eſt. Quòd autem in oratione ſcalce dictum eſt non ſingulariter, phreniticum, ſed pluraliter, phrenitica, vel ad ſigna, vel ad morbos prorſus referetur: modo vero vtroque abſurdam facit enunciationem.

7 *Qui in hypochondrio refrigerata febre ardores relinquũtur, tum alias, tũ in* ſudoribus, mali ſunt.*

Secure protulit, refrigerata febre, nõ enim vere dixiſſet, ſedata: nẽpe in prẽcipuis manet partibus, quanquã in ſuperficie placata fuerit. Febrire ſiquidem exiſtimamus nõ eũ modo, q̃ in cute & ſuperficie exteriori igneam habet caliditatem, verum etiã & hoc magis eos, q̃ in corporis imo & uiſceribus eã cõtinent. Lethalis igit̃ cauſus interna quidẽ extorret, externa vero ne me-
" diocriter quidẽ calefacit. Febrem ſimilem recen ſuit Hippocrates in aphoriſmis, cum inquit ‖ Si 4. Aphor. 48.
" in febre nõ intermittente frigida exteriora fuerint, & interna exurant̃, ſitimq̃; æger habuerit, le Ext. ord. 33 a
B thale. Cæterum, cũ orationem hanc, in* ſudoribus, dicere conſueuerit interdum de ijs, qui ex capitis thoracisq̃; ſedibus oriuntur, ſudoribus: interdũ quoque & de ijs, qui per totum corpus, ſed exigui effluunt: utrum in præſentia dixerit, ſignum bonũ non eſt. Nempe, qui per totum corpus ita fiunt ſudores, ſed exigui, ꝙ nõ flammeã illam, quæ hypochondrium fatigat, ſoluant caliditatem, ob id boni non ſunt: neque etiam boni ſunt, qui in ſuperioribus oriuntur partibus, cum geminam ob cauſam fiant, nempe ob vel languentem, vel præ copia grauatam facultatem.

8 *Prædebilitatorum deſipientiæ peſſimæ: ut & Thraſynontĩ.*

Peſſimæ prædebilitatorum deſipientiæ ita ſunt, ut nullũ ex ipſis ſanari ſperaueris: ſed de ijs intelligendum deſipientijs, quæ ex ſapiẽtis in nobis partis morboſa affectione fiunt. Temporariæ ſiquidem aliæ quędam ab externis eueniunt cauſis, vt ex carbonum caliditate, vel vini potione, vel domo calcis ſeruãte qualitatem: noxiæ. n. ac periculoſæ tales ſunt, ſi prædebilitatis accidant: ſed lethales planè ſunt eorum, qui ex phrenitica cerebri affectione deſipiunt. Nempe magnitudinem quandã in virtutis debilitate oſtendit nomẽ προεξαδυνατησάντων. i. prædebilitatorum, propter adiectam ἐξ prępoſitionem nomini huic προαδυνατησάντων, quod etiam ꝙ ſe ſuffi
C cientem uirtutis lęſionẽ oſtendit: atq; in exemplaribus quibuſdam ita ſcriptum reperitur. Non ſolum aũt deſipientię uirtutẽ expoſtulant robuſtam, ut ęger ſufficere morbi coctioni poſſit: verum quoq; & peripneumonia, & pleuritis, & angina, & graues alię affectiones, id deſiderãt. Prę cedit aũt & ex abundãti deſipientiam tum vigilia, quę virtutem non minus exoluit, quam ſenſibiles euacuationes: tum q̃ in motionibus multis inordinatisq; cõmittitur error. quod autem dr̃, ut & Thraſynonti, ὑπόμνημα. i. cõmentarium, magis, q̃ σύγγραμμα. i. opus, id decet: neq;. n. in prognoſtico, aphoriſmisq̃, & libris de fracturis articulisque, neq; in libro de uictus ratione in morbis acutis, neq; in libro de capitis uulneribus, ullo pacto nominis meminiſſe uidetur, ſicuti neq; in alijs, prẽter quam in libris epidemiorum: in quibus duntaxat propoſitum eſt, vt docta uniuerſaliter, perquirat per ea, quæ particulariter in vnoquoque ęgroto videntur.

9 *Phrenitica vehementer trementia finiuntur.*

Aduerbiũ νεανικῶς ꝑ γενναίως uel σφοδρῶς uel ἰσχυρῶς, ideſt generoſe, vel uehemẽter, vel ualide, dixit. In medio autem horũ nominum, phrenitica & trementia, ordinatum, poteſt (quantum ex ordine eſt) cũ utroq; enunciari: ſed, ſi ſecundum rei veritatem ſermo perpendatur, nõ poteſt cum hoc nomine, trementia, ordinari, fieret ſiquidem talis intellectus: Phreniticæ affectiones in
D tremorem uehementem finiri conſueuerunt: quod manifeſte falſum exiſtit, cum ſolas uehementiſſimas phrenitidas conſequatur hoc ſymptoma. Nempe neruorum infirmitates, propter affectionis ſiccitatem, phreniticis diutiſſime inſunt: exoluta autem virtute tum vigilijs, tum motionibus multis, ſimul vero & neruis ſupra modum arefactis, tremores fiunt.

10 *Qui in capitis doloribus æruginoſos vomitus habent, uigilantq̃ cum ſurditate, cito hi vehementer inſaniunt.*

Si generationem humorũ cum aliorum, tum atræ bilis in memoria tenueris, ꝙ æruginoſi vomitus progreſſu ad nigrum humorẽ fiant, mente concipere difficile nõ eſt: nempe atram bilem ex flaua ſupra modum aſſato & craſſo ſanguine fieri nouiſti. Flaua aũt bilis, cum ſupra modum aſſatur, primum quidem in æruginoſum migrat ſuccum, deinde nigrum: ſupra modum autẽ aſſatur propter febris magnitudinem. Cum igitur flaua bilis in phreniticis affectionibus cerebrũ prehenderit, febriſq; vehementia aſſatũ hunc ſuccum melancholicum reddiderit, propter atrę bilis malignitatem vehementes fiunt inſaniæ, quas μανιώδεις. i. furioſas, in libris epidemiorũ appellauit Hippocrates. Aeruginoſus igitur humor, ſiue per uomitum, ſiue per ventrem inferiorẽ, ſiue per ſputa, ſiue per vrinas apparuerit, & ſuccum, ex quo ortũ habet, & morborũ vehemẽter,

tum calidum tum ſiccum eſſe, demonſtrabit. At, cũ perſpicuum non ſit, quantum ex humore eſt, E
q uacuaẽ, an is progenitus ſit non affecto præcipuo aliquo loco, an principe aliqua parte erysi-
pelatoſam habente affectionem, coniunctis id dignoſcitur, diſtinguiturq; ſymptomatis. Nam &
ob iecur ita phlegmone affectum æruginoſus generatur ſuccus, cuius nunc meminit. Per cõmu-
nionem igitur aliorum ſymptomatum, quę prędictarum cum particularum, tum affectionũ pro
pria ſunt, dignotio ipſorum facienda eſt. Nam & vigilia, & capitis dolor, & ſurditas, morbum
in capite eſſe demonſtrant. Grauiter autem affecto cerebro, ventris os excitari ad vomitum no
uimus: nempe de his dictum ſæpius. Ratione igitur optima homo hic ex ſicca, & calida capitis
intemperie, propter flauæ bilis ſupra modum aſſatæ redundantiam, vehemẽter inſanier. Cito
autem id fiet tum propter affectionis magnitudinem, tum propter ſpeciẽ redundantis humoris.
Nã, quę ex frigidis, vel craſſis, vel lentis, uel omnino difficulter mobilibus affectiones oriuntur,
tardius hæ ad vigorem aſcendunt: Verum quæ ex tenuibus ſubſtantia, & temperatura calidis,
& qualitate mordentibus procreantur, non multum hæ cunctantur: Sicuti neque quæ Philiſtæ
3. Epi. com. 2. t. 3. 135. c ſcripto in tertio epidemiorum facta ſunt, quem ‖ vomuiſſe quidem bilioſa pauca, flaua primum,
mox æruginoſa plura, deinde ſimul accidiſſe homini ſurditatem, atque demum vehementer in-
ſaniuiſſe eum pronunciauit. Recte igitur nunc non ſolum, quòd inſanient ita affecti, verum quo F
que & quòd vehementer inſanient, oſtendit, cum verbum hoc, ἐκμαίνεσθαι, adiecit, quod magnę de
ſipientiæ indicatorium exiſtit.

11 In Acutis morbis doloroſa in faucibus, gracilia, puſilla, ſtrangulantia: atque, cum æger hiauerit, non facile os tum cogere, tum aperire, mentis aberrationem portendunt. Ex his phrenitici fiunt, & pernitioſe habentes.

Quòd ex ſymptomatis huiuſmodi phrenitis interdum oriatur, quodq; ſi fit, prorſus pernitio-
ſa ſit, recte eſt pronũciatum. Neq; tñ, q̃ ex dictis ſymptomatis neceſſario futura ſit phrenitis, in-
tellexeris: nihil. n. eorum, quæ affectum cerebrum commonſtrant, concurſioni adiacet. Ex quo
autem ęger is male in faucibus abſq; tumore aliquo pręter naturã affectus, cum hiauerit, prom
pte tum maxillam reducere, tum os aperire nequeat, conijcere quis poſſit principium neruorũ
aliquando affectum eſſe. Nempe, vt in conſpicuis nobis partibus affectiones exordium aliquod
ſumunt, & non vniuerſum totę uel inflammantur, vel œdema, vel eryſipelata contrahunt, ſed in
uno aliquo harum loco: ita & his, quæ in imo corporis poſitæ ſunt, fieri eſt veriſimile. Cum igi-
tur cerebrum ipſum magnitudinem inſignem habeat, multasq; neruorũ propagines, phlegmo G
nem ipſius aliàs ab alijs earum primum exodiri par eſt: qua vero parte membrum affectum fue
rit, ea & neruorum propagines affectæ, muſculos, quibus inſeruntur, mouere non poſſunt. Cum
igitur maxillam inferiorem muſculi quidem alij aperiant, alij uero claudant: cum in aperiẽtiũ
muſculorum neruis affectio fuerit, difficulter aperiunt: vbi uero in claudentium, non facile clau
dunt. At, cum fieri poſſit, vt ſoli ipſi muſculi interdum abſq; neruorum principio ſint affecti, q̃
phrenitis prædicta ſymptomata ſubſequatur, neceſſe non eſt: Neq;. n. quod ipſum maxime ad-
duxit, ut affectum eſſe muſculorum principium ſuſpicaretur (eſt autem hoc, locorum quæ in fau
cibus ſunt gracilitas) inter neceſſaria cenſetur: fieri ſiquidem poteſt, vt fauciũ muſculi inflamma
tione laborantes, ſtrangulationis efficiant ſymptoma, nequeãt tñ videri, etiã ſi plurimum quis
os aperuerit. Si igitur abſque horum inflammatione prædicta fiant ſymptomata, inſpiciendum
eſt, an ſolorum muſculorum maxillam inferiorem mouentium propria quædam ſit affectio: nã,
ſi neq; hi, neq; qui in gutture exiſtunt, aliquatenus affecti fuerint, ratione optima offenſum eſſe
neruorum principium quis pronũciauerit. Quòd ſi ob principium neruorum oborta ſint huiuſ-
modi ſymptomata, grauiſſimam eſſe talem affectionem rationabile eſt, ut & conuulſio ſubſecu
ta ſit: nempe eas muſculorum, quæ ob principium fiunt tenſiones, conuulſionem ſequi didici- H
mus. Non feci autem in eo, quem percurri, ſermone mentionem eorum, qui anginam ex illi uer
tebris in anteriorem partem luxatis perferunt, tum quòd raro contingat affectio, tum quòd gut
turis muſculi tunc quoque ſimul inflammari mihi videantur.

12 In phreniticis, in principio clementer habere, ſed crebro permutari, malum id eſt: mala quoque & ſputatio.

Nihil, quod phrenitidi peculiare ſit, ſermo hic habet: nempe & in cęteris affectionibus, ſi per
mutẽt, clementia, uires uinci à morbo ſignãtur. Adiecit aũt, in principio, quia nec forſan aliàs fo
re põt: nẽpe in principio permutationes aſſiduas videmus, non aũt cũ morbi protracti fuerint.
Cõtinguntq; hæc ex rõne in his, affectionibus, q̃ ex copia, uel qualitate fiunt prauorũ humorum
in aliã aliàs partẽ, interdum quidem in principem, interdum vero in non principẽ, trãſmigran
tium. Quæ igitur in principes partes transfluxiones fiunt, clementiã corrumpunt: q̃ uero in non
principes, quo maxime tpe medicis ad infeſtantium, vel copia, vel qualitate humorum vacua-
tiones procedendũ ſit, oſtendunr: qđ ſane morborum omniũ, ut dixi, cõe exiſtit. Cæterũ ſputa-
tio, & p̱ p̱ os uentris ex humiditate imbecillum, & propter cerebrum humiditatibus refertum,
oritur: ex quibus non nihil & in os cõfluit, lachrimæ tenui, q̃ ex inflãmatis oculis manat, ſimile.

Nunc

A Nunc ergo, q̃ phreniticis ſputationem fieri ait, cerebri male affecti, id eſt repleti, ſignum exiſtit.

13 *Phreniticis alba deiectio malum, ut Archecrati: an & in his* veternus fiat? Rigor in his peſſimus:*

Quòd albæ deiectiones, & ob ciborum colorem fiant, liquido cõſtat: uidemus ſiquidem eos, qui lac ſolum ingeſſerunt, vel panem purum, vel chondrum, uel lupinos, uel tale quippiam, de iectionem habere albam, ſi his comparentur, qui lenticulam ederunt, uel braſſicas, uel decoctũ leporinum ſanguinem, uel ius nigrum eorum, quæ cum multa conficiuntur ſapa. At certe ijs, qui alba ingeſſerunt edulia, flauæ bilis quiddam adueniẽs deiectionem colorat, ita ut ingeſtis pallidior efficiatur. Cum igitur medicum quempiam audieris dicẽtem, albas eſſe morbo regio deiectiones, q̃ ad naturales eas comparet, cõferatq́ue, quodq́; ad collationem harũ ſermo ipſi fit, oportet. Atq; quomodo pleriq; alij medici deiectiones in morbo regio albas fieri dixerũt, ita & nunc in phreniticis dixit: quaſi eas prorſus flaua carere bile dixerit. Fit autem id, cum ea non amplius in uentrem confluat, ſed una cum ſanguine, qui in uniuerſum corpus diſtribuitur, ſurſum* fertur: idq́; uel propter adſtrictionem quãdam eius, qui bilem ad uentrem defert, canalis, ueluti in morbo regio laborantibus uſu euenit: uel propter uehementem ardorem, qui in ſu
B perioribus iecinoris partibus exiſtens, ſanguinem una cum bile ſurſum rapit. Priore igitur modo * emergente in totum corpus bile, cerebrum læditur, iam & antea bile ipſa affectum: poſteriore modo bilis diſtributio non ſolum cauſa noxia, verum quoque & caliditatis multæ, quæ in ipſo eſſe demonſtratur, ſignum erit. Oratio autem hæc, ut Archecrati, operi quidem non admodum conuenit, ut retuli, ſed commentarium magis decet, & potiſſimum quando ſcriptor ſe ipſum admonere uoluerit. Inter ea, quæ conſequenter dicta ſunt, oratio hæc, an & in his ueternus fiat? uidetur mihi adſcripta eſſe, perinde atq; Archecrates ita affectus fuerit: ſed nõ congrue quidem, qm̃ non perpetuo dici debere in his ſegnitiem, ignauiamq́ue, demonſtrant tũ experiẽtia, tum ratio. Nempe ignauia ex frigidis, craſſisq́ue, & glutinoſis, & oĩno moueri contumacibus humoribus, & non ex calidis, tenuibusq́ue, & acribus, cuiuſmodi eſt flaua bilis, fieri conſueuit, niſi æger morti ita propinquus fuerit, ut ob extinctionem uirtutis iam conquieſcat: nempe deſidia hmõi nõ propter humorem, ſed propter uirtutis extinctionem, facta eſt: fieri autem nequit, ut qui ita deſides facti ſint, ſeruentur: eſtq́; id ſymptoma cõe oĩum ob immoderatam intemperiẽ morientium, & non proprium phreniticorum. Si igitur ueternus Archecrati factus ſit, hac occaſione factus eſt, atq; prorſus obijt: nõ, q̃ alba deiecerit, ueterno, uel morte accita, ſed propter
C morbi magnitudinem, cuius ſignum alba deiectio fuit. Rigorem uero ipſis contingere peſſimũ, non ſimpliciter eſt intelligendum: nempe & interdum criticus rigor ſuperapparet phreniticis, morbum ſudoribus ſoluens: ſed ſanè rigorem pernicioſum dici eo tempore eſt exiſtimandum, quo alba excernunt. Nempe in libris de iudicationibus, in morbo incõcocto iudicationem bonam fieri non poſſe eſt demonſtratum: inconcoctus autem eſt, in quo una cum ſanguine bilis ſurſum fertur, quocunque tempore id fiat: magisq́; cum tale quiddam ex igneæ caliditatis in cerebro collectæ immoderatione contingit.

14 *Mente ob melancholiam aberrantibus, tremores ſuperuenientes, maligni.*

Melancholicã ecſtaſin, id eſt mentis motionem, aberrationẽq́ue, intelligere oportet uehementem & ferinam, quæ irrigante cerebrum aſſata flaua bile oritur. nempe & ex hoc commentario permutari eam in nigram didicimus. Cum igitur talem ob affectionem tremor fiat, uehemẽter exiccatos oſtendit neruos: atq; ob id hominem lethaliter habere. Non recte ergo nunciauit, cum dixit, cacoethes, id eſt malignum: nam, quod ſumme pernicioſum exiſtit ſymptoma, aliam exigebat appellationem. Qui ergo ex atra bile mentem aberrantẽ, ſuperueniẽte tremore, certo moriturum affirmat, non fallitur. Κακοηθεῖς autẽ morbos id eſt malignos, appellamus, quicũ
D que periculum minantes, ſpem ſalutis non adimunt. Melius igitur erat ſcriptam concurſionem dici, uel pernicioſam, uel mortiferam, uel quiddam huiuſmodi.

15 *Mente aberrantes acute, ſuperfebrientes cum ſudore phrenitici fiunt.*

Aſymphonam & conſonantia alienam talem dicimus enunciationem: ſed obſcura huius intelligentia ideo fit, q̃ nomina inter ſe oĩa tum coniungi, tum ſeparati poſſunt. Componuntur ſiquidẽ uno tali hæc modo, mente aberrantes acute, deinde altero principio, ſuperfebriẽtes acute. Rurſus quoq; & alia eſt orationis huius, cum ſudore, compoſitio: quæ aliqñ quidem præcedenti, aliqñ uero & ſequenti, coordinatur. Poteſt. n. & ita dictio legi, ſuperfebrientes cum ſudore, deinde altero principio, phrenitici fiunt: poteſt etiam, & qui hæc ſcripſit, q̃ cum ſudore phrenitici hi fiunt, enunciare. Conſtat itaque, quod ſemper dico, nihil obſcuras enunciationes docere: ſiquidem nos, excogitata ueritate, eam dictioni, quæ rationem admittere poteſt, accommodare oportet, aut temporis plurimum cõterere, nihilq́; addiſcere: quatenus enim ſingulis dictionibus ab authore acceptis ueritas accommodanda nobis eſt, eatenus iuuamen quoddam a nobis dictioni accedit periclitanti, ne uideatur uitioſa, cæterum nihil ab ea docemur. Quanquã uero hæc ita habeant, uideaturq́; conſpicua eſſe obſcurorum inutilitas, non pauci tñ libẽtius in

obſcuris,

* νωθρότης. quã dictionem interpres modo veternũ modo ſegnitiem, mõ ignauiã ſeu ignauitatem mõ deſidiã, modo torporem, uel ſtuporem, vertit.

obſcuris,q̃ manifeſtis,uerſantur operibus. Nemo igitur expoſitionis prolixitatẽ mihi obijciat, E ſed irrationabile accuſet eorũ deſiderium,qui libros hmõi ſtudioſe cupideq; legunt. Nempe,ꝙ inuitus ad horum explanationes ueniam, familiares mei oẽs nouerunt: & potiſſimũ qui me ad ea,quæ nunc ſcribuntur,incitauerunt: Cũ igitur librum hunc perperam oẽs expoſuerint,aggreſſus ſum & ipſe expoſitionẽ,ab ijs perſuaſus,qui me impulerũt,a qua rurſus incipiẽtes, dicimus: ſi quidem ſimul coniunxerimus &,mente aberrantes,& aduerbium, acute, deinde ſilẽtio facto dicamus,ſuperfebrientes cum ſudore,& deinceps,phrenitici fiunt,talem faciemus expoſitionẽ. Sed primum quidem lectionum oĩum cõe dubium conſideremus. Nam mente aberrantes acute dixit per exordia, quos in calce dictionis phreniticos fieri dixit: tanquam mente aberrantes non iam phrenitici exiſtãt. Diſtrahi ergo dictionem dicimus per uerbũ,ſuperfebrientes,quod oſtẽdit prius eos,qui mente aberrarunt, acute febrientes poſtea deſinere: deinde rurſum exre uerſione febrire cum ſudore: hos ita q; phreniticos fieri ait: ꝙ phrenitici quidem fient,ex uehementi ea,quæ ipſis ante facta eſt deſipiẽtia,quam per orationẽ,mente aberrantes,indicauit,arbitratus: ex eo uero,ꝙ cum ſudore reuerſio fit,confirmans ſuſpicionem: qm̃ tales febrium inuaſiones,ſiue ab initio,ſiue cũ reuerſione fiant,plenitudinem ſignificare nobis conſtat. Qm̃ igitur, quæ ex ſuccis,uel quantitate,uel qualitate ſuperflua in corpore colliguntur,fluere in affectos lo F cos conſueuerunt: affectũ aũt fuerat cerebrum,non.n.mente moti fuiſſent acute,ſi ſuperfebrierint,& præſertim cum ſudore: ratione ſanè optima phreniticos ita fore eſt ſperandum. Nota ſi quidem tota horum affectio ita euadet,quæ talis eſt. Copia bilioſorum acrium protinus ab initio ad cerebrũ fluente,mente moueri cuipiam contingit: quæ ſi rurſus aliam in partem trãſluat, deſinit mentis motio: ſi uero hi ſuperfebrierint, cum ſudore in affectum locum recurret bilioſorum copia,ita ut phrenitici fiant: Si uero aduerbium, acute,nomini,ſuperfebrientes,compoſuerimus,talis erit ſermo: mente aberrantes,deinde deſinentes,& rurſum ſuperfebrientes acute cum ſudore,phrenitici fiunt. Sed prædictio tum hæc,tum antedicta, quod perpetuum ſi non hẽt, ſed quod maxima ex parte ſit,ueluti & aliæ multæ. Verum ſi orationi huic,cum ſudore,orationem hanc,phrenitici fiunt,coniunxerimus,ſermo ſm alteram earum,quæ in capite enarrationis dictæ ſunt, lectionem talis erit: ſcd̃m priorem quidem: mente aberrantes acute, deinde ſuperfebrientes,phrenitici cum ſudore fiunt. ſm uero alteram: mente aberrantes, deinde acute ſuperfebrientes,phrenitici cum ſudore fiunt. Põt quidem,& qui hæc ſcripſit,talem ægrum ui diſſe, ſed qđ ſæpius prædictum* ſit, non hẽbit. Multa uero & alia ea his,quæ in hoc libro ſcripta ſunt,non magna ex parte fiunt, authore quidem libri huius non nullos tales ægros contempla- G to,& nondum,ſiue qđ continuum eſt,habuerint,ſiue qđ magna ex parte, cognoſcente. Nempe ex obſeruatione magis,non ex peculiari affectionum conditione, author has enũciationes uel le facere eſt uiſus. Qui aũt medicinalem ſpeculationem ita aceruat,is non centum,ſed mille annis,opus hẽt: atq; ob id paruam humilemq; eam plurimum adauxit Hippocrates,ijs,quæ & ex hiſtoria decidit,& ipſe inſpexit,logicam adijciens cenſuram. Ex multis igitur opus Hippocratis librum hunc non eſſe quis exiſtimauerit: multa ſiquidem loquitur empirice ipſum commẽtus, nec theoremata ad uniuerſale rationabiliter reducere ualens.

* *Aliter antea uiſum.*

16 Phrenitici,modico utentes potu,ſtrepitum tentantes,tremorem incurrunt.

Non hi φόφου καθαπτόμενοι id eſt ſtrepitũ tentantes,ſed ὧν ὁ φόφος καθάπτεται,id eſt quos ſtrepitus tentat,dicere erat melius. Quod uero dr̃,uerum exiſtit: nempe ob ſtrepitus tumultuantur, non ſecus q̃ timidi,cum magnum aliquod tonitruum de repente audierint,uel feram aliq̃ propius conſpexerint. * Prorſus item βραχυπόται,id eſt paucibibæ ſunt phrenitici,q̃ q̃ affectionem habeant calidã & ſiccã, ita ut & linguam præ multa ſiccitate aſperam habeant: ſed docuit nos Hippocrates mentẽ his ægrotare,in eo aphoriſmo,q ita hẽt: ‖ Quicunq; parte aliqua corporis H dolent,atq; ut plurimum dolores non ſentiunt,his mens ægrotat. Præterea in tertio epidemiorum,ubi de peſtifero agit ſtatu,de phreniticis idem inquit:† Non[a] ‖ualde aũt hi ſitibundi erant. Non autem phrenitici omnes tremorem incurrunt,ſed qui deterrime habent, ut dictũ ẽt eſt ſupra. Sunt qui non βραχυπόται,ſed βραχυτόωαι,id eſt[b] parum ſuſpicantes,ſcribant,intelligi uolẽtes ὑποτοπουμένους,id eſt ſuſpicantes[c] * breuiſſime: aiuntq; rei huic fidem facere, quod dicitur, φόφου καθαπτόμενοι,id eſt ταραττόμενοι,id eſt turbati,[d]† propter breuiſſime ὑωοτοπῦσθαι, id eſt ὑποτοπέυειν,quod ſuſpicari dicimus.

2. Apho. 6. Ext. ord. 11. g

† *Valde aũt hi ſine ſiti erant.* A 3. Epid. cõ. 3. t. 44. 3. 144. e

b exigua*

C ea, q̃ maxime exigua sũt.*

D† propterea ꝙ ea, q̃ maxime exigua ſunt, ὑποτοπούνται. *i.* ὑποπτεύουσιν. *hoc eſt ſuſpicantur.*

17 Ex uomitu faſtidioſo uox clangoſa,oculiq̃ concretum puluiſculoſum habentes,inſaniã oſtendũt: ut Hermozygi uxori,quæ uehementi inſania acute correpta,muta obyt.

Si eſtiuo tpe per uehementiſſimum eſtum,uia puluerulenta proficiſcentes quoſdam uideris, reſiccatis ita oculis,ut puluere pleni uideãtur,eosq; animo fueris cõplexus,quid præſens dictio indicare uelit,intelliges: nempe id eorũ,quæ in ea dicũtur,maxime propriũ exiſtit, cõe nimirũ & tabeſcentium,& uehementiſſima phrenitide laborantium: neq; ei cognitu difficile,qui extabeſcẽtibus unum aliqñ etiam conſpexerit. Nempe tabeſcentibus colliquatũ eſt id omne, quod tum

A tum in facie, tum in temporibus carnoſum exiſtit, factis una & cauis admodum oculis. Phrenitici vero abſq; his oculum hñt ἐπίσχνουν, quaſi dicas puluerulentũ puluiſculoſũq;e. Præterea phreniticis aſpectus audax, feroxq;e: marceſcẽtibus, timidus exiſtit. Vomitus autem κατώδης id eſt faſtidioſus, cõe quidem ſymptoma talibus eſt phreniticis cum malignis quibuſdam febribus, ueluti & uox clangoſa. Fit autem huiuſmodi uomitus ex humore tum bilioſo, tum mordenti: uox uero clangoſa, propter ſiccitatem uoci aſſeruientium inſtrumentorum, ut in commentarijs De uoce oſtendimus. Cum igitur phreniticis hæc obtigerint, μανιώδως deſipiunt: quod idẽ cum σφοδρῶς, id eſt uehementer, uult ſignificare: fitq; tum propter humoris malignitatem, tum propter immoderatam ſiccitatem: quo fit, ut & muti euadant.

18 Si ardente febre, aurium ſonitus cum caligine fuerit, prouenerit q; in naribus grauitas, mente ex melancholica aberrant.

Febris ardens tum ob alias cauſas, tum propter cerebri inflammationem eque fit: nempe & huic ſuccedit ex proprijs phrenitidis ſignis continua deſipientia. Ex ea uerò, quæ in capite redundat, humiditate, ſpiritus flatuoſus procreatur, quapropter & aurium tinnitus fiunt: pari B modo caligo, cum craſſus quidã humor, uel ſpiritus oculos inuadit. Naribus præterea ingruens humoris copia ſenſum grauitatis in ipſis facit. Probabile eſt autem & non nunquam dictorum ſymptomatum cõcurſionem propter aſſiduam fieri febrem ex bilioſa materia, quæ per uenas fertur, inibiq; eſt condita: a qua flatuoſi ſpiritus ad caput mittuntur, idq; aures & oculos, atque ad nares humoris copia. Quòd ſi flaua bilis quodammodo exuſta ſiue in capite, ſiue in toto corpore fuerit, ad id, quod melancholicum magis eſt, uergit, atque hinc in cerebrum ipſum emitti C tur: ob idq; mente ex melancholia alienantur.

19 Vacillationes mentis cum voce clangoſa, linguæq; conuulſiones cum tremore, & uoces ipſæ obtremiſcentes, mentis indicant alienationem, duritiesq; his perniciosa.

Quanquã* ex phrenitide, quæ calida & ſicca eſt affectio, deſipientia proficiſcatur: atq; ex ipſius ſiccitate, quæ aſperæ arteriæ cõicata eſt, uox clangoſa fiat, ueluti & ex humiditatibus imbibitis rauca: non tñ propria phrenitidis exiſtunt, nempe & alijs in morbis reperiuntur, & non perpetuo ſimul phrenitidi inſunt. Tremor igitur linguæ accidit debilitata, propter ſiccam prędictæ affectionis intemperiem, animali facultate: conuulſiones uero ſiccitatem muſculorũ ipſius, C una cum capite affectorum conſequuntur: ſicuti & uox obtremiſcit propter infirmitatem, quæ ab horum contracta eſt intemperie. Prædicta autem hæc omnia ſymptomata, quæ ob ſiccitatis capitis intenſionem fiunt, mentis motionem fieri indicãt. Vniuerſis autem his induratis, pernicioſum propter immoderatam eam, quæ in cerebro facta eſt, ſiccitatem.

* Locus ſuſpectus.

20 Linguæ obtremiſcentes ſignum non conſtantis mentis.

Dixi ſæpius, linguas ob facultatis animalis imbecillitatem contremiſcere, eſtq; ſignum non conſtantis mentis, q; ex phrenitide fiat: patiente ſiquidem cerebro, calidaq;e exiſtente affectione, quieſcere non poteſt. Nempe, ut frigidi eſt tum ſtabilia, tum retarda, tum immobilia ea efficere, in quibus moram facit: ſic calidi, mouere ſemper, & non ſinere quieſcere. Oſtenſurus igitur Hippocrates, qualis nam capitis affectio ſit, non conſtantem mentem nominauit. Non eſt autem hic tremor linguæ peculiare phrenitidis ſignum, ſed per ſympathiam compatientium alteri cuidam primum patienti, uel propter uicinitatem, uel propter ſocietatem, quæ in ea ſunt, partium.

21 In bilioſis ſyncerisq; deiectionibus ſpumoſa efflorescentia mala, tum aliàs, tum ei, qui lumbis ante D *doluerit, atque eiuſmodi deiectiones inteſtina permearint.*

Quòd ſpuma tum propter* frigiditatem, tum propter caliditatem fiat, indicium faciunt tum uenti, in aquis ipſis ſpumam concitantes: tum efferueſcens ea, quæ in lebete eſt, caliditas. In bilioſis igitur deiectionibus ſpumoſa efflorescentia veluti flos ſuperne incumbens, bilis huiuſmodi feruorem non modicum oſtendit. Sed lumbis ante dolent, propterea q; bilis per inteſtina penetrans, acris ſit & mordax: tali ſiquidem excremento, per inteſtina deducto, translatoq;e, nõ lumbos modo, uerum quoque & reliquas partes, dolores ſubſequuntur.

* Suſpecta dictio.

22 Rari in his laterum dolores delirium ſignificant.

Cõminute hoc pacto indiſtincteq; prolata de laterum doloribus oratio, obſcuritatẽ nõ uulgarẽ efficit. Nos uero, qui obſcure ab eo dicta, perſpicue docere oĩ ope affectamus, explanationem attingemus. Dolor rarus in lateribus progignitur, cũ ſpiritus quidam flatuoſus in ipſis procreatur: nempe is tum extenuatus, tũ diſcuſſus dolorem ſedat: deinceps rurſus procreatus alter, dolorem ipſum inaugebit: quo modo ſi rarus fiat dolor, deſipientiam non ſignificat. Cũ uero latus inflammatum fuerit, & interdum quidem continue dolorem ſentit æger, interdum uero, & per interuallum, mentem ægrotare indicat. Hoc itaq; non planè eſt ſignum deſipientię.

Aphoniæ

23 Aphoniæ cum ſingultu peſſimæ.

Aphoniæ, hoc eſt uocis priuationes, fiunt quidē & ꝓp uoci aſſeruiētium inſtrumentorum læſionem, & ꝓp principium neruorū affectū. Singultus aut eſt ueluti conuulſiua quædam oris uentriculi affectio, ꝙ ex humorum copia grauatur, uel mordetur, uel ꝓp frigiditatem contriſtatur. Quam ergo uocalium inſtrumentorum leſionem ſubſecutus eſt ſingultus? Relinquitur itaq; aut copiam humiditatis, quæ aphoniā procreauit, in os uentris defluxiſſe, aut ꝙ acris ſit, aut frigida.

24 Quæ cum exolutione fiunt aphoniæ, peſſimæ: ſpiritusq; in aphonia, veluti his, qui ſtrangulantur, promptus, malus: an & tale delirium portendat?

Strangulantur iure optimo, qm̄ aeris copia non ſit: eſtq; ipſi conſuetudo, ut talem ſpiritum φαινόμενον, id eſt apparentem, dicat. Videntur aūt oēs, qui talem inſpirant inſpirationem, ſcapulas mouere totas, ita ut per ueſtimenta motio conſpicere appareat: tanquam ualide ipſi ſuperioribus thoracis partibus operentur. Non igitur abſque ratione hoc in loco talē ſpiritū πρόχειρον
2. Epid. ſect. 2. id eſt promptum, appellauit, quē in ſecundo ‖ epidemiorum dixit μετέωρον, i. ſublimem: πρόχειρον quidem, qm̄ προχείρως, id eſt tum ἑτοίμως tum ῥᾳδίως, id eſt prompte faciliterq; his, qui ægrū cernunt, uidetur: qm̄ & nos ipſi cōſueuimus τοῖς ἀποκεκρυμμένοις, id eſt abſcōditis, & μὴ φαινομένοις id eſt non apparentibus, τὸ πρόχειρον opponere: μετέωρον uero uocauit, quoniā, qui ita reſpirant, ſublimes thoracis partes mouere uidentur. Poteſt ſane reſpiratio huiuſmodi & propter reſpirationi delegatorum inſtrumentorum fieri anguſtiam, & ob affectum neruorum principium: qđ ſi læſum fuerit, magnam efficere reſpirationem recte ‖ Hippocratem exiſtimare oſtēdimus. Cū ergo poſſit & aphonia contingere tum ipſis uocalibus inſtrumentis læſis, tū ob affectum neruorum principium: pariterq; ſpiritus promptus: incertum erat, quantum ad hæc, an futurum eſſet, ut deſiperent: atque ob eam rem ambigue protulit, an & tale delirium portendat? Quòd uero malum ſignum ſit, non ut dubitans, ſed ut certo ſciens pronunciauit. Si enim non perpeſſo neruorum principio, ſed oblæſis tum reſpirationi tum uoci deputatis organis talis reſpiratio cum aphonia facta ſit, periculum non qualecunque adfert, cum, qui ita affecti ſint, celeriter ſtrangulentur.

Vidētur eē duo aphoriſmi, prior. Aphoniæ cum exolutione peſſimæ. poſterior. In aphonia ſpiritus veluti his, ꝙ &c. Ac poſteriorem tantum uidetur explanare Galenus.

25 Quæ pauco tempore feroces fiunt deſipientiæ, ferinæ ſunt.

Non ſolum, ſi pauco tpe fiunt feroces deſipientiæ, ferinæ ſunt, forſan dixerit quiſpiā, oratio nē uitio uertēs, exiſtimans eas deſipientias, q̄ multo tpe feroces ſunt, magis eſſe ferinas, q̄ illæ, q̄ pauco tpe ſunt. Sed neque, ut has cognoſcamus, opus hēmus: eas uero, q̄ pauco tpe fiunt feroces, deinde deſinūt, ſuſpectas haberi admonet, ipſiſq; tāq̄ nō redituris, haud fidēdū eſſe. Nā, q̄ in calidis febribus fiunt deſipientiæ, ferocitatē non hūt: ſed phreniticis appellatis deſipiētijs id ineſt. Talis igit potentia ſermo erit: cū uideris quēpiā cū ferocitate deſipientē, etſi paulo poſt ſedetur, cognoſce, mentē eius nō febris rōne læſam eſſe, ſed quia phrenitica ſubalitur affectio, q̄ poſt adaucta, ferina tibi uidebit. Ferinas aūt deſipiētias appellat, in quibus ægri calcitrāt, pedibꝰ feriunt, mordicus impetunt, & excandeſcunt, eos qui ingrediuntur, tāquā hoſtes, exiſtimantes.

26 Quæ cum refrigeratione, non ſine febre, ſuperioribus ſudanti partibus, fiunt implaciditates, inquietationesque, phreniticæ exiſtunt, vt Ariſtagoræ: præterea & perniciosæ.

Non nulla quidē, ut & antea dixi, incipientium morborum indicia certa ſunt: alia autem magna quidē ex parte ſunt, ſed certis propè accedētia: alia uero, etſi non propè quidem accedant, non tñ iam longe recedunt: alia præterea ambigua: & alia his iam inferiora. De quibus cū ſcribit, interdū ſeſe addubitare confiteī: interdū quoq; & nominatim mētionē ægrorū facit, in quibus tale fieri conſpexit: ſicut & nunc oīa, quæ percurrit ſymptomata, aliarū quoq; ſunt febriū; phrenitim certe & ex ipſis fieri eſt poſſibile, & potiſſimum propter partium ſuperiorū ſudores. Quòd aūt tales affectiones, ſiue phrenitim inferant, ſiue non, pernicioſæ ſint, his conſtat, qui nō incurioſe hucuſq; dicta intellexerunt, atq; eorum meminere, quæ in prognoſtico recenſentur.

27 Frequentes in phreniticis permutationes conuulſionem indicant.

Supra quidem clementiā in ijs, qui circa morbi initia permutantur, nō bonum ſignum eſſe dixit: nunc uero, de quorum agat permutationibus, explanare propoſuit. Poſſunt ſiquidem, & ſymptomata uiribus contraria inuicem tranſmigrare, ut in ſequentibus ipſe dixit: ſummæ corporis partes ſi celeriter in utranque conditionem tranſeant, malū, ſitisq; huiuſmodi mala. Nēpe in utranq; conditionem intelligere oportet, in ſummis quidem corporis partibus, ut uehementer calefiant, deinde rurſum refrigeſcant ualide: in ſiti uero, ut uehemens ſit, & poſt paulo prorſus reſtinguatur. Non idem autem cum hoc eſt clementiā cito tranſmutari: nempe in illo ex bono ad paruum eſt tranſitus, & rurſus ex illo ad naturalem habitum fit regreſſus: in nunc uero propoſita dictione ex prauis ſymptomatis ad praua oſtenditur permutatio. Permutationes autem

A autem huiuſmodi ex migrantibus fiunt humoribus: nẽpe firmatos ſtabilitosq́; una in parte ſpecies una ſymptomatis tum naturæ partis, tum humoris uirtuti peculiaris, cõſequit. Atqui, quòd phrenitis in ipſis perduret, ex eo firmatum in capite eũ, qui affectionẽ parit, humorem quis fuerit ſuſpicatus. Vere igitur in cerebro ipſo transfluxio eſt, aliàs in alia quapiam ipſius parte orta, ſpeciem quidem affectionis ſeruans, ſed pro parte affecta ſymptomata ipſa permutans. Et ſanè libri huius author nunc de hmõi permutationibus agit, vt. ſ. vel floccos euellentes, uel feſtucas colligentes in quiete multa, poſt paulo exiliant, uel ẽt quippiã uiolentius agant, deinde rurſus conquieſcant: aut externum quippiam, qđ præſens non ſit, incuſent: qũo & expelli iubent tubicinas, tibicinasq́ue, quanquã ex his adſit nemo. Vt. n. floccos euellere & feſtucas colligere ſenſus uidendi eſt offendiculũ, ita hoc, audiẽdi. Fit quoq; & in olfactu ſymptoma nõ diſſimile, cũ. ſ. graueolentes quoſdam odores, qui non adſunt, inculpant. Sunt, qui incumbens quippiã ſuſtolli iubent, tanq̃ graue admodum, uel calfaciens, uel mordens, uel refrigerans portent, ſenſu tactus in hmõi ſymptomatis oblæſo. Quòd igitur libri huius author permutationes ſymptomatũ, permanente phrenitide, culpet, conſentaneum eſt. Vidimus ſiquidem ſæpenumero tales demẽtias perpetuo quidem delirante adhuc ægro, ſed modis ſecundum uniuerſa functionum animaliũ
B genera uariante. Quo aũt modo in ſenſitiuis percurri, ita in ratione, mente, memoria, & cogitatione, permutationes phreniticis fieri uidemus, ita ut nunc excandeſcant, nunc lætentur deſipientes ipſi, uel ſtudioſa quadam detineãtur cogitatione. Nempe & Rhetorem, cum deſiperet, meditantẽ audiui: grammaticũq́;, librũ legere putantẽ bacchylidion, uel ſapphicon: alium Arithmeticũ, uel Geometrã theoremata ſuæ artis narrantẽ. Si igit hæc grauiter caſteq́; proferẽtes, poſt paulo turpia obſcœnaq́; cõmemorẽt, qđ in ‖ epidemijs ἀισχρομυθεῖν, i. turpia loq̃, uocauit, permutatio hæc non ex uitioſis ad clementia, ſed ex prauis ad praua eſt. Quo pacto audaciſſimi interdum tpe aliquo uiſi deſipientes, poſt paulo timidi, & perterriti vñr. Talia ſiquidẽ circa ipſos vñr ſymptomata, ita ut interdum ne horrendiſſima quidem timeant, interdum uero & minimis perterrefiant. Talium permutationum exemplum ſcripſiſſe mihi uidetur, & in ſequẽti dictione, cum inquit, Mictus in non admonitis pernicioſi. Imaginare itaq; mihi & ægrum aliquẽ dictas permutationes oẽs habuiſſe, & circa urinas, & circa alia, quibus memoria in non nullis offenditur: imaginator itẽ & in ſenſibilibus repræſentationibus uiciſſim offenſas fieri, pari modo & intellectualibus: in tali, cauſa quidem in cerebro exiſtit, ſed aliàs alium ipſius locum infeſtat, quod tranſfluit. Demonſtrauimus autem tranſfluxiones huiuſmodi fieri, unaquaque par-
C tium ſuſcipientium in alteram a ſeſe, quod ſuperuacuum eſt, expellente. Si igitur ex alia cerebri parte in aliam defluens, qui cõtriſtat humor, ab omnibus reijciatur, ut enatis ab ipſo neruis aliquando obrepens conuulſionem inferat, eſt veriſimile: ‖ nempe affectionem hãc a repletione, & inanitione fieri dixit Hippocrates.

3. Epid. com 3. t. 82. 3. 150. g

6. Apho. 39. Ext. ord. 50. f

28 *Vrinæ excretio in nõ admonitis pnicioſa. Excernaturne & his, tanquã ſi ſubſidẽtiã returbaueris?*

De phreniticis, quod dr̃, intellige. Comparat ſiquidem author meientes ex præſentiũ admonitione, cum ijs, qui abſq; illa meiunt: qui ſanè neq; matellam petunt, ſed citra ordinem, rõnẽq́; urinam in lectum effundunt. Quod igitur longe hi deterius habeant, q̃ qui nullo pacto, niſi admoniti, urinam excernunt, liquere arbitror: in his. n. ſeruatur naturalium intellectus functionum una, cum urinam in lectum excernere auerſentur: in illis aũt perijt & ea. Quod autem in calce orationis adiacet, ubi, inquit, excernaturne & his, tanq̃ ſi ſubſidentiam returbaueris? ob id adieciſſe arbitror, q̃ talem urinæ ſpeciem in uno, uel duobus ita meientium conſpexerit. Cum igitur ex rei natura fieri non poſſit, ut indicatiue uniuerſaliter hoc pronuncietur, neq; præter hoc ꝓbabile quippiã experimẽto ipſo habuerit, propterea q̃ res ipſa raro uiſa ſit, iure coniunctionẽ
D dubitandi ἆρα. i. ne, adiecit. Audebimus itaq; nos uniuerſaliter pronũciare, ut antea in alijs fecimus, q̃ copiæ crudorum humorũ, qui uel coquuntur, uel in flatum uerſi ſunt, talis urinæ ſpecies ſymptoma ſit, & non phreniti dis: uerum & hoc phreniticis aliqñ fieri põt, & non fieri, ueluti, & ſymptoma aliud quoddam eorum, quæ phrenitidi neq; propria, neque contraria exiſtunt.

29 *Palpitantes per totum an uoce deſtituti moriantur?*

Conſtat, q̃ & hic palpitantẽ aliquẽ uiderit, uel toto corpore, uel quauis parte, non etenim liquet utrũ dicat oratio hæc, per totum: deinde ægrum proxime mortem uoce priuatum uidens, neq; empirice, neq; logice, q̃ uocis priuatio palpitationẽ de neceſſitate ſequat̃, reperire ualẽs, ob id quærens, & addubitans, ſermoni coniunctionẽ, an, adiecit. Nos ſanè rurſum & in p̃ſentia pronunciabimus, palpitationem, quatenus demonſtratũ eſt, flatuoſum ob ſpiritum fieri, conge ſto. ſ. ob frigiditatem flatuoſo ſpiritu. Cum igitur corpus totum palpitauerit, fieri põt, ut qui ita affectus ſit, propter frigiditatẽ uoce deſtitutus pereat, non amplius muſculis, qui guttur mouent, aut ijs, qui in eos proruunt, neruis ſuo fungi munere queuntibus. Quare, ut hi per totum corpus palpitantem motum habeant, intelligere eſt melius: neq; enim, ut cuiuis parti, uoci aſſeruientes partes compatiantur, experientia demonſtrauit, neq; rationi eſt conſentaneum.

Si

30 *Si in phreniticis cum perfrigeratione ſit ſputatio, nigra reuomuntur.*

Qm̃ nihil aliud ſuſpicari liceat per uocem πτυελίζειν ſignificari, quã ſæpius πτύειν id eſt ſpuere, uel os ipſum aſſidue ſputo plenum eſſe, ob id tum ego, tũ cæteri oẽs, qui librum expoſuerũt, ita intelleximus. Adde, ꝙ & os ipſum uomituris ſputo tenui plenũ eſſe uideatur, ꝑ tunicæ communitatem, quæ una eſt, ori toti interno cõtinua, faucibusque, & ſtomacho, & uentriculo. Hinc fit, ut labrum inferius interdum concutiatur, ventris ore ad uomitum excitato: nempe labij concuſſio tunicã eam, quæ ab ore in uentrẽ extẽditur, tum morderi, tum uellicari, tum concuti oſtẽdit. In his igitur, qui ſuam affectionem recenſere poſſunt, καρδιωγμός. i. cordis, ſeu ſtomachi morſus, futuri uomitus ſignum exiguũ non eſt: dolent præterea & hi capite, & atra quædã ante oculos obuerſantur: quo fit, ut in prognoſtico dictum ſit, ‖ Si quis per febrem non lethalem, ait ſe capite dolere, & atrum quippiam ante oculos cernere, ſtomachi quoq; morſus huic aduenerit, bilioſus aderit uomitus. In phreniticis uero, qm̃ affectionem ſermone aperire nequeunt, ſolis ijs, quæ cernimus, prænotionem aſtruimus. Cernimus autem in phreniticis tenue ſubſtantia ſputum maxime idoneum, ut uomitum indicet: non. n. alias in phrenitide, quæ ſiccus morbus eſt, in qua & ſæpius lingua ſicciſſima eſt, ſupfluere in ore ipſo uideretur tenuis humiditas: perfrigeratio autem huic aduenies, uomendi humoris qualitatem oſtendit. Quod ergo ob ſputationem uomitus fiet, quodq; ob perfrigerationem nigra reuomentur, licet prænoſcere.

In Prog. com. 3. t. 30. 4. 210. c

31 *Surditas, urinæq; abſq; reſidentia prærubræ, & ſublime petentia, mentis aberrationem portendũt: quibus morbus regius malo eſt, mala quoq; & ex morbo regio fatuitas hos uoce quidem priuari, ſed ſentientes contingit: ventérq; arbitror, his perrumpit: vt Hermippo factum eſt, & obijt.*

Dixi antea, ꝙ, in quibus morbis neq; obſeruationem in multis ægris habebat, neq; certã naturæ rei indicationẽ, in his conſueuit homines nominatim perſtringere, in quibus ſymptomata cõſpexit: aut,* de his, ubilibet enarrationem fecit, perueſtigare adhuc, & addubitare ſe ſe fatetur, quatenus ueritatem habeat. Vr̃ igitur & nunc, quæ in præſenti recẽſentur dictione, ſymptomata in quodã conſpexiſſe Hermippo, qui & mẽte aberrarat, & morbo regio fuerat correptꝰ, cum ſurditate, & urinis prærubris non ſubſidentibus. Surditas aũt unum eſt ex ſignis, quæ cerebrum affectum indicant. ‖ Prærubræ uero urinæ a ſubrubentibus, quas in prognoſtico diuturnitatis, non periculi ſigna eſſe pronunciauit, diſcrepãt. Quas uero alias intelligat quis prærubras, quàm quæ a cunctis uocantur cruentæ, quales in nephriticis multis excernuntur? quas ſi indicare uoluerit, proportionabile quippiam ſignificant ei, quod antea eſt dictum, Vẽtris ualde rubens proluuies. Quo igitur modo uentris ualde rubram proluuiem affecto iecinore fieri diximus, ita prærubrã urinam ex renibus ſuo perperam fungentibus munere effici affirmamus. In urina uero ſubſidentiæ priuatio, cum qua craſſiora quædam tota urinarum ſubſtantia ſublime petentia appareant, perturbationem in uenis eſſe demonſtrant, una cum caliditate præter naturam non pauco aceruato flatuoſo ſpiritu. Vt igitur in dictis ſymptomatum conuentionibus delirare ægrum contingens eſt, ſic & non neceſſarium: nempe ſignorum permiſtio non omnium eiuſdem generis exiſtit. Surditas etenim caput affectum indicat: prærubræ urinæ, renes: priuatio ſubſidentiæ, & ſublime petentia, primum quidem & per ſe, crudorũ humorum in uenis perturbationem ſignificant: per accidens uero & ad deſipientiæ generationem conferunt. Quod autem poſtea ſcriptum eſt, morbum regiũ his malo eſſe, uerum quidem eſt: ſed, ꝙ ſignorum diuerſi generis concurſiones facere in talibus diſciplinis non oporteat, ſupra eſt demonſtratum. Præterea, ꝙ ex morbo regio mala ſit fatuitas, dictum eſt antea, cum, ubi in phreniticis dixiſſet, deiectio alba malum, ſubintulit, An & ex his ueternus fiat? nempe ſermonem in alias transfert uoces, pro alba quidem deiectione, quæ ictericorum peculiare ſymptoma eſt, affectionem ipſam commemorans: pro ueterno uero μώρωσιν id eſt fatuitatem. Hos igitur, inquit, uoce quidẽ priuari, ſed ſentientes, contingit. Qui autem in acutis morbis ἄφωνοι, id eſt ſine uoce, fiunt, quidã horum non ſentiunt, propter principij affectionem utriſq; ipſos ſequentibus ſymptomatis: alij duntaxat uoce priuantur: atque horum quidam læſis quoque & alijs omnibus, quæ ex arbitrio ſunt, functionibus, alij ſola uoce oblæſa. Si igitur tum uocis, tum functionũ aliarum oblæſio fiat, principij neruorum affectio eſt. ſi uero ſolius uocis, ſolorum uoci aſſeruientium orgonarũ. Sed in prædicta concurſione, cum iam prope mortem uentum ſit, aphoniæ conſequitur ſymptoma. Quod item in orationis calce dicitur, uenterque, arbitror, his perrumpit, ut Hermippo factũ eſt, & obijt, ita authorem dixiſſe probabile eſt, quoniam neque ſæpius ſymptoma hoc præſentem concurſionem ſequi uiderit, neque ratione inueniri potuerit.

32 *Surditas in acutis, & turbulentis ſuccedens, mala.*

Fit ſurditas & ob humorem quendam in auditorijs meatibus impactũ, infarctũque, nihil, qd malignũ ſit, habens. Fit quoq; & interdum emortua audiendi facultate: quam in acutis, turbulẽtisq; morbis contingere cernimus; quã nunc pronunciauit, malum eſſe ſymptoma, neque adiecit coniunctionẽ, an, neq; nomen ipſum ægroti, qm̃ certo de tali ſymptomate pronũciare licet,

Tremula

Tremulæ, obſcuræ, contrectabiles deſipientiæ, valde phreniticæ: vt Didymarcho in Co.

A 33 Fit & talis quædam deſipientiæ ſpecies non raro, ut æger quietus iaceat, neq; ſolum non tumultuoſe exclamet exiliatque, ut antea, ſed neq; prorſus loquatur, neq; figurã decubitus ꝑmutet: ſæpiusque, qui ita affecti ſunt, familiaribus præbent opinionem, ꝙ mox ſint, ſi quod fiat ſilẽtium, dormituri. Clauſis itaq; feneſtris conquieſcunt cuſtodes, tempusq; in his interdum longũ conterunt, dormire ægrum, quòd neque loquatur, neque moueatur, arbitrati, ægro ipſo nõ dormiente, & manus quiete mouente, non ſecus, q̃ qui per leuem contrectationem aliquid, uel tãgere, uel inuenire uolunt. Deinde his ita ſe habentibus, quidam clauſis palpebris hæc agunt: & ſi quis accedens cum eis colloquatur, quidam neque prorſus oculos aperiunt: alij, poſteaquam aperuerunt, aut paulo poſt clauſerunt, aut immotos ſeruant. Alij neque, ſi quis eos inclamauerit, palpebras aperiunt. De phreniticis hmõi Hippocrates in tertio Epidemiorum, ita ſcripſit: 3. Epid. com. 3. t. 45. 3. 144. e

" Nullus uero phreniticorum uehementer inſaniuit, veluti alijs uſu venit: ſed alia quadã * ueter-
" noſa cataphora capite grauati peribant. Cæterum hos ipſos in præſenti dictione phreniticos, ἀσαφεῖς. i. obſcuros, nominauit, perinde atq; multis cognitu difficiles dixiſſet, neq; idiotis ſolũ, uerum quoq; & medicis. Nempe ſolos illos opinantur eſſe phreniticos, qui exclament, uel exi-
B liant, Hippocrate mente (quã phrenas græce uocant) obleſos ita appellante, tametſi in quadã cataphora perpetuo fuerint. Deſipientia igitur una cũ comate ſtatim ab initio aliqñ ſimul inuadit: nempe in libro de comate apud Hippocratem, ad idem utraſq; appellationes, tũ cataphoræ, tum comatis referre ipſum demõſtrauimus. Atqui tales phrenitides quietis obſcuritatẽ nõ hñt: ſed obſcura, ut dictũ nunc eſt, phrenitidis ſpecies ex procedente tꝑe efficitur: oẽsque, quos ita affectos uiderim, languidũ, durumque, & anguſtũ, & exiguum habuerunt pulſum, ita ut quies fieri ipſis, fatigata uirtute, conijciatur, qui. ſualidius moueri nequeant. Quidam horum, ut manus quiete pacateq; mouent, ſic & breuiſſime loquuntur: id quod multos latet, ſolisq; illis pateſcit, qui propiores facti ſeſe in eos inclinauerunt. ſunt aũt, ꝙ aurem ꝓpe faciem ipſorum deponere tentãt, ut manifeſte audiant. Præterea manuum motio his exigua, & tremula exiſtens multos ẽt latet, ſolis his, q̃ diligenter inſpiciunt, conſpicua. Hoc igit̃ arguit uirtutem horum languere, atq; hecticam quandam eſſe affectionem phrenitidis, ueluti febrium earum, quas ob id hecticas appellamus. Sed de his dictum eſt in commentarijs De differentijs febrium, atq; in libris De morbis curandis, præterea & in libro De maraſmo, ſolidas aĩalis partes prehẽdiſſe tales febres, nõ ex putredinoſo humore fieri indicantes. Phrenitide igitur ipſa ex bilioſo ſucco gñatio-
C nẽ habẽte, cum is in cerebrum decubuerit, principio quidem qualitate ipſius nõdum toti cerebri corpori permiſta, tumultuoſæ fiunt deſipientiæ: procedente uero tꝑe ſimile quippiam contrahitur lanis, quæ a tinctoribus appellatis tincturam accipiũt: nempe & hæ uix eluibiles reddũtur, non ſecus, quàm quæ proprium ab initio colorem habent. Talis igitur cerebri ueluti tinctura deſipientiam hecticam habet: atque ob id affectio horum, ut febrium hecticarum, praua eſt: quas quidem, cum incipiunt conſtitui, uix ſolui: exquiſite uero conſtitutas abſolutasque ſolui nõ amplius poſſe demõſtrauimus. Recte igitur pronunciatũ eſt, tales deſipientias phreniticas eſſe. Dictionem hanc, ueluti, & alias quaſdam medicorum, prætercurrentes expoſitores, in ſophiſticis quæſtionibus cunctantur: uoco aũt, ut ſcitis, ſophiſtica, quæ nihil ad melius ſanandum cõferunt. Talia aũt non pauca, & in expoſitionibus reperiuntur: quorum non nulla ab eo, quod ſanationi commodat, receſſerunt magis, alia uero minus; qũo profecto & cãm perueſtigare, ob quam in calce præſentis dictionis adiecit, ut Didymarcho in Co, nempe in eo, qui prꝫcedit, ſermone, ꝙ author nominatim ægros in illis adſcribat dictionib⁹, in quibus nõ audet rei, de qua agit, unum quippiam, quod cõe ſit, uniuerſaliter pronunciare, eſt demonſtratum. Nunc aũt uerum dicere vr̃ de oĩbus ita habentibus uniuerſaliter pronuncians, non tanquam dubius,
D ſed tanquam ualde perſuaſus, Adiecit aũt ſermoni, ualde phreniticæ, tanquam ſimpliciter phreniticæ dicere potuiſſet. Vr̃ aũt mihi teſtimonium ſermoni adſcripſiſſe ægroti nomen, ꝙ multos nõ idiotarum modo, uerum ẽt & medicorum, in talibus falli contingat. Immo & de quodam alio qñ quis mihi quæſtionem mouit ita deſipiente, neq; hũc pernicioſe habere, neq; prorſus phreniticum eſſe exiſtimans: & forſan huic, qui prorrheticũ hoc ſcripſit, talis quæpiam dubitatio cũ aliquo facta eſt, ideoq; nominatim ægrum memorauit.

Ex rigore deſidiæ non ualde apud ſeſe exiſtunt.

34 Haud ſcio, cur libri huius author orationibus in multis aliena utat̃ dictione: qui interdum ab affectibus ad affectos hoĩes, pertranſeat, interdum uero & ab affectis ipſis ad affectus. Præfatus igit̃ & nũc, ex rigore deſidiæ, ſubintulit, nõ ualde apud ſe exiſtunt, cum dicere potuiſſet, Ex rigore deſides nõ ſibi admodum conſtãt. Quod ergo inquit, tale eſt: cum rigorem conſequetur deſidia, ignauitasque, hi nõ admodũ incolumi mente exiſtunt: nempe corpus uehementer refrigeratum ex eo, quod contingit, oſtenditur. Conſtat autem, quod totius corporis intemperaturas magnas conſequitur mentis læſio, affecto non ſecus, quàm totum corpus, cerebro.

Circa umbilicum dolores palpitantes, quod mentis permutationem oſtendat, quippiam habent: circa

35

ea iudicationem vero his ſpiritus ſatis cum cum uehementi cupiditate penetrat. Surę quoque dolores E
his, mentis aberrationem indicant.

Quidam nō ſolum ἅλις, id eſt ſatis, quod ἅθρόον, id eſt ſimul totū uniuerſimque, ſignificat, ſcribunt, uerum quoq; & συχνόν, id eſt multū, uerbo ἅλις adijciunt: alij γόνῳ, per γ ſcribūt, & non per τ τόνῳ, adijciuntq; γόνῳ, εἰκελον, id eſt ſimile, totā dictionē talē facientes, γόνῳ εἰκελον δἰερχεται, i. geniturę ſimilis penetrat: alij pro πνεῦμα, id eſt ſpūs, φλέγμα, id eſt pituita, ſcribunt. Palpitationē ergo flatuoſo a ſpiritu proficiſci demonſtrauimus. Ideo ſm ſeptum tranſuerſum collectus lædit nō nihil & mentē, propterea q; neruoſis partibus principium compati aſſueuit: cum uero aliam quādam earū, quæ inibi ſunt, partium occupauerit, mēs quidem incolumis manet, ſed iudicatorie his pituita multa μετὰ τόνου, i. μετὰ προθυμίας ἰσχυρᾶς. i. cum uehemēti cupiditate, qualis in tenesmis fieri ſolet, deorſum agitur. Tales tēſiones euenire cōſueuerunt ex craſſis lentisq; humoribus, uix ad internas inteſtinorum ſedes cōmeantibus. In exēplaribus quibuſdā non eſt ſcriptū per τ τόνῳ δἰερχεται τὸ κινούμενον, ſed per γ γόνῳ εἰκελον, i. geniturę ſimile: ſi uero uel ſubſtātia, uel colore, uel utroq; uelit geniturę ſimile eſſe, quod uacuatur, nō cōſtat nobis. Qui aūt a Praxagora uitreus appellatur humor, quòd uitro fuſo ſimilis ſit, eiuſmodi eſt, ut maximos tenſiuos inferat dolores, cū per inteſtinorū meat tunicas: eſt aūt tēperatura oīum, qui in corpore generantur, humorū frigidiſſimus. Quòd aūt ex craſſioribus humoribus ſpiritus flatuoſus oriatur id ēt antea audiuiſti, cū de palpitatione ageremus. Nō tñ, qui ſuram infeſtant dolores, deſipientiam in ipſis indicant. Vñ fit, ut, qui dictioni opem præſtāt, ſubaudiri uelint, καταπαυσάμενοι, i. abſq; rōne de repente occultati: citantq; ſcriptum in tertio epidemiorū ægrum, qui in Dealcis horto iacebat, in quo præfatus Hippocrates, ‖ q genib⁹ & tibijs doluerit, ſedatis ipſis cōſecutā ait deſipiētiā. Sed dixi antea, expoſitiones faciendas nō eſſe per talium ægrorum citationē: oīa ſiquidem oīum ſigna hac ratione erunt. Præterea, ſuræ dolores mentis perturbationem indicaturos, q; ſeſe occultauerint, cum in oratione non ſit appoſitum eiuſmodi ceſſaſſe dolores, abſurdiſſimam hēt enarrationem. Nam hoc pacto liceret, quicquid uellemus, in contrarium trahere, ut, ſi & capitis dolorem ſcriptum alicubi inuenerimus, non qui exiſtit, ſed qui placatus ſit, audire oporteat: tuſſim item, & ſpirandi difficultatem, aurium etiam ſtrepitum, atq; quodcunque aliud.

3. Epid. com. 1. t. 25. 26. 3. 134. b

GAL. IN PRIMVM PRORRHETICI HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SECVNDVS. G

SI quippiam in urina ſublime petierit, occultato coxæ dolore, delirium portendit: & quæ circa aurium ſonitus talia exiſtunt.

Multa quidem in libro toto carent perſpicuitate: ſed, quem ſenſum habeāt deinceps uideamus. Si occultato (ut interpretes dicunt) coxarū dolore, quippiam in urina ſublime petierit, nos ſecurius, certiusq; de futura deſipiētia ꝑ nūciabimus. Nō tñ uerum eſt, quod dicunt, ſi tanq; uniuerſale proferatur: nēpe ἐναώρεμα. i. quod ſublime petit, optimum eſt tum album, tum leue, tum æquale. Non eſt igitur ſimpliciter dicendum futuram eſſe deſipientiā, ſi quippiam in urina ſublime petierit, occultato coxarum dolore, ſed ſi ἐναώρεμα prauū fuerit. Neque hoc ſatisfacit, ſed ſi aliquod licet & unum delirij ſignum ſimul cum dictis apparuerit. Nam fieri poteſt, ut, ſi delapſus in coxā humor recurrerit, pars quædam alia capite inferior, eo recepto, ipſa quidem afficiatur, caput uero lędi inhibeat, ſi coxæ dolor apparere deſierit, atq; ἐνεώρεμα cōparuerit, capite nihil patiente: † qm̄ eſt urina inculpata, quæ ἐναώρεμα non hēt. § Sola quidē una eſt inculpata, quæ colore quidē ſubluteo mediocriter fuerit, & ſubſtantia moderata, q̄. ſ. tū craſſæ, tū tenuis urinæ medium obtinet. Ego ſanè, quæ in libro indiſtincte prolata ſunt, atq; ob id legētes offenſura, ꝑpetuo diſtinguo: nā q̄ indiſtincta eſt expoſitorib⁹ doctrina, nouitios ea lædit magis, quam iuuat. Virtutem ſiquidē expoſitionis exiſtimant eſſe, ſi ſcripta oī ope, omniq; pacto, ēt ſi conſpicue falſa fuerint, defendant. Quod ubi in manifeſtis conſpicuisq; ſtudioſe faciant, multo utique magis in obſcuris abſcōditisq; nihil ipſis curæ eſt ueritatis. Quod in calce dictionis dictum eſt, & quæ circa aurium ſonitus talia exiſtunt, bene per ſe ſcriptum fuiſſet, ſine urinarum conſideratione, ut ſermo particularis eſſet, quem paulo ante uniuerſalem dixi: nempe dolores coxæ, ſi q eos fecit, humor recurrerit, poſſunt aliqñ deſipientiam inferre, ſi ad caput humor peruenerit. Aſcenſus igitur humoris ad caput ſignum erunt ea, quæ in eo apparent ſymptomata: quo è numero habentur & ſonitus. Scribunt autem non nulli, & quæ in ueſica talia: aiunt ſiquidem orationem hanc oſtendere non ſolum conſideranda eſſe urinarum ἐναωρεμάτα, tanquā delirij ſignum, uerum quoq; & ſi aliud quippiam tale uideatur ex his, quæ ex ueſica excernuntur, tanquam citra hoc affirmare, quod ſcriptor enunciare hoc pacto uoluerit, nequeuntes.

† Verba hæc nō ſunt in cod. anti. quanquā in non nullis in margine, vt gloſsema, poſita ſunt.

Multoq;

A 2 *Multoque magis, si urina in sublime elata sit, & quæcunque alia in ea fiunt desipientiæ signa.*

Rursus & in præsentia memoria tenere tyrones ipsos oportet, nullum in urinis esse signũ, qđ delirium portendat. Nẽpe hæ partium hepatis, renũq; & uesicæ affectionem indicant, uasorumque sanguinem continentium, & virtutis succos generantis tum robur, tum imbecillitatem: Affectionum vero cerebri alia sunt tum symptomata, tum signa, de quibus antea audiuisti.

3 *Quibus aluus liquida, lassitudo, capitis dolor, sitis, uigiliæ, obscuritas, & impotentia fuerit, ut hi mente moueantur, spes est.*

Liquida aluus (ita autẽ appelletur, in qua liquida deijciantur) & lassitudinis sensus, qui segro fit, morbosa quidẽ sunt symptomata: sed delirium non portẽdunt, si, q̃ ante dicta sunt, memoria nõ exciderint: ubi, quonã pacto singulorum morborum signa, atq; alia oĩa, quæ in ægri corpore appareãt, cognoscere oporteat, percurrimus. Quædam. n. sunt, ut morborum singulorum differentiæ inter se separentur: alia vero, ut singularũ affectionum mores cognoscantur, uel futura cognoscantur iudicatio, qualis nã futura sit, & qñ. De singulis porrò tum symptomatis, tũ signis
B ita docendum esse ostendimus, qũo Hippocrates in prognostico fecit, singulorum vires per se edocens, aut cum pluribus eiusdem generis: quo modo libri huius author capite dolentes commemorauit, uigiles q́; & obscuros. Nam, si ἀσαφεῖς. i. obscuros, dici intellexerimus eos, qui obscure loquuntur, uel propter uocem explanãtium organorum offensam, quam ex neruorum vitio contraxerunt, vel propter mentis lætionẽ, tria eiusdem generis erunt signa. † Dolor siq̃dẽ capitis, ferè locum affectum demõstrabit: Vigilia uero, quæ in diuersis cerebri affectionibus fiunt, vigiliam somnumq́; & vigilias, comaq́; cognoscenti ostendet. De asaphia (quam obscuritatẽ diximus) quo sensu intelligentibus deliriũ portendat, nuper egi. Hæc igitur vel genere, uel specie, uel quouis mõ quis appellare uoluerit, inter phrenitica connumerantur signa. At, qñ phreniticã affectionẽ maxime siccã cernimus, quæcunq; siccitatis symptomata in uicinis capiti instris, aut quãcunq; cũ eo habeant societatẽ, existunt, ea quoq; & futurã desipientiã coindicant. Quo
C signorum in genere in præsentis dictionis morbo dictũ est, Sitis. Lassitudo autem, q̃ multis modis fiat, ut in commentarijs de tuenda ualetudine demonstratum est, nihil aliud nobis manifesti indicat. Quum. n. lassitudo, quæ vlcerosum sensum habet, ob mordaces acresq́; humores fiat: q̃ tensiuum, ob copiã: quę phlegmonosum, ob utrũque: si sanè ea vel vlcerosa vel phlegmonosa fuerit, ad spem desipientiæ generandæ quippiam conferet: si tensiua, nihil. Sic, & aluus liquida, bile quidem aua syncera flexeunte, vel & ex colliquamentis, de generatione phreniticę affectionis quippiam coindicabit: magisq́; si spumosæ fuerint deiectiones. Cum vero non adiecta sit in dictione exeuntium qualitas, sed dicta simpliciter aluus liquida, nihil ad morbi huius prænotionem ex ea adsumere valebimus. Nẽpe, ut antea dictum est, † ex proprijs affectionis signis, ξquæcunq; generis, in quo affectio est, indicatoria existunt, ea quippiam indicabunt. Primũ siquidem non affectionis ipsius indicatoria talia existunt, sed generis, in quo affectio continetur, q̃ calida,
D & sicca est. Qm̃ uero vnumquodq; genus speciebus familiare sit, ad præcognitionem specierũ conferet, si signorum generis propriorum quędam apparuerint. Verbum autem, impotentia, in dictorum signorum cõcursione adiectum, nihil prorsus ad affectionis delirij p̃cognitionem affert auxilij, sicuti neq; ad magnitudinis ipsius cognitionem. Nempe inquiens, ut hi mente moueantur spes est, delirij quidem affectionem fore ostendit, non tñ hanc uel paruã vel magnam. Vñ igitur magnitudinẽ ipsius accepit? neq; n. eruginosus, neq; niger vomitus factus videtur, nõ vrina, non deiectio talis, sicuti neque alia, quæ ἐκστάσεως, id est commotionis mentis, signa prius recensuit. Nõ igitur dictam nuper syndromen in phrenitim finituram speramus, & periculosam phrenitim, propterea q̃ uerbum, impotẽtia, adiecit: talem autem sequi phrenitim, ὡς ἐκσῆναι, id est ut mẽte moueatur, neq; ipse sperabis, neq; alteri prædicere audebis. Talis siquidẽ fieri qñq; potest: Sed p̃notio non ex his, quæ rarẽter cõtingunt, signis fit, sed ex his, quæ continua sunt, vel maxima ex parte ueritatem habẽt. Volumus siquidem in prædictionibus ipsis perpetuo, si fieri possit, voti compotes esse: ita, vt, si quis octies animi sententia frustretur, bis vero ei succedat ex uoto, is quàm idiota, abiectior, & contemptibilior sit. Potest siquidem idiota de ægris pronuncians semper, quod euenit [a] † si fæpius assequatur, quod velit, vera loqui, vel falsa. ξ

3 *Siqui* sudantes, & præsertim capite, in acutis paulum implacidi fuerint, malum: tum aliàs, tum ex urinis nigris: turbidus quoque, & in his spiritus, malus.*

Pernicioſa quidẽ, & absq; alijs est nigra urina, uerũ, si & illa adiecta fuerint, præcognitionem ualde augebunt. Sed quidnã indicet θολερὸν πνεῦμα. i. turbidus spiritus, inter obscura collocare oportet: & potissimũ, q̃ neq; in prognostico, neq; in aphorismis, neq; ĩ legitimo alio libro, spiritũ turbidũ dixerit, quo pacto urinã. Sed q̃ nã urina sit turbida, non nos modo ex ijs. qui turbidas aquas perpetuo dicũt, intelligimus, verũ quoq; & Hippocrates ipse docuit, cũ inquit, [b] ‖ Tanquã subsidentiã returbaueris, assimilat quoq; & eã [c] ‖ subiugaliũ urinis: nõ tñ, quid per spiritum turbidum

† *Dolor quidẽ capitis cuius locũ affectum ostẽdens: uigilia uero, seu in somnia, ei, qui cognoscit in auersis cerebri affectionib. ex pergiscentiam, somnũq́ & uigiliam, comaq́ fieri. De &c.*

† *Post propria affectionis signa.*

A † *Clarius. si assequatur, quod uelit, sæpius vera loqui, quam falsa.*

B Supra 167. c. t. 28. Et 1. Epid. comm. 3. t. 28. 3. 125. c. Et 3. Epi. comm. 1. t. 25. 3. 134. b. Et i Coacis prænot.

C 1. Epid. c. 6. 3. t. 21. 3. 122. c. Et 4. Apho. 70.

bidum intelligere oporteat, liquet: qm̃ nullus dicat, ut aquã turbidã, ita & aerẽ turbidũ: niſi quis E
uapore plenũ intellexerit, qũo expoſitores quidã huius orationis intellexerunt. Quo etenim pacto ſudorẽ ſyncopis foras effundi conſpicimus, ita effluuium humiditatum in ijs, qui intus diuporantur, egris internum fieri dñt: atque ob id per expirationẽ vaporẽ effundi perq̃ multũ, idq; turbidum ſcriptum eſſe. Si uero, ut nõ nulli, primã ſyllabã nõ per ο θολερὸν ſed per α θαλερὸν ſcripſeris, non amplius, qualis nam ſit ſpiritus θαλερὸς coniectura eſt colligẽdum. Faciẽ enim θαλερὸν forſan quis intellexit, ueluti bene habitã, & bene coloratã: ſed quid nã ſignificet ſpiritus θαλερὸς, noſſe non eſt, niſi vehementer magnũ indicare voluerit. Nominũ ſiquidẽ alienus vſus, cauſam præbet ijs, qui volũt, quoquo pacto euenerit, intelligẽdi. Proinde quidã per ο ſcriptũ θολερὸν, gra ueolentẽ intellexerunt, vt alij raucũ: alij rurſus turbatũ, vt difficultatẽ ſpirandi ab eo ſignificari velint, ueluti, ac ſi ita dixiſſet: Spirandi quoque difficultas in his mala. Neque tñ libri huius author poſſe ſimpliciter ſpirandi difficultatem indicare videtur, ſed vnam quandam eius differentiam: ſiue enim per α θαλερὸν, ſiue per ο θολερὸν ſcriptum ſit, uidetur ea appellatione ſpeciem vnam difficultatis ſpirandi, non ſimpliciter difficultatem ſpirandi omnem, indicare uoluiſſe.

5 Quæ præter uacuationis uaſorum rationem contingunt impotentiæ, non exiſtente uaſorum uacuatione, malæ. F

Quod dicitur, neque obſcurum eſt, neque ipſius cauſa inuentu eſt difficilis: nempe, quod dicitur, tale eſt: Inualidos imbecillosq; in operationibus, ſicuti plurimum vacuatos, in periculo eſſe exiſtima, ſi nulla in ipſis facta fuerit inſignis vacuatio. Nã, ſi uirtus ſine ulla manifeſta uacuatione imbecilla fuerit, grauantem oſtendit copiam, uel unius principiorũ intemperiem. Cum vero tria ſint, ut didiciſti, principia, cerebrum quidem functionum earum, quæ ex uoluntate oriuntur, cor vitalium appellatarum, iecur uero earum, quæ alimoniæ inſeruiunt, quas & naturales vocant: naturalis uirtutis, vitalisq; imbecillitas deterrima eſt, & cito hominẽ tollit: nempe & vnà cum ea, quæ à cerebro eſt, confeſtim exoluitur: quæ ſi afficiatur, non protinus cor ipſum lædit. Sed de huiuſmodi cunctis in multis noſtris lucubrationibus didiciſti.

6 Si intercepta aluus, parua, nigra, & in ſpiras circunducta, ad neceſſitatem laxauerit, & per nares eruptio fiat, malum.

Σπυράθους uocant caprarũ deiectiones: ſunt autẽ hæ ſiccæ, atq; id, qđ excernitur, propria circunſcriptione rotũdum, circũductumque exiſtit. Cum igitur quis hoc pacto ſicca, & circunducta de G
iecerit, σπυραθώδη, i. in ſpiras uoluta appellanẽ: fiuntq; talia, & q̃ pluſculo tempore retineantur, & propter copiam igneæ caliditatis. Si igitur, præterq̃ talia exiſtãt, nigra quoq; fuerint, flagrãtem ardentemq; circa mediũ corporis affectionẽ eſſe declarant: atq; ob id mala exiſtũt. Sermoni adiectũ eſt, & per nares eruptio fiat, malũ, ueluti in aliis multis dictionibus ſcribente, qđ multorũ cõmune eſt, tanq̃ propriũ, authore: q̃ ſermone vno vniuerſali doctrinã cõprehendere nõ poſſit. Eſt aũt cõmune in ipſis tale: Bilis vacuationẽ multã tanquã quaſſationem vehementem, atq; multis in morbis cõmode factã, nõ ſuſtinent præſiccati, neq; rigorem, neq; alui excretionẽ,
† *Quempiã de cubitum altũ.* neq; ſudores, neq; parotidas inſignes, uel† quãpiam materiã aliã. Ita.n. eos, qui in epidemijs facti ſunt, abſceſſus incuſamus, uel minores (ut dixi) tanq̃ nihil iuuantes: vel maiores, tanq̃ ſuſtineri nequeant. Sanguinis itaque eruptiones hoc modo non fuerunt, qui ante ſunt arefacti. Talis autem eſt prædicta affectio, cum ne v ni quidem per morbi initia, in ſpiras circunducta exeant excrementa: neq; ea ſimpliciter, ſed cum medici diligentia, & operatione uel per clyſterem, uel p glandulam: nempe hæc oratio, πρὸς ἀνάγκην, id eſt ad neceſſitatem, tale quippiam oſtendit.

7 Quibus lumborum dolor diu perſeuerans cum æſtu faſtidioſo fit, ſi ſudent, malum. an & his tremor fit, & uox ut in rigore?* H

Rurſus concurſio dictorũ ſymptomatũ autoptica eſt. i. ex proprio conſtat intuitu, non logica eſt. atq; ob id ipſe quoq; de hoc addubitans inquit, an & his tremor fit? Malã uero ait cõcurſionẽ de ea re non dubitans, q̃ lũborũ dolor unà cũ æſtu faſtidioſo diutius maneat: * ſudor aũt his adueniẽs certiorẽ efficit p̃cognitionẽ, Siue nãq; ſudorẽ exiguũ toto fieri corpore ab ἐπιδρώσεως nomine ſignificari intellexerimus, ſignũ bonũ nõ eſt, cũ ab eo, & ſi nõ lũborũ dolorẽ, certe faſtidioſum ẽſtũ, ſolui oportebat: ſiue ſudores eos, q̃ citra thoracem, caputq; fiunt, intellexerimus,
† *ſi uero aliquis eorũ, qui inibi ſunt, muſculorum paſſus fuerit, uel dorſalis medulla tam &c.* q̃ ꝑpetuo hi mali ſint, cõſtat, uirtutis imbecillitatẽ, uel in his partibus copiã indicantes. Ob hæc q̃dẽ oĩa prædicta ſignorũ cõcurſio mala eſt. Cũ uero multæ in lumbis ſint partes, non liquet ex authoris uerbis, q̃ nã patiatur, in qua dolor diu perſeueret, & æſtus faſtidioſus non deſinat, ſed ſignis alijs dijudicare cõuenit. Si igitur renes fuerint perpeſſi, ſcis horum affectiones per vrinas cognoſcendas eſſe: ſi uero aliquis uel eorum, qui inibi ſunt, uel dorſalis medullæ, muſculorũ paſſus fuerit, iã tibi, & cum alio adiecto ſigno conſtat: nẽpe affecta dorſali medulla, ſenſus corporis erit in his partibus, q̃ ex ea affecta enaſcuntur. Didiciſti autem ex diſſectione neruorum dorſalis medullæ, & qui ab unaquaq; uertebra enaſcantur nerui, & partes corporis, ad quas diſpertiantur.

Atiantur. Si igitur ſignum aliquod patientis dorſalis medullæ tibi adfuerit, tum tremorem, tum aliam omnem neruorum affectionem, ferè expecta: quas inter una exiſtit, tremulæ vocis oblæſio. Nempe oratio hæc, vt in rigore vocem tremulam indicat.

8 Sũmæ corporis partes ſi celeriter in utranq; cõditionem permutẽtur, malũ: ſitis quoq; hmõi, mala eſt.

Quidã cum p̃ſcripta dictione præſentem annectunt: atq; ob id eam cum coniunctione, autẽ, hoc ſcribũt pacto: Summæ autem corporis, ſi celeriter in utranq; conditionem permutentur, malum. Sed, quæ in ea dicuntur, ab antedicta concurſione diſtinguuntur: quapropter & ſcriptor, qui cũ illis ea ſcripſit, ueluti & multa alia, inter ſe cõiunxit, q̃ q̃ nullã habeant cõitatẽ. Nos igit̃ horũ expoſitionem ſeorſum moliri oportet. Nã, ſi ἄκρια. i. ſummæ corporis partes, facile in utranq; permutent̃ conditionẽ, malum ſignum eſt. Summæ corporis partes pedes ſunt, manus, aures, & naſus, q̃ & in his, quę cum frigore fiunt, acceſſionum initiationibus, primæ omniũ frigeſcunt. Quòd autẽ oratio hæc, in utrãq; cõditionẽ, caliditatẽ dicat, & frigiditatẽ, liquido conſtat oĩbus. Cum igitur ſecundũ naturã habemus, temperate hñt ſummæ corporis partes, nulla repẽ tina facta in his mutatione. Nã, tametſi q̃ maxime hyeme frigidæ, & æſtate calidæ fuerint, paula
B tim tñ talẽ aſſequuũtur permutationẽ: nõ celerẽ quidẽ, nec uſq; adeo ualidã, ut vel hyeme ſimiliter glacie refrigerent̃, vel æſtate ijs, q̃ ab igne multo calefacta ſint, aſſimilent̃. In morbis autem ſumme malignis permutatio harum hora una ad contraria efficit̃: interdũ q̃ dẽ ut, tanq̃ hyeme, perfrigeſcant, interdũ uero, tanq̃ ęſtate, caleſcant. Id aũt cõtingit, cũ propriã caliditatẽ non habuerint, atq; à febrili calfiant: q̃ à corporis medio incipiens, flãmęq; ſimilis corpus totum depaſcens, extrema cõcalfacit: q̃ & cum tranſpirauerit, ſtatim ea refrigeſcunt, extincta. ſ. naturali caliditate. Sitis quoq; hmõi (inquit) mala eſt: ubi uerbum, hmõi, ꝙ eam dicat, quæ celeriter in contraria permutat̃, ueluti de ſummis dictũ eſt partibus, nemo ignorat. Permutatio autẽ ſitis ad contraria fit, cum paulo ante ſitiens, confeſtim ſine ſiti reddatur: & rurſum poſt paulo ſitiẽs erit, non deſinente. ſ. ſiticuloſa affectione: fieri ſiquidem non põt, ut ęger paulo ante ualẽter exiccatus ita perfecte humectet̃, ut ſine ſiti fiat. Quid nã ergo eſt, quod in ita affectis cõtingit? ſanè, quod his, qui toto die, totaq; nocte interdũ nullo pacto ſecernunt urinã. Prius ſiquidẽ neq; corporis affectiones mens ægri conſecuta eſt, collectaq; urina nondum ualenter ueſicã diſtendit: at, poſteaq̃ mens conſecuta eſt, & ueſica impleta, ob hæc ambo ſenſit affectionẽ æger. Quo igit̃ mõ id deſipientiæ eſt ſignum, ſic & quod in ſiti dictũ eſt: cũ ægri quidẽ ſitiẽdi affectionẽ ſemper habeant,
C ſed non ſentiant, donec eorum aĩa ſenſu prædita magis reddat̃, & ſitiendi affectio ad ſummum augeatur. Summarũ igitur corporis partiũ ad cõtraria permutationẽ malũ eſſe putãdum, utpote quæ caloris natiui imbecillitatem oſtendat, & eius, qui præter naturam eſt, robur. Sitis vero permutationem, languorem quidem ſenſificæ facultatis, robur uero ſiticuloſæ affectionis.

9 Ex compoſito, modeſtoq; homine ferox reſponſio, mala.

Sermone hoc generalior exiſtit alius, qui non ſolum hunc continet, uerum & alios quoſdam nõ paucos. Omne ſiquidem, quod prẽter naturam propriam, malum, genus horum eſt, atq; multorum aliorum ſermonum. Cui enim proprie natura compoſita eſt, is non ſolum, cum incompoſitus deſipit, pernicioſe affectionem habere demonſtrat: uerum quoque, & cum ferocitate reſpondens propè ad phrenitidem acceſſit: cui uero uice uerſa reſponſio in feroci natura compoſita eſt, ut is uel in cataphoram, uel lethargum uenturus ſit, ſpes eſt.

10 Quibus uox acuta eſt Hypochondria intro tracta ſunt.

D Secũdum naturã ſanè dicendum erat, Quibus in morbis vox acuit̃, trahuntur his hypochondria ad internã ſedem. Sed neſcio, quo modo oblectatur libri huius author ita enunciationibus alienis. Relicto igitur de hac re ſtudio, ad eorum, quæ dicuntur, intelligentiam ueniamus: q̃ neque ipſa uniuerſalis eſt, ut aliæ multæ eorum, q̃ in hoc libro dicuntur: uera tñ ita enuncietur, ꝙ plerſq; qui in morbis uocem mittunt acutam, ad internam ſedẽ trahantur hypochõdria. Nẽpe id uerbum ἐφύσατο ſignificat, neq; ꝙ hypochondrium ipſum propria quadã affectione intro accurrat, ſed ꝙ interna magis ipſum trahant. Nẽpe ſeptũ tranſuerſum ſymptomatis eiuſmodi cauſa eſt, cũ uel inflãmat̃, uel areſcit ꝓ ꝓ igneam caliditatem, uel à membrana coſtas ſuccingẽte retrahitur: cum rurſus, & ea ipſa ob phlegmonem, & ob ſiccitatẽ tendatur. Suntq; ex medicis pleriq; qui retractum hypochondrium inter ea, quæ ſimul cũ phrenitide aſſidẽt, ſcripſerunt: nã pleriq; phrenitici ita affici uidẽtur: ſed præſens oratio retrahi hypochõdria non dicit, ſed ad interna trahi. Tu aũt, ſi uerum prorſus loqui lubet, ex dimidio utrũq; compones, dicesque, intro ſurſumq; trahi hypochondrium, neq; immerito id fieri ꝓ ꝓ obliquã ſepti tranſuerſi poſiturã. Incipit. n. ab oſſis pectoris, quod ὑπόχονδρον appellatur, termino: atq; hinc ſenſim obliq; deſcendens, tum intro, tum infra ad lumbos peruenit: ita ut plurimum quidem totius ipſius ſubſtantiæ profundis hypochondrijs ſubiaceat, ſupernũ uero principiũ altius ſit. Ob hæc igitur ad internã ſupernãq; ſedem trahi uidetur. Quòd ſi hæc inter ſe comparaueris, plus intro, quã ſurſum, trãſpoſitum eſſe

tibi uidebitur. Relicta itaq; q̃ præter naturam ob inſtrumentorum ſiccitatem, phlegmonem q̃ E
muſculorum acuitur, uoce, qm̃ angina hæc affectio uocet̃, de ea, q̃ alijs in morbis acuitur, uoce
pronunciauit, inquiens, his hypochondria intro trahuntur. Voc̃ itaq; acui ex uocalium inſtru-
mentorum anguſtia in cõmẽtarijs De uoce demonſtrauimus: atq; ob id tum ſpadones, tum pue
ri, tum mulieres, vocem reddunt acutam: in febribus vero ſiccitas horum anguſtiam efficit.

11 Oculus hebeſcens, prauus: & concretus, & turbulentus, malus.

Oculus ἀμαυρούμενος, i. hebeſcẽs, ſicuti, & ἀχλυώδης, ideſt turbulentus, tum ipſi ęgro, tum viden
tibus, fit manifeſtus: Aegro quidem, cum non amplius conſpicue uidet, qũo antea, in hebeſcẽti-
bus cõſpectibus: quemadmodum in turbulentis, præter id, q̣ obtuſe reſpicit, adhuc per quãdam
turbulentiã uidere putat: uocãt aũt, ἀχλὺν, aeris θόλωσιν. i. turbationem, q̃ mediũ tũ nubis tum ne-
bulæ hẽt craſſamentum, ita ut, q̃ nebula quidẽ, magis concreuerit, quàm nubes uero, minus: Fit
autẽ tale in oculis pathema, & nõ paucis, qui febre carent, ueluti, & ἀμάυρωσις, q̃ obſcura, imbe-
cilla q̃; inſtrumẽtorũ ſenſio exiſtit, ſine turbulentiæ apparitione: iã uero, & laborantibus multis:
Eſt autẽ ἀμάυρωσις, ἀχλυώδους ὄψεως, i. turbulento aſpectu, generalior: nẽpe, cum in utroq; obſcu F
re cernatur, ægris quidẽ ipſis ſenſio ueluti turbationis cuiuſdã in turbulentis conſpectibus eue-
nit: extrinſecus uero uidentibus, oculus hebeſcens nullã humidi præter naturam habere vr̃ cõ-
ſiſtentiam: perijt autem ex eo tum ſplendidum, tum lucidum, quod in acute uidentibus oculis in-
eſt. Hebeſcentes itẽ mortuorum oculis ſimiles exiſtunt: multisq̃; morientium, atq; adhuc tñ vi-
uentium, tales oculi uidẽt, ueluti & his, quos extrema hẽt ſenectus: turbulẽti uero non oĩbus,
ſed ſolis ijs, quibus turbatũ in pupilla vr̃ humidum, quod ſanitatis tp̃e tum lucidum, tum candi-
cans erat. Ex dictis itaq; affectiones oculorum utraſq; prauas eſſe manifeſto liquet. Concretus
uero oculus, p̣p̣ mouentiũ oculos muſculorũ immobilitatẽ, fit: immobilitas aũt ea p̣p̣ oĩum ip-
ſius muſculorũ uel reſolutionẽ, uel ęquã, & q̃ in neutrã partẽ uergat tẽſionẽ, proficiſcit: vel p̣p̣
† τῆ τῶν ἐνδεδυμένων ὀφθαλμῶν. i. ei, qua oculi in gyrum uertuntur ex Erotiano. exactã mouẽtis muſculos potẽtię imbecillitatẽ. Talis cõſtitutio †ei, qua oculi intus agitanť, ξ ex
aduerſo pugnat: nẽpe inſtabiles ſunt, nõ ſecus, q̃ qui equũ appellatũ hẽt, ita ut nũquã conquie-
ſcant: cõtra aũt, cõcreti nunq̃ mouentur. Si igitur cauſas talis conſtitutionis oculorum intellexe
ris, conſtat & eas prauas eſſe. Scribunt aliqui in dictione, & concretum turbulẽtum malum, tur-
bulentiam quandam concreuiſſe in oculis uolentes ex affectionis tum ſiccitate, tum caliditate.

12 Vox (acuta) clangoſa mala eſt. G

Non nulli quidẽ κλαγγώδης id eſt clãgoſa, alijs κλαυθμώδης. i. querula plorabunda q̃; ſcribunt.
Quòd autem clangoſa uox fiat, cum ſiccitas uocificorum organorum intenditur, eſt demonſtra
tum. Plorabunda uero ſecundum eandem noſcitur intenſionem: ſed difficilior, quàm clango-
ſa, exiſtit, quanto maiorem indicat affectionem.

13 Dẽtiũ ſtridor pernicioſus, quibus nõ eſt ſanitatis tp̃e aſſuetus: ſuffocatio quoq; in his ualde mala eſt.

Cum libri huius author memorare non cõſueuerit, quæ in prognoſtico ſcripta ſunt, nunc tñ
In Prog. com. 1. t. 21. 4. 194. a de ‖ ſtridore dentium mentionẽ fecit: adiecitq̃; in calce, q̣ ſuffocatio in his ualde mala ſit. At, cũ
didiceris, quo nam pacto ſtridor dentium procreetur, quo nam item modo ſuffocatio, nihil in
hac etiam dictione fuſius recenſere eſt neceſſe: nempe ex illis uniuerſa ipſe cognoſces.

14 Faciei color bonus, & mœſtitia multa, malum.

Quòd ſæpius fallat coloratior facies, putentq̃; hãc uel ſanguinis p̣ nares eruptionis iudicato-
riæ, uel abſceſſuum poſt aures, ſignificatoriã eſſe, ob id iure ẽt, ſi cũ multa triſtitia fiat, malũ eſſe
ſignũ ſcripſit. Fieri ſiquidẽ nequit, ut ægri ita bene colorenť, ut qui optime ualẽt, pro ea quidem, H
q̃ in illis eſt, affectione: ſed ob caliditatẽ multã impẽſe rubros ipſos factos, & bene coloratis ſi-
miles uideri, relinquitur. Quòd aũt ualde rubrũ eſt, id ad melancholiã idoneũ eſſe ait in* epide
miorum ſecundo: cuius ſignũ mœſtitia exiſtit: atq; ſi multa ipſi adfuerit, multo magis. Cũ itaque
florida quidẽ apparuerit facies, æger autẽ ualde triſtis fuerit, q̃dam in cerebro ualde calida affe
ctio eſſe vr̃, quæ ſanguinẽ exurit: eam q̃ ob cauſam bilem atram, ut demonſtratum eſt, gignit.
Sed forſan alienum non erit, ut quædã per totum librum ſenſu carentia ſimpliciter cõmemora
ui, ita & nunc faciam, ſcribamq̃; ex enarrationibus ſenſu, & intelligentia carentibus aliquã gra-
tia exẽpli. Neq; ſanè eum, qui primus de his dixit, ſum admiratus: commune ſiquidem id oĩum
eſt uitium, ut, qũo filios, ita & quæ ab illis excogitantur, diligant: niſi quis ualde ſecurus Aeſopi
fabulam perpetua in memoria habuerit, quæ duas nos geſtare manticas ait, anteriorem quidẽ
uitiorum alienorum plenam, poſteriorem noſtrorum: atq; ob id delicta aliorum uidere nos, no
ſtra uero non cernere: is etenim ſolus ad uerorum cognitionem ſeſe exercebit. Non igitur, vt
dixi, eum, qui primus expoſitionẽ ſcripſit, demiror, ſed eos, qui dicta prius inepte laudant: quo-
modo, & nũc quidam laudibus extollit eorum explicationem, qui intelligendum eſſe aiunt fa-
ciei, quidem bonum colorẽ, in ægrotantis ipſius ęlore: mœſtitiam uero multam, in medico co-

lorem

A lorem bonum p̃ter naturam, ut ſignum malum, cernente. Nam, ſi id docere uoluiſſet prorrheti-
ci author, ita dixiſſet: Faciei color bonus ualde mœſtum ſignũ medico. aut, ſi non, ita, Faciei co-
lor bonus valde mœſtum reddit medicũ. neq; ad hoc in calce poſtea adſcripſiſſet, malũ. Abſur-
dum ſiquidẽ admodũ, atq; ab omni intelligẽtia alienum, dicere, Faciei colorẽ bonũ ualde mœ
ſtum ſignum medico, malum. uel rurſum hoc pacto: Faciei color bonus valde mœſtum reddit
medicũ, & eſt ſignũ malũ. Nempe vel id, mœſtum reddit medicũ, & ſignum eſt malũ, vel malum
eſſe colorem bonum, duntaxat dictum ſat fuerit: ſed, ut utrunq; ſimul dicatur, fieri nequit. Adde,
q̃ ẽt coniunctio, &, appoſita, clare indicat in ægroto hæc ambo cõtigiſſe, tum coloratã faciẽ, tũ
uehementem triſtitiam. Vt ergo quis prætermiſſa huius lectionis indicatione, ad id, quod recẽ-
ſetur, ueniat, falſus eſt eorũ, qui expoſuerunt, ſermo. Nõ. n. de neceſſitate color faciei bonus val-
de mœſtum reddit medicum, ſed interdum lætiorem, quã antea, reddit, cum. ſ. faciei colorẽ bo-
num, uel ſanguinis eruptionis, uel abſceſſuũ poſt aures iudicatoriorum, ſignum eſſe ſperauerit.
Si itaq; dictione ipſa ſumme tum ambigua tum obſcura exiſtente, talia quædam excogitarent,
ueniã hi à nobis mererentur: ſed, qm̃ rem cõmodiſſimã, clare diſtinguens docet, qũ ſanè quidẽ
bonũ exiſtat ſignũ bene colorata facies, qũ uero non bonũ, quis nam ipſis ignoſceret? Sicuti, &
B his, qui præſentẽ ſermonem de mutua inter ſe tranſmutatione boni faciei coloris, & mœſtitiæ
eſſe dicunt. Exiſtimant ſiquidem, cum hæc ſibi inuicem ſuccedunt, qũ. ſ. colore bono deſinente
æger ualde mœſtus reddatur, rurſusq; & mœſtitiã illã ſubſequatur color bonus, difficile ſignũ
eſſe, ac ſi ambo ſimul eſſe nequeant, uel ipſe de contrarijs antea non dixerit, mutuã in ſeſe tranſ
mutationẽ nõ bonũ ſignũ eſſe: inibi ſiquidẽ generatio alterius, tollit alterius eſſentiam, quo fit,
ut ſimul eſſe nequeant: ſed, q̃ mœſtitia ſimul cũ colore bono conſtat, nõ eſt impoſſibile. Si igit̃,
q̃ in unaquaq; oratione ab aliquibus perperã dicta ſunt, redarguamus, cõmentariorum prolixi
tatẽ non pauci incuſabunt: ſi uero non reprehenſa p̃termittamus, iã poſtea erunt, qui auditã pe
regrinam expoſitionem, tanquã à me prætermiſſam, uitio uertant, & maxime cum expoſitionis
tum uitium, tum virtutem nondum diſcernere queant. Cũ ergo fieri nõ poſſit, ut incuſationem
deuitemus, qua uel ſuperuacue ſermonem protrahamus, uel utile quippiam prętermittamus, ad
alterum diuertam, quod lecturis ſcriptas à me explanationes commodius fore credidi.

15 Deiectiones in ſpumoſas, ſyncerasque deſinentes, exacerbant.

Cauſa, cur, qui librũ expoſuerunt, ut multas dictiones alias, ita & hanc, perperã obaudierunt,
C non noui. Nẽpe, cũ ipſe dixerit, deſinentes, expoſitionem hi faciunt deiectionũ ſpumoſarũ, ſyn-
cerarũq́ue: at idẽ nõ eſt, aut, cui talia deijciunt̃, exacerbandũ modum: aut, cui deſinent deiectio-
nes in talia. Prauę igitur affectionis ſigna ſunt ſpumoſæ, & ſyncerę, ſi memoria tenuerimus, de
iectiones, ἀκρᾶτους. i. ſynceras appellari, q̃ duntaxat unũ, qui excernit̃, humorẽ cæteris impermi
ſtũ hũt: non eſt tũ, ut talia excernẽtibus morbus exacerbetur, neceſſe: cũ fieri poſſit, ut conquie-
ſcat, paulatim cocta affectione, in qua talia excernebãtur. Qũ igitur neceſſe eſt, ut morbus exa-
cerbetur? eũ ſcilicet deiectiones præter id, q̃ non ceſſent, in ſpumoſas quoq; ſyncerasq́; permu
tabũtur: nempe hæ alijs, quæ ante excernebatur, deteriores, exacerbandum morbum indicant.

16 Vrinarum in morbis acutis ex refrigeratione interceptiones peſſimæ.

Morbi acuti ex calidiore materia ortum habent. Si ergo urinarum retentio ex ueſicæ refrige
ratione fiat, malum: nempe ex tali intemperie, ſecretoriæ, quæ in ueſica eſt, facultatis factã im-
becillitatẽ, uel ſenſus ob refrigeratum ipſius neruum priuationem, neruumq; ipſum quod cõtri-
ſtat haud quaquam ſentire, oſtendit. Refrigeratio autem veſicæ fit diſcuſſo, euaporatoq́; ab eo,
qui præter naturam eſt, naturali ueſicæ calore. Sed forſan quis obiecerit, quam ob cauſam, ſi fe-
D bris totum occupauerit corpus, ueſica refrigerata eſt? quęſtionem ſanè diluit partis idoneitas,
& aptitudo: non enim omnia naturam eandem pariter ſortita ſunt.

17 Perniciоſa ſine ſignis leuantia mortem indicant.

« Sine ſignis, inquit, uel excretionis, uel cõcoctionis: nõ autẽ aliud docet, q̃ uniuerſale illud in
« aphoriſmis ita ſcriptũ: ‖ Quæ nõ ex ratione leuant, his fidendũ nõ eſt: neq; ualde formidãda ma 2. Apho. 27. Ex.
« la, quæ p̃ter rõnẽ eueniunt. Preſens ſiquidẽ dictio ab uniuerſali recedens, eorũ q̃ uniuerſali ſub- ord. 16. b
iecta ſunt, quippiam edocet: de perniciоſis ſiquidem duntaxat pronunciat, nõ de prauis omni-
bus: neque. n. prorſus quicquid prauum fuerit, mox idem, & perniciоſum exiſtit. Demonſtraui-
mus ſiquidem in prognoſtico malorum ſignorum differentias non paucas dictas eſſe, in quibus
Hippocratem ipſum ex nominũ propriorũ adiectione magnitudinem horum iudicare oſtendi
mus. De prauis igitur ſimpliciter, & nõ perniciоſis noſſe id duntaxat ſatis eſt, nõ eſſe his fidẽdũ,
ſi abſq; ſignis defierint: redibunt ſiquidem, ſed non tollẽt hominem. Quę uero eò prauitatis de
uenerunt, ut & inter perniciоſa cenſeãtur, q̃ hæc quidẽ mediocriter prauis infida magis ſint, ne
queãtq́; ſecure, & cũ fiducia ſine manifeſtis ſignis ſedari, ĩ libris De iudicationibus eſt latiſſime
à me demonſtratum. Nempe, ubi talia tractu t̃pis læſionem habitualem, in diſſolubilemq́; con-

fecerint, reuertentur pro malitiæ ſuæ magnitudine, periculi magnitudinẽ afferentes. Nã cauſæ E
aliquæ eorũ, quæ in corpore procreãtur, potentia virtuteq́; tũ uirus rabidorũ canũ, tum letha-
lia ea medicamenta, repreſentant, q̃ & ſi in affecto loco nullũ protinus, quod notabile ſit, pariãt
ſymptoma, poſt quatuor tñ, vel ſex menſes vel longinquiorem tp̃is vſuram hominẽ perimunt.
Scimus autẽ nõ nullos, & à cane rabido morſos, qui poſtea tũ aquas formidauerunt, tum inte-
rierunt, à primo principio, in quo morſi fuerant, poſt duos, uel tres, vel quatuor, uel multo plu-
res menſes. Noui ſanè, & quẽdã, qui exacto anno eũ incurrit affectũ, quẽ ὑδροφόβον. i. aquæ timo-
rẽ, uocant: de quo medicis oĩbus ſumma in ſolidis aĩalis partibus ſiccitas fieri uidebaẽ, atq; vnà
adaucta naturalis caliditas, in igneã conuerſa. Affectionẽ hanc caninum virus parit longo tp̃e,
hoc eſt paulatim: atq; ob id immedicabilior exiſtit, q̃ partiũ ſolidarũ ſubſtãtia in aliã trãſeat cõ-
ditionẽ: ueluti in uitiliginibus, leucis appellatis, fieri conſueuit, nẽpe & altius deſcendit hæc pre-
ter naturã affectio. Cũ autẽ hæc alterent quidẽ ſolida corpora, ſed nõdũ alterauerunt, ſimul vt
uacuata ſunt, ſolidorũ quoq; alteratio ceſſat: interdũq́; die vno, interdũ uero citius ẽt, ad natu-
ralẽ redeũt habitũ. Nẽpe, cũ affectio fit, & nondum facta eſt, breuiter, ſeparata efficiente ipſam
cauſa, ſedatur: ſi uero cõpleta ea fuerit, etiã ſi uacuata fuerint, quæ affectionẽ procreauerint hu-
mida, nihil in ſanationis rõne amplius exiſtit. Simile.n. quippiã contingit, quẽadmodũ in lignis F
euenit, quæ proxime mollẽ ignẽ ſunt appoſita: calefiunt quidẽ ualde, ſed nondũ inuruntur: quę
ſi prius ab igne ſeparaueris, q̃ inuri incipiant, celeriter contractam caliditatẽ, deponunt: ſi vero
tñ in ſe exceperint, vt inuri incipiant, ẽt ſi ab igne tollantur, nihilo minus inuruntur. Quòd ſi li-
gnum humidũ in ignẽ eundẽ conijciatur, non protinus accẽditur, ut ſi uel ſtuppam, uel calamũ
ſiccũ, uel ellychniũ conieceris: &, ſi poſt paulo lignũ hmõi ſuſtuleris, breui poſt interuallo depo
neteã, quã ab igne cõtraxerat, alterationem. Non eſt igitur abſurdum, ut talis in corpore paula
tim progenitus ſit humor, qualis eſt, & rabientium canum, & medicamentorum tractu tp̃is lon-
giore corrũpentiũ, ita ut pleroſq; medicos lateant: Quõ in eo, qui ob laſſitudinẽ, ut videbatur,
moderatiſſime febrijt, qui poſt quartũ diem urinam ſecreuit ſubſtantia quidẽ tenuem, ſed colo
re nigrã, ut in utroq; eã, quæ ex pauco atramento ſcriptorio aqua multa diluto conſurgit, mi-
ſturam repræſentaret: atq; modo alio, ſi non atramentum ipſum dilutum intellexerimus, certe
eã, q̃ à multis ἀσβόλη appellaẽ, fuliginem. Viſus eſt æger hic quarto die bene habere ita, ut ſequẽ
tibus diebus lauaret: deinde die ſeptimo veſperi, cũ febrire cœpiſſet, tabefactus obijt. Docetur
autem in p̃ſenti dictione id, quod optimis medicis opem affert, non vulgaribus: neque.n. perni-
cioſorum morborũ ſigna hi nouerunt. Adoleſcens præterea quidam excernebat cum febre im G
becilla rubidã, pluuiẽ nõ paucã: ſæpiusque die uno nocteq́; cũ tepida febre: q̃ hinc mediocrius
habere eſt uiſus, ita vt tertio die à febre immunis eſſe uideretur. Ego itaq; urinas ipſius, quæ tũ
tenues, tum albæ inſtar aquæ eſſent, conſpiciens, iecinoris infirmitatem permanere conieci: p̃-
cepiq́; ut occurrerent huic idoneis tum epithematis, tum eſculentis, & ratione viuendi uniuer-
ſa. Deridens uero me medicus quidam à Theſſalo edoctus, qui non ſolum ipſe nunquam urinas
contemplatus erat, ſed & contemplantes ſullones appellabat, prohibuit, ne homini p̃ſidium fer
retur, ſola poſt inanitionem refectione utendum eſſe inquiens: ſed morbus, ſeptimo à principio
die ſuperueniens, patuit omnibus eſſe hepaticus. Talia igitur omnia, quæ valde utilia ſunt, præ-
termittunt expoſitores, tempusque interdum circa dictiunculas nullo pacto vtiles conterunt.

*18 In acutis bilioſis albicantes, ſpumoſæ, & perichole deiectiones, malæ: malæ quoque, & urina huiuſ
modi: an & his iecur doloroſum?*

Quòd ſæpius iam, & antea dictum eſt, dicã & nunc. Qui librũ hunc compoſuit, uidetur qui-
dem eiuſdem cum magno Hippocrate eſſe artis: ſed ipſo longe eſt inferior: atq; ob id quidã li-
brum hunc, Draconis Hippocratis, alij Theſſali, eſſe putauerunt. Duo ſiquidẽ magni Hippocra H
tis filij fuiſſe perhibentur, Draco, & Theſſalus: quorum utriuſq; rurſus filius Hippocrates. Siue
igitur ab horum altero, ſiue ab alio quodã, ſcriptus ſit liber: ſiue, qui ſcripſit, prius, q̃ græcis pu-
blicaret, obierit: perueſtigare ſuperuacuum vr̃: nam, quæ de ipſo dicta nũc ſunt, ſufficiunt. At le-
gentes conquirere intelligentiam eorum, quæ dicuntur, ſtudeant, ſitque gemina inquiſitio, id,
quod ab ipſo dicatur, tũ ad librorum Hippocratis confeſſorum, tum ad rerum ueritatẽ, referen-
tibus nobis. Et nunc ſanè quod proponitur, ita inueſtigabimus, q̃ author plerunq; ſymptomata
In Prog. com. 2. t. 20. 4. 199. f implicet, quorum uniuſcuiuſq; uires per ſe in prognoſtico didicimus. Nempe, ‖ q̃ deiectiones tũ
albicantes, tum ſpumoſæ, malæ ſint, dictum eſt in libro illo. Quòd præterea ‖ minus periclitent,
2. Apho. 34. Ex. ord. 17. c quorum naturæ conuenit morbus, ex aphoriſmis cõſtat: quare, quibus non conuenit, hi magis
periclitantur. Bilioſæ igitur deiectiones, & bilioſa ueſicæ excrementa, cum bilioſis hominibus,
bilioſis & morbis, familiaritatem habet, & cognationem: non bilioſa autem, & albicantia his
præter naturam ſunt, atq; ob id praua cenſentur. Spumoſa uero deiectio naturis omnibus mala
eſt. Quæ ſi tantummodo in oratione dicantur, nulla oborietur quæſtio: Verum, ſi adieceris peri
chola, maximam mouebis quæſtionem: quo etenim pacto fieri poteſt, ut albicantia ſimul, & bi-
lioſa deijciantur? Vitiatam equidem, & hanc dictionem, ueluti & alias multas, exiſtimo: nempe

commodius

A commodius fuit, ut in ea ſcriberet, non perichola, uel oīno omiſſa fuiſſet hæc dictio, perichola. Si uerò dictionē, tanq̄ uitio carentē exiſtimare cogimur, è duobus alterum vt ſit, oportet: Nam vel vno tpe albicantia, in altero perichola, deijci eſt putandum: vel, ſi tpe vno ſecerni utraque quis aſſerere uolueri t, albicantia quidem tum conſtantium, tum duorum excrementorum dolo rem indicabunt: perichola vero, ea, quæ circa ipſa ſunt, bilem ſubſtantia tenuem habere. Conſueuerunt autem tales excretiones περίχρους. i. circiter coloratas, appellare. Vrinæ autem permi ſceri quidem hoc pacto non poſſunt, ſed in his alterum eorum, quæ dicta ſunt, uel alterum, intelligere eſt neceſſe: atq; utraq; eſſe mala, & albicās, & pericholum. In urinis autem pericholū, quod ſuperflue bilioſum eſt, de neceſſitate eſt intelligendum: neque. n. fieri poteſt, vt, quomodo in deiectionibus perichola cū albicantibus fieri poſſe retuli, ita & in urinis intelligat. Quod autem in calce dictionis ſcriptum eſt, an & his iecur doloroſum? recte eſt dictum: nempe alijs doloroſum fit, & alijs non, propterea quòd hæc ob tum phlegmonem, tum obſtructionem, tum flammantem quandam affectionem, & per uentrem, & per ueſicam excernantur. Sed de talibus omnibus vnà cum peculiaribus demonſtrationibus in noſtris tractationibus diximus: vt neque nunc ſingulis in dictionibus phyſicas audire demonſtrationes conueniat, ſed ſolis his, quæ ex B ipſis demonſtrata ſunt, vnumquenque contentum eſſe oporteat.

19 Si in febribus aphoniæ conuulſiuo modo in motionem mentis tranſeant cum ſilentio, pernicioſum.

Quanq̄ uetera oīa exemplaria ita ſcripta ſint, libriq̄; interpretes oēs hoc pacto recipiant, q̄dam tñ ex ijs, qui tum heri, tum nudius tertius nati ſunt, in eam, quæ expoſitu ipſis facilis ſit, tranſcribunt dictionem. Ego uero eum, qui de expoſitione dubitans, uitiatam eſſe dictionem ſuſpicetur, & ad id, quod uerum appareat, tranſcribat, non increpo: ſed, q̄ expoſitionem facit, vt ipſe tranſcribere eſt auſus, perinde atq; ab initio, ita ſcriptū ſit, increpatione dignū eſſe arbitror. Cum uero plurimis in dictionibus fecerint id non nulli, malā ipſorum in omnibus adulterationem memorare longum eſſe puto. Quo aūt modo & in alia multa hoc toto libro ſcripta ſemel, aut bis adnotaui, ita & hoc. Dicta igitur à me ſunt hæc p̄p eos, qui prorſus a pñti oratione auferunt uerba hæc duo, σιγῇ ὀλεθριον cum ſilentio pernicioſum. Ego aūt ſenſum talem eſſe autumo. Si in febre aphoniæ, quæ conuulſiuo modo fiunt, deſinant in eam, quæ cum ſilentio ſit, ecſtaſim, pernicioſum: pernicioſum autem, uel pathema, vel ſymptoma ſubaudire oportet, libri authore ita conſuetudine enunciante. Nomen igitur σιγῇ, i. cum ſilentio, in caſu dandi eſt intelC ligendum: & cum uerbo ἐξίσανται. i. mente mouentur, conſtruendum ordinandumq̄ue. In caſu autem dandi intellectum non amplius hoc ſignificat ſolum, ſi in mentis. ſ. motionem tranſeant, cum ſilentio, ualde malum: nam rurſus eum nomini, ſilentio, uerbum, pernicioſum, ſubieciſſe conſtat: quod ſanè intelligendum pro latenter & obſcure vulgo. Cū ergo aphoniæ multis fiant modis, vt dictum eſt, nunc eam, quæ conuulſiuo modo fit, in eam, quæ cum ſilentio efficitur, ecſtaſim deſinere ait. Sed quorum nam conuulſiuum modum intelligemus? dixerit quis, uoci aſſeruientium organorum, quæ, tum quòd reſoluta ſunt, tum nullo pacto a uoluntate moueantur, aphoniæ cauſa exiſtunt. Ab his ergo affectionibus conuulſiuam diſtinguens, inquit, ſi in febribus aphoniæ conuulſiuo modo. Non hæ igitur cum tumultu & clamore (non. n. uociferari pñt, qui uoce ſunt deſtituti) ſed cum ſilentio in ecſtaſim perueniunt: & nulla ſanè q̄ō eſt, quonam modo cum ſilentio mente moueantur, qui nullo pacto uocem emittere poſſint. Vnde igitur (inquiunt) mente aberrantes eos cognoſcimus? ridiculam admodum interrogantes interrogationem, ſolisq̄; ijs interrogari dignam, qui nunquam ęgros mente læſos conſpexerint. Nempe, & ſi non loquātur, q̄ domeſticos conuenienter ipſi non uideant: neque, cum interrogantur, affectionem dicant, uel ſcripto, uel nutibus: quòd item motus oſtendant à ratione alienos, exilienD tes, vel inordinate conuulſi: hæc deſipientiam ipſorum indicant: &, ſi ualenter horum affectio excedat iam non deſipientiam ſimpliciter, ſed ecſtaſim id eſt inſaniam, iure appellamus.

20 Quibus ex dolore aphoniæ, hi difficulter moriuntur.

Verbum δυσθάνατοι, id eſt difficiles ad moriendum, modo qui tardius moriuntur, modo qui cum dolore, ſignificat: quod optima ratione in præſenti oratione dicitur: & maxime, quia aphoniam huiuſmodi in antecedente dictione memorauit: nempe conuulſio doloris plena eſt affectio.

21 Febres ex hypochondriorum doloribus, malignæ.

Orationem hanc, ſiue libri huius author, ſiue alius ſcripſerit, nō laudo: niſi etenim limitetur, bifariam falſa eſt, q̄ & gemina indigeat limitatione. Cū ergo non paucæ in hypochondrijs ſitæ ſint partes, febres non ſunt ex oībus his malignæ: ſed ex ſepto tranſuerſo, uentriculo, & iecinore: ſcimus quoque & muſculos quoſdam, qui inibi iacent, ſi inflammentur, febrem accendere. Quin immo neq; ubi in iecinore, uel uentre, uel ſepto trāſuerſo, phlegmone oriatur, febris hæc continuo maligna eſt: ſed acuta forſan fuerit, quāquā ne hoc quidē perpetuo, nōdum uero ma-

ligna. Quod aũt neq; acutam perpetuo fieri dicam, teſtatur experientia, & ratio demonſtrat, ab E
externis inflammationibus conſpicuam reportãs fidem. Nam, cum inflammationum magnitudinem perpetuo febris ex proportione ſequatur, ut in hypochondrijs non perpetuo partẽ aliq̃ ex præcipuis ualenter inflammari eſt neceſſe, ſic neq; febrem inferri acutam. Orationem igitur his dimitto, qui & falſe dictorum cauſas falſas, tanquam ueras, pronunciant. Ego uero, vt retuli, neque ueterum cuiquam patrocinari, neq; illis pertinaciter contradicere propoſui: ſed, quæ vere tum fieri, tum apparere, in ægris vidi, ea ijs, qui medicam exercent artem, narrare.

22 Sitis, quæ non ex ratione in acutis morbis ſoluitur, mala eſt.

Eſt & hic ſermo pars illius uniuerſalis, qui oĩa non ex rõne leuantia, primũ quidem ſuſpecta eſſe ait: deinde & periculoſa ſæpius, cum & ea ipſa, q̃ p̃ter rõnẽ leuant ſymptomata, periculoſa exiſtant. Dictus aũt & alius quidã in aphoriſmis uniuerſalis ſermo, in quo & id, quod nunc dr̃,
3. Apho. 6. Ext. ord. 11. g eſt pronunciatum: ‖ Qui etenim parte aliqua corporis dolent, & magna ex parte dolorem non » ſentiunt, his mens ægrotat. Quòd igitur in acutis morbis ſitim præter rõnem ſolui ſignum ma- » lum ſit, declarat abunde, quæ præter rationem fit, ſolutio: ꝙ uero mẽtis læſio ſignificetur, ex eo patet, quòd æger manentem adhuc affectionem non ſentit, q̃q̃ affectio doloris expers non ſit. F
Quodnam autem παραλόγως, i. præter rõnem, indicet, tametſi ſæpius plerisq; in locis dixerim, non perperam tñ & in præſentia dicetur. Cum igitur neque per uomitum, neq; per ſudorem, neque per deiectionem, neq; ẽt per abſceſſum iudicatorium, ſolui ſitim contingat: non ꝙ affectio ſedata fuerit, ſed ꝙ ſenſus hebetatus fuerit: id ſi fiat, ſignũ bonum non eſt. Quòd ſi & lingua ſicca manente, vrinisq̃; crudis exñtibus ſitis tollatur, certius adhuc malitiam affectionis dignoueris: atque adhuc, ſi medicus nihil tum refrigerantium, tum humectantium exterius adhibuerit: qñquidem talia in acutis morbis magis ſitim nõ tollere, ſed mitigare, nata ſunt. Prorſus aũt in acutis morbis malum, ſi ſitis perfecte tollatur. Atq; hæc, quæ nuper dicta ſunt, in exemplo eius, quæ præter naturam eſt, ſolutionis, memoria teneri uelim, ne ſæpius eadem audire tibi opus ſit.

23 Sudor multus, ſi cum febribus acutis fiat, inutilis.

Ad nomen, multus, mentem potiſſimum conuerte: quoniã ſæpius, qui in acutis morbis aſſidue ſudant mediocriter, quanquam cunctentur quidam trahantq̃, non tamen moriuntur. Si vero multus fuerit ſudor, qui febrem non ſoluat, quòd ægri virtus cito exoluetur, liquido oſtendit.

G

24 Et urinæ coctæ, malæ.

In nõ paucis exemplaribus οὖρα πέπονα. i. urinę coctę, ſcriptum eſt: libriq̃; interpretes ita ſcriptum norũt: niſi ꝙ Rufus uir Epheſius ueteres ſcripturas obſeruare conatus, hoc in loco Zeuxidem increpet, tum uetuſtiſſimum empiricum, tum qui in omnes Hippocratis libros commentaria ſcripſit, his uſus uerbis: Zeuxis autem (ſi utiq; & ipſius meminiſſe oportet) cũ diu effugiſſet in » ſcitię opinionẽ, hìc aperuit: obuiam. n. uitio factus, in ipſo immoratus eſt. Vult. n. vrinas coctas » ſcriptas eſſe, ut purulentas & prauũ continentes craſſamentũ, nequaquã ꝙ hę inter p̃ſentiſſima » numerarentur auxilia, cõſpicatus. Hęc Rufus nõ ingeneroſe aduerſus Zeuxim ſcripſit, vitiatam quidem ſcripturã, qua οὖρα πέπονα. i. urinæ coctæ, ſcribatur, aſſerẽs, atq; huic οὖρα ἐπίπονα. i. urinæ, quę cum labore excernuntur, præferens. Qui ſcripturam πέπονα recipiunt, hi non nulla quidem tum improbabilia, tũ memoratu indigna effutiũt: ſed probabile quiddam, quod vulgus in
2. Epid. ſect. 1. errorem pellere poſſit, hoc eſt: videtur ſiquidem dicere Hippocrates, ‖ Iudicatoriorũ nõ iudicãtium alia lethalia, alia difficilẽ faciunt iudicationẽ. Ob eam cauſam, & coctas urinas, vbi morbũ » non ſoluũt, non bonum eſſe ſignũ ait. Ignorant autẽ hi iudicatoria quidẽ ab Hippocrate appel- » lari tũ ſymptomata, tũ ſigna, quę iudicationẽ indicãt, uel ex ſeſe etiã faciũt: vt eſt ſanguinis eru- H
ptio, per uentrem uacuatio, vrinarũ copia, ſudores, vomitus, menſtrua, hæmorrhois, parotides,
† *Clarius, & omnes alij decubitus: Ab his uero diuerſa eſſe quæ coctionis &c.* 1. Epid. com. 2. t. 45. 3. 112. b In Prog. com. 2. t. 26. 4. 200. b † *effloreſcẽtiæ.* † collectiones, & quodcũque aliud: quorũ alia coctionis ſigna exiſtunt, de quibus in primo epidemiorum ait, ‖ Coctiones celeritatem portendunt iudicationis, ſecuramq̃; ſanitatẽ. Quin & in » prognoſtico de urinis ipſe ſcripſit, ‖ Vrina optima eſt, ſi, quod ſubſidet, albũ fuerit læue & æqua- » le per totum tempus, donec morbus iudicetur: ſecuritatem enim, morbumq̃ breuem fore oñ- » dit. Tibi autem, qui in epidemiorum libris morborum enarrationem legeris, conſtat nullum » ex ijs, qui mortem obierunt, coctas urinas excreuiſſe. Cæterum te latere non debet exemplaribus in multis ſimpliciter ſcriptum eſſe, urinæ etiamnum coctæ, non adiecto nomine, malæ, nempe paulo poſt tum his, tum deinceps dictis urinis adiectum eſt, nomen, malæ.

25 Rubra quoque ex his † epanthiſmata ſi retinentur, ac æruginoſa, mala: atque exigua, paruaq̃ uelut ſtillæ, ſuper apparentia.

De vrinis iam dictis eſt ſermo: ſed claritatis gratia copulãda ſunt hæc, ut tota dictio talis fiat: Vrinæ etiamnum* coctæ, & rubra ex his epanthiſmata ſi retinentur, & æruginoſa, mala. Oratio autem

A autem hæc, ex his, vult significare, ex urinis, quæ cum labore excernuntur, & non ex coctis: nun quam.n. ex coctis urinis epanthismata colore rubida, neq; æruginosa superueniunt. Verbũ, si re tinentur, adiectum est talibus urinis, uel ꝙ ęgre excernantur, uel ꝙ prorsus detineãtur, indicans. Sed forsan quis dixerit, fieri non posse, ut, cuius nam coloris sint, cognoscatur, si retinentur: uerum, cum talia prius mixerint, & post retentionem excreta fuerint, ubi uel ægri ui expresserint, uel arte sua medici prouocauerint, atq; unà cognitis tum colore tum retentione quisquis ita excerni dixerit, nequa quam mentietur. Ex eo autem, ꝙ sermoni adiectum sit, atq; exigua paruaq; uelut stillæ, superapparentia, adhuc quoque coloris ipsorum notitia euidentior erit, & retentionis ueritas. Volo autem, ut memoriæ mandes, quæ de subrubẽtibus urinis in prognostico dicta
„ sint, his uerbis: ‖ Vrina subrubens sit fuerit, sedimentumque tum subrubrum, tum læue, hæc prio
„ re quidem diuturnior, sed ualde salubris. Subrubens igitur urina, cuius meminit, in prognostico, à prærubra, de qua nunc agit, ualde distat. Nempe, quòd prærubra ex incoctis sit, supra* ostẽ dit: subrubentem uero commendat quidem tãquam salubrem, sed diuturnioris temporis signũ esse ait. Quòd uero rubens urina in medio tum prærubræ, tum subrubentis constituta, medium tum laudis tum uituperij obtineat, palam est omnibus.

In Prog. com. 2. t. 27. 4. 200. e

*ἐδήλωσε. sed legẽdum est ἐδήλωσα. idest ostendi. neque enim Hip. hoc libro. sed Gal. com. 31. sect. 1.

B *26 Vomitus quoque cum uarietate, malum, tum aliàs, tum si mutuo sese prope consequantur.*

Permutauerit quis interpretationis absurditatem, qua libri author delectari uidetur: erit aũt sermo talis: Vomitus quoque cum uarietate eorum, quæ uomuntur, malum signum existit, tum aliàs, tum ubi, quæ uomuntur propius. i. non multo post tempore, sese consequantur. Atque propter adiectum illud, cũ uarietate, eorum, quæ uomuntur, mentionem fecit: neq; enim omnium, quæ in prognostico dicuntur, uidetur meminisse, nisi quis adijcere maluerit. Nempe in progno
„ stico de uomitibus ita scriptum reperitur: ‖ Si uero, quod uomitur, porri colorẽ represẽtet, uel
„ liuens, uel nigrum fuerit, quicunq; horum fuerit color, malum esse est existimandũ: ꝙ si colores
„ oẽs idem homo uomuerit, ualde pernicioſum existit. Clare quidem in prognostico dicta sunt hæc, uarietatẽ eorum, quæ uomuntur, accusante Hippocrate, ꝙ affectiones multas in ægri corpore, quæ paruæ sint, demonstret. At in præsenti dictione, ut modo dixi, adiectum est, redundantes præter naturam in corpore humores continenter uicissim euomi. Quòd autem, qui continue uacuantur, deteriores iis sunt, qui intermittũt, cuiuis patet. Pleriq; uero eorum, qui librum hunc exposuerunt, dictionem unam ex omnibus conficiunt, quæ ante dicta sunt, ab hoc princi-
C pio, Sudor multus, si cũ febribus acutis fiat, malus. copulata esse oĩa uolentes ad usq; orationem hanc. Tum aliàs, tum si propius sese consequantur. ut in ægro uno concursionem scriptorũ in medio nuper dicti principij, & finis huiusce præsentis dictionis comprehensorum, existiment. Fieriq́ue potest, ut hoc sensu ab authore libri coniuncta fuerint prædicta hęc symptomata: nempe, & ex dissimilibus genere concursiones interdum facere uidetur.

In Prog com. 2. t. 39. 4. 201. g

27 Quæ in iudicatorijs diebus cum proiectu, & inquietatione, & absq; sudore per frictiones fiũt, malæ existunt: atque ex his superuenientes rigores mali.

Quòd cõcursionem orationis huius ex his aceruauerit, q̃ seorsum ab Hippocrate dicta sunt, nemo ignorat: nẽpe ꝙ ἀλυσμὸς. i. inquietatio, semper mala sit: pari modo, & perfrictiones tanq̃ consequẽtes, malæ sunt. Quòd vero oĩa, q̃ iudicatoriis diebus apparẽt, cæteris fideliora sint, ab ipso Hippocrate didicimus: hoc ãt in loco, inqetationi, perperã adiacet, absq; sudore, nẽpe inquietatio cũ sudore nõ mala esse uidebitur: *aut, si est, nihilominus, immo mala magis. Nõ solũ aũt superuacue oratio hęc, absq; sudore, adiecta uidebiẽt, uerũ quoq; & in detrimẽtũ librũ legentiũ: qui eã, q̃ sine sudore est, inquietationẽ, ea, q̃ cũ sudore est, maligniorẽ esse existimabunt. Prę
D terea, quod in calce orationis dr, atq; ex his superuenientes rigores mali, falsum est simpliciter ita dictum, ut nunc dictum est: nisi, ut inquietationi, ita, & rigori, adiectum sit, absq; sudore, magisq; rigori tum familiaris tũ cõmoda adiectio existit: nam, quę sine sudore inquetatio est, minus mala est: rigor uero sine sudore, maius malũ: nã, si iudicatorius rigor ex inquietatione fiat, morbum soluit, superuenientibus sudoribus, uel uomitionibus commodis, uel aluo subducta.

28 Vomitiones syncerę atque implacidæ, malæ.

Composita sunt rursus hoc in loco signa duo ex ijs, quæ ab Hippocrate mala esse dicta sunt: nempe, & cum uniuersaliter synceras humorum uacuationes, & implaciditatem omnẽ in morbis mala esse doceret, didicimus. Non solum igitur uomitiones syncerę, & implacidę, malæ sunt: uerum quoque, & deiectiones, & sputa, & urinæ, & quidvis aliud.

29 Sopor an ubique malus.

Ambiguitatem nobis mouet dictio, quia significatũ ex uoce κάρον id est soporis, non clare dictum sit. Neq;. n. cum ex liberaliore uini potu soporatũ quẽpiam dicamus (ut Plato in cõuiuio de Poro affluentiæ Deo dixit) morbosam ullã affectionẽ ostendimus: caros autem, quem quis

interpre-

interpretando dixerit oratione longiorem profundum,ægreq; excitabilẽ ſomnum,hic uidetur E
ſignificare nõ bonũ. Præterea quæſtio nõ parua de morboſo caro oborta eſt, an eandẽ genere cauſam habens cum eo,qui obuini potionem obortus eſt,difficilẽ ſolutionẽ aſſumpſerit,an alterum genus cauſæ exiſtat.Iure igitur ambigit de ſopore,q̃rens,an omnino eſſe malũ exiſtimãdum ſit,an interdum,& bonũ,& medium inter ea,q̃ bona,& quæ mala dicuntur.Si enim,& profundus,& excitatu difficilis ſomnus,carus intelligitur, nullamq; genere diſſidentem affectionẽ carus morboſus habeat,erit ſanè aliqñ carus bona tum cauſa,tum nota. Vidimus enim in ægris quibuſdã,qui tribus uel quatuor deinceps diebus uigiles permanſerant, difficilẽ excitatu ſomnum ſuperuenientem:qui prorſus nocte dieq; perſeuerãs,magnũ attulit auxilium;Sæpius quoque,& in infantibus ſomnum eiuſmodi ſuperueniẽtem nõ uno die ſolũ, uerũ quoq; & duobus ex ordine diebus, magno ipſis fuiſſe cõmodo conſpexi. Si uero morboſi cari alia genere fuerit affectio,ſomnũ profundũ à caro diſcrepare aſſeremus,atque,qđ καρῶδες.i.ſoporoſum ſit,ubiq; malũ eſſe. Demõſtrauimus aũt uigiliantiã quidẽ fieri ꝓp tum ſiccitatẽ, tum caliditatem primæ ſentientis partis.i.cerebri:ſomnũ uero ex contrarijs, cum ſcilicet ex humidi utilis copia graueẽ corpus,quo modo ex crapula profundus ſomnus oritur,quẽ carũ,ſi lubet,appellare potes. Nõ diſcrepante autem affectione,in nomine ſolũ cõtrouerſia eſt.Cũ uero cerebrũ ob pituitam tum F humectetur,tũ refrigeretur,in lethargicis affectionibus coma erit:quod & ipſum,ſi lubet,carum appellare poteris.Sunt,qui,ubi æger tum motu,tum ſenſu tpe aliquo priuatur,ẽt ſi uel ſtimules, uel ferias,uel inclamites,carum appellãt:qualis in quibuſdam uiſitur,ubi tẽporalibus in muſculis uehementer percuſſi fuerint.Videtur quoque ſępius,& in febrilium morborũ acceſſionibus, in quibus neq; ſtimulantes,neque feriẽtes,nedum inclamitãtes,ſentiunt ęgri.Si ergo pathema eiuſmodi quis carum appellauerit:difficilem uero excitatu conſtitutionẽ,& coma, & cataphoram:tertium autem ab ipſis ſomnum profundum,cuius primum meminimus: nunquam, quòd coma bonum ſit,nedum ꝓ carus,dicere oportet.Si uero quis de recenſitis affectionibus dubitauerit,†alias eas eſſe affirmans,uel non, ut ego nunc dico, in re controuerſus erit: ſi uero, ut dictum eſt,fieri conceſſerit,nominibus aliter uſus,in his ſolum à nobis diſſidebit.

†*Al.clarius ex antiquis . alio modo fieri affirmans,& nõ, ut ego nunc dico.*

30 Ignorantia cum rigore malum:malum quoque,& obliuio.

Siue μετὰ ῥίγους.i.cum rigore in generandi caſu,ſiue μετὰ ῥίγου.i. poſt rigorẽ in caſu accuſandi ſcriptũ ſit,nõ admodũ diſſident inter ſe ſermonis utriuſq; intelligentiæ:nã cũ rigore ignorãtia,& obliuio uictum calorẽ natiuum ab ea,q̃ ſympromatica eſt,refrigeratione indicant. Quòd G enim nõ cognoſcãt familiares,neq; factorũ recordẽtur,ex cerebri refrigeratione enaſci id conſtat.Patetq; utrunque per ſe malũ ſymptoma eſſe,&,ſi ambo ſimul fiant,geminari prauitatem.

31 Ex rigore refrigerationes,quæ non recaleſcunt,malæ.

Languorem caloris natiui,extinctionemq; talis refrigeratio indicat.

32 Si ex perfrictione ſudantes recaleſcant,malum:ex his quoque laterum æſtus doloroſus,& rigor ſuperueniens,malum.

Ἀναθερμαινομένους.i.recaleſcẽtes,nũc intelligere oportet eos,qui rurſus febricitãt. Sermo aũt talis eſt:Si in morbo quis,poſtea q̃ ſudauerit, frigidior quidem protinus, q̃ naturæ conueniat, fiat,rurſusq; febricitet,nõ ſine periculo afficitur. Quòd autem,& id ipſum malum ſit,cuiuis patet.Connectit autem huic,ueluti & in alijs,ſymptomata quædam,quæ diuerſas concomitantur affectiones:lateris ſiquidem æſtus doloroſus,ſignum eſt phlegmones,quę partem eam infeſtet, ob quàm febricitauit:ſi uero,& rigor ipſis ſuperuenerit, ſuppuraturam expecta phlegmonem. Quo autẽ modo fieri poteſt, ut ex latere phlegmone obſeſſo æger rurſum febriat, ſic & ex pul-H mone, ex hepate, uel uentre,uel quauis alia parte.Particularis igitur ſermo,& is eſt,non uniuerſalis,præterea & ſecundum compoſitionem diſſimilis generis ſignorum.

33 Aeſtuoſi rigores quadantenus pernicioſi: Flammans quoque cum ſudore facies in his,mala: ex his poſteriorum refrigeratio,conuulſionem accerſit.

Siue καυματώδεις,i.æſtuoſi,prima ſyllaba per α & υ,ſcriptum fuerit, ſiue κωματώδεις.i. comatoſi per ω,difficilem grauemq; uerbum utrunq; indicat affectionem.Nam,qui uniuerſaliter de rigore intellexerũt,ꝓpetuo eos meminiſſe oportet,Quòd,in tertiana uel in quartana,eueniẽs, talium febrium peculiare eſt ſymptoma:In morbis uero poſtea apparens, ſi iudicationẽ nõ intulerit,deterrimum exiſtit. Scis etenim,ꝓ iudicatoriorũ non iudicantiũ quædã lethalia ſint, & quædam difficilis iudicij.Rurſum huic ſymptomata alia coniunxit affectionum,quæ nõ neceſſario cũ rigore fiunt. Dictũ aũt antea,ꝓ quãto plura periculoſa homini fiant ſymptomata, tanto fideliorem in eo efficiant prædictionem:quomodo,ſi & ſignorum ſalubriũ multa appareãt, eo certior ſit ſalutis expectatio. Non ignoramus autem, ꝓ etiam ſine rigore flammans cum ſudore facies,malum eſt ſignum,qñ & unum ex iudicatorijs ſudor ſit.Cũ igitur non iudicauerit,

maligni-

A malignitatem morbi ostendit. Ex his autem refrigeratis posterioribus partibus conuulsionem non absque ratione speraueris, quoniam & partes neruosę sint, & frigus conuulsionem pariat.

34 *Si in sudoribus* uigiles recalescant, malum.*

Si, quod de ita complicatis dictum est, memoria non excidit, non est, ꝙ amplius nostra indi-
« geatis explicatione. Nempe talia omnia subiacent tantulo huic uniuersali: ‖ Iudicatoriorũ non 2. Epid. sect. 1.
« iudicantium quædam lethalia, & quædam difficilis sunt iudicij.

35 *Ex lumborum recursione oculi peruersio malum.*

Fieri nõ põt, ut aliud q̃ ppiã intelligat, q̃ ꝙ lũborũ dolorib⁹ ad superiorẽ trãseũtib⁹ sedẽ, prin cipium quoq; neruorũ affici cõtingit, cuius symptoma est oculorũ puersio. Nã, q̃ a cerebro ner. uorũ ꝓpaginẽ assumũt ptes, nõ affecta, quopiã tali, spinali medulla, suas affectiões demõstrãt.
« Hic aũt sermo iis similis est, q̃ in ꝓgnostico, ita dicta sunt: Qui cũ febre circa lumbos, & infernas In Prog. com. 2. t. 70. 4. 205. h
« sedes fiũt dolores, si septũ trãsuersum relictis ĩfernis sedib⁹ attigerint, lethales admodũ existũt.

B 36. *Dolor pectoris firmatus, & ægre auferibilis cum corpore, malus: Super febrientes hi, si acute ardẽt, moriuntur.*

Miscuit rursus hoc in loco duarũ affectionũ symptomata. Dolor etenim pectori ἐμφυθεὶς στηριχθεὶς ὑσλύτως. i. firmatus, & ægre auferibilis, thoracis indicat phlegmonẽ: torpor uero, cere bri humiditatẽ, uel frigus, vel vtrũque. Quòd aũt in talibus sermonib⁹ oĩbus meminisse te opor tet coniunctionis disiunctiue signãntis, cuiuis patere põt. Non est tñ necesse, ita affectos, si cau stici acute fiant, mori: si utiq; nomen καυσικοὶ idem, quod uelut καυσώδεις. i. ardentes, significat. Quidam uero torporem, mouendi difficultatem corporis intellexerunt: nempe (quod sæpius dixi) in obscuris, & luce carentibus dictionibus, cuipiam, ut lubet, intelligere conceditur.

37 *Nigrareuomentes, cibos fastidientes, deliros, in pube parum dolentes, quibus oculus ferox claususque, medicari non oportet, pernicioſum enim.*

Quòd hi omnes pernicioſe habeant, ut in calce dictionis retulit, uerum est: † sicuti, & ꝙ eos φαρμακεύειν, quod est καθαίρειν. i. purgare, dici sæpius est demonstratum. ξHic aũt sermo illi dissi-
C milis non est: Corde vulneratis promittenda curatio non est, morientur. n. Siue igitur singula ea, q̃ in dictione continentur, seorsum quis intelligat, prauæ affectionis signa ea sunt: siue multa quoq; simul, æque pernicioſa fuerint. Qđ ergo primo dictũ est, remouere nigra, inter pernicio sissima censetur signa, ẽt si absq; alijs solum fuerit. Deinde scriptũ est ἀπόσιτοι, qđ est ἀνόρεκτοι, id est cibos auersantes: quod q̃ q̃ minus, q̃ illud, malum existat, ueruntñ & ipsum malum. Pari mõ παράφοροι, quod est παρανοοῦντες, & παραπαίοντες, i. deliri. Verum oratio hæc, parũ in pube dolentes, neque luculenta existit: neque, qui librum exposuerunt, idem censuerunt. Quidam. n. utranque seorsum explicantes, nomine pubis, pubertatis ætatem intellexerunt, parum uero do lentes, unum & ipsum ex symptomatis, quorum catalogum fecerunt: * Alij autem, in pube pa-
rum dolentes, de parte dictum esse aiunt, in qua uesica suam posituram habet: vult siquidẽ par-
tem eam grauiter esse affectam ostendere, sed eos desipere, ꝙ exiguam habent a principio ipso sensionem. Deinceps autem duo alia scripsit symptomata, manifeste phrenitica. ferocẽ inquã oculum, & clausum: duo siquidem sunt hæc, quanquam de parte una dicantur. Potest quidem alterum ipsum per se solum constare, ut oculus ferox quidem interdum existat, non tamen clau sus: interdum uero clausus quidem, non tñ & ferox: claudi siquidem oculorum palpebras con-
D tingit, uel ꝓꝓ conuulsiuam claudentium oculos musculorum tensionem: uel ꝓꝓ aperientium imbecillitatem. Qui igitur ita affectos medicari ingreditur, is indoctus est, & artis medicinalis planè insciꝰ: neq; sanè, qui nõ medicari consulit, sapiens est: nec uero, ꝙ hi pernicioſe habeãt,
« nosse magnum quippiam existit. Nullam itaq; artificiosam speculationem, quæ libro digna sit,
« nos docet dictio: quomodo nos uniuersaliter docuit in aphorismo una, in qua inquit: ‖ In acu- 1. Apho. 24. Ex. ord. 10 e
tis morbis raro, & in principijs medicamentis purgantibus uti. atq; alia, in qua dicitur: ‖ In acu- 4. Apho. 10. Ex.
tis medicari, si turgeant, eodem die. Hæc siquidem medico insigni digna sunt, ut in horum expli ord. 28. c
catione demonstrauimus: Quæ uero nunc dicuntur, superuacua: nullus etenim ita affectos pur-
gare ingreditur, ut dictio ostendit, cum hoc, ꝙ procedente morbo fieri hæc commonstret, & nõ circa principia: quando in acutis solum purgandi est occasio.

38 *Neq; intumescẽtes, vertiginoſosque, neq; in errando deficiẽtes, neq; cibũ auersantes, neq; decolores.*

Ac si libri scriptor luculentum quippiam promere sit ueritus, ita tum propria, tum perspicua ubique noĩa pertransiens, alijs uti studio sibi habet. Nempe, si per orationem hanc, ἐν τῷ πλα-
νᾶσθαι ἐκλείποντας, i, in errando deficientes. hos significare uoluerit, qui, quanquam quiete leui terque moueantur, λιποψυχοῦσι tamẽ ἰσχυρῶς, i. forti animi deliquio corripiantur, is per nomi na, quæ nunc dico, clare explicare poterat. Præter hæc quoque satius erat, ita uniuersum, quod

medicis

* fecit.

† sicuti & quòd eos nõ oporteat φαρμακεύειν, id est medicari, quod est καθαίρειν, i. purgare: sæpius. n iã demonstratum est de hoc dici φαρμακεύειν.

medicis omnibus eſt confeſſum,& non minime idiotis notum,dixiſſe, Imbecillas habentes ui- E
res medicari non oportere. Nempe ex eo,ꝙ intumeſcant,ſintq; σκοτώδεις,i.uertiginoſi,quod
eſt,ſi in motionibus obtenebrentur,purgatione indigere uidebuntur,qui per præſentem ſignifi
catur dictionem: ex eo uero,ꝙ uires collapſæ ſint,uacuationem non ferent.

39 Neque in febre comatoſos,inclinatosq; pernicioſe etenim habent.

Κατακεκλιμένους.i.inclinatos, in hac dictione rurſus ꝓp obſcuritatem dicere maluit, qm̃ cla
re dicere potuiſſet,ἐκλύτους.i.exolutos:Subiacent etenim hi vniuerſali ſermoni oĩbus planè co
gnito:quis.n.non nouit,aut quis non dixit exolutos purgandos non eſſe? Superuacue igitur eſt
adiectum verbum κωματώδεις.i.comatoſos,bifariam ſcripta prima ſyllaba & per κ, & ω, & ꝓ κ,
& α,& υ. Cum enim in confeſſo ſit nullum exolutorum medicari oportere,licebit nobis hinc v-
numquemq; affectum aſſignando,mille particulares ſermones conficere.

*40 Cordis dolor cum hypochondrio contento,dolorq; capitis,malignũ,& ſuſpirioſum quippiam. Anre-
pente hi moriantur? vt in Dyſode: cui & urinæ fermẽtatæ erant uehementer,& faciei uehemens rubor.*

Quòd q̃rat,an,ſicut uidit hæc in Dyſode accidere,ita de ipſis vniuerſaliter ꝓnunciare cõue- F
niat,necne,clare oñdit. De talibus ãt antea dixi,cũ oñderẽ,q̃ in uno affectu fiunt ſymptomata,
cõmode continuo inter ſe ordine doceri:q̃ uero in diuerſis,non recte copulari,cũ nulla,q̃ artifi
cioſa ſit doctrina,ex eorũ miſcella fieri ſoleat. In ægris itaq; utiliſſimũ eſt oĩa cõtẽplari,nihilq;
p̃termittere:qđ utrunq; fecit Hippocrates,tum in prognoſtico,tũ in aphoriſmis, p̃notiones ꝓ
uniuerſalia efficiens:in epidemijs vero,q̃ ægris contigerũt,oĩa ſcribens: docentur quoq; & in
his ipſis libris q̃dam citra ægrotantium mẽtionem uniuerſalia. In hoc uero prorrhetico ſæpius
confuſa eſt doctrina,his omnibus,quæ in ægris vñr,unam in congeriem reductis,q̃q̃ in diuerſi
generis affectibus fiant:qũo & nunc in Dyſode inquiens Καρδίας πόνος.i.cordis, hoc eſt oris vẽ
triculi,dolor,cum hypochondrio cõtento,& capitis dolor,adiecit,& ἀσθματῶδες,i.ſuſpirioſum:
deinde poſt hæc in dictionis calce,& urinæ fermentatę erant βιαίως, nã & βιαίως ſermoni adie-
ctum eſt,ut hic inueſtigemus,an fermẽtatas vehementer urinas factas dicat,βιαίως ꝓσφοδρῶς.i.
vehementer,accipiendo:an cum aduerbio βιαίως ſubintelligere oporteat excretæ,oſtendente
authore urinas tum ægre, tum cum uiolentia excerni. Quin ẽt in oratione dictum eſt, fermen-
tatæ,qđ neq; in prognoſtico dictũ eſt,neq; in libris epidemiorum. Præterea, iam cũ oĩa percur
rerimus,nihil amplius nobis accedit:ſed,quia explicare inſtituimus,de fermentatis quoq; dica G
mus. Cum igitur in terrã acetũ acre effuſum fuerit,protinus intumeſcens,ſurſum quaſdã terræ
partes ſimul tollit:fitq; cõpoſitũ quoddã ex terreſtri ſuba,& aceti humiditate, & ex facto uapo-
roſo ſpiritu. Simile rei huic contingit,cum atra bilis in terrã effuſa fuerit,nempe & in utroq; ſpi
rituoſa q̃dam motio euidenter fieri vĩ,ei ſimilis,q̃ in feruẽte muſto apparet. Simile quoq; & in
panibus quotidie fieri vĩ:cum.n.remiſta aquæ tritici farina, miſto illis & fermẽto, mediocriter
macerari permiſerint,fermẽtatio fieri vĩ, fuſa ſimul & intumeſcente,q̃ fermentatur,ſubſtantia.
Quapropter & urinæ,quę fermentantur,ut prorſus craſſiciẽ notabilẽ habeant:oportet, deinde
& in ea leuẽ quãdã efferueſcentiã,qđq; pars ſpirituoſa motionẽ nacta,tumorẽ habeat maiorẽ,
q̃,cũ excerneret,habebat. Quòd aũt urinæ eiuſmodi fiãt perturbatis,agitatisq; crudis humori-
bus,in cõmẽtarijs De iudicationib⁹ didicimus. Prẹterea ante dictus æger forſan nõ multo poſt
repẽte defunctus,qõnẽ ſcriptori mouit,An oẽs ita affectos repente morituros dicere oporteat,
necne. Cõſtat uero,& quo nã pacto nos rñdere oporteat ita ĩterrogãtib⁹,ut ꝓnũtiauit ſcriptor,
An hi repente moriãtur? rñdebim⁹.n.ueriſimile eſſe hoĩem mori repẽte ſtrangulatũ:nẽpe id ex
aſthmate ſignificatur. Sed,q̃ nã fuerit affectio,in qua efficitur hoc ſymptoma,eſt diuinãdũ:ꝙ ni-
hil fuerit locutus author. Nẽpe & ob flatus, pituitæq; multæ ex capite in pulmonis brõchia per H
aſperã arteriã delapſum,atq; ex pleuritide in ea translata,& pure multo propter affectionẽ aliã
mediũ inſtrumẽtorũ duorũ occupãte locũ,aſthmatica acuta oriẽ ſpirãdi difficultas,crebeſcen-
te admodũ reſpiratione, & ualde ſeſe dilatãte thorace. Cũ igiẽ fuerit talis difficultatis ſpirandi
ſpecies,rubẽs iure optimo reddet facies. Si uero & capitis dolor ſimul fuerit, nil miri,ſi ualde ru
bẽs fuerit: oẽs ſiq; dẽ in morbis eiuſmodi capitis dolores cũ caliditate multa fieri conſueuerunt.

41 Ceruicis dolor malum in febre omni, ſed peſsimum, quibus inſania ſperatur.

Particulare & hoc quoque,tanq̃ uniuerſale,ſcripſit. Nam,ſi dolor,uel ꝓp affectum cerebrũ,
†*Vel membranas, quæ circa ipſam (dorſalẽ medullã) ſunt. quemadmodũ & inferius in commento 43.*
uel ſpinalem medullam,† uel ipſas cerebri membranas ꝛoriatur, malũ eſt ſignũ:ſi uero affectis,
quæ extrinſecus uertebras circũiacent, partibus enaſcatur, malũ nõ eſt. In quibus autẽ inſaniæ
ſpes eſt, quæ nam affectio deterior eſſe poteſt, quàm ea, quæ cum inſania exiſtit?

41 Febres cum comate, labore, lucis turbulentia, uigilijs, & ſudoribus, malignæ.

Ex ſupra dictis manifeſta ſunt, quæ hic dicuntur: nempe catalogum malorum ſymptomatũ
efficiunt: nullamq; ut ſimul fiant, habent neceſſitatem.

Ex

A 43 *Ex dorſo frequentes horrores celeriter in aliam tranſeuntes conditionem, implacidique, urinæ interceptionem doloroſam indicant.*

Præfinita in uerbo, implacidi, priore dictionis parte, ſecundã efficere licet, urinæ interceptionẽ doloroſam indicant, quaſi ita dixerit: Ex dorſo frequentes horrores celeriter in aliã tranſeũtes cõditionem, implacidi, ſunt, atq; adhuc urinę ἀπόλυψιν, quod eſt, ἐπίσχεσιν, id eſt retentionẽ, indicant. Sed melius eſt, ꝙ urinarũ retentio ex dictis oĩbus ſignificetur, protuliſſe. Conſtat ſiquidẽ uidiſſe ægrũ quẽdam † affecto in lumbis dorſo, uel ijs, quæ circa ipſos ſunt, membranis, ꝛ vel utroque: deinde affectus participatione urinarũ interceptionẽ doloroſam habuiſſe: nẽpe, ꝙ, ꝙ celeriter tranſmutantur horrores implacidi, ex dictarũ partium phlegmone fiãt, ueriſimile eſt.

† *Affecta dorſa li medulla, quæ in lumbis eſt, vel mẽbranis, quæ circa ipſam ſunt.*

44 *Qui cum faſtidio, & ſine uomitu exacerbantur, male habent.*

Debuit author adieciſſe, an nauſearent, necne: quidã enim nauſeant, & non uomunt; alij faſtidio correpti, nunꝙ nauſeauerunt: quos per præſentem dictionem ſignificare mihi uidetur. Bifariam enim cum ἀσωσία, id eſt faſtidioſi, fiant, uno modo, cum uirtus à corpore grauatur, nul-
B lamq; figuram facile feſtinet: altero modo, cum os uentris à paruis mordetur humoribus: priores pernicioſe afficiuntur: nauſeabundi ſunt poſteriores.

45 *Refrigeratio cum duritie ſignum pernicioſum.*

Duobus modis corpora indurantur, interdum quidẽ cum in imo tota uehementer refrigerãtur, interdum uero cum ualenter exiccantur. Refrigeratio autẽ, ſi ita uiolenta fuerit, ut tota omnino refrigerentur corpora, indureſcantque, extinctionis ſignũ exiſtit: ſi uero, & ſiccitatẽ acceperint, nomine utroque ſignum graue eſt. Quòd ſi in ſolis acceſſionibus id fiat, moderatius indicat malum: ſi diutius permaneat, maius: ſi uero perpetuo, in foribus mors eſt.

46 *Si ex uentre tenuia non ſentienti ægro exierint, ſi apud ſe ſit, malum, ut hepatico.*

Bene fecit author, cũ adiecit, ut hepatico: nẽpe & nos tenuia excremẽta morſu carẽtia hepaticis nõ nullis fieri * narrauimus: quanꝙ talia excremẽta, magna ex parte mordeãt. Videt igr̃ in his, uel nõ generari bilioſos humores ob caliditatis hepatis imbecillitatẽ, uel nõ defluere ad inteſtina. Si uero proprie orationẽ, nõ ſentiẽti ægro, intellexerimus, dixerimusq; nũc ab authore
C factũ eſſe ſermonẽ de ijs, ꝙ inuoluntarie excernuntur, & nõ de morſu carẽtibus, abſurdum quippiã cõtinget: Nẽpe cũ duobus modis inuoluntarie excernat æger, aut ꝙ mẽs ægrotet, aut ꝙ partes ꝙ quas excretio fit, minime ſentiant: ꝙ mens quidẽ nõ ægrotet, explicauit, inquiẽs ἐόντι παρ' ἑαυτῷ, qđ eſt κατανοοῦντι, & σωφρονοῦντι. i. & apud ſe fuerit, cognouerit, & ſapuerit: reliquũ uero nõ ueriſimile exiſtimãdũ: fruſtra. n. ĩ ſermone dixerit de excremẽtis, tenuia, cũ partes ĩſẽſibiles in oĩbus, ꝙ ꝙ ipſas trãſeũt, inſẽſibiliter ſe hẽãt: nullũq; aliud in dictione ſcriptũ ſit ſymptoma, quod neruorũ affectũ indicare poſſit. Nẽpe hæc oratio, ut hepatico, alijs quidẽ tenuibus excremẽtis iuncta eſſe põt: neruorũ uero noxã inferre per ſympathiã non põt, ꝙ ſolũ tũ cerebro, tum ſpinali medullæ, neruorũ propagines cõdolere uideantur. Neq; n. ſympathiam huiuſmodi hepati ſuccedere uidimus: neq; id natura commonſtrat uiſceris, quod minimis neruis participat.

* *Aliter, audiuimus, vel qđ tale.*

47 *Si uomitus exigui bilioſiq; fuerint, malum, tum aliàs, tum ſi ægri ſuperuigilauerint: narisque in his ſtillans, malo eſt.*

Excerni pauca in ægris unum quoddã ex ſignis eſt, quæ ex toto prauitatem habent, ſiue ſanD guis per nares excernatur, ſiue deorſum per uentrem: ſiue per uomitus tale quippiã, quod ſuperfluum ſit, excernatur: idem & in ſudoribus eſt, & ijs, quæ per uterũ excernuntur: nihil etenim eorum, quæ decretoria exiſtunt, exigue ſecerni conuenit. Sed, quæ ita uacuantur, oĩa duorum alterum ſubeunt: nam uel, ꝙ non queant tolerari ob copiã, ab affectis effunduntur partibus: uel imbecillitatem oſtendunt naturæ, quæ proponit quidem ſuperflua excernere, ſed nequit. Hoc igr̃ uniuerſali intellecto, particularia inuenire oportet: idq; eſt, qđ nunc de bilioſis pronunciat̃: cui adiecta eſt ex ſignis proprijs uigilia, quæ bilioſos cõſequitur humores, & nõ pituitoſos: nempe cataphoræ in talibus fiunt, nõ uigiliæ: Cum igitur pituitoſi exiguum uomatur, longiusq; & tardius ſolito dormire uideãtur, ex cataphoricis morbis quempiam expecta, ſeruans in memoria aphoriſmum illum: ‖ Somnus & uigilia, utraque, ſi modum excedant, malum.

2. Apho. 3. & 7. Apho. 67. Ext. ord. 11. c. Et 60. c. Apho. 67.

48 *Si mulieribus à partu alba cum febre retineantur, ſurditas q; fiat, at ꝙ lateris acutus dolor, pernicioſe uehementer inſaniunt.*

Quod item nunc dr̃, ueluti & quod antea eſt dictum, atq; alia multa, quæ in hoc libro ſcripta ſunt, uniuerſalibus ſubiecta ſunt theorematis. Non. n. in albis ſolum, ſi eorum, quæ à partu uacuantur, retentio fiat, praua eſt tũ cauſa tum nota, uerũ quoq; in bilioſis, & ſanguine ipſo: nempe λοχία purgatio eſt, atq; etiam ex nominis ratione purgatio alienorum, quæ geſtationis uteritẽ

pore

pore in venis aceruata ſunt:abſumpto quidē in fætus alimentū utili,qui in ipſis erat,ſanguine, E
ſed permanente uitioſiore,qui ſingulis menſibus antea per uterū excernebatur.Cū igitur is uacuatus,nō fuerit à mulieris puerperio,aut uterum ipſum in phlegmonem agit magnā,aut ad ſuperiorem aliquā ſedem uectus,parti excipienti proprium affectum, periculumq́; infert: ad quā autem peruenerit,mox apparentia ſymptomata indicabunt,quomodo & nunc tū thorax, tum caput,uitioſum ſanguinem ab utero ſurſum latum exceperunt.

49 In ardentibus febribus cum aliquantula perfrictione, deiectionibusq́; aquoſæ bilis multis, oculorū peruerſio, ſignum malum tum alias, tum ſi catochi fiant.

Rurſus hoc in loco malorum tum ſignorum tum ſymptomatum catalogum fecit:quorū ſingula ſeorſum & per ſe ab Hippocrate praua eſſe didicimus, in morbis quidem febrē ardentē, in deiectionibus vero hydatochola.i.aquoſæ bilis excrementa.Signorum autē malorum, quæ oculis obuenire ſolent, unū exiſtit & peruerſio. De catoche.i.detentione,occupationeq́; q̄d dicere attinet?Si igitur ſignorum prauorū nomina omnia recenſere uoluit,longe plura prętermiſit,q̄ recenſuit:Si uero tanquam congerię unam,non ſunt generis eiuſdem,quæ dicta ſunt.Nam febris ardens cum refrigeratione,grauiſſimū eſt ſymptoma:Quæ uero deijciuntur,& planè omF
nia,q̄ in oculis contingunt,diuerſi hæc ſunt generis: Catoche uero generis alterius ſymptoma exiſtit:*Palpebrarum peruerſiones rurſum alterius ſunt differentiæ.

**In antiquis legitur, Τῶν ὀφθαλμῶν.i.oculorum.*

50 Subitaneæ apoplexiæ ſolute ſuperfebrienti diutinè, pernitioſæ: vt Numenij filio.

Declarauit quidē & hic ſeſe ex ægro uno ad uniuerſalem peruenire enunciationē, unaq́; ex conſuetis quippiam circa dictionem facit.Nam ἐπιπυρεττήναντι λελυμένως.i.ſolute ſuperfebriē ti,dixit,à proprijs nominibus diſcedere conſtituens:ut curioſarum expoſitionū materiam ſophiſtæ haberent.Porrò & in hoc loco ſunt, qui in apoplecticis aduerbiū λελυμένως p μετρίως ideſt mediocriter,intelligunt:alij trāsferunt in ꝓprie dictas paraplegias, in quibus ad partiū aliquarum immobilitatē,ſenſusq́; priuationem decumbit morbus.Nempe & has apoplexias nūc dixiſſe nolūt per abuſum:poſtea,cū hæ bifariā fiant,ut Eraſiſtratus in cōmentarijs de reſolutione ait(nam hæ dearticulationes contrahunt cōtenduntque,aliæ uero exoluūt laxantq;)ſpeciē paraplegiæ in neruoſorum corporū exolutione , & relaxatione conſiſtentē ab eo nunc dici aiūt. Sed in talibus omnibus neruoſi generis affectibus,cū ob pituitoſos & frigidos fiant humores,ut ſunt tum apoplexiæ, tū paraplegiæ,febris calida ſuperueniens,non modico adeſt iuuamento. G
Quæ igitur in aphoriſmis dicta ſunt,hic nos docet: ‖ Febrē ſcilicet a conuulſione fieri melius,q̄ »
2.Ahpo.26.Ext. ord. 16.b à febre conuulſionem. Item : ‖ Si ebrius quiſquam repente obmutuerit,conuulſus moritur,niſi »
5. Apho. 5. Ext. ord. 37.f febris prehenderit:uel,ubi in horā,qua crapulæ ſoluūtur,uenerit,loquatur.Accidit itaque,ut di »
ctio oſtēdit,Numenij filio,ꝙ oborta apoplexia,nō acuta & calida,ſed debilis & diuturna ſubſecuta febris nihil profuerit.

51 Ex lumborum dolore ad cor recurſiones febriles cum horrore, aquoſa tenuia & multa euomentes mente aberrantes, uoce priuatæ, nigra uomentes, moriuntur.

Cōgeſta ſūt & hoc loco praua & multa ſymptomata,atq; unà inepte ꝓnūciata.Nā recurſiones dixit,& uomētes,& mente aberrātes,ubi ægros & uomētes & mente aberrantes dicere debuiſſet.Tu uero,qui ſymptomatū ſingulorū uires nouiſti,nō magno negocio inuenies ad quantum periculum æger veniat: hoc uero in calce prognoſtici ſufficienter admonuit Hippocrates.

52 Oculi clauſio in acutis, mala.

Iam ſupra inter plurium ſignorū aceruationes(quas ſyndromas empirici uocant)oculi clauH
ſionem ſcripſit.Sunt,qui κατάκλασιν per α,& non κατάκλισιν per ι ſcribūt,nō magno ſanè circa amborum ſignificata exiſtente diſcrimine:uult enim oſtendere palpebram,uel confractam, uel clauſam:in quo duorum alterum,nam uel robur contentionemq́ue claudentium ipſam partium,uel imbecillitatem aperientium,ſequitur affectio.

53 An in faſtidioſis, nō uomētibus, & lūbos dolētibus, ſi ferociter delirauerint, ut nigra exeāt, ſpes ſit?

Ad hoc quoq; prōpte tibi rñdemus,ꝙ nō oībus,ſed q̄buſdā id erit,ut ſupra eſt demonſtratū.

54 Fauces dolentes, graciles cum implaciditate, ſtrangulantesq́; acutæ, pernicioſæ.

In Prog.com.3. t.16.4. 209.2 Memineris,uelim,eius orationis,quæ in prognoſtico eſt,hoc principio:‖ Anginæ grauiſſimæ ſunt, & celerrime enecant, quæ neq; in faucibus , neq; in ceruice conſpicuum quippiā habent, »
plurimum uero doloris inferunt,ac ſpirandi,q̄ non niſi recta ceruice fit,difficultatē. Nēpe hinc »
uiri docti interpretationem rerum earum,quas promit,comparare poteris cum interpretatione errantis in concurſionibus,propterea,quòd eas ad uniuerſale reducere nequeat.Nam Hippocrates, & nomen affectionis prius dixit, & differentias omnes continua ſerie receſuit, à

grauiſſima

A grauiſſima earum exorſus,cuius nunc dictionem adnotaui. Qui uero librū hunc ſcripſit,primū quidem peccauit,fauces ſtrangulantes inquiens,cum angina ſtrangulās dicere debuiſſet. Neq; .n.eſt dicendum,ꝙ parte affecta pro affectu ſit abuſus : primo.n.neq; ita affectis affectæ quippiā ſunt fauces,ut Hippocrates oñdit, grauiſſimas inquiens eſſe anginas,quæ neq; in faucibus, neque in collo conſpicuum quippiam efficiunt:qui aūt prorrheticū hoc ſcripſit,ait,fauces dolentes graciles,nempe uox,ἰσχνὴ.i.graciles,idem pōt,quod nihil conſpicuum habere. Adiecit mō hoc fruſtra,cum implaciditate,qđ alterius ſymptomatum generis exiſtit:deinde & uerbū, ſtrangulantes.Qui quidem librum hunc ſcripſit,indiſtincte,& cōiter eſt locutus ; Hippocrates uero proprio dīæ noīe appellauit,inquiens, orthopnœam.i.rectam ſpirandi difficultatē inferre ipſas.Vocant aūt cum ipſe, tum cæteri oēs orthopnœam, illam difficultatis ſpirandi ſpēm, in qua iacentes ſuffocantur,& vix recto thorace ſufficiunt† nihil dilatato dorſo.Nam,cū aſpera arteria principiū a gutture hñs in pulmonem diuidatur,quoties quidem thoracem cum collo recte extendimus,arteriam ipſam dilatari contingit,atque ēt,quæ ex ea in pulmones diſtibuuntur, pro pagines oēs:atq; interim regionē augeri eis internā.Ob id ſanè,& in peripneumonijs orthopnœa fit,& in appellatis aſthmaticis affectibus:ob id ipſum & in grauiſſima angina,in qua phleg Bmone obſeſſi interni muſculi gutturis, uiam reſpirationis intercludunt. Intenditur autē & hmōi affectio cubantibus,ſuſcipiente augmentum anguſtia: Præterea & anginarum dīias alias in prognoſtico ſcripſit Hippocrates tum euidentiſſime, tū accuratiſſime in ea libri parte, in qua dicta a me nunc,recenſetur dictio.In hoc aūt prorrhetico, & ſi faucium ſæpius meminit libri author, nihil tamen nos,quod manifeſtum,articulatumq; ſit,de his,qui inibi ſunt, morbis docuit.

† nullā rei innixa dorſa.

55 *Quibus ſpiritus retrahitur,uoxq; ſtrangulabunda eſt,& uertebra intro fugit, his in fine uelut contrahentis cuiuſpiam ſpiritus redditur.*

De ſpirandi difficultate cōmentarios ſcripſi,quot in ſingulis ipſarum dīiæ oēs ſint, demonſtrans:quænam item cauſæ cuiuſq; effectrices,& quod ſignificare natæ ſint. Demonſtraui quoque & in eiſdem cōmentarijs eas,quæ ab Hippocrate in legitimis ipſius libris dictæ ſunt, ſpirādi difficultates:neq; ſanè dīiam ullam reperi,qua ſpiritus retrahitur, neq; ab Hippocrate didici:atq; ob eam cām,quod nam difficilis reſpirationis genus dicat libri author,perueſtigaui.Sūt ſanè & aliæ duæ orationis huius ſcripturæ,quarum hæc quidem ſignat, ab altera parū quidem uoce euarians,ſed intellectu eodē. Nempe in ea,uocē ἀνέλκεται.i.retrahitur,litera ω interiacet C poſt duas primas literas α & ν,ut dictio talis ſit, quibus ſpiritus ἄνω ἕλκεται, id eſt ſurſum trahitur:ualde recedentes,Recentiores autem quidā ἀνέρχεται ſcribūt,nullo ex antiquioribus agnoſcente ſcripturam:de qua quidem circa finem agemus:de prioribus uero,quæ tum certorū,tum confeſſorum ſunt,conſiderabimus:de quibus qui,quod ꝓbabile eſſet,diceret,ne unū quidē reperi:alios vero palam conuiciantes:quēadmodum eos,qui in uocē ἀνέρχεται tranſcripſerunt,ſi quidem quaſi priores ſcripturæ ſine præſidio eſſent,ad tranſcribendas eas acceſſerūt. Videt autem mihi author,ſpiritum retrahi,uel ſurſum trahi,dicere,quē ſuperius tū promptum, tum ſublimen dici aſſerui:cum uidelicet thorax inter inſpirandū partibus ſuperioribus magnā efficit reſpirationē,ita ut ſcapulæ moueri uideātur:&,quā ob cauſam, qui ſuffocantur,oēs hoc reſpirent pacto,demonſtraui. De ijs item,qui ſtrangulatione afficiuntur nō propter pulmonis anguſtiā, neq; propter muſculorū gutturis inflammationem,ſed propter eorum,qui gutturi quidē & ſtomacho ſubiacent,anterioribus autē partibus ſpinaliū muſculorū ſuperiacent: tum ſupra in hoc ipſo prorrhetico libro recenſui,tum in ijs, quibus ſecundum epidemiorum librum expoſui, ubi » inquit:Erant autem angina laborantiū affectiones eiuſmodi: Ceruicis uertebræ ad interna uer » tebātur,alijs quidem magis,alijs uero minus:exteriusq; ceruix euidentem oſtendebat cauitatē: D dolorēque,qui hac parte tangebatur,ſentiebat.Erat etiam cuidā ſub ea uertebra, quam dentē » nominant,ſed nō adeo eſt acuta.Quòd autē uertebram ſecundā totam à parte dentem appellauit,uel ſolam ipſius propaginem illā,quam non nulli dentiformem,alij planè dentē, ꝙ canino denti appellato ſimilis quodāmodo uideatur,conſtat oībus.Quia aūt,ubi dixerit,erat aūt cuidā ſub ea uertebra,quā dentem noīant,adiecit,qđ non ſimiliter acuta eſt,oſtēdit,qui hæc ſcripſit, uertebram hanc periculum non ſimiliter īferre acutum : Veluti &,cū in aphoriſmis puerorum » affectiones recēſens dixit,Vertebræ,quæ in occipitio,ad interna luxationes.nō aliā intelligere oportet uertebram,q̄ eam,quæ dicta eſt.Cū enim adiacētes partibus anterioribus muſculi, uel inflāmati,uel quouis modo intēſi uertebram totā ad ſe traxerint,poſterior ſedes cauatior uidetur,cōprimitur autē guttur,& ob id ſtrangulantur ægri.Talis autē angina rariſſime cernit.Nūc igitur uertebra ipſa ἐγκαθεῖσθαι.i.intro fugere, dicta eſt. Periculum autē affectus per propoſitā dictionē eſt demonſtratum,cum inquit, his in fine ueluti contrahentis cuiuſpiam ſpiritus efficitur.In fine autē,cum moriuntur,ſignificat,uelut uero contrahētis, ꝙ morientibus his conuulſiua efficiatur reſpiratio,uehementer quidem trahente thorace,ſpiritu uero uiam ſufficientē nō habente,ſed per anguſtum foramen uiolenter inſpirato. Id igitur & ex uoce ἀνέχεται quidam ſignificari putantes,ſcripſerunt,quibus ſpiritus ἀνέχεται.i.cohibetur.

Capitē

56 *Capite dolentes, cum catoche delirantes, intercepta aluo, oculoq; feroci, & floreſcentes, in ſcapulas* E *rigidi fiunt.*

Supra demonſtrauimus, uirum huc ſignorũ diuerſi generis concurſiones, quas in ægro uno uel duobus conſpexerit, ſcribere: atq; ob eam rem ſæpenumero coniunctionẽ ἆρα. i. an, adijcit: quam ſi, & in hac dictione adieciſſet, ſatius feciſſet, dicendo, an in ſcapulas rigidi fiunt? Nẽpe capitis dolor caput ipſum affectũ oſtendit: aduerbium uero κατόχως. i. cũ catoche, cerebrum ipſum: quo & uerbũ, delirantes. Demonſtratũ eſt quoq; antea ſymptomata hmõi nequaq; controuerſa eſſe, quo pacto exiſtimãt quidã, fieri nõ poſſe aſſerẽtes, ut æger catocho laboret ſimul, & mente uacillet. Sed de his antea egi, cũ primã oĩum enarraui dictionẽ, atq; eum, ubi dr̃, Tremulæ, obſcuræ, blandæque & contrectabiles deſipientiæ, ualde phreniticæ: quocirca nihil ampli⁹ de his dicendũ vr̃, ſatiusq; eſt exponere reliqua duo hæc, quæ præſenti in dictione ſunt adſcripta: unũ quidem, quo ait, intercepta aluo: alterũ uero, quo dr̃, oculo feroci. Nempe aluus ἀπολελειμμένη. i. intercepta, quod eſt ἐπεχομένη, ideſt retenta, affectionis cerebri ſignũ propriũ non eſt: augetũ, & deteriorem ipſam reddit. Oratio uero, oculo feroci, de neceſſitate concurſioni adiecta eſt: nam, ꝙ κατοχοι proprie appellati tenſos apertosq; hẽant oculos, norunt tũ Archigenes, tũ Philippus: non, ut comatoſi, & cataphorici, clauſos: in his ſiquidẽ humiditas affectionis cauſa eſt, F neruorum diſſoluens firmitatem roburque, in illis uero, propter ſiccitatem tẽſio oritur. Quidã etiã ex noſtris cõdiſcipulis, cum aſſiduo diſciplinarum ſtudio ſe fatigaret, malo hoc correptus eſt. Iacebat. n. ueluti lignũ prorſus inflexus rigidusq; atq; extenſus, uidebaẽq; oculis apertis nos ita intueri, vt ne cõniueret quidẽ, nihil tũ loquebatur. Is quoq; tpe eodẽ, q̃ loqueremur, audire ſe dixit, q̃ q̃ nõ euidenter, clareque, nõ nulla itẽ, & memoria tenens referebat: præſentesq; oẽs ſeſe cõſpicere dixit, ita, ut quorundã actiones recordatus exponeret: ſed neq; loqui poſſe, neq; mẽbrum ullum mouere. Quare & in dicta cõcurſione exoritur ambiguitas, quo nã mõ adiectum ſit delirantes. Nam in ea dictione, ubi dr̃, Tremulæ, obſcuræ, blandæq; & cõtrectabiles deſipientiæ, non prorſus immotos eſſe ita affectos oſtẽdit. Quo igitur modo neq; in comate, deſipiẽtes, neq; in catochis prorſus immotos, demẽtiam, cognoſcere ualemus: ſic forſan uidit catochiſpeciem, ut immotum quidẽ, & concretum corpus totum eſſet, exiguum tñ homo quippiam loqueretur, unde dignoſci poterat deſipientia: uel deſipientiã, ueluti ducẽ, ſubſecuta eſt catoche, ſcribendumq; ſecundum eã expoſitionem, Capite dolentes, cum catoche delirantes. Fieri etiam poteſt, vt ſecundum primã ipſius conſtitutionem loquentibus ipſis declararetur deſipiẽtia: cõpleta uero catoche, non amplius loquerentr̃ ægri. Ἀνθηροὺς, uero. i. floreſcẽtes uocauit eos, ut par eſt, G ſicut paulo ante ἐξηνθρωπους. i. impenſe rubentes, nominauit: quod copiæ in capite unà cum caliditate collectæ ſignum fuerit: huic & antecedens capitis dolor, atq; ab hoc ſequens ὀπισθότονος. i. in ſcapulas rigor: ſed & hæc quidẽ in ipſorum generationem qui ſpiam prius ſignum acceperit, poſterius uero interceptam aluum ſemper capitis ſymptomatis exacerbantem.

† *Clarius & fidelius. Nam, quod in ea dictione dicitur Tremulæ, obſcuræ, & cõtrectabiles deſipiẽtiæ, non prorſus ĩmotos eſſe eos, qui ita affecti ſunt, ſignificat: quemadmodũ ſanè neq; eos, q̃ in comate deliranr: at in catochis, in quibus nulla prorſus adeſt motio, nec deliriũ cognoſci poteſt. Forte igitur uidit &c.*

57 *In oculorum peruerſione cum febre, & laſſitudine rigor, perniciosus: comatoſiq; in his malum.*

Demonſtrauimus ẽt ſupra, libri huius authorem p̃miſcere inuicem grauia ſymptomata: de quorum ſingulis, per ſe dicẽdum ſemel erat: cum, quoties plura inter ſe permiſceantur, grauius ægris quidẽ ex ipſis periculum reddi, nobis uero certiorem effici præſenſionẽ intelligere ualeamus. Nihil igitur noui nunc dictum eſt: nempe, quo nam in affectu peruerſio oculorum fiat, quænam item laſſitudinum differentiæ, & quãdo rigorem commode apparere oporteat, præterea quale nam coma ſit, & quæ nam cerebri affectio ipſum pariat, didicimus.

58 *In febribus ad hypochondrium dolores ſine uoce, ſudore ſi ſoluuntur, maligni: his ad coxas dolores cum ardente febre, & ſi aluus eruperit, perniciosum.* H

Dubitationẽ legentibus pariunt nõ obſcuræ dictiones modo, uerũ quoque, & ex p̃ſpicuis, q̃ cõtra euidenter apparentia pronunciantur; quædã mõ utroq; ambiguitatẽ inferunt: in quo genere p̃ſens dictio collocatur: exuperat tñ in ea, ꝙ, quæ in ipſa dicta ſint, minime his conſentiant, quæ in ægris cernuntur. Prompte igitur talẽ quẽdam ſermonẽ oſtendere præſens dictio vr̃: In febribus ad hypochõdria dolores cũ aphonia, ſudore ſi ſoluũtur, maligni. At, cũ falſum eſſe uideaẽ, ut ſolutiones cũ ſudore malignæ dicant̃, in hoc ipſo primo ambiguitas q̃dã nos occupat. Nã, q̃ abſq; ullo auxilio uel artis, uel naturæ ceſſauerũt affectiones, ꝙ infidã hẽant ſolutionẽ in cõfeſſo eſt: q̃ vero cũ tali quodam, qualis nunc ſudor dictus eſt, nõ firmiter ſolutæ eſſe videnr̃: contrario ſiquidem prorſus modo, quoties ſudore, vel aliquo alio naturæ auxilio nõ ſoluãtur, morbus malignus exiſtimatur. Atq; ob eã rẽ p̃babiliter quis deficere in ea dictione negationẽ non, aiebat, atq: ab eo, qui primus librum tranſcripſerat, prætermiſſam: qũo, & alia multa multoties in multis libris nemo negat, alia q̃dẽ p̃termiſſa, alia vero p̃mutata eſſe, nullo poſtea delictum emendare auſo. Verus ſiquidẽ erit ſermo, ſi ita ſcripſerimus: In febribus ad hypochõdria dolores ſine uoce, ſudore ſi non ſoluuntur, maligni. Sed pleriq; hominũ relictis tũ claris tum notis, ænigmatice pronunciatis oblectantur. Sũt etiã, qui patrocinari manifeſtis erratis, ſpecimẽ ſapien-

A ſapientię arbitrentᵉ,eorum inſtar,q̃ apud tribunalia rethoris obeuntes munus,manifeſte vel cę
dis,vel talis cuiuſpiã flagitij cõuictos à iuſta liberant pœna, iudices ipſos, cum ſermonum rudes
fuerint,& ſubdolas eorum uafricias ignorauerint,decipiẽtes,& mente uacillare facientes:Sic ſa
nè nõ nulli in præſenti oĩone ἀναύδ ως id eſt ſine voce, pro ἀλόγως id eſt ſine* ſermone,dici puta * *Potius uertẽ-*
uerũt:quia λόγος id eſt* ſermo,in φωνῆς,id eſt vocis,genere ſit.Dicitur autem apud ueteres φωνὴ, *dum eſſet, ſine*
non ita ſolum,uerum quoque ἀυδ ὴ:atq; hoc tranſlatu ἀλόγως ex ἀναύδ ως, ſignificari dicunt:quæ *ratione. ut etiã*
autem ἀλόγως.i.abſq; ratione, deſierunt,infida oĩa & ſuſpecta exiſtunt. At cum ſermoni huic ad *interpres mox*
uerſentur, & ꝙ tales excretiones malignæ dicantur,non infidæ:& ꝙ non abſq; ratione cum ſu- *inferius uertit.*
doribus ſoluantur, ut ipſe dixit:quidã alij ſapientia ualidiores,ſine ratione ſolui dicunt,nõ ſolũ
quæ nullo auxilio uel artis,uel naturæ facilitata ſunt, uerum quoq; & hæc facta q̃dem,ſed nõ ꝓ
magnitudine morbi: tanquã ſcriptor exiguum factum ſudorẽ dixerit,& ſi abſq; ulla adiectione
ſcripſerit, ſudore ſi ſoluuntur,ſubintelligendum aũt,modico,aiunt.Forſitan vero & alius q̃ſpiã
audacius cæteris pronuncians,multo,& immoderato,ſubintelligendum volet:deinde pueris tũ
rudibus indoctisq́; tum diſciplinæ oĩs inexercitatis, multa de ſymmetria nugatus,aliquis ſapiẽs
videbitur.Quòd ſi prorſus his licet oĩoni,ſudore ſi ſoluuntᵉ,eiuſmodi dictionem adijcere:multo
B melius erat adiecta ſyllaba, non, ſcripta oĩone,ſi non ſoluuntur,à negocijs nos extricare: nam
hypochondriorũ cum febre dolores,quos ſudor nõ ſoluit,maligni exiſtunt.Re ipſa igit oſtendi
& nunc, qũo iam ſæpius in obſcuris multis dictionibus nihil quidem eorum, quæ non nouimus,
ab ipſis doceri, ſed inſumi tps veluti in ænigmatis, ſi,q̃ nouimus,dictioni accommodauerimus.
Itaq; & quod in fine dictionis recenſeᵗ, nõ paruam habuit qõnem, quare,ſi uenter κατασβαγῆ,
quod eſt ἀθρόως ἐκκριθῆ πολλά, id eſt cõfertim multa excreuerit, lethalem morbũ indicabit. Nã, 2.Aphor.23.Ex.
ut inquit Hippocrates, ‖ Deiectiones multitudine æſtimandæ non ſunt, ſed ſi talia deijciantur, ord.10.c.
qualia conueniunt,& æger facile tolerat.Hic quidem ſermo,ꝙ & manifeſtus ſit,& uniuerſaliter Et in libro de hu-
quippiam doceat, contemnitur:q̃ uero ænigmatice dĩr,ſophiſtis quidem iure affectantur,vt di- mo.
ſcipulos mirum quippiam docere videantur: diſcipulis uero,ꝓ primarum diſciplinarũ,in qui
bus antiqui pueros alebant, ruditatem:inexercitata aũt horum cogitatio neq; quæ dĩr,aſſequi
tur, neq; ueritatem in ipſis diſcernere põt.Nã quis ſine limitatione de erumpente aluo pronun
ciationem aliquam audiens,non continuo ſermonem incuſat,tanquã nihil docentem?Nempe
aluus in quouis morbo erumpens, ſine quidẽ coctionis ſignis, quæ ſæpius audiuiſti, nihil iuuat:
ſi uero implacidius operata fuerit, p̃ter id, ꝙ nihil iuuat, noxã ẽt attulit:cum his uero iuuat, ma-
C gisq́; ſi contriſtans humor uacuetur:atque adhuc magis, ſi æger poſtuacuationem placidior ſit
certiusq́; cum in die iudicatorio apparuerit quippiam,quod per indicem ſignificatũ fuerit.Qui
ergo hæc nouit, dictam dictionẽ neglectui habet,atq; alias oĩs,quæ particularium ſymptoma-
tum, uel morborum mentionem faciunt.Nempe,in quibus aluus erumpit,vel morbis,vel ſym-
ptomatis, ſi cum eis,quas nuꝑ dixi,fiat limitationibus,ſecurã efficit cognitionem:abſq; eis autẽ
limitationibus nunquam uerus erit ſermo,qui erumpẽtem aluum,vel iuuare,vel nocere aſſerit.
In oĩbus ſiquidem utrunq; fit: at in definitis limitationibus nihil eſt dicere,in hepatis quidẽ in-
flammatione vitioſum eſſe ſymptoma erumpentem aluum, in alio uero quodam bonum: ve-
rum in omnibus(vt dictum eſt)& bonum,& malum fit cum proprijs limitationibus.

59 *Quibus uoces cum febre deficiunt poſt iudicationem,hi trementes & comatoſi pereunt.*

Hæc itẽ dictio ijs,q̃ in obſcuritatem de induſtria nituntur,ſimilis exiſtit. Quidã.n.verbum,de-
ficiunt, de ſolis vocibus intellexerũt: alij uero, & febres vocibus adiecerũt,dictũ eſſe aſſerentes,
ꝙ vtręq; deficiãt, & voces, & febres:vt ſermo talis ſit:quibus apparẽte ſoluta febre aphonia fit,
& poſt iudicationẽ,hi trementes & comatoſi pereunt.febribus ſcilicet nõ ſine ſignis,ſed cũ ma-
D la iudicatione, viſis deſijſſe. Conſtat aũt malas dici iudicationes,q̃ cum naturalibus vacuationi
bus, vel abſceſſibus factæ, non ſolum ægros nihil iuuerunt, verum quoq; & deterius hĩe,quam
antea, fecerunt. Alij autẽ non vocẽ cũ febre, ſed ſolã uocẽ,deficere exiſtimantes,totũ ſermonẽ
ita efficiunt: quibus voces manente febre deficiunt, ſi id fit poſt iudicationẽ, hi trementes ſimul
& comato ſi moriunt. Atq; rurſus in p̃ſentiarũ diſcordia alia inter expoſitores orta eſt. Quidã.n.
aiunt, qñ ex prædictis tremẽtes fiunt, perire hos tũ comatoſos,tũ trementes:alij aũt comatoſos
factos ita interire.Nemo aũt inter eos ex rerũ natura logicã ſcripſit demonſtrationẽ,neq; atte-
ſtantem experientiam oſtendere poteſt:neque enim ex prædictis,& trementes,& comatoſi ma
gna ex parte interire videntur.Quòd ſi quidam rarenter tales fiant,ab artis parte tum prorrhe-
tica deſciuerunt: non enim ad prædictiones talibus vtimur, ſed ijs,quæ uel aſſidue,vel vt pluri-
mum fiunt: immo vero & ijs, quæ ambigue contingunt, non tamen raris:nullus enim vult,ſæ-
pius animi voto fruſtratus,ſemel aſſequi,quod perijt.

60 *Quibus deurentia, fatuitatem inferentia, inducentia catochen, variantia hypochondria, ventre, tumidi, cibis intercluſi, cum* ſudoribus, an his turbidus ſpiritus, & genituræ quippiam ſimile ſuperueniens, ſingultum indicet, ventrique ſpumoſa, tum bilioſa procurrant? Emictum in his ſplendidum iuuat, & uenter his perturbatur.*

Aceruauit iterũ hoc in loco affectionum diuerſi generis ſymptomata, in quibus nullam artifi E
cioſam doctrinam eſſe ſupra demõſtrauimus. Oĩa ſiquidem, q̃ in ęgro ſunt, contemplari, nihilq;
neq; negligere neq; ocioſe inſpicere, oportet: ſingulorũ uero horum vires ſeorſum diſcere cõ-
uenit: Vt uerbi grã, uerbi καυσικὰ. i. deurentia, q̃d primum oĩum dictum eſt: nẽpe intelligi poſ-
ſunt affectiones cauſticæ. i. deurentes, quaſi calidas & urentes dixerit: poſſuntq́; & eiuſmodi in-
telligi excrementa, quorum uirtus eſt, morbum & acutum, & uelocis iudicationis reddere, ꝑ-
rea & periculoſum, ſi vehemẽter talia fuerint. Μεμωρωμένα autem. i. fatuitatem inducentia, uocat,
quæ μώρωσιν. i. fatuitatem, menti inducunt: ea aũt eſt ſymptoma citra delirium ęgros naturalibus
fatuis ſimiles reddẽs, quales etiam ex ijs, qui dicuntur cõſeneſcere, nõ nullos fieri nouimus. Cui
pathemati ſimile quidem eſt, q̃ q̃ non idem, q̃d uocant ἄγνοιαν. i. ignorantiam: de qua & Thucy
dides ſcripſit in ijs, qui ex peſte ſeruati ſunt, hoc pacto: Ignorauerũt q́; tum ſe ipſos, tum familia-
res. Quo aũt modo differat τῆς λήθης. i. ab obliuione, non eſt, ut in præſentia cõſideremus, neceſ- "
ſe. Cum autẽ κάτοχα. i. q̃ catochen vocatam inferãt, intelligamus, alij morbos ſtabiles, firmoſq́;
& ueluti κατεχομένους. i. detinẽtes, appellata eſſe catocha dicũt. Variantia item, aſſiduas cõtraria
in ſymptomata permutationes facientia, q̃dã intellexerunt: ſeparantesq́; à uoce hac, hypochõ
dria, vno cõtextu legunt, ventre tumidi. Alij aũt vno ẽt contextu legentes, uariantia hypochõ- F
dria, per ſe rurſus legunt, ventre tumidi: aiuntq́; uariantia, de hypochondrijs dici: nã, ut antea in
his, q̃ in toto corpore ad contraria fiunt, tranſmutationibus dixerunt, ſic in hypochondrijs fece
runt. Qui uero totã hanc copulant dictionem, hypochondria ventre tumidi, ſignificari aũt eos,
qui præter naturam his partibus intumuerunt. Qũo & per orationẽ σίτων ἀπολελαμμένοι. i. cibis
intercluſi, cuius deinceps meminit, nõ nulli quidem ἀνορέκτους. i. cibum auersãtes, dictos eſſe a-
iũt: ac ſi dixiſſet, à ciborũ exhibitione ἀποκεκλεισμένους. i. excluſos: Alij eos q̃ ſũt ἐσχηκότες τὴν
γαστέρα. i. ventrem habent retentũ: nempe & in libro de uictus ratione in morbis acutis ‖ vocem
hanc de deiectionibus dictã eſſe aiũt. Præfatus igit hæc oĩa, q̃ librũ hũc ſcripſit, adiectoq́; in cal
ce, cum * ſudoribus, q̃d & ipſum totius corporis ſudorẽ exiguũ ueluti νοτίδα. i. humiditatẽ ſigni-
ficare põt, uel eũ, q̃ thoracẽ & caput ſolũ occupat, his ſuperintulit ænigmaticã adhuc magis, q̃
ea ipſa, dictionẽ, inquiens, An his turbidus ſpiritus, & genituræ q̃ppiã ſimile ſuperueniẽs, ſingul
tum indicet? nẽpe & hic θολερὸν πνεῦμα. i. turbidum ſpiritũ, ueluti iam antea, ambiguũ habere in-
tellectũ reperimus. At in ea q̃dem dictione, turbidũ ſpiritum, ab eo de expiratione dictũ eſſe, ut
enarratũ eſt, veriſimile uidebat: nũc aũt & ipſum de ructibus dictum eſſe quidã nos exiſtimare
iubent, qũo alij de flatibus. Diximusq́; antea uerbũ θολερὸν à quibuſdã δυσῶδες. i. graue olens, & G
ab alijs ἀτμῶδες id eſt uaporoſum, intelligi: qũo & θαλερὸν quidam per α ſcribentes, id eſt veluti
θᾶλλον. i. germinans, & ἀκμάζον. i. florẽs. & μέγα id eſt magnum, dictũ eſſe aiunt. Præ dixi quoq; &
Hippocratem ſæpius in libris, qui oĩum doctorum conſenſu ipſius legitimi cenſentur, alias alibi
difficultatis ſpirandi dr̃ias cum enarrauit, in ſcdo & ſexto epidemiorum oẽs deinceps, nuſquã
tñ turbidum nominaſſe ſpiritum, ſicuti neq; turbidum ſingultum, neq; turbidum flatum, neq; a-
liud quippiam tale. Magis ẽt ænigmatice & hoc, genitur̃ quippiam ſimile ſuperueniens, dictũ
eſt, ſiue urina fuerit, ſiue deiectio. Poſt hæc, & quam ob cauſam adiecerit, ſingultum ſignificare
& turbidum ſpiritum, & genituræ quippiam ſimile ſuperueniẽs, difficile eſt reperire: nempe in
ſymptomatum cauſis ſingultum fieri demonſtrauimus, cum uenter ad excernenda ea humida,
quæ tunicis obſtinatius adhærent, mordentesq́; habent vires, excitatur. Non contentus aũt au-
thor ſymptomatum multitudine, deinceps adiecit: ventriq́; tum ſpumoſa tum bilioſa προσδιέρ-
χεται. i. procurrunt? q̃d & ipſum rurſus bifariam ſcribunt, alij quidem in prima ſyllaba σ adijciẽ
tes, alij auferentes: q̃d ſi adijciẽdum ſit, tp̃s prædicto ſuccedens ſignificabit: ſi uero auferẽdum,
quod præcedit. Nõ eſt tñ par, neq; ſimile alterum alteri ſuccedere, aut præcedere: nempe, quod
præcedit, ſignum erit futuræ excretionis: q̃d uero excernitur à præcurrente nunciabitur. Cum H
igitur tanta in his oĩbus exiſtat obſcuritas, neq; ex ijs, quæ poſt ipſa inferuntur, licet quippiam
ad pręſentium explanationem accipere, ſicut neq; ad illa: inquit. n. Emictum in his ſplendidum
iuuat. Duplex autẽ & in hoc ſermone eſt obſcuritas: vna quidem eſt, quid nam λαμπῶδες id eſt
ſplẽdidum, ſignificet, ſcriptum quidẽ ab aliquibus per duplex ππ, ab alijs uero per μ & π: altera
vero in hac or̃one, in his, nempe in quibus dicit an prædictis oĩbus accõmodabit, an vltimis? &
quibus nam vltimis? poſſunt ſiquidem etiam vltima dici oĩa, quęcũq; poſt principium dixit, an
his turbidus ſpiritus, & genituræ quippiam ſimile procurrens, ſingultum ſignificat? an ſola hæc
vltima dixit, uentriq́; tum ſpumoſa, tum bilioſa procurrant? Præterea his omnibus in fine adij-
ciens, uenter his perturbatur, atq; hic ſermonẽ abſoluens, nullius gratia videtur eorum, quæ in
principio ſunt, meminiſſe. Nempe fatuitatem inferẽtia, & inducẽtia catochen, magnã membri
principem animæ partem habentis, noxam indicantia, fruſtra dici videtur: & ſine deurentibus
quidem interficere ualẽtia, cum illis uero magis. At certe nihil de morte dictum eſt, ſicut in alijs
antea non paucis: ſed adiectis uariante hypochondrio, uentre tumido, & cibis intercluſis: copu-
lato inſup cũ his* ſudore, An his (inquit) turbidus ſpiritus & genituræ q̃ppiã ſimile ſuperueniẽs
ſingultum indicet? quibus nam his? quibus prędicta oĩa ſymptomata inſunt. Atqui cũ his omni

bus

Vox ἀπολελαμμένοι, librũ de Victus rat. in morb. acut. mihi plegenti non occurrit: niſi q̃s dicat Gal. velle innuere eum locum, ubi Hipp. inquit, ſed alia quidem uoce, ὁκόσοισι γὰρ σίτος αὐτίκα ἐγκατακέκλεισται, i. Quibus enim cibus intercluſus eſt. 7. 113. f. com. 1. t. 32. Hãc tamen uocẽ reperi. 2. Epi. ſect. 3. i hiſtoria Zoili, ubi Hipp. κοιλίην appellat, ἀπολελαμμένην. & etiam paulo inferiꝰ ait φλαύρως διατεθέντι τὴν κοιλίην ἀπελήφθη.

A bus turbidus ſpiritus factus vnà cum excretionibus genituræ ſimilibus ſingultum indicat, quodcunq; ergo uel vnũ ex dictis deficit, ſingultus non erit? Et forſan quis ſemel in annis pluribus talem cernet ægrum. Quod autẽ dictorum omnium eſt abſurdiſſimum, iam tibi referam. Cũ multos ægros ſim cõtẽplatus, & mille futura præfatus, neq; tũ experimento ſignis ex talibus ſingultũ adfuturũ noui, neq; ex rerũ natura indicatiue vel ipſe inueni, uel in ſcriptore aliquo legi. Sed preſens dictio ei, quod in ludo prouerbialiter dicitur, ſimilis eſt: Parturiebat monte, & murẽ peperit. Multa ſiquidẽ ubi recenſuit pathemata, alia quidẽ ſumme pernicioſa, alia his minus, alia vero mediocria, ſingultus prædictionẽ prius ſcripſit: deinceps ſplendidum, inquit, in his emictũ iuuat. Sed quibus nam, his, inquit? deurentibus ſcilicet, fatuitatẽ inferẽtibus, uel inducẽtibus catochẽ, uel quibus variantia hypochõdria, & uenter intumuit, vel cibus auerſantibus, vel quibus aluus retenta eſt, uel q bus * ſudor, vel quibus turbidus ſpiritus, vel quibus excretio genituræ præſentãs, uel ſingultientibus, vel quibus vẽter ſpumoſus & bilioſus προσλιπαλθεν. i. procurrit, qm̃ & hoc ipſum bifariam ſcriptum eſt, cum σ & ſine σ. Nam, ſiue quibus unum quodq; dictorum, ſiue quibus omnia dicta, eſſe aſſeritur, admittere eſt conſentaneum: nempe vox, his, ſingulis apte cohæret: quapropter omnino ſimul intelliguntur, & ſi dictum nõ fuerit. Nempe & vnum quod-
B que horum iuuat ſplendidũ emictum: atq; etiã, ſi duo, & tria, & plura concurrerint, auxilium his prẽbet. Mirum autẽ fuerit tot pathemata diuerſas aliarũ, atq; aliarum partium ſequẽtia affectiones cũ ſplendido iuuari, prorſus quidẽ ſpumoſo exiſtente, ſi utique albũ, qđ in vrinis detinetur, ſplẽdere nouimus. Omnes autẽ ſpumoſum inquiũt appellari, facta utiq; ſpuma, cũ flatuoſa ſubſtãtia, uel crudis pituitoſisq; humoribus, vel pinguitudinis liquationi remiſta fuerit: vt & præterea eandẽ hæc enunciatio limitationẽ requirat, quã & in ea, quæ hãc præcedit, dictione in ijs, q̃ iudicatorie excernuntur, dixi. Omnia ſiquidẽ, tũ bonarũ, tũ malarũ iudicationũ cõia diſtinguũtur præſertim quidẽ & primo coctionis ſignis, quæ perpetuo bonũ quippiam indicant: ſed cum ipſis, ut dixi, facili ſcilicet tolerãtia, cõtriſtãtis humoris vacuatione, & diei, quo hæc fiũt, fiducia & ſecuritate: p̃termiſſa à nobis iueſtigatione, ſi nõ λαπωπῶδες ſcriptũ p̃ duplex πτ ſignificat λαμπῶδες, quod per μ & π quidã ſcribunt: ut.n. per eos ſcriptura ἀπὸ τῆς λάμπης, ita λαππῶδες, ἀπὸ τοῦ λάπτειν appelletur. Hęc igitur omnia cõgeſta ſunt, ueluti ænigmata, ẽt ſi quis oĩa p̃curret. Scripti etiã in calce ueluti epodi, & uẽter his perturbatur, ratio afferẽda nõ eſt: neq; enim ratio, neq; experientia eorum, quæ ut plurimum dicta conſequuntur, uentrem perturbari oſtendunt.

GAL. IN PRIMVM PRORRHETICI HIPPOCRATIS LIBRVM COMMENTARIVS TERTIVS.

Quibus coma, ſpumoſis prodeuntibus, oritur, febris exacerbatur acuta.

Primam omniũ præſentis libri dictionẽ dum exponerẽ, libellum, cui titulus eſt, De comate ſecũdum Hippocratẽ, ſcripſi: in quo figñatum vocis huius, delationẽ in ſomnum, eſſe oſtendi, uigilare quidẽ apertis oculis nequeũtibus comatoſis: at nõ prorſus dormientibus, vbi eos clauſerint, immo interdũ etiã vigilantibus. Docui autem id ſignificari per ea, quæ Hippocrates in confeſſis germanis libris, tum primo, tũ tertio legitimorum epidemiorum recenſuit, ex ijs quæ ſimul cum comatis noĩe explicantur, uel apparent, uel quouis mõ q̃s noĩare uoluerit: ſolũ.n. hoc pacto ſi-
D gnificatũ ab unaquaq; uoce reperiẽ. Nec tamẽ hoc in libro fieri potuit hucuſq; ut, qđ à comate ſignificatur, per coenunciantia inuenirẽ dictionibus nẽpe oĩbus ænigmatice pronũtiatis: ĩmo neq; in ſequẽtibus fieri poteſt, ut, quod ſignificatur, p̃ coordinata ipſi noĩa inueniatur. Quo fit, ut in obſcuris dictionibus ſecurius exiſtimauerim uocem eã ita intelligendã, ut uſus eſt Hippocrates. Fieri autẽ cataphorã, id eſt in ſoporẽ delationem, ut in quibuſdã docui cõmentarijs, atq; ijs, quos de affectis locis cõfeci, interdũ quidẽ grauato ob utilis ſucci copiã cerebro, ut in ebrioſis: interdũ uero & p̃ pituitoſum humorem: uel & propter ægre ſeparabilẽ abſq; humore frigiditatẽ. Cum autẽ uigilantiæ coma iunctum fuerit, ſucci mordentis permiſtione fieri affectionẽ hanc oſtendi. In libris igitur epidemiorũ, ſiue ex coordinatis, ſiue ex ijs, quæ ſimul enuntiantur, quis noĩare uoluerit, demõſtratæ ſunt comatis differẽtiæ: atq; unà demõſtratũ eſt Hippocratẽ diſtincte interdum quidem profundum coma, interdũ uero ſomniculoſum, & interdũ uigilans, uel quippiã tale dixiſſe. In præſenti uero libro neq; ex eiuſmodi diſtinctionibus, neq; ex coenũciãtibus, differentiã comatis intelligere, neq; ex his firmiter cõſtituere prẽnotionẽ ualemus. Vbi igiẽ uel deſipientiã, uel phrenitim, uel fatuitatẽ, uel catochẽ, in ea, quam ſcripſit, cõcurſione p̃dicit, differentiã comatis ſcire cõmodum exiſtit: in præſenti uero cõcurſione prorſus inutilis exiſtit talis notitia. Vt enim libri huius author in cęteris concurſionibus nõ pauca ſymptomata in

eam, quã pronunciat præ dictionem, nihil conferentia adiecit: pari modo & nunc inutilis est ad E
p̃sentem iudicationem mentio comatis. Nempe febrẽ ex ſpumoſis deiectionibus proritari ego
quidem continue vidi: ſinguli vero alij eorum, quæ ipſimet viderunt, reminiſcant: non tñ in co
matibus febres oĩno exacerbantur. Sed fortaſſe quendam vidit comatoſum ſimul & ſpumoſa
deijcientem, deinde febrem exacerbatã, atq; ob id coma inuadenti febris exacerbationi cõduce-
re putauit. Vocaui aut plānè ſpumoſam deiectionem, qũo fecit Hippocrates in prognoſtico,
In Progn. cõ. 2. 20. 4. 199. f inquiens, ‖ Deiectio aũt ſi ualde aquoſa fuerit, uel alba, vel pallida, vel admodum rubẽs, uel ſpu- »
moſa, mala hæc ſunt oĩa: atq; in epidemijs ſæpiuſcule. Quidã interpres libri huius dicebat, Hip- »
pocratem vocare ἔπαφρα, quæ ſpumã ſurſum vectam habent, tanq̃ fluxilibus quibuſdã exiſten »
tibus vel deiectionibus, vel urinis, vel ſuccis: in quibus ſpuma poni alio ordine apparet. Quare
autẽ in ſolis febribus, ad inſtar ignis vrentibus, ſpumoſum deijciatur, dixi ſæpius: Sicuti & quòd
vſitata nomina permutare ſtudioſe contendat, qui librum hunc ſcripſit, quanquàm id facere
nequiuerit. Significata itaque permutando, ſimul & horum ſyntaxin, id eſt conſtructionem, ſuo
arbitrio ſtatuendo, figuras cõmittit ſolœcas. Quòd ſi non ſyntaxin appellare lubet, potes eam
ſyntheſin ideſt compoſitionem, vocare.

2 *Si ex capitis dolore aphoniæ fiant, atque cum ſudoribus febrientes laxentur in ſe ipſos, & mala repe-* F
tant, diutius perdurant: & ſuperrigere his malum non eſt.

Diſcordia quędam non parua inter dictionis huius expoſitores orta eſt, alijs aliter eam expo
nentibus. Ego vero, quæ ex dictis in ea veritati adaptare potero, facere id conabor. Quod autẽ
reliquũ eſt, non mea, ſed obſcuritatis ſcriptoris, culpa exiſtit: nempe, q̃ viri eiuſmodi, q̃ adhibi-
ta multa diligentia, q̃ dicuntur, & declarare & defendere volũt, oẽs male creduli videantur, ſcri
ptoris eſt culpa. Videntur aũt mihi ex dolore capitis aphonię ob id dici, q̃ capitis dolorem uelit
ſignum eſſe affecti neruorum principij, nõ aũt localem ipſius aphoniæ affectionem, quales fieri
ſæpius cõſueuerunt, vel p̃p tenſionem vehementem, vel p̃p exolutionem, & laxamentum vo-
cificorum, tum muſculorũ, tum neruorum. Oratio autem hæc, cum ſudoribus, tenuis humidita-
tis copiam, vel retentricis facultatis exolutionem, indicat. Hæc autem, χαλῶνται ἐφ' ἑαυτούς. i. la-
xẽtur in ſe ipſos (ſi quidem, ut quàm plurimi expoſitorum intellexerũt, de ijs ſcilicet, quę pręter
voluntatem excernuntur, ita & nos intellexerimus) vel mentis oſtendet læſionem, uel claudẽ-
tium ſedẽ, tum muſculorum, tum neruorũ. Si uero uerbũ χαλᾷν (ut non nulli exiſtimant) de affe-
ctione exponatur, qđ eſt modera tiorem ipſam efficere, ob ſudores quidem, inquiunt illi, mor- G
bum diuturniorem fieri continget. Ob eã cauſam prætermittunt hi uerbi, ἐπανίεντα, id eſt & ma
la repetant, expoſitionem, qm̃ idẽ dicere cogerentur, qđ in uerbo χαλᾷν antea dixerunt. Ob id
igitur permutantes ε literam, ſcribentesq́; ον, in ea, quæ finem præcedit ſyllaba, ἐπανίωντα dici a-
iũt, indicantes per id verbum ἐπανερχόμενα νοσήματα: uocant autem ita morbos, qui paulum qui
dem moderatiores fiunt, ſed rurſus exacerbãtur. Porrò, ſi oĩo χαλῶνται ἐφ' ἑαυτούς de inuolunta
rijs deiectionibus dicã, totus ſermo talis erit: Si ex capitis dolore aphonia fiat, febriente ægro
cum ſudore, & abſq; arbitrio ſuperflua excernunt: & ſi repetitio q̃dam ſymptomatum pari mo
do fiat, in longius excidunt eiuſmodi morbi tp̃s. Quòd autem in dictis grauibus ſymptomatis
non dicendum erat ſolum, q̃ morbi protraherent, ſed ante hoc, an ſperandum eſſet ſeruandos,
qui ita ægrotant, an morituros, conſtat oĩbus: prætermittens autem hæc ſcriptor, de diuturnita-
te tantum explicauit. Sed rurſus rei huic aduerſatur, quod in calce dictionis narratur, ſuperrige-
re his malum non eſt, in quo quidam erratum eſſe dicunt: nam, malum, ſine negatione, nõ cum
ea, non malum, ſcribendum fuit. Conceſſa uero ea, quæ in exemplaribus omnibus cum negatio
ne reperitur ſcriptura, iure inquiunt rigorem dici non malum eſſe, propterea, quòd exolutam
excitet naturam: quòd autem exoluta ſit, tum aphoniam, tum inuoluntariam ſuperfluorum ex- H
cretionem, tum ſudores id oſtendere.

3 *Quibus manus tremulæ, capitis ceruicis q́ dolores, ſubſurdiq́ fiunt, & nigra, denſataque meiunt,*
his uentura expectare nigra, perniciosum.

Capitis dolor, caput his affici, ueluti & ſenſus auditorij læſio, cerebrũ ipſum, oſtendit: quo fit,
ut & colli dolor, & manus tremulæ neruorum principium offenſum eſſe portendãt. Quòd vero
nigræ vrinæ principij alterius affectionem indicent, ſæpe eſt dictum: fit q́; hoc p̃p uehementiſſi-
mam caliditatem. Vrinæ uero denſatæ ex eorum ſunt numero, quæ ad obſcuritatem tendunt,
ueluti & alia libri huius multa, adeo ut impræſentiarũ quoq; nugari poſſint, q̃bus id placet. Nẽ-
pe Hippocrates in prognoſtico dr̃ias urinarum oẽs, q̃ in acutis morbis fiũt, enarrãs, nullam de
denſis mentionem fecit: ſicuti neq; in epidemijs, neq; in aphoriſmis. At, q̃ talia quidem pronũ-
ciare audent (de quibus notitiam exquiſitam habere non poſſumus: neq; ſi habuerimus, plus ali
quid ijs, q̃ ſcimus, habemus) uere autem cõmoda non agnoſcunt, inæqualem habere ſuperficiẽ
aiunt urinas dẽſas, eminẽtijs ſcilicet, tũ paruis, tum albis ueluti capillis, exaſperatas. Suntque in-
ter hos nõ nulli, q̃ ſpumoſas tales urinas eẽ dicãt, ſpumã ſcilicet tenuẽ in ſuperficie inæqualiter

diſperſam

A diſperſam habentes: alij vero craſſas quidē eas, duritiem in ſuperficie, ſabuli inſtar, valde tenuē obtinentes. Sed ſanè percurrentibus oīa hæc nobis nihil cōmodi accedit. Nēpe author ipſe ad dictionis calcem, uentura expectare nigra, ſcripſit: & huic rurſum ipſi adiecit, pernicoſum. Dixit uero antea nigra meiere ægrum: quare ſpes venturorū nigrorū de his relinquitur, q̄ vel deijciū tur, vel vomuntur, intelligenda: ſuperfluū autē exiſtit illa expectare in gratia prædictionis eum, qui p̄nicioſiora vidit ſigna, vrinas ſcilicet nigras. Adde, q̄ neq; p̄petuo, neq; vt plurimū nigrarum urinarū excretionem cōſequuntur p̄ ventrem, uel uomitum nigra. Eāq̄, ob cām vī Dioſcorides ſubnigras tales ſcripſiſſe vrinas, ſub, p̄poſitionem adijciens, vt prorrheticū q̄ppiā, tametſi exiguū, ſermo hr̄et. Superuacanea autē prorſus erit cæterorum ſymptomatū adiectio. Nā ſubnigræ urinæ, vt nigræ fiant inclinationē hñtes, febris ſpeciē expoſtulant, q̄ certiorem definiat p̄dictionē, aliud uero nihil. Si.n. abunde, tum acris, tum ignea febris fuerit, ſubnigræ vrinę in nigras prompte tranſibunt: ſi uero non talis, neq; magnopere ignea fuerit, huic tremulæ manus erunt, ueluti & dolor capitis, ſubſurditas, & ceruicis dolor. Hæc etenim omnia phrenitica ſunt ſigna.

4 *Quæ cum exolutione fiunt, & catoche, & aphoniæ, perniciosæ ſunt.*

B Rurſus hoc in loco particularē ſcripſit ſermonē, veluti & antea, cū dixit, deſipientiæ peſſimæ. Cōiter autem talibus oībus ineſt, q̄d & idiotis ipſis patet, vt magnæ affectiones uirtute præfatigatis pernicioſæ fiant: ſed, q̄d ibi, p̄debilitatorum, dixit, id impræſentiarum, cum exolutione, dicit. Poteſt autē quiſpiā & cum exolutione, vel infirmitate, vel imbecillitate inquiens, multitudini, indoctisq̄; quaſi aliud q̄ppiā dicat, p̄bere opinionem: poteſt quoq; & de particularibus affectionibus ita agere, ut interim aliàs alia dicere uideaī. Nā & peripneumoniæ, & pleuritides, q̄ cum uirtutis fiunt imbecillitate, oīs itē huiuſmodi fortis affectio, pernicioſa eſt: ſi.n. neque ex ipſis, qui uiribus ualēt omnes ſeruantur, quòd nemo ex ijs, qui imbecillam habent uirtutem, ſeruari poſſit, liquido conſtat omnibus. Hoc igitur in loco duo ſymptomata, quæ cerebri læſionem concomitantur, memorauit: quorum, qui uel alterutrum tantum dicit, uera loquitur: nam catochæ cum exolutione prauæ ſunt: aphoniæ item cum exolutione ſimiliter his habent.

5 *Lateris dolor ex ſputis bilioſis, ſi abſque ratione euanuerit, in furorem aguntur.*

Sermonis quoq; huius uniuerſale ſæpius eſt dictum, Quod. ſ. oīa ſine ratione euaneſcētia malum quippiā portendāt. † Adeſt quoq; & impræſentiarum particulæ aliquod malū, q̄d ex bilio-
C ſis ſputis in pleuriticis affectionibus repente euaneſcentibus fit, neq; tñ perpetuo, neq; ſępius: ſed, cum bilioſi humoris ad caput ipſum trāſitus fuerit, tūc ſolū ægri ἐξίσανται. i. in furorē agunt. Atq; ſueta iā enunciatione uſus, q̄ librum ſcripſit, alienā fecit dictionem, cum nō habeamus, cui nā oīonem, in furorē agunt, ordinemus, cōponamusque. Nēpe, quātum q̄dem ex dictione eſt, lateris dolori ordinamus: dicente utiq; ipſo, lateris dolor abſq; rōne ſi euanuerit, in furorē agūtur. Valde uero improprie dictū fuerit, lateris dolor abſq; rōne ſi euanuerit, in furorē agunt, nā, & ſi pro ἐξίσανται. i. in furorē agunt, ſcribamus ἐξίσανται. i. ī furorē agīt, ſine, ν, ſyllaba, q̄ hnē p̄cedit, per ſola ς & α ſcripta, non minus, & ſic abſurda fuerit interpretatio, atq; priore deterior longe: nēpe in illa ab affectionibus ad ægrum per ſolęciſmum tranſitur. Hoc autē ἐξίσανται, tametſi abſque ν enuncietur, ne ſic tamen prorſus, quid prius illud ſignificet, inuenire queas: nam ſecundum naturam dixiſſe licebat, lateris dolore ex bilioſis ſputis abſque ratione occultati ægri ἐξίσανται, uerbo illo uidelicet ſignificante dementiam uehemente n, & maniæ participem.

† *Clarius. In hoc loco autem adiectum etiā eſt aliquod ex particularibus malum.*

6 *Ex ceruicis dolore comatoſo & ſudante uenter inflatus, ſi ad neceſſitatem liquida laxauerit ſublutus, ex his bile carentia in ecſtaſin aguntur. Talia autem ſi ſeruentur, diutius æger laborabit: an & his bi-*
D *le carentes proluuies mitiores, meliorisq̄ moris exiſtant, & flatuoſum adiuuerint tumorem?*

Aceruantur quoq; in hac dictione diſſimilis generis ſymptomata. Ceruicis etenim dolor cū comate morboſam in cerebro affectionem eſſe oñdit. Sudor uero, tanquā ſymptoma, & non iudicatorius, aut redundantiam, aut retentricis facultatis imbecillitatem, indicat. Venter autē inflatus eā ipſam partem affectā eſſe indicat, uentrem ſcilicet. Ad neceſſitatem aūt liquida laxare, ſublutumq̄; id facere, iecur oñdit affectū. Ἐξίσασθαι aūt, q̄d eſt παρακόπτειν σφοδρῶς. i. ualde deſipere, eos ait, & ſi nullum fortis deſipientiæ, quā ἔκπληξιν uocant, ſignum effectum fuerit: dictū eſt .n. comatoſum tm̄, q̄ eſt affectio cerebri, contraria ecſtaſi: niſi quis ceruicis dolorē ſignum ecſtaſis eſſe dicat: q̄d neq; ſimplicem deſipientiam abſq; ſignorum cōiunctione ſignificare poteſt, ut ſunt uigiliæ, capitis dolores, ferox oculus, rñſio audax, ſomni turbulenti, aut aliqua in ſenſibus, uel uomitionibus arbitrarijs offenſa. Iure igitur q̄dā, pro ἐξίσανται, legunt ἐφίσανται. i. cohibent, de alui excrementis dici affirmantes, atq; melius copulari illis: ut ita continuetur dictio: Venter inflatus ſi ad neceſſitatem liquida laxauerit ſublutus, ex his bile carentia excremēta cohibent. Poſt hæc uero inquiens, Talia aūt ſi ſeruent, diutius æger ægrotabit. tandē ſcripſit, An & his bile carentes proluuies mitiores meliorisq̄; moris exiſtunt, & q̄d flatuoſum eſt tumoris adiuuerint? quaſi ita dixerit, & flatuoſum tumorē adiuuerint? quod rurſus idē in ſignificatu poteſt, quod &

flatuoſis tumoribus opē ferre. Quòd ſi aliena tibi videatur cōſtructio, ignoſcendū eſt ijs, qui ita E
enarrāt: permulta ſiquidē talia libro in hoc vīr pronūciari nominibus inuſitatis. Iure autē optimo īueſtigare vī, an bile carētes proluuies tales iuuēt tumores flatuoſos, nō à bile, ſed à frigidis humoribus ſubſtantia aquoſis, & flatuoſo ſpiritu fieri conijciens. Secundū hāc igit expoſitionē cōſentire hęc inter ſe vidētur: & non perperā à quibuſdā ſcriptū eſt συνίσαται, uel ἐφίσαται. i. cōſiſtunt uel cohibent, de deiectionibus, & magis ipſum ἐφίσανται. i. cohibentur: nā, q̄a ἄχολα. i. bile carēt, ob id cohibent, atq; ad neceſſitatē uix laxant, hoc eſt cū medici auxilio. Superflue autē inter initia coniunctū eſſe vī, ex ceruicis dolore comatoſo, & ſudāte, nullo pacto vētris ſymptomatis cohęrens, quadrāsque. Quo igit modo concurſiones alias multas in vno, uel duobus cōtē platus, ad eas ſcribendas peruenīſſe eſt viſus, ita & nūc feciſſe eſt veriſimile, nō præſcripto ęgro tantis noīe, ut in alijs fecit. Et, ſi res ita habet, fieri poteſt, ut in principio quidē morbi copia q̄dā humorū, & tēperatura frigidorū, & ſubſtantia tenuiū, particulas circa caput ceruicemq́; infeſta uerit: defluēsq́; in vētrē, & flatuoſam in eo molē pepererit, & deiectiones tū tenues, tū aquoſas fecerit, atq; ob id manētes in uentre & nō penetrātes, quo penetrant modo, q̄ tū bilioſæ tū mordentes exiſtūt. Cæterū nō parū intereſt, an author libri, q̄ cuipiā euenerūt, narrante, cauſas nos reddere eorū probabiles tentemus, quēadmodū in opere epidemiorū fecimus: an ueluti uniuer F
ſales ſermones indagare. A capite. n. ad vētrē defluere pōt humor, ueluti & in fauces, gutturque & pulmonem, & thoracē, & ſeptū trāſuerſum, & lienē, & hepar, & q̄duis aliud: veluti & ex vno quoq; horū rurſus ad caput aduehi: ſed, q̄ uel ꝓpetuo, vel magna ex parte in vnū dictorū ꝓmeatio fiat, falſum exiſtit: id qđ plurimę libri huius dictiones oſtendūt, vt q̄bus ſimpliciter enunciatē abſq; adiectione coniunctionis dubitatiuæ, vel noīs ægrotātis. Verū in hac dictione inquiēs, an & his acholę ꝓpluuies εὐηθέστεραι. i. melioris moris, exiſtāt? ſeſe haudquaq̄ ſermoni vniuerſali cōfidere declarauit. Εὐηθέστεραι autē ſignificat quidem, & κακοηθέστεραι id eſt maligniores, & ſæpius in hoc ſignificato plerique veterum vſi videntur: verum & εὐτρόποι ſignificat, id eſt mitiores, vt vertantur, promptiores: Vſi ſiquidem ſunt & hoc ſignificato quidam ex antiquis, iuxta quod & nūc dictum eſſe videtur, nempe id commōſtrat, quod in calce dictionis dictum eſt, adiuuerint.

7 Ventris circuntentio ad neceſsitatem liquida laxans, cito intumeſcens, conuulſiuum quippiam habet. vt Aſpaſii filio: Superrigere his lethale: Conuulſusque ex his, & inflatus, diutius ægrotabit, ſuperueniet q̄ in ore putredo viridis.

Dictū à me ēt ſuperius eſt, q̄ medicinalis ſpeculationis doctrina ab Hippocrate in legitimis G
oībus libris per vniuerſalia facta ſit, expromēte ēt aliq̄ particularia q̄dā, gr̄a exēpli, ad eorū, q̄ diſcūt, perſpicuitatē. Sed, qm̄ nō ſatis eſt p̄cepta uniuerſalia cōdiſcere, vt ea prōpte in operibus dignoſcant, abſq; exercitatione, ob id gratia exercitationis ægros in epidemijs ſcripſit, in q̄bus nihil eorū, quæ his contigerunt, eſt omiſſum. Quòd vero, quæ à prorrhetici authore emanauit doctrina, nō habeat vniuerſale, niſi utiq; rarēter, iā ſæpius eſt oſtenſum. Deficit quoq; & ea ab exquiſita illa particulari enarratione, quę in epidemiorū ægris deſcripta eſt: Vbi primū quidē, † ſi quoquo pacto cauſæ præincipientes indicare valeāt, ꝯindicat, recēſens, ſi quis, verbi gratia, vel ex laborib⁹, vel exercitationibus intēpeſtiuis, vel ebrietate, ægrotare cœperit, deinde, q̄ primo quidē die hæc circa ægrum contigerunt, & ſecundo alio, & ita tertio, & quarto: & alijs deinceps diebus, oīa, quæ fuerunt, explicat: ijs, q̄ ab ipſo didicerint, præceptionē vniuerſalē cōſentaneā ijs eſſe, quæ in ægris apparuerunt, oſtendēs: ducitq́; ſimul interdū is ad exercitationē, vt in horū explicationibus oſtendimus. Qui vero ægros in hoc ſcribit libro, ab hmōi enarratione ex quibuſdā ſemel viſis iā vniuerſalia præcepta cōſtituere intendit, non parū in multis errās, vt in hoc, quod alteri factū ſit, alteri attribuere, qūo & nūc. Nēpe, vbi Aſpaſij filij vētris ſymptomata ſolū ſcripſit, ea cōuulſiuum quippiam habere ait. Tria autē ſunt ab eo ſcripta ſymptomata, vnū H
quidem eſt uentris diſtentio: alterū ad neceſſitatē ὑγρὰ χαλᾶν. i. liquida laxare, qđ pro διαχωρεῖν id eſt deijcere, dicere conſueuit: tertiū ab ipſis eſt, cito intumeſcere. Significat autē cum hoc & q̄ venter minuatur forſan ex liquidis deiectionibus: nempe mox poſt ipſas dictū eſt, cito intumeſcens. Solis autē his ſymptomatis iunctum, conuulſiuum quiddā, ſi quis in ita ęgrotante homine prædixerit, fallet ſæpiſſime: uerū aliquando, vel etiā in paucis ſemel, voti fiet compos. Is quoq; qui hęc ſcripſit, vbi dictis nūc ventris ſymptomatis ſimilia, in antecedente dictione cōmemorauit, de conuulſione nullū fecit ſermonē, & ſi ceruicis dolorem factū cum comate dixerit. Ita autē habet oratio: Ex ceruicis dolore comatoſo & ſudante uenter inflatus, ſi ad neceſſitatē humida laxauerit ſublutus. Quòd igitur ſymptomata uentris hæc ſimilia ijs ſint, quæ nunc ſunt dicta, liq̄do cōſtat omnibus: ſed præter hæc, ceruicis adiectus eſt dolor, neruoſæ partis & prope cerebrū ſitæ, & dorſalem medullā continentis, cum hoc q̄ cerebrum iam erat affectum: nempe comatoſum, cerebri eſt ſymptoma: ueriſimilius autem erat in ita laborāte ſcriptum fuiſſe, hr̄e aliq̄d cōuulſiuū, non autē in præſenti: in quo fieri pōt, ut ſymptoma aliquod aliud cōuulſionis indicatoriū factū ſit, quod in enarratione omiſit: Niſi ipſum ſuperrigere, in ea dictū, quis conuulſionis ſignum eſſe exiſtimauerit: quod ſane & ipſum à quibuſdā expoſitoribus eſt dictum, qui quotidie

† *Si ſignis aliqua ſit ex cauſis procatarcticis.*

tertianos

A tertianos quartanosq; circuitus quibuſdã cũ vehemẽtiſſimo rigore, fieri, nihil cõuulſiuũ hñtes, nõ uident. Verũ, q talia ſcribunt, adeo in re medicinali ſapiẽtiſſimi ſunt, vt rigorẽ, neruorũ affectionẽ eſſe, ut cõuulſionẽ, tremorẽq; exiſtimẽt. Neq; ſanè, cur Aſpaſij filius cõuulſiuus factus ſit, poterit quis dicere, nõ ſcriptis oĩbus, quæ ipſi contigerunt: neq; cur χλωρὰ. i. uiridis putredo in oris locis facta ſit: ſucci etenim uitioſi ſoboles ſunt eiuſmodi pathemata: quã vnde aliqñ acerua uerit, eſt incertũ, cũ, quã nam uictus ratione ſit uſus, ignoremus: neq; vero, q̃ in ipſius ventre facta ſunt, putredinoſæ cacochymię ſignum p̃ferunt: adde, q neq; quã nã dicat putredinẽ viridẽ, manifeſte cognoſcitur, qñ χλωρὰ & quę ęruginęum, & quę pallidum habent colorem, vocitat.

8 Quibus lumborum tenues, & diuturni dolores ad hypochondrium griphorum modo euntes, & ciborum auerſionem inducentes vnà cum febre: dolor his valens, contentusque ad caput perueniens, acute, conuulſiuo modo perimit.

Siue ὑπὸ λεπτὸν, ſiue κατὰ λεπτὸν. i. tenues ſcribatur (utroq; n. modo ſcribũt) multã hẽt obſcuritatẽ. Eam ob cãm quidã ὑπὸ πλευρὸν. i. ſub coſtã, ſcripſerunt. Qui ergo uel ὑπὸ λεπτὸν, uel κατὰ λεπτὸν, ſcripſerunt, ſentẽtijs ſunt diuiſi: nempe alij tenue inteſtinum dici aſſerunt: alij latum os,
B & ſacrum appellatum. Sunt, qui horum tertium q̃ppiam fecerunt, ita ut ſimul utrunq; dicant, rationẽq́ue ſimul ijs, q̃ inferuntur, adiungant: nẽpe à uena, q̃ ad portas iecoris eſt, propagines ſciſſurasq́; plurimas in meſareo fieri aiunt, atq; illis affectis lumborum dolores non continuos, ſed tenuibus quibuſdam interuallis infeſtantes, ſuccedere: quas ad dextrum hypochondrium in iecinoris portas, tum reduci, tũ contrahi, & ueluti cõuelli aiunt: vbi uelut radicem eſſe affectionis ſupponunt, cũ hęc uena vnà cum propaginibus phlegmone laboret. Quare aũt ita intelligendũ ſit uerbum γριφώμενα. i. griphorum modo euntes, prætermittũt quidem hi, ſed quidam alij παρὰ τὸν γρίφον, nomen accepiſſe aiunt: uocatur aũt ita rete quoddã piſcatoriũ, non, ut hi exiſtimant, per φ ſcriptum (nẽpe aliud uocis huius ſignificatum exiſtit) ſed per π. Quare quidam in præsẽti dictione ſcribunt γριπωμένα: Alij inuolutas mẽbranas γριφομένους dici ex cõſuetudine inquiunt, cũ q̃s digito deſcripſerit diſcreueritq́ue: atq; ob id p̃ metaphorã dolores, q morſis deſcriptisq́; fiunt, γριφομένους uocatos: alij & à principio dictionis dictum eſſe aiunt, lumborũ tenues diuturnosq́; dolores, quaſi hoc pacto dixiſſet: dolores κατὰ σμικρὸν. i. exigui, minutiq́; q̃d eſt imbecilli. Condonantes igitur tũ ijs, qui ita exponunt, tũ ijs, q portas iecoris pati aſſerunt, recte dicta eſſe oĩa (nam ciborũ auerſionem argm̃ quoddã affecti iecoris eſſe inquiunt) ab eo, quodnam ex ſic
C dictis futurum ſit nobis emolumentũ, audiamus. Inquit. n. oĩonis ſcriptor: dolor his ualens, contentusq́; ad caput perueniens, acute conuulſiuo modo perimit. Nunquid igitur cõſulent nobis, ut prædicamus oĩno hæc ſequi? Nempe, q infeſtantium cõmutatio non ſolum in caput, verum quoq; & in quãlibet aliam partẽ, ſiue meſenterium, ſiue & hepar pati uelint, fieri queat, condonet q̃s: at certe, quo nam pacto cõmutatio fiet, p̃noſſe poſſibile non eſt, priusq̃ peculiaria parti ſymptomata adſint, q̃ q̃ facta cognoſci queat: & p̃ſertim cum, quæ prius infeſtabant, ſedata fuerint. Quinetiã cõmutationes eiuſmodi in ægrotis, in epidemiorum libris ſcripte ſunt. Et ſanè, ſi nunc quoq; ita ſcriptũ fuiſſet, eiuſcemodi q̃buſdã ſymptomatis in uentriculo obortis, ac poſtea repente occultatis, doluit uehementer in capite ęger, diceremus in ipſum tranſmutationẽ factã fuiſſe: neq; tñ, quid faceret, certo licebat dicere, priusq̃ aliquod aliud ſignum cõpareret uel cataphoræ, uel delirij, uel conuulſionis, nempe & id fieri poteſt: poteſt quoq; & natura morbo robuſtior proritata, ſanguinis per nares eruptionem moliri, uel parotidas ſuſcitare. Didiciſti ſiquidem horum oĩum incipientium eſſe ſignum: ſed, priuſquã incipiant, capitis dolorem ſolum exiſtentem ſuſpicationem quidem omnium præbere, certam uero nullius ex ipſis prænotionem.

D *9 Superuenientes rigores, & nocte magis quidam modo exacerbantes, cum uigilijs, & uenarum agitationibus in ſomnis, atque urinas in ſe ipſos luxantes, in comatoſas aliquando finiuntur conuulſiones.*

Libri huius author, ut in ſingulis dictionib⁹, vel nomen aliq̃d inuſitatũ, vel cõpoſitionẽ, inueniret, magnopere laborauit: qũo & nunc utrunq; fecit. At, quæ in ſingulis dictionibus inuſitata fit compoſitio, trãſeunte eo uel ab affectionibus ad affectos, uel ab affectis ad affectiones, prætereunda nobis eſt, propterea q, quãtum in ipſis eſt, nullam ſermo ſit habiturus obſcuritatem. In p̃nti vero dictione φλεβοδονώδεα, nouum peregrinumq́; nomẽ fecit, uenas agitari, quantum ex voce eſt, oſtendens: & vel ẽt, vt quidam nomen ſcripſerunt, per φλεβοτονώδεα, venas extẽdi. Siue igitur proprio appellatas uenas, ſiue arterias ipſas, q has interdum uenas antiqui appellent, agitari uel extendi audire oporteat, mirari licet, quomodo nũc primum eas memorauerit. Nam, ſi arterias indicare uoluerit, uel tẽdi, uel agitari, q̃d de vibratitia motione eſt intelligẽdũ, de ipſis aliquid in multis ægrotãtibus dixiſſe oportebat. Nam, ſi author circa arteriarũ motiones vſque adeo diligens erat, ut & vibrari eas, & tendi obſeruaret, nequaquã alias pulſuũ differẽtias ignorauit. Quomõ igitur de ipſis nihil ſcripſit? Si uero proprie appellatas uenas tendi memorauit, qũo & non huius ſymptomatis iam antea mentionem fecit, quod ſcilicet in vehementibus capitis doloribus fieri conſueuit? Videtur ſiquidẽ in his, & p̃ſertim ubi cũ multa caliditate fiunt, pul-

ſantes, & quaſi uibrari temporum venæ. Sæpius aũt & colli iugularias, quæ uidelicet in ſuperfi- E
cie collocantur, motione pulſui cuidam non diſſimili agitari uidimus. Videtur quoq; & in tem-
poribus ex ſubiacentibus arterijs motio accidere, quo tpe illæ maxime pulſant. Ambiguitates
ergo huiuſmodi quidã effugere volentes pro φλεβοδονώδεα, φλεδονώδεα inquiũt, nomẽ ἀπὸ τῶν
φλεδόνων facientes: ꝙ autẽ φλεδόνας & φλυαρίας, & λήρους, ideſt nugas, & deliramẽta, quidã uete-
res nominauerint, nõ te præterit. Affectiones igitur (inquit) cum uigilijs exiſtentes, & in ſomnis
delirantes, urinam inconſulto χαλᾶντες. i. laxantes, quod eſt ἀποκρίνοντες, id eſt excernentes. Nẽ
pe ab affectionibus ad ægrotantes tranſijt: rurſum ad affectionem reuertens inquit, in comato-
ſas aliqñ finiuntur conuulſiones. Inquiens autem, aliqñ, nos à moleſtijs liberauit: principio ſiqui
dem neruorũ affecto, ut uigiliæ, nugæ, & urinarum inuoluntaria excretio oſtendunt, nil mirum
inde phrenitim fieri, & coma, & conuulſionem, & uocis priuationem, & quoduis aliud tale pa-
thema. Superfluum itaque fuerit, ad hanc prædictionem, tum ſuperrigere, tum nocte magis exa
cerbari: ſed, quod iam ſæpius eſt demonſtratum, ſcribit etiam, quæ prædictionibus abipſo di-
ctis minime conueniunt, communia à proprijs ſeparari neſcius.

10 Qui principio ſudant urinis coctis, deuruntur que, & abſque iudicatione refrigerantur, & cele-* F
riter peruruntur, torpidi item, comatoſique, & conuulſiui, pernicioſe habent.

†*Quæ ſunt alterius principij. nimirum cerebri.*

Rurſus hoc in loco, qui principio* ſudãt urinis coctis, ſuperuacaneum eſt. Nempe & deuri, &
abſq; iudicatione refrigerari, perimere hoĩem ſufficiunt: deinde & celeriter peruri: veluti &†q̃
principium alterũ faciunt, § per ſe ipſa ægrum corrumpere nequeũt: de q̃bus ita ſcripſit, torpidi
item, comatoſiq; & cõuulſiui pernicioſe hñt. Ab his ergo vtriſque, principio* ſudantes cũ urinis
coctis ſcripſit, quod perinde eſt, atq; quiſpiã dicat in periculo mortis videri hoĩem, qm̃ & cere
bri membrana perforata ſit, & thorax confoſſus, atq; in coxa vlcuſculum æger habuerit: aut ſi
quis periclitari hominẽ dicat p̃p aquam inter cutem, & vnguium abſceſſum. Quid nam proin-
de adhuc deſideremus, quas nam dicat urinas coctas? de quibus antea dixi à Rufo Epheſio Zeu
xiden empiricum increpatum fuiſſe: nẽpe falſum eſſe id, neq; malum eſſe aliq̃d, vbi tales vrinę
factæ fuerint: uerũ autẽ eſſe, q̃ laborioſæ urinæ malum aliquod ſignificent: nempe eas indicari,
q̃ cum labore excernuntur. Secundo uero loco ſcriptum hoc de urinis coctis in utraq; dictione,
æque ſermonem vitiaſſe non amplius credibile eſt, ut Rufus cenſuit Zeuxin redarguens. Sed for
ſan author coctas urinas craſſas & albas uocauit, quoniam ſubſidentiam huiuſmodi, & in vere
coctis vrinis vidit: quæ vero returbatæ ſubiugalium modo, non coctas. G

11 Verum gerentibus ſi capitis dolores, ſoporesque cum grauitate fiant, vitioſi ſunt: forſitan uero &
* *Al. contigit.* *his conuulſiuum aliquid pati* prodeſt.*

Quidnam rurſus p̃tem nominũ conſtructionem ſolœciſmum hr̃e videntes, uerbum, his, per
mutauerũt, talem efficientes dictionem, forſitan uero & hæc cõuulſionũ aliquid pati* iuuat: ve-
rum, ut antea retuli, dũ intelligentia ipſa maneat, ſcribere unicuiq; ſuo arbitratu cõcedentes, de
eorũ, q̃ referuntur, ueritate diſſeramus. At de ea certe iam differere non ſinit dictioni adiacens
nomen ἐπιφόροισι. i. uterũ gerentibus, qđ explicatione eget. Nõ ſolum etenim nominum inuſita
tã cõpoſitionẽ dictionibus in ſingulis excogitare cõtendit author, uerũ quoq; & ex nominibus
ipſis unũ duntaxat, at interdũ & duo, & tria inſerit uel planè peregrina, uel nõ in eo ſignificatu,
qui apud græcos uſui fuit, Quidam igitur ἐπιφόρους, grauidas eas, quæ non longe à conceptione
abſunt intellexerunt: alij, prõpte concipientes, atq; aſſidue uterũ gerentes. Inquit igiĩ, Si capitis
dolores, ſoporeſq; cũ grauitate fiant, uitioſi exiſtũt. Sed cõe oĩum ita habentiũ nomen ἐπιφορᾶς
adiecit: quo modo & or̃onem, cum grauitate, ut perueſtigemus, utrum ne præter id, q̃ laboran-
ti totũ corpus graue uideatur, id adiecerit, uel capitis dolores cum capitis grauitate, uel ſopor̃ H
cum grauitate. Sed, ubi quis uniuerſa hæc trãſcurrerit, ad prædictionẽ nihilo plus aſſequeť, neq;
ſm hunc ſcriptorem. inquit ergo, forſitan uero & his conuulſiuum aliquid pati* prodeſt. Cum
autẽ uirũ audieris dicentẽ, forſitan, atq; ex particularibus tanq̃ uniuerſalẽ incõſulto feciſſe or̃o
nẽ, raro rẽ uſu euenire liquido cognoſcas: q̃ uero rarẽter cõtingunt, à prorrhetica ſpeculatione
deſciuiſſe ſæpius tibi diximus. Nã, ſi tanq̃ cõtingentia fieri quis dixerit, ſæpius iam audiuiſti af-
fectum cerebrum poſſe quoduis ſymptoma, vel in ſenſibus, uel arbitrarijs motionibus, comita
ri: ſi vero tanquam ſæpius fieri, non ſolum non fit ſæpius, ſed neque ambigue, quod nunc dixit.

12 Dolores in faucibus gracilibus ſtrangulantes, conuulſiuum quiddam habent, tum alias, tum à capi
te orti: ut Thraſynontis fratris filiæ obuenit.

Ex hac quoq; dictione librum hunc non eſſe legitimum Hippocratis quis dixerit, vbi inquit
φάρυγγι ἰσχνῷ ideſt faucibus gracilibus. Nempe ſcripturã hãc habent tum antiqua exemplaria
omnia, tum interpretũ commentarij: niſi ſcribentis uitio id uertatur, quomodo & alia multa in
exemplaribus multis uitiata reperiuntur. Artemidorus tamen & Dioſcorides manifeſte φάρυγ
γι ἰσχνῇ ſcripſerunt: nempe, q̃ φάρυγξ fœmineo ſcribatur genere, ſuperioribus omnibus eſt con-
feſſum.

A fessum. Reperit quoq; & ī hac dictione φάρυγξ ἐπώδυνος, ἰσχνὴ, μετὰ δυσφορίας πνιγώδης. i. fauces graciles, dolentes cum implaciditate, strangulantes. Quòd aūt ægros cernens, concursiones horū scripserit, neq; ex ijs, quę viderit, se ipsum instruxerit, neq; ad uniuersale particularia reduxerit, vel ex hoc palàm fecit. Fauces. n. non semel memorauit (ueluti in ‖ prognostico Hippocrates fecit, oīa, quæ de eis sunt, continuata serie, & nō sæpius, percurrens) aliàs in alia libri parte. Qđ ergo in præsenti dictione ait author, si sæpius seorsum dictorum memor fueris, ēt in hac cognosces, quonam pacto ex inuento particulari, in enunciationem ire uniuersalem ausus sit, nominatim Thrasynontis fratris filiam perstringens: in qua scriptam concursionem conspexit. In Prog. com. 3. tex. 15. cla. 4. 209. a

13 Tremula conuulsoria facta cum sudoribus redire cōsueta, his iudicatio euenit, vbi superrigu erint superrigent hi præcluso in uentre ardore.

Dictionem hanc quidam in duas dispertiunt orationes, unam quidē, quæ ita habeat: Τὰ τρομώδεα σπασμώδεα γενόμενα, i. tremula conuulsoria facta. fatētur uero hi orationem hanc mancā esse: subaudiendum q; aliquid, de quo paulo post dicam, uolunt. Alterā orationem principio altero efficiūt, Τὰ ἐφ' ἱδρῶσι. i. cū sudoribus, redire consueta, iudicatio his euenit, si superriguerint. B Qui uero orationem utranq; connectunt, sine articulo τὰ scribunt, tremula conuulsoria facta, ἐφ' ἱδρῶσι. i. cū sudoribus, redire consueuerunt: id quod, quia falsum sit, ab expositoribus est dānatum: alterū uero, q̄ mancum. At, qđ dictioni deest, scribentis delicto id accidisse pōt: falsitas aūt ipsa nullā admittit excusationem. Nempe, q̄ tremula conuulsoria facta cum sudoribus redire consueuerint, falsum est: cum redire non consueuerint, sed lethalia existant, siue cum sudore fiant, siue nō. Considerabimus igitur ea, quæ hi dicunt, tremula conuulsoria facta, mortem inferunt. aut, tremula, vel conuulsoria, per se legi prę cipientes. Nēpe & hoc intelligi pacto posse in quiunt, tremula conuulsoria facta mortem inferunt: posse aūt & in hunc modū, tremula, uel cōuulsoria si fuerint, praua existunt: vt prius quidem planè perfectam absolutāq; ex tremulis, in conuulsoria degenerationem doceat: posterius vero, tremulis pathematibus vbi superuenerit conuulsoriū, sequi mortē. Vtrunq; siquidem est lethale: sed prius quidē tanquā tremulis ad conuulsoria ante hominis mortē trāsmigrantibus: posterius uero tanq̄ planè cum hoc factis, atque vbi firma fuerint, mortem inferentibus. Cui vero hæc placent, ipsis licet vti. Ego aūt ad eos pergā, qui principio altero dictionē cū articulo τὰ legūt, Τὰ ἐφ' ἱδρῶσι φιλυπόστροφα. i. cū sudoribus redire consueta: deinde subticētibus nobis, & postea legentibus, iudicatio his euenit, si superri- C guerint, ut sermo hmōi sit: cum sudore desistere visa pathemata, rursumq; reuertētia, & rursum ignescentia, at iterum sudoribus solui visa, veram certamq; hūt solutionem iudiciūque, vbi superriguerint. Quod autem deinde dicitur, superrigent præcluso in uentre ardore, eiusmodi habebit sententiam: ventris æstus antecedit, si præmemoratis superuenturus est rigor.

14 Lumborum dolor, & capitis dolor, & cordis dolor, cum excreatu violento, conuulsiuum quippiam habet, submutumq; cum iudicatione rigorem.

Quidam dictionem coniunctione, &, semel scripta exponunt, conuulsiuum quippiā habere non ex prædictis quatuor fieri, sed ad veritatem de oībus prædici, volentes: quatuor dico, lumborum dolorē, cephalalgiam. i. dolorem capitis, & cardialgiā. i. cordis seu stomachi dolorem, & violentū excreatū: ita fit, vt hoc scribāt mō: lumborū dolor, capite, & stomacho dolenti. Alij coniunctionē, &, bis scribunt: quo ego mō protinus ab initio scripsi, p̄pea q̄ exēplaria cōplura ita habeant. Descriptio aūt tale quippiā indicabit: lumborū dolor, si & capite doluerit quis, & stomacho, vel cum screatu violento, conuulsiuū quippiā hēt. q̄ q̄ & dictio ita scripta utrunque simul ægrotanti factum significare possit, & lumborum dolorem, & cephalalgiam. Ego aūt neq; D experientia, neq; rei natura, conuulsionē prædis consequentē esse pronunciare possum. Quin ēt author adiecit, conuulsiuum quippiam hēt, quod non idem est, ac si dicas symptomata hmōi conuulsiua esse. Docui porrò antea, q̄ non similiter audire cōueniat, cautum hoīem tales expromentē uoces: & eū, qui facile de particularibus, tanq̄ vniuersalibus, pronunciat. Nā, cum temerarius ille hæsitans dicat, conuulsiuum quippiam hēt, uel exiguū esse, vel raro contingere, quod dī, ostendit. De singulorum aūt, quæ in oībus tertij huius commentarij dictionibus referuntur, symptomatum virtute, paucis quidē docui in horū cōmentariorū prima, & secunda: longe autē lateq; in prognostici cōmentarijs: vberius item ac fusius in libris de iudicationibus, & symptomatū causis: nō pauca quoq; de his in libris epidemiorū sunt enarrata. Satis ergo hoc loco fuerit solā dictionē explicare, atq; insuper, verūne an falsum sit, qđ enūciatur, aut frequens, aut ambiguū, aut rarum, sententiam adiungere. Post orationem, conuulsiuum quippiam hēt, scriptum est ὑπάφωνον nomen. i. submutū: quod quidam cum prædictis connectunt, ita vt fiat talis dictio, conuulsiuū quippiam hēt submutum. Alij principium dictionis, quæ infertur, esse existimāt, commutantq; iterū hi ipsi dictionem: nempe alij sine articulo scribūt: alij neutrum articulum adiungunt, talē febricātes dictionē, Τὸ ὑπάφωνον. i. submutus cū iudicatione rigor, uentris deiectiones subliuidæ turbationis plenæ, & vrinæ tenues. Quidā legūt per se, cū iudicatione rigor, neq; cum

prædictis

prædictis,neq; cum ſequentibus ordinantes.Alij totam dictionem cõmutant, atq; ita ſcribunt, E
ὑπόφοβον ἅμα κρίσει ῥίγος:i.ſubterrefaciens cũ iudicatione rigor.Conſequenter aũt tibi vtrorũq;
expoſitionem per ſe exacte ſcribã.Quidam igitur ἅμα κρίσει ῥίγος.i.cum iudicatione rigor, p ſe
ſcripta eſſe uolũt,multasq; fieri cũ rigore iudicationes ſignificare. Orationẽ uero ὑπόφοβον ἅμα
κρίσει ῥίγος,dixi iam antea quoſdã permutare,& pro ὑπάφωνον,ὑπόφοβον ſcribere:geminamque
faciunt expoſitionẽ,alij quidẽ pro φοβερὸν ἅμα κρίσει ῥίγος,dici putantes:alij pro μετρίως φοβερὸν,
quaſi mediocriter terrificum dixeris,ut τὸ ὑπάφωνον ſimilẽ ſit τῷ ὑπόφοβον.Fuit aũt & tertia quæ-
dam ſcripturæ huius expoſitio talis. Componere quouis modo rigorem bonum non eſt: uelu-
ti,ſi,dum vel per ſanguinis eruptionem quis,vel uomitũ,vel ventris uacuationem, uel ſudores,
vel hæmorrhoidẽ iudicatur,vel mulier per menſtruã purgationem ,rigeat.Sępius certe fieri vĩ,
vt bonam aliquam vacuationem antecedat rigor:cum uero iam excernunt, rigorem incipere
malum.Quod aũt id uerũ ſit,qui multos ægros diligenter contẽplati ſunt,norunt: ſi uero pror-
rhetici author ita cenſuerit,eſt diuinãdum:principio ſiquidem neque,an ab illo ſcriptũ τὸ ὑπό-
φοβον ſit,nouimus,in antiquis enim exemplaribus plurimis non ita ſcriptum eſt.

15 Ventris deiectiones ſubluentes,turbulentæ,& vrinæ tenues,aquoſæq; ſuſpicionem habent. F

In Prog.com.2. t.22.4.199.h Ibi.200.h.t.30. & 201.a.t.32.

De his utriſq; ſeorſum in prognoſtico diſſeruit Hippocrates, tum ‖liuentes uentris deiectio-
nes praues eſſe inquiens,tũ ‖vrinas tenues aquoſas que:nũc ſuo more diuerſi generis notas cõ-
plectens,nihilo plus docet.Potuit ſanè & his author praua ſputa coniungere,vel ſpirandi diffi-
cultatem,uel aliam quãpiam uitioſam notam.Quidam uero expoſitores dictionem hanc,huic,
ſubmutus cum iudicatione rigor,coniungunt,unamq; totam efficientes, ſuper dictis oĩbus illa-
tũ eſſe ab authore dicunt,id quod in calce dĩ,ὑποπτα.i.ſuſpicionem habent:nempe & his ſubli
uentibus.ſ.uentris deiectionibus,urinisq; tenuibus,& aquoſis,non abſq; ratione infertur, ſuſpi
cionem habent.Si uero quiſpiam his addiderit,& τὸ ὑπάφωνον.i.ſubmutum,non ſuſpectam ſolũ
ait eſſe concurſionem,verum quoque & euidenter malam.

16 Fauces parum exaſperatæ,venterq; manibus ſurrectionibus murmurans,& frontis dolores:con-
trectati fatigati,in ſtragulis veſtimentisq; doloroſi;quæ ex his augentur,difficilia exiſtunt:ſomnus mul-
tus in his conuulſiuus,& dolores in frontem graues, & mictio difficilis.*

Ventrem murmurantem cum inanibus ſurrectionibus,quidã phrenitcũ eſſe ſymptoma con
tendunt:nẽpe duobus modis errare eos,vel ℞,quæ ſub ſenſum cadunt,non ſentiant, q̃q̃ cũ do- G
lore perſæpe fiant:uel ℞,quæ ſub ſenſum non cadunt,ſentire vñr: altero aũt modo reſurgere q̃
dem eos tanquam morſos aiunt,ſed nihil operari,qm̃ neque,qđ morderet,erat:mor deri ſiqui
dem ſeſe putant,ſed non mordentur. Oratio aũt,in ſtragulis veſtimentisq; doloroſi,ex aſſueto
ſibi enunciandi modo,abſurde dicta eſt, quæ talẽ hẽt ſenſum: tactum eorum,quę ipſis ſubſter-
nuntur,non ferẽtes,ſed dolentes.An ne quidem & ob id,℞ ab incumbentibus grauentur(dura
ſiquidẽ eſſe arbitrantur,uel mordẽtia,quæ ſubſtrata ſunt,atq; inuiſam hñt,quæ circunfunditur,
ueſtẽ ſtragulã)an ſi ob aliud quippiam ipſis contingit,prorſus eſt incertũ. Deinde & alia dein-
ceps recenſens, cum inquit, ſomnus multus in his conuulſiuus, ſophiſtis præbet perueſtigandi
occaſionem,an poſſit aliqñ ſomnus lædere:nam aut iuuare ipſum inquiũt:aut,ſi non iuuet, ne-
quaquam tñ unq̃ lędere.De ea re aũt in aphoriſmorum cõmentarijs antea diſſerui.Neq; uero,
ſi ſomnus multus lædit,conuulſionem efficere vĩ,at ſolum periculoſum eſſe morbũ oſtẽdit.Mi
ctio aũt δυσκολαίνουσα.i.difficilis , miro modo ab authore in obſcuritatem eſt excogitata: ita ut
inter expoſitores alius dicat δυσκολαίνουσαν, eam quæ fit cũ dolore,eſſe dictam:alius eã,quę re
tinetur:alius eã,quæ ægre fit,& eã quæ continue,& eã quæ in ſtrãguria fieri ſolet:eam uero,quæ
præpotẽter mordet,alius.Vbi vero oĩa percurrerimus,nihil,qđ effatu dignũ ſit,ad prædictionẽ H
conſequemur p̃p eam,quam ſæpe retuli cauſam , ℞.ſ.permulta diuerſi generis permiſcet ſym-
ptomata.Argumentũ rei huius maximum eſt uel hoc, ℞ interpretum non nulli eo quidẽ ierint.
ut dictionẽ pertingere ad hanc vſq; orationẽ , ſomnus multus in his conuulſiuus,exiſtimarent,
principio alio,quæ conſequuntur,legi præcipientes;alij uero coiungant; atq; ex cõiungentib⁹
alij alia in parte conſequenter dictorum circunſcribi dictionem uelint. Si igitur oĩa ad finem
vſq; quis perſequatur, quæ in ſingulis ſuſpicionibus ſeparatim expoſitores dixerunt, longum
ſanè efficiet ſermonem,nihilq; eos,qui in hunc incident librum,iuuabit.

†*Al. ex conuul ſiuis ſ. affectio-nibus & ſic in-ferius.*

17 Vrinæ detentio,& quibus rigores†ex his conuulſiones:vt & ipſa,vbi inhorruit, ſudauit.*

Si coniunctionem,& permutauerimus, ſermo erit dilucidior, talis redditus: vrinæ retentio,
quibus rigores,& ex his conuulſiones.Hæc particula,quibus rigores,dicta eſt,& in libris epide
miorũ in hac dictione:ante rigorẽ urinarũ retẽtiones. Quòd aũt & ex conuulſiuis affectionibus
urinæ retineant,p̃poſuit author in præſenti dictione: Quæ aũt temere a quibuſdã dictionis hu-
ius explanatoribus dicta ſunt,ſubticere eſt melius.Ego aũt explanationẽ ad eã, quæ idonea ſit,
prænotionem,dico. Sequitur,& ita,ubi inhorruit ſudauit. Quintus quidem , ſolam hanc cum
ſciret

A sciret scriptionem, quam in antiquis, ut ait, exemplaribus repetit, fatetur se non intelligere. Verum in compluribus exēplaribus scriptum est, & ipsa, ubi inhorruit, sudauit, ut mulieris nomen ea uoce intelligamus, quam, ubi inhorruit, sudore* contigit.

*18 Syncere desistentes purgationes, *alibi quidem exacerbantes, his vero & valde: & talibus & paro tides exurgunt.* * Al. omnibus

Vt pro purgationibus vacuationes diceretur, præstabat. Nempe, cum excerni cōtigerit, quæ corrupta sunt, purgatio est corporis: cum §vero§ excernant, quæ vi morbi fiunt, §vacuatio.§ Cuius autē, ꝙ de his dicatur, patet ex verbo, desistentes, ꝙ expurgantes corpus uacuationes, principium quidem a synceris interdum hñt, sed desinunt in benignas, mitesq; deiectiones. His vero & valde tales exacerbantes esse vacuationes, ad interdicta relationem habet. Antea aūt dictum est: vrinæ retentio, quibus rigores, & conuulsiones. Prænotio aūt in ea re est, ꝙ parotis fuscitari possit: atq; ob id scribitur, ꝙ ægro cuidam ex ijs, quæ in dicta syndrome relata sunt, parotida habere contigerit: non tñ perpetuo, sed magna ex parte parotidas prædictam sequi sydromen est rationi consentaneum: didicimus siquidem talium abscessuum notas.

B *19 Turbulentæ, ferocesq; è somno excitationes, conuulsiuæ, tum aliàs, tum cum sudore.*

Iam antea concursiones huiusmodi explanauimus, nihil sanè, neq; quod necesse sit, neq; magna ex parte, habentes: atq; ob id præsentem dictionem quidam ijs, quæ inferuntur, nectunt, cęteri autem distrahunt.

20 Ceruicis, dorsiq; perfrictiones apparentes per totum corpus, in his & spumosæ vrinarum excretiones cum animæ deliquio, atq; oculorum hebetudo, conuulsionem prope esse indicant.

In multis quidē exemplaribus dictio ita scripta est, perfrictiones apparētes, in alijs uero melius hoc pacto, apparentes per totū corpus, tanquā fieri non possit, vt totū simul refrigeratū sit corpus, atq; ob id bene adiectū sit, apparentes. Quod deinceps dr̄, non paruam hēt in scriptura controuersiam: quidam.n. scribunt ἀφρώδ῾ες. i. spumosæ mictiones: alij aūt πνώδ῾ες. i, purulentæ. Sed ad totū rei sensum verbū, spumosæ est rationabilius: nā purulentæ mictiones, si propriæ vti que intellexerimus, & non vt libri huius author improprijs nominum metaphoris vti consueuit, pus vrinis pmistū esse indicāt: puris aūt gñatio, tm̄ abest, vt conuulsionem significare possit,
C vt ēt in aliquo, qui cōuulsionis incurrit suspicionē, signū bonū sit, morbū concoqui ostendens: spumosæ vero siue ob colliquationē, siue ob perturbationē quandā, flatuosumq; spiritū exoriā tur, suspectæ vtroq; modo ad conuulsionē existunt: non tñ purulentæ his similiter. Si vero improprie purulentas dixit urinarū tū crassarū excretiones, neq; ita suspectæ sunt, neq; ad conuulsionis generationē proficiunt. Aīæ aūt deliquiū, & oculi hebetudo, quæ ἀμαύρωσις dr̄, imbecillæ aīalis facultatis signa existunt. Conuulsionem igitur non ea symptomata dictis adiecta, sed sola illa pñt indicare: illa dico, ceruicis dorsiq; perfrictiones vna cū toto corpore: vrinam itē spumosam, aut crudam, aut incoctam. Oculi autē hebetudo per accidens conuulsionis expectationi fidē faciet, ꝙ principiū neruorū affectum significet. Nosse aūt oportet & concursionem hāc †virtutum* inferre conuulsionem; non tñ perpetuo, vel vt plurimum, sed ambigue magis, si ἀφρώδ῾ες, id est spumosæ scripserimus, neque, si scribatur πνώδ῾ες. i. purulentæ, expers, vt dictum est, expectationis erit: medium vtriusq; obtinēte, si ὑπνώδ῾ες, i. somnicul osæ, scriptum sit: sed illis adhuc magis, si crudæ & incoctæ videantur, Quibus autem hæc cessauerint, his propè esse tum conuulsionem, tum mortem indicant, oculorum hebetudo & apsychia. Intelligit autem proculdubio, le-
D popsychiam; i. animi defectionem. Dioscorides pro ἀψυχίαν scribit ἀποψυχῆ.

† τῶν δυνάμεων. i. virtutum est in cod. græcis. arbitror tamē legendū esse τῶν δυναμένων .i. eorū quæ possunt. vt sit sensus. hæc conuulsio ē ex ijs, quæ inferre possunt conuulsionem, non tamen perpetuo. &c.

21 Cubiti, & ceruicis dolores conuulsiui, à facie autem hi, atq; in faucibus sonitus multi cum saluatione, sudores in his per somnos boni: an & sudore quam plurimos leuari non malum?

Orationem, à facie aūt hi, intellexerunt oēs, vt æquam habeat conditionem cū hac, a capite, nempe, & supra in alia dictione dixit, tum aliàs, tū a capite orti. Quare aūt conuulsiua hæc dicat symptomata, non est incertum ijs, qui antedictorum meminerunt. Quidam vero primā dictionis partem per se tum scribunt, tum legūt, vt sermo talis sit: cubiti, ceruicisq; dolores conuulsiui: a facie aūt hi. non amplius indigentibus nobis ad conuulsionis prēnotionem cōsequēte oratione. Hi autem coniunctionem, atque, tollentes, principium consequenter scriptorū hoc fecernnt in faucibus sonitus frequentes. Quidam pro ῎ηχοι. i. sonitus, scribunt ὄχλοι. i. tumultus, ita, in faucibus tumultus multi, vt Dioscorides. Capito autem ita scripsit: atque in faucibus ὠχροί. i. pallores frequentes: prōpte siquidē (vt perspe est dictum) recētiores in obscuris libris veteres scripturas pro arbitratu mutabant. At hæc quidē, quoquo modo habeant, symptomata mala sunt: vñrq; ad p̄sentis dictionis veritatē quippiā cōferre. Sed iusta est quæstio, quā ob cām adiecit, sudores per somnos in his boni, nihil.n. est peculiare hoc pacto laborātibus, vt à sudoribus per somnos duntaxat iuuentur. Nēpe cōe est commodis sudoribus tum in dictis affectionibus, tum

in

in cunctis alijs limitationes hȓe alias,vt ſi ex morbi coctione fuerint, ſi per uniuerſum corpus,ſi E
diebus iudicatorijs,ſi febres & ſymptomata ſedauerint.Sudores aũt,qui in ſomnis fiunt,vigilã-
tibus fieri ſuperuacaneũ.Quidam uero ſermoni opem ferre cupientes,ſudores in ijs,qui cõuel-
lũtur,ob morbi robur fieri aiunt. Si igitur corpore tum exoluto,tum relaxato, quod in ſomnis
fit,id oriatur,ſudare hos ſcd̃m naturam eſt exiſtimandum. Quod deinceps dȓ,maiorem adhuc
habet dubitationem,ſcribẽte ipſo,an & ſudore,q̃ plurimos leuari non malum? nullam ſiquidẽ
ambiguitatem habet,cum manifeſte ſit bonum:ſi minus,at prorſus certe non malum.

22. Dolores,ſi ad infernas dilabuntur partes,his toleratu faciles.

Quod,quasnã infernas dicat,non adiecit, ꝑpea geminã expoſitores fecerunt ſcripturã: alij
ſiq̃dẽ εὐφοροι.i.faciles toleratu,ſcripſerũt:alij aũt δύσφοροι.i.difficiles toleratu.Nã,ſi ad partes,q̃
circa thoracẽ,& os ventriculi ſunt,peruenerint dolores,maiorem inducent tolerandi difficul-
†ceruici cubitoque. tatẽ,†q̃ cũ in ceruice cubitoq́; eſſent ſi ad crura,morboſam totã affectionẽ inſigniter iuuabunt.

23. Qui in febribus ſudant cum capitis dolore,interclusa aluo,conuellentur.*

Ex breuiſſima interdũ expectatione conuellendos ſcribit: nempe forſan ſemel quẽdã ita ha- F
bentem conuulſum vidit,nõ ſæpius. Liber aũt ferè totus ad delirij,conuulſionisq́; prædictionẽ
expenditur.Si quis igitur authori crediderit,& in febre capite dolentes cũ* ſudore & alui reten-
tione conuellendos enunciare auſus fuerit,ſæpius admodum aberrãs, ſemel petitũ aſſequetur.

24 Subarenidæ & liquidæ deiectiones,perfrictionesq́ non ſine febre,praue:rigores ex eis tũ ueſicã,tũ
ventrẽ prehendentes,doloroſi:an & in his comatoſum;aliquid conuulſorij habet? nõ fuerim admiratus.

Ψαθυρὰ per δ Attici ſcribunt,per θ uero ψλαθυρὰ cæteri oẽs,uocantq; ψλαθυρὰς carnes,quę du
ris fibroſisque,& ægre diuellibilibus, atq; mandi cõtumacibus contrario hñt modo: tales autẽ
maxime ſunt, quæ a multis σαχναὶ appellantur, diem unum vel duos a iugulato aĩali repoſitæ:
ἑωλὰς aũt eas græci vocare conſueuerunt, quaſi biduanas,vel triduanas dixeris: & ἑωλίζειν ita
† Hinc eduliũ iuuenibus ἀκροσαπὲς dictum, eſt id, quod parum eſt προσεψολισμένον. Locꝰ Hippocratis in libro de Alimẽto.Galenus vocẽ hãc ἀκροσαπὲς interpretatur,quod in ſuperficie eſt mutatum, in expoſitione linguarum Hippocratis.
† εἰς τέλος μεταβεβλημένα. i. exquiſite mutatum.
ante putrefacere:† hinc edulium ſumme recens ἐπιβραχὺ προσεψολισμένον,i.parũ adputrefactũ,
mortificatumq́; dȓ. Conſtat autem ex eo,quod poſtea ita dictum eſt:Senibus† ad finẽ acceſſit.
Ego igitur oſtendi,quænã dicant homines ψαθυρὰ,in edulijs,& non in excrementis, orationẽ
habentes.Sed libri huius authorẽ æquum erat nobis dicere, quænam excremẽta ὑποψάθυρα.i.
ſubarenida vocet:nempe,ꝙ mediocriter ψαθυρὰ.i.arenida,conſtat Prorſus ſiquidem ad eũ ſpe G
ctabat nobis oñdere,quænam dicat ὑποψαθυρα. Cum aũt prophetæ ipſi inter ſe controuerſi exi
ſtant,maior adhuc nobis,qui prophetæ non ſumus,exiſtit dubitatio.Nẽpe eſt,qui liquida nunc
ſimpliciter dici ait:alius cum aquoſitate liquida, craſſitiemq́; & ſubſtantiam nullam habentia:
alij ea tanquã pinguitudine vacua:alij veluti non glutinoſa: alij (neſcio qd̃ ipſis uiſum ſit) aiũt
ea,quæ humidis alijs,olei inſtar,non miſcentur:alii in liquida deiectione bilioſos, & incoctos
globos:alii aũt,quæ facile diſſoluuntur,vt ſi arenam aqua cõſperſeris, deinde digitis cõponẽs
conſtrinxeris,& mox vbi ſolueris,diſſolutam dixeris,videnturq́; hi cæteris probabiliores eſſe.
Eadem vero poteſtate dicunt,qui non glutinoſa eſſe aiunt:quæ quis compoſita,& una uoce di-
xerit ἄγλισχρα.i.non glutinoſa: ſi.n.ab arenulentis eduliis ad deiectiones transferre ſimilitudi-
nem liceat,probabilius fuerit dicere,ψαθυρὰ alui excrementa eſſe,quæ de facili diſſoluunt,nul-
lamq́; hñt ægre diſſolubilem vnionem.Talia uero excrementa fiunt & a cibis, qui arenulentã
& ſolutu facilem hñt ſubſtantiam:Vidi ego,cum in agro eſſem, hortulani pueros frumenti qui-
dem indigos,pyris uero abundantes,talia deiicere.Qui milium,panicumq́; edunt,vel hordea-
ceos panes,ſimilia his excernunt.Si uero triticeos panes quis edens talia deiecerit,ꝙ tenuis,&
diſſoluens humiditas excrementis permiſta ſit,quæ mutuam prohibeat vnitionem,eſt ſuſpicã H
dum.Dioſcorides,vt multa alia in obſcuris libris prompte commutauit,ita & uerbũ ὑποψαθυρα
permutauit,fecitq́; ὑποψἐφαρα,appellariq́; is ita ait ſubnigrantia:nempe & tenebras ψἐφας dic-
tas aſſe apud Pindarum. Poſt uero ψαθυρῶν vaticinium,vel coniectationem,vel temeritatem
(nempe,quòd quis in talibus,tanquam certe nouerit,enunciet, temerarium exiſtet) ad conſe-
quentes pergamus dictiones:ex quibꝰ prima eſt,perfrictionesq́;non ſine ardore, quod rurſus
ipſum certo noſſe, quid ſibi velit, temerarii eſt hominis. Coniicientes uero & in hac re, ut in
alijs libri huius multis fecimus, perfrictiones non ſine ardore dici aſſeremus,cum quis ſuperfi-
cie quidem perfrixerit,in imo autem corpore ſentiat igneam caliditatem.Has igitur prauas eſ
ſe ait:quis enim cute quidem perfrigeſcentem,intus vero ardorem ſentientem, praue habere,
non nouit,ẽt non quærentibus nobis,an ſubarenida deiecerit? Nempe ſcriptis in prognoſtico
In Prog. com.2. t.13.& 14. ac re liq.4. 199.a.c contenti ad dignotionem ‖ tum bonarum tum malarum deiectionum non fallemur. Deinceps
autem in præſenti dictione ſcriptum eſt ita:Rigores ex his tum ueſicam,tum uentrem, prehen-
dentes,doloroſi.Quærere igitur rurſus nos hoc loco vult ſcriptor, quidnam ſignificet verbum
ἐπιλαμβάνοντα,id eſt prehendentes.Nempe antea ipſas ἐπισχέσεις,id eſt retentiones, uocauit,
ἀπολήψεις, id ev interceptiones:nunc autẽ,qui ἐπιλαμβάνοντα ſcripſit,alijs quidẽ in re eiuſmo-

di

A di nomẽ ferre vĩ de interceptionibus, retentionibusq́ue, quas ἀπολήψεις vocãt: alijs vero, ꝙ ueluti admodum extendãtur, indicare. Quod vero dĩ, ὀδυνώδεα. i. doloroſi, ſufficit oſtendere ægrotationem quandam ſignificari per uocẽ ἐπιλαμβάνοντα. In cæteris quidẽ operibus plurima eorum, quæ dubitationem afferũt, ex illatis dignoſcuntur: in hoc vero libro maior perpetuo priore infertur quæſtio. Qũo & nunc, cum inquit, an & in his comatoſum, nempe vel tale eſt, quod ait in his memoratis, uel tum omnibus, tum poſtremis: nã & id patet, comatoſum pathema hĩe quippiam ſimul exiſtens & conuulſiui, veluti in quo quidem ipſum ẽt ſimul extitit, ꝙ prædicta comatoſum ſequatur. Sed neutrum horum neque eſt neceſſarium, neq; ut plurimum euenit: & quidem author ipſe conſentit: adiecit.n. coniunctionem dubitandi, an: deinde ipſi acclamauit, cum dixit, non admiratus fuerim, nempe ita in compluribus & fide dignis exẽplaribus eſt ſcriptum, veluti & in alijs quibuſdam nullo pacto ſcriptum reperitur.

25 *Quæ in acutis morbis vomitorie trahuntur, vitioſa: atq́ albæ deiectiones, difficiles: lẽtore carẽtia ex his percurrentia multo cum æſtu in mentis eunt aberrationẽ: an ex his comatoſi, torpidi q́ poſtea fiunt? morbus ex talibus diutius manet: an & circa iudicationem areſcentes* difficulter ſpirent?* *al. tuſſiculoſi.

B Quæ in acutis, inquit, morbis vomitione trahuntur, vitioſa ſunt: tale aũt quippiã & antea eſt ſcriptũ: nosq́; in ſimilibus ſimilia dicere cogimur. Adijciam vero nunc & illud, quod ante dictũ non fuit, cũ nauſeam fieri dicebam, qñ ad expurgãda, quæ cõtriſtant, vẽter cietur. Quidã & ob phlegmonem ipſius, nauſea abundã fieri affectionẽ dixerũt: quod in ſupradicto uniuerſali ſermone continetur. Nã, ſi phlegmone ſua propria ratione nauſeã pariat, nunquam uenter phlegmone obſideri citra nauſeã reperietur. Incidit aũt huic ſymptoma eiuſmodi, cum phlegmone obſidetur, qñq; duobus modis: altero quidem, cum tenues quidam ichores ex inflãmatis particulis ad interiorem ipſius capacitatem decumbentes, collectiq́; in eo loco, os ipſius contriſtauerint: altero aũt, cum permiſtio affectionum fuerit. Duabus ſiquidem inter ſe complicatis affectionibus, per ſe in utraq́; fieri ſolet. Permiſta igitur ea, quæ nauſeam parit, affectione cũ phlegmone, ꝑꝑ alteram earum nauſeantes ægri fiunt, non ꝑꝑ phlegmonem. Contingit aũt non nunquã, ut ex moderatis nauſeis vomitus ſtatim incidat: non nunquam ſanè & conturbatio quidem plurima & frequens fiat, uomatur vero vel nihil, vel prorſus paucum: quod conijcere licet his uerbis, vomitorie trahuntur, ipſum velle ſignificare, quæ in p̃ſentis dictionis capite ſunt poſita. Prauum autem eſt, non vt ſignum tantum, uerum ẽt ut cauſa, ſymptoma hmõi. Nempe, quatenus
C ſucci malitiam, excerni contumacem, contineri in uentris ore oſtendit, eatenus ſignum prauũ eſt: ꝙ vero continuis lacerationibus vellicationibusq́; uentrẽ cruciet, ob id rurſum tanquam cã ipſius erit, phlegmones quidem nondum exiſtentis tanquam modo futuræ: eius vero, quæ iam adeſt, tanquam incrementum ſuſcepturæ. Præterea inquit, albicantes deiectiones, difficiles, qđ quidam ab ante dicto ſeparant, cæteri copulant. Cæterum, quod de prædictis antea diximus: idem & de his nunc dicimus: albę etenim deiectiones fiũt non defluente ex hepate in ventrem bile: quod ſanè, & per ſe, & cum ante dicto conſtare poteſt: quia vero author diſſimilia multa inter ſe cõmiſceat, legẽtes ob id ea & copulare, & ſeparare ab inuicem poſſunt. Sed, qđ mox poſt albicantes deiectiones ſcriptum eſt, lentore carentia ex his percurrẽtia multo cum æſtu, in mentis eunt aberrationẽ, inter ea, quæ ſemel forſan, vel bis uiſa ſunt authori, eſt, nullã, quæ neceſſaria ſit, habentia conſequentiæ cãm, ſed (vt ſæpius iam dictum eſt) quæ fieri poſſint, interdũ quidem ꝙ infeſti tranſmittantur humores, interdum vero ꝙ diuidantur, atque aliqñ ꝙ increſcente affectione plures occupẽt locos. Adde, ꝙ neq; comatoſos eos ſieri inter neceſſaria ſit, ſed inter contingentia: qđ & ipſe confeſſus eſt, cum inquit, an ex talibus comatoſi? viſus eſt ſiquidem & id ſupra perpetuo adſcribere, ubi enunciare quippiam nõ audet. Cætera, quæ deinceps ad finẽ
D vſq; dictionis dicuntur, ſimilem hñt abſurditatẽ, ut forſan iam ab earum, quæ huic libro ſuperſunt, dictionum explanatione tẽperandũ ſit. Nempe, qui exacte didicerũt, tum quę in libris Hippocratis ſcripta ſunt, tũ quæ in ipſorum explicationibus ſunt a me dicta, hi cognoſcere pñt, q̃nã ſanè ex ſignis ſcripſit, quæ prognoſticen æqualiter perpetuo pñtem obtineãt, quænã magna ex parte, & q̃ ambigue, vel raro: atq; amplius quas in ipſis pro maioris, minorisve rõne continuerint dĩas: ut nihil ope mea ad præſentia indigeant. Cæteris uero, qui, priuſquã illa didicerint, ſeſe ad hæc conferunt, prolixiſſimæ in horum ſingulis orationis eſt neceſſitas, ut non tribus, ſed triginta opus ſit libris. Ego uero cõprobatas fide dignorum exemplarium ſcripturas præſenti percurri dictione. Sunt uero & aliæ multæ ſcripturæ, alię aliter pro cuiuſq; arbitratu: ſed ad infinitam, ut dixi, prolixitatem incidere cogar, ſi omnes memorauero.

26 *Quæ ex lumbis ad collũ caput q́ redundant, reſoluunt q́ paraplectico modo, conuulſiua, & mentis vacillationem parientia: an & talia conuulſione ſoluantur? Ex his varie ægrotant per ea profecti.*

In hac quoq; dictione eſt incertum, quonam pacto legere nos uoluerit, qui librum hunc ſcripſit: an ex ordine uniuerſa cõnectentes ſymptomata, deinde ab his dicentes, an & talia conuulſione ſoluãtur? an ad hanc uſq; orationem, reſoluuntq́; paraplectico modo, ſerie cõtinuata legere,

gere,mox ſilentes,rurſum poſtea dicere,conuulſiua & vacillationem mentis parientia,nẽpe q̃ dam hoc modo,alij illo legerunt:deinceps etenim inquit,an & talia conuulſione ſoluãtur? Con uulſiua certe conuulſione ſolui, inter abſurda eſt: prædicta vero ſolui conuulſione probabilius quis intellexerit:ſunt aũt,quæ prædicta ſunt,hæc,quæ ex lumbis ad collum, caputq; redundãt, reſoluuntq́; paraplectico modo,poſtea facta fuiſſe conuulſiua,& talia reddita paraplegiam ſol uiſſe.Hæc ſiquidem ſenſum quendã hr̃e vr̃,p̃pea,q̃ paraplegia affectio vnius partis corporis talis ſit,qualis eſt*paraplexia totius, huicque aduerſiſſimum ſit ſm motionem pathema conuul ſio.Nẽpe,cũ partes affectas motu priuet paraplegia,conuulſio ad motionem agi naturali vehe mentiorẽ,ita:vt uiolenter hæ cõcutiantur:q̃ ſi obſtructio,uel humidorũ,aut craſſorum,aut gluti noſorum impactio,in neruis fuerit,ob id paraplegiam iuuare videbit. Quod vero in calce ora tionis dictũ eſt,ex talibus varie ægrotant per ea profecti, in quopiam id factũ conſpexiſſe mihi vr̃.Nempe,& ſemel ego quẽdam,qui ita affectus erat, permutationem q́; uarie ſeſe mutuo exci pientiũ ſymptomatum hẽbat,uidi.Fiebãt aũt & illi hæc,pr̃egreſſis lumborũ,colliq́;& capitis do loribus,poſt quos manus tota ægre tum ſentiebat, tũ mouebatur, ſicuti & in dictione dictũ eſt, paraplectico mõ,cum non eſſet exacta paraplegia:mox ſuperueniens conuulſio ſenſiliorem eã atq; ad motiones expeditiorem fecit:placata autẽ conuulſione, ſenſim rurſum deterior redde- F batur:deinde rurſus tum lumborum,tum colli,tum capititis, dolore correptus vniuerſam ſubi tamq́; habebat paraplegiæ in manu adauctionem: atq; rurſus poſtea non parũ conuellebatur.

*Forte, apoplexia. vide libr. 4. de vict. rõne in morb. acut. cõ. 27.

27 Conuulſiones in hyſtericis ſine febre faciles ſunt: vt etiam Dorcadi contigit.

Et in hoc loco,quod a nobis cognoſcitur,dictioni adaptabimus,nihil ab ea diſcentes.Nomẽ ſiquidẽ ἐυχερὲς,qđ facile dixi,ambiguum,quantum in ſe eſt,exiſtit: põt.n.quis intelligere ex eo rationabilem earum,quæ in hyſtericis affectionibus fiunt,cõuulſionum generationẽ: p̃t quoq; & dici ſecuritas ipſarum,& a periculo receſſus.Nihil ita q; dictio nos docet,ſicuti neq; alius,qui ambiguus ſit ſermo.Qui aũt in rebus,quæ dicuntur,veritatẽ ſcire præuertunt, uni ambiguitatis parti conueniunt,interdum aũt,& duabus:quo pacto & nunc hi legunt.Nempe mulieribus hy ſtericis appellatis,quæ ſtrangulationibus uteri capiuntur, fiunt & continue totius corporis con tractiones conuulſiuæ,nec ſimile cæteris conuulſionibus periculũ hñt.Sed,qm̃ & in magnis ute ri inflammationibus conuulſiones interdum aſſident,ab ijs nũc dictas ſeparauit,adijciẽs dictio ni,ἀπύρως,quod eſt ſine febre. Nẽpe,q̃ magnas vteri inflammationes febres cõſequant̃,nemi nem latet:non ſæpius fiunt ex vteri inflammatione conuulſiones:ſi fiunt,periculoſæ ſunt. G

28 Veſica intercepta tũ aliàs,tũ cũ capitis dolore,cõuulſiuũ quippiam hẽt: quæ ex his cũ ſtupore exoluuntur,difficilia exiſtunt,non tamen pniciosa;an & in mẽtis pellat vacillationem, quod huiuſmodi eſt?

Ἀπόληψιν.i.interceptionem tum vrinarum,tũ deiectionum pro retentione appellare cõſue uit.Conuulſiuum aũt quippiam hr̃e ait:quod idem cum hoc eſt,poſſe aliqñ conuulſionem pro uocare,& præſertim cum dolor capiti aduenerit:fuiſſe ſiquidem nertorũ principium in ſocie tate affectus ueſicæ oſtendit. Quod vero poſtea ſcriptum eſt, quæ ex his cum ſtupore exoluun tur,bifariã eſt expoſitũ. Nẽpe quidã de urinis dictũ inquiunt, tanq̃ ex retentione cum ſtupore excretæ ſint:volunt ſiquidem ἐκλυόμενα.i.quæ exoluũtur, dictum eſſe pro ἐκκρινόμενα.i.q̃ excer nuntur:alij verbum,exoluuntur,de corporis partibus dictum eſſe intellexerunt: alij de uniuer ſo corpore,quaſi ſenſione quidem torpens ipſum,voluntaria vero motione exolutũ, fuiſſe di- * Cod. antiqui habent ἐπικίν δυνα.i.periculoſa. xerimus.Volunt igitur hęc δύσκολα quidem.i.difficilia,pro ἀκίνδυνα* dici,i.periculo uacãtia,nõ tñ pernicioſa.An uero in dictionis calce dubitanter enunciet,in dementiam pellere,quod tale eſt,nec ne,ſæpius mentem ipſius didicimus,in quibus addubitat. H

29 An & oſſium,quæ in temporibus ſita ſunt,diſciſſiones, conuulſionem accerſant? vel temulentum ſauciari,vel ſanguinem valenter erumpere,in principijs ſi id faciunt, conuulſiua?

Quod in calce orationis dictum eſt, conuulſiua, in exemplaribus quibuſdam adiectum non eſt:neque,ſi nõ adiectum ſit,quantum ad intelligẽtiam rei ſpectat,quippiam refert; quia ſub eo intelligatur,quod principio dictum eſt,conuulſionem accerſant? Dilucide igitur hoc in loco id ipm,quod in vnoquoq; ęgrotante apparuit,demõſtrauit: cum iuſtũ eſſe ſibi ſcripturã interpre tari viſum fuerit,interdum quidem tanquam vniuerſale enuncians,interdum vero addubitãs: ſicuti & nunc in aliquo,cui os capitis poſitum in temporibus diſciſſum fuit,qui temulentus ſau ciatus eſt,confeſtimq́; erupit uehementer ſanguis,& tandem eſt conuulſus. Cum ergo tria ipſi euenerint:unum quidem oſſis tẽporalis diſciſſio,alterũ q̃ tremulento id factum ſit,tertium uero ſanguinis eruptio:inquirit,à quonã horũ ſit orta cõuulſio.Cui reſpondebo facile: nã de oſſis tẽ poralis diſciſſione ait Hippocrates,‖Quòd plagę tẽporibus inflictę graues ſunt, & ſoporem in ducentes:q̃ itẽ in conuulſionibus,diſtẽtionibusq; tẽporũ muſculi primi patiuntur. De ebrieta te vero aphoriſmũ illũ dixit.‖Si ebrius q̃ſpiã repẽte obmutuerit,cõuulſus moritur. De sãguinis aũt eruptione,‖Quòd cõuulſio a repletione fiat,uel uacuatione,nõ aũt totius corporis,ſed ner-

de Artic. cõ. 2. t.9.7.263.f 5.Apho.5. Ext. ord. 37.f 6.Apho.39. Ex. ord.50.f

uorum

Auorũ ipſorum: quo fit, vt ex ſanguinis eruptione haud quaq; conuellantur, niſi refrigeretur, vel propter præſentium incuriam, vel q̃ ſedare velint fluxionẽ ſanguinis per refrigerãtia remedia.

30 *In ſudore ſputa præterfluentia febrienti ægro, leuia: an ad dies aliquot ventres humectentur? arbitror: an his abſceſſus in articulum futurus?*

Quidam dictionis antecedentis finem principium huius efficiunt bifariam: alij quidem cum articulo, τὰ σπασμώδη. i. cõuulſiua in ſudore ſputa p̃terfluentia: uerum, qđ ad intelligentiam ipſam attinet, nihil intereſt, ſiue adiectus, ſiue ademptus fuerit articulus: qui uero deinceps dictis, cõuulſiua, præordinat, magnã faciunt ſenſus permutationẽ: atque adhuc magis ſcriptura alia, quam recentiores quidã moliti ſunt, pro ἐνιδρῶτι. i. ſudore. nomen compoſitum ἀνιδρωτί. i. non in ſudore, & abſq; ſudore, facientes. Si igitur non ſæpius in dictionibus multis ea, quæ nihil conferant ad prædictionẽ, pro conferentibus adſcripſiſſet, confeſtim culpaſſem eos, qui dictioni, cõuulſiua, præſcribunt præordinantq́ue. Cũ uero & ipſe adiecerit, quod nihil conferret, ignoſco iis, qui conſcripſerunt, conuulſiua: q̃ q̃ ad præſentia nihil, qđ effatu dignũ ſit, conferat: ſiquidẽ in febribus cũ ſudoribus non iudicatorijs præterfluentia ſputa, ob copiã immoderatam, uel virB tutis imbecillitatẽ oriũtur: atq; ob id ſunt ἐνιδῆ. i. leuia, quaſi ἐντροπα. i. non contumacia, & uerſu facilia, dixerit. Abſurdior aũt fuerit intelligẽtia, ſi ἀνιδρωτί. i. nõ cũ ſudore ſcripſerimus: q̃ q̃, qui ſcripturã antiquã p̃mutauerunt, tanq̃ ſapientius quippiã inueniſſent, ita ſcripſerũt, pro ἐνιδρῶτι, ἀνιδρωτί facientes. Orationem autem hanc, ad dies aliquot uentres humectentur? in ægro factũ id videlicet conſpicatus ita ſcripſit, an multis euenire id poſſit, inquirẽs. Nihil aũt certi, quantũ ex dictis eſt, qđ ipſi reſpondeamus, habemus: Nẽpe, quo pacto tali in ægroto cætera habeãt, limitare oportet, de quibus dixit nihil. Modus idem eſt de futuris in articulos abſceſſibus: conſtat enim quibus nam ex ſignis talia definire oporteat: de quibus in præſentia nihil dictum eſt.

31 *Quæ cum* tantula ferocitate in deſipientiam pellunt, melancholica: ſi vero à muliebribus fuerint, ferina: amplius autem incidunt hæc: an & hæ conuulſiuæ? an cum caro quoq́; aphoniæ conuulſiuæ? quomodo coriarij filiæ obuenit: cæpit autem malum* præſentibus menſtruis.*

*Galenus videtur legiſſe negatiue.

Quam nã appellet melancholicam deſipientiam, dixi antea: nam is dictionis eiuſdem, quã nunc retulit, ſcripſit principiũ. Præſens uero ſermo (vt author fatetur) eſt, q̃ coriarij filiã ex mẽſtruorũ retentione ferine deliraſſe conſpexerit: demonſtrauit aũt per uocem hanc, melancholiC ca, intenſionẽ: prompti ſiquidem ſunt ad inferenda propinquis mala, qui ex melancholia delirant: vbi aũt ingentia mala faciunt, ferinas deſipientias appellat. Sed, q̃ ex purgationis mẽſtruorũ retentione talis oriatur deſipientia, neq; prorſus uerũ, neq; magna ex parte. Nã, ſi melancholicus fuerit ſanguis, atq; in cerebrũ ierit, deſipientiam hmõi parit: ſi uero bilioſus, non talẽ, ſed cõſuetam familiaremq́ue: ſi copia pituitoſa fuerit, cataphorã, lethargumq́; magis efficiet: ſiuero miſtũ ex his, miſtã ẽt affectionẽ ex cataphora, & vigilia, vel deſipientia cõficiet. Vt aũt horũ nihil uniuerſale ipſis ineſt: ſic neq; conſequentium aliquid, quæ coriarij filiæ eueniſſe ſcripſit.

32 *Quibus conuulſis oculi fixe relucent, non apud ſe hi ſunt, diutius q̃ ægrotant.*

Quidã pro παρ' ἑωυτοῖσι ſcribũt παρὰ σφῖσιν αὐτοῖς: ſed, q̃ utraq; oratio, & παρὰ σφῖσιν αὐτοῖς εἶναι, & παρ' ἑαυτοῖσιν εἶναι, de his dr̃, qui ſapiũt, cuiuis patet. οὐκεῖ ναι παρ' ἑαυτοῖσιν aũt, eſt nõ intelligere, ſed mente circumagi, diſtrahiq; iudicium. Sed, q̃ nota habeatur ex oculis fixe relucentibus, vt ex alijs quibuſdam, ignorant: ſatis uero fuerit in eam rem, quod ab eo dictum eſt: ‖ Oculi ferocitas deſipientiam indicat. qũo & idiotis ipſis dilucet, qui non prorſus ſtupidi exiſtunt: nempe, q̃ id ſemper ſubaudire oporteat, conſtat oĩbus. Vocamus ſiquidem in eiuſmodi oĩa teD ſtes idiotas, qui* rudes tum exiſtunt, tum uocantur: ſed maxime quidem, ſi fieri poſſit, natura prudentes: ſi non, at non mente deſides ignauosq́ue. In præſenti vero ſermone ſupra modũ reluce re oculi ponuntur, quod per ſe ipſum ſignum iraſcentium erat: ſed forſan id oculo ἀτενεῖ, i. fixo contentoq́ue, qđ eſt θρασεῖ. i. feroci, concurrens, uehementiorem indicabit fore deſipientiam. Superuacue aũt ad prædicendum, q̃ deliraturi tales ſint, conuulſorum meminit: nam & ſine his procreari põt deſipientia, & præſentibus his nõ procreari. Aegrotaturos autem diutius, adhuc etiã temere magis dictum eſt: nempe, in quibus conuulſis fixe, ferociterq́ue relucent oculi, hos acute ægrotaturos, non diuturnius, rationi eſt conſentaneum.

6. Epid. cõ. 1. t. 31. 3. 169. b

33 *Sãguinis ad latus diuerſum eruptiones, malæ: vt ſi, cũ lienis magnus fuerit, dextra ex nare fluat: Atq́; res in hypochondrijs ita habet: cum* ſudore deterius id exiſtit.*

Si quippiam aliud ſæpius cõtingere ipſe uidi, ita & hoc. Vr̃ autem Hippocrates ex multa experientia, quam ex particularibus ſibi fecit, uniuerſalia collegiſſe. Nempe & in epidemiorum libris ægrotos ſcripſit, multos, alios quidẽ, quibus ſanguis ſalubriter erupit: alios vero, quibus inſalubriter. Cauſam horum alibi enunciantes conſiderauimus. Nunc id noſſe ſatis fuerit, q̃, qui aſſerunt quomodo ex hepate caua uena ſurſum per thoracem fertur, ita & ex liene aliã ortam

partibus

partibus distribui siniſtris,non uera dicant:cum una ſola vena ſit, quæ ex partibus ſepto trãſuer E
ſo inferioribus aſcendit. Quęrit aũt nõ ſine rõne ab expoſitoribus,quã ob cãm uerbo,lienis,ad
iecerit,magnus:aiũtq; qui maxime probabilia dicere uiſi ſunt,in paruo liene non admodũ ma-
nifeſtã eſſe in utraque,vel p̃ſidij,vel offenſæ inclinationẽ. Ego uero ſermoni adiectũ eſſe exiſti
mauerim verbũ,magnus,quaſi, vel tumefactus, vel in molẽ aſſurgens, vel phlegmone obſeſſus
adſcripſerit. Nã,ſi,lienis,ſimpliciter ſcripſiſſet,rurſus alia oriretur q̃ſtio,quo nã uitio liene affi
ci dicat. Si igitur hoc non inquiramus, ſed nobis conſtet in oĩ tumore præter naturam lienẽ fa-
tigante,in latus diuerſum ſanguinis eruptionẽ nocuã eſſe,limitationis gratia verbum,magnus,
adſcripſit. Exemplũ aũt hoc ip̃m,videlicet de liene,oĩum cõe eſt,quibus ad latus diuerſum ſan
guis erũpit:atq; ob id ſermoni additur aduerbiũ,ut,p̃inde atq; ſi ita dixiſſet:vt ſi,cum iecur ma-
gnũ fuerit,ex ſiniſtra nare erũpat ſanguis:cæterũ ita a liene,tanq̃ exẽplo, ad iecur trãſire in prõ
ptu eſſe arbitratus,iecoris non meminit. Quòd aũt a viſcere ad viſcus migratio fieri poſſit,adie
cit hypochondriũ,in quiẽs,atq; res in Hipocondrijs ita hẽt,ne tm̃ ex uiſceribus directas ſangui
nis eruptiones bonas eſſe exiſtimemus vel malas,quæ in latus diuerſum fiant, ſed ẽt ex hypo-
chondrijs ipſis. Cũ aũt vitioſa ſit,q̃ in latus diuerſum fiat ſanguinis eruptio, deterius adhuc fue-
rit ſignũ,ſi*cũ deſudatione contingat. Ἐφίδρωσιν, aũt.i.*deſudationẽ,iã ſæpius quidẽ in hoc ſcri- F
pſit libro,ſed nuſquã ita lucide,ut cognoſcamus,nunq̃d ſudores circa thoracẽ,caputq; apparẽ
tes ita appellet,an eos,qui toto emanant corpore,ubi tum pauci,tum nihil cõferentes ſint. Pra-
uũ aũt vtrunq; horũ eſt:deterius aũt,qđ in ſuperis fit partibus. Nẽpe,cum oĩs deſudatio*demon
ſtret,vel copiã in ſudantibus*partibus,vel facultatis retentricis imbecillitatẽ:utruncunq; eorũ
in locis tum thoracis,tum capitis fuerit,deterius eſt ſignum, quàm ſi in alia quapiã parte fuerit.

34 Ex naribus exiguo cum ſudore perfrigeſcentia,maligna,prauaq̃.

Rurſus hoc loco interpretatione eſt vſus, nõ adiecto orationi ex naribus perpetuo erũpenti
ſanguine,qđ nos de neceſſitate ſubaudire oportet,p̃pea q̃ nihil aliud intelligere ualeam⁹. Fiet
aũt ſermo integer,ſi ita interpretari liceat:ſi ex naribus ſanguis erumpat, cũ ſudores uel fuerint,
vel ſuperuenerint,perfrictionẽ quidẽ ferunt,quæ indicat malũ eſſe morbũ. At,cũ p̃frictio tum
in extremis fiat,tum per totum corpus, grauior certe,difficiliorq̃ue, quæ per totum corpus eſt.

*35 Poſt ſanguinis eruptionem deiectiones nigræ,malæ:prauæ aũt & prærubræ:an & quarto die talis
eruptio fiat? comatoſi ex his conuulſione finiuntur:an nigris procurrentibus,& tumefacto ventre?* G

Rurſum & hoc loco,vt in alijs multis,ſermonẽ manifeſtũ,vtilemq̃; ab Hippocrate dictũ con
2. Epid. ſect. 1. ſudit. Eſt aũt ipſius primum quidẽ vniuerſale hmõi: ‖ Iudicatoriorum nõ iudicãtium alia quidẽ „
lethalia,alia vero iudicatu difficilia. Cũ aũt iudicatoria multa ſint, in horũ ſingulis ſuus eſt ſer- „
mo,particularis quidẽ ad eũ,q̃ dictus eſt,relatus:vniuerſalis vero ad ſubiectos ſubordinatosq̃;
qualis eſt talis:ſanguinis eruptio non iudicans,uel mortalis,vel iudicatu difficilis. Ita ſudor,vel
copia tum vrinarum,tũ deiectionum,tum vomituum,uel quæ per hæmorrhoidas, vel uterum,
excernuntur,& parotides,& cæteri abſceſſus. Oĩa ſiquidẽ hæc,ſi non iudicant,interdũ quidem
lethalia,interdũ uero & δύσκριτα, i.ἄκριτα ποιεῖ τὰ νοσήματα.i. morbos iudicationis exptes fa-
ciunt. Cõiſſima aũt ex his efficitur oratio vniuerſaliſſima,generaliſſimaq̃; (vocet.n.vnuſquiſq;
pro ſuo arbitratu) iudicatoriorum nõ iudicãtiũ alia q̃dẽ lethalia,alia iudicatu difficilia. Præſtat
aũt hoc loco,qñ ſint lethalia,& qñ iudicatu difficilia,definiuiſſe: id qđ ab Hippocrate ipſo ẽ de
monſtratum. Quæ nanq; ex iudicatorijs nihil iuuant, ſunt iudicatu difficilia:quæ uero ẽt in con-
trariũ repunt,ſunt lethalia. Iã,quæ ad cõtrarium inclinãt,alijs ex ſignis certitudinẽ capiũt: qũo
& malignas ſcripſit hoc in loco deiectiones: acciderit quoque aliter cuipiã altera talis affectio
maligna,ut uomitus,uel prauæ vrinæ:ueluti & perfrictio,q̃ cũ difficultate excalfieri poſſit,aut to H
tius corporis,aut extremarum tantum partium:ſic ẽt profunda ſitis,æſtusque; & caligo,& impla
ciditas,& uigiliæ,atq; prauorum aliorum quippiã. Didiciſti uero hæc eadem oĩa ex commenta
* *Al. ἔγραψα ideſt ſcripſi. vt de ſe ipſo dicat qui paulo ſuperius citauerit, vniuerſalem illam propoſitionem, iudicatoria non iudicãtia.&c. & particularem,&c.* rijs de iudicationibus,atq; ex prognoſtico,quædam itẽ ex epidemiis.* Scripſit certo & hoc lo-
co ſermonẽ uniuerſalem,particularium ſpeciem unã cõmemorans. Nempe,qui modo artẽ di-
ſcit,putat ſola hæc maligna eſſe,de quibus audiuit:ſi vero acri eſt ingenio,põt & alia quædã ta-
lia eſſe ſuſpicari,tp̃sq̃; expectare aliud,in quo & ipſa p̃diſcat. Quòd ſi non ita didicerit,ſed ea,
q̃ particularia exiſtũt,rurſus expectabit,inſcius,q̃ tũ doctrinæ adhuc ipſi deſit: qui vero uniuer-
ſale didicerit,particularia oĩa cognoſcit. At,q̃ p̃rrheticũ hoc ſcripſit,in particulari verſat:atq;
ob id interdũ quidem ex diuerſi gñis ſymptomatis cõcurſionem aceruat:interdũ vero ex vno
ægro,aut duobus vniuerſaliter pronunciat:atq; aliqñ addubitat ambigitq̃ue,qũo & nũc,inqẽs
an & quarto die talis eruptio fiat? Nẽpe,q̃ quẽpiã viderit,cui quarto die ſanguis erupit,omiſſo
noĩe ſermonẽ fecit,q̃q̃ dies ipſi vniuerſalẽ in prognoſtico habeant doctrinã. Rurſus aũt parti-
cularia enunciãs prorrhetici author,non tanq̃ particularem, ſed tãquam vniuerſalem fecit ſer-
monẽ,ſcribens ita,comatoſi ex his conuulſione finiũtur,nõ neceſſario fieri inquiens, ſed inter-
dum contingere,veluti & aliud quippiã*inutile,quod hẽt generationẽ,ſed id quidẽ ſimpliciter
enunciauit.

A enunciauit. De nigris autem procurrentibus, & uentre tumefacto, reſpondemus ipſi & hic poſſe quidem & ea fieri, ſed neque perpetuo, neque ut plurimum.

36 Sanguinem profundentia cum deſudatione vulnera, mala: Loquentes ita affecti occulte pereunt.*

Quidam τρώματα. i. uulnera per τ, & ρ, & ω primam ſyllabam ſcripſerunt: alij autem τρομώδεα per τ ρ & ο: & uſitatiſſimæ quidem ſcripturæ hæ ſunt tum expolitoribus, tũ ſcriptoribus, ſed concurſionibus raræ exiſtunt: veluti & q̃ primam ſcriptam hẽt per τ ρ α & υ. Exordiendum igitur eſt, & nobis à conſueta uſitataq́ue, quam per τ ρ & ω ſcriptam reperimus, & quæ idem ſignãt cũ ea, quæ per τ ρ α, & υ ſcribitur. Nempe τρώματα læſiones eas appellat ẽt ‖ Hippocrates, q̃ ab externis inferuntur cauſis. Feciſſe igitur in præſentia ſermonẽ nõ ſolũ in uulneribus, uel exanthematis, uel abſceſſibus, uel diuiſionibus, verum quoq; & in ſanguinis eruptionibus par eſt: quin in vulneribus conſonant magis, cũ ſola hæc ſanguinẽ profundant. Quidã ſcriptorẽ hũc etiamnũ de ſanguinis è naribus eruptionibus nũc agere dñt, nõ in febribus ſolũ, verũ quoq; & in nuper dictis affectionib⁹* interficere. Siue igitur de oĩbus his ſermo ſit, ſiue & de vulnerib⁹ dũtaxat, ſanguinis cũ* deſudatione eruptiones malignæ ſunt: nec diſſimili mõ, ſi & τρομώδεα. i. tremores, B ſcriptum fuerit. Illud aũt, loquẽtes aũt eos occulte perire, tale q̃ppiã indicare aiũt, q̃ tales nihil mali hĩe videanẽ, ſed tanq̃ extra periculũ cõſtituti, & pñtibus loquentes, repẽte pereant. Quòd ſi aduerbium λαθραίως. i. occulte, hoc uelit ipſi ſignãre, naturalem interpretationẽ alienis metaphoris permutare ſummopere ſtudere vñr: putant nanque virtutem eſſe orationis ſp a communi loquendi conſuetudine recedere, perinde ac ſi nihil referret, ſi quis vel ad deterius recedat.

1. De morbis circa principiũ, atque etiam 4. circa medium, & alibi, hoc nomine ſæpius utit.

37 Poſt modicam ſanguinis eruptionem, nigrá, deiectionem, in acutis morbis ſurditas malo eſt: ſanguinis deiectio in his perniciosa. Surditatem uero ſoluit.

Cõtinet in hac ſyndrome verũ quippiã, & uniuerſale. Nẽpe in acutis morbis, nigris ex deiectionibus ſi ſanguinẽ deiecerint, pernicioſum vere exiſtit: id q̃ & nos ſcimus, & cæteri, qui in artis operibus conſenuerunt. Atqui ſymptoma eſſe vĩ f̃m eam rationem, qua in ſuperpurgationibus vltimũ excernitur, quod ſanguineũ eſt: ſed particularium eſt, in quibus ſcriptor noĩauit.

38 † Lũbis dolentibus ſtomachi dolores accedentes, ſigna eruptionis ſanguinis puto, notã q̃ progreſſam.

† *Lumbis dolentibus cardialgia accedentes, ſanguinis per hæmorrhoidas erupturi, ſigna ſunt: arbitror autẽ & eius, qui antea erupit, ſignum eſſe. Ita uidetur legiſſe Galenus.*

Non recte explanauerunt dictionẽ hanc pleriq́; qui in hunc librum cõmentarios ſcripſerũt, C ſimulq́; & pugnantia dixerunt. † Vĩ aũt mihi quidã eã in diſcentiũ utilitatẽ expoſuiſſe: ſed hoc modo nõ meminit febrium, uel acuti morbi, ut conſueuit. Vt ergo ſermo eius in non febriẽtibus ſit, ueriſimile eſt, ex nulla manifeſta cã plures cõſequentes dies lũbis dolẽtibus, atq; ore vẽtris. § In his igitur vacuationẽ per hæmorrhoidas expectare oportet. Poſſes aũt non ſolũ id fore p̃dicere, ſed & p p hæmorrhoidum retentionem ea fuiſſe conijcere: magisq́; ſi eius, qui hæc patitur, temperaturam videas melancholicam, ut tibi ex dictis p̃dictio non ſolum futuri, verum & præteriti, & tertio pñtis ſit. Nẽpe cũ ab alijs diſtinctus fuerit lumborum dolor & cardialgia, p̃teriti quidem erit p̃notio, q̃ & antea fuiſſe illi per hæmorrhoidas vacuationem noueris: futuri, q̃ & nunc erit: præſentis autem affectionis perſpicua ſunt ſymptomata, nempe copia in uenis aceruata tenue quoddam ſerum in uentrem confluens cardialgias parit, in os ipſius aſcendẽs, quod omnium ferè partium maxime ſentiendi facultate præſtat. Plurima autem abundantiæ portio ad inferum repens locum, in quem & primum deferri conſueuerat, lumborum dolores efficiet.

Lumbis dolentibus cardialgia accedentes, ſanguinis per hæmorrhoidas erupturi, ſigna ſunt: arbitror autẽ & eius, qui antea erupit, ſignum eſſe. Ita uidetur legiſſe Galenus.

† *Clarius ita poſſet uerti. Eã autem quis iudicio meo poſſet in diſcẽtiũ utilitatẽ exponere hoc modo. Non meminit febrium, uel acuti morbi, in hoc ſermone, ut conſueuit, ueriſimile ergo eſt in non febrientibus, ſermonẽ ipſi fieri, qui ex nulla manifeſta cã plures cõſequentes dies lumbis doleant, & cardialgia laborent. 2. Epid. ſect. 2.*

39 Qui ſtatis temporibus ſanguinem profundunt, ſiticuloſi hi, difficiles & exoluti ſi non profuderint, epileptici moriuntur.

D Hoc rurſum loco ſatis erat vniuerſaliter dicere, primũ q̃dẽ q̃b⁹ vacuatio ſanguinis conſueta retẽta fuit, his morbos fore plethoricos, manãte ipſo ad eas corporis partes, q̃ retẽtis excretionibus ꝓpinquæ ſunt, uel ad eas, q̃ imbecilliores exiſtũt: particulatim uero de ijs, qui ex hæmorrhoide, utpote excremẽtis exñtibus melãcholicis, alũt uel melãcholiã, uel phthiſin, uel hyderũ, uel uarices, uel cãcrũ, uel elephãtẽ: p̃ter hos aũt unicuiq; in ea parte fore affectionem, q̃ cæteris manifeſte imbecillior exiſtit. Nõ recte autẽ duorũ ſymptomatũ cõcurſionẽ adiecit, ſitis, & exolutionis, in ſanguinis retẽtione: nã ſitis nullo pacto retẽtionis ſanguinis propriũ exiſtit: exolutio aũt immoderatas excretiones, nõ retentiones conſequitur: & recte dictum eſt in ſecũdo epide- « miorũ, ‖ Sãguine multo fluente laſſeſcere. ubi, & quod ex uoce exolutionis ſignificatur, expoſui.

40 Qui compoſiti perturbantur, peruigilant, naribus ſtillant, ſexto die leuantur, nocte laborant, poſtri die ſudant, in ſomnum feruntur, delirantque, abunde ſanguinem profundent: An & aquoſa urinatale quippiam indicat?

Dilucide rurſus hoc loco oſtẽdit, q̃d in particularibus apparet concurſionibus. Nẽpe profluuij ſanguinis peculiaria ſunt ſigna clare in cõmẽtarijs de Iudicationibus deinceps ſcripta: nunc aũt in hoĩe, qui abunde ſanguinẽ profudit, oĩa, q̃ ſanguinis profuſionẽ antegrediuntur ſcripſit.

41 *Quibus ſanguinis eruptio multa fuerit, procedente tempore alui male afficiuntur, ſi non urina con-* E
cocta fuerit.

4. Apho. 27. Ex. ord. 30. Dixit in aphoriſmis Hippocrates, ‖ Quibus in febribus ſanguinis quacunq; ex parte copia eruperit, cũ reficiunt, alui his humectant. hic aũt ſimpliciter inquit, πονηρεύονται, i. male afficiunt: " forſan in uerbo, male afficiuntur, cõplecti uolens, & humectant, & q̃cunque in ventre perpetrã fiunt, alijs quidem morſis, alijs inflatis, uel ructu acido correptis, vel prorſus non cõquentibus. Omnia autem caloris natiui inopiam conſequuntur, ob quam & urina aquoſa videtur.

42 *In iudicatorijs perfrictionibus ſanguinis eruptiones uehementes, peſſimæ.*

Conſpicuus eſt ſermo, nullamq; qõnem habet, ſi uehementes, & peſſimæ ſcriptum fuerit: Si uero, ut non nulla exemplaria hñt, pro κάκιστοι, i. peſſimæ, ſcriptum fuerit κράτιστοι. i. optimæ, maxima oritur quæſtio: quod defendentes non nulli tale quippiam ſignificari aiunt: Quæcunque ſanguinis eruptiones vehementes refrigerantur in iudicatorijs diebus, optimæ ſunt. tanquã refrigeratio, ſanguinis eruptiones retineat. Hi autem non ſcriptam enarrant dictionem, ſed alteram, qua ita dici oportebat: Quæ in iudicatorijs fiunt eruptionum ſanguinis vehementium refrigerationes, optimę ſunt. Adde, q̃ fruſtra additum ſit, iudicatorijs, nempe, quocunque die ſan F
guinis eruptionibus vehementibus perfrictiones aduenerint, ſanguinis eruptiones ſiſtunt.

43 *Capitis affecti grauitate, & ſincipite dolentes, peruigileſque, ſanguinem profundunt, tum aliàs, tum ſi quippiam in ceruice tendatur.*

Sanguinem profundunt quidem & in huiuſmodi concurſionibus, ſed non multoties.

44 *Qui peruigilauerint, repente cum inquietatione quadam ſanguinem profundunt, tum aliàs, tum ſi quippiam non ante fluxerit: an & ubi perfrixerint?*

Concurſioni quoque huic ſermonem adijciam eundem, quòd quidam horum ſanguinem profundunt in capitis doloribus.

45 *Ceruicis dolores, impenſe rubri oculi, ſanguinis eruptionem oſtendunt.*

Vere hæc, quòd ſæpius ad ſanguinis eruptiones concurrant, intulit: cætera vero, quæ antedicta ſunt, raro concurrunt. In re eiuſmodi magnã præſtant virtute impenſe rubri oculi.

* Al. ἐπισάπης. i. ſuppreſſa eſt. 46 *Quibus uenter* tenditur, ſanguinem hi profundunt, ſuperrigentque: an uenter inteſtinorum in-* G
currat læuitatem, fiatq; durus, uel aſcarides fatigent, uel utrunque?

Verbũ αἱμορραγέω. i. ſanguinẽ ꝓfundere, vĩ ſæpius, non ſemel, author intelligere, ſanguinẽ è naribus fluere: arbitrorq; eũ adnotaſſe aliquẽ, qui ſuppreſſa aluo ſanguinẽ profuderit, deinde ſuperrigauerit, & poſtea inteſtinorũ læuitate correptus ſit. Sed, q̃ aluus cũ inteſtinorum læuitate indurauerit, cõtrouerſiã hẽt manifeſtã. Nẽpe quidã duritiẽ in ipſo uentris corpore intellexerunt, non in excrementis. Alij nihil id prohibere inquiunt, alijs quidẽ, ita ſanguinẽ profundentium adhuc magis, q̃ antea, ſuperinduratũ eſſe ventrẽ: alijs vero cõtractã inteſtinorũ læuitatẽ, veluti & hĩe aſcaridas. Alij fieri poſſe inquit lienteriã durã, ſi, q̃ ꝓmeauerint, nõ ſolũ qualitate, vel inuertibilia, uel immutabilia mãſerint, verũ quoq; & dura, qualia deuorata ſunt, citra vllã madefactionẽ. Dioſcorides pũtẽ dictionẽ in duo ſecans ſeorſum quidẽ ſcripſit, Quibus vẽter tendit, ſanguinẽ hi profundunt, & ſuperrigent: an ad ſanguinis ꝓfuſionẽ tale conſequat? deinde principio altero, inquit, Venter inteſtinorum læuitate correptus, uel durus, uel aſcarides, uel vtrunque. Scribit aũt non ἐπίσκληρος, ſed ἐπίσκληρον per ν, & iuxta illud ſuperne imponens λ, vtrunque punctis includit: vult autem per vocem hanc ἐπίσκληρον, corpus induratum ſignificari.

47 *Quibus ad caput manuſq; ex lumbis fit recurſio, ſtupefacti hi, uentriculi ore dolentes, & ſanioſi,* H
ſanguinem abunde profundunt, uenterq; turbatis his copioſe fluit.

Diligẽter rurſum hoc cõſideres loco authorẽ, qui cõcurſiones ita ſcribit, ut in quibuſdã ſanguinẽ profundẽtibus vidit: &, ſi, q̃ a me ſunt demõſtrata, memoria tenueris, iudicare ipſe, q̃ nã ſuperflue ſcripta ſint ſanguinẽ ꝓfundentibus fcã indicia, poteris. Cætera quidẽ dictionis ſimiliter quãplurimi ſcripſũt: quidã uero nõ ἰχωρώδεις. i. ſanioſi, ſed χολώδεις. i. bilioſi, ſcripſerunt. Si vero eorum, q̃ ſupra dicta ſunt, memor fueris, quonam mõ utrunque defendi poſſit, non ignoras.

48 *Quibus ex copioſa ſanguinis eruptione, & frequenti, nigrorum multorum eſt deiectio,* † *& tenſio,*
† Al. hi ſuppreſſa aluo ſanguinem profundunt dolentes. *ſanguinem hi profundunt uentre dolentes: Cum quadam uero fluxione facile ferunt. An hi ſudores* frigidos habeant multos? Returbata his urina mala non eſt, neque, quod reſidet, genituræ ſimile: Frequentius uero hi meiunt aquoſa.*

Conſpicatus quoq; hæc omnia, vniuerſale inde comprehendiſſe oſtendit, q̃ ſingulorum, quę dicta ſunt, uires non cognouerit: quę tibi conſtant, ſi es memor eorum, quæ dicta ſunt tum in his cõmentarijs, tum in ijs, quos in prognoſticum fecimus, tum in libris De iudicationibus: meditationem

A tionem quoq; eorum, exercitationemq; in epidemijs perdidiciſti. Lectis autem aut ſemel, aut bis talibus, vt memoriæ tuæ confiſus à reliquo temperes, non oportet: vix enim eam tum facilem, tum promptam habebit, qui etiam aſſidue in omnibus verſetur commentarijs.

49 Quæ ex naribus cum ſurditate, & ignauitate parua, eſt ſtillatio ſanguinis, difficile quippiam habet: uomitus his confert, uentrisq; perturbatio.

Neſcio, quo paruum malum eſſe intelligat ſanguinem è naribus, ſtillicidij inſtar, fluentã: nẽpe orationem ἔχει τι δύσκολον. i. difficile quippiam habet, in paruis dicere homines cõſueuerũt. Sed non paruum id malum exiſtit, & ſi abſq; ſurditate, ignauitateq; fuerit: cum his, quæ cerebrũ affectum eſſe indicant, lethale ſignum erit ſanguinis è naribus, ſtillicidij inſtar, fluor. An vero vomitus, uel uentris perturbatio his conferat, non poteſt ſimpliciter abſq; diſtinctione pronunciari. Diſtinctio autem eſt, quibuſdam morbi in principio, ſi uires valentes, uel ſanguinis redundantiã habeant, uel pituitæ, uel alterutrius bilis. Nã, ſi ualenter excernant, ſanguinisq; redundãtiam habeant, q; ſectione venæ, non vomitu, vel uentris perturbatione, indigeant, neminem latet. Quod vero in vomitibus uentrisq; perturbationibus antea eſt dictum, pateſcit, cùm medicum vomitum ciere, & ventrem pertubare velit: non de ijs, quæ à natura fiunt, enunciet.

50 Quibus ex rigore febres laſſitudinariæ fuerint, muliebria his decurrunt: ceruix autem in his dolens, ſanguinis indicat eruptionem.

Mulieribus quoq; recte ualẽtibus, ẽt citra rigorẽ, cũ febre, menſtrua fit purgatio, cũ ſenſione quadã laſſitudinaria. Cũ igit ẽ, & rigores fuerint, maiorẽ totius corporis motionẽ patiẽtes: & ſanguine in eo redundante, naturã ad ſuperfluã uacuationẽ excitent: magis utiq; muliebriũ, i. menſtruarũ purgationũ, uacuationẽ fore ſpes eſt, ſi & purgationis, quę per circuitũ repetit, tẽpus ad fuerit. Si uero ceruix ex p̃dictis doluerit, vergentis ad ſuperas partes humoris ſignũ conſtituitur.

51 Et per nares ſanguinem profundere ſperandum eſt ea, quæ caput concutiunt: & quæ ſonitum faciunt, ſanguinem profundere, uel muliebria deducere, tum aliàs, tum ſi in ſpina æſtus inſequetur: forte uero, & dyſenteriam facere.

Rurſus hoc loco nomen unum adſcripſit, anceps, ambiguumq; totã dictionis ſeriem q̃ſtionis cuiuſdã opus habere efficien s: nẽpe, quænã ſint caput σείοντα. i. concutientia, obſcurũ admodum Cuidetur. Quidam. n. capitis ſymptomata oĩa ita dicta eſſe inquiunt, inuenta generali quadã hac uoce ab eo: vt antea cum de vẽtre ageret, vocem hanc πονηρεύεσθαι. i. male affici, inuenerat. Alij in palpitationibus, pulſationibusq; temporalium venarum, uel tremulis, vel quodammodo vibrantibus, motionem quandam totius corporis. Hæc igitur caput concutientia mouent interdum & ſanguinis è naribus eruptiones, ueluti & menſtrua. Sperat autem id fore magis, ſi mulier ſenſionem æſtus circa ſpina m habuerit. † Potes autem contriſtantium humorum ad caput impetum afferere, niſi per vterum vacuentur, vel dyſenteriam procreent. ‡

† *Ex antiquis clarius, & uerius. Potes etiã iudicare humores noxios, qui ad inferiora impetũ faciũt, niſi per uterum uacuati fuerint, dyſenteriam eſſe facturos.*

52 Ventris quoque palpitationes cum hypochondrij tenſione ſublonga, & tumente, ſanguinis indicant eruptionem: inhorreſcunt autem hi.

Incertum eſt, de quo nam ſymptomate dictũ ſit τῶν παλμῶν. i. palpitationũ, nomen. Nẽpe p̃ter id, q; neq; appellationes antiquorũ aperte diſcretæ ſunt, ut & oſtẽdit liber de palpitatione, in quo de arteriarũ pulſibus diſſerit, ſic & libri huius author ad nomina conſtituẽda uel ex abuſu, uel ex metaphora promptus exiſtit. Nõ ignoramus aũt, q;, cũ Hippocrates in prognoſtico diceret, ‖ Si uero pulſus in hypochondrio inſit: ſubintulit, Perturbationẽ aut dementiã indicat. Cæterum, & hi quidam intelle xerunt pro pulſu palpitationem dictã eſſe: non nulli vero proprie de uehementi ſpinã perreptã tis arteriæ motione. Quanq; aũt, & hi palpitationẽ ſcripſerunt, nõ tñ ſanguinis profundendi ſignũ indicatorium pulſum hunc eſſe enũciauit in prognoſtico Hippocrates: ſed poſtea de hypochondrij inflãmationibus ſcribẽs, ſermoni adiecit, ‖ Fit aũt his, & ſanguinis per nares eruptio, & ualde iuuat. Atq; ut magis fore quis ex naribus ſanguinis eruptionẽ ſperet, interrogandos eſſe ait, an capite doleant, aut oculi caligẽt: nam, ſi horũ quippiã fuerit, in eam partẽ ſanguis repet. Vt autẽ bene Hippocrates in hypochondrij inflãmationibus dixit, Fit aũt his, & ſanguinis per nares eruptio. ſic hoc loco ſermonẽ ex uniuerſali in particularẽ tranſtulit, inquiens, Cũ hypochõdrij tentione ſublonga. Fuerit aũt † ob ſanguinẽ ‡ tenſio ea mediorum muſculorũ, qui à thorace ad pubis oſſa pertinent: Fit aũt & lienis ſublõga phlegmone. Sed nemo phlegmonas hmõi, q; cũ palpitatione fiãt, hæmorragicas eſſe dixerit: phlegmonas uero ‡ hepatis ‡ cæterorũ ‡ q: ‡ hypochõdrij muſculorũ (ſex. n. reliqui à duobus p̃dictis exiſtunt) bene quis hemorrhagicas affirmauerit. Quòd ergo in dictionibus multis libri authorẽ redarguerim, redarguere quoq; & nunc non pertimeſcam qui ſcilicet particularium enunciationem multam fecerit, breuem autem, & verã doctrinam uniuerſaliũ reliquerit. Preterea in calce dictionis adiecit, inhorreſcunt autẽ hi, tanquam uniuerſaliter his contingens, quanq; uniuerſale non ſit: fit enim

In Prog. com. 1. t. 28. 4. 195. g.

In Prog. com. 1. t. 32. 4 196. c

† ὑπὸ αἵματος. *ſed forte* ὑπόμακρος. *i. ſublonga.*

ex talibus concurſionibus interdum, & hoc ſymptoma: perpetuo autẽ,uel magna ex parte non fit. Scribenda uero ſunt in prorrhetica doctrina, q̃cunq; uel ꝑpetuo,vel magna ex parte,fiũt:vt ſi in propoſito veluti exemplo ſermo manifeſtus fiat: Si quis dixerit inter muſculos abdominis octo numero exiſtẽtes,medicos rectos hæmorrhagiæ indicãtiores cæteris eſſe,plus edocebit,q̃ qui hæmorrhagias ſuperuenire dicunt:ſi vero ſimpliciter ſolos hos dixerit inflammari, ſi & aliud quoddam hæmorrhagicorum ſignorum his ſuperuenerit,hæmorrhagiam infert.

53 Quibus è naribus copioſa, uiolenta, & multa fluunt, ad conuulſiones hi interdum deducuntur, uenæ autem ſectio ſoluit.

Si in huiuſmodi ſanguinis eruptionibus cõuulſionẽ aſciſci ſimpliciter dixiſſet, hominẽ reprehendiſſemus, ꝙ, ut in cæteris multis,ita & nunc particulare, tanq̃ vniuerſale, pronũciaſſet:quia vero,interdũ,appoſuit,laudamus,& vera loquit.Nẽpe,& nos ſæpius vidimus in hæmorrhagijs hmõi cõuulſos aliquos nõ ſolũ ob exuberantẽ vacuationẽ, quã ὑπερκένωσιν vocãt,ſed ẽt ꝓpter refrigerationẽ, ſi medici caput refrigerauerint,ſanguinis profuſionẽ retinere volẽtes. Quod autem in dictionis calce dictum eſt, venæ ſectio ſoluit,tale quippiã indicare vĩ: Tales affectiones in quibus vehemẽter ſanguinẽ profundũt,venæ ſectio ſoluit,ante ſanguinis profuſionẽ adhibita.cõſtat aũt, ꝙ grauata ſanguinis multitudine natura, excitata quidẽ ſit ad ipſius euacuationẽ, ſed modũ obtinere nõ ualẽs, vocatam à recentioribus medicis ὑπέρκρισιν.i. ſuperuacuationẽ,fecerit. Poteſt autẽ,& vehẽmentis ipſius hæmorrhagiæ auxilium ſectionem venæ dixiſſe:nẽpe,& nos ſæpius auxiliũ experti ſumus,perſpicue immoderatam ſanguinis lationẽ ſiſtẽtes. Quòd aũt manũ recto tramire nari,unde ſanguis abunde fluit,reſpondente ſecare,manusq̃; eiuſdẽ humeralem venã ferire oporteat, liquido cõſtat oĩbus:ſi vero ex nare utraq; fluxerit ſanguis, ſecare ambas nihil prohibebit: non.n.per eas vacuationis, ſed reuulſionis gratia,ſectionem facimus.

54 Frequentes, & paruæ ſurrectiones, ſufflauæ, lentæ, ſtercoreũ exiguum habentes, cum hypochõdrij dolore, & lateris, morbi regij participes exiſtunt. An hi, cum ſuppreſſæ ſunt, exoluantur, ſimulq; ſanguinem profundant? lumborum tenſio his, & dolores ſanguinis iudicant eruptionem.

Cõgeſſit rurſus hoc loco ſymptomatũ diuerſi gñis multitudinẽ, quã uidit, nec ipſe affirmat: ſingulorũ ãt uires didiciſti in ijs, quos paulo ante dixi,Hippocratis libris,& noſtris cõmẽtarijs.

55 Hypochondrij tenſio cum capitis grauitate, & ſurditate, & quæ ſplendores perturbant, ſanguinis denunciant profuſionem.

In Prog.com.3. t 33.4.211.a

Vult ſanè,quæ circa aſpectum Hippocrates tenebroſa dixit,in dicta ſymptomatũ concurſione hæmorrhagica oſtendere,ſicuti per cõmentarios noſtros didiciſti.Nempe rurſus admonere, quæ nuper ſæpius memorauimus,commentarios in ſermonis prolixitatem eſt extendere.

56 Vndecimo die ſanguinis ſtillicidij inſtar fluores, difficiles: tum alias, tum ſi ſuperſtillauerint.

Verbum quidẽ, ſuperſtillauerint, ſuperuacuum exiſtit:nã,ſi & quarto,& quinto,ſimiliter ab ſurdũ.Cũ aũt oẽs è naribus ſtillationes difficiles ſint,quoties craſſæ,& nigræ deſtillationes fuerint, maxime perniciоſas has reperies. Si uero tale quippiã diebus q̃buſdã,uel indicatorijs,vel iudicatorijs,cõtingat,certius præoſtẽdiſſe licet:vndecimꝰ aũt decimiquarti eſt index. Vbi ergo theoremata vniuerſalia diximus, nunc libri huius author particulare aliq̃d vnũ dixit,vndecimi diei in ipſis mẽtionẽ faciens.In vniuerſali autem de indicibus,& iudicatorijs id dixiſſe par erat.

† *In pleriſque cod. græcis hæc non leguntur.*

57 Qui in horroribus ſimul iudicatorie ſudant, poſtridie uero, ubi inhorruerint, præter rationem ungi lant, hos ſanguinis eruptionem incurſuros puto.

† *Clarius. utro que modo longus redditur: tum quia difficulter recaleſcat: tum quia pluribus diebus perduret, magna quidẽ ex parte per circuitũ, quan doque uero, & uagabũde. Legendum. n. græce ἑκατέρως, non ἑκάτερον.*

Bene dixit, puto, prædictionis eorum, quæ neque aſſidue,neque magna ex parte fiunt,affirmationem adimens.

58 Quibus principio largum ſanguinis profluuium, rigor fluxionem ſiſtit.

Eſt,quando rigorem moderatũ uidemus prægreſſum ſanguinis profuſionẽ in corporis plenitudine: turbationem etenim in ipſo faciens, naturam ad excernendum,quod infeſtat,irritat. Magna igitur ex parte ſudores, vomitusq̃ bilioſorum, & deiectiones, ex rigore fiunt:contingit vero,& interdum,ut dixi,per ſanguinis profuſionem,copiam vacari.

59 † Sin copioſa ſuperuenerit ſanguinis profuſio, in contrarium reuellitur: ξex hæmmorrhagia rigores longi.

Vbi morbum non ſedauerit ſanguinis eruptio,exceperitq̃ eam rigor, † utrunque longum redditur,ex eo,quòd corpus difficulter calfiat:quod pluribus ſuperuenit diebus,ex circuitu quidem plurimum:contingit autem interdum & vagabunde.

60 Quibus capitis dolores, ceruicis labor, atque totius corporis cum tremore infirmitas, hæmorrhagica ſoluunt: cæterum & tempore ita ſoluuntur

Multas

A Multas in hoc toto ſermone concurſiones ex ordine ſcripſit, methodum vniuerſalem in ijs, qui ſanguinem profundunt, paucis deſcribere non valens. Cõſiderare aũt oportet duo hæc prima, febrem valde æſtiuam, cuiuſmodi cauſi ſunt: ſymptomata item cum capitis, tum ceruicis, & præſertim plethorica: connumeranda quoque haud dubie ſunt, & cum ſymptomatis capitis, q̃ circa faciem fiunt: deinde & quæ toto in corpore abundantiæ ſanguinis ſigna exiſtunt: hisque nihilo minus ex anni tpe æſtiuo, vel regione uerna, uel cõmoderatis, uel calidioribus, ſi in hypochondrijs phlegmone quædam fuerit: poſtea quę circa caput, faciẽque ſunt hæmorrhagica ſigna, & ſi aliqd in thorace, hypochondrijsq; vergentiæ ad ſuperas partes ſignum fuerit. Hęc ſi quidem oſa in cõmẽtarijs De iudicationibus expoſui, pterea in prognoſtici, primiq; epidemiorum: in q̃bus diſtincta ſunt, & q̃ iã uenturæ ſanguinis profuſionis ſunt ſigna, & q̃ talia non ſunt.

61 Vrinæ, quibus abſceſſus poſt aures fiunt, ſi celeriter, & exigue concoquuntur, uitioſæ: & ita refrigeſcere, malum.

Quod in hac quoq; oõne recenſeẽ particulare, eſt ſermoni uniuerſali ſubiectum: nempe, Vrina in morbo omni † celeriter, & exigue concocta, deinde vero ceſſans, uitioſum quippiam indi-
B cat. Liquet aũt, q̃ & refrigerari malum ſit, non in his ſolum, uerum & oĩbus. Neque.n. in cõibus adeſt quippiam peculiare. veluti in ardentibus febribus: nempe, q̃ urentes hæ, ſummas partes non calfaciant, malignæ exiſtunt, benignis, manſuetisque totum corpus æqualiter vrentibus.

† *Additur in quibuſdã antiquis* πυρετῶδες. *i. febrile.*

62 Qui ſubſoporantur, icteroſiq; exiſtunt, neque valde ſentiunt, † uenter his copioſe fluit: Forſan quoque, & ſi detinetur exoluitur: ξ An & his parotides fiant?

† *Al. quibus ſingultus uenter his copioſe fluit, forsã quoque, & detinetur, hi exoluentur.*

Si ex nobis propria parotidum ſigna didiciſti, pernicioſe item habentium ſigna, facile, quæ nunc dicuntur, propria non eſſe tibi conſtabit.

† *Sunt, qui uertant. tum ſi antea ſopor apprehẽderit: an parotidas in his foreſpes eſt.*

63 Suppreſſæ cũ rigore urinæ, malæ, tũ aliàs, † tũ ſi ante ſoporatos parotides p̃hẽderint: An ſpes ex his?

In his q̃dẽ, q̃ añcedunt hãc, dictionibus, futurarũ ſanguinis eruptionũ concurſiones ſcribere voluit, ſed cõplecti, q̃ ꝓpria eſſent, paucis, ut dixi, nequiuit. Rurſus quoq; & alterã hanc dictionẽ ad p̃dictionẽ futurarũ parotidũ ſcripſit: ſed, qd peculiare ſit, nihil hẽt & ipſa, præter id, q̃ ꝑmiſta ſint quædã pernicioſa ſymptomata, ex quibus raro parotides fiãt. Quòd aũt neq; ipſe de parotidum gñatione enunciare auſus ſit, id ſanè ex adiectione coniunctionis, an, planè cõſtat.

C *64 Ex torminoſo ſedimentũ limoſum, ſubliuidũq; malũ: An ex hypochondrijs dextrũ dolere uideatur, exoluanturque? atq; his parotides parum dolorificæ? Venter his omnibus copioſe fluens, perniciem affert.*

In cæteris oĩbus exemplaribus ſcriptum in principio dictionis reperi, torminoſo, præterq̃ in exemplaribus Dioſcoridis, & Capitonis. Nẽpe hi ſcripſerunt ἐκπεφώσεων, dictaq; apud eos eſt de urinis oõ: atq; ob id reſidentias harum tum ab Hippocrate, tum ab ipſis, conſiderari, & non deiectionum, inquiunt. Dioſcorides igitur πεφωσμένα οὖρα recenſeri ait, quæ πεπηγότα, i. cõcreta, quædam per ipſas inuecta hñt, facto nomine a uerbo διαπέφωσθαι, quod eſt πήγνυσθαι. i. concrescere. Neque.n. ignoramus poetã ita dixiſſe, καὶ περιπέφυται κυκλοτερῶς, quod eſt περιπήγνυται, id eſt circulariter concreſcit. Cæteri ferè oẽs expoſitores limoſas, ſubliuidasq; in deiectionibus reſidentias dici nũc aiunt, quoties humectetur aluus, putantq; torminoſas cõuenire: nẽpe eiuſmodi deiectiones cum torminibus prorſus fiunt. Subſidere aũt inquiũt ita deiectis liquidis reſidentias tũ limoſas, tũ ſubliuidas, ubi praua affectio fuerit, in qua talia excernunt: prorſusq; ijs, qui talia deijciũt, affectũ eſſe hepar aiunt, atq; ob id authorẽ adieciſſe dictioni, an ex hypochõdrijs dextrũ dolore uideatur? Nẽpe, q̃q̃ deiectiones eiuſmodi perpetuo hepaticæ exiſtant, non
D tũ ſemper ſunt cũ uiſceris inflãmatione: quo fit, ut oõni adiecerit cõiunctionẽ, an, q̃ ſcilicet ita affectis dextrum hypochõdriũ perpetuo dolere aſſerere nõ potuerit. Præterea, quod deinceps dictum eſt, exoluantur, hepaticum proculdubio ſymptoma eſt, ut in ſecundo epidemiorũ eſt demonſtratum. Poſt hæc de parotidibus ſcripſit. Videtur autẽ in his oĩbus dictionibus ex concurſionibus quibuſdã p̃notiones harũ ſcribere, atq; id eſſe maxime in eo, quod ipſi proponitur, & in præſenti dictione: ſed de his enunciare auſus nõ eſt, quanquã in particularibus perſæpe vniuerſales enunciationes ſcribere cõſueuerit. Pręterea inquit, atq; his parotides parũ dolorificę? rurſus quendã talẽ ægrum uidiſſe ſeſe oſtendens, in quo à natura, impetus quidã factus ſi ad parotidum generationem, à qua tũ * reijci nõ potuerunt, quæ contriſtarent: contigitque ægrũ copioſe fluente aluo pernicioſe habere, non iudicationis ſcilicet ratione, natura contriſtantes humores deorſum excernente, ſed propter facultatis, quæ in hepate eſt, imbecillitatem.

* *Illuc deponi.*

65 In faſtidioſis quibuſdam uigilantijs parotides maxime.

Adiecit in p̃ſentia hæc, q̃ ſæpius uiderit, & nõ ſemel. Quocirca per eã, q̃ ſubſequẽti ſuccedet, dictionẽ, uerum eſt faſtidioſos eſſe, quibus excitãtur parotides, ſed id ſufficiens nõ eſt: nempe, q̃ dementiam denunciẽt talia ſymptomata, ſupra declarauit. Si igitur, q̃ Hippocrates nos docuit

† *Fastidiosum & uigilem uideris.*
† *Salubriter trahenti &c.*

ante cõtemplatus parotidas fore sperauerit, deinde ægrum† ueluti ex ciborũ repletione fastidi- E tum videris, parotidas excitandas expecta. Signa autem, per q̃ parotidas fore sperabis, sunt hęc: Primũ sanè abscessuum oĩum cõe est, quod diutius † trahenti euenit ægro, deinde si morbus desses fuerit, & deorsum vergat, vel calidus, & sursum repetat, uel ceruicis capitisq; grauitates fuerint, & dolores, & faciei rubor. Nã per hoc, si parotidas fore ante sperauerit, certior p̃notio erit, cũ, q̃ in dictione relata sunt, apparuerint. Sermonẽ quidẽ illum ante oĩa memoria teneri velim. Post hæc vero signa oĩa singulatim dixi ab Hippocrate duobus iam libris scripta ipsa: quibus apponenda sunt, quæcunq; per pulsus in singulorum prænotionem conferunt: quæ & si præter missa quidem ab Hippocrate existant, habes tamen scripta ea à nobis in pulsuum libris.

66 Ex uoluulis male olentibus, cum febre acuta, hypochondrioq; sublimi diutius perseuerante, parotides exurgentes perimunt.

A† *Locus certe i cod. græcis corruptus ẽ, arbitror tamen hũc esse clariorem sensũ, quæ (mors) ob parotidas non euenit. Nã hoc ita esse, constat ex ijs, quæ scripsit, nepe quòd aderat febris acuta, quæ non uacat periculo: quòd item aderat ileus, quæ passio est perniciosa: &, quia non simpliciter ileum scripsit, sed graue olentem ipsum esse uult, multo ad huc magis pernicioſa passio ẽ: quocunq; n. mõ graue olentem ileũ intelligas, is pernicioſior est nõ graue olẽte.*

In dictione hac facta quidem est obscuritas quædam, & ob scriptorẽ, facta quoq; & ob interpretes quosdã, incertum esse existimantes, utrum ne ex unoquoq; dictorum symptomatum vir nos sperare uelit, ut parotides fiant, an oĩa vnà concurrere. In principio quidẽ libri huius, cum mens authoris adhuc ignoraretur, congruenter incerte talia esse quis existimare potuerit: vbi F vero in toto libro propositi ipsius experientiã habuimus idoneam, cognoscamusq; p̃notiones ex eorũ, q̃ ipse uidit, cõcursione scribere, cõstat & nunc ex oĩbus, q̃ scripsit, simul factis, nos sperare, ut parotides fiant, uelle. Quòd uero lethales sint, si fiant, est manifestũ, & nunc viderit in ita laborantibus factas parotidas secutã mortẽ, [a]† quæ ob parotidas facta nõ est: quodq; talia videant, constat ex ijs, quæ scripsit: nẽpe, q̃ febris acuta erat nõ sine periculo, quodq; veluti pernicioſa affectio. Qm̃ vero amplius nihil scripsit, sed graue olẽtem hunc esse vult, multo sanè magis: quonam si quidẽ pacto graue olentẽ intelliges uoluulũ pernicioſiorem esse non graue olente? Fieri aũt potest, ut graue olens intelligatur, primum quidẽ in quo stercus euomatur, signum maxime lethale: deinde, si graue olens fuerit respiratio: tertio, si ructus graue olẽs: quarto, si flatus talis: & quinto, si graue olens corpus: nempe talis voluulus aliquando à nobis visus est.

67 Ex surditate manſuete parotides fiunt, tum alias, tum ſi faſtidioſum quippiam ſuperuenerit, & comatoſis magis.

Qm̃ aduerbiũ ἡμιεκῶς. i. manſuete, in medio dictum est eorũ, q̃ multam, & eorũ quæ paucam, hãt spem in oĩbus symptomatis: sic & hominem vocamus ἡμιεκῆ moderatũ, & à quo nihil per- G uitam fit nimis. Totus itaq; sermo talis quidem est: Si surditas accidat, parotidas fore mediocriter spera. Adiectione aũt orationis, fastidium quippiam, sperat fastidioso facto ægro, fore: idque magis, si comatosus ipse fuerit. Verũ tũ hæc, tũ antedicta nõ minus desipientię, & phrenitidis signa sunt, q̃ parotidum, cũ nõ p̃finite dicat, in bilioſis quidẽ humoribus ab initio morbi desipiẽtiæ ipsius potius esse signũ, procedente vero morbo, in crudis crassioribusq; [b]† & magis ubi iã occupasse parotidũ generatio apparuerit: ẽ hoc si quidẽ uniuersale caput est in parotidibus, [c]† si nõ amplius lateat, quod inuasit, ita ut æger impetũ infestãtiũ humorũ caput petere sentiat. ẽ Põt itaq; quis hic denuo hallucinatus in unoquoq; eorũ, q̃ ad supernas partes motũ indicãt, scribere, tanquam ex prædictione, parotidas secuturas: sunt uero & modo dicta impetus ad caput signa. Dico sanè surditatem, & comatosum, non magis horum, q̃ eorum, qui uentre, & thorace laborant, esse symptoma: cum utriscunq; autem fuerit, horum simul prænotionem augebit.

B † *Et magis, ubi ſalubritatẽ polliceri uideatur morbꝰ, parotidum generatio expectanda eſt.*

C † *Ex antiquis uertẽdũ. ſi prolongetur morbus, ac ſalubris ſit, ſi æger humorũ in feſtantiũ impetum ad locos, qui circa caput ſunt, hẽat.* 2. Epid. ſect. 1.

68 Paraplegicis parotides uitioſæ.

Paraplegias q̃busdã corporis partibus accidere ab affectu didicisti, qualis est totius corporis affectus apoplexia. Vĩ autẽ mihi uisis forsan uel duobus, uel tribus paraplegicis, nihil a paroti- H dibus adiutis, signũ uitioſum eas esse pronunciasse. Ego autẽ nõ simpliciter dixerim malũ signũ esse superuenientes paraplegicis parotidas: sed, & is abscessus morbo minor sit, referre fuerit satis. Cõstat siquidẽ ex Hippocrate ẽ abscessus bonos esse, [d]† cũ morbi circuitus ad inferas corporis partes inſigniter deuoluitur, quorũ neutrũ parotides habent: Nẽpe, & affectu minore sunt, » & ad inferas partes non fit deuolutio: quare, si id duntaxat, pernicioſum pronunciare satis erit. » *

D † *Cũ & propter dignitate excretionis morborum, & ad inferna corporis fiunt, quorum &c.* Vide Hipp. 2. Epid sect. 1. & 1. Epid. ĩ cõst. 2

69 Quæ conuulſiuo modo cum catoche exacerbantur, parotidas mouent.

Quòd ex concursione nihil obseruatio reperiat, rerum fide didicisse in prõptu est: nisi enim naturam rei, in qua p̃notionem dicendo curationem faciemus, fuerimus contemplati, de singulorum signorum ui iudicare nequaquã, licebit. Et nisi rerum singularum uires noueris, conflari ex ijs quippiã nequit: id quod uos edocui in omni arte fieri, nedũ in medicinali. Atq; hinc, quãtum Hippocrates superiores suos in uirium cuiuslibet ſimplicis* medicamẽti inuentione euicerit, in oĩbus suis est demonstratum libris: id quod memoria tenere oportet. Ad præsentem autẽ sermonem, qui particularis est, tm̃ rursus ex uniuersali accepisse conuenit, quantum ad quod nunc dicitur, cõgruit. Catochæ etenim cerebri affectus sunt, ut didicisti, ueluti, & per totum corpus

* φαρμάκων· sed forte πραγμάτων. i. rei.

A pus conuulſiones: de quibus nunc ipm dixiſſe par eſt, non.n.ſimpliciter de manu, vel crure, vel alia quapiam parte pronunciauit, inquiens, Quæ conuulſiuo modo exacerbantur, q̃ licebat. Conuulſionem aũt ex repletione malam eſſe inquit Hippocrates. Conſtat aũt conuulſiuos affectus appellari, in quibus principio, aut non multo poſt, quam fieri cœperint, conuulſiones perſeuerant, ex repletione ortum habentes. Veluti vice verſa, quæ ex vacuatione, poſt ſudores multos, vel uomitus, vel deiectiones, vel ſanguinis eruptiones, vel inediam, uel vigilias, vel motiones tum multas, tum vehementes, fiunt. Nempe ex conuulſionibus aliæ, vacuationes cõſequuntur magis, aliæ ſtatim a principio repletiones. Propterea, ut parotides ex conuulſiuis comatoſisque, vbi protrahunt, fiant, eſt rationi conſentaneum cunctante ægro.

70 † *Ex conuulſione, tremore, faſtidioque, & celeriter exigui poſt aures abſceſſus proritantur.*

† *Al. conuulſiuũ, tremulum, faſtidioſum, catochum, exiguos poſt aures abſceſſus proritant.*

Non in exẽplaribus oĩbus, quibus ſcripta eſt hæc oratio, eadẽ hẽt verba. At in quibuſdã præ dicto verborũ ſcripta eſt tenore. In alijs aũt tali: Τὰ σπασμοτρομώδεα τρόπον παροξυνόμενα. i. q̃ cõ uulſiue, tremuloq́; mõ accedunt, cum catoche abſceſſus poſt aures ſuſcitant. * Laudo eos, qui in ſuis exẽplaribus dictionẽ non ſcripſerunt: abunde ſiquidẽ nobis erat, permiſcente eo ſympto- B mata multa multis diſſimilis gñis, hucuſque peruenisſe, & non ab ægris receſſiſſe. Nẽpe ſymptomatũ Græcis ignotorũ permiſtionẽ facere ſumme abſurdũ per ſe exiſtit. Non aũt fermè apparent in conuulſione tremoris ſymptomata: fieri quidem non pôt, ut ægris ipſis in conuulſionibus tremores deprehendant: niſi utiq; talẽ ſit author contẽplatus ſymptomatũ viciſſitudinem, ut, cũ conuulſiones quidem relinquerent, tremulus fieret hõ. Vbi uero conuulſio inciderit, non poſſe dignoſci * modũ arbitrant. Symptomatũ implicatio eiuſdem gñis q̃dam exiſtit, verum ſuperuacua. Nempe ex catoche parotidas fieri abunde a nobis dictum, augente ſimul & gñationis expectationem faſtidioſo ipſo. Immo vero & vrinarum affectiones expectationem ſimul adaugebunt. Nomen præterea σπασμοτρομῶδες, i. conuulſiuum, tremulumq́ue, prauum exiſtit.

* τρόπον. *i. modum. ſed forte* τρόμον, *i. tremorem.*

71 *An primum capite doleant, uel & ſuperiore * ſudent parte, & ſuperrigeant? deinde & uenter deijciat, & comatoſum quippiam fuerit? an & aquoſæ urinæ pedentia alba habentes? & uarie albæ, graue olentes quodammodo, deinde poſt aures abſceſſus? an, & quibus eædem urinæ, ſtillationes è naribus frequentes? an & lingua his læuis?*

Si, ut dixi, p̃notionem ab his exordiretur, q̃ ſcripſit Hippocrates tum in prognoſtico, tum in C epidemijs, de abſceſſibus oĩbus vniuerſale quoddã fieret, & ex ijs, q̃ ab ipſo dicta ſunt, ad ſecurius pronunciandum adiumentum. Nam, ſi abſceſſum fore ſperaueris, humorum conſidera inclinationem, ad quam videlicet fiat partem: atq; ita, vbi ſingulorum capitis ſymptomatũ vires adnotaueris, parotidas fore tum magis, tum minus ſperabis. Exẽpli igitur gratia de ijs, q̃ nũc ante oculos poſuit, ſermonem facere non malum fuerit. Capitis dolor ex eorum eſt numero, quæ humorum ad caput inclinationem ſignant: Sed, & ſuperiori * ſudauerit parte, puſillam ad eiuſmodi præſenſionem facultatem hẽt: ſed maiorem habet, & ſupperriguerit. Deiectionem vero alui quonam quis pacto generationis parotidum ſignatorium eſſe dixerit, haud ſcio: cũ potius modo contrario contriſtantium humorum ad infernas partes inclinationem operetur. Comatoſum ad parotidum generationem ſignum effatu dignum exiſtit. Aquoſæ præterea vrinæ, in quibus alba ſublime petunt, ad prænotionem per accidens conferunt: qm̃ aquoſæ quidem abſque albis pendentibus incoctum eſſe morbum ſignant: quæ vero ſubſtantiam ſecundum naturam habent, atque præter id pendens album continent, coctum morbum eſſe indicant abſque abſceſſu. Oportet igitur eas neque prorſus incoctas, neque abſolute concoctas eſſe, vbi natura abſceſſum factura ſit. Quæ vero varie albæ, & graue olẽtes fuerint, raro quidem abſceſſum, qui D fiat, habent: & ſi aliquando habuerint, malum habebunt. Bene igitur adiecit addubitans, an, & quibus eiuſmodi urinæ, ſtillationes è naribus frequentes? malignitates ſiquidem in ſuccis incoctis, & ſi ad caput ferantur, ſtillationes magis è naribus malignas faciunt, nõ parotidas. Oratio præterea, an & lingua his læuis? dubitatiua * eſt: nempe in prædictis & febres malignas fieri, & linguam exaſperari rationi magis conſentaneum.

In Prog. com. 2. t. 67. 4. 205. d

72 *Quibus ampliter & crebro ſpirantibus morbus regius, & febres acutæ cum duris hypochondrijs refrigeratæ fuerint, his abſceſſus magni ſecundum aures ſuſcitantur.*

Πνευματουμένους eos, quibus magna eſt, & frequẽs reſpiratio, dixiſſe vr: qm̃ & in libro De uictus rõne in morbis acutis hoc pacto eos noĩauit Hippocrates. Iure optimo ſuſcitãdos poſt aures abſceſſus ſperat, nempe & ratione non caret, atque hoc ſæpius fieri uidemus. Si uero πνευματουμένους eos dixerit, qui uentre inflantur, ut non nulli intellexerũt, qui & πνευματώδεις ſcribũt, & πνεύματα, * nihil hoc ad parotidum gñationem contulerit, ſicuti neq; morbus regius. De febribus autem acutis, & præſertim ardentibus dictum eſt antea, ſanguinis eruptiones mouere, ſanguinẽ tum fundentes, tum ad caput ſurſum ferentes. Quænã p̃terea dura hypochondria dicat, non clare cognoſcere poſſumus, p̃pea & dolentia non adiecerit: nẽpe hoc adiecto iã phlegmo-

De Vict. rat. in mor. acu. com. 2. t. 30. 7. 124. b

nen horum indicabit: non adiecto vero, frigidiusculũ tumorem schirrhosum magis, quã flagrã E tẽ. Soluuntur uero talia abscessibus magis, non sanguinis eruptionibus: nempe in ijs, quæ inflãmantur, sanguinis eruptiones maxime fieri cõspicimus. Propter alienam uero authoris enũciationẽ cognoscere exquisite nõ possumus, an prętermissum sit nomen doloris, obscurius tũ pronunciante, tũ scribente ipso: an hypochondriorũ duritiem vere scirrhosam intellexerit. Verbũ uero, refrigeratę fuerint, nẽpe & id dictum est: potest significare non solutam esse febrẽ, sed partes corporis inferiores, cum alijs collatas minus calidas esse: vt caliditatis * reuersionem ex ea re conijciamus. Cum uero magnos abscessus in eisdem fieri dixit, videtur mihi in aliquo vidisse: & ita de particularibus pronunciasse, tanquam vniuersaliter pronuncians: satis siquidem fuerit pronunciationem sine nomine, magni, scriptam fuisse.

* *In impressis legitur ἀναστροφην. i. reuersionem, sed in quibusdam antiquis habetur ἄνω ροπὴν. i. ad superna latationem.*

73 *Quibus comatosa, fastidiosa, hypochondria dolentia, & * cruenta exigua, in his parotides exciuntur: antea autem faciei signa.*

* *Al. uomitoria.*

Quòd futurus quidam abscessus ex ijs, quæ Hippocrates scripsit, sperabis, deinde in qua corporis fiet, parte, utilem habebis dictam concursionem: nam comatosum, si & aliud symptoma, parotidas antegreditur: Dolentia vero hypochõdria phlegmonem habent, si quis animaduer F terit. Cum autẽ hæc ita habeant, ad generationem conferent, & fastidiosa, & * cruenta symptomata. Quod vero in calce orationis dictum est, antea autem faciei signa, valde vtile existit, si qs conuenienter orationem intellexerit: cõuenit autem hoc pacto intelligere, ut verus fiat sermo: verus autem erit, ubi intelligi hoc sensu intellexerimus: Ante parotidum generationem faciei signa considerare oportet, sunt autem hæc, robur, tumor præter naturam, oculorum humiditas, caliginosa uisio, & quęcunque talia: Si quis vero non omnia, quæ circa faciem apparent, intelligere uoluerit, saltem tumorem præter naturam prorsus intelligere oportet. Postquam enim dixisset, in his parotides exciuntur, deinde serie continuata dicens, antea autem faciei signa, uidebitur enunciare à communi intelligendum verbum exciuntur.

* *Al. vomitoria.*

74 *Ventre nigra, stercorosaque deijciente, coma superueniens parotidas excitat.*

Haud recte scripsere quidã, vẽtre nigra, stercorosaq; biliosa deijciẽte, neq; in antiquis reperi exẽplaribus, neq; quispiã eorũ, qui librum enarrauerunt, hanc nouit scripturã. Quin, & bilioſa, quæ de pallida bile ab antiquis medicis dici cõsueuerũt, nõ sanè dicta essent eodẽ sensu, quo nigra. Hac de causa vocabulũ, bilioſa, expunxi, scriptũ, nigra, quidẽ à Capitone in ipso cõtextu, G in margine vero à Dioscoride. Videtur autem mihi libri huius author concursionem hanc in ægro contemplatus, totam voluisse explicare, † ea quæ ex quodam parotidas significantis antegressi consequio fiunt nequaquam distinguens. Sufficiens nanque ipsi signum est coma.

† *Ex antiquis clarius. non distinguens ea, quæ casu quodam parotidas præcesserunt, ab eo, quod uere parotidas significat. legitur. π. προηγησαμενα nõ προηγησαμένου.*

75 *Tußiculæ cum sputatione, abscessum post aures tollunt.*

Potest, & * thoracem scribere: fieri siquidẽ potest, vt facta intro inclinatione, p canalẽ natura lẽ effluat, qđ tenuius est ex conficientibus parotidas succis, ad oris capacitatẽ, & ita sputationẽ fieri: cõsistentibus autẽ ita rõnabile quidẽ alias apparere parotidas. Nẽpe verbum ἀπαλλάσσει proprie vacuare significat, ipsum aũt vacuari cõsequunt, & cõtrahi in se ipsum, & mollius fieri.

76 *Incapitis dolore coma, & surditas abscessum aliquem post aures eructant.*

Vere semper hæc signa sunt parotidum, quoniam ita fore abscessum quendam ante speraui mus. Succi enim ad caput recurrentes, calidi quidem, & tenues, desipiẽtias, & sanguinis eruptiones procreant: crassi autem, & frigidi, comata, & parotidas. Capitis dolor vtriſque communis existit, veluti & surditas: sed calidis magis capitis dolor, frigidis vero surditas: Comatis vero H nomen scriptori satis fuit, qui scilicet lethargi appellationem toto subticuit libro.

† *Al.* ἐπαίρει. *i attollunt.*

77 *Hypochondrij contentio, cum comate fastidioso, & capitis dolore parotidas † effluere faciunt.*

Rursus & hoc loco coma vnà cum capitis dolore signum indicandæ parotidũ generationis effatu dignum existit, coindicat autem, & hypochondrij contentio. Per hanc itaque appellationem phlegmone indicatur, neq; enim magna est ipsius iudicatio. Si vero absq; phlegmone cõtentio fiat, in humorum ad superas partes inclinatione signum ad parotidum generationem notabile existit, sanguinisque ostendit eruptionem. Fastidiosum vero per se quidem parotidas nullo pacto indicat, sed simul apparens, dictæ concursioni fidem addit.

* *Al. doloroſi post aures abscessus.*

78 * *Dolores absque iudicatione soluti, inutiles.*

Iã sæpius sermo hic tũ particulariter, tũ uniuersaliter dictus est: meliusq; ostẽditur, si adijciatur, repente occultati: nã κατακολυνθέντα solutionem, quæ sensim fit, significat. Repẽte uero occultari dolorificas affectiones absque hoc, quòd in alia quadam, quæ manifesta sit, parte abscessus fiat, transmigrationem contristantium succorum ad uiscera ipsa factam ostendit.

PRO-

PROGNOSTICA HIPPOCRATIS
CVM GALENI COMMENTARIIS

Laurentio Laurentiano Florentino interprete.

Ad veterum exemplarium fidem recognita.

ARGVMENTVM LIBRI.

Proprias iudiciorum omnium vires explicat, quæ ad præſagiendum in acutis, cæterisque, qui ex ipſis fiunt, morbis ſumuntur.

Quàm ſint neceſſariæ medicorum prædictiones.

Medicum vti prouidentia (vt mihi utdetur) optimum eſt.

C Pro præſenſione dixiſſe prouidentiam perſpicuum eſt: igitur infert, præſentiens enim, & prædicens coram ægro. Cæterum prætexuit operi præfationem, utpote neceſſariam (quanquam non admodum utatur prefationibus) ob quoſdam medicos, vt par eſt, qui illius ſęculo extiterunt, quales & nunc ſunt, ſeſe nominantes methodicos, medicorum officium haberi dicentes, aut preſentem conſeruare ſanitatem, ut in bene valentibus, aut reuocare corruptam, ut in ægrotantibus: vaticinatoris vero intereſſe, prædicere futura. Itaque docet Hippocrates ex præfatione, quam vſui medicorum præſagia habeantur, oratione in tria capita diducta. Primum eſt, quod ægri mandatis medici parent propenſius: Secundum, quòd medicus præſentiendo, quæ ægrotantibus euentura ſunt, de longinquo obuiam it: & tertium, quòd crimine vacat internitionis ægrotantium. Porrò voluit, ut hoc nihilo minus medico inſit, quã ut ſalutis cauſa cenſeatur. Sed iam adijciamus dictionibus ea, ex quibus ſingula capita adſtruat

2 *Præſentiens.n.& prædicẽs coram ægris præſentia, præterita, & futura, quæq; infirmi emittũt, enarrans, creditur agnoſcere magis agrorum res. Hinc audent homines ⸗magis⸗ ſe concredere medico.*

Primũ caput hac aſtruit oṙone, audere dicẽs hoĩes ⸗magis⸗ ſe cõcredere manibus medicorũ, quoties p̃dictiones haudquaq; intercidant. Ita.n. efficitur, vt credaẽ medicus exquiſite agnoſcere oẽs ægrorũ res. i. qualis nam ſit ijs conſtitutio morbi. Atq; ad hunc modũ ſequela texitur demonſtrationis. Ex p̃dictione creditẽ medicus agnoſcere naturã ægrotationis: porrò, qui creditẽ agnoſcere naturã ægrotationis, ægros hẽt obſequentiores: ac demum, qui ægros hẽt obſequẽtiores, morbos facilius ſanat. Quæq; infirmi omittunt, enarrans. Infirmi omittunt, non q̃ nullo pacto agnoſcunt: quẽadmodum non nulli interpretes inſcite prodiderunt, ſedes in profundo corporis perpeſſas, aut cãs, & item affectiones earũ: ſed ex cauſis, procatarcticas noĩe. i. pregreſſas: ex accidentibus autem, ea, quæ euidentia circa corpus ſunt, ac ſenſibus vſurpantur, uerbi gratia, in pulmonia maxilla rubicunda: nã quædã horum infirmi dicere refugiunt. Ergo, q̃cunque talia per enarrationẽ infirmi nequaq; dixerũt, ſimul atq; audierint a medicis relata, eos optima ratione demirantur. Cæterum quonam modo id fieri cõueniat, procedente ſermone docebo.

3 *Ita curationem optime molietur, præноſcendo ex præſentibus futuras affectiones: Fieri enim non poteſt, vt ægros omnes ſanos faciat: Id enim melius foret, quàm præſentire futura.*

Secundam præſenſionis utilitatem hoc loco perſequitur. Etenim, vbi medicus agnoſci exquiſita ratione affectionem ægri, quoſdam prohibebit affectus, qui eam ſequi aſſolent: quorundam prohibebit magnitudinem: omnibus uero in commune recte proſpiciet, & præcauebit, quemadmodum bonus gubernator per futuram tempeſtatem.

Cum

Cum autem homines intereant, alij prius, quàm adhibeant medicum, ex ui morbi: non nulli adhibentes etiã medicũ, ſi atim moriũtur, alij diẽ viuẽtes vnũ, non nulli paulo plus tpis, ante, quàm medicus arte ſingulis morbis repugnet: oportet igitur agnoſcere talium naturas affectionũ, quantum ſupra vires corporis ſint: pariter, & ſi quid in morbis diuinũ ineſt, illius quoq; ediſcere prouidẽtiã. Ita.n. merito commendabitur, & bonus medicus erit. Etenim, ſupereſſe qui poſſint, eos vel magis poterit rectè ſeruare, ex multo ante tempore ſingulis conſulens: atq; morituros, euaſuroſq; præneſcens, ac prænuncians culpa vacabit.

Hoc ſermone, duo prædicta vtilitatis capita, quæ in præſentiẽdo eſt, adhuc adſtruit, adijcitq; eis tertiũ, In ſontẽ abolitionis crimine fore medicum dicẽs quoties conualituros, aut morituros ægros pnũciet. Igit adoleſcẽtẽ medicus quidã nuper incipiẽtẽ ſudare ſyncopoſe, demiſit in balneum: tum aũt ſudoris copia effluente, medicus gauiſus eſt, tanq; exquiſite opportunũ tpis cõiectaſſet: paulo poſt mortuo ægro, medicus à familiaribus, tanquam ægrũ interfeciſſet, accuſabat. Hactenus fecimus huiuſce præfationis enarrationem, præter quã ſignificationis verbi, diuinũ, breuiſſimis: quod, inquam, enarrationis genus congruit ijs, qui periti ſunt circa principia, ac ad libri vtilitatẽ feſtinant. Inſuetis vero dictioni græcæ, aut ſequelæ in oſonibus ignaris, aut utiliſſima contemnentibus, diuerſantibus etiamnum in cauillis, & argutiolis orationum, alius enarrationis modus proprius eſt, longioribus claudens: quem præterire omnem licebit ad vtilitatem feſtinantibus, in medio reliquentibus librum, dum ad eam ueniant dictionem, cuius tale eſt initium: Conſiderare conuenit hunc in modum per morbos acutos.

ALTERA LONGIOR ENARRATIO PRAEFATIONIS

Medicum vti prouidẽtia (vt mihi videtur) optimum eſt. Non ſecundum communem Græcorum conſuetudinem uidetur Hippocrates vſurpaſſe προνοίας id eſt prouidentiæ nomen, etenim curam, & diligentiã ita appellant: quemadmodum Euripides indicauit dicens, Hæc moriẽs, tamen multam prouidentiã habuit, ut honeſte caderet. Quinetiam verbum προνοεῖν. i. prouidere, per omnes modos infinitũ multitudine eſt iuxta Græcorũ intellectum, pro eo, qđ eſt curam gerere cuiuſdã rei, & præparare ſemper vtilia. Præterea prouidẽtia mundum gubernari, vulgata alioqui, & trita q̃ſtio, eam ipſam indicat ſignificationem. At uero Hippocrates, non ita, ſed pro præſenſione prouidentiã dixit (mihi videtur) nõ ſimpliciter, ſed à communi quadam ſignificatione ſm utranq; appellationẽ. Quòd.n. mente uideantur quædã, anteq̃ fiant, præuidere apud Homerum, & item præuidentiæ vocabulum factum eſt; & ab ea ipſa præſentire, & item præſentio. Quocirca, quicquid, natura ſenſile ratiocinatione perueſtigam⁹, anteq̃ intueamur, præuidere hoc merito dicimus, indicantes verbo, vt talia mente uideamus, anteq̃ fiant: & ob eam rẽ, q̃ geruntur, ſi fiant derepente, ſine arbitrio, & cogitatione: ſi conſulto, cum prouidentia fieri dicimus: id qđ Soloni quoq; eſt proditũ, hunc in modũ: Interſtinguant perpẽdãtq; iudices Areopagitæ, cõueniet, nũ cædes, vulnus, incendiũ, prouidentia cõmiſſum ſit, & item medicamentum ſi quis adhibens interemit. Quinetiam Rethores antiquiores ſæpenumero talia uerba, & nomina vſurpant: in quibus, q̃ prouidentia geruntur, diducuntur aduerſus ea, quæ ſine vlla conſultatione, & deliberatione contingunt. Verbi gratia, ſi quis inuitus alterũ oblæſit, aut ſi percuſſit obiratus, haudquaq̃ prouidẽtia extitiſſe dicũt: ſed, ſi quis multo cogitauit ante aliquid tale committere, & cõſiderauit quo pacto, prouidẽtia id cõmiſſum volunt. Id ergo cõmune ſignificatur apud Græcos de prouidẽtiæ uocabulo, bonarũq́ue, & malarum geſtionũ: nec, ut quidam exiſtimãt, de bonis tantummodo dici aſſolet. Etenim ea ipſa quæſtio, vtrũ fortuna quadam regatur mund⁹, an prouidentia, de* cõi ſignificatione relata eſt: qũo ex oppoſito fortunæ dilucet. Porrò quidã nõ fortunã, ſed caſum, aduerſum prouidentiã diuidunt, idem vtraq; appellatione ſignificantes. Quin ẽt ſæpenumero dicitur à philoſophis mundum melioris prouidentia gubernari, melioris appellationẽ adijcientibus: propterea φ ſciant prouidẽtiæ vocabulũ melioris deteriorisq́; cõmune eſſe. Mihiq́; videtur, vt prouidentia ex aduerſum dicta fortunæ, non ita dicatur ex ſignificatione communi: ita.n. uocata prouidentia, bonarum functionũ tantummodo nominatur. Vniuerſi.n. prouidentia, haudquaquam eſt functionum malarum. Si igitur prouidentia ſecundum hanc cõmunem ſignificationem dicta eſt, cõſtat, ut ita appelletur ea ratione, φ aliquid antea, q̃ fiat, mẽte uideatur. Pari modo præſenſionis vocabulum factũ eſt. Si.n. quæ ſenſibus ſuapte ui, & natura vſurpantur, quibuſdam perueſtigamus indicijs, merito talia dicimus προνοεῖν id eſt prẽuidere, perinde quaſi νοεῖν id eſt mente uidere, dicamus ante, q̃ oculis cernamus. Ita efficitur, ut rerum, quæ per tria accidãt tempora, p̃ſenſio ſit. Vates enim nihilo minus demirandus eſt, qui tãquam præſentia, dicat præterita, quæ non uidit ipſe, q̃ qui futura prẽnunciet: pari ratione, qui ea, quę nunc geruntur quidem, ante q̃ uideat, nihilo minus, q̃ ille, bonus vates eſt. Id igitur Hippocrates indicauit dicens, Prẽſentiens, & prẽdicens coram ęgris prẽſentia, prẽterita, & futura. Eiuſdem ergo artis intereſt prẽterita, quę non uideris, dicere, ut extiterint: & item prẽſentia atque etiam poſt futura: Vſu vero inter ſe admodum diſſident futurorum enim prẽſenſio vtiliſſima eſt: prẽteritorum uero inutilis quidem aliis, ſed, vtilis uni medico, cui libeat artem

† *Al. non de.*

Atem ſuã oſtentare. Cæterũ hæc, q̃ q̃ non ſint medicinalis ꝓpria artis, tñ enarrationi nimiũ cõcinunt, explicãti† ſimplicitas in cõmentarijs noĩum ſigñationes. Illud ex ſuperabundanti quidem relatum eſt ad enarrationẽ, vtile vero ad aliquid aliud, qđ quidã dñt expoſitores de moribus ſcriptoris, modeſtiã cõmendantes ét hoc loco dicentis, ut mihi vr̃, optimum eſt. Potuit.n. dixiſſe, medicũ vti prouidẽtia, optimum eſt, ipſe vero hac quoq; parte adiecit verbum, vt mihi vr̃, q̃uis ſcripturus huius decreti demonſtrationẽ. At vero, q̃ Herophili ſectatores dixerũt, diuidentes ꝓſenſionem a ꝓdictione, non ſolũ inutilia ſunt, uel impropria ſigñata, ſed ſophiſtica, & falſa. Atqui vñr rerum diſcrimina docere, non de ſigñatis inſtõnes tradere: primum in eo ipſo peccãtes, ꝙ neſciãt ſe de ſigñatis facere ſermonẽ, nõ de natura rerũ utiliũ medicinæ. Senſio.n. præſentionis noĩe contenta dr̃ magna ex parte, ſi firma fit: interdũ uero, & ſi q̃d deſit, ne firmiſſima ſit, tũc ſimiliter noĩaẽ. Quo circa nõ nunq̃ cũ adiectione dñt ii, qui talia enarrant, interdum exquiſitã ſenſionẽ, interdum ratã, qñq; firmã, aut ẽt perpetuã, ex ipſa adiectione indicantes, nequaq̃ ſi gñari ſꝑ firmũ de noĩe ſenſionis. Pari rõne pñſio duplex ẽ: altera firma, verbi gr̃a, ab hyeme ſuturũ uer eſta quo æſtas, poſt autũnus: non firma altera, in ijs, quę Aratus uerſu cecinit de Luna.

" Si uero cornu ſublimius annuat illi,
B Vim boreæ expectes: Auſtrum, ſi recta ſupinat.

Ita.n. fieri magna ex parte obſeruatũ eſt, atqui interdũ non ita contingit. At uero Herophili aſtipulatores volunt pñſionem eſſe firmã & ſtabilẽ: ꝓdictionem uero non itẽ. Multa.n. ꝓdici dñt, q̃ non eueniãt: perinde vt quis poſſit ꝓdicere ea, q̃ non præſenſit: aut aliud voce eloqui, q̃ qđ eſt aĩo cognitum: ꝙ ſi nolint appellare cognitum, prorſus noĩent opinatum, † ita vt antecedẽtia in aĩo prædicentis. Sed, ſi non dicant pñſionem, ſed præopinationem non tñ græci uocant ꝓpinationem: qũo nec Herophili ſectatores, etſi parte plurima barbariſſant. Aut igitur præopinationẽ lege ſanciant diffidere a pñſione, pariter ſuadentes hoĩbus recipere legis ſanctionẽ: aut, ſi id facere non queunt, vocabula rerum ſm conſuetudinem inaudiant. At vero in conſuetudine eſt medicis, ſpem de futuro magna ex parte & itẽ firmam, noĩare pñſionẽ. At fidi medici intereſt non talia ueſtigare, ſed quo pacto quiſpiam in ægris ꝓdicendo uentura, maxima ex parte verus ſit, raro falſus. Etenim uocula, maxima ex parte, ſingularis quidem eſt, ſed rerum plicas multiformes agnoſcit, iuxta maioris minoriſq; rõnẽ. Si quis igitur in viginti ꝓdictionibus oberrat ſemel, interpellauit perpetuitatem: melior tñ eſt, q̃ qui bis a fine prædictionis intercidit: rurſusq; melior hic eſt, q̃ qui ter: qũo rurſus ille, q̃ qui quater eluſus eſt. Quãq̃ promiſcue tribuitur
C oĩbus, conſequi finem magna ex parte. Talem ergo docendi uiã, ex qua auſpicatus quiſpiã ſæpius alio conſequatur finem, admittere, ſuperuacuam aũt in ſigñationibus noĩum operoſitatẽ abalienare, & defugere conuenit; quam Prodicus tãtus ſophiſtes exoſculatus, peritioribus grauis moleſtusq; erat: ſubindeq; a Socrate mordebatur apud Platonẽ, in cæteris alioqui cõmendatus. Sed non recte fortaſſe feci inter initia memorans Herophilum: præſtat.n. indicare uera ꝓcepta medicorum iis, qui ſtudeãt miniſterijs artis, neq; morari eos bifariam, partim docẽdo deliras fabulas ſophiſtarum, partim refutando. Rectius.n. erit vtilia in his cõmẽtariis tũmodo perſequi, q̃rere vero alio uolumine, & conſiderare in maiori ocio, q̃cunque Herophilus in ꝓgnoſticum Hippocratis obloquatur. Quæq; infirmi omittũt, enarrans, creditur magis agnoſcere ægrorum res. Oportuit eos, qui talia enarrare aggrediuntur, † oñdere de ipſa re, quam ob rẽ ita ſcribere audeant: ⁊ Etenim promptiſſimum eſt, quicquid libeat, ſcribere: difficile uero talem indicare contemplationem, ex qua magna ex parte conſequatur finẽ, dicendo ægris nõ futura ſolum, ſed ẽt ante facta, quibus ipſe nequaq̃ interfuit, & item pñtia circa ægros, q̃ nondum audiuit ab eis, nec ipſe *agnouit: quẽadmodum nos in iis, q̃ dicemus, erimus merito credẽdi, quoties operibus ipſis ꝓſtruamus contẽplationis veritatẽ. Cæterum, ne cogamur ſemel, atq; iterum
D eadẽ ſcribere, nunc in enarranda ꝓfatione, & itẽ poſt in enarrandis particulatim dictionibus, ſatius duxi hæc oĩa ſeruare in enarrationibus dictionũ medicinaliũ, q̃ in hoc libro ſunt, dicendis, maxime qa id nondũ quiſpiã fecit ex ijs, qui librum enarrauerunt, alioqui maxime neceſſariũ. Quod.n. cenſuit Hippocrates exercere medicũ, quãtũ in hęc agitur, omiſit, nequaquã indicans, quo pacto conueniat ꝓterita, aut pñtia, non perſpecta a nobis ſenſibus, pñtiri. Et, ſiquid in morbis diuinũ ineſt, illius quoq; ediſcere prouidentiã. Quidnã ſit diuinum illud, cuius fieri admonet pñſionem, inter expoſitores diſſenſio eſt. Non nulli putant ob irã quandã deorũ hoĩbus accidere morbos, dñtq; teſtimonium huius opinionis ex iis, qui vocatas ſcripſerunt hiſtorias citra rõnis adminiculũ, nequaquã indicantes, vtrum fuerit Hippocrates huius opinionis: quod inq̃, erat offiñ boni expoſitoris. Non.n. ſimpliciter dicendum eſt per enarrationes, quicquid nobis uideaẽ verũ, ſed qđ ſit ſm ſnĩam ſcriptoris, q̃ q̃ fuerit falſum: Videtur.n. Hippocrates nullo ſuo libro cãm ęgrotationis in Deos refundere, qui & ‖ βλητους. i. percuſſos, unde nã ducti ueteres, ita vocarint, uolumine de uictu acutorum morborum oñdit. Hic igitur liber confeſſe verus, germanusq; eſt. At libro, ‖ qui eſt de ſacro morbo, multa quoq; ſcripta ſunt ad obſtirpandam ſuſpicionẽ eorũ, qui a diis mitti ægrotationes contendunt. Nõ igitur epilepſiã putamus diuinum eſſe morbũ, neq; amorẽ: id.n. credentes quidam, uerã quidẽ ſcripſerunt hiſtoriam, deprehen-

diſſe

† hæc uox, ſimplicitas, deeſt in græco, & uidetur ſuperflua. for. leg. im licitas.

† Ita ut antecedat in aĩo prædicentis ſi nõ præſenſio, at certe præopinatio, nõ tamen &c.

† Oſtẽdere præ ipſa opere, ita deinceps ſcribere audere.

* Aliter, uidit.

De Vict. rat. in morb. acut. cõ. 1. t. 35. 7. 114. b

In lib. de Morbo Sacro ſtatim in principio.

disse Erasistratum ob amorem ægrotare filiũ regis: diuinum tñ esse nequaq̃ docuerũt, neq; ab E
Erasistrato, neq; ab Hippocrate uocatũ, neq; ab alio quodam medico, amorẽ. Porrò eos, q̃ gra
ciléti sint, decolores ve, aut insomnes, aut febricitãtes ex causis amatorijs, illo capite cõplectun-
tur maiores, quo de causis procatarcticis. i. p̃gressis commemorant. Cum. n. hæc in plura diducã
tur genera, unum ex his tristitia est. Tristantur vero hi quidẽ, intermortuis liberis, aut necessa-
rijs, aut cognatis, aut amicis: illi vero, expectantes se ipsos vel suos affici, vel ẽt patriã oẽm fore
euersam. Itidem tristantur studiosi pecuniarũ, priuati pecunijs, vel ẽt ambitiosi priuati gloria, &
item alij omnes ita afficiunt. Ex his ergo sunt, qui ob amorem tristantur, haudquaq̃ diuinũ per
pessi, sed humanã affectionẽ: nisi quis credat poetis, qui fabulantur dæmonem quendã pusillũ,
recens natum, gerentem faces ardentes, homines quosdam in hanc agere affectionem. At ve-
ro, qui decretoriũ genus dierũ diuinũ appellet, suum quẽdã cõprobauit affectũ, haudquaq̃ pro
didit Hippocratis opinionẽ: Non. n. simpliciter, quæcunq; causas hñt incognitas, aut inopinabi
† *Al. sed certe ea, admiranda duntaxat uocamus, nõ diuina.* les, diuina uocamus, † sed ubi mirabilia habeantur duntaxat: ☞ quanq̃ nec ignorauit Hippocra-
tes causas decretoriorũ dierũ, ut in cõmentarijs de diebus decretorijs à nobis perpensum iam
est. Igit, ut docui, nequaq̃ memorare cõuenit per has cõmentationes, quæcunq; prodita perpe F
ram sunt, sed q̃cunq; verisimilia, & cõsentientia videantur. Et ob eam rẽ, quæ ab Herophilo p-
peram scripta sunt in præsensiones Hippocratis, dilata ad alium locum dissimulabo: idq; nunc,
& toto deinceps volumine ipse efficiam, & itẽ cõmoneo faciẽdũ ijs, qui in tales incidunt cõmẽ-
tationes, quo minus culpent me multa expositorum errata de cõsilio reticentẽ. Sed, si diligẽter
lecturi sint, q̃ à nobis sunt prodita, illa ex se ipsis æstiment atq; arbitrentur, licebit. Ergo omittẽ-
tes nugas, q̃ de Diuino circũferũtur, nitemur ipsi eã rem ſm Hippocratem vestigare. Igitur, vt
vnum aliquid ad artẽ medendi attinens, Diuinum sit, nec solum ab Hippocrate cõmendari co-
gnitionem eius, sed ẽt ostẽsam esse, cuius perspicuum est: scriptor. n. deriduculus foret, cõmen-
dans rei cognitionẽ, quã nullo pacto docuerit. Quare ipsa Diuini præsensio vnũ ex ijs sit, opor-
tet, q̃ ab Hippocrate dicta sunt. Itaq; dicamus, fidentes iam, non aliud haberi id, præterquã am
3. Apho. 12. Ex. ord. 20. h. Et lib. De aere, aquis, & locis. 2. 4. cap. 6. a. d bientis nos aeris cõditionẽ, de qua scripsit in sentẽtiis ita: ‖ Si hyems squalida, & aquilonia fue- „
rit, ver vero pluuiũ, australeq; febres acutas fieri æstate necesse est, & lippitudines, & intestino- „
rũ difficultates, maxime mulieribus, & ijs, qui humidã hñt naturã. Hæc, & alia, q̃ deinceps sunt „
prodita, præsensiones sunt eorum, quæ in nobis ob circũflui aeris causam infestant: de quibus
per sentẽtias breui summa, quasi decursũ, p̃ capita, cõmonuit, sed libris De morbis vulgariis la
tius docuit, in hoc vero prognostico omisit, q̃ q̃ ad hãc cõtẽplationẽ attineãt. Itaq; rectius erat G
q̃ssuisse, quã ob rem dicere supersedit, quid nam diuinũ habeatur, q̃ praue enarrare. Mihi vero
uidẽt ob libri magnitudinẽ haudquaq̃ adiecisse huic volumini doctrinã de vulgariis morbis: „
Infra commẽ. 3. t. 38. 212. a & ob id simul, ac absoluit librũ, in calce hæc adscripsit: ‖ Oportet quoq; impetũ morborũ vulga „
riorum cito considerare: nec non tenere tpis conditionem. Ergo, q̃ necesse sit agnoscere medi
cũ, si quid aliud, qđ ad præsensiones attineat, ita etiã genitura morborũ vulgariorũ, indicauit:
proprium vero volumen seorsum illis dicauit, per sententias, inquam, vt est proditũ, breui sũ-
ma: libris vero De morbis vulgariis, fusius tractatũ exoluit. Quãobrẽ nõ nulli expositores sta-
tim ab hoc opere libros De morbis vulgariis merito enarrauerunt, & nos similiter faciemus.

NOTAE EX FACIE

☞ Considerari autem conuenit hunc in modum per morbos acutos: principio vultum ægroti, sit ne similis bene valentium, potissimum sui, ita enim optimus erit: si vero quam maxime contrarius simili sit, horrendissimus est.

Perspicue indicauit, q̃ hoc libro de morbis agat acutis. Incepit aũt ab indiciis, q̃ in vultu exi-
stunt, eo q̃ in primis appareant, & vim obtineãt magnã. Quòd hæc igr̃ in primis appareãt, cui- H
uis perspicuũ est: q̃ autẽ uim ad prẽsentiendum obtineant magnã, deinceps discas, licebit. Atq;
in primis reuocetur in aĩum cõis totius *medicinalis artis præfatio, quam libro κατ' ἰατρεῖον p-
de ijs quæ in medicat. fiunt, cõ. 1. t. 1. 7. 187 f texuit hunc in modum: ‖ An similia, an dissimilia, sint, statim inter initia considerandum à maxi-
mis, à facillimis, ab iis, q̃ ex toto, & vsquequaq; accedunt: &, quæ cõtueri licet obtutu, tactu, au-
ditu, lingua, & aĩo vsurpare: Nõ. n. p̃sensio solũ, verũ ẽt agẽdorũ indicatio ab his inchoantur. Ac
de agẽdis quidẽ, libro de curandi via, & rõne definitũ iã est: De p̃sensione aũt nũc agendũ est:
remouendumque, ut intersit præsentiendi artis, non solum futura, sed ẽt præterita, ac p̃ntia, ex
quibus dã indiciis in corpore inuenire. Sed præsentiũ cognitionẽ proprio, & suo noĩe cõsueui-
mus noĩare διάγνωσιν. i. dinotationem. Itaq; considerãdũ admonet vultũ ægroti inter initia, si-
milis ne an dissimilis bene valentiũ sit, sed potissimũ sui. Nã & hoc unũ de dogmatibus Hippo-
1, Epid. com. 3. t. 1. 3. 117. a cratis est, ut nõ solũ ex ‖ cõi natura oĩum, sed ẽt ex ꝓpria vniuscuiusque, p̃cepta artis consideren
tur. Qñ. n. cõferri partes affectas censebat cum bene valentibus, nõ alienas intueri consulebat,
sed eius, q̃ affectus sit. Optimus igitur ægri vultus est, quoties simillimus sui permaneat: ẽ cõtra-
rio deterrim⁹, si q̃ maxime in cõtraria uertit: Eos vero, q̃ inter optimũ & deterrimũ habeantur,
tua interest cõsiderare finitis extremis: nã, si propiores sunt optimo, meliores: si deterrimo pro-

piores,

E piores,deteriores exiſtunt:medij vero inter hos ſunt,qui pari vtrinq; intercapedine recedunt. Itaq; vultum optimum uno capite complexus indicauit:etenim ſimillimus ei, qui ſm naturam eſt, optimus exiſtit:maxime uero contrarium,†utpote nobis nequaq̃ familiarẽ, particularibus indicijs explanauit:quorum ſingula ſeorſum aggrediar,prodita deinceps,ad hunc modum.

† *vt pote nobis neque familiarem, neque præcognitum; ipſe ex multis particularibus, & cæt. Quo in loco mendoſe legitur in impreſſis* τοῦ δὲ προγινωσκόμενον pro οὐδὲ προγινωσκόμενον. *Et ita etiam videtur legiſſe vetus interpres.*

6 *Fuerit autem eiuſmodi naſus acutus.*

Malum hoc indicium primũ adſcripſit,naſum acutũ.Sed oportet,vt docuimus,tanq̃ ad eũ, q ſm cuiuſq; naturam eſt,cõferendo,cõſiderare:nã,ſi natura ſimus eſt, naſus prorſus acutior apparebit,quẽadmodũ ſi aquilinus,aut ẽt ſubrectus eſt. Ita vero conſiderandũ eſt, vt,inquantũ a naturæ forma receſſit,in tm̃ ipſe prauus exiſtat. Itaq; acutus naſus planè apparet in iis,qui longiore morbo extenuati,aut labore cõflictati ſunt,aut quouis mõ exoluantur, aut aĩo linquant, & item oĩbus defunctis.Et ob eã rem quis merito colligere epilogiſmo, cõi oĩum hoĩum utens rõne,prauũ eſſe indiciũ,quod per malam exiſtat affectionẽ. Cæterum,quænã ſit talis affectio, per quã naſus acuitur,dogmaticæ iã cõtemplationis munus eſt indicare,quam deprehendi tãtummodo analogiſmo conueniet.Analogiſmus vero ratio eſt,quæ ab euidentia auſpicatur,rei F obſcuræ faciens cognitionem:Epilogiſmus uero cõis ratio eſt,& oĩum aſſenſu conſpecta. Sed primum epilogiſtice de ſingulis conſideremus indiciis:rectius.n.erit ex confeſſa cõique oĩum hominum ratione facere initialem doctrinã,quam ſtatim inter initia uenire ad analogiſmum.

7 *Caui oculi, tempora aſtricta, aures frigidæ,contractæq́,& fibræ earum uerſæ:& item cutis circa frontem dura,intenta,arida:& color totius vultus viridis,aut niger.*

Hæc quoq; indicia oĩa circa vultum exiſtunt in morbis diutinis,& laboribus,& animæ defectionibus,& multo magis in morte.Epilogiſtica.n.ratio facillima eſt,ut diſſimilia naturæ, mali cuiuſdam obtineant ſignificationẽ, poſito eo, qp ſtatim ab initio,confeſſum conſpectũque eſt, vt maxime contraria naturæ,exitioſa:ſimilia vero,ſalutis indicia,habeantur. Itaq; hæc a nobis de eis epilogiſtice dicta ſint:nam poſt,exquiſita rõne de omni eorum natura conſiderabimus. Fiunt ergo tales affectiones aut ob aliquam cãm conſumentem,& corrumpentem partes aĩalium carnoſas,aut ob debilitatẽ natiui caloris,qui nõ inſup extẽdi in extremas corporis queat partes,ſed in viſceribus ſolis exiguus obſeruet.Porrò hunc.ſ.comitat affectũ, vt non pterea affluat ad extremas corporis partes tm̃ ſanguinis, aut ſpiritus, q̃tum antea affluebat hñtibus per C naturam: & ob eam rem in vultu maxima mutatio naturalis habitus liquido apparet. Cum.n. partes oſſeæ,& item carnoſæ,& humidiores inter ſe adiunctæ ſint: tũ aũt oſſeæ pſiſtant ſimiles pp terreſtrem ſubſtantiã:carnoſæ vero,humidioresq́; conſumantur facile,& collabantur in ſe ipſas ob inopiã ſpiritus,& sãguinis: facillimus cognitu affectus eſt. Naſi.n.circa ſolas noĩe pinnulas ſuba carnoſa, ſubſiduum vero omne oſſeum eſt:merito igitur,quoties pars carnoſa conſumpta,aut vacuata conſidat,extremũ eius tenue redditur:pari mõ, quoties vehementer refrigeratur,quod iam defunctis accidit:ſtipata.n.per refrigerationẽ ſuba carnoſarum partiũ,graci lentus in ſummis merito reddit:non.n.aliũ quendã naſum vocamus acutũ,q̃ qui gracilentus in ſummis exiſtat.Igitur ad hunc modũ naſus acutus apparet.Caui pterea fiunt oculi pp eas ipſas cauſas:ſed,quãto humidiores mollioresq́; ſummo naſo ſunt,tanto citius cauantur:Quin ẽt ſpiritus aĩalis copiã participant,& item caloris non parum hñt:quibus deficientibus,merito contrahuntur:id vero,cauitas oculorũ eſt.Tpa ſimiliter adſtringũtur,pp ea,q ſola ex vniuerſo capite muſculos hẽant,quos noĩant a tpibus crotaphitas: reliquũ vero caput oẽ prorſus carne vacat. Aures frigidæ,& contractæ,quia cartilagineæ,carne vacãt,& pauci ſanguinis ſunt.Itaq; celerri me refrigeſcunt,vt q̃ ſuapte natura ad affectum inſtructiores paratioresq́; ſint.Sed quam ob rẽ D.fibræ earum verſæ ſunt?an quia molliorem obtinent ſubam, non quemadmodum ſubſiduum omne,quod,inquam,tenuis cartilago exquiſite eſt,tenuiore intecta cute?Quam ob rem pdictis cauſis fibræ extenuantur,vertuntur,ſiccantur, ſtipantur: ita vero affectæ, retrouerſus tenduntur magis ad originẽ pbentiũ illis ſenſum neruorũ. Etenim conuelli,cunctis corrigijs exiccatis cõe eſt:propriũ uero unicuiq; ĩ corpore parti eſt,illo uerti,& cõuelli potius,ubi innexorũ ei neruorũ initiũ eſt.Id.n.in digitis planè intueri licet,ſi.n.intimus tendo ab aliqua cã extenſus fuerit, digiti perſpicue inflectũtur:ſi extimus,extendũtur.Cęterũ ob eã ipſam ſiccitatẽ ſtipationẽque,cutis oĩs circa uultũ oẽm duriuſcula apparet,& intenta: affectus uero manifeſtius apparet circa frõtem, quia carnoſa ſuba tenuior hac in parte cuti ſubtenditur: de pdictis uero cauſis carnoſa natura afficitur magis,q̃ quæ cutacea exiſtit.At uero coloris mutatio peſſima eſt, quoties ad nigrum exiſtat,utpote ſanguine refrigerato,quemadmodum ubi foras effuſus ſanguis conglobatur:moderatior uero, quoties in chloron.i.uiride,fuerit. Veteres.n.aſſolent ita nominare nonnunq̃ pallidũ colorẽ:interdũ,ut plerique,braſſicam,& lactucam chloras.i.uirides,nominant,q quidẽ color nigrior,eſt q̃ rubidus:eſt ẽt tanquã initium quoddã nigri liuidique,quem frig⁹ efficit,quemadmodũ,& ipſum ẽt nigrum colorẽ efficit: Quo circa vultus,in quo oĩa prædicta hñr, necrodes,ideſt exitioſus ſeu cadauerinus,merito noĩat:isq́; p morbos lõgiores ſæpenumero uidetur.

detur:raro vero inter initia apparet,& ob eam rem cum maximo periculo eſt, vt qui nullã abs E
tpe cauſam hẽat.Longo.n.interpoſito tpe cõſumi corpus, & item refrigerari partes extremas,
haudquaquam mirabile eſt:inter initia vero præſertim acuti morbi prorſus exitioſum cenſet,
niſi ob aliquã aliam cauſam talis extiterit.Cæterum,quænam committere cauſæ eam rem poſ-
ſint,ipſe procedente dictione docebit. Nunc vero rem adijciendam,quam videtur Hippocra-
tes omiſiſſe,prius audi. Vt enim per morbos diutinos talem fieri vultum non admodum exitio
ſum eſt,ita nec in terra frigida,hyeme,conditione frigida,ſenecta:quemadmodum in aphoriſ-
2.Apho.34.Ex. mis didicimus.‖ Per morbos minus periclitantur ij,quorum naturæ morbus conuenit, aut æta-
ard.17.c ti,aut habitui,aut tempori,quàm quibus non competit,aliqua ex his ratione. „
„

8 Si igitur inter initia morbi talis fuerit vultus, nec dum ſcrutari alijs ſignis poſsibile ſit, interrogare oportet,num vigilauerit homo,an aluus reſoluta admodum fuerit, an ſame affectus: Et,ſi quid horum comprobet,minori cũ periculo eſt.Iudicantur uero talia per diẽ & noctẽ.ſi ob has cauſas talis fuerit vultus.Si vero nullum horum dixerit, neq; prædicto tempore deſtiterit, ſignum eſſe exitioſum ſciendum eſt.

Summe exitialis,& inſanabilis morbus eſt,per quem ſtatim inter initia vultus exitioſus,ſine
exteriori cã extitit.minori uero cum periculo eſt, ſi ꝑ aliquã cãm euidentem acciderit, verbi F
gratia,ꝑ vehementem inſomniam,aut inopiam alimenti, aut alui fluorem.Præſtaret.n.nec ex
his cauſis quidem nimium exolui uires inter initia ægrotationis:minori vero cum periculo eſt,
quoties ob aliquam talem cãm extiterit,non ob maleficentiam ægrotationis. Sed,quænam ſit
affectio corporis,in qua talis vultus efficitur ſtatim primis diebus,perſpicue breuibus tibi iã ex
plicabo.Vbi debilitas detentoriæ in aĩalibus facultatis pariter ſit,atq; humores tenuiores,cum
febre calida,præ debilitate excernitur ſubinde aliquid inuiſibile ꝑ paruitatẽ extra cutem,vt-
pote tenuioribus humoribus effluentibus.At vero febris ẽt magis conſumit tenuiſſimos humo-
res,minus vero tenues extenuat,ita vt nunq̃ vacuatio deſinat, ſed ſimiliter cõtinuis vomitioni-
bus,aut alui fluoribus, aut ex vrina immodicis vacuationibus: verum intereſt, q eæ ſenſibiles
ſunt:ea vero,quã nunc cõmemoraui,præ tenuitate fluoris,inuiſibilis eſt.Talis ergo nequaq̃ cõ
ſiſtit vultus in morbo pituitoſo,quẽ admodũ nec in plethorico, ꝑ exuperantiã ſanguinis: ſed
inopiã potius eſſe oportet in corpore,& laſſitudines quaſdam ꝑuenire,& curas: ex his.n.humor
colligitur bilioſus.At vero,ſi terra calida ſit,& anni tps æſtiuum,& conſtõ calida ſiccaque,tunc
ſanè tali affectione prehendi hoĩem uel prõptius eſt,potiſſimũ quoties bilioſior fuerit ex natu-
ra. Quinetiam non nulli facile diſcutiuntur,atque diffluntur:alij vero os uentriculi debile hñt. G
Quæ oĩa quoties ſimul concurrunt,tale corpus propenſiſſime prehendi põt affectione,q̃ vultũ
exitioſum cõmittat.Si igitur hæc quiſpiam agnoſcit,non ſolum ꝑſenſionem,ſed ẽt curationẽm
poterit inuenire,hñs intentionem firmare uires uentriculo idoneis alimentis. Sed hæc non pa
rum extra itineris propoſitum dicta ſunt. De cauſis exterioribus conſiderandũ exquiſitius eſt.
Hæ ſunt(quorum ipſe noĩatim habuit mentionem)fames,inſomnia,fluor alui:quibus adijcias
licebit,ſimilia horum, vacuationem immodicam ſanguinis è naribus, aut vulua, aut mariſcis,
aut vulnere,aut quouis alio mõ:& item mœſtitiam uehementem,quæ quibus libeat cauſis,con
ſtiterit.Sed forſan recta rõne aliquis dicet,hanc dictam eſſe ab Hippocrate ptãte in ſermone,q
eſt de inſomnia:accidit.n.inſomnia ẽt ob alias cauſas:accidit ẽt ꝑ mœſtitiam:ita vt inſomnia
vniuerſalior ſit,quam mœſtitia:& ob id continere eam merito dicetur.Itidem aluus admodum
fluens, exẽplũ tibi cuiuſuis immodicæ euacuationis erit. Si igitur diligenter verſeris in opibus
artis,peritusq̃;ſis circa uniuſcuiuſq; rei formã,fæpenumero apparebit cã,q̃ talem vultũ cõmit-
tat.Signa vero earum dictu difficilia ſunt:& ob eam rem tradere ea ſermone,q̃q̃ pleriq; noue-
rint medicorũ,refugiunt:ſed oĩa proprijs,& ſuis locis a nobis explanata iam ſunt. Quapp ipſe
quoque,poſtq̃ didiceris ea,poteris interdum ingreſſus ad ægrum pronunciare de cã,q̃ talẽ uul H
tum cõmiſit:ſed potiſſimum,ubi p̃cedentem oĩm uictus rõnem noueris ægri: conſiderans ꝑte-
rea de temperamento eius:& multo magis,ubi peritiã hẽas de motu arteriarum:præterea,& de
qualitate febris.Subiiciamus.n.aliquem,gratia exempli,tpe æſtiuo,per conſtõnem calidam,&
ſiccam,bilioſum ex natura,adoleſcentem,& conflictatione,inopia,& mœſtitia,incepiſſe ægro-
tare:ſitq; calor eius,tangendi ſenſum admodum mordens,& urina bilioſa,& pulſus uiriũ indi-
cans debilitatẽ:ſuſpicare hũc talẽ in relata fore condõne, ob quã vultum cito ſit habiturus exi-
tioſum,niſi congrue nutriri anticipet.Itaque,ſi talia circa ægrũ,neq; p̃ceſſerint,neq; primo die,
uel ſcdo apparuerint: tertio uero ingredienti tibi uultus appareat, qualis nunc dictus ab Hip-
pocrate eſt:ſcias hunc ꝑ aliquam cãm exteriorem, ita affectum . Igitur apud te conſiderabis
quidnam potius in eo extiterit,num excretio aliqua multa,an inſomnia. Ex inopia.n.non erit
talis uniuerſim,niſi ꝑuenerint talia morbum,qualia dicta iam ſunt,atque ex natura fuerit talis,
qualis dictus eſt. Si igitur pridie uideas ægrum haudquam te latebit multa futura ſpontina ex-
cretio;firmiſſima.n.eius indicia hñr, quæ a nobis in commentariis De iudicationibus, & item
libris De præſagiis ex pulſibus,explanata iam ſunt.Quapropter licebit ſtatim aſpicienti,homi
nem,definire uehemẽtem extitiſſe inſomniã;etenim uidebis oculos eius admodum ſqualidos:
qui

A qui non propter euidentes,& immodicas vacuationes, perinde ut ꝑ ꝑ inſomniam tales reddũ
tur.Porrò videbis palpebras reſurgere difficulter,& item talẽ habere formulâ in conniuendo,
atq; ét & inſtabiles haberi,quales per ſomnum obſtupidum (ita.n.coma interpretor)exiſtunt.
Quinetiã,vbi nũc primũ tibi appareat æger,antea uero nullo pacto eũ perſpexeris,talia ſigna,
atq; ea,quæ ex pulſũ percipiuntur,aliq̃ indicabunt diiudicationem.per immodicas.n.excretio
nes,ſeruabit aliquod adhuc(q̃ q̃ exiguũ ſit)indicium formulæ,ſignificans eas: per inſomniam
uero,chordulæ extentæ ſpeciem referet.At,ſi ꝑ ꝑ inopiã duntaxat in talem vultus uenerit affe-
ctionem ex dictis indicijs neutra adſunt,neq; inſomniæ,neq; excretionis:& ob eam rem poti⁹
*ex accidentibus,quàm ex proprijs ſignis,in illis præſagire cõueniet, propter inopiam alimẽti
deductum eſſe eum in talem affectionem:& adhuc magis,quoties febris, proprietatem caloris
diſcutientis,exquiſita rõne conſideranti tibi,nequaq̃ importet.Si enim talis appareat,ob illam
potius,q̃ ob exteriorem cauſam,gracilentum ita videri vultum exiſtimandum eſt. Cæterũ con
uenit immorari diutius attrectãdo totã manum,nõ ſolũ carpũ ægri,ſed ét ſuperiores partes di-
ligenter aĩaduertendo,ſi non ſolũ acriorem,ſed ét ſi ſubſtantiæ copiã unà ſecum,& quidẽ cor-
pulentã reportet,veluti flãmulam quandam peruadentẽ cutem tuæ manus, qua cutẽ ægri con-
B tingis,ſeq; inſinuantẽ perſpicue in profundũ:tales.n.febres ſunt,quæ vultum iſtiuſmodi cõmit-
tunt.Hæc igitur,(vt docui)dici quidem poſſunt difficulter:nõ tñ oĩno dici nõ poſſunt,neq; diffi
culter agnoſci ab iis,qui circa ea exercitati ſint, quiq̃ viderint talia ſæpenumero à me oĩa præ
dici:ſed multo magis,ſi ſtuduerint agnoſcere operibus ipſis,quæcunq; in cõmentariis De præ-
ſagiis edocti ſunt,eò q̃ videant quidẽ talia prædici,ut fieri poſſint,re ipſa diſcẽtes,nõ reprobã
tes vero prius,q̃ ab initio vñr cognitu difficiliora.Nam geminos fratres ſimillimos quidem,ſe-
mel aut bis videndo,nequaq̃ interſtingues:ex neceſſariis vero nullus hallucinatur. Hæc igitur
dicta ſunt ad cohortandos iuniores,ſed potiſſimum eos,qui nunq̃ prædici hæc oĩa à nobis per
ſpexerunt:non.n.ſolum inſomniam dicere poſſunt,ſed ẽt,ut ꝑ ꝑ mœſtitiam tale quid extiterit.
Non.n.Eraſiſtratus videns coruos,aut cornices volantes,deprehendit adoleſcẽtis amorẽ, nec
(vt quidam dixerunt)amatoriũ pulſantes ſenſit arterias adoleſcentis:nullus.n.pulſus proprius
amoris eſt ac peculiaris:ſed quẽadmodũ apparuit interdũ ét mihi, cui iniicienti manum carpo
ægri,muliere vero quadã viſa earum,q̃ domi erãt,ſtatim inęqualis pulſus atq; inordinatus eua
ſit:paulo vero poſt ad habitum naturalem,ſimul recedente muliere viſa,rediuit. Ita.n.mutatus
pulſus cõmunem quendam ſignificat perturbationis affectum in aĩo fuiſſe ægroti. Perturbatio
C nem vero hanc interſtingui conueniet ex iis,quæ dicuntur ab eo pariter,aut vñr: etenim rurſus
dictis quibuſdam,pulſus uertitur ad inæqualitatem,ꝓturbato ægro ob ea,quæ audiuit. Sed de
his ſeorſum à me ſcriptum iam eſt dicato opere,cui titulus eſt De præſentiendo. Nunc uero ad
inſtitutũ redeamus.Illud agitabatur,vt multa de præteritis,& itẽ præſentibus corã ægro poſſet
medicus dicendo cõmendari,velut ea,quæ nunc dicta ſunt hac oratione,inſomniã,alui fluorẽ,
ſamem.At uero interdum ex his unum definite dicere difficile eſt:ſed è duobus alterũ,aut è tri-
bus unum prorſus,poſſibile erit firmiter præſentire. At uero id quoq; laudẽ feret apud audien
tes,interrogando,præſentione facta ad hunc modũ:Num ob inſomniã uehementẽ,an alimẽti
inopiam attenuatus eſt?ſæpe.n.comprobant utrunq; & demirãtur bifariam medicum: interdũ
alterum eorum reſpondentes,ita quoq; demirantur.Hoc igitur eſt,quod ab Hippocrate dictũ
eſt:Interrogare oportet,num uigilauit æger,an multa deiecit,an famem paſſus.Deinde quid di
cit?Et,ſi quid horum cõprobet, minori cũ periculo eſt merito: melius.n.eſſet adeo fortem eſſe
facultatem,ut à nulla cauſa exteriori uincatur:minori uero cũ periculo eſt,ſi ob aliq̃ talem cau-
ſam,nec ob ægrotationis maleficentiam,talis conſumptio exiſtat. At uero,quia poſſibile eſt,ut
ambo concurrant,tũ cauſa aliqua exterior(ut dixi)afficiens corpus,tum etiam febris cõſumẽs.
D diſtinctio erit tibi è ſubſequẽti die nocteque:ſi.n.ab exteriori cauſa ſola,qualis dictus eſt, uultus
extiterit,correctionẽ per diem,& noctẽ adipiſcetur:ſiuero ex affectione in corpore, aut perma
nebit talis,aut ẽt deterior erit.Itaq; cõſtat,ut hæc oĩa ab Hippocrate recte dicta ſint. Sed,quam
ob rem dixit,Si igitur inter initia morbi talis fuerit uultus, nec dum ſcrutari aliis ſignis poſſibi-
le ſit,deinceps conſideremus.Duorum enim alterum eſt, aut quia non accidũt inter initia mor
bi,aut quia nihil firmum denunciant,ideo poſſibile non eſt talibus uti ſignis ad res dubias defi
niendas.Ego igitur dico non ſemper fieri talia:nec,ſi fiant,firmum aliquid indicare.Cæterum,
quòd hoc ita ſe habeat,in enarrandis illis docebo per ſubſequentem dictionem.

ἐκ συμβεβηκότων ſunt qui legendum putent ἐξ ἀποσυμβεβηκότων .i. ex iis, quæ non accidere.

ꝑ Si vero morbo antiquiori exiſtente quam trium dierũ, talis fuerit vultus, de ijs interrogare oportet, de quibus antea monui: & alia quoq; ſigna conſiderare, quæ in toto corpore, atq; etiam in oculis exiſtant.

Principii nomen ſignificat primariã morbi acceſſionem,quæ nõdum ullã obtineat latitudi-
nẽ:& item eam,quæ ad aliquod tempus,non tñ multum,extendatur:nec non primum ægrota-
tionis tẽps,à quo alterum numerant,aſcenſum: deinde tertium conſiſtendi uigorem: & demum
quartũ inclinationẽ.Cũ itaque dixerit paulo ante,Si igitur inter initia morbi talis fuerit uultus,
per illam dictionem non indicauit,cuius nam de tribus principiis faciat mentionem. Nũc uero

ſcribens,

ſcribens, Si vero morbo antiq̃ori exiſtẽte, vel tertiano, talis fuerit vultus, clare docuit, ꝙ de eo E agat, quod habeat latitudinem: id enim ad triduum vſq; porrigitur. Ergo tũc ijs, quæ docuit antea, ſignis exiſtimauit addendam eſſe ductam ab alijs ſignis determinationem, de quibus dixerat: Nec dum poſſibile ſit alijs ſcrutari ſignis. Ea autem enumerat, per ſequentia verba.

EX OCVLIS.

20 Si enim lucem effugiant, aut nolentes illachryment, aut peruertantur, aut alter altero fiat minor, aut candidum rubidum habeant, aut liuidas, aut nigras uenulas, aut pituita appareat circa obtutũ, aut ſublimes, tumidiue oculi, vel caui admodum fuerint, ⁊ aut obtutus ſqualidus, & ſine ſplendore, ⁊ uel totius vultus color euariet: hæc omnia mala eſſe, atque exitioſa cenſendum eſt.*

Hæc oĩa accidentia in cõmune præter naturã ſunt, ſed diſſidẽt inter ſe eò, ꝙ quædã cõtraria ſimpliciter naturæ: alia vero, ut ipſe antea dixit maxime contraria exiſtunt: & ob eam rẽ ex cõi epilogiſmo oĩa quidẽ exitioſa exiſtimabuntur, ſed pro quãtitate cõtrarietatis, minusq́, & magis id obtinebũt. At vero affectiones, ex quibus eueniant, ſm ſequelam decretorũ Hippocratis rectius eſt deinceps conſiderare. Itaq; refugere lucẽ, qđ inq̃, eſt auerſari, ꝓ ꝓ debilitatẽ accidit
†Organorum. uiſoriæ facultatis: quæ non nunquam propter† opificiorũ affectionẽ laborat, veluti per lippitudines: interdũ ipſa ex ſe afficit, dũ ex itiale indiciũ eſt. Pari mõ, ſi oculi illachrymant propter lippitudinem, aut fluxionẽ aliquã de capite decumbentẽ, ꝑter naturã quidẽ affectus eſt, non tũ oĩno ſignificat abolitionẽ: ſi vero propter debilitatem detentoriæ facultatis, exitioſum indiciũ, lethaleq́; eſt. Porrò peruertunt oculi, cõuulſis muſculis eos cõmouentibus: ꝙ ſi fuerit illorũ tantũmodo affectus, nihil difficile ſignificatur: ſi uero principij neruorum, quod quidem cerebrũ
De artic. com. 2. t. 5. 7. 163. b eſt, ſumme exitioſum eſt: propinquantes. n. muſculi, principij affectum prius, q̃ cæteri, perſentiſcunt: interdum ii, qui in oculis ſunt, de quibus nunc dicit: qñq; ‖ crotaphitæ, i. muſculi temporum nominati, de quibus libro de articulis indicauit. Quinetiam fieri alterũ oculũ minorẽ, q̃ qui conſtet ex natura, accidens exitioſum habetur: indicat. n. extingui facultatẽ regẽtem eum. At vero album oculi apparere rubrum (qũo per lippitudines quaſdam accidit, & item quaſdam temulẽtias) copiam ſignificat, quæ in cerebro ac mẽbranulis ſit: interdũ etiã inflãmationẽ, quæ in eis facta fuerit: Nã vtrouis modo ſanguis ad oculorum uenulas exprimitur: & ob eam rem pars in eas cãdida, rubra apparet, q̃ corollã appellatã ambit circiter: quã ꝑ diſſectiones docuim⁹ oĩum in oculis mẽbranularum, tunicularumq́; copulã q̃dam haberi: & item docuimus, ut ambientis caluã mẽbranulæ terminus; ad eam unà cum uenulis permeet. Cæterũ, ꝙ ob hæc dixerit candi- G dum fieri rubrum, perſpicue indicauit ex ijs, q̃ ſubinferens ait, aut liuidas, aut nigras venulas habeant, id vero perq̃ exitioſum cenſetur. Rubræ. n. apparent uenulæ ẽt propter nimietatẽ (ut dixi) uel inflãmationem quandã eorum, quæ in cerebro ſunt. At vero nigreſcunt, & liuent, dũ refrigerantur: refrigerantur uero, dum extinguuntur: ita fit, ut hi colores prorſus exitiales aſſidue exiſtãt. Cæterum pituita oculorũ fit, vt conſtat, tũ ob affectum* opificiorum, quemadmodum, & per lippitudines, & aliter, quæ nullo cum periculo eſt: tũ propter imbecillitatẽ regentis oculũ facultatis naturalis, quæ impos ſit oculorum concoquere alimentum: * pituita enim (ut oſtensũ iã eſt) excrementũ ſemicocti alimenti eſt. Ergo ꝑ lippitudines præ copia humoris ꝑter naturã, & item propter affectionem* opificiorũ, veriſimile eſt, nequaq̃ concoqui recte alimentũ eorũ. At, ubi inopia ꝑſpicua eſt, quam cauũ indicat oculorũ, cauſa de nimietate prorſus recedit, ſed reſtat virium debilitas ſola, nõ q̃libet, ſed admodum vehemens, q̃ nec minimum quid alimẽti oculorum abunde concoquere poteſt. Quinetiam ſublimes oculi. i. inſtabiles, & ſubinde cõmoti, ſignificant aut delirium, aut tremorem circa muſculos eorum: è quibus alterutrum in relata affectione exitioſum habetur. Profecto deliriũ ex inopia, maximo cum periculo eſt: & item tremor propter ariditatem* opificiorum, inſanabilis eſt. At uero tumidos oculos, aut admodũ ca- H uos deteſtatur. Itaq; tumentiũ accidẽs oculorum, inter initia quoq; fit ægrotationis, maximeq́; vomentibus ex copia inġeſti cibi potusque: Caui uero admodum oculi nequaq̃ fiunt: & ob eam rem* neutrum cõmemorauit accidens inter initia, dũ ait, naſus acutus, oculi caui: Hoc quidẽ ea ratione, ꝙ nullo pacto appareat ĩ vultu exitioſo; nã quo pacto pariter caui timidiq́; oculi erũt? illud, quia nullo mõ tunc eueniat. Atqui vñr ea, q̃ dicta ſunt de oculis timidis, cum prædictis pugnare. Cum. n. dixerit de vultu exitioſo, naſum acutum, cauos oculos: tum aũt talia determinando, ijs, q̃ poſt triduũ appareãt, tumidos nequaq̃ recte adiecit. Sed, quod mihi vr̃ ab Hippocrate factũ hac oratione, iã explicabo, permutando oẽm eius ſermonem in hanc dictionem: Si vero
† quàm trium dierum. morbo antiquiori exiſtẽte, † vel tertiano, talis fuerit vultus, de ijs interrogare oportet, de q̃bus antea monui: alia quoq; ſigna conſiderando, q̃ in toto corpore, atq; ẽt oculis exiſtant. In oculis vero ſigna exitioſa poſt triduũ talia ſunt: ſi lucem refugiant, ſi lachryment, ſi peruertantur, ſi alter altero fiat minor, & cãdida pars in eis rubra appareat, ſi venulas habeãt aut nigras, aut liuidas, aut* pituita ipſis inhæreſcat, aut ſublimes ſint, aut tumidi, aut admodũ caui, aut totius vult⁹ color euariet. Hęc. n. oĩa exitioſa ſunt: & quicquid horũ exiſtat circa vultum ꝑdictum, indicium nõ paruũ eſt futuræ mortis. Igitur ad hũc intellectum (ut mihi videtur) numerantur cum cęteris

ſignis

A ſignis, quæcunq; in vultu exitioſo pariter exiſtere queunt, atq; ẽt tumidi oculi, qui ſimul exiſtere nequaq̃ pñt: quia non ſolum inſtituerat docere, quæcunq; ſimul ſint cum vultu exitioſo, ſed ẽt ex ſignis exitioſis, quæcunque circa vultum apparent: Ita vt, ſi non vnum ſolum, ſed ẽt plura, de p̃dictis non poſſint eſſe in vultu exitioſo, nulla pugna ſit in ſermone eius, vt qui ſe ad doctrinam oĩum paruorum ſignorum conuerterit. Quòd aũt, vt dicebam, recte dixerit, nec dum poſſibile ſit alijs ſcrutari ſignis; cõſiderandum iã eſt in uno capite cõi tali. Vnum quodq; ex prædictis aut non accidit inter initia, aut nõ ex toto exitioſum eſt: ſeorſumq; ſingula conſideranti tibi videbit id, quã maxime uerum. Igitur ex multa potione, non nunquam & vomitione uehementi, inter initia morbi lucem effugiunt: itidem lachrymant, & peruertuntur oculi, aut ſublimes fiunt, aut tument, aut venulas habent rubras. At vero in colorem nigrum, aut liuidum mutatio venularum nunquàm accidat inter initia, quo modo neque inſigne cauum, neque pituita oculorum, ſed triduum aut quatriduum (quod minimum ſit) in genituram talium deſideratur.

11 Conſiderari autem conuenit, hunc in modum ſuſpectiones etiam oculorum per ſomnum. Si quidenim candidæ partis ſubapparet commiſſis palpebris, nec alui fluor, aut medicamentum in cauſa eſt, aut nec ita dormire conſueuit, uitioſum indicium, lethale q̃ admodum eſt.

B De uerbo ὑποφαίνεσθαι. i. ſuſpici nomẽ ὑπόφασιν. i. ſuſpectionẽ, fecit, cuius pluratiuũ ὑποφάσεις. i. ſuſpectiones, exiſtit: à quibus p̃ diuiſionem ionicam ὑποφάσιος. i. ſuſpectiones, formantur. Cæterũ non ſatis noui, qua rõne adducti Artemidori & Dioſcoridis ſectatores, ſcripſerint ὑποφύσιας cum υ. Quod igiẽ eſt ab Hippocrate dictum, clarum eſt. Ipſe.n. enarrauit, q̃d nam appellet ſuſpectionem, dicens, ſi quid.n. ſubapparet candidæ partis cõmiſſis palpebris, atq; ẽt adiecit determinationem ad exquiſitiorẽ ſermonis cognitionem, dicens, neq; fluor alui, aut medicamentum in cauſa eſt. Sed ſubaudiri præſtat quoq; q̃uim eandem obtineant. Vno.n. capite cõplexus, dixeris accidens id p̃ imbecillitatem fieri mouẽtis palpebras facultatis: q̃d inquã exitiale eſt, quoties ſine cã conſtiterit exteriori. Hæc vero, talia ſcilicet eſſe oportet natura, vt vires exoluant: verbi gr̃a, alui fluor, aut purgatio ex medicamẽto purgante vehemens, aut mœſtitia vehemens, aut inſomnia, aut inopia alimẽti, aut ſanguinis fluor multus, aut ſimpliciter q̃uis alia immodica uacuatio. Cęterũ connumerare Hippocratẽ (ut paulo ante dixi) oĩa exitioſa ſigna, non ſolũ quęcunq; in vultu exitioſo habeanẽ, indicauit hac parte, adijciẽs, nec alui fluor, aut medicamentum, in cã eſt. Prædixerat.n. in vultu exitioſo talem determinationem, an aluus admodum reſoluta fuerit,
C reſoluta.n. aluus, cõe quoddam eſt fluoris alui, & item medicamenti. Sed q̃m rurſus aliunde orſus omnia exitioſa p̃ercenſet indicia, merito cuiuis eorum proprias definitiones apponit.

12 Si uero peruertitur, aut liuida palpebra eſt, aut labrum, aut naſus, cũ aliquo alio ſigno mortem propè eſſe ſciendum eſt. § lethale etiam eſt, ſi labra reſoluta, & ſuſpenſa, & frigida, & alba fuerint. §

In multis codicibus ita legitur initium orationis, in alijs, uero * peruertiẽ, diſtrahitur ſcriptum eſt: ita ut ex uoce, palpebræ contractatio ſignificetur, uelut in ijs, quæ p̃ algorem refrixerunt. Id igitur indicium eſt extinctionis, quemadmodum liuida. Si uero peruertitur, intẽtionem quãdam conuulſificã, aut reſolutionem in altero ex muſculis oculos claudentibus indicat. Vtrumque autem exitioſum cenſetur, quoties alia indicia ſuffragantur: quod indicauit dicens, cum aliquo alio ſigno, tanquam hæc ſola nequaquam ſufficiant denunciare mortem.

* καμπύλαι. * ῥίγνον.

EX DECVBITV

*13 Cubantem offendi ægrum à medico oportet in latus dextrum, aut ſiniſtrum, ac manus, ceruicem, & crura paulum reducta habentem, & omne corpus * molliter poſitum: ita enim plerique bene valentium*
D *cubant. At ita cubare, ut ſani ſolent, optimum eſt.* * ὑγρὸν.

Id quoq; teſtaẽ numerari ab Hippocrate ſigna exitioſa hac tota libri parte: cõſtat.n. q̃ nobiliſſimus uir nunc non ab alio principio de ſignis in toto corpore doceat, ſed ea copulet p̃ dictis. Cum.n. antea dixiſſet in vultu exitioſo ẽt alia ſigna conſideranda eſſe, quæ in toto corpore atq; ẽt oculis exiſtant, deinceps oĩa inter ſe copulando perſequitur. Id uero, q̃d dr̃, oportere offendi ęgrum à medico, cõſiderante non cubantẽ ſupinum ceu quendã reſolutũ, ſed in alterũ latus, prout medicus illi adfuerit, idcirco bonum eſt, q̃a robur indicat facultatis per muſculos firmantis corpus: qũo rurſus debilitatem, ubi cubare in latus nõ queat. Verũ ipſe Hippocrates adiecit oĩoni cõem epilogiſmum dicens, Ita.n. pleriq; bene ualentium cubant. ſcilicet potiſſimum tunc, cum medicus ipſos cõſiderat. Rectius.n. eſt ſubaudiri in oĩone p̃ditum hoc ab eo poteſtate per dictionem, dum ait, Cubantem offendi ægrum à medico oportet. non.n. ſimpliciter in latus ait oportere hominem cubare, ſed à medico offendi cubãtem ita. Porrò adiecit, ac manus ceruicẽ, & crura paulũ reducta habentem, id.n. conſuetũ pleriſq; bene valentium eſt. Quinetiã adijciẽs uerbũ, plerique, in memoriã tibi reuocauit diſtinctionẽ quãdã alterũ habentẽ caput alijs multis utile præſagijs, cuius meminiſſe te conuenit, licet interdum omittatur. At uero, quid nã illud ſit iam explicabo. Quæcunq; in ægris priuatim p̃ter cæteros peculiaria ſunt, hæc haud quaquam

ueluti ſuperuacua conſiderari oportet. Si.n.offendas ægrum,ut pleriq; bene ualentiũ,cubantẽ, E diliges talem decubitũ. Si uero è cõtrario, non conuenit continuo horrere,quaſi malũ indiciũ, ſed requirere, utrum in conſuetudine ſit talis ægro figura.Cæterum,quod eſt dictũ,molliter poſitum offendi corpus,ex aduerſum intento proditum eſt.Quatuor.n.mẽbra ζgræce κῶλα ζ.i.crura ac manus paulũ reducãtur,& omne corpus iaceat oportet,extra† hyperbolicas figuras cõſtitutũ. Intelligo figuras hyperbolicas,quoties aut ſumme extenduntᷠ,aut immodice inflectuntᷠ mẽbra, aut ſpina,cuius partes uertebrę quoq; in ceruice exiſtũt.Igitᷠ hyperbolicæ figurę extentis ad modum neruis efficiuntᷠ,qũo libro De motu muſculorũ oſtẽſum iam eſt: Quæ in medio eſt hyperbolicarũ,abſq; tenſione eſt.quocirca talẽ uocauit*mollẽ,q̣a corpora*molliora intẽdi nõ ſolẽt.

† *Extremas.*

14 Supinum uero cubare, manibus ζ & ceruice ζ & cruribus extentis, minus bonum eſt.

Talis decubitus oĩno bonus non eſt, proindeq; nec minus bonus eſt: ſi.n.oĩno bonus nõ eſt, vt minus is bonus congrue dicaᷠ,fieri q̣ põt?Cæterũ,vt id bonũ nõ ſit,ipſe poſtea docebit hunc in modũ:Si uero ꝓcliuis fuerit,& ſubinde ad pedes dilabaᷠ,maiori cũ periculo eſt. Tanq̃ enim p̃dictus decubit⁹ cũ periculo ſit, ita dixit de eo,maiori cum periculo eſt. At uero mihi vĩ, q̣ talis decubitus neutris adnumereᷠ inditijs, quæ nec ad ſanitatẽ uim habeãt inſignẽ, neq; ad mortẽ, F ſed aut integre media ſunt, aut parũ ad alterum tẽdunt,ita vt,qui negligẽtius loquuntur de eis, cũ vtriſq; cõferre poſſint:uelut hoc loco Hippocrates dixit min⁹ bonã eſſe talẽ cubãtis figuram, q̃ quę eſt antea ꝓdita:deteriorẽ uero,q̃ hæc,eã,q̃ deinceps dicta eſt:*admonẽs hoc loco,finiri oportere in oĩbus locis, num cõſuetus ſit æger cubare ſupinus. Si.n.ita fuerit,nec admodũ magnificiat medicũ ingredientẽ,tũc neq; in medio mali boniq̣; decubitus exiſtimabitur,ſed poti⁹ bonus. Si uero, neq; hac ſoleat cubare figura,& admodũ uereatur medicũ,nõ bonũ indiciũ eſt: ſed potiſſimũ ſi fuerit pudentior ex natura . Quocirca talis decubitus in medio boni maliq̣; collocandus eſt, quantum in ſe ipſo eſt,ſed utroque uerſum pro natura ægri transferendus eſt.

† *Al. admoneo autem &c.*

15 Si uero procliuis eſt, ac deorſum delabitur ſubinde ad pedes, maiori cum periculo eſt.

Quemadmodũ cubare in latus,quandam obtinet uim,ita accliuius in ſupinũ iacere,quo mõ oẽs cubamus.Et ob eã rẽ,ſi in alterũ colloces latus corpus defunctũ,prorſus aut in partẽ pronã, aut ſupinã cõuerteᷠ:uelut,ſi illud accliue figures,ita quoq; in pedes delabiᷠ.Merito igitur prauũ id dixit haberi indicium,q̣ quidem extinctionem quãdam ſignificet regentis corpus facultatis.

16 Si uero nudos habeat pedes, nec admodum calidos: ac manus, collum, & crura diſpergat inæqualiter malum eſt: ſignificat enim inquietationem. G

Optime determinauit oſonẽ dicens, nec admodũ calidos,p febres.n.calidiſſimas,vna cũ cęteris partibus ẽt pedibus ardeſcẽtibus,nudare eos ęgri coguntᷠ. Si uero febris nõ fuerit talis,nudare pedes,malaciæ eſt ægri,vel inquietationis indiciũ.Porrò,ſi manus quoq; pariter cũ ceruice & cruribus nõ de more cõponit,vt antea dixit,ſed inęqualiter tales diſpergit partes,malũ indiciũ eſt: dixit.n.ſignificari inquietationẽ: hoc uero nomẽ indicat,illos cõflictari quauis figura, nec nõ aliã ex alia mutare.Quòd ſi te p̃ſente,vt dictũ eſt,iacẽs æger,ſtatim cõmutet prioré figurã ad alterã: pariter & mẽbra diſpergat inæqualiter, uel etiã ceruicis poſiturã:ſcias talẽ,aut p̣p oris ventriculi uitiũ,aut p̣p uiriũ debilitatẽ inquietari·colligens hoc etiã loco epilogiſmo ingenium eius,vtrũ mollior ſit,& ad ſingula promptius cedat,licet per quàm exigua,& peruincatur.

17 Exitioſum autem & hiantem dormire ſemper.

Debilitatis hoc quoq; ſignum claudentiũ os muſculorum eſt, quemadmodũ paulo ante de muſculis palpebras cõmittentibus explanatum iam eſt.Codex quidem ita legitur,quemadmo- H dũ nunc dixi:antiquiq̣; codices ita habent: Dioſcorides uero aliter legit,ad hunc modũ: Difficile autẽ eſt & hiantem ſemper dormire:ubi duplex concurrit ſignificatio, vna quidem,vt ſemper hiet:altera,ut ſemper dormiat.Vt igitur ſecundũ,malum ſit,quanquam non hianti fiat ore, planius indicauit per illam ſententiam,quia dixit,ſomnus & inſomnia alterutrum,ſi modum exceſſerit, malum eſt. Sed primum dictum eſſe uerſimilius eſt,ut hiet tanti ſper,dum dormit,ſic enim frequenter fieri uidetur : Si uero hiet non dormiens, multo maiorem noxam ſignificabit.

† *Forte legendũ eſt, διαπεπλεγμένα.i. diſtracta, & περιπεπλεγμένα i. circũplexa, Ac, ſi quidem diſtracta ſcripſeris, ſignificat crura &c. ſi uero circumplexa legatur, talis etiam decubitus &c. & ita uidetur legiſſe uetus interpres.*

18 Et crura ſupini cubantis admodum reducta diſtractaq̣ eſſe.

Hæc uox διαπεπλεγμένα.i.diſtracta, utroq; ſcribitur modo.ſ.& † per γ, & per χ:ſignificat aũt crura,quæ plurimũ inter ſe diſtent·Ac talis decubitus abſurdus eſt, ita ut indicet deliriũ,quando quidẽ nullus ita cubare ſoleat.quemadmodũ neq; ſi,circumplexa,legatur,talis enim decubitus abſurdus eſt,ſi quis cubando ſupinus habeat crura reducta,& inter ſe circumplexa.

19 In uentrem autem cubare, qui non eſt ſolitus ita dormire, quo tempore ſanus fuit, malo eſt: deliri um, enim, aut dolor circa uentris ſedes ſignificatur.

Crebro

A Crebro nobis cõmemorat adiunctã his oĩbus determinationem, ut ſm conſuetudinem aliquid accidat ægrotantis. Etenim nunc cubare in ventrẽ cõtra cõſuetudinem, aut deliriũ ſignificat, quemadmodum in prædicta cubandi figura: aut dolorem quendam, qui circa tales partes fatiget: conſtat enim, quòd multi talem eligant figuram, quorum in uentre dolor infeſtat.

20 Reſidere uero uelle ægrum in morbo uigente, in omnibus morbis acutis malum: peßimum uero in pulmonia eſt.

Qui pulmonia infeſtantur, ij dicũt ſentire magnã in thorace ac pulmone anguſtiã, dũ ſupini cubant: facilius aũt ſpirare, ſi reſideant. Decumbunt.n. ad ſpinam, ꝑ ſupinum decubitum, partes in pectore thoracis, à q̃bus pulmo arctaĩ, nec idoneum accipit aerem inſpirãdo. Per alios uero morbos quoties vigent (id.n. maxime cõſiderandũ eſt, tanꝫ nõ ſit temere additũ) grauiſſimum eſt uelle ægrũ reſidere in ipſo conſiſtendi vigore: amant.n. tunc maxime fatigati, immoti cubare: &, ſi q̃s eos excitet, conflictantur. Itaq; arbitrare ꝑꝑ vehementẽ ſpirandi difficultatem, aut inquietationem, aut delirium, reſidere ægrum aggredi, per conſiſtendi vigorem ægrotationis.

EX STRIDORE DENTIVM

B *21 Stridere autem dentibus in febribus, quibus non eſt conſuetum à pueritia ita efficere, inſaniam ſignificat, ac mortem: ſed in utriſque futurum periculum prædicendum eſt. Si uero deliras ita efficiat, admodum exitioſum iam eſt.*

Stridores dentiũ fiunt quoties muſculi in tꝑibus & maxillis conuulſorie cõmouentur, interdum affectis ipſis muſculis duntaxat, aut ab ortu naturæ, aut ꝑꝑ aliã aliquã cauſam poſteriorẽ: non nunꝫ origine neruorũ in eiuſmodi affectionẽ deducta, de qua maxime conuulſiones eorũ neruorũ, q̃ ab ipſa naſcunt, fieri ſolẽt. Agnoſcere.n. oportet initialẽ uniuſcuiuſq; ꝓparationem partis ꝓpriã: de qua alio quidẽ loco fuſius explanatũ iã eſt: nũc uero ſufficiet ſemel dicere, ꝓcipientes hoc loco reuocari in animũ reſiduũ diſputationis, quo minus mireris fieri poſſe, vt cõi neruorũ origine affecta, muſculus aliàs alius tremore, aut cõuulſione excipiaĩ. Vt.n. clare videmus in quibuſdã corporibus optimã ineſſe crurũ ꝓparationẽ, in alijs deterrimã ſtatim abinitio, ita ut hi currãt ocyſſime, illi uix ſtẽt: & itẽ partes alias ſimiliter affectas: ita facile offendi ab exiguis cauſis alios crurib⁹, alios sũmis pedib⁹, aut oculis, aut capite, aut aliqua parte, ſtatim à principio ſequiẽ opificiorum ꝓparationes. Nihil igiẽ mirũ videri debet, ſi aliqui debiles hñt muſculos, q̃ oculos mouent: alij vero eos, q̃ maxillas mouent: qua de re nõ nulli † ſubinde ſtridẽt den-

C tibus, ẽt ꝓpter exiguas cauſas: illi uero ſubinde mouent oculos. Stridere.n. dentibus ex natura, ſimile eſt affectui oculorum inſito quibuſdã, quẽ appellitãt Equum, cum nullo tꝑe manere poſſint requieti, ſed tremule ſubinde nictẽt. Cæterum ꝑ morbos febriculoſos, affectu originis fieri ipſis cõuulſionẽ, ſimile eſt rurſus illi ꝓparationi muſculorũ in oculis, de q̃bus ait, aut ſublimes apparent. In quibuſdam.n. corporibus citius accumbunt originis affectibus muſculi oculorũ: in alijs muſculi temporum aut maxillarum. Merito igitur dixit accidẽs iſtud ſignificare inſaniã ac mortem. Inſaniã quidem, quaſi mentis dixerit vehementem commotionem: Mortem vero, q̃ a neruorum origo affecta eſt. Illud inquiſitione dignum eſt, quónam modo ſupra dicens inſaniã ſignificare, mox dicat, ſi uero delirans ita efficiat, admodum exitioſum iã eſt. Etenim perſpicuũ eſt, quod, ſi ſtridere dentibus prænunciat delirium, adeo non deſinet, vt vehementius fiat accedente delirio, cum hoc, q̃ alij quidam muſculi tunc in talem deducantur affectionẽ. Videtur ergo talis intellectus eſſe oĩonis: Stridere dentibus, quibus ab initio non erat conſuetũ, futuri delirij accidens eſt. Si vero adeundo interdum ægrum offendas utrunq; perpeti, delirare & ſtridere dentibus, hunc iam eſſe propè mortem conijcito. Quocirca in priore ſermone, cum nondũ commotus mente ſtridebat dentibus æger, ſimpliciter id ipſum indicabatur dũtaxat, ut inſaniæ

D ac mortis indicium haberetur: ubi uero iã delirat pariter & ſtridet dentibus, propinquo mors eſt. Id uero clare ipſe docuit, adijciens verbum, iam, ut.n. exitioſum ſit accidẽs, priore docuit oratione: ſequente uero verbum, admodum, &, iam, adiecit dicens, admodum exitioſum iam eſt, id eſt ualde exitioſum: quod eſt quidem, non multo poſt, ſed cito moriturum ægrum.

† *Codices impreſſi græci habent. vel ſemper ſtridẽt dẽtibus, uel propter exiguas cauſas. Laurẽtianus autem ueterem tralationem, & forte etiã quorundam exemplarium græcorũ lectionem, ſecutus eſt.*

EX VLCERIBVS

22 Vlcus, ſiue antea extitit, ſiue exiſtat in morbo, conſiderandum eſt. Si enim moriturus æger eſt, ante mortem aut liuidum & ſiccum, aut pallidum & ſiccum, erit.

Siccum erit omnino ulcus, quoties facultas nutriẽs corpus debilis habeatur: nõ unus uero color in eo ſemꝑ erit, ſed pro diuerſitate humorum in corpore, & itẽ pro menſura lęſionis, euariabit. Si.n. bilioſus humor exuperet, croceus ſeu pallidus erit color, ſi nigribiliari⁹, aut liuidus, aut ſm alteram ſignificationem, uiridis erit. Antea.n. docuimus, quòd chloron interdum pallidum colorem, interdum* uiridem ſignificet: qua ſignificatione ſolemus braſſicas chlorãs. i. uirides, nominare. Pari modo læſio quoq; maior liuidum ſolet efficere colorem, vt qui non longe diſtet à nigro: minor uero,* pallidum, uel uiridem. Quocirca finem dictionis quidam legunt ita, aut pallidum & ſiccum erit, alij uero illo modo, aut uiride & ſiccum erit.

* *Græce ἰῶδες.*
* *In impreſſis græcis legitur. ἐρυθρὸν. i. rubrũ. in aliquibus aũt manuſcriptis ωχρὸν. i. pallidum.*

EX GESTICVLATIONE MANVVM.

E

23 De gesticulatione autem manuum hæc cognoscere oportet. Qui in febribus acutis, aut phrenitidibus, aut pulmonijs, aut capitis doloribus, manus ob vultum fert, aut frustra uenatur muscas, aut colligit festucas, aut de ueste euellit pilos, aut de pariete stipulas carpit, id omne malum, exitiale q; est.

Gesticulationes manuũ, id est functiones & motus, quos hoc loco cõmemorauit, ob imaginationem fiunt illi similem, q̃ per suffusiones contingit. Aegri.n. per suffusiones, quęcunq; videt in medio loco crystalloidis ita à glacie noĩati humoris, & tuniculæ circa pupillã cornu similioris, foris sita esse existimant: q̣a sẽp assueti erãt, dum hĩent per naturam, res per medium aerẽ intueri. Pari modo ij, de q̣bus Hippocrates agit, in febribus acutis, pulmonijs, phrenitidibus, ac doloribus capitis intueri se, tanq̃ foris sita, credunt ea, q̃ intus in oculis habeantur. Ostendimus .n. vt spiritus uisorius, utpote splendens, assimilet sibi eum, qui inter crystalloidem, & pupillam medius est, humorem tenuem, ac mũdum, simillimum candido ouorum, quo p̣ lippitudines vtimur. Ostendimus q̃; ẽt, ut spiritus per hunc feratur humorem ex pupillæ foramine ad aerem exteriorem, vnà cũ eo cõpactus. Quinetiã q̣ aere illustrato utatur, tanq̃ insito † opificio, q̣ talis facultate existit, qualis in corpore neruus habeť. id docuimus ĩ sermonibus priuatim de uisu habi F

* Al. quinto. tis quẽadmodũ ĩ* decimotertio De demſone libro, atq; ẽt septimo De decretis Hippocratis & Platonis, dicta sunt ẽt nõ pauca de hac re in decimo libro De usu partiũ. Vt ergo cerebrũ p̣ neruum sentit affectiones digiti in pede, ita per aerem circũductum externa visibilia cõtuetur, quæcunq; modice ab ipso distãt. Itaq; suffusiones fiunt in hoc humore subsimili (ut dixi) candidę, tenuioriq; parti oui, q̣ inter pupillam & crystalloidẽ medius incidit. Ita fit, ut p̣ cruditates quoq; non nunquã uisa, similia suffusis, contingant. Si.n. restitit humor, aut niger, aut crassus, prohibens digredi foras uisorium splendorem, ibi visa pro natura humoris consistunt: interdum pilorum quorundam, aut subtegminis, aut staminis, quandoq; culicũ nigrescentiũ, aut muscularum, quæ uolitare ob oculos uideant, quandoq; rerum similium lentibus, aut milijs nigris. Ita accidit p̣ febres acutas pulmonias, valde exhalantibus ad caput in corpore humoribus, ut humor ille in pupilla mundus cõcipiat exhalationẽ, quocunq; aũt loco, & modo p̣ turbatus fuerit, p̃dicta uisa apparent. At p̣ vehemẽtes capitis dolores, quẽadmodum & p̣ phrenitides, præ capitis repletione peruenientes aliqui humores in oculos, eadẽ accidentia cõmittunt. Et κροκιδίζειν. i. euellere subtegmina, & κωφολογεῖν. i. colligere festucas, uerba ab oĩbus medicis de phreniticis dici solita, nomen inde traxerunt. Itaq; nõ nulli tradiderunt nobis subtegminũ & stipularũ uisa tantisper, dũ G fiunt: & item, qui postea meminerunt. At uero duplex eorum dĩa est: quidam.n. per ipsa sensibilia cęperunt delirare, iudicandi facultate cõstante. alij uero propter eximiam prudentiã, quam uis parua ex parte iudicandi facultate affecti essent, restiterunt tñ, repręsseruntq̃, ita vt uincerent ac repugnarent, &, quę fiebant, intelligerent. Hi igitur indicarunt nobis, quibus visis mouerant manus, ut Hippocrates scripsit. Multus.n. in locis videbantur illis subtegmina vestium emi nere, atq; in pariete stipulæ adiunctæ esse: sæpe uero & festucæ multæ impositæ stragulis, atq; ẽt uolare pusillæ bestiolę propè oculos. Has igitur venari aggrediunt, circunferentes manus, tãquã aliquid arrepturi: alia uero, q̃ videntur eminere, partim de uestibus carpere aggrediunt, partim euellere de pariete. Merito igitur affectiones talia cõmittentes accidentia, sunt difficiles: q̣ppe quæ à febre acuta, aut pulmonia, aut dolore capitis fuerint p̣ magnitudinem effecta: à phrenitide uero, quia sedes princeps est affecta: cuius vniuersum genus exitiale habetur: febres vero, & item pulmonię, atq; etiam capitis dolores, propter magnitudinem, quemadmodum dictum est.

EX SPIRATIONE

* φρένας. *24 Spiritus autem, qui creber est, significat dolorem, aut inflammationem in regionibus, quæ supra* H præcordia sunt: qui uero spiratur magnus, multoq; interposito tempore, delirium indicat. qui uero frigidus de naso, & ore expiratur, admodum exitialis iam est.*

Hãc oẽm dictionẽ, tertio de difficultate spirandi libro, absolutissime enarraui: quocirca nũc dũtaxat capita attingã. Spiritũ hoc loco uocat vniuersã respirationẽ: q̣ si creber sit (ait) interdũ significat dolorem: q̃nq; partiũ in thorace inflãmen, q̃ sunt cor ac pulmo, posita supra septum:

† *Al. ex antiquis. phrenas enim antiqui hoc appellarunt, uide etiã infra com. 28. & lib. 5. de locis aff. ca 4. in principio.* † maiores.n.* præcordia ac septũ, idem appellauerunt. Itaq; p̣ dolorẽ, spiritus, quẽadmodũ ostẽsum iã est, creber paruusq̃; est: per inflãmina uero, creber magnusque: hęc.n. assolẽt nĩare inflãmationes. At uero rarus spũs, hoc est multo interposito tp̣e, si magnus est, indicat deliriũ: si paruus, extinctionẽ natiui caloris. Sed hãc affectionẽ signãuit ex accidente, dicens, Qui uero frigidus de naso & ore expirat, admodũ exitialis iã est. Cæterũ, ut de his tantũmodo spirãdi difficultatibus fecerit in p̣gnostico mentionẽ, de morbis agẽs acutis: itẽque ut libris De morbis vulgarijs plures citauerit spirandi difficultates, tertio libro De spirandi difficultate perpensum iã est.

25 Spirationis autem facilitatem existimare oportet per quàm magnam uim habere ad salutem in omnibus morbis acutis, qui cum febre sunt, & in quadraginta diebus iudicantur.

Naturalem

A Naturalē reſpirationē appellauit ſpirationis facilitatē, ſignificātem neq; thoracē, neq; cor, ac pulmonem, neq; *præcordia, doloris ullam habere affectionem, quinetiam neq; partes quaſ dam ijs adiunctas: cum n. mouentur per reſpirationē, dolore afficiuntur & ipſæ, vbi prehendan tur inflāmatione, & item quouis modo doloroſam trahant affectionē: hæ vero ſunt vētriculus, lien, iecur. Si igit̄ nulla ex his afficit̄, neq; caloris infeſtat copia adeo, vt deuri inflāmariq; uidea tur: ſed neq; è contrario vt iā extinguatur calor inſitus: quo pacto nō dixeris, magnā ſpē ęgroto ſubeſſe ſalutis in morbis acutis, in quibus propter magnitudinē febriū, aut ꝑ inflammationē proprie nominatā, pericula imminēt? At uero lōgi morbi etiam ſine his, eò ꝙ uires exoluāt, nō ſine periculo ſunt: proindeq; eos ab oratione excepit, ac de ſolis acutis ꝓnunciat. At vero, cum duplex genus horum habeatur: ſiquidem non nulli ſimpliciter ac primū vocantur acuti, ꝙdā ex cōuerſione: de vtriſq; indicauit dicēs, ꝙ cū febre ſunt, & in quadraginta diebus iudicātur. Adiecit enim, qui cū febre ſunt, vt eos à conuulſione, & tetano, id eſt diſtentione neruorum, & chole ra. i. bilari, diſiungeret, & quicūq; alij morbi ſine febre acuti ſunt: quod uero dictū eſt, & in quadraginta diebus iudicantur, vt cōnumerētur cū ſimpliciter ꝓprieq; acutis acuti ex cōuerſione: tales fiūt, quoties inter initia acute ægrotauerint, poſtea uero quartodecimo die, aut etiā añ, nō B integre iudicati fuerint, ſed ita, vt morbi quædā reliquiæ ad quadrageſimū vſq; diē extendātur. Conuerſio. n. per iudicationes imperfectas fit acutorū morborum, non ſolum in hos, ſed etiā in alios diutinos, maxime marcorē, quartanam, ſuppurationem, tabitudinem, aquam inter cutem. Verū Hippocrates excipit à pſenti oratione etiā illos: in ſolis ſimpliciter acutis morbis, qui cum febre ſunt, & itē ex conuerſione in quadrageſimum perueniāt diē, optimum eſſe indicium dicens, ſpirationis facilitatē, nō in oībus, qui ſine febri ſint, acutis, neq; diutinis: Ita vt tria ſint oīa genera morborum, quantū in ipſam agitur tꝑis dr̄iam. alij. n. acuti ſunt, qui in quatuordecim iu dicantur diebus: quibus diutini opponuntur: aliud ambiguū & velut in cōfinio poſitum tertium genus, cuius terminus decretoriorū dierum quadrageſimus dies eſt. Hęc igitur dico cōfirmare ea, quæ in ægris euidēter apparēt: ꝙ ſi quis ea probet in illis, ita ſe habere naturā rerū agnoſcet. At uero, quicūq; uolunt ſignificari numerū dierū decretoriorū ab Hippocrate, dum ait in‖ quatuordecim diebus iudicari morbos acutos, præter q̄ ꝙ neſciunt ea, q̄ maxime oportebat eos ſci re, dictiones quoq; vetuſtiſſimi medici, nequaq̄ intelligunt. Si. n. hoc ipſum, in quatuordecim. ſ. diebus iudicari morbos acutos, ſignificat dierū decretoriorū multitudinē, quanta ſit: illud ēt ipſum, ī quadraginta. ſ. diebus iudicari, numerū ſignificabit decretoriorū dierū. Quærāt igitur, vt, C quēadmodū quatuordecim efficiūt ad quadrageſimū vſque, ita quadraginta nūc dies efficiant.

2. Aphor. 23. Ex. ord. 15. d. Et in libro de iudicationibus non longe a principio libri. Et in Coacis prænotionibus.

EX SVDORE

26 Sudores aūt optimi ſunt per oēs acutos morbos, ſi per diem eueniunt decretoriū, & integre ſedant febrē. Boni ēt ſunt, ſi ex toto corpore prodeāt, faciantq; vt æger ferat facilius morbum. Si vero nihil tale efficiāt, nequaquā vtiles ſunt. Peſſimi uero, qui frigidi ſunt: Et qui circa caput tantūmodo eueniunt, vultum, & ceruicem: Hi. n. cum acuta febre, mortem: cum mitiore, morbi longitudinem indicant. ‡ &, qui ꝑ totum corpus fiunt, ſimiliter ſignificant hi, ut qui circa caput. At uero miliformes, & ſolum circa ceruicē euenientes, mali ſunt. Qui uero cum guttis fiunt & euaporant, boni ſunt. Conſiderare autem conuenit in uniuerſum ſudores: fiunt enim aliqui ob corporum exolutionem, alij ob inflammationis uehementiam. ‡

In ſudoribus optimis duo ſcribens indicia, tertiū prætermiſit, tanq̄ neceſſario ſequatur ea, q̄ dixit. Qui. n. die eueniūt decretorio, & integre ſedant febrē, ij quoq; ex toto corpore eunt. In bo nis uero, non tñ optimis, prodire ex toto corpore, & aliq̄d morbi tollere ſcribens, nihil prēterea adiecit de diebus decretorijs, tanq̄ id quoq; bonos rurſus ſudores neceſſario comitetur. Cęterū tertius ſudorum ordo eſt modice malorū, de quibus dixit, ſi uero nihil tale efficiāt, nequaq̄ vti- D les ſunt, vt nec ex toto corpore eāt, neq; faciāt, vt æger ferat facili⁹ morbū. Sed cōſtat, ꝙ ex his ipſis peiores ſint, q̄ neutrū horum efficiant: moderationes uero, qui alterū: & rurſus ex his ipſis, qui efficiūt, ut ęger facilius ferat morbū, moderatiores ſunt, quanq̄ nō ex toto corpore eāt: peio res, qui grauiorē exhibēt morbū, licet in oē extēdatur corpus. Sed oēs eiuſmodi ſudores calidi ſunt, & ob eā rem nullo de tribus ordine indicauit id, ſolitus omittere, quæcunq; ſequuntur alia neceſſario, & item quæcunq; ex oppoſitione eorum, q̄ deinceps dicenda ſunt, demonſtrantur. Omnibus uero in hoc ſermone dictis ſudoribus opponit frigidos, dicens ita, peſſimi uero, q̄ frigidi ſunt, & item cum eis malos eſſe dixit, qui circa caput & ceruicem eueniant, licet frigidi non ſint; hi enim minantur ſyncopen. Si uero & circa tales partes, & frigidi appareāt, peſſimi oīum, quippe qui non inſuper fore, ſed iam incipere ſyncopen, indicent. Diſtinguūtur vero uehemē tia febris. Nā, ſi fuerit acuta, prorſus afferent mortē, q̄ frigidi ſunt ſudores, licet ex toto corpore prodeāt: & itē, q̄ circa caput, ceruicemq̄; quāuis calidi ſint, eueniāt. Si uero mitis febris eſt, pote rit facultas nō abſumpta prius ab acuta febre, ſpatio tēporis prauos cōcoquere humores. Cæte rū de diebus decretorijs nō inſuper docuit aliq̄d in alijs ſudoribus: & ſi de optimis docuit inter initia, quia eſt uim quandā decretoriorum dierum in eorum ſermone dicturus: in ipſa vero di- ctione pariter demōſtrauit. Vna enim eorum uis eſt, reddere fidam iudicationem, ſiue in bonū

siue in malũ finitura sit. At vero agnosci oportet p̃dictæ finem dictionis, quem Dioscorides scri E
psit ita: Pessimi vero, qui frigidi sunt, & tantummodo eueniunt circa caput & ceruicem: hi.n. aut
mortem, aut morbi longitudinẽ, præmonent. Sed constat, q̃ hęc lectio sit, q̃ prædicta concisior,
tñ eandem vim obtinet: atq; addendũ erit ab expositore id, quod in prædicta scriptum iam est:
Cum acuta febre mortem, cum mitiore longitudinem morbi. Cæterum deinceps alia quædam
de sudoribus sunt scripta, non in omnibus codicibus, quæ merito alij quidem sustulerunt, tan-
quàm non sint Hippocratis, atque etiam Artemidori, & Dioscoridis sectatores.

EX HYPOCHONDRIIS

27 Hypochondrium autem optimum est, si dolore vacat, si molle, & æquale est, dextra ac sinistra parte. Si uero inflammatione vexatur, aut dolore, aut intentum est, aut inæqualiter affectum dextra ac sinistra parte, Hæc omnia animaduertenda sunt.

Oẽm aliquis oñonem cõprehendens, vno breuissimo capite dicet: Hypochõdriũ, si naturæ si
millimũ est, optimum esse. Particulatim vero docens eius indicia Hippocrates, primũ scripsit ex
ijs, q̃ non existunt (hæc solent medici recẽtiores ἀποσυμβεβηκότα. i. non accidentia noïare) duo
uero alia signa sunt ex ijs, q̃ accidũt hypochondrijs. Quocirca hypochondriũ dolore uacare, ex F
nõ accidentibus dictũ est: molle uero & ęquale esse, ex ijs, q̃ existunt. Sed molle cognoscit, quo-
ties modice renitit: illi.n. oppositũ, utpote vehemẽter renitens, durum est. Cęterum æquale non
sm vnam intelligitur qualitatẽ: fieri.n. potest, ut similiter molle sit uniuersum, sed aut aliqua par
te dolore uacet, aliqua dolore afficiat: aut altera pars calidior, altera frigidior sit: aut sublatior,
aut depressior. Opponens igit optimo, & æquali, pessimi & inæqualis signa, dixit, Si uero inflã-
matione vexat, aut dolore, aut intentũ est, aut inæqualiter affectũ dextra ac sinistra parte. Itaq;
uexari inflãmatione, de toto hypochõdrio dixit. Significat uero uerbum φλεγμαίνειν. i. inflãma-
tione uexari, uelut si peruri, succẽdi, igniriq̃; proditũ sit. Pari rõne, dolore vexari, de toto hypo-
chõdrio dictũ est, qũo intentũ esse: id.n. quoq; de toto ẽt hypochõdrio dictum est: Atq; vero ine
qualiter affectũ esse ξ dextra ac sinistra parte, ξ quoties non totum hypochõdriũ eandẽ habeat af
fectionem, aut per caliditatem, aut per frigiditatem, aut per dolorem, aut per indolentiã, aut per
gracilitatem, laxitatem q̃; & intẽtionem. Qũq;.n. intendit hypochondrium sine inflammatione
proprie nominata, aut p̃p vehemẽtem quandã siccitatem nõ solum in illa parte, sed etiã in suc-
cingente costas mẽbrana, atq; *præcordijs: [a] † aut p̃p inflãmationem cũ tumore ipsorũ in hypo
chõdrio musculorũ sine inflãmatione p̃prie noïata cõsistẽtem, quæ quidem tumor dolens est. G

28 Si uero pulsus in hypochondrio insit, perturbationem significat, aut delirium. Verum oculos talium conspicari oportet: si enim crebro obtutus mouetur, expectanda insania est.

In quibusdam codicibus nõ σφυγμὸς. i. pulsus, sed παλμὸς. i. subsultio seu palpitatio, legitur: ac
didicimus, ut tale accidens ob spiritũ fiat flatuosum. Sed in multis codicibus legit, pulsus, aut q̃
simul cũ magnis sit inflãmationibus, aut & sensibilis ægro motus arterię in spina maioris: quem-
admodum libro De morbis vulgarijs scd̃o dixit: [b] ‖Vbi vena in cubitu pulsat, insanum furibun-
dum q̃; est. Cõstat.n. hoc in loco, vt pulsare de magna adeo, & vehementi afferat motione arte-
riarũ, ut anteq̃ cõtingat, innotescat, interdum ęgro duntaxat, qñque ẽt deforis intuentibus. Sed,
quodcũq; horũ fuerit accidẽs, signũ nõ bonum est. Maior.n. arteria inter partes principaliores
est, & itẽ uenter, ac iecur: qũo & septum transuersum. At ex his prorsus vnũ afficitur, siue subsul-
tio, siue pulsus legatur. Sed septũ q.dẽ trãsuersum, παραφροσύνην. i. deliriũ, infert prõptissimũ: quã
ob rem maiores id [c] * præcordia noïauerunt: & itẽ os uentriculi, quoties insigni afficiatur inflã-
matione: aliæ uero partes ibi, q̃ aliquam ex p̃dictis affectionem traxerunt, in periculosam inci-
dunt affectionem. Quapropter merito Hippocrates dixit, uel pturbationẽ, vel delirium, ab eo H
accidẽte significari: perturbationem quidẽ uno cõi accidenti oïum periculosarũ affectionũ, ex
quibus nõ solum ægri, sed ẽt medici perturbantur: delirium uero, ob septum transuersum, & itẽ
os uentris. Cæterum de musculis in hypochõdrio existentibus, considerandũ est: neq;.n. necessa-
rio delirium, neq; periculum, pulsantes, subsultantes ve inferunt. Nõ igitur incõsideratius inau
dire oportet uerbum, insit, p̃ dictionem, qua dixit Hippocrates, si uero pulsus insit in hypochon
drio, quippe qui uelit pulsum, subsultionem ve prealte in hypochõdrio factum de vocula, insit,
indicare. Verum cõspicari talium oculos oportet: si.n. crebro obtutus mouetur, expectanda in-
sania est. Cum perturbationem, aut delirium dixerit ab eo accidente significari, nunc determi-
nat, docetq; qñ delirium, quando perturbatio sola futura sit. Determinatio vero ab oculorum
ducitur motione: quos non solum hac in re, sed etiam in alijs [d] * morbis omnibus, in quibus in-
spexeris fore delirium, exquisita ratione considerabis: si.n. instabiles apparent, indicatur deli-
rium. Verum hoc loco non simpliciter ait fore delirium, sed insaniam, indicans, uehemẽs quod
dam delirium ex prædictis indicijs affuturum. Porro, ut oculorum crebra motio, delirij firmet
suspicionem, patere arbitror ex ijs, quæ à nobis explanata iam sunt, vbi musculos oculorum
diximus primos sentire cerebri affectiones: ipsum uero cerebrũ septo transuerso, & ori ventri-
culi

A † Cod græci, quos uiderim, habent, διὰ τὰς μετ' ὄγκου φλεγμονὰς, αὐτῶν τῶν κατὰ τὸ ὑποχονδριον μυῶν ἔξω τῆς ἰδίως νομαζομένης φλεγμονῆς καθεστώτων, ἢ τις ἐστὶν ὄγκος ὀδυνηρός. quod quidam ita uertunt. aut propter ipsorum (membrorum prædictorũ) inflammationes cũ tumore, musculis hypochõdrij existentibus sine inflammatiõe proprie nominata, quæ quidem tumor dolens est. Sunt tamen qui non καθεστώτων, sed καθεστώσης legant, atque ita uertant. vel ob inflãmationes cũ tumore musculorum ipsorum, qui sunt ĩ hypochondrio, phlegmone proprie nominata in parte exteriori cõsistente.

B 2. Epi. sect. 5.

*C * φρένας.*

*D * νοσήμασιν. i. morbis. est in antiquis, quanquam in impressis legatur. συμπτώμασιν.*

A culi consentit, quemadmodum cæteris omnibus neruosis membris. Cum enim ex illo omnes nascuntur nerui, quæcunque pars plurimis neruis aut maximis participat, hæc merito in consensum originem eorum perducit.

EX TVMORIBVS.

29 *Oedema in hypochondrio durum & dolens, pessimum est, si in uniuersum sit hypochondrio: si uero alterapars sit, sinistra minori cum periculo est.*

Oedema solet Hippocrates nominare omnẽ tumorẽ præter naturã, recẽtioribus medicis uocantibus unum tantummodo tumorem, qui premendo dolore uacat, & mollis est. Quã uero rursus medici recentiores ꝓprie nominant inflãmationẽ, hanc Hippocrates cõpositã dictione durum & dolens œdema appellitat. Phlegmones. n. id est inflãmationis uocabulũ, de phlogosi. i. inflãmine afferebat. Itaq; constat, ꝙ talis affectio in hypochondrio existens, si dextra affligat parte, periculosior sit, ꝓꝑ iecur: † indulgẽtior, si sinistra, ꝓꝑ lienem: pessima, si utraque simul lacessit. † *Mitior.*

30 *Talia uero œdemata ab initio periculum mortis cito futuræ significant.*

B Prædicta in hypochõdrio œdemata, si dura ac dolẽtia sunt, à medicis recẽtioribus ꝓprie noïata, inflãmationes, periculum mortis cito futurę significãt. At uero, id, nisi aliquid initiũ simul afficiatur, mendaciũ est. Constat uero, ut intimũ sit iecur, & itẽ uentriculus, lien, & peritonæũ. Nã musculi ꝙ in hypochõdrio sunt, si inflãmatione laborãt, inferre mortẽ nõ ꝑnt, nisi sanè raro, aut ꝓꝑ magnitudinem insignẽ inflammationis, aut ꝓꝑ virium debilitatem, aut ẽt quia medici male curent, aut quia æger aliquid cõmittat. Itaq; confusius, indefinitiusq; talem dictionem scripsit.

31 *Quòd, si uigesimum transcendit diem, & febris detinet, & œdema non desistit, in suppurationem uertitur.*

Oẽs tumores præter naturã, disiectis, qui eos faciunt humoribus, curanẽ ac desistũt. Ergo perspicuũ est, qd, nisi desistãt, cunctanẽ humores, ac spatio tꝑis prorsus mutatio q̃dã ipsorũ futura est ꝓ qualitatẽ, interdũ ad putredinẽ, quoties, ut in defuncto corpore, nihil ad eorum concoctionem natura molitur: interdũ, si vires valent, in pus mutatio fit. Itaq; merito Hippocrates ait, nisi desistant inflãmata, & si febris detinet ægrum, in suppurationẽ vertunt. Sedata. n. febre considerandum est, num inflãmatio aliqua schirrhosa infestet: nam sępenumero euenit ita, ubi morbum cõmittentium humorum pars tenuior diffletur: crassior uero & sequax, in amplitudinibus cor-
C porum ita affectorum impacta sit. Cæterum, quam ob causam vigesimum diem limitem statuit talium abscessuum suppurationis, libro secundo De diebus decrerorijs dicimus.

32 *Accidit his in prima circuitione, etiam sanguinis è naribus fluor, atq; admodũ iuuat. Sed requirendum est, num doleant caput, an hebetudines subeant oculorum: si quidenim horum fuerit, eò tendet.*

Quia inflãmationes in hypochõdrio indefinitius cõmemorauit, per hanc quoq; dictionẽ determinare ipse vult. Sanguinis. n. fluores fieri dicit è naribus, qui ex usu admodum sint: id quod ꝓ inflammationes in iecore & liene fieri potissimum solet: de quibus aliubi fluere sanguinẽ ‖ recto itinere cõmendauit, è cõtrario uero culpauit: docens ipse, quĩ nã è cõtrario intelligat, verbi gratia, liene grãdiore fluere sanguinẽ è nare dextra. Sanguinis fluores in prima circuitione fieri dixit decretoriorũ. s. dierũ: ac legit dictio bifariã, singulariter & pluraliter: singulariter quidem in prima circuitione: pluraliter uero in primis circuitionibus. Si igitur legat singulariter, septenariam indicat circuitionem: si pluraliter, conuenit quoq; septenariã intelligi circuitionem; in qui busdam. n. sanguis scd̃a septenaria effluit: Sed potius intelligi oportet in tali dictione, quaternarias circuitiones: nã in pleriſq; erumpit sanguis primis septẽ diebus, paucis nono, & undecimo,
D rarissimis quarto decimo. Cęterũ tendentiũ sursum uersus humorũ, unde sanguinis fluores fieri contingit, adijcit signa, capitis dolorẽ, & itẽ hebetudines oculorum. Sed deinceps de eis latius docebit, quo loco nos quoque sermonem omnem de sanguinis fluore integre absoluemus. 1. Prog. cõ. 3. t. 344. 184. d.

33 *Magis tamen in iunioribus quinto & trigesimo anno, sanguinis fluorem expectare oportet.*

Ductam ab ætate determinationem in præsagium fluoris sanguinis docet: expectandum enim sanguinis fluorem esse potius in iunioribus quinto & trigesimo anno: etenim per hanc ętatem sanguis plurimus est, & item facultas valentior, atque etiam calor exuperans.

34 *Quæ uero mollia sunt œdemata, & indolentia, pressa digitis cedunt, diuturniorem efficiunt iudicationem: ac minus illis grauia sunt.*

Hæc sunt, quæ proprie medici iuniores appellãt œdemata: de qbus nõ nunq̃ dixisse maiores sufficere uolunt, mollia œdemata: qñq; etiã adijciunt, indolẽtia. Quoties igitur id dicere supsedent, tanq̃ unà cum mollibus significetur, omittunt, mollia. n. dolore uacant. At uero nunc Hippocrates non id solum adiecit, sed etiam, ut digitis cedent, quod quidem in uerbo, mollia, contineri uidetur: nisi uelit intelligi ea, quæ pressa cauantur in foueam: quod quidem non simplici-

ter omnibus cedentibus accidit:at uero hæc accidunt cute in œdema ſe attollente. Et quia om- E
nia talia pituitoſa ſunt,idcirco diutius immorantur,ac minus periculi inferunt. Ac immorantur quidem diutius, quia frigidiora ſunt: calore enim concoctiones fiunt: Minus vero periculoſa ſunt,quia & dolore vacant:vires enim exoluit dolor.

35 Si uero prætereat ſexageſimum diem, & febris detineat, nec deſiſtat œdema, fore ſuppurationem hoc loco, & reliquo uentre, ſignificat.

Supra de œdematis agēs phlegmonoſis utpote calidioribꝰ,niſi febris deſinat,à die uigeſimo dixit fore ſuppurationes:nunc uero de frigidioribus,ſexageſimū limitem poſuit ſuppurationis. At uero alia inter hæc media incidunt, quadrageſimum diē habentia terminum ſuppurationis: ſed uniuerſum de his oībus ſermonem ad libros De diebus decretorijs diſtuli. Porrò non ſolū œdemata,quæ in hypochondrio ſunt,ſi immorentur, ſuppuratura ait;ſed,& quę in reliquo uentre: tanquam hypochondria ſecundum aliquam ſignificationem partes ventris exiſtant.

36 Quæcunque ergo œdemata dolentia, dura, & magna ſunt, periculum mortis breui fore ſignificant. Quæcunque uero mollia ſunt, & indolentia, ac digitis preſſa cedunt, diutius immorantur. F

Nihil amplius hac docet dictione,q̄ quod ſuperiore dictum iā eſt,præter q̄ adiecit dolētibus, durisq; œdematis magnitudinem: quā nos antea diximus, dū doceremus non eſſe cum periculo inflammationes muſculorum,qui ſunt in hypochondrio,niſi magnæ admodum fuerint.

37 Oedemata, quæ in uentre ſunt, minus faciunt abſceſſum, quàm quæ in hypochondrijs: Minime uero, quæ ſubter umbilicum ſunt, in ſuppurationem uertuntur.

Oedemata ſi non diſcutiuntur, non ſolum citius, ſed etiam magis,in hypochondrio ſuppurātur, ꝓpterea q̄ ſedes calidior eſt.Quæcunq; uero lōgius abſunt deorſum verſus,ſerius,minusq; ſuppurantur: & ob eam rem, quæ ſubter vmbilicum ſunt, raro in ſuppurationem vertuntur.

38 Sanguinis uero fluorem, maxime de ſupremis ſedibus expectare oportet.

In quibuſdam codicibus dictio cum,&,copula ꝑſcripta eſt:atq; oſtēditur non ſolū ſanguinis fluorē fieri,ſi in hypochondrijs ſit œdema,ſed ēt,ſi in inferioribus ſedibus ſit. In quibuſdā vero ſine, &, copula:& oſtenditur quidē fieri,ſi in his quoq; ſit,ſed minus.In aliquibus uero ſine verbo,maxime,ad hunc modum:ſanguinis vero fluorē de ſupremis ſedibus expectari oportet. Nā G
inferiores nequaquā afferre ſolent ſanguinis fluorē:ſed res ita ſe habet,vt,ſi in umbilico ſit,ſanguinis fluor eueniat, magis de ſede ſuperna,maxime de ſuprema.Sed de ſanguinis fluore deinceps ab ipſo agetur, vbi nos quoque toto repetito ſermone, abſolutius dicemus.

39 Vniuſcuiusq; œdematis immorantis, quod in his ſit ſedibus ſuppuratio conſideranda eſt.

Vno comprehendens capite perſtrinxit.quę ſupra docuit particulatim:& ob eam rem dictio en arratione noua non indiget.

EX SVPPVRATIONE.

40 Suppurationes inde prouenientes ita conſiderandæ ſunt. Quæ enim foras uertuntur, optimæ ſunt ſi paruæ ſunt, maximeq; egrediuntur, & in mucronem ſunt faſtigiatæ. Si uero magnæ ſunt, & latæ, minimeque in mucronem contractæ, peſſimæ ſunt.

Ab his uerbis, quæ tibi tranſtulimus cuiuſcunque illa ſint, in antiquo exemplari græco explanationē Galeni incipere cōperimus.

Oratione de Oedematis in capita redigit,ac veluti ſub cōpēdiū ponit.Ἐκπυήσιας uero & διαπυήματα i. ſuppurationes, purulētias q̄; appellat mutationē, quæ εἰς τὸ ἔμπυον.i.ad ſuppuratū fit. Duabus aūt limitationibus oratio prius indiget, nimirū ut febris ſit continua,& ut facultas non ſit imbecilla:nā,ſi hæc non cōcurrāt,ſuppuratio non fiet. Iudicat aūt tumorem à loco, H
magnitudine,& à figura:à loco,ſi intus uel extra:a magnitudine,ſi magnus v.l paruus:a figura,ſi acutus an planus ſit.

Appellare Hippocratē ſuppurationes purulētias q̄; ubi pus uniuerſum cōſtiterit, cōcocto tumore quopiā præter naturā, perſpicuum erit,ubi uniuerſam hanc oſionē eius euolueris, qua de œdematibus in hypochōdrijs habuit mētionē. At uero colligitur pus ī eis qñq; ſub cute, ſæpius in profundo, duplici de cauſa:aut q̄ purulenta pars intra peritonæū ſita eſt:aut q̄, licet muſculus ſit, q̄ affectus ſit, pus ab aliquo inuolucro eius includitur, haud quaquā prius in exteriorem ductum ſedē, ꝓp lentorem craſſitudinemve,aut continentis tunicæ denſitatem. Etenim ſtudet natura excernere pus de affecto corpore, expellendo, ſępiusq; finē adſequitur, quoties nacta ſit meatus idoneos in excretionem, ueluti quoſdā aquæ ductus: nō tñ ſemper eos adſecuta, pus in adiacētes cōpellit ſedes, q̄ quoties exiguæ fuerint, derodit cōtinens eas tegumentū, ſub eo amplificādo ſedē. Conſtat igitur, vt ex his ſuppurationibus † indulgētiores habeātur, quę foras, nō intro, tendunt: atque ex his ipſis, quæ non ampliorē prehendunt ſedē, in latitudinē extentæ: cōtrahūtur autem, cum in uerticem quēdā extenduntur, coni formulā reddētes: hæ autē ſimul robur foras expellentis indicant facultatis: & itē nō magnam corrumpunt ſedem corporis, quod erodūt. Cęterū, ſiue εἰς ὀξὺ ἀποκυρτούμενα.i.in mucronē faſtigiatæ, ſiue εἰς ὀξὺ ἀποκορυφούμενα.i.in gibbum

† *Mitiores.*

A gibbum ſubductæ legatur, nihil intereſt: nam ex utraq; lectione vnus idemque ſenſus eſt.

41 *Quæcunq; vero intro rumpuntur, optimæ ſunt, ſi cum exteriori ſede nihil communicant, ſed additæ ſunt, nec dolent & omnis exterior locus vnicolor apparet.*

Non ſimpliciter tales ſuppurationes optimæ ſunt, ſed earum, quæ intro, rumpuntur, optimæ ſunt: ſiquidem hæ deteriores ſunt, quàm quæ foras rumpuntur. Hæc enim eruptio in partes multo nobiliores fit, quàm ſit in hypochondrio cutis: & item non æque medicamentum adhiberi curatorium poteſt, quoties intro verſus rumpantur: atque etiam excretum per inteſtina pus mordet, & concerpit ea, difficultatemq; committit inteſtinorum: &, ſi quando in ieiuno aut tenuioribus fiat inteſtinis, alimoniæ vitiat diductionem, in ventriculo autem lædit concoctionem. Itaq; perſpicuum eſt, ut peſſimæ ſint, quoties in vtranq; rumpuntur ſedem, introrſum atq; extrorſum: ita enim geminatur malum, nam nec ſedem, nec velut initium refectionis vllũ, obtinet natura reparandis ruptis, quo tanquàm ſolo firmiora iaciat fundamenta repletionis.

42 *Pus autem optimum eſt, ſi candidum, æquale, læueq;, & quàm minime fœtidum eſt: maxime vero*
B *contrarium huic, deterrimum eſt.*

Vt, quàm minime fœtidum pus eſſe debeat, propalàm eſt: etenim ſuperans graueolentia, putredinis eſt, non concoctionis indicium. Vt autem candidum quoq; eſſe conueniat, diſcas, licebit, ſi genituram eius intelligas ex ijs, quæ aliubi demonſtrata iam ſunt: omnia enim in omnibus docere locis, nugacitatis potius, quàm doctrinæ, propriũ eſt. Quæ vero aliis ſunt commentationibus demonſtrata, talia ſunt. Libro De viribus naturalibus dictum iam eſt, unam ex ipſis eſſe vim alteratoriam, quæ & in ventriculo & in iecore molitur concoctionem, commutata alimonia in iecore quidem ad ſanguinem, in ventriculo uero ad idoneum ſanguini humorem: & item vniuſcuiuſq; partis animalium officium eſſe, ad propriam deducere naturam propinquãtem humorem: nouiſſima.n. concoctio fit, dum alimentum in nutrito apponitur atq; aſſimilatur. Itaq; perſpicuum eſt, ut ſpatio temporis longiore in talem præparetur ſimilationem. Porrò proditum eſt libris De ſemine, ut in cõceptaculorum tunicis, de quibus aluntur teſtes, ſæpe appareat liquido commutatus iam ſanguis ad ſeminis creationem: non enim conuenit ipſas conceptaculorum tunicas ab alio quopiam nutriri. Atque appellant eiuſmodi humiditatem nonnulli medici θορώδη, id eſt genitale uirus: & ob eam rem ſemen ipſum, θορὸν, id eſt genitale virus
C nominant: & potiſſimum ij, qui uim eius dictitant, σπέρμα, id eſt ſemen, non ſubſtantiam corpulentam. Quin etiam, ut decumbens ſanguis in partes laborantes inflammatione, committat inflammationes, ita ut ab initio quidem ſola conceptacula repleat diſtendatque, mox adiacẽtes ſedes inanes complures, atque exiguas in ſingulis particulis, libro de tumoribus præter naturã definitum iam eſt: & item dictum quoq; libro De inæquali intemperie. Talis igitur ſanguis ad exiguas diſperſus partes in locis inflãmatione affectis, utpote extra propria conceptacula poſitus, non in ſuper remeare ad antiquam naturam poteſt: mutatur uero ac putreſcit, quomodo omnia quæcunque in alieno loco uehementius calefiũt. Si igitur natiuus calor de propria exorbitat temperie plurimum, ut in corpore inanimi, putreſcit ſanguis: ſi vero uim ſeruet quandam, permiſta quædam commutatio de cauſa per naturam, & item præter naturam efficitur: ſiquidem cauſa naturalis concoquit, præter naturam, putrefacit: utra earum magis exuperet, per eam ipſam neceſſario ſigna accedunt, tum coloris odoriſque, tũ etiam conſiſtentiæ. Ex his igitur (ut dixi) demonſtratis in alijs commẽtationibus ſeries eſt, ut colligas ſanguinem, qui probe ſit in pus commutatus, primo quidem non putruiſſe, ſed potius concoctum fuiſſe: ſecundo uero in ipſo ſimul quid putredinis præter naturam apparere, parum uero illud eſſe: &, ut Hippocra-
D tes dixit, quàm minime fœtidum, etenim hæc uox, quàm minime, id pollet, quod quàm paruiſſime. Ad hęc, colorem eius reddi ſimilem ſemini par eſt, candidum quidem, non tamen exquiſita ratione, uelut nix eſt: ſemen enim a natura ducitur in ſolidiorum corporum colorem, exquiſita ratione: modice, pus. Siquidem ſemini nihil de cauſa pter naturã eſt permiſtum: puri vero non aſſidue quidem par, ut dictum iam eſt: permiſcetur tñ aliquid omnino, cum ſanguis de proprijs opificiis exiliuit. Hęc itaq; cauſa eſt, ob quam candidum ſemen ac pus fiat: nam & pus quodammodo ſolidis aſſimilatur corporibus, quæ quidem ſunt conceptaculorum tunicę, neruiq́ue, & copulę, ac membranę, atque etiam cartilagines, oſſaq́ue. Eadem etiam cauſa eſt, ob quam, quod ſubſidet in urinis, candidum ſit: etenim & id, veluti pus, obtinet generationem, quod proportione reſpondeat inter id, & naturales humores iniectum. Quicquid enim alimẽti in ſanguinis generatione naturæ refugit confectionem, ſubſidet in urina, neque ut ſanguis, ab ea commutatum, neque ut pus pręter naturam cauſę particeps.

GALENI IN PROGNOSTICA HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS SECVNDVS

DE AQVA INTER CVTEM

Quæ inter cutem omnes, quæ ex acuto morbo existunt, malæ sunt: non enim a febre liberant, doloroſæq; sunt ualde, et lethales. Incipiunt autem plurimæ ex partibus inanibus, ac lumbis, iecoreque.

Inter initia libri ipſe dixit: cõſiderari conuenit hunc in modũ per morbos acutos: principio vultũ ægri, ſitne ſimilis bene valẽtium. Vnde aliq dicũt non ſolũ de vultu exitioſo per morbos acutos, ſed deinceps de oĩbus, ipm facere ſermonẽ: cũ haudquaq; legerint finẽ ſermonis, vbi dicit, hæc autem dico de morbis acutis, nec non quicunq; ex acutis morbis conſiſtunt. Atqui conſtat, ut de purulentijs docuerit, non ſolum illis, quæcunq; uigeſimo die rũpi ſolent, ſed quæ ad trigeſimum, quadrageſimum, & ſexageſimum deuenerunt: atq; etiã antea de morbis, qui ad quadrageſimum vſque diem proceſſerunt, vbi dixit, ‖ ſpirationis facilitatem exiſtimari oportet perquam magnam habere uim ad ſalutem in omnibus morbis acutis, qui cum febre ſunt, ac in quadraginta diebus iudicantur. Et item hoc loco manifeſte ait, non de omnibus aquis inter cutem facere ſermonem, ſed quæcunq; ex acuto morbo exiſtant: atque etiam de purulentis tabidisq; deinceps docebit: & ad hæc de quartanis etiam, ut conſtat, diutinis morbis. Igit̃, ꝙ aquæ inter cutẽ oẽs, ſi ex acuto morbo exiſtunt, malæ ſint, nequaq; ſedãtes febrẽ, doloroſæq; ꝑmanentes, ipſe dixit. Porrò docuit geniturã eorũ, iecoris nominatim faciens mẽtionẽ: atq; una cõi rõne, partium inaniũ, q̃ ſunt ieiunum, & lactes, & itẽ inteſtina tenuiora. Nam in more eſt uocari illas partes inanes, q̃cunq; inter extremã thoracis coſtã, & * femoris oſſa hñr: atqui inanis vr̃ oĩs talis ſedes, ſi eam cum ſupernis infernisq; partibus vtriſq; oſſeis conferas: at uero oĩs talis pars flaccida hr̃, quoties non fuerit aliquis paulo ante repletus eſculẽtis poculentisque. Ita mihi vr̃ Poeta has ipſas corporis partes, eo ꝙ flaccidæ ſint, appellare laparas. Itaq; cuiuſuis aquæ inter cutẽ cõis genitura eſt, vbi ſanguificationis officium intercidat. Etenim quemadmodum in uentriculo concoquuntur eſculẽta, pari rõne in iecore, & uenis præconcoctum in ventriculo alimentũ. Quin ẽt, ut in uentriculo interdũ minus intercidit concoctionis officium, interdũ magis, ita in iecore: non nunquã. n. iecur afficitur per ſeſe primũ, quẽadmodum ẽt uentriculus: interdum per conſenſum aliarũ partium. Itaq; conſtat, ut oẽs ſibi inuicẽ conſentientes partes, aut quia vicinæ ſint, aut quia habeant ſocietatẽ magnã per cõceptacula neruosque, affician̄. In hunc modũ iecur ꝑ magnas venas copulari vr̃ & lieni, & uentriculo, & inteſtinis: atq; ẽt poſitura eorũ ita uicina eſt, vt quædã cõtingant ipm, quædam propemodũ tangant. Itaq; lienis nequaquã mentionẽ habuit Hippocrates: ſiq dẽ de morbis acutis agebat. Apparet aũt hoc uiſcus, qñ per longos morbos traxerit ſcirrhoſam diſpoſitionẽ, ad cõſenſum agere iecur, oĩq; corpori per tale medium aquas inter cutem cõcinnare. Iecoris aũt ac partium inaniũ mẽtionẽ facit, ac docet dr̃ias aquarum inter cutem ex illis, quomodo procedẽte ſermone perſpicuũ erit.

2 Quibus ergo ex inanibus partibus, & lumbis, principia aquarum inter cutem ſiunt, ijs pedes intumeſcunt, & alui fluores diutini fiunt, neque exoluentes dolorem, qui ex inanibus partibus efficitur, ac lumbis, neque mollientes ventrem.†

Intumeſcere pedes, oĩum aquarum inter cutem cõe eſt: qñquidẽ & aquis inter cutem uitio iecoris obortis aſſidere dicit: ſed & conſtat, qđ & eas, q̃ uitio lienis fiunt, & ſimpliciter oẽs alias comitet̃. Sed alui fluor propriũ peculiareq; eſt aq̃s inter cutẽ, inaniũ partiũ uitio ſubortis, q̃ fiũt ubi ieiunũ & lactes inflãmatione vexanẽ: his. n. potiſſimũ venæ debiles fiunt, ꝑ quas iecur ad ſe trahit alimẽtũ: ita fit, vt nequaq; ſubſeruiãt uiſceri ad diductionẽ, ſed maneat in ieiuno, tenuiori busq; inteſtinis alimentũ. Quòd ſi grauenẽ ab eo, utpote debilia, ſtatim in oẽ pellunt deorſum: atq; hæc alui fluoris cã eſt. Quin ẽt corrumpi alimentum, bilisq; colligi copiam ratio eſt ob calorẽ partium, q̃ inflãmatione vexantur, & ob eã rẽ inteſtina non parum mordẽtur, proindeq; incitanẽ ad cernendũ contenta ibi excremẽta: atq; hæc rurſus altera cã alui fluoris eſt. Quocirca merito ait, neq; ſedare dolorẽ ipm, neq; mollire. i. uacuare, a c contrahere ventris œdemata: indicans ex his, ꝙ cum dolore excernãt, & ꝙ hypogaſtrium totum attollatur in molẽ. Fieri. n. dolorem neceſſe eſt ob inflãmationem, demorſicationemque: uentrem uero omnem ſubleuari, repletis inteſtinis ſpiritu flatuoſo, cuius genitura, optima ratione ſubſequitur cruditates: & tandem non manere intus eximbecillitate comprehenſoriæ facultatis inteſtinorum.

3 Quibus aũt a iecore aquæ inter cutem incipiũt, tuſsire quidem cupiditas eſt, ſed nihil excreant commentatione dignum: pedes q̃ intumeſcunt: ac uenter non deijcit niſi dura, ac ad neceſsitatem: atq; etiam circa ventrem œdemata ſiunt, partim in dextra parte, partim in ſiniſtra, conſiſtentia, deſinentiaque.

Supra 194. h. cõ. 2. et 25.

† λαγόνες

† *Stephanus Athenienſis, q̃ hunc librũ explanauit, videtur in hoc loco ẽt habuiſſe, in ſuo textu Hippocratis, Et tuſsis ipſis, adeſt. Quod ſignum (ait ipſe) licet cõmune etiam ſit Hydropi, qui p primariam affectionem iecoris fit, differt tamẽ, quia in hydrope per primariam affectionem iecoris oborto, ſtatim a principio aduenit tuſsis, ob diaphragmatis, compreſſionem: in eo uero, q̃ ab inanibus fit partibus, in fine ſuperuenit, ſignũ peſſimum eſſe ait, vt quod humiditatem iſtã excrementoſã, ſpiritualia etiã membra iam occupaſſe oſtẽdat.*

Θυμόν,

A θυμὸν.i.cupiditatem,dixit hoc loco propenſionem,quam quidē ad tuſſiendum obtinent,inci tati quidē tanꝙ ad accidens,ſtatim vero ab hoc deſiſtentes tantummodo tentātes initiū tuſſien di:etenim iecoris moles incidens præcordijs:*facit anguſtiā in pulmone. Cum ergo ſimilis red datur affectio veræ illius anguſtiæ, ob quam & inflāmatione laborās ex decumbente ex capite materia vexatus afficīt,cupiunt tuſſire,ſperantes nocuā vacuādo materiam,eſſe anguſtiā cura turos:ſed incipientes ſtatim deſinunt,ob experientiam ipſam deducti in notitiā diſpōnis exqui ſitiorē,ſentientes,ꝙ temere ſperauerunt.Quin ēt natura ipſa per ſe infert tuſſim,infartiones ex purgando pulmonis,ꝙꝙ ipſi nequaquā tuſſire cogitemus,ita ut difficile ſit ſepenumero obſiſte re inhibereq;accidens.Nunc igīt,qñ ob anguſtiam ad tuſſim ægri ueniunt fruſtra,ceu auxiliatu rā affectui,naturalis facultatis nequaꝙ hñtes miniſterium,continuo deſinunt. Ergo ob hæc pro penſiores ita affecti ad tuſſim reddunt,ſed eos cito tale deficit munus,ꝑpea,ꝙ nihil dignum cō mētatione excreāt,ſed tm̄,quantum in aſperā arteriā ſeroſum tenue que,ex conceptaculis ſan- guinē continentibus ſeroſum,*cōprimitur in modum ſudoris cuiuſdam.Igīt hoc pacto aquæ in ter cutem,quæ de iecore exiſtunt,a prædictis interſtinguitur:atq; ēt paucitate & ariditate deie- ctionū.Incitantur.n.illi perpeſſis ipſis vel inteſtinis, vel lactibus : per aquas vero inter cutē,ꝙ a

*In quibuſdam cod. græcis nox hæc non habe- tur.

B iecore exiſtūt, utpote imperpeſſis ijs,nec vitiato alimēto, neq; grauatis ab eo partibus(etenim bene valent,nec alui fluores infeſtant,)manent diutius inibi reliquiæ alimenti, quæ partim mit tunt ad intimam peritonæi ſedē,partim inflamnatione iecoris torrentur.Porrò vniuerſa ēt cu tis,vtpote ꝙ de pituitoſo ſanguine nutriatur,intumeſcit:ꝙ ſi premas eam digito,ſtatim apparet caua,ſed paulo poſt ad priſtinā reuenit conditionē.Non tm̄ ſtatim ab initio ſimul, ut acutus ver tit morbus,ita fieri ſolet,ſed pedes intumeſcunt primi, quippe qui procul a calidiſſimis abſunt partibus:tū aūt ſubrepēs accidens circa ventrem oēm, eam ipſam quoq; committit affectionē: itaque,ſi premas œdema digito,cauatur,ac velut foueā facit,tum aūt paulo poſt ad priſtinam re meat conditionem:qđ Hippocrates ait,atq; ēt circa ventrem œdemata fiunt, quæ cōſiſtant,de ſinantque.Atque vero fieri pōt,vt id quoq; dixerit de prima eorū genitura:nam incipientia cō ſiſtere,ſæpenumero deſiſtunt,ita ut videantur quidē integre deſtitiſſe:mox rurſus ſubleuantur, & rurſus deſiſtunt:& rurſus ſubleuantur,procedente vero tempore permanent nō inſuper deſi ſtentia.Sanè diſtant a prædictis,ꝙ infeſtant ex inanibus partibus,eo ꝙ preſſa cauentur, pituitō ſam habentia naturam,nec inſuper ſpiritu flatuoſo,quemadmodum illa,conſiſtentia.

C *Si vero caput,manus,ac pedes frigidi ſunt,ventre coſtis ꝙ calentibus, malum eſt.*

Per morbos diutinos,potiſſimum hyeme,& ſenibus,nō ſolū per incurſiones febriū, quas no mināt ἐπισημασίας.i.adnotationes,ſed ēt in intermiſſionib⁹,nihil mirū videri dēt,extremas cor poris partes refrigerari,quippe quæ carne uacāt ex natura, lōgiſſimeq; ſunt a viſceribus poſi tæ.Verum hoc libro nequaꝙ agit de morbis diutinis. Itaq; per morbos acutos tales refrigeran tur partes, propè dixerim,ꝑp affectionem contrariam illi, quæ per morbos diutinos tale acci dens infert.Per illos.n.calor natiuus prę debilitate nequaquam permeat ad extremas corporis partes:in morbis vero acutis, ꝑp magnitudinē inflāmationis viſcerū,parū ſanguineæ ſubſtan tiæ in oē ꝑmeat corpus,plurimū vero eius in parte inflāmatione affecta includitur: & ob eā rē mediæ corporis partes,quæ ſunt thorax,ac venter,ſatis vñr calidæ.At uero per morbos acutos interdū adnotatio cū rigore prehendit,aut frigore,non ſolū extremas corporis partes, ſed etiā cutē circa coſtas ac ventrē,frigidā reddēs:ea quidē circa viſcera vitiū nullū oſtēdit,ſed, ubi per manētibus partibus circa coſtas ac vētrē calidis,aut ēt calidioribus ꝙ ſoleāt ex natura, ſummæ refrigerant corporis partes,in viſceribus magnitudo ſignificat inflāmationis. Ac forte melius eſt intelligere uētre ac coſtis calentibus ita dictū,ut manifeſtius hæc calefacta ſint,ꝙ dum hīent

D ꝑp naturam.Cæterum,vt febris lꝭpyria nominata relegetur ad hoc genus, cuiuis perſpicuū eſt

Optimum vero eſt,ſi corpus omne æque calidum,molleque eſt.

Cum deterrimā prædixiſſet cōditionem morbi,quoties medijs corporis calefactis partibus, refrigerent partes extremę,hoc loco opponit optimā in nobis, in qua corpus oē ęq; calidū, & item æq; molle eſt:etenim verbum,ęque,cōe utriq; exiſtit. Igitur ęq; calidum corpus omne fit in febribus ardentiſſimis,ſed mordens,& ſiccum per eiuſmodi affectiones,haudquaquā molle, apparet:quòd ſi molle pariter & calidum ęque ſit,optimam indicat corporis affectionem.

Facile autem conuertatur ægrotans,ſitque reſurgendo leuis,oportet.

Summa totius pręſagitionis in morituris conualiturisque eſt, quoties uis ęgrotationis cum ęgri facultate conferatur.Si enim morbus vehemētior eſt,ęger oīno morieī:ſi debilior, ꝙ ęgri facultas,haudquaꝙ morietur,ubi nihil committatur.Hanc vero ſummā ipſe ſcripſit per ſenten- 1. Apho. 9. Ext. tiam,cuius initium eſt:‖ Colligendum ēt eſt,an ęger poſſit eo uictu, quem pręceperis,durare ad cōd.4.g conſiſtendi vigorē vſq; ægrotationis.Hæc ergo ſumma prægnoſticę cōtemplationis habetur. Cęterū,cū tres ſecundum genus vires ex triplici pēdeant origine,cerebro,corde,iecore,per ea

rum

rum miniſteria firmitas atq; infirmitas cognoſcitur. Præcipua vero cerebri miniſteria ſunt, me-
miniſſe, ac cogitare: ſubſeruientia vero ſentire, & moueri ſcđm deſiderium: cordis uero, motus
arteriarum: iecoris uero, gñatio ſanguinis & humorũ. Itaque, cũ prognoſtica cõtẽplatio in hæc
diuidatur capita, quodcunq; ſignum ab Hippocrate dictum, conſiderandum, quo genere col-
locet: velut nunc, vt facile vertatur æger, atq; reſurgendo ſibi leuis appareat, hęc. n. ſigna ſunt fa
cultatis corpus ſm deſiderium commouentis. Cæterum conſtat, ꝙ in præſens nequaquam in-
terſit dicere ſm deſiderium, aut appetitum, aut uoluntatem. Ad hunc modum ſupra de decubi-
tu dictum eſt in dictione, cuius tale eſt principium, Cubantem offendi ægrum oportet, indicatur
enim vt talis decubitus, quemadmodũ ẽt accliuis, fiat ſungentibus officio muſculis, quem ſolẽt
tonicon. i. firmum, nominare. Sed de eo, in libris de motu muſculorũ fuſius dictũ iam eſt. Perhi-
buit aũt & Diocles, ꝙ aĩalium corpora cõſiſtant ex eo, quod fert, ferturque: fert facultas, fertur
corpus. Ergo, quemadmodum ferentes onera, aut grauati ab eis vix mouentur, aut, ſi leuius ap-
pareat onus, innocue ferũt, ita facultas: ſi. n. valida eſt, facile corporis onus fert, vt haudquaquã
mouendo offendatur: ſi debilis, vtpote grauata, vix ſubleuat corporis partes.

7 *Si vero grauis eſſe appareat & reliquo corpore, & manibus, & pedibus, periculoſius eſt.* F

Aggredienti moueri ſm deſiderium, grauitas partium conſpicua redditur, crurum quidem,
dum ſurgere, & ambulare, aut ẽt oĩno transferre ea, cubando æger tentet: pari modo manum,
dum capere aliquid ac dimittere, nec non transferre tentet: ſimili ratione ceruicis ac ſpinæ, dũ
commutare corporis habitum ſecundũ eas partes experiatur. Eſtq; hoc maximum indicium, p̃-
cipuumq́; debilitatis facultatis, ipſa. ſ. partium grauitas, non cuiuslibet (ut antea eſt proditum)
ſed eius, quæ in muſculis, ac neruis tantummodo eſt.

8 *Si vero præter grauitatem vngues quoq; ac digiti liuidi fiant, expectanda mors continuo eſt.*

Oſtendimus alijs in locis, quonam modo gubernantes aĩal vires ſimul inuicem intereant, &
vt aĩal prorſus viuat, quoad quæuis earũ ſeruetur. Cũ ergo dixerit Hippocrates, languẽtis indi-
cia facultatis, a qua muſculi mouentur, addit alterius facultatis, quæ extinguitur, propria indi-
cia: nam liueſcere ſignum eſt extingui calorem innatum, qui de corde emanat. Et ob eã rẽ non
ſimpliciter ait, liuiditatem grauitati partium accedentem indicare mortem, ſed continuo & ſine
vlla cunctatione, propterea ꝙ vtriuſque intermorientis ſigna appareant facultatis. G

9 *Si vero digiti ac pedes oĩno nigreſcunt, minus pernicioſi ſunt, q̃ſi liueant: ſed & alia ſigna conſidera
da ſunt. Si enim facile ferre malum appareat, & aliquod aliud ſalubre fuerit ſignum, morbum verti ſpes
eſt ad abſceſſum, ita vt æger ſit conualiturus, quæ vero nigrefacta ſunt, è corpore caſura.*

Non minus pernicioſi, quã ſi liueant, dixiſſe oportuit, ſed ut interdum nullo pacto, interdum
ſumme, pernicioſi ſint. Ac forſitan exiſtimabit aliquis, Hippocratem ignoraſſe id, ꝓpea ꝙ non
proprie utitur dictione: ſed adijciens determinationem deinceps, ac docens vtrunq; eorũ, quæ
dixi, conſtat, ꝙ agnouerit ueritatẽ, ſed haudquaquam exquiſite locutus ſit. Nã interdum pars
nigreſcit, quia materia eo decumbit, interdũ qm̃ moritur: ſed quonã modo aliquis internoſcat
eam rem, perſpicue indicauit. Si. n. facile ferre malum appareat, i. facile ſe hẽat æger, & item ali
quod aliud ſalutare affuerit ſignum, materiæ decubitus eſt: ſin contrarium, mortificatio.

10 *Si autem teſtes & pudenda reuelluntur, dolor vehemens vel mors ſignificatur.*

Conſtat, ꝙ, in quibus infeſtat dolor, eæ conuellantur partes, quẽadmodũ & in morientibus:
Idq́; hẽt rationem: nam, vbi* uitalis facultas intermoritur, proindeq́; extendi ad fines vſq; cor H
poris impos eſt, ſed accumbit, & ad ſuam cogitur originẽ. partes comitentur facultati, concur-
rantq́ue, & ad intermedia corporis copulentur, neceſſe eſt. Cæterum, ut dolores contrahi faciãt
facultatem ad ſe, iam ſæpius didicimus: ita merito fit, ut ob eos partes ad originem reuellantur.

* *In antiqua translatione legitur, animalis.*

DE SOMNO

11 *De ſomnis autem, quemadmodum & ex natura in conſuetudine nobis eſt, interdiu vigilandum, noctu dormiendum eſt: ſi vero hoc fuerit tranſmutatum, peius eſt. Minime vero offendatur, ſi quis dormiat prima luce ad tertiam diei partem: qui vero ab hoc tempore ſomni ſunt, deteriores ſunt.*

Nõ ſolum recte pronunciauit de ſignis per ſomnos, ſed etiam cãm eis adiecit, in habitũ refe-
rens naturæ, quæcunq; utilia ſunt: contraria uero damnans, quia præter naturam exiſtant. Ad
hunc ẽt modum res ex conſuetudine hẽt: quod. n. conſuetum eſt, bonum eſt: inconſuetum ue-
ro, malum eſt. At vero temporibus Hippocratis non aliud fuit ex natura, aliud in conſuetudine:
nunc vero diuites è contrario agunt tum in quibuſdam alijs, tum ẽt ſomno, interdiu dormien-
tes, noctu vigilantes. In his igitur, ut qui ſoliti ſint viuere præter naturam, doctrina ab Hippocra
te dicta, nequaquam uera eſt: etenim hoc tempore magis rata conſuetudo eſt, quam natura, nõ
in mulieribus ſolum ditioribus, ſed etiam in non paucis uiris.

Peſſimum

A 12 *Peßimum vero eſt, ſi neque interdiu, neq; noctu, dormiat: aut enim ob dolorem ac labores vigilia adeſt, aut deſipientia erit ab hoc ſigno.*

Neq; interdiu, neq; noctu, dormiunt ij, qui ex dolore ac labore contendunt: & item qui incipiunt delirare, nam id quoque committit inſomnium, ob temperamenti in cerebro ſiccitatem.

DE DEIECTIONIBVS

13 *Deiectio aũt optima eſt, ſi mollis, conſtansq; eſt, & eo tẽpore excreta, quo ſecunda valetudine aſſuetum, ſi copia ex ratione ingeſtorum ciborum eſt. Si enim talis excernitur, inferior venter bene valet.*

A conſiſtentia, quantitate, & tpe, quo deiectiones excernuntur, dignotionẽ fecit optimarum deiectionũ: non tñ deterrimarũ ex his ſolũ, ſed adiecit eis indicia a colore, atq; ab odore, & ad hæc ſonitu per excretionem adiuncto. Itaq; cõſiſtentiam obtinent p naturã, vbi non oĩno duræ ſint, quẽadmodũ lapides: neq; extreme humidæ, ut diffluere queãt: ſed in tm̃ molles, quoad conſtantes permaneãt. Copia uero earũ proportione rñdeat ingeſto cibo, oportet. Ac tps, quo uacuantur, aſſuetum ægro. Cæterum addendum eſt, ut color & odor naturalis ſeruetur: q̃ quidẽ ipſe Hippocrates nõ adſcripſit, ceu ex ijs, q̃ ſunt prodita p̃ter naturã, hæc quoq; intelligere poſ-
B ſis: id.n. illi eſſe in conſuetudine, ſæpenumero docuimus, ut ex contrarijs indicet contraria, præmiſſis appellationibus eorum. At vero bene ualere uentrẽ dixit inferiorẽ, tanq̃ cõferens eũ cũ thorace, vt intelligamus ventriculũ ipm, & item ieiunũ ſimul cum inteſtino oĩ, per ventrem inferiorem. Non tñ contrariæ deiectiones continuo indicabunt hĩe p̃ter naturã: id.n. nec ipſe dixit, nec alioqui uerum eſt. Itaq; contingit bene valere ventrẽ inferiorẽ: à iecore uero, aut liene aliquid in eum confluens variare nõ ſolum colorem ſm naturam, verũ ẽt conſiſtentiã, atque odorẽ eorum, quæ deijciuntur. Porro q̃nq; permutabitur copia illorum, permiſtione decũbentium humorũ, neq; ſeruabitur tps excretionis aſſuetũ. Ergo ſimillima naturali deiectio īdicat, nõ ſolũ inferiorẽ bñ valere ventrẽ (id qđ ipſe dixit) ſed ẽt nihil in eum defluere ex viſceribus p̃dictis. Quæ vero hẽt p̃ter naturam, ſignificat interdum ventrem ſolũ eſſe affectũ, ſæpe vero confluentis aliunde materiæ in eum indicia hẽt. Atq; hæc multiplicia ſunt, eo q̃ iecur non ſolum ſua ipſius excrementa, ichoras q̃ue, & humores p̃ter naturã demittit in ventrẽ, ſed ẽt corporis totius: q̃nquidem vẽter per id oĩbus corporis partibus copulatur, ac per illud recipit excremẽta earũ: quæ q̃nq; quidem decumbunt purgantia oẽ corpus, aut partem unam, aut duas, aut plures pariter: ſæpe vero accidentia ſunt indicantia affectionem aut corporis totius, aut partis alicuius,
C aut aliquarum. Sed animaduertamus ſermonem eius ſequentem de talibus docentem.

14 *Si vero deiectio fuerit humida, expedit neq; ſtridere, neq; crebre, et paulatim excerni. frequẽs.n. ſurrectio laſſitudinẽ & inſomniũ facit. At, ſi vniuerſim & ſæpe deÿciatur, periculũ defectionis aĩæ ĩminet.*

Humidã ſeu madentẽ fore deiectionẽ, p̃pea q̃ non fuerit ex uentriculo diductio ad iecur, vel quia de iecore, aut liene aliquid defluxerit in eũ, cuiuis perſpicuũ eſt. Sed fieri põt, ut id bonum ſit, quoties expurgetur iecur, aut lien, aut totũ corpus per iecur: non bonũ vero, quoties accidentis ratione fiat, diductione a finibus concidente, aut ijs, quæ de iecore eũt in ventrẽ, affectiones nõ bonæ ſigna hñtibus. Hæc interſtinguit, ſi nec τρύζει. i. ſtridet (ſcribitur aũt & cum v, & cum ι, nomen hoc, & ſm vtranq; ſcripturam de ſonitu confectum eſt) & itẽ, ſi nec crebro, ac pedetentim deijciatur. Quæ ita.n. deijciuntur, accidentis obtinẽt rõnẽ: quæ vero multo interpoſito tpe vniuerſim, ſæpenumero bonæ excretionis indicia erunt, quia natura deponat nocuã qualitate aut quantitate materiã, totum corpus, aut aliquam eius partem uacuando purgandoue. Porrò vacuationẽ appello proprię materiæ: ubi quãtitate exuperet: purgationẽ vero alienæ, per qualitatẽ. At vero ſequuntur q̃dã alia talẽ deiectionem, quorũ mẽtionẽ habuit Hippocrates dicẽs,
D frequens.n. ſurrectio laſſitudinẽ, & inſomniũ facit. Quin ẽt ſæpe & multum excernere, ceu vires exoluẽs, criminat: atq; admodum raro tales excretiones bonæ ſunt: nãq; eis adiũcta ẽ exolutio viriũ, q̃ nequaq̃ bona ẽt, quẽadmodũ ẽt decretorijs q̃dẽ ſed īmodicis, ſanguinis eruptionibus.

14 *Sed pro copia ingeſtorum ciborum, deÿciat bis aut ter die, noctu ſemel, oportet. Plurimum vero ſubeat prima luce, quemadmodum homini fuerat conſuetum.*

Id quoq; ſupra docuerat: ſed rectius erat eum differuiſſe nunc de ijs, quæ decretorie quidem, ſed uniuerſim, excernũtur, quemadmodum ego proxime feci. Cæterũ dãno, tanq̃ ſuperuacuũ, bis aut ter die, noctu ſemel, & quicquid poſtea ſcripſit: abunde.n. fuerat dixiſſe, quemadmodũ homini fuerat conſuetum. At vero ſententiæ finis legitur bifariam: in quibuſdã codicibus cum verbo, ſubeat: in alijs ſine tali verbo, ad hunc modum: plurimum vero luce, quemadmodũ homini fuerat conſuetum. Sed nihil intereſt, hoc an illo modo ſcribatur: nam vtrouis modo ſeruatur optimum eſſe, q̃ quãm maxime fuerit conſuetum.

16 *Corpulenta reddatur deiectio, morbo eunte in iudicationem, oportet.*

Corpulenta.ſ. redditur, quę à quoſa ac tenuis eſt: haud quaquã vero, q̃ in corpulẽta dura q̃; exiſtit. Quocirca ſermo eſt de humida ſtatim inter initia deiectione. Id.n. proprium eſt brevitatis,

quam

quam in dicendo maiores ſeruarunt, potiſſimum Hippocrates, ut ex oppoſitis interdum indicẽ
tur quædam nequaquam prodita nominatim.

17 *Subrufa vero, nec admodum graue olens eſto.*

Id inter initia dicendũ erat, dũ agereẽ de deiectionibus ad hũc modum: deiectio optima eſt, ſi mollis conſtansq; eſt, & eo tpe excernitur, quo ſa valetudine aſſueuit, & copia eſt pro rõne ingeſtorum, ſubrufa aũt ſi nec admodum graue olẽs. vt (quẽadmodũ paulo ante dixi) cõſiſtentiã eius, & quantitatẽ, atq; tps excretionis, & item vtranq; qualitarẽ tũ viſilem, tum ẽt oltactilẽ, definijſſet. Cæterum naturalẽ deiectionem ſubrufam eſſe, ſuſcipientem de iecore bilem decũbẽte in ventrem, modicam quidem qualitate, paucam vero quantitate, clarum eſt, & oĩbus medicis conſpectum. Si enim ſyncera aut multa decumbit bilis, rufam reddit, aut flãuam deiectionem: ſi vero nullo modo peruenit ad inteſtina, ut in arquatis, candida deiectio erit.

18 *Ac lumbricos quoq; teretes eunte in iudicationẽ morbo deſcendere vna cum deiectione idoneũ eſt.*

Si natura pariter cum cæteris excrementis hos quoq; pellit deorſum, melius eſt, q̃ ſi ſurſum, & quoties aliter poſt appareat ratione accidentis. Sed de omni differentia eorum, quæ decretorie poſt apparent, libro De iudicationibus latius explanatum iam eſt. F

19 *At vero in quouis morbo venter mollis corporatusq; ſit, neceſſe eſt.*

Mollis hoc eſt λαπαρὸς opponitur intento, aut repleto: corporatus uero hoc eſt ἔνυγκος abſũpto: ut prius de contentis in eo doceat, poſterius de ipſo ventre: quaſi dixerit in hunc modum: At vero in quouis morbo modice uenter inanis ſit, & corporatus ex propria ſua ipſius ſubſtantia, haudquaquàm tenuis, oportet.

20 *Si aũt aquoſa admodũ, aut candida, aut admodũ crocea, aut ſpumãs deĳciatur, hæc oĩa mala ſunt.*

Aquoſa deiectio, cruditatis indiciũ eſt: candida uero, vt ſuperiº iã dictũ ẽ, haudquaq̃ decũbere croceã de iecore bilẽ in vẽtris ſedes ſigñat. Porrò admodũ chlorõ. i. viridis, aut crocea (id. n. vtrouis mõ vertas, licebit) q̃a gemina ſigñat, ut antea dictũ iã eſt, in altera ſigñatione, bilis croceæ ſeu pallidæ copiã ꝓmiſtã eſſe, in altera rubiginoſæ, ſigñabit. Cæterũ ſpumãs deiectio interdum ſpũm flatuoſum humore ꝓmiſtũ eſſe ſolutu difficili, qñq; caloris copiã indicat. Ita. n. ꝓ exteriora corpora fieri cernitur, in mari incurſantibus ventis, in lebete ex polẽtis p̃ copia caloris. G

21 *Malc etiam eſt, ſi exigua, glutinoſa, candida, * ſubcrocea, læuis q̃ ſit.*

Duplicem hoc loco deiectionum formulã docet, ambarũ euenientiũ ꝓꝓ abſumptionẽ: diſſidentiũ vero inquãtũ exigua, ac glutinoſa, cãdidaq; deiectio, pinguedine abſumpta ab igneo calore, non tñ vehementer maligno efficit: ſubcrocea uero ac læuis, abſumpta quoq; pinguedine conſiſtit, ſed aut ꝓꝓ caliditatem vehementiorem, aut quia pinguedo ipſa uetuſta, ac velut ſemiputris exiſtat. Itaq; exterior nõ ſolũ pinguedo, ſed ẽt ſeptum, mutare ſpatio tꝑis priorẽ colorẽ, ac ꝓſpicue ſubcrocea reddi, perſpicit. Si vero ſubuiridis ſit de rubiginoſa bile (id. n. vt antea dictum eſt. ſm uoculæ chloras. i. viridis, aut croceæ, ſigñatum eſt) vehementis conſumptionis indiciũ eſt. At uero læue redditur quicquid de corpore excernitur, aut q̃ hẽat æqualem concoctionem, ut nulla eius pars effugerit naturæ alterationem, aut ꝓꝓ vehementem conſumptionẽ, ut nulla materiæ pars imperpeſſa ſuperſit. Vt igitur quicquid bonum eſt, id oẽ melius reddit, quoties æquale ſit: ita quicquid malum eſt, id oẽ euadit deterius, ſi æquale exiſtat. Vtrũque. n. ꝓ oẽm materiam apparet, quæ, aut naturæ cõptũ recepit, aut turpitudinẽ prauitatis. Cæterũ, ut lentor ſepenumero fiat in ijs, quę iã calefacta admodum ſint, perſpicuum eſt. non nunquam ẽt qualitas eſculentorum tales reddit humores: ſed hi, quoties cõmouenẽ ad excretionẽ, haudquaquã H exigui ſunt: deiectio uero glutinoſa, quæ ſenſim excernit, ab his abeſt, tribuitur vero modicę cõſumptioni. Sed interdũ uehemens conſumptio deiectiones glutinoſas vniuerſim facit, ſed tales admodũ graueolẽtes ſunt: ita interſtingũtur ab humoribus crudis, q̃ppe graueolẽtes non ſunt.

22 *Exitioſiores vero his ſunt, ſi nigræ, aut liuidæ, aut optimæ, aut fœtidæ ſunt.*

Nigrę deiectiones ab atra bile ſyncera tinguntur: liuidę vero, ubi modica modice ipſis permiſcetur: porrò optimę deijciuntur, quoties pinguedo ab ignito calore conſimitur: Graue olẽter vero, putredinis indicia ſunt.

23 *Si vero* verſicolores ſunt, diuturniores quidẽ, ſed nihilominus exitiales ſunt. Hæ ſtrigmẽtoſę ſunt ac bilioſæ, & cruentæ, & porraceæ, & nigræ, quæ non nunquam ſimul, interdum vicibus excernuntur.*

ποικίλαι. Quę verſicolores ſunt, multas adeſſe indicant affectiones, & ob eã rem tractu tꝑis egent ad concoctionem. Si. n. multę exiſtunt affectiones, aliquas earum diutinas eſſe veriſimile eſt: ſi ſecus, at prorſus occurrunt naturę, quę, tanquam cum multis pugnatura inimicis, multum temporis conſumat, neceſſe eſt.

Flatum

A 24 *Flatum ſine ſonitu crepituq́ prodire optimum eſt. Melius vero eſt, ipſum exire cum ſonitu, quàm condi ac reuolui. Quòd ſi ita exierit, indicio eſt hominem vexari dolore, aut delirare: niſi ſponte ita dimiſerit flatum.*

Flatus non nulli cum ſonitu, deuorato pudore, excernunt: alij uero deligerent prius mori, q̃ aliquid tale committere. Hos igitur, quoties audientibus multis dimittunt flatum, ſcire oportet è duobus alterũ, aut non ſatis intelligere, quæ gerant, aut propter uehementiã doloris agere aliquid contra arbitrium & voluntatem. In alijs vero, qui præſentes paruipendant, nullum malum ſignificare, flatum cum ſonitu cenſendum eſt. Sed ſalutarius in his eſt, vbi ſine ſonitu excernatur: etenim flatus cum ſonitu prorſus indicat aut flatuoſi copiam ſpiritus, aut anguſtiam opificiorum. At vero, quoties ſpiritus copia non admodum fuerit, & item opificia, per quæ excernitur, laxa planè ſint, tunc ſine ſonitu in talibus flatus excernatur, oportet.

DE DOLORE, QVI IN HYPOCHONDRIIS AFFLIGAT

B 25 *Hypochondriorum autem dolores, & tubercula, ſi recentia fuerint, nec cum inflammatione, ſoluit murmur incidens in hypochondrio: ſed potiſſimum vbi cum ſtercore & vrina prodeat: ſi vero non tranſierit, iuuat ſi ad inferas ſedes deuoluatur.*

Cyrtomata, i. tubercula hypochõdriorum appellauit, q̃ antea nominauit œdemata. talia ſunt oẽs tumores p̃ter naturã. Hi, vbi ſine inflãmatione ſunt, flatuoſi exiſtunt: potiſſimum ubi recentiores fuerint. At vero ſolui ait, ſi murmur acceſſerit circa hypochondriũ: talis.n. ſonitus non ſolũ ſpiritus indicium eſt, ſed humore permiſti, & corpore ſolidiore. Quoties igit̃ aut p̃meet deorſum ſpiritus ille flatuoſus, flatus effectus, aut nequaquã p̃meãs ſubdeſcendat deorſum ad aliquã inferiorẽ ſedẽ, hypochondriũ vindicat̃ vtroq; accidẽte, tũ dolore, tũ ẽt œdemate, ſed potiſſimũ ſi cũ vrina, & ſtercore vacuet̃: talis.n. vacuatio nullũ p̃terea relinq̃t ĩ hypochõdrijs excrementũ.

26 Vrina aũt optima eſt, ſi ſedimentum candidũ fuerit læuéq́, & æquale per oẽ t̃ps, donec morbus iudicatus fuerit. ſecuritatem enim ac morbum fore breuem ſignificat. Si vero intermittit, atq; interdum puram emittit vrinam, interdum ſubſidet candidum ac læue, morbus diuturnior, ac minus ſecurus eſt.

Quemadmodum paulo ſupra diximus ex voluntarijs functionibus agnoſci vim unã, quo pacto & robore & imbecillitate p̃dita ſit, quã ſuperioris originis eſſe dixi, quam alio loco in cere-
C bro domiciliũ ac ſedẽ hr̃e indicaui: ita nũc alterius facultatis naturalis Hippocrates indicia partim expoſuit, partim hoc ſermone exponit. Hæc vero facultas, de qua dico fieri ſermonem, alteras, & cõcoquẽs appellat̃. Igit̃ facultatis in vẽtre, indicia agnoſcunt̃ ex ijs, q̃ quotidie deijciunt̃: facultatis vero in iecore ac venis, ex urinis: in his.n. indicia clariſſima ſunt partim exquiſitę, partim parcæ, partim irritæ in plenum cõcoctionis, quemadmodũ in ventris indicijs. & ad hæc extrinſecus, quẽadmodũ illic quædam indicia ſimul aliarũ diſpoſitionũ, pari mõ hic excernuntur. Exordit̃ ergo tractatum Hippocrates ab indicijs concoctionis, deinde cũ eis cætera copulabit. Igit̃ & nos in primis dicamus ea, q̃ ipſe principio docuit in præſenti dictione, ſedimentũ vrinæ cõſiderari p̃cipiẽs, ſi cãdidũ, læue, & æquale ſp̃, nec inter dũ tale, qñq; diuerſum, exiſtat. id.n. ſæpiſſime euenit, ut aliquis emittens urinam ſa die inculpabilẽ, alterã ſequenti nocte culpabilem emittat: deinde rurſus ĩculpabilẽ tertia de prima luce, poſtea ueſpera culpabilẽ. In talibus.n. urinis alius cõcoctus deuictusq́; a natura conditus in conceptaculis humor, alius incoctus apparet: ſi vero incoctus humor nequaq̃ interponit̃ concocto, talis vrina optima eſt. Si igit̃ vrina hẽat ſedimentũ, id candidũ æquale ac læue perpetuo ſit, donec diſſolutus fuerit morbus, neceſſe eſt: ſi uero non hẽt, prorſus aliquã nubeculã cãdidã obtinebit. Neceſſario uero colore erit modice
D pallida ſeu crocea, & conditione media inter tenuẽ, & aquoſam, ac corpulentã, qualis iumentorũ hr̃. Cæterũ urinæ nullo pacto ſedimentum hñt, ſi tenuiter: copioſum uero, ſi largius: exiguum uero, ſi modice viuitur. Quin ẽt in morbis biliioſis, ad colorẽ flauiorẽ. in ijs uero, quos crudi committunt humores, ad candidius tendunt. Porrò ſedimentum hñt copioſum, quoties morbus ex humoribus crudis ſit: nullo uero mõ, aut oĩno minimum, quoties ex biliioſis ſit, ſed ſatis erit, ſi habeãt ſublimamentum. Intelligo ſublimamentũ (græce ἐναιώρημα) id, quod corpulentius candidiusq́; in vrina, neq; in ſummis eius, neq; in fundo uaſis, ſed ĩ media ſede ſublime, uel exquiſite mediũ, vel deorſum potius, q̃ ſurſum, exiſtat. Ea igitur ſolitus ſum nominare ſublimamenta. Sed ab Hippocrate ea quoq; ‖ nubeculæ nominãtur, eãdẽ obtinẽtes p̃portionẽ circa urinã, q̃ ueræ nubeculæ ad aerẽ p̃ferunt: etenim hę humore, q̃ circiter eſt, corpulẽtiores: & item illæ aere, ſunt. Itaq; ſæpenumero (ut dixi) ſupernatat in urina deſuper: quam ego nubeculã proprie ſoleo nominare. Sed hæc tibi ſint ĩ primis cognita & in aĩo poſita: mox animaduerte ea, q̃ Hippocrates ſcripſit. Vrina.n. aſſidue faciens ſedimentũ, quale dixit, ſecuritatem ſignificat. i. morbum eſſe ſine periculo, atq; integre ſoluendum, ita ut non ſit præterea repetiturus: & item celerem ſolutionem, ita ut, ſi prima die, aut proxima nocte apparens perſeueret ſimile, die ſecunda, aut nocte primę circuitionis decretoriorum dierum, non ultra procedat ægrotatio. Porrò hæc dixit ſ. de

morbis

morbis febriculoſis. Quicunque.n.ſine febre aut in cerebro,& in ipſius mẽbranulis,aut in tho- E race,aut pulmone conſiſtunt,ex alijs indicijs agnoſcuntur,ſiue mitiores breuioresque ſint, ſiue periculoſi diuturniq́ue. Cæterum,quam ob rem urinæ ſedimentum candidum eſſe conueniat, dum ageretur de pure,in calce primi voluminis explanatum iam eſt.

27 Si autem vrina fuerit ſubrubra,ac ſedimentum ſubrubrum & læue: diuturnior hic morbus, quã primus,ſed admodum ſalutaris eſt.

Quoties ſanguinis ſerũ pariter cũ vrina excernit̃,colore ſubrubra apparet:indicat ãt exuperãtiã ſanguinis nõ exquiſita rõne cõfecti. Igitur quia integerrimi humoris exuperãtia eſt, idcir co ſine periculo eſt:ſed,quia humidioris & item ſeroſioris eget cõcoctione.Si igitur ſpatio temporis concoctio fit,merito talis urina ſignificat,vt diuturnior,q̃ primi*morbi ſolutio futura ſit.

28 Si autem in vrinis ſint ſedimenta crimnode,id eſt ſpeciem referentia farinæ craſſioris, mala ſunt: deteriora vero,ſi ſquamularum more conſiſtunt.Si vero tenuia & candida admodum ſunt,vitioſa ſunt: furfurea vero deteriora ſunt.

Κριμνὰ appellantur partes grandiuſculæ, q̃ effracto inuehunt̃ hordeo,refugiẽtes.ſ.molę con fectionẽ exquiſitiorem.Hæc igr̃ quoties inuehũtur vrinæ ſedimentis,indiciũ non bonũ eſt. Nã F
†*Ex græcis ita vertendum. In vrinis vero nõ ſanè pars ciborum diſtributorũ dura adhuc permanſit. & ita etiam vetus interpres.*
in farinis qđ nõ affringitur in partes ſumme tenues,κριμνὸν.i.ſpẽs farinæ craſſioris redditur:† In vrinis uero,quoties alimoniæ pars haud ſanè diducta,inſuper duriuſcula p̃manet:ſed aſſato sã guine craſſiore,vel cõſumptis ĩæqualiter carnib⁹,ita cõtingit.At vero inæqualiter accidit, quo ties a calore igneo,q̃ tenera eſt,& nuper cõcreta caro,in ichorẽ reſoluatur:duriuſcula vero ijs, q̃ fringuntur in ſartagine,ſubſimilis,exiccata cõſtiterit.Prima.n.noua ac tenera pinguedo cõſu mitur p̃ hmõi febres,deinde durior ac uetuſtior,& ab his deinceps nouæ ac teneræ carnes,mox duræ ac vetuſtæ,poſtremo ſolida iã corporis mẽbra:q̃bus rurſus inæqualiter cõſumptis,ſqua moſæ pariter cũ vrina excernũtur:& ob eã rẽ tales vrinæ deteriores ſunt,q̃ quæ tantũmõ ſpẽm farinæ referant craſſioris.Cęterũ alia ſunt tenuia ſedimenta.i.non hũtia corpulentiã,ſed(vt ita dicatur)ſubſimilia ſpumę:talia vero continuo alba exiſtunt, p̃pea q̃ recipiãt in ſe tota circumfluĩ ſplendorẽ aeris magis,q̃ quę craſſa ſunt.At vero gñatio eſt de ſpũ flatuoſo p̃miſto tenacius ſemiconcocto humorum excremento . Proprium.n.concoctorũ integre ſedimentorũ eſt id, qđ conſueuimus nominare ęquale:id accidit,quoties totum ſimilare exiſtat: qđ.n.vario permiſce tur corpore,diſſidentes obtinet in conſiſtentia,& colore partes:inęqualium vero corporum,q̃ ex partibus tenuioribus hẽant inęqualitatem, deteriora ſunt, q̃ quæ ex maioribus: quę.n.ſunt G partium maiorũ,magnũ indicãt naturę robur.tñ, quanta fuerit ſubſtantię magnitudo exquiſita ratione confectę:quæ uero tenuiorum ſunt,peruinci a materia indicant facultatem, & veluti pugnã hr̃i æquiualentẽ.Atq; ea res in omnibus inæqualibus corporibus cõis eſt:peculiares uero in eis dr̃iæ pro virtute concoctæ materiæ,uitioq́; non concoctæ,exiſtunt.Porrò ab his tribus ſedimentorum differentijs aliam quartam adiecit,furfureum ſedimentum:quod, inquã, deterius,quàm tertium eſt:indicat enim,quemadmodum primum ac ſecundum, flãmeam febris ca liditatem & conſumentem:quod quidem non quartum,ſed tertium, proditum eſſe oportebat.

29 Nubeculæ,quæ inuehuntur in vrina,ſi candidæ ſunt,ſunt bonæ:ſi nigræ vitioſæ ſunt.

Cum de diſcrimine docuiſſet ſedimentorum,deinceps ad nubeculas ſe confert,indicans, vt ſublimamentum appellitet nubeculã,adiectione,verbi, inuehuntur: & quibus ut nigras merito criminetur, perſpicuum eſt:ſiquidem nigredo aut ob vehementem accidit frigiditatem(qua ratione ſanguis quoq; nigreſcit congeſtus in globos,& quicquid extinguitur, in plenũ frigeſcẽs) aut propter exuperantem calorem:etenim ſanguis rurſus trahit nigrorem,ſi crematur,quẽadmodum alia omnia corpora:&,qui diutius in ſole diuerſantur æſtiuo, nigri redduntur. H

30 Dum vrina tenuis fuerit,ac rufa,crudam eſſe ſignificat ægrotationem.

Vrina naturalis modice crocea eſt,utpote ex humore conſiſtens concocto, q̃ flauę bilis parum recepit.Hæc vbi modum excedat,aut admodum ſyncera permiſcetur,urina rufa apparet. Ergo,ſi præterq̃ p̃ talis colore ſit,tenuis ẽt ſi,crudam eſſe ſignãt ægrotationem:oportet.n.utin colore dicimus modice croceam eſſe dr̃e naturalem vrinam, ita ẽt modice ſe hr̃e in conſiſtentia:nec ita tenuem eſſe,quemadmodum aqua:nec adeo craſſam,vt aſſimiletur vrinæ iumentorum.Sed oĩa ſunt integre de natura vrinarũ ac differentia prodita libris De iudicationibus:in de ea diſcas,licebit,ſi verus fueris præſenſionis amator: intentio nanq; in enarrationibus eſt illuſtrare id,quod obſcure dictum uidetur:at uero decernere,quęnam vere ſint prodita, & quæ ſecus,& item adijcere demonſtrationis fidem vtriuſque,ex ſuperabundanti exiſtit.

31 Vbi morbus diutinus fuerit,vrina vero talis excernitur,periculum eſt, ne durare æger poſſit, quo ad morbus concoctus fuerit.

Quoties morbus diutius incoctus p̃maneat,periculũ imminet abolitionis, niſi facultas morbo reſiſtens quàm maxime valeat. Cæterum conſtat, q̃ ad hunc reuocari locũ poſſit ſententia, quę

A qua præcipitur‖conſiderandum eſſe,quantum ſit uirium robur,& quantum morbus concoctio nis requirat,& utrum æger durare poſſit ad uigorem uſque ægrotationis. 1. Apho. 9. Ext. ord. 4. g

32 *Exitioſiores uero urinæ ſunt,ſi aquoſæ,fœtidæ,nigræ,craſſæque ſunt.*

Vrinæ aquoſæ,tenues quidē conſiſtentia,colore uero candidæ,ſunt ſummā indicātes humorū cruditatē,cōcoctricis uero facultatis debilitatē. At uero de oībus urinis fętidis antea eſt,quēadmodū de nigris quoq; ꝓſcriptū. Hæc igit̄ iunctim,ac ſeorſum ꝓ ſe exitioſæ ſunt. Cęterū craſſæ utrū ꝓ ſe ſeorſum exitioſæ cēſendæ ſint,an copulandæ cū p̄dictis,& nigris,dignū cōſideratione eſt. Igit̄, q̄ ipſi nouimus diligēter obſeruādo, dicemus,ut ex illis orſus,ſimul ſcias ueritatē,ſimulq; melioré eligas enarrationē. Vrinas nigras,quo fuerit craſſiores,eo deteriores haberi ob ſeruauimus. At urinæ, q̄ à colore naturali nō exciderint,craſſæq; ſunt,duplicē hñt euentū,interdū ad mortē,interdū ad ſanitatē propinquā terminādo,quēadmodū alia multa p̄ter naturā,q̄ ꝑpe corpus per illa repurgat̄. Cæterū cōſtat,ꝙ ab Hippocrate craſſæ dicātur urinę,q̄ pernimium tales habeantur: quæ.n.ſimpliciter craſſiores,q̄ naturales exiſtunt,non admodum exitioſæ hñr.

B 33 *Sunt autem in uiris quidem,& mulieribus urinæ nigræ,in pueris uero aquoſæ,deterrimæ.*

In omni quidē ætate urinæ nigræ, & aquoſæ,exitioſæ ſunt:ſed in ætatis uigore conſiſtentibus inter exitioſas primū hñt ordinē nigræ, in pueris uero aquoſæ. Superius.n.eſt dictū, ꝙ maxime cōtraria naturæ, exitioſiſſima habeantur:contrariæ uero naturæ in pueris non ita nigræ,pinde ut tenues, ſunt,per naturam.n.in illis eſt urinas emittere corpulētas,ac ſediminis copiam hñtes: in ætatis uero uigore conſiſtentibus tenuiſſimæ ſunt, & hñt exiguū ſedimentum: & ob eam rem in eis urinæ nigræ exitioſiſſimæ ſunt. In pueris uero ob aliam quoque cauſam, aquoſæ peſtiferæ ſunt: in eis.n.oīa concoquuntur ocyſſime præ robore facultatis alterantis:at concoctiones craſſiores reddunt non ſolum urinas, ſed etiā deiectiones, quoties bene in uentre concoquantur,& itē ſcreationes in pulmonijs, & coſtalibus,atq; ēt pituitas per deſtillationes,& grauedines,nec non per lippitudines, & pus in ulceribus. Si igitur in pueris manere uideas plurimum temporis urinam aquoſam,ita ut nullam habeat mutationem ad corpulentius,inditium exitiale eſt.

34 *Qui tenues, crudasque diutius urinas mingunt, ſi cætera, ut in conualituris, indicia fuerint, in ijs abſceßum ad ſedes infra* præcordia expectare oportet.*

C Id quoq; ueriſſime eſt ab Hippocrate dictū. Morbi.n.cōcoctu difficiliores,ut qui ex craſſioribus frigidioribusq; humoribus fiunt, per abſceſſum iudicari aſſolent: q uero ex calidioribus tenuioribusq; excretione. Quoties igit̄ plus maneant tꝑis urinæ nequaq̄ concoctę,definiendum, utrū nequaquā duraturus lōgitudine ægrotationis æger ſit, an iudicandus per abſceſſum morbus. Definitio uero ex alijs indicijs erit. Exitioſa.n.īdicāt mortē,mitiora ſalutē. At uero abſceſſus in ijs, qui admodū immorant̄, ad inferas erūpunt ſedes,ob frigus,craſſitudinēq; materiæ,ac uiriū ſpatio tꝑis lāguētiū debilitatē: In acutioribus uero, propè auriculas. Etenim per eos craſſiminus humores exiſtunt,& item calor multus,ac ualentior facultas. At morbi medij inter hos, obtinent abſceſſus qui medio genere ambigunt: nec eſt, ꝙ quæramus quantum in ipſum agitur tempus,ſint ne ſurſum potius,quàm deorſum,erupturi,ſed ex alijs definiri ſignis oportet.

35 *Et pinguedines ſupernatātes araneorum telis ſimiles* damnādæ ſunt: indicant enim cōſumptionē.*

Quale pinguioribus iuſculis refrigeſcentibus ſupernatat, uocata à multis γράυς. i. uetula, tale urinis, quæ ex conſumptione fiunt, de quibus nunc ſermonem ipſe fecit,ac cauſam adiecit.

D 36 *Conſiderare uero oportet in urinis, in quibus nubeculæ ſunt, utrū ſurſum fuerint, an deorſum: & item colores, quos obtinent. Quæ enim deorſum ferantur cum coloribus, qui dicti ſunt, bonæ commendandæque ſunt. Quæ ſurſum cum coloribus, qui dicti ſunt, malæ, damnandæque ſunt.*

Quæ à me libris De iudicationibus ſæpenumero ἐναιωρήματα. i. ſublimamēta, ſunt appellata, ea ſolere Hippocratem noīare νεφέλας. i. nubeculas, hac quoq; dictione nō obſcure ſignauit: ſed aliubi ipſe‖ἐναιώρημα γονοειδές. i. ſublimamētum genituræ ſimile dixit: ita ut è duobus alterum ſit, aut ut generalioris rei nomen exiſtat ſublimamentū, ſectionē habentis in nubeculas,& ea,q̄ genituræ ſimilia ſunt: aut ut nunq̄ nubeculę ab eo ſublimamēta nominentur. Cæterū,ꝙ oīa,q̄ deorſum inuehuntur in urinis,utilia ſint:& quāto magis ſubſidēt deorsū,tāto meliora hēantur,antea definitū iā potētia eſt, ubi diximus, talibus interdū ſpūm permiſceri flatuoſum. Qđ igitur exq̄ſite concoctū ſecretumq; eſt, æquale ac ſimilare, ut pote nullū hñs flatum,in fundū deſcendit uaſis urinam continentis: quod uero permiſtum eſt aereo quodam, & uaporoſo flatu, id ſubductum ab eo, quod proportionalē ſit quantitati ſubducentis, minusque & magis ſurſum fertur. 1. Epid. com. 3. t. 18. 3. t. 21. a

37 *Ne te autem fallat, ſi ipſa ueſica morbum aliquem habens, tales reddiderit urinas: non enim totius, ſed ipſius per ſe ueſicæ indicium eſt.*

Optime id adſcripſit, reuocãs nobis in mentẽ, quod nos interdũ omittimus definire in ægris. E
Atq; oportet in uentris deiectionibus reponere in aĩum nunc proditã definitionẽ: etenim cõe
eſt utriſq; excretionibus, totius corporis recipere excrementa, atq; ẽt illarũ partium, p quas ex-
cernuntur. At uero accidit, ut per naturã hũtibus nobis, excremẽta totius corporis repurgentur
p urinas: ea uero, q̃ in uentrẽ cõdita ſunt, pariter cũ ſtercore excernanẽ: præter naturam uero ha
bentibus, cũ urinis pariter q̃dã morborũ in renibus ac ueſica indicia excernantur: cum ſtercore
uero, corporis totius. Itaq; non raro in ijs, qui purulẽta minxerint, q̃ſtio extitit, unde nam ueniat
pus: itidẽ, ubi ſquamoſa per urinas excernunẽ, ea ipſa qõ eſt: & itẽ acres, fœtidæ, ac bilioſæ ſæpe
redduntur urinæ p p ueſicã, & renes, non raro uero propter oẽ corpus, i. concoctricem humo-
rũ in toto aĩali facultatem, q̃ (ut iudicauimus) ueluti focum ardentẽ, & fontem obtinet iecur: In-
terdum ea ipſa haudquaq̃ affecta, per ueſicã, & renes totum animal expurgatur: aut partium ali-
quarum in eo excrementa quædam incidentia uenis, purgato ſanguine, de renibus ſimul excer
nuntur: quemadmodum abſceſſus quoq; conſiſtentes ſæpenumero per urinas excernuntur.

DE VOMITIONE

38 Vomitio autem utiliſſima eſt, quæ pituita ac bile permiſta quàm maxime eſt: & non craſſa ualde F
neq; multa: ſynceriores enim deteriores ſunt.

Per hanc quoq; dictionẽ indicauit, quid nã appellet ſyncerũ (græce ἄκρατον.) opponẽs illi p
miſtũ: q̃uis ẽt nomẽ ipſum nihilo minus ſuã indicet ſignificationẽ. Etenim uinũ dicimus ſynce-
rum, quo cum aqua permiſta non eſt, aut perq̃ exigua permiſta eſt: nec non quolibet aliud eſt, &
nominatur ſyncerũ, quoties ipm per ſe tũmodo, impermiſtũ aliena materia eſt. Itaq; flauã bilẽ
in tueri licet interdũ craſſam, ac ſumme flauã uomitione reiectã, & itẽ deorſum deiectã, quã ſa-
nè non nulli nominant uitellinam: ſæpe uero humidiorem, ac minus flauã, q̃ magis proprie cro
cea nominatur, permiſtum habens in ſe tota pituitoſum humorẽ tenuẽ, aut aquoſum quoddam
excrementũ. Vult igit̃ Hippocrates neutrũ humorẽ ſyncerũ apparere, ſed eos inter ſe quodam-
modo permiſceri. Bilioſus. n. ſyncerus, multã caliditãtẽ: pituitoſus indicat frigiditatẽ. Quin etiã
ſynceri humores craſſiores exiſtunt, pituitoſus quidem propter frigiditatem quaſi cõcretus: bi-
lioſus uero p p exuperantiã caloris euaporatus, & tanq̃ aſſatus: Hæ. n. duæ cauſæ cõtrariæ craſ-
ſitudinis ſunt, calidum admodum, ac frigidum: calidum enim euaporat, frigidum adſtringit.

39 Si uero uomitio fuerit porracea, aut liuida, aut nigra, quicunque ex his fuerit color, malum eſſe cen G
ſendum eſt.

De liuido ac nigro colore ſupra definitum iam eſt. Porracei uero nunc primũ habuit mẽtio-
nẽ, nõ habentis quidẽ propriũ nomẽ, ſed utentis porri appellatione: niſi aliquis uelit è cõtrario
à colore porraceo dictum eſſe porrũ, nõ à porro porraceum. In quibuſdã. n. clara eſt deductio
uocabulorum, ut cognoſcatur id, quod à grãmaticis Prototypum nominatur, & quod ab eo de
ductum eſt, quemadmodum de lacteo colore: In alijs uero haudquaq̃ clara eſt, dicas. n. licebit,
non à phœnice (talis eſt fructꝰ palmæ arboris) phœniceum, ſed eſſe à phœniceo phœnica dictũ:
quẽadmodũ cyanon (talis eſt aqua maris) non à cœruleo magis, q̃ cœruleũ ab illo. Itidẽ ochra
& ochron, i. croceus ſeu pallidus color, in eandem ſeriem reponuntur. Ochran uero dixi, non ul
tima acuta, quo pacto aliquis dicet ochròn ideſt croceum, adoleſcentem, & ochràn. i. croceam
mulierem: ſed penultima acuta, Ochra. n. genus quoddam terræ eſt, cuius potiſſimũ Attica pro
batiſſima eſt. Hæc igit̃ nunc ſemel ſint à me perſcripta. Aſſidue enim in animo habeas, oportet,
ſtudendum eſſe nominibus tm̃, quantum ad illuſtriorem ſignificationem eorum, q̃ dicimus ex
illis iuuari poſſis: reliquum uero ipſs ſuperuacuum exiſtimabis, ad ſtudium rerum meliorum re-
ponens. At uero gignitur in corpore, quemadmodum crocea bilis per naturam habentibus, ita H
porracea altera præter naturam: conſtatq̃; q̃ hæc ſæpenumero in uentriculo gignatur propter
quorundam cruditatem eſculentorum, aut olerum, qualia beta, cæpa, braſſica ſunt: atq; q̃ etiam
interdum talibus nequaquam ingeſtis, ratione ęgrotationis in uenis gignatur, ac decumbat aut
in uentrem ſuperiorem, aut in inferiorem, calorem in corpore indicans præter naturam, atque
excrementi proprietatem talis temperamento, qualis prædictorum olerum ſuccus eſt.

40 Si uero idem homo omnes uomit colores, exitiale admodum iam eſt.

Siue de prædictis coloribus, porraceo, liuido, nigro, ſit proditum uerbum, omnes, ſiue etiam
de alijs cum ipſis, quicunque præter naturam habentur colores, utrouis modo exitioſiſſimum
eſt, indicans in corpore multas haberi difficiles affectiones.

41 Oꝯſimam uero abolitionem indicat uomitio liuida, ſi graue olet.

Talis. n. uomitio putredinẽ indicat cũ extinctione, ſi q̃ ſupra diximus, in animum reuocentur.

42 Omnes autem ſubputres ac fœtidi odores, in omnibus uomitionibus, mali ſunt.

Conſtat enim, quòd, cuius affectioni permiſceatur putredo, ea ſe ipſa deterior euadat.

DE

A

43 **Screatio in omnibus doloribus, qui ſint circa pulmonẽ & coſtas, cito prompteq; ſcreatur, neceſſe eſt.*

* Quod græce πτυελον. i. ſputum, dicitur, hic uertit, ſcreatio.

Verbum, cito, ſignãt inter initia ęgrotationis: prompte uero, pro eo, qđ eſt facile, ac propenſe, dictum eſt: id uero accidit, cito ac ſine dolore excreantibus. Fieri.n. cito aliquid intelligimus bifariam, tum ut primum tp̃s totius morbi, tum ẽt ut tp̃s adiunctum functioni, ſignificetur. Prompta.n. ſcreationis eductio. i. propenſa ac facilis eſt, quoties nec uehemẽs in thorace dolor ſit (hic .n. interpellat ſiſtitq; in medio, priuſquam abſoluatur, naſcentem adhuc thoracis functionem) nec uires imbecillæ ſint, hæ.n. accũbunt in media functione, ita vt inchoatũ, abſolutumq; offm̃ reſtet. Quin ẽt ipſa ſcreatio, ſi uehementer fuerit uiſcoſa, oblita tenacius membris, excurrẽsque, ſæpenumero ſubſiſtit, fiſtulis agglutinata pulmonis: quo, ſi fuerit admodum craſſa, difficulter excurrit, ac longiore tp̃is tractu male affici cogit, atq; ẽt ſtipatur in quibuſdam itineribus anguſtis, & ob eã rẽ non nullis ſtrangulari contingit. Et ſanè ea ipſa materia, ſi admodum tenuis eſt, ita ut aquoſa ſit, uix ſcreat, ut q̃ circiter ſpiritui circumfluat: †hæc.n. prima cauſa uacuationis eſt, quã ẽt continuam noĩant. Duplex.n. prima cã eſt (quemadmodum dictum eſt, dum ageretur de

†*Hic ſermo uidetur referri debere ad ſpiritum, ut ſic uertatur. hic enim prima cã &c.*

B cauſis) cum materiæ uitium: tum ẽt id, quod initiũ hẽat motionis. Ita q̃ motionis initium ex facultate mouẽte thoracẽ tuſſientibus eſt: id.n. ĩ libris de cauſis accidentiũ definitũ iã eſt. Violẽta uero contractio eius facit, ut ſpiritus ferat̃ foras uehementer: huius uero uehementia refert ſecum materiã conditam in fiſtulis pulmonis, q̃ quidem aſperæ arteriæ ſunt. Quoties ergo thorax ualide ſuo fungat̃ officio, & humor in fiſtulis pulmonis conditus, modice craſſus ſit, facile ſcreatur: ſi uero neutrũ exiſtat, difficile, ægreque. Quòd ſi ex p̃dictis cauſis altera ſit, altera deſit, uacuatio inter optimã ac deterrimã media accidet: &, ut in totum dicat̃, put magis ac minus cauſæ intẽdunt̃ aut exoluunt̃, eorum q̃dã facilius, quidam difficilius, expuunt. Quid igitur ſit prompte excreare, perſpicue pariter ac uere perpenſum (ut mihi vr̃) iam eſt. Si igitur id uerum eſt, quemadmodum eſt, uerum quoq; erit &, cito, non.n. ipſi tuſſedini adiunctum tp̃s, ſed primum morbi tp̃s ſignãt: de quo ẽt per ſnĩas dixit, ‖ In morbo coſtali, ſi ſcreatio ſtatim inter initia apparet, breuem ægritudinem fore oſtendit. ut, ſi quis de tp̃e functionis intelligat eſſe, cito, dictum (quod quidẽ docui in uerbo prompte contineri) peccabit bifariam: principio, ut tempus ab eo ſit bis inconſiderate proditum: tum autem ut, quod eſt in ſententijs perſcriptum, omittatur, uim alioqui obtinens maximam. Cæterum, ut non ob hæc ſolum, ſed etiam propter ea, quæ ſunt proxime di-

‖ Apho. 12. Ex. ord. 5. a

C cenda, ita intelligi conueniat, dum eam ipſam enarrabimus dictionem, oſtendetur.

44 *Permiſta appareat flaua ſ bilis ſ admodum ſcreationi, oportet.*

Verbum ἰσχυρῶς. i. admodum, de permiſta, non de flaua ſ bile, ſ afferendum eſt, uelut ſi in hunc modum dictum ſit: Appareat flaua ſ bilis ſ permiſta admodum ſcreationi, oportet: uerbum, admodum, id poteſt, quod ualde & maxime, ualet. Itaque paulo ante dixit, vomitio utiliſſima eſt, ſi pituitæ, ac bili permiſta maxime eſt: nunc uero in ſcreatione uoculam, admodum, adiecit. Cæterum, quam rectè enarrauerimus, ſequentem inaudiens dictionem diſcas, licebit.

45 *Si enim multo poſt ab initio doloris ſcreatur flaua, aut rufa, aut multam inferens tuſſim, aut non admodum permiſta, deterior eſt.*

In hac pollicitus ſum dictione oſtendere vtrãſq; enarrationes antea proditas, ueras eſſe: tum uerbi, cito, tum ẽt uerbi, admodum, intellectum; Hippocrates.n. ſe ad contraria conferens, quẽ-

D admodum conſueuit, cito, oppoſuit illud, ſi, n. multo poſt ab initio doloris ſcreatur: Ei uero, qđ eſt admodum permiſta, oppoſuit, non admodum permiſta: Et item ei, quod eſt, prõpte excreatur, illud, multam inferens tuſſim: quoties.n. materia ſine dolore, citoq; vacuatur, tuſſi pauca opus eſt. Antea.n. dictum iam eſt ſalubrius eſſe permiſceri materias, quæ uacuantur, quodammodo inter ſe, nec quicquam excerni exquiſite ſyncerum: & item dictum eſt, ut oporteat cito exiſtere in coſtali ſcreationem, in commentarijs De iudicationibus, atque etiam de ſententiis.

46 *Screatio enim flaua, ſi ſyncera eſt, cum periculo eſt: candida uero, glutinoſa, ac rotunda, inutilis eſt.*

Non aliud nunc dicit, q̃ quod antea dictum iam eſt. Si.n. ſcreatio nequaq̃ permiſta eſt, ſyncera eſt, ac redditur flaua p̃p flauam. ſ. bilem: candida uero, glutinoſa, ac rotunda, p̃p aſſatam pituitam. Sæpe.n. demonſtratum iam eſt, ut decumbentes membris quibuſdam fluxiones, inflammationem, ſacrum ignem, œdema, ſcirrhum, cancrum, cõmittentes, pro diſcrimine exuperantium humorum, mitiores, ac maleficentiores euadant. Sanguineæ.n. ac pituitoſæ modeſtæ habentur: quæ uero flauæ, aut atræ bilis ſunt, difficiles cenſentur. Vtraque.n. derodit corpus, idque commune illis eſt, proprium uero utriſque, flauæ quidem bilis, ut acutas accendat febres: atræ uero, ut ſolutu difficilem committat affectionem: ſiquidem humor, qui craſſus, terreuſque eſt, adeo infarcit membra, quibus conditus eſt, ut difficilius excernatur.

47 *Si uero uiridis admodum & ſpumans eſt, mala eſt.*

Sæpenumero dictũ iã eſt, ut chlorõ(id.n.uertimus uiride)de croceo ſeu pallido dicere ſolitũ E
ſit,& itẽ de eo,qđ à nõ nullis uocaẽ rubiginoſum.Cæterũ,ꝙ utrũuis horum,ſi ſumme fuerit tale,
difficile ſit, nõ inſuper neceſſe habeo docere, cũ antea de quouis ſyncero humore tradiderim.
Præter.n.ſanguinẽ ꝙuis alius humor, ſi ſyncerus fuerit,prauã indicat affectionẽ,flammido calo
re obtinẽs generationẽ: Flauus in quã,ubi ſeroſus humor ipſe aſſaẽ:quo ꝑmiſto,croceus appa-
ret: rubiginoſus uero, ubi is uehemẽter aſſaẽ: Niger uero,aut quoties is ipſe uehementer aſſatus
eſt, q̃ ſanè deterrima,& quam maxime derodens atra bilis exiſtit:aut ubi craſſus ſanguis ſimili-
ter exiccatus eſt, aut rõne extinctionis,& refrigerationis.Sed hæc ſemper in aĩo ſeruanda ſunt,
atq; exiſtimãdũ ſubinde ea ipſa ꝓcepta de eiſdẽ rebus intelligi oportere. Cæterũ ſpumãs ſcrea-
tio(id.n.in calce dictionis eſt proditũ)ex aerea ac pituitoſa ſuba pariter permiſta eſt:ex his enim
q̃libet ſpuma conſiſtit,in mari qđẽ ex uiolẽto uẽtorũ afflatu,in multas,& exiguas partes attrita
aqua: in ijs uero,q̃ elixanẽ,ꝑ copia caliditatis.At uero cõe in utriſq; cẽſeẽ gigni bullulas multas,
& exiguas:gignunẽ ãt ipſæ ſolutu difficiles potiſſimũ,quoties ambo cõcurrãt,tũ aer turbulentus
ac nebuloſus , tũ ẽt humor quodãmodo craſſus ac glutinoſus: nã tenuis humor,qualis exquiſi-
ta aqua hẽtur, quoties aerẽ cõprehendit mundũ, nõ diutius cõtinet, ſed ſtatim reſciſſis bullulis,
in propriã remeare ſedẽ permittit:& ob eã rẽ ſpuma in mari celeriter ſoluiẽ:Craſſus uero uiſco F
ſusq́; humor, quoties(ut dixi)turbulẽtã ac nebuloſam ſubam intra ſe clauſerit, plurimũ ꝺetinet
ꝑpis, eò ꝙ nec illa ſurſum uerſus feſtinent, quẽadmodũ mũdus aer, & ꝙa ipſe difficulter reſcin-
diẽ. Vt.n.gignunẽ bullulæ ex humida ſuba includẽte intra ſe aerẽ:pari mõ ſoluuntur, ꝓpterea ꝙ
humida ſuba reſcindaẽ.Facile ergo reſcinduntur,quoties ſpũs tenuis ſurſum uerſus feratur:non
reſcinduntur uero, quoties neq; tenuis fuerit,neq; ſurſum uerſus feratur:talis eſt aer nebuloſus,
ut qui nec cõuoletı̃ ſublime, neq; tenuis, ſed perquã humidus ſit, ita ut ferre queat humorẽ ſibi
circũextẽtũ. Ita fit,ut nõ,quoties elixaẽ aqua,ſolutu difficilis bulla generẽ,ſed quoties aut craſ-
ſus, aut opimus humor eſt, ex quo genitus ſpũs flatuoſus uaporoſusq́; eſt, atq; ẽt ſummo tenus
in lebete humor oleaceus pinguis ac uiſcoſus eſt. Ita igiẽ,& in corporibus aĩaliũ ſpuma gignaẽ,
oportet: nõ.n.uehementiores flatuũ, quẽadmodũ in mari ꝓcellas, exiſtimari cõuenit, ſed ignis
calorem conſumentẽ pariter ac ſpiritũ efficientẽ flatuoſum,quod tũ nõ oculis ipſis in multis li-
cet infirmis intueri. Sed hæc in præſenti abunde ſint nobis prodita.Ipſe uero ſeruabis in animo,
quonã mõ gignanẽ ſpumãtes ſiue ſcreationes, ſiue deiectiones, ſiue urinæ: in his.n.interdũ flui-
*Ita legunt anti qui,ut Laurẽtianus:in impreſſis autem legitur πομφόλυξ.i. bulla. *in translatione ueteri:quorum* tat uocata* lãpe ξargumẽto ſplendoris ξne ꝓterea deſideres rurſus de his ipſis aliquid inaudire.

48 *Si autem mata ſyncera fuerit, ut nigra appareat, hæc difficilior, quàm illa, eſt.† Malà etiam ſcreatio,* G *quæ non expurgatur, nec proÿcit ipſam pulmo, ſed ob nimiam plenitudinem ferucit in gutture.*

Antea dictum eſt de omnibus uacuationibus ſynceris uniuerſim, ac de nigris ſeorſum : quòd
ſi nequaquam hærent in memoria,quæ ſupra definita ſunt,rurſus ea ipſa reuolue.Rectius enim
eſt ita efficere,quàm ut eadem de eiſdem rebus ſæpenumero ſcribam.

DE GRAVEDINE ET STERNVTAMENTO

49 *Grauedines autem, & ſternutamenta per omnes morbos, qui in pulmone ſint, præuenire, & ſuper-*
uenire, malo eſt. Sed in alijs morbis exitioſis, ſternutamenta utilia ſunt.

Humorẽ, qui ꝑ nares ſecernitur, tenuẽ & incoctũ noĩare aſſolẽt oẽs ueteres medici κόρυζαν. *in translatione ueteri:quorum † Hæc erãt in cod. græcis. & tamen meminit Gal. in explanatione.*
i.grauedinẽ, quẽadmodũ καταῤῥουν.i.defluxionem,talem,qui ꝑ palatum ſecernitur. Ac miror,
quo nã mõ Hippocrates non defluxionem adiecit grauedini,ſed ſternutamentum.Itaq; grauе-
dines una rõne nocuæ ſunt,ubi talibus ſuperueniunt morbis:defluxiones,duabus. Dictũq; à no-
bis antea ſæpenumero eſt, aliqua praua, quia cauſæ ſunt, malis adnumerari ſignis ex accidenti:
alia ſimpliciter id ipſum tũmmõ, eſſe indicia praua,nullum ipſa cõmittentia malũ,indicantia ue
ro difficilẽ quandã affectionẽ, à qua cõſtiterunt: Porrò alia ab his eſſe utroq; mõ praua,tũ quia
ſigna, tũ ẽt quia cauſæ ſunt:ſigna quidẽ, quoties ex difficilioribus fiãt affectionibus: cauſę uero, H
quoties ipſa rurſus alias cõmittãt prauas affectiones.Itaq; eueniunt defluxiones,& item grauedi
nes in morbis, q̃ ſint in pulmone,quia calidos recipiat cerebrũ uapores.Sed pulmo nõ ab utrif
que,ſed à deſtillatione tũmmõ afficiẽ.Materia.n.quę ꝑ grauedines deferẽ, ꝑ nasũ foras excerniẽ.
Et ob eã rẽ defluxiones deteriores, q̃ grauedines,hñr. Ergo nõ ſatis noui quã ob rẽ eas Hippo-
crates per hunc omiſerit ſermonẽ, niſi aliquis uelit, ut ꝑ grauedines,eas quoq; integri dederit:
ac fortaſſe ab eo, q̃ inter initia librũ trãſcripſit, omiſſæ ſunt:innumera.n.talia ẽt nũc fieri cerni-
mus. Itaq; grauedines ac deſtillationes ſemꝑ nõ bona indicia eſſe cenſendũ eſt,ꝓuenientes qui
dẽ,eò ꝙ malis repleãt humoribus pulmonẽ: ꝓcedẽte uero morbo ſi exiſtunt,quia magnam pul
mõis affectionẽ, & ab ipſa caput eſſe affectũ ſignificẽt. Sternutamẽtũ ſequiẽ grauedines magna
ex ꝑte, ſanè uehemẽter cõcutiẽs thoracẽ, uitiat quoq; aliquo mõ pulmonẽ.At uero ſternuta-
mẽta ꝑ alios morbos nunquã ſimul prehẽdunt, quẽadmodũ nec aliquod aliud accidẽs: proce-
dente uero morbo ſi exiſtant, oſtendunt ſalutem, quanquam exitioſus, quantum in alia agitur
indicia;morbus ſit. Indicauit.n.cõcoctionẽ,ac robur excretoriæ in cerebro facultatis,de qua cũ
in naſum flatuoſi ſpiritus excernantur pariter cum alijs quoq; humoribus, nõ nunquã ſenſibili-
bus, & conſpicuis, quandoque tenuioribus,& ſpectatu difficilibus,ſternutamenta conſiſtunt.

Screatio

A 50 *Screatio autem flaua non multo permista sanguine in pulmonijs, si inter initia excernitur, salutaris admodum est: si septimo die, tardiusve, minus secura est.*

Communis, & hic sermo per oēs inflāmationes, est iam à nobis sæpenumero proditus, vt decumbentis ad sedes inflāmatione laborātes humoris pars tenuior resūdet, quoties cōtinens in flāmationē superficies haudquaquā densa ex natura, quemadmodum exterior cutis, existat, & ob eā rem, siue in meatibus nasi, siue in oculis, siue in ore, inflāmatio aliqua sit, humores tenues similes ulcerū ichoribus effluunt. Itidē pulmo laborās inflāmatione excernit humores quosdā ad intimas sui ipsius sedes inanes: q̄, in q̄ asperæ arteriæ sunt: q cū à tussedine sursum ferantur, excreantur, indiciū afferentes cōmittentis pulmoniā fluxionis: illius.n. ceu ferum quoddam hūtur. Itaq; erunt, si biliosa admodū est, flaui tm̄modo: si sanguinea, rubidi: si ex utroq; permista, rubidi pariter ac flaui. Hi igitur humores boni sunt. Paulo uero absistunt ab ijs, per quos sanguinem integrū despuūt: forteq; indiciū terrebit quēpiā, quēadmodū, quoties cōsistente in pulmone ulcere, fatiscit cōceptaculū: etenim tūc sanguinē despuūt. Sed & sanguis in pulmonia eueniens, prsus exiguus, screationi κατὰ διαπόησιν. i. per exilitionem, à medicis nominatę, similis est. id acci
B dens fit, propterea q̄ sanguis conditione tenuis decumbit ad os, cum gingiuæ rariores existant, ita ut ip̄m nequaquam contineant. In faucibus quoq; ob eandem causam talis sanguis serosus q̄nq; excernitur. Nō igit̄ absurdū est, quoties aliquid tale in pulmone generatur: id uero ex conditione sanguinis, atq; ei⁹ copia facile cognoscēs: nā, q ita screat, nequaquā crassus, neq; mult⁹ est. Cęterū nō expectare accidens ad septimū usq; diē oportet, sed potissimū ante primū quaternariū, ut cōcoctus, alteratus sit: si secus, sed oīno ante septimū expectādum est. Si uero talis persistat, qualis ab initio erat, perspicuū est, q̄ plurimū t̄pis processurā significet ægrotationem: nā, ubi nōdū septimo die cōcoqui cœpit, longissimam fore demōstrat integram cōcoctionē. At lōgiore t̄pis serie multa quoq; alia absurda incidere assolent, tum ægroti culpa, & administratoris, tum ēt uitio aliorum, quæ inopinata forinsecus accidunt, nec nō interdum medici, commisso. Quòd si nihil ex his accidat, periculum, anteq̄ concoquatur morbus, exolutionis virium imminet: & ob eam rem minus securum videri dixit pluribus diebus tales permanere screationes.

51 *Omnes autem screationes malæ sunt, quæ non sedant dolorem: peßimæ autem nigræ, ut descriptum est: quæ uero sedant dolorem, omnibus meliores sunt.*

C Cōis hic quoq; sermo est in oībus, q̄ ex corpore excernunt̄: de quibus alijs libris, atq; etiā in sentētijs dixit, q̄ facilitatē potissimū spectari cōueniat. Sępe.n. ualuit natura prauā uincens affectionē, expurgare corpus: & in hic terrentur multi aspiciētes uitiū eorū, q̄ excernuntur, nequaq̄ cognoscentes, utrū id accidentis fiat rōne, an quia natura prauā materiā foras expellat. Itaq; p Sententias tm̄modo ‖ facilitatis scripsit appellationē: hoc loco doloris indicauit sedationē, ob quā cōmendat screationes, q̄ dolorē sedant. Paulo post oīa deinceps indicia docebit in melius proficientiū ęgrotationū: q̄, inquā, nomine facilitatis cōplexus est: quin ēt postea præcepit indiciorū ab ipso dictorū exquisite perpendi uires, ut ea inter se cōferēdo, possis ex magnitudine in deterius aut melius totius* corporis scrutari momentū, quēadmodū p̄ senti ipse oratione effecit. Si.n.à screationib⁹ nequaq̄ desinit dolor, indiciū bonū nō est: non t̄ sufficiet tibi id vnū cognoscere ad exquisitā futuræ sortis p̄ sensionē, sed cōsiderari conueniet, & alia accidentia: id.n. demonstrauit, nigrarū mentionē habens screationum. Igitur, cū indiciū cōe sit non desinere dolorē, si crocea fuerit screatio aut rubra, minori cum periculo est: si nigra, exitiosissima est. Quocirca cuncta considerans, non solū p̄dicta, summā unā exquisitæ colliges præsensionis: ac ipse Hippocrates deinceps oīa indicia tum bona, tum etiā mala percēsuit, prædictis in animum reuocatis.

1. Apho. 2. Ext. ord. 3. b

* *Al. ex antiqs, νοσήματος id est morbi, & etiam uetus translatio.*

D

DE PVRVLENTIS

52 *Quicunque autem dolores ex his sedibus non desinunt, neque screationum purgationibus, neque uentris subductionibus, neque uenæ incisionibus, ac medicamentis, & uictus rationibus, in suppurationem uerti sciendum est.*

Quicunq; dolores circa thoracis ac pulmonis sedes nō desinūt adhibitis subsidijs, idq; malū tm̄modo habent, nec ullū aliud exitiosum indicium adest, eos suppuraturos expectabis. Hi nanque quodammodo medij sunt inter eos, qui soluantur celeriter, & eos, qui insanabiles existant.

53 *Quæcunque autem suppurantur, dum screatio biliosa est, exitiosa admodum sunt, siue uicissim bilis ac pus, siue simul excernantur.*

Eorū, quæ in partibus corporis perspicuis suppurantur, si talia in parte pus habeant, in parte reliquam materiā, nullū curatu facile est. Si uero ultra, q̄ nōdū habeāt pus, adhuc, & maleficum quoddā illis adfuerit īdiciū, multo magis praua sunt. Sed ex his multo magis praua esse cēsenda sunt ea, quæ præcipuis sedibus fiunt: indicatur enim humor quidā ferociſſimus, quā do quidē demonstrante natura, quonam modo p̄parata sit ad concoquendum, nihil prorsus illi concessit.

54 Potißimũ uero, quoties ſuppuratio excerni ab eiuſmodi ſcreatione ſeptima die ægrotationis incepit. E

Id quoq; cõe eſt oĩum ꝑ dies decretorios ſecretionũ. Decretorius.n.ad*iudicationis firmitatem cõducit: utrum uero bonum, an malũ ſit, alijs cognoſcitur ſignis. Si.n.ſudor fiat ſeptimo die, ſiue deiectio alui, ſiue ſanguinis fluor, meliorem ſi reddiderit ægrũ, indiciũ bonũ: ſi deteriorem, malum eſt: & alterutrum fidum eſſe oſtenditur, nõ quemadmodũ ſi alio die exiſtat. Sed de his, in libris De diebus decretorijs, atque etiam De iudicationibus fuſius definitum iam à me eſt: in quibus oportet antea exerceri eum, cui libeat dicta Hippocratis exquiſita conſequi ratione.

55 Screantem uero talia, mori quartodecimo die ſperari poteſt, niſi bonum aliquod illi acciderit.

Horum veritatem re ipſa didiciſti, me prædicentem experti: quocirca aĩa duertere uos oportet ea, q̃ Hippocrates dicit, nõ talia exiſtimantes poteſtate hẽri, qualia à multis medicis ſcripta iã ſunt, q̃ ppe q̃ literis tenus, & uerbis ueriſimilia ſint, ſed ęgrotationũ operibus expoſa. Etenim intẽtionẽ ab eo ꝓdita, q̃ media aliorũ oĩum bonorũ malorũq; eſt, cõſiderãdo, poteris ꝑdicere diẽ, quo moriturus aliquis eſt. Subijciamus.n.ægrũ ſcreare purulẽtũ ſeptima die, nõ tñ ſolũ, neque ꝑ totũ diẽ, ſed aut cũ eo bilioſum aliq̃d, aut illud tñmodo ſine materia purulẽta: atq; in eo eſſe alia oĩa media ab ætate, natura, tꝑe, terra, ac propria facultate, ita ut nec facultas vehemen F tiſſima, neq; debiliſſima habeatur: itidẽ & tẽperamentũ ęgri nec optime cõſtãs, neq; deterrime: pari mõ tꝑs, terrã, cõditionẽ, ætatẽ ægri inter optimã ac deterrimã eſſe ſubijciamus: ſimili rõne in unoquoq; ſignorũ genere, q̃ media ſunt, ægro ineſſe ſubijciantur: hunc ſperabis quartodecimo die moriturũ, ita vt hic medius mortis terminus cenſeat. Accedentibus uero bonis indicijs, plus tꝑis ꝓceſſurum mortis aduentũ: malis uero, citius, quã quartodecimo die, moriturum. At vero, q̃ nã ſint bona aut mala indicia, perſecutus ipſe deinceps, q̃dã nominatim expoſuit, q̃dã breui ſumma perſtrinxit. Cæterũ ipſe nequaq̃ hæc ſimpliciter accipies, perinde, ut ſi cũcta æqualia habeãtur, ſed in aĩo retinens ea, quæ Hippocrates ſcripſit, quæ q̃; ipſi adiecimus, numerũ ipsũ cõ ſiderabis ac ptãtẽ, dũ ipſe ait, Salutaris admodũ eſt, & exitioſus admodũ eſt. primariæ id ptãtis alterũ in bonis, alterũ in malis, inſtituẽs: Itidẽ dum ait, ꝓximã fore mortẽ: aut ubi exitioſiſſimum dixit, nõ ſimpliciter exitioſum. Quin ẽt de ſignis ſalutaribus, quoties dicit. Magnam vim obtinet ad ſalutẽ. & rurſus, ſecuritatẽ. n. indicat, ac morbũ fore breuẽ. uel aliquid tale adiecit. Alia vero ſimpliciter exitioſa, aut rurſus ſimpliciter ſalutaria, medij ordinis ambo pro natura ꝓpria ſunt. Porrò ꝑter hæc ambo, quęcunq; dixit cõparatiue, aut exitioſiora, aut ſalubriora, aut adiecit magis ac min⁹. Si q̃d. n. primi ordinis malũ acceſſit indiciũ quinto, aut ſeptimo die ꝑdictis exitioſis G ſcreationibus, æger ad undecimũ diẽ nequaquã deueniet, magisq̃; ſi plura talia, non unũ tñmodo exiſtat. Pari ratione, ſi quod admodũ ſalutare exiſtat, ad tertiã uſq; ſeptimanam extendetur morb⁹. Permiſtis uero inter ſe exitioſis ac ſalutaribus ſignis, aut his magis in utroq; genere, minus illis, aut quouis alio mõ: ex pluribus in quã, ac fortiſſimis bonis ſignis ſperari põt ægrũ plus tꝑis, duraturum, ex contrarijs vero minus: Nec ſecus, ſi quis ſenex, aut debilis viribus, aut in tempore, terra, conditione praua, ac male temperata, ægrotet, acceleraturum mortis aduentum expectari oportet: maximam rurſus uim habere exiſtimare ductam à uiribus intentionem.

56 Bona uero hæc ſunt, facile morbum ferre, bene ſpirare, dolore uindicatum eſſe, ſputum facile extuſſire, corpus æqualiter calidum uideri ac molle, ſiti non detineri: urinas, deiectiones, ſomnos, ſudores, ſingula intelligere bona, uti perſcriptum eſt, ſuccedere. ita enim omnibus his euenientibus, homo haud ſanè morietur. Quòd ſi ex ijs alia ſuperuenerunt, alia non, utique non ultra quartumdecimum diem uiuens ægrotus perierit. At horum contraria, difficulter tolerare morbum, ſpirationem magnam eſſe ac crebram, dolorem non ſedari, ſputum uix extuſſire, ſiti admodum conflictari, corpus ab igne inæqualiter haberi, uentrem & coſtas calidas ualde eſſe, frontem autem, & manus ac pedes algidos: urinas, deiectiones, ſomnos, ſudores, mala ſic, uti deſcriptum eſt, noſſe ſingula: Nam, ſi horum quodpiam ſputo ſuperueniat, prius ſanè, quam diem quartumdecimum attigerit homo, decedet, uel nono, uel undecimo. Ita nimirum coniectari oportet, utpote hoc ſputo facile exitium portendente, nec in quartumdecimum diem deducente. Porro euenientia bona ac mala expendentem, ex his præcidere, antefarique oportet: ita enim fiet, ut ueritatem quis maxime conſequatur. H

Hoc loco recenſere tũ bona, tũ ẽt mala indicia, incipit, de quibus antea definitum iã eſt: & ob eã rem omittens ea, q̃ ſunt deinceps prodita, aggrediar. Si cui.n.conuale ſcendum eſt, oĩa bona indicia adſint, neceſſe eſt: ſi moriẽdũ, uel unũ adſit malũ, ſufficiet: tñmodo.n.indicatur citiuſque, & ſerius moriturum ægrum, propterea quòd plura pauciora ue, bona aut mala, indicia exiſtãt.

57 Aliæ uero ſuppurationes rumpuntur, plurimæ uigeſimo die, aliæ trigeſimo, aliæ quadrageſimo, aliæ ad ſexageſimum diem deueniunt.

Obſcurũ eſt, quas alias dicat ſuppurationes. Fieri.n.põt, ut de ſuppurationibus, q̃ in alijs ſint partibus, ſermonem faciat, omittendo thoracem ac pulmonem, de quibus hactenus perpensũ eſt: fieri etiam poteſt, ut de ijs agat ſuppurationibus, quæ in ijſdem ſint opificijs, ſed quę non ſimiles ſint prædictis: contingit quoque, ut de utriſque etiam agat. Sed, quia, quæ non ſimiles ſint

prædictis

A ꝑdictis, dixi, id enarrare oportet. Dico.n. non de oĩbus ſuppurationibus eũ, ſed de ijs (vt ipſe dixit) q̃ habeãt ꝓmiſtã bilẽ, hactenus feciſſe doctrinã: nec de his oĩbus, ſed q̃cũq; ſeptimo die ruptæ ſunt: id uero rarũ eſt, plerũq; n. vigeſimo rũpunt: quædã diutius immorantur, de quibus nũc agit. Cæterũ dr̃iæ oĩum cões hñtur, ob quas ſpatio tꝑis euariant inter ſe, ex affecta ſede, & exuberãte humore. Sedes.n. calidiores ac molliores citius ſuppurant: frigidiores vero ac duriores, tardius. Itidẽ ex humoribus, calidiores citius: frigidiores tardius. Hæ quidem ſm rei ſubam differentiæ ſunt. Porrò accedũt extrin ſecus eæ, q̃ ab ætate ducuntur, natura, tꝑe, terra, conditione, ac uiribus ægri. In oĩb⁹ his, calidi humores citius: frigidi tardius, ſuppurãt. Hęc igr̃ uniuerſim ſcire de oĩb⁹ ſuppurõnib⁹ bñ eſt: ſed mihi vr̃ nũc quoq; docere de ijs, q̃ ĩ thorace ac pulmone ſint.

58 Conſiderari autem oportet ſuppurationis initium fore, colligentes à die, quo primum homo febricitauit, aut quo rigor eum prehendit: & ſi dixerit pro dolore ſibi ineſſe pondus in loco, quo dolore afficiebatur: hæc enim fiunt inter initia ſuppurationum. Ex hoc igitur tempore expectare ſuppurationum fore eruptionem ad prædicta tempora oportet.

Cõfeſſum id unũ eſt oĩbus ferè medicis: cũ ẽt ꝑſpicue cõſtet, ut quoties ĩflãmationes, q̃ ſunt
B in partibus ꝑcipuis, haudquaq̃ diſcutiant adhibitis ſubſidijs, ſed ſuppurẽt, rigor tũc fiat, ac poſt ipm febris. Etenim ſermonibus de rigore ꝓpenſum iã eſt, q̃ puris acrimonia generati mordẽs ac derodẽs adiuncta corpora, rigorẽ cõmittat ꝓinde, quaſi medicamẽta acriora: qb⁹ adhibitis interdũ malignis ulceribus, aut cuidã affectioni putredinoſæ, rigere & febricitare contigit. At uero febris talẽ inſequit rigorẽ. Sanè & Hippocrates alterutrũ cõmemorauit, ac febrẽ prius, dicẽs, à die, quo primũ homo febricitauit, nõ illũ declarãs diẽ, q̃ toti⁹ ægrotationis extitit primus, ſed quo rigor unà cũ febre, uehemẽtiore. ſ. admodũ, q̃ anterior exiſtẽte, coincidit. Quin ẽt ponderis euenit ſenſus tũc ægrotis, cũ humor in multas, & exiguas partes diſperſus, in partib⁹ inflãmatione laborantibus poſt mutationẽ in pus colligãt ad aliquã ſedẽ inanẽ, cõtinuã omni parti, q̃ inflãmatione laboret. Igitur ex hoc, inquit, tꝑe, quo primũ extiterunt, expectare oportet & vigeſimo die, & trigeſimo, & quadrageſimo, & ſexageſimo, rumpi ſuppurationes. Quæ uero dixit indicia, tria numero ſunt, pondus, rigor, febris, quæ multo, quam anterior, vehemẽtius affligat.

59 Si uero ſuppuratio in altero latere tantummodo fuerit, uertere, atq; ediſcere conuenit in his, utrum in altero habeat latere dolorem, & utrum calidius, quàm alterum ſit. Atque eo in incolume latus cubante, requirere oportet, num aliquod deſuper onus illi pendere uideatur. Si enim id fuerit: ſuppuratio in altero latere eſt, utrouis onus exiſtat.

Cõſtat ex diſſectionibus, q̃ mẽbranę thoracẽ ĩterſepiant, à pectore ꝓuadẽtes uſq; ad ſpinã, ita ut duo caua ipſæ cõficiãt. Quocirca nullã ineunt ſocietatem, q̃ exiſtunt in altera parte ſuppurationes, cũ ijs, q̃ in altera ſunt, quẽadmodũ in illis, q̃ intra peritonæum cõſiſtunt: In illo.n. circiter oĩbus inteſtinis circũfluit pus: In hac uero neq; materia dextræ partis thoracis tranſmeare in ſiniſtrã: neq; è cõtrario, q̃ in ſiniſtra eſt, trãſmeare in dextrã põt. Ob eã igit rẽ cenſet ediſcendũ eſſe, nũ æger in utraq; parte habeat pus, an in altera duntaxat. In pulmonijs.n. quoties in ſuppurõnẽ uertũt, ĩ utraq; poti⁹, q̃ in altera, colligit pus: ꝓ coſtales vero ĩ altera poti⁹, q̃ ĩ vtraque. Cęterũ ꝑs affecta cognoſcit ex dr̃ia caloris, calidior.n. affecta pars ẽ: & q̃a cubãs ægri ĩ lat⁹ oppoſitũ, on⁹ ſublimiori ĩſidẽs parti ꝓſentiſcit: cõſtat.n. q̃ pus hoc collectũ loco, oneris sẽsũ importet.

QVIBVS SIGNIS COGNOSCANTVR PVRVLENTI

60 Omnes autem purulentos agnoſci his indicijs conuenit. Principio ſi febris non dimittit, ſed interdiu tenuior, noctu uehementior eſt: ſi ſudores multi ſuperueniunt, ac tuſſiendi cupiditas eſt, nec quicquam tamen dignum commentatione expuunt: ſi oculi caui redduntur, maxillæ uero ruborem trahunt, & ungues
D *manuum curuantur, digiti uero potiſſimum ſummi caleſcunt, atque in pedibus tumores fiunt, neque cibum appetunt, ac puſtulæ circa corpus erumpunt.*

Quicũq; pus obtinẽt intus in corpore uniuerſum, ſiue cõtẽtũ ante in parte inflãmatione affecta, ſiue ẽt poſt eruptionẽ, noĩes tales ἐμπύους. i. purulẽtos, ſeu ſuppuratos, licebit: Sed medici aſ ſolẽt ſolos, aut potiſſimũ eos, qui in thorace, ac pulmone talẽ habeãt affectionẽ, ἐμπύους. i. purulẽtos noĩare. Id uero pus poſt eruptionẽ inter thoracẽ pulmonẽq; cõtinet: &, niſi cito excreetur tabidi intereunt, febricitantes tenuiter q̃dẽ, at calore iugiter quodãmodo in noctẽ creſcẽte: Id que accidit oĩb⁹ febricitantibus hectica febre, nõ rõne affectiõis nocte augẽte illis febrẽ, ſed ex quodã accidẽti q̃d, inq̃, tale exiſtit. Per febres hecticas uocatas, partes ipſæ corporis ſolidiores ignitæ euadunt. Ob id igitur aſſidue febris in ſe ipſa ſimilis manet, calorẽ obtinẽs ꝓinde, ut calx, debilẽ cõtingẽtibus. Itaq; quoties eſitent ac bibãt, ſimile q̃ddã accidit, q̃d in calce euenit aqua ꝑfuſa: quo fit, ut cõtingentes exterius ægrũ, multo calidiorẽ ꝓſentiãt. Ego uero uobis eã rem per ſæpe oſtẽdi in ægris, aliàs alio tꝑe alendo ita febricitantes, ut crederetis id illis ꝓꝓ alimẽtũ euenire, nõ rõe affectionis. Perſpicue.n. apparet* incidere calorem febriculoſũ unà cũ tꝑe alimẽti, ſtatimq; adhibito augeri cibo, & q̃ maxime uehemẽtẽ, ꝓ diductionem illius apparere. Sudores

vero cõtinui ſuperueniũt, ꝑꝑ uiriũ debilitatẽ, eò ꝙ diductũ alimentũ diſcutiatur. Quin ẽt tuſſien- E
di cupiditas. i. voluntatis contentio eſt, nec quicq̃ dignũ cõmẽtatione expuũt: ſi. n. excreaſſent,
nequaq̃ purulenti euaſiſſent. Cęterũ cauſa, ob quã nihil expuũt cõmẽtatione dignũ, triplex eſt,
tũ puris ipſius lẽtor, & craſſitudo, atq; ẽt cõtinẽtis pulmonẽ mẽbranæ cõdẽſitas, tũ ẽt debilitas
in egro facultatis. Sed & oculi (dixit) caui reddunt. Id cõe eſt oĩum longarũ febriũ, ſed potiſſimũ
earũ, q̃ perſpicue exiccẽt. Genæ rubẽt, ꝑꝑ calorẽ in pulmone, & itẽ tuſſedines: hæc. n. ambo ca-
lefaciunt vultũ, & totũ caput, ꝙa ex defluxione in pulmonẽ decũbẽte vapores in ipm redundãt.
At uero vngues curant, ꝙa firmans eos utrinq; caro cõſumit. Itaq; digiti, q̃q̃ refrigeſcẽtes ma-
gna ex parte in morbis diutinis, tñ ꝑ oẽs hecticas febres calidi permanẽt: ſiquidẽ hæ ſolidas po-
tiſſimũ corporis partes occuparunt. Sanè in ſummis ipſis ꝑſpicue calidiores apparẽt, nõ in parti
bus exterioribus, ſed in interioribus, ubi carnulentiores exiſtunt. Cauſa uero perſpicua eſt, ſi in
memoria hærẽt, q̃ ſunt de cibo ingeſto paulo ante perſcripta: vbi. n. humor largior ineſt, dilucidior in his ſedibus calor euadit. Procedente uero tpe, & pedes eorũ intumeſcunt, totius corpo-
ris extinctione inde incipiẽte: ꝙppe ꝙ partes ab origine lõgiſſime abſunt. Tũc iã, & cibum faſti-
diũt. ſ. appetẽdi facultate pariter cũ alijs moriente. Puſtulæ q̃dã erũpũt, derodentibus ichoribus
in corpore collectis: talẽ. n. Hippocrates illorũ eſſe docuit generationem, ſecũdo libro De mor F
2. Epid. ſect. 1. bis vulgarijs, dũ ait, Ichores in cute exiſtunt, ibiq; cõprehenſa calefiunt. Hi. n. ichores in reliquã
cutem, quæcunq; laxior eſt, ſe inſinuantes, in exteriori eius ſuperficie, utpote dẽſiori, ſubſiſtunt:
porrò hanc dirimunt, & ab interna abſiſtere faciunt ſede, atque in ea collecti puſtulas gignunt.

61 Quæcunque ergo ſuppurationes diutius immorantur, hæc habent ſigna, quibus admodum credere conuenit. Quæcunque uero breuiores ſunt, aliquo ex his indicantur ſignis, qualia inter initia exiſtunt, & item, ſi æger difficilius ſpiret.

Recte dicit credendum eſſe diuturniorum indicijs ſuppurationũ: adeo enim valida ſunt po-
teſtate, ut nullam de ſe relinquant ambiguitatem: Breuiores vero cognoſcendas eſſe ex indicijs
antea prædictis: ea vero ſunt rigor, febris, põdus, & ſi quod eorum, quæ dicta ſunt in ſuppuratio
nibus diutinis, iam appareat: & ſi æger difficilius, quàm antea, ſpiret: id uero, accidat, neceſſe eſt
propter anguſtiam pulmonis, quoties pus inanes thoracis prehendat ſedes.

62 Quæ uero citius ac tardius rũpuntur talibus cognoſcãtur ſignis oportet. Si dolor inter initia fiat, & item difficultas ſpirandi, nec nõ tuſſedo, atque etiam ſputatio habens perſeueret, uigeſimo die expectari, aut etiam ante eruptionem oportet. Si uero ſedatior fuerit dolor, & alia omnia fuerint ex ratione, his poſterius expectari oportet eruptionem. Sed accedere neceſſe eſt, & dolorem, & ſpirandi difficultatem, & G ſputationem, ante quàm pus excernatur.

Ex quibus, ut ruptionis periculum immineat ſuppurationis, ex his ipſis indicijs, ut celerius
id accidat, cognoſcas, licebit: ea ſunt dolor, difficultas ſpirandi, tuſſedo, & ſputatio. Si igitur
continenter, & uehementer infeſtent, celerem fore ſignificant eruptionem: ſi uero nec continẽ
ter affligant, nec uehemẽter, diuturniorem. Cęterum neceſſe eſt, cum corpus obuoluens pus de
rodatur ab eius acrimonia, dolorem fieri ob id ipſum: tuſſedinem uero, & ſputationem, quia
ichor iam quidam tenuis obductum penetret corpus: Spirant vero difficulter etiam propter uni
uerſam morbi conditionem, ſed præcipue propter accedentem dolorem.

63 Hi uero potiſſimum ſuperſunt, quos febris eodem dimiſerit die poſt eruptionem: ac cibum citius appetunt: & ſiti liberati ſunt: & uenter exigua ac conſiſtentia deĳcit: & pus, album, leue, concolorq́, eſt, ac uacans pituita, & abſq; labore, ac ualida tuſſi expurgatur. Itaq́, optime quidem ſic ac celerrime iudicantur: ſin minus, qui ad hæc proxime accedũt. Moriuntur uero ĳ, quos febris non deſerit, aut, cum uideatur deſerere, denuo recaleſcẽs innoteſcit, & ſitiũt, nec cibum appetunt, aluus humida eſt, pus uiride, liuidumque ſpuunt, ut pituitoſum ſpumoſumque. Pereũt, ſi hæc adſint omnia. At, quibus alia aduenĳunt, alia non, horum quidam intereunt, quidam in multo tempore incolumes euadunt. Verum ex indicijs omnibus, quæ H in his exiſtunt, de cæteris quoque uniuerſis coniectandum.

Hic ſermo omnis ab hac incipiens dictione, totus perſpicuus eſt, ſi in animo exiſtunt ea, quæ
ſunt antea perſcripta. Omittens igitur eum, ad proxima ueniam.

64 Quibus autem abſceſſus fiunt ex pulmonĳs, aut circa aures, ac ſuppurantur: aut ad inferas ſedes, ac fiſtulantur: ĳ ſuperſunt.

Verbum, fiſtulantur, tantummodo in hac dictione obſcurum eſt, dictum per translationem:
quæ enim proprie fiſtulę nominantur, nempe hæc muſicorum inſtrumenta, oblonga obtinent
caua. Quoties igitur in animalium corporibus ſimiles præter naturam gignuntur, ex eadem ap
pellatione ſignificantur. Itaq; mihi videtur: ꝙ nunc etiam Hippocrates uerbo fiſtulantur, vſus
ſit propter longitudinem excurſionis. Sed uniuerſa ſumma de abſceſſibus eſt, qui pulmonĳs ſu-
peruenĳunt, interdum ad adenas ſub auriculis, interdum ad eas, quæ infra thoracem ſunt, ſedes.

65 Conſideranda uero, & talia ſunt in hunc modum. Si febris detinet, & dolor non deſiit, & ſecretio non excernitur ex ratione: neque bilioſæ fuerint alui deiectiones, neque ſolutiores ac ſyncerioros fiant: nec urina admodum multa, & craſſa, ac multum obtinens ſedimentum: promittitur uero ſalutaris ab omnibus alĳs ſignis ſalutaribus: his tales fore abſceſſus ſperandum eſt.

Abſceſſus

A Abſceſſus ꝑdictos quonã mõ aliqs pñtiat,docet,in gemina diuidẽs oſonẽ: ita vt prima pars eius indicet fore abſceſſum:ſa vero,vtrum ſupra thoracẽ ad adenas ſub auriculis, an infra præ cordia,ſit futurus.Itaq; exordiamur & nos a prima parte, in qua ſumma eſt morbũ eẽ concoctu difficilẽ,nõ tñ exitioſum:nõ.n.ſi concoctu facilis ſit,ꝑ abſceſſum,ſed aut ꝑ excretionem, aut ſen ſim,ſolueẽ cõcoctus:neque,ſi exitioſus exiſtat,aliqs abſceſſus bonꝰ apparebit. Quocirca,mediꝰ inter mitiores ſit,& exitioſos,oportet.Igit̃ Hippocrates merito ex his indicijs q̃dã mala, q̃dam bona,adſcripſit:q̃ particulatim iã ꝓſequor,incipiẽs a primo,de quo ſtatim inter initia dixit ita: Si febris detinet.i.prehẽdit hoĩem,ita vt nunq̃ intermittat:& dolor non deſijt, nã,vbi deſierit, nihil amplius opus eſt abſceſſu ad ſolutionem,eo q morbus placidior habeaẽ:& ſcreatio,dixit, nõ excernaẽ ex rõne,prorſus.n.morbus nõ requiret abſceſſum,quoties ſcreationibus purgetur; tũ deinceps,neq; bilioſæ fuerint alui deiectiones, antea.n.dictũ iã eſt, vt ꝑ morbos bilioſos ab ſceſſus nequaq̃ fiãt:oportet.n.craſſam hr̃i,ac crudã humorũ materiam,ut morbus plus tꝑis edu ret,nec ꝑ excretionẽ,ſed aut ꝑ abſceſsũ,aut ſolã cõcoctionẽ,curetur. Qđ vero hoc ſeq̃tur,q dã ita ſcribũt,neq; ſolutiores,ac ſynceriores fiãt:quẽadmodũ dixit, neq; bilioſæ alui deiectiones, ita,nec ſolutiores,ac ſynceriores fiãt,ſynceriores, ad impermiſtas cuiq̃ humorũ aliorũ referen
B do,ꝑpea,q eæ non hẽant bilioſarũ materiarũ qualitatẽ:nec ſolutiores vero,ad copiã excretionũ,vt,ſi & bilioſæ fuerint,& ſolutiores,ꝑ excretiorẽ potius,q̃ ꝑ abſceſſum,iudicatio quoque futura ſit.Alij a cõtrario ſcribunt dictionẽ ita,neq; bilioſę fuerint alui deiectiones,ſed ſolutiores, ac ſynceriores,ſolutiores hr̃i volentes eas,q̃ modice excernãtur:ſynceriores vero, aquoſas & impermiſtas:ſuperius.n.dictũ eſt,q ſyncerũ de qualitate impermiſta dicatur.Itaq; ꝓnũciãs Hippocrates,inquiunt,bilioſas deiectiones de ſynceris,qđ eſt impermiſtis, ac ueluti ſummis ꝑ unã qualitatẽ,conſtat,q aquoſas dixerit,q̃ incoctæ ſunt,& ob eã rẽ ſpatio tꝑis egent ad concoctionẽ,quo ẽt abſceſſus fiunt: Acuti.n.morbi ꝑ excretionem potius iudicari, diutini per abſceſſum adſolent.Sed,de dr̃ia in ꝑdictis ſcripturis rurſus in maiori ocio conſideres,licebit.Hoc loco totius cõpendium ſermonis perſtringam,vt ex ipſo pateat vtilitas in operibus artis. Itaque inſtituit Hippocrates ſcrutari de morbis eũtibus ad abſceſſum. Hi vero ſint oĩno ex crudis craſſisq̃ humoribus,oportet,non tñ exitioſis:tales.n.ubi diutius immorãtur,cõmittunt abſceſſus,niſi per σύμπεψιν.i.concoctionem(ita.n.noĩare adſolent Hippocratici)eorum ſolutio præueniat.At ue ro indicia concoctionis erunt,ſi vrinæ copia excernatur,q̃ multũ obtineat ſedimentum.Vbi ve ro ſedimentũ multũ eſt,urina quoq; ipſa prorſus craſſior eſt,q̃ ſoleat per naturã.Itaque merito
C duplex ſcriptio ꝑ dictionẽ hr̃,quibuſdã ſcribentibus ita,nec vrina multa,& craſſa, multumque obtinens ſedimentum,alijs vero,nec vrina admodum multa, multumq̃ obtinens ſedimẽtum.

66 Abſceſſus autem fiunt,hi quidem ad infernas regiones, quibus aliquid phlegmatis circa hypochondria adſit:illi vero ad ſupernas,quibus hypochondrium quidem flaccidum,ac doloris expers perſiſtit,difficultas autem ſpirandi aliquo tempore facta,deſierit ſine occaſione alia.

Occaſiones græce προφάσεις cõſueuit Hippocrates noĩare cãs euidẽtes. Quoties igitur ſpirationis repente eueniens difficultas per prædictas affectiones,rurſus derepente deſiſtat: habeatq̃ id,vt & eueniat,& deſinat ſine euidenti cauſa:ſignificat tendere humores ad caput:quẽadmodum ad infernas ſedes,calor quidam euidens in hypochondrijs. Nõ.n.pituitoſum humorẽ exiſtimari conuenit nunc intelligi ab eo per dictionem, in qua ait, quibus aliquid phlegmatis circa hypochondria adſit,nam multo melius eſt intelligere,de calore præter naturã flammido proditũ eſſe phlegma:Is euenit ob ignẽ ſacrũ,aut phlegmonẽ.i.inflãmationẽ proprie noĩatã. Quòd ſi fuerit è cõtrario,vt flaccidũ q̃dẽ & doloris expers ſit hypochõdriũ, humores vero ten dere ſurſũ uerſus ꝑdicta ſpirõis difficultas ĩdicet, abſceſſum erupturũ ſuꝑnis ſedibus expectato.

D
DE ABSCESSIBVS

67 Abſceſſus autem,qui ad crura fiunt in pulmonijs vehementibus,ac periculoſis, omnes utiles ſunt: optimi vero,qui,vbi ſcreatio iam in mutatione eſt,fiunt. Si.n.œdema ac dolor fiat,& ſcreatio pro flaua, purulenta exiſtat,ac foras excernatur,ita ſecuriſſime & homo ſupererit, & item abſceſſus ocyſſime citra dolorem deſiſtet. At,ſi ſcreatio non recte excernatur,nec vrina videatur bonum habere ſedimentum, periculum clauditatis in articulo,vel multi negocij imminet.

In pulmonijs uehementibus,abſceſſus ad crura fieri,ꝓrſus bonũ eſt:ſi q̃dẽ maxime vera ſnĩa Hippocratis eſt,ſcđo libro De morbis vulgarijs perſcripta de bonis abſceſſibus,ut optimi‖ſint, a.Epid.ſect.1.
“ ſi maxime deorſum,& quã longiſſime ab ægrotatione, abſiſtãt: magis uero ſi concoctione pari
“ ter fiãt:Etenim id quoq; cõmẽdauit primo libro De morbis vulgarijs, dicẽs,‖Cõcoctiones cele 1.Epid. com.2.t.
“ rẽ iudicationẽ,ac ſecurã ſanitatẽ ꝓmittunt. at vero cõcoctionẽ indicat ſcreationis mutatio,& 45.3.112.b
itẽ vacuatio innocua,atq; abũdãs:hoc.n.indicauit dicens,ac foras excernatur.At,ſi citra morbi cõcoctionẽ abſceſſus in crura fiant,vindicabitur quidem & hunc in modũ hõ a periculo in pulmonia,ſed articulus ipſe,in quẽ decubuit,difficilius ſanitati reſtituetur, ac forſitã q̃q; æger ex eo claudicabit.Rurſus hoc loco perſcriptum eſt ei non unũ cruditatis indicium, quẽadmodum concoctionis:ſed ſcreationibus adiecit ductã quoq; ab urinis dignotionem. In ipſis tñ maleficis

ſcreatio-

ſcreationibus nō inſup adiecit incoctionē: atqui id oppoſitū cōcoctioni erat, ſed abunde ei fuit E duntaxat non excerni, idoneū id hīi ſignū maleficæ ęgrotationis exiſtimās, vt ſcreari tm̄modo, aut concoqui tm̄mō, neutrū idoneum exiſtat, eo ꝙ ſæpenumero ſatis ſcreat̄, q̄ morbus adhuc incoctus ſit: & itē qñq; concoquit̄ morbus, ſcreatio vero non ſatis excernit̄, interdū præ debilitate mouentis thoracē facultatis, interdum ꝓꝓ craſſitudinē, & lentitiā ſcreationis, qñq; ꝓꝓ amborum concurſum, tum virium debilitatis, tum ēt qualitatis puris. Itaq; neceſſe eſt, & concoctū eſſe morbum, & excerni recte ſcreationem per affectiones, q̄ in ſanitatē ituræ ſint: per affectiones vero contrarias, idoneum ſignum & non ſcreari tm̄modo eſt: ex ſuperabundanti uero in eis ipſis indicium erit malefici morbi, ſi cum eo, ꝙ non recte excreant̄, nec vacuant̄, quæ in thorace ſunt ac pulmone, ēt adſint indicia quædam cruditatis humoris. Conſtat.n. ꝙ difficilior ſit affectio, in qua neq; excreant, & item cruditas permanet: modeſtior vero, per quā cōcoquitur quidem, ſed non abunde excreant, nec integre perpurgantur. Cæterum, ꝙ ‖ abſceſſus maxime in articulos fiat, id quod & in libro De morbis vulgarijs ſcripſit, hoc ēt loco indicauit, obiter dicens, periculum clauditatis in articulo imminet. At vero cauſa talium abſceſſuum amplitudo articulorum eſt, ſuſcipiens decumbentes fluxiones. Ad id quoque conducere quidquam poteſt motio eorum: omnes enim humores ad ſedem commotam, & calefactam facilius permeant. F

1. Epid. com. 2. & 3. 2. 3. 111. c

68 Si autem abſceſſus euaneſcunt, ac retrocedunt, nequaquam egrediente ſcreatione, ac febre detinente, difficilis morbus eſt: periculum enim delirij, mortis ij imminet.

Euaneſcere dicere quendā tumorē p̄ter naturā, non id, quod deſiſtere, indicat: verbum.n. deſiſtere, aliquid gñalius: euaneſcere vero, cito deſiſtere, ac velut derepente, ſigñat. Id igitur accidit interdum ꝓꝓ humoris tenuitatem, & partis laxitatem, & item circunuenientis nos aeris caliditatem, atq; adhibiti medicamenti ptātem, ac uirium ægri firmitatem: ſi.n. oīa p̄dicta concurrant, moles præter naturam cito diſcutietur. Sed magna ex parte talia euaneſcere accidit, tranſmeantibus cōmittentibus ea humoribus, aut in eandē ſedē, vnde cōmota ſunt, q̄d ꝓprie noīat Hippocrates retrocedere: aut ad aliquas alias ſedes in profundo corporis poſitas. Tanq̄ igitur ex cauſis maxime contrarijs moles p̄ter naturam euaneſcant, finem hñt maxime contrarium, ꝙ indicat, aut citiſſimam contriſtantium humorum liberationē, aut deterrimā affectionē, eis in partes p̄cipuas remeantibus. Hæc igitur oīum abſceſſuum cōia cēſentur: Definitio verocōis q̄dem & ipſa euaneſcentium tumorū eſt: conſiderari vero oportet, & alia indicia, potiſſimum, q̄ propria affectarum partium ſint. Hoc aūt loco ſpiritalium opificiorum ꝓpria definitio ab Hippocrate, proxima. ſ. cōibus, ꝓſcripta eſt. Itaq; dixit ita, ſi aūt abſceſſus euaneſcunt, nequaq̄ egrediente ſcreatione, ac febre detinente, difficilis morbus eſt: cōſtat.n. quòd ſeceſſerint in profundum ad ſedes p̄cipuas: ſi.n. diſcuſſi eſſent. non inſuper febricitarent, ac facile ſcrearent. Itaq; veriſimile eſt in pulmonē ijs oēm ſeceſſiſſe fluxionem: & ob eā rē delirare eos rō eſt: ſi quidem id quoq; vnum ex ijs habetur, quæ per tales in pulmone affectiones eueniāt. At vero, ut ſpirantes difficulter, morituri ſint, dicere ſuperſedit, ſciens nos eam rem eſſe ex prædictis intellecturos. G

Infra comm 3. t. 13. & 14.

† *Sententia infraſcripta habetur in cod. græcis impreſſis: quæ licet uera ſit, nullā tamen nec cum ſuperioribus, nec cum inferioribus connexionem habet: nec eius mentionē fecit Galenus ī cōmento, (Qui cunq; vero ex ſuppuratis utūtur, quibus qui dē purum puſ fuerit & albū, & non fœtidū, ij ſeruantur: q̄bus autem ſub eruentū & cœnoſū, ij pereūt)*

69 At purulentorum, qui ex pulmonijs ſunt, ſeniores potius intereunt: per alias vero ſuppurationes iuniores potius moriuntur.

Seniores non ſimpliciter ſenes, ſed in collatione, uel cōparōne, ſeu quouis mō noīare cuiq̄ libeat, vt ad iuuenes, intelligi debet: nā, qui p ætatē abunde iam proceſſerint, ex nullo morbo magis, q̄ iuniores, conualeſcunt. Sed, qui inter hos & ætate uigentes interiacent, utpote ſemicani, crudiq; ſenes noīe, conualeſcere videri licet interdū magis, q̄ q̄ ſint in ætatis vigore. quēadmodum Hippocrates ipſe docuit de ‖ phlegmonoſis affectionibus, q̄ in auribus ſunt, & nunc de purulentis ex pulmonia: in his.n. quia ꝓꝓ excretionem ſanatio eſt, uiribus egens ualidioribus, ob H id potius iuniores, q̄ ſeniores, ſeruantur: in cæteris, iuniores antea moriuntur ex doloribus, ac febribus: id qd ipſe dixit de auribus: febres.n. ac deliria minus illis ſuperueniūt, proindeque aures antea ſuppurantur: iuniores uero (dicit) ante q̄ aures ſuppurentur, multi intereunt, qm̄, ſi effluat pus ex auribus, conualiturum eſſe ægrum ſperari poteſt. Itaque & per alias ſuppurationes, ſub ipſum ſuppurationis tp̄s, iuniores ex magnitudine febrium, ac doloris, morte præoccupantur.

†† DE DOLORE, QTI CIRCA LVMBOS FATIGET.

70 Dolores, qui cum febre fiunt circa lumbos & inferas ſedes, ſi præcordia attigerint, inferas relinquentes ſedes, exitiales admodum ſunt, itaque conſideranda alia ſigna ſunt. Nam, ſi quod & horum prauum extiterit, deſperandus æger eſt. † Si vero aſcendente in præcordia morbo, alia ſigna non prauа extiterint, talem fore purulentum admodum expectabis.

†† Hic in graeis exemplaribus inuenitur alia quaedam ſectio, in qua ſolum ſcripta ſunt haec duo aphoriſmi.

Si p̄cordia attigerint, q̄d de delirio intellexerunt, velut ſi in hunc modū dixiſſet; Dolores, q̄ cū febre fiūt circa lūbos & inferas ſedes, ſi aſcēdētes cōmittāt deliriū, difficiles ſunt. Alij melius, q̄ hi, p̄cordia partē corporis dictā volunt, q̄d ſeptū quoq; tranſuerſum noīatur. Suffragatur veritati orationis illud, quod eſt in calce ſermonis perſcriptum, vbi dixit, hunc fore purulentum

ſperari

A ſperari admodũ põt, vult.n. aſcendente in thoracẽ morbo, è duobus alterum, aut derepẽte interire ægrum: aut, ſi ſecum optime agatur, prorſus fore purulentum. Porrò hæc interſtinguñ alijs indicijs: ſi.n. non praua ſint, purulẽtus euadet: ſi prauum aliqđ apparuerit, ꝓrſus moriturus eſt.

DE INFLAMMATIONE, QVAE IN VESICA FATIGET

17 *Veſicæ duræ, ac dolentes, difficiles omnino & exitiales ſunt. Exitioſiſſimæ vero ſunt, quæcunq; cũ febre continua fiunt. Qui enim ex ipſis veſicis fatigant dolores, interimere hominem ſufficiunt, & alui in talibus nihil niſi durum, ac adneceſſitatem excernunt.*

Sæpenumero dictum mihi eſt, q̃ phlegmones. i. inflammationis vocabulũm Hippocrates de phlogoſi. i. inflãmine, afferat, ſermone indicãs, quam Eraſiſtratus, & poſteriores noſtri ſingulari appellatione phlegmonem: quemadmodum ſane & nunc dixit, ueſicæ duræ ac dolẽtes. At vero, quam ob rem tales dixit eſſe difficiles affectiones, maximeq́; quoties febris adſit acuta, perſpicue ipſe indicauit, magnitudinẽ cauſando dolorum, & deiectionum ſuppreſſionem. Supprimuntur vero ꝓp anguſtiam porrecti inteſtini, atq; veſicæ dolorem: deſinunt.n. ægri tali fungi officio, quoties ſtatim, ſi cœperunt, dolor infeſtet: idq́; cõe oĩum dolorum eſt. At vero dolor af-
B fligit interdum, quia fungentia officio opificia inflammatione laborant: interdum quia ꝓxima ipſis membra afficiuntur. Ita reſpirantes dolore infeſtantur ex inflammatione lienis, aut vẽtriculi, aut iecoris, aut muſculorum, qui in hypochondrijs ſunt: & ob eã ſpirare difficulter coguntur illo gñe ſpirationis difficultatis, quo ſpiratio parua, ac crebra fit. Sed huius ſpirationis difficultatis, atque etiam aliarum cuiuslibet cauſa, libro de ſpirationis difficultate primo, dicta eſt.

72 *Soluit autem vrina purulenta micta, candidum ac læue obtinens ſedimentum.*

Quoties ueſicæ inflammatio concocta ſit, confluunt in ſedem eius interiorem cõcocti humores, ac pariter. ſ. cum urina excernuntur, indicium bonæ concoctionis in ſedimentis habentes.

73 *Si vero neque concedat urina, neque ueſica molleſcat, ac febris continua ſit, primis circuitionibus morbi interire eum, qui dolore afficitur, expectandum eſt.*

Neq; molleſcere veſicã, ac febrẽ continuã eſſe, perſpicuum eſt: urinã vero nequaq̃ concede-
C re, obſcure dictum eſt. Etenim nomen de affectibus & accidentibus ferre aſſolet, quẽadmodum oẽs alij poſterioris æui, concedere inflammationem, molem, duritiem, tentionem, dolorem, dixerunt: non tñ aliquis concedere vrinã dixit. Itaq; forſitã de p̃dictis Hippocrates appellationẽ tranſtulit ad vrinam, vt mutationem eius in melius ita intelligamus. Quod quidem ſi concedatur, vacuationem quoq; ex ſuppreſſione, proditam ab eo inaudiamus, licebit: vt intelligamus ꝓ inflãmationẽ veſicæ, ſupprimi vrinã: id.n. quoq; interdum accidere ſolet, quoties perquam exitioſus morbus eſt, ac rarenter ex eo conualeſcunt. Igitur ad hunc modum legitur in alijs quibuſdam, & item in codicibus Artemidori & Dioſcoridis: in alijs vero dictio ita hẽt, ſi vero nec vlla fuerit vrina, neque dolor concedat, ac talis lectio nullam habet, qõnem, aut ambiguitatẽ.

74 *Hæc formula potiſſimum attingit pueros a ſeptimo ad quartumdecimum annum.*

Propter inopportunos, atq; exuperantes cibos copia plurima colligitur humoris, crudi vocati, in corporibus puerorum. Is igitur per renes expurgatus quotidie, atque etiam per vrinarios meatus in veſicam collectus, interdum calculos in ea gignit: ſæpe etiam inflammationes, quoties veſica ab humoribus talibus ſubinde traijcientibus, vehementer afficiatur.

D GALENI IN PROGNOSTICA HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS TERTIVS

DE EFBRIBVS.

Febres autem iudicantur ijſdem numero diebus, & ex quibus ſuperſunt homines, & ex quibus intereunt.

Duo habetis volumina (uobis enim id dico ſodalibus, quicunq; coegiſtis me, quod nequaquam inſtitueram, ſcribere enarrationes commentariorũ Hippocratis) in quibus omnia præcepta de diebus decretorijs, ac de iudicationibus perpenſa ſunt. Porrò ſcitis, ut eas quoque, non tanquam edendas in vulgus, ſed tanquam uobis tantummodo legendas, ſcripſerim: accidit autem, ut exciderint, & in manibus multorum ſint, quemadmodum & alia multa a nobis perſcripta. Et ob eam rẽ nullum in commentarijs mihi libuit enarrare volumen Hippocratis: quæcunq;. n. arti vtilia ab eo didiciſſe oportuit, ea ſunt in multis a me voluminibus pariter cum proprijs enarrationibus cõ-

prehenſa.

prehenſa. Sed, qm̃ & quædam dictiones obſcurius dictæ prauam nactæ ſunt enarrationem, ita E
vt nullus uobis placeat ex ijs, qui commentationes ſcripſerũt: melius vero, q̃ hi, ſcrutari ſnĩam
Hippocratis viſus ego ſum vobis: idcirco me ſcripta relinquere voluiſtis vobis, quæcunq; fer-
mocinando coram audiuiſtis. At vero id ipm ego quoq; uobis prædixi, vt neceſſe ſit enarratio-
nes fore inæquales, non oĩbus æqualiter dictionibus enarratis, ſed integrius illis, quarum nuſ-
quam in cõmentarijs meis habui mentionẽ: ſummatim vero ijs, de quibus in eis iã cumulatiſſi-
me docui, ne ſæpenumero eaſdem res ſcribere cogamur. Ergo quia oẽm de dieb⁹ decretorijs
ſermonem, pariter ac de iudicationibus, in duobus perſecutus ſum tractatibus, hoc loco ſum-
mas rerum duntaxat earum, quæ ibi proditæ ſunt, in aĩum reuocabo, petito inde initio. Iudica-
tio.n. per morbos de foro translatitia appellatione dicta eſt, ſignans p̃cipitem in morbo muta-
tionẽ, quæ quadrifariam exiſtit: aut.n. ſtatim uindicantur a morbis, aut magnã obtinent in me-
lius mutationem, aut ſtatim moriuntur, aut multo deteriores euadunt. Itaq; duas primas indi-
cationes, ſimpliciter noĩant iudicationes: proximas duas magna ex parte cum adiectione ma-
lam iudicationem, aut paruam iudicationem, aut aliquid tale, verbo iudicationis adijcientes,
qñq; vero, & ſine adiectione ſimpliciter. Didiciſtis præterea, vt oĩs iudicatio cum quadam eui-
denti fiat vacuatione, aut abſceſſu; raro.n. pueruli tm̃modo per ſomnum altiorem, ac longiorẽ F
celeres in melius fecerũt mutationes: quas nõ nulli volunt ẽt noĩari iudicationes, alij nequaquã
comprobant. At vero dies noĩant Decretorios, in quibus tales firmæ pariter ac plurimæ fiũt
mutationes: per alios dies, neq; firmas cernimus, neq; multas fieri iudicationes. Cæterũ cogno
uit non primus ſolum, ſed ẽt maxime, admirandus Hippocrates decretoriorum dierum naturã:
atq; ẽt indicauit cãm generationis eorum, quã nos quoq; tractatu De diebus decretoriis docui
mus, validiorem indicantes eſſe circuitionem decretoriorum dierum, ſeptenarium: ſecundam
vero ptãte, quaternarium, eo, q ſeptenarius bipartito ſecetur: denunciari aũt futurã iudicatio-
nem in ſeptenarijs circuitionibus à quaternarijs: Quartum.n. diem ſeptimi, vndecimum vero
3. Apho. 24. Ex. ord. 15. g quartidecimi indicem eſſe: quos Hippocrates ‖ indices, & cõtemplabiles noĩat. Sanè tali mõ nu
merari vult ſeptenarios: Duos deinceps primos per diſiũctionẽ, ſequentẽ vero tertiũ per copu
lationẽ. Itaq; diſiunctio eſt, quoties in alium diem deſinente primo ſeptenario, mox ſequẽs ab
altero incipit: copulatio vero, quoties unus dies vtriſq; ſeptenarijs cõis eſt, deſinente in eũ pri-
mo ſeptenario, ꝓximo uero ab eo ipſo incipiente: & ob eam rẽ uigeſimum diẽ, tertii ſeptenarii
nouiſſimũ eſſe perhibuit: q ſi hic quoq; ex diſiunctione numeratus eſſet, primũ & vigeſimum,
non vigeſimum, validiorem eſſe oportebat. Sed conſtat, q nõ ita eueniat: vigeſimus.n. & ſæpe G
numero & valde iudicationem efficere cernit. Igitur, cum tres ſeptenarii viginti impleant dies,
tum aũt quartus ſeptenarius à primo, & vigeſimo inchoetur, ex ſeptenarijs deinceps tribus ui-
Infra t. 3. & 5. Et 1. Epid. com. 3. t. 14. 3. 120. d ginti implentibus dies merito Hippocrates ‖ quadrageſimum diẽ, non quadrageſimũ ſecundũ,
decretorium eſſe dixit: itidem, & ſexageſimum, & octogeſimum, non ſexageſimum tertium, ne-
que octogeſimum quartũ. Hæc igitur circuitionum per ſeptenarios digeſtio eſt. Numeratio ve-
ro per quaternarios huic ſubſequens eſt. Diducto.n. quouis ſeptenario in duos in ea quaterna-
rios, quartus ab initio morbi dies, finis erit primi quaternarii, initium verum ſecundi: tum autẽ
quaternarius deinceps tertius ab octauo inchoabitur die, quia ſecundus ſeptenarius ab eo ipſo
incipit: ita fit, vt vndecimus dies, finis ſit tertij quaternarii, initiũ vero quarti. Porrò quint⁹ qua-
ternarius a quartodecimo inchoabit die, eo q & tertius ſeptenarius: igitur ad ſeptimũdecimũ
finis eius perueniet: qui rurſus duobus quaternarijs, quinto ac ſexto, cõis eſt, in quos tertius ſe-
ptenarius diductus eſt. Itaq; vigeſimus dies ægrotationis, finis trium ſeptenariorum, & quater-
nariorũ ſex, hĩ. Hi igit per circuitionẽ decretorii ſunt. Intercidunt vero ẽt alii per morbos acu-
tos, qui quãobrẽ intercidant, libro De diebus decretoriis ꝓpenſum eſt. Ii ſunt tertius, quintus,
ac nonus. Intercidit qñq; & ſextus, qui male iudicat, ꝓpea q cum accidẽtibus difficilioribus in- H
terdum faciat iudicationem, atq; ad hypericriſin noĩatam, hoc eſt acerbiorẽ iudicationem, exci-
dat: & vero ẽt, q non integre diſcutiat morbũ, ſed imperfecte: &, ſi qñ integre diſcutiat, prorſus
efficiat recidiuam. Hæc & alia multa ſunt à nobis tractatu De diebus decretoriis prodita: quæ
oĩa ferè Hippocrates ſcripſit, alia aliis voluminibus, ſed à me ſunt uno tractatu cõprehenſa, cui
titulus De diebus decretoriis eſt, ſimul definitis iis, q̃ minus definita erant, atq; ẽt integre expla-
natis iis, q̃ ab Hippocrate videbantur minus integre prodita. Cui igit libeat exquiſita rõne præ
ſentire futura, reuoluendæ ſunt duæ cõmentationes illæ, è quibus altera de diebus decretoriis:
altera de iudicationib⁹ eſt. Nũc vero inſtituimus dũtaxat enarrare dictionẽ Hippocratis in ꝓ-
poſito libro: Ex quibus ſuperſunt homines, & ex quibus intereunt. Verbum, ex q̃bus, aut iudica-
tionibus, aut diebus, dicit: ſed rectius eſt nõ, diebus, intelligere, ſed iudicationib⁹. Si.n. & q̃ ma-
xime põtuerbum, ex quibus, & de diebus dici, tñ primaria ratione in iudicationibus, & ob il-
lis ẽt in diebus exiſtit. Cæterum ex his ſupereſſe hominem, aut interire, indicat appellari ab eo
iudicationem in quauis celeri conuerſione, non ſolum ea, quæ ad ſalutem exiſtit.

2 *Simpliciſſimæ enim febres, ac ſignis firmatæ ſecuriſſimis, quarto die, aut citius deſinunt: maleficen-
tiſſimæ vero, ac ſignis affligentes difficillimis, quarto die, aut citius interimunt.*

Sim-

A Simplices dñr hoïes(hoc eſt ἐυήθεις)& malefici q̃ ſint in quadã ſimulatione,quẽadmodũ,& Simia callias.i.formoſa: Dñr ẽt,& ij,qui ſint probis imbuti moribus. Sed.n.primi frequens uſus « apud authores græcos,ſecundi vero rarior eſt.Itaq; dñt interdũ & ita,nõ ſolũ ſimplicẽ, ſed etiã « ſimplicitatẽ, de affectione bonis morib⁹ p̃dita.Dinarch⁹ igit in Daonẽ ita dixit:Gubernãs ado « leſcẽtius rem ſuã Cephalion,& natura ꝓbus erat ac ſimplex.Demoſthenes aduerſus Aeſchi- « nem cum iudicibus diſputans ait,nunc vero ob veſtram ſimplicitatem,& indulgentiam pœnas « dat,& hæc quoties libet.Plato libro De republica tertio:Igitur rectus ſermo cõuenientia, hone « ſtas, cõcinnitas, ac ſimplicitas comitatur. nõ inſcitiã intelligens vocatã ſimplicitatẽ, ſed re ue- « ra rectum,ac bonis moribus paratũ intellectum.Itidem in Euthydemo ſimplicẽ dixit eum, qui ſimplices habeat mores,& honeſtos:Et,ut demiratus eſt,hic eſt adoleſcẽs,ac ſimplex.Sed hæ, abunde ſint exempli gr̃a prodita ad cognoſcendam authorum græcorum conſuetudinẽ in ver bo ſimplicitatis ac ſimplicis,ſecundum duas ſignificationes factam. Nunc Hippocrates in alte ra earum,febres dixit ſimpliciſſimas,tanq̃ dixerit placidiſſimas,ac mitiſſimas,haudquaquã ma leficas:& quoties ſecuritatis indicia extiterunt,vltra primũ quaternariũ nequaquã procedent, ſed aut quarto die,aut citius,deſinent.Pari modo maleficæ quoq; febres,& cum indicijs exitio-
B ſis factæ,quarto die,aut citius.Itaq; conſtat,ꝙ & tertium diem adnumeret decretorijs, dum ait, quarto die,aut citius,deſinũt. Itidẽ libro De vulgarijs morbis primo voluit, primum inter dies decretoriõs ſcribens‖tertium.At vero ſecuriſſima dicit indicia ea,q̃ particulatim ab eo magno 3.Epid. com.3.t. pere commendantur:quorum & nominatim paulo poſt habet gratia exempli mentionem. 14.3.120.d

3 Itaq;primus impetus hunc in modum finitur:ſecundus vero ad ſeptimum producitur:tertius ad vn decimum:quartus ad quartumdecimum:quintus ad decimum ſeptimum:ſextus ad vigeſimum. Hi ergo ex morbis acutiſsimis per quatuor ad viginti ex additione terminantur.

Sæpenumero offendes ab authorib⁹ græcis ꝓditũ impetũ(græce ἔφοδον)hoſtiũ aut latronũ: ex quo nũc Hippocrates ſic trãſtulit appellationẽ ad circuitionẽ decretoriorũ dierũ.Cæterũ,q̃ ſunt deinceps ſcripta,per ſe patẽt,potiſſimũ quibus in aïo hærent ea,quæ paulo ante docuimus.

DE CIRCuitionib.MORBorum.& QVO PACTO *non* INTEgris NVMerentur DIEbus.

4 Fieri vero non poteſt,vt horum vllum integris diebus eximie numeretur:non enim annus,ac mẽſes integris numerari diebus natura apti ſunt.

C Cum tres in diem vigeſimum ſeptenarios adduxiſſet,ob id ait,Nõ poſſunt talia diebus integris numerari,neq;.n.annũ,neq; mẽſes integris numerari diebus.& vere ſanè talia dixit:annus .n.nõ trecentorũ,& ſexagintaquinq; dierũ tm̃mõ eſt,ſed ẽt quartæ partis diei, & itẽ ad hæc partis cuiuſdã propè quodãmõ cẽteſimæ.Vnuſquiſq; uero menſis minor eſt triginta diebus,maior uero nouẽ,& viginti. Noïatusq; eſt ab antiquis græcis μὴν.i.menſis, ut ẽt nunc in multis ciuitatib⁹,tp̃s inter duas Lunæ ac Solis coitiones intercidẽs. Et,cui libeat tp̃s id exquiſite ediſcere ſimul cum idoneis demõſtrationibus,quãtum ſit,integrum hẽt volumen ab Hipparcho factum, quẽadmodũ,& de tp̃e annuo cõmentarium noſtrum: Ita ergo ẽt Hippocrates ſeptenarium dicit,nec nõ videlicet & quaternarium,nõ eſſe integrorũ dierũ,ſed partẽ quandã deeſſe,tantam, ut tres ſeptenarii viginti circunſcribantur diebus . Sed,quæ nam ſit cauſa horum,ipſi tentauimus docere libro De diebus decretorijs tertio, cum tamẽ nemo antea vel dicere aggreſſus ſit.

5 Poſtea uero eodem modo, & eadem adiectione, prima circuitio quatuor, & triginta dierum,altera quadraginta dierum,tertia ſexaginta dierum eſt.

Non id nunc dicit Hippocrates,quia poſt diẽ vigeſimum,ad quartũ,& trigeſimum uſque nul
D lus ĩtercidat decretorius:ſibi.n.ita pugnaret,‖medios quoſdã dies dectetorios il libris De morbis vulgarijs cõmemorans:& q̃ apparẽt in ægris,talẽ coarguunt ſermonẽ.Sed,q a triũ ſeptena Ibidem. riorũ ad vigeſimum vſq; diẽ inter ſe deinceps numeratorum non eadẽ fuit cõpoſitio(ſecundus .n.à primo ſeiunctus eſt,proindeq; quartodecimo die finitur.tertius vero huic copulatus eſt, & ob eã rem vigeſimum hẽt limitem) idcirco,& ſequentẽ ſeptenarium pariter procedere uolẽs, ut ex duobus ſeiunctis,tertio uero,copulato,viginti impleantur dies, quadrageſimũ nouiſſimũ ſtatuit terminum ſequentiũ trium ſeptenariorum: in ipſis uero duobus terminũ circunſcripſit trigeſimũquartum:& ob eã rem fecit huius ante quadrageſimum mentionẽ.Pari rõne mox ab his tres ſeptenarij in ſexageſimum deducunt:& uero‖octogeſimum decretoriorũ perhibuit,nõ Ibidem. octogeſimũquartũ,libris,q eſt de morbis vulgarijs. Ita tres ſeptenarii viginti dierum numerũ abſoluunt:idq; euenit propterea,ꝙ duo primi per diſiunctionem numerantur,ita ut quartodecimo deſinant die,tertius uerõ iunctum cum ſecundo, ita ut hic quoq; uigeſimo die cõtineatur.

6 Inter initia autem horum difficilius eſt præſentire eos, qui parte maxima temporis iudicandi ſunt: ſimillima enim eorum initia ſunt:ſed à primo die animaduertendum eſt, conſiderandumq; ſingulis additis quaternarijs:nec latebit,quo nam uertetur morbus.

Rurſus

Rurſus hoc etiam loco verbum,iudicandi,ad vtroſq; ordinauit,tum ad eos,q̄ ad bonũ, tum E
ad eos,qui ad malum mutationẽ faciunt:ac dicit inter initia morborum,qui breui iudicãdi ſunt,
facillime cognoſci,quo nã defituri ſint:quemadmodum paulo ante dicit de ijs,q̣ primo quater
nario iudicãdi ſint.Etenim febris ipſa,ſi curãda eſt,placidior,ſi interemptura eſt ęgrum,maleſi
centiſſima eſt:& q̄cunq; in vtraq; indicia ſunt,in priore quidem oĩa ſaluberrima:in ſequẽti ve
ro deterrima ſunt.Ita fit,ut neutra quartum tranſmeet diem:qñquidem didicimus,ꝙ ſp fiat iudi
catio vel natura ſuperante morbum,aut uicta ab eo.Ita placidiſſimas natura ægrotationes ocyſ
ſime ſuperat,a difficilimis uero celerrime vincitur.Ita efficitur,ut maxime contrarij ſint inter ſe
morbi,qui celeriter iudicantur:ſimiles vero,qui permultum tp̣is ad ſolutionem requirant. Vt
.n.per morbos breues magnus exceſſus qñq; naturæ eſt, qñq; ægrotationis: ita quoties neutrũ
magnopere exuperet alterum,ſed, ceu pares quidã hoſtes,pugnent, plus etiam tp̣is ad alterius
victoriam deſideratur.Itidem luctantes,quicunq; palæſtrices peritiores habentur,interno ſcũt,
vbi magnum viderint exceſſum,ſtatim alterum peruicturum,ſi uero neuter magnopere exupe-
ret,profecto plus tp̣is pugnaturos pronunciabunt, nondum cognoſcentes, vter eorum victu-
rus ſit:ſed proceſſu temporis id quoq; prius,q̄ cęteri,cognoſcent,quippe qui vel exceſſum exi-
guum exquiſitius animaduertant. Quo.n.artifex maxime diffidet ab eo,qui eſt artis expers, eſt F
hoc,ꝙ vel exigua rerum diſcrimina perſentiſcat. Sed,quia aliqua nullo pacto ſentiri queunt p̃
exiguitate,talia neq; etiam artifex cognoſcit.Itaq; quum primum ſentiri poſſunt, tunc cogno-
ſcuntur. Ob eam igitur rem præcipit Hippocrates per ſingulos quaternarios conſiderari muta
tionem:non enim latebit,quo nam uertetur, id eſt vtrum in ſanitatem ſalutemq; ægri exuperã
te natura:an exuperata,ad interitum:atq; hæc rerum ſumma eſt. Sed,quo nam modo eam rem
potiſſimum agas,volumine de iudicationibus à me ſcripto optime diſcas,licebit.

7 Quartanæ quoque conditio,ex eiuſcemodi coſmo id eſt ordine eſt.

Id quoq; pleriſq; incognitum eſt,& ob eam rẽ mirabundi ſępenumero vaticinium quoddã,
nr̃um p̃ſagium credũt,vt febre detẽtus quartana vindicabitur poſt diem(ſi ita ſors tulerit)quin
tumdecimum.Atqui per tertianã nõ demirantur prædictionem.Sed in vtriſq; ratio cõis eſt. Vt
enim per febres continuas numeramus oẽs deinceps dies in præſenſionem futuræ iudicationis:
ita per intermittentes,adnotationes:vt,quod per cõtinuas ſeptimus dies valet, id per intermit
tentes ſeptimana circuitio præſtet.Ob id igitur exquiſita tertiana ſeptẽ circuitionibus, nõ die-
bus ſeptẽ iudicari natura ſolet. Quin ẽt,quod quartus dies a principio numerãti aduerſus ſepti
mum eſt,id quarta circuitio aduerſus ſeptimã circuitionem:quartus.n.dies,ſeptimi index eſt:& G
Antiqua tranſlatio habet de diebus criſis. itẽ quarta circuitio,ſeptimæ index eſt.Sed de his oĩbus volumine De* iudicationibus p̣pẽſum
eſt.Quocirca nũc id vnũ intellexiſſe ſufficiet, ꝙ & quartanæ febris iudicationes ex numero cir-
cuitionũ accidãt,nõ dierũ.Ex eiuſcemodi coſmo.i.ordine eſt.Coſmon.i.ordinẽ, appellauit de-
cretoriorũ ordinẽ dierũ:ut.n.acoſmias.i.inordinationis, p̣priũ eſt ataxia.i.inordinatio:ita coſ-
mu.i.ordinationis,taxis.i.ordinatio.Et ob eã rem appellauerunt mortales Vniuerſum hoc,Coſ
mon,argumento ordinationis,qñquidem in eo cuncta recte diſpoſita ſunt. In medio.n.eorum
terra poſita eſt,extra circuit mare,id ambit aer,illũ æther, demũ his oĩbus cœlũ circum obten-
dit.Quin ẽt cõuerſiones interrabiliũ ſtellarũ,q̄d opus eſt dicere,q̄ ordine eant,ut q̄ aſſidue ſimi
liter habeant?errantiũ vero reuolutiones,q̄q̄ non ſingulis diebus partes exiſtant,attamẽ ordi-
nẽ paribus tẽporibus circuitionibus ſeruãt, ipſis aſſidue eoſdẽ Signiferi locos perreptantibus.

8 Qui autem minima temporis parte iudicandi ſunt, præſentiri promptius poſſunt: maxime enim ab initio inter ſe diſſident. Qui enim conualituri ſunt, facile ſpirant, ſine dolore agunt, noctu dormiunt, & alia ſigna ſecuriſſima habent. qui vero morituri ſunt, difficulter ſpirant, delirant, vigilant, & alia ſigna deterrima habent. H

Verbũ quidẽ ὑπτιέως.i.propenſe,antea eſt proditũ prõpte facileq; ſignificare p̣penſius aũt
proculdubio appellat,facilius,& ad cognoſcendum prõptius: itaq; paulo ante dixit ſimpliciſſi
mæ.n.febres,ac ſignis firmatæ ſecuriſſimis, quarto die,aut citius deſinunt.Sed nunc recẽſuit id,
vt per exẽpla planius indicetur,q̄ nã ſigna ſaluberrima ſint.Igitur ipſe inferens dicit: Qui.n.cõ
ualituri ſunt,facile ſpirant,ſine dolore agunt,noctu dormiũt:q̄ vero morituri ſunt,ſpirant difficulter,delirant,vigilãt.Deinde utriq; ſermoni adiecit,priori quidẽ,& alia ſigna ſecuriſſima ha
bẽt,ſecundo uero,& alia ſigna deterrima habent,clare indicãs,ꝙ exẽplorũ cauſa fecerit mẽtio
nẽ triũ ex utroq; genere ſignorũ.Porrò id ẽt merito adiecit ſermoni, maxime.n.ab initio inter
ſe diſſident,id quod antea quoq; dictum mihi eſt:cũ inſigne ſit diſcrimen inter ſe morborũ,qui
minimo tp̣is tractu iudicãdi ſint aut in ſanitatẽ,aut in mortẽ; qũo eorũ, q̣ plus tp̣is extendant,
cõſimiles notæ in principio exiſtũt. Cæterũ verbũ ἀλλοφάσσοντες(nã dictũ quoq; id nomẽ eſt i
dictione,non admodum cõſuetum græcis) aut delirare, aut inquietos agere (quod eſt uerbum
ἀσσομένους.i.conflictari)ſignificat. Sed rectius,quantũ ex ipſa uoce cõijcio, prius ſignificatum
eſt,ut nomẽ ſit factũ hoc ἀλλοφάσσοντες,ἐκ τοῦ ἄλλοτε φάσκειν ἄλλα.i. propterea ꝙ alias loquãt
aliud:non nulli,quia mutent aliàs in aliã figuram τὰ φάσ.i.oculos,extitiſſe dicunt appellationẽ.

His

A 9 *His igitur ita euenientibus, considerari conueniet per temporis spacia, & adiectiones singulas, meantibus morbis in iudicationem.*

Vt antea, q̃cunq; dixit de primo quaternario inter initia, recẽsuit, adijciendo & exẽpla: pari mõ rursus p hanc dictionẽ psequit̃ ea, q̃ sunt per illã tradita, in qua ait, Sed a primo aĩaduertendum est, considerandumq́; singulis additis quaternarijs, nec latebit quonam uertetur morbus.

QVO PACTO *in* MVLI*eribus à* DIE, QVO PEPE*rerint* IVDI*cationes existant.*

10 *Pari modo & mulieribus iudicationes fiunt a partu.*

Principiũ numerationis tibi fiat, nõ quo die cœperint febricitare, sed quo pepererint. In quibusdã igit̃ circa fm, aut tertiũ incipiũt diẽ a partu, ex quo multi numerãt futuram iudicationem. Sed res non ita se hẽt: sed, ex quo pepererint, numerationẽ fieri oportet dierũ. Cæterũ, cũ hæc oĩa summatim de diebus decretorijs docuerit Hippocrates, libet, ut in aĩum reuocet̃ id, quod a me sæpenumero dictũ est. i. q̃dam q̃lita haud quicq̃ cõducere ad artis ministeria logicã hñtia considerationẽ. Vsus. n. p̃sensionis est agnoscere diẽ, quo morbus iudicandus est: sed, vtrum talis sit acutus appellãdus, an peracutus, an longus, an acutus adauctus, an acutus ex conuersione,
B de noĩbus q̃rere est potius, q̃ de rebus. Quòd, si cui placeat, vel talẽ q̃nẽ esse de rebus, tñ nõ de ijs rebus est, ex q̣bus orsus q̣spiã, aut præsentiat futura, aut recte medeat. Itaq; subijcit̃ nobis ve re p̃cognitũ esse vigesimo die fore morbi solutionẽ: tũ re ita eueniente, quẽadmodum expectabatur, quendã dicere acutũ morbũ extitisse: quendã nõ acutũ p̣mittere noĩari ip̃m, finem. n. esse morborũ acutorum quartumdecimũ diem: deinde eos inter se rursus dissidere, vt alter appellet p̣spicue lõgum, p̣pea q̣ exciderit ex acutorum limite morborũ, quippe nullã esse existimandũ p morbos aliã tertiã dr̃iam de quantitate t̃pis: alter vocet acutum ex cõuersione talẽ morbum: alius acutum adauctum noĩet: alius non simpliciter ita dicat, sed appellet acutũ paulo adauctiorẽ. Si q̣s igr̃ primũ audiat ea, ex q̣bus singuli discrepãtes verisimilib⁹ cõmuniũt opinionẽ: deinde decernat, q̣snã eorum meli⁹, peiusve sentiat: multũ cõteret t̃pis, nec aliq̃d in arte iuuabitur: Pari mõ, si q̣s nouit p̃sentire, vigesimo septimo solutũ iri morbũ, nec possit definire, vtrũ acutus appellãdus sit, an diuturnus, an acutus ex cõuersione, nequaq̃ in artis officio offendetur. Optimũ n. est p̣ dr̃ias in morbis abs t̃pe ductas, tñ earum existimare esse numerũ, q̃tus decretoriarum circuitionum hr̃: vt b reuissimus q̣dẽ primo circunscribatur quaternario, postea vero is qui ſo, tum qui tertio, deinde q̣ quarto, mox q̣ quinto, ac demum qui sexto, qui quaternarius in diem
C vigesimum deuenit: Postea vero exolui quaternarios, fieriq́; p̣ septenarios iudicationes: deinde ẽt hos exolui procedente t̃pe, ita ut per uicenos dies morborum efficiãtur solutiones: postea ad mẽsiũ numerum deuenire: Duæ. n. sunt temporum p̃finitiones in morbis, ut aut acuti, aut diutini, noĩentur. Sed gratia illustrioris disciplinæ sæpenumero ita noĩamus: mox ab ipsis ducti rebus, cogimur alios inter eos rursus ponere acutos ex conuersione, & oẽs dr̃ias tres facere: è quibus rursus singulas partimur. Velut in primis, nẽpe acutis, hic simpliciter acut⁹, ille peracutus ab ipso Hippocrate noĩatur: Peracutus, si septimum nõ trãsmeet diẽ, sed aut in eo, aut ẽt maturius, iudicetur: Acutus, si vsq; ad quartumdecimũ extẽdatur: Tum ãt huic quoq; paulum q̣d adijci cernẽtes, ambigim⁹, propriã nõ hñtes deferre appellationẽ morbo, qui septimodecimo iudicetur: qũo nec ei, q̣ vigesimo finiatur: ita vt appareat hac in re ambiguitas soretica. i. acerualis noĩata, uideatur q́; interdum nobis verisimile, non esse quartumdecimum limitẽ acutorum morborũ, sed uigesimum diẽ. At vero rursus & alia non parua ambiguitas sup ea ipsa re est. Etenim morbus acutus cũ magnitudine quadã ac cõtinuitate febris intelligit̃: si. n. non ita fit, q̃q̃ circa quartumdecimum soluat̃ diẽ, aut ẽt citius, eiusdẽ appellationis nequaquã cẽsemus. Igitur hæ sunt, &
D tot dr̃iæ p̃scripti t̃pis acutorum morborum. Aliæ vero eorum, q̣ ad ampliorẽ latitudinem post diẽ vigesimum extendant̃: Et vero illorum consonum rõni vr̃, ut, qui vsq; ad quadragesimum prorogentur diẽ, quadã propria dr̃ia collocentur: q̣ aũt ab his ad septimum mensem extendantur, alia dr̃ia: quomodo, & qui annui sunt, rursus alia comprehendantur: & ad hæc, qui habent non mensium, sed annorum numerationem. Quod igitur assidue moneo, talia prætermittenda sunt, danda vero opera est, vt idoneus sis præsentire, quonam tempore conualiturus sit æger. Itaq; constat, q̣ Hippocrates in vno morbi genere, quam solet noĩare suppurationẽ, interdum vigesimum diem statuat t̃minum eruptionis, interdum trigesimum, aut quadragesimum, aut sexagesimum. Quocirca permittẽs deferre appellationes ijs, q̣ circa talia peritiores existunt, ip se stude præsentire, in quẽ de relatis diebus p̃finitio ruptionis perreptura sit. Id cõperies duobus velut instr̃is, experimento, ac rõne: experimento quidẽ, vnã & item alteram docente suppurationem eruptam, alterutram proprio seorsum temporis spatio: ratione uero, indicãte materia suppurationis substantiam, & item cãm efficientem eius, & ea, quæ cum illa cooperantur. Simul ac. n. aliquis uidit primam suppurationem quadragesimo, si ita contingat, erupisse die, quã talis commisit humor, uerbi gratia, modice frigidus, ac tẽpore similiter modice frigido, & ẽtate, & regione, & natura totius morbi, atq; etiã affectæ partis: & rursus simul ac uidit alterã erupisse sexagesimo die oĩbus p̃dictis frigidioribus: tum autem uigesimo, si ita fors tulerit, calidioribus;

Supra 203. h. com. a. t. 57.

ex his

ex his orſus, poterit alias ſcrutari ſuppurationes, intẽtionibus vtẽs empirice ꝓſpectis, cõferens E vero cũ illis ea, q̃ nunc acciderunt ꝑ caliditatẽ & frigiditatẽ ipſorũ humorũ euariãtiũ, & item alterãtis eos cauſæ efficiẽtis, q̃ calor natiu⁹ eſt: & q̃cũq; alia huic cooperant̃ ex terra, tpe, cõdõne: Porrò cauſæ ipſius efficiẽtis magnitudinẽ ab ætate conijciẽs: & itẽ ꝓpria ipſius natura: atq; ẽt parte, in qua accidit fieri ſuppurationẽ: & alijs indiciis, q̃cũq; robur, atq; imbecillitatẽ indicãt in arterijs, ac venis, facultatis. Qui.n. nihil ex his agnouit, ſed expectat ex obſeruatione cunctas diſcere ſuppurõnes, mille tp̃s annorũ ad eã rẽ nequaq̃ ſufficiet: quẽadmodũ rurſus, q̃ ad natiuũ reſpiciẽs calorẽ, q̃tus ſit, cũq; eo cõferens concoquendorũ naturã humorũ, viã hẽt inueniendæ eius rei, quã veſtigat. Is igitur eſt, qui põt ex ijs, q̃ nouit, ea ẽt, q̃ non nouit, artificij rõne perueſtigare. Hic vnus dicet, ꝙ circa vigeſimũ diẽ talis ſuppuraturus ſit, circa trigeſimũ talis, & in alijs ſimiliter, nihil inſup neceſſe hñs addere, vtrũ oporteat noſari acutũ, an longũ, an acutũ ex conuerſione morbum. Hæc.n. interſtinguere offim̃ eſt non medicorũ medius fidius miniſterijs artis ſtudẽtiũ, ſed ſophiſtarũ ſermonib⁹ vacãtiũ: & ob eã rẽ de eiuſmodi qõnibus in excelſo inſidentes ſolio, ſcite admodũ pleriq; ſermonib⁹ ꝓhauriũt auditores: quid vero ſit ægris euẽturũ, magis latuit eos, q̃ maris cõgij. Alij è cõtrario idonei ſunt ad cognoſcẽdũ morbos, ac pñtiendũ futura, ſed nihil hñt, quo logicas diluãt qõnes: & ob hãc cãm alij exiſtimant̃ medici ab hoĩbus, alij ſo- F phiſtæ, ac logiatri. i. medici uerbotenus, eos.n. ita appellãt: &, ſi quos uiderint librum aliquẽ legẽtes, & rõne utẽtes ad utilium medicaminum interpretationẽ, tales logiatrus eſſe ſuſpicantur.

DE AFFECTIBVS QVI *in* CAPITE & ORE & FAV*cibus* AFF*ligant*.

11 Capitis autem dolores vehementes, continui cum febre. ſi quod ex indicijs extiterit exitioſis, lethales admodum ſunt. Si vero ſine talibus indicijs dolor vigeſimum tranſeat diem, & febris detineat; expectari oportet ſanguinis è naribus eruptionem, aut alium quempiam abſceſſum ad inferas ſedes. Sed, quo ad dolor fuerit recens, expectari oportet ſanguinis eruptionem è naribus: aut ſuppurationem, ſi dolor alio qui circa tempora, ac frontem ſit.

Inordinatius loq̃t rẽ, q̃ ad pñtiendum maxime cõducit, ſed recto ordine texitur hunc in modum: capitis dolores vehementes, & continui cum febre, ſi qđ ex indicijs extiterit exitioſis, inte gre lethales ſunt: ſi vero ex ijs, q̃ didiciſti, de ægro tanq̃ conualituro quicq̃ ſperes, a principio quidẽ ad ſeptimum diem ſanguinis è naribus fluorem expectato: ꝓcedente vero tpe, id quidẽ ẽt, pus vero erumpet è naribus, aut auribus in ſalutem ægri. Si vero ad uigeſimũ extendatur diẽ doloris accidẽs in capite, tunc ẽt ſanguinis fluorem expectabis rarius: magis vero ſuppuratio- G nem, aut abſceſſum ad inferas ſedes expectato. Sed per illud tempus, quo ſanguinis fluorem expectabis, augebit tibi expectationem, ſi in temporibus ac fronte dolor vehemens perſeueret.

12 Magis autem expectari ſanguinis oportet eruptionem in iunioribus triginta quinque annis: in ſenioribus vero ſuppurationem.

Finitio ducta ab ætate eſt, quo magis expectes ſanguinis è naribus fluorem. Cauſa vero perſpicua eſt, ac ſæpenumero prodita, ꝙ ætas ad quintum & trigeſimum annum plurimum: gignat ſanguinis. Accedit ad hoc, vt ſanguis per hanc ætatẽ calidior ac bilioſior habeatur: at (vt antea dictum iam eſt) id quoq; ad ſanguinis eruptionem a natura factam idoneum eſt. In ſenioribus vero ultra trigeſimum quintum annum expectanda magis ſuppuratio eſt.

13 Auriũ aũt dolor acutus cũ febre continua, ac vehementi, difficilis eſt: periculũ.n. delirij mortiſq; imminet. Quia igitur fallax hic locus eſt, cito etiam animaduertere oĩa alia indicia a primo die neceſſe eſt.

Nunquã vehemens dolor in his euidentibus auriculis fit: neque, ſi fiat, periculũ comitabitur, ꝑpea ꝙ neq; pars ipſa præcipua eſt, neq; parti cuiquam præcipuæ cõtinuatur. Sed cõſueuerunt H noĩare dolorem aurium, quoties in profundo ex auditorio meatu doloris ſenſus fiat: tunc.n. ipſe afficitur auditorius nominatus neruus, non ex longo interuallo cerebro copulatus. Itaque merito multi interimuntur per dolores aurium vehementes, in cõſenſum perducto cerebro. Quocirca non nulli ægri delirant, nec non alioqui derepente moriuntur, quem in modum attoniti, quoties in cerebrum decumbant vniuerſim, aurium dolorem committens fluxio.

14 Iuniores quidem homines, ſeptimo die aut citius ab hoc morbo interimuntur: Seniores vero, multo tardius: febris enim ac delirium minus eis ſuperueniunt, & aures eis ob id antea ſuppurantur. Sed per has ætates recidiuæ euenientes morborum, plurimos interimunt: iuniores uero, prius quàm ſuppurentur aures, interimunt. Si enim ex auribus pus effluat candidum, expectari poteſt iuuenem conualiturum. ſi quod etiam aliud bonum in eo indicium ſuperueniat.

In iuuenibus febris, & delirium potius accidunt ob bilioſum, ac calidum tẽperamẽtum: ita q; merito interimũtur, anteq̃ aures ſuppurentur. Senes autẽ, quantum in hæc agitur, minus periculi tantur: ſed recidiuæ ipſis eueniunt affectionum, quia non integre concoquitur dolorẽ commit tens humor, ob temperamenti frigiditatem. Cæterum reſiduum dictionis ſatis perſpicuum eſt.

Faucis

A 15 *Fauces autem exulceratæ cum febre, difficiles sunt. Sed, si aliud quoque signum ex prædictis fuerit prauum, prædicendum, quòd cum periculo morbus sit.*

Fauces exulceratæ indiciũ sunt derodẽtis praui humoris. Cã uero difficultatis nõ prauę, quia cũ dolore fit deglutitio. Itaq; cõsiderari cõueniet, & alia ĩdicia, ut exq fitius futura cognõscãtur. Cõe uero in cũctis erit tibi pceptũ, potissimũ uero in ijs, q nec exquisite optimi affectus, neq; deterrimi habentur: in qbus & ipse Hippocrates cẽsere assolet alia quoq; indicia esse considerãda.

DE ANGINA

16 *Anginæ autem grauissimæ sunt, ac celerrime interimunt, quæcunq; nec in ceruice, nec in faucibus conspicuum aliquid efficiunt. Plurimum uero doloris inferunt, ac spirationis difficultatem, quæ non nisi erecta ceruice trahatur. Hæ enim & eodem die, & secundo, & tertio, & quarto, strangulant.*

Quòd φάρυγγα. i. fauces, piacentem gulæ & gutturi sedẽ appellat, perspicuũ est ẽt ex ijs, q̃ hoc loco scripsit, illas anginas dicẽs esse grauissimas, q̃cunq; nec ĩ ceruice, nec in faucibus dispõnẽ aliquã indicent pter naturã, ex colore, calore, mole. Ceruicem. n. intelligit collum: Fauces uero aperiendo os ac linguã cõprimendo deorsum, euidentẽ amplitudinẽ, in qua gemina ostiola uiB sunt, tũ gulæ, tũ ẽt gutturis. Quoties igit in neutro horũ appareat aliq d pter naturam, existimandũ est intra gutturis corpora esse inflãmationem, ex qua strangulant. At, cum spũs iter angustũ natura sit, strangulent necesse est, eo integre clauso ob circumuenientium corporum inflammationem. Itaq; cogunt dirigendo collum spirare, quò dispescãt, uel paululum meatum: supini. n. decubitus eũ extreme claudunt, prioribus corporib. magis concidentibus in ceruicis uertebras. Igitur ob eam rem, & quia inflammatione uexãtur musculi in gutture, merito dolore afficiunt.

17 *Quæcunque uero dolorem alteri similem inferunt, attolluntur uero, ac ruborem in faucibus efficiunt, admodum exitiosæ: sed paulo longiores, quàm superiores sunt, si rubor fuerit magnus.*

Secundã nominat anginæ driam, in qua simul attollit quidem locus in ceruice, & fauces rubent: dolore uero æque, quàm prædicti, afficiuntur: non tamen recti spirant. i. non spirant admodum difficulter, quia nec musculi in gutture admodum uexantur inflammatione. Merito igitur eas exitiales haberi dixit, non tamen perinde, ut prædictas, celerrime interimere.

18 *Si quibus uero fauces rubent & ceruix, hæ diuturniores sunt: maxime uero ex eis seruantur, si ceC ruix ac pectus traxit ruborem, nec sacer ignis intro recurrat.*

Tertiã hanc cõmemorat anginã, quã alijs per s literã nominãt synanchen, non per c literã cynanchen. Vbi. n. uehementer strangulant, ac dolore uexant, nec inflãmatio, aut sacer ignis appareat, aut in ceruice, aut in faucibus, cynãchen per c literã, talem noĩant affectionẽ. Sed, qđ assidue moneo, vr & Hippocrates facere: nec ita uocabulis parce utĩ, sed, ut libuerit, appellat. Sanè & qbusdã in codicibus antiqs legĩt initiũ dictionis p s literã: Synanchæ aũt. i. anginæ. Ita constat, ut nihil iuuet de c & s lris dissentire, quẽadmodum medici recentiores agunt: ubi. n. confessa res est, *obscœnum est de nominibus litigare: at cõfessa res est ijs, q ministeria artis agnoscũt. Si. n. uehementer strangulãtur, ita ut cogãtur residere, deterrime exigunt, dolore uehemẽter affecti, nullum uero aut in ceruice hñtes aut in faucibus accidens. Ab his uero deinceps existũt ij, q non spirent qdẽ difficulter, sed dolore admodũ uexẽtur, ac pariter tumescat ceruix, & fauces rubicũdiores appareant. Tertio loco disponũtur ij, de qbus Hippocrates p̃senti sermone persequitur, qui nec uehementer affligantur dolore, nec spirent difficulter, gutture quidem nequaquam patiẽte, sed aut in fauces fluxione, aut in ceruicẽ, aut in hæc utraq; decũbente. At uero fluxio hæc magna ex parte biliosior est, ita ut perspicue sacrũ ignem, aut inflãmationẽ sacro igni similiorẽ, D cõmittat: vnde & ipse dixit, Nec sacer ignis intro recurrat. Quòd si pituitosum interdũ œdema fiat, celerrime curat: nec ullo pacto acutus talis morbus est. Cętera uero dictionis p̃spicua sunt.

19 *Si uero nec diebus decretorijs euanescat rubor, † neque tuberculo conuersio in sedem exteriorem pus non facile excreet, ac uideatur sine dolore agere, mortem indicat, aut recidiuam ruboris.*

† *Cod. manuscripti græ. habent, ut Laurentianus uertit. ex impressis tamen Aldini. ita posset uerti. nec tuberculum conuersum sit in sedem exteriorem, nec pus excreet facile, ac sine dolore.*

Sine tuberculo, aut sine excreationibus facile euacuatis, euanescere aut sacrũ ignẽ, aut ruborẽ (utroq; n. mõ legitur) prauum fore p̃spicuũ est. Sed illud, nec diebus decretorijs, perpensione dignũ est, utrũ ita in audiendũ sit. ut, si diebus euanescat decretorjs, nullũ malũ signũ futurum ei sit, an secus, ita. n. non nulli exposuerunt: an copulare oporteat id cũ ijs, q̃ deinceps sunt prodita, ut ẽt uelit Hippocrates illa diebus decretorijs euenire gra fidei firmioris, qđ sanè uerius est. Si. n. materia diebus trãsmeat decretorijs in pulmonem, recurrente introrsus sacro igne nequaquã per halitũ digesto in exteriore superficie, nõ solum non bonũ id est, sed ẽt malũ maximum: ꝓpterea, q ex diei fide firmitudinẽ assumat prauitatis. At, si pariter tuberculo foras tendẽte, ac facili excreatione, deleatur sacer iginis, aut rubor, tunc non interiturũ ægrũ expectare oportet.

20 *Securissimum uero est, si œdema, aut robur quàm maxime foras uertatur.* ⁂ *§ Si uero in pulmonem conuersio fiat, dementiam parit: fiuntque ex ijs quidam magna ex parte purulenti: in quibus dam uero hæc, & alij utrique abscessus.* §

Hæc & item alia, quæ deinceps perſcripta ſunt, clara ſunt, quibus prædicta in animo hærent. E

DE GVRGVLIONE

21 Gurguliones autem cum periculo ſecantur, & ſcarificantur, & aduruntur, quoad rubidi, magni que fuerint: Inflammatio. n. ſuperuenit, & ſanguinis fluor: ſed hos oportet aliis moliminibus extenuari eniti per illud tempus. Vbi uero ſecretum fuerit omne id, quod uuam appellant, ſitq; pars gurgulionis ſumma maior ac* liuida, ſuperior uero tenuior, per illud tempus admoliri manus tutum eſt. Sed præſtat ſimul atque aluum ſubduxeris, uti chirurgia, ſi liceat per tempus, nec æger ſtranguletur.*

* Al. penſile.
* Al orbiculata.

Prognoſtico theoremati permiſtū eſt exiguū quoddā curationis p̄ceptū, quo ſine nequaq̄ fieri poterat, ut integre præſagiū cognoſceretur. Gurgulionē ſi inflāmatione laborantē præcidas aut ſcarifices, ſanguinis fluor & inflāmatio comitabit. Sed, quoties * ſecretū fuerit, quod vuā appellāt, ſitq; pars ſumma gurgulionis maior & *orbiculata, ſuperior uero tenuior, tātiſper admoliri manus tutū eſt, potiſſimū aluo antea abunde ſubducta, ſiue ſponte, ſiue etiā p̄uidētia medici.

* Al. penſile.

SIGNA ET ACCIDENTIA AFFECTO LOCO NEQVAQVAM DEFINITO

22 Si quibus febris deſinit non cum indicijs ſolutorijs, neque in diebus decretorijs, recidiuam expectare oportet. F

Quoties neutrum exiſtat ex ijs, quæ dixit, tunc expectare oportet recidiuam, * nō ubi alterum adſit, alterum deſit. Quæ enim non ex ratione leuant, recidiuam facere conſueuerunt, quanquā id diebus accidat decretorijs: at uero conſtat, quòd hæc non ex ratione leuent, quæcunque neque cum indicijs ſolutorijs, neque in diebus decretorijs, uiſa ſunt deſijſſe.

23 Si qua uero febris prorogatur, ſalue affecto homine, nec dolore detinente, aut ob inflammationem, aut ob aliquam aliam occaſionem euidentem, expectari oportet abſceſſum cum œdemate ac dolore in aliquem articulum, maximeque inferiorem.

* *Sunt qui legendum uelint affirmatiue. & ubi &c.*

Quæ antea dixit particulatim, primū de abſceſſib⁹ circa hypochōdria, deīde circa thoracē ac pulmonem, ea nūc repetens pronūciauit in uniuerſum. Cū. n. triplex ſit cauſa porogationis febriū, aut p̄p aliquam partem affectam curatu difficilem, aut p̄p humores crudos, & craſſos, īcoctosq̄;, aut p̄p aliquod commiſſum: ſi nec affecta fuerit pars, aut nulla alia cauſa aut ęgri cōmittentis, aut curantium eum, aut p̄p exteriorem cauſam, uerbi gratia tp̄s, terram, conditionem, domicilium prauum, conflictationem, ſolicitudinem, angorem: reſtat, ut humoribus crudis ac concoctu difficilioribus prorogetur. Hos igitur aſſolet natura in partem quandam ignobiliorē G expellere, quoties per excretionem pellere extra corpus non queat. Sæpe. n. dictum iam eſt, q̄ humores corporis calidiores tenuioresq̄; paratiſſimi ſint ad excretionē: crudis uero & craſſis, aut per abſceſſum, aut perſympepſin. i. concoctionem, natura medeatur. Porrò id ipſum, ut per concoctionē medeatur, excretio quædā eſt, q̄ ex urina magna ex parte, raro per aluum efficiāt.

24 Talis autē abſceſſus magis ac minori tēpore euenit iunioribus, quàm trigeſimum annū agentibus.

Sæpenumero dictum eſt, q̄ morbi, quos humores cōmitunt calidiores, cum ægri uiribus ualentioribus per excretionē iudicentur. His contrariæ ſunt affectiones, in q̄bus facultas debilis eſt, & humores frigidi, quę nec excretione, nec abſceſſu iudicantur, ſed aut corrumpunt ægrum, aut perquam longo temporis ſpatio uix cōcoquuntur. Porrò inter has mediæ intercidunt, q̄ per abſceſſum iudicantur: in quibus ex duabus dictis oppoſitionibus, alterum ex altera, alterum ex reliqua, eſt. Duæ. n. oppoſitiones exiſtunt, è quibus altera ſecundum naturam humorum, altera ſm uires, hī: atque in alterutra earum duo inter ſe opponuntur, ex humoribus quidē calidi frigidis: ex uiribus uero fortes debilioribus. Si igitur humores calidi ſint, non oportet facultatem ualidam haberi, ſi abſceſſus quiſpiam futurus eſt: ſi uero frigidi, facultate opus eſt ualida ad abH ſceſſum. Cæterum dignotio uirium hæc eſt, maxime quidē propria in earū ſingulis antea inuēta eſt ab actionib⁹. Ab ętate uero ducunt indicia, p̄ iuuēte ac ſenectute, de qua nunc Hippocrates agit: dicitq̄; magis accidere ac citi⁹ ta lē abſceſsū ijs, q̄ iuniores sūt trigeſimū agētibus annū: ijs uero, q̄ ſeniores q̄dē ſunt his, nōdū tn̄ ſunt ſenes, minus ueniunt, ac tp̄e lōgiore: ſenibus uero minime accidunt: † in aīum reiecto oī eo ſermone, quē Hippocrates inter initia habuit: Si qua febris p̄roget, ſalue affecto hoīe, nec dolore detinente, aut p̄p inflāmationē, aut p̄p aliquā aliā occaſionē euidētē. Hæc itaq; nobis reuocās ī mētē, dixit, tales poti⁹ fore in iuniorib⁹ abſceſſus.

† *In memoriam reuocato.*

25 Conſiderandum uero ſtatim de abſceſſu eſt, ſi uigeſimum diem dettnens febris tranſcendat.

Cum antea & iam de morbis diutinis diſſereret, mentionē habuit uigeſimi diei, tanquam ad hunc uſque diem extenti morbi, nondū diutini exiſtant. Porrò antea quoq; eſt proditum, quāobrem non poſſit unus poni limes firmus acutorum morborum. Quocirca nequaquā mirum uideri debet, quatuordecim diebus eum dicere iudicari morbos acutos, & rurſus uigeſimū cōmemorare. Etenim in Sententijs quoq; ubi quartum decimum diem finem fecit ſummum iudicationis acutorum morborum, cōmemorauit etiam ſeptimum decimum. Eſt autem initium illius † ſententię: Acuti morbi quatuordecim diebus iudicantur. finis uero eſt: rurſus uero decimuſ ſeptimus contemplabilis eſt: is enim quartus à quarto decimo, & ſeptimus ab undecimo eſt.

† *Galenus tamen facit illic duos aphoriſmos, nō unum. 2. Aphor. 23. Ext. ord. 15. d.*

Seniorbus

A 26 *Senioribus uero per febrem longiorem minus fiunt.*

Merito: qa in morbis iudicandis ꝑ abſceſſum, facultatem habere firmitatem quandam, nec prorſus ad extremam cõcidiſſe infirmitatem oportet: & ob eam rem, inquantum ꝓceſſerint ꝑ ætatẽ, abſceſſus minus fieri accidit: ſenibus uero nõ minus, ſed minime accidunt. Nunc uero nõ γέροντας. i. ſenes, dixit ſimplici ratione, ſed cum ijs, q trigeſimum agãt annum, cõferens, γεραιτέρους. i. ſeniores nominauit eos, qui prouectiores, quam hi, ꝑ ætatem exiſtant. Cæterum, quòd ita utatur ſenioris appellatione, & antea definitum eſt, & item deinceps nihilo minus indicabitur.

27 *Oportet autem talem expectari abſceſſum per febrem continuam: in quartanam uero diſceſſuram eſſe, quoties intermittat, prehendatq; errabilem modum, atque ita agendo autumno propinquet.*

Dictum eſt & in libris de dĩa febrium, ꝙ quartana attrabiliario humore conſiſtat: & item eſt proditum de generatione huius humoris, quæ duplex eſt, tum ex ſanguine craſſiore, qui rũdeat proportione in uenis, ſubſidenti in dolio uini fæculæ: tum ẽt flaua bile uehementer aſſata. Hæc igitur atrabilis alioqui malefica eſt, ac derodit partes, in quibus abunde collecta eſt: altera uero atra mitior, q̃ hæc eſt, ſed potiſſimũ quoties nõdum traxerit in aĩali morã, aut cum aliquo calo-
B re abundanti, & p̃ter naturam cõmercium habuerit. His igitur ita hãtibus, quoties febris continua fuerit, qđ eſt non definens ad integritatem, ad eiuſmodi abſceſſus uertitur, diutius immanens: at, ſi intermittit, atque id ipſum potiſſimum euenit per æſtatis finem, uerti morbum ad circuitionem quartanã ratio eſt. Quãtum. n. humorum ferbuit æſtiuo tpe per febres continuas, ac deſiuit in atrã bilem, quodãmodo reſtinctum eſt: ꝓindeq; calore febrifico æger uindicaẽ, maximeq; quoties ſudores ſuperueniunt. Sed, ſi nõ antea natura quodãmodo excernat ueluti cinerẽ uehemẽter aſſatorũ humorũ, hic rurſus permanẽs in corpore, & caleſcẽs, putrẽ quandã recipit affectionẽ: idq; quoties ei accidit, feruẽdo excitat febrem: à qua rurſus eueniẽte ſudore, pariter cũ eo, qđ ferbuit atræ bilis, euanuit: tũ rurſus aliæ reliquiæ feruẽtes, rurſus alterã excitãt febrem. Ceu igit̃ nondũ unã habeat oẽ corpus affectionẽ, ſed atra bilis in q̃buſdã partibus inſuper moueaẽ, in q̃buſdã immota maneat, in alijs putreat, aut feruere incipiat, inordinatas fieri febres ne ceſſe eſt. At uero, quoties in cunctis uenis eadem fiat affectio, exuperante atra bile, quartana cõ ſiſtit febris, maximeq; quoties ęſtatis cõuerſio in autumnum, extrorſum delationis ac perſpirationis prohibeat humores, introrſusque auocet in profundum: quam hyems affectionem excipiens, ut pote intendens præ frigore delationem introrſum humorum, rurſus ad alteram uſque
C mutationem in habitum calidiorem, in quo morbus cœpit, adſeruat corpus.

28 *Quemadmodum uero in iunioribus, quàm trigeſimum agentes annum, abſceſſus fiunt: ita quartana potius annum agentibus * quadrageſimum, aut etiam ſenioribus, accidunt.* Al. trigeſimum.

De mutatione ꝑ ætatẽ, alio loco fuſius dictum eſt: nunc uero ſummatim decurrere tractatum ſufficiet. Pueruli plurimũ ſanguinis hũt humorẽ: eumq; tm̃modo haberẽt quãtum in ipſum agit̃ ætatis tẽperamentum: at, q̃a cibi copiã ingerunt, atq; eã inordinatã, ſuccorum aliquid, q̃ crudi noĩe dĩr, ſubnutriunt. Porrò, quoties ad ætatẽ deueniũt adoleſcẽtiũ, q̃dã iã recte uiuũt, meliorẽ uitæ nacti tenorẽ: & ita ſanguis in illis exuperat dũtaxat: quidã uero adoleſcẽtes multo deterius uiuũt, q̃ parui pueruli: itaq; tales ægrotãt ſubĩdc pariter ac uehemẽter, copiã crudorũ ſuccorũ colligẽtes. Is aũt, q̃ deinceps ab hac sũt ætate, potiſſimũ ſi praue uiuant, amarulẽtus ſubit humor: ita ut in his exuperet nõ ſanguis ſolũ, ſed ẽt ille, q̃ ſanè pallidaq; ac flaua bilis appellaẽ: idq̃ accidit nõ nullis uſq; ad trigeſimũ annũ, alijs ad trigeſimũ quintum. Primus. n. terminus cõuerſionis ad habitũ frigidiorem, trigeſimus eſt: nouiſſimus uero trigeſimus quintus. Multis uero ꝓꝑ naturam, quã traxerunt ab initio, & quæcunque ſ̃m caſus, aut conſuetudinis, & arbitrij dĩas
D permutant̃: in medio, uigoris ætas circumſcripta eſt. Ob id igit̃ & Hippocrates qñq; trigeſimum cõmemorat, quẽadmodum nunc; ſæpe ẽt ‖ trigeſimum quintum. Quia. n. aliæ alijs accidant muta- Supra. 208. g. t. 12.
tiones, fieri nõ poteſt, ut una mẽſura firma à cunctis cõis finiatur: ſed id aſſidue in aĩo ſeruabis, antea quoq; libro de diebus decretorijs tertio perſcriptum. Nã, ſi id in aĩo ſeruabis, prædictisq; adijcies, non difficile inuenias cauſam eorum, q̃ Hippocrates ꝑ hãc dictionem ſcripſit. Vt. n. per tpa calefactos æſtate admodum humores, &, ut ita dicatur, feruefactos neceſſe eſt gignere atra biliarium humorem: quẽ excipiẽs collectum in corpore autumnus, ut pote frigidus, nequaquã patitur ſimiliter extrorſum diffiari, neq; facile uacuari: ita per ætates ætas inclinãs efficit. Nam, quantum in ætatis uigore ferbuit humorum, atq; in atrã mutatũ eſt bilem, id hæc difficulter diſcutiens, febres potius quartanas committit: opusq; eſt tpe longiore ꝑ hanc ætatem, ut corpus tali repurgetur bile: ita fit, ut aduſque ſenectutem in medio atrabiliarij omnes morbi in his magis exuperent, in illis minus, elephantes, cancri, lepræ, melancholiæ, febres quartanæ.

29 *Sciendum autem, qnòd abſceſſus hyeme potius fiant, ac tardius deſinant, & minus retrocedant.*

Tria de abſceſſus Hippocrates in præſenti or̃one pronunciauit: principio ꝙ hyeme potius accidant, deinde ꝙ tardius deſinant, demũ ꝙ minus retrocedãt. Cęterum abſceſſus per hyemem

potius euenire,exuperans in ea humor oſtendit:etenim antea dictũ iã eſt per excretionem cali- E
dos, ꝑ abſceſſum frigidos, uacuari humores. Porrò,ut & tardius deſinant,cauſanda eſt humoris
natura,atq; ẽt circumeũtis aeris frigus:diſcutiatur.n.omnino,oportet,decumbens humor,ut ab
ſceſſus curet: at humores craſſi frigidiq́ue ægrius diſcutiuntur,potiſſimum quoties obductus acr
frigidus fuerit. Ob eiuſmodi uero cauſas & minus retrocedunt, quandoquidem retrocedenti-
bus,motionem quandam adeſſe neceſſe eſt:at frigidi moueri difficilius poſſunt.

DE VOMITIONE SPONTINA

30 Si quis per febrem non exitioſam dixerit caput dolere, aut etiam tenebricoſum aliquid ob oculos ob uerſari, aut ſi oris ventriculi morſus in eo extiterit, bilioſa uomitio aderit: ſin rigor quoque prehenderit, & inferiores hypochondrÿ partes frigidæ fuerit, adhuc citius uomitio adierit, ſi quid uero bibat eſitetque ſub hoc tempus, perquam cito deuomet.

De uomitione ſpõtina eueniente rõne iudicationis hoc loco Hippocrates docet.Prima autẽ finitio ei eſt, ut morbus haudquaq̃ exitioſus habeat: appellauit aũt iã hũc morbũ ſæpenumero περιεσικότα.i.ſalubrẽ.Scda uero,ut ęgro doleti caput,obſeruet q.ddã ob oculos ὀρφνώδη.i.tene- F
bricoſum,qđ utiq; ſignificat atrũ,ex flauæ bilis ſynceræ exhalatione confectum.Hæc.n.plenius
calefacta, &, ut ita dicat, ſuperaſſata atrã exhalationẽ,ceu fuliginem quandã,ad caput remittit,
ob quã capitis dolores infeſtãt. Quantũ uero eius ad oculos ꝑmeat, turbulentiorẽ reddit in eis
humorem, ſplendidũ ex natura ac purũ,ita ut fiat condõ q̃dam ſimilis ei,quę circa puriſſimum,
ac lucidiſſimũ aerẽ euenit, recipientẽ ſtatim in ſe, aut fumidũ quendã,aut fuliginoſum nigrorẽ.
Hanc igit exhalationẽ ſentiẽs à cerebro ꝑmeans ad oculos uiſorius ſpũs, quẽadmodum per ſuf
fuſiones, uiſa(ut ait)tenebricoſa committit. At uero,cum talis exhalatio de ſedibus q̃nq; ẽt ſub-
eat pulmonis, eã interſtinguimus ab illa, q̃ de ore uentriculi redundat,cordis dolore.i.cardial-
gia. Tales.n.humores latent pulmonẽ, ut q. uel oĩno nõ ſentiat, aut difficulter ſentiat:ventriculi
uero oſtiolũ(appellat id,ut conſtat,ẽt cor)ꝑꝑ magnitudinẽ neruorũ,quos habet, ſentientiũ,ni-
hil latet,qđ in eo infeſtet:ita fit,ut mordens bilioſus humor,cardiogmon.i.cordis,ſeu oris ven-
triculi morſum, cõmittat:& ob eã rẽ bilioſa uomitio eis accidit. Tale.n.etiã Thucidides indica-
uit,dũ ait, Et,cũ in cor inhęſit,ſubuertit id,ac purgationes bilis,q̃ à medicis ſunt appellatę ſubie- »
runt. Verbũ.n.ſubuertit, de impetu dixit in uomitionẽ,ſtatim ẽt noĩans cor,uentriculi oſtiolum:
& ob eã rem morſum eius cardiogmus, & cardialgias appellitãt.Aliubi Hippocrates ſcripſit,ꝙ
de Victus rat in mor. acu. cõ 2. t. 44.7.122 f. ſed ibi nihil de uomitu. ‖ infernũ labrũ id ipſum indicet,haudquaq̃ quieſcens,ſed quodãmodo intermiſcens,ꝑꝑea ꝙ,ſi G
bilis mordeat internã oris uentriculi tunicã, ita commouetur labrũ: didicimus.n.ex diſſectione
unã eſſe oẽm hanc tunicã ꝑpetuã per oĩa ſibi,& oĩs uentricnli,& gulæ,& linguæ,& palati,& oĩs
oris.Hęc igitur eſt,q̃ & labra cõcutit,quoties ab acriore,bile collecta in ore uẽtriculi mordet:ta
lis.n.humor ꝑ leuitate fluitare natura aſſolet: & ob eã rẽ ad ſtomachũ redundat,relinquẽs uen-
ticuli fundũ, ac facile uomit. Quòd ſi rigor quoq; prehendat tũc hoĩem, magis ẽt uomitio non
ſolũ citius,ſed ẽt bilis erit copioſioris;cũ ſoleat rigor magna ex parte bilis efficere uomitionem,
quemadmodũ, cum de ea ageretur,eſt demonſtratum. Quin ẽt,ſi quid bibat,aut eſitet per illud
tꝑs homo, adhuc citius deuomet,quia pariter cum bile,ingeſta cibaria in uẽtriculo corrũpũtur.

† Multi cod. habent etiam, & quinto. aliqui, quam quinto.

*31 Si quibus autem horum cœpit dolor primo die fieri, quarto premuntur magis, † ad ſeptimum uin-
dicantur. Plerique eorum incipiunt dolore uexari tertio die, quinto fluctuant magis, deinde uindicantur
nono, aut undecimo. Quòd ſi quinto die incipiant dolore uexari, & alia quoque ſecundum rationem ipſis
ex prioribus accidant, ad quartumdecimum morbus iudicabitur.*

Tres dixit dr̃ias extꝑe ductas doloris capitis:& itẽ tres terminos iudicationis earum. Itaque
prima dr̃ia eſt, ſi prima die ægrotationis, capitis incipiat dolor:altera,ſi tertio die:tertia,ſi quin- H
to. Sed oĩbus his cõe eſt ad ſeptimũ quodãmodo diẽ,à quo incepit,deſinere.Si igit incipiat pri-
mo die, ſeptimũ habet decretoriũ. Si tertio,quantũ in ipſum agitur ſeptenarij numerũ,decimũ:
ſed, ꝙa hic nequaquã decretorius eſt, ad nonũ aut undecimũ deuenit iudicatio,q̃ citior aut tar-
dior, quã ſeptenarius terminus, uno die eſt. Atq; in animũ rurſus reuocabis,ꝙ & nonũ diẽ hoc
loco cõmemorauerit tanq̃ decretoriũ, quẽadmodũ &(ut antea docui)tertiũ, nõ ꝑ quaternariã
aut ſeptenariã circuitionẽ hũtes iudicationẽ,ſed ea ratione ꝙ intercidãt:quẽadmodũ libris De
diebus decretorijs oſtenſum eſt. Quin ẽt dr̃ia doloris capitis, q̃ quinto incipit die,ad quartum-
decimum ꝓgat,ꝓpterea ꝙ nõ admodum calidus ſit,neq; feſtinet,indicio eſt,ꝙ incipiat quin
to die,& ꝙa adiecto ſeptenario primis quinq; diebus,oẽs fiãt duodecim:duodecimus uero non
ſit decretorius:neq; ẽt fieri poſſit,ut unum anticipet diem:oſtenſum.n.iam eſt eum eſſe limitem
morborum, qui acutiſſime mouentur, proprium:Itaque merito in quartumdecimum excidit.

*32 Hæc accidunt uiris, & mulieribus potiſſimum in tertianis. Iunioribus accidunt etiam in illis, ma-
gis uero, & in febribus continuis, & in ueris tertianis.*

In hominibus iã perfectis,de quibus aſſolet ferre uirorũ ac mulierum appellationẽ,in oĩbus
febribus tertianis talia accedũt, ꝓpterea ꝙ ætas bilioſiſſima exiſtat: In iuniorbꝰ uero, quãij,nõ
in

A in omnibus, ſed ſolũmodo in ueris tertianis,q̃ ſanè bilioſiſſimæ ſunt. Porrò accidunt & per mor
bos acutiſſimos, nã hi quoq; bilioſiſſimi ſunt: conſtatq; ꝙ & perfectis multo magis eueniant: id
enim prędictis conſequens Hippocrates nequaquã adſcripſit, tanq̃ uel à nobis intelligi poſſit.

*33 Quibus uero per talem febrem dolet caput, & pro tenebris ob oculos offuſis hebetudines ſubeunt ocu
lorum, ac ſplendor obuertitur: & pro oris uentriculi morſu, circa hypochondrium, aut læua parte, aut dex
tra, aliquid contenditur, neque cum dolore, neque cum inflammatione: ſanguinem de naribus in his fluc
re, pro uomitione expectandum eſt. Magis uero & hic in iuuenibus ſanguinis fluorem expectari oportet:
agentibus uero trigeſimum annum, aut etiam ſenioribus, minus: ſed uomitionem in talibus expectare
oportet.*

Talẽ dixit febrẽ, qualẽ inter initia ſermonis ꝓ hanc indicauit dictionẽ: Siq̃s in febre non exi
tioſa dixerit caput dolere. Id igit cõe in utraq; ſeruãs febre, cõe quoq; fore dicit, vt iudicẽtur ꝓ
excretionẽ: ꝓpriũ uero utriq; adiecit in excretionis ſpecie, in priore q̃dẽ, biliosã uomitionẽ: in
ſequẽti uero, ſanguinis fluorẽ. At uero ſigna id ĩdicãtia, in priore quidẽ, uiſa tenebricoſa ac oris
uentriculi morſum: in ſequenti uero, hebetudines oculorũ & ſplẽdorẽ: & itẽ intentũ hypochon-
B driũ citra dolorẽ & inflãmationẽ, indicia maxima ſurſum uerſus tendẽtiũ humorũ. Porrò ſupra
quoq; dixerat, sãguinis fluorẽ comitari decretorie ĩflãmationis, q̃ ĩ hypochõdrio ſint: magisq̃;
in iuniorib⁹, in q̃b⁹ ſanguis exuperat: & rurſus id ipſum nunc adſcripſit: & itẽ vt bilioſæ accidãt
uomitiones in ætate uigẽtibus. Cæterũ libro primo De morbis uulgarijs, ẽt ꝉlachrymari ꝑter uo 1. Epi. com. 2. t.
luntatẽ dixit eos, q̃bus ſanguis è naribus erupturus eſt. Hæc igit cũcta cõponens, atq; adijciens 80. 3. 116. a
eis, quæcunq; aliubi docui, nunq̃ nõ præſenties futurũ ſanguinis fluorẽ, potiſſimũ ſi clare ex pul
ſu cognoueris indicium excretionis, quod uſquequaq; præcedit decretorium ſanguinis fluorẽ.

DE CONVVLSIONE

*34 Pueris autem conuulſiones accidunt, ſi febris acuta fuerit, nec aluus deijciat, ac uigilent, paueant,
lugeant, colorem mutent, & uiridem, aut liuidum, aut rubidum trahant. Hæc igitur nuperrime editis
pueris promptiſſime accidunt ad ſeptimum uſque annum: adultiores uero pueri utrique non item in fe-
bribus prehenduntur conuulſionibus, niſi aliquod indictum extitit ualidiſſimum ac deterrimum, qualia
per phrenitidem accidunt.*

De cõuulſionibus hoc loco diſputat, q̃ nõ in parte una corporis, ſed in oĩ eo infeſtẽt: q̃ in pue
C ris prõptiſſime eueniunt, ſed magis lactẽtibus: nõ minime uero & ꝓꝓ uſum lactis, magisq̃; quo-
ties fuerit ꝛadmodũ ꝛcraſſum: & q̃a plurimo alimẽto, & inopportuno utunt, nihil aliud agnoſcẽ
tes uiuẽdo, præter eſitãdi cõmoditatem: oẽ.n. neruoſum genus in illis debile eſt. Cum.n. tres vi-
res genere exiſtant, ex quibus gubernat corpus: duabus quidẽ pueri, q̃ cæteri, fortiores exiſtunt:
vna uero debiliores, quæ in neruis innexa eſt: & ob eã rẽ prõptiſſime conuelluntur: & rurſus ad
habitũ naturę facillime remeãt: perfectis uero nec facile fiunt, neq; deſiſtũt cõuulſionis affectus
ꝓꝓ ualentiã in neruis facultatis. Itaq; cõuulſio accidit ẽt ſine febre in fortibus admodũ frigori-
bus, & copia humorũ crudorũ, craſſorũq̃; & itẽ inflãmatione in neruis ac tẽdonib⁹, quoties ori-
ginẽ ad conſenſum agant. Sed hoc loco de conuulſionibus docet, quæ per febrẽ fiant, quemad
modũ inter initia ſubiecit ꝓ ſequi pręſenſiones in morbis acutis, & in alijs, q̃cũq; ex illis decidẽ
tibus fiunt. Itaq; cõuulſiones per tales morbos in auctioribus illa ſignificabunt indicia, q̃ maxi-
me per phrenitides difficiliores exiſtũt, ſed potiſſimũ ſi partes in uultu puertũtur, aut dẽtes ſtri-
dent, aut oculi crebro mouentur, aut peruertunt: In pueris uero uel ſufficiet, ſi uigilent tm̃modo:
interdũ ſi metuãt admodum, quod ſanè ἐκπλαγῆναι. i. pauere, noĩauit: ſi lugeãt cũ intenſione ue
hemẽtiore, & alu⁹ haudquaquã deijciat. Hæc igit ceu cauſę ſunt: Indicia uero cõuulſionis ad ta-
D les cãs, colores ꝑter naturã habentur, indicantes humorũ prauitatẽ, ex quibus conuelli aſſolent:
Viridis.n. aut liuidus, prauũ qualitate ſignificat humorẽ: rubidus uero, ſanguinis copiã indicat.

*35 Conualituros autem, morituros q̃, pueros, & alios, ſcrutari conuenit omnibus ſignis, prout in ſingu-
lis ſingula relata ſunt.*

Id etiã antea dixit: & nũc quoq; cõmemorat: & rurſus poſt paulũ dicet, ꝓpterea ꝙ utiliſſimũ
ſit: attamẽ nõ id intelligũt pleriq; medicorũ: ſed interdũ aliq̃ ex prauis uidẽtes indicijs, ex q̃-
bus cõtingit uiuere hominẽ, criminãt, ceu mẽdacẽ: quemadmodũ rurſus bonis apparentib⁹ in-
terẽpto ægro, falſum eſſe Hippocratẽ dicũt, nondũ cernẽtes, ꝙ ĩterdũ à multis bonis indicijs v-
nũ malũ uehemens peruincatur: & rurſus è contrario è multis malis unũ bonũ, q̃ uehemens ſit.

36 Hæc autem intelligo de morbis acutis, & alijs, quicunque ex his fiunt.

Hoc quoq; ſcripſit Hippocrates, qũo ante dictũ ẽt, p̃ceptũ, uaticinatus negligentiã pariter &
audaciã eorũ, qui ſint eius uolumina lecturi, & itẽ quæſturi, quo pacto cõmemoret quadrageſi-
mum diẽ, atq; ſexageſimũ, ſuppurationesq̃; & aquas inter cutẽ, nec nõ febres quartanas. Cũ.n.
uel eo clare ſcribente, ꝙ nõ ſolum agat de acutis, ſed etiã de ijs, qui ex horum decidentia in lon-
gam temporis ſeriem extenduntur, attamen talia quærant, quid nam agerent, niſi id effeciſſet?

37 *Oportet autem eum, qui sit recte præsensurus superstites futuros & morituros, & quibus morbus* E *pluribus diebus duraturus est, & in quibus paucioribus, indicia ediscendo omnia interstinguere, æstimando vires eorum inter se, quemadmodum scriptum est, tum de alijs, tum de vrinis, & screationibus, vbi pariter pus bilemque excreet.*

Oĩa assidue oportere spectari indicia, nec vni credere, ẽt antea dixit. Sed nunc adiecit, quod sermonis est utilissimum: id uero esse dico, uires æstimare indiciorũ, neq; simpliciter has, sed cõferendo eas inter se. Sunt.n. quædã indicia & ipsa per se praua, magisq; & minus: quorum uires mensurari oportet uocabulis (ut antea quoq; explanauit) aut exitiosum dicendo, aut exitiosius, aut admodum exitiosum: & itẽ adijcendo uerbũ, iã. Nec secus in bonis indicijs rursus, aut salutare, aut salubre simpliciter, aut magnam obtinens uim, aut ẽt cum uerbo: admodum. Plus est.n. si dicatur, admodum magnam uim obtinere ad salutem, q̃ si nudum ac solum, magnam uim obtinere. Sed nunc conferri oportere dicit uires indiciorum inter se, nõ modo similium, uerbi gr̃a bonorum cum bonis, ac malorum cum malis, sed ẽt bonorum cum malis: nanq; p̱ hanc cõparationem ea quoq; q̃ fiunt præter rationem, innuit. In primis.n. agnoscis, quid nã præter rationẽ eueniat: tum aũt haudquaq̃ terreberis: & demũ cõsiderabis, quamobrẽ factum sit: aut quid nã indicare natum sit. Sed hæc oĩa in nostris commẽtarijs dicta sunt, maximeq; in libris De iudica F tionibus: nec uero ab re erit nunc quoq; gr̃a exempli, reuocare in animum quædam à cõi initio incipientes oĩs præsentiendi facultatis. Consideres.n. conueniet in primis, utrum præcipue pars una in corpore affecta sit, an morbus sit humorum in conceptaculis conditorum: deinde p̱ quã potissimum facultatem periculum ægro immineat, etenim supra dictũ est, tres esse facultates: tũ deinceps facultatis illius mala ac bona indicia. Fingamus.n. facultatẽ de cerebro manãtem imperpessam haberi, atq; ẽt corporis partes imperpessas, totius uero hypothesin morbi, hoc est febrilis, ex putrescentibus solis habẽtes humoribus: deinde his ita habentibus, ab initio cũcta apparere in urina bona indicia: hũc hominem mori impossibile est. Quocirca, quanq̃ aliquod appareat indicium terrificum, nõ solum nõ terreberis (quemadmodũ pleriq; medicorum) sed ẽt dijudicationem præmonstrare existimabis: etenim dolent caput, ac delirant, & intuentẽ tenebricosa quædam ac flaua, & hebetudines subeunt oculorum, atq; ẽt oris uentriculi dolore affligun tur: & itẽ spirant difficulter, & hypochõdria contendunt ratione iudicationis: & rursus deiectiones malignę, & screationes, atq; uomitiones q̃dã, & itẽ partes nigrescẽtes, putrescentesque, & intermorientes hominem exhibent per oĩa meliorẽ. Sæpe.n. ex talibus excretionibus ægri facilius spirant, melius appetunt, melius dormiunt, dolore leuantur, ac resurgendo leuiores, & in to G tum * faciliores euadunt, perspicue indicantibus ijs, q̃ euacuãtur, expurgari corpus, natura præter spem superiorem cõflictum repellente. Sed hæc oĩa potestate sunt prodita, atq; definita hoc uolumine. Præcepta de pulsibus tantũmodo addenda sunt, q̃ nos omnia in cõmentarijs De pulsibus clare p̱scripsimus, prorsus silentio dissimulantes sphingis ænigmata, qualia innumera scripsit Archigenes. Itaq; hæc oĩa prompta animo obseruãdo inspice, cõferendo ea inter se: ex his .n. poteris prædicere ea, q̃ ab infirmis omittuntur, interdum ẽt necessarijs ipsis haudquaq̃ exq̃site perspecta: quemadmodum sæpenumero me uidistis in ijs, qui stridean dentibus, ex natura in illis haberi accidens pronunciare, ita ut existimarent familiares audientes nõ ex medendi facultate, sed ex arte uaticinandi talem extitisse p̃dictionem: interdum ẽt in dormientibus inconniuentibus oculis, ut id quoq; in eis ex natura existat: & quodam in uentrẽ cubante id ipsi quoque natura necessarium. Porrò mulieris cuiusdam aliqñ uisus est adeuntibus nobis dexter oculus alterum insigniter superare, de qua dixi, talẽ ante morbũ extitisse excessum: & itẽ in alio caua admodũ ṯpa, quo perspecto tunc dixi per naturã hr̃i affectionem: itidem aliorum cruentos oculos esse per naturã: *Conuulsam uero in alio supercilij partem, aut oculorum, aut labrorum: Et item non nulla ante morbum ex quadam causa fuisse exteriore. Quin ẽt intermittentem pul- H sum, atq; ẽt pulsus uarietatem, & alia generis eiusdem ex natura in quibusdam haberi dixi, uel ipsis ægris haudquaq̃ perspecta: qñq; ẽt, simulatque conualuerunt, restare uisa sunt. Voces item asperas, raucas, clangosas, in hoc ex natura, in illo † ab ægrotatione, ξ cõmitti dixi; de quibus cũ libro de p̃sagiẽdo latius docuerim, nihil insuper necesse habeo hoc loco recensere: sed sufficiet, si summam horum inueniendorum dixero, & ita oĩonem sistam. Quoties.n. ex oĩbus alijs sine periculo uideatur morbus, tale accidens terrificum ex natura adesse sciendũ est: aut prorsus ante ægrotationem fuisse p̱p aliquã causam euidentem. Quocirca mihi, & Hippocrati credentes, cõsiderabitis (quẽadmodum dictum est) uires indiciorum æstimãtes, quemadmodũ ipse, inquã prædixit: exempli.n. habuit mẽtionem, quoties pariter pus bilemq̃; excreet: idq; ab eo dictũ est per dictionem illam, q̃ ita incipit: ‖ Quæcunq; suppurantur, dum screatio bilio sa est, exitiosa admodum sunt, siue uicissim bilis ac pus, siue pariter excernant. Per hanc.n. dictionem censuit cõsideranda esse exquisita ratione oĩa, quæ in ægris existunt: atq; nõ nulla quidem exposuit eorũ, à bonis ita exorsus: ‖ Bona hæc sunt, facile ferre morbum, facile spirare, dolorem sedari, sputũ facile excreari. Tum deinceps, ubi ea omnia recensuit, à malis rursus exorsus: ‖ Mala uero, inquit, his aduersa habentur, difficulter ferre morbum, spirationem magnã, & crebram esse; doloré nõ sedari,

† Antiqui codices legunt, πρὸ τῆς νόσου. i. ante ægrotationẽ. & ita uetus translatio.

Supra. 103. d. cõmen. 2. t. 35.

Ibidem. t. 56.

Ibidem.

A ſedari,ſputum uix excreari,ſitire admodũ,corpus ab igne inæqualiter detineri. Sed hoc tibi & prauorum ſignorum initium, doctrinæ ab eo antea proditæ ex prædicta hypotheſi, quam de excreationibus conſcripſit. Vt igitur,inquit,in his dixi, ita in cunctis agas,nihil omittendo, ſed ſeorſum æſtimando ſingulorum uires indiciorum,deinde ea inter ſe conferendo.

38 Oportet quoq; impetum populariter graſſantium morborum cito conſiderare, nec non tenere temporis conditionem.

Ad prægnoſcẽda futura in ægris accidentia,maxime conducit graſſantium quoq; morborũ cognitio,qui iam præſentes,& item futuri ſint.Diſſeruit aũt ipſe breui ſumma in ſententijs, qui « ſingulis increbeſcant tp̃ibus,quiq̃; & præſentẽ,& anteactam ſequantur conditionem.‖Vere.n. 3 Apho.20. Ex. « (ait)atræ biles,furores,& alij deinde,quos enumerauit,qui veris & aliorũ tẽporũ proprij ſunt, ord.24.a « quoties.ſ.proprias ſeruent naturas.Si minus ſeruẽt, graſſaturos alios ait morbos anteactæ con- « ditioni cõgruẽtes:atq; docuit,quinã ex ijs poſtea futuri ſint,qui vero ſtatim in prima conditio- « ne.De ijs igitr̃,qui poſtea futuri ſint,ita docuit:‖ Si hyems ſqualida & aquilonia fuerit,uer uero 3.Apho.11. Ex. « pluuiũ,auſtraleq̃ue.& alia,q̃cũq; deinceps dicit.De ijs vero,q̃ in ipſis p̃ſentibus accidãt cõdõni ord.20.h B bus,dũ ait,‖Condõnũ anni ſqualores ſalubriores(qđ in totũ dixerim)q̃ imbres.& alia,q̃cunq; 3.Apho.15. Ex. ord.15.f deinceps exiſtũt.Itaq; in ſentẽtijs ſummatim de morbis vulgariis, docuit:in libris vero de morbis vulgarijs ad particularia deuenit.Quãta vero & horũ vtilitas hẽat, q̃ q̃ videanr̃ cõprehẽdi ſermonibus vniuerſalibus,explicabit in commentarijs de morbis vulgarijs,ab his ordine ꝑſcribẽdis.Nũc vero ſummam totius dicã p̃ſenſionis,de qua ſermonẽ in p̃ſenti dictione Hippocrates fecit:Indicijs.n. ꝑditis hoc uolumine ꝑgnoſtico, morborũ ipſorũ ꝑprijs,cẽſet adijcienda eſſe ea,q̃ ex aeris cõdõne ducunt. Finge.n.aliqua viſa eſſe indicia ex rõne morbi ſanguinis fluoris,eſſe uero & tp̃s vernũ,adhuc magis ſperabis fore ſanguinis fluorẽ:q̃ ſi p̃ſens quoq; cõdõ calida,& humida fuerit,multo ſanè magis:& itẽ p̃teritorũ duorũ,vel trium tp̃um condõ ſi ſanguinẽ gignat,adhuc ẽt magis ſperabis fore ſanguinis fluorẽ.Vt igitr̃ ſermo de sãguinis fluore,ita de oĩbus alijs ẽ.Sed abũde erit dicere ſingulare exẽplũ futuri ſudoris.Per æſt⁹,q̃ ſqualẽtes ſint, febres vt plurimũ ſine ſudore eueniũt:ꝑ eos vero,in q̃b⁹ minuta pluuia decidit, febres cũ ſudoribus magis fiũt.Itaq; cõſtat,vt p̃ter alia ſigna,q̃cũq; ægrotationis ꝑpria hñr,futurũ demonſtrantia ſudorẽ, ambientis præterea aeris condõ accedens, ſpem futuri ſudoris firmiorẽ ſubſcribat.

C *DE SIGnis, & INDicijs, quonam modo differant inter ſe: & item aliqua de temperie regionum.*

39 Probe vero peritum eſſe oportet de indicijs certis, ac ſignis alijs: ſciendumq̃, q̃ quouis anno, & quouis tempore mala malum, bona bonum, denunciant.

Non apud medicos ſolum,ſed ẽt apud rhetores,quæri agitariq; ſolet,quonam diſcrepet a ſigno indicium certum,quod græci τεκμήριον vocant,queſtione non in verbis ſolũ habente locũ, queмadmodum aliubi,ſed ẽt res ipſas attingente. Oportet.n.duplicem quãdam inueniri naturam rerum,ex quibus medici præſentiunt,rhetores demonſtrant,aut ſuadent. In ijs igitur,quæ ſumuntur in demonſtrationes,ſiue ſcientiarias,ſiue veriſimiles, dr̃ia vna eſt neceſſaria, & aſſidue hñs alterũ alteri ſubſequens,ex quibus propoſito conficitur: alia vero non neceſſario, nec aſſidue,ſed magna ex parte dũtaxat. Quin ẽt ex alia dr̃ia,hæc ex obſeruatione empirica, illa ex rationali ſequela eſt,qđ ſanè eſt endeixis.i.indicatio.Hæc igitur rerum dr̃ia hr̃:nominibus uero in eis non oẽs æqualiter vſi ſunt:ſed elegantiores (prætereo.n.ſponte alios) in prima ſectione, de eo,qđ perpetuum eſt vnum quodlibet indicãs, cenſent vtendum indicii certi appellatione: ſignum vero,nominant alterum:in ſcđa vero ſectione,quod ex obſeruatione eſt,ſignum:quod vero ex indicatione eſt,indicium certum dicunt.Cæterũ,q̃ græci authores ita nominibus vtan- D tur,non medicis ſolum ſcire vtile eſt,ſed ẽt illis,quibus arte congruit græcizare. Et vero,q̃ ad demonſtrationes ac præſenſiones prædictam rerum dr̃iam cognoſci vtiliſſimum ſit,perſpicuũ « cuiuis eſſe exiſtimo.Sed,vtrũ ambo ſuam aſſidue ſeruent vim,q̃cunq; bonũ denunciant, & quæ « cunq; malũ,dignum conſideratione eſt.Ipſe igitur in ſententiis dixit,‖Per morbos minus ij pe- 2.Apho.34. Ex. « riclitantur,quorum naturæ morbus conuenit,aut ætati,aut habitui,aut tp̃i,q̃ quibus non conue ord.17.c « nit aliqua ex his oẽone.Hoc igitur nũc diſcrepat ab eo,qđ nũc eſt proditum.Malum.n.aliquod ſignare dixit aſſidue mala indicia:non tñ ut ſimiliter,aut ut non ſimiliter,inſuper adſcripſit: præ « dicta aũt ſententia neutrum transfert in contrariam naturam, ſed hoc in ipſis magis minusq̃ue « exiſtere dicit,pro natura,ætate,& alijs,quæcunq; enumerauit:quocirca ex hoc nequaquam ab « Hippocrate contraria dicentur.Illud vero magis pugnare vr̃,dum ait,‖ Iis,quę non ex ratione 2.Apho. 27. Ex. « leuant,confidendum non eſt: nec metuenda admodum ea, quę prẽter rationem inciduntma- ord 16.b « la:hęc.n.magna ex parte infirma ſunt,nec perſeuerare,aut immorari diutius ſolent. An id,ipm eſt,p̃ quod ẽt adſcripſit nunc nobis propoſitam dictionem? Accidentia.n.quędam de prauis in bona,atq; ẽt de bonis in praua,mutantur:ſigna vero nequaq̃ uerti natura in contrarium ſolent,ſed magis ac minus,aut malum aliquod ſignificare,aut bonum: non tñ nunc bonum, rurſus uero malum:aut malum nunc,rurſus uero bonũ. Igitur,quęcunq; in urina docuit eſſe mala

ſigna,

ſigna,hæc haud vnq̃ bona euadent:quẽadmodum neq; bonum vllum malũ.Itidem,quæcunq; de ſcreationibus,vel deiectionibus tanq̃ bonis, aut malis dixit,nullũ in contrariũ vertitur. Pari mõ nec q̃cunq; circa vultũ fieri docuit ſigna,aut ex colore,aut mole,aut figura, atq; decubitu, deq; liuiditate aut nigritie partium,aut alia qua uis tali affectione. Oĩa.n.uim retinent propriã, nõ ſm.ſ.magnitudinem(ſuperius.n.dictum eſt, q̃ recipiant maioris minorisq; diſcrimen) ſed ſm genus:p̃p̃ea quòd nullum bonum ad genus euariat malorũ,nec vllũ ex illis ad genus bonorum,quoties,ſ.cum proprijs finitionibus conſiderant. Non tñ in accidentibus ita res hẽt.Qui eã.n.ſpirant difficulter,atq; ẽt delirant,& hypochõdrio conuellunt,ac ſplendorem intueri credunt,& obuerſari tenebricoſa quædã,rõne iudicationis:quin ẽt os ventriculi dolore afficitur,& infernum labrum intremiſcit, & abſceſſus ſm auriculas, aut aliquo alio loco fit. Conſtat enim q̃ hæc oĩa q̃nq; eueniunt(ut diximus)rõne iudicationis, q̃nq; vero quia grandeſcẽtes morbos
2.Epid.ſect.1. comitent.Ita fit,ut illud ſit ab eo merito proditũ: ‖ Decretoria haudquaq̃ decernentia,partim inferunt mortẽ,partim difficilem iudicationẽ. Sed de hmõi oĩbus,tum alijs locis,tum ẽt libris De iudicationibus,perpenſum eſt,ita ut nihil inſuper ad præſenſionẽ deſideretur:& ob eã rẽ, qđ aſſidue moneo,nunc quoq; perſequi non dubitabo.In primis quidẽ maximeq; ſtudendum præcipio,diſcere,quæcunq; medicinalis artis officia ſunt:alia vero, quæcunq; haud talia ſunt, partim in voce ac ſigñatione quæſtionẽ hñtia, partim rationalẽ comitantia cõtemplationem, poſt,& in maiori ocio aggredi,quẽadmodũ & nunc de ſigñationibus verbi,indicium certũ,ac ſignũ.Cum.n.qđ ad artis officia utile eſt,dictum mihi ſit,adijciam aliquid conſequens,& de horũ enarratione,aliud ab ijs,q̃ ante dixi,id vero tale eſt:De accidentibus decretorijs afferri verbũ,ſignũ,conuenit:indiciũ vero certũ, nequaq conuenit:ſola.n.illa,ſigna ſimul,& indicia certa nominant,ex quibus licet certo conijcere aliquid de ſalute, & internecione ægri:q̃ comprehẽdens vno capite dicet aliquis eſſe ſigñationes viriũ gubernantiũ corpus,quo pacto robore valeãt aut deficiãt:in quibus.ſ.cruditatis ẽt & concoctionis ſigna continentur: ex accidentibus vero decretorijs nullũ talẽ hẽt naturã,ſed indicant fore iudicationẽ,vt p̃ excretionem,aut abſceſſum:& ad hęc,per quã excretionẽ,aut abſceſſum,verbi gratia,ſanguinis fluorẽ,aut vomitionẽ, aut abſceſſum,qui p̃p̃ auriculas fiat.Sed,vtrum bona iudicatio futura ſit,an mala,per hæc ſigna nequaq̃ colligere licet. Conſtat.n.q̃ oẽs tales iudicationes nihilo minus in bonũ, q̃ in malum finiant:docuitq; nos finitionẽ earũ firmiſſimã,nõ ex quibuſdã accidentibus ductam,ſed ex qui-
1.Epid.com.2.t. buſdam ſignis,certisq; indiciis: ‖ Concoctiones.n.(dicit)celerẽ iudicationem,ſecurã ſanitatem,
1.45.3.112.b ſigñant:cruditates vero & incoctiones,& conuerſiones in malos abſceſſus, aut non fore iudicationes,aut p̃p̃is lõgitudines,aut dolores,aut mortes,aut horum ipſorum recidiuas,oſtendunt.Quocirca fore iudicationem,ex accidentibus decretoriis(q̃ ẽt ſigna decretoria noĩare conuenit)p̃ſentire poſſibile eſt:ſed,vtrum in bonum,an in malum iudicatio ſit abitura,per cõcoctiones cognitio eſt:quæ rurſus haudquaquã fore iudicationem præmonſtrant,ſed conualiturum hoĩem, aut moriturum. Cæterum hæc tibi erit ad eas,quæ proditæ ſunt,appellationum alia enarratio vna cum rebus vtilioribus ad artem prodita:memineris aũt,vt ſigna quoq; decretoria accidentia gñe exiſtant,indicãtia futuras excretiones aut abſceſſus:hæ vero cauſæ quidem ſunt,ut morbus ſoluatur,aut ut exoluatur facultas,primaria ratione, ſed ex accidenti ſigna quoq; exiſtunt.

40 Nam,& in Libia,& in Delo,& in Scythia hæc prædicta ſigna vera eſſe conſpiciuntur.

Non ſm ſolitam ſibi breuitatem de terris habuit ſermonem: etenim prædictæ dictioni duabus adiectis ſyllabis,nihil inſuper hac dictione opus fuit.Igitur adiiciens ego eas,oſtendã,qualis nam ſermo fuiſſet:probe vero peritum eſſe oportet de indiciis certis ac ſignis,ſciẽdumque, vt quouis anno,& quouis tpe,& terra,mala malum, bona bonum denuncient. In hac dictione verbũ,terra adiiciens,indicaui tibi ſuperuacuam eſſe nunc proditã dictionem:nihil.n.aliud per eam oñditur,q̃ ſigna tum bona,tum ẽt mala,ſibi ipſis idem alterutra denuncient quauis terra, ſi calida,ſi frigida,ſi modificata ſit:Libyam.n.tanquam calidam, Scythiam tanquam frigidam, Delum tanquam modificatam,mediamq; inter utranque,gratia exempli,commemorauit.

QVO PACTO PRAESENSIONES MEDICORVM IN MORBIS RATAE SINT

41 Sanè itaq;ſciendum eſt, q̃ in his ipſis terris multo plura conſequi nequaquam difficile ſit, ſi quis ediſcendo ea iudicare,& rectè colligere ſciat.

Quod nos antea alicubi diximꝰ ex vſu orationis,id hoc loco Hippocrates ſcripſit:quòd,ſi recte ediſcas uires ſignorũ,q̃q̃ non aſſidue exquiſita rõne p̃ſentias futura,tñ ratæ p̃ſenſiones multo plures futuræ ſint irritis p̃ſenſionibus: qua in re & alter altero peritior eſt in cuiuslibet rei p̃ſenſione. Nunq̃.n.hallucinari,ſupra captũ hoĩs eſt:ſed q̃ minime oberrare, ſolius artificis eſt. Sed,cũ magna uel ea in re diuerſitas habeat,eo,qui decies præſentiendo,oberrat ſemel,multo melior eſt,q̃ uicies p̃dicẽdo,oberrat ſemel:ipſo uero hoc,rurſus melior is eſt, q̃ centies præſentiendo oberrat ſemel:quẽadmodũ rurſus,quàm is ipſe,melior ẽ,q̃ ducẽties p̃ſentiendo, oberrat ſemel. Igit nõ recte nos interrogãt empirici,utrũ theoremata, q̃ magna ex parte eueniant,

adiectione

A adiectione rõnis intranſducibilia,ac ꝓpetua faciamus:deinde non valentes indicare,exiſtimãt coarguiſſe,tanꝙ ex ſuperabundanti rõnẽ adijcientes.Nam,ſi non perpetuo,certe ſępius,ꝙ illi, finem artis conſequimur,quemadmodum præſentiendo futura in ægris, ita etiã illis medẽdo.

42 *Expetere vero oportet nullius nomen morbi,ſi non hoc loco perſcriptum ſit:omnes enim, qui temporibus prædictis iudicentur,his ipſis agnoſcas ſignis,licebit.*

Id mihi vr̃ adieciſſe in calce libri,ꝙa de morbis acutis,& alijs,quicũq; ex his fiunt, hoc libro doctrinã feciſſe dixit.Itaq; cõmemorãs,vt permulta ſigna à ſe prodita,tũ bona,tũ ẽt mala,ſimpliciter dicta de cunctis in cõe morbis ſint,pauca vero de quibuſdã definitis,hoc in aĩum ẽt nobis reuocauit,adijciẽs,nihil eſſe ꝓ ſermonẽ omiſſum:qđ forſitan nos falſum exiſtimauiſſemus, qm̃ quorundã habuit mentionẽ nominatim,aliorum non: id,n.hoc indicat non temere a ſe factũ,neciſne aliqua cã.Sed,qm̃ ꝑter alios,quidã morbi peculiari doctrina egebãt,ob eã rem eorũ mentionẽ habuit ſeorſum:oẽs alij omiſſi,ſub cõibus ſignis collocantur. In primis ab eo perſcriptũ,quẽ appellant vultum νεκρώδη.i.exitioſum,in oĩ morbo acuto, exitioſum vere dictũ eſt. Pari rõne quæcunq; de accubitu ſcripſit,aut reſpiratione,aut ſomno,aut inſomnia,aut alijs,ꝙ-
B cunq; cõia ſunt oĩum,qui prædictis ſtꝑibus iudicentur:Non.n.de diutinis cõmentarium eſt,ſed (vt ipſe dixit)de acutis,& alijs,qui ex illis fiant:quorum tempus ipſe etiam indicauit, in quibuſdam vigeſimum diem,in quibuſdam quadrageſimum, aut ſexageſimum, terminum ponens.

EX GALENI LIBRIS

DE DIGNOTIONE EX INSOMNIIS

Auguſtino Gadaldino interprete.

C

IN ſomnium uero corporis affectionem nobis indicat. Nam,ſi quis in ſomnis incendium uideat,a flaua bile uexatur: ſi Fumum, vel Caliginem, vel profundas tenebras,ab atra bile:Imber vero frigidam humiditatem abundare indicat:Nix,& Glacies,& Grando,pituitam frigidam. Sanè & tẽpori,& nutrimento ſumpto mentem oportet adhibere. Nam,qui niue conſpergi ſibi videtur,ſi in acceſſionis inuaſione,quę cum rigore uel horrore uel perfrigeratione fiat,hoc imaginatus fuerit, tempori plus, non corporis affectioni,tribuendum eſt: ſi in declinatione tale inſomnium uiderit, firmiorem nobis indicationem exhibebit frigiditatis exuperantium humorum: adhucꝙ; ẽt magis,ſi nihil ex pituitoſis eduliis comederit,quibus in uentriculo contentis, talis quędã imaginatio fieri contingit,quamuis,quę in toto corpore eſt affectio,ſimilis non exiſtat.Sed,qm̃ in ſomnis,non ex corporis affectionibus ſolum,ſed & ex iis,quę quotidie agere ſolemus,& ex iis ẽt qm̃ que,ꝙ cogitauimus,aĩa imaginatur,ac ſanè ẽt quędã diuinatorie preſagit (nam & hoc experiẽ tia cõfirmatur) difficilis certe efficitur dignotio corporis ex inſomniis è corpore excitatis. Si.n.
D ab iis dũtaxat,quæ quotidie agimus,uel cogitamus,oportere ipſum diſcernere, nihil utiq; difficultatis eſſet,quæcunq; nec acta nec cogitata ſunt,ea cenſere ex corpore excitari:at, qm̃ etiã diuinatoria quædã eſſe concedimus,qũo hæc ab iis,quæ ex corpore excitantur, diſcernanẽ, haud facile dici poteſt.Conſpexerat.n.quidã alterum crus ſibi lapideum euaſiſſe,iudicarantꝙ; plerique,qui in hiſce rebus periti habebantur, ad ſeruos inſomnium hoc pertinere: at ille eo crure reſolutus eſt,cum nemo id noſtrum expectaſſet. Palæſtritam item,qui in ſanguinis ciſterna ſtare,ac uix eam ſupereminere ſibi videbatur,copiã ſanguinis habere,euacuationeꝙ; indigere cõiecimus.Nõ nulli uero cũ iudicatorie ſudaturi eſſent, in calidarum aquarum ciſternis lauari nataręꝙ; arbitrabantur.Ita quoq; imaginatio bibendi citra expletionem, admodum ſitientibus: quemadmodum inſaturabiliter comedendi, eſurientibus: uenere utendi, ſemine repletis accidit. Vr̃.n.in ſomnis aĩa in corporis profundum ingreſſa,& ab externis ſenſilibus digreſſa, affectionem,quæ in corpore eſt,ſentire:atq; eorum oĩum,quæ appetit,tanꝙ iam præſentium, uiſa concipere.Et,ſi hæc ita hñt,nihil ſanè mirũ fuerit,ſi, cum aĩalis facultas ab humorum copia grauata uexatur,hoĩes uix ſe ipſos mouere,ac onera quædã ferre, per ſomnum imaginenẽ:e cõtra uero, cũ leuis, ſuperfluitatibusꝙ; uacans affectio corporis ſit,ſi,qui ita ſunt affecti, ſe uel uolare uel uelociſſime currere, per inſomnium uideant: cũ animę uiſa corporis affectionibus ſemper aſſimi-

assimilentur:ita vt ēt,qui affecti sunt,graueolentia,vel beneuolentia percipere videantur. Qui enim in stercore & cæno se versari imaginantur,vel humores prauos graueolētesque,& putrefactos in se hūt,vel copiam stercoris intestinis contenti: qui autem contra,q̄ hi, sunt affecti, ac in locis beneolentibus versari se credunt,contrariam habere in corpore affectionem est censendum.Quæ igitur laborantes in insomnijs vident,seq; agere arbitrantur, sæpe hæc nobis humorum tum defectus,tum excessus,tum qualitates coindicabunt.

GALENI DE PRAECOGNITIONE

LIBER AD POSTHVMVM

Iu. Martiano Rota interprete.

Ex vltima interpretis recognitione.

ARGVMENTVM LIBRI.

Medicum posse,quid singulis ægris euenturum sit, prædicere.

Quales Medicos Galenus offenderit,cum Romam primo se contulit. CAP. 1.

SI vulgares medicos Posthume audiamus, quæ singulis in morbis euentura sunt ægrotantibus,præcognoscere non possumus.Nam,ex quo numerus eorum, qui videri potius,quàm esse,volunt, non solum in medicina, verum in alijs etiam artibus maior esse cæpit, neglecta sunt, quæ in disciplinis erant pulcherrima, dataq; est opera,ut ea dicantur & fiant, quibus vulgi gratiam ineant,& ab eis approbentur:dico autem quibus suis adulari, quotidie salutare,diuites per vrbem comitari, principes domum reducere, in conuiuijs discumbere,atque in eis tum ministrare,tum iocos,& facetias referre. Quidam vero non hæc modo faciunt, sed pretioso quoque vestium & anulorum ornatu, magnoque subsequentium comitatu, & argentea specillorum suppellectile, populo persuadent se dignos esse, qui beati, & amabiles ab omnibus habeantur. Atque, cum partim illecebris, partim ostentatione iudicium illorum, qui res vere dijudicare nesciunt, perstringant, multa (ut ipsi quidem putant) bona consequuntur: vt autem ipse sentio, veris omissis, falsa bona arripiunt:& tales cum sint, in cæteris quoque medicinæ præcepta transgrediuntur: quam minimo etiam tempore cum se docturos polliceantur, magnum discipulorum numerum contrahunt, per quos plurimum ipsi possunt in urbibus, in quibus diuersantur. Verum hac tempestate alias artes hæc sola calamitas afflixit,medicinam vero permultæ atque diuersæ,quarum unam propalare decreui,ad eos medicos pertinentem,qui plurimum a me diffident.Cum aliquis medicus eorum,qui legitime medicinam didicere,vel delirium, vel rigorem,vel profundum somnum, uel sanguinis fluxum, vel secus aures,aliquove alio in membro abscessum,vomitū,sudorē,alui commotionem,aī defectū,deniq; aliud aliquid eiusmodi in ægrotantibus futurū prædicit, imperitis hominibus talia audire non consuetis,portentum ac monstrum id esse vī:tantumque absunt, vt eum mirentur,qui illa prædixit,ut bñ ēt cū ipso agat,si deceptor ab eis nō habeatur. Ex his tñ aliquot, qui præcognoscendi scientiā hīi posse non negant,statim & ipm,qui prędixit,& ceteros medicos percontantur,priscorumne eiusmodi inuētum sit,an ipsius solummō,qui prędixit.Hic medicos quidem cæteros,vel vt suā imperitiam occultēt,vel fortasse quia sic aliqui existimant,prędiscendi facultatem ab antiquorum nemine traditam, aut conscriptam respondere necesse est, eumque,qui tales res euenturas dixit,deceptorē esse:illum vero,q prędixit,partim medicorū, qui adsunt,reuerentia,partim ne in eorum odiū incidat,non audeat,oportet, dicere pręcognoscendi artem ab antiquorū multis, & in primis ab Hippocrate, qui nobis bonorū oīum auctor extitit,conscriptā esse,multoq; minus se eius artis inuentorem asserere: nanq; & mentiretur,si quis

A quis hoc pacto reſpõderet,& in odium medidorum longe maius incideret.Igitur tã ancpiti hic interrogatione impetitus,dum inter conſultandũ,quid reſpondeat,ſp moratur,auget,opinor, de ſe impoſturæ ſuſpicionem,& demum in ſe oĩum inuidiam concitat,adeo vt inſidijs petatur, clam primum veneno,palàm deinde calumnijs:id quod Quinto contigit, qui, licet oẽs ſui tpis medicos excelleret,vrbe tñ eiectus eſt,tanq̃ ægrotantes necaret.Neceſſe eſt igitur eum,qui medicinam exercet,quemadmodum philoſopho cõuenit,& Aeſculapij ſucceſſorem decet,è duobus alterum ſubeat,vel,vt Quintus,Roma pulſus eximiã præſenſionis ſuæ mercedem reportet: vel dolis circumuentus,& aperte quidẽ,ſi paulo timidior fuerit,dũ alia excuſat, alia formidat, lepori vitã ſimilẽ degat,ſp in timore atq; in expectatione alicuius mali conſtitutus: quibus, & illud interim accedet,qp deluſoris de ſe ſuſpicionem augebit.Quòd ſi audacior aliquãto cõtrauenire,& ſolus aduerſus tam improbos,tot fraudibus aſſuetos hoĩes altercari velit, eruditione diſciplinisq́; fretus,ſed taliũ improbitatum neſcius, duorum alterum rurſus euenit, vel ut ab eis arctius deuinctus in poſterũ peragat,quicquid illis libuerit:uel,ſi vlterius adhuc obſiſtere,& cõ certare pergat,bona fortuna vſus,non poſſit euitare,quin aſſidue peſſimo oĩum diſſidij gñe vexetur,qd̃ ciuile bellum noĩant.Id igitur contingat oportet in multis eorum, qui diſciplinis ita, B ſicuti diximus, imbuti fuerint, & in cæteris ueritatem per ſe ipſam ſyncere, & non alterius alicuius rei gratia,conſectati:quos monitos uolumus,ut, qñ ſuorum temporum improbitatem ſemel experti fuerint, agnouerintq́; manifeſte ſe nullam vtilitatem hominibus allaturos, ab hac ſe hoĩum fæce ſubducant,ac veluti ex aliqua magna tempeſtate,& ventorũ procellis,in aliquẽ tranquillitatis portum concedant.Eiuſmodi quippe viri,quamuis ignoti vulgo ſint, ſummo tñ rerum opifici Deo noti primum & amici ſunt: deinde optimis ẽt quibuſcunq; hominibus, qui uitam tranquille degant,cogniti fiũt:permittantque, vt in exiſtimatione ſint improbi apud uulgares.Horum autem oĩum malorum in cauſa ſunt diuites,atq; ciuitatum principes,qui corporis oblectationibus dediti,cum voluptates virtutibus antepoſuerint,nihil pendunt eos,qui pulchri quippiam edidicerunt,& alijs explicare nouerunt. † Diuites.n.cum ſe totos uoluptatibus abdicarint,voluptatum artifices ditant,admirantur,& eo vſq; extollunt,ut hiſtrionum,& aurigarum ſimulachra ſecus deorum imagines etiã collocarint:diſciplinarum vero peritos tanti faciunt,quantum indigent eorũ opera.Neq;.n.quid ſingulis artibus pulchri boniq́; inſit,aĩaduertunt,neque,vt eas accurate diſcant,tolerare pñt:verum geometria,& arithmetica tantum vtũtur,quantum extruendis ædibus,& computandis expenſis conducit:aſtrologia uero,& diuina- C tione,quantum ad præuidendum faciat,quorum hæredes eſſe debeant: idem & muſica, quantum ad oblectandum aures ſufficiat: quæ vero has oẽs artes conſtituit demonſtrandi facultas, curæ ipſis non eſt, niſi quatenus dicendi ſtudium quoſdam adigit cauillandi peritiam diſcere: nam artium oĩum parentem philoſophiam non modo non audiunt, ſed reliquis ẽt omnibus diſciplinis deteriorem arbitrantur:cui operam dare,non abſurdius eſſe putant, q̃ ſi quis granum milij perforare velit.Hi ſunt,& qui medicinæ vſum ſolummodo reſpiciunt,non tñ recte,ſed,vt inquit Plato in Gorgia,ſicut pueri vel imprudentes homines:a quibus ſi iudicaretur, quis nam potior eſſet,medicus,an coquus,non minimum præſtare coquus medico cenſeretur.

† *Toti autem ſunt in ijs, qui voluptates ſuppeditant atque hos.*

Quo modo Galenus duas quartanas Eudemo prædixerit, & vnam ſtatim à prima inuaſione cognouerit. CAP. 2.

HOrum ego ignarus,quo tpe Romam primum veni,neq; tale quippiam ſuſpicans, nõ verbis modo,qd̃ ægris euenturum eſſet,prædicebam: ſed ẽt,quid opus eſſet factu,vt ſanarentur, libere commonſtrabam: donec ad id peruentum eſt, quod tu ſcis poſthume, qui vnus Eudemo peripatetico a principio morbi vſq; in finem aſtitiſti.Cæpit.n.Eudemum quodam die,po D ſteaq̃ lotus fuerat,quædam pulſus inæqualitas vexare,& ab hora octaua horror:ob quæ ſine cẽna philoſophus eo die manere coactus eſt. Poſtridie ſibi cauens ab oĩ uictus errore, tutius eſſe iudicauit,ſi octauam horam ſine cibo tranſgrederetur.Vt aũt neq; eo tpe moleſtiam ullam ſenſit,cum iam vſq; ad horam nonam, & amplius incœnatus perſeueraſſet, ablutus poſtea modicum cœnauit:neque,dum hæc faceret,vllam in corpore ſenſit commotionem.Tertio die nos qdem,vt ſolitus erat,conuenit: ſecuritatis tñ gratia viſum eſt ipſi illa quoq; die ſuſpectam horã ſine cibo præterire:quamobrem tranſacta nona,lotus cibum abundanter ſumpſit, moleſti quippiam amplius ſibi non ſupenuenturum exiſtimans. Quarto die, vbi nos conueniſſet, iturus ad balneum,ridẽs & ad te ſimul reſpiciens, An ne,inquit,& hoc die,qui quartus eſt, tutius erit octauam horam tranſgredi,an ad lauandum modo concedere? Hic tu,cum nihil mali ſuperuenturum opinareris,vt lauatũ abiret,iuſſiſti:idem & cæteri,quotquot aderant,medici præceperunt. Solus ego tacebam:percontatusq́; ab eo,cur tacerem, rñdi, eum diem mihi ſuſpicione uacuum prorſus non uideri,qp primo die,quo me tangere pulſum iuſſerat, quartani circuitus initiũ extitiſſe nobis apparuiſſet: me tñ, qp antea nunquam eius naturalem pulſum nouerim, quo ignorato fieri non põt,ut exiguæ eius mutationes præter naturam agnoſcantur,certi nihil pronunciare:neq; plus aliquid,qd̃ conſulerem,habere, quàm tunc obortam nobis quartani circuitus ſuſpicionem.

ſpicionē. Lauit igitur ſe leniter, & cibum ſobrie ſumpſit: tū ex me circa veſperam accerſito, &, E vt rurſus pulſum tangerem, iuſſo, eadem, quæ ante ablutionem, audiuit, confidentius ēt, q̄ tunc, expoſita: quā ob rem Eudemus decreuit diem a primo ſeptimum, ab eo autē quartū, deinceps venturum diligētius obſeruare. Domi itaq; p̄ſtituto die manens lauit ſe, & cibum accepit, multis, ut noſti, ſine febre ip̄m eſſe prorſus affirmantibus: ego vero tibi interroganti (nam & huiuſce proculdubio recordaris) quid fore ſuſpicarer, tunc aperui, quartani cuiuſdam longiſſimi circuitus principiū inſtare: quibus dictis ad balneū inde longius ſemotum me contuli, ægrotum quendā circa veſperā illic viſurus. Lotus interea cibum Eudemus aſſumpſit: nec multo poſt, toto corpore calorem percepit, quem tñ ob potum eueniſſe putauit: antiquum. n. id vinum fuerat. Sequenti die medicis conſuetis id, quod euenerat, vt putaret, expoſuit: accuſantes vero, & ipſi vinum audacter, nihil mali amplius ſuperuenturum exiſtimabant. Quarto die, ex quo calorē ſenſerat, lauit ſe philoſophus, &, ut conſueuerat, cænauit: verum febrire paulo poſt aperte iam incipiens, credidit demum quartanę periodum illud eſſe, & me cœpit unum ex eo t̄pe cōmendare, tanquā exquiſitā pulſuum notitiam adeptum: ſuperioribus nanq; temporibus philoſophiæ ſolummō peritum me arbitratus fuerat, medicināq; in tranſcurſu tantummō attigiſſe: *non. n. noF uerat, patri nos ad philoſophiam ducturo, per euidens ſomnium iniunctum fuiſſe, vt medicina quoq; inſtrueremur, opinor, non tanq̄ ſcientia in tranſcurſu attingenda. Sed miſſa iſtæc faciamus, & ad illa reuertamur, quæ tunc mihi in Eudemo cōtigere, Nam ſorte poſtea quadam euenit, ſicut & ipſe ſcis, vt alium, qui circa principium autumni acuta ægritudine laborarat, & ex morbo conualeſcēs hora quinta febricitare denuo cæperat, inuiſerim: teq; præſente quartani circuitus inuaſionē eā eſſe plane dixerim, ut q̄ pro febris cōdōne, quarto die redijſſet. Hoc Eudemus cū ex te accepiſſet, magis adhuc inductus eſt, ut mihi fidē adhiberet: qui, q̄n febris exacerbatio maior in dies effecta fuerat, optimos quoq; urbis medicos cōuocauit, ut cōſultarent, quo pacto morbus is ſanari poſſet. Vltro tūc ipſe abfui, uerbis nolens cū illis cōtendere. Viſum eſt aūt celeberrimis quibuſq; ut eo die, quo expectabatur acceſſio quartanæ, primo mane theriacā biberet. Abſceſſerant oēs, ut ſcis, cum te præſente percontatus eſt Eudemus, quidnam ex uſu theriacæ ſperarē. Cui ego nil dubitans (ſcis. n. & hoc rñdi nō mō quicquam illi medicinam non profuturam, ſed febrem duplicaturam. Sciſcitanti cām, cur ita rñdiſſem, ſubiunxi, morbum adhuc crudum eſſe, theriacā uero humores cū malos, tū crudos in principio præſertim hyemis agitare quidem, non tñ exacte concoquere, aut reſoluere poſſe. Hæc nos tū Eudemo p̄diximus. Sequenti die primo mane, cum nondum ego aduenissem, conueniunt medici, ſeniq; theriacam G exhibent uerenti, quæ ex me audierat, ipſis exponere, intuentiq; medicos, quotquot aduenerāt, enixe promittentes oblatam medicinā non parum profuturam. Cæterum, eadem met hora cū febris inuaſiſſet, interdum dicebant uſu uenire, ut, qui primo theriacā biberint, morbū ſentiant commoueri, ac ceu uectibus extrudi, ſed, ſiquis denuo, quo die expectaretur quartanæ acceſſio, medicamentū mane biberit, prorſus a morbo liberatum iri. His dictis illi bene ſperantes abierunt. Cæterū febris non expectato ſequentis acceſſionis t̄pe, poſtride hora octaua ex improuiſo ſenē inuaſit, uehementior multo, quā pridie fuerat. Quā mobrem medicis poſtero, ut ſcis, mane conuenientibus uiſum eſt denuo theriacam exhibere: quam cum exhibuiſſent eo die, q̄ primo paroxyſmo reſpondebat, abierunt. Verum & una acceſſio primæ correſpōdens, & altera illi, quæ ſuperuenerat, ſimilis, philoſophum uexauit. Quocirca ueſperi me percontatus eſt Eudemus, quidnam fore expectarem. Cui ego, ut ſcis, explorato prius arteriarum motu, nihil me certi, qđ reſponderem, tunc hr̄e dixi, ſed mane forſitan habiturum, ſi, qđ noctu minxeris, inſpexero: qđ & factum eſt: nam ſub ortum ſolis accedēs matulam inſpexi, &, ſi quid interim meieret, ſeruaretur, iuſſi, me. n. hora quarta rediturum: Reuerſus igitur, urinis inſpectis, pulſuq̄ue diligenter examinato, tertiam quartanæ acceſſionem hora cōſueta affore dixi, atq; diſceſſi. Paulo poſt H Eudemum uiſuri acceſſerunt Sergius, & Paulus, qui nō multo poſt urbanus Prætor creatus eſt, item Flauius uir conſularis & ipſe, qui Ariſtotelicæ philoſophiæ operam dederat, ſicut & Paulus: quibus oīa, q̄ prædixerā, cū Eudemus expoſuiſſet, ſupereſt, inquit, id, qđ hodie dicit de uentura acceſſione, uidere, nunquid aduenier. Verū, cum & ipſa aduenisſet eadē hora, qua & cęteræ uenerant, mirabatur Eudemus, & quibuſcunq; ad ſe accedentibus meas prædictiones enarrabat: erant aūt oēs fermè quotquot dignitate & eruditione in urbe Roma præſtabant: inter quos & Boethus fuit: qui audiens me in diſſecandis corporibus ſumme peritū, mecum egit, ut ſibi quippiam de uoce, deq; reſpiratione commōſtrarem, quo pacto fierēt, & per q̄ mēbra. Sic itaq; me Boethus cognouit: atq; iſtud idem Paulo expoſuit: nam, poſtquam me expertus eſt, ipſum admonuit, me hortaretur, ut ſibi quoq; aliquid oſtenderem, ualde nanq; diſſectiones inſpicere gratum fore ſibi Paulus dicebat: ſimiliter & Barbarus Imperatoris Lucij auunculus, qui in Meſopotamiam, quam uocāt, expeditionem ſuſceperat, diſſectiones uidere ēt ipſe affectabat, quemadmodum & Paulus: poſtremo quoq; Seuerus, qui tum conſul erat, & Ariſtotelicæ diſciplinæ operam dederat, idem cupiebat. Verum enimuero, quo pacto in diſſectionibus res ceſſerit, tibi, qui cuncta retines, commemorare paucis opus erit: ſed paulo poſt hoc faciam.

Quo

* καὶ γὰρ ἐπειστο melius antiquus interpres, etenim didicerat.

Quo pacto Galenus Eudemi curatione ſuſcepta, prædixit, quo die à tribus quartanis liberaretur. CAP. 3.

A AD Eudemum nũc redeo, qui, cum à tribus quartanis affligeretur, deſperatus à medicis in lecto iacebat, hyeme iã fere media. Ego, ut, quod magiſtro conueniebat, exhiberem officium, cum & ſorte quadã proximus habitarẽ, non poteram non obtemperare Eudemo bis me quotidie uocanti. Deridebat autem me tunc Antigenes unus ex Quinti diſcipulis, qui cũ Marino uerſatus ẽt fuerat, & inter medicos primum locum tenere credebatur, cum potentiores oẽs medicaretur. Dicebat aũt hiſce, qui me laudabant, irridens: Neſcio, quid ipſi in mentẽ uenerit: poſtmodũ tñ agnoſcetis, quem laudatis, qñ uidebitis Eudemum efferri. Hoc vulgaribus dicebat, & interdum ad medicos reſpiciens, ſubiungebat: Eudemũ ſexageſimũ tertium annum agentem, tribus quartanis laborãtem, media hyeme pollicetur ſanare Galenus? Hęc ille. Tu uero mi Poſthume, & quę poſtea de Eudemo prædixerim, quo pacto ipſum ſanarim, ſcio, paſſim diuulgaſti: quod inuidiæ in nos conflatæ principiũ extitit. Mirabantur enim oẽs cum uitę noſtræ integritatem, tum certos artis effectus. Nam ex tribus quartanis, quę prima inceperat, eo die, quo p̃dixeram, cum abijſſet, admirari oẽs cœperunt. Vbi uero, & de ſecundæ diſceſſu uerax extiti,
B multo magis obſtupuerunt; atq; idcirco de tertia ſaltẽ falli me, Deos precabantur. Sed & illa quo die p̃dixerã, cum deſuiſſet, nõ ſolũ in p̃cognoſcendo, ſed ẽt in ſanando, haud paruum nomen adeptus ſum. Quã ob rem Antigenes mihi ſe præ pudore occultabat ob maledicta, quæ in me petulanter iactauerat: item, & Martianus, cuius exiſtimatio in diſſectionibus, & eo tempore maxima erat, & ſuperiori quoq; ſumma fuerat inter medicos iuniores: legebantur nanq; duo libri De diſſectionib⁹ ab eo cõſcripti. Aegre ferebat. n. & ipſe ea, ob q̃ dicebat Eudem⁹, iuſte me non ſolum laudibus cæteris anteponendum, ſed ẽt ſumma ueneratione proſequendum. Atque ideo nõ ex medica facultate, uerum ex diuinatricibus ſcientijs prędictiones meas fuiſſe mentiebatur: interrogatusq; a quibuſdam, quas nam diuinatrices ſcientias diceret, interdum auguriũ, interdum extiſpicium, non nunq̃ coniectatricem, aliqñ mathematicam, reſpondebat. Sed referam, quod poſtremo penes Eudemum contigit. Cum dies is aduenisſet, in quo tertiæ quartanæ diſceſſum fore p̃dixeram, accedẽs Martianus ad Eudemum hora nona, nõ paulo, ſed multo uehementiorem præcedente acceſſione præſentem exacerbationẽ cum eſſe dixiſſet, abijt ſtatim, hilari uultu planè lætitiã prę ſe ferẽs perinde, atq; me meæ prędictionis fruſtratum iri.† Interea
C Eudemus febrem ſentiens, qualẽ nõdum ſenſerat, uehementem, quamuis me non deceptum iri cõfideret, alicuius tñ alterius medici aduẽtũ expectabat. Cum itaq; non unus, ſed & duo, & tres aduenisſent: obſeruabant. n. oẽs, qũo prædictio noſtra cederet, optabantq; cuncti, ne ſaltem in huiuſce tertiæ quartanæ diſceſſu, ne ue in ſanando Eudemo cõpos fierem: cum, inquam, plures medici aduenisſent, quid nã ipſis de ſe uideretur, Eudemus cunctos interrogauit, explicarent. Audiens aũt eadẽ à ſingulis, q̃ & Martianus reſponderat, aĩa aduertensq; eos, ut & Martianum, hilares, exiſtimauit ipſos ẽt gaudio affici, ac ſi nec, quod prædixerã, ueritatem, nec febris finem conſecutura foret. quare diutius in uiſendo alio quodam ægroto moratus, cũ tardius ſolito ad philoſophum redirẽ, me ſtatim accerſitum miſit, in propinquo, ſicut dixi, habitantem, uolens à nobis quoq; *febris magnitudinem, quã habebat, dijudicari. Vt igitur affui, ne ſedere quidẽ me paſſus eſt, ſed brachium porrigens, ut pulſum tangerem, iuſſit. Hoc attente facto percunctari cœpit, quid anunciarẽ. Cui ego ſubridens, quid aliud, q̃ bonũ? Et ille quod bonum? inquit, id mihi ſpeciatim expone. Tũ ego, ſufficit, inquã, tibi, ut, cum ſummam rei audieris, ob ea, quæ futura ſunt, læteris. Minime uero, ſubiunxit ille, audire. n. ſigillatim quæq; deſidero. Et ego, audi igitur: Liberaberis hac nocte prorſus ab omni morboſa diſpoſitione: qua ſoluta, ſymptomatũ quoque oĩum, tum q̃ ſuperuenerant, tũ q̃ ſuperuenire debebant, ſolutio ſubſequeẽt. Atq; hoc nobis,
D ſubieci, naturæ facultas, q̃ corpus tuum regit, per pulſum modo ſignificauit: excitata. n. & cõmota eſt, ut è tuo corpore, quicquid in humoribus praui reperiẽt, foras eijciat. Tũ ille, quo mõ dicis, inqt, naturã hæc tibi meã ſignificaſſe? neq; .n. uerbis id elocuta eſt: explica nobis iſta: nã, & me lõge plus oĩbus medicis iſtis medicis dicta tua ſcis aſſequi. Quia, inquã, in mouendo arteriã ipſam plus extulit, q̃ utriq; dimenſioni cõueniat, qđ facere ſemp̃ aſſueuit, quoties aggrediẽt id, qđ corpus lædit, eijcere. His dictis Eudemus excepit: At, qñ multæ ſunt uiæ, quas natura expellendis excrementis aperuit, nã & uomitu reiecta, & uentris profluuium, & urinæ multitudo, & ſudor plurimus, & ſanguis erũpẽs, & in multis cõſueta uenarũ ani apertio, ſubito ſæpe corpus inaniũt, artis tuæ proprium opus foret, expulſionis genus mihi denunciare. Tũ ipſe, cũ fluxurus eſt ſanguis, hæc & illa ſigna præcedũt: cũ ſudor futurus eſt, illa: atq; ita ſermone procedens, & q̃ uomitũ antecedunt, ſigna ſubintuli: nec non p̃cipuũ aliquod ſubiti per aluũ fluxus decretorij indiciũ habere dixi. Cũ igiẽ aliorũ nullũ adſit, reliquum eſt, dixi, ut ſperemus per alui profluuiũ in te morbũ ſolutũ iri. Et ille, dialectice, ſubintulit, id, quod euenturũ eſt, collegiſti. Hæc itaq; tum inter nos ueſpere collocuti ſumus. Manè autẽ cum acceſſiſſes, tutemet ex Eudemo ſummã prædictionis meæ cognouiſti: qui nõ, ut antea cõſueuerat, ſummiſſe loquebatur, ſed ad uos oẽs, q̃ accedebatis, amicos alta uoce clamabat, uaticinari Pythium Apollinẽ ægrotantibus uoluiſſe p̃ os

† αἰσθανόμενος δὲ ὁ Εὔδημος εὐφορίας ὁποίας οὔπω πρότερον ἤσθετο. sẽtiens autẽ Eudemus facilem tolerantiã qualem nondũ anteſenſerat.

* τὴν εὐφορίαν. i. facile tolerantiam.

Galeni, & quibus remedijs ad ſanitatē reuocari poſſint,& qua die ꝓfecte liberari debeāt. Quā E
obrē ego,dicebat,factā in me ſolutionē morbi(nam me iam planè ſanum arbitror)multo ante
ex Galeno intelligens,& ſanitate,& prædictione iam fruor. Me ſenē,hyemis tpe tribus quarta-
nis laborantem ex intempeſtiua potione theriacæ, liberauit,eadē ſuo tempore data:qñ reliqui
medici non mō de exhibenda theriaca quicquā non deliberarent,uerum etiam ipſum impenſe
deriderent, quòd ſenem hyemali tempore quartanis tribus afflictatum, liberatum iri putaret.

Mores exponit Eudemus medicorum, qui tum Romæ degebant. CAP. 4.

HAec ſimulatq; in vulgus exiere, quicunq; medicinæ expertes Romæ tūc erāt,cōe bonū ip
ſis me aduenisſe credentes omnes lætabantur. Martianus aūt, qui non ſolū medicus erat,
ſed amicū ēt ſe mihi teſtatus fuerat, ut me pridie ex arteriarū motu, quē illi turbulentū,nō decre
torium eſſe timuerāt,ſanitatem philoſopho ꝑnunciaſſe cognouit, Eudemūq; poſtridie ad natu
ralē habitum redijſſe inuenit, ne uerbo quidē me collaudare ſuſtinuit,ſed inde ſe in uicū ſutorū
transferens, fortè mihi obuiā factus, ſalutatione, qua uti cōſueuerat,omiſſa,ſtatim interrogauit,
legiſſem ne unq; ſm Hippocratis de ꝑdictionibus,an eū librum prorſus neſcirem. Audiensq;
me eū legiſſe,uideriq; mihi recte medicos aliquot affirmaſſe librū illū Hippocratis nō eſſe:q; er
go, inquit, in eo ſcripta ſunt,agnoſcis:atqui,& ego eadem ſcio,nec tñ uaticinor.Sed ad quid,ſu- F
biunxi, hęc abs te mihi nunc obiecta ſunt? & ille,nuper ex Eudemo admirante cognoui,te heri
ueſpere,ſimul atq; pulſum attigiſſes,dixiſſe fore, ut paulo poſt aluo ſponte ſoluta nō amplius fe
briret. Hęc eo dicēte,illud mō ſubiunxi: Ab Eudemo iſta,nō ex me audiuiſti:cōfeſtimq; abiēs,
Eudemū cōueni,& illi,q; mihi à Martiano exprobata fuerāt,expoſui,medicorum,q; in urbe Ro-
ma nomen aliquod aſſecuti fuerant,malignitatem admirans,Excepit ille,& non ſine rōne,rñ-
dit, hoc tibi cōtigit, ſi patriæ tuæ medicos hīc habitātibus cōferre uolueris, qui multis de cauſis
ad ſummā improbitatē deuenere:atq; eos oēs his uerbis deinceps expoſuit:Ne putes bonos ui-
ros hac in urbe malos effici,uerū,quicunq; mali prius erāt, hīc male agendi materiā nāciſcunt,
& maius lucrū Romę,q; in alijs vrbibus,faciūt. Aīaduertentes.n.complures ſibi ſimiles,ditatos,
illorum facta imitantur, q uarijs de cauſis improba cū ſint, ad ſummā improbitatem deuenere:
hāc ego tibi, perinde atq; lōgo tpe eos expertus, aliqua ex parte enarrabo.Nō.n.praua naturæ
conditio,& lucrandi materia ſolum auxit improbitatē iſtorū, qui maligni ſunt,ſed quidam etiā
ueluti callis male agendi,per quē quotidie ſui ſimiles incedere uidēt,cuiq; illos imitando inſue
ſcūt. Alios inſuper habere ſuorū ſcelerum ignaros,ad quos,ſi ab aliquo male egiſſe deprehēſi-
fuerint,ſe trāsferāt(trāsferunt autē ſe ad eo ſecurius,peritiores facti earū rerum,in q bus detecti G
iā ſunt)haud parū valet, ut nunq; à maleficio deſiſtant. Nā,qui in paruis oppidis degūt,magni-
tudine lucri, quē admodū hic, ad ſcelus nō alliciunt,cognitiq; cū oībus facile ſint, ēt ſi uel mini-
mū aliquid delinquant, q d agāt,amplius nō hñt. At hic iſtud,ab oībus nō cognoſci mala,q; fæ-
pe cōmittūt,malitiā ipſorū auget. Ignaros.n.improuiſi aggrediunt,ſimplices præſertim,q ſoler
tia carētes ipſos remordere nequeunt,uelut ipſi ſeſe mordēt,ſi in re quapiā ēt minima lædant.
Ergo,vt apud nos ſibi latrones parcunt,& in facienda iniuria, mutuo cōueniunt,ita medici Ro-
mæ nunc habitantes faciunt, hocq; ſolo à latronibus differunt,q in urbibus,nō in mōtibus inſi-
diant. Atq;,inquā ego,meū antea propoſitū Eudeme ſæpius audiuiſti. Nā,ſimulatq; patriā meā
excitata ſeditio infeſtare deſierit, ſtatim ex hac vrbe diſcedere me uidebis, & pauco hic ampli⁹
tpe morari, quo me citius ab hac hominū peſte expediā. At neſciunt,ſubiecit ille,hoc abs te de-
cretū eſſe:uel,ſi ſciunt,ut ipſi mentiuntur,mētiri quoq; ſic alios opinant. Nā,ut ipſi,partim quia
pauperes,& indocti ſunt,partim quia,ſicut paulo ante dicebā,ſi q d mali ꝑpetrauerint,agnoſcū
tur,in patria ſua medicinam exercere nequeuntes, in hanc urbē ueniunt,ſic & alios ea de cauſa
Romā aduenisſe credunt, nec prius receſſuros arbitrant, q; pecuniā acceruarint. Ac licet à con-
ciuibus tuis, & gen⁹ tuū, & opes audiant,nec ex egenis unū te eſſe quēpiam intelligant,abs te tñ H
iſta ſubornari contendunt, quo facilius eos, qui honeſta hæc de te audiunt,decipias:nam q ipſi
fecerunt,alios quoq; facere cēſent. Hęc & alia hmōi cum Eudemus narraret,ſubiungeretq; fo-
re,ut ſi me improbitate ſua lædere nequiuerint,aduenenum confugiant:Iuuenem.n.quendam
ab eis,quem admodum & ego,medicæ artis opera prudenter exercētem,qui annis ante iā decē
in hanc urbē uenerat, cum duobus famulis, quos ſecum adduxerat,ueneno ſublatū fuiſſe. Gra-
tias, dixi, magiſter ingentes tibi habeo, qui mihi uniuerſa iſtorum ſcelera patefeciſti:nā ego me
ipſis cōgrediēs tuū ſeruabo, eorumq; imperitia patefacta, ex hac maxima, & populoſiſſima vr-
be in exiguū,& infrequens oppidum migrabo,in quo quiſq; alium cognoſcit,& quibus paren
tibus ortus ſit,quantumq; doctrinæ,atque opum habeat,& quo modo uiuat. Nam & hic enutri
tus iſtorum ignorantiam,malitiam ve redarguere nunquam ſtudui. Verum de hoc ſatis.

Deſtitutos alios ægros ad ſanitatem reuocauit Galenus: &, quibus inſtrumentis uox fiat, per anatomen demonſtrauit. CAP. 5.

AD eum iuuenem redeo,de quo ſuperius mētionē feci,cuiq; ſtatim primo die,quo febrire
cœpit, accerſitus, dixi quartanæ febris inſultū eſſe: hunc ēt & ſanandum ſuſcepi, & ſuſce-
ptum ſanaui: ſtatim morbi ſolutionē,ſicut in Eudemo fecerā,præfatus. Accitus quoque abs te,

familiarem

A familiarẽ quendã Charilampi cubicularij, neruorum vulnere laborãtem, curaui: quem nemo illorum, qui Imperatoris aulã frequentant, ad ſanitatem reuocare ſcierat. Poſt hunc Demadẽ rhetorẽ in uico ſutorio habitantem, cuius morbum celebres quiq; aulæ medici non modo non agnouerant, ſed alijs ẽt, q̃ conueniret, remedijs curare nitebantur, ſanaui: cũ intra paucos dies exacte prænouiſſem ægritudinem illam è diuturnis unam eſſe. Aeſtas deinde ſubſecuta cum aduenisſet, & in Romanis principibus prædictiones, & curas magna laude dignas peregiſſem, magna de me tunc, ut ſcis, apud oẽs opinio fuit: noſtrumq; nomen in dies celebrius effectũ eſt: creuitq; ſimul gloria nr̃a, & eorum inuidia, qui ſe Romę aliquid eſſe opinabant̃: mihiq; perinde atque oĩ ex parte ſuperati, detrahebant, hucq; & illuc per urbem uentitantes uaria diuulgabant, alius, caſu me quẽpiã ſanaſſe, periculoſoq; admodũ curationis genere uti: alius, diuinatrici peritia, nõ arte medica, q̃d in morbis futurum eſſet, me p̃dicere. Incidit poſtmodum, & ea altercatio, q̃ mihi cum Stoicis fuit, & Peripateticis à Boetho conuocatis. & id, q̃d in uxore Iuſti contigit, quã, nulla corporis offenſa tabeſcẽtem, nõ ſolum amare, ſed ẽt, quem amare, deprehendi: uerum, quo pacto id cõperierim, paulo poſt explicabo. Prius.n. commemoremus altercationem illam, quam cum ſtoicis & peripateticis habui, multis alijs p̃ter ſtoicos, & peripateticos tã

B medicis, quã philoſophis aſtantibus. Exponam autẽ, unde inceperit, ut ſi cuipiam alteri, q̃ nunc à me conſcribuntur, impertiri uolueris, is, ubi earum rerum notitia dignus uideatur, rerum geſtarum ſequelam intelligat, ne ſemper occupatus ſis in recẽſendis, quæcunq; à nobis geſta ſunt in medicandis ægris, in diſſecandis corporibus, & hiſce explicandis, q̃bus interim philoſophorum, & medicorum inuidiã refellebam. Nã ab eis laceſſitus in hoc certamen deueni, Homeri p̃ceptum ſecutus: inquit.n. Hunc punire uirum, primus qui ſuſtulit arma. Congreſſus hic igitur initium tale habuit. Flauius Boethus uir conſularis, quem & tu noſti quàm elegans, & ſtudioſus uir eſſet, Alexandro Damaſceno præceptore utebatur: qui, tametſi Platonis etiam philoſophiã ſciret, in Ariſtotelem tamẽ propenſior erat. Is igitur, poſtquam à me obtinuit, ut diſſectione facta ſe docerem, quo modo uox, & reſpiratio fiat, hœdos & porcos ad id negocium quã plurimos promptos habuit: nam ſimijs non opus eſſe monueram, cum hac in parte ſimilem cæteris animantibus corporis ſtructuram habeant, aptioraq; ſint animalia, quę uocem magnam edunt, hiſce, q̃ paruã emittunt, ad exhibendas demonſtratiuas aſſumptiones, ex quibus propoſitæ q̃ſtionis fides aſtrueretur. Aderãt autem futuræ per diſſectionem oſtẽſioni cũ alij plures, tum Adrianus rhetor, qui nõdũ publice docere cœperat, ſed adhuc cum Boetho uerſabatur: item Deme-

C trius Alexandrinus, qui Phauorino ſocius fuerat, & ſingulis diebus publice de quacũq; re ꝓpoſita diſceptabat, quo modo & Phauorinus cõſueuerat. Hic antequàm diſſecare inciperem, cum dixiſſem, me ſolum, quæ ex diſſectionibus aſpici poſſent, oſtenſurum, ſperaturum autem, ut, quę ex ipſis concluderentur, non me tm̃, ſed omnibus etiam alijs doctor Alexander præſtantius eſſet collecturus, alij quidem omnes ea uerba, ceu mitia exceperunt: qui uero Alexandrũ honorabant, abſq; concertatione quoq; uniuerſam rei, de qua dubitabatur, naturam excutere ipſum hortabantur. Scis.n. ut Alexandrum omnes præ omnibus hoc uitio laborãtem agnoſcerent, ſicut, & tunc aperte ſignificauit. Nã promittente me neruos quoſdam oſtenſurum minutos, & capillorum inſtar ſubtiliſſimos, partim è dextro, partim è ſiniſtro latere muſculis gutturis immiſſos, q̃bus uel interceptis laqueo, uel cultro abſciſis, uocis impotens aĩal redditur, nihil alioqui, quin, & uiuat, & cætera peragat, impeditũ: Alexãder interpellãs, anteq̃ id aggreſſus oſtenderẽ, Si prius, inq̃t, tibi cõceſſum fuerit, nos ſenſibus noſtris credere oportere. Ego uero hæc audiẽs, relictis oĩbus abij, hoc unum ſubijciens, Quã me mea fefellit opinio: nõ.n. ad rudes pyrrhonios uenturum me putaram. Vt autem abij, cæteri ſanè oẽs Alexandrum damnabant. Adrianus au-

D tem, & Demetrius, qui Alexandro ſemper in diſceptationibus infenſi erãt, opportunã admodum eum increpandi occaſionem habuere. Hæc ad aures aliorum quoq; eruditorum peruenerunt, quotquot in urbe Romana tũ erant, uehementerq; eſt ab omnibus Alexander reprehenſus, decreueruntq; Seuerus, Paulus, & Barbarus, ut ſe præſentibus diſſectionẽ hanc facerẽ, conuocatis oĩbus, & medicis, & philoſophis, qui nomen aliquod haberent. Cum itaq; diebus multis conueniſſemus: & ego & inſpirationem dilatato, & expirationẽ conſtricto pectore fieri mõſtraſſem: muſculosq; oſtendiſſem, à q̃bus pectus extenditur: & p̃terea neruos, qui ad muſculos perueniunt, à dorſi medulla naſci: utq; ſine ui foras ſpiritus egrediens, ſine ſtrepitu expirationẽ committat: uiolenter autem exiens, eam expirationem faciat, quę & cum ſonitu fit, & exufflatio nominatur: cumq; rurſus oſtendiſſem hanc ſolam exufflationem, à ſummi gutturis cartilaginibus inter exeũdũ uerberatã uocẽ formare, ſuisq; muſculis ſummum guttur moueri, & neruos ad muſculos pertingentes, ſi male afficiantur, uocis impotentes reddere: oĩbus, quotquot inter demonſtrandum mihi contradicebant, redargutis: rogauit me Boethus, ut harum rerũ ſibi copiã facerem: quod & feci. Nã miſſis ab eo aliquot, qui notis excipiendo, celerrime ſcribere cõſueuerant, oĩa & quæ dicta, & quæ demonſtrata fuerant, rurſus expoſui, non aduertẽs, hæc eum multis impertiturum: quanq̃ Poſthume hactenus ſcriptis illis contradicere auſus eſt nemo, & tamẽ anni iam quindecim interceſſerunt: ac, quamuis multi contradicere tum deliberarint, quo tan

tum, opinor, contradixisse nobis dicerentur, nemo tamen unquam scripta sua eruditorum ho- E minum iudicio subijcere uoluit. Atque de his satis.

Quo pacto mulieris amorem, & serui sollicitudinem Galenus ex pulsu inuestigauit. CAP. 6.

† ἀγνοούμενοι, *i. ignorantes.*
† παλλακῆς τοῦ πατρὸς, *idest patris meretricem*
† *Nec in Græco codice, nec in antiqua trãslatione habẽtur, & merito.*

REstat, ut, quod tibi superius pollicitus sum, deinceps subijciam: hoc.n. præsenti sermoni cõ pellor adijcere, præsertim cũ non nulli medici, qui sibi plurimum scire uidẽtur, †exponẽ tes, quo modo Erasistratus amari †nouercam à priuigno cognouerit, & pulsum arteriarum iuue nis amatorie pulsantium Erasistratum deprehendisse scribant, non tamen id etiam ex pulsibus inuentum esse fateri uolunt, †patris eã uxorem fuisse. Ego, tametsi, qua ratione Erasistratus id nouerit, dicere tibi non possim, quo pacto tñ mulieris amorẽ ipse deprehẽderim, cõmemorare ualeo. Vocatus ut inspicerem feminã, noctu uigilantẽ, & ex una iacendi figura in alia crebro se- transferentem, ut ipsam sine febre reperi, percontatus sum, q̃cunq; figillatim illi cõtigisse pote rant, ob q̃ uigilias euenire scimus. Illa autẽ uix, & interdũ nihil respõdebat, perinde atq; frustra se interrogari significaret: demũ auersa, stragulis adductis se totã operuit, & quodã paruo uelo supra caput adducto in morẽ eorũ, qui dormire uolunt, cubare cœpit. Id uidens discessi, duorũ alterũ mecũ ipse colligens, uel atræ bilis uitio mulierem animi deiectionẽ pati, uel rei, quã fate ri nollet, mœstitia laborare: quã ob rẽ postero die cuncta diligentius obseruare proposui. Cum F itaq; accessissem, ex ancilla, quæ ipsi assistebat, cõperi fieri nõ posse, ut tunc ęgrã dominam uise rem: abij igitur, & deinde rediens ut idem denuo comperi, tertio reuersus sum, & tum ancilla re nunciante, ut discederem (nolle.n. tunc heram uexari, nã simulatq; secundo recessissem, abluisse se illã, & solitũ cibũ sumpsisse) discessi: & sequenti die rediẽs, solus cũ ancilla uarijs de rebus diu collocut⁹, aperte mẽstitia quapiã dominã laborare cognoui, quã casũ postea re pi, opinor, quo modo Erasistrato quoq; obtigit. Nã cũ prius noscerẽ nulla corporis parte mulierẽ affligi, ue rũ aĩ molestia tñ quapiam perturbari, contigit, ut, quo tempore fœminam inspicerem, istud ip sum, quod esse suspicabar, mihi cõfirmaretur: Nã quidã tũ è theatro cum uenissem, narrassetq; se Pyladem saltantẽ conspexisse, statim mulieris uultus, & faciei color immutatus est: quod cum uiderem, brachio manũ statim admoui, pulsumq; subito uarijs modis agitatũ inueni, id qđ ani mi perturbati indiciũ est: talẽ.n. pulsum, & qui de re aliqua certant, habere solent. Quocirca se- quẽti die cuipiã ex ijs, qui me sequebãtur, præcepi, ut, cũ ad mulierẽ uenissem, me parũ post sub sequeretur, & nunciaret Morphũ eo die saltasse: quod cũ fecissem, nullã in pulsu mutationem ob seruaui. Sequenti die quoq; cum iussissem, ut idẽ annunciaret histrionẽ, qui ex tribus reliquus erat, saltasse, similiter pulsus nõ se mutauit. Quarto die, cũ ad multã noctẽ de industria expectas- G sem, ubi renunciatũ esset Pyladẽ saltasse, diligenter annotaui pulsum uarijs modis subsultasse: atq; ita mulierẽ Pyladis amore captã deprehendi: quod secutis ẽt diebus attentius obseruatum, me in opinione adhuc magis cõfirmauit. Ad hũc modũ, & alterius cuiuspiã diuitis seruus atrien sis mihi cognitus est simili morbo laborare. Nã cũ mœstitia afficeretur ex eo, q̃a rõnẽ pecuniarũ, quas administrauerat, redditurus esset, summæq; nõ parũ deesse sciret, p̃ mœrore uigilabat: aĩumq; despondẽs tabescebat. Prius itaq; illius domino senem seruũ nullo corporis morbo laborare asserui: deinde, ut aĩaduerteret, monui, atriẽsem propterea timere, quia rationẽ eorũ, q̃ administrarat, expostulaturus esset, tristitiaq; ip̃m idcirco angi, scientẽ haud parũ deesse. Vt igit̃ me bene coniectasse dominus respondit, maioris notitiæ gratia cõsului, ut atrienſi diceret, se id tñ argenti, quod haberet, repetisse, ne cõmissa alteri seruo, quẽ nõdũ expertus esset, domestica gubernatione, hic in exspectata morte periret: nã ab eo postea rõnes exposcere nõ oportere. Vt autẽ dñs hæc ei exposuit, credens se administrationis suæ rationes non redditurũ, atq; idcirco tristitiã aĩo deponens, pristinum corporis habitũ tertio die recepit. Quid igit̃ medicos fefellit, qui ante me seruũ hunc, & mulierẽ inspexerant? nã hæc uulgari prudentia reperiuntur, etiam si quis exiguã medicinæ scientiam adeptus sit: Arbitror, quia nesciunt, quid ab aĩo p̃turbato cor- H pus pati soleat: fortasse uero nec à concertationibus, & pauoribus aĩum ex improuiso turbanti bus immutari pulsum intelligunt: quod cũ sciret Erasistratus, & esset eadẽ domus iuuenis ægro tantis, & dilectæ fœminæ, facilius, q̃ ego amorem deprehendere potuit, cum frequentius æger amatã intueretur, & nõ pluribus interiectis diebus, quẽadmodũ nr̃a mulier neq; tũ deniq; uiso Pylade, sed nominato solum, turbaretur. Nugæ sunt igitur, quod aiũt aliqui, pulsum amatorie moueri, eorum, qui uel nesciunt amoris pulsum nullum esse, uel putant re quapiam animo per- turbato pulsum non immutari, sed in eandem æqualitatem, & ordinem eum perseuerare.

Quibus artibus Cyrillum Boethi filium clàm cibum sumere deprehendit. CAP. 7.

HVius gratia si unum insuper adijciam, ob quod primo q.dẽ Boeth⁹ obstupuit, mox uero, ut accepit, quo pacto inueniss̃ẽ, non mõ non mirari se amplius affirmabat, sed etiã id nesciẽ tes tanquam medicinæ imperitos uituperabat, ad aliud quippiã narrandum descendã. Cũ ęgro tasset alter filiorũ Boethi, & liber à morbo factus, rursus in morbũ incidisset, deindeq; soluta fe- bre denuo febriret, dicerẽq; ego puerũ aliq.d clã comedere (nã, q̃ palã exhibebant̃, & qualitate idonea, & q̃titate cõgrua erãt) pueri matrẽ ,pmittẽtẽ se filiũ diligẽter obseruaturã esse, custodẽ p̃ adhibuit, q̃ tota die sec⁹ puerũ sederet, nec ad eũ quẽq̃ uenire, sineret, noctuque cubiculũ, in

quo

A quo dormiebat, diligenter clauderet. Cũ igr̃ quatuor dieb⁹ puer ita ſeruatus, noctu incaluiſſ et, indignabundus Boethus in thalamum pueri me manu apprenſum duxit. ſubſequebanr̃ au tem Boethũ, ut ſcis, q̃cunq; in uia nobis obuiam fiebant, quorum in numero, & tu Poſthume fuiſti. Vt igr̃ domum intrauimus, inuenimus puerum de ſolito cubiculo in aliud translatũ, ubi lectus erat, in quo pueri mater ſedebat. Huic lecto parum infra medium lectulus iungebar̃, in quo pue rum iacẽtem mater ſeruabat, nequis ad ip̃m accedere poſſet: ſella uero una lectulo aderat, qua lis lectulorum ceruicibus hærere ſolet: è regione lectuli, ad extremas, & ſuperiores partes lecti, duæ ſedes ſibi ꝓpinquæ iacebant, in q̃bus ut nos Boethus ſedere fecit, ipſe ſecus uxorẽ ſedit. Et mox, Adduxi tibi uxor, inquit, Galenũ hunc, ut ex te audiat, qua diligẽtia Cyrillum cuſto diſti: nihilq́; in uictu per hoſce quatuor dies aberratũ eſſe: & uideat, nũquid re uera præterita nocte febrierit, an tu mihi renunciãs ip̃m calidiorẽ euaſiſſe, inani timore decepta ſis, & putaris febrẽ, calorem ali qua alia de cauſa forſitã excitatum: ut nobis, & quo mõ ſe nũc habeat, aperte denũciet, & q̃ ad uictum pueri faciunt, oĩa pr̃cipiat. Hìc ego, ut pueri uenã in brachio pulſantem attigi, ſine febre quidem ip̃m eſſe pronũciaui: me uero deludendi hiſce, qui uatẽ me appellare cõ ſueuiſſent, anſam dare. Excipiens Boethus, & ego, inquit, in cõparationem illorum ſoleo te re
B uera, ut ſcis, uatem appellare, quoties aliquid p̃dicis, quod æmuli tui negant pr̃cognoſci medi ca facultate poſſe. Atqui hactenus, ſubiunxi, ea oĩa te docui medica arte inueniri, priſcosq́; aliquot medicos hiſce de reb⁹ cõſcripſiſſe. His dictis, effari me oẽs uaticinium iubebatis: & ego ro gare uos, ut adhuc ſemel pueri pulſum me tangere ſineretis: qd̃ ut feci, teſtis eris Boethe, dixi neminẽ mihi huc uenienti, tecũq́; dum huc ueniremus, colloquenti, ſignificaſſe, q̃ uaticinaturus ſum. Aſſeuerante illo ſe, quæ dicerem, atteſtari, noſti, quãtopere ridens, aduertere uos, & auſcultare iuſſi, uatis oraculum eiuſmodi eſſe clamans: Cyrillo huic, hac in cella comedẽdũ quippiam abſconſum eſt, ut, q̃ mater ad balneum itura, domũ hãc clauſit, & ſecuritatis gr̃a clauẽ in loculum coniectã obſignauit (hoc.n. ipſam interdum facere cõperio) filius id, qd̃ abſconſum eſt, ſumat, atq; ita demum comedat. His auditis Boethus ſtatim ſurrexit, arreptumq́; puerum in cubile matris tranſtulit, & iuſſit pueri lectulum inſterni, & obſeruãs, an abſconditi quippiã, dũ excute retur, appareret. Verũ, ubi, & quæ ſuper imponebantur ueſtes, & q̃ ſubſternebantur, oẽs excuſſę fuerunt, lectũ quoq; agitari p̃cepit, & ſellã attolli, inſpiciens, an abſconſi quippiã ſub ipſis uideret. Demũ, ut ne hoc pacto q̃dẽ aliquid cõſpectũ eſt, puerũ è cubili matris in lectulum tranſtulit: uxoris quoq; cubile totũ excuti, & denuo inſterni p̃cepit. Quibus peractis, q̃d nũc, ſubridens in-
C quit, nr̃ uates profar̃? Hìc ipſe nõ poterã nõ mirari, nihil ibi repertũ fuiſſe uidẽs, ubi occultum aliquid extitiſſe credidiſſem: ideoq́; ſurrexi, &, qd̃ ſolum intactũ ſupererat, q̃a, quod quærebamus, abſconſum illic nullus exiſtimaſſet, attollens excuſſi. Erat aũt exiguũ prorſus matris uelum ſellæ impoſitũ, ex quo cõmoto panis fruſtũ in terrã cũ cecidiſſet, clamorẽ magnũ uos oẽs ſuſtuliſtis: atq; cũ Boetho ſimul, & abũde riſiſtis, & uatẽ laudaſtis. Boethus itaq; plus cæteris in riſum effuſus mirabatur, quo mõ pulſus occultatũ cibũ mihi ſignificare potuerit, & nunciarit, id, quod à puero fiebat, dũ mater lauarer̃. Tũ ipſe, ſolertiſſime Boethe, nõ q̃a pulſus id admonuerit, hoc iõ cõiectauit Galenus tuus, ſed clauſo diligenter cubiculi oſtio, difficile nõ fuit conijcere, in tam lõgo tp̃e cõmedẽdi copiã puero fuiſſe: uerũ nec occultari quippiã, nec id, quod occultatũ erat, cibũ fuiſſe, pulſus mihi ſignificauit: ſed, cũ puerũ agitatũ uiderem, nõ iudicaui, ut in animãte fœmina & in ſeruo timente fecerã, ob aliquã animi perturbationẽ puerum agitari, p̃ſertim cum puer febre prorſus careret: At, ſi me interroges, vñ collegerim id, quod abditum latebat, cibum fuiſſe, ſi mentẽ huic quoq; rei adhibueris, exponã. Cũ neq; orationẽ puer habiturus eſſet, neq; in palæſtrã deſcẽſur⁹, nec aliqua ĩ re ſui p̃culũ fact̃ur⁹, aut deniq; à quoquã reprehẽſus fuiſſet, ab exceſſu corporis aliquo potius, q̃ ab ulla aĩ perturbatione, cõmotionẽ eã pulſus pẽdere con
D ieci. Hæc ſimulatq; Boethus audiuit, per Deos, inquit, nõ miror, cum ita res inueſtiges, ſi nullus alius medicus iſta ſciat: perſpicuum eſt autẽ eos neſcire, cũ ipſi, quod tu facis, nunquã efficiant: & te iſta alio quouis mõ potius, q̃ medica diſciplina, facere diuulgent: uidenturq́; mihi, ſubiungens dicebat, nõ ſolũ, qualis altercantium pulſus eſſe debeat: ignorare, uerum ẽt neq; ſi q̃ſquã eorum caſu noſcat, q̃ tu collegiſti, ſcire colligere, cũ neq; ſuapte natura ſolertes ſint, neq; ſe in diſciplinis exercuerint. At, reſpondi, ſatis ad male agendum, & exercitati, & ſapientes ſunt.

Boethi uxorem uteri profluuio laborantem præter ſpem aliorum ſanat. CAP. 8.

HOrum ego teſtem te habeo mi Poſthume, aliorum uero omnium, quæcunq; geſſi, quo tp̃e primum Romam uenimus, multos alios: quæ, puto, uniuerſa intellexiſti ab ijs, qui à nobis ſanitati reſtituti fuerunt: Inter quę, & hoc fuit re uera admirabile factũ, ob quod non ſolum mira loquentẽ, ſicuti prius me plures medici, ſed mira faciẽtem, appellarunt. Boethi uxor, cum in muliebrẽ fluxum, quẽ uocant, incidiſſet, celebres medicos uerita, inter quos, & ego tum ab omnibus habebar, obſtetricibus conſuetis, optimis ſanè omnium, quæcunq; in urbe forent, primũ utebar̃. Vir eius, ut ipſam nihil inde leuari uidit, p̃cipuos quoſq; medicos conuocat, & eos quid opus ſit factu, conſiderare iubet. Poſtq̃ in eam ſententiã ab oĩbus itum eſt, ut ea remedia adhiberentur, q̃ ab Hippocrate, & alijs poſt Hippocratem optimis quibusq́; deſcripta fuiſſent, uoluit,

Boethus, ſemper intereſſem mulieribus, quoties aliquid ægrotāti miniſtrarēt uxori, probarem E
que ſingulas medicamentorū materias: quarū intentio ſummatim erat, nō uterū mō, ſed uniuer
ſum corpus ēt ſiccare: unguēta inſuper adſtringentia admouere muliebribus locis. Morem Boe
tho gerebam. Sed, ita faciendo cum deterius reddi morbus in dies uideretur, iure mecum & re-
liqui dubitare cœperunt: &, quamuis omnes requireremus ad alium ſanandi modū tranſire,
melius tū quicquā, aut ratione inuentum, aut experientia repertum, nō occurrebat, q̄ id, in quo
optimi quiq; medici paulo ante cōſenſerant. Interea uero tumor in uentre, qualis p̄gnantibus
ſuboriri cōſueuit, apparuit: quam ob rē ex miniſtrantibus mulieribus nō nullæ re uera prægnā-
tem eſſe ægrotantem credidere: nō tū medicorū aliquis id uerum eſſe arbitratus eſt, nam mulie
bris fluxus indicia, q̄ ſingulis diebus excernebantur, earum opinioni refragrabantur. Cū igitur
ægrota mulier ab ancilla, quā fidā habebat, & alia ſibi fieri permitteret, quæ in prægnātibus fie
ri ſolent, & ſingulis diebus lauaretur, contigit, ut in prima balnei cella uehementiſſimis dolori-
bus correpta, quales parientibus aduenire ſolent, humoris aquei uſque adeo multum excerne-
ret, ut aīo defectā è balneo ipſam extulerint. Inclamātibus ergo, & uociferantibus ancillis, uerū
neq; pedes, neq; manus, neq; os uentriculi, qđ uſitato noīe ſtomachus appellatur, fricantibus,
ipſe, qui caſu ante fores balnei cōſtiteram, audito clamore, intro me proripui: conſpiciensq; fri F
gentem, manu nardino unguento admota, ſtomachum laborantis ex eo cōfricui: ancillasq; iuſ
ſi non fruſtra clamare, ſed unam pedes calefacere, aliam manus fouere, reliquas odorandū ali
quid naribus ſupponere: tūc itaq; celeriter ipſam recuperauimus: Subſidente uero ob inanitio
nem uentre, ſummopere lætata eſt obſtetrix, nō tā quia, ut opinabat, prægnans non fuiſſet, quā
ut ſummiſſo uentre, medicis, qui ſibi nō crediderant, aperte cōtradiceret, eo q̄ uere intumuiſſe
uentrē percepiſſet. Dubitantibus itaq; ſingulis, quid factu opus eſſet (nā nec ad priorē intentio
nē mulierē ſanare ſatis fidebant, nec ad aliud curationis genus tranſire audebāt) noctu mihi ea
de re cogitāti tale quiddā nouum occurrit. Nā, qñ, ut dixi, mulier aīo defecit, nihilq; adiumenti
ancillis afferentibus, ſed tm̄mō clamantibus, ipſe arrepto nardi unguento p̄cordia confricui,
recordatus ſum me tantā mollitudinem illic reperiſſe, ut, cum aīaduertiſſem poſtea me uiolen-
tius à principio præcordia fricaſſe, timēs, ne carnem liuidā redderē, à uiolēta cōfrictione deſti
terim: partes.n. oēs circa p̄cordia, ſi quis exacte cōparare uelit, lacti, qđ coagulat, nōdum tū in
caſeum obduruit, ſimiles fuerant. Prorſus itaq; mihi uiſum eſt inſiſtendū nimiæ humiditati exic
candæ morbi, qui aquoſus eſſet: excogitandumq; talē ſanandi modū, quo nō ſolū humiditatem
ſiccaremus, uerū ēt ita calfaceremus, ut æſtatis p̄ſertim t̄pe, ægrotantis corpus non liqueſceret, G
qđ frigidæ, & humidæ tēperaturæ ſupra modū erat: Huius tū cōtrarium tunc faciebamus, cum
ipſam in harena maris calida decūbere p̄ciperemus. In aliud quoq; erroris genus, quod pleriſ-
que in morbis occurrit, tū nos ēt incidere collegi: labunt.n. ſæpe medici dū id, quidē, quod re-
dundat, euacuant: ne aūt illi ſimile aliud gignatur, non prohibent. Atq; ideo mecū decreui, ut
uniuerſa uictus ratio ad duo inclinaret, potus paucitatē, & totius corporis frictionem, quā non
expice, & reſina ſubſequeret inunctio, ſed ex melle ſolo, multū q̄dem cocto, tm̄ tū refrigerato,
ut hac in re fontanæ aquæ ſimilis æſtiuo t̄pe foret. Ac, quēmadmodū p̄ cutē humorē redundātē
euocare melius eſſe cognoui, ſic medicaminibus urinā cientibus eundē p̄ ueſicā educere deli-
berauī: dandāq; operā cēſui, ut p̄ aluū ēt detraheret. His aīo p̄ſumptis ſeptē fermè diebus, qui
ſubitā illā euacuationē ſubſecuti fuerāt, Boethum, q̄ nos, & ſeparatim ſingulos, & ſimul oēs, ali-
quē ſanandi modū p̄ſpicere hortabatur, ſeorsū ab amicis, & domeſticis in aliā cellā abductū,
ita ſum allocutus: Me, quē probe noſti uſq; in hodiernū diē, ne in una quidē re ad medicinā ſpe
ctāte deliquiſſe, tecū ipē cōſidera, an totos hoc decē dies circa uxorē tuā operā, quā uelim, p̄ſta-
re ſinas: ac, ſi melius interim ſe habere uidebitur, totidē rurſus diebus aliq̄d denuo circa eandē
agere iubebis: ſin nihil tibi profeciſſe uiſus fuero, tū deniq; ab ea prorſus & ipſe recedā. Hoc cū H
mihi p̄ōpte Boethus cōceſſiſſet, medicamēto aqueū humorē p̄ aluū educente primo uſus ſum:
poſt aquā, in qua aſarū, & apium ferbuerat, bibendā exhibui. Cum itaq; duobus primis diebus,
his remedijs adhibitis, uterus min⁹ fluere cœpiſſet, tertio die rurſus haud multum medicaminis
illius exhibui, quod per aluū trahebat ea, quæ in uterum repebant, cū nō ſolū per urinā, ſed per
aluū ēt, humorē deriuare uellē. Ab eo die poſtea quotidie, & melle ipſam p̄unxi, & corpus con
fricui, molliſſimo primū, tū aſperrimo ſindone. Mōtanarū inſuper auiū carnes, & piſces ſaxati-
les comedēdos obtuli. Cū igitur diebus quindecim hiſce remedijs uſus eſsē, nullū prorſus mor-
bi ueſtigium apparuit. † Quod cum aīaduertiſſet Boethus, quia plus ēt, quam promiſeram, me
præſtaſſe uidit, ut prorſus uxorem ſuam liberarē, poſtulauit: præceptaq; exhiberem rogauit, q-
bus in poſterum amplius eo morbo non ægrotaret. Cum itaq; menſe tranſacto, & bene colora
ta mulier adeo foret, ut ad naturalem habitum nihil penitus deſiderari poſſet, nec amplius flu-
xus indicium aliquod ſupereſſet, quadringentos aureos ad me Boethus miſit, & nobilium me-
dicorum inuidiam auxit: nā me apud eos laudibus ſummis extollebat, affectabatq; ſicut & Se-
uerus, mentionem de me facere apud Imperatorem Marcum Aurelium Antoninū, qui Romæ
tunc erat: nam Lucius iam ad Parthicum bellum à Vologeſo illatum urbe exierat.

† *Sic melius, & Græco codici accommodatius. Cognoſcēs Boeth⁹, me pl⁹ quam promiſeram præſtantē perfectē curaſſe affectionem, rogauit præcepta darem.*

Galeni

Galeni reditus in patriam, eiusq; ab Imperatoribus reuocatio. CAP. 9.

A VErũ ego, illorũ voluntate ꝑspecta, ueritus, ne, si hoc anteq̃ discederẽ, facerent, a reditu in patriã prohiberet, hortatus sum eos, parumper ab hoc officio desisterẽt, me dicens tps ip sis significaturũ, quo apud Imperatorem cõmendari uellẽ. Quãobrem statim, ut audiui seditionem Pergami sedatã, egressus sum Roma perinde, atq; in Campaniã iturus, è seruis uno domi relicto, qui res meas custodiret: cui digrediens præcepi, ut cum nauigium aliqd in Asiam iturũ nactus esset, uno die quẽpiã ex suburra institorem uocaret, eiq; supellectile oĩ diuendita, quam primum urbe exiret, & nauim ascendens, ac per Siciliam iter faciens, Pergamum rediret. Atq; hæc haud multo post acta sunt. Ego uero, ut Capuam ueni, inde Brundusium properaui: quo cũ peruenissem, decreui primo quoq; nauigio discedẽte, Dirrhachium, aut in Græciam traijcere, ueritus, ne quis Romanus Princeps, aut ipse quoq; Imperator meo discessu cognito, militem ad me, tanq̃ ad fugitiuum quempiam reuocandum mitteret: quamobrẽ sequenti die Casiopen naui gaui. Interea uero amici, quos Romæ deseruerã, me q̃rentes, ab eo seruo, quem reliquerã, sciscitabunt, ubi nã essem, & audientes me in Cãpania diuersari, primo quidem id, qđ erat, suspicati sunt: postea uero, cum neq; seruus, quem Romæ reliquerã, cõpareret, id me feciſſe agnoue

B runt, qđ pridem ipsis affirmauerã: ac uix tum deniq; oẽs illi, qui re uera ꝓpositum meum fuisse Romã deserere prius non crediderant, non mentitum me, sed uera dixisse crediderunt. Tpe ita que haud multo post, cum ab expeditione Parthica Lucius redijsset, bellumq; cõtra Germanos suscepisset, occasio amicis de me apud Imperatores colloquendi affuit. Nã cum sermo de hisce incidisset, qui non uerbis, sed operibus, artẽ medicã, & philosophiã exercerent, nõ pauci eorũ, qui cũ Imperatoribus erant, talem me esse, qualem requirebant, asseuerarunt: quare, cũ iam ex urbe in hostes mouissent, ac, dum Aquileæ hibernarent, exercitũ colligere, & instruere decreuissent, nuncios ad me miserunt, q̃bus ut ad se uenirem iubebar. Cæterum Lucio media hyeme ad superos concedente, frater eius, ut cadauer Romã retulit, &, q̃ cõsueta sunt fieri, peregit, iter in Germanos suscepit, atque, ut se subsequerer, mandauit. Verum, & bonus & humanus cũ esset, ipm, sicuti scis, persuadere ualui, ut me in urbe relinqueret, prẽsertim cum breui rediturus esset. Toto igitur eo tpe, quo Antoninus abfuit, memor prauitatis, & medicorum, & philosophorũ, qui tum Romæ degebant, interdum ex urbe secedebã ad eum locũ, in quo Antonini filius Cõmodus alebatur, Pitholao commissus: cui ãt ab imperatore, si qñ puer ægrotaret, me accerseret, iniunctum fuerat. Præter opinionem igitur cum Imperator diutius Germanico bello detentus

C fuisset, oẽ id ocium ad scribendum contuli: multosq; tum libros composui, ad philosophiã medicinamq; spectantes: quos, reuerso Romam Imperatore, legendos amicis efflagitantibus per misi, q̃ apud eos tũ illos fore sperabam: nam, si dandos indignis sciſſem, ne amicis quidem ipsos ꝓbuisse̅m. Voco aũt indignos, quicunque malo sunt aĩo, nec libros, ut discant, legunt, sed ut quempiam inde calumnientur. In hisce igitur libris oĩs ea facultas exposita est, quæ & ex pulsibus, & ex alijs signis præcognoscere docet: quamobrem, si per te ipsum discere uoles, qua disciplina prædixerim ea, quæ in altero Quintilii filio prædixi, facile tibi & dilucidum erit, si libros De crisibus a me conscriptos leges, præsertim cum a puero in geometria, & dialectica uersatus sis: triuialibus autem istis medicis, qui ab exercenda medicina recesserunt, & se totos improbitati cõmittentes, artem suam in ea exercuerunt, neque intelligere quicquã eorum, quæ ibi scripta sunt, neque est audire concessum. Sed ad meas prædictiones redeo.

Recidiuæ febris præcognitio, & illius per sudorem discessus. CAP. 10.

S Extus† in morbũ incidit acutũ adeo, ut septimũ diem euadere non posset, quin iudicaretur. Quonã pacto aũt habeaẽ huiusce rei ꝓcognitio, in libris De crisibus scriptum est: in quibus etiam docuimus, quo mõ crisis sæpenumero non expectato die, qui fidenter iudicat, alio die

D erũpit. Atq; hoc sexto euenire posse, quarto die cognoui. Quãobrẽ interroganti Pitholao cubi culario, quidnã fore uaticinarer (interrogabat aũt, qm̃ experientia nouerat me prius multa ꝓdixisse, q̃ sapientissimi medici ꝓsciri non posse asseuerabant) rñdi subridens, non posse morbũ ultra septimum diem ꝓtendi, uerũ septimo, uel sexto die prorsus iudicatum iri. Quòd si sexto iudicetur, reuersurum morbum: sin septimo iudicetur, integram eam iudicationem fore: per sudorem uero necessum esse eã iudicationem euenire. Cum igitur sexto die, quemadmodũ dixeram, morbi iudicatio aduenisset, Sextus, qui supra modũ contentiosus erat, ut me, non redeũte febre, redargueret, quotidie qdem lauatum cõcedebat, sed neq; uinum bibebat, neq; quicquã aliud assumebat ꝑter ptisanam, uel solam, uel cum panis micis: interdum quoq; solo pane tm̃ aqua macerato contentus erat. Hæc usq; in duodecimũ diem faciens, meam se ꝓdictionem uicisse iactabat. Decimotertio die aquosi uini pauxillum bibit, ac parumper copiosiorem cibũ, q̃ antea, tenuem tm̃ adhuc, accepit: sequenti die, qui a primo decubitus tpe quartusdecimus erat, febrire cœpit: sed, ne qs id mihi renunciaret, magnopere uetuit, existimans eã febrem, neq; uehementem fore, neq; ultra diem unum progressuram. Procedente uero die, cum febris assidue plus augeretur, Claudius Seuerus, ubi eũ febricitare intellexisset, de suis ædibus, q̃ propinquæ erant, in Sexti domum se contulit: ibiq; postq̃ Sextum non mõ febrire cognouit, sed ualde iam

febre

†*Græcus codex* Σέξος οὖν. Αντονίνου ϛ̃ός. *i. Sextus Antonini filius. Interpres antiquus Sextus Antonij filius.*

febrire deprehendit: primo quidem ipm percontatus est, quam ego sentẽtiam habuerim de fe E
bre, q̃ tum inceperat: deinde, ut ex eo ueritatẽ intellexit, atq; ob concertationis studium ad me
uocandũ quemq̃ nõ misisse, statim me accersitũ misit, quo & Sextum uiserẽ, & se postea conue-
nirem. Quibus peractis interrogauit me Seuerus, quid nam de morbi reditu mihi uideretur: cui
ego respondi, quæ & Sexto paulo ante dixeram, post tres dies eam febrẽ, quæ satis magna inte
rim esset futura, desiturã: atq; decimo septimo die, si quis à primo decubitu numeret, iudicatio-
nẽ facturã. Sextus itaq; libenter audiens breui morbũ solutum iri, prompte mihi fidẽ præstitit:
quod.n. quisq; cupit, id nimirũ quoq; facile credit. Seuerus autẽ, quamuis me quidem de salute
Sexti non deceptũ iri crederet, de die tñ, in quo penitus à morbo liber futurus erat, mihi fidem
nõ adhibebat, existimans esse difficile, nõ expectato saltem sequenti die, quid quarto futurum
esset, firmiter pronunciare. Sic itaq; animatus subsecuto die, cum uix dum illuxisset, ad Sextum
misit quendam, qui me ibi operiretur, & post inspectum Sextum ad se duceret. Quam ob rem,
ut Sextum uisitaui, & ad eum ueni, contradicis, inquit, illis, quæ heri Galene dixisti, an in eisdẽ
permanes? cui ego nunc etiam magis, q̃ heri, eadem affirmo, Rursus quoque, cum me post pran
dium ad se uocasset, denuo percontatus est, an crisim Sexto, quo die prædixeram, aduenturam
firmiter existimarem: cognouitq; me magis, q̃ pridie, eadem affirmare. Item & sequenti die p- F
contatus est, nunquid eandem prorsus sententiam, quam prius affirmassem, retinerẽ: an potius
aliquid ex ijs, quæ dixissem, immutare uellem. Tum ego, eorum quidem, quæ prædixissem me
sanè quippiam immutare nolle, sed quædam potius illis adiicere insuper uelle respondi. Scisci
tatus est ille denuo, quid illud eẽt. Et ego, cum septimus decimus dies, inquam, aduenerit, sudor
hora noctis secunda erumpere incipiet. Tum ille, nunquid & Pitholao, subiecit, hæc dixisti? cui
ego me dixisse respondi; nec dubitare Pitholaum asserui, quin omnia, sicut dixi, eueniãt, & Sex
tus quemadmodum dixi, sanus fiat. Tum ille, prorsus, inquit, ista Pitholaus Imperatori significa
uit. Fortasse, inquã ego, q̃q̃ mihi curæ non est huiuscemodi gloria: neq; enim obãbulans, meas
prædictiones, & quos sanauerim, prædico, ne me plus medici, & philosophi odio prosequãtur,
& deluforẽ atq; uatem appellent, ac huiscemodi alia de nobis obloquantur: Vobis autem amici-
cis, qui ex istorũ imperitia medicinã uituperatis, artem quidẽ ipsam Apolline, & Aesculapio di
gnam ostẽdo: Hoscuero medicos ita medicinam dedecorare cõmõstro, uelut philosophi phi-
losophiã, qui, licet nihilo melius cæteris vulgaribus uiuant, honesto tamen philosophiæ cogno
mine se ipsos appellant. Hæc itaq; Seuero tunc ipse dicebam, tu uero Posthume pulchre nosti, q̃
tunc esset medicorum ferme omnium malignitas: aperte nanq; desiderabant, ne uoti cõpos fie G
rẽ, & tota die submittebant, qui singula explorarẽt, & ipsis, quid ageretur efferrent: non tamen,
quæ Seuero, & Pitholao prædixeram, sciebant, aduentãte crepusculo futuræ crisis initium con-
spectum iri. Quamobrem, cum hora septima grauiter febrire Sextũ accepissent, ridẽtes & pla-
nè lęti, quibuscunq; occurrentibus, quo mihi detraherent, inculcabant: Admirandum Galeni
uaticinium contrarios exitus sortitum est. Cæterum, ut crisis, sicuti dixeram, obtigit, secus postri
die loquebantur, atq; pridie blatterauerant: nam præ pudore cuncti se ab omnibus auertebant.
Quanq̃ hæc prædictio nihil, quod mireris, continet, si eorum memores, quæ tibi in cõmẽtariis,
quos in primum Hippocratis librũ De vulgaribus morbis conscripsimus, & præterea, quæ in li
bris De crisib⁹ docuimus, didicisti. Nã medici isti nõ solũ ea, quæ sunt ab antiquis scriptoribus
hac de re literarum monumentis cõmissa, nesciunt, sed ne ægritudinũ dies, cum septimum tran-
sierint, amplius enumerare ualẽt: præsertim si ægrotus, postq̃ à febre liber fuerit, denuo febrire
incipiat. Atq; ab Hippocrate in libris De morbis uulgaribus descripti sunt omnes dies uniuscu
iusq; ęgrotantis, ad extremã vsq; morborũ solutionẽ, non solum quartodecimo die factam, sed
& sexagesimo, & octogesimo. Quocirca, sicuti modo narrabam, hæc prædicere quãuis vulgari-
bus istis medicis admirabilis res videatur, re vera tamen admiratione digna nõ est: ueluti neq; H
cognitis omnibus, qui aderant, symptomatis, quo tempore Antonius abfuit, Commodum eius
filium sanare.

Ventriculi laborantis ab inuasione febris dignotio. CAP. II.

VErum id, quod nuper in ipso contigit Imperatore proculdubio mirãdum est. Arbitraba-
tur.n. tam ipse, q̃ medici omnes, qui cum eo peregrinati fuerant, febris initiũ extitisse: ue-
rum decipiebantur uniuersi secundo† etiam die, mane, & octaua hora. Acceperat enim primo
die hora prima ex eo medicamento, qd amarum & sacrum appellant: deinde, quemadmodũ
ipsi mos erat singulis diebus, eo quoq; die theriacã assumpserat hora sexta ferè: postea lot⁹ cir
ca Solis occasum cibi parũ ceperat. Cũ itaq; tota nocte torminibus, & uentris profluuio vexa-
tus ideo febriret, a medicis inspectus quiescere iussus est, atq; nouem horis ab eisdẽ sorbitione
sustentatus. His ita peractis, accersitum nos uenit Imperatoris noïe, nescio quis, accensis funali
bus, ut & ipse in palatio cubarem. Quamobrem ante Solis ortum, cũ tres essemus, qui Impera-
torem uiscerent, & eius pulsum attingerent, cæteris febrilis cuiusdã annotationis principiũ id-
esse uisum est, mihi uero silentiũ seruare. Atq; ideo conuersus ad me Imperator, quidnam esse
postulauit, q̃, cum reliqui pulsum attigissent, solus ego non attigerim. Cui ego si respondi, hosce

† *Et tertio ad de Græ. codex ac antiquus interpres, & si in antiquo desũt, & octaua hora.*

te

A te cum bis iã tetigerint, ac forsitan aliàs sæpe, dum tecum in exercitu essent, expertiq; sint pulsus tui naturalem habitum, me melius pñtem affectum cognituros spero. His dictis, iubente illo, ut se tangerem, accessi: & perpenso ad ætatis, & naturæ mensurã pulsu, plurimum ab eo differre, q̃ febrilem annotationem signet, rñdi, febris quidẽ insultum cũ mihi non uideri, sed eius stomachũ atteri ab assumpto cibo, anteq̃ excernat, * æstuante. Tum ille dignotionem nr̃am laudans, ter hæc uerba subiunxit: Hoc est, hoc ipm est, qd̃ dicis est. sentio.n. me frigido cibo grauari. Quæ cũ dixisset, quid opus esset factu, postulauit: cui ego, q̃ noueram, subieci in hunc modũ: Si quispiam alius esset, qui hoc morbo laboraret, bibendum ipsi dedissem, quemadmodum solitus sum, uinum pipere insperssum: uobis aũt Regibus, quibus tutissima remedia medici admouere consueuerunt, lanæ manipulũ nardino pigmento calido intinctum ostio uentriculi imponere sufficiet. Tum ille, aliàs quoque, subiunxit, solitus sum purpureã lanã, & nardinũ pigmentũ calefactũ stomacho superimmittere, quoties molestus mihi esse cœpisset. His dictis, Pitholaũ facere imperauit, q̃ pceperam, & simul nos dimisit. Postq̃ uero & unguentum uentriculo impositum est, & pedes calidis manibus attrectati incaluere, uinum sabinum poposcit, atq; pipere insperso bibit. Subindeq; ad Pitholaum conuersus, vnum, inquit, medicum hẽmus, eumq; sanè liberũ. Indeq; B alia de me dixit, q̃ postea sp in ore habuit, tibi non incognita, me principem locum inter medicos tenere, & solum philosophum esse. Expertus nanq; multos fuerat, non solum auidos pecuniæ, sed & ambitioni, & glorię deditos, & inuidos, & malignos. Quemadmodum igitur dicebã, nõ est a me quicq̃ maiori dignum admiratione, q̃ hoc, aĩa duersum. Cum.n. ab oĩbus, qui se strenue in pulsibus tractandis exercuerant, quorum unus & Archigenes fuit, quodnã esset febrilis inuasionis peculiare signum, q̃reretur: atq; alij se eum deprehendere dicerent, qñ cõtrahi arteria incipit, alij contra ne sentiri quidem arteriæ contractionẽ affirmarent: ego bona quadã fortuna (quid.n. aliud quispiam appellarit tactũ minimas ẽt quasq; pulsuum drĩas apprendentẽ?) non nullos medicos usq; adeo aberrare deprehendi, ut plures incipientes febrire, quos illi cœnatum, aut lauatum miserant, a balneis, & cibo prohibuerim. Quap̃p febrilis accessionis initiũ cum sp summo studio noscere tentauerim, audacius forsitan, quàm par erat, sed tñ fidenter, cũ primum Imperatoris pulsum attigi, ausus sum enunciare contrarium eius, quod ipse de se senti ret, & alios medicos asserere audiret. Nam, quæ in Commodo præsensimus, magnam licet admirationem apud alios consecuta sint, antedictis tamen re uera plurimum cedunt.

Faucium inflammationem ex pulsu cognoscit, & ex inconuenientis medicamenti

C *usu, & oris inspectione.* CAP. 12.

REdierat Cõmodus a †lucta, cũ ecce prius, q̃ cœnaret, hora †octaua febris satis vehemẽs eũ adorta est. Mihi uero, ut pulsum attigi, mẽbrum quodpiã inflammari uisum est. Qd̃ simul atq; Pitholaus audiuit, mirari se dixit, quo mõ faucium inflãmatio pueri pulsum immutare posset: neq;.n. eum alia ulla in parte inflammationem hr̃e: atq; ita Cõmodi os adaperiẽs, inspicere me iubebat. Cũ igitur fauces asperas quidem & rubras admodũ esse, parum tñ intumuisse, vidissem, quis illi os colluisset, postulaui, medicamento plus, q̃ puero cõueniret, adstringente. Rñdẽ te aũt Pitholao se eum fuisse, qui pueri fauces abluendas censuisset medicamento, qd̃ ex melle, & obsoniorũ rhu cõpositum fuerat, id ut omitteret iussi, & aquam mulsam, in qua rosæ ferbuissent, admoueret, p̃cepi: eaque sola vteret nocte illa, & subsecuturo die sæpius, ac post eum diem ẽt nocte uentura. Tertio aũt die primo mane, cũ inflãmatio prorsus subsedisset, & penè sine febre puer esset, Pitholaum monui, paulo post alumnũ in balneas cubiculo uicinas ductum aqua p̃funderet alueo contenta, ac reliquũ quidẽ corpus obrueret, caput autem summõ mergeret. Quæ cũ peregisset, & large prandiũ exhibuisset, sub horã tertiã Ania Faustina Imperatori mr̃imonio iuncta, p̃inde atq; se excusatura, q̃ pridie Cõmodũ non uidisset, accessit: Et heri, inquit, D post prandiũ noui te fili ęgrotare: hisq; ẽt addidit, Notum puto, debuisse uos octauã horam excessisse, qua febris inuadere solebat. Subrisit Pitholaus: & quo mõ nõ expectassemus, inq̃t Thessali diatriten p̃terijsse, † nisi nos Galenus iste, ut hoc mane puerũ inspexit squalidũ, ac modice febrientẽ, phibuisset? quin & hoc uespere lauet se rursus, mãdauit, ac cęnet, quẽadmodũ sanus facere cõsueuerat. His auditis Faustina parũp ibi cõmemorata, me manu apprehẽdẽs exiuit, ita in medicũ quẽpiã ex comitibus suis methodicũ iocans: Galenum hunc uides non uerbis, sed rebus, uos methodicos expugnare. Multos.n. quos incipere febrire credebatis, lauit: multoties & uinũ ipsis exhibuit, atq; alios primo, alios tertio die, ad consueta negocia dimisit. Vos aũt, quotquot estis, simul atq; duobus primis diebus ægrotãtes sine cibo p̃seuerare imperastis, suspectas postmodũ horas decũbendo transgrediãtur, iubetis. Ac nunc quoque, subiunxit, sciẽtiæ suæ certitudinẽ oñdit in absentis Imperatoris filio, quẽ duobus iã diebus, ut tu quoq; heri intellexisti, uehemẽtius febriẽtẽ, tertio die, quẽadmodũ uos oportere dicitis, octauã horam non expectare uoluit, sed eũ añ & lauit, & cibo recreauit. Ipsiq; adolescẽtis altor Pitholaus, q̃ usq; adeo diligens est, ut eius diligentiã formidinẽ existimare possis, uiri artẽ pridẽ expertus, prompte obtẽperauit, & prius, q̃ suspecta inuasionis hora excesserit, puerum, ut uides, & lauit, & cibauit. Hæc Faustina dicẽs ad currum p̃uenit, in quem cum ascensura foret, Me magis abiens, dixi, q̃ antea me-

dicis

* *Al. in pituitam uerso.*

†*a Palæstra.*

† *Græ. aliqui cod. & antiqua translatio habent sexta: sed forte legendum decima, cum cõstet horam octauam palæstris destinatã fuisse sextã uero quieti, & decimam cœnæ. nisi dicat quis Commodũ maturius cæteris Palæstram ingredi consueuisse. & ideo octaua hora egressum, uel paulo ante.*

† *In Græco. & antiqua translat. hæc est sententia. At Galenus iste cum inspexisset hoc mane puerum extenuatũ, & aridũ, non esse febricitaturũ dixit.*

dicis inuisum reddidisti. Digressus, ad Pitholaum me contuli, cui & hoc idem exposui, & ob hu- E
iuscemodi medicorum inuidiã, me nuper libros tres cõposuisse, unum De febrium dijs, alterũ
De diebus decretorijs, tertium De crisibus: in quibus oĩbus Hippocratem monstraui tradidisse
artem p̃cognoscendi, quid in singulis ægrotantibus euenturum sit: ij uero hebetes usque adeo
sunt, ut neq; meis expositionibus adiuti, ipsam ediscere queant. Tu uero mi Posthume scis oĩa
me ab Hippocrate dicta monstrasse, quæcunq; hisce de rebus conscripsi: & te uidente prædixi,
nil præter pulsuum scientiam adiiciens: quam etiam solam Hippocrates non excoluit: hanc.n.
† *Al. ex antiquis. Cognitio siquidem affectuum corporis ex speculatione fit: quemadmodum ex horũ exquisita cognitione, futurorum præcognitio.*
ipsum secuti, alio aliud addente, usque ad nostra tempora absoluerunt. † Exactam siquidem no
titiam affectuum corporis cognoscere, quid futurum sit in ægris, est præcognoscere.

Futuræ crisis per sanguinis fluxum è naribus præsensio. CAP. 13.

ID ẽt, qđ te p̃ite contigit, qñ primi noĩs Romæ aliquot medici de mittendo sanguine consul
tabant, in cõmentarijs nr̃is docuimus ab Hippocrate fuisse perfectissime demonstratũ. Quin
tum nãq; morbi diẽ iuuenis quidã agebat: ac, licet idoneum t̃ps sanguini detrahendo p̃teriisse
uideret, † quia tñ nec anni t̃ps, nec ægrotantis ætas, nec uirtutis imbecillitas, nec deniq; uictus,
qui morbũ antecesserat, aduersabatur, sed uno cõsensu oĩa sanguinis missionẽ signãbãt, medici
venã incidere decreuerunt: idq; tẽpestiuum fore cæteri arbitrabantur. Ego uero diligenter oĩa F
contẽplatus, q̃cunq; ab Hippocrate tradita sunt signa illorũ, quibus fluxurus est sanguis, bñ qui
dem eos in opinionẽ mittendi sanguinis ueniisse dixi, uerum naturã id, qđ se grauaret, expelle-
re festinantẽ, breui admodum, ẽt si nihil ipsi egerint, idẽ ultra facturã. Dum medicis hæc admi-
randa vñr, æger è lecto se sustulit tanq̃ prosiliturus, interrogatusq́ue, cur exilire uoluisset, cũ ni-
hil adesset, ob qđ id facere debuisset, rubri coloris serpentẽ per laquearia repẽtẽ a se uisum ex
pauisse rñdit, ne, si aliquo mõ aberrasset, supra se ferretur, atq; idcirco se è lectulo aufugere uel
le. Reliquis nihil hoc ad futurũ sanguinis fluxum conferre uisum est: mihi uero cũ alia singula p
pendẽti, tum ruborem, qui prius in dextra nasi parte ad malã usq; obscurius fuerat, auctum val-
de intuenti, sanguinis paulo post è dextra nare fluxuri manifestũ id attullit indiciũ: atq; ideo cui
dã ex ægrotãtis familiaribus summissa uoce p̃cepi, ut uas aptum sanguini excipiendo sub ueste
τοῦ πάθους ἐν ἀρ- *χῇ γεγονέναι* *περὶ δευτέραν,* *ἢ τρίτην, ἢ πέν-* *τως γὲ τὴν τε-* *τάρτην ἡμέραν* *αὐτὴν. i. cum af-* *fectio exegisset id fieri in prin-* *cipio circa secũ-* *dã, uel tertiã,* *aut ad summũ* *ipsam quartã* *diem.*
prõptum hr̃et: atq; inde ad medicos conuersus, alta uoce dixi: Si parumper expectaueritis, san-
guinem è dextra nare fluentem uidebitis. Riserunt illi, q̃ añdictis, à dextra nare adiecissem. At,
inq̃, vel utrunq; eueniat, oportet, uel alterutrũ me decipiat: nam, & q̃ sanguis fluxurus sit, & q̃ è
dextra nare uenturus, arte medica p̃sciri põt. His dictis eũ, qui uas sub ueste occultum hẽbat, in
ter obseruandũ admonui, mentẽ adhiberet, qđ ægrotus ageret, ac, cũ sanguinẽ erũpentẽ uide- G
ret, accurrens uas supponeret. Vix hæc dixerã, cũ ecce digitũ è naso sanguinolentum iuuenis ex
traxit: tũ familiaris accurrens, uas subiecit: qđ dũ fieret, magno (ut scis) clamore oborto, medici
quidẽ oẽs dilapsi sunt. Ego uero tibi rerũ mearũ studioso, quo pacto id p̃sciuissem, idq; ex Hip-
pocratis monumentis, exposui: atq; insuper illud ẽt addidi, ue hemẽtẽ sanguinis fluxũ expectan
dũ, eo q̃ naturæ impetus uehemẽs, & morbus adhuc crudus esset: Consueuisse uero hisce de cau
sis immoderatas exinanitiones fieri. Atq; iõ, cũ parũper adhuc morari utilius esse laboranti co-
gnoscerẽ, puerũ, qui me sequebatur, ad accipiendã magnã cucurbitulã misi, idq; reliq̃s insciis
faceret, iussit. Celeriter itaque, cũ multũ sanguinis ĩ uase collectũ uidisse, altero uase postulato,
sanguinẽ, qui fluxerat, excepi: quẽ ut cõperi librarũ quatuor & dimidiæ pondus æquare, ęgrum
capite in scapulas dimisso collocaui, ac naribus frigidã poscã attraheret, p̃cepi: fronti spongiã
aqua mulsa madentẽ imposui: brachia & crura uinculis obstrinxi. quæ cũ minus conferre uide-
rẽtur, postremo cucurbitulam in p̃cordiis ad dextrũ latus adegi: statimq́; sanguinis fluxum cohi
bui: qđ remediũ ẽt ex Hippocratis arte sumptũ fuisse te docuimus. Atq; idcirco, & hæc, & alia
oĩa q̃cunq; medicando peregi, literarum monumentis cõmisimus. Nam, qũo rigorẽ, alui pro- H
fluuiũ, uomitũ, immodicã urinæ multitudinẽ, suppressionemue, sudores, absessus secus aures,
aut ad alia loca, delirium, dementiam, ac demum alia oĩa ægris obuenientia, p̃cognoscere con
ueniat, scripsimus. Quædam uero, sicuti prius dicebam, is, qui prius ista nouerit, per se ipm exco
gitabit: quemadmodum & nos in filio Boethi fecimus, Amante fœmina, & Atrienſi timente.

Intermittentis pulsus, sed naturalis dignotio. CAP. 14.

NVper ẽt, ut scis, me eiusmodi quiddã p̃dicente, q̃ plurimis admirationi fui. Quidã domus
magister, q, q̃ oĩa recte gubernaret, à dño honorabatur, alijs medicis accedẽtibus, septi-
mo die sudando iudicatus est. Sequẽti die cum pulsum deficere inuenissent, malignam aliquam
in corpore affectionem latitare, q̃q̃ magnopere deciperẽtur, putabant. Exeuntes itaq; cũ dño
ægroti iuuenis, ac mihi casu obuiã facti: postq̃, & quæ contigerant, & quæ aderant symptoma-
ta, narrarunt: quidnam signãret id, quod in pulsu p̃ter rõnem euenerat, scire affectabant. Tum
ipse propinquam esse domum, in qua ægrotus decumberet, audiens, deducentibus illis, accessi
atq; iuuenis pulsum attigi. Te uero Posthume sæpenumero docui medicos aliquot, summos ẽt,
a recto sensus iudicio aberrare: magnumq́; eũ pulsum existimare, qui magnus nõ est: & celerẽ
interdum, qui celer non sit. Eodem pacto, dum & languidum a uehementi, & asperum a molli,
secernere uolũt, falluntur: ac multo magis etiam, quoties de pulsus ordine, deq́; eius contrario

iudicant:

A iudicant: itemq; de æqualitate, & inæqualitate cum in una pulsatione, tum in pluribus. Atque ego in istorum gratiam quatuor libros de pulsuum dignotione cõscripsi: qui alios quatuor, qui de pulsuum causis inscribuntur, antecedũt: utra sque. n. has tractationes ea requirit præcognitio, quæ per pulsus habetur, quatuor libris, & ipsa a nobis descripta: cuius causa etiam prædictæ duæ institutæ sunt. Cum igitur inæqualitas illa, quæ in uno pulsu consistit, maximum usum afferat: atque, q multas habet differentias, longa, ut dictum est, exercitatione paretur: sciendum est pulsum, siue uno ictu siue pluribus inter se collatis, nihil aliud præter naturam continentem, quàm ut solum deficiat, a prima ortus origine talem esse: idque scitu difficillimum, immo potius fieri non posse, ut quisquàm istud interno scat, nisi omnes omnium pulsuum differentias exacte perceperit. Vt ergo iuuenem, de quo sermonem instituera mus, eiusmodi pulsum habere sensi medicos hortatus sum, securissime prorsus a morbo liberatum hominem reficerẽt, ac postea, cum exiret, & consueta negocia tractaret, eum tangerent, ipsos. n. tunc eius pulsum talem repertu-
ros, qualem nunc inuenissent: eo q is ita sit a natura procreatus, non ab aliqua morbosa causa oppressus. Hæc illis non credenda primo visa sunt: deinde, cum pulsum uno ictu prætermisso, alio subinde numero pulsare deprehendissent, ad me tandem uenerunt, ut ex me audirent, qua
B cõiectura iuuenis pulsum talem natura fuisse cognouissem: quibus ego id respondi, quod olim Isocratem Rhetorem discipulo cuidam suo respondisse acceperam, postulanti. Nunquid, si se tribus annis exercuisset, de quacunque re proposita dicere posset, sicut ipsum facere videbat. Ferunt. n. Isocratem adolescenti, ita respondisse: Equidem fili, quæ postulas, uno etiam die adipiscereris, optarem: uerum, dum tuam mecum ipse ad dicendum aptitudinem considero, ne, si multis quidem annis te exerceas, quod petis, consequeris. Disciplinæ siquidem anni pro discentium natura multi, ac pauci redduntur. Noscerent itaque, eos admonebam, omnes præter naturam pulsuum differentias, illud opus legendo, quod inter libros de pulsibus primum est, recta exercitationis via prodire uolentibus, atque a nobis quatuor libris distinctum. Inde nanq; uos eas discere potestis, quoties ex nostro sensu depromptas, atque ibi descriptas pulsuum differentias agnoscere uolueritis. Hoc mi Posthume arte medica præcognouisse memoria dignum extitit: uelut & id, quod in Imperatore, febris inuasio putabatur. Cætera uero, quæ plures medici admirantur, nihil, quod aut proximum, aut simile his sit continent: miranda tamen plerisque uidentur, ob ipsorum ignorantiam, non quia admirationem vllam habeant, aut difficilia præcognitu sint hisce, qui legitime artem medicam exercuerint.

FINIS QVARTAE CLASSIS.

aaaa bbbb cccc dddd eeee ffff gggg hhhh iiii KKKK llll mmmm nnnn
oooo pppp QQQQ QQQQ qqqq rrrr ssss tttt uuuu xxxx yyyy zzzz.
AAAA BBBB CCCC DDDD EEEE

Quaterniones omnes præter QQQQ QQQQ DDDD & EEEE terniones.

Venetijs, Apud Iuntas.

FINIS QVARTAE CLASSIS.

AAAA BBBB CCCC DDDD EEEE

Variationes omnes praeter GGGG QQQQ DDDD & EEEE terniones.

Venetiis, Apud Iuntas.